~~147~~

Biblioteca Universitaria
GRANADA
Sala A
Estante 63
Tabla
Número 621

25.a.4-
-3-

R. 2096

M. del Colegio de la compª de Jesus de Granada. B.

Biblioteca Universitaria
GRANADA
Sala 2
Estante
Tabla
Número

Biblioteca Universitaria
GRANADA
Sala A
Estante 3
Tabla
Número 63

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ἅπαντα τὰ σωζόμενα βιβλία.

XENOPHONTIS ET IMPERATORIS

& philosophi clarissimi omnia, quæ exstant, opera,

IOANNE LEVVENKLAIO INTERPRETE: authore damnato

Cum Annotationibus eiusdem & indice copioso.

opus prohibitum

Por comission de los señores inquisidores corregi este libro conforme al expurgatorio de 1690. Diego de Ribera

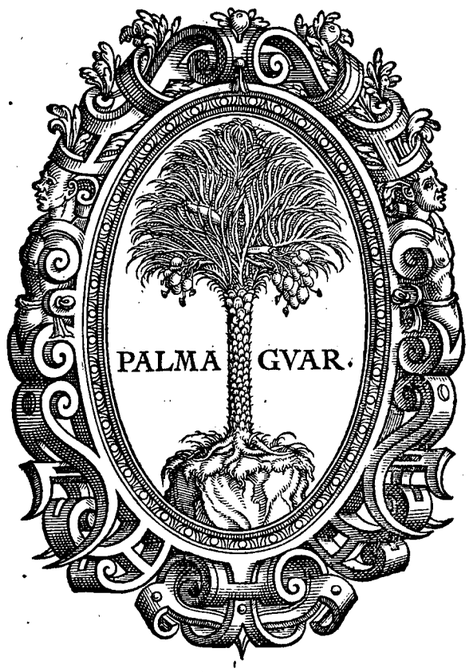

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

Basileæ, per Thomam Guarinum,

M. D. LXIX.

R. 2096

M. del Colegio de la compª de Jesus de Granada. B.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ἅπαντα τὰ σωζόμενα βιβλία.

XENOPHONTIS ET IMPERATORIS

& philosophi clarissimi omnia, quæ exstant, opera,

IOANNE LEVVENKLAIO INTERPRETE: authore damnato

Cum Annotationibus eiusdem & indice copioso.

opus prohibitum

Biblioteca Universitaria GRANADA
Sala 2
Tabla
Biblioteca Universitaria GRANADA
Sala A
Tabla
Número

Por comission de los señores inquisidores corregi este libro conforme al expurgatorio de 1690. Diego de Ribera

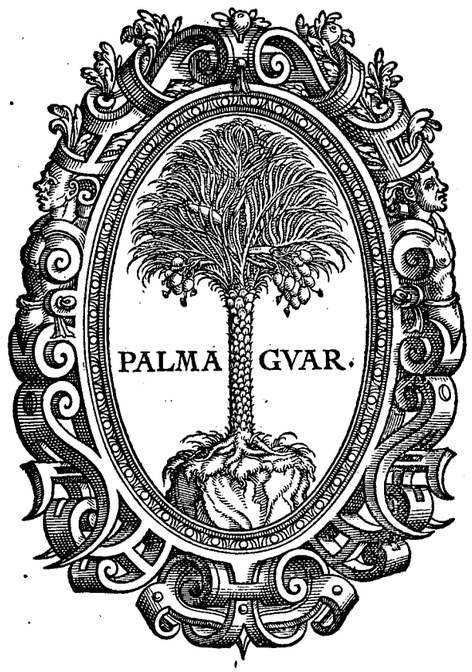

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

Basileæ, per Thomam Guarinum,
M. D. LXIX.

AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM AC DOMINVM, D. IOANNEM CASIMIRVM, COMITEM PALATINVM AD RHENVM,

Boiorum Ducem, &c. Illuſtriſsimi principis Septemuiri Friderici F. in Xenophontis hiſtoriarum libros Proœmium.

NAgnæ quędam, Illuſtriſsime Princeps, ac graues inprimis cauſſæ ſunt, quamobrē ab omni hominū ætate ac genere Xenophontis monumenta ſtudioſè legi debeāt. Nam & hiſtoriam ſcripſit, qua nihil eſſe iucundius poteſt: & optimarū rerumpublicarum ſtatus depinxit, quo nihil præclarius: & doctrinam, quæ eſt de moribus, ex ſapiētiſsimi viri Socratis ſcholis ac diſputationibus illuſtrauit, quo nihil ad hominum vitam vtilius: & tuendæ rei familiaris præcepta dedit, quod certè ad vniuerſos pertinet. Idem nō eorum eſt ex philoſophorū numero, qui alicubi in angulis & vmbra culicis paſſus, vt ille quondam dixit, metiebantur: ſed res ampliſsimas ipſe geſsit, & apud præcipuos ſui ſæculi reges, magiſtratus, imperatores, ſummo in honore fuit. Quæ vna profectò cauſſa mouere nos debebat, vt ſtatueremus eius lectionē non priuatis tantùm hominibus: ſed illis etiam, qui loco ſupra mortales ceteros excelſo ſunt, inq́; reipubl. gubernatione verſantur, vtiliſſimam eſſe. Nam quem non illi fructum ex Commentario de rebus a Cyro maiore geſtis capere poſſunt? Quæ non ibi præcepta ſunt, quo pacto ſe vir in republ. princeps inde vſq; à primis annis domi, foris, pace, bello, rebus ſecūdis, aduerſis, erga ſuperiores, æquales, ſubditos, amicos, fœderatos, hoſtes, omnis adeo generis homines gerere debeat? P. Cornelium certè, qui ex Carthagine Aphricaq́; victa nomen Aphricani adeptus eſt, numquam hos libros de manibus deponere ſolitum fuiſſe accepimus. Itidem graui teſte M. Tullio ſcimus, L. Lucullum, ſummum imperatorem, quum aduerſus Mithridatem Ponti regem, cui tantum non vniuerſa parebat Aſia, cum exercitu mitteretur, rudē prorſus & imperitum artis imperatoriæ fuiſſe. Verùm quū inter nauigandum hos ipſos, quos dixi, Xenophontis noſtri libros diligenter lectitaret, tantum profecit, vt de hoſte longè omniū callidiſsimo, ac inprimis ſtrenuo multas clariſsimas victorias reportaret. Quid dicam de libris, quibus Cyri iunioris expeditionem aduerſus Arta-

xerxen fratrẽ expoſuit? Certè vt initio nobis in Cyro ſtrenui, benefici, militib. grati, ſed temerarij: ſic libris ſequentibus imperatoris perfecti imaginẽ in ſe ipſo expreſsit. Vel vna illa cõſeruati Byzantij deſcriptio ſummã admirationem meretur, quã quia Chio philoſophus, vir olim magni nominis, & qui Clearchũ Heracleæ Ponticę tyrannũ crudeliſsimũ interfecit, elegantiſsimè cõplexus eſt ita, vt veriſsimũ narrationi Xenophonteę teſtimoniũ perhibeat: libuit eius epiſtolã paullo pòſt ſubijcere, dignã certè lectu multas ob cauſſas. Neq; enim leues erant rationes, quamobrem Chio Xenophontem noſtrum tantopere prædicaret. Nã quid non facerent octo ferè millia lectiſsimorũ militũ, qui primùm ab Anaxibio, quem Pharnabazus corruperat, illecti ex Aſia traiecerant in Europã, quũ eadẽ opera de Pharnabazi territorio facere prædã ampliſsimã potuiſſent, ac hoſtẽ capitalem vlciſci? Deinde poſteaquàm traiecerãt, nihil numerabatur promiſsi ſtipẽdij, atq; etiam altera fraus accedebat, longè indignior. Nã arma cũ ſarcinis ſumere iubebantur, quaſi Anaxibius & luſtrare vellet extra ciuitatẽ exercitum, & ibidẽ ſtipendiũ dare. Non iam dicã eos hac quoq; parte ſuperiores fuiſſe, quòd animaduerſa fraude ſubitò in vrbẽ irruperunt, ita vt neq; periculũ vllum reſtaret, neq; labor, extraquàm direptionis, qui quidẽ militib. eſſe ſolet acceptiſsimus. Etiã ciues vel vrbe iam exceſſerant, vel in ipſa erant fuga. Tali rerũ ſtatu quid non faceret egens & inops miles, exantlatis grauiſsimis ærumnis, ampliſsimaq; præda propoſita? Neq; deerãt certę rationes, quãobrem ipſis nihil metuendũ eſſet. Nam milites ipſi prœlijs perpetuis ſic erant exerciti, vt nullæ tũ eſſent in Græcia clariores ex virtute ſummaq; fortitudine copię. Accedebat ipſius ciuitatis munitio ſitúſq; cõmodiſsimus ad Pontũ, ad Aſiã, ad Thraciã, ad omnẽ Greciam: quem deinde ſummi ſapientiſsimiq; Romani Impp. nõ ſine grauiſsimis cauſis conſiderarunt, Seuerus Pertinax, & Fl. Cõſtantinus Magnus: quorum prior Byzantium obſeſſum triennio (quẽadmodũ Herodianus memoriæ prodidit) tamdẽ captũ deleuit odio Peſcennij Nigri aduerſarij, a cuius partibus ſteterat: alter anno ferè centeſimo ab euerſione inſtaurauit, ac propter opportunitatem Conſtantinopolis Nouæq; Romæ nomine indito clariſsimã reddidit. Hæc quũ ita ſe haberent, quis aliud policeri ſibi potuiſſet quàm certiſsimã vrbis tantæ tamq; opulẽtæ direptionẽ & occupationẽ? Vna nimirũ Xenophontis noſtri tũ virtus tũ auctoritas obſtabat, qui poſteaquàm in militum furentum medios ordines irripuiſſet: verè accidit id, quod Maro noſter cecinit,

pie-

—pietate grauem ac meritis ſi forte virum quem
Conſpexere, ſilent, arrectiſq; auribus adſtant.
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Atq; hæc ſunt in commentarijs de expeditione Cyri iunioris eximia. Sequuntur libri Græcarũ hiſtoriarũ, qui noſtri ſæculi nobis imaginem repræſentant. Digladiamur inter nos neglecto hoſte publico ac capitali, perinde atq; tũ temporis Athenienſes, Lacedęmonij, Thebani, Arcades, ceteri, obmiſsis barbaris, qui ſaluti omnium inſidiabantur, ruptíſq; fœderib. in ſeipſos arma vertebãt. Quæ quũ ita ſint, magni certè intereſt, viros etiã principes hoſce libros familiariter cognitos habere, neq; vel pudore præpediri, vel prauè iudicantiũ imperitis vocib. deterreri, quò minus id faciant, quod olim maximos imperatores facere non puduit. Ea res inferiorum quoq; ordinũ homines mirificè excitabit. Atq; equidem vt pro virili mea nõnihil ad hoc operæ conferrem, vt Xenophontis noſtri tam vtiles libri a diuerſis etiã hominib. cũ fructu legerentur: nõ ſolùm exemplaria Græca multis a mendis repurgaui: ſed interpretationẽ quoq; nouã adieci, quæ tum ſeorſum legi ſine faſtidio poſſet ab ijs, qui Græca non deſiderant: tũ ſtudioſis litterarum hominib. vtrãq; linguã inter ſe quaſi conferre cupientibus, ſeruiret. Hunc verò laborẽ meũ vt ad excelſitatẽ tuam mitterem, Io. Caſimire princeps illuſtriſsime, primùm eo factũ eſt, quòd quũ anno ſuperiore ad illuſtriſsimũ principẽ Chriſtophorum, Comitem Palatinum ad Rhenum, Boiorum Ducẽ, excelſitatis tuæ fratrem, Dominum meũ clementiſsimũ, aliquid mearum lucubrationũ miſerim: iam etiã ad excelſitatẽ tuam nonnihil mittendũ putarẽ pro mea erga illuſtriſsimã familiam veſtram obſeruãtia. Deinde mouebant me dignę tantis principib. vtriuſq; veſtrum virtutes, quib. iã magna ſanè cũ omniũ prædicatione auguſtorum auorũ laudes ac famã feliciter nõ ſolùm tuemini: ſed etiam amplificatis. Etenim tua excelſitas armorũ gloria floret, & egregiè nuper in grauiſsima cauſſa imperatorio munere functa eſt: frater aũt excelſitatis tuæ omnẽ honeſtã liberaléq; doctrinam laudabili exẽplo colit, præclaróſq; iã progreſſus fecit: vterq; litteras earũq; cultores ſingulari beneuolentia cõplectitur. Quæ ſanè res immortalẽ haud dubiè nominis celebritatem vtriq; parituræ ſunt. Quod ſupereſt, oro te, clementiſsime Princeps, ſtudio ſubiectiſsimo, vt Xenophonteam hanc lucubrationẽ benignè excipias, & aliquid in illuſtri gratia tua mihi prędidij poſitũ eſſe patiaris.

NARRATIO DE VITA XENOPHONTIS
ex diuersis scriptoribus collecta.

XEnophonti patria fuit vrbs Græciæ princeps Athenæ, ad cuius tribum Archiensem pertinebat. Patrem habuit Gryllum. Vultu peruenusto ac miti, cæsarie promissa, quemadmodum Chio philosophus prodidit: ipso in vultu singularis inerat verecundia. Narrant illum Socrati aliquando quodam in angiporto factum esse obuiam, eumq; baculo protenso quominus præteriret impedyisse. Deinde quæsiuisse, quo loco venderentur omnia, quæ in vrbem adferrentur. Ad quæ quum Xenophon respondisset, rursum interrogasse Socratem, vbinam ad virtutem homines consuefierent: illo hærente iussisse vt se sequeretur. Ex eo tempore Socratis auditor erat. Primus etiam commentarijs doctrinam Socraticã complexus est, qui nunc quoq; titulo Memorabilium exstant. Idem et philosophorum historiam primus scripsit. Deinde huiusmodi quadam occasione, quemadmodum ipse tertio de Cyri iunioris expeditione libro narrat, in amicitiam Cyri Darij F. qui fratrem habebat Artaxerxẽ regem, peruenit. Erat Sardibus apud Cyrum Proxenus Bœotus, qui magna mercede data discipulus aliquando Gorgiæ Leontini oratoris fuerat. Cum eo Xenophonti ius hospitij erat. Quare litteras Sardibus dat ad Xenophontem, eumq; pellicit vt ad se veniat: velle se policetur ipsi amicitiam Cyri conciliare, quem ipse patriæ suæ præferret. Xenophon lectis litteris de hoc itinere Socratem consulit. Is veritus ne Xenophonti amicitia Cyri apud Athenienses fraudi esset, quòd Cyrus aduersus Athenienses summis viribus Lacedæmonios iuuerat: hoc ei dat consilij, vt Delphos profectus Apollinem consuleret. Itaq; quum eò venisset Xenophon, rogat Apollinem, cui Deo sacrificãdum esset, quemue orandum vt iter quod secum ipse statuisset ingredi, prosperè cederet. Respondet Apollo, Dys illis sacrificaret, quibus hoc deberetur. Cum hoc oraculo reuersus Athenas, Socratem adit, oraculum narrat. Reprehendit is, quòd nõ potius interrogasset, itérne hoc suscipiendum esset, an non. Quia tamen ita quæsiuisset, faciundum esse quod Apollo imperasset. Ita tum Xenophon nauim adscendit, Sardes nauigat, ad Proxenum ac Cyrum venit, qui iamiam in Asiam profecturi erant. Atq; heic eum Cyro commendat Proxenus, qui rogabat vti secum militatũ iret, verbo quidem aduersus Pisidas, at reuera aduersus Artaxerxen regem. Ita tum militiæ nomen dedit in gratiam Cyri, cui non minus carus erat, quàm ipse Proxenus. Postea Cyro quidem in prælio, ducibus verò Græcis fraude Tissaphernis trucidatis, quum quid agendum esset, Græci prorsus ignorarẽt, primus hoc consilij dedit, vt alij duces occisorum loco legerentur. Quod quum omnibus placuisset, inter alios ipse quoq; dux creatur, qui Græcos cum ceteris domum reduceret. Varia fuerũt tota illa profectione Xenophontis consilia & strategemata, quibus longè reliquos duces excellebat. Atq; his rebus factum, vt Cherisophus Lacedæmonius Dux eum mirificè diligeret, quos quidem inter nõ nisi semel toto itinere dissidium incidit. Multas hoc tempore militum iniurias pertulit, ac nihilominus eos egregiè in officio continuit. Etiam aliquando Arcadibus, quamquam ab eis desertus fuerat, suppetias tulit, funditus perituris, ni succurrisset. Posteaquàm Byzantium venissent, quo minus vrbem milites ab Anaxibio classis præfecto iritati diriperent, auctoritate sua impediyt. Inde ad Seuthen Thracum regem milites ducit, eumq; paterno regno exutum feliciter restituit, immanibus Thraciæ nationibus domitis. Verùm deinde Seuthes de consilio Maronensis Heraclidæ malam Græcis & Xenophonti gratiam refert. Quare copias Lacedæmonijs se traditurum policetur, qui bellum aduersus Persas in Asia duce Thimbrone moliebantur.

Ante-

Antequàm huic exercitum in Asiam traiectum traderet, Asidate Persa cum vxore, liberis, familia, magnis opibus capto, nõnihil ditatus fuit. Totum iter quo copias duxit per infestissimas nationes, stadiorum fuit triginta et quatuor millium. Post aliquod deinde temporis interuallum commilito fuit Agesilai regis in Asia, qui quidem euersurus Persicum imperiũ fuisse putabatur, nisi reuocatus a suis ad compescendum Thebanos auro Persico corruptos in medio victoriæ cursu fuisset. Apud eumdem maximo fuit in pretio, quemadmodum Plutarchus narrat. Absens ab Athenienſibus exsilio multatus est, quòd Cyrum iuuisset, hostem Athenienſium & Lacedæmoniorum amicum. Etiam Agesilao in pugna aduersus Thebanos ad Coroneam commissa adfuit. Quod autẽ nonnulli tradunt eum ab Agesilao rege Spartam accitum fuisse ad erudiendos pueros, vt ex ipso parendi atq; imperandi artem disceret: equidem nec verum esse puto, nec auctoritate scriptorum veterum cõprobari. Nam quòd hoc de Agesilao Plutarchi probare conantur, ex versione interpretis proficiscitur, viri et mihi amicissimi, & ceteroqui cum paucis omnino, qui hoc sæculo veterum monumenta latinum in sermonem conuertunt, conferendi. Scripsit enim Plutarchus, id quod facile intelligent, qui Græca ipsius verba diligenter intuebuntur, Xenophonti Agesilaum auctorem fuisse, vt filios suos Lacedæmonem accitos ibidem educaret, quòd futurum ei policeretur, vt artem ibi discerent, qua nulla præclarior, parendi nimirum & imperandi. Hæc verborum Plutarchi sententia est, cui Diogenes etiam in vita Xenophontis nostri adstipulatur. Tradit enim is ex Dioclis auctoritate filios Xenophontis apud Spartam Lacedæmoniorum disciplina imbutos fuisse. Ceterùm deinde Xenophon hospes Lacedæmoniorum publicus factus est, atq; ex eo tempore Scilluntem vnà cum Gryllo & Diodoro FF. commigrauit. Istic votum Ephesiæ Dianæ fanum exstruxit, seq; cottidie venationibus, inuitationibus amicorum, scriptione historiarum oblectabat. Tradit Pausanias Scilluntem Eleis Lacedæmonios ademisse, donoq; Xenophonti dedisse. Dinarchus autem prædium vnà cum domo datum ei fuisse ab Lacedæmonijs. Ceterùm posteaquàm orto inter Eleos & Lacedæmonios bello, Scilluntem Elei adorirentur, ac tardius Lacedæmonij suppetias ferrent, Xenophon eiúsque filij Lepreum fuga sese receperunt. Inde Corinthum peruenere salui, qua in vrbe deinceps habitauit. Postea quum Athenienses Lacedæmonijs, quos Argiui & Arcades cum Thebanis coniuncti tantum non oppresserãt, publico decreto facto (de quo ipse libro Græcarum historiarum extremo narrat) ferendam esse opem statuissent: Xenophon Gryllum & Diodorum FF. Athenas mittit, vt huic expeditioni interessent. Commissum inde prælium est ad Mantineam, ex quo Diodorus nulla re memorabili gesta incolumis euasit. Gryllus autem aduersus Thebanos equites collocatus, Epaminondam clarissimum imperatorem vulneratum occidit. Sic enim scripsit in Arcadicis Pausanias, qui quidem testes citat Athenienses ac Thebanos. Idem in pictura quadam Athenis se reperisse commemorat, qua prælium ad Mantineam repræsentatum fuerat. Addit etiã, Gryllo apud Mantineam fuisse columnam cum equestri statua collocatam. Fortè Xenophon post hanc pugnam Corinthi rem sacram serto redimitus faciebat, quum ad eum veniunt, qui occubuisse filium ipsius in prælio dicerent. Ea re audita demto de capite serto: quo pacto mortuus esset, quærit. Illis respondentibus strenuè pugnantem ac multis hostibus interemtis, tandem & ipsum cecidisse: corollam in caput reponit, ac ne quidẽ illacrymans in sacrificio pergit, hæc (vt quidam aiunt) verba proloquutus: Sciebam me genuisse mortalẽ. Gryllus hic a morte laudatus est multorum Epitaphijs versibus, qui quidem patri etiam gratificari cuperent, vt Aristoteles scripsit. De quo licet existimare, magna ipsum in existimatione fuisse. Floruisse maximè Xenophon perhibetur, anno XCIV olympiadis quarto. Mortuus est anno primo CV olympiadis apud Corinthum, quum nonagesimum vitæ annum exceſsisset, auctore Lu-

 ciano.

ciano. Vir fortis fuit, equorũ, venationis, aciei struendæ, pietatis, sacrificiorum studiosus. Magnas aduersus Aristippum impurum philosophum, simultates exercuit: ideoq; in libro Memorabilium II Socratem aduersus hunc de voluptate disserentem fecit; cuius rei Laertius quoq; meminit. Fuit & hoc dignissimum laude, quòd quum latentes alicubi Thucydidis historiarum libros surripere posset, eiúsq; labores supprimere: potius eos in lucem proferendos summa cum indicatione insignis ingenuitatis putauerit. Datum ei nomen est Atticæ Musæ propter summam orationis suauitatem: quæ quidem caussa fuisse fertur, quamobrẽ quædam inter ipsum et Platonẽ existeret æmulatio, de qua multa licet apud Athenæum legas. Idem liberum quoddam eius ad Dionysium tyrannum dicterium narrat. Nam quum pocillator eum ad bibendũ cogeret, nominatim compellato tyranno: Quid hoc, inquit, rei est, Dionysi? Tamen obsoniorum artifex ille insignis ac varius comedere nos inuitos non cogit, sed cũ silentio mensam nobis modeste apponit. Suidas autem tradit, non Atticam musam, sed Apem fuisse appellatum, quod & Chrestodorus suis in versibus innuere videtur. M. Tullius orationem eius ait melle dulciorem esse, quasi ad homerica verba de Nestore alludens. Idẽ ait perhiberi, Xenophontis voce Musas quasi loquutas esse. Ceterum de toto dictionis ipsius genere præclarè commentatus est non Hermogenes (vt quidam putat) sed Aristides Adrianensis in libellis duobus, quorum alter de simplici, alter de ciuili oratione inscribitur. Eorum primum nos eleganter ac studiosè cõuersum a C. V. Gulielmo Cantero nostro vidimus, qui quidem vnà cum ceteris eiusdem Aristidis operibus aliquãdo studio Canteri græcè latinéq; magna cum vtilitate studiosorum hominum prodibit. Deniq; de libris Xenophontis nostri, eorumq; ordine ac numero nihil addo, quòd satis hæc ab H. Stephano explicata statuam, cui sanè studiosi litterarum homines plurimum debent. Atq; hæc ferè sunt, quæ de Xenophonte sparsim tradita, colligere quasi vnum in locum libuit.

ΧΙΩΝ ΜΑΤΡΙΑΙ.

Μολλήν χάριν οἶδα τοῖς ἀδικοῦσιν ἡμᾶς ἀνέμοις, καὶ τῷ ἐν Βυζαντίῳ διατρίβειν βιαζομένοις. καὶ γὰρ τὸν πρῶτον ἠχθόμην αὐτοῖς ἐπιγενόμενος. ἀλλὰ γὰρ ἀξία πρόφασις καὶ χρονιωτέρας μονῆς ἐφάνη Ξενοφῶν ὁ Σωκράτους γνώριμος. οὗτος γὰρ ὁ Ξενοφῶν εἰς τῶν ἐπ' Ἀρταξέρξῃ στρατευσαμένων Ἑλλήνων, Κύρῳ δὲ συμμάχων ὄντι. ἐγὼ μὲν πρῶτον μετὰ ταῦτα τῶν στρατηγῶν ἐῶ· οὐδὲν πολυπραγμονῶν ὅ, τι μὴ στρατιώτην ἐχρῆν, ὥστε εἰς ὢν τῶν Κύρου πιόνων. ὡς δὲ Κῦρός τε ἀπέθανεν ἐν τῇ πρώτῃ μάχῃ, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρασπονδηθέντες ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλὰς, κρεῶν στρατηγὸς αὐδρείας τε ἕνεκα καὶ τῆς ἄλλης σοφίας, δοκῶν ἀρίστα ἂν διαπράξασθαι τὴν σωτηρίαν τοῖς Ἕλλησι, καὶ οὐκ ἐνέσειν αὐτὸν τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ διὰ μέσης πολεμίας γῆς, ὀλίγων στρατιὰν ἄγων πορεύεσθαι, ἑκάστης ἡμέρας τοῖς βασιλέως στρατηγοῖς παρασκευαζόμενον. θαυμαστὰ μὴν ἔργα καὶ τοῦτα· πολὺ δὲ τούτων θαυμασιώτερόν τε καὶ μεῖζον, ὅπερ αὐτὸς ἐγὼ νῦν ἐθεασάμην, πεπονημένοι γὰρ οἱ Ἕλληνες πολυχρονίῳ καὶ χαλεπῇ στρατείᾳ, καὶ μηδὲν ἄλλο εὑρημένοι ἢ κινδύνων ἆθλον, πλὴν δὲ σωτηρίας, δεξαμένων αὐτοὺς καὶ φόβον τὸ Βυζαντίων, ἐγνωσμένον διαρπάζειν τὴν πόλιν, καὶ πολὺς πάραχος αὐφνιδίως κατέσχε τοὺς Βυζαντίους. ἐπεὶ γὰρ ἐπλίζοντό τε οἱ ξένοι καὶ ὁ σαλπιγκτὴς ἐσήμαινεν, ἐγὼ μὴ ἀσπίδα καὶ λόγχην ἁρπάσας, ἐθεραπευον ὡς τὸ τεῖχος, οὗ ἦν ἐφικέσθαι νικᾶς σὺν εὐκόσμοις ἐώρων. ἐπὶ δὲ ἡ φυλακὴ τῶν τειχῶν ἐδέησεν ὠφελίμου, πολεμίων κατεχόντων τὴν πόλιν. ἀλλ' ὅμως ῥᾷον ᾠόμην ἀμυνεῖσθαι πλείονες ὄντες ἐν τόπῳ, ἢ ἀπολεῖσθαί γε βραδύτερον. κἂν τότῳ παραμένων ἢ ἐλλιπὼν, ἐωρῶμεν κόμην ἀνδρὸς καλοῦ τινὸς καὶ πρέποντος ἰδέᾳ, διεξιόντα μὲν δι' αὐτῶν, καὶ παύοντα δ' ὁρμῆς ἕκαστον. οὕτως ἦν ὁ Ξενοφῶν. ὡς ἦν ἐκ τῶν φανερῶν παρεκάλει αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ἵνα ὄντα πολλοῖς πείθοιτο, καὶ αὐαπαύσαι ποτὲ αὐτοὺς τῆς παλαιπώρου καὶ χαλεπῆς ζωῆς, ἀνάγειν οὖν ὑπὸ πόλα, ἔφη, καὶ βουλεύεσθε, ὅ γὰρ δεῖ μὴ διαφύγῃ βουλευόμενος τὸ πρᾶγμα ἐφ' ἡμῖν κείμενον. ὡς ἦν τό γε αὐτῷ ἀπειθεῖν ἠδυνήθησαν, εἰς μέσον καταστὰς ὁ Ξενοφῶν θαυμασοὺς λόγους διέθετο, ὡς τὸ τέλος αὖ ἐδυνήθησαν. ὃ γὰρ ἡμῖν γε σαφῶς ἐδόκουν. οὐ γοῦν πρὸ μικροῦ διαρπάζειν ἐγνωκότας τὴν πόλιν, μέρος τε τὴν ἀγορὰν ἐωρῶμεν ὠνουμένους τὰ ὑπάρχοντα ὡς τῶν ἄλλων Βυζαντίων ἕκαστος, καὶ μηδὲν ἔτι ἐκείνης τῆς ἀδικου καὶ ἀρπακτοῦ ἄρας πνέοντας. αὖτη

CHIO MATRIDI

S. D.

MAgnam ventis gratiam habeo, qui nos detinuere, ac vi nõnihil apud Byzantium commorari coegerũt. Equidem initio succensebã eis, quũ valde properaré: sed ob Xenophõtem Socratis familiarem operæpretium erat istic etiam diutius hærere. Nam is vnus ex ijs Græcis est, qui bellum aduersus Artaxerxen gesserunt, ac Cyro coniuncti socieate fuere. Fuit autem initio quemdam apud ducem, neq; quidquã curiolè tẽ tabat, nisi quod deceret militem, adeóque vnus erat ex eorum numero, quos Cyrus habebat in pretio. Verùm posteaquàm primo in prœlio Cyrus occubuit, & violatis indutijs Græcorum imperatoribus abscissa capita sunt: quum ob fortitudinem, tum sapientiam, qua valebat aliâs, imperator creatus est, quòd existimaretur egregiè saluti Græcorum consulturus. Atq; hæc spes eos haudquaquam fefellit. Nam per medios hostes exiguas, quas ducebat, copias incolumes seruauit, quum quidem diebus singulis castra nõ procul a ducibus regijs haberet. Sunt hæc quidem admiratione digna, sed hoc multo admirabilius & maius, cuius nunc ipse spectator fui. Nã Græci diuturnæ ac difficilis militiæ laboribus confecti, quum nullum aliud pro aditis periculis præmium reperissent, quàm corporum incolumitatem: recipientibus eos Byzantijs timidè, statuerunt vrbem populari, quo factum, vt magnæ Byzantijs turbæ subitò exorirentur. Quúmque iam milites externi arma caperent, ac tubicen classicum caneret: equidem scuto hastáque correpta currebam ad muros, quo loco iuuenum quemdam globũ coijsse videbam. Verùm mœnia præsidio munire nullam ad rem proderat, quòd iam vrbem hostes occupassent. Nihilominus existimabamus defensionem nobis faciliorem fore, si loci commoditate superiores essemus: aut saltẽ perituros nos aliquanto tardiús. Interim quum magnæ inter Græcos essent turbæ, cernebamus hominem prolixa cæsarie, pulcro ac miti adspectu, qui per medios incederet milites ac singulorum impetus reprimeret: qui quidem erat is, de quo loquimur, Xenophon. Quum verò contrà illi eum hortarentur, vt vnus multis paréret, ac tamdem aliquando ærumnosæ difficilique tempestati finem imponeret: Pedem igitur referte, inquit, ac de re consultate. Neq; enim metuendum est, ne res nostra in potestate sita, dum consultabimus, nobis elabatur. Vbi quominus in hoc ei parérent, verecundia prępediebantur: stãs eorum in medio Xenophon, admirabilem orationem habuit, quemadmodum finis ipse declarabat. Nam a nobis exaudiri ea clarè non poterat. Enimuerò cernebamus eos, qui paullo antè vrbem diripere decreuerant, modestè cómeatum in foro, non aliter ac reliquorum Byzantiorum quemliber, emere: neq; iam amplius vlla ex parte iniustum illum rapacemq; Martem spirare

Atq;

Atq; hoc ſpectaculum animi Xenophontis indi
ciũ erat, quantũ ille tum prudentia tum dicendo
valeret. Equidem ferre non poteram, vt is vir nõ
compellatus me præteriret, præſertim quũ eodẽ
me, quo Byzantios, beneficio adfeciſſet. Nã & ip-
ſe vnus eorũ eram, quẽ ventis ibi detentũ ſpo-
liaturi fuerant. Itaq; cognoſcendũ ei me præbui.
Tum ille amicitiæ, quæ tibi cũ Socrate fuiſſet, re-
miniſci: méq; ad philoſophandũ cohortari, ac de
rebus etiam alijs nõ militariter, ita me Iupiter a-
met, ſed humaniter admodum mecum colloqui.
Nũc copias in Thraciã ducit. Nã Thracũ rex Seu-
thes qui bellum aduerſus finitimos quoſdã gerit,
arceſsiuit eum, ſeq; ſtipendiũ Græcis amplũ nu-
meraturum recepit. Parẽt in hoc illi, quòd dimit-
ti nolint inopes, ſed laboribus ſuis aliquid cõpa-
rare, donec adhuc coniunctæ ſunt ipſorũ copiæ.
Ceterùm ſcito me iã multo lubẽtius Athenas ad
philoſophãdum nauigaturũ. Nã meminiſti, quo-
ties ad philoſophiã me impelleres, & admirabi-
lia quædã cõmemorares de ijs, qui vllam in eius
partem incubuiſſent: in alijs me facilè tibi adſen-
ſum fuiſſe, tantũ hoc vehementer veritũ eſſe. Nã
arbitrabar augeri virtutẽ aliâs in hominib. a phi-
loſophia, quęcumq; tãdẽ illi ſuſciperent, (etenim
modeſtiam & iuſticiã non aliunde, quàm ex phi-
loſophia, haurire homines exiſtimabam) ſed agẽ
di vim ac impetum animi remiſsiorem reddi, ac
ad tranquillitatem quamdam emolliri. Nã philo
ſophorũ admirabiles laudes in tranquillitate mi
hi cõſiſtere dicebas, & in eo quòd nullis negotijs
impliciti eſſent. Itaq; grauiter mihi ferendum vi-
debatur, ſi philoſophia percepta ceteris in rebus
melior euaderem, verùm nec magnanimus nec
miles amplius eſſe poſsẽ, nec (ſi res ita poſceret)
præclari alicuius facti auctor. Immo valedicendũ
mihi eſſet his omnibus, delenito a philoſophia,
quæ incantationis inſtar omnis inſignis facino-
ris mihi obliuionem induceret. Nimirum ignora
bam eos, qui exculti eſſent a philoſophia, etiã ad
fortitudinem melius eſſe comparatos. Atq; hoc
vix a Xenophonte didici, non quòd ea de re me-
cum ſermonem habuerit: ſed quòd talem ſe de-
clarauerit, qualis eſt. Nam quum Socratem dili-
gentiſsimè audierit, tamen & exercitus & vrbes
ſeruare poteſt: nulla re factus a philoſophia mi-
nus ad cõmodandũ ſibi & amicis idoneus. Quã-
obrem vita quieta eſt illa quidem magis ad parã-
dam felicitatem efficax, ita tamen vt præclarè fa-
ciat is omnia, qui vitã colere quietam poſsit. Ete-
nim maiorem illum eſſe neceſſe eſt, qui auariciã
& cupiditatẽ, morbóſq; ceteros vincit, quàm qui
bellicis rebus occupatur: quum iis etiã illi ſuccũ-
bãt, qui victoria de hoſtibus potiuntur. Itaq; per-
cepta philoſophia ſpero me quũ ad alias res me-
liorẽ fore: tũ nihilominus fortem, vtut minus au-
dax ero. Verùm ſatis hac de re, ſuperq; dictum. Sci
ro autem iam me ad nauigationem accingi,
quòd & venti magis ſecundi facti ſint.

αὕτη δὲ ἡ ὄψις, ἐπίδειξις ἦν τῆ Ξενοφῶντος
ψυχῆς, ὅπως καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν ἡδύνατο. ὁ μὲν ἐγὼ κατανοήσας τὴν αὐθάδειαν παρελθεῖν ἐκέλευον, (καὶ ταῦτα ὁμοίως βυζαντίοις ἐν πεπονθὼς ἅπερ αὐτῆ· ἐπεὶ δὲ τοὺς ἀνέμους ἐκ αὐτῆς εἶχεν ἐν τῷ δειπνεῖν ἐμποδίζοντας) ἀλλ' ἐγνώρισε αὐτῷ ἐμαυτόν. ὁ δὴ καὶ τῆς πρὸς Σωκράτη φιλίας ἀνεμιμνήσκετο, κἀμὲ φιλοσοφεῖν παρῄνει καὶ τἆλλα οὐ σφόδρα ἀπεχθῶς μὰ Δία, ἀλλὰ κατὰ πάνυ φιλανθρώπως διελέγετο. νῦν δὲ εἰς θρᾴκην ἄγει τὸ στράτευμα. Σεύθης γὰρ ὁ τῶν θρᾳκῶν βασιλεὺς πρός τινας ὁμόρους πολεμῶν, μετεπέμψατο, ὡς τελῶν μισθὸν αὐτοῖς ἀποφέρων. οἱ δὲ ἐπῄνεσαν. οὐ γὰρ ἄποροι ἁλίσκεσθαι βούλονται, ἀλλὰ καὶ κτήσασθαί τι ἐκ τῶν πόνων ἕως γ' ἔτι στρατεύωνται. ἴσθι δὴ πολύ με εἶναι πρόθυμον ἀφικέσθαι πρὸς σὲ καὶ συνεῖναι σοὶ τῆ φιλοσοφίᾳ, καὶ θαυμαστὸν ὅσον ἀπολείπειν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς στρατιᾶς τοῦ τε κινδύνου καὶ τοῦ κερδαίνειν τοῦτο μόνον, τἆλλα δὲ ἔχειν πειθόμενον, ἐκεῖνο δὲ μὴ πάνυ φοβούμενον. ἐδόκει γάρ μοι τὰ μὴ λοιπὰ ὄντως σπουδαιότερα ποιεῖν ὅσων ἐφάπτοιτο. καὶ γὰρ τὸ σῶφρον καὶ τὸ δίκαιον οὐκ ἄλλοθεν ἀρύεσθαι οἶδα οὐδ' ἀνθρώπους ἢ φιλοσοφίας ὥμην, τὸ δὴ πρακτικὸν τοῦ σφοδρὸν ἀπολύειν τῆς ψυχῆς, καὶ μαλθάττειν τὸ ἥσυχον. ἀπεπαγιοσύνη γὰρ ἦν καὶ ἀπορία τἆλλα θαυμαστά, ὡς μοι ἔλεγες, ἐγκώμια φιλοσόφων. δεινὸν δ' ἂν μοι κατεφαίνετο, εἰ φιλοσοφήσας τἆλλα μὲν ἀμείνων ἔσομαι, θαῤῥαλεώτερος δ' ἂν ἔτι ὅτε στρατιώτης ἦν δυνήσομαι, οὔτε ἀρίστευς, εἰ δίκαι· ἀλλὰ μεθήσω ταῦτα τοιαῦτα ὥσπερ τῶν λήσμονι τινὶ ἐπῳδῆ τῶν τοῦ ἔρωτος ἔργα λαμπρότατα κηληθεὶς τῆ φιλοσοφίᾳ. γιγνώσκω δ' ἀρτίως ὅτι τῆ πρὸς αὐδρείαν εἰσὶν ἀμείνους οἱ φιλοσοφήσαντες. τῆ μόλις γε αὐτὸ πρὸς Ξενοφῶντος ἐμαθον, οὐκ ἐπειδὴ διελέχθη μοι περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπεὶ τοιοῦτος ὢν ἐφάνη οἷος ἦν. μᾶλιστα γὰρ δὴ μετασχὼν τῶν Σωκράτους λόγων, ἀρκεῖ στρατεύματα καὶ πόλεις σώζειν, καὶ οὐδὲν αὐτόν ἐποίησε φιλοσοφία αὐτῷ τε καὶ τοῖς φίλοις ἀχρειότερον. ἀσυχία μὲν ἦν ποικιλωτέρα τὰ χρὴ δυσδαιμονίας· ἤδη μού τι καὶ προσῆκε καλῶς ἕκαστα ὁ καλῶς ἠρεμεῖν δυνάμενος. ἐπεὶ τῆ μείζων αὖ ἦν τοῦ πολεμοῦντος ὁ πλεονεξίαν τῆ τῶν θυμίαν τῆ τἆλλα πάθη χειρούμενος, ὧν καὶ οἱ νικῶντες αὖ τοὺς πολεμίους ἡττῶνται. κἀγὼ δὴ ἐλπίζω φιλοσοφήσας, τότε ἄλλα κρείττων ἔσεσθαι, οὐδὲν ἧττον ἀνδρεῖος, ἀλλ' ἧττον θρασύς. ταῦτα μὲν οὖν ὁ τοῦ ἱκανῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν πανυ τῶν. γίγνωσκε δέ με ἤδη πρὸς τὸ πλεῖν ὄντα. τῆ γὰρ δὴ γέγονε καὶ τὰ τῶν ἀνέμων αἰσιώτερα.

Εἰς Ἰωάννην τὸν ΛΕΩΝ-ΚΛΕΟΣ Ξενοφῶντα,

Καρόλου τοῦ ΟΥΘΕΝ-Ο-ΒΙΟΣ, ἑξάστιχον.

Ξενοφόωμ Ξείνωμ. Φοῖος Ἄμ ποτε τῶν ἐμ Ἀθήνης,
Νῦμ ἄρα καὶ Ξείνωμ Φάος ἔπλετο τῶμ ἀνὰ Ῥώμην,
Ἐξ ὅτε Γερμανικῶμ σὺ ΛΕΩΝ-ΚΛΕΟΣ αὐζονίημ οἶ
Γῆρυν ἐπιμφίετας. τῷ μοι κικλήσκετο φωνῆ
Ἑλλάδι, τευτονίδης πρὶν ἐὼν, ΛΑΩΝ-ΚΛΕΟΣ, αὐσόνιος
Ὅτι καὶ Αυζονίωμ τελέθεις κλέος ἁδ' ἐς Πελάσγους.

ΜΩΚΑΡ-ΟΛΟΣ Ὁ ΟΥΘΕΝ-Ο-ΒΙΟΣ.

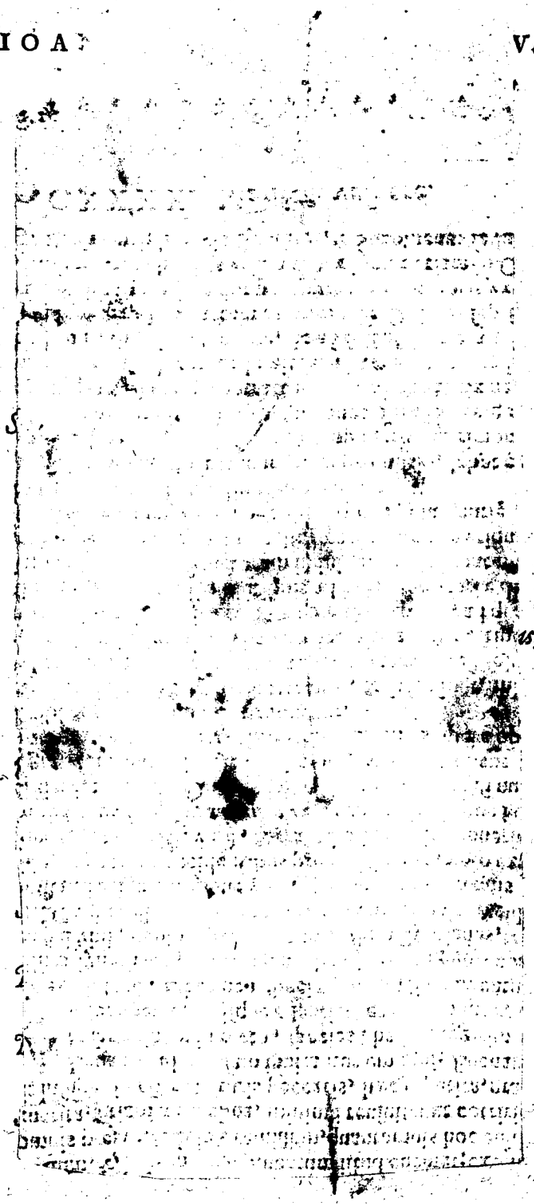

LIBRI XENOPHONTIS, QVOS
complexi sumus tomo

PRIORI,

De Cyri Persarum regis institutione libri VIII. pag. 1
De expeditione Cyri libri VII. 191
Historiarum Græcarum libri VII. 333

POSTERIORI,

De Agesilao rege liber I. 515
De Lacedæmoniorum republ. lib. I. 534
De Athenienſium republ. lib. I. 546
Apologia pro Socrate, lib. I. 554
Memorabilium lib. IIII. 559
De adminiſtratione domeſtica lib. I. 646
Conuiuium, lib. I. 689
Hiero, ſiue Tyrannicus, lib. I. 711
De vectigalibus, lib. I. 726
De re equeſtri, Io. Camerario + author damnato interp. lib. I. 736
De magiſtri equitum officio, Io. Ribitto + author damnato interp. lib. I. 752
De venatione, lib. I. 767
Epiſtolarum fragmenta. 789

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ἱστοριῶν, ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

XENOPHONTIS DE CYRI Perſarum regis inſtitutione, LIBER PRIMVS.

INTERPRETE IOHANNE Leuenklaio.

ΕΝΝΟΙΑ ποθ' ἡμῖν ἐγένε-
το, ὅσοι δημοκρατίαι καὶ τελύ-
σησαν τὸ τὴν ἄλλως πως
βουλομένων πολιτεύεσθαι
μᾶλλον ἢ αἱ δημοκρατίαι, ὅσοι
τ' αὖ μοναρχίαι, ὅσοι τε ὀλι-
γαρχίαι ἀνῃρέθησαν ἤδη τὸ δήμου· καὶ ὅσοι τυ-
ραννεῖν ἐπιχειρήσαντες, οἱ μὲν αὐτὴν καὶ ταχὺ
πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δ', ἢν ὀπισθενοῦσι χρόνον
ἄρχοντες διαγελῶνται, θαυμάζονται ὡς σοφοί τε
καὶ δυτυχεῖς ἄνδρες γεγενημένοι. πολλοὺς δ' ἐδο-
κοῦμεν καταμεμαθηκέναι, καὶ οἰκ ἰδίοις οἰκέταις ζεύς
μὲν, ἔχοντας καὶ πλείονας οἰκέτας, πολὺ δὲ, καὶ
πάνυ ὀλίγους, καὶ ὅμως ἐδὲ ζεῖς ὀλίγοις ζεύτοις
† πάνυ δυναμένους χαλᾶσθαι πειθομένοις οὐδὲ δε-
σπότας. ἔτι δὲ πρὸς ζεύτοις ἐνενοήσαμεν, ὅτι ἄρχοντες
μὲν εἰσι καὶ οἱ βουκόλοι τῶν βοῶν, καὶ οἱ ἱπποφορ-
βοὶ τῶν ἵππων, καὶ πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς,
ὧν αὖ ἰδιῶται ζῴων ἑκάστους ἂν ἄρχοντας τού-
των νομίζοιντο· πάσας δοκοῦσι ταύτας τὰς ἀγέλας
ἐθελοκωφεῖν μᾶλλον ἐπὶ σοὶ ἢ ἐπὶ σοὶ τοῖς
νομεῦσιν, ἢ οἷς αὐθρώπους τοῖς ἄρχουσι. πορεύον-
ται τε γὰρ αἱ ἀγέλαι † οἷ ἂν αὐτὰς βούλωνται οἱ
νομεῖς, νέμονταί τε χωρία ἐφ' ὁποῖα ἂν αὐτὰς ἐθέλω
σιν, ἀπέχονταί τε ὧν ἂν αὐτὰς ἀπείργωσι· καὶ οἷς
καρποῖς τοῖνυν οἷς μάλιστα οἱ νομεῖς ἥδονται ἐσθίειν
νομέας χαίρειν οὕτως ὅπως ἂν αὐτοὶ βόλωνται.
ἔτι τοίνυν ἀδεμίαν πώποτε ἀγέλην ἐπαθόμεθα συ-
σκευάζουσαν ἐπὶ τοὺς νομέας, ὅτε ὡς μὴ πείθεσθαι, ὅτε
ὡς μὴ ἰδίᾳ τρέπειν τῷ καρπῷ χαίρειν. ἀλλὰ καὶ
χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς † ἄλλοις,
ἢ τοῖς ἄρχουσί τε αὐτῶν, καὶ ὠφελουμένοις ὑπ'
αὐτῶν· ἄνθρωποι δὲ ἐπ' ἀδένας μᾶλλον σωίσαν-
ται, ἢ ἰδίᾳ τούτους οὓς ἂν ἄλλων ὁ ἄρχειν αὐτῶν
ἐπιχειροῦντας. Ὅτε μὴ δὴ ταῦτα ἐνθυμούμεθα,
οὕτως ἐγνώσκομεν πρὸς αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπῳ τε
φυκότι πάντων τῶν ἄλλων ζώων εἶναι ῥᾷον ἢ ἀνθρώ-
πων ἄρχειν· ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν ὅτι Κῦρος ἐγένε-
το τοιοῦτος, ὃς παμπόλους μὲν ἀνθρώπους ἐκτή-
σατο πειθομένους αὐτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις,
παμπολλὰ δὲ ἔθνη, ἐπὶ τοῦτο δὴ ἰόντα μεταγνῶναι, μὴ ὅτε τῶν ἀδυνάτων, ὅτε τῶν χαλε-
πῶν ἔργων ἦ ἀνθρώπων ἄρχειν, ὡς ἐδυνάμην ὡμῶς τοῦτο πρᾶξαι. Κύρῳ γὰρ ὁμὼν ἐθελήσαντας
πειθεσθαι τοὺς μὲν, ἀπέχοντας παμπόλλων ἡμε-
ρῶν

Difficillimũ eſſe, homini bus imperare.

SVBIIT aliquando animum noſtrũ cogitatio, quot populi domi natus ab ijs, qui alia quadãratione potius quàm populari adminiſtrare rempublicã vellent, ſublati fuerint: quot itẽ imperia, in quibus vel vnus, vel pauci rerum ſummam ſuã in poteſtate tenebant, popularĩu conſpirationibus iã ſint euerſa: quot deniq; tyrannidem arripere conati: partim admodũ citò ſint oppreſſi, partim vt eximia ſapientia felicitateq; viri, admirationem ſui excitarint: quantulumcumque tamdem temporis imperio potiti eſſent. Multos etiã priuatis in familijs animad uertiſſe videbamur, quorum alijs cõplures, alijs pauci admodũ numero ſerui forent: quum tamẽ eos etiã illa in paucitate magnopere ſibi obſequentes habere domini nõ poſſent. Præterea veniebat in mentẽ nobis, vt bubulcis in boues, ſic in equos ijs, à quibus paſcuntur, adeoq; omnibus quos paſtores dicimus, illa in animalia, quibus præſunt, non abs re videri imperium eſſe. At enim omnia hæc armenta lubentius paſtoribus ſuis obœdire, quàm homines magiſtratibus, reipſa perſpici putabamus. Nam pergunt armenta, quocunq; paſtores ea dirigũt, atq; vt illis in locis paſtum quærũt, in quæ ab ipſis dimittuntur: ſic ab alijs abſtinent, à quibus arcentur. Quinetiam fructibus, quos ediderint, vti paſtores ex animi arbitratu permittunt: neq; vnquam accepimus vllum armentũ aduerſus paſtores inſurrexiſſe, quo vel minus eis paréret, vel prouenietẽ ex ſe fructu vti vetaret. Immo quibuſuis alijs infeſtiora ſunt armenta, quàm ijs, qui imperium in ipſa vſurpãt, & emolumenta ex eis capiunt: quum homines in nullos maiori ferantur impetu, quàm quos regnum in ſe moliri ſenſerint. Hæc quum apud animum noſtrum expẽderemus, ita deniq; ſtatuebamus: vt qui homini facilius exiſtimaremus eſſe, quibuſuis animãtibus alijs, quàm hominib. imperare. Verum enimuerò quum ad animum accidiſſet, Cyrũ origine Perſam, permultos homines, permultas vrbes, permultas deniq; nationes ſibi obſequẽtes habuiſſe: tum deinde relicta ſententia priſtina ſic ſtatuere coacti ſumus: vt hominibus imperare, neque illarum in rerum numero, quæ res fieri nequeunt, ponendum: neque factu eſſe difficile cẽſeremus,

Cyrũ imperandi meritũ fuiſſe.

ſi quis ſcienter rem tractet. Cyro enim ſponte ſua paruiſſe ſcimus partim eos, qui complurium dierum,

partim qui mensiũ itinere ab ipso seiuncti erant, partim qui numquam ipsum viderãt, partim deniq; certò quum scirent se ipsum non visuros, nihilo tamen minus ei obtemperandũ putabãt. Nimirum ceteris regibus tantum præstabat, quum ijs, quos paternis in regnis successisse, tum quos suo ductu adquisiuisse imperia traditũ est: vt quũ Scytha, (quamuis amplissimæ Scytharum copiæ sint) nullam sibi nationẽ aliam subijcere posset, contentus si suæ gentis imperiũ retineat, & Thrax si Thracũ, & Illyricus si Illyricorũ, itidemq; de ceteris nationibus audiamus: (nam in Europa quidem etiamnum sui iuris esse gentes perhibentur, distinctis rebuspub. singularũ) Cyrus vnus, qui nationes Asiæ consimiliter singulas suis vtentes moribus legibusq; repererat, exigua cum Persarum manu rem aggressus, Medis quidem Hyrcanijsq; lubentibus imperarit: Syros verò, & Assyrios, et Arabes, & Cappadoces, et Phryges vtrosq;, et Lydos, & Cares, & Phœnices, & Babylonios vi subegerit: atq; etiã Bactrianos, Indos, Cilices, Sacas item, Paphlagones, Megadinos, nationes alias permultas, quarum ne quidem nomina quis commemorando recensuerit, imperio suo sit complexus. Idem Græcos Asiaticos, & Cyprios, Aegyptiosq; factis per mare expeditionibus, suam in potestatẽ redegit. Harum igitur illegentium dominatu potitus est, quibus neq; cum ipso, neq; inter se lingua cõmunis erat. At verò nihilo minus metu sui tantũ terrarũ ita poterat obire, vt omnibus formidine perculsis, nemo aduersus ipsum aliquid moliri auderet. Idem tantam in hominum animis cupiditatem excitare poterat ad præstandum ea, quæ ipsi grata forẽt: ut omnes perpetuò regi ex ipsius arbitrio cuperẽt. Tot nationes vt ex ipso penderent, effecit: quot etiã enumerando referre difficile fuerit, quaquà versum à regia quis ordiatur: siue ad orientẽ, siue occidentem, siue septemtriones, siue meridiẽ. Nos quidem certè de homine hoc, vt qui admiratione dignus esset, quo genere natus, quali præditus natura, quali institutionis ratione usus, tantũ mortalib. ceteris in imperãdo præstiterit, cõsiderare uoluimus: et iccirco litteris prodere conabimur, quæcũq; de ipso uel audiuerimus, vel habere comperta videbimus.

Cyri præstantia.

Amplitudo imperij

Al. Budinos.

Gubernandi ratio.

CYrũ Cambysa patre, Persarũ rege, natũ fuisse accepimus. Cãbyses ipse Persidarũ è gente fuit ortus, quæ hoc appellatiõis ab auctore Perseo habuit. Matrem ei fuisse Mandanam, consentiunt omnes, Astyagis Medorum regis filiam. Fuisse autem Cyrus ita comparatus à natura perhibetur, atq; etiamnum à Barbaris decantatur, vt & forma pulcerrimus, & animo humanissimus, & discendi, adipiscendique honores cupidissimus esset: adeoq; nullum non laborem perferret, nullum nõ periculum laudis gratia sustineret. Tali quum à natura Cyrus animo formáque præditus esset, quemadmodum litterarum monumentis proditum est: in Persarum insuper legibus

Cyri parentes.

Indoles

Educatio.

gibus est institutus. Earum verò princeps cura est, id efficere, quod publico bono maximè seruiat. Non enim inde faciũt initium, unde quãplurimis in rebuspub. leges ordiri solent. Nam pleræq; Respubl. cuiuis educandi liberos suos qua ipsi visum ratione fuerit, potestatem faciunt, at ipsos etiam natu maiores sui ex animi sententia gerere se permittunt: deinde edicunt ne quis clepat, ne rapiat, alienas ædes ui ne perfringat, ne quẽ per iniuriam pulset, adulterium ne cõmittat, magistratus imperio parére ne detrectet, atq; his itidem alia consimilia. Quòd si quis in horum aliquo delinquat, pœnæ constitutæ sunt. At verò Persicæ leges hoc anteuertentes primùm in hanc curam incumbunt, ne initio ciues eiusmodi sint, vt improbi alicuius fœdiúe fa cinoris libidine ducãtur. Atq; hoc huiusmodi quadam ratione efficiunt. Est eis forum, quod Liberum vocant, in quo quum regia, tum archiua cætera sunt exstructa. Hinc & venalia, & circumforanei, & clamores horum ac nugæ alium in locũ reiectæ sunt: ne compositis eorum, qui iam elegan ter instituti sunt, moribus, illorũ se turba immisceat. Forum hoc ad archiua situm, quatuor in partes est distributum. Earum prima pueris est destinata, puberibus altera, tertia matura ætate viris, quarta emeritis. Ac lege quidem cautũ est, vt singuli suis in locis adsint, pueri ac perfectæ ætatis uiri quamprimũ illuxerit: seniores, ubi cuiq; vacauerit, extra statos dies, quibus eos adesse necesse est. Puberes etiam circum archiua cum armis, quibus exercentur, cubant: maritis exceptis, quorũ præsentia ne requiritur quidem, nisi conditum fuerit ut adsint: quamquam etiã hos abesse sæpius, turpe ducitur. Harum partium cuiq; duodecim sunt præfecti principes, quòd tota Persarum natio totidẽ in tribus sit distributa. Præsunt autẽ pueris delecti quidam ex seniorum cœtu, qui eos effecturi quàm optimos uideãtur. Adolescentibus item de uirorum cœtu quidam lecti, qui hos reddituri optimos existimentur. Viris etiam matura iam ætate præficiuntur: qui sic eos instructuri putentur, ut quammaximè ipsis præscripta, & à magistratu summo imperata præstent. Ne senioribus quidẽ sui præfecti desunt, quippe quòd his etiam qui præsint deligantur, vt & ipsi officio suo fungantur. Ac nos sanè illa etiã commemorabimus, quæ cuilibet ætati præstanda legum ex præscripto sunt, vt qua ratione studioq; efficiant, quò ciues optimi sint, magis etiam pareat. Pueri ergo magistrorum ad ædes itantes, in discenda iustitia versantur, atq; aiunt ad hoc perinde ipsos itare, ut apud nos consueuerunt, qui literas discere cupiunt. Horum aũt magistratus maximã diei partem in iure dicundo cõterunt. Nam & pueri se mutuo virorũ more in ius vocant de furto, de rapina, de vi, de dolo, de verborum iniurijs, rebus alijs, quas incidere vero est cõsentaneum. Quòd si quos horum aliquid admisisse compertum fuerit, ij verò pœnas luunt.

Legum Persicarũ laus.

Forum apud Persas, cognomento Liberum.

Fori distributio.

Puerilis ætatis exercitia.

Actionem apud Persas in hominem ingratum dari.

Etiam in eos iudiciũ dant, quos iniustè alios accusare deprehenderint. Idem præstant in eo crimine, cuius caussa maxima quidẽ inter homines odia existũt, nihil tamen minus fit, quàm vt de eo cognoscatur. Est aũt hoc ingratitudinis crimen. Itaq3 si quẽ intellexerint gratiam non referentẽ, quum possit: in eum etiã seuerè animaduertunt. Nam ingratos homines inpri mis erga deos, parentes, patriam, amicos esse negligẽ tes arbitrãtur. Quin & impudentia potissimũ ingra titudinem comitari videtur. quippe quòd hæc vna omniũ maxima dux ad turpissima quæq3 censeri debeat. Præterea pueros ad temperantiã cõdocefaciũt: plurimũ verò ipsis ad hanc discendam confert, quòd & seniores ipsos vident nullũ non diem tẽperanter viuendo exigere. Addunt præcepta de parendo magistratibus, qua itidem in parte plurimũ valet, quòd & seniores enixè magistratib. obtemperãtes coràm intuentur. Eosdem vt ventris ac potus sint cõtinentes docẽt, atq3 in hoc multũ adiumenti adfert, partim quòd & seniores nõ prius ventris gratia discedere vident, quã dimissi à magistratib. fuerint: partim quòd apud matrẽ pueri cibos non capiunt, sed apud magistrũ, postquam ita præsides edixerint. Adferunt aũt domo panes quidẽ in cibos, nasturtiũ verò pro obsonio: itemq3 fictile poculum, vt si quis sitiat, è flumine possit haurire. Præter hæc sagittandi & iaculandi usum sibi cõparant. Exercẽt aũt in his se pueri vsq3 ad sextum septimumúe ac decimũ ætatis annum, a quo tam tempore ad adolescentes se conferũt, qui hoc rursum modo viuunt. Decem annos, postquam è pueris

Adolescentũ exercitia.

*excesserunt, circũ archiua cubãt, vt suprà est indicatum, quum reipub. custodiendæ, tum exercendæ temperantiæ gratia. Nam hæc potissimũ ætas requirere curam studiumq3 singulare videtur. Iidem interdiu quoq3 magistratib. vtendos se præbent, si qua in reipsorum opera pro republica desideretur. Ac siquidẽ vsus ita postulet, omnes circũ archiua manent. Rege aũt exeunte uenatum, (& exit in mense multoties) dimidia custodiæ pars ab ipso educitur. Quotquot aũt exeũt, arcus habere iuxta pharetrã oportet, ac *copidem in vagina, vel securim. Præterea cratem, & hastas binas, vt harũ alterã emittãt, altera (si sit opus) cominus vtantur. Caussa verò, cur publicè venationi operã dent, in qua rex Ducis officio perinde ac belli tempore fungitur, quũ & ipse venetur, &, vt venentur alij, curã adhibeat, caussa igitur hæc est, quòd bellicarũ rerum hæc meditatio verissima videatur esse. Consuefacit enim ad surgendũ diluculò, et ad frigora caloresq3 perferendum, atq3 etiam ad itinera & cursus exercet. Præterea sagittis iaculisq3 bestiã petere necesse est, vbicumq3 incideris. Sæpe etiã *acui animum in uenatione oportet, obijciente se feroci aliqua bestia. Nam quæ offerunt sese bestiæ feriendæ sunt: ab ijs autem cauendum, quæ in venantem irruunt.*

* Nonnullis appellabãtur gladij leuiter curuati, falcibus similes, auctore Curtio.

* Alij codices habent δέκατον ἔτος, quod uelit incadescere.

κολάζουσι δὲ καὶ οὓς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας εὑρίσκωσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος, οὗ οὐκ ἄν τις ἀνθρώποις μεῖζον μῖσος ἐνέγκοι, ἀδικάζοντας δὲ τοὺς ἥκιστα, ἀκριβέστατα· καὶ οὐ ἂν γνῶσι δίκαιον μᾶλλον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δὲ, κολάζουσι μὴ ῥᾴδιον ἐόντος. οἶον δ' ἂν τοὺς ἀκριβεστάτους, ἢ τοὺς θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν. καὶ τοὺς γονέας, καὶ πατρίδα καὶ φίλους. ἔπειθον δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀκριβεστάτῃ αὐταρκείᾳ· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι πάντα τὰ ἀγαθὰ ἡγεμών. διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφρονεῖν. μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς δ' μαν διάνοιαν σωφρονεῖν αὐτοὺς ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διαγομένους. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πειθαρχεῖν τοῖς ἀρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἀρχουσιν ἀκριβῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπίοντας γαστρὸς ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τοῖς διδασκάλοις, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρονται δ' οἴκοθεν † σῖτον μὲν, ἄρτον, ὄψον δὲ, κάρδαμον· πιεῖν δὲ, ὧι τις διψᾷ, κώδωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἓξ ἢ ἑπταικαίδεκα ἐτῶν ἀεὶ γενέσθαι οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν. ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δ' αὖ οἱ ἔφηβοι διάγουσιν ὧδε· δέκα ἔτη ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κοιμῶνται μὲν ὑπὸ τοῖς ἀρχείοις, ὥσπερ προείρηται, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφρονίσεως (δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας δεῖσθαι) πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς μάλιστα θῆς ἀρχουσι χρῆσθαι, ὥστε πεῖνάν τε καὶ τὸν κοπον. καὶ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι πρὸς τοῖς ἀρχείοις. ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξαγει τὴν ἡμισείαν τῆς φυλακῆς. πορεύεται δὲ ὅτῳ πορεύηται τὴν μὲν ἡμίσειαν φυλακὴν καταλιπὼν, τὴν δὲ ἡμίσειαν ἀκολουθεῖν κελεύσας. ἔστι δὲ ὅτε καὶ παρὰ τὴν ἡμίσειαν φυλακὴν πέμπει τινὰς, ἢ κελεύει κυκλῶσαι, ἢ ἄλλο τι ἂν δόξῃ αὐτῷ. ἐπὰν δὲ ἐπὶ τὴν θήραν ἐξίωσι, τοξεύουσι μὲν ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἐὰν δέωνται· ἐπὰν δὲ ἐπὶ τὰ θηρία ἔλθωσι, τοξεύουσι μὲν καὶ ἐπὶ τὰ θηρία, ἐὰν δέωνται· ἐπὰν δὲ ἐπὶ τοὺς ἄνδρας ἔλθωσι, τοξεύουσι μὲν καὶ ἐπὶ τοὺς ἄνδρας

eum tribuni deferũt, quicumq; sit, vel ex alijs quispiam, cui visum fuerit. Seniores verò auditũ loco mouent. Motus autem ordine per omnem deinde vitã infamis manet. Vt aũt aliquanto clarius omnem Persarum rempubl. explicemus, paullum ad superiora reuertamur. Nam propter illa, quæ antehac à nobis dicta sunt, quam breuissimè explicari à nobis poterit. Persarum ad centum & viginti millia feruntur esse. Horum nemo lege ab honoribus magistratibusq; reijcitur, sed cuiuis suis est liberos suos ad iustitiæ magistrorum ædes publicas mittere. Mittunt autem, qui alere liberos suos in otio possunt. Hoc qui præstare nequeunt, non mittunt. Eis sanè, qui publicos apud magistros instituti fuerint, inter ephebos adolescẽtiari licet, id quod illis haud fas est, qui institutionẽ hanc nõ sunt adepti. Qui autem inter ephebos ea, quæ præscripta legibus sunt, cõstanter præsliterint: eis matura ætate virorum in contubernio agere licet, ac magistratuũ dignitatũq; participes fieri. Sin qui vel inter pueros, vel adolescentes non vixerunt, hi ne perfectorũ quidem in numerũ admittuntur. Quòd si qui porrò inter perfectos inculpatè se gesserint, ij seniorũ in ordinẽ cooptantur. Atq; hoc modo seniores constituuntur, qui omnibus in pulcris honestisq; rebus versati fuerint. Hæc item viuendi est ratio, quasi vtantur, optimos se fore statuũt. Exstat autem hoc etiam tempore quum moderatiorum victus testimonium, tum quòd alimenta laborando planè absumãt. Nam etiamnum apud Persas nõ solum exspuere, & emungi, & flatus plenos videri, turpe ducitur: sed etiam vel meiendi vel alterius alicuius eiusmodi rei gratia euntem aliquò palàm conspici. At enim hæc præstare non possent, nisi & modico nutrimento vterentur, & humorem laborando ita consumerent: vt aliò quopiam secederet. Atque hæc sunt, quæ de Persis omnibus dicere possumus. Nunc verò res gestas Cyri exponemus, sumto à pueritia initio: quando eius gratia hæc à nobis est instituta oratio. Cyrus enim ad annum vsque duodecimũ, aut amplius paullò, hac institutus disciplina, palàm æqualibus vniuersis præstabat quum discendi, quæ necesse foret, celeritate: tum singula præclarè viriliterq; gerendo. Ab eo tempore filiam suam Astyages, eiusq; filium accersijt. Tenebatur enim illius videndi desiderio, quem esse egregia virtute inaudisset. Facit igitur iter ad patrem Mandana, Cyrum filium secum adducẽs. Ad quem vbi maturrimè peruenisset, atque intellexisset Cyrus, Astyagen matris suæ patrẽ esse: continuò, vt qui à natura pius esset erga parentes puer, amplexatus est eum, atque si iam olim vnà educatus, ac dudum amans ipsum amplexaretur. Quumq; videret eum suppicturatione oculorum, & coloris infricatione, & appositicijs comis Medorum more ornatũ: (hæc enim omnia peculiaria sunt Medis, tunicæ nimirũ purpureæ, & amictus quos candyes vocãt, &

Cyri pueritia.

νεοι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστον, καὶ τὴν ἄλλων ὁ βασιλεύς. οἱ δὲ γεραίτεροι ἀκούσαντες, ἐκκρίνουσιν. ὁ δὲ ἐκκριθεὶς, ἄπιμεν ἐν λοιπὸν βίον διατελεῖ. ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ πρόσθεν τοῦ πολιτεία, μικρὸν ἐπάνιμι. νυνὶ γὰρ οὐ βραχυτάτῳ ἂν δηλωθείη διὰ τὰ πεφημισμένα. λέγονται μὲν γὰρ πέρσαι ἀμφὶ τοὺς δώδεκα μυριάδας εἶναι. οὕτων δ' ὀλίγοι ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας, πέμπουσιν· οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι, οὐ πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι πρὸς τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς οὐ τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι· τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. οἱ δ' ἂν οὐ τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιούμενοι, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἀνδρας σωφρονίζεσθαι, καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν. οἱ δ' ἂν αὖ οὐ τοῖς παισὶ μὴ διατελέσωσιν, ἢ οὐ τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους. οἱ δ' ἂν αὖ οὐ τοῖς τελείοις διαγένωνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι τὴν γεραιτέρων γίνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι διὰ παντὸς τὴν καλὴν ἐλληνδότες καθίσανται· καὶ ἡ πολιτεία αὕτη, ἣν οἴονται χρῆναι βέλτιστ' ἂν εἶναι. καὶ νυνὶ δὲ ἔτι ἐμμένοντες μάρτυρία καὶ τῶν μετοικίας διαίτης αὐτήν, ὡς τοῦ ὀνίνασθαι τῶν διαιτᾶν. αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νυνὶ ὄντας πέρσας καὶ δι' ἀκριβείαν καὶ δι' ἀκριβείαν, καὶ δι' φύσης μισοὺς φαίνεσθαι· αἰσχρὸν δὲ ἔτι καὶ δ' ὄντα τοῦ φανεροῦ γενέσθαι ἢ τὸ οὐρῆσαι ἕνεκα, ἢ καὶ ἄλλου τινὸς βιαίου. ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐθελήσαιεν ποιεῖν εἰ μὴ καὶ διαίτῃ μετεῖχε ἐκ τῶν τοιούτων. καὶ δι' ὑγρὸν ἐκπονεῖσθαι αὐηλίσκειν, ὥστε ἄλλη τοι ἀφικνεῖσθαι. ταῦτα μὲν δὴ κοινῇ πάντων πέρσων ἔχομεν λέγειν. οὗ δὲ ἕνεκα ὁ λόγος ὥρμηται, νυνὶ λέξομεν τὰς Κύρου παιδείας, ἀρξάμενοι ἀφ' ἧς δύς. Κῦρος μὲν γὰρ μέχρι δώδεκα ἐτῶν, ἢ ὀλίγῳ πλεῖον, παύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλίκων διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἃ δέοι, καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ αἰσχρέως ἕκαστα ποιεῖν. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνου μετεπέμφατο Ἀστυάγης τὸν ἑαυτοῦ θυγατρίδα, καὶ ἦν παῖς ἀπ' αὐτῆς. ἰδὼν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουε καλὸν καγαθὸν αὐτὸν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτή τε ἡ Μανδάνη πρὸς ἐν πατέρα, καὶ ἦν Κῦρον ἐν υἱὸν ἔχουσα. ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα, ἡ ἔγνω ὁ Κῦρος ἦν Ἀστυάγη τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, θυθὺς, οἷα δὴ παῖς φιλόπορος ὢν φύσει, ἠσπάζετό τε αὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι ξωτιθραμμένος καὶ πάλαι φίλον ἀσπάζοιτο. καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμοῖν ζωγραφῇ καὶ χρώματος τειλφει, καὶ κόσμος πρὸς δὲ τοῖς (ἃ δὴ νόμιμα ἐστὶ τοῖς μήδοις. ταῦτα γὰρ πάντα μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες, καὶ οἱ καυδύες, καὶ στρεπτοὶ πολλὰ τῇ

βραχιόνιον. τῇ δεξιᾷ, καὶ τὰ ψέλλια περὶ † τῶν χειρῶν. οἱ πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι, καὶ νυνὶ ἔτι πολὺ μᾶλλον τοῦτο φαιδρότεροι, καὶ δίαιταν αὐτελέστεραν) δεῖπνον δὴ τὸν κόσμον τοῦτον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ, ἔλεγεν· ὦ μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος. ἐρωτώσης δὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν, πότερον δοκεῖ καλλίων αὐτῷ εἶναι, ὁ πατὴρ ἢ ὅτου· ἀπεκρίνατο ἀρά ὁ Κῦρος, ὦ μῆτερ, πρόσθεν μὲν πολὺ καλλίων ὁ ἐμὸς πατήρ, μέντοι μέντοι, ὅσων ἑώρακα ἐτὼ καὶ οἱ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐν ἀγορᾷ, πολὺ ὅτου ὁ ἐμὸς πάππος καλλίων ὁ δὲ αὖτε ὁ Ἀστυάγης, ὡς τὸ πάππου, καὶ σ. καλὸν καλὸν ὡς ἐόντως † δὲ αὖτε ὁ Ἀστυάγης, ὡς τὸ καλὸν καλὸν ὡς ἐόντως, ὡς τρεπτοῖς μὴ ψελλίοις ἐπήμα μὴ ἐκόσμηται. εἰ δὲ πέρσαι ἐθέλουσι, ἐφ' ἵππου χρυσοχαλίνου πορεύεσθαι. ὁ Κῦρος, ἅτε παῖς ὢν μὴ φιλοκάλος μὴ φιλότιμος, ἤδετο τῇ στολῇ, μὴ ἵππου μανθάνων, ὑπερέχαιρεν. οὐ γὰρ ὅτως γε, ἀλλ' ὡς χαλεπὸν εἶναι μὴ τρέφειν ἵππους, μὴ ἱππεύειν οὐ δοκοῦσι τῇ χώρᾳ, μὴ ἱδεῖν ἵππον θανάσιμον λῷ. δειπνῶν δὲ ὁ Ἀστυάγης σὺν τῇ θυγατρὶ μὴ ὅτε Κύρῳ, βουλόμενος τὸν παῖδα ὡς ἥδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἅπαντα τὰ οἰκοθεν θοαθοίη, προσήγαγεν αὐτῷ ὡς προφάσεις, μὴ ταυτοδαπὰ ἐμβαλλόμενα ὡς βρώματα. τὸν δὲ Κῦρον ἔφασαν λέγειν, ὦ πάππε, ὅσα πρόσκεισαι ἔχεις οὐ τῷ δείπνῳ, ἃ αὐάγκη σοι ὧδε ταῦτα τὰ † λεκανίδια τῶν τραπεζῶν τὰς χεῖρας, μὴ ἀργοῦσθαι τούτων τὴν ταυτοδαπῶν βρωμάτων. τί δὲ; φάναι τὸν Ἀστυάγη, οὐ γὰρ πολὺ σοι δοκεῖ κάλλιον τόδε δεῖπνον εἶναι τοῦ οἰκείου; τὸν δὲ Κῦρον πρὸς ταῦτα ἀφικέσθαι λέγεται· οἰχὶ ὦ πάππε, ἀλλὰ πολὺ ἀπλούστερα ἢ ἡμῖν ἡ ὁδὸς ὧδε ἦν ἐμπλησθῆναι, ἢ τὴν ὑμῖν. ἡμᾶς μὲν γὰρ αὐτὸν μὴ κρέας εἰς ὄξος ἄγειν· ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν δὴ αὐτὸν ἡμῖν ταπείνετε, πολλοὺς δὲ πίνακας ἐλιγμοὺς οὕτω ὡς μὴ τῳ πλανώμενοι, μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι ἡμεῖς πάλαι ἥκομεν. ἀλλ' ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυάγη, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα ποιεῖτε πλανώμενα. γενοῦ δ', ἔφη, καὶ σὺ γνώσῃ ὅτι ἡδέα ταῦτά ἐστιν. ἀλλὰ καί σε, φάναι τὸν Κῦρον, ὦ πάππε, μυσαττόμενον ταῦτα τὰ βρώματα ὁρᾷ. μὴ τὸν Ἀστυάγη ἐπερέσθαι, μὴ τίνι σὺ τεκμαιρόμενος ὦ παῖ λέγεις; ὅτι σε, φάναι, ὁρᾷ, ὅταν μὲν τὸ αὐτὸ ἄψῃ, ἐς οὐδὲν τὼ χεῖρε ἀφομόνον· ὅταν δὲ τούτων τινὸς ἅψῃ, οὐθὺς ἀφανισθέσθ τὼ χεῖρε εἰς τὰ χειρόμακτρα, ὡς πάνυ ἀχθόμενος ὅτι καταπλεά σοι ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο. πρὸς ταῦτα δὴ τὸν Ἀστυάγη ἐπεῖν· εἰ γίνοιο οὕτω γνώσιος ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε βύρσης, ἵνα νεκρίας οἰκοδεν ἀπέλθῃς. ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ ὠθεῖν τῷ παιδὶ, καὶ ἡδέα μὴ τῶν ἡμέρων. μὴ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἶπεῖν, ἢ ὅπως φαίνομοι, ὦ πάππε, ταῦτα πάντα τὰ κρέα, ὃ, τι ἂν βάλωμαι αὐτοῖς χρῆσθαι; νὴ δία, φάναι, ἐγώ γε, ὦ παῖ. οὐκοῦν ταῦθα δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τῶν κρεῶν, ᾗ ἀφίδοιμι

circa collum torques, & armillæ circa manũ vtramque: quum apud Persas, qui in patria manent, haceteam tempestate multo sint & vestimenta viliora, & tenuiores alimẽtorum apparatus) aui ergo quum videret ornatũ Cyrus, defixus in ipsum oculis: Quàm pulcrum (inquit) auum habeo, mater. Illa verò quum rogaret, vter ipsi pulcrior videretur, hiccine an pater? respondens Cyrus: Persarum quidem, ait, ô mater longè pulcerrimus est pater meus: Medis autem, quotquot equidem vidi quum in vijs, tum ostijs, multum auus hic meus elegantia præstat. Astyages verò vicissim eum amplexatus, pulcra stola induebat, ac torquibus armillisque honoratum ornabat. Quod si etiã aliquò equitaret, in equo ipsum, cui frenum esset aureum, circumducẽbat: quo pacto & ipse proficisci consueuerat. Cyrus autem, qui puer esset elegantiæ honoris que cupidus, stola delectari, mirificáque cum animi lætitia equitandi artem discere. Nam apud Persas, quòd & difficulter equi alerentur, & equitatio in regione montuosa nõ minus molesta foret, etiam equum cõspici perquàm rarum erat. Ceterùm Astyages cum filia Cyróque cœnans, quòd puerum suauissima cœna excipere cuperet, quo minus domestica desideraret: paropsidas ei & omnis generis embammata cibósque apposuit. Ibi tum Cyrus dixisse fertur: Quantum tibi, mi aue, negotiorũ est in cœna, si quidem ad omnia istæc fercula manus extendas necesse est, atque omnis generis cibos hosce degustes. & Astyages: Quid enim? inquit, an non hæc multo tibi cœna videtur elegantior esse, quàm Persica? Ad quæ Cyrus, Nequaquam mi aue, respondit. nam multo simplicior & rectior apud nos via est exsatiandi se, quàm apud vos. Nos enim eò panis & caro deducunt, quum vos eamdem nobiscum ad metam contendentes, per que varia quædam itinera planè flexuosa sursum deorsum errantes, vix tamdem peruenias, quò dudum nos veneramus. Verùm mi fili, ait Astyages, molestæ nobis oberrationes istæ non sunt: quòd si hæc tu quoque gustaris, suauia scilicet esse cognosces. At enim, inquit Cyrus, video te ipsum, aue, à cibis hisce abhorrere. Ibi quum Astyages rogaret: Quo istuc, fili, argumento adductus ais? Quod te, inquit, video tangentem panem, nullam ad rem manum extergere. Sin autem horum aliquid attingas, continuò manum ad mantilia purgas, quasi perquàm molestè feras plenam ijs fuisse. Et Astyages: Si quidem ita fili iudicas, ait: carnibus nihilominus cum voluptate vescere, vt iuuenis domum redeas. Quæ simulac dixisset, multas ei quum ferinas, tum cicurum animalium carnes apposuisse fertur. Cyrus autem quum eam carnium copiam videret: Das ne mihi, ait, aue, carnes hasce vniuersas, vt ex animi lubitu eis vtendi mihi facultas sit? Do verò (inquit ille) per Iouem, mi fili. Ibi tum Cyrum aiunt sumentem car-

nes, inter eui ministros distribuisse, quum ad singulos huiusmodi quædã diceret: Hoc tibi do, quòd lubente animo equitãdi præcepta mihi tradis. Hoc tibi, quòd tragula me donaris, quam etiamnũ habeo. Tibi uerò, quòd auo præclarè inseruis. Tibi, quòd matrẽ meam honore adficis. Huiusmodi fecisse fertur, donec carnes omnes, quas acceperat, distribuisset. Et Astyages: Nihil'ne Sacæ das, inquit, pincernæ: quẽ ego maximo honore prosequor? Sacas autem hic & pulcer erat, & ea fungebatur dignitate, vt illos quibus opus esset Astyage, ad ipsum deduceret, alios aũt arceret, quos ad ipsum deduci opportunum non esse statueret. Cyrus, qui, quòd puer esset, nihil reuerebatur, præcipiti sermone uicissim interrogat: Quamobrem aue tanto hic apud te est in honore? Astyages per iocũ: An'nõ vides, ait, quàm bellè decenterq3 pincernæ munus obeat? Horum enim regum pincernæ magna cũ gratia munus suũ obeunt, & eleganter vina infundunt, ac digitis tribus phialam ita ferunt: vt eam bibituro cõmodissimè capiendam præbeãt. Cyrus autem: At tu aue mãdato, inquit, Sacæ, vt mihi quoq3 poculum tradat, quo bellè tibi quod haurias, infundens, te mihi conciliem, si potero. Qui cum dari poculum Cyro iussisset, acceptũ hoc ille pari eluit industria, qua Sacam vti viderat. Atq3 hoc modo composito vultu, ita studiose ac gestu decẽte allatam phialam auo porrexit: vt & mater et Astyages in risum soluerẽtur. Ipsum etiam Cyrum ridentem ad auum prosiluisse proditũ est, eumq3 deosculatum esse, quum diceret: Actum est de te Saca, dignitate te tua deijciam. Nam & alijs in rebus rectius fungar pincernæ munere, & vinum ipse non ebibam. Regum enim pincernæ quum phialam porrigunt, vinum ex ea cyatho haustum, inq3 manum sinistram fusum absorbent, ne sine detrimento proprio venena infundant. Astyages porrò per iocum Cyro illudens: Quamobrẽ verò, inquit, alijs in rebus Cyre Sacam imitatus, vinum non absorbuisti? Quia enim per Iouem, ait, metueram: ne mista in cratere venena forent. Nam quum tu die natali tuo amicos exciperes, planissimè deprehendi venena hunc uobis infudisse. At ille: Quónã hoc pacto fili animaduertisti? Quòd, per Iouem, inquit, aspiciebam vos & animis & corporibus titubantes. Primum enim quæ nos pueros facere prohibetis, ipsi cõmittebatis. Nimirum omnes clamabatis, quum vosmet mutuo planè non intelligeretis. Quin & ridiculè admodum canebatis, ac quamuis canentem non audiretis, sacramento tamen confirmabatis, optimè hominem canere. Præterea quum quisq3 vestrũm robur suum prædicaret, vt primum tamen saltaturi assurgebatis, tãtum abest ut saltare possetis ad numerũ, vt etiam erigi nequiretis. Neq3 vel tu omnino Regẽ esse te memineras, vel illi, quòd imperiũ tibi in ipsos esset. Atq3 tum sanè primũ equidem animaduertebam,

δοῦναι τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον Περσικῶς, ὦπαῖ, λέγοντα ἐκφέρω· Οἱ μὲν δὴ, ὅπ. προθύμως μὲ ἱππεύειν διδάσκεις· Οἱ δὲ, ὅπ μοι θᾶλτὸν ἔδωκας. δῶρον γὰρ νῦν ἔχω. Οἱ δὲ, ὅπ τὸν πάππον κᾶλῶς Περσικῶς· Οἱ δὲ, ὅπ μου τὴν μητέρα τιμᾷς. διαῦτα †πάντων, ἕως διεδίδου πάντα δ' ἐπίδοσις ἐλάβε κρέα. Σάκας δὲ, φαίνει τὸν Ασυάγλω, ὦβ' οἰνοχόω, ὃν ἐπὶ μάλιστα τιμῷ, δὸς ἐν δίδως; ὁ δὲ Σάκας ἆρα καλός τε ὢν ἐτύγχανε, καὶ λιμὸν ἔχων προσάγων δὲ δορυφόρους Ασυάγους, καὶ ἀφικνούμενος οὓς μὴ κωλύοις αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν. καὶ τὸν Κῦρον ἐπερείδεσθαι προπετῶς, ὡς αὖ παῖς μηδέπω †πάντων, ἀλλ' τί, ὦ πάππε, τὸν οὕτω τιμᾷς; καὶ τὸν Ασυάγλω σκώπτοντα ἐπεῖν, οὐχ ὁρᾷς, φαίνει, ὡς καλὸς οἰνοχοεῖ καὶ βαμμένος; οἱ δὲ τὴν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοῦσι, καὶ καθαρεῖως ἐγχέουσι, καὶ διδόασι τοῖς τελοῦσι δακτύλοις ὀχοῦντὸν τὸ φιάλιο, καὶ προσφέρουσιν ὡς ἂν οἴδοῖεν δ' ἥκιστα διλυπότατα τῷ μέλλοντι πίνειν. κέλευσον δὴ, φαίνει, ὦ πάππε, † τῷ Σάκᾳ, καὶ ἐ μοὶ δῶναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα κἀτὼ καλῶς Οἱ πιεῖν ἐγχέασα, ἀναπῆ ῷμαί σε ἰῶ διώμενον. © τὸν κέλευσαι δῶναι. λαβόντα δὲ τὸν Κῦρον, ὅτω μὴ δῦ κλύσαι δ' ἔκπωμα, ὥσπερ τὸν Σάκαν ἐώρα· οὕτω δὲ σκώπτοντα δ' πρόσωπον, †πονδαίως καὶ διμμένως * πως] προσοίσειν ἢ οἴδοῦναι τὸ φιάλιο ὦβ' πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ ὦβ' Ασυάγι †πολὺ γέλωτα παρασχεῖν. καὶ αὖτὸν δὲ τὸν Κῦρον ἐκπεπλαγέντα αὐαπηδῆσαι πρὸς τὸν πάππον, καὶ φιλῆσαι ἅμα εἰπεῖν, ὦ Σάκα, ἀπόλολας. ἐκβαλῶ σε τῆς τιμῆς. τότε γὰρ ἄλλα, φαίνει, σὺ κᾶλλιον οἰνοχοήσω, καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ γὰρ τὴν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν οἰδιδῶσι τὸ φιάλιο, ἀρύσαντες ἐπ' αὐτῆς ὦβ' κυάθῳ, ἕως τὸ ἀρίστερὰν χεῖρα ἐγχάμενοι καταῤῥοφῶσιν, τὸ δὴ, εἰ φαρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λοίτελεῖν αὐτοῖς. ἐκ τούτου δὴ ὁ Ασυάγις ᾠδιοκώπων ἔφη, καὶ τί δὴ, ὦ Κῦρε, τὰ ἄλλα μιμούμενοῦ δ' Σάκαν, οὐκ ἀπερῥόφησας τὸ οἶνος; ὅπνὴ δί, ἔφη, ἐδεδοίκειν μὴ οἱ ὦβ' κρατῆσει φάρμακα μεμιγμένα εἴη. καὶ γὰρ ὅτε εἰσίας σὺ σὸν φίλους οἱ οἷς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον φαρμακα αὐτὸν ὑμῖν ἐγχέαντα. καὶ πῶς δή, ἔφη, σὺ ὦ παῖ, τοῦτο κατέγνως; ὅπνὴ δί, ἔφη, ὑμᾶς ἑώρων καὶ τοὺς γνώμαις καὶ οἷς σώμασι σφαλομένους. πρῶτον μὲν γὰρ, ἃ οὐκ ἐᾶτε ἡμᾶς σὸν παῖδας ποιεῖν, ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες δὴ γ' ἅμα ἐκλῃράγετε, ἐμαινόμενοι τε οὐδὲν οἷ ἀλλήλων. ᾄδετε δὲ καὶ μάλα γελοίως. ἐκ ἀκροώμενοι τοῦ ᾄδοντος, ὠμύνετε ᾠδὰς ἄσεις. λέγω δὲ ἑκάστοῦ ὑμῶν τὸν ἑαυτοῦ ῥώμην, † ἐπεὶ αὖ σταίντε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι οἷ ῥυθμῷ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι ἐδύνασθε· ὑμῖν δὲ λέληθε δὲ πάντα πασί, σύ τε ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἵ τε ἄλλοι, ὅτι οὐ ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἐγώγε [καὶ * πρῶτον κατέμαθον ὅτι τοῦτ'

bã, id quod eo tẽpore ageretis, nihil esse aliud, quàm quòd cuique ius foret ex æquo dicẽdi quæ vellet. nullum enim vmquã inter vos silentium erat. Pater aũt tuus, fili, (subiecit Astyages) an'nõ bibẽs inebriatur? Non per Iouem, inquit Cyrus. Qui verò id consequitur? Sic bibit, ait, ut sitire desinat, neque quidquam ipsi præterea mali accidit. Nõ enim ei, mi aue, Sacas opinor vinũ fundit. Ibi mater subijciens: Quãobrem (ait) fili tantopere Sacã oppugnas? Odi enim, inquit, ipsum. Nam me persæpe cupientem ad auum accurrere, homo impurissimus arcet. Sedenim, mi aue, supplex oro, vt mihi tridui saltẽ imperium in ipsum cõcedas. Et Astyages: Quo pacto, inquit, imperium in ipsum exercueris? Stans equidem in aditu, respondit Cyrus, quemadmodũ hic cõsueuit, quoties ingredi ad prandium vellet, fieri necdum posse dicerẽ, vt ad prãdium ipsi aditus pateret. Auum enim operã nõnullis dare. Quòd si deinde ad cœnã veniret, lauare ipsum responderem. Quod si denique magno edẽdi desiderio teneretur, dicerẽ cum mulieribus auum esse, donec eodem hunc pacto remorãdo eluderem, quo me ipse remoratur, dũ abs te arcet. Huiusmodi inter cœnandum eis hilaritates suppeditabat. Interdiu verò difficile ceteris erat ipsum in efficiundis ijs anteuertere, quæcumque vel auum vel auunculũ cupere sensisset. Nam mirificè gaudebat Cyrus, si qua in re poterat ipsis gratificari. Mandanã verò, quum ad virũ abitura itineri se accingeret, Astyages orabat, vt Cyrum sibi relinqueret. Ea respondit, cupere se quidem in omnibus gratificari patri, sed existimare tamẽ per molestum sibi fore, puerum inuitũ relinquere. Ibi tũ Astyages Cyrum appellans: Si mecũ fili manebis, inquit, primũ in adeundo me Sacæ imperio nõ parebis, sed tuo situm erit in arbitrio ad me, quãdocumq3 voles, ingredi. Quinetiã tibi eo maiores habebo gratias, quo me sæpius accesseris. Deinde meis equis & alijs, quotcunq3 volueris, vteris. Quumq3 hinc discedes, quos ipse voles tecum abducito. Præterea in cœnando ad id, quod tu moderatum esse statues, via qua volueris incedes. Insuper quũ eas tibi feras largior, quæ sunt in viuario: tum alias omnis generis tibi cogam, quas vbi maturrimè artem equitandi didiceris, persequeris, et sagittando iaculandoq3 magnorum virorum more prosternes. Addam pueros etiam tibi, qui tecum ludant, & alia quæcumq3 velle te dixeris, nũquam non impetrabis. Hæc quum Astyages dixisset, interrogabat Cyrũ mater, manere'ne vellet, an discedere. At ille nihil cunctatus, celeriter manere se velle respondit. Matre autem rursus ipsum interogãte, Quamobrem? dixisse perhibetur: Quia domi quidem, mater, inter æquales & sagittando et iaculãdo vt sum, ita videor esse præstantissimus. Hic autem satis intelligo me equitando ab æqualibus superari, quod quidem, mea mater, scito per esse mihi molestum. Quòd si me hic reliqueris, atque ipse equitare didicero: quum

Cyrus erga suos officiosissimus.

Indicium animi uerè regii.

τοῦτ' ἀρ' ὦ ἦν ἡ ἰσηγορία ὃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν ἐσιωπᾶτε. καὶ ὁ Ασυάγις εἶπεν, ὁ δὲ σὸς πατὴρ, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκεται; οὐ μὰ δί', ἔφη. ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; δι' ὕδῶν παύεται. ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει. οὐ γὰρ, οἶμαι ὦ παππε, Σάκαι αὐτῷ οἰνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, ἀλλὰ πότε σὺ, ὦ παῖ, οὕτω δὴ Σάκα ποιήσεις; τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, ὅπ νὴ δία φαίνει* μισῶ αὐτόν. πολλάκις γάρ με πρὸς τὸν πάππον ὦδι θυμοῦντα προσορᾶτε ὅτ' ὁ μαιρώτατ' ἀκκωλύθ. ἀλλὰ ἴκ. ἰόντω, φαίνει, ὦ παππε, δὸς μοι τοὺς ἡμίσεας αἰρέσαι αὐτῶ. καὶ τὸν Ασυάγλω εἰπεῖν, καὶ πῶς δὴ ἂν αἱρεῖς αὐτῶ; καὶ τὸν Κῦρον φαίνει, τοὺς ἂν ὦσπερ οὗτ' ὦδι τῇ ἐπόδῳ, ἔπειτα †ὁπότε βόλοιτο† ἐσιέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν ὅπ οὕπω δυνατὸν ὦβ' ἀρίστω αὐτυχεῖν· †πονδάζει γὰρ πρός πανσ. εἶθ' ὁπόταν ἥκω ὦδι τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν ὅτι λοῦται. εἰ δὲ πάνυ †πονδάζοι φαγεῖν, εἴποιμ' ἂν ὅτι πρὸς ταῖς γυναιξὶν δεῖν· ἕως †παλέσαι μι ζῶν ὦσπερ οὗτ' ἐμὲ πρατεύῃ, ἀχθ σοῦ κωλύων. τοιαύτασ μὲν αὐτοῖς δῦθυμίασ πρέχειν ὦδι ὦβ' δέπνου. τὰς δὲ ἡμέρασ, ἔτινῦ ἄλλοισ δεόμενον ἢ τὸν πάππον, ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφὸν, χαλεπὸν ὦδ' ἄλλον φαίσαι ζῶν πασιῶσαντα. ὅ, τι γὰρ δύναιῶ ὁ Κῦρῦ ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος. ἐπεισὴ δὲ ἡ Μανδάνη †προσκυλάζετο ὡς ἀποῦσα πάλιν πρὸς δ' αἴσρα, ἐδέῶ ἀυτῆς ὁ Ασυάγις καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅπ βούλοιτο μὲν ἂν ἄσαντα ὦβ' πατρὶ χαείζεσθαι, ἄκοντα μέν τοι δ' παῖδα χαλεπὸν νομίζῳ εἶναι καταλιπεῖν. οἷα δὴ ὁ Ασυάγις λέγῳ πρὸς δ' Κῦρον· ὦ παῖ, ὦ μέν' ἐμοὶ, πρότον μ' †πὸ' ἐμὲ ἐσόδου Οἱ οὐ Σωκρ. ἀρξῇ, ἀλλ' ὁπόταν βούλῃ ἐσιέναι ὡς ἐμέ, ἐπὶ Οἱ ἔσαι· κἠχέειν Οἱ, ἔφη, μᾶλλον ἑσοῦμαι ὅσῳ ἂν πλειονάκις ἐσίῃς ὡς ἐμέ. ἔπειτα δὲ, †πποις τοῖς ἐμοῖς χρῶν, καὶ ἄλλοις ὁπόσοις ἂν βούλῃ. καὶ ὅταν ἀπίῃς, ἔχων ἄπει οὓς ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. †ἔπειτα δὲ ὦ ὦδι δεῖπνῳ ὦδὶ τὸ μετεῖσαι Οἱ δοκῶ ἔχειν ὁτρίαν βούλει ὁδὸν ποιῶμ. † ἐπεὶ τά τε νῦν ὦ ὦδι †παιδείσῳ ἡμεῖα †παντα τὰ τα δίδωμί Οἱ, καὶ ἄλλα πάντα δαπὰ συμλέξω, ἃ σὺ, ἐπειδὰν τάχισα †πρόῳ μάθῃς, διώξῃ, καὶ θηρῶν καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς, ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρεσ. καὶ παῖδασ δέ Οἱ ἐγὼ συμπαίκτορασ †πέξω· καὶ ἄλλα ὅσα ἂν βούλῃ λέγων πρὸς ἐμὲ οὐκ ἀτυχήσεις. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Ασυάγις, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον, πότερα βόλοιτο μένειν, ἢ ἀπέναι. ὁ δὲ οὐκ ἐμέλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν ὅπ μένῳ βούλοιτο. ἐπηρωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς, ᾧτί, ἐπεῖας λέγεται, ὅπ οἴκοι μὲν †πὸν ἥλικων καὶ ἐμοὶ καὶ δοκῶ κράτισ εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων. οἰκαῦθα δὲ δ' οἶδα. ὅτι †πποῦσιν ἥπων ἐμὲ †πὸν ἥλικων. καὶ ζῆτ' δ' ἴσθι, ἔφη, ὦ μῆτερ, ὅτι ἐμὲ πάνυ αἰσχ. λῶ δ' ἐμὲ καταλίπῃς οἰ πάππε, καὶ μάθω*

BIBLIOTECA UNIV.

μάχω ἱππεῦσιν, ὅταν μὴ σὺ πρόσωσι ὦ, οἶμαί σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ πεζικὰ ῥᾳδίως νικήσειν. ὅταν δὲ εἰς μάδυος ἔλθω σὺν ταῖδε, πειράσομαι ὡς πάσῃ ἀγαθῶν ἱππέων κράτιστος ὢν ἱππεῦσι συμμαχεῖν αὐτῷ. πρὸς δὲ μητέρα εἰπεῖν, τί διδασκαλοσύνῃ, ὦ παῖ, πρὸς μαθήσῃ σὺ ταῖδε, ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν διδασκάλων; καὶ ὃν Κῦρον φαίνει, ἀλλ', ὦ μῆτερ, ἀκριβῶς ταύτῃ γε οἶδα, πρὸς σὺ οἶσθα; εἰπεῖν τῷ Μανδάνῃ· ὅτι, φαίνει, ὁ διδάσκαλός με, ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὸν δικαιοσύνην, καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. καὶ δίνυ, φαίνει, ὦδί μᾶ πρότερ δίκη πλήρης ἔλαβον, ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιάδε, παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα, ἕτερον παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα ἐκδύσας αὐτὸν, τὸν μὲν ἑαυτῷ ἐκεῖνον ἠμφίεσε, τὸν δὲ ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ γοῦν τότε τοῖς δικάζων, ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἁρμόζοντα ἑκάτερον ἔχειν χιτῶνα. οἱ δὲ τότ' με ἔπαισαν ὁ διδάσκαλος, λέγων ὅτι ὁπότε μὴ καταστρέψαιμι τὸν ἁρμόττοντ' κεῖτης, οὕτω δίοι ποιεῖν· ὁπότε δὲ κεῖναι δίοι ὁποτέρου ὁ χιτὼν εἴη τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι τίς κτῆσις δικαία ἐστί, πότερα βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν, ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι. ἔπειτα δὲ ἔφη δ' μὴ νόμιμον, δίκαιον εἶναι, δ' δὲ ἄνομον, βίαιον. σὺ τῷ νόμῳ οὐ ἐκέλευε δῆν δ' δικαστὴν τὸν ᾧ ἔφον πιθέσθαι. οὕτως ἐγώ σοι, ἔφη, ὦ μῆτερ, πάγε δίκαια πάντα πάσιν † οἶδα ἀκριβῶς· ὧν δὲ π ἀρχὴ προσδέομαι, ὁ πατήρ με, ἔφη, οὔτ' ἐδίδαξεν. ἀλλ' οὐ ταῦτα, ἔφη, ὦ παῖ, πάντα τε τῷ πάντα δίκαια καὶ οὐ πρόσωσι ὁμολογεῖται. οὕτω μὲν γὰρ τὴν οἱ μήδοις πάντων διεστῶτων ἑαυτοῖς πεποίηκεν· οὐ πρόσωσι δὲ, δ' ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ ὁδὸς πρῶτ' πατὴρ τεταγμένα μὲν ποιεῖ ἃ ποιεῖ τῇ πόλῃ, τεταγμένα δὲ λαμβάνει. μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ *τύχη, ἀλλ' ὁ νόμ' ἐστίν. ὅπως οὖν μὴ ἀχθῇ μαιζόμενος, ἐπειδὰν οἱ κοι ἔλῃς, αὖ πρὸ τούτου μαθὼν ἥκῃς αὖ τὶ τῶ βασιλικοῦ δ' τυραννικὸν, οὐ ᾧ ὅτι δ' πλέον σθαι χρῆναι ἁπάντων ἔχειν. ἀλλ' ὄγε ὁδὸς πατὴρ, ἔπον ὁ Κῦρος, δ' ἀμότερός ὅδιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν μεῖον ἢ πλεῖον ἔχειν. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ μήδους ἅπαντας δ' διδάσκειν ἑαυτῷ μεῖον ἔχειν; ὥστε θαρρεῖ, ὡς ὁ σός γε πατὴρ οὔτε ἄλλον οὐδ' ἁ, οὔτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν † μανθάνει ἀκριβέστατα. διαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλη ὁ Κῦρος· τέλος δ' ἐ, ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμεινε καὶ αὖτῷ ἐτρέφετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις ᾐνεκέκρατο, ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι· ταχὺ δὲ τὸν πατρὸς αὖτῆν † αὐτῆς ἐπῆκτο πρόσιον, καὶ ἐνδηλος ὢν ὅτι ἀσπάζετο αὐτὴν τὸν ὑῆς· ὥστε καὶ ἐπὶ τῷ βασιλέως δ' εἶναι, τὸν παῖδα ἐκέλευον Κύρου δεῖσθαι διακρέασθαι σφίσιν. ὁ δὲ Κῦρος ὅ, τι δ' εἶναι αὖτῷ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν, πολὺ πάντων ἐφίᾳ τὸ διαπράττεσθαι. καὶ ὁ Ασυάγης

ro: quum inter Persas ero, facilè arbitror illos me præstantissimos pedites superaturum: at quũ huc ad Medos venero, nimirum inter equites bonos ipse excellẽtissimus, opem auo ferre conabor. Iusticiã verò, subiecit mater, quo pacto mi fili disces hîc, quum illic magistri tui sint? Ibi Cyrus respondisse fertur: Equidem hanc accuratè mater calleo. Qui scire potes? inquit Mãdana. Nam me magister, ait, vt accuratè iusticiæ gnarum alijs etiam iudicem dedit. Atque adeò quadam aliquando in controuersia vapulani, vt qui rectè de ea non pronunciassem. Erat autem huiusmodi caussa. Puer grandis cui tunica parua erat, puerum quemdã alium paruũ, cui magna erat tunica, exuit: ac suam quidẽ illi circumdedit, illius autem ipse veſtẽ induit. Enimuerò iudex his ego datus, vtrique melius esse pronunciaui, si quisq; tunica sibi conueniente vteretur. At hic me verberibus magister cæcîdit, quũ diceret ita cognoscendũ esse, si quãdo de eo quod cuique conueniret, iudex constituerer. Quum verò iudicandum foret, vtrius sit tunica: tum nimirum spectãdum esse, quæ possessio iusta sit, eum ne qui vi rem abstulit, an qui fecit emit ue, æquum sit possessorem esse. Deinde subijciebat, id esse iustum, quod legibus consentaneum foret: quod autem legibus aduersaretur, violentum putari debere. Quare iudicem secundum legem sententiam ferre iubebat. Sic igitur equidẽ mater, accuratè omnino quæ iusta sunt calleo. Quòd si quid sanè mihi defuerit, auus hic meus porrò me docebit. At enim, mi fili, respondebat illa, non eadem apud auum & Persarum in republica iusta cẽsentur esse. Nam hic se rerum omnium, quas Medi posidẽt, Dominum constituit: apud Persas aũt æqualitatem seruare iustũ ducitur. Ac tuus adeò pater primus ea quæ præscripta sunt, facit in republica, et præscripta accipit: adeoq; modus ei non animi libido, sed lex est. Quapropter [cauendum tibi est] ne domi quũ eris flagris cæsus pereas, si vbi ab hoc pro regijs moribus tyrannicos didiceris, reuertare. Nã ijs propriũ est existimare, plus ceteris omnibus habendum esse. Verùm mea mater, inquit Cyrus, longè pater tuus peritior est docẽdi, vt minus habere quis, quàm plus, malit. An'nõ vides eum Medos omnes docuisse minus habere, quàm se? Iccirco bono animo esto, quãdo pater tuus vt alium neminem, ita ne me quidẽ sic edoctum ab se dimittet, vt plus ceteris habere cupiã. Huiusmodi multa Cyrus loquebatur. Ad extremũ mater abijt, ac Cyrus istic relictus educabatur. Is verò celeriter æqualibus se immiscuerat, vt iam ipsis familiaris esset. Quinetiam ipsorum parentes quum adeundo, tum declarando se filios eorum diligere, adeò sibi conciliarat: vt si quid à rege petituri essent, filios iuberent orare Cyrum, quo rem ipsis efficeret. Cyrus uerò quum humanitatis, tum etiam honoris adipiscendi studio, nihil prius neque potius ducebat, quàm uti quod à pueris rogatus esset, effectum daret.

Cyri pueri iudicium.

Iudicandum esse secundũ leges.

Ingeniosum responsum.

Cyri in omnes humanitas.

Astyages

ὁ Ασυάγης δὲ ὅ, π δ' ἐοίτο αὐτῆ ὁ Κῦρ, ἀδὲν ἐδυνάσατο αὐ πλέγφν μὴ ὰ χαρίζεσθ. καὶ γ' ἀσθενήσαντ αὐτῆ, ἀδ' ἐποτε ἀτελῆσαι τὸν πάππον, οὐδὲ κλαίων ποτε ἐπαύε· δῆλός τι ἦν πᾶσιν ὅτι ὑπερεφοβεῖτο μή οἱ ὁ πάππος ἀρθαίνοι. καὶ γὰρ ἐν νυκτὶ εἴπνος δ' οἰτο Ασυάγης, πρῶτος ἠσθάνετο Κῦρος, καὶ πάντων ἀοκνότατα αὐτὸς ὑπηρετήσων ὅ, π οἴοιτο χαριεῖσθαι. ὥστε πάντα πᾶσιν αὐξητήσαι τὸν Ασυάγην. ἡ μὲν μὴν ἴσως ὁ Κῦρος ποθυμότερος, ἅμα μὲν ᾳ τῆ παιδείᾳ, ὅτι ὠᾶγ ἠγέτο ὑπὸ τῆ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὧν ἐποίῃ, καὶ λαμβαν φν π' ἄλλων † ἃ δικαίοι· ἐπὶ δὲ καὶ ᾳ τῆ φιλομαθὴς εἶναι, πολλὰ μὲν ἀνῆρ ἀεὶ δεῖν πόντας αἰσθάνεσθαι ὡς ἔχοντα τυγχάνοι, καὶ ὅσα ἀνὴρ ὑπ' ἄλλων ἐρωτᾶσθαι, ᾳ τῆ ἀγχίνους εἶναι, ταχὺ ἀπεκρίνετο. ὥστε ἐν πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ. ἀλλ' ὥσπερ γὰρ οἱ σώματσιν, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεταί π αὐτοῖς νεκρὸν, ὃ κατηγορεῖ πῶ ὀλιγοπάχαν, οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυλογίας ὁ ᾳλῶς διεφαίνετο, ἀλλ' ἀπλότης καὶ φιλοτιμία. ὥστ † ὠδίνυμίαν τὶς ἔχειν ἐπὶ πολέῳ ἀκούσῃς αὐτὸν, ἢ σιωπῶν π πρεῖναι. ὡς ᾗ πρῶτον ὁ χρόνος αὐτὸν σὺν ᾧ· μεγάθει εἰς ὥραν τὸ πόσθον γενέσθαι, οἷ οὕτω δὴ τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχρῆτο, καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαίτερα· αἰδοῦς ᾗ ἐπεπλάττετο, ὥστε καὶ ἐρυθριᾶν ἐδοκεῖ ὁπότε σωτυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις· καὶ δ' σκυλακώδ ες, τῷ πάσι πρωτίστοις πεσβύτερος· οὐκέ πόλιος † πρεπτῶς εἶχεν. ὅτ' δὲ ἥσυχαίτερος μὲν ἦν, οὐ ᾗ ταῖς ζωουσίαις πάμπαν ἐπίχαιρε. καὶ γὰρ ὅσα ᾳγωνίζονται πολλάκις ἥλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἅ κρείττων ἦδ' ὤν, τοῦτα προὐκαλεῖτ' οὐ σωόντας, ἀλλ' ἅπερ οὐ ᾗδ' ἑαυτὸν ἥττονα ὄντα, τοῦτα ᾐξητε φάσκων κἀλλιον αὐτὴν ποιῆσειν· καὶ κατῆρχεν ἤδη ἀναπηδῶν ὡδὶ οὐ ἵππου, ἢ ᾳκοντιζόμενος, ἢ ᾳτοξευσόμενος ἀφ' τὴν ἵππον, ὅπως πάνυ ἔποχ ὢν ἥττων ᾖ, αὐτὸς ἐφ' † ἑαυτῷ μᾶλλα ἐγέλα. ὡς δ' ὐκ ἀπεδύσοντο ἐπὶ τῷ ἥττᾳ ᾳ ἐς μὲν ποιεῖν ἃ ἥττω, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο οὐ τῷ πειρᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκνεῖ τῇ ἱππικῇ ζοῖς † ἡλικιώτους, ταχὺ δ' ὑπερῆ, ᾳ δ' ἐρᾶν τῷ ὄρους· ταχὺ δὲ τὰ οὐ ζῳ πρὸς θέσιν ἡσύχα αὐλητικά, διώκων καὶ βάλλων ᾗ κἀπαλαίων· ὥστε ὁ Ασυάγης οὐκέτ' ἔχων αὐτῷ συλέγειν ἡσύχ. καὶ ὁ Κῦρος ἀσθόμενος ὅπως λόμενος οὐ διώκετό οἱ † ζῶντα πρέχειν, πολλάκις ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, ὦ πάπ τε, πί σε δ' ἔδει ἡσέα ζητοῦτα πράγματα ἔχειν; ἀλλ' ὦ ἐμὲ ἐκπέμπῃς ὡδὶ ἡραν ζῳ ζῳ θέῳ, νομιῶ ὅσα αὖ ἴδω ἡσέα, † σέ μοι ταῦτα τρέφλας· ὡδὶ δυμῶλος ὁ σφόφρα βιῶναι ὡδὶ πλὺ ἡράτας, οὐκέ' ὁμοίως λιπαρεῖλς ἐδεώκτο, ὥσπερ πεῖς ὦλς, ἀλλ' ὀκνηρότερος πρόσω. καὶ ἃ πρόσθεν ζῳ Σάκα ἐμέμφετο

Astyages aũt nullo modo facere poterat, quin Cyro, quãcumq; rem peteret, gratificaretur. Nam & ipse auum aduersa valetudine laborantẽ numquam deserebat, neq; plorandi finem faciebat, quũ nemini nõ pateret, perquàm ipsum magno esse in metu, ne auũ morte amitteret. Si qua enim re noctu opus Astyagi foret, primus Cyrus sentiebat, & omniũ impigerrimus exsiliebat ei ministraturus, quod gratũ fore putaret: adeoq; rebus omnibus Astyagis animũ sibi deuinciebat. Et erat fortasse Cyrus loquacior, partim propter institutionẽ, quòd à magistro cogeretur & factorum suorũ rationem reddere, & ab alijs poscere, quũ ius diceret: partim quòd quũ discendi studiosus esset, multa semper ex præsentibus, quo pacto se haberent, ipse percunctaretur, & scisciantibus alijs ob acumen ingenij expeditè responderet. Has igitur omnes ob caussas loquacitatẽ sibi conflabat. Verũenimuerò vt in eorũ corporibus, qui admodũ iuuenes supra ætatem creuerũt, elucet iuuenile quiddam, quod annorum paucitatẽ arguit: sic è Cyri loquacitate non audacia relucebat, sed simplicitas & propensus ad amorem animus, vt quis ex ipso plura potius audiẽdi desiderio duceretur: quàm si tacenti adesset. Quũ uerò tempus Cyrum illam ad ætatem magnitudinẽq; perduxit, vt iam propè à pubertate abesset: tum & oratione breuiore vtebatur, & sedatiori voce. Tanta item uerecundia replebatur, ut etiam erubesceret, si quando cũ senioribus esset. Neq; iam amplius adeò præceps erat catulorũ more, in adeundis omnib. Itaq; fiebat, vt & quietior esset, & in congressib. tamen omnino gratus atq; iucundus. Nam quæcumq; inter æquales esse plerumq; certamina solent, in his non ad ea familiares suos prouocabat, in quibus ceteris se superiorem esse norat: sed in quibus certò sciret inferiorem se discessurũ, ea verò primus ordiebatur, quum diceret effecturũ illa se rectius ipsis. Iccirco primus in equos insiliebat, vel ab equis sagittas aciacula emittebat etiã tum, quũ nec dum planè peritus equitãdi foret. Quòd si discederet inferior, ipse de se plurimũ ridebat. Quapropter quũ ideo quòd superatus esset, haudquaquã defugeret ea vicisim facere, in quibus inferior fuerat, sed perpetuò volutaretur in tentãdo, qua ratione rursus idem rectius præstaret: celeriter eo pernenit, vt equitãdo par æqualibus esset, atq; etiã celeriter effecit, vt propter rei studiũ ipsos anteuerteret. Deniq; celeriter illas, quæ erant in uiuario, feras persequendo, iaciendo, interficiendo sic absumsit: vt Astyages ei bestias amplius colligere nõ posset. Ibi tũ Cyrus, qui sentiret Astyagen vt maximè vellet, non posse tamen sibi feras viuas suppeditare, sæpius eum cõpellabat. Quid opus est, aue, te quærendis bestijs occupari? Si me cum auunculo venatũ emiseris, quascumque feras videro, eas te mihi alere existimabo.

In auum pietas.

Cur aliquanto loquacior fuerit.

Industria in equestribus exercitijs.

Quamquã verò vehementer desiderio venatum exeundi teneretur, non tamen amplius blandis vti verbis perinde poterat, atque id temporis, quum puer esset: sed cunctanter auum accedebat, quum ipse sibi Sacas

Cyri uerecundia.

in ijs fieret, quæ antea Sacæ vitio dederat, vt qui tum ipsum ad auũ non admitteret. Non enim adibat nisi præuidisset, an tempestiuũ foret, & Sacam orabat, vt omnino sibi significaret, quando vel commodum vel nõ cõmodum foret ingredi. Quæ res effecerat, vt Sacas perinde atq3 ceteri, mirificè Cyrũ diligeret. Verumenimuerò Astyages postquam intellexisset, ardente Cyrũ desiderio foris venari cupere: vnà cũ auũculo ipsum emittit, adiunctis quibusdã custodibus senioribus, qui & ipsi equitabant, vt eum à difficultatibus locorũ & immanibus belluis, si quæ apparuissent, custodirent. Itaq3 Cyrus cupidè interrogabat sequentes sese, quas ad feras propius accedendũ non esset, quas ue persequi cõfidenter liceret. Hi verò dicebant ursos, leones, apros, pardales eos, qui propius accessissẽt, iampridẽ interemisse nõ paucos: ceruas aũt, & capreas, & oues feras, & feros asinos sine periculo peti. Addebãt locorũ difficultates nihilo, quàm bestias, minus esse cauendas: quòd multi vnà cum ipsis equis per præcipitia delapsi perijssent. Hæc Cyrus omnia percupidè discebat. Quũ verò ceruã prosilientem vidisset, oblitus omniũ quæ audierat, hanc perse quebatur: neq3 aliò respiciebat, quã quò illa fugeret. Equus aũt ipsius nescio quî prosiliẽs in genua procũbit, ac tantũ non Cyrum etiam deijcit. Sed tamẽ & ille in equo hærebat, quam quã difficulter: et equus deinde exsurgebat. Hinc delatus in campũ, ceruam iaculando prosternit, pulcrã illam sanè atq3 ingentem. Quò facto quũ mirificè gauderet, custodes adequitantes male lictis eũ petebant, & quali se periculo obiecisset, declarabant: quo deniq3 hæc de ipso se indicaturos aiebant. Itaq3 Cyrus, qui ex equo descenderat, stabat & hæc audiens molestiã doloremq3 capiebat: verùm vbi clamorẽ inaudisset, veluti lymphatus in equum resiliebat. Quumq3 aprũ ex aduerso irruẽtem cerne et, obuiã equum agit, iaculoq3 cõtorto & vulnerata feliciter fröte, apro superior euadit. Ibi tum auunculus quoq3 visa audacia, conuiciũ ei faciebat. Cyrus aũt licet obiurgaretur, petebat tamẽ ut quæcumq3 cepisset, ad auũ delata eidem se donare permitteret. Ad quæ quũ respondisset auunculus, (sic enim accepimus) auũ, si has ferasipsum persequutum intelligat, non illi solũ, sed sibi etiã maledicturũ, qui permisisset: Etiam flagris cædat, inquit ille, si quidẽ ita uolet, postquam ego has ipsi donauero. Quin tu quoq3, mi auunculе, pœnas de me, si libet, atq3 vti libet sumito, modo in hoc mihi gratificeris. Itaq3 Cyaxares ad extremũ, Vt voles, ait, facito. Nam tu iam quidẽ Rex noster esse videris. Hoc pacto Cyrus illatis feris, quũ auo donateas, tum se has ipsi venatũ esse aiebat. Iacula verò non illa quidẽ demonstrabat, sanguine tamen conspersa illo puerat loco, quo ea visurũ auum existimabat. Verùm Astyages: Equidem abs te lubens, inquit, accipio fili, quæcũq3 mihi donas: sed tamen horũ nullo sic egeo, ut te in discrimen uenire velim. Et Cyrus:

Cyrus adolescens uenandi studiosus.

Temeritas iuuenilis.

Iuuenilis ambitio.

φεῦ, ὅτι οὐ πλείω αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἦ-
δη Σαυλικα ἐκωτῷ ἐγίγνετο. ὁ δὲ πρωϊαίτερα μὲν πέμ-
ψοι, εἰ καιρὸς εἴη, καὶ τὸ Σαυλικα ἐδᾶτο σαυτὸς σημαίνῃ αὐτῷ ὁπότε οἱ καιρὸν εἴη ἐλαύνειν, καὶ ὁπότε οὐκ οἱ καιρός. ὥστε ὁ Σαυλικα ἤδη ὑπερεφίλει αὐτόν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι σαυτοῦ. ἐπεὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ Ασυάγης σφόδρα αὐτὸν ὑπὸ θυμοῦ τα τῆς ἔξω θήρας, ὅτι πέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ, καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως ἀσφαλῶς † δυσχερείαις φυλάξουσιν αὐτόν, καὶ εἴ τῶν δυσχερειῶν, ἀγείοις τι φανείη θηρίων. ὁ οὖν Κῦρος τῶν ἑπο μένων πρόθυμος ἐπιστρέφετο ὁποίους οὐ χρὴ θηρίοις πελάζειν, καὶ ὁποῖα χρὴ διαῤῥωῦτα διώκειν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἀρκτοι τε πολλοὶ ἤδη πολλὰ σιάραντα διέφθειραν, καὶ λέοντες καὶ κάπροι καὶ πρόδαλες· αἱ δὲ ἔλαφοι καὶ δρυκάδες, καὶ ἄγριοι ὄϊες, καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι, ἀσινεῖς εἰσίν. ἔλεγον δὲ καὶ ὅσον, τὰς δυσχερείας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι ἥδιον ἢ ἵππους ἢ τὰ θηρία. πολλοὺς γὰρ ἤδη καὶ τοῖς ἵπποις κατακρημνισθῆναι. καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα πάντα ἐμάθανε πρόθυμος· ὡς δὲ εἶδεν ἐλάφου ἐκπηδήσασαν, πάντων ἂν ἀπλαθρμῶν ὧν ἤκουεν, ἐδίωκεν, οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν ἢ ὅποι ἔφυγε. καί πως Δάμιππον αὐτῷ ὁ ἵππος ὑπέβη εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ κἀκεῖνον ἔβεταχάλινσεν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπέμενεν ὁ Κῦρος μόλις πως καὶ ὁ ἵππος ὑπέμεινεν. ὡς δὲ εἰς σ' πάντον ἦλθεν, ἀκοντίσας κατεβαλλε πᾶν ἔλαφον καλόν τι χῆμα καὶ μέγα ὁμοῦ δὴ ὑπερέχαιρεν· οἱ δ' φύλακες, προσελάσαντες ἐλοιδόρουν αὐτὸν, καὶ ἔλεγον εἰς δὶς κίνδυνον ἐλθεῖ· καὶ ἔφασαν καπερεῖν αὐτῷ τῶν πάππῳ. ὁ οὖν Κῦρος εἱστήκει καταβεβηκώς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἰώμενος ὡς δ' ἤκουσε καραγῆς, αὖ ἐπιβήσεσθαι ἐκέλευε τὸν ἵππον ὥσπερ εἰώθεσαν· καὶ ὡς εἶδον ἐπιβάντα τοῦ ἐναντίου καπρον προσφερόμενον, αὖτις ἐλαύνῃ. καὶ ὁμαρτειάμενος δύο χερε βάλλῃ εἰς τὸ μέτωπον, μὴ κατέβαλε τὸν καπρον. οἱ παῦσαι μὲν τοι ἤδη καὶ ὁ θεὸς αὐτῷ ἐλοιδρεῖτο, πλὴ θρασύτατα ὁρῶν. ὁ δ' ἀντοῦ λοιδρουμένου, ὅμως ἐδέετο ὅσα ἀνὴρ ἔλαβε, ταῦτα ἑᾶσαι αὐτὸν θηρᾶσαι ἐπικρίσαντα τοῦ πάππῳ. τὸ δὲ θεῖον εἰπεῖν φασιν, ἀλλ' ὧν αἴσθηται ὅπ ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνον, ἀλλὰ & ἐμοὶ λοιδρήσεται ὅτι σε ἔων. κἂν βούλῃ φαίαι αὐτὸν μαστιγωσάτω ἐπειδή γε ἐγὼ δῶ αὐτῷ. καὶ σύ γε εἰ βέλει, ἔφη, ὦ θεῖε, πιμωρησάμενος ὅ, τι θέλῃ, τοῦτο ὅμως χάριζαί μοι. καὶ ὁ Κυαξάρης μὲν τοι τελευτῶν εἶπε, ποιῇ ὅπως βούλῃ. σὺ μὲν νῦν γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος ἐσκευάσατο τὰ θηρία, ἐδίδου τε τοῦ πάππῳ, καὶ ἔλεγεν, ὅπ αὐτὸς ταῦτα θηρῴσειεν ἐκεῖνος. καὶ τὰ ἀκόντια ἐδείκνυε μὲν οὐ, κατέθηκε δὲ ἡματαμφὶα ὅπου ᾤετο δ' ἂν πάππον ὄψεσθαι. ὁ δὲ Ασυάγης αὖθις εἶπεν, ἀλλ' ὦ παῖ, δίχομαι μὲν ἐγωγε ἡδέως ὅσα μοι δίδως, οὐ μὴν τοι δέομαί γε πύτων ὧδε νοὸς, ὥστέ σε κινδυνεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, εἰ δίνωμι σὺ δέ, ἱκετεύω ὦ πάππε, ἐμοὶ δὸς αὐτὸ, ὅπως ἐγὼ δίδωμι τοῖς ἡλικιώτας. ἀλλ' ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ασυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν δίδου ὅτῳ σὺ βούλῃ, καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσα ἐθέλῃς. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν, ἐδίδου τε αὖθις τοῖς παισὶ, καὶ ἅμα ἔλεγεν· ὦ παῖδες, ὡς ἀρα ἐφλυαροῦμεν ὅτε τὰ οἱ τῷ πάππῳ θηρία ἐνεμόμεν. ὅμοιον γὰρ ἐμοιγε δοκεῖ εἶναι οἷόνπερ εἴ τις δεδεμένα ζῶα θηρῴη· πολὺ μὲν γὰρ οἱ μικρῷ χωρίῳ ὦ, † ἔπειτα καὶ μικρὰ καὶ ψωραλέα. καὶ δ' μὲν αὖτῶν, χαλεπὸν ὦ. δ' δὲ, καλεπόν. τὰ δ' οἱ τοῖς ὄρεσι καὶ λῃμῶσι θηρία, ὡς μὲν καλὰ, ὡς δὲ μεγάλα, ὡς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο; αἱ μὲν ἔλαφοι, ὥσπερ πτηνὰ, ἅλλοσε πρὸς τὸν οὐρανόν· οἱ δὲ κάπροι, ὥσπερ τοῦ αὐθρακος φασὶ τοῦ αὐθρακέως, ὁμόσε ἐφέροντο. τὸ δὲ τῆς πλατύτητος ὁδὲ ἀμῆτεῖν οἷόντε ὦ αὖτῶν. καλλίω δὲ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τεθνηκότα ταῦτα εἶναι, ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ πολιωκισθημένα. ἀλλὰ ἆρα αὖ, ἔφη, ἀφεῖσι καὶ ὑμᾶς οἱ πατρόθεν ὧδε πῃ θήρας; καὶ ῥαδίως γ' αὖ, ἔφασαν, εἰ Ασυάγης καλθοι. ἦ ὁ Κῦρος εἶπε, τίς αὖ οὖν ὑμῶν πρὸς Ασυάγου μνησθείη; τίς γὰρ αὖ, ἔφασαν, οὕ γε ἱκανώτερος πεῖσαι; ἀλλὰ μὰ † τῶ Ἥραν, ἔφη, ἐγὼ μὲν ὄκ οἶδ' ὅστις ἀνθρωπος γεγένημαι. οὐδὲ γὰρ λέγειν οἷός τ' εἰμὶ, οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάππον ὅτε τοῦ ἴσου ἔπ* δύναμαι. ὦ δὲ σοῦ ὧδε διάδηλα, δέδοικα, ἔφη, μὴ πάντα πάσι βλάξ ὦς καὶ ἠλίθιος γέγωμαι. πολυάθειος δὲ ὦν, † δεινότατον λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον· πονηρὸν λέγεις θ' πρᾶγμα, εἰ μηδὲ ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλ' ἄλλου ἕνεκ ἡμᾶς δ' ὧδε οἱ ἀναγκη δεῆσθαι. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδήλησεν· καὶ σιγῇ ἀπῆλθεν, ὀλακυλυσάμενος ἑαυτῷ τολμᾶν, εἰσῆλθεν, ὡς βαλεύσαιτο ὅπως αὖ ἀλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον, καὶ ὀλίγα πρέξειεν αὐτῷ τε καὶ οἷς παισὶν ὧν ἐδέετο. ἦρξατο οὖν ὧδε, εἰπάτε μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ὡσπερ ἀκροάσῃ τῆν οἰκετῶν, καὶ λάβῃς αὐτὸν, τί αὐτῷ χρήσῃ; τί δῆ ἄλλο, ἔφη, ἢ δήσας ἀγαλέεσθαι αὐαγκάσω; ὡς δὲ αὐτόματός οἱ πάλιν † ἐπέλθῃ, πῶς ποιήσεις; τί δὲ, ἔφη, ἢ μαστιγώσας αὐτόν γε, ἵνα μὴ αὖθις ὧδε ποιῇ, ἔπειτα ἀρχῆς πάλιν αὐτῷ χρήσομαι; ὥρα οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, πάσκυδαλέεσθαί οἱ εἴη ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὡς βουλευόμενόν γε ὅπως ἀκροῶμαι, λαεῶν σὺν ἐμὸς ἡλικιώτας ὧδε θήρᾳ. καὶ ὁ Ασυάγης, καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προφπών. αὖθον γὰρ ἀπαγορεύω οἱ μὴ κινεῖσθαι. χαλεπὸν γάρ, ἔφη, εἰ σὺ ἕνεκα κρεαδίων, τῇ δυνατὲ τὸν παῖδα ἀκροβακολήσαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐπειδὴ μὲν καὶ ἔμεν, αὐτιαρὸς δὲ καὶ σκυθρωπὸς ὦν, σιωπῇ δῆλον. ὁ μὴν τοι Ασυάγης, ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρίσασθαι, ἰδὰ γὰ ὧδε θήραν· καὶ τοὺς πολλοὺς καὶ ἱππέας ξυναλίσας, καὶ τὸν παῖδα, καὶ σωκαλέσας εἰς τὰ ἱππάσιμα χωρία τὰ θηρία, ἐποίησε μεγάλων θήραν. καὶ

Liberalis ingenii prima indicia.

Ingenuus in Cyro pudor

Ingeniosè quod cuperet, exponit.

Si ergo his, ait, tibi nõ est opus: supplex te precor aue, mihi hæc largitor, quo in æquales ea distribuam. Accipe verò fili, respondit Astyages, quum hæc tum alia, quæcumq3 volueris: & in quos visum fuerit, ea distribue. Itaq3 Cyrus ea sumens pueris cum his verbis donabat: Vt nugabamur, ô pueri, quum eas quæ viuario continebantur, feras venabamur? Equidem id perinde duco, atq3 si quis animalia vincta venetur. Nam primùm erant arcto in loco, deinde feræ ipsæ tenues & scabiosæ, partimq3 claudæ, partim mutilæ. Montium uerò pratorumq3 bestiæ quàm pulcræ, quã magnæ, quàm nitidæ apparebant? Ac ceruæ quidem quasi si volucres forent, in cœlum exsiliebant: apri verò, quemadmodum viros fortes aiunt, aduersi irruebant, tanta sanè latitudine, vt ab ijs ictus aberrare non posset. Mihi sanè pulcriores hæ bestiæ videtur etiam mortuæ, quàm illæ viuæ, quæ maceria concludunter. Verùm an ne vos etiam parentes venatum dimitterent? Immò facilè, aiunt illi, si Astyages mandaret. Et Cyrus: Quis igitur vestri apud Astyagen mentionem fecerit? Quis enim, inquiunt, magis ad persuadendum te fuerit idoneus? At verò per Iunonem, ait, equidem qui homo factus sim, nescio. Neque enim vel profari aliquid, vel auum intueri amplius ex æquo possum. Quòd si tantum accreuero, ue reor ne planè vecors ac stolidus quispiam fiam. At enim quum puer admodum essem, plurimum loquẽdo valere videbar. Ibi tum pueri: Malum sanè quod dicis, inquiunt, si ne nostra quidem causſa, vbi quid opus fuerit, efficere poteris: sed ab alio petendum nobis sit, quod tua in potestate erit. Quæ verba quũ Cyrum morderent, discedit ab ijs tacitus, seq3 ipse ad audendum hortatus, ad auum ingreditur, initoq3 deinde consilio, quo pacto quàm minima cum molestia ipsum compellaret, sibiq3 ac pueris, quæ cuperẽt, perficeret: hunc in modum cepit. Dic mihi mi aue, si famulorum quis fugam faciat, tuq3 hunc nanciscare, quo pacto sis tractaturus? Qui aliter, inquit, quàm vt vinctum operis exerceri cogam? At si sponte sua reuertatur, quî ages? Quî verò, ait, nisi vt flagris cæso, ne idem rursus faciat, de integro vtar? Tempus igitur, inquit Cyrus, parare te quo me verberes, quippe qui consilium fugæ iniuerim, meis ad venandum æqualibus assumtis. Et Astyages: Præclarè verò factum abs te, inquit, qui prædixeris. Equidem vt hinc te moueas veto. Perbellum namque fuerit, si caruncularum gratia filia mea per me filium amittat. Hæc Cyrus quum audisset, parebat ille quidem, ac manebat: sed tamen mœstus ac tristi vultu perpetuò silebat. Astyages autem quum animaduerteret eum magno esse in mœrore, gratam ipsi rem facere volens, venatum exit: & multis peditibus equitibusq3, ac pueris etiam coactis, feris ipsis in loca equitantibus idonea compulsis, magnam uenationem instituebat.

Indicium animi ab inuidia alieni.

Ipse etiam regiè præsto erat, vetans ne quis feriret prius, quàm Cyrus feriendo semet expleſſet. Is verò prohiberi ceteros non ferens: Si me voles, inquit, mi aue, iucundè venari: æqualibus meis omnibus perſequendi decertandiq; prout quamoptimè quiſq; poterit, poteſtatem facito. Quapropter Aſtyages poteſtatem eis faciebat, & ſtans intuebatur ſtudioſè decertantes aduerſus feras, interq; ſe contendentes, & perſequentes, & eiaculantes. Delectabatur autem

Generosa alacritas.

Cyro, qui præ voluptate ſilere non poſſet, ſed inſtar generoſi catuli clamitaret, vbi propius ad feram acceſſerat, & vnumquemque nominatim exhortaretur. Præterea gaudebat, quum eum alium quidem ridere videbat, alium verò nulla cum indicatione inuidiæ laudare ſentiebat. Tamdem Aſtyages quum multas haberet feras, abijt: atq; deinceps ita eſt illa venatione delectatus, ut ſemper, quoties quidem liceret, cum Cyro exiret, præter alios multos, Cyri gratia pueris etiam aſſumtis. Ac maximam quidem temporis partem

Elegans & humanissima indoles.

Cyrus hoc modo exigebat, quum omnibus voluptatis ac boni alicuius ille quidem auctor exiſteret, mali autem nemini. Quum verò ætatis annum circiter quintum ſextumue ac decimum ageret, regis Aſſyriorum filius vxorem ducturus, cupiebat

Actionū Cyri præclariorum initia.

ipſe per id temporis venari. Quapropter quum intellexiſſet in locis ad ipſorum Medorumq; limites ſitis, multas eſſe feras: quippe in quibus propter bellum nemo venaretur: cupiditas eum inceſſit huc proficiſcēdi. Quare vt tutò venaretur, & equites & cetratos multos aſſumſit, qui è locis ipſi deſtioribus feras in culta planaq; expellerent. Quum autem eò veniſſet, ubi & caſtella & præſidium ipſius erant: ibidem cœnabat, vt qui poſtridiè mane venaturus eſſet. Quumq; iam aduenisſet veſpera, ab vrbe aderant, qui præſidio priori ſuccederent, tā pedites quàm equites. Quapropter ipſi numeroſus adeſſe viſus eſt exercitus, quòd & bina præſidia ſimul præſto forent, & multos ipſe ſecum equites pedites q; adduxiſſet. Itaque re

Assyriorum Regis F. è Medorū solo prædam abigere conatur.

deliberata ratus eſt optimum fore, ſi Medorum ex agro prædam ageret, quo & venatio illuſtrior eſſet, & amplior hoſtiarum copia. Sic ergo mane exercitum ducebat, ac pedites quidem frequentes relinquebat in limitibus, ipſe verò cum equeſtribus copijs ad caſtella Medorum adequitans, præſtantiſſimis quibusque ac plurimis ſecum retentis, ſubſiſtebat, ne Medorum præſidiarij milites in ſuos palantes irruerent. Expeditos autem dimittebat, vt alij tributim aliò diſcurrerent, quum mandaret vt facto vndique impetu, quidquid ſe obtuliſſet, ad ſeſe abigerent. Atque hi quidem imperata faciebant. Aſtyagi verò quum nuntiatum eſſet, hoſtes iam eſſe in agro: partim ipſe cum illis, quos ſecum habebat, opis ferēdæ cauſſa excurrit ad limites: partim filius cum eo, qui ad manum erat, equitatu: partim ceteris vniverſis, vt auxilium

καὶ βασιλικῶς δὴ αὐτὸς πρὸν, ἀπηχορόβυε μηδ' ὁπωσ-
βαλλφ πελν Κῦρος οὐκ εἶα κωλύφ. ἀλλ' ἐ βούλ, ἔφη, ὦ πάπ-
πε, ἡδέως με θηρᾶν, ἅφθονος πάντα σοῦ κατ' ἐμὲ
διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος τὰ μὲν ἁρά
πτα δώσεις. αὐτῶν δὲ δὴ ὁ Ασυάγης ἀφειλόμενος,
ὡς εἶδε τὸν Κῦρον ἡμελλημένους ἰδὼν τὰ θηρία,
καὶ φιλονεικοῦντας, καὶ διώκοντας καὶ ἀκοντί-
ζοντας. καὶ ᾧδ' ἥδετο ὁρῶν διαμιλλώμενοι-
γᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, δὴ, ὥσπερ σκύλακι γεν-
ναίῳ, ἀνακλαίοντι ὁπόταν πλησιάζοι θηρίῳ, καὶ
παρακολουθῶν πονόμασι ἕκαστον· καὶ τὸν μὲν κα-
ταγελῶντα αὐτὸν ὁρῶν βυφραίνετο, τὸν δὲ πο-
να καὶ ἐπαινοῦντα ἀυτὸν ἡδαίνετο οὐδ' ὁπως-
ποιῶ φθονερῶς. τέλ' δ' οὖν, πολλὰ θηρία ἐ-
χων ὁ Ασυάγης ἀπῆλ. καὶ πλησὸν οὕτως ἦλθ
τὴν πόλ τότε ἡμέρα, ὥστε ἀεί, ὁπότε οἷόν τε εἴη, ξωεξῆλ τῷ
Κύρῳ, καὶ ἄλλους τε πολλοὺς προελάμβανε, καὶ
τοῦ παῖδας, Κύρου ἕνεκα. τὸν μὲν δὴ πλεῖσον
χρόνον οὕτως διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονὴς μὲν καὶ
ἀγαθοῦ τιν ξωαίτιος ὤν, ικανῶν δὲ † οὐδενί. οὐδενός
ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη αὐτὸν γεν-
μένου, ὁ υἱὸς τοῦ τὴν ἀσυρίων βασιλέως γα-
μεῖν μέλλων ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηράσαι εἰς ὅσον
τὸν χρόνον. ἀκούων οὖν οἱ τοῖς μεθορίοις τοῖς τε
αὐτῆ καὶ τοῖς μήδοις πολλὰ θηρία εἶναι, ἅτε
ἀθηρότα ὄντα διὰ τὸν πόλεμον, αὐτοῦ δὴ ἐπε-
θύμησεν ἐξελθεῖν. ὅπως οὖν ἀσφαλῶς θυράῃ, ἱπ-
πέων τε πλεῖστα πολλοὺς καὶ πελτας ἀς,
οἵπνδε ἔμελλον αὐτῷ ξὲν τῆ λασίων * τὰ θη-
ρία ἐξελᾶν εἰς τὰ ὀχυρώτατα τε καὶ εὐήλατα.
ἀφικόμενος δὲ ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ φρούρια καὶ
ἡ φυλακή, αὐτοῦ δὴ ἐδίφνοποιεῖτο, ὡς πρὸ τῆ
ὑσθραίᾳ θηράσων. ἤδη δὲ ἑσπέρα γενομένης, ἡ
ἵππαρχη τῆ πρόσθεν φυλακῆ ὄρχεται ἐκ πό-
λεως, καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. ἐδόξεν οὖν αὐτῷ
πολλὴν ξυναπὸ πρᾶναι, † δύο μὲν φυλακαὶ ὁμοῦ δύσαν φυλακὴν, ἡ πολλὲς αὐ-
οὖσαι, πολλοὶ δὲ οὓς αὐτὸς ἔχων ἦκεν ἱππέας τὸν ἦσαν ἔχων
καὶ πεζούς. ἐβουλεύσατο οὖν κρατῆσαν εἶναι λεη-
λατῆσαι ἐκ τῆς μηδικῆς, καὶ λαμπρότερόν τε αὖ
φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας, καὶ ἱερείων πολλῶν
ἀφθονίαν οἰόμενος γενήσεσθαι. οὕτω δὴ πρῳΐ ἀνα
στὰς ἦγε τὸν στρατόν. καὶ τοῦ μὲν πεζοὺς κατα-
λείπει ἀθρόους οἱ τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δὲ τοῖς
ἵπποις προσελάσας, πρὸς τὰ τὴν μήδων φρού-
ρια, τοῦ μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων μετ'
ἑαυτοῦ αὐτοῦ ἐπαύετο, ὡς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρου
ροὶ τὴν μήδων ὑπὸ τοῦ κατατέμνοντος. τοῦ δ' ὑπὸ-
πεδείους ἀφῆκε κατὰ φυλὰς ἄλλους ἄλλοσε κατα-
θεῖν. καὶ ἐπέλθοι πολιεαλλομένους ὅτῳ τὶς αὐτυ
χαίοι, ἐλαύνῳ πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐ-
πρᾶτον. σημανθέντων δὲ τοῦ Ασυάγῃ ὅτι πολέ-
μιοί εἰσιν οἱ τῇ χώρᾳ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς
τὰ ὅπλα ὡσαύτως σὺν τοῖς παρ' αὐτοῦ ἱππόταις. καὶ
τοῖς

xilium ferrent, denunciabat. Medi, quum magnas Aſſyriorum copias inſtructas cernerent, & equites loco ſe non mouentes: ipſi etiam ſubſiſtebant. Cyrus verò qui ceteros omni ſtudio ſuis opem ferentes videret, idem & ipſe faciebat, tum primùm indutus arma: quod antehac ei numquam permiſſum fuerat. Vſqueadeò cupiebat ijs armis inſtrui, quæ ſuum ad corpus auus parauerat, perpulcra ſanè, ac Cyro aptiſſima. Videns autem Aſtyages Cyrum hoc modo armatum adequitare, quamquam cuius iuſſu veniret, miraretur: nihilo tamen ſecius vt ſecum maneret, indicabat. Et Cyrus multos equites aduerſos intuitus: Hine ſunt, interrogabat, hoſtes, aue: qui in equis aduerſum nos quietè conſiſtunt? Hoſtes ſanè ſunt, inquit Aſtyages. Num & illi, qui eminus obequitant? Et illi, ait. At enim, mi aue, per Iouem, inquit, homines hos ignauos eſſe apparet, & ignauis equuleis inſtructos, qui res noſtras rapiunt. Iccircò noſtrûm aliquos perſequi hos neceſſe eſt. Tu verò non vides, fili, reſpondit ille, quantus equitū globus ſtet inſtructus, qui nos viciſſim intercludent, ſi nos aduerſum illos moueamus? nondū enim robur aliquod nobis adeſt. Verùm ſi tu manebis hîc, ait Cyrus, & opis ferendæ cauſſa huc venientes excipies: metuēt hi, neq; ſe mouebunt. Illi verò, qui noſtra rapiunt, prædā mox dimittēt, vbi quoſdam impetum in ſe facere viderint. Hæc quū protuliſſet, viſus Aſtyagi eſt aliquid dicere. Quapropter & prudentiam & vigilantiam Cyri admiratus, Cyaxarem filium, accepta equitū manu, mouere in eos iubet, qui prædam agerent. Equidē hos, inquit, ſi ſe aduerſus te cōmouerint, aggrediar: adeoq; nos obſeruare cogentur. Itaq; Cyaxares equitibus virisq; robuſtiſſimis acceptis, in hoſtē fertur. Cyrus autē hos progredi conſpicatus, continuò & ipſe cum alijs ſe proripit: adeoq; primus celeriter præcedebat, Cyaxare ſubſequente, neq; reliquis ſtudio cedentibus. Quos vbi propinquantes vidēre qui prædas agebant, mox dimiſſis rebus in fugā vertūtur. Cyri autē milites eos intercipiebant, & quos quidem adſequebantur, continuò feriebant, in q; primis Cyrus ipſe. quotquot verò prætergreſſi eos celeritate ſua effugerant, hos à tergo perſequebantur: neq; finem faciebant, donec quoſdam ipſorum cepiſſent. Vt autem canis generoſus, quum rudis ſit, inconſultò in aprū fertur: ſic & Cyrus ferebatur, ſolum hoc videns, vt interceptum feriret, ac præterea nihil proſpiciens. Hoſtes verò quum ſuos laborantes cernerent, promouere globum, quaſi futurum eſſet, vt à perſequendo deſiſteretur, poſtquam ipſi eſſent viſi aduentare. Cyrus autem nihil iccirco remittere, ſed prægaudio & auunculum inclamare, & perſequi: & quia ſuperior euaſerat, vehementem in fugam hoſtes vertere. Itaq; Cyaxares ſequebatur, patrem fortaſſe reueritus, itidemq; ceteri ſequebantur, quum alacriores

Cyrus arma induit.

Generosa indoles Cyri.

Iuuenilis temeritas.

τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὡς δὲ εἶ-
δον πολλοὺς ἀνθρώπους πρὸν ἀσυρίων σπουδαγ-
μένους, καὶ οὐ ἱππέας ἡσυχίαν ἄγοντας, ἔσηκαν
καὶ οἱ μῆδοι. ὁ δὲ Κῦρος ὁρᾶν ἐκβοηθοῦντας
καὶ οὐ ἄλλους [παυσθ,] ἐκβοηθεῖ & αὐτὸς, πᾶν
τον τότε ὅπλα οἰδὼς, ὅπότε † οἰόμην. οὕτως ἐ-
πεθύμει αὐτοῖς ὁμοιωθῆναι. καὶ γὰρ μάλα κα
λὰ ἦν, καὶ δοκοῦντα ἁρμόττοντα αὐτῷ, ἃ ὁ πάππος
πρὸ βῆ σῶμα ἐπεποίητο. οὕτω δὴ ὁμοιούμε-
νος πρὸς ἵππους ἐφοίτα. καὶ ὁ Ασυάγης ἰδὼν,
ἐθαύμασε μὲν τίνος κελεύοντος ἥκοι· ὅμως δ'
ἔφη αὐτῷ μένειν πρὸς ἑαυτῷ. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς εἶ-
δε πολλοὺς ἱππέας αὐτούς, ἤρετο, ἦ οὗτοι, ἔφη, ὦ
πάππε, πολέμιοί εἰσιν, οἳ ἐφεστήκασι ζῶν ἵπποις
ἡρέμα; πολέμιοι, μάλα τοι, ἔφη. ἦ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη,
οἱ ἐλαύνοντες; καὶ ἐκεῖνοι μάλα τοι. νὴ τὸν δί', ἔφη, ὦ
πάππε, ἀλλ' οὐ πονηροί γε φαινόμενοι καὶ ὧδε
πονηρῶν ἱππασείων ὀρθούμενοι ἄγουσιν ἡμῶν τὰ χρή
ματα. οὐκοῦν χρὴ ἐλαύνειν πινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτούς.
ἀλλ' ὀχ ὁρᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸν ἱπ-
πέων † ἔσηκε ξωστε ταγμένον; οἱ, ὦ ἐπ' ἐκείνους
ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ξυστρεψοῦνται πάλιν ἡμᾶς ἐ-
κεῖνοι. ἡμῖν δὲ οὔπω ἱκανὸς πάρεσιν. ἀλλ' ἰὼν σὺ μέ-
νων, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνῃς τοῦ πρόσθον-
δουῦσα, φοβήσονται οὗτοι καὶ οὐ κινήσονται. οἱ
δ' ἄγοντες ἀφήσουσι βοῦς τὰς λείας, ἐπειδὰν
ἴδωσί πινας ἐπ' αὐτοῦ ἐλαύνοντας. ταῦτ' ἐπῶν
ἔδοξέ πι λέγειν τῷ Ασυάγῃ. καὶ ἅμα θαυμά-
ζων ὡς καὶ ἐφόνει καὶ ἐγρηγορώς, καλοῦντα τὸν υἱὸν
λαβόντα πέντε ἱππέων ἐλάσαι ἰὼν τοῦ ἄγοντας
τὰς λείας. ἰὼ δὲ, ἔφη, ἰὼν τούς δε, ὦ ἰὼν σὲ κε-
λεύων, † ἐλθ· ὡς τε ἀναγκασθήσονται ἡμῖν πρό-
σχειν τὸν νοῦν. οὕτω δὴ ὁ Κυαξάρης λαβὼν τὴν
ἐξῳπλισμένων ἱππέων τε καὶ ἀνδρῶν, προσελαύνει.
καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἶδεν ὁρμωμένους, σωεξορμᾷ ἐν-
θύς· καὶ αὐτὸς πρῶτος ἦγετο τᾶχέως, καὶ ὁ Κυ-
αξάρης μὲν τοι ἐφέπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπε-
λείποντο. ὡς δὲ εἶδόν αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λη-
λατοῦντες, ἐνθύς ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφυγον.
οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ὑπεστέμνοντο, καὶ οὓς μὲν
κατελάμβανον ἐνθύς ἔπαιον, πρῶτος δὲ ὁ Κῦ-
ρος· ὄζοι δὲ πρὸ ἁλλάξαντες αὐτὸν ἔφθασεν, κα-
τόπιν τούτους ἐλάσαντα, καὶ οὐκ ἀνίεσαν, ἀλλ' ἤ-
ρουν πινὰς αὐτῶν. ὥσπερ δὲ κύων γενναῖος ἄ-
πειρος ἀπροσκόπτως φρέπεται † πρὸς κάπρον, οὕ-
τω καὶ ὁ Κῦρος ἐφέρετο, μόνον ὁρῶν δ' παίζων
τὸν ἁλισκόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ
πολέμιοι, ὡς ἑώρων πονοῦντας τοὺς σφετέρους,
προὐκίνησαν δ' σίφος, ὡς παυσομένου τῆ διωγ-
μοῦ ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προθορμήσαντας. ὁ δὲ Κῦ-
ρος οὐδὲν μᾶλλον ἀνίᾳ, ἀλλ' ἐπὶ τῆς χαρμονῆς
ἀνακαλῶν τὸν θεῖον ἐδίωκε. καὶ ἰαχρὰν τὴν
φωνὴν † φυγὴν τοῖς πολεμίοις ἐποίᾳ κατέχων. καὶ ὁ
Κυαξάρης μὲν τοι ἐφέπετο, ἴσως μὲν καὶ αἰσχυνό-
μενος τὸν πατέρα· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἕπονθ', πρὸς τὸν
μὸν θρον

ἐπῶν ἐπὶ τοῖς ἵπποις; οἵ, ὦ ἐπῶ. γράφεται καὶ, ἔσηκε συστῖζαγμένον σὺν τοῖς ἵπποις, οἵ, ὦ ἐπῶ.

ἐδόκει μὲν τοι

ἐπὶ κάπρον

φυγὴν

in perſequendo tum forent, qui ceteroqui non admodum firmis aduerſus hoſtes animis erant. At Aſtyages quum ſuos inconſultò perſequi uideret, hoſtes verò conglobatos & inſtructos his occurrere: filio Cyroq; metuens, ne in paratos ſine ordine irruentibus aduerſi quid accideret, rectà in hoſtem ducebat. Illi rurſum Medos progreſſos conſpicati, partim intentis in eos telis, partim ſagittis conſtiterunt: quòd fore putarent, vt & illi ſubſiſterent, vbi intra iactum teli peruentum eſſet, quemodmodum facere conſueuerant. Nam alij ad alios eo tantùm ex interuallo prouehebantur, quoties vel maximè ſibi propinquarent: ac velitationibus inter ſe ad ve-

Victoria Cyri ſtrategemate parta.

ſperam vſque ſæpe decertabant. Iam verò quum & ſuos fugam ad ſe facere cernerent, & Cyri milites ſimul hos inſequi, & Aſtyagen cum equitatu intra teli iactum adeſſe: declinato hoſtium impetu fugam arripiunt. Illi autem, vt qui vnà perſequebantur Aſſyrios, multos vi capiunt, & captos, tam equos quàm viros cædunt, interemtis omnibus, quotquot caderent. Neque prius conſtitêre, quàm ad peditatum Aſſyriorum peruenissent. Hic verò ne maiores aliquæ ſubeſſent inſidiæ veriti, ſe continebant. Et Aſtyages ſuis deinde reductis equeſtri victoria magnoperè lætus erat, nec quid de Cyro di-

Cyri audacia.

ceret, habebat: quem quidem operis huius auctorem ſciret, ex audacia tamen quaſi lymphatum animaduerteret. Nam & eo ipſo tempore ceteris domum abeuntibus, ſolus ille nihil aliud, quàm eos, qui cecidiſſent obequitando ſpectabat: adeoq; vix abſtractum ad Aſtyagen deducebant, quibus hoc erat datum negotij, quum hos ipſos qui ſe adducerent, multo ante præmitteret, quòd vultum aui dum ſe aſpiceret, trucem eſſe factum videret. Atque hæc

Cyrus ab omnibus prædicatur.

quidem apud Medos gerebantur. Cyrus autem quũ ceteris vniuerſis in ore, ſermone, carminibus erat: tum Aſtyagi, apud quem ante id temporis fuerat in honore, iam etiam ſtuporem de ſe maximum iniecerat. Atque hæc Cambyſes Cyri pater quum ac-

Cyrus à patre reuocatur.

cepiſſet, gaudebat ille quidem, ſed tamen quòd res iam ab eo dignas viro geri audiret, vt patrijs Perſarum inſtitutis ſatisfaceret, cum arceſſit. Itaque Cyrum dixiſſe tum accepimus, abire ſe velle, ne quid vel pater moleſtè ferret, vel ciuitas vitio daret. Quare Aſtyages etiam cenſuit neceſſariò dimittendum eſſe: atque adeò donatum equis, quos ipſi collibuiſſet ſumere, cum omnis generis rerum aliarum apparatu dimiſit, partim quòd eum diligeret, partim quòd magnas de ipſo ſpes concepiſſet, fore virum qui & amicis commodare, & hoſtes lædere aliquando poſſet. Abeuntem verò Cy-

Hominũ omnis ætatis erga Cyrum ſtudia.

rum omnes & pueri, & æquales, & viri, & ſenes, & Aſtyages ipſe, in equis deducebant: neminémque non lacrymantem reuertiſſe perhibent.

Cyrum

μότροι ὄντες αὐ τῷ τοιούτῳ εἰς δὲ διώκῃ, καὶ οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ ἀναντίους ἅλκιμοι ὄντες· ὁ δὲ Ασυάγης, ὡς ἑώρα τοὺς μὲν ἀπεθνηκότας διώκοντας, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους † ἀπαντῶντας, δείσας πρός τε τὸν ἱππον καὶ τὸν Κύρου, μὴ εἰς πεφευγυῖας ἀπίκῃσι ἐμπεσόντες πάθοιεν τι, ἡγεῖτο βέλτιον πρὸς τοὺς πολεμίους. οἱ δ' αὖ πολέμιοι, ὡς εἶδον τοὺς μόνους † ὑπαναστῶντας καὶ τὸν Κύρου, μὴ εἰς πεφευγυῖας ἀπίκῃσι ἐμπεσόντες πάθοιεν τι, ἡγεῖτο βέλτιον πρὸς τοὺς πολεμίους. οἱ δ' αὖ πολέμιοι, ὡς εἶδον τοὺς μόνους † διαστειλαμένους οἱ μὲν τὰ παλτὰ, οἱ δὲ τὰ τόξα, ἔστησαν, ὡς αὖ ἐπειδὴ ἐξ τόξευμά γε ἀφίκοιντο † συμβάλλοντες, ὥσπερ τὰ πολέμια † ἐώθεσι ποιεῖν. μέχρι γὰρ τούτου ὑπότε ἐγγύτατα γίγνοιντο, πεφοβημένοι ἀλλήλοις, καὶ ἠκροβολίζοντο πολλαχοῦ μέχρις ἑσπέρας. ἐπεὶ δὲ ἑώρων τοὺς μὲν σφετέρους φυγῇ εἰς αὐτοὺς φερομένους, τοὺς δ' ἀμφὶ Κῦρον ὁμοῦ ἐπομένους, τὸν δὲ Ασυάγην σὺν τοῖς ἵπποις αὖθις μιγνύμενον ἤδη τεθνάμασιν, ἐνέκλινον καὶ † φόβῳ ὡρμήσαντο. οἱ δὲ, ἅτε ὁμόθεν διώκοντες, ἤρουν πολλοὺς ἀναιρήσοντες. καὶ τοὺς μὲν ἁλισκομένους ἔπαιον, καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκτεινον. καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν πρὶν ἢ πρὸς τοῖς τείχεσι τὴν ἀσυρίων ἐνέβαλον. οὕτω δὴ μόνοι δείσαντες μὴ καὶ ἐσέρχοιτο τις μείζων ὑπείη, ἐπέσχον. ἐν τούτῳ δὴ ἀνήγαγεν ὁ Ασυάγης, μάλα χαίρων τῇ ἱπποκρατίᾳ, καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔχων ὅ, τι χρὴ λέγειν· αἴτιον μὲν ἐόντα τὸ ἔργον, μανόμενον δὲ γιγνώσκων τὴν τόλμαν. καὶ γὰρ τότε ἀπιόντων οἴκαδε τῶν ἄλλων, μόνος ἐνέμεινεν οὐδὲν ἧσσον ἢ τὸ πρῶτον ἐπιὼν πολεμιαίτατα ἐνέκειτο. καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες ἐπαύσαντο. καὶ τότε ἀπιόντες, προσήγαγον τῷ Ασυάγῃ, μάλα ἐπιπόθων ποιούμενον τὸν προσάγοντα, ὅτι ἑώρα δὴ πρόσωπον τὸ πάππου ἠγειωμένον ὑδὶ τῇ θέᾳ τῇ ἐντῦ. οὐ μὲν δὴ μάθοις ταῦτα ἐγένετο. καὶ οἵ τε ἄλλοι ἅπαντες τὸν Κῦρον ἀσπασόμενοι ἔρρεον, καὶ οὐ λόγῳ, καὶ οὐ ᾠδαῖς. ὅ, τε Ασυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν, τότε ὑπερεξεπεπλήκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ ἥδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα, ἐπειδὴ δὲ ἥκουσεν αὐδὸς ἦδη ὤν † ἄξια παρὰ δόμενον τὸν Κῦρον, ἀτεκμήρατο ὅπως τὰ οἰκ πρόσω † ὑπερέξει ἀρετελοίη. καὶ τὸν Κῦρον δὴ οἱ ταῦτα λέγεται εἰπεῖν ὅτι ἀποίσει βούλοιτο, μὴ ὁ πατήρ τι ἄχθοιτο, καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. ὡς δ' αὖ Ασυάγῃ ἐδόκει ἀναγκαῖον εἶναι ἀφιέναι αὐτόν. οἷα δὴ ἵππους τε κύρι ὀλίγους αὐτὸς ἐπιθυμῇ λαβεῖν, καὶ ὅπλα συσκευάσας † πανοπλίαν, ἀπέπεμπε, καὶ ᾗ δ' φιλεῖν αὐτὸν, καὶ ἅμα ἐλπίδας μεγάλας ἔχων οἱ αὐτῷ κύριον ἔσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν καὶ ἐχθροὺς ἀμύνειν. ἀποντα δὲ τὸν Κῦρον πρόθυμον ἅπαντες, καὶ παῖδες, καὶ ἥλικες, καὶ ἀνδρες, καὶ γέροντες, ἐφ' ἵππων, καὶ Ασυάγης αὐτὸς· καὶ οὐδοία ἔφασαν ἄντην οὐ δακρύοντ' ἀφεῖσθαι. καὶ Κῦρος δὲ αὖ-

διαχωρίσαντος τὸν

ἐπίχαρα ἔστιν λεῖν. τὸ ὁ Κῦρος

πολλὰ ἐπ.

δὲ αὖ τὸν σὺν πολλοῖς δακρύοις λέγεται ἀφεῖσθαι. πολλὰ δὲ δῶρα δεδόσθαι αὐτὸν φασὶ παρὰ τοῦ Ασυάγους ὧν Ασυάγης αὐτῷ ἐδεδώκει· τέλος δὲ, καὶ ᾧ ἔχει στολὴν τὴν μηδικὴν ἐνδύτα δοῦναί φησι, δηλῶν ὅτι δοῦναι μάλιστα ἠσπάζετο. δῶρα μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ δῶρα λέγεται Ασυάγῃ ἀπενεγκεῖν· Ασυάγῃ δὲ δεξαμένῳ Κύρου ἀφικόμενα. τὸν δὲ πάλιν τὰ ἀφικόμενα εἰς μόδους, καὶ εἰπεῖν, ὦ πάππε, εἰ βούλει με καὶ πάλιν ἰέναι ὡς σὲ μὴ αἰσχυνόμενον, ἔα ἔχειν εἴτω τι ἐγὼ δέδωκα. Ασυάγῃ δὲ ταῦτα ἀκούσαντα ἐπαινέσαι ὡσπερ ὁ Κῦρος ἐκέλευε. εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικὸν λόγον μνησθῆναι, λέγεται, ὅτε Κῦρος ἀπῄει, καὶ ἀπαλλάττοντο ἀλλήλοιν, πεσόντα τὸν Κῦρον τοῦ Ασυάγους τοὺς πόδας ἀσπάσασθαι, καὶ ἀναβλέψαντα εἰπεῖν, ὦ πάππε, ἐγὼ μὲν ἐμαυτὸν ἀπεστέρηκα τοῦ σοὶ εὐεργέτην γενέσθαι· σὺ δὲ μὴ μοι ἀπέχθου, ἀλλὰ δίδασκε ὅ, τι ἂν δύνωμαι ἀγαθὸν σοὶ γενέσθαι. ἐγὼ δὲ ἐπιμελήσομαι μὴ ἐλάττων ἐμοὶ ὑπάρχειν ἀγαθὸς φίλος ἢ πολέμιος. ἐνταῦθα δὴ τὸν Ασυάγην λέγεται εἰπεῖν· ἀλλὰ μὴν ἐγὼ ἐπιμελήσομαι μὴ ἐλάττων σ

perirẽtur eum alijs potius de parte ſua largiri, quàm amplius requirere, atque adeò præter hæc ceteris etiam in rebus omnibus Cyrum longè ipſis præſtare: tum verò viciſſim eum æquales reuerebantur. Hac demùm inſtitutione abſoluta, quum ad ephebos acceſsiſſet, inter hos etiam præſtare viſus eſt, quum meditando ac tolerando ea, quæ par eſſet: tum ſeniores reuerendo, magiſtratibuſq; parendo. Procedente verò tempore moritur apud Medos Aſtyages, & Cyaxares Aſtyagis F. matriſque Cyri frater, Medorum imperio potitur. Ceterùm rex Aſſyriorum quum Syros vniuerſos, nõ exiguam ſanè nationem, ſubegiſſet, Arabum regem imperio ſuo ſubiecisſet, Hyrcanijs vt ſubditis vteretur, Bactrianos oppugnaret, fore arbitrabatur, vt ſi Medorum vires attriuiſſet, facilè finitimis omnibus imperaret. Hæc enim natio inter vicinas alias potentiſſima videbatur. Itaque quum ad ſubditos ſuos, & ad Cræſum Lydorum regem, & ad regem Cappadocum, ad Phryges vtroſque, ad Cares, ad Paphlagones, ad Indos etiam Cilicesque miſiſſet: Medos ac Perſas apud hos per calumniam criminabatur, magnas eſſe validasque gentes haſce dictitans, inter ſe conſentientes, matrimonijs mutuis ſibi deuinctas: denique ſic eas in vnum coiſſe, vt niſi quis ipſas anteuertens debilitet, periculum ſit ne nationes adorti ſingulas ſibi ſubijciant. At illi partim verbis hiſce quum fidem haberent, partim muneribus ac pecunijs, quibus ille abundabat, perſuaderentur: ſocietatem cum eo coëunt. Cyaxares verò Aſtyagis F. quum & inſidias & apparatum aduerſus ſe inſtitui animaduertiſſet, continuò & ipſe quæcumque poterat, parabat, & ſuos ad Perſarum communitatem ac Cambyſen, quo cum nupta ſoror ipſius eſſet, quique regnum apud Perſas obtineret, ablegabat. Cyrum etiam, miſsis ad eum ſuis, obſecrabat, operam daret, vt ſi quos reſpublica Perſarum milites miſſura eſſet, eos ipſe imperator adduceret. Iam enim Cyrus exactis decem inter adoleſcentes annis, inter viros cenſebatur. Itaque Cyrus re comprobata, expeditionis Medicæ à ſenioribus, qui erant conſiliarij, deligitur imperator. Iidem poteſtatem ipſi faciunt allegendi ducentos homotimos, hoc eſt, dignitate pares. Cuiuis porrò de ducentis hiſce concedunt, vt ſui ſimiles viros quaternos legeret. Itaque fiunt hi numero mille, quibus itidem mille conſtituunt ſingulis ex Perſarum populo cetratos denos, ac denos funditores, denosque ſagittarios legendos eſſe. Hoc pacto ſagittariorum millia decem, cetratorumque decem millia, & funditorum totidem fuerunt, extra illos mille homotimos. Tantus

Aſtyagis mors.

Aſſyrius rex aduerſus Medos & Perſas bellum ciet.

Cyaxares ad uerſus hoſtẽ ſeſe munit.

Exercitus Cyro cũ imperio traditur.

προσγένοιτο, ὥιδιδοῦντα μᾶλλον αὐτὸν τῶ ἑαυτῶ μόρους ἠθαίνοντο ἢ προσδεόμενον· καὶ πρὸς τούτοις δὲ καὶ τἆλλα κρατισθύνοντα αὐτὸν ἑώρων πολὺ ἅπαντα ἑαυτῶν· ὥστ' ἐδόκουν δὴ πάλιν ὑπερπίπτειν οἱ ἡλικιῶται αὐτῷ. ἐπεὶ δὲ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, οἰ τούτοις αὖ ἐδόκει κρατισθύειν, καὶ μελετᾶν ἄρχειν, καὶ κατέρχειν ἃ ἔδει, καὶ αἰδούμενον τοὺς τε πρεσβυτέρους, καὶ πειθόμενον τοῖς ἄρχουσι. ποιοῦντος δὲ τὸν χρόνον, ὁμιλῶν Ἀστυάγης οἰ τοῖς μήδοις ἀφθόνως· ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφὸς, πλὴν † ἀρχὴν ἔλαχε τὴν μήδων. ὁ δὲ τῶν ἀσσυρίων βασιλεὺς, κατασκευάμενος μὲν πολὺ τῶν ἄλλων σύρους, φῦλον οὐ μικρὸν, ὑπήκοον δὲ ποιούμενος καὶ Ἀραβίων βασιλέα, ὑπήκοους δὲ ἔχων ἤδη καὶ ὑρκανίους, πολιορκῶν δὲ [καὶ] Βακτρίους, οἰόμενον, εἰ τοὺς μήδους ἀθρόους ποιήσειε, ῥᾴστην γε αὖ τὴν πόλιν ῥᾳδίως αἱρήσειν. ἰσχυρότατον γὰρ τὸ ἔθνος τοῦτο ἐδόκει εἶναι. οὕτω δὴ διαπέμπεται πρός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ποιούμενος καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν λυδῶν βασιλέα, καὶ πρὸς τὸν καππαδοκῶν, καὶ πρὸς φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ πρὸς κᾶρας καὶ παφλαγόνας, καὶ ἰνδοὺς δὲ καὶ πρὸς κίλικας, τὰ μὲν ὲ διαβαλλων πρὸς αὐτοὺς μήδους καὶ πρὸς ἄλλους, λέγων ὡς μεγάλα τε εἴη τοῦτο ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ, καὶ ξυνεστηκότα εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ διδιαμίσαι ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ συνεστήκοιεν ἐς οἷ, καὶ κινδυνεύοιεν, εἰ μήτις αὐτοὺς φθάσας ἀδικήσει, ὡδὶ οἱ ἕκαστον τὴν ἐθνῶν ἰόντας καταστρέψασθαι. οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πειθόμενοι, συμμαχίαν αὐτῷ ποιοῦνται· οἱ δὲ, καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι. πολλὰ γοῦν καὶ τοῦτο ἰὼν αὐτῷ. Κυαξάρης δὲ ὁ τῆ Ἀστυάγους παῖς, ἐπεὶ ἠθαύμαζε τὸν τρόπον ὑπερεθυμεῖτο προσβαλεῖν τοῖς ἀρχαίοις. ποιούντων

„ labores, quum ꝟsus postulat, nequeunt. Quippe
„ quod labores attinet, tyrones etiamnum sunt. Ne-
„ que item boni milites sunt, qui ꝟigilare, quum opus
„ est, nequeunt: quippe qui tyrones adhuc sunt, so-
„ mnum quod attinet. Neque item illi, qui licet ad hæc
„ præstanda sint idonei: quo tamen pacto ꝟel erga so-
„ cios ꝟel hostes gerere nosmet debeamus, ignorant.
„ Nam & hos maximarum disciplinarum rudes es-
Laudata uir- „ se cuiuis patet. Vos nocte perinde, atque alij die, pote-
tus crescit. „ stis ꝟti: labores ad iucundè ꝟiuendum duces existi-
„ matis: famem pro obsonio habetis: aquæ potum faci-
„ lius quàm leones ipsi perfertis: denique pulcerrimam
„ omnium maximeq3 bellatoribus conuenientem pos-
„ sessionem animis ꝟestris adquisiuistis eam, quòd lau-
„ de magis, quàm alijs rebus omnibus gaudetis. Laudis
„ autem cupidos necesse est eius [adipiscendæ] gratia
„ laborem omnẽ, omneq3 periculum quàm lubentissi-
„ mè subire. Atque hæc si de ꝟobis ita prædico, ꝟt a-
„ liud tamen sentiam, meipsum fallo: quippe in quem
„ totum hoc recidet, si re non succedente minus ipsi
„ præstiteritis. Verùm & peritia, & beneuolentia er-
„ ga me ꝟestra, & hostium ꝟecordia faciunt, ꝟt con-
A bonitate „ fidam hasce spes optimas nequaquã irritas fore. Tan-
cauſſæ. „ tum fidentibus animis iter capessamus, quando lon-
„ gissimè à nobis abest, ꝟt aliena per iniuriam appete-
„ re ꝟideamur. Hostes enim iam aduenerunt, ac primi
„ nos lacessunt: amici ꝟerò nos ad ferendum opem ar-
„ cessunt. Quid ergo ꝟel iustius est, quàm propulsare
„ iniuriam, ꝟel præclarius, quàm amicis auxilio esse?
Ab imperato- „ Quinetiam ea ꝟos quoq3 de caussa fidentiores haud
toris religio- „ parum esse arbitror, quòd minimè neglectis Dijs
sa erga Deũ „ profectionem paro. Nam me, quocum multum ꝟer-
pietate. „ samini, scitis non magna solùm, sed etiam exigua mo
„ lientem à Dijs immortalibus numquam non pri-
„ mordia capere. Denique subiecit: Quid pluribus ꝟer-
„ bis opus est? ꝟos lectis adsumtisq3 ꝟiris, paratisq3 re-
„ bus ceteris, ad Medos pergite. Ego ꝟerò ad patrem
„ me refero, quo de rebus hostilibus quàm celerrimè
„ edoctus, quidquid poterò ꝟobis parem, ꝟt quàm
„ præclarissimè, Deo iuuante, bellum geramus. Itaque
illi efficiundis his occupabantur. Cyrus autem do-
mum reuersus, precatusq3 ꝟestam patriam, & pa-
trium Iouem, & Deos ceteros, expeditioni se dabat,
quum quidem pater eum ꝟnà deduceret. Ac post-
quam ædes egressi essent, fulgura tonitruaque dextra
habuisse perhibetur. Quæ quum apparuissent, alio
præterea nullo captato augurio faciebant iter, tam-
quam maximi Dei signa nemini obscura esse pos-
Cambysæ cum Cyro F. colloquium de boni Imperatoris officio. sent. Et Cyro iam progresso aliquantum, cepit hunc
in modum pater ad ipsum disserere: Deos te, fili,
propitios benignosque deducere, quum è sacrificijs,
tum signis cælestibus clarè perspicitur, atque e-
tiam ipse animaduertis. Nam harum ego tibi
ꝟerum doctrinam de industria tradidi, partim ne per alios interpretes Deorum consilia perciperes, sed ipse

ἐπιστήμονας, λῶ δέ που πονῆσαι δέκ, πύκτας λέ-
γονται. ἀλλ' οὗτοι ἰδιῶται εἰσὶ κῦ τοῦ πόνους. οὐ-
δέ γε οἱ πένητες ἀγρυπνῆσαι δέον ἠθίζονται τοῦτο·
ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιῶται εἰσὶ κῦ τὸν ὕπνον. οὐδέ γε οἱ
παῖδες μὴν ἱκανοί, ἀπαίδευτοι δὲ ὡς χρὴ καὶ συμ-
μάχοις καὶ πολεμίοις χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ οὗτοι
δῆλον ὅτι τῆ μείστων πεπαιδευμένων ἀπείρως
ἔχουσιν. ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δήπου ὅσα περ οἱ ἄλ-
λοι ἡμέρᾳ δύνασθε χρῆσθαι, πόνους δὲ τῶ ζῆν
ἡδέως ἡγεμόνας νομίζετε, λιμῶ δὲ ὅσα περ ὄψῳ
ἀφθόνῳ χρῆσθε. ὑδρ ὡσαύτως δὲ ῥᾴον τὴν λεόντων φέ-
ρετε. κάλλιστον δὲ πάντων καὶ † πολεμικώτατον πολιτικώτατον
κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συμπεφόρηκατε· ἐπαινούμε-
νοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χαίρετε.
εὖ δ' ἐπαίνου ὁρᾶσθε ἀνάγκη ὑδὶ ζῆν ὥσπερ
ταῦτα μὲν πόνου, πάντα δὲ κτήσεως ἥδιον ἀπο-
δύεσθαι. εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω πρὸς ὑμᾶς, ἄλλως
γιγνώσκων, ἐμαυτὸν ἐξαπατῶ, τι γὰρ μὴ τοιοῦ-
τον ἀκροᾶσεται πρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ δ' ἐλλέγον ἥξει.
ἀλλὰ πεισθώσι τῆ πείρᾳ, καὶ τῆ ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐ-
νοίᾳ, καὶ τῆ τῆ πολεμίων ἀνοίᾳ, μὴ ψεύσειν με
πάντας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ διαῤῥωσῶ-
τον ὁρμώμενα, ἐπειδὴ καὶ ἐκτετόκασιν ὑμῖν γε-
γένηται δ' δέξαι τῆ ἀνωτέρω ἀδίκως ἐφέλε-
σθαι. νυῖ γὰρ ὄῤῥωνται μὲν οἱ πολέμιοι, ἀῤῥω-
τον ἀδίκων χρεῶν· κωλύσι δ' ἡμᾶς οἱ φίλοι
ἀδικεύειν. τι οὖν ἔστιν ἢ τῶ ἀλέξασθαι δικαιό-
τερον, ἢ τῶ τοῖς φίλοις ἀρήγειν κάλλιστος; ἀλλὰ
μὴν † Διὶ δοκῶ ὑμᾶς οὐκ ἤκιστα οἶμαι διαῤῥῆναι, πάντων οἶμαι
δ' μὴ πάνυ μελήσειν με τῆ θεῶν δ' ἐξόδου τοιεῖ- ὑμᾶς διαῤῥεῖν.
σθαι. πολλὰ γὰρ μοι ζωόντων ἐπίσασθε οὐ μό-
νον τὰ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ περιόμενον
ἀεὶ θεῶν ὁρμᾶσθαι ἀεί τέλῳ ἔφη, τί δῆ λέγομεν
ἔτι; δῆλ' ὑμεῖς μὲν δὴ οἴεσθε ἑλόμενοι καὶ ἀνα-
λαβόντες, καὶ τάλλα παρασκευασάμενοι, ἴτε εἰς
μάθους· ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα,
πεισθῶμεν, ὅπως τὰ τῆ πολεμίων ὡς πάλιστα
μαθὼν οἷά ἐστι, παρασκευάσω ὑμῖν ὅ, τι ἂν δύνω-
μαι, ὅπως ὡς κάλλιστα σὺν θεῷ ἀγωνιζόμεθα. οἱ
μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον· Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκα-
δε, καὶ προσευξάμενος Ἑστίᾳ πατρῴᾳ, καὶ Διὶ
πατρῴῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, ὁρμᾶτο ὑδὶ πλὴν
στρατείαν. συμπροὔπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ.
ἐπεὶ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται ἀστρα-
παὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἴσιοι γενέσθαι. εὐθὺ
δὲ φανεὰν τὴν, ὥδε ἐπ ἄλλο οἰωνιζόμενοι ἐπεσθύνον-
το, † ὡς ὑδενὰ ἂν λήσαντα τὰ τῦ μείστου θεοῦ σή- ὡς ὑδὲν ἄλλο
μεῖα. πρὸ ἡόντι δὲ τοῦ κύρῳ ὁ πατὴρ ἤρχετο λέ- αὐσαντα
γουτοιοῦδε· Ὅτι μέν, ὦ παῖ, θεοί σε ἵλεώ τε καὶ εὐμε-
νῆς πέμπουσί σε, καὶ οἱ ἱδροῖς δῆλον καὶ οἱ οὐρα-
νίοις σημείοις. γιγνώσκεις δὲ καὶ αὐτός· ἐγὼ γοῦν σε
ταῦτα ἐπίστασθαι ἐδίδουν ἐξαμέλω ὅπως μὴ δι' ἄλλων
ὁρμητηρίων τὰς τῶν θεῶν συμβουλὰς σωτῆρας,
ἀλλὰ αὐτὸς καὶ ὁρῶν τὰ ὁρατὰ, καὶ ἀκούων τὰ
ἀκουστὰ,

ἀκουστὰ, γιγνώσκοις, καὶ μὴ ὠδὶ μαντεύειν ἕκης, οἳ
εἰ βούλοιντό σε ἐξαπατῶν, ἕτερα λέγοντός ἢ
τὰ πρὰ τῆ θεῶν σημαινόμενα· μηδ' αὖ εἴποτε
ἄρα ἄνθρ μαντικῶς χρῆσαι, ἀκριβῶς θείοις σημείοις
ὅ, τι χρῶ· ἀλλὰ Διὸς τῆς μαντικῆς γιγνώσκων
τὰ πρὰ τῆ θεῶν συμβουλευόμενα, τούτοις πεί-
κῦρος, ὦν αὖ θοι. καὶ μὲν δή, ὦ πάτερ, ἔφη [ὁ † Κῦρος,] ὅ-
πως γ' ἂν ἵλεῳ οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύω
ἐθέλωσιν, ὅῳ δυώμαι κῦ τὸν σὸν λόγον διατε-
λεῖν ὠφελοῦμενος. μέμνημαι γὰρ ἀκού-
σας ποτέ σου, ὅτι εἰκότως ἂν καὶ πρὰ τῆ θεῶν
πρεσβυτικώτερος εἴη, ὥσπερ καὶ πρὰ ἀνθρώ-
πων, ὅστις μὴ ὁ πότε οἷ ἀπόροις εἴη τότε κολα-
κεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄρίστα πρᾶττοι τότε μάλιστα τῆ
θεῶν μεμνῆσθαι. καὶ τῆν φίλτον δὲ ἔφησθα χρῆ-
ναι ὡσαύτως ὠφελεῖσθαι. οὐκοῦν νυῖ, ἔφη, ὦ
παῖ, διάγε ἐκείνας τὰς ὠφελείας ἥδιον μὲν
ἄρχῃ πρὸς τοὺς θεοὺς † δεησόμενος· ἐλπίζεις δὲ ἔτι διακεύμε-
μᾶλλον τυγχάνεσθαι ὧν ἂν δέῃ, ὅτι σωφρονοῦσι σαυ- νος
τῷ δοκεῖς οὐ πώποτ' ἀωλήτους αὐτῆ. καίτοι
μὲν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς πρὸς φίλους μοι τοὺς ἐμοὶ γὰρ δίπτα
θεοὺς ὄντας οὕτω διάκεισθαι. τί γὰρ, ἔφη, ὦ
παῖ, μέμνησαι ἐκείνα ἅ ποτε ἐδόκει † ἡμῖν; ὡς
ἄπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ μαθόντας ἀνθρώπους βέλ- πρᾶττειν
πον † πρᾶξαι ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῆ ὄντας, καὶ αὐτοῖς
ῥᾳθύμους μᾶλλον † ἀνύτειν ἢ ἀργοῦντας,
καὶ ὠφελουμένους ἀσφαλέστερον ἂν διάγειν
ἢ ἀφυλακήτους τούτῆ· παρέχοντας [οὕτω *
ἑαυτοῦ οἵους δεῖ, οὕτως ἡμῖν ἐδίκαζε δεῖν καὶ αὐ-
τεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ πρὰ τῆ θεῶν. ναὶ μὰ δία,
ἔφη ὁ κῦρος, μέμνημαι μέντοι ταῦτα ἀκούσας
σου· καὶ γὰρ ἀνάγκη ὦ σεῖσθαι τῷ λόγῳ
τούτῳ. † καὶ γὰρ οἶδά σε λέγοντα ἀεὶ ὡς οὐδὲ περὶ οἶδά σε
ἡμεῖς εἶμεν αἰτεῖσθαι πρὰ τῆ θεῶν οὔτε ἱππεύειν προσιόντα αὐ
μὴ μαθόντας, ἱππομαχεῖσθαι νικᾶν· οὔτε μὴ τῷ.
ὠφελουμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῆν
ὠφελουμένων τοξεύειν· οὔτε μὴ ὠφελουμένους κυ-
βερνᾶν, σώζειν δύνεσθαι ναῦς κυβερνῶντας· οὐ-
δὲ μὴ † σπείροντάς γε σῖτον, δύνεσθαι καλὸν αὖ- σπείροντάς γε
τοῖς σῖτον φύεσθαι. οὐδὲ μὴ φυλακῆρμένους γε ὦ
πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι. πρὰ γὰρ τοῦ τῆν
θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι. τοῦ δὲ
ἀδείμαντα δύσρμένους ὁμοίως ἔφησθα εἰκὸς εἶναι
παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώ-
πων ἀπεκτεῖν τοῦ πάνυμα δυσμένους. ἐκεί-
νων δὲ, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπελάθου ἅ ποτε ἐγὼ καὶ
σὺ ἐλεγιζόμεθα; ὡς ἱκανὸν εἴη καὶ καλὸν αὐδεὶ
δρᾶσαι, εἴπερ δύναιο ὠφεληθῆναι ὅπως αὖ αὐ-
τός τε καλὸς κἀγαθὸς δοκίμως γένοιο, καὶ τὰ
ὠφελητήδεια ὅπως αὐτός τε καὶ οἱ οἰκεῖται ἱκανῶς
ἔχοιεν ὄντος δ' ἔχειν. δ' δὲ, ζεῦ μεγάλε † δρᾶσαι οὕτως ὄν- ἔχοιεν ὄντος δ-
τος, † ὑφίστασθαι αὐθρώπους ἅπασι πρόσ- τως ὑφ.
τοῦ, ὅπως ἐξοισῖν ἅπαντα τὰ ὠφελητήδεια ἐκπέμπειν ἐπίστασθαι
ἢ ὅπως ἔχοντ ταῦτα οἷσι δεῖ, ἆρ' ὅτι θαυμαστὸν
δῆτα ἐφαίνετο ἡμῖν εἶναι. ναὶ μὰ δί', ἔφη, ὦ πάτερ,
μέμνημαι καὶ τότ' ὅτε λέγοιτο, σωφρόνως οὕτω καὶ
ἐμοὶ

ipse ea cognoscere quum aspiciendo, tum audiendo, quæ quidem cerni audirique possunt, & ab auguribus non penderes, qui decipere te (si ꝟellent) possent, indicatis alijs, quàm quæ diuinitùs significarentur: partim ne si quando careres augure, quid de diuinis signis statuendum sit, ambigeres, sed animaduersis per diuinationem Deorum consultis, eisdem obtemperares. Et Cyrus: Sanè mi pater, inquit, ꝟt Dij propitij consulere nobis ꝟelint, dabitur à me opera perpetuò, sicuti mones, quanta quidem maxima poterit. Memini enim me audisse de te olim, consentaneum esse, facilius illum & à Dijs & ab hominibus aliquid impetrare, qui nõ angustis in rebus aduletur, sed fortuna maximè prospera, maximè Deorum etiam reminiscatur. Addebas & amicos eodem pacto curandos esse. Ergo iam, inquit, libentius Deos accedis imploraturus fili, propter studia in eis colendis tua: & futurum etiam speras ꝟt magis ea, quæ rogaueris, impetres: quando sic tibi conscius es, ꝟt qui numquam in eorum cultu negligens fueris. Omnino, respondit Cyrus, mi pater, sic erga Deos sum adfectus, ꝟt quos propitios habeam. Quid verò fili, subiecit Cambyses, eorúm ne meministi, quæ ꝟisa fuêre nobis aliquando? nimirum melius actum cum hominibus iri, si didicerint ea, quæ diuinitùs cõcessa nobis sunt, quàm si eadem ignorent? & laborando plus effecturos, quàm si ocientur? & si diligentiam adhibeant, securius acturos, quàm si negligenter se gerãt? Certè sic nobis esse à Dijs bona peteda ꝟidebatur, si tales nosmet præstaremus, quales esse par sit. Equidẽ memini per Iouẽ, inquit Cyrus, hæc me de te audisse: atq3 illi sermoni tuo assentiri me necesse erat. Addẽtem etiam te memini, ne fas quidem esse à Dijs petere, ꝟt equestri prælio ꝟictoriam adipiscantur, qui equitandi artem non didicerunt: ꝟel sagittandi rudes, eiusdem peritos sagittando superẽt: ꝟel ꝟt gubernandi rudes precẽtur, quò gubernando seruare naues possint: ꝟel qui sementem non fecerũt, optent bonum sibi frumentum nasci: ꝟel salutem petant, qui sibimet in bello non caueant. Nam huius generis omnia præter leges diuinas esse. Quotquot autem optarent ea, quæ non fas sit: illos aiebas haud iniuria sic apud Deos nihil impetrare, ꝟt qui illicita postulant, repulsam apud homines ferunt. Eorum porrò mi fili, ait, oblitus ne es, de quibus aliquando inter nos commentabamur? satis nimirum præclarè se hominem gerere, si curare queat, ꝟt ꝟir bonus habeatur, & res necessarias quum ipse tum famuli abundè habeant. At ꝟerò quum hoc ꝟsqueadeò sit arduum, etiam scire hominibus alijs præesse, ꝟt res necessarias omnes affatim habeãt, & ꝟniuersi tales sint, quales esse conuenit: id nobis sanè quiddã admiratione quoq3 dignũ esse ꝟidebatur. Per Iouẽ, ait, memini pater hoc quoq3 te dicere. Itaq3 mihi tum

Rebus fœcũdis maximè Deus implorandus.

Manus admouentẽ implorare diui nam opẽ oportet.

Auxiliũ Dei diligentiam humanã nõ tollit.

Quanta res sit, rectè cũ imperio & potestate esse.

tum idem, quod tibi, videbatur: perarduum opus esse, rectè imperare. Ac nunc etiam eadem in sententia persisto, quum ipsum imperandi munus apud animum considero. Quum verò ceteros ad homines respiciens, quales illi ad imperandum accedant cogito, & quales ipsos aduersarios habituri simus: per mihi turpe videtur huiusmodi quosdam formidare, ac non ad pugnandum aduersus eos progredi. Nam equidem animaduerto, vel à nostris hisce amicis initio facto, hac esse illos in sententia, vt qui magistratum oportere statuant à subditis in eo differre, vt sumtuosius cenet, domi plus auri habeat, diutius dormiat, omnibus in rebus facilius agitet, quàm subditi. Ast ego arbitror, non desidis vitæ ratione potiorem subditis magistratum esse debere: sed eo, quòd alacri studio rebus prouideat, ac labores etiam perferat. Verum enimuerò, inquit Cambyses, est vbi non aduersus homines pugnatur, sed cũ ipsis rebus, quas idoneè superare, per est difficile. Verbi gratia, scis breui periturum imperium tuũ, si commeatu exercitus careat. Atqui hæc, ait Cyrus, sumministraturũ se nostris, pater, hinc proficiscẽtibus Cyaxares dicit, quotquot illi numero fuerint. Siccine igitur, inquit, iter instituis fili, Cyaxaris opibus hisce fretus? Verò, respondit Cyrus. Quid autem, subiecit ille, nostíne quantum ipsi pecuniarum sit? Minimè, inquit Cyrus. Et nihilo minus rebus hisce incertis fidem adhibes? quòd autem multis erit opus tibi, atque etiam modò magnos sumtus alios faciendos esse, non animaduertis? Animaduerto, inquit Cyrus. Quòd si ergo vel sumtui nequeat ille subsistere, vel etiam vltrò mentiatur, quo pacto tibi res exercitus habituræ sunt? nimirum non bene. At enim mi pater, subiecit Cyrus, si quam tu conficiundæ pecuniæ rationem iniri à me posse vides, dum adhuc amico in solo sumus, exponito. Quæris fili ex me, ait, ecqua possit abs te pecuniæ cogendæ iniri ratio. At quem æquius est eius parandæ modum inuenire, quàm qui exercitui præest? Tu verò hinc eo cum peditatu discedis, cum quo (sat scio) longè maiorem alium non commutares. Medorum autem equitatum, qui præstantissimus est, socium habebis. Quam ergo nationem finitimam putas non gratificaturam vobis obsequendo vel bona cum gratia, vel damni metu? Quæ quidem tibi vnà cum Cyaxare considerandæ veniunt, ne vmquam vos aliquid rerum necessariarum deficiat. Quinetiam consuetudinis gratia pecuniæ reditus vobis excogitandus erit. Hoc verò maximè omnium memineris, non exspectandum esse, vt tum commeatum pares, quum ipsa te necessitas vrgebit: sed vbi maxima tibi aderit copia, tum maiori etiã hunc sollertia comparabis, prius scilicet quàm te deficiat. Nã & facilius eũ ab illis, à quibus petendus erit, cõsequere, quũ ab eo destitui nõ putaberis: et tui te milites in quo reprehendãt, nõ habebũt. Quæ res efficiet, vt et alij

Falsa de principis ac subditorum discrimine opinio.

Imperatoris cura in procurandis exercitui necessarijs.

De ratione conficiundæ pro exercitu pecuniæ.

Non exspectãdum usq; dum necessitas urgeat.

ἐμοὶ ὑποδρμέγκθθζ εἶναι ὄγον τὸ καλῶς ἄρχειν. καὶ νυῶ γ', ἔφη, † ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ δ' ἀρχεῖν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μάϊστοιγε πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν καὶ πανοήσω οἷοί τε ὄντθ ὀλιγίγνονται ἀρξοντθν, καὶ οἷοι ὄντθ αὐταρκησαὶ ἡμῶν ἔσονται, πάνυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι δ' τοιούτους αὐτὸν ὄντα ⸌ποιῆσαι, καὶ μὴ ἐθέλφ ἰσχαι αὐτοῖς αὐταρκιουμένου· οὓς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθ' ἀνόμαι, ἀρξάμενος ἀφ' τῆν ἡμετρῶν φίλον τυ τῆν, ἡγουμένους δ' ἂν ἂν ἄρξοντα τῆν ἀρξομένων ὀλιγοφόρλας ⸌θ⸍ ⌈καὶ⌉ πολυτελέσθρον δ' φπνεῖν, καὶ πλέον αὐδυ ἔχειν χρυσίου, καὶ πλέονα χρόνον κατθύδφλας, καὶ πάντα ἀκρωτέρου τῆν ἀρξομένων διάγφλας. ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, δ' ἂν ἄρξοντα οὐ ⸌θ⸍ ῥᾳδιουργεῖν χρῶσαι ὀλιγοφόρλας τῆν ἀρξομένων, ἀλλὰ ⸌θ⸍ προνοεῖν τε καὶ φιλοπονεῖν προθυμούμενον. ἀλλά τοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἷον δέον ἃ οὐ πρὸς ἀνθρώπους ἀρξονιστέον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὧν ἔ ῥᾴδιον δυπόρως προνενέσθαι. αὐτίκα δήπου οἶσθα, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ ἕξει ἡ στρατιὰ τὰ ὦνια τάδφλα, κατα λύσεταί σου δυδὲς ἡ ἀρχή. οὐκοῦν ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κυαξάρης φησὶ πρέξειν ⸌ὡς⸍ αὐτοῦθεν πᾶσιν ἰοῦσιν, ὁπόθι αὖ ὦσι. τούτοις δέ, ἔφη, ὦ παῖ, σὺ πεθοίων ὄψει ⸌ὡς⸍ πρὰ †Κυαξάρη χρήματα; ἔτυγε, ἔφη ὁ Κῦρος. τί δέ, ἔφη, οἶσθα ὁπόσα αὐτῷ ⸌ἐστί⸍; μὰ δῆ δία, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μέν δῆ. ὅμως δὲ τούτοις, ἔφη, πεθοίφς ⸌ὡς⸍ ἀφήλοις; ὅτι δὲ πολλῶν μέν σι δεήσει, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ναῦν αὐάγκη δαπανᾶσ, ἐκεῖνο οὐ γιγνώσκεις; γιγνώσκω, ἔφη ὁ Κῦρος. ἐαὶ οὖν, ἔφη, ὠθιλίπῃ αὐτὸν ἡ δαπάνη, ἢ καὶ ἐκὼν † ᾖδύσηται, πῶς ⸌σι⸍ ἔξει τὰ τῆς στρατιᾶς; δῆλον ὅτι οὐ καλῶς. αὐτὰρ, ὦ πάτερ, ἔφη, σὺ εἰ σὸρᾳς ἴσνα τοῦτος καὶ ἀπ' ἐμοῦ αὖ πεθσχνόμενος, ἕως ἔτι αὖ φιλίᾳ ἐσμὲν, λέγε. ὁρῶτᾶς † ἔφη, ⸌ἔστ⸍, ὦ παῖ, εἴπις αὖ ἀρξ σοῦ πόρος πεθσχνίσιθ; ἀρξ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκὸς ⸌ἐσ⸍ πόρους πεθσχνέσθαι ἢ ἀρξ τῆς δυνάμιν ἔχοντος; σὺ δὲ πεζὼ μὲν δυνάμιν ἔχων αὖ ⸌ἐσ⸍ ἀνδρὸς ὁρᾷς, αὖ δ' ἧς οὔ οἶδ' ὅπ πολλαπλασίαν ἄλλιν οὐκ αὖ δέξαιο· ἱππικὸν δὲ σι ὅπου πρωτίστου δ' μάσων σύμμαχον ἔσται. ποῖον οὖν ἔθνος τῆν τοιοῦτ οὐ δοκεῖ σι καὶ χαίζεσθαι βουλόμενος ὑμῖν ὑπηρετήσειν, καὶ φοβούμενον μή τι πάθῃ; ἃ χρὴ σε κοινῇ σὼ Κυαξάρῃ σκοπεῖσθαι, μήποτε ἐπλίπῃ τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπαρχειν. καὶ † ἔθνους ⸌ἔστ⸍ δὲ οὐκ μηχανᾶσθαι πεθσόδου πόρος. τόδε δὲ μάλιστα πανῆν μέμνησό μοι, μηδέ ποτε αὐαμένφ δ' ποεῖσθαι τὰ ὠθιτήδφα ἐς αὖ ἡ χρεία σε αὐαγκάσῃ· ἀλλ' ὅτε μὲν μάλιστα δύπορᾶς, τότε πρὸ τῆς ἀρείας ⸌μᾶλλον* μηχανᾶ. καὶ γὰρ τοῦξῃ μᾶλλον παρ' ὧν αὖ δέῃ, μὴ ἀρρεῖν δυνῶν, καὶ ἔπ αὐαίπιος ἔσῃ παρὰ τοῖς σαυτοῦ στρατίωτας· ἐκ τούτου δὲ † μᾶλλον καὶ ⸌πρὸ⸍ τῆν ⸌μάλιστα⸍ ἄλλων

ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα

πρὸς αὐτὸ δ' ἀρχεῖν σκοπῶν λογίζωμαι

ψαύσονται, ἢ πᾶι, πῶς ἕξει

ἔφη, ⸌ὦ πᾶι, πῶς⸍ αὖ ἀπό

μάλιστα ἄλλων

ἄλλων αὐδοὺς τοῦξῃ· καὶ ἰῶ πνα βουλῇ τῇ δυνάμει δ' ⸌ποιῆσαι⸍ ἢ κακῶς, μᾶλλον ἕως αὖ ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατιῶται, ὑπηρετήσουσί σι. καὶ † ποτέρους σάφ' ἴσθι λόγους δυνήσῃ τότε λέγφ ὅτ ποτέρους πρ καὶ σὺδεἰκνυσθαι μάλιστα δύνῃ καὶ δ' ποιεῖν ἱκανὸς ὢν καὶ κακῶς. ἀλλ', ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς τῶτα λέγφ πάντα, καὶ † ὅπ ἃ μὲν αὖ νῦν λήψονται οἱ στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῆν ἐμοὶ τούτων χάριν ἴσεται (ἴσασι γὰρ ἐφ' οἷς αὐτὸν Κυαξάρης ἄγεται συμμάχους) ὅ, τι δ' αὖ πρὸς τοῖς ἐρημένοις λαμβαίνῃ τις, ταῦτα καὶ τιμῶ νομιοῦσί, καὶ χάριν ζύτων πλείσλω εἰκὸς ἐδόναι ⸌θ⸍ δισδότι. θ' δ' ἔχοντα δώσιμος, ἢ ἔσι μὲν φίλους δ' ⸌ποιῶτα αὐτωφελεῖσθαι, ἔστ δὲ ἐλθροὺς ἔχοντα † πειρᾶσθαί τι κτᾶσθαι ἀπ' αὐτῆν, ἔπειτα ἀμελεῖν τῆ ⸌ποεῖ⸍ζθν, οἴει τι, ἔφη, ἥσσον δόξειν εἶναι αἰσχρὸν ἢ εἴ τις ἔχων μὲν ἀγρούς, ἔχων δὲ ὀρύγατα οἷς ἂν ὀρύσσοιτο, ἔπειτα ἐᾶν τὴν γῆν ἀργὸν ἀνωφέλητον εἶναι; ὡς οὐ ἐμοῦ, ἔφη, μηδ' ἔποτε ἀμελήσουτ ⸌θ⸍ τὰ ὠθιτήδφα τοῖς στρατιώταις συμμαχᾶσθαι, μήτ' αὖ φιλίᾳ, μήτ' αὖ πολεμίᾳ, οὕτως ἔχε τῶ γνώμιν. τί γάρ, ἔφη, τῆν ἄλλων, ὦ παῖ, ὧν ἐδύκει ⸌σοθ' ἡμῖν αὐαγκαῖον εἶναι μὴ πρ⸍αμελεῖν, μέμνησαι; καὶ γὰρ οὐ † γάρ, ἔφη, μέμνημαι, ὅτε ἐγὼ μὲν πρός σε ἦλθον ἐπ' ἀργύριον, ὅπως ἀρξδίλω ⸌θ⸍ φάσκων τι μεστρατηγεῖν ⸌σε⸍ παιδὸς δυναίμαν· σὺ δ' ἅμα δισδούς μοι, ἐπηρώτασ ὦ δέ πως, ἀρά γε, ⌈ἔφθν, * ὦ παῖ, οἱ στρατιῶται ὄψοις καὶ οἰκονομίας τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ ᾧ ἦν μισθὸν φέρῃς; οὐδὲν μέν δῆ † ἀλλὰ τοῦτον ἐκεῖνος ἐπῄνει μάλιστα ὃς ἐμὲ ἐκέλευε πλείστους ἀγαθοὺς ποεῖσθαι. τί δ' αὖ τῆν ὑγιαίνειν; τί δ' αὖ τῆν ἐπίστασθαι τοὺς † δυνησομένους εἰς πόλεμον

ἐστίνας τίχνας δὲ καὶ ταῦτα ἀπέφησε, ἐπήρου με αὖ πάλιν † ἔτινα ὠθιμέλειαν ἐδίδαξέ με, ὥσ αὖ ἔνα στε τῆν πολεμικῶν ὀρῶν κράτιστοι σύμμαχοι γένοιντο. ἀκροφκέντ ⸌θ⸍ δέ μου καὶ ⸌δς⸍, ἀνέκρινασ' αὖ σὺ καὶ τόδε, ἔπι μ' ἐπαίθυσον ὡς αὖ δυναίμιν στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν· λέγως ὅτ θ' ᾗ διαφέρει ⸌σὺ⸍ παντὶ ὀργῳ προθυμία ἀνθυμίας. ἐπειδὴ δὲ καὶ ⸌δς⸍ αὖσθυον, ἤλεγχθ' αὖ σὺ ἔτι ναλόγον ⸌ποιήσαιτο διδάσκων πρὸ τῆ πείθεσθαι τῶ στρατιᾷ ὡς αὖτις μάλιστα μηχανῶτο. ἐπειδὴ δὲ κἀ ⸌δς⸍ παντὸς παντὸς ἄῤῥητον ἐφαίνφο, τέλ ⸌θ⸍ δή με ἐπήρου ⸌ὅ, τι⸍ ποτε δισδάσκων, στρατηγίαν φαίη με δισάσκειν. κἀτὼ δὴ αὖταῦθα ἀπενρίναμιν ὅπ τὰ τακτικά. καὶ σὺ γελάσασ' δῆλός μοι, πᾶν πιθεὶς ἔκαστον † ὅπ ⸌δ⸍ὲ ὦ ⸌ὄφελ ⸌θ⸍ ἔκ στρατιᾶς τακτικῶν αὖθι τῆν ὠθιτήδεων. τί δ' αὖθι τῆ ὑγιαίνειν; τί δ' αὖθι τῆ ἐπίστασθαι τὰς † δυνημένους εἰς πόλεμον

Turpe habere exercitũ, & necessaria tamen comparare non posse.

Congeries præceptorũ rei imperatoriæ.

alij magis te reuerituri sint, & obsequentiores in rerum necessariarũ copia milites sis habiturus, si quando vel adficere quos beneficio exercitus opera, vel supplicio volueris: atq; adeò scire debes, magis ad persuadendum idonea te vsurum oratione, quum maximè demonstrare poteris, tibi & ad iuuandum & ad lædendum satis virium esse. Et Cyrus: Quum alijs de causis, inquit, præclarè mihi omnia hæc, mi pater, disserere videris: tum etiam, quod quæ modò milites accepturi dicuntur, eorum mihi nemo gratiam sit habiturus: quippe qui sciant quibus cõdicionibus Cyaxares eos socios arcessat. Quidquid autem præter constitutum quisq; accipiet, id verò pro honore sunt ducturi, & consentaneum est eos pro hoc maximã danti gratiam habituros. Ceterùm cui exercitus sit, cuius opera vel beneficium amicis præstando vicissim ab eis ipse commodum aliquod capere possit, vel conari vt ab hostibus aliquid nanciscatur, hunc deinde negligentem in comparanda rerum copia esse, an minus turpe ducis, atq; si is, cui & agri sint, & ad eos colendos operarij, nihilominus terram otiosam ac nulli hominum commodo esse sinat? Quare sic de me sentias velim, numquam me in rebus militi necessarijs sollerte industria comparandis, neque amico neque hostico in solo negligentem fore. Quid verò mi fili, subiecit pater, eorum ne quæ necessariò nobis aliquando videbantur negligenda non esse, commeministi? Memini quidem certè, inquit, quando ad te argenti nomine veniebam, quod ei persoluerem, qui se in arte imperatoria me instituisse aiebat. Tu verò simul id mihi quum dares, hoc quodam me modo interrogabas. Num vir hic, fili, cui mercedẽ fers, in præceptis imperatoriæ rei, de familiari etiam re te commonefecit? Nihilo certè minus rebus ad victũ necessarijs militibus, quàm seruis domesticis opus est. Ibi quum ego id, quod res erat, fassus, negassem quidquam de hoc me admonitum esse: rursum quærebas, ecquid de valetudine corporis, & robore disseruisset, vti de quibus imperatorem non secus ac de munere suo, sollicitum esse oporteat. Hæc etiam quũ negassem tradita, rursum rogabas, ecquas me artes docuisset, quibus effici socij bellicis in rebus quàm optimi possint? Id quoq; me negante, percunctabaris porrò, ecquid me instituisset, quo pacto exercitui alacritas quædam injici possit, quũ diceres in quouis opere alacritatem inertiæ præstare. Vbi hoc etiam abnuissem, explorabas tu rursum, ecquid docuisset, qua effici maximè ratione possit, vt exercitus dicto sit audiens. De quo quum prorsus ab illo nihil esse dictum apparêret: deniq; me interrogabas, quid tamdem docẽs, imperatoria in arte se me instituere diceret? Atq; ibi quũ ego respondere, instruendi exercitus rationẽ ab ipso mihi traditã esse: subrisisti tu quidẽ, ac mihi singula proferẽs cõmemorabas. Quid instruẽdi exercitus ratio arti imperatoriæ profuerit sine cõmeatu? quid sine firma valetudine? quid sine illarũ artiũ scientia, quæ ad bellum

ad bellum inuentæ sunt? quid sine militum obœdientia? Quumq; adeò planũ mihi fecisses, rationem aciei struendæ exiguam muneris imperatorij partem esse, atq; ego te rogassem, ecquid horum abs te mihi tradi posset: mandabas vt irem ac illis cum viris dissererẽ, qui imperatoriæ rei periti haberentur, deq; ipsis quærerem, quo pacto hæc singula fierent. Ex eo tempore illorum ego consuetudine sum vsus, quos harum rerum esse maximè prudentes audiebam. Ac de alimẽto quidem, persuasus sum id satis fore, quod Cyaxares nobis sit præbiturus: de firma verò valetudine, quòd & audirem & viderem vrbes valetudinis studiosas medicos eligere, atq; imperatores ad vsum militũ medicos secum educere, itidem ego postquã hunc in magistratum veni, continuò huius rei curam habui: & existimo equidem, mi pater, ait, homines me artis medicinæ gnaros admodum mecũ habere. Ad quæ pater: Hi uerò medici, de quib. tu fili loqueris, inquit, quemadmodum sunt vestium ruptarum interpolatores quidam, ita & ipsi hominibus medentur, postquam in morbos inciderunt. At tua valetudinis cura erit hoc tibi honorificentior, quod opera tibi danda est, ne initio exercitus ægrotet. Et quánam uia pater incedens, inquit, hoc præstare potero? Nimirum si quo loco diutius sis futurus, primùm negligendum tibi non erit, ut castra in salubri loce: quod quidem facilè adsequeris, si res tibi curæ fuerit. Nam numquã non homines dicere consueuerũt, quæ uel morbis infesta, uel salubria loca sint. Vtrisq; certi testes adsunt, nimirum ipsa corpora, ipsiq; colores. Deinde non loca tantũm considerari placet, sed in memoriam reuocato, quo pacto ipse conaris tuimet curã gerere, quo rectè ualeas. Et Cyrus: Primũ operam do, inquit, ne vnquam nimiũ me expleã, quãdo id graue est. Deinde in uentrem immissa laborando digero, quare fieri equidem existimo, ut & ualetudine bona diutius utar, & robur aliquod etiã mihi accedat. Eadem ergo cura, respondit pater, & alijs erit adhibẽda. Num uerò, subiecit Cyrus, ociũ militibus erit, pater, ad exercenda corpora? Immò, inquit, non ocium eritmodò, sed etiam necessitas id postulabit. Nam exercitus, si suo munere fungi debeat, numquam desinat necesse est uel hostibus detrimenta, uel sibi commoda quædam adferre. Difficile est enim, fili, uel unum hominem ociosum alere, multò etiam difficilius familiã uniuersam, omniũ uerò difficillimũ exercitum ociosum alere. Plurima sunt enim in exercitu quæ comedunt, & à minimis incipiunt, atq; illis quæ ceperint, affluentissimè utuntur. Iccircò numquam ociosum esse exercitũ conuenit. Dicis tu mi pater, inquit, ut mihi quidem uidetur, perinde ut ociosus agricola sit inutilis, ita & imperatorẽ ociosum frugi non esse. Industrium uerò imperatorẽ ego policeor (nisi quis Deus aduersam fortunam immittat) effecturum, ut com-

Imperatoris de ualetudine militum cura.

Loca castris metandis apta deligenda.

Moderatio in cibo & potu.

Exercitia ad digerendos cibos necessaria.

μον τέχναι; πῆ δ' ἂν θᾶττον πείθοιτο; ὡς δέ μοι καὶ ταφανὲς ἐποίησαν ὅτι μικρὸν μέρος εἶη στρατηγίας τὰ τακτικά, ἐπορεύοντο μὲν ἔτι ζύτων σύμ διδάξαι ἱκανὸς εἶης, ἀπιόντα με ἐκέλευσας ζῆσθαι τοῖς ἀνδράσι νομιζομένοις [εἶναι] ἀγαθοῖς, καὶ σωφρονεῖσθαι πῆ ἕκαστα τούτων γίγνεται. ἐκ τούτου δὴ σωτῶ τούτοις ἐγὼ οὓς μάλιστα φρονίμους πρὸς ζύτων ἤκουον εἶναι. καὶ ἐπεὶ μὲν τροφῆς, ἐπείθετο ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχειν, ὅπως Κυαξάρης ἐμελλε πρέξειν ἡμῖν· πρὸς δὲ ὑγείαν, ἀκούων τε καὶ ὁρῶν ὅτι καὶ πόλεις αἱ χρήζουσιν ὑγιαίνειν, ἰατροὺς αἱροῦνται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τὴν στρατιὰν ἕνεκεν ἰατροὺς ἀγάγεσθαι, οὕτω μὴ ἐγὼ, ἐπεὶ οἱ ζεῦ· τέλη τούτῳ ἐγκρίνομεν, βοῦς τούτου ἐπεμελήθη· καὶ οἶμαι, ἔφη, ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανοὺς τ' ἰατρεῖσθαι ἔχειν αὐτοὺς μετ' ἐμαυτοῦ. πρὸς ταῦτα δὴ ὁ πατὴρ εἶπεν· ἀλλ' ὦ παῖ, ἔφη, οὗτοι μὲν οὓς λέγεις, ὥσπερ ἰματίων ῥαγέντων ἐσί πνες † ἀκεστοὶ, οὕτω καὶ ἰατροί, ὅταν πνὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους· οἱ δὲ τούτου μεγαλοπρεπέστερά ἐσται ἢ τῆς ὑγείας ἐπιμέλεια. τοῦ γὰρ τὴν ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ πρᾶτθμα, τότε οἱ δεῖ μέλειν. καὶ πόνα δή, ἔφη, ὦ πάτερ, ὁδὸς ἰὼν ταῦτα πρᾶξαι ἱκανὸς ἔσομαι; ἀν μὲν δή τοι χρόνοις πνὰ μέλλῃς οἱ ζεῦ αὐτῷ μέλειν, ὑγιεινῶ δεῖ πρῶτον στρατοπέδου μὴ ἀμελῆσαι· τούτου δ' οὐκ ἀν ἁμάρτοις ἐὰν πρὸ μέλῃ σοι. καὶ γὰρ λέγοντός σου δ' ἐν πανόνται οἱ ἄνθρωποι πρὸς τε τὴν νοσηρὸν χωρίων καὶ τὴν ὑγιεινὰν. μαρτυρεῖ δ' σαφῶς ἐκ τρίοις ἀυτὴν παείσανται πάτε σώματα καὶ τὰ χρώματα. ἔπειτα δ' οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκέσει σκέψασθαι, ἀλλὰ μνήσθητι ὥσ ποδὰ σὺ ἐπιμελεῖσθαι σαυτῆ ὅπως ὑγιαίνῃς. ἢ δ Κῦρος εἶπε, πρῶτον μὲν πειρῶμαι νὴ δία μηδέποτε ὑπρεμπίπλασθαι, δύσφορον γάρ· ἔπειτα δὲ ἐμπονῶ τὰ ἐσιόντα· οὕτω γάρ μοι δοκεῖ ἥτε ὑγιὰ μᾶλλον πραμμένα, καὶ ἰσχὺς προσγίνεσθαι. οὕτω δίνων δᾶ, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμελεῖσθαι. ἢ καὶ σχολή, ἔφη, ἔσαι, ὦ πατ, ἐπιμασκεῖν τοῖς στρατώτας; οὐ μὰ δί', ἔφη ὁ πατὴρ, οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. δεῖ δή μου στρατιὰν, ἐμέλλ πρέξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε πανεσθαι ἢ βίᾳ † πολεμίοις καταπορεύουσαν καὶ ἑαυτὴν ἀγαθά. ὡς χαλεπὸν μὲν καὶ οἷα ἀνθρωπον ἀρχὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔπ, ὦ παῖ, χαλεπώτερον οἰκήτ' ὅλον· πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιὰν ἀρχὸν τρέφειν. πλεῖστα γὰρ τὰ ἐσθίοντα οἱ στρατιῶ, καὶ ἀπ' ἐλαχίστων † ὁρμώμενα, καὶ οἷς αὐ λαβεῖν δα φιλέστατα χρώμενα· ὥστε οὐδέποτε πρόσηκε στρατιὰ ἀργεῖν. λέγῃς σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥσπερ οὐδὲ γεωργεῖν ἀργεῖν οὐδένα ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγοῦν ἀργὸν οὐδὲν ὄφελος εἶναι. τὸν δέ γε ἀργάτην στρατηγὸν ἐγὼ, ἔφη, καθαιρέθμαι (ἰὼ μή τις θεὸς βλάπτῃ) ἅμα καὶ τὰ

πολεμίους καπνὰ πορεύουσαν φέειν.

Exercitia rerum bellicarum.

Quo pacto alacres reddantur milites.

Quo modo spes militib. injiciẽda sit.

Ⓒ τὰ ἴππτά δα μάλιστα ἔλεγον τὸν στρατιώτας ἀφελέσθαι, καὶ τὰ σώματα ἀρίστα ἔλεγον ἅπασι γυμνάζειν. ἀλλὰ μήν σοι τόγε μελεῖσθαι, ἔφη, ἔφασκε τὴν πολεμικῶν ὁρᾶσθαι, ἀρῶντα † καὶ πνάς μοι δοκεῖ, ὦ πάτερ, πεφυκέναι ἐνίοις, οἷ ἄθλα πεπόθεις, μάλιστα αὖ ποιεῖν βούλεσθαι ἕνεκα, ὥστε, ὁπότε δέοιτ', ἔχειν αὖ πρόθυμοις χρῆσθαι. καίτοι λέγῃς, ἔφη, ὦ παῖ. ἔσται γὰρ ποιήσας, σάφ' ἴσθι ὥσπερ ζεὺς τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ πρόσθεν τε μελετώσας θᾶσσον. ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Κῦρος, † εἴς τε δ' πρόθυμίαν ἐμβαλεῖν στρατιώτας ὀδὲν μοι δοκεῖ ἱκανώτερον εἶναι, ἢ δ' ἐλπίδα ἀγαθὰς ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. ἀλλ', ἔφη, ὦ παῖ, ἔστ' γε τοιοῦτόν ἐσιν, οἷόν περ ἐπὶ κυνὸς οἶμαι † ὁρᾶ. δ' μὲν γὰρ πρῶτον προθύμως ἐπὶ τὴν κλῆσιν, οἷα περ ὅταν δ' ἀγεῖον † ὁρᾷ

tur, nihil efficacius esse, quàm ut subditis imperator prudentior existimetur. Dico id quidem, inquit. At quo pacto, mi pater, opinionem eiusmodi quis de sese quàm celerrimè posit excitare? Non est, fili, via propior, & magis quasi cõpendiaria, quàm vt in ijs prudentiã adipiscaris, in quibus prudens esse videri voles. Quòd si hæc singulatim cõsideres, vera me dicere animaduertes. Nam si videri vis bonus agricola, vel eques, vel medicus, vel tibicẽ, vel aliud quippiã, quũ non sis: quàm multa tibi struenda sint, quo talis videâre, cogita. Et si maximè persuasu tuo multi te laudent, vt opinionẽ de te excites, iamq; præclarè in singulis rem sis molitus: nimirũ et in præsens frustraueris, ac nõ multo pòst, vbi periculum de te factũ sit, qui sis apparuerit, atq; etiam ostẽtator videbere. At qua ratione de futuris cõmodis reapse prudentiã quis consequetur? Nimirũ ea, fili, si quæcũq; discendo cognosci possunt, didiceris, quemadmodũ aciẽ struere didicisti. Quæcũq; uerò sub disciplinã non cadũt, neq; prouidentia humana prospici possunt: de his si per diuinationẽ Deos consulueris, prudentior reliquis euades: præsertim si quod factu melius esse cognoueris, id operã des vt fiat. Nam id quod ex vsu sit procurare, prudentioris est viri, quàm negligere. Ceterùm vt quis à subditis diligatur, (quod ego maximũ esse statuo) ad hoc planũ est eadem peruenire via, qua cui vtendũ est, ab amicis qui diligi cupiat. Dandã enim operã arbitror, vt illustris sit beneficẽtia. Sed hoc difficile, fili, semper eos quos velis, adficere beneficijs posse. Vt autẽ vnà lætari videâre, si quod ipsis bonũ eueniat, & vnà moleste ferre, si malũ accidat, & opẽ magno studio difficilibus ipsorũ rebus ferre, & ne qua in re impingãt multo antè vereri, & eniti adeò vt prouideas quo minus impingãt: in his verò magis ut te quasi sociũ præstes, cõuenit. Quòd si per æstatem gerendæ res sint, solẽ imperator in omniũ oculis peti supra ceteros debet: per hyemẽ, frigus: laborandũ quũ est, labores. Nam hæc omnia nõ nihil adferũt adumenti ad subditorũ amorẽ conciliandum. Dicis tu, mi pater, inquit, imperatorẽ ad omnia subditis esse labore ũ patientiorẽ debere. Equidem aio, respondit. Tu tamẽ bono sis animo, fili. Scito enim labores eosdem similibus corporibus imperatoris ac priuati militis, æquè graues nõ esse, quòd ipse honos labores leniores faciat imperatori: & quòd intelligat in oculis hominum esse quidquid ipse faciat. Ceterùm mi pater, vbi necessarijs à rebus instructi milites erũt, vbi ualebũt, vbi labores perferre poterũt, vbi bellicis artibus exercitati erunt, vbi etiam ambitiosè uiri fortes uideri cupient, vbi deniq; facere imperata quàm detrectare iucundius ipsis erit: nón ne tum pater sapere quis tibi uideretur, si cum hoste quamprimùm confligere uellet? Verò per Iouem, inquit, si ipse meliori condicione sit futurus. Sin autem, quanto equidem & meipsum & meos

Qua ratione posit imperator prudẽtiæ opinionẽ de sese excitare.

Quo pacto subditorum beneuolẽtia concilietur.

Imperator in omnibus supra ceteros esse tolerantissimus debet.

Locus à Cicerone uersus in disputatione Tusculana II.

Quando imperator manum cum hoste conferre debeat.

& meos præstare censerem, tanto magis cauerem: quemadmodum & alia, quæ maximi pretij ducimus, vt quàm maximè in tuto sint, præstare conamur. Verum esse, mi pater, meliori quàm hostes condicione, quo pacto quis posit? At enim per Iouem, fili, non de re vili neque simplici rogas. Nam scire debes eum, qui præfuturus hoc sit, & insidiatorem esse oportere, & dissimulatorem, & fraudulentum, & deceptorem, & furem, & raptorem, & quauis in re hoste superiorem. Et arridens Cyrus, Deus (inquit) bone, qualem esse me virum, pater, debere dicis? Qualis, inquit, si fueris: & iustissimus sis, & legũ obseruantissimus. At quî fit, ait, vt nos, pueri quum essemus & adolescentes, his contraria docueritis? Immò verò per Iouem, inquit, nunc etiam: nimirum erga amicos & ciues. Verùm an nescis multa vos malefficia discere, vt hostes lædere posstis? Equidem pater haud scio, respondit. Cur ergo, subiecit ille, sagittandi artem discebatis? cur iaculandi? cur rationem capiendi apros & retibus & foueis? cur ceruos pedicis & laqueis? cur in leones, vrsos, pardalidas non ex æquo constituti dimicabatis: sed ita semper aduersus hasce feras certare conabamini, vt meliori vos condicione essetis? an' non animaduertis hæc omnia nihil aliud, quàm malefficia, deceptiones, fraudes, melioris condicionis captationes esse? Sunt profectò, inquit Cyrus, sed aduersus feras. Hominum verò quẽquam si vel visus fuissem velle decipere, admodum me vapulasse scio. Nimirum, ait pater, neque sagitta vobis hominem, vt arbitror, neque iaculo transfigere permittebamus: sed docebamus vos ad scopum iácere, non id quidem vt in præsens aduersus amicos maleficium committeretis: sed si bellum incideret, etiam in homines ictum dirigere possetis. Itidẽ decipiendi ac commodum aliquod proprium captandi rationem vobis tradidimus, nõ in hominibus, sed feris: vt ne in his quidem amicos læderetis: verùm si bellum ingrueret, ne horum vobis exercitatio deesset. Ergo, mi pater, inquit, si vtraq; scitu sunt vtilia, nimirum & bene & malefacere hominibus: etiam utraq; in hominibus ostendenda erant. At proditum est, ait pater, maiorum nostrorũ memoria, fili, quemdam puerorum magistrum fuisse, qui & iustitiam pueros doceret, quemadmodum tu quoque iubes, ... nõ mentiri, & mentiri: & non decipere, & decipere: & non calumniari, & calumniari: & non captare cõmodum aliquod proprium, & captare. Distinguebat etiam, quæ nam horum in amicos, quæ in hostes patrari oporteat. Atq; adeò progressus ulterius, iustũ esse docebat amicos boni alicuius caussa decipere, & furto res amicorum boni caussa capere. Hæc qui docebat, etiam pueros ad ea inter se mutuò faciunda exercuerit necesse est: itidem ut in lucta decipiendi rationem tradere Græcos aiunt, atq; etiam

Videndum ad quem finem aliquid uel difcatur, uel instituatur.

De magistro qui bona & mala docebat.

etiã pueros exercere, quo inter se hoc facere posſint. Itaque quum nonnulli hoc pacto ingenioſi redderẽtur & ad bene decipiendum, & vt alijs superiores euaderent, ac fortaſsis ad lucrandi etiam ſtudium inepti non eſſent: ne ab amicis quidem abſtinebant, quo minus eis superiores euadere conarentur. Quapropter ex eo lex orta eſt, quã nunc etiam vtimur, ſimpliciter eſſe docendos pueros, quemmadmodum. ſeruos: erga nos ipſos verum dicere docemus, non decipere, neque furari, neque ſuum commodum captare. ſi ſecus agant, nos animaduerſuros: vt huiuſmodi cõſuetudine adſuefacti ciues, mitiores efficiantur. Deinde tuã ad ætatẽ vbi peruenerint, tum quæ in hoſtes ſeruanda ſint iura, tutiũ viſum eſt tradere. Non enim amplius exorbitaturi uidemini, ut in ciues feros euadatis, qui ſic educati eſtis vnà, vt mutuo uos reuereamini. Ita venereis etiã de rebus ad iuuenes admodũ nõ diſſerimus, nẽ accedẽte in eis ad vehementẽ libidinẽ expromta quaſi malitia, immoderatè hus illi vterẽtur. Sic eſt, per Iouẽ, reſpondit Cyrus. Quapropter me, vt tardè accedentẽ ad diſcendũ rationes illas captãdi quaſdã cõmoditates, docere ſi quid habes ne recuſato, vt meliorẽ meã, quàm hoſtiũ ſit, condicionem efficiam. Igitur molire, ſubiecit pater, quantũ potes, vt cum tuis inſtructis hoſtes non inſtructos adoriare, cũ armatis inermes, cum vigilantibus dormiẽtes, conſpectos abs te quũ ipſe te non viderint: quinetiam locorũ difficultatibus impeditos, ipſe tuto in loco excipito. Et qui fieri poterit, inquit, mi pater, vt quis hoſtes in reb. huiuſmodi impingẽtes adoriatur? Quia enim, fili, multa talia quũ vobis tum hoſtibus accidere neceſſe eſt. Nam vtriſq; frumentatum eſt eundũ, vtriſq; cubandũ, & manè res ad neceſſarias propè vniuerſis eſt ſimul exeundum, & vijs, quales quales illæ fuerint, vtendum eſt neceſſariò. Quæ omnia conſideranda tibi ſunt, vt quà vos maximè imbecillos animaduerteris, ſumma cautione vtaris: quà verò ſenſeris hoſtes captu facillimos, potiſsimũ eos aggrediare. Verum an in his, inquit Cyrus, ſolũ meliori eſſe condicione licet, an etiam in quibuſdã alijs? Immo [in alijs] multo magis, inquit, fili. Nam in his propè omnes excubias accuratas inſtituunt, vti quibus eſſe ſibi opus intelligãt. Qui autem hoſtes circumueniunt poſſunt eos vel iniecta fiducia incautos reperire: vel conceſſa perſequendi ſe facultate, perturbare ipſorum ordines: vel ſimulatione fugæ adductos ad difficilia loca inuadere. Neceſſe eſt autem, fili, vt non hæc ſolum, ſtudio ſingulari percepta, vſurpes: ſed etiam de ingenio tuo quaſdam aduerſus hoſtem molitiones ſtruas. Quemadmodum Muſici non ijs tantum, quos didicêre, modis vtuntur: ſed alios etiam facere conantur. Ac quæ noua ſunt & ipſo quaſi in flore, vehementer illa quidem in Muſicis quoque celebrantur: verum multo magis bel-

Strategemata uariæ rationes, quibus imperator meliorẽ ſuam quàm hoſtium, cõdicionẽ efficere poteſt.

Occaſiones rei præclarè gerẽdæ multiplices.

Noua ſemper imperatorem excogitare ſtrategemata debere.

gis bellicis in rebus nouæ machinationes laudem merentur: quippe quæ hoſtem decipere facilius poſsint. Quod ſi tu, fili, nihil aliud in homines cõuertas, quàm eas ipſas machinationes, quas aduerſus minutas admodum beſtias ſtruebas: non te plurimum in ranibus, quibus hoſte ſuperior euadas inueniendis profecturum exiſtimas? Tu hyeme ſæuiſſima ſurgens noctu aucupatum ibas: & prius quàm aues ſe commouerent, tu tenticulas eis fixeras ita, vt area mota conſimilis eſſet immotæ. Præterea quædã abs te aues ſic erãt edoctæ, vt tuis quidẽ illæ commodis ſeruirẽt, ſui autẽ generis aues in fraudẽ pellicerent. Ipſe in inſidijs ita te abdebas, vt illas tu cerneres, illæ te cernere non poſſent. Etiã ſtudiosè dabas operã, vt prius aues trahendo anteuerteres, quàm fugerent. Rursum aduerſus leporẽ, quòd is in tenebris paſtũ quærit, interdiu uerò fuga ſibi conſulit, canes alebas, quæ ipſum odoratu perquirerent. Et quãdo repertus celeriter in fugã ſe conijcit, iccirco canes alias, idoneè exercitas ad capiendũ eum perſequendo, habebas. Quod ſi has etiã lepores euaſiſſent, indagatis eorũ ſemitis, & ad quæ loca potiſsimũ fugiunt, in illis retia tẽdebas, quæ difficulter cerni poſſent, vbi lepus ipſe vehemente in fuga incidẽs ſeſe conſtringeret. Atq; vti ne hinc quidẽ aufugeret, ſpeculatores eius rei cõſtituebas, qui de propinquo celeriter accurrerent. Ipſe à tergo clamore ad leporẽ vſq; pertingente obſtrepẽs, territabas eũ, vt imprudens caperetur: qui aũt in inſidijs anterius erant, facilè tua opera latebant, quòd abs te ſilere iuſſi fuerãt. Quãobrem vt aiebam anteà, ſi voles huiuſmodi quædã aduerſus homines etiã ſtruere, neſcio equidẽ an quoquã ſis hoſtiũ futurus inferiòr. Quòd ſi quando neceſsitas poſcet, vt in planicie æquabili, marte aperto, armatis vtriſq; prœliũ ſit conſerendũ: tum uerò, fili, adiumẽta quibus ſuperiores euadamus, multo antè comparata plurimum valẽt. Sunt aũt hæc, ſi corpora militũ probè fuerint exercita, ſi probè quaſi exacuendo redditi acres animi, ſi deniq; bellicas artes meditando probè ſint adſequuti. Præterea neceſſe eſt hoc etiã ſcias, quoſcunq; putabis æquũ eſſe tibi vt pareant, eos vicisſim omnes exiſtimaturos æquũ eſſe, vt tu ipſis conſulendo proſpicias. Itaq; nũquam tibi deponendæ curæ ſunt, ſed prouidendum noctu, quid ſubiectos imperio tuo facere uelis, ubi dies aduenerit: interdiu, quo pacto ſe res nocturnæ quàm optimè ſint habituræ. Ceterùm quo pacto ſit inſtruendus ad pugnã exercitus: quo pacto vel interdiu vel noctu, vel per anguſtas, vel per amplas, vel per montuoſas, vel per cãpeſtres vias ducendus: quo pacto metanda caſtra, nocturnæ diurnæ ue excubiæ conſtituendæ, ducendus in hoſtẽ vel abducẽdus miles: quo pacto propter vrbẽ hoſtilem faciundũ iter, exercitus ad murũ vel adducendus vel abducendus: quo pacto vel cõcaua loca, vel fluuij traijciẽdi: qua ratione vel copijs

Transferendas uenationum inſidias eſſe ad rẽ militarem.

Deprœlijs, quæ aperto Marte committuntur.

Congeries multorum, quæ ad rem imperatoriã pertinent.

equestribus, vel iaculatoribus, vel sagitarijs cauendum: tum si tibi explicatum in cornua exercitum ducenti hostes occurrant, quo pacto sit obsistendum ipsis: sin eum phalangis in morem instructum ducẽti, ex alia quauis parte hostes appareant, non autem aduersa facie, tum ergo quo pacto ducẽdus sit in eos miles: qua ratione possit effici, vt quid hostes rerum agant sentias, tu quid instituas prorsus ab ipsis ignoretur: hæc igitur omnia quid ego tibi commemorẽ? Nam quæcumque comperta mihi erant, audisti sæpius: & ceteroquin si qui harum rerum periti videbantur, eorum neminem neglexisti, quam quidẽ hebeti ad discendum ingenio non esses. Quapropter ad quælibet euenta, vt arbitror, ijs vtendum est, quæ tibi quouis tempore potissimum ex vsu fore videbuntur. Etiam hæc ex me, fili, maximi sanè momenti discito. Numquã neq; solus, neq; cum exercitu aliquid absq; sacrificijs & augurijs tẽtato. Nam cogites velim, homines non nisi de coniecturis res gerendas suscipere, quum planè nesciant, vnde boni sit aliquid ipsis exspectandum. Licet de ipsis hoc euentis intelligas. Nam fuere complures, ijque hominũ opinione sapientissimi, qui multis persuaserunt, vt bellũ aduersus illos mouerent, à quibus deinde, qui persuaderi hoc sibi passi fuerant, sunt interemti. Multi præterea multos & priuatos homines & respublicas amplificarũt, à quibus amplificatis opera sua, maxima sunt deinde mala perpessi. Multi quũ eos, quib. amicis vti poterãt, collatis in ipsos acceptis q; vicissim beneficijs, eos ergo quum seruos esse suos, quàm amicos mallẽt: ab ijsdẽ multati pœnas dedêre. Multi iucũda vita, cõiuncta cũ possessione partis, nõ cõtenti, quũ omnia suã in potestatẽ redigere cuperent: illis etiã, quæ possidebant, sunt deiecti. Multi opes exoptatas admodum consequuti, per illas perierunt. Adeò humana quidẽ sapiẽtia nihilo magis, quod optimũ sit, deligere nouit, atq; si quis iacta sorte quidquid sese obtulerit, suscipiat. Verũ Dij immortales, fili, omnia norũt & præterita, et præsentia, et qui singulorũ futurus sit exitus. Iidẽ hominibus se consulentibus, quib. quidẽ propitij sunt, quæ suscipienda vel non suscipienda sint, antè significant. Mirum autem videri minimè debet, non omnibus ipsos velle consulere, quando illorum curam gerere, quos complecti studio suo nolint, nulla necessitate coguntur.

Nihil nõ religiosè tentandum.

ἱππικὸν φυλάττεσθαι, ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας. Ⓒ εἰ γε δή σοι κατὰ κόρακας ἄγονται οἱ πολέμιοι ὧδε φανέντες, πῶς χρὴ αὐτοὺς ἀμύνασθαι; Ⓒ εἰ σοὶ ὧδε φάλαγξ ἄγοιτο ἄλλοθεν ἄλλοθεν τῶν πολεμίων φανέντες, ἢ κατὰ πρόσωπον, ὅπως χρὴ αὐτοὺς ἀντιπάσχειν; ἢ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων αὖ ἧς μᾶλλον αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ ἥκιστα οἱ πολέμιοι εἰδεῖεν· ταῦτα δὲ πάντα τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; ὅτι τε χαὶ ἐγὼ ἤδη, πολλάκις ἀκήκοας· ἄλλως τε εἴ τις ἐδύκει τὰ τῶν ἐπίστασθαι, ὁ δὲ σὸς αὐτὸν ἠμέλησας, οὐδ' ἀσθενὴς γεγένησαι. δεῖ οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι, τόδε χρῆσθαι ὁπόσοις ἂν σοι ἀεὶ συμφέρῃ τὰ τῶν δοκῇ. μάθε δέ μου, ὦ παῖ, καὶ τόδε, ἔφη, τὰ μέγιστα. πρὰ γοῦν ἱερὰ καὶ οἰωνὸς μήτ' ἐν σαυτῷ μηδ' ἐκ τοῦ ἐκτὸς σκοπεῖν κινδυνεύουσιν, κατανοῶν ὡς ἀνθρώποι μὲν αἱρῆνται πρᾶξίς ἐκφέροντος, ἐάσοντος δὲ οὐδὲν ἀφ' ὁπόσου ἔσαι αὐτοῖς πάγαθόν. γνοίης δ' ἂν ὅτι τῶν τῶν γιγνομένων. πολλοὶ μὲν γοῦν ἤδη φόλῳ ἐπιθέσθαι, καὶ ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι, πόλεμον ἄραντα πρὸς τούτους ὑφ' ὧν οἱ πειθόμενοι ὠφελῆς ἀπώλοντο. πολλοὶ δὲ τῶν πολὺς ἠύξηνται ἤδη καὶ ἰδιώτας καὶ πόλις, ὑφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον. πολλοὶ δέ, οἷς ὀλίγῳ φίλοις χρῆσθαι, καὶ οὐ πιεῖν καὶ οὐ πάσασθαι, τούτοις δ' ἄλοις μᾶλλον βουληθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκῃ ἔδοσαν. πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχειν ἧς ἡδέως, ἀλλ' ὀρεγόμενοι δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον. πολλοὶ δὲ τὸν πολύδυκον † χρυσὸν κτησάμενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλοντο. οὕτως ἡ τῶν ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄριστον αἱρεῖσθαι, ἢ εἰ κληρούμενος ὁ, τι †λαγχάνει τοῦτό τις τύχοι πράττοι. σοὶ δέ, ὦ παῖ, αἰεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τὰ γεγενημένα, καὶ τὰ ὄντα, καὶ ὅ, τι ἐξ ἑκάστου αὐτῶν ἀφελήσεται· καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς αὖ ἵλεῳ δοῖ, προσημαίνουσιν ἅτε χρὴ ποιεῖν καὶ ἃ μὴ χρή. εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλοιτο συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστόν. οὐ γὰρ αὐτῷ ἀνάγκη αὐτοῖς δοῦναι ὧν αὐτοὶ μὴ θέλωσιν ἐπιμελεῖσθαι.

» *Hæc igitur omnia quid ego tibi commemorẽ? Nam quæcumque comperta mihi erant, audisti sæpius: & ceteroquin si qui harum rerum periti videbantur, eorum neminem neglexisti, quam quidẽ hebeti ad discendum ingenio non esses. Quapropter ad quælibet euenta, vt arbitror, ijs vtendum est, quæ tibi quouis tempore potissimum ex vsu fore videbuntur. Etiam hæc ex me, fili, maximi sanè momenti discito. Numquã neq; solus, neq; cum exercitu aliquid absq; sacrificijs & augurijs tẽtato. Nam cogites velim, homines non nisi de coniecturis res gerendas suscipere, quum planè nesciant, vnde boni sit aliquid ipsis exspectandum. Licet de ipsis hoc euentis intelligas. Nam fuere complures, ijque hominũ opinione sapientissimi, qui multis persuaserunt, vt bellũ aduersus illos mouerent, à quibus deinde, qui persuaderi hoc sibi passi fuerant, sunt interemti. Multi præterea multos & priuatos homines & respublicas amplificarũt, à quibus amplificatis opera sua, maxima sunt deinde mala perpessi. Multi quũ eos, quib. amicis vti poterãt, collatis in ipsos acceptis q; vicissim beneficijs, eos ergo quum seruos esse suos, quàm amicos mallẽt: ab ijsdẽ multati pœnas dedêre. Multi iucũda vita, cõiuncta cũ possessione partis, nõ cõtenti, quũ omnia suã in potestatẽ redigere cuperent: illis etiã, quæ possidebant, sunt deiecti. Multi opes exoptatas admodum consequuti, per illas perierunt. Adeò humana quidẽ sapiẽtia nihilo magis, quod optimũ sit, deligere nouit, atq; si quis iacta sorte quidquid sese obtulerit, suscipiat. Verũ Dij immortales, fili, omnia norũt & præterita, et præsentia, et qui singulorũ futurus sit exitus. Iidẽ hominibus se consulentibus, quib. quidẽ propitij sunt, quæ suscipienda vel non suscipienda sint, antè significant. Mirum autem videri minimè debet, non omnibus ipsos velle consulere, quando illorum curam gerere, quos complecti studio suo nolint, nulla necessitate coguntur.*

LIBRI PRIMI FINIS.

ΞΕΝΟ-

HISTO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ἱστοριῶν,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

XENOPHONTIS DE CYRI Persarum regis institutione,

LIBER II.

ΤΟΙΑΥΤΑ μὲν [δὴ] ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τοῦ ὁρίου τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φανεὶς προηγεῖτο, προσευξάμενοι θεοῖς τοῖς ἡρωσι τοῖς τῆσδε τῆς γῆς κατεχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὅρια. ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσηύχοντο αὖθις θεοῖς τοῖς μηδίκην γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀπῄει, Κῦρος δὲ εἰς μήδους πρὸς Κυαξάρην ἐστρατεύετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς μήδους πρὸς τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἠσπάσαντο ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κυαξάρης τόδε τι ἄγοιτο στράτευμα. ὁ δ' ἔφη, † τετρισμυρίους μὲν, οἳ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι. † ἄλλοι δὲ καὶ τὴν οὐδεπώποτε ὑμῖν ἐλθόντων πρόσθεν ὁμοτίμων. τόδε τι πολύ; ἔφη ὁ Κυαξάρης. οὐκ αὐτό σε, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀγαθύνει τὰ δύο ἀλλ' ἄλλο τρόπον, ταῦτά τοι καὶ τοῦτο λέγουσιν. ἀγωνιστέον ἁμῖν πρὸς τοὺς ἀνδρας. αὐτάγκη γάρ, ἔφη. τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ καὶ τὼ δυοῖν ἔλεξας μοι, εἰ οἶσθα, ὅσῃ τις ἡ πρόσοψις ἔσται, καὶ πάλιν τὼ ἡμετέρᾳ· ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρᾳς, πρὸς ταῦτα βουλευώμεθα ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα; ἄκουε δή, ἔφη ὁ Κυαξάρης. Κροῖσος μὲν ὁ Λυδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας, πελτασὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτάμας δ' ὁ τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχειν τὰ λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς οὐ μείους τετρακισμυρίων· Ἀρίβαιον δὲ τὸν τῆς Καππαδοκῶν βασιλέα, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελτασὰς οὐ μείους τετρισμυρίων· τὸν Ἀραψίου δὲ Μαράγδον, ἱππέας τε εἰς μυρίους, καὶ ἅρματα εἰς ἑκατὸν, καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χῆμα. τοῦ μὲν τι Ἑλλήνας τοὺς ἐν τῇ ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐδὲν πω σαφῶς λέγεται· ἐκ δὲ Φρυγίας τοῦ † παρ' Ἑλλήσποντον συμβαλεῖν φασι † Γαβαῖον ἔχοντα εἰς † καὶ ὑσγον πεδίον ἑξακισχιλίους μὲν ἱππεῖς, πελτασὰς δὲ εἰς μυρίους. ἁπάσας

Διομυρίους καὶ ἄλλοι δὲ τῶν

παρὰ Δερκυλίδου

Homotimi apud Persas, hoc est digni rate pares.

*HIVS MODI quum inter se disserendo ad agri Persici limites peruenissent, & apparens aquila dextra ipsos præcederet: Deos & Heroas incolas agri Persici precati, vt se propitij benigniq; deducerẽt, fines superarunt. Iis autem superatis, quũ rursus Deos Medorum regionis incolas precati essent, vti se propitij benigniq; exciperent: cõplexi mutuò sese, vt par erat, pater ad Persas reuertebatur, Cyrus in Mediã ad Cyaxarem iter faciebat. Ad quem vbi peruenisset, primũ se (vti decebat) mutuò sunt cõplexi. Deinde Cyrum Cyaxares interrogat, quantum exercitũ duceret. Cui Cyrus: Triginta quidẽ, inquit, eorum millia duco, qui & antehac stipẽdio conducti venire vos consueuerũt. Præter hos ex homotimorum ordine, qui numquam egrediuntur, alij quidã aduenerũt. Quot nam? ait Cyaxares. Et Cyrus: Numerus sanè te, inquit, quum cum audieris, nõ admodum recreabit: verùm hoc existimes velim, paucos hosce qui homotimi appellãtur, in Persas ceteros quantũuis multi sint numero, facilè imperium obtinere. Verũ eorũm ne tibi opus est opera, an metus hic tuus inanis est, hostibus non venientibus? Immo verò per Iouem, ait, veniunt: & multi quidẽ. Quî hoc nosti? Etenim quum multi, ait, inde veniant, alius alio modo: tamẽ omnes eadẽ commemorant. Itaq; depugnandũ nobis erit aduersus ipsos. Nimirũ ita posscit necessitas, ait Cyaxares. Cur ergo, subiecit Cyrus, non etiam quantæ sint copiæ, dixisti, (si quidem tibi de his constat) quum quæ aduenient, tum nostræ: vt cognitis ambabus quo pacto quàm præclarissimè rẽ geramus, inter nos deliberetur? Accipe verò, inquit Cyaxares. Lydus quidẽ ille Crœsus ducere perhibetur equites decies mille, cetratos & sagittarios plures quadraginta millibus. Artamas autẽ magnæ Phrygiæ princeps equitum octo millia, hastatos cum cetratis non pauciores quadraginta millibus ducere fertur. Aribæus Cappadocum rex equitum ad sex millia, sagittarios & cetratos triginta millibus haud pauciores. Maragdus Arabs equites ad decies mille, currus centum, funditorum ingentem quamdã copiam. De Græcis, qui Asiam incolunt, necdũ certò constat, sint ne sequuturi. Gabæus * ijs, qui è Phrygia sunt, propter Hellespontum sita, numerum auctũrus dicitur: cui quidem ad Caystri campum sex sint equitum millia, cetrati decies mille.*

Hostiũ quãtæ copiæ, explorandum.

al. Gabædus.

Cares sanè, & Cilices, & Paphlagones tametsi rogati sint, sequuturi tamen negantur. Verùm Assyrius, cuius & Babylon est, & Assyria reliqua, ducet (vt equidem arbitror) equites vicies mille, non pauciores: currus, sat scio, non plures ducentis: peditatum autẽ meo iudicio maximum. sic enim consueuit, quũ fines nostros inuadit. Dicis tu, inquit Cyrus, hostium equites esse ad sexagies mille, cetratorum sagittariorumque plures ducentis millibus. Age verò, quantã tui exercitus ais esse copiam? Medorum, inquit, sunt equites plures, quàm decies mille: cetrati & sagittarij sanè nostro in territorio sexagies mille fuerint. Ab Armenijs, qui finitimi sunt nobis, equitũ millia quatuor aderunt, peditum viginti millia. Dicis tu, inquit Cyrus, hostium equitatu nostrum parte tertia minorem esse, peditatũ dimidia. Quid igitur, ait Cyaxares, paucos ne Persas arbitraris esse, quos ducere te dicis?

Et Cyrus: Nobis verò, inquit, an præterea milite sit opus, nec ne, mox deliberabimus. Tu mihi quæ pugnæ ratio sit singulorum, exponito. Propè omniũ, ait ille, eadem. Nã & ipsorũ & nostri milites sagittarij sunt aciaculatores. Quum ergo, subiecit Cyrus, huiusmodi sint arma: res eminus necessariò gerenda erit. Ita quidem vsus postulat, respondit Cyaxares.

De summa belli gerẽdi Cyaxaris & Cyri consultatio.

Et Cyrus: Erit igitur heic, inquit, illorũ victoria, qui plures fuerint. Multo enim citius pauci à pluribus vulnerati perierint, quàm plures à paucis. Si ergo, mi Cyre, sic comparata res est, quid reperire quis rectius possit, quàm ad Persas vti mittamus, eademque opera doceamus, calamitatem ad Persas ipsos penetraturam, si Medis aduersi quid accidat, & maiorem exercitum postulemus? At ego te prorsus hoc scire velim, ait Cyrus, copia nos hostes non esse superaturos, etiamsi Persæ vniuersi veniant. Quid ergo tu melius, quàm hoc sit, vides? Equidem, inquit Cyrus, si essem qui tu, quamcelerrimè Persis omnibus huc venientibus eiusmodi facerem arma, qualibus instructi aderunt, qui apud nos Homotimorum nomine appellantur. Ea verò sunt, thorax circa pectus, in manu læua cratis, dextra copis uel securis. Quæ si parabis, efficies vt nobis in aduersos hostes pergere tutius liceat, & ipsis futurum sit consultius fugere, quàm subsistere. Ac nos quidem aduersus illos nosmet instruimus, qui subsistent: quotquot autem fugam arripient, eos vobis equitibusque tribuimus, vt neque fugiendi, neque reflectendi sit ipsis copia. Hoc pacto quum Cyrus disseruisset, visus est Cyaxari rectè dicere. Quare nullam de arcessendis pluribus mentionem faciebat amplius, sed arma, de quibus est dictum modò, parabat. Ea propè iam expedita quũ essent, aderant Homotimi Persarũ cum illo, qui à Persis mittebatur, exercitu. Itaq; tum Cyrus ad eos cõuocatos hæc fecisse verba perhibetur:

Cyri ad Homotimos oratio.

Ego

κόρας· μῶν τοι καὶ κίλικας & παφλαγόνας παρακληθόντας οὐ φασὶν ἕπεσθαι. ὁ δὲ ἀσύριος & βαβυλὼν τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην ἀσυρίαν, ἐγὼ μὲν οἶμαι ἱππέας μὲν ἀξιῶ † οὐ μεῖον δισμυρίων, ἅρματα δ', οὗ οἶδ', οὐ πλείω διακοσίων, πεζοὺς δὲ τοσούτους οἶμαι παμπόλλους. ἐάνπερ γοῦν ὁπότε δεῦρο † ἐμβάλλοι ἐμβάλλ. σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγῃς, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ εἴκοσι μυριάδας. ἄγε δή, τί σὺς δυνάμεως τί πλῆθος φὴς εἶναι; ἐσθίν, ἔφη, μήδων ἱππεῖς μὲν πλείους τῶν μυρίων, πελτασταὶ δὲ καὶ τοξόται γε οἱ ν̄ ὡς ἰδεῖν τὸ ἡμέτερον στρ* ὄχλου. ἀργυρόν γάρ ἐστιν † οὐκ αὐτὸν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, ὀλλὰ & τὴν ἀρετὴν ὠφελεῖσθαι, ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δ' ἤθη μὲν ἔχοντες ἀγαθὰ ἀγαθὸν παρέχεται, ἀλλὰ καὶ νομίζοντες μετὰ πλούτου ἀγροικίαν αὐτοῖς ἐπάγεσθαι· ἐλθόντες δὲ αὐτὸν καὶ ἐλέγξετε τοιῶνδε· Ἀλλὰ θαυμαστὰ μέν, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κύρῳ συμβουλεύω ἐπὶ ὑμᾶς ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μέλλοντες συμμαχεῖσθαι. ἀλλὰ γιγνώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἱ τὴν ἴναν τὴν καὶ σὺ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι, οὗτοι καὶ μάλιστα εὐδύνονται ταῖς ψυχαῖς τὴν ἀκινδυνίαν, καὶ δῶρα ὧν διδόασιν οἱ τοιοῦτοι, κἂν μείω τυγχάνῃ ὄντα ἢ τὰ παρὰ τὴν ὁμοίωσιν, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶνται οἱ λαμβάνοντες. καὶ νυῦ, ἔφη, οἱ σοφισταὶ παρακληθέντες ὑπὸ Κύρου πολὺ μᾶλλον ἥδονται ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι. ἐάν τε σὺν ὁμοτίμους κατασκάμμενοι, βεβαιοτέρως σοί σὺν ἡγήσονται ἕκεινα ζῆν, ὑπὸ βασιλέως τε παιδεύεσθαι καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ † γιγνόμενοι, ἢ ἐ ὑφ' ἡμῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο γίγνεσθαι. ἀπέναι μὴν οὐδὲ τὰ ἡμέτερα χή· ὀλλὰ σωτὴρ μὲν ὁ φρόνημα. ἡμῖν γὰρ αὐθέλως ἀγαθὸς σωτὴρ & φρόνημα. ἡμῖν γὰρ ἔσται ζῆν ὁπόσον χρήσιμον, ὅ, τι ἂν οὗτοι βελτίονες γένωνται. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος κατανοεῖς τὰ ὅπλα εἰς δι' μέσου, μὴ συμπαίσειας σοὶ τοῖς σοφισταῖς τραπῶτας, ἔλεξε τοιῶνδε· Ἀνόρες σοφισταί, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε οἷ τῇ αὐτῇ ἡμῖν χώρᾳ, καὶ ἐτράφητε· καὶ τὰ σώματά γε ἡμῖν οὐδὲν χείρονα ἔχετε, ψυχάς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν προσήκει ἡμῶν ἔχειν. τοιοῦτοι δ' ὄντες, εἰ μὲν τῇ πατρίδι οὐ μετέχετε τῆς ἴσης ἡμῖν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες, ὀλλ' ἵνα τὸ τὰ ὠφελεῖσθαι ἀσφαλέστερον, τοῖς ἐναντίοις δὲ τὸ φ. ἀπὸ τοῦ ἐχειμ. καὶ οἱ σὺν ἐχειμ. λαβόντες οἷς. ἔξεστι δ' ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, † λαβοῦσιν ὅπλα οἷά περ ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ ἐπὶ χείρονος ἡμῶν ἐσέ, ἐς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν· κἂν τι ἐκ τούτων καλὸν καγαθὸν γίγνηται, τῷ ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσθαι. τὸ μὲν οὖν πρόσθεν χρόνου ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε, καὶ ἡμεῖς· καὶ εἰ πὰ χείρους ἡμῶν τοῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν. οὐ γὰρ ὧν ὑμῖν σχολὴ ὥσπερ ἡμῖν, τούτων ἐπιμελεῖσθαι· νῦν δὲ τῆδε τῇ σχολῇ οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν πρόεξομεν. ἀσπίδες μὲν γὰρ ἔσονται τοῖς σώμασι πρὸς τὰ βέλη ἀσφαλεῖς, ἐπεὶ καὶ ἡμῖν ἐστιν· ἀκόντια δὲ ἐκ τοῦ ἴσου ἔχομεν· ἀκοντίζειν δὲ ἐπιστάμεθα ἐκ τοῦ ἴσου· ἐν δὲ τῷ ἐγγὺς μάχεσθαι

„ læuâ in manu cratis, quam omnes gestare consue-
„ uimus, in dextra gladius vel securis, qua hostis op-
„ positus feriendus erit, ne que quidquam verendum,
„ ne ictu facto aberremus. Quid est igitur in his, quo
„ nostrûm quis ab alio superetur, extraquàm auda-
„ cia, quæ non minor (vt par est) à vobis, quàm
„ à nobis ipsis requiritur? Quid enim causſæ fuerit,
„ quamobrem vos non æquè ac nos victoriam (qua
„ bonæ res præclaræ vniuersæ parantur ac conser-
„ uantur) expetere par sit? Quî fuerit consentaneum,
„ magis nostra quàm vestra interesse, vt rerum potia-
„ mur, quod quidem vnum facultates victorum om-
„ nes victoribus largitur? Deniq ait, Audistis omnia,
„ & arma ipsa cernitis: quibus si quis indiget, licet ea
„ capiat, nomenque professus apud ordinis præfectum,
„ nobiscum eodem sit in ordine. Cui autem satis est
mercenarij loco haberi, arma famulis conuenientia
retineat. Hæc Cyri verba fuerunt, quæ Persæ quum
audissent, iure se arbitrabantur omnem deinde æta-
tem rerum in egestate acturos, si ad pares labores,
eademque præmia inuitati, non paruissent. Itaque
omnes nomina sua professi, arma accipiunt. Cete-
Cyrus ad omne belli rationem suos cõdocefacit rùm interea dum hostes aduentare quidem illi di-
cerentur, necdum tamen adessent: Cyrus & corpo-
ra suorum roboris adquirendi causſa exercere nite-
batur, & aciei struendæ rationem ostendere, & ad
res bellicas animos acuere. Ac primum adeò mini-
stris à Cyaxare acceptis, mandabat vt abundè mili-
Vnum quiddam esse tra ctandum. tibus singulis omnia, quibus esset opus, parata suppe-
ditarent. Quod quum ita curasset, nihil iam militi re-
liquum erat, nisi vt bellicas res tractaret. Videbatur
„ enim animaduertisse sibi, singulis eos in rebus præ-
„ stantissimos effici, qui missis multarũ rerum occupa-
„ tionibus, vni se operi alicui darent. Quin ex ipsis bel-
licis exercitijs sagittæ ac iaculi tractatione sublata,
solum hoc eis relinquebat, vt gladio, crate, thorace
pugnarent. Quo factum est, vt continuò hanc eis opi-
nionem inderet, esse nimirum vel pergendum in
hostem: vel fatendum, se nullius esse pretij socios. Id
vero fateri graue est illis, qui ali se alia nulla de caus-
sa norunt, quàm vti pro sumministrantibus alimen-
ta pugnent. Præterea quum in mentem ei ueniret,
Certamina Cyrus instituit. homines ad illa tractanda multò alacriores esse, quæ
per quasdam contentiones suscipiuntur: certamina
militibus indixit earum rerum omnium, quas res
tractari à militibus, utile iudicaret. Erant autem
Quid militi priuato face re cõueniat. hæc, quæ indicebat: Militi priuato, præfectis obœ-
dientem se præstaret, impigrum, ad subeunda peri-
cula promtum, sic tamen ut ordinis obseruans es-
set, peritum rerum militarium, in armis elegantiæ
studiosum, & in huiusmodi rebus omnibus lau-
Quincurio. dis auidum. Quincurioni, ut & ipse instar boni
militis priuati sese gereret, & quincuriam su-
am (quantum eius fieri posset) talem præstaret:

Decu-

γέρρον δὲ οἱ τῇ ἀεισπίδι, ὁ δ' αὖτ' ἐθίσθω φορεῖν, μάχαιρα δὲ ἡ σάγαρις οἱ τῇ δεξιᾷ, ᾗ δή παίειν τοὺς ἀντίους δέησει, οὐδὲν φυλαττόμενος μήτε παίσαντος ἁμαρτάνωμεν. τί οὖν ἂν οἱ τάττοις ἕτερον ἑτέρου ἡμῶν ἀμφοτέροις; πλὴν οἱ τόλμη, ὦ οὐδὲν ὑμῖν προσήκει ἧττονας ἡμῶν παρέχεσθαι. νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, ἢ τὰ κάλ' ἀγαθὰ κτᾶται καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; κράτους τε, ὃ πάντα τὰ τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμᾶς μᾶλλον ἢ καὶ ὑμᾶς τούτου δεῖσθαι; τέλος, εἶπον· ἀκηκόατε πάντα, ὁρᾶτε τὰ ὅπλα [πάντα·* ὁ μὲν χρήζων λαμβανέτω ταῦτα, καὶ ἀκολουθείτω πρὸς τὸν τεταγμένον εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν· ὅτῳ δ' ἀρκεῖ οἱ μισθοφόρου χώρα εἶναι, καταμενέτω οἱ τοῖς ὑπηρετικοῖς ὅπλοις. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἁδρόσωμοι, οἱόμενοι ἐπαγγελεῖσθαι ὡστε τὰ ὅμοια † ποιοῦντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν, μὴ δελήζουσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν ἄξιοι εἶεν ἀμοιβῆς βιοτεύειν· [καὶ * οὕτω δὴ ἀκολουθοῦντες παύεσθαι, ἀνελάβομέν τε τὰ ὅπλα πάντες. οἱ δὲ τῶν πολεμίων ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, πλὴν οὐδέπω, οὐ πάνυ ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς ἱππέας, διδάσκειν δὲ τὰ τακτικά, ἡγεῖσθαι δὲ τὰς λοχὰς εἰς τὰ πολεμικά. καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν πρὰ Κυαξάρου ὑπηρέτας, προσέταξεν ἑκάστοις τῶν στρατιωτῶν † ἱκανοὺς ὧν ἐδέοντο πάντα ἱκανῶς τὰ τοιαῦτα πρᾶγμα πρᾶξαι· ἔδοξε δὲ πᾶσι καὶ τάδε, οὐδὲν αὐτοῖς ἄλλο ἐλευθέριον ἢ ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, ἐκεῖνο δικαίως κατεμέμφοντο, ὅτι οὗτοι κρατίστοι ἔκριτοι γίγνονται, οἱ αὖ ἀφέμενοι τῶν πολλῶν προσέχειν τὸν νοῦν, ὧδε σφίσιν ὄργον παρέπονται. καὶ αὐτὴν δὲ τὴν πολεμικὴν πολλῷ μὲν τῷ ξῷ μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ, κατέλιπε δοκοῦν μόνον αὐτοῖς τὸ ξίφει μάχεσθαι καὶ γέρρῳ καὶ θώραξι μάχεσθαι. ὥστε δῆλος αὐτὴν πρεσβύτερα τὰς γνώμας ὡς ὁμόσε ἰτέον εἶη ὡδὶ τοῖς πολεμίοις, ἢ ὁμολογητέον μηδαμῶς ἀξίους εἶναι συμμάχους· δοκοῦσι δέ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι, οἵ πινες αὖ εἰδῶσιν ὅπ οὐδὲ δι' ὧν ἄλλο τρέφονται ἢ ὅπως † μαχοῦνται ὑπὲρ τῆν τρεφόντων. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις αἰνήσας, ὅπ πολὺ ὁπόσων αὖ μείονται αὐθρώποις φιλονεικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλοισι ταῦτα ἀσκεῖν, † ἀγῶνάς τε αὖτοῖς προῆπεν ἁπαντῆν ὁπόσοι ἐγίνωσκον ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι τοῦ στρατιωτῆν. ἃ δὲ προεῖπε, τάδε ἐῶ· ἰδιώτην μὲν [ἀγαθὸν * ἑαυτῷ πρέπειν δύπειδῆ τοῖς ἀρίστοισι, καὶ ἐθελόπονον, καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας, καὶ ὠδῆ ἡμονα τῆν στρατιωτικῶν, καὶ φιλόκαλον πολὺ ὅλα, καὶ φιλότιμον ὡδὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις. στρατάρχῳ δ', αὐτὸν ὄντα οἷόνπερ τὸ ἀγαθὸν ἰδιώτῃ ὃ δεῖ στρατάρχειν εἰς ὃ δυνατὸν τοιαύτῃ πρέπειν· δεκα-

ἱκανῶς

δεκαδάρχῳ δὲ, τῷ δεκάδι· ὡσαύτως δὲ λοχαγῷ, τὸν λόχον· ὡς δ' αὖτως ταξιάρχῳ [ὡς δ' αὖτως ἑκάστῳ τῶν ἄλλων ἀρχόντων*, † αἰνεπίκλητον αὐτὸν ὄντα ὠδιμολῆσθαι © τῶν ὑφ' αὐτῷ ἀρχόντων, ὅπως ἐκεῖνοι αὖ ὧν αὖ ἀρχωσι πρέξοισι τὰ δέοντα ποιοῦτας. ἄθλα δὲ προὔφλωε, τοῖς μὲν ταξιάρχοις οἱ κρατίσας δόξαιεν τὰς τάξις πρασκυάσαι, χιλιάρχους ἔσεσθαι· τῶν δὲ λοχαγῶν οἱ κρατίσους δόξειαν τοὺς λόχους ἀγαθυνῶαι, εἰς τὰς τῶν ταξιαρχῶν χώρας ἐπαναβήσεσθαι· τῶν δ' αὖ δεκαδάρχων τοὺς κρατίσους, εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταστῆσαι· τῶν δ' αὖ † πεμπαδάρχων, ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν † δεκάρχων. τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατίσους, εἰς τὰς τῶν † πεμπαδάρχων ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἀρχοισι, πρῶτον μὲν δραπτόνεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πρέπουσαι ἑκάστοις συμπέπτουτο. ἐπανέτεινε δὲ καὶ μείζονας ἐλπίδας τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴπ οἱ τῷ ὠδινόν χώνῳ ἀγαθὸν μᾶζον φαίνοιτο. πρῶτα δὲ νικητήρια καὶ ὅλαις ταῖς τάξεσι, καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις· καὶ τοῖς δεκάσιν ὡσαύτως καὶ τοῖς † πεμπάσιν, ἀναφήναται ἐκ φαίνονται † δυπισότατοι τοῖς ἀρχοισίν οὖσι, καὶ προθυμότατοι ἀσκοῦσι τὰ προφερμένα. ὧν δὲ πάντως τὰ νικητήρια οἷα δή ἐς πλῆθ' πρέπει. ταῦτα μὲν δὴ προφέρητό τε καὶ ἤσκητο πρὸ τῆς γραλιᾶς. σκίλωας δὲ αὐτοῖς κατεσκεύασε, πλήθ' μὲν ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν, μέγεθ' δὲ ὥστε ἱκανὰς εἶν τῇ τάξῃ ἑκάστῃ· ἡ δὲ τάξις ὧν ἑκατὸν ἀνδρῶν. ἐσκιώουν δὴ ὅτῳ κ' ταῖς τάξεσι· ὧν ὅ γε ὠδὶ ἐσκίου μὲν αὐτῷ ὠφελεῖσθαι πρὸς τὸν πρὸ τοῦ μέλλοντα ἀγῶνα δόξαι, ὅπ ἑώρων ὅμοιόν τε ὁμοίως πρεφομένους, καὶ ἐκ σκιῶ πόφασις μονεξίας, ὥστε ὑφίεσθαί τε ἴσα, καὶ σῶ τὸ ἕτερον ἑτέρου εἶναι πρὸς τὸν πολεμίους. ὠφελεῖσθαι δὲ ἐδόκουν αὐτῷ καὶ πρὸς δ' γιγνώσκεσθαι ὁμήλοις ὁμοσκιοῦσι. σὺν γὰρ τῷ γιγνώσκεσθαι καὶ δ' αἰσχύνεσθαι πᾶσιν ἐδόκει μᾶλλον ἐγγίνεσθαι· οἱ δὲ ἀγνοούμενοι ῥᾳδίουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπρ οἱ σὺν σκότῳ ὄντες. ἐδόκουν δ' αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξις ἀκριβοῦν μέγα ὠφελεῖσθαι διὰ τὸν ὁμοσκιοῦσαν ἰσχὺν ἔσεσθαι· εἶχον γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξις † κεκοσμημένας, ὥσπρ ὁπότε εἰς οἷα τοιοῦτο ἡ τάξις, οἱ δὲ λοχαγοὶ τῶν λόχους· ὡσαύτως οἱ δεκάδαρχοι τὰς δεκάδας, καὶ οἱ † πεμπάδαρχοι τὰς πεμπάδας. τὸ δὲ ἀκριβοῦν τὰς τάξις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι, καὶ εἰς τὸ, ἐὰν παραλάβῃ, διάπλους κατασκῶσαι· ὥσπρ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἃ ἂν δέῃ ξυναρμοσθῆναι, ἔστι, κἄν ὁπωσοῦν κατασκευασμένα τύχῃ, συναρμόσαι ταῦτα δύπετῶς, ὧν ἔχῃ γνωρίσματα, ὡς τε δῆλος εἶναι ἐξ ὁποίας χώρας ἕκαστον αὐτῶν ἔσιν. ἐδόκουν δὲ ὠφελεῖσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ πρὸς ἀ ἧττον δηλήλυθε αὖ ἐκέλευν ἀκριβοῦν, ὅπ ἑώρα μὴ τὰ θηρία † τὰ ὁμῶ τρεφόμενα

δρυόν

Decurio. Primipilus. Ordinũ præfecti, & ceteri. Singulis sua præmia proponit. Totis itidẽ ordinibus, manipulisq; præmia constituit. Tabernacula singulis cẽturijs constructa. Cur milites in contubernio degere uoluerit, causſa prima Altera. Tertia. Quarta ratio.

Decurioni, decuriam: primipilo, manipulum: itidem præfecto ordinis, & vnicuique præfectorum ceterorum, quum vt ipse positus extra reprehensionem esset, tum operã daret, vt suo sub imperio præfecti subiectos vicissim sibi in officio cõtinerent. Præmia verò proponebat, ordinũ quidem ductoribus, vt qui ordines longè optimos reddidisse viderentur, tribuni fierẽt: primipilis autẽ, vt qui manipulos effecisse optimos viderentur, eorum in locũ succederent, qui fuissent ordinũ ductores: itidẽ optimi decuriones in primipilorũ, quincuriones in decurionum, priuatorũ militum præstantissimi quincurionum in loca constituerẽtur. Atq; omnes hi sanè præfecti hoc primũ habebant, quòd à subditis colerentur: deinde honores etiam alij, quos cuiq; tribui par erat, consequebãtur. Quin & maiores spes laude dignis ostẽtabat, si quod sequuturo tempore bonum maius adfulgeret. Totis etiam ordinibus, totis manipulis, decurijs, quincurijsq; præmia victoriæ denuntiabat, si se præfectis suis obœdientissimas declararent, ac quæ indicta forent summa cum alacritate obirent. Ipsa quidem præmia erant eiusmodi, qualia multitudini conueniunt. Atq; hæc sunt, quæ & ipse indicebat, & in quibus se miles exercebat. Ceterùm tabernacula ipsis tot quidem numero construxit, quot erant præfecti ordinum: magnitudine verò tanta, vt ordinibus singulis sufficerent. Quilibet autem ordo militibus centum constabat. Atq; hoc modo centuriatim tabernacula figebant. Existimabat autem eos ad futurum prœlium ex tali cõtubernio consequuturos hoc commodi, quòd pari ratione se ali cernerent: itaq; nemo remissius ageret, vel gerere se aduersus hostem ignauius per hanc causſam poterat, quasi minus ipsi suppeditaretur. Etiam aliquid vtilitatis ipsi videbantur ex contubernio ad cognoscendum sese mutuo capere. Nam ex eo, quòd nossent se inter se, maiorem in omnibus verecundiam excitari arbitrabatur: quum qui ignorantur, illorum hominum more, qui in tenebris degunt, magis esse proclives ad sceleratè agendum videri possint. Itidem huiusmodi contubernium ipsi admodum profore videbatur ad disponendum ordines accuratè. Nam ductores ordinum perinde sub se dispositos ordines habebant, atque si singillatim iter ordo faceret: itemq; primipili manipulos: decuriones, decurias: quincuriones, quincurias. Disponi autem ordines accuratè, vtilissimum ei videbatur esse, quum ad id ne perturbarentur, tum vt perturbati citius redintegrari possent: quemadmodum lapides & ligna, quæ construenda sunt, vtut temerè disiecta fuerint, facilè tamen eoaptari possunt, si notas quasdã habeãt, de quibus vnde singula sint, agnosci manifestò queat. Deniq; de cõuictu mutuo capturos hoc etiã cõmodi putabat, vt minus sese deserere uellẽt: quòd uideret etiã bestias unà nutritas arden-

ardente sui desiderio teneri, si quis eas à se diuellat.

Laborandũ militi ad sudorẽ, prius quàm cibũ capiat.

Præterea Cyrus hoc quoq; studiosè curabat, ne vmquam, nisi prius sudassent, ad prandiũ cœnámve introirent. Nam vel in venationẽ productos ad sudorem vsq; exercebat, vel eiusmodi ludos excogitabat, qui sudorẽ expressuri viderentur, vel si quid etiam ipsi agendum fortefortuna esset, ita se ducẽ ad rem gerendam præstabat, vt absq; sudore nõ redirent. Quã rem & ad iucundè vescendum, & ad valetudinẽ, & ad laborũ tolerantiã, vtilem esse statuebat. Quin ad hoc etiam conducere labores arbitrabatur, vt inter se mansuetiores essent: propterea quòd & equi simul laborantes mansuetius eodem loco stare consueuerint. In hostes quidem certè animosiores reddũtur, qui egregiè se exercitatos norunt. Sibi aũt Cyrus tabernaculũ struxit, quod eorũ esset capax, ad cœnã quos inuitasset. Et inuitabat plerumq; ductores ordinũ, quos ipsi visum esset opportunũ. Nonnumquã & primipilos, & decuriones, & quincuriones, & milites quosdam: immò etiam interdũ quincuriã totam, totam decuriam, totũ manipulum, totũ deniq; ordinẽ inuitabat. Atq; hac inuitatione ac delatione honoris vtebatur, quoties cerneret aliquos eiusmodi quiddã facere, quod ab omnibus fieri vellet. Semper autẽ pária tam Cyro, quàm inuitatis ad cœnã apponebatur. Etiã ministros in exercitu pari cum ceteris condicione numquam non esse volebat in omnibus: quòd castrenses illos ministros nõ minus honore dignos existimaret, quàm caduceatores ac legatos. Nã fideles hos esse debere statuebat, rerumq; castrensiũ peritos, intelligentes, nauos, celeres, impigros, interritos. Immò præter hæc Cyrus iudicabat ministris hisce deferenda esse, quæcũq; tribuerentur ijs, qui præcipui viderẽtur: itaq; cõsuefaciendos, ne opus vllũ recusarent, sed cõuenire sibi putarẽt omnia facere, quæ præfectus imperasset. Ac quoties quidẽ certè Cyrus cum suis eodẽ erat in tabernaculo, semper operã dabat, vt sermones quidam festiui admodũ interijcerentur, & qui ad optima quæq; incitarẽt. Itaq; hunc etiam aliquãdo in sermonẽ incidit: Videntúr ne vobis, inquit, homines ceteri propterea nobis aliquanto inferiores, quòd ea ratione, qua nos, nõ sunt instituti? an nullum inter nos et ipsos discrimẽ erit, siue mutuis in cõgressibus, siue quũ erit in hostẽ dimicandũ? Et Hystaspes excipiẽs: Equidẽ quo pacto, ait, aduersus hostẽ nostri se gesturi sint, necdũ intelligo: in congressu quidẽ, ita me Dij amẽt, nõnulli iam quoq; morosi videtur. Mittebat nuper ad ordines singulos carnes hostiarũ Cyaxares, ut cuiq; nostrũm tria carniũ frusta, uel etiã plura, dũ circũferrentur, obtingerẽt. Et coquus à me qui dẽ initio facto primum ferculorũ missum circumferebat: quũ verò circumlaturus iterũ ingrederetur, imperabã vti ab vltimo exorsus, uice uersa circũferret. Ibi tum quidam eorum militum, qui medio in circulo

Cyri liberalitas in inuitãdo ad cœnas.

Quãdo hac uti liberalitate consueuerit.

Ministros castrenses quo loco Cyrus habuerit.

Cuiusmodi colloquia Cyri cũ suis fuerint.

De morosomilite iocosa narratio.

δψωλς ἔχοντα ϖόλλους, ὡϑπς αὐτὰ ἀϕέωσι ἀπ' ἀλλήλων. ἐϖεμέλϱο δὲ καὶ τῶν δὲ ὁ Κῦϱος, ὅπως μή ϖοτε αἰδέσϑοι χϱνόμενοι ὧδί θ' ἅϱιστον καὶ σ δεῖπνον ϑσίοιεν, ἢ γὰϱ ὧδί ἡδέως αὐτοῦ ἰζάνοντς ἰδέσϑαι αὖτοῖς ϖϱόχειϱον, ἢ ϖαιδιὰς τοιαύτας ἰζοὺ εισκον αἳ ἰδέσϑαι ἐωλλλον ϖϱόχειν· ἢ καὶ † ϖϱάξεως ἕ τι δεόμενον τύχοι, οὕτως ἰζηγεῖτο τῆς ϖϱόξεως ὡς μὴ ἐϖανίοιεν αἰδεσϑῆναι. δῆλον γὰϱ ἦγεῖτο καὶ ϖϱὸς θ' ἡδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι καὶ ϖϱὸς θ' ὑγιαίνειν, καὶ ϖϱὸς τὸ δύνασϑαί τι ϖονεῖν. καὶ ϖϱὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ ϖϱοτϱέϱονς εἶναι ἀγαϑὸν ἦγεῖτο ϑῦ ϖόνους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵϖϖοι συμϖονωῦσιν ἀλλήλοις, † ϖϱοάτϱοι σωεσήκασι. ϖϱὸς γε μὲν ϑῦ ϖολεμίους μεγαλοϕϱονέσϑϱοι γίγνονται οἱ αὖ ἐξαιϕνιδῶσιν ἑαυτοῖς ϑῦ ϖεποιηκότϑ. Κῦϱος δὲ αὐτῷ σκιωλὼ μὲν κατεσκευάσατο ὥστε ἰσαιν ὧδὶ ἔχειν οὗς καλεῖν ὧδί θ' ἅϱιστον. ἐκαλλέ δὲ ὡσαϖολλὰ τῶν ταξιαϱχῶν οὓς καλϱὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι· ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν † δεκάδαϱχον τοὺς κέϱχων τινὰς καὶ τῶν † τετϱαδάϱχων ἐκαλλέ, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν ϱαλιωτῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ πᾶν † τετϱακόσια ὅλον, καὶ δεκάδα ὅλον, καὶ λόχους ὅλον, καὶ τάξιν ὅλον. ἐκαλλέ δὲ καὶ ἐπίμα ὅτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτό τ ποιήσαντας ὁ ϖαντὰς ἐβούλετο ϖοιεῖν. ὧδὶ δὲ τὰ μὲν ϖαλαιόμενα ἀεὶ ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ὧδί θ' ἅϱιστον. καὶ ϑῦ ἀμϕὶ τὸ ϱάστϱμα δὲ ὑϖηϱέτας ἰϱωμοίϱους ἀεὶ ϖαϱῆν ἐϖοίη. οὐδ' ὁτὲ γὰϱ ἦϖον ϖιμᾶς ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι ϑῦ ἀμϕὶ τὰ ϱαλιωλικὰ ὑϖηϱέτας οὔτε κηϱύκων οὔτε ϖϱέσβεων. καὶ γὰϱ ϖιστοὺς ἦγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους ϑ ὧδὶ σήμονας τῶν ϱαλιωλικῶν, καὶ σωεσϑῦ, ϖϱοσέτι δὲ σϕοδϱοὺς καὶ ταχεῖς καὶ ἀόκνους καὶ ἀταλαιϖόϱους. ϖϱὸς δὲ τούτοις, καὶ ὅσα οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχϱισϑν, ἐγίνωσκον ὁ Κῦϱος δεῖν ϑῦ ὑϖηϱέτας ἔχειν, καὶ ϑῦτο ἀσκεῖν, ὡς μηδὲν αἰσχίονι ὀϱγον, ἀλλὰ ϖαντὰ νομίζοιεν ϖϱέϖειν αὐτοῖς ϖϱάσσειν, ὅσα αὖ ὁ ἀϱχων ϖϱοστάττοι. ἀεὶ μὲν οὖν ἐϖεμέλϱο ὁ Κῦϱος, ὁϖότε συσκιωῖτο, ὅπως † δύχαϱισταῖοί τε ἅμα λόγοι ἐμβλησϑήσονται καὶ ϖϱομιῶντϑ εἰς τὰ ϱαλιὰ. ἀϱίκϱο δ' οὖν καὶ εἰς τόνδε ϖοτὲ τὸν λόγον· ἀϱά γε, ἔϕη, ὦ ἄνδϱες, οὐδὲ ἑσόμοι ἴσως ἡμῶν δῆϑ ϕαίνονται εἶν οἱ ἕτϱοι, ὅτι οὐ ϖαιδὰ δὴν ϖαντα τὸν αὐτὸν τϱόϖον ἡμῖν; ἢ οὐδ' αὖϖα διοίσουσιν ἡμῶν οὔτε αἱ ταῖς ξωουσίαις, οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσϑαι ϖϱὸς ϑῦ ϖολεμίους δέῃ; καὶ ὁ Ὑστάσπης ϖαϱαλαβὼν εἶϖεν· ἀλλ' ὁϖοῖοι μέν γνδ' ἔσονται εἰς ϑῦ ϖολεμίους οὔϖω ἔχϱγκε ἐϖίσαμαι, οἱ μέντοι τῇ σωουσίᾳ δύσκολοι ναὶ μὰ ϑῦς ϑεοὺς οἵτοι αὐτῶν ἥδη ϕαίνονται. ϖϱῶτα μέν γε, ἔϕη, Κυαξάϱης ἔσειμεν εἰς τὼ ταῖτ ἐκάστω ἰσϱεῖα, καὶ ἐγίνϱο ἑκάστῳ ἡμῶν τεῖα κϱέα, ἢ καὶ ϖολέω τὰ σειϕοϱόμενα· καὶ ἤϱξατο μὲν δὴ ἀϖ' ἐμοῦ ὁ μαίγϱ τὼ ϖϱῶτω ϖϱοῖοῦσα, ἐϖεὶ δὲ ὁ ϖαῖς ὁ μαίγϱ τὼ ϖϱῶτω ϖϱοῖοῦσα ϖϱοϕϱῶν· ὅτε δὲ δ' δύτϱοϕος ἐοῦσα ϖϱοϕϱοῖοῦσα, ἐκέλϵυσε ἐγὼ ἀϱξὰ τῦ τελϵυταίου ἀϱξαϑ, & αὖϖαλιν ϖϱοϕϱέϕν. αὖϖαλιν δὲ ὅς τῶν κ̄ μέσον ἦν κύκλον κατακλιμένων

κλιμένων ϱαλιωτῶν· μὰ δί', ἔϕη, τῶν δὲ μὲν οὐδὲν ἴσον ὄϱᾶν, ἔγϵ ἀϕ' ἡμῶν τῶν ὦ μέσῳ οὐθεὶς οὐδέ ϖοτε αϱξϵται. ἢ ἐγὼ ἀκούσας ἠλθόμην τὲ ἐϖὶ μέσον δοκοῖεν ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα θὐθὺς αὐτὸν ϖϱὸς ἐμέ. ὁ δὲ μάλα ϑᾶττ' γε θὐτάκτως ὑϖήκουσεν. ὡς δὲ τὰ ϖϱοϕϱόμενα ἦκε ϖϱὸς ἡμᾶς, ἄτε, οἶμαι, ὑσάτης λαμβάνοντας, τὰ σμικϱότατα λελειμμένα ἰῶν, οὕτω δὴ ἐκεῖνϱ ϖαύ αἰσθὴς δῆλϱ ἐγένϱ· καὶ ἅτε ϖϱὸς ἑαυτὸν, τ τύχης, ὁ ἐμὲ ϖαῦ κληθοῦντα † δυϑϱο τυχεῖν. καὶ ἐγὼ ἔϖον, ἀλλὰ μὴ ϕϱόντιζε· αὐτίκα γὰϱ ἀϕ' ἡμῶν ἀϱξεται, καὶ σὺ ϖϱῶτϱ λήψῃ τὸ μέσον. καὶ οὐ τοῦτῳ ϖολὺ ϕϱόντιζε τεῖτον, ὅϖϱ δὴ λοιϖὸν ἰῶν τ ϖϱοϕοϱᾶς· κἀκεῖνϱ ἔλαϵε μετ' ἐμὲ δεύτϱϱ. ὡς δ' ὁ τεῖτϱ ἔλαϵε, καὶ ἔδοξεν αὖτὸν μεῖζον ἑαυτῦ λαβεῖν, κατεβάλλϵ ὃ ἔλαϵον, ὡς ἕτϱον λαμβάνων. † καὶ ὁ μαίγϱ οἰόμενϱ αὖτὸν οὐδὲν ϖ δᾷϱ ὅλον, ὥχϱ † ϖϱοϕοϱῶν ϖεῖν λαϵεῖν αὖτὸν ἕτϱοιον. αὐτῶν δὲ δὴ οὕτω ϐαϱέως ἰῶντε ὁ ϖάϑϱ, ὥστε αὐτὸν ἐλιϕϕ ὅλον· ὃ δὲ ἔϖι αὐτῷ λοιϖὸν ἰῶ τὸ ἐμϐαίνϵιν, ἔδοξέ ϖως ϖϱὸς τὸ ἐκϖεσεῖν τε καὶ ὀϱγίζϵσθαι τῇ τύχῃ † δυσϕοϱούμενϱ αὐτὸς ὁ μὲν δὴ ἐλαχαγὸς ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν ἰδῶν ξυνεπϱόησέ τε τὸ χεῖϱε, καὶ ϖϱῦ † γέλϖτο ἠνϕϱαίνϵτο. ἐγὼ μέν τοι, ἔϕη, ϖϱόσϵ ϖοιούμην βήσϵσθαι. οὐδὲ γὰϱ αὖτος ἠδυνάμην κατέχειν τὸν γέλϖτα. τοιοῦτον μὲν δὴ σοι, ὦ Κῦϱε, οἷα τῶν ἑταίϱων ὧδί θ' ἡμῖν, ἔϕη. ὧδί μὲν δὴ τοῦτο, ὥσϖεϱ ἐκεῖς, ἐγέλασεν. ἄλλϱ δέ τις ἔλεξε τῶν ταξιαϱχῶν· οὕτω μὲν δὴ, ἔϕη, ὦ Κῦϱε, ὡς ἔοικεν, οὕτω † δυσκόλως ἐϖέτυχεν ἐγὼ δὲ, ὡς σὺ διέλεξας ἡμᾶς τὰς ταξεῖς ἀϖέϖεμϕας, καὶ ἐκέλϑυσας διάσκϕν. ϖῶς ἑκαστῦ ἕκαστον ταξιν ἅ ϖϱὸ σοῦ ἐμάνθομεν, οὕτω δὴ καὶ ἐγὼ, ὥσϖεϱ καὶ οἱ ἄλλοι ἐϖοίουν, ἐλῶν ἐδίδασκεν οἷα λόχους. καὶ εἴϖας ἦν λοχαγὸν ϖοῶν, καὶ ταξεως ἅττα ἐϖ' αὐ τῷ αὖσϱα νεανίαν, καὶ σὺ ἄλλους ἢ ᾧμην δεῖν, ἐϖειϖε στὰς ἐν τῇ ἐμϖϱοσθεν, βλέϖων εἰς ἦν λόχον, ὡίνα μοι ἐδόκϵ καλῶς εἶναι, ϖϱοϊέναι ἐκέλϑυσα. καὶ ὁ αὐτὴϱ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνϱ † ϖϱοσελθὼν τῇ λοχαγοῦ ἐμϖϱοσθεν, ϖότεϱϱ ἐϖοϱεύϵτο. καὶ ἐγὼ ἰδὼν εἶϖον· ὦ αὐθϱωϖε, τί ϖοιεῖς; καὶ ὃς ἔϕη, ϖϱοϱήσομαι, ὥσϖϵϱ σὺ κελεύεις. καὶ ἐγὼ εἶϖον, ἀλλ' ἐγὼ οὐ σε μόνον ἐκέλϑυσα, ἀλλὰ ϖαντας ϖοιεῖσθαι. καὶ ὃς ἀκούσας ϑῦτο, μεταϱϱαϕεὶς ϖϱὸς ϑῦ λοχίτας εἶϖεν, οὐκ ἀκούετ', ἔϕη· ϖϱοϱήσονται ϖοιεῖσθαι ϖαύτας; καὶ οἱ αὐθϱωϖοι ϖαντες ϖϱοελθόντες τὸν λοχαγὸν, ἤϱξαν ϖϱὸς ἐμέ. ἐϖεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτῶν ἀνεχώϱιζεν, ἐδυσϕόϱουν τε, καὶ ἔλεγον· ϖοτϱόϖῳ χϱὴ ϖείσασθαι; νῦν γὰϱ ὁ μὲν κελεύϵι ϖοιεῖσθαι, ὁ δ' οὐκ ἐᾷ. ἐγὼ μέν τοι ἐνεγκὼν ταῦτα ϖϱάως, ὑϖαϱχᾶς † αὖ κατα χωείσας, εἶϖον μηδεὶς ἀν τῶν ὄϖισθεν κινεῖσθαι ϖρὶν αὖ ὁ ϖόσθεν ἥκοι, ἀλλὰ ϑᾶττον μόνον ὁϱᾶν ταῦτας ϖῶς ϖόσθεν ἕϖεσθαι. ὡς δ' εἰς ϖϱόσω τὶς ἀϖιὼν ἦλθε ϖϱὸς ἐμὲ, καὶ ἐκέλϑυ-

Lectio margini sententiam huiusmodi habet: Qui iam huc arcessitus deteriora, quàm alij, capiam.

circulo decumbebant, exclamans: Per Iouem, ait, nulla hic est æqualitas, si à nobis, in medio qui sumus, nemo vmquam incipiet. Quod ego quum audissem, graue molestumq; putabam, medios loco esse deteriore videri, ac militem ad me mox arcessio. Parebat in hoc ille mihi modestè admodũ. Quumq; ad nos peruenissent ea, quæ circumferebantur, minimæq; partes relictæ nobis essent, quippe quibus loco vltimo sumendum erat, heic ille nõ dissimulato dolore secum: Hei fortunã aduersam, ait *, qui iam huc sim arcessitus. Et ego: Ne molestè feras hoc, inquam. Modò enim à nobis incoabit, ac tu primus quod maximum erit capies. Interim [coquus] tertium circumferebat, id quod solum ut circumferretur, restabat: & sumebat ille post me secundo loco. Quum autẽ & tertius sumsisset, visus est maius suo cepisse. quapropter id quod sumserat abijcit, quasi aliud sumturus. At coquus, qui hominem obsonio non egere putaret, discedens, prius circũferebat quàm aliud ille sumsisset. Ibi tum ille vsq; adeò grauiter hunc casum tulit, vt quũ absumptũ esset obsonium quod ceperat, reliquum etiã in quod intingeret, (quia perturbatus erat, ac fortunæ irascebatur) per indignationẽ euerteret. Id primipilus nobis proximus quum videret, cõplosis manibus risu se recreabat. Ego sanè tussire me simulabam, qui ne ipse quidem risum continere poteram. Eiusmodi, Cyre, quemdam è socijs nostris esse, significo tibi. Heic quum omnes, vt par erat, arrisissent: alius ex ordinum ductoribus quidam: Hic quidem, inquit, in hominem, Cyre, (quemadmodum apparet) morosum incidit. Ego verò, quum tu nos de ordinibus edoctos ablegasses, atq; imperasses vti quisq; suum ordinem ea doceret, quæ nos abs te didicissemus: ita igitur & ipse discedẽs abs te, quẽadmodum facere videbam ceteros, manipulum vnũ erudiebã. Quumq; loco primo statuissem primipilum, ac post hũc iuuenẽ quemdam ordinassem, itidemq; ceteros, quo quemq; loco putabam disponendum: stabam deinde ab anteriori parte, versusq; manipulum respiciens, quum opportunũ mihi visum esset, progredi iussi. Ibi tum iuuenis ille progressus ante primilum, prior incedebat. Quod ego uidens: Quid tu agis? inquam. Et ille, Progredior, ait, vti mandas. Ego verò nõ te, inquã, solum iubebam progredi: sed omnes. Id ille quũ audisset, ad manipulares conuersus: an nõ auditis, ait, mãdare hunc, vt procedamus omnes? tũ illi primipilũ omnes prætergressi ad me accedebant. Quum aũt primipilus eos ad locum reuocaret, stomachabantur, &, Vtri parẽdum erit? quærebant. Iam enim hic progredi iubet, ille vetat. Hæc ego ferens æquo animo, deq; integro suo quẽq; loco disponẽs ne quis se posteriorũ prius cõmoueret edicebã, quàm anterior præcederet: adeoq; unũ hoc spectarẽt oẽs, ut anteriorẽ sequerẽtur. Quidã verò facturus iter in Per-

Disciplinæ militaris exemplum.

Totus manipulus centurioni litteras adfert.

siam, ad me quũ veniret, epistolamq; posceret, quam ad meos perscripserã: mando primipilo, (is enim quo esset loco sita epistola norat) curreret allatũ eas litteras. Ibi tum hoc currẽte iuuenis ille cũ thorace copideq; primipilum sequitur, idq; videns manipulus vniuersus unà currebat: atq; hoc pacto epistolam omnes adferũt. Sic adeò meus, inquit, manipulus omnia tenet accuratè, quæ abs te nobis imperata sunt. Heic alij quidem meritò propter hoc satellitium in epistola [ferẽda] ridebant. Cyrus autem: Pro Iupiter, vosq; Dij oẽs, ait, cuiusmodi nobis socij sunt, qui deleniri tam leui negotio possunt, vt multorũ ex ipsis amicitia etiam exiguo cõciliari obsonio queat? qui item adeò sunt obœdiẽtes, vt prius quàm quid imperatum sit norint, obtemperent? Equidem qui potius optãdi sunt, quàm huiusmodi milites, nescio. Atq; hoc modo Cyrus vnà ridens, milites hosce collaudabat. Erat autem fortè tum in tabernaculo quidam ex ordinũ

Seueri hominis ineptæ præhensio.

ductoribus, cui nomen Aglaitadas, homo quod mores attinebat, ex numero seueriorum. Is in hunc modum orsus: Tu ne verũ hos, inquit, loqui putas Cyre? Quid ergo sibi volunt, subiecit Cyrus, dum mentiuntur? Quid aliud, inquit, nisi quòd risum mouere volunt? cuius rei causſa & loquuntur hæc, & ostentãt seſe. Tum Cyrus, Bona verba quæso, ait, noli hos appellare ostentatores. Nam nomen hoc Ostentatoris impositum mihi quidem videtur ijs, qui se simulant vel esse ditiores quàm sint, vel fortiores, quiq; policeantur ea se præstaturos, quibus ipsi non sint pares: atq; id tum demum, si pareat ipsos hæc accipiendi aliquid, lucrandiq; gratia facere. Qui verò risum aliꝰ secum versantibus neq; lucri sui, neq; damni audiẽtium, neq; vllius adeò noxæ causſa mouent: quo pacto non vrbani ac festiui rectius, quàm ostentatores appellentur? Atq; hunc in modũ sanè Cyrus eos, qui risum mouerãt, defendebat. Primipilus autẽ ipse, facetæ illius de manipulo narrationis auctor: Nimirum Aglaitada, inquit, si ad fletum commouere te conati essemus, (quemadmodum nonnulli tam in carminibus quàm orationibus commenti miserabilia quædam, lacrymas ciere nituntur) admodum nos reprehendisses, quando nunc quidem nos, quos exhilarare te, non lædere velle, ipse non ignoras, adeò contumelioſè excipis. Et per Iouem, ait Aglaitadas, iure optimo sanè. Nam mea sententia quiddam longè minus æstimandum efficit, qui risum amicis mouet, quàm qui ad plorandum eos inducit. Quod quidem me verè dicere, tu quoque reperies, si rectè rem existimabis. Nam per fletus liberos suos patres ad modeſtiam, magistri pueros ad optimas disciplinas exercent: atque leges etiam, dum ciues plorare cogunt, ad iusticiam eos impellunt. Qui verò risum excitãt, an ne posſis hos dicere vel corporibus aliquid adferre commodi, vel animos ad rei priuatæ

Verbũ ἀλαζονίσθαι Aglaitadas nó rectè usurpat.

ἐκέλευσέ με τὼ ὑδιτολιῶ δοῦναι ὧν ἔχομαι ἐπιστολὴν, κἀγὼ, ὁ γὰρ λοχαγὸς ἤδη ὅσων ἐκέντει ἦν ὑδιτολιῶν, ἐκέλευσα αὐτὸν σφραγίσασθαι καὶ ἐγκεῖναι τὼ ὑδιτολιῶ· ὁ μὲν δὴ ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίσας ἐκεῖνος ἕπετο τῷ λοχαγῷ, σαφῶς αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κνημίδι· καὶ ὁ ὄχλος δὲ πᾶς λόχος ἰδὼν ἐκεῖνον ξυνέτρεχε, καὶ ἦκεν οἱ αὐτόθεν φθάνοντες τὼ ὑδιτολιῶ. οὗτος, ἔφη, ὄγε ἡμᾶς λοχᾷ ἀκριβοῖ οἱ ταῦτα τὰ πρὸ ὁμῶν. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ὡς εἰκὸς, ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῶ ὑδιτολιῆς. ὁ δὲ Κῦρος ἔπεσι· ὦ Ζεῦ καὶ ταῦτόθι θεοὶ, οἵους αὖ ἡμῖν ἑταίρους, οἳ γε αὐθαδέστατοι μὲν ὄντως εἰσὶν, † ὥστε εἶναι αὐτῶν καὶ μικρῷ ὄλῳ παμπόλλους φίλους αὐκτήσασθαι· πάντες δ' οὕτως εἰσὶ λυσῶ, ὥστε πλεῖν εἰδέναι δεῖ πρόσταξόμενον, πρόθορον πέμποντα. ἐγὼ μὲν ἔκ οἶδα ποίους τινὰς χρὴ μᾶλλον βύξεσθαι ἢ τοιούτους χρεαλιώτατον ἔχειν. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἅμα γελῶν, οὕτως ἐπῄνεσε τὸν χρεαλιώτατον. σὺ δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγχανέ τις ὢν τῶν ταξιαρχῶν, Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, αἰνὴρ ἐν τρόπων † συφοτρὸν αὖ θρώπων· ὅτῳ ὧδέ πως εἶπεν· ἦ γὰρ οἰᾷ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν ταῦτα; ὀλλὰ τί μὲν βουλόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύδονται; τί δ' ὄλλο γε, ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλοντὸν, ὑπὲρ ὧν λέγουσί τε ταῦτα καὶ ἀλαζονεύονται; καὶ ὁ Κῦρος· δῦφήμᾳ, ἔφη, μὴ λέγε ἀλαζόνας εἶναι τούτους. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιώτεροις εἶναι ἢ εἰσὶ, καὶ αὐτοῖς τοῖς, καὶ πλείονα ἃ μὴ ἴκανοί εἰσὶν ὑπισχνουμένοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνομένοις ὅτι τοῦ λαβεῖν οὕνεκα καὶ κερδᾶναι ταῦτ' εἶπον. οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς σπουδαίοις μήτε ὠφέλειαν ἑαυτῶν κέρδος, μήτ' ὠφέλειαν ζημίᾳ τὴν ἀκυρόνταν, μήτε ὠφέλειαν βλάβῃ μισθαμοῦ, πῶς οὐχ οὗτοι ἀσεῖοι ἂν καὶ δυσχερεστάτου δικαιότερον ὀνομάζοιντο μᾶλλον ἢ ἀλαζόνες; ὁ μὲν δὴ Κῦρος ὅτως ἀπελογήσατο πρὸς τὴν τὸν γέλωτα ποιοῦντα κατηγορίαν. † αὖθις δὲ ὁ λοχαγὸς ὁ πῶν τὸν λόγον χαριέστατα διωκισμένος ἔφη, ἦ που ἄν, ὦ Ἀγλαϊτάδα, εἴγε κλαίειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρα ἂν ἡμῖν ἐμέμφου (ὥσπερ οἶμαι καὶ νῦν ὠδυᾶς καὶ ἀνθρώπους ἐς δάκρυα πειρῶντας ἄγειν) ὁπότε γε νῦν καὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι βουλόμεθα, βλαπτόμενον δ' οὐδὲν, ὅμως οὕτως ἂν πολλὴν ἀπιμᾶς ἡμᾶς ἔχεις. ναὶ μὰ δί', ἔφη, ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τὸν κλαίειν κομιζόντων τοὺς φίλους, πολλαχῇ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλαττοῦσθαι ἄξια δεῖν πεῖσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος. δύρήσεις δὲ καὶ σὺ, ὦ ὀρθῶς λογίζη, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα. κλαύσασι μέν γε καὶ πατρῴους ὑοῖς ᾠφροσύνῃ μηχανῶνται, καὶ διδάσκηλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα· καὶ νόμοι γε πολίταις διὰ τὸ κλαίοντας κομίζειν, ἐς δικαιοσύνῃ παιδεύοντες· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελοῦντας, ἢ ψυχὰς οἰκονομικωτέρους ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέρους; ἐν τούτῳ ὁ Ὑστάσπης ὧδέ πως εἶπε· σὺ, ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ὧ ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους παῤῥῶς ἀπαντήσεις ἴσως ἂν πολλοὺς, καὶ κλαίοντας ἐκείνους πειράσῃ κομίζειν· ἡμῖν δὲ φαίτως, ἔφη, ἐπὶ * τοῖς δὲ τοῖς φίλοις τούτου τοὺς ὀλίγου ἀξίου γέλωτ' ὠδυάφιλόσοφ. καὶ γὰρ οἶδ' ὅπ πολύς σοι ὄχλος ἀκκείμενος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος αὐτῶν, οὐδὲ μὰ φίλοις γε οὐδὲ ξυόντος ἐκὼν εἶναι γέλωτα πρέχεις. ὥστε οὐθεμία σοι πρόφασις ὄχλος ὡς οὐ πρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε· † καὶ σὺ δ' αὖ, ὦ Ὑστάσπα, γέλωτα πειρᾷ ποιεῖν ὄχ ἡμοῦ; καὶ ὁ λοχαγὸς ἔπε, ναὶ μὰ δί' αὐόντ' ἄρα ἐσίας. ἐπεὶ ἔκ γε σοῦ ῥᾷον οἷμαι ἂν τις ἐκτείψειν ἢ γέλωτα ὀχαγόγοι. ὠδὶ τούτῳ μὲν δὴ οἵτε ἄλλοι ἐγέλασαν, ἦν τρόπον ἐθότος αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγλαϊτάδας ἐπεμμδίασε. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρὸν ὄντα, ἀφικεῖς, ἔφη, ὦ λοχαγὲ, ὅπ αὖτόν ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον Διαφθέρδς, γελᾶν αὐαπείσων, καὶ τοῦτ', ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τοῦ γέλωτ. ταῦτα μὲν δὴ οὕταῦθ' ἔληξεν. ἐκ δὲ τούτου Χρυσαντας ὧδε ἔλεξεν· ὀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτόθι οἱ πρόντοθ, οὐνοῶ ὅπ ὀχθηλιλύδασι μὲν σοὶ ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελτίονθ', οἱ δὲ καὶ μείονθ' ἄξιοι· ὡ δέ π γένηται ἀγαθὸς, ἀξιώσοισ ταῦτόθι οὗτοι ὁμοιρεῖν. καί τοι ἔγωγε οὐδενὰ οὕτω ἰσότροπον νομίζω τὴν σὺ ἀνθρώπων εἶναι † τὸ τὴν ἴσην τόν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς ταῦτα, ἆρ' οἶσθ, πρὸς τὴν θεὸν ὡραῖτον ἡμῖν, αὐτόθι, ἐμβαλεῖν τοὺς τούτου βουλὰς ἐς τὸν στρατὸν, ὡστόρα δοκεῖ, ὡ π ὄκ τὴν πόνων δῆ ὁ θεὸς ἀγαθὸν, ὁμοίους ταύτας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ὄργα ἑκάστου, πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἑκάστῳ † πρπιθέναι; καὶ τί δῆ, ἔφη ὁ Χρυσαντας, ἐμβαλεῖν λόγον πρὸ τούτου, ἀλλ' οὐχὶ προφπεῖν ὅπ οὕτω ποιήσεις; ἢ οὐ σὺ καὶ τοῦ ἀγῶνας, † ἔφη, προῦπας καὶ τὰ ἆθλα; ἀλλὰ μὰ δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις. ἃ μὲν γὰρ αὖ στρατευόμενοι κτήσονται, κοινὰ, οἶμαι, ἑαυτοῖς ἡγήσονται εἶναι· πῶ δὲ ἀρχὼ τῆς στρατείας ἐμὲ ἴσως ἔπ οἴκοθεν νομίζουσιν εἶναι. ὥστε Διὶ τίθεντα ἐμὲ τοῦ ὠδυτάτας οὐδὲν, οἶμαι, ἀδικεῖν νομίζοισθ'. ἢ καὶ οἴσθ, ἔφη ὁ Χρυσαντας, ἡδέως ἂν σ' ἐπὶ θεῶν σπουδὴν ἰσον· ὀδὸν ὥστε μὴ † ἴσον ἔκατον τυχαίνειν, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους καὶ τιμιῶς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; ἔγωγ', ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ἡμᾶς ξυωφελουμένους, ἅμα δ' αἰσχρὸν ὂν ἁπλέγειν μὴ οὐχὶ τ' πλεῖστα δύνασθαι δύνασθαι δ' κοινὸν, ὅτῳ μὴ μέγιστον ἀξιοῦν. οἶμαι δ', ἔφη, μὴ ζῶς καὶ σοῖς σύμφορον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. ὁ δ' Κῦρος ἐβούλετο μὴ αὐτῷ οἷόν τε ὁμοτίμων γενέσθαι τὸ δ' ἀληθὲς, βέλτιστος ἂν μὴ αὐτοὺς ἡγεῖσθαι εἶναι, ἢ εἰ

ἦ καὶ οἶσθ' γε, ὦ Ὑστάσπα, γέλωτα ποιεῖν

ἀστί τισιν ὧ τ' ἔστι μικρῷ ὄλῳ παύν αὐα πτήσασθαι φίλους, πιθανοί

ἴσων

ἔφη, ὅτῳ προῦπας

τοῦ

ἐς εἰ

uatæ publicæue administrationẽ magis idoneos effice re? Heic verò Hystaspes: Si mihi parueris, ait, Aglaitada: in hostes illud magni æstimandũ fidenter expẽdes, atq; hos ad plorandũ permouere conaberis: nobis aũt amicis risum, rem scilicet vilẽ imperties. Nã huius apud te magnã repositam esse copiam scio. Neq; enim vel ipse risum expendisti, quo non es vsus: vel amicis & hospitibus eum lubens quidẽ præbes. Itaq; quo minus risum nobis impertias, excusatio tibi nulla est reliqua. Et Aglaitadas, Túne etiã, inquit, Hystaspa risum excutere mihi conaris? Ibi tum is, quem diximus, primipilus: Per Iouem, ait, amens sanè Hystaspes fuerit, [si hoc conetur.] Nam ex te quidẽ, vt arbitror, facilius quis ignem, quàm risum excusserit. Heic & alij, qui mores ipsius nossent, riserũt: et subrisit etiã Aglaitadas ipse. Quem Cyrus exhilaratum videns: Iniuriis es, inquit, primipile: quòd dum huic vt rideat persuades, hominem maximè serium nobis corrũpis, præsertim qui adeò risui sit infestus. Et hæc quidem heic finẽ habuerunt. Chrysantas verò deinceps huiusmodi quiddã protulit: Mihi quidẽ, ait, Cyre, vosq; oẽs qui adestis, ad animũ accidit, nobiscum nonnullos pluris, minoris alios faciundos exisse. Si quid autem boni nanciscemur, omnes hi pari esse condicione volent. At ego nihil in rebus humanis inæqualius esse duco, quàm et fortẽ et ignauũ æqualibus præmijs ornari. Fuerit igitur per Deos, ait Cyrus, optimũ, referri ad exercitum vt consultet, vtrũ videatur, si quid de laboribus boni Deus dederit, omnes pari cõdicione habendos: an cõsideratis cuiusq; operibus, ad rationem horũ esse cuiq; constituenda præmia? Et quid opus est, inquit Chrysantas, ad exercitum de hoc potius referre, quàm denuntiare, ita te facturum? An non & certamina tu denũtiasti, & præmia? Sed enim per Iouẽ, subiecit Cyrus, hæc illis nõ sunt similia. Nã quæcũq; hac in expeditione adquirent, ea putabunt (vt arbitror) mecũ esse sibi cõmunia: imperiũ verò hac in expeditione summũ mihi nimirũ deberi existimant, quippe quod ab ipsa mihi republica sit cõmissum. Quamobrem si præfectos ego constituo, nihil (opinor) me præter fas & æquũ agere putant. Tu ne futurũ arbitraris, inquit Chrysantas, vt vulgus omne collectum sciscat, non æqualia singulis tribuenda, sed præstantissimos quosq; magis etiã quum honoribus tum donis ornandos esse? Equidẽ sic arbitror, ait Cyrus, partim quòd vos vnà mecum hæc in medium allaturi sitis: partim quòd turpe sit contradicere, quin is qui & plurimũ laborat, & plurimum reipubl. vtilitatis adfert, etiam maxima quæq; consequatur. Immo vel ignauissimis conducere videbitur, vt arbitor, viros fortes condicione meliori esse. Ac Cyrus quidem ipsorum etiam Homotimorum causſa decretum hoc fieri volebat. Nam et hos magis arbitrabatur strenuos fore,

Facetũ primipili uerbum.

Chrysantæ admonitio de præmijs.

Cyri prudentia singularis.

ſi videret facto prius de operibus ſuis iudicio, ita demum præmia ſe merita conſequi. Quapropter ei maximè opportunũ videbatur hoc ipſo tempore de hoc in mediũ allato ſtatui, quo etiã Homotimi ab hac cũ uulgo condicionis æqualitate quaſi reſilirẽt. Itaq; uiſum eſt ſimul omnibus, qui tum Cyri erant in tabernaculo, referẽdum de hoc ⌈*ad exercitũ*⌋ *eſſe, atq; eius opera in ſuadendo ꝟtendum, qui uirum ſeſe putaret. Heic centurionum quidã ſubridens: Equidem noui quemdam, inquit, etiã media de plebe, qui æqualitate non ita temerè ſeruandã eſſe conſentiet. Quem nam hunc dicis? quærebat alius. Eſt mihi per Iouẽ, ait contubernalis quidam, qui in omnibus habere plus alijs quærit. Tum alius: Etiam ne plus laborũ? interrogat. Minimè verò, ait: nã heic quidẽ in mendacio deprehẽſus ſum. Semper enim æquo admodum fert animo in laboribus et cæteris huiuſmodi plus alium habere, qui quidem ꝟelit. Et Cyrus: Ego verò ſtatuo, inquit, homines huius generis, qualem nobis hic etiã modò deſcripſit, ſi quidẽ nauum et dicto audientem habere exercitum ꝟelimus, exauctorandos eſſe. Nã militum ꝟulgus mihi ſic cõparatum eſſe ꝟidetur, ꝟt ſequatur, quacumq; quis duxerit. Ducere verò, mea quidem ſententia, ꝟiri fortes ac præclari conãtur ad res præclaras ac magnas: ad improbas, improbi. Atq; adeò frequenter accidit, ꝟt inertes ſuam in ſententiã plures pertrahant, quàm induſtrij. Nam improbitas per ꝟoluptates illico ſe offerentes incedendo, multis harum opera perſuadet, ꝟti ſecũ ſentiant. Virtus aũt in arduum ducens, nõ admodum efficax eſt in hominibus illico temereq; ſibi adiungẽdis: maximè ſi ſint alij, qui è diuerſo ad decliuem mollemq; uiam cohortentur. Iccirco ſi qui ex ignauia laborumq; detrectatione ſolum improbi ſint, eos equidem arbitror quaſi fucos ſumtu modò ſocios defraudare. Qui uerò & cõmunes ſibi cum alijs labores eſſe nolũt, et ad captãdã commoda ſua ſtrenui ſunt atq; impudentes, hi etiam ad res improbas ſe duces præſtant: quippe qui demõſtrare ſæpenumero poſſint improbitati præcipua cõmoda cedere. Quapropter omninò ſunt homines eiuſmodi nobis exauctorandi. Neq; ſanè conſiderãdũ ꝟobis eſt, quî de ciuib. ordines ſuppleatis: ſed quẽadmodum equos optimos quæritis, non ueſtra in patria natos: ſic homines ex omnibus ſumite, quoſcunq; ꝟobis & roboris & ornamẽti plurimum allaturos exiſtimabitis. Mihi quidẽ hoc quoq; teſtimonio eſt, rectè nobis id ceſſurũ, quòd nequit eſſe currus celer, in quo equi tardi ſunt: neq; ..... iuſtum, in quo cum alijs iũcti ſunt iniuſti. Neq; domus rectè adminiſtratur, quæ famulis improbis ꝟtitur. Immo etiã minus detrimenti accipit, ſi ſeruis egeat: quàm ſi ab iniuſtis perturbetur. Hoc quidẽ certè, amici, ſcire ꝟos ꝟolo, milites malos exauctoratos non eam modò nobis utilitatẽ allaturos, quod mali aberunt: ſed illorum etiam qui nobiſcum manebunt, quotquot ſanè pleni iam improbitatis eſſe ceperãt, rurſum ab ea repurgabuntur: & boni*

Alludere uidetur ad Heſiodeos ueſſus.

εἰ εἰδεῖεν ὅτι ἐκ τῶν ὁρῶν © αὐτοὶ κεινόμενοι, τὰ ἀξίων τούτοιν ©. κομιδῇ δὲ αὐτῷ ἐδόκει εἶναι † δεῖν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου φῶνον, οὗ ἧ μὴ οἱ ἐμπόμποι ὦκνουν ἅτε τὰ ἄλλα ἰσομοιρίαν. ὅτῳ δὴ σωεδόκει ζῆς αὐτῇ σκιᾷ ἐμβαλέαζ τὰ τοῦτο λόγον, καὶ ζωαγορεύειν ταῦτα ἔφασκεν χρῆναι ὅσοις περ αὐτῇ οἷοίπερ εἶεν. ὑπολαβὼν δὲ τὰ ταξιαρχῶν ὃς εἶπεν· ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἄνδρα © τὰ δίκαια οἶδα ὃς ζωορᾷ ὥστε μὴ ἐλάττω ἴσομοιρίαν εἶναι. ἀλλ' ἀντίφρασον εἶπον τίνα λέγοι. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ἔστι νὴ δί' αὐτῇ σύσκηνος ἐμὸς, ὃς οὐ παυτὶ μᾶλλόν τι πλέον ἔχειν. ἄλλος δ' αὖ ἐπῄρετο αὐτὰ, ἢ © τὰ πόνων μὰ δί', ἔφη, ὃ μὴ δίκαιον. ἀλλὰ εἶπόν γε φλυάρουσ ἐκάλεσκε. μὴ γὰρ πόνων © τὰ ἄλλων τὰ διάτην παῦν πράως ἀεὶ ἐᾷ δ' ἂν βουλόμενον πλέον ἔχειν. ἀλλ' ἐγὼ μὰ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες γιγνώσκω τοὺς διάττας αὐθρώπους δι' © νυῦ ὃ τι λέγῃ, εἴπερ δεῖ ἀνδρῶν μὴ πειθομένων ἔχειν δ' τρατόπεμα, † ἱξαιρέτους εἶναι ἐκ τὰ τραλιᾶς. δοκεῖ μοι γὰρ μὰ δί' μὰ πολὺ τὰ τραλιωτῆν εἶναι δί' ἔπεαζ ἢ ἄν τις ἡτῆται· ἄγαν δ', οἶμαι, ὠδὶ χειρὸς οἱ μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ ὠδὶ τὰ καλὰ κἀγαθὰ, οἱ δὲ πονηροὶ ὠδὶ τὰ πονηρά. © πολλάκις τοίνυν πλέονας ὁμογνώμονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἢ δ' πονηρία ᾳᾷ τὰ πρὰυπίκα ἡδονῶν προβυμίᾳ, ταύτας ἔχει συμπειθάσας πολλὰς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν· ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς ὄρθιον ἄγουσα, οὐ πάνυ δῆνή ὄσιν οἱ ᾳᾷ· πρὰυπίκα ἐπὶ ζωεπόμενα. πολλάκις μὲ δὴν ἀνάγκην τὰ πονηρίαν πλεονεκτῆσαν ἀρδῆναι· ὥστε πάντα πάσιν ᾖσαιρετέοι οἱ τοιοῦτοι ἡμῖν εἰσι. μὴ μηδὲ μὴν τοι σκοπᾶτε ὅπως ἐκ τὰ πολιτὴν ἀνὴρ πληρώσετε τὰς τάξῆς, ἀλλ' ὥσπερ ἵππους, οἳ αὖ ἄριστοι ὦσιν, ἐχ οἳ αὖ πατεισῶτ, τούτους ζητεῖτε, ὕτω μὴ αὐθρώπους ἐκ πάντων οἳ αὖ † ἡμῖν μᾶλλόν τι δοκῶσι ζωωφελεῖν τε ὑμᾶς © συγκοσμήσειν, τούτους λαμβάνετε. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς δ' ἀγαθόν· οὔτε γὰρ ἅρμα δίωσον ταχὺ γένοιτ' ἂν βραδέων ἵππων οὐδὲν, οὔτε ..... δίκαιον, ἀδίκων ζωεζευγμένων. οὐδέ γε οἶκος διώατα δῦ οἰκεῖσθαι πονηροῖς οἰκέτας χρώμενος· ἀλλὰ καὶ οἰ δεόμενοι οἰκετῶν, ἥδιον σφάλλεται ἢ ζῶν ἀδίκων παραπόμενος. δῦ δὲ ἴσε, ὦ ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ δοκεῖ μόνον ὠφελήσουσιν οἱ καὶ ἀφαιρεθόντος ὦλ καὶ ἀπέῶν, ἀλλὰ ζκαὶ* τὴν καταμένουσαν ὦσι μὴ αὐεπιπόλαιόν ἢ δὴ καίας, † ἀνακαθαροῦται πάλιν αὖτις· οἱ δὲ ἀγαθοὶ δῦ κακοὺς ἰδόντας ἀπαλαθάτας, πολὺ θυμοτόρον τὰ ἀρετῆς αὐδέξονται. ὁ μὲν οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις ἅπασι ζωεδόξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποίουν. ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὖ © σκώμματ' ἦρχον ὁ Κῦρ'. καταναήσας γὰρ παξιάρχον ναῦν † λοχαγὸν ζωόδυπνον ἀγόμενον, καὶ παρακλίνῶ τε πωποιημένον αὐδρα ὑπέρθασόν τε καὶ παξίαρχον ὑπέζωαγον, ἀναγκάσας ἂν † λοχαγὸν ὀνομασι, εἶπεν ὧδε· ὦ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἢ καὶ σὺ, κατὰ τὰν ἑλλωικὰν τρόπον ἅ, ὅτι καλὸς ὅσι πολιάγῃς δῦτον τὸ μῥαλκιον τὸ πρακατακείμενόν σοι; νὴ τὸν ἥδομά γε σῶ δί', ἔφη ὁ Σαμβαύλας, † ἥδομαι καὶ σωὼν τούτῳ, καὶ ἀκούμενῶ αὐτός. ἀκηύσαντο δὲ ταῦτα οἱ σύσκηνοι, πρὸσέβλεψαν· ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ αὐδρὸς ὑπερβάλλον αἰᾷ, ἐγέλασεν ἑαυτούς· καί τις εἶπε, πρὸς τὴν Ἥραν, ὦ Σαμβαύλα, ποίῳ ποτέ σε ὀφθαλμῷ αὐτὸ οὕτω αὐτὸν ἐνόησαν; καὶ ὃς εἶπεν, ἐγὼ ὑμῖν, νὴ τὸν δία, ὦ αὐδρες, ὀφῶ. δοσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα εἴτε νυκτὸς, εἴτε ἡμέρας, οὐ πώποτέ μοι οὔτ' ἀσχολίαν προὐφασίσατο, οὔτε βαδίλω ὑπήκουσεν, ἀλλ' ἀεὶ πρέλεγεν· ὁσοσάκις τε πρὸξαί π αὐτῷ προσέπεξα, οὐδαμοῦ αὐιδρωτὶ πώποτε εἶδον αὐδ' ὑποιοῦντα. πεπόικε δὲ καὶ τοῦ δώδεκα ἅπαντας τοιούτους, οὐ λόγῳ, ἀλλ' ὀργῷ ἀποδείκνυς οἵους δεῖ εἶναι. καί τις εἶπε, κἄπειτα τοιοῦτον ὄντα οὐ φιλεῖς αὐτὸν ὥσπερ τοὺς συγγενεῖς; καὶ ὁ αἰσχὺς ἐκεῖνος πρὸς ταῦτ' εἶπε· μὰ δία, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονός ὅσιν. ἐπεὶ ἤρκει αὖ αὐτῷ εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, ταῦτα αὐτὴ παῦτὴν τὴν γυμνασίαν. τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γελοῖα καὶ πουσαῖα καὶ ἐλέγετο καὶ ἐπράττετο οἳ τῇ σκιᾷ. τέλος δὲ, τὰς πίτας πουδὰς ποιήσαντες, καὶ ἐξελθόντες τοῖς θεοῖς τὰ ἀγαθὰ, πᾶν σκιᾷ εἰς κοίτην διέλυον. τῇ δ' ὑσεραία ὁ Κῦρ' σωϊλεξε ταῦ τρατιώτας σωάντας, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἡμῖν ἐγγύς· προσέρχονται γὰρ οἱ πολέμιοι. τὰ δ' ἆθλα, τῆς νίκης· ὧν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, † δῆλον ὅτι οἵ τε πολέμιοι αὖ ἡμέτεροι, καὶ τὴν πολεμίων ἀγαθὰ σάντα· ὧν δὲ ἡμεῖς αὖ νικώμεθα, (τὸ γὰρ ἀεὶ καὶ λέγειν † δεῖ) καὶ οὕτω τὰ τῆν ἡττωμένων ἀγαθὰ σάντα τοῖς νικῶσιν ἀεὶ ἆθλα πρόκειται. οὕτω δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν ὡς ὅταν μὲν αὐθρωποι κοινωνοὶ πολέμου γένωμεν, οἳ ἑαυτοῖς † ἔχουσιν ἑκάτοι ὡς, εἰ μὴ αὐτὸς τις προθυμηθήσεται, οὐδὲ ὦ ἐσόμενον τὴν δεόντην, ταχὺ πολλά τε καὶ καλὰ ᾳᾷ πεζέπονται. οὐδαμοῦ γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τὴν πεζέπεσθαι δέομένων. ὁπόταν δὲ ἑκάστῳ δόξανθῃ ὡς ἄλλῳ ἔσται ὁ πεζόσων καὶ ὁ μαχόμενῳ, κἄν αὐτὸς μαλακίζηται, τούτοις † τοῖς διώδοις, ἐῦ ἴσε ὅτι πᾶσιν ἅμα σάντα † ἥδιστα ξῇ τὰ χαλεπὰ φοβόμενα. καὶ ὁ θεὸς οὕτω πως ἐποίησε, ζοῖς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προστάττῃν ἐκ πόνων τὰ ἀγαθὰ, ἄλλους αὖτοῖς ἐπιτακτῆρας δίδωσι. νυῦ δ', ἔφη, λεγέτω ὡς οἱ δέ τις ἀναστὰς πρὸ αὐτ' τούτου,

& boni malos ignominia notatos quum ꝟiderint, multo alacrius ꝟirtutẽ colent. Hæc Cyri fuit oratio, quæ quum ab amicis omnibus eſſet comprobata, ſic ab ijs res inſtituta eſt, ⌈ *ꝟt ipſe cenſuerat.* ⌋ *Atq; heic rurſum Cyrus ꝟti dicterio cepit. Nam quũ animaduertiſſet de primipili quemdã ſecũ ad cœnam ducere, iuxtaq; ſe inter diſcumbendũ retinere hominem & hirſutum & turpẽ admodũ, nominatim primipilo cõpellato: Num & tu, inquit, more Græcis familiari, Sambaula, hũc accumbentẽ tibi adoleſcentulũ, quia formoſus ſit, tecum ut umbram ducis? Et Sambaulas: Ita me Iupiter amet, ait, ꝟt huius & conſuetudine & aſpectu delector. Quæ quũ contubernales audiſſent, reſpiciunt: & faciem hominis nimiopere deformẽ intuiti, in riſum omnes ſoluuntur. Quidam verò, Per Deos, inquit, mi Sambaula, quo tãdem facto ꝟir hic tuam ſibi beneuolentiã conciliauit? Et Sambaulas, Dicam ꝟobis per Iouẽ, ait. Quoties eum ꝟel noctu, ꝟel interdiu ꝟocaui, numquam mihi neq; occupationem ſuam prætexuit, neque pedetentim, ſed curſim perpetuò paruit. Quoties item ꝟt aliquid faceret, imperaui: nihil eum ꝟidi ꝟmquam non ſudantem facere. Quin & reliquos mihi duodecim tales effecit, non ꝟerbis, ſed re demonſtrando, quales eſſe oporteat. Heic quidã ſubijciens: Tu verò talem, inquit, ꝟirum non oſcularis, ꝟt cognatos ſoles? Et deformis ille ad hoc: Non per Iouem, ait: nam minimè laborũ eſt tolerans, quippe me ſi ꝟellet oſculari, omnium hoc exercitiorum ipſi loco foret. Huiuſmodi quædam partim ridicula partim ſeria tum dicebantur in tabernaculo, tum gerebantur. Tamdẽ quũ tertias libationes abſoluiſſent, & à Dijs fauſta felicia; precati eſſent: contubernium cum cubili commutarunt. Poſtridie Cyrus militibus uniuerſis cõuocatis, huiuſmodi orationẽ habuit: Prope, amici, à conflictu abſumus: quippe quòd hoſtes aduenient. Sunt autẽ ꝟnius ꝟictoriæ præmia nos quidem ſi ꝟicerimus, tum hoſtes noſtros fore, tum hoſtium bona ꝟniuerſa nemini nõ patet. Sin ipſi ꝟincamur,* ⌈ *nam & hoc indicari ſemper oportet* ⌋ *itidem noſtra qui ꝟicti erimus, bona omnia uictoribus ꝟt præmia propoſita eſſe putate. Sic ergo ꝟobis eſt exiſtimandum, homines belli ſocietate iunctos, ſi apud ſeſe ſinguli ſtatuãt, res minimè ſucceſſuras, niſi quiſq; ſuo loco ſit alacer: multa citò præclaraq; geſturos. Quippe à quib. nihil eorum, quæ peragenda ſunt, per ſecordiam negligatur. Quum verò quiſq; cogitat, alium fore qui rem gerat ac pugnet, ꝟtut ipſe ſegniter agat: tum verò ſcire ꝟos ꝟolo, huiuſmodi hominibus ꝟniuerſis omnia aduerſa ſubeunda ꝟenire. Atque hoc ipſum Dei quodam modo ꝟoluntate accidit. Is enim illis, qui ſibi labores ad apiſcendum optima quæq; nolunt imperare, tribuit alios, qui imperẽt. Quapropter aliquis heic iam ſurgat, deq; hoc ipſo ꝟerba faciat:*

Cyrus iterũ ferijs iocos miſcet.

Deformis cuiuſdã hominis induſtria.

Cyri oratio.

" Vtro modo futurũ existimet, ut magis uirtuti colẽdæ
" nosmet demus: an ne si qui plurimum laboris pericu
" lorumq3 suscipere velit, plurimũ etiam honoris con-
" sequatur: an verò, si nihil referre sciamus, etiãsi quis
" ignauus fuerit, quũ omnes eodem modo æqualia cõ-
" sequuturi simus. Heic vnus ex homotimis Chrysan-
Chrysantæ oratio. " tas surgens, visu neq3 magnus neq3 robustus, sed ex-
" cellente vir prudentia, in hunc modũ loquutus est:
" Ego verò te, Cyre, arbitror (ait) de hoc ad nos retulis
" se, non quòd apud animũ existimares æqualia fortib.
" ignauisq3 deberi: sed vti periculum faceres, an ne sit
" quisquam, qui declarare velit hoc esse se animo, vt
" tametsi nihil ipse præclarè faciat, parem tamẽ ex ijs
" fructum capiat, quæ aliorum virtute parta sint. At
" ego neq3 pedibus sum celer, neq3 manibus valeo: &
" intelligo fore vt propter ea quæ meo corpore geram,
" neq3 primus, neq3 secũdus, neq3 etiam millesimus, vt
" arbitror, immò ne quidẽ ex decem millibus vnus for
" tasse iudicer. Sed tamen hoc quoq3 certò scio, fore
" vt si homines ualẽtes totis virib. res aggressi fuerint,
" etiã ipse boni alicuius in partẽ veniam, quantũ qui-
" dem iure merebor. Sin et desides nihil effecturi sunt,
" & fortes ac valentes minus alacres erũt: vereor, in-
" quit, ne potius alterius alicuius rei, quàm boni futu-
" rus sim particeps, & quidẽ amplioris eius partem cõ-
" sequuturus, quàm ipse velim. Hunc in modũ Chry-
Oratio Pheraulæ. " santas quum loquutus esset, Pheraulas Persa post eũ
" surrexit, homo plebeius, Cyro quodã modo inde à pa
" tria familiaris et acceptus, corpore non inelegãs, ani-
" mo strenuum hominem præ se ferens: atq3 is orationẽ
" hanc habuit: Equidẽ Cyre, ac vos Persæ quotquot a-
" destis, existimo nos omnes ex æquo ad virtutis certa
" men cõtendere. Video enim consimili nos vniuersos
" alimẽto curare corpora, & vniuersos ad congressus
" familiares ex æquo admissos esse, et eadẽ nobis omni-
" bus esse proposita virtutis & honesti decora. Nã ijs
" paredũ esse, qui cum imperio sunt, generatim ad uni-
" uersos pertinet, et quisquis hoc sine recusatione in o-
" culis omniũ præstat, hunc ornari à Cyro video. Itidẽ
" fortiter aduersus hostẽ se gerere, nõ huic conuenit, illi
" nõ: sed est iam antè iudicatũ, cuius hoc honestissimũ
Pugnandi ratione natũrã primum ostendisse. " esse. At nunc, ait, etiã pugna nobis est demonstrata,
" quam homines ego vniuersos à natura nosse video,
" quemadmodũ & aliorũ animalium quælibet aliquã
" pugnã norunt, quã non aliunde, atq3 ab ipsa natura
" didicerũt. Verbi gratia, bos cornu ferire nouit, equus
" vngula, canis ore, dente aper. Atq3 etiã omnia hæc a-
" nimalia cauere sibi ab ijs norunt, à quib. est cauendũ
" maximè, tametsi nullũ vmquã ad magistrũ itarint.
" Ego etiam statim à puero noramaliquid ei obijcere,
" à quo cæsum iri me putabam: ac si nihil aliud habe-
" bam, protensis manibus cædentem quantum pote-
" ram impediebam: atq3 hoc non faciebam doctus, sed
" etiã ea ipsa de caussa cædebar, si quid opponerẽ. Gla-
" dium quidẽ continuò, quũ puer admodum essem, vbicumq3 viderẽ rapiebã, doctus à nemine quo pacto sit prehenden-

τούτου, ὡστόρως αὖ πλὼ ἀρετῶ ὄϊεται ἀσκεῖσθαι μᾶλλον παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλεῖστα καὶ καλὰ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τιμῆς τυγχάνειν, ἢ αὖ εἰδὼς ὅτι οὐδὲν διαφορᾷ κακὸν εἶναι· ὁμοίως γὰρ ἀνάξιος τῶν ἴσων τυγχάνει. οὕτω δὴ ἀνασὰς ὁ Χρυσάντας, εἷς τῶν ὁμοτίμων, ἀνὴρ οὔτε μέγας οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφόρων, ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλ' οἶμαι μέν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ διανοούμενόν σε ὡς δεῖ ἴσον τοῦ κακοὺς τοῖς ἀγαθοῖς ἔχειν, ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀπειρωμένους εἰ τις ἀρα ἔστι ἀνὴρ ὅστις ἐθελήσει ὑπομεῖξαι ἑαυτὸν ὡς δικαιοῦται μηδὲν κακὸν κἀγαθὸν ποιῶν, ἃ αν ἄλλοι τῇ ἀρετῇ κατασκέψωσι, τούτῳ ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ δέ, ἔφη, εἰμὶ μὲν ὅτε μὲν ταχὺς, ὅτε χρόνιος ἰσχυρός· γιγνώσκω δ' ὅτι οὐ ζῶν αὖ ἐγὼ ὧδ' ἐμῷ σώματι ποιήσω, ὃ τι αὖ κελεύσω ὅτε πρῶτος, οὔτε δεύτερος, οἷόμαι δὲ οὐδὲ χιλιοστὸς, ἴσως δ' οὐδὲ μυριοστός. ἀλλὰ σὺ ἐκεῖνο σαφῶς ἐπίσταμαι, ὅτι εἰ μὴ οἱ δικαίως ἐξεῤῥωμένως ἀπιλήφονται τῶν πεπραγμάτων, ἀγαθὸς πινός μοι μετέστω † μόριον οὐ αὖ δίκαιον ἢ εἰ δ' οἱ μὴ κακοὶ μηδ' οἱ ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ † δικαίως ἀθύμως ἔξουσι, δίδοικα, ἔφη, μὴ ἧττον πινὸς μᾶλλον ἢ τῶν ἀγαθῶν μισθὸν πλέον μέρος ἢ ἐγὼ βέλομαι. Χρυσάντας μὲν δὴ ὅτως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ φοραύλας πορφύρας ἔχων δημότην, Κύρῳ πως ἐπ οἴκοθεν σωτήρ τε καὶ ἀρέσκος ἀνὴρ, ὃ τε σῶμα ὄκνηρος ἀφυὴς, ὃ τε ψυχὴν ὀκνηρὸς ἀγενὴς αὖ δεῖ ἐοικὼς, μὴ ἐλέξε διάδε· Ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε μὴ ταὐτὸν οἱ πόντον πορφύραν, ἡγοῦμαι μὲν ἡμᾶς ὀκνηρὸν τὸν ἴσον νῦν ὁρμᾶσθαι ταύτας εἰς δ' αὖ νίκης ἔσθαι ἀγῶνίσασθαι πολὺ ἀρετῆς. ὁρῶ δ' ὁμοίας μὲν τροφῆς ταύτας ἡμᾶς δ' σῶμα ἀσκήσαντας, ὁμοίαν δ' ἰσωσίαν ταύτας ἀξιωμένους, τὰ δ' αὐτὰ καλὰ πᾶσιν ἡμῖν προκείμενα. τό, τε γε δὴ ἐς ἀρχὴν πειθαρχεῖν οἱ κοινῷ κεῖται, ὃ ὃς αὖ φανῇ ἧττον ἀπροφασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ πρὰ Κύρου ἡμῖν τυγχάνοντα· τό, τ' αὖ πρὸς τὸν πολεμίους ἄλκιμον εἶναι, τὸ δὲ μὴ πόνῳ κου, δὲ δ' ὅ, ἀλλὰ πᾶσι μὴ ἧττον προκεῖσθαι κάλλιστον εἶναι. † νῦν δὲ φημι ἡμῖν μὴ † δεῖσθαι μάχης, ἰδόντας ὁρῶ ταύτας αὐθρώπους φύσει ἀδιαμέτρους, ὥσπερ γε ὁ Μαζαῖος ἐπίσταταί ἵνα μάχῃ ἕκαστα, δὲ πῦ οἷός δ' μάθόντα ἢ πρὰ τὸν φύσεως· δι' ὁ βῦς κράτε πύθω, ὁ ἵππος ὠκύτητι, ὁ κύων σώματε, ὁ καρπὸς ὀδόντε. μὴ φυλάττεσθε δὲ, ἔφη, ἐπίστασθαι τοῦτα παῦ τι ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ, ὁ τοῦτα εἰς ὀδόντος διδασκάλου πώποτε φοιτήσαντα. καὶ ἐγὼ ἐκ παιδίου δὴ νῦν μὲν προβάλλεσθαι ἠπιάμην πρὸ τούτου ὅτῳ ὤμῳ πλησίασθαι, καὶ εἰ μὴ ἄλλο μηδὲν ἔσχιμι, τῷ χεῖρε προέχων, αἰεπόδιζον ὅ, τι ἠδυνάμην τὸν παίοντα. καὶ ὅτου ἐποίουν οὐ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παιόμενος εἰ προβαλοίμην. μάχαιράν γε μὲν δὴν παιδίον ὢν ἤρπαζον ὅπου ἴδοιμι, δὲ πῦ οἷός δὲ ἦσαν μαθὼν ὅπως δέοι λαμβάνειν [ὅλως * ἢ πρὰ τὴν φύσεως, ὡς ἐγὼ φημι. ἐκρίνων γοῦν καὶ ἔσχον κωλυόμενος, ὃ διδασκόμενος, ὥσπερ καὶ ἄλλα ὅσα ἃ ἐργόμενος καὶ ἔσθ' παρὸς καὶ ὑπὸ μητρὸς, ἔσθ' τὴν φύσεως πεφῆφθαι μάχαιραν ὁμολογῶ. καὶ ναὶ μὰ δία ἔπαιόν γε τῇ μαχαίρᾳ παῦ ὅτι διωκόμενος λανθάνειν. οὐ γὰρ μόνον φύσει ἦν, ὥσπερ τὸ βαδίζειν ἢ τρέχειν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ πρὸς † δ' ἀφυκνοῦσι ἔσθαι πρεῖν ἐδόκει μοι εἶναι. ἐπεὶ οὖν, ἔφη, αὖτη ἡ μάχη καταλέλειπται, οἳ ἢ προθυμίαν μᾶλλον ἢ τέχνης ὄργον ὄσι, πῶς ἡμῖν οὐχ ἥδέως πρὸς ἔσθ' ὁμοτίμους ἀγωνιστέον; ὅπου γε τὰ μὲν ἆθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα πόκηται, † πραβαλλόμενοι δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον ἰόντες, ἀλλ' οὗτοι μὲν ὠφιμον βίον, ὃ μόνῳ πῳ † ὃς βίον ἥδιστος, ὃς μόνῳ· ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον μέν, ἄπιμον δὲ, ὅσπερ οἶμαι χαλεπώτατον. † μᾶλιστα, ὦ ἀνδρες, ἔσχε με θυμῶς εἰς τὸν ἀτῶνα τὸν πρὸς τούσδε πορμᾷ, ὅτι Κῦρος ἔσται ὁ κείνως, ὃς ὀφθνῳ κείνῳ, ἀλλὰ σωτὴρ ἔσθ' ὁρκῳ λέγω, ἢ μὲν ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος, ὃς πινα ἂν ὁρᾷ ἀγαθοὺς, φιλεῖν οὐδὲν ἧττον ἑαυτῷ· τούτοις γοῦν ὁρῶ αὐτὸν ὅ, τι ἂν ἔχοι ἥδιον δίδοντα μᾶλλον ἢ αὐτὸν ἔχοντα. καί τοι, ἔφη, οἶδα ὅτι οὗτοι μέγα φρονοῦσιν, ὅτι πεπαίδευνται δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ πρὸς δίψος καὶ πρὸς ῥίγος καρτερεῖν, καικῶς εἰδότος ὅτι καὶ ταῦτα ἡμεῖς ἔσθ' κρείττονος διδασκάλου πεπαιδεύμεθα ἢ οὗτοι, οὐ γάρ ὅτι διδάσκαλος ταύτην οὐδεὶς κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἢ ἡμᾶς καὶ λίαν ἀκεκοῦσθαι ταῦτα ἐδίδαξε. καὶ πονεῖν μὲν οὗτοι δὴ τὰ ὅσπλα φορίοντος ἐμελέτων, ἃ ὅστι πᾶσιν αὐθρώποις δύσκολα ὡς αὖ δύφορώτατα εἴη· ἡμεῖς δέ γε, ἔφη, οἷ μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν ἰώμεθα. ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν τὸ τὴν ὅπλων φορήματα πᾶσιν ἀνθρώποις μᾶλλον ἐοικέναι ἢ φορτίοις. ὡς οἶμαι ἐμοί γε καὶ ἀγωνιουμένου, καὶ ὁπλίτης τις αὖ ὢν, κατὰ τὰς ἀξίας ὑμᾶσθαι ἀξιῶντος, οὕτως, ἔφη, ὦ Κῦρε, γίγνωσκε. καὶ ὑμῖν δέ, ὦ ἄνδρες δημόται, πάνυ ὁρμᾶσθαι εἰς ἔριν ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους τούσδε. νῦν γάρ, ἔφη, ἀνδρὸς εἰλημμένοι ἐσὶν οἱ δημόσιαν ἀγωνίᾳ. φοραύλας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν· ἀνίσανδε δὲ καὶ ὄλλοι σολλοὶ ἑκατόρους συναγορεύοντος. ἔδοξε δ' οὖν κατὰ τὰς ἀξίας ἕκαστον ἡμᾶσθαι, Κύρους δὲ τὸν κείνοντα εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω προὐκεχωρήκεσαν. ἐκαλεῖτε δ' ὠδὶ δεῖπνον ὁ Κῦρος καὶ ὅλλω ποτὲ ταξίας (ὡ ζεῦ ταξιάρχῳ· † ἰδὼν δ' αὐτὸν τοῦ μὲν ἡμίσεις τῆν αὐδρῶν τῆς τάξεως αὐτὰ πάξαντα ἑκατόρωθεν εἰς ἐμβολὰ, θώρακας μὲν δὴ ἀμφοτέρους ἐζωντας καὶ γέρρα οἱ ταῖς ἀριστεραῖς· εἰς δὲ τὰς δεξιὰς ναρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε, ζῖς δ' ἑτέροις ἔπον, ὅπ βάλλῳ δεήσοι αἰωρεμένας ταῖς βώλοις. ἐπεὶ δὲ πλεονθυασμένοι οὕτως ἔστηκεν, ἐσήμηνεν αὐτοῖς μαχεῖσθαι. οἱ ταῦτα δὴ οἱ μὲν ἔβαλλον ταῖς βώλοις, καὶ ἔστιν οἳ ἐτύγχανον Ⓒ ξωραϊκὸν Ⓒ γέρρον, οἱ δὲ Ⓒ μηρὸν ἢ κνημῖδος· ἐπεὶ

prehendendus, extraquàm à natura, vt equidẽ cen-
seo. Nimirum hoc quoq3 faciebam, quum facere uide-
rer, nõ docerer: quemadmodũ & alia quædam sunt,
quæ patre matreq3 vetantibus, facere tamen à natu-
ra cogebar. Ac gladio sanè, ita me Iupiter amet, cæde-
bã quidquid clanculum poterã. Non enim in hoc na
turæ ductũ modò sequebar, sicut in interessu cursuq3:
sed præter quàm quod ingenitũ erat, etiã voluptas mi
hi factum videbatur. Quãdo igitur hæc uobis pugna
relinquitur, in qua plus alacritas quàm ars effectura
est: quid ni iucunde aduersus homotimos certamen
suscipiamus, quum paria fortitudinis præmia sint vo-
tris q3 proposita, & à nobis tamen haud quaquam pa-
ria sciamus in discrimen poni? Nimirum ab illis vitã
honoratã, quæ vna est omnium iucundissima: à no-
bis verò laboriosam quidem illã, sed honorũ expertẽ,
quam equidem molestissimam duco. Maximè autẽ,
commilitones, hoc me ad suscipiendum alacriter ad-
uersus hosce certamen excitat, quòd Cyrum habitu-
ri iudicem sumus, ab omni alienum inuidia, quẽ ego
iuratus aio, verè mihi videri, quoscumq3 fortiter ge-
rere se animaduertat, nihilo minus quàm se ipsum di
ligere. Nam equidem eum video quidquid habet, iu-
cundus his ipsis dare, quàm sibi retinere. At enim ho-
motimos non ignoro elatis esse animis, quòd instituti
sint ad famem, sitim, frigus tolerandum: quũ ipsis
parum compertum sit, nos eadẽ à magistro etiã me-
liore, quàm ipsos, didicisse. Nullus enim magister in
his melior est necessitate, quæ nos hæc vt accuratè ad
modum discueremus, docuit. Hi se ad labores cõsuefa-
ciebãt ferendis armis, quæ omnes homines eiusmodi
excogitarũt, vt gestatu quàm cõmodissima sint: nos
sub magnis onerib. et incedere cogebamur, & curre
re: vt ea mihi quidẽ armorũ gestamina similiora vi-
deantur alis, quàm onerib. Quamobrẽ, Cyre, me scito
et certaturũ, et (qualis qualis tamdẽ sum) vt ex digni
tate præmijs orner, postulaturũ. Vos quoq3, plebei, hor
tor ad pugnã hãc aduersus institutos hosce magna cõ
tentione suscipiendã. Nimirum nunc hi homines in
hoc cũ nobis plebeis certamine capti sunt. In hãc qui
dẽ sententiã Pheraulas loquutus est. Surrexerunt aũt
et cõplures alij, qui amborum orationẽ cõprobabãt.
Itaq3 decretum est, quemq3 ornãdum ex dignitate, iu
dicium q3 Cyro permittendum esse. Atq3 hæc sanè in
hunc modum cesserunt. Cyrus autem aliquando to-
tum etiã ordinẽ vnà cum eiusdẽ ductore inuitabat,
quum videret eum diuisum duas in partes ordinẽ v-
trimq3 sibi ex aduerso ad cõflictum instruere, gestãti
bus vtriusq3 thoraces, & crates in manib. sinistris. In
dextras verò manus parti dimidiæ crassas ferulas tra
debat, reliquis significans glebis sublatis ad iactũ vtẽ-
dũ esse. Hoc modo instructi quũ starẽt, prælio signũ
dabat. Ibi tum pars altera glebas eiaculabatur, ac par
tim thoraces crates q3 feriebat, partim femur et ocreas.

Cyrus ordinẽ instituit cum ordine toto inuitat.

Quũ aũt illi, quibus erãt ferulæ, propiusacceſsiſſent: alijs femora, manus alijs, & alijs itẽ ſuras, ac ſi qui ad glebas ſe deorſum inflexiſſent, tam colla quàm terga cædebãt. Deniq; ferularũ geſtatores actos in fugã aduerſarios perſequebãtur, & multo cũ riſu ludoque feriebant. Enimuerò & alij ſumtis ipſi quoq; viciſsim ferulis, eadẽ in illos, qui pugnabãt glebarũ iactu, perpetrabãt. Cyrus aũt quum centurionis ſollertiã, tum obœdientiã militũ admiratus, quòd ſimul & exercerentur, et animarentur, atq; etiã quòd arma Perſica imitati qui eſſent, vincerent: his ergo delectatus, ad cœnã eos inuitat. Quũque in tabernaculo quoſdã ipſorũ videret, quorum alij tibia, manus alij obligata foret: quid ipſis accidiſſet, rogabat. Illi ſe glebis læſos aiebãt. Et Cyro iterũ quærente, vtrũ poſtquã cõgreſſieſſent, an quũ abfuiſſent procul: reſpondebãt ferularũ geſtatores, tũ id ſe perpeſſos, quũ procul abeſſẽt. At quũ ventũ fuiſſet cominus, tum verò ludũ fuiſſe pulcerrimum. Heic cõtrà ferulis qui cæſi erãt, nõ ludũ ſibi videri clamabant, cominus feriri: ſimulq; plagas in manib. et ceruicib. atq; etiã in facie nõnulli oſtẽtabant, quas à ferularũ geſtatoribus accepiſſent. Ac tũ quidẽ, vt fieri conſueuit, ſeſe mutuò ridebant. Poſtridie verò totus cãpus hominibus hos imitantibus plenus erat: atq; adeò niſi quid rei magis ſeriæ tractarent, numquã non hoc ludo vtebãtur. Porrò quũ et alium quemdã centurionẽ aliquãdo cerneret, qui ordinem ſuũ à fluuio ſingillatim ad prandiũ ducebat, et quando tempeſtiuũ ei videbatur, poſteriorẽ manipulum, itemq; tertiũ & quartũ in frontẽ promouere iubebat. Quumq; iã in fronte primipili eſſent, mãdabat in binos explicatũ manipulum ducerẽt. Itaq; deinde decuriones in frontẽ ſuos promouebant. Rurſus quũ ipſi cõmodum viſum eſſet, imperabat in quaternos explicatum manipulum ducerent. Atq; ita quincuriones promouebant ſuos, vt in quaternos explicatus manipulus incederet. Poſtquam verò peruẽtum eſſet ad oſtium tabernaculi, mandans vt bini ſingillatim irent, manipulum primũ introducebat, & alterum iubebat hunc ponè ſubſequi, itidemq; tertio et quarto præcipiens, ducebat intrò: & hunc in modũ introductos in cœna diſcumbere volebat, ſicuti videlicet ingreſſi eſſẽt. Hũc ergo Cyrus admiratus ob mã ſuetudinẽ, & doctrinã, & diligentiã: vnà cum centurione ordinẽ ipſum inuitat. Heic quũ & alius quidam centurio vocatus ad cœnam adeſſet, Meũ verò, inquit, ordinẽ Cyre tuũ hoc ad tabernaculum non inuitas? atqui ad cœnam quum adeſt, hæc omnia facit, & vbi contuberniĳ finis eſt, extremus vltimi manipuli ductor ſuum manipulum educit, qui quidẽ poſtremos habet primo ad pugnã loco diſpoſitos: deinde poſt hos, qui alterum manipulum cogit: ſimiliq; ratione tertius & quartus: nimirum vt quum ab hoſtibus abducendi ſunt, quo pacto ſit abeundum, norint.

Alterius Cẽturionis ſollertia.

Tertij cẽturionis induſtria.

Ceterùm

ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, οἱ μὲν πρῶτοι ἔλεγον τὸν ἕπαιον τὴν μὲν μηρούς, τὴν δὲ χεῖρας, τὴν δὲ κνήμας, τὴν δὲ ὠθίνην πόντην τὴν διὰ βάλους, ἕπαιον δὲ τοὺς τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ τοὺς ἐφεδρεύοντες ἐδίωκον οἱ πρωτοσφενδόνοι, παίοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παιδιᾷ· οὐ μόνῳ γε μὴν οἱ ἕτεροι πάλιν λαβόντες τοὺς πρώτους, ταὐτὰ ἐποίουν τοῖς βάλοις βάλλοντας. ταῦτα δ' ἀγαθὸς ὁ Κῦρος, τῷ μὲν ταξιάρχου τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν δὲ τὴν πειθὼ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυμναζοντο, ἅμα δὲ διὰ μουσικῆς, ἅμα δὲ νίκων οἱ ἐνικῶντες τὴν τῶν σωφρόνων ὁπλίσει· τούτοις δ' ἡδεῖς ἐνόμιζέ τε διὰ δεῖπνου αὐτοὺς, καὶ οἱ τῇ σκηνῇ ἰδών τινας αὐτῶν διδεδεμένους ἐν μέν τινα † αὐτικνήμιον, ἐν δὲ χεῖρα, ἠρώτα τί πάθοιεν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι πληγεῖεν τοῖς βάλοις. ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα, πότερον ἐπεὶ ὅμοι ἐγένοντο, ἢ ὅτε πρὸ ἦλθον. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτε πρὸ ἦλθον. ἐπεὶ δὲ ὅμοι ἐγένοντο, πανδικεὶ ἔφασαν εἶναι κρατίστω οἱ πρωτοσφενδόνοι· οἱ δ' αὖ συγκεκυμμένοι τοῖς πρώτοις, αὐθέκαστον ὅτι οὐ σφίσιν δοκοίη παιδικὰ εἶναι τὸ ὁλόθυρον παίεσθαι, ἅμα δὲ ἐπεδείκνυσαν τὴν † πρωτοσφενδόνων τὰς πληγάς καὶ οὐ χροὶ καὶ οὐ τραχήλοις, οἵτινοι δὲ καὶ οὐ προσώποις. καὶ τότε μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλασεν ἐπ' ἀλλήλοις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ μεσοῦντος ἦν δ' ἐπὶ † πρωΐτην τοὺς μιμουμένων. καὶ ἀεὶ ὁπότε μὴ ἄλλο τι προυσταλάτορον προέροιεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο. ἄλλον δέ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν ἀφ' τοῦ ποταμοῦ διὰ † ἄλεος ἐφ' οὗ ὁρᾷ, καὶ ὁπότε δοκοίη αὐτῷ κοπιῶσα εἶναι, † πρὸς ἄγγελον τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον ὡσαύτως. ὅπως ὅταν δέῃ ἀπάγειν ἀφ' τοῦ πολεμίου, ἐπίσταιντο ὡς δεῖ ἀπιέναι.

ἐπαινύμενον

πρωΐζειν

παρῇσαν ὅτω δὴ οἱ πρωτάδαρχοι

ἀφιστάναι

ναι. ἐπειδὰν δὲ κατασῶμεν ἐς τὸν δρόμον οὗ δεῖ τε εἶναι παρεῖναι, ὅταν μὲν πρὸς ἕω ἴωμεν, ἐγὼ ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος, πρῶτος, κἀγὼ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τὴν † λοχαγῶν δεκάδες καὶ † πεμπάδες, ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἑσπέραν ἴωμεν, ὁ ἀγαγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγοῦνται. ἐγὼ μὲν τοι ὅμως πειράσομαι ὑστερῶ ἰόντι, ἵνα ἐπίζωνται μὴ ἔστ' ἂν ὦ ἀφηγεῖσθαι ὁμοίως πειρώμενοι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, ἦ καὶ ἀεὶ τῶτο ποιεῖτε; ὁ σωσικλῆς γε, ἔφη, καὶ δίπνοι ποιούμεθα νὴ δία. καλῶς γ' ποιεῖν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅπως τὰς τάξεις μελετᾶτε ἰὼν πρόσιόντος & ἀπιόντος, ἅμα δὲ ὅπως καὶ ἡμέρας μὴ νυκτὸς, ἅμα δὲ ὅπως τά τε σώματα ποιεῖ παρέντος ἀσκεῖτε, καὶ τὰς ψυχὰς † ὠφελεῖν διδάσκοντος. ἐπεὶ οὖν πάντα διαπονεῖτε, διαπονῶ ὑμῖν δίκαιον καὶ τὸν δυνοχίαν πρέχειν. μὰ δι', ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήτοι γε οἵ μοι ἡμέρας, εἰ μὴ καὶ διαπλᾶς τὰς νυκτός ἡμῖν πρέξῃς. καὶ τότε μὲν [δὴ * οὕτω διετέλεσε τὸ σκηνῆς ἐποιήσαντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος ἐκάλεσε ταύτῃ τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθανόμενοι δὲ τοῦτο καὶ οἱ ἄλλοι, τοῖς ἀεὶ πάντοτε αὐτοῦ ἐμιμοῦντο. ἀγέτας δὲ τοῦ Κύρου πάντων ποιεῖν ὁπόσοις καὶ σὺν τάξιν, ἦλθε πρὸς Κυαξάρους ἄγγελος, λέγων ὅτι ἰνδῶν πρέσβεις πρεσβεύσασθαι ὡς σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. φόρῳ δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην πρὸς Κυαξάρους. βούλεται γάρ σε ὡς δυνατώτατα μὴ λαμπρότατα προσελθεῖν, ὡς ὁ ἁρμάτων τὴν ἰνδῶν ὅπως αὐ προσίῃς. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος πρῶτον μὲν τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ταξιάρχῳ εἰς μέτωπον σταθῆναι, ἐφ' οὗ ὁρῷντα ἑαυτόν· καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταὐτὰ † ταῦτα ποιῆσαι, καὶ διὰ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. οἱ δὲ πειθόμενοι ταχὺ μὲν τοι πρῶτον, ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποίουν· οἱ ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένοντο & μὲν μέτωπον ὅλῃ σταυσίων (τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι) & δὲ βάθος ἐφ' ἑκατόν. ἐπεὶ δὲ κατέστησαν, ἔπεσθαι ἐκέλευσεν ὡς αὖ & ἦλθον. © δὴ οὕτως ἡγεῖτο. ἐπεὶ δὲ κατανόησε τὴν ἀγυιὰν τὴν πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσαν σαφεστάτην οὖσαν ἅμα ὡς ὄλῃ μετώπου πάντα ἰοῦσα, παραγγέλλας τὸν πρῶτον χιλιοστὺν ἕπεσθαι κατὰ χώραν, τὸν δευτέραν κατ' αὐτὴν ταύτης ἀκολουθεῖν ἔταξε. καὶ διαπαντὸς οὕτως αὐτὸς μὲν ἡγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δὲ ἄλλαι χιλιοστύες κατ' αὐτὴν ἐκάστη ὁῖς ἐμπεσοῦσαι ἕποντο. ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ὄλῃ τόμα τὰς ἀγυιὰς, ὅπως εἴπῃς ἀγνοίᾳ, σημαίνοιεν & δέοιτο ποιεῖν. ὡς δὲ ἀφίκοντο ὄλῃ τὰς Κυαξάρους θύρας, πρὸς ἄγγελε τῷ πρώτῳ ταξιάρχῳ τὴν τάξιν εἰς διάδεκα ταπεινὸς βαθὸς, τῶν δὲ διαδεκαρχᾶς αὖ μετώπῳ καθίσαι πρὸ & βασίλειον. καὶ τῷ δευτέρῳ ταὐτὰ ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, νὴ διαπαντὸς ὅτως. οἱ μὲν ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δ' εἰσῆλθε πρὸς τὸν Κυαξάρην αὖ τὴν

κερῶν διπλάδ. πεντάδας

Cæterũ vbi ad curſum conſiſtimus, itinere noſmet exercituri: ſi quidẽ aurorã verſus incedimus, ipſe ſum ductor, et primus manipulus locũ primũ habet, alter itidẽ ſuum, & tertius, et quartus, ac manipulorũ etiã decuriæ quincuriæq;, donec ipſe iubeo. Quum verò verſus occidentẽ Solẽ tendimus, tum qui vltimum agmẽ cogit, et cũ eo poſtremi primo loco ducũt: ac nihilo minus mihi, qui vltimus ſum, parẽt: vt & ſequi et præcedere pari cum obœdietia cõſueſcãt. Et Cyrus: Hoccine ſemper, ait, facitis? Verò per Iouẽ, reſpondit ille, quoties quidẽ cœnamus. Vos igitur, inquit, inuito, partim quòd et in redeũdo et in abeundo ſtudioſè ſeruatis ordines, partim quòd illud et interdiu et noctu facitis, partim quòd & corpora faciundis itineribus exercetis, & animos docẽdo meliores redditis. Et Verò quum omnia duplicatò faciatis, æquũ eſt vobis etiã duplex epulum præberi. Minimè per Iouẽ, ait centurio, vno quidẽ die: niſi ſi nobis duplices etiã vẽtres ſuppeditabis. Ac tum quidem hoc pacto cõtubernio huic eſt finis impoſitus. Cyrus verò illũ ordinẽ, quẽadmodum dixerat, et poſtridiè, et ſequẽti etiã hũc die vocauit. Quæ quum et ceteri animaduerterẽt, vniuerſi deinceps hos imitabãtur. Quum autẽ Cyrus aliquãdo militẽ vniuerſum in armis luſtraret & inſtrueret, venit ab Cyaxare nuntius, qui diceret ab Indis legatos adeſſe: iubere Cyaxarẽ quãprimùm ad ſe veniret. Quin & ſtolã, inquit, pulcerrimam ab Cyaxare tibi fero. Cupit enim te quam ornatiſſimè & splendidiſſimeq; uenire, quippe quem, ad ſe venientem Indi ſint ſpectaturi. Quæ quum Cyrus audiſſet, centurioni primo, qui erat inſtructus, mandat vt conſiſtens ipſe ad dexteram, ſingillatim ductum ordinem in fronte collocaret: eademq; ſecundo vti denuntiaret, imperat, atq; adeò per omnes ſimiliter vt diuulgaretur, iubet. Illi dicto audientes & denuntiabant hæc celeriter, & celeriter denuntiata faciebant: breuiq; tempore frons ad ducentos, (tot enim ductores ordinũ erant) altitudo ad centum habuit. Quumq; iam ita diſpoſiti eſſent, ſequi eos iuſſit ita vt ipſe præcederet, & mox toto curſu præcedebat. Quia verò viam ducentem ad regiam arctiorem animaduerterebat eſſe, quàm vt omnes in fronte progredi poſſent: iuſſo ordine millenario primo ſequi loco ſuo, alterum ſequi hunc ponè mãdat. Atq; hoc modo ſemper ipſe præcedebat, minimè interquieſcẽs: & ordines millenarij ſinguli anteriores ponè ſequebantur. Præterea miniſtros duos ad viæ aditum mittebat, qui factu quid opus eſſet, ignorantibus ſignificarent. Quum verò Cyaxaris ad fores peruentum eſſet, centurioni primo imperat, ſic ordinem inſtrueret, vt eius altitudo duodenos cõtineret: præfectos autem duodenũm militum propter regiã in frõte conſtitueret. Eadẽ ſecundo iubet imperari, et ſic deinceps omnibus. Atq; hæc illi ſanè faciebant. Cyrus aũt ipſe quũ ad Cyaxarẽ in ſta-

Inſignis Cyri ſollertia in excitãdis militum animis.

Cyaxares Cyrum ad ſe propter Indorum legatos arceſſit.

Cyri celeritas in ducendo exercitu.

instola Persica, minimè ornatu superbo cõtaminata, ingressus esset: Videns eũ Cyaxares, celeritate quidẽ delectabatur, ob stolæ verò vilitatem offensus: Quid hoc, inquit, est Cyre? cuiusmodi rẽ facis, qui habitu tali in conspectũ Indorũ venis? Ego verò te quàm splẽdidissimũ conspici volebã. Nã hoc ipsum ornamẽto mihi fuisset, si tu meæ sororis filius multo magnificentissimus visus esses. Et Cyrus ad hæc: Vtro te modo, inquit, magis ornasse mi Cyaxares: an'ne si purpura indutus sumtis armillis, torquatus etiam, tibi mandãti lentè paruissem: an nunc potius, quũ tali tantoq; stipatus exercitu celeriter adeò dicto sum audiens, honorandi tui studio, & sudore celeritatẽq; quũ ipse ornatus adsum, tũ te orno: & ceteros etiam adeò tibi obsequẽtes exhibeo? Hæc Cyrus vbi dixisset, uisus est Cyaxari rectè loquutus: itaq; mandatũ, vt Indi addu cerẽtur. Qui ingressi missos se ab rege Indorũ aiebãt, ac iussos rogare, quã nã ex re bellũ muicẽ sibi Medi et Assyrius facerẽt. Et te quidẽ postquã audissemus, mandauit vt ad Assyriũ profecti, de his ipsis ex illo quoq; percunctaremur. Deniq; vestrũ vtriq; exponeremus, dixisse regẽ Indorũ, se cõsiderato iure cum illo futurum, cui sit illata iniuria. Ad hæc Cyaxares: Me igitur, inquit, audite: nullã nos Assyrium iniuria adficimus. Quid ipse dicat, profecti ad eũ exquirite. Cyrus autẽ, qui præsens aderat, Cyaxarẽ interrogans: Num & ipse dicã, ait, quod sentio? Quũq; is iussisset, Vos igitur, inquit, Indorũ regi hæc nuntiate, nisi quid aliud Cyaxari videtur: dicere nos, si quid Assyrius se læsum à nobis aiat, quòd ipsum regẽ Indorum iudicẽ accipiamus. His auditis illi abierũt. Quumq; iã egressi essẽt, Cyrus ad Cyaxarẽ hoc vti sermone cepit: Equidẽ ad te sic veni, Cyaxares, vt multas & propriè meas pecunias è patria nõ haberem: quæcumq; verò mihi fuerunt, earũ paucæ admodũ reliquæ sunt, quippe qui eas in militem expenderim. Ac tu fortasse miraris, quo pacto eas expenderim, quũ tu militẽ alas. Verũ scire te volo, expensas à me alia ratione nulla esse, quàm tribuendis præmijs & largiendo, quoties militũ aliquẽ sum admiratus. Etenim mihi videtur, quũ omnes, quibus quis quocumq; tamdẽ in negotio velit adiutoribus vti, iucundius esse bene tam dicendo quàm faciẽdo excitari, quàm adficiendo molestia & cogẽdo: tum quos bellicis in rebus adiũgere quis sibi adiutores alacres velit, eos verò de mei quidẽ iudicij opinione, bonis omnino verbis et factis uenãdos esse. Amicos enim, non hostes oportet esse, qui nobiscum sine recusatione sint pugnaturi: quiq; nec imperatori secundis in reb. inuideat, nec sint in aduersis timidi. Hæc igitur ego quum animaduertã, pecunijs esse mihi pluribus opus puto. Verũ enimuerò ad te in omnib. respicere, quic̃sumtũ maximũ equidẽ facere sentio, esse mihi videtur absurdũ. Itaq; in commune spectandum utriq; arbitror, ut ne pecuniæ te deficiant.

Indorũ Regis legati audiuntur.

Cyri cum Cyaxare de conficiunda pecunia colloquium.

In quos usus pecunias Cyrus expendere cõsueuerit.

deficiant. Nã si harum tibi sit copia, scio mihi quoq; sumendi eas facultatem fore, quum opus erit: præsertim si in eiusmodi quẽdam vsum illas sumsero, in quẽ expensæ tibi quoq; maius commodum adferant. At nuper audire de te memini, Armenium te modò cõtemnere, quĩ hostes aduersum nos venire audiat, ac neq; copias mittere, neq; tributum debitum adferre. Nimirum, inquit, facit hæc ille mi Cyre: vt iam mihi sit dubium, vtrum melius fuerit bellum homini facere, ac vim adhibere: an magis profuerit in hoc quidem ipsum tempore missum facere, ne hunc etiam ceteris hostibus nostris adiungamus. Et Cyrus porrò interrogabat: Num verò munitis in locis habitant, an quæ adiri facilè possint? Nõ admodum, respondit Cyaxares, munitis in locis domus habent. Nam illam ego rem non neglexi. Sunt tamen montes, in quos si se recipiat, sic esse tutus possit, vt nec se ipsum statim hosti dedere, nec quæcumq; in illos subuexerit, necesse habeat: nisi quis eum diutius ibidem hærẽdo obsideat, quemadmodum meus pater olim factitauit. Heic Cyrus hæc verba subiecit: Si me voles mittere, tanta equitum manu mihi adiũcta, quanta tibi sufficturа videbitur: arbitror me, Dijs bene iuuantibus, effecturum, vt & copias mittat, & tributum pendat. Immò præter hæc spero confore, vt multo nobis, quàm nunc est, sit amicior. Et Cyaxares, Ego quoq; spero, inquit, lubentius illos ad te concessuros, quàm ad nos. Nam quosdam ex ipsius liberis tecum olim uenari consueuisse audio, qui fortassis ad te rursus accesserint. Eorum porrò si quos ceperis, omnia cõfici ex animi nostri sententia possint. Ergóne tibi cõducere uidetur, inquit Cyrus, ut hæc nostra consilia cælentur? Nimirum hoc pacto, ait Cyaxares, & facilius aliquẽ ipsorũ ceperimus: et si quis eos inuadat, minus paratos inuenerit. Et Cyrus, Audi igitur, inquit, an aliquid dicere tibi uidebor. Frequẽter ego cũ omnib. qui mecũ erãt Persis, propter limites tuæ Armeniorũq; regionis sum uenatus, atq; etiã aliquando quibusdã equitib. assumtis, quimihi ex Medis familiares erãt, sum eò profectus. Ergo minimè suspectus fueris, ait Cyaxares, si his cõsimilia instituеris. Sin multo maiores copiæ conspiciãtur, quàm quib. uti ad uenãdum solebas: tum verò res suspecta fuerit. Sedenim licet, inquit Cyrus, etiã heic causam quamdã nõ ineptã ad persuadẽdum prætexere, si quis istic enũtiet uelle me magnã uenationem instituere, et si palàm equites ego abs te petã. Perpulcrè dicis, inquit Cyaxares: atq; ego tibi non uolã præter modicos quosdam cõcedere, quasi qui ad castella regioni Assyriorum cõfinia sim ipse profecturus. Nã reuera decreui ad ea proficisci, ut quã munitissima reddã. Tu verò cũ copijs tuis ubi progressus fueris, ac iã biduũ uenãdo cõsumseris, mittã ego tibi et equitũ et peditum apud me collectorum quãtum satis fuerit: quib. tu acceptis rectà cõsẽdas.

Rario conficiundæ pecuniæ, si Armenius mutetur ob defectionem.

Consultatio Cyri & Cyaxaris de Armenio in ordinem rediigendo.

Ego verò reliquis cũ copijs quò propè à vobis absim enitar: vt sicubi opportunũ fuerit, cõspiciendum me præbeã. Hoc igitur modo Cyaxares cõtinuò & equites & pedites ad castella cogebat, atq; etiã currus cũ cõmeatu per eã viã, ad castella quæ duceret, præmittebat. Cyrus autẽ profectionis ergo sacrãrẽ faciebat, ac simul ad Cyaxarẽ mittẽs, equites iuniores ⌈dari sibi⌋ poscebat. Ille verò quum multi admodũ sequi vellẽt, paucos solum cõcesſit. Et Cyaxare iã cũ copijs equitũ peditũq; via, quæ ad castella ducebat, progreſſo: Cyro sacrificia de expeditione aduersus Armeniũ

Cyrus per simulationem uenationis Armeniũ inuadit.

ſuscipiẽda, fausta obtigerunt. Itaq; suos educit, quasi ad venandũ se parasset. Quumq; iã iter faceret, mox primo in agro lepus exsurgit, & aduolãs aquila dextra quũ leporẽ fugientẽ despexisset, & irruit et feriit eũ, raptũq; sustulit, ac proximũ in collẽ quũ deportasset, pro libidine præda est usa. Cyrus verò augurijs intuitus, delectatus est eo, Iouemq; Regẽ adorãs, ad eos qui aderãt, dixit: Venationẽ, amici, volente Deo felicẽ faustamq; instituimus. Quũ aũt ad fines peruentũ esſet, ſtatim more suo venabatur. Ac peditum quidẽ equitumq; vulgus in hoc erat, vt feras aduẽtu suo excitaret: optimi autẽ ex vtriſq; diuiſi, feras excitatas excipiebãt & persequebãtur. Itaq; multos et apros, et ceruos, et capreas, et ſilueſtres aſinos ceperunt. Sũt enim hac etiã tẽpeſtate illis in locis aſini ſilueſtres per

Singularis in fallẽdo industria.

multi. Deinde intermiſſa venatione, delatus ad Armeniorũ fines, cœnabat: ac poſtridie rurſum venabatur, eos ad mõtes accẽdens, quos ⌈accedere⌋ cupiebat. Heic rurſum venãdi finẽ faciens, cœnabat. Quũ autẽ perſentiſceret, exercitũ ab Cyaxare miſſum aduẽtare: clàm ad eos miſſo nuntio, vt ex interuallo duarũ ferè parasangarũ ab ſe abeſſẽt ac cœnarẽt, edixit. Prouidebat enim fore, vt hoc ipſum ad fallendũ aliquid cõduceret. Quã primũ uerò cœnaſſent, vt ipſorũ præfectus ad ſe ueniret, mãdauit. Itaq; cẽturiones ordinũ adeſſe iuſſi à cœna quũ aduenijſſent, in hunc modũ loquutus eſt: Antehac, amici, Armenius Cyaxari

Cyri oratio de ratione rei gerẽdæ.

et ſocietate iunctus fuit, & imperio ſubiectus. Nunc poſtquã hoſtes inaudijt aduẽtare, ſpreto Cyaxare neque copias nobis mittit, neq; tributũ perſoluit. Itaq; iã nobis hic uenãdus eſt, ſi quidẽ poterimus: ac mihi sanè res in hunc modũ gerẽda videtur. Tu Chryſanta, poſtquã ſomnũ ceperis, quãtũ moderatè ſatis erit, dimidiã Perſarũ, qui nobiſcũ ſunt, partẽ ſumito: viam mõtanã ingreditor, et mõtes occupato, ad quos eũ cõfugere aiunt, quũ aliquẽ metuit. Duces ipſe tibi dabo. Atq; hos ſanè mõtes etiã dẽſos ⌈ex arboribꝰ⌋ eſſe perhibẽt, vt ſpes ſit, minimè fore vt cõſpiciamini. Sed tamẽ ſi ante exercitum expeditos homines, qui & numero et veſtimentis ſint latronib. conſimiles, præmiſeris: hi ſi quoſdã in Armenios incidãt, partim eos cõprehenſos impediuerint ne quid enuntient: partim quos cõprehendere nequiuerint, procul arcendo, ne exercitum

καὶ αὐτὸς δὲ ἔχων τὴν ὅπλων δυνάμιν πορεύμενος μὴ πόσον ὑμῶν εἶναι, ἵνα ἔπου καιρὸς ἦν, ὑμῖν φανείλω. οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης δι' ἡσυχίας πρὸς τὰ φρούρια ἤθροιζεν ἱππέας τε καὶ πεζούς, καὶ ἅμα ἔξαγε δὲ σίτου πόρωσιν τῇ ὑδὶ τὰ φρούρια ὁδόν. ὁ δὲ Κῦρος ⌈διὰ ἡσυχίας⌋ ἐν ὑδίοις τὴν στρατείαν, καὶ ἅμα πέμπων ἤρετο ἂν Κυαξάρην ⌈ὑδί⌋ τῶν νεωτέρων ἱππέων. ὁ δὲ, πολλῶν βουλομένων ἕπεσθαι, ὃ πολλὰς ἔδωκεν αὐτῷ. †προσελαυνόντων δ' ἤδη τῶν Κυαξάρου σὺν δυνάμει καὶ πεζικῇ καὶ ἱππικῇ τὴν πρὸς τὰ φρούρια ὁδὸν, γίγνεται ⌈τῷ⌋ Κύρῳ τὰ ἱερὰ ὑδὶ ἐν ἀρίστοις ἰέναι καλά, © οὕτως ⌈ἀγάθ'⌋ ἦν· ὡς εἰς ἦμαρ πρόσκυσαμένῳ. πορευομένῳ δὲ αὐτῷ βύδους ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγὼς ἀεὶς δ' ὑδὶ πάμπολυ ἀὶ σὺν ὡς κατὰ δὲ τὸ λαγὼ φύγοντα, ὑδὶ φορόμενον ἔπαισέ τε αὐτὸν, καὶ σπαράσας ⌈ἔχῃρε, καὶ ἀποτευγκὼν ὑδὶ λόφον τινὰ ὑ πρόσω, ἐχάθητο τῇ ἄγρᾳ ὅ, τι ἤθελεν. ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον, ἥδη τε © προσεκύνησε δία βασίλεα, καὶ ἔπεσε πρὸς τὸν πρῶτον· ἡ μὲν ἦρα καλὴ ἔστω, ὦ ἄνδρες, ὦ θεὸς θέλῃ. ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὁείοις ἐγένοντο, βύθους ὥσπερ εἰώθει ἐθήρα· καὶ ὃ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ὥρμησεν ὡς ὑδιόντας τὰ θηρία ⌈διαπαύσων⌋· οἱ δὲ ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέσχιζον, ἵνα τὰ αἰσθόμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον, καὶ ἤρουν πολλὰς καὶ σὺς καὶ ἐλάφους καὶ δορκάδας, καὶ ὄνους ἀγελαίους· πολλοὶ γὰρ καὶ τούτοις τοῖς τόποις ὄνοι καὶ νῦν ἔτι γίγνονται. ἐπεὶ δ' ἔλαβεν τὰ ἦμαρ, προσμίξας πρὸς τὰ ὅρια τῆς ἀρμενίων ἐδάφους ⌈ἐποιήσατο⌋· ἵνα τῇ ὑστεραίᾳ αὖθις ἐθήρα, προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη ὧν ὡρέγετο. ἐπεὶ δ' αὖ ἔλαβεν, ἐδείπνοποιεῖτο. ⌈ὁ δὲ⌋ πρὸ Κυαξάρους στρατόμα ὡς ἤκουεν προσιόν, ⌈ἔστι πέμψας πρὸς αὐτὸν, ἔπεμπε ἀπέλεγε αὐτῷ δείπνοποιεῖσθαι ὡς δύο πρασσάγγας, ⌈ὅτου πεζῶν ὡς συμβαλεῖν πρὸς ⌈ἀγαθάν⌋. ἐπεὶ δὲ δεῖπνήσειεν, ἔπεμπε ⌈ὁ⌋ ἀρχιζύλας αὐτὸν πρᾶναι πρὸς αὐτόν. μετὰ δὲ δεῖπνον ⌈ὁ⌋ ταξιάρχους ἐκάλεσε· ἐπεὶ δὲ πάντες ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ὁ ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμμαχος ⌈ὢν⌋ καὶ ὑπήκοος Κυαξάρεϊ· νῦν δ', ὡς ⌈ἀγαθὸν⌋ τὸν πολεμίους ὑδιόντας, καταφρονεῖ, καὶ οὔτε στρατόμα πέμπει †ἡμῖν, οὔτε σῖτον ἀποδίδωσι· νῦν οὖν ⌈ὅτου δεῖ ἡμᾶς ἐθήρᾶσι⌋ μὲν ὑμῖν ὑμῖν ὡρμήθη. ⌈δεῦτε μοι οὖν δεῦρο⌋, ἔφη, ⌈ποιεῖν· σὺ μὲν, ὦ Χρυσάντα, ἐπειδὰν ἀποκοιμηθῇς ὅσον μέτειον, λάβε τὸν ἡμίσεις πρῶτον τῶν σαυτοῦ ἡμῖν· ἴθι τὸν ὀρεινὸν, καὶ κατάλαβε τὸ ὄρος ἐς ὃ φασὶν αὖθις † ὅταν τινὰ φοβηθῇ κατασφύγῃ. ἡγεμόνας δὲ ⌈ὅταν τι φοβῇ⌋ ⌈οἱ⌋ ἐγὼ δώσω. φασὶ μὲν οὖν καὶ σφεῖς ταῦτα τὸ ὄρος εἶναι, ὡς ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως ⌈ἐὰν⌋ προσπίπτῃς πρὸ τῶν στρατόμαζος δύζωνος αὖθρους, λῃστὰς ἐοικότας. © δὲ πλῆθος © τὰς τολὰς, ⌈ὅτοι αὖ ⌈οἱ, εἴ ποτε ⌈ὦν⌋ τυγχάνοιεν τὴν ἀρμενίαν, ὃς μὲν αὖ συλλαμβάνοντος αὐτὴν κωλύοιεν τὴν ἀγγελίαν, οὓς δὲ μὴ δύναιντο λαμβάνειν, ἀρθόβουτος αὖ ἐμποδὼν γίγνοιντο τῷ μὴ ὀρᾶν αὐτόν· δι' ὅλου στράτευμα, ἀλλ' ὡς πολὺ κλοπῶν βαλλόμενοι. © σὺ μὲν, ἔφη, ⌈ὅτω ποιῇ⌋· ἐγὼ ⌈ἅμα τῇ ἡμέρᾳ σὺν ἡμίσεσι μὲν τῶν πεζῶν ἕξων, ἅπαντας δὲ σὺν ἱππέας, πορεύομαι⌋ ὅθι τὸν πεδίον βύδους πρὸς τὰ βασίλεα. © ὧδε μὲν αὖ ⌈ἔχειν⌋, ⌈ἴλαν ὅπου μάχεσθαι δέησει· ὧδε δ' αὖ ⌈ἔχειν⌋ τὸν πεδίον, ⌈ἴλαν ὅπου μεταθεῖν δέησει· ὧδε δ' ἐς τὰ ὄρη φύγῃ, αὐτοῦ ⌈ἅπτεσθαι⌋, ⌈ἔφη, σὸν ὄχλον μηδένα ἀφιέναι τῷ πρός σε ἀφικνουμένων. νόμιζε δ' ὥσπερ αὖ ⌈ἡμᾶς⌋ μὲν τῶν ὑδὶ ⌈ζητοῦντας ⌈ἐσεσθαι, *σὲ δ' ⌈τὸν ὑδὶ τοῖς αὖ⌋κιοῖ. μέμνησο δὲ ἐκεῖνο, ὅπ φθαίνῃ δὲ ⌈ἀφαγμένους τῶν πόρους πεῖν κινεῖσθαι τὴν ἦμαν. καὶ λελήθοιαι δὲ † δὲ τῶν ὑδὶ τόποις τεταγμένος, εἰ μέλλοσι μὴ ἀκριβὲς φὴν τὰ προσφερόμενα. μὴ μόνοι, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ὅτως ⌈ὦν⌋ ποιῇ, ὥσπερ οἵοτε δεῖ τὴν φιλοθηρείαν· πολλάκις γὰρ ὅλην τὴν νύκτα † ἄϋπνος μεταμιστόνη· ἀλλὰ νῦν ⌈ἐάσαι χρὴ τῶν αὖσραν τὸ μέτειον ἀκριβιμηδὲν⌋, ὡς ⌈ἂν⌋ ὀλιώτη † ὑπνομαχέιν. μηδὲ γε σὺ, ὅπ ⌈ἂν⌋ ἔχῃ ἡγεμόνας ἔχων αὐθρώπους πολεμίους ἀνὰ τὰ ὄρη, ἀλλ' ὅπη ⌈ἂν τὰ θηρία ὑφηγῆται, † τούτῃ μεταθεῖς, μήποι ⌈ἡ νῦν ὅτω τὰ δύσβατα πορεύῃ, ἀλλὰ κέλευε σὺν τῶν ἡγεμόνας, ⌈ἐὰν μὲν ⌈ἀνύειν πολὺ ἐλάττων ἡ ὁδὸς ἦ, πῇ ⌈ἐάσω ἡγεῖσθαι. στρατιᾷ γὰρ ἡ ῥᾴστη τάξις. μηδὲ γε ὅπ σὺ ἐθήρᾳ πρέχῃ αὐτὰ τὰ ὄρη, μή σοι δεύμω ἡνίκα, ἀλλ' ὡς ⌈ἂν δύνηται σοι ὁ στρατὸς ἕπεσθαι, ⌈ὡς μέσῳ τῆς ⌈ἀσφαλοῦς ἡγοῦ. ἀγαθὸν δὲ ἡ τῶν δυνατωτάτων καὶ προθύμων ⌈ἀμείνονται⌋ τοὺς ἄνευ οἵοτε πάνυ λύεσθαι· ⌈ἐπειδὰν δὲ πρέλθῃ τὸ πόρω προξωπηκὸν εἰς τὸ ⌈ἀσφαλὲς, ⌈αὐτὰς πρὰ τοῦ βαδίζοντας πρέζοντας ὁρᾶσθαι. χρυσάντας μὴ δὴ ⌈ταῦτα ἀκούσας, ἡ ὑδὶ γαυρωθεὶς τῇ αὐτολῇ Κύρῳ, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας, ἀπελθὼν, καὶ πάγγελας ἃ ἔδῃ τοῖς ⌈ἀμείνοσι πορεύεσθαι, αὖεπαύσω. ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθη ⌈ὅσον ἐδόκει μέτειον εἶναι, ἐπορεύσω ὑδὶ τὰ ὄρη· Κῦρος δὲ, ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένσο, ἄγγελον πρὸς ⌈τὸν ἀρμένιον, πρόσπων αὐτῷ λέγῃν ὧδε· Κῦρος, ὦ ἀρμένιε, κελεύει ⌈ὅτω ποιεῖν σε, ὅπως ὡς τάχιστα ἔχων ἀπίῃς © ⌈τὸν ἀσμὸν καὶ τὸ στρατόμα. ⌈ὡ δ' ὁρᾶτε ὅπτε ἐμὶ, λέγε τὰ λαθῆ, ⌈ὅπ ὑδὶ τοῖς ὁείοις. ⌈ὡ δ' ὁρᾶτε ἐ καὶ αὐτὸς ὁρᾶσθαι, λέγε κἀνταῦθα τὰ λαθῆ, ⌈ὅπ ⌈ἀκοῖσθα. ⌈ὡ δὲ ὁπόθι ⌈ἐσομὶ ⌈σωσθάνηται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν. ⌈ὃν μὲν δὴ ἄγγελον ὑδὶ ⌈ἐέλας ταῦτα ⌈ἐστεμῆε, νομίζων φιλικώτερον εἶναι ὅτως ⌈ἢ μὴ προφπόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ σὺν τὰ ξαλμὸν ⌈ἔᾶειτον καὶ πρὸς ⌈ὃ αὐὑφν τῷ ὁδὸν καὶ πρὸς ⌈ὃ μαχεσθαι, ⌈εἴπ δ' ⌈ἐοι, ⌈ἐπορεύσο. πρόεπε δὲ τοῖς στρατιώτας μηδένα ἀδικεῖν, καὶ ⌈εἴ πις αρμενίων ⌈ὡ· αὐτυχαίοι, ⌈παῤῥεῖν τε πάγγελλφ, © ἀγοραὶ ⌈ὃν βαλόμενον ἄγῃν ὅπτε αὖ ⌈ὦσιν, ⌈εἴ πις σιπία ⌈ἢ ⌈ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενοι.

ΞΕΝΟ-

exercitũ omnẽ videãt, obſtiterint: adeoq; de vobis tamquã furib. conſultauerint. Ac tu quidem ita facito. Ego verò quamprimum illuxerit, cum altera peditum parte dimidia & vniuerſis equitibus itinere cãpeſtri ad regiam rectà proficiſcar. Tum ſi quidem nobis oppoſuerit ſeſe, planum eſt neceſſariò pugnã cõſerendã eſſe: ſin excedat è planicie, curſu nobis perſequendũ eſſe patet: ſin deniq; ad mõtes fugiat, heic ſcilicet, inquit, tui muneris fuerit, neminẽ eorũ, ad te qui 10 *peruenĩet, dimittere. Perinde ſcilicet exiſtimabis, atque in venatione, nos quidẽ eos fore, qui indagabũt: te aũt illum, qui ſit ad plagas. Quamobrẽ memineris obſtruenda prius eſſe itinera, quàm uenationis initiũ fiat. Quin & occulti ſint neceſſe eſt, quicumq; ad ea collocati fuerint, ſi quidẽ ad ſe procurrẽtes feras auerti nolint. Tu tamen mi Chryſanta, inquit, ita iã ne feceris, quẽadmodũ nõnumquã venandi ſtudio facere cõſueuiſti. Nã inſomnis totã ſæpe noctẽ in negotio exigis. At nunc militi modicè decumbendi facultas eſt* 20 *concedẽda, ut ne ſomni ſint expertes. Neq; uerò, quia tu montes pererras, etiãſi neminẽ hominũ ducẽ itineris habeas, ſequi doctus quacumq; feræ præceſſerint, iccirco nũc etiã per loca penetratu difficilia ſic iter feceris: ſed impera ducibus, ut niſi quæ lõgè breuiſſima via fuerit, per facillimã ducãt. Nã exercitui uia facilima, celerrima eſt. Néue item, quia tu montes curſu peruagari es adſuefactus, iã quoq; currẽs præueris: ſed feſtinatione moderata præcedito, quo ſequi te poſſit exercitus. Etiã bonũ fuerit quoſdã ex valentiſſimis & alacribus hortari, vt quum deinde cornu illud proceſſerit, quod alios ad feſtinandũ excitare debet, omnes in eo milites collati ad gradatim incedentes, currere uideantur. Hæc quũ Chryſantas audiſſet, incenſo ex Cyri præceptione animo, duces itineris accipit, atq; abiens, quũ ijs qui profecturi cũ ipſo erãt, facienda imperaſſet, quieti ſe dedit. Quumq; decubuiſſent quantum ad mediocritatẽ ſatis ei uidebatur eſſe, ad mõtes iter faciebat. Cyrus autẽ quũ illuxiſſet, nuntium ad Armeniũ præmittebat, cui prius indicarat,* 40 *vt in hũc modũ hominẽ alloqueretur. Mãdat tibi Cyrus, Armenie, ut quamprimùm ad ipſum cũ tributo exercitũq; venias. Quòd ſi te roget vbi ſim, uera dicito, eſſe nimirũ me in finib. Sin roget, an et ipſe veniã: heic quoq; uera loquitor, id neſcire te. Sin quot numero ſimus quæret, iube tecum aliquẽ mittat, ac rem cognoſcat. Itaq; nuntio miſſo Cyrus hæc denuntiabat, quòd exiſtimaret hoc modo ſe humanius facturum, quàm ſi ad nõ præmonitũ cõtenderet. Ipſe uerò quãoptime quũ ad perficiẽdum iter, tum etiã ad pugnan-* 50 *dũ, ſi foret opus, inſtructis reb. pergebat: edicẽs militi, ne quẽ læderẽt, ac ſi quis in Armeniũ aliquẽ incidiſſet, eũ ut bono eſſe animo iuberet, atq; ut ad ea loca, quib. ipſi eſſent, res uenales qui uellẽt adueherent, ſiue quis eſculenta, ſiue potulenta uendere vellet.*

Cyrus ad Armenium nuntiũ mittit.

HISTORIAE XENOPHONTIS DE CYRI Persarum regis institutione,

LIBER TERTIVS.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ἱστορίαι,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΑΥΤΑΡ ὁ Κῦρος ἅμα μὲν ἐπορεύετο, ἅμα δὲ ἐσκόπει, εἴ τι ἐνδεὲς εἴη τῶν ἐπιτηδείων. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ πεδιάδι, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Μηδίᾳ, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Περσίδι, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Μηδίᾳ, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Περσίδι, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Μηδίᾳ, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Περσίδι, ἐνταῦθα δὴ ἐπεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν γυναικῶν.

ΜΕΝ δὴ Κῦρος ταῦτα ἐπορεύετο καὶ ἐσκόπει. ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τὸν ἄγγελον τὰ παρὰ τοῦ Κύρου, ἀγεσιλάγη, συνοικίας ὅτι ἀδικοῖτο καὶ τὴν οἰκίαν λέπουσι, καὶ δὴ τρωτὸν ἁ πέμπων. καὶ δὴ μέγιστον ἐφοβεῖτο, ὅτι ὀφλήσεσθαι ἔμελλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος, ὡς αὖ ἵνα νὰ ἀρμάχεσθαι εἴη. ἅτε ταῦτα δὴ τὰ τοῦτα ὀκνῶν, ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὸν αὐτοῦ στρατόν, ἅμα δ' ἔστεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σαβαρίαν καὶ τὰς γυναῖκας, τόν τε ἑαυτοῦ καὶ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ· μὴ κόσμον δὲ μὴ καταισκεύαζε τὸν στόλον ἀξίαν ζωγατέμπε, πέμπων δὲ ὡς αὐτοὺς αὐτὸς ἅμα μὲν κατασκευαζομένους ἔστεμπε τὴν πρόποι Κῦρον, ἅμα δὲ σωέταττε τοὺς παραγινομένους τὴν ἀρμενίαν. μὴ τάχ' ἂν πρῶτον ἄλλοι λέγοντος, ὅτι καὶ δὴ Γαῦτος* οὕτω ὁμοῦ· οὕτω δὴ ἀκόπ ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει. ὡς δὲ ἔδοξε θέσθαι αὐτὸν τοιαῦτα οἱ ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἡδὴ ἕκαστοι ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν, βουλόμενοι τὰ ὄντα ἐκποδὼν ποιεῖσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἑώρα ἀφειστήκοντα καὶ ἐλαυνόντων, ἐπὶ τὸ μεσαίτατον, ἐπαπέμπων ἔλεγεν, ὅτι οὐδενὶ πολέμιος εἴη τῶν μενόντων· εἰ δέ τινα φοβοῖντο λήθοιο, πρόνοιαν ὅτι ὡς πολεμίῳ χρήσοιο. οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, ἦσαν δὲ οἳ ὑπεχώρουν ἐπὶ τοῦ βασιλέως. ἐπεὶ δὲ οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ † προσιόντος ἐπὶ τὸν ὄχλον τοῦ ἀφικνεῖσθαι τε δύσις ἐποίουν, καὶ φθόγγος ἠλίσκοντο πολλοὶ αὐτῶν. τέλος † δὲ καὶ ὁ παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες ἐλάμβανον, καὶ τὰ χρήματα ὅσα ἐπὶ αὐτοῖς ἀγόμενα ἐτύγχανον. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὡς ἤσθετο τὰ γιγνόμενα, ἀχρεῖον τοῦ τρωποιτο, ἐπὶ λόφον τινὰ καταφύγε. ὁ δ' αὖ Κῦρος ταῦτα ἰδὼν, ἐπεὶ σατο τὸν λόφον τοῦ πρόποι στρατεύσαι, καὶ πρὸς χρυσῶν πέμπαν ἐπέλυε φυλακὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἦφε. τὰ μὲν δὴ στρατεύματα ἠθροίζετο τοῦ Κύρου, ὁ δὲ πέμπαν πρὸς τὸν ἀρμένιον κήρυκα, ἤρετο ὅδε· ἐπέμοι, ἔφη, ὦ ἀρμένιε, πότερα βούλῃ αὐτὸν μένων τοῦ λιμῷ καὶ τῇ δίψῃ μάχεσθαι, ἢ ἐς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς ἡμῖν ξαμάχεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ ἀρμένιος, ὅτι † οὐδετέροις βούλοιτο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κῦρος πέμπαν ἠρώτα. τί οὖν κάθηται αὐτόθι, καὶ οὐ καταβαίνῃς; ἀπεκρίνατο, ἔφη, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν. ἀλλ' οὐδὲν ἔφη ὁ Κῦρος, ἀπρεῖόν σε δέῃ. ἔξεστι γοῦν ἐκεῖ † δίκαιον καταβαίνῃν. † τίς δ', ἔφη, ὁ δίκαιος; † δικαιότατον δή ὅπου ὁ θεὸς ἔδωκε. ἐγὼ οὖν δίκαιος εἰμι χρήσασθαι ὅ, τι καὶ

ἐβούλετο. οὐκοῦν δὴ ὁ ἀρμένιος γνώσεσθαι ἔφη καταβαίνων, καὶ καταβαίνει· καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέσον καὶ κενὸν καὶ τὰ ἄλλα πάντα πρόσεσται τοῦτο δύσασθαι, ὁμοῦ δὴ πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν. οὐ τότῳ δὴ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτατος τοῦ παῖς τὸ ἀρμενίου Τιγράνης ἦλθ' ἀφ' ἡμέρας τινὸς πρόσω, ὃς δὴ σωτήρος ποτε ἐγεγένητο τῷ Κύρῳ· ἡ ὡς ἤκουσε τὰ γεγενημένα, δρόμῳ πορεύεται πρὸς τὸν Κῦρον ἅπαν ἐλαφρὸς ἔχων. ὡς δὲ εἶδε πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφοὺς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενημένους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐθαυμάσθη αὐτῷ, εἶπε δ' ὅτι ἐς καιρὸν ἥκοις, ὅπως σὺ τὴν δίκην ἀκούσῃς πρὸν τὸν ἀμφὶ τοῦ πατρός. καὶ δρόμῳ σωενάλει τόν τε τὴν πρῶτον καὶ τὸν τὴν μίδων· † πενάλη δ' ἔπος ἀρμενίων τὴν αὐτόμολον πρὸς τοῦ, μὴ τὰς γυναῖκας αὐτοῦ ἀμαχμάξεις πρὸς τοὺς ἀπάλαστον, ἀλλ' εἶα ἀκούειν. ὁπότε δ' καλῶς ἔχον. ἤρχετο τοῦ λόγου. Σ, ὦ ἀρμένιε, ἔφη, πρῶτον μὲν σὲ συμβουλεύω αὐτῇ δίκῃ ταλαπᾶν λέγειν, ἵνα σὺ γε ἀπῇ δ' ὀλιγιστόπαιδον. δ' γὰρ μοι δοκεῖς φαίνεσθαι εὐσεβὴς, ὅτι μὴ τῷ συγγνώμης τινὸς τυγχάνειν ἐμοῦ δοκῶν μάλιστα αὐθρώποις † γίγνεσθαι. ἔπειτα δὲ, ἔφη, ζωίσασι μοὶ Σοὶ * Σοὶ παῖδες Σὺ αἱ γυναῖκες κοῦται πάντα ὅσα ἔπραξας, Σ ἀρμενίων οἱ πρόντες· ἐγὼ δὲ αὐτὰ ἀνώντα σε ἄλλα ἢ τὰ γιγνόμενα λέγοντα, νομίσοι σε μὴ αὐτὸν καταδικάζειν σαυτῷ πάντα τὰ ἔργα τὰ παθεῖν, ἐγὼ παλαπὴ πύθωμαι. ἀλλ' ὁρᾶτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅ, τι βάλῃ, ὡς ταλαπᾶ ὁρᾶντος. τότε οὖν ἐγὼ δὴ ἐγένετο ὅ, τι βάλοι. λέγε δή μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς ποτε Ασυαλυᾷ τοῦ τ' ἐμῆς μητρὸς πατεῖ, Σ τοῖς ἄλλοις μήδυσιν; ἔφη. κρατηθεὶς δ' ὑπ' αὐτοῦ, ὡμολόγησας δασμὸν οἴσειν, μὴ συστρατεύεσθαι † ὅπερ ἐπαγγέλλοι, © ὁρύματα μὴ ἔξειν; ταῦτα δῆ τί ἔστι τὸ δασμὸν ἀπάγειν, ὅτε στράτευμα ἔστεμπας, ἐτείχιζόν τε τὰ † ὁρύματα; καὶ ὃς ἔφη, ἐλθυθερίας ἔστεθύμεν. καλὸν γάρ μοι † δοκεῖ εἶν © αὐτὸν ἐλθύθερον εἶν, μὴ παισὶν ἐλθυθερίαν καταλιπεῖν. καὶ γάρ ἐστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι ὅπως μή ποτε τῆς δουλοσύνης μέλλοι γεύσεσθαι. ταῦτα δὲ δὴ ἦ πολέμῳ κρατηθεὶς, ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τρόπου † δεσποτεύσας ἀχρεῖον ἑαυτὸν, ἄδικον σὺ † πρὸς τοῦ ἐπὶ τοῦτον ὡς ἀγαθὸν αὖσθαι καὶ καλὰ πεπόηντα τυχεῖν ὡς ἀδικοῦντα λαμβάνοι καλάζοις; καλάζω, ἔφη. ἐᾶς σὺ ἀδικεῖσθαι. λέγε δή σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, ἆρ' ἐκὼν ἐκόντα ἢ ἄκοντα; ἐκὼν ἔγωγε, ἔφη, ὅτι ἐκὼν ἐκόντα. ἀλλ' ἐκὼν ἐκόντα ἁμαρτὴν, τοῦτον ἐᾶς ἀζημίους, ἢ ἄλλους καζήσης αὐτ' αὐτούς; ἄλλους καζήσομαι, ἔφη. τί δὲ, ἦν χρήματα * ἔχῃ, ἐᾶς ἀπολουτεῖν, ἢ ἀφαιρούμενος, ἔφη, ἃ αὖ ἔλαβες τυχών; ἦν ἢ πρὸς ἀπολεμίους αὐτὸν γιγνώσκῃς ἀφιστάμενον, τί ποιεῖς; καταπαύω, ἔφη*. τί δ' ἐὰν ἐλεγχθέντα ὑπὸ φόνου, ἀχρεῖον ἦν ἀποκτείνῃς; ἀποκτείνω, ἔφη. τί δ' ἐὰν ἀποφεύγοντα ἴδῃς; καταλαμβά

quàm ueritatẽ fassus? Heic Armenij filius auditis hi
ſce tiara conciſa, peplos etiã diſcerpſit. Feminæ verò
ſublato eiulatu ſeſe lacerabant, quaſi & pater iã periſ
ſet, & actum de omnibus ipſis foret. Quibus Cyrus
indicto ſilentio, rurſus inquit: Eſtò ſanè, hæc iura tua
ſint Armenie. Nobis autem quid ex his faciundum
cõſulis? Tacebat Armenius, dubius ſecum an ne ſui
necandi conſilium Cyro daret, an ijs contraria doce-
ret, quæ ſe facere dixerat. At filius eius Tigranes Cy-
rum interrogans: Quãdo pater ambigere uidetur, in-
Tigranes patris cauſſam agit. quit, dic mihi Cyre, an ne conſilium de ipſo dabo, tibi
quod ex vſu maximè fore arbitrer? Cyrus, qui ani-
maduerterat, id temporis, quo venari cum ipſo Ti-
granes ſolebat, quemdam hominem ei doctum fami
liarem & admirationi magnæ fuiſſe, quid tamdẽ dic-
turus eſſet, audire percupiebat. Itaq; iubebat alacri-
ter quòd ſentiret, proferret. Ego igitur, inquit Tigra-
nes, ſi tu quæcumq; pater vel deliberando inſtituit,
vel patrauit, probas: ſic auctor tibi ſum, vt qui ma-
ximè, quòd ipſum imiteris. Sin eum deliquiſſe omni-
no ſtatuis, hoc tibi conſilij do, ne eum imiteris. Ergo
minimè delinquentem imitabor, ait Cyrus, ſi iuſtè
me geſſero. Sic eſt, inquit ille. Erit igitur animad-
uertendum, de tua quidem ratione, in patrem tuum:
ſiquidem iuſtum eſt in hominem iniuſtè agentem
animaduertere. Vtrum igitur, mi Cyre, melius eſſe
ducis tuo cum commodo pœnas te ſumere, an tuo
cum detrimento? Nimirum hoc pacto, ſubiecit ille,
me ipſum pœnis adfecero. Atqui plurimum ipſe
tibi damni dederis, ait Tigranes, ſi tum occidas tuos,
quum tibi quantiuis pretij fuerint, ſi tua ſint in po-
teſtate. Verùm quî poſſint eſſe homines, inquit
Cyrus, id temporis maximi pretij, quo deprehen-
ſi in inferenda iniuria fuerint? Si tum, vt equidem
arbitror, frugi fiant. Nam mihi, Cyre, ſic eſſe res com
parata videtur, ſine ſanitate ne quidem virtutis cu-
iuſuis alterius vſum vllum eſſe. (quis enim fuerit
vſus hominis robuſti, vel fortis, vel equeſtris rei pe-
riti, ſi ſanus non ſit? quis diuitis? quis hominis in ciui-
tate potẽtis?) At ſi ſit ſanus, & amicus omnis vtilis
Vtile eſſe, ad bonam mentem redire, poſteaquam quis deliquerit. eſt, & omnis ſeruus bonus. Hoc igitur, inquit, dicis:
etiam patrem tuum hoc ipſo die de inſano frugi ho-
minem factum eſſe. Omnino, ait. Ergo tu ſanitatem
eſſe tradis adfectionem animi, ſicut eſt dolor, non
quiddam diſciplina parabile. Nam ſi prudentem fie-
ri neceſſe eſt eum, qui ſanus ſit homo futurus: nequa
quã ſubitò quis ex inſano frugi euaſerit. Quid verò,
mi Cyre, inquit, numquam adhuc animaduertiſti ho
minem etiam vnum ex inſanitate conantem pugna
re cum alio ſe fortiore, quam primũ victus eſſet, mox
demẽtiæ aduerſus hũc ſuæ finẽ feciſſe? Necdũ itẽ, ait,
vrbẽ vnã aduerſus aliam ſeſe opponentẽ uidiſti, quæ
victa continuò parére alteri, quàm prælio decernere
mallet? Quam ñã verò, ſubiecit Cyrus, etiam tu patris cladẽ dicis, dum uſqueadeò frugi factũ eſſe adfirmas?

Quòd

Quòd ſibi, per Iouẽ, conſcius eſt, ſe dum libertatis cu-
pidus eſſet, eam ad ſeruitutẽ redactum, in qua num-
quã antehac fuerit: atq; etiã nihil eorum perficere po
tuiſſe, quæ habenda clã, vel furtim agenda, uel ſuſci-
pienda per vim exiſtimarat. Te uerò ſcit in ijs, in qui-
bus ipſum fallere uolueris, ſic fefelliſſe, ac ſi quis cæ-
cos, aut ſurdos, & nullius etiã mẽtis homines fallat.
Quæ autẽ occultanda putãris, in ijs ita te occultũ fuiſ
ſe ſcit, vt quæ loca ſibi parata eſſe tutiſſima exiſtima-
bat, hæc ei tu carceres priùs effeceris, quàm ipſe per-
ſentiſceret. Celeritate uerò tantùm eum ſuperaſti, vt
è locis procul diſſitis, magno cũ exercitu profectus, i-
pſum anteuerteris priùs, quàm copias ſuas cogeret.
Verumenimuerò tibi ne uidetur, inquit Cyrus, huiuſ-
modi clades ſufficere ad efficiendũ homines frugi, ut
alios eſſe ſe potiores agnoſcãt? Multo ſanè magis, ait
Tigranes, quàm quũ in pugna quis inferior diſcedit.
Nã nõ nemo robore uictꝰ aliquãdo exiſtimauit exer
citato corpore denuò pugnæ aleã ſubeundã eſſe: atq;
etiã vrbes captæ adiunctis ſibi ſocijs ſubeundã denuò
pugnã eſſe putant. Verùm quos aliqui ſeipſis præſtan-
tiores arbitrãtur, ijs nõnumquã nulla etiã adacti ne-
ceſſitate parére volunt. Videris tu, Iubicit Cyrus, nõ
exiſtimare, quòd homines petulãtes alios ſe cõtinen-
tiores nouerint: neq; quòd fures, illos qui nõ furãtur:
neq; quòd mentientes, eos qui vera dicunt: neq; quòd
iniurij norint eos, qui iuſtè agũt. An ignoras, inquit,
nũc etiam patrem tuum nos fefelliſſe, neq; pactis in-
ter nos conuentis ſtetiſſe, quamuis ſciret nos nihil eo-
rum, quæ Aſtyages pepigit, violaſſe? Equidem nec i-
pſe hoc dico, ſolum hoc frugi homines reddere, quod
ſe meliores norint. ſi nõ hoc etiã accedat, ut ſe potiori
bus pœnas dent, quẽadmodum patri meo nunc vſu-
uenit. At enim, ait Cyrus, tuus pater nihil adhuc ma
li perpeſſus eſt omnino: metuit quidẽ, ſat ſcio, ne gra-
uiſſima quæq; patiatur. Ergo ne tu quidquam exiſti- Metus omnium grauiſſimũ ſupplicium.
mas, inquit Tigranes, uehemente metu magis homi-
nes ſeruilem in modum demiſſos reddere? Num igno
ras eos, qui ferro cæduntur, quod ſupplicij genus gra-
uiſſimum exiſtimatur, tamẽ aduerſus eos dẽ pugnare
velle? At quos metuũt homines admodũ, eos ne qui-
dem benignè alloquentes audent intueri. Hoccine di-
cis, inquit, metum hominibus maiori eſſe ſupplicio,
quàm ſi reipſa lædantur? Tu quoq; uerum me dicere,
ait, noſti. Scis enim eos, qui metuunt ne in exſilium è
patria pellantur, & qui pugnaturi metuunt ne ſuccũ
bant, in mœrore degere. Itidem qui inter nauigandũ
metuũt, ne naufragiũ faciãt, & qui ſeruitutẽ ac uin-
cula timent, ne cibo quidẽ ac ſomno per metum frui,
poſſunt. At qui iã ſunt exſules, quiq; iã victi ſunt, ac
ſeruitutẽ qui ſeruiunt, nõnumquã poſſũt etiã magis,
quàm fortunati homines, cibo, potu, ſomno uti. Præ-
terea manifeſtius eſt etiam in his, quale onus ſit me-
tus. Nam nonnulli dum metuunt ne capti moriantur, ob metum præmoriuntur, partim in præcipitium

acti, partim strãgulati, partim sibi ipsis manus adferẽtes. Vsqueadeò metus inter omnes res horribiles maximo terrore animos percellit. Ac patri quidẽ meo, ait, quid esse nũc animi putas, qui nõ solũ sua, sed etiã mea, & uxoris, & omniũ liberũ caussa seruitutẽ metuit? Et Cyrus, Credo equidẽ, inquit, haud difficulter, sic modò hũc adfectũ animo esse. Verũ enimuerò arbitror eiusdẽ hominis esse, prosperis in reb. insolenter agere, ac labentẽ subitò cõsternari, et uenia donatũ rursus efferri animo, deq; integro negotium facessere. Est ita per Iouẽ, inquit, Cyre: delicta nostra suggerunt illa quidẽ velut ansas & occasiones, ne fides nobis habeatur. Sed enim tua est in potestate castella mœnib. cingere, locaq; munita tenere, atq; aliud (quodcũq; voles) fidei pignus capere. Nos quidẽ ij erga te erimus, vt qui ob res hasce nõ magno perè doleãt. Nã recordaturi sumus, horũ nos auctores existere. Quod si cui ex ijs tradito imperio, qui nihil in te deliquerint, fidẽ ipse nõ habere videberis: caue ne simul & beneficiũ præstes, & amicus illis haud esse puteris. Rursus si, dũ cauebis ne odio graueris, iuga ipsis non imposueris, quominus insolẽter se gerãt: vide ne illi magis etiã, quàm nos modò, tibi sint ad mentẽ bonã reuocãdi. Verũ ita me Dij ament, inquit Cyrus, equidem eiusmodi ministris quos sciã adductos necessitate præstare suas operas, illubenter vsurus esse mihi videor. Quos aũt animaduertere viderer ex beneuolentia & mei amore quod facto sit opus, aggredi: hos ego me etiã delinquẽtes laturũ facilius existimo, quàm eos, qui tametsi meoderint, abundè tamen omnia necessitate adducti præstant. Ad quæ Tigranes, A quibus autẽ, inquit, amorem tantum vmquã consequeris, quantum modò tibi licet à nobis adipisci? Ab ijs arbitror, ait Cyrus, qui numquam hostili fuerint in me animo: si hos adficere beneficio velim, quemadmodum tu iam, vt vobis beneficium præstem, iubes. Num, mi Cyre, possis, inquit, quemquam hoc tempore reperire, cui tanta largiri queas, quanta patri meo? Si quem modò viuere sinas, qui nihil in te fuerit iniurius: quam nã illum existimas tibi gratiam habiturum? Quid item, si liberis ipsum & vxore non spolies? quis eo te nomine magis diliget, quàm qui arbitratur iure se his spoliari debere? An ullũ nosti, qui grauius laturus sit, in Armenios se regnũ nõ obtinere, quàm nos? Quapropter etiã de hoc, ait, perspicuũ est, eũ qui molestissimè fert se regẽ nõ esse, maximã tibi gratiã habiturũ, si abs te imperiũ impetret. Quòd si etiã curæ tibi est, inquit, ut res heic quã minimè perturbatas ubi discesseris relinquas: cõsidera nũ tranquilliora futura sint omnia, innouato imperio, an usitato remanẽte. Quòd si item curæ tibi est, vt exercitum amplissimum educas: quẽ nã existimas huius delectũ rectius habiturũ, quã qui eo sæpius est usus? Quòd si pecunijs quoq; tibi sit opus, quẽ nã has sumministraturũ putas melius eo, cui de his cõstat, et qui habet oẽs, quæ nobis suppetũt? Mi Cyre, nir optime, caue ne dũ nos amittis, maioris detri-

οἱ δὲ, ἀπαγχόμενοι, οἱ δὲ, ἀφοσφαδόμενοι. ὅτῳ ταῦτα τὴν διάνοιαν ὁ φόβος μάλιστα κατακλᾷ τὰς ψυχάς. τὸ δ' ἐμὸν πατρῷον, ἔφη, νυὶ πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τῇ ψυχῇ, ὅς γε μόνον πολὺ ἐαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐμοῦ, καὶ τῶν γυναικὸς καὶ τῶν παίδων τῶν τέκνων δειλέας φοβεῖται; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἀλλὰ νυῦν μοι δοκεῖ γε ἀσφαλὲς εἶναι τὸ πρᾶγμα· ἐὰν γὰρ ἀποκτείνωμεν τὸν ἄνδρα, οὐδεὶς ἔτι ἡμῖν ἐπιβουλεύσει. καὶ ὁ Χρυσάντας, ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ ἐγὼ ἂν ἐθελήσαιμι ἀποκτεῖναι τὸν ἄνδρα, ἐφ' ᾧ γε μὴ καὶ σὺ κελεύοις. καὶ ὁ Κῦρος, ἀλλὰ μὴν, ἔφη, ἐγὼ γε οὐδὲν ἂν ἧττον ἐθελήσαιμι ἀποκτεῖναι τὸν ἄνδρα, εἰ μὴ καὶ σὺ ἐθελήσεις ἀποθανεῖν. ἐὰν γὰρ ἐκεῖνος ἀποθάνῃ, σὺ ἐγὼ οἶμαι ἀσφαλῶς ἂν ἔχοιμεν πρὸς ἀλλήλους. καὶ ὁ Χρυσάντας, ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ ἐγὼ ἂν ἐθελήσαιμι ἀποθανεῖν, ἐφ' ᾧ γε μὴ καὶ σὺ ἐθελήσεις. καὶ ὁ Κῦρος, ἀλλὰ μὴν, ἔφη, ἐγὼ γε οὐδὲν ἂν ἧττον ἐθελήσαιμι ἀποθανεῖν

atq3 à cœna in tabernaculum se recepissent, interrogans Cyrus, Dic mihi Tigranes, inquit: Vbi tamdẽ est vir ille, qui nobiscum venabatur? tu quidẽ mihi uidẽ baris hominem plurimum admirari. An non, ait, pater hic meus eum occidit? Qua deprehensum in iniu

Hominis in nocẽtis, quũ occideretur, uox præclara.

ria? Dicebat ipsum me corrumpere. Atqui mi Cyre, adeò præclarus & honestus vir erat, vt tum etiam, quũ moriturus esset, arcessito mihi diceret: Ne tu patri, Tigranes, quidquã succenseueris, quòd me morte multabit. Nõ enim hoc ex maleuolẽtia, sed errore facit. Quæcumq3 verò per errorẽ homines delinquunt, ea præter animi sententiam cõmitti, equidẽ arbitror. Ad quæ verba Cyrus ait: Heu qualem virum. Armenius aũt hoc modo loquutus est: Nec illi, mi Cyre, qui viros alios suis cũ uxoribus consuescentes deprehendunt, ob hanc culpam eos interficiunt, quòd magis impudicas reddant uxores suas: sed quòd existimant amorẽ eos sibi debitum præripere, iccircò ipsos pro hostibus habent. Itidem & ipse illi homini inuidi quòd facere mihi videbatur, vt filius meus ipsum magis, quàm me, admiraretur. Et Cyrus, Ita me Dij amẽt, inquit, mi Armenie, humanitùs quid deliquisse videris: tuq3 adeò, mi Tigranes, ignoscito patri. Huiusmodi quum in hoc tempore inter se disseruissent,

Armenij Cyri uirtutes prædicant.

ac (vt par erat) amanter se complexi essent à reconciliatione, concensis carrucis vnà cum uxoribus, lætitia perfusi discedebant. Quum domũ aũt venissent, Cyri alius sapientiam commemorabat, tolerantiam alius, alius mansuetudinem, atq3 etiã nõ nemo pulcritudinem ac proceritatẽ. Atq3 heic sanè Tigranes uxorẽ percunctabatur: Nũ & tibi, mea Armenia, pulcer esse visus est Cyrus? Equidẽ, ait illa, per Iouẽ, ipsum nõ adspectabã. Quem nã igitur? inquit Ti-

Pudicæ mulieris præclara uox & uiri amantis.

granes. Eum, ita me Iupiter amet, qui aiebat vitæ se suæ pretio redemturũ, vt ne seruitutẽ ego seruirẽ. Actum quidẽ, vt par erat, rebus huiusmodi transactis simul quiescebãt. Postridie verò Armenius Cyro et exercitui uniuerso hospitalia munera mittebat, ac suis, quib. militatũ eundum erat, denũtiabat ad diẽ tertiũ adesse, & pecunias de quib. Cyrus dixerat, duplicatas dinumerauit. Cyrus acceptis ijs, quas poposcerat, reliquas remisit, simul interrogãs, vter exercitũ ducturus esset, filius ne an ipse. Ad quæ respõdit uterq3, ac pater quidẽ, Quemcũq3 tu iusseris: filius verò, Equidem abs te, mi Cyre, non abero: nõ si etiã comitari te tamquam calo debeã. Et ad hoc risu sublato Cyrus, Quanti abs te redimerẽ, inquit, vt uxor tua sarcinas te gestare audiret? At nõ opus erit vt audiat, inquit: adducam enim illã, vt omnino videat, quidquid egero. Verùm iam, ait, tempus fuerit, vt collectis sarcinis ad iter vos cõparetis. Existimes velim, inquit Tigranes, nos cũa satis ijs, quæcũq3 pater dederit, adfuturos. Actum quidẽ milites hospitalibus excepti munerib. quieti se dederũt. Postridie Cyrus adsumto Tigrane, et ex Medis equitib. optimo quoq3, deq3 suis etiã amicis, quos-

quoscumq3 cõmodum ei uisum esset, regionẽ obequitãs contẽplabatur, ut quo locõ exstruendũ castellũ foret, cõsideraret. Quumq3 in uerticẽ quemdã uenisset, Tigranẽ interrogabat, qui nam illi mõtes essent, unde Chaldæi decurrentes prædas agerent? Quos Tigranes quũ ei cõmonstrasset, rursum interrogabat. Nũ ij mõtes iã deserti sunt? Minimè uerò, inquit: semper enim speculatores suos habent, qui ceteris significant quid quid uiderint. At quid faciũt, ait, quũ aliquid persentiscunt? Ad uertices, inquit, auxilij ferẽdi gratia pro suis quisq3 uiribus adcurrunt. Hæc Cyrus ubi audisset, lustrando passim animaduertebat magnam regionis partẽ Armenijs propter bellũ desertam & inculam esse. Actum quidẽ reuersi ad exercitum quum cœnassent, quieti se dederunt. Postridie Tigranes ipse collectis rebus suis aderat, & equitum ei millia quatuor cogebãtur, cum decies mille sagittarijs, totidẽq3 cetratis. Cyrus dum eæ copiæ cogerentur, mactatis hostijs quum exta læta cerneret, Persicorum ducum Medorum3 concilio aduocato, præsentibus vniuersis hæc uerba fecit: Hi montes, amici, quos adspicimus, Chaldæorum sunt. eos si occupauerimus, et præsidium in uertice nostrum fuerit: necesse est vtrique, tam Armenij quàm Chaldæi, modestè se erga nos gerant. Et exta quidem læta nobis obtigerunt: humanam uerò alacritatem ad efficiundum hæc adiuuare nihil adeò poterit, atq3 celeritas. Nam si mõtes prius, quàm hostes se colligant, adscenderimus: vel omnino verticem sine vllo prælio ceperimus, vel cũ paucis & imbellibus res nobis hostibus fuerit. Itaque nullus facilior magisque periculi expers fuerit labor, quàm si iam in accelerando tolerantes erimus. Ite igitur ad arma, & vos quidem Medi ad sinistrum latus nobis incedite: vos autem Armenij parte dimidia ad dextrum, parteque dimidia reliqua duces nobis itineris estote: vos equites à tergo sequiminor, vt nos cohortemini sursumque protrudatis, neq3 permittite, ut quis remissius sese gerat. Hæc quum Cyrus dixisset, in manipulos siue series rectas instructum exercitum anteibat. Chaldæi quum tendi sursum cum impetu animaduerterent: mox suis hoc significabant, & inclamantes sese mutuo congregabantur. Cyrus autem suos admonebat: Significant illi nobis, Persæ, accelerandum esse. Nam si in adscendendo hos anteuerterimus, nihil hostium conatus poterunt. Gestabant autem Chaldæi crates & tragulas binas, ac bellicosissimi feruntur esse inter eius regionis incolas. Etiam stipendia faciunt, quum ipsorum opera quis eget, quòd etsi bellicosi sint admodum, paupertate tamẽ urgeãtur. Nã solũ incolũt mõtuosum, & cuius exigua pars opulenta est. Quũ autẽ Cyri milites propius iã à verticib. abessent, Tigranes qui Cyrum comitabatur, ait: Ecquid nosti, Cyre, mox pugnãdũ nobis esse? at Armenij hostes nõ sustinebũt.

Cyrus mones inter Chaldæos & Armenios fitos commõstrari sibi iubet.

Cyri de Chaldæorũ mõtibus occupandis cõsilium.

Chaldæorũ natio bellicosa.

Cyrus

Cyrus quum diceret id sese non ignorare, statim edixit Persis, ut se pararent. Nã mox insequendum esse, posteaquam Armenij fuga inita propius ad nos hostem adduxerint. Sic ergo præcedebãt Armenij. De Chaldæis verò qui aderãt, ubi propius Armenij accessissent, celeriter sublato, de more suo, clamore, cursu in eos ferebãtur. Armenij suo itidẽ more ipsos nõ sustinebãt. Verũ ubi Chaldæi hos persequentes viderũt homines gladijs instructos aduersus se sursum tẽdere, partim congressi propius statim interfecti sunt, partim fuga dilabũtur, nõnulli hostiũ in potestatẽ veniunt, & vertices montium celeriter occupati erãt. Quos quũ Cyri milites tenerẽt, inq3 Chaldæorũ habitacula despicerent: animaduertebãt eos de proximis ædib. aufugere. Cyrus omni milite collecto, ut pranderent edixit. Pransi quũ essent, animaduerso locũ esse tutũ, & aquis irriguũ, ubi speculæ Chaldæorũ erant: cõtinuò castellũ exstruxit. Tigrani deinde mãdat, ad patrẽ mitteret, eumq3 statim adesse iuberet, omnes ædificiorũ opifices lapidariosq3 fabros, quotquot haberet, secum adducentẽ. Hoc nuntio ad Armeniũ pergente, Cyrus cũ ijs qui aderãt, muros ducebat. Quo ipso tempore captiui ad ipsum vincti deducũtur, nõnullis inter ipsos vulneratis. Eos vt vidit, mox vinctos solui, uulneratos arcessitis medicis curari præcipit. Deinde Chaldæos alloquitur, uenisse se nõ qui cuperet eos perdere, neq3 itẽ bello sibi esse opus: sed pacẽ inter Armenios Chaldæosq3 constituere velle. Prius autem, quàm hi vertices tenerentur, scio vos pacem non expetisse. Nam res vestræ in tuto positæ erant, & Armeniorum bona prædãdo diripiebatis. Nunc quo sitis loco perspicitis. Itaq3 vos ego, qui capti estis, domum dimitto: vobisq3 permitto, vt ceteris cum Chaldæis deliberetis, bellum ne gerere nobiscum velitis, an amicitiam colere. Bellum quidẽ si præferetis, absq3 armis huc ne veneritis, si quidem sapitis: sin pacis egere vos putabitis, inermes accedite. Quòd si amici nobis fieri voletis, equidẽ curabo, vt bene res vestræ habeant. Quæ Chaldæi quum audissent, multum collaudato Cyro, iunctisque cum ipso dextris domum pergebant. Armenius vt à Cyro se arcessi, quasque res ille gereret, audisset: adsumtis fabris rebusque ceteris, quascumque fore putabat vsui, quàm poterat celerrimè ad Cyrum cõtendit. Eum quum uidisset, in hæc uerba prorupit: Quàm pauca, mi Cyre, prospicere nos homines de eo, quod futurum est, possumus: ac nihilo minus suscipere multa conamur. Nam modò libertatem ego moliri conabar, & seruus factus sum multò magis, quàm vmquam. Deinde vbi capti sumus, dum certò perisse nos arbitramur: clarissimè apparet salutem nos adeptos, vt numquam aliàs. Nam qui numquam cessabant multipliciter nos adfligere, hos ego iam illo in statu esse video, quo

Cyrus Chaldæos de mõtium uertic. bus deturbat.

Cyri erga uictos humanitas.

Cyrus benignitate sua Chaldæos sibi cõciliat.

Armenius Cyro gratias agit.

καὶ ὁ Κῦρος † εἶπεν ὅτι ἤδη δῆλον εἴη τοῖς ἀνθρώποις ὅτι ἐπιστάμενος ταῦτα ἐποίει. καὶ ἅμα ἐκέλευε τοὺς ἀνθρώπους παρασκευάζεσθαι, ὡς αὐτίκα δεῆσον ὕδατος διώξειν, ἐπειδὰν ὑπάρχωσι τοῖς πολεμίοις οἱ ἀνθρωποφόβητοι γοντες οἱ ἀρμένιοι, ὥστ' ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. ὅτε δὴ ἠγωνίων μὲν οἱ ἀρμένιοι· τὴν δὲ χαλδαίων οἱ πρόσθεν, ὡς ἐπαλισίαζον οἱ ἀρμένιοι, ταχὺ ἄλλα λάξαντες ἔφευγον, ὥσπερ εἰώθασιν, ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ ἀρμένιοι, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ὑπεδίωκον οἱ χαλδαῖοι εἴσω σφῶν πόρους μαχαιροφόρους ἐμπλέους ἄνω, οἱ μὲν πρόσθεν αὐτοῖς πεπλάζοντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφευγον· οἱ δὲ πρόσθεν καὶ ἐπαλίσθησαν αὖ τὴν. ταχὺ δὲ † ἔσχον τὰ ἄκρα. ἔσχετο ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα ἔσχον οἱ ἅμα τῷ Κύρου, καὶ δεῶν τε τὴν χαλδαίων τὰς οἰκήσεις, καὶ καθαίροντο φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῆς ἐγγὺς οἰκήσεων. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς σφίσι τοὺς σφαλῶσι ὅμοιον ἐγένοντο, ἀεισποιήσασθαι πάγχαλον. ἐπεὶ δὲ ἠεισήκεσαν, καταμανθάνων αὖ σφᾶς † σκηναὶ ἦσαν αἱ τῶν χαλδαίων σκηνιαὶ τρυμενόν τε ὂν καὶ αὔυδρον, δύθυς ἐπεχείρει φρούριον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευσε πέμπειν ὡδὶ τὸν πατρά, καὶ κελεύειν παγενέσθαι ἔχοντα ὁπόσοι εἶεν τέκνων τε καὶ † λιθοτόμοι. ὡδὶ μὲν λιθοτόμοι δὴ τὸν ἀρμένιον ἄγγελον· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς πρέσβεσιν ἐπεχείρει. αὐ δὲ τούτῳ πρόσθεν ἀγγέλοισι τοῦ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους, τοὺς δὲ πένας καὶ τετρωμένους· ὡς δὲ εἶδον, δύθυς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους, ἰατροὺς καλέσας, θεραπεύειν ἐκέλευσεν. ἔπειτα ἔλεξε τοῖς χαλδαίοις ὅτι αὖ ἥκοι οὔτε † ἀπελάσων ὑμῶν ἐκ οἴκων, οὔτε πολεμήσων δέομαι, ἀλλ' εἰρήνην ποιήσασθαι βούλομαι ἀρμενίοις καὶ χαλδαίοις. πρὶν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα, οἷόν ὅπου οὐδεὶς ἐδύνατο εἰρήνης. τὰ μὲν γὰρ † ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν ἀρμενίων ἤγετε καὶ ἐφέρετε· νῦν δ' ὁρᾶτε δὴ αὖ οἷα ἐστί. ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς οἴκαδε σὺν ἐλαττόνους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις χαλδαίοις βουλεύσασθαι, εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ὑμῖν, εἴτε φίλοι εἶναι. κἂν μὲν πόλεμον αἱρῆσθε, μηκέτι ἥκετε δοῦρο αὖθι ὅπλων, εἰ δὲ φέρονεῖτε· ἰὼ δὲ εἰρήνης βούλεσθαι, αὖθι ὅπλων ἥκετε. ὡς δὲ καλῶς ἕξει τὰ ὑμέτερα ἰὼ φίλοι γένησθε, ἐμοὶ μελήσει. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ χαλδαῖοι, πολλὰ μὲν ἐπῃνέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι ἦν Κῦρον ᾤχοντο οἴκαδε. ὁ δὲ ἀρμένιος ὡς ἥκιστα τιμῶν τε κλῆσιν τὸν Κύρου καὶ τὴν πρᾶξιν, λαβὼν τὸν τέκνα καὶ τἆλλα ὅσων ᾤετο δεῖν, ἦκε πρὸς ἦν Κῦρον ὡς ἐδύνατο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ εἶδε ἦν Κῦρον, ἔλεξεν· ὦ Κῦρε, ὡς ὀλίγα δυνάμενοι πορεύεσθαι αὖ θρωποι περὶ τοὺς μέλλοντας, πολλὰ ὧδὶ χειροῦμεν πράττειν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλεύθεραν μὲν μηχανᾶσθαι ὧδὶ χειρώσας, δοῦλον ὡς οὐδέποτε ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' ἐάλωκα, † σαφῶς* ἀσφαλοῦσθαι νομίζοντες, νῦν αὖ φαίνομαι σεσωσμένος ὡς ἐδέποτε. οἵ τ' ἐδέποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας ὥστε*

ὥσπερ ἐγὼ ἠνχόμην. καὶ δῆτα ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅτι ἐγὼ ὥστε κεπελάσθαι χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων, πολλαπλάσιά αὖ ἐδώκειν χρήματα ὧν σὺ νῦν ἔχεις πρὸ ἐμοῦ. καὶ ἃ ὑπῆρχον ποιήσειν ἀγαθὰ ἡμᾶς ὅτ' ἐλάμβανον τὰ χρήματα, ἀπέτελεσαί μοι ἤδη. ὥστε καὶ προσοφείλοντός μοι ἄλλα χάριτας † ταῦτα πεφιλήκαμεν, ἃς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ καλὸν ἐστιν, αἰσχυνοίμεθ' αὖ μὴ † ἀποδοῦναι, ὥ καὶ ἀποδιδοῦντος, οὐδὲ αἰσχρὸν οὐδ' οὕτως πρὸς ὀργὴν λαμβανόμεθα τοσούτων ποιούντων. ὁ μὲν ἀρμένιος ταῦτ' ἔλεξεν· οἱ δὲ χαλδαῖοι ἥκιστα δεόμενοι τοῦ Κύρου εἰρήνης ἐποιοῦντο. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτοὺς, ἄλλου του, ἔφη, ὦ χαλδαῖοι, ἢ τούτου γε ἕνεκα εἰρήνης νῦν ἐδεήθητε, ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γινομένης ἢ πολεμουμένους; ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ταῦτ' ἐλέγομεν. τἆλλα ἔχομεν, ἔφασαν οἱ χαλδαῖοι. καὶ ὅς, τί οὖν, ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο ἄνευ τοῦ ἐμοῦ; ἐπὶ αὖ, ἔφασαν, μᾶλλον βουλοίμεθα. ἄλλο τί οὖν, ἔφη, ἂν ἀνῆς τὴν ἀγαθὴν, νῦν σωφρονεῖν νομίζετ' εἶναι; σωφέφασαν οὖν· τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, βούλεσθ' αὖ ἀπελθοῦσι τὰ ὅσα πρὸ οἱ ἄλλοι * ἀρμένιοι, ὑμῖν ἀνῆναι τὴν ἀρμενίαν ἢ πόσου ἂν βούλεσθε; ἔφασαν οἱ χαλδαῖοι, εἰ πιθοίμεθα μὴ ἀδικήσεσθαι. τί δὲ σύ, ἔφη, ὦ ἀρμένιε, βούλοιο ἂν τὸν νῦν ἀρχὸν ὄντα ὑμῖν ἄρχειν ἢ ἐμέ; ἔφασαν οἱ χαλδαῖοι. πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι οὐδὲν ποιοῦντα. σὺ δέ, ἔφη, ὦ ἀρμένιε, ἐθέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις μικρὰ ὠφελεῖν χαλδαίους, πολὺ πλέω ὠφελήσεσθαι; καὶ σφόδρα ἄν, ἔφη, † εἰ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν. οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε σύμμαχα; ἔφη ὁ ἀρμένιος· ἀλλὰ μὰ δί', ἔφασαν οἱ χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ὀργαζοίμεθα μὴ ὅπ τῶν τούτων, ἀλλ' οἱ δ' ἂν τῶν ἡμετέρων, εἰ οὗτοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν. εἰ δ' ὑμῖν † αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμμαχα εἴη; οὕτως ἄν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. ἀλλὰ μὰ δί', ἔφη ὁ ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν νῦν καλῶς ἔχοι, εἰ οὗτοι παλιόφονται [πάλιν * τὰ ἄκρα, ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, οὐτωσὶ τοίνυν ἐγὼ ποιῶ, ἔφη, οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παδώσω, ἀλλὰ ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· κἂν ἀδικῆσθαι ὑμῶν ὁτουτοιοῦν, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἐσόμεθα ἡμεῖς. ὡς δ' ἤκουσαν ταῦτα ἀμφότεροι, ἐπῄνεσαν, καὶ ἔδοξε λεγόλς, † οὕτως ἂν εἴη μόνως εἰρήνη βεβαία. καὶ ὧδὶ τούτοις ἔδοξεν καὶ ἐλάκεσε ταῦτα τὰ πιστὰ, ὃ ἐλθόντες μὲν ἀμφότεροι ἀπ' ἀλλήλων εἶναι

quo scilicet optabam. Tuque scias velim, mi Cyre, multo me plures daturum pecunias fuisse, vt de uerticibus hisce Chaldæi pellerentur, quàm tu nunc à me acceperis. Adeoque iam præstitisti, quæ nobis bona te præstaturum policebare, quum pecunias illas acciperes. Itaque præterea debere nos alias etiam gratias tibi manifestum est, quas nos tibi, si mali esse nolimus, turpe fuerit non referre: cui licet referamus, tamen ne sic quidem ex dignitate gerere nos erga virum præclarè de nobis merentem reperiemur. Hæc Armenij verba fuerunt. Chaldæi verò ad Cyrum venientes, vt pacem secum faceret orabant. Quos ille rogabat: Ecqua de caussa, Chaldæi, alia pacem cupitis, nisi quòd existimatis securius uos victuros pace constituta, quàm vigente bello? Nam & nos hæc indicabamus. Habemus cetera, respondent Chaldæi. Et ille, Quid igitur, inquit, si alia uobis bona ex pace præterea proueniant? Maiori etiam, aiunt illi, gaudio adficeremur. Verùm quid est aliud, cur esse vos iam pauperes arbitremini, nisi quòd fertilis soli vobis copia non est? In hoc etiam quum adsensi essent, Quid ergo? subiecit Cyrus, velletis ne vobis pendentibus ea, quæ ceteri Armenij pendunt, liceret tantum agri Armenij colere, quantum vobis ipsis libeat? Si crederemus, aiebant Chaldæi, non fore vt adficiamur iniuria. Tu verò Armenie, inquit, uelles ne solum id, quod modò incultum est, cultum reddi, sicultores pretiũ apud te constitutum penderẽt? Magno se hoc redemturum ait Armenius: quòd ea ratione futurum esset, ut reditus permultum ipsi adaugeretur. Et quid, inquit, vos Chaldæi, quum montes fertiles habeatis, velletis ne Armenijs permittere, vt pascua in his haberent, si vobis illi quod æquũ esset penderent? Adsentiebantur Chaldæi, quòd magnas se capturos utilitates sine ullo suo labore dicerẽt. At tu Armenie, velles ne pascuis horũ uti, si pro paruo Chaldæorũ cõmodo multo maiores ipse utilitates caperes? Et ualde quidẽ, ait, si pascuis securè frui liceret. Nimirũ, ait, securè his frueremini, si uertices auxilio uobis essẽt? Adsentiebatur Armenius. Verũ Chaldæi, Per Iouẽ, aiebãt, haudquaquã nos securè nõ dicemus horũ agrũ, sed ne nostrũ quidẽ coleremus, si uertices hi obtinerent. Quid si uobis, inquit, auxilio sint uertices? Hoc pacto, respondebant illi, bene nobiscũ ageretur. Sed ita me Iupiter amet, ait Armenius, nõ bene iam nobiscum ageretur, si vertices hi reciperẽt: præsertim mœnibus munitos. Et Cyrus, Ego verò sic faciam, inquit: neutris uestrûm hos uertices tradam, sed nos eos custodiemus. Ac si quidem alterutri uestrum iniuriam fecerint, nos ab illorum, qui læsi fuerint, partib. erimus. Quæ quũ vtriq3 audissent, collaudarũt, solaq3 ratione hac pacẽ stabilẽ fore dicebãt. Atque his adeò condicionib. fides ultro citroq3 data est ab vniuersis, quũ cõuenisset utroq3 ab alteris liberos

Cyrus pacẽ stabilẽ inter Armenios & Chaldæos facit.

Pacis ac fœderis condi ciones.

esse debere, ut aq3 necessitudinib. cõubiorum, agricultionis, pascuorum, mutuis uterentur, & communib. copijs sese iuuarent, si quis alterutros læderet. In hũc modũ illa tum gesta sunt, quæ quidem fœdera tũc inter Chaldæos & Armeniorum magistratũ icta, hodieque durant. Eis initis statim utriq3 castellũ, quasi quod commune foret, alacriter coniunctis operis exstruebant, & res in id necessarias congerebãt. Adueniente Vespera, Cyrus utroq3 deuinctos iam scilicet amicitia mutua, cœna excipiebat. Quam quum una sumeret, de Chaldæis quidam inquit, ceteris quidem sua in natione omnibus hæc optabilia accidere: verum quosdã Chaldæos esse, qui ex præda uiuerẽt, ac terram neq3 scirent colere, neq3 possent: quippe qui bellicis studijs uictum quærere consuessent. Semper enim prædas abigere solitos, stipendia q3 crebrò facere partim apud Indorum regem, (quẽ illi auro abundare dicebãt) partim apud Astyagen. Et Cyrus, Cur igitur non etiam modò apud me stipendia faciunt? Nam ego tantum eis dabo, quantum quis alius plurimum dedit. Ad sentiebantur illi Cyro, multosq3 fore dicebant, qui vellent. Et de his quidem ita conueniebat. Cyrus autem, qui audisset Chaldæos ad Indũ sæpe proficisci, recordatus uenisse ad Medos ab hoc quosdã, qui quid rerũ apud ipsos gereretur, explorarent, eosdem q3 deinde ad hostes etiã abijsse, ut & illorũ res cognoscerent: scire hũc volebat, quæ ab se gesta forẽt. Itaq3 sic dicere cepit: Exponite mihi, tu Armenie vosque Chaldæi, si quem ego meorum ad Indum mitterem, vestrum ne aliquos adiungeretis, qui

Cyrus de mittendo ad Indum legato consilium capit.

itineris ipsi duces forent, ac homini adiumento essent ad impetrandum ab Indo ea, quæ ipse cupio? Nam equidem plures nos pecunias consequi velim, ut & ijs stipẽdia numerare, quib. opus est, abũdanter possim, & milites ex dignitate largiendo cohonestare. His ego de caussis quammaximã pecuniarũ mihi copiã esse volo. Quum q3 adeò statuã mihi opus eis esse: libenter tamẽ vestris parco (nã vos ego nunc amicorum in numero pono) non illubẽter ab Indo has acceptaturus, si daret. Itaq3 nuntius, cui duces ut detis atq3 adiumento sitis iubeo, quum eò venerit, in hunc modum loquetur. Cyrus ad te me misit, Inde, pecunijs opus sibi esse dicitans, quòd alium etiam è patria exercitum exspectet. (omninò enim exspecto, inquit.) Quapropter si pecunias quantas tibi commodum est miseris, ait se, si felicem rerum exitum Deus ipsi concesserit, effecturum studio suo, ut existimes præclarè te rebus tuis consuluisse, qui sis ipsi gratificatus. Hæc qui à me mittetur nuntius, dicet. Quos autem vos ablegabitis, eis ipsi quod ex usu fore putatis, imperate. Pecunias quidem, inquit, ab ipso si acceperimus, maior nobis earum copia fuerit. Sin autem, sciemus nullam à nobis ipsi gratiam deberi, adeoq3 liberum nobis erit, ad ipsum quod attinet,

omnia

εἶναι σωτηθεντο, ὡς τὴν μίαν δ' εἶναι καὶ ἐπορκοσίαν καὶ ὠδινομίαν, καὶ * συμμαχίαν δὲ κοινὴν, εἴπις ἀδικοῖη ὁ ἑτερον ὁτερου. οὕτω μὲν τότε διεπραχθη· καὶ νυῦ δὲ ἐπ οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι σωθῆκαι χαλδαίοις καὶ τοῖς τὴν ἀρμενίαν ἔχουσι. ἐπεὶ δὲ αἱ ξωθῆκαι ἐγένοντο, οὐδὲν ξωετέχιζόν τε ἀμφότεροι προθύμως ὡς κοινὸν φρούριον, καὶ τὰ ὠδῖτηδεα ξωεφόρτιζον. ἐπεὶ δὲ ἑσπέρα προσῆν, ξωδείπνουν ἑλαῖον ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν, ὡς φίλους ἤδη. * σωδεῖπνουν δὲ ἐπέπεμπε τὸν χαλδαίων, ὅπ τοῖς ἄλλοις σφῶν πᾶσιν θῦκτα ταῦτα εἴη, εἰσὶ δὲ πύθοι τὴν χαλδαίων, οἱ λιϊζόμενοι ζῶσι, καὶ οὐδ' αὖ ἐπίσαιντο ἀρχάζεσθαι, οὐδ' αὖ δυώαιντο, εἰθισμένοι ἀεὶ πολέμου βιοτεύειν. ἀεὶ γὰρ ἐλαΐζοντο καὶ ἐμισθοφόρουν, καὶ πολλάκις μὲν παρὰ τῷ ἰνδῶν βασιλεῖ (καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχρυσος ὁ ἀνὴρ) πολλάκις δὲ καὶ παρ' Ἀσυάγῃ. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μισθοφορεῖτε; ἐγὼ γοῦν δώσω ὅσου τις καὶ ἄλλος πλείστου δύναται ξωεφάσκον οἱ, καὶ πολλοῦ γε ἔσεσθαι ἔλεγον ἐὰν ἐθελήσωσι. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ξωεμελήθησαν. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἤκουσεν ὅπ πρὸς τὸν ἰνδὸν πολλάκις οἱ χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅπ ἦλθον παρ' αὐτὸν * κατασκεψάμενοι εἰς μάθοιεν μήσθυς τὰ αὐτῶν πράγματα, καὶ ὥρατο πρὸς τὸν πολεμίους ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐπιόντα κατόψονται, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν ἰνδὸν τὰ αὐτῷ ἐπιτηδεύματα. ἤρξατο οὕτω λόγου τοιοῦδε· ὦ ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς οἱ χαλδαῖοι, ἑπατέροι, ἔπινα ἐγὼ τὴν ἐμαυτοῦ ἀρχὴν ἐλαύνοντα, ἐπεὶ δὲ ἐμαυτοῦ ἐγενόμην, συμπέμψαντ' αὖ μοι τὴν ὑμετέρων, οἵτινες αὐτῷ τούτῳ ὁδὸν ἤξουσιν αὖ, καὶ συμπρόθυμοι ὦσιν ὑμῖν πρὸς τὸν ἰνδὸν ἃ ἐγὼ βούλομαι· ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἔτ αὖ βουλοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι οἷς αὖ δέῃ, καὶ πᾶσι καὶ σωρεῖσθαι τὴν * στρατουμένων εὖ ἀξίους. τοῦτ' ἐμὲ μὲν δὴ οὕνεκα βούλομαι ὡς ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν· δεῖσθαι δὲ τούτων * νομίζω. τὴν μὲν ὑμετέρων, ἥδυ μοι * φείδεσθαι· (φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω) πρὸς δὲ τὸν ἰνδὸν κ- δέως αὖ λάβοιμι, εἰ διδοίη. ὁ δ' ἄγγελος ἔσ κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπρόθυμον γενέσθαι, ἐλθὼν ἐκεῖσε λέξει ὧδε· Ἐπεμψέ με Κῦρος, ὦ ἰνδέ, πρός σε, φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημάτων, προσδεχόμενος καὶ ἄλλωι στρατιὰν οἰκεῖσθαι ἐπ πρόσω. (καὶ γὰρ προσδέχεσθαι, ἔφη.) ἵν' οὖν αὐτῷ πέμψῃς ὁπόσα ἂι προχωρεῖ, φησὶν, ἵν' ὁ θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῷ αὐτῷ, πειρᾶσεσθαι ποιῆσαι ὥστέ σε νομίζειν καλῶς βεβουλεῦσθαι χαρισάμενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει· τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς αὖ ὑπιστέλλετε ὅ, τι ὑμῖν δοκεῖ συμφόρον εἶναι, καὶ ἵν' μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χορηγοῦντα· ἵν' ὅ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα ὅτι ὐδεμίαν αὐτῷ χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ὑχέσαι ἡμῖν ἐκεῖνα οὕνεκα πρὸς τὸν ἡμέτερον συμφέ-

Cyrus laudis & gloriæ cupidus.

omnia nostro ex usu instituere. Hæc Cyrus dicebat, qui quidẽ existimabat Armeniorũ Chaldæorũq3 nũtios eius modi de se prædicaturos, qualia de se cupiebat homines uniuersos et prædicare, et audire. Actũ sanè, ubi uisũ est esse cõmodũ, facto cõtubernij fine, quieti se dabãt. Postridie Cyrus nũtijs ablegabat, quũ in mãdatis ipsi dedisset ea, quæ dixerat, et Armenius ac Chaldæi cũ hoc mittebãt homines, quos et ad promouendũ negotiũ idoneos maximè arbitrabãtur, et ad prædicandũ ea de Cyro, quæ conueniret. Post hæc Cyrus quũ & præsidarijs militibus quot satis erant, & reb. necessarijs omnibus castellũ munisset, ac Medũ eis præfecisset, quẽ si præficeret maximè Cyaxari gratã se rẽ facturũ existimabat: discessit abducto secũ exercitu, quẽ secũ adduxerat, et eo quẽ ab Armenijs acceperat, unáq3 illos etiã, qui à Chaldæis accesserant, hominũ ad quatuor millia, qui sanè reliquorũ omniũ præstãtissimos sese arbitrabãtur. Vbi autẽ in culta iã loca descendisset, Armeniorũ domi nemo se cõtinuit, nec uir, nec femina: sed obuiã processerunt omnes, mirificã ex pace cõstitutaq3 uoluptatẽ capiẽtes, ac secũ quidquid alicuius pretij quilibet habebat, ferebãt, agebãt. Atq3 his Armenius minimè offendebatur, quòd Cyrũ hoc pacto magis delectatũ iri delato ab omnib. honore putabat. Deniq3 uxor etiã Armenij occurrit, filias ac minorẽ natu filiũ secũ ducẽs: ac præter alia munera illud aurum quoq3 adferebat, quod Cyrus accipere pridẽ noluerat. Hoc Cyrus ubi uidisset, Vos effecturi nõ estis, inquit, ut mercedis gratia hinc inde proficiscar, ac bene promerear. Retine tu, mulier, has pecunias tibi, quas adfers, neq3 posthac Armenio dederis eas defodiendas: sed filiũ tuum potius his adornatũ quã pulcerrimè, in militiã mittito. De reliquis & tibi, et marito, et sexus utriusq3 liberis id parato, quod consequuti & quo ornati elegãtius iucundiusq3 uitã agatis. Terra quidẽ, inquit, satis sit uita defunctorũ corpora tegi. Hæc Cyrus loquutus abequitabat, unà deducẽtib. ipsum & Armenio et reliquis hominib. uniuersis: qui quidẽ ipsum uirũ præclarè de se promeritũ appellabãt, et uirũ optimũ, idq3 cõtinuo faciebãt, donec extra regionẽ suã ipsum deduxissent. Armenius uerò etiã maiorẽ exercitũ ei adiũxit, quia domi pacẽ haberet. Sic ergo Cyrus abijt, nõ solũ ijs pecunijs ditatus quas acceperat: sed ad multo plures etiã, quàm hæ forẽt, aditu quasi patefacto propter morũ ac uitæ rationẽ: ut eas capere quandocũq3 posceret usus, posset. Actũ quidẽ in finibus castra sunt metati. Postridie copias & pecuniarũ partẽ Cyaxari misit, (& aberat is propè, quẽadmodũ cõdixerat) ipse cum Tigrane ac Persarũ optimatib. uenabatur, ubicũq3 in feras incidisset, atq3 animo lætus erat. Deinde in Medorũ agrũ quũ peruenisset, cẽturionib. suis pecunias largiebatur, quãtæ cuiq3 satis fu-

Armenij Cyrum redeũtẽ excipiunt summo studio.

Cyri liberalitas in milites suos.

turæ uiderẽtur, ut et ipsis suppeditaret, quo præmijs ornare posset, si quos subiectos sibi admirarẽtur. Exisli-

συμφέρον ποιῆται πάντα. τοῦτ' ἔφευ ὁ Κῦρος, νομίζων τὸν ἰόντας ἀρμενίων μὴ χαλδαίων διαῦτα λέξειν περὶ αὐτῶν, οἷα αὐτὸς ἐπεθύμει ποιῆται πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ αὐτῶν. καὶ τότε μὲν δὴ ὁ μὲν τότε καλῶς εἶχε διαλύσαντες τὴν συλλογὴν, ἀνεπαύοντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὅ, τι Κῦρος ἔπεμπε τὸν ἄγγελον, ὧδε εἶπε καὶ ἐποίει. ὁ ἀρμένιος καὶ οἱ χαλδαῖοι σωέπεμπον ὡς ἱκανοὺς τοὺς ὁμόζυγας εἶναι συμπρᾶξαι, ἐπεῖπερ πρὸς Κύρου τὰ προσήκοντα. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Κῦρος † ὠδῖτελέσας τὸ φρούριον καὶ φύλαξιν ἱκανοὺς τοῖς ὠδῖτηδείοις πᾶσι, ἐπ ἀρχοντα αὐτὸν καταλιπὼν μῆδον, ὃν ὥρα Κυαξάρῃ αὖ μᾶλλον χαρίσασθαι, ἀπήγ συλλαβὼν δ' * ἕτερον] στρατόμα ὅσον τε ἦλθεν ἔχων, ἐπ' ἀρμένιον προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ χαλδαίων, εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ὤνουν καὶ συμπαύτων τῶν ἄλλων ἡγεμόνες ἦσαν. ὡς δὲ κατίδεν εἰς τὴν οἰκουμένην, ὃ δεῖς ἐμεινον ἐνδὺν ἀρμενίων, οὔτε αὖνος, οὔτε γυνὴ, ἀλλὰ πάντες ὑπὸν των, ἡδόμενοι τῇ ἐρημίᾳ, καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες † ὅ, τι ἐπ ἕκαστος ἄξιον εἶχε. καὶ ὁ ἀρμένιος τούτοις ὀν ἤχθετο, οὕτως αὖ νομίζων καὶ ὃν Κῦρον μᾶλλον ἥδεσθαι τῇ ἐπὶ πάντων τιμῇ. τέλος δ' οὕτω ὑπήντησε ἡ γυνὴ τῷ ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα, καὶ τὸν νεώτερον υἱόν· καὶ ζῶ ἄνδρος δῶρος μή σ' χρυσίον ἐνόμιζον, ὃ πρότερον ὀν ἤθελε λαβεῖν ὁ Κῦρος. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν ἔπεν· ὑμεῖς ἐμὲ δ' ποιήσετε μισθοῦ προθυμότατα διῦργετεῖν, ὅταν ἐγὼ σὺ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα τὰ χρήματα ἃ φέρεις, ἄπιθι, καὶ τῷ ἀρμενίῳ μικκίπποις αὐτὰ κατερύξαι. ἐκπεμφον δὲ τὸν σὸν υἱὸν ὡς κάλλιστα † ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα ὡπὶ τῷ στρατείαν· ἀρὲ ὁ τῆν λοιπῶν κτᾶ καὶ σωτῇ καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ ταῖς θυγατράσιν καὶ ἑαυτῇ καὶ τοῖς ὑμετέροις καὶ κεκοσμημένοι κάλλιον καὶ ἅδιον ἐν αἰῶνα διάξετε. ἐς δὲ τῶν γυῶ, ἔφη, ἀρκέιτω τὰ σώματα, ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατανῦπτειν. ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν πάλαιννεν. ὁ δὲ ἀρμένιος συμπροὔπεμπε, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν βυργύτιον, τὸν αἴσυρα τὸν ἀγαθὸν. καὶ ταῦτ' ἐποίουν ἕως ἐκ τῆς χώρας † ὑπερέπεμψαν. σωαπῆν σθησε δὲ αὐτῷ ὁ ἀρμένιος μὴ στρατιὰν πολίονα, ὡς ἐρῆμος οἴκοι οὖσης. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος ἀπήγ κεχρημάτισμένος, οὐχ ἃ ἔλαβε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πολίονα ζύτων ἑτοιμασάμενος ἀεὶ τὸν πρόσω, ὥστε λαμβάνειν ὁπόπε δέοιτο. καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν τοῖς μεδείοις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ δ' μὲν στράτευμα καὶ † τὰ χρήματα ἔπεμψε πρὸς Κυαξάρην, (ὁ δὲ πολησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν) αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ πρώτοις τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα ὅπου ὠδὶ τυγχάνοιεν θηρίοις, καὶ δῦφραίνετο. ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς μήδυς, τὰ χρήματα ἔδοκε τοῖς ἑαυτῆ ταξιάρχοις, ὅσα ἐδύκῃ ἑκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν εἴ πινας † ἄγαιντο τῶν ὑφ' ἑαυτούς. ᾠόμιζε γὰρ, εἰ ἕκαστος

mabat

mabat enim, si quis partem sibi mandatam laudabilem efficeret, exercitum vniuersum præclarum fore. Quin & ipse, si quid uideret, quod exercitui posset esse ornamento, id vbi comparasset, dignissimis quibusq; donabat. Nam arbitrabatur, quidquid pulcri ac boni miles haberet, id omne sibi ornamento esse. Quo quidē tempore quæ acceperat, in eos distribuit: in centurionum, primipilorum, ceterorum omnium, quos caros habebat, cœtu, oratione huiusmodi est usus: Læticiam quādam modò, amici, consequati
Cyri oratio. » uidemur: partim quòd opum copia quæ dā nobis accesserit, partim quòd nobis sit, unde præmia decernere liceat ijs, quibus uisum fuerit, atq; unde nos etiam ex dignitate quisq; sua ornemur. Omnino autē reuocandū nobis est ad animū, qualia nā facta nobis hæc cōmoda pepererint. Nam si rem cōsiderabitis, reperietis hæc uos consequutos & uigilando quū opus erat, & laborando, et accelerando, & nihil hosti cedendo. Quapropter deinceps quoq; uiri fortes sitis necesse est, atq; etiam statuatis, uoluptates magnas & ingentia bona non nisi ab obœdientia, et tolerātia, & opportunis laboribus periculisq; proficisci. Quia uerò
Cyrus in hoste ducere cogitat. Cyrus animaduertebat, militū et corpora rectè ad labores militares perferendos esse cōparata, & animos itidē ad contenendū hostē: præterea peritos eorū esse, quæ cuiusuis armaturæ conueniebant, quodq; uidebat omnes etiā ad parendū præfectis suis paratos esse: de caussis igitur hisce cupiebat iam aliquid eorum gerere, quæ aduersus hostē suscipiuntur. Intelligebat enim in cunctando plerunq; ductorib. exercituū aliquid etiā præclara in molitione mutari. Videbat itē permultos militū ambitione ductos in ijs, de quibus erant inter ipsos suscepta certamina, mutuo sibi etiā inuidere. Quare hac quoq; de caussa quamprimū eos in solum hostile deducere uolebat. Nam pericula cōmunia beneuolentiā inter cōmilitones mutuā excitant, ad quæ vbi peruentum est, nemo alijs, quib. ornatissima sunt arma, nemo gloriæ cupidis inuidet: sed potius & collaudant & complectuntur huiusmodi sibi similes, quòd eos secum in iuuanda publica re coniunctos existimant. Primùm igitur armatum exercitum quàm poterat pulcerrimè & optimè instruxit: deinde & decem millibus, & mille militibus præfectos, & ordinum centuriones, & serierum ductores conuocauit (Nā hi exemti erāt, vt in militariū ordinū numeris nō recēserētur. Quumq; uel imperatori parēdū erat, uel denuntiādū aliquid, nō iccirco quidquā rectoris expers relinquebatur: sed reliqua per duodenūm & senūm militū præfectos aptè gerebātur.) Posteaquā uerò homines illi reb. gerēdis opportuni cōuenerāt, Cyrus eis introductis quæ rectè haberēt ostēdebat. quaq; ratione singulæ sociorū copiæ quā firmissimæ forēt, docebat. Et quū in his etiā gerēdi aliquid desiderīū excitasset, nūc quidē suos ad ordines irēt iussit, et quēlibet suorū edocerent, quæ ab ipso didicissent, et expeditionis suscipiēdæ cupiditatē in omnib. accēderet cōgrētur, ut alacri maximè animo

τος δ' μέρος ἀξιέπαινον ποιήσει, δι' ὅλου αὖ τοῦ καλοῦ ἔχειν. καὶ αὖτὸς ὤν, εἴ τι καλὸν ἴδοι εἰς ἴλην τραπών, τοῦτο κτώμενος † ἐσωρεύετο τοῖς ἀξιωτάτοις, νομίζων † ὃ, τι καλὸν καλὸν. ἔχοι δ' τράτοῦμα, τούτοις ἅπασιν αὖτὸς κατεσκεύαζε. ἅνινκα δὲ αὐτοῖς διεδίδου ὧν ἔλαβεν, ἔλεγεν ὧδέ πως εἰς δι μέσον τῶν παρηκόντων καὶ λοχαγῶν καὶ τῶν ἑαυτοῦ δι ἐπίμα· Ανδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν δύφροσύνη τις γεγονέναι, καὶ ὅτι δυπορία ἧς προσγεγόνατ, καὶ ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν πρῶν ἔξομεν δι' ἃ βουλώμεθα, & ἡμᾶς ὡς αὖ ἕκαστος ἄξιος ἦ. τοίνυν δὴ καὶ μιμνησκώμεθα τὰ ποῖα ἆρα ἔργα τότ' τῶν ἀγαθῶν ὄντα αἴτια. σκεπτόμενοι γὰρ εὑρήσετε τό, τε ἀγρυπνῆσαι ὅπου ἐδύ, καὶ δι' πονῆσαι, καὶ δι' αὖ φυγεῖν, & δι' μὴ ἐξεῖναι ὄντας πολεμίους. ὅτως οὖν καὶ & ὅλως τὸ πόνους ἀλγεινοὺς εἶν, γιγνώσκοντας ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεγάλα ἢ πειθὼ καὶ ἡ καρτερία & οἱ σὺν τῷ καιρῷ πονοι καὶ κίνδυνοι πρέχοντα. κατανοῶν ὁ Κῦρος ὡς δῦ μὲν αὐτῷ ἔχειν τὰ σώματα οἱ τραπῶσι πρὸς δ' δύναθαι τραπωπικὸς πόνους φέρειν, δῦ δὲ τὰς ψυχὰς, πρὸς δ' καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ὡδὶς ἡμῶνες ἂ ἤλθον τὰ προσήκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκαστος ἐπλίσει, καὶ πρὸς δ' πείθεσθαι δὲ τοῖς ἀρχοσιν ἑώρα καὶ τοὺς δῦ πρεσκυφασμέ ους ἐν ὑπὸ τούτων οὕτω ἐπεδύμει πᾶσιν τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους πρεχέφθ, γιγνώσκων ὅτι οἷ τῷ μέλλειν πολεμίοις τοῖς ἀρχοσι καὶ τ' καλῆς πασκυθῆς ἀνθοιστάι λ. ἔτι δ' ὁρῶν ὅτι φιλοτίμους ἔχοντες οἷς αὐτηρίζω πολλοὶ & ἀνδρφθόνως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν τραπωτῶν, καὶ τῶνδε ἕνεκα ὑβαλγειν αὐτὸς ἐβέλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὡς τάχιστα, εἰδὼς ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως ποιῆσιν ἔχειν τὸς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, & ὑπὲρ οἷ τότῳ ὕτε τοῖς οἷ ὕπλοις κοσμουμένοις φθονῆσιν, ὕτε τοῖς δίξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ ἐπαινῆσι ἢ ἀσπαίζονται οἱ τοιῆτοι τὸς ὁμοίους, νομίζοντες σωτηρὸς αὐτὸς τῶ κοινῆ ἀγαθῶ ἔσεσθ. ὅτως δὴ πρῶτον μὲν ὑβώπλισε τὴν τραπωτ, ἢ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστά τε & ἄριστα, ἔπειτα ὑ σωμεκάλεσε μυριάρχας ἢ χιλιάρχας ἢ ταξιάρχας ἢ λοχαγούς. ὅτοι γὰρ ἀφηλελυμένοι ἦσαν τῶ τραταγῶ, ἢ πάγγελλειν τι, ἐδ' ὡς ἐδὲν ἀναρμον κατελείπετο, ἀλλὰ δῶ δεκαδάρχοις ἢ ἑξαδάρχοις πάντα τὰ καταλειπόμενα διεκοσμεῖτο. ἐπεὶ δὲ ζωηλδον οἱ ὑπακόοι, πάλιν αὐτὸς, ἐπιδεικνύ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα, ἢ ἐδίδασκεν ἕκαστον ἰομεδὸν ἐν τῇ συμμαχικῶν, ἐπεὶ δὲ καὶ κείνους ἐποίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν τῶ ἤδη ποιεῖν τι, ἔπεμπεν αὐτοῖς νυκ μὲν ἀπέναι ὧδὶ τὰς τάξεις, καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς ἑαυτῶ ἄνδρ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ πειρᾶσθαι αὐτούς ὧδὶ ἀνυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τῶ τραταγέσθ, ὅπως δύνωμόται τε πάντες

τ' τραταγῶ

ἐπίκουροι,

animo iter omnes ingrederentur, ac manè ad Cyaxaris regiam præsto forent. Illi tum abeuntes ita faciebant. Postridie quum illuxisset, homines illi ad expedienda negotia opportuni apud regiam aderāt. Itaq; cum eis ingressus ad Cyaxarem Cyrus, huiusmodi orationem habere cepit: Nō sum equidem nescius, mi Cyaxares, ea quæ dicturus sum, iampridē tibi non minus, quàm nobis videri: sed fortassis pudore præpeditus ea non exponis, ne mentionem exercitus educendi si facias, grauiter ferre videaris, nos abs te ali. Quādo tu igitur taces, ego tā tuo quàm nostrum nomine rem exponam. Nam nobis omnibus videtur, quum parati simus, non tum pugnandum esse, quum tuos fines hostis inuaserit, neq; amico in solo commorātibus illum exspectandum esse: sed quamprimùm in hostilem agrum exeundum. Quum enim modò tua in regione simus, multæ res tuæ per nos etiam inuitos detrimentum capiunt. At si hostilem in terram discedamus, cum voluptate res ipsorum atteremus. Præterea magno sumtu tuo nunc alimur: at si extra fines tuos exercitum educamus, ex ipsorum ditione alemur. Quòd si porrò masis nobis istic periculum, quàm heic impēderet: fortassis id, quod tutissimum foret, esset eligendū. Nunc verò par futura est ratio illorum, siue adeò heic eos exspectemus, siue in ipsorum ditionē progressi obuiam eis eamus: par item nostra in præliando futura est ratio, siue ipsos aduenientes heic excipiemus, siue ad ipsos profecti manum conseremus. Verum enimuerò nos militum animos lōgè alacriores firmioresq; sumus experturi, si aduersus hostem contendemus, & non inuiti aduersarios spectare videbimur. Itidem illi multo nos magis metuent, quum nos audiēt non vt formidolosos ipsorum metu percelli, ac domi desidere: sed animaduerso ipsorum aduentu occurrere, vt quàm celerrimè pedem conferamus: non item operiri, dum regio nostra detrimēto adficiatur, sed præcepto ipsorum conatu terram eorum vastare. Atqui formidolosiores ipsos reddi, nos audentiores, in lucro nobis insigni ponendum existimo. Nam hoc modo equidem statuo minus nobis periculi fore, hostibus plurimum. Quin & meus pater, & tu dicere soleris, ceteris omnibus adsentientibus, prælia magis animis decerni, quàm corporum uiribus. Hæc Cyri oratio fuit, cui Cyaxares respondit: Mihi quidem, mi Cyre, ac vos Persæ, graue ne esse suscipemini vos alere. Sed tamen in hostilem agrum pergendum nobis esse, mihi quoque iam ad omnia magis profore videtur. Quando igitur, ait Cyrus, eadē in sententia sumus, colligamus vasa, & si sacra votis nostris cōfestim annuerint, quàm celerrimè iter ingrediamur. Atq; ipse deinceps militi quū edixisset, ut uasa colligerēt: sacrificabat Ioui primùm Regi, de-

Cyaxari dat Cyrus consilium de ducendis in hostem copijs.

αὖτω πάντες ἐπ. ἐπίκουροι ὧδὶ θύρασι.

† ὠδιναίειοι ὠδὶ τὰς Κυαξάρους θύρας. τότε μὲν δὴ ἀπόντες † ὕτως ἐφοίτων. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρῆλθον οἱ † ὠδιναίειοι ὠδὶ τὰς θύρας. ζὼ τούτοις οὕτω ὁ Κῦρος & εἰσελθὼν πρὸς † Κυαξάρην, ἤρξατο λόγου τοιοῦδε· Οἶδα μέν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι μὲν ἐγὼ λέγειν, εἰ πάλαι δοκεῖ σοὶ ἦν ἥδιον ἢ μὴν ἢ μὲν ἐσώς αἰσχύνη λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῆς ἀχθόμενός & ὅτι τρέφω ἡμᾶς ὑβόδου μεμνῆσθ. ἐπεὶ οὖν σὺ σωπᾷς, ἐγὼ λέξω ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπεί πρ πρῶτον ἀφικόμεθα, μὴ ἐπειδὰν ἐμβάλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τ' σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδ' οὐ τῇ φιλίᾳ καὶ ἡμιλύσιο ἡμᾶς ὑπομιμνήσκειν, ἀλλ' ἐνθυμεῖσθαι ὡς τάχιστα εἰς τ' πολεμίαν. νῦν μὲν γὰρ οὐ τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες, πολλὰ τῶν σῶν σινόμεθα ἄκοντες· ὧν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ ἐκείνων καλῶς ποιήσομεν ἡδόμενοι. ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις, πολλὰ δαπανῶν· ὧν δ' ἐκστρατευόμεθα, θρεψόμεθα ἐκ τῆς πολεμίας. ἔτι δὲ ἐμοὶ μὲν μείζων ἡμῖν κίνδυνος & ἐμεῖναι ἐνθάδε ἢ οἴκαδε, ἴσως δ' ἀσφαλέστατον ὧν ἀν αἱρετέον· ἐκεῖ ἢ οἴκαδε, ἴσως δ' ἀσφαλέστατον ὧν ἀν αἱρετέον· νυν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται, ἐάν τε † οἴκαδε ἰδιάζῃ ὑπομένωμεν, ἐάν τε εἰς τὴν ἐκείνων ἐπιόντες ὑπαντ. γράφεται καὶ, ἰόντες ἰδιάζοντες ἰδίᾳ τοῖς ἐκείνων ἐπιόντες ὑπομένωμεν, ἐάν τε εἰς ἐκείνων ἰόντες ὑπαντ. γράφεται καὶ, ἰόντες ἰδιάζοντες ἰδίᾳ τοῖς ἐκείνων ἐπιόντες ὑπομένωμεν, ἐαύτοις εἰς τὴν ἐκείνων ἐπι

Cyrus cum exercitu Assyriam inuadit.

latores & socios, atq; etiam bonarum rerum consultores præstarent. Præterea Heroas Medorum terræ incolas & patronos implorabat. Quum autem sacra iam fecisset, atq; frequens ipsi exercitus ad fines peruenisset: lætis usus augurijs, hostile solum inuasit. Vt verò primùm fines superarat, Tellurem libationibus propitiam sibi reddebat, & Deos atq; Heroas regionis Assyriorum incolas sacrificijs placabat. Quibus peractis, rursum Ioui patrio sacrificabat, et si quis alius ex Dijs erat, de quo ipsi constaret, nõ negligebat. His itaritè curatis, continuò peditibus itinere non magno promotis, castra metabantur: equitatu verò ad incursionem usi, prædam ingentem multiplicemq; obtinebant. Deinde motis castris, à commeatu abundè instructi, regionem omnem depopulabãtur, & hostẽ exspectabant. Qui quũ aduenire iam & abesse non amplius decem dierum itinere diceretur, tum verò Cyrus ait: Iam tempus est, mi Cyaxares, vt occurramus: neq; committendum est, vt uel hostibus, vel nostris metu præpediri videamur, quo minus aduersus ipsos progrediamur: sed palàm facere debemus, nõ illubẽter nos prælium inituros. Quæ quum et Cyaxari placerent, semper deinceps instructi tantum cottidie procedebant, quantum ipsis cõmodum fore videretur. Ac cœnam quidem numquam non die necdum exacto sumebãt, noctu verò ignes in castris nullos accendebant. Sed tamen ante castra excitabantur, vt ignis adiumento cernerẽt si qui accederent noctu, atq; ipsi ab ijs contrà non cernerentur. Sæpenumerò etiã post castra fallendis hostibus ignes accendebãt, vt nonnumquam exploratores in excubias ipsorum primas incident, quòd procul à castris abesse adhuc sese arbitrarentur, quia post castra ignes excitati forent. Et Assyrij quidem cum ijs quos secum habebãt, quũ iam exercitus propius ad se inuicem accessissent, fossa se cingebãt: quod barbari Reges hodieq; faciũt. Nam castra quum metãtur, facillimè fossa se ob ingentem hominum multitudinẽ cingunt. Norunt enim copias equestres per noctem facilè perturbari, & usum earum difficilem esse, præsertim si de barbaris coactæ sint. Etenim hi equos habẽt ad præsepia ligatis pedib. Itaq; si quis barbaros inuaderet, operosum foret noctu queos soluere, frenare operosum, operosum clitellas imponere, operosum induere loricas: atq; ubi iam equos conscẽderint, fieri prorsus nequit, vt per castra equitẽt. His omnibus de caussis quũ alij barbari, tum illi munimẽtis se circumuallant: simul etiam existimãt, si sint locis munitis, facultatem sibi esse pro lubitu suo ineundi prælij. Dum igitur hæc agerent, propius ad se inuicem accedebant. Quumq; iam aduentando parasangæ spatio distarent, Assyrij hoc, quem indicauimus, modo metabantur castra, loco quidem fossa munito, sed aperto: verùm Cyrus sua locabat, vbi minimè oculis essent exposita, pagis etiam tumulisq; à fronte quæsitis. Arbitrabatur enim bellicos apparatus

Assyrij fossa se cingere soliti.

Cyri sollertia in locandis castris.

συμμάχους, καὶ συμβούλους τὴν ἀγαθῶν. συμπρενάλφ ὁ ἥρωας γῆς μηδίας οἰκήτορας καὶ δεμόνας. ἐπεὶ δ' ἐναλλιέρησέ τε καὶ ἀθρόον ὧν αὐτῷ δ' σραττόμενα πρὸς τοὺς ὁρίους, τότε δὴ οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις, ὠίεσθαι ὡς πὼ πολεμίαν. ἐπεὶ ὁ πάντα διέβη τὰ ὅρια, ἐκεῖ αὖ ὁ γὼ ἱλάσκετο θεοὺς, καὶ ἥρωας θυσίαις, καὶ ἥρωας ἀσυρίας οἰκήτορας βωμοὺς ἐνίζετο. ταῦτα δὴ ποιήσας, αὖθις Διὶ πατρῴῳ ἔθυε, ὁ εἷς ἄλλος θεῶν † ἐφαίνετο, ὧδενὸς ἠμέλει. ἐπεὶ ὁ ταῦτα καλῶς ἔσχεν, βοῦς ζοὺς μ' ἀπεχθὲς προσαγάγοντες ὁ πολλὰ ὁδὸν ἐσφαττον δ' θύεσθαι. † τοῖς δ' ἵπποις καταβροχὴν ποιήσαντες, ὡδιεβάλοντο πολλὰ ὁ πάντοίαν λείαν. ὁ τοιοῦτον ὁ μὰ σφαττόμενοι, ὁ ἔχοντες ἄφθονα τὰ ὠδίπαδα, ἐ δ' ἡσυχῆτες πὰ χώραν, αὐέμενον τὰς πολεμίους. ὡίκα ὁ πρόσιον ἵες ἐλέγοντο ἐκ πόδεχ ἡμερῶν ἀπέχειν ὁδὸν, τότε δὴ † ὁ Κῦρος λέγ· ὦ Κυαξάρη, ὥρα δὴ ἀπάντᾶν, ἐ μήτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν, μήτε τοῖς ἡμετέροις φοβερμένους μὴ αὐτπροσίεναι· δῆλα δ' ἔλοι ὧμεν ὅτι ὐκ ἄκοντες μαχόμεθα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ζωέδοξε τῷ Κυαξάρῃ, οὕτω δὴ ἀεὶ σωτεταγμένοι πρεήειεν τοσοτον καθ' ἡμέραν, ὅσον ἐδόκ αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. ἐ δ' ἦπνον μ' ἀεὶ κ' φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ ὐκ ἔκαιον οὐ τῷ σρατοπέδῳ, ἔμπροσθεν μὲν τοῦ σρατοπέδ ἑκαιον, ὅπως ὁρῷεν μὲν εἴπνες νυκτὸς πρόσιον ἀφὴ δ' πῦρ, μὲ ὁρῷντο δὲ ὄπισθεν τὴν πρόσιόντων. πολλάκις δὲ ὁ ὄπισθεν τοῦ σρατοπέδ ἐπυρπόλων, ἀπάτης ἕνεκα τὴν πολεμίων. ὥστ' ἔσν ὅτε καὶ κατάσκοποι ἐπεπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐτῶν, ἀφὴ δ' ὄπισθεν τὰ πῦρ ἐν ἐπιπόρῳ τοῦ σρατοπέδ οἰόμενοι εἶν. Οἱ μὲν οὖν ἀσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπειδὴ ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ σρατόπεδα ἐγένεσθ, τάφρον πρόμβαλλοντο. ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ βάρβαροι βασιλεῖς † ὁπόταν σρατοπεδεύωνται, τάφρον πρόμβάλλονται διπετῶς δὲ τῇ ποιχείαν. ἴσασι γὰρ, ὅτι ἱππικὸν σράτευμα οὐ νυκτὶ παραχῶσες εἶσι ὁ † δύσχωστον, ἀλλ' ὡς τε καὶ βάρβαρον. πεποδισμένος γὰρ ἔχοσι τοὺς ἵππους ὠδὶ ταῖς φάτναις· καὶ εἴπε ἐπ' αὐτὸς ἴοι, ἕρχον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππους, ἕρχον δ' ἐποχήσαι, ἕρχον δ' ὠδισάξαι, ἕρχον δ' ἐπιθωρακίσασθ· αὐτὰς ἑαυτὰς δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι. ἀφὴ τοῦ σρατοπέδ παντὰ πάσιν ἀδιώδων. τούτων δὴ ἕνεκα πάντων μὴ οἱ ἄλλοι ὁ ἐκεῖνοι τὰ ἑρύματα τὰ πρόμβάλλον· μὴ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ σ' οἱ ἐχυρῷ εἶν μὴ ὑβρίσαι παρέχειν ὅταν βέλφονται μὴ μάχεσθ. διαῦτα μὲ δὴ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίγνοντο. ἐπεὶ δ' πόσιόντες ἀπεῖχον ὅσον πάσαν, οἱ μὲν ἀσύριοι ὅτως ἐσρατοπεδεύοντο ὡς πὲρ εἰρηται, οἱ πολῖται φερόμενοι μ', καταφανεῖ δέ. ὁ δ' Κῦρος ὡς ἐδόκει αὐ ἀφανεσάτῳ, κώμας τε μὴ κολοφὼς ἐπὶ πόσθεν ποιησάμενος, νομίζων πάντα ἂν τὰ σρατόπεδα

ἔσαν αὖ

ἀνεφάνετο

ἐμπροσθεν,

καὶ τὸν ἄλλον ἐπικαιρίων, γράφεται καὶ καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐπικαιρίας,

ὄυτω τοῖς ἵπποις

διαῤῥῦσαντες ἐπίσιον. γράφεται καὶ, διαῤῥόσασιν ἐν ἅπασιν,

ὁ Κυαξάρης ἐγέλασε Κῦρον

καὶ τὰς φυλακὰς πῦρ ἐ φυλακῶν

πολλὰ * † πρὸ τὴν φυλακὴν καύσαντες, ἐκιμήθησαν. τῇ δ' ὑσεραίᾳ πρωῒ Κῦρος μὲν ἐσεφανωμένος ἦνδυε, πὴγγελε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοπίμοις ἐσεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ πέναι. ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συνεκαλέσας αὐτὰς, ἔλεξεν· Ανδρες, οἱ μὲν θεοί, ὡς οἴτε μαντῆς φασὶ ἡμῖ ἐμοὶ σωδοκεῖ, μάχλωτ' ἔσεσθαι πρωαγγέλλοσι, καὶ νίκην διδόασι, καὶ σημεῖα πρὸ πτοιοῦται οἱ τοῖς ἱεροῖς· ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν πάνυ ὁποίας ἔχω εἶν οἱ τῷ τοιῷδε αἰσχυνοίμ αὖ. οἶδα γὰ ὑμᾶς ταῦτα ἐπόησε ἐμοὶ ὠδὶ σαφῶς καὶ ταῦτα μεμελετηκότας τε καὶ ἀκηκοότας ὁ ἀκόοντας ἀφὴ τέλος ἄπῃ ἐγώ, ὥστε καὶ ἄλλος εἰκότως αὖ διδάσκοιτε πάδε. εἰ δὲ μὴ τυγχάνετε κατανενοηκότες, ἀκούσατε. οὓς γὰρ νεωσὶ συμμάχους τε ἐζῆμν μὴ πειρώμεθα ἡμῖν αὖτοῖς ὁμοίους ποιεῖν, τούτους δεῖ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν ἐφ' οἷς τε ἐτρεφόμεθα ὑφ' Κυαξάρους, ἃ τε ἠκκέμεν, ἐφ' ἅτε αὐτοὺς προκεκλήκαμεν, ὥστε ἄσμενοι αὐτὰ γνῶσαι

μια ἡμέρα φοβερώτερα ζοῖς ἀνάντιοις εἶναι. καὶ ἐκείνῳ μὲν τὴν νύκτα, ὥσπῃ † ἔπρεπε, προφυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάτεροι ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑσεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσύριος καὶ ὁ Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες αὖέπαυον τὰ σρατεύματα· ὁ δὲ τῷ ἐχυρῷ Κῦρος δὲ καὶ Κυαξάρης ζωπαξάμενοι πολεμέμενον, ὡς, εἰ πρόσιοιεν οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι. ὡς δὲ ἤλεν ἐγένετο ὅτι οὐκ ἐζίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ τοῦ ἑρύματος, ὧδὲ μαχὴν ποιήσιντο ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κυαξάρης καλέσας τὸν Κῦρον † καὶ πάντας τοὺς ὠδικαιζίους, ἔλεξε τοιάδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὥσπῃ τυγχάνομεν σωτεταγμένοι, οὕτως ἴέναι πρὸς θ' τὴν ἀνδρῶν ἔρυμα, καὶ δῆλοῦ ὅτι θέλομεν μάχεσθαι. ὕτω γὰρ, ἔφη, ἐπειδὰν μὴ αὐτεπεξίωσιν ἐκεῖνοι, οἱ μ' ἡμέτεροι μᾶλλον † θαῤῥήσουσιν αὖ ὠδιᾶσιν, οἱ πολέμιοι ὁ πὼ τόλμαν ἰόντες ἡμῶν, μᾶλλον φοβηθήσονται. τάτῳ μ' δὴ ὕτως ἐδόκει. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη· μηχαμῶς πρὸς τὴν θεῶν, ὦ Κυαξάρη, ὕτω ποιήσωμεν. εἰ γὰ ἤδη ἐκφανεῖς γενόμενοι τορυσόμεθα ἧ σὺ κελεύεις, νῦν τε προσόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσονται ἀδὲν φοβούμενοι, εἰδότες ὅτι οἱ ἀσφαλεῖ εἶσι τὸ μηδὲν παθεῖν· ἐπειδάντε μηδὲν ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καταθρῴσαντες ἡμῶν θ' πλῆθος πολὺ ὠδετερον τοῦ ἑαυτῶν, καταφρονήσοσι, καὶ αὖθις ὀλίσι πολὺ ἐῤῥωμενεστέρας τὰς γνώμας. νῦ δ' ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι παρέσομεν, ὐχ ὁρῶντες δὲ ἡμᾶς, οὐ τοῦτο ἐπίσω, οὐ καταφρονήσιν, ἀλλὰ φρονπίζοσι πότε τοῦτ' ἔσι, καὶ ζαλεγόμενοι πρὸς ἡμῶν ἐγὼ οἶδ' ὅτι ὠδὲν παύονται. ὅταν δ' ὀλίσιοι, τότε δὴ αὐτοῖς ἅμα φανερός τε ἡμᾶς γενέσθαι καὶ ἴέναι θύδυς ὁμόσε, ἐλπφότας αὐτὸς ἔνθα πάλαι ἐβουλόμεθα. λέξαντος δὲ ὅτω Κύρου, ζωέδοξε καὶ ταῦτα Κυαξάρῃ καὶ τοῖς ἄλλοις. καὶ τότε μὲν δεῖπνο ποιησάμενοι † καὶ φύλακας καταστησάμενοι, © πυρὰ [πολλὰ * † πρὸ τὴν φυλακὴν καύσαντες, ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑσεραίᾳ πρωῒ Κῦρος μὲν ἐσεφανωμένος ἦνδυε, πὴγγελε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοπίμοις ἐσεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ πέναι. ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συνεκαλέσας αὐτὰς, ἔλεξεν· Ανδρες, οἱ μὲν θεοί, ὡς οἴτε μαντῆς φασὶ ἡμῖ ἐμοὶ σωδοκεῖ, μάχλωτ' ἔσεσθαι πρωαγγέλλοσι, καὶ νίκην διδόασι, καὶ σημεῖα πρὸ πτοιοῦται οἱ τοῖς ἱεροῖς· ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν πάνυ ὁποίας ἔχω εἶν οἱ τῷ τοιῷδε αἰσχυνοίμ αὖ. οἶδα γὰ ὑμᾶς ταῦτα ἐπόησε ἐμοὶ ὠδὶ σαφῶς καὶ ταῦτα μεμελετηκότας τε καὶ ἀκηκοότας ὁ ἀκόοντας ἀφὴ τέλος ἄπῃ ἐγώ, ὥστε καὶ ἄλλος εἰκότως αὖ διδάσκοιτε πάδε. εἰ δὲ μὴ τυγχάνετε κατανενοηκότες, ἀκούσατε. οὓς γὰρ νεωσὶ συμμάχους τε ἐζῆμν μὴ πειρώμεθα ἡμῖν αὖτοῖς ὁμοίους ποιεῖν, τούτους δεῖ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν ἐφ' οἷς τε ἐτρεφόμεθα ὑφ' Κυαξάρους, ἃ τε ἠκκέμεν, ἐφ' ἅτε αὐτοὺς προκεκλήκαμεν, ὥστε ἄσμενοι αὐτὰ γνῶσαι

Cyrus Cyaxare prudentior.

Cyri ad homotimos exhortatio.

ratus omnes repentè conspectos, aduersarijs formidabiliores esse. Ceterùm ea nocte, quemadmodũ parerat, constitutis excubijs, quieti se dederunt. Postridie Assyrius, & Crœsus, duces atq; ceteri copias intra munitionem quiescendo recreabant: Cyrus & Cyaxares instructis suis, tãquam pugnaturi, si hostes accederẽt, exspectabant. Quum autem perspicuè iam paréret, hostes extra uallum illo quidem die nõ progressuros, neq; conserturos manum, Cyaxares arcessito Cyro & omnibus ad gerẽda negotia opportunis, in hanc sententiam loquutus est: Equidem, uiri, existimo sic vti nunc instructi sumus, ad horum nobis uallum pergẽdum esse, ac declarandum, esse nos pugnandi cupidos. Etenim hoc pacto ipsis contrà non exeuntibus, nostri eos inuasuri longè audentiores erunt, & hostes visa eorũ audacia, magis sibi metuẽt. Hæc illius sententia fuit. Verùm Cyrus, Per Deos immortales, ait, haud ita, mi Cyaxares, faciamus. Nam si modò de tui consilij sententia prodierimus in hostium conspectum, nimirum nec in hoc tempore ullo cum metu nos accedentes aduersarij spectabunt, quippe qui esse in tuto se sciant, ut accidere quid ipsis aduersi nequeat: & deinde quum nulla re gesta recedemus, rursus inspectis copijs nostris, easdem vt suis impares numero, cõtemnẽt, crastinoq; die multo firmioribus animis prodibunt. Nunc quum adesse nos sciant, neq; tamen videant: crede mihi non cõtemtui habent, sed quid hoc sibi velit, sollicitè cogitant, atq; etiam, sat scio, colloqui de nobis non desinunt. Ceterùm vbi prodierint ipsi, tum verò & videndos ipsis nos exhibere debebimus, & manum conferere: quippe quòd eos offenderimus, vbi iamdudum cupiebamus. Hæc Cyrus vbi dixisset, tam Cyaxares quàm alij adsensi sunt. Itaq; tunc cœnati, constitutis excubijs, & ignibus ante has excitatis, quieti se dederunt. Postridie diluculò Cyrus coronatus rem sacram faciebat, & homotimis etiam ceteris, vt coronati sacrificijs adessent, imperabat. Facta re sacra, & conuocatis ipsis hanc orationem habuit: Dij quidem, milites, vt & vates aiunt, & mihi quoq; videtur, prælium fore denuntiant, & victoriam tribuunt, & incolumitatem in extis policentur. Me verò vos commonefacere, quo pacto in huiusmodi negotio gerere vosmet debeatis, turpe fuerit. Nam huiusmodi æquè vos intelligere noui, ac meipsum: eademq; meditando audiendoq; exercitasse, atq; etiamnũ perpetuò audire, quæ ego. Quin & alios non immeritò hæc docere possetis. Si tamẽ hæc necdũ animi consideratione cõplexi estis, me audite. Nostris hisce socijs, quos recẽs nobis adiunximus, & quos nobis consimiles efficere conamur, redigendũ in memoriã erit, quas ad res alti ab Cyaxare simus, quæ exercitia fuerint, quæ ad negotia sint à nobis inuitati, in quibus lubẽtibus animis se nobiscũ

" certamen quoq; ſuſcepturos aiebant. Etiam de hoc
" monẽdi erunt, hũc nimirum diem declaraturũ eſſe,
" quibus quiſq; prædmijs dignus ſit. Nam quas res mor-
" tales ſerò diſcunt, in ijs mirũ videri non debet, quoſ-
" dam admonitoris opera egere. Nimirum æqui boni
" faciendum eſt, ſi etiam aliorum inſtinctu viri fortes
" eſſe poſſint. Atq; hæc dum agetis, ſimul de uobis etiã
" periculum facietis. Nam qui huiuſmodi in negotio
" poteſt alios fortiores reddere, is ſibi quoq; procul du-
" bio conſcius fuerit, hominem ſe perfectè fortem eſſe.
" Qui verò hæc ſibi ſoli ſuggerere poteſt, atq; hoc adeò
" ſatis eſſe ſibi ducit: is meritò ſe perfectum ex ſemiſſe
" modò arbitretur. Aq; hæc equidem ipſis non expo-
" no, ſed eam ob rem vobis exponenda mando, vt vo
" bis ſe quoq; probare conentur. Vos enim eſtis eis pro-
" ximi, ſuæ nimirũ parti quilibet. Hoc etiam ſcire vos
" volo, quum his, tum multis alijs vos non verbis, ſed
" reapſe futuros fiduciæ magiſtros, quamdiu vosmet
" fiduciæ plenos eis oſtendetis. Tamdem ſubiecit, irent
pranſum coronati, factiſq; libationibus, cum ipſis ſer
tis ad ordines venirent. His abeuntibus, tergiducto-
" res arceſſitos in hunc modum compellauit: Vos &
" homotimorum in ordinem, Perſæ, cooptati atq; etiã
" ſelecti quidam eſtis, qui vt rebus ceteris vel præſtan
" tiſſimis eſtis pares: ſic per ætatem etiam prudentia
" excellitis. Quæ cauſſa eſt, vt loco non minus, quàm
" antiſtites, honeſto ſitis. Nam quum ſitis extremo
" in agmine, facilè viros fortes intuendo & cohortã-
" do fortiores etiam effeceritis: & ſi quis remiſſior
" fuerit, eum itidem obſeruando ignauum eſſe nõ per-
" miſeritis. Quòd ſi cuiquam alij, vobis certè victoria
" conducit tum ob ætatem, tum ob armaturæ graui-
" tatẽ. Itaq; ſi anteriores vos acciuerint, & vt ſequa-
" miniſ hortati fuerint: velim ipſis obtemperetis, atque
" vti hac in parte nõ ſitis ipſis inferiores, viciſſim ipſos
" cohortamini, quò celeriter in hoſtem ducant. Nunc
quidem abite, inquit, & pranſi quum eritis, ad ordi-
nes vnà cum alijs coronati accedite. His rebus Cyri
milites dum occuparentur, Aſſyrij iam ante pranſi,
confidenter egreſſi caſtris erant, & firmis animis in
acie inſtructi ſtabant. Inſtruebat autem eos rex ipſe
curru vectus, et verbis ipſos huiuſmodi cohortaba-
Aſſyrij regis ad ſuos exhortatio. tur: Res ipſa poſcit, Aſſyrij, vt hoc tempore viri for-
tes ſitis. Nam modò de vita nobis certamen eſt pro-
" poſitum, deq; ſolo, in quo orti eſtis: de ædibus, in quib.
" eſtis alti: deniq; de vxoribus, liberis, bonis veſtris vni-
" uerſis. Nam ſi viceritis, horum omniũ (vt antea)
" domini eritis. Sin fueritis victi, certò ſcire vos volo,
" iſtæc omnia hoſtib. Vos eſſe tradituros. Itaq; ſtandũ
" vobis & pugnandum erit, vt qui victoriæ apiſcen-
" dæ ſtudio teneamini. Stultum eſt enim, eos qui vi-
" ctoria potiri velint, cæcas corporis partes, & ar-
" mis ac manibus deſtitutas, per fugam hoſtibus ob-
" uertere. Stultus item, quicumq; vitæ cupidus, fugæ ſe commiſerit, quum in victoria ſita ſit ſalus, & qui

fugam arripiunt magis intereant, quàm qui ſubſi- "
ſtunt. Eſt & is ſtultus, qui opum cupiditate accen- "
ſus, vinci ſe patitur. Nam quis ignorat, victoribus "
& ſuas res ſaluas eſſe, & eoſdem præter illas ſuc- "
cumbentium quoque bona conſequi? quum victi "
eodem momento & ſeipſis & ſuis bonis ſpolien- "
tur. Hæc dum Aſſyrius ageret, Cyaxares miſſo ad
Cyrum quodam, opportunum eſſe dicebat modò in
hoſtem ducere. Vtut enim pauci iam (ait) extra ual-
lum progreſſi ſunt, at dum nos ad ipſos accedimus,
permulti erunt. Itaque non exſpectemus donec ipſi
plures nobis ſint, ſed eamus dum adhuc facilè ſupe-
riores ipſis fore nos arbitramur. Reſpondebat Cyrus:
Certò te ſcire velim, mi Cyaxares, niſi plures dimi-
dia ipſorum parte victi fuerint, dicturos eſſe, nos
multitudinis metu paucos eſſe adortos. Iccirco ſe
victos non exiſtimabunt, ſed aliud tibi prælium
ſubeundum erit, in quo melius fortaſſe ſibi conſu-
luerint, quàm hoc tempore, quo ſeipſos nobis præ-
bent, vt ex arbitrio noſtro cũ quãto velimus nume-
ro pugnemus. His auditis nũtij diſcedebant. Interea
Chryſantas Perſa venit, & alij nonnulli homotimi,
ſecumq; transfugas adducebant. Eos Cyrus, vt par
erat, de ijs interrogabat, quæ hoſtes gererent. Re-
ſpondebant illi, armatos iam è caſtris exiſſe, atque
à rege diſponi, qui & ipſe ſit extra caſtra, & egre-
diẽtes multis ac grauibus verbis exhortetur, quem-
admodum illi affirmarent, qui eum audiſſent. Heic
Chryſantas, Quid verò, inquit, ſi & tu, Cyre, mi-
litem conuocares, dum adhuc exhortandi facultas
conceditur, an' non & ipſe fortiores ipſos efficeres?
Cui Cyrus, Nihil te perturbent, ait, exhortationes
Aſſyrij, mi Chryſanta. Nam admonitio nulla tam
præclara futura eſt, quæ homines minimè fortes eo-
dem, quo auditur, die fortes ſit effectura: non ſa-
gittarios, niſi eam artem prius exercuerint: non
iaculatores, nec equites: immo ne id quidem efficiet,
vt corporibus in labore perferendo valeant, niſi
prius ſe exercuerint. Et Chryſantas: Satis verò fuerit,
inquit, Cyre, ſi animos eorum cohortando meliores
reddas? Num queat, ait Cyrus, vna oratio pro-
nuntiata eodem die, non verecundia modò audien-
tium animos implere, vel à turpitudine reuocare:
ſed etiam excitare, vt laudis gratia laborem omnẽ,
omneq; periculum ſubeundum ſtatuant, ac mentib.
ſuis infixum habeant, optabilius eſſe pugnãdo mori,
quàm ſalutem apiſci fugiendo? Nónne ſi cogitatio-
nes huiuſmodi debẽt hominibus inhæreſcere conſtã-
teq; durare, primũ leges exiſtere tales oportet, ut per
eas viris fortib. honeſta et liberalis uita paretur, ma-
lis abiecta, grauis, acerba incũbat? deinde magiſtros,
vt equidẽ arbitror, præfectoſq; neceſſe eſt accedere,

Quid exhor tationib. mi litaribus ſit tribuẽdum.

*qui rectè sint demonstraturi, docturi et adsuefacturi eos ad hæc præstanda, donec ipsis inhæresçat, vt viros fortes & claros reapse ducãt felicissimos, ignauos uerò & infames omnium miserrimos existimẽt. Sic enim adfecti sint necesse est, qui volunt ostendere disciplinam plus hostili metu valere. Quòd si quis militibus armatis ad pugnam procedentibus, (quo tempore multi etiam ea, quæ olim didicerant, relinquunt) tum ergo si quis temerè dicendo possit homines subitò bellicosos efficere: nimirum fuerit omniũ facillimum, virtutem in hominum vita maximam tum discere, tum docere. Nam equidem ne hos quidem ipsos cõstanter persecuturos crederem, qui no biscum sunt, studio & opera nostra exerciti: nisi vos præsentes viderem, qui eritis ipsis exemplo, quales nimirũ esse oporteat, quiq3 suggerere poteritis, si quid obliuiscantur. Qui verò prorsus ad virtutem cõsuefacti nõ sunt, eis ego, mi Chrysanta, mirarer ad strenuitatem consequendam plus adiumenti adferre orationem præclarè pronuntiatam, quàm imperitis musicæ ad eiusdem cognitionem eleganter cantatũ carmen adferat. Huiusmodi quædam illi disserebãt, quum Cyaxares mitteret iterum, atq3 ipsum delinquere diceret, qui tereret tempus, & non celerrimè in hostem duceret. Tum verò Cyrus nuntijs hoc respondit: Sciat (inquit) Cyaxares, nondum hostes eo numero castris egressos esse, quo oportebat, atq3 hoc cunctis audientibus ei renũtiate. Quãdo tamen ei sic uisum est, modò ducam. Hæc loquutus & comprecatus Deos, copias eduxit. Quumq3 celerius etiam ducere cepisset, præibat ipse, milites sequebantur, & quidem compositè, quòd ex longa exercitatione seruandi ordinis periti forent: & præsentibus animis, quòd mutuò se æmularẽtur, corporaq3 laboribus durata haberent, & quòd antistites extra solos præfectos nulli essent: & libenter etiam, quia prudentia valerent. Sciebant enim, iamdudum edocti, tutissimum esse facillimumq3 rectà hostes inuadere, præsertim si sagittarij sint, & iaculatores, & equites. Quumq3 adhuc extra teli iactum forent, Cyrus * tesseram dabat: Iupiter auxiliator & Dux. Ea quum vicissim reddita ad Cyrum rediisset, sollemnẽ in Dioscuros pæana præcinuit, ac milites omnes religiosè clara voce accinebant. Nam eo pacto religiosi qui sunt, minus homines metuunt. Absoluto pæane, homotimi vnà pergebant hilari vultu, peritiri rei gerendæ, mutuo se adspectando, adstites subinde nominatim compellando, atq3 iterando hæc verba, Agite viri amicissimi, agite viri fortes, ad sequendum semet exhortabantur. Quæ quum posteriores audissent, vicissim primos, vt præsentib. animis præirẽt, hortabãtur. Totus adeò Cyri exercitus alacritatis, cupiditatis gloriæ, roboris, fiduciæ, exhortationis, temperantiæ, obœdientiæ plenus erat: quod equidem maximè aduersarijs formidabile arbritror. Ceterùm*

Fortitudo ex subitò solius orationis adiumento adquiritur.

Cyrus festinanter ad inundũ prœlium Cyaxarẽ impedit.

Laus militũ Cyri.

*Signum uide licet bellicum, quod instructæ aciei dabãt. Budæus.

οἵπινες δὲ ἐξεσοί τε ὀρθῶς ἢ διδάξουσί ἢ ἐξεσοὶ ταῦτα σῴζειν, ἕως ἂν ἐγγένηται αὐτοῖς τὸς μὴ ἀγαθὸς ἢ δυκλεεῖς δυσαμονεστάτους τῷ ὄντι νομίζειν, τὸς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλεεῖς, ἀθλιωτάτους τοὺς αὑτῶν ἡγεῖσθαι. οὕτω γὰρ διατεθλῶσι τοὺς μέλλοντας τὸν ἀρὸ τῶν πολεμίων φόβον τῆ μάθησιν κρείττονα παρέξεσθαι. εἰ δέ τοι ἰόντων εἰς μαχλω ζωὸ ὅπλοις, οὐ φ πολλοὶ ἢ τ παλαιῶν μαθημάτων ὑβίσαντο, οὐ τάτῳ δωνήσεταί τις ἀκροβολισθῆσαι πρᾶγμα αὔσρας πολεμικὸς ποιῆσαι, αὑτῶν ἂν ῥᾴστον εἶν ἢ μαθεῖν ἢ διδάξαι τῆ μείζω τ οὐ ἀνθρώποις ἀρετῆ. ἐπεισὴ ἔγωγ', ἔφη, ὃς' ἂν τούτοις ἐπίστευον ἐμμόνοις ἔσεσθε ὅς νυῖ ἔχοντες πρ' ἡμᾶν αὐτὸς ἠσκῆμεν, εἰ μὴ ἢ ὑμᾶς ἑώρων τ πε ῥόντας, οἵ © πράδειγμα αὐτοῖς ἔσεσθε οἵοιπερ χρὴ εἶναι, καὶ ζωβοᾶλλειν δωνήσεσθε ὧν πῶδιλανθάνονται. τὸς δ' ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαυμάζοιμ' ἄν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, εἴπ πλέον ἂν ὠφελήσειε λόγος καλῶς ῥηθεὶς εἰς αὐσρεῖαν, ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους † μουσικῆς ᾄσμα καλῶς ᾄσαν εἰς μουσικήν. οἱ μὲν τοιαῦτα διελέγοντο· ὁ δὲ Κυαξάρης πάλιν πέμπων ἤλεγεν, ὅπ ὄχλαμαρτάνοι διατρίβων, ἢ ὃκ ἄρχοι ὡς τάχιστα ὧδὶ τὸς πολεμίους. ἢ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο δ' ἐν τότε τοῖς ἀγγέλοις, δὴ δ' ὦ Ἴστε, ἔφη, ὅπ ὅπως εἰσὶν ἔξω ὅσοι ἐσί· © ταῦτα ἀπαγγέλετε αὐτῷ ἀ ἅπασιν· ὅμως δὲ ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκᾶ, ἄξω ἤδη. ταῦτα εἰπὼν, © προσευξάμενος θεοῖς ἡγεῖτο, ὑβρικὸς δ' στρατεύμα. ὡς δ' ἤρξατο ἄγειν ἐπ πᾶπον, ὁ μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' ἕποντο, δυτάκτως μὲν, ἀλλ' ἐπίστασθαί τε © μεμελετηκέναι ἀ τάξ πρεύεσθαι· ἐρρωμένως γὰ ἀλλ' ἐπιθυμητικῶς ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἀλλ' διὰ τὰ σώματα ἐκπεπονῆσθαι, καὶ ἀλλ' διὰ πάντας ἀρχοντας τοὺς προθύμους εἶναι· ἡδέως δὲ, ἀλλ' διὰ φρονίμους ἔχειν. ἠπίσαντο γὰρ καὶ ἐκ πολλ ὄντως ἐμεμαθήκεσαν, ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾷστον δ' ὁμόσε ἰέναι τοῖς πολεμίοις, ὅλωσε © τεξότας καὶ ἀκοντιστὰς © ἱππέας ὁρῶσιν. ἕως δ' ἔπ βελῶν ἔξω ἦσαν, παρεκελεύετο ὁ Κῦρος © ζωήμα, ζῶς σύμμαχος καὶ ἡγεμών. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε δ' σύνθημα αὖ τὰ τοῦ διδόμενον, ὑπῆρχεν † αὖ διοσκούροις παιᾶνα ὃν νομιζόμενον. οἱ δὲ θεοσεβῶς πάντες ζωεπήχησαν μεγάλῃ τῇ φωνῇ. οὐ τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἥδιον τοὺς ἀνθρώπους φοβοῦνται. ἐπεὶ δ' ὁ παιὰν ἐληλέκει, ἅμα τοῦ δυμένοι οἱ ὁμότιμοι † φαιδροὶ, [καὶ * πεπαιδυμένοι, τοῦ ὀρθῶς ὄντες ἀλλήλοις, ὀνομάζοντες πάντας, ὧδιστάτους, λέγοντες πολὺ δ' ἄγετ' ἀνδρες φίλοι, ἄγετ' ἄνδρες ἀγαθοὶ, πεκάλουν ἀλλήλους ἕπεσθαι. οἱ δ' ὅπισθεν αὐτῶν ἀκούοντες ἀ πεπεκελεύοιτο τοῖς πρόσθεν ἡγεῖσθαι ἐρρωμένως. τὸ δὲ μεσὸν δ' στράτευμα τῷ Κύρῳ προθυμίας, φιλοτιμίας, ῥώμης, ἡδέσους, πακελευσμοῦ, σωφροσύνης, πειθοῦς, ὅπερ ὁπλομαδεινότατον τοῖς ὑπεναντίοις. τῶν δ'*

Ceterùm apud Assyrios munimentorũ propugnatores quum Persicæ copiæ propè iam accederent, cõscensis curribus ad suos, quà confertissimi erant, sese recipiebãt. Sagittarij verò & iaculatores, & funditores tela sua multo prius emittebant, quàm ad hostẽ pertingere possent. Persæ quum irruendo intra telorum iactum peruenissent, tum Cyrus edita voce, Viri fortissimi, ait, iam celerius uestrûm aliquis ito, suiq3 specimen edito, & alios etiam exhortator. Hæc illi verba rursus alijs acclamabant. Nonnulli præ alacritate ardoreq3 animi, ac manum conserendi studio currere ceperunt: quos vniuersa phalanx cursim sequebatur. Ipse adeò Cyrus gradatim incedere oblitus, cursu præibat, simul inclamans: Quis sequitur? quis fortis? quis primus virum prosternet? Quibus illi auditis, idem inclamabant, adeoq3 per vniuersos vt ipse cohortabatur, ita peruadebat: Quis sequetur? quis fortis? Hoc igitur Persæ cum impetu in hostem tendebant. Is verò subsistere amplius haud poterat, sed terga dans ad munimentum fuga se recipiebat. Persæ ad portas eos insequuti, dum illi irrumperent, multos occidebant. Si qui in fossas deciderent, superinsiliebant, & cum viris equos simul interficiebant. Nam currus quidam in fuga coacti sunt in fossas decidere. Quæ quum Medorum equites cernerent, in hostium equitatum irruebant, qui quum ipsorum impetum declinaret, tum verò & equorum & hominum fuga, & cædes ex parte vtraq3 oriri. Qui Assyriorum intra munitionem ad fossæ fastigium stabant, de sagittis & iaculis in occidentes emittendis nec cogitabãt, nec ea emittere poterant, quum ob triste rei spectaculum, tum quia metu perculsi erant. Quumq3 celeriter etiam animaduertissent, quosdam Persas ad munitionis portas perrupisse: terga dabant, & à fastigijs diffugiebant. Assyriorum sociorumq3 vxores vbi viderunt etiam in castris iam fugam fieri, clamore sublato discurrebant hinc inde territæ, partim liberûm matres, partim iuuenculæ: laceratisq3 peplis etiam se laniabant vnguibus, suppliciter omnes, in quos inciderent, orantes, ne se fugiendo desererent, sed liberos, vxores, seipsos tuerentur. Atq3 heic ipsi reges cum fidissimis ad portas stabant, & conscensis fastigijs partim ipsi pugnabant, partim excitabant alios cohortando. Cyrus posteaquam quid ageretur animaduertit, veritus ne si etiam intrò vi perrumperent, pauci tamen à multis incommodi aliquid caperent: extra teli iactum pedem referrent, & dicto audientes essent, imperat. Heic verò facilè quis hominos agnouisset etiam optima ratione institutos. Nam & ipsi celeriter obœdiebant, & alijs idem celeriter mandabant. Quumq3 extra iactum teli essent, suo quisq3 loco constiterunt rectius quàm quisquam chorus, singulis accuratè scientibus, quo esse loco deberent.

Ardor militum Cyri in conflictu.

Cyrus à periculosa castrorum oppugnatione suos reuocat.

τῶν δ' ἀσυρίων οἱ μὲν ἀρ' τὴν ἐρυμάτων προμαχεῶτες, ὡς ἐγγὺς ἤδη προσεμίγνυε δ' πρησκὼν πολεμίως, αἰδέσιον ἦ τὰ ἅρματα, καὶ † ἀνεχώρουν πρὸς δ' ἑαυτῶν πλῆθος· οἱ δὲ ἕξόταν © ἀκοντίσαι καὶ σφενδονῆται αὐτῶν ἀφιέσθαν τὰ βέλη † πολλῷ πρὶν ἰσχυρεῖσθαι. ὡς δ' ὠθιόντες οἱ πέρσαι ἐπέκειντο τ ἀφιεμένων βελῶν, ἐφέγγαξ † δή ὁ Κῦρος· Ἀνδρες ἄριστοι, ἤδη ποτ' ἂν ἰὼν ὠθισθείην τις ἐν αὐτοῖς καὶ παρεγγυάτω. οἱ μὲν δὴ παρεσθαι τῷ· ὡσαύτως δὲ προθυμίας ἢ μᾶς καὶ τὸ ποιεῖν συμμίξαι, ὁρόμῳ ἴοντες ἠρέαντο. σωεφέπετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ δρόμῳ. καὶ αὐτὸς ὁ Κῦρος ὠθιλαθόμενος τ βαδίδι, ὁρόμῳ ἡγεῖτο. ἢ ἅμα ἐφέγγετο, τίς † ἐφέπεται; τίς ἀγαθὸς; τίς πρῶτος αὐσρεῖα κατακαλεῖ; οἱ δ' ἀκούοντες, θ' αὐτὸ τοῦτο ἐφέγγοντο. ἢ ἀλλὰ πάντων δὴ ὡς πρ πεπυσμένα, οὕτως ἐλαύνετο. τίς ἔφεπ; τίς ἀγαθὸς; οἱ μὲν δὴ πέρσαι ὄντες ὁμόσε ἐφέροντο. οἵγε μὴν πολέμιοι οὐκέτ ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ τραφόντες ἔφευγον εἰς † θ' ἕρυμα. οἱ δ' οὐ πέρσαι κτὸς εἰσόδου ἐστῶμενοι, ὠθισμῶν αὐτῶν, πολλὰς † ἀπώλλυσαν. ζῶς δ' εἰς τὰς πύλας ἐμπίπτοντας ἐπειστηκῶντες ἐφόνευον, αὖσραι ὁμοῦ © ἵππους, ἔνια γὰρ τῶν ἁρμάτων εἰς τὰς πύλας ὠλαγκάσθη φεύγοντα ζωαγαγεῖν. ἢ οἱ τῶν μὲν ἵππους ὁρῶντες ταῦτα ἤλαυνον εἰς τὸς † ἵππους τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐκλίναν καὶ τότες. ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν, καὶ φόνος ἐξ ἀμφοτέρων. οἱ δ' ἐκ τοῦ ἑρύματος τ ἀσυρείων ἐσκύτες ὠθὶ τῆς κεφαλῆς τῆς πύρσ, ξεβύνη μὲν καὶ ἀκοντίζῳ ἐς τὸς ἀρκτίνοντας οὔτε ἐφρόνουν οὔτ' ἐδυώντο, διά τε τὸ δῆλα ὁ ῥάματα © δ' τὸν φόβον, † τάχα δ' ἢ κατεμαθόντες τ πρόσω ζωὰς † διακεκφότας πρὸς τὰς εἰσόδους τοῦ ἑρύματος, ἐτράποντο καὶ ἀρ' τὴν κεφαλὴν ἔφυγον. ἰδόσαι δ' αἱ γυναῖκες τὴν ἀσυρείων καὶ τὴν συμμαχὼν φυγὴν ἤδη καὶ ὑπ' τῷ σραθπέδῳ, αὐέκλαγον, © ἔλεον ὀκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τὰ τέκνα ἔχουσα, αἱ δὲ καὶ νεάτεσαι κατερρηγνύμεναι τοὺς πέπλους, καὶ σφυπτόμεναι, © ἱκετεύουσα πάντας ὅτῳ ὐτυγχάνοιεν, μὴ φεύγειν κατὰ λιτόντας αὐτὰς, ἀλλ' ἀμῶσι καὶ τέκνοις καὶ ἑαυτᾶς καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πισταῖς ἐστάντες ὠθὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἀναβαίντες ὠθὶ τὰς κεφαλὰς, καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο, καὶ τοῖς ἄλλοις πεκελεύοντο. ὡς δ' ἔγνω ὁ Κῦρος † θ' ἡγνόμενον, δείσας μὴ © βιάζωνται οἱ ὀλίγοι ὄντες πολλῶν σφαλεῖεν τι, πρηγύνησεν ἢ πόδα ἀνάγων ἐξω βελῶν, ἢ πείθεται. ἔνθα δὴ ἔγνω πις αὖ τὸς ὁμοπάμους ἢ πεπαιδυμένους ὡς δεῖ. ταχὺ μ' αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ δ' ἢ τοῖς ἄλλοις πήγγελλ. ὡς δ' ἐξω βελῶν ἐγένοντο, ἔστησαν † χώραν † πολῷ μᾶλλ ἀσφαλῶς, ἀκριβῶς εἰδότες ὅπ ἐν † ἐκαστον γενέσθαι.

XENO. *sent, suo quisq3 loco constiterunt rectius quàm quisquam chorus, singulis accuratè scientibus, quo esse loco deberent.*

HISTO-

HISTORIAE XENOPHONTIS DE CYRI Persarum regis institutione,

LIBER QVARTVS.

CYRVS quum istic satis diu cũ copijs subsitisset, ac paratos esse se declarasset ad pugnandum, si quis egredi castris uellet: exeũte nemine, tanto suos interuallo, quantum ex re fore putabat, abduxit: castraq3 metatus, & constitutis excubijs, atq3 præmissis etiam exploratoribus, ipse in medio consistens, ad militem conuocatum huiusmodi orationẽ habuit: Primùm equidem, Persæ, Deos prosequor celebratione, atque idem vos facere arbitror: quòd & victoriam & salutem simus adepti. Ac pro ijs
" quidem, quæ habemus, gratiarum munera Dijs
" sunt persoluenda. Vos autem non possum non equi-
" dem omnes collaudare. Nam quod gestum est rei,
" cum magno vestrũm omnium decore patratum
" est. Ceterum ubi abijs, à quibus par est, scisciatus
" fuero, quæ nam quisque sit promeritus: tunc ex di-
" gnitate cuiusque conabor & verbis & ipsa re præ-
" mia vobis tribuere. De Chrysanta quidem, ordinis
" ductore mihi proximo, sciscitari alios non necesse
" habeo: nimirum ipse noui, qualem se gesserit. Nam
" & alia, quæcunque vos etiam fecisse arbitror, præ-
" stitit: & quum ego pedem referre iussi, compellato
" nominatim ipso, tametsi gladium sustulerat, qua-
" si cæsurus hostem: statim tamen mihi obtempera-
" uit, eoq3 obmisso quod facturus erat, quod impe-
" rabatur agebat. Nam & ipse pedem retulit, &
" idem ceteris admodũ sedulò præcepit. Adeoq3 prius
" ordinem extra telorum iactum eduxit, quàm homi
" nes animaduerterent nos pedem referre, quãq3 arcus
" intenderent, & tragulas in nos eiacularentur. Quo
" factum est, vt & seipsum, & milites suos propter o-
" bœdientiam illæsos seruarit. Equidem alios quosdam
" vulneratos uideo, de quibus vbi considerauero quo
" tempore vulnera acceperint, tum deinde sententiã
" de ipsis meam aperiam. Verùm Chrysantam ut belli-
" corum operum effectorem, & prudentem, & parẽ-
" di, & imperandi sat peritum, in hoc quidem tempo-
" re militum mille præfectura dono, & quum Deus
" bonũ etiam aliud largietur, hominis minimè obliui-
" scar. Deq3 hoc omnes uos esse admonitos, inquit, uo-
" lo. Nam quæmodò hac in pugna vidistis, ea uos cum
" animis uestris nũquã non cõmentari uelim, vt apud
" vosmetipsos decernatis, uirtuté ne uita conseruetur,
" an fuga? vtrum ij, qui lubentes præliantur, facilius
" defungãtur bello, an qui pugnare nolunt? cuiusmodi
" voluptatẽ adferat victoria? Nam de his optimè iam statueritis, quum & periculum feceritis, & res ipsa
recẽs gesta sit. Atq3 hæc si cogitabitis, nimirũ meliores euaseritis. Nũc ut religiosi, et fortes, et tẽperãtes uiri, cœnam-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ἱστοριῶν,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΜΕΙΝΑΣ δὲ ὁ Κῦρος μέτειον χρόνον αὐτῷ σὺν τῷ στρατεύματι, ἡγ δηλώσας ὅτι ἕτοιμοί εἰσι μάχεσθαι, εἴτις ἐξέρχοιτο, τὼς ὐδεὶς ἐξῄει, ἀπήγαγεν ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν, & κατεστρατοπέδευσε· φυλακάς τε κατεστήσατο, ἡγ σκηπτὸς προπέμψας, τὰς εἰς δὲ μέσον ξυνεκάλεσε τὰς ἑαυτῶν στρατιώτας, & ἔλεξε διάδε· Ἀνδρες στρατῖται, πρῶτον μὲν τὸν θεὸν ἐγώ τε ἐπαινῶ ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς πάντες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν & σωτηρίας. τούτων μὲν οὖν χὴ χαρίστηρια ὧν αὖ ἔχωμεν τοῖς θεοῖς ἀποτελεῖν. ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ. (δι' γὰρ γεγενημένον ἔργον σύμπασιν ὑμῖν καλὸν ἀπετελέσατε) ὧν δ' ἕκαστος ἄξιος ἐπεισάν πῶ ὧν προσήκ πύθωμαι, τότε πὼ ἀξίαν ἑκάστῳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. τὸν δ' ἐμοῦ ἐγγύτατα τεταγμένον χρυσῶν τε δέειν πῶ δώρων δέομαι σωῤῥονεῖν, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷος ὢν. τὰ μὲν δὴ ἄλλα, ὅσα πῶ οἶμαι ἡμᾶς ὑμεῖς πάντες, ἐποίη· ἐπεὶ δ' ἐγὼ πρωγύποτα ἐπανάγω, καλέσασθαι ὀνομαστὶ αὐτὸν, ἀνατεταμένος ὅτῳ πὼ μάχαιραν ὡς παίων πολέμιον, ὑπέκυσέ τε μὲν ὀδόντι, ἡγ ἀφεὶς ὃ ἔμελε ποιεῖν, & κελευόμενον ἕπεσθαι. αὐτός τε γὰρ ἐπανήγαγε, ἡγ τοῖς ἄλλοις μάλα ὠδὶ προῆγεν πρωγύα. ὥστ' ἐφθασεν ἔξω βελῶν πὼ τάξιν ποιήσας, πρὶν τὸς πολεμίους κατανοῆσαί τε ὅτι ἀναχωροῦμεν, ἡγ τόξα αὐτείναθαι, καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφεῖναι. ὥστε αὐτός τε † ἀσλαεὶς, καὶ τοὺς ἑαυτῶν αὖσρας ἀσλαεῖς ἀπολαλε δὴ τὸ πείθεσθαι πρέπει. ἄλλοις δ', ἔφη, ὁρῶ τετρωμένους, τοξεύων ὑπόκεφάλος αὐ ὁ τοξίωχος ἐτρώθη, τότε δ' γνώμην πολὺ αὐτῶν ἀσφανῆ μαι. Χρυσάν τα † & ἑρμάπω τῶ πολεμικῶν, & καὶ ὡς φρόνιμον, ἡγ ἄρχεσθαι ἱκανὸν ἡγ ἄρχειν, χιλιαρχίᾳ μ ἤδη ἄμω· ὅταν ὑ ἡγ ἄλλος ἀγαθὸν ὁ θεὸς δῷ, ὅτε τότε ὠδὶ ἀμείψομαι αὐτόν. & πάντας δὲ ὑμᾶς ἐθέλομαι, ἔφη, ὑπομνῆσαι. ἆ πὼ νῦν ἔᾶδετε οἱ τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦτα ἐνθυμούμενοι μήποτε παύσησθε, ἵνα πῶ ὑμῖν αὐτοῖς αἰεὶ κρίνητε πότερον ἡ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ φυγὴ σώζῃ τὰς ψυχάς, ἡγ πότερον οἱ μάχεσθαι θέλοντες ῥᾷον ἀπαλλαττοῦσιν, ἢ οἱ ὐκ ἐθέλοντες, & ποίαν τινὰ ἡδονὴν δ' νικᾶν παρέχει. ταῦτα μ' νῦν ἄεισα κρίνατ' αὖ, πειράν τε αὖ ἔχοντες, ἡγ ἄρτι γεγενημένα τ πεπάγματος. ἡγ ταῦτα μ, ἔφη, ταὶ διανοούμενοι βελτίους αὖ ἔπεσθε νῦν ὄ, ὡς ἡ θεοφιλεῖς & ἀγαθοὶ & σώφρονες αὖσρες, δόξητε
" voluptatẽ adferat victoria? Nam de his optimè iam statueritis, quum & periculum feceritis, & res ipsa
recẽs gesta sit. Atq3 hæc si cogitabitis, nimirũ meliores euaseritis. Nũc ut religiosi, et fortes, et tẽperãtes uiri,

cœnam sumite, Dijs libate, pæana præcinite, simulq3 " id quod imperatum est, curæ vobis esto. Hæc quum " dixisset, equo conscenso auectus est, et ad Cyaxarem uenit. Cum hoc ubi cõmunẽ ex gratulatione mutua, ceu par est, uoluptatẽ cepissent, quæq3 gererẽtur ibi uidissent, ac num aliqua ipsi re opus foret rogasset, sua in castra abequitauit. Milites ipsius posteaquam cœnati essent, & excubias constituissent, uti cõueniebat, quieti se dederunt. Assyrij uerò, quib. & imperator morte perierat, & cum hoc ferè fortissimus quisq3 vniuersi magno erant in mœrore: multi etiam fuga noctu è castris dilabebantur. Quæ quum Cræsus & reliqui Socij uiderent, animis angebantur, (nam erãt omnia dira) præsertimq3 maximum mœrorem uniuersis adferebat, quod ipsa ducum in exercitu natio corruptas habere mentes videretur. Itaq3 nocturna fuga castra deserunt. Quum uerò illuxisset, et solitudo in castris hostiũ appareret, mox Cyrus Persas primos cò traduxit. Reliquerant autem hostes permultas oues, & boues multos, & multa multis bonis onusta plaustra. Deinde Medi etiam, qui erant cum Cyaxare, omnes transierunt, & hostium in castris sunt pransi. Quo peracto, Cyrus conuocatis suis ordinum ductoribus in hunc modum loquutus est: Qualia, milites, quantaq3 bona diuinitùs nobis oblata dimittere videmur? Nam videris ipsi, metu nostri perculsos hostes fuga sibi consuluisse. Qui autem munimento circumuallati, eo ipso deserto fugiunt, hos quî possit existimare quisquam substituros, vbi nos in planicie viderint? Qui item nos non sustinuerunt, quum necdum experti nos essent, quo pacto nunc sustinebunt, quum & victi sunt, & multis à nobis malis adfecti? Quorum fortissimi quique ceciderunt, quomodo ignauissi- igitur non quam celerrimè, inquit, eos persequimur, mi pugnare nobiscum uelint? Heic quidam, Cur quum tanta nobis bona clarissimè offerantur? Et Cyrus, Ab equis nimirum destituimur, ait. Hostium uerò qui præstantissimi sunt, & quos iam opportunũ maximè foret uel capere, uel occidere, equites domũ redeunt. Eos deorum ope nos in fugam quidem vertere potuimus, at pares nõ sumus ad capiendum eos perseqũdo. Cur igitur, inquiunt, non Cyaxarẽ accedis, atq3 hæc ipsi exponis? Vos uerò, ait, unà me sequimini, vt omnibus nobis hæc placere uideat. Itaq3 Vniuersi tũ Cyrum sequebantur, et quæ uiderentur ad rẽ, quam postulabant, accommodata, dicebant. Cyaxares partim quòd ipsi primi de hoc retulisset, quasi subinuidebat: partim quòd rectè se fortasse factuꝝ existimaret, si se rursus periculo nõ exponeret, (nã & ipse hilaritati sese dederat, et complures Medos idẽ facere uidebat) in hunc modũ respõdit: Inter homines ceteros, mi Cyre, uos Persas maximè hoc meditari, ut nulli prorsus uoluptati addicti sitis, equidẽ & uidẽdo & audiendo cognoui. Mihi uerò multò magis cõducere videtur, ut maximè quis uoluptati nõ succumbat,

δεῖπνο ποιεῖσθε, καὶ σπονδὰς ταῖς θεοῖς ποιεῖσθε, & παιᾶνα ᾄσατε, καὶ ἅμα δ' παγγελόμενον ποιοῦτε. ἐπὼν ταῦτα, ἀνέβας ἵππον ἦλασε, ἡγ πὸς Κυαξάρην ἐλήλυθεν, ἡγ ξυνεκάθισε ἐκείνῳ κοινῇ ὡς εἰκὸς, & ἰδὼν τ' ἀκεῖ καὶ εὐόμενος ἐπὶ δεῖπνον, ἀπήλαυνε εἰς σ' ἑαυτῶ στρατεύμα. ἡγ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δ' ἀπνο ποιησάμενοι, & φυλακὰς κατασκησάμενοι ὡς ἐδ', ἐκοιμήθησαν. οἱ δ' ἀσύριοι, ἅτε & τεθνηκότος τῦ ἄρχοντος, & ἀεθὸν σὺν αὐτῷ τῷ βελτίστων, ἀθύμων μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀποδιδρασκον αὐτῆ νυκτὸς ἐκ τῦ στρατοπέδου. ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὅ τε Κροῖσος & οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῆ * πάντες] ἀθύμουν. πάντα μὲν γὰρ ἦν ταραχαλεπά. ἀθυμίαν δὲ πᾶσι πλείστην παρῆχεν ὅτι δ' ἡγεμόνων φύλον τῆς στρατιᾶς † διαφθαρῆναι ἐδόκει ταῖς γνώμαις. οὕτω δὴ ἐκλείπουσι δ' στρατόπεδον, ἡγ ἀπέρχονται νυκτός. ὡς δ' ἡμέρα ἐγένετο, ἡγ ἐφάνησαν αἱ σποὶ ἐφάνη δ' τῆ πολεμίων στρατόπεδον, θύθυς ἀμφιβαλλῆ ὁ Κῦρος τὰς περσικὰς πρῶτος. καταλέλειπτο δὲ ὑπὸ τῆ πολεμίων πολλὰ μὲν πρόβατα. πολλοὶ δὲ βόες, πολλαὶ δὲ ἁμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί. ἐν δὲ τούτου διέλαυνον ἤδη οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην μῆδοι πάντες, καὶ ἡσυχιοῦντο οὐταὶ θα. ἐπεὶ δὲ ἡσύχαζον, σωσικλεσεν ὁ Κῦρος τὰς ἑαυτῦ πτεριάρχους, ἡγ ἔλεξε διαῦτα· Οἶμαι δηπῶν & ὅσα ἀγαθὰ, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι, ἃ δν ἡμῖν ταῦτα δηθύντων. νωῖ γ' ὅτι μ οἱ πολέμιοι φοβούμενοι ἡμᾶς ἀφεσφάλασιν, αὐτοὶ ὁρᾶτε· οἵπνες] οἱ ἱππεῖς ὄντες ἐκλιπόντες τὸ τὸ φεύγουσι, πῶς τότ' εἴσεται αὖ ὡς μᾶναι ἰδόντας ἡμᾶς οἱ ὧ ἱππεῖς; οἵπνες δὲ ἄπειροι ἡμῶν ὄντες ἐχ ὑπομεῖναν, πῶς νῶ γ' αὖ ὑπομένοιεν, ἐπεὶ ἥττηται, ἡγ πολλὰ καὶ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀσθενέστατοι, πῶς οἱ † φυλάττεσθαι γράφεται καὶς φυλάττοι. ροι ἐκείναν μαχεσθ αὖ ἡμῖν ἐθέλοιεν, καίτις ἔπειτ' οὖν ἀ διώκομεν ὡς τάχιστα, καταβάλλωμεν γ' ὅτω τῷ ἀγαθῶν ὄντων; ἡγ ὃς ἔφην, ὅπ' ἵππων πεσεδόμεθα. οἱ μὲν γὰρ ὑποφεύγοντες τὴν πολεμίων, ὃς μάλιστα καιρὸς ἦν λαβεῖν ἢ ἀσφαλῆναι. ὅτο ἐφ' ἵππων † νέον] ὃς ἡμῖν τρέπεται ἡγ ζῶν θεοῖς ἱκανοί, διώκοντες δὲ αἱρεῖν ἐχ ἱκανοί. τί οὖν, ἔφαθον, ἐκ ἐλθὼν Κυαξάρῃ πῶτα λέγῃς; ἡγ ὃς ἔφη· ζωπεσθε δίνων μοι πάντες, ὡς ἐδ' ἡ ὅπ πᾶσιν ὑμῖν ταῦτα δοκᾶ. ἐν τούτῳ εἴκοντό τε πάντες ἡγ ἔλεγον οἷα ὠδὶ πάσχα ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο. καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μ, ὅπ ἐκεῖνοι ἤρχοντο τῦ λόγου, ὡς πῶ ὑπεφθόνῃ· ἅμα δ' ἴσως καλῶς ἐδόκει ἔχειν αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν, (& γὰρ αὐτός τε πῶλ ἐθυμίαν ἐτύγχανεν ὤν, & τ' ἄλλων μήδων ἑώρα πολὺς & αὐτὸ τῦτο ποιοῦντας) ἅπε δ' οὕτω ὧδε· ἀλλ', ὦ Κῦρε, † ὅπ μ μάλιστα ἀνθρώπων μελετᾶτε ὑμᾶς οἱ περσῶν πρὸς μηδικὴν ἡδυπάθειαν ἀπαλλήσας διακεῖσθαι, ἡγ ὃς ὧν ἡγ ἀκόων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκᾶ τῆς μεγίστης ἡδυπάθειας πολὺ μᾶλλον συμφέρειν ἐγκρατῆ εἶναι ἔστι] τῶν ἄλλων αὖ.

Cyrus erga Deos & homines gratũ se declarat.

Assyrij et ipsorũ socij fugiunt noctu.

Cyri de persequẽdis hostibus consilium.

Cyaxares negat persequendos.

» cumbat. Quid uerò uoluptatē hominib. maiorē cōci-
» liauerit, quàm fortuna prospera, quæ hoc tēpore no-
» bis obtigit? Si ergo, quū res nobis secundæ sint, tēpe-
» rāter hanc cōseruemus, fortasse posſimus ad senectu
» tē usq3 nullis obnoxij periculis feliciter agere. Sin eius
» nulla nos capiet satietas, sed aliā ex alia persequi co-
» nabimur: uidete ne idē nobis accidat, quod accidisse
» multis in mari dicitur, ut elati fortuna prospera finē
» nauigādi facere nollēt, donec interirēt. Multos itidē
» aiūt uictoriā adeptos, dum alterā expeterēt, priorem
» quoq3 amisisse. Nā si hostes fugientes nobis pauciores
» forēt, fortasse tutū esſet pauciores persequi. Nūc uerò
» cōsideres uelim, cū quātula ipsorū parte nos oēs præ-
» lio cōgreſsi, uicerimꝰ. Ceteri pugnæ nō adfuerūt, quos
» si ad pugnādū nō cogemus, et nostrūm & sui ipsorū
» ignari propter imperitiā et animi mollicie, discedent.
» Sin animaduertēt, nihilo se minus in periculo fore si
» abeāt, quā si subsiſtāt: uide ne cogamus eos, ut præter
» animi sententiā fortiter se gerāt. Nā scire debes, nō tā
» illorū uxores ac liberos capiūdi te cupidū esse, quàm
» ipsi seruādi sint cupidi. Etiā sues cogitato, posteaquā
» uisæ sunt, cū natis fugere, tametsi multæ sint nume-
» ro. Sin quis natos uenetur, nō iam amplius, ne si una
» quidē sit, fugit: sed eum qui capere conatur, inuadit.
» Nunc quidē intra munitionē occlusi, potestatē nobis
» cōcesserūt pugnādi cū tāto ipsorū numero, quāto no
» bis uisum esſet. At si lata in planicie cū ipsis congre-
» diemur, separatimq3 discēt partim nobis á frōte (quē-
» admodū modò accidit) obsiſtere, partim ab latere u-
» no, partim ab altero, partim deniq3 à tergo: Vide ne
» cuiq3 nostrū multis et oculis & manib. sit opus. Præ-
» terea nolim, inquit, equidē Medos, quos nūc hilarita
» ti se dedisse uideo, abductos ad periculosum iter coge
» re. Cuius sermonē Cyrus excipiēs: Neminē uerò coē-
geris, ait: sed illos mihi tātū concedito qui lubētes se-
quētur. Fortaſsis etiā ita redibimus, ut et tibi et ami-
cis hisce tuis singulis adferamus ea, quæ grata omnib.
fuerint. Nā hostiū nos quidē cōfertiſsimas copias non
persequemur, (nam quo eas pacto circumueniremus?) Verum siquid uel auulsum ab exercitu inue-
nerimus, uel relictū: id ad te redeuntes adferemus.
Enimuerò tu quoq3 cogitato, nos te rogante uenisse
magno itinere, ut tibi rem gratā faceremus. Itaq3 te
quoq3 uicissim nobis gratificari est æquum, ut & ipsi
aliquo cum emolumento domum redeamus, & o-
mnes ad thesaurū tuum non respiciamus. Heic Cya-
xares, Si uerò quis, inquit, sponte sua te sequetur, e-
quidem tibi gratiam quoque habiturus sim. Mitte
igitur mecum quemdam de tuis hisce, qui fidem me-
rentur, ut quæ tu iusſeris exponat. Age verò, in-
quit, quemcumq3 horum uolueris, accipe. Fortè Me-
dus ille aderat, qui olim cognatū se Cyri esse dixerat,
& osculum ab eo tulerat. Itaq3 mox Cyrus, Suffe-
cerit, ait, hic mihi. Licet ergo, inquit, te sequatur.

Callidū Cyri consilium in callendo Cyaxare.

ἐστίν. μείζω γὰρ ἡδονὴν πῖ πρέπει αὐθρώποις ὑπυχίας,
ἢ νῦν ἡμῖν πρὰγγελίνται; ἢν μὲν ζώνω, ἐπεὶ ὑπ-
τυχοῦμεν, σωφρόνως διαφυλάξωμεν αὐτὰ,
ἴσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύνως ὑδοιμονοῦντες γ-
ρᾶν· ἐὰ δ' ἀσθλήσως χρώμενοι ταύτῃ, ἄλλην καὶ
ἄλλω πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε μὴ πάνδωμεν
ἄπορ πολλοὺς μὲν λέγουσιν οἱ παλαίπ πεπον-
θέναι, διὰ δ' ὑπυχεῖν ὴκ ἐθέλοντας πανέσθαι
† πλέοντας ἕως ἂν ἀπόλωνται· πολλοὺς ὃ νί-
κης τυχόντας, ἑτέρας ἐφιεμένους, καὶ πλὼ πό-
θεν ἀφελαθῆν. καὶ γὰρ ἐ μὲν οἱ πολέμιοι ἦσαν
ὄντες ἡμῶν ἔφθυνον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς
ἧττους ἀσφαλῶς εἶχε· νῦν δὲ καταυόηζν πόσῳ
αὐτῶν μέρει πάντες μαχεσάμενοι νενικήκαμεν·
οἱ δὲ ἄλλοι ἄμαχοι εἰσὶν, οὓς ἐ μὴ μὴ ἀναγκά-
ζωμεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυ-
τοὺς, δι' ἀμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν· ἐ δὲ
γνώζονται ὅτι καὶ ἀπόντες ὑδὲν ἧττον κινδυνεύσ-
σιν ἢ μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγκάσωμεν αὐτοὺς,
καὶ ἐ μὴ βάλονται, ἀγαθοὺς γενέσθαι. ἴσθι γὰρ
ὅτι οὐ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας καὶ παῖ-
δας ὠθυμεῖς λαβεῖν ἢ ἐκεῖνοι σῶζω. οἰνόει δ' ὅτι
καὶ αἱ σύες ἐπεισὰν ὀφθῶσι, φύγουσιν πολλαὶ
δῆω σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπεισὰν δέτις αὐτῶν ἁρᾷ
τι τῶν τέκνων, ἀκὰπ φύγει· δ' ὠὸν μία τύχῃ οὖσα,
ἀλλ' ἴσως ἂν ἦν λαμβάνειν πειρώμενον. ἡ νῦν μὲν
ὠθίκα παλέζοντες ἑαυτοὺς εἰς ἕρυμα, πρέχον
ἡμῖν τὰ μὺνέσθαι, ὥστε ὁπόσοις ἐβουλόμεθα αὐ-
τῶν μάχεσθαι. εἰ δ' οἱ ὄρυγωρία πρόσιμον αὐτοῖς,
καὶ † μαθόντων χωρὶς γενόμενοι, οἱμὲν κατὰ
πρόσωπον ἡμῶν, ὥσπρ νῦν, ἀνανπᾶσθαι, οἱ δ'
ἐκ πλαγίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ ἑτέρου πλαγίου, οἱ
δὲ καὶ ὄπισθεν, ὅρα μὴ πολλῶν ἐκάσῳ ἡμῶν καὶ
ὀφθαλμῶν καὶ χειρῶν δεήσῃ. πρὸς δ' ἔπ, ἔφη,
οὐ βουλοίμην ἂν ἔγωγε νῶν ὁρῶν μήδυς ὑδύνασ-
θαι, ὀλαγ-
μένους, ὀλιγανᾶσας ἀναγκάζειν κινδυνεύοντας
ἰέναι, καὶ ὁ Κῦρ ⟨ος⟩ πολαλεῶν εἶπεν· ἀλλὰ μηδέ-
να σύγε ἀναγκάσῃς, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι
ἕπεσθαι δός· καὶ ἴσως αὖθι καὶ τὴν ὧν φίλων
τούτων ἐκάσῳ ἥκειμεν ἄγοντες ἐφ' οἷς πάντες ὑ-
νυμήσεσθε. ὃ μὲν γὰρ πολῆδος ἡ μᾶς γε τὴν πο-
λεμίων † οὐ διαξόμεθα· (πῶς γὰρ αὖ καὶ κα-
λαθοιμεν;)ἰὼ δέ πῃ ἀπεαμένον τῷ στρατεύμα-
τος λάθωμεν, ἢ π πολειπόμενον, ἥξομεν πρός σε
ἄγοντες. οἰνόει δ', ἔφη, ὅτι καὶ ἡ μᾶς, ἐπειδὴ σὺ
ἐθέου, ἥλθομεν, θι χαριζόμενοι, μακρὰν ὁδόν. ⟨ σὺ
οὖν ἡμῖν δίκαιθ' ἕ αὖπιμελεῖσθαι, ἵνα καὶ ἔ-
χοντες πῖ οἴκαδε ἀφικώμεθα, καὶ μὴ ἐς ὀν σὸν δη-
σαυρὸν πάντες ὁρῶμεν. οὕταῦτα δὴ ἔλεξεν ὁ Κυα-
ξάρης, ἀλλ' ἔγε μοίθι ἐθέλον πις ἕπεσθ, καὶ χά-
ριν ἔχοιμ' ἂν ἐγώ. θι ἐθέλω αὖ. σύμπεμφον δίνω μοι τῶ
ἀξιοπίστων δύτων τινά, ὃς ἐρεῖ ἃ αὖ σὺ ὠδιςελῇς.
λαβὼν δὴ ἴδι, ἔφη, ὁντινα ἐθέλῃς τούτων, ἔν. θα δὴ
ἐτύγχανεν ὁ Φράσας ποτὲ συγγενὴς αὐτῷ ἐὼν, ἡ φι-
λοθεὶς † παρών. ὃ δὲ ὡς οὖν ὁ Κῦρ ⟨ος⟩ εἶπεν· ἀρκεῖ,
ἔφη, ἔμοιγ', ἔφασ. ⟨ ἔστ⟩ δίνω, ἔφη, θι ἐπέσθω, ἡ
λέγε

παρ' αὐτ

πλέονται, πολέμιοι.

εὐσεβὲς ἀνήρ

μαχόμενοι

τὰ πρόσθια

πιρικάτι

τίνες ἐξιν

τίνι, ἢ

πλαγ.

φόβ⟨ος⟩ δ' ἐνέπ τῷ σῳ.

ἐ βέλοιτο ἴνναι ἐπ' ἀυ. ἡ σφᾶς σύμ. ὑπάρχοι-γν ἡ ὑγύσοιντο

λέγε [σὺ*, ἔφη, ἦν θέλῃτα ἰσίαι μᾶλ Κύρου. οὕ-
τω δὴ λαβὼν ἦν αὖσρα ἰδηθῆ. ἐπεὶ δ' ἰδηλθεν, ὃ-
δὺς ὁ Κῦρ ⟨ος⟩ εἶπε· νῶ δὴ σὺ δηλόσεις ἐ ἀληθῆ ἔ-
λεγε, † ὅτε ἔφης ἥδεσθαί με θεώμεν⟨ον⟩. οὐκοῦν
ἀσπλέ[ομαί σου, ἔφη ὁ μᾶδ⟨ὲν⟩, εἰ ζῶντ⟨ος⟩ † λέγε. ὃ
δ' ὁ Κῦρ⟨ος⟩ εἶπεν, ὀκοῦ καὶ ὄλλοις πεθύμος λέ-
ξες; κἀκεῖν⟨ον⟩ ἐπομόσας, νὴ τὸν δί', ἔφη, ἕως ἂν γε
ποιήζ καὶ σὲ ἡδέως ἐμὲ θεάζ. τότε δὴ ἐκπεμ-
φθεὶς ⟨ὑπὸ τοῦ⟩ Κυαξάρους πάπε ὄλλα πεθύμως
ἀπήγγελε τοῖς μήδυς, ἡ προσεπῇ ὅπ αὐτὸς γε
οὐκ ἀσπλέ[οιτο αὐδ⟨ὲν⟩ ἀείσου καὶ κα[λίσου, καὶ,
δ' μέγιστον, ἀσὲ θεῶν γεγονότ⟨ος⟩. πάσπονθ⟨ον⟩
δὲ ταῦτα τὸν Κύρου, θείως πως ἀφικνουῶται
ἀσὲ ὑρκανίους ἄγγελοι. οἱ δὲ ὑρκάνιοι ὅμορσι μὲν
πᾶν ἀσσυρίοις εἰσὶν, ἔθν⟨ος⟩ δ' οὐ πολύ· διὸ καὶ
ὑπήκοοι πᾶν ἀσυρίοις ἦσαν· ἔρπποι δὲ καὶ τό-
τε ἐδόκουν εἶναι, καὶ νῦ ἔτι δοκοῦσι. διὸ καὶ ἐ-
χώρ⟨ουν⟩ αὐτοῖς οἱ ἀσύριοι ὥσπρ καὶ οἱ λακεδαι-
μόνιοι τοῖς σκιρίταις, οὐδὲν φοβούμενοι αὐτᾶν ὅτ'
ὦ πόνοις, ὅτ' ὠ κινδύνοις. ἡ δὴ καὶ τότε ὀπαθο-
φυλακῆν αὐδὲν ἐκάλυον ὡς χιλίας ὄντας ἱππέ-
ας, ἵνα εἴπ ὅπαθεν δῳὸν † ἴοι, ἐκεῖνοι πρὸ ἑαυτᾶν
τὸτ' ἔχοιεν. οἱ δὲ ὑρκάνιοι, ἅτε μέλοντ⟨ος⟩ ὕστε-
ροι πορεύεσθαι, καὶ τὰς ἁμάξας τὰς ἑαυτᾶν καὶ τὸν
οἰκέτας ὑστάτ⟨ους⟩ εἶχον. τρατεύου δ' [σὴ * οἱ κᾶ τᾶ
ἀσίαν ἔχοντ⟨ες⟩ οἱ πολλοὶ μὲ ὧνπρ ⟨ὁ⟩ οἰκέσι. καὶ
τότε δὴ ἐτρατεύοντ⟨ο⟩ οἱ ὑρκάνιοι ὕτως. ὠνοκεύτ⟨ον⟩
δ' οἶσί τε πάχεσιν ⟨ὑπὸ τᾶ⟩ ἀσυρίου, ⟨ὁ⟩ ὅπ νἱῶ τε-
θναίη ἢ ὁ ἀρχὼν αὐτᾶ, ἡ ἡμιόλιον δ' ἴσον, † φόβ⟨ος⟩ δὲ
πολὺς ἦν οἳ ὦ τρατεύμαζ, οἵ τε σύμμαχοι αὐτᾶν
ὡς ἀθύμως ἔχοιεν ἡ ἀκλέποιεν· παῦτα ὠθύμε
μίους ἐδόξεν αὐτοῖς νῦ καλὸν εἶν ἀκολουῶσι, εἰ δὲ
λοιεν οἱ ἀμφὶ Κῦρον σωεπιθέζ. ἡ πέμπουσιν ἀγ
γέλους πρὸς Κῦρον. ἀφ' ἑ τ⟨ὸ⟩ μάχης ⟨τὸ⟩ τότε ὄνομα
μέγιστον ἠΐξ⟨ο⟩. οἱ δ' ⟨τ⟩εμφθέντ⟨ες⟩ λέγουσι Κύρῳ ὅπ
μᾶλ⟨ι⟩στον ⟨ἂν⟩ ἀσυρίους δικαίως, νῶ τε † ἐ βέλοιν-
το ἰοῦσι ἐπ' αὐτᾶν, ἡ σφίσι σύμμαχοι ὑπάρξειαν ἡ
ἡμῖσυν⟨ες⟩. ἅμα δ' πρὸς τούτοις διηγοῦν⟨το⟩ τὰ τ' πολε-
μίων ὡς ἔχοι, οἷα δὴ ἐπαίρῃν βουλόμενοι ὡς μάλι-
στα στρατεύεζ αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρ⟨ος⟩ ἐπήρ⟨ετο⟩ αὐτούς·
καὶ δοκεῖτε αὖ, ἔφη, ἡμᾶς ἔτι καταλαβεῖν αὐδὲν
πεῖν ⟨ὑπὸ τοῖς ὄρυμασιν⟩ ἔσ⟨ν⟩; ἡμεῖς μὴ ᾖ, ἔφη, μᾶλλα
συμφορᾶι δοῖεν ἡγούμεθα ἔσ⟨ν⟩ ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀφ-
ορμήσ⟨ας⟩. ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμεν⟨ος⟩ αὐδὲν ὡς
μέγιστον φρονεῖν ὠδὶ σοφίσιν. οἱ δὲ ἀπεκείναντο ὅτι
δ αὔριον ἕωθεν ἐ δύζωνοι ⟨τορδύοιν⟩ζ, καταλήψοιν
το ⟨ὑ⟩πὸ ᾖ ⟨τὸ⟩ ὄλλο ⟨σ⟩τ ἅμαξαν ⟨ἀ⟩ολὴ πορεύεσθ
αὐτούς. δ' ἅμα, ἔφασαν, ἅτε ἡ πεπραίαν νύκτα
ἀγρυπνήσ⟨αντ⟩ες, νῶ μικρὸν πορευθέντ⟨ες⟩, ἐγρα-
⟨ω⟩σεσθύμεθα. δ ὁ Κῦρ⟨ος⟩ ἔφη· ἔχετε δῆ ὧν λέγετε
πιστὸν ἡμᾶς διδάσκειν ὡς ἀληθεύετε; ὁμήρους γ', ἔ-
φασαν, ἐθέλομεν ἐλάζ⟨αντ⟩ες αὐτίκα τ νυκτὸς
ἀγαγεῖν. μόνον ἡ σὺ ἡμῖν θεῶν τε πιστὰ ⟨τὰ⟩ πίσ-
δεξιὰν δός, ἵνα φοβώμεθα ἡ ζῶς ἄλλοις ταῦτα ἅπερ
αὖ αὐ-

Cyrus Medi opera, de quo est in libro historiæ primo, utitur.

Hyrcaniorū ad Cyrum legatio.

Cyri cū Hyrcanijs fœdus.

Tuq3 adeò dicito, ait, ut qui uelit cum Cyro eat. Ita re cepto Cyrus ad se homine quum exisſet, statim dixit: Iam sanè declarabis, uerum ne loquutus sis, quum te diceres uoluptatem ex adspectu mei capere. Equi dem te non deseram, inquit Medus ille, si quidē hoc dicis. Et Cyrus, Ergo ne ceteris itidem, ait, hæc alacriter expones? Ille addito iureiurando, Adeò uerò per Iouem, inquit, ut tamdē efficiam, quo tu me libenter etiā adspicias. Ablegatus igitur à Cyaxare, quū alia Medis alacriter denuntiauit: tū etiam addidit, se à uiro præstātisſimo & pulcerrimo, atq3 etiam (id quod maximum foret) à Dijs orto, non abscessurū. Dum hæc à Cyro geruntur, diuinitùs quodāmodo accidit, ut ab Hyrcanijs nuntij uenirēt. Sunt autē Assyrijs Hyrcanij finitimi, natio non illa quidē magna, (quæ etiā causſa fuit, cur Assyriorum imperio subiecti esſent,) sed tamē equestris & tū uisa est esse, et hodieq3 existimatur. Iccirco ut ebātur opera ipsorū Assyrij, quēadmodū Lacedæmonij Sciritarū: nec in laborib. nec in periculis eis parcebāt. Atq3 hoc ipso tēpore mā darāt, ut agmē ipsi extremū tuerētur, qui erāt equites circiter mille numero) quò si quid à tergo periculi fo ret, id ante se subirēt. Et Hyrcanij, quòd ultimo loco iter facturi erāt, etiā currus suos, & domesticos, ulti mos habebāt. Nā pleræq3 nationes Asiaticæ in expe ditionibus eos quos habent in familia, secum ducunt: quem morem Hyrcanij hac etiam in expeditione seruabant. Quumque ad animum eis accidisſet, cu iusmodi ab Assyrijs perpetrarentur, & horū Impera torem è uiuis excessisse, uictos ipsos esse, magno exer citum metu teneri, socios deiectis esse animis, ac de ficere: hæc ergo quum secū ipsi cogitarent, uisum est opportunè fieri hoc tēpore defectionē posse, si secū Cy ri exercitus hostes adoriri uellet. Itaq3 nuntios ad Cy rum mittunt, cuius nomen à pugna, plurimū creue rat. Qui missi erant, exponunt Cyro, iure sibi Assy rios odio esse: ac si quidem hoc tempore uellet eos ag gredi, se quoq3 socios ac duces itineris futuros: si mulq3 cōmemorabant, quo in statu res hostium forent, quia cuperent ipsum excitari quāmaximè ad expeditio nem suscipiendā. Et Cyrus eos interrogans, An exi stimatis, inquit, nos adhuc eos adsequuturos prius, quàm intra munitiones sint? Nā hoc ipsum nos ma gno pro infortunio ducimus, quòd clā nobis au fugerint. Ea verò dicebat, quòd ipsos de se quàm præclarissimè sentire uellet. Respondebant, die crastino statim à diluculo fieri posse, ut eos adsequerentur, si quidem expediti proficiscerentur. Nam præ turba & curribus ipsos tardè iter facere, ac præterea quòd nocte superiore uigilassent, iccirco iam paul lum progressos castra fixisse. Ergo ne fidei pignus ali quod habetis, quo planū nobis fiat, uos in eis quæ dici tis, ueraces esse? Obsides, inquiūt, actutū abequitātes hac nocte uobis adferre uolumus. Tu modò Dijs imploratis fidē nobis dato, dextrāq3 iungito, ut quæ abs te accepe-

acceperimus, alijs etiam feramus. Tum deinde fidem illis dabat, si quæ dicerent firma: atq; præstarẽe, bona se fide ipsos amicorum & fidorum loco habiturũ, adeò vt deteriore apud se condicione nõ essent, quàm vel Persæ vel Medi. Atq; hac etiam tempestate videre est Hyrcanios fide præstantes magistratusq; gerentes nihilo secius, quàm qui de Persarũ Medorũq; natione in pretio videntur esse. Cyrus posteaquã cœnati essent, copias eduxit, die necdũ deficiẽte, iussitq; Hyrcanios operiri, vt iter vnà facerent. Ac Persæ quidem vniuersi, ceu par erat, statim castris egrediebantur, itidemq; Tigranes suis cum copijs. Ex Medis verò alij se itineri dabant, quòd etiamdum pueri Cyro itidem puero amici fuerant: alij, quòd consuetudine eius in venationibus vsi, moribus ipsius delectati essent: alij, quòd gratiam ipsi haberẽt, qui metu eos ingenti liberasse videretur: alij, quòd fore sperarent, vt quia virum fortẽ præseferret, fortunatus & magnus admodum adhuc euaderet: alij, quòd vicissim pro eo gratam ipsi rem facere vellent, si quid alicui boni procurasset, dum apud Medos educaretur: (& impetrarat sanè multa multis apud auum bona, sicut erat humanus) multi deniq;, quum & Hyrcanios viderent, & rumor esset ditatus, hos ad multã & opimam prædam ipsis duces fore, illa ipsa de causa proficiscebantur, vt aliquid consequerẽtur. Ita factum, vt & Medi propè vniuersi exirent, extra eos quicumq; Cyaxaris fortè in contubernio erant. Nam hi cum subiectis imperio suo manebant. Ceteri omnes læti & alacres viã imibant, nec vt coacti, sed spõte sua gratificandiq; studio proficiscebantur. Quũ verò iam egressi forent, primùm Medos adit, & collaudatis ipsis uotum facit, præcipuè quidem, ut Diij propitij & ipsis & sibi duces essent: deinde, vt & ipse gratiam eis pro hoc studio referre posset. Ad extremum ait, peditatum, præire debere, quem ipsi equites sequerentur. Ac sicubi vel requiescerẽt, uel in itinere subsisterẽt, quidã ipsorũ ad se adequitarent edixit, vt quid pro tempore factu esset vtile, sciret. Posti hæc præire Hyrcanios iubet. Illi verò quærebant: Et cur non exspectas donec obsides adducamus, vt & tu fidei pignoribus à nobis acceptis iter facias? Respõdisse tum Cyrũ fertur: Nimirum cogito, fidei pignora nobis omnib. nõ nisi in animis & manibus nostris esse sita. Sic enim instructi nobis videmur, vt si quidẽ verum loquuti eritis, facultas nobis sit beneficijs vos adficiendi: sin mentiamini, sic nostras se res habere ducimus, vt non vestra nos in potestate simus, sed (Dijs volẽtibus) vos potius in nostra. Et verò, Hyrcanij, quia postremo loco vestros procisisci dicitis, vbi eos videritis, significate nobis, illos vestros esse, vt ipsis parcamus. His auditis Hyrcanij, & præbãt in itinere, quẽadmodũ Cyrus mãdarat, & animi robur admirabãtur: neq; ita Assyrios, neq; Lydos, neq; socios

Medorũ diuersis de caussis erga Cyrum studia.

Magnanima Cyri oratio.

αὐ αὐτοὶ λάβωσιν πρὸς ἐκ τούτου τὰ πιστὰ δῶσιν αὐτοῖς, ἢ μὴ, ἐὰν ἐμπεδῶσιν ἃ λέγουσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς † χρήσασθαι αὐτοῖς, ὡς μήτε πρόσω μήτε μήδων μεῖον ἔχειν πρ' αὐτῷ. καὶ νῦν δ' ἐπ ἰδέᾳ ὅσιν ὑρκανίους καὶ πεδομένους καὶ ἀρχὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ πρόσω καὶ μήδων οἳ αὖ δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι. ἐπειδὴ δ' ἐδείπνησεν, ἀνέζευγε τὸ στρατόμα ἐπ φωνὴς ὄντος, καὶ ἐκ ὑρκανίους πομπὴν ἐκέλευσεν, ἵνα ἅμα ἴοιεν. οἱ μὲν δὴ ἀφίκοντο, ὥσπερ εἰκὸς, δύσεως ἔτι ἐούσης, καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ ἑαυτῶ στράτευμα πρὸς μήδους ἀνέζευγεν οἱ μὲν, ἅμα δ' ἕπεσθαι Κύρῳ ὄντι πομπὴν ἐκέλευσε, οἱ δὲ, ἅμα δ' ἀναπαύεσθαι ἐδόκει, οἱ δὲ, ὁπότε ἐξαναστὰς ἐκέλευσε, φίλοι γενέσθαι, οἱ δὲ, ἅμα τὸ μὲν ἡμέρᾳ συγγνώμονι ἀγαθῷ εἶναι αὐτῷ τὸν πρόσω, οἱ δὲ, ἅμα δ' ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι ὅπως μέγα ἐπ ἰσχύος ἔσεσθαι αὐτόν. † οἱ δὲ, ὅτε ἐρέφθησαν μήδοις, † εἴ τινι ἀγαθὸν ξυνέπεσεν, αὐτοὶ παρεῖχεν βούλοντο, (πολλοῖς δὲ πολλὰ δῶρα ἀνθρωπίνων πρὸς τοῦ πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο) πολλοὶ δ' ἐπεὶ τοῦ ὑρκανίους εἶδον, καὶ λόγου † διεδόθη ὡς ἥκοιντο ὧδε πολλὰ ἀγαθὰ, ὑπῆκουον καὶ τοῦ λαβεῖν τι οἴεσθαι. οὕτω δὴ καὶ μᾶλλον ἀεδὸν ἀπανταῖοι ὑπῆλθον, πολὺ ὅσοι ζῶν Κυαξάρῃ ἐτύγχανον στεφανωσάντες. οὗτοι ὃ κατέμενον, καὶ οἱ τούτων ὑπήκοοι. οἱ δ' ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προθύμως ὑπεδέχοντο, ἅτε οὐκ ἀναγκαῖα, ἀλλ' ἐθελουσίοι καὶ χαίρουσιν ὄντες ὑπιόντες. ἐπειδὴ δὲ ἔξω ἦσαν, πρῶτον μὲν πρὸς τοῦ μήδους ὑπελθόντες ἐπήνεσέ τε αὐτοὺς, καὶ ἐπηύξατο, μάλιστα μὲν θεὸς αὐτοῖς ἵλεως ὄντας ἡγεῖσθαι καὶ σῴζειν, ἔπειτα δὲ ὃ αὐτὸς δυνατὸς εἶμι χάριν αὐτοῖς τῶν τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. τέλος δ' οὕτω εἶπεν ὅπ ἡγήσοιντο μὲν αὐτοῖς οἱ πρεσβύτεροι, ἑπέσθαι δὲ σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε· καὶ ὅσου ἂν ἢ αὐαπαύωνται ἢ ἐπάσωσι τ' ποδείας, † ἐκέλευσεν αὐτοῖς πρὸς ἑαυτὸν πρελαύνῳ τινὰς, ἵνα ἐδῶσι δ' ἀεὶ παίειον. ἐκ τούτου ἡγεῖσθαι ἐκέλευσε τοὺς ὑρκανίους. καὶ οἱ ἡγοῦντο, † τί δὲ οὐκ αὐαμένει, ἔφασαν, τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἀχάσῃμεν, ἵνα καὶ συέχωσι τὰ πιστὰ πρ' ἡμῶν ποδεῖν; καὶ ὃν ἀσκεύναθαι λέγεται, οὐδὲν γὰρ, φαίνει, ὅπ ἔχομεν αὐτοὺς τὰ πιστὰ τ' ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν. οὕτω γὰρ ἀσκῶμεν πρόσω δύεσθαι ὡς ἐὰν μὲν ἀληθεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐξαπατᾶτε, οὕτω νομίζομεν ἔχειν ὡς μὴ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν γενέσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον, ἐὰν οἱ θεοὶ βούλωνται, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν γενήσεσθαι. καὶ μήν τοι, ἔφη, ὦ ὑρκάνιοι, ἐπειδήπερ φατὲ ὑστάτους † στρατεύεσθαι σὺν ὑμετέροις, ἐπειδὰν ἴδητε αὐτοὺς, σημαίνετε ἡμῖν ὅπ τοῖ* ὑμετέροι εἰσὶν, ἵνα φυλάσσωμεθα αὐτούς. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ὑρκάνιοι, τὸν μὲν ὀδὸν ἡγοῦντο, ὥσπερ ἐκέλευε, τὸν δὲ ῥᾴμον τ' ψυχῆς ἐθαύμαζον, † καὶ οὐχὶ σὺν ἀσυρείοις, οὐδὲ σὺν λυδοὺς, οὐδὲ σὺν συμμί-

χρήσασθαι

προσόντων

οἱ δὲ, ὅτι ἢ

ὅτι ἀγαθὸν

ὁ μὲν, μὴν

τρὸς τὸν ὑρκα νίους· ὅ, τι ποιήσουσιν ὅπισθεν λαυ τῷ στρατοῦ ματι. παρελαύνουσι δὲ πρὸς αὐτὸν

δύεσθαι, ἐὰν μὲν οὖν † οὕτως ἴωσι, δεξιοῦσθε αὐτοὺς καθ' ὅλας αὖ ἧ ἕκαστ', καὶ ἅμα θαῤῥύνετε· ἐὰν δὲ ὅπλα αἴρωνται, ἢ φόβῳ ὠθίζεσθαι, τότ', ἔφη, πρόσθεν † δύνασθε πειρᾶσθε μηδ' ὁτιοῦν λέπειν. ὁ μὲν τοιαῦτα πρήγγελλεν. οἱ δὲ ὑρκάνιοι ἀκούσαντες τὴν ἀγγελίαν, ἥδοντό τε, καὶ αὐαπηδήσαντες ὠθίζεσθαι τοὺς ἵππους πρῆκαν, τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἴρητο, προτείνοντες. οἱ δὲ μῆδοι καὶ οἱ πρόσω αὐτεδεξιοῦντό τε αὐτοὺς καὶ ἐθαῤῥυνον. ἐκ τούτου δὴ λέγει ὁ Κῦρος· ἡμεῖς μὲν δή, ὦ ὑρκάνιοι, ἤδη ὑμῖν πεισθόμεν, καὶ ὑμᾶς δὲ χρὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. ἔστω δ', ἔφη, ἡμῖν πρῶτον εἰπάτε, ὁπόσον ἀπέχει οἴκαδε οἳ θεν αἱ ἀρχαί εἰσι τῆς πολεμίων, καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῆς. οἱ δὲ ἀπεκείναντο ὅπ ὀλίγῳ πλέον ἢ παρασάγγαι. οἵτινες δὴ λέγει ὁ Κῦρος· ἄγετε δή, ἔφη, ὦ ἄνδρες, πέρσαι καὶ μῆδοι, καὶ ὑμεῖς ὦ ὑρκάνιοι, (ἤδη γὰρ ὑμᾶς ὡς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς ἀγαλέγομαι) δεῖ χρὴ εἰδέναι νῦν ὅπ οἵ τούτῳ ἐσμὲν ἔνθα μάλα κινδύνῳ μὲν παρ' ἡμῖν ἂν ἧ χαλεπωτάτη τύχοιμεν· (ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ' ἃ ἥκομεν) ὧν δὲ κατὰ δὴ κράτος ἐμβαλόμενοι ἴωμεν ῥᾴμη καὶ θυμῷ ὠθίζεσθε τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλα ὄψεσθε ὥσπερ δούλων ἀκροδρασκίαν τὴν καὶ δυσκινησίαν, τοῦ μὲν ἱκετεύοντας αὐτὴν, τοῦ δὲ φεύγοντας, τοῦ δ' οὐδὲ ταῦτα φροντίζειν δυναμένους. ἡδημένοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς, καὶ οὔτε οἰόμενοι ἥξειν, οὔτε σωτεταγμένοι, ὅτε μάχεσθαι πρὸ-

συμμαχους ἑαυτῶν ἐπ ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ μὴ πανταπάσιν ὁ Κῦρος μικράν τινα ἑαυτὴν οἴοιτο ῥοπὴν εἶναι, καὶ † πόνων καὶ ἀπόνων. πορευομένων δὲ, ἐπεὶ νὺξ ἐγένετο, λέγεται φῶς τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατόματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφανὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι φείκλου μὴ πρὸς τὸ θεῖον ἐγγίγνεσθαι, θάρσος δὲ πρὸς τὸν πολεμίους. ὡς δὲ εὖ ζωνοί τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλὰ μὲν τε ὁδὸν διήνυσαν, καὶ ἅμα νύφαι πλησίους γίγνονται τῆ τῶν ὑρκανίων στρατόματος. ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, λέγουσι τῷ Κύρῳ ὅπ ἤδη εἰσὶν οἱ σφέτεροι. τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι γιγνώσκειν ἔφασαν, καὶ τῷ πλήθει τὸν πυρῶν. ἐκ τούτου πέμπει ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτοὺς, πρόσταξε λέγων, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὡς τάχιστα ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀναπεταννύντας. συμπέμπει δὲ πάνυ καὶ τῶν σὺν ἑαυτῷ, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς ὑρκανίοις ὅπως ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς προσφρομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. * οὕτω δὴ ὁ μὲν μὴν τῶν πρὸς Κύρῳ, ὁ ὃ προσελαύνει † πρὸς τοὺς ὑρκανίους. οἱ ὧ δ' ἐσκόπει τοὺς ὑρκανίους ὁ Κῦρος ὅ, τι ποιήσουσιν ὄπισθεν λαυ τῷ στρατοῦ ματι. παρελαύνουσι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν μήδων πρεσβύτατοι καὶ ὁ Τιγράνης, καὶ ὁρῶντες τί δὴ ποιεῖν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς τάδ' ὅτι δὴ πλησίον ὑρκανίων στράτευμα, καὶ οἴχεται ὁ ἕτερος τὴν ἀγγέλων πρὸς αὐτοὺς, καὶ τῶν ἡμετέρων πυθόμενοι σὺν αὐτῷ, ὁρῶντες, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀναπεταννύντας αὐτούς. ἐὰν μὲν οὖν † οὕτως ἴωσι, δεξιοῦσθε αὐτοὺς καθ' ὅλας αὖ ἧ ἕκαστ', καὶ ἅμα θαῤῥύνετε· ἐὰν δὲ ὅπλα αἴρωνται, ἢ φόβῳ ὠθίζεσθαι, τότ', ἔφη, πρόσθεν † δύνασθε πειρᾶσθε μηδ' ὁτιοῦν λέπειν. ὁ μὲν τοιαῦτα πρήγγελλεν. οἱ δὲ ὑρκάνιοι ἀκούσαντες τὴν ἀγγελίαν, ἥδοντό τε, καὶ αὐαπηδήσαντες ὠθίζεσθαι τοὺς ἵππους πρῆκαν, τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἴρητο, προτείνοντες. οἱ δὲ μῆδοι καὶ οἱ πρόσω αὐτεδεξιοῦντό τε αὐτοὺς καὶ ἐθαῤῥύνον. ἐκ τούτου δὴ λέγει ὁ Κῦρος· ἡμεῖς μὲν δή, ὦ ὑρκάνιοι, ἤδη ὑμῖν πεισθόμεν, καὶ ὑμᾶς δὲ χρὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. ἔστω δ', ἔφη, ἡμῖν πρῶτον εἰπάτε, ὁπόσον ἀπέχει οἴκαδε οἳ θεν αἱ ἀρχαί εἰσι τῆς πολεμίων, καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῆς. οἱ δὲ ἀπεκείναντο ὅπ ὀλίγῳ πλέον ἢ παρασάγγαι. οἵτινες δὴ λέγει ὁ Κῦρος· ἄγετε δή, ἔφη, ὦ ἄνδρες, πέρσαι καὶ μῆδοι, καὶ ὑμεῖς ὦ ὑρκάνιοι, (ἤδη γὰρ ὑμᾶς ὡς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς ἀγαλέγομαι) δεῖ χρὴ εἰδέναι νῦν ὅπ οἵ τούτῳ ἐσμὲν ἔνθα μάλα κινδύνῳ μὲν παρ' ἡμῖν ἂν ἧ χαλεπωτάτη τύχοιμεν· (ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ' ἃ ἥκομεν) ὧν δὲ κατὰ δὴ κράτος ἐμβαλόμενοι ἴωμεν ῥᾴμη καὶ θυμῷ ὠθίζεσθε τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλα ὄψεσθε ὥσπερ δούλων ἀκροδρασκίαν τὴν καὶ δυσκινησίαν, τοῦ μὲν ἱκετεύοντας αὐτὴν, τοῦ δὲ φεύγοντας, τοῦ δ' οὐδὲ ταῦτα φροντίζειν δυναμένους. ἡδημένοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς, καὶ οὔτε οἰόμενοι ἥξειν, οὔτε σωτεταγμένοι, ὅτε μάχεσθαι πρὸ-

socios horum amplius metuebant: sed ne Cyrus vllo modo parum in ipsis esse momenti situm existimaret, siue secum eos, siue non haberet. Quum autem iam iter facerent, & nox appetijsset, proditum est Cyro & exercitui lucem clarissimam cœlitùs apparuisse: quo factum est, vt animi omniũ & numinis reuerentia, & fiducia aduersus hostes implerentur. Et quia expediti celeriterque pergebant, par est credi magnum ab ipsis iter confectum esse, adeoq; cum ipso crepusculo propè ab Hyrcaniorum copijs aberant. Id quum nuntij animaduertissent, referunt Cyro, hos esse suos. Nam hoc & de eo se intelligere, quòd essent vltimi, & de ignium copia. Tum ille missso ad ipsos altero, iubet eis dicat: si quidem sint amici, quam celerrimè sublatis dextris occurrerent. Quosdam etiam suorum adiungit, quibus mandat Hyrcanijs dicerent, fore vt in ipsos ita se fui gererẽt, quemadmodum viderent eos ad se tendere. Ita nuntius alter apud Cyrum manebat, alter ad Hyrcanios adequitabat. Interea verò dũ quid Hyrcanij facturi essent, Cyrus cõsiderabat, sistebat exercitũ. Et Medorum præfecti cum Tigrane tẽdentes equis ad ipsum, quid faciundum esset, rogabant. Ad quos ille: Agmen hoc proximum, inquit, Hyrcaniorum est, ad quos nuntiorum alter abijt, cumq; hoc de nostris aliqui, significaturi ipsis, ut si quidem amici sint, sublatis omnes dextris occurrant. Quapropter si hoc pacto accesserint, dextris eos suo quisque loco excipite, simulque animum ipsis addite: sin arma ceperint, aut fugæ se dare fuerint conati, date operam ne quis ex hisce primis supersit. Huiusmodi Cyrus præcipiebat. Interea nuntijs auditis Hyrcanij gaudio efferri, equisque celeriter conscensis adesse, dextras (vti denuntiatum fuerat) protendere. Medi ac Persæ vicissim porrectis dextris eos excipere, atque etiam animum ipsis addere. Deinde Cyrus: Nos quidem, inquit, vobis iam fidẽ habemus Hyrcanij, ac vos itidem erga nos adfectos esse conuenit. Ceterùm primo loco nobis dicite, quantum distet hinc [is locus] vbi hostium magistratus & confertissimæ copiæ sunt? Respondebãt illi, paullo maius interuallum esse parasanga. Heic Cyrus: Agite ergo, inquit, vos Persæ, Medi, Hyrcanij, (nam vos etiam modò tamquã socios & participes appello.) nũc certò scire nos conuenit, eo res nostras esse loco, vt si molles & instrenui simus, in grauissima quæq; mala incidamus: (non enim ignorant hostes, quas ob res venerimus.) sin acriter irruemus, & fortiter animoseque hostem aggrediemur: ilicò videbitis eos seruorum fugitiuorum instar, qui reperiuntur, partim fugere, partim ne ad hæc quidem posse animos intendere. Nam visti nos adspicient, ac nihilo minus existimantes, quàm nos aduenire: non in aciem dispositi, non

Hyrcanij ad castra Cyri transeunt.

» ad pugnã parati deprehendẽtur. Quapropter ſi iucũ-
» dè volumus et cœnare, et noctẽ exigere, et viuere de
» inceps: nec conſultandi cõceſſerimus ipſis ſpatiũ, nec
» parãdi quod ipſis ex uſu ſit, adeoq; ne animaduertẽdi
» quidem, quòd homines ſimus: ſed non niſi crates &
» copides & ſecures & uulnera veniſſe putẽt. Et vos
» quidem Hyrcanij, ait, voſmet nobis prætendendo an
» teriore loco pergite, quò veſtris armis conſpectis quã
» plurimum temporis lateamus. Verùm vbi ad hoſtiũ
» ego copias peruenero, equitum agmen apud me ſin-
» guli relinquite, quo ipſe apud exercitum manens
» vtar, ſicubi opus fuerit. Ẽ vobis autem qui præfe-
» cti ſunt et ſenes, in ordine conferti equitate, ſi ſapitis,
» vt ne in confertas hoſtium copias delati, per vim op-
» primamini: iunioribus perſequendi poteſtatem facite,
» qui quidem hoſtes occidant. Nam id tutiſſimũ hoc
» tempore fuerit, vt ex hoſtibus quam pauciſſimos ſu-
» perſtites relinquamus. Quod ſi accidat (id quod mul
» tis, qui rerũ potiũtur vſuuenit) vt euertamus ipſorũ
» fortunã, cauendũ erit ne ad prædã nos conferamus.
» Nã qui hoc facit, non miles bonus eſt, ſed calo: quem
» vti mancipiũ tractare cuiuis licet. Illud ſciamus o-
» portet, victoria nihil eſſe fructuoſius. Qui enim vin
» cit, is omnia ſecum abripit, uiros, mulieres, opes, regio
» nem vniuerſam. Præter hæc videndum imprimis, vt
» victoriam conſeruemus: quippe qua etiam raptor i-
» pſe continetur. Deniq; memineritis inter perſequen-
» dum, vt ad me dum adhuc dies erit, redeatis. Nam
» vbi tenebræ ortæ fuerint, neminem admiſſuri ſumus.

Hæc loquutus quemq; ad ordines ablegabat, ſimulq; præcipiebat, vt quum ad ſuos veniſſent, quilibet decurionibus ſuis hæc ſignificaret. Nam quia in fronte illi erant, audire poterant. Decurionum verò quemque iuberent eadem decuriæ ſuæ denuntiare. Poſt hæc antecedebant Hyrcanij, & Cyrus cum Perſis medium agmen tenens iter faciebat. Equites ex vtroque latere, ceu par erat, diſpoſuit. Quum autem illuxiſſet, hoſtium alij ad ea quæ gerebantur, obſtupeſcebant: alij iam quid ageretur, animaduertebant: alij nuntiabant: clamabant alij: alij ſoluebant equos: alij vaſa colligebant: alij de iumentis arma deijciebant: alij ea induebant: alij in equos inſiliebant: alij frenabant eos: alij vehiculis vxores imponebant: alij res maximi pretij capiebant, tamquam eas conſeruaturi: deprehendebantur alij, qui huiuſmodi defodiebant: maxima verò pars fugam arripiebat. Etiam alia multa variaque feciſſe tum eos exiſtimare licet, extra illud vnum, quòd nemo pugnabat, ſed ſine prœlio peribant. Cræſus Lydorum rex ſuas vxores (vt æſtiuo tempore) noctu in carruchis præmiſerat, quo durante frigore facilius iter facerent: ipſe cum equitatu ſubſequebatur. Eadem feciſſe perhibent etiam Phrygem illum, qui ſitæ ad Helleſpontum Phrygiæ

Altera uictoria Cyri ſollertia parta.

Cræſi fuga.

πρεσκυθασμένοι, † καὶ πειλημμένοι ἔσονται. εἰ οὖν τὴν ἀλκὴν
ἡδέως βέλοιμθα καὶ δῴπνησαι καὶ νυκτερδῦσαι
καὶ βιοτεύῳ τα ωσπερδε, μὴ δόμεν αὐτοῖς σο-
λλὼ μήτε βελεύσασθαι μήτε πρασκυλισασθ μη
δὲν ἀγαθὸν ἑαυτοῖς, μηδὲ γνῶναι πάμπαν ὅτι αὖ
θρωποι ἐσμέν· ἀλλὰ γέρα Ὁ κωπίδας Θ σκαλέας
ἅπαντα Ὁ ωλήγας ἤκιφ νομιζόντων. Θ ὑμεῖς μὴ,
ἔφη, ὦ ὑρκάνιοι, ὑμᾶς αὐδὲν † προωρεταίζοντδε ἡ-
μῶν πρὸ ωροῤῥύεσθε ἔμπροσθεν, ὅπως τ ὑμετέρων
ὅωλων ὁρωμένων λανθανόντων ὅτι ωλέϊστον χρόνον.
ἐπειδὰν δ' ἐγὼ πρὸς ᾧ σρατδύματι χθόνιος τ
ωολεμίων, τ' ἐμοὶ μὴν κατελείωτε ἐνίκτοι τό-
ξιν † ἱππέων, ὡς, ἐαὶ πδέν, χρῶμαι μόνων πρὸ δ' ἱππέων ἐκ-
σρατόπεδον. ὑμῶν δὲ οἱ μὲν ἀρχοντδε Θ οἱ πρασδ' ὁλίσθομαι, ἢ
τροι οὖ τάξ ἐλαύνετε ἀθρόοι, ἐ ωφρονεῖτε, ἵνα μή
τωτε ἀθρόῳ πνὶ ὠτυχόντδε ἀφθιαθῆτε· δῦ δὲ
νεωτδρους ἐᾷετε διώκειν. ὅτοι δ' ἀμυνόντων. δῦτο
γὰρ ἀσφαλέσαδν νεῶ ὡς ἐλαχίσους τὴν ωολε-
μίων λέπειν. ὧν ὄ (δ' πολλοῖς δὴ συμβεβηκὼς ὑρα
τῶσι) τῷ τύχῳ ἀνατρέψαι γίγνηται, φυλαξα-
σθαι δᾶ δ' ἐφ' ἁρπαγὴν τραπέσθαι· ὡς ὁ δῦτο
ποιῶν οὐκέτ' ἀνὴρ ὄδιν, ἀλλὰ σκυθρωφόρδ, μὴ ἐξεσ
τὸ βουλομένῳ ἤδη χρῆσθαι τούτῳ ὡς αὐσραπό-
δῳ. ἐκεῖνο δὲ χρὴ γνῶναι ὅτι οὐθεὶ ὅδι κρδαλεώ-
τερον τῦ νικᾶν. ὁ γὰρ κρατδν ἅμα σαύτα ζωήρ-
πακε, καὶ οἶν αὐσραπ', καὶ τὰς γυναῖκας, Ὁ τὰ
χρήματα, καὶ πάλιν ἅμα τὴν χώραν. πρὸς ταῦ-
τα δεῖ μόνον ὁρᾶτε ὅπως τῷ νίκῳ ὀφσώμθα.
οὐ γὰρ ταύτῃ καὶ αὐτὸς ὁ ἁρπάζων ἔχεται. καὶ
δεῖ ἅμα διώκοντδν μέμνησθε, ἥκιστ' πάλιν ὡς
ἐμὲ ἐπ φωνὸς ὄντ· ὡς σκότους γενομένου οὐδέ-
να ἔτ' προσδεξόμθα. ταῦτα ἐπὼν ἀπέπεμπεν
εἰς τὰς τάξ ἑκάστους, καὶ ἐκέλευσεν ἅμα πρθυ
μίους τοῖς αὐτοῦ ἕκαστον δεκαδάρχοις ταῦτα
σημαίνειν. οὐ μετώπῳ δ' οἱ δεκάδαρχοι ἦσαν, ὥσ
τε ἀκούειν· δῦ δὲ δεκάδαρχος τῇ δεκάδι ἕκαστον
κελεύειν πραγγέλλειν. ἐκ τούτου πθνχοῦτο μὲν
οἱ ὑρκάνιοι, αὐτὸς δὲ μέσον ἔχων ζωὺ τοῖς ωρο-
ζοις ἐπορεύετο. δῦ δὲ ἱππέας ἑκάστοθεν, ὥστ πδ
ἑνὸς, πέπεμπε. τὴν δὲ πολεμίων † ἐπεὶ σκοπδν ἐπεὶ φῶς ἦν
ἐγένετο, οἱ μὲν, ἐθαύμαζον † τὸ ὁρώμενα, οἱ δ' ἐγί- γράφεται μὴ
νωσκον ἤδη, οἱδ' ἤγγελλον, οἱ δ' ἐδόων, οἱ δ' ἵππους φάσ
ἵπποις ζωννύειν, οἱ δὲ ζωσκυλάζοντο, οἱ δ' ἐξέβαινον τὰ ὅ-
ωλα ἀπὸ τῶν ζευγίων, οἱ δὲ ὡπλίζοντο,
οἱ δὲ αὐτεπήδων ὠδὴ δῦ ἵππους, οἱ δὲ ἐχαλί-
νουν, οἱ δὲ τὰς γυναῖκας αὐτεβίβαζον ὠδὴ τὰ
ὀχήματα, οἱ δὲ τὰ πολέϊσον ἄξια ἐλάμβανον, ὡς
ζωφσόμθοι, οἱ δὲ κατορύττοντδ τὰ τοιαῦτα
ἁλίσκοντο, οἱ δὲ βλῆσοι ἐς φυγὴν ὥρμθον. οἴε-
σθαι δὲ χρὴ καὶ ὄλλα πολλὰ τε καὶ ωαθδά-
πα ποιεῖν αὐτούς· πλὴν ἐμάχθ οὐδεὶς, δλλ'
ἀμαχητὶ ἀπώλοντο. Κροῖσ Θ δ' ὁ λυδῶν βα-
σιλδς, ὡς ἀέρ Θ ἰῶ, τὰς τε γυναῖκας ὠ ταῖς
ἁρμαμάξαις προαπεπέμφθ τῆς νυκτὸς, ὡς ἀῤ
ῥᾳδίως πορδύοιντ κατὰ τὸ ψύχθ, καὶ αὐτὸς ἔχων
δῦ ἱππέας ἐπικλδύθ. καὶ ἦν † φρύγα ταῦτα φρύγα τὰ
φασι πο ἰῆναι, ὃν τ' πρ' ἑλλήσποντον ἀρχοντα φρυ τὰ ταῦτα
γίαν.

γίαν. ὡς δὲ πθάνοντο τὴν φδυγόντων καὶ κα-
λαμβανόντων ἑαυτδν, πυθόμενοι δ' γιγνόμενος,
αὐὰ κράτ Θ. ἔφδυγον δὴ καὶ αὐτοὶ † κ κράτ Θ. ἦν δὲ τῶν
καὶ τ τ ἀραβ. καπαδοκῶν βασιλέα καὶ † τῶν ἀραβίων ἐπὶ ἐγ-
κατακάνσιν γὺς ὄντας καὶ ζωσαύτας ἀθωρακίστους † ἀφ-
κτείνοισιν οἱ ὑρκάνιοι. δ' δὲ πλεῖσον ἰῶ τῶν ἀφθα-
νόντων ἀσυνείων καὶ ἀραβίων. ὧν γὰρ τῇ ἑαυτῶν
σωτενότατα ὄντδ χώρᾳ, † ἀσωτονώτατα πρὸς τὴν πορείαν
εἶχεν. οἱ μὲν δὴ μῆδοι καὶ ὑρκάνιοι, οἷα δὴ ἐνὲς, ἡρα
ζωῶτδ, τοιαῦτα ἐποίουν διώκοντδ. ὁ δὲ Κῦρ Θ
ὃν πρ' ἑαυτῷ ἱππέας καταλειφθέντας πθλε-
λαύνῳν ἐκέλευσε δ' σρατόπεδον, καὶ εἴπνας ζωὶ
ὅπλοις ἰζιόντας ἴσθιον, † ἀφκτείνθ· τοῖς δ' ζωσ-
μένοισιν ἐκήρυξεν, ὁπόσοι τῷ πολεμίων σρατῶν
ἦζον ἱππεῖς, ἢ πελτασταὶ, ἢ τοξόται, ἀφεφόρθ τὰ
ὅπλα σωθεδεμένα, δῦ δὲ ἵππους ὠδὶ ταῖς σκη-
ναῖς καταλιπεῖν. ὅσπος δὲ μὴ ταῦτα ποιήσῃ, αὐτί-
κα τ κεφαλῆς σδηθήσεσθαι. . . . . .
τὰς δὲ κοπίσας προχείρους ἑαυτδν, ὡ ταῖς ἐ-
ειῦσα ζων. οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἑαυτδν, ἐῤῥίπτουν
ἀφεφόροντδ εἰς ὧ χρεῖον ὅποι ἐκέλευσε· καὶ
ταῦτα μὲν οἷς ἐπέταξεν ἐκοίνουν. ὁ δὲ Κῦρ Θ ὠνέσ-
σεν ὅπ ἥλιδον μὲν οὔτε σῖτα οὔτε ποτὰ ἑαυτδν,
αὖδν δὲ τούτων οὔτε σρατδύεσθαι δυνατὸν, οὔτε
ἄλλο οὐδὲν ποιεῖν. σκοπῶν δὲ ὡς αὖ ταῦτα τάχιστα
καὶ κάλλιστα χένοιδ, ὠνεμέτησε ὅπ αὐάγκη πᾶ-
σι τοῖς σρατδυομένοις ὅδιν εἶναί τινα ὅτῳ Ὁ σκη-
νῆς μελήσει, καὶ ὅπως τὰ ὠδὶ τήδ' φα πρεσκυλισα-
μένα τοῖς σρατιώτας εἰσιοῦσιν ἕσται. καὶ τοίνυν
ἔγνω ὅπ τούτους εἰκὸς μάλιστα σαύτην ὠ τῷ σρα
τοωέδῳ νῶ κατειλῆφθαι αὖ ἰῶ, Δλλ' τὸ ἀμφὶ συ-
σκιάσιας ἔχειν. ὀκήρυττε δὴ πρεῖναι σαύτας
ἐδὼ ὠδὶ τρόπους· εἰ δ' ἔπου μὴ εἴη ἐπίτροπ Θ, τὸν
πρεσβύτατδν ἀφ' σκηνῆς. ζωῦ δ' ἀπειδοῦπ σαύ-
τα τὰ χαλεπὰ αὐεῖπεν. οἱ δ' ὁρῶντδ καὶ δὼ δε-
σπότας πειθομένους, ταχὺ ἐπειθονθ. ἐπεὶ δὲ πρ-
εχέοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε καθίζεσθαι αὐ-
τὴν οἷς δᾶ πλέον ἢ δυοῖν μισθῶν οἱ τῇ σκιᾷ τὰ ἐ-
πιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, αὖθις ἐκέλευσεν
οἷς μισθὸς ἰῶ· ὠ δὲ τούτῳ ἕεσθν σύμπαντδν ἐκα-
θίζοντο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔμαθεν, ἐπεν ὧδε αὐτοῖς·
ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρδν, οἵ τινδν ὑμῶν τὰ μ
κακὰ μισεῖτε, ἀγαθοῦ δέ τιν Θ πρ' ἡμῶν βού-
λεσθ' ἂν τυγχάνῳ, ὡδὶ μεμνήσθε πρδθύμως ὅ-
πως διαπλάσια ὠ τῇ σκιᾷ ἐκεῖσε σιτία καὶ ποτὰ
πρεσκυλισμένα ᾖ τοῖς δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέ-
ταις, ἢ ἃ καθ' ἡμέραν ἐσοιεῖτε. καὶ τἄλλα δ' σαύ-
τα ὁπόσα καλῶ σαῦτα πρέξῃ, ἕτοιμα ποιεῖτε.
εἰσὶ γὰρ ὡς αὐτίκα μάλα πρέοντες † ὁπότεροι ἂν κρατῶ
ἀξιώσουσι, καὶ † ἀξιώσουσιν ἕκαστον ἔχειν σαύτα τὰ ὠδὶ-
συμφέροντα. σθδ' ὅτῳ † συμφορᾷ ἂν ὑμῖν ἀμέμπτως δὲ
χωθαι δᾶν αὐσραπ', οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντδ,
ωολλῷ σπουδῇ τὰ πρκυγγελμένα ἐπράττοντ. ὁ
δ' αὖ συγκαλέσας δᾶν ταξιάρχους ἔλεξε τοιαῦ-
τα δε· Ἄνδρδν φίλοι, γιγνώσκομεν ὅπ νυῖ ἔξεσιν
ὑμῖν

rò de integro conuocatis ordinum præfectis, huiuſmodi quædã loquutus eſt: Nõ ignoramus, amici, licere iã nobis,

giæ imperabat. Verũ vbi de fugientibus, qui eos adſequebantur, quid accideret didiciſſent: & ipſi totis uiribus fugiebant. Cappadocum & Arabũ reges, qui erant in proximo, & abſq; thoracibus reſiſtebant, Hyrcanij perimũt. Itidẽ qui interficiebãtur, maxima ex parte Aſſyrij & Arabes erant. Quia enim ſuo in ſolo erant, lentiſſimè progrediebantur. Dum Medi & Hyrcanij patrarent huiuſmodi quædã inter perſequendum, qualia conſentaneum eſt victores facere: Cyrus equitibus apud ſe relictis mandat, vt circũ caſtra obequitarent, ac ſi quos armatos exire viderent, eos occiderent: manentibus per præconem edicebat, vt quicumq; hoſtili in exercitu vel equites forent vel cetrati, vel ſagittarij: arma colligata deferrent, equis intra tabernacula relictis. Hæc quicumq; non faceret, mox capite multaretur . . . . . & cum copidibus ſtrictis in ordine circumſtabant. Itaq; ij, quibus erant arma, vnum in locum illa delata abijciebant, vbi Cyrus iuſſerat: quæ deinde concremabant illi, quibus hoc negotij dederat. Quum autem ad animum Cyro accidiſſet, veniſſe ſe neque ab eſculentis neq; potulentis inſtructos, abſq; quibus nec vlla ſuſcipi expeditio, nec fieri quidquã aliud poteſt: conſideraret verò, quî hæc & celerrimè & optimè confieri poſſent: venit in hãc cogitationẽ, neceſſariũ videlicet eſſe omnibus expeditionem aliquam ſuſcipientibus, vt ſit quidam, cui & tabernaculum curæ ſit, & vti comeatus ingredientibus caſtra militibus ſit paratus. Itaq; animaduertens eſſe vero conſentaneum maximè nunc illos in caſtris deprehendi poſſe, quippe quòd apparandis ijs, quæ corporibus curandis ſunt, occuparentur: per præcones edicit, vt curatores caſtrenſes omnes adeſſent, et ſicubi curator nõ eſſet, maximus natu è tabernaculo veniret, grauiſſima quæq; denuntians ijs, qui nõ eſſent dicto audientes. Illi quum etiam dominos viderent parére, quã primùm obtemperabant. Quum adeſſent, primũ ex ijs ſedere iuſſit illos, quibus eſſet in tabernaculo cõmeatus amplior, quàm pro duobus menſibus. Hos quũ adſpexiſſet, rurſus imperat vt ſederent, quibus eſſet vnius menſis commeatus. Ibi tum ferè omnes conſtiterant. Quibus cognitis, his eos verbis appellauit: Agite verò (inquit) viri, quicũq; veſtrũ mala eſtis exoſi, & boni quippiã à nobis conſequi cupitis, alacriter procurate, vt duplo amplius quolibet in tabernaculo cibi ſit ac potus paratum quũ pro heris, tum pro famulis, atque cottidie parare ſoliti ſitis. Quin & alia parata ſint omnia facite, quæcumq; ſunt ornatura conuiuium. Nam mox aderunt, vbi hoſte ſuperiores euaſerint, æquumq; putabant eſſe, vt res neceſſarias omnes affatim habeant. Itaq; ſcire uos uolo, è re veſtra fore, ſi eos rectè exceperitis. Hæc illi quum audiſſent, magno ſtudio imperata faciebant. Cyrus verò

Cyrus de procuratione commeatus conſiliũ capit.

Cyrus ad tẽperantiã cõtinentiãque ſuos hortatur.

„ Vobis, vt prius prandeatis, quàm socij nostri qui ab-
„ sunt, adeoq3 paratis admodum studiosè cibis ac potu-
„ fruamini. Verùenimuerò arbitror equidē plus nos de
„ hoc prādio fructus minimè capturos, quàm si pareat
„ de socijs nos esse sollicitos: neq3 tantum nobis additu-
„ rum esse roboris hoc conuiuiū, quantūcid nos confir-
„ mabit, si socios alacres posßimus reddere. Quòd si eos,
„ qui iā persequuntur & interficiūt hostes nostros, &
„ cum resistentibus prælio decertant, sic iam negligere
„ videbimur, vt etiā prius, quàm cognouerimus quid
„ rerū agant, prādeamus: vereor ne & palā turpes ap
„ pareamus, & ab socijs destituti imbecilli simus. Cete
„ rū curam laborantū & periculis sese obijcientū ge-
„ rere, quo illi castra ingressi habeant necessaria: hæ ve
„ rò epulæ multo nos magis exhilarauerint, de mea
„ quidē sententia, quàm si statim ea quæ ventri grata
„ sunt, faciamus. Etiā hoc cogitetis velim, quòd vt ma
„ximè ipsos reuereri nō debeamus, nihilo tamē minus
„ alienā à nobis & repletionē & ebrietatē esse debere.
„ Necdū enim confecimus ea quæ volumus, sed in ipso
„ rerū cardine uersantur omnia, studiūq3 diligēs requi-
„ rūt. Nā in castris hostes habemus numero lōgè plures
„ nobis ipsis, eosq3 solutos, quos adseruari est æquū, at-
„ que operā dari, ut sint qui nobis res necessarias parēt.
„ Præterea nobis equites absunt, qui quidē sollicitudinē
„ nobis adferūt, vbi nam sint, ac si redeāt, mansuri ne
„ sint nobiscum. Quapropter, mea quidē sententia, talis
„ hoc tempore cibus nobis est sumendus, talisq3 potus,
„ qualē quis existimet ad hoc idoneū maximè, vt nec
„ somno nec insania repleamur. Scio itidem opes in ca-
„ stris multas esse, de quibus nō ignoro fieri posse vt nos
„ auertamus quantas uoluerimus, vtut illæ nobis sint
„ cum ijs, qui nobiscum eas cepere, cōmunes. Verùm nō
„ tam nobis ego fructuosum arbitror fore, si has capia-
„ mus, quàm si iustos nos illis declaremus, atq3 eo ipso
„ redimamus hoc, vt magis nos, quàm modò, comple-
„ ctantur. Etiam ipsarū pecuniarū distributionē Me-
„ dis, & Hyrcanijs, & Tigrani, postquā aduenerint,
„ permittendā arbitror, ac si minus quoq3 nobis tribue
„ rint, id ipsum in lucro ponendum esse. Nā ob hæc lu-
„ cra lubentius nobiscum manebunt. Nos quidem hoc
„ tempore commodi proprij rationem habere, parum
„ duraturas opes nobis suppeditarit. Verùm his negle-
„ ctis illa parare, vnde diuitiæ oriuntur: hoc nimirum
„ de mei iudicij sententia nobis ac nostris omnibus sup
„ peditare perenniores opes possit. Arbitror autem do
„ mi nos exercitia coercendi uentris et intempestiuorū
„ quæstuū ea ipsa de causſa suscipere: quo his ad nostrā
„ vtilitatē, quū opus fuerit, possimus vti. Verū vbi ma
„ ioribus in rebus, quàm præsentib. declarare posßimus
„ ita nos institutos esse: equidē nō video. Hæc Cyri uer
ba fuerunt, quæ Hystaspas Persa de homotimorū nu
mero, huiusmodi oratione cōprobauit: Indignū sanè fuerit, Cyre, nos in venatione quidē sæpenumerò tole-
rāter cibis carere, quo ferā aliquam in potestatē nostrā redigamus, eāq3 nō admodū magni pretij: opulentiā verò

ὑμῖν προτρόποις τὴν ἀποῦσαν συμμαχίαν ἀεῖσου
τυχεῖν, καὶ τοῖς μάλα ἐσπουδακόσιν οἵτινες καὶ
τοῦτοις χαλεπαίνοιμι, ἀλλ' ὅμοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν ἐμοὶ ἥδιστα
πεῖσαι ὑμᾶς ἢ τὸ τὴν συμμαχίαν ὠφελῆσαι ἡμᾶς ἢ τὸ
μὴ ἐλεῖν φανῶμαι, †εἰ δ' αὖ αὖτη ἡ δύναμις ἰσχυροτέρα
Γτοσοῦτον* ποιήσει ὅσον ἐγὼ οἶμαι ἡμᾶς δεῖν συμμα-
χεῖν προθύμους τοιεῖσθαι. εἰ δὲ τὴν νυὶ διακόσιαν
δ' ἀν νῶν ἰσχυρὰν ἰσχυροτέρα τοσούτου ἐστὶν ὅσον ἐγὼ οἶμαι
κατακομιόντων σῶν ἡμετέρους πολεμίους, δ' μα
χομένων εἴπερ οἰκαπᾶται, τότ' ἂν δέξεσθε ὅτως ἀ-
μελεῖν, ὥστε δ' πλεῖν ἐδόκουν ὅ, τι πλεῖστον, ἥκιστα
κόσιοι φαίνεσθε, ὅπως μὴ αἰσχροὶ μὲν φανούμεθα, ἀ-
σθενεῖς δ' ἐσόμεθα, συμμαχῶν ἀφεστῶτες. ἀ δ' τὴν
νόσιον τὴν κυνδυνεύουσαν ὠφελεῖσθαι πᾶσα,
ὅπως ἐπιστῶσι τὰ ὠφέλιμα ἔξουσιν, αὖτη αὖ ἡ-
μᾶς ἂν δοίην πλέω δίφραίνεσθαι, ὡς ἐγὼ φημι, ἢ δ' πα
ραχρῆμα τῇ μαχῇ χαίσουσαν. σὺνοήσατε δ', ἔφη,
ὡς εἰ μηδ' ἐκείνους αἰσχυτέον ὦ, δ' ὡς ἡμῖν πεσόν
τες ὅτι πλεῖστον ὠφελοῦσι

„ deteriorem equitatu hôrum: an non clarißimè paret
„ omnibus, fore vt aduersus hostẽ ea sine his geramus,
„ quæ cum his modò gerimus, & vt hos ipsos erga nos
„ modestiores experiamur? Minus enim curæ nobis
„ erit, velint ne illi adesse, vel abesse: quippe quũ nobis
„ ipsis etiã absq; his suffecturi nosmet simus. Verũ mit-
„ tamus hæc. Nã meo quidẽ iudicio nemo sentẽtiæ huic
„ aduersabitur, quin omnino præstet, Persas propriũ e-
„ quitatũ sibi cõparare. Sed vos fortasse quo pacto cõ-
„ fieri hoc possit, cogitatis. Consideremus ergo, si quidẽ
„ equitatũ instituere volumus, quid nobis adsit, & à
„ quo destituamur. Sũt igitur hi nobis equi multi nume
„ ro, capti in castris, sũt frena quib. parẽt, sunt alia, quo
„ rũ vsus equos habentib. est necessarius. Quin & illa
„ nobis suppetunt, quib. vti eques debet, nimirũ thora-
„ ces quibus corpora muniuntur, & tragulæ, quib. &
„ eiaculandis & retentis vti possumus. Quid ergo reli
„ quũ? Palàm est, viris esse nobis opus, quod quidẽ ma-
„ ximè habemus. Nihil enim adeò nostrũ est, atq; nos-
„ met nobis sumus. At enim dixerit fortasse quidã nos
„ imperitos esse. Ne quidẽ illorũ quisquã, per Iouẽ, qui
„ tã periti sunt, prius quàm disceret peritus erat. Fortè
„ quis hoc etiã obiecerit, eos dum pueri essent, didicisse.
„ Ecquid ergo pueri prudẽtiores sunt ad discẽdũ ea quæ
„ dicũtur & mõstrantur, quàm viri? Viris postquã di-
„ dicerint, ad exercẽdũ ea magis idonea corpora sunt,
„ pueris an viris? Quinetiã tantũ nobis est ad discendũ
„ opportunitatis, quantũ nec pueris nec viris ceteris.
„ Nõ enim sagittandi nobis est ars discẽda, sicut pueris,
„ quippe qui hãc teneamus: neq; iaculãdi, quòd & il-
„ lã nõ ignoremus. Nec itẽ nobis accidit, quod homini-
„ bus ceteris, quib. partim agrorũ cultiones exhibẽt ne
„ gotia, partim artes, partim aliæ res domesticæ. Nos ad
„ tractandã rẽ militarẽ nõ ociũ modò, sed etiã necessi-
„ tas adigit. Præterea nõ heic est, quod in alijs multis re
„ bus ad bellũ necessarijs, quæ sunt illæ quidẽ vtiles, sed
„ difficultatẽ habent. An non iucundius est equitãdo
„ ster cõficere, quàm pedibus incedere? an nõ in festinã
„ do iucundũ est celeriter, si sit opus, amicũ cõuenire,
„ celeriterq; vel hominẽ uel feram, si poscat vsus, per-
„ sequendo intercipere? An non est cõmodũ, quodcũq;
„ armorũ genus ferendũ sit, id vnà gestari ab equo? Ni
„ mirũ idẽ est & habere illa, & gestare. Quod aũt ma
„ ximè quis vereri possit, ne si necesse sit in equo prius
„ nos periculũ prælij subire, quàm rem ipsam accura-
„ tè teneamus, tum deinde neq; pedites amplius simus.
„ neq; satis idonei equites: hoc ipsum adeò non omnino
„ est explicatu difficile. Nã vbicũq; voluerimus, mox
„ nobis licebit vt pedites dimicemus. Artẽ enim eque-
Chrysantas idẽ quod Cyrus suadet.
„ strẽ edocti, nihil eorũ, quæ pedites sciũt, dediscemus.
„ Hæc Cyri fuit oratio, quã Chrysantas comprobans, in
„ hũc modũ loquutus est: Equidem, inquit, adeò equi-
„ tandi artẽ discere cupio, vt existimẽ me hominẽ uolucrẽ fore, si eques factus fuero. Nã modò satis mihi fue
„ rit, si cũ homine aliquo currere aggressus ex æquo, solo capite anteuertam: & si ferã præcurrentẽ videam,
contor-

contorto iaculo prius vel iaculari vel sagitta ferire
posſim, quàm procul admodum euaserit. At si eques
factus fuero, virum interficere potero ex interual-
lo distantẽ, quod oculi complectantur: et feras per-
sequens partim eas potero cominus interceptas, par-
tim quasi stãtes iaculãdo ferire. Nã tametsi velocia
vtraq; sint, tamẽ propius ad se delata, stantiũ instar
erũt. Atq; videor equidem inter animalia maximè
hippocẽtauros admirari, si quidem exstiterũt: quippe
qui humana prudẽtia prius de reb. cõsultarẽt, et mani
bus quod factũ foret opus molirẽtur, et equi velocita-
tẽ ac robur haberẽt ad capiendũ id quod fugeret, et
prosternendum quod subsisteret. Hæc igitur vni-
uersa & ipse factus eques mihi comparo. Mente hu
mana prouidere cuncta potero, manibus arma ge-
ram, persequar equo, & eiusdem robore aduersa-
rium prosternam. Neque tamen hippocentaurorum
more à natura cohærens equo alligatus ero, quod
quidem melius est, quàm à natura cum equo cohæ-
rere. Nam hippocentauros equidem ignorasse ar-
bitror, quo pacto multis ab hominibus inuentis bo-
nis utendum esset, quoque pacto multis rebus iucun-
dis, quas equis natura concesserit, frui conueniret. Ego
uerò si equitare didicero, quum in equo fuero, hippo-
centauri quæ sunt faciam: quum descendero, homi-
num reliquorũ more & cœnabo, & induar, & dor
miam. Quare quid aliud futurus sim, quàm diuisus
hippocẽtaurus, ac rursum cõpositus? Præterea supe-
rior hippocentauro hac etiã in parte ero. Nã oculis il
le binis prospiciebat, & binis auribus audiebat. Ego
uerò quaternis oculis coniectabo, & auribus quater
nis præsentiscam. Nam equum aiunt oculis multa
prospicientem homini significare, & indicare itidẽ
multa, quæ auribus ipse prius percipiat. Itaq; me illo-
rum in numerum refer, qui equitare cupiunt. Et nos
quoq; per Iouem refer, aiebant reliqui omnes. Dein-
de Cyrus, Quid igitur, inquit, postea quam nobis hæc
mirificè probantur, legem ne nobis ipsis feremus, vt
turpe sit quemquam eorum, quibus equos ego suppe-
ditabo, palàm proficisci peditem, siue adeò magnum
siue paruum iter faciendum sit, ut omnino nos hip-
pocentauros esse, homines arbitrentur? Hæc illo ro-
gante comprobabant omnes. Quo fit vt inde usq;
ab eo tempore Persis hoc nunc etiam in more sit, ne-
que quisquam ex præclaris hominibus usquã pedes
incedere sua quidem sponte uideatur. His igitur illi
tum sermonibus occupabantur. Postea quam uerò su
pra meridiem foret, equites Medi & Hyrcanij ade-
quitabãt, secumq; tũ equos tũ homines adducebant.
Non enim occiderãt quẽquã eorũ, qui arma tradide
rãt. Quũ aduenissent, primũ eos rogabat Cyrus, an ne
salui omnes uenirẽt. Id quũ affirmasset, deinceps quid
rerũ gessissent, quærebat. Illi quæ perpetrassẽt narra-
bãt, et quàm fortiter singula, magnificè prædicabãt.

Et Cy-

Et Cyrus quum omnia, quæ dicere volebant, iucundè audisset: hunc ipsos in modum etiam collaudauit. Satis apparet, inquit, quòd fortiter vosmet gesseritis. Nam & maiores & pulcriores & ferociores visu estis, quàm prius. Posthæc quantum itineris confecissent rogabat, & num terra culta foret. Respondebant illi, magnũ se iter confecisse, terramq; vniuersam cultam esse, plenam ouibus, capris, bobus, equis, frumento, & bonis omnib. Duo nobis, inquit, curãda sunt, tum vt superiores simus ijs, qui hæc possidẽt, tum vt illi maneant. Nam culta regio maximi pretij possessio est, quæ si ab hominibus deseratur, etiã bonis ipsis caret. Scio defendentes sese occisos à vobis esse, ac rectè quidẽ à vobis factũm. (Nam hoc victoriam inprimis conseruat.) Qui autẽ ..... tradiderunt, eos captiuos fecistis: quos si quidem dimittimus, facturi hoc, vt arbitror, nostra cũ vtilitate sumus. Primùm neq; caueri ab his, neq; custodire eosdem nobis necesse fuerit, neque cibos eis suppeditare. (Non enim fame homines necabimus.) Deinde his dimissis, pluribus etiam captiuis vtemur. Nam si regione potiemur, omnes eius habitatores captiuos habebimus. Magisq; adeò ceteri, quum hos viuos dimissosq; videbunt, mansuri sunt, & obœdire malẽt, quàm prœlio decernere. Hæc mea sententia est. Si quid alius quisquam melius videt, proferat. Illi hæc audita faciunda consentiebant. Itaque Cyrus coactos captiuos his verbis alloquitur: Vitam vobis conseruastis, viri, eo ipso quòd paruistis, ac si deinceps uos ita gesseritis, nihil quidquam mali vobis accidet, extraquàm quòd idem, qui ante hac, vobis non imperabit. Ceteroqui easdem ædes habitabitis, eamdemque regionem coletis, & contubernio earumdem vxorum vtemini, & itidem vti modò, in liberos vestros vobis erit imperium. Neq; tamen aduersus nos, uel quemquam alium pugnabitis. Ac si quis alius iniuriã uobis intulerit, nos ipsi pro uobis pugnabimus. Ne autem quisquã uos ad expeditionem suscipiendã excitet, ad nos arma deferte. Ea qui detulerint, tum pacem tum cetera, quæ dicimus, sine fraude habebũt: quotquot uerò arma bellica non deposuerint, aduersus eos nos expeditionem etiam susceputi sumus. Quòd si quis uestrûm & beneuolenter nos accesserit, & agere quidquam, docereque apparuerit: eum nos ut bene de nobis promerenten, atq; amicum, nõ ut seruum tractabimus. Hæc & uos scire uolo, & ceteris denuntiare. Quòd si uos quidem hæc uelitis, & nonnulli tamen obtemperare noluerint: aduersus eos nos ducite, quo nobis in illos, non illis in nos sit imperium. Hæc quum dixisset, illi eo adorato præstaturos hæc sese aiebant. Quumque iam discessissent, Tempus iam fuerit, inquit Cyrus, uos Medi et Armenij, ut omnes prandeamus. Sũt aũt uobis res necessariæ paratæ studio, quo potuimus, maximo. Ite er-

Cyri de captiuis sentẽtia.

Cyrus certas captiuis cõdiciones proponit.

ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἡδέως ὅσα ἐβούλοντο λέγεσθαι· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπῄνεσαν αὐτὸν οὕτως· ἀλλὰ δῆλοι, ἔφη, ἐστὲ ὡς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἐρήσεσθε. καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε καὶ καλλίους καὶ ῥωμαλεώτεροι ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. ἐκ δὲ τούτου ἐπωθεῖτο ῥᾳδίᾳ* αὐτῇ καὶ πόσῳ ὁδῷ διήλασαν, καὶ εἰ οἰκοῖτο ἡ χώρα. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι καὶ πολλῷ † δὴ ἐλάττους εἶεν, καὶ πᾶσα οἰκοῖτο ἡ χώρα, καὶ μεστὴ εἴη καὶ οἰῶν καὶ αἰγῶν, καὶ βοῶν, καὶ ἵππων, καὶ σίτου, καὶ παντὸς ἀγαθοῦ. δυοῖν αὖ, ἔφη, ἰδεῖν μέλλητέον ἡμῖν εἶναι, ὅπως τε ὑρεήσομεν τὴν ἐχομένην αὖ τὰ, καὶ ὅπως αὐτοὶ μενοῦσιν. οἰκουμένη μὲν γὰρ χώρα πολλοῦ ἄξιον κτῆμα, ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὖσα, ὁρμὴν μὴ τὴν ἀγαθῶν γίγνεται. σὺ μὲν οὖν ἀμυνομένους οἶδα, ἔφη, ὅτι ἀποκτείνατε, ὀρθῶς ποιοῦντες· (δοῦλοι δὲ μᾶλλον σώζοι τὴν νίκην) σὺ δὲ παραδόντας ..... αἰχμαλώτους † ἐλαύνετε· οὓς εἰ ἀφίεμεν, ἀγάγητε ἂν σύμφορον αὖ, ὡς ἐγὼ φημι, ποιήσομεν. πρῶτον μὲν γοῦν οὐκ ἂν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυλάττειν τούτους ἡμᾶς δέοι, οὐδ' ἂν σῖτα ποιεῖν τούτους· (οὐ γὰρ λιμῷ γε δήπου ἀποκτενοῦμεν τούτους.) ἔπειτα δὲ καὶ τούτους ἀφέντες, πολέσιν αἰχμαλώτοις χρησόμεθα. ἐὰν γοῦν κρατῶμεν τῆς χώρας, ἅπαντες ἡμῖν οἱ ταύτῃ οἰκοῦντες αἰχμαλῶτοι ἔσονται. μᾶλλον δὲ τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μισοῦσι καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ πείθεσθαι αἱρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. ὑμᾶς μὲν οὖν οὕτω γιγνώσκω· † εἰ δ' ἄλλη τις ὁρᾷ ἄμφιον, λεγέτω. οἱ δὲ, ἀκούσαντες σωφρόνως ταῦτα ποιεῖν. ὅτω δὴ ὁ Κῦρος καλέσας σὺν αἰχμαλώτοις, λέγε τάδε· Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε ὅτι ἐπείθεσθε, τὰς ψυχὰς πολὺ σωθήσεσθε, τῶν τε λοιπῶν, ὧν οὕτω ποιῆτε, οὐδ' ὁποῦ καλὸν ἔσται ὑμῖν, ἀλλ' ἢ οὐχ ὁ αὐτὸς ἀρξὼ ὑμῶν ὅσπερ καὶ πρότερον, οἰκήσετε ἐν τὰς αὐτὰς οἰκίας, καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἀρόσεσθε, καὶ γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε, καὶ παίδων τὴν ὑμετέρων ἄρξετε, ὥσπερ καὶ ἡμῖν μέν γε οὐ μαχεῖσθε, οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενί. † αὖ δὲ καὶ ἄλλῳ ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν μαχούμεθα † ὅπως μηδ' ἐπαγγέλλῃ μηδὲν ὑμῖν στρατεύσας, τὰ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσατε. καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνη καὶ ἀδολος· ὁπόθι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ † ἀφῶσιν ὅπλα, ὡδὶ τούτους ἡμεῖς † καὶ δὴ στρατευσόμεθα. ἐὰν δέ τις ὑμῶν, καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς, καὶ πειθόμενος ἂ δι δάσκων φαίνηται, ἧττον ἡμεῖς ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον, † πολέμιοι μεν. ταῦτ' οἶσθ, ἔφη, αὐτοί τε ἴστε καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλετε. ἀλλ' ἆρα, ἔφη, ἡμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πείθονταί τινες, ὡδὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως † ἡμεῖς ἐκείνοις, μὴ ἐκεῖνοι ἡμῶν ἀρξωσιν. ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ † προσεκύνησάν τε καὶ ταῦτα ἐφασαν ποιήσειν. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι ᾤχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν, ὥρα δή, ὦ μῆδοι καὶ ἀρμένιοι, δεῖπνεῖν πρὸς ἡμῶν. πεποιήκασι δ' ὑμῖν τὰ ὠνητὰ δεῖπνα ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἐδυνάμεθα. ἀλλ'

Ite ergo, nobisq; partem parati panis dimidiã mittite, (nam satis pro vtrisq; paratum est) obsonij verò ac potus nihil miseritis. Hæc enim ipsi, quantum satis est, parata habemus. Vos autẽ Hyrcanij deducite ipsos ad tabernacula, & præfectos quidem ad maxima, quæ nota vobis sunt, ceteros vt visum fuerit cõmodissimũ. Quin & ipsi prandete vbi iucundissimũ vobis fuerit. Nam vobis tabernacula sunt integra, in quib. itidem parata sunt omnia, vt & hisce. Illud vtrisq; scitote, nocturnas excubias nos uobis obituros esse, quod ea quæ foris sunt, attinet: vos ea quæ in tabernaculis sunt, ipsi curate, inq; ea uestra arma collocate. Necdũ enim amici nobis sunt, quos in tabernaculis habemus. Itaq; Medi Tigranisq; milites se ablue bant (nam parata erant omnia) mutatisq; uestibus cœnabant. Etiam ipsorum equi necessaria habebãt, mittebantq; Persis de panibus dimidios singulis, nullo nec obsonio nec uino addito, quòd Cyri milites hæc habere putarent, quia Cyrus esse ipsis affatim hæc dixerat. Is uerò famem obsonij uoce appellarat, & potum eum, qui de præterfluẽte amne hauiretur. Itaq; Cyrus Persis cœna prælibata, quum aduesperasset: multos ex eis quincuriatim decuriatimq; hinc inde mittebat, utq; circum castra delitescerent, imperabat. Existimabat enim simul hos custodia fore, si quis foris accederet, simulq; si quis ablatis pecunijs extra castra profugeret, fore ut caperetur, quod quidẽ ita accidit. Nam & aufugiebant multi, & multi capiebantur. Cyrus autem pecunias quidẽ ijs, qui hos cepissent, relinquebat: sed homines ipsos mactari iussit. Quo factum est, ut deinceps ne si cuperes quidem, quemquã noctu proficiscẽtem reperisses. Hoc modo Persæ degebant. Medi uerò & potabant, & epulabantur, & tibijs canebant, & omni hilaritate ad satietatem fruebantur. Nam eiusmodi multa capta fuerant, ita ut qui uigilarent, quod agerent minimè desiderarẽt. Ceterùm Medorũ Rex Cyaxares ea nocte, qua Cyrus exijt, & ad ebrietatẽ ipse cũ contubernalibus tãquã in fortuna prospera bibebat: & Medos alios in castris adesse putabat extra paucos, quòd ingentem tumultum audiret. Nam Medorũ famuli, uti quorũ heri discessissent, dissolutè potabant ac tumultuabantur, præsertim quòd de Assyriorum exercitu uinum & huiusmodi alia multa accepissent. Quum autem illuxisset, atque ad regiam nemo ueniret præter eos, qui cum ipso cœnati fuerant, audiretque castra Medis & equis esse uacua, & egressus idem ipse uideret: tum uerò & aduersus Cyrum & aduersus Medos fremuit, quòd se insolitudine relicto discessissent: statimque mandat (uti sanè crudelis & iniquus fuisse perhibetur) uni de ijs qui aderant, ut equitibus suis adsumtis quamcelerrimè ad exercitum Cyri faceret iter, atque hæc diceret: Ne te quidem, Cyre, arbitrabar equidem adeò temerè fuisse

Cyri obsonia & potus.

Cyaxaris tumulentia.

Cyaxaris inhumanitas.

δεῦτε, νῦν ἡμῖν πέμπετε τῶν ποτίμου σίτου ὅ τι ἂν ἥμισυ. ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις τε ποιεῖται. ὄψον δὲ μὴ πέμπετε, μηδὲ πᾶν. ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν πρὸ ἡμῶν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. καὶ ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ ὑρκάνιοι, ἄγεσθε αὐτὸν ὡδὶ τὰς σκηνὰς, ὅθι μὲν ἀρχοντας ὡδὶ μεγίστας, (γιγνώσκετε δ') ὅθι δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν. καὶ αὐτοὶ δὲ δεῦτε ὅπου ἥδιστον † ὑμῖν· καὶ γὰρ* ἐκόσμηται αἱ σκηναί. παρεσκεύασαι δὲ καὶ οἰκέται ὥσπερ καὶ τούτοις. ὅσοι δ' ἴστε ἀμφότεροι ὅτι τὰ μὲν ἔξω ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν, τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε, καὶ τὰ ὅπλα οἰπόθεν. οἱ γοῦν ἐν ταῖς σκηναῖς ὅπου φίλοι ἡμῖν. οἱ δὲ μὴ μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλθοῦσι, (ὧν γὰρ παρεσκευασμένα) καὶ ἁμαξοπαλαιτοῦσι ἐδέοντο ἐνέπτουν. καὶ οἱ ἵπποι αὖ τὴν ἡμέραν τὰ ὠδὶ τήδε, καὶ τοῖς ποδοῦσιν διέπεμπον τὴν αὐτὴν ἐκείνοις. οὐ δὲ ἡμίσεια. ὄψον δὲ οὐκ ἔπεμπον οὐδὲ οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἔλεγεν, ὄψον μὲν γὰρ λιμὸν, πῶμα δ' ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ. ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνίσας τοὺς μόδους, † ἐπειδὴ σπονδὰς ἐποιήσατο, καὶ † πεμπάσας μὲν καὶ δεκάδας πολλὰς αὐτὴν διέπεμπε· καὶ ἐπελθὼν κύκλῳ τοὺς φυλακὰς ἐκάστους, ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ἅμα μὲν φυλακὰς ἔστασθαι ἐὰν τις ἔξωθεν προσίῃ, ἅμα δὲ, ἐάν τις ἔξω χρήματα φορῶν ἀποδιδράσκῃ, ἀπορεῖσθαι αὐτόν. καὶ ἐγένετο οὕτως. πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδίδρασκον, πολλοὶ δὲ † ἔπινον καὶ ἐνωχλοῦντο καὶ ἠυλοῦντο, ὃ πάσης δυθυμίας ἀνεπίμπλαντο. πολλὰ γοῦν καὶ τοιαῦτα ἐάλω, ὥστε μὴ ἀρρᾳθῆν ὄρνου τὸν ἐγρηγορότας. ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τῶν μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν νύκτα οὐκ ἦλθεν ὁ Κῦρος, αὐτός τε ἐμεθύσκετο μετ' ὢν πεσκλίου, ὡς ἐπ' δυτυχίᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ μήδους ᾤετο πρέπειν οἱ τοῖς στρατοπέδῳ πολλῷ ὀλίγους, ἀκούων ὀρύβους πολλούς. οἱ γὰρ οἰκέται τῶν μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπελελυδότων, αὐλίοις καὶ ἔπινον καὶ ἐλθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐν τῷ ἀσυρίου στρατεύματος καὶ οἴνου καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἐλιποθύμουν. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ὠδὶ ὀύρας οὐδεὶς ἦκε πολὺ οἵπερ καὶ ζωωδέπνουν, καὶ δι' στρατοπέδου κωφὸν ἦκουεν εἶναι τῶν μήδων καὶ τῶν ἱππέων, ἑώρα δ', ἐπεὶ ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα· αὐτὰ δὴ ἐβεμυδτό τε τοῦ Κύρου καὶ τοῖς μήδοις, τοῦ καταλιπόντος αὐτὸν ὄρθριον οἴχεσθαι· καὶ ὀδύετο, ὥσπερ λέγεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, κελεύων τῶν πόντων τινὰ λαβόντα τὸν πρ' ἑαυτῷ ἵππον πορεύεσθαι ὡς τάχιστα πρὸς τὸ ἄμφι Κῦρον στράτευμα, καὶ λέγειν τάδε· ὦμόν μὲν ἦρχε οὐδ' αὖσε, ὦ Κῦρε, οὕτως ἀπροσδόκητον πολὺ

Ite ergo, nobisq; partem parati panis dimidiã mittite, (nam satis pro vtrisq; paratum est) obsonij verò ac potus nihil miseritis. Hæc enim ipsi, quantum satis est, parata habemus. Vos autẽ Hyrcanij deducite ipsos ad tabernacula, & præfectos quidem ad maxima, quæ nota vobis sunt, ceteros vt visum fuerit cõmodissimũ. Quin & ipsi prandete vbi iucundissimũ vobis fuerit. Nam vobis tabernacula sunt integra, in quib. itidem parata sunt omnia, vt & hisce. Illud vtrisq; scitote, nocturnas excubias nos uobis obituros esse, quod ea quæ foris sunt, attinet: vos ea quæ in tabernaculis sunt, ipsi curate, inq; ea uestra arma collocate. Necdũ enim amici nobis sunt, quos in tabernaculis habemus. Itaq; Medi Tigranisq; milites se ablue bant (nam parata erant omnia) mutatisq; uestibus cœnabant. Etiam ipsorum equi necessaria habebãt, mittebantq; Persis de panibus dimidios singulis, nullo nec obsonio nec uino addito, quòd Cyri milites hæc habere putarent, quia Cyrus esse ipsis affatim hæc dixerat. Is uerò famem obsonij uoce appellarat, & potum eum, qui de præterfluẽte amne hauiretur. Itaq; Cyrus Persis cœna prælibata, quum aduesperasset: multos ex eis quincuriatim decuriatimq; hinc inde mittebat, utq; circum castra delitescerent, imperabat. Existimabat enim simul hos custodia fore, si quis foris accederet, simulq; si quis ablatis pecunijs extra castra profugeret, fore ut caperetur, quod quidẽ ita accidit. Nam & aufugiebant multi, & multi capiebantur. Cyrus autem pecunias quidẽ ijs, qui hos cepissent, relinquebat: sed homines ipsos mactari iussit. Quo factum est, ut deinceps ne si cuperes quidem, quemquã noctu proficiscẽtem reperisses. Hoc modo Persæ degebant. Medi uerò & potabant, & epulabantur, & tibijs canebant, & omni hilaritate ad satietatem fruebantur. Nam eiusmodi multa capta fuerant, ita ut qui uigilarent, quod agerent minimè desiderarẽt. Ceterùm Medorũ Rex Cyaxares ea nocte, qua Cyrus exijt, & ad ebrietatẽ ipse cũ contubernalibus tãquã in fortuna prospera bibebat: & Medos alios in castris adesse putabat extra paucos, quòd ingentem tumultum audiret. Nam Medorũ famuli, uti quorũ heri discessissent, dissolutè potabant ac tumultuabantur, præsertim quòd de Assyriorum exercitu uinum & huiusmodi alia multa accepissent. Quum autem illuxisset, atque ad regiam nemo ueniret præter eos, qui cum ipso cœnati fuerant, audiretque castra Medis & equis esse uacua, & egressus idem ipse uideret: tum uerò & aduersus Cyrum & aduersus Medos fremuit, quòd se insolitudine relicto discessissent: statimque mandat (uti sanè crudelis & iniquus fuisse perhibetur) uni de ijs qui aderant, ut equitibus suis adsumtis quamcelerrimè ad exercitum Cyri faceret iter, atque hæc diceret: Ne te quidem, Cyre, arbitrabar equidem adeò temerè fuisse

fuisse de me consulturum. Quòd si tamen Cyrus ita statuisset, saltem vos, Medi, minimè putarã voluisse sic me solitarium relinquere. Nunc adeò, Cyrus quidem, si volet, vos autem quã celerrimè adeste. Hæc imperabat. Ceterũ qui iter facere iussus erat, Et quî, ait, mi here, ipsos ego inueniam? Quomodo, inquit Cyaxares, cum suis Cyrus eos inuenit, aduersus quos proficiscebatur? Quòd audio, per Iouem, ait, quosdam Hyrcanios ab hostibus defeciſſe, quumque huc venissent, abiisse ita, vt Cyri copiarum duces essent. 10

Eiusdem importunitas.

Quibus auditis Cyaxares Cyro multo magis succensere, qui hæc ei non indicasset, maiorique studio ad Medos mittere, quo Cyrum nudaret. Quinetiam grauioribus cum minis, quàm antea, Medos arcessere, additis ad eum quoque minis, qui ablegabatur, si non acriter hæc exponeret. Proficiscebatur ille cum suis centum equitibus, grauiterque ferebat, quòd non & ipse cum Cyro discesſisset. Quumque in itinere pergerent, diuisis vijs quamdam insemitam delati oberrabant, neq; prius ad Cyri exercitum perueniebant, 20 *quàm in Assyrios incidentes, eos vt sibi duces forent vi cogerẽt. Hoc modo visis ignibus perueniunt eò circa noctem mediam. Quum verò ad castra accesſissent, excubitores eos (quemadmodum mandatum à Cyro fuerat) ante lucem non intromittebant. Hac illucescente Cyrus primùm arcesſitis Magis iubet, vt Dijs sollemnia ob res huiusmodi secundas eximerent. Qui dum in hoc erant occupati, conuocatis ipse homotimis dixit: Ostendit nobis, viri, Deus multa bona: verùm nos, Persæ, pauciores hoc* 30 *tempore sumus, quàm vti tenere illa nostra in potestate posſimus. Nam siue ea, quæcumque nanciscimur, non conseruabimus, rursus aliena erunt: siue quosdam nostrum custodes ad eas res, quas adipiscimur, relinquamus, continuo nullum robur nobis esse parebit. Quamobrem mihi videtur cuidam è vobis quamprimùm in Persiam eundum esse, qui doceat ea, quæ à me dicuntur, & vt quam celerrimè mittatur exercitus, iubeat, si quidem Persæ sibi &* Cyri consilium de arcessendis alijs è Persia militibus. *imperium & fructum Asiæ obuenire cupiant. Ito* 40 *ergo tu, qui natu es maximus, inquit, ac posſquam eò veneris, hæc exponito. Adde, mihi curæ fore, vt milites quos miserint, vbi ad me peruenerint, alam. Vides ipse, quæ nam habeamus, eorumque nihil cælaueris. De quibus ego quid nam potiſsimùm in Persiam mittens rectè & legitimè fecero, Deos quidem quod attinet, de patre meo quærito: quod autem attinet rempublicam, de magiſtratibus. Etiam inſpectores eorum quæ gerimus mittant, quique nobis ea, quæ interrogamus, exponant. Ac tu quidẽ* 50 *(ait) accingere, seriemq; tuã comitẽ habeto. Post hæc Medos arcesſit, quũ simul Cyaxaris nuntius adducitur, qui cũctis audientib. iram eius aduersus Cyrũ & minas aduersus Medos indicabat. Ad extremũ aiebat,*

πολὺ ἐμοῦ βουλεύεσθαι. εἰ δὲ Κῦρος οὕτω γιγνώσκει, οὐκ αὖ ὑμᾶς γε, ὦ μῆδοι, ἐκέλευσαν οὕτως ὀργὴ μὲν ἐμὲ κατολιπεῖν. καὶ νῦν ἐὰν μὲν Κῦρος βέλτιον ᾖ εἰδὼς, ὑμεῖς γε πῶ ταχίσθω πάρεστε. ταῦτα ἐπέστελλον. ὁ δὲ ταράττεσθαι πορεύεσθαι, ἔφη· καὶ πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ δύναιμ' ἂν ἐκείνους; πῶς δὲ Κῦρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐφ' οὓς ἐπορεύοντο; ὅτι νή δί', ἔφη, ἀνέκαθεν ἀφεστηκότας τὴν πολεμίων ὑρκανίους τινὰς, καὶ ἐλθόντας δύρῃ, οἴχεσθαι ἡγουμένους αὐτὴν. ἀνέσπασε ταῦτα ὁ Κυαξάρης πολὺ μᾶλλον ἔτι Κύρῳ ὠργίζετο μηδ' ἐπεῖν αὐτῷ ταῦτα· καὶ πολλῷ πολλῷ μᾶλλον ἐπέμπετο ἰέναι ὅτι τάχιστα μήδοις, ὡς φιλῶν αὐτὸν καὶ ἰκνούμενος ἔτι ἡ πρόθυμα τοῖς μήδοις ἀπειλῆσθαι· καὶ τῷ πεμπομένῳ δὲ ἠπείλησαν, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγείλει. ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο, ἔχων οἷς ἑαυτῷ ἵππους ὡς ἕκαστος, αὐτιόμενος· † ὅπ ὅτι ὁ μὲν τότε ἐπεμ. καὶ αὐτὸς δὴ ἐπορεύετο μετὰ τοῦ Κύρου. οἱ δὲ τῇ ὁδῷ πορευόμενοι † διασχίζοντες τρίβῳ ἐπλανῶντο, καὶ ὁ πόθος ἀφίκετο αὐτοὺς ἡγεμόνας. † ὃ τὴν Κυρ ρος γραῦθμα πᾶσι τυγχάνοντας ἀφικνοῦσι * πᾶσι τὴν ἀσυρείων λόχμαν αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. † ὃ τὴν ὅτως ἀφι οὗτοι δὴ ἀφικνοῦνται τὰ πυρὰ καίοντες, πολὺ μέσας νύκτας. ἐπεὶ δ' ἐγένοντο πρὸς τοῖς γραφεῖσθαι, οἱ φύλακες, ὥσπερ ἐκεκμήκει τῷ ὑπὸ Κύρου, οὐκ ἐισαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας· ἐπεὶ δ' ἡμέρα ὑπεφαίνετο, πρῶτον μὲν οὖν μαλλον καλέσας, τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ὦδὶ τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς ὑπαιρεῖσθαι ἐκέλευσε. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα ἦσαν. ὁ δὲ, συγκαλέσας οὓς ὁμοτίμους, εἶπεν· Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς προφαίνει πολλὰ ἀγαθὰ, ἡμεῖς δὲ, ὦ πόρσω, ὦ τοῦ πόντου ὀλίγοι ἐσμὲν ὥστε ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. † εἴτε γὰρ ὅσα αὖ κατορθοῦμεν μὴ φυλάξομεν ταῦτα, πάλιν ἀλλότρια ἔσται· εἴτε καταλείψομέν τινας ἡμῶν αὐτῶν φύλακας ὦδὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα οὐδεμίαν ἔξουσιν ἰσχὺν αἱ φανούμεθα. δοκεῖ οὖν μοι ὡς τάχιστα ἰέναι τινὰ ὑμῶν εἰς πόρσας, καὶ διδάσκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα † πέμπειν στρατεύμα, εἴπερ ἐπαίμεθ ὑμῖν βούλεσθε πόρσαι τῷ ἀρχῷ τι † ἀσίας ἢ τῶν ἀσίας αὐτὰ ἡμῖν κρίνεσθαι ἐφ' ἑαυτοῖς. ἴσθι δ' οὖν, ἔφη, σὺ ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐλθὼν ταῦτα λέγε, καὶ ὅπ οὓς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν ἔλθωσι πρὸς ἐμὲ, ἐμοὶ μελήσει πολὺ τροφῆς αὐτῶν. ἃ δ' ἔχομεν ἡμεῖς, ὁρᾶς μὲν αὐτὰ, κρύπτε δὲ τούτων μηδέν. ὃ, τι δὲ τούτων † ἐγὼ καλῶς καὶ νομίμως ἐγὼ πέμπων εἰς πόρσας ποιοίμην ἂν, τὰ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς, τὸν πατρῷα ὁρῶτα, τὰ δὲ πρὸς τὸν κοινὸν, τὰς ἀρχὰς. πεμψάντων δὲ καὶ ὑπηρέας ὧν πάσομαι, καὶ φράσητε ὧν ὁρωτῶμεν. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, συσκεύαζου, καὶ τὸν λόχον † πρόπεμ πον ἄγε. ἐκ τούτου δὲ καὶ τοῦ μήδους ἐκάλει, καὶ ἅμα † ὁ τῆς Κυαξάρης ἄγγελος πίστατ, καὶ ὁ παρὰ τὰ πᾶσι τὰ τε πρὸς τὸν Κῦρον ὀργὴ καὶ τὰς πρὸς τοὺς μήδους ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε. καὶ τέλος εἶπεν, ὅπ

ὅπ ἀπέναι μήδους κελεύει, ἐὰ καὶ ὁ Κῦρος μὴ ἐθέλῃ βούλεται. οἱ μὲν δὴ μῆδοι ἀκούσαντες τὸ ἀγγέλου, ἐσίγησαν, ἀχρεωῶτες μὲν πῶς χρὴ καλεῖν ὃς ἀπειθεῖν, φοβούμενοι δὲ † πῶς ἀπειλοῦσι πῶς χρὴ ὑπακούσαν, ὅλως τε καὶ εἰδότες τὴν ὠμότητα αὐτοῦ. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ὀλλ' ἐγώ, ὦ ἄγγελε καὶ μῆδοι, ἔφη, θαυμάζω εἰ Κυαξάρης πολλοὺς μὲν πολεμίους τότ' ἰδὼν, ἡμᾶς δὲ ὀκ εἰδὼς ὅ, τι πράττομεν, ὀκνεῖ πρός τε ἡμᾶς καὶ πρὸς ἑαυτόν. ἐπεισὰν δὲ αἴσθηται πολλοὺς μὲν τὴν πολεμίων ἀφεστηκότας, φαίνας δὲ ἀπειλαμένους, πρόθυμα μὲν σαύσεται φοβούμενος, ἔπειτα γνώσεται ὅπ νῶν ἔρημος ὢν γέγνεται, ἥνικα οἱ φίλοι αὐτοῦ τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀφελοῦσιν. ὀλλὰ μὰν μεμψέως γε πῶς ἐσμὲν ἄξιοι, οὗ τε ποιοῦντες ἐκείνου καὶ ὀδὲ ταῦτα αὐθαιτίζοντες; ὀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκείνου † ἕπεισα ἐᾶσαί με λαβόντα ὑμᾶς ὑφηγεῖσθαι· ὑμᾶς δὲ οὐκ ὡς ὑπὸ τοῦ μωῦντες τῆς ὑβρέως ἠρωτήσατε εἰ ὑβρίοιτε, καὶ νῦν δεῦρο ἥκετε, ὀλλ' ὑπ' ἐκείνου κελευσθέντες ὑβρίσαι ὅτῳ ὑμῶν μὴ ἀχθομένῳ ἔῃ. καὶ ἢ ὀργὴ οὕτω αὖτη σαφῶς οἶδ' ὅπ ἐπό τε τὴν ἀγαθῶν ωεπαυθήσεται, καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήσουσι ἄπειοι. νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σὺ ὦ ἄγγελε ἀνάπαυσαι, ἐπεὶ πεπόνηκας· ὑμεῖς τε ὦ πέρσαι, ἐπεὶ καὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἤτοι μαχουμένους γε ἢ πειρωμένους πίεσαν, τα ἀθῶμεν ὡς κράλιστα. ὅτω δ' ὁρωμένοισ ἐνὸς πλέον πεφανήσεσθαι ὧν χρήζομεν. σὺ δ', ἔφη, ὁ τὴν ὑρκανίων ἀρχὴν, ὑπόμενον προσάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν ὁπλιτῶν ὑποζωννύειν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ὡκήσας ὁ ὑρκανὸς προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ ὑρκάνιε, ἥδομαι αἰσθανόμενος ὅπ οὐ μόνον φιλίαν ὑπακούσθαν πάρεσ, ἀλλὰ καὶ ξώνεσιν φαίνῃ μοι ἔχων. καὶ νῦν ὅπ συμφέρ ἡμῖν τὰ αὐτὰ σῆλον· ἐμοί τε γὰ πολέμιοι ἀσύμεσοι, οἵ τε νῦν ἐχθρόνες εἰσὶν ἢ ἐμοί. ὅτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέροις βουλευτέο, νόπως τὴν μὲν νῦν πόντων μηδ' εἰς ἀωσατήσει ἡμῖν συμμιάχων, ἄλλοισ δὲ, ἐὰν δίωώμεθα, πολεμήσομεθα. τῷ δὲ μήδου ἥκουσας ἀωωαλωῶτος τοὺς ἵππέας· εἰ δὲ οὗτοι ἀπάσοῖ, πῶς ἡμεῖς μόνοι ωεζοὶ μένοῦμεν; οὕτως οὖν δεῖ ωοιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ ὅπως ὁ ἀρηγαλᾶς οὗτῳ καὶ αὐτὸς μήδης βουλήσεται πρ' ἡμῖν. σὺ μὲν οὖν σκιλῶ εὐρέων, σὺ δὲ αὐτῷ ὅσου † κάμισε διαξῆ ωαίτα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειρασομαι ἔργον τι αὐτῷ πρὸς τάξει ὅπῃ ἥδιον πρέξῃ ἢ ἄπεισι· καὶ ζαλέγου δὲ αὐτῷ ὁπόσα ἐλπὶς γενέσθαι ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις ἢν τὰ δέοντα δῦ γένηται· ωοιήσας μέντοι ταῦτα ἥκε πάλιν πρ' ἐμέ. ὁ μὲν δὴ ὑρκάνιος ὤχετο τὸν μῆδον ὦδὶ σκιλῶ ἄγων. ὁ δὲ εἰς πέρσας ἰών, πρῶτα σωεσκιασμένῳ, ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστελε πρὸς μὲν πέρσας λέγειν ἃ καὶ πόθεν σὺν τῷ λόγῳ δηλώσει, Κυαξάρῃ δὲ ἀπροδωῶσι τὰ γράμματα. ἀναγνῶναι δὲ Ci, ἔφη, † μὴ ἃ ὦδὶ ἐλλω βούλε-

πῶς χρὴ ὑπακούσαι

καὶ τὰ ἐπιστολὰ λόμενα

bat, mandare Cyaxarem vt Medi discederent, etiãsi manere Cyrus vellet. Quæ nuntij verba quum Medi audissent, silebant, vt qui ambigerent quo pacto arcessenti non parérent, atq; etiam metuerent, quo pacto minanti obtemperarẽt, præsertim quòd ipsius sæuiciam nossent. Cyrus autẽ, Minimè miror equidẽ, ait, mi nuntie ac vos Medi, Cyaxarẽ & de nobis & de seipso sollicitè trepidare, quũ multos id tempo- Cyri prudés ad Cyaxaris nuntium responsio. *ris hostes viderit, & quid nos geramus ignoret. Verùm vbi senserit multos ex hostiũ copijs perisse, fugatos vniuersos: primùm quidẽ metucre desinet, deinde agnoscet minimè se iam desertũ esse, quũ amici hostes ipsius interimũt. Quî verò digni reprehensione sumus, quum bene de ipso promereamur, & quidẽ hoc nõ ex arbitrio nostro faciamus? Nam ipsum ego persuasi, permitteret mihi, vt vobis adsumtis egrederer: vos non vt exeũdi cupidi, an exiretis interrogastis, itaq; huc peruenistis: sed iussi estis ab ipso exire, si cui vestrũm molestũ non foret. Quapropter hæc ira, sat scio, concoquetur ab his bonis, & vnà cum metu desinẽte abibit. Ac tu quidem modò, mi nuntie, quia laboribus cõfectus es, quietẽ capito: vos autem Persæ, quia sic hostes adfuturos exspectamus, ut vel pugnent, vel dicto sint audientes: quam elegantissimè nosmet instruamus. Nam si hoc modo adspiciamur, consentaneũ est citius nos effecturos ea, quæ desideramus. Tu verò Hyrcaniorũ princeps operire, ducibusq; militum tuorum impera, vt eos armis induant. Quibus effectis quũ Hyrcanius accederet, in-* *quit Cyrus: Perjucundum mihi est, Hyrcanie, quòd animaduerto te non solùm amicitiã præ te ferre, sed quòd etiã prudentia mihi præditus esse videris. Ac nunc quidem nobis eadem vsui esse, perspicuum est. Nam & mihi sunt hostes Assyrij, & tibi iam inimiciores sunt, quàm mihi. Quare sic vtriq; consultandum est, vt eorum sociorum, qui iam nobis adsunt, nemo deficiat, & alios quoq;, si posſimus, adsumamus. Audisti verò Medũ hunc equites auocare, qui si discedant, quo pacto nos pedites soli manebimus? Itaq; sic est agendũ & tibi & mihi, vt hic suos auocans, nobiscum & ipse manere velit. Tu igitur tabernaculũ inuenito, eiq; tradito, in quo pulcerrimè degat: instructus ab omnibus, quib. opus fuerit. Ego verò daturus sum operam, vt operis aliquid homini imperem, quod lubentius facturus sit, quàm hinc abiturus. Præterea cũ ipso de bonis ijs disserito, quæ spes sit euẽtura esse amicis omnib. si rectè gerãtur ea, quæ sit ex vsu fieri. Hæc vbi feceris, ad me redito. Itaq; Medum Hyrcanius ad tabernaculum deducebat, & qui ibat in Persiam, accinctus aderat. Ei Cyrus mandabat, vt ad Persas quidem ea diceret, quæ oratione superiore sunt indicata: Cyaxari verò litteras redderet. Volo autem, ait, tibi legere*

quæcumq; perscribo: quo & scias ea, et profitearis, si
„ quis te de his roget. Hæc porrò litteris inerant· CY-
„ RVS S. D. CYAXARI. Nos te neq; in
„ solitudine reliquimus, (nam nemo tum ab amicis
„ deseritur, quando hostibus superior euadit) neque
„ propterea quòd abs te discesserimus, periculo nos te
„ obiecisse arbitramur: sed quo maiori abs te interual-
„ lo absumus, tanto tibi plus securitatis à nobis parari
„ existimamus. Nam qui apud amicos proximè desi-
„ dent, non eos maximè in tuto locant: sed qui hostes
„ quàm longissimè repellunt, ij tutiores amicos red-
„ dunt. Præterea consideres velim, qualem erga te me
„ gesserim, ac vicissim erga me qualem tu te gesseris,
„ ac deinde me accuses. Equidem socios adduxi tibi,
„ non quot tu persuasisti, sed quàm plurimos potui.
„ Tu mihi dum adhuc amico in solo essem, tot conces-
„ sisti, quod persuadendo adducere possem. Nunc quū
„ hostili in solo versor, non quemq; volentem, sed vni
„ uersos auocas. Itaque tum quidem arbitrabar me vo
„ bis vtriq; gratiam debere, nunc tu me cogis vt tui
„ obliuiscar, & illis qui me sequuti sunt, referre gra-
„ tiā omnem coner. Verum enimuerò nequeo tibi si-
„ milis fieri, sed hoc ipso tempore copiarū causſa missō
„ in Persiam nuntio, mando vt quotquot ad me vēti
„ ri sunt, si quidem eorum opera tibi sit opus antequā
„ ad nos veni nt, eis tibi facultas sit non ex ipsorum ar
„ bitrio, sed libidine tua vtendi. Consulo autem tibi,
„ quamquam ipse iunior, ne quæ dederis auferas: vt ne
„ tibi pro gratijs inimicitiæ debeantur: nec minitabun
„ dus arcessas, quū aliquem ad te celeriter venire vis:
„ nec simul te desertum auxeris, et multis miniteris: ne
„ doceas eos nihil te facere. Nos autem adesse conabi-
„ mur, quamprimùm ea confecerimus, quæ confecta
„ tibi ac nobis ex æquo fore fructuosa censemus. Vale.

Hanc epistolam ei reddito, & quidquid horum tegarit, quomodo in epistola perscriptum est, ita dicito. Nam & de Persis itidem tibi mando, quemadmodū est perscriptum. Atq; ad hunc quidem hoc pacto loquutus, reddita ei epistola, dimisit hominem, addito mandato, vt ita festinaret, quemadmodum sciret re ditum celerē conducere. Post hæc armatos iam omnes, tā Hyrcanios quàm Tigranis milites spectabat. Erant & Persæ armis instructi. Iam etiam finitimi quidam equos adducebant, & ferebant arma. His ille mandabat, vt tragulas eum in locum abijcerent, vbi & ceteros antea iusserat abijcere, vtq; concremarent eas quibus id negotij dederat, extra illas quibus ipsi egerent. Equos autem vt illi manentes adseruarent, qui eos adduxerant, edixit: donec aliquid eis significaretur. Conuocatisq; præfectis equitū & Cyrus de præda diuidunda agit. *Hyrcaniorum, huiusmodi orationem habuit: Ne mirum vobis sit, amici & socij, quòd sæpius vos cogo. Nam quarum res præsentes nouæ sint, pleræque sunt perturbatæ. Quæ autem perturbata fuerint, ea semper aliquid molestiæ necesse est exhibeant, donec*

βούλωμαι, ἵνα εἰδῶς αὐτὰ ὁμολογῇς ἐξαίφνης σε πρὸσ ταῦτα ἐρωτᾷ. οὑτω δὲ τῇ ἰδιστολῇ τάδε·

ΚΥΡΟΣ ΚΥΑΞΑΡΕΙ ΧΑΙΡΕΙΝ. Ἡμεῖς σε οὔτε ἔρημον κατελίπομεν, (οὐδεὶς γὰρ ὅταν ⌈τὴν⌉ *ἐχθρῶν κρατῇ, τότε ⌈τὴν⌉ *φίλον ἔρημος γίνεται) οὐδὲ μὴν † ἀπεχωροῦμέν γε ἀπὸ τοῦ οἰόμεθα σὲ κινδυνεύω κατιδεσάναι. ἀλλ' ὅσῳ πλέον σου ἀπέχομεν, τοσούτῳ πλείονα σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νομίζομεν. ὃ μὲν οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καὶ ἡμῖν μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ' οἱ τοὺς ἐχθροὺς μάκιστον ἀπελαύνοντες, μᾶλλον τοὺς φίλους σῴ ἀκινδυνεύω καὶ ἀσφαλῆ σκέπαι ὦ Κῦρε οἵῳ ὄντι μοι πολὺ σὲ οἷος ὢν περὶ ἐμὲ ἐπεπτοί μοι μέμφῃ. ἐγὼ μὲν γάρ σοι ἡγαγόμην συμμαχους οὐχ ὅσους σὺ ἔπεισας, ἀλλ' ὅσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην. σὺ δέ μοι ἔδωκας μὲν τῇ φιλίᾳ ὅσα δύνασαι πείθων διωκεῖν. νυνὶ δ' ὦ τῇ πολεμίᾳ ὅσους, ὃ ἂν θέλωντα, ἀλλὰ πάντας ἀφαιρεῖσθαι. διαρρωῶ τότε μὲν ὡμὴν ἀμφοτέροις ὑμῖν χάριν ὀφείλειν, νυνὶ δ' ἀναγκάζῃς σῦ με ἀδικεῖσθαι, ἵνα δ' ἀκολασθήσασι πειρᾶσθε πᾶσιν πλὴν χαλεπὸν ἀφροδίσιον. ὃ μήν ἔγωγε οἶδα μαι ὅμοιος γενέσθαι· ἀλλὰ νῦν πέμπων ἐς στρατιὰν ἐς πέρσας, ὡς πέλω ὁπόσοι αὖ ἴωσιν ὡς ἐμέ, ἵνα σὺ αὐτῶν δίκην † πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν, οἱ ὑπάρχειν ἀφ' ὅπως αὖ ἐθέλωσιν, ἀλλ' ὅπως αὖ σὺ βούλῃ χρῆσθαι αὐτοῖς. συμβουλεύω δέ σοι, καίπερ νεώτερος ὤν, μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἃ αὖ δῷς, ἵνα μή σοι ἔχθραι αὐτὶ χαρίτων ὀφείλωνται· μηδ' † ὅταν τινὰ βούλῃ πρὸς σὲ ταχὺ ἐλθεῖν, ἀπειλοῦντα μετα πέμπεσθαι· μηδὲ φάσκοντα ἔρημον εἶν' ἅμα πολλοῖς ἀπῆλεν, ἵνα μὴ διάκωσις αὐτὸς σῷ μὴ φροντίζῃ. ἡμεῖς ⌈δὲ⌉ πειρασόμεθα πρᾶσσειν ὅταν τάχιστα ὧν πρόσθεν ἐπεθύμεις ἡμᾶς ἐπιτελεῖν. ἐν τοῦτο δή ἐώρα μὲν ὑβρωστικὸς καὶ ὑπερηφάνους καὶ ὑπὸ Τιγράνου. καὶ οἱ πέρσαι ⌈δὲ⌉ ὑβρωστικοὶ ἦσαν. ἤδη δέ † πυθὸ τὴν πρόσχωρον ⌈ἵππους ἀπήγαγον, καὶ ὅσα ἔφερον. ὃ δὲ τὰ μὲν πολλὰ, ὅπερ καὶ τοὺς πρόσθεν κατεκάλλειν ἐκέλευσε, μὴ κατακαίφ, οἷς τῷ ἔργον ἦν, ὅπως μὴ αὐτοὶ δέοιντο· τοὺς δὲ ἵππους ἐκέλευσε φυλάττειν μόνους τοὺς ἀχαλόντας, ἕως αὖ τ† σημανθείη αὐτοῖς. τοὺς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ ὑρκανίων καλέσας, διάδε ἔλεξεν· Ἀνοσθ' φίλοι μὴ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζητε, ἔφη, ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ. καίπερ γὰρ ὂν τὰ ἡμῖν τὰ πρόντα πολλὰ ⌈καὶ⌉ *ἀζιώτατα ἔστιν· ἃ δ' αὖ ἀζιώτατά ἦ, ἀνάγκη ταῦτα ἀεὶ πλείστα πρέχειν, ἕως

ἔως αὖ χώραν λάβῃ. καὶ νῶ ἔστι μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρήματα, ἡ ἄνοδος ἐσ' αὐτοῖς, δῆ ὅτι δ' μήδ' ἡμᾶς εἰδέναι ποῖα τούτων ἐκάστου ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τούτοις εἰδέναι ὅστις ἐκάστῳ αὐτῶν δεσπότης, πρὸσ ἃ νοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα οὐ πάνυ ἐστὶν ὁρᾶν αὐτοῖς πολλοὺς, ἀφροῦντας δὲ ὅ, τι χὴ ποιεῖν, χρεῶν πάντας· ἵνα οὖν μὴ οὕτως ἔχῃ, διοείσατε αὐτά. καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ, καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας, καὶ στρωμνὴν καὶ ἐσθῆτα, καὶ πάλ' οἷς οἰκεῖται σκηνὴ καλῶς στραπωλικὴ, σὺ ταῦτα μὲν δὲν ἄλλο δεῖ προσγενέσθαι ἢ τοῖς λαβόντα εἰδέναι ὅτι τούτων, ὡς οἰκείων, ἐπιμελεῖσθαι δέοι· ὅστις δὲ εἰς οἰκίδιόν τινα κατεσκήνωσε, τούτοις ὑμεῖς σκεψάμενοι, ὃ ἐλλεῖπον †ἀναπληρώσατε. πολλὰ δὲ καὶ πολιτικὰ οἶδα ὅτι ἔσται· πλείω δ' ἅπαντα ἢ κ' ἡμέτερον πλῆθος εἶχον οἱ πολέμιοι. ἦλθον γὰρ πρός με καὶ χρημάτων ταμίαι οἵτε τῶ ἀσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων σατραπῶν, οἳ ἔλεγον ὅτι χρυσίον εἴη παρὰ σφίσιν ἐπίσημον, σασμούς τινας λέγοντες. καὶ ταῦτα οὖν κηρύττετε πάντα ἀφορέρων πρὸς ὑμᾶς, ὅπου αὖ κομίζησθε· καὶ φόβον ὠδὶ πάρεστε τῷ μὴ ποιοῦσι δ' παγγελλόμενον. ὑμεῖς δὲ λαβόντες ἀπαγάγετε, ἐπεὶ μὲν δ' ἀπολοῦν, πεζῷ δὲ δ' ἀπολοῦμαι, ἵνα ἔχητε, †ὧν τινων πρὸσδεήσητε, καὶ ὅτε ὠνήσεσθε. τῶν δ' ἀγορὰν τῶν οὖσιν οὐ τῷ στρατοπέδῳ κηρύξατε μὲν ἤδη, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, σωλεῖν δὲ τοὺς καπήλους ⌈ἐμπόρους *ὅ, τι ἔχει ἕκαστος πρόσιμον· ⌈ταῦτα δ' ἀπαγόμενοι ἄλλα ἄγῃ, ὅπως οἰκῆται ἡμῶν δ' στρατόπεδον· *καὶ ταῦτα μὲν δὴ νῦν ἐκήρυττον. οἱ δ' μᾶλλοι καὶ ὑρκάνιοι ἦσαν ὧδε· καὶ πῶς αὖ, ἔφασαν, ἡμεῖς αὖθις σοῦ ⌈τὴν σῶν διανέμοιμεν ταῦτα; †ὁ δ' οὕτω Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ὧδε προσηνέχθη· ἦ γὰρ οὕτως, ἔφη, ὦ ἄνδρες, μανθάνετε, ὡς ὅ, τι αὖ δέησῃ πάσχειν ἰδίᾳ πᾶσι τοῦτο ἡμᾶς δέησῃ πρᾶξαι, καὶ οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω ⌈ὑμῖν *πλέον πρὸ ὑμῶν ὅτι αὖ δέῃ, οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν, καὶ πῶς αὖ ἄλλως σωθείω μὴ πάσχοντα ἔχοιμι, μείων ἢ ἀπαπαίομεθα, ἢ οὕτως; ἀλλ' ὁρᾶτε ἔφη· ἡμεῖς μὲν γὰρ διεφυλάξαμεν ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν ἰδιστεύσατε καλῶς διαπεφυλάχθαι. ὑμεῖς δ' αὖ διανεμάτε, καὶ ἡμεῖς πειθόμεθα ὑμῖν καλῶς διανενεμῆσθαι, †καὶ αὖ ἄλλοις δέ γε αὖ ἄλλο ἢ ἡμεῖς πειρασόμεθα κοινὸν ἀγαθὸν πρᾶξαι. ὁρᾶτε γὰρ δή, ἔφη, νυνὶ πρῶτον ἵπποι ὅσοι ἡμῖν πάρεισιν, οἱ δὲ πρόσθεν ἐλάττους. τούτοις οὖν εἰ μὲν ἐάσομεν αὐαμέλατους, ὠφελήσουσί μὲν δὲν ἡμᾶς, πλείματα δὲ παρέξουσιν ἰδιμελεῖσθαι. ἢν δ' ἵππέας ἐσ' αὐτοὺς καταστήσωμεν, ἅμα πραγματωτὸς τε ἀπαλλαγησόμεθα καὶ ἡμῖν αὐτοῖς πρόσθησόμεθα. ἐμὲ μὲν οὖν ὄλλοις ἔχετε οἷς πίστις αὖ δίητε αὐτοὺς, μεθ' ὧν αὖ κινδυνεύοιτε ἥδιον (εἰ πιθέοι) ἢ μεθ' ἡμῶν, ἐκείνοις δίδοτε. εἰ μέντοι ἡμᾶς βούλεσθε πρατάτας μάλιστα

donec suum locum fuerint consequuta. *Sunt nobis iam multæ pecuniæ captæ, sunt & viri præter has capti: sed quia & ignoramus ipsi, quæ nam horum cuiusq; nostrûm sint, neq; his ipsis notum est, quis eorum cuiq; sit herus: iccirco nō admodum multos ex ipsis videre licet officium facientes, fereq; ambigētes omnes, quid faciendum sit. Quapropter ne res ita se habeant, partimini tamdem eas, quumq; adeò quis tabernaculum accepit, quod contineat satis & cibi, & potus, & ministrorum, & straguli, & uestis, & reliquarum rerum, cum quibus rebus tabernaculū militare cōmodè habitatur, heic sanè aliud nihil addendum est, quàm vt is, cui obtigit, sciat horum curam sibi, tamquam ipsi propriorum gerendam esse. Qui verò in ea incidit tabernacula, quibus pleraque desunt, his vos inspectis quod desit supplete. Scio equidem multa etiam superuacanea fore. Nam hostibus omnia fuêre plura, quàm nostris pro copijs. Venerunt etiam ad me Assyriorum regis ac magistratuum reliquorū quæstores, aurumq; penes se signatū esse dixerunt, & tributorum quorūdam mentionē fecerunt. Itaq; per præconem imperate, vt istæc omnia deferant ad vos, vbiubi sederitis: & terrorem addite, si quis id quod sit imperatū nō fecerit. Quūq; vos acceperitis ea, duplum quidem equiti, pediti simplū tribuite, vt habeatis, si quibus indigueritis, atq; etiam quo possitis aliquid emere. In foro autem castrensi ne quis iniuriam inferat vlli, modò præco denuntiet, atq; vt caupones ac mercatores quod habet quisq; venale, vendat: quibus diuenditis aduehant alia, vt castra nostra ab his inhabentur. Hæc illi statim proclamabāt. Medi verò & Hyrcanij: Quo pacto nos, inquiunt, absq; te ac tuis hæc distribuerimus? Quæ ipsorum verba Cyrus hoc modo excepit: Eáne vestra sententia est, necessarium esse, vt quidquid tamdem agatur, rebus omnibus nos omnes interesse oporteat? neq; satis ego facturus sim vobis agens pro vobis quod vsus postulet, neq; vos pro nobis? Quánam alia ratione si non hac, plus habituri negotij simus, & minus effecturi? Enimuerò videte obsecro, ait. Nos hæc vobis custodiuimus, & vos creditis à nobis esse præclarè custodita. Vos igitur itidem distribuite, nosq; credemus vobis, præclarè distributa esse, vicissimq; nos alijs in rebus quibusdam, quod sit ex vsu publicè, peragemus. Primùm videte, quot nobis partim adsint equi, partim adducantur. Eos si absque vectoribus relinquemus, neq; quidquam nobis proderunt, & ob curam ipsorum molesti etiam nobis erunt. Sin equites eis imponemus, eadem opera tum molestia defungemur, tum robur aliquod nobis addemus. Iam si sunt* Cyrus suadet, vt Persis equi ab hominibus libentius adeatis, quàm nobiscum: nimirum his eos tradite. *Sin nos in primis adstites habere vultis,* tradantur.

nobis eos date. Nam modò, quum absq; nobis ad hostes equitando prælij discrimẽ adiretis, magnũ nobis metum incussistis, ne quid vobis accideret: atq; etiã magno pudore nos adfecistis, eo quòd nos istic nõ essemus, vbi vos eratis. Verùm si accipiemus equos sequuturi vos sumus: ac si quidem vnà vobiscum in equis dimicantes, maiores adferre vtilitates videbimur, nihil ad alacritatẽ summã reliqui faciemus: sin pedites putabimur opportunius vobis adesse, procliue fuerit descendere, statimq; adeò vobis pedites aderimus, & quibus equos tradamus, excogitabimus. Hæc Cyrus dixit, ad quæ illi respondebãt: Nos, Cyre, neque viros habemus, quos equis hisce imponamus, neq; si haberemus, quum tu hoc velis, aliud sentẽtiæ tuæ præferremus. Itaq; iã equos ipsos accipe, & quod optimũ factu fore putabis, facito. Ego verò accipio, inquit, & tum nos (quod felix faustumq; sit) equites fiamus, tum uos quæ cõmunia sunt, diuidatis. Ac primùm quidem, ait, Dijs eximie, quodcũq; Magi declarauerint. Deinde Cyaxari seligite, quæ seligendo maximè gratam rem vos ipsi facturos arbitramini. Illi ridentes, mulieres formosas deligendas huic aiebãt. Ergo mulieres, inquit, deligite, & quicquid aliud visum vobis fuerit. Postea verò, quam huic selegeritis, Hyrcanij, facite quantũ potestis, ut omnes hi Medi, qui me vltrò sequuti sunt, nihil querantur. Et vos item Medi primos hosce socios nostros ornate, quo rectè se consuluisse suis rebus existiment, quũ nostræ se amicitiæ adiungerent. Etiã de omnibus partẽ nuntio tribuite, qui ab Cyaxare venit, non ipsi solùm, sed ijs quoq; quos secum habet: atq; etiam hunc obsecrate, vt nobiscum maneat, idq; mihi probari dicite, vt quũ rectius intellexerit singula, verum renuntiare Cyaxari posſit. Persis autem meis quæcumque vobis præclarè instructis superarint, sufficient. Nos enim in delicijs non admodum sumus educati, sed ratione quadam agresti. Quo fieret, vt fortassis etiam risui vobis essemus, si quid elegantius indueremus: sicut fore scio, vt equis insidentes admodum nosmet vobis ridendos præbeamus, ac fortassis, vt arbitror, etiam in terram decidentes. Post hæc illi ad prædæ partitionem ibant, quum ob equitationis huius mentionem valde riderent. Cyrus arcessitis ordinum ductoribus, vt equos reciperent iubebat, & equorum tam ornamenta quàm curatores, & quidem numeratos acciperent, pares videlicet militum singulorum numero, sorte in ordinẽ ducta. Proclamari etiam mandauit, vt si quis in Assyriorum, aut Syrorũ, aut Arabum exercitu seruus esset, siue è Media, siue Persia, siue Bactriana, siue Caria, siue Cilicia, siue Græcia, si ue aliunde ui abductus, is se uidendũ exhiberet: Qua præconis uoce audita, multi lubenter se exhibuerũt. Cyrus ex eorũ numero selectis qui forma præstabãt, dicebat ipsis, qui essent ingenui, arma gestanda esse, quæ

Cyri de partienda reliqua præda consilium.

Cyrus ingenuos homines, seruitutem seruientes in libertatem vindicat.

μάλιστα ἔχῃ, ἡμῖν αὐτοῖς δότε. καὶ γὰρ νῦν ὅτε αὖθις ἡμῶν προσελάσαντες ἐκινδυνεύσατε, πολλὰ μὲν φόβον ἡμῖν παρέσχετε μή τι πάθητε, μάλιστα δ' αἰσχύνεσθε ἡμᾶς ἐποιήσατε ὅτι ὑ πρῶτοι ὅσοι περ ὑμεῖς. ἵνα δὲ λαβόμενοι σῶν ἵππων, ἐφόμεθα ὑμῶν· καὶ μὲν δὴ καὶ ὠφελεῖν πολλοὶ ἂν ὠφελη- ὑπ' αὐτῶν μάχῃ. τοὶ ἵππων σωζόμενοι, οὕτω προθυμίας δ' ἂν ἐλλείποιμεν· ἵνα δ' ἐπὶ πεζοὶ γενόμενοι δυνώμεθα προσιέναι, τὸ κατακλιθῆναι οἱ μέσῳ, καὶ βάδην πεζοὶ ὑμῖν παρεσόμεθα· σὺν δ' ἵπποις † μαχεσόμεθα οἷς ἂν παραδιδῶμεν. ὁ μὲν οὕτως ἔλεξεν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ἀλλ' ἡμεῖς μέν, ὦ Κῦρε, οὔπω αὖσθαι ἔχομεν οὓς ἀναβιβάσωμεν ἂν ὑμῖν ἵπποις· σύ, εἰ ἔχομεν, σὺ δὲ ἡμᾶς, ἐὰν βούλῃ, ἀναβίβαζε. ἀλλὰ δέχεσθαί τε, ἔφη, καὶ ἀγαθὴ τύχη ἡμεῖς τε ἱππῆς γενοίμεθα, καὶ ὑμεῖς σὺν ἔλθοιτε τὰ κοινά. πρῶτον μὲν οὖν, ἔφη, οἷς θεοῖς ὑβρίζετε ὅ, τι ἂν οἱ μάγοι ὑβρίζωσι, ἔπειτα † δὲ Κυαξάρῃ ὑβρίζετε ὅποῖ' ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον ὅτι γυναῖκας [ἂν καλὰς * ὑβρίζετε τοιαύτας [ἂν * εἶη. γυναῖκάς τε οἵανπερ ὑβρίζετε, ἔφη, καὶ ὅ, τι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὰν δὲ ἐκείνῳ ὑβρίζητε ὦ ὑρκανιοι, οἷς ἐμοὶ ἐθελουσίοις τούτοις † ὠδὶ αὐτομολοῦσι ποιεῖτε ὡς δύνασθε συμμαχίαν γενομένοις οὕτως τιμᾶτε, ὅπως δὴ βεβαλοῦσθαι ἡμῖν ἥκοντας ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. νέματε δὲ πάντων δ' μέρος καὶ τῷ πρὸ Κυαξάρου ἥκοντι [ἀγγέλῳ * αὐτῷ τε καὶ οἷς μετ' αὐτοῦ. καὶ σωζομένων δὲ πάντων ἐθέλετε, ὡς καὶ ἐμοὶ † δοκεῖ τοῦτο ξυμφέρειν, ἵνα καὶ Κυαξάρει μᾶλλον ἐάδῃς πρὸ ἑκάστου ἀπαγγείλῃ τὰ ὄντα. πέρσας δ', ἔφη, τοῖς μετ' ἐμοῦ, ὅσα ἂν πόλεις λάβητε, ὑμῶν καλῶς κατεσκευασμένων, ταῦτα ἀρκέσει. καὶ γάρ, ἔφη, μάλα πως ἡμεῖς ὀκ οὐ χλιδῇ τεθράμμεθα, ἀλλὰ χωρεπιφῶς. ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν † καταγελάσητε, ἔπι σμικρὸν ἡμῖν προϊοῦσιν. ὥσπερ, ἔφη, οἶδα ὅτι πολλὰ γέλωτα ὑμῖν παρέξομεν καὶ ὠδὶ τὴν ἵππων καθήμενοι, οἶμαι δέ, ἔφη, καὶ ὠδὶ τῆς γῆς καταπίπτοντες. ἐκ δύνου οἱ μὲν ἥδεσθαι ὠδὶ τῷ διαίρεσις, μᾶλλα ὠδὶ τῷ ἱππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ σὺν ταξιάρχοις καλέσας, ἐκέλευε σφᾶς ἵππους λαμβανέσθαι, καὶ τὰ τῶν ἵππων σκεύη καὶ σφᾶς ἱππικοῦσθαι, [καὶ * ἀριθμήσαντας λαβεῖν κληρωσαμένους ἐς τάξιν ἕκαστος. αὐτὸς δ' ὁ Κῦρος αὐτίκα ἐκέλευσεν, εἴτις εἴη οὐ τῷ ἀσυσείων ἢ σύρων ἢ ἀραβίων στρατεύμαθ' ἁνὴρ ὅλος, ἢ μήδων, ἢ πρσῶν ἢ βακτριανῶν, ἢ καρῶν, ἢ κιλίκων, ἢ ἑλλήνων, ἢ ἄλλοθεν πόθεν βεβιασμένος, ἐκφαίνεσθαι. οἱ δ' ἀκούσαντες τοῦ † κηρύγματος, ἄσμενοι πολλοὶ προσεφάνησαν. ὁ δ', ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς τὰ εἴδη † καλλίστους, ἔλεγεν ὅτι ἐλευθέροις αὐτοὺς ὄντας δείσει ὅπλα φέρειν

φέρειν ἃ αὖ αὖθις δίδοσθαι· τὰ δὲ ὠδὶ πάσσα ὅπως ἂν ἔχωσιν ἔφη αὐτῷ μελήσειν. καὶ βῶδις ἄρχων πρὸς τὸν ταξιάρχους, ὡς ἥκοιεν, ὡπλίσθη. καὶ οἱ μὲν ἐκέλευσε τὰ χρήματα καὶ τὰς φυλὰς μαχαίρας ζώνυσθαι, ὅπως ἔχοντες [σὺν * τοῖς ἵπποις ἕπωνται, τὰ δὲ ὠδὶ πάσσα τούτοις ὥσπερ καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτῶν ἡγεμόσι λαμβάνειν· αὐτὸς δὲ σὺν πολλῷ τῷ ἱππικῷ ἡγεῖσθαι. καὶ οὕτω πολὺν κατῆρχεν· ὠδὶ δὲ σὺν πολλῷ τῷ ὁμοτίμων αὖθ' ἑαυτῷ [ἕκαστον * καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. Γωβρύας δ' ὢν τοῦτο πρῶτον ὁ ἀσύριος, πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου ξυὶ ἱππικὴν ἀσπίδα καὶ δύο δόρατα· εἶχον δ' † πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα, καὶ οἱ μὲν ὠδὶ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τε ταμιεύοντες ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστὰ, ὅπως κατακαίοιεν ὥσπερ καὶ τἄλλα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν ὅτι Κῦρον πρῶτον βούλοιτο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρέται τὸν μὲν ἄλλοις ἵπποις αὐτὸν κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύαν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δὲ, ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε· ὦ δέσποτα, ἐγὼ μὲν ἐμὲ δὴ μὲν † ἀσύριος ἐστιν· ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν, καὶ χώραν ἐπάρχω πολλῆς, καὶ ἵππων ἐς χιλίων τῷ ἀσυρείων βασιλεῖ πηδήμων, καὶ φίλος ὢν ἐκείνῳ ὡς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνον μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν, αὐτὸς δὲ ἀγαθὸς ὤν, ὁ δὲ παῖς ἐκείνου τὼν ἀρχὼν ἔχει, ἔχθιστος ὢν ἐμοὶ, ἥκω πρὸς σὲ καὶ ἱκέτης πρὸς πίπτω· καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν ὅλον καὶ σύμμαχον, σὲ δὲ πειρῶν αἰτοῦμαι μοι γενέσθαι. ὁ παῖ, ἀ οὕτως ὡς δυνατόν σε ποιοῦμαι. ἄπαις δὲ ἐμὲ ἀρρένων παίδων. ὃς γὰρ ὢν μοι μόνος καλὸς, ὦ δέσποτα, καὶ ἀγαθὸς, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τιμῶν ὥσπερ αὖ βούλοιμι πατέρα παῖς τιμῶν τυγχάνειν, οὗτος ὁ νυνὶ βασιλεύς ἐστος, καλέσαντος τῶ τότε βασιλέως, πατρὸς ὄ τῶ νυῦ, ὡς δώσοντ' τῶν θυγατέρα τῷ ἐμῷ παιδί, ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην, μέγα φρονῶν ὅτι δὴ ἔδεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς ὀφοίμην τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέτην) ὁ δ' νυῦ βασιλεὺς ὠδὶ ἤραν αὐτὸν πάνυ καλέσας, καὶ αὖθις † αὐτῷ ἤρᾶν αὖ κράτ' ὡς πολὺ κρέσσων αὖτ' ἐμοῦ ἡγούμην' εἶναι· ὁ μὲν ὡς φίλῳ ξυνεῖναι, φανείσης δ' ἄρκτου, διώκοντ' ἀμφότεροι, ὁ μὲν [νῦ * ἄρχων ὅδε ἀκοντίσας ἥμαρτον· (ὡς μή ποτ' ὄφελον) ὁ δ' ἐμὸς παῖς βαλών, (ὀδὲν δέον) κατέβαλλε τὸν ἄρκτον. καὶ τότε μὲν ἀνιαθεὶς ἄρα κατέμεν οὕτως ὑπὸ σπότου τὸν φθόνον· ὡς δὲ πάλιν λέοντ' πρατυχόντ' ὁ μὲν αὖ ἥμαρτον, (οὐδὲν, οἶμαι, θαυμαστὸν παθὼν) ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς αὖθις τυχὼν κατεμάχετο τὸν λέοντα, καὶ εἶπεν, ἄρα βέλεμνα [μία * δὶς ἐφεῖς, καὶ κατέβλημα † πάρος ἑκατέρᾳς· ὡ δ' οὕτω δὲ ἐκέπ κατέμεν ὁ αὖτ' τὸν φθόνον, ἀλλ' αἰχμὴν πάντινος τῆν ἑπομὼν ἁρπάσας, παίσας ἐς τὰ στέρνα, τὸν μόνον μοι καὶ φίλον παῖδα ἀφέλετο τῶ ψυχῶ. κἀγὼ μὲν ὁ πάλαι νεκρὸν αὖτι νυμφίου ἐκόμισάμην, καὶ ἔθαψα τηλι-

quæ ipse eis daret: sibi autem curæ fore, vt necessarias res haberent. Et statim ad præfectos ordinum deductos, ijsdem commendat, & vt crates nudosq; gladios eis darent iubet, quibus instructi sequerentur in equis, atque vt pro eisdem commeatum perinde ac pro Persis suis acciperent. Ipsi autem ordinum præfecti semper cũ thoracibus & lanceis equitarent, (quod quidem ipse primus faciebat) ac singuli suo loco peditibus homotimorũ præfectum alium ex homotimis constituerent. His illi rebus intenti quum essent, interea Gobryas Assyrius, senex, cum equestri famulatu eques & ipse aderat. Et omnibus his erant arma equestria. Quibus verò datũ hoc erat negotij, vt arma reciperent, iubebant hos lanceas tradere, vt eas perinde atque arma cetera cremarent. Gobryas primùm velle se videre Cyrum, ait. Itaque ministri ceteris ipsius equitibus relictis, ad Cyrum Gobryam deducunt. Is vbi Cyrum adspexit, hoc modo loquutus est: Sum ego, mi here, natione Assyrius, & castellum munitum habeo, & amplæ regioni cum imperio præsum, & equites mille regi Assyriorum præbebam, cui quidem amicus eram, vt qui maximè. Sed quando interfectus ille à vobis est, sanè vir bonus; illiusq; filius rerum modò potitur, inimicissimus mihi: ad te venio, meq; supplex prosterno. Trado autem tibi me seruum & opitulatorem, ac te rogo vt iniuriarum mihi sis vltor, quem quidem quantum possum, loco filij adopto. Nam nulli mihi sunt liberi masculi. Quem enim solum habebam egregium ac præclarum, here, amantem mei, meq; honore adficientem ita, vt filius patrem honore prosequẽdo beatum reddere maximè posſit: hunc rex ille, qui modò rerũ potitur, arcessitum ab id temporis rege, huius patre, vt qui vellet huic filio meo filiam suam vxorem dare: (atq; equidem illum sic à me dimittebã, vt elato essem animo, qui filiũ meum regis filiæ sponsum visurus essem) rex igitur modò imperans hunc ad venationem inuitans, facit ei potestatem venandi totis viribus, quòd præstare se illi equitãdo duceret. Venabatur ergo cum ipso tamquã amico, quumq; prodijsset in conspectum vrsa, & vterq; hanc persequeretur: princeps quidem ille modò regnans emisso iaculo aberrat, (quod vtinam ne vmquam accidisset) at meus ille filius iaciẽdo (quod minimè factu opus erat) ursam prosternit. Ac tum quidẽ ille adfectus molestia, inuidentiã occultabat. Quum rursus autẽ leone occurrẽte aberrasset, (quod meo iudicio mirũ uideri nõ debebat) & filius meus itidem feliciter leonem interficiens diceret, Certè binos iactus continuos feci, & uice utraque feras prostraui: tum uerò nefarius ille uictus ab inuidentia, cuidam sequentium hastam eripit, eaque in pectus adacta unico mihi caroque filio uitam adimit. Et ego miser mortuum pro sponso retuli, ac tam

Gobryas Assyrius ad Cyrum venit.

Assyriorũ regis F. ex inuidentia Gobryæ filium interficit.

grandis natu barbescentem etiamnum filium optimum ac dilectissimum sepelij. Interfector verò, quasi hostem aliquē peremisset, neq; facti pœnitere visus est vmquam, neq; pro atroci facinore mortuū honore vllo dignatus est. Pater quidem ipsius me est cōmiseratus, ac palàm declarauit, sibi quoq; calamitatem meam molestam accidisse. Itaq; si ille viueret, numquam ego ad te issem, vt ipsi nocerem. Nam & multa fuerunt ipsius officia in me amoris plena, & ego minister eius fui. Quia verò ad interfectorem filij mei rerum summa peruenit, nō equidem in illum umquam esse beneuolus posim, nec ipse me umquā, sat scio, amicum duxerit. Non enim ignorat quo sim erga ipsum animo, atq; vti ante hac hilariter viuere solitus, nunc adfectus sim hac in orbitate, senectam lugendo exigens. Quapropter si tu me receperis, & aliqua mihi spes fiat, fore vt per te carissimi filij mortem vlciscar: tum verò etiam repubescere mihi videbor, neq; me cum dedecore viuere, neq; cum dolore mori putabo. Sic Gobryas quum loquutus esset, respōdit Cyrus: Si pareat, mi Gobrya, sentire te quæcumq; dicis, equidem te supplicem recipio, & de interfectore me pœnas sumturum Dijs iuuantibus policeor. Verùm dic mihi, ait, si hæc tibi præstemus, & munitiones posidere te sinamus, & regionem, & arma, & potestatem, cum quâ fuisti antehac, quidnam pro his obsequij nobis præstabis? Munitiones, inquit, ubi voles tradam tibi, vt in eis habites: & tributum quod illi ex agro meo pendebam, ad te deferam: & vbi necesse fuerit expeditionem suscipere, tecum in ea me coniūgam, adducto meæ regionis exercitu. Præterea mihi filia est, eaq; virgo, quam vnicè diligo, cōiugio matura. Eam me antehac regi nūc rerum potenti putabam vxorem alere. Verùm modò me ipsa filia multum plorans suppliciter orauit, ne se fratris interfectori tradam, quæ quidē mea quoq; sententia est. De hac etiam tibi nunc permitto vti perinde deliberes, atq; de rebus tuis ego quoq; consultare videar. Itaq; Cyrus, Ob has res, ait, ego verè & ex animo dextram tibi meam do, ac tuam accipio. Dij testes nobis sunto. Quibus confectis, Gobryam cum armis abire iussit, sciscitatus quantum itineris ad ipsum foret, quòd esset eò perrecturus. Si cras diluculò, inquit ille, proficiscaris: die altero ad nos diuerteris. Itaq; Gobryas itineris duce relicto discessit. Iam & Medi aderant, quæq; Magi Dijs eximia relinquenda dixerant, ea Magis tradebant. Cyro pulcerrimum selegerant tabernaculum, & mulierem Susiam, quæ omnium in Asia fuisse perhibetur elegantissima, & cantrices præstantissimas duas. Secūdo autē loco, Cyaxari secundaria. Et huiusmodi reb. alijs, quæ desiderabāt explebant sibi, ut nullius indigi militarent. Nam magna omnium erat copia. Itidem Hyrcanij sumebant ea quibus,

Gobryas Cyrū orat, vt filij mortē vlciscatur.

τηλικοῦτος ὢν ἄρτι γεγαόκοιτα τὸν ἄριστον παῖδα τὸν ἀγαπητόν. ὁ δὲ κατακτανών, ὥσπερ ἐχθρὸς ἀπολέσας, οὔτε μεταμελόμενος πώποτε φανερὸς ἐγένετο, οὔτε αὐτὸ τοῦτο κακὸν ἔργον τιμῆς τινὸς ἠξίωσε τὸν κτανόντα. ὁ γε μὴν πατὴρ αὐτοῦ καὶ σωφρονισθείς με, καὶ σφόδρα μοι συναχθόμενός μου τῇ συμφορᾷ. ἐγὼ μὲν οὖν, εἰ μὲν εἶχε ἐκεῖνον, οὐκ ἂν ποτε ἦλθον πρὸς σε ὧδε τῷ ἐκείνου κακῷ. πολλὰ γὰρ φιλικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου, καὶ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ· ἐπεὶ δὲ εἷς ἦν τῶν ἐμοῦ πατρὸς φονέα ἢ ἀρχὴ [αὕτη* ἐφύλαττε, οὐκ ἂν ποτε ἐγὼ ζώντῳ δυναίμην σὺνοιός γενέσθαι, οὐδὲ οὗτος, με ὃν οἶδ' ὅτι φίλον ἂν ποτε ἠγήσατο. οἶδε γὰρ ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω, καὶ ὡς πόθεν † φαιδρῶς βιοτεύων, νυνὶ διακείμαι ἔρημος ὤν, καὶ ἀβίωτον δή γέρας διαλῄψας. εἰ μὲν οὖν ἐμὲ σὺ δέχῃ καὶ ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδὶ τιμωρέσασθαι ἂν τινα τρόπον μεθ' ὑμῶν τυχεῖν, καὶ ἀνακτήσασθαι πάλιν δοκῶ μοι, καὶ † οὔτ' ἂν ζῶλος ἔτι αἰχμαλώτου μᾶλλον, ὅστις ἀφθόνως ἔχων, αὖ ἰώμενος αὖ τελοῦντᾶν δοκῶ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε. Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο, Ἀλλ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, καὶ φρονῶν φαίνῃ ὅσα περ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέξομαί τε ἱκέτην σε, καὶ † τιμωρήσειν τὸν φονέα σοὶ θεοῖς ὑπαγορεύομαι. λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι ταῦτα βεβαιῶμεν, μὴ τὰ τείχη ἐᾶσθαι ἔχειν σε, μὴ τὴν χώραν μὴ τὸ ὅπλα μὴ τὴν δύναμιν ἣν πρὸ τοῦ εἶχες, σὺν ἡμῖν τι αὐτὴ ζώντων ὑπηρετήσεις; ὁ δ' εἶπε· τὰ μὲν τείχη, † ὅταν θέλῃς, οἰκεῖα σοι παρέξω· δασμόν τε τῆς χώρας οὗπερ ἔφερον ἐκείνῳ, σοὶ ἀποίσω· καὶ † ὅπου ἂν θέλῃς στρατεύωμαί σοι, συστρατεύσομαί σοι, ἐν τῇ χώρᾳ σὺν ταῖς ἐμαυτοῦ δυνάμεσιν ἔχων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος ἀγαπητή, γάμου ἤδη ὡραία, ἣν ἐγὼ πόθεν μὲν ἀνδρὶ τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα γρέφειν, νῦν δέ με αὐτή τε ἡ θυγάτηρ πολλὰ λοιδορεῖσθαι ἐκέλευσε μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φονεῖ, ἐγώ τε ὡσαύτως γιγνώσκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βουλεύσασθαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλεύωμαι περὶ σοῦ φαίνομαι. ὧδε δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὧδε ζώντοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθεύομέν σοι δίδωμι τέ σοι τὴν ἐμὴν, καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν. θεοὶ δ' ἡμῖν μαρτυρεῖτ' ἔστωσαν. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπέπεμψε τὸν Γωβρύαν ἄγοντα τὰ ὅπλα, καὶ ἐπύθετο ὅσον τις ὁδὸς ὡς αὐτὸς εἴη, ὡς ἥξων. ὁ δ' ἔλεγεν· ἐὰν αὔριον ἵκῃ πρός, τῇ ἑτέρᾳ ἂν αὐλίζοιτο πρὸ ἡμῶν· † ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ὤχετο, ἡγεμόνα καταλιπών. οἱ δὲ μὴ δοῦναι πρὸ ἐκείνου † τὰ μὲν σιγῇ ἔφασαν ζῆν θεοῖς ὀφελεῖν, ἀσεβοῦντες ζῶν μάγοις· Κύρῳ δ' ὑπερηκόντισε τῷ καλλίστην σκηνὴν, καὶ τῷ σουσίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται τὴν ὀπτὴν τῇ ἀσίᾳ γεγενῆσθαι, καὶ μουσουργοὺς δὲ δύο τὰς κρατίστας· δεύτερος δέ, Κυαξάρει τὰ δεύτερα. διαῦτα δ' ἄλλα ὧν ἐδέοντο ἐκπληρώσαντες ἑαυτοῖς, ὡς μηδενὸς δεόμενοι στρατεύοιντο. ταῦτα γὰρ ὧν πολλά. προσέλαβον δὲ καὶ οἱ ὑρκάνιοι ὧν ἐδέοντο.

ἔφασαν τὴν παρὰ Κυαξ.

ἐντεῦθεν ἀρχεται τὸ ε βιβλίον ἐπολλοῖς τῶν παλαιῶν αὐτι γράφων.

φαιδρῶς

οὔτε γὰρ ἂ παιαχωῦμαι,

τιμωρήσειν τὸ παιδὶ θεοῖς

ὅταν ἐθέλῃς

ὅπου ἂν τύχῃς

γυνὰ τὸ Αβραδάτα τὸ σουσίου ἦν

ἐδέοντο. ἰσόμοιρον δ' † ἐποιήσαντο καὶ τὸν Κυαξάρου ἄγγελον. τὰς γὰρ πρώτας σκηνὰς ὅσας ἦλθον, Κύρῳ πρέσβεσιν, ὡς ζῶς παρόντος ἥκοιεν. δ' γόμισμα ἔφασαν ἐπεισὰν ἅπαν ζωαχθῆναι διαδόσεων, καὶ διέδωκαν. † Οἱ μὲν [δὴ * ταῦτα ἐπραξάν τε καὶ ἔλεξαν. ὁ δὲ Κῦρος ἐκάλεσε τὸν μὲν Κυαξάρου Δασταλεδόντας φυλακῆδα, οὓς ἦδη οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας, καὶ ὅσα ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, δέξομαι· χρήσεται δ' αὐτοῖς ἡμῶν ὁ μάλιστα δεόμενος. φιλόμαθος δέ τις τ μάθων εἶσθ· ζῶ μὲν ἐγὼ, ὦ Κῦρε, τ μουσουργῶν ἀκούσας ἐσαῦρα ὧν οὐ νῦν ἔχεις, ἤκουσά τε ἡδέως, καὶ ὡς μοι δῶς αὐτῶν μίαν, σρατεύεσθαι αὖ μοι δοκῶ ἥδιον ἢ οἴκοι μένων. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἔσται, ἔφη, ὦ Κῦρε· δίδωμι σοι πλέον ἔχειν ὅτι με ᾔτησας, ἢ σὺ ἐμοὶ ὅτι λαμβάνῃς. οὕτως ἐγὼ ὑμῖν δίκῃ χαρίζεσθ. ταύτῃ μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

ἱστορίαν,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΚΑΛΕΣΑΣ δὲ ὁ Κῦρος Ἀραόσπαν μῆδον (ὃς ὢν αὐτῷ ἐκ παιδὸς ἑταῖρος, ᾧ καὶ τ πολλὰ ἐκπρεπῶς ἔδωκε πρὸ μηδικήν, ὅτε πρὸς Ασυάγουν εἰς πέρσας ἀπῆρ.) τὸν ἐκάλεσε διαφυλάξαι αὐτῷ τὸν τε γυναῖκα καὶ τ σκηνήν. ὧν δὲ αὕτη ἡ † γυνὴ Αβραδάτα τοῦ σούσων βασιλέως· ὅτε δὲ ἁλίσκετο δὴ τὴν ἀσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐκ ἔτυχεν ὢν τῷ στρατοπέδῳ ὤν, ἀλλὰ πρὸς τὸν βακτριανῶν βασιλέα πρεσβεύων ᾤχετο. ἔπεμψε δὲ αὐτοὺς ὁ ἀσύριος συμμαχίαν· ἐν γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τὴν βακτριανῶν βασιλεῖ. ταύτην οὖν ἐκάλεσεν ὁ Κῦρος Δασταλεδόντας τὸν Αραόσπαν, ἕως αὖ αὐτὸς λάβῃ. καλούμενος δὲ ὁ Αράσπης ἐπήρετο, ἐώρακάς δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, τὴν γυναῖκα ἣν μέ σὺ καλοῦσ τὴν Αβραδάτα τὴν σούσων βασιλέως· ὅτε δὲ ἁλίσκετο δὴ τὸ

lier: nam tametsi honestum & fortẽ esse virũ tuum audiamus, modò tamẽ ei te seligimus, quem scire debes neq; formæ elegantia illi cedere, neq; iudicio, neq; potestate. Nimirum si quisquam alius, Cyrus certè nostra sententia dignus est admiratione, cuius tu deinceps eris. Id vbi mulier audiuit, dilacerato peplo inde vsq; à summo, plorabat, ancillis vnà vociferãtibus. Atq; heic iam maxima ex parte facies ipsius apparuit, & collum, & manus. Certoq; scias velim, mi Cyre, tam mihi quàm alijs eã intuentibus visum esse, necdum mulierẽ eiusmodi in Asia uel natam uel ortam esse ex mortalibus. Sedenim tu, inquit, omnino eam adspicies. Et Cyrus, Immo uerò multo minus, ait, si talis est, qualem tu prædicas. Cur? inquit adolescens ille. Quia si nunc, ait, postquã de te audiui eã esse pulcram, persuaderi mihi patiar, ut adspectãdum ipsam abeam, non admodum ociosus: uereor ne multo citius illa mihi rursum persuadeat, ut ad spectandũ eam redeam, ac deinde neglectis fortasse rebus ijs, quæ mihi gerendæ sunt, sedeã hanc spectans. Et adolescens ille ridens inquit: Existimásne, mi Cyre, formæ elegantiã in homine tantum ualere, ut nolentem cogat facere, quod nõ sit optimũ factu? Nam si hoc ita comparatũ à natura foret, omnes eadẽ ratione cogeret. Ignem, inquit, adspice, ut omnes itidẽ vrat. Nam talis à natura est. At homines alias quidẽ forma præstantes amant, alias non amãt: & alius aliam. Est enim res spontanea, & quisq; quas vult amat. Iam neq; frater sororis amore tenetur, sed alius eam deperit: neq; pater filiã, sed alius amat. Etenim metus & lex ad coërcendum amorẽ satis valẽt. At verò si lex ferretur, vt qui nõ comedit, nõ esuriat, & qui nõ bibit, non sitiat, neq; per hyemem à frigore lædi quemquam debere, neq; per æstatẽ à calore: quæcumq; ea foret, nõ posset certè efficere, vt in his homines obtemperarent. Sunt enim à natura sic cõparati, vt his rebus cedant. Verùm amare, spontaneum est. Quisq; nimirum amat ea, quæ sua sunt, vt vestitus suos & calceos. Quî fit igitur, inquit Cyrus, si spõtaneũ quiddam est amor, quòd fieri nequit, vt quis desinat quũ vult? Vidi ego qui prædolore, quẽ ex amore percipiebãt, flerent, amatisq; seruirẽt, tametsi prius, quàm amarẽt, seruitutẽ rem malã esse arbitrarentur, quiq; multa largirentur, quib. priuari suo sine incommodo non poterant. Qui item optarent, vt amore nõ secus atq; morbo quodã alio liberarẽtur, neque tamen liberari possent, sed validiore necessitate vincti essent, quàm si ferro fuissent constricti. Itaq; etiã se amasijs suis ad multa vanaq; ministeria præbent, ac ne aufugere quidẽ conantur huiusmodi malis impediti: sed amasios potius ipsi ne aufugiant, obseruãt. Et adolescens ille ad hæc: Faciũt verò quæ dicis, ait. Et sunt profectò huiusmodi homines flagitiosi: iccirco, mea quidẽ sententia, semper optant mori, tamquam

Pantheæ virtus.

Posit ne cogere homines etiã inuitos amor.

γεραίτερος εἶπε, Ἀλλ' ἔξεστί γε, ἔφη, ὦ γύναι. καλὸν μὲν γὰρ καὶ ἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι, νῦν μέν τοι ὀμνύομεν αἰδοῖός σε οὖ ὄντι ὅπου οὔτε σὺ εἶδες ἐκείνου χεῖρονι, ὅτε τὴν † γνώμην, ὅτε τὴν δύναμιν· ἀλλ', ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴπερ καὶ ἄλλος ἀνήρ, καὶ ὁ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζεσθαι, ὃν σὺ ἴσως δι' ἀρχὴν τοῦτο πέπονθας. ὡς οἷόν τε τοῦτο ἦκουσεν ἡ γυνή, πολὺ μᾶλλον ἐξερράγη τε τὸν ὀδυρμὸν καὶ ἀνωλόλυξε πέπλον, καὶ ἀνωδύρατο· συνανεβόησαν δὲ αὐτῇ καὶ αἱ δμωαί. οὐ μὴν οὕτω δ' ἐφαίνη μοι αὐτῆς τὸ πολύτιμον μέρος τὸ πρόσωπον, ἐφαίνη γὰρ ἡ δέρη καὶ αἱ χεῖρες· καὶ οὐ ἴσως, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοί τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς ἰδοῦσι μήπω φῶμεν μηδὲ γενέσθαι † γυναῖκα ἐκ τῶν ἐνταῦθα γιαύτην οὐ τῇ ὄψει. ἀλλὰ σαυτῷ, ἔφη, καὶ σὺ † θεάσῃ αὐτὴν. ὁ Κῦρος ἔφη, ναὶ μὰ δία πολύ γε ἥδιον ἢ γιαύτην ὄντιν οἶαν σὺ λέγεις. τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. ὅπ, † ἔφη, καὶ νῦν σοῦ ἀκούσας ὅτι καλή ἐστιν, εἰ πειθήσομαι ἐλθεῖν θεασόμενος, οὐ πάνυ μοι ὀλίγης οὔσης, δέδοικα μὴ πολὺ δᾶττον ἐκείνη με αὖθις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ τούτου ἴσως αὖ ἀμελήσας ὧν με δεῖ πράξω, καταθύμιον ἐκείνῃ θεώμενος. ἡ δ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν, οἷά τι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι καλόν † αὐθρώπου ἀναγκάζειν τὸν μὴ βουλόμενον πρᾶξαι πρὰ βέλτιον; εἰ μήν τοι τοῦτο, ἔφη, ὅτως ἐπιφύκει, πάντας ἂν ἠναγκαζεν ὁμοίως καλά. τοιοῦτον γὰρ θεῖον τὸ κάλλος τὸ μὲν ἐρῶσι, τὸ δ' οὔ· ἡ δ' ὃς γε ἄλλος. ἐνθυμοῦ γοῦν, ἔφη, ὅτι, ἡνίκ' ἂν ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος ἢ ταύτης· ὁ δὲ πατὴρ θυγατρός, ἄλλος ἢ ταύτης. ἡ γὰρ φόβος ὁ νόμος ἱκανὸς ἔρωτα κωλύειν. εἰ δέ γ', ἔφη, νόμος τεθείη μὴ ἐσθίοντας μὴ πεινᾶν, ἢ μὴ πίνοντας μὴ διψᾶν, μηδὲ ῥίγους τὸ χειμῶνος, μηδὲ θάλπεσ τὸ θέρους, ἆρ' ἂν οἱ νόμος δυνηθείη ταῦτα πείθεσθαι. τοσοῦτόν γε ἰσχύειν φαίνεται τὸ κρατεῖσθαι. δι' ἐρᾶν ἐκλυόμενον ὅτι ἕκαστος γοῦν τῶν καθ' αὑτὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων. πῶς οὖν, ἔφη, ὁ Κῦρος, εἰ ἐκλυόμενον ὅτι † ἐραθῆναι, ἀ © παύσασθαί ὅτιν ὅπαν τις βάληται; ἀλλ' ὀλῶ, ἔφη, ἐόρακα © κλαίοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα, καὶ δουλεύοντάς γε οἷς ἐρωμένοις, ἡ μᾶλλα καλὰ νομίζοντας πρίν γε ἐρᾶν δι' ἀλγεῖν, © διδόντας γε πολλὰ ὧν ἀ βέλπιον αὐτοῖς τέσθαι. ἡ δ' ὃς μένοι ὥσπερ καί τιν' ἄλλης νόσου ἀπαλλαγῆναι, ἡ ἀσυμμένος μὲν οἱ ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένοι ἰσχυροτέρᾳ τινὶ ἀνάγκῃ ἢ εἰ σιδήρῳ ἐδέδεντο. πρέχοι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις πολλὰ © εἰκῆ ὑπηρετοῦντας· ἡ μὲν τοι δ' ἀφροσύνᾳ ὧδ' ἔχειν οὐ διατοῦτα κατὰ ἔχοντες, ἀλλὰ ἡ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους, μὴ τοι ἀφθῶσι. ἡ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα, τοιοῦτοί γαρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι οἱ τοιοῦτοι, ἔφη, μοχθηροί· διόπερ, οἶμαι, © οὔχονται μὲν ἀεὶ ἑαυτῶν* ἄθλιοι ὄντες ἀφ-

γνώμην ἔχοντι.

γυνὴ αἰ τοιαύτη διάκειται.

ἔφη, ἀπε ἀκ. ἐπιτ. παιδίσκ.

τὰ παρὰ σοῦ πρεσβ.

ἀνθρώπου

ἐράσθαι

καλῶ

ὑπακόους.

δανεῖν, μυρίων δ' ὄντων μοχθηρῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου, ὃν ἀπαλλάττονται. οἱ αὖθι δέ γε οὔθι © κλέπτειν ἐθιζόμενοι, ἡ ὃν ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων· ἀλλ' ἐπειδάν τι αὖ πάσχωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι σὺ πρῶτος, ὡς ὃν ἀναγκαῖον δ' κλέπτειν, αἰτιᾷ τὸν κλέπτοντα ἢ ἁρπάζοντα, ἡ δ' συγγινώσκεις, ἀλλὰ καλάζεις; οὕτω μὲν δι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ ὃν αἰσχύνοιντο ἐρᾶν ἑαυτῶν, δὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώπου ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὸ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πᾶσιν, οἶμαι, ὧδιθυμῶν ἀκρατῆ ἐστι, κἄπειτα ἔρωτα αἰτῶντα· οἱ δὲ καλοὶ καὶ ἀγαθοί, ὠδιθυμοῦντες © χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως ἁπάντων τούτων ἑξαδίως δύνανται ἀπέχεσθαι ὥς τε μὴ ἅπτεσθαι αὐτῶν πρὰ δίκαιον. ἐγὼ οὖν, ἔφη, τοιαῦτα ἑωρακὼς, καὶ πάνυ μοι καλῆς δοξάσης εἶναι, ὅμως πρὰ σοί εἰμι, ἡ ἵππου ἡ τἄλλα † τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀφετελῶ. ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως μ' ἄθηλον ἀπολεῖς ἢ σὺ ὅσῳ χρόνῳ ὁ ἔρως τοιαῦτα συνεθυλάζεσθαι ἀνθρωπον. καὶ πυρὸς γάρ τοι ὅσῳ ἀπέχοντα μὴ θύει καίεσθαι, καὶ τὰ ξύλα ὃν θύει ἀναλάμπειν. ὅμως δ' ἔγωγε ὅτε πυρὸς ἐκὼν εἶν ἅπτομαι, ὅτε τὸν καλὸν ἐρῶ. ἀδέ γε σοὶ συμβαλοῦμαι, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, σὺ δ' ὅπως καλοῖς ἐᾷς * τὴν ὄψιν σὺ σῷζειν. ὡς δ' μὴ πῦρ τὸν ἁπτόμενον καίει, οἱ δὲ καλοὶ ἡ σὲ ἄποθεν θεωμένοις ὑφάπτουσιν, ὥστε αἰθεσθαι τῷ ἔρωτι. θαῤῥεῖ, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδέ ὦ μὴ δέ ποτε παύσωμαι θεώμενος, δ μὴ κρατήσω, ὥστε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. ἡ Μίσπα, ἔφη, λέγεις. φύλαττε δίνυν, ἔφη, ὡς σαρέ σε καλῶ. καὶ ὠδιμελοῦ αὐτῆς. ἴσως γ' αὖ καὶ πάνυ ὑμῖν οὐ καιρὸν τι γένοιτο αὖτη ἡ γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύοντο· ὁ δὲ νεανίσκος ἅμα μὲν ὀρᾶν † ὑπερκαλλῆ τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ αἰσθόμενος τὴν καλοκαγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτὴν, καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος ὃν ἀχαριστον οὖσαν ἀλλ' αὐτεπιμελουμένη διὰ τὴν αὐτῆς οἰκειότητα ὡς καὶ εἰσιόντι ἓν αὐτῷ τὰ δέοντα, καὶ εἴ ποτε ἀσθενήσειεν, ὡς μηδενὸς αὖ δέοιτο· ἐν πᾶσιν τούτοις ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως δὲν θαυμαστὸν ἔπαθε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐπράχθη. βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθέλοντας μᾶλλα μεθ' ἑαυτῷ ζῆν τε μάθειν © ζῆν συμμαλλους, ἐκάλεσε πάντας τοὺς † ἱκανωτάτους· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε διάδε· Ανδρες μῆδε, © πάντες οἱ πάροντες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι ὅτε χημάτων δεόμενοι ἐλθόντες ἐμοὶ ἐζητήσατε, ὅτε Κυαξάρῃ νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν· ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι, © ἐμὲ ὑμανθάνετε [καὶ * νυκτοφορεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλοντες, ἡ χάριν τούτων ἐμοὶ ἀποδοῦναι ἐθέλησατε, ἡ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω Μ, εἰ μὴ ἀδίκως, ἀφροδύναι δὲ ὅπως ἀξίαν δυνάμην ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν ὃν αἰσχύνομαι λέγων, δ δὲ, ἵν' μήτε πρὸς ἐμοί, ἀφροδώσῳ, οὖ ἴστε ὅτι τοῦτο αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· tamquam si miseri forent: quumq; rationes infinitæ sint, quib. uitã adimere sibi possent, non tamẽ eam sibi adimunt. Iidẽ furari quoq; conãtur, & ab alienis haud abstinẽt. Verùm ubi quid uel rapuerũt, uel suffurati sunt, uides ipse, inquit, te primũ furantẽ rapiẽtemq; accusare, tãquam nulla necessitas ipsos ad furtũ adigat: neq; ignoscis, sed pœnis multas? Sic ergo neque uenustate formæ præstãtes ad amandũ se cogũt, nec ad appetendũ ea, quæ appetenda nõ sunt: sed homunciones flagitiosi in omnibus cupiditatib. cõtinere se nequeunt, ac deinde in amorem culpam conferunt. At honesti probiq; uiri tametsi et aurũ & bonos equos, & mulieres formosas expetãt: possunt tamẽ ab his omnib. facilè semet abstinere, ut per iniuriã ea nõ attingant. Ego quidẽ certè tametsi hanc viderim, perq; mihi venusta visa sit: tibi tamẽ adsum, & equito, & cetera, quæ mei sunt officij, præsto. Ita me Iupiter amet, inquit Cyrus, fortasse citius discesseris, quã in quãto tẽpore solet amor homines irretire. Nã fieri potest, ut ignẽ quis tangẽs nõ cõtinuò uratur, & ligna non statim flamam tollunt. Neq; tamẽ equidẽ sponte mea ignem attingo, neque forma præstantes adspicio. Ne tibi quidẽ consulo, mi Araspa, ut in formosas oculos diutius defixos habeas. Nã ignis quidẽ tangẽtes urit, at formosi etiã eos qui ex magno interuallo spectãt sic accẽdunt, ut amore ardeãt. Bono animo sis, ait, mi Cyre: nõ enim uincar, ne quidẽ si nũquã spectare desinã, ut aliquid præter decori rationẽ faciã. Perpulchrè, inquit, ais: atq; adeò hãc mihi adseruato, quẽadmodũ iubeo, eiusq; curã gerito. Nam fortasse mulier hæc aliquando per nobis magno usui fuerit. His dictis ab se inuicẽ discesserunt. Ceterum adolescens ille partim quòd supra modũ elegantẽ esse mulierẽ illã uideret, partim quòd animadueterat qua esset virtute, partim quòd eius curã gereret, seq; grata ei omnia facere putaret, partim quòd & ipsam nõ ingratã esse sentiret, quippe quæ vicissim per seruos suos studiosè operam daret, ut tabernaculũ ingressus necessaria haberet, ac si quãdo ægrotaret, nulla re indigeret: de his igitur omnibus factum, vt amore caperetur, & fortasse nihil ei admirandũ accidit. Atq; hæc quidẽ hoc modo gerebantur. Quum autẽ vellet Cyrus & Medos & socios sponte sua secũ manere, omnes rebus gerẽdis opportunos conuocauit, & quũ conuenissent, huiusmodi quædam dixit: Equidẽ, Medi, vosq; oũs qui adestis, certò scio nõ pecunijs egentes mecũ profectos esse, neq; quòd existimaretis Cyaxari uos hac in parte seruituros: sed quia mihi gratã rem facere, meq; prosequi honore uelletis, libitũ uobis est mecũ et per noctẽ iter facere, et obire pericula. Quas ob res equidẽ vobis gratiã habeo, ni esse iniustus. Velim, necdũ tamẽ ex dignitate referẽdi facultatẽ habere mihi uideor, quod quidẽ me minimè pudet dicere. Sed quo minus dicã, si mecũ mãseritis, referã: pudore

Araspes erga Pãtheam amore incẽditur.

» præpedior. (nã existimarẽ videri posse me dicere hæc
» eam ob caussam, vt libentius apud me maneretis.)
» Itaque pro eo hæc dico: Ego me erga vos, etiam si
» nunc Cyaxari parẽtes discesseritis, ita gerere cona-
» bor, si quid boni nanciscar: vt vos ipsi me laudetis.
» Non enim iam discedo, sed Hyrcanijs, quibus &
» iusiurandum, & dextras dedi, fidem seruabo, neq;
» vmquã committam vt hos deseruisse deprehẽdar.
» Atq; etiam facere conabor, ne Gobryam, qui modò
» & munitiones, & regionem, & exercitũ nobis de-
» dit, vmquam itineris ad me facti pœniteat. Quodq;
» maximũ est, quũ adeò manifestò Dij bona nobis lar-
» giantur, et metuerẽ eos, & pudore adficerer, si reli-
» ctis his temerè discederem. Sic, inquit, equidem faciã.
» Vos quod ex animi vestri sententia visum vobis fue-
» rit, agite, & mihi quæ vestra sententia sit, indicate.
Hæc eius verba fuerunt. Verùm is, qui olim Cyri se cognatum esse dixerat, primus ad hæc: Ego verò mi Rex, inquit: nam regem te nihilo minus à natura esse arbitror, quàm sit is, qui in alueari Dux apum nascitur. Illi enim apes semper lubentes obtemperant, ac quocunq; loco manserit, ab eo nulla earũ discedit: quòd si aliquò exierit, nulla ipsum deserit. tam ardens illis est inditus amor, vt eius imperio pareant. Itidem erga te mihi quodã modo videntur hi homines adfecti esse. Nam quum à nobis in Persiam proficiscebare, quisnam Medorũ vel iuuenis vel senex abfuit, quo minus te sequeretur, donec Astyages nos retrogredi iussit? Postquam verò è Persia nobis opitulator aduenisti, rursum vidimus amicos tuos propè omnes sponte sua te sequi. Quum porrò expeditionem in hæc loca suscipere cupijsti, omnes te Medi lubentes sunt sequuti. Et nunc adeò sic adfecti sumus, vt te præsente etiam hostili in solo fidentibus animis simus, & absq; te domum abire metuamus. Itaq; ceteri quid facturi sint, ipsi exponent: ego verò, mi Cyre, ac subiecti imperio meo, & manebimus apud te, & te intuendo tolerantes erimus, & nosmet constantes præstabimus, quum bene de nobis sis promeritus. Post hæc Tigranes in hunc modum loquutus est: Nolim mireris, ait, mi Cyre, quòd taceam. Animus enim meus non ad deliberandum paratus est, sed ad præstãdum quodcunq; imperaueris. Hyrcanius autẽ: Dicerẽ ego, inquit, Medi, si iam discederetis, aduersi numinis voluntate fieri, quòd non permitteretur vobis, vt fortunati admodũ euaderetis. Humanæ quidẽ mẽtis iudiciũ quod attinet, quis uel hoste fugiente terga daret, vel arma tradente nõ ea caperet, uel se cũ suis dedente nõ recipiat? Præsertim quũ eiusmodi ducẽ habeamus, qui mihi uidetur (testor Deos) magis delectari, si bene de vobis mereatur, quã si seipsum locupletet. Post hunc Medi oẽs huiusmodi dixerũt: Tu nos eduxisti, Cyre: quãobrẽ etiã domũ nos, vbi tibi visum erit commodũ, tecũ abducito.

Apum erga regem suum studia.

Hominũ erga Cyrum studia.

ἐπεῖν· (νομίζοιμι γὰρ ἐμαυτὸν ἐοικέναι † λέγον- λέγοντι
τα ταῦτα[τούτου * ἕνεκα τῶν ὑμᾶς ἐκλελοι-
πότων ἐμοὶ καταμιμήσασθαι) αὐτὸ δὲ τοῦτο τόδε
λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, καὶν ἤδη ἀπίητε Κυαξάρῃ
πειθόμενοι, ὅμως ἥδομαι ἀγαθὸν πρᾶξαι, πειρά-
σομαι ὅτῳ τρόπῳ εἶστε καὶ ὑμᾶς ἐμὲ ἐπαινεῖν.
οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι· ἀλλὰ καὶ ὑρκανίοις,
οἷς τοὺς ὅρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωκα, ἐμπεδῶ-
σαι, καὶ οὔποτε τρόπῳ προδώσειν ἀλήσομαι.
καὶ τῷ μὲν ναῦν ταῦτα δίδοτε ἡμῖν Γωβρύᾳ καὶ
τεῖχη καὶ χώραν καὶ δυνάμιν, ὅπως ἀσφαλῶμεν
τρόπῳ μὴ ποτε μεταμεληθεῖ τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ.
καὶ τὸ μέγιστον δή, ὅτῳ τρόπῳ φανερῶς τὴν θεὸν δι-
δόντων ἀγαθὰ, καὶ φοβοίμεθ' ἂν αὐτοὺς καὶ αἰ-
σχυνοίμεθ' ἀφελιπόντες ταῦτα εἰκῆ ἀπελθεῖν. ἐγὼ
μὲν οὖν, ἔφη, ὅτῳ τρόπῳ δεῖ ποιῶ. ὑμεῖς δὲ ὅπως[καὶ *
γνώσκητε, ὅτῳ καὶ ποιεῖτε. καὶ ἐμοὶ εἴπατε ὅ, τι
ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν ὅτως εἶπε· πρῶτος δὲ ὁ Φρά-
σας τοῦτ' συγχωρεῖ τῷ Κύρῳ † εἶναι, πρὸς ταῦτα εἶναι, ἐᾶσαι
ἔλεξεν, ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, βασιλεύς ἀλλ'
μέν γὰρ ἐμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι ἄρξαι
ἄμεινον ἢ ὁ σὺν τῷ σμικρῷ φρονεῖν τὴν μελιττῶν
ἡγεμόνων. ἐκείνῳ τε γὰρ αἰεὶ αἱ μέλιτται ἕπονται
πείθονται· ὅσον δ' αὖ μέλιτται καὶ ἀνθρώ-
πους ἀπέρχεται· ἴσθι δ' ὅτῳ ἀγεμία σοὶ τοῦ-
δε ἀπέρχεται· ἴσθι δ' ὅτῳ ἀγεμία αὐτῷ
ἀφελήσεται· ὅτῳ δ' φός τις αὐτῷς ἔρως τῷ ἄρ-
χεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται, καὶ πρὸς σὲ δέ
μοι δοκοῦσι πρᾶως πως οἱ ἄνθρωποι ἔχειν
ἀγαθῷ. © ἦ ἐς πέρσας ὅτε πῦρ ἡμῶν ἀπῇξε,
τίς μήδων ἢ νέων ἢ γέρων σᾶν ἀπελείφθη τῷ μὴ οἱ
ἀκολουθεῖν, † ἕως ὅτε Ασυάγης ἡμᾶς † ἀπέστρε- ἐς ὃν ἀπέπαυσε
ψεν; ἐπεὶ δὲ ἐκ πέρσων βοηθὸς ἡμῖν ὡρμήθης,
ᾠόμεθ' αὖ ὀρῶσθαι τὸν φίλον σὺν πάντας ἑθελο-
σίους συνεπομένους. ὅτε δ' αὖ τῆς δούρειος στρατείας
ἐπεθύμησας, πάντες οἱ μηδοι ἑκόντες ἠκολούθη-
σαν. νυῦ δ' αὖ ὅτως ἔρχεσθε, ὡς σὺν οἱ μὲν † ὁ- ὁμοίως
μοίως ἢ σὺν τῇ στρατιᾷ ὄντες διαρρήδην, αὖθι δὲ
σὺν καὶ οἰκάδε ἀπιέναι φοβέμεθα οἱ μὲν οὖν ἄλλοι
ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐρέσιν· ἐγὼ δ', ὦ Κῦρε, καὶ
ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ μενέσθε πρὸς οἱ, ἢ ὁρῶντές
σε ἀνεξόμεθα, ἢ κατερήσομεν ἐκεῖ σὲ οὐδέτε-
τέρωσε. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐδόκει τοῖς ἄρχουσι, ἐκ τούτου ὁ Τιγράνης ἔλεξεν ὧδε· σὺ, ἔφη, ἐγάρ μοι
ὦ Κῦρε, μὴ θαυμάσῃς αὖ ἐγὼ σιγῶ † ἢ χαίρ[μοι * ἢ χαίρ μοι
ψυχή, ἔφη, ὄχ ὡς βουλόμενος παρακάσαι,
ἀλλ' ὡς ποιήσουσα ὅ, τι ἂν πράγθηναι· ὁ δ' ὑρ-
κάνιος εἶπεν· ἀλλ' ἐγὼ μέν, ὦμῆδοι, εἰ νῷν ἀπέλ-
θοιτε, δαίμονος ἂν φαίμι τῶν † βάλησιν εἶναι, δ' ἐπιβουλὴ
μὴ ἐᾶσαι ὑμᾶς μέγα δυδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρω-
πίνῃ γ' γνώμῃ τίς ἂν ἢ φθονούντων πολεμίων ἀφ-
ηρέποιτο, ἢ ὅσα παραδόντων ὑπ' ἀλλοτρίων,
ἢ ἑαυτοὺς παραδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν ὑπ' ἀν-
δρῶν; ἄλλως τε μὴ τῶν ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος οἵστε
ὅς ἐμοὶ δοκεῖ (ὡς ὄμνυμι ὑμῖν πάντας θεοὺς θεὸς)
οὐ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. πλησίον δὴ
τούτῳ πάντες οἱ μῆδοι διαυτα ἔλεγον· σὺ σὺν
ὦ Κῦρε ἡγήσῃ ἡμᾶς· καὶ οἰκάδε ὅταν
ἀπέναι † καιρὸς οἱ ὑπὲρ ἔσῃ, σὺν οἱ ἡμᾶς ἀπά- ἄγε.
γαγε.

ducito. Cyrus hæc audiens ita precatus est: Te verò maxime Iupiter oro, fac vt eos, qui honore me prosequuntur, beneficijs superem. Post hæc iubebat vt ceteri quidem constitutis excubijs suis se locis continerent: Persæ verò tabernacula distribuerent, in equites ea, quæ equitibus conuenirent: in pedites, quæ his ipsis satis essent. Vt item hoc se modo compararẽt, quo vniuersi qui in tabernaculis essent, necessaria procurarent, ac Persis in ordines ipsorum adferrẽt, & equos etiam curatos eis summinístrarent: Persis autem nihil aliud negotij relinqueretur, quàm vt bellicas res tractarent. Hoc modo diem hunc exegerunt. Mane autem quum surrexissent, iter ad Gobryam sunt ingressi, Cyrus quidẽ in equo, cum persarũ equitibus, qui iam ad bus mille excreuerãt. Hos sequebantur illi, qui crates & copides ipsorum habebant, numero eis pares. Itidem exercitus reliquus instructus iter faciebat. Et imperabat Cyrus, vti quisque ministris suis recentibus diceret, fore vt quisquis eorum vel post agminis postremi custodes conspiceretur, vel ante frontem, vel ab vtroq; latere extra eos, qui essent in ordine, deprehenderetur, pœnas daret. Postridie circa crepusculum ad Gobryã peruenium, & munitionem validam admodum vident, & in muris parata omnia ad hostes egregiè propulsandos. Quinetiam multos boues & permultas pecudes intra munitiones adactas cernebant. Misso autem ad Cyrum quodam Gobryas, iussit vt Cyrus obequitãs videret, vbinam accessus esset facillimus, atq; etiam fidos quosdã homines intrò ad se mitteret, qui ipsi renuntiarent ea, quæ intus vidissent. Itaque Cyrus reipsa videre volens, utrum alicubi castellum capi posset, an Gobryas mendax esse deprehenderetur: obequitabat undiq; ac uidit omnia munitiora esse, quàm ut * accedi posset. Illi verò, quos Cyrus ad Gobryam miserat, renuntiant Cyro, tantam intus bonorum esse copiam, quanta in hominum ætatem, de suo quidem iudicio, qui futuri in castello essent, suffectura uideretur. Eam obrem Cyrus sollicitus erat, quid nam ea forent, quum Gobryas ipse ad eum egreditur, & omnes quotquot intus erant, educit ..... ferentes uinum & farinas, alios verò agentes boues, & sues, oues, capras: & quidquid adeò foret esculentum, id omne adferebant, ut totus Cyri exercitus præclara cœna exciperetur. Quare quibus id erat datum negotij, distribuebant hæc, & cœnam apparabant. Gobryas verò quum omnes exissent, Cyrum ingredi iussit, eo modo, quẽ arbitraretur esse tutissimum. Itaq; Cyrus præmissis exploratoribus & agmine, tamdẽ & ipse ingreditur. Quũ esset ingressus, patefactis portis oẽs amicos & præfectos militũ aduocabat, qui ubi introissent, Gobryas depromtis phialis aureis & aquatilibus, & peluibus, & omnis generis ornatu, & Daricis numis quibusdã innumeris, & Vniuersis pulcris rebus: ad extremum etiam filia (quæ quidem erat insigni elegantia & proceritate, uestita lugubriter ob mor-

Cyrus ad Gobryam iter facit.

Gobryas Cyrum cum exercitu excipit.

* si legas ἃ προεῖπεν, sententia est, vidit omnia munitiora esse, quàm Gobryas prædixerat.

ἐπ' ἀγαθῷ. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, ἐπεύξατο· ὦ Ζεῦ μέγιστε, αὐτῷ μοί σε, † σέβομαι τοὺς ἐμὲ πι- ἐπὶ τοὺς ἐμὲ τιμῶντας μὲ σὺν.
μῶντας νικᾶν ὧν ποιοῦμαι. ἐν τούτῳ ἐκέλευσε
τοὺς μὲν ἄλλους φυλακὰς καταστῆσαι, ἀμφ'
αὐτὸς ἤδη ἔχειν, τοὺς δὲ πέρσας σκηνᾶν τοὺς
σκηνὰς, τοῖς μὲν ἱππεῦσι τοὺς τούτοις πρεπούσας,
τοῖς δὲ πεζοῖς τοὺς τούτοις ἀρκούσας· ἡ ὅτῳ κα-
ταστήσασθαι ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς
ἅπαντες τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τοὺς πάλῃς τοῖς
πέρσαις, ἡ ἵππες † τιθεραπευμένους πρὸ ἑκάστοι. τεθεραπευμένους
πέρσαις ὑμηδὲν ἄλλο[ἢ * ἔργον ἢ τὰ πρὸς πόλε- 10
μον ἐπιπονεῖν. ταύτην μὲν ὅτω τὴν ἡμέραν διήγα-
γον· περὶ δ' ἀνατάντες ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Γω-
βρύαν, Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππῳ, ἡ οἱ πέρσαι ἱππεῖς,
γεγενημένοι ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους· οἱ δὲ τὰ τούτων
γέρρα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἕσποντο τούτοις,
ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν. ἡ ἡ ἄλλη δὴ στρατιὰ ἐπορεύε-
το τεταγμένη. ἕκαστον δ' ἐκέλευσε ὅσοις καμήλοις ἑαυ-
τῶν θεραπεύοιεν ἐπεῖν, ὅπῃ ὅσις αὖ αὐτ' ἢ τ' ὀπι-
σθοφυλάκων φαίνη[ὄπισθεν, ἢ τ' μετώπ[πρό- ὅπισθεν καὶ κατὰ
σθεν, ἢ τ' πλάγια ἔξω τ' οἱ πάλῃ ὄντων ἁλίσκη-
ται, κηλαθήσεται. δυτυχεῖοι δ' ἀμφὶ δείλαι γί- 20
γνονται πρὸς δ' Γωβρύᾳ χωρίῳ, © ὀρῶσιν ὑπερι-
αυρὸν τεῖ ἕρυμα, ἡ δ' τ' τειχῶν πάλῃ πεφυκυα-
σμένα, ὡς αὖ κρᾶτα ἀρμαξοινῶ. καὶ βοῦς δὲ
πολλὰς καὶ πάμπολλα πρόβατα ἔσω τὰ † ἐ- ἕρυμνά
ρύματα πεφυγμένα εἴδον. πέμψας δ' ὁ Γωβρύας ἢ ὑπερβ.
ἐκέλευσε τὸν Κῦρον σὺν ἐλάσαι τὸν ἵππον † ἐ' ἢ πρό- σὺν τοῖς
σοδος δύσεται σάφ', εἴ οἱ δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τ' αὐτῷ
πιστῶν ἄνδρα οἵτινες † αὖτ' τὰ ἐνδον ἰδόντες ἀπαγγε-
λοῦσιν. ὅτῳ δή ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βελ- γένοιτο
μιος ἰδεῖν εἴπη εἴη αἱρέσιμον δ' τεῖχος, ἢ ψευδὴς 30
† φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, πρῶτα μὲν πάντοθεν, ἑώρα ἢ προεῖπεν.
τε ἰσχυρότερα σαφῶς † ἢ προσελθεῖν· οὓς δ' ἐπεμ-
ψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ ὅπ τα-
χιστα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ ὅσα ἐπ' ἀνθρώπων † γε- γενεᾶς,
νεᾶς, ὡς σφίσι δοκεῖν, μὴ ἂν ὀλιγάπειν τὸν ἔν-
δον ὄντας. ὁ δὲ δὴ Κῦρος οὐ φρονπίδι ἰῶ ὅ, π ποτε
εἴη ταῦτα. ὁ γωβρύας αὐτός τε ἰδὼν πρὸς αὐτὸν,
© τοὺς ἔνδοθεν σὺν πάντας ἄγων, ... φέρον- ἄγων, ἄγοντας,
τας οἶνον, ἄλευρα, ἄλλους τ' ἐλαύνοντας † βοῦς ἢ ὗς, βοῦς, ἢ ὗς, ἢ
ὄϊας, αἶγας· ἡ εἴ τι βρωτὸν, πάντα ἱκανὰ πρόσῃ- οἶς, αἶγας, ἢ εἴ τι
γον, ὡς δ' φτνῆσαι καλῶς ἄπασιν τῇ σὺν Κύρῳ βρωτ.
στρατιᾷ. οἱ μὲν δὴ σὺν τάτῳ ταχθέντες † διηροῦντό διηρουῦντό
τε ταῦτα καὶ ἐδ' φτνησκοιοῦν. ὁ δ' Γωβρύας, ἐπεὶ πάν-
τες οἱ ἄνδρες αὐτῷ ἔξω ἦσαν, εἰσέναι ἐκέλευσε τὸν
Κῦρον ὅπως † νομίζῃ ἀσφαλέστατα. πρόφρονα πέμψας νομίζοι
οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους μὴ δυνάμιν, μὴ αὐτὸς ὅ-
λως εἰσήει. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν ἀναπεπαμένας ἔχων τὰς
πύλας, πρεσβεύῃ πάντας τοὺς φίλους μὴ ἀργυρᾶς
τ' μεθ' ἑαυτοῦ. ἐπεὶ δ' ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γω-
βρύας φιάλας χρυσᾶς, © ποτήρας, © κάλπιδας,
μὴ κόσμον πάντοιον μὴ σκρεικοῦς ἀμέτρους πηνὰς,
καὶ πάντα κῶλα, μὴ τέλος τὴν δυνατήρα († δῆ- δωρεῖσθαί τι κάλλο
νον ἄρα κῶλος μὴ μέγεθος, πάντικῶς δ' ἔχουσαν
τῶν ἀβελ-

libus, & peluibus, & omnis generis ornatu, & Daricis numis quibusdã innumeris, & Vniuersis pulcris rebus: ad extremum etiam filia (quæ quidem erat insigni elegantia & proceritate, uestita lugubriter ob mor-

ob mortem fratris) producta, dixit: Pecunias hasce tibi dono, mi Cyre, ac filiam hanc in potestatem tibi trado, vt de ea sicut ipse voles, statuas. Obsecramus autem te suppliciter, ego quidem etiam antea, vt filij, hæc verò nunc vt fratris ipsius vltor sis. Ad quæ Cyrus inquit: Ego verò tibi tum quoq; policitus sum, me vlturũ te pro viribus, si verax esses. Nunc quum te verum dixisse video, reus sum promittendi. Quin & huic policeor eadem me, Dijs iuuantibus, facturum. Ac pecunias quidẽ hasce accipio, & huic tuæ filiæ atq; illi, cum quo nuptura est, dono. Munus tamen vnum abs te accipiens, abibo, pro quo mihi donato ne quidem ea, quæ Babylone sunt quamplurima, nec quæ vbiq; rerum sunt, lubentius habiturus sim ac discessurus. Et Gobryas miratus quid tãdem illud foret, ac suspicatus an ne filiam diceret, hoc modo rogabat: Et quid illud est, mi Cyre? Respondens ille, Multos arbitror esse homines, ait, mi Gobrya, qui nec impij, nec iniusti esse velint, ac spõte sua ne quidẽ mẽtiantur. Sed quia nemo ipsorum causa cedere pecunijs ingentibus, regno, castellis munitis, carissimis liberis, voluit: iccirco prius moriuntur, quàm quales sint declarent. Tu verò quum mihi iam castella munita, omnis generis opes, & copias tuas, & filiam dignam sanè quam sibi quis adquirat, in manus tradidisti: clarum reddidisti uniuersis hominibus eum me esse, qui nec in hospites esse impius velim, nec pecuniarũ gratia iniurius, nec in præstandis promissis vltrò mendax. Igitur huius ego tibi, sat scito, quamdiu vir iustus fuero, & ob existimationem eiusmodi ab hominibus celebrabor, numquam obliuiscar: sed omnibus te bonis vicissim ornare conabor. Neq; verendum est tibi, ne viro careas, qui hac dignus sit. Nam multos ego fortesq; amicos habeo, quorum quisquis tãdem hanc duxerit, an quidem tantas pecunias sit habiturus, quantæ abs te dantur, uel alias etiam multo plures ijs: equidem dicere nequeo. Te quidem certò scire volo, esse quosdam ipsorũ, qui ob pecunias, quas tu das, ne tantillum quidem te sint admiraturi. Me autem hoc tẽpore æmulantur, atq; optant, ut omnium Deũm benignitate possint aliquando demonstrare, se nihilo minus, quàm me, fideles erga amicos esse: hostibus uerò numquam cessuros quamdiu uiuent, modò nõ aliquis Deus aduersetur. Virtuti uerò & existimationi bonæ ne Syorum quidem & Assyriorũ omnia bona tuis addita præferrent. Tales uiros certò scias heic iam sedere. Et Gobryas ad hoc risu sublato: Per Deos, inquit, demonstra mihi mi Cyre, ubinam illi sint, quo abs te petam horum aliquem mihi filium fieri. Nihil scilicet, ait, opus fuerit, ut me percunctẽris, sed si unà nobiscum sequaris, licebit ipsi tibi etiam alij quilibet illorũ ostendere. Tantũ loquutus, appræhendit Gobryæ dextram, et surgens abijt, suis omnibus secum eductis. Quumq; multum à Gobrya rogaretur, vt intus cœnaret, noluit: sed in castris cœnauit, & Gobryam conuiuam adsumsit. Discumbens autem gramineo in toro, sic eum interrogabat: Dic mihi mi Gobrya, inquit, utrũ tibi existimas plura esse strata, quàm sint cuiq; nostrũm? Ita me Iupiter amet, inquit, vobis plura sunt, sat scio, tum strata, tum lecti, & domus vestra longè amplior est, quàm mea, quibus terra & cælum domus vsum præbet. Etiam tot vobis lecti sunt, quot in terra cubilia. Præterea non lanas ouium ducitis esse strata: sed quoscũque fasces tam montes, quàm campi proferunt. Ac Gobryas quidem tum primùm apud eos cœnans, quum appositorum ciborum vilitatem cerneret, multo se ipsis liberalius viuere putabat. Verùm quũ considerasset in cibis moderationem, (nam in nullo nec cibo nec potu Persarum rectè institutorum quisquam vel quod attinet oculos commoueri pàlàm solet, vel quod rapacitatem, vel quod mentem, quo minus ea prospiciat, quæ cibis haud uescens prospiceret: sed vt homines equestres propterea, quòd in equis nõ perturbantur, inter equitandum & videre, & audire, & dicere, quæ sit necesse, possunt: sic & ipsi inter epulandum esse se prudentes ac moderatos palàm debere putant, ac prorsus caninum belluinumq; ducunt, à cibis & potu commoueri.) etiam animaduertit in illis, quòd de rebus eiusmodi sese interrogarent, cuiusmodi percunctari iucundius foret, quàm non percunctari: quodq; scommata iacerent, quæ proferri iucundius esset, quàm non proferri: quodq; inter iocandum planè omnis contumelia abesset, & turpis rei conatus, et indignatio mutua. Maximum verò ei visum est, quòd quum essent in expeditione, nemini eorum qui periculum idem subibant, plura putarent apponenda: sed conuiuium maximum ducerent, eos qui vnà pugnaturi essent, quàm fortissimos reddere. Quum autem Gobryas domum iturus surgeret, dixisse perhibetur: Equidem, mi Cyre, non amplius miror, nos plus poculorum, vestium, auri possidere, quàm vos: multo tamen vobis deteriores esse. Nã nos operam damus ut hæc quamplurima habeamus: vos id eniti studiosè mihi uidemini, ut quã optimi sitis. Hæc Gobryas quum dixisset, ait Cyrus: Vide mi Gobrya, vt manè cum equitibus armatis adsis, vt & copias tuas videamus: simulq; per agrum tuum nos ducas, quo sciamus quæ nam vel amica vel hostilia putare debeamus. Hæc quum hoc tempore loquuti essent, vterque ad ea perrexit, quæ ipsi conueniebant. Quum autem illuxisset, Gobryas cum equitibus aderat, & præibat. Cyrus verò, vt hominem facere par est, qui sit cum imperio, non solùm itineri faciundo intentus erat, sed inter progrediendum considerabat, fieri ne posset, vt hostes imbecil-

Persarum tẽperantia.

Boni imperatoris munus in persona Cyri declaratur.

imbecilliores redderentur, ipsi firmiores. Itaq; arcessito Hyrcanio & Gobrya, (nam hos maximè putabat intelligere, quæ ipse cognoscenda sibi putabat) Arbitror (inquit) amici, nequaquã fore ut delinquã, si vobiscum de hoc bello deliberẽ, qui fidi estis. Vobis enim considerandum etiam magis esse video, quàm mihi, vt ne superior vobis Assyrius euadat. Nã mihi, si rebus his excidero, fortassis est aliud perfugium: à vobis, si superior hic euaserit, omnia quæ possidetis alienatum iri video. Etenim mihi hostis est, nõ quòd me oderit: sed quòd sibi detrimento fore arbitratur, nos magnos esse, eaq; vna caussa est, cur bellũ nobis faciat. At vos & odit, & adfectũ se à vobis esse iniuria ducit. Ad quæ respondit vterq;, curæ sibi esse, vt ea perficerentur, quòd ipsi hæc non ignorarent: ac præterea sibi vehementer esse curæ, qui nam rerum præsentium futurus sit exitus. Itaq; sic ipse exorsus est dicere: Velim mihi exponatis, ait, an ne vos solos Assyrius existimarit hostiliter adfectos erga se esse, an & alium quemdam hostem ipsi nouistis? Immo per Iouẽ, inquit Hyrcanius, maximi eius hostes sunt Caduſij, ampla fortisque natio: & Sacæ nostro sunt in confinio, qui ab Assyrio multipliciter læsi sunt. Nam & illos æquè, ac nos, conatus est sibi subijcere. Ergo ne existimatis, inquit, iam hos vtroq; libenter nobiscum inuasuros Assyrium? Immo etiam acriter aiebant, si quo modo coniungere se nobiscum possent. Quid verò, inquit, in medio est, quo minus conungamur? Nimirum Assyrij, respondebant, ea ipsa natio per quam nũc pergis. Quũ hæc audisset Cyrus, Quid enim mi Gobrya, inquit, an non tu adolescentem hũc, qui modò rerum potitur, ita accusas, vt qui sit admodũ moribus insolens? Nimirũ eiusmodi, ait, perpessus ego ab ipso sum. Vtrum verò, subiecit Cyrus, in te solum talem se gesßit, an etiam erga quosdã alios? Ita me Iupiter amet, inquit Gobryas, erga multos etiam alios. Et quibus sanè contumelijs imbecillio res adficiat, quid attinet dicere? Etiam uiri cuiusdam longè potentioris, quàm ego sim, filium, & eum quidẽ sibi familiarẽ, vt & meus erat, cõpotantẽ apud se comprehẽdit & exsecuit: atq; hoc quidẽ propterea, quemadmodũ nõnulli aiunt, quòd regis pellex eũ laudarat à formæ præstantia, felicemq; fore dixerat, quæ nuptura cum ipso esset: vt aũt rex ipse iam ait, quòd pellici suæ vim attulerit. Itaq; iam ille Spado est, & patre mortuo imperium obtinet. Ergo ne, subiecit Cyrus, existimas hunc quoq; nos lubenter visurũ, si nos arbitraretur opẽ sibi laturos? Id verò sat equidẽ scio, ait Gobryas. Verùm videre hominem, mi Cyre, difficile fuerit. Qui sic? ait Cyrus. Quia si quis cum eo coniungere se velit, eum necesse est præter ipsam Babylonem transire. Quid autem in hoc, ait Cyrus, difficultatis est? Quòd ita me Iupiter amet, inquit Gobryas, scio de ea copias multo maiores his, quas tu nunc habes, exisse. Debes aũt scire hãc ipsam ob causſam minus

Cyrus cõsiliũ capit de socijs pluribus adiungendis.

ἀσθενεστέρους ποιεῖν, αὐτὸν δὲ ἰσχυροτέρους. καὶ λέσας οὖν ἦν ὑρκάνιον καὶ ἦν Γωβρύας, (τούτους γὰρ ὡμίλει μάλιστα ἐδόκει ὧν αὐτὸς ᾤετο δεῖσθαι μαθεῖν) ἐγὼ τοι, ἔφη, ὦ φίλοι, οἶμαι ὑμῖν ὡς πιστοῖς βουλεύσασθαι πρὸ τοῦ πολέμου τοῦδε ἢ ἐμοὶ σκοπεῖν. ὅπως ὁ ἀσύριος ἡμῶν μὴ ὠφελήσει. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τοῦδε ἀσφαλὲς πάντα εἶναι καὶ ὅλην ἀσφαλοφύλακα ὑμᾶς δὲ, εἰ ἔστιν ὠφελήσει, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα ὀλίγου γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ὅσιν οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος † ἀσύμφορον εἶναι αὐτῷ ἡμᾶς μεγάλους εἶναι· καὶ † στρατεύεται ἐπ' ἐμοὶ ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, καὶ ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπακείνατο ἀμφότεροι † καὶ τὰ αὐτὰ προφαίνοντα ὅπερ † μέλλοντες ταῦτα ἐθύσεσθαι, καὶ μέλον αὐτοῖς ὡς τάχιστα ὅπως τὰ νεῦ πόντα ἀχθήσεται. οὐταῦθα δὴ ἤρχετο ὧδε λέξαι μοι, ἔφη, ὑμᾶς μόνους οἰόμεθε πολεμικῶς ἔχειν ὁ ἀσύριος πρὸς ἑκάτερον, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον τινὰ* αὐτῷ πολέμιον; καὶ μὰ δί', ἔφη ὁ ὑρκάνιος, πολεμιώτατοι μὲν ἐσμεν αὐτῷ κατάσκοποι, ἔθνος μάλα πολὺ καὶ ἄλκιμον· σάκαι γε μὴν, ὅμορον ἡμῖν, οἱ πολλὰ κακὰ ποιοῦσιν αὐτὸ τὸ ἀσυρίου ἐπειρᾶτο γὰρ καὶ ἐκείνους, ὥσπερ καὶ ἡμᾶς, καταστρέφασθαι. ἐκεῖνοι οἶεσθε, ἔφη, νῦν αὖτε ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ὑπομεῖναι σφᾶς ἡμῖν ὁμοῦ ἀσυρίου; ἐφαίνοντο, καὶ σφόδρα γε, εἰπόντος συμμίξαι. τί δ' οὐ μέσω, ἔφη, δῆτα συμμίξαι; ἀσύριοι, ἔφασαν, δ' αὖ ὁ Κῦρος, τί γάρ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, οὐ σὺ τὸν νεανίσκον τόνδε, ὃς νῦν εἰς τὴ βασιλέαν καλεῖ ἧκεν, ὑπὸ ἀφυΐαν πολλοῦ τινα τὸν τρόπον ἡγῇ χρεῖος; τοιοῦτον γοῦν οἶμαι*, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον ἐξεύχετο τοιοῦτος, ἢ καὶ εἰς ἄλλους τινάς; νὴ ἄλλους δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους πολλούς. ἀλλὰ τοὺ μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζῃ πῶς δεῖ λέγειν; οἵους δ' αὖ δοκεῖ πολὺ δυνατωτέρους ἢ σὺ εἶναι, καὶ ἐκείνου ἑτοίμους ὄντας, ὥσπερ σὺ ἐμοὶ, συμπίνοντα πρὸ ἑαυτῷ συλλαβὼν ἀζήτητον, ὡς μὲν πινόντ' ἔφασαν, ὅτι ἡ παλακὴ αὐτὸν ἐπήνεσεν αὐτὸν ὡς καλὸν εἴη, καὶ ἐμαλάκισεν †) μέλλοντα αὐτῷ γυναῖκα ἔσεσθαι· ὡς δ' ἦν τοῦτο νῦν λέγῃ, ὅτι ἐπαίσασεν αὐτὸν τὴν παλακίδα. καὶ νῦν οὕτω δύνουχός μέν ἐστι, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτὸν ἐτελεύτησεν. ἐκοῦν, ἔφη, οἴει ἂν σὺ τοὺς ἡμᾶς ἰδεῖν ἡδέως εἰ οἷοί τε αὐτῷ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; οὐ μὲν δὴ οἶδα, ἔφη ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπόν ἐστιν, ὦ Κῦρε. πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος· ὅτι ἐὰν μέλλοι τις ἐκείνῳ συμμίξειν, πρῶτον αὐτῷ τὴν βασιλέαν δεῖ παιεῖσαι. τί οὖν, ἔφη, δεῖ τοῦτο χαλεπὸν εἶναι; ὅτι νὴ δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐγὼ ἀξιολογώτερον στράτευμα † αὐτοῦ πολλαπλασίαν ἢ σὺ νῦν ἔχεις. οἶσθ' ὅτι δὴ τοῦτο ἦν οὕτω δὲ ἔχει νῦν ἢ τὸ πρῶτον οἱ ἀσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀφαιρεθέντες καὶ τοὺς ἵππους ἀπαγαγόντες, ὅτι τοῖς ἱππεῦσιν † αὐτῶν ὀλίγῳ ἐδόκει ἡ τοῦ* δυνάμις, καὶ οὕτω ὀλίγῳ πολὺς ἤδη ὠφέλητο. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι † φυλαττομένους πορεύεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τὸν Γωβρύου τοιαῦτα, τοιάδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε· καλῶς μοι δοκεῖς ὦ Γωβρύα λέγειν, καλοῦντος ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι. ἔγωγ' οὖν σκοπῶν οὐ δύναμαι εὑρίσκειν ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τοῦ πρὸς αὐτὸν βασιλέα πορείαν ἰέναι, εἰ ἐκεῖ τὴν πολεμίων ὄντα δυνατὸν κράτιστον. πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὡς σὺ φῄς. εἰ δὲ καὶ διαῤῥήξουσί, καὶ † δῆλοι ἡμῖν, ὡς ἔγωγ' ἔφην, ἔσονται. μὴ ὁρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ δ' φοβεῖας ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φόβου ἀπαλλαξονται ὡς αὐτοῖς ἐγγύθεν, θαρροῦντες δὲ ἐμφύσεται αὐτὶ τοῦτο τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσῳ πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν· ὧν δὲ καὶ ἤδη ἴσμεν ἐπ' αὐτοῖς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν βουλόμεθα ἐπικλαίοντας ἀχθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι τραύματα ἰδίᾳ δεδεμένους ἃ ἔστω τῶν ἡμετέρων ἕλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τοῦ τοῦδε μὲν τοῦ στρατεύματος τόλμης, τοῦ δ' αὖ τῆς φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς. οὖ δ' † ἴσθι, ὦ Γωβρύα, εἶναι καὶ δῆλον ἤδη, ὡς οἱ πολλοὶ ἀνθρώπων ὅταν μὲν διαῤῥήξωσιν, αὐτοσχεδιάζειν τὸ φρόνημα πέφυκεν· ὅταν δὲ δέῃσιν, ὅσῳ ἂν πλείονος ὦσι, πολὺ μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηται. ἐν πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων πυξημένῳ αὐτοῖς πάρεστιν, ἐν πολλῶν δὲ καὶ συνηθῶν τε καὶ ἡδέων κόπτειν πρόσωπα ἤθροισται. ὥστε ἔστω τῷ μεγάλους οὐ ῥᾴδιον αὐτὸν ὄντα οὔτε λόγοις κατασβέσαι, οὔτε προσάγοντα πολεμίους μὲν ἐμβαλεῖν, οὔτ' ἀπάγοντα † αὐαγρέψαι δ' φρόνημα· ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρσεῖν παρακελεύῃ, τοσούτῳ σὺ δῆλος ἡγοῦ εἶναι. ἐνθένδε μὲν τοι ἤδη σκεψόμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὰ ἀρχὰ τοῦδε αἱ νίκαι ἔσονται σὺν τοῖς πολεμικοῖς ὁρμοῖς, ὁ πόρρω αὖ πολέμου ἄλλον ἀπαρεμπόδιστον ἔσεσθαι· ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ περὶ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς τοῦ ὄντα σὺ δῆλος ἐσομαί· εἰ μέντοι ὥσπερ πρόσθεν σοὶ δοκοῦμεν μαχεσόμενοι, ἔτι καὶ νῦν αἱ μάχαι κείνονται, θαῤῥοῦντες οὐδὲν ἂν σφαλείης. πολὺ μὲν γὰρ σὺν θεοῖς πρ' ἡμῖν πλείονας νῦν ἥξεις τοῦ μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις. ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον θαῤῥῇς, καὶ τόδε κατανόησον. οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλαττόνου ἐσι νῦν ἢ πρίν ἠττήθησαν ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλαττόνου ἢ ὅτε ἀπεσράγησαν ἡμᾶς. ἡμεῖς δὲ καὶ † μείζονες νῦν ἢ πρίν, ἐπεὶ νικήσαμεν· καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε. μὴ γὰρ ἔτ' ἀπιμάζε μηδ' οὖν σὸς ἐπεὶ σὺν ἡμῖν ἐσι. σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, διαῤῥωστοῦσι καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἕπονται· μὴ λανθανέτω δέ σε μηδ' τοῦτ', ἔφη,

ἦπόν σοι νῦν ἢ τὸ πρῶτον οἱ ἀσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀφῃρημένοις καὶ τοὺς ἵππους ἀπαγομένοις, ὅπου τοῖς ἱππεῦσιν † αὐτῶν ὀλίγη ἐδόκει ἡ τοῦ* δύναμις, καὶ οὕτω ὀλίγῳ πολὺς ἤδη ὠφέλητο. δοκεῖ δέμοι, ἔφη, βέλπον εἶναι † φυλαπομένους πορεύεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τὸν Γωβρύου τοιαῦτα, τοιάδε πρὸς αὐτὸν ἐλεξε· καλῶς μοι δοκεῖς ὦ Γωβρύα λέγειν, καλοῦντος ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι. ἔγωγ' οὖν σκοπῶν οὐ δύναμαι εὑρίσκειν ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τοῦ πρὸς αὐτὸν βασιλέα πορείαν ἰέναι, εἰ ἐκεῖ τὴν πολεμίων ὄντα δυνατὸν κράτιστον. πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὡς σὺ φῄς. εἰ δὲ καὶ διαῤῥήξουσί, καὶ † δῆλοι ἡμῖν, ὡς ἔγωγ' ἔφην, ἔσονται. μὴ ὁρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ δ' φοβεῖας ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φόβου ἀπαλλαξονται ὡς αὐτοῖς ἐγγύθεν, θαρροῦντες δὲ ἐμφύσεται αὐτὶ τοῦτο τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσῳ πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν· ὧν δὲ καὶ ἤδη ἴσμεν ἐπ' αὐτοῖς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν βουλόμεθα ἐπικλαίοντας ἀχθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι τραύματα ἰδίᾳ δεδεμένους ἃ ἔστω τῶν ἡμετέρων ἕλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τοῦ τοῦδε μὲν τοῦ στρατεύματος τόλμης, τοῦ δ' αὖ τῆς φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς. οὖ δ' † ἴσθι, ὦ Γωβρύα, εἶναι καὶ δῆλον ἤδη, ὡς οἱ πολλοὶ ἀνθρώπων ὅταν μὲν διαῤῥήξωσιν, αὐτοσχεδιάζειν τὸ φρόνημα πέφυκεν· ὅταν δὲ δέῃσιν, ὅσῳ ἂν πλείονος ὦσι, πολὺ μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηται. ἐν πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων πυξημένῳ αὐτοῖς πάρεστιν, ἐν πολλῶν δὲ καὶ συνηθῶν τε καὶ ἡδέων κόπτειν πρόσωπα ἤθροισται. ὥστε ἔστω τῷ μεγάλους οὐ ῥᾴδιον αὐτὸν ὄντα οὔτε λόγοις κατασβέσαι, οὔτε προσάγοντα πολεμίους μὲν ἐμβαλεῖν, οὔτ' ἀπάγοντα † αὐαγρέψαι δ' φρόνημα· ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρσεῖν παρακελεύῃ, τοσούτῳ σὺ δῆλος ἡγοῦ εἶναι. ἐνθένδε μὲν τοι ἤδη σκεψόμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὰ ἀρχὰ τοῦδε αἱ νίκαι ἔσονται σὺν τοῖς πολεμικοῖς ὁρμοῖς, ὁ πόρρω αὖ πολέμου ἄλλον ἀπαρεμπόδιστον ἔσεσθαι· ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ περὶ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς τοῦ ὄντα σὺ δῆλος ἐσομαί· εἰ μέντοι ὥσπερ πρόσθεν σοὶ δοκοῦμεν μαχεσόμενοι, ἔτι καὶ νῦν αἱ μάχαι κείνονται, θαῤῥοῦντες οὐδὲν ἂν σφαλείης. πολὺ μὲν γὰρ σὺν θεοῖς πρ' ἡμῖν πλείονας νῦν ἥξεις τοῦ μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις. ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον θαῤῥῇς, καὶ τόδε κατανόησον. οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλαττόνου ἐσι νῦν ἢ πρίν ἠττήθησαν ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλαττόνου ἢ ὅτε ἀπεσράγησαν ἡμᾶς. ἡμεῖς δὲ καὶ † μείζονες νῦν ἢ πρίν, ἐπεὶ νικήσαμεν· καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε. μὴ γὰρ ἔτ' ἀπιμάζε μηδ' οὖν σὸς ἐπεὶ σὺν ἡμῖν ἐσι. σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, διαῤῥωστοῦσι καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἕπονται· μὴ λανθανέτω δέ σε μηδ' τοῦτ', ἔφη,

minus Assyrios nunc & arma deferre, & ad te equos adducere, quàm antea: quòd exercitus tuus exiguus esse visus sit ijs, qui eum inspexerunt, atq; hæc fama iam frequens dicta sit. Quamobrem melius arbitror esse, vt cautè proficiscamur. Huiusmodi quũ de Gobrya Cyrus audisset, in hunc modum ei respondit: Præclarè mihi dicere, mi Gobrya videris, dũ iubes vt quàm tutissimè itinera faciamus. Mihi verò rem consideranti nullum tutius iter ad animum accidit, quàm si ad Babylonem ipsam tendamus, si quidem istic est hostium maximum robur. Nam multos istic esse, fateris ipse: qui si fidentibus animis sint, etiã terrori nobis erunt, ut equidem arbitror. Quòd si nos non viderint, sed delitescere in obscuro existimabũt, quasi ipsos metuamus: certò scias, inquit, fore vt metu liberentur, quem conceperunt. Quo magis hoc tãto maior in eis fiducia excitetur, quanto diuturniori tempore nos non viderint. Sin ad eos iam pergemus, multos ex ipsis inueniemus, qui adhuc plorabũt eos, quos nos interfecimus: multos quibus erunt obligata vulnera, quæ à nostris acceperunt: omnes denique recenti habebunt in memoria nostri huius exercitus audaciam, & fugam calamitatemq; suam. Scire autẽ certò debes, mi Gobrya, sic comparatum esse, vt plerique mortales, quum fiduciæ pleni sunt, inuicta sint animi elatione. Verùm vbi sibi metuunt, tanto maiore atq; insaniore terrore detinentur, quanto plures fuerint. Nam de multis ac malis rumoribus is terror eis adauctus est, deq; multis & malis rebus, atq; etiam multis consternatis exanimatisq; personis collectus. Adeoq; ob magnitudinem eius fieri facilè nequit, vt vel verbis extinguatur, vel in hostes ducendo alacritas adquiratur, vel ab eisdem abducendo animi elatio nutriatur: sed quo magis vt sint præsentibus animis hortere, tanto se grauioribus in periculis esse putent. Quin & illud quo pacto se habeat, accuratè cõsiderabimus. Nam si deinceps in bellicis operibus ponendæ sunt victoriæ, nimirum vtri multitudinem maiorem dinumeraturi sint, rectè tu nobis metuis, & nos reapse in periculo præcipiti versamur. Sin ab ijs (vt antea) qui fortiter pugnant, de prælijs fit iudicium: rectè feceris si præsente sis animo. Nam Dijs iuuantibus multo plures apud nos inuenies, qui pugnare velint, quàm apud ipsos. Atq; vti plus etiam fiduciæ sumas, hoc quoq; tecum cogita. Sunt hostes iam multo pauciores, quàm id temporis, quo victi à nobis sunt, & multo item pauciores, quàm quum aufugêre. Nos autem & maiores nunc sumus quàm prius, quippe qui vicerimus: & firmiores, qui fortuna vsi prospera simus: & plures, qui vestrum accessione simus aucti. Noli enim deinceps vel de tuorũ honore detrahere, posteaquam nobiscum sunt. Nam cũ vincentib. scire certò debes, mi Gobrya, etiam comites fidẽtib. animis pergere. Ne hoc quidẽ te lateat,

Cyri consiliũ de adeũda Babylone.

inquit, posse hostes hoc etiam tempore nos uidere: sed nullo modo ferociores illis apparuerimus, quàm si aduersus ipsos pergamus. Quum ergo hæc mea sit sententia, duc nos rectà Babylonem. Itaq; pergentes die quarto ad fines agri Gobryæ peruenerunt. Quumq; iam in solo hostili foret, secum in ordine statuit tum pedites tum equites, quot ipsi satis esse uideretur. Reliquis equitibus excurrendi potestatem fecit, addens in mandatis, ut armis instructos occiderent, reliquos cum pecudibus quascumq; caperent, deducerent ad sese. Iussit & Persas cum ceteris excurrendo prædas agere, quorum multi redierunt, qui ab equis deuoluti ceciderant, multi etiam prædam ampliſſimam adducebant. Ea quum omnis adesset, conuocatis Medorum Hyrcaniorumq; præfectis, ac homotimis, hoc modo loquutus est: Gobryas nos uniuersos, amici, multis bonis hospitaliter donauit. Itaq; si posteaquã Dijs eximia de more, & reliquo exercitui quæ sufficient selegerimus, deinde prædã aliã huic dabimus: profectò præclarè faciemus, mox declarantes conari nos bene de nobis promerentes uicissim benefaciendo uincere. Quod ubi auditum esset, & comprobatũ & celebratũ est id quidẽ ab omnibus: sed unus tamẽ in hũc modũ ait: Maximè, mi Cyre, faciendũ hoc nobis est. Nam, mea quidẽ sententia, Gobryas hic nos mendicos quosdã esse arbitratus est, quia Daricis numis referti non uenimus, neq; de phialis aureis bibimus. At si hoc fecerimus, agnouerit fortasse fieri posse, ut etiam absq; auro liberales simus. Agite ergo, inquit, ubi Dijs debita Magis tradideritis, & quæ exercitui suffecerint, selegeritis: cetera Gobriæ arcessito donate. Quamobrem acceptis illi rebus omnib. quibus opus erat, cetera Gobryæ dabant. Post hæc Babylonem Cyrus abit, instructo exercitu eodẽ modo, quo instructus pugnæ tempore fuerat. Quũ uerò Assyrij contrà non exirent, Gobryam Cyrus adequitantem dicere iubet, uel seipsum cum rege dimicaturũ, si rex egressus pro regione dimicare uellet. Sin regionẽ suã non defenderet, nimirum necessariò rerum potientibus pareret. Itaq; Gobryas eò prouectus, ubi tutum erat, hæc dixit. Is uerò quemdã ad ipsum emittebat, qui uerbis huiusmodi responderet: Ait herus tuus, Gobrya: non me pœnitet, quòd filium tuum interfeci: sed quòd præter ipsum non etiam te occiderim. Quòd si pugnare uultis, ad diem ab hoc trigesimum uenite: quippe necdum nobis est otium, qui etiamnũ nosmet ad pugnandum paramus. Gobryas autem: Numquam tibi huius pœnitentiæ finis sit, ait. Nam satis perspicuum est, te molestia per me adfici ex eo tempore, quo hæc te pœnitentia incessit. Hinc Gobryas responsum Assyrij Cyro renuntiat, quo ille audito copias abducebat, & arcessito Gobrya: Dic mihi, inquit, an non aiebas existimare te futurum, ut exsectus ab Assyrio nobiscum sit? Equidem

Cyrus Babyloniorum fines inuadit.

Liberalis cuiusdam hominis uox.

Cyrus Assyrio duellum offert.

ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· χορηγότεροι δέ, σάφ' ἴσθι, οὐδ' ἁμῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. ὡς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γινώσκοντος, ἄγε ἡμᾶς δὴ νῦν πῶς ὡδὶ βαδιοῦμεν. οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι, τεταρταῖοι ὡδὶ τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρύου χώρας ἐγένοντο. ὡς δ' ὤφθη τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρύου χώρας ἐγγύθεν, οἱ μὲν τοξόται καὶ τοὺς ἱππέας ὅσους ἐδύναντο ἐκ τῆς πολεμίας ὧν, καὶ τὸ ἔσηθεν λαβόντες σὺν τοῖς ἑαυτῶν τούς τε ψιλοὺς καὶ τὴν ἱππικὴν ὅσην ἐδύνατο ἐξ αὐτῆς καλῶς ἔχειν. τοῦτο δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοῦτο μὲν ὅσα ἔλαυνε καταπατεῖν, τοῦτο δ' ἄλλους καὶ τοῦτο μὲν ὅσα αὖ λάβοιεν ἄγειν πρὸς αὐτόν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοῦτο πορεύεσθαι καὶ ἦκον πολλοὶ μὲν αὐτὴν καταπεπυλισμένοι ἀπὸ τῆς ἵππου, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείω ἄγοντες. ὡς δὲ πλῦνος ἦν λείαν, συγκαλέσας τούς τε τῆς μάδων ἀρχοντας καὶ τὴν ὑρκανίων, καὶ τοῦτο ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ἀγαθούς με ἡμᾶς ἅπαντες πολλοῖς ἀγαθοῖς ὁ Γωβρύας. εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἡδὺ τὰ νομιζόμενα μὴ τῇ *γραπτῇ τὰ ἱκανὰ, θύμενον μὲν τῶν ἄλλων τούτῳ λέαν, ἄρ' ἂν, ἔφη, † καλὸν ποιήσαιμεν † τοὺς θύοντας φανεροὺς εἶναι ὅτι μὴ τοῦτο δὺ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν δὺ ποιοῦντες. ὡς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πανταχοῦ μὲν ἐπήνουν, πανταχοῦ δ' ἀνεκωμίαζον. εἷς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε· παύσω, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦτο ποιήσας. καὶ γὰρ ἐμοί γε δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρύας πλουσίου πάνυ ὀφόμενος ἡμᾶς, ὅτι οὐ διαφθορᾶς μεστοὶ ἥκομεν, οὐδ' ἐκ χρυσοῦν φιαλῶν ἐπίνομεν. εἰ δὲ τοῦτο ποιήσαιμεν, γνοίη ἄν, ἔφη, ὅτι ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἀβύθιον χρυσίον ἐστίν. ἴτε δή, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀρβύτους τοῖς μάγοις, καὶ ὅσα τῇ γραπτῇ ἱκανὰ ὑβελόντους, τὰ ἄλλα καλέσαντες τὸν Γωβρύαν δύτε αὐτῷ. οὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἔδει, τὰ ἄλλα ἐθύοντο ὑφ' Γωβρύᾳ. ἐν τούτῳ δὴ ἧκε πρὸς αὐτὸν βαδίζοντα, παρεσκευασμένον ὥσπερ ὅτε ἡμάχη ἐῶ. ὡς δ' οὐκ ἀντεξήειεν οἱ ἀσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τοὺς Γωβρύαν προσελαύνοντα ἐπεῖν ὅτι εἰ βούλεται ὑβριὼν ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, κἂν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο· εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅπη ἀνάγκη τοῖς ἡττωμένοις πάσχειν. ὁ δὴ Γωβρύας προσελάσας ὡς ἐδύνατο ἀσφαλῶς ἐῶ, ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ αὐτῷ ὑβρεπεμψεν ἀπροσδεήτως τοιάδε· δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, οὐχ ὅπως ἀποκτενεῖ σε τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. μάχεσθαι δ' αὖ βούλεσθε, ἥκετε εἰς τὸν τεταγμένον ἡμέραν· νῦν δ' ἡμῖν οὔπω σχολή· ἐπὶ γὰρ πᾶσι καθαιρόμεθα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν· ἀλλὰ μήποτέ σε λάβοιμι αὖθις ἐν μεταμελείᾳ. ἀλλὰ γὰρ ὅπως σὲ ἐγὼ ὑβ οὗ αὖθις σὲ ἐν μεταμέλῃ ἔχει. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγελε τὰ τοῦ ἀσυρίου· ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα, ἀπήγαγε δι' σχολὴν, καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν, εἶπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες μέν τοι σὺ ὅτι τὸν ἐκπεμφθέντα ὑπὸ τοῦ ἀσυρίου οἴῃ ἂν ὡς ἡμῖν γενέσθαι; εὖ μέν τοι, ἔφη,

ἔφη, δοκῶ εἰδέναι. πολλὰ γὰρ ἤδη ἐλέγχε καὶ ἐκεῖνος ἐπαρρησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους. ὁπότε οὖν καλῶς σοι δοκεῖ ἔχειν, πρόσιθι πρὸς αὐτὸν, καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει ὅπως ἂν † αὐτοὶ ὦ, πῶς ἂν λέγῃ εἰδῆτε· ἐπειδὰν δὲ συγγένῃ αὐτῷ, ἐὰν μὲν γνῶς αὐτὸν φίλον ἡμῶν βουλόμενον εἶναι, τοῦτ' ἤδη μηχανᾶσθαι ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν. ὅτε γὰρ ἂν φίλους τις ποιήσειεν ἄλλως πως ὠφελῆσαι ἀγαθὸν ὠφελήσῃ, ἢ πολεμῶ δοκῶν εἶναι· ὅτ' αὖ ἐχθροὺς πλείω τις βλάψειεν ἄλλως πως ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. καὶ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅπως κἀν πείσαιτο Γαδάτας τὸ μέγα μὲ ποιῆσαι καὶ νῦν νῶ βασιλέα ἀσυρίων· ἀλλ' ὅ, πανδυκαιότατον, τοῦτο καὶ ἡμᾶς δεῖ σκοπεῖν. λέγε δή μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς ὅσον δι' φρούριόν τι πρὸ τῆς χώρας, ὃ φασὶ ὑρκανίοις τε καὶ σάκαις ὠφέλιμον τεῖχος εἶναι τῇδε τῇ χώρᾳ, πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου, ἆρ' ὦ οἵ, ἔφη, τοῦ φρουραρχοῦντος παρεθέλοιμι ἂν δύνασθαι ἐλθόντα σὺν δυνάμει σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἴπερ αὐτοπρεπὴς ὤν, ὥσπερ νῦν ὄψιν, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. οὐκοῦν, ἔφη, αὖθ' ὥσπερ ἂν εἰ ἐν εἰ προσβάλοιμι ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτῶν ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀφικοίατο δ' ἐκεῖνοι αὐτὰ κραυτοῦ * καὶ λαβοίμι μὲν αὐτῶν τι ἐγώ, αὐτὰ δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἡμῶν ἢ ἄλλους πυάς, ἢ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους οὓς φατε πολεμίους ὄφ' ἀσυρείᾳ εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθόντες λέγοιεν ὅτι ὡδὶ σπουδαῖα ἀπόξ ὡσπερεὶ τὸ φρ. ἔρχονται, καὶ κλίμακας † ὡς τὸ φρούριον ἄγοντες· ὁ δὲ βούλεται, βούλεται † ξυνεκβιάσασθαι ὡς ὑβαγγελῶν, ὅτι νυκτὸς ἐπορεύθη. τέλος δὲ πεισθεὶς ὡς βουλὸς ἐσόρχεται εἰς δ' φρούριον· καὶ τέως μὲν συμ-

Cyrus consilium capit de ineunda noua societate.

dem hoc, ait, certò scire uideor. Nam multa iampridem nos inter nos liberè colloquuti sumus. Quando igitur commodum tibi uidetur, accedito hominem, ac primũ quidem sic facito, ut ipsi cognoscatis quid dicat. Ubi verò fueris cum eo congressus, si quidem animaduertes eum nobis amicum esse uelle, prorsus hoc moliaris, ut clàm sit, eũ nobis amicũ esse. Nec enim in bello quis amicos ulla ratione alia pluribus benefi- « cijs adfecerit, quàm si hostis esse putetur: nec inimi- « cos ulla ratione alia quis adfecerit detrimentis pluri- « bus, quàm si amicus esse uideatur. Equidem, ait Gobryas, scio quanti Gadatas redimeret, ut magno aliquo malo regem hunc Assyriorum multaret. Sed nobis considerandum est, quid possit. Dic igitur, ait Cyrus, an ne in castellum hoc, quod est in huius regionis fronte, quodq; dicitis Hyrcanijs ac Sacis exstructum esse, quo huic regioni propugnaculum belli sit, ergo ne in hoc uenientem cum copijs spadonem præfectus ei admiserit? Planè verò, inquit Gobryas, si quidem haud suspectus (uti nunc est) ad ipsum ueniret. Ergo, ait, quamminimè suspectus fuerit, si ego castella ipsius adoriar, tamquam ea capere uelim, et ille totis uiribus defendat, & capiam ego quiddam quod ipsius sit, ille contrà uel quosdam alios nostrũm capiat, uel etiam nuntios eos, qui mittentur à me ad hos, quos regi Assyriorum infestos dicitis. Ex his qui capti fuerint, dicerent ad exercitum se pergere, scalas castello admoturos. Id audiens spado, adesse se simularet, hæc antè denuntiatũ. Et Gobryas: Ita si res geratur, ait, certò scio recepturũ ipsũ, atq; etiam rogaturum ut secum maneat, donec tu discesseris. Itaq; ait Cyrus, si semel castellum ingrediatur, nostram illud in potestatem facilè redegerit. Nimirum id consentaneũ est, inquit Gobryas, illo rem interius adiuuante, ac te ualidius extrinsecus adoriẽte. Abi ergo, inquit Cyrus, & enitere spadoni hæc indicare, confectaq; re nobis præsto esse. Fidei verò pignora maiora illi neque dixeris neque monstraris, quàm quæ à nobis ipse accepisti. Post hæc Gobryas abibat, quem spado lubens uidit, et cõuenta pactaq; sunt omnia, quæ oportebat. Quumq; renuntiasset Cyro Gobryas, uideri sibi cũ spadone rectè cõstituta omnia, quæ Cyrus mãdasset: tũ deinde postridie ipsum adoritur, & Gadatas se defendebat. Castellũ ipsum quod Cyrus cepit, id erat, quod Gadatas iusserat oppugnari. Nuntios aũt quos Cyrus ablegabat, prius eis significans, quò iter facere deberent, partim Gadatas diffugere permittit, ut exercitus adducerent, & scalas adferrent: quos verò ceperat, quæstionibus in multorum præsentia subijcit. Quumq; audisset quorum gratia se proficisci dicerẽt, statim accinctus tamquãrem nuntiaturus, noctu pergebat. Denique quum fides dictis ipsius adhiberetur, ut opitulator castellum ingreditur: ac tum quidem una cum eo, qui castello

stello præfectus erat, pro viribus omnia instruebat. Posteaquam verò Cyrus accessit, castellum Gadatas occupat, vsus ad hoc etiam captiuorum de Cyri copijs opera. Quo confecto, statim Gadatas spado rebus in eo constitutis ad Cyrum egreditur, quem vbi pro more adorasset: * Gaudere, inquit, te Cyre iubeo. Gaudeo verò, subiecit ille. Nam tu cum ope diuina non solùm me iubes, sed etiam cogis gaudere. Num certò scias, magni me facere, quòd socijs heic nostris castellum hoc amicum relinquo. Tibi verò Gadata, liberûm quidem procreãdorum, vti videtur, facultatẽ, Assyrius ademit, amicos parandi facultatẽ non abstulit: sed velim tibi persuadeas, te nos hoc facto tibimet amicos adiunxisse, qui tibi conabimur, si poterimus, haudquaquã deteriores opitulatores esse, quàm si vel filios vel nepotes esses adeptus. Huiusmodi uerba Cyri fuerũt. Atq; heic Hyrcanius, qui iam primùm animaduerteret, quid esset gestum, accurrit ad Cyrũ, præhensaq; ipsius dextra, inquit: O ingens bonum amicis, Cyre, quantam vt Dijs gratiam modò debeam effecisti, quòd tibi me coniunxerunt. Tu verò abito, inquit Cyrus, & recepto in potestatem tuam castello, de quo me amas, ita res eius componito: vt & amico nostro sit acceptissimum, & reliquis socijs, inq; primis huic Gadatæ, qui captum nobis tradit. Quid igitur, inquit Hyrcanius, an vbi Caduſij Sacæque venerint, & ciues mei, hunc etiam vocabimus, vt omnes ad quos res pertinet, in commune consulamus, quo pacto maxima cum vtilitate nostra castello fruamur? Placuit hoc Cyro, quumque conuenissent ad quos cura de castello pertinebat, hoc consilij ceperunt, vt communiter ab ijs custodiretur, quibus expediret illud habere pacatum: quo ipsis belli propugnaculum foret, ac aduersus Assyrios munimentum. Eo peracto, multo alacrius Caduſij, Sacæ, Hyrcanij militiæ societatem amplectebantur. Coactusque hinc est exercitus, ex Caduſijs vicies mille cetrati, quatuor equitum millia: de Sacis decies mille sagittarij, & duo sagittariorum equitum millia: & Hyrcanij, quantum poterant, peditum suorum numerum augebant, & equites bis mille in supplementum mittebant. Nam domi antehac ipsis maior equitum pars relicta erat, quia Caduſij & Sacæ cum Assyrijs inimicitias exercebant. Ceterùm toto illo tempore, quo Cyrus hærebat heic, vt castelli res constitueret, multi Assyriorum qui his locis erant vicini, equos ad ipsum agebant, multi deferebant arma, quòd iam finitimos omnes metuerent. Post hæc venit ad Cyrum Gadatas, et nuntios ad se venisse dicit, qui narrarent Assyriũ posteaquã de castello inaudisset, grauiter molesteq; tulisse, seq; ad inuadendum ipsius agrũ parare. Quãobrẽ si me Cyre dimiseris, ait, saltem tueri munitiones enitar, quippe res ceteras minoris

*Salutatio Græca, qua usus est etiã Horatius: Celso gaudere, & bene rem gerere Albinouano.

Cyrus exercitum auget industria singulari.

Assyrius Gadatæ agrum inuadit.

† συμπρεσβεύσειν ὅ, τι βούλοιτο Φρουραρχῆσαι. ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος εἰσῆλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον, σωφρόνους ποιησάμενος καὶ τοὺς πρὸ Κύρου ἁλισκομένους. ἐπεὶ δὲ ἔδοξε ἐξιέναι, βοῦς τε Γαδάτας ὁ εὐνοῦχος τὸν αὑτοῦ καταστήσας ὑδηλῶν πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τοὺς νόμῳ προσκυνήσας, εἶπε, χαῖρε ὦ Κῦρε. δῆλά ποιῶ ταῦτ', ἔφη. οὐ γάρ με σιωπῶ τοῖς θεοῖς οὐ καλοῦσι μόνος, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. οὐ γάρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι φίλους ἔσεσθαι τοὺς χωρίους τοῖς σὺν Γαδάτᾳ συμμάχοις † καταλιπεῖν. σὲ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ ἀσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ † ποιεῖν ἀφέλετο, οὐ μέντοι τόγε φίλους κτᾶσθαί γε * δύναται ἀπεξόμενον. δῆλ' οὖν ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τοὺς ὁρῶντας τούτῳ φίλους ποιήσει, οἱ σὺν ὑμῖν ἥκομεν, ἵνα δυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρους βοηθοὶ παρεῖναι ἢ εἰ παῖδας ἐκγόνους ἐκέκτησο. ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεξεν. ὁ δὲ Γαδάτας τούτῳ ὁ ὑρκάνιος, αὖ τῷ ἡδέμενος † τῶν γενομένων, προσθεῖ τοὺς Κύρῳ, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, ἔφη· ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κῦρε, ὡς πολλῷ μᾶλλον τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλειν ὅτι σοί με σεσώκασιν. ἴσθι νυνὶ [τοίνυν *, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν δ' χωρίους οὕσπερ εἶπεν ἐκέκτητο, ἀπῆλθε. καὶ ὁ μὲν οὕτως * ὡς ἂν τοῦ ἡμετέρου φίλῳ πλείστου ἄξιος ἢ ὃ τοῖς Ἕλλησι συμμάχοις, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτᾳ πύθῃ, ὃς ἡμᾶς λαβὼν αὖ πρὸς ἀσσυρίους. τί οὖν, ἔφη ὁ ὑρκάνιος, ἐπεὶ δὲ καὶ βούσιοι ἔλθωσι καὶ σάκαι, καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τούτους, ἵνα κοινῇ βουλεύσωμεθα περὶ τοῦ ὅπως ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τοῦ φρουρίου; ταῦτα μὲν οὕτως ἐσκέψατο καὶ ὁ Κῦρος. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν οὕσπερ ἀγαθοὺς ὧν φίλους ὄν, ὅπως ἑαυτοῖς μὲν πρόβολον εἴη πολέμου, τοῖς δ' ἀσυρίοις † ὑπεναντίον. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, πολὺ δὴ † πλοῦτον μόρου καὶ σάκαι καὶ ὑρκάνιοι· καὶ ζωγρίαν ὠνοῦντο καὶ σίκλου

ordinumque ductores omnes in fronte tibi sunto, & ordo quilibet singillatim ito. Nam conferti & celerrimè & tutissimè iter fecerimus, Loricatos ea de caussa præire iubeo, quòd ea sit exercitus pars maximè oneribus grauata, quæ si præeat, facilius omnia sequantur necesse est, quæ expeditius incedunt. Quòd si pars velocissima noctu præeat, mirum non est diuelli copias. Tunc enim id, quod prima est in acie, celerius aufugit. Post hos Artabazus Persas, qui cetrati sunt, & sagittarij, ducat: post eos Andramias Medus, peditatum Medicum: post eos peditatum Armeniorum, Embas: post eos, Artuchas Hyrcanios: post eos, Thambradas
*al. Damatas. peditatum è Sacis: post eos, *Damatas Cadusios. Atque omnes hi sic ducant, vt ductores ordinum in fronte habeant, cetratos ad dextram, ad læuam lateris sui sagittarios. Nam si hoc modo incedant, etiam maiori vsui fuerint. Post hos, inquit, calones cum impedimentis omnium sequantur, quorum præfecti dent operam, vt omnes omnia necessaria cõ portent prius, quàm dormiant, ac mane cum vasis loco constituto adsint, & decenter sequantur. Post
*al. Damatas. hos Persas equites *Madatas ducat, & centuriones equitum itidem in fronte habeat. Quilibet autem centurio ducat ordinem singillatim, perinde atq; peditum etiam præfecti faciunt. Post hos Rambacas Medus equites itidem suos, & post eos tu Tigranes tuas equestres copias. Reliqui deinde præfecti equitũ ducant eos, cum quib. ad nos quisq; uenit. Caduſij quẽ admodum vltimi venerunt, ita etiam postremo sint in agmine: tuq; Ductor ipsorũ studioſè curã gerito in hoc quidem tempore omnium, qui vltima sunt in acie, neque permittito vt quisquam equites tuos sequatur. Date verò operã vos præfecti & omnes qui sapitis, vt silenter incedatis. Nam necesse est noctu magis aurium quàm oculorum ope singula tum sentire tum gerere. Quin & longè maius est sedatuq; difficilius, per noctem turbari, quàm interdiu. Quapropter & silentium teneri diligenter, & ordinem obseruari necesse est. Ceterùm nocturnæ excubiæ, quoties noctu surgendum vobis erit, semper quambreuissimæ sunt constituendæ, & quamplurimæ, ne cui vigilia in excubijs, si ea longa sit, detrimentum in itinere adferat. Quum autem pergendi tempus erit, cornu signum est dandum. Denique singuli à necessarijs rebus instructi, ad viam Babylonem versus ineundam adeste. Quisquis verò progredi ceperit, semper à tergo iter facientem ad sequendum hortetur. Post hæc ibant ad tabernacula, & inter eundum disserebant inter sese; quantum memoria valeret Cyrus, quàm multis mandata dedisset, quomodo nominatim præcepisset. At Cyrus hoc diligente industria consequutus erat, cui miraculi simile videbatur, eos qui sordidas artes profiteantur, tenere singulos

Cyri memoria.

ξιάρχους ἔχωλς οἰ μετώπω σαύτω· ἡ δὲ τάξις ἑκάστη ἐφ' ὧνὸς ἴτω. ἀθρόοι γὰρ ὄντες, καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα αὖ σοῤῥυοίμεθα. τούτου δὲ οὕνεκα, ἔφη, σὺν ἁμαξηφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι, ὅπως ὁδὸς βαρύτατον ὄχημα τὸ στρατόματος. τῷ δὲ βαρυτάτῳ ἡγουμένῳ, αὐάγκη ῥᾳδίως ἕπεσθαι † σαύτα τὰ ἅμαξα τὰ ἅπλοια ἰόντα. ὅταν δὲ ὁ τάχιστον ἡγῆται οἰ νυκτί, ὀδοῖ ὄσι θαυμαστὸν καὶ ὅλως ἄπαντα τὰ στρατόμαται. † ὁ γὰρ προπεμφθεὶς ἀφεστήκασι. ὧδι δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτάβαζος σὺν πρασῶν πελτασὰς καὶ τοξότας ἀγέτω, ὧδι δὲ τούτοις Ἀνδραμίας ὁ μὴδος ὁ μισθωτὸς πεζικὸν, ὧδι δὲ τούτοις Ἔμβας ὁ ἁρμενίων πεζικὸν, ὧδι δὲ τούτοις Ἀρτούχας ὑρκανίους, ὧδι δὲ τούτοις Θαμβράδας Θ' σακῶν πεζικὸν, ὧδι δὲ τούτοις † Δαμάτας καδουσίους. ἀγόντων δὲ καὶ οὗτοι σαύτοῦ, οἰ μετώπω μὲν σὺν ταχιαρχὰς ἕκαστος, ἑξῆς δὲ σὺν πελτασιάς, ἀεισοδὸς δὲ σὺν τοξότας τῷ ἑαυτῶν πλαισίου. ὅτω γὰ προβυόμενοι, καὶ σὺγχωστότροι γίνονται. ὧδι δὲ τούτοις, ἔφη, οἱ σκευοφόροι σαύτῶν ἑπέσθωσαν. οἱ δὲ ἄρχοντοῦ αὐτῶν ὧδιμελείσθωσαν σαύτῶν, ὅπως αἰ σωεσκευασμένοι τε ὦσι σαύτα πρὸ ἡμέρας καθίστασθαι, καὶ πρὸ ἡλίου τοῖς σκεύεσι πρῶσιν εἰς πλὴν τεταγμένω χώραν, καὶ ὅπως κοσμίως ἕπωνται. ὧδι δὲ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη, σὺν πρόσας ἱππέας † Μαδάτας ὁ πρόσης ἀγέτω, ἔχωλς καὶ ἕτερον σὺν ἑκατονταρχὰς τῆ ἱππέων αἰ μετώπω· ὁ δ' ἑκατόνταρχος τῆ τάξιν ἀγέτω εἰς οἶα, ὥσπερ οἱ πεζάρχαι. † ὧδι δὲ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ μὴδος ὁμοίως ὡσαύτως σὺν ἑαυτῶ ἱππέας, ὧδι δὲ τούτοις σὺ, ὦ Τιγράνη, ὁ σαυτῶ ἱππικόν. οἱ δὲ ἄλλοι δ' ἱππάρχαι, μὴ ὧν † ἕκαστος ἀφίκηται πρὸς ἡμᾶς, ὧδι δὲ τούτοις καὶ ἄγετε. ἑξαῦθι δ' ὅσπερ ἦλθον καὶ δεῦσιοι ἀγέντων στρατόμα. σὺ δὲ ὁ ἄρχων αὐτῶν ὧδιμελοῦ ὁ νῦν εἶναι σαύτῶν τῆν ὄπισθεν, καὶ μηδὼα ἔα ὕστερον τῆν σῶν ἱππέων γίγνεσθαι. ὧδιμελεῖσθε δὲ τῶ σιωπῆ προβύεσθαι οἵ τε ἀρχοῖσθ καὶ παύτῶν οἱ ἕσφρονῦντοῦ. ἅμα γὰ τῆν ὥπλων αἰ τῆ νυκτὶ αὐάγκη μᾶλλον ἢ ἅμα τῆν ὀφθαλμῶν ἕκαστα καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ πρόπεσθαι. ὁ δὲ παραλιπὼν αἰ νυκτὶ πολὺ μεῖζόν ὄσι πρᾶγμα ἢ αἰ τῆ ἡμέρᾳ, καὶ δυσκατασατώτοῦ. οὐ σύνεκα ἥ τε σιωπὴ ἀσκητέα, καὶ ἡ τάξις ἅμα φυλακτέα. τὰς δ' νυκτερεινὰς, ἔφη, φυλακὰς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς ὑβαναστήσεσθ, αἰεὶ χὴ ὡς βραχυτάτας καὶ ὡς πλείστας ποιεῖσθαι, ὡς μηδὼὰ ἡ αἰ τῆ φυλακῆ ἀῤῥυπνία πολλὴ οὖσα λυμαίνηται αἰ τῆ πορείᾳ. ὑίνα δ' ἂν ὥρα ἦ πορεύεσθαι, σημαίνω ὑμῖν κέρατι. ὑμεῖς δὲ ἔχοντοῦ ἀεὶ τ ἕκαστος, πάρεστε εἰς τὸ πλὴν τὸ ὧδι βαβυλῶνοῦ ὁδόν. ὁ δὲ ὁρμῶμενοῦ, ἀεὶ τῷ κατ' οὐρὰν πρεσβυτάτω ἕπεσθαι. ἐκ τούτου δὴ ὤχοντο ὧδι τὰς σκηνὰς, ὁμοῦ ἅμα ἀπόντοῦ διαλέγοντο πρὸς ἀλλήλους ὡς μνημονικὸς ὁ Κῦρος ὁποῖος ἑωυτὸν παῖδα, πῶς ὀνομάζων ἐπετίμᾳο. ὁ δὲ Κῦρος ὧδιμελείᾳ δὴ ἐποίει. θαύμ γὰρ αὖ τῷ θαυμαστὸν ἐδόκει εἶναι, εἰ οἱ μὴ βαύαυσοι ἴσασι τῆς ἑαυτῆ

ἑαυτῆ τέχνης ἕκαστος τῆν ὀργανέων τὰ ὀνόματα, καὶ ἰατρὸς δὲ οἶδε καὶ τῆν ὀργάνων καὶ τῆν φαρμάκων οἷς χῆται σαύτῆν τὰ ὀνόματα· ὁ δὲ στρατηγὸς οὕτως ἠλίθιος ἐοῖτο ὥστε οὐκ εἴσεται τῆν ὑφ' αὑτὸν ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς αὐάγκη καταλαβεῖν δὴν αὐτῷ ὀργανοις χᾶσθαι, καὶ ὅταν † προκαταλαβεῖν π βέλητα, καὶ ὅταν φυλάξαι, καὶ ὅταν θαῤῥῦναι, καὶ ὅταν φοβῆσαι. καὶ ὅταν πᾶσαι δὲ ὥστε πνὰ βούλοιτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομασὶ προσαγορεύειν. ἐδόκουν δὲ αὐτῷ οἱ γιγνώσκεσθαι δοκοῦντοῦ ὑπὸ τῆ ἀῤῥυντοῦ καὶ τῆ καλῆν π ποιοῦντοῦ ὁρᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι. καὶ τῆ αἰσχρὸν π ποιεῖν μᾶλλον προῤῥυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. ἠλίθιον δὲ ⌈καὶ * δῆτα αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὃ, ὁ ὥστε βέλοιτό π παθεῖν, ὅτω πῶς τάχιστα ὥσπερ οἱ οἶκοι οἷοι πρὸς τ' ἦσαι δεσπότας, ἴτω ὡς ἐφ' ὕδωρ, ξύλα τις χρείᾳ τω. οὕτω γὰρ πρὸς ταπομένων, εἰς ἀλλήλους τε ὀργᾶν ἅπαντοῦ ἐδόκουν αὐτῷ, ⌈ὃ ἐδεὶς πῤῥαίνῳ ὃ πρόσθεν καθεστηκὼς καὶ παύτῶν οἱ αἰτία εἶναι, καὶ ὀδεὶς τῆ ἧσσον αἰτία ἅτε αἰσχύνεσθαι, οὔτε φοβεῖσθαι † ὁμοίως δι' ὃ δ' ἰὼν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν. διὰ ταῦτα δὴ αὐτὸς παύτας ὠνόμαζεν ὁσάτε πρόπολοι. καὶ ὁ Κῦρος μὲν δὴ ἅτω πῶς τῆν ἐγίγνωσκεν. οἱ δὲ φυλακὰς στρατῶται τότε μὲν δ' φυλάττοντοῦ, καὶ † φύλακας καταστησάμενοι, καὶ συσκευασάμενοι παύτα ἃ ἐδέ, ἐκοιμῶντοῦ. ὑίνα δ' ὧ μέσω νυκτῆν, ἐσήμαινε Κῦρος· κέρατι. Κῦρος δ' ἐπαύν Κῦρος Χρυσάντᾳ τῷ τα ὅπ ὧδι τῆ † ὁδῷ ὧδιμοι δὴ ⌈οἱ Κῦρος *πρόσθεν τῆ στρατόμαται, ὑπερῃρμένω λαβὼν σὺν ἀμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας. βραχεῖ δὲ χρόνῳ ὕστερον πλῆν Χρυσάντας ἄρχειν σὺν θωρακοφόρους. τούτῳ μὲν οὖν ὁ Κῦρος δὲς ἡγεμόνας τ' ὁδὸ, προβύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως ἕως ἄγγελος ἔλθοι· (ὃ γὰρ πω οἰ ὁδῷ ἐν τῇ ὁδῷ σαύτοῦ ἦσαν) αὐτὸς δὲ ἑσπέρας † οἰ Κῦρος αὐτῷ τὸν μὲν προσιόντα προὐπέμπετο οἰ τάξῃ, ὧδι δὲ τὸν ὑστερίζοντα ἔστεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ σαύτοῦ οἰ ὁδῷ ἦσαν, πρὸς Μ Χρυσάνταν ἱππέα ἔπεμψεν, δηλοῦντα σὺν ὅτι οἰ ὁδῷ ἥδη παύτοῦ· ἄγε δὴ δὴν ἅπασαν. αὐτὸς δ' ὁ πρελαύνων τὸν ἵππον † εἰς τὸ πρόσθεν, ἡσυχῶ κατιδὼν τὰς τάξῃς. καὶ ὃς μὲν ἰδοὶ βύτάκτους καὶ σιωπῆ ἰόντας, προσελαύνων † αὐτοῖς οἵ πνοῦ εἶεν ἠρώτα, καὶ ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπήνει· εἰ δέ πνα ὀρυβομένους αἴσθοιτο, τὸν αἴτιον τότε σκώπτων κατισβεννύων πλὴν παρεχώρει ἐπειρᾶτο. οἳ μόνον † παρέλειπτο τ' οἰ νυκτὶ ὧδιμελήσασ αὐτῶν, ὅπ πρὸ σαυτὸς τῶ † στρατόμαῦ πεζὸς ὀλίγους δι πολλὸς προὐπεμπεν ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάντα καὶ ἐφορῶντας αὐτὸν, ὡς ὠτακτοτοιοῦντοῦ, καὶ εἴπως ἄλλως δῶσιν αἰσθάνεσθαί τι, σημαίνοιεν τῷ Χρυσάντα ὅ, π καιρὸς δοκοίη εἶναι. ἀρχὼν δὲ καὶ † ὧδι τάξεων εἷς ὧν, ὃς καὶ τότε ἐκόσμῃ. καὶ δ' ἄξιον μὲν λόγω ἐσήμαινε, δι δὲ μὴ οὐκ ὠώλῃ λέγων. πῶ μὲν δὴ νύκτα ὅτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, σὺν μὲν τῆν κατόσιον ἵππέας, ὅπ αὐτῆν Ⓢ οἱ περὶ ἑαυτὸν ἐπορεύοντο, πρὰ τούτοις κατέλι-

ἐν τῇ ὁδῷ παύτοῦ ἦσαν

singulos artis suæ instrumentorum appellationes, sicut medicus & instrumentorum et medicamentorum omnium, quibus vtitur, nomina nouit: Imperatorem verò tam stupidum esse, vt ducum sub se nomina ignoret, quibus ei tamquã instrumentis necessariò est vtendum, siue quid occupare, siue custodire, siue animũ addere, siue terrere voluerit. Quinetiã si quem ornare aliquando velit, decori rationem postulare putabat, vt nominatim hunc imperator compel
10 let. Præterea existimabat eos, qui à principe cognosci se arbitrarentur, supra ceteros hoc expetere, vt præclarum aliquid in hominum oculis gererent, & à facinore turpi maiore cum alacritate abstinerent. Fatuum hoc quoq; statuebat, imperatorem quũ aliquid fieri velit, ita præcipere, quemadmodũ heri quidã in familia mandãt: Eat aliquis allatũ aquam, ligna quis scindat. Nam si ad hunc modum iubeant, mutuò se respicere putabat omnes, neminemq; imperata face
re, & omnes eadem culpa teneri, neq; tamen quem-
20 quam vel pudore ob culpam adfici, vel sibi metuere, quòd cum multis ipsi cõmunis ea sit. Has ob causſas quoties aliquid mandaret, omnes nominabat. Atque hæc Cyri erat de his sentẽtia. Milites verò tũ cœnati, cõstitutis excubijs, & necessarijs reb. omnibus cõportatis, quieti se dederunt. Nocte media cornu signũ est datũ. Et Cyrus Chrysantæ quũ dixisset, quòd exspectaret in via, in anteriore exercitus parte: ministris suis adsumtis egrediebatur. Paullo pòst Chrysantas aderat, loricatosq; ducebat. Itaq; Cyrus datis
30 ei ducibus itineris, quietè pergeret iussit, donec nuntius aduenirẽt. (necdũ enim viam omnes ingressi erant.) Ipse stans eodẽ in loco, quemlibet aduenientẽ in ordine præmittebat, cunctantem verò missis nuntijs arcessebat. Quũ omnes in itinere essent, mittit equites ad Chrysantam, qui omnes viæ se iam dedisse renuntiarent: itaq; celerius duceret. Ipse quietè proue
ctus equo ad partẽ anteriorẽ, ordines intuebatur: &
quos quidem compositè silenterq; videbat incedere,
ad eos adequitans, qui nam forent interrogabat, &
re cognita, eos collaudabat: sin quosdam tumultuari animaduerteret, considerata rei causſa tumultum sedare nitebatur. Vna modò reliqua est ipsius dili-
gentia, qua tũ noctu vtebatur, quòd ante copias vni
uersas pedites quosdam expeditos, eosq; non multos
præmittebat, qui & cernerentur à Chrysanta, &
Chrysantã cernerent: ut captatis rumoribus. Sub auscultãdo, ac si qua ratione alia quippiam sentire possent, Chrysantæ significarẽt, quid gerẽdæ rei occasio suggereret. Erat autẽ unus, qui his præfectus imperabat, et
50 eos instruebat. Ac si quid esset operæ pretiũ, significabat: sin aũt, indicando minimè molestus erat. Et hoc quidẽ nocturnũ iter in hũc modũ faciebãt. Quũ verò illuxisset, quosdã Caduſiorũ equites propterea, quòd ipsorũ pedites ultimi pergerent, apud eosdẽ reliquit, ne nudi

Cur Imperator nomina suorum tenere debeat, causſa prima.
Altera.
Tertia.
Quarta.
Cyri noctur no in itinere singularis industria

ne nudi ab equitibus irent: reliquos in anteriorẽ partẽ tendere iussit, quã versus & hostes erant: ut si quid vsquam ei se opponeret, cum instructo robore occurrens dimicaret: sin aliquid alicubi fugere cerneretur, vt quam expeditissimè persequeretur. Et erat apud ipsum semper constituti, si persequendum esset, qui persequi deberent, & quibus manendum apud ipsum foret. Nam vniuersum ordinem * solui numquam patiebatur. Hoc modo Cyrus exercitum ducebat. Neque tamen ipse vno tantùm loco se continebat, sed alias alibi obequitando milites inspiciebat, ac si cuius indigerent, id procurabat. Sic ergo Cyri agmen pergebat. Ceterùm vir quidam potens de Gadatæ copijs equestribus, quòd eum defecisse ab Assyrio videbat, arbitrabatur se, si quid illi accideret aduersi, omnes Gadatæ facultates ab Assyrio impetraturum. Itaque de suis hominem quemdam fidum ad Assyrium mittit, & eunti mandat, vt si in agro Gadatæ Assyriorum copias offenderet, diceret Assyrio, posse ipsum & Gadatam & qui cũ eo forent, capere, si quidem vellet insidias tendere. Præterea significare iubet, quantas copias Gadatas duceret, quodque Cyrus ei non adesset, indicata etiã via, quã esset accessurus. Etiam seruis suis imperat, quo plus ei fidei haberetur, vt castellum quod in agro Gadatæ posßidebat, Assyrio cum vniuersis in eo rebus traderet. Se quidẽ venturũ aiebat occiso Gadata, si posset: sin aũt, uelle se tamẽ deinceps apud Assyriũ esse. Is verò cui datũ hoc erat negotij, quũ equitãdo quàm fieri poterat celerrimè ad Assyriũ peruenisset, ac quarũ rerũ caussa veniret exposuisset: auditare Assyrius mox castellũ occupat, multosq; cũ equitatu & multis curribus in vicis frequẽtibus insidias locat. Gadatas quum propè ab his vicis abesset, exploratum quosdam præmittit. Assyrius animaduerso exploratores aduenire, currus quosdam loco cedentes duos tres ue cum paucis equitibus fugere iubet, quasi qui & territi & numero pauci essent. Quæ quum exploratores viderent, non ipsi solùm persequebantur, sed etiam Gadatæ signum dabant. Is deceptus totis viribus persequitur. Assyrij quum Gadatam capi iam posse putarent, statim ex insidijs surgunt. Hoc Gadatæ milites videntes, vt par erat, fugiunt: illi contrà, quemadmodum erat consentaneum, persequebantur. Quo tempore Gadatam is feriens, qui struxerat ipsi insidias, aberrabat ille quidem à vulnere letali: sed in humerum tamen ictu impacto vulnus homini infligebat. Ea re patrata discedit, vt persequentibus se coniungeret. Agnitus qui nam esset, alacriter unà cum Assyrijs equo directo, regem in persequendo iuuat. Atq; hoc iam illi scilicet, quibus erant equi tardissimi, ab ijs capiebantur qui uelocissimos habebant. Et Gadatæ equites quum admodum premerentur, quippe qui itinere exhausti essent,

*Si legas χυθῶσι, sententia est, In persequendo dispergi non patiebatur.

Quidam ex Gadatæ sub ditis herum prodere conatur.

Gadatas delatus in insidias, pæne opprimitur.

καὶ ἐλιπ ω, ὡς μηδ' οὗτοι φίλοι ἱππέων ὄντες. ὁ δ' ἄλλους ἐς τὸ πέδιον προελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅπ καὶ οἱ πολέμιοι οἱ ὧν πέδιον ἦσαν· ὅπως † ἔτι που ἀνάντιον αὐτῷ ὑπαντιάσ, ὑφ' αὑτῷ ἔχων οἱ τάξ πλὴν ὀλιγ μάχιμοι· εἶτε π που φοβοῖντο ὀφθέντ, ὅπως ὀλ ἑτοιμοτάτου διώκοι. ἦρχεν δὲ αὐτῶν αἰεὶ τεταγμένοι, εἰ δέοι διωγμοῦ* οὓς τε διώκ δέοι, καὶ οὓς πρ' ἕκαστ μᾶλλ. πᾶσιν δὲ πλὴ τάξιν † λυθλῶσι οὐδ' ἑπότε εἶα. Κῦρ μὲν δὴ ὅ τ των ἦγε τ στράτευμα· οὐ μέν τοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχῶρ, ἀλλ' ἄλλ τε ἀλλαχῆ πορευελαύνων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμελεῖτο εἴ του δέοιντο. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὕτως ἐπορεύοντο. ἐκ δὲ τῶν Γαδάτα ἱππικὸν τὴν † δυνατήν τις αἰθρῶν, ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπ' τοῦ ἀσυρίου, ὠόμοσεν, εἰ πι οὗτ πάλαι, αὐτὸς αὖ λαβὼν πᾶσ τῶν ἀσυρίου πάντα † τὰ Γαδάτα· οὕτω δὴ πέμπει τινὰ τὴν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν ἀσύριον, καὶ κελεύ τὸν ἰόντα, εἰ κ τα λαβοι ἤδη αὐ τὴ Γαδάτα χώρᾳ τὸ ἀσύριον στράτευμα, λέγειν τοῦ ἀσυρίου ὅπ, εἰ βέλτιό ὀ ἐσπρᾶσθαι, λάβοι αὖ τὸν Γαδάταν καὶ σὺν αὐτῷ. ἀπῄει δὲ ὠπετέλλ ὅσ τε εἶχε δύναμιν ὁ Γαδάτας, καὶ ὅπ Κῦρ οὐ σωπήσ αὐτῷ· καὶ πλὴ ὁδὸν ἣ μέλλ πορεύεσθαι ἐδήλωσε. πορευομένοις δὲ καὶ τοῖς αὐτοῦ οἰκέτας, ὡς πιθανώτατα μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχ ὃ ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχων αὐ τῇ Γαδάτα χώρᾳ, πᾶσ δυνῶναι τοῦ ἀσυρίῳ, καὶ τὰ ὠνητὰ † ἤξειν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφη, ἐ μὲν δύναιτο, ἀφικτέναι Γαδάταν, εἰ δὲ μή, ὡς σὺν τοῦ ἀσυρίῳ ὅλοιτ' ἂν ἐσόμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ ὠδὶ ταῦτα παθὼν ἐλαύνων ὡς δυνατὸν μᾶλ τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν ἀσύριον, καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἥκοι, ἀκούσας ἐνεῖν τό, τε χωρίον † δῆθεν καταλαμβανῇ, καὶ πολλῶν ἵππων ἐχῶν καὶ ἁρματα σὺν ὁρθοῖς καὶ κώμοις ἀθρόοις. ὁ δὲ Γαδάτας ὡς ἐγγὺς μᾶλ τούτ τὴν πρόφασιν ποιούμενος, πέμπει τινὰς † πρόδρομ σκεψομένους. ὁ δ' ἀσύριος ὡς ἔγνω πρόσω τοὺς † διῳδυνηκότας, φεύγ κελεύ ἁρματα ὑπαναστάντα δύο ἢ τρία καὶ † ἵππους ὀλίγους, ὡς δὴ φοβηθέντας © ὀλίγους ὄντας. οἱ δ' διῳδυνηκότες ὡς εἶδον ταῦτα, αὖθί τε ἐδίωκον, © ὃ Γαδάτᾳ κατέσκοπον. © ὡς ὑπαπαγέντες διώκ ἀνὰ κράτ. οἱ δ' ἀσύριοι, ὡς ἐδόκ ἁλῶσιμος εἶν ὁ Γαδάτας, ῥᾳδίως* αὖ ἵσαν ὅπ τ' αὐτόματ. ὡς οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες, ὥσπερ εἰκός, ἔφευγον· οἱ δ' αὖ, ὥσπερ εἰκός, ἐδίωκον. κἀν τούτῳ ὁ ὠπιθελλόων ᾧ Γαδάτᾳ παίει αὐτ, © κραιπάλ μὲν πλημμελήσ ἁμαρτών, τύπτει δὲ αὐτὸν εἰς τ ὦμον, καὶ πρώσ. ποιήσας δὲ † δόρ, ὑβρίσατ, ὡς σὺν τοῖς διώκουσι γένοιτο. ἐπεὶ δ' ἔγνω ὅτ ὃς ὢν, ὁμῶς † δὴ ὑπ' ἐκείνου ἀσυρίοις προθύμως ἐκτείνων τ ἵππον, ὑπ' τοῦ βασιλέως ἐδίωκον. αὐτὰ δὴ ἁλίσκεσθ μὲν δὴ ὁ λυόπ οἱ βραδυτάτ τ ἵππ ἐφεύγοντ ὑπὸ τ τὰ χίστ ἦσαν ὄμαλα πρὸ αὑτῶν πιέζοντες, ᾗ τὸ κατατρῦσθαι ὑπὸ τ προθυμίας, οἱ τοῦ Γαδάτα ἐπεὶ

ὑπὸ τ ἀσυρίου, καὶ

τὰ ὑπὸ τοῦ ἀσυρίου

τὰ ἀγαθά.

τῶν, ὑβρίσατο ὡς σὺν. γράφεται καὶ, τῶν σὺν τοῖς διώκουσιν ὑβρίσατο.

ἐπὶ δὲ ὁ ὠδὶ ταῦτα παθὼν ἐλαύνων ὡς δυνατὸν μᾶλ τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν ἀσύριον

ταχίσατο, ἀφικνεῖται πρὸς τὸν ἀσύριον.

ἵππους. καὶ λοιδορῶσι δὲ τὸν Κῦρον πρὸσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι. δυκεῖν δὲ χρὴ ἀσμένως καὶ ἡδέως, ὥσπερ εἰς λιμένα ἐκ χειμῶν, προσφορέας αὐτούς. ὁ δὲ Κῦρ ὡς μὲν πρῶτον ἐθαύμασεν, ὡς δ' ἔγνω δι' † πρᾶγμα, δῆ τε μὲν ταύτ αὐτοῖς ἐλλωνον, αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἦγεν ὡ τάξ πλὴ στραπαί· ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι δι' ὃν ἐτράπεσθαν εἰς φυγὴν, οὐ ταῦτα δὴ ὁ Κῦρ ἐμέλησε διώκειν τοὺς πρὸς ἕσπ τε παγμένους, αὐτὸς δὲ εἵπετο ἰὼν τοῖς ἄλλοις ὡς ᾤετο συμφορήσ. ὡ δὲ δὴ καὶ ἁρματα ἡλίσκετο, οἷα μὲν καὶ ἐκ πιπτόν τὴν τῶν ἰωνιόχων, τὴν μὲν οὐ τῇ αὐτοφῇ, τὴν δὲ καὶ ἄλλως· οἷα δὲ καὶ πολιτευομένα ὑπὸ τὴν ἱππέων ἡλίσκετο. καὶ ἀφικτείνοσιν ἄλλ τε πολλὸς καὶ τὸν παίσαντα τὸν Γαδάταν. τὴν μὲν τοι πεζῶν ἀσυρίων οἱ ἔτυχον τὸ Γαδάτα χωρίον πολιορκοῦν τοῦτ, οἱ μὲν ἐς τὸ τεῖχ κατέφυγον· δ' ἀπὸ Γαδάτα ἀφεσαν, οἱ δὲ, φθάσαντες ἐς πόλιν τινὰ τῶν ἀσυρίου μεγάλην, οἷα καὶ αὐτὸς ἐκεῖ τοῖς ἁρμασι καὶ τοῖς ἵπποις κατέφυγεν ὁ ἀσύριος. Κῦρ μὲν δὴ ἀμφὶ παξαμένου τοῦτα ἐπανεχώρει ἐς τὴν Γαδάτα χώραν· καὶ πορευόμενος ἐσ οἷς ἔδη ἀμφὶ τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθὺς ἐπεβούλ ὡς ἰδιοκτήματ τὸν Γαδάταν ὅπως ἔχοι ἐν τῷ τραύματ. παρευμένῳ δ' αὐτῷ κέαι ὁ Γαδάτας ἰδιδεδεμένον δι' τραῦμα ἀπιόντα. ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρ αὐτὸν ἤσθη τε καὶ εἶπεν· ἐγὼ πρὸς σὲ ἥκα ἰδιοκτήμων ὅπως ἔχεις· ἐγὼ δέ, εἶπεν ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεούς σε ἐπανασκευάσομεν. ἥκα δ' ἀφ' οὗ πάλαι σε ἐζήτουν, ἐπεὶ ἔγνων ὅτ ὃς οὔτ' οἶδ' ἐγὼ ὅ, τι νῦν μοι δέομεν, ὅτε μὲν ἀφ' ἑμοῦ γέ μοι ταῦτα πέπρᾶχεν, οὔτε μὲν δὴ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ (εἰς γε δ' ἴδιον) οὐδ' ὁπόθ', ἀλλ' ὅτι σὺν φίλους ἐδόξεν ποιεῖσθαι· οὕτως ἐμοὶ προθύμως ἐβοήθησας, ὡς νῦν σ' μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἰόμην, δ' δ' ὠδὶ ἐν σώσεσθαι. οὐ μὰ τοὺς θεούς, ὦ Κῦρε, εἰ ὧν οἷόν ἔφων ἄρχῃς, καὶ ἐπαιδοποιησάμην, οὐκ οἶδα εἰ ἐκτησάμην παῖδά ποτ' ἂν τοιοῦτος πολὺ εὐεί. ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας, καὶ ἐκ τοὺς νῦν ἀσυρίους βασιλέα, πολὺ πλείω ἤδη τοὺς αὐτοῦ πατρῷα κτωμένους· ἢ σὲ νῦν δύναται ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρ πρὸς ταῦτα εἶπεν· ὦδε ὦ Γαδάτα, ἦ πολὺ μείζονα πεῖς θαῦμα, ἐμὲ νῦν θαυμάζῃς. καὶ τί δή τοτ' ἐστίν; ἔφη ὁ Γαδάτας. ὅτι τοῦτοί μὲν πρόσθεν, ἔφη, ἐσπούδαζον πολὺ σοῦ, τοῦτοι δὲ μᾶλλον, τοῦτοι δὲ ὑρκανίων· πάντ δὲ οἱ πρόσθ ἁρμενίων καὶ σακῶν καὶ καππαδοκίων. καὶ ὁ Γαδάτας ἐπιβλέψ, ἀλλ' ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πολλὰ ἀγαθὰ δίδοιεν οἱ θεοί, καὶ πλεῖστα Ζεὺς αἰτίῳ τῷ καὶ τούτους τοιούτους εἶναι. γκαὶ * ὅπως μέν τοι οὓς ἐπαινεῖς τούτους, ὦ Κῦρε, ξ† ξενίζωμεν καλῶς, δέχε τὰ ξενία οἷα ἐγὼ δύναμαι. ἅμα δὲ πρόσῃγε πάμπολλα, ὥστε καὶ θύειν τὸν βασιλέα, καὶ ξενίζεσθαι πᾶσ δ' στράτευμα ἀξίως τῆν καλῆς ταπομπίων. ὁ δὲ

ἔστι πρᾶγμα, ὅτε πάντ' ἐναντίοι ἦλαυνον, ἐναντί ἦ

ξενίσωμεν· καὶ ἄλλως, ἀλίγου δεῖν ἐξενία. γράφεται καὶ, ξενίσωμεν, καὶ ἄλλως. γράφεται καὶ, ξενίσωμεν

esſent, Cyrum cum exercitu aduenientem vident. Et verò existimandum est eos tamquam in portũ ex tempestate libenter ac iucundè appulisse. Cyro primùm res admirationi esse, verùm vbi quid ageretur animaduertit: quàm quidem diu illi aduersi ad se equitabant, & ipse copias instructas in eos ducebat. Quum autem hostes ipsa re comperta fugæ se darent, ibi tum Cyrus eos, quibus hoc negotij dederat, persequi iußit, & ipse cum ceteris subsequebatur, prout conducere putabat. Itaque tum & currus quidam capti sunt, de quorum nonnullis aurigæ delabebantur, partim in conuersione, partim etiam aliter, nonnulli ab equitibus intercepti capiebantur. Interficiunt etiam quum alios multos, tum illum ipsum qui Gadatam vulnerarat. Pedites autem Assyrij, qui Gadatæ munitionem oppugnabant, partim in castellum se fuga recipiunt, quod ab Gadata defecerat, partim ante hostes in magnã quamdam Assyrij vrbem se recipiunt, in quam & ipse cũ curribus & equis aufugerat. His rebus confectis Cyrus in Gadatæ agrum se recipit, datisq; mandatis ad eos, quorũ intererat, vt mancipiorum curam gererent, rectà pergebat vt Gadatam viseret, quo pacto ex vulnere haberet. Illi pergenti Gadatas obligato iam vulnere occurrit. Quem Cyrus ut uidit, recreatus ait: Ad te ibã, visurus qui valeres. Ego verò, inquit Gadatas, ità me Dij ament, ibam te spectaturus iterum, qualis nã sis ad spectu, tali vir animo, qui quidem quum nesciam qua nunc in re mei indigeas, nec facturũ hæc te receperis, nec adfectus vllo à me uel tantillo sis beneficio priuatim, sed dumtaxat quòd visus sum aliquid amicis vtilitatis adferre, vsq; adeò alacriter opem tulisti, ut iam me quod attinet perierim: quod te, seruatus sim. Deos testor, mi Cyre, etiamsi talis forem, qualis natus sum imitio, liberosq; procreassem, haud scio an filiũ nactus fuissem, qui talẽ se erga me gessisset. Nam & filios quosdam alios noui, & hunc ipsum Assyriorũ regẽ, multo plus patri suo molestiæ creasse, quàm tibi iam creare posßit. Ad quæ Cyrus respondit: Mi Gadata, multo maiori certè miraculo prætermisso, iã me admiraris. Et quod' nam illud est? ait Gadatas. Quòd, inquit, tot Persæ tua caussa festinarunt, tot Medi, tot Hyrcanij, atq; adeò quotquot adsunt Armenij, Sacæ, Caduſij. Et Gadatas precatus: Verùm his, ait, ô Iupiter, multa bona Dij largiantur, & illi plurima, qui auctor est, ut & hi tales sint. Vt autem eos, quos tu prædicas Cyre, egregiè donis hospitalibus ornemus: accipe hæc munera, quæ quidem dari à me possunt. Simulque permulta adduxit, ut & sacram rem facere (qui uellet) posset, & uniuersus exercitus hospitalia dona acciperet ex eorum dignitate, quæ erant præclarè gesta, præclareque succesſerant. Ceterùm

Gadatæ prædator interficitur.

Gadatas Cyro gratias agit.

Cadusius ex currés temerè, occiditur.

Ceterùm Cadusius dominis extremi custos, quia persequendi non fuerat particeps, ac vellet etiã ipse facinus illustre quoddã edere: neq3 cõmunicata re cũ Cyro, neq3 ad eum delata, regionem sitam Babylonem versus excurrendo peruagabatur. Dispersis verò ipsius equitibus rex Assyrius ab urbe sua, quò confugerat, superueniens: cum instructis egregiè copijs occurrit. Quumq3 solos esse hos Cadusios percepisset, impetum in eos facit, & tũ Cadusiorum principem interficit, tum multos alios. Quin & multos Cadusiorũ equos capit, quamq3 fortè prædã illi tũ agebãt, aufert. Atq3 hoc modo Assyrius Cadusios eò usq3 perse quutus, quò tutũ esse putabat, reuertit. Cadusij verò primi ad castra circa crepusculũ salui peruenerũt. Et Cyrus ubi rem sic, uti gesta fuerat, cognouit: & occurrebat Cadusijs, & quæ uulnerati uidebat, recepti ad sese Gadatæ mittebat ut curaretur. Ceteros in eadem tabernacula distribuebat, studioseq3 curabat, ut à necessarijs reb. essent instructi, adsumtis in partem

Cyri erga Cadusios cõmiseratio.

curationis huius nõnullis de Persarũ homotimis. (nã
" *in huiusmodi reb. uiri boni libenter operas suas cõiungunt.) Adeò uerò declarabat accidisse hoc sibi permoleste, ut quũ iam cœnarent reliqui, nimirum opportuno cœnæ tempore, Cyrus cum ministris ac medicis neminẽ sua quidem sponte neglectum relinqueret: sed uel ipsemet inspectoris munere fungeretur, uel si minus hoc ipsus efficeret, palàm mitteret qui curam eorum gererent. Ac tũ quidẽ ita se quieti dederunt. Quã primum autem illuxisset, per præcones*

Cyrus agricolis parcendum censet.

significari iubebat, ut reliquorum quidem magistratus, Caduſij uerò uniuersi conuenirent, & huiusmodi quædam in medium adferebat. Humanitus quiddam uobis accidit, socij. Nam eos, qui homines sint,
" *errare: dignum admiratione uideri, mea quidem sen*
" *tentia, non debet. Meritò aũt ex re, quæ accidit, boni alicuius ad nos fructus redit: nimirũ ut discamus imbecilliores copias, quàm hostium copiæ sint, ab exercitu toto numquã auellendas esse. Neq3 hoc à me profertur, ait, quòd nõ oporteat aliquẽ etiã minori cum agmine pergere quò fuerit opus, quàm illud fuerit, cũ quo Caduſius modò exijt. Verũ si quis re cum illo cõmunicata pergat, qui satis habeat ad ferendã opẽ virium, fieri quidẽ potest, ut decipiatur, sed tamẽ & illud potest fieri, ut is qui subsistit, deceptos hostes auertat ab ijs, qui sunt egressi. Quin & alia negotia quis hosti facessere potest, eoq3 modo amicos in tuto collocare. Quare fiet, ut qui seorsum fuerit, minimè absit, sed ab copijs reliquis dependeat. Qui verò discedit, neq3 cõmunicat prius ubi sit: illi nihil admodum diuersi accidit ab eo, qui solus expeditionẽ suscipit. Verumenimuerò pro hoc facinore, uolẽte Deo, nõ lõgo tamdẽ ex interuallo hostes ulciscemur: sed quamprimũ pransi fueritis, eò uos equidẽ ducã, ubi res est gesta, quo partim mortuos sepeliamus, partim hostib. Deo uolẽte ostẽdamus, heic alios ipsis lõgè præstare, ubi se illi superiores euasisse existimãt. Deniq3 ut ne locũ quidẽ lubenter intueãtur, quo socios nostros interemerint.*

Cyrus Cadusios cõsolatur.

merint. Sin aduersum nos nõ prodierint, exuramus eorum uicos, agrumq3 populemur, ut ne læticiam de conspectu eorum, quæ in nos patrarunt, capiant: sed intuendo mala propria dolorem acerbũ sentiant. Ceteri ergo, ait, pransum ite: uos Caduſij primùm more uestro aliquem deligite, qui cum imperio uobis præsit, ac cum Dijs & nobis curam uestri gerat, si quæ re uobis opus fuerit. Hunc ubi delegeritis, & pransi etiam fueritis, lectum ad me mittite. Atq3 hæc
illi faciebant. *Cyrus autem eductis copijs, et eo quem Caduſij legerant, in ordinem collocato, iussit ut propter sese ordinem duceret, quo Caduſijs, inquit, animum addamus, si quidẽ poterimus. Hoc modo profecti quum ad locum peruenissent, & Caduſios sepeliebant, & agrum populabantur. Quod ubi factum, commeatu de hostili solo comparato rursum in agrũ Gadatæ discedebant. Quum autem ad animum Cyro accidisset, fore ut qui ad se defecerant, quòd Babyloni essent finitimi, miserè adfligerentur, nisi præsens ipse semper adesset: non solum eos, quotquot ex hostibus dimittebat, Assyrio dicere iussit, sed misso etiam fetiale denuntiauit, se paratum esse agricultoribus parcere, nullaque hos iniuria adficere, si & ipse uellet eorum operarijs, ad se qui defecerant, agrorum colendorum facultatem permittere. Et verò tu quidem, inquit, etiamsi prohibere posſis, non nisi paucos prohibebis: (est enim eorum, qui ad me defecerunt, exiguus ager.) ego verò permitterem amplam tibi ditionem cultam esse. Quòd messem attinet, si quidem bellum durabit, is hanc, mea sententia, colliget, qui rerum potietur: sin pax constituetur, te colleturum planum est. Quòd si quis uel meorum aduersus te arma sumserit, uel tuorum aduersus me: in hos, inquit, pro uirili utrque animaduertemus. Hæc fetiali quũ mandasset, eũ ablegabat. Quibus auditis Assyrij, præstabãt omnia, regiq3 persuadebant, ut hæc admitteret, ac quãminimũ belli reliquũ faceret. Assyrius verò siue à suæ nationis hominib. persuasus, siue quòd idẽ & ipse uellet, hæc cõprobauit. Itaq3 fœdera sunt inita, terrã colentibus pacẽ fore, armatis bellũ. Hæc igitur de agricolis Cyrus perfecit. Porrò iumentis ut pascua istic adsignarentur, ubi rerum ipsi potirentur, si ita uideretur, amicis imperabat. Ab hostibus undecumque poterant, abigebant prædam: ut expeditio socijs iucundior esset. Nam tametsi nullus commeatus adquireretur, tamen eadem pericula proposita erant: uerùm leuiorem efficere militiam uidebatur, quòd ex hostili solo alerentur. Quum autem Cyrus se iam ad discessum pararet, Gadatas aderat, & quum alia dona multa uariaque ferebat, agebat, quippe cui esset ampla domus: tũ permultos equos suis equitibus ademtos, quibus propter insidias fidẽ nõ habebat. Ubi propius accessisset, hoc modo loquutus est: Hæc ego*

iam tibi, mi Cyre, adduco in hoc sanè tempore, quibus velim fruare, si quidem aliquo tibi sit opus. Ceterùm existimato etiam alia, quæ mea sunt, esse tua. Nam nemo est, nec vmquam erit, cui ex me nato domum meam sim relicturus: sed necesse est inquit, me moriente mecum & totam gentẽ & nomen meũ extingui. Atq; hæc, mi Cyre, (Deos testor, qui & vident & audiunt omnia) neq; iniustæ neq; turpis rei quidquã vel dicenti vel designãti mihi accidere. Simulq; hæc dicens fortunã suã deflebat, neq; loqui plura poterat. Quibus auditis Cyrus, commiseratus hominis calamitatem, dixit: Equidẽ equos accipio. Nam vtilitatem adferam tibi, dum eos largiar hominibus maiori te beneuolentia complectentibus, quàm quorum modò erant, vti quidem apparet: & Persicum equitatum (cuius iamdudum cupiditate sum incensus) celeriter explebo ad decem equitum millia. Reliquas pecunias tecum auectas seruato, donec me videris tantum habere, vt remunerando te nõ sim inferior. Quòd si ita abeas, vt plura mihi des, quàm à me acceperis: nescio, ita me Dij ament, quo pacto possim nõ adfici dolore. Ad ea Gadatas: Equidem hæc tibi credo, ait: nam ingenium tuũ video. Verùm consideres, an ne satis ad hæc seruanda idoneus sim. Nam quamdiu inter nos & Assyrium amicitia constabat, paterna ditio pulcerrima videbatur esse: Quippe quum ab vrbe maxima Babylone propè absit, quicumq; fructus ex urbe ampla capi posset, eum nos capiebamus: quidquid aũt molestum esse poterat, ab eo nos domũ profecti longè aberamus. Nũc quũ hostes simus, planũ est ubi tu discesseris, fore ut et mihi & toti meæ familiæ insidiæ struantur, adeoq; mea sentẽtia, mæsti viuemus, omnino vicini hostib. quos etiã potentiores, quàm nos simus, videbimus. Fortasse quis dixerit: Et cur hæc non cogitabas prius, quàm deficeres? Quia, mi Cyre, animus meus propter illatã iniuriam, & propter iram, non quod tutissimũ factu foret, considerabat: sed hoc semper concipiebat: Ecquando licebit vlcisci hunc & Dijs & hominibus inuisum, qui odit perpetuò, non si quis ipsum adficiat iniuria: sed si quem se meliorem suspicetur? Enimuerò, mea sentẽtia, quũ malus ipse sit, omnes etiã se peiores socios habebit. Quòd si quis ipso videbitur melior, confide mi Cyre, nequaquam tibi aduersus virum fortem dimicandum esse, sed ipse molitionibus struendis sufficiet, vt præstantiorẽ se perimat. Mẽ qui dẽ infestãdo vel cũ malis hisce, facilè mea sentẽtia superior erit. Hæc audienti Cyro, visus est digna consideratione dicere. Itaq; statim: Quid ais, inquit, mi Gadata, non ne castella præsidijs munijsti, quibus esse tutus possis, quum ea fueris ingressus? ipse verò non ne nobiscum es in expeditione, vt si Dij nobiscum perinde ac nunc fuerint, hic te metuat non tu ipsum? Quin mecum perge, & quidquid tuorum aspectu tibi iucundum est, vel cuius consuetudine delectaris, id tecum habeto. Nimirum & tu mihi,

Cyrus equitatum Persicum mirificè auget.

ἐμοί, ὡς γε μοι δοκῶ, πάνυ χρήσιμος εἶναι, ἐγὼ τέ σοι ὡς ἐὰν δυνώμαι πειράσομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας αὐέπνευσέ τε καὶ εἶπεν· Ἆρ' οἶσθ', ἔφη, δυναίμην αὖ συσκευασάμενος φυλάξαι, πρίν σε ἰδεῖν; βούλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἐμαυτοῦ. ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φυλάξεις μέν σοι. ἐγὼ γὰρ ὑπομενῶ ἕως ἂν κομιδῇ σὺ φῇς ἔχειν. οὕτω δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθών, ἐφύλαξε μὲν τὰ τείχη τοῖς Κύρου ἀφιγμένοις, σωσκευάσατο δὲ πάντα ὅπως ὡς μέγας καλῶς οἰκήσει. ἦγε δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ τήν τε πεσῶν οἷς ἥδετο καὶ ὧν ἠπίστει πολλούς, ἀναγκάσας οὐ μὲν γαῦτήν* καὶ γυναῖκας ἄγειν, οὓς δὲ † καὶ ἀδελφάς; ὡς δεδεμένους τούτοις κατέχοι αὐτός. καὶ ἦν μὲν Γαδάτας ὁ Κῦρον ὡς τοῖς πρὸ αὐτοῦ ἔχων ἥδη, καὶ ὁδῶν φράσαι καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς ἀεὶ οἱ τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατεύοιτο. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι καθήρα πὼς τὴν Βαβυλωνίων πόλιν, καὶ ἐδόξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς ἱκανῶς πρὸς αὐτὸν τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γαδάταν, ἠρώτα εἰ ἄλλη ὁδός εἴη, ὅστις μὴ παρὰ τὸ τεῖχος ἴοι· ἐπίστασθαι γὰρ ὅτι ἐνθένδε μὲν ἀσφαλῶς ἐλάσει, ἐκεῖθεν δὲ οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν διαμάχοιτο μὴ οὐ πολλοὺς ἀπόλλυσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἔφη· Ἀλλὰ καὶ ἄλλη ὁδός ἐστιν, ὥστε μὴ παρὰ τὸ τεῖχος ἰέναι· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐγώ, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, καὶ βουλοίμην ἂν σε καὶ ἐγγὺς τῆς ἀρχῆς ἐλθεῖν καὶ μεγάλου· ἐπεὶ δ' ὅτε ἐλαττον εἶχεν, προσῄεσάν τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος, καὶ † ἐπειρῶντο ὑμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας· νῦν δὲ καὶ ἐπεσκευασμένοι τε ἐσίν, ὥσπερ † πρὸς σὲ εἶπον, ὅτι παρασκευάσοιντο ὡς μαχούμενοι, οἶδα ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν σὴν δύναμιν, πάλιν † ἀπεσκευάσατο τὰ αὑτῶν φανεῖται. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε· δοκεῖς μοι, ὦ Γωβρύα, θαυμαζειν ὅτι σὺ μὲν χρόνῳ πολὺ μείονα ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήγαγον· νῦν δὲ πολὺ πλείω δύναμιν ἔχων οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη ἄγειν. ἀλλὰ χρὴ μὴ θαυμαζ' ἔφη. οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ δεῖ προσάγειν τε καὶ πρᾶγμα. προσάγειν μὲν γὰρ ἅπασιν, οὕτω τεταγμένοις ὡς ἂν ὁρῶντα † ὡς ἂν ὁρῶνται ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι· ἀπάγειν δὲ μή τοι οἱ σώφρονες ἢ ἂν ἀσφαλέστατα, οὐχ ἧ ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. παρεῖναι δὲ ἀνάγκη δεῖ ἐν τεταμμέναις μὲν ταῖς ἁμάξαις, ἀνεφγμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ὡς πολύ. ταῦτα δὲ δεῖ πάντα προκεκαλύφθαι τοῖς ὁπλοφόροις, ὡς μηδαμῆ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὄψεσθαι τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι. ἀναγκαῖον οὖν οὕτω πορευομένων, ὡς λεπτόν καὶ ἀσθενὲς δι' μάχιμόν τε τάχθαι. εἰ οὖν βούλοιντο ἐκ τῶν τείχους ἀθρόοι πᾶν προσπεσεῖν, ὅπη προσμίξαιεν, πολλῷ ἂν ἐῤῥωμενέστερον συμμιγνύοιεν τὴν πρόσοδον. καὶ τοῖς μὲν ὡς μακρὸν πορευομένοις μακραὶ καὶ αἱ ὠθισμοί θαι, τοῖς δ' ἐκ τῶν τείχους βραχὺ πρὸς † σὸν ἐγγὺς καὶ προσομαλεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. ὥστε δὲ μὴ μέσον ἀπέχοντας παείωμεν ἢ ἐφ' ὅσον γίγνωνται ἡμᾶς*, καὶ νῦν ἐκ τεταμένοι πορευόμεθα, δι' μὲν

ἀδελφὰς,

ἐβάτο

προσῆσαν

ἀπερασπίστατα τὰ ἑαυτῶν

ὡς ἂν ἄριστοι ἔεν μάχεσθαι καὶ ἀπάγοιεν ᾗ σῳφ.

ἐγγὺς

mihi, vt arbitror, admodum vsui fueris; & esse tibi ego conabor, vt potero. Quæ Gadatas quum audisset, respirauit ac dixit: Num possim priùs res meas colligere, quàm tu exeas? Nam & matrem mecum abducere volo. Possis, inquit, omnino. Etenim subsistam, donec tibi commodum esse dixeris. Itaq; Gadatas discedens, castellis quæ communierat, vna cũ Cyro præsidia imposuit, & omnia cum quibus ampla domus habitari commodè potest; collegit. Præterea suorum quosdam secum abducebat, partim fidos, quibus delectabatur, partim quibus diffidebat, quorum alios cogebat secum vxores ducere, alios sorores, vt per has eos constrictos teneret. Cyrus quum Gadatam secum haberet abibat, qui & viarum indicator esset, & aquarum, & pabuli, & frumenti, quo castra semper vberrimis in locis haberet. Quum verò pergens in itinere Babyloniorum vrbẽ adspiceret, atq; ei via, qua incedebat, ducere propter ipsum murum, videretur: arcessito Gobria Gadatáq;, alia ne via esset, percũctabatur: vt ne admodum muro vicini proficiscerẽtur. Et Gobryas: Sunt, inquit, mi here, permultæ quidem viæ: sed existimabam equidem te quamproximè iam ad vrbem accedere velle, quo ipsis commonstrares exercitum tibi nunc & amplũ esse, & præclarum. Nam quum etiam minor esset, ad murum ipsum accessisti, & nos illi haud multos numero spectabant. Nunc tametsi paratus sit Assyrius, quemadmodum aiebat instrui se ad pugnã: scio fore, vt si copias tuas videat, sua ipsi imparata uideantur. Ad hæc Cyrus ait: Videris mihi, mi Gobrya mirari, quòd id temporis, quo multo cũ minori exercitu veni, ad ipsum vsque murum duxerim: nunc maioribus copijs instructus ducere sub mœnia nolim. Verùm id tibi mirum ne sit, ait. Non enim idem est adducere, & præterducere. Omnes enim sic instructi adducunt, vti se quamoptimè pugnaturos arbitrantur, nihilominus prudentes non quà expeditissimè, sed quà tutissimè abscedere possint, abducunt. Transire autem curribus quidem explicatis necesse est, sed occultatis admodum reliquis impedimentorum baiulis. Atque hæc omnia tecta esse ab armatis militibus, neque vsquam impedimenta ab armis nuda hostibus apparere. Quamobrem necessarium est, si ita proficiscamur, pugnæ committendæ aptos iuxta debiles & imbecillos disponi. Itaque si velint ex vrbe frequentes alicubi in nos impetum facere, vbicumque tamdem manus nobiscum conserent, multo validius hoc facturi sunt, quàm nos transeuntes. Præterea in longum incedentibus, etiã subsidia ferri non nisi longo ex interuallo possunt: at ij qui stãt in muris, breui spatio ad illos qui propè absunt, & accurrere possunt, & vicissim abscedere. Quòd si non minori ex interuallo præteribimus, quàm ex quo nos visuri sunt, & explicati nũc pergi-

Cyrus Babylonem adit iterum.

Cur Cyrus ad mœnia propius iam nollet accedere.

mus: multitudinē quidem nostrā videbunt, sed propter armatos intertextos tota turba formidabilis apparet. Quòd si nobis hoc pacto incedētibus tacitè nos inuadent: quia multo eos antè prospicimus, imparati minimè deprehendemur. Quin potius nos ne quidem agoredientur, quum ipsis procul à muro erit recedendum, nisi se cū uniuersis copijs suis toto exercitu nostro fore superiores, susp̃icati fuerint. Nam plena metus res est absceßio. Quæ quum dixisset, visus est ijs qui aderant rectè dicere, & Gobryas ita vti iusserat, ducebat. Quumq; præteriret vrbem exercitus, ita abscedebatur, vt semper Cyrus postremum agmen validius redderet. Hoc modo pergens, diebus insequentibus ad Assyriorum Medorumq; confinia peruenit, vnde initium expeditionis fecerat. Ibi quū essent Assyriorum castella tria, vnum quod erat infirmißimum vi adortus cepit: reliqua Cyro metum incutiente, ac suadente Gadata perfectū est vt prælo sidiarij traderent. Quibus rebus confectis, ad Cyaxarem mittit, atq; vti ad exercitum adsit iubet, quo et de castellis captis quid agendum foret, deliberarent: & spectato exercitu de ceteris etiam rebus consuleret, quid nam porrò agendum arbitraretur. Quòd si iussisset, ait, dicito me ad ipsum venturum, & istic locaturum castra. Itaq; nuntius, hæc qui exponeret, abibat. Cyrus interea Gadatæ mandat, vt tabernaculum Assyrij, quod Cyaxari Medi selegerant cum apparatu reliquo, quem habebat, adornaret elegantißimè: tum vtramq; mulierem in conclaue tabernaculi mulieribus destinatum deduceret, & cum his etiam cantrices, quæ Cyaxari selectæ erant. Hæc illi agebant. Ceterùm qui missus erat ad Cyaxarem, quū mandata exposuisset audiente Cyaxare: visum est huic potius istic in confinijs exercitui manendū esse. Nam & Persæ, quos Cyrus arceßiuerat, aderant: qui quidem erant numero ad quadragies mille sagittarij ac cetrati. Quamobrem quum videret hos etiam magnum Medorum agro detrimentum adferre, putabat his quoq; liberari sese iucundū fore, nedū vt aliā quoq; turbam reciperet. Quumq; is qui è Persia copias hasce ducebat, Cyaxarem interrogaret, quēadmodum Cyrus in epistola perscripserat, an'ne opus ipsi hoc exercitu foret, atq; is opus esse sibi negaret: eodem die ad Cyrum pergebat exercitum ductitans, quem adesse audierat. Cyaxares postridie cum ijs, qui secum manserant, equitibus Medis, iter est ingressus: quem vbi Cyrus aduenire sensisset, adsumtis & Persicis equitibus, qui iam multi erant, & Medis omnibus, & Armenijs, & Hyrcanijs, & qui reliquorum sociorum equis & armis instructißimi erant, occurrit, & copias ei ostendit. Cyaxares vbi Cyrum multos & præclaros homines sequi vidit, se verò paruam & non magni æstimandam famulorum manum: id sibi dehonestamen-

Cyaxaré Cyrus ad exercitum arcessit.

δι μὲν πολὺ κατόφονται ἡμῶν, τοσοῦτο δὲ τὴν πυρφορικὴν ὅπλων πᾶς ὄχλος φαίνεται. †ὡς δ' ἀρα καὶ οὕτως ἰόντων ἐπεξίωσι σιωπῇ, ἐπὶ πολὺ προορῶντος αὐτοῦ οὐκ ἂν ἀπροάσκοιμι λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, οὐδ' ὑπομενοῦσιν ὁπόταν πόρρω δέοι ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπεῖναι, ὡς μὴ τοῦ ὅλου στρατεύματος ἐγγὺς ἦναι. φοβερὸν γὰρ ἡ ἀφροσύνη. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς πρᾶσι λέγειν, καὶ ὁ Γωβρύας ὥσπερ ἐκέλευσεν ἡγεῖτο. πλαγιοφυλάττων δὲ τὴν πόλιν τὸ στράτευμα, ἀεὶ δ' ἐπολιπόμενον ἰσχυρότερον ποιούμενος ἀπεχώρει. ἐπεὶ δὲ πορθούμενος οὕτως οἱ τῶν γιγνομένων ἡμέραις ἀφικνεῖτο πρὸς τὰ μέσα τῆς † ἀσυρίων καὶ μήδων, ὅθεν περ ὡρμᾶτο, σύριφ αὖ ταῦτα δὴ τεῖα ὄντα τῆς † ἀσυρίων φρουρᾶς, σύριον ὧν μὲν αὐτὴν δ' ἀναστάσαν † προσβαλὼν βίᾳ βία περσ. ἑλαβε, τὴν δὲ δύο φρουρείων φοβῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἔπεισε παραδοῦναι σφᾶς φυλάττοντας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπράξατο, πέμπει πρὸς Κυαξάρην, καὶ ἐπέστελλεν ἥκειν αὐτὸν ὡς τὸ στράτευμα, ὅπως πρός τε τὴν φρουρείων ὧν ἐλήφει βουλεύσαιντο ὅ, τι χρήσαιντο, καὶ ὅπως ἅπαν σύμπαν δ' στρατεύμα, καὶ πρὸς τὴν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο ὅ, τι αὖ δοκοίη ἐν τούτου πράττειν. ὡς δὲ κελεύων, ἐπισ', ἔφη, ὅπ ἐγὼ αὖ ὡς ἐκεῖνος ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν δὴ ἄγγελος ὥχετο ταῦτ' ἀπαγγελῶν. ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσεν οἱ τούτῳ ἰόντα Γαδάταν τὸν τῶν ἀσυρίων σκηνὸν, ὡς Κυαξάρῃ οἱ μᾶλλον ἥδοιτο, πρὸ τῶν ἄλλων κατασκευάζειν ὡς κάλλιστα τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ ὡς εἶχε, καὶ τὸ γυναῖκα εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῶν σκηνῶν, καὶ σὺν αὐτοῖς τὰς μουσουργοὺς αἵπερ ἦσαν ἡρημέναι ἦσαν Κυαξάρῃ. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπράττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἀντεταλμένα, ἀκούσας ὁ Κυαξάρης αὐτῷ, ἔγνω βέλτιον εἶναι δι' στράτευμα μήφι σὺν τοῖς μαθοῦσιν. καὶ γὰρ οἱ πρόσω οὖς μετιστέμενο ἐπαρθῆ τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. ὁρῶν οὖν καὶ τούτους πολλὰ σινομένους τὴν μηδικὴν, τούτῳ αὖ ἐδόκει ἥδιον ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον ἢ ὄλλοις ἄλλοις ἐπιτελῶ, ἐπιτελῶ δέοιτο τοῦ στρατεύματος, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐτημερόν, ἐπεὶ ἥκουσε πρόντα Κῦρον, ὥχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στράτευμα. ὁ δὲ Κυαξάρης τῇ ὑποδρομίᾳ ἐπορεύετο ζεὺς τοῖς πρεμέναισι μήδων ἵπποῦσιν· ὡς δ' ἤσθετο ὁ Κῦρος πρεσβύτα αὐτὸν, λαεῶν † τοὺς πόρρως ἱππέας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, τόξ τε τ' πλ. καὶ τοὺς μήδους πάντας καὶ τοὺς ἀρμενίους, ζεὺς ὑρκανίους, καὶ τὴν ἄλλων συμμαχῶν τοὺς † οὐπ- σὺν πεντάκις ποτάτους τε καὶ βοσκοποτάτους, ἁπλῶτα· καὶ ἁπλῶτα, ὅσα ὡδὶ δὴ κνισὶ ζεὺ Κυαξάρῃ τὴν ὁπλομαν. ὁ δὲ Κυαξάρης, ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν ζεὺ Κύρῳ πολλούς τε καὶ καλοὺς κἀγαθοὺς σπουδομένους, ζεὺς ἑαυτῷ δὲ ὀλίγους τε καὶ ὀλίγον ἀξίαν θεραπείαν, ἄπα- δακνὸν μόν τ

stamento esse putabat, adeoque dolorem ex eo perce- Cyaxaris inuidentia.
pit. Quumque Cyrus de equo iam descendisset, ac de more osculaturus ipsum accederet: descendit ille quidem de equo, sed auertit sese: nec osculatus est eum, sed palàm lacrymabatur. Tum verò Cyrus alios quidem omnes secedere iußit, ac quiescere: ipse dextra Cyaxaris prehensa, de via eum abducit sub palmas quasdam, & aulœa Medica substerni iubet, in quæ quum eum collocasset, & adsedisset ipse, sic hominem interrogat: Dic mihi per Deos, mi auuncule, quamobrem irascéris mihi? quid rei molestæ vides, quod vsque adeò fers graviter? Heic Cyaxares huiusmodi quædam respondit: Quia quum, Cyre, existimer inde vsque ab omni hominum memoria tum maioribus iam olim regibus, tum patre rege natus esse, atque etiam ipse rex habear, me quidem adeò abiectè indignéq; equitantem video, te verò famulicio meo & copijs ceteris magnum & magnificum adesse. Atque hæc mea sententia vel ab hostibus graue est, sed multo, prò Iupiter, grauius ab illis, à quibus minimè decebat. Equidem arbitror esse iucundius decies in terram mergi, quàm abiectū adeò adspici, ac meis neglectui me risuique esse cernere. Non enim nescius sum, non solùm te maiorem me esse: sed etiam mei serui maioribus cum copijs quàm meæ sint, occurrunt mihi, itaque parati sunt, vt facilius me lædere possint, quàm à me lædi. Quæ dicēs, multo etiā magis à lacrymis vincebatur: adeoq; Cyrum ipsum permouebat, vt lacrymis oculi ipsius implerentur. Qui vbi paullum se cohibuisset, hunc in modum ait: Tu verò, mi Cyaxares, nec verè dicis, Cyri excunec rectè iudicas, si Medos existimas propterea, quòd adfuerint mihi, sic instructos esse, vt ad te lædendū satis virium habeant. Enimuerò excandescere te ac in metu esse, non miror: vtrum autem iure an iniuria ipsis succenseas, equidem obmittam: (nam scio grauiter laturum te, si me agere causſam horum audias.) sedenim hominem, qui cum imperio sit, subditis omnibus succensere, magnū equidem esse delictū arbitror. Est enim necesse, multos fieri inimicos, « quum quis terrorem multis incutit: & omnibus « ineundæ concordiæ occasiones suggeri, quum quis « omnibus est infestus. His de causßis me scire debes hos ad te sine me non remisisse, quòd omnibus ipsis metuerem: ne quid ob iracundiam tuam accideret, quod nobis vniuersis dolorem adferret. Itaque Deūm ope nullum hæc tibi me præsente periculum creabunt. Quòd verò existimas iniuria te- Cyrus Cyadfectum à me esse: graviter admodum fero, si xarem refutat.
dum in eo laboro, ut pro uirili in amicos plurima beneficia conferam, contrarium huic facere uidear. Verumenimuerò ne nosmet, ait, adeò temerè insimulemus: sed, si fieri potest, planissimè

ἀπαυτῶν μοι, ἀπαυτῶν ἐλαβεν. ἐπεὶ δὲ κατέβαινε ὁ Κῦρος ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπὸ τοῦ ἵππου προσῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμους, ὁ Κυαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δὲ· καὶ ἐφίλησε μὲν οὔ, δακρύων δὲ φανερὸς ἦν. ἐπὶ τούτου δὲ ὁ Κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας † ἀπεκάλουσεν ἀναπαύσασθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυαξάρους, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ὅσον ἔξω τοῦ φοινικῶνος ἦναι, τήν τε μηδικὴν πᾶσαν τοῦ ἄλλου ἐκέλευσεν αὐτῷ, καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμενος † ἤρξε τοιάδε· ὦ ἔπαγε ὦ ἄνδρες, ἐπί μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ θεῖε, τί μοι ὀργὴν ἔχεις; καὶ τί χαλεπὸν ὁρᾷς οὕτω χαλεπῶς φέρεις; οὐ γὰρ δὴ ὁ Κυαξάρης † ἀπεκείνατο τοιάδε· ὅτι, ἔφη, ὦ Κῦρε, δοκῶν γε δή, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τὴν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως τετυχηκώς, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμαυτὸν μὲν ὁρῶ οὕτω ταπεινῶς ὑπ' ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ μεγάλα πράττοντα. καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ τὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δέ, ὦ Ζεῦ, χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἥκιστα ἐγχωρεῖ ταῦτα πεπονθέναι. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεικνύειν αὖ κατὰ τὴν † γῆς ἥδιον δύνασθαι ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς, καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. οὐ γὰρ ἀγνοῶ τοῦτ', ἔφη, ὅτι οὐ σύμμουνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ † ὑπαντιάζουσί μοι, καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν ὥστε δύνασθαι ποιεῖν μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο τοῦ τὴν δακρύων· ὥστε καὶ δι' ὃν Κῦρον ἐστεφανώσατο ἐμπεπλῆσθαι δακρύων τὰ ὄμματα. ὑπὸ δὲ μικρὸν ἔλεξε ταδέ ὁ Κῦρος· ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, οὔτε λέγῃς † ἀληθῆ, οὔτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἴει τῇ ἐμῇ προσίᾳ μήδους κατεσκευάσθαι ὥστε ἱκανοὺς εἶναι· σε κακῶς ποιεῖν. δι' μὲν τοι σὲ θυμοῦσθαι καὶ φοβεῖσθαι οὐ θαυμάζω· εἰ μέν τοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαίνῃς, πρᾴως ἴσως· (οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀκλεουμένου ὑπὸ αὐτῆς) δι' μὲν τοι ἄνδρα ἀρίζηλα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνῃς τοῖς ἀρίζηλοις, ἴσως ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα εἶναι. διὰ μὴ †τοπολλὸν ἀνάγκη γάρ, † ἀλλὰ δι' πολλοὺς μὲν φοβεῖν, πολλοὺς ἐλθροὺς ποιεῖσθαι, ἀλλὰ δὲ δι' ἅμα πᾶσι χαλεπαίνῃς, πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβαλλῃς. ὧν οὕνεκα, οὐ ἴσθι, ἐγὼ οὐχὶ ἀπέστεμπον αὐτὸν ἐμαυτῷ τούτους, φοβούμενός μή τι χείριόν σοι τὴν σὺν τῷ ὀργῇ· ἵνα, τι ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ ἀσφαλῶς ἔχῃ † ἐξέσῃ δι' μόν τοι σὲ νομίζῃν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτ' ἐγὼ χαλεπῶς φαίην φέρων, εἰ ἀσκῶν ὅλως δύναμαι σὸν φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, ἔπειτα ταὐναντία τούτου δοκῶ ὀργίζεσθαι. ἀλλὰ γάρ, ἔφη, μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα, ἀλλ', εἰ δύνατόν, σαφέστατα κατὰ δῶμεν

Cyaxares Cyrum excusat.

videamus, qualis illa sit à me illata iniuria. Atq; equidem propono æquissimam inter amicos condicionem. Nam si me pareat quidquam mali designasse, fatebor ortam à me esse iniuriam. Sin nihil commisisse me pareat, ac ne voluisse quidem, an nõ & ipse fatebere nullam te adfectũ à me esse iniuria? Id verò necesse fuerit, ait. Quod si autem pareat etiam boni me auctorem exstitisse tibi, studioseq; in id incubuisse, ut quamplurima beneficia possem, in te conferrem: an non laude tibi dignior sim, quàm reprehensione? Æquum scilicet, ait. Age igitur, inquit Cyrus, consideremus singillatim omnia quæ à me gesta sunt. Sic enim maximè parebit, quid in ijs boni sit, quid mali. Atq; ordiamur sanè ab hoc principio, si quidem tibi sufficere videtur. Tu enim, quũ animaduerteres multos hostes coisse, & quidem aduersus te tuamq; ditionem progressos esse: cõtinuò tum ad Persarum rempublicam misisti qui subsidiarias copias poscerent, tũ ad me priuatim, rogans vt operã darem quo venire ipse, copiarũq; Persicarum, si quæ ad te irent, ductor essem. Itaq; persuasus in his abs te sum, acceßi te, militem adduxi numero quàm potui maximo, & eũdem præstantißimum. Venisti verò, inquit. Ergo, ait, mihi primùm dicito, vtrũ in hoc iniuriũ me aduersum te esse cognoueris, an beneficũ? Planum est, inquit Cyaxares, de his beneficentiã me tuã cognouisse. Quid verò, vbi venerunt hostes, & dimicandũ aduersus ipsos foret, an ne tũ animaduertisti me vel laborẽ vllũ detrectasse, vel pepercisse periculo? Nequa quã, ita me Iupiter amet. Quid, vbi Deũm ope victoria penes nos esset, hostesq; cederent, quũ te rogarem, vt cõmunibus eos copijs insequeremur, cõmuniter de ipsis nos vlcisceremur, cõmuniterq; siue boni siue mali fructũ caperemus, quidquid tamdẽ accidisset: in his ergo possis ne me accusare, quasi proprij emolumẽti plus æquo cupidus fuerim? Ad hæc Cyaxares subticuit. Et Cyrus rursum in hũc modũ ait: Quando tibi ad hoc tacere potius lubet, quàm respondere: id mihi dicito, adfectũ ne te sis arbitratus iniuria, quòd quũ tibi tutum non esse videretur persequi, te quidẽ ipsum periculi huius participẽ fieri nõ sum passus, sed vt equites mihi quosdam de tuis mitteres rogaui? Nũ enim id abs te petens iniustè fecerim, præsertim qui iã ante me tibi socium præstitissem, abs te, inquit, demonstretur. Ad quæ Cyaxares quum itidem taceret: Quòd si ne de hoc quidem, inquit, respondere uis, deinceps dicito, an iniurius fuerim, quòd quũ tu mihi responderes nolle te, qui Medos hilaritati se dedisse videres, ab hac reuocatos cogere ad profectionem cum periculo coniunctam: an igitur videor molestũ quid tibi fecisse, quòd irasci tibi noluerim, sed post hæc rursum abs te id petiuerim, quo sciebã nihil à te mihi tribui posse leuius, neq; Medis imperari facilius? Rogabã enim, ut eos mihi dares, qui sequi uellent. Quod quum

Cyri erga Cyaxarem promeritorum commemoratio.

δῶμαι ὁ τοιοῦτος ὤν; τὸ πῶς ἐμὸν ἀδίκημα. καὶ τὰ τῶν φίλοις δικαιοτάτη ὑπόθεσις † ἐγὼ ἐπιτήδευμα· ὧ γὰρ πῶ ἐγὼ φανῶ κακὸν πεποιηκώς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ὧ μήν τοι μηδ' οὗ φαίνομαι κακὸν πεποιηκώς, μηδὲ βουληθείς, οὐ καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσεις μηδ' ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; δῆλ' αὐάγκη, ἔφη. ὧ δὲ δὴ καὶ ἀγαθὸν πεποιηκώς Οἱ δῆλος ὦ, καὶ προθυμούμενος πεῖσαι ὁπόσα πλείω ἀγαθὰ σοὶ ἔλθοι μᾶλλον ἢ μείω; δίκαιον γοῦν, ἔφη. ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκεπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα καθ' αὑτὰ καθ' αὑτά. οὕτω γὰρ δὴ μάλιστα δῆλον ἔσται ὅ, τι τὲ αὐτῷ ἀγαθὸν ὄστι καὶ ὅ, τι κακόν. ἀρξώμεθα δὲ, ἔφη, ἐκ τοσοῦδε τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καὶ Οἱ δοκεῖ ἀρκούντως ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἤσθου πολλοὺς πολεμίους ἠθροισμένους, καὶ τούτους ἰόντι σὲ καὶ τὴν σὴν χώραν ὡρμημένους, βοηθῶν ἔπεμπες πρός τε δὴ πρόσω κινόν, συμμαχήσων αἰτούμενος, καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ, δεόμενος πειρᾶσθαι αὐτόν με ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἰ πνοὴ πρόσω ἴοιεν. οὐκοῦν ἐγὼ ἐπείσθην τε ταῦτα ποιήσων, καὶ παρεγενόμην, ἀνέσχου ἄρχειν σοι † ὡς ἐδυνάμην πλείστους τε καὶ ἀρίστους. ἦλθες γὰρ οἶδα, ἔφη. οὐ τοίνυν μοι πρῶτον εἰπέ, ἔφη, πότερον ἀδικίαν ἐμοῦ πρὸς σὲ κατέγνως, ἢ μᾶλλον βούλησιν; δῆλον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὅτι ἐκ γε τούτων βούλησιν. τί γάρ, ἔφη, ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι ἦλθον, καὶ ὁμόσε ἰέναι ἔδει πρὸς αὐτούς, οὐ τούτῳ κατανόησάς με ἢ πόνου τινὸς ἀφροντίστως, ἢ κινδύνου φροντίσαντα; οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ μὲν δή. τί γάρ, ἐπεὶ νίκης ἐγνωμένης ἐμοὶ τοῖς θεοῖς ἠμεσθάσαι, καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων, παρεκάλουν σε ἐγὼ ὅπως κοινῇ μὲν αὐτοὺς διώκωμεν, κοινῇ δὲ † εἴτι ἄγαθὸν ἢ κακὸν συμβαίνοι, ἴσον κατανοοίμεθα· οὐ τούτοις ἔλεις τινὰ πλεονεξίαν ἐμοῦ κατηγορῆσαι; ὁ μὲν δὴ Κυαξάρης πρὸς † ταῦτα ἐπῄνει· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὅτι † ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς ἴσον σωτῆρ' ἤδιόν Οἱ ἦν ἀρκεῖναθαι, τόδε γε, ἔφη, εἰ τὲ, εἴπερ ἀδικεῖσθαι ὤμοσας ὅπ, ἐπεὶ Οἱ ἐδόκει οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι δ' διώκειν, σὲ μὲν αὖ ἐᾶν ἀφῆκα τούτου τοῦ κινδύνου μετέχειν, ἱππέας δὲ τῶν σῶν πέμψαι ἐδεόμην Οι. ἐγὼ γὰρ καὶ ἴσον αὐτῶν ἤλπισα, ἀλλ' ὡς τάχιστα καὶ πρόσπεμπτικὸς ἐμαυτὸν σοι σύμμαχον, τοῦτ' αὖ πρὸς Οῦ, ἔφη, ὑπεδεικνύμην. ἐπεὶ δ' αὖ καὶ πρὸς † ταῦτα ἐσίγα ὁ Κυαξάρης, δῆλ' ἐμηδὲ τοῦτ', ἔφη, βούλῃ ἀρκεῖναθαι, σὺ ἴσον τοιοῦτόν θελε λέγε, εἴπ αὖ ἠδίκησω ὅπ Ου ἀρκεναμένου ἐμοὶ ὡς οὐκ αὖ βούλοιο, δῦν θυμουμένους ὁρῶν † μήδους τούτους, παύσας αὖ ἴσον ἀναγκάζῃς κινδυνεύοντας ἰέναι, εἴπ αὖ Οι δοκῶ ἴσον χαλεπὸν ποιῆσαι, ὅπ ἀμελήσας τῆς ὀργίζεσθαί Οι, ὧδε τούτοις † πάλιν ἤτουν † σὲ ὁ ἦδιστος οὔτε Οι μεῖον ἂν δοῦναί μοι ἔδοξε, ἴστε ῥᾴδιον μηδ' οἷς ὧδε τἀθλιῶσι δόσιν· χαλεπὸν γὰρ βουλόμενος δίκαιος ἔστε ἐπὶ τῷ δοῦναί μοι, ἐκεῖνο τέτε τυγχάνειν

ἔχω νῦν τε τῷ. ναι· ὧ γὰρ πῶ σε φανῶ

ὡς ὧν ἀδικεῖσθαι

quum abs te impetrassem, perfeci nihil, extraquã persuadendo. Itaque eos acceßi, persuasi, persuasos accepi atq; abij, te permittẽte. Quòd si hoc accusatione dignum existimas, ne quidem culpa caret (vti videtur) quidquam abs te accipere, quod dederis. Sic igitur profecti sumus: quumque iam essemus egressi, quid gestum à nobis est, quod non omnibus notum sit? an non hostium castra capta sunt? non multi eorum interfecti sunt, qui contra te ierant? Quin & viuis hostibus an non plerisque ademta sunt arma, plerisque equi? Fortunas quidem eorum, qui antehac ferebant, agebant res tuas, iam vides amicos tuos & posßidere, & adferre partim tibi, partim sibi, qui tuo tamen imperio continentur. Quod verò longè omnium maximum est & præclarißimum, vides ditionem tuam amplificatam esse, hostium imminutam: illorum castella teneri, tua quæ abs te auulsa Syri suam in potestatem redegerant, nunc è contrario tibi ceßisse. An horum aliquid vel bonum vel malum sit cognoscere velle, equidem quid sibi velit, dicere nequeo: quo minus tamen audiam, nihil impedit. Dic igitur quæ tua de his sententia sit. Quæ quum dixißet Cyrus, finem fecit. Cyaxares verò ad hæc respondit: Nescio quî dici posßit, Cyre, ea quæ feceris, mala esse. Verùm scire te volo, hæc bona eiusmodi esse, quæ quanto magis elucent, tanto me magis prægrauant. Nam malim equidem ditionem tuam copijs meis amplificare, quàm videre meam hoc pacto abs te adauctã. Nam tibi hæc gerenti honorifica sunt, mihi quodammodo ignominiæ notam inurunt. Etiam opes, ait, tibi me donare malim, quàm abs te accipere, quæ tu nunc mihi tribuis. Nam ijs abs te locupletari me planè sentio, quibus ipse pauperior fio. Quòd si subditos meos viderem modica quadam abs te adfectos iniuria, minus dolerem, mea sententia, quàm nunc, vbi magnis abs te adfecti sunt beneficijs. Quòd si hæc tibi inhumaniter cogitare videor, non ea in me, sed in te conuersa, qualia tibi videantur, considera. Quid enim, si quis canes, quas tu custodiæ tuæ tuorumque causßa alas, sibi familiariores blandè tractando reddat, quàm tibi: num hac tibi delenitione voluptatem sit allaturus? Quòd si exiguum hoc tibi videtur, hoc etiam consideratò: si quis eos, qui obsequijs te demerentur, & quos habes partim vt tibi præsidio sint, partem vt te colant: eos ergo si quis tales efficiat, vt ipsius esse malint, quàm tui, an ne hoc pro beneficio gratiam ei sis habiturus? Quid verò, (id quod maximè diligunt homines, & colunt familiarißimè) si quis vxorem tuã sic obsequijs demereretur, vt tamdem efficeret eam sui magis amantem, quàm tui: num hoc beneficio

Cyaxares in uidentiã animi fui prodit.

λείπ τῶν πρὸς Οῦ, † οὐδὲν ἰῶνον εἰ μὴ τούτους πέπεισμαι. ἐλθὼν οὖν ἔπειθον αὐτοὺς, καὶ οὓς ἔπεισα, τούτους λαβὼν ἐπορευόμην, Οῦ ἀπηντήσαντο. εἰ δὲ δόξω γε αἰτίαν ἄξιον νομίζῃς, οὐδ' ὅ, τι ἀδίκως, ὡς ἔοικε, δέχεσθαι πρὸς Οῦ αὐαίτιός ὄστις. οὐκοῦν ἀπεχωρήσαμεν οὕτως. ἐπεὶ δ' ἀφικόμεθα, τί ἡμῖν πεπραγμένον οὐ φανερόν ὄστιν; οὐ πρασπέπεδον ἡλῴκηται τῶν πολεμίων; οὐ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἰόντων σὲ ἐλάσοντες; ἀλλὰ μὰ τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν οὐ πολλοὶ μὴν ὅπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων; χρήματά γε μὰ τὰ τῶν ἀγαθῶν φρόνησιν καὶ † ἀγαθογόνησιν τὰ σὰ πρόπολοι νῦν ὁρᾷς σῶν Οὓς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν Οἱ, τὰ δ' αὐτοῖς ὦσο· πλὴν σὺ μὲν ἀρχικόν. τὸ δὲ πανταχῆ μέγιστον καὶ κάλλιστον, πλὴν μὲν σὸν χώραν αὐξανομένην ὁρᾷς, πλὴν δὲ τῶν πολεμίων μφουμένην· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρεια ἐχόμενα, τὰ δὲ σά, τὰ πρόπορον ἐς πλὴν σύρων ἐπίπραπτειαν συγκαταβαθῆναι, νῦν ταὐναντία σοι προσκαχωρηκότα· τούτων δὲ εἴπ κακόν σοι ἢ † εἴπ ἀγαθόν, μαθεῖν μὲν ἔπω γε βέλεσθαι οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν εἴποιμι· ἀκοῦσαι μέν τοι, ἔφη, οὐδὲν κωλύῃ. ἀλλὰ λέγε ὅ, τι γιγνώσκῃς σοὶ αὐτῶν. ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κυαξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα τάδε· ἀλλ' ὦ Κῦρε, ὡς μὲν ταῦτα ἃ σὺ πεποίηκας κακὰ ὄστιν, οὐκ οἶδα ὅπως χρὴ λέγειν· σὺ γε μέν τοι, ἔφη, ἴσθι, ὅτι ταῦτα τὰ ἀγαθὰ τοιαῦτά ὄστιν οἷα † ὅσῳ πλείω φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρυνεῖ. πλὴν γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ αὖ πλὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ ἐμῇ διωκήσει μείζω ποιεῖν μᾶλλον ἢ πλὴν ἐμὴν ὦσο· σὺν ἐᾷν οὕτως αὐξανομένην. σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα πρόσπορα κακά, ἐμοὶ δέ γε ἐσί † πλὴν ταῦτα ἀπιμέλεια φρόνησιν. καὶ χρήματά γε, † ἔφη, ἐγὼ αὖ σοὶ δοκῶ ἥδιον οὕτω δωρεῖσθαι ἢ πρὸς σοῦ λαμβάνων, ὧν σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως. τούτοις γοῦν πλησιάζομεν ὦσο σοῦ καὶ † μάλα αἰσθανόμεθα μᾶλλον οἷς πονηρὸν γίγνομαι. καὶ τοὺς γε ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρά γε ἀδικουμένους ὦσο σοῦ, ἧττον αὖ δοκῶ λυπεῖσθαι, ἢ νῦν ὁρῶν ὅπ μεγάλα ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὦσο σοῦ. εἰ δέ σοι ταῦτα, ἔφη, δοκῶ ἀγνωμόνως αἰσθάνεσθαι, μὴ οὐ ἐμοὶ ταῦτα, ἀλλ' ὦ σοὶ πρέψαι πανταθέασαι οἷα σοὶ φαίνεται. τί γὰρ αὖ, ἔφη, εἴπις κύων, ἅς σὺ τρέφῃς φυλακῆς οἵνεκα σαυτῷ τε καὶ τῶν σῶν, ταύτας θραπεύων ἑαυτῷ γνωριμωτέρας ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἆρ' ἂν δύφραίνοι σε τούτῳ ζῷ θραπεύμαζε; εἰ δὲ ἐᾶσ' σοι δοκεῖ μικρὸν εἶναι, κἀκεῖνο κατανόησον, εἴ πις τούς σε θραπεύοντας, ὅς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ † θραπείας οἵνεκα κέκτησαι, τούτους οὕτω βλαβείη ὥστ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ σοῦ βέλεσθαι εἶναι, ἆρ' αὐτὴ ταύτης τῆς δυσχερείας χαλεπὸν αὐτῷ εἰδέναι; τί δὲ (ὃ μάλιστα αὖθρωποι ἀσπάζονται) εἴπις γυναῖκα πλὴν σὴν οὕτω θραπεύσειεν ὥστε αὐτὴν φιλεῖν μᾶλλον πλησιάσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἆρ' ἂν σε τῇ δυσχερεία

ἔσῳ ἂν μᾶλλον πλέονα φαίνηται,

στρατιάς

μήδους, τούτους παύσας

σε δὲ ἡγοῦ ἔπι τῷ τε σοὶ ἄμεινον εἶναι δόλῳ ἀνθρώπου

k 4 ficio

ficio te delectaret? Longè, mea quidem sententia, secus esset: immo si hoc faceret, maxima te omniũ iniuria adficeret. Ceterùm vt quod dolori meo simillimũ est dicam, si quis Persas eos, quos tu ad nos duxisti, sic coleret, vt ipsum lubẽtius quàm te sequerentur, hũccine tibi amicum duceres? Equidem haud arbitror, sed inimiciorem putares, quàm si multos eorum occideret. Quid si amicus quispiam tuus te amanter dicẽte, Accipe de rebus meis, quantum voles, posteaquã id audisset, iret atq; omnia quæ posset, acciperet, tuisque adeò rebus ditaretur, quum tu ne modicum quidem earum vsum haberes: an' ne posses hunc amicũ extra omnem culpam positum existimare? At verò, mi Cyre, si non hæc, tamen his consentanea nunc abs te perpessum esse me arbitror. Nã verè ais, quòd quum ego dixissem abducere te volentes posse, discessisse te ita, vt omnes meas copias acciperes, & me in solitudine relinqueres. Iam autem quæ opera mei exercitus accepisti, adfers sanè mihi, ac meis cum copijs ditionem hanc auges: atq; equidem nullius boni tecum auctor, videor instar feminæ me exhibere, vt mihi quum alij homines, tum hi subditi mei benefaciant. Tu enim vir esse videris, ego indignus imperio. Hæcci'ne tibi, Cyre, videntur esse beneficia? Ignorare profectò non debes, si te vlla mei cura tetigisset, daturum te fuisse operam, vt nulla re minus me spoliasses, quàm auctoritate ac dignitate. Nam quid accedit ex eo mihi, si maximè regio meo amplificetur, ipse contemtui sim? Nec enim iccircò Medorum ego potitus sum imperio, quòd ipsis omnibus præstantior essem, sed potius quia ducerent illi nos se ipsis in omnibus esse meliores. Et

Cyrus querelas Cyaxaris abrumpit.

Cyrus, adhuc loquente Cyaxare, sermonem ipsius excipiens, ait: Per Deos, mi auuncule, si quid ego tibi antehac feci, quod gratum esset, etiam tu in his mihi gratificare, quæ petiuero. Finem scilicet reprehendendi me facito. Vbi verò periculum de nobis feceris, quo pacto adfecti erga te simus: si quidem paruerit ea, quæ sunt à me gesta, tui boni caussa gesta esse, me amplectentem te vicissim amplectere, beneque de te promeritum existimato: sin autem, reprehendito me. Fortassis, ait Cyaxares, rectè dicis: atque equidem ita faciam. Quid igitur, ait Cyrus, an etiam te osculabor? Si voles, inquit. Neque me auersaberis, vt modò? Non auersabor, ait. Itaq; Cyrus eum est osculatus: Quod quũ Medi, Persæ, ceteri viderent, (erant enim omnes solliciti, quid de his futurũ esset.) statim adfecti lætitia, hilaritatẽ præseferebant. Cyaxares et Cyrus conscensis equis præibãt, Medis Cyaxarẽ sequẽtibus (sic enim nutu Cyrus eis significarat) Persis Cyrũ, post quos alij deinde sequebãtur. Vbi ad castra peruentũ esset, Cyaxarẽ in paratũ tabernaculũ deducũt,

Cyaxares cũ Cyro redit in gratiam.

Medi Cyaxari dãt munera.

et quib. hoc datũ erat negotij, necessaria ei parabãt: Medi ceteri quantũ tẽporis ante cœnã à negocio vacuũ

Cyaxa-

Cyaxares habebat, accedebant eum, partimq; sponte sua, partim mandato Cyri (quorum erat maximus numerus) munera ferebãt, alius bellum pincernam, alius bonum coquum, alius pistorem, cantricem alius, alius pocula, vestem alius elegantem. Maxima certè ex parte quilibet vnũ quiddam eorũ quæ ceperat, ei donabat: vt Cyaxares adeò deinde sententiã retractaret, neq; Cyrũ ipsos ab se auertisse, neq; minus, quàm antea, Medos se obseruare. Quum autem cœnæ tempus appetijsset, arcessit Cyaxares Cyrum, ac rogat, vt, quando iam longo temporis ex interuallo eum videret, secum cœnaret. Cui Cyrus: Ne iusseris hoc, inquit, mi Cyaxares. An'nõ vides hos omnes qui adsunt, à nobis impulsos adesse? Quamobrem nõ rectè fecero, si neglectis hisce voluptati meæ sim deditus. Nimirum vbi se negligi putant milites, tum & fortes qui sunt, multo animis deiectiores euadunt, et mali petulantiores. Verùm tu, præsertim qui longo itinere confecto aduenisti, cœnato iam, & si qui te colunt, eos vicissim complectere, cœnaq; excipito, vt animum tibi addant. Ego verò ad ea me cõuertam, quæ dixi. Cras autem diluculò heic apud regiam tuã omnes rebus gerendis opportuni aderunt, vt tecum deliberemus, quid'nam deinceps agendum sit. Tu verò præsens de hoc referto, videatur'ne amplius bellũ esse gerendum, an opportunũ sit iam dimittere exercitum. Post hæc Cyaxares cœnabat. Cyrus verò conuocatis amicis, qui maximè & ad intelligendum & ad nauandum operam, si quid usus postularet, idonei erant, huiusmodi eos oratione compellauit: Quæ primùm optauimus, amici, ea Deũm benignitate nobis adsunt. Nam quocumq; tamdem pergimus, hostium agro potimur: atq; etiam hostes imminutos videmus, quum nos & numero & robore augeamur. Quòd si manere nobiscum socij velint, qui ad nos iam accesserunt: multo efficaciores erimus, siue quid opportunũ fuerit vi perfici, siue persuadere oporteat. Quapropter non tã mei: quàm vestri muneris fuerit moliri, vt maximæ sociorum parti nobiscũ placeat manere. Quemadmodum verò quum pugnandum est, is qui plurimos capit, fortissimus existimatur: ita qui plurimos nostram in sententiam adducit, quum cõsilio est opus: is & dicendo et agendo plurimum valere iudicari debet. Neq; tamen in hoc vos exercueritis, vt orationem nobis ostẽtetis, qua vsuri ad quẽque sitis: sed ita rem comparate, vt qui persuasi sunt à quolibet vestrũm, factis sese declarẽt. Ac vobis quidem hæc curæ sint. Ego curare conabor, vt milites pro mea uirili cõmeatu instructi, de expeditione deliberent.

Cyrus deicatam cœnã respuit.

Cyrus expeditionem uult continuari.

HISTORIAE XENOPHONTIS DE CYRI PERsarum regis institutione,

LIBER SEXTVS.

QVVM hoc modo diem hunc exegissent, cœnati quieuerunt. Postridie manè ad Cyaxaris regiam socij omnes conueniunt. Itaque dum Cyaxares ornaretur, qui audiret magnam turbã ad regiam adesse: interea deducebant amici ad Cyrum alij quidem Cadusios, obsecrantes vti maneret, alij Hyrcanios, Gobryam hic, ille Sacam: Gadatam spadonem adducebat Hystaspas, orantem Cyrum vti maneret. Ibi Cyrus intelligens Gadatam metu iam dudum fuisse confectum, ne exercitus dimitteretur, arridens ait: Manifestò patet, Gadata, te ab hoc Hystaspa persuasum ea sentire, quæ dicis. Et sublatis ad cælum manibus Gadatas, sanctè iurauit ab Hystaspa sibi hæc persuasa non esse, quæ sentiret: sed scio, inquit, fore vt si vos discedatis, meæ res prorsus perierint. Propterea, inquit, hunc egomet conueni, vt percunctarer quæ tua de copijs dimittendis esset sententia. Et Cyrus: Ergo iniustè in Hystaspen, vti quidem apparet, culpam ego confero. Ita me Cyre Iupiter amet, ait Hystaspes, iniustè scilicet. Nam equidem Gadatæ etiam contradicebam, fieri non posse vt maneas, quum arcessite à patre dicerem. Et Cyrus, quid ais? inquit. Et tu hoc efferre ausus es, siue ego vellem siue non? Verò, inquit. Nam te mirificè cupere video, vt illustris in Persia circumeas, ac patri demonstres, quo pacto singula perfeceris. Tu verò, subiecit Cyrus, non es domum redeundi cupidus? Equidem, inquit Hystaspas, non discedam: sed heic manens imperatorio munere fungar donec hunc Gadatam Assyrij dominum faciam. Huiusmodi quædam illi quum seriò iocarentur, interea Cyaxares augusto cultu ornatus prodibat, inque Medico solio consedit. Quumque iam conuenissent omnes quos oportebat, silentiumque factum esset Cyaxares in hanc sententiam loquutus est: Quia præsens adsum, socij, & maior natu sum Cyro, par est me dicẽdi principiũ facere. Videtur autem mihi ex re esse, vt de eo primùm disseramus, vtrum adhuc sit è re nostra bellum geri, an copias dimitti? De hoc ipso, ait, dicat aliquis sententiam suam. Hinc primus Hyrcanius dixit: Equidem nescio, socij, verbis ne sit opus, vbi res ipsæ quod optimum est, demõstrant. Nam

Cyri iocus.

Deliberatio de bello, sit ne finis huic imponẽdus, nec ne.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ἱστοριῶν,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

ΤΑΥΤΗΝ μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαλόντες, καὶ δειπνήσαντες, ἀνεπαύοντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωΐ ἧκον ὡς τὰς Κυαξάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. † οἱ μὲν οὖν ὡς ὁ Κυαξάρης ἐκαλεῖτο, ἀκούσαντες ὅτι πολὺς ὄχλος ὡς τὰς θύρας εἴη, οὐ πύκτω οἱ φίλοι τοῦ Κύρου πρόσθεν οἱ μὲν καδουσίους ἀπολύοντες αὐτὸν μένειν, οἱ δὲ ὑρκανίους, † ὁ δὲ τὸν Γωβρύαν, ὁ δὲ τὸν Σάκαν· Γαδάτας δὲ καδάπερ ἦν δύνοῦχος προσῆγε, δόμενον τοῦ Κύρου μένειν. οἷα δὴ ὁ Κῦρος γιγνώσκων ὅτι ὁ Γαδάτας πάλαι ἀπειλοφὼς τοῦ φεύξεσθαι μὴ λυθείη ἡ γραῖα, ὑπιγελάσας εἶπεν· ὦ Γαδάτα, ἦλθ', ἔφη, εἰ καὶ † ὑστέρους τῶνδε πεπεισμένου ταῦτα γιγνώσκειν ἃ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀναπετάσας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, ἀπόμοσεν ἢ μὲν μὴ ὑπὸ τοῦ † ὑστέρους ταῦτα πεπεῖσθαι ἃ γιγνώσκει· ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ὦ ὑμεῖς ἀπόλωνται, ἐγὼ ὡς ἔοικεν, ὑστέρῳ αὐτῶν ἀποθανοῦμαι. καὶ ὁ ὑστέρους ἔπε, ναὶ μὰ δία, ἔφη, ὦ Κύριε, ἀδίκως μὲν δή· ἐπειδὴ ἔτυχε καὶ αὐτίλεγον Γαδάτᾳ ὡς οὐκ οἷόντε εἴη μένειν, λέγειν ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμποιτο. καὶ ὁ Κῦρος, τί λέγεις; ἔφη, καὶ ἔδοξε σὺ ἐτόλμησας ἰδιογνώμων, εἶτ' ἐγὼ ἐβουλόμην, εἴτε μή; μὰ δί', ἔφη. ὁρῶ γάρ σε ὑπόπεπιθυμοῦντα οἴκαδε ὡς τάχιστα πορεύεσθαι, καὶ ὅπως πορευθεῖς, καὶ ὅπως ἐξαθροίσας ἥξεις διεπρέπεις. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, σὺ δὲ οὐκ ἐθέλοις οἴκαδε ἀπελθεῖν; μὰ δί', ἔφη ὁ ὑστέρους, οὐδὲ ἄπειμί γε, ἀλλὰ μάλιστα σπουδάζω ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτονὶ δεσπότην τοῦ ἀσυνείου. οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον πρὸς ἀλλήλους. οὐ δὲ τούτῳ ὁ Κυαξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε, καὶ ἐπὶ θρόνου μετρίου ἐκαθέζετο. ὡς δὲ πάντες ἐπῆλθον οὓς ἔδει, καὶ σιωπὴ ἐγένετο, Κυαξάρης ἔπεν ὧδε· ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως ἐπειδὴ τὰ ὄν τυγχάνω, καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκός με ἀρχέλεγον λόγου. νῦν οὖν μοι δοκεῖ καιρός, ἔφη, εἶναι πρὸς τοῦτον † διαλέγεσθαι πρῶτον, πότερον σχολὴ τρέπεσθαι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἔτι, ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν. λεγέτω οὖν πρῶτος, ἔφη, πρὸς αὐτὸν τοῦτον ἡμῖν γνώσομαι. ἐκ τούτου πρῶτος μὲν ἔπεν ὁ Ὑρκάνιος· Ἀνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα ἂν ἔτι ἐγὼ ἔτι δεῖ λόγων ὅσων αὐτὰ τὰ ὄργα δηλοῖ τὸ πρᾶγμα. πάντες

Cyri iocus.

Deliberatio de bello, sit ne finis huic imponẽdus, nec ne.

Nam omnes intelligimus, plus nos detrimenti hostibus adferre, si maneamus vnà, quàm ipsi accipiamus. Quum verò seiuncti eramus inter nos; tractabant illi nõs prout ipsis iucundissimum, nobis sanè grauissimum erat. Post hunc Cadusius: Nos verò quid dicamus, ait, de eo, vt domum profecti separatim singuli viuamus, quum ne ijs quidem, qui iam in expeditione sunt, vt apparet, cõducat dijunctio? Nimirum nos Cadusij quum non magno temporis spatio separatim ab conferto agmine castra haberemus: pœnas dedimus, quemadmodum & vobis constat. Post hunc Artabazus, qui se cognatũ esse Cyri quondam dixerat, hæc protulit: Ego verò tantũ, mi Cyaxares, ab his, qui ante me dixere, dissentio. Aiunt hi, oportere nos heic manẽdo bellũ gerere: ego autem dico me, quiũ essem domi, in expeditione fuisse. Nã persæpe ferebam opẽ, quiũ res nostræ ferrentur & agerẽtur, atq; etiam pro castellis nostris, vti quibus insidiæ struerentur, sæpe mihi negotium est exhibitum, quiũ & metuerem, & custodirem, atq; idipsum meo sumtu facerẽ. Nunc et castella ipsorũ habeo, & ipsos non metuo, & de ijs quæ hostium sunt, tũ epulor, tum bibo. Tamquam igitur res domesticæ sint militia, hæ verò festum: equidem hãc celebritatem minimè dissipandam arbitror. Post hunc Gobryas ait: Ego verò, socij, hactenus Cyri dextram laudo. Nihil enim eorũ, quæ policebatur, non præstitit. At si extra hanc regionem discesserit, planum est Assyrium quietem habiturum, neq; pœnas earum iniuriarum, quas vobis inferre conatus est, & aduersum me exercuit, luiturum. Ego autem vicissim ipsi pœnas iterum dabo, quòd amicitiæ vestræ me adiunxerim. Post omnes hos Cyrus inquit: Nec ego sum nescius, si copias dimittamus, nostras quidem imbecilliores futuras, hostiũ verò res rursus habituras incrementum. Nam quibuscumq; ipsorum arma sunt adempta, ij celeriter alia facturi sunt: quicumq; spoliati sunt equis, celeriter alios sibi deinteger ò comparabunt: pro interfectis alij pubescent, & ijs succedent: vt mirum adeò videri non debeat, si celeriter nobis rursum facescere negotia poterunt. Cur ergo referre Cyaxarem de dimissione copiarum iussi? Nempe quia quod futurum est, metuo. Video enim tendere aduersum nos eos aduersarios, cum quibus nos, si heic habebimus castra, dimicare non poterimus. Nam hyems appetit, ac tametsi tecta nos habeamus, non tamen equis ea, non ministris, non militum vulgo suppetunt: absq; quibus sit, bellum hosti facere non poterimus. Commeatus autẽ ijs in locis, in quæ nos venimus, à nobismet absumtus est: quò nõ accessimo, nostri metu in munitiones est cõiectus. Itaq; hostes hũc habẽt, neq; his eripi à nobis potest. Quis ergo tã fortis est, quis tã robustus, vt aduersus famẽ et frigus pugnãdo bellũ gerere possit? Quapropter si hoc pacto bellũ gesturi sumus, ἀιο

Cyri post omnes sententia

» nos lubētib. animis dimittere potius exercitū, quàm
» inuitos à rerum difficultate expelli debere. Sin am-
» plius in castris esse volumus, censeo sic nobis agen-
» dum esse, vt conemur quàprimum loca munita cō-
» plura ipsis adimere, ac nobismet cōplura munita red-
» dere. Nā id si fiat, cōmeatus maiorē habituri sunt co
» piā, vtri maiorē eius copiā ereptā alteris recondent:
» & oppugnabuntur, vtri fuerint inferiores. Iam
» verò nihil nos inter, & in mari nauigantes inter-
» est. Nam nauigant illi quidem semper, sed nihilo
» magis id, quod nauigando confecerunt, sibi propriū
» relinquunt, quàm quod confectum nauigando non
» est. At si castella nanciscamur, ab hostibus ea re-
» gionem alienabunt, & nobis omnia magis erunt in
» tranquillo. Quòd verò nonnulli fortasse vestrūm
» metuerint, an ne sint procul à solo patrio consti-
» tuēda præsidia: id sanè ne uereamini. Nos enim vtut
» hoc pacto domo sumus abfuturi, custodienda recepe
» rimus loca hostibus proxima: vos Assyriæ loca vo-
» bis finitima possidete & colite. Nam si nos ea, quæ
» ab ipsis propè absunt, tueri custodiendo poterimus,
» alta vos in pace, qui loca procul ab ipsis dissita pos-
» sidetis, victuri estis. Neque enim, vt arbitror, ne-
» glectis malis sibi proximis, insidiari vobis procul re-
» motis poterunt. Hæc vbi dicta fuerunt, quum alij
surgentes libenter in ea se incubituros dixerunt, tum
etiam Cyaxares. Gadatas verò & Gobryas, muni-
tionē vterque se exstructuros aiebant, si potestā-
tem eius socij sibi faciant, vt essent & illæ socijs a-
micæ. Cyrus ergo, quum videret impigrè factu-
ros, quæcumque dixisset, tamdem ait: Quòd si igitur
perficere quæcumque dicimus, animus est: quam-
primùm fieri, quæ facto sunt opus, necesse est: nimi-
rum machinas ad muros hostium demoliendos, &
fabros qui munitiones nobis excitent. Tum uerò
Cyaxares machinam se fabricatam suppeditaturum
est policitus, aliam Gadatas & Gobryas, aliam Ti-
granes, aliam Cyrus ipse curaturum se, uti fieret, di-
xit. Quæ ubi decreta essent, machinarum opifices si-
bi comparabant, et adornabant singuli, quæ ad ma-
chinas requirerentur, præfectis etiam nonnullis ope-
ri, qui ad hæc curanda maximè uiderentur esse ido-
nei. Cyrus uerò quòd animaduerteret esse opus ad
hæc mora, metatus est eo loco castra, quem putabat
& salubberrimum esse, et propter ea, quæ aduehenda
forent, accessu facillimum: & quæcumq; munitio-
nis egebat. sic curabat, ut semper in tuto maneret,
si quando etiam procul cum robore exercitus castra
locarent. Præterea interrogatis ijs, quibus regionem
maximè notam arbitrabatur, è quibus locis pluri-
mum emolumenti exercitus capere posset: semper ad
quærendū commeatū educebat, partim ut res exerci
tui necessarias maxima copia pararet, partim ut re-
ctius ualerent, & robusti essent, itineribus exerciti:

Cyri sollertia singularis.

partim

Φημι χρῶναι ἐκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι τὸν πρὸς
παν μᾶλλον ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμηχανίας ἀζηλαθῆ-
ναι. εἰ δὲ βούλόμεθα ἐπὶ πρατόνεσθαι, τάδ' ἐγὼ φη-
μι ἐπὶ χρῶναι ποιεῖν, πειρᾶσθαι ὡς τάχιστα τὴν
μὲν ἐκείνων ὀχυρὰν ἡμᾶς ὡς πλεῖστα πωρεῖν, ἡ-
μῖν δ' αὐτοῖς ὡς πλεῖστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι. ἐὰν γὰ
ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ὠφέλιμα πλείονα ἕξου-
σιν ὁπότεροι αὖ πλείω δίωνται λαμβάνοντες
ἀσπίδεσθαι, πολιορκήσουσι δὲ ὁπότεροι αὖ † ἧσ-
σους ὦσι. νῶν δ' οὐδὲν διαφέρομεν τὴν οὐ πλέο-
νεξ πλείονα. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πλέοσι μὲν ἀεὶ, τὸ
δὲ πολυτελὲς οὐδὲν οἰκοφόρον τῶν ἀπολύσιν
καταλείπουσιν. ὧν δὲ Φρούρια ἡμῖν γένηται,
ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ὀλιγοτειώσει πλῆ
χώραν, ἡμῖν δὲ ὑπ' οὐσίας μᾶλλον ἔσαι πάντα.
ὃ δὲ ἴσως αὖ πινὸς ὑμῶν φοβηθεῖσα, εἰ δ' ἐπίσει πόρρω
τ' ἑαυτῆν Φρουρεῖν, μανθ' ὅτι οἰκήσητε. ἡμεῖς μὲν
γὰρ, † ἐπειπερ ὡς οἴκοθεν ἀφορμώμεθα, Φρουρή-
σειν ὑμῖν αὖ ἀσφαλέστατα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν
πολεμίων· ὑμεῖς δὲ τὰ πόρρω ὑμῖν αὐτοῖς τῆς
ἀσυχίας ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ὀχύρου σθε. ὧν γὰρ
ἡμεῖς τὰ † πλησίον αὐτῆν ὀχυρώμενα Φρουρού-
των σώζεσθαι, οἰ πολλῷ ὑμεῖς ἐρῶμεν, οἱ τὰ πόρ-
ρω αὐτῆν ἔχοντες, † βιοτεύσετε· οὐ γάρ, οἶμαι,
ὀχυρώσονται τῆν ἐγγὺς ἑκατῆν ὄντων κακῶν ἀμε-
λοῦντες τοῖς πόρρω ὑμῖν ὠφελουλύσιν. ὡς δὲ
ταῦτα ἐρρήθη, οἵτε ἄλλοι πάντες αἰνέσαντες συμ
πολυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν, καὶ Κυαξάρης.
Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχ' αὐτῆν ἑκά-
τερον, ὧν ὠφελήσωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖ-
σθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμ
μάχοις ὑπάρχειν. ὁ οὖν Κῦρος, ἐπεὶ ἑῶρα πάν-
τας πολυμόνους ὄντας πρᾶσθαι ὅσα ἔλεξε, τέ-
λος ἔφη· εἰ τοίνυν πρὰ παντὸς βουλόμεθα ὅσα φα-
μὲν, † χρῶναι ποιεῖν ὡς τάχιστα ἃ αὖ δέοι γενέσθαι,
μηχανὰς μὲν ἐς δ' καθαιρεῖν τὰ τῆν πολεμίων
τείχη, τέκτονας δὲ ἐς δ' ἡμῖν ὀχυρὰ πυργοῦσθαι.
ἐκ τούτου ὑπέσχετο μὲν Κυαξάρης μηχανὰς αὖ-
τὸς ποιησάμενος † πέξεσθαι, ἄλλα δὲ Γαδάτας
τε καὶ Γωβρύας, ἄλλα Τιγράνης· † ἄλλα δὲ αὖ-
τὸς ὁ Κῦρος ἔφασε πειρᾶσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ
ταῦτ' ἔδοξεν, ἐποείζοντο μὲν μηχανοποιούς, πρε-
σκυάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἕδη. αὖ-
σαντο δ' ἐπέσηον οἱ ἐδόκουν ἱδιότηδόποιοι εἶναι
ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν. Κῦρος δ', ἐπεὶ ἔγνω ὅτι ὀλι-
τευβὴ ἔσαι ἀμφὶ ταῦτα, ἐκάλεσε μὲν τὸ στρα-
τόπεδον αὖθα ᾧπερ ὑγιόνατον εἶναι καὶ εὐπο-
σοδότατον ὅσα ἔδη προσκομίζεσθαι· ὅσα τε ῥύ-
μοτητος προσεδεῖτο, ἐποίησατο ὡς οἷόν ἀσφα-
λεῖ οἱ ἀεὶ μένοντες εἶεν, εἴποτε καὶ πρόσω τῆ
ἰσχύι ἀφορμᾶσθαι δέοιντο. πρὸς δὲ τούτοις, ὁρῶ-
των οὓς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι πῆ χώραν, ὁπό-
θεν αὖ ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ στρατόπεδον, ἤρε-
γεν ἀεὶ ἐς πεπομπὰς, ἅμα μὴ ὅπως ὁλιγοπλεῖσα λαμ
βάνοι τῆ στρατιᾷ τὰ ἰδιότηδα, ἅμα δ' ὅπως μᾶλ
λον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν ὁρῶντες τοὺς πο-

ἐλαττον ὡς

πρέσβεις

ἀῤῥεν, ἀλλ' οὐ ἁπλῶν ἀλλὰ διπλοῦς καλὸν ἀλλ' ἄπλους ἔσπερ.

ἔστω συνεπιμέλεια νέοτε.

σωπηδάμεν.

ρείαις, ἅμα δ' ὅπως εὖ ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις
ὑπομιμνήσκοιεν. ὁ δὴ Κῦρος οὐ βύτοις ἦν· ἐπ
δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι [ἦ] οἱ * ἁλισκόμενοι
ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσσύριος ὀλίγῳ ὕστερον ἄγων
πολλὰ τάλαντα ἀργυρίου καὶ χρυσίου ἄλλου, καὶ
ἄλλα κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν οὖν
ὄχλος τῆν σκηνῶν † ὑπελάμβανον ὡς ὑπεκ-
πέμποιτο ἤδη τὰ χρήματα φοβούμενον· ὁ δὲ Κῦ-
ρος, γνώσκων ὅτι οἴοιτο συσκῶν εἶτι διώκειν
αὐτὸ πάλιν, ἐκανὸν αὐτὸ πεποκυάζων ἐξορμᾶσθαι,
ὡς μάχης ἐπὶ δείπνου. καὶ ὀξέπιπλα μὲν δὴ τῆν
πόρσω ἱππικὸν, ἐῶν μὲν ἐκ τῆν αἰχμαλώτων,
ἐῶν δέ τινας καὶ πρὰ τῆν φίλων λαμβάνων ἵπ-
ποις. ταῦτα γὰρ πρὰ πάντων ἐδέχετο, καὶ ἀπεω-
θεῖτο † ὀδέν, ὅτε εἴπις ὅπλον ἐδίδου κάλλον, ὅτε
ἵππον. κατεσκυάζετο δὲ καὶ ἅρματα ἔκτε τῶ
αἰχμαλώτων ἁρμάτων καὶ ἄλλοθεν ὁπόθεν
δύναιο. καὶ τῶν μὲν [πρωϊκὴν * διφρείαν πό-
θεν δῶρα καὶ τῶν κυρηναίων ἐπ νῶ [δῶρον *
ἁρματηλασίαν κατέλυσε. τὸν γὰρ πρόσθεν χρό-
νον καὶ οἱ ἐν τῆ μηδίᾳ καὶ συρίᾳ καὶ ἀραβίᾳ καὶ
πάντες οἱ ἐν τῆ ἀσίᾳ ὅσοις ἄρμασίν ὅτως ἐχρῶντο
ὥσπερ νῦν οἱ κυρηναῖοι. ἐδόκει δ' αὐτῷ, ὁ κράτιστον
ἐνὸς ὧν εἶναι τῆς δυνάμεως, ὄντων τῶ βελτίστων
ἐν τοῖς ἅρμασι, τοῦτο οἱ ἀκροβολισταὶ μέρος εἶναι,
καὶ ἐς δ' κρατεῖν ὀδὲ μέγα μέρος συμβάλλειν.
ἁρματα γὰρ τριακόσια ὧν μὲν μαχούμενα πρέ-
χεται τριακόσιοι, ἵππους δ' ὅτοι χρῶνται [πα-
κόσιοις καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς ἐσὶ μὲν, ὡς
ἐνὸς, οἷς μάλιστα πιθήσονται οἱ βέλτιστοι, [ἄνδρες ἡ*
εἰς τριακόσιοι· ὅτοι δὲ εἰσὶν οἱ δὴ ὅπουῶν ὧν πο-
λεμίους βλάπτουσιν. τοῦτον μὲν οὖν τὸν διφρείαν
κατέλυσεν· ἀντὶ ἡ ζεύγη πολεμιστήρια κατεσκύα
σεν ἅρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥᾳδίως σω-
τείρειν, ἄξοσί τε μακροῖς· ἧπλοι γὰρ αἰωρεῖπε
πάντα τὰ πλαίσια. τὸν ἡ δίφρον οἷς ἰσχίοις ἐ-
κρίνεσεν, ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων. ὕψος ἡ τού-
των ὅσι μέχρι τῆν ἀγκώνων, ὡς διώκοντα ἰσχιο-
κρίσθαι οἱ ἵππαρι ὑπὲρ τῆν δίφρων. οὗς δ' ἰσχίο
νος ἐσωρώμισε πάντα πλὴν τῆν ὀφθαλμῶν.
προσέθηκε δὲ καὶ ῥοίσκανα σιδήρεα ὡς δίπηχα
πρὸς οὗς ἄξονας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆν τροχῶν,
καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῶ ἄξονι εἰς γῆν βλέπον-
τα, ὡς ἐμβαλοῦντας εἰς οὗς ἀνατίους τοῖς ἅρ-
μασιν. ὡς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκύασεν,
οὕτω καὶ ἔτι νῦν τοῖς ἁρμασὶ χρῶνται καὶ οἱ ἐν
τῆ βασιλέως χώρᾳ. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμη-
λοι πολλαὶ παρά τε τῆν φίλων ξυλλελεγμέ-
ναι καὶ αἰχμαλώτοις πᾶσι ξυνηθροισμέναι· ©
ταῦτα μὲν † οὕτως ἐπεραίνετο. βουλόμενο
δέ τινα κατάσκοπον πέμψαι ἐπὶ λυδίαν,
καὶ μαθεῖν ὅ, τι πράττει ὁ ἀσύριος, ἔδοξεν
αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶν Ἀράσπαν ἐλθεῖν. ἦν τε, ὁ φυ
λάττων † καλὸν γυναῖκα. συνεβεβήκει τῷ Ἀρά
σπᾳ πρόσθε ἀνῆφθαι ἔρωτα τῆς γυναικὸς, ὠὰγκά-
σθη πρὸς σενεγκεῖν λόγους αὐτῇ πρὸς † συνουσίας.
ἡ δὲ

Assyrius in Lydiam proficiscitur.

Cyrus solus Assyrij consilium intelligit.

Cyrus vsus veteré curruum tollit.

Cyrus nouos currus excogitat.

Araspas amore incéditur erga Pátheam.

partim vt in subuectionibus ordinū seruandorū re-
cordarētur. His rebus Cyri occupata erat opera. Ce-
terùm è Babylone transfugæ & captiui dicebant,
Assyrium in Lydiam multis cum talentis argenti
& auri, opibusq; alijs, & multiplici ornatu profe-
ctum esse. Quamobrem militum vulgus suspica-
batur adductum metu iam pecunias clàm expor-
tasse. Cyrus verò, qui intelligeret hominem ea de
caussa discessisse, quo si quos posset aduersarios ipsis
excitaret, & ipse præsenti animo se parabat, quòd
esset adhuc prælio decernendum. Etiam Persarum
equitatum explebat, partim à captiuis, partim ab
amicis acceptis equis. Nam hæc ab omnibus accipie-
bat, neque reijciebat eorum quidquam, siue quis
arma ipsi elegantia daret, siue equum. Præterea
currus parabat quum de ijs, quos ceperat, tum vn-
decumque poterat. Ac superiorum quidem tempo-
rum aurigationem, & qua hodieque Cyrenaici v-
tuntur, curruum vsurpationem sustulit. Nam su-
perioribus sæculis Medi & Syri, & Arabes, & o-
mnes Asiatici curribus sic vtebantur, vt nunc Cy-
renaici. Existimabat autem Cyrus partem in exer-
citu eam, quam esse præstantissimam sit verisimile,
quum optimi quique sunt in curribus, velitum vi-
cem explere, neque magnū ad victoriam momen-
tum adferre. Nam trecenti currus, pugnantes qui-
dem suppeditant trecentos, equos autem mille du-
centos requirunt, ac præter hos, aurigas habent, vt
par est, quibus illi optimi in exercitu maximè fi-
dunt, ad trecentos. At hi sunt ij, qui nihil hostibus
detrimenti adferunt. Hanc igitur aurigationem su-
stulit, proque ea bello aptos currus fabricauit rotis
validis, ne facilè commuerētur: & axibus longis,
quippe quòd minus euertātur omnia, quæ lata sunt.
Sellam verò aurigis struxit sicuti turrem ex validis
lignis. Atq; harum sellarum altitudo pertingebat ad
cubitos, vt equi gubernari à sedentibus super sellas
possent. Aurigas ipsos totos, exceptis oculis, armis
muniebat. Præterea falces ferreas duūm cubitorum
ad axes ab vtraq; rotarum parte apponebat, & alias
infra axem, quæ terram respiciebant: tamquam im-
petum in aduersarios facturi cum curribus essent.
Atq; vt Cyrus id temporis hæc fabricauit, sic hac e-
tiam tempestate curribus hisce vtuntur ij, qui regis
in ditione degunt. Erant Cyro etiam permultæ came
li tum ab amicis collectæ, tum omnes, quæ captæ e-
rant, in vnum congregatæ. Et hæc quidem ita per-
fecta sunt. Quum autem vellet in Lydiam explora-
torem quemdam mittere, ac quid Assyrius rerum
ageret, cognoscere: visus est ipsi Araspas idoneus,
qui hanc ad rem ablegaretur, is qui elegantem illam
feminam custodiebat. Nam huic Araspæ huiusmo-
di quædam vsuenerāt. Quum mulieris eius amore
captus esset, coactus est ei de concubitu uerba facere.

Quæ reiiciebat quidem illa, viroq3 suo fidelis erat, tametsi abesset: (vehementer enim illum amabat) neque tamen Araspam apud Cyrum accusabat, quòd amicos homines inter se cõmittere nollet. Verùm ubi Araspas existimans momentum aliquod se allaturũ ad hoc, ut ea quæ vellet consequeretur, mulieri minatus est, ni lubens faceret, inuitam esse facturam: tum verò mulier vim verita, rem non amplius occultat, sed mittit ad Cyrum eunuchum, cui mãdat vt exponat omnia. Cyrus vbi rem audiuit, sublato risu quòd ab amore se inuictum ille dixerat, Artabazum cum eunucho mittit, & dici Araspæ iubet, vim quidem eiusmodi mulieri adferri nõ debere: quo minus autẽ persuadeat, si possit, non vetare sese. Et Artabazus quum ad Araspam venisset, conuicijs eum proscindebat, quòd mulierem ipsam esse depositum diceret, & ipsum impium, iniurium, intemperantẽ: adeò vt Araspes præ dolore multũ lacrymaretur, seq3 ob pudore occultaret, atq3 etiam metu exanimaretur, ne quid ipsi à Cyro accideret. Quæ vbi Cyrus cognouisset, arcessit eum, & solus cum solo loquitur: Video te (inquit) Araspa, metuere me, & maximo pudore

Cyrus Araspam consolatur.

adfici. Verùm his finẽ imponito. Nam audio equidẽ Deos etiam ab amore victos fuisse, & non ignoro cuiusmodi ab amore hominib. qui etiã prudẽtia præditi uiderẽtur, acciderint. Atq3 etiam ipse de meipso animaduerti, ita me continentẽ nõ esse, ut si formosis adsim, nihili eas faciã. Quin huius ego tibi rei sum auctor, qui te cum re inexpugnabili concluserim. Et Araspas sermonẽ ipsius excipiens: Enimuerò tu, Cyre, hac etiam in parte sic te geris, ut in alijs, qui et mã suetus sis, et delictis humanis ignoscas. Me uerò ceteri homines mærore obruunt. Nam ex quo rumor de calamitate mea diditus est, inimici de me voluptatẽ capiunt, amici me cõuenientes ut è medio me subducam cõsulunt, ne quid à te mihi accidat, qui grauissis à me adfectus iniuria. Et Cyrus: Certò scias, inquit, Araspa, posse te per hanc hominũ de te opinionẽ vehementer gratã mihi rem facere, & socijs utilitates maximas adferre. Vtinã verò fiat, inquit Araspas, ut

Cyri consilium follers.

quid ego rursus tibi opportunè cõmodem. Quod si ergo volueris, ait, simulare quasi me fugias, atq3 ad hostes transire, arbitror fore ut ab hostibus tibi fides habeatur. Ego uerò, inquit Araspas, ita me Iupiter amet, scio fore vt etiam per amicos excitetur fama, quasi te fugerim. Itaq3 redires nobis, ait, rebus omnibus hostium cognitis. Quinetiã arbitror ita tibi fidẽ habituros, vt & sermonũ & consiliorũ suorum te participem facturi sint: vt nihil adeò latere te possit eorum omnium, quæ scire nos cupimus. Pergam igitur nũc, inquit Araspas. Nam scire debes etiam hoc vnum fidei argumentum fore: quòd effugisse videbor, ne quid abs te mihi accideret. An & venustam illam Pantheam relinquere poteris? Duo mihi

Cyre,

Cyre, inquit, certò sunt animi. Nam id modò philosophatus sum cum iniquo magistro Amore. Nõ enim si vnus animus foret, simul bonus & malus esset, neq3 pariter actiones honestas et turpes amaret, neq3 pariter eadem & uellet & nollet facere: sed manifestum duos esse animos, & quando sanè penes bonũ est imperium, honestæ res suscipiuntur: vbi verò penes malũ, turpia scilicet aggredimur. Nunc quia te opitulatorẽ accepit, bonus animus imperio potitur, et quidè egregiè. Quòd si ergo, inquit Cyrus, tibi quoque visum, hoc iter suscipere: sic erit agendũ, ut apud illos etiã maiorẽ fidem inuenias. Nimirum enũtiato ipsis, quæ à nobis gerantur, & quidẽ sic enũtiato, vt quæ abs te dicentur, maximo sint ipsis impedimento ad ea, quæ facere voluerint. Fuerit aũt impedimẽto, si nos parari dixeris, ut alicubi agrũ ipsorum inuadamus. Nam si hæc audierint, minus totis virib. colligentur, metuente quolibet etiã domesticis rebus. Præterea maneto, inquit, apud ipsos quamplurimũ temporis. Nam cõmodissimũ fuerit ea, quæ vbi nobis erunt proximi, facient, maximè nos scire. Da item cõsiliũ, vt quocumq3 modo fuerit optimũ, aciem instruãt. Etenim posteaquã tu discesseris, quinosse ipsorum aciei structurã videbere, necesse erit vt eodem modo sint dispositi. Nam verebuntur aciẽ mutare, ac si quo alio modo eã sunt immutaturi, propter festinationem turbabuntur. Hoc modo egressus Araspas, sumtis secũ fidissimis famulis, & ad quosdam prolatis ijs, qualia maximè profutura negotio putabat, discessit. Quũ autẽ Panthea discessisse Araspam sensisset, mittit ad Cyrũ qui diceret: Ne tibi molestũ sit, Cyre, quòd Araspas ad hostes transierit. Nam si potestatẽ mihi facias mittendi ad maritum meum, policcor ego tibi, venturum amicum longè Araspa fideliorem: atque etiam scio fore, vti cum quantis maximè poterit copijs tibi adsit. Nam huius quidem regis, qui modò imperat, pater ei amicus erat: at is qui iam rerum potitur, etiam conatus est aliquando me ac maritum meum diuellere. Quamobrem sat scio, quòd quum ipsum insolenter iniuriũ esse ducat, lubens ad virũ talẽ, qualis tu es, se cõferet. Hæc vbi Cyrus audisset, mandat vt ad maritum mittat: quod quidem ipsa fecit. Quũ verò Abradatas signa ab vxore cognouisset, atq3 etiam animaduerteret, qui ceterarũ rerum status esset: lubens ad Cyrũ profectus est, cũ duobus ferè equorũ millib. Ad Persarũ uerò speculatores ubi peruenissent, mittit ad Cyrum, & quisnam esset significat. Cyrus continuò deduci hominẽ ad uxorẽ iubet. Illi quũ se mutuò uidissent, cõplexi sunt sese, ceu par erat, ex insperato. Deinde Panthea Cyri pietatẽ, temperãtiã, cõmiseratione erga se recẽset. Quæ Abradatas audiens, ait:

Araspas trãsit ad hostes per simulationem.

Abradatas ad Cyrum tranſit.

Quid igitur fecero, mea Panthea, quo gratiam Cyro quum tuo, tum meo nomine referam? Quid aliud, inquit Panthea, quàm vt perinde erga ipsum te gerere coneris, atque se ipse erga te gessit? Post hæc ad

Cyrum Abradatas venit: quem vbi vidit, prehensa ipsius dextra: Pro ijs beneficijs, ait, mi Cyre, quib. nos adfecisti, non habeo quod dicam maius, quàm quòd amicum me tibi, & ministrũ & opitulatorem tradam. Quidquid velle te studioſe videro, in eo conabor operã tibi meã dare quàm potero præclariſsimã. Et Cyrus: Ego verò te accipio, inquit: ac nunc quidẽ dimitto, vt cum vxore cœnes. Deinceps autem tibi etiam meo cum tuis ac meis amicis tabernaculo vtendum erit. Poſt hæc Abradatas quũ Cyrum videret falcatorum curruum ac tum equorum tum equitum cataphractorum ſtudio teneri: operam dabat, vt ex equeſtribus copijs ſuis currus centum perficeret, ſimiles ipſius curribus: ac ſeipſum etiam parabat, vt in curru ductor ipſorum eſſet. Coniugabat autem currum ſuum ita, vt eſſet quadriga, & equos octo contineret. Vxor verò ipſius Pãthea de pecunijs ſuis aureum ei thoracem, & auream galeã, & brachialia confecit. Equos, quibus in curru vtebatur, tantũ æreis tegumentis inſtruxit. His ſanè rebus Abradatas occupabatur. Cyrus autem quadrigam ipſius intuitus, animaduertit fieri poſſe currum etiam octoiugem, vt octo boum iugis infimum machinarum domicilium ageretur. Et aberat hic currus vnà cum rotis à terra tribus vlnis. Huiuſmodi turres ſi cum acie ſequerentur, magno phalangi ſuæ auxilio fore videbantur, & magno hoſtium aciei detrimento.

Cyrus octoiuges currus facit.

Ipſis in ædificijs & circuitus fecit & pinnas, inque turrim quamlibet viginti viros impoſuit. Poſteaquã verò omnia, quæ ad currus pertinebant, confecta eſſent: periculum agẽdi fecit, & multo facilius octo iuga turrim agebant cũ impoſitis ei militibus, quàm iugum vnum id onus ferret, quod ex impedimentis ei imponebatur. Nam iugo vaſorum onus, quod ferè quinq3 ac viginti talenta æquabat, imponebatur. At quum in turri ligna tragicæ ſcenæ craſſitudinem haberent, & viri eſſent viginti, & arma: fiebat vt hæc in vnum quodq3 iugum oneris minus, quàm talenta quindecim conficerent. Vbi animaduertit nullo negocio currus hos agi poſſe, parabat ſeſe, vt turres vnà cum exercitu in hoſtem duceret. Nam in bello captationem condicionis melioris exiſtimabat & ſalutarem, & iuſtam, & fortunatam eſſe. Per id temporis etiam illi venêre, qui pecunias ab Indo ferebant, ac renuntiarunt, Indum in hanc ſententiã ipſi reſpondere: Gratum eſt mihi, Cyre, te mihi ſignificaſſe, quibus tibi rebus opus eſſet. Equidem mihi tecum hoſpitij ius eſſe volo, & pecunias tibi mitto. Quòd ſi etiam alijs tibi ſit opus, mitte qui adferant. Præterea imperatũ eſt ijs, qui à me ad te veniunt, vt quidquid tu iuſſeris, faciant. Quæ quum audiſſet Cyrus, ait: Mando igitur, vt alij veſtrũm ijs in tabernaculis heic maneatis, in quæ vos recepiſtis, atque haſce pecunias adſeruetis, & ex animi arbitrio quàm iucundiſsimè viuatis: tres autem

Indorũ Rex Cyro pecunias mittit.

χται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτης· καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ εἶπεν· ἀλλ' ὧν σὺ δῦ πεποίηκάς μᾶς, ὦ Κῦρε, ὅτι ἔχω τί μεῖζον ἢ πρὸ φίλον σοι ἐμαυτὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον, καὶ ὅστις αὖ ὁρῶ σε σωζόμενον, συνεργός σοι πειράσομαι γίγνεσθαι ὡς αὖ δύνωμαι κράτιστος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἐγὼ δέχομαι· καὶ νῦν μέν σε ἀφίημι, ἔφη, ἵνα τῇ γυναικὶ δῴπνεῖν, αὖθις δ' ἐμοὶ δεῖσθαι σε σκηνοῦν ἵνα τοῖς τε ἐμοῖς φίλοις. ἐν τούτῳ ὁρᾷ ὁ Ἀβραδάτης σωσυρίζοντα τὸν Κῦρον πρὸς τὰ σκευοφόρα ἅρματα καὶ πρὸς τὸν τεθωρακισμένον ἵππον τε καὶ ἱππέα, ἐπειρᾶτο σωτελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἐκείνου ἅρματα ἐκ τῶν ἱππικῶν τῶν ἑαυτοῦ ὅμοια ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ ὡς ἡγεμόνι αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἁρμάτων παρεσκευάζετο. ζωσιζόμενος δὲ δ' ἑαυτῷ ἅρμα τετράγωνόν τε καὶ ὑψηλὸν ὀκτώ. ἡ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποίησε καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχόνια· ὧν δ' ἵππων τῶν ἅρματος χαλκοῖς πᾶσι περιελήμασι κατεσκεύασε. Ἀβραδάτης μὲν ταῦτα ἐπράττε. Κῦρος δὲ ἰδὼν δ' τετράγωνον αὐτῷ ἅρμα, κατενόησεν ὡς οἷόν τε εἴη καὶ ὀκτάγωνον ποιῆσαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν τὴν μηχανήν. δ' κατώτατον οἴκημα. ἵν δὲ τοῦτο τετράγωνον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς. ἱστῶσι δὲ πύργοι σὺν τείχει ἀκολουθοῦντες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ὠφελείᾳ χρήσεσθαι τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβῃ τῇ τῶν πολεμίων τάξει. ἐποίησε δὲ ὧδε τὴν οἰκημάτων καὶ προμάχων καὶ ἐπάλξεις· αἰεὶ ἐβάζε δὲ ὧδε τὴν πύργον ἑκάτερον ἀνδρῶν, ζύγιος ἐγένετο ἐλαφρὸν ἢ στενοκαίδεκα πάλαντα ἑκάστῳ ζεύγει δ' ἀχθόμενον. ὡς δ' ἔγνω οὖν πορευόμενον σὺν τῷ ἁρματι, προεκαλέσατο ὡς ἅμα ἄξων σὺν τῷ πύργῳ ζωὸν τῷ στρατεύματι, νομίζων τ' οἱ πολέμῳ πολεσυξίαν, ἅμα σωτηρίαν τε ἔσεσθαι καὶ δικαιοσύνην μὴ βουλομένοις. ἦλθον δ' οὐ τότῳ τῷ χρόνῳ μὴ πρὸ τοῦ ἰνδοὶ χρήματα ἄγοντες, μὴ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ ἰνδὸς ὡδί σε ἐλλιάζεται διάδε· ἐγὼ, ὦ Κῦρε, ἥδομαι ὅτι μοι ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαί σου ξεῖνος εἶναι, πέμπω δέ σοι χρήματα· κἂν ἄλλων δέῃ, μετα πέμψω. ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅ, τι ἂν σὺ κελεύῃς. ἀκούσας δ' ὁ Κῦρος εἶπε· κελεύω δίνωι ὑμᾶς οὖν μὴ ἄλλος μόνος ἐνθα κατεσκηνώκατε, φυλάττῃν τὰ χρήματα, μὴ ᾖ ὅπως ὑμῖν ἥδιον ᾖ· * τρεῖς δέ μοι

τὸ ἁγκύλον

ἵν ζεύγνα. τὰ δὲ πύργον πάχος ἵππ.

ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους, ὡς παρὰ τὸν ἰνδὸν πολὺ συμμαλήσω, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες, ὅ, τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγέλατε ἐμοί τε καὶ τῷ ἰνδῷ. κἂν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμᾶς χάειν εἰδόμενον οὗτον ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις ἐοικότες καὶ τάσκωπτοι ἀδεῶς ἄλλο δώσουσι εἰδότες ἀπαγγέλλοντες ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ ἐλευθέροις οἷοί περ ὑμεῖς ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ †βουλεύματα καταμανθάνουσιν. οἱ μὲν δὴ ἰνδοὶ, ἀκούσαντες ἡδέως καὶ ξενισθέντες τότε πρὸς Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐχώρουν, πορευόμενοι ἢ μὲν κατα μαθόντες ὅσα αὖ δώσουσι πολῖται ἐν τῇ πολεμίων, ἥξειν † ὡς δωσοντον τάχιστα. ὁ δὲ Κῦρος τά τε ἄλλα πρὸς τὸν πολεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ αὐτὸν ἡδέως μικρὸν ὑπονοῶν πρέπῃν· ἐπεμελεῖτο δὲ ὁ μόνον ὧν ἐδόκει εἶναι συμμαχικὸς, ἀλλὰ καὶ ἔσεν ἐκέλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις ὅπως αὖθι ἕκαστοι φανοῦνται ὑπὸ πολὺ τοῖς ἱππικῶτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι καὶ ξιφικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. ταῦτα δὲ ἀγαθίζεσθε ἐπί τε ταῖς θήραις ἀγάλλων, καὶ τιμῶν οὓς κράτιστους ἑκάστοτε ἀνεκαλεῖτο· καὶ μάλιστα ἐμβάλλων αὐτοῖς ὅπως οἱ † αὐτὴν κράτιστοι ἔσονται φανῶτε, καὶ ζύτοις ἐπαινῶν τε πῶξωσι καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ὅ, τι δύναιτο. ἐὰν δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ αὖ ταύτῃ ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀγῶνα τοῦτον ἐποίῃ. καὶ ἆθλα ἔτιθει νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἐν πολλὴ δύναμις αὖ τοῦ στρατεύματι. τοῦ δὲ Κύρου ἐδόκει ἤδη ἀρκετὰ τελεσμοῦα ἐν ὅσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι, πολὺ τὴν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ πέρσαι ἵππεῖς ἐκπλεῳ ἤδη ἦσαν εἰς τὸν μυρίους· τὰ ἅρματα τὰ δρεπανηφόρα ἃ τε αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἐκπλεα ἤδη ἐν εἰς τὰ ἑκατὸν, ἃ τε Ἀβραδάτης ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἐκπλεα ἐν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ τὰ μηδικὰ ἅρματα ἐπεπείκει Κῦρος Κυαξάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν* μεταskευάζειν ἐν τῆς τρωϊκῆς καὶ λιβυκῆς διαφέρειν· ἐκπλεκ καὶ τοῦτα ἐν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐν τοὺς καμήλους ἐπετεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην ὁρᾶται· καὶ ὁ μὲν πολεμος κράτιστος οὕτως εἶχε τῷ γνώμῳ ὡς ἤδη πάντελῶς κεκρατηκὼς, καὶ ὀδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων· ἐπεὶ ὁ οὖτω σκευωρῶν ἦλθον οἱ ἰνδοὶ ἐπὶ τὸ πολεμίων, οὓς ἐπεπόμφει Κῦρος ἐν τὰ † κατασκοπῆ, καὶ ἔλεγον ὅτι Κροῖσος μὲν, ἡγεμὼν μὴ στρατηλὸς πάντων ἥκιστα ἐν τὸ πολεμίων, δεδογμένον δ' εἶη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ δυνάμει ἕκαστον πρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρῃν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθοῦμενοι οὓς δύναιντο, μὴ σφρηγῖσι οἷς δέοι· ἤδη ὁ μὴ μεμισθωμένος εἴη πολὺς ἢ θρακῶν μαχαιροφόρος, αἰγυπτίους τε πλοῖα· ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δὲ

κατασκοπὴν

Κῦρε, ἔτι μέν γε λας

tẽ ueſtrũm ad hoſtes trãſeatis; quaſi veniatis ab Indo ſocietatis ineũdæ gratia, & cognitis iſtic reb. omnibus, quid dicant quídue faciant, quam primũ quum mihi tum Indo renuntietis. Atq3 in his ſi mihi egregiã operam nauabitis, maiores etiã vobis gratias habebo, quàm quòd pecunias attuleritis. Nã exploratores ſeruis cõſimiles nihil aliud, quod ſciant, renũtiare poſſunt, quàm quæ nota ſunt vniuerſis. At eiuſmodi homines, quales vos eſtis, ſæpenumerò etiã conſilia cognoſcunt. Quæ quũ Indi libenter audiſſent, & à Cyro excepti hoſpitaliter eſſent: paratis reb. ſuis poſtridie proficiſcebãtur, ſanctè policẽtes ſe, vbi de hoſtibus quantũ maximè poſſent, didiciſſent, quàm fieri poſſet celerrime redituros. Et Cyrus quũ alia parabat ad bellũ magnificè, (vt erat vir, qui nihil exiguũ gerere cogitaret) tum non ſolũ ea curabat, quæ ſocij cenſuiſſent, ſed etiã contentionẽ inter amicos excitabat, vt armati pulcerrimè, & equitandi, iaculandi, ſagittandi peritiſsimi, laborumq3 patientiſsimi conſpicerentur. Atq3 hæc effecit tum ad venationes eos educendo, tum præſtantiſsimos vbiq3 præmijs ornãdo. Quin & præfectos, quos videret ſtudioſè operã dare, vt milites ipſorũ quã optimi eſſent, partim collaudãdo excitabat, partim ipſis gratificãdo quacũq3 in re poſſet. Quòd ſi quando faciebat rem ſacram, feſtúmue diem agebat: tum quoq3 de ijs omnibus, quæ homines belli gratia exercẽt, certamina inſtituebat, & præmia victorib. magnificè largiebatur: vt multa in exercitu eſſet hilaritas. Iamq3 adeò Cyro perfecta ferè omnia erant, quibus ad expeditionem erat vſurus, extra machinas. Nam equitũ Perſicorum numerus ad decem millia copioſè excreuerat, & falcati currus, quos ipſe parauerat, propè iam centum expleti erant, & totidem alij, quos Abradates ille Suſius ad imitationem Cyri curruum parare conatus fuerat. Etiam Cyaxari Cyrus auctor fuerat, vt currus Medicos ad eumdem modum ex Troiana Libycaq3 curruum forma immutaret, qui quidem & ipſi centum alios explebant. Præterea delecti erant pro camelis milites, in ſingulos bini ſagittarij. Maxima verò pars exercitus hoc erat animo, quaſi qui omnino iam vicissent, atque hoſtium res nullius momenti forent. Quum autem illis ad hunc modum adfectis, Indi ab hoſtibus redijſſent, quos ſpeculandi gratia Cyrus miſerat: ac dicerent Crœſum lectum eſſe ducem & imperatorem omnium hoſtium, & decretum ab omnibus ſocijs regibus, vt quiſque cum copijs ſuis vniuerſis adeſſet, pecuniaſque permultas conferri debere, quæ impenderentur partim ad conducendum eos mercede, quos poſſent, partim ad largitionem in illos faciendam, quos neceſſe foret: præterea conductos iam mercede permultos eſſe Thraces gladijs cinctos, & Aegyptios nauigijs adueh, iquos dicebant

Hoſtiliũ copiarum amplitudo.

bant esse numero ad centum viginti millia, cum clypeis ad pedes vsque tendentibus, magnisque hastis, (quales nunc etiam habent) & copidibus: Cypriorum quoque copias nauigijs aduehi, iámque adesse Cilices omnes, & Phryges vtrosque, & Lycaones, & Paphlagones, & Cappadoces, & Arabes, & Phœnices, & cum Babylonio rege Assyrios, & Iones, & Aeolenses, propéque Græcos omnes qui Asiam incolant, Crœsum sequi coactos esse, & eumdem societatis gratia etiam Lacedæmonem misisse: exercitum ipsum propter Pactolum amnem cogi, ac progressuros deinde † versus Thybarra (vbi nunc quoque barbari Syriæ inferioris incolæ, qui regis imperio continentur, cogi solent) omnibus denuntiatum esse, vt rerum venalium forum eò transferant: quumq; propè his gemina captiui etiam dicerẽt: (dabat enim operam Cyrus, vt caperentur aliqui, de quibus nonnihil exquirere posset: atque etiam mittebat exploratores, seruis consimiles, quasi si transfugæ essent) hæc igitur quum Cyri exercitus audisset, sollicitus esse quisque cepit, vti consentaneum erat, & incedebant maiori cum silentio quàm consueuissent, magnáque pars non admodum hilaris cernebatur. Præterea in circulos congregabantur, & omnia plena erant interrogantium de his rebus, ac colloquentium. Cyrus vbi metum peruagari exercitum animaduertit, tum copiarum præfectos conuocat, tum eos omnes, qui si deiectis essent animis, damnum: si alacribus, vtilitatem allaturi viderentur. Denuntiabat etiam ministris, vt si quis alius quoque grauis armaturæ militum adstare vellet, hanc orationem auditurus, eum ne arcerent. Vbi conuenissent, in hunc modum loquutus est: Conuocaui ego vos, socij, quia nonnullos vestrûm video posteaquam ab hostibus nuntij venêre, simillimos esse hominibus perterritis. Equidem miror quemquam vestrûm metu percelli, quia dicantur hostes colligi: quòd autem nos multo plures iam collecti simus, quàm id temporis quum eos vinceremus, multoq; rectius iam (Dei ope) simus parati, quàm antea, hæc igitur vos videntes non fidentibus animis esse. Dij immortales, ait, quid facturi tãdem fuissetis, qui iam metu estis perculsi, si qui nuntium attulissent, aduentare copias aduersarias ab ijs rebus instructas, quæ nobiscum faciunt? si primùm audiretis, eos qui prius nos vicissent rursum venire, ac victoriam in animis habere, quam aliquando adepti essent: deinde, eos qui tum & sagittariorum & iaculatorum velitationes fregissent, nunc aduenire cum alijs sibi similibus multo pluribus. Præterea quemadmodum hi tum armati vicissent pedites, sic nunc equites ipsorum instructos ad equites accedere: reiectisq; arcubus & iaculis, et accepta quemque tragula vna, eaq; valida, apud animum statuisse adequitare, vt cominus pugnam ineat. Venire item currus, qui non ita constituendi sint

† al. Thymbara, al. Thymbraiam, al. Thymbraidem.

Triſtitia in exercitu Cyri.

Cyrus ſuis terrorem eximit.

ἐς δώδεκα μυριάδας σὺν ἀσπίσι ταῖς τοδαπαῖσι, καὶ δρεπανηφόροις μεγάλοις (οἷα περ καὶ νῦν ἔχουσι) καὶ κοπίσι· † προσωπεῖα δὲ καὶ κνημῖδας γραλατύμαι ἔτι, πεῖναι δὲ ἤδη καὶ πίλινος πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ λυκάονας καὶ παφλαγόνας καὶ καππαδόκας καὶ ἀραβίους καὶ φοίνικας. ἡ σὺν τῷ βαβυλῶνι ἄρχειν δὴ ἀσσυρίοις, καὶ ἴωνας δὲ ἡ αἰολέας, καὶ ἑλλάδα πάντας δὴ ἑλλήνας ἐν τῇ ἀσίᾳ ἐπαναγκάζων σὺν Κροίσῳ ἡγεμόνι ἕπεσθαι· πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς λακεδαίμονα τοὺς συμμαχίαν συλλέγεσθαι δὲ δὴ στρατεύματα ἀμφὶ δὴν πάντα τὸν παμπόν, πρὸς ἴσαι δ' μέλλῃ αὐτοὺς εἰς † θύμβραν, (ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν τοῦ βασιλέα βαρβάρων τὴν κάτω συρίαν) καὶ ἀγοραὶ πᾶσι παρεῖναι ἐνταῦθα κομίζοντι. ἐδόκει δ' ἡ τούτοις ταῦτα ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι. (ἐπεμελεῖτο γὰρ ὁ Κῦρος ὅπως ἁλίσκοιντο πῶν ὧν ἔμελλε πεύσεσθαι τι· ἔτι τε ὁ Κῦρος ἐβούλοις ἐοικότα καὶ τοιαῦτα, ὡς αὐθημόλοις) ὡς οὕτω ἤκουσε ταῦτα ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου, ὡς φρονήσει τε ἔκαστος ἐγίγνετο, ὥστε πρὸ εἰκοῦς, ἡσυχαίτεροί τε ἦσαν ἐώμενοι διεφοίτων, φαιδροί τε οἱ πολλοὶ οὐ πάνυ ἐφαίνοντο, † ἐκυκλοῦντό τε, © μεστὰ ὧν πάντα ἀλλήλοις ἐρωτώντων περὶ ζώντων καὶ ἀπολομένων. ὡς δὲ ἤσθετο ὁ Κῦρος φόβον δέον τα ὂν τῇ στρατιᾷ, συνάγει τοὺς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων, © πάντας ὁπόσοι ἀπομούντων βλάβην ἐδόκει τῆς γνώμης, μὴ προθυμουμένων ὠφελᾶν. προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέτας, μὴ ἄλλος εἶπῃς βάλοιτο τῶν ὁπλοφόρων † πρεῖσαι ἀκροσόμενος τῷ λόγῳ, μὴ κωλύσῃ. ἐπεὶ δὲ ξυνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοι ὑμᾶς ξυνεκάλεσα, ἰδὼν πυνθάνομαι ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πάνυ ἐοικότας τεθορυβημένοις ἀνθρώποις. δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι εἶπε ὑμῶν ὅπῃ μὴ οἱ † πολέμιοι λέγον συλλέγεσθαι δέδοικεν, ὅπῃ ἡμεῖς πολὺ μᾶλλον πλέους σωφλέγμεθα νῦν ἢ ὅτε οἰκοῦμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σῶ † ἐκεῖ πρεσκευάσθαι νῦν ἢ πρόσθεν· ταῦτα δ' ὁρῶντες δεδοικότες, εἰ ἄγγελόν τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα ταῦτα αὖ πάλαι ἡμῖν πρόσοντα; © πρόσθεν μὲν ἠκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρόσθεν νικήσαντες ἡμᾶς οὗτοι πάλιν ἔρχονται, ἔχοντες οἱ τοὺς ψυχοὺς ἴσῳ περ νίκην ἐκτήσαντο, ἔπειτα δ', οἱ τότε ἑκόντες φάντες τὸ ξύλον © ἀκινδυνεῖν τὰς † ἀκροβολίσεις, νῦν ἕτοιμοι ἔρχονται, ἡ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι. ἔπειτα δ' ὥσπερ οἶδα ὁπλισάμενοι τοῦ πεζὸς τότε νικῶν, νῦν ἅπαντες ἡ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοῦ ἱππέας προσέρχονται, ἡ τὰ μὲν τόξα ἡ ἀκόντια ἀχρεῖα δεδοκιμάκασι, παλτὸν δ' ἕν ἑκάτερον ἕκαστος λαβὼν προσκαλύψῃ διανενοήκατε ὡς ἐν χειρὸς τῷ μαχῇ κρινούμενον. ἔτι δ' ἅρματα ἔρχεται ἃ οὐχ οὕτως ἐσκέπται ὥσπερ

προσίσι δὲ καὶ κν. στράτευμα παρ.

δύμβραϊτα γράφεται καὶ δυμβράϊα· μία κατὰ συναίρεσιν καὶ δυμβραία καὶ δύμβρα διὰ

ἀκροσόμενος

πρεῖσαι

ὥσπερ πρόσθεν ἀκρεσφέντα ὡς εἰς φυγὴν, ἀλλ' οἵτε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι οἱ σὺν ἅρμασιν, οἵτε ἡνίοχοι σὺν πύργοις ἐσταὶ ξυλίνοις, τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα ξυνεσταλμένοι θώρακι καὶ κράνεσι. θρέπανά τε σιδηρᾶ πρὸ τῶν ἀξόνων προσήρμοσται, ὡς ἐλαύνοντες μὴ ὀκνῶσι διὰ τοὺς τάξεις τῶν ἀνθρώπων. πρὸς δ' ἔτι καμήλοι εἰσὶν αὖ τοῖς ἐφ' ὧν προσελαύνων ἂν μία ἐνὴρ ἐνὸν ἀνὴρ ἵππον ἀν' ἀνάχοιντο ἰδόντες. εἶτ' ἢ πύργους ἔχοντες πρόσεστιν, ἀφ' ὧν τοῖς μὲν αὐτοὶ ἀμύξουσιν, ὑμᾶς δ' βάλλοντες κωλύσουσιν ὦ τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι. εἰ δὴ ταῦτα ἤγγελέ τις ὑμῖν ὡ τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἷ νῦν φοβούμενοι τί ἂν ἐποιήσατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὅτι Κροῖσος μὲν ἥρηται τοῖς πολεμίοις στρατηγὸς, ὃς τοσοῦτο σύρων κακίων ἐγένετο ὅσῳ σύροι μὲν μαχιμώτατοι ἔφυγον, Κροῖσος δ' ἰδὼν ἥμισυ μέρος, αὐτὸ τοῦτο ἀρήκειν τοῖς συμμάχοις, φόβον ὤχετο· ἔπειτα δὲ ἀπαγγέλλεται δήπου ὅτι αὖθι μὲν οἱ πολέμιοι οὐκ ἰκανοὶ ἡγοῦνται ἡμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλοισι δὲ μισθοῦνται ὡς ἄμεινον μαχουμένοις ὑπὲρ σφῶν ἢ αὖθι. εἰ μέν τι τοσοῦτο ταῦτα μὲν διαφέροντα ὄντα δῆλα δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα, † ζεύγους ἐῶ φημι χρῆναι, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι εἰς οὐδὲν ὠφέλιμον. πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πολέμιοι ἂν ἡμᾶς ὠφελοῖεν ἢ πρόντες. ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέζευξε Χρυσάντας ὁ πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε· ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἴπερ ἐοικυθρώπαζεν ἀκούσαντες τὴν ἀγγελομένων. οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες, ὥσπέρ γε ἔφη, εἴ τινων βουλομένων τι καὶ οἰομένων ἥδη ἀρίστησειν, ἴσαγγελθείη τὸ ἔργον ὃ ἀνάγκη εἴη πρὸ τοῦ ἀρίστου ἴσεργάσασθαι. δὲ εἰς αὖ, οἶμαι, σθένος [τοῦτο ἀκούσας], ὅτῳ τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἤδη οἰόμενοι πλησίσειν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν ὅπ † ἐσί τι λοιπὸν ἔργον ὃ δεῖ ἴσεργάσασθαι, σωφρονιζόμεθα, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ περιπλησθῆναι αὖ ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ δὲ πολὺ συείας μόνον ἀγωνιάμεθα, ὅπου οἵδε πολὺς καὶ πρόδατά ἐστ', ἡ φοίνικες οἱ καπηλοφόροι, ἀλλὰ καὶ πολὺ λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζῃ, καὶ ἦν πλέω ἔρχεται ἢ ὅσα πὶς ἐώρακεν ἀγαθὰ. ταῦτα, ἔφη, οἰνοούμενοι, ἁκὴπ ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαῤῥοῦμεν ὡς μάλιστα, ἵνα θᾶττον καὶ τούτων τῶν λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἤσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπῄνεσαν· καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ μοι καὶ ἔγωγε ἐπ' αὐτοὺς ὡς τάχιστα· ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἵν' ὅτι μάλιστα, ὅπου τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ αὖ θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ πρόντα αὐτοῖς δῃώσομεν, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω. εἰ δέ τις ἄλλα τις γνώσκει ἄσφαλέστερον εἶναι ἡμῖν, διδασκέτω. ἐπεὶ δὲ συμφέρον μὲν πολλοὶ*

auersi velut ad fugam, sicut prius: sed tum equos in curribus cataphractos esse, tum aurigas in turribus ligneis stare, quorũ partes corporis eminentes omnes loricis ac galeis tectæ sint: & falces ferreas ad axes aptatas esse, quo & illi statim in aduersariorũ ordines impetũ faciãt. Præter hæc habere ipsos camelos, quib. aduehantur, quorũ vnum vel centum equi videre nõ sustineant. Aduentare item eos cum curribus, de quibus sint opem laturi suis, & vos eiaculando impediturí, quo minus in planicie dimicetis. Hæc igitur si quis vobis, qui iam in metu estis, nuntiaret hostibus adesse: quid facturi essetis? quando [iam adeò perturbamini] allatis nuntijs, quòd Crœsum hostes imperatorẽ legerint, qui tanto Syris imbellior fuit, vt quũ Syri prælio victi fugerent, ipse victos eos esse videns, quib. opem vt socijs ferre debebat, fugam se subduceret. Deinde nũtiatur sanè, hostes ipsos se nõ idoneos arbitrari, qui nobiscũ pugnẽt, & alios mercede conducere, quasi pro eis melius illi prælíaturi sint, quàm ipsimet. Hæc igitur quum ita se habeant, si quibus terribilia videntur esse, nostra verò futilia: hos equidem aio, milites, ad hostes abiegandos esse. Nam multo magis nobis profuerint, si cum illis sint, quàm si nobis adsint. Posteaquã hæc Cyrus protulit, Chrysantas ille Persa surgens, hoc modo loquutus est: Ne tibi mirum sit, mi Cyre, quosdam auditis hisce, quæ nuntiantur, tristes visos esse. Nam non eo sic adfecti fuêre, quasi metu percellerentur: sed propter indignationem, perinde ac si quibus iam & cupientibus prandere, & existimantibus id futurum, opus aliquod denuntietur, quod ne cesse sit ante prandium absolui: neminem opinor id audientem delectatum iri. Sic nos etiam, qui fore putabamus vt opes consequeremur, posteaquam inaudiuimus restare quoddam opus, quod absoluendum sit: vultus nostros contraximus, non qui metu percelleremur, sed illud etiam vellemus effectum esse. Verùm enimuerò quia non de Syria solùm dimicabimus, quæ & frumenti, & pecudum, & palmarum feracium copiam habet, sed etiam de Lydia, in qua vini, ficorum, olei magna est copia, & quam mare alluit, per quod bona plura, quàm quisquam viderit, aduehuntur: hæc igitur cogitantes, nõ iam amplius indignamur, sed quammaximè fidentib. animis sumus, vt quamprimùm etiam Lydijs hisce bonis fruamur. Hæc illius verba fuerũt, quib. vniuersi socij delectati, eadẽ comprobabant. Et Cyrus: Equidẽ, ait, arbitror quàm celerrimè aduersus eos pergendũ esse, vt primùm ipsos eò veniẽdo anteuertamus, si quidem poterimus, ubi cõmeatũ colligunt. Deinde quãto celerius iuerimus, tãto pauciora parata habebũt, ac plura desiderabũt. Equidẽ ita censeo. Quòd si quis vel tutius uel facilius aliquid alia ratione facturos nos sentit, sanè doceat. Quũ aũt adsentiẽtur multi ne-

ti necessarium esse, vt quamprimùm in hostẽ pergerent, ac nemo contradiceret, tum verò Cyrus huiusmodi orationem est orsus: Iamdudum, socij, tum animi tum corporatum arma, quibus vtẽdum erit, parata sunt. Nunc verò commeatus aditer comportandus est tam nostra quam iumentorum, quæcũq; habemus, opera: isq; non minor quàm viginti dierum. Etenim ratiocinando reperio, plurium quàm quindecim dierum iter nobis fore, in quo nihil commeatus inueniemus. Nam sublatus est partim à nobis, partim ab hostibus, quantum quidẽ illi potuerunt. Quamobrem comportari necesse est, quantũ satis sit cibi, (nam absq; hoc sit, nec præliari nec viuere posſimus) & vini tantum habere quemuis oportet, quantum satis fuerit ad consuefaciendum nos, vt aquam potemus. Nam pleraq; viæ pars vino caret, in quã si vel plurimũ vini comportemus, non tamẽ illud suffecerit. Quare ne si subitò vinũ nos deficiat, in morbos incidamus, sic faciundũ erit: ad cibũ iam statim aquã bibere incipiamus. Nam id si modò fecerimus, mutationem non magnã sentiemus. Etenim quicũq; polenta vescitur, is semper mazã aqua mistam: qui pane, aqua madefactũ panẽ comedit. Quin & elixa omnia multa cũ aqua parantur. Post cibũ verò si vinũ potabimus, nihilo secius animus quiescet. Deinde vinũ etiã illud imminui debebit, quod à cœna sumitur, donec consuefaciendo aquã bibere posſimus. Nam quæ paullatim fit cõmutatio, facit vt natura mutationes ferat: quod quidẽ Deus ipse nos docet, qui paullatim ab hyeme nos ad perferendũ ingentes æstus abducit, & ab æstu ad acrẽ hyemẽ: quẽ imitando peruenire ad id, quò necesse est, multo antè condocefacti debemus. Quin & stratorũ pondus in commeatũ insumite. Nam tametsi cõmeatus vobis superet, nõ tamẽ erit inutilis: & si strata vobis desint, metuendũ nõ erit, quin suauiter dormituri sitis. Sin autẽ, me accusate. Enimuerò cui vestis est copia, is sciat hanc permultũ & rectè valenti & ægrotãti prodesse. Obsonia paranda sunt quæcumq; plurimũ acida, & acria, & salsa fuerint. Nam hæc ad cibũ excitant, & quamdiutissimè durant. Posteaquam verò ad loca necdũ direptiones passa peruenerimus, vbi cõsentaneũ est frumentũ nos habituros, manuariæ molæ parandæ deinceps erunt, quib. panẽ faciamus. Nam id ex ijs instrumentis, quibus fit panis, leuissimum est. Præterea parata sint necesse est etiam illa, quib. homines ægroti indigent. Nam horum põdus per est exiguum, & si quid tale vsueniat, maximè requiruntur. Habenda etiam lora sunt. Nam plurima tum hominibus tum equis per hæc connectuntur, quæ si attrita sint & rupta, ociari necesse est, nisi lora subiugia quis habuerit. Quod si quis didicit tragulam polire, huic vtile fuerit ascia non obliuisci. Vtile fuerit etiam limam secum ferre. Nam

λοὶ ὡς χρεὼν εἴη ὁπόταν τις παρεύεσθαι ἐθέλῃ τῶν πολεμίων, αὐτέλεγε δὲ ὧδε εἰς ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἤρξατο λόγου τοιοῦδε· Ἀνοῆσθ' σύμπαλαι, ὦ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα & τὰ ὅπλα οἷς δεήσει χρῆσθαι, ἐν πολλοῦ ἡμῖν ζωὴ θεῷ πρεσκεύασται· νῦν δὲ τὰ ἐπιτήδεια δεῖ εἰς τὼ ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις τι παράσομεν χώμεθα, μὴ μεῖον εἰκοσῖν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογιζόμενος εὑρίσκω πλέονας ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσομένην ὁδὸν, ὧν ἢ δεῖ εὐθὺς ἐπιτήδεια. ἀνεσκευάσαι γὰρ, τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δ' ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδυνάμεθα. συσκευάζεσθαι οὖν χρὴ σῖτον μὲν ἡμερῶν· (αὖθι γὰρ ζύτου ὅτε μάλεσθαι οὔτε ζῆν δυναίμεθα ἄν) οἶνον δὲ τοσοῦτον χρὴ ἔχειν ἕκαστον ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐνθάδε ἡμᾶς αὐτοὺς ὑδροποτεῖν. πολλὴ γάρ ἐστι τῆς ὁδοῦ ἄοινος, εἰς ἣν οὐδ' ἂν πάνυ πολλὰ οἶνον συσκευασώμεθα, διαρκέσει. ὡς οὖν μὴ ἰσχανόωντες ἄοινοι γενόμενοι νοσήσωμεν πολεμίων ὄντων, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν δεῖ σίτῳ νῦν δὴ νῦν ἀφικόμεθα πίνειν ὕδωρ. τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦντες οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅσπερ ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμιγμένῳ ἀεὶ τὴν μάζαν ἐσθίει, οὕτω καὶ ὅδε ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον δὴν ἄρτον. καὶ τὰ ἕψοντα ὁμοίως ὕδατος τὸ πλείστου ἐσκεύασται. μετὰ δὲ δεῖπνον εἰ οἶνον ἐπὶ πίνοιμεν, ὀλίγον μεῖον ἔχουσι ἡ ψυχὴ ἀπαπαύσεται. ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ μετὰ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρὴ, ἕως ἂν μαθόντων ὑδροποτεῖν γενόμενοι. ἡ γὰρ μικρὸς μεταβολὴς πᾶσιν ποιεῖ φύσιν ἐπιφέρειν τὰς μεταβολάς. διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεὸς, ἀπάγων ἡμᾶς καὶ τὰ μικρὸν ἔτι τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ αὐέχεσθαι ἰσχυρὰ πάλιν, καὶ ἐκ τοῦ πάλιν εἰς ὃν ἰσχυρὸν χειμῶνα. οὐ χρὴ μιμνυμένους, εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προθυμουμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι. καὶ δὴ τὴν τροφὴν τῶν βαρέων εἰς τὰ ἐπιτήδεια καταπαύσαντας. τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια πολεῖτούντα ἐστὶν ἄχθεσι ἔσται· τροφίμων δὲ οὐδενδεύντες μὴ δείσητε ὡς οὐχ ἥδεως καταδυσήσετε. εἰ δὲ μή, ἐμὲ αἰτιᾶσθε. ἐάσῃς μέντοι ὅτῳ ζῶν ἀφθονωτέρα προύσα πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ κάμνοντι ἐπιτήδεια, ἅμα δὲ χρὴ ζωσκευάσθαι ὅσα ὄζειν ὀξέα ἐπιτηδεῖον καὶ δριμέα καὶ ἁλμυρά· ταῦτα γὰρ ἐπὶ σῖτον τε ἄγει καὶ ἐπιτήδειον αἱρεῖ. ὅταν δ' ἐκβαίνωμεν εἰς ἀκμαῖα, ὅπου ἡμᾶς εἰκὸς ἤδη σῖτον λαμβάνειν, χειρόμυλας χρὴ αὐτόθεν πασκευάσασθαι αἷς σιτοποιησόμεθα. τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιικῶν ὀργάνων. ζωσκευάσθαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες δέονται ἄνθρωποι. ζύτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἢν δὲ τύχῃ τοιάδε γένηται, μάλιστα δεήσει. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἰμάντας. τὰ γὰρ πολεῖσι καὶ αὐθρώποισι καὶ ἵπποις ἰμᾶσιν ἥρτηται· ὧν κατειλημμένων μὴ κατερρηγνυμένων ἀνάγκη ἀρήγειν, ἢν μή τις ἔχῃ πολιζυγά. ὁδοῖς δὲ πεπαίδευται & παλὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν & ξυήλης μὴ ἐπιλανθάνεσθαι. ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνιον φέρεσθαι. ὁ γὰρ

δόρυ λεπτύνει ἀκονῶν, ἐκεῖνο & καὶ πῶν ψυχικόν πρᾶκος ἔστι γάρ τις αἰδὼς, λεπτύνει ἀκονῶντα καὶ κοὐκ εἶναι. ἔλκειν δὲ χρὴ μὴ ξύλα ἐπιδέσμους μὴ ἅρμασι μὴ ἁμαξαις. οὐ γὰρ πολλοῖς πρόσεστι πολλὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα ἔστιν. ἔλκειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ἐπὶ πᾶσι τοῦτο παῖσι. οὐ γὰρ ἅπαντα ἔξεστι χειροτέχνας παραγίνεσθαι· δι' ἡμέραν ἀρκοῦσι ὀλίγοι τινὲς οὐχ ἱκανοὶ ποιῆσαι. ἔλκειν δὲ χρὴ καὶ ἄμυλον καὶ σμινύλιον & ἅμαξαν ἑκάστην, καὶ & δι' ἐπιτηδείων δὲ ἀξίνην καὶ σφένδονον. ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ χρήσιμα ἑκάστῳ, καὶ ὑπὲρ τῶν κοινῶν πολλάκις ὠφέλιμα γίνεται. τὰ μὲν οὖν εἰς τροφὴν δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὁπλοφόρων ζητεῖτε ὧν ἐφ' ὑμῖν αὐτοῖς. οὐ γὰρ δὴ πρέπει ὅτου ἂν τις δέηται τούτων ἡμεῖς γὰρ ζύτων οὐδενὸς ἐσόμεθα. ὅστις δ' & τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς οἱ & σκευοφόρων ἄρχοντες ἰζητεῖτε, & ὅτι μὴ ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς δ' αὖ οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες, ἔχετε μὲν ἀφεγγραμμένους πρ' ἐμοῦ οὓς ἀφεδεδοκιμασμένους ἡ οὓς ἐν τῶν ἀκοντιστῶν, καὶ οὓς ἐν τῶν ὀξοτῶν, καὶ οὓς ἐν τῶν σφενδονητῶν. † ζύτους οὖν χρὴ οὓς μὲν ἀφὸ τῶν ἀκοντιστῶν πέλεκυν ἔχοντας † ξυλοκόπον ἀναγκάζειν τρατεύεσθαι, οὓς δ' ἀφὸ τῶν ὀξοτῶν, σμινύλιον, οὓς δ' ἀφὸ τῶν σφενδονητῶν, ἅμυλον τούτους δ' ἔχοντας ταῦτα πρὸ τῶν ἁμαξῶν κατ' ἴλας πορεύεσθαι, ὅπως ἰὼν τι δέῃ ὁδοποιῆσαι, οὗτοι ὁρμοὶ ἦτε, καὶ ἐγὼ, ἢν τι δέωμαι, ὅπως ἐθέλω ὁπόθεν δεῖ λαβόντα ζύτους χρῆσθαι. ἄξω δ' καὶ οὓς ὡ τῇ τροπικωτικῇ ἡλικίᾳ ξυῶ ζῖς ὀργάνοις χαλκέας τε καὶ τέκτονας καὶ σκυτοτόμους, † ὅπως ὁπόσα ἂν δέωνται καὶ ζώστων τεχνῶν ὡ τῇ τροπᾷ, μηδὲν ἐλλίπηται. οὗτοι δ' ὁπλοφόρων μὴ τάξεως ἀφηλεύοντας, ἃ δ' ἐπίστανται τῷ βουλομένῳ μισθὸ ὑπηρετοῦντες ὡ τῷ τεταγμένῳ ἕπονται. ἢν δέ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἕπεσθαι πωλεῖν & βουλόμενος, τὴν μὲν προφημένων ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν· . . . . . ἢν δέ τι πωλῇ ἁλίσκηται, πάντων στερήσεται. ἐπεισὰν δ' αὖται πέλωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσει ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ' αὖ τὴν ἐμπόρων πλεῖσην ἀγοραν πέχων φαίνηται, ἑτῷ καὶ πρὸ τῆν συμμάχων ἡ πρ' ἐμοῦ δῶρον καὶ τιμῆς τεύξεται. εἰ δέ τις χρήματων πρὸς ἑαυτὸν νομίζῃ εἰς ἐμπολὴν, γνωσθεὶς ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὰς ἢ μὴ πορεύεσθαι σὺν τῇ τροπᾷ, λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ τις τὶ & ἄλλο δέον ὠφελᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω. & ὑμεῖς μὲν ἀπόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δ' ἀνύσομαι ὡδὶ τῇ ὁρμῇ. ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχῃ, σημανοῦμεν. πρεῖναι δ' χρὴ ἅπαντας τὰ προφημένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν πρὸς τὸν ἡγεμόνας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δ' ὦ ἡγεμόνες, τὴν ἑκάστοις τάξιν διατρεπισάμενοι πρὸς ἐμὲ πάντες † συμβαλεῖτε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας κατα-

Nam qui hastam acuit, is animũ quoq; nõnihil excitat. Inest enim verecundia quædã, quominus qui hastam acuit, sit ignauus. Etiã lignorum habere copiam in currib. & plaustris cõuenit. Nam vbi multa opera suscipiũtur, necesse est multa quoq; fathiscere. Habenda sunt & instrumenta maximè necessaria ad hæc omnia. Nam non vbiq; opifices manuarij adsunt. Quod autẽ in diem satis sit, ad id efficiundum pauci quidã non sufficiunt. Conuenit & sarculũ & ligonẽ in curru quouis habere, & in iumẽto dossuario securim & falcem. Nam hæc & cuiq; priuatim vsui sunt, & publicè frequenter vtilitatẽ adferunt. Quæcũq; igitur ad alimẽta necessaria sunt, ea vos armaturæ grauis militũ duces exquirite ab ijs, qui vobis parent. Non enim obmittendũ est quidquam horum, quo quis indigebit. Nã erit nobis his opus. Quæcumq; verò pro iumentis vt habeatis iubeo, illa vos impedimentorũ præfecti inquirite, & qui ea nõ habet, hunc ad parandũ ipsa cogite. Vos porrò, qui vias exercitui sternẽtibus præestis, habetis à me cõsignatos eos, qui ex iaculatoribus & sagittarijs, & funditorib. loco moti sunt. Itaq; eos, qui sunt ex iaculatoribus, cogetis vt sumta securi lignaria militẽt: qui ex sagittarijs, ligone: qui ex funditoribus, sarculo. Atq; hos ipsos ijs instructos, ante plaustra turmatim incedere cogetis, vt si muniẽda via sit, statim opus aggrediamini: & vt si mihi aliquorũ opera sit necessaria, sciam vnde ad vsum meũ mihi sumẽdi sint. Abducam verò & illos fabros ærarios, & architectos, & coriarios cũ instrumẽtis suis, qui ætatẽ militarẽ attigerint, vt nihil eorum, quæ ab artib. huiusmodi sunt exercitui necessaria, deficiat. Atq; hi sanè armatorũ militũ ordine liberabuntur, & constituto loco quæcumq; sciuerint, ei sumministrabũt pro mercede, qui volet. Quòd si quis etiã mercator sequi voluerit, uẽditurus aliquid, eorũ dierum, quos antè significauimus, cõmeatũ habere, ... sin aliquid vendere deprehendatur, omnibus spoliabitur. Posteaquã verò hi dies præterierint, quo pacto volet, vẽdet: & quisquis è mercatorib. quã maximũ venalium rerũ forũ suppeditare videbitur, is & à socijs, & à me munera honoremq; consequetur. Quòd si quis existimat se pecunijs egere ad coëmtionem rerũ: is illos, quibus est notus, & expromissores, quibus sancte caueat se cum exercitu facturum iter, adducat: & quascũq; nos habemus, accipiat. Hæc ego pronuntio. Quòd si quis aliud quippiam, quod facto sit opus, perspicit, mihi significet. Ac vos quidem abeũtes vestra colligite, ego profectionis causſa rem sacram faciam, atque vbi res diuinæ rectè curatæ fuerint, significabimus. Debent autem adesse omnes cum ijs, quæ prædicta sunt, loco constituto, apud duces suos. Vos verò duces, vbi suum quisque ordinem instruxeritis, ad me omnes conuenietis, vt vestra singuli loca accipiatis.

παράλλαξις

χρήσιμα καὶ ὑπάλλαξις

ἴπας αὖ τι λίγ

καταδαπανᾶν-τες.

συμβάλλειτε,

accipiatis. Quæ quum audissent, ad viam sese cõparabãt: ac Cyrus sacrificabat. Et quia exta læta erãt, cũ exercitu itineri sese dabat. Ac primo quidẽ die metatus est castra loco quàm potuit proximo, vt si quis alicuius rei esset oblitus, rediret: & si quis esse sibi reliquam opus animaduerteret, eam sibi cõpararet. Et Cyaxares quidẽ cum tertia Medorũ parte domi manebat, vt res istic ope destitutæ nõ essent. Cyrus quã celerrimè poterat, faciebat iter, equitib. prima in acie collocatis, ante quos exploratores speculatoresq; semper in loca anteriora, quæ essent ad speculandũ cõmodissima, imponebat. Post hos agebat impedimẽta, & in planicie quidẽ multos plaustrorũ impedimentorumq; globos faciebat. Hos à tergo sequebatur phalax, ut si quid impedimentorũ à tergo relinqueretur, præfecti superueniẽtes curarẽt, ne impedirentur quo minus pergerent. Sicubi verò angustior erat via, milites armati receptis in mediũ impedimentis hinc & illinc incedebant: ac si quod his impedimentũ alicubi obijceretur, milites alij ad ea loca delati suam his operã adhibebant. Plerumq; verò sic ordines iter faciebant, vt impedimẽta sua apud sese haberent. Nã imperatũ erat omnib. impedimentorũ baiulis, ut quisq; iuxta ordinẽ suum iret, nisi quid rei necessariæ impediret. Atq; etiã quisq; baiulus præibat, ac tesserã centurionis sui habebat, quæ militib. eiusdem ordinis nota esset. Itaq; conferti faciebãt iter, & strenuè dabat operã quilibet, ut ne qui suorũ à tergo relinquerẽtur. Quod quum facerent, necesse nõ erat, vt mutuò sese quærerẽt, & aderãt omnia, magisq; salua erãt, & ea quib. esset opus, citius milites habebant. Ceterũ speculatores qui præiuerant, quũ viderẽtur in cãpo videre homines, qui frumentũ & ligna caperent, & adspicerent iumenta, quæ huiusmodi alia veherent, atq; interim pascerentur, & remotiora loca intuẽdo animaduertere sibi viderentur vel fumũ vel puluerem in altũ sustolli: de hisce omnib. intelligebant hostium copias alicubi esse in propinquo. Quare speculatorum præfectus continuò quemdã mittit, qui hæc Cyro nuntiaret. Is vbi rem audisset, iubet ut ipsi hisce in speculis manerent, ac quidquid semper noui animaduerterẽt, sibi renuntiarẽt. Præterea equitũ ordine in anteriora loca misso, darent operã mandat, vt quosdã illorũ, qui in cãpis oberrabãt, cõprehenderẽt, quo rei veritatẽ certius cognosceret. Præstabãt hoc, quib. id erat negotij datum. Cyrus ipse copias reliquas sua in loca distribuebat, vt pararent quæcumq; necessaria duceret, antequã exiguo admodũ interuallo ab hostib. distarent. Primùm verò edixit vti prandẽrẽt, deinde vt suis in ordinib. subsisterẽt, ac prouiderẽt, quod imperaretur. Prãsi quũ essent, equitũ, peditũ, curruũ duces, atq; etiam machinarũ, impedimẽtorum, carrucharum præfectos cõuocabat. Illi dum conuenirent, interea qui in planiciẽ excurrerãt, homines cõprehensos adducebãt. Quibus à Cyro interrogarentur

Cyrus aduersus hostẽ pergit.

Cyrus ad pugnã sese cõparat.

κατατάξαντε. ἀκηκόοντες ὑπ' αὐτοῦ τὰ μὲν σωμ- κατατάξαντε
ασκευοφόρα. ὁ δ' ἐνόει. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἐδύ-
ὡρᾶτο ἐκ τῶν προτέρων ἡμέρᾳ ἐξεπεπόδιστο ὡς τάχιστα, ἐδόκει
ὁ δὲ ἐνόει. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἐδύ- ἐδόκει
ὡρᾶτο ἐκ τῶν προτέρων ἡμέρᾳ ἐξεπεπόδιστο ὡς τάχιστα, ἐδόκει
ὅπως ἔστι πολλαπλασιονὸς ἔστι, μετέλθοι, ὁ πολλαπλασιονὸς
ἔστι † τὴ οἰκείαν γνοίη, τοῦτο ἐπορεύετο τοιόνδε τινὸς
ἐκόμα. Κυαξάρης μὲν οὖν τὴν μέσην ἔχων δι' τέλους
μέρους, καὶ τὰ μέλη, ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. ὁ δὲ
Κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἐδύνατο τάχιστα, σὺν ἱππεῦσι
μὲν πρόσθους ἔχων, ὁ πρὸ τούτων διεφυλακὰς
σκοπὰς ἀεὶ ἀναβιβάζων καὶ τὰ πρόσθεν διασκοπῶ-
ντα. μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπως μὴ πολύν
† πολὺν εἴη, πολλὰς ἁρμαμάξας ποιούμενος τὴν πολύν
† ἁμαξῶν ὁ τὰ σκευοφόρων. ὅπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἁμαξῶν ὁ τὰ
ἐφεπομένη εἶπε τὰ σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ πρό- σκευοφόρων
τυχαίνοντες τὰ ἀρχόντων ἐπεμέλοντο ὡς μὴ κω- ὑπολείποιτο
λύοιντο πορεύεσθαι. ὅπου δὲ στενότερα εἴη ἡ ὁδός, ἅμα πορεύεσθαι
μέσου ποιούμενοι τὰ σκευοφόρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπο- καὶ
ρεύοντο οἱ ὁπλοφόροι. καὶ εἴπ ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ποδίζοι
τὰ γιγνόμενοι αὐτὴν σταλισθῶν ἐπεμέλοντο. ἐ-
πορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἰτάξει πρὸς ἑαυτούς
ἔχοντες τὰ σκευοφόρα. ἐπεὶ τάχιστα δὴ πρὸς τοῖς
σκευοφόροις καὶ τοῖς ἑαυτῶν τάξιν ἕκαστον ἥκειν, ἐ-
μὴ ἂν ἀναγκαῖον ἀκωλύοι. καὶ σημεῖον δὲ ἔχον
† τὸ ταξιάρχου ὁ σκευοφόρος ἡγεῖτο γνώσιν τοῖς ὁ τὸ ταξιάρχου
τῆς ἑαυτῶν τάξεως. ὥστε ἀθρόοι ἐπορεύοντο, ἐπει- σκευ.
μελοῦντό τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ὡς μὴ ὑ-
πολείποιντο. καὶ ὅτου ποιούντων ἄττε χρεῖαν ἐδέ-
διμεν, ἀσφαλῶς, ἅμα τε πρόσω ἀπανίσα, καὶ σαφέστερα ἰδεῖν,
καὶ ἧσσον τὰ δέοντα ἔλαθον οἱ σταπῶται. ὡς δὲ οἱ
προϊόντες σκοποὶ ἐδόκουν ἐν τῷ πεδίῳ ὁρᾶν ἀν-
θρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλοὺς ὁ ἵππους, ὁ ὑ-
ποζύγια δὲ ἑώρων ἕτερα διαῦτα ἄγοντά τι καὶ
νεμόμενα, καὶ τὰ πρῶτα αὖ ἐφορῶντες ἐδόκουν κα-
ταμανθάνειν μετεωρίζόμενον ἢ καπνὸν ἢ κονιορτόν.
ἐπεὶ τούτων ἁπάντων ἐγίγνωσκον ὅτι εἴησαν πολε-
μίων δ' στράτευμα τῶν πολεμίων. δι' ὃς οὖν πέμπει
ὁ σκοπάρχης ἀνὰ ἄγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ.
ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε
μένοντας ἐκεῖ ταύτας τὰς σκοπὰς ὅ, τι ἂν
ἀεὶ καινὸν ὁρῶσιν ὑπαγγέλλειν· τάξιν δ' ἔπεμ-
ψεν ἱππέων εἰς δι' πεύθεν, ὁ ἐκέλευσε πειρα-
θῆναι συλλαβεῖν τινας τῶν αὖ δι' πεδίου ἀνθρώ-
πων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν δ' ὅν. οἱ μὲν δὴ
ταχθέντες τὸ ἔπραττον· αὐτὸς δὲ δ' ὅλῳ στρά-
τευμα αὐτῷ κατεχώρει, ὅπως πρασκευάζοιντο ὅσα
ἔδει χρῆσθαι πρὶν πάνυ ὁμοῦ εἶναι. καὶ
πρῶτον μὲν ἀρίστησαν παρήγγειλεν, ἔπειτα δὲ μέλον-
τας αὐτοὺς τάξει δ' παραγγελλόμενον ποιεῖν.
ἐπεὶ δὲ ἠρίστηντο, ζωσάμενοί τε καὶ ἱππέων καὶ
πεζῶν καὶ ἁρμάτων ὅσ' ἡγεμόνας, καὶ τὴν μα-
χαιρῶν δὲ καὶ τὴν σκευοφόρων ὅσ' ἀρχοντας
καὶ τὴν ἁρμαμαξῶν. καὶ οὕτω μὲν ἐπορεύοντο. οἱ
δὲ, κατασκοπάμενοι εἰς δι' πεδίον, συλλαβόντες
ἀνθρώπους ἤγαγον. οἱ δὲ † λεφθέντες, ἀνερωτώ- συλλεφθ.
μενοι

μενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου ἔλεγον ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέ-
δου † ἔσω, προελαύνοιεν ὑ .... οἱ χίλιοι, οἱ δ'
ἔξω ἅλα, πρελθόντες τὰς προφυλακάς. ὁμοῦ
δὲ πολλοῦ τοῦ στρατοῦ εἶναι τὰ σκήνη ταῦτα ἔστιν. καὶ ὁ
Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, πόσους δ', ἔφη, ἄπει-
σιν οἰκένδε δ' στράτευμα; οἱ δ' † ἔλεγον ὡς δύο
πασάγγαι. ὧδε δὴ τοῦτο ἤρετο ὁ Κῦρος· ἥκουεν
δ', ἔφη, λόγου τις ὧν πρὸ αὐτοῦ; ναὶ μὰ δί',
ἔφασαν, καὶ πολύς γε, ὡς ἐγγὺς ἤδη ἦτε πε-
σιόντες. τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ ἐχαίρεσαν
ἀκούοντες; (τοῦτο δ' ἐπήρετο τὴν πρότερον ἐ-
ρωτᾶ.) οὐ μὰ δία, ἔφασαν ἐκεῖνοι, οὐ μᾶλλόν γε
ἐχαίρεσαν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλα ἰώδυνο. νεῦ δ', ἔφη
ὁ Κῦρος, τί ποιοῦσιν; ἐπιτάττουσι, ἔφασαν. καὶ χθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν δ' αὐτὸ
τοῦτο ἐπράττον. ὁ δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς
ἐστιν; οἱ δ' ἔφασαν, αὐτὸς τε Κροῖσος καὶ ζὼ αὐ-
τῷ ἕλλην τις ἀνήρ, ᾧ δῆλος δέπις μῆδος. ὅτι δ'
μέντοι ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. ὁ Κῦρος εἶ-
πεν· ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι αὖθις γένοιτο
ὡς ἐγὼ βούλομαι· ἐπὶ Σύρους σοὶ μ' αἰχμαλώσιος
ἀπάγων ἐκέλευσεν, ἐς δ' τοὺς πρόσθεν ὡς λέξων τὰ
αὐτίκα. οἱ δ' οὕτω δὲ πρὸς ἄλλῳ δ' οὐ γε πρὸ τοῦ
στρατεύεσθαι, λέγων ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη οὐ
δοκεῖ φανεῖσθαι. καὶ ἡμεῖς μέν, ἔφη, ἐπὶ τοῦτο
ἐλαύνομεν αὐτὸς βουλόμενοι ἰδεῖν τόδε δ' ἐ-
στράτευμα. καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ⌈ταύτης*
ἄλλοι ὡς τεσσαράκοντα ἱππεῖς † συχνοὶ † προσε-
λαύνουσι, καὶ † μᾶλλοι κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς, ἵνα σκο- συχνοὶ
πῶμεν βουλόμενοι λαβεῖν, ἵν' ἀπαγάγωμεν τῷ στρατιᾷ. ἡμεῖς πρεσελαύνουσι
δὲ ἐσμὲν μία δεκὰς οἱ ὧδε † τούτῳ τῇ σκοπῇ. μάντ', ἔφη, καὶ
καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τὴν πρὸ αὐτοῦ ἀεὶ τὸν ἀεὶ ὄντων ἐ- οὗτοι τῆς σκο-
ἱππέων ἐλαύνοντας ⌈πρὸ τῶν σκοπῶν ἀσφαλῶς πῆς
τοῖς πολεμίοις ἀπρεμίαν ἔχειν. ὅταν δ', ἔφη, ἢ
δεκὰς ἢ ἡμετέρα λείπῃ πρὸ σκοπῶν, ὑγιαναστάντες
ἐπίσθετε τοῖς ἀναβαίνουσιν ὧδε πρὸ σκοπῶν. ὡς δ'
ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀφ' τῆς μεγάλης τάξεως,
ἀντίξελθε σὺ ⌈ἔφη * ὦ Υσάσπα, πρὸ χιλιο- ἐναντίῳ
σὺν τῶν ἱππέων λαῶν, καὶ ὧδε φάνηθι † αὐτῷ
τῇ τῶν πολεμίων τάξει. διώξῃς δὲ μηδαμῆ ἐς ἀ-
φανές, ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαὶ ὑμᾶς ὁρῶσιν ὧδε
μᾶλλ' ἐκεῖ πάσθαι. αὖ δ' ἄρα ἀνατείνοντες τὰς
δεξιὰς προσελαύνωσιν ὑμῖν πρὸς, δέχεσθε φιλίως
σὺν αὐτοῖς. ὁ μὲν δὴ Υσάσπας ἀπὸν ὡπλίζε-
το· οἱ δ' ὑπηρέται ἤλαυνον βάδην ὡς ἐκέλευσεν. ἀ-
παντᾷ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ αὐτὸς τῶν σκοπῶν Ἀρά-
σπας ζὼ τοῖς θεράπουσιν, ὁ πεμφθεὶς πάλαι
κατάσκοπος † ἢ Φύλακῆς τῆς συσίδος γυναικός. ἐφύλ.
ὁ μὲν οὖν Κῦρος, ὡς † εἶδεν, ἀναπηδήσας ἐκ τῆς ἔνουσιν.
ἅμαξαν ὑπλίτα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιοῦτο· οἱ δ' ἄλ-
λοι, ὥσπερ εἰκὸς μηδὲν εἰδότες, ἐκπεπληγμένοι
ἦσαν τῷ προσχήματι, ἕως ὁ Κῦρος εἶπεν· ἄνδρες
φίλοι, ἥκει ἡμῖν αὐτὸς ἄδειος. νυῦ γὰρ ἤδη πάν-
τας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. ἔστ'
οὔτε μάχοῦ ἥττηθεὶς ἐδένδς ἄχετο, οὔτε ἐμὲ φο-
βηθείς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθείς, ὅπως ἡμῖν
μαθὼν

rentur ij, qui capti erant aiebant se hostiũ ex castris esse, ac processisse .... frumentatum, partim lignatum, pratergressos primas excubias. Etenim propter exercitus multitudinem omnia rara esse. Quibus auditis Cyrus: Et quanto, inquit, interuallo hinc exercitus abest? Parasangas duas, aiunt illi. Hinc Cyrus: An de nobis erat, quærit, apud ipsos aliquis rumor? Verò per Iouem, inquiunt, & quidem magnus, nimirum ita vos aduenire, vt iam propè absitis. Quid igitur, ait Cyrus, quum id audirent, an'ne gaudebant? Quod quidem ipsum eorum gratia quærebat, qui aderant. Non per Iouem, respõdent illi, non sanè gaudebant, sed admodum etiam auxij erant. Iam verò, ait Cyrus, quid rerum agũt? instruunt, inquiunt: atque in hoc tum heri tum nudiustertius etiam occupati fuerunt. Et quis eos instruit? Crœsus ipse, inquiunt, & cum eo Græcus quidam, & alius quidam Medus, qui à vobis venisse transfuga dicebatur. Verùm ô maxime Iuppiter, ait Cyrus, vtinam eum capiam, vti desidero. Posthæc abduci captiuos iussit, & ad eos qui aderant, quasi dicturus aliquid, reuertebatur. Interea quidam alius à speculatorum præfecto aderat, qui magnum equitum agmen in planicie dicebat apparere. Ac nos quidem, inquit, suspicamur eos adequitare studio videndi hasce copias. Nam ante hunc ordinem alij equites ferè triginta continuò adequitãt, & quidem versus nos ipsos, fortassè quòd hanc speculam capere velint, si quidem possint. Nos autem solum decem sumus, qui heic speculamur. Et Cyrus nonnullos equites ex ijs, quos semper propter se habebat, equitare sub ipsam vsq; speculam iubet, atque ita quiescere, vt ab hostibus nõ conspicerentur. Vbi verò, ait, decuria nostra speculam deseruerit, tum vos exsurgentes eos inuadite, qui speculam conscenderint. Atque vt vos magnum illud agmen non lædat, egredere tu, (inquit) aduersus hos Hystaspa, cum mille equitibus, & in conspectum hostilis agminis aduerso agmine pergito. Nequaquam verò persequaris eos vsque ad loca tibi non perspecta, sed vbi curaueris vt speculæ tuæ maneant, abscedito. Quòd si qui sublatis manibus ad nos adequitauerint, amicè homines excipite. Hystaspas itaque discedens armis se induebat, & ministri continuò, quemadmodum imperarat, abequitabant, quibus Araspas cùm famulis eis ipsas speculas occurrit, is qui dudum explorator missus erat, Susiæ mulieris custos. Eũ Cyrus ut vidit, exsilijs de sella progressus est ei obuiam, & dextra hominẽ excepit. Ceteri qui nihil horũ scirẽt, ob hancrẽ obstupescebant, vti par erat, donec Cyrus ait: Vir optimus ad nos venit, amici. Nã scire iam vniuersi homines quid fecerit, debẽt. Hic neq; ab vlla re turpi victus discesset, neq; me metuit, sed à me fuit ablegatus, vt

Araspas ab hostibus reuertitur.

hostium rebus liquidò cognitis, vera nobis referret. Tibi quidem, mi Araspa, quæ policitus sum memini, & ea tibi cum his omnibus præstabo: vos autē æquum est, milites, hūc vt virum fortem honore prosequi. Nam nostri boni caussa tum periculo se exposuit, tum criminis quo grauatus fuit, culpā sustinuit. Heiç verò vniuersi Araspā amplectebātur et dextris excipiebant. Quum aūt dixisset Cyrus, satis iam horum esse: quæ tempus nos scire postulat, inquit, ea narrato Araspa, neq; res hostiū præter veritatē extenua. Nā melius fuerit nos arbitratos maiora, deinde minora uidere, quàm auditis minorib. maiora reperire. Enim verò, inquit, Araspas, operam dedi, vt rē quàm certissimè intelligerē. Nam præsens ipse vnà cum alijs eos instruebā. Tu igitur, inquit Cyrus, nō eorū modò numerū tenes, sed ordinē quoq; ? Teneo ue rò, inquit Araspas, ita me Iupiter amet, etiā quo pacto prælium inire cogitent. Sed tamē, ait Cyrus, primùm nobis eorū numerū summatim exponito. Sūt, inquit, oēs & pedites & equites sic instructi, vt latitudo trigenos habeat, extra Aegyptios. Nam hi qua draginta ferè stadijs absunt. Etenim admodum mihi curæ fuit, vt quantū loci occuparent, scirē. Verū Aegyptij, subiecit Cyrus, quo pacto instructi sint, dicito. Aiebas enim, extra Aegyptios. Nimirū hos denūm millium præfecti sic instruebāt, vt quælibet denūm millium acies in centenos esset disposita. Nā patriam sibi esse hanc ordinū legē dicebant. Cræsus quidem inuitus admodū cōcessit eis, vt hoc modo instruerēt. Nam cupiebat maximè copias tuas circumfusa phalāge coercere. At quāobrem, ait Cyrus, id cupiebat? nimirū vt exsuperante copias tuas multitudine circūdaret. Et Cyrus: Verùm uiderint, ait, ne circūdantes circumdentur. Sed enim quæ tempus audiri de te flagitabat, audiuimus. Nobis aūt ita faciēdum erit: Posteaquā hinc iam abieritis, tum equorū arma, tū vestra inspicite. Nam sæpenumero exigua re deficiētē, & vir, & equus, & currus inutilis redditur. Cras aūt diluculò, dū sacrā ego rem fecero, primùm & viris & equis prandendū erit: ut quidquid tādem fieri fuerit opportunū, hac in parte ne deficiamus. Deinde tu, inquit, Araspa, cornu dextrū obtineto, vti nunc obtines, itidemq; ceteri denūm millium præfecti seruate quem nunc locū obtinetis. Nā collato iam pede nulli currui opportunū est amplius equos transiungere. Denuntiate verò ductoribus ordinū & serierum, vt in phalangem se cōstituant, singulis seriebus in binos explicatis. Series verò quælibet quatuor & viginti continebat. Et quidam è denūm millium præfectis ait: An'ne videmur tibi Cyre, satis rectè habituri, in tot dispositi aduersus adeò latam phalangem? Cyrus autem: Latiores, inquit, phalāges quàm vt armis ad hostes pertingere possint, quid tibi videntur hostib. adferre detrimenti, & socijs cōmodi? Equidē, ait, hos in centenos dispositos

Hostiū quātæ fuerint copiæ.

Quo pacto Cyrus copias suas instrui uoluerit.

μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων σαφῶς τὰ ὄντα ἦλθε γέλασον. ἃ μὲν οὖν ἐγώ σοι ὑπεθόμην, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀκριβῶς σοὶ σύν τοῖς πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ ἄνδρες, τὸν τοιοῦτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα. ἐκεῖ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ κινδυνεύσας καὶ αἰτίαν ὑπέσχεν ἡ ἐζημιώθη. ἐν ζεύγει δὴ πάντες παρεκελεύοντο τῷ Ἀράσπᾳ καὶ ἐδεξιοῦντο. ἐπόντῳ δὲ Κύρου ὅπως τάττων μὲν ἄλλης ἔτι, ἃ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα, ἔφη, διηγοῦ ὦ Ἀράσπα, καὶ τὸ μισθὲν μείον τῶν ἀλλοδαπῶν τὸ τῶν πολεμίων. κρεῖττον γὰρ μείζονα οἰκέτας μείονα ἰδεῖν, ἢ μείω ἀκούσαντας † μείζονα δυσείσκειν. καὶ μήν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, † ὡς σαφέστατ' γ' οἶδ' εἶναι ἐπίστασαι· ξυνεξέτασον γοῦν πρῶτον † αὐτούς. σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, σὺ δὲ πολλῶν μόνον οἶσθα, ἀλλὰ μὴ πάνυ τι εἰδέναι αὐτῶν. ἐγὼ μὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς διανοοῦμαι τῷ μάχεσθαι. ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, σὺ πολλῶν ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ οὐκ ἐφαλαίῳ. ἐκεῖνοι ζεύγεσιν ⟨ ἔφη * πάντες τεταγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τεσσάρων δὲ βάθος ἢ πεζοὶ ἢ ἱππεῖς, πολὺ δὲ αἰγυπτίων. ἔσθι δ' ἀπέχουσιν ἀμφὶ τὰ πεντακόσια σταδία. πάνυ χαίρω, ἔφη, ἐμοὶ ἔμαθες ὥστε εἰδέναι ὁπόσον κατεῖδον χωρίον. οἱ δ' αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπὲ πῶς εἰσὶ τεταγμένοι; ὅπη ἔπας, πολὺ δὲ αἰγυπτίων. τάττουσι δ' οἱ μυριάρχαι ἐπὶ τὸν ἐκατὸν πανταχῇ δὲ μυριοστὺν ἕκαστον. ἔστω δὲ σφίσι ⟨ οἴκοι νόμῳ † ἐφαίρει εἶναι τὸ πάχος. καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα ἄκων ξυνεχώρησεν αὐτοῖς ὅτω ταύτῃ ἔχῃ. ἐβούλετο δ' ὅπως πολὺ ὑπὸ φαλαγγοῦσθαι τὸ σὺν στρατεύμασιν. πρὸς τί δή, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ὠφέλει; ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ πολεμίῳ κυκλωσόμενος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἀλλ' ὅμοι αὖ εἰδέναι εἰ ξ οἱ * κυκλόμενοι κυκλωθεῖεν. ἀλλ' ἃ μὲν πρὸ σοῦ καιρὸς μανθάνειν ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς δ' ἔχω, ὦ ἄνδρες, ὅτῳ ποιεῖν, νῦν μὲν ἐπεκὰν οἴκαδε ἀπέλθητε, ἀποκάμνετε μὴ τὰ τῶν ἵππων ⟨ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα. (πολλάκις γ' μικρὸν ὀλίγα μὴ αὖθις καὶ ἵππους καὶ ἅρμα ἀχρεῖον γίνεσθ') αὔριον δὲ πρῶτ', ἕως αὖ ἔτι ὀψόμεθα, πρῶτον μὲν χρὴ ἀρίστησαι μὴ ἄνδρας μὴ † ἵππους, ὅπως ὅ, τι αὖ πρόσθεν καιρὸς ἀεὶ ᾖ, μὴ ζεύξαι ἡμῖν ἐνδέῃ· ἔπειτα δὲ σύ, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ ⟨ ἔχεις, ⟨ οἱ ἄλλοι μυριάρχαι ἥπερ νῦν ἔχετε. ὁμοῦ γὰρ τῶν ἀπόντων, ὅδενί ἁρμαλιὰ ἔτι καιρὸς οὖν ἵππους μεταζυγνύναι. παραγγέλατε δὲ οἷς ταξιαρχήσεις καὶ λοχαγοῖς ὧδε φαλαγγοῦσθαι καθίστασθαι, εἰς δύο ἕκαστος ἑκάστους τὸν λοχαγόν· ὁ δὲ λόχος ὧν ἕκαστος εἰκοστὺς ἂν εἴη. καί τις εἶπε τῶν μυριαρχῶν, καὶ δοκοῦμέν σοι, ἔφη, * ὦ Κῦρε ἱκανοὶ ἔσεσθαι εἰς τοσοῦτοι τεταγμένοι πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· αἱ δὲ βαθύτεραι φάλαγγες ἦ ὡς ὀχυρώτεραι εἶναι τοῖς ὁπλίταις τῶν ἀντίων, † πῶς σοι δοκοῦσιν, ἔφη, οὐ πολεμίου βλάπτειν ἢ οὐ συμμάχους ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, οὐ εἰς ἑκατὸν ἄνδρας τοὺς

ἵππους· ἢ, τὰ ὑμῶν αὖ ὅπλα· ἀεὶ καιρός.

τούτους ὁπλίτας εἰς μυρίους αὖ βελτίω μᾶλλον τεταχθαι· οὕτω γὰρ αὖ ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. ὀχυρὸν μὲν τοι καὶ τὴν φάλαγγα βαθυνῶ, οἰόμενος ὅλῳ σώματι καὶ σύμπαντα ὠθίσειν αὐτὴν ἐναντίᾳ. ἀκοντίσας μὲν ὦδε τοῖς θωρακοφόροις πέξω, ὦδε δὲ τοῖς ἀκοντίσασι τοξότας. τούτους δὴ πρὸ τοσούτους μὲν † αὖ τις τάττοι, οἱ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην αὖ ἔσεσθαι ἐν χειρός· προβεβλημένοι δὲ οὗτοι θωρακοφόρους μὲν ἴσως ἔχοι· οἱ μὲν, ἀκοντιζοντούς, οἱ δὲ, τοξεύοντας ὑπὸ τὴν πρόσθεν θωρακῆν, λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. ὃ, τι δ' αὖ κακουργεῖ τις τοὺς ὠπλισμένους, δηλονότι θωρακὴ τὸ τοιοῦτο τοῦ συμμάχους κινδυνεύει. τελευταίους μὲν τοι σφᾶς τοῦτο ὦδε πᾶσι κελευμένους. ὥσπερ δὴ οἰκίαν ὅτε αὖθις λιθολογήματος ὀχυροῦ, ὅτε ἄνευ τῆς σεύλω ποιοῦντες ὁδοὶ ὅθελοι, ὅτως ὁδὲ φαλαγγοῦ ὅτε αὖθις τὴν πρόσθεν ὅτε αὖθις τὴν τελευταίων, † ὧν μὴ ἀχαλοὶ ὦσιν, ὄφελοι ὁδόν. ἀλλ' ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς παραγγέλλω τάχιστα ποιεῖτε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τελευταίων ἀρχοντες ὦδε τάττεσθε τοῖς λοχαγοῖς ὡσαύτως καθίστατε, καὶ ὑμεῖς οἱ τὴν τοξοτῶν, ὦδε τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺ δὲ ὃς τὴν ὦδε πάσην ἀρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς αὖθις ἐναντίους παραγγελε τοῖς ἑαυτοῦ ἑφορᾶν τε ἑκάστῳ τοὺς κατ' ἐκείνον, καὶ τοῖς μὲν δίεσιν ποιοῦσιν ὠθίζειν, τοῖς δὲ κακουμένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ὦδε δέ τις στρέφηται, προδιδόναι δόλον, θανάτῳ ζημιοῦν. δρᾶσιν γὰρ ὅσ' τοῖς μὲν προθύμοις † διαρρώσειν τοὺς ἐρρωμένους καὶ λόγῳ καὶ ὄργῳ· ὑμᾶς δ' ἐδεῖ, τοὺς ὦδε πᾶσι τεταγμένους, πολεμίου πρέχειν τοῖς κακοῖς τὸ ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποιεῖτε. σὺ δὲ ὦ † Ἀβραδάτα, ὃς ἄρχεις τῶν ὦδε ταῖς μηχαναῖς, οὕτω ποίει ὅπως τὰ ζεύγη † τὰ τοῦ ὑπηρέτας καὶ τοὺς πύργους φέροντα ἐμέθ' ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. σὺ δ', ὦ Δαῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν † σκευοφόρων ἁρμαμαξῶν, ὦδε τοῖς πύργοις ἄγε πάντα ὃν τοιοῦτον στρατόν. οἱ δ' ὑπηρέται † σοὶ ἁμαξοῦς κελεύοντες τοὺς προϊόντας τῶν κωμῶν ἢ λαφυρίους. σὺ δ' ὦ † Καρδάχε, ὃς ἄρχεις τῶν ἁρμαμαξῶν αἱ ἄγουσι τὰς γυναῖκας, καὶ τάχιστον αὐτὰς τελευταίας ἐν τοῖς σκευοφόροις. ἑπόμενα δὴ τούτοις πάντα καὶ πολίτους δύξαν πρέξει, καὶ σωφρονιοῦσιν ὑμῖν ἰσχυρότεροι ἔσονται, καὶ τοῖς πολεμίοις, ὧν κυκλοῦσθαι † βέλτιονται, μείζω τὴν πολιορκίαν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι. ὅσῳ δ' αὖ μείζον χωρίον πολιορκοῦσιν, τοσούτῳ αὖθις ἀσθενέστερος αὐτῶν ἡ γνώμη γίγνεσθαι. καὶ ὑμεῖς μὲν ὕστω ποιεῖτε. σὺ δὲ ὦ Ἀρταβάζη, καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὺν ἑκάτερθ' τῶν σὺν ὑμῖν ὦδε τάξις ἔχετε πεζῶν. καὶ σὺ ὦ Φαρνοῦχε καὶ Ἀσπαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλιοστύν, ἧς ἑκάτερθ' ὑμῶν ἄρχει, μὴ συγκατατάττεσθε εἰς τὴ φάλαγγα, ἀλλ' ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἱδρυσάμενοι ἔστε ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἡμᾶς ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἱππεῦσιν. οὕτω δὲ ἕᾶ ὑμᾶς προσκυνεῖσθαι ὡς πρόθυμους δέησεν ὑμᾶς ἀζημίους εἶναι. καὶ σὺ ὁ ἄρχων δὲ, † ὦ ἄρχων τῶν ὦδε ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὅπισθεν

ἄγουσι τὰ ὅπλα.

σκευοφόρων ἁρμαμαξῶν· ἐπὶ τοῖς πύργοις, ἐπὶ τοῖς μηχαναῖς ἄγε πάντα σὺν τῶν ἵππων ἰσχυρῶν

Καρδάχαι

ὑπηρέται,

ὁ ἄρχων

sitos grauis armaturæ milites mallem in decies millenos disponerent. Nam hoc modo cum paucissimis dimicaremus. Verùm quo numero phalangem ego denso, futurum arbitror vt tota strenua reddatur, & ad opem mutuo ferendam promtā. Iaculatores quidem post loricatos disponam, & post iaculatores, sagittarios. Quis enim eos antistites constituat, qui fateantur ipsi, nullam se cominus pugnā sustinere posse? At si loricatos ante se hostibus oppositos habeant, subsistent: ac partim iaculando partim sagittas emittendo supra omnes ante se collocatos, hosti detrimentum adferent. Quidquid est autem, quo quis aduersarios lædit, nimirum eo ipso socios subleuat. Postremos collocabō, qui post omnes appellantur. Nam quemadmodum domus nec sine lapidū coaceruatione firma, nec absq; ijs qui tectum faciant, vllam ad rem vtilis est: sic neq; phalāgis vel absq; primis vel absq; vltimis, si strenui non fuerint, vllus est vsus. Vos autem vti præcipio instruamini, ac vos cetratorū præfecti post hosce vestras series itidem disponite, ac vos præfecti sagittariorū, itidem post cetratos. Tu verò, qui præes ijs, qui post omnes appellantur, extrema esto in acie militū, tuisque præcipito, vt quisq; suos obseruet, & officium facientes cohortetur, acriterq; gerentibus sese ignauiter minitetur. Quòd si quis tergum vertat prodendi consilio, morte multetur. Est enim hoc antistitum munus, vt sequentes re ac verbis animosos efficiāt. Vos autem, qui estis post omnes collocati, etiā hostili maiorem metū ignauis incutere debetis. Ac vos quidem hæc facite. Tu verò * Abradata, qui præfectus es ijs, qui sunt ad machinas, fac vt iumenta, quæ ministros ac turres gestant, quammaximè propter phalangem sequantur. Tu Dauche, qui præfectus es carruchis impedimenta vehentibus, post turres copias eiusmodi omnes ducito, ac ministri tui seuerè animaduertant in eos, qui vel ante tempus præcesserint, vel à tergo manserint. Tu Carduche qui carruchis mulieres vehentibus es præfectus, postremo has loco post impedimenta collocato. Nam si hæc omnia sequantur, & multitudinis opinionem præbebunt, et insidias struendi nobis facultatem suppeditabunt, & cogent hostes, si quidem circumdare nos velint, vt maiorem ambitū faciant. Quanto autem maius spatium circumdabunt, tanto necesse est imbecilliores fiant. Ac vos quidem ita facite. Tu verò Artabaze, et tu Artagersa, mille pedites, quibus vterq; præestis post hos ducite. Tuque Pharnuche ac tu Asiadata, equites illos mille, quibus præestis vterq;, ne intra phalangem disponite: sed post carruchas secundū nos instructos vos constituite, deinde ad nos cum ducibus ceteris venite. Sic autem paratos vos esse necesse est, vt qui primi prælium sint inituri. Tu quoque, qui præfectus es ijs, qui camelis vtuntur, post

* al. Euphrata.

carruchas locum tuum obtineto, & quidquid Artagersis imperarit, facito. Vos autē curruum duces sortē ducite, ac cuicumq; sors obuenerit, is ante phalangem suos centum currus constituat. De ceteris centenis curruum ordinibus alter quidem ad dextrū exercitus latus recta serie porrectus phalangem ad cornu sequatur: alter ad læuum. Sic adeò Cyrus omnes disponebat. Abradatas autem Susorum rex: Equidem, ait, vltrò in me recipio, mi Cyre, vt è regione phalangis aduersæ locū obtineam, nisi quid aliud tibi videtur. Et Cyrus hominem admiratus dextra complectitur, ac Persas, qui ceteris erant in curribus, rogat: An & vos hæc conceditis? Illis respondentibus, honestum non esse hæc permittere: sortito rem inter ipsos componit, & sors in Abradatam cecidit, quemadmodum & ipse in sese receperat, estq; adeò Aegyptijs oppositus. Actum quidem discedentes & eas res procurantes, quas suprà indicaui, cœnabant: constitutisq; excubijs quieti se dabant. Postridie mane Cyrus sacrificabat, & reliquus exercitus quum pransus esset, & libationes absoluisset, exornabat sese multis ac pulcris tunicis, thoracibus, galeis: itidemq; armabant equos frontalibus & antilenis, atque etiam seorsum incedentes equos feminalibus, curribus iunctos ijs armis, quæ latera tegerent. Itaq; totus exercitus ære fulgurabat, puniceiq; coloris vestibus florebat. Etiam Abradatæ quadriga equorum octo pereleganter adornata erat. Quumq; iam thoracem lineum more patrio vellet induere, adfert ei Panthea galeam auream, & brachialia, & armillas latas circum iuncturas manuum, & purpuream ad pedes vsque demissam tunicam, inferius plicis rugatam, & hyacinthino colore tinctum conum. Hæc illa clam mariti armorum mensuram consequuta, fecerat. Quæ quum is videret, admirabatur, & Pantheam interrogabat: Túne verò, mulier, mundo tuo concisо hæc mihi arma fecisti? Non per Iouem, ait Panthea, mundo illo, qui mihi maximi precij est. Nam tu mihi, si quidem talem etiam alijs te declaraueris, qualis esse mihi videris, maximus mundus eris. Hæc dicens armis eum induebat, & quamquam id occultare conaretur, lacrymæ tamen ei de genis destillabāt. Abradatas iam antè spectatu dignus, posteaquam his armis erat ornatus, pulcerrimus apparebat, et indole liberalissima præditus: quippe qui talis esset etiam à natura. Quumq; ab auriga habenas accepisset, sese iam parabat, vt in currum adscēderet. Ibi tum Panthea iussis omnibus, qui aderāt, abscedere, dixit: Mi Abradata, si qua umquā mulier maritū suū pluris, quàm vitā suam æstimauit: agnoscere te arbitror, me harū vnam esse. Quid ergo necesse est omnia singillatim cōmemorare? Etenim ea me tibi reipsa præstitisse existimo, quæ plus apud te fidei mereātur, quàm hæc verba q̄ nūc proloquor. Verumenimuerò vtut hoc sim erga tē animo, quem ipse nosti: meum tamen tuumq; amorem sanctè testor, malle me tecum strenuè se gerente simul terram induere: quàm cū pudore adfecto & ipsa pudore adfecta viuere. Vsq; adeò equidem & te & meipsam præclarissimis rebus dignos statuo. Quinetiam Cyro, mea sententia, magnas quasdam gratias debemus, quòd me ad captiuæ fortunam redactam, & sibi selectam nec vt seruam habere voluerit, nec vt liberā sub ignominioso nomine: sed posteaquam me accepit, tibi tamquam fratris vxorem adseruauit. Praterea quum Araspas, qui me custodiebat, ab ipso deficeret: policita sum ei, si mihi facultatem mittendi ad te concederet, venturum te ad ipsum, multo Araspa tum fideliorem tū meliorē. Hæc illa est proloquuta, cuius oratione delectatus Abradatas, & caput eius attigit, & in cælū suspiciēs precatus est: Iupiter maxime, fac ut dignus Pātheauir, et amicus Cyro videar, qui nos honore prosequutus est. Ea loquutus, per sellæ curulis fores in currum adscendit. Et quum auriga post ipsius adscensum sellam occlusisset, Panthea quæ non posset ipsum alia ratione amplecti, sellam est deosculata. Quo facto currus iam procedebat, & illa clam viro subsequebatur, donec conuersus Abradatas & ipsam intuitus dixit: Magno sis animo, mea Panthea, & salue, & iam discede. Tum deinde eunuchi atque ancillæ acceptam in carruchan deducunt, & reclinatam tabernaculo contegunt. Homines verò, tametsi & Abradatas & currus sanè pulcrum spectaculum exhiberent: prius tamen eū spectare non potuerūt, quàm Panthea discessisset. Ceterùm posteaquam exta sacrificanti Cyro addixissent, & iam instructus esset exercitus, vti mandarat, & speculatores alios ante alios haberet: ducibus conuocatis verba huiusmodi fecit: Dij nobis ostendunt, amici ac socij, sacrificia eiusmodi, qualia id temporis, quo victoriam primam nobis dedēre. Ego verò redigere vobis in memoriā ea volo, quæ si memoria teneatis, multo (mea quidā sententia) sitis ad prælium alacrius ituri. Nam in rebus bellicis multo, quàm hostes, magis estis exerciti: & in ijsdem tum educati, tum instructi estis longè diutius, quàm hostes: et simul victoria potiti estis. At ex hostibus multi cum suis victi sunt. Qui autem ex vtraq; parte nondum pugnam experti sunt, quod hostes attinet, norunt illi se adstites habere proditores: vos, qui estis à nostris partibus, scitis cum ijs aleam prælij vos subituros, qui opem ferre socijs cupiant. Est autem cōsentaneum, concordibus animis in pugna substituros eos, qui mutuò sibi fidunt: qui verò diffidunt, hos necesse est consultare, quo pacto singuli quamprimùm sese possint subducere. Pergamus igitur in hostes, cum cataphractis curribus aduersus non cataphractos: itidemque cum equitibus &

Abradatæ magnanimitas.

Pāthea mari tū ornat, & ad fortitudinē hortatur.

Imago arcti amoris inter coniuges.

» *equis armatis aduersus inermes cominus pugnaturi.*
» *Pedites quidem aduersarios habituri estis eos, quos*
» *antehac: & Aegyptij consimili modo armati sunt,*
» *ac dispositi. Nam maiores ipsis clypei sunt, quàm vt*
» *aliquid efficere videreq; possint: & in centenos dis-*
» *positi seipsos haud dubiè in prælio sunt impedituri, paucis admodum exceptis. Quòd si vrgendo pro*
» *pellere se nos posse confident, primùm equi sustinendi eis erunt, & ferrum, quod equi fulciunt. Quòd si*
» *quis ipsorum etiam subsistet, quo pacto simul et aduersus equitatum, & phalangem, & turres pugnare*
» *poterit? Nam de turribus nostri opem nobis ferent,*
» *& vt hostes ab ipsis cæsi de suis rebus desperent potius, quàm prælientur, efficient. Quòd si qua vobis re*
» *opus esse arbitramini, mihi dicite. Nam Dijs volentibus, nihil nobis deerit. Quòd si quis etiam dicere aliquid volet, dicat: sin autem, ad sacrificia accedite, ac*
» *Deos comprecati, quibus rem sacram fecimus, ad or*
» *dines vosmet conferte. Redigat autem quisq; in memoriam suis, de quibus admoniti à me estis: adeoq;*
» *declaret subditis suis quilibet, intrepidum & gestu et*
» *vultu & oratione semet ostendendo, dignum esse se,*
» *qui imperium obtineat.*

HISTORIAE XENOPHONTIS DE CYRI PERsarum regis institutione,

LIBER SEPTIMVS.

ILLI ergo precati Deos ad ordines abierut. Et ministri Cyro atque ijs, qui cum ipso erãt, cibum ac potum attulerunt, quum adhuc sacram rem facerent. Cyrus ita vt stabat, primitijs consecratis prandebat, & semper ei, qui maximè indigeret, largiebatur: quumq; libasset & precatus esset, tum ipse bibit, tũ ceteri, qui apud ipsum erãt. Post hæc implorato Ioue patrio, vt & dux & opitulator esset, equum adscendit, idemq; suis imperat. Erant autem omnes illi cum Cyro ijsdem armis instructi, quibus Cyrus: tunicis purpureis, loricis æreis, æreis galeis, conis albis, gladijs, & cornea quisque tragula. Equi frontalibus & antilenis & lateralibus æreis armati erant. Eiusdem materiæ feminalia cuique erant. Tantum Cyri arma differebant in hoc, quòd reliqua colore aureo illita erant: at Cyri arma instar speculi splendebant. Posteaquam conscendit equum, ac substitit vt respiceret quà esset perrecturus, fulmen dextrum insonuit. Itaq; dixit: Sequemur te maxime Iupiter. Tum profectionis initium facit, Chrysanta equitũ præfecto cũ equitibus dextrũ: * Arasamba cũ pedestrib. copijs latus læuũ obtinẽtib. Præcepit etiã, vt ad

* al. Arisba, et, Arisma, &, Arsama.

ἵππους ὡπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὡς ὂν χειρὸς μάχεσθαι. τοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις † οἵοις ὃ οἷα πέφαδαι μαχεῖσθε· αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι· τάς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν ἢ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὁρᾶν· τεταγμένοι δὲ εἰς ἔκαστον δ' ἦλθον ὅπη κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι, πλὴν παύν ὀλίγων. εἰ δέ τ' ὦ ἵππων † ἰσχυρόμενον ὀφθωῦτόν ὀλίγους εἶναι τοσούτους, ἵππους αὐτοῦ πρῶ ἰσχυρόμενον δ' ἐπὶ σε αὐτέλθειν, καὶ σὺ ἡμῖν † ὑφ' ἵππων † ἰσχυρομένων. ὧν δέ τις αὐτὴν καὶ ἅρματα, πῶς ἅμα δυνήσεται ἵππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν ⟨καὶ πυργομαχεῖν*; καὶ γὰρ οἱ ἀεὶ † πύργων ἡμῖν μὴ ἐπιμήξωσι, σῶν ὁ πολεμίως παίοντος ἀμυχανῶν αὐτὴ τῇ μάχεσθ ποιήσουσιν. εἰ δέ τινθ' ἕπ ὧδε ἔχειν δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε. ἴσως μὲ ἀεοῖς ὧδε νὸς ἀφεκόμεθα. καὶ εἰ μὲν τις ἐπεῖν π βάλεται, λεξάτω· εἰ δ' ἐμὲ, ἐλθόντος πρὸς τὰ ἱερά, μὴ πεοσθεξάμενοι οἷς ἐνθύσαμεν θεοῖς, ἴτε ὧδε τὰς τάξεις. καὶ ἕκαστος ὑμῶν ⟨παμμνησκέτω σὸν μὲν ἑαυτῆ ἄπερ ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ὧδε φκνύτω ὡς τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον φκνὺς σχῆμα καὶ πρόσωπον καὶ λόγος.

ἵππους ὡπλισμένους, ἵππομαχεῖν, πυργομαχεῖν, ἵππων ἰσχυρομένων, ἵππους αὐτοῦ

ΧΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ἱστορίων.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Οἱ μὲν δὴ ὀξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπῆσαν πρὸς τὰς τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ θεράποντες ἐμφαγεῖν καὶ ἐμπιεῖν, ἐπ οὗσιν ἀμφὶ τὰ ἱερά. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπρ εἶχεν ἐσηκώς, ἀπῆξάμενθ ἠείσατο, καὶ μετεδίδου ἀεὶ τοῖ μάλιστα δεομένῳ· καὶ σπείσας καὶ ὀξάμενθ, ἔπιε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ πολὺ αὐτὸν οὕτως ἐπίουν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενθ Δία πατρῷον ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον, ἀνέβαινεν ὧδε ἵππον, καὶ σὺν ἀμφ' αὐτὸν ἐπέλθυσον. ὡπλισμένοι δὲ παύτων ἦσαν οἱ πολὺ αὐτὸν Κῦρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κρανέοις χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, πελτῷ κρανείνῳ· οἱ δὲ ἵππους περιτωπιδίοις καὶ προσωνιδίοις καὶ παραλευριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα ⟨ παμηείδια ὧδ ᾧσθε. τοῦτο δὲ μόνον διέφορον τὰ Κύρου ὅπλα, ὅπ τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχειτο χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δ' Κύρ ὅπλα ὥσπρ καὶ τὸπρον ἐξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ αὐέβη καὶ ἔστ ἀρτελέπων ἅπρ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγξαθ. ὁ δ' εἶπεν· ἑπόμεθα Ζεῦ ὦ μέγιστε. καὶ ὥρατο μὲν οὐ δεξιὰ ἔχων χρυσάντην τὸν ἵππαρχον καὶ σὺν ἵππεῖς, οὐ ἀεισόρᾳ δὲ † Ἀρασάμβαν ὁ σὺν ⟨ρατός, ⟨πηγγύνετο· ἡ πορεῖα πρὸς

Ἀράσβαν

πρὸς δ' σημεῖον, καὶ οὐ ῥᾳδίως ἔσεσθαι· ὧδ' αὐτῷ δ' σημεῖόν, ἀετὸς χρυσοῦς ὧδε δόρατ μακροῦ αἰωρούμενθ. καὶ νῦν δὲ ἔτι ὅδε δ' σημεῖον ⟨ρατῶν βασιλεῖ Δαμάζειν δὲ ὁρᾶν σὺν † ⟨πολεμίους, ἐς τὲς αὐέπαυσε δ' ⟨ράτευμα. ἐπεὶ δὲ πεοσεληλύθεσαν ὡς ἔπὶ σταδίους, ἤρξαντο ἤδη δ' τὴν πολεμίων ⟨ράτευμα αὐτιπροσώπον πορεύεσθαι. ὡς δ' οὐ ⟨ρ' φανεῖ ⟨παύτ ὀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἐκατόρυθεν ὑπὸρ φαλαγγοειδῶτ, σχίζοντ πὶ ἑαυτὴν φάλαγγα, (οὐ γὰρ ὅπως ὡς κυκλοῦσθαι) ἀπαντικαμπτον ἐς † κύκλωσιν, ὅπως ὥσπρ γάμμα ἐκατόρυθεν πὶ ἑαυτὴν τάξις ποιήσοντ, ⟨παύτοθεν ἅμα μαχούμενοι. Κῦρ δὲ ὁρῶν ταῦτα οὐδὲν ἧττον ἀφίστατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἦγεῖτο. καὶ σανοῦν δὲ ὡς πρόσω ἦν καμπῆρα ἐκατόρυθεν ἐποιήσαντο, πολὺ ὂν καμπτοντ αὐέτειναν τὰ κέρατα· ⟨νοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ὥσθα πὶ ἀδικαμπὶ ποιοῦνται; ⟨παύ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θαυμάζω γε. πολὺ γὰρ μοι δοκοῦσιν ἀπρωπέλας τὰ κέρατα ἀπ' ἑαυτὴν φάλαγγ. ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Κῦρ, καὶ ἀπ' γε τ' ἡμετέρας. τί δὴ οὖν; δείλοι ὄπ, ἔφη, φοβούμενοι μὴ ὦ ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα, τ' φαλαγγ ὠθισθέωσι οὖσης, ὠθισθώσθαι αὐτοῖς. ἔπειτα, ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους, ἕτω πολὺ ἀπεζευγότ ὀλλήλων; ὀλλὰ δῆλοι, ἔφη ὁ Κῦρ, ὅτ ὦδ' αὖ γένηται τὰ κέρατα †αὐχεώμενα κατ' αὐτιπέρας τὴν πλαγίων τῆ ἡμετέρου ⟨ρατεύματ, †⟨ραφεῖσθ ὡς ἐς φάλαγγα ἄμα ⟨παύτοθεν ἡμῖν πεοσιόσης, ὡς ἅμα ⟨παύτοθεν μαχούμενοι. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, σὺ Ζεῦ δοκεῖ Βουλεύεσθαι; πόσ γε δὴ σοὶ δοκεῖ; πρὸς δέ γε ἃ οὐχ ὁρῶσίν, ἐπ κάλιον ἢ εἰ κατὰ κέρας πεοσέκειτο. ὀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἧκεῦ τῷ πεζῷ ἡρέμα, ὥσπρ ἐμὲ ὁρᾶς· καὶ σὺ ὦ Χρυσάντα οὐ ἴσῳ τοῦτῳ τῷ ἱππικὸν ἔχων συμπέπον. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἀρχεσθαι μάχης· ἅμα δ' πλείων ὠθισκέψομαι ἔκασα πῶς ἡμῖν ἔχ. ἐπειδ' αὖ δ' ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη ὁμοῦ πεοσιόντ ὀλλήλοις γιγνώσθαι, παιᾶνα ὐλαξάξω, ὑμεῖς δὲ † ἐφέπεσθε. ὡίνα δ' αὖ ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, (οὐ γὰ οἶμαι ὀλίγ θρυβ ἔσαι) ὁρμήσεται δὲ πὶ ⟨παῦτα Ἀβραδάτης ἤδη ⟨ῷ τοῖς ἁρμασίν εἰς σὸν ἀνίους. οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται. ὑμᾶς δὲ χρὴ ἕπεσθαι ἐχομένους ὁπαλίσι τὴν ἁρμάτ. οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταγμένοις ὠθισθήσεσθε. πρέσβυμι δὲ καὶ ἐγὼ ἢ αὖ διώσομαι τάχιστα διώκοντας σὸν αὖπορον, ὡίνα οἱ θεοὶ ἐδέλοντ. ταῦτα εἰπὼν, καὶ σώθημα πρεγγυήσας, χθὸς ⟨ῶτ καὶ ἡγεμόνας, ἐπορεύθ. μεταξὺ δὲ τὴν ἁρμάτ καὶ τὴν θωρακοφόρων ⟨ραθορυβούμενθ, ὁπόπτε προσβλέψαι τινα τὴν αὖ ταῖς τάξεσι, τοτὲ μὲ εἶπον αὖ· ὦ αὖπορον, ὡς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθ. ὅτε δ' αὖ σὺν ὄλλοις αὖ ἐλα-

ἀναβεβύτα κατ' αὐτιπέρας

†⟨ραφεῖσθ ὡς ἐς φάλαγγα, ἅμα ⟨παύτοθεν ἡμῖν μαχούμενοι.

ἐφέπεσθαι.

vt ad signum respicerent, & æquabiliter sequerentur. Et erat ei signum, aquila aurea longo in conto extensa. Et hodieq; signum hoc Persarum rex adhuc retinet. Prius verò, quàm in hostium conspectum venirent, ter exercitum quiescendo recreabat. Vbi iã ad viginti stadia processissent, hostium copias aduentantes aduersum se videre ceperunt. Quum autem sese iam omnes apertè adspicerent, & hostes decreuissent ab vtroq; latere phalangem aduersam circũuenire: sistunt phalangem suam, (nec enim aliter fieri circumuentio potest) & inflectunt ad intercipiendum in medio hostem, vt instructo agmine suo vtrimq; instar litteræ gamma, vndiq; simul dimicaret. Quæ Cyrus tametsi videret, nihilo tamen magis restitit, sed eodem modo præbat. Quũ autem animaduerteret, procul ab ipsis vtrimq; flexũ fieri, quo cornua flectendo extendebant: Animaduertis, inquit, Chrysanta, vbi hostes flexionem instituant? Planè, inquit Chrysantas, atq; adeò res mihi mira videtur. Nam cornua, mea quidem sententia, longè à phalange sua diuellunt. Sic est per Iouem, ait Cyrus, & longè etiam à nostra. Cur id? Nimirum, ait, metuunt ne si cornua nobis propiora sint, phalange procul remota, nos ipsos inuadamus. At quî poterunt deinde, inquit Chrysantas, alijs alij adiumento esse, quum tam procul ab se inuicem absint? Manifestum est, ait Cyrus, quòd vbi cornua è regione laterum exercitus nostri adscendendo constiterint: quasi in phalangem conuersi pariter ex omni parte nos aggredientur, simul vndiq; aduersus nos pugnaturi. Ergo ne tibi, ait Chrysantas, rectè hoc consilij capere videntur? Verò, ad ea quæ prospiciunt, inquit: ceterùm quod attinet ea quæ non prospiciunt, etiam peius sibi consulunt, quàm si aduersis cornibus nos inuaderent. Sed tu, Arsama, inquit, peditatui modicè præito, sicuti me præire vides: ac tu Chrysanta pari modo cum hoc copias equestres ducens sequere. Ego verò illuc abeo, vnde mihi commodum videtur ordiri prælium: & simul in transitu singula considerabo, quo nobis pacto sint adfecta. Illuc vbi venero, & iam congressuri inter nos erimus, pæanem exordiar, ac vos subsequimini. Quando autem manus cum hostibus nos conseremus, facilè vos animaduertetis, quippe quòd non exiguus tumultus futurus sit: ac deinde cũ curribus Abradates in aduersarios impetum faciet. Sic enim ipsi significabitur. Vos autem sequi oportebit quammaximè contiguos curribus. Nam hoc modo in hostes plurimùm perturbatos incidemus. Adero etiam ipse, & quàm celerrimè potero (Dijs volentibus) eos persequar. Hæc loquutus quum tesseram protulisset, Iupiter Seruator & Dux, processit. Quumque inter currus & loricatos pergeret, quoties aliquos in ordinibus adspiceret, aiebat: Quã iucundũ est, milites, vultus vestros intueri. Mox apud

Aquila aurea signum Perfici Imperij, sicut et deinceps Byzantini.

alios dicebat: Ecquid cogitatis, milites, certamen iam propositum esse non solùm de hodierna victoria: sed etiam de ea, quàm prius consequuti estis, & omni adeò felicitate? Apud alios aduenientes: Deinceps, aiebat, numquam nobis Dij accusandi erunt. Nam facultatem nobis concesserunt multa & præclara comparãdi. Saltem nos, milites, fortiter nosmet gerамus. Rursus ad alios huiusmodi: Quod nam ad conuiuium pulcrius nosmet inuitare possemus, quàm hoc ipsum? Nam modò facultas vobis est, si vos viros fortes præstaueritis, multa præclara & mutuo vobis adferendi. Rursus ad alios: Nostis, opinor, milites, proposita iam esse præmia: vincentibus quidem, vt persequantur, feriant, occidant, bona possideãt, præclarè audiant, liberi sint, imperent: ignauis autem, his contraria scilicet. Quisquis ergo seipsum diligit, mecum prœlium ineat. Nam nihil equidem ignauiæ, nihil turpitudinis volens admittam. Rursus vbi ad quosdam perueniebat, qui prœlio superiori interfuissent, inquiebat: Ad vos verò, milites, quid dicendum erit? Nostis enim cuiusmodi diem viri fortes in prœlijs agant, & qualem ignaui. Deinde discedens ad Abradatam quum accessisset, stetit: & Abradatas habenis auriga traditis, adijt eum, simul accurrentibus etiam alijs, qui propè ab ipso in ordine collocati erant, tum pedites tum curruum ductores. Qui quũ ad Cyrum uenissent, inquit in hãc sententiam: Deus, Abradata, quemadmodũ tu rogabas, & te & tuos dignos censuit, qui sociorum essetis præstites. Tu verò memineris, vbi iam tibi prœliandum erit, Persas fore qui vos & spectabunt, & sequentur: neq; committent vt deserti dimicetis. Et Abradates ait: Equidem res nostras, Cyre, habere se rectè existimo. Verũ latera me sollicitum habent. Nam hostiũ cornua video porrigi firmatum propter currus, tum propter omnis generis copias. His nos nihil opposuimus aliud, quàm currus. Quapropter me quidem, nisi sorte ordo hic mihi obtigisset, huius loci puderet. Adeò mihi videor esse in tuto. Cyrus ad hæc: Quòd si res apud te rectè habent, inquit, fidente sis animo quod illos attinet. Nam equidem Deũm ope tibi palàm hæc hostium latera nudabo. Teque obtestor, vt ne prius in hostes impetum facias, quàm hos ipsos quos madò metuis, videris fugere. (& huiusmodi verba Cyrus magnificè iactabat, instante pugna, quum ceteroqui nõ admodũ iactabundus esset.) Vbi verò fugere hos uideris, tum & me iam adesse putato, & impetũ in hostes facito. Tunc enim aduersarios ignauissimos, & tuos fortissimos experieris. Enimuerò dum tibi uacat, Abradata, currus tuos circumuectus, cohortare tuos ad inuadendum, ac partim eis uultu fiduciam adde, partim spe sublenato. Atque uti

αὖ ἔλεξεν· ἆρα οἰνοῆτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν ὅσον οὐ μόνον περὶ τῇ τῆμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ πολὺ τῷ πρόσθεν καὶ ἐπικήσατε, καὶ πολὺ πλείους δουλοσύνας; οἱ δ' ἄλλοι ὃ τι ποτοῖον εἶπεν, ὦ ἄνδρες, δι' ἀρχῆς τῶνδε οὐδεὶ ποτε θεοὺς αἰτιατέον ἔτι ἔσται. πάντα δώσοντες ἡμῖν πολλά τε καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ', ὦ ἄνδρες, ἀγαθοὶ γενώμεθα. κατ' ἄλλους δ' αὖ τοιάδε, ὦ ἄνδρες, εἰς τίνα τοῦτ' αὖ καλλίονα ἆθλα ἀλλήλους παρακαλέσαιμεν ἢ εἰς τόνδε; νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς αἰσχροῖσί γενομένοις πολλὰ κἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσφέρειν. κατ' ἄλλους δ' αὖ ἐπίσασθε μέν, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἆθλα πρόκειται, τοῖς νικῶσι μέν, † δίωκλος, παίδων, καὶ τακαίνης, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέροις εἶναι, ἀρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς πλησίον τἀναντία τούτων. ὅστις οὖν ἑαυτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω. ἐγὼ γὰρ δοκῶ κακὸν δὴ ἀγαθὸν εἶναι προσήκειν. ὁπότε δ' αὖ γένοιτο κατά τινας τῶν πόλεων συμμαχεσαμένων, εἶπεν αὖ. πρὸς δὲ ὑμᾶς τί δεῖ λέγειν, ὦ ἄνδρες; ἐπίσασθε γὰρ οἷαν τε οἱ ἀγαθοὶ οἱ τοῖς μαχομένοις ἡμῖν ἄριστοι, καὶ οἵαν οἱ κακοί. ὡς δὲ † ἀπὼν κατὰ τὰ Ἀβραδάτου ἐγένετο, ἔστι. Ὁ δ' Ἀβραδάτης παραδοὺς τῷ ὑφηνιόχῳ τὰς ἡνίας προσῆλθεν αὐτῷ, προσέβαινον δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πλησίον τεταγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἁρματηλατῶν. ὁ δ' αὖ Κῦρος οἱ τοῖς παρεγενημένοις ἔλεξε τοιάδε· ὁ μὲν θεός, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἠξίους, ἱκανῶς σε καὶ σὸν σοὶ τὸ προθυμότατος εἶναι τῶν συμμάχων· σὺ δὲ δεῦρο μέμνησο, ὅταν δέη σε ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅπως ὀψόμεθα οἵ τε δικασόμενοι ὑμᾶς ἐγενοντο καὶ οἱ ἐφόμενοι ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλυσόμενοι ὁρῶμεν ὑμᾶς ἀγωνιζόμενοι. καὶ ὁ Ἀβραδάτης εἶπεν· ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἐμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν [πλαγια* τῶν πολεμίων κράτιστα ἁρμάτων ὁρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἁρμασοί καὶ πανταδαπῇ γραπτά· ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται ἢ ἅρματα, ὥστ' ἔγωγ' ἔφη, εἰ μὴ ἔλαττον τλίη τῷδε τῷ τάξιν, ἠκιστ' ἂν οἶμαι αὖ οἰκτίσθε ὧν. οὕτω πολύ μοι δοκῶ εὖ ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἀλλ' εἰ τὰ πρὸς θεοῖς καλῶς ἔχει, διαῤῥᾴθυμον ἐμέναν. ἐγὼ γὰρ θεοῖς δῆλα τὴν πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀφανιῶ. καὶ σὺ μὴ πρότερον † ἐμβαλλε τοῖς πολεμίοις, πρὶν ἂν φθάσαντα τούτους ἴδῃς φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη πρόσω νόμιζε, καὶ ὅρμα εἰς τοὺς ἀνδρας. καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν εὐαντίοις ἀκμαίοις αὖ χρήσομαι, τοῖς δὲ μεθ' ἑαυτῶν, ἀείσεις. ἀλλ' ἕως † ὅτι θεοὶ ἀγάλλουσι, ὦ Ἀβραδάτα, πάντας πρελάσας πρὸ τῶν σῶν ἁρμάτων, πρακάλει τοὺς σοὺς θεοὺς εἰς τὸν ἐμβολὸν, θεοὶ μὲν προσώπῳ προδαῤῥῴων, ταῖς δ' ἐλπίσιν εὐθυμοφρόνων. ὅπως

ὅπως δὲ κράτιστοι φανῆσθε τῶν ἀεὶ τοῖς ἅρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς ἐμβαλλε. καὶ γὰρ, οὖ ἴσθι, ὧν τάδε ζήνται, ἀσύτοῦ ὄρουσι τολμητὸν μηδὲν εἶναι κόρδακα λεωτρον ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτης ταῦτα ἐκὰς πεφήλαυνε, καὶ ταῦτα ἐκρίφ· ὁ δ' αὖ Κῦρος ἱππίων, ὡς ἐγένετο πρὸς ᾧ διῶνυμα, ἔνθα τὸ πρόσω τῶν ἡμίσεως ἔχων ἦν τῶν πρόσω ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν, εἶπεν· ὦ Ὑστάσπα, νῦν ὁρᾷς ὄργον τῆς ταχυδρομίας. νῦν γὰρ ὧν φράζωμεν τοῦ πολεμίους καταπτανόντος, οὐδὲ εἷς ἡμῶν ἀφθανεῖται. καὶ ὁ Ὑστάσπας ἡδυγελάσας εἶπεν· ἀλλὰ πολὺ μὲν τῶν ἀνάπαυσιν ἡμῖν μελήσει· σοῦ δ' ἐκ πολλοῦ σὺ ἄλλοις πρόκαιρον, ὅπως μηδ' ὅτοι σχολάζωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἀλλ' ἴθι γε τύπους ἐγὼ αὐτὸς ἀπορρᾴσομαι. ἀλλ', ὦ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο, ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην δίδῳ, ἵν' τι που μὴν πολέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον ἀεὶ συμβάλλωμεν. ταῦτα εἰπὼν προῆκε. ἐπεὶ δὲ κατὰ δι' πολυτρόν προϊόντι ἐγίγνετο, καὶ κατὰ τὸν ἁρμαμαξῶν τῶν τούτῳ ἁρμάτων, πρὸς ὃν ἔλεξεν· ἐγὼ δὲ ὁρᾶσθαι ὑμῖν ἰδίκευρήσω· ἀλλ' ὁπόταν αἴσθησθε ἡμᾶς ἰδίως ἐρεμούσους κατ' ἄκρους, τότε καὶ ὑμᾶς παρακάλει ἅμα ἀμφὶ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. πολὺ γὰρ οἱ ἀσφαλέστερον ἔσεσθε ἔξω γενόμενοι ἢ ἐνδοθεν ἀφελαμβανόμενοι. ἐπεὶ δ' αὖ πρὸς ἐγένετο ὅπαθεν τῶν ἁρμαμαξῶν, Ἀρταγέρσην μὲν καὶ Φαρνοῦχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τὼ τε πρόσω τῶν † πεζῶν χιλίους καὶ τὼ τῶν ἱππέων μίλω αὐτῶ· ἐπειδὴ δ' ἔφη, αἰσθανόμενοι ἐμοῦ ἰδίως ἐρεμίζω τοῖς κρ' δ' δεξιὸν κόρακα, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἰδίως χωρεῖτε· μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας, † ὥσπερ ἀεὶ σύνεσθε στράτευμα γίγνεται, φάλαγγα δ' ἔχοντες, ὥσπερ ἰσχυρότατοι ἂν εἶητε. καὶ εἰσὶ μὲν, ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἔχαδε· πάντως δὲ πρόσθετε πρὸς αὐδὸν τὼ τῶν καμήλων τάξιν, καὶ εὖ ἴστε ὅτι καὶ πεῖν μαχεῖσθαι γελοίους σὺν πολεμίους ἥξουσθε. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα διεκελεύσατο, ἰδίᾳ δ' δεξιὸν κέρας. ὁ δὲ Κροῖσος, νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα ἢ αὐτὸς ἐπορεύετο, ... ἐπανατεινόμενα τὰ κόρακα, ἧς ἐπὶ κόρακα σημεῖον μηκέτι αἴρω πορεύεσθαι, † ἀλλ' ἐν τῇ χώρᾳ στραφῶσι. ὡς δ' † ἔστησαν πάντα πρὸς τὸ Κύρου στρατεύμα ὁρῶντες, ἐσήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ οὕτω προσῄεσαν τρεῖς φάλαγγες ἰδίᾳ δ' Κύρου στρατεύμα, ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον, τὰ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ δι' δεξιὸν, ἡ δὲ κατὰ δι' εὐώνυμος. † ὥστε πολὺ φόβον παρεῖναι παντὶ τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πολίτιον οὐ μεγάλῳ τεθὲν, οὕτω καὶ τὸ Κύρου στράτευμα πάντοθεν περιεῖχε τὸν τῶν πολεμίων καὶ ἱππεῖς καὶ ὁπλίτας καὶ πελτοφόρους καὶ τοξότας καὶ ἁρμασοί, πολὺ ὑπόπαθεν. ὅμως δὲ ὁ Κῦρος ἐπεὶ πᾶν ἤγγελον, ἐξεφάνησαν πάντοθεν αὐτοπρόσωποι τοῖς πολεμίοις· καὶ ἦν μὲν πανταχόθεν πολλὴ σιγὴ τὸ δὲ μέλλον ὀκνεῖν, ἰδίᾳ

uti longè præstantissimi omniũ, qui sunt in curribus, uideamini: æmulationem inter ipsos excitato. Nam certò scias, dicturos omnes deinceps, si id fiat, virtute nihil esse fructuosius. Itaque conscenso curru Abradates obequitabat, & hæc faciebat. Cyrus progressus vbi ad læuam peruenit, quo loco Hystaspas cum dimidia Persici equitatus parte erat: nominatim eum compellans, ait: Vides iam, mi Hystaspa, dignum opus celeritate in conficiendis rebus tua. Nam si modò anteuertemus hostes interficiendo, nemo nostrûm peribit. Et Hystaspas arridens ait: Enimuerò de aduersarijs curæ nobis erit. Tu autem eos, qui sunt à latere, alijs adsignato, ne ociosi sint. Equidem ad hos, ait Cyrus, ipse pergo. Tu verò memineris, Hystaspa, cuicumque nostrûm tandem Deus victoriam concesserit, si quid alicubi hostile subsistet, illud semper adoriendum esse, quod prœliatur. His dictis procedebat. Quumque progrediendo ad latus veniisset, & ad curruum, qui istic erant, præfectum, ad eum ait: Equidem vobis opem laturus venio. Vos vbi senserit is nos supremam in partem hostem inuadere, tum & ipsi per hostes perrumpere conamini. Nam tutiori loco futuri estis, si extrà fueritis, quàm intus concluſi. Quũ autem rursum præteriens, post carruchas venit: iussit vt Artagersas & Pharnuchus cum mille * peditibus actotidem equitibus ibidem maneret. Vbi verò, inquit, animaduerteritis me eos, qui ad latus dextrum sunt, adoriri: tunc & ipsi vobis oppositos inuadite. Pugnabitis enim aduersus cornu, quo loco imbecillior acies redditur: & in phalangem dispositi estis, vt firmiores sitis. Sunt etiam, vti videtis, equites hostium vltimi, aduersus quos omnino camelorum ordinem immittite. Nam certò scitote, prius vos hostes ridiculos spectaturos, quàm pugnabitis. His Cyrus peractis, ad latum dextrum transibat. Cræsus autem existimans iam propius ab hostibus abesse phalangem, cum qua ipse pergebat, ... cornua protensa: signum sustulit cornibus, ne amplius sursum tenderent, sed eo loco sese conuerterent. Quumq; subsisterent omnes, ac Cyri copias intuerentur, significabat eis, vt in hostem pergerent. Hoc modo tres phalanges aduersus Cyri exercitum tendebant, vna ex aduerso, ex reliquis duabus ad dextrum latus altera, altera ad læuum: ita vt magnus terror in excercitu Cyri esset. Nam instar exigui laterculi, qui in magno est collocatus, Cyri copiæ cingebantur undique ab hostium equitibus, & cataphractis, & cetratis, & curribus, extraquàm à tergo. Sed tamen ubi Cyrus mandabat, omnes aduersis uultibus in hostem sese uertebant. Et erat ubiq; altũ silentiũ propter metũ futuri euentus.

Cyri aduersus maximas hostium copias præliũ.

Quum autem Cyro iã opportunũ videretur, pæanẽ exorsus est, & exercitus vniuersus accinuit. Deinde Martem alta voce conclamabãt, & Cyrus exsurgebat, statimq3 cum equitibus transuersos hostes aggressus, quamprimùm cum eis manũ conserebat. Pedites autem instructi celeriter subsequebantur, & circumplectebantur hostes hinc inde, vt multo esset ipsorum condicio melior. Nam cum phalãge sua cornu adoriebantur, quo factum est, vt celeriter vehemens hostiũ fuga fieret. Artagerses vt Cyrum iam esse in opere animaduertit, & ipse ad sinistrum latus immissis camelis hostes inuadit, quemadmodum Cyrus mandarat. Hos equi admodum magno ex interuallo non sustinebant, sed alij exanimati fugiebant, ex siliebant alij, alij super se inuicem irruebant. Nam solent equis huiusmodi à camelis accidere. Artagerses cum suis instructis, perturbatis incumbebat instructus ipse: & currus qui erant ad dextram ac læuam simul immittebat. Multi autem quũ currus fugerent, ab ijs qui ad cornu sequebantur, sunt interemti: multi quum hos fugerent, à curribus intercipiebantur. Et Abradates haud amplius cunctatus, sed altùm clamans, Sequimini me amici: immittebat in hostes, minimeq3 parcebat equis, sed admodum eos stimulo cruentabat. Cum hoc aurigæ ceteri quoque impetum faciebant. Et currus hostiles eos continuò fugiebant, partim receptis vectoribus, partim eis desertis. Abradates ex aduerso per eos in Aegyptiorum phalangem impetum facit, & cum eo qui proximè ad ipsum dispositi erant, eosdem inuadunt. Quum aliunde verò est perspicuum, non esse firmiorem phalangem, quàm quæ ex amicis sibi cõmilitonibus est collecta: tum illud hæc phalanx hoc tempore declarauit. Nam & familiares ipsius, & consortes mensæ vnà cum ipso sunt hostes adgressi. Ceteri aurigæ quum viderent Aegyptios magno cũ globo impetum sustinere, versus fugiẽtes currus declinabant, atque hos sequebantur. Abradatæ verò milites quà inuaserant, quia cedere non poterant Aegyptij propter illos, qui hinc & illinc circumstabant: eos qui recti stabant equorũ impetu cæsos euertebant, & cadentes conterebant tam ipsos, quàm arma et equos et rotas. Quidquid aũt falces prehendissent, id totum violenter comminuebant, tum arma tum corpora. Atque in hoc tumultu, qui exponi dicendo nequit, rotis propter multiplices aceruos exsiliẽtibus, accidit vt Abradates excideret, atque alij de ijs, qui cum ipso in hostes impetum fecerant: sunt que heic, quum viros fortes sese declarassent, cæsi ac mortui. Persæ vnà sequentes, quum eo loco, quo hostem Abradates cũ suis inuaserat, irruissent: perturbatos occidebãt. Aegyptij, quà integri manebant, (& erant hi multi numero) rectà tendebant aduersus Persas. Ibi tum ardens pugna lanceis,

λῶν· καὶ ἅρμα τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἐπέστρεψε, καὶ ἐπεὶ ἐγένετο ἐν τοῖς πολεμίοις, ἐνταῦθα δὴ ἐμάχετο ἐπιστὰς τοῖς ἵπποις· καὶ ἐπεὶ ἐπεσον οἱ ἵπποι, ἐνταῦθα δὴ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς πολεμίοις ἐγένετο· καὶ ἐπεὶ ἐπεσε καὶ τὸ ἅρμα, ἐνταῦθα δὴ καὶ αὐτὸς ἐπεσε καὶ ἀπέθανε. Κύρῳ δὲ ἐδόκει ὥρα εἶναι, ὑπὲρ τὰ παιᾶνα, σωτηρίαν δὲ πᾶς ὁ στρατὸς. μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Μάρτι ἀναλίφ τε ἅμα ἐπηλολάξαν, καὶ ὑβαρίσατο ὁ Κῦρος, καὶ οὐδὺς μὲν μετὰ τῶν ἱππέων † λαεῶν πλαγίους τοὺς πολεμίους, ὁμόσε αὐτοῖς πιὼ τα χίσλω ζωγρεμίγνυον, οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ ζωτεταγμένοι ταχὺ ἐφείποντο, καὶ πολλεπήνασονο σθεν καὶ σθεν, ὥστε πολὺ † ἐπλεονέκτουν. Φάλαγγι γὰρ κατὰ κόρας προσέβαλλον· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς πολεμίοις. ὡς δ' ἤσθετο ὁ Ἀρταγέρσης † οὐ δρᾷ γῳ ὄντα τὸν Κῦρον, ὠθιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ βύωνμα, πρὸς τὰς κομήλους, ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἵπποι αὐτὰς ἐκ πάνυ πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἔκφρονες γινόμενοι ἔφευγον, οἱ δ' ἐξέλλοντο, οἱ δ' ἐπέπιπτον ἀλλήλοις. τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν οἱ ἵπποι ἐκ τῶν καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης σωτεταγμένους ἔχων τοὺς μεθ' ἑαυτῶν, παραπομπίοις ἐπέκειτο τεταγμένοις· καὶ τὰ ἅρματα δὲ τότε κατὰ δὶ δεξιὸν καὶ δι' εὐώνυμον ἅμα ἀφῆκε. Πολλοὶ μὲν τὰ ἅρματα φεύγοντες ἐκ τῶν κατὰ κόρας ἐπομένων ἀπέθνησκον, πολλοὶ δὲ πάντες φεύγοντες, ἐκ τῶν ἁρμάτων ἁλίσκοντο. καὶ ὁ Ἀβραδάτης δὲ οὐκέτ' ἔμελλον, ἀλλὰ ἰσχυρῶς ἀναβοήσας, αἴσεσθε φίλοι ἕπεσθέ μοι*, οὐ γὰρ οὐδεὶς φεύξεται τῶν ἵππων, † ἀλλὰ ὑβριμαι τῶν κατατρέχει πολὺ ἐκ τοῦ κόσμου. σωτεξάρμηζον δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἁρματηλάται· καὶ τὰ μὲν ἅρματα ἔφευγεν αὐτῶν οὗπερ, τὰ μὲν ἀναλαβόντα τοὺς παραβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀφλιπόντα. ὁ δὲ Ἀβραδάτης αὖ πάλιν δι' αὐτῶν ἐς τὸ τῶν αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει· σωφσέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχόθι μὲν οὖν καὶ ἄλλοθι ἄλλον ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν ἐκ φίλων συμμάχων ἠθροισμένη ᾖ, καὶ αὖ τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἑταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτράπεζοι ζωφσέβαλον· οἱ δὲ ἄλλοι ἰδίοχοι, ὡς εἶδον ζωμένοντας πολλῷ σίφλῳ τοὺς αἰγυπτίους, ὑπεξέκλιναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἅρματα, καὶ τούτοις ἐφέποντο. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάτην, ᾗ μὲν ἐνέβαλον, ἄτε οὐ δυναμένων ἀνασχῆσαι τὴν αἰγυπτίων, (ἀλλὰ δ' μέν τοι τὸν αὖθον καὶ αὖθον αὐτήν) τοὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ῥύμῃ τῇ τ † ἵππων παίοντες ἀνετρέπον, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέπιπτον, καὶ αὐτοὶ ὁ ὅπλα καὶ ἵππους καὶ τροχούς. ὅτου δὲ ἐμπλαίοιεν τὰ ὁρέπανα, πάντα βία διεκόπτετο, καὶ ὅπλα ὁ σώματα. οἱ δὲ τῷ ἀδικήματι τούτῳ παρέχῳ ζωτὸν τῶν πανοπλιῶν ἐφορμήσαντες ὑβαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτης, καὶ ἄλλοι δὲ τῶν ζωφσβαλόντων· καὶ οὗτοι μὲν αὐταῦθα αὖσθεν ἀγαθοὶ γενόμενοι, κατεκόπησαν· οἱ δὲ πάντων· οἱ δὲ ὄπισθεν † σωεπεπώμνυον, ᾗ μὲν ὁ Ἀβραδάτης ἐνέβαλε καὶ οἱ ζωὶ αὐτῷ, πούτῃ † ἐπεφωσόντο τεταραγμένους ἐφόνευον· ᾗ δὲ ἀπαθεῖς ἐγένοντο οἱ αἰγύπτιοι (πολλοὶ δὲ οὗτοι ἦσαν) ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς πρόσθεν. οἶδα δὴ δ' φυὴ μάχη λῶν καὶ

lanceis, iaculis, gladijs committebatur: & Aegyptij sanè tam numero quàm armis superiores erant. Etenim ipsis hastæ erant validæ ac longæ, (quas nunc etiam habent) et scuta multo, quàm loricæ ac crates, magis corpora tegunt, & ad propellendum aliquid adiumenti adferunt, humeris adfixa. Quamobrem clypeis conclusis procedebant ac propellebant. Persæ verò sustinere ipsos haud poterant, quippe qui extremis manibus crates tenerent. Itaq3 pedetentim cedebant, quum & ferirent alios ipsi, & ferirẽtur, donec sub machinas peruenirent. Eò quum venissent, vicissim Aegyptij de turribus feriebantur. Et qui postomnes erant, neq3 sagittarijs, neq3 iaculatoribus fugiendi potestatem concedebant, sed sublatis gladijs eos et sagittas & tela emittere cogebant. Erat autem ingẽs hominum cædes, ingens armorum telorumq3 omnis generis strepitus, ingens clamor, alijs sese mutuò compellantibus, alijs cohortantibus, alijs Deos implorantibus. Interea Cyrus, qui hostes oppositos sibi persequutus erat, aduenit, quumq3 Persas loco proturbatos videret, indoluit: & animaduertens nulla ratione reuocari hostes posse, quo minus progrederentur vlterius, quàm si ad eorum terga circumequitaret, suis imperat vti se sequerentur, & ad ipsorum terga circumequitat. Heic irruentes auersos cædunt, ac multos perimunt. Quod quum Aegyptij sentirent, clamabant hostes à tergo esse, & inter vulnera sese vertebant. Tum verò & equites & pedites mistim præliabantur. Et quidam quum sub equo Cyri cecidisset ac conculcaretur, gladio ventrem equi ferit. Equus autem agitatus dolore propter vulnus, Cyrum excutit. Heic sanè quis nosse potuisset, quanti sit æstimandum, principem à subditis diligi. Nam continuò vniuersi clamorem tollunt, & impetu facto pugnant: vrgent, vrgentur: feriunt, feriuntur. Et quidam de Cyri ministris desiliens ab equo, Cyrum in equum suum conijcit. Qui vbi conscendisset, vndiq3 iam Aegyptios cædi vidit. Nam Hystaspas cum equitatu Persico iam aderat, itemq3 Chrysantas. Verum hos in Aegyptiorum phalangem amplius irruere non sinebat, sed vt extrinsecus sagittas ac tela emitterent, iubet. Posteaquam autem circumequitando ad machinas peruenit, visum est ei, vt in aliquam turrim speculatum adscenderet, an ne alicubi aliæ quoque hostium copiæ subsisterent ac præliarentur. Vt adscendit, vidit campum refertum equis, hominibus, curribus: fugientibus, persequentibus: vincentibus, victis: hostibus quidem fugientibus, suis autem vincentibus. Ex ijs autem qui victi erant, nusquam amplius videre quidquam poterat, præter Aegyptios. Ii quum redacti in angustias essent, vndique sic facto circulo, vt arma viderentur, sub clypeis sedebant, & efficiebant illi

Persarum & Aegyptiorũ pugna:

Cyri statagẽma.

illi quidem nihil, multa verò grauiaq3 perpetiebantur. Quos Cyrus admiratus, & doles viros fortes interire, reuocabat suos omnes, qui dimicabãt aduersus eos vndiq3, neq3 vt in ipsos pugnaret, cuiquam permittebat. Misso etiam fetiale, rogabat vtrum omnes perire vellent propter eos, à quibus fuissent proditi, an quia viderentur viri fortes, saluari? Cui respondebant illi: Et quo pacto salui esse posimus propterea, quòd esse viri fortes videamur? Et Cyrus iterum: Quia nos, ait, vos solos videmus, qui & substatis & dimicare velitis. Verùm quid porrò aiunt Aegyptij, præclarè agendo seruari posimus? Si arma nobis, inquit, tradideritis, & eorum vos adiunxeritis amicitiæ, qui quum perdere vos posint, seruare malunt. Quæ ubi audissent, rursum interrogãt: Quòd si tecum amicitiã ineamus, quo pacto voles erga nos te gerere? Beneficia, respondit Cyrus, conferã, et vicissim accipiã. Et Aegyptij rursum: Quod nam verò beneficium? inquiunt. Ad quod Cyrus ait: Mercedẽ vobis ampliorẽ, quàm modò accipiatis, dabo: quàm quidem diu bellum geretur. Sin pax cõstituatur, cuicumque vestrûm collubuerit mecum manere, eum & agro, & oppidis, & vxoribus & famulis donabo. Quibus auditis Aegyptij, orabant vt hoc vnum exciperetur, ne aduersus Crœsum cum ipsis militatũ irent, quippe quem unum extra culpam ponerent: in ceteris & conueniebant, & fidẽ dabant atq3 accipiebant. Et hodieq3 regis in fide constanter illi Aegyptij, qui tũ istic manserunt, persistũt: quibus Cyrus urbes dedit, tum in regione superiore, quæ hac etiam tempestate Aegyptiorum urbes appellantur: tum Larissam ac Cyllenen, quæ propter mare Cumæ adiacet, quas etiamnum illorum posteri possident. His rebus gestis Cyrus in ipsis tenebris exercitum abducens, in *Thyribaris castra locabat. In hoc autẽ prœlio soli ex hostibus Aegyptij gloriã consequuti sunt: & ex ijs qui cũ Cyro erãt, equestres Persarum copiæ uisæ sunt esse præstantissimæ: adeò ut illa nũc etiã armatura duret, quam id temporis Cyrus equitibus est fabricatus. Præterea currus illi falcati admodũ claruerũt: ita ut hoc etiam tempore bellicũ illud curruũ genus is rex, qui rerum potitur, retineat. Cameli solùm equis terrori fuerunt. Nã ut uectores horũ neminẽ ex equitibus interemerũt, ita nec ipsi ab equitib. occisi sunt, quòd nullus ad eos equus propius accessisset. Idq3 tũ quidẽ usum est esse utile, sed nemo tamẽ uirorũ fortiũ et egregiorũ uel alere camelũ uult ut eo uehatur: uel ad pugnandum ab his, semet exercere. Itaq3 recepta forma pristina sua, inter iumenta ferundis impedimentis destinata degunt. Ac Cyri quidem milites ubi cœnassent, & constituissent excubias, uti par erat, quieti se dederunt. Crœsus aũt continuò Sardes unà cũ exercitu profugit. Cetera nationes, quò quisq3 quã remotissimè per noctẽ poterat, domum abscedebãt.

Aegyptij se Cyro adiungunt.

*al Thymbraria.

Crœsus, Sardes fugit.

Quum

μὴν οὐδὲν ἔτι, ἔπαχθες δὲ πολλὰ καὶ δῃοά. ἀγασθεὶς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς, καὶ οἰκτείρων ὅτι ἀγαθοὶ ἀνδρῶν ὄντες ἀπόλοιντο, ἀπεκώλυέ τε πάντας τοὺς πολεμαρχοῦντας, καὶ μάχεσθαι οὐδενὶ ἔτι ἐᾶν, πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα, ὁρῶν εἰ πότερα βούλονται ἀφελέσθαι πάντων τὴν προδεδωκυῖαν αὐτοὺς, ἢ σῶοι ἀνδρῶν ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ δ' ἀπεκείναντο· πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν, ἀνδρῶν ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; ὁ δ' ὁ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν· ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους μένοντας καὶ μάχεσθαι θέλοντας· ἀλλὰ τοιοῦτοι ἐφασαν οἱ αἰγύπτιοι, † τί ἂν καλὸν αὖ ποιοῦντες σωθείημεν; καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς ταῦτα ἔφη· ἐὰν τε † συμμαχῶν μισθοῦ πρόθυμοι ὦσι, φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἰρουμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἀζήλως ἀφελεῖσθαι. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπῃρῶντο· ἐπὶ δὲ χρόνον πολεμεῖν ἔφασαν, ὅσον αὐ χρόνον πολεμῶ ἐλαμβάνετε, ὅσον δὲ ἂν χρόνον πολεμῶ ἢ εἰρήνης δὲ γενομένης, ἐπὶ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν ἐμοὶ χώρας τε δώσω καὶ πόλεις καὶ γυναῖκας καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ αἰγύπτιοι, τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύεσθαι ἀφειλεῖν σφίσιν ἐδεδήλωκεν· (τοῦτο γὰρ μόνῳ συγγιγνώσκεσθαι ἔφασαν) τὰ δ' ἄλλα ξυωμολογήσαντες, ἔδοσάν τε πίστιν καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ αἰγύπτιοι τε οἱ κατεμείναντες τότε, ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ Ζαμμώνιοί εἰσι. Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἳ ἔτι καὶ νῦν πόλεις αἰγυπτίους καλοῦνται, λάρισαν τε καὶ κυλλήνην πρὸς κύμῃ πολισίοις θαλάσσης, ἃς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι. ταῦτα δὴ πραξάμενος ὁ Κῦρος, ἤδη σκοτεινῷ ἀναλαβὼν ἐστρατοπεδεύσατο αὖ † δυσεκάρσιος. οἱ δὲ τῇ μάχῃ τὴν μὲν πολεμίων αἰγύπτιοι μόνοι ἐδεδοκίμηκαν, τὴν δὲ σὺν Κύρῳ τῶν πρώτων ἱππικὴν ἁπάντων ἔδοξεν εἶναι. ὥστε καὶ νῦν διαμένει ἡ ὄψις οὕτω τοῖς ἵπποις αὐτοῖς ἐκείνοις. Κῦρος τότε τοῖς ἵπποις οἱ κατεσκεύασεν. ἐδοκίμασε γὰρ ἱκανῶς καὶ τὰ θρεπτικὰ φάρμακα. ὥστε καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστήριον τοῦ ἀεὶ βασιλεύοντος. αἱ μέν τοι κάμηλοι ἐφόβουν μόνους τοὺς ἵππους, οὐ μέν τοι κατέκαμνόν γε οἱ ἐπ' αὐτῆς ἵππεῖς, οὐδ' αὐτοί γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἵππων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαζε· καὶ χαλεπὸν μὲν ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε πρέσφυς οὐδεὶς ἐδέλει καλὸς καγαθὸς καμηλεύειν ὥστ' ἐπισχεῖσθαι, ἅτε μέλλοντας ὡς πολεμήσοντας ἀεὶ τούτῳ. οὕτω δὴ ἀφελαβούσας πάλιν δ' ἑαυτῆς ἕκαστον οἱ τοῖς σκευοφόροις διωγμοί, καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον, διφθεροποιησάμενοι καὶ φυλακὰς κατασησάμενοι ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Κροῖσος μέν τοι οὐδὲ ὣδί σαφέως ἔφυγε (ὡς ὕστερον ἐστρατοπεδεύσατο. οὐ δὲ τῇ μάχῃ τὴν μὲν πολεμίων αἰγύπτιοι μόνοι ἐδεδοκίμηκαν, τὴν δὲ σὺν Κύρῳ τῶν πρώτων ἱππικὴν ἁπάντων ἔδοξεν εἶναι. ὥστε καὶ νῦν διαμένει ἡ ὄψις οὕτω τοῖς ἵπποις αὐτοῖς ἐκείνοις. Κῦρος τότε τοῖς ἵπποις οἱ κατεσκεύασεν. ἐδοκίμασε γὰρ ἱκανῶς καὶ τὰ θρεπτικὰ φάρμακα. ὥστε καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστήριον τοῦ ἀεὶ βασιλεύοντος. αἱ μέν τοι κάμηλοι ἐφόβουν μόνους τοὺς ἵππους, οὐ μέν τοι κατέκαμνόν γε οἱ ἐπ' αὐτῆς ἵππεῖς, οὐδ' αὐτοί γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἵππων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαζε· καὶ χαλεπὸν μὲν ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε πρέσφυς οὐδεὶς ἐδέλει καλὸς καγαθὸς καμηλεύειν ὥστ' ἐπισχεῖσθαι, ἅτε μέλλοντας ὡς πολεμήσοντας ἀεὶ τούτῳ. οὕτω δὴ ἀφελαβούσας πάλιν δ' ἑαυτῆς ἕκαστον οἱ τοῖς σκευοφόροις διωγμοί, καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον, διφθεροποιησάμενοι καὶ φυλακὰς κατασησάμενοι ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Κροῖσος μέν τοι οὐδὲ ὣδί σαφέως ἔφυγε (ὡς ὕστερον ἐστρατοπεδεύσατο

συμμαχεμίσθου

συμβάλλει

ἐπεὶ δὴ ἡμέρα ἐγένετο, βύθυς ὡδὶ σαφέως ἦλθεν ὁ Κῦρος. ὡς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ οὐ σαφές τι, τάς τε μηχανὰς αὐτίκα ὡς προσβαλοῦσι πρὸς τὸ τεῖχος, καὶ κλίμακας προσκομιζούσας. ταῦτα δὲ ποιοῦντα κατὰ τὰ ἀρθμώτατα δοκεῖν εἶναι † τὴν ἀφροδιανῶν ὁρμάται, ἵν' ὑπόσης νυκτὸς αὐλιζόμενοι καλδαίους τε καὶ πόρσας. ἡγήσατο δ' αὐτοῖς αὐτὸς πόρσης, δοῦλος γεγενημένος τὴν ὠμὴν τῇ ἀνθρωπόλῳ πυός φρουρῶν, καὶ καταμεμαθηκὼς κατάβασιν ἐς ὃν ποταμὸν ὃς καὶ βασὶν τῷ αὐτῷ. ὡς δὲ ἐγένετο ἔξω ἤδη ὅπλων ὅτι ἐίχετο τὰ ἄκρα, αὐτὸς δὴ ἐφθόγγου οἱ λυδοὶ ἀφ' τὴν τειχῶν ὅπη ἡδύναντο † ἕκαστος. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσήλασε τὴν πόλιν, καὶ πρήγγελον ἐν τ' τάξεως μηδένα κινεῖσθαι. ὁ δὲ Κροῖσος καταλελοιπὼς ὠ τοῖς βασιλέοις, Κῦρος ἐβόα· ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν Κροίσου φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὸν ἐξωμίδα ἄκρην, ὡς εἶδε σὺν μὲν πόρσας φυλάσσοντας τὴν ἄκρην ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν χαλδαίων ὅπλα ἐρημα. (κατεδεδρακήκεσαν γὰρ ἀρπασόμενοι τὰ ἐν τῇ πόλει) θύσας ξωγρήσειν αὐτὴν δῶρ ἀρξοντας, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἀποκαὶ ἐν τῷ στρατεύματος τάχιστα. οὐ γὰρ αὖ, ἔφη, ἀναχοίμιμι πολεμιωτέρους ὁρῶν σὺν ἀπαιδεύτους. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, ἐπίσασθε ὅτι προσκυλίσομαι ὑμᾶς σὺν ἐμοὶ συστρατευομένους πᾶσι χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ', ἔφη, μὴ θαυμάζετε ὧν τις καὶ ἀπεῖπόν ἡμῖν κηρύττων αὐτύχει. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ χαλδαῖοι ἐδέχθη τε καὶ ἐκάτθουν ἀσπάσασθαι ὀργιζόμενοι, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀφεῖναι ἔφασαν. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι οὐδὲν κύτην δέοιθ· ἀλλ' εἴ με, ἔφη, βούλεσθε πυθέσθαι ἀχθόμενον, ἀποδότε πάντα ὅσα ἐλάβετε τοῖς ἀφ' ὑμῶν λάβασι τὴν ἄκρην. ὧν γὰρ αἰδῶνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται ὅτι πολεμιωτάτους ὄντας, καὶ πολλὰ κακὰ δεδρακότας, καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πολεμιωτάτην τῇ ἀσπίδι βαδιζόντα, ἀξιῶ ἀφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας. γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ ἕνα καρπὸν λήψονται

τὰ σκοδιανῶν ὁρμάται

Sardes à Cyro capiũtur.

Cyrus Chaldæos prædæ cupidos mulcat.

Quum illuxisset, mox Sardes Cyrus duxit, atq3 vbi ad Sardium mœnia peruenit, & machinas erigebat, quasi facturus in muros impetum & scalas parabat. Interea dum id faceret, vt in munitiones Sardianorum, quæ maximè præcipites videbantur, sequenti nocte Chaldæi ac Persæ adscenderent, effecit. Horum dux erat Persa quidam, qui cuiusdam in arce præsidiarij militis seruus fuerat, ac descensum ad flumen & adscensum eundem didicerat. Quum cognitum esset, arcem esse occupatam: Lydi omnes à muris diffugiunt, quò quisque poterat. Cyrus orto die oppidum ingressus, ne quis ordinem desereret, edixit. Crœsus autem occulusus in regia, Cyrum inclamabat. Cui Cyrus custodibus relictis, ad arcem occupatam contendit: Vbi quum Persas arcem, ceu par erat, custodire videret, nusquam verò Chaldæorum arma, (nã illi decurrerant, ut ex ædibus præda facerent) cõtinuò præfectos ipsorum conuocat, et vt ab exercitu quamprimùm discederent iubet. Nõ enim, ait, perpeti posim, vt ij qui ordines deserunt, maioribus quàm alij commodis potiantur. Certoque adeò scite, constitutum à me fuisse, vt vos qui mecum militatis, tales efficerem, quos vniuersi Chaldæi felices prædicarent. Verùm iam vobis mirum non videatur, si quis vos hinc discedentes viribus potior adoriatur. Quæ quum Chaldæi audirent, metu perculsi orabant, ut iram deponeret: aiebantque uelle se pecunias omnes restituere. Cyrus his sibi non esse opus, dixit: sed si me uultis, ait, ab ira desistere, date omnia quæ cepistis ijs, qui arcem custodiuêre. Nam si milites ceteri animaduertent eos, qui ordines non deserunt, maioribus commodis potiri, præclarè se meæ res habebunt. Itaque Chaldæi sic; vti Cyrus edixerat, fecerunt: & qui obedienter sese gesserant, multas variasq3 opes acceperunt. Cyrus autem quum castra pro milite suo metatus esset eo vrbis loco, quo commodissimum ipsi videbatur in armis manere: cœnam sumi iussit. Quibus confectis, adduci Crœsum ad sese mandat. Is vbi Cyrum vidit: Salue, inquit, mi here. Nam id nomen deinceps fortuna tibi usurpandum tribuit, quo ego te compellem. Salue tu quoque, ait, mi Crœse, quando uterque homines sumus. Verùm mi Crœse, uelles ne mihi quiddam consilij dare? Vellem equidem, inquit, mi Cyre, aliquid boni tibi reperire. Namid arbitrarer etiam mihi fructuosum fore. Audi ergo, Crœse. Quia uideo milites multis laboribus exhaustos, multisq3 in periculis uersatos, iam etiam putare se urbẽ habere totius Asiæ, post Babylonem opulentissimam: dignos iudico, qui emolumentũ aliquod capiant. Animaduerto enim fore, ut nisi quem laborũ suorum

Cyrus Crœsum ad se deduci iubet

ſuorum fructum conſequantur, dicto eos audientes diu non ſim habiturus. Sed tamen Vrbem eis diripendam concedere non eſt animus. Nam & Vrbs, mea ſententia, peßum iret: & in direptione plurimum vtilitatis caperent, qui maximè ſunt improbi. Quæ vbi Cræſus audiſſet, inquit: Me verò dicere ſinito ad Lydos, quos ego voluero, impetraſſe me abs te, ne direptio fiat, ne'ue permittatur vt & liberi & vxores in nihilum redigantur: proq3 hoc policitum eſſe tibi, vt Lydi lubentes certò tibi dẽt quidquid Sardibus pulcrum & præclarum ſit. Nam ſi hæc audierint, venturos ſcio, & ..... quidquid pulcræ rei uel uir uel mulier heic habuerit. Itidemq3 alterum in annum multis ac pulcris rebus iterum Vrbs tibi plena erit. Quod ſi eam diripueris, etiam artes tibi, quas eſſe bonorum fontes aiunt, perierint. Præterea licet tibi, poſtquàm hæc videris, venire ac de direptione amplius conſultare. Primùm autem, inquit, ad meos theſauros mittito, atq3 hos à cuſtodibus meis tui cuſtodes poſtulent. Hæc Cyrus uniuerſa ſic eſſe faciunda comprobauit, uti Cræſus dixerat. Ceterũ hæc mihi, mi Cræſe, omnino narrato: quis fuerit exitus eorum, quæ Delphico tibi ſunt oraculo prodita. Nam fertur Apollo admodum eſſe abs te cultus, teq3 omnia ſic geſſiſſe, ut illi obtemperares. Vellem, inquit, mi Cyre, ſic res comparatæ forent. Ego uerò ſic ergo Apollinem me geſſi, ut omnia contraria ſtatim ab initio facerem. Qui factum id? ait Cyrus, doce me. Nam admodum ab hominum opinione abhorrentia dicis. Primùm, inquit, poſthabita cura interrogandi Deũ de ijs, quibuſcumque mihi foret opus, periculum feci, an ne uerum dicere poſſet. At uerò nõ dicam Deus, ſed homines etiam honeſti ac boni quum fidem non adhiberi ſibi animaduertunt, haud amant diffidentes. Poſteaquam uerò animaduerti, me perabſurdè agere, ac procul à Delphis abeſſe: mitto de liberis ſeũ conſulẽs]. Ille mihi primùm ne reſpondit quidem, uerum ubi miſſis ad ipſum compluribus donarijs partim aureis partim argenteis, permultisque uictimis cæſis eum tamdem aliquando placaui, uti quidem ipſe arbitrabar: tunc mihi quærenti quo pacto liberos cõſequuturus eſſem, reſpondit liberos me cõſequunturũ. Ac nati quidẽ mihi ſunt (nã ne in hoc quidem mentitus eſt) ſed ubi nati eſſent, nihil mihi profuerũt. Nã alter eorũ perpetuò mutus fuit, alter præſtantiſſimus in ipſo ætatis flore periit. Preſſus his liberũ calamitatibus, iterũ mitto, Deũq3 percunctor: quo pacto id, quod eſſet uitæ reliquum, exigere quã feliciſſimè poſſem. Reſpõdit ille mihi: EVADES, SI TE COGNORIS CROESE, BEATVS. Hoc oraculo audito gauiſus ſum. Arbitrabar enim Deum beatitatẽ mihi largiri, qui mihi rem facillimã imperaret. Nã alios partim cognoſci poſſe, partim nõ: ipſe uerò qui ſit, quẽlibet hominẽ ſcire putabã. Omneq3 adeò dein-

Artes bonorum fontes ſunt.

Cræſus Apollinẽ tentat.

Oraculum Cræſo datum.

λήλουθα τὴν πόνων, ὁ δὴ ἐγὼ οἶμαι αὐτὸν πολὺ χρόνον πεπονθέναι ἔχειν. διαπράξασθαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν ὁ βούλομαι. τί δὲ χρὴ πόλιν νομίζω ἅμα ἀφθαρῆναι, οὗ τε τῇ ἁρπαγῇ δοῦλοι ὄντες οἱ † πονηροὶ πολεμιωτέραν αὐ. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔλεξεν· ὅλην ἐμέ, ἔφη, ἔασον λέξαι πρὸς σέ· αὐτὸς γὰρ ἐγὼ λυσῶν ἐλήλυθα, ὅπως ἀφανιοῦμαι πᾶσα σὺ μὴ ποιῇς ἁρπαγήν, μηδὲ ἐᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑποφόβους δέ σοι αὐτὴ τὴν ἢ μὴ ὑπ' ἐκείνην λυσῶν ἔσεσθαι ἅπαν ὃ, τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὄψει αὐ σαφέσειν. ἵνα γε ταῦτα ἀκούσωσιν, οἶδ' ὅτι ἥξουσί ..... ἅπαν ὅ, τι ἔστιν οἰκίᾳ τάδε καλὸν κτῆμα αὐδεῖ καὶ γυναικὶ, καὶ ὁμοίως ἐς νέωτα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πληρὴς ἡ πόλις ἔσται. ἵνα δὲ διαπράσῃς, καὶ αἱ τέχναι σοι, ἃς πηγὰς φασὶ τὴν καλὴν εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. † ἔξεστι δέ σοι ἰδόντα ταῦτα, ἵστασθαι ἐλθόντα ἐπὶ καὶ πρὸς τὴν ἁρπαγὴν βαλόμενον. πρῶτον δὲ, ἔφη, ὦδί σοι ἐμοὺς θησαυροὺς πέμπωμεν, καὶ παραλαμβανέτωσαν οἱ σοὶ φύλακοι πρὸ τῶν ἐμῶν φυλάκων. ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα ὅτῳ ξυνῇ νεσε πιεῖν ὁ Κῦρος ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος· τὰ δὲ δέ μοι, ἔφη, πάντως ὦ Κροῖσε λέξον, πῶς ἀφῖξαι τὰ ἐν τῷ ὦ θεοῖς χρηστήριον. σοὶ γὰρ δὴ λέγεται πάνυ τεθαρραπόθαι ὁ Ἀπόλλων, καὶ σὲ πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πρᾶξαι. ἐξουλόμην δ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δ' πάντα ταύτην πρὸ θύδος ἰσχαρχῆς πρᾶξαι πρόσωθεν ἀθλοῦ ἐθέλω. τοῦτο δὲ μὴ ὅτι θεὸς, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοὶ, ἐπειδὰν γνῶσιν ἀπιστοῦντας, οὐ φιλοῦσί σφ' ἀπιστεῖσθαι. ἐπεὶ μέν τοι † ἔγνω καὶ μάλα ἄτοπα ἐμοὶ ποιοῦσα, καὶ πρόσθε δελφῶν ἀπέχοντ', ὅτω δὴ πέμπω τοὺς παίδων. ὁ δέ μοι δὶς μὲν πρότερον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δὲ ἐγὼ, πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀργυρᾶ, πάμπολλα δὲ ἀδύτων, ἱλασάμην ποτε αὐτὸν, ὡς ἐδόκουν, τότε δή μοι ἀρκεῖν ἔφη τί αὖ μοι ποιήσωμι παῖδας γεύσιν. ὁ δὲ ἔπεσι μὲν ὅπ ἔσοιντο. καὶ ἐγένοντο μὲν, (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἄνηκεν. ὁ μὲν γὰρ, κωφὸς ὢν διετέλεσ, ὁ δὲ, ἄρτι γενόμενος, οὐ ἀκμὴ τοῦ βίου ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς πολέμοις παῖδας συμφοραῖς, πάλιν πέμπω, καὶ ἐπόρευσα τὸν θεὸν τί αὖ ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον διάξομι ἄριστα. ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο, ΣΑΥΤΟΝ ΓΙΝΩΣΚΩΝ, ΕΥΔΑΙΜΩΝ ΚΡΟΙΣΕ ΠΕΡΑΣΕΙΣ. † ἐπεὶ δὲ ἀκούσας πάνυ μανικὸν ἤσθην· οἰόμενος γὰρ τό γε ῥᾴδιόν μοι αὐτὸν πρὸς τέξασθαι, πάντα διάξομι διδόναι. ἄλλους μὲν γὰρ γινώσκειν οἶμαι οἵους τ' εἶναι, σὲ δ' οὐ· ἐὰν δὲ ὅτι τάδε πάντα σὺ ἡγοῦμαι ἀνθρώπων εἰδέναι. καὶ τὸν μὲν χρόνον,

deinceps tẽpus quãdiu quietẽ colui, nihil erat (poſt filij mortẽ) quod cũ fortuna expoſtularẽ. Verùm poſtea quã ab Aſſyrio ſum perſuaſus, ut expeditionẽ aduerſus uos ſuſciperẽ: omne periculũ adij, vtut nullo malo accepto ſum conſeruatus. Ac ne de his quidẽ Apollinem incuſo. Nam vbi me ad pugnandum aduerſus uos idoneum nõ eſſe animaduerti: tutò Dei ope tum ipſe, tum mei mecum, euaſimus. Sed rurſum factus inſolentior propter opulentiam præſentem, & per eos, qui me rogabant, vt ipſis præeſſẽ, et per munera, quæ mihi donabant, & per homines, qui adulãdo mihi aiebant, ſi accipere imperiũ uellẽ, omnes mihi obſequuturos, meq3 hominũ fore maximũ. Per huiuſmodi ergo verba inflatus, poſteaquã omnes undiq3 reges belli præfectũ me legerunt: accepi munus imperatoriũ, tamquã is eſſem, qui maximus euadere poſſem: meipſum certè ignorans, quòd bello aduerſus te gerẽdo parem me arbitrabar, qui primũ à Dijs ortus, deinde à regib. es genitus, atq3 etiã à puero virtutem exercuiſti. At ex maioribus meis eum, qui primus regno potitus eſt, audio ſimul & regnũ & libertatẽ eſſe cõſequutũ. Hæc ergo quũ ignorauerim, meritò pœnam fero. Verùm iã, mi Cyre, meipſum noſco, et tu Apollinẽ putas verũ dixiſſe, futurũ vt ſi me noſſem, beatus ſim? Ac te quidẽ iccirco interrogo, quòd optimè mihi videris coniecturã de hoc facturus ex hoc præſenti tẽpore. Potes enim id facere. Et Cyrus ait: Da mihi de hoc conſiliũ, mi Cræſe. Nã equidẽ apud animũ repetẽs beatitatẽ tuã priſtinã, miſericordia tangor erga te, & vxorẽ tibi tuã habere permitto, quã habes, & filias, (audio enim eſſe tibi quaſdã) et amicos, et miniſtros, & mẽſam, quali hactenus in vita eſtis vſi. Pugnas aũt bellaq3 tibi adimo. Ergo ita me Iupiter amet, ait Cræſus, nihil tu amplius deliberes, quid mihi reſpõdeas de mea felicitate. Etenim ipſe iã tibi dico, ſi hæc q dicis feceris, fore vt quã alij vitam beatiſſimã ducũt, me etiã adſentiẽte, hãc modò cõſequutus agã. Tũ Cyrus ſubiecit: Et quis eſt, qui vitã hãc beatã habet? Vxor mea, mi Cyre, ait. Nã ea mecũ bonarũ omniũ rerũ, ac delicatarũ, itẽq3 gaudiorũ particeps fuit. Curarũ verò de his cõparandis, & belli, & pugnæ nihil ei mecũ fuit cõmune. Atq3 hoc modo tu quoq3 me conformare videris, quemadmodum illam ego, quam omniũ hominũ maximè diligebã. Quo fit ut Apollini etiã alia munera debeã, quibus grati erga ipſum animi ſignificationẽ edã. Quib. Cræſi verbis auditis Cyrus, in eo trãquillitatẽ animi eſt admiratus. Ac deinceps ille, quocũq3 Cyrus pergeret, unà ducebatur: ſiue adeò propterea, quòd eũ ſibi vtilitates aliquas adferre crederet, ſiue quòd ita tutius arbitraretur eſſe. Ac tũ quidẽ hoc modo queti ſe dederũt. Poſtridie Cyrus amicis & ducibus copiarũ conuocatis, alios quidem conſtituit vt theſauros acciperẽt, alijs hoc negotij dedit, ut de ijs pecunijs, quaſcũq3 Cræſus traderet, primũ

ἕως μὲν ἔζην ἡσυχίαν, ὁ δὲ οἰκεῖ λεως μὲν ἦν τῷ παιδὸς θανάτῳ τῷ ἀστυείσε ἐφ' ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς αὐτὰ κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθην μέν τοι ὁ δὲ καὶ λαβών. ὃ καὶ παῦμαι· ἢ δὲ πάσε ἦν θεόν. ἐπεὶ γὰ ἔγνων ἐμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μαχεσθαι, ἀσφαλῶς ζῶ ζῷ· ἤξω ἀπῆλθον, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ σὼ ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ἀπό τε τοῦ τῷ πόνου σθαι, καὶ ἀπὸ τὴν θρωπόμενοι, καὶ τὴν θρόων ἐν ἐσθῆτ' ἐμοί, καὶ ὑπ' αὐθρώπων, οἵ με κολακεύοντες ἔλεγον ὡς παύν τ' αὖ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, † ταῦτ' ἂν ἐμοὶ πείθοιντο, καὶ μέγας ἂν εἶμι ἀνθρώπων· ἀπὸ τοιοῦτον δὴ λόγων ἀναφυσώμενος, ὡς εἵλετό με ταῦ οἱ κύκλῳ βασιλεῖς πρὸς τὸ πολέμε, ὑπὲ δεξάμενος στρατηγίαν, ὡς ἱκανὸς ὢν μέγας γενέσθ· ἀγνοῶν αὐτὸν, ὅπ Οἱ ἀπὸ πολεμεῖν ἱκανὸς ὤμην εἶναι, πρὸ τὸν μ' ἐκ θεῶν γεγονότ', ἔπειτα δ' ὑπὸ βασιλέως πεφυκότ', ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετῶν ἀσκεῖν. τὴν δ' ἐμῶν πρόγονων ἀκέσθ ἐν πρῶτον βασιλεύσειν τε ἅμα τε βασιλέα θρον γενέσθ. ταῦτ' ἂν ἀγνοήσας, δικαίως, ἔφη, ἔγω γ') δίκαιον. ἀλλὰ νῦν δή, ἔφη, ὦ Κῦρε, γινώσκω μ' ἐμαυτόν· σὺ δ' ἔπ δύκεῖς ἀληθεύειν τ' Ἀπόλλω, ὡς θεοφιλέσ ἐγὼμαι γινώσκων ἐμαυτόν; σέ δ' ὁρῶ ὁρᾷ· ὅτ', ὅπ ἄρεις αὖ μοι δύκεῖς εἰκάσαι ὅτ' ὦ πρόπ. καὶ γὰρ δικάσαι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κῦρ εἶπε· βαλώ μοι δὸς πολὺ τότε, ὦ Κροῖσε. ἐγὼ γὰρ σε ἀφροδίσιμι ἥδη γυναικί τε ἔχειν ὧ † ἔχοις, καὶ τὰς δυατόρας, (ἀκέω γὰρ σοὶ εἶν') καὶ τοῦ φίλους, καὶ τοῦ θρασύνεσθαι, καὶ πράττειν σὺ οἷς πρ † ἔζῆτε· μαχὰς δέ σοι καὶ πολέμους ἀφαιρεῖ. μὰ δία μάλ' οὐ τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖσ, σὺ ἐμοὶ βαλεῖν ἀφεκέναι πολὺ τ' ἐμῆς δυάμεως. ἐγὼ γὰρ ἤδη σοὶ λέγω, ὧ ταῦτά μοι ποιήσῃς ἃ σὺ λέγεις, ὅπ ὧ ἄλλοι τε μανθάνετ πάνυ εἶναι βιοτῶ, καὶ ἐγὼ σωφρονέσ αὐτοῖς, ταῦτ πω καὶ ἐγὼ νῦ ἔχων διάξω. καὶ ὁ Κῦρ εἶπε· τίς δή ὁ ἔχων ταῦτ πω τὴν μανθείαν βιοτῶ; ἢ ἐμὴ γυνή, ἔφη, ὦ Κῦρε. ἐκείνη μὲν γὰρ τὴν ἀγαθῶν καὶ τὴν μαλακῶν καὶ δύφροσυνῶν παντῶν ἐμοὶ δ' ἴσ μετεῖχε· φρονήσ δὲ ὅπως ταῦτα ἔσαι, καὶ πολέμου καὶ μάχης οὐ μετῶ αὐτῇ. οὕτω δή καὶ σὺ δοκεῖς ἐμέ κατασκευάζειν, ὥσπερ ἐγὼ ὧ ἐθέλω μάλισ' ἀνθρώπων. ὥσ τε θεοῖ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαρίσεσθαι ὁ φλήσειν. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρ τὸν λόγους αὐ τοῦ, ἐθαύμασε μὲν πῶ δυμίαν. † ἦγε δὲ πολὺ τῶν ὅσοι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτ' ἄρα καὶ χαρίσμασι νομίζων αὐτὸν εἶναι, εἴτε καὶ ἀσφαλέσ οὕτως ἡγούμεν. καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκπλήγη. τῇ δ' ὑσθραίᾳ καλέσας ὁ Κῦρ τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματ, τοὺς μὲν αὐτὴν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν ὁπόσα παραδοίη Κροῖσ χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἀγελεῖν*

ſuorum fructum conſequantur, dicto eos audientes diu non ſim habiturus. Sed tamen Vrbem eis diripendam concedere non eſt animus. Nam & Vrbs, mea ſententia, peßum iret: & in direptione plurimum vtilitatis caperent, qui maximè ſunt improbi. Quæ vbi Cræſus audiſſet, inquit: Me verò dicere ſinito ad Lydos, quos ego voluero, impetraſſe me abs te, ne direptio fiat, ne'ue permittatur vt & liberi & vxores in nihilum redigantur: proq3 hoc policitum eſſe tibi, vt Lydi lubentes certò tibi dẽt quidquid Sardibus pulcrum & præclarum ſit. Nam ſi hæc audierint, venturos ſcio, & ..... quidquid pulcræ rei uel uir uel mulier heic habuerit. Itidemq3 alterum in annum multis ac pulcris rebus iterum Vrbs tibi plena erit. Quod ſi eam diripueris, etiam artes tibi, quas eſſe bonorum fontes aiunt, perierint. Præterea licet tibi, poſtquàm hæc videris, venire ac de direptione amplius conſultare. Primùm autem, inquit, ad meos theſauros mittito, atq3 hos à cuſtodibus meis tui cuſtodes poſtulent. Hæc Cyrus uniuerſa ſic eſſe faciunda comprobauit, uti Cræſus dixerat. Ceterũ hæc mihi, mi Cræſe, omnino narrato: quis fuerit exitus eorum, quæ Delphico tibi ſunt oraculo prodita. Nam fertur Apollo admodum eſſe abs te cultus, teq3 omnia ſic geſſiſſe, ut illi obtemperares. Vellem, inquit, mi Cyre, ſic res comparatæ forent. Ego uerò ſic ergo Apollinem me geſſi, ut omnia contraria ſtatim ab initio facerem. Qui factum id? ait Cyrus, doce me. Nam admodum ab hominum opinione abhorrentia dicis. Primùm, inquit, poſthabita cura interrogandi Deũ de ijs, quibuſcumque mihi foret opus, periculum feci, an ne uerum dicere poſſet. At uerò nõ dicam Deus, ſed homines etiam honeſti ac boni quum fidem non adhiberi ſibi animaduertunt, haud amant diffidentes. Poſteaquam uerò animaduerti, me perabſurdè agere, ac procul à Delphis abeſſe: mitto de liberis ſeũ conſulẽs]. Ille mihi primùm ne reſpondit quidem, uerum ubi miſſis ad ipſum compluribus donarijs partim aureis partim argenteis, permultisque uictimis cæſis eum tamdem aliquando placaui, uti quidem ipſe arbitrabar: tunc mihi quærenti quo pacto liberos cõſequuturus eſſem, reſpondit liberos me cõſequunturũ. Ac nati quidẽ mihi ſunt (nã ne in hoc quidem mentitus eſt) ſed ubi nati eſſent, nihil mihi profuerũt. Nã alter eorũ perpetuò mutus fuit, alter præſtantiſſimus in ipſo ætatis flore periit. Preſſus his liberũ calamitatibus, iterũ mitto, Deũq3 percunctor: quo pacto id, quod eſſet uitæ reliquum, exigere quã feliciſſimè poſſem. Reſpõdit ille mihi: EVADES, SI TE COGNORIS CROESE, BEATVS. Hoc oraculo audito gauiſus ſum. Arbitrabar enim Deum beatitatẽ mihi largiri, qui mihi rem facillimã imperaret. Nã alios partim cognoſci poſſe, partim nõ: ipſe uerò qui ſit, quẽlibet hominẽ ſcire putabã. Omneq3 adeò deinceps tẽpus quãdiu quietẽ colui, nihil erat (poſt filij mortẽ) quod cũ fortuna expoſtularẽ. Verùm poſtea quã ab Aſſyrio ſum perſuaſus, ut expeditionẽ aduerſus uos ſuſciperẽ: omne periculũ adij, vtut nullo malo accepto ſum conſeruatus. Ac ne de his quidẽ Apollinem incuſo. Nam vbi me ad pugnandum aduerſus uos idoneum nõ eſſe animaduerti: tutò Dei ope tum ipſe, tum mei mecum, euaſimus. Sed rurſum factus inſolentior propter opulentiam præſentem, & per eos, qui me rogabant, vt ipſis præeſſẽ, et per munera, quæ mihi donabant, & per homines, qui adulãdo mihi aiebant, ſi accipere imperiũ uellẽ, omnes mihi obſequuturos, meq3 hominũ fore maximũ. Per huiuſmodi ergo verba inflatus, poſteaquã omnes undiq3 reges belli præfectũ me legerunt: accepi munus imperatoriũ, tamquã is eſſem, qui maximus euadere poſſem: meipſum certè ignorans, quòd bello aduerſus te gerẽdo parem me arbitrabar, qui primũ à Dijs ortus, deinde à regib. es genitus, atq3 etiã à puero virtutem exercuiſti. At ex maioribus meis eum, qui primus regno potitus eſt, audio ſimul & regnũ & libertatẽ eſſe cõſequutũ. Hæc ergo quũ ignorauerim, meritò pœnam fero. Verùm iã, mi Cyre, meipſum noſco, et tu Apollinẽ putas verũ dixiſſe, futurũ vt ſi me noſſem, beatus ſim? Ac te quidẽ iccirco interrogo, quòd optimè mihi videris coniecturã de hoc facturus ex hoc præſenti tẽpore. Potes enim id facere. Et Cyrus ait: Da mihi de hoc conſiliũ, mi Cræſe. Nã equidẽ apud animũ repetẽs beatitatẽ tuã priſtinã, miſericordia tangor erga te, & vxorẽ tibi tuã habere permitto, quã habes, & filias, (audio enim eſſe tibi quaſdã) et amicos, et miniſtros, & mẽſam, quali hactenus in vita eſtis vſi. Pugnas aũt bellaq3 tibi adimo. Ergo ita me Iupiter amet, ait Cræſus, nihil tu amplius deliberes, quid mihi reſpõdeas de mea felicitate. Etenim ipſe iã tibi dico, ſi hæc q dicis feceris, fore vt quã alij vitam beatiſſimã ducũt, me etiã adſentiẽte, hãc modò cõſequutus agã. Tũ Cyrus ſubiecit: Et quis eſt, qui vitã hãc beatã habet? Vxor mea, mi Cyre, ait. Nã ea mecũ bonarũ omniũ rerũ, ac delicatarũ, itẽq3 gaudiorũ particeps fuit. Curarũ verò de his cõparandis, & belli, & pugnæ nihil ei mecũ fuit cõmune. Atq3 hoc modo tu quoq3 me conformare videris, quemadmodum illam ego, quam omniũ hominũ maximè diligebã. Quo fit ut Apollini etiã alia munera debeã, quibus grati erga ipſum animi ſignificationẽ edã. Quib. Cræſi verbis auditis Cyrus, in eo trãquillitatẽ animi eſt admiratus. Ac deinceps ille, quocũq3 Cyrus pergeret, unà ducebatur: ſiue adeò propterea, quòd eũ ſibi vtilitates aliquas adferre crederet, ſiue quòd ita tutius arbitraretur eſſe. Ac tũ quidẽ hoc modo queti ſe dederũt. Poſtridie Cyrus amicis & ducibus copiarũ conuocatis, alios quidem conſtituit vt theſauros acciperẽt, alijs hoc negotij dedit, ut de ijs pecunijs, quaſcũq3 Cræſus traderet, primũ

Cræſus aduerſus oraculũ diſputat.

Quæ nã putari beatitas uitæ debeat.

Dijs feligerẽt, quas magi sumẽdas declararent: deinde reliquas pecunias acceptas in arcis locarẽt, ac plaustris imponerẽt, sorteq3 in plaustra ducta, portarẽt eas quocũq3 ipsi pergerẽt, vt quũ opportunũ foret, quisq3 se digna caperet. Et hi quidẽ ea faciebãt. Cyrus autem quibusdã è ministris qui aderãt arcessitis: Dicite mihi, ait, an'ne quis vestrũm Abradatã vidit? Miror enim, quòd quũ antehac frequẽs apud nos fuerit, iam nusquã appareat. Cui ministrorũ quidã respondit: Is verò, mi here, nõ viuit, sed in pugna mortuus est, quũ in Aegyptios currũ suũ immisisset. Ceteri familiaribus eius exceptis declinarunt, vti quidẽ perhibetur, posteaquam Aegyptiorum globum vidissent. Et vxor ipsius iã dicitur mortuũ sustulisse, atq3 impositũ in carruchã, qua ipsa vehi est solita, attulisse huc aliquò ad Pactolũ fluuiũ. Aiunt et eunuchos & famulos ipsius quodam in tumulo sepulcrum mortuo fodere, et vxorem humi sessitare, quæ maritum ijs rebus ornarit, quascumq3 habuerit, eiusq3 caput impositũ genibus teneat. Hæc vbi Cyrus audiuit, femur sanè suũ percussit, statimq3 in equũ exsiliẽs, adsumtis equitib. mille, ad spectandã ieã calamitatẽ perrexit. Gadatæ verò Gobryæq3 mãdat, ut secum sumerẽt quidquid ornamẽti mortuo viro forti & amico conueniret, eumq3 perquirerent. Præterea si quis greges, et boues, et equos secũ ducebat, ei mãdabat ut alias etiã pecudes multas abigeret ubicũq3 se intelligeret esse, quo ea mactari Abradatæ possent. Vt humi sedentẽ mulierem vidit, & iacentem mortuum, illacrymauit ob calamitatem, ac dixit: Heu fortẽ ac fidã animam, tu 'ne desertis nobis abijsti? simul dextram mortui prehendit, atq3 ea subsequuta est: quippe quæ ab Aegyptijs ei copide esset abscissa. Quod quum Cyrus videret, multo maiori dolore adfectus est: mulier ipsa sublato eiulatu acceptam à Cyro manũ osculabatur, & rursus eam, quantũ eius fieri poterat, [corpori] adaptabat, quũ diceret: Etiam cetera, Cyre, perinde læsa sunt. Verùm quid attinet ea te adspicere? Atq3 hæc, ait, scio propter me maximè ipsi accidisse, ac fortassis propter te, Cyre, nihilo minus. Etenim stulta ego multis eum cohortata sum, efficeret uti prædicatione dignus amicus tibi videretur: et ipse, sat scio, nõ quid faceret cogitabat: sed quib. facinoribus editis tibi gratificaretur. Quamobrẽ ipse quidẽ extremũ vitæ diem præclarè clausit: ego verò, quæ ipsum cohortata sum, viua heic adsideo. Cyrus vbi aliquamdiu subticuisset lacrymans: Hic verò, inquit, finẽ præclarissimũ cõsequutus est, mulier. Nã victor est mortuus. Sed tu hæc à me accipito, quib. eũ ornes: (et Gobryas Gadatasq3 iã aderãt, allato multo et elegãte ornatu) deinde scito ipsi ne quidẽ alijs in reb. honoris quidquã defuturũ: sed et monumẽtũ illi cõplures ex dignitate nostra excitabũt, et mactabũtur ei, quæcũq3 uiro forti æquũ est mactari. Tu quoq3 deserta nõ eris, sed ob pudicitiã et omnis

Cyrus de Abradatæ morte primũ cognouit.

Cyrus Abradatæ mortẽ deplorat.

ἐβούλετο δῶρα αὐτῷ οἱ μάγοι· ἔπεμψεν οὖν, ἔπεμπε τὰ ἄλλα χρήματα πρὸς δεξαμένους, αὐ ζυγάστροις σηκάνταις ἐφ' ἁμαξῶν ὑδροκυδάσαι, καὶ σκηλακόπτας τὰς ἁμάξας κομίζειν ὅποι περ αὐτοὶ πορεύοιντο· ἵνα ὅποι καλὸς εἴη, σκηλαμβάνοιεν ἑκάστοτε τὰ † ἄξια. οἱ λεξιά. δὲ ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δὲ Κῦρος καλέσας ζυνὰς τῶν πρόσθεν ὑπηρετῶν· εἶπα τέμοι, ἔφη, ἐώρακά πως ὑμῶν Ἀβραδάτᾳ θαυμάζων φίλῳ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς, νῦν δὲ μὰ φαίνεται. τί οὖν ὑπηρετεῖς ἀπωκείνατο· ὅτι ὦ δέσποτα, ἀχρεῖ, ἀλλ' οἴ τῇ μάχῃ ἀποθανόντι, ἐμέλησεν δ' αὐτοῦ ἐν τῷ ἁμάξῃ ἐς τὸν αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πάντες τῶν ἑταίρων αὐτοῦ ᾤχοντο, ὡς φασίν, ἐπεὶ τὸ σῆμα εἶδον τὸ τοῦ αἰγυπτίου. ζυνῶν γε, ἔφη, λέγεις αὐτῶν ἡ γυνή, αἰσθομένη τὸ κακόν, ἀπελθοῦσα ἐς τὸ αὐτοῦ ἁμάμαξαν οἰ ἧστο αὐτὴ ὠχέτο, προσκεκομικότα αὐτῇ οἰκέτας τινὰς πρὸς τὸ πακτωλὸν ποταμόν. καὶ τὸν μὲν δύνασθε καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ ἁρματος αὐτὸν ὀρύξαι φασὶν αὐτὸν λόφον ζυνῶν τινῶν τελευτήσαντι, τὴν γυναῖκα λέγουσιν ὡς καθῆσθαι χαμαὶ, κεκοσμηκυῖα οἷς εἶχε τὰ αὐτοῦ ἁρματα, τὰ μὲν κεφαλὴν αὐτὸν ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. τοῦτα ἀκούσας ὁ Κῦρος ἐπαίσατο αὖθις τὸ μηρόν, καὶ δὴ ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον, λαβὼν χιλίους ἱππέας ἤλαυνεν ἐπὶ τὸ πάθος. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγύς, καὶ γωρεῖν ἐκέλευσεν ὅ, τι δύναιντο λαβόντας καλὸν κόσμημα αὐτῷ φέρειν πρὸς ἐμέ. (πρὸ μὲν δὴ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κόσμον φόρουν) ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθ' ὅτι ὅδε τὰ ἄλλα ἄτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ δι' μῆνα πολλοὶ χώσιον ἀξίως ἡμῶν, καὶ ὑδροφαγήσεται αὐτῷ ὅσα ἐκὼς αὐδρὶ ἀγαθῷ. καὶ σὺ δὲ, ἔφη, οὐκ ὄρθιος ἔσῃ, ἀλλ' ἐγώ σε καὶ Θεοδοσίης οἵνεκα καὶ πόσης ἀρετῆς

omnis generis virtutẽ ego te quũ alijs reb. honorabo, tũ alicui te cõmendabo, qui te quocumq3 uoles deducet. Tantùm, ait, significato, ad quẽ deduci te cupias. Et Panthea: Bono sis animo, inquit, Cyre: nõ enim te cælabo, ad quẽ ire uelim. Cyrus hæc cũ ea loquutus discedit, tũ mulieris misertus quæ uirũ talẽ amisisset: tũ uiri, qui relictã uxorẽ talẽ nõ amplius uideret. Illa Verò iussis eunuchis secedere, donec hũc ego (inquit) ex animi sententia lamẽtando defleuero: nutrici ait ut secũ maneret, atq3 eidẽ mãdat, ut posteaquã esset mortua, se ac uirũ una ueste obtegeret. Nutrix multis eã precata suppliciter, ne id perpetraret, quũ nihil efficeret ipsamq3 uideret indignari, lacrymans cõsedit. Tũ mulier, quæ acinacẽ dudũ parasset, seipsam iugulat: et impositò in mariti pectus capite moritur. Nutrix sublato eiulatu ambos obtegit, quẽadmodũ Pãthea iusserat. Cyrus aũt cognito mulieris facinore, exterritus pergit, si quid auxilij ferre posset. Eunuchi, qui tres erãt numero, quum quid factũ esset, uiderent: & ipsi districtis acinacibus quo loco stare iussi erãt, sese iugularũt. Atq3 hoc Eunuchorũ monumẽtũ sic excitatũ esse hodieq3 dicitur: et in colũna quidẽ superiore, uiri ac mulieris aiũt inscripta esse nomina, et litteras ipsas esse Syriacas: inferius uerò tradũt tres esse colũnas, cũ hac inscriptione: E V N V C H O R V M. Cyrus ubi propius ad hãc cladẽ accessisset, mulierẽ admiratus et questus abit. Atq3 de his quidem ita uti par erat, cura est adhibita, ut ornamẽtis omnib. cohonestarẽtur, & monumẽtũ ingẽs excitatũ est, uti quidẽ memoriæ prodidit. Post hæc quũ seditionib. inter Cares ortis, bellũ inuicem sibi facerent, qui munitis in locis habitarẽt: Vtriq3 Cyrum implorabant. Is Sardibus quidem ipse manebat, machinasq3 fabricabatur & arietes, ut eorum qui non essent dicto audientes, castella solo æquaret: Caduſium verò Persam, hominem ceteroqui nec imprudentem rei ue militaris rudem, & valde etiam elegantem, in Cariam cum exercitu mittit, perlubenter se ipsi hac in expeditione tum Cilicibus tum Cyprijs adiungentibus. Quæ causſa fuit, cur nullum vnquam satrapam Persicũ Cilicibus ac Cyprijs miserit, cõtentus indigenis eorũ regib. Tributũ tamẽ ab ijs exigebat, et expeditiones (quũ erat opus) ipsis imperabat. Ceterùm Caduſio, qui ducebat exercitũ, posteaquã in Cariã peruenit, aderãt ab utraq3 Carum parte quidã, parati eum intra munitiones recipere, in cõtrariæ factionis detrimentũ. Caduſius erga utroq3 faciebat eadẽ, quũ diceret eos, quibuſcũ loquebatur, æquiora proponere, et occultãdã esse rẽ quo minus ad uersarij amicitiã initam esse rescisceret, quaſi hoc pacto magis imparatos aduersarios aggreſſurus esſet. Præterea uolebat fidẽ dari, et Cares quidẽ iureiurãdo se adſtringere, ſine fraude ſe Persas intra munitiones recepturos, & cum Cyri Persarumq3 commodo: ſe verò iurare, ſine dolo malo munitiones ingredi ſe velle, ac cum eorum, qui admitterent, commodo.

Panthea ſibi manus adfert.

Monumẽtũ Abradatæ, Pantheæ, & Eunuchorũ.

Cyrus in Cariam mittit copias.

Caduſij ſollertia in cõponẽda Carum ſeditione.

τὴν μὴ πάλαι τιμᾶσθαι, μὴ συσκᾶσθαι ὅδε ἀφικόμενόν σε ὧδε αὖ αὐτὴ ἐθέλησ. μόνον, ἔφη, σήμηνον πρὸς ὅντινα χρὴ ἥδε κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεα εἶπεν· ἀλλὰ θάῤῥει, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐμὴ σε κρύψω πρὸς ὃν ἐγὼ βέλομαι. τῇ δὲ ταῦτα εἶπε πρεμνύφῃ, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπειδὰν ἀφικνῆται πάντα ποιεῖν ὅτι μάλιστα ἐπιτήδεια αὐτῇ τε καὶ τῷ ἀνδρὶ οἷ οἷ ἐμαπίφ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ κρίειν ταῦτα, ἐπεὶ ὀδὸν ἰοῦσαν, ὃ χαλεπαίνουσιν ἐώρα, ἐκάθητο κλαίουσα. ἡ δ' ἀκινάκην πάλαι προκυδασμένην, σφαλῇ ἑαυτὴν, μὴ ἰδυθεῖσα τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ τροφὸς αὖ λοφύραθ' τε καὶ πολλὰ λυπῶν ἅμφω, ὥσπερ ἡ Πάνθεα ἐπέστελλεν. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἔδετο τὸ ὄργανον τῶν γυναικῶν, ἐκπλαγεὶς, ἴε θεῖ διώκειν βοηθήσων. οἱ δὲ εὐνοῦχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον, ἓξ ὄντες, ὅσοι μόνοι παρεῖεν ἐκεῖνοι τὸν ἀκινάκας, ἀπεσφάξαν ἑαυτούς. ὥσπερ ἐτάχθη αὐτοῖς ἐσηκότες. ὧδε δὴ μνῆμα μένει τῶν γυναικῶν καλῶς λέγω. καὶ μὴ τῇ αὖω σήλῃ, τῷ ἀνδρὶ καὶ τῶν γυναικὶ ἐδὴ γεγεμμένα φάσὶ τὰ ὀνόματα, σύρια γράμματα· κάτω δὲ εἶναι ἓξ λέγουσι σήλας, μὴ ἐδὴ γεγεμμένα ΤΕΥΝΟΥΧΩΝ. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει, ἀγαθὲς τε τῇ γυναικὶ καὶ καλὴ θεφυκυῖα ἀπῆλθ. μὴ τόν μὲν ἔνικὸς ἐπεμελήθη ὡς τύραννον αὑτὸν τὸν καλὸν, μὴ μῆνα ὑπερμένειν ἐχώρησε, ὡς φασίν. ἐν δὲ τούτῳ στασιάζουσιν οἱ Καρὸς μὴ πολεμοῦντοῦ πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες οὐ ἐχυροῖς χωρίοις, ἐκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μὲν οὐ σαφῶς οἶ μηχανὰς ἐτρίβετο καὶ κριούς, ὡς τὰ μὴ πειθομένων δρέψων τὰ τείχη. καθ' ὅσον δὲ ἄνδρα πορεύων, καὶ τἄλλα ὄν ἄφρονα ἀπόλεμον, μὴ σαφῶς δὴ δύ' χαρεῖν, πέμπει δὴ τῶν καρίαν, στρατηγὸν ὅς. ὁ δὲ Κίλικος ὁ δὲ Κύπριοι σαφῶς προθύμως αὐτῷ ξυνεστράτευον. ὧν οἵνεκα δὴ ἔπεμπε πώποτε πορρώτω σαλάττῃ ὅτε Κιλίκων ὅτε κυπρίων, ἀλλ' ἤρκεν αὐτῷ ἀεὶ οἱ ἰδίοις βασιλεύοντος· δασμὸν μὲν τοι ἐλάμβανε, ὁ δὲ στρατεύσων, ὁπόταν δέοιτο, ἐπίγγελλον αὐτοῖς. ὁ δὲ Καδούσιος ἄλλην δὲ στρατήγημα δὴ τῶν καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν καρῶν πρὸς αὐτὸν, ἔτοιμοι ὄντος δέχεσθαι ἐς τὰ τείχη δὴ καμὲ τῶν αὐτοσταζόντων. ὁ δὲ Καδούσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταὐτὰ ἐποίει, δικαιότερα τε ἔφη λέγειν τοῖς ἑτέροις, ὅπως ἀσφαλέστερα εἴη τοῖς ἀναπίτοις φίλοις σῴζεσθαι· ὡς δὴ ὅτω μᾶλλον ὑδροποσῶν ἀπρασκόπους τοῖς ἀναπίοις. πισὰ δ' ἤδη γένεσθαι, καὶ τὸν μὲν καρασομόσαι ἀδόλως τε δέξασθαι ἐς τὰ τείχη σφᾶς καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν Κύρου καὶ πορσῶν, αὐτὸς δὲ ὁμόσαι ἀλλὰ ἀδόλως ἰέναι ἐς τὰ τείχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τὴν δεξαμένων. ταῦτα

omnis generis virtutẽ ego te quũ alijs reb. honorabo, tũ alicui te cõmendabo, qui te quocumq3 uoles deducet. Tantùm, ait, significato, ad quẽ deduci te cupias. Et Panthea: Bono sis animo, inquit, Cyre: nõ enim te cælabo, ad quẽ ire uelim. Cyrus hæc cũ ea loquutus discedit, tũ mulieris misertus quæ uirũ talẽ amisisset: tũ uiri, qui relictã uxorẽ talẽ nõ amplius uideret. Illa Verò iussis eunuchis secedere, donec hũc ego (inquit) ex animi sententia lamẽtando defleuero: nutrici ait ut secũ maneret, atq3 eidẽ mãdat, ut posteaquã esset mortua, se ac uirũ una ueste obtegeret. Nutrix multis eã precata suppliciter, ne id perpetraret, quũ nihil efficeret ipsamq3 uideret indignari, lacrymans cõsedit. Tũ mulier, quæ acinacẽ dudũ parasset, seipsam iugulat: et impositò in mariti pectus capite moritur. Nutrix sublato eiulatu ambos obtegit, quẽadmodũ Pãthea iusserat. Cyrus aũt cognito mulieris facinore, exterritus pergit, si quid auxilij ferre posset. Eunuchi, qui tres erãt numero, quum quid factũ esset, uiderent: & ipsi districtis acinacibus quo loco stare iussi erãt, sese iugularũt. Atq3 hoc Eunuchorũ monumẽtũ sic excitatũ esse hodieq3 dicitur: et in colũna quidẽ superiore, uiri ac mulieris aiũt inscripta esse nomina, et litteras ipsas esse Syriacas: inferius uerò tradũt tres esse colũnas, cũ hac inscriptione: E V N V C H O R V M. Cyrus ubi propius ad hãc cladẽ accessisset, mulierẽ admiratus et questus abit. Atq3 de his quidem ita uti par erat, cura est adhibita, ut ornamẽtis omnib. cohonestarẽtur, & monumẽtũ ingẽs excitatũ est, uti quidẽ memoriæ prodidit. Post hæc quũ seditionib. inter Cares ortis, bellũ inuicem sibi facerent, qui munitis in locis habitarẽt: Vtriq3 Cyrum implorabant. Is Sardibus quidem ipse manebat, machinasq3 fabricabatur & arietes, ut eorum qui non essent dicto audientes, castella solo æquaret: Caduſium verò Persam, hominem ceteroqui nec imprudentem rei ue militaris rudem, & valde etiam elegantem, in Cariam cum exercitu mittit, perlubenter se ipsi hac in expeditione tum Cilicibus tum Cyprijs adiungentibus. Quæ causſa fuit, cur nullum vnquam satrapam Persicũ Cilicibus ac Cyprijs miserit, cõtentus indigenis eorũ regib. Tributũ tamẽ ab ijs exigebat, et expeditiones (quũ erat opus) ipsis imperabat. Ceterùm Caduſio, qui ducebat exercitũ, posteaquã in Cariã peruenit, aderãt ab utraq3 Carum parte quidã, parati eum intra munitiones recipere, in cõtrariæ factionis detrimentũ. Caduſius erga utroq3 faciebat eadẽ, quũ diceret eos, quibuſcũ loquebatur, æquiora proponere, et occultãdã esse rẽ quo minus ad uersarij amicitiã initam esse rescisceret, quaſi hoc pacto magis imparatos aduersarios aggreſſurus esſet. Præterea uolebat fidẽ dari, et Cares quidẽ iureiurãdo se adſtringere, ſine fraude ſe Persas intra munitiones recepturos, & cum Cyri Persarumq3 commodo: ſe verò iurare, ſine dolo malo munitiones ingredi ſe velle, ac cum eorum, qui admitterent, commodo.

*Hæc vbi fecisset, vtrisq3 noctẽ clam alteris eamdẽ pactus est, qua castella cũ equitatu est ingressus, & munitiones amborũ accepit. Quũ illuxisset, sedens in medio cũ exercitu, ab vtrisq3 homines rebus agendis opportunos arcessit. Illi se mutuo intuiti, grauiter rẽferunt, quippe qui partẽ vtrãq3 dolo circuentã existimarẽt. Cadusius aũt in hãc sententiã uerba fecit: Iusiurandum vobis ego, Cares, præstiti: ingressurum me castella hæc sine dolo malo, et cũ eorũ cõmodo, qui me admitterent. Quamobrẽ si alterutros vestrũm perdidero, ipse me cũ detrimento Carũ esse castella ingressum censeo. Sin pacẽ inter uos cõciliauero, & vtrisq3 confecero, ut tuto colere agrũ possitis: uestra cũ vtilitate uobis adesse me arbitror. Itaq3 cõuenit, ut ex hoc die cõmercia inter uos amicè exerceatis, & agros sine vllo metu colatis, et inter liberos vestros hinc inde matrimonia contrahantur. Quòd si quis præter hæc iniuriam facere conatus fuerit, ijs & Cyrus & nos hostes erimus. Post hæc castellorũ fores apertæ erãt, et itinera plena eorũ, qui vltro citroq3 cõmeabãt, & agri pleni cultorib. Vtraq3 ex parte festos dies agebãt, et pacis ac lætitiæ cũcta erãt plena. Quo tempore quidam à Cyro Veniũt, qui interrogarẽt, ecquo amplius exercitu uel machinis egeret. Quib. Cadusius respondebat, se præsenti exercitu etiã alibi uti posse. Ac simul cũ hisce verbis copias abducit, relictis in castellis militib. præsidiarijs. Cares aũt supplices orabant, ut maneret, quod quũ nollet, missis ad Cyrum suis rogabant, vt Cadusium sibi satrapam mitteret. Cyrus aũt hoc tempore Hystaspam ablegarat, qui exercitum in Phrygiam Hellesponto finitimã duceret. Posteaquã igitur Cadusius venit, sequi eũ cum exercitu iussit, quà Hystaspes præcesserat, vt Hystaspæ magis parérent, vbi audissent alias etiam copias accedere. Itaq3 Græci, qui ad mare habitabant, multa munera largiendo perficiunt, vt in castella barbaros admittere necesse nõ haberẽt, sed tributum deferrent, & militarẽ irent, quò Cyrus iussisset. Phrygiæ verò rex sese parabat, quasi loca munita tueri vellet, & minimè parére, itaq3 denuntiabat. Sed vbi præfecti ab eo defecerũt, et solus est relictus, tãdẽ in manus Hystaspæ venit, iudicãdus à Cyro. Hystaspas relictis in arcib. firmis Persarũ præsidijs discedebat, ac secũ præter suos, Phryges cõplures tũ equites tũ cetratos ducebat. Cyrus aũt Cadusio mãdabat, vt posteaquàm se cũ Hystaspa coniunxisset, Phryges eos qui partes suas sequerẽtur, armatos adduceret: qui verò bellũ gerere cupiuissent, illis & equos adimerẽt, et arma, oẽsq3 cũ fundis sequi iuberẽt. Hæc illi tũ gerebãt. Cyrus aũt extra Sardes progressus, magno istic * peditum præsidio relicto, cũ ipso Cræso multa multis & varijs opib. onusta plaustra auehebat. Venit et Cræsus qui habebat cõsignata accuratè, quæcumq3 singulis in plaustris erãt, quam consignationẽ Cyro tradẽs ait: Hæc mi Cyre, si habeas:*

Cadusius Carũ cõtrouersiã cõponit.

Græci tributarij Cyro fiunt.

Phrygiæ rex capitur.

* al. P ersico præsidio.

ταῦτα ὃ ποιήσας, ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέρων νίκτα συνέθετο αὐτῷ, ὃν αὐτὴν ταύτην εἰσήλασε εἰς τὰ τείχη, ὃ πρέλασε τὰ ὁπλίτικα τὰ ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς βῆμα σὺν τῇ στρατιᾷ, ἐκάλεσεν ἑκατέρων τοὺς ἰδιωτευομένους. οἱ δέ, ἰδόντες ἀλλήλους, ἠσθάνοντο, νομίζοντες ὑγιᾶ τὰ ἀμφότεροι. ὁ μὲν τοι Καδούσιος ἔλεξε τοιάδε· ἐγὼ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὤμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τείχη μὴ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ ἀλλοτρίων. ἐπεὶ δὲ ἀκέλευ ὁποτέρους ὑμῶν, νομίζω δὴ καλῶ εἰσελθεῖν καὶ ῥᾴων ἐστὶν ἐμοὶ ὑμῖν ποιεῖν μὴ ἀσφάλειαν δηλαδὴ ἀμφοτέροις τῷ γε, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ πεῖσαι. ἵνα οὖν ὃ τι ἀφ' ἑκατέρων ὑμῶν ἡμάρτανεν ἀμυμέτου τε ἀλλήλοις φιλικῶς διάκειμαι τε τῷ γε ἀδελφῶς, δίδοναι τὰ τέκνα μὴ λαμβάνω πρὸς ἀλλήλων. ἵνα δὲ ταῦτα ἀδικεῖν μὲν ὑμᾶς τύτοις Κῦρός τε καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐν τύτῳ πύλαι μὲν ἀνεῳγμέναι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεταὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πεφυρμένων πρὸς ἀλλήλας, μεταὶ δὲ οἱ χῶροι διάκειμένων· ἐορτὰς δὲ κοινὰς ἦγον, ἐρέμνης δὲ καὶ διφροδισιάκης πάντα τὰ ἐν ἴσῳ. οἱ δὲ τότῳ ἦσαν οἱ πρὸς Κύρου, ὅδωτὸν ἐπὶ τ στρατιᾶς τ πεοσδέοιο ἢ μηχανημάτ. ὁ δὲ Καδούσιος ἀπεκρίνατο ὅτι μὴ τῇ πρόσθεν ἔχει δύναμις στρατόμα, φρουρεῖν αὐτὰς ἄνδρας καταλιπών. οἱ δὲ ἐκέλευον ἐκκτοῦναι μᾶλλον αὐτόν· ἐπεὶ δ' ἐκ ἤθελεν, †ἔπεμπαν πρὸς τὸν Κῦρον, δέομαι οἱ πέμπαι Καδούσιον σφίσι σατράπην. ὁ δὲ Κῦρος αὐτότῳ ἀπεκάλη Υσάσπην, στράτομα ἄγοντα ἐς φυλακὴν τ †πὶ ἑλλήσποντον. ἐπεὶ δ' ἦκον ὁ Καδούσιος, μεταὶ ταῦτα ἐκέλευσεν ἥπερ ὁ Υστάσπης πορεύεσθαι, ὅπως μᾶλλον πείθοιτο ὁ Υστάσπης, ἀπέβαλλον ὄλιγο στρατόμα πρὸ αὐτόν. οἱ μὲν ἕλληνες οἱ ἐς θαλάττην οἰκοῦντες, πολλὰ δῶρα δόντα διεπρέσβευσαν ὥστε εἰς μὴ τὰ τείχη βαρβάρους μὴ δέχεσθαι, ἀσμενὴν † ἀποφόρᾳ, ἐς στρατιὰν ὅπη Κῦρος ἐπαγγέλλοι. ὁ τ φυλὴν βασιλεὺς πρεσβεύεσθαι μὲν ὡς καλέξων τὰ ὑπάρχοντα ὁ δὲ πεισόμενος, μὴ πρόσθεν ἄλλον ἄρχειν, μὴ ὁμήρους δοῦναι καὶ ἀκρόπολιν παραδοῦναι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὸν Κῦρον, ἐκέλευε τὰ ὅπλα παραδοῦναι καὶ τὸν ἵππον. ἐπεὶ δὲ παρέδοσαν, ἐκέλευε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία ἐξαγαγεῖν. ἐπεὶ δὲ ἐξήγαγον, ἐκέλευε τὰ ἱμάτια ἐκδύντας ἐξελθεῖν. ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον, ἐκέλευε τὰς γυναῖκας ἐσελθεῖν καὶ τὰ παιδία καὶ τὰ ἱμάτια. ἐπεὶ δὲ ἐσῆλθον, ἐκέλευε τὰς γυναῖκας ἐκδύντας ἐξελθεῖν καὶ τὰ ἱμάτια. ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον, ἐκέλευε τὰ παιδία ἐκδύντας ἐξελθεῖν καὶ τὰ ἱμάτια. ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον, ἐκέλευε τὰ ἱμάτια ἐκδύντας ἐξελθεῖν καὶ τὰ παιδία

videbatur & ad dimicandum rectè instructa esse, et ad prohibendã fugã. Præterea equites ac velites, qui ad cornua erant, semper eò propius ad imperatorem accedebant, quo phalãx duplicata latior reddebatur. Posteaquàm hoc modo cõglobati erãt, pedetẽtim inde abscedebant, quò pertingebãt tela de muro. Quum extra telorum iactum forent, verterunt sese: ac primùm quidẽ paucos passus progressi, mutabãtur clypeum versus, ac stabãt ita vt murum intuerentur. Quanto aũt longius distarent, tanto rarius mutabantur. Posteaquã in tuto sibi esse videbãtur, in ordine cõtinuo recedebãt, donec ad tabernacula peruenirẽt.

Cyrus obsidendæ Babylonis rationẽ ostendit.

Castra verò quum metati essent, Cyrus ijs, qui erant gerendis reb. idonei, cõuocatis, dixit: Vrbẽ, socij, vndique contẽplati sumus: atq; equidẽ, quo pacto quis adeò firmos et excelsos muros oppugnãdo capere possit, videre mihi nõ videor. Quãto autẽ plures homines in vrbe sunt, quãdo ad pugnandum non exeunt, tãto citius fore vt fame capiãtur, arbitror. Quare nisi quẽ aliũ modũ exponere poteſtis, hoc ipso nobis obsidendos esse aio. Et Chrysantas inquit: Hicci ne fluuius per urbẽ mediã labitur, cuius latitudo stadia duo superat? Ita me Iupiter amet, ait Gobryas, etiam profunditas tanta est, vt ne duo quidẽ uiri, alter alteri insistentes, supra aquã emineant. Quo fit vt flumen sit urbs etiã munitior, quàm mœnibus. Et Cyrus: Missa faciamus hæc, ait, mi Chrysanta, quæ uirib. nostris maiora sunt. Posteaquã verò dimensi quamprimùm omnia fuerimus, partẽ nostrũm quãlibet fossã quãlatissimã ac profundissimã fodere necesse est, vt quàm pauciſsimis custodib. nobis opus sit. Sic igitur vndiq; circa murũ dimẽsus, relicto à flumine interuallo quã tũ satis esset magnis turrib. ingentẽ fossam circũ murũ undiq; egit, terra versus seipsos aggesta. Ac primùm quidem turres propter flumẽ exstruebat, palmis fundatas, quarum nõ minor erat, quàm iugeri lõgitudo. (Nam hac maiorẽ etiã in lõgitudinẽ excrescunt.) Etenim palmæ pressæ pondere, sursum curuãtur, quẽadmodũ asini *canthely. Supponebat aũt has eius rei gratia, ut quãmaximè uideretur id facere, quod solet qui ad obsidionẽ sese cõparat: quo tametsi flumen in fossam dilaberetur, turres ipsas nõ tolleret. Etiã multas alias turres in terra egesta excitabat, vt quãpluri ma essent excubiarũ loca. Et has quidẽ res illi agebãt. Qui autem in muro erant, obsidionem hanc ridebãt, quippe quibus esset commeatus amplior, quàm in annos viginti. Quæ quum Cyrus audisset, in partes duodecim exercitum diuidebat, ut pars quælibet vnũ anni mensem in excubijs esset. Quib. iterum auditis Babylonij, multo etiã magis irridebãt, quũ cogitarẽt secũ, Phryges ne, ac *Lycij, et Arabes, & Cappadoces custoditurι se essent, quos oẽs arbitrabãtur animis erga se magis esse beneuolis, quàm erga Persas. Ac fossæ quidẽ iã actæ erãt. Cyrus verò quũ audisset esse Babylone

Altera Chrysantæ ratio, quæ reijcitur.

* Canthelios Aristophanis interpres in Vespis, exponit ὄνους μεγάλους, grandes asinos.

* al. Lydi.

ὅτως ἔχουσα πόλις ἡ πρὸς δὴ μαχεσθαι ἐδόκει οὖ πρεσκυδάσθαι, ἡ πρὸς τὸ μὴ φοβύγεσθαι. ἡ οἱ ἱππεῖς ὁ © οἱ γυμνῆται οἱ ἀεὶ τὸ κεράτιν αἰεὶ ἐγγυτάτω) ἐγίγνοντο τοῦ ἀρχοντος τοσοῦτῳ ὥρᾳ ἡ φάλαγξ † βαδυτέρα ἦν, ἐπεὶ ὁ © τοσοῦτον ὁλίγα βήματα προϊόντος μεταβάλλοντο ἀσπίσας, © ἵσταντο πρὸς τὸ τεῖχος, ὡδὶ πόδα ἐπεὶ ὁ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στρα φῶντος. © δ' μὴ πρῶτον ὁλίγα βήματα προϊόντος μεταβάλλοντο. ἐπεὶ δὲ οἱ © ἀσφαλεῖ ἐδόκει ἔσεσθαι, ξυνῆγον ἀπόντος δὴ τι ταῖς σκιωαῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ δὲ κατεσκευασμένοι ἦσαν, © ἔλεξεν· Ἀνδρες σύμμαχοι, τετραμμένα μὴ κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ ὁπως μὴ αὖ τις τεῖχη ὅτως ἰσχυρὰ μὴ ἔφη λὰ πρόσμαχόμενον ἔλθοι ὀκ οἶδα εἰ μοι δοκῶ ὁσῳ ὁ πλείους ἀνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπεὶ πόρ ὁ μέχρι ὁ ἱδρύοντος, τοσοῦτῳ αὖ ὑπόπλεον λιμῷ αὐτὸν ἡγοῦμαι ἀλῶναι. εἰ μή τινα δὴ ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν. τοῦτο τοιοῦτον ἔφη εἶναι σὺν ὁρᾶσθαι. © ὁ Χρυσάντας εἶπεν· ὁ ὁ ποταμὸς, ἔφη, ὅτ' ὁ δὲ μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ, πλάτος ἔχων πλέθρου ἢ ὧδὶ δύο σταδίων; ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, © βάθος γε ὡς δὲ αὖ δύο ἀνδρῶν ὁ ἕτερον ὑπὲρ ἕτερον ἑστηκώς τοῦ ὕδατος ὑπερέχοιεν ὥστε δὴ ποταμῷ ἔτι ἰσχυροτέρα ὄσιν ἡ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. ἡ ὁ Κῦρος· τοῦτο μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐῶμεν ὅστε κρείττω ὄσι τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· ὅτι μέζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆκος ὤφυκεν ἡμῖν ὡς πεζόμενοι ἡ δὲ μὴ πεζόμενοι οἱ φοίνικες ἵππῳ βάρους ἄνω κυρτοῦν), ὥστερ οἱ ὄνοι οἱ καπηλικοὶ τοῦτο δ' ὑπεπόδ τοῦτο οὐκέτι ὅπως ὑπομάλισα ἐοίκει πολιορκήσειν πρασκυαζομένῳ, ὡς εἰ καὶ ὁμόφυλοι ὁ † ποταμὸς εἰς τὴν πάφρον, μὴ αὖ ἔλθοι οὖν πύργος, αὖισι δὲ καὶ ὄλυος πολλὸς πύργος ὧν τ' ἀμβολωδ γῆς, ὅπως ὑπλεῖσα φυλακτήρια εἴη. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐφοίνυ· οἱ δ' ὧ τεῖχη, κατεγέλων τ' πολιορκίαν, ὡς ἐχόντων τὰ ὠδὶ τάδ' πλέον ἢ ἐνιαυτὸν ἐτῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐπεσκόπει τὸ σταθμὸν ἐκαστον τὸ μόριον φυλαξοι. οἱ δ' αὖ βαβυλώνιοι, ἀκούοντες ταῦτα, πολὺ ἔτι † μᾶλλον κατεγέλων, οἰόμενοι ἐ σφᾶς φύγοι καὶ † λύκιοι καὶ ἀράβιοι καὶ καππαδόκαι φυλαξοιεν, ὃς σφίσιν οἰόμενοι φανταις βύμνησόρους εἶναι ἢ δορίφορους. καὶ αἱ μὲν ταφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν. ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ † ἑορτὴν τοιαύτην οἱ βαβυλώνιοι ἤκουσεν εἶναι οἱ ἅπαντες βαβυλώνιοι ὅλην νύκτα πίνουσι καὶ κωμάζουσιν, οἰ ταύτῃ ἐπειδὴ τάχιστα σωφρονέστατα λαβὼν στρατιὰν πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους τὰς πρὸς τὸν ποταμόν. ὡς δ' ταῦτ' ἐγένετο, πρὸς ὕδωρ κῆ τὰς τάφρους ἐχώρει αὖ τῇ νυκτί. ἡ δ' δὴ τ' πόλεως τ' ποταμὸς ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγίγνετο. ὡς δ' τ' ποταμὸς ὅτως ἐπορεύετο, πρῶτος ἐνόησεν ὁ Κῦρος πέρσας χιλιάρχοις © πεζῶν © ἱππέων, εἰς δύο ἄγοντας πὼ χιλιοὺς ἰέναι πρὸς αὐτὸν, τοῦ δ' ὄπισθεν συμμάξους κατ' ὀρθὸν τάττων ἔπεσθ ἧπερ πρόσθεν τεταγμένους. οἱ μὲν δὴ ἦλθον· ὁ δ', καταβιβάσας εἰς δ' ἐκεῖσε τὸ ποταμὸν τοὺς ὑπηρέτας ἡ πεζὸς © ἱππέων, ἐκέλευσε σκέψασθ εἰ πορεύσιμον εἴη ὁ ἐσάφασ τ' ποταμὸς. ἐπεὶ δ' ἀπήγγελαν ὅτι πορεύσιμον εἴη, αὐτοῦ δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τ' πεζῶν ἡ ἱππέων, ἔλεξε † τοιάδε· Ἀνδρες φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν πρακεχώρηκε τ' εἰς τὴν πόλιν ὁδὸν· ἡμεῖς δ' θαρρήσαντες ἐσιτωμεν, [μηδ' αἰ φοβούμενοι* εἶεν, οἰόμενοι ὅτι ἕτοι ἐφ' ὃς νυῶ πορεύσομεθα, ἐκεῖνοί εἰσιν οὓς ἡμεῖς © συμμαχους πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας, καὶ ἐγκρατοῦς ἅπαντας καὶ νὴ φοντας, καὶ ὀλίγῳ πλείοσιν καὶ ξυντεταγμένους ἀνίκω· ἀλλ νυῶ δ' ἐπ' αὐτοὺς † ἴωμεν οὐ © πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ' αὐτῶν μεθύουσι, πανταχοῦ δ' ἀσυντακτοί εἰσιν. ὅταν δ' ἐκ αἰσθωνται ἡμᾶς οἴοντας πολὺ αὖ ἐπὶ μᾶλλον ἢ νυῶ ἀχθεῖσι ἔσονται, ἅτε δ' ἐκ πεπλῆχθαι. εἰ δέ τις © ταῦτ' οὐ νοεῖται ὁ δ' λέγων φοβερὸν ἔσται τοῖς εἰς πόλιν εἰσίοσι, μὴ ὧδὶ τὰ τείχη ἀναβεβήκατον βαλησόμεν οἴθεν © οἴθεν, ταῦτα μάλιστα θαῤῥεῖτε. ὧ γὰρ ἀναβῶσι πανταχοῦ ἔσται φύλακες ἀγαθοί. ἀλλ ἄγετε, λαμβάνετε ὅπλα· ἡγήσομαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ Γαδάται καὶ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδούς· ἴσε γὰρ, ὅταν δὲ αὖτος γενώμεθα, πὼ ταχίσω ἄγετε ὧν τὰ βασίλεια..... καὶ μὰ, ἐφάνην οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, θέσθ' αὖ εἶη θυμοῦ. καὶ γὰρ ἄκλεισοι αἱ πύλαι αἱ τῶν βασιλέως. † ὡς οὖ κώμῳ δοκεῖ ἡ ἡ πόλις πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτί. φυλακὴ μὲν τοι πρὸ τῶν πυλῶν οὐτοσὶ ὁμοῦ. ἔστι δ' αἰεὶ τεταγμένη. ἀλλ αὖ ἀμελῶς δέοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ' ἰέναι, ἵνα ἀπρασκόπους ὡς μάλιστα λάβωμεν τῶν αὖσρας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐῤῥήθη, ἐπορεύοντο. τῶν δὲ ἀπαντώντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον πασόμενοι, οἱ δ' ἔφευγον πόλιν εἴσω, οἱ δ' ἐδίωκον. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν σὺν δόον αὐτοῖς, ὡς κωμασταὶ ὄντων καὶ οἱ. © ἰόντων δὲ τῶν † ἐδυώκοντο ὡς τάχιστα τοῖς βασιλείοις ἐγένοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν © Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτᾳ τεταγμένοι κυκλωμένων θυρεοκοποῦσι τὰς πύλας τοῦ βασιλείου· οἱ δ' ὧδὶ τῶν φύλακας ταχέντος ἐπεσπίπτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολύ,

bylone festum quoddã tale, quo Babylonij omnes noctem totã biberent & comesarentur: quamprimùm hac tenebræ factæ essent, adsumtis multis hominib. fossas uersus fluuiũ aperuit. Quod quũ factum esset, aqua noctu in fossas manabat, & alueus fluuij per urbẽ tendens, hominib. permeabilis esse cepit. Quæ res quũ hoc pacto appararetur, Cyrus Persicis millenũm et peditũ & equitũ præfectis imperat ad se adesſent, ac per binos ordinem millenarium ducerent: reliqui socij hos à tergo subsequerẽtur, collocati quemadmodum prius. Et hi quidẽ aderant, ac Cyrus immittens in fluminis partẽ siccam ministros tam pedites quàm equites, iussit explorarẽt an ne vadum fluminis permeari posset. Posteaquàm illi posse permeari renuntiarunt, tum verò peditum equitũq; ducib. conuocatis, huiusmodi verbis ad eos est vsus: Flumen hoc nobis, amici, de via in vrbem ducente cessit. Itaq; fidentibus animis ingrediamur in urbẽ, nihilq; metuamus: sed cogitemus hos, aduersus quos nũc pergemus, eos esse quos nos & à socijs instructos, & omnes vigilãtes, & sobrios, & armatos, & in acie dispositos vicimus. Iam verò aduersus eos tendimus, quo tempore multi eorum dormiunt, multi sunt ebrij, omnes nullum in ordinem dispositi. Posteaquã autẽ senserint etiam nos esse in vrbe, multo magis quàm nunc, inutiles futuri sunt, quia exanimati erunt. Quòd si quis cogitat, esse formidabile vrbem intrantibus, ne in tecta illi adscendentes hinc inde in nos eiaculẽtur: hoc ipsum maximè vobis animũ addat. Nã si qui conscẽdẽt ædes, opitulator nobis est Deus, Vulcanus. Et sunt eorũ uestibula crematu facilia. Nam ianuæ de palmæ fabricatæ sunt, & asphalto sunt inunctæ, ignis fomite. Nobis et facũ est copia, quæ celeriter magnũ ignẽ excitabunt: & picis et stuppæ, quæ citò magnam flammã eliciunt. Quo fiet, vt vel necesse sit hos abædibus fugere, uel celeriter exuri. Verùm agite, capite arma. Equidẽ (Dijs iuuantib.) præibo: uos autẽ Gadata et Gobrya, nobis itinera demonstrate, quæ uobis cognita sunt: & quũ erimus urbẽ ingressi, quãprimùm ad regiã ducite ..... Atqui, aiebãt Gobryæ milites, nõ mirũ fuerit. Nã regiæ ostia clausa nõ erunt, tãquam in comesatione. Vrbs enim uniuersa nocte hac comesatione occupari uidetur. Sed tamẽ in excubias ante regiæ ianuas incidemus, quippe quæ semper istic collocentur. Id uerò negligendum non est, ait Cyrus: sed eundũ tamẽ, ut quãmaximè imparatos offendamus. Quæ quũ essent dicta, pergebãt. Si qui aũt occurrebãt, ij partim cæsi peribãt, partim rursus in urbem fugiebãt, partim clamabãt. Itidẽ Gobryæ milites clamabant, quasi et ipsi comesatores forent: & pergentes quàm poterant celerrimè, ad regiam peruenĩũt. Atque hi quidẽ Gobryæ Gadatæq; adiuncti, regiæ portas clausas inueniunt: qui uerò aduersus uigiles dispositi erant, irruunt in eos ad multam lucem potantes, statimq;

Babylonenſi Cyrus in comesatione festa capit, quod cũ sacra Danieliuatis historia cõuenit.

ſtatimq́ hoſtili cum eis more agunt. Orto aũt clamore acſtrepitu, quũ qui intus erant tumultum animaduerterent, ac rex iuberet conſiderari, quid nam negocij foret: excurrunt nonnulli foribus apertis. Eas quũ patefactas eſſe Gadatæ milites viderent, irruunt, & rurſus illos fugientes intrò tum ſequuti, tum ferientes, ad regem perueniunt, quem ſtantem cum acinace quem habebat, diſtricto inueniunt. Eum Gadatæ Gobryæq́ milites multi numero ſuperant, interfectis etiã ijs, qui cum ipſo erant, ac partim aliquid obijciebant, partim fugiebant, partim ſe quacũq́ re poterant, tuebantur. Cyrus aũt equitũ ordines per vias dimittebat, edicens vt ſi quos extra ædes inuenirent, eos necarẽt: qui aũt manerent in ædib. ijs per Syriacæ linguæ peritos denuntiari iuſsit, vt intra ædes manerent. Quòd ſi quis foris deprehenderetur, eum morte multandum eſſe. Et hi quidem hæc faciebant. Gadatas autẽ & Gobryas quũ acceſsiſſent, Deos primùm adorarunt, quòd regem impiũ ulti eſſent: deinde manus & pedes Cyri deoſculabantur, quum ex lætitia multum & lacrymarentur & geſtirent. Poſteaquã illuxiſſet, ac ſenſiſſent illi, qui arces tenebant, tũ urbẽ eſſe captam, tum regem occiſum, arces etiã tradunt. Cyrus eas ſtatim occupat, & præſidiarios cum præfectis in illas mittit. Mortuos ſepeliẽdi poteſtatem propinquis facit. fetialesq́ proclamare iubet, vt omnes Babylonij arma deferrent. Vbicumq́ verò arma in ædibus deprehenderentur, denunciabat omnes qui in eis forent, morte multandos. Et illi quidem arma deferebant, quæ Cyrus in arces impoſuit, quo parata forent, ſi quando eis vtendum eſſet. Quæ vbi geſta fuerunt, primùm arceſsitis Magis, quia bello capta vrbs eſſet, iuſsit vt dijs ſpoliorum primitiæ ac delubra ſeligerentur. Poſtea tum domos tum palatia diſtribuebat in eos, quos exiſtimabat illorum quæ geſta fuerant, eſſe participes. Atq́ hoc modo diſtribuebat, uti decretũ erat, præſtãtiſsimis præſtãtiſsima. Quòd ſi quis putaret ſibi minus obtigiſſe, mãdabat ut accedẽs idipſum doceret. Edixit etiã, Babylonijs agros eſſe colẽdos, & tributũ deferendũ, et obſequia ijs præſtãda, quib. ſinguli dati eſſent. Præterea ut Perſas, et eos quibus res cum his cõmunes eſſẽt, et ſocios quicũq́ manere ſecũ decreuiſſet, tãquã heros, quib. obtigiſſet, appellarent, mandabat. Poſt hæc Cyrus quũ etiã ipſe cuperet eo modo ſemet comparare, vti regem decere putabat: viſum eſt ei faciundum hoc de amicorum ſententia, vt quãminima cum inuidia & rarus conſpiceretur, & auguſtus. Itaq́ hoc in hunc modum eſt molitus. Die primùm exoriẽte ſtabat in loco, quo putabat eſſe cõmodum, et quẽlibet aliquid dicere uolentem admittebat, ac poſteaquã reſpondiſſet, ablegabat. Homines ubi ſe admitti animaduertebãt, uenerũt innumerabili quadã copia. Quũq́ ſe urgerẽt, ut accedere poſſent, ingẽs et conatus erat et pugna. Miniſtri uti quidẽ poterãt, diſiecta multitudine accedebãt. Quũ uerò etiã amicorũ aliquis repulſa hominũ turba in conſpectum eius prodibat, Cyrus protenſa manu eos ad ſe deducebat, & his verbis vtebatur. Exſpectate, amici, donec turbam hanc repulerimus, deinde tranquillè cõgrediemur. Itaq́ amici exſpectabãt, & turba maior adfluebat, donec eũ anteuerteret veſpera prius, quàm cum amicis per otiũ congredi poſſet. Itaq́ Cyrus dixit: Tempus eſt modò, amici, cõuentum hunc ſolui: cras manè venite. Nã volo equidem aliquid vobiſcum colloqui. Hæc quum amici audiſſent, lubenter diſceſſerunt, & quidẽ curſim, multati neceſsarijs omnib. Ac tũ quidẽ ita quieuerũt. Poſtridie Cyrus in eodẽ loco aderat, quem iam multo maior hominũ turba circũſtabat, adire uolentium, ac multo prius etiam aderant, quàm Cyri amici. Ille verò quũ vndiq́ conſtituiſſet ingentem ſatellitũ Perſicorum circulum, vt nemo accederet edixit, extra amicos et Perſarum ſociorumq́ magiſtratus. Qui vbi cõueniſſent, Cyrus in hunc modum loquutus eſt: Nihil habemus, amici ac ſocij, quod de Dijs queramur, nõ peciſſe nos hactenus omnia, quæcũq́ exoptabamus. Verumenimuerò ſi quiddam huiuſmodi eſt magnas res perficere, vt neq́ poſsis ipſi tibi vacare; neq́ cum amicis voluptatem capere: equidem valere beatitatem hanc iubeo. Nam & heri animaduertiſtis, nos à prima aurora cepiſſe accedentes audire, neq́ deſiſſe ante veſperam: & nunc videtis hos atq́ alios multo plures ijs, qui heri adfuerunt, præſto eſſe, vt nobis negocia faceſſant. Itaq́ ſi quis ſe his concedet, futurum ratiocinando uideo, vt exigua parte vos mei copiam habeatis, & ego veſtri. Mei quidem mihi, ſat ſcio; ne tantilla quidem erit copia. Præterea video etiam aliam quandam rem ridiculam. Nam equidem ita ſum erga vos adfectus, vt par eſt: at ex his qui circũſtant, neminem ferè noui, & hi tamen omnes parati ſunt, vt ſi vos vrgendo vincant, prius à me ſint impetratum quæ volũt, quàm uos. Ego uerò æquum arbitrarer hos, ſi qua in re quis me indigeat, uos amicos meos demereri, atq́ orare vt ipſos adducatis. Fortaſſe quæret quiſpiã, cur non ab initio ſic me cõparauerim, ſed me in mediũ exhibuerim? Nimirum intelligebã bellicas res eiuſmodi eſſe, vt non deceat imperatorẽ deeſſe vel intelligẽdo ea quæ neceſſe eſt, vel gerendo quæ vſus poſtulat. Et ſi imperatores rarò conſpiciãtur, exiſtimabam obmitti multa, quæ gerenda erant. Nunc poſteaquam bellũ illud maximi laboris confectũ eſt, animus etiã meus æquũ cenſet vt requietẽ aliquã conſequatur. Quare quũ ipſe ambigã, quid faciũdũ mihi ſit, vt & res noſtræ, & aliorũ, quos curæ nobis eſſe oportet, rectè habeant: conſulat aliquis, quod maximè conducturũ proſpicit. Hæc Cyri uerba fuerũt. Poſt quẽ Artabazus ſurgẽs, qui ſe olim cognatũ Cyri eſſe dixerat: Profectò, ait, perpulcrè feciſti Cyre, qui hunc ſermonẽ exorſus ſis. Nam equidem te admodum puero cepi amicitiã tuã expetere: ſed quum te mei

Cyrus maiestaté regiam quo pacto sit consequutus.

προφανείη, προτείνων ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτόν, ὅ τε ἔλεγεν αὖ πρὸς φίλους, πρὸ μιᾶς τε ἕως τὸ ὄχλον διωσώμεθα, ἔπειτα ἥ κατ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. οἱ μὲν δὴ φίλοι προῆλθον· οἱ δ' ἄλλοι πολέων* καὶ πολέων ἐπερρέ, ἕως πρὸς φασιν ἐσωθεν γενομένην πλὴν τοῖς φίλοις αὖθις ἀπολαῦσαι καὶ συγγενέσθαι. ὅτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει· ἆρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς διαλυθῆναι· αὖριον δὲ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν. καὶ γὰρ ἐγὼ βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ φίλοι, ἅσμενοι ᾤχοντο ἀπιόντες διὰ πλείστου τὴν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν ὅτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος πρῶτ ἦλθεν εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον. αἰσθόμενοι δὲ οἱ πολὺ πλεῖον πλήθει προσιέναι βουλομένων προσιέναι, καὶ πολὺ πρότερον ἦλθον οἱ φίλοι πρὸ ἡμέρας. ὁ δὲ Κῦρος περιστάμενος τὴν ξυνοφόρων πρῶτον κύκλον μέγαν, ἔπειτα μικρὸν ἔναι ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἀμφ' αὐτὸν τοὺς τε πρώτους καὶ τοὺς συμμαχικούς. ἐπεὶ δὲ ξυνῆλθον αὐτοί, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς εὐδοκοῦμεν ἀεί, ἐξ ὧν ἐβουλόμεθα, δι' ἃ μὲν οὐκέτι μέχρι τοῦδε πάντα ὅσα δὲ χρόμενα καταπεπλεχέναι· εἰ μέντοι τοιοῦτον ἐστὶ δι' μεγάλα πεφασθαι ὥστε μὴ οἷόν τε εἶναι μήτε ἀμφ' αὐτὸν ὀλίγῳ ἔχειν, μήτε μετὰ τῶν φίλων διαφανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρω τοῖς θεοῖς καλοῦμαι. οὐ νομίσατε γάρ, ἔφη, ἐμὲ χθὲς οὐ πάντας, ὅτι ἕωθεν ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν προσόντων, οὐκ ἐλήξαμεν πόνων ἐσπέρας· καὶ νῦν ὁρᾶτε τούτους καὶ ἄλλους πλείονας τῶν προόντων, ὡς πρᾶγμα τι ἡμῖν παρέξοντας. εἰ δέ τις τούτοις ὑφέξειν, λαχέσθαι μικροῦ μὲν τι ὑμῖν μόνῳ ἐμὲ μετεσόμενον, μικροῦ δὲ ἐμοὶ ὑμῶν· ἐμοὶ τε μὲν σαφῶς οἶδ' ὅτι οὐδ' ὁπόσον μὲ μετέσται. ἔπι δ', ἔφη, μὴ ἄλλο ὁρᾷ γελοῖον πρᾶγμα. ἐγὼ γὰρ δὴ πω ὑμᾶς ἐν τοιᾷδε ἀνθρώπων ἀγορᾷ τοσήνδε ἀγαθῶν ὑμᾶς ὠθεῖσθαι, πρότερον ἢ βούλεσθ' ὑμῶν τὴν ἐμὲ διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἥδιον τοῦτο, εἴπερ τι ἐμὲ δέοιτο, θέρμ' ἂν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φίλους δεόμενος προσαγωγῆς. ἴσως αὖ δέ, εἴποι τις, τί δὴ πάντα ἐχ ὅτως ὑπὲρ ἀρχῆς πρεσβυτάμην, ἀλλὰ πρᾶγμ' οὐ τοῦ μέσῳ ἐμαυτὸν ὑπὸ τὰ τῶν πολέμων τοιαῦτα ἐνίγνωσκον ὄντα ὡς μὴ ὑπὲρ ἀρχῆς δέον τὸν ἄρχοντα μήτε δι' ἐώναι ἃ δεῖ, μήτε δι' πρᾶξαι ἃ αὖ κωλύει· τοῦτο δὲ ἐώκεισαν ἰδίᾳ στρατηγοὺς πολλὰ οἰόμενοι ὧν δεῖ πρᾶξαι πρόσθαι. νῦν δ' ἐπειδὴ ὁ φιλοπολεμώτατος πόλεμος αἰσθάνεται, δοκεῖ μοι ἡ μὲν ψυχὴ αὐτοῦ αὐτοῦ πνὸς ἀξιοῦν τυγχάνειν· ὡς οὖν ἐμὲ ἀσφαλῶς, ὅ, τι αὖ τύχοιμι ποιῶν ὥστε καλῶς ἔχειν τάτε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὧν ἡμᾶς δεῖ ὠφελεῖσθαι, συμβουλεύετω τις ὅ, τι ὀρθῶς συμφορώτατος. Κῦρος μὲν ὅτως εἶπεν. αἰνέσαντα δ' ἐπ' αὐτῷ Ἀρτάβαζος ὁ συγγενὴς ποτε φήσας εἶναι, καὶ εἶπεν· ἦ καλῶς, ἔφη, ἐρώτησας, ὦ Κῦρε, ἀρξάσ τὸ λόγου. ἐγὼ γοῦν, ἔπη νέος μόνος ὢν ἐπενθύμουν φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δέ σε

te mei non egere viderem, adire te sum veritus. Quū verò me fortè rogasses, ut quæ Cyaxares mandarat, Medis alacriter exponerem: mecū ipse ratiocinabar, si ea tibi alacriter efficerē, fore me tibi familiarē, colloquuturūq3 tecū quamdiu libitū esset. Et sunt illa certè sic effecta, vt tu me etiam prædicares. Deinde primi se ad amicitiam nostram Hyrcanij adiunxerunt, quum admodum socios desideraremus. Itaq3 tantū nōin vlnis eos amplectendo gestabamus. Postea quū hostium castra capta essent, ocium tibi non esse putabam, vt mihi operam dares, atq3 ipse tibi ignoscebā. Dein Gobryas factus est nobis amicus, quod mihi non luptati erat, itidemq3 Gadatas: quo factū est, vt esset difficile tui habere copiam. Quum autē Sacæ & Caduſij societatem nobiscū coirent, nimirū par erat hos colere, quippe qui & ipsi te colebant. Posteaquam eò reuersi sumus, vnde initium expeditionis factum erat, quia te videbam occupatum esse propter equos, currus, machinas: existimabam te vbi hac cura liberatus esses, ocium habiturum, vt mihi quoq3 operam dares. Atqui vt nuntius ille terribilis allatus est homines vniuersos cōtra nos cogi: maxima esse illa intelligebam, quæ si rectè cederent, certò me iam scire putabā, fore vt magna nobis esset consuetudinis mutuæ copia. Nunc tamdem & ingenti victoria potiti sumus, & Sardes cum ipso Cræso nobis subiecimus, & Babylonem cepimus, & omnia nostram in potestatem redegimus: neq3 tamen heri, ita me* Mithres amet, conuenire te potuissem, nisi pugnis aduersus multos certassem. Verum vbi tu me prehendisti dextra, & apud te manere iussisti, tum scilicet illustris eram, qui sine cibo ac potu totum apud te diem manerem. Nunc igitur, si quo pacto fieri potest, vt qui plurimum tibi cōmodauerimus, plurimùm etiam te fruamur, bene est: sin aut, rursus ego nuntiabo verbis tuis, vt omnes à te abeant, exceptis nobis, qui ab initio tibi amici fuimus. Ad hoc & Cyrus & complures alij ridebant. Chrysantas aut Persa surgens, hoc modo loquutus est: Antehac, Cyre, consentanea quadam ratione te in oculis omniū exhibebas quū illis de caussis quas exposuisti: tū quòd vt nos nō eramus, quos tu colere maximè deberes. Nā nos etiā nostra caussa aderamus. At multitudinē erat necesse tibi, quouis pacto demereri, vt quālubentissimè nobiscum eos dē labores ac pericula suscipere vellet. Nūc quū eo pacto res tuæ cōparatæ nō sint, sed alios etiā demereri possis, quos opportunū fuerit: dignus es qui domū cōsequaris. Quem nā ceteroqui de imperio fructū perciperes, si careres solus foco domestico, quo nullus neq3 sanctior fundus est inter homines, neque dulcior, neq3 magis vel familiaris uel proprius? Præterea nō adfici nos etiā pudore putas, si te uideamus foris toleranter viuere: nos in ædibus esse, ac potiore, quam tu sis, esse cōdicione videri? Hæc vbi Chrysantas dixit, multi sunt ei in his adsensi. Tum deinde Cyrus regiam ingreditur, & qui pecunias Sardibus captas adferebant, heic eas tradebant. Quum ingressus esset, primùm Vestæ sacrificat, deinde Ioui regi, & si cui alij

*Hoc nomine Solem Persa appellant.

Cyrus primum regiā occupat.

δέ σε ὠδὸν ἐπόμπευον ἐμοῦ, κατώκησαν Οἱ πρόσθεν· ἐπεὶ δ' ἔτυχόν ποτε κἀγὼ ἐμοῦ δεηθεὶς προθύμως ὑπ' ἀγγελίας πρὸς μήδους τὰ πρὸς Κυαξάρους, ἐλογιζόμην, εἰ ταῦτα προθύμως Οἱ συλλάβοιμι, ὡς οἰκεῖόν τέ Οἱ ἐσόμην, & ὑπέθετό μοι διαλέγεσθαι Οἱ ὁπόσον αὖ χρόνον βουλοίμην. & ἐκεῖνα μὲν δὴ ἐπράχθη ὥστέ σε ἐπαινεῖν. μὴ δ' ὅσον ὑπεκύνουν μὲν πρῶτοι, φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο, ἡνίκα μάλα πεινῶσι συμμαλλον, ὥστε μονονὸν οἱ ταῖς ἀγκάλαις πομιφόρουν αὐτὸν ἀγαπῶντες. μὴ δ' ὅσον, ἐπεὶ ἑάλω δὴ πολέμιον σχᾶτόπεδον, †ὃν οἶμαι σχολὴ Οἱ εἶναι ἀμφ' ἐμὲ ἔχειν. & ἐγὼ Οἱ σωφρόνουν. ὃν δ' ἔστε Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, & ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὖθις Γαδάτας· μὴ † δὴ ὄρθιον σε ὧδε μεταλαβεῖν. ἐπεί γε μήν τοι μὴ σάκαι & κοδόσιοι σύμμαχοι ἐγένοντο, θαρραλεόν ἐκάτεροι ἐφ' ἑαυτοῖς· & δή τοί σε ἐθαρράλεον. ὡς δ' ἤλθομεν πάλιν αὖθις ὁρμήσαμεν, ὁρῶν σε ἀμφ' ἵπποις ἔχοντα, ἀμφ' ἅρμασι, ἀμφὶ μηχαναῖς, ἡγούμην, ἐπεὶ ἀρχὴ τούτων σχολαῖος, τότε σε μὴ ἀμφ' ἐμὲ ἔξειν σχολήν. ὥσγε μήν τοι ἦλθον ἡδεῖά ἀγγελία, & πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐμάνθανον· ὅτι ταῦτα μέγιστα εἴη· εἰ δ' ταῦτα καλῶς χωροῖτο, οὐ μὴν ἐδόκει εἰδέναι ὅπ σφὼν ἔσται ἀφθονία τῶν ἐμῶν & τῶν σῶν σωτάς. μὴ νῦν δὴ νενικηκαμέν τε τῷ μεγάλῳ μάχῳ, μὴ σαφῶς μὴ Κροῖσον †σωτείσειον ἔχομεν, & βασιλῆα ἡρήκαμεν, μὴ † πάντας κατεσχάμμεθα. & μὰ τὸν μίθρην ἐγώ τοι ἔχθες, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύθου σα, ὃν αὖ Οἱ ἐδωκάμην πεσεῖν. ἐπεί γε μήν τοι † ἐδεξιώσω με, μὴ πρὸ Οἱ ἐκέλευσας μήν, ἤδη πρὸ ἐλεπῶν ὧν, ὅπ μὴ σε ἄσιτον μὴ ἄποτον διημόρευον. νῦν δ', εἰ μέ ἔσαι πη ὅπως οἱ πλείστ' ἄξιοι γενήμενοι πλεῖστον †σε μόριον μεθέξομεν, ἴσθι ἔχει. * εἰ δ' μή, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐκέλευ πρὸ σε ὑπαγγέλλειν ἀποφαίνειν πάντας ἀφ' σε πλὴν ἡμῶν τῶν ὑπ' ἀρχῆς φίλων. ταῦτα τοίνυν ἐγκλασε μὴ ὁ Κῦρος μὴ ἄλλοι πολλοί· Χρυσάντας δ' ἀνέστη ὁ σοφώτατος, & ἔλεξεν ὧδε· ἀλλά σ' μὴ πρόσθεν, ὦ Κῦρε, εἰκότως οἱ ὦν φανερὸν σωτῶν πρέχοι δ' ἅτε αὐτὸς εἶπόν, μὴ ὅπι σφῶν ἡμᾶς Οἱ μᾶλλα ἢ θραπευτέον. ἡμεῖς μὲν δὴ ἡμῶν αὐτῶν ἕνεκα πρῶτα· σ' δ' ἦλθον ἀναπεπταμένας ἔδη ἐν πάντων ὁρῶντες, ὅπως ὁπόσα συμφέρειν μὴ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπειδὴ σφῶν τοῦτο μόνον ἔχεις, ἀλλὰ & ἄλλης αὐτὰς δυνάμεως ὅσ κομιδῆς ἔην, ἤδη μὴ οἰκίαν σε τυχεῖν ἄξιον. † ἢ πί ἀφελαύσεις αὖ τῶν ἀρχῆς, εἰ μόν σφῶν ἄμοιρος ἔσαι ἑστάναι, ὃ ὅτε ὁσιώτερον χωρίον οἱ ἀνθρώποις, ὅτε ἥδιον, ὅτε οἰκειότερόν ὄστιν ἑκάστῳ ἐπεται δ', ἔφη, σφῶν αὖ οἷς & ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι εἰ σε μὴ τοῦτο ἔξω καρτερῆσαι, αὐτοὶ δ' ὧν οἰκίαις εἶημεν, μὴ σε δοκοίημεν πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ ὁ Χρυσάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρευον αὐτῷ & ταῦτα πολλοί. ἐκ τούτου δὴ εἰσῄρχε & εἰς τὰ βασίλεια, ἃ τὰ ἐκ σαρδέων χρήματα ὠνεῶν οἱ ἄλλοι τῶν ἀπέδοσαν. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ, καὶ † ἐπινεῖ

ἄλλῳ θεῷ

ἄλλῳ θεῷ οἱ μάγοι ἱδρυσάμενοι. φοίνισσαν ὑπὸ ταῦτα, τὰ ἄλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν. οἰνοῦν ὑπὸ αὐτῷ πρᾶγμα, ὅπ ὧδε χειροῖν μὲν ἀρχειν πολλῶν ἀνθρώπων, πλασιαζόμενόν ὑπὸ οἰκείων οὐ πόλυ τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὖτα ὑπὸ ὅτως ἔχει αὖθις ὡς ἂν πολεμιώτατα γένοιτο πόλις· ταῦτα δὴ λογιζόμενος, φυλακῆς τε πρὸ σῶμα ἡγήσατο δεῖσθαι. γνοὺς δ' ὅπ ὀλίγῳ ἄνθρωπος οὐ δύναται ὑπὸ τοροί εἰσὶν ἢ οἱ σίτοις ὑπὸ ποθοῖς ὑπὸ λοιδῶ ἢ κοίτῃ μὴ ὕπνῳ, ἐσκέπει πίνασ' αὖ οἱ τότοις τε ἐκυτὸ πιστοτάτους ἔχοι. σκόμισε δ' μὲν αὖ γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἄνθρωπον ὅστις ὄλιγον μᾶλλον φιλήσει τῶν φυλακῆς δεομένων. ὅσ μὲν δὴ ἔζωντας παῖδας ἢ γυναῖκας σωφρονιζόντας, ἢ παιδικὰ, ἔγνω φύσει ξωλωαγκάζ ταῦτα μάλιστα φιλεῖν. ὅσ δὲ δυνάσχοις ὁρῶν θαυτὸν τότον σδρομένους, ἠνίσατο τότους αὖ τε πλείστ φιλεῖν οἱ πνοῦ δύναντ πλεῖστ ἀρχὴν μάλιστα αὐτῶν, ὃ βοηθεῖν εἴη ἀδικοῦντ, μὴ πιμὰς ὑποδεδλλφ αὐτὸ ὠδεῖα ἠγεῖτο δώσαζ. πρὸς ὃ τότοις, ἀδόξοι ὄντες οἱ δύνασθαι πρὸ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, μὴ δὲ τὸ δεσπότ ἰδίᾳ κέρδος πορσδέον. ὠδεῖς ἂν αὖ ἐν ὅστις ὃν αὖ ἀξιώσειεν δύνασθαι πλέον ἔχειν οὐ θαυτὸ, ἀλλὰ μὴ ἄλλο κρεῖττον ἀπείργοι. δεσπότην δ' πιστὸν ὄντα ὠδεῖ κωλύσ πρὸ τοῦτο δύνασθαι. ὁ δ' ἂν μάλιστά πις οἰκθέη αὐάλκιδσ ἐν δύνασθαι γένεσθαι, ὠδὲ ὅστ ἐφαίνετο αὐτῷ. ἐτεκμαίρετο δὲ & ἐκ τῶν ἄλλων ζώων, ὅπ οἵτε ὑβρίσται ἵπποι ἐκτεμνόμενοι, τῶν μὲν σθένους μὴ ὑβρίζειν ἀφαιροῦνται, πολεμικοὶ δ' ὠδὲν ἧττον γίγνονται· οἵτε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι τῶν μὲν μέγα φρονεῖν μὴ ἀπειθεῖν ὑφίενται, τῷ δ' ἰσχύειν & διαφέρειν & σεσίκασιν. ὃ οἱ κύνες δὲ ὡσαύτως, τῶν μὲν ἀφαιρεῖσι ἐν δεσπότας ἀφαιροῦνται ἐκτεμνόμενοι, φυλάττειν ὑπὸ μὴ εἰς ἥβην ὠδὲν κακὸς γίγνονται. ὃ οἵγε ἄνθρωποι ὡσαύτως ἠρεμέστεροι γίγνονται, σεσιδηρωμένοι ταῦτης τῆς ὑβριστικίας, & μὴν τοι ἀμελέστεροί γε τῶν προσταττομένων, ὠδ' ἧττόν τι ἱππικοὶ, ὠδὲ ἧσσον τι ἀκοντιστικοὶ, ὠδὲ ἧσσον φιλότιμοι μοι. κατὰ δὴ λοι γίγνονται & οἱ ζῶις † πολεμίοις & οἱ ταῖς ἡδοναῖς ὅπ ἐξαίρου τὸ φιλόνικον οἱ ταῖς ψυχαῖς. τῷ δὴ πιστοὶ εἶεν, οἱ τῇ φθορᾷ τῶν δεσποτῶν μᾶλλα βάξονον ἐδίδοσαν. ὠδὲν ὧδ γὰρ πιστότερα ὁρᾶν ἐπιθυμίαν οἱ ταῖς δεσποτικαῖς συμφοραῖς τῆς δυνάσχων. εἰ δέ τι αὖρα τῶν σώματ ἰσχύν μᾶλλα αἰσθοῖ δεικνύσ, ὁ σίδηρ † αὖ ἰσοῖ ποῦ ἀσθενεῖς οἱ & πολέμῳ τοῖς ἰσχυροῖς. ταῦτα δὴ γιγνώσκων, ἀρξάμενος ἀφ' τῶν ἀνθρώπων, πάντας οὓς τε δ' ἑαυτῶν σῶμα θεραπεύτῆσαι, ἐπεμελεῖτο δυνάσχοις. ἡγησάμενος ὃ ὄχ ἱκανὰ εἶν τ φυλακὴ τοῦτο πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκέπει πίνας τῶν ἄλλων αὖ ποτάτους τε & βασίλεον φύλακας λάβοι. εἰσὶν δὲ πάντας ὧδ οἰκοι, κεκτημένους μὲν ὄντας δὴ τενίαν, ὠδὲ πάντα τὰ χρήματα πρακτικὰ ὄντα ἐν χάρασ τῆς ἀρχῆς, μὴ δὲ τὸ αὐτὸ γένος εἶν, τότους οἰόμενος μάλιστ' αὖ ἀγαπᾶν τῆ πρὸς ἐκεῖνον διάθεσιν. λαμβάνει δὲ τότων μυρίους δορυφόρους, οἳ κύκλῳ μὲν νυκτὸς μὴ ἡμέρας

alij Deo Magi sacrificandū significarēt. Quib. peractis, iā alia quoq3 cepit administrare. Quūq3 ad animū ei accidisset, quid rei suscepisset, qui multis hominib. imperare conaretur, et habitare in urbe interillustres amplissima institueret, quæ in ipsū animo esset, eo, quo quis in hominē esse maximè hostili posset: hæc igitur cū animo suo reputans, coporis sibi præsidio esse opus existimabat. Quòd itē animaduerteret homines nusquā circūmueniri facilius posse, quàm inter vescendū, bibendū, lauandū, in lecto, in somno: cōsiderabat quos nā in his secū fideliſſimos habiturus esset. Arbitrabatur aut nō posse fidelē hominē vmquā esse, qui magis amaret aliū, quàm eū qui custodia indigeret. Quāobrem illos, quib. essent liberi, vxores cōuenientes, amasij, à natura cogi sentiebat, vt hæc maximè diligerent. Spadones cōtrà uidens omnib. hisce carere, putabat maximi facturos illos, à quib. collocupletari plurimùm possent, et opē habere, si iniuria adficerentur, atq3 etiā honorib. ornari. A quo aūt beneficijs in hos cōferendis superari posset, neminē fore censebat. Præterea quia sunt apud homines ceteros infames eunuchi, hāc ipsam ob caussā hero auxiliatore egēt. Nemo enim foret, qui nō in omnib. dignū se iudicaret, qui meliori esset loco, quàm spado: nisi quid aliud potius arceret. At qui hero fidelis est eunuchus, eū nihil impedit quo minus locū principem obtineat. Quod aūt maximè quis existimet, eunuchos imbelles effici: ne id quidē Cyro videbatur. Et heic ei argumēto erāt animalia etiā cetera. Nimirū insolētes equi si exsecentur, desinūt illi quidē mordere ac insolentes esse, sed nihilominus ad res bellicas sunt idonei: et tauri si exsecentur, nōnihil de ferocia et inobœdiētia remittūt, nō tamē robore suo et laborādi facultate priuātur: eodemq3 pacto canes exsecti deserere dominos desinūt, ad excubias aūt ac venationē nihilo sunt deteriores. Sic et homines magis sedati fiūt, vbi hæc cupiditas eis est adēta: neq3 tamē uel negligētiores sunt in procurādis ijs quæ imperātur, uel minus in equestri re, uel in iaculādo industrij, uel honoris appetētes. Immo tū bellicis in reb. tū inter venandū manifestè declarāt restare quamdā in ipsorū animis * æmulationē. Quòd aūt fidi sint, eius rei maxima de se indicia in dominorū cædib. præbucrūt. Nā nulli magis spectatæ fidei facinora in dominorū calamitatibus ediderunt, quàm eunuchi. Quòd si maximè nonnihil de robore corporis existimetur in ipsis decedere, ferrū tamen in bello ualētib. imbelles exæquat. Hæc igitur quū animaduerteret, facto ab ianitorib. initio, oēs quib. corporis sui curā mādabat, Eunuchos delegit. Quòd porrò existimaret, nō sufficere custodiā hāc aduersus multitudinē eorū, qui hostiliter adfecti essēt: cōsiderabat, quos nā è ceteris maximè fidos custodes regiæ sumeret. Quare quū sciret Persas, qui domi essēt, vitā agere durissimam propter inopiā, et in maximis laboribus, tum ob ægri Persici asperitatem, tum quia sua se industria alunt: hos potissimùm arbitrabatur amplexuros hanc uiuendi apud se rationem. Itaq3 de his decies mille satellites accipit, qui et noctu et interdiu

Cyrus coporis custodes accipit.

Cūr eunuchos ad hoc munus delegerit.

Si leges τὸ φιλόνικον, sentētiæ erit hæc: Inesse animis eorum studium uincēdi alios.

Cyrus Persas sibi satellites legit.

in excubijs vndiq; circum regiam esset, quando istic ageret: sin aliquò exiret, hinc & inde instructi pergerẽt. Quia verò existimabat etiam totam Babylonẽ præsidiarios requirere, qui sufficerent, siue adeò ad vrbem ipse foret, siue abesset peregrè: iccirco Babyloni quoq; præsidiariorũ satis imposuit, quib. mercedẽ à Babylonijs dari iussit, quòd eos maximè uellet ab omnib. rebus imparatos esse, vt quã humillimi forẽt, ac in officio contineri facillimè possent. Atq; hæ, quæ tũ & circa ipsum, & Babylone cõstitutæ sunt excubiæ, nũc etiã eodẽ modo perdurãt. Præterea quũ consideraret quo pacto vniuersum imperiũ conseruari, atq; etiã accedere alia possent: existimabat hosce stipendiarios nõ tã præstatiores esse subditis, quàm pauciores: ideoq; viros fortes secũ retinẽdos decreuit, qui Dijs iuuantib. victoriæ auctores exstitissent, & curandũ vt virtutis exercitationẽ perficerẽt. Ne verò videretur ipsis imperare, sed vt ipsi censentes hæc esse optima, in ijs perseuerarẽt, ac virtutẽ studiosè colerẽt: tũ homotimos cõuocabat, tũ ceteros omnes, quicũq; uel gerẽdis reb. opportuni essẽt, uel uiderẽtur maximè digni, qui et laborũ & cõmodorũ participes forẽt. Vbi cõuenissent, orationẽ huiusmodi habuit: Maximas Dijs gratias habemus, amici & socij, quòd ea nos apisci cõcesserint, quib. arbitrabamur nos esse dignos. Est enim iã nostra in potestate tũ amplũ bonũq; solũ, tũ qui hoc colẽdo nos alẽt. Sũt etiã nobis ædes, et in ijs vtẽsilia. Neq; uestrũm quisquã hæc possidẽs, alienа se possidere existimet. Est enim æterna lex inter omnes homines, capta eorũ vrbe qui bellũ alijs faciũt, tã corpora illorũ qui in urbe sunt, quàm fortunas eis deberi, qui vrbẽ capiũt. Quãobrẽ iniustè nõ possidebitis, q̃ possidetis: sed si quid hostes retinere permiseritis, id ablatũ nõ esse, uestræ humanitati debet acceptũ referri. Verũ enimuerò de eo, quod deinceps agendũ erit, equidẽ sic statuo: si secordiæ ignauorũq; hominũ voluptati nosmet dederimus (qui laborare arbitrantur ærũmnosissimũ esse, ac vitã laboris expertẽ agere pro uoluptate ducũt.) citò nos aio nobis ipsis etiã nullius homines pretij futuros, et celeriter adeò bona hæc uniuersa amissuros. Nõ.n. satis est strenuos fuisse viros, ad hoc ut strenuitas ea perpetua sit, nisi quis in hoc adsiduè elaboret: sed vt artes etiã reliquæ neglectæ minoris æstimãtur, et corpora ipsa rectè adfecta si ad desidiã relaxẽtur, rursũ malè adficiũtur: sic & tẽperãtia, et cõtinentia, et robur, quũ quis horũ exercitationẽ remittit, ad prauitatẽ uicissim cõuertũtur. Nõ igitur cessare debemus, neq; ad uoluptates præsẽtes nosmet proijcere. Nã magnũ equidẽ opus esse arbitror, imperiũ sibi parare: sed multo maius id, quod sis adeptus, cõseruare. Nã adipisci sæpius etiã illi cõtigit, qui solum audacem se præstat: sed retinere quod adeptus sis, id uerò nõ iã sine tẽperantia, nec sine cõtinẽtia, nec sine multo studio fit. Quæ quũ intelligamus, multo iã magis

Cyrus Persas etiã reliquos secum retinere cupit.

μᾶλλον ἐφύλαττον τὴν τὰ βασίλεια, † ὁπότε ἔξω ῥαΐ- ἐπότε μὲν γὰρ
σειεν· ὁπότε δὲ ἐνδοιεν που, οὐθεν ἧσσον ἢ οὐθεν τεταγμένοι ἐσαν ἐπ' ἀνθρ.
ἐπορεύοντο. νομίσας δὲ καὶ βασιλῆα ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανὰς, εἴτ' ἐνδεήμασιν αὐτὸς τυγχάνοι, εἴτε καὶ ἀπροσδεὴς, κατέστησε καὶ τῷ βασιλῆι φρουρὸς ἱκανούς. μισθοὺς δὲ καὶ τούτοις βασιλῆι ἔταξε παρέχειν, βελόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμηχανωτάτους εἶναι, ὅπως ὁπαπεινότατοι καὶ δυνατώτατοι ὦσι. αὕτη μὲν δὴ τοῦ αὐτόν τε φυλακὴ καὶ ἢ οἱ βασιλῆι τότε κατασταθεῖσα, καὶ νῦν ἔτι ὅτως ἔχουσα διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως αὖ καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο, καὶ ἄλλη ἐπεσηγνοιῶ, ἡνίκα δὲ μισθοφόρους τούτους ὁ τοσοῦτον βελτίονας τὴν ὑπηκόων εἶναι ὅσῳ ἐλάττονας. δὺ δ' ἀγαθὸς αὖ σοφὸς ἐγίγνωσκε σωτέον εἶναι, οἷσπερ ζῶ τοῖς θεοῖς δ' ὡρατέον πρέσχον, ὃ διαμελητέον ὅπως † μὴ ὑφ' ἡδονῆς αὖ τοῖς δουλεύσει ἡ τ' ἀρετὴ ἀσκηθήσεται. ὅπως δὲ μὴ ἀδικήσῃ αὐτοὺς δουλεύσει, ἀλλὰ γνόντες καὶ † αὐτοὶ ταῦτα ἄξιοι ἔσονται, ὅτως ἐμμελήσουσί τε καὶ διαμελοῖντο τ' ἀρετὴ, σωιέλεξε τάδε τε ὁμοτίμους. Φαύτας ὁπόθι διάκαιοι ἦσαν, ἐξ † ἀξιοχρεώτατοι αὐτῷ ἐδόκουν κοινωνοὶ εἶναι καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι & σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη χάρις, ὅτι ἐδόκουν ἡμῖν τυχεῖν ὧν οἰόμεθα ἄξιοι εἶναι. νῦν μὲν δὴ ἔχομεν & γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, καὶ οἱ πνεῦ ταῦτα θρέψοντες ἡμᾶς ἔχομεν· οἰκίαι, ὧν ταύτας κατασκευάς. καὶ μηδεὶς ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω ἀνὴρ εὐτυχὴς εἶναι. νόμῳ γὰρ οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀΐδιός ἐστιν, ὅταν πολεμιώτερον πόλις ἀλλῃ, τὴν ἐλεύθερον εἶναι καὶ τὰ σώματα τὴν οἰ τῇ πολλῇ δὲ τὰ χρήματα. † ἔκεινα ἀδικία γε ἕξετε ὅ, τι ἂν ἔχητε, ἀνὴρ ἐκεῖνα
τε, ἀλλὰ φιλανθρωπίᾳ ὃν ἀφαιρήσεται ὧν τις ἔκτηται ἔχειν αὐτός. δι' μὲν τοι ἐν τῷδε ὅτως ἐγὼ γιγνώσκω, ὅτι ἐμὲ μὲν τρεφόμενα ἀδὴ ῥᾳδιουργίαν καὶ τὴν πονηρῶν ἀνθρώπων ἡδυπάθειαν, (οἱ νομίζοσί δι' μὲν πονεῖν ἀθλιώτερον, δι' δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυπάθειαν) ταχὺ ἡμᾶς φημὶ ὀλίγα ἀξίους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι, καὶ ταχὺ πάντην τὴν ἀγαθῶν σῴζεσθαι. ὃ χαλεπὸν ἀνδρὶ ἀγαθὸς ἀνδρὶ γενέσθαι, τοῦτο ἀρχῆ ὥστε καὶ ὅλα τελεῖν ὄντως ἀγαθὸς, ὧν μή τις αὐτῷ ὅλῳ τέλους ἀδιαμελῆται· ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείονος & ἄξιαι γίγνονται, καὶ τὰ σώματα γε αὐτὰ δὺ ἔχοντα, ὁπόταν τις αὐτὰ αὖῃ ἀδὴ ῥᾳδιουργίαν, πονήρως πάλιν ἔχει· ὅτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλκὴ, ὁπόταν ὡς αὐτὴν αὖῃ τὴν ἄσκησιν, ἐκ τότε ἐς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται. ἥκιστα δεῖ μέλφ, δεῖ δὲ ἀδὴ τὸ αὐτίκα ἡδὺ πρεῖσθαι αὐτός. μέγα μὲν γὰρ, οἶμαι, ὄφελος καὶ † τὸ ἀρχὴν κατασχεῖν, πολὺ δ' ἔτι μεῖζον δι' ἀκόντα δουλωσόσασθαι. δι' μὲν γὰρ ἀεκόντων σωμάτων τὸ λμαν μόνον πράττομέν ἐλεύθερον· τὸ δὲ ἀκόντα κατέχειν, ὅκπερ ὄντως ἀνδρὸς ἐγκρατείας, δεῖ δ' ἀνδρὸς ἐγκρατείας, δεῖ δ' ἀνδρὸς πολλῆς ἀδιαμελείας γίγνεται. ἃ χρὴ γιγνώσκοντας, νῦν πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν

ἐπότε μὲν γὰρ ἐσαν ἐπ' ἀνθρ.

ἀκόντα ἀδικ.

κατασκευάσθαι

ὑφ'

ἀκόντα κατέχειν.

πολὺ αὖρετώτερὸν ἢ πρὸς τοῖς ἀγαθοῖς κτήσασθαι, δὺ εἰδότας ὅτι ὅταν πολῆταί τις ἔχῃ, τότε πολῆται καὶ φθονοῦσι καὶ ἀδικοῦσι καὶ πολέμιοι γίγνονται, ὥστε καὶ πρὸ ἀκόντων τοῖς κτήματα καὶ πολὺ ἀσφαλέστερον, ὥσπερ ἡμεῖς, ἔχειν. δὺν μὲν οὖν θεοὺς οἴεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν ἕπεσθαι. ὃ γὰρ ἀδικουλόντες ἀδίκως ταῦτα ἔχομεν, ἀλλ' ἀδικουλόντες ἐπιμωρησόμεθα. πρὸ μὲν τοι μετὰ τοῦδε ὡράτεον ἡμῖν αὖτοῖς πρασκύσαι τόδε τοῦ δὲ ὅτι, δι' ἐλάττονας ὄντας τῶν ἀρχομένων, ἄρχειν ἀξιοῦμεν. ἀλλὰ μὴ οὖν μὴ ψύχος μὴ σίτων μὴ ποτῶν, καὶ πόνων μὴ ὕπνου αὖάγκη μὴ τοῖς θύλοις μεταδίδοναι· μεταδιδόντας γε μᾶλλον πειρᾶσθαι δεῖ αὖτοὺς πρὸ τοῦ βελτίονας αὖτῶν φαίνεσθαι. πολεμικὴς δ' ἐπιστήμης & μελέτης πανταπάσιν οὐ μεταδοτέον τοῖς δὲ πονεῖν τε ἡμετέρου μὴ δασμοφόρους βουλόμεθα κτήσασθαι, ἀλλ' αὐτὸς δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πολεμικτεῖν, γνώσκοντας ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ δὺναμένοις οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀποδεῖξαν. & ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ ὅπλα ἀφῃρήμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μὴ τῶν ὅπλων ποτὲ ἐρήμους γίγνεσθαι, δὺ εἰδότας ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐγγυτάτω τῶν ὅπλων οὖσι, τούτοις μὴ οἰκειότατα τὰ ὄντα ἐστὶν ἃ αὖ βάλλουσι. εἰ δέ τις τοιαῦτα οἰνοεῖ, τί δῦ τὰ ἡμῖν ὄφελος καὶ τὰ πρόξυλα ἃ ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἐπ δέησει κατρεῖν μὴ πεινῶντας μὴ διψῶντας μὴ ὑδρυλομένους μὴ πόνου τινος; ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν, ὅτι τοσούτῳ τὰ ἀγαθὰ μᾶλλον δὺ ῥᾳδίνῃ ὅσῳ αὖ μᾶλλον πονοῦσιν τις ἐπ' αὐτὰ † ἀπίοι· (οἱ δ' πόνοι ἄδηλον τοῖς ἀγαθοῖς) αὖδὲν δὲ τὸ δέσμιον τυγχάνῃ πινός, δεῖν ὅτω πολυτελῶς πρασκυθαθεῖν αὖ ὥσπερ ἡδὺ ἔστιν, εἰ ὧν μὴ μάλιστα αὖθρωποι ὑδρυμεθσιν, ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπρασκύσαιεν, ὡς δ' αὖ ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο, αὐτός τις αὐτῷ ταῦτα πρασκυθάσει, ὁ τοιοῦτος αὖὴρ τοπούτῳ πολεμικτήσει τῷ ἀνδρειοτέρων βίου, ὅσῳ πεινήσας τῷ ἥδιστον σίτων τοὔρεῖ, μὴ διψήσας τῷ ἡδίστων πολῶν ἀπολαύσει, μὴ δεηθεὶς αὖαπαύσεως, ἥδιστον αὖαπαύσει. ὧν ἕνεκα φημὶ χρῆναι νῦν ὑδὶ ταθλῶας ἡμᾶς εἰς αὐσφαλεστάτην, ὅπως τῷ τε ἀγαθῶν ἥ ἄριστον καὶ ἥδιστον ἀφθονώτατα, καὶ ὅπως τῷ πάντων χαλεπωτάτῳ ἄπειροι γενώμεθα. ὅτι δ' μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ ὅτω χαλεπὸν, ὡσπερ δ' λαβόντα τερπθῆναι λυπηρόν. σὺνοήσατε δὴ κἀκεῖνο, πίνα πρὸ φαῖν ἔχοντες αὖ † προθλόμεθα κτήσιν ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότερον ὅτι ἀρχομεν; ἀλλ' ὃ δὴ πάντων τὸν αὖρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον πρόσηκεν εἶναι. ἀλλ' ὅτι δὺσδαιμονέστεροι δεκῦμεν νῦν ἢ πρότερον ἦμεν; ἔπειτα τῇ δὺσδαιμονίᾳ φῆσει τις τὴν κακίαν ὑδὶ τρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπεὶ κεκτήμεθα δύλους, τότε κολαζόμεν ἦν πονηροὶ ὦσιν; καὶ τί πρὸς τοῦτο αὖτοὺς ὅτα πονηρὸν πονηρίας ἕνεκα ἢ βλακείας ἄλλης κολάζῃ; σὺνοεῖτε δ' ἔτι καὶ τόδε, ὅτι τρέφομ μὲν πρασκυάσμεθα πολλὰς καὶ τῶν ἡμετέρων οἰκων φύλακας καὶ τῶν σωμάτων αἰχρὸν ἢ πῶς ἂν εἴη εἰ δὴ ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας

πρὸς τοῖς ἀγαθοῖς κτήσασθαι

ἀκόντων

ἀκόντων

σωτηρίας

magis virtutem colere debemus, quàm coluerimus antequam hæc bona nostrã in potestatem venirent: atq; etiam scire nos oportet, tum plurimos & inuidere, & insidiari, & hostes fieri: quum plurima quis possidet: præsertim si ab inuitis & opes, & obseruãtiam (quod nobis vsuenit) habeat. Deos quidẽ certè putare debemus nobiscũ fore. Nõ enim insidijs vsi iniustè hæc possidemus, sed insidijs petiti nosmet vlti sumus. Quod aũt ab hoc optimũ est, id parari à nobis ipsis debet. Est autẽ hoc, vt subditis meliores imperio potiamur. Æstus sanè, & frigus, & cibi, & potus, & labores, & somnus, communia nobis esse cũ seruis debent: sed ita tamen hæc cum ipsis cõmunicabimus, vt enitamur in his primùm potiores ipsis conspici. Militaris verò scientiæ atq; exercitationis nihil omnino communicare cum his debemus, quos & operarios nostros & vectigales efficere volumus: sed hisce exercitijs nos superiores ipsis esse debemus, atq; adeò scire, Deos hominib. hæc libertatis beatitatisq; instrumenta demonstrasse. Et quẽadmodũ ipsis ademimus arma, sic nosipsos numquã ab armis destitui oportet: adeoq; sciendũ, eis omnia quæcumq; velint, maximè propria esse, qui quãproximè ab armis absint. Quòd si quis huiusmodi quædã cogitat: Quid ergo conducit nobis, quòd ea quæ cupiebamus, efficerimus: si quidẽ adhuc necesse erit famẽ, sitim, curas, labores tolerare? Nimirũ hoc perpẽdendũ est, tãto plus adferre lætitiæ bona, quãto maiore labore præcedẽte ad ea perueniatur. Labores enim fortib. viris obsunt. At absq; eo, vt quis indigeat eius quod cõsequitur, nihil tã sumtuosè parari possit, vt suaue sit. Quòd si ea, quæ homines expetũt maximè, diuinitùs nobis parata sunt: vt aũt illa quã suauissima uideantur, ipsi sibi quis parat: is eo meliori erit condicione, quàm qui tenuius uiuũt, quòd esuriens suauissimos cibos cõsequetur, & sitiẽs fruetur suauissimo potu, & requietis egens suauissimè quiescet. Quãobrẽ equidẽ cẽseo, debere nos cõtẽtis virib. bonorũ virorũ officio fungi, ut bonis reb. quã optimè suauissimeq; fruamur: & eius quod omniũ est grauissimũ, periculũ nõ faciamus. Nec enim adeò graue ac molestũ est bona nõ apisci, quã acerbũ ea, quæ sis adeptus, amittere. Quin hoc etiã consideretis, quámnã ob caussam inducere in animũ debeamus, ut ignauiores quã antea, simus. An ne propterea, quòd cũ imperio sumus? At verò nõ cõuenit eũ, qui cũ potestate sit, subditis peiorẽ esse. An quòd feliciores iã esse uideamur, quã prius? iccircóne fortunæ prosperæ condonanda est ignauia? An quia seruos adepti sumus, in eos animaduertemus, si fuerint improbi? At quo pacto cõuenit eũ, qui sit ipse met improb. alios improbitatis vel inertiæ caussa plectere? Præterea cogitetis velim, instituisse nos multos alere, qui & ædiũ nostrarũ sint custodes, & corporum. at quî nõ turpe fuerit, nos alios salutis nostræ

» satellites comparandos existimare, nobis ipsis autem
» satellites non esse? Atqui certò sciendũ est, non esse
» vllũ aliud præsidiũ tale, quale est quèq; virtute præ-
» stare. Id enim cõsequi necesse est. At qui virtute ca-
» ret, ei nec aliud quidquam rectè succedere conuenit.
» Quid igitur esse faciundũ aio? & vbi virtutẽ exer-
» cendã? vbi studiũ & operã adhibendã? Nihil noui
» proferã, sed sicut in Persia degũt homotimi in archi-
» uis: sic aio nobis, qui oẽs homotimi sumus, heic ma-
» nendũ esse, ijsdemq; studijs operã dandã, quib. illic oc
» cupati fuimus: ac vos quidẽ me præsentes intueri de-
» betis, & cõsiderare nũ in ijs curandis adsiduus sim,
» quæ curari à me necesse est: ego vicissim vos spectãs
» considerabo, & quos quidẽ videro præclaris & ho-
» nestis reb. operã dare, hos præmijs ornabo. Quinetiã
» liberos, qui nobis nascẽtur, heic instituamus. Nam &
» ipsi meliores erimus, si liberis volemus nos ipsos tã-
» quam longè optima exẽpla exhibere: & liberi nostri,
» etiamsi velint, non facilè mali euadent, quum nihil
» quod turpe sit, vel visuri vel audituri sunt, sed in
» virtutis & honesti studio totos dies conterent.

HISTORIAE XENOPHONTIS DE CYRI Persarum regis institutione,

LIBER OCTAVVS.

HIVSMODI Cyrus oratione tũ vsus fuit, post quẽ Chrysantas adsurgẽs, hoc modo loquutus est:
» Etiã aliãs sæpenumerò animad-
» uerti, principẽ bonũ à patre bono
» nihil differre. Nã & patres libe-
» ris prospiciunt, vt ne vmquã eos bona deficiant: &
» Cyrus iam mihi videtur ea nobis consulere, de quib.
» felicitatẽ perpetuã maximè cõsequuturi simus. Quòd
» aũt minus mihi, quàm oportuerat, videtur ostẽdisse:
» id equidem conabor ignaros docere. Cogitate enim,
» quæ nã vrbs hostilis ab ijs capi posit, qui non sunt di-
» cto audientes? quæ verò amica vrbs conseruari à nõ
» obœdientib. posit? quinã exercitus hominũ nõ mio-
» rigerorũ victoria potiatur? quî possint magis in præ-
» lijs homines vinci, quàm vbi ceperint seorsum singu
» li de salute sua cõsiliũ quærere? quidnã aliud rei præ-
» claræ perfici posit ab ijs, qui superiorib. haud parent?
» quæ vrbes legitimè administrentur? quæ domus ser-
» uari queãt? quo pacto naues eò peruenerint, quò ve-
» lint? Nos ipsi ea bona, quæ nunc possidemus, qua alia
» re magis comparauimus, quàm magistratibus obœ-
» diendo? Nam hac re factum est, vt celeriter & no-
» ctu & interdiu quò erat necesse, perueniremus: &
» dum frequentes imperatorem sequebamur, nemo
» impetũ nostrũ sustinere poterat: eorum deniq; nihil
» ex semisse perfectum reliquimus, quæ nobis erant
» imperata. Ergo si paret maximo esse commodo ad compa-

ὡς ἀληθῶς σωτηρίαν οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὖθις δὲ ἡμῖν αὐτοῖς ὁ θορυφορησόμενος; καὶ μὴν δοῦ γε δεῖ εἰδέναι ὅτι ἐκ ἔστ ἄλλη φυλακὴ βεβαία οἵα αὐτόν τινα καλὸν κἀγαθὸν ὑπάρχειν, τοῦτο γὰρ † δεῖ συμ- δὲ συμπαρ. μαρτεῖ προμαρτεῖν. τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ ὡδὲ ἄλλο καλῶς ἔχειν ὀδὲν πεφύκασι. τί ἂν φαμεν χρῆναι ποιεῖν, καὶ ποῦ τὰ μὲν ἀρετὰ ἀσκεῖν, καὶ ποῦ τὰ μὲν μὴ ἐπιτηδεύειν; ὀδὲν καινὸν, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. ἀλλ' ὥσπερ οἱ πέρσαι ἐν τοῖς αὐχείοις οἱ ὁμότιμοι διάγουσιν, οὕτω & ἡμᾶς φασὶ χρῆναι οἰκεῖν ὄντας ὁμοτίμους πάντας ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ ἐν τοῖδε τοῖς ὁμοίοις καὶ ὑμᾶς γε ἐμὲ ὁρῶντας καὶ πονοῦντα προθύμως ἐν ἰδιωτικοῖς ὧν δεῖ διάκειν. ἐγὼ τε ὑμᾶς καὶ πονοῦντας θεάσομαι, καὶ οὓς ἂν † ὁρῶ τὰ καλὰ & τὰ ἀγαθὰ ἰδιωτικὰ δύνοντας, δύσομαι τιμήσω. μὴ οὖν παῦσαι δὲ οἱ ἂν ἡμῖν γίγνωνται, οἰκεῖα παιδεύσομεν. αὐτοὶ γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα, βουλόμενοι τοῖς πᾶσιν ὡς βέλτιστα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν· οἵ τε παῖδες οὐδ' ἂν εἰ βούλοιντο ῥᾳδίως πονηροὶ γένοιντο, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μήτε ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες, οἱ δὲ καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἰδιώταις διημερεύοντες.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ἱστορίαι,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

ΟΥΤΩΣ μὲν οὖν εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυσάντας, καὶ ἔφη. Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δή, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἀρχὴν ἀγαθὸς ὤδὲν διαφέρει παντὸς ἀγαθοῦ. οἵ τε γὰρ πατέρες πρόνοοί εἰσι τῶν παίδων ὅπως μή πῃ αὐτὸς τἀγαθὰ ἰδιωτεύσῃ, Κῦρός τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν ἀφ' ὧν μάλιστ' αὖ δυσαιμονοῦντες διατελοῖμεν. ὃ δὲ μοι δοκεῖ σὺ δ' ἕτερον ἢ ὡς ἐχθὲς ἐλήλυθα, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι σὲ μὴ ἐάσας διδάξαι. σὺ νόησατε εἰ δή, τίς αὖ πόλις πολεμία ὑπὸ μὲν πειθομένων ἁλοίη; τίς δ' αὖ φιλία ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθείη; ποῖον δ' αὖ ἀπειθούντων στρατόπεδον νίκης τύχοι; † πῶς δ' ἂν μᾶλλον οἰκίαι ἥπτωνθ' αὖθρωποι ἢ ἐπειδὰν ἀρχὴν ὁ ἰδίᾳ ἕκαστος τοῦ τῆς αὐτῷ σωτηρίας βουλεύεσθαι; τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθείη ὑπὸ μὴ πειθομένων οἷς ὑπηρέτουν; ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν οἰκήσειαν; ἢ τοῖσι οἵοι σωθείημεν; πῶς δ' ἂν νῆες ὅποι δεῖ ἀφίκοιντο; ἡμεῖς δ' ἃ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν, ἀφ' τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν ἢ ἀφ' ὅτι πειθόμεθα ἀλλήλοις; ἄρχοντι γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν ὅσοι ἑδεῖ πρεσβύτεροι, ἀθρόοι δὲ τῷ ἄρχοντι ἑπόμενοι, ἀνυπόστατοι ἦμεν, τῶν δ' ἰδίᾳ τι ταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν. εἰ δ' οἷόν τε μέγιστον ἀγαθὸν δ' πειθαρχεῖν φαίνεται

ται ἐς τὸ κατὰ πόλεμον τἀγαθὰ, ἆρ' οὐκ ἴσμεν ὅτι αὐτὸ τοῦτο μή ἐστι δ' ὅτῳ * δῦ ἴσμεν ὅτι αὐτὸ τοῦτο μή ἐστι δ' ὅτῳ μείζονι ἀγαθῷ ἔστ. μὴ πόθεν ἡμῖν δὴ πολλοὶ ἦρχον, ὀλίγοι δ' ἤρχομεν· νῦν δὲ κατεσκεδάσθε ὥστε πάντες οἱ πρόσθεν, ὥστε ἄρχετε οἱ μὴ πολλόνων, οἱ δὲ μειόνων. ὥσπερ οἶνον αὖθις ἀξιώσετε ἄρχειν τὲ ὑφ' ὑμῶν, ὥστε & αὖθις πειθώμεθα οἷς ἂν ἡμῖν καθήκῃ. ὥσθ' ὑμᾶς δεῖ τὲ δουλῶν, ἅτε οἱ μὴ δὲ λοι, ἄκοντες τοῖς δέσποταις ὑπηρετεῖσιν· ἡμᾶς δὲ, εἴπερ ἀξιοῦμεν ἐλεύθεροι εἶν, ἑκόντας δεῖ πρεῖν ἅ, τι πολλοῦ ἄξιον φαίνεσθαι· εὑρήσετε δὲ, ἔφη, μὴ οἷόν τε αὖθις μοναρχίας πόλις οἰκεῖσθαι, τῷ μάλιστα τοῖς ἀρχομένοις ἐλεύθεροι πέφυκεν, τούτῳ ἥκιστα τὲ πολεμίων ἀναγκαζομένῳ ὑπακούειν. πρῶτά τε οἶσθ, ὥσπερ Κῦρος κελεύει, ὧδε τόδε δ' ἀρχεῖον, ἀσυμφορώτερόν τε δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἃ δεῖ, πλέον τε ἡμᾶς αὐξῆσαι χρῆναι Κύρῳ ὅ, τι αὖ δέῃ. μὴ τοῦτο γὰρ οὐ εὐδέναι χρή, ὅτι ὁμὴ δυνήσεται Κῦρος οὐρεῖν ὅ, τι αὐτῷ μὴ ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δ' ἐπείπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει, μὴ οἱ αὐτοί εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι. ἐπεὶ δὴ τοῦτο εἶσε χρυσόν- τας, ὥστε δὴ μὴ ὄλλοι αὐτὸ πολλοὶ μὴ πρὸ σῶν μὴ † τῷ συμμάχων συνερωῦντες· μὴ ἔδοξε σὺν οἱ τίμους ἀεὶ πρεῖναι ἢ οὐρασ, μὴ πρεῖν αὐτὸς χρῆναι ὅ, τι βέλτ' ἕως αὖ ἀφίῃ Κῦρος. ὡς δὴ τότε ἔδοξεν, ὥστε μὴ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κ' τ' ἀσίαν ἀεὶ βασιλεῖ ὄντες· ἀφαιροῦσι τὰς τ' ἀρχόντων οὐρας. ὡς δ' αὖ τῷ λόγῳ διεσήλθ' Κῦρος καταστησάμενος ἐς τὸ διαφυλάττειν ἑαυτῷ τε μὴ πόρρω τ' ἀρχὴν, ταῦτα μὴ οἷόν τε ἦν, οὐρήσετε δὲ, ἔφη, μὴ οἷόν τε αὖθις μοναρχίας πόλις οἰκεῖσθαι, τῷ μάλιστα τοῖς ἀρχομένοις ἐλεύθεροι πέφυκεν, τούτῳ ἥκιστα τὲ πολεμίων ἀναγκαζομένῳ ὑπακούειν. πρῶτά τε οἶσθ, ὥσπερ Κῦρος κελεύει, ὧδε τόδε δ' ἀρχεῖον, ἀσυμφορώτερόν τε δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἃ δεῖ, πλέον τε ἡμᾶς αὐξῆσαι χρῆναι Κύρῳ ὅ, τι αὖ δέῃ. μὴ τοῦτο γὰρ οὐ εὐδέναι χρή, ὅτι ὁμὴ δυνήσεται Κῦρος οὐρεῖν ὅ, τι αὐτῷ μὴ ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δ' ἐπείπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει, μὴ οἱ αὐτοί εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι. ἐπεὶ δὴ τοῦτο εἶσε χρυσόν- τας, ὥστε δὴ μὴ ὄλλοι αὐτὸ πολλοὶ μὴ πρὸ σῶν μὴ † τῷ συμμάχων συνερωῦντες· μὴ ἔδοξε σὺν οἱ τίμους ἀεὶ πρεῖναι ἢ οὐρασ, μὴ πρεῖν αὐτὸς χρῆναι ὅ, τι βέλτ' ἕως αὖ ἀφίῃ Κῦρος. ὡς δὴ τότε ἔδοξεν, ὥστε μὴ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κ' τ' ἀσίαν ἀεὶ βασιλεῖ ὄντες· ἀφαιροῦσι τὰς τ' ἀρχόντων οὐρας. ὡς δ' αὖ τῷ λόγῳ διεσήλθ' Κῦρος καταστησάμενος ἐς τὸ διαφυλάττειν ἑαυτῷ τε μὴ πόρρω τ' ἀρχὴν, ταῦτα μὴ οἷόν τε ἦν, οὐρήσετε δὲ, ἔφη, μὴ οἷόν τε αὖθις μοναρχίας πόλις οἰκεῖσθαι, τῷ μάλιστα τοῖς ἀρχομένοις ἐλεύθεροι πέφυκεν, τούτῳ ἥκιστα τὲ πολεμίων ἀναγκαζομένῳ ὑπακούειν. πρῶτά τε οἶσθ, ὥσπερ Κῦρος κελεύει, ὧδε τόδε δ' ἀρχεῖον, ἀσυμφορώτερόν τε δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἃ δεῖ, πλέον τε ἡμᾶς αὐξῆσαι χρῆναι Κύρῳ ὅ, τι αὖ δέῃ. μὴ τοῦτο γὰρ οὐ εὐδέναι χρή, ὅτι ὁμὴ δυνήσεται Κῦρος οὐρεῖν ὅ, τι αὐτῷ μὴ ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δ' ἐπείπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει, μὴ οἱ αὐτοί εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι. ἐπεὶ δὴ τοῦτο εἶσε χρυσόν- τας, ὥστε δὴ μὴ ὄλλοι αὐτὸ πολλοὶ μὴ πρὸ σῶν μὴ † τῷ συμμάχων συνερωῦντες· μὴ ἔδοξε σὺν οἱ τίμους ἀεὶ πρεῖναι ἢ οὐρασ, μὴ πρεῖν αὐτὸς χρῆναι ὅ, τι βέλτ' ἕως αὖ ἀφίῃ Κῦρος. ὡς δὴ τότε ἔδοξεν, ὥστε μὴ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κ' τ' ἀσίαν ἀεὶ βασιλεῖ ὄντες· ἀφαιροῦσι τὰς τ' ἀρχόντων οὐρας. ὡς δ' αὖ τῷ λόγῳ διεσήλθ' Κῦρος καταστησάμενος ἐς τὸ διαφυλάττειν ἑαυτῷ τε μὴ πόρρω τ' ἀρχὴν, ταῦτα μὴ οἷόν τε ἦν,

τῶν ἄλλων συμ.

comparãdũ bona, ei qui cum imperio sit, parére: cer- “
tò sciendum vobis est, etiam id ipsum maximo vsui “
esse ad conseruandum ea, quæ conseruari necesse sit. “
Et antea quidem multi nobis imperabant, quũ nul- “
lis nos imperaremus: nunc res omnium quotquot a- “
destis, sic comparatæ sunt, vt imperetis pluribus alij, “
alij paucioribus. Quemadmodum ergo dignũ existi- “
matis esse, vos subditis vestris imperare: sic & ipsi “
pareamus eis, quibus vt pareamus, officij ratio postu- “
lat. Tantum autẽ interesse inter nos & seruos oportet, quòd illi quidem inuiti suas heris operas præstent: “
nos verò, si quidẽ liberi esse volumus, sponte nostra “
facere conuenit quod maximè pretiũ operæ videatur. Inuenietis autem, inquit, etiam vbi nõ ad vnius “
dominatũ comparata sit respublica, eam minimè ab “
hostib. ad subiectionẽ cogi, quæ magistratibus parére velit. Quamobrem adsimus, vti Cyrus præcipit, “
ad hanc magistratus nostri curiã, nosq; in ijs exercea “
mus, per quæ retinere potissimùm poterimus ea, quæ “
conseruari necesse est, ac Cyro nostram operam exhibeamus, vt ea quamcunq; ad rem vsus poscet, vtatur. Nam & hoc certò scire debemus, non posse “
Cyrum quidquã reperire, in quo suo quidem cũ commodo nostra vtatur opera, nõn autẽ nostro. Etenim “
eadem illa nobis etiam conducunt, & hostes eosdem habemus. Quæ quũ Chrysantas dixisset, alij quoq; tum Persæ tum socij adsurgebant, qui hæc comproba- “
rent. Estq; decretũ, vt honorati homines semper ad “
regiam præsto essent, & Cyro suam operam offerrẽt, quamcunq; ad rem illi usum esset, donec eos dimitteret. Quod quidẽ ita vt tum decretũ fuit, etiam hodieq; præstant ij, qui in Asia regis imperio parẽt: ma- “
gistratuum aulas officiosè frequentant. Atq; vt hoc libro declaratum est Cyrum constituisse imperium, quo illud & sibi & Persis cõseruaret, ita reges eum sequuti his institutis nunc quoq; constanter inhærent. Accidit aũt in his, quod & in alijs. Quũ is qui rerum summæ præest, vir bonus est, etiam sincerius institutis maiorũ statur: quũ malus est, minus. Itabãt igitur viri honorati cũ equis & armis ad Cyri regiã, quando ita decretũ esset à præstantissimis auctoritate viris, qui vnà cum ipso imperium occuparãt. Cetera aliarum rerum Cyrus alijs curam mandabat, qui et uectigaliũ exactores haberet, & sumtuũ subministratores, & præfectos operum, & facultatũ custodes, & rerum ad victũ necessariarũ curatores. Etiam nonnullis equorum & canum curam committebat, quos existimabat hæc animalia reddituros ad ipsius vsum accõmodatissima. Quos autẽ vellet secũ habere, vt in societatẽ conseruãdæ felicitatis suæ venirent, hi ut quã optimi essent: eam uerò curã nõ alijs cõmittebat, sed sui hoc muneris putabat esse. Norat enim, si pugnandũ aliquando esset, de illorũ numero sibi & adstites & substites accipiẽdos esse, qui maxima pericula obiuissent, itidẽq; ductores ordinũ tam pedestriũ quàm equestriũ de his constituẽdos esse intelligebat. Quòd si cubi esset imperatorib. opus extra ipsum, sciebat ex his mittẽdos esse. Quinetiã sciebat quo-

ἐστιν ἐφ' ὅτῳ αὐτὸς σκεπτέον, μὴ ἐκείνῳ ἄλλῳ

μᾶλλον ἢ ἐμοὶ χαίρειν ἐπίστασθαι

Cyrũ stabile imperium constituere voluisse.

rumdam ex his opera vtendum esse, vt & vrbium & totarum nationum essent tum custodes tum satrapæ, legatique nonnulli mitterentur: quod quidem inter res maximi momẽti ponebat, vt absq; bello impetraretur id, quod necessitas postularet. Quòd si tales ij non essent, quales esse cõueniret, quorũ opera maxima plurimaq; negotia essent cõficiunda, malè reb. suis prospectũ fore arbitrabatur. Sin illi tales essent, quales oporteret, præclarè secũ actum iri putabat. Qua in sententia quũ esset, totus in hanc curam incubuit. Arbitrabatur sibi quoq; virtutẽ colẽdam esse. Nec enim fieri posse putabat, vt si quis ipse talis nõ sit, qualẽ oporteat, alios ad præclaras & laudabiles actiones excitet. Quæ quũ apud animũ consideraret, ocio primũ esse sibi opus existimabat, si maximas res cura complecti vellet. Itaq; fieri nõ posse ducebat, vt uectigaliũ curam obmitteret, quòd prospiceret multa in magno imperio expendi. Rursus quũ multas opes posßideret, harũ cura semper ipsum occupari, id verò auocaturũ se sciebat à cura cõseruandi totius imperij. Quare considerans quo pacto & res familiaris rectè administraretur, et ipse frueretur otio, militaris rei descriptionẽ intuebatur. Nã plerumq; decuriones decuriarũ curam gerũt: serierum ductores, decurionũ: militũ mille præfecti, eorũ qui series ducunt: denũm millium præfecti, eorũ qui mille præsunt: quo fit, vt sit nemo, cuius non cura geratur, tametsi multæ sint hominũ myriades. Quũq; vult imperator exercitus opera vti, satis est si decem milliũ præfectis imperet. Quæ igitur horũ est ratio, ad eamdẽ Cyrus & domesticas res summatim accõmodabat. Quo factũ, vt ipso cũ paucis colloquuto domestica minimè negligerentur. Itaq; deinceps ei plus erat ocij, quàm alij qui vel vnius domus, vel nauis vnius curã gereret. Sic adeò rebus suis cõstitutis, suos etiã docuit eadem ratione vti. Atq; hoc modo tam sibi quàm suis ocium cõparauit. Cepit deinde constituere, quales esse vellet eos, quos sodalitatis participes faceret. Primùm quotquot alijs terrã colentibus uictũ habere poterãt, si ad regiã præsto non essent, de ipsis inquirebat: quòd existimaret illos qui adessent, nihil neq; malè neq; turpiter gesturos, partim quia propter principẽ agerent, partim quia scirent videri sese, quidquid tãdem facerent, ab uiris præstãtißimis. Qui aũt non adessent, eos arbitrabatur vel intẽperantiæ, vel iniusticiæ, vel negligẽtiæ caussã abesse. Quãobrẽ quũ hoc primùm existimaret, adesse ipsos cogebat. Etenim aliquẽ eorũ, quos maximè caros habebat, bona eius qui ad regiã nõ itabat, capere iubebat, ac dicere sua se accipere. Hoc quũ fieret, cõtinuò spoliati veniebant, quasi quib. esset illata iniuria. Cyrus aũt longo tẽpore sibi negabat ociũ esse ad huiusmodi homines audiendũ, & posteaquã audierat, diu controuersiæ cognitionẽ differebat. Quæ faciens arbitrabatur eos se ad præstãdũ obsequia cõdocefacere: ac minus ipsos sibi infestos fore, quã si animaduertẽdo adesse cogeret.

Legatorũ officium maximè necessarium.

Quo pacto Cyrus suos consuefecerit, vt frequẽter ipsũ adessent.

τῶν στεμπέον εἶναι· καὶ πόλεων ὁπόσῃ ἄρχων ἐβούλετο φύλακες καὶ σατράπας καθ' ὁπότε ἕκαστα δέοι, τούτων πρέσβεις ἐκ τῶν ἐπιτηδείων. ὅπου δὲ αὖ ἐν μείζοσιν ἡγεῖτο εἶναι εἰς δ' αὖθις πόλεμον τυγχάνειν ὧν δέοιντο. μὴ ὄντων μὲν οἷον οἷαν δεῖ δ' ὧν αἱ μέγιστα καὶ πόλεσιν ἐμέλλον ἔσεσθαι, καὶ κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὐτὰ ἔξειν· εἰ δ' ὅτοι εἶεν οἷοι δέοι, σαφῶς ἐπίστασθαι, καλῶς ἕσεσθαι, αὖ εἰδὼς μὲν οἷοι ὄντες εἰς ταὐτὸν ἥκουσιν ἐμοὶ ἐπιμελήσεσθαι. οἰόμενος δὲ καὶ αὐτῷ τῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. ἐπεὶ ὅστις οἷόν τε ἐστὶν μὴ αὐτὸν ἕνα ὄντα δι' ἅπαντος πορεύειν τὰ καλὰ ἀγαθὰ ἔργα. ὡς δὲ ταῦτα διενοήθη, ἠρώτα τῶν ὁρῶν, ὅ, τι πρόποιεν ἄμεινον εἶεν· καὶ τοὺς μὲν πρεσβύτας, οἳ δὲ μὴ πρέποι, ζεύγους ἡγεῖτο ἂν ἀκμὴν ἀπεῖναι. τοῦτο οὖν πρῶτον ἠνιᾶτο, πῶς σπανίως ἄγοιεν τοιούτους πρεῖναι. τὸ δὲ ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν αὖ τινα λαμβάνῃ τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φαίνοντα λαμβάνῃ τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἥκειν αὖ οὗτος οἱ στερόμενοι ὡς ἠδικημένοι. ὁ δὲ Κῦρος πολὺν μὲν χρόνον ἐκ ἐκόλαζε τοῖς τοιούτοις ὑπακούειν· ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεκάλλετο τὴν δίκην σίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν ἡγεῖτο προσθήσειν αὐτὸς θεραπόντων, ἥπιον δὲ ἐχθρὸς ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων

λῶν ἀγκάζεσθαι.

cogeret. Hæc vna docẽdi ratio erat, vt adessent. Alia verò, quòd & facillima & maximè fructuosa præsentib. imperaret. Alia item, quòd nihil vnquã absentibus tribuebat. Maxima uerò necessitatis erat ratio, vt si quẽ horum nihil moueret, ademptas huic facultates alij donaret, quem existimaret opportunè sibi posse præsto esse. Quo fiebat, vt amicũ vtilẽ pro inutili consequeretur. Sic adeò Cyrus eos tractabat, qui non aderant. Inquirit autẽ etiam is rex, qui nunc rerũ potitur, in eos qui quũ adesse ex officio debeant, absunt. Qui verò se exhibebant, eos se maximè putabat ad præclaras & laudabiles actiones excitaturũ, si ipse, cui esset in eos imperium, subditis ostendere se niteretur supra oẽs virtute ornatißimũ. Videbatur enim animaduertere, meliores homines effici etiam legibus scriptis. Verùm bonum magistratũ arbitrabatur hominibus esse legem videntem: quippe qui ad ordinem reuocare queat, & ordinis negligentẽ cernere ac punire. Sic quum sentiret, primùm se magis in cultu deorũ hoc tempore studioßum declarabat, quia felicior euaßisset. Actum primũ Magi cõstituti sunt, qui semper ßimulac dies illuceseret Deos hymnis cõcelebrarent, ac cottidie sacrificarẽt Dijs illis, quib. ipßi sacrificandũ pronuntiarent. Atq; hoc modo ea, quæ tum cõstituta sunt, nũc quoq; durãt apud eum regẽ, qui quouis tempore rerũ potitur. Imitabãtur aũt in hoc ipßum, primùm Persæ ceteri, quòd & ipßi beatiores se fore arbitrarẽtur, ßi Deos ita colerẽt, vt is, qui & felicißimus esset, & imperaret. Præterea se gratos & acceptos Cyro fore putabant, ßi hæc facerẽt. Cyrus ipse religiosam suorũ pietatẽ sibi quoq; utilẽ ducebat esse, quũ rationẽ eamdem sequeretur, quã illi, qui certo iudicio cũ religioßis potius, quã cũ ijs, qui deßignasse aliquid impiè videntur, nauigare malunt. Præterea ratiocinabatur fore, ut ßi oẽs sodalitatis participes religioßi essent, minus aliquod impiũ facinus tum inuicem, tum aduersus se deßignare uellent: qui bene se de sodalitate tota promeritũ esse arbitrabatur. Itidem quũ declarabat, maximi se facere, neminem uel amicũ vel socium lædi, aciuris rationẽ accuratè habebat: putabat fore, ut alij quoq; se ab lucris turpibus magis abßinerẽt, iußtáq; uia rẽ familiarẽ augere mallent. Etiam verecundia putabat omnes magis impletum iri, ßi palàm ipse declararet ita se oẽs reuereri, vt nihil rei turpis nec diceret nec perpetraret. Atq; hoc sic fore, de hoc argumento colligebat. Etenim non dicã magistratũ, sed illos etiam quos nõ metuunt, magis reuerẽtur homines verecũdi quàm inuerecundi: & mulieres, quas esse verecundas animaduertunt, homines intuentes vicißim reuereri volunt. Porrò putabat suos constanter obtemperaturos esse, ßi eos qui ßine recusatione parérent in oculis omnium magis ornaret: quàm qui vel maximis virtutibus, & quæ non nißi summis laboribus parari queant, præditi viderentur. Quod quum ita sentiret, etiam perpetuò faciebat. Præterea modeßtiam suam

Principis exemplum valere ad excitãdos subditos plurimũ.

Cyri pietas.

Totus comparitur orbis Regis ad exemplum.

declarans, efficiebat vt hanc etiã alij magis colerent. Nam quum vident homines eum, cui maxima facultas est insolenter agendi, modesti se gerere: nolunt alij, quib. facultas est minor, quidquã insolentius palàm agere. Sic autem uerecundiam modestiamq; discernebat, vt diceret verecũdos palàm turpia fugere, modestos etiam illa quæ clàm fiant. Continentiam sic exerceri à suis maximè putabat, si ipse declararet sese per uoluptates præsentes ab ijs quæ bona essent, non abstrahi: sed velle potius ante voluptates laborem cum honestate coniunctũ suscipere. Enimuerò quum talis esset, perfecit vt in regia magna inferiorũ esset modestia præstantioribus cedentium, magna amborum erga se verecundia & grauitas. Neminem ibi animaduertisses vel irascentem cũ clamore, uel insolente cum risu gaudẽtem: sed eos adspiciẽs existimasses reapse ad honestatis normã uiuere. Huiusmodi ergo quædam faciebant & videbãt, qui degebant in regia. Ceterùm exercitationis bellicæ gratia ad venationem eos educebat, quos in his exercẽdos arbitrabatur, quòd uenationem duceret tum vniuersè bellicarum rerum exercitationem esse, tum equestris rei verissimam. Nam ad equitandum in quibusuis locis aptos maximè reddit, quòd fugientes feras sequi necesse sit: & habiles efficit maximè ad quoduis opus ab equis perficiendum, propter ambitionem cupiditatemq; capiendi feras. Heic etiã maximè sodalitatis participes condocefaciebat ad cõtinentiam, & labores, & frigora, & æstus, & famẽ, & sitim tolerandam. Ac nunc quoq; tum rex, tum qui cũ rege viuunt, hæc perpetuò faciunt. Quod igitur arbitraretur nemini conuenire imperium, qui nõ subditis esset melior: id de ijs, quæ antehac exposuimus, nulli non paret, sicut & hoc, quòd suos in hunc modũ exercendo, multo maximè tum continentiã, tum bellicas artes & exercitationes ipse laborando sit meditatus. Nam uenatũ quidẽ alios educebat, ubi nulla necessitas domi manere cogebat: ipse etiam retinente necessitate, feras in viuarijs altas domi venabatur: nec uel ipse prius, quàm sudasset, sumebat cœnã, nec equis prius, quàm esset exerciti, pabulũ obijciebat. Ad hanc venationẽ sceptriferos etiã suos inuitabat. Itaq; multũ ipse præclaris in actionib. præstabat, multum qui cum ipso versabãtur, ob exercitationem illam perpetuam. Atq; huiusmodi sanè exemplũ ipse se præbuit. Præterea si quos ex alijs videret maximè rerũ præclararũ sectatores, eos & donis, & magistratibus, & subsellijs, & omnibus honoribus ornabat. Quo factũ est, vt in omnibus ingens studium excitaret, quo quisq; Cyro præstantissimus uideretur. Animaduertisse porrò nos in Cyro id quoq; putamus, quòd non eo solùm existimarit præstare subditis magistratus debere, nimirũ ut ijs meliores sint: verumetiam quibusdam quasi præstigijs circumueniendos arbitrabatur. Itaq; tum vt ipse Medicam

νων δ' αὖ τὸ ᾠδὴ φκνὺς, μᾶλλον ἐποίῃ καὶ τοῦτο πάντας ἀσκεῖν. ὅταν γοῦν ὁρᾶσιν ᾧ μάλιστα ἐξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον οἵ γε ἀσθενέστεροι ἐνθένδε σφᾶς αὐτοὺς ἀσθενῶν τοῦτο ὑβριστικὸν πολιοῦντες φανεροὶ εἶεν. ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ μὴ σωφρονεῖν τῇδε ὡς οὐ μᾶλλον ἀνδρείους, τὰ αὐτῷ φανερῷ αἰσχρὰ φεύγοντας, οὐδὲ σώφρονας, & τὰ αὐτῷ ἀφανεῖ. καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστ' ἂν ᾤετο ἀσκεῖσθαι ἐν αὐτοῖς ᾠδὴ φκνοῖ ἑαυτὸν μὴ τοῦ πρωΐου ἡδονῆς ἑλκόμενον ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλὰ προπονεῖν ἐθέλοντα πρὸ τοῦ ζῆν τῷ καλῷ τοῦ διαζῆν. τοιαῦτα μὲν δὴ τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ᾠδὴ ταῖς ἀρχαῖς πολλὴν μὲν τοῦ χειρόνων διαφορὰν ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ & εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. ἐστέγνωσε δ' αὖ ἐκεῖ ἀδύνατον οὐδὲ ἀργιζόμενον κραυγῇ, οὔτε χαίροντα ὑβριστικῶς γέλωτι. ἀλλὰ ἰδὼν αὖ αὐτοὺς ἡγεῖσθαι τῷ ὄντι καλὸς ζῆν. τοιαῦτα μὲν δὴ τοιοῦτος μὴ ὁρῶντες ᾠδὴ ἀρχαὶ διῆγον. τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ᾠδὴ ἄγρην ἦγεν ὅσον ἀσκεῖν τοῦτο ᾤετο χρῆναι, τούτῳ ἡνίμων & μὴ ὄλως ἀφίσην ἄσκησιν πολεμικῶν ἔργων, μὴ ἱππικῆς δ' ἀληθείας. & δὴ ἐπόχους μὲν πανδοκείοις μάλιστα ἀφεδέκνυσι, δι' ἀληθείας φθύσιον † ἔπεσθαι. καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων ἐφίπτασθαι ἐργάσεσθαι αὖτη μάλιστα ἀπορᾴδεται, ἀλλὰ τῶν τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν μὴ ᾠδὶ θυμίαν. & τὸν ἐγκράτειαν δὲ μὴ πόνος & ψύχη μὴ θάλπη μὴ λιμὸν μὴ δίψος θυμάσασθαι φέρειν, ἐνταῦθα μάλιστα προσέδιζεν κοινωνούς. & νυὶ δ' ἐν βασιλεῦσι μὴ οἱ ἄλλοι οἱ τοὺς βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν, ὅπως οἷόν τε ἦν ἥδιστα προσήκειν ἀδεῖ ἀρχῆς ὅσης μὲν βλαπτῶν ἔτι τῶν ἀρχομένων, μὴ οἷς προφερομένοις παροῖ δῆλον. καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν τοῦτο πολὺ ἐκυνῆν, πολὺ μάλιστα αὐτὸς ὑβριστὴν καὶ πλεῖν ἐγκράτειαν & τὰς πολεμικὰς τέχνας & τὰς μελέτας. & ἀπ' ᾠδὴ ἄγραν τοῦ μὴ ὄλως ἀγεῖν, ὁπότε μὴ τ μάλιστ' ἀνάγκη τις εἴη. αὐτὸς γὰρ μὴ ὁπότε αὐάγκη εἴη, οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τὰ ὑπ' ἐκείνοις θηρία τρεφόμενα μὴ ὅτε αὐτὸς ποτὲ πεῖν ἐσπουδάκει δεῖπνον ἠρέθη, ὅτι ἵππους ἀγυμνάστους σίδου οἰέσθαι. συμπεπαίλῃ γὰρ μὴ ἐς ταὐτὸν ἦ ἄγραν τοῦ ποιεῖ αὐτὸν σκληρότερος. τοιαῦτα μὲν δὴ πολὺ ἂν μᾶλλον ἐπαινοῖ τις ἢ ἐκεῖνον, δι' ἃ δὲ μελέτᾳ. πρόσθημα μὲν δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν προέχει. πρὸς γὰρ τοῦτο, μὴ τὴν ἄλλων ὅς ἴσασι μάλιστα ὀρθῶς τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους μὴ δώροις μὴ ἀρχαῖς μὴ ἑορταῖς μὴ πόσεσι ζημιοῖς ἐγκράτειαν. ὥστε πολλῷ πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλον ὅπως ἕκαστος ἄριστος φανήσεται Κύρῳ. καὶ γὰρ ἐπαινεῖν ἦν τοῦτον Κύρος δοκιμάζων, ὡς δὲ τούτῳ μόνῳ οἰόμενος χρῆναι τοὺς ἀρχοντας τῶν ἀρχομένων ἀφαιρεῖν τοῦ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ κατακοντίζειν ᾤετο χρῆναι αὐτούς. σοφῷ τε γοῦν ἔλεγε πῶς μὴ δικὴν

stolam gestaret, certo iudicio statuit, tum sodalitati persuasit, vt hanc induerent. Nam si quid corpori deesset, id occultare stola hæc Cyro uidebatur, & eos qui ipsam gestarent, quàpulcerrimos, & maximos exhibere. Habẽt enim calceos eiusmodi, in quib. maximè subijci clàm aliquid potest, vt maiores quàm sint, esse videantur. Hoc etiam admittebat, vt oculi colorib. suppingerentur, quo uidẽtur oculos habere pulcriores, quã essent: & vt fricarẽtur, quo colore præditi meliore cernerentur, quàm à natura forent. Ad hæc eos exercuit, vt palàm neq; spuerent, neq; mucum reijcerent, neq; ad spectaculum vllũ se conuerterent, quasi nihil admirarentur. Hæc adeò vniuersa putabat aliquid adferre adiumenti, vt minus subditis cõremptui forẽt. Et ad hũc sanè modum eos, quos beneficio suo magistratus gerere volebat, instruxit tum exercẽdo, tum quod cum maiestate ipsis præesset. Quos autem ad seruiendum comparabat, eos nec ad labores vllos ingenuos excitabat, nec habere arma permittebat: studioseq; dabat operam, vt neumquã liberalium, exercitiorum causſa vel cibo vel potu carerent. Nam seruis, quoties equitibus feras in campos adigerẽt, permittebat vt cibum ad venationem secũ sumerent, ingenuorũ verò nemini. Quando item faciundũ erat iter, ad aquas eos perinde ac iumẽta ducebat. Quum prandij tẽpus erat, exspectabat eos donec aliquid edissent, ne acris fames eos vrgeret. Quo fiebat, vt perinde ac optimates etiam hi Cyrũ patrem appellarẽt, qui curam ipsorum haberet, vt semper extra omnem cõtrouersiã mancipia forent. Ac totum quidem imperium Persicum hoc modo in tuto locauit: sibi verò nihil à subiugatis periculi fore, planè confidebat. Etenim imbelles ipsos arbitrabatur, & videbat minimè esse instructos, ac præter hæc nemo ipsorum propius ad ipsum neq; noctu neq; interdiu accedebat. Quos verò præstantissimos ipsorum ducebat, & quos armis instructos & confertos videbat, partimq; sciebat equitum duces esse, partim peditum, multos etiam animaduertens animis elatis esse, vt qui forent ad imperãdum idonei, eosdemq; propius ad custodes suos accedere, immo cum ipso Cyro compluribus horum sæpe cõmercium esse: (Nam id fieri necesse erat, quia vellet etiam ipsorũ opera vti) ab his igitur vt aliquid ipsi accideret, periculum erat, idq; multis modis. Quamobrem quum consideraret quo pacto ab ijs quoq; tutus esset, arma quidem illis adimi, & reddi ad bellum gerendum ineptos, minimè probabat: quippe quòd esse illud & impium duceret, & cum imperij euersione coniunctum. Rursum eos nõ admittere, ac palàm declarare quòd fidẽ ipsis nõ haberet, id esse arbitrabatur belli initium. Vnum pro his omnibus optimum esse animaduertebat, ad securitatem suam, & pulcerrimum, si præstantissimos illos sibi

δικὴν αὐτός τε φορεῖν, καὶ οὓς κοινῶναι ταύτῃ ἔπεισεν αὐδύνατος. αὐτὴ γὰρ αὐτῷ συγκρύπτειν ἐδόκει εἴπερ τι ἐν τῷ σώματι αἰσχὲς ἔχοι, καὶ κάλλιστον & μεγίστου ᾠδὶ φκνιοῦσι δοῦ φορουῦτας. μὴ γὰρ τὰ τοιαῦτα τοιαῦτα ἔχουσιν οἷς μάλιστα λανθάνειν δεῖ & τοιοῦτοι τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί. & τοιχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσέτο ὡς διοφθαλμότεροι φαίνοιντο ἢ εἰσί, καὶ σιτέζεσθαι, ὡς εὐχροώτεροι ὁρῷντο ἢ τεφύκασιν. ἐμελέτησε δὲ μὴ ὡς μηδὲ πτύοντες μηδὲ ἀπομυττόμενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ μεταστρεφόμενοι ᾠδὶ δέκα μηδενός, ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾤετο φέρειν πρὸς δ' διασκευαφρονητότερον φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις. οὓς μὴ δὴ ἄρχειν ᾤετο χρῆναι δ' ἑαυτοῦ, οὕτω κατεσκεύαζε & μελέτῃ & τῷ σεμνῶς προεσάναι αὐτῶν· οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς δ' δουλοῦν, τάττε οὕτε μελετᾶν τὴν ἐλευθερίων πόνων ἀδένα πρόφασιν, ὅτε ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμελεῖτο δ' ὅπως μήποτε ἄσιτοι μήτε ἄποτοι τοῦτε ἔσοιντο, ἐλευθερίων ἕνεκα μελετημάτων. μὴ γὰρ ὁπότων ἐλαύνοιεν τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον εἰς ἄγραν πύρις ἐπέτρεπε, τῶν δ' ἐλευθέρων δένδρων. καὶ ὁπότε πορεύοιεν, ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα ὥσπερ τὰ ποτίζυγα. καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστου, αὐέμενον αὐτοὺς ἐπ' αὐ φαγοιεῖν, ὡς μὴ βουλιμιῶεν. ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἄεισοι πατέρα ἐνόμιζον, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν ὅπως αἰσυμφιλόπονος ἀεὶ αὐτοῖς διατελοῖεν. τῇ μὲν δὴ ὅλῃ πρόσωπ ἀρχῇ ὅτω τὸ ἀσφάλφαν κατεσκεύαζον· ἑαυτῷ δὲ ὅπ μὲν οὐκ ποτὲ τῶν καταστραφέντων κίνδυνῳ εἴη παθεῖν τι, ἰσχυρῶς ἐπάρᾳ· καὶ γὰρ αὐλακιδας ἤγετο εἶναι αὐτοῦ, & ἀσωτικοῦ ὄντας ἑώρα, & πρὸς ζώοις δὲ ἐσπουδάκει τούτων δὲ εἰς αὐτῷ ὅτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας οὐδὲ ἦ κρατίστου τε ἤγεῖσθ, καὶ ὡσπλισμένους μὴ ἀθρόους ὄντας ἑώρα, καὶ οὐ μὲν αὐτῶν ἅδ' ἱππέων ἠγεμόνας ὄντας, οὐ δὲ, πεζῶν· πολλοὺς δ' αὐτῶν καὶ φρονήματα ἔχοντας ἠσθάνετο ὡς ἡσυχίους ὄντας ἀρέχειν. καὶ οἷς φύλαξι δὲ αὐτῷ οὐδὲν μάλιστα ἐσπλησίαζον, καὶ αὐτῷ δὲ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλάκις συνεμίγνυσαν· (ἀνάγκη γὰρ ἦν, ὅπ τ μὴ χρῆσθ ἔμελλον αὐτοῖς) ὑπὸ ζύτων οὕτω καὶ κίνδυνῳ· ὧν αὐδ' ἂν μάλιστα παθεῖν τι κ πολλοὺς τρόπους, σκοπῶν οὕτω ὅπως αὖ αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ ζύτων ἀκίνδυνα γένοιντο, δι' μὲν † πολεμεῖσθαι αὐτῶν τὰ ὅπλα μὴ ἀπρεπέστατα ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε, & ἄδικον ἡγήσατο, μὴ καταλύσιν τῆς ἀρχῆς τοῦτο νομίζων. δι' αὖ μὴ πιστεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερὸν εἶναι, ἀρχὴν ἡγήσατο πολέμου. αὖ δ' αὖτε πάντων τούτων ἐγνω μὴ κράτιστον εἶναι πρὸς τ αὐτὸ ἀσφάλφαν μὴ κάλλιστον, εἰ δυνατὸν ποιῆσαι τοῦ πειρᾶσθαι φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο

amiciores redderet, quàm ipsi inter se forent. Itaq; quo pacto peruenisse nobis eò videatur, vt amaretur,

Quo pacto Cyrus seruos tractauerit.

exponere conabimur. Primùm quouis tẽpore quàm poterat maximè humanitatem animi declarabat, quũ existimaret perinde ac facile nõ sit eos diligere, qui odisse videantur, neq; malè erga nos adfectos beneuolentia complecti: sic fieri non posse, vt illi quorũ semel cognitus sit amor & beneuolẽtia, ijs odio sint, qui ab ipsis diligi videantur. Igitur quàm quidẽ diminus à pecunijs instructus ad bene de alijs promerẽ dum erat tum ijs quos secum habebat prospiciendo, tum ante alios laborando, & palàm declarando, se prosperis ipsorum rebus lætari, aduersas grauiter ferre, his ergo rebus amicitiam eorũ venari nitebatur.

De Cyri liberalitate.

Verùm posteaquam hoc adeptus est, ut beneficus esse largiendis opibus posset: existimasse nobis videtur, primò quidem beneficium hominibus ex eadem impensa nullũ esse gratius, quàm cibi potusq; cõmunicationem. Id quum arbitraretur, primùm instituit in mensa sua, vt quib. ipse cibis vesceretur, ijs consimiles sibi semper apponerentur, permultis hominib. sufficturi. Quecumq; verò apponebãtur, ea semper omnia distribuebat in amicos quos visum esset, quo se ipsorum memorẽ esse ostenderet, uel benignitatẽ declararet, extra illos cibos, quib. ipse ac conuiuæ vtebantur. Præterea cibos mittebat ijs, quorũ vel in excubijs operam admiraretur, vel in præstandis obsequijs, vel alijs in actionibus: quo declararet nolle se clàm esse, quo ipsis gratificandi studio teneretur. Etiam famulos cibis de mensa sua acceptis honorabat, si quando quem prædicabat: & quidem omnẽ famulorum cibũ mensæ suæ imponebat, quia putaret hoc ipsis beneuolentiã quamdã inditurũ, sicut vsuenire† canibus solet. Quòd si quos amicorũ à multis coli vellet, his ipsis quoq; de mẽsa sua quid mittebat. Hodieq; adeò si quib. de regia mensa mitti aliqua videt, eos vniuersi magis colũt, quippe quos honoratos esse arbitrentur, & auctoritate valere ad impetrãdum aliquid, si sit opus. Nec his solũ de caussis, quas indicauimus voluptatẽ adferunt ea, quæ à rege mittũtur: sed reapse præstant suauitate, quæ de mẽsa regis veniunt. Atq; hoc sic esse, nihil mirũ videri debet. Etenim ut artes ceteræ magnis in vrbib. insigniter excoluntur: sic etiã cibi regij longè præstãtius elaborãtur. Nam paruis in oppidis ijdẽ lectũ, ianuã, aras ũ, mensam fabricantur: (atq; etiam sæpenumerò idem etiam domum exstruit, boniq; consulit, si vel hoc modo consequatur aliquos, qui opus ei faciundum locent, quod ipsi alendo sufficiat. Fieri quidem certè non potest, vt qui multas artes exercet, multa præclarè faciat.) at magnis in vrbibus quia multi singulis egent, vel ars vna cuique sufficit, vt ea se alat. Nonnumquam ne vna quidem tota, sed calceos alius virorum, alius mulierum facit. Est vbi quis solùm neruis consuendo calceos alit se, quum alius tantùm eos scindat. Itidem alius solùm tunicas scindit,

†Philelphus legisse uidetur nõ κυσὶν, sed ωαισίν. Vertit enim, Pueris.

πειρασόμενα διηγήσασθαι. πρῶτον μὲν γὰρ ἅτε ωαντὸς ἀεὶ τὸν χρόνον φιλανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὡς ἡδυτάτῳ μάλιστα ἐνεφάνιζεν, ἡγούμενος, ὥσπερ οὐ ῥᾴδιόν ἐστι φιλεῖν οὓς μισεῖν δυκῳῶτας, οὐδ' αὖ δύνοεῖν τοῖς κακνόοις, οὕτω καὶ τὸν γνωσθέντας ὡς φιλοῦσι καὶ δύνοοῦσιν ὑκ ἂν οἴεσθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμένων. ἕως μὲν οὖν χρήματα ἀδυνατώτερος ἦν δύβργετεῖν, ὅμ τε πρνοεῖν τῶν σωόντων καὶ τῷ πρωνεῖν, ὁ τῷ ζωγρῦμενος μὲν ὑπὸ τοῖς ἀγαθοῖς φανερὸς εἶναι, σωαχθόμενος δὲ ὑπὸ τοῖς κακοῖς, ζῦσις ἐπειρᾶτο τὴν φιλίαν ἀκριβῦν· ἐπειδὴ δ' ἐγένετο αὐτῷ ὥστε χρήματα δύβργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γνῶναι, πρῶτον μὲν, ὡς δύβργέτημα αὐθρώποις πρὸς ἀλλήλους ὐδὲν ὄφελος τῆς αὐτῆς ἀπάνης ὑπὸ χαειτώτερον ἢ σίτων καὶ ωοτῶν μεταδόσις. τοῦτο δ' οὕτω νομίσας, πρῶτον μὲν ὑπὸ τῷ αὐτῷ πράττεσθαι συνέταξεν, ὅπως οἷς αὐτὸς σιτοῖτο σίτοις, ζύτοις ὅμοια ἀεὶ παρατίθοιτο αὐτῷ, ἱκανὰ παμπόλλοις αὐθρώποις· ὅσα δὲ πράττεσθαι, ταῦτα ωαύτα, πολλῷ οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σώματφυλακοῦντες χρῷντο, διεδίδου οἷς ἀεὶ βούλοιτο τὴν φίλον μνήμην ἀποδείκνυσθαι, ἢ φιλοφρονούμενος. διεπέμπετε δὲ καὶ ζύτοις οὓς ἀγαθεῖν ἢ οἱ φυλακαῖς, ἢ οἱ θεραπείαις, ἢ οἱ ἄλλως ὑπὸ πόξεσιν· ὑσημαινόμενος τῷδε, ὅτι οὐχὶ λανθάνοι χαείζεσθαι βουλόμενος. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης ὁπότε τινὰ ἐπαινέσειε. καὶ τὸν ωαύτα δὲ σῖτον τὸν οἰκετῶν ὑπὸ τῶν αὐτῷ τραφῆναι ἐπετήδευτο, οἰόμενος ὥσπερ καὶ ζῶις κυσὶν ἐμπωδιῶν Γτινὰ* καὶ τοῦτο ζῦοιεν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαι τινὰς βούλοιτο τῶν φίλων ὑπὸ πολλῶν, ὁ ζύτοις ἔπεμπεν ἀπὸ τραπέζης. καὶ νῦν γε ἔτι οἷς αὖ ὀρῶσι πεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης, τότε ωαύτες μᾶλλον θεραπεύσι, νομίζοντες αὐτοὺς οἱ πίμους εἶναι, ὁ ἱκανοὺς δι' ὀφθαλμῶ τι δέον δ'. ἔτι δὲ καὶ οὐ ζύτων μόνον ἕνεκα τῶν ἐρημένων ὀφείλ τὰ πεμπόμενα πρὸ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺ διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ τοῦτο μέντοι οὕτως ἔχειν ὀρθὸν π θαυμαστόν. ὥσπερ γὰρ καὶ ἄλλα τέχνα διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις ωόλεσιν ἠργασμένα εἰσὶ, κ' τὸν αὐτὸν τρόωον καὶ τὰ πρὸ βασιλέως ὧντα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. οἱ μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς ωόλεσιν οἱ αὐτοὶ κοιοῦσι κλίνας, ἀῤῥαγα, ἄροτρον, τράπεζαν· (πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς ὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀλαπᾶ λῶ καὶ οὕτως ἱκανοὺς αὐτὸν τρέφειν ὀρθοδὺτας λαμβάνει· ἀδύνατον οὖν πολλὰ τεχνώμενον αὐθρωπον ωαύτα καλῶς ποιεῖν) οἱ δὲ ταῖς μεγάλαις ωόλεσι, διὰ δ' πολλοὺς ἑκάστε δεῖσθαι, ἁπλῆ καὶ μία ἑκάστῳ τέχνη ἐς δ' τρέφεσθαι· ωολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία, ἀλλ' ὑπόδημα ποιεῖ ὁ μὲν† αὐσρεῖα, ὁ δὲ γναικεῖα. ἔστι δὲ ἔνθα ὑπόδημα ὁ μὲν νθυροῤῥαφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ χίζων· ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων,

αὐλῆτῶν

ταμίων, ὁ δέ γε, ζύτων ὐδὲν ποιῶν, ὅλως σωπηθεὶς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν δ' ὁ βραχυτάτῳ διατείσονται ἔργῳ, ζῦτον καὶ ἄεισα διδαγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν. δ' αὖτο δὲ τοῦτο πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὸν δίαιταν· ᾧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνας τρώγνσι, τράπεζαν κεῖσθαι, μάτῃ, ὅτα ὄλλοτε ἀλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη, οἶμαι, ζύτῳ ὡς αὖ ἑκάστου προχείρως, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον ἑνὶ ἕτῳ κρέα, ὄλῳ ὀπτᾶν, ὄλῳ δὲ ἰχθῦν ἕτα, ὄλῳ ὀπτᾶν, ὄλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους ωαντοδαπούς, ὄλλα αὐτεῖ αὖ ἓν εἶδος δύδακμοῦ† παράσχηται, ἀνάγκη οἶμαι, τοῦτα οὕτω ποιεῖν πολὺ διαφερόντως ἐπίστασθαι ἕκαστον. τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπείᾳ ζιχῦται ποιῶν πολὺ ὑπερεβάλετο ωαύτας· ὡς δὲ τοῖς ὄλλοις πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγήσομαι. πολὺ γ' διενεγκὼν αὐθρώπων τῷ πλείστας προσόδους λαμβάνειν, πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ πλείστε αὐθρώπων δωρεᾶς. κατῆρξε μὲν οὖν ζύτε Κῦρος· ἐμιμήσ δὲ ἔτι κἀγὼ τοῖς βασιλεῦσιν ἢ πολυσωρεία. τίνι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες φανερῶς ἢ πρῶτοι βασιλεῖ; τίς δὲ κόσμῳ κάλλιον φαίνεται πολεῖς οἷν πρὸς αὐτὸν ἢ βασιλεύς; τίνι δὲ δῶρα γιγνώσκεται ὧσπερ ἐνίοτε τῷ βασιλέως, ᾗ ἵππια ἢ τρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι; οὐ γὰρ δή ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ᾧ αὖ μὴ βασιλεὺς δῷ. τίς δ' ὄλλος λέγεται δῶρον μεγέθ ποιῆσαι αἱρεῖσθαι αὐτὸν καὶ αὖτ' ἀδελφοὺς καὶ αὖτὴ πατέρων καὶ αὖ τὴ παίδων; τίς δ' ὄλλῳ ἐδωκάθη ἐχθροὺς ἀπέλθοντας πολλῶν† μιμῶν δόδν τιμωρεῖσθαι ὡς πρῶτῶν βασιλεύς; τίς δὲ ἄλλῳ, καταγελώμενος ἀρχῶ, πρὸ τῶν αὐτοκρατόρων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν, ἢ Κῦρος; τοῦτο δὲ ζῦνομα ἄλλον ὅτι δύεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ ἀφαιρουμένου. † κατιμαζόμενος δὲ ὡς καὶ τὸς βασιλέως καλουμένους ὀφθαλμοὺς· καὶ τὰ βασιλέως ὦτα ὐκ ὄλλως ἐκπήσαι ἢ τῷ δωρεῖσθαί τε καὶ τιμᾶν. οἶν γὰρ ἀπαγγέλαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἶν ωεπύσθαι, μεγάλως δύεργετῶν, πολλοὺς ἐποίησεν αὐθρώπους καὶ ὠτα κνσεῖν· καταπῦθ τί αὖ ἀγγέλαντες ὠφελήσειαν βασιλέα. ἐν ζύζυ δὴ καὶ ωολλοὶ νομίσθησαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ ωολλὰ ὦτα. εἰ δέ πς οἴεται ἕνα αἱρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, ὐκ ὀρθῶς οἴεται. ὀλίγα γὰρ ἓς αὖ ἴδοι καὶ ἑς ἀκούσειε. καὶ ζοῖς ὄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν αὖ πραγγελλόμενον εἶν, εἰ ἑνί τοῦτο πεφυτευμένον εἶν. πρὸς δὲ, καὶ ὄντινα γιγνώσκειον ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον αὖ ἐδέοντο ὅπ φυλάττεσθαι δεῖ. ὁμῶ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τῷ φάσκοντος ἀκηκοέναί τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ὐδὶ μελέσθαι ωαντὸς βασιλεῦς ἀκούσ. οὕτω δὴ πολλαὶ μὲν βασιλέως ὦτα, πολλοὶ δὲ ὀφθαλμοὶ νομίζονται. καὶ φοβοῦνται ωαντα χεῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτῷ ἀκηκόνζος, ὁ ποιεῖν ἂμὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτῷ πρόνζος. ὅκως ὅπως μνησθῶσι αὖ τις ἐτόλμησε πρός τινα πολὺ

ἀκούσειε. καὶ

scindit, alius nihil horũ facit, sed eas consarcit. Quãobrẽ necesse est eũ, qui opere breuissimo occupatur, etiã id quã optimè efficere. Hoc ipsum & in victu accidit. Nã cui hominũ idẽ lectum sternit, mensam instruit, panes subigit, aliâs alia obsonia parat, eum necesse est, mea quidẽ sententia, sic habere singula, vti cesserunt. Verùm vbi satis est vni quod agat in elixandis carnibus, assandis alij, alij piscibus elixandis, alij assandis, alij parandis panibus, ac ne his quidem diuerso modo parandis, sed effici præclarè formã vnam satis est: tum verò hæc in hunc modũ facta necesse est longè singula excellentissimè esse elaborata. atq; hoc pacto cibus suos demerendo longè omnes superabat. Vt autem alijs etiam rebus omnibus eos colendo præstiterit, id iam sum narraturus. Nã tametsi homines alios eo ipso excelleret, quòd plurima uectigalia acciperet: multo tamẽ in hoc magis excellebat, quòd unus inter omnes homines plurima largiretur. Atq; hoc à Cyro est ceptum, & hac etiã tempestate munificentia regum durat. Nam cui palàm sunt opulentiores amici, quã Persarum regis? quis illo rege suos pulcrius ornare stolis videtur? cuius munera eiusmodi esse cognoscũtur, qualia sunt regis illius nõnulla, armillæ, torques, equi frenis aureis insignes? Non enim apud Persas hæc habere cuiquam licet, cui ea rex nõ donarit. Quis alius donorum magnitudine dicitur efficere, vt fratribus ipse anteferatur, & parentibus, & liberis? Quis alius hostes suos, qui multorum mensium itineris interuallo distarent, sic vlciscipotuit, vt Persarũ rex? Quis suam in potestatem redacto imperio, sic diem extremũ obijt, vt à subditis pater appellaretur extra Cyrum? At nomen illud palàm est magis ei tribui, qui beneficia confert, quàm qui adimit. Etiam hoc accepimus, Cyrũ illos qui & oculi & aures regis appellantur, non alia ratione sibi adiunxisse, quàm munera largiẽdo & ornando præmijs. Nam dum eos qui nuntiabant quæcumq; videretur ipsi auditu esse opportuna, magnis beneficijs ornaret, efficiebat ut homines permulti auribus & oculis captarent, quo nuntiato regi aliquid vtilitatis adferrent. Hinc factũ, vt multi regis oculi, multæq; aures existimarentur. Quòd si quis arbitrãtur vnum esse debere regi oculũ eximium, is rem nõ rectè existimat. Nam vnus & viderit & audierit pauca: & ceteris quædam quasi negligentia esset indicta, si vni res mandata foret. Præterea quemcumque regis oculum esse animaduertèrent, eum cauendum scirent. Verùm ita se res nõ habet, sed audit rex quẽlibet, qui se vel maudisse vel vidisse quid operæ pretium dicit. Sic multæ regis aures, multi esse oculi existimantur, & vbiq; dicere metuunt ea, quæ regi non expediant, quasi si ipsius audiret, & metuunt facere non conducentia regi, quasi ipsius adesset. Tãtũ igitur aberat, vt quis auderet ad aliquũ contu-

Regis apud Persas oculi & aures.

contumelioſè Cyri mentionẽ facere: vt etiã ſic quilibet adfectus eſſet, quaſi inter oculos & aures regis verſaretur, quicumq3 tãdẽ ipſi adeſſent. Quod verò ita in ipſum adfecti homines eſſent, eius rei cauſſam equidem ignoro quam quis potiorem putet, niſi quia pro beneficijs exiguis magna rependeret. Ac munerum quidem amplitudine ipſum excelluiſſe, mirum videri non debet, quũ opulentiſſimus eſſet: at verò eum, qui regia eſſet dignitate, amicos officijs ſtudioſè proſequendo, ſuperaſſe, id ſanè magis prædicari meretur. Enimuerò traditũ eſt, ipſum in nulla re adeò manifeſta pudoris ſigna dediſſe, poſteaquã ſuperatus eſſet, atq3 in amicorũ obſequijs. Etiam verbũ quoddam ipſius memoriæ proditur, dicere ſolitum, ſimilia eſſe boni paſtoris & boni regis opera. Nam paſtoris munus requirere, vt poſteaquã iumẽta fortunata reddidiſſet, deinde eis uteretur: (quæ quidẽ pecudũ eſt felicitas) itemq3 regẽ vrbib. & hominib. quos ipſe beaſſet, vti debere. Nihil mirũ igitur ipſum qui hac eſſet in ſententia, ſingulari contentione conatum eſſe homines vniuerſos obſequijs ſuperare. Præclarũ certè documẽtũ dediſſe Cræſo perhibetur, quũ is admoneret ipſum, fore vt in multa largitione, pauper fieret, quum vni hominũ ipſi liceat theſauros auri plurimos domi recondere. Quæ ſiuiſſe tum Cyrus dicitur: Et quantas opes habiturũ me iam fuiſſe arbitraris, ſi quemadmodũ tu iubes, aurum collegiſſem ab eo tempore, quo cum imperio ſum? Reſpondiſſe Cræſum: Magnum quemdam numerum. Et ſubiciſſe Cyrum: Age verò, Cræſe, mitte quemdam cum hoc Hyſtaſpa, cuicumque tu plurimum fidei es habiturus. Tu autem Hyſtaſpa, inquit, circumito ad amicos, ac dicito mihi quodam in negotio eſſe opus auro: (& reuera mihi eo eſt opus) iube copiam pecuniæ mihi quiſq3 ſuppeditet, quantã poſſit, eamq3 deſcriptam & conſignatam litteris Cræſi miniſtro ferendam tradat. Quumq3 hæc quæcumq3 dixerat, etiam mãdaſſet literis atq3 obſignaſſet, dedit eas Hyſtaſpæ ad amicos ferendas, adſcribens ad omnes etiã Hyſtaſpam ipſum tamquam amicum ſuum exciperent. Is quum circuiſſet, & Cræſi miniſter litteras adferret, inquit Hyſtaſpas: Etiam mecum rex Cyre, tibi agendum erit, vt cũ diuite. Nam cum multis tibi munerib. adſum, propter literas tuas. Et Cyrus: Ergo iam hic etiam theſaurus vnus eſt nobis, Cræſe: tu ceteros conſiderato, ac rationes ſubducito, quantæ nobis pecuniæ paratæ ſint, ſi ad vſum aliquem eis mihi ſit opus. Cræſus initis rationibus multo plura reperiſſe fertur, quàm habiturum in theſauris fuiſſe Cyrũ dixerat, ſi eas collegiſſet. Quod vbi patuit, dixiſſe Cyrus traditur: Videſne Cræſe, mihi quoq3 theſauros eſſe? Tu uerò me iubes eos colligẽtẽ inuidiæ me met atq3 odio exponere, ac mercenarios cuſtodes præficientem, his ipſis illos credere. Sed ego amicos locupleta-

Cyrus paſtorem & regẽ bonũ inter ſe comparabat.

Cyrus opes ſuas Cræſo demonſtrat.

pletatos arbitror mihi theſauros eſſe, cuſtodeſq3 tum mei ipſius, tum bonorũ noſtrorum fideliores, quàm ſi præſidiarios mercede conductos eis præficerẽ. Etiã aliud quiddã tibi dicam. Ego, Cræſe, id, quo indito in hominũ animos Dij fecerunt, vt omnes pauperes ſimus, id ergo, ne ipſe quidẽ vincere poſſum: ſed expleri pecunijs nequeo perinde ac ceteri. Verũ hac parte mihi plurimos ſuperare videor, quòd quũ illi pecunias plures conſequuti ſunt, quàm quæ ſufficeret, partim eas defodiant, partim corrũpi ſinant, partim numerando, metiendo, ponderando, uentilando, cuſtodiendo ſibi negotiũ faceſſunt. Neq3 tamen interea dũ eas domi habent, plus comedunt quàm ferre poſſint, (etenim creparent) neq3 pluribus indumẽtis vtuntur, quã ferre poſſint, (nam ſuffocarentur) ſed pecuniæ ipſis ſuperuacaneæ negocia exhibent. Ego Deos colo, & ſemper pecunias plures deſidero: verũ vbi eas cõparaui, quas ſuperare video de ijs, quæ mihi ſufficiant, his ipſis amicorũ penuriam ſuppleo, & homines ditando ac beneficijs proſequendo beneuolentiã ipſorũ mihi concilio, & amicitiã: de quib. & ſecuritatis, & gloriæ fructũ capio. Ea verò neq3 marceſcẽdo pereunt, neq3 nimiũ excreſcendo quẽquã vitiant: ſed gloria quo amplior eſt, eo ſit maior, & pulcrior, & fertur leuius, ac ſæpenumero etiã ferentes eã reddit agiliores. Atq3 vt hoc quoq3 ſcias, Cræſe, nõ equidẽ eos, qui pecunias plurimas poſſident, & cuſtodiũt plurimas, felicißimos duco, (nã hoc pacto qui muros cuſtodiunt, fortunatißimi forent: quippe qui omnia, quæ ſunt in vrbibus, cuſtodiant) ſed qui parare quãplurimas iuſtè poteſt, & plurimis præclarè vti, hũc ego felicißimũ arbitror, atq3 etiã ipſas eius pecunias. Et hæc Cyrus vti dicebat, ita etiã palàm reipſa præſtabat. Præterea quũ animaduertiſſet hominũ plerоſq3, ſi bona valetudine fruantur, operam dare, vt à neceſſarijs rebus inſtructi ſint, & quæ victui rectè valentium vſui ſint, reponere. Verum vt, poſteaquàm in morbum inciderint, vtilia ſuppetant, id igitur quia non admodum eis eſſe curæ cernebat: viſum eſt ei hac quoque in parte elaborandum eſſe. Itaque medicos præſtantißimos ad ſe coẽgit, quòd rem conficere vellet: ac quæcumque inſtrumenta quis vtilia eſſe ipſi diceret, vel medicamenta, vel cibos, vel potum, eorum nihil erat, quod non paratum apud ſeſe in theſauris deponeret. Quòd ſi quãdo quis ex ijs æger eſſet, quos curari maximè expediret: eum inuiſebat, & ſubminiſtrabat omnia, quibus eſſet opus. Etiam medicis gratiam habebat, quum quis eorũ ſanaſſet aliquẽ, ſumptis ab eo [medicamẽtis] quæ ipſe adſeruabat. Hæc igitur & alia huiuſmodi multa moliebatur, vt apud eos primas obtineret, à quib. diligi ſe uolebat. Quarũ aũt rerum et certamina denuntiabat, & proponebat præmia, quũ cõtentionem

tionem excitare in animis de præclaris honestisq3 facinorib. Vellet, eæ res Cyro laudem adferebant, quòd curæ ipsi esset, vt virtus coleretur: & in præstantissimis quibusq3 certamina hæc inter ipsos susceptatũ contentiones tum æmulationes excitabant. Præterea Cyrus quasi legem cõstituit, vt quidquid tamdem dijudicari necesse foret siue iudicio, siue certamine, ad iudices vnà curreret, quib. opus dijudicatione esset. Itaq3 manifestum est aduersarios vtrosq3 respicere solitos ad iudices optimos sibiq3 amicissimos. Victus autem victoribus inuidebat, & eos qui nõ pro se sententiã tulissent, odio prosequebatur. Victor cõtrà iure se vicisse simulabat, adeoq3 neminis e gratias debere putabat. Itidem qui principes esse in amicitia apud Cyrum volebãt, perinde sibi inuidebant, atq3 alij solent, qui in vrbibus degunt. Itaq3 pleriq3 malebãt alius alium è medio sublatũ potius, quàm vt inuicem sibi bonum aliquod procurarent. Et hæc quidem declarata sunt, quòd moliretur efficere vt præstantissimi quiq3 magis ipsum amarent, quàm se mutuò. Iam porrò narrabimus, quo pacto Cyrus primùm equitans è regia prodierit. Nam in hac Cyri egredientis equitatione maiestas, nobis esse videtur artium vna, quæ perfecerunt vt ne imperium ipsius contemtui foret. Primùm igitur, antequam equitans egrederetur, vocatis ad se illis, qui vel inter Persas vel alios aliquem magistratum gerebant, stolas in eos Medicas distribuit, (actum sanè primum omnium Persæ ornatũ Medicum induerunt) & inter distribuendũ simul ait, velle se equitare ad lucos Dijs selectos, & vnà cum ipsis rem sacram facere. Quamobrẽ ad regiam præstò sitis, ornati stolis hisce, prius quàm sol oriatur, ac sic dispositi state, vti Peraulas Persa vobis ex me denũtiauerit: quum q3 ipse præcesserο, sequimini eodem, quo quisq3 steterit, loco. Quòd si cui vestrùm videtur alia ratione pulcrius, quàm modò, equitari: quã primùm redibimus, me doceat. Nam vti quam pulcerrimum optimum q3 uobis visum fuerit, ita singula disponẽtur. Posteaquam in præstantissimos stolas elegantissimas distribuit, & alias stolas Medicas protulit (nam permultas parauerat, quum neq3 purpurei, neq3 pulli, neq3 punicei, neq3 sanguinei coloris vestibus parceret.) Harum parte cuilibet ex ducibus data, iussit vt his ornarent amicos suos, sicut & ego (inquit) vos orno. Et quidam de ijs qui aderant, interrogabat eum: Tu verò, ait, mi Cyre, quando ornaberis? Cui Cyrus respondens: An'ne iam, inquit, ornari vobis videor, quum vos orno? Nimirum si possim vos amicos meos beneficijs adficere, quamcũq3 tamdem stolam habebo, in ea videbor elegans. Sic illi quũ abiret, arcessitos amicos stolis ornabant. Cyrus verò quòd existimaret Pheraulã, qui plebeius erat, & prudẽtem esse, & elegantiæ studiosum & seruantem ordinis, quiq3

Cyri è regia prodeuntis pompa.

κἀκεῖνον ἐκόσμησεν. βουλόμενος δὲ πρῶτον τὴν καλλονὴν τῆς ἀγαθῶν ἔριν ποιῆσαι, τοῦτο τῷ Μήδῳ Κύρῳ ἐπαινον προσῆκεν, ὅπως ἐπιμελοῖτο ὅπως ἀσκοῖτο ἡ ἀρετή· τοῖς μὲν τοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὗτοι πρὸς δόμηλους & ἑορτὰς καὶ φιλονεικίαν εἰσὶ καλλονῆς. πρὸς δὲ τούτοις, ὥσπερ νόμον κατεστήσατο ὁ Κῦρος, ὅσα ἀμφισβήτησιν δέοιτο, εἴτε δίκης εἴτε ἀγωνίσματός ἐστιν ἀμφότερα, τὴν κρατίστων καὶ τὴν μάλιστα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μὲν νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνει, ἑαυτὸν δὲ μὴ ἑαυτοῦ κρίνοντας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν, τῷ δικαίῳ πιθόμενος ποιεῖσθαι νίκην, ὥστε καλεῖν ἑαυτὸν ἠγεῖτο ὀφείλειν, καὶ οἱ προσῆκον δὲ βουλόμενοι φιλίᾳ πρὸς Κύρον, ὥσπερ ὄμνοι ἀλλήλους ἔχειν· ὥσθ' οἱ πολέμιοι ἐκ πολεμίων ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον μᾶλλον ἢ ξυμμάχους ἀγαθοὺς εἶναι ἀλλήλοις· καὶ ταῦτα μὲν δὴ δῆλα ἐστὶν ὡς ἐμηχανᾶτο τοὺς κρατίστους αὐτοῖς μᾶλλον ποιεῖσθαι φιλεῖν ἢ ἀλλήλους. νῦν δὲ ἤδη δηλωσόμεθα ὡς δὴ πρῶτον ἐξῆλασε Κῦρος ἐκ τῆς βασιλείας· καὶ γὰρ αὖ τῆς ἐξελάσεως ἡ συμφορὰ ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τὴν μεμηχανημένων τῷ ἀρχικῷ μὲν δυνατὰ φρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως ἐσκηνοποίησε πρὸς αὐτοὺς τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας πρόσωπά τε καὶ † τὸν ἄλλων, διέδωκεν αὐτοῖς τὰς μασθοφορὰς τοῖς τε πέζοις πρόσω μισθοφορὰς καὶ τοῖς ἱππεῦσι, καὶ τότε πέζοις μὲν ἔδωκε τριπλασίους, ἱππεῦσι δὲ πενταπλασίους, ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ἐλάσει βούλοιτο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς θεοῖς ἱδρυμένα, & θύσων μετ' ἐκείνων. παίεσθε οὖν, ἔφη, ὦ τοὺς θύρας κοσμήσοντες ταῖς στολαῖς παῦται, πρὶν ἥλιον ἀνατεῖλαι καὶ κοσμεῖσθε ὡς ἂν ὑμῖν φερώλας ὁ πέρσης ἱππαγρέτης ἐμοῦ· καὶ ἐπεισθέντες, ἔφη, ἐγὼ ἥξομαι, ἔτοιμοι δὲ ἐν τῇ ῥηθείσῃ χώρᾳ. ἐλθὼν δ' ἅμα πρὶ ἡκεῖν ὑμῶν ἄλλη καλλίων ἔσεσθαι ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπεισθὲν πάλιν ἐλθόμην, διδασκέτω με. ὅπη γὰρ ἂν καλλίων καὶ ἄρειον ὑμῖν δοκῇ εἶναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ κατασκευάσαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολάς, ἀξιέφερε δὴ καὶ ἄλλας μισθοφορὰς. (πεμπτόμαοι γὰρ παρεσκευάσαντο, ὀθέλων φειδόμενον ὅτε πορφυρίδων, ὅτε ὀρφνίνων, ὅτε φοινικίδων, ὅτε καρυκίνων ἱματίων) νέμων δὲ τούτων ἐν μέρει ἑκάστῳ τὴν ἡγεμόνων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φίλους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καί τις τῶν πρόσθεν ἐπήρετο αὐτὸν· σὺ δ', ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσῃ; ὁδ' ἀπεκρίνατο· οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη, ἐὰν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους ἐν φοβεῖν, ὁρᾶτε ἂν ἔχων στολὴν τυγχάνω, οὐ ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. οὕτω δὴ οἱ μέν, ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμουν τοῖς στολαῖς. ὁ δὲ Κῦρος, νομίζων φερώλαν τὸν ἐν τῷ δήμῳ τῶν ἐν ἡμέρᾳ καὶ φιλόκαλον καὶ δὴ τὸν κἀγαθὸν

ἀλλων συμμ. κων, ἀδικ.

ἐφη, ἀγνοῶ τὰς

καὶ τοῦ χαίρεσθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελῆς, ὅς ποτε καὶ πρὸ τοῦ πιθέσθαι ἑκάστοις κατὰ τὴν ἀξίαν ζωθῆναι ἔδοξεν δὴ καλέσας ζωγεδαλίδῃ αὖ θρῷ· πῶς αὖ τοῖς μὲν δύνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἱππέλασίν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκηνοῦν ποιεῖν αὐτοῖν τὰ αὐτὰ ἔδοξεν, ἐκέλευε τὸν φερώλαν ὠδὶ μηχανᾶσθαι ὅπως οὕτω γένηται αὔριον ἡ ἱππέλασις ὡς πάρεστιν ἔδοξε καλῶς ἔχειν. ἔρηκα δὲ, ἔφη, ἐγὼ σοὶ τοῦτο πειθόμενος σοὶ πρὶ τοῦ τὴν ἱππέλασιν τάξεως. ὅπως δ' αὖ ἥδιστα πρᾶγμ' ἑλοῦτός σου ἀκούσῃ, φόρει λαβὼν, ἔφη, χιτῶνας μὲν τουτουσὶ τοῖς τὴν δορυφόρων ἡγεμόσι· καὶ λέσας δὲ σὺ ἐφιππέους, τοῖς τὴν ἱππέως ἡγεμόσι δός, καὶ τὴν ἀρμαμάξην τοῖς ἡγεμόσιν ὄμνους τούσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὴ ἔφορε λαβὼν· οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτὸν, ἔλεγον· μέγας δὲ σύγε, ὦ φερώλα, ὁπόταν γε καὶ ἡμῖν τάξῃς ἃ αὖ δέοι ποιεῖν. οὐ μὰ δί', ἔφη ὁ φερώλας, οὐ μόνον γε ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ συσκυφοφορήσω. νῦν γοῦν φορῶ τάδε δύω κώδια, ὧν μὲν σοί, ὧν δὲ ἄλλῳ· σὺ μέν τοι τούτων λαβὲ ὁπότερον βούλῃ. ἐκ τούτου δὴ ὁ μὲν λαμβανέων ὧν κώδιον τὸ μὲν φλοῦν ἐπετέλεσεν, οὐδὲ δὲ συνεβάλετο αὐτῷ ὁπότερον λαμβάνοι. ὁ δὲ συμβαλόμενος αὖ ὁπότερον ἐλπίων εἴη, καὶ ἐπῶν· ὦ μοι κατηρᾶσθαι ὅτι αἱρεσίας σοι δέδωκα, εἰσαῦθις ὅταν ζωγεδαλίδῃ, ἐτέρῳ χρήσομαί σοι ζωγέλωνι· ὁ μὲν δὴ φερώλας οὕτω ζωγεδὲς ἦ ἐτύχθη, οὐδὲ ἐπεμελεῖτο τὴν εἰς τὴν ἱππέλασιν ὅπως ὡς κάλλιστα ἔσεσθαι· ἐξῆ. ὡίνιγε δ' ἡ ὑσπαία ἦκε, καθαπερεὶ μὴ ὧν ταῦτα πρὸ ἡμέρας, τσίγοι δὲ εἰσήκασιν ὄθεν δ' ὄθεν τὸ δέδε, ὥσπερ δυνῶ ἔπεσαν) ἢ αὖ βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύνειν, ὧν εὐ ἐς δόμοι ἔδοσιν εἰσίέναι τὴ μὴ τελαμωνίων μασιγοφόροι δ' καθέσαζον, οἱ ἔπαιον ἔ τις οἰοχλοίη. ἔσαζον δ' πρόσθον μὲν τὴν δορυφόρων ἐς τεττακισχιλίους, ἐμπροσθεν δὲ τὴν πυλῶν ἐς τετάρασι, διχίλιοι δ' ἑκατοντόρωσι τὴ πυλῶν. ὁ δ' ἱππεῖς δ' πρὸ ἦκεν καταβεβηκότος ἀπὸ τῶν ἵππων, † καὶ διηρκότος τὰς χεῖρας δι' ἀ καυδύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἔπ διηρῆσθαι ὅταν ὁρᾷ βασιλεύς. ἔσαζον δ' ἐ ζωγέλωνι μὲν ἐκ δ' ἐξιᾶς, οἱ δ' ἄλλοι σύμμαχοι ἱππάρεις δ' ἀριστερᾶς δ' ὀδὸν, καὶ τὰ ἅρματα ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἑκατόρωθεν. ἐπεὶ δ' ἀνεπεταύννυτο αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτοι μὲν ἦγοντο θεοὶ Διὶ παῖδοι πάγκαλοι ἐς τέσσαρες, καὶ οἷς τὴν ἄλλων θεῶν οἱ μάγοι ἐθύοντο. † πολλοὶ γὰρ οἴονται ζωγέλωνι χρῆναι τοῖς πρὶ τοῦ θεοὺς μάλιστα τεχνίτας χρῆσθαι δύματα ἢ ζωγεδὲ τἄλλα. μετὰ δὲ τοῦ βοῦς ἵππαοι ἤγοντο † ζωγέλωνι ἡλίῳ. μετὰ δὲ τούτους ἁρμα λευκὸν, χρυσόζυγον, ἐστεμμένον, Διὸς ἰδρόν. μετὰ δὲ τόδε, ἥλιος ἅρμα λευκὸν, ἡ δ' ἐστεμμένον ὥσπερ ὁ πρόσθεν. μετὰ δὲ τόδε, ἄλλο τέθριππον ἅρμα ἁγήγερο, φοινικίσι καταστεπτωμένοι οἱ ἵπποι, & πῦρ ὅπισθεν αὐτῶν ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης αἴσθοθεν ἑστὸς φέρον ἔσθ. ἐπὶ δὲ τόδε, ἦν αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν προὐφαίνετο ὁ Κῦρος ἐπ' ἄρματος, ὀρθὸν ἔχων τὴ χάραν, ἡ χίτ- να ὡς φορεῖν μεσόλευκον, (ἄλλῳ δ' ὅτ' ἐξεσι μεσόλευκος ἔχειν)

γίνοιτο

κόσμος ἡ τάσσεσθαι

Διαιρεῖται

πολλῷ

δύματα

quiq3 nullam ipsi gratificandi occasionẽ obmitteret, atq3 olim sententiã de singulis pro dignitate ornãdis cõprobauerat: hunc arcessit, ac cum eo deliberat, quo pacto effecturus esset, vt ipsorum egredientiũ equitatio amicis pulcerrima visu foret, hostibus maximè formidabilis. Quumq3 dispicientib. ipsis eadẽ visa essent, dare operã Pheraulã iubet, vt in crastinũ ita fieret abequitatio, quẽadmodũ ipsis pulcra fore visum esset. Equidẽ, ait, dixi parẽdum omnib. esse tibi, quod ordinẽ in abequitatione attineret. Verùm vt lubẽtius imperanti tibi obtẽperent, tunicas has pro satellitũ ducib. sumito: atq3 etiã tapetes hosce equis insternendos ducib. equitũ dato, & curruũ ducibus aliis hasce tunicas. Ac Pheraulas quidẽ has acceptas ferebat. quẽ vbi duces vidisset, aiebant: Magnus tu sanè quidã es, Pheraula, quũ nobis etiã sis indicaturus, quæ sint facienda. Nõ, ita me Iupiter amet, inquit Pheraulas, non id solum, vti quidẽ uidetur: sed vnà sarcinas etiã feram. Itaq3 iã duos hosce tapetes adfero, alterũ tibi, & huic alterum: quorum tu vtrum volueris accipito. Tum deinde is, qui tapetẽ accipiebat, inuidiæ obliuiscebatur, statimq3 ipsum in cõsilium adhibebat, quẽ nam sumeret. Pheraulas quum quẽ meliorẽ duceret, cõsuluisset: Si me accusabis, ait, quòd optionẽ tibi dederim, deinceps vbi fungar ministerio, dissimilẽ ministrum inuenies. Atq3 hunc in modũ Pheraulas his distributis, vt iussus erat, curabat ea quæ ad egredientis Cyri equitationẽ pertinebãt, vt singula quã elegantissimè instructa essent. Postridie prius erãt omnia mũda, quàm illuxisset, et rectæ series ex vtraq3 uiæ parte stabãt, quẽadmodum iã quoq3 subsistunt, quà rex est equitaturus: atq3 inter has series nemini licet ingredi, qui nõ sit honoratorũ in numero. Stabãt et cũ flagris quidã, qui cædebãt eos, qui molesti erãt. Ac satellitum quidẽ primum stabãt ad quatuor millia, ad quaternos ante portas: ex vtraq3 uerò portarũ parte millia duo. Aderãt præterea equites oẽs, qui de equis descenderãt, exsertis per *candyas manib. quẽadmodũ hac eas etiã tẽpestate exserunt, quoties ipsos rex adspicit. Stabãt itẽ ad dextrã Persæ, socij ceteri ad læuam viæ partem, eodẽq3 modo curruũ pars vtrimq3 dimidia. Posteaquam fores regiæ apertæ sunt, primum Ioui quaterni insignes tauri ducebãtur, et Dijs ceteris, quibus Magi ducẽdos respondebant. Nã Persæ multo magis existimant diuinis in reb. artificum opera utendum esse, quàm in alijs. Post boues equi ducebãtur, ad sacrificiũ solis. Post eos educebatur currus albus, aureo iugo coronatus, Ioui sacer. Pone hũc albus solis currus, itidẽ vti prior ille, coronatus. Post illum currus educebatur tertius, et equi puniceis stragulis cooperti erãt, et post eũ uiri sequebãtur, qui magno in foco ignẽ gestabãt. Post quos iã Cyrus ipse prodibat in conspectũ è portis in curru, cũ tiara recta, & tunica purpurea semialba, (alij uerò semialbã habere nõ licet)

*Candys tunica Persicæ nomen, quã militares fibula nectunt.

cet) & femoralibus circũ crura colore hysgini tinctis, & toto purpureo cădye. Habebat & circũ tiarã diadema, idq; signi cognatis ipsius erat, sicut & hoc tẽpore signũ illud retinẽt. Manus extra manicas habebat. Præter ipsum currũ agebat auriga magnus quidẽ ille, sed Cyro tamẽ minor, siue hoc reapse sic esset, siue quomodocũq; multo quidẽ certè maior visus est Cyrus. Eũ vbi omnes vidissent, adorarũt: siue quia fuisset imperatũ, vt aliqui adorationis initiũ faceret: siue quòd apparatus eos stupore quodã adfecisset: siue quòd procerus & pulcer Cyrus ipse visus esset. Ante id quidẽ tẽporis Persarũ nemo Cyrũ adoraverat. Posteaquã currus Cyri progressus est, præibãt illi quater mille satellites, bis mille ad vtrumq; currus latus comitabantur sceptrigeris suis eum in equis subsequentibus, qui & ornati erant, & habebat tragulas, et numero erant trecenti. Præterea ducebantur equi frenis aureis insignes, qui Cyro nutriebantur, virgatis stragulis operti, circiter ducenti. Post hos contati bis mille, post eos primi decies mille equites, vbiq; per cẽtenos dispositi, quorum prætor erat Chrysantas. Post hos alij decies mille Persici equites, eodẽ modo instructi, quorum prætor erat Hystaspas. Post eos itidẽ alij decies mille, quibus Datamas præibat. Rursum post hos alij, prætore Gadata. Post eos erant equites Medi, ac post hos Armenij, post illos Hyrcanij, post quos Cadusij, ac post Cadusios Sacæ. Equites à tergo currus in quaternos dispositi sequebantur, quos Artabates Persa ducebat. Quumq; iam iter faceret, homines permulti extra signa sequebantur, quorum alius aliud quid ab Cyro petebat. Itaq; missis ad eos quibusdam ex sceptriferis, quorũ tres ipsum ab vtroq; currus latere comitabantur ea ipsa de caussa, ut nuntiandi munere fungerẽtur: dici eis iussit, si quid aliquis ab se posceret, subiectis sibi magistratibus quidcumq; uellet, indicaret. Eos aiebat rem ad se delaturos. Quamobrẽ illi abscedentes, mox ad equites sese conuertebant, et quẽ quisq; potissimũ adiret, deliberabant. Cyrus autẽ quos ex amicis coli maximè ab hominibus uellet, eos misso quodã, ad se singillatim arcessebat, & his verbis compellabat: Si quis horum nos comitantium uobis aliquid indicarit, si quidem nihil dicere videbitur, non attendite. Qui verò iusta postulare visus fuerit, mihi nuntiate, vt de communi consultatione res eas expediamus. Et ceteri quidẽ vocante Cyro, totis viribus adequitantes obtemperabant, ac imperiũ Cyri amplificabant, declarabantq; dicto se admodũ audientes esse. Vnus * Daipharnes erat, vir moribus ineptus, qui se existimabat, si minus celeriter paréret, visum iri magis ingenuũ. Quod quũ animaduertisset Cyrus, priusquam accederet, secumq; colloqueretur, quemdã è sceptriferis summisit, ac dicere homini iussit, nihil amplius eo sibi opus esse: nec deinceps eum

Persæ primùm adorationis ritu Cyrum colunt.

* al. Datines.

ἔχειν) καὶ πολὺ τοῖς σκιλέσιν αὐχενιδιατ ὑσσοι σκιλαφῶν νοσαφῆς, καὶ καύδιν ὅλο πόρφυρον. εἶχε δὲ διάδημα πολὺ τῆ παρά. καὶ οἱ συγγενεῖς δὲ αὐτῶ βαθὺ αὐτὸ δόξαν σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ αὐτὸ δόξαν ἔχειν. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρίδων εἶχε. περιέκειτο δὲ αὐτῷ ἱμάτιον μέγας μὲν, μείων δ' ἐκείνου, εἴτε καὶ βραχὺ ὄντι, εἴτε καὶ ὀπισθεν μείζων δὲ ἐφαίνη πολὺ Κύρου. ἰδόντες δὲ σφᾶς τοὺς προσεκύνησαν, εἴτε μὴ ἀρξαί τινος κακὸν λαμβανόμενοι, εἴτε καὶ ὑπὸ πολλοῦ τῆ περιουσίας καὶ βραδέως δόξαι μέγαν τε καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. προσιὼν δὲ πρὸς ὧδε ἕκαστος Κῦρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ προσῆλθε δὴ τῶ Κύρου ἅρματι, προηγοῦντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δορυφόροι, παρέκειντο δὲ οἱ διακόσιοι ἑκατοντόρωθεν τοῦ ἅρματος, ἐφέποντο δὲ οἱ πολὺ αὖ τῶν σκηπτοῦχοι ἐφ' ἵππων κεκοσμημένοι ὡς τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ ὧν τε ἀκοντίους. οἱ δ' αὖ περὶ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵππαρχοι ἦσαν χρυσοχάλινοι, † ῥαιδιουργοῖς ἱματίοις κατατεταμένοι, ἀμφὶ ὧν δρακοντίους. ὠδὶ δὲ τούτοις διακόσιοι ξυστοφόροι. ὠδὶ δὲ τούτοις, ἵππῆς οἱ πρῶτοι γενόμενοι, μύριοι, ἐς ἑκατὸν πανταχῆ τεταγμένοι. ἦγεῖτο δὲ αὐτῶν Χρυσάντας. ὠδὶ δὲ τούτοις μύριοι ὅλοι πρῶτοι ἵππῆς τεταγμένοι ὡσαύτως, ἦγεῖτο δὲ αὐτῶν Υστάσπας. ὠδὶ δὲ τούτοις ἄλλοι †μύριοι ὡσαύτως, ἦγεῖτο δ' αὐτῶν Δατάμας. ὧν δὲ τούτοις ἄλλοι, ἦγεῖτο δ' αὐτῶν Γαδάτας. ὠδὶ δὲ τούτοις μᾶδοι ἵππῆς, ὠδὶ δὲ τούτοις ἀρμένιοι, μεθ' δὲ τούτους ὑρκάνιοι, μεθ' δὲ τούτους καδούσιοι, Γὠδὶ δὲ τούτοις σάκαι. * μεθ' δὲ τὸν ἵππέας ἅρματα ὠδὶ τεσσάρων τεταγμένα. ἦγεῖτο δὲ αὐτῶν Ἀρταβάτης πορφύρας. πορευομένου δὲ κύτου, πλέονες πάμπολλοι ἀνθρωποι ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλου ἄλλης τυχεῖν. πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκηπτούχων τινὰς οἱ προσῆντο αὐτῷ τρεῖς ἑκατόρωθεν τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, τί τοῦ αἴτιον τοῦ Διὶ γε ἐμέλφ, ἐκέλευσεν ἐπεῖναι αὐτοῖς, εἴ τις τι αἰτοῦ δέοιτο, διδάσκειν τὴν ὑπάρχων τινὰ ὅ, τι τίς βούλοιτο, ἐκείνους δὲ ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁρᾶν. οἱ μὲν δὴ ἀπόντος βοῦς κατ' οὖν ἵππέας ἐπορεύοντο, καὶ ἐβουλεύοντο τίνι ἕκαστος προσοίοι. ὁ δὲ Κῦρος οὓς ἐβούλετο μᾶλιστα θεραπεύεσθαι τὴν φίλων τοὺς τῶν ἀνθρώπων, τούτους, ὡς ἔμπων τινὰ, πρὸς αὐτὸν ἐκάλει † καθ' ἕκαστον, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς τοιοῦτος* ὦ τις ὑμᾶς διδάσκει τοιοῦτον τὴν πρεπομένων, ὃς μὴν αὖ μηδὲν θυκῆ ὑμῖν λέγῃ, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν δίκαιος δοκῆ εἶναι θυκῆ, ἐσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα κοινῆ βουλεύωμεθα ὅτι πρακτέον ἐστὶν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἀλὰ κράτος ἐλαύνοντες ὑπήκοον, σωφρόνως τῶ ἀρχῶ τῷ Κύρῳ, καὶ ἀσμενίζοντες ὅτι σφόσιν πέπονθεν. † Δαϊφάρνης δέ τις ὢν, ὀλιγίκτορος ἀνθρωπος τῷ τρόπῳ, ὃς ἦρο, † εἰ μὴ ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθεροστόμος αὖ φαίνεσθαι. αἰσθόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἔδοξε, πελας προσελθεῖν αὐτῷ ὡς διαλεχθεῖσαι αὐτῷ, ὥστε τι μᾶλλον φασὶ τινὰ τὴν σκηπτούχων, ἐπεὶ δὲ ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ὅπου οὐδαμῆ ἔπ δέοιτο· καὶ τοῦτο τοῦ ἐπιτοῦ ἐκκαλ-

εὐνοσιλαφῶν

δάκτυλον τὰδ

μύριοι πυρὶν ἱππῆς τεταγμένοι,

καθ' ἕνα ἕκαστον

Δατίνης

ἐ ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθεροστόμος

λέ. ὡς δ' ὁ ὕσδρον κληθεὶς αὐτῷ πρόσθρον αὐτῷ ὑπήκουσε, προσήλασεν ὁ Κῦρος, & ἵππων αὖ ἐδίωκε τῷ πρωτομιῶν, & ἐκέλευσε τὸν σκηπτοῦχον πιὰ σωσαπαγαγεῖν αὐτῷ ὅπως κελεύσει. τοῖς δ' ἰδοῦσιν ὠτιμόν τι δοκοῦν ἐδόξαν εἶναι, & πολὺ πολεύοντο ἐκ τοῦτο αὐτὸν ἐθεράπευον ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσεν τῷ Διΐ, & ὅλοκαύτωσεν ὃν ταύρους. ἔπειτα τῷ σφάξαντος, ὡς ὑπεκήκοεν οἱ μάγοι ἐποίησεν. ἔπειτα δ', ἡνίκα τοῖς συείοις ἔχοντο. μὴ δ' τῶ τοῦτο, καλὸν ὄντων τὸ χωρίς, ἐδόκει τρόπον ὡς πόντε σασίων χωρίς, μὴ ἔπεσθαι φυλακὰς αἱρεῖσθαι ὃν ἵππους. σὺν μὲν δὴ τοῖς σοφοῖς αὐτὸς ἤλασε, & οἰκαδε πολὺ μᾶλλον ἢ ἐμελήθη αὐτῷ ἱππικῆς. μάλιστα δ' Ἀρταβάτης οἰκαδε. (Κῦρος μὲν αὐτῷ τῶν ἵππων ἐδεδώκη) σύρων δ', ὁ πρόσθεν ἀρμενίων δ', Τιγρανικὸς ὑρκανίων δ', ὁ ὑὸς τῶ ἱππάρχου σακῶν δ', ἰδιώτης αὖ ἦν, ἀπέλιπεν ἅρμα τῷ ἵππω τῶν ὄντων ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσεα τῶν δρόμου. ὥστε δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ὁρέαν τὸν νεανίσκον εἰ δέξαιτ' αὖ βασιλέαν αὐτὶ τῶν ἵππων. τὸν δ' ἀπεκείναθ, ὅτι βασιλέαν μὲν δεξαίμην, χαλεπὸν δ' αὖ δεξαίμην ἀγαθῶ καταδέαθ δεξαίμην αὖ. ὁ Κῦρος εἶπε· μὴ μὲν ἐγὸ δέξαί σοι λέγω εἶναι καλὸν μόνον βάλλεσθαι ἀμαρτοῦσιν αἰδοῖς ἀγαθῶν. σαυτοῦ τοίνυν, ὁ Σάκαις, ἔφη, ἐπιμελοῦ* δέξου μοι· ὡς βαλῶ γε ταύτη τῆ βώλῳ ἀνελόμενος. ὁ μὲν Κῦρος δείκνυσιν αὐτῷ ὅπως ἕξων τὸν χεῖρα. ὁ δ', ἐπεὶ ἔμαθεν, ἀνελόμενος ἔβαλε τὸν ἵππον. ἀλλ' ἁμαρτὼν δι', ἔφη, ὁ νεανίσκος, τῶ γε ἀφόντος. ναὶ μὰ δι', ἔφη ὁ Κῦρος, σύγε ἐμένε τὰ ἅρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τῶν ἵππων. & πῶς, ἔφη, ἂν μεταστρέφοι; & ὁ Κῦρος ἔφη· μαινόμενον γάρ τι δοκεῖν, ὡς ἔοικεν. ἀκέστας ὁ νεανίσκος ἅρμα σκεφόμενος τί εἴη, καὶ δύο σίκλους ὄντος φορυλλαῖος τεταμένους τὸν χεῖρα ὁρᾶ. ἐπεὶ δὲ πλησίον ἐγένετο, ἐρωτᾶ αὐτὸν ἐκ τοῦ βλαβεὶς ἥκοι. ἐπεὶ δὲ πλησίον ἦλθεν, ἤρετο αὐτὸ εἰ βλαβείη. ὁ δ' ἀπεκείνατο, ὡς ἐρᾶς. δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, δῶρον τὸ ἵππων. ὁ δ' ἐπήρετο, αἱ τις ἐκ τότε δὴ δίηγεῖτο ὁ Σάκαις τὸ πρῶτα· μὴ τέλος εἶπε· & οἶμαί γε ὀχ ἥμαρτηκέναι αἰδοῦς ἀγαθοῦ. μὴ ὁ φορυλλαῖος ἕπεται· ἀλλὰ πολύσοφον μὲν αὖ, εἰ ἐφοφόνδε, ἤ ἐμοὶ ἐδίδασ· νῦν δὴ καλὸν δέξομαι. ἐπόνησέ μοι δὲ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ μὲ ἐποίησαν βλαθῆναι τοσοῦτον δῶρον δοῦναί μοι ὅτου μὴ μεταμέλῃ σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. & νῦν μὲν, ἔφη, † ἀπέλα οἰκαδε τοῦ ἐμὸν ἵππον· αὖθις δ' ἐγὼ πρὸς σέ. οἱ μὲν δὴ οὕτω διηλλάξαν. καὶ δισσοῖσιν δ' οἰκ-

ἀπέλασον

† Ραιδονίκης, ἀφίκετο δὲ & τὰ ἅρματα καθ' ἕκαστον,

eum arcessebat. Quum autem is, qui post eum vocatus fuerat, prius Cyro paruisset: adequitat ipse, & de sequentibus equis vnũ ei donat, simulq; sceptriferorũ alicui mãdat, vt illũ ei duceret quò iuberet. Quod qui videbant, esse putabãt honorificum quiddã, ac multo plures eum deinceps colebant. Quum ad delubra venissent, sacrum Ioui faciebant, tauris integris crematis: deinde Soli, crematis huic equis integris. Post hæc terræ mactatis hostijs, sic faciebant vti Magi declarabant. Hinc Syriã incolentibus heroib. Quibus peractis, quia locus pulcer erat, metam designauit ad stadiorum quinq; spatium, iussitq; vt tributim heic equos totis viribus currere permitterent. Ipse cũ Persis equitans vicit, quippe cui multo maximè res equestris curæ fuerat. Inter Medos Artabates victoriam adeptus est. (nam illi Cyrus equum dederat.) Inter Syros is, qui ipsis præerat. Inter Armenios, Tigranes. Inter Hyrcanios, equitum præfecti filius. Inter Sacas autem priuatus quidam miles equo suo reliquos equos à tergo reliquit, propè dimidio ex interuallo curriculi. Atq; heic Cyrus interrogasse iuuenẽ dicitur, an ne regnũ pro hoc equo acciperet. Illum respondisse: Nollem equidem accipere regnum, verùm gratiam apud virum bonum inire non recusarem. Et Cyrus: Equidem, ait, ostendere tibi volo, vbi si compressis oculis iacias, à viro bono aberrare non possis. Omninò, inquit Sacas ille, ostendito eos mihi, vt posteaquam hanc glebam iustulero, in ipsos iaciã. Tum Cyrus ei demonstrat, quo loco amici ipsius plurimi erant. Is verò clausis oculis glebã eiaculatur, et præterequitantẽ Pheraulã tãgit. Nam is fortè quiddam à Cyro imperatum renuntiabat. Quumq; iactu percussus esset, ne conuertit quidem sese, sed id actu rursus perrexit, quod imperatum erat. Sacas apertis oculis quem nam attigisset, interrogat. Neminem, ait Cyrus, ex ijs qui adsunt, ita me Iupiter amet. At ne quidem, inquit adolescens ille, quemquam absentium. Immo verò per Iouem, ait Cyrus, attigisti illum, qui præter istos currus celeriter equitat. Et quî fit, inquit, quod se non conuertit? Nimirum furiosus quispiam est, ait Cyrus, vti quidem apparet. Quod quũ iuuenis hic audisset, qui nã esset inspecturus ibat, ac Pheraulã reperit, cui barba esset terra & sanguine oppleta, qui ex naribus ei per iactum percusso fluebat. Quum accessisset, iactu ne tactus esset interrogat. Vt vides, respondit ille. Itaq; hunc tibi, ait, equũ do. Cuius rei gratia? quærebat Pheraulus. Heic iam Sacas rẽ narrabat, ac tamdem aiebat: Arbitror equidẽ me à viro bono nõ aberrasse. Et Pheraulas: Opulẽtiori quàm ego sum, ait, si quidem saperes, eum dedisses. sed tamẽ eum accipio, & Deos precor, qui me iactu abs te tangi voluerint, facultatem mihi largiantur efficiendi, vt huius te donationis haud pœniteat. Ac nũc quidẽ vbi equum meum conscenderis, abequitato: ego verò deinceps ad te redibo. Hoc modo inter se illi permutatione vtebantur. Ex Cadusijs autẽ Rathonices vicit. Etiã currus singulos Cyrus ad cursum dimittebat.

Pheraulæ stultitiã in parendo mandatis Cyri.

Victoribus tũ boues dabat, vt de eis mactatis epularentur, tũ pocula. Ipse victor bouẽ, qui victoriæ præmiũ erat, accepit: poculorũ partẽ suã Pheraulæ donabat, quia visus esset ipsi equitationẽ è regia præclarè instruxisse. Atq; vt hæc tũ à Cyro est instituta equitatio, ita etiã hoc tẽpore regis equitatio durat, extra quàm quòd absunt victimæ, quoties rẽ sacrã non facit. Posteaquàm his esset impositus finis, ad vrbem redibant, & quibus ædes erãt datæ, in ædes diuertebant: quibus datæ nõ erãt, ad ordines. Pheraulas aũt arcessito Saca, qui equũ ei donauerat, muneribus eũ hospitalibus excepit, ac quũ alia præbuit affatim, tũ vbi cœnati essent, pocula quæ à Cyro acceperat, implẽs ei propinabat ac donabat. Sacas quũ multã ac elegantẽ vestẽ stragulã videret, multũq; & elegantem apparatũ, & multos famulos: Dic mihi Pheraula, inquit, domi ne etiã vnus ex opulẽtis eras? Quos dicis opulẽtos? ait Pheraulas. Planè scilicet eorũ unꝰ fui, qui manu sua victũ quærũt. Etenim pater ipse tenuiter lucrũ faciendo meq; alendo puerorũ me disciplina erudijt. Posteaquã verò adolesi, quia me in ocio nõ poterat alere, abductũ in agrũ, colere hũc iussit. Ibi tum ego uicissim eũ, dũ uiueret, alui tũ pastinãdo, tũ semẽtẽ faciẽdo in agello admodũ exiguo quidẽ illo, nõ tamẽ iniquo, sed lõgè iustissimo. Nã quidquid seminis acciperet, idipsum rectè ac iustè reddebat, ac fœnus non admodũ magnũ. Atq; etiã aliquãdo singulari quadã vbertate duplo reddidit plura, quàm acceperat. Hoc pacto igitur equidẽ domi viuebã. Iã verò hæc vniuersa quæ vides, Cyrus mihi dono dedit. Et Sacas ille ait: Felicẽ uerò te, quũ alias ob res, tũ ob id ipsum, quod ex paupere dines factꝰ sis. Nã arbitror te propterea multo suauius opes possidere, quod quũ pecunias vehementer expeteres, diuitias adeptus sis. Et Pheraulas: Sicci ne inquit, existimas mi Saca, tãto me nũc iucundius viuere, quãto plus possideã? Nescis, ait, me & edere & bibere et dormire ne tãtillo quidẽ modò suauius, quàm quũ pauper essem? Tantũ mihi ex multis hisce lucri est, quòd plura mihi custodienda sunt, plura distribuẽda in alios, pluriũ habẽda cura, & proinde occupationibus obrui. Nã multi à me iã famuli cibũ flagitãt, multi potũ, multi uestimẽta: egẽt medicis alij: quidam uel pecudes laniatas adfert, uel boues in præcipitiũ actos, uel morbũ iumenta inuasisse cõmemorat. Quo fit, vt existimem, ait Pheraulas, plus me iã doloris ex eo percipere, quòd multa possideo, quàm prius quòd haberem pauca. Ita uerò me Iupiter amet, inquit ille Sacas, quum multa salua vides, longè maiori voluptate, quã ego, adficeris. Et Pheraulas: Nequaquam, ait, adeò est iucundum pecunias possidere, quàm molestum amittere. Verum aũt dicere me intelliges. Nã eorũ, qui opulẽti sunt, nemo præ voluptate vigilare cogitur: at qui aliquid amittũt, eorũ nemine uideas, qui præ mœrore dormire possit. Ne quidẽ per Iouẽ eorũ etiam quẽquã, ait Sacas, qui aliquid adquirunt,

Pherulas gratum se declarat.

Pheraulæ generosus animus in spernendis opibus.

σον, ζῆς ὃ νικῶσί πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, ὅπως αὖ θύσαντός ἐστῶντο, © ἐκπώματα. τὴ μὴν βοῦν ἐλαύνε © αὐτὸς τὸ νικητήριον, τῇ δὲ ἐκπώματ τὸ αὐτῆ μέρο φοράλαε ἐδωκεν, ὅπ καλῶς ἐδέξα αὐτῷ τῇ ἐν τῇ βασιλέως ἐλάσιν † ἀμαπέξα. ὅτω δὴ ἡ τότε Λιπτηγάδου Cὸ Κύρ καπαθῆσα ἐλάσις, ὅτως ἔπ τῇ νῦ ἀμιλλᾶ ἡ βασιλέως ἔλασις· πολὺ τὰ ἱππικὰ ἄπειρον ὅταν μὴ θύῃ. ὡς ὃ ταῦτα πλῆ ἔιχεν, ἀφικνεῖ πάλιν ὅθ τὴ πόλιν, μὴ ἐσπλώσας οἷς μὴ ἐδὸ ἦ© οἰκίαι, κατ οἰκίασ οἷς δὲ μὴ, ὡ ταξέ. κ. ἐκάλεσας δὲ © ὁ φοράλαος τ Σάκαν τ δύνα τ ἴππων, ἱδρύσε· μὴ τἄλλα τε πᾶσιν ἓκ πολεω, μὴ ἐπεὶ ἐδ ἐδίψη νήκα· ζαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ ἃ ἐλαύε πᾶσι Κύρ τ ἐκ. ἐμπαλὰν πωλᾶς πᾷ ἔπινε. Σ ἐδώρεῖτο. μὴ ὁ Σάκας δῆ ἐλλ πολλῷ μὲν καὶ καλῷ σφαιρῷ, πολλῷ δὲ καὶ καλῷ καπασκυλῷ, καὶ οἰκέτας δὲ πολλούς· ἐπαί μοι, ἔφη, ὦ φοράλα, ἢ καὶ οἴκοι τὴν πλουσίων ἦθα; μὴ ὁ φοράλαος εἶπε· ποῖον πλουσίων; τ μὴ δῆ σαφῶς ἀπαλαιροῖσι τὴν. ἐμὲ γάρ τ ὁ πατὴρ τ μὴ τ παίδων παιδείαν γλίχωσ αὐτ ὀρχαζόμενῳ μὴ τρέφων ἐπαίδευσ, ἐπεὶ ὃ μᾶλλον τ ἐνγενόμ, ἀ ἀνωφέλ ῳ τρέφ ἀργὸν, εἰς ἐνγένομ, ἀγρὸν ἀπαγαγών, ἐκ ἐλθοσα ὀρχάζεαι. αὖ δὲ δὴ ἐγὼ αὐτὸ τέτρεφον ἐκ ἐκεῖνον ἕως ἔζη, αὐτ σκάπτων καὶ σπείρων μᾶλλα μικρὸν χήδιον, ἀ μέντοι πονηρόν γε, ἀλλὰ ταῦτ ἀνωφελέσατ· ὅ, τι γὰ αὖ λαβοῦσι ταῦτα μα, καλῶς μὴ δικαίως ἀπεδίδ αὐτό τε καὶ τόκ ἀδ ὃ τ πολυώ. ἤδη δέ ποτε Cὸ γενναιότατ ποιῶ. Σ ἀνωλάσα ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν. οἴκοι μὴ δῆ οὕτως ἔχ ἐχων. νῦν γ ταῦτα ταῦτα ἃ ὁρᾷς, Κύρός μοι ἔδωκε. ἦ δ Σάκασ ἔπ· ὦ μακάρι σὺ τά τε ἄλλα, μὴ αὖ τοῦτο ὅτι ἐκ ταῦτ ταῦτ ὠφελῇ γε γεύῃ. πολὺ γὰ οἶομαί σε © δῆ τοῦτο ἥδιον πλατεῖν ὅτι πεινήσας χημᾶτ πεπλάτηκας. μὴ ὁ φοράλασ ἔπ· ἦ δ ὅτως, Σάκα, Cὸ λαμβανόμ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπορίαν. ἐγὼ νῦν ἔτ ταῦτα ταῦτα ἃ ὁρᾷς, Κύρός μοι ἔδωκε. ἦ δ Σάκασ ἔπ· ὦ μακάρι σὺ τά τε ἄλλα, μὴ αὖ τοῦτο ὅτι ἐκ ταῦτ ταῦτα

& Gobryã. Gadatas aũt sceptriferis præerat, totáq; viuendi ratio in familia Cyri sic cõparata erat, vti ille instituerat. Quũq; cœnabãt apud Cyrũ aliqui, Gadatas ne sedebat quidẽ, sed rerũ curã gerebat: sin adesset nemo, et ipse cũ Cyro cœnabat. Delectabatur enim Cyri præsentia, proq; his studijs multipliciter ac magnopere à Cyro ornabatur, ac propter Cyrũ etiã ab aliijs. Ad cœnã inuitati quũ venissent, nõ temerè quẽlibet collocabat, sed quẽ honore maximo dignabatur, ad læuã, quòd hæc insidijs obnoxia magis sit, quàm dextra: secundũ ab hoc ad dextrã, tertiũ rursus ad læuã, quartũ ad dextrã: ac si plures etiã forẽt, eadẽ eos ratione collocabat. Arbitrabatur autẽ vtile esse, quo honore singulos ornaret, declarari. Nã vbi existimãt homines eũ qui præstet alijs, neq; præconia neq; præmia accepturũ, liquidò patet inter eos æmulationem nullã esse. Verùm vbi præstantissimus quisq; cõdicione est optima, heic summa cũ alacritate vniuersi manifestũ certamen suscipiũt. Ac Cyrus quidẽ hoc modo, qui nam maxima essent apud ipsum auctoritate declarabat, exorsus ab eo, quo nimirũ ordine sibi adsidere et adsistere deberẽt. Neq; tamen esse cuiq; perpetuũ locũ volebat eũ, qui tũ adsignabatur, sed lege cauit, vt præclaris factis ad locũ honoratiorẽ adscenderetur, ac si quis ignauiter sese gereret, ad minus honorificũ secederet. Putabat aũt sibi pudẽdũ Cyrus, eũ hominẽ qui locũ in cõsessu principẽ obtineret, non palàm cõspici multis ab se bonis ornatũ. Atq; hæc vt Cyri tẽpore fuerũt, ita nũc quoq; durare animaduerti mus. Quũ cœnarẽt, visum est Gobryæ mirandũ non esse, res singulas haberi magna copia apud hominem multis imperantẽ, sed id potius, quòd quũ Cyrus tãtas res gessisset, si quid accepisset suaue, eo nõ solus fruere tur: uerùm occupatus etiã obsecrãdo esset, quo amici præsentes partẽ eius aliquã caperẽt. Quinetiã sæpenumero videbat eũ nõnullis absentibus ea mittere, quibus fortè delectaretur. Quo fiebat, ut posteaquàm ipsi cœnati essent, uniuersa eaq; permulta Cyrus de mensa hinc inde mitteret. Gobryas ergo: Existimabã, inquit, antehac equidẽ, mi Cyre, præstare te plurimum ceteris hominibus ea re, quòd militaris rei peritissimus esses. At nunc Deos iureiurãdo sanctè testor, videri mihi longè te humanitate, quã militari scientia præstare. Sic est, ait Cyrus, & quidem humanitatis, quàm militaris scientiæ opera designare, multo est iucũdius. Quî istuc? ait Gobryas. Quòd, inquit, hæc designantẽ adficere maleficio homines necesse est, illa eũ beneficio cõiũcta sunt. Deinde quũ modicè bibissent, Cyrũ Hystaspas interrogat: Nũ mihi succensurus sis, mi Cyre, si te rogem quod audire cupio? Immo verò, ait, è contrario succenserem tibi, si te subticere animaduerterem, quæ rogare velles. Dic mihi quæso, inquit, vmquam nẽ te me arcessente non veni? Bona verba, subiecit Cyrus. Num igitur tardè

Cyrusin collocationeco uiuarũ certãrationẽ sequitur.

Gobryas humanitatẽ Cyri admiratur

Cur Hystaspæ Chrysan tam Cyrus prætulerit.

ὑρκαίου † ἵππαρχον, καὶ Γωβρύαν. Γαδάτας δὲ τὸ ὑπάρχειν
σκηπούχων ἦρχεν αὐτῷ, καὶ ὅπη ἐκεῖνος διεκόσμησεν, ἡ πᾶσα οἴκου διαίτα καθέστηκε. καὶ ὁπότε μὲν σωφρονοῖεν πυθοῖ, οὐδ' ἐκάθιζε Γαδάτας, ἀλλ' ἐπεμελεῖτο· ὁπότε δὲ μὴ αὐτοῖ εἶεν, καὶ σωφρονέστατ' ἦδετο γὰρ αὐτῷ ξυὼν. αὐτὸ δὲ τοῦτο πολλοῖς καὶ † μεγάλοις ἐπῆρτο ὑπὸ τοῦ Κύρου, ὥστε μεγάλοις δὲ Κῦρον καὶ ὑπ' ἀνδρῶν. ὡς δ' ἦλθον οἱ κληθέντες ὡδί πως ἐδεῖπνουν, οὐχ ὅσον ἔτυχεν ἕκαστος ἐκάθιζεν, ἀλλ' ὅπου μὴ μάλιστα ἐπίμα, πρὸ τοῦ ἀεισόραν χέρα, ὡς θύπεσουλεύσοντα τούτοις οὗτος ἢ τὸ δεξιᾶς· τὸν δὲ δεύτερον πρὸ τοῦ δεξιᾶν, τὸν δὲ τέταρτον πάλιν πρὸ τοῦ ἀεισεραν. τὸν δὲ τέταρτον πρὸ τοῦ δεξιᾶ· ὧ ὧδε πολίεσθαι ὡσαύτως. σαφωίζεσθαι δὲ ὡς ἕκαστος ἐπίμα, δῆλον ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸς εἶναι· ὅπου ὅπου μὴν οἴονται οἱ ἀνθρωποι τὸν ἥδιστα ὑβρίζοντα μήτε κύνα λάσεσθαι, μήτε ἄθλια λήψεσθαι, σὺν λοῖ ἐσίασι αὐτοῦ θᾶττον οὐ φιλονείκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες. ὅπου δὲ μάλιστα πολεμεκτὸν ὁ ὑβρίστης φαίνεται, αὐτοῦ θᾶττον προθυμότατα φανεροί εἰσιν ἀγωνιζόμενοι σωτῆρι. καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως ἐσαφίνιξε μὲν σὺν ὑβριζησόμενος πρ' ἑαυτῷ, οὐδὲν ἀρξάμενος † ἔσεσθαι μὴ πᾶσα σίσεως. οὐ μέντοι ἀθάνατον πὸ τοῦτο ἔσεσθαι κατεσκεύαζε, ἀλλὰ νόμιμον ἐποιήσατο καὶ ἀγαθοῖς ὁρίοις προβιβᾶν εἰς πὸ † πιμωτέραν ἔσραν, καὶ, † εἴπερ ῥᾳδιουργοίη, πιμωτέρὸ ἀνάχωρῆσαι εἰς πὸ ἀπιμοτέραν. τὸν δὲ πρωτεύοντα οἰ † ἔσρα κἀμώτο μὴ πολεῖσα δ' ἀγαθὰ ἔχειν † ἀφάμε τα πρ' αὐτῷ φαίνεσθαι. μὴ ταῦτα δὲ ἴσ Κύρε γενόμενα, οὕτως ἔτι καὶ νῦν ὀλιγίονται αἰσθανόμεθα. ἐπεὶ δὲ ἐδείπνουν, ἐδόκει τῷ Γωβρύα τὸν μὲν πολλὰ ἕκαστα εἶναι οὐδὲν θαυμαστὸν πρ' αὐτοῖ πολλῶν ἀρχοντι· τὸν δὲ τὸν Κῦρον, ὅτω μεγάλα πράττοντα, εἴ τι ἡδὺ δύξειε λαβεῖν. μηδὲν ὅτου μόνον κατασπαναῦ, ἀλλὰ ὄρυγον ἔχειν † θεόμενον τούτου καὶ νωνεῖν τοὺς πόντας· πολλάκις δὲ καὶ τὴν ἀποῦ- † Ἀνέμνησθη τὴ χειρ. τὴν εἰλχρονέστην οἷς ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν οἷς ἡσθείς τύχοι· ὥστε ἐπεὶ ἐδεδιφνήκει, καὶ τὰ πάμπολλα ταῦτα † πολλὰ ὄντα ἀφαπεσόμφ ὁ Κῦρος ἀπὸ τ' τραπέζης, εἶπεν ἀρὰ ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἐγώ, ὦ Κῦρε, πόσθαι μὲν ἡγούμην τούτῳ σε πολεῖσθαι ἀφόρᾳ αὐθρώπων, τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· † νυνὶ τὸ δὲ δεοὺς ἄμυνε ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖς πολέον σε σθαφόρᾳ φιλανθρωπίᾳ ἢ στρατηγίᾳ. νὴ δί', ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ μὲν δὴ καὶ † ὧδέ φανῶαι τὰ ὄρια πολὺ ἥδιον φιλανθρωπίᾳ ἢ στρατηγίᾳ. πῶς δή; ἔφη ὁ Γωβρύας. ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν, κακῶς ποιεῖσθαι αὐθρώπους δεῖ ὧδέ φανῶαι, τὰ δέ, οὖ. ἐπὶ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπνουν, ἤρετο ὁ Υστάσας τὸν Κῦρον, ἆρ' αὖ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀληθεσθείης μοι εἰ σε βροίμην ὃ βούλομαί σου πυθέσθαι; ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, τοιοῦτον τούτου, ἀληθοίμην ἂν σοι εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα δὲ αὖ βούλοιο δρέσθαι. λέγε δή μοι, ἔφη, ἤδη πώποτε καλέσαντός σου οὐκ ἦλθον; θῦφήμφ, ἔφη ὁ Κῦρος. ἀλλ' ὑπακούων ὀλ-

ὑπαρχεν, μεγάλοις δέ. ἐμὲ ἐπιτίμα.

Ἀνέμνησθη τὴ χειρ.

πάμπολλα

ὃ δὲ δεοὺς ἄμυνε

ἐπαλέσαμαι

λῆ ὑπήκουσας; δὲ δῆτα. πρόσεχε δέ πῶδή σοι οὐκ ἔπραξα; ὀκ αἰσθάνει, ἔφη. τὸ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὅ, τι πώποτε δὲ προθύμως ἢ ὀχ ἥδιόν πρᾶττοντά με κατέγνως; δῆτα δὴ καὶ τῶν ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. πῶς μὲν οὖν ἔγωγε, ἔφη, πρὸς τ' θεῶν, ὦ Κῦρε, † χρυσώσαντες σε ἐτρέφομεν ὥστε εἰς πὸ πιμωτέραν ἐμὲ † ἔσραν ἰσοῦσθαι; ἢ λέγω; ἔφη ὁ Κῦρος. καὶ οὐ αὖ ὀκ ἀληθῆ μοι ἀκούων τὰ λῆθη; ἠληθόμην. μὴ δῆτ, ἔφη, ἵνα ἐδῶ ὅτι ὀκ ἀδικοῦμαι. χρυσώσαντας τοίνυν, ἔφη, οὐδὲ πρὸ τοῦ μὲ κλῆσιν αὐέμενον, ἀλλὰ πολὺ κἀμὲ πρὸ τῶν ἡμετέρων οἴκων ἐπὶ τὰ ὃ δ' κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ © ὅ, τι αὐτὸς γνοίη ἄμφον εἶν πεπραγμένον ἡμῖν, δῆτα ἐπράττον. ὁπότε δ' ἐπεῖν πὸ δέοι ἐς τοῦ συμμάχους, ἃ μὲ ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν, ἐμοὶ σωεβούλευεν· ἃ δ' ἐμὲ αἰσθοιτο βουλόμενον μὲ εἰδέναι τοῦ συμμάχους, αὐτὸν δέ με αἰσχυνόμενον πρὸ ἐμαυτῷ λέγειν, ταῦτα πὶ ἄτως λέγων ὡς ἑαυτῷ γνώμην ἀπεφαίνετο. ὥστ' οὐ γε τότοις πί κωλύ αὐτὸν © ἐμοῦ ἐμοὶ πράττοντα εἶν; ἢ ἑαυτῷ μὲ ἀεί φιλοσαυτὰ τὰ πόντα αἱρεῖν, ἐμοὶ δ' ἀεὶ φανερός ὅτι σκοπῶν πί αὖ πρόσχυόμενον τὸν ἥδιον. ἰδὴ τε τοῖς ἐμοῖς † κακοῖς μᾶλλον ἐμοῦ ἀχάλε δ' ἢ ἥδετ. πρὸς ταῦτα ὁ Υστάσας εἶπε· νὴ τ' ἥραν ὦ Κῦρε, ἥδομαί γε ταῦτά σε ὀρωτήσας. πῖ μᾶλλον; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅπ κἀτὼ πειράζομαι ταῦτα ποιεῖν. οἳ μόνοις, ἔφη, ἀγνοᾶ, πῶς αὖ εἶλω δῆλος χαίρων ἐν τοῖς ἀγαθοῖς· πότερος ἡρωτεῖν δεῖ τὸ χεῖρε, ἢ γελᾶν, ἢ πποιεῖν. © ὁ Αρτάβαζος δ' ἔπον· ὀρχεῖσθαι δεῖ δ' πρῶτον. ἐν τότοις μὲ δὴ γέλωτος ἐγένετο. πεῖτόντ' ἢ τ' συμποσίᾳ, ὁ Κῦρος τ' Γωβρύαν ἐπῆρτο, ἐπέμοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῶν αὖ δοκοῖμς ἥδιον τὴν δ' ἐτῷ πὶ ἀγαθοῖς δ' ἀνα ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν ζωγενέσθης; ὀκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, μᾶλλον· τὰ λῆθη λέγω; νὴ δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ὡς ἡδύ γε ὀδεμία ὀρώτησις δεῖ. δῦ τοίνυν, ἔφη, ἴωδι ὅπ νῶν αὖ πολὺ ἥδιον. ἢ © ἔχοις αὖ, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπεῖν διότι; ἔχω γε. λέγε δή. ὅπ τότε μὲ ἐώσωσας τοῦ πόνους καὶ τοῦ κινδύνους δῦνῦ μοι αὐτοῦ φέροντας, νῶν δὲ ὁρῶ αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ © φερόντως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπὸν τὸν εἶν δύρεῖν αὖθρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολοῖς, τὰ δ' © φροσύνην τοῖς πεσὶν ἐμποιεῖ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἤκουσας, ὦ Υστάσα, Γωβρύου τὸ ῥῆμα; ναὶ μὰ δί', ἔφη· καὶ ἐαν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλόν με δυατρὸς μνησθῆρα λήψε ἢ ἐαν ἐκπώματα πολλὰ μοι ἰδιδώκνῃ. ἢ μὴν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλά γέ μοι δῆ τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγὼ Οι ὃ φθονῶ, ὦ πὼ δυατρὰ μὲ γυναῖκα λαμβάνῃς. τὰ δ' ὀκ πώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαί μοι φαίνῃ, ὀκ οἶδ' ἐ Χρυσάντα τούτῳ δῶς, ἐπεὶ © πὼν ἔσραν Ου ὑφήρπασε. καὶ μὲν δή, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ Υστάσα, καὶ οἱ ἄλλοι δ' οἱ πρόντες, ὧ

ἢ πεσοπαῖοι μὲν, ἔστιν

χρυσαύταν ἐγραψας ὥστε χύραν

ἥσασαν, πολοῖς πολὺ μᾶλλον

tardè tibi parui? Ne id quidẽ. Nũ aliquid abs te mihi imperatũ nõ effectũ dedi? nihil habeo quod querar, ait. Quidquid aũt facerẽ, eorũ omniũ an aliquid est, quod vmquã nõ satis alacriter neq; cũ voluptate facere me animaduerteris? Id verò multo minimè, ait Cyrus. Quæ igitur caussa est, per Deos, qua Chrysantas te mouit, ut loco honoratiore quàm ego, collocaretur? Dicã ne? inquit Cyrus. Omnino, subiecit Hystaspas. Tu verò mihi nõ succensebis, vbi quod verũ est, audieris? Immo voluptatẽ capiã, si me nulla iniuria adfici sciã. Hic ergo Chrysantas nõ exspectabat donec arcesseretur, sed nostris in negotijs etiam prius, quàm arcesseretur, aderat. Præterea non id solùm faciebat, quod imperaretur: sed quidquid animaduerteret ipse, quod effectum nobis conduceret, faciebat. Quoties porrò ad socios aliquid dicendum erat, quæcumq; debere dici à me decori ratione putabat, de ijs consiliũ suũ mihi exponebat: quæ verò persentisceret me quidem scire socios cupere, sed pudore præpediri quo minus ipse exponerẽ, ea sic proferebat, quasi suã ipsius sententiã enuntiaret. Quid igitur impedit, quo minus in his rebus mihi meipso vtilior fuerit? Præterea sibi semper ea, quæ adsunt, sufficere ait, mihi palàm prospicit, ecquid esse cõmodo possit. Si mihi accedat. Deniq; de meis bonis plus ipse voluptatis ac læticiæ capit, quàm ego met capio. Ad ea Hystaspas: Gaudeo, ita me Iuno amet, inquit, de his me percunctatũ te esse. Cur id potissimũ? ait Cyrus. Nã & ipse, inquit, hæc enitar facere. Vnũ modò ignoro, quo pacto declarare debeã, me tuis cõmodis gaudere. Complodendæ ne mihi sunt manus, an ridẽdũ, uel quid agendũ est? Et Artabazus: Saltanda tibi est, ait, saltratio Persica. Quæ uerba cũ risu excipiebantur. Quũ autẽ cõuiuiũ produceretur, Cyrus Gobryã interrogabat: Dic mihi, Gobrya, modo ne tibi uideare lubentius horum alicui filiam nuptum daturus, quàm quũ primùm es nobiscum congressus? Num & mihi, subiecit Gobryas, uerũ licet dicere? Verò, ait Cyrus. Nam nulla interrogatio mẽdacio eget. Itaq; certò scias, inquit, multo me iã lubentius id facturũ. Posſis ne mihi dicere, ait Cyrus, quàm obrẽ? Posſim uerò. Dic igitur. Quia uidebã eos id tẽporis tum labores tum pericula æquo animo tolerare, nunc etiã prosperas res temperanter ferunt. Videtur autem mihi, Cyre, difficilius esse reperire hominẽ qui secundas, quam qui aduersas res præclarè ferat. Nam illæ in plerisq; insolentiã, hæc modestiam in omnibus excitant. Et Cyrus: Audiuisti ne, inquit, Gobryæ verbum Hystaspa? Ita est, ait, ac si quidẽ eiusmodi multa dixerit, multo me magis filiæ procũ habiturus est, quàm si multa pocula ostẽtet. Profectò, inquit Gobryas, multa mihi sunt huiusmodi litteris consignata, quæ tibi ego non inuidebo, si filiam meam vxorem ducas. Pocula verò, quia mihi non videris admittere, haud scio an Chrysantæ huic dare debeas, quando is tibi sedem tuã surripuit. Enimuerò, ait Cyrus, mi Hystaspa, et ceteri qui adestis,

Si mihi dixeritis, quãdo quis vestrûm ducere vxorẽ conabitur, qualem & ipse vobis operam præstaturus ad eam rem sim, cognoscetis. Et Gobryas: Cui ue rò indicandum erit, inquit, si quis filiam elocare velit? Et illud mihi significate, ait Cyrus. Nam hanc artem præclarè calleo. Quam nam? ait Chrysantas. Cognoscendi, inquit, quod coniugium cuiq; conueniat. Et Chrysantas: Dic mihi per Deos, ait, cuiusmodi uxorem pulcerrimè congruituram mihi arbitreris. Primùm, inquit, paruam. nam & tu paruus es. Quòd si magnam ducas, adsilire te necesse fuerit, catellorũ instar, si quando rectam oſculari velis. Id verò, inquit, rectè abs te prouidetur. Nam ne tantillum quidem ad saltandum sum aptus. Deinde, ait, admodum tibi sima conduceret. Cur illud? Quia tu, inquit, nasum aduncum habes. Optimè autem sima nasi forma congruit ad aduncam. Tu'ne ais, inquit, bene cœnato, quemadmodum nunc ego sum, non cœnatam congruere? Ita me Iupiter amet, ait Cyrus: nam eorum, qui pleni sunt, venter est aduncus, ac non cœnatorum simus. Et Chrysantas: Posſis'ne verò per Deos dicere, inquit, cuiusmodi vxor regi frigido sit commoda? Heic & Cyrus arriſit, & consimiliter alij, quibus simul ridentibus Chrysantas inquit: Equidem tibi multo magis ob hoc, Cyre, regnum adepto inuideo. Quid illud est? ait Cyrus. Quòd quum frigidus sis, risum posſis præbere. Et Cyrus: Tu verò non magno redimeres, inquit, vt hæc tibi dicerentur, atque illi renuntiaretur, apud quam celebrari velis, esſe te vrbanum? Et hæc quidem dicteria hinc inde iaciebantur. Post hæc mundum muliebrem Tigrani profert, quem vt vxori daret iuſsit, quòd ea se fortiter cum viro in expeditione geſsisſet. Artabazo poculum aureũ, Hyrcanio equum cum alijs multis ac pulcris rebus donabat. Tibi verò, inquit, mi Gobryа, virum filiæ dabo. Me igitur dabis, ait Hyſtaſpas, vt & commentarios illos accipiam. Et Cyrus: Num tibi sunt, inquit, facultates quæ puellæ bonis respondeant? Ita me Iupiter amet, ait, quæ vel multo etiam pluribus pecunijs respondeant. Et vbi'nam, inquit Cyrus, has facultates habes? Hoc ipso loco, ait Hyſtaſpas, vbi tu quoque sedes, qui mihi es amicus. Id verò sufficit mihi, subiecit Gobryas: ſtatimq; porrecta dextra, Da hunc mihi Cyre, ait, qui eum accipio. Et præhensa Cyrus Hyſtaſpæ dextra, Gobryæ illam accipienti dabat. Poſtea multis ac pulcris rebus donabat Hyſtaſpam, quas is puellæ mitteret. Chrysantam verò admotum sibi esſt oſculatus. Et Artabazus: Ita me Iupiter amet, inquit, poculum illud quod mihi dediſti Cyre, & Chrysantæ munus, non sunt ex eodem auro. At enim, ait Cyrus, etiam tibi largiar. Quando? quærebat ille. Ad annum, inquit, trigeſimum. Tu verò sic te comparato, ait, vt à quo sim hoc exſpectaturus, nec prius moriturus. Hoc modo tũ illi cõtubernio finis est impoſitus. Quũ aũt ipſi surgerent, etiã surgebat Cyrus, & ad fores usq; illos

Cyrus iocatur cũ suis.

Cyrus Hyſtaſpæ datvxorem Gobryæ filiam.

λῶ ἐμοὶ λέγητε ὅταν ὑμῶν γαμεῖν ὦσι χειρόνων. γνώσεσθε ὁποῖός τις κἀγὼ ξυνοικήσων ὑμῖν ἔσομαι. ἦ ὁ Γωβρύας ἔφη· ἰὼ δέ τις ἐνδοῦναι βούληται σοι γαμβρόν, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ δ' ὅς. φαίην ἄν, ἔφη, ἔγωγέ σε ἐμοὶ τοῦτο τὸ τέχνιον. ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. τὸ γνῶναι ὁποῖος αὖ γαμβρὸς ἐκάστῳ ξυναρμόσεται. ἦ ὁ Χρυσάντας ἔφη, λέγε δή πρὸς τῶν θεῶν, ποίαν τινά μοι γυναῖκα οἴει συναρμόσειν κάλλιστα. πρῶτον μέν, ἔφη, μικράν· μικρὸς γάρ ἐστιν αὐτὸς εἶ. ἰὼ ὦ μεγάλω γαμψόφαε, ἰὼ ὡς τε ἐάλη αὐτῇ ὀρθιὼ φλαῆσαι, πρόσαλλε σε δεήσει ὡς τὰ κωμάρια. ἆρα δή, ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς. ἦ δ' ὅπως τιν ἀλλοκότου ἐμοὶ ἔσεσθε. ἐπεῖπε δ', ἔφη, σμικρὰ αὖ οἱ ἰσχυρῶς συμφόροι. πρὸς τί δή αὖ ταῦτα; ὅπως, ἔφη, σὺ γρυπὸς εἶ. πρὸς δὴ τί σιμότατα σάφ' ἴσθι ὅπως ἥ γρυπότης ἄριστα προσαρμόσει. λέγοις σύ, ἔφη, ὡς ὃ δεῖ δεδιφρικέναι, ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν, ἄδιφρον αὖ σωφρονίζοις; ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Κῦρος. τὴν μὲν μεσῶν γρυπὴν γαστρὶ γίγνεσθαι, τὴν δὲ ἀδιφρότερον, σιμήν. ἦ ὁ Χρυσάντας ἔφη· ἡσυχῇ δ' ἄν, πρὸς τῶν θεῶν, ἐπαίλεις ἄν ἐπεῖν ποίᾳ τις ξυνοῖσει; ταῦτα δὲ μὴ δή, τί, ὦ Κῦρε, ὑγιεγέλασε, καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. γελόντων δὲ ἅμα ἔφην ὁ Ὑστάσπης· πολύ γε, ἔφη, μάλιστα τότε σε, ὦ Κῦρε, ζηλῶ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ. πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι σιώπασα καὶ ἡσυχὸς ὢν γέλωτα παρεῖχον. ὁ δὲ Κῦρος ἔφην· ἐπεὶ δὲ καὶ σὺ πειρᾶ γε παμπόλλα ὥστε σοι ταῦτα ἐρρῆσθαι. ὁ δὲ ἀπαγγελθῆναι πρὸς βούλῃ, ὅτι ἀσεβῶς εἶ; ὁ ταῦτα μὲν δὴ ἕτω διεκώμῳδουν. μῦν δὲ ταῦτα τιγρόνην μὲν ὑβρίσθαι γυναικεῖον κόσμον, ὁ δὲ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅπως αὐτοῖς ὡσαύτως χρήσηται. ὁ δὲ Ἀρταβάζου ὑπολαβών· ἀλλὰ πολλά σοι κἀγὼ ἐδώρησάμην. οἶσθα δὲ ἵππον ὑπέρκαλον, ὃν ἐγὼ ἐκτησάμην Βάκτρια ἔχων. ἐκεῖνον ἐμέ, ἔφη ὁ Ὑστάσπας, δώσεις, ἵνα μὴ τὰ συγγράμματα λαβών. ἦ δ' ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅσα ἀξία τῷ σῷ παιδός; νὴ δί', ἔφη, πολλαπλασίων μὲν οὖν χρημάτων. ὃ πῶς ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὖτη ἡ οὐσία; ἀκήκοα, ἔφη, ὅπως πρὸ σοῦ κάθηται φίλος ὢν ἐμοί. ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας· ὃ δ' ὑιὸς ἐκτήσατο ἡμᾶς δεξιωσάμενος, δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε, δέχομαι γάρ. ὃ ὁ Κῦρος λαβὼν τὴν Ὑστάσπου δεξιάν, ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ· ὁ δὲ ἐδέξατο. ἐκ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Ὑστάσπᾳ, ὅπως τὴν παιδὶ πέμψῃ. Χρυσάνταν δὲ ἐφίλησε προσαγαγόμενος. καὶ ὁ Ἀρταβάζου· ἔστι μὰ δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, ὀχ ὁμοίου γε χρυσοῦ ἐμοί τε δι' ἐκπώματα δέδωκας καὶ Χρυσάντᾳ δῶρον. δῶρα δὲ σοί, ἔφη, δώσω. ἐπήρετο ἐκεῖνος, πότες ἐς τεσσαρακοστόν, ἔφη, ἔτος. ὡς ἀναμενοῦντος, ἔφη, ὃν ἐκ ἀφ' ἡσυχίης, ὅτῳ πᾶσκυαλγέω. ἦ τότε μὲν δὴ ὅτως ἔλεξεν ἡ σκιὴ ὑβριζομένων δ' αὐτὴν † ὑβρίσθη καὶ ὁ Κῦρος, καὶ ξυμπεσὼν ἔπεμψεν αὐτὴν

συνέφαγεν αὐτὸν

αὐτῷ ὧδε τὰς θύρας, τῇ δ' ὑστεραίᾳ σὺν ἐλθυσίοις συμμαχικοῖς χρησόμενος ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἕκαστους, πλὴν ὅσοι αὐτῶν οἰκεῖν ἐβούλοντο πρὸ αὐτῷ· τούτοις δὲ χώραν καὶ οἴκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι πλείστοι οἱ τὴν καταμφιάζουσιν τότε τε ἀπόγονοι. πολλοὶ δ' ἐσὶ μάλιστα Ⓒ ὑρκάνιοι. οἷς δ' ἀπὸ σὶ δωρησάμενος πολλὰ, καὶ ἀμέμπτως ποιησάμενος, καὶ αὖ χρήματα Ⓒ στρατιώτας ἀπεπέμψατο. ἐκ τούτου δὴ διέδωκε Ⓢ τοῖς † πολὺ αὖ τὸν στρατιώτας τὰ χρήματα ὅσα ἐκ σαρδέων ἐλάβε, καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις Ⓢ τοῖς πολὺ αὖ τὸν ὑπηρέτας ἀξιωσε τὰ ἐδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν † ἑκάστῳ, τὰ δ' ἄλλα διένειμε· καὶ δι' μοῦ ἑκάστῳ δ' ὃς τὴν μυριάρχων, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανεῖμαι ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διεφίλει. ἐδίδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα, ἀρξάμενοι ἀρξάντων αὖ ὑφ' ἑαυτῷ δεκαπλάσιον· τὰ δ' τελευταῖα οἱ ἐξιόντες ἀρξάντων αὖ ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δεκαπλάσιον. πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ † ἐδίδοσαν· καὶ οὕτω σαφῶς ἐπὶ τοῦ ἐλαφρὸν δι' † δίκαιον μοῦ. ἐπαινῶ δ' ἐλαφρὸν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν πολὺ ἔλεγον πολὺ τῶν Κύρου τοιάδε· ἦ που αὐτὸς γε πολλὰ ἔχει, ὅπου γε καὶ ἡμῶν ἑκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν. οἱ δὲ πολὺ αὖ τὸν ἔλεγον· ποῖα πολλὰ ἔχει; ὃς ὁ Κύρου τρόπου τοιοῦτου ὅλως χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ κτώμενος ἥδεται. αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτῶν, ξυνέλεξε τοὺς φίλους τε Ⓒ τοὺς ἱππέας ἁπάντας, Ⓒ ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ἑώρακα μὲν ἤδη αὐθρώπους οἱ βούλονται δοκεῖν πλέον κεκτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευθεριώτεροι αὖ οἰόμενοι εἶναι φαίνεσθαι· ἐμοὶ γὲ δοκοῦσιν, ἔφη, ἔτοι τοῦτο παλιν ὃ βούλονται ἐφέλκεσθαι, † τὰ μὲν πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν, μὴ κατ' ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους, ἀνελευθερίαν ἐμοί γε δοκεῖ πρέπειν. εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη, οἱ λεληθέναι βούλονται ὅσα αὖ ἔχουσι. πονηροὶ δὲν Ⓒ ὅτοι τοῖς φίλοις ἐμοιγε δοκοῦσιν εἶναι. δεῖ δ' ἐμὲ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα πολλαχοῦ δεόμενοι ὑπ' ἐπαγγέλλοντες οἱ φίλοι τοῖς ἑταίροις, δι' ἀπατῶντ. ἀσωτότατος δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι ὁ τῶν φιλίων φανερὰν ποιῶν τὴν ἐν ταύτης ἀγνοίᾳ ζημίαν πολλαχοῦ. καὶ γὰρ δή, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν, ὅσα μὴ οἷόν τ' ὄδιν ἰδεῖν τῷ ἐμοὶ ὄντα δεῖξαι, ὅσα δ' ἐμὲ οἷόν τε ἰδεῖν, διηγήσασθαι. ταῦτα εἰπὼν, τὰ μὲν ἐδείκνυε πολλά τε Ⓢ καλὰ κτήματα, τὰ δὲ κέρδεα ὡς μὴ ῥᾴδια ἦν ἰδεῖν, διηγεῖτο· τέλος δ' ἐδεῖπνων ὧδε· ταῦτα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς ὁρᾶν μᾶλλον ἐμὲ ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα. ὁρῶ γάρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίζων ὅτι ὅπως αὐτὸς κατασκευάσω, οὔθ' ὅπως αὐτὸς καταλείψω· (ὃ γὰρ ἂν δύναιμ' ἐγὼ) ἀλλ' ὅπως ἔγωγε δι' τε ἀεὶ ὑμῶν καλόν τι ποιοῦντι δίδοναι, καὶ ὅπως ἐγὼ τις ὑμῶν πόνος ἀναδεῖσθαι νομίσῃ, πρὸς ἐμὲ ἐλαύνων λάθῃ δ' ἂν οὐδεὶς τυγχάνων ὤν. καὶ ταῦτα μὲν δ' ὅτως ἐλέχθη. ἰώνης δ' ἤδη αὐτῷ ἐδόκει κάλλος ἔχειν τὸ οὐ βαβυλῶνι ὡς καὶ ἀκροδημεῖν, ξυνεσκευάζετο πρὸς

illos deducebat. Postridie socios, qui se sponte sua ipsis adiũxerãt, singulos domũ remittebat, exceptis ijs qui habitare apud ipsum cupiebãt. His & agrũ & ædes dabat, quas etiãnũ posteri eorũ, qui tũ remãserũt, possident. Sunt aũt illi maxima ex parte Medi & Hyrcanij. Discedẽtibus multa largitus quũ esſet, ac perfeciſſet, ut nihil tũ præfecti tũ milites quererẽtur, sic eos dimiſit. Deinceps etiã militibus suis pecunias, quascũq; è Sardibus acceperat, distribuit: ac denũm quidẽ milliũ præfectis & miniſtris suis eximia quædã ex dignitate cuiusq; largiebatur, cetera hinc inde diuidebat. Data enim parte cuiq; denũm milliũ præfecto, hoc eis negotij dabat, vt perinde atq; ipse distribuiſſet in eos: ita illi etiã distribuerẽt. Ac pecuniæ quidẽ cetera sic datæ sunt, vt præfectus quisq; præfectos itidem suo subiectos imperio exploraret: Vltimæ verò à senũm militũ præfectis, poſteaquàm illi milites sub sese priuatos exploraſsent, pro cuiusq; dignitate tribuerentur. Sic oẽs adeò quod æquũ erat, acceperunt. Quòd quũ factũ esſet, nõnulli de Cyro dicebãt: Nimirũ multa ipse poſsidet, quũ tãta cuiq; nostrûm dederit. Nõnulli aiebãt: Quæ nã illa multa sunt, quæ poſsideat? nõ is Cyri mos est, vt ditari prorsus velit: sed maiorẽ voluptatẽ ex largitione, quàm poſsessione percipit. Hos sermones hominũq; de se opiniones quum Cyrus animaduertiſſet, cõuocatis amicis ac viris ad res gerendas idoneis omnibus, in hãc sentẽtiã est loquutus: Vidi equidẽ homines, amici, qui existimari vellẽt quasi plura poſsiderẽt, quàm haberẽt reipsa, quòd hoc pacto fore arbitrarẽtur, ut se magis liberales declararẽt. Verùm illi mea quidem sententia in contrariũ, quàm quò velint, pertrahuntur. Nam eum, qui multa poſsidere videatur, non ex facultatũ ratione amicis palàm commodare, id verò mihi notam illiberalitatis alicui irrogare videtur. Rursus alij quantum poſsideant, ceteros ignorare volunt: qui & ipſi, meo iudicio, malè de amicis merentur. Nam quia facultates eorum ignorantur: sæpe amici egentes eis nihil denuntiãt, sed decipiũtur. Id mihi simpliciſsimi videtur hominis esſe, vt quis ostensis facultatibus suis det operã pro earum ratione, quo virum se bonum & egregiũ præstet. Quamobrem & ipse monſtrare vobis volo quascumq; facultates meas videre licet, & quas videre non licet, eas vobis exponam. Quæ loquutus, alia quidem bona tum multa tum insignia commonſtrabat, alia verò sic collocata, vt uideri non possent, commemorabat. Tamdem dixit: Hæc vos omnia, milites, non minus pro meis ducere, quàm pro ueſtris conuenit. Nam equidem ea colligo, nec vt ipse omnia impendam, nec vt ea conteram, quòd quidem fieri non posset: sed partim vt habeam semper, quod alicui uestrum præclarum quid agenti largiar, partim vt si quis vestrum egere se aliqua re arbitretur, ad me veniat, & quidquid forte desiderat, accipiat. Hæc ita dicta fuerunt. Ceterum poſteaquàm ei visum esſet res omnes Babylone sic esſe constitutas, vt etiã abire peregrè posſet: comparabat sese ad iter

Cyrus milites suos præmijs ornat.

ad iter Persicum, idemq3 ceteris imperabat. Posteaquam satis eorũ habere se putabat, quibus opus sibi fore existimabat, castra mouit. Nos autem & illa commemoraturi sumus, quantus exercitus quàm in deponendis impedimentis compositè se gesserit, ac rursum vasa collegerit, celeriterq3 suo se loco stiterit, quo necesse erat. Nam vbiubi rex castra metatus fuerit, oẽs circũ regem cum tabernaculis tam æstiuo quàm hyberno tempore castra occupãt. Ac Cyrus quidem maturè sanciuit, vt tabernaculum ita collocaretur, quo versus orientem spectaret. Deinde quanto ex interuallo à tabernaculo regio abesse satellitũ tabernacula deberent, constituit. Post hos locum dextrum ijs, quibus esset panis conficiundi cura mandata, adsignauit: quibus obsoniorum, siniſtrũ: equis item dextrum, siniſtrum iumentis ceteris. Itidem erãt disposita cetera, vt quisq3 sedem suam tum dimensione tũ loco nosset. Quum verò vasa colligunt, quisq3 vasa illa componit, quibus vti constitutum est, ac rursum alij iumentis ea imponunt. Quo fit vt simul oẽs impedimentorũ vectores ad ea veniant, quibus vehendis ipsi sunt destinati: & quisq3 suis iumentis sua imponat. Ita tempus idem vni tabernaculo & omnibus tollendis sufficit. Eadem est impedimenta deponendi ratio. Præterea singulis est imperatũ, quid facere debeant, vt maturè cõmeatus procuretur. Iccirco tempus idem & vni parti & omnibus ad eum cõparandum sufficit. Atq3 uti suus erat locus ministris cõmeatum procurantibus: sic & armati milites in metatione castrorũ locũ illũ habebant, qui armaturæ cuiusque accõmodatus esset, & quis esset is norant, adeoq3 vniuersi eum sic occupabant, vt minimè de eo ambigerent. Nimirũ arbitrabatur Cyrus etiam in familia præclarum esse studium collocationis aptæ, (nam si quare quis fortè indiget, planũ est quò ire debeat, vt eam capiat) sed multo præclarius existimabat esse, militares tribus apta collocatione distribui. Nã quanto magis subita sunt in bellicis rebus tẽpora: tãto plus ab ijs delinquitur, qui tardius in ijs se gerunt. Per illos verò, qui maturè adsunt, ea fieri videbat, quæ bellicis in rebus quãtiuis pretij sint. Quæ caussa fuit, vt aptæ huius collocationis perstudiosus esset. Ac primus quidem ipse castrorum in medio sese collocabat, quòd is locus esset quammunitissimus. Deinde fidissimos quosq3, sicut & aliàs consueuerat, habebat circum sese, ac circum hos itidem proximi tum equites tum curruum ductores erant. Etenim arbitrabatur his loco tuto opus esse, quòd ita in castris agãt, vt armis expeditis non vtantur, sed longo tempore ad armandum sese egent, si quidem vtiliter efferre in aciẽ ea velint. Porrò parte tum ipsius tum equitũ dextra cetratorũ locus erat, sagittariorũ verò ante ac post ipsum & equites. Grauis armaturæ milites, & qui crates magnas gerebant, vndiq3 oẽs cõplectebantur instar muri,

Cyrus ordinis aptæque collocationis omnium studiosus.

τὴν εἰς πρόσω πορείαν, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἐπηγγέλλετο· ἐπεὶ δ' ὁρᾶν ἐδόκει αὐτοῖς ἱκανὰ ἔχειν ὧν ἕνεκα ἐβούλετο ποιήσασθαι, οὕτω δὴ ἀνεζεύγνυε. ὅπως μὲν οὖν ἐμνησόμεθα ὅ καὶ ταῦτα, ὡς πολὺς πόλος ὤν, οὐ πάντως μὲν καταστρωσάμενος τὸ καὶ πάλιν ἀνεστρωμένος, καταχωρίζομεν δὲ ταχὺ ὅπως δέοιτο. ὅπως γὰρ ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεὺς σκηνὰς μὲν δὴ ἔχοντες οἱ ταύτας οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονται καὶ θόρυβος καὶ χειμὼν ὀλίγους ἢ οὐδεὶς ὄχλος ἐνομίζετο Κύρῳ, πρὸς ἓν βλέποντες ἵστασθαι πᾶσι σκηνὴν· ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν τοὺς ἀμφὶ τὸν δορυφόρους τὴν βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα οἰκήσεις μὲν χώραν ἀπέδειξε πᾶσι δεξιάν, ὀφθαλμοῖς δὲ πᾶσι ἀριστερὰν, ἵππους δὲ πᾶσι δεξιάν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις πᾶσι ἀριστερά. καὶ τἆλλα δὲ διετέτακτο, ὥστε εἰδέναι ἕκαστον πᾶσι ἑαυτῷ χώραν καὶ μέτρῳ καὶ τόπῳ. ὅταν δὲ ἀναστρωννύωνται, σωπὴ μὲν ἦν ἕκαστος σκηνὴν οἷος περ τέτακτο χωρεῖν, ἀναπαύονται δ' αὖ ἄλλοι ἀφ' ἑτέρου ἔργου. ὥσθ' ἅμα μὲν ταῦτα ὁρᾶν ἐδόκουν οἱ στρατωνῖται ἀφ' ἑαυτῶν τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα δὲ ἀναλίσκεσθαι ἀφ' ἑαυτῶν τὰ ἐπιτήδεια ἕκαστος. οὕτω δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μᾶλλόν τε σκηνὴν καὶ πάσας ἀναπαύεσθαι. ὡσαύτως οὕτως ἔχει καὶ πρὸς καταστρωσίν. καὶ πρὸς τὸ πεποιῆσθαι δὲ τὰ ἀφίτηδεια ταῦτα οὐ κωλύει ὡσαύτως ἅμα τέτακται ἑκάστοις τὰ ποιητέα· καὶ ἅμα ὅσος ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ οἵ τε μέρη καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι, ὥσπερ δὲ οἱ πρὸς τὰ ἀφίτηδεια θεράποντος χώραν εἴληχε πᾶσι προσήκουσαν ἑκάστοις, οὕτω καὶ οἱ ὁπλοφόροι αὖ οὐ τὴν στρατοπεδεύσεως χώραν τε εἴληχε πᾶσι τῇ ὁπλίσει ἑκάστῃ ἀφίτηδείαν, καὶ ἥδεσαν πάντῃ ὁπόθι ἵῃ, καὶ εἰς ἀγομένοις ἀπαντᾶν ἑαυτῶν κατεχωρίζοντο. καλὸς μὲν γὰρ ἡγεῖτο ὁ Κύρῳ καὶ οἱ οἰκίαι εἶναι ἀφίτηδεύματι πᾶσι τοῦ δημοσίου (ὅταν γάρ τις τοῦ δέηται, σπάνις ὄστις ὅπου δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν) πολὺ δὲ ἐπὶ καλλίονι ᾠήθη τὴν στρατοπεδεύσεως φυλακὴν βουλεύεσθαι, ὅτῳ τε ὀξύτεροι οἱ κακοὶ τὴν εἰς τὰ πολεμικὰ χρῆσιν, καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ τῆς ὑστερίζοντος ἂν αὐτοῖς. ἀπὸ δὲ τῆς οἱ κακῷ πρασσομένων πολείσι ἄξιαι τοῦτο τὰ κτήματα ἑώρα γινόμενα οἱ τοῖς πολεμικοῖς. διὰ ταῦτα δὴ Κ ἐπεμέλετο τούτου τῆς δυσημερίας μάλιστα. καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτος ἑαυτὸν οἷ μέσῳ κατεπήγνυ τῷ στρατοπέδῳ, ὡς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης ὄσης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους, ὥσπερ εἰώθει, πρὸ ἑαυτοῦ εἶχε, τοὺς δὲ οἱ κύκλῳ ἐχομένους ἱππέας τ' εἶχε Κ ἁρματηλάτας. καὶ μετὰ τούτους ἐχυρὰς οἰόμενος χώρας δεῖσθαι, ὅπου οἷς μάλιστα ὅ τε ὅμιλος ἀδικοῖ πρὸς χεῖρον ἐχόντας τὰ τὴν στρατοπεδεύοντ', ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέον εἰς τὴν ὑπόπολιν, ἐμέλλησέ τι χρήσιμος † ὑποίσειν. οἱ δεξιᾷ δ' ἢ οἱ ἀριστερᾷ αὐτοῦ τε μὴ τῶν ἱππέων πέλτασιν χώρα ἦν· τοξόται δ' αὖ χώρα ἡ πόσθων ἦν Κ ὅπισθεν αὐτοῦ τε μὴ τῶν ἱππέων. ὁπλίτας δ' ἢ οὐκ ἦν τὰ μεγάλα γέρρα ἐχόντας κύκλῳ πάντων ἔχων, ὥσπερ τεῖχος,

ταξις.

αὐθις ἀπὸ τῶν αὐτῶν

muri, quo si necesse foret equites sese prius parare, maximè statarij milites ante ipsos essent, ac tẽpus eis armandi se securè præberent. Et quẽadmodũ grauis armaturæ milites, sic et cetrati et sagittarij cubabant in ordine, vt noctu si quid vsus posceret, perinde ac grauis armaturæ milites parati sunt ad feriendos eos, qui cominus inuadũt, sic et sagittarij & iaculatores prò grauis armaturæ militib. si qui accederẽt hostiũ, prõtè sagittas & iacula torquerent. Præterea certa quædã signa præfecti omnes in tabernaculis habebãt. Ministri perinde, ac qui prudentes sunt in vrbib. tũ plurimorũ domicilia norunt, tũ inprimis eorũ qui ad gerendas res idonei sunt: sic ergo & ministri Cyri locã ducum in castris, et singulorum signa norãt. Quo fiebat vt si cuius opera Cyrus egeret, hũc illi nõ quærerent, sed via quãmaximè cõpendiaria ad vnũquẽq3 currebãt. Et quia nationes singulæ puræ erãt, multo etiã magis parebat siue quis ordinis obseruãs foret, siue quod imperatũ esset, nõ faceret. Hoc modo si comparati essent, arbitrabatur fore, vt si quis vel noctu vel interdiu suos adoriretur, in castra sua tamquã in insidias incideret. Ac peritũ esse instruẽdæ aciei nõ id solum esse arbitrabatur, vt quis extẽdere phalangem facilè possit, vel in latitudinẽ digerere, vel de cornu in phalangẽ redigere, vel prout hostes cõspecti fuerint, dextorsum, siniſtrorsũ, à tergo, rectè eã euoluere: sed etiã posse distrahere quũ necessitas postulat, pertinere ad struẽdæ aciei rationẽ putabat, ac partẽ quãlibet eo loco ponere, quo plurimũ sit profutura, & accelerare quũ opus est anteuertere. Hæc omnia & his cõsimilia putabat esse uiri, qui struẽdæ aciei peritus esset, pariq3 ratione omnia hæc studiosè curabat. Ac in itineribus quidem pro rerum euentu semper aliter atq3 aliter dispositis copijs pergebat: sed in metatione castrorum plerũq3 illa, quã diximus, collocatione utebatur. Quũ autẽ pergẽdo Medorũ ad agrũ peruenissent, Cyrus ad Cyaxarẽ diuertit. Quumq3 cõplexi sese essent, primùm Cyrus Cyaxari dicit, domũ cũ palatijs, ei Babylone selectam esse, vt si etiam eò ueniret, in sua diuertere posset. Deinde muneribus illum alijs permultis & præclaris donat. Acceptis his Cyaxares filiam ad ipsum mittit, quæ ei coronam auream, & armillas, & torquem, & Medicam stolam quàm fieri potuit, pulcerrimam adferebat. Ac dũ puella Cyrũ corollis redimiret, Cyaxares, ait: Do hanc ipsam tibi, Cyre, uxorem, quæ mea est filia. Nã et pater tuus patris mei filiam uxorem duxit, qua tu natus es. Atq3 hæc illa est, quam tu puer sæpenumero id temporis, quũ apud nos esses, uelut alumnam cõplectebare: quumq3 interrogabatur ab aliquo, cũ quo esset nuptura: Cyro se nupturam, respondebat. Addo in dotem tibi Mediam uniuersam, quando mihi legitimus filius masculus nullus est. Hæc erãt Cyaxaris uerba. cui Cyrus: Equidem uerò ait, mi Cyaxares, tum genus laudo, tum puellam, tum muneră

Cyaxares Cyro filiam uxorem offert.

τεῖχος, ὅπως καὶ ἐ δέοι πανσκυάζεσθαι οὗ ἵπποι, οἱ μὲν μάχιμοι πλεῖστον ὄντος πλείονι αὐτοῖς ἀσφαλῶς πᾶσι καθύπλισιν. ἐκάθευδον δ' αὐτῷ οἱ τάξει ὥσπερ οἱ ὁπλῖται, οὕτω δὲ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως ἓν τῇ νυκτὶ ἢ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὁπλῖται πανσκυαζόμενοι εἰσὶ καὶ ἐν χεῖρας ἰόντα, ὅτῳ καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταὶ, εἴ πῃ δέοι προσίοιεν ὑπὲρ ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ τοὺς ὁπλίτας. ἐάσειν δὲ μὴ σημεῖα καθ' οἱ αὖ ἄρχοντες τὰς σκηνάς. οἱ δὲ ὑπηρέται, ὥσπερ μὴ οἱ ταῖς πόλεσιν οἱ σώφρονες ἴσασι μὲν τοὺς τῶν πολεσῶν τὰς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τοὺς τῶν ἰδιωτικῶν· ὅτῳ μὴ τοὺς ἐν ταῖς στρατοπέδοις τὰς τεχώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἠπίσαντο οἱ Κύρου ὑπηρέται, μὴ τὰ σημεῖα ἐγίγνωσκον ἃ ἑκάστοις ἦν. ὥστε ὅτε δέοιτο Κύρῳ, οὐκ ἐζήτουν, ἀλλὰ τοὺς σωτῆρας τῶν ἑαυτοῦ ἕκαστον ἐδέοντο. μὴ δὲ ἐλάττονες ἦσαν ἕκαστοι [τὰ φῦλα, πολὺ μᾶλλον ἦν δῆλα μὴ ὅτε τις οὐ τακτοῖτο, ἐπὶ μὴ πρόποι τὸ προσῆκον. ὅτῳ δὴ ἐχόντων, ἡγεῖτο, ἐπὶ ἰδιωτῶν νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς οἰκίαν εἰς στρατόπεδον οὐ ἰδίᾳ ἐμπίπτειν. ὁ τακτικὸν ἦν ἐν τοῦτο μόνον ἡγεῖτο ἐπὶ ἐν τεῖναι φάλαγγα οὐ ῥᾴδιον εἶναι, ἢ βαθεῖαν, ἢ ἐπὶ κράτος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι, ἢ ἐπὶ δεξιᾶς, ἢ ἀριστερᾶς, ἢ ὅπῃ ἂν ἰδιφανὲς ἦν τοῖς πολεμίοις, ὀρθὸς ἰδεῖν ἀνὰ δ' ὁμαλοῦ ὁπότε δέοι, τὰ κλικὸν ἡγεῖτο, μὴ τὸ πιθανὸν γε δι' μόνου ἕκαστον ὅπως μάλιστα οἱ ὠφέλειά ἂν εἴη, καὶ δι' ταχέως ἂν ὅπως φθάσαι δέοι· ταῦτα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικὰ αἰδοῦς ἀρόμενον εἶν, ἐπιμελεῖτο τότε ταύτῃ ὁμοίως· οἱ μὲν ταῖς πορείαις πρὸς δι συμπίπτοντα ἀεὶ διατάττων ἐπορεύετο, οἱ δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ ὥσπερ εἴρηται κατεχώρει. ἐπεὶ δὲ περιόμενοι † γίγνονται κύ τῇ μηδικῇ, πρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην. ἐπεὶ δὲ ἠσπάζοντο ἀλλήλους, πρῶτον μὲν ὁ Κῦρος ἔτι τῷ Κυαξάρῃ, ὅτι οἱ αὐτῷ διηκεκμηκὼς εἴη οἱ βασιλεῖ καὶ ἀρχεῖα, ὅπως ἔχοι, μὴ ὅταν ἐπὶ ἔλθῃ, ὡς ἐς οἰκεῖα καταγωγὰ, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ καλά. ὁ δὲ Κυαξάρης τοῦτα μὲν ἐδέξατο, πρόσθεν πέμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ φέλλια φορούσαν, καὶ στρεπτὸν καὶ πολλὴν μηδικὴν ὡς θυγατέρα καλλίστην. ἦ μὲν δὴ παῖς ἐστεφανοῦτο ὑπὸ Κῦρος. ὁ δὲ Κυαξάρης εἶπε· δίδωμι δέ σοι, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν οὖσαν θυγατέρα. καὶ ὁ δὲ πατὴρ ἔγημε τὴν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἧς σὺ ἐγένου. αὕτη δέ ἐστι σὺ φιλάνδρις παῖς ὤν, ὅτε πρῶτ' ἡμῖν ἦλθε, ἐπιθυμήσασ· καὶ ὁ ὅτε τις ἐρωτῶν αὐτὴν τίνι γαμοῖτο, ἔλεγεν ὅτι Κύρῳ. ἐδιδάσκομεν δὲ αὐτὴν ἐγὼ καὶ φρονεῖν μηδὲν τὴν παῖδα· οὐδὲ γὰρ ἦν μοι ἄλλη παῖς γνήσιος. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο· ἀλλ' ὦ Κυαξάρη, τό, τε ἐμὸν ἐπαινῶ καὶ τὴν παῖδα, καὶ

ἀθρόοι

ὑπόπολιν

κύ

πρέπεται

πρόποι

πανσκυάζεσθαι

Parentũ arbitrio permittẽda matrimonia.

Cyrus in patriã redit.

Cãbyses pater Cyrũ F. & Persas inter sese perpetuò deuincit.

nera. Sed in his annuere tibi de patris ac matris sententia volo. Et quamquam hæc ita Cyrus diceret, puellæ tamẽ omnia donabat, quæcumq3 donando gratificaturum se Cyaxari putabat. His rebus confectis, in Persiam iter faciebat. Quumq3 pergendo Persarum ad fines peruenissẽt, copias ibidem ceteras reliquit: ipse cum amicis ad vrbem contendit, partimq3 secum victimas adducebat, quæ vniuersæ Persarum nationi tam ad sacrificia, quàm ad epulas sufficerent: partim munera, qualia patri, matri, amicis ceteris, & magistratibus adeò, senibus, homotimis omnib. cõuenirent. Præterea cunctis in Persia viris ac feminis ea largiebatur, quæcũq3 solet hac etiam tempestate largiri rex, quum in Persiam venit. Deinde Cambyses collecto senum apud Persas consilio, ac magistratib. quorum potestate maxima quæq3 cõtinentur, Cyrum etiam arcessit, & hãc in sententiam verba facit: Merito ego vos, Persæ, tuq3 itidem Cyre, beneuolentia cõplector vtroq3. Nam vti rex vester sum, ita tu Cyre mihi es filius. Quamobrem æquũ est me quæcũq3 animaduertere videbor futura ex re vestra, in medium proferre. Vos superioribus Cyrum temporib. amplificastis, quum exercitum ei daretis, & eidem ipsum cũ imperio præficeretis. Cyrus quũ huius dux esset, Dijs iuuantib. vos quidẽ, Persæ, omnes inter homines celebres effecit, ac tota in Asia honoratos. Ac præstantissimos quidem eorum, qui cum ipso expeditionẽ susceperunt, opulentos reddidit: multitudini stipendiũ & alimenta cõparauit. Quin & Persarũ equitatu instituto, perfecit vt ijsdem etiã plana loca cõmunia cum alijs esse ceperint. Itaq3 si deinceps hac in sententia perstiteritis, multarũ vobis inuicem bonarũq3 rerũ eritis auctores. Sin aũt uel tu Cyre, propter res modò prosperas elatus animo, perinde Persis imperare tui cum cõmodi captatione conabere vt ceteris: uel uos, ciues potestati huius inuideritis, atq3 iccirco vt imperium ipsi abrogetis, operã daturi estis, certò scitote vosmet ipsos vobis in multis & præclaris reb. futuros impedimento. Quapropter vt hæc ne nobis accidãt, sed bona: visum est mihi, posteaquã rem sacrã simul feceri mus, Deosq3 fuerimus testati, sic paciscendum nobis esse, vt tu quidẽ Cyre, si quis uel aduersus agrum Persicum expeditionẽ susceperit, uel leges Persicas cõuellere conetur, omnib. virib. opẽ feras: Vos verò, Persæ, si quis uel imperio deijcere Cyrũ nitatur, uel subditorũ quispiã ab ipso deficere, tũ vobis ipsis, tũ Cyro, prout denuntiarit, opẽ feratis. Atq3 dum equidẽ uixero, meũ esto in Persas imperiũ: verum vbi viuẽdi finem fecero, planũ est illud Cyri fore, si viuet: qui quidẽ in Persiã quũ veniet, religiosè fecerit, si pro uobis hostias cædet, quẽadmodũ ipse iã sacrificia procuro. Verùm ubi peregrè aberit, rectè res curabitur, vt arbitror, si is ex gente nostra, qui vobis optimus esse videbitur, diuinam rem perfecerit. Quæ Cambyses quum loquutus esset, tum à Cyro tum Persarum magistratibus, decreto facto sunt comprobata. Et quem-

quemadmodum id tẽporis hæc pacti sunt, Deosq3 cõtestati: sic & Persæ & Rex inter se constanter hoc etiam tempore semet gerunt. Quibus rebus peractis Cyrus discessit: quumq3 in Mediam peruenisset, de patris matrisq3 sententia Cyaxaris filiam vxorem ducit, de qua etiamnum memoriæ proditur, fuisse perelegãtem. Nonnulli autẽ scriptores historiarum aiũt, matris cum eo sororem fuisse nuptam. Verũ ea puella fuisset omnino iam anus. Posteaquam eam duxisset, mox cũ ea discessit. Quumq3 iam esset Babylone, visum est ei satrapas iã mittendos esse ad nationes subiugatas. Enimuerò eos, qui in arcibus præsidiarijs præerant, item q3 præfectos millenũm militũ, qui regionem custodiebant, alij quàm sibi parére nolebat. Atq3 hæc ita prosperiebat, quũ cogitaret quo pacto futurũ esset, vt si quis satraparũ opibus & hominũ multitudine fretus insolenter se gereret, imperiumq3 detrectaret, cõtinuò suos aduersarios in ipsa regione haberet. Hæc igitur facere quũ vellet, primũ rebus gerendis idoneos conuocandos iudicabat, remq3 his prius exponendã, vt quas ob caussas mitterentur ij, qui mittendi essent, scirent. Nam hac ratione laturos id facilius existimabat. Sin præfectus aliquis constitueretur, atq3 hæc deinde animaduerteret, grauiter laturos existimabat, quippe qui arbitrarentur suã hæc ob perfidiã fieri. Cõuocatis igitur ijs, huiusmodi quædam loquutus est: Sunt nobis, amici, subactis in urbibus & præsidiarij milites, & eorũ præfecti, quos tũ reliquimus. Illis ego discedens nihil aliud præcepi curiosè moliendum esse, solùm munitiones tuerentur. His igitur equidẽ magistratũ haud abrogabo, quum præclarè, quæ iussi erãt, seruarint. Verùm alij mihi satrapæ mittendi uidentur, qui regionũ incolis præsint, acceptoq3 tributo tũ præsidiarijs stipendiũ persoluãt, tum quidquid necesse fuerit, perficiant. Etiam mihi videtur ijs, qui è vobis heic uiuũt, & quib. ego negotia facesso, dum ad obeũda quædã munera ad has nationes eos ablego, istic & agros & ædes adsignandas esse, ut & tributũ huc illis adferatur, & quũ eò uenerint, suas in ædes possint diuertere. Hæc quũ dixisset, multis amicorũ in omnibus subactis vrbib. donabat ædes ac subditos. Atq3 hac etiã tẽpestate posteri eorũ, qui tum hæc accipiebant, in agrorũ, quorũ alij alia in regione siti sunt, possessione manẽt: quũ ipsi apud regem habitent. Necesse est aũt, inquit, vt satrapas, qui ad regiones hasce sunt ituri, tales consideretis, qui meminerint huc etiã mittẽdũ esse, quidquid in quous solo præclari boniq3 fuerit, vt etiã nos qui heic manemus, omniũ bonorũ quæ vbiq3 proueniunt, participes simus. Nã si quid uspiã rei terribilis sese ostẽdet, nos illos propugnare necesse est. Hæc loquutus, finẽ dicendi fecit, ac deinde quos ex amicis animaduerteret cupidos eundi, secundũ cõditiones propositas: habito delectu eos, qui maximè viderentur idonei, satrapas misit, in Arabiam† Megazybum: in Cappadociam, Artabatam: in Phrygiã magnã, Artacamã: in

† al. Megabyzum.

† al. Lydiam †Lyciam & Ioniam, Chrysantam: in Cariam, Caduſium quẽ ipſi poposcerant: in Phrygiam, quæ propter Helleſpontum ſita, & Aeolidẽ, Pharnuchũ. Ciliciæ nerò, & Cypro, & Paſphlagonibus ſatrapas Perſicos nullos miſit, quòd vltrò ſe cõiunxiſſe in expeditione aduerſus Babylonẽ viſi eſſent. Sed tamẽ hos etiã tributa iuſſit adferre. Vt aũt Cyrus id temporis cõſtituit, ſic & hac quoq; tempeſtate arcium præſidia regis in poteſtate ſunt, & præſidiariorũ millenûm præfecti à rege conſtituuntur, & apud regem ſunt conſignati. Præterea ſatrapis omnibus quos emittebat, edixit vt omnia quæcũq; viderent ipſum facere pro viribus imitarẽtur. Primum equites & aurigas de illis Perſis ac ſocijs, qui ipſos ſequerẽtur, inſtituerẽt. Quòd ſi qui eorum & palatia conſequuti eſſent, eos ad frequentandũ aulam cogerẽt, vtq; temperantiæ ſtudioſe addicti, ſatrapæ ſemet vtendos exhiberẽt, ſi quid vſus poſceret. Etiam liberos, qui eis naſcerẽtur, ad frequẽtandum aulam inſtituerent, quẽadmodũ apud ipſum fieret. Itidem ſatrapam quos haberet in aula, educere venatum debere, ac tũ ſeſe tum ſuos ad bellicas res exercere. Qui autem mihi, ait, pro ratione poteſtatis ſuæ currus plurimos, plurimos & lectiſſimos equites effecerit, hunc ego tamquam egregium belli ſocium, & qui cuſtodiæ imperij tum Perſici tum mei ſit particeps, ornabo. Sint apud vos etiam ſubſellia, viriq; præſtantiſſimi perinde atq; apud me, potioribus locis gaudeant. Sit & menſa, quæ ſicut & mea primùm famulos alat, deinde ſat bene inſtructa ſit etiam ad impertiendum amicis, ornandumq; illos, qui ſingulos in dies aliquid præclarè geſſerint. Etiam viuaria poſſidete, ac feras alite, nec ipſi vnquam ſine labore cibum vobis apponite, neque fœnum equis non exercitis objicite. Non enim fieri poterit, vt ſolus ego virtute humana veſtrûm omnium bona tuear, ſed neceſſe eſt & me virum fortem eſſe, & cum meis & ipſis fortibus viris auxilium vobis ferre: vos itidem fortes eſſe oportet, ac cum veſtris, qui & ipſi ſint viri fortes, mihi opitulari. Velim hoc etiam conſideretis, nihil me horum ad quæ iam vos cohortor, ſeruis imperare: & quæ vobis faciunda eſſe aio, hæc primus ipſe facere enitor. Denique vt vos imitari ego me iubeo, ſic etiam vos magiſtratus illos, qui veſtro imperio continentur, ad imitationem veſtri condocefacite. Atq; hæc vti tum Cyrus inſtituit, ſic etiam hodie cuncta regis imperio ſubiecta præſidia ſeruantur, atque omnes magiſtratuum aulæ officioſe celebrantur, omnesq; tum amplæ tum exiguæ familiæ conſimili modo adminiſtrantur: omnes ex ijs, qui adſunt, præſtantiſſimi ſubſellijs ornantur ſupra ceteros: omnia itinera eodem modo inſtituuntur, perq; paucos præfectos res multæ breui compendio abſoluuntur. Quum autem hæc loquutus eſſet, quo pacto

Cyri ad ſatrapas mandata.

† Lydiam

† λυκίαν δὲ καὶ ἰωνίαν, Χρυσάντην· εἰς καρίαν δὲ, Καδούσιον, †ὥσπερ ἤτουν· εἰς φρυγίαν δὲ τὴν πρὸς ἑλλήσποντον καὶ αἰολίδα, Φαρνοῦχον. κιλικίας δὲ καὶ κύπρου καὶ παφλαγόνων οὐκ ἔπεμψε πέρσας σατράπας, ὅτι ἐκόντες ἐδόκουν αὐτῷ συστρατεύεσθαι ἐπὶ βαβυλῶνα· δασμοὺς μὲν οἱ ξωὶ ἐπέταξεν ἀφέρειν καὶ τούτους. ὡς δ' ὁ τότε κῦρος κατέστησατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ τῶν ἄκρων φυλακαὶ, καὶ οἱ χιλίαρχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασιλέως εἰσὶ καὶ ὑπηκόντες, καὶ πρὸς βασιλέα ἀναγεγραμμένοι. προέπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις σατράπαις ὅσα δύναιτο ξώρων ποιοῦντα αὐτὸν ταῦτα μιμεῖσθαι. πρῶτον μὲν ἱππέας καθίστασθαι ἐκ τῶν σωτηρίων πόρων καὶ συμμάχων, καὶ ἁρματηλάτας· ὁπόσοι δ' ἂν γλῶ καὶ ἀρχεῖα λαμβάνωσιν, ἀναγκάζειν τούτους ὠδὶ θύραζε ἰέναι, ὡς σωφρονίζοντας ὠδὶ μελουμένους, πρέπειν ἑκάστοις ζῳ· σατράπην χρῆσθαι ὧν ἂ δέηται· παιδεύειν δὲ καὶ οὓς γιγνομένους παῖδας ὠδὶ θύραζε, ὥσπερ πρ' αὐτῷ. ἀγάγειν δὲ ὠδὶ τὴν ἡλικίαν ἣν σατράπην οὖσ' ἀεὶ θηρῶν, καὶ ἀσκεῖν αὐτόν τε καὶ οὓς ξωὶ ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. ὅσ δ' ἂν ἐμοὶ, ἔφη, κέλητον τῆς δυνάμεως πλεῖστα μὲν ἅρματα πλέιστου δὲ καὶ ἀρίστου ἱππέας ἀφόδρα ὑπ, τοῦτον ἐγὼ, ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς, τιμήσω. ἔστωσαν δὲ πρ' ἐμοῦ καὶ † ἔσονται ὥσπερ πρ' ἐμοὶ οἱ ἄριστοι πεποτημένοι· καὶ τραπέζα, ὥσπερ ἡ ἐμή, τρέφουσα μὲν πρῶτον οὗ οἰκέτας, ἔπειτα δὲ, καὶ ὡς φίλοις μεταδιδόναι, ἱκανὸς κεκοσμημένη· καὶ ὡς τὸν καλόν τι ποιοῦντα καθ' ἡμέραν ὠδὶ χαίρειν. κτᾶσθε δὲ καὶ παραδείσους, καὶ θηρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοί ποτε αὖθ πόνου σίτου πρὸ θεοῦ, μήτε ἵππους ἀγυμνάστους χόρτου ἐμβάλητε. ἐγὼ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ θὲς ὢν ἀνθρωπίνη ἀρετῇ τὰ σαυτοῦ ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα ξωὶ ἀγαθοῖς τοῖς πρ' ἐμοῦ ὑμῖν ἐπικουρον εἶναι· ὑμᾶς δ' ὁμοίως αὖθ, ἀγαθοὺς ὄντας, ξωὶ ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ συμμαχους εἶναι. βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο καταμαθεῖν, ὅτι ξύτων ὧν νῦν ὑμῖν πρακτέον, ἀφ' ἑνὸς ὑμῖν ἐγὼ παραινέσω. ἃ δ' ὑμᾶς φημ' κωλῦσαι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειράσομαι [σαυτα· πρᾶτ]ειν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω μὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμᾶς ὠδὶ ὑφ' ὑμῶν τ' ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε. ταῦτα δὲ κῦρου οὕτως τότε πάντας, ἐπ ξωὶ τῷ αὐτῷ πρόπῳ παῖζει καὶ ξωὶ βασιλεῖ φυλακὰς ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δ' οἱ οἶκοι μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦσι. πάντες δ' οἱ ἄεισοι τῶν πρόντων ἑορταῖς πρότερον τιμῶνται, πᾶσι δ' αἱ πρεῖαι σωτεταχισμέναι κ' τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦσι πολλαὶ πρόξεις τοῖς ἀλίοις. ἐπισκόπους δ' αὖ τῶν τοιούτων ὡς χρὴ ποιεῖν ἑκάστους,

λυκίαν

ἀπὸ τῶν ἱππέων

† al. Lydiæ

ἐπιλέξεως

τῶν ἐν οἴκῳ

ἀφ' ἑνὸς ἐγὼ παραινέσω.

ἀρχεῖα

pacto ſingulis agenda eſſent, ac manu militum cuiq; data, ſic eos dimiſit, vt prædiceret vniuerſis, pararet ſeſe, quòd anno proximo militandum foret, ac cenſendi milites, arma, equi, currus. Hoc etiam ab Cyro auctore profectum nunc durare animaduertimus. Obit hinc inde quiſpiam regiones cum exercitu ſingulis annis, qui ſi auxilio ſatrapæ egeant, fert eis auxilium: ſin quis inſolenter ſe gerat, eum ſanam ad mẽtem reuocat. Quòd ſi quis vel tributum adferre negligit, uel incolas tueri, vel ut terra culta ſit, vel quid aliud ex ijs, quæ ſunt imperata, obmittit: hæc omnia priſtinam ad rationem reducit, quod ſi nequeat facere, regi denuntiat. Is vbi rem audit, de eo qui præter imperium ſeſe geſſit, deliberat: ac ſæpenumerò ij, de quibus dicitur, Regis filius deſcendit, Regis frater, Regis oculus: hi ergo quum quandoq; non conſpiciãtur, ſunt inſpectores. Nam quiſq; horum è via reuocatur, vbi rex ita iuſſerit. Etiam aliud quiddam excogitaſſe Cyrum cognouimus, quod ad magnitudinẽ imperij pertinet, de quo celeriter intelligebat, qui etiã illorum, quæ permultum diſtabant, ſtatus eſſet. Quũ enim conſideraſſet, quantum itineris equus conficere ſic per diem poſſet, vt ne deficeret: ſtabula parabat, quæ tantundem diſtarent, & in his equos cõſtituit, cum illis qui eorum curam gererent. Diſpoſuit & quolibet loco quemdam, qui & ad recipiẽdũ litteras allatus idoneus eſſet, & ad tradẽdũ eas, quiq; defatigatos equos acciperet, recentesq; ſummitteret. Atq; hoc iter interdum ne noctu quidem ceſſare dicitur, ſed nuntio diurno ſuccedere nocturnum. Quæ quum ita fiunt, ſunt qui dicant huiuſmodi iter gruũ volatu celerius confici. Quòd ſi verè non dicunt, ſaltem hoc manifeſtum eſt, omnium inter homines pedeſtrium itinerum hoc velociſſimum eſſe. Conſultum eſt autem, vt quamprimùm rem aliquam ſenſeris, ſumma eam celeritate procures. Poſteaquàm exactus annus eſſet, Cyrus exercitum Babylonem coëgit, habuiſſeq; proditur ad centum viginti equitum millia, currus falcatos bis mille, peditum millia ſexcenta. Quæ quum apparaſſet, expeditionem illam ſuſcepit, qua nationes vniuerſas ſibi ſubieciſſe dicitur, quæ ab ingreſſu Syriæ ad mare rubrum vſq; habitant. Poſtea ſuſceptam in Aegyptum fuiſſe fertur expeditio, qua Aegyptum ſubegerit. Itaque deinceps imperium Cyri terminabat ad ſolem orientem rubrum mare, ad ſeptemtriones pontus Euxinus, occidentem verſus Cyprus & Aegyptus, verſus meridiem Aethiopia. Quarum regionum extremi fines partim per æſtum, partim frigus, partim aquã, partim aquæ inopiam habitari difficulter poſſunt. Ipſe quum in horum medio uiueret, hybernum tempus ſeptem menſium Babylone agebat: (nam hæc regio tepida eſt) tres vernos menſes, Suſis:

Equi verè darij primũ à Cyro diſpoſiti.

Cyrus varias ſibi nationes ſubijcit.

Quibus locis degere ſolitus fuerit.

Cyrus omnibus carus.

ipsa æstate vigente, mẽses duos Ecbatanis. Quod quia faceret, iccirco semper in calore frigoreq; verno vitũ egisse dicitur. Erat aũt ea hominum erga ipsum adfectio, ut quæuis natio malè secũ actũ iri putaret, si nõ Cyro mitteret quidquid ipsis præclari suo in agro vel nasceretur, vel aleretur, uel arte perficeretur. Itidem quæuis vrbs, quiuis homo priuatus opulentũ se factũ arbitrabatur, sicubi gratã rem Cyro præstitisset. Nã & accipiebat à singulis Cyrus ea, quorũ copiam illi, qui dabãt, habebãt: & vicissim eis largiebatur, quorũ ipsos inopes esse persentiscet. Posteaquã hoc modo prouectius ad æuũ accessisset, admodũ senex vicesima septima, ex quo imperiũ adeptus erat, in Persidã venit. Quo tempore tum pater tum mater ipsius iã dudum, vti consentaneũ est, è viuis excesserant. Heic quũ ritè sacrã rẽ procurasset, et patrijs institutis chòri apud Persas dux fuisset, ac pro more dona mõẽs distribuisset: consopitus in regia somniũ huiusmodi vidit: Accedere quispiã ad ipsum visus est humana forma augustior, qui diceret: Accingito te mẽtis ad iter Cyre, quippe iã ad Deos perrecturus es. Hoc somnio uiso excitatus est, propeq; scire iam videbatur, vitæ sibi finẽ adesse. Quamobrẽ cõtinuò sumtis hostijs, Ioui eas patrio, & Soli, & Dijs ceteris in summis montiũ iugis (sic enim Persæ cõsueuerũt) mactat, & in hanc sententiã preces concipit: Iupiter patrie, ac Sol, vosq; Dij vniuersi, accipite hæc sacra, quib. et multis præclarisq; actionibus finẽ impono, & gratias uobis ago, quòd mihi tũ in extis, tũ signis cælestibus, tũ auguriys, tũ rumoribus ea significastis, quæ vel faciũda vel nõ erant. Permagna etiã vobis debetur gratia, quòd & ipse curã de me vestrã agnouerim, & nũquã rebus prosperis me supra condicionẽ humanã extulerim. Obsecro vos, vt etiãnũ liberis, vxori, amicis, patriæ felicitatẽ largiamini: mihi verò peto, vt quale cõcessistis æuũ, talẽ etiam exitũ detis. Quæ quũ fecissetis, ac reuertisset domũ, iucundè ipsi nõnihil quiescere collibitũ est, itaq; se reclinauit. Posteaquã tẽpus ita poscere, accedũt ij quib. hoc erat negotij datũ, atq; vt sese abluat hortantur. Suauiter ille se quiescere dicebat. Itidẽ illi quibus id erat negotij datũ, quũ tempus esset, cœnam ipsi apponunt. At Cyri animus non ille quidem cibi, sed potus esse appetens videbatur, itaq; cũ voluptate bibit. Eadẽ illi quũ altero, atq; item tertio die acidissent, filios arcessit: qui fortè tum sequuti patrem in Persia degebãt. Arcessit & amicos, & Persarum magistratus: qui quum vniuersi cõuenissent, huiusmodi orationẽ exorsus est: Instat iã, filij, ac vos amici qui adestis, vitæ meæ finis, quãdo id multis indicijs certò cognosco. Vos autẽ, vbi vitã cũ morte cõmutauero, de me sic & verbis & factis sentire debetis, vt qui beatus sim. Nam & quũ puer essem, eorũ quæ illa in ætate præclara existimantur, fructũ mihi cõsequutus esse videor: & adolescẽs, eorũ quæ habet adolescẽtia: et maturã ad ætatẽ vbi perueni, eorũ quæ virilis ætas habet. Quin & cũ tẽporis progressu meas

Cyri postremus in Persiam aduentus.

Cyrus de morte diuinitùs admonetur.

Extrema Cyri & sapientissima oratio.

σούσιος· τῷ δ' ἀκμιῶ τ' ἔρως δύο μιῶσαι οὐ ἐνεῖ τάνοις. ὅτῳ δ' ποιοῦτ' αὐτὸν λέγονσιν οἱ ἔαρινῷ θάλπει ἡ ψύχει διάγῳ ἀεί. ὅτῳ δ' δὲ ἐκ φόβῳ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἅπαν ἂν ἔθνος μᾶον ἐκτεῖν ἐθέλοι εἰ μὴ Κύρῳ πέμψαν ὅ, τι καλὸν αὐτοῖς οἱ τῆ χώρα ἢ φύοιτο, ἢ τρέφοιτο ἢ τεχνῶτο· πᾶσα δ' πόλις ὡσαύτως· πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος αὖ ὢν τὸ γενέσθαι ἔπι Κύρῳ χαείζετο. ☉ δ' ὁ Κῦρος λαμβάνων πρὸ ἑκάστων ὧν ἀφθονίαν ἔχων οἱ διδόντας, αὐτεδίδου ὧν πανίζοντας αὐτοὺς εὐθ' ἁνοιῶ. οὕτω δὲ τῦ μέγιστος πλοκωχρημάτος, μάλα δὴ πεισθύτης ὢν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς πέρσας δ' ἑβδομον ἰδὶ τῆς αὐτ' ἀρχῆς. ἡ δ' μᾶ πατρὶ ἡ μᾶ τῆ πάλαι δὴ, ὥσπερ ἐικὸς, ἐπετελυτήκεσαν αὐτῷ· ὁ δὲ Κῦρος ἐνόμιζε τὰ νομιζόμενα † ἱερά, ☉ τῦ χρόνου ἡγήσατο πέρ. ἱερὰ σους κ' τὰ πάτρια, καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διέδωκεν ὥσπερ ἐώθη. κοιμηθεὶς δ' ὢν τῷ βασιλείῳ, ὄναρ ἔδοξε ἰδόντι, ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κλεῖτον τις ἢ κ' ἄνθρωπον, ἐπεὶν, συσκιάζον ὦ Κῦρε· ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. τῦτο δὲ ἰδὼν δ' ὄναρ ὑμνεγέρθη, ☉ χρόνον ἐδόκει † εἰδέναι ὅτι τῦ βίου ἡ τελυτὴ πάρειη. οὗ ἀδίκα δὴ θεοὺς οὕτω λαβὼν ἱερεῖα, ἔλυσε Διΐ τε πατρῴῳ καὶ ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἰδὶ τὴν ἄκραν, ὡς πέρσαι λύσοιεν, ὧδε ἐπηυχόμενος· Ζεῦ πατρῶε καὶ ἥλιε, καὶ πάντες θεοί, δέχεσθε τάσδε ☉ τελεσίρια πολλῶν ☉ καλῶν πάξεων ☉ χαείσηεια, ὅτι ἐσημήνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις ⟨σημείοις·☉ ἐν οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις ἃ τ' ἐχλῶ ποιεῖν, καὶ ἃ μὴ ἐχλῶ. πολλὰ δ' ὑμῖν χαείς ὅπ κᾀγὼ ἐγίγνωσκον τὰ ὑμετέραν ἰδιωλύαν, καὶ δὲ πώποτε ὧν ταῖς δυτυχίαις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐφρόνησα. αἰτῦμαι δ' ὑμᾶς δῦναι μὴ πεῖν παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις μὴ πατρίδι δύναμονίαν, ἐμοὶ δὲ, οἷόνπερ αἰδνα δεδώκατε, διαύτια καὶ τελυτὴν δυῶαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας, καὶ οἴκαδε ἐλθὼν, ἔδοξεν ⟨ἥδέως * αἰαπαύσασθαι, καὶ κατεκλίνη. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ τεταγμένοι προσιόντες λοῦσαθαι αὐτὸν ἐκέλευον. ὁ δ' ἔλεγεν ὅπ ἥδέως αἰαπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν· τῷ δ' ἤψυχὴ σῖτον μὲν οὐ προσίεθ, δίψαν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπινεν ἡδέως. ὡς δὲ καὶ τῆ ὑστεραίᾳ σιωπέβαινεν αὐτῷ ταῦτα καὶ τῆ τείτῃ, ἐκάλεσε δὴ παῖδας. οἱ δ' ἔτυχον ⟨ωιηκολουθηκότες αὐτῷ, καὶ ὄντες αὐ πέρσαις. ἐκάλεσε δ' καὶ δὴ φίλους καὶ τὰς πρώτων ἀρχάς. παρόντων δ' πάντων, ἦρχε τοιῆδε λόγου· Παῖδες ἐμοὶ, καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν τῦ βίῳ τ' τέλος ἤδη πάρεστιν· (ὃκ πολλῶν τῦτο σαφῶς γιγνώσκω) ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὅταν τελυτήσω, † ὥσπερ δύναμονται ἐμοῦ μὴ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ παῖς τε ὢν τὰ οὐ παισὶ νομιζόμενα κατὰ δύναμιν κατεργάσασθαι· ἐπεί τε ἤβησα, τὰ οὐ νεανίσκοις· τέλειός τε ἀνὴρ γενόμενος, τὰ οὐ ἀνδράσι. ἔως δὲ χρόνῳ τε προϊόντι ἀεὶ ⟨ωιηκολουθηκώς ἐγὼ γνώσκειν

γνώσκειν ἐδόκουν καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν· ὥστε ☉ δοκῶν γῆρας ἀσθενέστερος ἂν ἡμῶν νεότητι ἀσθενέστερον γιγνόμενον, καὶ οὔτ' ἀδικεῖν ὑπέστην οὔτ' ἀδικούμενος ὤφλον, οὔτε ἀδικούμενός τινα ἐτιμωρησάμην. καὶ δὴ μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἐμοῦ δυσαίμονας γενομένους, ☉ δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμοῦ δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα πόθεν ἰδιωτεύουσαν οὐ τῇ ἀσίᾳ, νυῦ πρωτεπαμμέλλω καταλείπω. ὧν τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ, τι οὐ διεσωσάμην. ☉ τὸν μὲν πρελθόντα χρόνον ἐπραττον οὕτως ὥσπερ κὴ χόμην. φόβῳ δέ μοι συμπορμαρτῶν μήπ οὐ τῷ ἰδιότπ χρόνῳ ἢ ἴδοιμι ἢ ἀκούσαμι ἢ πάθοιμι τιλῖνς μι φρ. χαλεπὸν, ὃκ ἔα † τελέως μέγα φρονεῖν, οὐδ' δύφραίνεσθαι ἐκπεπαμμένως. νυῦ δ' ἂν τελυτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς, ὦ παῖδες, ζῶντας, † οὕσπερ ἐδόκουν μοι οἱ θεοὶ γενέσθ. καταλείπω ὃ πατρίδα καὶ φίλους δύναμονοῦντας. ὥστε πῶς ἂν αὖ ὑμῖν δικαίως μακαριζόμενος ἂν ἀεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι; δεῖ ☉ τὴν βασιλέων ⟨μὲ ἤδη * σαφηνίζοντα καταλιπεῖν, ὡς ἂν μὴ ἀμφίβολα ☉ † ἀμφίλογος γενομένη πρᾶγματα ὑμῖν πρὸ ἐγὼ καὶ τὸ ὑγιαῖνειν φιλῶ καὶ τὸ ὑγιαίνειν χη. † ἐγὼ δ' νυῦ φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως, ὦ παῖδες· δι' δὲ πρόσυλόν † καὶ προνγᾶσθ ἐφ' ὅ, τι ἂν καιρὸς δηλῇ εἶν, τῦτο προσάπτω τῷ πρότερῳ γενομένῳ, ἢ φόνων καὶ δι' ἐκὸς ἐμπείρω. ἐπαιδεύθην δ' ☉ αὐτὸς οὕτως ⟨ὑπὸ τῆς δὲ τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατείδος, ☉ ἐπὶ δεσπ. γεμετέρους πρὸ πομᾶς, τῶν δ' νεωτέρων πρὸ τιπμᾶθαι. ὡς οἷῶ παλαιὰ καὶ ἐθισμόνα καὶ ἐννομα λέγοντος ἐμοῦ οὕτως ἀσθέχεσθε. καὶ σὺ μὲν, ὦ Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε, θεῶν τε δίδόντων ἢ ἐμοῦ, ὅσον σὺ ἐμοί· σοὶ δὲ, ὦ Τανοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι μήδων τε ☉ ἀρμενίων, ἢ τεύτων καδουσίων. ταῦτα δέ σοι δίδωμι, νομίζω ἀρχὴ μὲν μείζω ἢ ζῶνομαι τῆς βασιλείας ☉ πρεσβυτέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δέ σοι ἀλυωτέρων. ὁσίας μ γὰρ ἀνθρώπινης δύφροσύνης ἰδιδεκὴς ἔσῃ οὐχ ὁρῶ, ἀλλὰ πανταχοῖ τὰ δοκοῦντα αὐθρώπων δύφραίνειν πρέπει. δ' δὲ δυσκατατεκῶ τέρων ἐρᾶν, ☉ δ' πολλὰ μεμνᾶν, ἢ δ' μὲ δικαιοσύνᾳ ἀσυλίαν ἔχειν, κουτειζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τὰ ἔργα φιλονεικίας, ἢ δ' ἐθέλουλεύειν ἢ δ' ἐθέλουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι αὐάγκη σοῦ μᾶλλον συμπορμαρτεῖν, ἃ σάφ' ἴσθι, ἰσθι πολλὰς ἀσχολίας παρέχειν ⟨τῷ δύφραίνεσθαι * πολλὰς ἀσχολίας πρέχει. † οἶσθα μ ἐν νῇ σὺ ὦ Καμβύση, ὅπι ὀ τὸ δε δ' χρυσοῦν σκῆπτρον δ' τὴν βασιλείαν δηλοῖ σῴζον δεῖν, ἀλλ' οἱ πολλοὶ † πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεύσιν ἀληθέστατον νῇ ἀσφαλέστατον. πιστοὺς δ' μὴ νόμιζε φύσ φύεσθ αὐθρώπους. (πᾶσι μὲν οὖν οἱ αἰδοῖ πιστοὶ φαίνοιντο, ὥσπερ ☉ τἄλλα τὰ πέφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται) ἀλλὰ δεῖ πιστὸς πίσθαι δ' ἕκαστον ἑαυτῷ. ἡ δὲ

vires adaugeri, videbar animaduertere. Quo factũ est, vt senectam meam adolescentia nũquam imbecilliorem factã esse senserim: neq; vel expetisse me animo meo, vel aggressum quidquam memini, cuius non factus sim compos. Amicos quidẽ certè fortunatos per me factos vidi, hostes in seruitutẽ redactos, patriã antehac nullo in Asia clarã imperio, nunc digniate principe ornatã relinquo: quæ deniq; sum consequutus, eorũ nihil non cõseruasse me scio. Et quãquã antehac nihil nõ ex voto mihi succederet, tamẽ quia comes mihi metus erat, ne quid in futurũ vel videre vel audirem, uel paterer rei grauu, non is mihi cõcessit vt prorsus elato animo essem, vel effusè lætarer. Nũc si moriar, vos quidẽ, filij, quos mihi Dij nasci uoluere, superstites relinquo, & patriã & amicos itidẽ relinquo fortunatos. Qui possit igitur fieri, vt nõ ego beatus meritò prædicer, et æterna hominũ memoria celebrer? Est autẽ mihi declarandũ hoc quoq; cui regnũ relinquã, vt ne id relictũ in ambiguo negotia uobis faceſſat. Cõplector equidẽ, filij, pari vtrumq; beneuolentia: Verùm & consilio prouidere, & Ducis officio fungi quacũq; in re vsus postulet, eum iubeo qui natu maior est, & vsum rerũ maiorẽ de consentanea quadã ratione habet. Equidẽ ut ab hac mea uetustate patria sum institutus, natu maiorib. non modò fratribus, sed ciuibus etiã in ujys, subsellijs, sermonib. cedendum esse: sic & ipse, filij, ab initio uos institui, ut natu maiorib. principẽ honorẽ deferatis, & inicissim à minoribus honore uobis debito fruamini. Quãobrẽ ita quæ à me dicuntur accipite, ut qui tum prisca, tũ morib. recepta, atq; etiã legibus cõsentanea proferã. Actuũ quidẽ, Cambyse, regnũ esto, Dijs illud ac mẽ tibi largientibus, quantum quidẽ in me est: tibi uerò, Tanaoxare, hoc concedo ut Medorũ, & Armeniorum, & Cadusiorum satrapa sis. Quæ tibi quũ largior, maius quidẽ imperiũ & regni nomen fratri meo tuo natu maiori relinquere arbitror, tibi uerò felicitatem magis omnis ægritudinis expertẽ. Nam quæ lætitia humana cariturus sis, equidẽ non uideo. Nimirũ uniuersa, quæ hominibus adferre uoluptatẽ possunt, tibi sunt adfutura. Ceterùm amorẽ operũ factũ difficilium, & multarum rerum occupationẽ, & alienam à quiete uitæ rationem, pungente animũ æmulatione rerũ à me gestarũ, & insidiarũ molitionẽ, earum demq; structarũ ab alijs meũ: hæc igitur necesse est illum, qui regno potietur, magis quàm te comitẽtur. Atq; hæc, sat scito, multis lætitiã occupationib. interrũpunt. Te quoq;, mi Cambyse, scire uolo, nõ aureũ hoc sceptrũ esse, quod regnũ tibi conseruet: sed amici fideles regibus & Verissimũ & tutissimũ sceptrũ sunt. At uerò non à natura putabis homines tefidos habiturũ, (nam ea si ratio ualeret, ijdẽ omnibus fidos sese declararẽt, sicut & alia nobis à natura indita, eadem conspiciuntur esse erga omnes) sed fidi qui sint, eos abs quouis homine comparari necesse est.

" Comparantur autem non illi quidē vi, sed potius be-
" neficentia. Quamobrem si voles & alios tibi adiun-
" gere qui in conseruandi regni quasi societatē veniāt,
" nequaquam aliunde initium facito, quàm ab eo, qui
" loco tecū eodem ortus est. Nam & ciues exteris ma-
" gis sunt nobis coniuncti, & contubernales ijs, qui no
" biscum eodem in contubernio non viuunt. At qui
" eodem sanguine prognati, alti ab eadem matre, ijs-
" dem in ædibus creuerunt, & ab ijsdem parentibus di
" liguntur, eum demū tum patrē tum matrē appellāt:
" quî fieri posit, vt non omnium sint coniunctissimi?
" Ne igitur ea bona, per quæ Dij fratres mutuā ad con-
" iunctionem deducunt, frustra vobis esse concessa pa-
" tiamini, sed super hæc ipsa continuò facta quædā a-
" lia beneuolētiæ & amoris exstruite, quo fiet, vt ami
" citia vestra semper sit inuicta. Nimirum sui ipsius
" curam gerit, qui fratri prospicit. Nam cui potens fra
" ter adeò est ornamento, vt fratri? Quis hominē po-
" tentem honore tanto prosequetur, quanto frater?
" quémnā aliquis magis metuat, si fratrē potētem ha-
" beat, atq; ipsum fratrē? Quamobrē nemo te celerius
" huic obœdiat, nec alacrius ad ipsum veniat. Nā neq;
" secundæ nec aduersæres huius ad quemquam magis
" propriè pertinent, quàm ad te. Hoc etiam consideres
" velim, cuinam gratificaturus maiorem te imiturum
" gratiam sperare debeas, quàm si gratificeris fratri?
" Cui opem ferens belli socium firmiorem tibi adiun
" ges? Quem turpius est non amare, quàm fratrem?
" quémnam omnium pulchrius est honore anteuerte-
" re, quàm fratrem? Si vel solus frater, mi Cambyse, lo-
" cum apud fratrem principem obtineat, nequit ad eū
" pertingere aliorum inuidia. Quare per Deos patrios,
" filij, prosequimini uosmet honore, si quidem ullū uo-
Hunc locū M. Cicero in Catone maiore interpretatur.
" bis cordi est gratificandi mihi studiū. Non enim scire
" uos arbitrari debetis, me posteaquā uiuendi finem fe
" cero, nihil futurum. Nam ne modò quidem animū
" meum cernebatis, sed esse eum deprehendebatis ex
" ijs, quæ agebat. An necdū animaduertistis, quos ter-
" rores illorū animi, qui uim & iniuriā passi sunt, ho-
" micidis incutiant? quos scelerum uindices nefarijs
" immittāt? An'ne duraturos fuisse putatis extinctō-
" rum honores, si nihil eorū animis iuris ac potestatis re
" liquū esset? Equidē, filij, nequaquam persuaderi mihi
" umquā passus sum, animum quādiu mortali corpo-
" re contineatur, uiuere: posteaquā ab eo diremtus sit,
" mori. Nam animū uideo his morti obnoxijs corpori-
" bus, quamdiu in eis degat, uitā impertiri. Ne id quidē
" persuaderi posſum, nō sapere animum posteaquā ab
" hoc insipiēte corpore separatur: sed quum à corpore
" secreta est pura mens & integra, tum eam sapientis-
" simā esse, uero maximè cōsentaneum fuerit. Quum
" dissoluitur homo, nō est obscurū ad res sui generis sin
" gula cōmigrare, extra vnū animum, qui neq; dum adest, neq; dum discedit, cernitur. Animaduertistis, ni-
" hil esse morti hominis similius somno. At per somnū maximè hominis animus diuinitatē suā declarat, atq; etiam

ἢ ὃ κτῆσις αὐτῶν ἐστιν οὐδαμῶς σοὶ τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον ζωὴ τῇ δυσεργοσίᾳ. εἰ οὖν μὴ ἄλλοισ' ἐννοεῖς πειρᾶσθαι συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι, μηδαμόθεν πρότερον ἄρξῃ ἢ ἀπὸ τῆς ὁμοθεν γενομένης. καὶ τοὺς ἀδελφούς τοι αὐθρώποισι δῆλός ἀπῶν οἰκειότεροι, ὦ σύσσιτοι ἀρρενικώνων. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὠέρματος φώτες, μὴ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφόντες, μὴ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ αὐξηθέντες, μὴ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι, μὴ τὴν αὐτὴν μητέρα μὴ δὴν αὐτὸν πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων δεῖ οἰκεῖόταται; μὴ οὖν ἃ οἱ θεοὶ ὑφήγηνται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς, μαθήσεται ποτὲ ποιήσητε, ἀλλ' ὧδε ταῦτα οὐδὲν οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· μὴ οὕτως ἀεὶ ἀνυπέρβλητος † ἄλλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία. ἑαυτῷ τοι κάδεται ὁ πρῶτος ἀδελφοῦ· πίνει τ' ἄλλῳ ἀδελφὸς μέγας ὢν οὕτω καλὸν ὡς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλῳ τιμήσεται δὴ αἴσχρα μέγα δυναμένου οὕτως ὡς ἀδελφός; τίνα δὲ φοβήσεταί τις ἀδικεῖν ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος, οὕτως ὡς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν ἡδέως μισθοῦ σωτῆρα ὑπακουέτω, μήτε προθυμότερον πρέσβυ. ἀδελφὴ δ' οἰκειοτέρα τοῦ ζύτου ἔτε ἀγαθὴ, οὔτε δεινὰ, ἢ Ζεύς. φιλοῖ δὲ μὴ πάϊδε, τίνι χαρισάμενος ἑλπίσειας αὖ μᾶζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίνι δ' ἂν βοηθήσας ἰσχυρότερον σύμμαχον αὖ λάβοις; τίνα δ' ἄλλον μᾶλλον φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἁπάντων καλλίων προσπολεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνου τοι, ὦ Καμβύσῃ, † πρόσθε τοῦ ὄντος ἀδελφοῦ πρὸ ἀδελφῷ, δὲ φόνος πρὸ τ' ἄλλων ἀφικνεῖται. ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρώων, παῖδες, πᾶτε δηλήλοιθ', ἔπι ᾧ τῷ ἐμοὶ χαρίζεσθε μέλᾳ ὑμῖν, οὐ γὰρ δήπου τῷτό γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς ὀδὲν †ἰόμαι ἐγὼ ἐπ ἐπειδὰν τῷ ἀνθρωπίνου εἶδ τελεύτᾳ. ὀδὲ μὴ νῶι τοι τὼ γ' ἐμοὶ ψυχὼ ἐφρᾶτε, ἀλλ' οἷς διαπρᾴξεθ πύτοις αὐτὼ ὡς οὖσαν κατεφορᾶτε. τὰς γ' τῶν ἀδίκα παθόντων ψυχὰς ὅπω κατοικτείρετε οἷοισ' ἢ φόβοισ τοῖς μιαιφόνοις ἐμβαλλοισιν, οἷονς ἢ παλαμναίους τοῖς ἀνοσίοις ὧδε πέμπουσι; τοῖς γ' φυλαττομένοις τὰς πηὰς ἀγαμύθητ ἐπ αὖτ δοκεῖτε, ἐμ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυχαὶ κήδεται ἢ ζῶν; οὔτοι ἔγωγε, ὦ παῖδες, ὀδὲ τῷδ πώποτε ἐπείσθη, ὡς ἡ ψυχὴ ἕως μὴ αὖ σὺν τῷ σώματι ᾖ, ζῇ· ὅταν γ' ζύτε ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν. ὁρᾶ δ' ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὅσον αὖ αὐτοῖς χρόνον ἢ ψυχὴ ζῶντα πάρεχ. ὀδὲ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ἡ ψυχὴ ἐπειδὰν τῷ ἄφρονθ σώματος δίχα γένηται, ὀδὲ τῷδ πέπεισμαι. δηλ' ὅταν ἄκρατος καὶ καθαρὸς ὢν ἐκκριθῇ, τότε μᾶ φρονιμώτατον ἐκὼς αὖν ἔσν. διαλυομένῃ γ' ἀνθρώπου, δῆλά ὅσιν ἔκαστα ἀπόντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον, πλὴν τᾶ ψυχᾶς· αὕτη γ' μόνη ἔτε πάρεσα ἔτε ἀπὼν ὁρᾶ. σοφὸσατε γ', ἔφη, ὦ ἐγγύτερον μὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ ὀδὲν ὄσιν ὕπνῳ. ἢ γ' ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου σοφωτάτη καὶ ἀφικνεῖται, μὴ τότε μὲ τῶν μελλόντων προορᾶ. τότε δ', ὡς ἔοικε, μάλιστα ἐλεύθερον τοῦτο. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα, ὥσπερ ἐγὼ οἶομαι, καὶ ἡ ψυχὴ κατακεύθει δ' σῶμα, καὶ τὼ ἐμὼ ψυχὼ καταδύμενοι ποιεῖτε ἃ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἀν τῷ σώματι σωματοθήσεσθ, ἀλλὰ θεούς γε σεβεῖ ἀεὶ ὄντας, καὶ πάντ' ἐφορῶντας, καὶ πάντα δυναμένους, οἳ καὶ τὸν τόνδε τὸν ὅλον κόσμον τοῦτον ἔχουσιν ἀκριβῶς καὶ † ἀκήρατον καὶ ἀπαμάρτητον, καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδιάνητον, τούτους φοβούμενοι μήτε ἀσεβεῖς μηδέν, μηδὲ ἀνόσιον, μήτε ποιήσητε, μήτε βουλεύσητε. μετὰ μέντοι θεοὺς, καὶ αἰθρώπων δ' πάντων μέγιστ' ἀεὶ ὦδε γιγνόμενον αἰδεῖσθε. οὐ γὰρ εἰ σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτουσ', ἀλλ' ἐμφανῆ πᾶσιν ἀνάγκη ἀεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα· ἃ μὲν μιαρὰ ἐξῶ τῆς ἀδίκων φαίνηται, δυνατοὺς ὑμᾶς οἴ πάντας αἰθρώποις ἀναδείξῃ. εἰ δὲ ἐς ἀλλήλους ἄδικόν τι φρονήσετε, ὅτι πάντων αἰθρώπων δ' ἀξιόπιστοι εἶναι ἀρχεσθε. ἀδεὶς γὰρ αἴ ἔτι πιστεῦσαι δύναιτο ὑμῖν, οὐ δ' εἰ πάνυ πρόθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον † δ' μάλιστα φιλίᾳ προσήκοντα. εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανὰς διδάσκω οἷονς χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ πρὸ τῆν προγεγενημένων μανθάνετε. ὥστε γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ λέγουσι φίλοι μὲν γονεῖς παισὶ, φίλοι δὲ ἀδελφοῖς· ἤδη δέ τινες τούτων κῆ † ἀνατία ἀλλήλους ἔπραξαν. † ὁρτέροις αἴ οὖν αἰσθάνησθε τὰ πεπραγότα σωτήρια τοῦτα δὴ αἰσθόμενοι ὀρθῶς αἴ βουλεύοισθε. καὶ τούτων μὲν ἴσες ἤδη ἅλις. διδ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μή τε οἴ χρυσῷ θῆτε, μήτε οἴ ἀργύρῳ, μηδὲ οἴ ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μακαριώτερον τῇ γῇ μιχθῆναι, ἢ πάντα μὲν τὰ καλὰ, πάντα δὲ τἀγαθὰ φύ τε καὶ τρέφει; ἐγὼ καὶ ἄλλως φιλανθρωπος ἐγένόμην, καὶ νῦν ἥδεως ἂν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τῇ δύναγε θῶν θ' ἀνθρώπους. ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη, ἐκλιπεῖν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ ὅθεν πέρ, ὡς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολιπεῖσα. εἶπε οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα δῦναι χθονὸς ἔπι προσθεῖν ἐθέλῃ, πρὶν τὸ. ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αὐτῷ μοι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων θῦμὸν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὖθι ὑμεῖς. τοῖσας μὲν θι πάντας καὶ σὺν συμμαχίαις ἰδὶ θ' μνῆμα τοὐμὸν πρακαλεῖτε, ξυνασθησομένους ἐμοὶ ὅπ οἱ θεοὶ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδεὶς αἴ ἔπ ἀκμὴν παθεῖν μήτε ἰὼ μεῖζ τῶν θείου χεύσομαι, μήτε ἰὼ μηδεὶς ἔπ ὦ. ὁπόθι δ' αἴ ἔλθωσι, ζύζυς θ' ποιήσαντο ὁπόσοι ἐπ' αὐδεὶ δυσκόμοι νομίζεται, ἀφετέμπετε. καὶ τῶτο, ἔφη, μέμνησθε μου τελευταῖοις, τοῦ φίλους † θύρηετοῶτες, καὶ τοῦ ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν. καὶ χαίρετε ὦ φίλοι παῖδε, θ' τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς πρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες ὁ οἱ πρόσθε

ἄκρατον

πάνυ φιλ.

ἰν αὐτίᾳ ἐπράξεν

πρησβύτης

" etiam futura prospicit: quippe qui tum (uti quidē ap-
" paret) maximè sit liber. Quare si hæc ita sunt, quem-
" admodum mihi persuadeo, & si animus hoc corpus
" relinquit, reueriti animum meum, quæ uos rogo præ-
" state. Sin hæc ita non sunt, sed animus & manet in
" corpore, & cum eo interit: Vos tamen Deos qui im-
" mortales sunt, & intuētur & possunt omnia, ordi-
" nemā3 uniuersitatis huius accuratū, integrū, et extra
" omnē errorem positum, præ pulcritudine atq; etiā
" magnitudine inexplicabilē cōseruāt, Deos ergo per-
" timescite, ut nihil impij, nihil nefarij vel committatis
" uel deliberetis. Post Deos Vniuersam hominū natio-
" nem, quæ perpetua successione continuātur, reuere-
" mini. Nam Dij uos caligine quadā non tegunt, sed a-
" ctiones vestras in omniū mortaliū luce versari ne-
" cesse est: quæ si puræ secretæq; ab iniustitia fuerint, po
" tentes vos inter Vniuersos homines reddēt. Sin quid
" alter in alterū iniuriæ cogitaueritis, apud omnes ho-
" mines fidem amittetis. Nā nemo poterit amplius uo-
" bis credere, tametsi magnopere cupiat, si videat ad-
" fici illā iniuria, qui sit amicitiæ iure coniunctissimus.
" Itaq; si satis ego vos doceo, quales uosmet erga vos ge
" rere debeatis, ſrectè est: ſsin autem, ab ijs saltē discite,
" qui ante nos exstitēre, quæ doctrinæ ratio optima est.
" Nam multi parentes erga liberos, multi erga fratres
" in amore constantes fuēre, nonnulli etiā his contra-
" ria inter se mutuo designārūt. Vtris igitur animaduer
" teritis ea, quæ perpetrarūt, profuisse: illorum si facta
" prætuleritis alteris, rectè uobis cōsulueritis. Ac de his
" quidem iam fortasse satis. Ceterùm corpus meum, fi-
" lij, quum diem in terris supremū clausero, nec in au-
" ro condite, nec in argento, nec vlla in re alia, sed ter-
" ræ quamprimùm reddite. Quid enim beatius, quàm
" in terrā abdi, quæ omnia præclara, bona omnia pro-
" fert ac nutrit? Equidem ceteroqui studiosus hominū
" fui, iamq; adeò perlubenter mihi videor eius rei par-
" ticeps futurus, quæ in homines est benefica. Enim-
" uerò deficere me videtur animus ea parte, qua (ceu
" consentaneum est) omnes deficere incipit. Quam-
" obrem accedat, si quis vestrum vel dextram meam
" vult contingere, vel in oculos viuentis adhuc intue-
" ri. Vbi verò obuelatus fuero, ne quis hominum, mei
" filij, corpus meum videat, ac ne vos quidem ipsi, etiā
" atq; etiam oro. Persas quidem omnes, ac socios meū
" ad monumentum euocate, quo mihi gratulentur,
" cui iam in tuto agenti nihil accidere mali posſit, siue
" adeò cum æterno numine fuero, siue in nihilū re-
" digar. Quotquot autem venerint, hos illis benefi-
" cijs adfectos, quæcumque in fortunati hominis fu-
" nere sollenne est exhiberi, dimittite. Denique hoc
" ex me postremum memineritis: Si benefici in ami-
" cos fueritis, etiam in hostes vobis animaduerten-
" di facultatem fore. Valete filij carissimi, atque
" idem matri meis verbis renuntiate. Itidem omnes

, amici qui adestis & abestis, saluete. Quæ quũ loquutus esset, atq; omnibus dextrã porrexisset, obuelabat sese, ac vitam cum morte cõmutabat. Fuisse regnũ Cyri inter ea, quæ Asia vidit, longè præclarissimum ac maximũ, vel ipsum de sese testatur. Terminis inclusum fuit ad solẽ orientem, mari rubro: ad septẽtriones, Ponto Euxino: ad occasum, Cypro & Aegypto: ad meridiẽ, Aethiopia. Tantum adeò quũ esset, vno tamen Cyri arbitrio gubernabatur: qui subiectos sibi liberũm instar & honore prosequebatur, & obsequijs sibi deuinciebat, quũ subditi Cyrũ vicissim tãquã patrẽ venerarentur. Is vbi diem suũ obijt, mox inter ipsos filios est coorta seditio, mox vrbes & nationes defecerunt, rebus vniuersis in peius vergentibus. Quod quidẽ verè me dicere, primùm docere de rebus diuinis incipiã. Equidem scio, prius regem ac regi subditos etiam ijs, qui vel extrema facinora designassent, siue iusiurandũ dedissent, idipsum præstitisse, siue iuxissent dextras, cõstanter sese gessisse. Quòd nisi tales fuissent, & eiusmodi de se opinionẽ excitassent, sicut hodieq; ne quidẽ vnus fidẽ ipsis adhibet, quippe quod ipsorũ impietas iam perspecta sit: ita nõ illorum etiam militum imperatores, qui expeditionẽ cum † Cyro susceperunt, adhibuissent. Iam verò quũ priscæ de ipsis opinioni, credidissent, seipsos hosti tradiderunt, & ad regẽ deducti capitibus multati sunt. Multi etiam barbari, qui hanc expeditionẽ vnà susceperant, alij alia fidei policitatione decepti, perierũt. Sunt etiam quod hæc attinet, hac tempestate deteriores. Nam olim si quis pro rege periculo sese obijceret, vel vrbem aut nationem eius imperio adiecisset, vel quid aliud præclarè fortiterq; regi perfeciss̃et: hi ergo erant, qui honoribus cumularentur. Nũc si quis, (id quod Leomithres factitauit, qui vxorem & liberos & amicorũ etiã liberos apud Aegyptiũ obsides reliquit, maximaq; sacramenta transgressus est) regi quod expediat, facere videatur: hi uero sunt, qui maximis honoribus ornantur. Quæ quũ Asiatici uideant, etiam ipsi ad impietatẽ & iniusticiam deflexerunt. Nam quales sunt ij, qui præsunt, tales plerumq; subditi etiã solent euadere. Hinc factũ ut magis iã sint nefarij, quàm olim fuerint. Ceterùm quod opes attinet, hoc modo sunt iniurij. Non enim solùm eos, qui admodũ multa designarũt, sed iã illos quoq; qui nihil rei iniustæ admiserunt, comprahẽsos præter ius & æquũ pecunias cogũt soluere. Quo fit ut nihilo minus ij, quorũ res lauta uidetur esse, sibi metuãt, atq; alij, qui aliquid iniustè patrarũt. Iidem cõserere cũ potioribus manũ recusant, neq; ad expeditionis regiæ copias adiungere se audent. Quapropter omnibus licet, qui bellũ ipsis faciunt, in eorũ regione citra omnẽ pugnã pro lubitu uersari, partim propter ipsorũ erga Deos impietatẽ, partim propter iniurias, quas hominibus inferunt. Atq; hoc modo sunt ipsorũ animi prorsus iam deteriores, quàm olim. Ne corporum quidem eos illa ratione, qua prius, curam habere, iam

Historiæ de institutione Cyri cõclusio, in qua Xenophon Persarum ætatis suæ mores cum prisc̃is confert.

† Intelligit Cyrum minorẽ, regis Artaxerxis F. de cuius expeditione ac ducum Græcorũ nefaria trucidatione Libros qui sequuntur, consule.

πρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν ⊙ πασῶν δεξιωσάμενος, σωτηριῶ ἀφίστη μι. ἔθανε. οὕτως ἐτελεύτησεν. Ὅπῃ μὲν δὴ καὶ μείζων ⊙ μείζη τῶν οἱ τῇ ἀσίᾳ ἢ τῷ Κύρου βασιλείᾳ ἐγένετο, αὐτὴ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὡς εἰδότι μὲν πρὸς ἕω τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ · πρὸς ἄρκτον, ᾗ τῷ Εὐξείνῳ † πόντῳ · πρὸς ἑσπέραν δὲ, κύπρῳ καὶ αἰγύπτῳ · πρὸς μεσημβρίαν ᾗ, αἰθιοπίᾳ. τοσαύτη δὲ γενομένη, μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρου ἐκυβερνᾶτο, καὶ ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα τε καὶ ἐθεράπευεν, οὔτε ἀρχόμενοι Κῦρον ὡς πατέρα ἐσέβοντο· ἐπεὶ μέντοι Κῦρος ⊙ ἐτελεύτησεν, δι' ἃς μὲν † αὐτοὶ οἱ παῖδες ἐσασίαζον, εὐθὺς ἡ πόλις καὶ ἔθνη ἀφίσαντο, πάντα δ' ὧδε χείρω ἐτρέπετο. ὡς δ' ἀληθῆ λέγω, αἰρήσομαι διδάσκων ἐκ τῶν Κύρου. οἶδα γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς ⊙ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ τοῖς τὰ ἔργα τε πεποιηκόσιν εἴτε ὄρκῳ ὁμόσειεν, ἠμπίστευον, εἴτε δεξιὰς δοίη, ἐξεῖχεν· εἰ δὲ μὴ ὧδε τοῖς ἦν, καὶ δι' ὑπόπτου δόξαν εἶχον, ὥσθ' αὖ ἧς αὐτοῖς ἐπίστευον *, ὥσπερ ὧδε νῦν πιστεύῃ ὧδε ἧς ἐπ, ἐπεὶ ἔγνωσαι ἡ ἀσέβεια αὐτὴν · οὕτως ὧδε τότε ἐπίστευσεν αὖ οἱ τὴν (ὡς Κύρῳ ἀναθαίτων στρατηγοί· νῦν δὲ δὴ τῇ πρόσθεν αὐτῶν δύῃ πιστεύοντες, ἀνεχείριζον ἑαυτοὺς, μὴ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα, ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλάς. πολλοὶ δ' καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ὑβριστηθέντες ἀπώλοντο. † πολὺ δὲ καὶ τῶν δε χείρους νῦν εἰσι. πρόσθεν μὲν γὰρ ἔπῃς ἢ δόρκιον δωσόμενοι πρὸ βασιλέως, ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ἐχυρὸν ποιήσειν, ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπράξειν, οὗτοι ἦσαν οἱ πιστότατοι. † νῦν δ' ⊙ λῶ τις, ὥσπερ Λεομίθρης, πῶς γυναῖκα καὶ τέκνα ⊙ σὸν τὴν φίλων παῖδας ὁμήρους πρὸ τῶ αἰχμᾶτο ἐγκαταλιπὼν, μὴ σὸν μείζους ὅρκους πρὸ ἑαυτοῦ βασιλεῖ δόξῃ τι συμφορὸν ποιῆσαι, οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς μείζοσιν τιμαῖς χρωμένοι. ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ὧν τῇ ἀσίᾳ πάντες, ὧδε δ' ἀσεβὲς καὶ δ' ἄδικον τετραμμένοι εἰσίν. ὁποῖοί τινές τ' αὖ οἱ πρόσθεν ὦσι, διοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ † ὧδε πολὺ χείρους γίγνονται. ἀθεμιστότεροι δὲ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτην γεγένηνται. ἐὰς γε μὲν χρήματα τῆδε ἀδικώτεροι. οὐ γὰρ μόνον σὸν πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλὰ ἤδη σὸν ὀλίγα ἠδικηκότας συλλαμβάνοντες, ἀναγκάζουσι πρὸς ὀλίγα δίκαια χρήματα ἀφθόνα. ὥστε ὀλίγα ἦσαν οἱ πολλὰ ἔχειν δικαιοῦντες ἢ πολλὰ ἠδικηκότων φοβοῦνται · καὶ ἐς χεῖρας ὀλίγ' ὄφελ' ἐλθοῦσι ῥᾴστοις ἡρέθησαν ἐχθροῖς, ὀλίγα γε ἀθροίζεσθαι ἐς βασιλικὴν στρατείαν παρέσεσθαι. τοιαῦτα ὅσα αὖ πολεμῆ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ὠφελεῖν τὴν χώρα αὐτῶν ἀπαρέφεσθαι ἄθυ μαχῆς ὅπως αὖ βούλονται, ὅλα πῶς ἐκείνων πρὸ μικροὺς ἀσέβειαν, πρὸ δὲ αὖ θρώπους ἀδικίαν. εἰ μὲν δὴ γνῶμαι πάντῃ τῷ πάντα χείρους νῦν ἢ δ' παλαιὸν αὖτῶν. ὡς δ' ὀλίγα δὲ τὴν σωμάτων ὠφελοῦνται ὥσπερ πρόσθεν νῦν

πάντα δὲ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἐπιτηδεύματα ἐκλέλοιπεν. ἀρίστη μὲν οὖν καὶ μεγίστη ἀρετὴ ἀρχικοῦ ἀνδρὸς ἡ τοὺς ἀρχομένους εὐδαίμονας ποιεῖν· ἐκ τούτου γὰρ καὶ αὐτὸν εὐδαίμονα εἶναι συμβαίνει. ἐγὼ δὲ ὑμῖν καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιδείξω, ὅτι καὶ ἐν τούτοις ἔστιν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἐπιμεληθῆναι. ἐπειδὴ γὰρ ἐγὼ παρέλαβον τὴν ἀρχὴν, πρῶτον μὲν ἐποίησα τοὺς ἀρχομένους πλείους τε καὶ εὐδαιμονεστέρους ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἔπειτα δὲ ἐποίησα τὴν χώραν πολὺ ἀσφαλεστέραν ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τρίτον δὲ ἐποίησα τοὺς φίλους πολὺ πλείους καὶ εὐνοϊκοτέρους ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀρχὴν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν δύναμιν πολὺ ἰσχυροτέραν ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν τιμὴν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν εὐδαιμονίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀσφάλειαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν εὐσέβειαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· δέκατον δὲ ἐποίησα τὴν δικαιοσύνην πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑνδέκατον δὲ ἐποίησα τὴν σωφροσύνην πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· δωδέκατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀνδρείαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τρισκαιδέκατον δὲ ἐποίησα τὴν σοφίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τεσσαρεσκαιδέκατον δὲ ἐποίησα τὴν εὐτυχίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντεκαιδέκατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑκκαιδέκατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑπτακαιδέκατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὀκτωκαιδέκατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἐννεακαιδέκατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· εἰκοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· εἰκοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· εἰκοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· εἰκοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· εἰκοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· εἰκοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· εἰκοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· εἰκοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· εἰκοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· εἰκοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τεσσαρακοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τεσσαρακοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τεσσαρακοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τεσσαρακοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τεσσαρακοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τεσσαρακοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τεσσαρακοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τεσσαρακοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τεσσαρακοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τεσσαρακοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντηκοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντηκοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντηκοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντηκοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντηκοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντηκοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντηκοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντηκοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντηκοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντηκοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξηκοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξηκοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξηκοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξηκοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξηκοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξηκοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξηκοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξηκοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξηκοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξηκοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑβδομηκοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑβδομηκοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑβδομηκοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑβδομηκοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑβδομηκοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑβδομηκοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑβδομηκοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑβδομηκοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑβδομηκοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑβδομηκοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὀγδοηκοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὀγδοηκοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὀγδοηκοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὀγδοηκοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὀγδοηκοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὀγδοηκοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὀγδοηκοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὀγδοηκοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὀγδοηκοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ὀγδοηκοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἐνενηκοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἐνενηκοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἐνενηκοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἐνενηκοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἐνενηκοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἐνενηκοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἐνενηκοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἐνενηκοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἐνενηκοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἐνενηκοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑκατοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑκατοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑκατοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑκατοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑκατοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑκατοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑκατοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑκατοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑκατοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑκατοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· διακοσιοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· διακοσιοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· διακοσιοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· διακοσιοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· διακοσιοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· διακοσιοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· διακοσιοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· διακοσιοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· διακοσιοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· διακοσιοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοσιοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοσιοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοσιοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοσιοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοσιοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοσιοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοσιοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοσιοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοσιοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τριακοσιοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τετρακοσιοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τετρακοσιοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τετρακοσιοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τετρακοσιοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τετρακοσιοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τετρακοσιοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τετρακοσιοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τετρακοσιοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τετρακοσιοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· τετρακοσιοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντακοσιοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντακοσιοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντακοσιοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντακοσιοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντακοσιοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντακοσιοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντακοσιοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντακοσιοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντακοσιοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· πεντακοσιοστὸν ἔνατον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξακοσιοστὸν δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξακοσιοστὸν πρῶτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξακοσιοστὸν δεύτερον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξακοσιοστὸν τρίτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξακοσιοστὸν τέταρτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξακοσιοστὸν πέμπτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξακοσιοστὸν ἕκτον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξακοσιοστὸν ἕβδομον δὲ ἐποίησα τὴν ἀθανασίαν πολὺ μείζω ἢ ὅτε ἐγὼ παρέλαβον· ἑξακοσιοστὸν ὄγδοον δὲ ἐποίησ

Nam primùm eis nõ satis est cubilia molliter sterni, sed iã lectulorũ quoq; pedes tapetib. imponũt, ne paimentum renitatur, sed tapetes nonnihil cedant. Præterea quæ ad mensam coquuntur, quæcũq; prius inuenta fuerũt, eis nihil est detractum, & alia quædam noua semper excogitant. Itidem in obsonijs fit. Nam in vtroq; habẽt, qui semper aliquid noui quærant. Quinetiam hyberno tempore nõ caput solum, non corpus, non pedes ipsis satis est tegi, sed etiam ad extremas manus tegumẽta quædã manualia & digitalia villosa habent. Aestate nec arborũ nec rupiũ ipsis vmbræ sufficiunt, sed rursus alias inter has ipsas excogitãdo sibi præbẽt. Iam si etiam pocula maximo numero habeãt, eo ipso præclarè se ornatos arbitrantur. Sed ea cõparata iniustis esse artibus, nulla in turpitudinis parte ponũt. Nã & iniusticia, & lucri turpis cupiditas, mirificè in eis adaucta sunt. Etiã illud prius erat ipsis in more patrio positũ, vt pedites itinera palàm nõ facerent, idq; nulla de caussa alia, quàm vt equestris rei peritissimi euaderent. Iã verò multo plus vestis stragulæ in equis, quàm in cubilib. habẽt. Non enim tam equestris res ipsis est curæ, quàm vt molliter sedeant. Bellicas quidẽ res quod attinet, quî non in illis consentaneum fuerit, nũc prorsus eos deteriores esse, quàm olim fuerint? quib. superiori tẽpore patrium fuit, vt qui terram possiderent, equites ex ea ipsa suppeditarẽt, qui militatũ irent. Qui verò pro patria excubarent id tẽporis, quo bellũ necessariò geritur, eis stipendia tribuerẽtur. At nunc & ostiariỹ, & panis, & obsoniorũ opifices, & pincernæ, & balneatores, & qui in mensas cibos apponũt, & qui eos tollũt, & qui somnũ conciliãt, & qui de somno excitãt, & qui eos sublinẽdo ac infricãdo exornãt, eleganterq; cetera etiã cõponunt: hi ergo oẽs à præcipua potentia viris equites facti sunt, vt ipsorũ stipẽdia faciant. Et multitudinẽ hominũ quidem illi quãdam exhibẽt, non tamen vllus eorũ in bello est vsus: quod quidẽ ex ipsis euentis patet. Nam illorum in agro facilius hostes quàm amici versantur. Enimuerò Cyrus quũ ex ferentariorũ eos ordine eximeret, ac tũ ipsos tũ equos cataphractos redderet, & cuiq; daret in manũ tragulam vnam, cominus pugnãdi rationẽ obseruabat. Nũc neq; amplius leui certamine cũ hoste congrediuntur, neq; cominus pugnã conserunt. Itidem pedites habent illi quidem crates, & copidas, & secures, quibus perinde ac ipsius Cyri tempore prælium ineant, verùm ne illi quidem manum conserere volunt. Nec falcatos item currus ad eos vsus, quibus à Cyro destinati fuerũt, vsurpãt. Nã is auriga honoribus amplificans, ac fortes reddens, habuit qui in armatos impetum facerent. Hodierni Persæ quum eos, qui sunt in curribus, ne quidem norint, inexercitatos arbitrantur exercitatis pares fore. Faciunt verò illi quidem impetum, sed priusquam inter

ἐκείνοις γὰρ πρῶτον † μὲν τὰς ὄψεις οὐ μόνον ἀρ- †. οὐκέτι τὰς
κεῖ μαλακῶς ⸂καθεύδουσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τὴν σύν.
κλινῶν οὐ πόδας ὧδί † τα πίσω πιέζασίν, ὅπως διαπίδυω
μὴ αὐτορεί δῃ δ' ὰ πεδον, ἀλλ' ὑπείκωσιν αἱ † πά- διάπιδυς
πόδες. καὶ μὲν τὰ πεῖδόμενα ὧδί πρᾶττεζαν, ὅ-
σα τε πόρρωθεν ὄψεται, οὐδὲν αὐτῶν ἀφῄρηται, ἄλ-
λα τε ἀεὶ καινὰ ὠδιμηχανῶνται. καὶ ὅπλα γε
ὡσαύτως· καὶ γὰρ καινοποιητὰς ἀμφοτέρωσ
ζώντων κέκτηνται. ἀλλὰ μὲν καὶ οἱ ζῶν χειμῶνι
οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα ⸂ πόδας ἀρκεῖ αὐ-
τοῖς ἐσκεπάζθ, ἀλλὰ ⸂ πᾶσι ἄκρας ταῖς χερ-
σὶ χειρίδας σκεπάσας καὶ σκυτυλήθρας ἔχουσιν.
οἵ γε μὲν ζῶν ἥρᾳ οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὔτ' αἱ
τὴν δένδρων οὔτ' αἱ τὴν πετρῶν σκιαί, ἀλλ' οἱ
παύτας ἑτέρας † σκιὰς αὖθρωποι μηχανώμενοι σκιάδια
αὐτοῖς πρεσκοῦσι. καὶ μὲν ἐκπώματα ὧν μὲν ὡς
πλεῖστα ἔχωσι, ζύτῳ κεκλωπίζονται· ὧν δ' ὀλ-
δένδρου φανερῶς ἠμεμηχανημένα, ὥδεν τῶτο αἰ-
σχύνονται. πολὺ γὰρ ἥδηται οἱ αὐτοῖς ἡ ἀδι-
κία τε αἰσχροκέρδια. ἀλλὰ καὶ πόδεν μὲν ὧν
ὠδιχώρειον αὐτοῖς μὴ ὁρᾶσθαι. πεζὴ πορευομέ-
νοις, ἢν ἄλλου τινὸς ἕνεκα ἢ τῶ ὡς ἱππικωτάτῳ
γίγνεσθαι. νυῦ δὲ σχήματα πλείω ἔχασιν ὠδὶ τῇ
ἵππων ἢ ὠδὶ τὴν δύνων. οὐ γὰρ τῆς † ἱππείας οὕ- ἱππικῆς
τως ὥσπερ τῶ μαλακῶς καθῆσθαι ὠδὶ μέλον-
τά γε μὲν πολεμικὰ πῶς ἂν ἐκάτερα νυῦ ζῶν
ἔχαιτ' ἂν χείρω ἢ πόδεν εἰσὶν ⸂οἷς εἰ μὲν τῷ πέλα-
δόντι χρόνῳ ὠδιχώρειον, ⸂ ὁλμαι, * ἐπῆν χε πὺς
μὲν πὼ γλῶ ἔχοντας, ἀεὶ τούτῃς ἱσχύοντας πέρ-
χεσθαι, οἵ δὴ καὶ ἐστρατεύοντο· ὧν δὲ φιλουμέ-
τους, εἰ δέοι στρατεύεσθαι, πρὸ τῆς χείρας μισθο-
φόρους εἶναι. νυῦ δὲ ὧν τε πυργοφούς καὶ ὧν ἀσ-
πιστοὺς, καὶ ὧν ὀλιγοπλοὺς, καὶ ὀλιγοπλοὺς, καὶ οἰνοχόους, καὶ
λουτροχόους, καὶ πανδέντας καὶ ἀναιρεῶ-
τας, ⸂ καταχειμίζοντας ⸂ ἀνιστάντας, καὶ ὧν
† κοσμητὰς οἵ ⸂ἱσχύσοί τε καὶ ὠτείσεσθαι αὖ- κεκμηκότας
θὲν, μὴ τὰ ἄλλα ῥυθμίζοσι ζώντες πάντας ἱππέας
οἱ δυνάσται πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐ-
τοῖς. πλῆθος μὴ οὖν μὴ ἐν ζώντων φαίνεται, ᾧ μὲν
τοι ὄφελός γε ὄδὲν αὐτῶν ἐς πόλεμον. σκληοὶ δ' μὴ
αὐτὰ τὰ γιγνόμενα ⸂ τὴν χρόαν † αὐτῶν † ῥᾷον ῥᾴδιον
οἱ πολέμιοι ἢ οἱ φίλοι ἀναγρέφονται. ⸂ γὰρ δὴ ὁ
Κῦρ τὸ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἄκρπαύσας, πο-
ραπίσας δὲ καὶ αὐτῶν καὶ ἵππους, καὶ ὧ πάλιν
ἐκάσῳ δοὺς ἐς χεῖρας ⸂ ὁμόδεν τὴν μάχλω ἐποιεῖτ.
νυῦ δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτ, οὔτ' ἐς χεῖρας
σωιόντες μάχονται. καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέρ-
ρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρις, ὥσπερ ὠδὶ Κύρου,
τὴν μάχλω ποιησόμενοι· ἐς χεῖρας δὲ ἰέναι οὐδ'
οὕτοι ἐθέλουσιν. ὁδέ γε τοῖς ὀρεπανηφόροις ἁρ-
μασιν ἔτ χάονται † ἐφ' ᾧ Κῦρ αὐτὰ ἐποιήσα- ἐφ' ὧν
το. ὁ μὲν γὰρ, τιμαῖς αὐξήσας ⸂ τὸν ὠιόζονς, ⸂
ἀγαθὸς ποιήσας, ἔχε ⸂ὧν ἐς τὰ ὅπλα ἐμβαλοῦν-
τας, οἱ δὲ νυῦ ὄδὲ γιγνώσκοντες ⸂ὧν ὠδὶ τοῖς ἁρ-
μασιν, οἴονται σφίσιν ὁμοίους ⸂ὧν αὐτοκινήτους τοῖς
ἁρμαμάξαις ἔσεσθαι. οἱ δὲ, ὁρμῶσι μὲν, πλὴν δὲ οὐ
ζῶς

inter hostes sunt, partim sponte sua delabuntur, partim desiliunt. Quo fit vt ab aurigis deserta iuga sæpenumero amicis plus detrimenti adferant, quàm hostibus. Enimuerò quum ipsi intelligãt, quales sint ipsorum bellici apparatus, subducũt sese, neq; quisquam absq; Græcis ad bellum sese comparat, siue adeò ipsi bellum inter se gerant, siue cõtra eos Græci copias educant: sed animaduertunt etiam aduersus Græcos cum ipsis Græcis bella esse suscipienda. Equidẽ mihi videor perfecisse, quod institueram. Nã demonstratum aio, Persas & alios ipsis coniunctos tum erga Deos magis irreligiosos esse, tum erga cognatos magis impios, & iniustiores erga alios, & bellicis in rebus effeminatos iam magis, quàm antehac. Quòd si quis aduersaria sententiæ meæ statuit, saltem ipsorum opera inspiciat, & inueniet meis ea verbis testimonio esse.

ζῶς πολεμίοις ἔτ', οἱ μὲν, ἐκόντες ἐκπίπτουσιν, οἱ
δ' ὑπολύονται· ὥστε αὖθις ὠιόχων γιγνόμενα τὰ
ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τῶν φίλους ἢ τῶν
πολεμίους ποιᾶ. ἐπεὶ μὲν τοι ⸂ αὐτοὶ γιγνωσκε-
σίν οἷα σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται,
καὶ οὐδὲς ἔπ αὖθ τὴν ἑλλώων ἐς πόλεμον κα-
θίσατα, † ὅτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν, οὔ- ὅτε μὴ πασι
τε ὅταν οἱ ἕλλωβ αὐτοῖς αὐπιστρατεύωνται, ἀλ-
λὰ καὶ πρὸς ζύτους ἐγνώκασι μεζ' ἑλλώων τῶν
πολέμους ποιεῖσθαι. ὑγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἄπορ ἀπορεθεσθαι.
ὑπεκθέμην † ἀπειρηκέναι μοι. φημὶ γὰρ πέρ- φημὶ
σας καὶ τῶν ⸂ὠ αὐτοῖς ⸂ ἀσεβεστέρους πολὺ θεὸς, αὐσωμοτέρους
καὶ αὐοσιωτέρους πολὺ συγγενεῖς, καὶ † ἀδικω-
τέρους πολὺ τῶν ἄλλες, ἢ αὐανδροτέρας τὰ εἰς τὸν
πόλεμον νυῦ ἢ πόδεν ἀπροθεδείχθαι. εἰ δέ τις τἀ-
ναντία ἐμοὶ γιγνώσκ, τὰ ἔργα αὐτῶν ὠδισκο-
πῶν, δύρήσει αὐτὰ μαρτύρουσα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ἱστορίων,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΑΡΕΙ ΟΥ καὶ Παρυσάτιδος γίγνον παῖδες δύο, πρεσβύτερ μὲν † Ἀρ- Ἀρτοξέρξης,
ταξέρξης, νεώτερ δὲ Κῦρ· ἐπεὶ δὲ ἠσθένῃ Δα-
ρεῖ, καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τῶ βίου, ἐβούλετο
τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι. ὁ μὲν οὖν πρεσβύ- μικπάμπτω
τερ παρὼν ἐτύγχανε· Κῦρον δὲ † μετεπέμπετο καταλου
ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε, καὶ στρα-
τηλὸν δὲ αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων ὅσοι εἰς † κατω-
λοῦ πεδίον ἀθροίζονθ. ἀναβαίνῃ οὖν ὁ Κῦρ λα-
βὼν Τισσαφέρνην ὡς φίλον, καὶ τὴν ἑλλώων δὲ
ἔχων ὁπλίτας αὐτὸς τειχισίους, ἄρχοντα δὲ
αὐτῶν Ξενίαν παρράσιον. ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησε Ἀρτοξέρξης,
Δαρεῖ, καὶ κατέση εἰς τὴν βασιλείαν † Ἀρ-
ταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον
πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὡς ἐπιβουλεύοι αὐτῷ. ὁ δὲ
πείθεταί τε καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀπο-
κτενῶν. ἡ δὲ μήτηρ ὑβαπτισαμένη αὐτὸν, ἀπε-
πέμπει πάλιν ὠδὶ τὴν ἀρχήν. ὁ δ' ὡς ἀπῆλ-
θε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς, βουλεύεται
ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ὠδὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ'
ἢ αὐτὸς ἄρξει, ἢ αὐανδροτέρας τὰ εἰς τὸν
πόλεμον νυῦ ἢ πόδεν ἀπροθεδείχθαι. εἰ δέ τις τἀ-
ναντία ἐμοὶ γιγνώσκ, τὰ ἔργα αὐτῶν ὠδισκο-
πῶν, δύρήσει αὐτὰ μαρτύρουσα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

XENOPHONTIS DE CYRI EXPEditione, LIBER PRIMVS.

DARII & Parisatidis filij duo fuêre, quorum natu maior Artaxerxes, minor Cyrus erat. Quũ autem Darius æger vitæ sibi finem adesse suspicaretur, filium vtrumque adesse volebat. Ac maior quidem natu forte tum aderat, Cyrum à præfectura, quam ei cum satrapæ titulo concesserat, arcessit, ac imperatorem omnium designat, quicũq; ad Castoli campum congregantur. Itaq; Cyrus adscendit, Tissaphernæ tamquam amico sibi adiuncto, cum trecentis grauis armaturæ militibus Græcis, quibus Xenias Parrhasius præerat. Posteaquam Darius viuendi finem fecit, & Artaxerxes regno est potitus: Tissaphernes Cyrum apud fratrem criminatur, quasi is illi insidiaretur. Adhibet ille calumnijs fidem, ac Cyrum interficiendi consilio capit: sed matre precibus intercedente liberatur, & ad præfecturam suam remittitur. Is vbi periculo obiectus & adfectus contumelia euasit, consilia init, quo pacto deinceps è fratris se potestate eximeret, atque etiam si fieri posset, eius loco regno frueretur. Et Parysatis Cyri mater magis ipsum, quàm Artaxerxem regem diligebat. Ipse si quis ad se regiorum ministrorum veniret, eos omnes sic adfectos ab se remittebat, vt ei quàm regi esse amici mallent. Præterea barbaros, quos habebat secũ, eo studio condocefaciebat, vt ad gerendum bellum idonei essent, & ipsum beneuolentia complecterentur. Græcas copias quàm poterat occultissimè cogebat, vt regẽ impara-

*al. Artoxerxes, eáq; diuersitas etiã deinceps reperitur in scriptis codicibus.

Occasio fraterni discidij.

Virtus Cyri minoris.

imparatißimum offenderet. Quoties igitur delectum haberet eorum militum præſidiariorum, quicumque ei in vrbibus erant, totes ſingulis eorum præfectis mandabat, vt è Peloponneſo & plurimos & optimos quoſq; euocarent, quaſi Tiſſapherne vrbibus inſidiaretur. Nam vrbes Ionicæ fuerant illæ quidem prius Tiſſapherni à rege traditæ, ſed hoc tempore omnes, excepta Mileto, ad Cyrum defecerant. Quum enim Tiſſaphernes præſenſiſſet, Mileſios eamdem ad Cyrum defectionem moliri, partim eos occiderat, partim eiecerat. Hos Cyrus in exſilium actos quum excepiſſet, exercitu comparato, terra mariq́ue Miletũ obſidebat, & eiectos reducere conabatur. Atque hæc erat ei cauſſa cogendi militis altera. Mittebat & ad regem, atque orabat, vt fratri potius, quàm Tiſſapherni concedere in eas vrbes imperium vellet: qua in re matris etiam ſtudio adiuuabatur. Itaque accidit, vt rex inſidias ſibi ſtrui non animaduerteret, ſed exiſtimaret Cyrum iccirco copias alere, quia Tiſſapherni bellum faceret, adeoq́ue moleſtè non ferret bellum inter ipſos geri. Nam mittebat Cyrus tributum regi debitum ijs ex vrbibus, quas Tiſſaphernes habuerat. Cogebantur & aliæ copiæ Cyro in Cherroneſo, è regione Abydi, idq; in hunc modum: Cum Clearcho Lacedæmonio exſule congreſſus Cyrus, admirabatur hominem, ac decem millia Daricorum numorũ ei donauit. Quo ille auro accepto, copias ijſdem pecunijs cogit, ac progreſſus è Cherroneſo Thracibus ijs, quibus ſupra Helleſpontum ſedes ſunt, bellum infert. Quæ res quia Græcis cõmodo erat, etiã ſponte ſua ciuitates Helleſponticæ pecunias ad alendũ hunc militem conferebant. Quare & hæ copiæ Cyro clàm alebantur. Ariſtippus verò Theſſalus, hoſpes Cyri, quũ domi factione aduerſaria premeretur, venit ad eum, externosq́ue milites ab eo circiter bis mille, cum triũ menſium ſtipendio petit, quòd ſe hoc pacto facilè ſuperiorem inimicis fore confideret. Huic Cyrus ad quatuor millia conceſſit, & in ſex menſes ſtipendium, quum illud etiam oraret, vt prius cum aduerſariæ factionis hominibus non tranſigeret, quàm ſecum conſilia communicaſſet. Atque hoc modo etiam in Theſſalia clàm exercitus alebatur. Etiam Proxenum Bœotium, hominem amicum, cum quanto poſſet maximo militum numero venire iußit, quaſi uellet aduerſus Piſidas agrum ipſius infeſtantes exercitum ducere. Sophænetum quoq; Stymphalium & Socratem Achæum hoſpites ſuos, cũ quanta maxima poſſent manu uenire iußit, quaſi cum Mileſijs exſulibus Tiſſaphernem oppugnare uellet. Ac hi quidem ita faciebant. Cyrus quum in ſuperiorem Aſiam mouere ſtatuiſſet, cauſſam belli eam præſeferebat, quaſi Piſidas vellet omnino ex regio-

λαῖοι βασιλέα. ὅτε οὖν ἐπορεύετο πρὸς συλλογὴν, ὁπόσους εἶχε φύλακας ἐν ταῖς πόλεσι, παρήγγειλε τοῖς φρουραρχοῖς ἑκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας πελταστὰς ὁπλίτας τε καὶ βελτίστους, ὡς ἰδίᾳ βουλόμενος τοὺς Τισσαφέρνους ταῖς πόλεσι. καὶ γὰρ ἦσαν ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνους δι' ἀρχαῖον, ἐπὶ βασιλέως δεδομέναι. τότε δ' ὑπ' ἀπέστησαν πρὸς Κῦρον πᾶσαι πλὴν μιλήτου. ἐν μιλήτῳ δ' ὁ Τισσαφέρνης πρόσθεν ἀπέκτεινε τοὺς βουλομένους ἀφεστάναι πρὸς Κῦρον, τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν. ὁ δὲ Κῦρος ἐπολέμει τοὺς φεύγοντας, συλλέξας στράτευμα, ἐπολιόρκει μίλητον ἐκ τε γῆς, καὶ ἐκ θαλάττης, καὶ ἐπειρᾶτο καταγῶ τοὺς ἐκπεπτωκότας. αὕτη ὑπ' οὖν ἄλλη πόφασις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στράτευμα. πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων, ἠξίου, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ, βούλεσθαι οἱ παῖδας τὰς πόλεις μᾶλλον ἢ Τισσαφέρνη ἀρχειν αὐτῶν. καὶ ἡ μήτηρ ξυνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα, ὥστε βασιλεὺς τῆς πρὸς ἑαυτὸν εὐνοίας ἕνεκα ἐβούλετο, Τισσαφέρνη δὲ ὑπώμοσε πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα διαπανᾶν. ὥστε ἀδὲν ἧττον αὐτῶν πολεμωτέρων. καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέστειλε τοὺς μυνομένους δασμοὺς βασιλεῖ ἐκ τῶν πόλεων ὧν ὁ Τισσαφέρνης ἐτύγχανεν ἔχων. ὅλῳ δὲ στρατεύματι συνελέγετο αὐτῷ ὡς χιλίων ταλάντων δύναμιν ἡγούμενος τῆς καταλυτέραν ἀξιόμαχον, τόνδε τὸν τρόπον. Κλέαρχος μὲν λακεδαιμόνιος φυγὰς· ξύτροφος συγγενόμενος ὁ Κύρῳ, ἠγάπα τε αὐτὸν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικούς. ὁ δὲ λαβὼν δὴ χρυσίον, στράτευμα συνέλεγε αὐτῷ ὡς χιλίων τε καὶ πεντακισχιλίων ἀξίωμα, τόνδε τὸν τρόπον· Κλέαρχος μὲν λακεδαιμόνιος φυγὰς· ξύτροφος συγγενόμενος ὁ Κύρῳ, ἠγάπα τε αὐτὸν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικούς. ὁ δὲ λαβὼν δὴ χρυσίον, στράτευμα συνέλεγε αὐτῷ ὡς χιλίων ταλάντων δύναμιν ἡγούμενος τῆς καταλυτέραν ἀξιόμαχον

*ſe, ex quo ſunt amnis fontes. Ea cauſſa eſt, cur fluuius Marſyæ nomen habeat. Hoc loco Xerxes, quum pugna victus retrocederet è Græcia, regiam hanc & Celænarum arcem exſtruxiſſe dicitur. Cyrus heic triginta dies manſit, intra quos Clearchus Lacedæmonius exſul cum peditibus mille grauis armaturæ, & octingentis cetratis è Thracia, ducentisq; ſagittarijs Cretenſibus ad eum venit. Aderat & *Soſia Syracuſanus cum mille grauis armaturæ militibus, itemq; Sophænetus Arcas cum mille grauis armaturæ militibus. Heic Cyrus Græcum in horto militem recenſuit, atque in vniuerſum cenſa ſunt armaturæ grauis militum XI millia, cetratorum ferè duo. Inde caſtris alteris paraſangas decem progreditur ad oppidum incolis frequens Peltas, vbi dies tres commoratus eſt, quib. Arcas ille Xenias Lupercalia inſtitutis ſacrificijs & ludis celebrauit: victoribus præmia erant aureæ ſtrigiles. Ludos etiam Cyrus ipſe ſpectabat. Hinc pergit alteris caſtris duodecim paraſangas, ad Forum Ceramorum, vrbem incolis frequentem, vltimam terræ Myſiæ. Inde caſtris tribus, triginta paraſangas ad Cayſtri campum procedit, vrbem frequentem. Heic dies quinque commoratus eſt, & quum militi trimeſtre ſtipendium, atque eo maius deberetur, frequens ille poſtulatum hoc ad fores aderat. Cyrus autem adeuntes non niſi ſpe propoſita conſolabatur, neque ſollicitudinem animi diſſimulare poterat. Nec enim erat is Cyri mos, vt quoties haberet ſtipendia, non ea daret. Interim *Epyaxa Syenneſis Cilicum regis vxor, ad Cyrum venit, quæ illi magnam pecuniæ vim dare ferebatur. Itaque tum Cyrus exercitui quatuor menſium mercedem perſoluit. Habebat ſecum hæc femina Cilicum & Aſpendiorum ſatellitum comitatum: ac Cyrus conſueſcere cum ea dicebatur. Inde caſtris alteris paraſangas decem progreditur ad oppidum frequens, cui nomen Thymbrium. Heic propter viam fons erat, qui Midæ Phrygum regis fons dicebatur, & ad quem Midas Satyrum illum venatus eſſe fertur, quum fontem vino miſcuiſſet. Hinc caſtris alteris paraſangas decem pergit ad frequens oppidum Tyriæum, quo loco triduum manſit, rogaſſeq; Cyrum Ciliciæ regina perhibetur, vt ſibi exercitum oſtenderet: quod quum ille facere cogitaret, tam Græcos quàm Barbaros in campo luſtrabat. Græcis autem mandabat, vt more ſuo ad pugnam inſtructi ſtarent, ac quisq; ſuos diſponeret. Itaque in quaternos diſpoſiti ſunt, & dextrum quidem Meno cum ſuis obtinebat, læuum cum ſuis Clearchus, in medio ceteri duces erant. Cyrus primum Barbaros ſpectabat, qui in turmas & ordines inſtructi progrediebantur: deinde Græcos ipſe curru præteruectus eſt, Ciliſſa uehebatur in carrucha. Habebat aut oës æreas galeas, et tunicas puniceas, et ocreas, & ſcuta deterſa. Quib præteruectus omnes eſſet, currum ante phalangem mediã ſiſtit, ac Pigrete interprete ad Græcorũ duces miſſo, mandat vt arma infeſta obuerterent, totamq; phalãgem promouerent. Atq; illi quidem militibus hæc de nuntiabant. Vbi claſsicũ cecinisſet, armis obuerſis procedebant: quumq; celerius cum clamore progrederẽtur, vltrò militum ad tabernacula concurſus factus eſt. Barbari verò quum alij terrebantur, tum Ciliſſa fugiebat è carrucha, & turba forenſis relictis venalibus rebus itidem eſt dilapſa, Græcis cum riſu ad tabernacula ſe recipientib. Ciliſſa ſplendorẽ atque ordinẽ copiarum, quẽ viderat, admirabatur. Cyrus verò magnam voluptatem capiebat, quũ barbaris metum à Græcis iectum cerneret. Inde caſtris tribus viginti paraſangas progreditur ad vltimam Phrygiæ vrbem Iconium. Heic triduum commoratus per Lycaoniam caſtris quinq; triginta paraſangas progreditur. Huius regionis agrum Græcis diripiendum conceſſit, quòd hoſtilis eſſet. Hinc Cyrus in Ciliciam via breuiſſima Ciliſſam, adiunctis ei militibus Menonis, & ipſo etiam Menone Theſſalo, dimittit. Cum ceteris per Cappadociam caſtris quatuor, viginti & quinque paraſangas progreditur ad frequentem incolis vrbem, eamdemq; tum amplam tum opulentam, Danam. Heic triduum ſubſtitit, & interea Megaphernem, hominem Perſam, regium purpuræ tinctorem, & alium quemdam magnæ inter præfectos potentiæ inſidiarum ab ipſis ſibi ſtructarum tulo interfecit. Hinc in Ciliciam irrumpere conabantur. Verùm quà irrumpendum erat, via eſt plauſtro tantùm peruia, præceps admodum, & exercitui non penetrabilis, ſi quis arceat. Et Syenneſis aditum ſummis in iugis cuſtodire ferebatur: quæ cauſſa fuit cur in planicie diem vnum ſubſiſteret. Poſtridie nuntius venit, qui reliquiſſe vertices Syenneſim renuntiabat, poſteaquàm animaduertiſſet Menonis copias cis montes in Cilicia eſſe, ac Tamon audiſſet cum Lacedæmoniorum & ipſius Cyri triremibus in Ciliciam ex Ionia nauigare. Cyrus nemine prohibente montes conſcendit, ac conſpectis tabernaculis, in quibus Cilices iuga cuſtodiuerant, magnam in planiciem deſcendit, eamque amœnam & irriguam, omnis generis arboribus ac vitibus plenam, ſeſamique, panici, milij, tritici, hordei feracem. Hanc mons vndique munitus & arduus à mari ad mare amplectitur. Quum deſcendiſſet, quatuor caſtris paraſangas quinque & viginti progreſſus, Tarſum venit, amplam Ciliciæ opulentamque vrbem. Heic regia Syenneſis Cilicũ regis erat, ac per vrbem mediam fluuius labitur, cui nomen Cydnus, duũm plethrorum latitudine. Hac incolæ vnà cum*

*al. Epyanaxa

Epyaxa Ciliciæ regis vxor.

Midæ fons, ad quẽ Silenus olim captus.

naſ φοινικοῦς καὶ κνημίδας, καὶ τὰς ἀσπίδας † ἐκκεκαθαρμένας. ἐπεὶ δὲ πάντας πῆλασε, στήσας δ' ἁρμα πρὸ τῆ φάλαγγι [μέσης, τὸν μὲν Πίγρητα τὸν ἑρμηνέα πρὸ τῶν στρατηγῶν τῶν Ἑλλήνων ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ὡδὶ χωρεῖν ὅλῳ τῷ φαλαγγι. οἱ δὲ ταῦτα προῆσαν τοῖς στρατιώταις, καὶ ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, προβαλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπῄεσαν. ἐν δὲ τούτῳ θᾶττον προϊόντων σὺν κραυγῇ, ἀρὰ τῶν αὐτομάτου δρόμῳ ἐχώρουν τοῖς στρατιώταις ὡδὶ τὰς σκηνάς. τῶν δὲ βαρβάρων φόβῳ † πολλοῖς τε καὶ ἄλλοις, καὶ ἤ τε κίλισσα ἔφυγεν ἐκ τῆ ἁμαμαξάης, καὶ οἱ ἐκ τῆ ἀγορᾶς, καταλιπόντες τὰ ὤνια ἔφυγον. οἱ δ' Ἕλληνες σὺν γόητι ἦλθον ἐπὶ τὰς σκηνάς. ἡ δὲ κίλισσα ἰδοῦσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τῶν στρατιωτῶν, ἐθαύμαζε. Κῦρος δὲ ἤσθη, ὃν ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐς τὸν βαρβάρου φόβον ἰδών. ἐντεῦθεν ὁδὸν σταθμὸς ἓξ, πρὸς πόταμον εἴκοσιν, ἐς ἰκάνιον τὸν φρυγίας· τόπον ἐξαίρετον. ἐντεῦθεν ὁδὸν σταθμὸς δύο, πρὸς λυκαονίας πόλιν, πᾶσαι τεσσαράκοντα. ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρεψε διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν, ὡς πολεμίαν οὖσαν. ἐντεῦθεν ὁ Κῦρος τὴν κίλισσαν εἰς κιλικίαν ἀφεμπει τὴν ταχίστην ὁδὸν, καὶ συνέπεμψεν αὐτῇ στρατιώτας οὓς Μένων εἶχε, καὶ αὐτὸν Μένωνα τὸν Θεσσαλόν. Κῦρος δὲ μὲν τῶν ἄλλων ὑζελαύνῃ ὁδὸν καταδοκίας σταθμὸς τέσσαρας, πᾶσαγγας εἴκοσι καὶ πέντε, πρὸς δαίαν πόλιν οἰκουμένην μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐντεῦθα ἔμενεν ἡμέρας τρεῖς, † ἐν αἷς Κῦρος ἀπέκτεινεν ἀνδρα τῶν ἀπὸ Μεγαφέρνους φοινικιστὴν βασίλεον, καὶ ἕτερόν τινα τῶν ὑπάρχων δυνάστην, αἰτιασάμενος ὡδί τε λοίδορον αὐτῷ. ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο ἐσβάλλειν εἰς τὴν κιλικίαν. ἡ δὲ εἴσοδος ἐστὶν ὁδὸς ἁμαξιτὸς, ὀρθία λιθώδης, καὶ ἀμήχανος εἰσελθεῖν στρατιώτῃ, εἴπερ ἐκώλυον. ἐλέγετο δὲ ὑπὸ Συεννέσιος εἶναι ὡδὶ τὰ ἄκρα φυλάττοντα τὴν εἴσοδον· δι' ὃ ἔμενεν ἡμέραν ὡς τοδί. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἦκεν ἄγγελος λέγων ὅτι λελοιπὼς εἴη Συεννεσὶς τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ἤσθετο, τε Μένωνος στρατεύματα ὅτι οὐ κιλικίᾳ εἴη ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ ὅτι τειχέσι ἥκοιεν πολλαχόσε ἀπὸ ἰωνίας ἐς κιλικίαν Ταῦμον ἔχοντα, τὰς λακεδαιμονίων καὶ αὐτῆ Κύρου. Κῦρος δὲ αἰσθόμενος ὡδί τε ὄρη, ἐδοκοῦς κωλύοντος, καὶ εἴδε τὰς σκηνὰς οὔ ἐφύλαττον οἱ κίλικες. ἐντεῦθεν δὲ κατέβαινον εἰς πεδίον μέγα, καλὸν καὶ εὐπότητον, καὶ δένδρων παντοδαπῶν † ἐμπλέων. ἄμπελον· πολὺν δὲ καὶ σήσαμον καὶ μελίνην δὲ κέγχρον· πυρὸς καὶ κριθὰς φορβάδ. ὄρος δ' αὐτὸ πολὺ ἔχον ὑλον· ἦν λόφος ἐπὶ θαλάττης ἐς θάλατταν. καταβὰς δὲ ἀπὸ τούτου τοῦ πεδίου ἤλασε σταθμὸς τέσσαρας, πάρσαγγας πᾶσαγγας εἴκοσιν, ἐς † ταρσοὺς πόλιν τῆ κιλικίας μεγάλην· εὐδαίμονα. ἐντεῦθεν ἦσαν τὰ συνέδρια βασίλεια τοῦ κιλίκων βασιλέως. διὰ μέσης δὲ τῆ πόλεως ῥεῖ ποταμὸς κύδνος ὄνομα, εὖρος δύο πλέθρων. ταύτην τὴν πόλιν ὑζελι-*

ἐκκεκαθαρμένας.

σύμπλεων

ταρσοὺς

Græci terrorem alijs per iocum incutiunt.

Aditus Ciliciæ difficiles.

Syennesi deserta munitum ad locũ in montes ..... extra caupones. Nec illi fuga dilapsi erãt, qui propter mare Solos & Issos oppida inhabitabãt. Epyaxa quidem Syennesis vxor quinq3 ante Cyrum diebus Tarsum venerat, quæ dum montes ad planiciem tendentes superaret, duæ de Menonis exercitu series periêre, quas aiebant alij quadam in direptione à Cilicibus esse cæsas: alij, relictas à tergo quũ reperire copias ceteras & vias etiam non possent, sic deinde palantes perisse. Et erant hi grauis armaturæ milites C. Reliqui posteaquam Tarsum venêre, diripiunt vrbem, ira propter commilitonum cladem accensi, ipsamq3 cum vrbe regiam. Cyrus vrbẽ ingressus eques, Syennesin ad se arcessit. Ille quòd ne antehac quidem se potentioris alicuius in manus venisse diceret, venire tũ quoque prius ad Cyrum recusabat, quã suasu vxoris adductus esset, & fidem ab Cyro accepisset. Post hæc cõgressi quum essent, Syennesis Cyro ingentẽ pro exercitu pecuniam donat, & Cyrus illi vicissim ea munera, quæ magni sunt apud reges pretij, nimirum frenis aureis insignem equum, & torquem aureum, & armillas, & acinacem aureum cum vestitu Persico. Præterea nõ amplius agrum direptum iri, ac direpta mancipia, si cubi in ea incidissent, recepturũ. Heic Cyrus cum exercitu dies XX substitit, quòd negarent se milites vlterius perrecturos. Suspicabantur enim contra regem se duci, aduersus quem stipendio se cõductos negabant. Clearchus primus suos vi propellere vt pergerent, volebat. At illi tum in ipsum procedere incipientem, tum ipsius iumenta lapides coniciunt. Quo factum, vt parum abesset, quin lapidibus obrueretur. Tandem quum vi se nihil perfecturum animaduerteret, militem suum ad concionem vocat, ac primùm diu multis cũ lacrymis stabat, (quod quidem illi quum cernerent, cum silentio mirabantur) deinde in hunc modum est loquutus: Ne vobis mirum sit, milites, me præsentem rerum statum graui-
ter molesteq3 ferre. Cyrus enim hospitij ius mecum iniit, meq3 exsulantem à patria quum alijs ornauit honoribus, tum Daricorum numũm X millibus donauit. Eos posteaquam accepi, non meum in commodum, nec voluptatem meam verti, sed in vos expendi. Ac primùm quidem Thracibus bellum intuli, & vobiscum eos Græciæ caussa suscepta, sum vltus. Nam quũ Græcis colonis Cherronesum eripere vellent, ego hoc ipso eos agro expuli. Posteaquam deinde me Cyrus arcessiuit, vobiscũ ad eum veni, ut pro ipsius in me beneficijs ei, si ita vsus poscoret, commodarem. Nunc quum vos nobiscum huc iter suscipere non velitis, ac me necesse sit uel uobis desertis amicitia Cyri uti, uel spem illius frustratum uobiscum esse: tametsi haud scio an iustè facturus sim nec ne, uos quidem certè præferam, nobiscũ quidquid opus erit, ferã. Nec umquam quisquam dictu-

Clearchus pæne à suis opprimitur.

ἠξέλιπον οἱ οἰκοι ῶντες μετὰ Συεννέσεως εἰς χωρίον ὀχυρὸν ὧν τὰ ὄπη ..... πολὺ οἱ τὰ καταπελτικὰ ἐξῆντες. ἐμφανὲς δὲ καὶ οἱ πρὸ τῆς θαλάττης οἰκοῦντες οἱ σὺν Ισσοῖς. Ἐπύθετο δὲ ἡ Συεννέσεως γυνὴ πατρὸς Κύρου εἶναι τε ἡμῶσα εἰς τοὺς ἀφίκετο. οἱ δὲ τῆ ὑπερβολῆ τῆν ὀργὴν τῆν εἰς ἕκαστον δύο λόχοι Μενωνος στρατεύματος ἀπώλοντο· οἱ μὲν ἔφασαν ἁρπάζοντες κατακοπῶναι τῆν κιλίκων· οἱ δὲ, σποληφθέντας, καὶ οὐ δυναμένους εὑρεῖν τὸ ὄλλο στρατεύμα, οὐδὲ τὰς ὁδοὺς, ἔπια πλανωμένους ἀφανίσθαι. (ἦλθον δὲ οὗτοι ἐκ τῆς ὁπλίτας) οἱ δ' ἄλλοι ἐπειδὴ ἦκον, τὴν τε πόλιν ὁπλίτας διαρπάζοντας, ἀφ' ὧν ἐλεύθεροι τῆν συστρατιωτῆν ὀργιζόμενοι, καὶ τὰ βασίλεια τὰ οἰ αὐτῆ. Κῦρος δὲ, ἐπεὶ ἐσήλασε εἰς τὴν πόλιν, μετεπέμπετο Συεννεσίν πρὸς ἑαυτόν. ὁ δὲ ὅτε πρότερον ἠθέλησε πω προέσθαι ἑαυτὸν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἔφη, οὔτε τότε Κύρῳ ἰόντι ἤθελε, πρὶν ἡ γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε, καὶ πίστις ἔλαβε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ ξυνεγένοντο ἀλλήλοις, Συεννεσὶς μὲν Κύρῳ ἔδωκε χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιάν, Κῦρος δ' ἐκείνῳ δῶρα ἃ νομίζεται πρὸ βασιλεῖ τίμια, ἵππους χρυσοχαλίνους, καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν, καὶ ψέλλια, καὶ ἀκινάκην χρυσοῦν, * καὶ πολλὼ προσήκων, καὶ τὴν χώραν μηκέτι ἁρπάζεσθαι· τὰ δὲ ἁρπασθέντα ἀποδόσθαι, ὧν που συντυγχάνοιεν, ἀφελόμενον. ἐνταῦθ' ἐμφὶς Κῦρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας εἴκοσιν. οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἰόντι τῆ πρόσω. ὑπώπτευον γὰρ ἤδη ἰέναι, μακρὰν δὲ οὐκ ἐδόκει πύθεσθαι. πρῶτον δὴ Κλέαρχος τὸν αὐτὸν στρατιώτην ἐλθόντα ἐς λόγους ἤρετο. οἱ δὲ αὐτόν τε ἔκαλλον καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ ἤρξατο πορεύεσθαι. Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ὑπέφυγε τὸ μὴ καταπετρωθῆναι, ὕστερον δὲ, ἐπεὶ ἔγνω ὅτι οὐ δυνήσεται διαπεσεῖν, συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῆν αὐτῆ στρατιῶτῆν· καὶ πρῶτον μὲν ἐσάκρυσε πολὺν χρόνον ἑστὼς, (οἱ δὲ ὁρῶντες ἐθαύμαζον εἰ ποτὲ ἔκλαιε δακρύων) εἶτα ἔλεξε τοιάδε· Ἀνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. ἐμοὶ γὰρ κύριος ξένος ἐγένετο, καὶ με φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος τά τε ἄλλα ἐτίμησε, καὶ μυρίους ἔδωκε δαρεικούς· ὧς ἐγὼ λαβὼν, οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοί, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἐδαπάνων. καὶ πρότερον μὲν πρὸς τοὺς θρᾷκας ἐπολέμησα, καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐπημωρούμην μετ' ὑμῶν, ἐπὶ τῆς χερρονήσου αὖ τοὺς ἐξελαύνων, βουλόμενος ἀφαιρεθῆναι τοὺς οἰκοῦντας Ἕλληνας τῆ γῆ· ἐπειδὴ δὲ Κῦρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα, εἴπι δέοιτο, ὠφελοίμην αὐτὸν ἀνθ' ὧν οἱ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου. ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς μὲ βέλεσθε συμπορεύεσθαι, αἰσχύνη δέ μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τῆ Κύρου φιλίᾳ χρῆσθαι, ἢ πρὸς ἐκεῖνον φυσιάζεσθαι μᾶλλον ὑμῶν εἶναι· ἐγὼ μὲν δὴ δύναμαι πορεύεσθαι ἔνθα οἶδα, αἱρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς, ὃ σωτὸν ὑμῖν ὅ,τι ἂν δέῃ πείσομαι. ὅρᾶτ' ἐδοῦς ἐς

dicturus est, me posteaquã Græcos barbaricũ in solum abduxerim, desertis ipsis amicitiã barbarorum amplexum esse: sed quia vobis morem mihi gerere, ac me sequi nõ lubet, sequar ego vos, ac quidquid ferendũ erit, feram. Vos ego mihi patriã, vos amicos, vos socios duco, vobiscum vbicumq3 fuero, honoratũ me fore existimo: à vobis desertus, neq3 vel amico quidquã adferre me cõmodi posse arbitror, vel hostem vlcisci. Quamobrẽ ea vos esse in sententia debetis, iturũ me quocũq3 uos perrexeritis. Hæc ille ait: quæ quum, et ipsius et ceteri milites audissent, laudarunt id quod diceret aduersus regẽ se nõ proficisci. A Xenia quidẽ ac Pasione plures duob. millibus sumtis armis et impedimentis in Clearchi castra transierunt. Cyrus ob hæc animi anxius et mæstus, Clearchũ ad se vocabat. Is iturũ se quidẽ negabat, sed clã tamen militib. misso ad ipsum nuntio, præsenti vt animo sit hortatur. Nã fore vt hæc ita vti expediat, cõponantur, se modò iterũ arcesseret, vtut uenturũ se negaret. Post hæc cõuocatis in cõcionẽ militib. tã suis, quàm qui ad ipsum se contulerant, atq3 etiã ex alijs cuicũq3 liberet, huiusmodi orationẽ habuit: Ea nos, amici, policeri nobis de Cyro iã debemus, quæ sibi de nobis ipse policetur. Nã neq3 nos amplius Cyri milites sumus, quũ ipsum non sequamur, neq3 nobis ille stipendiũ numerat. Scio equidem illũ existimare, iniurios nos in ipsum esse, quo fit vt tametsi me arcessat, venire tamẽ nolim. Maximè, quia pudet me mihimet esse conscium, deceptũ illũ à me prorsus esse. Deinde metuo ne si me cõprehẽderit, ob ea me multet, quæ à me per iniuriã existimat in se cõmissa. Quãobrẽ nobis hoc tẽpore minimè dormiẽdũ arbitror, ne nos ipsos negligamus: sed deliberandũ, quid deinceps facturi simus, ac si quidẽ heic manebimus, cõsiderandũ existimo, quo pacto quãtutissimè mãsuri simus: sin discedendũ videtur, quo pacto quã minimo cũ periculo discesserimus, etiã à cõmeatu satis instructi. Nã absq3 hoc sit, nec imperatoris nec priuati militis vsus vllus fuerit. Et Cyrus cui quidẽ amicus est, quãtiuis est amicus pretij, grauissimus autem hostis illi, cũ quo inimicitias exercet. Præterea copias et pedestres et equestres et nauales habet, quas nos omnes pariter et videmus ante nos, et nouimus. Nam propè mihi ab ipso videmur considere. Quapropter tempus est indicandi, quod quisq3 factu optimum esse statuit. Hæc loquutus dicendi finẽ fecit. Deinceps surgebant alij quidẽ sua sponte sententiã suam exposituri, alij iussu Clearchi quanta difficultas futura esset de monstrabant, si præter Cyri voluntatem vel manere vel discedere vellent. Vnus quidam properationẽ simulans, vt quamprimùm Græciam versus iter faceret, ait quamprimùm deligendos esse imperatores alios, si Clearchus ipsos recusaret abducere: commeatũ emendũ esse, (et erat barbarorũ in exercitu rerũ uenaliũ forũ) ac colligẽda nauia. Eũdũ deinde ad Cyrũ,

ὡς ὀλίγα ἐλλιπὼν ἀγαθὸν ἐς τὸν βαρβάρους, πολὺ τὸν ἑλλιπὼν, τιμῶν τῆν βαρβάρων φιλίαν ἑλόμενος. ἀλλὰ ἐπεὶ ὑμεῖς ἐμοὶ οὐκ ἐθέλετε πείθεσθαι ἐμοὶ ἕπεσθαι, ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἕψομαι, καὶ ὅ, τι ἂν δέῃ πείσομαι. νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι πατρίδα καὶ φίλους καὶ συμμάχους, καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἂν εἶναι τιμῶν, ὅπου ἐκὼν ὦ· ὑμῶν δ' † ἀρημωθείς, οὐκ ἂν ἱκανὸς εἶναι οἶμαι οὔτ' ἂν φίλον ὠφελῆσαι, οὔτ' ἂν ἐλθόντ' ἀλεξήσασθαι. ὡς ἐμοῦ οὕτω ἰόντος ὅπου ἂν σὺ ὑμεῖς, οὕτω τὴν γνώμην ἔχετε. ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ στρατιῶται οἵ τε αὐτὸς ἐκείνῳ καὶ οἱ ὄλλοι ταῦτα ἀνηύγοντο, ὅτι οὐ φαίη πρὸ βασιλέα στρατεύεσθαι, ἐπήνεσαν. πρὸ δὲ Ξενίου καὶ Πασίωνος πολέμους ἢ διαβίλιοι λαβόντος τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκευοφόρα, ἐστρατοπεδεύσαντο πρὸ Κλεαρχῳ. Κύρος δὲ τούτοις ἀχθεσθεὶς τε καὶ λυπούμενος, μετεπέμπετο τὸν Κλέαρχον. ὁ δ' ἰέναι μὲν οὐκ ἤθελε, λαθὼν δὲ τὴν στρατιὰν πέμπει τινὰ αὐτῷ ἄγγελον, ἐλέγειν κελεύσας, ὡς καταστησόμενον τούτην εἰς δ' δέον. μεταπέμπεσθαι δ' ἐκέλευεν αὐτὸν, αὐτὸς δ' οὐκ ἔφη ἰέναι. μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν τὸν αὐτῷ στρατιώτας, καὶ τὸν προσελθόντας αὐτῷ, ὃ τῆν ὄλλων τὸν βουλόμενον, ἔλεξε τοιάδε· Ἀνδρες στρατιῶται, τὰ μὲν δὴ Κύρου δίκαιόν οὕτως ἔχει πρὸς ἡμᾶς ὥσπερ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκεῖνον. οὔτε γὰρ ἡμεῖς ἔπι ἐκείνου στρατιῶται, ἐπεί γε ἠ ξυνεστόμεθα αὐτῷ· ἀλλ' ἐπὶ μισθοδότης. ὅπι μὲν τοι ἀδικεῖσθαι νομίζῃ ὑφ' ἡμῶν οἰδα· ὥστε καὶ μεταπεμπόμενον αὐτὸν οὐκ ἐθέλω ἐλθεῖν, δι' μὲν μέγιστον, αἰσχυνόμενος, ὅτι σώσασα ἡμᾶς ἀπολεῖ· ἔπειτα δὲ καὶ δεδιὼς μὴ λαβὼν δίκην ἀδικῶν πείθῃ ὧν νομίζῃ ὑπ' ἐμοῦ ἠδικῆσθαι. ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ὑμῖν καθεύδειν, οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ βουλεύεσθαι ὅ,τι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτου. καὶ † εἴτε μένομεν αὐτὸν, σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι ὅπως ἀσφαλέστατα μένωμεν· εἴτε † δὴ δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως ἀσφαλέστατα ἀπίωμεν, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἕξομεν. οὔτε γὰρ τούτων οὔτε στρατηγὸν οὔτε ἰδιώτην ὄφελος οὐδέν. ὁ δὲ αὖ πολὺ μὲν ἄριστον φίλον, ὧ αὖ φίλος ἥκιστα καλεπώτατον δ' ἐλθόντος, ὧ αὖ πολέμιος ἥκιστα. ἔτι δὲ διάφορα ἔχει καὶ πεζὼ ἱππικὼ καὶ ναυτικὼ, ὧν πάντων ὁμοίως ὀρῶμέν τε καὶ ἐπιστάμεθα. καὶ γὰρ οὐδὲ πόρρω δοκοῦμέν μοι αὐτῶν καθέζεσθαι. ὥστε ὥρα λέγειν ὅ,τι τις γιγνώσκει ἄριστον εἶναι. ταῦτ' εἶπεν ἐπαύσατο. ἐν δὲ τούτου αἰτίσαντο οἱ μὲν ἐν τοῦ αὐτομάτου λέξοντος ἃ ἐγίγνωσκον, οἱ δὲ, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐγκέλευστοι, ὡς διαφανεστάτου οἷα εἴη ἀρετὴ αὖθις τῆς Κύρου γνώμης· καὶ μάλ' καὶ ἀπέναι. ἐς δὲ δὴ εἶπε, προσποιούμενος πείθεσθαι ὡς τάχιστα πορεύεσθαι ἐς τὴν ἑλλάδα, στρατηγοὺς μὲν ἑλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα, εἰ μὴ βούλεται Κλέαρχος ἀπάγειν· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι, (ἢ δ' ἀγορὰ ὧν πρὸς βαρβαρικῶ στρατεύματι) καὶ συσκευάζεσθαι. ἐλθόντας δὲ Κῦρον αἰτεῖν

petitum nauigia, quibus aueherentur. Quòd si ea non daret, postulandũ ab Cyro ducem esse, qui ipsos per amicũ solum abduceret. Quòd si ne ducẽ quidẽ daret, quam primùm struendã esse aciem, ac mittendos qui montiũ vertices antecaperẽt, ut nec Cyrus nos anteuertat occupandis hisce iugis, nec Cilices, quorũ permultos habemus, multis cum opib. abreptos. Huiusmodi fuit illius hominis oratio, post quẽ Clearchus tãtum dixit: Nemo vestrũm dicat mihi de imperatorio munere suscipiendo, (Nã permulta uideo, quãobrem id fieri per me non debeat) sed ut ei, quem uos delegeritis, pro virib. obtemperem: quo uideatis me alterius imperio parendi scientia, nemini mortalium cedere. Post hunc surrexit alius, qui partim eius stulticiã cõmonstrabat, qui poscendas naues esse dixerat à Cyro, expeditionem aliã deinceps non suscepturo, partim cõmonstrabat quàm esset absurdũ, ducem ab eo petere, cuius nos (inquit) institutũ irritũ facimus. Quòd si duci fidem habebimus, quem nobis Cyrus dederit, quid uetat quo minus etiam vertices ipsos nobis occupari ab Cyro iubeamus? Equidem naues conscẽdere, quas ille nobis dederit, planè reformidauero, ne cum ipsis nos triremibus demergat. Itidẽ sequi ducẽ metuero, quem ille nobis adiunxerit, ne nos eò ducat, unde non sit exeundi facultas. Malim inuito Cyro clàm discedere, sed hoc fieri nequit. Quam obrẽ has equidẽ nugas esse censeo. Quin potius arbitror debere nõnullos homines idoneos vnà cum Clearcho Cyrũ cõuenire, qui de ipso quærant, quam nam ad rẽ nostra uti opera velit. Quòd si nihil à nobis aliud, quàm à conducticijs militibus antehac, petet: sequamur censeo, nec ijs ignauiores simus, qui prius iter hoc cũ ipso susceperunt. Sin erit res maior quàm prior illa, grauioris q3 tũ laboris, tũ periculi: petamus ut uel nos suã in sententiã pertractos secũ ducat, uel ipse nostrã in sententiã concedẽs, in amicũ solũ nos dimittat. Sic enim fiet, ut siue sequamur ipsum, amicis et alacrib. animis sequuturi simus: siue discedamus, tuto simus discessuri. Quidquid ad hæc respõderit, huc renũtiandũ censeo, quod ubi nos audierimus, nostra ad id cõsilia facilè accõmodabimus. Hac sententia cõprobata lectos homines cũ Clearcho mittũt, qui Cyrũ de ijs, q̃ decreuerat exercitus, interrogabant. Respõdebat ille, hostẽ suum Abrocomam ad fluuiũ Euphratẽ esse, ad quẽ peruenire castris duodecimis posset. Aduersus hũc velle se pergere, ac si quidẽ istic eũ offendat, pœnas se de ipso sumturũ: sin fugæ se dederit, nos istic (ait) de re tota cõsultabimus. Hæc illi delecti suis renuntiant. Suspicabãtur illi quidẽ, Cyrũ aduersus regẽ ducere, sed tamen sequi uisum est. Quũq3 stipendiũ amplius poscerẽt, Cyrus se mercedis pristinæ sesquiplũ daturum omnib. policetur, nimirũ pro numo Darico tres dimidiatos Daricos mẽstruos in singulos milites. Duci aũt ipsos aduersus regẽ, ne quidẽ ibi quisquã audiuit publicè. Hinc castris

Cyrus cõsilium suũ dissimulat.

αὐτεῖν πλοῖα ὡς ἀφεψαλέοιεν· ἐσὲν δὲ μὴ διδῷ ταῦτα, ἡγεμόνα αὐτεῖν Κῦρος, ὅστις ὡς ἁλῶ φιλίαν τ̃ χώρα † ἀπάξῃ· ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα διδῷ, ἀναλεγ
σωτα πήεσθαι τὴν ταχίστην· πέμψαι δὲ καὶ πρόκα ταλαμβανομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ † φθάσ- βλάψωσι
σι μήτε ὁ Κῦρος μήτε οἱ κίλικες καταλαβόντες, ὧν πολλὰς καὶ πολλὰ χρήματα ἐφεμένη ἥρπακότες. οὕτω μὲν δὴ τοιαῦτα εἶπε· μετὰ δὲ τοῦτον Κλέαρχος εἶπε τοιοῦτον. Ὡς μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ τούτῳ τῷ στρατηγίαν μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω· (πολλὰ γὰρ οἶδα δὴ ἃ ἐμοὶ δόξει οὐ ποιητέον) ὡς δὲ τῷδ' ἀνδρὶ οὐ καὶ ἕλοιτε πείθεσθαι ἥ δυναίατο μάλιστα· ἵνα εἰδῆτε ὅτι καὶ ἀρχεσθαι ἐπίσταμαι ὡς τις καὶ ἄλλος μάλιστα ἀνθρώπων. μετὰ δὲ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ὡς δὴ κινῦς μὲν τὴν βοὴν θαι τε τὰ πλοῖα αὐτεῖν κελεύοντος, ὡς ὁπόταλιν κῶλον Κύρου μὴ ποιουμένου, † ὡς δὴ κινῦς δὲ ὡς βοῆθος εἴη ἡγεμόνα αὐτεῖν πρὸ τούτου ᾧ λυμαινόμεθα τὴν πρᾶξιν. εἰ δέ τι καὶ τῷ ἡγεμόνι πιθώμεθα ᾧ αὖ Κῦρος δῷ, τί κωλύῃ καὶ τὰ ἄκρα ἡμῖν κελεύῃς Κῦρος προκαταλαμβάνῃς; ἐγὼ γὰρ οἶμαι μὲν αὖ ἐκ τὰ πλοῖα ἐμβαίνῃς ἃ ἡμῖν δοίη, μὴ ἡμᾶς αὐταῖς ταῖς τειρεσὶ καταδύσῃ· φοβοίμην δ' ἂν τῷ ἡγεμόνι ᾧ αὖ δοίη ἕπεσθαι, μὴ ἡμᾶς ἀγάγοι ὅθεν οὐχ οἷόν τε ἦσαι ἐξελθεῖν. βουλοίμην δ' ἂν, ἄκοντ' ἀπιὼν Κύρου, λαθὼν αὐτὸν ἀπελθεῖν· ὃ οὐ δυνατὸν δοκεῖ. ἀλλ' ἔγωγε φημὶ ταῦτα μὲν φυλακείαν εἶναι δοκεῖ δέ μοι ἀγορᾶσαι ἐλθόντας πρὸς Κῦρον οἵ τινες ἴδιοι τυγχάνοιεν, σὺν Κλεάρχῳ, ὁρῶντας σκέψιν τί βούλεται ἡμῖν † χρήσασθαι. κἂν μὲν ᾖ ἡ πρᾶξις παρασκευὴ οἵα πρὸς καὶ πότερον ἐχώρησε τοῖς ξένοις, ἕπεσθαι καὶ ἡμᾶς, καὶ μὴ κακίους εἶναι τὴν πόδα τῶν τούτῳ συναναβαίνειν· ἐὰν δὲ μείζων ἡ πρᾶξις τ̃ πεζοῦ φαίνηται, καὶ ὡδὶ σωτηρία καὶ ὡδὶ πανοπλωσωτηρία, ἀξιοῦν ἢ πείσαντα ἡμᾶς ἄγειν, ἢ πεισθέντα πρὸς φιλίαν ἀφικέσθαι. οὕτω γὰρ καὶ ἑπόμενοι αὖ φίλοι αὖ ἕποιμεν καὶ πρόθυμοι ἐσοίμεθα, ἀσφαλῶς ἂν ἀπίοιμεν. ὅ, τι δ' ἂν πρὸς ταῦτα λέγῃ, ἀπαγγεῖλαι δοῦρο· ἡμᾶς δὲ ἀκούσαντας πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι. ἔδοξε δὲ ταῦτα. καὶ αὖσαι ἐλθόντες ὡς Κλεάρχῳ τάδε ἔλεγον, οἱ ἡρέθησαν Κῦρον τὰ δόξαντα τῇ στρατιᾷ. ὁ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι ἀκούοι † Αβροκόμαν Αναπλεῖν ἐλθεῖν αὖσαι ὡς τοῦ διάφορα ποταμῷ ἕξ, ἀπέχοντα σταθμοὺς πρὸς δέκα ἐν ἐφ' βάλεσθαι ἐλθεῖν. κἂν μὲν ᾖ ἐκεῖ, πλοῖα δίκλωα ἔφη χρῆσθαι αὐτῷ· ὧν δὲ φοβοῖτο, ἡμεῖς ἐκεῖ πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα. ἀκούσαντος δὲ ταῦτα οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπαγγέλλουσι τοῖς στρατιώταις. τοῖς δὲ ἥσθη μὲν ὧν ὅτι ἄγοι πρὸς βασιλέα, ὅμορος δὲ εἶναι ἔπεσθαι. προθυμεῖσθαι δὲ μάλιστα ὁ Κῦρος ὑπισχνεῖτο ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν οὗ πρότερον ἔφερον, αὖ τὸ ἀργύριον τέλος ἡμισάρακα τῷ μισθῷ τῷ στρατιώτῃ. ὅτι δ' ἐπὶ βασιλέα ἄγοι ἐκ αὐτοῦ ἤκουσε † τάδε· ἐπεὶ γε βάλλει ἐν τῷ τότε φανερῷ, αὐτοῦ ἐξελαύνῃ σταθμοὺς δύο, πα-

χρῆσθαι

φάρυγ πρασάγγας δέκα, ὧδί τ̃ † φάρον ποταμόν, ἐφ' ᾧ τῷ ὁ ὗρος τέλα πλέθρα. αὐτοῦθεν ἐξελαύνῃ σταθμοὺς εἴκα, πρασάγγας ἑπτά, ὧδί τὸν πύραμον ποταμόν, ἐφ' ᾧ ὁ ὗρος σάδιον. αὐτοῦθεν ἐξελαύνῃ σταθμοὺς δύο, πρασάγγας ἑπτακαίδεκα, εἰς ἴσους τ̃ κιλικίας ἐξ ἀπὸ πόλιος, ὧδί τῇ θαλάττῃ οἰκουμένῃ, μεγάλῃ καὶ εὐδαίμονι. αὐτοῦ δὴ ἐμφανεῖς ἡμέρας τρεῖς· ἐφ' Κύρῳ πᾶσιν ἐκ πελοποννήσου νῆες πεπαίνοντα ἐφ' ὅτῳ, ὧδί ταύτας ναύαρχος Γυθεάτης λακεδαιμόνιος. ἦγετο δ' αὐτὴν Ταμὼς αἰγύπτιος· ἐξ ἐφέσου, ἔχων ναῦς ἑπτὰς Κύρῳ πεπαίνῃ ἐκποδών, αἷς ἐπολιόρκει μίλητον, ὅτι Τισσαφέρνῃ φίλη ἦν, ἐφ' ᾧ συνεπολέμει Κύρῳ πρὸς αὐτόν. πρῶτος δὲ ἐφ' Χειρίσοφος ὁ λακεδαιμόνιος ὧδί τ̃ νεῶν μετὰ πεμπτὸς ἦλθε Κύρῳ, ἑπτακοσίους ἔχων ὁπλίτας, ὧν ἐστρατήγει πρὸς Κύρῳ. αἱ δ' ἦλθε ὧραι κατὰ μὲν † πρὸς τὸν Κύρου στρατιώτου. αὐτοῦθι καὶ οἱ πρὸς Ἀναπαίμα. † Αβροκόμαι μεταφοίτου ἕλληνες ἀφεστάτου ἦλθον πρὸς Κῦρον, τετρακόσιοι ὁπλῖται, ὧν ξενιστεύων ἐφ' Βασιλέα. αὐτοῦθεν ἐξελαύνῃ σταθμοὺς εἴκα, πρασάγγας ἑπτά· ὧδί πύλας τ̃ κιλικίας ὧν ἐφύλαττε Συέννεσις ἔχε δ' κιλίκων φυλακήν, δ' δ' ἔξω δ' πρὸ τ̃ συρίας βασιλέως ἐλέγετο φυλακὴν φυλάττῃν. Διὰ μέσου δὲ τούτων ῥεῖ πάρος ποταμὸς † κόρος ὄνομα, εὖρος πλέθρου· ἄπαν δὲ τὸ μεταξὺ τ̃ τειχῶν ἦν σάδιοι τρεῖς, ἦ πρόσθεν ἦν ἐν ὧ βίᾳ· ὧν γὰρ ἡ φάραξ ἐστὴν, δ' τὰ τείχη εἰς τὴν θάλατταν καὶ ἐκεῖθεν, ὑπέρθεν δ' ἦν τὰ ἁλίσκεται· ὧδί δὲ τοῖς τείχεσιν ἀμφοτέροις ἐφέστηκεν πύλαι. ταύτης οὖν τ̃ πύλης ἐνεκα τ̃ πρόσω Κύρῳ τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὁπλίται ἀφεβάσειεν ἐξ ἐξω τ̃ πυλῶν, μὴ διασταίεν ἐν τῷ πολεμίους πρόσθεν ἐλθόντες, ἐὰ φυλάττοιεν δ' ταῖς συρίαις πύλαις· ὅπερ ᾧδ' ἐποίησεν· ἦν Ἀβροκόμας ὁ Κῦρος, ἔχοντα πολὺ στρατεύμα. Ἀβροκόμας δ' ὃ δεῦρο ἐπεποίητο, ἀλλ' ἐπεὶ ἤκουσε Κῦρος οἱ κιλικίαν ὄντα, ἀναστρέψας ἐκ φοινίκης πρὸς βασιλέα ἀπήλαυνεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο, τεττακοντα μυριάδας στρατιᾶς. αὐτοῦθεν ἐξελαύνῃ σταθμὸν εἴκα, πρασάγγας πέντε, εἰς μυρίανδρον πόλιν οἰκουμένην ἐπὶ φοινίκων ἐπὶ τῇ θαλάττῃ· ἐμπόριόν τε δ' ἦν ἦν ἐμβαίνῃ καὶ ἐκκυκλεῖται· ὧδί δὲ τοῖς τείχεσιν ἀμφοτέροις ἐφέστηκεν πύλαι. ταύτης οὖν ἕνεκα τ̃ πρόσω Κύρῳ τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὁπλῖται ἀφεβάσειεν ἐξ ἐξω τ̃ πυλῶν, μὴ διασταίεν ἐν τῷ πολεμίους πρόσθεν ἐλθόντες, ἐὰ φυλάττοιεν ἐπὶ ταῖς συρίαις πύλαις· ὅπερ ᾧδ' ἐποίησεν· ἦν Ἀβροκόμας ὁ Κῦρος, ἔχοντα πολὺ στρατεύμα. Ἀβροκόμας δ' ὃ δεῦρο ἐπεποίητο, ἀλλ' ἐπεὶ ἤκουσε Κῦρος οἱ κιλικίαν ὄντα, ἀναστρέψας ἐκ φοινίκης πρὸς βασιλέα ἀπήλαυνεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο, τεττακοντα μυριάδας στρατιᾶς. αὐτοῦθεν ἐξελαύνῃ σταθμὸν εἴκα, πρασάγγας πέντε, εἰς μυρίανδρον πόλιν οἰκουμένην ἐπὶ φοινίκων ἐπὶ τῇ θαλάττῃ· ἐμπόριόν τε δ'

„ nos Xenias & Pasio, verùm certò sciant, nec clam
„ se fugisse, quũ egomet quò secesserint, norim: nec effu-
„ gisse, quum mihi triremes sint, quibus ipsorum naui-
„ gium capere possum. Sed ita me Dij ament, ego ipsos
„ non persequar, neq; quisquam dicturus est, me ho-
„ minum opera, dum adsunt, vti: posteaquam abiere uo
„ luerint, compræhẽsos & lædere, & fortunis suis spo-
„ liare. Abeant verò, ac se sciant iniquius nobiscum,
„ quàm nos cum ipsis agere. Nam equidem ipsorum et
„ liberos & vxores Trallibus præsidio septos habeo,
„ quibus ipsis etiam non carebunt, sed virtuti erga me
„ pristinæ condonabuntur. Hæc Cyrus ait. At è Grę-
cis si qui erant minus ad expeditionem alacri animo,
perspecta ipsius uirtute, lubentius & alacrius eum
sequebantur. Post hæc Cyrus castris quartis para-
sangas XX ad Chalum fluuium, cuius erat unius
plethri latitudo, progreditur. Erat is magnis manse-
tisq; piscibus refertus, quos Syri pro Dijs habebant,
neque lædi eos patiebantur, sicuti ne columbas qui-
dem. Vici, in quibus castra metabantur, Parysatidi
erant ad uitæ sumtus attributi. Hinc castris quin-
tis parasangas triginta ad Daradacis fluuij fontes per
gitur, cuius erat unius plethri latitudo. Heic Belesis e-
rat regia, qui Syriæ cum imperio præfuerat, & ingẽs
admodum elegansque hortus, quo continebantur o-
mnia, quæcumque anni tempora proferunt. Hunc
Cyrus excidit, & regiam cremat. Inde castris ter-
tijs parasangas quindecim ad Euphratem fluuium
procedit, cuius erat quatuor stadiorum latitudo. Ibi-
dem urbs ampla & locuples erat, cui nomen Thapsa
cus. Heic dies quinque sunt commorati, ac Cyrus arce-
sitis Græcorum ducibus, iter hoc instituit Baby-
lonem aiebat aduersus magnum regem, idque tum di
ci militibus iubet, tum persuaderi eisdem, ut sequerẽ-
tur. Illi coacta concione quum hæc renuntiarent,
milites ducibus succensebant, & aiebant hæc ipsos
dudum perspecta habuisse, atque occultasse. Nega-
bant itidem progressuros sese, nisi data pecunia, quæ
illis Græcis data fuisset, qui cũ Cyro ad patrem prius
iter fecerant, præsertim quum illi nullam ad pugnam
exissent, sed patre Cyrum arcessente. Hæc Cyro re-
nuntiant duces, qui se in singulos daturum minas ar-
genti quinque policetur, quam primùm Babylonem
ueniissent, itemque stipendium integrum, tamdiu, do
nec ipsos in Ioniam reduxisset. Huic condicioni bo-
na Græcorum pars adquieuit. Meno autem prius-
quàm pateret, quid milites ceteri facturi essent, sequu
turi ne Cyrum, an non: copias suas seorsum cogit, &
„ hac eos oratione cõpellat: Si mihi parueritis, milites,
„ nullo nec periculo nec labore uestro cõsequemini, ut
„ maiori uos Cyrus honore, quàm ceteros milites adfi-
„ ciat. Quid ergo faciundũ censeo? Rogat nũc Cyrus, ut
„ aduersus regẽ se Græci sequãtur. Ego uerò aio debere
nos

ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίωνα· ἀλλ' οὔγε μήν τοι ὡδι-
σάθωσιν, ὅτι οὐδὲ ἀφεστήκαμεν. (οἶδα γὰρ ὅ-
τι οἴχονται) οὔτε ἀφανεῖς φύγασιν· ἔχω γὰρ τεκ-
μήρι', ὥστε ἐλεῖν δ' ἐκείνων πολλοὺς. ἀλλὰ μὰ τοὺς
θεούς, οὐκ ἐγωγε αὐτοὺς διώξω, οὐδὲ ὄψει οὐδεὶς
ὡς ἐγὼ ἕως μὴν αὖ πέρα τῆς χώρας, ἐπειδὰν δὲ
ἀπιέναι βούλωνται, συλαίων καὶ αὐτοὺς κακῶς
ποιῶ, καὶ τὰ χρήματα ἀφαιρήσομαι. ἀλλὰ ἰόντων
αὖ, ἐάν τοὺς ὅτι κακίους ἐσὶ πολὺ ἡμᾶς ἢ ἡμεῖς πολὺ
ἐκείνους. καί τοι ἔχω γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυ-
ναῖκας οὐ πάλαι φρουρούμενα. ἀλλ' ὅδε τούτων
στρήσονται, ἀλλ' ἀφαιρήσονται, τ' πρόσθεν οἴκοι
ὄντες ἐμὲ αἱρετῆς. καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δ' ἕλ-
ληνες, εἶπε καὶ ἀνυμόρτου ὢν πρὸς τὸν αὐλέα
σὶν, ἀκούσαντες τὸν Κύρου αἱρετὸν, ἥδιον ἢ πρό-
θυμότερον σωτηρήσοντο. μετὰ δὲ ταῦτα Κῦρος
ὑβελαύνῃ σταθμοὺς τρισαρας, παρασάγγας ἑκατὸν
εἴκοσιν, ὧδι ἦν χάλων ποταμὸν ὄντα τὸ εὖρος πλέ-
θρου, πλήρη δ' ἰχθύων μεγάλων καὶ προβάτων, οὓς
οἱ σύροι θεοὺς ὠόμοζον, καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἴων, ὁδὲ
τὰς πόλεις ὁρᾶν. αἱ δὲ κῶμαι αἱ ἐς ἐκλύσιν,
Παρυσάτιδος ἦσαν, εἰς ζωὴν δεδομέναι. σὐτοῦθεν
ὑβελαύνῃ σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας τετράκοντα,
ὧδι τὰς πηγὰς τοῦ † σαραλδάκου ποταμοῦ· (οὗ δ' εὖρος πλέθρου) σὐταῦθα ἦσαν τὰ Βελέσεως
Βασίλεια τῆς συείας ἀρξάντων, καὶ παράδεισος μέ-
γας καὶ καλὸς, ἔχων πάντα ὅσα ὧραι
φύουσι. Κῦρος δ' αὖ τὸν ὑβέκλεψε, καὶ τὰ βασίλεια
κατέκαυσεν. σὐτοῦθεν ὑβελαύνῃ σταθμοὺς τρεῖς,
παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ὧδι ἦν ὕδρεάτου
ποταμοῦ, ὄντα τὸ εὖρος πεζαίρων σαδίων. Ἡ
πόλις αὐτόθι ᾠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμονος,
Θάψακος ὀνόματι. σὐταῦθα ἔμφαον ἡμόρασε πάν-
τα· καὶ Κῦρος μεταπεμψάμενος τὸν στρατηγὸν
τῶν ἑλλήνων, ἐλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔοικε πρὸς βασι-
λέα μέγαν εἰς βαβυλῶνα, καὶ κελεύῃ αὐτὸν λέ-
γειν ταῦτα τοῖς στρατιώτας, ἢ ἀπαπειθῆν ἔσεσθαι.
οἱ δ', πονηρὸν ἐκκλησίαν, ἀπήγγελλον ταῦτα·
οἱ δὲ στρατιῶται ἐκάλεσαν τοῖς στρατηγοῖς, ἢ
ἔφασαν αὐτὸν πάλαι ταῦτα εἰδότας κρύπτειν. Ἢ
δὲ ἔφασαν ἰόντα μὴ τις αὐτοῖς χρήματα δῶ,
ὥσπερ Ⓒ τοῖς πρόσθοις μὴ Κύρου ἀναβαῖσι πρὸς
τὸν πατέρα τὸν Κύρου. καὶ ταῦτα δὲ ὧδι μαχεῖ-
ὀύντων, ἀλλὰ καλοῦντος τὸ παρὸς Κῦρου. [ταῦ-
τα οἱ στρατηγοὶ ἀπήγγελλον.* ὁ δ' ὑπέχθο αὖ-
θις ἑκάστῳ δώσειν ὥστε ἀργυρέους μνᾶς ἑπτὰ
εἰς βαβυλῶνα ἥκοντι, Ⓒ τὸ μισθὸν ἀπελῆν, μέχρις
αὖ κατήσιμεν ἐλλάδα εἰς ἰωνίαν πάλιν. Ὁ μὴ
δὲ πολὺ τ' ἐλλάνικὸν ὅτως ἐπείθη. Μένων δὲ, πρὶν
δῆλον εἶναι τὸ ποιήσοντα οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότε-
ρον ἕξουτ' Κύρῳ ἢ οὔ, [ωλέξε τὸ αὐτῶν στρατόπεδον
χωρὶς τ' ἄλλων, Ⓒ ἔλεξε τάδε· Ἀνδρες, ἐὰν ἐμοὶ πί-
θησθε, ὅτε κινδυνεύσοντες, ὅτε πονήσοντες, τ' ἄλ
λων πολέων πολεμήσεσθε στρατιῶν ἄνευ Κύρου. τί
δῆτα κελεύω ποιῆσαι; νυνὶ δῆτα Κῦρος ἔσεσθαι σὺν ἕλ
λησι ὧδι βασιλέα· ἐγὼ οὖν φημὶ ἡμᾶς χρῆναι
Δίαβε-

διαβῆναι τὸν ὕφράτην ποταμὸν πρὶν δῆλον εἶναι
ὅ, τι οἱ ἄλλοι ἕλληνες ἐπιτηδεύσουσι Κύρῳ. ἐὰν μὲν
γὰρ φανῶσι ἕπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι,
ἀρξάντων τῆς διαβάσεως, καὶ ὡς πολυμοχθήσαι
ἡμῖν σὺν χάριν ἴσεσθαι Κῦρος, καὶ ἀκριβώσει·
(ἐπίσασθαι δ' ἐὰν καὶ ἄλλοι) ἐὰν δ' ἀφανεῖς γέ-
νωνται οἱ ἄλλοι, ἀπιόντων μὲν σωτῆρες εἰς τὸ πάλιν·
ὑμῖν δ' ὡς μόνοις πειθομένοις πιστοτάτοις χρήσε-
ται καὶ εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας, καὶ ἄλλου
οὗ τινος ἂν δέησθε, οἶδε ὅτι ὡς φίλοις τοὺξεσθε Κύ-
ρου· ἀκούσονται τῶν ταῦτα, ἐπειδὴ δὲ, καὶ διέβησαν
πρὸν οὓς ἄλλους ἀφικέσθαι. Κῦρος δ' ἐπεὶ ἤ-
σθετο διαβεβηκότας, ἤδη τε καὶ ἐφ' ἑσπέρας
πόρρω ἐλαύνων, ἔπεμψε τοὺς ἱππέας τοὺς
ἑαυτοῦ Γλοῦν, εἶπε τάδε· ὑμᾶς ἐπαινῶ, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑ-
μῶν ἐπαινεσάντων ἐμοὶ
μελήσει, ἢ μηκέτι με Κῦρον νομίζετε. οἱ δὲ ἱππῆς
πῶτοι, οἳ ἐλάττοσι μεγάλαις ὄντες, θῦ ἔρρῳ αὐτοὺς
θύτυχῆσαι. Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμπειν
μεγάλα πρὸ τοῦ. ταῦτα δὲ ποιήσας διέβαινε. ἐπεὶ
δὲ διέβησαν πάντες, ἐλαύνων ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν
Εὐφράτην ποταμὸν, ὡς ἐς ἐρήμην αὐτόθεν τ'
μαθῶν ἐπὶ τὸν ποταμόν. οἱ δὲ σαραλλῆλοι ἔλεγον
ὅτι οὐ πώποτ' οὕτω ὁ ποταμὸς διέβατος χειμῶ-
νι εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πολοίοις· ἃ τότε Ἀβροκόμας
προϊὼν κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ. ἐδόκει δὲ
θεῖον εἶναι, καὶ σαφῶς ἐπιχωρῆσαι τὸν ποτα-
μὸν Κύρῳ ὡς βασιλεύσοντι. σὐτοῦθεν ὑβελαύνῃ διὰ
τ' συείας σταθμὸς σὐνέα, παρασάγγας πεντήκον-
τα, καὶ ἀφικνοῦται πρὸς τὸν ἀραξέα ποταμόν.
σὐταῦθα ἦσαν κῶμαι πολλαὶ μεσταὶ σίτου Φοίνι-
κης ἢ κολάκης, πάντα ὅσα ὧραι φύουσι. σὐτοῦθεν ὑβελαύνῃ διὰ
τ' ἀρραβίας, τὸν ὕφράτην
ποταμὸν ἀεὶ δεξιᾷ ἔχων, σταθμοὺς ὁρμους πέντε,
παρασάγγας τεσσαράκοντα καὶ πέντε. σὐτῷ τότῳ ἦ τῷ
τόπῳ ὧδι ἦ ἦν, πεδίον, ἅπαν ὁμαλὲν ὥσπερ θά-
λαττα, ἀφ' ὑμῶν ὅτ' ἂν πολέμιος ἦ καὶ ἄλλο σὐδὲν ὕ-
λης ἢ καλάμης, ἅπαντα ἦν δὲ ὧδη ὥσπερ ἀρώ-
ματα δοκεῖν δ' ἂν σὐδὲν σὐδὲ θηρία ἦν, πλὴν οἱ
ἄγριοι ὄνοι, ὀλίγοι δὲ καὶ μεγάλαι· σὐτῶν
δὲ καὶ ὠπίδες καὶ δρεμάδες. ταῦτα ἦ τὰ θη-
ρία οἱ ἵππεῖς ἐδίωκον σὐκοῦν· οἱ μὲν ὄνοι, ἐπεί τις δι-
ωκοι, προσραμόντες ἀφίσταντο. (πολὺ γὰρ τ' ἵπ-
που θᾶττόν ἐστι τρέχειν) Ⓒ πάλιν ἐπεὶ πλησιάζοι ὁ
ἵππος, ταυτὰ ἐποίουν. ὥστε ὀλίγοι ἦσαν λαβεῖν, ἐμὴ
διασκάντες οἱ ἵππεῖς θηρῶν ἀμφεχόμενοι τοῖς
ἵπποις. τὰ δὲ κρέα τῶν ἁλισκομένων ἦν πάντα λί
σιτα τοῖς ἐλαφηίοις, ἅπαντα δὲ τρόφιμα δὲ. τρέχουσι δὲ
ὀδὲν ἔλαττον. οἱ δὲ διώξαντες τὸν ἵππειον ταχὺ
ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπέσπα ἀκροβύζουσα, τοῖς μὲν
ἵπποις δρόμῳ, ταῖς δὲ πλούξιν ἀρῶσα ὥσπερ ἱστίῳ
χωμῶν. τὰς δὲ ὠπίδας, ἂν τις ταχὺ αἴσῃ, ἔστι
λαμβάνειν· σὐπέπτανται γὰρ βραχύ, ὥσπερ πορδικάς,
καὶ ταχὺ ἀπαγορεύουσι. τὰ δὲ κρέα αὐτῶν ἦ-
διστα ἦν. πορευόμενοι δὲ διὰ τούτης τ' χώρας,
ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὴν μαγνησίαν ποταμὸν, τὸ εὖ-
ρος πλεθριαῖον. σὐταῦθα ἦν πόλις ὀρήμη μεγάλη,
ὄνομα

διαβῆναι τὸν Euphratẽ fluuiũ traijcere prius, quàm quid reli-
qui Græci responsuri Cyro sint, cõstet. Quòd si decre-
uerint sequendũ esse, vos illi totius rei auctores exsti
tisse videbimini, à quibus traijciendi factum fuerit
initium: atque adeò gratiam vobis Cyrus, vt gratifi-
candi sibi studiosissimis habebit ac referet: quod qui-
dem si quisquã alius, ipse certè facere nouit. Sin ceteri
secus statuerint, vniuersi quidem domũ reuerte-
mur, sed vos tamen, vt solos dicto audientes, fidissi-
morũ loco habebit & ad præsidia, et ad præfecturas
seruerũ, ac si quidẽ aliud etiã quid fuerit, quod requi-
retis, scio vos ab Cyro vestri studioso impetraturos.
Quæ quum illi audissent obtemperabãt, ac prius quã
alij responderent, traijciebãt. Quos vbi Cyrus trans-
mississe animaduerteret, magnam voluptatem cepit,
ac statim ad eas copias Glun cũ his verbis mittit: Equi
dem vos iã laudo, verùm vt uos vicissim me laude-
tis, mihi curæ erit, ni Cyrus existimari à vobis uelim.
Milites magna spe cõcepta, fausta feliciaq; ipsi omnia
precabantur. Menoni etiã magnifica munera missi- Cyrus Eu-
se ferebatur. Quibus peractis & ipse transmittebat, phratẽ fine
et vniuersus eum exercitus sequebatur, ac nemo ex nauigijs traij
ijs qui amnem traijciebant, supra mamillas mersus cit.
fuit, adfirmantibus Thapsacenis num quã aliàs id flu
men pedibus transmissum fuisse, quàm hoc tempore,
quippe quòd nauigijs tantùm traijciatur, quæ præce-
dens ante ipsos Abrocomas exusserat, vt ne Cyrus
traijceret. Res quidem ipsa diuinitùs accidere uisa est,
quasi fluuius ipse Cyro regnaturo cederet. Deinceps
per Syriam progreditur castris IX parasangas L, &
ad Araxem fluuium perueniunt. Heic vici multi
erant frumento & vino referti, quamobrem triduũ
ibidem hærent, & commeatum comparant. Hinc
per Arabiam, quum Euphratem haberet ad dextrã, Arabiæ de-
castris quinque parasangas XXXV per solitudi- scriptio.
nem conficit. Hoc loco planicies tota maris instar æ-
quabilis erat, absinthio plena. Si quid aliud habe-
bat vel siluæ vel calamorũ, ea verò vniuersa instar
aromatum erant fragrantia. Arbor quidem certè
nulla erat. Ex feris habebat siluestres asinos quam-
plurimos, & struthiocamelos grandes haud paucos.
Erant heic & otides & capræ. Atq; has feras equi- Asini silue-
tes nonnum quam insectabantur, & hi quidem asi- stres Ara-
ni, si quis persequeretur, præcurrebant, ac deinde re- biæ.
stitabant: (etenim multo velocius equo currebant,)
& rursus equo propius accedente idem facitabant.
Itaq; capi nõ poterãt, nisi ex interuallo distarent equi
tes, atq; alijs alij succedentes eos venando vrgerent.
Si quæ caperẽtur, carnes habebãt ceruinis quidẽ illas
consimiles, sed nonnihil teneriores. Struthiocamelũ Struthioca-
nemo cepit, adeoq; qui persequuti eos fuerant equites, meli.
citò defierũt. Nã uolando fugiebat, quũ et pedũ cur-
su, et alis expãsis pro uelo uteretur. Otidas, si quis cele-
riter propellat, licet capere. Nã breue ad interuallũ tã
quã perdices uolãt, et celeriter defatigãtur. Carnes harũ suauissimæ erãt. Facto per hanc regionẽ itinere, ad
Mascam fluuium perueniũt, cuius erat latitudo plethri unius. Heic urbs erat ampla quidẽ illa, sed deserta,

cui nomen Corsote, et quam Mascas Vndiq; circumfluebat. Manserunt hoc loco triduum, & exercitui frumentatione prospiciebatur. Hinc castris decimis tertijs per loca deserta parasangas nonaginta conficit, et à dextra Euphratis parte ad Portas peruenit. Hoc toto itinere multa iumenta fame peribant. Nã neq; fœnũ heic erat, neq; ulla usquã arbor, sed regio uniuersa erat nuda. Incolæ verò molas asinarias propter flumen effodiebant, & formatas Babylonemq; vectas vendebant, proq; hoc pretio frumento cõparato vitam sustinebant. Iam frumentum milites defecerat, neq; coemẽdi eius facultas erat reliqua, nisi in Lydiæ foro, ab ijs barbaris, qui imperio Cyri parebant, vbi farinæ capitha siclis quatuor vendebatur. Siclus septẽ Atticis obolis & semisse valet, ac duos chœnices Atticos capitha cõtinebat. Quãobrẽ se carnib. milites sustentabant. Et nõnulla ex his castris admodum longo ex interuallo distabant, quoties vel ad aquã, vel ad frumentationem perpetuò milites pergere volebat. Quin aliquando quum angustã uiã lutũq; offenderẽt, quod à plaustris penetrari nõ posset, Cyrus cũ ijs quos secũ habebat præstantissimos ac lõgè fortunatissimos restitit, ac Glun Pigretemq; cum barbarorum copijs extrahere de luto plaustra iussit. Quũ autem illi tardè hoc Cyro facere viderẽtur, quasi indignabundus summa penes se auctoritate Persas rem curulem matura re coniunctis operis mandat. Heic verò non omnino nullũ modestiæ indicium videre licuisset. Nã cõtinuò purpureis amictibus abiectis eo loco, quo fortè quilibet stabat, quasi quispiam de victoria curreret, collẽ admodũ etiam præcipitem subibãt, quũ magni pretij tunicas haberent, & variè picta femoralia, nõnulli etiam torques circa collũ, & in manib. armillas. Nihilo minus statim cum his in lutũ insilientes, citius opinione cuiusquã plaustra in sublime sublata exportabant. Ad summã, res ipsa declarabat Cyrũ itineri festinationẽ addere, neq; diutius usquã hærere, nisi si frumẽtationis vel alterius necessariæ rei caussa alicubi subsisteret. Existimabat enim tanto se imparatiore cũ rege dimicaturũ, quanto celerius ipse accessisset: quanto aũt tardius, tanto maiores regi copias coactũ iri. Neq; nõ intelligere poterat, quicũq; rem attentius cõsideraret, regis imperium, cgri quidẽ illud amplitudine hominumq; copia firmum esse: verùm & ob iti nerum prolixitatem, & quia copiæ hinc inde diuulsæ forent, idem illud imbecillum esse, si quis celeriter bellum gerat. Vltra Euphratem versus iter illud desertum, tum opulenta tũ magna urbs erat, cui nomẽ Carmandæ. Ex hac sibi milites cõmeatũ cõparabãt, quũ ratib. opera tumultuaria cõfectis in hunc modũ vterẽtur. Pelles eas, quib. utebãtur pro tegumẽtis, leui fœno referciebãt, ac deinde futuris arctè iũctis prohibebãt, ne aqua pertingere ad paleas posset. His ergo traijciebant, commeatũq; comportabant, videlicet vinũ ex pal-

Cyri apud suos auctoritas.

Cyri celeritas expedita.

ὄνομα δὲ αὐτῇ κορσωτή, πολυειρῆται δὲ αὗται τῇ μασκῷ κύκλῳ. σιτοῦνται ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσαντο τὸ στράτευμα. σιτοῦνται ἐνταῦθα ὑγιεινά· ἑβδομήκοντα σταθμοὺς ἥμους τετρακαίδεκα, παρασάγγας ὀγδοήκοντα, τὸν ποταμὸν ᾧ δεξιᾷ ἐλθόντες. ἦν δὲ ἄφθονα ἐνταῦθα ὄρτυγες καὶ ἀφικνεῖται ὑπὸ πύλας. οἱ τούτοις τοῖς σταθμοῖς πολλὰ τὸν ζυγὸν ἀπώλεσαν τοῦ λιμοῦ. οὐ γὰρ ἦν χόρτος οὐδὲ ἄλλο δένδρον οὐδέν, ἀλλὰ φιλὴ ἦν ἅπασα ἡ χώρα, οἱ δὲ οἰκοδομοῦσι ὄνους ἀλέτας † πολλοὶ τὸν ποταμὸν ὀρύττοντες καὶ ποιοῦντες, εἰς βαθὺ λῆνα ἦλθον καὶ ἐπώλουν, καὶ αὐτὰ ἐπώλουν καὶ ἐπώλουν, καὶ ἐπώλουν καὶ ἐπώλουν. δὲ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε, καὶ πλέα ἦν οὐκ ἦν, ἐμὴ οὐ τῇ Λυδίᾳ ἀγορᾷ, οὐ τοῦ Κύρου βαρβαρικῶν, πλὴν κάπηλοι ἀλαζόνων ἦ ἀλαζόνων, τετράρων σίγλων. ὁ δὲ σίγλος δύναται ἑπτὰ ὀβολοὺς καὶ ἡμιωβόλιον ἀττικούς· ἡ δὲ κάπη δύο ξοίνικας ἀττικοὺς ἐχώρει. ἡ μὲν οὖν ἐσθίοντες οἱ στρατῶται διεγίγνοντο. ἦν δὲ τούτων οἱ σταθμῶν οὓς ἦν μακροὺς ἤλαυνον, ὁπότε ἢ πρὸς ὕδωρ βάλοιτο ἢ πρὸς χιλόν. καὶ δή ποτε σενοφωντος καὶ πλείους ἢ φανεὶς τοὺς ἀμαξας ὑποζυγίου, ἐπέσχε ὁ Κῦρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἐπὶ τοῖς καὶ διδασκομενεστάτοις, καὶ ἐπαξε Γλοῶν ὁ Πίγρητα λαβόντας τῶν βαρβαρικῶν στρατοῦ ζυγενεβάζλας † τὰς ἁμάξας. ἐπεὶ δὲ ἐδόκησεν αὐτῷ ἱκανῶς ἔχειν τοῖς ἁμάξαις, ὥσπερ ὀργῇ ἐπέλθοντες τοῦ πολεμίου ἀνὸν πόρρω τοῦ κρατίστους σωεπισπέσθαι τοὺς ἁμαξας. οἴδα δὴ μόρος τι τῆς εὐταξίας ἦν διαφθαρῆναι, βίαιον γὰρ τοῦ τοξοφορικοῦ καὶ ὁπλιτικοῦ, ὅπου ἕκαστος ἔτυχεν ἑστηκὼς, ἵστατο, ὥσπερ αὖ ὁρᾶτε μοί τις τοῦ νίκης, καὶ μᾶλλα κατὰ πέτρους γλάφου, ἔχοντος τούτους τὸ τοῦ πολυτελεῖς χιτῶνας καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας, οἵοι δὲ καὶ στρεπτοὺς τοῦ † τοῦ τραχήλου, καὶ φέλια ἐπὶ τῆς χειρῶν. βιαίως δὲ σὺν πύτοις ἐφαπτόμενοι τοῦ εἰς τὸν πηλὸν, θᾶττον ἢ ὡς τις ἂν ᾤετο μετεώρους οἴκ. ἐξεκόμιζον τὰς ἁμάξας. τὸ σύμπαν, ἐπὶ ἦλθ Κύρου τοῦ δύνασθαι παῖζειν πλὴν ὀδύνη, καὶ οὐ σχολάζειν, ὅπως μὴ ἐπὶ σίλωμοῦ εἴκοσι ἢ λύκος ἄλλο ἀναγκαίως ἐκφέρειν· νομίζων ὅσῳ μᾶλλον ἔλθοι, τοσούτῳ ἀπρασθυμοτέρῳ βασιλεῖ † μαχεῖσθαι, μάχεσθαι. ὅσῳ ὀχλαιότερον, τοσούτῳ πλέον βασιλεῖ συναγείρεσθαι στρατόπεδα. καὶ σωεὶδὼν δ' ἦν τοῦ περσέζυπ δ' ἐνοῦν ἢ βασίλεως ἀρχὴ πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων ἰσχυρὰ οὖσα, † τοῦ δὲ μήκει τῶν ὁδῶν, καὶ τοῦ διεσπάσθαι τὰς δυνάμεις, ἀσθενὴς, εἴπερ ταχέων ἦν πόλεμον ποιοῖτο. ὥρᾳ δὲ τῷ βύβρατον κατὰ τὸν ὄχθους σταθμοὺς ἦν πόλις βυσταίμων καὶ μεγάλη, ὄνομα δὲ καρμανδη· ἐν ταύτῃς οἱ στρατῶται ἠγόραζον τὰ ὠθιτήδεια, χρείας ἀφθαίνοντος ὧδε· διφθέρας, ἃς ἔχων σεχάσματα, ἐπίμπλασαν χόρτου κόφων, εἶτα ζωῆσιν καὶ ζωίεσσιν, ὡς μὴ ἅπτεσθαι τῆς † κάρφης δ' ὕδωρ, ὠθι τούτην διέβαινον, ἵνα κορυφὴ ἐλάμβανον τὰ ὠθιτήδεια, οἶνόν τε ἐκ τῆς βαλαύστ ποιη-

ex palmulis factum, & panici frumentum. Nam huius maxima erat eo loci copia. Ceterùm orta inter Menonis ac Clearchi milites hoc loco controuersia, Clearchus Menonis militẽ iudicio suo de iniuria damnatũ plagis multabat. Is ad castra sua reuersus, rem exponit. Quo milites cognito molestè ferebant, et Clearcho succensebant grauiter. Eodem die Clearchus quũ ad traiectũ fluminis accessisset, foro venaliũ rerum ibidẽ inspecto ad tabernaculũ suũ per Menonis castra cum suis perpaucis equo reuehebatur. Cyrus autem necdum venerat, sed etiamnum accedebat. Quum verò quis è Menonis militibus ligna scinderet, viso Clearcho, securim in eum conijcit, & ab illo quidem hic aberrat: uerùm alius eum lapide petebat, & item alius, excitatoq; clamore permulti. Clearchus sua in castra fuga elabitur, ac statim arma capi mandat, grauisq; armaturæ militibus istic subsistere iussis, & ante pedes scuta collocare: cum Thracibus & equitibus ipse, quos in castris supra quadraginta habebat, et eos maxima ex parte Thraces, sic aduersus Menonis milites pergit, vt & illi terrore percellerentur, & Meno etiam ipse alijs ad arma concurrentibus, alijs stantibus, & quid in re nec opinata facerent ignorantibus. Proxenus autem (nam is tamdem fortè accessit cum grauis armaturæ militum ordine) continuò ductis inter vtroq; copijs, arma deponebat, ac Clearchum obsecrabat, ne hæc faceret. Ferebat ille grauiter, quòd quum parum abfuisset quin lapidibus obrutus perisset, lenibus verbis calamitatem suam exponeret. Denique de medio excederet, iubebat. Interea quum aduenisset Cyrus, ac rem totam percepisset, continuò sumtis in manus armis, vnà cum maxima illorum manu, qui aderant, in medium aduehitur, & huiusmodi quædam inquit: Nescitis planè quid agatis, Clearche tuq; Proxene, ac Græci ceteri qui adestis. Nam si prælio inter vos congrediemini, existimare debetis & me hoc ipso die, & vos non multo pòst ad internecionem cæsum iri. Nam si nostræ res non rectè adfectæ fuerint, omnes hi barbari quos cernitis, nobis infensiores erunt, quàm ij qui regis partes tuentur. Quæ verba quum Clearchus audisset, impetum compressit, & ambo facto irascendi fine arma deponebant. Inde quum procederent, ex equorum vestigijs & stercore quæ conspiciebantur, coniecturam faciebant, fuisse istic bis mille equorum globum. Hi præeundo tum pabulum, tum si quid aliud vsui futurum erat, exurebant. Heic Orontes homo Persicus, qui genere familiam regis attingebat, & inter Persas bellicarum rerum peritia præstabat, Cyro insidias facit, quum etiam ante id temporis eum oppugnasset. Iam verò reconciliatus Cyro, ait: si mille sibi equites traderet, vel structis insidijs equites illos incendijs omnia vastantes se interemturum, aut mul-

Lis inter Clearchi & Menonis milites orta.

Cyrus item componit.

τὸ σωτοιημένον τῆς ἀπὸ τοῦ φοίνικος, καὶ σῖτος μελίνης. ἦσαν γὰρ ἐν τῇ χώρᾳ πολλοὶ σῖτοι. ἀμφιλεξάντων δὲ πρὸς ταῦτα τῶν τε τοῦ Μένωνος καὶ τοῦ Κλεάρχου, ὁ Κλέαρχος κείνας ἀδικεῖν † ἐν τῷ Μένωνος, πληγὰς ἐνέβαλον. ὁ δ' ἐλθὼν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον ἔλεγεν· ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται, ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο ἀμέσως τῷ Κλεάρχῳ. τῇ δ' αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐκεῖ καταστρατοπεδεύσας τὴν ἀγορὰν, ἀφιππεύει ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σκηνὴν μετὰ τοῦ Μένωνος στρατεύματος σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν· (Κῦρος δ' οὔπω ἦκεν, ἀλλ' ἔτι προσήλαυνε) τὴν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα ἐκ τῶν πλησίον κλεάρχου διελαύνοντα, ἵνα τῇ ἀξίνῃ. καὶ οὗτος μὲν αὐτοὺ ἥμαρτεν, ἄλλος δὲ λίθῳ καὶ ἄλλος· εἶτα πολλοὶ, ὑραυλῆς γενομένης. ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα, καὶ τοὺ μὲν ὁπλίτας ἐκέλευσεν αὐτοὺ μεῖναι, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας· αὐτὸς δὲ λαβὼν τοὺς θρᾷκας καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ ἦσαν αὐτῷ σὺν τῷ στρατεύματι πλείους ἢ τριακοσιοντα, (τούτων δ' οἱ πλεῖστοι θρᾷκες) ἤλαυνεν ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὥστε ἐκείνους ἐκπεπλῆχθαι καὶ αὐτὸν Μένωνα, καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὅπλα. οἱ δὲ ἐσάξειν ἀπρεπῶς τοῦ [τῷ] πράγματος. ὁ δὲ Πρόξενος, ἔτυχε γὰρ ὑστάτου πεσών, ἐπὶ τάξις αὐτῷ ἐκπεπλῆχθαι τὴν ὁπλιτικὴν· ἐπὶ ὡς εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄλλον, ἔθεσαν τὰ ὅπλα, καὶ ἐδέοντο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δὲ ἐχαλέπαινεν, ὅτι αὐτὸν τοῦ ὀλίγου δεήσαντος καταλυθῆναι, πρόσθεν λέγοι δ' αὐτοῦ πάθος, ἐπελθέ τε αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ ὑβρίσασθαι. οἱ δ' οὕτω δὲ, ἐπεὶ ἦκε Κῦρος, ὁ πάλαι ἐπύθετο τὸ πρᾶγμα, βᾶδην ἔλαβε τὰ † ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, καὶ σὺν τοῖς πρώτοις τὴν πλείστων ἦκεν ἐλαύνων εἰς δ' μέσον, καὶ λέγει ὧδε· Κλέαρχε καὶ Πρόξενε, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ πρώτου Ἕλλησθε, οὐκ ἴσε ὅ, τι ποιεῖτε. εἰ γάρ τινα ἀλλήλοις μάχεσθε, νομίζετε οὐ τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμέ τε κακκακῶφεσθαι, καὶ ὑμᾶς οὐ πολὺ ἕλασσον ὑσθρον. κακῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἐχόντων, πάντες ἴσθι οἵδε τοὶ οὓς ὁρᾶτε βαρβαροι πολεμιώτεροι ὑμῖν ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος, οὐ ἑαυτοῦ ἐγένετο, καὶ παυσάμενοι ἀμφότεροι κατὰ χώραν ἔθεντο τὰ ὅπλα. αὐτοῦ θεὸς πεποίουτῶν ἐφαίνετο ἵππων καὶ κέρας. εἰκάζετο δὲ εἶναι ὁ σίμος ὡς διχιλίους ἵππους. οὗτοι πεποίουτο ἕκαστον καὶ χιλὸν καὶ εἴπ ἄλλο χρήσιμον ἦν. ὀρόντας δὲ πορίσης ἀνὴρ, γένει τε πρόσθεν βασιλεῖ, καὶ τὰ πολέμια λεγόμενος οὐ τοῖς ἀείστοις πέρσῶν, ὡδικεῖτο Κύρῳ, καὶ πρόσθεν πολεμίως· καταλλαγὲς δὲ οὗτος Κύρῳ, εἶπεν εἰ αὐτῷ δοίη ἱππέας χιλίους, ὅτι αὐτὸν πρὸ καταπαίουσας ἱππέας ἢ καταπαίνοι αὖ ἀποσφάσας, ἢ ζῶντας πολλοὺς αὐτῷ ἔλοι, ὃ κωλύσειε τὸν καὶ ἐν

Cyrus litem componit.

Lis inter Clearchi & Menonis milites orta.

Orõtæ proditio.

aut multos in potestatem suam uiuos redacturũ, prohibiturumq3 ne accedendo reliqua incenderet, factu rũ demq3 ne illi vmquã renuntiare regi possent, quòd vidissent Cyri exercitũ. Quæ quũ audisset Cyrus, visa sunt ei fore è re sua. Quamobrẽ iussit, vt à singulis ducibus copiarũ partẽ acciperet. Orontes, qui existimaret paratos sibi equites fore, litteras ad regẽ scribit, venturũ se cũ equitatu quàm posset maximo: saltẽ di ci iuberet equitibus suis, vt se tamquã amicũ excipe rent. Eadẽ in epistola pristinã regi amicitiã ac fidẽ in memoriã reuocabat, eamq3 homini (quẽadmodũ ipse existimabat) fideli tradebat. Is quũ primùm ipsum accepisset, Cyro ostendit: qui ea lecta compræhendit Orontã, & ad tabernaculũ suũ Persas septẽ auctoritate apud se præstantissimos arcessit, Græcorumq3 duces iubet grauis armaturæ milites adducere, qui cũ armis tabernaculũ suũ circũsisterent. Parebãt illi, circiterq3 militũ armaturæ grauis tria millia ducebant. Clearchũ intrò uocatũ etiã in cõsiliũ adhibebat, quòd is tũ ipsi tũ ceteris Græcos longè dignitate videretur antecellere. Quũq3 iã ille de tabernaculo exisset, quo pacto de Orõta iudiciũ factũ fuisset, amicis narrabat: quippe qui rẽ silentio tegere iussus non esset. Aiebat aũt Cyrũ fecisse dicendi principiũ huiusmodi quoddã: Equidẽ vos, amici, huc arcessi volui, quo de vestri cõsilij sententia de hoc Oronta id statuam, quod & ad Deos & ad homines æquissimũ fuerit. Hunc primũ pater meo sub imperio esse voluit. Postea fratris mei iussu, quemadmodũ ipse fassus est, aduersum me arma cepit, Sardiũ arce occupata. Ego verò bello homi nẽ persequẽs, effeci vt abstinẽdũ sibi à bello aduersus me putaret, adeoq3 dextram ipsi & dedi & accepi. Post hæc, ait, vlla ne te iniuria adfeci, Oronta? Quũ is respondisset, Nulla, rursus interrogabat Cyrus: Ergo deinceps, vti quidem ipse profiteris, nihil à me læsus, non ne facta ad Mysos defectione agrum meum quacumq3 ratione poteras infestum habuisti? Factũ Orontes ait. Ergo quum rursus quæ potentia tua foret agnoscere, non ne ad aram Dianæ accessisti, ac pœnituisse te facinoris tui dixisti, mihiq3 persuaso fidem dedisti & accepisti? Quæ itidem quum Orontes fassus esset: Qua nam igitur, ait Cyrus, adfectus à me iniuria, tertiũ modò mihi deprehensus es insidias struere? Quum nulla se adfectum Orontes iniuria diceret, Cyrus eum interrogat: Ergo ne te fateris in me iniurium esse? Id quidem necesse est, ait Orontes. Tum rursum Cyrus: Etiam ne deinceps fratri meo hostis fueris, mihiq3 amicus et fidus? Cui ille: Tametsi maximè sim, respõdit: tibi tamen, Cyre, nõ amplius fidus videbor. Ad quæ verba Cyrus ijs qui aderant, ait: Hic quidem huiusmodi tum fecit, tum fatetur: vestrũm verò tu primus dicito, Clearche, sententiam tuam. Et Clearchus: Equidem censeo, ait, hunc

καὶφῦ ὠφελόντας, καὶ ποιήσειν ὥστε μὴ τοῦτε δύναθαι αὐτῶν ἰδόντας δ' Κύρου τρατόμα, βασιλεῖ ΔΦγγέλαι. Τῷ δὲ Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκη ὠφέλιμα εἶναι, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸς λαμβάνειν μόΦ πρὸ ἑκάστου τὴν ἡγεμόνων. ὁ δ' Ορόντας, νομίσας ἑτοίμους αὐτῷ εἶναι τοὺς ἱππέας, ἐρέΦη ὧδε τῷ βασιλεῖ, ὅπ ἥξει ἔχων ἱππέας ὡς ἂν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ Φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἱππάρχοις ἐκέλευσεν ὡς χρὴ αὐτὸν ἕπεσθαι. εἶπε δ' ὁ καὶ τῆς πόδων φιλίας ἕνεκα καὶ πίστεως. ταύτῳ τῷ ὠδίτολλῳ δίδωσι πίστιν αὐδεί, ὡς ὤφελ· ὁ δὲ λαβὼν Κύρῳ † δείκνυσιν. ἀναγνοὺς δὲ αὐτῷ Κῦρος, συλλαμβάνει Ορόντᾳ, καὶ συγκαλεῖ ἐς τὼ αὐτοῦ σκηνῶ πρῶτον μὲν ἀέκοντας τὴν τοῦτε αὐτὸν ἐπᾴ· καὶ μὲν τὴν ἑλλώνων τρατηγοὺς ἐκέλευσεν ὁπλίτας ἀγαγεῖν, τούτους δὲ ἅμα τὰ ὅπλα πρὸ τῶ αὐτοῦ σκηνῶ. οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, ἀγαγόντας ὡς τετρακοσίους ὁπλίτας· Κλέαρχον δὲ καὶ ἑῶ πρεσβεύεσε σύμβουλον, ὅς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκη πρόπαν θῶαι μάλιτα τὴν ἑλλώνων. ἐπεὶ δ' ἦλθον, ἦρχε τοῖς φίλοις τῶ κείσῦ τῆ Ορόντου ὡς ἐγένε· οὐ γὰρ ἀπόρρητος ἦν. ἔΦη δὲ Κῦρος ἀρχεῖν τὸν λόγου ὧδε· Παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἄνδρες φίλοι, ὅπως σὺν ὑμῖν βουλεύωμαι ὅ, τ δικαιότατον καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων, ταῦτα πρᾶξαι· ὁρᾶτε γὰρ πρῶτον μὲν ὁ ἐμὸς πατὴρ ἐδωκεν ὑπήκοος ἐμοὶ εἶναι· ἐπεὶ δὲ τὰ θεὸς, ὡς ἔΦη αὐτὸς, ἦρχε τῆ ἐμοῦ ἀδελΦοῦ οὕτω ἐπολέμησεν ἐμοί, ἔχων τὼ οἱ σατράπειαν ἀκρόπολιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸν προπολεμῶν ἐποίησα ὥστε δίκαι τούτῳ τῆ πρὸς ἐμὲ πολέμου παύσασθαι, καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα. μετὰ ταῦτα, ἔΦη· ὦ Ορόντα, ἔστιν ὅ, τ σε ἠδίκησα; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι οὔ. πάλιν ὁ Κῦρος ἠρώτα· οὐκοῦν ὕσΦολον, ὡς αὐτὸς σὺ ὁμολογεῖς, οὐδὲ ὑπ' ἐμοῦ ἀδικούμενον, ἀΦεστὰς ἐς μυρίους, καὶ ὡς ἐτοίμῃ τὼ ἐμὼ χώρᾳ ὄ, τ ἐδύνω; ἔΦη ὁ Ορόντης. οὐκοῦν, ἔΦη ὁ Κῦρος, ὁπότ' αὖ ἔγνως τὼ σεαυτοῦ δυνάμεως, ἐλθὼν ὧδε πρὸς τὸν Ἀρτέμιδος βωμὸν, μεταμεμέλητά σοι ἔΦησθα, καὶ πείσας ἐμὲ, πιστὰ πάλιν ἔδωκάς μοι καὶ ἔλαβες πρ' ἐμοῦ; καὶ ταῦτ' ὠμολόγη ὁ Ορόντης. τί οὖν, ἔΦη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, νῦν ἔτει τοῦ ὠδικεῖσθαι μοι Φανερὸς γέγονας; ἐπόντ' δὲ τὸν Ορόντου ὅτι ἀδίκως ἀδικηθεὶς, ἠρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτὸν, ὁμολογεῖς οὖν πρὸς ἐμὲ ἄδικ' εἶναι; ἢ γὰρ ἀνάγκη, ἔΦη ὁ Ορόντης. ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν ὁ Κῦρος, ἔτι οὖν αὖ γνοίο τῷ ἐμῷ ἀδελΦῷ πολέμ', ἐμοὶ δὲ Φίλ' καὶ πιστός; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀδ' εἰ γνοίμην ὦ Κῦρε, οὐ γ' ἂν ἔτι ποτὲ δόξαιμι. πρὸς ταῦτα ὁ Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν· ὁ μὲν ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγ· ὑμῶν ὑ σὺ πρῶτ', ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηαι γνώμην ὅ, τ σοι δοκεῖ. Κλέαρχ' δὲ εἶπε τάδε· συμβουλεύω ἐγὼ τὸν ἄνδρα

ἀνδρα δίκαιον ἐκπολεμῶν ποιεῖσθαι ὡς τάχιτα· ὡς μικρὰ δέοι δίκαιον φυλάτεσθαι, ἀλλὰ χρὴ ἡμᾶς, ὃν δίκαιον εἶν, οὗ ἐλέλοντας Φίλους τότους δ' ποιεῖν. ταύτῃ τῇ γνώμῃ ἔΦη ἡ οὐδ' ἄλλος πρόσθεσθαι. μετὰ ταῦτα κελεύοντ' Κύρου ἐλάσοντ' τὸν ζώνης τὸν Ορόντᾳ θανάτῳ ἅπαντ' αὐτασαύτους, ὁ οἱ συγγενεῖς. εἶτα ὁ ἦρχον αὐτὸ οἷς πρόσπτ' χθη. ἐπεὶ δὲ εἶδον αὐτὸν οἱπερ πρόσθεν προσκυνοῦν, καὶ τότε προσκυνοῦσιν, καὶ πρ' εἰθότ' ὅπ δὴ θανάτῳ ἄρ- δανάτου Ἀρταπάτ σκ. ἀδωίχθη ροιτο. ἐπεὶ δὲ ἐς τ† Ἀρταπάτα σκηνὴν εἰσῆχθη τὸ πὸ τάτ' τὸν Κύρου σκηνῆς ἔχων, μετὰ ταῦτα ὅτε ζῶν τα Ορόντων, ὅτε τεθνεῶτα εἶδεν ἀδεὶς πώποτε εἶδον, εἶδ' ὅπως ἀπέθανεν εἶδεὶς εἶδὼς ἔλεγεν· ἔΦκλαιον δ' ἄλλοι ἄλλως. ταΦὴ δ' εἶδεὶς πώποτε αὐτὸν ἐΦώνη. αὐτὸν δ' ὁ ἐξελαύνει δὴ τ' Βαβυλωνίαν σταθμὸς τρεῖς, πάσας ἀγγαρείας. αὐ δ' ἐκ τούτου σταθμῷ Κῦρος ἐξέτασιν ποιεῖτ' τὸν ἑλλήνων καὶ τὸν βαρβάρων αὖ δ' ἐπορεύετο, μέσας νύκτας· (εἶδ' ἐς τ' ὠδὸν ἕως ἤξειν βασιλέα σὺν δ' στρατεύεσθαι μαχόμενον) καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τὸ δεξιὸν κέρας ἡγεῖσθαι, Μένωνα δ' τὸ εὐωνύμου· αὐτὸς δὲ τὸν ἑαυτοῦ διέταξε. μετὰ δ' ταῦτ' ἐξέτασιν ἅμα τῇ ὠδῇ ἡμέρᾳ αὐτόμολοι πρὸς μεγάλα βασίλειος ἥκοντες ἀπήγγελλον Κύρῳ τὸν βασιλέως στρατιάς. Κῦρος δ' συγκαλέσας τὸν στρατηγὸς καὶ λοχαγὸς τ' ἑλλήνων, σωιεδέλευε τότε πῶς αὐτὸν τ' μαχίμου ποιοῖτο, καὶ † αὐτὸν πρὸς τοιάδε· Ὦ ἄνδρες ἕλληνες, ἐκ ἀνθρώπων ἀρχὰν βαρβάρων συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ νομίζων ἀμείνονας εἶν ἡμῶν πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς ἕνεκ', ἀξίους τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε, ὃ ὑπὲρ ἧς ὑμᾶς ἐγὼ δυσμενοῦς ἡγοῦμαι. δῦ γε ἴσε ὅτι τῷ ἐλευθερίαν ἐλοίμην ἂν ἀντὶ τῶν ἔχω πανάντων ὃ ἄλλων πολλαπλασίων· ὅπως ὁ ἐάσητε εἰς οἷον δ' ἔρχεσθε † ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς δι ἀγῶνα, ὑμᾶς ἀξίως Α. δώξω. τὸ μὴ πλὴθ', πολὺ, μὴ πολλῷ πλείονι ἐπίασιν· ἂν ὁ τῶν τε ἀνάγκαθε, πολλὰ ὃ ἀγαθὼσθαί μοι δοκῶ οἷσε ἡμῶν γνώσεσθε· οὐ τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους. ὑμῶν ὁ ἐν ὑμῶν ἐν Μ οἰκήσ. βλόμενον ἀπέναι τοῖς οἴκοι ζηλοτὸν πολὺ ἀπελθεῖν, πολλὸς δ' ἐλεῖσθαι οἶμαι ποιήσειν τὰ πρ' ἐμοὶ † αἱρήσεσθ' αὖτὶ τὴν οἴκοι. οὐ τῶν δὲ Γαυλίτης πρὸν, φυγὰς σάμ, πιστὸς ὁ Κύρῳ, ἔΦπε· ἐμὲ μὲν, ὦ Κῦρε, λέγουσί τινὸς ὅτι πολλὰ ὑπάρχῃ ναῦ, δ' ὃ οὐ τοιούτῳ ἐστὸν τὸ κινδύνῳ τὸ πεσόντ'· αὖ δ' εὖ ζεύκτα, ἃ μεμνῆσθαί σε. οἱοι δὲ, δ' εἰ μέμνοιό τε ὁ βάλοιο, δύασθαι αὖ ἀφδόν αι ὅσα ὑπάρχῃ. ἀκούσας ταῦτα ἔλεξεν ὁ Κῦρος· ἀλλ' ἔστ ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἢ ἀρχὴ ἡ πατρῴα, πρὸς μὲν τὼ μεσημβρίαν, μέχρις οὗ ἁλὸς καῦμα οὐ δύωνται οἰκεῖν οἱ ἄνθρωποι· πρὸς δὲ ἀρκτους, μέχρις ὅτου ἁλὸς χιόνα. τὰ δ' οὐ μέσῳ

hũc hominẽ quãprimùm è medio tollẽdũ esse, ne deinceps necesse sit ab ipso nos cauere, sed otium nobis sit, quãtũ hũc attinet, de ijs qui amici nobis spõte sua sunt, bene promerẽdi. Ad hãc sententiã Clearchus aiebat et ceteros acceßisse. Post hæc surgẽtes uniuersi, atq3 in his etiã propinqui hominis, Cyro sic iubẽte cũ indicio necis zonã Orontæ prehendũt. Deinde quib. hoc negotij datũ erat, ipsum educebãt: quẽ quũ videret ij, qui prius eũ adorabãt, tũ quoq3 eumdẽ illi adorationis honorẽ exhibebãt, tametsi hominẽ duci ad mortẽ intelligerent. Posteaquàm introductus in Artapatæ (quo Cyrus vno sceptriferorũ fidelißimo vtebatur) tabernaculũ fuißet, nemo deinceps Orontam vel viuum vel mortuũ vmquã vidit, aut dicere certò potuit, quo pacto extinctus esset, aliter alijs suspicantibus. Ne quidem vmquã sepulcri ipsius vllũ vestigiũ exstitit. Inde per agrũ Babyloniũ castris tertijs parasangas XII pergit. Quũ castra tertiæ metatus esset, tam Græcas quam barbaras copias in planicie lustrabat, idq3 nocte media. (existimabat enim regẽ postridie manè ineundi prælij caussa cũ copijs adfuturũ.) & Clearchũ quidẽ dextrũ cornu ducere iubet: Menonẽ Thessalũ, sinistrũ. Suos struebat ipse. Posteaquã lustratæ copiæ fuissent, aderant postridie magno à rege transfugæ, qui de exercitu regis Cyro nuntios adferebant. Is aduocatis Græcorũ imperatorib. & ductoribus, ferierũ, quo pacto pugnã instituerent cõsultabat, simulq3 cohortatus ipsos, huiusmodi verbis fiduciã eis addebat: Ego vos, Græci, nõ quòd barbarorũ mihi deesset copia, socios belli huc adduxi, sed quòd multis vos barbaris præstare ducerem, iccirco adsumendos putaui. Quamobrẽ date quæso operã, vt vos eos exhibeatis, qui libertate, quam obtinetis, & cuius gratia vos equidem beatos arbitror, digni sitis. Nã scire vos volo, me libertatẽ reb. vniuersis prælaturũ esse, quas possideo, multoq3 etiã maiorib. alijs. Verũ enimuerò ut intelligatis, quale vobis in certamen sit descendendũ, rẽ omnẽ vobis aperiã. Hostiũ multitudo ingens est, et ingenti cũ clamore aduersarios inuadũt. Quæ si peruleritis, ceterorũ vos ipsos pudebit, sat scio: tales esse nostros in his terris homines experiemini. Vos si, ut uiri estis, etiã audentes vosmet exhibueritis: faciam ut quicumq3 domum redire voluerit, ciuibus suis suspiciendus redeat, quamquam etiam effectũrum me arbitrer, vt multi reb. patrijs oblatas à me rationes sint anteposituri. Heic quum Gaulites quidã Samius exsul adesset, Cyro fidus: Atqui, ait, nonnulli te dicunt multa policeri hoc tempore, quòd tali verseris in periculo, eoque iam imminente. Sed si fortuna prospera vtare, nullius te rei memorem fore. Nonnulli etiã aiunt te, si & memineris & velis, minimè tamen posse præstare, quæ te præstaturũ policeare. Quæ quũ Cyrus audisset: Nobis, inquit, paternũ regnum, milites, pertingit, uersus meridiẽ ad ea loca, in quibus caloris caussa homines habitare nequeunt, versus septemtriones ad ea, in quibus nemo hyemis caussa habitat.

Quæ his interiecta sunt omnia, fratris amici satrapæ cum imperio obtinẽt. Quòd si nos vicerimus, vos amicos nostros his per me potiri æquum est. Quapropter non est quod metuam, ne quod amicis singulis largiar, si quidem res succesſerint, habeam: sed ne non satis multos habiturus sim, quibus dem. Vobis quidẽ Græcis etiam coronam singulis auream dabo. Quæ quũ illi audiſſẽt, nõ solùm suo nomine multò alacriores erant, sed eadem alijs quoq; renuntiabãt. Ingreſsi porrò ad ipsum partim duces, partim quidã de Græcis ceteris, scire cupiebant, quid essent habituri, si uincerent. Hos Cyrus oẽs spei plenos dimittit. Quotquot autem cum ipso colloquebantur, hortabantur eum, ne prœliaretur ipse, sed posť aciem suam subsisteret. Atq; hoc ipso tempore Clearchus eum interrogabat, in hanc sententiam: Exiſtimas ne, Cyre, fratrem tuũ prœlio tecum decertaturum? Ita me Iupiter amet, inquit Cyrus, si quidem Darij & Paryſatidis filius est, & frater meus, non sine prœlio equidem hæc cõsequar. Ceterùm quum exercitus armaretur, censa sunt Græcorũ CCIↃↃ et CCCC, qui scutati erant, cetratorum, CIↃCIↃ CCCC. Barbarorum, qui Cyro militabant, erant CCCIↃↃↃ, currus falcati ferè XX. Hoſtium numerus esſe ferebatur duodecies centena millia, currus falcati CC. Item equitum: milia sex, quibus * Artagerſes cum imperio præerat, et qui ante regem diſpoſiti erant. Regiarum copiarum præfecti, & imperatores & duces quatuor, CCCI ↃↃↃ CCCIↃↃↃ CCCIↃↃↃ singuli præerãt, * Abrocomas, Tiſſaphernes, Gobryas, Arbaces. Verùm ex hac multitudine tantùm noningenta millia prœlio interfuerunt, & currus cum falcibus CL. Nam Abrocomas serius ex Phœnicia venit, nimirum die quinto à pugna. Etenim hæc Cyro renuntiabant trãsfugæ quidam, qui è castris regijs ante prœlium exceſserant: & qui commiſſo iam prœlio deinceps intercepti fuerunt, eadem commemorabant. Hinc Cyrus castris unis parasangas tres progreditur, quum copias vniuersas tum Græcas tum barbaras inſtructas duceret. Nam hoc die regem prœlium commiſſurum exiſtimabat. Etenim non longius quàm dimidij diei itinere foſſa aberat alta, latitudine quinque orgyarum, altitudine trium. Ea per campos ſurſum verſus ad parasangas XII, nimirum vſque ad Mediæ castellum porrigebatur. Quo loco sunt aluei numero quatuor, latitudine plethri, profunditate ingenti, qui ex Tigri fluuio deriuantur, atq; etiam nauigia frumẽtaria in eis agi possunt. Idẽ in Euphratẽ influunt, & parasangæ interuallo distãt inter se, ponti busq; strati sunt. Propter ipsum Euphratẽ transitus erat arctus, inter fluuiũ ac foſſã, latitudine ferè XX pedũ. Hãc foſſã magnus rex pro munimẽto fecit, posteaquã*

*al. 10.

*al. Antagerſes.

*al. Acrocomas, Tiſſaphernes, Gebryas, Arcabes.

Amplitudo castrorũ regiorum.

οὐ μέσῳ πύργῳ ἅπαντα σὺν τοῖς ἀπὸ οἴκου οἱ τῷ ἐμοῦ ἀδελφοῦ φίλοι. ὧν δ' ἡμεῖς νικήσαντες, ἡμᾶς δὲ τοὺς ἡμετέρους φίλους τούτων ἐγκρατεῖς ποιήσαι. ὥστε οὐ δίκαιος δόξω, μὴ οὐκ ἔχω ὅ, τι δῶ ἑκάστῳ τῶν φίλων, αὖ δ' γένηται, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἱκανοὺς οἷς δῶ. ὑμῖν δὲ τῶν ἐλπίδων καὶ στέφανον ἑκάστῳ χρυσοῦν δώσω. οἱ δὲ, ταῦτα ἀκούσαντες, αὐτοί τε ἦσαν πολὺ προθυμότεροι, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑφηγγέλλοντο. εἰσήκουσαν δὲ πρὸς αὐτῶν οὔτε στρατηγοὶ καὶ τῶν ἄλλων ἑλλήνων πυνθανόμενοι, ἀξιοῦντες εἰδέναι τί σφίσιν ἔσται ἐὰν κρατήσωσιν. ὁ δὲ, ἐμπεπλακὼς ἀπαντῶν τῷ γνώμῃ, ἀπεπέμπετο. πρὸς μὲν Κλεάρχου δ' αὐτῷ ἔφασαν ὅσοι περ διελέγοντο, μὴ μαχέσθαι, ἀλλ' ὅπαθεν ἑκατὸν τάττεσθαι. σὺ δὲ τῷ καλῷ πύργῳ Κλεάρχου ὧδέ πως ἤρετο Κῦρον· οἶσθ' γάρ σοι, ὦ Κῦρε, μαχέσθαι τὸν ἀδελφὸν τὸν σὸν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴπερ γε Δαρείου καὶ Παρυσάτιδός ἐστι παῖς, καὶ ἐμὸς ἀδελφός, ὃν ἐμαχεῖτο ἐγὼ λέγομαι. σὺ δὲ τοῦτον ἐν τῇ ὁδῷ πολισίᾳ ἀσινῶς ἐκέλευσον τὸν μὲν ἑλλήνων, ἀσπὶς μυεία καὶ τετρακοσία, πελτασταὶ δὲ δισχίλιοι καὶ † τετρακόσιοι· τὸν δὲ μισθὸν Κύρου βαρβάρων δέκα μυριάδων, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριάδες, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα δέκα κόσια. ἄλλοι δὲ ἦσαν ἑξακισχίλιοι ἱππεῖς ὧν † Ἀρταγέρσης ἦρχεν. οὗτοι δὲ πρὸ αὐτῶν βασιλέως τεταγμένοι ἦσαν. τῷ δὲ βασιλέως στρατεύματι ἦσαν ἀρχοντες καὶ στρατηγοὶ καὶ ἡγεμόνες τετταράκοντα, τετρακισμυριάδες ἑκάστους, † Ἀβροκόμας, Τισσαφέρνης, Γωβρύας, Ἀρβάκης. τοῦ δὲ πεζεύοντο οὐ τῇ μαχῇ οὐδὲ νῦν τα μυριάδες, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ τοξοτῶν ἑκατὸν μάλα πολλοί. Ἀβροκόμας γὰρ ὑστέρησε τῇ μάχης ἡμέρας τοσοῦτε, ὥστε ἐκ Φοινίκης ἐλαύνων. ταῦτα δὲ ἤγγελλον πρὸς Κῦρον οἱ αὐτομολήσαντες ἐκ τῆς τοῦ πολεμίου πρὸ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς μάχης· καὶ μιᾷ τῶν μάχῃ οἱ ὕστατοι ἐλήφθησαν τῶν πολεμίων, ταῦτα ἤγγελλον. ἐντεῦθεν δὲ Κῦρος ὑφελαύνῃ σταθμὸν ὅλα, παρασάγγας ξεῖς, ἵνα τε τάξαιμι τὸν στρατεύματι τοσούτῳ * καὶ τῷ ἑλληνικῷ καὶ τοῦ βαρβαρικῷ. ὥρᾳ γὰρ τούτῃ τῇ ἡμέρᾳ μαχεῖσθαι βασιλέα. κατὰ γὰρ μέσον τὸν σταθμὸν ἦν τάφρος ἣν ὀρυκτὴ βαθεῖα, βʹ μὲν ὄργυιαι πᾶσα, βʹ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς. πετεύτατο δὲ ἡ τάφρος αὕτη ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ δεξιὰ πρὸς βορρᾶν. ἐπὶ δὲ τῇ τάφρῳ ἐπῆσαν ἵστανται ἐπὶ τὸ πλάτος ἑκάστη ὄργυια. ἐπὶ δὲ τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκώλυε βασιλεὺς τὸν Κύρου στρατὸν διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπεγνωκέναι τὸ μαχεῖσθαι· ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ Κῦρος ἐπορεύετο ἡμελημένως μᾶλλον. τῇ δὲ τετάρτῃ ἰὼν τε τὸ ἅρματος καὶ ἁθροισθεὶς πᾶσι τοῖς ἅρμασι καὶ τοῖς ἱππεῦσι τοῖς περὶ αὐτὸν ἀμφὶ Κῦρον † πίστωσι προφαίνεται ἐλαύνων κατὰ ἰσοῤῥοπίαν τοῦ ἵππου, καὶ ὑπὸ τοῦ ὅπλοις οἷς ἐνετύγχανον, ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ ἑλληνικῶς ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται, ὡς ἐς μάχην παρασκευασμένῳ. ἔνθα δὴ πολὺς παράχθη ἐλεύθερος, αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ ἕλληνες, καὶ θαρραλεώτερον ἔτι ἐπιέναι τοῖς πολεμίοις. καὶ Κῦρος τε καταπλήσας ἐπὶ τὸ ἅρματος τὸν θώρακα ἐνέδυ, καὶ ἀναβὰς ὑπὲρ τὸν ἵππον τὰ πάντα ἐς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλεν ὑποζωννύεσθαι καὶ καθίστασθαι ἐς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστος. οὕτω δὴ ζωὸ πολλῇ σπουδῇ καὶ θορύβῳ, Κλέαρχος μὲν τὸ δεξιὸν τοῦ κέρατος ἔχων, πρὸς τῷ βυθρώτῃ ποταμῷ, Πρόξενος δὲ ἐχόμενος· οἱ δ' ἄλλοι μετὰ τούτους. Μένων δὲ καὶ τὰ στρατεύματα τὰ βυώνυμος κόρας εἶχε τὸ ἑλληνικοῦ. τὸ δὲ βαρβαρικοῦ, ἱππεῖς μὲν παφλαγόνες ἐς χιλίους περὶ Κλέαρχον ἔστασαν οὐ τοῦ δεξιοῦ, καὶ τὰ ἑλληνικὴν πελτασικήν· οἱ δὲ τοῦ βυώνυμος, Ἀριαῖός τε ὁ Κύρου ὕπαρχος, καὶ τὰ ἄλλα βαρβαρικά. Κῦρος δὲ καὶ ἱππεῖς μετ' αὐτὸν ἑξακόσιοι ..... ὡσπλισμένοι θώραξι μεγάλοις καὶ παμμεγέθεσι καὶ κνημῖσι πρὸς αὐτοῦ σπλὴν Κύρου· Κῦρος δὲ φιλὴν ἔχων πλὴν κεφαλὴν εἰς τὸν μαλχὸν καθίστατο. λέγεται δὲ καὶ τοὺς ἄλλους σφόδρας φιλαῖς ταῖς κεφαλαῖς οἱ τοῦ πολέμου δεινοὶ εἶναι. οἱ δ' ἵπποι ἅπαντες οἱ μὲν Κύρου ἦσαν καὶ πεμετωπίδια καὶ προσῳνίδια, ἔχων δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἱππεῖς ἑλληνικάς. καὶ ἤδη τὲ τὸν μέσον ἡμέρας, καὶ οὔπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι· λόγος δὲ δὴ ἦν ἐνθένδε, ἐφαίνη κονιορτὸς, ὥσπερ

Artagerſes.

Abrocomas, Tiſſaphernes, Gobryas, Arbaces.

Cyrus castris unis parasangas tres progreditur.

Amplitudo castrorũ regiorum.

ſteaquam inaudiſſet Cyrum cum exercitu aduentare. Verùm callem hunc Cyrus cum exercitu superauit, atq; intra foſſam ſese recepit. Ac rex quidem eo die pugnam non commiſit, ſed tum equorum tũ hominum retrocedẽtium multa veſtigia manifeſtò cernebantur. Hæc Cyrus arceſſito Silano Ambraciota vate, Daricis eum CIↃCIↃCIↃ donauit, quòd ab Cyro interrogatus die ante eum diem vndecimo, diciſſet regem diebus decem proximis prœlium non cõmiſſurum. Quo tempore Cyrus reſpondit, nõ subiturum aleam prœlij, ſi nõ ijs diebus prœliaretur. Quòd ſi tu verum dixeris, decem tibi talẽta policeor. Quapropter quum dies illi X præteriiſſent, aurum hoc ei dedit. Rex vbi Cyri copias foſſam traijcere non prohiberet, uiſum est Cyro ac ceteris, ipſum pugnandi conſilium abiecisse. Quamobrẽ poſtridie Cyrus negligentius iter faciebat. Die tertio etiã in curru ſedens proficiſcebatur, paucis acie inſtructa præeũtibus. Ipſum militum vulgus confuſis copijs pergebat, ac pleriq; in plauſtris et iumentis arma vehebant. Iamq; adeò id temporis erat, quo forum frequenti hominum turba refertum esſe conſueuit, & locus erat in proximo, quo metatis castris subsistere volebat, quum * Patagyas Persa, vir ex familiaribus inprimis Cyro fidus, equo sudante aduolat, ſtatimq; ad omnes, in quos incideret, clamabat tum barbaricis tum Græcis uerbis, regem magno cum exercitu aduentare, paratũ prœlio congredi. Tum verò tumultus ingens exortus est, Græcis & ceteris omnibus exiſtimatibus fore, vt in non inſtructos irrueret. Cyrus è curru deſiliens loricam induebat, equoq; conſcenſo, & arreptis tragulis, denuntiabat vniuerſis vt arma caperent, & ſuo quiſque ſe loco ſisteret. Ibi tum impigrè conſtiterunt, Clearchus quidem ad cornu dextrum propter Euphratem fluuium, cui Proxenus contiguus erat, ac poſt eum ſtabant ceteri: læuum cornu Græcarum copiarum obtinebat Meno. De barbaris equites mille Paphlagones ad dextrum cornu propter Clearchum ſteterunt, itemque Græci qui cetris vtebantur. In cornu ſiniſtro Arieus Cyri legatus erat cum barbaricis copijs. Cyrus cum equitibus IↃC ..... qui omnes grandibus loricis muniti erant, & femoralibus, & galeis: vnus Cyrus nudo capite pugnam exſpectabat. Aiunt ceteros etiam Perſas capitibus nudis aleam prœlij subire. Habebant & equi omnes in exercitu Cyri frontium pectorumque munimenta, & equites ipſi gladios Græcos. Iam meridies erat, nec hoſtes adhuc conſpiciebantur. Verùm poſteaquam adueſperaſceret, puluis quidam viſus eſt, tam-

Silani Ambraciotæ vaticinium euentus comprobat.

Cyrus capite nudo prœliatus.

Patagyas.

tamquam nubes albicans, & tempore nõ magno interiecto, tamquam nigredo quædam totum campũ occupauit. Quum propius accessissent, statim & æs fulsit, & hastæ, & ordines palàm sese ostentabant. Ordo copiarum regiarum.

Ac læua quidem in parte hostilium copiarum equites erant lineis thoracibus induti, quorum esse præfectus Tissaphernes perhibebatur, quibus erant proximi, qui crates gestabant: succedebant grauis armaturæ pedites, cum scutis ligneis ad pedes vsq; tendentibus, qui esse ferebantur Aegyptij. Succedebant & alij tum equites, tum sagittarij. Atq; hi omnes per gentes dispositi, agminibus quadratis ijsq; plenis singillatim incedebant. Præibant currus, qui magnis à se distabant interuallis, & falcati appellabantur. Ii falces habebant ab ipsis axibus in obliquum porrectas, & deorsum in terram spectantes, vt in quæcunq; rem incidissent, eam discinderent. Erat autem hoc ipsis consilij, quòd currus hos in ordines Græcorum acturi essent, eosq; disturbaturi. Enimuerò Cyrus in eo, quod quum Græcos adhortaretur, vt barbarorum clamores sustinerent, dixerat, falsus est. Non enim cum clamore, sed quanto maximè silentio poterant, sedatè, æquabili incessu, & lentè etiam ad prælium accedebant. Heic Cyrus cum Pigrete interprete, alijsq; tribus aut quatuor præteruectus equo, clamore significabat Clearcho, vt aduersus mediam hostium aciem copias suas duceret, quòd istic rex esset. Eam inquit, si vicerimus, omnia nobis confecta erunt. Clearchus tametsi medium illum globum uideret, ac de Cyro audiret, regẽ longè vltra Græcorũ cornu læuum esse, (nam tanta rex multitudine hominũ superabat, ut tametsi suorũ aciem mediã obtineret, tamẽ læuũ Cyri cornu ex aduerso sibi oppositũ non haberet) non tamen uolebat inquã Clearchus cornu dextrum à flumine auellere, quia metueret ne ex vtraq; parte circũdaretur. Cyro quidẽ respondebat, curæ sibi fore, vt res præclarè gereretur. Interea barbari æquabiliter procedunt, & Græcorum ordines quamdiu adhuc eodẽ loco subsistebant, ex ijs qui subinde accedebant, instruebantur. Cyrus autẽ copias modico ex interuallo præteruectus, vtrosq; spectabat eminus, tum conuersis in hostes oculis, tũ in amicos sibi. Quẽ de Græcorum exercitu Xenophon Atheniensis ubi vidisset, obuiã properat, & nũquid imperaret, quærit. Cyrus paullũ subsistens, dici iubet ad omnes, exta læta sibi addicere. Quæ quũ dixisset, tumultũ quẽdã ordines peruagari audit, et ecquis sit ille fremitus, quærit. Respondet Xenophõ, iterũ iã tesseram dari. Mirum Cyro videri, quis eam prodidisset. Quapropter interrogat, ecquæ sit tessera. Cui Xenophõ: Iupiter, inquit, Seruator, & victoria. Quod vbi Cyrus audisset: Accipio tesserã hãc, ait, atq; ita sanè esto. Quæ locutus, suũ ad locũ se recepit. Iãq; adeò nõ vltra tria quatuor ue stadia phalãges ambæ ab se inuicẽ distabãt, quũ Græci pæanẽ canũt, et in hostes aduersos incipiũt

ὥσπερ νεφέλη λευκὴ, χρόνῳ δὲ συχνῷ ὕσδρον ὥσπερ μιλιακία τις οἰ τῷ πεδίῳ ὠδὶ πολύ. ὅτε δὲ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο, τάχα δὴ καὶ χαλκὸς τις ἠστράπτε, ὃ καὶ λόγχαι καὶ αἱ τάξεις κατεφανεῖς ἐγίγνοντο. ἦσαν ἱππεῖς μὲν λευκοθώρακες ὠδὶ τῷ δυωνύμῳ τῷ πολεμίων· (Τισσαφέρνης ἐλέγετο τάττειν ἀρχειν) ἐχόμενοι δὲ τούτων, γεγεφυρωμένοι, ἐχόμενοι δὲ πελτασταὶ συὶ ποσὶ πυκνοῖς εὐλίναις ἀσπίσιν αἰγύπτιοι δ' ἐδόκουν εἶναι. ἄλλοι δ' ἱππεῖς, ἄλλοι τοξόται. ταῦτα δ' ἔτι ἔθνη οὐ πολλαχοῦ πολλή ῥᾳ ἀνθρώπων ἕκαστον ἔθνος ἐτετάχατο. πρὸ δ' αὐτῶν, ἁρματα ὁλκάδων τινὰ συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δρεπανηφόρα λεγόμενα. ἦν δὲ τὰ δρέπανα ἐπὶ τῶν ἀξόνων εἰς πολλὸν ἀφεστηκότα, ὑπὸ δὲ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὡς ὁλοκόπτειν ὅτῳ ἐντύχοιεν. ἢν δὲ γνώμη ἦν ὡς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἑλλήνων ἐλάσοντες ὡς διακοψόντων. ὁ μὲν τοι Κῦρος ἔπτων, ὅτε καλέσας πρὸς ἑαυτὸν τοὺς ἑλληνας τὴν ἡρακλείαν βαρβάρων ἀναπλέαν, ἐνθύμιον ἦν αὐτῷ, ὅτι ἡρακλῆς, σὺν ὀλίγοις μὲν ἀλλὰ σὺν θεοῖς, πάντας ἐκείνους ἐπέρασε καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἐναντιουμένους. ὁ δὲ ἐπεὶ ἐγγὺς ἐγένοντο, παιᾶνα ἦρχον οἱ ἕλληνες, καὶ ἅμα ἐπῇσαν. ἐν τούτῳ δὲ τινὲς καὶ λαγῶ ἐξέπτησαν ἐκ τοῦ πεδίου καὶ ἐκ τῶν θάμνων ἔνθα καὶ ἔνθα, καὶ ἀγέλαι βοῶν καὶ ἵπποι ἐνέπεσον ἐς τὸ πρόσθεν. καὶ οἱ μὲν ἐβόων τε καὶ ἐμάστευον ἐς τὸ φεύγειν, οἱ δὲ ἐπῇσαν ἔτι μᾶλλον βοῶντες. ἐνταῦθα δὴ καὶ τὸν Κῦρον ἔνιοι ἐθεάσαντο ἐφ' ἵππου ἐλαύνοντα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἱππέας ἐπισπομένους καὶ τὸν κάλπιν ἐν τῇ χειρὶ ἔχοντα. ἐπεὶ δὲ ἐγνώσθη, ἐδίωκον ἤδη πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τὸν Κῦρον ἅμα καὶ ἀλαλάζοντες καὶ ἐπαιανίζοντες. ὁ δὲ ἰδὼν τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἱππέας ἐπιστρέψας ἐλαύνει ἐπὶ τοὺς ἐναντίους. καὶ οἱ μὲν ἔφευγον ἤδη πανταχόθεν, οἱ δὲ ἐδίωκον. ἐνταῦθα δὴ ἔγνωσαν οἱ βάρβαροι τοὺς ἵππους ὅτι ἥττους εἰσὶ τῶν ἵππων· καὶ γὰρ ἐν τῇ φυγῇ ἐπεδίωκον καὶ ἐν τῇ διώξει ἔφευγον. ὁ δὲ Κῦρος ἐπεδίωκε μὲν ὀλίγον χρόνον, ἔπειτα δὲ ἀνέστρεφε καὶ συνῆγε τὸ περὶ αὑτὸν στῖφος. οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεδίωκον ἐπὶ πολὺ καὶ ἐνίκων. ἐπεὶ δὲ ἀπέστησαν τοῦ διώκειν, ἐνταῦθα δὴ ἐθαύμαζον τὸν Κῦρον ὅτι οὐ φαίνοιτο νικῶν. ἐδόκει δὲ καὶ τοῖς περὶ Κῦρον ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῷεν τοὺς ἐναντίους. ἐνταῦθα δὴ ἐγένοντο ἀλλήλοις ἐγγὺς ἀμφότεροι, καὶ ἐγνώσθη ὅτι οὐ τοῦτο ἦν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς ἀλλήλων, ἐνίκα ἐπαιανίζοντές τε οἱ ἕλληνες καὶ ἅμα ἐπῇσαν. ὡς δὲ προθυμουμένων ἐξεκύμαινέ τι τῆς φαλαγγος, ὑπὸ ἱππέων ἐλαυνόμενον ἐκ τοῦ πεδίου πρὸς τὸ ὄρος τὸ ἐπὶ δεξιὰ τοῦ Κύρου στρατεύματος, ἐνταῦθα δὴ ἐπιστρέψας ὁ Κῦρος ἐδίωκε καὶ ἐκείνους. ἐνταῦθα δὴ ἐγένοντο ἐγγὺς ἀλλήλων ἱππεῖς τε καὶ ἱππεῖς, καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐφάνη ὁ Κῦρος ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ· ἐπεὶ γὰρ ἐγένοντο ἐγγὺς ἀλλήλων,

à quodã supra Cyri cadauer iugulatũ esse. Alij tradũt eũ stricto, quẽ aureũ habebat, acinace manus ipsi sibi attulisse. Nã torquẽ etiã gestabat, & armillas, et alia, vt quiuis è Persarũ præstãtissima dignitate viris. Erat enim apud Cyrũ in honore tũ ob beneuolentiã, tũ fidem. Hic Cyri fuit exitus, qui vir inter Persas, consentiẽte omniũ iudicio, qui vsi eius cõsuetudine fuissent, post Cyrũ illũ priscũ maximè regia fuit indole, ac imperio dignissimus. Primò quũ puer adhuc esset, ac vnà cũ fratre ceterisq; pueris institueretur, omniũ in omnib. visus est esse præstãtissimus. Nã summa dignitate hominũ apud Persas liberi regis in aula educantur, vbi magnã continentiã animaduertere licet, nec est quidquã istic turpe vel audire vel videre. Quinetiã spectãt pueri tũ eos, qui à rege ornãtur, deq; ijs audiunt, tũ alios qui ignominia notãtur. Quo fit ut mox à prima puericia parẽdi et imperãdi leges discãt. Heic Cyrus primùm maximè visus est esse inter æquales * docilis, et senib. etiã obœdiẽtior quam illi qui fortunã lõgè impari essent. Deinde rei equestris erat studiosissimus, equisq; vti quãoptimè ..... Existimabatur etiã in armorũ studijs, sagittis ac iaculis mittẽdis admodũ docilis, et in exercitationib. tolerantissimus. Ipso in adolescẽtiæ flore venãdi maximo desiderio tenebatur, et in pugnãdo aduersus belluas pericula nulla defugiebat. Etiã vrsum aliquãdo irruentẽ nõ exti muit, sed cũ eo cõgressus et auulsus ab equo accepit ea vulnera, quorũ in eo cicatrices cernebãtur, quũ quidẽ ad extremũ ferã occideret. Quin & illũ, qui tũ ei primus opẽ tulit, ijs munerib. ornauit, vt ab omnibus fortunatus prædicaretur. Posteaquã à patre in Lydiã, Phrygiã magnã, Cappadociã cũ satrapæ titulo missus, et eorũ omniũ quos ex officio necesse est in Castoli cãpũ cõuenire, prætor designatus fuit: primùm declarauit sibi nihil antiquius esse, quàm ut ne falleret, si quis esset fortè, quocũ vel fœdus inysset, vel esset pactus, vel aliquid policitus. Quapropter & ciuitates, q̃ erãt ipsius curæ creditæ, fidẽ habebãt ei, sicut & homines ipsi. Quòd si qui inimicitias etiã cũ ipso exercuerant, posteaquã pacta cõuenta essẽt, nihil sibi metuebãt, ne quid præter leges cõuentionis accideret. Quare posteaquã bellũ aduersus Tissaphernẽ mouisset, vrbes oẽs extra solos Milesios, Tissapherni Cyrum prætulerũt. Nã illi metuebãt eũ, quòd exsulũ caussam negligere nollet. Etenim tũ reapse declarabat, tũ verbis, nũquã se caussã illã deserturũ, posteaquã semel eos in amicitiã recepisset, ne si pauciores quidem forẽt, ac fortuna magis aduersa premerentur. Præterea palàm præseferebat, adniti se studioſè, vt eis superior euaderet, quicumque ipsum vel adfecissent beneficio, vel iniuriã. Nonnulli etiam votum eius protulerunt, optare se ut tamdiu uiueret donec et bene de se promeritos beneficijs, & hostes vlciscendo vinceret. Quamobrem vni huic ex omnibus nostræ memoriæ hominibus quamplurimi & fortunas, & vrbes, & corpora sua credere cupiebant. Neque tamen hos

Cómemoratio de Cyri indole, moribus, reb. gestis luculẽta:

*Si ἀδιδακτότερος legas, sententia est, Maximè uerecundus erat.

Cyrus vrsum interficit.

Cyri in fœderibus obseruandis religio.

πινὰ ὠδιποφάξαι αὐτὸ Κύρῳ. οἱ δ', ἑαυτὸν ὠδιποφάξαι, ἀσπασάμενον τὴν ἀκινάκην ἔχειν γὰρ χρυσῆν, καὶ στρεπτὸν ἐφόρει, & φάλαρα, & τὰ ἄλλα ὥσπερ οἱ ἄριστοι τῶν περσῶν. ἐτετιμᾶτο δὲ ὑπὸ Κύρου διά τε εὐνοιάν τε καὶ πιστότητα. Κύρῳ μὲν δὴ ὅτως ἐτελεύτησεν, αἰνὴρ ὢν περσῶν τῶν μὴ Κύρου τὴν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικώτατός τε & ἄρξειν ἀξιώτατος, ὡς πρὸς πάντων ὁμολογεῖτο τῶν Κύρου δοκούντων οὐ πείρᾳ γε νέᾳ. πρῶτον μὲν γὰρ παῖς ἐπ ὢν, ὅτε ἐπαιδεύετο ὁ Κῦρος ὁ ἀδελφὸς ὁ τοῖς ἄλλοις παισὶ, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομίζετο. πάντων δὲ οἱ τὰ ἄριστον πρόσωπον παιδεύοντ † οἱ ταῖς βασιλέως θύραις πολ- ἐπιδιδόντ
δύντ, οὗ δὴ μάλιστ᾽ ἂν μὴ ἀφροσύνῃ καταμάθοι αὐ τις, αἰσχρὸν δ' ἐδόκει ὅτε ἀκοῦσαι ὅτ' ἰδεῖν ὄντι. ἀνὴρ δ' οἱ παῖδες & τοῦ πρεσβύτερος ἦσαν βασιλέως μὴ ἀκόντες, ὁ ἄλλος ἀπαιρομένους. ὥστ' βύδυς παῖδες ὄντες μανθάνουσιν ἄρχειν τε μὴ ἄρχεσθαι. οὗ δὴ Κῦρος † ἐβιᾶτο ἐστ᾽ μὴ πρῶτον τὸν ἡ- ἀδιδακτότερος
λικίαν ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τὸν ἑαυτῶν μαθητὴς
ἦσαν δεεστέρων μᾶλλον πείθεσθαι· ἔπειτα ὁ φιλιπ- φιλικώτερος
πότατος, ὁ τοῖς ἵπποις ἄριστα χρῆσθαι ..... ἐκεῖνον δ' αὖτ' ὁ τὸν εἰς τὸν πόλεμον ὀρθῶν, ὀξυκινῆ τε & ἀκροπίστως φιλομαθέστατον εἶναι ὁ μελετηρότατον. ἐπεὶ δὲ τὴν ἡλικίαν ἔπρεπε, & φιλοθηρότατος ἦν, ἡ πρὸς τὰ θηρία μέν τοι φιλοκινδυνώτατος· ὁ ἄρκτου ποτὲ ὠδιφορομένου σὺν ἕτεροι, ἀναπηδήσαντος ἀπὸ τοῦ ἵππου· τὰ μὲν ἔπαθεν ὧν & τὰς ὠτειλὰς φανερὰς εἶχε, τέλος δὲ κατέκτανε. & τὸν πρῶτον μέν τοι βοηθήσαντα πολλοῖς μαθητὴς ἐδόκει εἶναι ἐρίσαντα. ἐπεὶ δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατράπης Λυδίας τε & Φρυγίας τῆς μεγάλης ὁ καταδυόμενος, στρατηγὸς δὲ ἡ πάντων ἀποδεδειγμένος οἷς καθήκει εἰς κατωλὸν πεδίον ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐποίησε αὐτὸν ὅπ πολὺ πλείονα ποιοῖτο, ἔτ᾽ ὠφέλιμος εἴη, ἔτ᾽ σωθείη, & ἔτ᾽ ὑπόχειρ τόπ, μηδὲν ἀδικεῖσθαι. & ἦν ἐπίσθιον μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ἀποτρεπόμεναι, ἐπίσθιον δ' οἱ αὖ ὁροι· καὶ εἴπις πολέμιος ἐγένετο, ὡφέλιμον Κύρου ἐπίσθιε μηδὲν αὖ πρὸς τὰς σπονδὰς παθεῖν. τοιγαροῦν ἐπεὶ Τισσαφέρνης ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις ἐκοῦσαι Κύρου ἔλοντο αὐτὴ Τισσαφέρνους, πλὴν μιλησίων. οὗτοι δ', ὅπ οὐκ ἤθελε σὺν φόβῳ ποιεῖσθαι, ἐφοβοῦντο αὐτόν. καὶ ἦν δ' γε † ἐπεδείκνυε & ἔλεγεν ὅπ οὐκ ἂν ποτε πε- ἐπιδείκνυται
ῶτο, ἐπεὶ ἅπαξ αὐτοῖς φίλος ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἐπ μὲν μείους γένοιντο, ἐπ δὲ καὶ κάκιον πράξειαν. φανερὸς δ' ὢν, καὶ εἴπις ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτὸν, νικᾶν πειρώμενος· καὶ δίκλιν δὲ πόνου αὐτῷ ὑπέφερον, ὡς δ' ἔχοιτο τοιούτων χρόνων ζῆν δ' τε νικῴη καὶ σὺν δὲ καὶ σὺν κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος. καὶ γὰρ οἷόν τε μᾶλλον δὴ αὐτὸ εἶναι γε αὖ δεῖ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐπεθύμησεν & χρήματα μὴ πόλις καὶ τὰ ἑαυτῆς σώματα πρόεσθαι, ὁ δὲ μὴ δὲ

hoc etiã dici potest, quòd improbis et sceleratis illud ere sibi permiserit: sed ita in eos animaduertebat, vt prorsus ipsis nõ parceret. Ac sæpenumerò tritis in uijs erat cernere quosdã homines, qui pedib. manib. oculis multati essent. Quo factũ, ut Cyro imperãte cui uis tã Græco quã barbaro neminẽ lædẽti securè liceret iter facere, quocũq; uellet, et quidquid tãdẽ secũ ipsi gestare cõmodũ esset. Militari quidẽ certè uirtute præditos omniũ cõsensu eximijs honoribus ornabat. Primũ bellũ aduersus Pisidas et Mysos gessit. Aduersus quas regiones susceptæ expeditioni quoniã ipsus intererat, quoscũq; sponte sua obire pericula uidebat, eos partim illi agro quẽ occupauerat, cũ imperio præficiebat, partim alijs præmijs ornabat. Qua re fiebat, ut viri fortes longè fortunatissimi omnium in oculis essent, ignaui verò pro seruis horũ ducerẽtur. Enimuerò magna erat illorũ copia qui obire pericula uellẽt, si cubi quis animaduersurũ id Cyrũ arbitraretur. Quòd si qui iusticiæ dedisset illustre documentũ, eos existimabat omnibus modis locupletiores reddendos esse, quàm ij forẽt, qui iniustis rationib. lucrũ facerẽt. Itaq; quũ alia multa iustè ab ipso administrabantur, tũ illic habebat exercitũ, qui uerè dici exercitus mereretur. Nã et præfecti et serierũ ductores nõ pecuniæ caussa ad ipsum nauigabãt: sed quòd esse fructuosius existimarẽt Cyri imperio rectè parere, quàm mẽstruo lucro ditari. Quòd si quis ipso aliquid mãdãte egregiè imperata feciſſet, hãc ipsam animi promtitudinẽ nequaquã præmio carere patiebatur. Quapropter in reb. omnib. habuisse Cyrus administros lõgè præstãtissimos perhibetur. Si quẽ iusta ratione rẽ familiarẽ mirificè augere uideret, aut regionẽ cui cũ imperio præesset, ornãdo longè fructuosiorẽ facere: tãtũ abest ut huic aliquid adimeret, etiã addebat plura. Quo fiebat vt illi cum uoluptate labores perferrẽt, et fidẽter bona pararẽt, et quæ quisq; posßideret, ea Cyrũ haudquaquã cælarẽt. Nec enim ijs, qui esse se diuites profitebãtur, inuidebat: sed illorũ uti pecunijs conabatur, qui eas occultarẽt. Amicos certè quoscũq; sibi adiũgeret, sibiq; beneuolos esse animaduerteret, ac iudicaret idoneos ad eas res secũ efficiũdas esse, quas cõfici cuperet: hos igitur omniũ cõsensu obsequijs demereri studioſissimè solebat. Nã ea ipsa de caussa, ob quã sibi existimabat amicis opus esse, nimirũ vt gerẽdarum rerum adiutores haberet: etiam ipse conabatur amicis operam suã egregiam probare, quidquid tamdem singulos cupere persentisceret. Vnus ipse plurimis donis cumulabatur multas ob caussas. Verùm ea potißimùm amicis, consideratо cuiusq; ingenio, & quo quemq; maximè videret egere, largiebatur. Præterea de ijs, quæcumque ad ornatum corporis ipsi mitterentur, vel ad usum belli, uel ad elegantiã uestitus, dicere solitum accepimus: Nõ posse suum corpus omnib. his ornari, præclarè ornatos amicos se maximũ hominis ornamẽtum ducere. Et magnis quidẽ beneficijs quòd amicos vince-

Cyrũ in sceleratos seuerè animaduertisse.

Cyrum suos præmijs propositis excitasse.

Quã Cyrus sua cũ amicis cõmunicãdi cupidus fuerit.

Cyri erga amicos studia plena humanitatis.

vinceret,(quib.ipse lõgè potẽtior erat) nihil mirũ erat:at quòd et cura de ipsis, et gratificandi cupiditate eos superabat:hæc verò mihi potius admirãda videtur. Nã sæpenumerò eis vasa vini semiplena mittebat,quoties vinũ admodũ suaue nactus esset,addens lõgo iã tẽpore se suauius vinũ adeptũ nõ esse. Quãobrem illud tibi Cyrus misit,teq; rogat vt illud hodie cũ quib.gratissimũ erit tibi,bibas. Sæpenumerò semesos etiã anseres mittebat,et panes dimidiatos, et huius generis alia,quũ addere iuberet eũ,cui ferẽda dabat: Delectatus hisce Cyrus est,eaq; de caussa ault hæc te quoque gustare. Quòd si ingẽs pabuli esset penuria, quod ipsi cõparatu esset facile,propter ministrorũ copiã ac diligentiã:hinc inde aliquid mittẽs hortabatur ut hoc pabulũ amici equis illis,quib.eorũ corpora ueherẽtur, obijcerent,ne illi amicos suos fame cõfecti veherent. Quòd si quãdo iter faceret, ac multos se spectaturos sciret:arcessitis ad se amicis data opera cũ eis seriò differebat, vt quos honore maximo dignaretur,significaret. Quo fit,ut neminẽ eorũ,de quib. equidẽ auditione accepi,iudicẽ plurib.tũ Græcis tũ barbaris carũ fuisse. Cuius rei hoc quoq; argumentũ est,quòd ab Cyro, qui alteri seruiebat,nemo ad regẽ defecerit,extra: vnũ Orontã,qui saltẽ hoc facere conatus fuit: (quãquam illũ rex dũ sibi fidelẽ putat,pænè Cyro,quam sibi,amiciorẽ reperit.) at verò à rege permulti ad Cyrũ trãsierũt,posteaquã fratres hostiliter inuadere se ceperunt, & quidem ij,quos rex maximo amore complecteba tur. Existimabant enim fore,ut virtuti suæ apud Cyrũ plus honoris ac præmiorũ deferretur, quam apud regem. Magnum & illud argumentum est, quod in exitu vitæ ipsi accidit,tum ipsum fuisse bonum,tum rectè iudicare potuisse,quos nam & fideles, & beneuolos, & constantes haberet. Nam quum vitam amitteret,omnes ipsius amici & contubernales pro eo pugnãtes mortem oppetierunt,extra vnũ Ariæũ.

Ariæi et equitum fuga.

Is fortè copijs equestrib.ad læuũ cornu præesse iussus fuerat, quũq; cecidisse Cyrũ comperisset,integro cum agmine suo fugam arripuit. Ac Cyro quidem tunc et caput & dextra præcisa fuit. Rex autem cum suis dum hostes persequitur, in castra Cyri incidit. Heic Ariæi milites nequaquam subsistunt, sed per castra sua ad ea, vnde paullò antè discesserant, castra diffugiunt. Id iter quatuor esse parasangarum ferebatur. Rex cum suis præter alia quæ diripiebant, etiam

Aspasia capitur.

Cyri concubinam patria Phocæensem, quæ sapiens & elegans appellabatur, cepit. Nam altera natu minor,Milesia,quum esset & ipsa regijs à militibus capta, nuda profugit ad Græcos, qui armati apud impedimenta erant. Nam ij Persis resistentes, partim multos qui castra populabantur, interficiebant: partim & ipsi occidebantur. Neque tamen terga dabant:sed & mulierem hanc seruarunt, & vniuersa quæ istic habebant, tum facultates tum

ποιουῦτα, οὐδὲν θαυμαστόν· (ἐπειδή γε καὶ ἄνωτάτω ἰὼν) ὁ δὲ τῇ ἀδιμήτῃ σφᾶς προσιέναι τὸ φίλον, καὶ ὡς πρόθυμοῦσθαι χαείζεσθαι, ταῦτα μᾶλλον ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαστὰ εἶναι. Κῦρος γὰρ ἔπεμπε βικῶς οἴνου ἡμιδεῖς πολλάκις, ὁπότε πύθοιτο ἡδύ τινι οἶνον εἶναι. ἔδοξε οὖν καὶ Ἰδίωνι ἐνεγκεῖν τήμερον (ὡς οἷς μάλιστα φιλεῖς. πολλάκις δὲ χλῶνας ἡμιβρώτους ἔπεμπε, καὶ αὐτὴν ἡμίσεια, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὡδὶ λέγων κελεύων ἐν φρόνοντα, τούτοις ἥδη Κῦρος, βούλεται οὕτω καὶ σὲ τούτων γεύσασθαι. ὅσων δὲ χλῶς σαφῶς ἔχη, αὐτὸς ἐδίδου πᾶσι καθαίρεσθαι, ᾗ δὲ πολλοὺς ἔχειν ὑπηρέτας, καὶ ᾗ τὰ ἰδιωτεύματα, ὅτε πέμποι ἄλλοσε, ἐκέλευε τοὺς φίλους τοῖς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἄγουσιν ἵππους ἐμβάλλειν ὅσον ἂν χλῶς, ὡς μὴ πεινῶντες τοὺς ἑαυτῶν φίλους ἄγοιεν. εἰ δὲ δή ποτε πορεύοιτο, ὃ πολλοῖς μέλοι ὀφεῖναι, προσκαλῶν τοὺς φίλους ἐπυνθάνετο, ὡς δηλοῖ· οὓς τιμᾷ. ὥστε ἔγωγε ὑῒ ὧν ἀκούω οὐδενὸς κείνῳ ἧττον πολλόνων προσεῖναι, οὔτε Ἑλλήνων οὔτε βαρβάρων. τεκμήριον δὲ τούτων καὶ τόδε, πρὸς μὲν Κύρου, θύλων ὄντων, οὐδεὶς ἀπῆλθε πρὸς βασιλέα· πολλοὶ Ὀρόντα ἐπῆλθον. (καὶ οὗτος δὲ, ὃν ᾤετο πιστὸν εἶναι, τὸν καὶ αὖθις Κύρῳ φιλαίτερον ἢ ἑαυτῷ) πρὸς δὲ βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον, ἐπεὶ πολέμιοι ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ οὗτοι μέν τοι οἱ μάλιστα ὑπ' αὐτῷ ἀγαπώμενοι, νομίζοντες πρὸς Κύρῳ ὄντες ἀγαθοὶ ἀξιωτέρους ἂν τιμῆς τυγχάνειν ἢ πρὸς βασιλεῖ. μέγα δὲ τεκμήριον καὶ ὅτι τῇ τελευτῇ τοῦ βίου αὐτοῦ χρώμενος, ὅτι καὶ αὐτὸς ὢν ἀγαθὸς, καὶ κεῖνον ἐξ ἴσου ἐδίωκε τῶν πιστῶν καὶ οὔνους καὶ βεβαίους. ἀπεθνήσκοντο γὰρ αὐτῷ, ὡσπερ οἱ πρὸ αὐτοῦ φίλοι καὶ συστράτιῶται μαχόμενοι ὑπὲρ Κύρου, ὡσπερ Ἀριαίου, οὕτω δὲ τεταγμένον ἐτύγχανεν ὠδὶ τοῦ εὐωνύμου τοῦ ἱππικοῦ ἄρχων· ὡς δ' ἤσθετο Κῦρος πεφευγότα, ἔφυγεν ἔχων καὶ τὸ στράτευμα πᾶν οὗ ἡγεῖτο. αὐτοῦ δὴ Κύρου ἀφίεται ἡ κεφαλὴ καὶ χεὶρ ἡ δεξιά. βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκουσι ἐπὶ πολὺ ἐς τὸ κυρεῖον στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν μετὰ Ἀριαίου οὐκέτι ἵσαντο, ἀλλὰ φεύγουσι διὰ τοῦ αὐτοῦ στρατοπέδου ἐς τὸν σταθμὸν † ὡς ὧν ὥρμητο· (τέτταρες δὲ ἐλέγοντο παρασάγγαι τῆς ὁδοῦ εἶναι) βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τά τε ἄλλα πολλὰ διαρπάζουσι, καὶ τὴν φωκαΐδα τὴν Κύρου παλλακίδα, τὴν σοφὴν καὶ καλὴν λεγομένην εἶναι λαμβάνουσι· ἡ δὲ μειρακία ἦν νεωτέρα, ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλέα, ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τὴν Ἑλλήνων οἱ ἔτυχον οὖσι τοῖς σκευοφόροις ὄπισθε ἐληλυθότες· καὶ αὐτὴ παρελθοῦσα, πολλοὺς μὲν τῶν διαρπαζόντων ἀπέκτειναν, οἱ δὲ καὶ αὐτὴν ἀπέθανον· οὐ μὴν ἔφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἔσωσαν, καὶ πάλλα ὅσα ὧνπερ αὐτὴν καὶ χρήματα καὶ

ἰδίωνι ἐγενὰ ὄπτα.

καὶ αὖθις ὧσαι ἐγένοντο, ᾗ σαύτα ἔσωσαν. οὗτοῦτα δὲ διέχρων ἀλλήλοις βασιλεύς τε καὶ οἱ Ἕλληνες ὡς τεταγότα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τοὺς καθ' ἑαυτούς, ὡς σαύτας νικῶντες· οἱ δὲ ἁρπάζοντες, ὡς ἤδη σαύτους νικῶντες. ὡς δὲ ἤσθοντο οἱ μὲν Ἕλληνες ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι οὐ τοῖς σκευοφόροις ἦν, βασιλεὺς δ' οὐ ἤκουσε τιτασαφέρνους ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶσι δι' καθ' ἑαυτούς, καὶ ἐς δι' πόσον οἴχοιντο διώκοντες, οὗτοῦτα δὴ βασιλεὺς μὲν ἀθροίζεται τοὺς ἑαυτοῦ καὶ σωτάττεται· ὁ δὲ Κλέαρχος ἐβουλεύετο, Πρόξενος καλέσας, (πλησιαίτατος γὰρ ἦν) εἰ πέμποιεν τινὰς, ἢ σαύτους ἴοιεν ὡδὶ τὸ στρατόπεδον αἱρήσοντες. οὐ τούτῳ βασιλεὺς πάλιν δῆλος ἦν πεσσαίων, ὡς ἐδόκει, ὅποθεν καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες συστραφέντες παρασκευάζονται ὡς τούτῃ πεσοῦντος καὶ δεξόμενοι· ὁ δὲ βασιλεὺς τούτῃ μὲν οὐκ ἦλθεν, ἦ δὲ πλήθει ἐξω τῆ εὐωνύμου κέρατος, τούτῃ καὶ ἀπήλασεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς οἱ τῇ μαχῇ πρὸς τοὺς Ἕλληνας αὐτομολήσαντας, καὶ τιτασαφέρνην καὶ τοὺς ἐκείνῳ αὐτῷ. ὁ γὰρ τιτασαφέρνης οὐ τῇ πρότῃ συνόδῳ οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε καὶ πρὸς τὸν ποταμὸν κατὰ τοὺς Ἕλληνας στελτας σάς. διελαύνων δὲ κατέκτανε μὲν ὀλίγα, ἀφεσαύτους δὲ οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον αὐτούς. ἐπεὶ δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπαύσαντο καὶ ἐπέζευον

cum alio quodam, atq; imperat vt speculati quæ in colle forent, omnia sibi renuntiarẽt. Lycius quũ adequitasset, & omnia vidisset, fugere ipsos totis viribus renuntiat. Quũ hæc gererentur, sol propemodum occidebat. Atq; heic Græci subsistebãt, & armis depositis quiescebant, neq; non mirari poterant, quamobrem nec Cyrus vsquam appareret, nec ipsius è comitatu quisquam adesset. Nam mortuum esse ignorabant, atq; adeò suspicabantur eum vel hostes persequi, vel ad occupandum aliquid prouectum esse. Cõsultabant autem inter sese, num illic potius manendum esset, adductis eò impedimentis: an ad castra pergendum. Ad extremum placuit in castra redire, ac sub cœnæ tempus ad tentoria peruenirent. Et hic quidem eius diei fuit exitus. Offendunt aũt quũ alias fortunas suas maxima ex parte direptas, tum quidquid potulentum esculentumue fuerat, & plaustra farina vinoq; onusta, quæ Cyrus sibi comparauerat, vt si quando grauis in exercitu penuria rerum laboraretur, inter Græcos ea distribueret. Plaustra ipsa numero fuisse CCCC dicuntur, quæ tum regiæ copiæ diripuerant, eaq; de caussa maxima Græcorum pars cœna carebat, quum ne quidem prãsi fuissent. Nã priusquam ad prandendum accedere in castra potuisset exercitus, rex sese ostenderat. Atq; hanc quidem noctem sic exigebant.

XENOPHONTIS DE CYRI EXPEDITIONE, LIBER SECVNDVS.

VEMADMODVM igitur Græcas Cyrus copias coegerit, quo tempore aduersus Artaxerxem fratrem expeditionem susceperit, et quæ in itinere, dũ adscẽderetur, gesta fuerint, quo pacto pugna fuerit comissa, ac Cyrus occubuerit, Græciq; ad castra sua reuersi quieti se dederint, quòd vicisse se omnino existimarent, ac Cyrum esse superstitẽ: superiore libro declarauimus. Mane summo quũ coissent duces, mirabãtur Cyrũ nec aliũ quẽquã mittere, qui significaret ecquid agendũ esset, nec ipsum in cõspectũ prodire. Quamobrẽ visum est eis, vt collectis impedimẽtis armati omnes procederẽt, donec cũ Cyro sese cõiungerent. Quũ iã progredi cepissent, subipsum solis ortum Procles Teuthraniæ prætor, ex Damarati Lacedæmonij posteritate ortus, et Tami filius Glus ueniũt. Narrãt hi Cyrũ uitã cũ morte cõmutasse. Ariæũ qui fugæ se dedisset, ijs esse in castris cũ reliquis barbaris, è quib. pridie profecti fuissẽt. dicere hũc, velle se diẽ illũ Græcos exspectare, si uenturi essent: postridie perrecturũ in Ioniã, unde uenissent. Hæc quũ duces audissent, itemq; Græci ceteri, grauiter sanè tulerunt. Clearchus quidem certè: Vtinam Cyrus, ait, vinceret:

Græci de morte Cyri cognoscunt.

ἄλλον ὠδὶ ἦν λόφον, © κελεύῃ καθίσαντας τὰ ὑπὲρ Βαβυλῶνος, πόδιν, ἀπαγγεῖλαι. καὶ ὁ Λύκιος ἤλασε, © ἰδὼν ἀπαγγέλλει ὅπερ φοβούμενος αὐτὰ κρύπτω. ἡδὺ δ' ὅτε ταῦτα ἤκουον, © ἤλιος ἐδύετο. οὐ ταῦτα δ' ἐσκέψαντο οἱ Ἕλληνες, καὶ σκηνοῦνται τὰ ὅπλα αὐτῶν· ἅμα δ' ἐθαύμαζον ὅτι ὀδαμοῦ Κῦρος φαίνοιτο, οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς πρὸς. οὐ μὴν ἠδέεσαν αὐτὸν τεθνηκότα, ἀλλ' εἰκάζον ἢ διώκοντα οἰχόμενον, ἢ κρατοῦντα μείζω πρᾶγμα ἐπιβεβουλευκότα. αὐτοὶ ἐβουλεύοντο ἐν αὐτοῖς μένωσιν τὰ σκεύη ἢ ἀποίσουσιν. οὐ ἀφίκοντο ἀμφὶ δόρπιον τὰς σκηνάς. τούτοις μὲν οὖν ἡμέρα ἐγένετο τέλος ἐχόντων. καταλαμβάνουσι δὲ ἤδη τε ἄλλων χρημάτων πολλὴν σκηνὴν καὶ σκηνὴν ἐπὶ στίβου ἢ τοῦ ἵππου, καὶ τὰς ἁμάξας μεστὰς ἀλφίτων © οἴνου, ἃς προεκομίσαντο Κῦροι, ἵνα εἴποτε σφόδρα λάβοι δ' στρατόπεδον οὐδὲν, ἀλλὰ διδοίη τοῖς ἕλλησιν· (ἦσαν δ' αὗται, ὡς ἐλέγοντο, τετρακόσιαι ἁμάξαι) καὶ τούτοις τότε οἱ ἵππου βασιλεῖ διήρπασαν. ὥστε ἀδύνατοι ἦσαν οἱ ἵππου καὶ τὴν ἕλλάδα· ἦσαν δὲ © αἰσχύνεσθαι· πλὴν γοῦν δὴ καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη. ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα ὅτω διεγένοντο.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ἱστορίαν, ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΣΜΙΚΡΑ* ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ ἑλληνικὸν, ὁπότε ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξῃ ἐστρατεύετο, καὶ ὅσα οἱ τῇ αὐτοῦ ἐπορεύθη, καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, ἐν ὡς Κῦρος ἐπελεύτησε, ὡς ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλαύνοντος οἱ ἕλληνες ἐνομίζοντο, οἱ δὲ ὁμόσε ἰόντα νικᾶν, ὡς Κῦρον ζῆν, οὐ δοκεῖ ἐμπεσόντα λαύνοντος οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον ὅπ Κῦρος ὅτε ἄλλον πέμποι σημανοῦντα ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, ὅτ' αὐτὸς φαίνοιτο. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, συσκευασαμένοις ἃ ἔχον, καὶ ὁπλισαμένοις, προϊέναι ἐς τὸ πρόσθεν, ὡς Κύρῳ συμμίξοντα. ἅμα ἡ ὀρνιθοσκοπεῖν, ἅμ' ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἦλθε Πρόκλης ὁ τευθρανίας ἀρχων γεγονὼς, ἀπὸ Δαμαράτου τοῦ λάκωνος, υἱὸς ὁ Τάμως. ἔφη ἑλέγον ὅπ Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ ὁ πρόσθεν μὲν οὐ πολὺς ἦν ἐν τοῖς βαρβάροις ὅσον τῇ προθυμίᾳ ἐδόκει· νῦν δὲ ἅπαντες ἐκεῖνον σέβονται, καὶ λέγοι ὅπ παύσοντι ἡμῖν ἡμέραν τρίτην ἥξειν ἐπὶ τὰ σκηνώματα. ταῦτα ἀκούοντος οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἕλληνες βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· ἀλλ' ὦ φίλε μοὶ Κῦρος ζῇ· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ ὅπ ἡμεῖς γε νικῶμεν βασιλέα, καὶ ἡμῖν οὐδεὶς ἐγγὺς στῆναι δύναται· ἐπεὶ δὲ καὶ ὑμῖν ἐπὶ μάχεται· καὶ ἐὰν μὴ ὑμεῖς ἥλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. ἐπαγγέλλομαι ὑμῖν Ἀριαίῳ, ἐὰν σὺν ἡμῖν ἔλθῃ, ἐς τὸν θρόνον τὸν βασίλειον καθιεῖν. τὴν γὰρ μάχην νικῶντι καὶ τὴν ἀρχὴν δίδωμι. ταῦτ' εἰπὼν ἀπεστέλλετο τὸν ἀγγέλους, © σὺν αὐτοῖς Χειρίσοφον τὸν λακωνα, καὶ Μένωνα τὸν θεσσαλόν. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Μένων ἐξένιζεν. ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος Ἀριαίου. οἱ μὲν ᾤχοντο. Κλέαρχος δὲ πολεμίους ἐνόμιζε. ὁ δὲ στράτευμα ἐποιεῖτο ὅπως ἐδυνάτο ἐκ τῆς παρόδου, ὅτ' ἐν ἀναγκαίοις κίνδυνος ᾖ τοὺς βοῦς μὴ ὄνους ἐξύλοις δ' ἐχρῶντο, μὴ λίθον προϊόντος ἀπὸ τοῦ φάλαγγος, ἔνθ' ἡ μάχη ἐγένετο, τοῖς τε ὀϊστοῖς, πολλοῖς δέ (ὃς ἠνάγκαζον οἱ ἕλληνες ἐκβάλλειν τοὺς αὐτομολήσαντας πρὸς βασιλέως) καὶ τοῖς γέρρεσι, καὶ ταῖς ξυλίναις ἀσπίσι ταῖς αἰγυπτίαις· πολλαὶ δὲ καὶ πέλται. ἅμα δὲ ἦσαν φορεῖα ὀλίγα μοι. οἷς πᾶσι χαίρουσα, κρέα ἕψοντος ἦν ἐπιτήδειον ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ἦσπερ τε ἠθροίσθη ἀγορὰ, ἔνθα ἐπὶ βασιλέως μὴ διασκεδάννυσθαι, οἱ μὲν ἄλλοι, βαρβαροι· ἐκείνῳ δὲ αὐτὴν φαλῖνος ἐς ἕλλας, ὃς ἐτύγχανε πρὸ διασκεδάσεως ὤν, © αὐτίμως ἔχων. © μὲν προσεποιεῖτο ὠδὶ σκοπεῖν ἐν τῇ πόλει τὰς πύλας τε © ὁπλομαχίαν. ὅτοι δὲ προσελθόντος, καλέσαντος αὐτὸς τοὺς ἕλληνων ἄρχοντας, λέγουσιν ὅπ βασιλεὺς κελεύῃ αὐτὸς ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνῃ, κρέα Κῦρον ἀπέκτονε, πραδόντας τὰ ὅπλα, ἰόντας ὡς τὰς βασιλέως θύρας, εἰσκεκλῆσθαι μὴ πι δύνωνται ἀγαθὸν. ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκοι. οἱ δὲ ἕλληνες βαρέως μὲν ἤκουσαν· ὅμως δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν ὅπι τὴ νικῶντι ἔστι τὰ ὅπλα πραδιδόναι. ἀλλ', ἔφη, ὑμεῖς μὲν ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ τάττοις ἀκκείνασθε ὅ, τι κάλλιστόν τε μὴ ἄεισον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἥξω. ἐκάλεσε γὰρ τὸς αὐτὸς τὴ ὑπαρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξηκμάζοντα. ἔτυχε δὲ θυόμενος. οἷα δὲ ἀπεκέκλητο Κλεάνωρ μὲν ὁ ἀρκὰς, πρεσβύτατος ὢν, ὅτι πόσθεν αὖ ἀφθαίοις ἦν τὰ ὅπλα πραδιδῶν. Πρόξενος δὲ ὁ θηβαῖος, ἀλλ' ἐγὼ ἔφη, ὦ Φαλῖνε, θαυμάζω πῶς ποτε ὡς κρατῆν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὅπλα, ἢ ὡς δὴ φιλίαι. καὶ δῶρα. εἰ μὲν ὡς κρατῆ, πῖ δεῖ αὐτὰ αἰτεῖν, ἀλλ' ἀ λαβεῖν ἐλθόντα· εἰ δὲ πείσας ἔδωκε λαβεῖν, λεγέτω πῖ ἔσται τοῖς στρατιώτοις ἐκεῖ αὖθ ταῦτα χαρίζεντο πρὸς ταῦτα Φαλῖνος· ἐὰν βασιλεὺς νικᾷ ἡγεῖ ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε. πῖς γὰρ αὖθ ἔστιν ὅστις ἀρχὴς αὐτὸν ποιεῖ; νομίζῃ ὃ μὴ ὑμᾶς αὐτὸν εἶναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ αὐτοῦ χώρᾳ καὶ ποταμὸν οὐκ ἀβάτον τὴν, καὶ πολλὴν αὐθρώπων ἐφ' ὑμᾶς διωκόμενος ἀγαγεῖν ὅσον δύ' ἢ τρεῖς ὑμῖν διώκειαθ' αὖ ἀκκτεῖναι. μὴν ἔστω Ξενοφῶν ἀθηναῖος εἶπεν· ὦ Φαλῖνε, νυῦ, ὡς σὺ ὁρᾷς, ἡμῖν δδὸς ἄλλο ὅσὶν ἀγαθὸν ἐμὲ μὴ ὅπλα· καὶ αὐτὰ μὴ ὅπλα μὲν ἔχοντος οἰόμεθα αὖ καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, πραδόντος δ' αὖ ταῦτα, καὶ τὴν

vinceret: verùm quia mortuus est, Ariæo renuntiate, vicisse nos regem, neque quemquam amplius restare (quemadmodum videtis) qui aduersus nos pugnet. Quòd nisi vos venissetis, aduersus ipsum regem perrexissemus. Simul Ariæo policemur, si huc venerit, nos ipsum regium in solium collocaturos. Nam ijs, qui prælio superiores euadunt, regnum etiam debetur. Quum hæc dixisset, nuntios ablegãt adiunctis Cherisopho Lacedæmonio, & Thessalo Menone. Nã Meno ipse sic volebat: quippe cui cum Ariæo & hospitij ius intercederet, & amicitiæ. Et hi quidem statim iter sunt ingressi, quum Clearchus subsisteret. Exercitus interea iumentis victitabat, ac boues & asinos mactabat. Progressiq;, parumper à castris, quo loco prælium commissum fuerat, pro lignis vtebantur sagittis, quarum magna erat copia, coactis ijs qui à rege perfugerant, vt eas euellerent, itemq; cratibus & ligneis scutis Aegyptiacis. Erãt & cetræ passim, & plaustra vacua, quibus vsi omnibus elixabant carnes, ijsq; famem illo die leuabant. Et iam id erat tẽporis, quo forum maxima hominũ multitudine frequens erat, quũ à rege ac Tissapherne fetiales veniũt, alij quidẽ barbari, vnus Græcus Phalinus, qui apud Tissapherneẽ erat, & quidem honesto loco, quòd aciei struẽdæ et armorũ scientiã sibi uindicaret. Hi quũ accessissent, Græcorũq; præfectos euocassent, mãdare aiunt regẽ, quia Cyro interfecto penes se victoria sit, arma traderent, & regis ad aulã profecti periculum facerẽt. si quid fortè cõmodi possent impetrare. Hæc regij fetiales aiebant, quæ audita tametsi grauiter molestèq; Græci ferrent, Clearchus tamen id vnũ respõdit, non illorũ esse, qui vicissent, arma tradere. Verùm vos duces, ait, hoc eis respondete, quod honestissimũ & optimum vobis in mentẽ venerit. Ego continuò reuertar. Nam vnus ex ministris eũ arcessiuerat, vt extà iam exemta inspiceret, quòd id tẽporis fortè sacrã rem faceret. Ibi Cleanor Arcas, natu maximus omniũ, respondet, Prius se moriturũ, quàm arma traderet. Proxenus verò Thebanus: Equidẽ miror, inquit, Phaline, vtrũ sic arma rex postulet, vt qui vicerit, an amicitiæ ac munerum caussa. Nã si ea victoriæ nomine postulat, quid opus est ea petere? cur non potius ereptũ venit? Sin persuadẽdo putat ea se cõsequuturũ, dicat nobis quid habituri milites sint ubi in hoc ei gratificati fuerint? Ad hæc Phalinus: Rex inquit, vicisse se arbitratur, quia Cyrũ occiderit. Nã quis est hominũ, qui sibi regnũ hoc præterea uindicet? Vos etiã pro suis ducit, quos media in regione suã cõclusos tenet, intra flumina traiectu difficillima, et aduersus quos hominũ eã multitudinẽ ducere potest, quam uos ne perimere quidem possetis, si potestatẽ eius rex vobis maximè faceret. Tum Xenophon Athenien-

Græcos rex arma tradere iubet.

Xenophon legato regio respondet.

sis: Nobis, inquit, iã, Phaline nullius rei bonæ, ceu uides, copia est, extra sola hæc arma et uirtutẽ. Quãobrẽ quamdiu arma retinebimus, virtutem vsui nobis fore putabimus: eadem si tradiderimus, veremur corpora

corpora nobis ereptũ iri. Quamobrem ne existimes ea nos bona, quæ sola nobis reliqua sunt, tradituros: sed horum ipsorũ ope, reliquis de bonis pugnaturos. Quæ quũ Phalinus audisset, subridens: Tu quidem, ait, philosophi speciem præ te fers, adolescens, & nõ inuenusta quædam profers. Verum enimuerò stultũ te esse scito, si fortitudinem vestram regijs copijs superiorẽ fore speras. Alios quidem nonnullos ferebatur animis nõnihil remissis fuisse, qui Cyro se fidos fuisse dicerẽt, atq; etiã regi maximo cõmodo futuros, si recipere ipsos in amicitiam vellet. Nã et in alijs quibusuis expeditionib. adfuturos, in quibus vsurus ipsorum esset opera, & si debellare Aegyptum velit, vnà cũ ipso eã expugnaturos. Interea Clearchus reuertẽs, ecquid iã respondisset, quærebat. Cuius sermonẽ Phalinus excipiens: Horũ, inquit, alius aliud ait, Clearche. Tu quid dicas, exponito. Et ille: Ego uerò Phaline, ait, lubens te vidi, atq; itidem omnes hi, mea quidem sentẽtia. Nam & tu perinde Græcus es ac nos, qui tot numero sumus, quot ipse vides. Quum aũt in huiusmodi rebus uersemur, consiliũ abs te de eo, quod nobis agendũ sit illa in caussa quã adfers, poscimus. Quãobrem per Deos te obtestamur, vt consulas nobis quod tibi pulcerrimũ & optimũ factu videbitur, & quod sequuturis temporib. repetitũ cõmemoratũq; honorẽ tibi adferet: Phalinũ videlicet à rege missum, ut Græcos arma tradere iuberet, hæc et illa ipsis consuluisse. Scis aũt necessariò prædicatũ iri in Græcia, quidquid tamdem consilij dederis. Hæc Clearchus adijciebat, quia uellet illũ ipsum, qui legationem regis obiret, hoc ipsis consilij dare, ne arma traderẽt, vt Græci spẽ meliorem conciperent. Phalinus autem præter ipsius opinionem hoc modo respondit: Ego, si vel tãtula spes est reliqua, fore vos saluos, si bellum cum rege geratis, hoc consilij do, ne tradatis arma. Sin rege inuito nulla vobis spes salutis superat, salutem amplectendam esse consulo, quacumq; ratione poteritis. Ad ea Clearchus: Dicis tu quidem hæc, inquit. Verùm nostris verbis renuntiato, existimare nos si regi amicos esse oporteat, multo nos ipsi maiori vsui fore, quũ arma retinebimus quàm si alteri ea tradiderimus. Sin bellum cum ipso gerẽdum erit, melius id geremus armis instructi, quàm ijsdem alij traditis. Renuntiabimus hec, ait Phalinus: sed & illa dici rex iussit, se vobis hęic manentibus fœdera, discedentibus ac progredientibus bellum offerre. Quamobrem de hoc etiam respondete, nũ manendo iniri fœdera malitis, an bellũuos anteponere significabo? Et Clearchus: Hac etiã in parte, inquit, renũtiato nobis eadẽ, q̃ regi, uideri. At q̃ sunt illa? subiecit Phalinus: Si manebimus, ait Clearchus, fœdera nos habituros: sin abeamus ac progrediamur, bellum. Et Phalinus iterum quærit: Fœdera ne an bellum renũtiabo? Clearchus rursum: Fœdera qui-

ὅμως τὴν σφῶν σῴζεσθαι. μὴ οὖν οἴου τὰ μόνα ἡμῖν ἀγαθὰ † ὄντα ἡμᾶς πράττειν· ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν μαχούμεθα. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλῖνος ἐγέλασε, καὶ εἶπεν· ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας ὦ νεανίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχαρίστα· ἴσθι μέν τοι αὐόντ' ὤν, ἐὰν οἴῃ σὺν ὑμετέραν ἀρετὴν πολεμήσεσθαι τὴν βασιλέως δυνάμεως. ἄλλος δέ τις ἔφασκεν λέγειν Λακωνολακιζομένους, ὡς καὶ Κύρῳ ποτὲ γένοιντο, καὶ βασιλεῖ γ' ἂν πολλοῦ ἄξιοι γένοιντο εἰ βούλοιτο φίλοι γενέσθαι· καὶ εἴτέ τι ἄλλο βούλεται χρῆσθαι, εἴτ' ἐπ' αἴγυπτον στρατεύῃ, συγκαταστρέψαιντ' ἂν αὐτῷ. οἱ πύτῳ καὶ Κλέαρχος ἦκε, καὶ ἠρώτησεν εἰ ἤδη ἀπεκεκριμένοι εἶεν. Φαλῖνος δ' Λακωνικῶς εἶπεν· οὗτοι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλα λέγ· σὺ δ' ἡμῖν εἶπὲ τί λέγῃς; ὁ δ' εἶπεν· ἐγώ σε, ὦ Φαλῖνε, ἄσμενος ἐώρακα, οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες οὗτοι. σὺ τε γὰρ Ἕλλην εἶ, καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες ὅσους σὺ ὁρᾷς. οὐ τοιούτοις δὲ ὄντες πράγμασι συμβουλεύομαι οἷς τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὧν λέγῃς. σὺ οὖν πρὸς θεῶν συμβούλευε ἡμῖν ὅ, τι σοὶ δοκεῖ κάλλιστον καὶ ἄριστον εἶναι, καὶ ὅσοι τιμῶ σέβει ἐν ὑμῖν ἐπεὶ τὰ χρόνου ἀναλεγόμενος, ὅτι Φαλῖνος ποτὲ πεμφθεὶς πρὸ βασιλέως κελεύων σὺν Ἕλλησι τὰ ὅπλα † παραδοῦναι, συμβουλευόμενος συμβούλευσεν αὐτοῖς ταῦτα, οἷα δὲ ὅτι ἀνάγκη λέγεσθαι σὺ τῇ ἑλλάδι ὃ ἂν συμβουλεύσῃς. ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπήκουε, βουλόμενος καὶ αὐτὸς τὰ πρὸς βασιλέως πρεσβεύοντα συμβουλεῦσαι μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα, ὅπως δύνηται πιθέσθαι μᾶλλον οἱ ἕλληνες εἶεν. Φαλῖνος δ' ὑποστρέψας πρὸς τὴν δόξαν αὐτὸν, εἶπεν ὧδε· ἐγὼ, εἰ μὲν τὴν μενεῖν ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἔστι σῴζεσθαι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ μέν τοι μηδεμιᾶς σωτηρίας ἔστιν ἐλπὶς ἄκοντος βασιλέως, συμβουλεύω † σώζεσθαι ὅπη δυνατόν. Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγῃς· πρὸ ἡμῶν δὲ ἀπάγγειλε ταῦτα, ὅτι ἡμεῖς οἰόμεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πολέμου αὖ ἄξιοι εἶναι φίλοι, ἐὰν δὲ τὰ ὅπλα ἡ παραδόντες ἄλλῳ· εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον αὖ πολεμεῖν ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ ἄλλῳ παραδόντες. ὁ δὲ Φαλῖνος εἶπε· ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελῶμεν· ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν ἐπέλευσεν εἰπεῖν βασιλεύς, ὅτι μύριοι μὲν ὑμῖν αὐτῷ σπονδὰς εἰήκασιν, πείθεσθε δὲ καὶ ἀπίστοι πόλεμος, εἰ πατεῖτε δὴ μὴ περὶ τούτου, σπονδαί ἐστε καὶ σπονδαὶ ἐσμεν, ἢ ὡς πολέμιοι ὄντες πρὸς ὑμῶν ἀπαγγελῶ. Κλέαρχος δ' ἔλεξεν· ἀπαγγελεῖς τοίνυν ὅτι περὶ τούτου ὅτι μὲν ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ ἄπορα βασιλεῖ. πῶς ταῦτ' ἔστιν; ἔφη ὁ Φαλῖνος. ἀπεκρίνατο Κλέαρχος· ὅτι μὲν μένομεν, σπονδαί· ἀπιοῦσι δὲ καὶ πειρωμένοις, πόλεμος. ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε· σπονδαὶς ἢ πόλεμον ἀπαγγελῶ; Κλέαρχος δὲ ταῦτα πάλιν ἀπεκρίνατο· σπονδαὶ μὲν

μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ πόλεμος. ὅ, τι δὲ ἂν ποιῶσι, πολέμιος. ὁ δὲ ἀπιόντος ἀπήγγελλεν, Φαλῖνος μὴ ἀφεῖναι μηδὲν τῶν σφετέρων. οἱ δὲ περὶ Λεωλίᾳ ἦσαν, Πρόκλης καὶ Χερίσοφος· μένουσι δὲ αὐτοῦ ἔμενε περὶ Λεωλίᾳ· οὗτοι δ' ἔλεγον ὅτι πολλὰς φάσκοι Λεωλίας εἶναι πέρσας ἑαυτοῦ βελτίους, ὃς οὐκ ἂν ἀναχωρεῖσθαι αὐτῷ βασιλεύοντος· ἀλλ' εἰ βούλεσθε συναπέναι, ἥκειν ἤδη κελεύει τῆς νυκτός· ἐὰν μὴ, αὐτὸς περὶ ἀπέναι φησίν. ὁ δὲ Κλέαρχος ἔπεσεν· ἀλλ' ὅτῳ χρὴ ποιεῖν· ἀκούομεν, ὥσπερ λέγετε· εἰ δὲ μή, πάρεστε ὀψοῦ ἂν τι ὑμῖν οἴνεσθε μᾶλλον συμφέρειν. ὁ, τι δὲ ποιήσομεν ἐπε. μεῖς ἂν ταῦτα, ἤδη ἡλίου δυόντος, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, ἔλεξε τοιάδε· Ἐμοὶ, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ ἐγένετο τὰ ἱερά. καὶ ἐκτὸς ἄρα ἐγένετο· ὡς τὸ ἐμὸν νῦν ἀνόμοιον, οὐ μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμὸς ὀξεῖ ναυσίπορος, οὐκ ἂν δυναίμεθα αὖθις πλοίων ὀχεῖσθαι· πλοῖα δ' ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. ὃ μὲν δὴ αὐτῷ γε μέλλῳ οἷόν τε. τὰ νῦν ὡμῖν δὲ ἐστιν. ἰέναι δὲ πρὸς τὸν Κύρου φίλους, πάνυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερά· ὧν, ὥσπερ χρὴ ποιεῖν· ἀπόντας δ' ἥπιστεῖν ὅ, τι τις ἔχει· ἐπειδὰν δὲ σημήνῃ τῷ κέρατι ὡς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὰν δὲ δ' δεύτερον, ἀναπίεσθε ὡδὶ τὰ σκευάζυγα· ὡδὶ δὲ ζεύγνυτε, ἕπεσθε ζεύγνυμι, τὰ δὲ σκευάζυγα ἔχοντες πρὸ τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὅπλα ἔξω. τοῦτο τὰ ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ ἦσαν οἱ λοχαγοὶ ἀπῆλθον, ἦν ἐπίσιν ὅτῳ· ἦν δ' λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δ' ἐπεπόνθεσαν, οὐκ ἐλάμενοι, ἀλλ' ὁρῶντες ὅτι μόνος ἐφρόνει οἷα δὴ ἂν ἀρχόμενος, οἱ δ' ἄλλοι ἄπειροι ἦσαν. ἀριθμὸς δ' τῆς ὁδὸς ἣν ἦλθον ἀπὸ ἐφέσου τῆς ἰωνίας μέχρι τῆς μάχης, σταθμοὶ ζεῖς καὶ εἰκοσίπηχυς, στάδιοι πεντεκαὶ χιλιοστοὶ καὶ πεντακόσιοι, στάδιοι τριακόσιοι καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι. ἀφ' ὃ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα. στάδιοι ἑξήκοντα καὶ τετρακίλιοι οὐτδῦεν δή, ἐπεὶ σκότος ἐγένετο, Μιλτοκύθης ὁ θρᾷξ, ἔχων τοὺς τε ἵππέας οὓς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τετρακοσίους ἦκε, καὶ τοὺς πεζοὺς θρᾳκῶν ὡς τριακοσίους, καὶ προσμόλησε πρὸς βασιλέα. Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἡγεῖτο καὶ τὰ πρωτοπορεύματα· οἱ δ' ἔπονθ'. καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρόσθεν σταθμὸν πρὸς Λεωλίᾳ καὶ τὴν ἐκείνῃ στρατιὰν, ἀμφὶ μέσας νύκτας, καὶ οἱ τὰ ξύλα θέμενοι τὰ ὅπλα σωπῇ ἦλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων πρὸς Λεωλίᾳ, καὶ ὅμοσαν οἵ τε Ἕλληνες καὶ Λεωλίας καὶ τῷ ζεύγει αὐτῷ οἱ κήρυκες, μήτε προδώσειν ἀλλήλους, σύμμαχοί τε ἔσεσθαι· οἵ τε βάρβαροι προσώμοσαν καὶ ἤγησεσθαι ἀδόλως. τοῦτα δ' ὤμοσαν, σφάξαντες κάπρον, καὶ ταῦρον, καὶ κύνα καὶ κριόν, εἰς ἀσπίδα βάπτοντες οἱ μὲν Ἕλληνες ξίφος, οἱ δὲ βάρβαροι λόγχην. ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· ἄγε δή, ὦ Λεωλίᾳ, ἐπέσθαι ὁ αὐτὸς ἡμῖν σόλος ἔσται καὶ ὑμῖν, εἴτε τινὰ γνώμην ἔχεις πολὺ

μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ πόλεμος. ὅ, τι δὲ ἂν ποιῶσι, πολέμιος. ὁ δὲ ἀπιόντος ἀπήγγελλεν, Φαλῖνος μὴ ἀφεῖναι μηδὲν τῶν σφετέρων. οἱ δὲ περὶ Λεωλίᾳ ἦσαν, Πρόκλης καὶ Χερίσοφος· μένουσι δὲ αὐτοῦ ἔμενε περὶ Λεωλίᾳ· οὗτοι δ' ἔλεγον ὅτι πολλὰς φάσκοι Λεωλίας εἶναι πέρσας ἑαυτοῦ βελτίους, ὃς οὐκ ἂν ἀναχωρεῖσθαι αὐτῷ βασιλεύοντος· ἀλλ' εἰ βούλεσθε συναπέναι, ἥκειν ἤδη κελεύει τῆς νυκτός· ἐὰν μὴ, αὐτὸς περὶ ἀπέναι φησίν. ὁ δὲ Κλέαρχος ἔπεσεν· ἀλλ' ὅτῳ χρὴ ποιεῖν· ἀκούομεν, ὥσπερ λέγετε· εἰ δὲ μή, πάρεστε ὀψοῦ ἂν τι ὑμῖν οἴνεσθε μᾶλλον συμφέρειν. ὁ, τι δὲ ποιήσομεν ἐπε. μεῖς ἂν ταῦτα, ἤδη ἡλίου δυόντος, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, ἔλεξε τοιάδε· Ἐμοὶ, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ ἐγένετο τὰ ἱερά. καὶ ἐκτὸς ἄρα ἐγένετο· ὡς τὸ ἐμὸν νῦν ἀνόμοιον, οὐ μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμὸς ὀξεῖ ναυσίπορος, οὐκ ἂν δυναίμεθα αὖθις πλοίων ὀχεῖσθαι· πλοῖα δ' ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. ὃ μὲν δὴ αὐτῷ γε μέλλῳ οἷόν τε. τὰ νῦν ὡμῖν δὲ ἐστιν. ἰέναι δὲ πρὸς τὸν Κύρου φίλους, πάνυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερά· ὧν, ὥσπερ χρὴ ποιεῖν· ἀπόντας δ' ἥπιστεῖν ὅ, τι τις ἔχει· ἐπειδὰν δὲ σημήνῃ τῷ κέρατι ὡς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὰν δὲ δ' δεύτερον, ἀναπίεσθε ὡδὶ τὰ σκευάζυγα· ὡδὶ δὲ ζεύγνυτε, ἕπεσθε ζεύγνυμι, τὰ δὲ σκευάζυγα ἔχοντες πρὸ τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὅπλα ἔξω. τοῦτο τὰ ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ ἦσαν οἱ λοχαγοὶ ἀπῆλθον, ἦν ἐπίσιν ὅτῳ· ἦν δ' λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δ' ἐπεπόνθεσαν, οὐκ ἐλάμενοι, ἀλλ' ὁρῶντες ὅτι μόνος ἐφρόνει οἷα δὴ ἂν ἀρχόμενος, οἱ δ' ἄλλοι ἄπειροι ἦσαν. ἀριθμὸς δ' τῆς ὁδὸς ἣν ἦλθον ἀπὸ ἐφέσου τῆς ἰωνίας μέχρι τῆς μάχης, σταθμοὶ ζεῖς καὶ εἰκοσίπηχυς, στάδιοι πεντεκαὶ χιλιοστοὶ καὶ πεντακόσιοι, στάδιοι τριακόσιοι καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι. ἀφ' ὃ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα. στάδιοι ἑξήκοντα καὶ τετρακίλιοι οὐτδῦεν δή, ἐπεὶ σκότος ἐγένετο, Μιλτοκύθης ὁ θρᾷξ, ἔχων τοὺς τε ἵππέας οὓς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τετρακοσίους ἦκε, καὶ τοὺς πεζοὺς θρᾳκῶν ὡς τριακοσίους, καὶ προσμόλησε πρὸς βασιλέα. Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἡγεῖτο καὶ τὰ πρωτοπορεύματα· οἱ δ' ἔπονθ'. καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρόσθεν σταθμὸν πρὸς Λεωλίᾳ καὶ τὴν ἐκείνῃ στρατιὰν, ἀμφὶ μέσας νύκτας, καὶ οἱ τὰ ξύλα θέμενοι τὰ ὅπλα σωπῇ ἦλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων πρὸς Λεωλίᾳ, καὶ ὅμοσαν οἵ τε Ἕλληνες καὶ Λεωλίας καὶ τῷ ζεύγει αὐτῷ οἱ κήρυκες, μήτε προδώσειν ἀλλήλους, σύμμαχοί τε ἔσεσθαι· οἵ τε βάρβαροι προσώμοσαν καὶ ἤγησεσθαι ἀδόλως. τοῦτα δ' ὤμοσαν, σφάξαντες κάπρον, καὶ ταῦρον, καὶ κύνα καὶ κριόν, εἰς ἀσπίδα βάπτοντες οἱ μὲν Ἕλληνες ξίφος, οἱ δὲ βάρβαροι λόγχην. ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· ἄγε δή, ὦ Λεωλίᾳ, ἐπέσθαι ὁ αὐτὸς ἡμῖν σόλος ἔσται καὶ ὑμῖν, εἴτε τινὰ γνώμην ἔχεις πολὺ

quidem manentibus, discedentibus autem vel progredientibus bellum esto. Quid autem facturus ipse esset, non significabat. Quapropter Phalinus cum suis abibat. Procles verò & Cherisophus ab Arizeo quũ redissent, (nã Meno apud Ariæũ remanserat) aiebãt dixisse Arizeum, multos Persas sibi longè præstare dignitate, qui laturi nõ sint, vt rerũ ipse potiatur. Verùm si uultis, inquiũt, cum ipso discedere, nocte iam venire nos iubet: sin autẽ, scire vos uult, prima se luce cras discessurũ. Et Clearchus: Sic faciendũ est, inquit, si ad ipsum accedere volumus, quẽadmodũ vos dicitis: sin autẽ, facite id quod vobis maximè profuturũ existimatis. Ipse quid facturus esset, non indicabat. Post hæc, sole iã occidente, cõuocatis præfectis & serierũ ductorib. huiusmodi quædã loquutus est: Sacrã mihi rẽ faciẽti, milites, expeditionis aduersus regẽ suscipiendæ gratia, exta abdixerunt, & meritò quidẽ. Nam vt ego iam comperio, medio inter regem & nos loco Tigris fluuius interest, qui nauibus tantum traijci potest, ideoq; traijci à nobis absq; nauigijs haudquaquã poterit, quod à nauibus destituimur. Heic autẽ fieri nõ potest ut subsistamus, quippe quòd cõmeatus nos deficit. Ceterùm de profectione ad amicos Cyri, læta nobis exta in primis obtigerũt. Quamobrẽ sic res est agẽda: abite, ac cœnam pro copia quisq; sua capite: deinde quũ eo modo, quo quiescendi tẽpus significatur, datum cornu signũ fuerit, colligite res vestras: quũ signũ alterũ dabitur, impẽtis eas imponite: ad signũ tertiũ, ducentẽ sic sequimini, vt secundũ flumen iumẽta sint, exterius arma ti. Quæ quũ duces audissent, itemq; serierũ ductores, abeũt, & imperata faciũt. Atq; ex hoc tẽpore Clearchus imperiũ obtinebat, parebant illi: non quòd eum ad hoc delegissent, sed quia viderent solum ipsum sic sapere, vt principem in exercitu virũ oportet, quũ alij rerũ vsum nullum haberẽt. Iter, quod ab Epheso Ioniæ oppido, ad prælij tẽpus vsq; confecerãt, castris XCIII absoluerant, quæ parasangæ sunt IↃXXXV, stadiorum millia sedecim & L. A pugna dicebãtur Babylonẽ usq; restare tria millia stadiorũ & sexaginta. Inde quũ aduesperasset Miltocythes Thrax cum XL equitibus, & circiter CCC è Thracia peditibus, ad regem perfugit. Ceteris Clearchus ducem se præstabat, quemadmodũ conuenerat. Qui quũ eum sequerentur, ad castra prima perueniunt prope Ariæũ & ipsius exercitũ circa mediũ noctis. Quumq; armatorũ acies instructa esset, Græcorũ imperatores, & serierũ ductores apud Ariæum conueniunt, & quũ Græci tum Arizeus cum alijs apud ipsum dignitate præstantissima viris iuramento confirmant, nõ

Quantum inter Græci eõ fecerint ante pugnam.

proditurosse mutuò, sed in societate constanter permansuros, addentibus hoc sacramentum barbaris, sine fraude se itineris duces fore. Hæc sacramenta quum præstarent, aprũ, taurũ, lupum, arietem macta bãt, Græcis gladium, barbaris hastam in scutum tingentibus. Posteaquã fidei sacramẽto se obligassent, Clearchus inquit: Agè uerò, mi Ariæe, quãdo eadem nobis & vobis expeditio suscipitur, dic mihi quæ sentẽtia tua

tua sit de itinere: adẽ ne redeũdũ nobis uia sit, qua uenimus, an aliã animaduertisse tibi potiorẽ uidere. Et

Ariæi defectione cõsilium.

Ariæus: Si uiã qua uenimus, fuerimus ingressi, oẽs fame peribimus: quippe qui cõmeatũ nullum habeamus. Nam totis denis septenis castris proximis ne tũ quidẽ, quũ huc pergeremus, quidquã ex ipsa regione habere potuimus, & si quid sanè istic fuit, nos quum iter eà faceremus, totũ absumsimus. Iã uerò cogitamus uia longiore quidẽ illa proficisci, sed in qua cõmeatus nobis haud deerit. Ac castra quidem prima quàm fieri poterit, lõgissimè promouenda erunt, ut quamaximè regijs à copijs dimellamur. Nam si semel bidui uel quatridui ab ipsis itinere abfuerimus, nõ iã rex amplius nos adsequi poterit. Nã paruis cũ copijs sequi nos minimè audebit, & magno cũ exercitu celeriter progredi nõ poterit: atq; etiã fortasse cõmeatus inopia laborabit. Hæc mea, inquit, sententia est. Ceterùm hoc de ducẽdo exercitu cõsiliũ ad nihil aliud, quã recessum & fugã accõmodatũ erat. Verũ enimuerò fortuna melius ducis est officio functa. Nã ubi primũ illuxisset, sic iter faciebãt, ut solẽ haberent ad dextrã. Existimabãt enim occidẽte sole ad uicos soli Babylonici se peruẽturos, in quo sanè haud quaquam falsi sunt. Verum sub ipsum crepusculũ hostilesequitũ copias uidere uisi sunt. Quare tũ Græci, qui extra ordines incedebãt, cursu se ad eos receperũt: tũ Ariæus, qui fortè curru faciebat iter, quòd uulneratus esset, descendẽs de eo lorica se muniebat unà cũ suis. Interea dũ armis illi se induerẽt, speculatores præmissi redeunt, ac nõ equites hos esse renuntiãt, sed iumẽta pastum quærẽtia. Quapropter oẽs animaduertebãt regem alicubi in propinquo habere castra. Nã et fumus non magno ex interuallo in uicis conspiciebatur. Ibi

Magnitudo animi in Clearcho.

Clearchus tametsi in hostẽ non duceret, (norat enim milites tantũ nõ animos despondisse, atq; etiã adfligi inedia, quũ præterea dies quoq; declinasset admodũ.) non tamẽ etiã deflectebat, quòd caueret ne fugere uideretur: sed rectò ducẽs tramite, sole iam occidẽte cũ ijs, qui erant in fronte, proximis in uicis castra locat. Erãt autẽ ex illis ab agmine regio direpta etiã ipsa ædificiorũ ligna. Ac primi quidẽ qualiquali sanè modo castra sunt metati, posteriores quia nocte obscura uenerãt, quo fortè quilibet loco erat, cubabant, ac mutuò se appellando tantũ clamorẽ excitabant, ut is ab hostibus etiã audiretur. Quo factũ est, ut hostiũ proximi suis è tẽtorijs fugerẽt. Satis hoc postridie animaduersum fuit. Nã neq; iumentũ ullũ ullũ usquã apparuit, neq; castra, neq; fumus ullus in proximo. Quin et rex ipse nostri exercitus accessu (quemadmodũ uidebatur) perterritus fuit: idq; satis declarauit ijs reb. quas altero die gessit. Sed tamẽ eadẽ nocte procedẽte Græcos etiam terror ac tumultus quidã inuasit, tantusq; strepitus erat, quantum esse consentaneum est tum, quum terror aliquis incidit. Clearchus verò Tolmidẽ Eleum, quem longè præstantissimum id temporis præconem apud se habebat, pronuntiare iussit silentio

prius indicto: Significare duces omnibus, eũ qui indicarit à quo fuerit immissus in exercitũ asinus, pro mercede talẽtum argenti accepturum. Id posteaquã proclamatũ per præconẽ fuit, intellexêre milites terrorẽ uanum fuisse, ac duces saluos esse. Sub primã lucem Clearchus Græcis imperat, ut armati illum in ordinem sese collocarent, quo in prælio priori constiterãt. Ceterùm quod paullo antè scripsi, regẽ hoc aduẽtu nostro exterritum fuisse, id sanè manifestum erat.

Regi metus à Græcis incutitur.

Nam missis ad nos quibusdã pridie eius diei, postulabat arma sibi tradi: tunc uerò sub ortũ solis per oratores de fœderib. agebat. Illi quũ ad primas excubias uenissent, duces quærere se aiebãt. Quod ubi renuntiatum à custodibus esset, fortè Clearchus id tẽporis ordines lustrãs, custodib. ait, mandarent eis ut operirẽtur, donec sibi otium foret. Quum autẽ sic collocasset exercitum, ut omni ex parte pulcerrimã densæ phalangis speciẽ exhiberet, nec quisquã mermis esset in conspectu: oratores arcessit, actum ipse progreditur aliquantum cum parte militũ armis instructissima uisuq; pulcerrima: tum alijs hæc ducibus denuntiat. Posteaquã ad oratores peruentum esset, ecquid uellẽt interrogat. Respõdẽt illi, missos esse homines idoneos ineundorum fœderum causſa, qui & Græcis renuntiare mandata regis possent, & Græcorum mandata regi. Quibus Clearchus: Ergo renũtiate regi, ait, primum prælio decertandum esse. Nã & prandiũ nusquã nobis est, et nemo est hominũ qui apud Græcos mentionẽ facere fœderũ audeat, nisi si prandiũ præbeat. Quæ quũ oratores audissẽt, abequitãt, ac statim redeunt: (de quo ipso perspici poterat, in propinquo regẽ alicubi esse, uel quemdã alium, cui huius rei perficiendæ negotium datum esset) respõdent autẽ, regi uideri æqua esse quæ proponerent: itaq; uenire se cum ducibus itinerũ, qui eos si fœdera inirentur, ducturi ad illa essent loca, ubi cõmeatũ abundè habituri essent. Quos uicissim Clearchus interrogabat, an ne tantũ ijs fœdera policeretur, qui ad ipsum ituri ac redituri essent: an futurũ sit, ut oẽs ijsdẽ fœderibus cõprehẽdantur? Respondent illi, pacẽ omnib. promitti, quousq; à uobis proposita ad regẽ referantur. Quæ quũ dixissent, nonnihil summotis ipsis Clearchus, de tota re cõsultabat, decretumq; est quãprimùm fœdera ineunda esse, ut trãquillè perueniri ad capiendum cõmeatum posset. Idẽ sibi placere Clearchus aiebat: sed tamen hoc decretum nostrum cõtinuò ipsis non significabo, sed cunctabor aliquamdiu, donec legati uereantur, ne fœderũ ineundorum ratio à nobis repudietur. Equidem nostros etiam milites eodẽ in metu fore arbitror. Posteaquam uisum est illi esse cõmodum, percussurum se fœdus ait, statimq; duci ad cõmeatũ parandum se iussit. Præeunt illi, Clearchus fœdera percussurus copijs instructis iter faciebat, cuius ipse partem ultimam custodiebat. Incidunt autem in fossas & alueos aqua plenos, quos absque pontibus transire non poterant. Sed tamen eos palmarum adiumento traijciebant, quæ partim humi iacebant,

Clearchus qua ratione suos excitarit.

partim ab ipsis cædebãtur. Atq; heic animaduerti poterat, quo pacto Clearchus præesset. Nã manu læua tenebat hastã, dextra baculũ: ac si quis ei uideretur illorũ, quib. hoc negotij dederat, secors esse, eũ cædebat, alio qui idoneus esset, delecto: quum quidem ipse descendes in cœnum, cum alijs manum operi admoueret. Quo fiebat, vt omnes dedecori sibi fore ducerent, si non & ipsi magno studio rem maturarent. Quamquã autem apud se triginta tantũ annos natos constituisset, tamen etiã ætate prouectiores, posteaquã Clearchũ maturantẽ opus uiderunt, & ipsi manus admouerunt. Multo certè magis Clearchus festinabat, quòd fossas in hunc modũ non semper aqua plenas esse suspicaretur: quippe quũ illud anni tẽpus non esset, quo campi rigari solerent. Existimabat nimirum regem iccirco aquam campo immisisse, quo multa Græcis in itinere difficultatẽ allatura uiderentur. Confecto itinere ad vicos veniunt, è quibus duces viæ commeatum capiendum esse demonstrauerant. Erat heic magna frumenti copia, & vinũ expressum de palmulis, cũ aceto quod de ijsdem palmulis decoctum erat. Hæ palmarum glandes, cuiusmodi non inuenias in Græcia, famulis reseruabãtur. Quæ autem herorum in usum seruabantur, delectæ cũ cura erant, admirabili tum pulcritudine tum magnitudine. Adspectu nihil ab electro differebant. Nonnullas exsiccatas pro bellarijs reposuerant. Et erant ad potum suaues quidem illæ, sed capitis tamen dolorem excitabãt. Hoc loco primùm milites etiam medulla palmæ vesci ceperũt, multis et genus ipsum & propriam quamdam in hoc cibo iucunditatem admirantibus. Sed tamen idẽ hoc etiam capiti vehemẽter infestum erat. Palma ipsa, cui medulla esset ademta, prorsus exarescebat. Tres heic dies commorati sunt, & interea Tissaphernes à magno rege venit, cũ coniugis regiæ fratre, ac tribus alijs Persis, quos multi seruisequebantur. His quum duces Græcorum obuiã processissent, prior Tissaphernes hæc per interpretem loquutus est: Equidem, Græci, proximus uestræ sum Græciæ, & quia videbam vos in multa & inexplicabilia mala incidisse, pro casu hoc necopinato duxi, si qua ratione petere à rege possem, vt vos per ipsum mihi liceret saluos in Græciã reducere. Pro quo quũ intelligerẽ tum vos, tum Græciam vniuersam erga me non ingratam fore: petij hoc à rege, simulq; dixi iure ipsum hac in parte mihi gratificaturum, qui primus de Cyri expeditione ad ipsum retulerim, & unà cum nuntio mecum etiam attulerim copias auxiliares, ac solus ex ijs, qui oppositi Græcis fuêre, non fugerim, sed aciẽ perruperim, ac cũ rege vestris in castris mẽ coniunxerim, in quæ rex Cyro iam interfecto venerat. Qui denique barbaros ex parte Cyri cum ijs ipsis, quas nunc mecum habeo, fidissimas ipsi, copijs prosequutus fuerim. Itaque mihi policebatur se de his deliberaturum. Sed tamen quæri ex vobis iussit, quamobrem aduersus ipsum arma ceperitis. Equidem vobis suadeo, vt moderatè respondeatis, vt mihi

τοῦ ὑπ' ἐκείνου. Ⓒ οἱ δὲ ταῦτα ὡς ἤκλεαρχον ἤκουσαν, ἐδόκουν αὐτοῖς εὖ λέγειν. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἐπαύσατο, οἱ μὲν τὴν ἀριστερὰν ἔχοντες ἐπὶ τὸ ὄρυγμα ἦλθον, οἱ δὲ τὴν δεξιὰν βασιλέως. Ⓒ ἔπειτα οὗτοι τοὺς ὁπλίτας τοὺς πρὸς τῷ τετραμμένῳ βλακεύειν, ἐκ λεγόμενος ὑπὸ τοῦ ἄλλου ἔπαυσεν αὖ, μὴ ἅμα αὐτοὺς προσελάσαντας εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων, ὥστε πολὺν αὐχμὸν εἶναι μὴ οὐ ταυσάζειν. μὴ ἐπιχωρῆσαι μὲν πρὸς αὐτὸν οἱ τελευτῶντα ἔτη γεγονότες· ἐπεὶ δὲ Ⓒ Κλέαρχον ἑώρων ταυσάζοντα, προσελάμβανον μὴ οἱ πρεσβύτεροι. πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ Κλέαρχος ἐταυσεν, ὅσῳ πλείους μὲν αἰεὶ οὕτω πολεμίους εἶν τὰς πάροδος ὁρᾶσθαι· (οὐ γὰρ ἦν ὥρα οἷα τὸ πρόσθεν αρᾶσθαι) ἀλλ' ἵνα πολλὰ τὰ ἄπορα φαίνοιθ' οἷς ἕλλησιν εἶν εἰς τὴν πορείαν ζεύτε ἕνεκα βασιλέα ὑπόπτους ποιῆ δ' πρόσω τὸ ὕδωρ ἀφεῖναι. πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας ὅθεν ἀπέδρασαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ὑπάρχοντα· αὐτῶν δὲ σῖτος πολὺς, καὶ οἶνος φοινίκων, καὶ ὄξος ἐφοίνικος ἀφ' τ αὐτῶν. αὖθ δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων, † οἷσπερ μὴ οἱ ζοῖς ἕλλησιν ἐστιν ἰδεῖν, ζοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο· αἱ δὲ τοῖς θεράπουσιν ἀποκείμεναι, ἦσαν ἀπόλεκοι, θαυμάσαι † τὸ κάλλος Ⓒ δ' μέγεθος· ἢ δὲ ἅλμη ἠλέκτου ἀδὲν διέφερε. τὰς δὲ † πνες ξηραίνοντες, τραγήματα ἀπεπίθεσαν. καὶ ἐν Ⓒ πρὸ τοῦ ἡδὺ μὲν, κεφαλαλγὲς δέ. σὺν ταῦθα μὴ ἦν ἐγκέφαλον τῶ φοίνικος πρόσω ἐφαγον οἱ στρατιῶται, Ⓒ οἱ πολλοὶ ἐθαυμάζον τό, τε ἔθος καὶ πῶ ἰδιότητα τῆς ἡδυπνοίας· ἐν δὲ σφόδρα Ⓒ τῶτο κεφαλαλγές. ὁ δὲ φοινὶξ ἦδεν ὄζαι εθὺς ὁ ἐγκέφαλος, ὅλος † ὑγραίνετο. σὺν ταῦθα δὲ ἔμφ ναν ἡμέρας τρεῖς, Ⓒ πρὸ μεγάλου βασιλέως ἦκε Τισσαφόρνης, Ⓒ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς, καὶ ἄλλοι πέρσαι τρεῖς· θοῦλοι δὲ πολλοὶ ἕπονται. ἐπεὶ δὲ ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν ἑλλήνων στρατηγοὶ, ἔλεγε πρῶτον Τισσαφέρνης δι' ἑρμηνέως τοιάδε· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες ἕλληνες, γέτων οἰκῶ τῆ ἑλλάδι· μὴ ἐπεὶ ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ κακὰ καὶ ἀμήχανα πεπτωκότας, θύραμα ἐποιησάμην ἔπως δυναίμην πρὸς βασιλέως αἰτήσασθ δῦναί μοι ἀρχῶσι εἰς τὴν ἑλλάδα ὑμᾶς. οἶμαι μ' ἂν ἀγαθὸς μοι ἔξειν οὔτε πρὸς ὑμῶν, οὔτε πρὸς τ' ἑλλάδος ἀπάσης. πῶτα δ' γνοὺς ἦπύμην βασιλέα, λέγον αὐτῷ ὅτι δικαίως ἂν μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κῦρόν τε ἀπεστερηθότα πρῶτος ἤγγειλα, καὶ βοήθειαν ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμην, Ⓒ μόνος τ' σὺν ἕλλησι τεταγμένων ἂν ἐφυγον, δηλὰ δηλάσας μὴ σωτέρα βασιλεῖ σὺ τῷ ὑμετέρῳ στρατοπέδῳ, ἔνθα βασιλεὺς ἀφίκετο ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτεινε· καὶ σὺν ζοὶ Κύρῳ βαρβάροισ ἐσίωξα ζοὶ ζοῖσδε τοῖς πρόσθι νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσι πιστότατοι. καὶ πολλὰ μὲν τότων ὑπέτρεπτό μοι βουλεύσασθαι· ἔρεσθαι δέ με ὑμᾶς ἐκέλευσεν ἐλθόντα πίνθ' ἕνεκα ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν. καὶ συμβουλεύω ὑμῖν μετείως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι δύπρακτόν*

ἦ πρακτότερον ᾖ ἐάν τι δύωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτῷ ἀπεργάσασθαι. πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ ἕλληνες ἐβουλεύοντο, καὶ ἀπεκρίναντο. Κλέαρχος δὲ ἔλεγεν· Ἡμεῖς οὔτε σωκλήσομεν ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες, ὅτ' ἐπορευόμεθα ἐπὶ βασιλέα· ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις κῦρος ηὗρεν, (ὡς καὶ σὺ δῦ οἶσθα,) ἵνα ὑμᾶς τε ἀπράσκευοτους λάβοι, καὶ ἡμᾶς οὐδὲ ἀλαγάγοι. ἐπεὶ μέντοι ἤδη ἐφοβούμεν αὐτὸν οὐ δ' φεύξεσθαι ὄντα, ἠξιώσαμεν καὶ θεοὺς ἀνθρώπους προδυσεσθαι αὐτὸν, οὐ τῷ πρόσθεν χρόνῳ πρέσβυτον ἡμᾶς αὐδὲν δῦ ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ Κῦρος τέθνηκεν, οὔτε αὐτὸν ποιούμεθα βασιλεῖ τῆς ἀρχῆς, οὔτ' ἔστιν οὗ ἕνεκ' αὖ βλοίμεθα βασιλέως χώραν κακῶς ποιεῖν, δὲ δ' αὐτὸν ἀφικτεῖναι αὖ ἐθέλοιμεν, πορευοίμεθα δὲ αὖ οἴκαδε, εἴπερ ἡμᾶς μὴ λυποῖτο· δίκαιοτα μέντοι πειρασόμεθα (ὡ τοῖς θεοῖς ἀμυνάσθαι· ἐὰν μέντοι τις ἡμᾶς δ' δῦ ποιῶν ὑπάρχῃ, καὶ ζύτε εἰς γε δύναμιν ἀχ ἡττησόμεθα δῦ ποιοῦντες. ὁ μ' οὕτως εἶπεν. ἀκούσας δ' ὁ Τισσαφόρνης ἔφη· Τχύτα ἐγὼ ἀπαγγελῶ βασιλεῖ, Ⓒ ὑμῖν πάλιν τὰ πρ' ἐκείνα· μέχρι δ' αὖ ἐγὼ ἥκω, αἰ σπουδαὶ μενόντων, ἀγορᾶν δὲ ἡμᾶς πρέξομεν. Ⓒ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν δχ ἧκεν· ὡς δ' οἱ ἕλληνες ἐφερόπλιζον τῇ δ' τετάρτῃ ἧκεν ἔλεγεν ὅτι δύναμαι παρὰ βασιλέως δοθῆναι ὑμῖν σώζειν σὺν ἕλλησι, καίπερ πάνυ πολλῶν αὐτῷ σώζειν σὺν ἕλλησι, καίπερ πάνυ πολλῶν αὐτῷ πλεγόντων, ὡς δχ ἄξιον εἴη βασιλεῖ ἀφεῖναι σὺν ἐφ' ἑαυτὸν † στρατευσαμένους, τέλῳ δ' ἔσπε μὴ νικῶ ἔξεσιν ὑμῖν πισὰ λαβεῖν πρ' ἡμῶν, ἢ μὴν φιλίαν ὑμῖν πρέξειν τὴν χώραν, μὴ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν ἑλλάδα ἀγοράν πρέξαντας. ὅπῃ δ' αὖ μὴ πρέχωμεν ἀγοράν, λαμβάνειν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐκόμεθα τὰ ἰδιωτικά. ὑμᾶς δ' αὖ ἡμῖν δεικσειν ὁμόσαι ἢ μὴν προθύεσθαι ὡς δ' φιλίαν ἀσινῶς, σῖτα Ⓒ ποτὰ λαμβάνοντας ὁπόταν μὴ πρέχωμεν ἀγοράν· ἐὰν δ' πρέχωμεν ἀγοράν, ὠνουμένους ἔξειν τὰ ἰδιωτικά. ταῦτα ἐδόξε, καὶ ὤμοσαν, μὴ δεξιὰς ἔδοσαν Τισσαφόρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς τοῖς τ' ἑλλήνων στρατηγοῖς μὴ λοχαγοῖς, μὴ ἔλαττον πρὸς τ' ἑλλήνων, μᾶλλ δ' ταῦτα Τισσαφόρνης εἶπε· νῦν μ' δ' ἄπειμι ὡς βασιλέα· ἐπειδὰν δὲ δόξω πρέξασθαι ἃ δέομαι, ἥξω συσκευασάμενδ', ὡς ἀπάξων ὑμᾶς εἰς τὴν ἑλλάδα, καὶ αὐτὸς ἀπιὼν ἰδὶ τὴν ἐμαυτῦ ἀρχήν. μᾶλ ταῦτα πολεμίων Τισσαφόρνους οἵ τε ἕλλησθ καὶ Ἀριαῖ, ἐγγὺς δ' μηλον ἐστρατοπεδευμένοι, ἡμέρας πολέους ἢ εἴκοσιν. οἳ δὲ ταύτας ἀφικνοῦνται πρὸς Ἀριαῖον καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ⓒ οἱ ἄλλοι ἀναγκαῖοι, καὶ πρὸς σῦ σωὶ ἐκείνῳ πόρσων τινῶν † πραξερῴοντές τε καὶ δεξιὰς ἔνιοι πρὸ βασιλέως φόροντδ', μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς τῆς σωῦ Κύρῳ ἰδιστρατείας, μηδὲ ἄλλου μηδενὸς τ' πεποιημένων. τούτων δ' γνωμένων, ἐνδηλοι ἦσαν οἱ πολὶ τ' Ἀριαῖον ἥκιστον τοῖς ἕλλησι πιστὸς ἔχοιτες τ' νοῦ. ὥστε † τ' τοῖς μ' πολοῖς

Excusatio Clearchi ad regẽ & Tissaphernem.

mihi facilius sit, quantũ quidem potero boni vobis ab ipso impetrare. Ad quæ verba Græci nõnihil secedẽtes, quũ inter se consultassent, Clearchi verbis in hãc sententiam respondẽt: Nos neq; propterea coiuimus, vt bellũ regi faceremus, neq; aduersus regẽ profecti sumus: sed (quod ipse nosti) multas Cyrus tergiuersationes inueniebat, ut & vos imparatos offenderet, & nos huc perduceret. Posteaquã verò circumuentum ipsum difficilib. periculis videremus, Deos atq; homines reueriti sumus, ne ipsum desereremus, præsertim qui superioribus tẽporibus ipsius beneficia nõ fuissemus aspernati. Posteaquam Cyrus è viuis excessit, neq; de regno cum rege contẽdimus, neq; quidquã habuimus causse, cur ipsius agrũ infestare uellemus, nec eum uelimus perimere, modò liceat domum sine cuiusquã molestia redire. Quòd si quis iniurius erit, hunc cum Deũm ope conabimur vlcisci. Si quis etiã beneficijs nos prosequatur, ab illo superari nos beneficiendo pro viribus nostris non patiemur. Hæc Clearchus, quæ Tissaphernes quũ audisset, inquit: Equidẽ hæc regi nuntiabo, vicissimq; mandata ipsius vobis. Sunto autẽ induciæ, donec ego rediero. Itidem forum vobis nos suppeditabimus. Postridie non rediit, quæ res sanè sollicitos Græcos habuit. Die tertio quũ venisset, ait perfecisse se apud regẽ, vt sibi facultas Græcos incolumes domũ reducendi concessa sit, tametsi quamplurimi fuissent, qui cõtradicerent, non ex regis esse dignitate, qui aduersus ipsum arma cepissent dimittere. Ad extremũ: Licet iam, ait, fidem à nobis accipiatis, certò nos ditionẽ regis pacatã vobis reddituros, & sumministrato commeatu sine fraude vos ducturos in Græciã. Si cubi forum non sumministrauerimus, potestatem vobis faciemus eumdem ex agro sumendi. Vos vicissim nobis iureiurando sanctè policebimini, tamquã per amicũ solũ sine vllo dãno vos iter facturos, ac si forũ non præbuerimus, esculẽta & potulenta sumturos: sin forum instituatur, cõmeatũ pretio numerato redemturos. Decreta sunt hæc, & iureiurando sancita, quum Tissaphernes & coniugis regiæ frater Græcorũ ducib. ac ductoribus serierũ manus dextras porrigerẽt, ac uicissim à Græcis acciperent. Post hæc Tissaphernes: Equidem, ait, ad regem me iam confero. Posteaquã verò perfecero quæ perfici necesse erit, redibo comparatis omnibus, deductũ vos in Græciam, & meam in prouinciam memet receptũ. Hinc iam & Græci & Arieus castris in proximo locatis Tissaphernem amplius XX diebus operiebantur. Interea veniunt ad Arieum fratres & propinqui ceteri, itemq; nonnulli Persarũ ad ipsius milites, qui animũ eis addebãt, nonnullis à rege fidẽ datã significantibus, non fore memorẽ eius iniuriæ regẽ, quòd in armis cum Cyro fuissent, nec ullius alterius rei præteritæ. Quæ quũ ita fierent, palàm animaduerti poterat, Arieum cum suis minus iam Græcis addictos esse: vt iam illud ipsum plerisque

Fœdus sanctitur cũ Clearcho & Græcis.

Græcorum nõ placeret, qui Clearchũ quum acceſsiſſent, ac duces ceteros: Quid, inquiunt, heic exſpectamus? an neſcimus nihil regẽ malle, quàm nos perditos, vt Græcis etiam ceteris metũ incutiat, ne aduerſus ipſum arma capiãt? Nimirũ iam dedita opera nos heic retinere conatur, quũ exercitũ hinc inde diſperſum habeat. Verùm quãprimũ is deintegrò collectus fuerit, fieri non poteſt, quin nos adoriatur. Fortaſsis etiã alicubi vel foſſas ſtruit, vel munimenta, vt nobis iter nullũ pateat. Neq; enim fiet ipſo volente, vt nos in Græciam reuerſi nuntium adferamus, tam exiguas copias regiam potentiam non procul ab aula regia fregiſſe, ac illuſo rege rediiſſe. Clearchus autem ijs, qui hæc aiebant: Equidẽ, reſpondebat, hæc omnia cum animo meo perpendo: ſed tamen illud etiã cogito, ſi iam diſcedamus, fore vt videamur ita voluiſſe diſcedere, quaſi bellũ expetamus, & contra fœdera facere velimus. Deinde forum nemo nobis ſumminiſtrabit, neq; frumenti copia ſuppetet. Præterea ducẽ itineris neminẽ habebimus. Etiã Ariæus mox à nobis deficiet, ſi hoc fecerimus. Quo fiet, vt neminẽ amicũ ſimus habituri reliquũ: ſed illi etiã futuri ſint hoſtes, qui prius amici erãt. Fluuius quidẽ num traijciendus ſit nobis alius, haud ſcio: Euphratẽ certè ſcimus hoſte impediente nullo modo tranſiri poſſe. Nec equites nobis ſunt auxiliarij, ſi pugnã res poſcat. At hoſti tum plurimus tum pretij quãtuis equitatus eſt. Quémnã igitur interficiemus, ſi maximè ſuperiores in pugna ſimus? certè ſi vincemur, nemo ſaluus euadere poterit. Equidẽ haud ſcio, quãobrem regẽ perdere nos cupiente iuſiurandũ præſtare neceſſe fuerit, ac dare dextrã, Deosq; iuriſiurãdi teſtes implorare, datam denique tum Græcis tum barbaris fidem irritam facere, quum à tam multis ipſe auxilijs inſtructus ſit. Multa in hanc ſententiã dicebat. Interea Tiſſaphernes cũ copijs ſuis aderat, quaſi domũ profecturus, itemq; cũ copijs ſuis Orõtas. Etiã is regis filiã matrimonio ſibi iũctã ſecũ ducebat. Itaq; deinceps Tiſſapherne præeunte, ac forũ ſumminiſtrante proficiſcebantur. Comitabatur & Ariæus Tiſſapherne ac Orontam cum Cyri copijs, quas de barbaris Cyrus conſcripſerat, cui erant cum Tiſſapherne & Oronta caſtra cõmunia. Græci quũ eos ſuſpectos haberent, ſeorſum cũ ducibus ſuis pergebant. Sẽper ita metabãtur caſtra, vt aliquanto minus vna paraſanga ab ſe inuicem diſtarent. Præterea cauebãt alterutri ſibi ab alteris tamquã hoſtibus, quæ res continuò ſuſpicioni anſam præbuit. Nonnumquã inter ligonandũ eodem loco, vel pabulandum, verberibus ſeſe multabant. Quæres & ipſa inimicitias excitabat. Quũ caſtra ter habuiſſent, ad Mediæ murum perueniunt, quem & ingreſsi ſunt, exſtructũ opere latericio, & aſphalto, quum latitudinem haberet XX pedũ, altitudinẽ C. longitudo ferebatur eſſe paraſangarũ XX, neq; procul à Babylone aberat. Inde caſtris alteris quũ paraſangas

Clearchi ſtulta prudẽtia. Vide Plutarchũ in Artaxerxe.

Murus Mediæ quantus fuerit.

πολλοῖς τῶν ἑλλήνων ὢν ἤρεσκεν, ἀλλὰ πρόσιόντος τοῦ Κλεάρχου ἔλεγον καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς· τί μέλλομεν; ἢ ὃν ἴσμεν σάμεθα ὅτι βασιλεὺς ἡμᾶς ἀφελέσθαι πρὸ παντὸς ἂν ποιήσαιτο, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις ἕλλησι φόβος ᾖ τοῦδε βασιλέα στρατεύειν; καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ὑπάγεται μύθοις, ὅταν δ' διαβαίνωμεν αὐτῷ δ' στράτευμα· ἐπειδὰν δὲ πάλιν ἀλιθῆ αὐτῷ ᾖ στρατιά, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἴδιά τι ἥσεται ἡμῖν. ἴσως δέ τῳ καὶ † ἀρχικὰ πῆ παπαταιάξῃ πῃ ἀφεστηκέναι, ὡς ἄπορον ἡμῖν ὁδός. οὐ γὰρ ποτε ἑκών γε βουλήσεται ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι ὡς ἡμεῖς τοσοῖδε ὄντες τὸν βασιλέα τὸν βασιλέως δύναμιν ἴδιᾳ ταῖς αὑτοῦ χερσὶ κατεκράναμεν. ταῦτα ἔλεγον καὶ ἄλλοι τινὲς καὶ ἐγὼ ἀπεκρινάμην τοῖς παροῦσι λέγουσιν· Ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ ταῦτα πάντα, οὐδὲ ὅτι εἰ νῦν ἄπιμεν, δόξομεν τῷ βασιλεῖ πολεμεῖν ἀπιέναι, μὴ πρὸς τὰς σπονδὰς ποιεῖν. ἐπεὶ τί φῶ; μὰ γῆν ἀγαθὴν δὴ ἧς ἡμῖν παρέξει, οὐδ' ὁπόθεν ἴδιά σιτούμεθα· αὖθις δὲ ὁ ἡγεμὼν δῆθεν ἔσται, καὶ ἅμα ταῦτα ποιοῦντων ἡμῶν οὐδὺς Ἀριαῖος ἀφίστηξ· ὥστε φίλον ἡμῖν δῆθεν λελείψεται, ἀλλ' οἱ καὶ πρόσθεν ὄντες, πολέμιοι ἡμῖν ἔσονται. ποταμὸς δ' εἰ μή τις καὶ ἄλλο ἄρα ἡμῖν ἐστὶ διαβατέον, οὐκ οἶδα· τὸν δ' ὃν ἐγὼ φράζειν ἴσμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι κελεύοντος πολεμίου. ἃ μὲν ἂν μάχεσθαι δέῃ, ἐπιστᾶς εἰδὼς ἡμῖν σύμμαχοι· τί δ' πολεμίων ἱππεῖς εἰσιν οἱ πολὺ μᾶλλον ἐσμὸν ἄξιοι, ὥστε νικῶντες μὴ ἵνα αὖ ἀφικτέα ἡμῖν ᾖ; ἢ πῶς μάλιστα ἂν ἐγὼ μὲν δέοιμι οἷόν τε σωθῆναι. ἐγὼ μὲν ὃν βασιλέα, ᾧ πολλὰ ὅτῳ ὅτι τὰ σύμμαχα, εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀφελέσθαι, ἐκ οἵου ὅ, τι δεῖ αὐτὸν ὀμόσαι, μὴ δεξιὰ δοῦναι, μὴ θεοὺς ὑποπιόντα, μὴ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι ἕλλησι ⊙ βαρβάροις. ἰσχὺν ἔλεγε πολλὴν. ὧν δὲ τοῦτο Τισσαφέρνης ἦκεν, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ὡς εἰς οἶκον ἀπιών, μὴ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· ἦγε δὲ μὴ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῷ γάμῳ. οὗτος θεὶς ὁ Τισσαφέρνης ἡγεμὼν μὲν ἀγορᾶν πρῆγμα ἔχοντος ἐπορεύετο· ἐπορεύετο δὲ μὴ Ἀριαῖος, ἔχων τὸ Κύρου βαρβαρικὸν στράτευμα, ἅμα Τισσαφέρνει ⊙ Ὀρόντᾳ, μὴ συνεστραπεδεύετο δὲ ἐκείνοις· οἱ δ' ἕλληνες ὑφεῤῥῶντο ζύγοις, αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἔχοντες, ἡγεμόνας ἔχοντες. ἔστρατοπεδεύοντο δ' ἑκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρασάγγαι μὲν μέσον ἐφυλάττοντο δ' οἱ ἀμφότεροι ὥσπερ πολέμιοι ἀλλήλους, καὶ θύθις τὸ σταθμίαν πρεῖχεν· οἱότε δὲ καὶ ἐυλιζόμενοι ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα συλλέγοντες, πολλαὶς ἀπέτειναν ἀλλήλοις. ὥστε καὶ τοῦτο ἔχθραν πρεῖχε. διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμοὺς, ἀφίκοντο πρὸς Μήδειαν τεῖχος, μὴ πρὸ ἦλθον αὐτῷ εἴσω· λῖθος δὲ ὠκοδομημένος πολύποδις ὑπῆν ὑψος δὲ ἦν ἀσφάλτῳ κεκολλημένος, εὖρος δὲ ἦν ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δὲ ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασαγγῶν· ἀπεῖχε δὲ Βαβυλῶνος οὐ πολύ. οὗτοι δὲ ἐπορύσσοντο σταθμὸς δύο, παρασάγγας

γας ὀκτὼ, καὶ διέβησαν διώρυχα δύο, πλῶ μὲν, ὕδωρ γεφύρας, πλῶ δ', ἐζευγμένῳ πλοίοις ἑπτά. αὗται δὲ ἦσαν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ. κατετέτμητο δὲ ὑπ' αὐτῶν καὶ πάφροι ὕδωρ πλῶ χώραν, αἱ μὲν πρῶται, μεγάλαι, ἔπειτα δ' ἐλάσσους, τέλος δ' ἦν μικροὶ ὀχετοί, ὥσπερ ὧν τῇ ἑλλάδι ὕδωρ τὰς μελίνας. καὶ ἀφικνοῦνται ὕδωρ ἐν πόλιν τινὰ τοῦ ποταμοῦ. πρὸς ᾗ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, ᾗ ὄνομα σιτάκη, ἀπέχουσα τοῦ ποταμοῦ σταδίους πεντεκαίδεκα. οἱ μὲν οὖν ἕλληνες πρὸ αὐτῶν ἐσκήνωσαν, ἐγγὺς πάδεσθον καλοῦσι μεγάλα, καὶ σάσι δ' πάντοιων ὀνόμων. οἱ δὲ βάρβαροι διαβεβηκότες τὸν πόρον, οὐ μάτοι γε κατάφανεῖς ἦσαν. μετὰ δὲ δεῖπνον ἐπορεύετο πρὸς πατρίδα ὄντος πρὸ τῶν ὅπλων Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν· καὶ προσελθὼν ἠρώτησεν αὐτοὺς τίς τῶν προφυλάκων ἐστὶν αὖ ἴδοι Πρόξενον ἢ Κλέαρχον. (Μένωνα δ' οὐκ ἐζήτει, μὴ ταῦτα, πρὸ Λεκαίου ὢν τ' Μένωνος ξένου) ἐπεὶ δὲ Πρόξενος εἶπεν ὅτι αὐτὸς εἴη ὃν ζητεῖ, εἶπεν ὁ αὖθρωπος· ἐπεμφαύμε Λεκαίου καὶ Ἀρταέζου, πιστοὶ ὄντες Κύρῳ, καὶ ὑμῖν βύνοι· καὶ κελεύουσι φυλαττεσθαι μὴ ὑμῖν ὕδωρ ἀπόσωνται τῆς νυκτὸς οἱ βάρβαροι· ἔστι δὲ στράτευμα πολὺ ὂν ⊙ πολυσίους πρὸς ἐσω. καὶ † ὕδωρ πλῶ γέφυραν τοῦ πυργοῦ ποταμοῦ πέμψαι κελεύουσι φυλακὴν, † ὅτι διανοῆται λῦσαι αὐτῶν τὴν διαφθορὰν τῆς νυκτὸς, ἵνα πρὸ διώκητε, ὡς μὴ ζήσητε, ἀλλ' ὡ μέσῳ ἀφλαφῆτε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς διώρυχος. ἀκούσαντες ταῦτα ἄγουσιν ἀπὸ τὸν Κλέαρχον, καὶ φράζουσιν ἃ λέγοι. ὁ δὲ Κλέαρχος ἀκούσας ἐταράχθη, καὶ ἐφοβεῖτο σφόδρα. νενικήκοις δέ τις τὸ πρόντων οἰνοῆσαι, εἶδεν ὡς ἂν ἀκίνδυνα εἴη τό, τε ὕδωρ ἡσθῆναι καὶ θ' λύσειν πλῶ γέφυραν. δῆλον γὰρ ὅτι ὕδωρ πεμψόμενοι ἢ νικῶν δεήσει αὐτῶν, ἢ ἡττᾶσθαι. ἐὰν μὲν οὖν νικῶσι, τί δεῖ αὐτὸν λύειν πλῶ γέφυραν; ὀδὲ γὰρ, αἱ πολλαὶ γέφυραι ὦσιν, ἔχοιμεν ἂν ὅσοι φυγόντος ἡμεῖς σωθῶμεν. ἂν δ' αὖ ἡμεῖς νικῶμεν, λελυμένης τῆς γεφύρας ἂν ἐξουσιν ἐκεῖνοι ὅποι αὖ φύγωσιν· ὀδὲ μὰ βοηθῆσαι, πολλῶν ὄντων πόραν ὀδεὶς αὐτοῖς διώσεται, λελυμένης τῆς γεφύρας. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κλέαρχος, ἤρετο θ' ἄγγελον ὅσον τις ἔστι χώραν ἢ ὠ μέσῳ τοῦ πυργοῦ καὶ τῆς διώρυχος. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι πολλὴ, καὶ κῶμαι ἔνθεν, καὶ σῖτος πολλαὶ καὶ μεγάλαι. τότε δὲ ⊙ ἐγνώσθη ὅτι οἱ βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον ἔπεμψαν, ὀκνοῦντος μὴ οἱ ἕλληνες διελθόντος πλῶ γέφυραν μέσον τὴν νύσῳ, ἐρύματα ἔχοντος ἔνθεν μὲν τὸν πυργοῦ ποταμὸν, ἔνθεν δὲ πλῶ διώρυχα· τὰ δ' ὕδατα ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ὠ μέσῳ χώρας, πολλῆς καὶ ἀγαθῆς οὔσης, καὶ τὴν ὀρυσσομένων ὠόντων. εἶτα δὲ καὶ ἀρχηγοφὴ γένοιτο, εἶπε βούλοιτο βασιλέα κακῶς ποιεῖν. μετὰ ταῦτα αὐτεπαύοντο. ὕδωρ μέντοι πλῶ γέφυραν ὅμως φυλακὴν ἐπεμψαν. καὶ οὔτε ἐπείθετο ὀδεὶς ὀδαμόθεν, οὔτε πρὸς πλῶ

*gas confeciſſent octo, binos alueos traiecêre, ponte alterum, alterũ nauigijs ſeptẽ iunctum. Ducti erant hi à Tigri fluuio, & ab his foſſæ per totum illum agrum erant deriuatæ, primæ maiores, deinde minores, tãdem etiam exigui canales, cuiuſmodi ad panici ſegetem in Græcia ducũtur. Hinc ad Tigrim fluuiũ perueniunt, propter quem urbs erat ingẽs & populoſa, cui nomẽ Sitaca, interuallo ſtadiorum XV à flumine remota. Heic Græci non procul ab horto caſtra locant, qui & elegans erat, & amplus, & multis arboribus denſus. Barbari quũ Tigrim tranſiſſent, cõſpici amplius haud poterant. A cœna fortè Proxenus & Xenophõ pro caſtris ambulabant, quũ quidam accedens, procubitores interrogat, vbinam vel Proxenũ vel Clearchũ reperiret. (de Menone non quærebat, quamquam ab Ariæo veniret, Menonis hoſpite.) Quũ reſpondiſſet Proxenus, ſe illũ eſſe, quẽ quæreret: Ariæus, inquit, et *Artaëzus, fideles olim Cyro, & vobis beneuoli me miſerunt, cauendumq; vobis eſſe denuntiant, ne barbari noctu vos adoriãtur. Etenim numeroſæ copiæ in vicino vobis horto ſunt. Præterea iubẽt, vt ad pontẽ Tigris fluminis præſidiũ mittatis. Nam Tiſſaphernes noctu eum ſoluere cogitat, vt (ſi fieri poſsit) nõ trãſeatis, ſed medio inter Tigrim & alueũ loco intercludamini. Quæ quũ illi audiſſent, ducũt hominẽ ad Clearchũ, & quæ diceret exponũt. Perturbatus ille hoc nũtio, mirifico in metu erat: quũ adoleſcens quidam ex ijs qui aderant, re conſiderata nequaquã eſſe aiebat conſentanea, quod diceretur ipſos adoriturus Tiſſaphernes, & põte etiã ſoluturus. Nam neceſſe eſt eos, ſi nos adoriantur, vel vincere vel vinci. Si ergo vicerint, quid opus eſt põtem ſoluere? Tametſi enim complures põtes fuerint, non tamẽ erit quò fugientes euadere ſalui poſsimus. Sin contrà nos victores fuerimus, ſoluto ponte nulla fugiendi facultas ipſis erit reliqua: ne quidẽ ferre quiſquã ipſis auxiliũ poterit deiecto ponte, quamtumuis multi trans flumen fuerint. Quæ quũ Clearchus audiſſet, quærit de nuntio, quàm latè ea regio pateret, quæ ſit Tigri & alueo interiecta. Reſpondit is amplã eſſe, multoſq; vicos, multas & magnas vrbes habere. Tum verò animaduerſum eſt, clàm ſummiſſum à barbaris hominem fuiſſe, qui vererentur ne Græci pontem tranſirent, ac in inſula manerent, in qua ex parte vna Tigri fluuio, ex altera alueo pro munimentis vterentur: commeatum ex agro his interiecto haberent, qui & latus eſſet, & fertilis, præſertim non defuturis etiam, qui illũ colerent. Quo fieri poſſet, vt hoc loco pro refugio vterentur, ſi regem petere bello vellent. Poſt hæc quieti ſe dabant, ac nihilo minus ad pontem præſidium mittunt. Verùm nec vlla ex parte quiſquam eos inuaſit, nec ad*

*al. Artabazus.

Inſidiæ Perſicæ.

Acuta cuiuſdã adoleſcẽtis ratiocinatio.

pontem vllus hostium venit, quemadmodum ij qui præsidij causſa locati ad eum fuerant, nuntiarũt. Manè prima aurora pontẽ XXXVII nauigijs iunctũ quamcautiſsimè fieri poſſet, trãſeunt. Nam quidam apud Tiſſapherne Græci nuntiarãt, fore qui trãſeũtes adorirentur, quòd ſanè falſum fuit, niſi quòd in ipſo tranſitu Glus cum quibuſdã alijs conſpectus ab eis fuit, qui num amnẽ tranſirent, ſpecularetur: quod quum Græcos facere videret, ſtatim abequitabat. A Tigri fluuio caſtris quartis paraſangas XX cõfecerunt vſq; ad Phyſcum amnem, qui eſt latitudine plethri. Habebat & põtem, ac non procul aberat ampla ciuitas, cui nomen Opis. Ad eam quũ veniſſent, obuiam habuere Cyri & Artaxerxis fratrem nothum, qui vt opem regi ferret, à Suſis & Ecbatanis numeroſas copias ducebat. Has quum ſubſiſtere iuſſiſſet, Græcos tranſeuntes ſpectabat. Ducebat exercitum in binos Clearchus, & ſic faciebat iter, vt nonnumquã inſiſteret. Quantiſper autẽ pars copiarum anterior ſubſiſteret, tãtiſper etiam per exercitũ omnem inhibitionẽ ab itinere fieri neceſſe erat. Quo factum eſt, vt ipſis etiam hoſtibus ingẽtes eſſe copiæ viderentur, & hic Perſa ſpectans eas obſtupeſceret. Inde per Mediam in ſolitudine caſtris ſextis paraſangas XXX progreſſi, ad Paryſatidis, quæ Cyri ac regis mater erat vicos peruenerũt. Tyſſaphernes vt Cyro illuderet, eos diripiendi poteſtatẽ Græcis fecit, exceptis mancipijs. Erat autem in eis magna frumenti, pecudum, ceterarum rerum copia. Hinc per ſolitudinem itinere facto, caſtris quintis paraſangas XX confecerunt, quum Tigrim amnem ad læuam haberent. Ad prima caſtra trans flumen vrbs ampla & opulenta erat, cui nomen Cænæ, ex qua barbari ratibus coriaceis panes, caſeum, vinũ aduehebãt. Deinde ad Zabatum fluuium veniunt, qui erat plethrorum IV latitudine. Heic dies tres ſunt commorati, quibus nonnullæ ſuſpiciones ortæ ſunt, nullæ tamen erant inſidiæ manifeſtæ. Quamobrem Clearcho viſum eſt conuenire Tiſſaphernem, & ſi qua ratione poſſet, ſuſpiciones prius extinguere, quàm bellum ex eis oriretur. Mittit ergo qui diceret, cupere Clearchũ cum ipſo congredi. Reſpondit is promtè, vt modò veniret. Quum conueniſſent, Clearchus hac oratione vſus eſt: Noui ego, mi Tiſſaphernes, ſacramentis nos mutuò deuinctos eſſe, datasq; dextras ne alter alteri ſit iniurius. Sed tamẽ cauere te tibimet à nobis tamquam ab hoſtibus video, nosq; vicißim, quum id videamus, nobis abs te cauemus. Quia verò mecũ ipſe diſpiciens, nihil animaduertere poſſum, in quo tu nos lædere coneris, & ipſe certò ſcio nos nihil tale ne quidẽ cogitare: putaui te mihi colloquendi cauſſa cõueniendũ eſſe, ut ſi qua ratione poſſemus, finẽ mutuò diffidendi nobis faceremus. Nã noui equidẽ homines, qui quũ uel propter criminationes uel ſuſpicionẽ mutuò

Tiſſaphernis & Clearchi congreſſus.

φύλακα ἔχοντες ἀπήγγελλον. ἐπειδὴ δ' ἕως ἐγένετο, διέβησαν τὸν γέφυραν ἐζευγμένον τοῖοις πλοίοις τεταγμένοι καὶ ἕπᾳ, ὡς οἷόν τε μάλιστα παφυλαγμένοι. Ἀγγέλλουσι δὲ τοῦτο πρὸς Τισσαφέρνους ἑλληνάρχαι ὡς βαδιούμενοι μέλλοιεν ἀπιέναι. ταῦτα μὲν ψευδῆ λῶ. βαδιούντων μὲν οἱ Γλοῦς αὐτοῖς ἐπεφαίνη μετ' ἄλλων, σκηπῶν δὲ βαδίσαιεν τὸν ποταμόν· ἐπεὶ δὲ εἶδεν, ὤχετο ἀπελαύνων. ἀφ' ἧς δὲ τῇ πέμπτῃ ἐπορεύοντο σταθμοὺς τέτταρας, παρὰ τὸν ποταμόν, διὰ τῶν φύσκων ποταμῶν, διὰ δὲ χέρσου πολέμου ἐπῆσαν δὲ γέφυραι, καὶ ἐνταῦθα πόλις μεγάλη, ἧ ὄνομα ὦπις· πρὸς λῶ ἀπήντησε τοῖς ἕλλησιν ὁ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφός, ἀφ' οὗ σῶοι καὶ ἐνίκων πάντων στρατιὰν πολλὴν ἄγων, ὡς βοηθήσων βασιλεῖ· καὶ † στήσας δὲ ἑαυτοῦ στράτευμα, προῆλθόν σφισιν ἐθεώρει δὲ ἕλληνας. ὁ δὲ Κλέαρχος ἠγεῖτο μὲν ἐς δύο, ἐπορεύετο δ' ἄλλοτε ἐπὶ στράτευμα † ὡδισεν, τοσοῦτον αἰάγκη χρόνον δ' ὅλον τὸ στράτευμα κὴ αἰεῖς ἐς ἕλλησι δόξειε πάμπολυ εἶναι, καὶ δ' ἐν τέρσην ἐκ πεπλήχθαι θεωροῦντα. ὠτεῦθεν δὲ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς μηδίας σταθμοὺς ἐρήμους ἕξ, παρὰ τὸν τεάκοντα, ἐς τὰς παρυσατίδος κώμας τῆς Κύρου καὶ βασιλέως μητρός. ταύτας Τισσαφέρνης Κύρῳ ἐπηγγελλεν διαρπάζειν ἐς ἕλλησιν ἐπέτρεψε πολλὴν αἰσθησιν. ἐνταῦθα σταθμὸς τέταρτος ἐπὶ τὸν ποταμόν· ἐνταῦθα πόδατα καὶ ἄλλα χρήματα. ὠτεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἑξῆς τρεῖς, παρὰ τὸν τίγρητα ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχοντες. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλις ἦν ἐνῴκητο μεγάλη κὴ εὐδαίμων, ὄνομα καιναί, ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι σῖτον ἐδίδοσαν ἄρτους, τυρὸν, οἶνον. μίαν ποῦ τῶν ἀφίκοντο ἐλάχιστον ποταμὸν, δ' εὖρος τεττάρων πλέθρων. κὴ οὐ ποῦ θαι ἔμειναν ἡμέρας ἓξ· οὐ γὰρ πάντας ἐδύναντο κὴ ἦν, φανερὰ δ' ἐδήμια ἐφαίνετο ἐδίδου λῆ. ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ συγχωρεῖσθαι Τισσαφέρνῃ, καὶ εἴ πως δύναιτο, πάσας ποιήσασθαι, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι. καὶ ἔπεμψέ τινα ἐρωτῶντα ὅπη συγχωρεῖσθαι αὐτῷ χρήσοι. ὁ δὲ ἐβούλετο ἐκέλευσεν ἥκειν. ἐπειδὴ δὲ συνῆλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος τάδε. Ἐγὼ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ὑμῖν ὅρκοις γεγενημένοις, καὶ δεξιὰς δεδομένας μὴ ἀδικήσειν ἀλλήλους· φυλακὴν δέ σε ὁρῶ ὡς πολεμίοις ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ὁρῶντες ταῦτα, αὐτὴν φυλακὴν ἐσόμεθα. ἐπεὶ ὁπόσων ἀδέν δύναμαι οὔτε σε αἰδεῖσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν, ἐγώ τε σαφῶς οἶδα ὅτι ἡμεῖς γε οὐδ' ἰδιανοοῦμεν ἀδίκως ἐθέλειν ποιεῖν, ἐὰν δεξέμοι ὡς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως εἰ δύναίμεθα, ἀφελοίμεν ἀλλήλοις τὴν ἀπιστίαν. καὶ γὰρ οἶδα ἤδη ἀνθρώπους, οὓς μὲν ἐκ φόβου, οὓς δὲ ἐξ ὀργῆς, οὓς δὲ ἐξ ἀπιστίας

φόβου δέοντες ἀλλήλους, φθάσαι βουλόμενοι πρᾶξαι, ἠδίκησαν αὐτοὺς πολλὰ κακά· οὓς δ' ἐξ ὀργῆς μέλοντας οὔτε βέλτιον τοῖς τὸν ἀδικοῦντας τιμωρεῖσθαι, τὰς οὕτω διαπαύσαντας ἀγνωμοσύνως νομίζων ζωγρίας μάλιστα αὖ πάντας ἄνδρας, ἦκον, ἡγεμὼν σε ἐθέλομεν ὡς σὺν ἡμῖν ἂν ὀρθῶς ἀπιστεῖς. πόθεν μὴ τῷ μέγιστον, οἱ θεῶν ὅρκοι ἡμᾶς κρατοῦσι πολεμίους εἶν ἀλλήλοις. ὅστις δὲ ζώντων ζωόντεσσι μὴ ἀλλοῖος. ὅστις αὐτοῖς ἐπιμελὴς μετ' ἄλλων, σκηπῶν ἐν ὀργαίνοιεν τὸν ποταμόν· ἐπεὶ δὲ εἶδεν, ὤχετο ἀπελαύνων. ἀφ' ἧς δὲ τῇ πέμπτῃ ἐπορεύοντο σταθμοὺς τέτταρας, παρὰ τὸν ποταμόν, διὰ δὲ χέρσου πολέμου ἐπῆσαν δὲ γέφυραι, καὶ ἐνταῦθα πόλις μεγάλη, ἧ ὄνομα ὦπις· πρὸς λῶ ἀπήντησε τοῖς ἕλλησιν ὁ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφός, ἀφ' οὗ σῶοι καὶ ἐνίκων πάντων στρατιὰν πολλὴν ἄγων, ὡς βοηθήσων βασιλεῖ· καὶ † στήσας δὲ ἑαυτοῦ στράτευμα, προῆλθόν σφισιν ἐθεώρει δὲ ἕλληνας. ὁ δὲ Κλέαρχος ἠγεῖτο μὲν ἐς δύο, ἐπορεύετο δ' ἄλλοτε ἐπὶ στράτευμα † ὡδισεν, τοσοῦτον αἰάγκη χρόνον δ' ὅλον τὸ στράτευμα κὴ αἰεῖς ἐς ἕλλησι δόξειε πάμπολυ εἶναι, καὶ δ' ἐν τέρσην ἐκ πεπλήχθαι θεωροῦντα. ὠτεῦθεν δὲ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς μηδίας σταθμοὺς ἐρήμους ἕξ, παρὰ τὸν τεάκοντα, ἐς τὰς παρυσατίδος κώμας τῆς Κύρου καὶ βασιλέως μητρός. ταύτας Τισσαφέρνης Κύρῳ ἐπηγγελλεν διαρπάζειν ἐς ἕλλησιν ἐπέτρεψε πολλὴν αἰσθησιν. ἐνταῦθα σταθμὸς τέταρτος ἐπὶ τὸν ποταμόν· ἐνταῦθα πόδατα καὶ ἄλλα χρήματα. ὠτεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἑξῆς τρεῖς, παρὰ τὸν τίγρητα ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχοντες. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλις ἦν ἐνῴκητο μεγάλη κὴ εὐδαίμων, ὄνομα καιναί, ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι σῖτον ἐδίδοσαν ἄρτους, τυρὸν, οἶνον. μίαν ποῦ τῶν ἀφίκοντο ἐλάχιστον ποταμὸν, δ' εὖρος τεττάρων πλέθρων. κὴ οὐ ποῦ θαι ἔμειναν ἡμέρας ἓξ· οὐ γὰρ πάντας ἐδύναντο κὴ ἦν, φανερὰ δ' ἐδήμια ἐφαίνετο ἐδίδου λῆ. ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ συγχωρεῖσθαι Τισσαφέρνῃ, καὶ εἴ πως δύναιτο, πάσας ποιήσασθαι, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι. καὶ ἔπεμψέ τινα ἐρωτῶντα ὅπη συγχωρεῖσθαι αὐτῷ χρήσοι. ὁ δὲ ἐβούλετο ἐκέλευσεν ἥκειν. ἐπειδὴ δὲ συνῆλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος τάδε. Ἐγὼ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ὑμῖν ὅρκοις γεγενημένοις, καὶ δεξιὰς δεδομένας μὴ ἀδικήσειν ἀλλήλους· φυλακὴν δέ σε ὁρῶ ὡς πολεμίοις ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ὁρῶντες ταῦτα, αὐτὴν φυλακὴν ἐσόμεθα. ἐπεὶ ὁπόσων ἀδέν δύναμαι οὔτε σε αἰδεῖσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν, ἐγώ τε σαφῶς οἶδα ὅτι ἡμεῖς γε οὐδ' ἰδιανοοῦμεν ἀδίκως ἐθέλειν ποιεῖν, ἐὰν δεξέμοι ὡς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως εἰ δύναίμεθα, ἀφελοίμεν ἀλλήλοις τὴν ἀπιστίαν. καὶ γὰρ οἶδα ἤδη ἀνθρώπους, οὓς μὲν ἐκ φόβου, οὓς δὲ ἐξ ὀργῆς, οὓς δὲ ἐξ ἀπιστίας

mutuò ſeſe metuerent, prius quã quid ipſis accideret, anteuertendi conatu atrociſsimis malis eos adficerẽt, qui nihil tale nec exſpectarent nec uellẽt. Quare quũ huiuſmodi errores exiſtimarẽ maximè familiari cõſuetudine ſopiri, ad te venio, teq; docere cupio, nõ rectè nobis te diffidere. Quod enim primũ eſt & maximum, ipſa nos iuriſiurãdi religio nobis inuicẽ infeſtos eſſe nõ patitur: quã ſi quis parui ſe feciſſe ſibimet cõſcius eſt, eũ equidem beatũ prædicare nõ poſſum. Nã haud ſcio quo pacto quis bellum ſibi à Dijs illatũ vlla celeritate poſſit effugere, nec quib. ab eo ſe latebris tegere poſſit, vel propugnaculis includere. Nimirũ vbiuis locorũ omnia Dijs ſubiecta ſunt, & vbiq; Dij pari ratione omnia ſua poteſtate cõtinent. Atq; hæc eſt mea de dijs ac iureiurãdo ſententia, apud quos inita nos amicitiã depoſuimus. Ceterũ inter humana bona equidẽ te nobis in hoc tẽpore longè maximũ eſſe bonũ ſtatuo. Nam per te nobis omnis via tranſitu facilis eſt, omne flumen permeabile, nulla cõmeatus inopia: abſq; eodem ſit, iter omne caliginoſum erit, (quippe cuius ignari planè ſimus) flumẽ omne traiectu difficile, omnis turba terribilis, multoq; maximè terribilis ſolitudo, quippe quæ varijs difficultatib. referta ſit. Quòd ſi te furore impulſi occidamus, quid aliud fecerimus, quàm quòd occiſo homine de nobis præclarè promerito, aduerſus maximũ regem ſuppetias tibi ferentẽ decertabimus? Equidẽ quas & quales mihi ſpes facturus ſim irritas, ſi quid aduerſus te ma liſtruere coner, exponam ipſe. Cyri amicitiã ego expetiui, quòd illũ vnũ arbitrarer idoneũ maximè ad bene merendũ de quib. ipſi viſum eſſet. Nũc te video potitũ & potentia & ditione Cyri, quũ nihilominus integrũ tibi ſit imperium tuũ, atq; etiã poteſtas regia, quã Cyrus infeſtã expertus eſt, tibi præſidio ſit. Quæ quũ ita ſe habeant, quis vſqueadeò inſaniat, vt eſſe tibi nolit amicus? Enimuerò dicã etiam vnde ſpe ipſe concipiã, fore te quoq; nobis amicũ. Scio Myſos vobis moleſtos eſſe, quos equidẽ bona in ſpe ſum me harũ copiarũ adiumento vobis ſubiecturum. Scio idem de Piſidis, atq; etiã alias nationes permultas eiuſmodi eſſe audio, quas cohibiturum me arbitror, quo minus ſemper ueſtræ felicitati moleſtiæ nõnihil exhibeãt. In Aegyptios quidẽ certè, quibus nunc maximè uos infenſos eſſe intelligo, quarum copiarum auxiliarium ope freti, quàm quas ego iam habeo, facilius animaduertere poſſitis, equidẽ non video. Nimirum ſi cui finitimorum tu amicus eſſe uelles, lõgè eſſes maximus: ſin quis aliquid tibi moleſtiæ crearet, cum tamquam herus tibi peſſundares, idq; opera noſtra, qui non tantum voluntati tuæ ſubſeruiremus mercedis cauſſa, ſed etiam gratiæ, quam abs te ſaluati merito tuo tibi haberemus. Mihi quidem certè cuncta hæc cum animo meo perpendenti adeò mirum eſſe videtur, te fidem nobis non habere: vt lubentiſsimè nomen eius etiam ſim auditurus, qui tantum dicendo valeat, vt oratione ſua perſuadere poſſit, tibi nos inſidiari. Hæc

Clearchus

» Clearchus, ad quæ Tissaphernes in hunc modũ respõ-
» dit: Equidẽ, Clearche, de prudente tua oratione ma-
» gnã uoluptatem capio. Nam quũ eo sis animo, si quid
» in me mali moliris, ipsi tibi malè videris cõsulere. Ve-
» rùm vt intelligas, non iure vos vel à rege vel à me
» deficere posse, me vicissim audi. Nam si vos perdere
» vellemus, nũ arbitraris equitũ nobis defuturam co-
» piam? num peditũ? num armatorũ? quibus sanè vos
» lædere sine ullo periculo nostro possemus. Num loco-
» rum, quæ ad inuadendũ vos idonea sint, copiam no- 10
» bis deesse putas? Nónne vos per tot cãpos pacatos no-
» bis magno cũ labore iter facietis, ac tot montes in cõ-
» spectu sunt, qui vobis transeundi sunt, & si à nobis
» præoccupentur, intercluſi sitis? nónne tot flumina
» sunt, quorum adiumento liceat nobis arbitratu no-
» stro cum quantis vestrûm copijs ipsi uelimus, dimi-
» care? Immo nõnulla sunt, quæ ne transmittere quidẽ
» possitis, nisi nostra ope traieceritis. Sedenim fac rebus
» hisce omnibus inferiores simus, ignis certè fructibus
» est superior, quib. nos concrematis famẽ vobis tam- 20
» quã in acie possemus opponere: aduersus quã tametsi
» vel fortissimi sitis, pugnare tamẽ nõ possetis. Quî er-
» go, quũ tot rationes nobis suppetant ad bellũ aduer-
» sus vos gerendũ, quarũ etiam nulla nostro sit cũ pe-
» riculo coniuncta, saltem illam de omnib. eligeremus,
» quæ vna sit ad deos impia, turpis ad homines? quæq;
» adeò illorum sit, qui difficultatib. obiectis & neces-
» sitate præpediuntur, atq; etiã sunt improbi, quippe
» qui periurio erga Deos, & fidei erga homes vio- 30
» latione perficere aliquid cupiũt. Non adeò vecordes
» vel rationis expertes sumus, Clearche. Verum enim-
» uerò quũ nostra esset in potestate vos perdere, cur id
» aggressi non sumus? A meo profectũ hoc studio sci-
» re debes, vt nimirum fidum me Græcis declararẽ, ac
» vicissim ipse cũ copijs, quib. Cyrus mercede cõductis
» fretus huc adscẽdit, sat beneficentia mea munitus in
» Asiam inferiorem descenderẽ. Quas uerò ad res ve-
» stra mihi opportuna sit opera, quamquã tu ferè cõ-
» memorasti, tamen ego id quod est maximum, noui.
» Nimirum vni regi fas est tiaram in capite rectã ge- 40
» stare, verùm eamdem in corde gerere, si vos adiun-
» ctos sibi habeat, fortassis alteri quoq; nõ difficulter li-
» cuerit. Quæ quũ dixisset, verũ Clearcho dicere visus
» est. Quãobrẽ subiecit: Si ergo res huiusmodi nobis ad
amicitiam mutuam suppetunt, extremis supplicijs
digni sunt, qui criminando mutuò nobis infestos nos-
met reddere conantur. Et Tissaphernes: Equidẽ, ait,
si vos duces serierumq; ductores palàm ad me veni-
re volueritis, indicabo eos qui dicãt te mihi & exer-
citui meo insidiari. Ego verò, inquit Clearchus, oẽs
adducã, atq; etiam significabo tibi à quibus de te au-
dierim. Post hæc uerba comiter Clearchũ Tissapher-
nes excipiens, iussit apud se maneret, ac mensæ suæ
adhibuit. Postridie reuersus ille in castra, præ se ferebat quasi admodum Tissapherni amicus esset, & quæ

Astutissimũ nefarij hominis consilium.

μὴν οὕτω ἔσεσθαι εἶπε. Τισσαφέρνης δὲ ὧδε ἀπημείφθη· Ἀλλ' ἥδομαι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονίμως λόγους. ταῦτα δ' ἐγνώσκων, εἰπὲ μοὶ καλὸν βουλεύοις, ἅμα αὖ μοὶ δοκῇς καὶ σαυτῷ καλόνους εἶναι. ὡς δ' αὖ † μάθῃς ὅτι οὐδ' αὖ ὑμεῖς δικαίως ἄτε βασιλεῖ ὄντ' ἐμοὶ ἀπεχθάνεσθε, αὐτάκουσον. ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμην ἀφελέσθαι, σώτερά σοι δοκοῦντα ὑπὲρ ὧν ἐβουλεύσασθε ἀφορᾶν, ἢ πέζῶν, ἢ ὁπλίσεως, ὧν ἢ ὑμᾶς μὲν βλαπτήσειν ἐκανοὶ αὖ ἦμεν, αὐτὸς δὲ οὐδεὶς κίνδυνος· ἀλλὰ χωρίων ὧν τηδὲ ἐσιόντων ὑμῖν ὧν τηδὲ ἀφορᾶν αὖ σοὶ δοκοῦμεν; οὐ ζῶντα μὲν πεδία ἡμῖν φίλια ὄντα σὺν πολλῷ πόνῳ ἀφορᾶν ἐθέλετε, ζῶντα δὲ ὄρη ὑμῖν ὁρᾶται ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν ἐξεστι προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν; ζῶντοι δὲ εἰσὶ ποταμοὶ, ὧν ἔξεστιν ἡμῖν τὰ μεθέλεθ' ὁπόσοις αὖ ὑμῶν βαλοίμεθα μάχεσθαι; εἰσὶ δ' αὐτῶν οὓς οὐδ' αὖ σὺν πᾶσι δύναισθε ἐπὶ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορθοίμεν. εἰ γὰρ μὴ πάσοις ζεύγεσι ἤπειρώμεθα, ἀλλά γε πῦρ τὸ καρπὸν κρεῖττόν ἐστιν, ὃν ἡμεῖς σὺν αἰμεῦ αὐτακαίοντες λιμὸν ὑμῖν αὐτάξει· ᾧ ὑμεῖς, εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἶναι, μάχεσθαι αὖ δύνασθε. πῶς οὖν αὖ ἐχοντες ζεύγους πόρου δ' ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ ζύγων μηδένα ἡμῖν ὠνήσεσθαι, ἔπειτα ἐκ ζύγων ἀνίτων τὸν αὖ τὸν τρόπον ὑζελοίμεθα, ὃς μόνῳ μὲν πρὸς θεῶν ἀσεβὴς, μόνος δὲ πρὸς ἀνθρώπων αἰσχρὸς, ἅπασι δὲ ἀπόρων ὅσῃ μὴ ἀμηχάνων καὶ αὐτάγκη ἐξαμιλλᾶσθαι, καὶ ζύγων πονηρῶν, οἵ τινες ἐθέλουσι δ' ὠθισμόν τε πρὸς θεὸς μὴ ἀπίσω πρὸς ἀνθρώπους πρόσθεν ἢ; ἢ ἔτως ἡμεῖς, ὦ Κλέαρχε, ὅτι ἡλίθιοι ὅτε ἀλόγιστοι ἐσμέν. ἀλλά † τι δεῖ ὑμᾶς ὑζὸν ἀφελέσθαι; ἢν δ' οὕτω ἥλθομεν· οὐ γάρ ὅπ ὁ ἐμὸς ἔρως πρὸς αὖ τὸν τῶν ἕλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι, ὦ ὦ Κῦρος ἀνέβη ξενικῷ δὴ μισθοδοσίαν πισθῶν, ζύτῳ ἐμὲ καταθέλων δ' ἀνόργητόν ἰσχυρόν. ὅσα δὲ μοι ὑμῶν χρήσιμοι ἐστε, τὰ μὴ σὺ εἶπες, τὸ ἐμὲ γιγνόσκειν ἐγὼ οἶδα. τῇ μὲν δὴ τῇ κεφαλῇ πάσαν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν, πλὴ δ' δὴ τῇ καρδίᾳ ἴσως αὖ ὑμῶν πολλοὶ μὴ ἕτερος δύνατος ἔχοι. ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν, καὶ εἶπεν· ἐκ οὖ, ἔφη, οἵπερ, ἐπὶστων ἡμῖν εἰς φιλίαν ὑπαρχόντων πειρῶν δ' ἀφαιρεῖσθαι πολεμίους κτᾶσθαι ἡμᾶς, ἄξιοί ἐσμι τὰ ἔσχατα παθεῖν. μὴ ἐγὼ μέν, ἔφη ὁ Τισσαφέρνης, εἰ βούλεσθέ μοι οἵτε στρατηγοὶ μὴ οἱ λοχαγοὶ σὺν τῷ ἐμφανεῖ ἐλθεῖν, λέξω σὸν πρὸς ἐμὲ λέγοντα ὡς σὺ ἀδικοβουλεύοις ἐμοί τε καὶ τῇ σῷ ἐμοὶ στρατιᾷ. ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω σαύτας· καὶ σοὶ αὖ ἐγὼ σημήνω ὅθεν ἐγὼ πυθοίμην σοῦ ἀκούω. ἐκ ζύτων δὴ τῶν λόγων ὁ Τισσαφέρνης φιλοφρονούμενος, τότε μὲν μάλιστα τε αὖ τὸν ἐκέλευσε, καὶ ζώσαντο ἄριστον ἐποιήσατο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ Κλέαρχος ἐλθὼν ἀδὶ δ' στρατόπεδον, σκηνάς τε ὧν πάνυ φιλικῶς οἰόμενος σκηνεῖσθαι τοῦ Τισσαφέρνους, καὶ ἔλεγεν

τὰ δὲ ὑμέτερα ἔφη καὶ τῶν καὶ τῶν ἀλλοτρίων

ἐλεγεν ἃ ἐκεῖνος ἀπήγγελλον· ἔφη τε χαλεπαίνειν ἑαυτῷ πρὸς Τισσαφέρνους ὅς ἐκ ἐκέλευσε, μὴ οἱ αὖ ὑζελεγχθῆναι δόλους ἐπιβάλλοντος τῶν ἑλλήνων, ὡς πεισθέντας αὐτοὺς ἐν κακόνους τοῖς ἕλλησιν ὄντας πιωρηθῆναι. ὑπώπτευε δ' εἶναι τὸν δόλον Μένωνα, εἰδὼς αὐτὸν μὴ συγγεγενημένον Τισσαφέρνει μᾶλλον Ἀχαιὸς, μὴ σοφιστὴν ὄντα αὐτῷ. ὁ δὲ ἐβούλετο αὐτῷ, ὅπως ὡς χρήσιμα ἔσοιτο πρὸς ἑαυτὸν λαβὼν φίλον ἢ Τισσαφέρνη. ἐβούλετο δὲ καὶ ὁ Κλέαρχος ἅπαν τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τῷ γνώμῃ, μὴ σὺν πολεμίους ἐκποδὼν εἶεν. τὴν δὲ στρατιὰν αὐτέλεγον τινὶ αὐτῷ μὴ ἰέναι σφίσιν σὺν λοχαγὸς δὲ στρατηγὸς, μηδὲ πιστεύειν Τισσαφέρνει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἀχθόμενος ἐκαθέζετο, ὅτε διεπράξατο ὡς τε μὴ στρατηγὸς ἰέναι, εἰκοσὶ δὲ λοχαγὸς. ξυνεκαλέσθησαν δὲ, ὡς εἰς ἀγορὰν, ὁ τ' ἄλλων στρατιωτῶν ὡς ξυστρατιῶται, ἐπεὶ δ' ἦλθον εἰς τὰς σκηνὰς Τισσαφέρνους, οἱ μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν ἔσω, πρόξενος Βοιώτιος, Μένων Θετταλὸς, Ἀγίας Ἀρκὰς, Κλέαρχος Λακὼν, Σωκράτης Ἀχαιός. οἱ δὲ λοχαγοὶ εἰς σκηνὰς ἐμένον. ὡς πολλῷ δ' ὕστερον ἀρχὴ τῶν αὐτῶν σημείων οἵ τε ἀμφὶ σωκλαμβάνοντο, οἵ τε ἔξω κατέκοπτον. μᾶλλον δὲ τοῦτο τῶν βαρβάρων τινὸς ἱππέως ἐν τῷ πεδίῳ ἐλαύνοντος, ᾧ τινι † ὠτυγχάνοιεν ἕλληνι ἢ δόλῳ ἢ ἐλευθέρῳ, πάντας ἐκτεινον. οἱ δὲ ἕλληνες τὴν τε ἱππασίαν αὐτῶν ἐθαύμαζον, ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὁρῶντες, ἡ ὅ, τι ἐτύγχανον ἡμφιγνόων, πελὺν Νίκαρχος ἀρκὰς ἦκε φθάσων, πεπωμένος εἰς τὴν γαστέρα, ὃ τὰ ὑπερα ἐκ τῆς ἀσπίδος ἔχων, μὴ εἴτε πάντα τὰ γενόμενα. ἐν τούτῳ δὴ οἱ ἕλληνες ἔθεον ὡς τὰ ὅπλα πάντες ἀναπεπλημμένοι, καὶ νομίζοντες αὐτίκα ἥξειν αὐτοὺς ὡς στρατόπεδον. οἱ δὲ, πάντες μὲν ἐκ ἦλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ Ἀρταόζος καὶ Μιθριδάτης, οἳ ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι. ὁ δὲ τῶν ἑλλήνων ἑρμηνεὺς, ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν σὺν αὐτοῖς ὁρᾶν καὶ γιγνώσκειν. ζωγρήσαντες δὲ καὶ ἄλλοι πρόσωπα τεθωρακισμένοι εἰς τετρακοσίους. οὗτοι, ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, † προσελθεῖν ἐκέλευον εἴτις εἴη τῶν ἑλλήνων ἢ στρατηγὸς ἢ λοχαγὸς, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ πρὸς βασιλέως. μετὰ ταῦτα ὑπῆλθον τῶν ἑλλήνων φυλακῇσθαι στρατηγοὶ μὲν, Κλεάνωρ ὀρχομένιος, καὶ Σοφαίνετος συμφάλιος, σὺν αὐτοῖς δὲ Ξενοφῶν ἀθηναῖος, ὅπως μάθῃ τὰ παρὰ Προξένου. (Χοιρίσοφος δ' ἐτύγχανεν ἀπὼν σὺν κώμῃ τινὶ σὺν ἄλλοις ἰδίσπιζόμενος) ἐπεὶ δ' ἔσηκον εἰς ἐπήκοον, λέγει Ἀριαῖος· Κλέαρχος μὲν, ὦ ἄνδρες ἕλληνες, ἐπεὶ ἀδικοῦντά τε ἐφάνη καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει πὼς δίκην καὶ τέθνηκε· Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅπ κατήγγειλαν † αὐτῷ πὼς ἐβουλεύσω, σὺν μεγάλῃ τιμῇ εἰσίν. ὑμᾶς δὲ βασιλεὺς τὰ ὅπλα ἀπαιτεῖ. ἐκὼ τῷ γε ἔστιν φησὶν ἐπείσθη Κύρῳ ἦσθαι τὴν ἐκείνῳ δόλῳ. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ ἕλληνες· ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ ὁ ὀρχομένιος,

ἀντὶ τ. ἐπ. ἐ μέγα τιμᾶσθε

ἐλάττων

Clearchus malè rebus suis prospicit.

& quæ ille nuntiasset, exponebat. Præter hæc aiebat ad Tissapherne ijs eundũ esse, quos ipse iussisset: quòd conuicti fuerint, ait, Græcos insimulasse, hi tamquã proditores et maleuoli erga Græcos supplicijs multa buntur. Suspicabatur uerò Menonẽ esse illũ, qui Græcos criminaretur. Norat enim hũc se cõtulisse ad Tissapherně cũ Ariæo, eumdemq; secũ inimicitias exercere, ac eas insidias struere, quibus exercitu vniuerso suas in partes traducto, cũ Tissapherne amicitiã coleret. Volebat & Clearchus totius agminis animos in se respicere, ac eos quos graues molestosq; sibi experiretur, remouere. Aduersabantur ei milites pleriq; qui dicerent duces oẽs, omnesq; serierũ ductores nequaquã pergere ad Tissapherně debere, neq; illi fidem habendã esse. Verùm Clearchus tãdiu vehementissimè contendit, donec perfecit vt duces quinq; cum serierũ XX ductorib. ad Tissapherně irent. Hos vnà ceteris ex militibus circiter CC sequuti sunt, quasi qui ad rerũ uenalium forum pergerẽt. Posteaquã ad prætorium Tissaphernis peruẽtũ esset, duces intrò arcessiti sunt, Proxenus Bœotius, Meno Thessalus, Agias ex Arcadia, Clearchus Lacedæmonius, Socrates Achæus. Serierũ ductores ante prætoriũ substiterunt. Neq; multo pòst ad idẽ signum tã ij, qui intus erant, cõprehensi fuêre, quàm qui foris, cæsi. Tum deinde barbari quidã equites per cãpũ discurrentes, in quẽcumq; Græcũ, siue seruũ siue ingenuum incidissent, omnes trucidarũt. Horũ Græcis & obequitatio miraculo erat, quã è castris spectabant, & quid illud esset, quod ageretur, ambigebãt: donec Nicarchus Arcas fuga dilapsus venit, quũ vulnere in ventre accepto, manib. intestina gestaret. Is omnia quæ gesta erant, cõmemorat. Quare Græci ad arma currebãt, quũ omnes exanimati essent, et hostes mox ad castra venturos existimarent. At illi toto cum agmine non venerũt, sed tantùm Ariæus, & Artaozus, & Mithridates, qui Cyro fide maxima coniuncti fuerant. Et Græcorum interpres vnà cũ eis se Tissaphernis etiã fratrẽ videre atq; agnoscere aiebat. Præterea quidam ex Persis alij numero CCC loricati hos sequebãtur. Posteaquã propius accessissent, venire iubebant omnes, quicumq; Græcorũ vel Duces, vel ductores serierum essent, vt eis quæ à rege mandata haberent, exponerent. Prodeunt ergo Græci quũ sibi sat cauissent, duces quidem Cleanor Orchomenius, Sophænetus Stymphalius, & cum eis Xenophõ Atheniensis, qui Proxeno quid accidisset, cognoscere cupiebat. Cherisophus fortè aberat, cum alijs frumentandi caussa quẽdam in uicum profectus. Posteaquã eo loco constitêre, de quo audiri poterant, Ariæus inquit: Clearchus sanè, Græci, quia palàm & iusiurandum & fœdera uiolauit, morte pœnas meritas dedit. Proxenus & Meno quòd insidias eius detulerint, magno sunt in honore. Ceterùm à vobis rex arma postulat. Nam ea sibi deberi statuit, quippe quæ Cyri serui sui fuerint. Ad ea respondit Græcorũ nomine Cleanor Orcho-

Græcorum duces cõtra fidem datam comprehenduntur.

Orchomenius: Sceleratissime hominũ Ariæe, & uos ceteri, qui Cyro amicitia coniuncti eratis, non Deos atq; homines reueremini? quiquũ iureiurãdo uosmet obligaueritis, eosdem uos nobiscũ & amicos & hostes ducturos, iam cũ Tissapherne homine omniũ impiissimo, & uaferrimo nos etiam proditis, ac posteaquã eos quib. sacramento confirmabatis uos planè perisse, cũ nobis uniuersis deseruistis, iam cũ hostibus etiam aduersus nos tenditis? Ad quæ Ariæus: Atqui Clearchus, inquit, antea deprehensus est Tissapherni & Orõtæ & nobis omnibus, qui cũ ipsis eramus, insidias moliri. Heic Xenophon ait: Si ergo Clearchus præter religionẽ iurisiurãdi fœdera rupit, pœnas dedit. Iustum est enim, periuros interire. At Proxenũ & Menonẽ qui bene de uobis promeriti, ac duces nostri sunt, nobis huc remittite. Manifestũ est enim, eos, qui utrisq; amici sunt, conaturos tam uobis quàm nobis id dare cõsilij, quod optimũ factu fuerit. Ad quæ barbari, quũ diu colloquuti inter se essent, nullo respõso dato discesserũt. Duces quidem ipsi hoc pacto cõprehẽsi, ad regem deducti sunt, & capitibus abscissis uiuendi finem fecerunt. Ex eis Clearchus omniũ consensu, qui usu eũ norant, uisus est fuisse uir & peritus rerum bellicarum, & earum dem supra modum cupidus. Etenim quamdiu bellum inter se Lacedæmonij & Athenienses gerebant, nõ deseruit suos: pace constituta ciuib. suis persuasit, Thraces aduersus Græcos iniurios esse, req; ab Ephoris quanto poterat conatu impetrata, classẽ Thracibus ijs, qui supra Cherronnesum & Perinthũ sedes habent, belli illaturus eduxit. Posteaquã uerò Ephori mutata quodãmodo sententia, quũ iam extra Isthmũ processisset, reuocare ipsum niterentur, non iam amplius obtemperauit, sed nauigare in Hellespontũ perrexit. Ex eo factum ut Spartani magistratus hominem morti addicerẽt, quasi qui parére noluisset. Quapropter in exsilio quũ ageret, Cyrũ accedit, quem cuiusmodi rationibus sibi conciliauerit, alibi perscriptũ à nobis est. Cyrus quidẽ ei Daricorũ numorũ CCIↃↃ quũ donasset, non ille auro accepto secordiæ se dedit, sed collectis hac pecunia copijs, Thracibus bellum inferebat, quos & prælio uicit, & deinceps populatus est, continuato aduersus eos bello, donec Cyrus exercitu egeret. Tũc enim discessit è Thracia, ut qui unà cum Cyro ad bellũ gerendũ se coniuncturus esset. Hæc igitur satis apparet opera fuisse hominis ad belli studia propensi, qui quũ citra ignominiã & detrimẽtũ suum pacẽ colere posset, bellũ gerere malebat: quũ secordiæ se dare posset, labores suscipere malebat, ut bello interesset: quũ extra omne periculũ in re lauta esse posset, potius fortunas suas deminuẽdas bellicis sumptibus statuebat.

Clearchi encomiũ & res gestæ.

ὁ ὀρχομένιος, ὦ κάκιστε ἀνθρώπων Ἀριαῖε, & ὄλλοι ὅσοι ἦτε Κύρῳ φίλοι, ὐκ αἰσχύνεσθε ὄντες θεούς, ὄντε ἀνθρώπους, οἵ τινες ὁμόσαντες ἡμῖν τοῦν αὐτοῦν φίλους μὴ ἐχθροὺς νομιεῖν, προδόντες ἡμᾶς σὺν Τισσαφέρνῃ τῷ ἀθεωτάτῳ τε μὴ σωφρονεστάτῳ, τούς τε αὖσφορα αὐτοῦν οἷς ὤμνυτε ὡς ἀρχομολέκτας, ἐξ τοῦν ὄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες, ζῶν θεῖς πολεμίοις ἔρχεσθε ἐφ' ἡμᾶς; ὁ δ' Ἀριαῖος ἔφατο· Κλέαρχος μ' πρόσθεν ὠπιθεν βαλόν φανερὸς ἐγένετο Τισσαφόρνῃ τε μὴ Ὀρόντᾳ μὴ πᾶσιν ἡμῖν θεῖς ζῶν τούτοις. τούτοις δ' ἔφατο τάδε εἶπε· Κλέαρχος μὲν τοίνυν, εἰ πρὸ τοῦν θρκων ἔλυε τὰς σπονδάς, πῶ δίκην ἔχει· (δίκαιον μ' ἀπόλυσθ τοῦν ἐπορκωτῶν.) Πρόξενος δ' ἦ Μήων, ἐπεί πρ ἐσὶν ὑμέτεροί τε οὐρχόντων ἡμέτεροί τε στρατηγοί, πέμψατε αὐτοὺς δῆλον. δῆλον γ' ὅτι φίλοι γε ὄντες ἀμφοτέροις, πειράσονται καὶ ὑμῖν & ἡμῖν τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν. πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι πολὺ χρόνον διαλεχθέντες ἀλλήλοις, ἀπῆλθον ὀδὲν ἀποκρινόμενοι. οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ ὕστω ληφθέντες, αὐτίκα θάνατον ὡς βασιλέα, μὴ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν. ἐς μὲν αὖτ Κλέαρχος, ὁμολογουμένως ἐκ πάντων τ ἐμπείρως αὐτ ἐχόντων, θέλοι' ἂν ἡνίκ' ἂν μὴ πολεμικὸς μὴ φιλοπόλεμος ἐκάτερος. μὴ μ' δῆτ' ἐς μ πολεμος ὠ θεῖς λακεδαιμονίοις πρὸς τοῦν ἀθηναίους παρέμεινεν. ἐπεὶ δ' ἐρώπιν ἠνέγκατο, πείσας τ αὖτ πάλιν ὡς οἱ θρᾷκες ἀδικοῖσι τοῦν ἕλληνας, μὴ ὅπλα παραξάμενος ὡς ἐδυνάτο πρὸς τ' ἐφόρων, ὄχετο ὡς πολεμήσων θεῖς ὑπὲρ χερρονήσου μὴ περινθίων θρᾳξίν. ἐπεὶ δ' μεταγνόντες πως οἱ ἔφοροι, ἤδη ἔξω ὄντος αὖτ ἀπεστείλαν αὐτὸν ἐπιρρήτως μ ἰσθμοῦ, αὐτοῦ δὲ οὐκέτι πείθετ', ἀλλ' ὤχετο πολέων ἐς ἑλλήσποντον. ἐκ πύτου καὶ ἐθανατώθη πρὸς τ' ὠ τῇ πολεμίᾳ τῇ τελῶν, ὡς ἀπειθῶν. ἤδη δὲ φυγὰς ὢν ἔρχετο πρὸς Κῦρον, καὶ ὁποίοις μὲν λόγοις ἔπεισε Κῦρον, † ἄλλαξθ γένεσθαι· δίδωσι δ' αὐτῷ ἄλλη Κῦρ μυρίους δαρεικούς. ὃ λαβὼν, ὐκ ἐπὶ φραδυμίαν ἐτράπετο, ἀλλ' ἀφ' ὑπνων τὴν χημάτων συλλέξας στράτευμα, ἐπολέμει τοῖς θρᾳξί· καὶ μάχῃ τε νίκησε, καὶ ἀφ' πύτου ἔφθη, καὶ ἦλθεν αὖθις· καὶ πολεμῶν διετέλετο μέχρις οὗ Κῦρ ἐδεήθη τοῦ στρατεύματ. τότε δ' ἀπῆλθεν, ὡς σὺν ἐκείνῳ αὖ πολεμήσων. ταῦτα οὕτω φιλοπολέμου δοκεῖ αἰσχρὸς δρᾶν εἶν, ὅστις, ἐξὸν μὲν ἐρεμίαν † ἔχειν αὖθι αἰχμῆς καὶ βλάβης, αὖ ἀγαρεῖται πολεμεῖν, ἐξὸν δὲ χήματα ἔχειν ἀκινδυνώσας, αἱρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα ποιεῖν. ἐκεῖνος δ', ὥσπρ ἐς παιδιὰ, ἢ ἐς ἄλλου τινὰ ἡδονὴν, ἤθελε δαπανᾶν ἐς πόλεμον. ὅτω μὴ φίλοπόλεμος ἦν, πολεμικὸς δ' αὖ ταύτῃ ἐῖν ἐδύκει, ὅτι φιλοκίνδυνος τις ἦν, μ ἡμέρασ μ νυκτὸς ἄρην ἐᾷν αὖθι σὺν πολεμίᾳ, μ ὦ ὅτῳ δ' ἀνοῖς φρένιμ, ὡς οἱ πρόντες θανατᾷ πάντες

Quapropter in bellum pecunias erogabat, atq; si eas in amores & uoluptates alias expenderet. Tantum in eo belli studiũ erat. Peritus autem bellicarum rerum fuisse uisus est ex eo, quòd pericula non reformidaret, & noctu dieq; in hostem duceret, inq; rebus difficilibus prudens esset: quemadmodum ij, qui cũ eo fuerũt, omnes

πάντ' ὠμολόγουν. Ὁ ἀρχικὸς δὲ ἐλέγετ εἶν ὡς δικαιοῖν, ὐκ τοῦ τοιούτου τρόπου δεῖν μ ἐκεῖν ἔχειν. ὡς δ' τις ἱκανὸς μὴ γὰρ, † ὡς τις καὶ ἄλλ', φρονπίζειν μ ὅπως τ ἔξει ἡ στρατιὰ αὐτ τὰ ὠφέλιμα, μ πρακτικὸν ἄρχειν τοῦν, ἱκανὸς δὲ Ὁ ἐμποιῆσαι τοῖς πειθεσθν ὡς πειστέον εἶη Κλεάρχῳ. δοκεῖ δὲ ἐπιεικὴς ὐκ τ χαλεπὸς εἶν. μ γὰρ ὁρᾶν συγνὸς ὢν, Ὁ τῇ φωνῇ τραχὺς, ἐκόλαζέ τε αἰεί ἰκνουμένως, & ὀργ αἱρετὸς, ὡστε καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἐαυ ὅτε. μ γνώμῃ δὲ ἐκόλαζεν. ἀκολάστου γὰρ στρατεύματ ὄντ ἐν ἡγεῖτο ὄφελ εἶναι. ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐτὸν ἐφασκεν ὡς δέοι τὸν στρατιώτην φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἀρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους, ἐὰ μέλλοι ἢ φυλακὴν φυλάξειν, ἢ φίλους ἀφίξεσθαι, μὴ ἀποφασίσεως ἰόντ πρὸς τοὺς πολεμίους.* οὐ μὲν οὖν τοῖς δῆλοις ἤθελον αὐτὸν ἀκούειν σφόδρα, καὶ ὐκ ἄλλον ἐρῶσ οἱ στρατιῶται. & γ* συγνὸν τότε φαίνεσθαι αὐτὸν οὐ τοῖς προσώποις ἐφασκεν φαίνεσθαι, καὶ τὸ χαλεπὸν, ἐρρωμένον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐδοκεῖ εἶναι· ὥστε ἐκεῖνον καὶ ὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο. ὅτε δ' ἔξω τ δῆλον γένοιντο, μ ἰσχὺν πρὸς ἄλλους ἀρχομένους ἀποίαι, πολλοὶ αὐτ ἀπέλιπον. δ' ἐπίσαται ὐκ ἔχειν, ἀλλὰ ἀεὶ χαλεπὸς μ ὠμὸς ὢν· ὥστε διέφθειρε πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιώτ ὥσπρ παίδας πρὸς διδάσκαλον. & γ' δῆλον φιλίᾳ μ & δύνοίᾳ ἐκόμιζεν ὀδέ ποτ' ἔχων· οἵτινος δὲ ἢ πόλεως τε ταγμένοι, ἢ πόλ τῶν δεῶν, ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀνάγκῃ κατεχόμενοι πρὸς αὐτῷ, σφόδρα πειθομένους ἐχρῆτο. ἐπεισθ' ὁ & ἠξιώθη νικᾶν σὺν αὐτῷ τοῦν πολεμίους, μεγάλα ἤδη τὰ χωρία ποιοῦντα εἶναι τοῦν σὺν αὐτῷ στρατιώτας. τό, τε πρὸς τοὺς πολεμίους διαφέρειν ἔχειν πλῶ, καὶ τὸ πρ ἐκείνῳ τιμωρεῖσθαι αὐτοὺς, δύ πάντων ἐποίησε. τοιούτ μὲν δ' ἀρχων ὢν αὐτὸς ἦν· ἄρχεσθαι δ' πλους οὐ μάλα ἐθέλειν ἐλέγετο. ὢν δὲ ὅτε ἐτελεύτα, ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη. Πρόξενος δὲ ὁ Βοιώτιος οὗτος μὲν μφανὴς ὢν ἐπεθύμει γενέσθαι αὐτῷ τὰ μεγάλα πράγματα ἱκανός, & διὰ τοῦτο τῶν ὠφελιμίαν ἔδωκε Γοργίᾳ ἀργύριον τῷ Λεοντίνῳ. ἐπεὶ δὲ ξενολογεῖτο ἐκείνῳ, ἱκανὸς ἤδη νομίσας εἶναι καὶ ἄρχειν, καὶ φίλ ὢν τοῖς πόλεσι μὴ πάσθαι ὑφ' ἑαυτῶν, ἦλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πράξεις, καὶ ᾤετο κτήσεσθαι ἐκ τούτων ὄνομα μέγα καὶ δυνάμεις μεγάλας καὶ χήματα πολλά. τούτων δ' ὠφελιμώτατον, σφόδρα αἰδήλατος αὖ καὶ ᾔδετο εἶναι ὅτι τούτων ἕνεκα αὖ ἤλθοι κτᾶσθαι μηδὲ ἀδικίας, ἀλλὰ ξὺν τῷ δικαίῳ καὶ κοινῷ ᾤετο δεῖν τούτων τυγχάνειν, ἄνθρ δὲ τούτων μή. ἀρκεῖν δὲ καὶ ἀναγκαῖον μὲν καὶ ἀναγκαιότατον ἱκανὸς ξύν· οὐ μέν τοι οὐδ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτῷ οὔτε φόβον ἱκανὸς ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ ἠκίω μᾶλλον τῶν στρατιωτῶν ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκεῖνον, καὶ φοβούμεν μᾶλλον ξύν φανερὸς δ' ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώτας ἢ οἱ στρατιῶ-

re poterat ille quidẽ bono militi, sed tamẽ pudorẽ uel metũ incutere militib. suis haud poterat, sed magis subiectos imperio suo, reuerebatur, quàm illi ipsum: magisq; metuere palàm uidebatur, ne militũ odiũ incurret,

Descriptio naturæ Clearchi. c c c

Proxeni encomiũ & res gestæ.

oẽs ubiq; fassi sunt. Præterea imperandi artẽ egregiè tenere dicebatur, pro illo ingenio, quo ipse præditus erat. Nã si quis alius, Clearchus certè procurare poterat, ut exercitus à cõmeatu instructus esset, ac si deficeret, eũdẽ cõpararet. Idẽ militiũ animis hoc ipsum indere poterat, ut Clearcho parendum statuerẽt. Atque hoc acerbitate sua consequebatur. Nã & tristis erat in eius uultu seueritas, et asperitas in uoce. Semper puniebat grauiter, nõnumquã iracundè, ut etiam aliquãdo ipsum supplicij pœniteret. Sed tamẽ etiã certo animi iudicio pœnas sumebat. Nã exercitus impuniti nullũ esse putabat usum. Quin dicere solitũ aiũt, militẽ metuere magis imperatorẽ debere, quàm hostẽ: si quidẽ uel excubias rectè sit obiturus, uel moderatè usurus amicis, uel sine recusatione perrecturus in hostẽ. In periculosis quidẽ reb. milites admodũ ipsius orationẽ expetebãt, neq; quẽquã aliũ ei præferebant. Nã pro seueritate illa tristi aiebãt tũ quãdã hilaritatẽ ex eius uultu relucere, et acerbitas uidebatur aliquid habere roboris aduersus hostem. Quo fiebat ut non iam amplius acerbitas illa molesta, sed esse salutaris existimaretur. Verùm posteaquam periculis liberati erant, & iam ad imperatores alios cõferendi se potestatẽ habebãt, cõplures eum relinquebant. Nam suauitas in eo morũ nulla erat, sed semper esse grauis ac sæuus pergebat. Deniq; militum erat is erga Clearchũ animus, qui puerorum est erga magistrum. Nã num quam eũ sequuti sunt propter quãdã erga ipsum beneuolentiã & amorẽ. Qui autẽ uel à republica ipsi erãt attributi, uel eius egerent opera, uel ipsi necessitate quadã alia coacti aderant: hos admodum in officio cõtinere poterat. Posteaquã uerò milites etiam hostes uincere unà cum ipso ceperunt, tũ uerò deinde permulta ipsi suppetebant, quib. milites suos frugi redderet. Nã et cõfidentib. erãt aduersus hostes animis, et quia supplicia ducis metuebãt, magis obseruãtes ordinis erãt. Huiusmodi Clearchus imperator erãt. Ceterùm alterius imperio nõ lubẽter parére ferebatur. Annum agebat, quũ migraret è uita, circiter quinquagesimũ. Proxenus autẽ Bœotius, inde usq; à prima ætate in eum uirũ euadere cupiebat, qui magnis reb. gerẽdis idoneus esset. Qua cupiditate ductus Gorgiæ Leõtino mercedẽ dedit, cuius ubi consuetudine usus esset, ac se iam idoneũ arbitraretur, qui in alios imperiũ obtineret, atq; etiã sic principibus uiris amicus esset, ut beneficijs superari se nõ pateretur: his Cyri negotijs se implicauit, paraturumq; de ijs clarum se nomen, et potentiã insignem, et fortunas amplas existimabat. Quas res quãquã expeteret, tamen palàm animaduerti poterat, nolle ipsum quidquam horum per iniuriã apisci: sed cũ iustitia et rationib. honestis tãtum cõsequẽda putabat. Ceterùm imperatoris

ret, quàm milites metuerent, ne ipsi satis obtemperarent. Idem existimabat ad hoc, vt imperandi peritus & esset & videretur, sufficere si honestè se gerentẽ collaudaret, iniustum non laudaret. Enimuerò præclari & egregij milites, qui cum ipso viuebant, propenso erãt in ipsum animo: iniusti tãquã ei qui circũueniri facilè posset, insidiabãtur. Annum agebat trigesimum ferè, quũ mortẽ obiret. Meno Thessalus ingentem opum cupiditatem præseferebat, & imperij cupidus erat, vt plura consequeretur: & esse in honore volebat, vt plus lucri faceret. Potentissimis quibusq3 amicus esse volebat, vt iniuriarũ pœnas nõ daret. Viã maximè cõpendiariã arbitrabatur esse ad efficiendum ea quæ concupisceret, si peieraret & mentiretur, & falleret. Simplicẽ & candidum esse, pro eo ducebat, atq3 si quis sit stupidus. Neminẽ ex animo diligebat, ac si cui amicum sese profiteretur ei palàm insidiabatur. Hostẽ nullum irridebat, uerùm de ijs quibuscum esset, ita semper loquebatur, ut quos haberet ludibrio. Itidẽ bonis hostiũ nõ insidiabatur, (nã difficile putabat esse, facultates eorũ qui sibi cauerent, consequi) sed amicorũ res, quia nõ admodum seruantur, solus intelligere videri volebat captu facillimas esse. Quoscumq3 periuros et iniustos esse animaduerteret, quasi satis munitos formidabat: religiosis & ueritatẽ colẽtib. tãquã minimè virilib. pro libidine utebatur. Et quẽadmodũ alius quispiam propter pietatem erga Deũ, veritatẽ, iusticiã gestit, sic Meno iactabat sese, quòd circumscribere posset alios, quòd mendacia fingere, quod amicos irridere. Si quis vafer nõ esset, eum rudem & imperitum esse censebat. Apud quos esse loco volebat principe, hos sibi cõciliãdos putabat criminationib. illorum, qui principes apud eos essent. Iniuriarum societate milites sibi obsequentes reddebat. Adfici se honore ac coli propterea volebat, quia demonstraret et posse et uelle se plurimũ iniuriæ inferre. Illis qui ab se defecissent, obijciebat hoc beneficij loco, quòd id tẽporis quũ ipsorũ uteretur opera, nõ eos perdidisset. Ac obscura quidẽ, ficta uideri possunt, q3 aũt norũt oẽs, hæc sunt. Apud Aristippũ forma et ætate etiãnum cõmendatus, mercenariorum præfecturam impetrauit. Ariæo barbaro homini eodẽ in ætatis flore maximè familiaris fuit, quòd ille formosis adolescẽtib. delectabatur. Ipse imberbis adhuc, Tharypã barbescentem in delicijs habebat. Quũ aũt duces Græci necarentur propterea, quòd aduersus regẽ cum Cyro expeditionem susceperant, quãquã eadẽ culpa teneretur, nõ tamẽ est interfectus. Sed necatis iam ducib. ceteris et ipse à rege mortis pœna multatus est, non ille quidem vt Clearchus et duces ceteri, quib. præcisa sunt capita, (quæ mors esse videbatur honestissima) sed vt homo cõsceleratus, anno toto excruciatus uinus, tãdem exspirasse dicitur. Sũt et Agias ille Arcas et Socrates Achæus interfecti, quos nemo umquam vt ignauos in bello irrisit, vel in amicitia colenda reprehendit. Vterq3 X L ætatis annos ferè habebat.

Encomium Menonis Thessali ab omni fraudũ & scelerũ genere.

μίγνυται

συσπαται ὦσι

ἀδίκως ἐξῆν

ὅπερ καὶ Μένις ἔλεγεν ἑαυτὸν ἀποκτείνας, χρήσιμος γενήσεσθαι τοῖς φίλοις

τὰ αἴτια καὶ τελευτήσαντα

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

XENOPHONTIS DE CYRI EXPEDITIONE,

LIBER TERTIVS.

ΟΣΑ μὲν δὴ οἱ τῇ ἀναβάσει μετὰ Κύρου οἱ Ἕλληνες ἔπραξαν μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν ἐγένετο, ἀπόντων τῶν Ἑλλήνων Τισσαφέρνει τε καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς, οἷς ἐκεῖνος πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται· ἐπεὶ δὲ οἵ τε στρατηγοὶ συνηλημμένοι ἦσαν καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν οἱ συνεπόμενοι ἀπροθύμως εἶχον οἱ πολλοὶ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλληνες, † εὐθυμούμενοι ὅτι ὠδὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν, κύκλῳ δ' αὐτοῖς πανταχοῦ πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμιαι ἦσαν, ἀγορανόμοι δὲ οὐδεὶς ἔπι πρὸς ἅλις ἐμέλλον, ἀπιέναι δὲ τῇ Ἑλλάδι † πολὺ ἡ μύρια στάδια, ἡγεμόνων δ' ὄντων τῶν ὁδῶν ὧν, πορισταὶ δὲ διέφευγον ἀδικόμενοι οὐ μέσῳ τῷ οἴκαδε ὁδῷ, πρόδηλοι δὲ καὶ οἱ σὺν Κύρῳ αὐτῷδε καὶ βάρβαροι, μόνοι δὲ κατελελυμένοι ἦσαν, οὐδὲ ἱππεῖα οὐδαμοῦ σύμμαχον ἔχοντες· ὥστ' οὐδαμόθεν ὧν ὅπη νικῶντες μὲν οὐδ' οἱ σῴζοντο . . . . . καταπαίνοιεν, ἡττηθέντες δὲ αὐτῶν οὐδεὶς ἂν λάθοι διαφθείρας. ταῦτα ὀννοούμενοι, καὶ θύμοις ἐχόντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς πλὼ ἐτράποντο ἐπὶ θάλατταν, ὀλίγοι δὲ πυρὰς ἔκαιον, ὡδὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἤλθοντο· τούτῳ τῇ νυκτὶ † ἀνεπαύοντο δὲ ὅπου ἑτύγχανον ἕκαστοι, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης, καὶ πόθου πατέρων καὶ παίδων, γυναικῶν, παίδων, οὓς οὐ ποτὲ ὠόμενοι ἔπι ὄψεσθαι. οὕτω μὲν δὴ κακῶς ἔχοντες ἐκοιμήθησαν. ὁ δὲ τῆς ἀναπαύσεως. ὧδε δὴ ἐνταῦθα Ξενοφῶν ἀθυμῶν, ὅς οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς, οὔτε στρατιώτης ὢν ἐνυκτοθύτει, ἀλλὰ Πρόξενον αὐτὸν μετεπέμψατο οἰκόθεν, ξένον ὄντα ἀρχαῖον· ὑπῆρχεν δὲ αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλους Κύρῳ ποιήσειν, ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῶν πατέρων. ὁ μὲν τοι Ξενοφῶν ἀναγνοὺς τὼν ἰδίων πολλὰ ἀναγκαιοῦντα Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ πρὶν τὸν πορεύεσθαι. καὶ ὁ Σωκράτης, ἅτε πρόθυμος μή πως τῆς πόλεως οἱ ὑπαίτιον εἶη Κύρῳ φίλον γενέσθαι, (ὅτι ἐδόκει ὁ Κῦρος πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ὧν τὰ Ἀθηναίων συμπολεμῶσι) συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι ἐλθόντι εἰς Δελφοὺς ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τοῦ πορεύεσθαι. ἐλθὼν δὲ ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω τίνι αὐ θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστ' αὖ καὶ ἄριστα ἐλθοι τὴν ὁδὸν ἣν ὤιτο, καὶ καλῶς πράξας σωθείη. καὶ αὖθις αὖ τῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς οἷς ἐδόκει θύειν. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. ὁ δ' ἀκούσας περὶ τοῦ † πρότερον ἠρώτα, πότερον λώιον αὐτῷ εἴη πορεύεσθαι ἢ μένειν, ἀλλ' αὖθις κελεύει τὸν θεὸν εἰπεῖν, ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθείη. ὁ δὲ ἐπιμεληθεὶς ὅπως ἂν τὸν θεὸν ἵλεων ποιήσαιτο μὴ ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς μόνον ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς τῶν ἑταίρων, ἐπειδὴ ἐπανῆλθε, θύσας καὶ εὐξάμενος ἐξέπλει. καὶ ἀφικνεῖται πρὸς τὸν στρατηγὸν τὸν Κύρου ἐν Ταρσοῖς μέλλοντα ἀναβαίνειν ἐπὶ Σιττακήν. ἐνταῦθα δὴ ἐπεὶ ἐκοινώσαντο τὰ δόξαντα, ἐπορεύοντο ἐπὶ Ἰσσούς. ἐνταῦθα δὴ ἀπολαβόντες τὸν Ξενοφῶντα οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἔλεγον ὅτι ἀκούοι μὲν ἐκεῖνος ἐπὶ Σιττακήν· ἀκούοι δὲ καὶ ἐπὶ Βαβυλῶνα· ἀκούοι δὲ καὶ ἐπὶ τὸν βασιλέα· ἀκούοι δὲ καὶ ἐπὶ τὴν θάλατταν· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τοσούτοις ἀκούοι, ἐπὶ τοσούτοις ἤδη καὶ ἐπιστάμενος ἐπορεύετο· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τοσούτοις ἐπιστάμενος ἐπορεύετο

profectionẽ instituerat. Sed quando ita quæsisti, ait, faciũda sunt q̃ Deus imperauit. Quare Xenophõ Dijs illis quum sacrificasset, quos Apollo per oraculũ significarat, nauẽ conscendit, ac Sardib. Proxenum et Cyrum adsequitur, qui iamiã adscẽsuri in Asiam erant, statimq; Cyro cõmendatur. Quũq; cõtenderet Proxenus vt secum maneret, vnà Cyrus magno studio idẽ contẽdebat. Addebat, se quãprimùm expeditio deducta ad finẽ esset, mox eũ ablegaturũ. Expeditio ipsa ferebatur aduersus Pisidas institui. Hoc pacto Xenophon militiæ dat nomẽ, nõ ille quidẽ à Proxeno deceptus: (nam is quidquam aduersus regẽ moliri Cyrum ignorabat, quẽadmodũ et Græci ceteri extra vnum Clearchum) uerùm vbi in Ciliciam peruentum esset, perspicuum vniuersis esse videbatur, aduersus regẽ arma capi. Actum quidẽ plerique tametsi hoc iter formidarent, & inuiti susciperent, partim tamẽ mutua, partim Cyri reuerentia retenti, unà sequebãtur. Eorũ vnus erat Xenophon. Quũ aũt hæc in exercitu rerũ difficultas esset, mæstus quidẽ ille cũ ceteris, dormire nõ poterat: sed tamẽ paullũ cõsopitus, somnium uidit. Videbatur ei telum fulminis in domũ paternã deferri, ac mox vniuersam coruscare. Exanimatus metu cõtinuò excitatus est somno, atq; ipsum in somniũ partim bonũ esse iudicabat, quòd quũ laborib. & periculis premeretur, magnã lucẽ a Ioue ortã videre visus esset: partim malum, quòd esse somniũ hoc à Ioue rege putaret: & verò quia visus esset ignis vndiq; lucere, metuebat, ne extra ditionẽ regis euadere posset, sed undiq; difficultatib. quibusdã præpediretur. Ceterùm quale fuerit hoc somniũ, animaduertere de euẽtis licet. Nã statim hæc acciderunt. Posteaquàm excitatus esset, cepit ipse secum cogitare: Quid heic iaces? nox progreditur, et quãprimũ illuxerit, consentaneũ est hostes aduenturos. Quòd si regis in potestatẽ deuenerimus, quid prohibet quominus grauissima quæq; adspiciamus, et in primis terribilia perpetiamur, ac contumelijs adfecti necemur? Quo pacto nosmet tutari debeamus, ad id se nemo cõparat, neq; res vlli curæ est: sed heic ita iacemus, quasi si nobis otiosis esse liceat. Atenim quanam ex vrbe exercitũ hæc facturum exspecto? quam ætatem uenturã operior? nec enim maturiorem ad ætatem perueniam, si hostibus hodie me dedidero. Post hæc surgit, & primùm cõuocatis Proxeni serierũ ductorib. ait: Equidẽ, ductores serierũ, neq; dormire possũ, quod & nobis vsuenire arbitror, neq; iacere amplius, dum qui rerũ, in quibus versamur, status sit video. Nimirum hostes nõ prius bellũ nobis denuntiarunt, quàm res suas præclarè cõparatas esse putarent. At cõtrà nostrùm nemini curæ est, vt quãpræclarissimè cũ hostib. in certamẽ descendamus. Atqui si nos summittemus, et regi in potestatẽ trademus: quid tãdẽ nobis euenturũ existimamus? quũ is et germani et uterini fratris, eiusq; iã interfecti caput abscissũ cũ manu palo suffixerit. Nos uerò, quibus

Xenophon militiæ se dat.

Xenop ontis somniũ.

Xenophõtis querela.

προθυμίαν. ἐπεὶ μήν τοι οὕτως ἤρου, ταῦτ', ἔφη, χρὴ ποιεῖν ὅσα ὁ θεὸς ἐπιτέλλουσιν. ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν ὥτων θυσάμενος οἷς αὐτῷ ἐπέλλων ὁ θεὸς, ὑπεδέξατο, καὶ παραλαμβάνει σαφέστερα περὶ Πρόξενον καὶ Κῦρον μέλλοντας ἤδη ὁρμᾶν πλῶ αὖ ὡς ὁδὸν· καὶ σπουδάζει Κύρῳ. προθυμεῖσθαι δὲ τῷ Προξένῳ δοκῶν ὁ Κῦρος συμπρουθυμεῖτο μεῖναι αὐτόν. ἔνθα δὲ ὅτι ἐπειδὰν τάχιστα ἡ στρατεία λήξῃ, δῶρα ἀφεμένῳ αὐτόν· ἐλέγετο δὲ ὁ τόλῳ ἓν εἰς πεισίδας. ἐστρατεύετο μὴ δή πω ὅτῳ ὑπαπιθὴς ὢν τῷ Προξένῳ· ὁ γὰρ δὴ πλῶ ὧδι βασιλέα ὁρμῶ, ὃν δὴ ὅτῳ ὁδὸς τὴν ἑλλάδα πλῶ Κλεάρχῳ· ἐπεὶ μήν τοι εἰς κιλικίαν ἦλθον, σαφῶς πᾶσιν ἐδόκει ἓν ὅτι ὁ τόλῳ εἴη ὧδι βασιλέα. φοβούμενοι δὲ πλῶ ὁδὸν, καὶ ἄκοντες ὅμως οἱ πολλοὶ δι' ἀμάξιλυ ὃ δὴ ἦλθον ἐς Κύρου (ὠνομάζετο δὲ οὗτος ἐς Ξενοφῶν) ὧδι. ἐπεὶ δ' ἀρεία ὦν, ἐλυπεῖτο μὲν σὺν τοῖς ἄλλοις, μὴ ὄκ ἐδύνατο καθεύδειν· μικρὸν δ' † ὕπνος λαχών, εἶδεν ὄναρ. ἐδόξει αὐτῷ βροντὴν γενομένην σκηπτὸς πατρῷαν εἰς πλῶ πατρῴαν οἰκίαν, ὃ δὲ τότε λαμπρὸς πᾶσαν. πολύφοβος δ' δύνος αἰνιγμὸν ἦν, καὶ δ' ὄναρ πῆ μὲν ἐκείνου ἀγαθὸν, ὅπ οἱ πόνοις ὢν ἐν κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ Διὸς ἰδεῖν ἐδόξε· πῆ δὲ μὴ ἐφοβεῖτο, ὅπ ἀπὸ Διὸς μὲν βασιλέως δ' ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, νύκλῳ δ' ἐδόκει λαμπτεσθαι τὸ πῦρ, μὴ δ δύναιτο ἐκ τῆς χώρας ὑπελθεῖν τῆς βασιλέως, ἀλλ' ἐρρωτο πολὺν τινων ἀγρειῶν. ὁποῖόν τι μὲν δὴ ὄνειρ δ' τοιοῦτος ὄναρ ἰδεῖν, ἐξέτι σκοπεῖν ἐκ τῆν συμβαίτην μᾶλλ δ' ὄναρ. γίγνεται γὰρ τάδε δύνυς· ἐπειδὴ ἀγορᾶ ἦν, πρῶτον μὲν οἰωνοὶ αὐτῷ ἐμπίπτῃ, τί κατάκειμαι; ἦ δὲ νὺξ προβαίνῃ· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐνὸς δὴ πολεμίους ἤξειν. εἰ δὲ γενοίμεθα ὧδι βασιλεῖ, τί ἐμποδὼν μὴ οὐχὶ πολὺ τὰ καλεπώτατα ὧδι δύντας, πολὺ δ' τὰ δ' ἀφόβητα πολὺν τας, ὑπερζομένους ἀρθενεῖν; ὅπως δὲ ἀμυνόμεθα οὐδὲ εἷς πρασκυδαλζεται οὐδ' ὧδιμελῆται, ἀλλὰ κατακείμεθα ὥσπερ ἡδὺ ἡσυχίαν † ἔχειν. ὑπὸ ἄγαν. οὕτω δὴ ἐκ τοίου πόλεως πολὺν πεσόδοκῶ τοῦτα πόξῳ· τοίαν δ' ἡλικίαν ἐμαυτῷ ἐλθεῖν ἀναμένω; οὐ γὰρ ἔτι ἔτι πρεσβύτερος ἔσομαι ἐὰν τήμορος πόδω ἐμαυτ' ὸν τοῖς πολεμίοις. ἐκ τούτου αἰνίσεται, καὶ συγκαλεῖ οὓς Προξένου πρῶτος λοχαγούς. ἐπεὶ δὲ σωῆλθον, ἔλεξεν· Ἐγὼ, ὦ ἀνδρὲς λοχαγοὶ, ὅτε καθεύδῃν διώκομαι, (ὥσπερ οἶμαι οὐδ' ὑμεῖς) οὔτε κατακεῖσθαι ἔτι, ὁρᾶν αὖ οἷοις ἐσμέν. οἱ μὲν γὰρ δὴ πολέμιοι † δὴ- λονότι οὐ πρότερον πρὸς ἡμᾶς ἦν πόλεμος ἀξιέ- φιλον πείσ ἀνόμιζον τὰ ἑαυτῶν καλῶς πρε- σκυδάσθαι· ἡμῶν δ' ἀδὲς ἀδὲ αὐτεπιμελεῖται ὅ- πως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. καὶ μὴν ἐὰ ὑφησόμε- θα ὧδι βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἰόμεθα πείσε- σθαι; ὃς μὴ τῷ ὁμομητρίῳ ὧδ ὁμοπατρίῳ ἀδελφῷ, ὃν τεθνηκότ ἤδη, ἀφειτμῶς πὼ κεφαλὼ καὶ πὼ χεῖρα αἰκισαύρωσεν. ἡμᾶς δὲ, οἷς κηδεμὼν μὴ

μ ἀδὲς παρεσῆν, ἐξεραπύσαμεν δ' ἐπ' αὐτ, ὡς δὲ λον αὐτὴ βασιλέως σωῶσθαι, μὴ ἀφεκτενῆσθαι ἐ δυναίμεθα, τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; ἆρ' ὄκ ἐπίπαν ἔλ ἐχατα δοι ὡς ἡμᾶς τὸ †πῦλον αἰκισόμενον, πᾶσιν αὖ θρώποις φόβον παρασχεῖ τ στρατεῦσαι ποτὲ ἐφ' ἑαυ τὸν; δὴ δ' ὅπως δι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενησόμεθα ταῦτα ποιητέον. ἐγὼ μ δῆ, ἐς αὖ μ αἰ σωσθῶμεν ἥξειν, ἔστε ἐπαυόμενον ἡμᾶς μ οἰκτείρειν, βασιλέα ὃ μὴ σθ' ὡς αὖ μακαρίζειν, ὅς ἀνθρώπων αὖτ ὅστις μ χώ ρων ὅσων ἔρχεται, ὡς ὃ ἄφοβος τὰ ὠδιτάτα, ὅ σους ὃ θεράποντας, ὅσα ὃ κτίσι, χρυσὸν ὃ, ἐσθῆτα δέ. τὰ δ' αὖ τ στρατιᾶν ὅπότε σὺν ἡμῖν μετέπ εἰ μὴ πειθαίμεθα, ὅτε ὃ δυνησόμεθα ἡδέως ὅπ ὀλίγους ἔχον τας, ὅπως δέ πως πορίζεσθε τὰ ὠδιτάτα ἢ ὧν ε μίν, ὁρᾶτε ἤδη κατέχοντας ἡμᾶς· ταῦτ' ὂν λογι ζόμεν σὺ ὅτι, τοὺς σωσθὰς μᾶλλον ἐφοβέμεν ἢ νυῖ τ πόλεμον. ἐπεὶ μήν τοι ὀκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σωσθὰς, λελύσθαι μοι δοκεῖ ὁ ὀ ἐκείνων ὕβρις ὁ ἡ μετέρα σωφία. οἱ μέσω γὰρ ἤδη κεῖ ταῦτα τὰ ἀγαθά, ἔθλα, ὁ πρόπροι αὖ ἡμῶν αὖσθε ἀμένο νθε ἔσιν. ἀληθινὸ δ' οἱ θεοί εἰσιν, οἵ σω ἡμῖν, ὡς ἐικὸς, ἴσθ. ὅτοι μ δ' αὐτὸν ὠδιωρκικόσιν ἡμεῖς ὄ, πολλὰ ὁρῶντε ἀγαθὰ, στρέφε αὖ ἀπειχό μθα δὲ τοῦ τ θεῶν ὅρκου. ὥστε ὑβεῖναί μοι δοκεῖ ἐοίκα ἔσ τ ἀζῆνα πολὺ σὺ φρονήμαλε μάζονι ἢ τότοις. ἐπ ὃ ἐχόμεν σώματα ἱκανώτερα τότ ἢν μ φύ χη μ θάλπη μ πόνε φόβ' ἐχόμί τε καὶ φυχὰς σὺ τοῖς θεοῖς ἀμείνονας. οἱ ὃ αὖσθε πρῶτοί ὃ θυκοὶ μᾶλλον ἡμῶν, ὧν οἱ θεοὶ ὥσπερ ἐπέθε νίκλυ ἡμῖν διδόσ ὂν. δὴ ἴσως τ ὅλλοι ταῦτ' ὀὐ μεῖν. πρὸς τ θεῶν μὴ ἀναμένωμεν ἄλλης ἐφ' ἡ μᾶς ἐλθεῖν πρακλεῖτας ὠδὶ τὰ κάλλιστα ὄζα, ἀλλ' ἡμεῖς ἀρξωμεν τ ὁρμῆσαι. ὃ σοῦ ἄλλος ὠδὶ πὼ ἀρετιῶ. φαίνετ τ λοχαγῶν ἄριστοι, ὃ τ πρα τικῶν ἀξιοστρατηγότροι. κἀγὼ ὃ, εἰ μ ὑμεῖς ἐθέλε τε ὁρμᾶν ὃ ταῦτα, ἕπεσθέ ὑμῖν βάλομαι· εἰ δὲ ὑμεῖς τάπετέ με ἡγεῖσθε, θὲν προφασίζομαι πὼ ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμαίζω ἢ ἡγοῦμαι ὀρύκῳ ἀπ' ἐμαυτ τὰ κακά. ὁ μὲν ταῦτα ἔλεξεν. οἱ δὲ † λο χαγοὶ ἀκούσαντ ταῦτα, ἡγεῖσθε ἐκέλευον ἅπαν τες. πὼλὼ Ἀπολλωνίδης τις ὠ, βοιώτιος τῇ φω νῇ· οὕτ δ' εἶπεν ὅτι φλυαροίη ὅς τις λέγοι ἄλλος πως στρατείαν αὖ τυχεῖν ἢ βασίλεια πείσας, εἰ δύ νατο· καὶ ἅμα ἤρχετ λέγειν τὰς ἀρείας. ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν μεταξὺ πὼλαλεῶν, ἔλεξεν ὧδε· Ὦ θαυ μασιώτατε αὖθρωπε, σὺ γε οὐδ' ὁρᾶς γιγνώσκε, θὲ ἀκούων μέμνησαι. οἶ παντῶ γε μὲν δή τοι ἦθα τὰ τοῖς ὅτι βασιλῆς, ἐπεὶ Κῦρ ἀπέθανε, μέγα φρο νήσας ὧδὶ τούτῳ, ὠμπλως ἐκέλευε παραδόν ναι τὰ ὅπλα· ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς οὐ παρεδώκαμεν, ὑπεκλωμενοί ἀλλ' † ὑπωπλισμένοι ἐλθόντε πρεσκλώσαμεν αὖτῷ,

quib. patronus nullus adest, qui aduersus ipsũ arma capiamus, qui pro rege in seruitutẽ eũ redigere uoluimus, atq; etiã occidere, si licuisset, quid euenturũ nobis existimamus? An nõ sic planè cõtra nos perget, ut posteaquã nos indignissimis modis exceperit, uniuersis hominib. terrorẽ incutiat, ne aliquãdo aduersus ipsũ arma capiant? Enimuerò ne in eius potestate simus, quiduis nobis faciẽdũ erit. Equidẽ quãdiu durabãt in duciæ, nũquã nõ uestrã sortẽ deplorabã, regẽq; cũ suis felicẽ prædicabã, quum considerarẽ qualẽ et quãtam ipsi regionem haberent, quã cõmeatus copiã, quot famulos, quot iumenta, quantũ auri, quantũ uestium. Ediuerso si militum nostrorũ cõdicionẽ meo cũ animo expenderẽ, quòd uidelicet nullius nobis boni copia esset, nisi pretio redimeremus, quod quidẽ ipsum paucos habere scirẽ, ac si rationẽ aliã parandi cõmeatus extra emtionẽ vsurparemus, fore ut fœderis religione prohiberemur: hæc igitur nõnumquã mecũ ipse reputans, magis tũ fœdera, quàm modò bellũ metuebam. Verum posteaquã fœdera ipsi violarunt, arbitror & ipsorũ insolentiã, & suspicionẽ nostrã finem habere. Nã ea bona tamquã præmia illorũ qui fortiter vtrimq; sese gesserint, sunt proposita. Ipsi Dij certaminis sunt præsides, qui quidẽ à partib. nostris, ceu par est, stabunt. Nã hi peierarunt, nos quũ multa bona videremus, firmiter ab eis abstinuimus, idq; propter ea, q̃ Dijs testib. erãt præstita sacramẽta. Quo fit vt me multo maiore cũ spiritu, quàm hos, ad certamẽ descensurũ existimẽ. Præterea nobis corpora sunt, q̃ multo magis, quàm illorũ corpora ad frigora, calores, labores perferẽdos valeant. Itidem animi nostri, Deũm beneficio, generosiores sunt quàm ipsorũ. Milites ipsi facilius & vulnerib. & cædib. peribunt, si quidẽ Dij uictoriã nobis ita, ut antehac, dederint. Verùm hæc fortassis etiã alijs in mentẽ veniunt. Sed per Deos, nõ exspectemus donec ad nos alij veniant qui nos ad facinora præclarissima cohortentur, sed ipsimet auctores alijs simus, vt & ipsi ad virtutem contendant. Exhibete vos tales, qui inter serierum ductores præstantissimi sint, & inter duces imperatorio munere dignissimi. Equidem si vos ad hæc alacriter ducetis, lubens vos sequar: si me præire iubetis, ætatis excusatione nequaquã vtar, sed adolescentiæ vigorem profuturũ mihi arbitrabor ad propulsandũ mala. Hæc fuit eius oratio, quã posteaquã serierũ ductores audissent, vniuersi censebant huic principẽ locũ esse tribuendũ. Vnus erat Apollonides, Bœoticũ quid sonans, qui aiebat nugari eos, qui alia ratione dicerent ipsos salutẽ consequi posse, quàm si rex persuaderetur: simul difficultates explicare incipiebat. Cuius sermone interrupto Xenophõ: Vir admiratione dignissime, inquit, tù neq; uidisti intelligis, ne que quod audisti, memoria tenes. Nimirũ æquè tu, atq; hi præsens adfuisti, quũ rex Cyro interfecto eã ipsã ob caussam magnos spiritus gerẽs, ad nos mitteret, atq; arma posceret. Verùm quũ nos ea nõ modò nõ traderemus, sed etiã armati propter ipsius tabernacula castra locaremus, quid non ille per missos ad nos legatos

fecit? quum & fœdus ipse peteret, & suppeditaret commeatum, donec tandem fœdus à nobis impetraret? Posteaquam verò duces ac ductores serierum, quemadmodum tu quoq; fieri iam vis, fœderibus freti colloquutum ad eos inermes uenerunt: an non plagis, vulneribus, iniurijs atrocibus adfecti, ne mortem quidem oppetere miseri possunt, quod quidem inprimis, ut arbitror, expetunt? Hæc omnia quum tu noris, illos tamen, qui ad defensionem milites hortatur, nugari dicis, ac rursum nobis hostes adeundos ais, vt eos persuadeamus? Ego verò, milites, existimo nobis hunc hominẽ posthac in cõmunitatẽ hanc nostram admittendum nõ esse, ademtaq; seriei præfectura impedimentis esse onerandum. Nam & patriæ dedecus adfert, ait, et vniuersæ Græciæ, quum natione Græcus ita se gerat. Et Agasias Stymphalius: Huic verò, inquit, nihil omnino neq; cum Bœotia neq; Græcia cõmune est. Nam vidi vtramq; aurem ei perinde ac Lydo perforatam esse. Quod quidem ita reuerà erat. Quare quum hominem abeg issent, ceteri per ordines incedentes, vbicumq; dux saluus esset, ducem euocabant, vbi ille perisset, eum qui pro duce se gereret, vbi seriei ductor superstes erat, ductorem seriei. Quum omnes conuenissent, prima in acie consederunt, & erant duces ac ductores serierum qui conuenerant, ferè C. Media propè nocte res gerebatur. Atq; heic Hieronymus Eleus, inter Proxeni serierum ductores natu maximus, in hunc modum dicere cepit: Visum est nobis, duces, ac uos serierum ductores præsentem rerum nostrarum statum intuentibus, conuenire ac vos arcessere, vt deliberemus ecquid inuenire consilij nobis vtilis possimus. Tu verò Xenophõ, ait, ea dicito, quæ ad nos modò dicebas. Tũ ille: Nostis omnes, inquit, regem & Tissaphernem ex nobis eos, quos potuerunt, comprehendisse: cæteris hauddubiè insidiatur, vt si quidem possint, nos interimant. Ego verò faciundũ quidvis arbitror, vt ne vmquam barbarorum in potestatem veniamus: sed illi potius (si fieri possit) nostra sint in potestate. Quamobrem scire vos volo, maximam vobis opportunitatem oblatam esse, quotquot sanè iam conuenistis. Nam hi milites uniuersi vos intuentur, quos si fractos animis esse uiderint, omnes desides erunt: sin & vos in oculis omnium contra hostes parare se animaduertent, & ceteros excitare: scitote sequuturos, & daturos operã, vt vos imitentur. Et verò æquũ est vos hisce nõnihil præstare. Vos enim duces estis, vos ordinum, uos serierum ductores: vos pacatis temporibus & fortunis & honoribus potiores his fuistis. Quare nunc etiam belli tempore vos ipsos arbitrari debetis militum vulgo præstantiores esse, adeoque horum caussa vobis & capienda esse consilia, & labores suscipiendos, sicubi vsus postulet. Iam quidem certè primũ arbitror magno vos exercitui cõmodo futuros, si cura-

αὐτῷ, τί οὖν ἐποίησε πρὸς ταῦτα πέμπων, καὶ σπονδὰς αἰτῶν, καὶ πρέσβεις τὰ ἱκανὰ διδούς, ὅτ' οὐ σπονδῶν ἔτυχε; ἐπεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ, ὥσπερ δὴ [καὶ * σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς ἀφῖκτο ἄλλος ἄλλοσε, πεισθέντες τοῖς σπονδάς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι πολέμιοι, καὶ τότε πολέμιοι, ὑβριζόμενοι, οὐδ' ἀφθαρτίας οἱ τλημονέστατοι ὑπάρχοντες, ὡς μάλ', οἶμαι, ὁρῶντες τοῦτον; ἃ σὺ πάντα ἐάσας, σοῦ μὲν ἀμυνόμενα κελεύοντος φλαρεῖαν φῆς, πείθεσθαι δὲ πάλιν κελεύεις ἰόντας; ἐμοὶ δὲ, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ τὸν ἄνθρωπον δεῖσον μήτε πεῖσαι εἰς τὸ αὐτὸ ἡμῖν αὐτοῖς, ἀφελόμενοί τε τὴν λοχαγίαν, σκεδὸν ταὐταθέντας, ὡς τοιούτῳ χρῆσθαι. αὐτὸν γὰρ καὶ πλὴν πατείσας κατασμικύ, κἂν πάλιν ἑλλάσθαι, ὅτι ἕλλιν ὢν τοιοῦτος ἔδειν. αὐτοῦ θεσσαλῶν Ἀγασίας συμφάλιος εἶπεν· ἀλλὰ τοῦτο γε οὔτε τῶν βοιωτίας πρόσοικός ἐστιν, ὅτε τῶν ἑλλάδος πάντα πάσιν· ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν εἶδον ὥσπερ λυδὸν ἀμφότερα τὰ ὦτα τετρυπημένον. καὶ εἶχον οὕτως δῆλον μὲν οὖν ἀπάλαιον. οἱ δ' ἄλλοι πρὸς τὰς τάξεις ἰόντες, ὅπου μὲν στρατηγὸς σῴη εἴη, τὸν στρατηγὸν προσκαλοῦντο· ὅπου δὲ λοχαγὸς σῴη εἴη, τὸν λοχαγόν. ἐπεὶ δὲ πάντες ξυνῆλθον, εἷς δὴ πρόσθεν τῶν ὅπλων ἐκαθέζοντο. καὶ ἐγένοντο οἱ ξυμπάντες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς ἑκατόν. ὅτε δὲ ταῦτα ἦν, ἐδόκει ἤδη μέσαι νύκτες. ὡς παῦσαι Ἱερώνυμος ἀπῆλθε, πρεσβύτατος ὢν τῶν Προξένου λοχαγῶν, ἤρχετο λέγειν ὧδε· Ἡμῖν, ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ, δοκεῖ τὰ παρόντα ἐσθῆτι καὶ αὐτοῖς ξυμπεσεῖν, καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι ὅπως βουλευσόμεθα εἴτι δυνησόμεθα ἀγαθὸν. λέξον δ', ἔφη, καὶ σὺ ὦ Ξενοφῶν, ἅπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς. ἐκ τούτου λέγει τάδε Ξενοφῶν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἅπαντες ἴσμεν, ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσαφέρνης οὓς μὲν ἐδυνήθησαν ξυλαμβάνειν ἡμῶν, ζῶντας δ' ἄλλους ἀπολωτόν ἴσασιν, ὡς ἰδόντες ἀπολοῦνται· ἡμᾶς δέ γ' οἶμαι πάντα ποιητέα ὡς μήποτ' ἴδῃ τῶν βαρβάρων γενόμενα, ἀλλὰ μᾶλλον, ἴσασι δυνάμενα, [ἐκεῖνοι *ἐφ' ἡμῖν. δοῦ τοίνυν ἐπίστασθε ὅτι ὑμεῖς ζῶντες τοῦ ὄντος ὀλίγοι νῦν ξυνελήλυθατε, μέγιστον ἔχετε κωλύειν. οἱ γὰρ πολέμιοι οὗτοι πάντας πρὸς ὑμᾶς ἀφελέσθαι κἄλυ μὲν ὑμᾶς ἐρῶσιν ἀδυμοῦντας, πάντας κακοὶ ἔσονται· ἴσασι δὲ ὑμεῖς αὐτοί τε πρασκευαζόμενοι φανεροὶ ἦτε ἴσασι τοὺς πολεμίους, καὶ τοὺς ἄλλους πανταλῆτε, οἵ ἴστε ὅτι ἕξονται ὑμῖν καὶ πειράσονται μιμεῖσθαι. ἴσως δέ τοι καὶ δικαιόλος ἔσται ὑμᾶς διαφθεῖραι τοῦτον. ὑμεῖς γὰρ ἐστὲ στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί· καὶ ὅτε εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς καὶ χρήματα καὶ τιμῆς τοῦτον ἐπλεονεκτεῖτε· καὶ νῦν τοίνυν, ἐπεὶ πόλεμός ἐστιν, ἀξιοῦσθε ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι, καὶ πλούτου τούτου μὴ μετασχεῖν. ἐγὼ δὲ οἶμαι ὑμᾶς μέγα τὸ νικᾶν καὶ τὸ κράτος, εἰ ἀριστῶν ἰδίᾳ μεμελημένοι ὅπως αὖ τὴν ἀρχὴν ἀρχόντων ὁδὲν αὖ οὔτε καλὸν ἔστε ἀγαθὸν γένοιτο, ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν, οὐδαμοῦ, οὐ δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς πανταπασιν. ἡ μὲν δίκη τὰ ξία σώζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπώλεσεν. ἐπειδὰν δὲ καταστήσησθε τοὺς ἀρχόντας ὁποίους δεῖ, μὴ ἐᾶν ἄλλους στρατιώτας συλλέγειν καὶ παραθαρρύνειν, οἶμαι ὑμᾶς ταῦτ' ἂν οὐ κωλῦσαι ποιῆσαι. νῦν μὲν γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε ὡς ἀθύμως μὲν ἦλθον ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς. ὥστε οὕτω γε ἐχόντων, ἴσασι ὅ, τι ἂν τις χρήσαιτο αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς δέοι τι εἴτε καὶ ἡμέρας. ἐγὼ δέ τις αὐτῶν πρέπει τὰς γνώμας, ὡς μὴ δοκεῖ μόνον αἰνοῦνται τί πείσονται, ἀλλὰ καὶ τί ποιήσουσι, πολὺ θυμότεροι ἔσονται. ἐπίστασθε δὴ ὅτι ὅτε πολλῶν ἐστιν, ἔστε ἰσχὺς ἡ σὺν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα· ὀλίγοι δὲ ὄντες οἱ σὺν τοῖς θεοῖς τοῖς ψυχαῖς ἐῤῥωμενέστεροι ἴασιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τοῦτο ὡς ἐγὼ πολὺ οἶδα ἀνθρώπῳ ἡδὺ ἐστιν. οὐτε θυμηρέστερον ἔστιν ὦ ἄνδρες ἢ ὅταν τις ὑπὸ πολλῶν μισούμενος ἐξαίφνης ὀλίγων ἐπικρατήσῃ, οὔτε ἀσφαλέστερον ἢ ὅταν μετὰ πολλῶν ὀλίγοι ὦσι πολεμικοῖς, ἔστοι καὶ κακῶς τε ἀλλήλων ὡς ἐνθάδε πολὺ ἀσφαλέστερον ἐστὶν· ὁπόσοι δὲ ἐν μὲν θανάτου ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλον πως ἐς δὲ λῆψιν ἀφιγνουμένους, καὶ ἕως μὲν ἔστιν, βύσσαι μονέσθορον διάγοντας. ἃ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμανθάνειν (οἶ τοιούτῳ γὰρ κωλῦσαι ἐσμὲν) αὐτούς τε ἀγαθοὺς αὐσπασαι εἶναι, καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν. ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν, ἐπαύσατο. μετὰ δὲ ταῦτα ἐγὼ ἐλεγε τάδε· Ἀλλὰ πρόσθεν μὲν, ὦ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον ὅσον ἤκουον ἀθλιώτατον εἶναι, νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις. κρεῖττον γὰρ οὐκ ἔστιν ἢ ἀγαθὸν εἶναι τοιούτους. κρεῖττον γὰρ οὐκ ἔστιν ἢ ἀγαθὸν. καὶ νῦν, ἔφη, μὴ μέλλωμεν ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἱρεῖσθε οἱ δέοντες ἀρχειν, καὶ ἐλόμενοι ἥκετε εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου, ἵν' οὗτοι αἱρεθέντας ἄγητε· ἔπειτα ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας. πρέσβυς δ' ἡμῖν, ἔφη, ὁ Τολμίδης ὁ κήρυξ. ὁ ἅμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη, ὡς μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ προθυμοῖτο τὰ δέοντα. ἐκ τούτου ἀρέσθαι ἄρχοντας, αὐτὴ μὲν Κλεαρχος Τιμασίωνος Δαρδανεύς, αὐτὴ δὲ Σωκράτης Ἀχαικλῆς ἀχαιός, αὐτὴ δὲ Ἀγίας Ἀρκάδος Κλεάνωρ Ὀρχομένιος, αὐτὴ δὲ Μένωνος Φλιάσιος ἀχαιός, αὐτὴ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος. ἐπεὶ δὲ ἥρηντο, ἡμέρα τε ἤδη ὑπέφαινε, καὶ εἰς τὸ μέσον ἦκον οἱ ἄρχοντες, ἔδοξεν αὐτοῖς προφύλακας καταστήσαντας, συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι στρατιῶται ξυνῆλθον, αὐτῶν πρῶτον μὲν Χείρισοφος ὁ λακεδαιμόνιος, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ὦ ἄνδρες στρατιῶται, χαλεπὸν μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε αὖ δῶν στρατιῶν τοιούτων ἐρόμεθα καὶ λοχαγῶν καὶ στρατηγῶν· πρὸς δ' ἔτι, καὶ οἱ ἀμφὶ Δειναῖον, οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες, πρὸ-

ξυμπαραθέντες ὅπως αὖ τὴν ἀρχὴν ἀρχόντων ὡς τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ † καταστήσουσιν. αὐθις γὰρ ἀρχόντων ὁδὲν αὖ οὔτε καλὸν ἔστε ἀγαθὸν γένοιτο, ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν, οὐδαμοῦ, οὐ δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς πανταπασιν. ἡ μὲν δίκη τὰ ξία σώζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπώλεσεν. ἐπειδὰν δὲ καταστήσησθε τοὺς ἀρχόντας ὁποίους δεῖ, μὴ ἐᾶν ἄλλους στρατιώτας συλλέγειν καὶ παραθαρρύνειν, οἶμαι ὑμᾶς ταῦτ' ἂν οὐ κωλῦσαι ποιῆσαι. νῦν μὲν γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε ὡς ἀθύμως μὲν ἦλθον ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς. ὥστε οὕτω γε ἐχόντων, ἴσασι ὅ, τι ἂν τις χρήσαιτο αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς δέοι τι εἴτε καὶ ἡμέρας. ἐγὼ δέ τις αὐτῶν πρέπει τὰς γνώμας, ὡς μὴ δοκεῖ μόνον αἰνοῦνται τί πείσονται, ἀλλὰ καὶ τί ποιήσουσι, πολὺ θυμότεροι ἔσονται. ἐπίστασθε δὴ ὅτι ὅτε πολλῶν ἐστιν, ἔστε ἰσχὺς ἡ σὺν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα· ὀλίγοι δὲ ὄντες οἱ σὺν τοῖς θεοῖς τοῖς ψυχαῖς ἐῤῥωμενέστεροι ἴασιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τοῦτο ὡς ἐγὼ πολὺ οἶδα ἀνθρώπῳ ἡδὺ ἐστιν. οὐτε θυμηρέστερον ἔστιν ὦ ἄνδρες ἢ ὅταν τις ὑπὸ πολλῶν μισούμενος ἐξαίφνης ὀλίγων ἐπικρατήσῃ, οὔτε ἀσφαλέστερον ἢ ὅταν μετὰ πολλῶν ὀλίγοι ὦσι πολεμικοῖς, ἔστοι καὶ κακῶς τε ἀλλήλων ὡς ἐνθάδε πολὺ ἀσφαλέστερον ἐστὶν· ὁπόσοι δὲ ἐν μὲν θανάτου ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλόν πως ἐς δὲ λῆψιν ἀφιγνουμένους, καὶ ἕως μὲν ἔστιν, βύσσαι μονέσθορον διάγοντας. ἃ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμανθάνειν (οἶ τοιούτῳ γὰρ κωλῦσαι ἐσμὲν) αὐτούς τε ἀγαθοὺς αὐσπασαι εἶναι, καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν. ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν, ἐπαύσατο. μετὰ δὲ ταῦτα ἐγὼ ἐλεγε τάδε· Ἀλλὰ πρόσθεν μὲν, ὦ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον ὅσον ἤκουον ἀθλιώτατον εἶναι, νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις. κρεῖττον γὰρ οὐκ ἔστιν ἢ ἀγαθὸν εἶναι τοιούτους. κρεῖττον γὰρ οὐκ ἔστιν ἢ ἀγαθὸν. καὶ νῦν, ἔφη, μὴ μέλλωμεν ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἱρεῖσθε οἱ δέοντες ἀρχειν, καὶ ἐλόμενοι ἥκετε εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου, ἵν' οὗτοι αἱρεθέντας ἄγητε· ἔπειτα ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας. πρέσβυς δ' ἡμῖν, ἔφη, ὁ Τολμίδης ὁ κήρυξ. ὁ ἅμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη, ὡς μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ προθυμοῖτο τὰ δέοντα. ἐκ τούτου ἀρέσθαι ἄρχοντας, αὐτὴ μὲν Κλεαρχος Τιμασίωνος Δαρδανεύς, αὐτὴ δὲ Σωκράτης Ἀχαικλῆς ἀχαιός, αὐτὴ δὲ Ἀγίας Ἀρκάδος Κλεάνωρ Ὀρχομένιος, αὐτὴ δὲ Μένωνος Φλιάσιος ἀχαιός, αὐτὴ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος. ἐπεὶ δὲ ἥρηντο, ἡμέρα τε ἤδη ὑπέφαινε, καὶ εἰς τὸ μέσον ἦκον οἱ ἄρχοντες, ἔδοξεν αὐτοῖς προφύλακας καταστήσαντας, συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι στρατιῶται ξυνῆλθον, αὐτῶν πρῶτον μὲν Χείρισοφος ὁ λακεδαιμόνιος, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ὦ ἄνδρες στρατιῶται, χαλεπὸν μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε αὖ δῶν στρατιῶν τοιούτων ἐρόμεθα καὶ λοχαγῶν καὶ στρατηγῶν· πρὸς δ' ἔτι, καὶ οἱ ἀμφὶ Δειναῖον, οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες, προ-

curaueritis, vt in locum eorum, qui perierunt, Duces ac ductores serierum quamprimũ subrogentur. Nã absq; ijs sit, qui imperet, nihil neq; præclarè neq; vtilis rei geri potest vsquam, vt summatim dicam, & bellica in administratione inprimis. Nam ordinis obseruatio salutaris est, eiusdem perturbatio multis iam dudum perniciem attulit. Vbi subrogati tot duces fuerint, quot esse necesse est, admodũ vos opportunè facturos arbitror, si ceteris etiã militib. collectis animos addideritis. Nã animaduertitis ipsi, quanto cũ animi languore ad arma veniant, & ad excubias. Quo fit, vt si hoc pacto adfecti sint, haud sciam quis eorũ futurus sit vsus siue noctu, siue interdiu. Sin eorũ quis animos flexerit, vt non solùm cogitent, quid perpessuri sint, verumetiam quid facturi, multo alacriores erunt. Scitis enim non multitudinem esse, non robur, quod victoriam in bellis parit: sed eos, qui Dijs adiuuantibus firmioribus animis hostes adoriuntur, plerumq; illi non sustinent. Venit & hoc in mentem mihi, eos qui bellicis in reb. quoquo modò vitã quærant, ignauè turpiterq; vt plurimum mori. Qui verò mortem cõmunem hominibus vniuersis esse, ac necessariam statuunt, tantũdq; de eo solliciti sunt, vt præclarè mortem obeant: eos equidem video magis ad senectam peruenire, ac quamdiu viuunt maiore felicitate frui. Quæ vos & animaduertite, (nam ita temporis ratio postulat) & quum ipsi viri fortes sitis, tũ alios cohortamini. Quæ quum dixisset, finem fecit, ac post ipsum Cherisophus: Ego verò antehac, inquit, saltem ex eo te noram, mi Xenophõ, quòd Atheniensem esse inaudieram. Nunc & orationem & facta tua laudo, ac tui similes quamplurimos esse opto. Nam ea res bono publico seruiret. Enimuerò, ne cessemus, amici, sed discedite ac quicumq; magistratib. egent, eos designent. Designati quum fuerint, media in castra reuertimini, & quos delegeritis, adducite. Nã deinde milites etiam ceteros aduocabimus. Adsit etiam nobis Tolmides præco. Hæc vbi dixisset, surrexit: vt ne differrentur ea, quæ confici necesse erat, sed absoluerentur quamprimùm. Deinde duces lecti sunt, pro Clearcho Timasio Dardanensis, pro Socrate Xanthicles Achæus, pro Agia Arcade Cleanor Orchomenius, pro Menone Philesius Achæus, Proxeni loco Xenophon Athenienſis. Dum illi legerẽtur, propè iam illuxerat, & duces in medium prodeunt, habitoque consilio statuunt constitutis ante castra excubijs militem conuocandum esse: qui vbi conuenissent, primus Cherisophus Lacædæmonius surgens, in hũc modum verba fecit: Difficilis est, milites, rerum præsentium status, quũ eiusmodi ducib. et serierũ ductorib. et militib. orbati simus. Præterea copiæ Ariæi, quæ nobis antea societate cõiũctæ erãt,

Cherisophus Xenophontẽ laudat.

Subrogãtur ducesin mortuorũ loca.

ἰᾶ nos deseruerunt. Sed tamen cὲ præsentib. hisce malis vt viros fortes decet, emergendū nobis erit, ac nequaquā abijciendi animi: quin potius danda opera, ut si quidē poterimus, præclarè vincēdo salutē consequamur: sin autem, saltem præclarè mortē obeamus, ac numquam hostium in potestatem uiui perueniamus. Etenim hoc si fieret, ea nos perpessuros arbitror, quæ in ipsos hostes Dij conuertant. Post hunc Orchomenius ille Cleanor surgens, in hanc sententiā verba fecit: Videtis (inquit) milites, periurium regis & impietatem, itemq; Tissaphernis perfidiam vidētis, qui dū se vicinū Græciæ prædicat, ac plurimi hoc ipsum se facturum ait, quòd incolumes nos abducere possit: idem nobis iureiurando sese obstrinxit, idem dextrā dedit, idem in fraudem duces illexit, & comprehendit. Nec Iouem hospitalem reueritus, Clearchum cōuiuam excepit, & his artibus omnes circumscriptos perdidit. Etiam Arīæus, quem nos ad regnum euehere voluimus, cui nos fidem dedimus, ac vicissim accepimus de nobis mutuò non deserendis, etiam hic igitur neq; Deos metuens, neq; Cyrum mortuū reueritus, à quo dum uiueret, maximis erat honorib. ornatus, ad homines Cyro infestissimos defecit, ac nos amicos Cyri adfligere nititur. Verùm de his Dij merita supplicia sumāt. Nos autem quum hæc videamus, cauere debemus, ne ab eis amplius decipiamur, sed vbi fortissimis animis dimicauerimus quidquid Dijs visum fuerit, feramus. Hinc Xenophō surgit, quāelegantissimè potuit, ad pugnā ornatus. Existimabat enim, si Dij victoriam largirentur, pulcerrimū ornatum victoriæ conuenire: sin moriendū esset, elegantissimo se dignum cultu iudicabat, quo ornatus die in terris extremū clauderet. Is in hūc modū exorsus est: Cleanor barbarorū nobis & periuria & perfidiam exposuit, q̄ quidem vobis etiā nota esse arbitror. Quòd si ergo rursum amicè cum ipsis agere consiliū est, necesse est id magna cū indignatione animi faciamus, quū videamus qualia ducibus qui se ipsis accepta fide tradiderunt, acciderint. Sin de ipsis armata manu pœnas eorum, quæ perpetrarunt exigere cogitamus, ac Dijs iuuantibus, omni genere belli eos persequi: multæ se nobis ac præclaræ salutis spes ostendunt. Hæc eo loquente, quidā sternuit. Id quū audissent vniuersi milites, vno impetu Deum adorāt. Et Xenophon ait: Quando, milites, nobis de salute loquentib. saluatoris Iouis augurium oblatum est: equidem arbitror huic Deo votum nuncupandum esse, mactaturos nos victimas, quibus nos gratos ob conseruationem nostri declarabimus, quāprimùm in regionē pacatā perueneremus. Præterea Dijs ceteris votū faciamus, sacrificaturos nos pro facultatibus nostris. Hæc cuicunq; placuerint, manū tollat. Sustulerūt omnes, ac deinde voto concepto pæanē exorsi sunt. Peractis ritè omnib. quæ ad Deorū cultū pertinebant, rursus ita cepit dicere: Aiebā modò, multas ac præclaras spes salutis se nobis ostēdere. Primùm enim sacramēta Dijs testib. cōcepta rata habuimus, quū hostes peierando tum

προδεδώκασιν ἡμᾶς· ὁμοῦ δὲ δεῖ ἐν τῷ πρόσθεν αὐτοὺς ἀγαθούς τε ἐλθεῖν, ὃ μὴ ὑφίεσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι ὅπως ὡς μὴ δουλώσονται καὶ ἡμᾶς νικῶντες· ὡς ἐγὼ μὲν δὴ καλῶς γε ἀγωνιούμενος ἥκω, εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν, ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι δὲ μὴ ποτε γένοιντο ζῶντες τοῖς πολεμίοις. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν οἷα καὶ ἐκεῖνοι ἐλήφασι παρὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ἐλθόντος οἱ θεοὶ ποιήσειαν. ὧδε τούτῳ Κλεάνωρ ὀρθὸς ἀναστὰς ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλ' ὁρᾶτε μέν, ὦ ἄνδρες, τὴν βασιλέως ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν, ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρνους ἀπιστίαν, ὃς πρὸς Ἕλληνάς τε ἐμὲ τὸν Ἕλληνα, μὴ πολλὰ ἂν ποιήσαντα τοῦ σῶσαι ἡμᾶς, καὶ δίκαι' ἂν τούτοις ὁμόσας ἡμῖν, αὐτὸς δεξιὰς δούς, αὐτὸς λαβὼν πίστας, σωκλεᾶ τὸν στρατηγόν, μὴ ὅτι δίκαιον ἦν ἀδικεῖν, ἀλλὰ κλεαρχῷ ὁμοίως πεπονθυῖαν, αὐτοῖς τούτοις λαβὼν αὐτοὺς ἀπολωλέκασιν. Ἀεὶ δὲ, ὃν ἡμεῖς ἠδικήκαμεν βασιλέα καταισχύναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ ἐλάβομεν πιστὰ μὴ προδώσειν ἀλλήλους· ὃ δ' οὗτος ὅτε τὸν θεὸν δείσας, ὅτε Κῦρον τὸν τεθνηκότα αἰδεσθείς, πολὺ μάλιστα τὸν Κύρου ζῶντα, νυνὶ πρὸς τὸν ἐκείνου ἐχθίστους ἀφῖκται, ἡμᾶς τὸν Κύρου φίλους καὶ οὐ ποιεῖν πειρᾶται. ἀλλὰ τούτους μὲν οἱ θεοὶ ἀφαιροῦνται· ἡμᾶς δὲ τοὺς ὁρῶντας, μή ποτε ἐξαπατηθῶμεν ἔτι τὸν τοῦτον, ἀλλὰ μαχεσόμενοι ὡς αὐ δυνώμεθα κράτιστα ἕκαστοι, ταῦτα ποιῶμεν, ἃ καὶ θεοῖς πάσχειν. ἐκ τούτου ξενοφῶν εἰσαναστὰς ἐπειδὴ τὰ τῶν θεῶν καλὰ ἦν, ἦρχε πάλιν ὧδε· Εὐτύχουν λέγω ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἰσὶ σωτηρίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους, οἱ δὲ πολέμιοι ἐξίορκηκότες τε, καὶ

τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὅρκους λελύκασιν. οὕτω δ' ἐχόντων, εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις οὐδαμοῦ εἶναι τοὺς θεούς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἱκανοί εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν, καὶ τοὺς μικροὺς, κἂν οὐ δύνωνται σῴζειν σώζειν δύνασθαι, ὅταν θέλωσι. ἐπεὶ δὲ, ἀναμιμνήσκω ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους· ἴστε γὰρ ὡς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν προσῆκε εἶναι, σώζονταί τε σὺν τοῖς θεοῖς οἱ ἐν τοιούτοις δυνατοὶ οἱ ἀγαθοί. ἐλθόντων μὲν γὰρ πρώτων τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ στόλῳ ὡς τὰ φαινόμενα τοὺς ἀθλίους, καὶ σωθῆναι αὐτοῖς ἀθλίως ὀλομένοις, οἴκαδε αὐτοὺς ἀπελθεῖν· ἐλθόντων δὲ τῶν ἐπὶ Μαρδονίου καὶ Ξέρξου ὑμᾶς, πὶ ὑμῖν ἦλθε προσῆκε τότε φοβεῖσθαι; μηδὲ μὲν τοι δόξητε ἔτι ἐν οἷς κύριοι πρόσθεν σὺν ὑμῖν ταπόμενοι, νυνὶ ἀφεσκήκασιν. ἔπ δ' ὅτοι καὶ ὀλοῦσθ' εἰσὶ τῷ ὑφ' ἡμῶν ἡττημένων. ἔφθονος οὖν πρὸς ἐκείνους, καὶ τὰ λιτόντας ὑμᾶς. οὓς δὲ ἐλθόντας φυγῆς ἀρχὴν πολὺ κρεῖττον σὺν τοῖς πολεμίοις ταπομένους ἢ οὐ τῇ ὑμετέρᾳ τάξει ὁρᾶν. εἰ δέ τις οὐ ὑμῶν ἀθυμεῖ ὅτι ὑμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἵππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεδροι, οὐθυμεῖσθε ὅτι οἱ μύριοι ἵππεῖς οὐδὲν ἄλλο ἢ μύριοι ἀνθρωποί εἰσιν. ἀλλὰ μὴν χαλεπὸν οὐδεὶς πώποτε οὔτε σὺν θεοῖς οὔτε λακτισθεὶς ἀπέθανεν, οἱ δ' ἄνδρες ἐσθίουσιν οἱ ποιοῦντές τι, πᾶν τοῖς χερσὶν γίγνεται. οὐκοῦν τὸν γε ἵππέων πολὺ ἡμεῖς ἐσμεν ἀσφαλέστερον ὀχήματον ἐμοί. οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἵπποις κρέμανται, φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ παρόντα, μὴ πεσόντες ἀπολωλέκασιν· ἡμεῖς δ' ὠδὶ τῇ γῇ βεβηκότες, πολὺ

ἀφαιτιώτων αὐτὸς τὰς αἰτίας

tum fœderum, tum iurisiurandi religionem omnem violarunt. Quæ quum ita sint, consentaneum est hostib. nostris Deos infensos esse, nobis præsidio. Posse autem Dij tum ex magnis subitò paruos facere, tum paruos etiamsi periculis iactentur, facilè conseruare, quum volūt. Libet hoc loco maiorum etiam nostrorum pericula vobis in mentem reuocare, vt sciatis et vestrum esse, vt uiri fortes sitis, & strenuos homines Deūm ope grauissimis etiam in periculis seruari. Nā quum Persæ vnà cum alijs, quos adiunxerant sibi, ingente cum exercitu venirēt, vt Athenas dederēt: Athenienses ipsis ausi sese obijcere, victoria potiti sunt. Quumq; votum Dianæ fecissent, quot hostes occidissent, tot se illi Deæ capras mactaturos, quia satis multas inuenire non poterant: decretum factum est, vt singulos in annos 15 mactarentur, quas etiam quotannis hac tempestate mactant. Deinde quum subsequentibus annis Xerxes coacto illo innumerabili exercitu in Græciam profectus esset, tum quoq; maiores nostri horum maiores terra mariq; vicerunt. Licet eius rei tamquam argumenta videre quæ tum constituta sunt tropæa, longeq; maximum testimonium est ipsa libertas vrbium, in quibus vos & in lucem editi, & alti estis. Nec enim vllum hominem pro hero, sed Deos adoratis. Huiusmodi maioribus prognati estis. Neque tamen eis vos dedecori esse dixerim: quippe necdum multi dies abierē, quum aduersus hos illorum posteros acie congressi, Deūm ope multo, quàm vos essetis, plures superastis. Atque id sanè temporis pro Cyri regno viros vos fortes præstitistis: nunc quum de salute vestra certamen propositum sit, multo vos & meliores & alacriores esse par est, atq; etiam aduersus hostem fidentiores. Nam si tum, quum nullum adhuc de ipsis periculū feciſsetis, conspecta ipsorum immensa multitudine, nihilo minus patrio spiritu pergere aduersus eos ausi estis, nunc quū periculum feceritis, ipsos ne quidē multo plurib. cum copijs vos sustinere velle, quid caussæ fuerit, cur eos adhuc metuatis? Enimuerò non ideo vos deteriore loco esse putetis, quòd quibus propriè conueniebat hac in acie stare, iam defecerint. Nam illi etiā his ignauiores sunt, quos nos uicimus. Etenim nobis relictis ad ipsos fugerunt. At eos qui facere fugæ initium velint, multo melius est hostium in acie, quàm nostra cernere. Quòd si quis vestrūm minus fidenti est animo propterea, quòd ab equitibus destituti simus, quorum copiam hostes habent: cogitetis velim, equites CCIↃↃ nihilo plus esse quàm CCIↃↃ homines. Nam ab equi vel morsu vel calcitratione nemo vnquam in prœlio periit: viri sunt, per quos in pugnis omnia geruntur: ac nos quidem multo quàm equites, tutiore vehiculo vtimur. Nam illi ab equis pendent, neque nos tantùm metuunt, sed illud etiam, ne ab equis excutiantur: nos terræ firmiter innixi longè

» longè vehementius feriemus, si quis accedat, & mul
» to magis id attingemus, quod voluerimus. Vna tantũ
» re nobis equites præstant, securius quàm nos fugã ar-
» ripiunt. Quòd si ad pugnam quidem animi vestri sa-
» tis sunt confidentes, sed illud vobis graue est, quòd nõ
» amplius Tissaphernem ducem habituri sitis, neq; rex
» posthac rerum venalium forum est suppeditaturus:
» considerate vtrum potius sit Tissaphernem ducem
» habere, qui nobis insidiari deprænsus est, an eos
» quos delectos nosmet præire iussimus, & qui se in-
» telligent, si quid cõmittãt, aduersus animos suos, suaq;
» corpora cõmittere. Item num commeatũ satius sit eo
» foro emere, cuius hi nobis copiam fecerunt, magna
» nimirum pecunia mensuras paruas, quum quidẽ vn-
» de posthac argentum sumamus, non habeamus: an
» victoria potitos vti mensura, quacumq; lubitum fue
» rit. Quòd si intelligitis quid nam in his potius sit, ve-
» rùm flumina esse quiddam, quod trãsiri nequeat, exi
» stimatis, atq; ea vos transisse magnæ vobis esse fraudi
» ducitis: considerate quæso, an non illud ipsum longè
» stultissimè barbari fecerint. Nã utut omnes fluuij pro
» cul à fontib. suis transiri nequeant, tamẽ ab ijs, qui ad
» fontes ipsos progrediuntur, sic transiri possunt, vt ne
» genu quidem ab aqua humectetur. Iam si nec amnes
» nos transmissuri sint, & dux nullus vsquã compa-
» reat, non tamen ne sic quidem animum despondere
» debemus. Scimus enim Mysos, quos dicere nobis præ
» stantiores non possumus, inuito rege in ipsius ditione
» multas & amplas & opulẽtas vrbes incolere. Idẽ de
» Pisidis scimus. Lycaones ipsi vidimus occupatis mu-
» nitis in planicie locis, regiæ ditionis fructus percipe-
» re. Atq; equidẽ haudquaquam dixero debere nos pa-
» làm profiteri, quasi domum pergamus, sed potius si-
» mulandum existimo, quasi heic alicubi velimus ha-
» bere sedes ac domicilia. Scio certè regẽ Mysis permul
» tos duces daturũ esse, permultos obsides, sine fraude se
» eos dimissurum. Immò etiam uiã ipsis strueret, etiãsi
» vel in quadrigis discedere uellent. Quæ quidẽ ipsa, sat
» scio, lubẽtissimè nobis etiã præstaret, si nos uideret ita
» nosmet parare, quasi mãsuri heic essemus. Verũenim-
uerò metuo, ne si semel ignauiter et in omniũ rerum
copia uiuere cõsuescamus, atq; etiã Persarũ et Medo-
rũ proceris et elegãtib. feminis ac puellis familiares es-
se ceperimus, Lotophagorũ in more, suscipiẽdi in pa-
triã itineris obliuiscamur. Quãobrẽ consentaneũ &
æquũ mihi uidetur esse, primum, ut in Græciã & ad
propinquos redire conemur, ac Græcis ostẽdamus sua
ipsos spõte pauperes esse, quũ liceat eis qui domi iã ui-
tã inopẽ agũt, si huc pergãt, palàm opulẽtis esse. Sed enim, milites, hæc omnia bona sunt eorũ, qui victores
euadunt. De eo iã dicẽdum erit, quo pacto quãtutissi-
mè profecturi simus, ac si prælio decertãdũ est, quãoptimè prœliũ ineamus. Itaq; primũ plaustra nobis exu
rẽda cẽseo, ne uehicula impedimẽtorũ nobis imperet, sed quocũq; uisum erit exercitui cõducere, pergamus.

πολὺν μὲν ἰσχυρότερον παίζομεν ὧν τις πεσοῖ, πο
λὺ δ' ἐπὶ μᾶλλον ὅτε αὖ † ἐλέγομεν τοὺξόμεθα. βουλόμεθα
οἱ μόνῳ προέχειν ἡμᾶς οἱ ἱππεῖς· φεύγειν αὐτοῖς
ἀσφαλέστερόν ἐστιν ἢ ἡμῖν. εἰ δὲ δὴ τὰς μὲν μαχας
ἀπαρρῆτε, ὅπ δ' ἂν κἀπὶ ἡμῖν τισσαφέρνης ἡμέσται,
ἀδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρέξει, σῖτον ἀλφιτα, σκό-
ροδα πότερον κρεῖττον, τισσαφέρνου ἢ ἐμοὶ ἕνα ἔχειν,
ὃς ὠφελεῖν ἡμῖν φανερός ἐστιν, ἢ ὃς αὖ ἡμᾶς ἀν-
δρακο λαβόντες ἡγεῖται κακῶς ἀπολοῦμεν, οἵ εἰδότες ὅπ
ὧν τι πεῖ ἡμᾶς ἁμαρτάνωσι, πρὸς τὰς ἑαυτῶν ψυ
χὰς καὶ τὰ σώματα ἁμαρτάνουσι. τὰ δ' ὠφελή-
σια πότερον ἀνεῖται κρεῖττον ἐκ τ' ἀγορᾶς ἧς οὗ-
τοι παρέξουσι, μικρὰ μέτρα πολλῶ ἀργυρίου, μηδὲ
ζῆτο ἔτι ἔχοντας αὐτῶν λαμβάνειν ἢ, ὧν πρὸ κρα-
τῶμεν, μέτρῳ χωμένους ὁπόσῳ ἂν ἕκασ Θ βούλη Θ. εἰ δὲ ταῦτα μὴ γινώσκετε † ὅπ ὅτῳ κρεῖτ- ἐπὶ κρείττον
τον, πῶς ὑ ποταμὸς ἄπορον νομίζετε εἶναι, ὃ με-
γάλως ἡγεῖσθε ὑμᾶς πατήσῶμι Δᾳδεαύτῶ, σκέ-
ψασθε εἰ ἄρα ζῆτο ὃ μφορώτατον ὡς ποιήσομεν οἱ
βάρβαροι. ἀκούτῶ μὴ γὰρ οἱ ποταμοὶ, † ὧν πρῶ ἀκριβ.
τῶ πηγῶν ἄπορροι ὦσι, πρεῖττόν πως τὰς πηγὰς ὁρᾶ-
σαι γίγνονται, ἀδὲ δ' γόνυ βρέχεσθαι. εἰ δ' ἐ μήθ'
οἱ πολέμοι δήπουθεν, ἤκιστά τε μισθὸς φανεῖ Θ, ὃ δ'
ὡς ἡμῖν γε ἀθυμητέον· ὧδι γάρ μοι δοκῶ, οὓς
ἐκ ἂν ἡμῶν φαίνωμεν βελτίους ἐόν Θ, οἱ βασιλέως ἄ-
κοντ Θ οἱ τῆ βασιλέως χώρᾳ πολλοί τε καὶ με-
γάλοι καὶ εὐδαίμονες πόλεις οἰκοῦσιν. ὧδι σά-
φα δὲ πρεῖ σθαι ὡσαύτως. λυκάονας δὲ καὶ αὖ-
τοὶ εἰσθμὲν ὅπ οἱ τοῖς πεζοῖς τὰ ὑμνικὰ κατα-
ἐόντ Θ, πῶ τότε χρέων καρπέσονται. © ἡμᾶς δ'
ἂν ἔφω ἔγωγε χρῆναι μήπω φανερὸν εἶναι οἵ-
κα δὲ ὥσπερ ἐκ πέμψαν καὶ δόξομεν ποιήσειέ γ' ἂν
αὐτοῦ, καὶ εἰ σῶ τιθεῖ ππους βούλοιντο ἀποῖαι.
καὶ ἡμῖν γ' ἂν οἶδ' ὅπ τεισόμεθ Θ ταῦτα ἐ-
ποιῆ, εἰ ἐώρα ἡμᾶς μᾶλλον πασκθυαζομένους.
ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ, ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀρ-
χεῖν ζῆν καὶ ὠφθόνοις βιοτεύειν, καὶ μᾶλλον
δὲ καὶ πρῶτον κακῖς καὶ μεγάλοις χαλεπῖ
καὶ πθοῖς ὁμιλεῖν, μὴ ὥσπερ οἱ λοιφάροι
ὑπολαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ. δοκεῖ οὖν μοι
εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι πρῶτον μὲν εἰς τὼ ἑλλά-
δα καὶ πρὸς σῦ οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι,
καὶ ὑπὸ δεῖξαι τοῖς ἕλλησιν ὅπ ἐκείνῶ σωσόντων,
ὑμῶν αὐτοῖς σῦ νῦν οἴκοι ἀκλήρους πολιτεύον-
τας· εὖ δὲ κτησαμένους πλουσίους ὁρᾶν. ἀλ-
λὰ γὰρ, ὦ ἄνδρες, ταῦτα μὲν ἀγαθὰ δοκεῖ
ἀνόπ τὴν κρατιστίην ἔχει. ζῆτον δὴ δεῖ λέγειν,
πῶς ἂν πορευοίμεθά τε ὡς ἀσφαλέστατα, καὶ εἰ
μάχεσθαι δέοι, ὡς κράτιστα μαχοίμεθα. πρῶτα
μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἁ-
μαξας ἃς ἔχομεν, ἵνα μὴ τὸ ζεύγη ἡμῶν στρατη-
γῇ, ἀλλὰ φερώμεθα ὅσοι ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρῃ.
ἔπειτα

Deinde

ἔπειτα καὶ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι. αὖται
γὰρ αὖ ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, σωσφελοῦσι
δὲ οὐδὲν ὅτι εἰς δ' μάχεσθαι, ὅτ' εἰς δ' τὰ ὠφέλι-
μα ἔχειν. ἔπι δὲ τὴν ἄλλων σκευῶν τὰ πρῶτα ἃ
ἀπαλλαξόμεν, πλὴν ὅσα πολέμῳ ὠφέλιμα ἢ σίτῳ
ἢ ποτῷ ἔχομεν· ἵν' ὡς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν ὦ τοῖς ὅ-
πλοις ὦσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφοροῦσι. κρατη-
μένων μὴ ν ἐπίσασθε ὅπ πάντα τὰ ἀλλότρια· ὧν
δὲ κρατῶμεν, καὶ σῶν πολεμίους δεῖ σκευοφόρους
ἡμετέρους νομίζειν. λοιπὸν μοι εἰπεῖν ὅπερ καὶ μέ
γιστον νομίζω εἶναι. ὁρᾶτε γὰρ καὶ σῶν πολεμίους,
ὅπ οὐ πρόσθεν ὑπεικεῖν ἐπόμενοι πρὸς ἡμᾶς
πόλεμον πρὶν σῶν στρατηγὸς ἡμῶν σωπέλασεν, να
μίζουσθ', ὄντ Θν μὲν τὴν ἀρχόντ Θν, καὶ ἡμῶν
πειθομένων, ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς πολεμεῖσθαι
Θ πολέμῳ· λαβόντας δὲ σῦ ἄρξαντας, ἀναρχίᾳ
καὶ ἀταξίᾳ ἀνόμιζον ἡμᾶς ἁλῶναι. δεῖ οὖν πο-
λὺ μᾶλλον σῦ ἄρξαντας ὑπομελήσεσθαι μὴ σῦ
πρώσθεν, νεῦ τὴν † πρόσθεν, πολὺ δὲ σῦ ἀρχομένους δυ-
πειθεστέρους, καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἄρχου-
σί νῦν ἢ καὶ πρόσθεν. ἰῶ δέ τις ἀπειθῇ, ἰῶ ἐκφέ-
σθω ἐν ἀεὶ ὑμῶν σὺ τυγχάνοντα σῶ Θ σῦ ἄρξαν-
τι καλῶς ἔχειν, οὕτως οἱ πολέμοι πλεῖσον ἐφυσ-
μένοι ἔσονται. τῇδε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ μυρίους ὄφον Θ
αὖθ' ὡς Κλεάρχους σῦ οὐδενὶ ὠπηρέφοντας
κακῷ εἶναι. ἀλλὰ γὰρ καὶ πρωΐ ἀνης ἤδη ὥρα.
ἰῶ ἰῶ παῖ- ἴσως γὰρ οἱ πολέμοι αὐτίκα πρέσονται. † ὅ, π μὲν
παι. οὖν τούτ Θν ὅτι κεῖ κακῶς ἔχειν, ὠπικυρώσατε ὡς
τάχισα, ἵν' ὅ,τι ταχ πράωντε. εἰ δέ τις τι εἰδὲ τὴν ἄλ-
λων βέλτιον ἢ ταύτῃ, πολμάτω καὶ ὁ ἰδιώτης
διδάσκῳ. παῖτ Θν γὰρ κοινῆς Θτησίας δεόμεθα.
μετὰ [δὲ * ταῦτα χρεί©ΦΘ εἶπον· [ΑΛΛ'* ἐ μὲν
πυ Θ ὄλλου δεῖ πρὸς τούτοις οἷς λέγ Ξενοφῶν,
καὶ αὐτίκα ἐξεστι πειθῆσ' ἃ δ' νῦν εἴρηκε, δοκεῖ μοι
ὡς τάχισα φροίσασθαι ἄριστον εἶναι. καὶ ὅτῳ
δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὰν χεῖρα. ἀνέτειναν ἅ-
παντ Θν. ἀνάστας δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· © ἄν-
δρες, ἀκούσατε ὧν πρόσθεν ἔφην δοκεῖ μοι. † δηλο- ὅπλων ἕτι
νόπ παρεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ ὅσου ἔχομεν τὰ ὠφελή-
σια. ἀκούω δὲ κώμας εἶναι κομᾶς, οὐ πολέους ἔν-
κοσι σκίους ἀπεχούσας. οὐκ ἂν οὖν θαυμαί-
ζοιμι εἰ οἱ πολέμιοι, ὥσπερ οἱ σφῆλοι κώδ Θ, σῦ
μὲν πλείονας διώκοιτό τε καὶ σφάνοισιν ὑπ' δύ-
νωνται, σῦ δὲ διώκοντας φεύγοισιν· εἰ καὶ αὖ-
τοὶ ἡμῖν ἀποῦσιν ἐπακολουθοῖεν. ἴσως οὖν ἀ-
σφαλέσθρον ἡμῖν πορεύεσθαι πολαίσιον ποιη-
σαμένους τὴν ὅπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ
πολὺς ὄχλ Θ ὡ ἀσφαλεσθρῷ ᾖ. εἰ δὲν νῶ ἀχθέ-
σθεί τινα χρὴ ἡγεῖσθ Θ πολαισίου, © τὰ πρόσθεν
κοσμεῖν, ὅ πίνας ὧδι τὴν πολυρῶν ἑκατόρων εἶεν,
καὶ πίνας ὀπαθοφυλακεῖν, οὐκ ἂν, ὁπότε οἱ πολέ
μιοι ἐλθοιεν, βυλόμεθ' ἡμᾶς δέοι, ἀλλὰ χρώμεθ'
ἂν δι' ὀλίγ Θ τοῖς τεταγμένοις. εἰ μὲν οὖν ἄλλ Θ τις
βέλτιον ὁρᾷ, ἄλλως ἐχέτω· εἰ δὲ μή, χρεί©ΦΘ
μὲν ἡγοῖτο, ἐπειδὴ καὶ λακεδαιμόνιός ἐστι· τὴν
δὲ πολυρῶν ἑκατόρων δύο τὴν πρεσβυτά τὴν

sin autem, Cherisophus frõti præsit, præsertim quum sit Lacedæmonius. Vtriusq; lateris duo natu maximi duces

duces curam habeant: tergum nos ætate minimi custodiamus, ego scilicet ac Timasio, vti nunc quidem res habet. Quod superest, posteaquàm huius ordinis periculum fecerimus, quidquid semper optimum factu videbitur, id consilij capiemus. Si quis meliorem rationem perspicit, eã exponat. Quum nemo aduersaretur, ait: Cui probantur hæc, manum tollat. Itaque res decreta fuit. Et Xenophon: Præstanda iam sunt, inquit, reipsa quæ à nobis sunt decreta. Qui suos uidere desiderat, meminerit esse se virum fortem debere. 10 *Nam ceteroqui nequit hoc adipisci. Qui item vita cupit frui, det operam vt vincat. Victoribus enim cædes hostium, victis mors est proposita. Si denique opum quis cupiditate ducitur, id conetur vt superior euadat. Etenim victorum est & sua tueri, et*

Græci impedimenta exu runt.

ea quæ victi possident, sibi vindicare. Quæ quum ab Xenophonte dicta fuissent, surrexerunt omnes, & quum abijssent, plaustra tentoriaque cremant. Deinde vasa superuacanea cum indigentibus communicant, cetera in ignem abijciunt. Post hæc prandent, quo tempore Mithridates cum equitibus triginta uenit, ac ducibus in locum vnde posset exaudiri vocatis, ait: Equidem Cyro, Græci, quemadmodum vobis constat, fidelis fui, & vobis iam optimè volo, adeoque iam heic magno cum metu versor. 20 *Quamobrem si quid vos consilij salutaris habere videro, ad uos me cum ministris conferam. Quare quid vobis animi sit, mihi & amico, & vestri studioso, & cupido vobiscum proficiscendi exponite. Duces re deliberata statuerunt respondendum esse verbis Cherisophi: Decreuimus per hanc regionem quam pacatissimè domum iter facere, si per alios liceat. Sin quis iter impediat, eum pro viribus fortiter bello petemus. Tum verò Mithridates ostendere nitebatur, nullam inuito rege salutis iniri posse rationem: deque hoc intellectum est, fidem ei non habendam. Nam et Tissapherni familiaris quidam fidei caussa aderat. Proinde visum est ducibus, nihil statui melius posse, quàm si quàdiu hostico sint in solo, bellum citra præ-*

Decretũ de nõ admittẽdis porrò præconib & alijs.

cones gererent. Nam illi accedendo militum animos corrũpebant, atq; inter alios Nicarchum Arcadẽ ducẽ, qui noctu cum XX hominib. discesserit. Post hæc pransi Zathen fluuium traijciunt, & instructi pergunt, iumentis ac turba inermi in medium recepta. Non longè progressi quum essent, prodit iterum Mithridates hic in conspectum cum CC equitibus, sagittarijs & funditorib. agilib. & expeditis admodũ CCCC, simulans se Græcis amicũ accedere. Quum propius abesset, continuò tum equites ipsorum tũ pedites partim emittebant tela, partim fundis nostros vulnerabant. Qui extremo erãt in agmine feriebantur impunè, quum ipsi nihil nocerent. Nam Cretenses minus ad interuallum, quàm Persæ, sagittas mittebant, & quia nudi essent, intra grauis armaturæ milites se recipiebant. Itidem iaculatores

minus longè tela emittebant, vt attingere funditores haud possent. Tũ verò Xenophõti visum est persequendũ esse hostẽ, adeoq; grauis armaturæ milites, & cetrati, qui cum ipso erãt extremo in agmine, tametsi persequerentur, nullũ tamen ex hostib. ceperũt. Nam equites Græci nullos habebãt, & pedites fugientẽ ex longo interuallo hostiũ peditũ exiguo in cãpo capere nõ poterant. Nõ enim longè à copijs ceteris persequi licebat. Præterea barbari equites etiam quum fugerent nihilo minus uulnerabant sequentes, quippe qui ab equis à tergo sagittas eiaculabãtur. Et quantũ spaciũ pugnando retrocediebant, tantũdẽ eos pugnando retrocedere necesse erat. Quo factũ est, vt die toto nõ plura quàm XXV stadia cõficerent, & sub vesperã in vicos peruenirent. Heic verò noua erat hominũ sollicitudo. Cherisophus cũ ijs qui inter duces maximi natu erãt, Xenophontẽ reprehendebant, quòd à phalange longius hostẽ persequutus fuisset, neq; id vllo cũ hostiũ incõmodo, & suo cũ pericu-

Xenophõtis ingenuitas.

lo. Quæ quũ audiret Xenophon, rectè se reprehendi aiebat, ipsa re orationi eorũ testimoniũ perhibẽte: Verùm equidem, inquit, necessitate adductus sum, vt ipsos persequerer. Nã videbãt nos grauiter adfligi, dũ cõsisteremus, quũ nihil ipsi possemus adferre hostib. detrimenti. Quãprimùm aut persequi cepimus, acciderũt illa sanè nobis, quæ dicitis. Etenim nulla re hostẽ lædebamus, & difficulter admodũ retrocedebatur. Quare Dijs habeo gratiã, quòd nõ copiosa cũ manu, sed cũ paucis venerint, vt magnũ quidẽ rebus nostris damnũ adferre nõ possent, quid verò nobis esset ex vsu, significarent. Nam sagittis & fundis vtũtur aduersus nos hostes tanto ex interuallo, vt neq; Cretẽses vicissim eos sagittis petere possint, neq; ad eos pertingere alij, qui manu tela torquent. Quòd si eos persequi volumus, fieri non potest, vt longo spacio ab exercitu ipsos persequamur. At ex modico interuallo pedes, ne si quidẽ celer fuerit, peditẽ persequẽdo adsequi intra sagittæ iactũ possit. Quare si hos impedire volumus, ne nobis iter facientib. detrimẽtum adferre

Xenophõtis consilium.

possint, quãprimùm nos & funditores & equites hæc bere necesse est. Ac nostris quidẽ in castris esse Rhodios audio, quorũ cõplures fundæ usum habere cogniti aiunt, eorũq; telũ duplo tendere longius perhibent, quàm fundæ Persicæ soleãt. Nã hæ propterea, quòd lapides eiaculẽtur eos, qui manus implent, ad breue spatiũ pertingũt: Rhodij glandib. etiã plũbeis vti norũt. Quòd si ergo cõsiderauerimus, qui nã eorũ fundas habeãt, atq; his partim argentũ dederimus, partim alias pretio faciundas locauerimus, & receptis in fun-

De consilio Xenophõtis funditores & equites in stituuntur.

hæc est sententia, statimq; nocte illa funditores circiter CC facti sunt, ac postridie tũ equi tũ equites L lecti, eisq; data est stolades & loricæ. Equitibus præfectus datus est Lycius Polystrati F. Atheniensis. Quũ autem hoc die loco quo substiterãt, mansissent, postridie maturius aliquãto surgẽtes profecti sunt. Erat enim torrens quidã ipsis transeundus, quem dũ transirent ne hostes ipsos adorirentur, metuebant. Quum iam transissent; offert illis in cõspectum sese rursus Mithridates cum CIↃ equitibus, sagittarijs & funditoribus CIↃ CIↃ CIↃ CIↃ. Tot enim ab Tissapherne petierat & impetrarat, quippe qui policitus fuerat se, si tantas ei copias daret, in potestatẽ ipsius Græcos traditurũ. Etenim iã ipsi contẽtui erant, quòd priore incursu paucis instructus nihil detrimenti accepisset, ac grauiter se læsisse nos arbitraretur. Quũ ergo Græci torrente traiecto, stadia circiter IIX iã ab eo distarent, etiam Mithridates cum exercitu suo transit. Erat autem denuntiatum nostris, qui nam persequi hostẽ cetrati deberẽt, quiq; grauis armaturæ milites, & mandatũ equitib. Vt fidenter in eos proueherentur: quippe sequuturas satis magnas copias. Interceptus iã Mithridates erat, ac fundæ cũ telis ad hostẽ pertingebãt, quũ signũ Græcis tuba datũ est: itaq; mox in hostem illi cursu feruntur, quib. hoc mandatũ erat, equitibus etiã in aduersos se fundentib. Illi verò impetum haud sustinebant, sed ad torrentem se recipiebãt fuga. Multos hac in persequutione barbari pedites amiserunt, equites in torrẽte vini capti sunt XIIX. Cæsos Græci neminis iussu, sed sponte sua fœdè lacerarũt, ut maiori cũ terrore ab hostib. spectarentur. Atque hoc pacto re gesta illi discedebant. Græci quod reliquum diei erat, securè pergendo quũ confeciss̃et, ad Tigrim amnem peruenĩũt. Eo loco deserta urbs quædam erat ampla, cuius nomẽ Larissa. Habitauerant eã priscis temporib. Medi. Murus habebat XXV pedũ latitudinẽ, altitudinẽ C. Ambitus ad parasangas II se explicabat. Laterculis fict̃ilib. exstructus erat, et fundamentũ suberat lapideũ, XX pedum altitudine. Hãc Persarũ rex, quo tẽpore Medis imperium Persæ eripiebãt, obsessam capere nullo modo poterat prius, quàm sol densam nubẽ obduxisset, ac urbẽ prorsus texisset, donec tãdẽ homines extinguerẽtur, itaq; caperetur. Propter vrbẽ ipsam pyramis erat lapidea, quæ vnius plethri latitudinẽ habebat, altitudinẽ duorum. In hac complures erant barbari, qui eò de vicinis pagis confugerant. Inde castris primis parasangas VI progressi ad murum quemdam magnum, eumq; desertum perueniunt, situm propter vrbem, cui nomẽ erat Mespila, quondam à Medis habitatæ. Huius crepidò de polito lapide cõchyliato erat, latitudine L pedũ, totidemq; altitudine. Supra hãc murus lateritius exstructus erat, cuius habebat latitudo pedes L, altitudo C. Ambitus erat parasangarũ VI. Huc fereba-

Mithridatis iactabundi vanitas.

Mithridates strategemate circumuenitur.

Lariſſæ vrbis desertæ descriptio.

τῶν τε, καὶ τοῦτ' ἦν νυκτὸς σφενδονῆται μὲν εἰς διακοσίους ἐγένοντο, ἱππεῖς δὲ καὶ ἱππῆς ἐδοκιμάσθησαν τῇ ὑσταίᾳ εἰς τοὐπίκειτα, καὶ τολάδες καὶ θώρακες αὐτοῖς ἐπεδόθησαν, καὶ ἵππαρχος ἐπεστάθη Λύκιος ὁ Πολυστράτου Ἀθηναῖος. μείναντες δὲ τοῦτο τὸ ἡμέρας, τῇ ὀγδόῃ ἐπορεύοντο, πρωϊαίτερον αὐλισάμενοι· χαλεπὸν γὰρ αὖθις ἐδόκει διαβῆναι, ἐφ' ἃ ἔφοβοῦντο μὴ ἐπιθοῖντο αὐτοῖς διαβαίνουσιν οἱ πολέμιοι. διαβεβηκόσι δὲ αὖθις ἠὐδιφαίνεται ὁ Μιθριδάτης πάλιν, ἔχων ἱππέας μὲν πάλιν φάσκων ὁ Μιθρ. χιλίους, τοξότας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακισχιλίους. τοῦτους γὰρ ᾔτησε Τισσαφέρνην, καὶ ἔλαβεν, ἐπορεύετο, ὧν τούτους λαβὼν, παρῆσαν αὐτῷ ὧν ἐπῆλθε μὲν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, καταφρονήσας ὅτι οἱ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς προσβολῇ ὀλίγοι ἔχωρων ἐπ' αὐτὸν μὴ ἀθρόοι, πολλοὶ δὲ καὶ οἱόμενοι ποιήσειν, ἐπεὶ δὲ οἱ Ἕλληνες διαβεβηκότες ἀπέβαινον τὸ χαράδρεον ὄλον ὀκτὼ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθριδάτης ἔχων τὴν δύναμιν. ἐπαγγέλλει δὲ τὴν τε παρασὼν οὖσ' ἐφ' ἁρμάτων καὶ τὴν ὁπλιτικήν, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἐκέλευε προσβάλλειν ὡς διώξοντας καὶ τὸν Μιθριδάτην ἐπαγόμενον τοὺς ἱππέας. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς ἀλλήλων, ἐπῆλθε μὲν ὁ Μιθριδάτης καὶ ἐπεχείρησε διώκειν, ἐπεὶ δὲ ἐδέξαντο οἱ Ἕλληνες, ἔφευγε καὶ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ χαράδρεον ὅθεν ὁρμώμενος ἐπῆλθε. καὶ ἐνταῦθα ἀπέθανον μὲν ὀλίγοι τῶν βαρβάρων, πολλοὶ δὲ ἐτρώθησαν· ἐπεὶ γὰρ ἐγένοντο ἐπὶ τῷ χαράδρεῳ, ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ἐπιστρέψαντες ἐδίωκον παρὰ τὸ χαράδρεον. ἐνταῦθα δὴ καὶ ἐτρώθη Μιθριδάτης ὁ ἡγούμενος, καὶ ἀπέθανον τῶν ἱππέων τινές. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐπὶ τῷ ἀντιπόρῳ τοῦ χαραδρεου, ἐνταῦθα δὴ ἀπέστησαν οἱ βάρβαροι καὶ οὐκέτι ἐπεδίωκον. ἐνταῦθα δὴ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῷ χαράδρεῳ, ἐπορεύοντο ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμὸν καὶ ἦλθον εἰς πόλιν ἐρημίαν μεγάλην, ὄνομα δὲ αὐτῇ ἦν Λάρισσα· ᾤκησαν δ' αὐτὴν τὸ παλαιὸν Μῆδοι. τεῖχος δὲ εἶχεν αὐτῆς τὸ μὲν ὕψος ποσὸν καὶ εἴκοσι ποδῶν, εὖρος δ' ἑκατόν. τὸ δὲ κύκλου ἦν πλέθρου δύο πρὸς ἀγγαῖον. ᾠκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμίαις· κρηπὶς δὲ ὑπῆν λιθίνη τὸ ὕψος εἴκοσι ποδῶν. ταύτην βασιλεὺς ὁ Πέρσων, ὅτε πρὸς Μήδων ἐλάμβανον τὴν ἀρχὴν τὸν Πέρσαι, πολιορκῶν, ἐδυνήθη τρόπῳ ἐλεῖν τοιῷδε· ἤλιος δὲ ἐνεφέλει πρωΐ, καὶ ἐπάσατο νεφέλη, ἠμαύρωσε, μέχρις οὗ ἀνθρωποι ὑπῆλθον καὶ οὕτως ἑάλω. πρὸς αὐτῇ τῇ πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος ὡς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων. ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν ὑπὸ τῷ πλησίον κώμῃ ἀφηρπεφευγότες. οὗτος ὁ χῶρος ἐπορεύθη σταθμοὺς ὀκτὼ, παρασάγγας ἓξ, πρὸς τεῖχος ὄρημον μέγα πρὸς τῇ πόλει κείμενον· ὄνομα δ' ἦν τῇ πόλει μέσπιλα· μῆδοι αὖ τοῦτο ποτε ᾤκισαν. ἦν δὲ ἡ μὲν κρηπὶς λίθου ξεστοῦ κογχυλιάτου, τὸ εὖρος ποδῶν πεντήκοντα τοσοῦτος, καὶ τὸ ὕψος ποδῶν πεντήκοντα. ἐπὶ δὲ ταύτῃ ἐπῳκοδόμητο πλίνθινον τεῖχος τὸ μὲν εὖρος ποδῶν πεντήκοντα τοσοῦτος, τὸ δὲ ὕψος ἑκατόν. τὸ δὲ κύκλου ἡ περίοδος δύο παρασάγγαι. ᾠκεῖτο δὲ ἐν

bătur si quidē coirēt cornua, postremi subsistebāt, ut nequid cornibus molestiæ crearetur. itaq3 etiā extra cornua ducebant. Sin quadrati agminis latera laxarentur, complebant mediū, & quidē per series, si arctius esset id, quod laxatum erat: sin latius, per quinquagenos: sin latissimum, per intergationes, vt semper id quod in medio loco contineretur, confertū esset. Quo fiebat, vt si quis locus vel pons transeundus esset, non perturbarentur, sed vicissim singuli serierū ductores transirent: itemq3 si phalange opus esset, aderant. Hac ratione ad quarta castra progressi sunt. Ad quinta quū pergerent, regiam quamdā conspexerunt, & circum eam multos vicos: via quæ tendebat ad hunc locū, per editos colles ducente, qui colles à mōte sub quo vicus erat, oriebantur. Eos colles Græci lubentes uidebant, vt cōsentaneū erat. quippe hostes habebāt equites: sed tamē quū in itinere de plani cie primū in collē adscēdissent, rursum descēdebāt, vt in alterum adscenderent. Tū verò barbari adesse, deq3 superiore loco deorsum iacere, fundas torquere, sagittas mittere. Quare multi uulnerabātur, ac Græci qui expediti erant, discedebāt inferiores, intra grauis armaturæ militū ordines concluſi. Adeoq3 nulli eo die vsui erant funditores & sagittarij Græci, quū intra militum se turbam abderēt. Ita quū vrgerētur Græci, ac propterea hostes persequi niterentur, tardè in cliuū perueniebant, vt qui graui etiā armatura onerarentur, hoste interim celeriter in cos insiliēte. Idē ipsis accidebat, quū ad reliquas copias suas tendebāt. Quumq3 hoc etiam altero in colle ipsis vsueniret, visum est de cliuo tertio milites mouendos non esse, tantum à latere dextro quadrati agminis cetratos in montem ducebāt. Illi quum supra hostes emississent, qui ipsos à tergo sequebantur: non iam amplius ij descendentes inuadebant. Metuebant enim ne à suis abscisi, vtraque parte hostes haberent. Ita tum id quod diei reliquum erat in itinere quum consumsissent, alijs via quæ per colles ducebat, alijs per montem proficiscentibus, ad vicos perueniunt. Heic medicos octo constituunt, quòd permulti vulnerati essent. Ibidem triduum sunt commorati partim vulneratorum caussa, partim quia commeatus magna erat his locis copia, farinæ, vini, hordei, quod equis congestum fuerat. Nam hæc vniuersa in vsum eius, qui regionis erat satrapa, fuerant comportata. Die quarto in campum descendunt. Quumq3 Tissaphernes suis cum copijs eos adsequutus esset, docuit ipsos, vt necessariò castra collocarent in primo quoq3 vico, qui se offerret, neque inter eundum prœliarentur. Permulti enim ad pugnam propter vulnera inutiles erant, itidemq3 illi qui vulneratos gestabant, ac rursum qui horū gestabant arma. Quū ita castra metati essent, ac barbari ad vexationes eos lacessērēt, ad ipsum usq3 vicū delati, longè

οἱ λοχαγοὶ ὁπότε μὴ συγκύπτοι τὰ κέρατα, ὑπέμενον ὕστεροι, ὥστε μὴ ὀχλεῖν ταῖς κέρασι. τότε δὴ πλέον ἔξω θεῖν τὴν κεράτην. ὁπότε δὲ διάσχοιεν αἱ τάξεις ταῖς πλευραῖς τοῦ πλαισίου, ἐνέπιμπλασαν, ἐὰν μὲν στενότερον εἶη τὸ διέχον, κατὰ † λόχους· ἐὰν δὲ πλατύτερον, κατὰ πεντηκοστύς· ἐὰν δὲ πάνυ πλατύ, κατ' ἀναπαίστους· ὥστε ἀεὶ ἔκπλεων εἶναι τὸ μέσον. ἐὰν δὲ καὶ διαβαίνειν που δέοι διάβασιν ἢ γέφυραν, οὐκ ἐταράττοντο, ἀλλ' αὐτοῖς μόνοις οἱ λοχαγοὶ διέκελευον. καὶ εἴπου δέοι τι τῆς φάλαγγος, ἀπιππᾶσαν οὗτοι. πύκνωσις πρόπω ἐποιοῦντο σταθμοὺς τέτταρας. ἐνίκα δὲ ἐν τῷ πρόσθεν ἐπορεύοντο σταθμὸν, ἐάν που βασίλειόν τι, καὶ πρὸ αὐτοῦ κώμας πολλὰς, τοῦτο δὸν πρὸς τὸ χωρίον ὕδωρ ἀφθονον ὑπάρχον γιγνόμενον, οἷ καὶ ἦκον ἀπὸ τῶν ὀρέων ὑφ' ὧν ἐνίοτε κώμαι. καὶ ἐάν που ἴδοιεν μὲν τοὺς γηλόφους ἀσφαλεῖς ὄντας, τὴν πολεμίων δὲ οὐκ ἰσχύουσαν, ἐπὶ τούτων ἐστρατοπεδεύοντο. ἐπεὶ δὲ προβόμενοι ἐκ τοῦ πεδίου αἱρήσειν ἐμέλλησαν ὡς ἐν ἕτοιμον αἱρησόμενοι. οὗτοι † πρὸ χίνονται οἱ βάρβαροι, καὶ ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων ὑπὲρ τὸ πρανὲς ἔβαλλον, ἐστρωμένον, ἐπὶ ξύλων πολὺ μασίσιν, καὶ πολλοὺς κατετίτρωσκον, καὶ ἐκράτησαν τὴν ἐλλιῶν γυμνητῶν, καὶ κατέκλεισαν αὐτοὺς εἴσω τὴν ὅπλων. ὥστε πανταπασι ταύτῃ τὴν ἡμέραν ἄχθεσθαι ἦσαν οἱ πολλοὶ ὅλλῳ ὄντες καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται. ἐπεὶ δὲ πεζόμενοι οἱ ἕλληνες ἐπεχείρησαν διώκειν, ὀλίγη μὲν ὑπὸ βάρος ἀφικνοῦνται, ὁπλίται ὄντες· οἱ δὲ πολέμιοι ταχὺ † αἰσπίδων. πάλιν δὲ ὁπότε ἀπίοιεν πρὸς βάλλο στρατόπεδον, ταυτὰ ἔπασχον· καὶ ὑπὸ τῶν δυστρόπων γηλόφων ταυτὰ ἐγίγνετο. ὥστε ἀπὸ τοῦ τέτου γηλόφου ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ κινεῖν τοὺς στρατιώτας· πολὺν δὲ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ πλαισίου αἰήρκεσαν πελτασταὶ πρὸς τὸ ὄρος. ἐπεὶ δ' οὗτοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἐναντίων πολεμίων, ἐκεῖ ἐπεπόθεσαν οἱ πολέμιοι τοῖς καταβεβηκόσι, δεδοικότες μὴ ἀπολειφθέντες, καὶ ἀμφοτέρωθεν αὐτὴν λοιποῦ οἱ πολέμιοι. οὕτω δὴ λοιπὸν τῆς ἡμέρας πορευόμενοι, οἱ μὲν τῇ ὁδῷ κατὰ τοὺς γηλόφους, οἱ δὲ κατὰ τὸ ὄρος· ἐπαιώνιζον, ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας, καὶ ἰατροὺς κατέστησαν ὀκτώ· πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τετρωμένοι. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ τὴν τετρωμένων ἕνεκα, καὶ ἅμα ὅτι πάντα πολλὰ ἦν, ἄλευρα, οἶνον, κριθὰς ἵππους συμβεβλημένα πολλάς. ταῦτα δὲ † σωαγμένα ἦν τοῖς σατράπου τῆς χώρας. τετάρτῃ δὲ ἡμέρᾳ κατέβαινον εἰς τὸ πεδίον. ἐπεὶ δὲ κατέλαβεν αἰσθὸν Τισσαφέρνης ζὼν τῇ δυνάμει, † ἐδίδαξε τοὺς ἕλληνας τῇ αὐάγκη κατασκηνῆσαι οὗ πρῶτον εἶδον κώμην, καὶ μὴ προβιέσθαι ἐπὶ μαχομένους. πολλοὶ γὰρ ἦσαν ἀσθμαχοι τετρωμένοι, καὶ οἱ ἐκείνους φέροντες, καὶ οἱ τῶν φορόντων τὰ ὅπλα δεξάμενοι. ἐπεὶ δὲ κατεσκήνησαν, ἡ ἐπεχείρησαν αὐτοῖς ἀκροβολίζεσθαι οἱ βάρβαροι πρὸς τὴ κώμην πρωΐθεν, πολὺ

σωαγμένα· ἐν τῷ τρατεύματι

διδάξαν τὰ τὴν αὐάγκην.

πολὺ πλείω ἦσαν οἱ ἕλληνες. πολὺ γὰρ διέφερον ἐκ τῆς χώρας ὁρμώμενοι τοῦ ἀλέξασθαι, ἢ πορευόμενοι ἐπὶ τοῖς πολεμίοις μαχεσάμενοι. ὡίνιγε δ' ὧν ἤδη δέλη, ὥρα ἦν ἀπιέναι τοῖς πολεμίοις. ὅθοτε μὲν ἀπεστράφατο δύοντο οἱ βάρβαροι τὸ ἑλληνικὸν ἑξήκοντα σταδίων, φοβούμενοι μὴ † νυκτὸς ὦσιν αὐτοῖς. πονηρὸν γὰρ νυκτὸς ὅτι στράτευμα πρὸς πόλεμον. οἵτε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται, ὡς ὡίνιγε πολὺ μετὰ τοῦ ὁμῶν ἐσί, τῷ μὴ φεύγειν οἵενα τε λυθέντων. ἐάν τε τις πόρυς † γίγνηται, δεῖ ὡίσασθαι ἐν ἵππου τινὸς καθεσθῆναι αὐτῷ, καὶ χαλινώσαι δεῖ, καὶ θωρακισθέντα αὐτεῖν ὡὶ ἐν ἵππου. ταῦτα δὲ πάντα † χαλεπὰ νυκτὸς, ἄτε καὶ μορύδης ὄντος, ταῦτα. τότε οἵενα πορρώ ἀπεσκιώσαν τὴν ἑλλήνων. ἐπεὶ δὲ ἐγίγνωσκον αὐτῶν οἱ ἕλληνες βουλομένους ἀπιέναι ὅ διεγγελομένους, ἐκήρυξε τοῖς ἕλλησι † πᾶσι κινδυνάσασθαι, ἀκινδυνότατον τὴν πολεμίων. καὶ χρόνον μέν τινα ἐπέσχον τὴν πορείαν οἱ βάρβαροι· ἐπειδὴ δὲ ὀψὲ ἐγίγνετο, ἀπῆεσαν. ἅ γὰρ ἐδόκει τελεῖν αὐτοῖς νυκτὸς πορεύεσθαι, ὅ κατάγαζε ὡὶ ἐστρατοπεδεύοντο. ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἀπόντας ἤδη ἑώρων οἱ ἕλληνες, ἐπορεύοντο ὡς αὐτοὶ αὐαχθέντες, καὶ διῆλθον ὅσον ἑξήκοντα σταδίους. ὅ γίγνεται τοσοῦτον μεταξὺ τὴν † στρατευμάτων ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐφαίνοντο οἱ πολέμιοι, οὐδὲ τῇ τρίτῃ· τῇ δὲ τετάρτῃ νυκτὸς προσελθόντες, κατελαμβάνοντο χωρίον ὑπερδέξιον οἱ βάρβαροι ἢ ἔμελλον οἱ ἕλληνες παιεῖσθαι, ἀκροκνιχίαν ὄρους, ὑφ' ὧν ἢ κατάβασις ἦν εἰς τὸ πεδίον. ἐπειδὴ δὲ ἑώρα χαλεπῶς προκατειλημμένους τὴν ἀκροκνιχίαν, καλεῖ ξενοφῶντα ἀπὸ τῆς οὐρᾶς· καὶ κελεύει λαβόντα τοὺς πελτασταὶς παραγενέσθαι εἰς τὸ πρόσθεν. ὁ δ' ξενοφῶν τοὺς μὲν πελτασταὶς οὐκ ἦγεν. (ὡὶ φανόμενον γὰρ ἐώρα τισσαφέρνην καὶ τὸ στράτευμα πᾶν). αὐτὸς δὲ προελάσας ἠρώτα, τί κελεύοι; ὁ δὲ λέγει αὐτῷ ἐξεῖναι ὁρᾶν, προκατειλῆφθαι γὰρ ἡμῖν ὑπὸ τῆς καταβάσεως λόφον, ἢν οὐκ ἔστι παρελθεῖν ἐὰν μὴ τούτους ἀρκέσομεν. ἀλλὰ τί οὐκ ἤγεν αὐτοὺς πελτασταὶς; ὁ δὲ λέγει· ὅπου οὐκ ἐδόκει αὐτῷ ὄρθιον καταλιπεῖν τὰ ὄπαθεν, ὡὶ φαινομένων τὴν πολεμίων. ἀλλὰ μὴν ὥρα γ', ἔφη, βουλεύεσθαι πῶς τις αὐτοὺς ἀπελᾷ τὸ λόφου. ταῦτα δὴ ξενοφῶν ὁρᾷ τὸ ὄρους τὸν κορυφὴν ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ στρατεύματος οὖσαν, ἢ ἀπὸ ταύτης ἐφοδοῦς ὡὶ ἦν λόφου οἷ ἦσαν οἱ πολέμιοι. καὶ λέγει· κράτιστον, ὦ Χειρίσοφε, ἡμῖν ἐέναι ὡς τάχιστα ὡὶ ἄκρους. ἐὰν γὰρ τοῦτο λάβωμεν, οὐ σωήσονται μένειν ὑπὲρ τοῦ ὁδοῦ. ἀλλ' εἰ βούλῃ, μένε ὡὶ αὐτοῦ στρατεύμενος· ἐγὼ δὲ ἐθέλω πορεύεσθαι. εἰ δὲ χρήζῃς, πορεύου ὡὶ ὄπισθεν· ἐγὼ δὲ μενῶ αὐτοῦ. ἀλλὰ σίσωμί σοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ὁπότερος βουλῇ ἑλέσθαι. ἔπαινε ὁ ξενοφῶν ὅτι νεώτερος ὢν, αἱρεῖται πορεύεσθαι. κελεύει δὲ οἱ συμπέμψαι ἀπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ὅσους ἂν ἐθέλῃ. καὶ ὁ Χειρίσοφος συμ-

πελτασταὶ

longè superiores erant Græci. Nam multo præstabat facto ex castris impetu hostē reprimere, quàm interproficiscendū aduersus eos irruentes dimicare. Quū aduesperascēret, abeundi hostibus visum est esse tēpus. Non enim vmquā barbari intra LX stadium à Græcis castra metabantur. Etenim metuebant, ne Græci noctu ipsos inuaderent. Sunt certè Persarum castra noctu perincōmoda. Nam & equi ipsorū alligantur, ac plerumq3 pedicis constricti tenentur, ne si soluti sint aufugiant. Quòd si quis tumultus incidat, necesse est homini Persico equus insternatur, necesse est frenetur, atq3 vbi iā quis lorica se munierit, equū conscendat necesse est. Ea verò uniuersa noctu difficulter fiunt, quo tempore tumultus esse solēt. Hæc erat caussa quā obrē longè à Græcis castra sua remouerent. Quū autē Græci animaduerterēt velle ipsos discedere, idq3 denuntiari: per præcones suis indicabāt vt quisq3 se pararet, idq3 sic vt audiri ab hostibus posset. Itaq3 barbari aliquādiu ab itinere faciundo se cohibebant, verùm nocte iam imminēte abierunt. Nō enim conducere sibi putabant, vt noctu profecti in castra reuerterentur. Quū eos Græci iam certò viderent discedere, ipsi etiam castra mouebāt, & ad LX stadia progrediebātur. Quo factū est, vt tanto ex interuallo castra distarent, vt neq3 die altero neq3 tertio hostes usquā apparerēt. Quarto tamdem barbari quū noctu eos anteuertisset, locū peropportunū occupāt, quà Græci transituri erant, nimirū supremū montis verticē, sub quo descessus ad planiciem patebat. Cherisophus vbi vidisset cacumen eos antecepisse, Xenophontē ab agmine extremo arcessit, eumq3 cum cetratis ad primā aciem transfert. Verùm Xenophō cetratos non duxit, quòd Tissaphernem cum copijs ostēdere se videret: sed ipse aduectus equo ad Cherisophum, Quamobrem me arcessis? inquit. Id verò tibi vel videre licet, ait. Nam occupatus est collis ille, qui viæ imminet, quæ descendendū erit: neq3 transire nobis licebit, si nō hos ui deijciemus. Tu verò cur cetratos non adduxisti? Quòd, inquit, visum non fuisset relinquere posterius agmen desertum, quum hostes se ostenderent. Sedenim tēpus est consultandi, quo pacto quis eos de colle deijciat. Ibi tum Xenophō videt mōtis verticem copijs suis imminere, atq3 ab hoc ad collē illum, in quo erāt hostes, aditū quemdam esse. Itaq3 mox: Optimū fuerit, inquit, Cherisophe, quamprimùm nos ad cacumen tēdere. Nam illo occupato, viæ non poterunt imminere amplius. Tu si ita videtur, ad exercitum maneto: equidem eò tendere cogito. Sin hoc mauis, tu in montem pergito, atque ego heic subsistam. Equidem tibi, ait Cherisophus, optionem do, vtrum velis eligendi. Xenophō quum se minorem natu diceret, proficiscendi munus sibi poposcit. Milites tantum quosdam ex fronte sibi adiungi iubet. Nam nimis longum fuisset, aliquos ab agmine extremo sumere. Et Cherisophus

Idem suprà pag. 64. ver. 40 tradidit.

vnà cùm ipso cetratos, qui erãt primo in agmine mittit, atq; etiam sumtos de quadratæ aciei medio. Præterea iussit ut ipsum illi CCC sequerentur, quos habebat ipse lectos milites in fronte quadrati agminis. Inde quàm poterãt celerrimè progressi sunt. Hostes qui erant in colle, quũ iter ipsorũ, quod ad cacumen tenderet, animaduerterent: mox & ipsi certatim eò se conferre ceperunt. Ingens tum clamor Græci exercitus audiri, cohortantis suos: ingens eorum qui cũ Tissapherne erant, ac suos itidem excitabant. Xenophõ autẽ obequitans hoc modo suos exhortabatur: Nunc vobis, milites, de reditu in Græciã, nunc de reditu ad vxores ac liberos proposituũ vobis esse certamen existimate, nunc si exiguũ ad tempus laboris tolerantes fuerimus, deinceps sine prœlio licebit iter facere. Heic Soteridas Sicyonius: Nõ æqua, inquit, nostrûm est cõdicio, Xenophon. Nam tu equo veheris, ego qui scudicio, Xenophon. Nam tu equo veheris, ego qui scutũ porto, grauiter defatigor. Quæ quũ audisset Xenophon, ex equo desilit, & homini loco proturbato clypeum adimit, quamq; celerrimè poterat pergit. Fortè tum etiã lorica equestri indutuserat, qua licet premeretur, nihilo tamen secius anteriorib. imperabat vt procederent, & posterioribus qui vix sequebantur, vti pergerẽt. Milites ceteri Soteridã cædẽdo, iaciendo, conuicijs proscindendo, tamdem cogunt recepto clypeo pergere. Xenophon equo conscenso, quàm quidem diu loca hæc equitationi idonea erant, eques præibat: quũ inaccessa fieri cepissent, equo relicto pedes festinabat. Quo factum ut citius quàm hostes, in cacumen peruenirent. Tum verò coërsi barbari quò quisq; poterat fugiebant, Græcis verticẽ obtinentibus. Tissaphernis & Ariæi milites aliam se ad viam vertebant. Cherisophi copiæ quum in planiciem descendissent, quodam in uico castra locabant, qui copijs omnibus refertissimus esset. Erant & alij vici in planicie secundum Tigrim fluuium sita, omni rerum vtilium genere planè referti. Vespere se hostes in planicie subitò ostendunt, ac nonnullos Græcos, ad prædam hinc inde sparsos interficiunt. Nam pecorum agmina complura translata vltra fluuium, heic capiebantur. Tissaphernes cum suis vicos exurere conabatur. Quo factum vt Græci quidam mirificè deiectis animis essent, qui cogitarent, si commeatus incenderetur, non habituros vnde alium sumerent. Et Cherisophi quidem milites posteaquàm suis opem tulissent redibant. Xenophon verò quum descendisset, ordines obequitans, Græcis ope lata redeuntibus: Videtis, inquit, concedere nobis barbaros, regionem totam nostram esse. Nam quæ à nobis impetrabant id temporis, quum fœdera nobiscum sancirent, ne quis scilicet regis agrum exurendo perderet: ea nunc ipsi faciũt, quasi si ditionem alienam exurerent. Quòd si cubi commeatum vllum sibi ipsis reliquerint, videbunt

Xenophõtis illustre factum.

συμπέμπει οὖν ἀρχὴν τοῦ σώματος τῶν τοξοτῶν. ἔλαβε δὲ οὗτος καὶ μέσον τὸ πλαίσιον. σωίεσθαι δ' ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ οὓς τετακωσίους ὁ Χαλέσφος, οὓς αὐτὸς εἶχε τῶν ὑπὸ Κλεάρχῳ ὑπὸ τῷ σώματι τοῦ πλαισίου. οἱ δὲ βάρβαροι προσέκειντο ὡς ἐδύναντο τάχιστα. οἱ δ' ὑπὸ τοῦ λόφου πολέμιοι ὡς ἀνόησαν αὐτῶν πλῶ πορείαν ὑπὸ δ' ἄκροις, βοῶντες καὶ αὐτοὶ ὥρμησαν ἁμιλλᾶσθαι ὑπὸ τὸ ἄκρον. ἐν αὐτῷ δὲ πολλὴ μὲν ἀραυὴ ἦν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατεύματος θορυβουμένων τοῖς ἑαυτῶν, πολλὴ δὲ ἀραυὴ τῶν ἁμαὶ Τισσαφέρνει τοῖς ἑαυτῶν θορυβουμένων. Ξενοφῶν δὲ προελαύνων ὑπὸ τοῦ ἵππου, προσκαλοῦμαι· ἄνδρες, νῦν ἡ ἐκ τοῦ πλῶ ἑλλάδα νομίζετε ἁμιλλᾶσθαι, νῦν πρὸς παῖδας καὶ γυναῖκας· νῦν ὀλίγον τοῦτον χρόνον ἀμαχεὶ πλῶ λοιπὸν πορευσόμεθα. Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυώνιος ἔφη· οὐκ ἔγωγ', ὦ Ξενοφῶν, ἐμοὶ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχῶ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω, ἅτε ἀσπίδα φορῶν. καὶ ὅς, ἀκούσας ταῦτα, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀθεῖτο αὐτὸν ἐκ τοῦ ὑπάξεως, καὶ πλῶ ἀσπίδα ἀφελόμενος ὡς ἐδύνατο τάχιστα ἐπορεύετο. ἐπύγχανε δὲ καὶ θώρακα ἔχων τὸν ἱππικὸν· ὥστε ἐπίεζε. καὶ τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ὑπάγειν παρήγγελλε τοῖς δ' ὄπισθεν παιανίζειν μόνος ἐπορεύετο. οἱ δ' ἄλλοι στρατιῶται πολὺ καὶ βάλλοντες καὶ λοιδορούμενοι τὸν Σωτηρίδαν, ἕως ὠάγμαζον λαβόντα πλῶ ἀσπίδα προσβῆναι. ὁ δὲ, αἰσθόμενος ὑπὸ τοῦ ἵππου, ἕως μὲν βάδην ὦν, ἤλαυνε· ἐπεὶ δὲ ἄσσα τὰ ὦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον, ἔσπευδε πεζῇ. καὶ φθάνουσιν ὑπὸ τοῦ ἄκρῳ γενόμενοι οὓς πολεμίους. οἵδε δὴ οἱ μὲν βάρβαροι στραφόντες ἔφευγον ἢ ἕκαστος ἐδύνατο, οἱ δὲ ἕλληνες εἶχον δ' ἄκρον. οἱ δὲ ἁμὲ Τισσαφέρνει καὶ Ἀριαῖος ἀρτιστόμενοι ὄλλυ ὁδὸν ᾤχοντο. οἱ δὲ ἁμὲ Χαλέσφος, καταβάντες εἰς τὸ πεδίον, ἐστρατοπεδεύσαντο οἰκήμασι μεστῇ πολλοῦ ἀγαθῶν. ἦσαν δὲ καὶ ὄλλαι κῶμαι ἐπὶ πολλαὶ* πλέφς τοσοῦτος ἀγαθῶν οὐ τούτῳ τοῦ πεδίῳ πρὸ τὸν πόταμον. ὠίκεε δ' ὧν δείλη, ὀψὲ πίνης ὑπεφαίνοντο οἱ πολέμιοι οὐ τοῦ πεδίῳ, καὶ τὴν ἑλλώων κατέκλασαν πᾶσαν τὴν ἐσκεδασμένων οὐ τοῦ πεδίῳ καθ' ἁρπαγώ. ἦ γὰρ νομοὶ πολλοὶ βοσκημάτων ἀφειδεζόμενοι εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ κατελήφθησαν. αὐτοῦ δὲ Τισσαφέρνης καὶ οἱ σὺν αὐτοῦ καίφς ἐπεχείρησαν τὰς κώμας. καὶ τὴν ἑλλώων μάλα ἠθύμησάν τινες, οἰνοσύμενοι μὴ τὰ ὑπὸτήδεια, ἃ καύσειεν, οὐκ ἔχοιεν ὁπόθεν λαμβάνοιεν. ὃ οἱ μὲν ἁμὲ Χαλέσφον ἀπῆγεν ἐπὶ τὸ βοηθεῖν. ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἐπεὶ κατέβη, προσελαύνων ὑπὸ τοὺς πάξις, ἤνικα ἀφ' τοῦ βοηθεῖν ἀπῆγεν οἱ ἕλληνες, ἔλεγεν· ὁρᾶτε, ὦ ἄνδρες ἕλληνες, ὑφιέντα πλῶ χώραν ἤδη ἡμετέραν εἶναι. ἃ γὰρ ὅτε ἐσπένδοντο διεπράττοντο, μὴ κάλλος πλῶ βασιλέως χώραν, νῦν αὐτοὶ κάτοισλεν ὡς ἀληθείαν. ἀλλὰ ἐάν που καταλίπωσί γε αὐτοῖς τὰ ὑπὸτήδεια, ὄψον καὶ

in ed. Basilien. ἀπώτατον

καὶ ἡμᾶς αὐταῦθα τοσοῦτους. ἀλλ' ὦ Χαλέσφε, ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθεῖν ὑπὸ οὖν κάοντας, ὡς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων. ὁ δὲ Χαλέσφος ἔφη· οὔκουν ἔμοι γε δοκεῖ· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἔφη, κάωμεν, καὶ οὕτω ταχέως παύσονται. ἐπεὶ δ' ὑπὸ τὰς σκηνὰς ἀπῆλθον, οἱ μὲν ἄλλοι πολὺ τὰ ὑπὸτήδεια ἦσαν, στρατηγοὶ δὲ καὶ λοχαγοὶ ζωπλοῦν· καὶ αὐταῦθα πολλὴ ἀφειία ἦν. οὐθεν μὲν γὰρ ὄρυξ ἦν ὑπερύφηλα, οὐθεν δὲ τοσοῦτος τοῦτος ὁ βάθος ὡς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν πειρωμένοις τοῦ βάθους. ἀχρειουμένοις δὲ αὐτοῖς προσελθών τις αὐτῶν ἐρώτα, ἔφη· ἐγὼ θέλω ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, διαβιβάσαι κατὰ τετρακοσίους ὁπλίτας. ἦλθε μοι ὧν δέομαι ὑπηρετήσητε, καὶ τάλαντον μισθὸν τοσεῖσθε. ἀκροατὼ δὲ ὅτου δεήσοιτο, ἀσκῶν ἔφη διχλίων δεήσειν. πολλὰ δὲ ὁρᾷ ταῦτα* πρόβατα καὶ αἶγας καὶ βόας καὶ ὄνους, ἃ ἀκροδαφύτα καὶ φυσηθέντα ῥᾳδίως ἂν πρέαι πλῶ διαβαθῆναι. δεήσειν δὲ καὶ τῶν δερμάτων οἷς χρῶνται τοὺς τὰ σαγάρια. πύτοις δ', ἔφη, ζεύξαι οὐκ ἀσκὸς, πρὸς ἀνήλιθος ἀρύσας ἔκαστος ἀσκούς, λίθους ἀρτήσας, καὶ ἀφεὶς ὧν πρὸ ἀμύξασθαι, εἰς δὲ ὕδωρ δὲ ἀγαγὼν, καὶ ἀμφοτέρωθεν δήσας, ὑπὸ ἅλῳ ὕλην, καὶ γῆν ὑπὸφορήσαι. ὅπερ μὲν οὖν οὐ κατάδηλα γὰρ σεσθε, αὐτίκα μάλα ἄσεσθε· ὁ γὰρ ἀσκὸς δύο ἀνδρῶν ἑξὶ τὸ μὴ καταδῦναι. ὥστε δὲ μὴ ὀλισθάνειν, ἢ ὕλην ἢ γῆν αἴσει. ἀκούσαντες οἱ ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἀληθὲς ἐδόκει εἶναι, δι' ὄργον δὲ ἀδύνατον. ἦσαν γὰρ οἱ κωλύοντες πορεύεσθαι πολλοὶ ἱππεῖς, οἱ ὑπὸ τοῖς πρόποις ὁδὸν ἐπέτρεπον τοῦτον ποιεῖν. αὐταῦθα πλῶ ὑδραίαν ἐπανεχώρουν εἰς τοὔμπαλιν ἢ πρὸς βαβυλῶνα, εἰς τὰς ἀκώτους κώμας, καταπαυσάντες αὐτὰς ἦλθον. ὥστε οἱ πολέμιοι οὐ προσήλαυνον, ἀλλὰ ἐθεῶντο, καὶ ἅμοιοι ἦσαν τοῦ ἀμαχοῦντες ὅπῃ ποτὲ πρέποντα οἱ ἕλληνες, καὶ πῶ νῦν ἔχοιεν. αὐταῦθα οἱ μὲν ἄλλοι στρατιῶται ὑπὸ τὰ ὑπὸτήδεια ἦσαν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ πάλιν ζωπλοῦν, καὶ σωλαγόντες οὖν αἰχμαλώτους, ἠλεγχον πλῶ κύκλῳ πᾶσαν χώραν τίς ἐκάστη εἴη. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίαν, τὸ ὑπὸ βαβυλῶνα εἴη καὶ μηδία, δι' ὅσπερ ἤκοιεν· ἡ δὲ πρὸς ἕω, ὑπὸ Σοῦσά τε καὶ ἐκβάτανα φέροι, ἔνθα περσῶν καὶ βασιλεύς· ἡ δὲ ἀφαπὶ δι' ποταμοῦ πρὸς ἑσπέραν, ἐπὶ λυδίαν, καὶ ἰωνίαν φέροι. ἡ δὲ ἀφὶ τὴν ὀρέων καὶ πρὸς ἀρκτον τετραμμένη, ὅπῃ εἰς καρδόχους ἄγοι. τότε δ' ἔφασαν οἰκεῖν αὐτὰ τὰ ὄρη, καὶ πολεμικοὺς εἶναι, καὶ βασιλέως οὐκ ἀκούειν, ἀλλὰ ἡ ἐμβαλεῖν ποτε εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιὰν δύο ἐνὰ μυριάδας· τότην δὲ δύσκολα ἀρκοῦσθαι ἀφὶ τὴν δυσχωρείαν. ὁπότε μέν τοι πρὸς ἣν σατραπὴν τραπεῖν δι' οὓς πολεμίους πορεύοιντο, καὶ τὰ ὑπὸ μάχεσθαι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους, καὶ ἐκείνων πρὸς αὐτούς. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατηγοὶ ἐκέλευον χωρεῖν οὖν ἑκάστοις φάσκοντας εἰδέναι, ἅδοὶ

Ἰωνιάδαν

ἔσπερ γὰρ σεσθε, αὐτίκα μάλα ἄσεσθε· † ὁ γὰρ ἀσκὸς δύο ἀνδρῶν ἑξὶ τὸ μὴ καταδῦναι. ὥστε δὲ μὴ ὀλισθάνειν, ἢ ὕλην ἢ γῆν αἴσει. ἀκούσαντες οἱ ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἀληθὲς ἐδόκει εἶναι, δι' ὄργον δὲ ἀδύνατον. ἦσαν γὰρ οἱ κωλύοντες πορεύεσθαι πολλοὶ ἱππεῖς, οἱ ὑπὸ τοῖς πρόποις ὁδὸν ἐπέτρεπον τοῦτον ποιεῖν. αὐταῦθα πλῶ ὑδραίαν ἐπανεχώρουν εἰς τοὔμπαλιν ἢ πρὸς βαβυλῶνα, εἰς τὰς ἀκώτους κώμας, καταπαυσάντες αὐτὰς ἦλθον. ὥστε οἱ πολέμιοι οὐ προσήλαυνον, ἀλλὰ ἐθεῶντο, καὶ ἅμοιοι ἦσαν † ἐκμαχοῦντες ὅπῃ ποτὲ πρέποντα οἱ ἕλληνες, καὶ πῶ νῦν ἔχοιεν. αὐταῦθα οἱ μὲν ἄλλοι στρατιῶται ὑπὸ τὰ ὑπὸτήδεια ἦσαν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ πάλιν ζωπλοῦν, καὶ σωλαγόντες οὖν αἰχμαλώτους, ἠλεγχον πλῶ κύκλῳ πᾶσαν χώραν τίς ἐκάστη εἴη. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίαν, τὸ ὑπὸ βαβυλῶνα εἴη καὶ μηδία, δι' ὅσπερ ἤκοιεν· ἡ δὲ πρὸς ἕω, ὑπὸ Σοῦσά τε καὶ ἐκβάτανα φέροι, ἔνθα περσῶν καὶ βασιλεύς· ἡ δὲ ἀφαπὶ δι' ποταμοῦ πρὸς ἑσπέραν, ἐπὶ λυδίαν, καὶ ἰωνίαν φέροι. ἡ δὲ ἀφὶ τὴν ὀρέων καὶ πρὸς ἀρκτον τετραμμένη, ὅπῃ εἰς καρδόχους ἄγοι. τότε δ' ἔφασαν οἰκεῖν αὐτὰ τὰ ὄρη, καὶ πολεμικοὺς εἶναι, καὶ βασιλέως οὐκ ἀκούειν, ἀλλὰ ἡ ἐμβαλεῖν ποτε εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιὰν δύο ἐνὰ μυριάδας· τότην δὲ δύσκολα ἀρκοῦσθαι ἀφὶ τὴν δυσχωρείαν. ὁπότε μέν τοι πρὸς ἣν σατραπὴν τραπεῖν δι' οὓς πολεμίους πορεύοιντο, καὶ τὰ ὑπὸ μάχεσθαι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους, καὶ ἐκείνων πρὸς αὐτούς. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατηγοὶ ἐκέλευον χωρεῖν οὖν ἑκάστοις φάσκοντας εἰδέναι, ἅδοὶ

ἐπαμιζυνόμαι

nos etiam eò proficisci. Enimuerò, mi Cherisophe, arbitror equidẽ aduersus exurentes opẽ ferendã esse, ac si regio hæc nostra foret. Ego verò non arbitror, ait Cherisophus: sed potius nos etiã excitemus incendia, quo fiet vt citius ipsi desinãt. Ad tabernacula uentũ quũ esset cõmeatui conquirendo reliqui intenti erãt: at duces serierũq; ductores conueniebant. Erat enim magna rerũ difficultas. Ex parte vna montes prærardui cernebantur, ex altera flumẽ tãtæ altitudinis, vt ne hastæ quidẽ, quibus vadũ tentaretur, quidquam exstarent. Hac rerũ in difficultate quũ hærerẽt, Rhodius quidam accedens: Ego verò, inquit, traijcere ad CIↃ CIↃ CIↃ CIↃ graues armaturæ pedites volo, si mihi suppeditaueritis ea, quib. opus erit, ac pro mercede præbueritis talẽtũ. Quæsitus quib. rebus egeret, Vtribus (ait) bis mille. Video autẽ heic permultas pecudes, & capras, & boues, & asinos, quibus si coria detrahãtur & inflentur, facilem nobis traiectũ præstabũt. Etiã vinculis ijs mihi opus erit, quibus ad instabũt. Etiã vinculis ijs mihi opus erit, quibus ad iumenta vtimini. His vbi vtres connexuero, quolibet eorũ ad alterũ applicato, appẽsis lapidibus, ijsq; ancorarũ ritu demissis, deinde deductis in aquã vtribus, & vtraq; parte colligatis, uirgulta imponã, & terrã ingerã. Statim quidẽ certè intelligetis, nequaquã fore vt mergamini. Nã vtres singuli binos facilè sustinebũt, quo minus mergãtur. Vt autẽ nõ vacillet tũ virgulta tum terra impediet. Quod quũ duces audissent, visum est eis inuentũ nõ inelegans esse, facinus ipsum tale, quod perfici nõ posset. Nã permulti equites trãs flumen erãt, qui ipsos essent impedituri, ac ne primis quidem cõcessuri, vt quidquã horũ molirentur. Itaq; postridie retrocedebãt auersa à Babylone via, nõ exustos ad pagos, quũ eos de quib. exierant, accẽdissẽt. Quo factũ vt hostes nõ adequitarẽt, sed Græcos spectarẽt, et admirãtib. similes essent, quò illi perrecturi forẽt, et quid haberẽt in animo. Erãt tũ milites ceteri cõmeatu colligẽdo intenti: duces verò ac serierũ ductores rursum cõueniebãt, et captiuis coactis, quæ nã esset quælibet quauis ex parte regio, percũctabantur. Aiebãt illi meridiẽ versus viã Babylonẽ atq; in Mediã ducere, qua ipsi venissent: ad orientẽ Solẽ quæ sit, Susa & Ecbatana ducere, ubi rex æstatẽ & ver exigere dicitur. Tertiã quæ trans fluuium ad occidẽtem tendat, versus Lydiã & Ioniã ducere. Quæ denique per montes ad septemtriones vergat, ad Carduchos pertinere, quos aiebant in montib. habitare, ac bellicosos esse, neq; regis imperio parére. Immo quondam copias regias hominũ CCCIↃↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ eos inuasisse, quorũ nemo propter summam locorũ difficultatem domum redierit. Quòd si fœdera inter satrapam regionis campestris & ipsos intercedant, libera sunt inter vtrosque commercia. Quæ quum duces audissent, seorsum collocatis, qui singuli sibi singulos regionum tractus cognitos aiebant, planè

Consilium Rhodij militis de traijciendo flumine.

Carduchi bellicosa natio.

& planè non indicarunt quò profecturi essent. Ipsi inter se necessarium esse statuebant, vt per montes in Carduchos pergerent. Nam posteaquam per eorum regionẽ penetrassent, peruĕturos in Armeniam, cui Orontas cum imperio præesset, regioni certè amplæ ac opulentæ. Inde dicebant pergi, quò quis vellet, sine difficultate posse. Post hæc sacrã rem faciunt, vt quã primùm videretur commodum, iter ingrederentur. Metuebant enim ne montium partes, per quas pergendum esset, occuparĕtur. Imperant etiã militibus, vt posteaquã cœnassent, & omnes sua cõportassent, se quieti darĕt, & vbi significatum esset, sequerĕtur.

XENOPHONTIS DE CYRI EXPEditione,

LIBER QVARTVS.

QVAECVMQVE in expeditione Cyri adscendentis in Asiã vsq; ad id tẽpus, quo prælium cõmissum fuit, gesta sint: & quæ à prælio, quamdiu fœdera seruata sunt, inter regem & Græcos, qui cum Cyro adscĕderant, inita: quæ aduersus Græcos, insequente ipsos Persarum exercitu, hostiliter facta sint, posteaquã rex ac Tissaphernes fœdera violassĕt, superioribus commentarijs exposuimus. Quũ autem ad Tigrim fluuium uenissent, quã is propter altitudinem & magnitudinem transiri non potest: neq; trãsiri alia via posset, quòd montes Carduchij prærupti fluuio imminerent: uidebatur ducibus esse per montes iter faciundum. Nam audierant de ijs quos ceperant, fore vt si Carduchios montes peragrassent, Tigris fluuij fontes in Armenia, si ita liberet, trãsirent: sin autem, eos circumirent. Etiam Euphratis fontes non longè à Tigris fontibus abesse dicebatur. Nõnullis quidem in locis angustias esse. Itaq; in Carduchos hoc modo mouerunt, partim quòd quàm occultissimè proficisci vellent, partim quòd anteuertere cacuminum occupationẽ, priusquàm id ab hostibus fieret. Quũ excubiæ postremæ haberentur, tantum q; noctis reliquum esset, quantum ad id satis esset, vt per tenebras planiciem peragrarent: tum ergo surgunt, & vti denuntiatum fuerat, iter ingressi prima luce ad montem perueniunt. Erat in exercitus fronte Cherisophus cum copijs suis, & expeditis militibus: Xenophon agmine postremo cũ grauis nimirum armaturæ militib. nullis autĕ expeditis, sequebatur. Nam nihil esse periculi videbatur, ne quis sursum tendentes à tergo sequeretur. Ac Cherisophus prius, quàm quisquã hostiũ animaduerteret, in uerticem adscendit: deinde modicè præibat ad vicos, qui in conuallibus & amfractib. montiũ siti erãt, reliqua exercitus parte semper subsequente. Carduchi desertis ædibus cum vxoribus ac liberis in montes fugiunt.*

Græci in Carduchorũ regionẽ Veniunt.

οὐδὲν ἧττον ποιήσαντες ὅτι προβήσεσθαι ἔμελλον. ἐδόκει δὲ τοῖς στρατηγοῖς ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τὴν ὀρέων εἰς καρδούχους ἐμβολήν. τούτους γὰρ διελθόντας ἐφάσαν εἰς ἀρμενίαν ἥξειν, ἧς Ὁρόντας ἦρχε, σατράπης καὶ βασιλέως. ἀντεῦθεν δὲ δῆλον ἔφασαν εἶναι ὅστις ἐθέλοι διαβῆναι τὸν Τίγρητα ποταμόν. ἔστι δὲ ταῦτα τὰ ὄρη τοιάδε. τὴν μὲν ὑπερκολπὶς τὴν ὀρῶν ἐδεδοίκεσαν μὴ † κατάληφθεῖεν· καὶ πρόγγελας, ἐπειδὴ πρόσω ἐγένοντο ἀπὸ τῆς ἐσβολῆς ἡμέρας ὁδὸν ἑπτὰ καὶ δέκα, ἐνταῦθα ἐδόκει τοῖς στρατηγοῖς καὶ τοῖς λοχαγοῖς καὶ τοῖς πρώτοις ἀνδράσι βουλεύεσθαι ὅπως ὡς κάλλιστα διαβήσονται. ἐνταῦθα δὴ ἐδόκει τὰ μὲν ὑποζύγια καὶ τὰ σκευοφόρα καὶ τοὺς ἀκοντιστὰς καὶ τοξότας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἄγειν, αὐτοὺς δὲ ὡς ἐνὸν ἐκ τοῦ πλείστου ἀπὸ τῶν ὀρέων ἐπὶ τὸν ποταμὸν καταβαίνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐπὶ τῷ ποταμῷ, ἐνταῦθα δὴ ἐφάνη ὁ ποταμὸς πλέθρου μὲν εὖρος, βάθος δὲ ὅσον ἐξέχειν τὰ ὅπλα τῶν ἀνδρῶν. ἐνταῦθα δὴ

per clypeũ & indumẽtũ in ipsius costas: itemq; Basias ex Arcadia, capite trãsfixus. Ad locũ castris locãdis idoneũ quũ peruenissẽt, Xenophõ eo, quo utebatur, ornatu ad Cherisophum venit, eumq; incusat quòd nõ substitissẽt, quo quidẽ factum esset, ut in ipsa fuga coacti fuerint dimicare. Duo quidẽ iã, inquit, præclari ac fortes uiri occubuerũt, quos neq; nobiscũ tollere, neq; terræ mãdare potuimus. Ad ea respõdẽs Cherisophus: Respice, ait, ad mõtes, ac uide quã ad eos difficilis sit aditus. Nimirũ ad eos hæc una uia est, quam 10 *vides esse arduã. Ad eamdẽ quãtã videre est hominum multitudinẽ, hanc occupatã præsidio tenentiũ, ne quis euadat? Hæc caussa festinationis meæ fuit, & cur te nõ exspectarim: nimirũ ánne præcipere conatũ hostiũ possem prius, quàm transitus ille occuparetur. Duces quidẽ ij, quos habemus, aliã viã esse negãt. Ego uerò, inquit Xenophõ, duos homines habeo. Nã quũ negotia nobis facesserẽt, insidias struximus, (quæ res nobis etiã respirãdi facultatẽ dedit) ac nõnullos ex eis occidimus, nõnullos uiuos vt caperemus, hac ipsa de caussa dedimus operã, vt ipsis pro itinerũ ducib. vteremur, quibus esset hæc regio nota. Statim adducti sunt homines, & quæsitũ ex eis, ecquã viã aliã nossent, præter eã, quæ vulgo nota esset.* 20 *Horũ alter nihil aiebat, quamtũuis multi terrores ipsi incuterentur. Quũ nihil diceret, quod in rẽ foret, alterius in cõspectu iugulatus est. Alter ille superstes aiebat eũ propterea nihil prodidisse, quòd istic filiã cũ viro nuptã haberet. Se uerò addebat ducẽ itineris fore, quo etiã pergere iumẽta possent. Interrogatus, ecquid in ea foret loci difficilis trãsitu: Vertice quemdã esse inquit, quẽ nisi quis occupando anteuerteret hostes, fieri non posse vt transeant. Heic uerò uisum est, conuocatis serierũ ductorib. & cetratis & grauis armaturæ militib. præsentẽ rerũ statũ indicandũ esse, ac quærendũ ecquis sit, qui se virũ fortẽ præstare velit, hac profectione spõte sua suscepta. policiti sunt operã suã ex grauis armaturæ militibus Aristonymus Methydriensis Arcas, & Agasias Stymphalius ex eadẽ Arcadia. In primis inter se cõtendebãt Callimachus Parrasius, et Agasias Stymphalius, ambo Arcades. Et Agasias quidẽ aiebat, ire se velle cũ ijs, qui de toto exercitu se ad ipsum spõte aggregaturi essent. Nã sat scio, inquit, multos iuuenes sequuturos, si ego dux sim. Post hæc interrogãt, nũ quis expeditorũ militũ, vel ordinib. præfectorum vnà cum his ire velit.* †*Heic Aristeas Chius operã suã offert, qui in re eiusmodi persæpe fuit exercitui quãtuis pretij homo. Iã aduesperauerat, et milites sumto cibo proficisci iubebãtur. Itaq; ducẽ viæ constrictũ vinculis eis tradũt, & rẽ ita cõponũt, vt si quidẽ iugũ occuparẽt, noctu illud custodirẽt, ac quãprimũ illucesceret tuba signũ darẽt: ac deinde qui superiori esset loco, tẽderẽt aduersus eos, qui trãsitũ illũ notissimũ obsiderẽt: ipsi* ..... *quã celerrimè possẽt. His ita cõstitutis profecti sunt, numero*

Cherisophus caussam exponit, quamobrem Xenophõtẽ deseruisset.

Hominis barbari præstãtia constantia.

† al. Aristarchus legitur, pro utraq; uoce, Aristeas Chius.

Διὰ τῆς ἀσπίδος δὲ τῆς σκαιᾶς εἰς τὰς πλευρὰς, καὶ Βασίας ἀρκὰς Διαμπερὲς εἰς τὴν κοιλίαν. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ὡσὶ σταδίους, οὐδεὶς ἔτι ἐπεφύκει ἐπιμένειν ὁ τι μὴ ἀναγκαζόμενος. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν πρὸς τοὺς Χειρίσοφον, ἔφη, εἰς τὸ ὄρος, ὃ ὁρᾷς ὀρθιον· καὶ ὑμῖν τοῦτο ὁρᾶν αἰθρώπων ἔξεστι οἳ ἔχθιστοι τοῦτοι, οἳ κατειλήφασι φυλάττουσι τὴν ἐκβασιν. ταῦτα ὁρῶ ἐσπουδακὼς, καὶ Διὰ τοῦτο σε οὐχ ὑπέμενον, εἵπως δυναίμην φθάσαι πρὸ κατειλῆφθαι τὸν ὑπερβολήν. οἱ δὲ ἡγεμόνες οὐκ ἔφασαν εἶναι ἄλλην ὁδόν. ὁ δὲ Ξενοφῶν λέγει· ἀλλ' ὁρῶ ἔγωγε δύο ἀσπίδας. ἐπεὶ γὰρ ἡμᾶς πρόσθεν παρῆλθον, ἀνεπαύσαμεν, (ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε) καὶ ἀπεκτείναμεν μέν τινας αὐτῶν, καὶ ζῶντας προὐδυμήθημεν λαβεῖν, αὐτῶν τοῦτο οὕνεκα ὅπως ἡγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρησόμεθα. καὶ οἳ δὲ ἄγοντες τοὺς ἀνθρώπους, ἤλεγχον ὅτι λαβόντες ἔπεμπον εἰδόσι ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φανερὰν. ὁ μὲν οὖν ἐπορᾶ οὐκ ἔφη, καὶ μάλα πολλῶν φόβων προσγομένων· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ὠφέλιμον ἔλεγεν, ὁρᾶν τοῦ ἕτερόν κατεσφάγη. ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν ὅτι οὗτος μὲν Διὰ ταῦτα οὐ φαίη εἰδέναι ὅτι αὐτοῦ τυχαίᾳ θυγατηρ ἐκεῖ πρὸ αὐλεῖ ἐκδεδομένη· αὐτὸς δ' ἔφη ἡγήσεσθαι διὰ τῶν κοιλοτάτων ὀρῶν. ἐνταῦθα ἐβουλεύοντο οἱ στρατηγοί· καὶ ἔδοξε πορεύεσθαι εὐθὺς, ὡς ἔτι ἐπὶ τοῖς πολεμίοις ὄντες. ἐπορεύοντο δὲ ἐν κίοσι μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ὀρῶν, ἐνταῦθα δὴ ἐφαίνοντο οἱ πολέμιοι καθεύδοντες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν. ἐνταῦθα δὴ ἐπεβόησαν πάντες ὡς ἐδύναντο μέγιστον, καὶ ἐδρόμουν ὡς ἐδύναντο τάχιστα ἕκαστος. οἱ δὲ ἀναστάντες ἔφευγον ὡς ἕκαστος ἠδύνατο τάχιστα καὶ γυμνητεύοντες καὶ ὁπλῖται καὶ οὐδεὶς ἐμάχετο. ἐνταῦθα δὴ ἐλαφρὸν ἦν τὸ στρατόπεδον καὶ ἐπόρευον ἐν πολλῇ εὐθυμίᾳ καὶ ἐν κόσμῳ. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ πρόσθεν, ἐνταῦθα δὴ ἐφαίνοντο οἱ ἱππεῖς οἱ τῶν πολεμίων ἐπὶ τοῖς ἵπποις ἐπὶ τῶν κεφαλῶν. ἐνταῦθα δὴ ἐπεβόησαν πάντες ὡς ἐδύναντο μέγιστον, καὶ ἐδρόμουν ὡς ἐδύναντο τάχιστα ἕκαστος. οἱ δὲ ἀναστάντες ἔφευγον ὡς ἕκαστος ἠδύνατο τάχιστα καὶ γυμνητεύοντες καὶ ὁπλῖται καὶ οὐδεὶς ἐμάχετο. ἐνταῦθα δὴ ἐλαφρὸν ἦν τὸ στρατόπεδον καὶ ἐπόρευον ἐν πολλῇ εὐθυμίᾳ καὶ ἐν κόσμῳ. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ πρόσθεν, ἐνταῦθα δὴ ἐφαίνοντο οἱ πολέμιοι καθεύδοντες

transeunt, & quum ante se alium quemdã conspicerent, qui & ipse teneretur ab hostibus: visum est ad illum quoq; continuò pergendum esse. Xenophõ autem quum animaduerteret fore, vt si verticem quẽ ceperant, deseruissẽt, hostes eum reciperent, ac iumenta transeuntia adorirentur: (& erant ea longius explicata, quippe quæ per iter angustum incederent) Cephisodorum * Cephisiphontis F. Athenien sem & Archagoram Argiuum exsulem, scrierum ductores in eo relinquit. Ipse cum reliquis ad verticem alterũ tendit, quem quidem eodem modo capiunt. Restabat iugum tertium, maximè præruptum, quod imminebat excubijs, quas ad ignẽ reliquerant ij, qui noctu eò cõtenderãt. Quum autem propè Græci cũ copijs abessent, barbari sine prælio iugum relinquũt. Quæ res omnibus admirationi fuit, atq; adeò suspicabantur eos locum propterea relinquere, quòd vererentur ne circumuenti vndiq; obsiderẽtur. Quũ ij qui summo erant in vertice, despicerent quæ à tergo gererentur, vniuersi ad extremum agmẽ se applicabant. Xenophon cum iuniorib. in iugũ adscendebat, ceteros subsequi iubebat, vt extremi serierum ductores cũ ipsis se coniungere possent: qui vbi accessissent, edixit vt in via loco æquabili arma ponerent. Ibi tum Archagoras Argiuus elapsus fuga venit, ac se cũ suis de primo colle vi pulsum narrat, et * Cephisidorũ, Amphicratẽ ceteros peremtos ait, quicũq; de saxo nõ desiliss sent, & ad extremi agminis subsidia peruenissent. Qua re cõfecta, barbari ad collẽ tendunt oppositũ uertici. Eos Xenophõ inducarum nomine per interpretem cõpellat, & interfectorũ corpora poscit. Aiunt illi redditurõs ea se, modò vicos nõ exurerẽt. Adsentitur in hoc ipsis Xenophon. Interea verò dũ copiæ ceteræ prætereunt, atq; inter se de condicionib. disserunt: omnes eo de loco confluxerant. Tum verò substiterunt hostes, quũq; Græci descẽdere de iugo ad alios cepissent, vbi arma locata fuerant, pergũt magno numero ac tumultu barbari, conscensoq; uertice iugi, de quo Xenophon descenderat, saxa deuoluebãt, quorum vi crus vni fractum fuit. Aberat à Xenophonte tũ scuto ipsius satelles: uerùm Eurylochus Lusiensis Arcas, grauis armaturæ miles, ad ipsum accurrit, ac pro vtroq; scuto hostibus obiecto pedem referebat, ceteris etiam ad illos, qui stabant instructi, pergentib. Ita tum omnes Græcæ copiæ conuenerũt eodem loco, proq; tabernaculis multas & elegantes domos habuerũt, cum largo cõmeatu. Nã tanta vini erat heic copia, vt etiam lacubus illitis opere tectorio contineretur. Perfecerunt aũt Xenophon & Cherisophus, vt tradito itineris duce, mortuorũ corpora reciperent. Eis pro viribus iusta facta, quæ fieri viris fortibus in more est. Postridiè sine duce proficiscebantur. Hostes autem partim pugnando, partim loca si qua essent angusta, antecapiendo, transi-

*al. Cephisophontis.

*al. Cephisodorum.

οἱ Ἕλληνες, καὶ ἕτερος ὁρᾷ σὺν ἱμπροσθεν λόφον κατεχόμενον, ὡσὶ δῆλον αὖ ἦς ἐδύκη πορεύεσθαι. συνοίσας δ' ὁ Ξενοφῶν μή, εἰ ὁμήλικας καταλέποι τὸν ἤδη κατὰ λόφον, καὶ πάλιν λαβόντες οἱ πολέμιοι ὡσὶ δοῖεν τοῖς ὀπισθοφύλαξι πειρᾶσθαι, (ὡσὶ πολὺ δὲ ὦν τὰ ὀπίσω ζεύγια, ἅτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ πορευόμενα) καταλείπει τὸν λόφον λοχαγὸς Κηφισόδωρον Κηφισοφῶντος ἀθηναῖον, & Ἀρχαγόραν ἀργεῖον φυγάδα, αὐτὸς δὲ (ὡς τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ὡσὶ ἦν δι' ὀπισθοφύλαξ, ὃ δὴ αὖ τοῦ τρόπῳ καὶ ὄπισθοφύλαξ αἱροῦσιν.) ἐπὶ δ' αὐτοῖς τείτῳ μαστὸς λοιπὸς ὦν πολὺ ὀρθιώτατος, ὁ ὑπὲρ τῆς ὡσὶ τοῦ πυρὶ καταληφθείσης φυλακῆς τῆς νυκτὸς ἀπὸ τῆν πρωϊαλθούσην. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦλθον οἱ Ἕλληνες, λιθοβολοῦσιν αὐτοὺς οἱ βάρβαροι ἀφειμένοι μαχητὴ ἦν μασὸν· ὥστε θαυμαστὸν γενέσθαι πᾶσι, καὶ ὑπωπτεύοντας ἀπολιορκῆσθαι ἀφεῖσαν μὴ κυκλωθέντες πολιορκῆσθαι ἀφεῖσαν. οἱ δὲ ἅμα ἀφ' ἑσπέρας ἄνδρας καθορῶντες τὰ ὀπίσω γιγνόμενα, πάντες ὡσὶ ὁπισθοφύλακας ἐκέλευον. καὶ Ξενοφῶντι μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις αὐτέβαινον ὡσὶ ἄκρον, τοὺς δ' ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπάγειν, ὅπως οἱ τελευταῖοι τάχιστοι προσμένωσι, καὶ προσελθόντας κατὰ τὰς ὁδοὺς αὖ ὁμαλῶς ἄγεσθαι τὰ ὁπλα ἕπεσθαι. καὶ ὡ τότῳ αὖ χρόνῳ ἦλθον Ἀρχαγόρας ὁ ἀργεῖος στρατηγὸς, καὶ λέγει ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τ[ῆ]ς πρώτης τάξεως, καὶ ὅτι τεθνᾶσι Κηφισόδωρος & Ἀμφικράτης, & ἄλλοι ὅσοι μὴ ἀλλόμενοι κατ' τὸ πέραν πρὸς τοὺς ὀπισθοφύλακας ἀφίκοντο. ταῦτα δὲ διὰ πλεξαμένοι οἱ βάρβαροι ἦκον ἐπ' αὐτὸ πορον λόφον αὖ μασῷ, καὶ Ξενοφῶν διελέγετο αὐτοῖς δι' ὁρμιλώσεως πολὺ ποτωδῶν, καὶ αὖ νεκροὺς ἀπέπεμπεν. οἱ δ' ἔφασαν ἀφεδώσειν ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς κώμας. σωωμολόγηται ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. οἱ δὲ δι' μὲν ὄλλο στράτευμα πρᾳύ, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες οἱ ἐν τούτῳ τῷ τόπου συνερρύηκαν. ὡταῦτα δὲ ἴσασιν οἱ πολέμιοι, ὃ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μασοῦ ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατέβαινον, ἐκυλίνδεων πέτρας, καὶ οὐδὲ μὲν κατέβαν ἀσκὼλο· Ξενοφῶντα δὲ ὁ ὑπασπιστὴς ἔχων τὴν ἀσπίδα ἀπέλιπεν. Εὐρύλοχος δὲ λοισθίους ἀφικὼς προσέσφαμψεν αὐτῷ ὁ πλίτης, καὶ πὸ ἀμφοῖν προβεβλημένοιν ἀπεχώρει, καὶ οἱ ἄλλοι πὸς τοὺς σωτεταγμένους ἀπῆλθον. ἐν δὲ τούτου ἀνὴρ ὁμοῦ ἐλέγετο δι' Ἑλλωικῶν, καὶ ἐσκιλίκιον αὐτῷ οὐ πολλοῖς & καλαῖς οἰκίαις, ὃ ὡδὶ τηδείοις φιλέσ[ι]. νὴ γὰρ οἶν πολὺς ἦν, ὥστε οὐ λαϊκοῖς κωνιατοῖς εἶχον. Ξενοφῶν δὲ & χαρίεντι διεπέξαν ὥστε λαβόντος τοὺς νεκροὺς ἀφεδῶναι τ' ἡγεμόνα, μὴ ποιῆσαι ἐπίκλην τοῖς ἀφθαρσὶν ἐν τ' σωμα[τ], ὥσπερ νομίζεται αὐσφαλῶν ἀγαθοῖς. τῇ δ' ὑσεραίᾳ αὖθι ἡγεμόν' ἐπορεύοντο. μαχόμενοι δ' οἱ πολέμιοι, μὴ ὅπη εἴη σφῶν χωρίον πόκρημνον λαμβανόντος, ἐκώ-

ἐκώλυον τὰς πρόοδους. ὁπότε μὲν οὖν τοὺς κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὄπισθεν ἐκέλευεν τὰ ὅπλα, ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τ[ῆ]ς πρόδου τοῖς πόσι, καὶ ὡς πειρώμενοι γίγνεσθαι τῆν κωλυόντων. ὁπότε δὲ τοῖς ὄπισθεν ὡδὶ δοῖεν, ἀφείδου & ἐκέλευεν, καὶ πειρώμενοι αὖ γίγνεσθαι τῆν κωλυόντων, ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς πρόδου τοῖς ὄπισθεν. καὶ ἀεὶ τ' οὕτοι ἐδοκίδουν ἀλλήλοις, καὶ ἰσχυρῶς δνήλεον ἐπεμελοῦντο. ὡδὲ ὁπότε καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀναβᾶσι πολλὰ πράγματα παρῆεν οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνοντες. ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν, ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀσφαλῶς. οὐδ' ὧν γὰρ ἄλλο εἶχον ἢ τόξα & σφενδόνας. ἄειστοι δὲ τοξόται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγὺς τριπήχη, τὰ δὲ τοξεύματα πλέον ἢ διπήχη. ἔλκειν δὲ τὰς νευρὰς, ὁπότε τοξεύοιεν, πρὸς δὲ κάτω τῆ τόξου, ὡσὶ ἀεισόρῳ ποδὶ προβαίνοντες. τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει ἀπὸ τῆν ἀσπίδων καὶ ἀπὸ τῆν θωρακῶν· ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οἱ ἕλληνες ὡδιλαβόμενοι ἀκοντίοις οἰακυλίοντες. εἰ τούτοις τοῖς χωρίοις οἱ πρῶτοι χρησμώτατοι ἐγένοντο· ἦχε δὲ αὐτῆν Στρατοκλῆς πρῆς. ταύτῃ δ' αὖ τῇ ἡμέραν πλίσθησαν εἰ τοὺς κώμους τοὺς ὑπὸ τὸ πεδίον τὸ πρὸ ἐν κοντείᾳ ποταμὸν, ὃς & δι' αὐτοῦ, ὃς δὲ ἐλάχ τῇ ἀρμενίαν καὶ τῇ τῆν καρδούχων χώραν. καὶ οἱ ἕλληνες εἰ ταῦθα αὐεπαύσαντο. ἀπέχε δὲ τῆν ὀρέων ὁ ποταμὸς ὡς ἓξ ἢ ἑπτὰ σάδια τῆν καρδούχων. τότε μὲν οὖν πυλίσθησαν μαλακ ἡδέως, καὶ τὰ ὡδὶ τήδεια ἔχοντος, καὶ πολλὰ τῆν πεπονημένων ὠνον μνημονεύοντες. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας, ὅσας πὸς ἐπορεύοντο & τῆν καρδούχων, πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακὰ † οἷα οὐδὲ τὰ σύμπαντα τοῦ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους. ὡς οὖν ἀπηλλαγμένοι τούτων, ἡδέως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶσιν ἱππέας πέραν τῆ ποταμοῦ ἱππαλιομένους, ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν· πεζοὺς δ' ὡδὶ τοὺς ὅπλους πρατεταγμένους ἄνω τῆν ἱππέων, ὡς κωλύσοντας εἰς τὸν ἀρμενίαν ἐκβαίνειν. ἦσαν δὲ οὗτοι Ορόντου καὶ Αρτούχου ἀρμένιοι καὶ μυγδόνιοι καὶ χαλσαῖοι μισθοφόροι. ἐλέγοντο δὲ οἱ χαλσαῖοι ἐλεύθεροι καὶ ἄλκιμοι εἶναι· ὅπλα δ' εἶχον γέρρα μακρὰ καὶ λόγχας. αἱ δὲ ὅπλα αὖται ἐφ' ὧν πρατεταγμένοι οὗτοι ἦσαν, τείαι τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τῆ ποταμοῦ ἀπέχον. ὁδὸς δὲ μία ἡ ὁρωμένη ἰῶν, ἄταύτῃ γουσα ἄνω ὥσπερ χειροποίητ[ος]. † ταύτῃ ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ ἕλληνες. ἐπεὶ δ' πειρωμένοις τό, τε ὕδωρ ὑπὸ τῆν μασῶν ἐφαίνετο, καὶ τραχὺς ἰῶν ὁ ποταμὸς μεγάλοις λίθοις καὶ ὀλιοθρόοις, & οὔτε οἱ ὦσὶ τὰ ὅπλα ἰῶν ἔχειν· εἰ δὲ μὴ, ἅρπαζεν ὁ ποταμὸς· ὡδὶ τε τ' κεφαλῆς τὰ ὅπλα ἐπὶς φέροι, γυμνοὶ † ἐφέροντο πὸς τὰ τοξεύματα καὶ τὰ ἄλλα βέλη· ἀνεχώρησαν, καὶ αὐτοῖ ἐστρατοπεδεύσαντο πρὰ τὸν ποταμόν. ἔνθα δὲ αὐτοὶ τὼ πόδω νύκτα ἦσαν ὡδὶ τῶ ὄρους, ἐώρων δὴ

transitu nostros arcebãt. Quòd si ergo primos impediebant, Xenophon à tergo montes conscendens efficiebat, vt viæ primis obseptæ aperirentur, quũ operam daret, vt altius ijs, qui arcebant, adscenderet: sin vltimum agmen adorirentur, Cherisophus adscendens, operam dabat vt arcentibus altior euaderet, atq; hoc modo uiam vltimis obseptam aperiebat. Hoc modo semper opem sibi mutuam ferebant, & studiosè alter alterius curam gerebat. Nonnumquã barbari, quum iam montes superassent, descendentibus negotium faciebant. Erant enim adeò expediti vt etiam proximè quum accessissent, possent effugere. Neq; sanè quidquam præter arcus & fundas gestabant, quum quidem sagittãdi peritissimi essent. Arcus ternũm ferè cubitũm habebant, sagittas binis cubitis longiores. Neruos emissuri sagittas versus imam partem tendebant, pede sinistro ad eos applicato. Sagittæ ipsos clypeos & loricas penetrabant. Eas nostri si consequuti essent, ad iacula religatis utebantur. His in locis maximo nobis vsui Cretẽses fuere, quibus Stratocles ipsorum ciuis præerat. Atq; eo quidẽ die in vicis cõmorati sunt, vltra planiciẽ propter Centritem fluuium sitam. Habet is duũm plethrũm latitudinem, & Armeniam à Carduchorũ agro separat. Hoc loco Græci se quieti dabant. A Carduchorũ mõtibus amnis ipse circiter VI vel VII stadijs aberat. Sunt autem heic iucũdissimo diuersorio vsi, quũ & cõmeatum haberent, & præteritorũ laborum multum recordarẽtur. Nam dies totos VII, quibus per Carduchos profecti erant, perpetuis exercitus prælijs fuerant, eaq; perpessi mala, quæ vniuersa ab rege & Tissapherne illata incommoda æquare nequeant. Quamobrem quasi si liberati ab his essent, iucundè somno se recrearunt. Exoriente iam die trans fluuium equites armatos vident tamquam si transitum impedituri essent. Supra equites in ripis fluminis pedites instructi stabant, impedituri ne in Armeniam deflecteremus. Erant hi Orontæ & Artuchi mercenarij ex Armenia, Mygdonia, & Chaldæa. Chaldæi quidem liberi ac bellicosi esse ferebantur. Cratibus oblongis & hastis armorum loco vtebantur. Altiores illæ ripæ, in quibus hi instructi stabant, III vel IV plethris ab amne aberant. Via quæ quidem cerneretur, vna erat, eaq; sursum ducebat, quasi manu facta. Hac Græci trãsire conabantur. In hoc conatu quum aqua mamillas superasset, ac flumen propter ingentia saxa, eaq; lubrica esset asperũ, armaq; in aqua gestari non possent, quod ceteroqui flumen eos abriperet, ac si quis in capite vellet ea gestare, nudos incedere aduersus sagittas & tela reliqua necesse foret: retrocesserunt, atq; ibi propter amnem castra sunt metati. In monte autem in quo nocte superiore ipsi fuerant, videbant

Xenophontis & Cherisophi operæ mutuæ.

ἐστρατοπεδεύσαντο

ἐγγυνοντο

bãt multos Carduchos collectos, eosq3 armatos. Itaq3 tum Græci admodũ exanimati erant, quum & in amne traijciendo difficultatem cernerent, & cernerent eos qui traiectum impedituri essent, deniq3 Carduchos cernerent, qui traijcientibus à tergo molesti futuri essent. Quãobrem hũc diem ac noctem in tãta rerum difficultate exigunt. Interea Xenophõ per somniũ sibi cõpedibus cõstrictus esse visus est, quæ sua sponte deinde rumperẽtur. Itaq3 solutum deinde fuisse, ac pro lubitu per omnia euasisse. Quare diluculò ad Cherisophum venit, ac bona se cum ꝑce esse dicit, præclarè rem habituram: simulq3 somniũ commemorat. Delectatus eo Cherisophus est, et mox dũ necdũ planè illuxisset, duces omnes sacrã rem faciũt. Ibi tum statim læta erant exta. Itaq3 discedunt à sacrificijs duces & ductores serierũ, militiq3 denuntiãt prandendum esse. Eo tempore ad Xenophontem etiamnũ prandentẽ iuuenes duo accurrunt. Norant enim vniuersi, licere militibus vt ad ipsum accederent, siue adeò prãderet, siue cœnaret: atq3 etiã si dormiret, licebat excitato dicere quidquid rei militaris ratio poscere uideretur. Itaq3 tum illi quoq3 commemorabant, fortè se dũ ad ignem sarmenta colligerẽt, vltra flumen in saxis ad amnẽ ipsum pertinentibus vidisse senem, & feminã, & ancillas, quæ in ꝑcu quosdam quasi vestimentorum saccos deponerent. Quamobrem visum ipsis fuisse, tutò transiri amnem posse. Nec enim fieri posse, vt hac parte hostiũ equestres copiæ accederẽt. Igitur se exutos cũ pugionibus nudos, quasi qui nataturi essent, traijcere cepisse narrant. Quũ autem pergerent, prius se transisse quàm pudenda madefacerent. Hoc modo quũ amnem trãsissent, & vestimenta illa accepissent, eodem vado reuersos. Heic Xenophon statim libationem instituit et infundi adolescẽtibus hisce iubet, atq3 etiã votum nuncupandum esse, aliaq3 persoluenda Dijs, qui tum somnia tum vadum amnis cõmonstrassent. Libatione facta ducit ad Cherisophũ adolescentes, eiq3 rem narrat. Ille cognitis omnibus sacram rem facit, qua absoluta, denuntiãt ceteris vt vasa colligerẽt: ipsi cõuocatis ducibus quo pacto quàm tutissimè trãsirẽt, & tum aduersos hostes vincerẽt, tum à subsequentibus à tergo nihil detrimẽti acciperent deliberant. Decretũ est tamdẽ, Cherisophũ debere prima in fronte esse, ac dimidia cũ exercitus parte transire: reliqua parte dimidia cũ Xenophõte subsistẽte. Iumẽta cũ imbelli turba in mediũ esse recipienda. His ita rectè constitutis, pergunt adolescẽtibus illis præeuntibus, quũ quidem amnis ad lævã ipsis esset. Via quæ ducebat ad vadum, stadiorum ferè IV erat. Quum proficisci cepissẽt, pergũt aduersus eos equitũ turmæ. Ad locũ traiectus vbi peruentũ esset, ac fluminis ripas: arma ponunt, & primus Cherisophus redimitus ferto, ac veste posita, iterũ arma capit, idemq3 ceteris omnib. faciundũ imperat. præterea serierũ ductoribus mandat

Xenophõtis somnium.

Somnio Xenophõtis euẽtus respõdet.

τοῦ καρδούχους πολλοὺς ξυλελεγμένους ⸌τσω* ἐκ τῶν τοῖς ὅπλοις. αὐτῶν δὲ καὶ πολλὴ ἀθυμία ἦν ὅτις ἑλληνίζει, ὁρῶσι μὲν τὸ πορεύσιμον πᾶν δυσπορεῖαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς ὀλοφυρομένους καὶ ὑποζυγίους καὶ ἀποσκευὴν οὐκ ἐλαττουμένους· ὑπὸ δὲ τῶν πολεμίων ἐπιόντων πολὺς ὁ θόρυβος. ταῦτα δὲ ἐν τῇ μὲν ἡμέρᾳ καὶ τὴν νύκτα ἐμέλλομεν ἀπορεῖν· ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν, ἐδόκει ξυσκευασαμένοις πορεύεσθαι, αὖται ἦσαν αἱ θυσίαι ἐπὶ τοῦτο γιγνόμεναι, καὶ ἅμα ἐδόκει ἐπὶ τοῦτο καὶ τὸ ὄναρ εἶναι. ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν, ἐξηγοῦντο πρῶτα μὲν τὸ ἄπορον τοῦ πορεύματος, ἐπὶ τοὺς καρδούχους ἀναβαίνοντες· ἐπὶ τούτοις γὰρ ἐφαίνοντο εἶναι τὰ ὄρη· ἐπειδὰν δὲ τούτους διαβῶσιν, ἐκ τούτων ἐδόκει εἶναι ἀπορεῖν ἢ μή

parte vtraq; pergerent tamquam transituri, iaculatores cũ hastis amentatis, sagittarij cũ sagittis in neruos impositis. Procul tamẽ hoc in fluminis transitu non progrederentur. Eis verò quos secum habebat, mandabat vti quamprimum ad se fundæ pertingerẽt, ac clypei complosi creparent, pæane incoato cursim hostes adorirentur. Illis se auertẽtibus, ac tubicine classicum à fluuio canente: tum & ipsis versus hastam conuersis, tergiductores præirent, & concitatissimo cursu omnes procederent, ac suo quisq; loco transiret, ne sibi mutuò impedimento essent. Nimirum qui primus in aduersam ripam euaderet, eum se pro maximè strenuo habiturum. Carduchi quum paucos esse reliquos viderent, (quippe multi etiam illorum, qui fuerant iussi manere, curaturi partim iumenta, partim impedimenta, partim rẽs alias, discedebant) audacter in nostros irruunt, fundisq; ac sagittis incipiũt vti. Verùm Græci pæane incoato cursim eos adoriũtur, quos illi nequaquam sustinebant, quòd ratione montiũ satis ad incursiones & fugam armati essent: sed ad sustinendos hostes, qui manum consererẽt, nequaquam satis muniti. Atq; heic tubicine classicum canente multo etiam celerius hostes fugam arripiũt, & Græci diuersam in partem abeuntes quamcitissimè per amnem fugiebant. Re tamen à nonnullis hostiũ animaduersa, rursus ab eis ad fluuiũ concursus factus est, sagittisq; nonnulli nostrorũ vulnerati. Maxima quidem pars etiam tũ quũ Græci in aduersam ripã euasissent, adhuc fugere cernebatur. Qui autem è nostris hosti obuiã tendebant, quũ sumtis animis vlterius quàm commodũ esset, progrederentur: aliquãto post illos, qui cum Xenophonte traiecerant, & ipsi transierũt. Eorũ item aliqui vulnerati sunt. Quũ aũt vniuersi iam transissent sub ipsam meridiem, disposĩtis ordinibus per Armeniam via prorsus campestri, perq; colles leniter surgentes iter faciũt, nõ minus V parasangis. Nec enim propius flumẽ vlli erant vici propter ea, quæ cũ Carduchis gerebantur, bella. Vicus aũt, ad quẽ venêre, magnus erat, & regiã cõtinebat in vsum satrapæ. Domus pleræq; turres habebant. Commeatus larga erat copia. Inde castris alteris parasangas X conficiũt, donec Tigris fluuij fontes traiecissent. Inde castris tertijs parasangas XV progressi, ad Teleboam fluuium, pulcrũ quidem illũ, sed non magnũ, peruenĩunt. Multi circũ amnẽ vici. Locus ipse appellabatur occidentẽ spectans Armenia. Præerat ei cũ potestate Teribazus, amicus regis. Quoties is regi aderat, nemo præter ipsum regem in equũ tollebat. Atq; hic cũ equestribus copijs adequitabat, præmissoq; interprete velle se cũ ducib. colloqui significabat. Illis audiendũ esse hominẽ videbatur, quũq; ad locũ accessissent, è quo audiri quidquid diceretur, posset: quid vellet, interrogabãt. Respõdet hac se cõdicione cupidũ esse ineũdi cum ipsis fœderis, vt nec ipse Græcos læderet, nec Græci domos exurerẽt: saltem compro-

Teribazus fœdus cum Græcis init.

commeatum, quantũ eius indigerent, caperent. Cõprobata sunt hæc à ducibus, & ijs condicionibus fœdus initum. Inde castris tertijs parasangarũ XV iter per planiciẽ conficiũt, subsequente suis cũ copijs Teribazo, ferè X stadiorum ex interuallo. Atq; heic ad regias perueniunt, circum quas permulti vici erant, magno rerũ omniũ cõmeatu referti. Quum aũt castra locasset, magna niuis copia in eos décidit. Quare primo mane visum est ordines militares ac duces hinc inde per vicos distribuẽdos esse. Nec enim hostẽ vllũ cernebant, & quia magna niuis esset copia, tutum factu videbatur. Erãt etiam heic vniuersæ res necessariæ, victimæ, frumentum, vina vetera, eaq; fragrãtia, vuæ passæ, omnis generis legumina. Quum autẽ nõnulli à castris longius palarentur, exercitũ se videre dicebant, ac noctu multos ignes lucere. Quare visum est ducibus haudquaquã tutũ esse, milites hinc inde diuertere, sed potius copias rursus esse cogendas. Itaq; rursum conueniunt, quũ quidem sub dio cõmorandum esse censerẽt. Verum ita pernoctãtibus ipsis, tam copiosa in eos nix cécidit, vt ab ea tum arma tũ milites ipsi, qui humi iacebant, tegerentur. Etiam iumenta nix cõstrinxerat, vt diu surgere nequirẽt. Miserabile certè erat illos intueri, in quos iacẽtes delapsa nix non defluxerat. Sed posteaquam Xenophon surgẽs nudus ausus est ligna findere, tum verò & alius quispiam surgens à Xenophonte hunc sibi laborem depoposcit. Itaq; dein factum, vt & alij consurgentes igne accenso semet vngerent. Nam magnam succorum hoc loco copiam reperêre, quibus olei loco vterentur, nimirum succi suilli, sesamini, amygdalini de amaris amygdalis facti, terebinthini. De ijsdem rebus etiam vnguentum confectum inueniebant. Tũ rursus sub tectis per vicos hinc inde diuertendum esse decreuerunt. Quare milites magno cum clamore ac voluptate ad tecta & cõmeatũ tendebant. Quotquot autem id temporis, quo prius è tectis migrarãt, excusserãt domos: hi eas pœnas dederũt, vt sub dio miserè cubarẽt. Inde noctu Democratem Temenitem, adiunctã ei militum manu, in montes eos mittunt, in quibus hinc inde palati milites videre se ignes dixerant. Nam is iam antea sæpenumero in huiusmodi rebus dixisse verum existimabatur, itaq; rem exposuisse, vti vel erat, vel non erat. Hic quum eò profectus esset, ignes se vidisse negabat, hominem tamen captũ secum adferebat, qui arcum habebat Persicum, & pharetram, & securim, quali vtuntur Amazones. Rogatus cuias esset, Persam se esse respondit, & è Teribazi castris profectum parandi commeatus caussa. Quibus porrò quærentibus, quantæ Teribazi copiæ forent, ac quamobrem collectæ: respondit adesse suo cum exercitu Teribazum, militesq; mercenarios Chalybes ac Taochos conduxisse, ac paratum esse in montium angustijs, quà vnicus tantum exi-

tus pateret, Græcos adoriri. Quæ quum duces audissent, visum est colligere copias, ac mox adeò relictis excubitoribus, & duce manentibus dato Sophæneto Stymphalio, pergunt cum itineris duce, homine illo captiuo. Posteaquàm montes superassent, cetrati progressi aliquantulũ quũ adspicerent castra, grauis armaturæ militem nequaquã exspectant, sed sublato clamore castra cursu inuadũt. Eo tumultu barbari percepto nõ subsistunt, sed in fugã se coijciunt. Nõnulli ex eis interfecti, capti equi circiter XX, vnà cum Teribazi tentorio, in quo lectuli erant innixi pedibus argenteis, & pocula, et nonnulli qui se panum conficiundorum artifices, ac pincernas esse dicerent. Quæ omnia quum grauis armaturæ militum duces percepissent, quamprimum ad castra pergendum statuunt, ne quis relictas copias adoriretur. Itaq3 statim tuba receptui canentes discedunt, eodemq3 die in castra reuertuntur. Postridie quãta fieri celeritate posset, pergere visum est, prius quàm hostilis exercitus de integro cogeretur, angustaq3 loca illa occuparet. Itaq3 mox collectis vasis per largam niuẽ proficiscuntur, quũ ab itinerum ducibus multis instructi essent, eodemq3 die iugo superato, in quo Teribazus ipsos agredi voluerat, castra metantur. Inde habitis castris in solitudine tertijs ad Euphratem perueniũt, eumq3 saltem ad vmbilicum vsq3 mersi transeunt. Ferebantur ab eo loco fontes eius haud procul abesse. Inde per multas niues & planiciem castris termis parasangas XV progressi sunt. Ac tertij quidem diei perdifficile fuit iter, aduerso boreа flante, ac oẽs tum vrente homines, tum congelante. Ibi tum quidam è vatibus rem sacram vento faciendam esse præcipit. Quo facto, nemini non manifestò visum est, molestũ illum & asperam flatum desinere. Nix altitudinem habebat orgyæ, quo fiebat vt & iumenta & mancipia multa interirent, atque etiam milites ferè XXX. Noctem integram ignes accendebant, quòd in castrorum loco ligna permulta forent. Qui tamen serius processerant, à lignis destituebantur. Quamobrẽ illi qui iamdudum huc venerant & habebant accẽsos ignes, serius venientes nõ admittebant, nisi si vel triticum, vel quid aliud esculentæ rei cum eis cõmunicassent. Atq3 heic mutuò sibi, quidquid habebant singuli, impertiebantur. Quibus locis ignes accendebantur, niue liquata scrobes ingentes efficiebantur ad solum vsque, de quo niuis altitudinem metiri erat. Inde toto subsequenti die per niuem iter faciunt, multis hominibus dolorem ex fame sentientibus. Xenophon autem, qui agmen extremum ducebat, quum homines offendisset, qui in terram cecidérãt: primùm quid illud morbi esset, ignorabat. Vbi verò quidam vsu rerum valens dixisset, eos homines certò præ fame deficere, ac si quid ederent, surrecturos: ad iumenta pergens si quid vel potus, vel

Castra Teribazi capiuntur.

Boreas sacrificio placatus.

ναχὴ εἶη πορείας, οὐ ταῦτα ὠδὴ ἠκούσθη τοῖς ἑλληνίοις. ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξε δι στρατόπεδα συναγαγεῖν. καὶ οὐδὺς κατὰ λιτόντος φύλακας, καὶ στρατηγὸν ὠδὴ τοῖς μισοῖ Σοφαίνετον συμφάλιον, ἐπορεύοντο ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἄλοντα αὐθρωπον. ἐπεισθὴ δὲ ὑπρέβαλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασαὶ πεῖόντος δὲ καίδοντος δι στρατόπεδον, οὐκ ἐμφανὲς τοῦ ὁπλίτας, ἀλλ' ἀναπαλόντος ἔλεον ὠδὴ δι στρατόπεδον. οἱ δὲ βαρβαροι ἀκούσαντος τὸν ὀρυβον, οὐχ ὑπέμφαν, ἀλλ' ἔφυγον· ὅμως δὲ ἀπέθανον πνὸς τῆν βαρβαρων· καὶ ἵππους ἡλῶσιν ὡς εἴκοσι, καὶ ἁ σκηνὴ Τηριβαζου ἐάλω, καὶ οἱ αὐτῆ κλίναι ἀργυρόποδος καὶ ἐκπώματα, καὶ οἱ τ' ἀρτοποιοὶ καὶ οἱ οἰνοχόοι φάσκοντος εἶναι. ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο ταῦτα οἱ τῆν ὁπλιτῆν στρατηγοὶ, δοκεῖ αὐτοῖς ἀπιέναι τὴν ταχίσιν ὠδὴ δι στρατόπεδον, μὴ πῃς ἐπίοιτος χεύηται τοῖς καταλελειμμένοις. καὶ οὐδὺς ἀναπαυσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπήεσαν, καὶ ἀφικνοῦνται αὐτημερὸν ὠδὴ δι στρατόπεδον. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐδόκει βουλεύεσθαι ἢ δίωκτέον ἢ μένειν τὰ χία, πρὶν συλλεγῆναι δι στρατόπεδα πάλαι, καὶ καταλαβεῖν τὰ σκευά. συσκευασάμενοι δ' οὐδὺς, ἐπορεύοντο ἀφ' χόν πολλῆς, ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς. καὶ αὐτημερὸν ὑπρβαλόντος τὸ ἄκρον ἐφ' ᾧ ἔμελλον ὠδὴ πιθεῖσθαι Τηριβαζῳ, κατεστρατόπεδεύσαντο. αὐτόθεν ἐπορεύοντο σταθμοὺς ὀλίγους † τρεῖς, πρὸς τὸν εὐφράτην ποταμόν· καὶ διέβαινον αὐτὸν βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν. ἐλέγοντο δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ εἶναι. αὐτόθεν ἐπορεύοντο ἀφ' χόν πολλῆς καὶ πεδίου σταθμοὺς τρεῖς, πρὸς σταδίους καὶ παρασάγγας τεσσαράκοντα. ὁ δὲ τέτ' ἐγένετο χαλεπὸς, ὁ ἄνεμος βορρᾶς αὐτὸς ἐπνέ, σφοδρὸς καὶ † ἀρκαίως καὶ πηγνὺς τοῦ ἀνθρώπους. ὥστε καὶ τῆν μυϊτιῶν τις εἶπε σφαλαδαθαι ὡς ἀνέμου καὶ σφαλάζεται, καὶ πᾶσι ἐφαίνετο ἐοικότως ἐσθέειν λῆξαι δ' χαλεπὸν τοῦ πνεύματος. ὑπὸ δὲ τὸν χόνα δι βαθὺς ἀργιλος· ὥστε καὶ τῆν ἀποζυγίων καὶ τῆν ἀνθρώπων πολλὰ ἀπώλετο, καὶ τῆν στρατιὰν ὡς τεσσαράκοντα. διεχεύοντο δὲ τὰν νύκτα πῦρ καίοντος· ξύλα δ' ὑπ' ὠ ἐν ὡς σταθμῷ πολλαί. οἱ δὲ ὀφ' πεῖόντος ξύλα οὐκ ἔχοντες. οἱ οὖν πάλαι ἥκοντος, καὶ πῦρ καίοντος, οὐ προσίεσαν πρὸς δ' πῦρ ἐὰν ὀμίχοντας, ἐμὴ μεταδιδῶσιν αὐτοῖς πυρούς, ἢ ἄλλο ὅν ἔχοιεν βρωτῆν. οὕτω δὴ μεταδίδοσαν ἀλλήλοις ὧν ἔχοιεν ἕκαστοι. οὕτω δὴ πῦρ ἐκαίετο, διατηκομένης τ' χόνος βόθροι ἐγίγνοντο μεγάλοι ὅσ' τε ὠδὴ δ' πάτσδας, οὗ δὴ παρῆν μετρεῖν δ' βάθος τ' χόνος. αὐτόθεν δὲ τὰν ὠδηοῦσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ χόνος, καὶ πολλοὶ τῆν αὐθρώπων ἐξουλιμίασαν. Ξενοφῶν δὲ ὁ παθοφύλακων, καὶ καταλαμβάνων τὸν πίπτοντα τῆ αὐθρώπων, ἠγνόη ὅ, τι πάσχοι εἴη. ἐπεισθὴ δὲ εἴ τί πῃς αὐτῷ τῆν ἐμπείρων ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι, μὴ ἐάᾳ ἁ φέρεσθαι, αὐανσκίζων τοῦ, † πρίων ὠδὴ τὰ ζώγια, εἴ που πρόσ-

ἀπιέναι, ἀπὸ τῆς ὑφ' ἡμῶν καὶ πάλαι ἡκούσης.

τρεῖς, παρασάγγας τριῶν καὶ εἴκοσι ἢ εἴκοσι.

πειρῶν τι εὑρίσκειν, ἀπὸ τῆς ὑφ' ἡμῶν ἐπιτηδευθείσης, ἀναπαύεσθαι.

priusquam stadia quatuor confecissent, in milites passim in via supra niues requiescentes, eosq; tectos incidunt, nullis excubijs constitutis. Hi excitati aiebant eos, qui præcessissent, nihil promouere. At Xenophon tum ipse procedens, tum robustissimum quemque de cetratorum numero præmittens, considerare iubet quid illud esset, à quo impedirentur. Renuntiant illi copias vniuersas hoc modo quiescere. Quare Xenophontis etiam milites ibidem incœnati absq; igne, constitutis quales sanè poterãt, excubijs, castra locant. Quum propè dies adesset, mittit ad ægrotantes ætate quosdam maximè vegetos, qui eos excitarent, mandans etiam vt eos ad pergẽdum cogerent. Interea Cherisophus quosdã ex vico mittit, qui quo pacto extremi agminis milites se haberent, quærerẽt. Hos vltimi perlubenter viderunt, & ijsdem ægrotos tradunt ad castra perferendos. Ipsi deinde pergũt in itinere, ac prius quàm stadia XX confecissent, erant in vico, ad quẽ Cherisophus diuerterat. Posteaquam conuenissent, visum est sat tutum fore, si per vicos ordines locarent. Manebat eodem loco Cherisophus, ceteri de vicis quos cernebant, quoscunq; sorte cepissent, ad eos quisq; pergebat. Ibi tum * Polycrates Atheniensis seriei ductor abeundi potestatem fieri sibi postulat, itaq; nõnullos expeditos homines secũ sumens, atq; ad vicum currẽs qui Xenophonti sorte obtigerat, tum vicanos omnes in eo, tum ipsum vici præfectum offendit. Præterea pullos equinos XVII, qui regi tributi nomine alebantur, & præfecti filiã, quæ ante diem nonum cum viro nupta fuerat. Aberat is in leporum venatione, nec in vicis vsquam captus fuit. Domus heic erant subterraneæ, quarũ ostia puteorum ostijs erant consimilia, quum in imo latæ essent. Iumenta per aditus fossos ingrediebantur, homines per scalas descendebant. Ipsis in ædibus & capræ, & oues erant, & boues, & gallinæ, cum suis cuiusque fœtibus. Iumenta pabulo nutriebantur. Nec triticum, aut hordeum, aut legumina deerant, nec vinum hordeaceum in crateribus. Hordeum ipsum vasorum labra æquabat. Iacebant heic & calami partim maiores, partim minores, enodes. Hos sugere necesse erat in os sumtos, si quis sitiret: ac potus is admodũ erat fortis, si non aquã aliquis adfunderet, & planè suauis, si ei quis adsueuisset. Xenophon vici præfectum mensæ suæ adhibitum, bono esse animo iubet: quippe nec liberos amissurum, & se domum eius quum abituri essent, vicissim omni cõmeatu refarturos: si quidem exercitui Græco, donec is ad nationẽ aliam peruenisset, boni alicuius auctor exstitisse visus esset. Policebatur hic operam ad ea suam, atq; vt beneuolentiam suam declararet, quo loco vinũ defossũ esset, indicabat. Hac igitur nocte milites hinc inde diuerterũt, eãq; in rerũ omniũ copia exegerunt, quũ interea tã vici præfectũ in custodia, quam

* al. Polybotes.

Xenophõtis erga captiuos humanitas.

πολὺς τέτταρα σταδία διελθεῖν, οὐ τυγχάνουσιν οὐ τῇ ὁδῷ ἀναπαυομένοις ὧδί πῃ χαράκωμα τοῖς ἕρμασι ἐγκεκαλυμμένοις, καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδεμία καθέστηκε. καὶ αἰσθάνεται αὐτῶν· οἱ δ' ἐλεγον ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐκ ἀναχωροῖεν. ὁ δὲ, παιδιὰν, καὶ πρωΐ ἔμπλεως τὴν πέλτην τοῦ ἱμεροτάτους, ἐκέλευε σκέψασθαι τί ἔστι κωλύον. οἱ δὲ ἀπήγγελλον ὅτι ὅλην οὕτως ἀναπαύοιντο ἡμέραν. οὐτωῦτα καὶ οἱ † περὶ Ξενοφῶντα ἠυλίσθησαν αὐτοῦ αὖθις πυρὸς καὶ ἀδήφνοι, φυλακὴν οἵαν ἐδυνάντο κατεστήσαντες. ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ Ξενοφῶν πέμψας πρὸς τοὺς ἀναστήσοντας τοὺς νεωτάτους ἀνεστήσαντο, ἐκέλευσεν ἀναγκάζειν πορεύεσθαι. οἱ δὲ πύνθανον Χερισόφου πέμψαντος τοὺς ἐκ τῆς κώμης, πορευομένους πῶς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. οἱ δὲ, ἄσμενοι ἀΐοντες, τοὺς μὴ ἀναστήσαντας πύνθανοντο πῇ ἔστιν ἰέναι τὴν ταχίστην, αὐτοὶ δὲ ἐπορεύοντο. καὶ πολὺς ἤκουσε διελθεῖν ἤδη οὐ τῇ κώμῃ ἧ Χερισόφου ηὐλίζετο. ἐπεὶ δὲ συνεγίγνοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώμας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς πύλας σκλῆσαι. καὶ Χερισόφου μὲν αὖ τοῦ † ὑπερμενοῦς, οἱ δὲ ἄλλοι, Δαλαλαχόντος ἂς ἑάρωσε κώμας, ἐπορεύοντο ἕκαστοι τὰς ἑαυτῶν ἕξοντες. οὗτος δὲ † Πολυκράτης ἀθλιαῖος λοχαγὸς ἐκέλευσε ἀφιέναι αὐτόν· καὶ λαβὼν ἑπτὰ ἄνδρας * τοὺς ὑζώνους, ἕως ὧδί πῃ κώμην ἦλθε † ἐλάττω ἔχει Ξενοφῶν, κατελαμβάνῃ πάντας οὗσπερ τοῦ κώμητος καὶ τὸν κωμάρχην, καὶ πῶλους ἐς δισχιλίους βασιλεῖ τρεφομένους ἐπτακαίδεκα, καὶ πολὺν ἀγαθὸν τοῦ κωμάρχου, αὐτόθεν ἡμέραν γεγαμηκότος. ὁ δὲ αὐτὸς αὐτῶν λοχαγὸς ὡχετο ἀπάγων, καὶ οὐκ ἦλθε οἱ ταῖς κώμαις. εἰ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγαιοι, ἀναπεφραγμένοι μὲν ἦσαν οἱ θύραθεν, κάτω δ' ὀρύγματα. αἱ δ' εἴσοδοι τοῖς μὲν † κάτω ζυγίοις ὀρυκταί, οἱ δὲ ἄνθρωποι † κατὰ κλίμακας κατέβαινον. αἱ δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἰγῶν, ὀΐων, βοῶν, ὄρνιθῶν, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων· τὰ δὲ κτίνια πάντα χιλῶ ὄντα ἐτρέφετο. ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ, καὶ κριθαὶ, καὶ ὄσπρια, καὶ οἶνος κεῖνος· οἶνος

Filium autẽ huius Epiſthenes adamauit, & vbi domũ eũ ſecũ adduxiſſet, fideliſſimo eſt vſus. Poſt hæc caſtris ſeptimis ad Phaſin amnẽ peruenĩũt, confectis in dies ſingulos V parаſangis. Erat is latitudine Phlethri. Hinc caſtris alteris X parаſangas procedunt, quo tempore conantib. ipſis in planicie montibus ſuperatis deſcendere, Chalybes & Taochi & Phaſiani occurrunt. Poſteaquã in eo loco, quo tranſeundũ erat, hoſtes conſpexit Cheriſophus: deſinit progredi, quum XXX ſtadiorũ interuallo abeſſet: ne ducta in cornu acie propius ad hoſtẽ accederet. Alijs mãdat, ſeries adducerent, vt vniuerſæ copiæ in phalangem coirent. Poſteaquã extremũ agmẽ adeſſet, ducibus & ſerierũ ductoribus cõuocatis in hũc modũ loquutus eſt: Tenent hoſtes, vti videtis, editas montis partes, & tẽpus ipſum poſtulat, vt deliberemus quo pacto quãpræclariſſimè aduerſus eos dimicemus. Equidẽ arbitror militi denũtiandum eſſe, vt prãdeat: nobis aũt conſultandum, hodiéne potius, an cras hic mons ſuperandus videatur. Mihi verò, ſubiecit Cleanor, videtur quamprimùm pranſi fuerimus, ſumma celeritate capiẽda eſſe arma, & aduerſus eos pergendũ. Nam ſi diem hodiernũ cõtriuerimus, partim hoſtes qui iam nos aſpiciunt, fidẽtiores erũt: partim horũ exemplo animatos alios cõſentaneũ eſt plures acceſſuros. Poſt eũ Xenophon: Equidẽ ſtatuo, inquit, ſi pugnandũ neceſſariò ſit, ita nos parare noſmet debere, vt quamfortiſſimus animis pugnemus: ſin quã facillima ratione montẽ ſuperare lubet, hoc mihi cõſiderandũ arbitror, vt quãminimũ vulneremur, & pauciſſimos amittamus. Ac mõs quidẽ hic, quẽ intuemur, amplius quàm adſtadia LX porrigitur: quũ nulli vſquã homines, qui nos obſeruẽt, appareãt, præterquàm in hac via. Quapropter multo potius fuerit aliquã deſerti mõtis partẽ clã ipſis furtim nos occupare, quàm ſimul & aduerſus munita loca, & homines paratos dimicare. Nã lõge facilius eſt ſine prælio in locũ arduũ euadere: quàm per planũ & æquabilẽ incedere, ſi hoſtes vtrimq; immineant. Præterea noctu quæ ante pedes ſunt, multo cernuntur rectius, ſi abſque pugna pergere liceat: quàm ſi quis interdiu iter inter dimicãdum faciat. Deniq; aſpera via ſine prælio lõge pedibus æquior eſt, quàm æquabilis, ſi capita iaciẽdo lædãtur. Poſſe aũt hac in parte furtim agi, mihi quidẽ videtur, quũ noctu pergere liceat, quo tẽpore nemo nos videre poterit: & liceat tãto ex interuallo ſeiũctos ab eis iter facere, vt ipſis nullũ itineris noſtri indiciũ præbeamus. Quòd ſi etiã hac parte nos eos inuaſuros ſimulemus, reliquas mõtis partes lõge deſertiores reperiemus. Nã heic malẽt hoſtes cõferti ſubſiſtere. Verùm quid ego de furto in mediũ adfero? nã vos Lacedæmonios, Cheriſophe, quotquot veſtrũm ſunt, ſtatim à pueris furta meditari audio: nec eſſe turpe furto quid adimere, immò potius neceſſariũ, modò nequid lex auferre vetet. Atqui vti quamſollertiſſimè furta committatis, operamq́ue detis vt clàm perpetretis ea: legibus apud vos ſancitum eſt,

Lacedæmonios ad furãdũ à pueris adſuefacere ſuos.

τε παιδοτριβης δε ηρώτα τε τὸν παιδὸς, καὶ οἵτινες κλέπτουσι κωμίσας πισοπάτῳ ἐχῆτο. μεχρὶ δὴ τοῦτο σταθμοὺς ἑπτὰ ἐπορεύθησαν, αὐτὰ σωτε πᾶσαν ἡμέραν τὴν ἡμέραν, πρὸς ἡν φασὶν ὡς παρασάγγας ἑπτὰ καὶ τριάκοντα. οὗτοι θεμελιοῦν. οὗτοῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα. ἐνθὲ τῇ εἰς δ' πεδίον ὑπερβολῇ ἀπλήτων αὐτοῖς χάλυβες καὶ τάοχοι καὶ φασιανοί. Χειρίσοφος δὲ, ἐπεὶ καὶ τεῖχη οὖν τολεμίως ἐνθὲ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαίσας ὡς ρόμβον, ἀπέχων ὡς †τεσσαράκοντα σταδίους. ἵνα μὴ κατὰ κόρας ἄρχῃ πολεμεῖσθαι τοῖς πολεμίοις. πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις πρᾶγμα οὖν λέγεις, ὅπως ἐνθὲ φάλαγγος χειρὸς ἡ στρατιὰ ἔσται. ἐπεὶ δὲ ἤλθον οἱ ὁπλοφύλακες, σωενεκάλεσε οὖν στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, καὶ ἔλεξεν ὧδε· οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὁρᾶτε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τῦ ὄρους, ὥρα δὴ βουλεύεσθαι ὅπως ὡς κάλλιστα ἀχνιούμεθα. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ πρᾶγμα μὴ ἀεὶ ποιεῖσθαι τοῖς στρατιώτας, ἡμᾶς δὲ βουλεύεσθαι εἴτε τήμερον ἔτι αὔριον δοκεῖ ὑπερβάλλειν δ' ὄρος. ἐμοὶ δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, ἐπεὶ ὡς τάχιστα ἀναπαυσώμεθα, ὡς τάχιστα ἰέναι ὡς σῶς ἔχοντας ἡμῖν. ὁ δὲ Χειρίσοφος ἔφη· καὶ τοῦτο ἐγὼ ἐπαινῶ· ἀλλ' ὅρα μὴ ἐνθὲ τῇ ὑπερβολῇ ἐπιτίθωνται οἱ πολέμιοι. ἐνθὲ τοῦτο ἀπορία ἦν. ἐνθὲ τοῦτο Ξενοφῶν ἔφη· ἐγὼ δ' οὕτω γιγνώσκω, εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, δῆλον δὴ πᾶσι καθ' ὅσον δυνάμεθα ὡς κράτιστα ἡμᾶς ἔχειν· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾷστα ὑπερβαλεῖν, δῆλον δὴ τοῦτο ἡμῖν σκεπτέον εἶναι, ὅπως ἐλαχίστα μὲν τραύματα λάβοιμεν, ὡς ἐλαχίστα δὲ σώματα ἀνδρῶν ἀφεθέντα ἀποβάλοιμεν. ἐνθὲ μὲν οὖν ὄρος ἐστὶ δ' ὅρῳ ὅτι δ' ὁρώμενοι πολέμιοι ἢ ἐφ' ἑκάτερα στάδια, αὖ ὁρῶ δ' οὐδαμῆ φυλάττοντας ἡμᾶς φανεροί ἐσμεν ὄντες ἢ κατὰ τοῦτο τὸ ὁδός. πολὺ οὖν κρεῖττον τὸ ὄρος καὶ κλέψαι τι πειρᾶσθαι λαβόντας, καὶ ἁρπάσαι φυλάξαντας ἐν σιωπῇ μάλιστα ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ αὖ ὁρῶ πρεσβυτέρους μάχεσθαι. πολὺ γὰρ ῥᾷον ὄρθιον ἀναβαίνειν ἰέναι, ἢ †ἐπίπολυ οὖθεν καὶ οὖθεν πολεμίων ὄντων· καὶ νύκτωρ ἀναβαίνειν μᾶλλον αὖ τὰ πρὸ ποδῶν ὁρᾶν πως, ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμενον. ἔτι ἢ τραχεῖα τοῖς ποσὶν ἀναβαίνειν ἰοῦσιν θᾶσσον ἢ ὁμαλὴ τὰς κεφαλὰς βαλλομένοις. κλέψαι δὲ ἔστι ἀδυνατώτερον μοι δοκεῖ εἶναι, ὑπὸν μὴ νυκτὸς ἰέναι, ὡς μὴ δύνασθαι ὁρᾶσθαι· ὑπὸν δὲ ἀπελθεῖν τοσοῦτον ὡς μὴ αἰσθήσεσθαι πρέχειν. δοκεῖ δ' αὖ μοι, ταῦτα προσποιούμενοι προσβαλεῖν, ὁρμητόν τῷ ὡς ὄντι ἄρα χρῆσθαι. μένοιεν γὰρ αὖτοῦ μᾶλλον ἀθρόοι οἱ πολέμιοι. ἀτὰρ τί ἐγὼ πολὺ κλοπῆς συμβάλλομαι; ὑμᾶς γὰρ ἔγωγε, ὦ Χειρίσοφε, ἀκούω οὖν λακεδαιμονίους, ὅσοι ἐστὲ τὴν δμοίωσιν, διδοὺς ἐκ παίδων κλέπτειν μελετᾶν· καὶ οὐκ αἰσχρὸν εἶναι † δῆλα ἀναγκαῖον κλέπτειν ὅσα μὴ κωλύῃ νόμος. ὅπως δὲ ὡς κράτιστα κλέψητε καὶ πειρᾶσθε λανθάνειν, νόμιμον ἀρα ὑμῖν ἐστιν, ἐὰν λαφύσητε κλέπτοντες, μαστιγοῦσθαι. νῦν οὖν μάλα σι κωμῳδὸς ἂν ἐν ὠδὴ ἐξᾴδεσθαι τὰ πασθέαν, ⊙ φυλάττεσθαι μὲν τοι μὴ ληφθῶμεν κλέπτοντες τὸ ὄρους, ὡς μὴ πολλὰς πληγὰς λαβωμεν. ἀλλὰ μήν τοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, καὶ ἐγὼ ὑμᾶς ἀκούω σὺν ἀθηναίους δῆμος ἔιν κλέπτειν τὰ δημόσια, (⊙ μάλα ὄνος δῆμος τ' κινδυνώδη ᾖ κλέπτοντα) ἢ σὺν ὑβρίσας μήσι μάλιστα, εἴπερ ὑμῖν οἱ ὑβρίζοντι ἀρχειν ἀξιοῦν. ὥστε ὥρα ἢ σοὶ ὑδὶ ἐπιτηδεύειν τὴν παιδείαν. ἐγὼ μὴ τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἕτοιμος εἰμὶ, σὺν ὁποφυλακασ' ἔχων, ἐπειδὰν δύπνώσωμεν, ἰόντα καταληφόμενος ἄρος. ἔχω ἢ λέγειν μόνασ. οἱ γυμνῆτ τὲ ἐφεπομένων ἡμῖν κλοπῶν ἐλαβόν ἔνασ· οἰεσθε δὲ τοῦτ' τὴν· ἢ σωθαίνομαι ὅπ ἐκ ἄλατόν ὅτι δ' ὄρος, ἀλλ' νέμεν ⊙ αἰξὶ ἢ βασίν. ὥστε, ὧσπερ ἀπαξ λαβωμὶν τ' ὄρος, καταὶ ⊙ τοῖς ἔσω ζυγίοις ἔσται. ἐλπίζω μὲν δὴ οἱ δὲ σὺν πολεμίως μὴ δύνασθαι ἔπ, ἐπειδὰν ἴδωσιν ἡμᾶς οἱ ἅ ὁμοίαις τ' ἄκρων. δὲ ἢ νῦν ἐλλασὶ καταβαίνειν ἐς ὄπιον ἡμῖν. ὁ δ' Χειρίσοφος ἔφη· ⊙ τί δὲ σε ἰέναι ἢ λέπειν τ' ὁποφυλακίαν; ἀλλ' ὅλως πέμψον, ἐὰν μὴ ζυνῶσ ἐλελόσιοι φαίνων. ἐκ τότε Ἀριστώνυμος μεθυδριὼς ὁρχε ὁπλίτασ ἔχων, ⊙ Ἀρισέκασ χὶ γυμνήτασ, ἢ Νικόμαχος οἰταῖς γυμνήτασ· ⊙ σωῦημιν ἐφαίνοντο, ὁρῶντε ἔχοιεν τὰ ἄκρα, πυρὰ καίφ πολλά. τοῦτα ζωῦημιοι ἠείσαν· ἐν δ' τ' ἀείσασ πορήαγεν † Ἀριστώνυμος δ' σχάτουμα πασῶ ὡς δέκα σταδία πρὸς σὺν πολεμίους, ὅπως ὡς μάλιστα δοκίη πούτῳ πορεύξειν. ἐπεὶ δὲ ἐδείπνησαν ⊙ νὺξ ἐγένετο, οἱ μ πλεῖστοι ὧχοντο, ⊙ κατέλαμβανον δ' ὄρος· οἱ δ' ἄλλοι αὐτῦ ἀνεπαύοντο. οἱ δ' πολέμιοι ὡς ἔμαθον ⊙ ἐχόμενον τ' ὄρος, ἐγρηγόρεσαν, ἢ ἐκαιον πυρὰ πολλὰ δ' νυκτός. ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἐγένετο, Χειρίσοφος μ Ἡυσάμενος ἦγε κ' τ' ὁδόν. οἱ δ', ⊙ ὄρος κατέβαινον ⊙ τὰ ἄκρα ἐπίπεδον. τ' δ' αὖ πολεμίων δ' μ πολὺ ἔμενον τὴν ὑπερβολὴν τ' ὄρος, μᾶλ δ' αὖτ' ἀπάντα τοῖς κ' τὰ ἄκρα. πεῖν δ' ὁμῦ ἔδν σὺν πολεμίως, ὀλιγ' ἤλοις συμμιγνύσθην οἱ κ' τὰ ἄκρα, ἢ νικῶσιν οἱ ἕλλωες, διώκουσιν. ἐν τότῳ δ' ⊙ οἱ ἐκ τ' πεδίου οἱ μ πελτασταὶ τ' ἑλλίων δρόμῳ ἔθεον πρὸς σὺν πρᾶτέραγμένους. Χειρίσοφος δὲ βάδην τα χὺ ἐφέπετο σωῦ τοῖς ὁπλίτους. οἱ δ' πολέμιοι οἱ ἐν τῇ ὁδῷ, ἐπειδὴ πρὸ αὖ ἐώρων ἡπλωμένον, φθύγοι καὶ ἀπέθανον μὲν οἱ πολλοὶ αὐτῦν, γέρρα δ' πάμπολλα ἐλήφθη· ἃ οἱ ἕλλωες ταῖς μαχαίραις κόπτοντες, ἀχρεῖα ἐποίουν. ὡς δ' αὖ ἐνέβησαν, θύσαντες, ἢ τρόπαιον ἔστησαν, κατέβησαν εἰς τ' πεδίον ⊙ κώμασ πολλῶν ἀγαθῶν γεμούσας. ἐκ δ' τότῳ ἐπορεύθησαν ἐς ταύτας, σταθμοὺς τέντε, πρασάγγασ τεσσαράκοντα· ἢ τὰ ζωῦτ' ἤδ' ἐπέλιπε. χωρία γὰρ ἤκουσ ἰσχυρὰ οἱ ταύτῃ, ἐν οἷς ἢ τὰ ζωῦτ' ἤδ' ἔστι πάντα ἔχοντα ἀνα-

Xenophõtis & Cheriſophi iocꝰ.

eſt, vt in furto deprehenſi flagris cædantur. Quãobrẽ opportuniſſimũ modò fuerit, vt inſtitutionis ſpeciẽ edas, ſic tamẽ, quo caueamus ne deprehendamur, diũ montẽ furtim inuadere voluerimus. Nã ceteroquin vapularemus. Et Cheriſophus: Equidẽ, inquit, etiã vos Athenienſes audio peritiſſimos eſſe depeculãdi publicas opes, (quamquã graue ſit periculũ peculatoribus propoſitũ) & quidẽ hoc in optimũ quemq; potiſſimũ cadere: ſiquidẽ optimi quiq; apud vos gerere vempublicam volũt. Quapropter tẽpus eſt oblatũ iam tibi quoq; edendi inſtitutionis veſtræ ſpeciẽ. Ego verò, ait Xenophon, paratus ſum vt poſteaquã pranſi fuerimus, cũ extremo agmine pergã, ac mõtẽ occupẽ. Etiã duces itineris habeo. quippe milites in exercitu noſtro expediti fures quoſdã de illorũ numero, qui nos ſequũtur ex inſidijs ceperũt. Præterea mõtem audio nõ eſſe inacceſſum adeò. ſed tũ capras tum boues paſtũ in eo quærere. Quare ſi ſemel aliquã eius partem ceperimus, iumẽta etiã peragrare eum poterunt. Quamquã ego ne quidẽ hoſtes in eo manſuros diutius arbitrer, poſteaquã nos eamdẽ ad altitudinẽ conſcendiſſe viderint. Nam etiã in hoc tẽpore nobiſcum æquo loco congredi nolũt. Et Cheriſophus: Cur autẽ, inquit, neceſſe ſit te ire, et agminis extremi curã relinquere? ſi nulli erunt qui ſpõte ſe obtulerint, alios quoſdam mittito. Tum verò Methydrienſis Ariſtonymus cũ grauis armaturæ militib. accedit, & Ariſtæas Chius cũ expeditis, itemq; cum expeditis Nicomachus † Oetæus. Inter hos conuentũ, vt poſteaquã cacumẽ occupaſſent, multos ignes excitarent. Quæ pacti prandent, & à prandio copias omnes Ariſtonymus producit, vt decem iam ſolis ſtadijs ab hoſtibus abeſſent. Volebat enim exiſtimari, hac ipſum copias adducturũ. Pranſi quũ eſſent, ac nox aduenieſſet, profecti ſunt ij, quib. erat hoc datũ negotij, mõtẽq; occupant. Ceteri ſub monte quieſcunt. Hoſtes vbi montem occupatũ intellexêre, accenſis nocte tota ignibus excubant. Quũ dies aduenĩſſet, Cheriſophus facta re ſacra pergit. Qui autem montẽ occuparant cum verticibus, in hoſtes contendũt. Eorũ verò pars magna mõtis in ſuperiore aditu manebat, altera pars ijs qui iuga tenebant, obuiã ibat. Prius verò, quàm hoſtes congrederentur, confligunt inter ſe præſidiarij cacuminũ. Eo in prælio Græci ſuperiores euadunt, hoſtesq; perſequuntur. Interea etiã de planicie Græci qui cetris vtebantur, ad ſuos cũ hoſte cõgreſſos, curſu ferũtur, & Cheriſophus celeri paſſu cũ grauis armaturæ militibus ſubſequebatur. Hoſtes quũ de via victos eſſe ſuos ſuprema in parte montis cernerent, fugam arripiunt. Multi ex eis periere, multæq; crates captæ ſunt. Eas Græci gladijs cæſas effecere tales, vt hoſtibus vſui amplius non eſſent. Quumque adſcendiſſent, ſacramque rem feciſſent, tropæo conſtituto in planiciẽ & vicos reb. vtilib. refertos deſcẽdũt. Poſt hæc ad Taochos pergũt, cõfectis paraſangis XXX, caſtris V. Heic verò cõmeatus deficiebat. Nam Taochi munitis in locis habitabant, in quæ cõmeatũ omnẽ compor-

† al. Teiſs.

comportauerãt. Delati autem ad locũ quemdã quũ eſſet, in quo tametſi nullũ erat oppidũ, nullæ domus, tamen eò conuenerant & viri, & mulieres, & iumenta magno numero: Cheriſophus hũc, quãprimũ eò venit, adortus eſt ita, vt ordine primo defatigato, ſuccederet alius, ac rurſum alius. Nam conferti locũ circũſiſtere non poterãt, vndiq; præruptũ. Vbi verò Xenophõ cum extremo agmine, et cetratis grauiq; armaturæ militib. uenit: Opportunè, ait Cheriſophus, ades. Nã locus hic nobis capiendus eſt, quẽ niſi ceperimus, cõmeatũ exercitus nullũ habiturus eſt. Itaq; conſilia ſua inter ſe communicabãt, quũq; Xenophõ interrogaret, quidnã eſſet illud, quod prohiberet, quo minus caperetur, reſpõdit Cheriſophus: Nimirũ hic vnus aditus eſt, quẽ vides. Per hũc ſi quis noſtrũm adſcendere conatur, lapides de ſaxo illo eminẽte deuoluunt, qui homines quos attingũt, in hunc modum excipiunt. Simul ei quoſdã demonſtrabat, quib. & crura et coſtæ cõfractæ erãt. Quòd ſi lapides, ait, Xenophon, oẽs inſumſerint, nũquid erit aliud, quod nos, quominus eò perueniamus, impediat? Nec enim aduerſos nobis ullos uidemus, præter paucos hoſce, quorũ duo tréſue tantũ armati ſunt. Locus, ut ipſe uides, ferè ſeſquiplethrũ patet, per quẽ nobis inter hos ictus eundũ erit. Eius ſpatij tantũ, quãtũ æquet interuallũ plethri, pinis ingentib. per interualla diũnctis deſum eſt: ad quas ſi milites conſiſtãt, quid vel à iactis, vel deuolutis ſaxis incõmodi tulerint? Reſtat ſemis plethri, quod quidẽ ſpatiũ vbi lapides defecerint, curſu conficiendũ erit. At enim, ait Cheriſophus, quãprimũ pergere ad locũ illũ denſum ceperimus, magna in nos lapidũ copia torquebitur. Immo, inquit Xenophon, fieri hoc ipſum debet. Nam eo citius lapidũ copiã amittẽt. Verum agè iam ad locũ eũ accedamus, à quo parũ reſtet curſu cõficiundũ, ſi quidẽ poterimus: & à quo regredi facile fuerit, ſi ita libebit. Poſt hæc & Cheriſophus & Xenophõ & Callimachus Parrhaſius ſeriei ductor pergebãt: (nã Callimachus eo die principẽ inter extremi agminis ſerierũ ductores locũ obtinebat) ceteri ductores ſerierũ in tuto ſubſiſtebant. Tũ homines ferè LXX ad arbores ſeſe cõferebãt, nõ cõferti, ſed ſingulatim, cauẽte ſibi unoquoq; quãto ſtudio poſſet. Agaſias aũt Stymphalius, et Ariſtonymus Methydrieſis, qui & ipſi poſtremi agminis ſerierũ ductores erãt, unà cũ quibuſdã alijs remoti ab arborib. ſtabãt. Nõ enim poterãt plures vna ſerie ab arborib. tegi. Heic quiddã molitur Callimachus. Etenim ab arbore, ad quã ſtabat, paſſus duos aut tres procurrebat: quãprimũ verò lapides iacerẽtur, agiliter ſe in tutũ recipiebat. Quoties aũt procurreret, toties lapidũ plures quã Xcurrus inſumebãtur. Quod cũ Callimachũ facere toto exercitu ſpectante videret Agaſias: metuẽs ne primus in locum euaderet, nec Ariſtonymo ſibi proximo aduocato, nec Eurylocho Luſienſe

Xenophõtis expeditum conſilium.

ἀνακεκομισμένοι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς χωρίον ὃ πόλιας μὲν οὐκ εἶχεν οὐδ' οἰκίας, σωρηλυθότων δὲ ἦλθεν αὐτόσε καὶ αἴσθεσθαι καὶ γυναῖκάς τε καὶ κτήνη πολλά, χρόνῳ μὲν πρὸς ἑσπέραν προσέβαλλον οὐδὲν ἧκον. ἐπεὶ δὲ ἡ πρώτη τάξις † ἐκέμενον, ἄλλη προσῄει, καὶ αὖθις ἄλλη. οὐ γὰρ ἦν ἀθρόους πολιορκῆσαι, ἀλλ' ἀπόρημα ἦν κύκλῳ. ἐπεὶ δὲ ἑνὸφῶν ἦλθε σὺν τοῖς ὁπλοφύλαξι καὶ πελτασταῖς ὁ Χαρίπαιος, οὗτος δὴ λέγει Χείρισοφος· εἰς καλὸν ἥκεις. τὸ γὰρ χωρίον αἱρετόν· τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ὑποτείνοντα εἰ μὴ λαμβάνοι τις χωρίον. οὗτοι δὴ κύκλῳ ἐβουλεύοντο, καὶ τὸν ξενοφῶντα ὁρῶντες τί ποτε κωλύον εἴη εἰσελθεῖν, εἶπεν ὁ Χείρισοφος, ἀλλὰ μία αὕτη ὁδός ἐστι πάροδος· ὁρᾷς. ὅταν δέ τις τούτῳ ἐπειρᾶται παιέναι, κυλινδοῦσι λίθους ὑπὸρ τούτους τοὺς ὑπερέχοντας πέτρας. ὅδε δ' αὖ καταλιφθείη, οὕτω λίθους ἀφιᾶσι. ἅμα δ' † ἔδοξεν αὐτοῖς σωτέτειμμένους ἀνθρώπους καὶ σκέλη καὶ πλευρὰς. ὧν δὲ ἐσὶ λίθους ἀναλῶσαι, ἔφη ὁ ξενοφῶν, ὅλῳ τῷ ἀνδρὶ κράνη προϊέναι· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁρᾶσθαι ἐμὲ ὀλίγους τούτους ἀνθρώπους, καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς ὠφελιμοῦντας. ὃ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὁρᾷς, κεῖσθαι τείχει ἠμφιβεβλῆσθαι δοκεῖ, ἃ δεῖ βαλλομένους πρόσθεν. τούτου δὲ ὅσον πλέθρου διάλειμμά τι πρὸς τὸ ὄρος προσάπτει. ἀνὰ δ' ὧν ἐσὶ κατὰ τοῦτο τὸ διάλειμμα πύργος μεγάλας. αὐτὸ δ' ὧν ἐσὶ κατὰ τοῦτο αἴσθεσθαι πάσοιον ἢ ὅσον τὴν φολομένας λίθους, ἢ ὅσον τὴν κυλινδουμένων; ἀλλοπόλας οἶμαι ἤδη γίγνεται ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ, ὅταν λοφήσωσι οἱ λίθοι, πρᾶσσομεῖν. δεῖ δ' ὅδε, ἔφη ὁ Χείρισοφος, ἐπειδὰν ἀφέωμεν εἰς βάθος πεσεῖν, φόβους ποιοῦνται οἱ λίθοι πολλοί. αὐτὸ αὖ, ἔφη, τὸ δέος ἐστίν. ἀτάρπολος γὰρ ἀληθῶς ἀναλόσεσθαι τοὺς λίθους. δεῖν δὲ ἀσφαλεῖ μᾶλλον ἢ ταχεῖ. ἀλλὰ προθυμώμεθα αὖθις ἡμῖν μικρὸν ὑσορόν τι προσοιμεῖν ἔσαι, ἵνα δυνώμεθα, καὶ ἀσφαλθεῖν ῥᾴδιον, ἵνα βουλεύσωμεθα. οὕτω δὴ ἐπορεύοντο Χείρισοφος καὶ Ξενοφῶν καὶ Καλλίμαχος παρρασίων λοχαγός· (τούτου γὰρ ἦκε μοῖρα ἵνα τὴν ὁπλοφυλάκων λοχαγίαν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ) οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον αὐτοῦ ὡς ἀσφαλεῖ. μετὰ δὲ τοῦτο οἷον ἀπῆλθον ἐπὶ τὰ ὀπίσω τὰ ἀνθρώπων † ἐς τοὺς ἑβδομήκοντα, οὐκ ἀθρόοι, ἀλλὰ κατὰ ἕνα, ἑκάστου φυλοπόλου ὡς ἐδύναντο. Ἀγασίας δὲ ὁ συμφάλιος καὶ Ἀριστώνυμος μεθυδριεὺς, καὶ οὗτοι τὴν ὁπλοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι δὲ ἐφίσαν ἑξῆς τῶν ὀπίσω. οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλὲς αὐτοῖς τοῖς ὀπίσω ἐς αὖθις πολεῖν ἢ νὺξ ἦν ἤδη. αὐτὰ δὴ καὶ Καλλίμαχος μηχανᾶται τοιόνδε τι. προέτεινεν ἀπὸ τοῦ ὀπίσω ὑφ' ᾧ ἦν αὐτὸς δύο ἢ τέτταρα βήματα. ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι φοβοῖντο, ἀνεχάζετο οὐ πάνυ τι ὡς. ἐφ' ἑκάστης δὲ προδρομῆς πολέον ἢ δέκα ἄμαξαι διεπλῶσι ἀνηλίσκοντο. ὁ δὲ Ἀγασίας, ὡς ὁρᾷ τὸν Καλλίμαχον ἃ ἐποίει καὶ τὸ ἐγχείρημα πᾶν θαυμάζον, δείσας μὴ οὐ πρῶτος πάροδον εἰς τὸ χωρίον, οὔτε τὸν Ἀριστώνυμον πλησίον ὄντα παρακελεύσας, οὐδὲ Εὐρύλοχον τὸν Λυσίου, ἀλλὰ κατὰ τάχος ἐλαύνει ἐπὶ τὸν ἀπόρημα. καὶ ἐπεὶ ἐγένετο ἐγγὺς, ἀπὸ τοῦ ἵππου ἅμα τῷ ἀσπίδι ἐξήλατο, καὶ ἐπὶ τὸν ἀπόρημα ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἀκρωτήριον ἐπορεύετο. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐγγὺς, ἀπὸ τοῦ ἵππου ἅμα τῷ ἀσπίδι ἐξήλατο, καὶ ἐπὶ τὸν ἀπόρημα ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἀκρωτήριον ἐπορεύετο.

λουσίᾳ, ἑταίρους ὄντας, οὐδ' ὀλίγους οἰδοίᾳ, χωρεῖ αὐτὸς, καὶ πρόσχετε τὰ σώματα. ὁ δὲ Καλλίμαχος, ὡς ἑώρα αὐτὸν παιόντα, ὑπολαμβάνει αὐτῷ τὸ ἔπτυον. οἱ δὲ τούτῳ πρέσβυ αὐδᾶν Ἀριστώνυμος μεθυδριεὺς, καὶ μετὰ τοῦτον Εὐρύλοχος λουσιεύς. πάντες γὰρ οὗτοι αὐτεπαιοιῶτο ἀρετῆς, καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους, καὶ οὕτως ἐσπουδάζοντο ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν ὥστε μηδὲ † ἐς ἑπτεσταμὲν, οὐδὲ ἐς ἓπτε πέτρᾳ αὖθις λιθεῖν. οὐ ταῦτα δὴ δῆλα ἦν θάμα. αἱ γὰρ γυναῖκες, ῥίπτουσαι τὰ παιδία, εἶτα καὶ ἑαυτὰς ὑπεκατέβρίπτουν, καὶ οἱ ἄνδρες ὡσαύτως. οὗτα δὴ καὶ Αἰνέας ὁ συμφάλιος λοχαγὸς ἰδὼν τινα θέοντα ὡς ῥίψοντα ἑαυτὸν, τολμᾷ ἔδραμε καλῶ, ἐπιλαμβάνεται ὡς αὐτὸν κωλύων. ὁ δ' αὐτὸν ὑπεκατέβαλε, καὶ ἀμφότεροι ᾤχοντο κατὰ τὴν πεῖσαν φορούμενοι, καὶ ἀπέθανον. οὕτω δὴ ἀνθρωποι μὲν ὀλίγοι πάνυ ἐλήφθησαν, βόες δὲ καὶ † ὄνοι πολλοὶ καὶ πρόβατα πολλά. οὕτω δὴ ἐπορεύθησαν ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν Φᾶσιν πλέθρα τέτταρα μάλιστα εὖρος. ἐνταῦθα ἦν γέφυρα πλοίων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐπὶ τῇ γεφύρᾳ πύργος ἐφ' ἑκατέρᾳ τῇ ὄχθῃ, καὶ τάφρος πρὸ τοῦ πύργου ἑκατέρου, καὶ ἐπὶ τῇ τάφρῳ ἐπὶ τὴν γέφυραν ἐπορεύοντο. ἐνταῦθα ἐπεσήμηνε τὸ ὄπισθεν στράτευμα, καὶ ἐπέδραμον ἐπὶ τὸν ἕτερον πύργον, καὶ ἐκεῖνον εἷλον. ἐνταῦθα δὴ ἐπεσήμηνε καὶ τὸ ἔμπροσθεν στράτευμα, καὶ ἐπέδραμον ἐπὶ τὸν ἕτερον πύργον, καὶ ἐκεῖνον εἷλον.

Insignis de gloria contentio.

Spectaculũ triſte.

Chalybum natio fortiſſima.

* Quid alæ ſint in tunicis & thoracibus, docebit te Pollux in V.

Lusiense, quos familiariter complectebatur, nec quo quã alio, progreditur & anteuertit omnes. Quẽ vbi se prætereũtẽ Callimachus vidit, orã clypei ipsius apprehendit: & interea Methydriensis Aristonymus vtrũq; cursu præcedit, ac post ipsum Eurylochus Lusiensis. Nã hi omnes virtutis gloriã sibi vindicabãt, deq; hac inter se certabãt: qua quidẽ in cõtentione locum capiũt. Nã posteaquàm vnus eorũ semel irruisset, ex eo nullus lapis amplius deuoluebatur. Erat autem heic tũ videre triste spectaculũ. Nã mulieres ab iectis liberis, super eos seipsas deinde præcipitabant, idẽ viris etiã facitantibus. Quo tẽpore series ductor Aeneas Stymphalius, quũ quẽdã currentẽ videret, vt se præcipitẽ ageret, elegãte indutũ stola: prædixit hominẽ, ne id perpetraret impediturus. Verùm is secũ Aeneã impellit, et uterq; per saxa præceps actus interit. Capti sunt hoc loco perpauci homines, boũ uerò et asinorũ et pecudũ ingẽs copia. Inde per Chalybũ agros castris VII parasangas L conficiunt. Erat ea natio omniũ, per quas Græci fecerũt iter, lõgè fortiſſima, & quæ cum eis cõgredi est ausa. Thoracibus lineis ad ventrem imũ vſq; tẽdentibus vtebantur, ac pro * alis habebant funes denſos contortos. Erant eis & ocreæ, et galeæ, ac iuxta cingulum ſica inſtar Laconici gladioli, falcati. Eo quotquot in poteſtatẽ ſuã redegiſſent, macta bant: reſectis capitibus ad ſuos cũ cantu & ſaltatione reuertebantur, præſertim ſi ab hoſtibus cõſpicerentur. Habebãt & haſtã XV ferè cubitũm, cum vno mucrone. Manebãt illi quidẽ in oppidis, verùm quãprimum Græci tranſiſſent, ſequebantur à tergo, & dimicabant. Continebant et munitis in locis ſeſe, atq; in ea cõmeatũ omnem cõportauerãt. Quo factũ, vt nihil ex ea regione Græci acciperẽt, ſed ijs iumentis in cibũ vterentur, quæ Taochis eripuerant. Inde ad amnem Harpaſum perueniunt, cuius erat IIII plethrorum latitudo. Hinc per Scythinos caſtris quartis paraſangas XX conficiunt, ac planicie peragrata in vicos perueniũt. In eis frumentationis cauſſa triduũ permanſerũt. Inde caſtris IV paraſangas XX progreſſi, ad vrbẽ amplam, & opulentã, & incolis frequentẽ veniunt, cui nomẽ erat Gymnias. Huic regioni qui cum poteſtate præerat, itineris ducem Græcis mittit, qui eos in agrũ ſibi hoſtilẽ duceret. Ipſe etiã quum veniſſet, ſe ductũrũ ipſos ad eũ locũ aiebat, à quo dierũ V ſpatio mare viſuri eſſent: id niſi præſtaret, mortẽ ſe perpeſſurũ aiebat, & itineris ducẽ. Hoſtile ſolum quum ingreſſus eſſet, hortabatur vt igni & ferro regionem vaſtarent: de quo patuit eius ipſum rei gratia veniſſe, non propter aliquam ergà Græcos beneuolentiã. Die quinto ſacrum ad montem veniunt, cui nomen * Teches. Quũ autẽ primi iã in montem euaſiſſent, ac mare viderent: magnus militum clamor ſublatus eſt. Eũ Xenophon & extremi agminis milites quũ audiſſent, arbitrabantur

* al. Eches.

restare hostes, qui ipsos à fronte premerent. Nã & à tergo nõnulli de excusta regione sequebãtur, quorũ aliquos extremi agminis custodes occiderant, aliquos viuos locatis insidijs ceperãt, cũ cratib. ferè XX, ex crudo corio boũ hirtorũ confectis. Quũ cresceret clamor, ac propius accederet, & semper ij qui in mõtem euadebãt, cursim ferrẽtur ad illos qui clamorẽ sustulerãt, deniq; tãto maior efficeretur clamor, quãto plures milites cõuenissent: res grauior esse Xenophonti visa est. Itaq; cõscenso equo Lyciũ & equites secum sumit, vt opẽ ferret. Statim audãt milites mare mare inclamãtes, seipsos cohortari. Tũ verò cõcursus omniũ factus est, etiã agminis extremi militũ, quum quidẽ & iumẽta & equi eodẽ agerẽtur. Posteaquàm vniuersi ad verticẽ peruenissent, tũ verò cũ lacrymis & se inuicẽ, & duces, & serierũ ductores amplexabãtur. Statimq; milites incertũ cuius instũ lapides congerunt, & ingentẽ tumulũ excitãt. In eũ magnam scutorũ ex boũ corio factorũ copiã imponũt, et fustes, & hostib. ereptas crates: quas quidẽ & itineris dux ipse cõcidebat, & idẽ vt aly facerẽt, hortabatur. Post hæc Græci ducẽ itineris ablegãt, quũ ei donasset ex cõmuni equum, & argenteã phialã, & ornatum Persicũ, & numos Daricos X. Inprimis anulos expetebat, eorũq; magnã copiã à militibus impetrabat. Quũ vicum eis demõstrasset, in quo pernoctaturi essent, & viã qua peruenire ad Macrones possent: sub vesperã discedit, ac noctu iter facit. Inde Græci per Macrones castris III parasangas X progrediuntur. Die primo ad amnẽ veniũt, qui Macronũ & Scythinorũ agros diuidit. Erat Græcis ad dextrã locus difficillimus, ad lævã alius amnis, in quem ille qui agros vtriusq; nationis separat, influit: qui sanè traïciedus erat. Erat in eo arborũ copia, quæ crassæ quidem illæ, sed densæ nõ erãt. Has Græci progressi cædebant, omniq; studio dabãt operã, vt de hoc loco celerrimè euaderẽt. Macrones cũ cratibus & hastis & tunicis confectis è setis in aduerso traiectui loco instructi stabant, ac se mutuò cohortabãtur, coniectis etiã in flumẽ saxis: qui tamẽ ne sic quidẽ ad nos pertingebant, neq; ab ijs quisquam lædebatur. Accedit heic ad Xenophontem cetratorum è numero quidam, qui seruitutem Athenis seruijsse diceret. Is horum hominum linguam intelligere se ait. Atq; equidem arbitror, inquit, hanc meam esse patriam: ac nisi quid impedit, cupio cum eis colloqui. Nihil verò impedit, subiecit ille: colloquere cum eis, ac primum qui nam hominum sint, exquirito. Interrogante illo, respondent se Macrones esse. Quære igitur, inquit Xenophon, cur aciem aduersus nos instruxerint, et cur hostes nostri esse velint? Respondent illi: Quia vos etiam nostrum solum ingressi estis. Et responderi duces iubent: id non eo factum, vt vos vllo damno adficiamus: sed posteaquam aduersus regem bellum gessimus, redire iã in Græciam cupimus, & ad mare pergere. Quærũt illi, nũ de eo fide data sibi caueri velint. Velle se Græci & dare fidẽ, & accipere inquiũt. Post hæc Macrones hastã barbaricam Græcis tradũt, et ipsis Græci vicissim Græcã: quòd hoc pacto fidẽ dari apud se dicerẽt. Post vtriq; Deos testes implorabãt. Posteaquàm fides esset data, statim Macrones nobiscũ arbores cædebãt, et viã struebãt, qua nos traducerẽt, Græcis permisti, suppeditato etiã venaliũ rerũ foro, quale quidẽ poterant. Hoc modo triduũ ducebãt, donec Græcos in Colchorũ mõtib. sisterẽt. Erat eo loco mõs ingẽs quidẽ ille, sed in quẽ tamen adscẽdi posset. In eo Colchi cũ instructis copijs stabãt. Primùm Græci phalangẽ & ipsi instruũt, quasi ea acie montẽ subituri. Sed deinde ducib. collectis placuit deliberandũ esse, quo pacto quã præclarissimè dimicaturi essent. Et Xenophon subiecit, videri sibi omissa phalãge series rectas instruẽdas esse. Nam phalangẽ statim diuulsam iri propterea, quòd (inquit) alibi montẽ adscẽdi, alibi nequaquã posse reperiemus. Adeoq; mox idipsum molestiam creabit, quòd nostri in phalangẽ dispositi, hãc ipsam diuelli videbũt. Præterea si acie densa hostẽ aggrediemur, superaturi nos illi sunt numero, & illorũ opera, quibus nos superãt, vsuri sunt ad quãcũq; rẽ visum fuerit. Sin acierarã habebimus, nihil mirũ fuerit eã perrũpi à cõfertim irruẽtib. tũ telis tũ hominib. Quòd si aliqua in aciei parte accidat, totã phalangẽ laborare necesse erit. Enimuerò series nobis rectas instruendas esse arbitror, tantumq; cõplectendũ esse spatij per distantes à seinuicẽ series, vt extremæ series extra hostiũ cornua procurrãt. Quo fiet, vt extremæ series nostræ sint extra phalangẽ hostilẽ: et dum rectas series ducemus, lectissimi quiq; nostrũm primi in hostẽ pergẽt: quaq; via minus erit difficilis, hac series quælibet incedet. Ne quidẽ in intervalla relicta inter series nostras hosti proclive erit irrumpere, quum ex vtraq; parte constituræ sint series: nec erit proclive seriem rectã accedentẽ perrũpere. Quòd si qua series laborabit, opem feret proxima: & si quà poterit serierum vna in verticem euadere, tum verò qui subsistat amplius ex hostibus, futurus est nemo. His comprobatis rectæ series instructæ sunt. Et Xenophon à latere dextro ad lævum pergens, hæc habuit ad milites verba: Hi quos cernitis, milites, soli nobis adhuc impedimento sunt, quo minus istic simus, quo iamdudum magno studio tendimus. Eos nobis, si quo modo possimus, vel crudos deuorandos arbitror. Posteaquam suo quisq; loco cõstitit, explicata in rectas series acie, grauis armaturæ series XXC circiter fuêre, distributis in seriem quamlibet centenis ferè militibus. Cetratos & sagittarios trifariam diuisos partim extra lævum cornu, partim extra dextrum, partim in acie media collocarunt. Partes singulæ IC ferè homines habebãt.

Græcorum lætitia ob conspectum mare.

Ritus dandi fidem porrecta vtrimq; hasta.

Xenophõtis consilium de inuadendis Colchis.

Posthæc imperãt duces ut milites Deos implorarẽt. Id vbi factum, incoato pæane procedũt. Cherisophus ac Xenophõ cũ ijs, quos secũ habebãt, cetratis ita pergebãt: vt extra phalãgẽ hostilẽ essent. Quos vbi vidissent hostes, et ipsi cõtrà perrexere: quũq3 partim versus latus dextrũ, partim sinistrũ se scidissent, mediã aciẽ magna ex parte uacuã reliquere. Heic quĩ cetrati Arcadico more, quib. Aeschines Acarnan præerat, hostes diuisos cernerẽt: quòd eos existimarẽt fugere, totis uiribus cucurrere. Quo factũ, vt hi primi in mõte euaderẽt. Subsequebãtur hos grauis armaturæ copiæ Arcadicæ, quib. Cleanor Orchomenius præerat. Hi posteaquã currere cœperũt, nõ cõstiterũt amplius hostes, sed alius alio terga dederũt. Græci cõscenso mõte multis in uicis castra locarũt, in quib. magna erat cõmeatus copia. Et in ceteris quidẽ nihil erat, quod admiratione ipsorũ mereretur: tantũ aluearia permulta reperiebãt, de quib. quot quot ex militib. fauos comedebãt, oẽs ad insaniã redigebãtur, & vomebant, & per inferiora excernebant, & rectus qui stare posset, erat nemo. Qui parũ ederãt, admodũ ebrijs erãt similes: qui multũ, furiosis: nõnulli moriẽtib. Quamobrẽ cõplures iacebãt quasi strage edita, & magna erat in exercitu militũ tristicia. Postridie nemo mortuus erat, sed eadẽ hora propè pristinũ ad statũ mentis redibant. Die tertio et quarto tãquã si pharmacũ hausissent, surgebãt. Inde castris alteris parasangas VII progressi, ad mare veniũt, et ad vrbẽ Græcã Trapezũtẽ, frequentẽ incolis, ad Pontũ Euxinũ, coloniã Sinopẽsium in agro Colchorũ sitã. Heic dies ferè XXX Colchorũ in agris cõmorati, prædas è regione Colchorũ agebãt. Forũ in exercitu venaliũ rerũ Trapezũtij sumministrabãt, exceptósq3 Græcos hospitalib. munerib. donabãt: bobus, farina, vino. Idẽ cũ eis nomine Colchorũ finitimorũ, qui pleriq3 habitabãt in planicie, trãsegerunt: à quib. itidẽ hospitalia dona missa sunt, quæ magna ex parte boues erãt. Post hæc sacrificiũ voto nũcupatũ parãt, et boues ad eos allati sunt, qui sufficerẽt ad mactãdas Ioui Seruatori & Herculi victimas, quib. gratã animi significationẽ declararent, quòd ipsis duces itineris exstitissent: itidẽq3 dijs ceteris vota sunt nuncupata. Præterea gymnicu certamen illo ipso in monte instituerũt, in quo castra habebãt. In hoc Dracontiũ Spartanum (qui puer etiãnum in exsilium abierat, quũ puerũ falcato gladiolo cæsum imprudens interfecisset) legerũt, vt cursui totiq3 certamini præesset. Posteaquàm sacrificatũ esset, Dracontio pelles dabant, simul eò duceret mandant, vbi cursus spatium designasset. Ille verò locum, in quo fortè stabant, demonstrans: hic tumulus, inquit, ad currendũ aptissimus est, quacunq3 tãdẽ parte quis currere velit. At quî poterunt, respondent illi, tam aspero & siluis denso loco lucta congredi? Nimirum is, ait, qui collapsus fuerit, vehementius dolebit. Itaq3 decertarunt in stadio pueri maxima ex parte captiui:

Quæ sententia sit lectionis in margine positæ, quære in Annot. nostris.

Mellis Colchici natura venenata.

Trapezuntij Græcos hospitaliter excipiunt.

ἐν τούτου τῇ ἡμέρᾳ οἱ στρατιῶται δεῖπνα ἐποιήσαντο. βοῦς ἐλάμβανον οἱ παιανίζοντος ἑκάστου. καὶ Χαρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν οἱ αὐτοῖς πέμπουσι, οἱ δὲ καὶ ἐπώλουν. ἐπεὶ δὲ ἐδείπνησαν, ἐθεώρουν τὸν ἀγῶνα. ἦν δὲ καὶ ἀσπὶς ἀργυρᾶ ἆθλον τῷ νικήσαντι. ἐνίκησε δὲ Δρακοντίου ἀνὴρ Σπαρτιάτης. ἔθεον δὲ καὶ ἵπποι, καὶ ἐδείκνυτο καὶ τὸ πάνυ ἐλαύνοντας ἐπὶ τῇ θαλάττῃ, αὖ ἀναστρέφοντας πάλιν ἄνω, πρὸς τὸν βωμὸν τὸν Ἡρακλέους. καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐνύλιον δίδου· ἄνω δὲ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι. ἔνθα δὴ πολλὴ κραυγὴ ἦν γέλως καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο αὐτῷ.

παραστάτην, ἢ καὶ ἄγειν.

αὐτὸς αὐτῷ τας, οἱ δὲ διεσπάρησαν

αἰσχρῶς

ἄλλο τι

κατεσθίει ἡμέρας τρεῖς

ἔθυον μετὰ δὲ ταῦτα τῇ Ἀρτέμιδι τῇ Ταυροπόλῳ καὶ τῷ Ἡρακλεῖ ἡγεμόσιν, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ θεοῖς ἐκύησαν. ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν οἱ τοῦ ὄρους οὗτοι πρὸς ἑσπέραν. ἔλαχε δὲ Δρακόντιος ὁ Σπαρτιάτης (ὃς ἔφυγε παῖς ὢν οἴκοθεν, παῖδα ἄκων καταπαγέντα, ξυήλῃ παίσας) δρόμου τε ἐποιήσαντο, καὶ τῶ ἀγῶνι πεσσάτιον· ἐπεὶ δὲ ἡ θυσία ἐγίγνετο, τὰ δόρατα πρόσθεν τῷ Δρακοντίῳ, ὡς ἠγέρθη ἐκ ἐλάττων ὁ δρόμος τοῦτο ἐποίησεν εἶναι. ὁ δὲ δείξας ὅπου πρέσβιστος ἐτύγχανον, ἔστω ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος πρέπειν ὅστις αὖ τις βούληται. πῶς οὖν, ἔφασαν, δρᾶσόν τι παλαίσῃ σὺ σκληρῶς καὶ σφόδρα οὕτως; ὃ δ' εἶπεν, μᾶλλόν γε αὐτίκα δὴ κατὰ τοσόν. ἠγωνίζοντο δὲ παῖδες μὲν σάδιον τὴν αἰχμαλωτίδα οἱ ἐλάττους, δόλιχον δὲ κρατῆτες ἐλάττους ἢ ἑξήκοντα ἔτεσιν· πάλαι δὲ καὶ πυγμὴ καὶ παγκράτιον, καλὴ θέα ἐγένετο. πολλοὶ γὰρ κατέβησαν, καὶ ἅτε θεωμένων τὴν ἐπιφανῆ, πολλὴ φιλονικία ἐγίγνετο. ἔθεον δὲ καὶ ὅπλα, καὶ ἐδείκνυτο καὶ τὸ πάνυ ἐλαύνοντας ἐπὶ τῇ θαλάττῃ, αὖ ἀναστρέφοντας πάλιν ἄνω, πρὸς τὸν βωμὸν τὸν Ἡρακλέους. καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐνύλιον δίδου· ἄνω δὲ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι. ἔνθα δὴ πολλὴ κραυγὴ ἦν γέλως καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο αὐτῷ.

dolichũ Cretẽses plures quàm LX currebãt: lucta, cæstu, pancratio exercebantur alij, & spectaculũ sanè pulcrũ erat. Nã multi certamẽ descendebãt, & vt fieri consueuit spectantib. socijs, magna erat æmulatio. Decurrebãt & equi, quos quidẽ cogebãtur equites per loca decliuia ad mare actos, deinde reflexos sursum ad arã adducere. Ac deorsum quidẽ permulti deuoluebãtur, sursum verò ad loca valde ardua vix equi lento gradu pergebant. Erat heic homi-
10 *num ingens & clamor, & risus, & cohortatio.*

* Est hoc nõmen curriculi, cuius spatium ad XXIIII stadia extendebatur, auctore Suida.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

XENOPHONTIS DE CYRI EXPEditione, LIBER QVINTVS.

ΟΣΑ μὲν δὴ οὐ τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἐπράξαν οἱ Ἕλληνες, ὅτε οὐ τὴν πρόσω τὴν μέχρι θαλάττης τὼν οὐ τῷ βασιλεῖ σὺν τῷδε στρατεύσαντες πόλιν Ἑλλησίδα † ἀφίκοντο, καὶ ὡς ἀπέδυσαν ἃ δεξάμενοι σωτήρια θύσαντες ἐπὶ φιλίαν γῆν ἔκπλουν, ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ δεδήλωται. ἐκ δὲ τούτου ἐπορεύοντο ἐκ τῶν λοιπῶν πορείαν. Ἀντιλέων Θούριος, ἡνίκα ἔλεγεν ὧδε· Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπείρηκα ἤδη συσκευαζόμενος, καὶ βαστάζων, καὶ τρέχων, καὶ τὰ ὅπλα φέρων, καὶ τάξεις ἰών, καὶ φυλακὰς φυλάττων, καὶ μαχόμενος· ὡς δὲ τάχιστα δύναμαι, ἀπαλλαγήσομαι τούτων, ἵνα καὶ ἄλλος τις ταῦτα πονῇ. ἐπεὶ δὲ θαλάττῃ ἐσμέν, ὡς ἐγὼ οἶμαι, καὶ ἐν ταύτῃ ὀνήσομαι ὑμᾶς ἀφεὶς ἐμαυτὸν ἐπὶ τὸν πλοῦν. ἐπεὶ δὲ καὶ Χειρίσοφος ἀνέστη, καὶ ἔπειν ὦδε, φίλος μοι δοκεῖς, ὦ ἄνδρες, Ἀναξίβιος, ναυαρχῶν δὲ τυγχάνῃ· ἴσως δὲν πέμψαιτέ με, οἶμαι, αὖ ἐλθεῖν καὶ τειήρεις ἔχων. ὃ τοίνυν τὰ ὑμᾶς ἄξοντα, ὑμεῖς δ', ἐπειδὴ πλεῖν βούλεσθε, σκοπεῖτε ὅστ' αὖ ἐγὼ ἐλθὼν ἥξω δὲ τυχόντος. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, ἡσθησάν τε ἐμφύσαντι πλεῖν αὖθις ὡς τάχιστα. μετὰ δὲ τοῦτον Ξενοφῶν ἀνέστη, καὶ ἔλεξεν ὧδε, χαρίεντος μὲν ἦν δῆτα τὰ τοιαῦτα τέλματα, ἡμεῖς δὲ ἀναμενοῦμεν. ὅσα δὲν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ὑπὲρ τῆς μονῆς, ταῦτα ὁρῶ. πρῶτον μὲν τὰ ἰδιωτικὰ δεῖ σκοπεῖσθαι ἐν τῷ πολεμίᾳ. οὔτε γὰρ ἀγορά ἐστιν ἐνθάδε, οὔτε ὅτου † ὠνησόμεθα πάρεστιν, εἰ μὴ ὀλίγοις, ἥ τε χώρα πολεμία. κίνδυνος οὖν πολλοὺς ἀπόλλυσθαι. ἰὼν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως † πορεύονται ἰδίᾳ τὰ ἰδιωτικά. δοκεῖ μοι δοκεῖ ἴσως πονομαῖς λαμβάνειν τὰ ἰδιωτικά, ἄλλως δ' μὴ πολεμίους ἆσαι ὡς σώζεσθε, ἡμᾶς δ' τούτων ἰδιωτεύσαι. ἔδοξε ταῦτα. ἐπὶ τοῦτο ἀνήσατε καὶ τάδε. ἰδίᾳ λέγειν γὰρ ὑμῖν ἐν πορεύονται πυθόμενον οἶμαι δὲν βέλτιον εἶναι ἡμῖν ἐπεῖν ἐν μέλλοντα ὑγιείᾳ, φράζειν

ἀφίκοντο, καὶ ὡς ἀπέδυσαν ἃ δεξάμενοι σωτήρια θύσαντες ἐπὶ φιλίαν γῆν ἔκπλουν, ἐν τῷ πορείαν.

ἄλλο τι ταῦτα

συνοδοιπορεῖν σωτηρίας μὴ πορεύεσθαι

Ἐπεὶ δὲ ἐπαύσαντο τῆς ἀναβάσεως τῆς μετὰ Κύρου οἱ Ἕλληνες, ὅτε οὐ τὴν πρόσω τὴν μέχρι θαλάττης τὼν οὐ τῷ βασιλεῖ σὺν τῷδε στρατεύσαντες πόλιν Ἑλλησίδα † ἀφίκοντο, καὶ ὡς ἀπέδυσαν ἃ δεξάμενοι σωτήρια θύσαντες ἐπὶ φιλίαν γῆν ἔκπλουν, ἐν τῷ πορείαν. Ἀντιλέων Θούριος, ἡνίκα ἔλεγεν ὧδε· Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπείρηκα ἤδη συσκευαζόμενος, καὶ βαστάζων, καὶ τρέχων, καὶ τὰ ὅπλα φέρων, καὶ τάξεις ἰών, καὶ φυλακὰς φυλάττων, καὶ μαχόμενος· ὡς δὲ τάχιστα δύναμαι, ἀπαλλαγήσομαι τούτων, ἵνα καὶ ἄλλος τις ταῦτα πονῇ. ἐπεὶ δὲ θαλάττῃ ἐσμέν, ὡς ἐγὼ οἶμαι, καὶ ἐν ταύτῃ ὀνήσομαι ὑμᾶς ἀφεὶς ἐμαυτὸν ἐπὶ τὸν πλοῦν. ἐπεὶ δὲ καὶ Χειρίσοφος ἀνέστη, καὶ ἔπειν ὦδε, φίλος μοι δοκεῖς, ὦ ἄνδρες, Ἀναξίβιος, ναυαρχῶν δὲ τυγχάνῃ· ἴσως δὲν πέμψαιτέ με, οἶμαι, αὖ ἐλθεῖν καὶ τειήρεις ἔχων. ὃ τοίνυν τὰ ὑμᾶς ἄξοντα, ὑμεῖς δ', ἐπειδὴ πλεῖν βούλεσθε, σκοπεῖτε ὅστ' αὖ ἐγὼ ἐλθὼν ἥξω δὲ τυχόντος. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, ἡσθησάν τε ἐμφύσαντι πλεῖν αὖθις ὡς τάχιστα. μετὰ δὲ τοῦτον Ξενοφῶν ἀνέστη, καὶ ἔλεξεν ὧδε, χαρίεντος μὲν ἦν δῆτα τὰ τοιαῦτα τέλματα, ἡμεῖς δὲ ἀναμενοῦμεν. ὅσα δὲν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ὑπὲρ τῆς μονῆς, ταῦτα ὁρῶ. πρῶτον μὲν τὰ ἰδιωτικὰ δεῖ σκοπεῖσθαι ἐν τῷ πολεμίᾳ. οὔτε γὰρ ἀγορά ἐστιν ἐνθάδε, οὔτε ὅτου † ὠνησόμεθα πάρεστιν, εἰ μὴ ὀλίγοις, ἥ τε χώρα πολεμία. κίνδυνος οὖν πολλοὺς ἀπόλλυσθαι. ἰὼν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως † πορεύονται ἰδίᾳ τὰ ἰδιωτικά. δοκεῖ μοι δοκεῖ ἴσως πονομαῖς λαμβάνειν τὰ ἰδιωτικά, ἄλλως δ' μὴ πολεμίους ἆσαι ὡς σώζεσθε, ἡμᾶς δ' τούτων ἰδιωτεύσαι. ἔδοξε ταῦτα. ἐπὶ τοῦτο ἀνήσατε καὶ τάδε. ἰδίᾳ λέγειν γὰρ ὑμῖν ἐν πορεύονται πυθόμενον οἶμαι δὲν βέλτιον εἶναι ἡμῖν ἐπεῖν ἐν μέλλοντα ὑγιείᾳ, φράζειν

Antileon Thurius primus surgens in hanc sententiã loquutus est: Equidem, commilitones, iam defatigatus sum colligendis vasis, eundo, currendo, ferendis armis, ordinib. obseruãdis, obeũdis excubijs, pugnando. Itaq3 cupio laboribus his liberatus, quãdo ad mare peruenimus, deinceps nauigare:
30 *& * Vlyssis exemplo porrectus ac dormiens in Græciam appellere. Quæ quum milites audissent, strepitu excitato rectè hominẽ dicere significabant. Præterea repetebat eadem alius, adeoq3 omnes qui aderãt. Post hæc Cherisophus surgẽs: Amicum, inquit, Anaxibium hoc tempore nauarchũ habeo. Quamobrẽ si me ablegaueritis, arbitror me cũ triremib. et nauigijs quæ uos uectura sint, redirurũ. Vos quia nauigare decreuistis, exspectate donec rediero, et redibo quãceleriter. Post hunc Xenophon surrexit, & in hãc sententiam verba fecit: Mittitur ad nauigia Cherisophus, et nos eũ heic operiemur. Quamobrẽ quidquid*
40 *fieri rerum nostrarum ratio postulat, dum heic cõmoramur: equidẽ vobis exponã. Primũ copia cõmeatus ex agro hostili paranda nobis erit. Nã nec forum hoc nobis sufficit: nec quo emamus aliquid in promtu nobis est, extraquàm paucis: & ipsa hæc regio nobis est infesta. Quare periculũ erit, ne multi pereãt, si vel negligẽter, vel nõ satis cautè ad parãdũ cõmeatũ perrexeritis. Mea quidẽ sententia est, per excursiones com-*
50 *meatum parandum esse: ceteroqui minimè obuagandum, vt saluti vestræ consulatur, quæ quidem nobis esse curæ debent. Quæ quum ita decreta essent: Audite, inquit, etiam hæc. Prædatum nonnulli è nobis exituri sunt. Quapropter arbitror optimè nos facturos, si is qui exiturus est, hoc ipsum indicet:*

* Homerus li. Vlyssææ XIII.

etiã quò pergat, significet: Vt et exeũtiũ et in castris manẽtiũ numerũ videamus, & vnà cũ ipsis nosmet paremus, si quidẽ ita res poscat. Quòd si etiã aliquãdo fuerit opportunũ aliquib. opẽ ferri, vt sciamus quò ferẽdæ opis causſa sit pergendũ. Præterea si quis imperitiorũ aliquod ag gredi facinus velit, vt ea res ad deliberationẽ nostrã reuocetur, quib. erit dãda opera, vt eorũ vires, quos illi adoriri cupiãt, exploratas habeamus. Quæ quũ itidẽ milites sciuissent: Hoc etiã velim cõsidereti s, inquit, daturos operã hostes vt prædas à nobis agãt: et quidẽ iure nobis insidiãtur. Nã nos ipsorũ res habemus. Imminẽt quidem certè nobis. Quare mea quidẽ sententia necesse est circa castra excubitores esse. Si ergo diuisi in præsidijs & speculis vicissim erimus, minus nos venari hostes poterunt. Præterea videndũ vobis hoc quoq3. Si certò cõstat Cherisophum cũ ea nauiũ copia, quæ nobis sufficiet, redituru : nihil ijs verbis opus fore, quæ quidẽ ego iã sum prolaturus. Nũc quũ illud incertũ sit, arbitror nobis operã dãdã, vt ex hac ipsa regione nauiũ struẽdarũ materiẽ petamus. Nã si redeunte ipso instructi à nauigijs erimus, maiorẽ eorũ copiã habebimus, quib. ad nauigãdũ vtamur. Sin ille naues nullas adducat, his nostris vtemur. Video aũt frequẽter hac nauigia præterire. Quã obrẽ si à Trapezũtijs naues lõgas postulabimus, et per has illa subducemus, ac detractis gubernaculis custodiemus, donec tãtũ illorũ numerũ habeamus, vt eis vehi possimus: nimirũ vectura nobis haud defutura est talis, qualẽ nos requiremus. Quæ quũ decreta essẽt: cõsiderãdũ et hoc, inquit, an æquũ sit eos quos cũ nauigijs subducturi sumus, impẽsa cõi à nobis ali, quàm quidẽ diu nostra causſa mãserint, atq3 etiã merces vecturæ nũ sit eis dãda, ut pro opera nauata nobis utili, et ipsi cõmodũ aliquod ꝓcipiant. His itidẽ cõprobatis: Quòd si, ait, perficere nequiuerimus, vt nauigia tot habeamus, quot suffectura sunt: mea sententia ciuitatib. maritimis imperãdũ erit, vt itinera q̃ esse inaudimus difficilia, nobis muniant. Quippe parebũt nobis tũ metu nostri, tũ quòd quãprimùm nos discedere nolẽt. Heic milites exclamãt, nõ esse cur viæ muniãtur. Xenophõ quũ eorũ demẽtiã agnoscꝛet, nihil sanxit: sed vrbib. libẽter adsentientib. vt vias struerẽt, persuasit. Aiebat. n. milites suos citius discessuros, si quidem itinera faciliora redderẽtur. Acceperũt et L remorũ nauẽ à Trapezũtijs, cui Dexippũ Lacedæmoniũ, eius vicinię accolã præficiebãt. Is neglecta capiẽdorũ nauigiorũ cura, cũ naui extra Põtũ profugit. Verũ deinceps æquissimo supplicio adfectus fuit. Nã quũ apud Seuthẽ in Thracia nescio quid rerũ nouarum moliretur, à Nicãdro Lacedæmonio est interfectus. Acceperũt et aliã X X X remorũ nauem, cui Polycrates Athenieſis est præfectus. Is quotquot naues caperet, ad castra subducebat. Postea merces quæ illis vehebãtur, eximebãt milites, et custodes cõstituebãt: vt eæ saluæ possessorib. essẽt: nauigijs ad vectionẽ vtebãtur. Hoc ipso tẽpore prædatũ exeũt Græci, quorũ alij præda potiebãtur, alij nõ. Cleænetus verò, quũ et seriẽ suã et quãdã aliã ad locũ difficilẽ adduxissẽt: nõ ipse modò periit, sed etiã pleraq3 militũ pars. Postea quàm commeatus haberi amplius ita non poterat, vt eodem die milites in castra reuerterentur: Xenophon acceptis ducꝛ-

Dexippi perfidia, & eiusdem pœna.

φυλάξων ὃ μὴ ὄφοι, ἵνα μὴ δι' ἀλλήθου ἴδωμεν τὴν ἐξόδον τὴν ἐπὶ θάλατταν, μὴ συμπαρασκευάζωμεν ἑαυτοῖς ἐχθρούς. ἔδοξε ταῦτα. ἀναστὰς δὲ Βοηθοῦς εἶπεν, ὅτι δέοι καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ βοηθεῖν, συμβαλλόμενος, πεζομένους ἐξιέναι τῆς ἡμέρας μὲν ἐφ' ὃς αὐτὸς ἐθέλοι. ἔδοξε ταῦτα. ἀναστὰς δὲ καὶ τόδ', ἔφη, ἀναγκαῖον τοῖς πολεμίοις λυπηρεῖν, δίκαιος ἡμῖν ἀποδοθῆναι τὰ ἐκείνων, ὑπὸ τούτων δ' ἡμῶν. φύλακας δή μοι δοκεῖ δεῖν τῆς στρατοπέδου εἶναι. ἐὰν δὲ τοῦτο μεταδιώκωμεν φυλάττωμεν. Σοκῶ πᾶσιν, ἦν δ' ἐγώ, ταῦτα ἀγαθὰ εἶναι. ἀλλὰ τοὺς πολεμίους ἐπὶ τίνων τούτων ὁρᾶτε. ἐγὼ μὲν ἡσυχάζω τοῦτο ἐπιστάμενος ὅτι ἥξει πολλοὶ ἐπὶ τὰ ἐμὰ ἐπιτήδεια, ὅταν ἐμὲ μὴ αὐτόθεν. ἐὰν μὲν γὰρ ἔλθῃ ὑπερχόντων οἱ τάδε, οὐ φθονωτέρους πολλοὺς ἀνύσομεν. ἐὰν δὲ μὴ ἄγω, τοῖς οὐ τάδε χρησόμεθα. ὁρῶ δ' ὁρᾷ πολλοῖς πολλαχοῦ πρασπολέοντα. εἰ δὲ αἰτησόμενοι πρὸς πρασπολούντων μακρὰ πολοῖα, καὶ τάχιον μὴ φυλάξομεν αὐτὰ, τὰ πλοῖα πρὸ λυόμενοι, ἕως ἂν ἱκανὰ τὰ ἄξοντα γένηται, ἵνα ἂν ἐκ ἀφορμήσαιμεν κομιδῆς οἷσπερ δεόμεθα. ἔδοξε ταῦτα. ἀνυποστάτους δ', ἔφη, εἰκὸς ἔσεσθαι ἡμᾶς, ἐὰν μὴ καταλάβωμεν, ὅσον ἂν χρόνον ἡμῖν σύνεγγυς μένωσι, μὴ ναῦλον ξυναγάγῃ ὅπως ξυμφελῆσθαι μὴ* ὠφελήσῃ. ἔδοξε μὴ ταῦτα. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, ἵν' ἀρχὴ μὴ ταῦτα ἡμῖν μὴ ἐκπορεύηται ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα, τοὺς ὁδοῦς ἃς δυνατόν ἐστι ἀκόμεθα εἶναι, ταῖς πρὸ θαλάττης οἰκημένοις πολεσιν ὠφέλειαν ἀποδοῦναι. πείσονται † γὰρ μὴ δῆθ' ὑπὸ φοβεῖσθαι, μὴ δῆθ' δι' † βουλόμεθα † ἡμᾶς ἀπαλλαγῆναι. σὺ ταῦτα δὴ αἰνέσας ὡς τὸ δέοι ὁδοποιεῖν. ὁ δὲ ὡς ἔγνω τὴν ἀφοσωίαν αὐτοῦ, ἐπεμέλησε μὲν ἀγαθὸς ἡγεμόνας τῆς πορείας, ἐξαγαγὼν δὲ ἐκ τοῦ στρατοπέδου τὸν ὄχλον, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰς κώμας. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ πεδίῳ, ἐνταῦθα ἐπεδείκνυτο τὴν ἱππικὴν, ἐκέλευε δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἱππέας ἐπιδείκνυσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῇ κώμῃ

itidẽq3 sagittarios cũ sagittis neruo impositis, vt ipso signũ dante sagittas emitterent: velites deniq3 pelles suas lapidib. refertas habere iussit. Misit etiã quosdã idoneos homines, qui hæc vt fierent, curarẽt. Posteaquàm omnia rectè cõparata erãt, serierũ ductores et qui operas horũ vicarias obibãt, cũ aliis qui se nihilo volebant his deteriores haberi, vniuersi iã in acie disposĩti stabãt, seq3 mutuo intuebãtur. Et erat sanè acies ob loci rationẽ iucũda spectatu. Deinde incoato pæane clangenteq3 tuba Martiũ milites clamorẽ tollunt, ac grauis armaturæ pedites cursu in hostẽ tẽdũt. Simul & tela, & hastæ, & sagittæ, & fundarũ iacula, & quãplurimi è manib. missi lapides torquebantur. Nõnulli etiã ignẽ admouebãt. Hostes ob telorum multitudinẽ & septa lignea & turres relinquũt, quo factũ ut Agasias Stymphalius et Philoxenus Pellenẽsis positis armis sola induti tunica adscenderẽt, atque alius aliũ attraheret, quũ nõ nemo iã adscẽdisset. Ita tũ captũ erat oppidũ, vti quidẽ videbatur. Et cetrati cũ velitib. irrũpentes cursu, quod quisq3 poterat, rapiebãt. Xenophon interea stabat ad portas, & grauis armaturæ milites quoscũq3 poterat, arcebat ingressu. Nã hostes alij munitis in iugis cõspiciebãtur. Nec magno interiecto tẽporis spatio clamor intus sublatus est, fugientib. alijs cũ ijs rebus, quas ceperãt, nõnullis etiã vulneratis: adeoq3 magnus ad portas protrudentiũ sese impetus erat. Qui elabebãtur interrogati, aiebant arcẽ quamdã interiorẽ esse, ac magnã hostiũ multitudinẽ, quæ excursione facta milites cæderet. Heic Xenophon proclamare Tolmidẽ præconẽ iussit, vt quicũq3 spoliorũ aliquid capere vellet, ingrederetur. Tũ verò permulti cũ impetu irruebãt, eoq3 factũ, vt qui alios propellẽdo intrò tẽderẽt, erũpentes superarẽt. Ita rursus hostes ab eis in arcẽ cõcluduntur, diripientib. Græcis, ac secũ exportãtib. omnia, quæcũque extra arcem reperiebãtur. Graues aũt armaturæ milites partim ad oppidi septũ, partim ad viã illam, quæ tendebat in arcẽ, subsistebãt. Interea Xenophon cum serierũ ductorib. considerabat, ecqua ratione capi arx posset. Nã id si fieret, salutẽ certã consequuturi erãt: ceteroqui per futurus difficilis abscessus videbatur. Hac in cõsideratione dũ versarẽtur, visum est eũ locũ planè capi nõ posse. Quapropter ad discessum sese parabãt, ac singuli palos sibi proximos diruebãt, emissis minus idoneis ad agendas prædas, cũ grauis armaturæ maxima parte: ac retinẽtib. penes se ductoribus serierũ eos, quib. quisq3 fidebat. Posteaquã abscedere cœperũt, complures in eos ex arce irruebãt, cratib. et hastis et ocreis et galeis Paphlagonicis armati. Horũ alij domos cõscẽdebãt ex vtraq3 viæ parte sitas, quæ ad arcẽ ducebat. Quo factũ, ut tutũ nõ esset eos ad portas in arcẽ ducẽtes persequi. Quippe ligna ingẽtia de superiorib. locis in nos deijciebãt, vt par esset in manẽdo & discedẽdo difficultas: præsertim quod nox etiam formidinem augeret, quæ tum ingruebat. Hoc modo pugnantib. nostris, et quasdam ad angustias redactis:

Metropolis Drilarum à Græcis capitur.

Difficilis Græcorũ à Metropoli Drilarũ abscessus.

Deus

θεὸς τις αὐτοῖς μηχανὴν σωτηρίας δίδωσιν. ἵππος γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκίαν τὴν οὐ δεξιᾷ, ὅπου δὴ οὐκ ἔφαντο. ὡς δ' αὐτὴ σωὴ πίπτει, ἔφυγον οἱ ἀπὸ τῆν οὐ δεξιᾷ οἰκιῶν. ὡς δ' ἔμαθεν ὁ Ξενοφῶν ὅτι πρὸς τ' τύχης, οὐκ ἐπῆλθε καὶ τὰς οὐ ἀσφαλεστάτας οἰκίας. αἱ δὲ, ξύλιναι ἦσαν· ὥστε καὶ ταχὺ ἐκαίοντο. ἔφυγον οὖν καὶ οἱ ἀπὸ τότ τῆν τῶν οἰκιῶν. οἱ δὲ κατὰ τόμα δὴ ἐπὶ μόνοι ἐλύοντο, καὶ δῆλοι ἦσαν ὅτι ἐμάχοντο ἐμοὶ τῇ καταβάσει φορεῖαι ξύλα ἅττα ἐτύγχανον ἔξω ὄντα τῶν βελῶν ἐς τὸ μέσον ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. ἐπεὶ δὲ ἱκανὰ ἦν ἐμοὶ, οὐκ ἔφαν. οὐκ ἔπιον δὲ καὶ τοῖς αὐτὸ δ' χαρακώματα οἰκίαι, ὅπως οἱ πολέμιοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν. ὅτω μόλις ἀπηλθον ἀπὸ τῶ χωρίου, πῦρ οἱ μέσφ ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων ποιησάμενοι. καὶ κατεκύθη πᾶσα ἡ πόλις καὶ αἱ οἰκίαι καὶ αἱ τύρσεις καὶ τὰ σαυρώματα, καὶ τἄλλα πάντα πλὴν τ ἄκρας. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἀπῆεσαν οἱ Ἕλληνες, † ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τλὴν κατέβασις ἐφοβοῦντο τὸν εἰς τραπεζοῦντα (πρώτη γὰρ ἦν καὶ σαφὴ) φθονήσοντα ἐπιόντες. καὶ ἀνὴρ μυσὸς δ' ἦν, καὶ ζῶνομα ἔσκε ἔχων, τῶν κρητῶν † λαοῖσι πέπαρσο ἢ πάντας, ἔμενον οἱ λασίῳ χωρίῳ, καὶ πρῶτα μὲν τοῦ πολεμίους πειρᾶσθαι λανθάνειν. αἱ δὲ πέλτας αὐτῶν † ὅλην καὶ ὅλην διεφαίνοντο, καὶ οὖσαι. οἱ μὲν οὖν πολέμιοι, ταῦτα διορῶντες, ἐφοβοῦντο ὡς ὀψόμενοι οὐδέν· ἡ δὲ φάλαγξ οἱ τούτῳ κατέβαινον. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἱκανὸν ἦναι ἤδη ὑπολυθῆναι τοῦ μυσῶ, ἐσήμηνε φθόγγῳ αὐτὸς κρατῶν. καὶ ὃς ὑβρικὼς φθύγξ, καὶ οἱ ἐμὶ αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν ὅλοι κρῆτες (ἀλίσκεσθαι γὰρ ἔφασαν ὑπὸ δρόμῳ) ἐπεσόντες ἐν τ ὁδῷ, εἰς ὑλλωκατὰ τὰς ναπας κυλινδούμενοι ἐσώθησαν. ὁ μυσὸς δὲ κατὰ τλὴν ὁδὸν φθόγγος, ἐβόα βοηθεῖν· καὶ ἐβοήθησαν αὖ τοῖ, καὶ ἀνέκλασον τετραμμένους. καὶ αὖτοὶ ὧδε πόδα ἀνέχώρησαν βαλλόμενοι· οἱ βοηθήσαντες, καὶ αὖ πιδιώκοντες τὴν κρητῶν. οὕτως ἀφικνοῦνται ὧδε ἐς τὸ πέδιον, σαόντες σῶοι ὄντες. ἐπεὶ δὲ οὔτε ὁ Χαλύβδιος ἦκεν, οὔτε πλοῖα ἱκανὰ ἐμοὶ, οὔτε ὧδε πάλιν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιτέον εἶναι. καὶ δὲ μὲν τὰ πλοῖα τούς τε ἀσθενοῦντας ἀνεβίβασαν καὶ δὲ ὑπὸρ τεπαραλλαγότα ἔτη, καὶ παῖδας μὴ γυναῖκας, καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ ἀνάγκη ἐμοὶ ἦν ἔχειν· καὶ Φιλήσιον μὴ Σοφαίνετον δὲ πρεσβυτάτους τῶν στρατηγῶν ἐσβιβάσαντες, τούτῶν ἐκέλευον ὧδε μελεῖσθαι· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο. ἦ δὲ ὁδὸς ὁδοποιουμένη ἐμοὶ, καὶ ἀφικνοῦνται πορευόμενοι ἐς κράνεῶνα τειχαῖοι, πάλιν ἑλληνίδα, ὧδε τῇ θαλάσσῃ, σἰνωπέων ἄποικον, οὐ τῇ κολχίδι χώρα. οἰκοῦσι δὲ ἐμοὶ ἡμέραι δέκα. δ' ὑπάτοις οἱ τοῖς ὅπλοις γίνεται καὶ ἀριθμὸς, καὶ ἐγένοντο ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. οὗτοι ἐσώθησαν ἐκ τῶν ἀμφὶ τοὺς μυσίους. οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλοντο πάντες τε πολεμίων καὶ χιόνῳ, μὴ εἵπερ νόσῳ. οἰκοῦσι

Casus fortuitus Xenophonti cõsilium summi nistrat.

* sequor lectionem marginis.

Strategemate Græci vtuntur.

Græci in itinere pergũt

Numerus Græcorum, qui salui eua fere.

Ibidem argentũ, quod ex captiuis collegerãt, partiuntur: atq; etiã decimã, quã Apollini et Ephesiæ Dianæ exemerãt, ita duces distribuũt, vt quilibet ipsorũ hisce dijs aliquã partẽ eius adseruaret. Cherisophi loco Neoni Asinensi pars vna tradita est. Xenophõ quũ donariũ Apollini confeciſſet, in thesaurũ illud Atheniensiũ, qui Delphis est, consecratũ reposuit, quum et suũ & Proxeni hospitis sui, qui cũ Clearcho occubuerat, nomẽ inscripsisset. Quod verò Dianæ dedicatũ erat, id quo tẽpore cũ Agesilao ex Asia in Bœotiam proficiscebatur, apud Megabyzũ ædituũ Dianæ reliquit. Videbatur. n. illo itinere confecto aleã prælij cũ Agesilao apud Coroneam subiturus. Itaq; perscriptũ ab ipso fuit in hãc sententiã: Si saluus ipse euasisset è prælio, restituendã sibi esse pecuniã sacrã: sin quid humanitus ei accideret, Megabyzus illã Dianæ dedicaret, confecto donario quod Deæ gratissimũ fore arbitraretur. Postea verò quũ esset in exsilio Xenophon, ac iã Scilunte habitaret, quod oppidum à Lacedæmonijs propter Olympiam conditũ erat: venit ad Olympiã spectandi gratia Megabyzus, ac depositũ Xenophonti restituit. Eo recepto Xenophon, agrũ illo loco Deæ mercatus est, qui Apollinis oraculo demonstratus erat. Perlabitur eũ agrũ Sellenus amnis. Itidẽ apud Ephesum propter ædẽ Dianæ Ephesiæ Sellenus fluuius præterfluit. Vterq; pisces habet, & conchas. Præter hæc in eo qui apud Scilunte est agro, venari feras omnes, quæcũq; indagãdo capiũtur, licet. Templũ etiã cũ ara de pecunia sacra exstruxit, ac post id tẽporis cõsecratis fructibus agri decumis, sacrum Deæ faciebat. Eius celebritatis & ciues & finitimi, tam viri quàm feminæ participes erãt. Et suministrat ijs Dea, qui agitant conuiuia, farinas cum panibus, vino, pecunia, bellarijs. Præterea partẽ eorũ, quæ uel è pascuis sacris mactãtur, vel venando capiũtur. Xenophontis enim ac ceterorũ ciuium filij ad celebritatẽ hãc venationem instituebãt, quibus etiam viri se in venando adiungebãt. Itaq; partim ex agro sacro, partim ex Pholoe apri, capreæ, cerui capiebãtur. Locus ipse quà in Olympiam à Lacedæmone itur, ad stadia XX à Iouis Olympij fano abest. Idem & nemora complectitur, & mõtes refertos arborib. vt in eis & sues, et capreæ, & oues, et equi satis pastus habeant: quo fit vt eorũ, qui ad celebritatẽ hãc sese cõferunt, etiã iumẽta abundè satiẽtur. Propter fanũ lucus est hortensib. arborib. cõsitus, in quo erant omnia, quæcumq; postea quàm maturuerunt, esculenta sunt. Fanũ ipsum, vt paruum magni, similitudinẽ Ephesini refert: itemq; simulacrum vt cupreſsinum, Ephesino aureo simile est. Propter fanum columna est erecta, quæ has litteras cõtinet: AGER DIANAE SACER. Eũ qui possideat, ac fructus ex ipso percipiat, quotannis decumã cõsecrare: de reliquo curare oportet ut fanũ sartum tectum sit. Hæc si quis non præstet, Deam vindicem fore. Post hæc à Cerasunte mari quidem ij,

Xenophontis religio.

Xenophontis exsilium.

Xenophõtis in deligẽdo loco, qui Dianæ cõsecraretur, industria.

ἀνατ̃ θα σκαλαμβάνοσι δ' † σ̃ρὸς τ̃ὴν αἰχμαλω-τ̃ὴν γενόμενον ἀργύριον, ᾗ τῶ δεκάτῳ, ὡς τῷ Ἀπόλλωνι ἱζἐλλον ⊙ τ̃ῇ ἐφεσίᾳ Ἀρτέμιδι, δίελαβον οἱ γραττηγοί, δ' μὰρ ⊙ ἐκασ⊙ φυλάτ̃ῃν τ̃οῖς θεοῖς. αὐτὸ δὲ Χ̃ενοφ̃ν Νέωνι ὁ ἀσινᾶῖ⊙ ἔλαβε. Ξενοφῶν δ̃ὲ δ' μ τ̃ῷ Ἀπόλλων⊙ αὐτὰ θημα ποιησάμενο⊙, ἀνατ̃ίθησιν εἰς τὸν οἰ δελφοῖς τ̃ὸν ἀθηναίων θησαυρόν, ᾗ ἐπέγραψε τὸ, τε αὐτ̃ῷ ὄνομα ⊙ τ̃ῷ προξένῳ, ὅς ζωὴ Κλεάρχῳ ἀπέθανε. ξυ⊙ χαλῶ αὐτ̃ῷ. δ' δὲ τ̃ν Ἀρτέμιδ⊙ τ̃ν ἐφεσίαν, ὅτε ἀπὰ ζωὴ Ἀγησίλαῳ ἐκ τ̃ν ἀσίαν πλὼ εἰς βοιωτ̃ὸν ὁδὸν, κατέλιπε πρὰ Μεγαβύζῳ ⊙ τ̃ν Ἀρτέμιδ⊙ νεωκόρῳ, ὅπ αὐτὸς κινδυνεύ⊙ι ἐδόκ ἰσχυρὰ μὰ Ἀγησίλαός σ̃ι κορωνέᾳ. ὃ ἐπεσ̃ήλαν, ὡ μὰ αὐτὸς ⊙ἔθη, ἐκυτ̃ῷ κρ̃ὸ⊙ θαι· ἐ δὲ π πάθοι, ἀναθ̃ῆναι, ποιησάμενον τ̃ῇ Ἀρτέμιδι ὅ, ποίῳ χαρι⊙θαι τ̃ῇ θε͂ῷ. ἐπεὶ δ' ἐφυγε Ξενοφ̃ν, κᾶικωτ⊙ ἤδη αὐτ̃ῷ σκιλ̃ντ̃ι, ἔσω τ̃ν λακεδαιμονίων τοίκιο θ' τ⊙ πρὰ τ̃ὴ ὀλυμπίαν, ἀφικνε͂ται Μεγάλην⊙ εἰς ὀλυμπίαν θεωρήσων, κᾶι ἀκρ̃ό⊙ιό πλὼ παρὰ ταθμὸν αὐτ̃ῷ. Ξενοφ̃ν δὲ λακεδαίμ, χωρίον ὠνε͂ται τ̃ῇ θε͂ῷ ὅπ π αἶῖλεν ὁ θεός. ἐτυχε δὲ Σκιλ̃ντ̃ίων Σκι τ̃ῷ χωρίον ⊙ταμὸς σελλ̃ς. κᾶὶ ὁ ἐφέρ⊙ δὲ πρὰ τ̃ν τ̃ν ἐφεσίαν Ἀρτέμιδ⊙ νεὼν σελλ̃ς ποταμὸς πρᾶρ̃ῆ, κᾶὶ ἰχθύ⊙ τε ὁ ἀμφοτ̃ρ̃οις ἐσὶ ⊙ κ̃ύγχαι. ὁ δὲ ⊙ σκιλ̃ντ̃ὶ χωρίῳ κᾶὶ θήρα πᾶντ̃ὸν ὁ⊙όσα ὅσιν ἀγρ̃ευόμενα θεία. ἐποίησε δὲ κᾶὶ ναὸν ⊙ βωμὸν ἀκ̃ὸ τ̃ῆ͂ ἱ̃ρ̃ᾶ ἀρ̃υείσ· κᾶὶ τολοιπὸν ἀεὶ δεκατ̃ύων τὰ ἐκ τ̃ῆ͂ ἀγρ̃ῆ͂ ὡρ̃αία, θυσίαν ἐποιᾷ τ̃ῇ θε͂ῷ. κ̃ὴ πᾶντ̃ὸ⊙ οἱ † πολῖται ⊙ οἱ † πρ̃όχωροι αὐτ̃όθι ⊙ γωναῖκ̃ὸ⊙ μετε͂ιχον τ̃ν ἑορτ̃ῆς. † πρ̃έχει δὲ ἡ θεὸς τοῖς σκιλ̃ντ̃ίοις ἄλφιτα, ἀρ̃τ⊙, οἶνο⊙, [ἀρ̃ύεια*, πρ̃ο⊙ήματα. κᾶὶ τ̃ν θυομένων ἀκ̃ὸ τ̃ῆ͂ ἱ̃ρ̃ᾶ͂ς νομ̃ῆς λαμβ⊙, κᾶὶ τ̃ν θηρευομένων δέ. κᾶὶ γὰρ θήραν ἐποιοῦντο εἰς τ̃ν ἑορτ̃ὴν οἵ τε ξενοφ̃ντ⊙ παῖδ⊙ τ⊙ οἰ τ̃ ἄλλων πολιτ̃ῶν. οἱ δ' βουλόμενοι τ⊙ αὐτ̃όθι σωφρονέ⊙ιν, ⊙ ἡλίσκ⊙ τὰ μὲν ὀ͂ῦ ἀπ̃ὸ τ̃ῆ͂ ἱ̃ρ̃ᾶ͂ς χωρίου, τὰ δ' ἐκ τ̃ν φολόης, σύβ⊙ τ⊙ θρεμμάδ⊙ τ⊙ ἔλαφο⊙. ἔσ δὲ ὁ τόπ⊙ ᾗ ἐκ λακεδαίμον⊙ εἰς ὀλυμπίαν πορευόνται, ὡς ἑκατ⊙τ̃άδιοι ἀκ̃ὸ τ̃ῆ͂ ὀλυμπίᾷ Διὸς ἱ̃ρ̃ο͂υ. οἷ δ' οἳ ⊙ δ' † ἱδρ̃ῶ τόπῳ ⊙ ἄλση κᾶὶ ὄρη δ' ἀδ̃ρ̃ὸν μεστὰ, ἱκανά· τ̃ὸ⊙ ᾗ † αἰγᾶς ᾗ ὄι⊙ τρέφ̃ῃ, ⊙ ἵππ⊙ι, ὥ⊙τε τ̃ὸ τ̃ὲ εἰς πλὼ ἑορτ̃ὴν ἰόντ̃ν ἅρμα ζυγὰ ὑπ̃οζεύσασθαι. πολὺ δ' αὖ͂ θεν τ̃ὸν ναὸν ἄλσ⊙ ἡμ̃ρ̃ῶν δ' ἀ̃δ̃ρ̃ὸν ἐφυτ̃ύθη, ὅσα ὄσι τρωκτὰ, ὡρ̃αῖα. ὁ δ' ἐναὸς, ὡς μικρὸς μεγάλῳ, ⊙ ᾗ ὁ ἐφέσῳ εἴκασται, κᾶὶ δ' ἑκάσ⊙ι ἐοικὼς ὡς κυπαρ̃ίσσινο⊙ χυσῷ͂ ὄντ ⊙ ᾗ ὁ ἐφέσῳ. κᾶὶ στήλη ἕσ̃ηκε πρὰ τ̃ὸν ναὸν γρ̃άμματα ἔχουσα, ΙΕΡΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ. τ̃ὸν δὲ ἔχοντα κᾶὶ καρπ̃ούμενον, τ̃ῇ ᾗ δεκάτ̃ὼ κατᾶθύειν ἐκέλευσε ἔτ⊙ς, ἐκ δὲ τ̃ῦ πᾶντ̃ὸ⊙ τ̃ὸν ναὸν ἀδιον̃υθ̃ρ̃ύζειν. ἐὰν δέ τῖς μὴ ποιῇ ταῦτα, τ̃ῇ θε͂ῷ μελήσει, ἐκ κρ̃οκοδ̃ίλ⊙ς ὁ κ̃ῦ θαλαττ̃αν ᾗ ἐκ⊙

πολίται, ἡμῖν ἀεὶ δίδ⊙ι πρόκριτα παρέχει δὲ τοῖς ἑαυτ̃ῦ

ἐκνεμίζοντο οἱ πρ̃ὸ κᾶὶ πρ̃όθεν, οἱ δ' ἄλλοι κ̃ῦ γλῶ ἐπορ̃ευόντο. ἐπεὶ δ' ἦσαν ὑδὶ τοῖς μοσυνοίκ⊙ι ὁρίοις, πέμπ⊙σ̃ιν εἰς αὐτ̃ὸν Τιμησίθεον τ̃ὸν τραπεζουντ̃ῖον, πρ̃όξενον ὄντα τ̃ν μοσυνοίκων, ὁρ⊙τ̃ν τ̃ὸν πότ̃ρ̃ον ὡς δ̃ῆ φιλία⊙ ἢ ὡς δ̃ῆ πολεμία⊙ πορ̃εύοντα⊙ τ̃ν χ̃ώρα⊙. οἱ δ' ἔφα⊙ ὅτι ὰ ὁ⊙οίειεν. ἐπίσθυον ᾗ τοῖς χωρίοις. αὐτ̃ὸθι λεγ̃ὶ Τιμησίθε⊙ ὅτι πολέμιοι ἐσὶν αὐτοῖς οἱ ἐκ τ̃ῆ͂ ἐπείκ̃ια. ᾗ ἐδόκ̃ῆ κᾶλέσαι ἐκέν⊙, εἰ βούλοιτο συμμαχίαν ποιήσασθαι. ᾗ πεμφθεὶς ὁ Τιμησίθε⊙ ἦκε͂ ἄγ̃ων τὸν ἀρ̃χοντα⊙. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο, σωθ̃ῆναι ὸν οἵ τε τ̃ν μοσυνοίκων ἀρ̃χοντ⊙ ᾗ οἱ γραττηγοὶ τ̃ν ἑλλ̃ήνων. ⊙ ἔλεγε μ̃ὲ Ξενοφῶν, ἑρμ̃ήνευε δὲ Τιμησίθε⊙· ὦ ἄν̃δρ̃⊙ μοσυνοίκ⊙ι, ἡμεῖς † διελθεῖν βούλ̃ομθα εἰς πλὼ ἑλλάδα πεζ̃ῇ· πλοῖα γὰ ὐκ ἔχομεν. κωλύσ⊙ι δὲ οὔ͂τοι ἡμᾶς, οὓς ἀκούομεν ὑμῖν πολεμίους εἶναι. εἰ δ̃ῆ βούλεσθε, ἐξεσ̃τιν ὑμῖν ἡμᾶς λαβεῖν συμμάχ⊙υς, ᾗ πρ̃οφ̃ήσαθ' εἴ τι πώποτ' ὑμᾶς οὔ͂τοι ἠδίκησαν, ᾗ πλ⊙ίῶν ὑμῶν ὑπηκό⊙ς εἶναι τύτ⊙ς. εἰ δὲ ἡμᾶς ἀφ̃ήσετε, σκ̃ήψασθε πόθεν ὦῦς αὖ τοσούτ̃ω δύν̃αμιν λάβ⊙ιτε σύμμαχον. πρὸς ταῦτα ἀπεκρ̃ίνατο ὁ ἀρ̃χων τ̃ν μοσυνοίκων ὅπ ⊙ βούλοιτο ταῦτα, ⊙ δ' ἔχοιτο πλὼ συμμαχίαν. ἄγετε δ̃ή, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεήσεσθε χρ̃ήσασθαι, αὖ σύμμαχοι ὑμῶν γενόμεν⊙ι; ᾗ ὑμεῖς † ποῖοί τε ἔσεσθε ἡμῖν συμπρ̃άξαι πρὸς τ̃ν ἀγόντ⊙ς; οἱ δ' ἔπον ὅτι ἡμεῖ⊙ ἐσμὲν ἑτοῖμοι εἰς τ̃ὴν χ̃ώραν ἐπβαλλ̃ῶν ὐκ τ̃ῦ ὑδὶ πόλεμον τ̃ῶν ὑμῖν τε ᾗ ἡμῖν πολεμίων, καὶ δ̃ῶρ̃α ὑμῖν πέμψ⊙ι ναῦς τε κᾶὶ ἀν̃δρ̃α⊙, οἵ πνες ὑμῖν συμμαχ⊙ῶσ̃ί τε ⊙ πλὼ δ̃ὴν ἡγήσ⊙νται. ὑδὶ τύτ⊙ις πισὰ δ̃όντ⊙ ᾗ λαβόντ⊙ ὅρκ⊙ν· ⊙ ἦθος τῇ ὑσ̃ρ̃ῶ͂ᾳ ἄ⊙ντ⊙ τειακόσια πλοῖα μονόξυλα, ⊙ οἷ ἑκάσῳ τρεῖς αὐτ̃όκ⊙ι, ὧν οἱ μ̃ὲ δύο ἐκβαύτ⊙ς, εἰς τάξιν ἐθ⊙ὶ͂ τὰ πλοῖα· ὁ δὲ εἷς ἐμένε. κᾶὶ οἱ μὲν, λαβόντ⊙ τὰ πλοῖα, ἀπ̃έπλ⊙ιζον· οἱ δὲ μένοντ⊙ † ὑπ̃εδ̃έξαντο οὕτ⊙ς· ἔσηκαν ὧ͂ωρ̃α ἀνὰ ἑκάσ⊙ν μάλισα † οἱ χορ̃οὶ, αὖ πισχωῦντ⊙ ὀνήλοις, ἔχοντ⊙ χερ̃ρ̃α πᾶντ⊙ λευκ̃ῆν βοῶν σκέα, εἰκοσμένα κυπ̃ρ̃ίῳ πεπάλῳ· οἱ δὲ τῇ δεξιᾷ παλ̃ὸν ὡς ἐξάπιχυ, ἐμπεφ̃αγμένον μὲν λόγχ⊙ι ἔχον, ὅπισθεν δὲ αὖ͂τ̃ῆ͂ ξύλον σφαιροφ̃ές. χιτωνίσκους δὲ ἐνεδεδύκεσαν ὑπ̃ὸρ̃ γονατ̃ῶν, πάχ⊙ ὡς λίνου σγωματοδέσμου. ὠδὶ δὲ τῇ κεφαλῇ κρ̃αίνη σκύτινα, οἷᾶ πρ̃ὸ τὰ παφλαγονικὰ, κρ̃ύβυλα⊙ ἔχοντα κᾶτὰ μέσ⊙ ἐγγυτάτω παρ̃οφ̃ῆ. εἴχον δὲ κᾶὶ σαγ̃άρ̃ι⊙ σίδηρᾶ. ὑτ̃ῦ͂θεν ὑ̃ζ̃ῆρ̃χε μὲν αὐτ̃ῶν ἓς, οἱ δ' ἄλλοι πᾶντ⊙ ἀ̃ζ̃όντ⊙ ἐπορ̃εύοντο ὦ ῥυθμῷ, κᾶὶ διελθόντ⊙ διὰ τ̃ν τάξεων κᾶὶ διὰ τ̃ν ὅπλων τ̃ν ἑλλ̃ήνων, ἐπερ̃εύν̃το δ̃ὴ͂ τοῖς πολεμίοις, ὡδὶ χωρίον δ' ἐδόκ̃ῆ ὑπ̃αμαχώτατο⊙ εἶναι. ἐκ̃τὸ δὲ ξύλ⊙ πρὸ τ̃ν πόλεως, τ̃ν μητροπόλεως κᾶλουμένης αὐτοῖς, ⊙ ἐχούσης δ' ἀκρ̃ότατον τ̃ν μοσυνοίκων. κᾶὶ πρὸ πύτου ὁ πόλεμ⊙ ᾗ͂ν. οἱ γὰ ἀεὶ τ̃ὸτ' ἐχοῦσ⊙ ἐδόκ̃ουν ἐνικᾶ͂ν πᾶντ̃ν μοσυνοίκ⊙ν ἔσ̃ν. καὶ

ij, qui prius, vehebãtur: ceteri terrestri itinere pergebãt. Posteaquàm Mosynœcorũ fines attigissent, Timesitheũ Trapezuntiũ ad eos mittũt, qui erat Mosynœcorũ hospes. Per hũc interrogãt, vtrũ tãquã per pacatũ, an hostilẽ agrũ iter Græcis faciendum sit. Illi quòd munitionib. locorũ fiderẽt, sibi perinde fore respõdent. Tũ Timesitheus narrat, esse his hostes illos, qui ulterius habitarẽt. Quare uisũ est hos esse de ineũda societate belli appellandos. Missus est igitur ad eos Timesitheus, qui cũ magistratib. gentis red ijt. Postea quã aduenissent, ac iã tũ Mosynœcorũ magistratus, tũ Græcorũ imperatores congressi essent: Xenophõ hãc orationẽ habuit, interpretãte ipsius uerba Timesitheo: Cupimus nos, Mosynœci, pedestri itinere Græciã petere, quũ à nauigijs destituamur. Verùm impedimur ab ijs, quos vobiscum inimicitias exercere audimus. Quapropter si voletis, licet iam vobis nos socios adiũgere, et iniurias quib. vmquã vos illi adfecerũt, vlciſci: efficere deniq; vt in posterũ vestro illi imperio pareãt. Quòd si nos dimiseritis, circũspicite tamdẽ vnde tãtũ exercitũ accepturi sitis, qui vobis opitulentur. Ad ea qui summũ apud Mosynœcos magistratũ gerebat, ita respõdit: ut significaret & uelle se hæc, et societatẽ admittere. Tũ Xenophõ: Agite verò, ait, quæ nã in re nostra vobis opus erit operæ? itidem vos quid adiumẽti nobis adferre poteritis ad hoc, vt trãsitus nobis cõcedatur? Nobis, inquiunt, virũ satis est ad inuadendum ab altera parte illorũ agrũ, quos hostes communes habemus: ac nihilo secius huc ad vos tũ naues tum milites mittemus, qui & auxilio vobis sint, et viam commonstrent. His condicionibus quũ vtrimq; data & accepta fides esset, ad suos abiere. Postridie cũ CCC lintribus aderant, quibus singulis terni homines cõtinebantur. Ex his duo de lintribus egressi, ad Græcorũ aciẽ se adiungebãt: vnus in nauigio manebat. Itaq; nõnulli cũ nauigijs domũ reuertebãtur: reliqui se hoc modo in aciẽ disponebãt. Stabãt centuriatim tamquã chori, oppositis sibi scriebus, omnes instructi densis cratib. ex alborũ boum corijs, hederæ folij forma: dextra sex cubitũm tragulam tenebãt, cuius anterior pars cuspidẽ habebat, posterior formã pilæ. Tunicis supra genua induti erant, quarũ erat ea craſsicies, quæ lineæ fasciæ, qua stragula vestis cõstringitur. In capite coriaceas galeas, Paphlagonicis cõsimiles gestabãt, quarũ in medio spira erat, quãpropximè tiaræ formã referẽs. Habebãt et secures ferreas. Post hæc quũ vnus ex eis præcinuisset, ceteri oẽs cum cantu progrediebãtur ad numerũ, perq; Græcorũ ordines et arma delati rectà tẽdebãt in hostẽ ad castellũ, quod expugnari facillimè posse videbatur. Situ id erat ante oppidum, quod ipsi Metropolim appellabãt, & quo Mosynœcorũ imperij quasi arx cõtinebatur, de quo deniq; bellũ inter ipsos gerebatur. Nã qui eo perpetuò potirentur, ij se Mosynœcos vniuersos in officio et potestate sua retinere posse arbitrabantur. Atq;

Mosynœcorum natio.

Mosynœcorũ, qui se cũ Græcis eo iunxerant, temeritas.

Atq3 hoc aiebant Græcorum socij ab hostibus nullo iure teneri, qui eo quod cõmunitatis esset occupato, aliena vsurparet. Sequebantur hos Græci quidã, nõ ex ducũ imperio, sed prædæ gratia. Hostes accedentibus nostris primùm quiescebãt. Quũ aũt propè à castello abessent, excursione facta in fugã eos vertunt, ac barbarorũ cõplures, Græcorũ qui cũ eis adscenderant, nõnullos interficiunt: neq3 á perſequendo desistunt, donec Græcos suis opẽ ferre viderent. Tũ verò cõuersi discedebãt, & præcisa interfectorũ capita tũ Græcis tũ hostibus suis ostentabãt, simulq3 certo quodam modo cantantes tripudiabãt. Græci permolestè ferebant hostes audentiores esse factos, ac Græcos qui se satis magno numero barbaris adiunxerant, fugisse. Neq3 enim hac tota in expeditione quidquam huiusmodi cõmiserant. Atq3 heic cõuocatis Græcis Xenophon, in hanc sententiã loquutus est: Nõ est, milites, cur animis deiectis ob ea, quæ accidere, sitis. Nã non minus boni, quàm mali vobis contigit. Primùm enim certò iã vobis constat, eos qui futuri sunt itineris nostri duces, reapse hostili esse in illos animo, quos itidẽ nos hostiũ loco necessariò ducimus. Deinde Græci nostri, qui acie nostra posthabita, se barbaris adiunctos eadẽ putarunt gerere posse, quæ nobiscũ perfecere, pœnas dederũt. Quo fiet, vt deinceps minus sint aciem nostrã deserturi. Enimuerò sic vos paretis necesse est, vt tũ ij barbari, qui amicitiã nostrã amplexi sunt, præstare vos sibi ipsis statuãt: tũ hostib. declaretis, nõ iã ipsos cũ eiusmodi viris prælio congressuros, quales illi fuere, quos modo nullius ordinis obseruãtes sunt adorti. Ita tũ hoc die quũ quieuissent, postridie facta re sacra, & extis addicẽtib. prandent, instructisq3 seriebus rectis, ac barbaris itidẽ ad sinistrã collocatis pergũt, sagittarijs intra series rectas receptis, qui aliquo tamẽ ex interuallo à grauis armaturæ peditũ fronte abessent. Nã inter hostes expediti nõnulli excurrebãt, & lapidib. nostros petebãt. Hos sagittarij cum cetratis reprimebãt. Ceteri milites gradatim procedebant, ac primò quidẽ ad eũ ipsum locũ, de quo pridie barbari cũ ijs, qui se ipsis adiunxerãt, in fugã acti fuerãt. Heic.n. hostes acie instructa stabãt. Sustinebãt cetratorũ impetũ barbari, cõtraq3 hos dimicabãt: verùm vbi grauis armatura propè iã ab ipsis aberat, terga dabãt. Eos à tergo statim cetrati sursum ad Metropolim tẽdẽtes persequebãtur: quũ armatura grauis ordine seruato succederet. Posteaquã sursum ad ipsius vsq3 Metropolis domos peruentũ esset, tũ verò collecti hostes vniuersi dimicabãt, ac partim tragulas eiaculabãtur, partim hastas alias habebãt, easq3 tãta crassicie ac lõgitudine, vt vnus eas vix gestare posset. His propulsare vim hostiũ cominus nitebantur. Verumenimuerò quũ Græci nõ modò nihil cederẽt, sed etiã pergerẽt ad conserendũ cũ eis manus: fugam arripiũt barbari, statimq3 vniuersi oppidũ deserũt. Eorũ rex, qui degebat lignea in turri, loco editissimo exstructa, in*

καὶ ἔφασαν τούτους οὐ δικαίως ἔχειν ταῦτα, ἀλλὰ κοινὸν ὂν κτᾶσθαι τὰ ἀλλόφυλα· πολεμιωτέρους δ' αὐτοὺς τοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλῷ, οὐ τὰ ἀληθῆ τούτου ἕνεκα τῶν ἔργων, ἀλλ' ἁρπαγῆς οἴεσθαι. οἱ δὲ πολέμιοι † πρόϊόντων, τέως μὲν ἡσύχαζον· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο τοῦ χωρίου, ἐκβοηθήσαντες τρέπονται αὐτούς, καὶ ἀπέκτειναν συχνοὺς τῶν βαρβάρων, ὃ τῶν σωσαναβασῶν Ἑλλήνων πυλὰς· καὶ ἐδίωκον μέχρις οὗ εἶδον αὐτοὺς Ἕλληνας βοηθοῦντας. ἔνθα δὲ τὰ τρόπαια ὠρθοῦντο. Ὁ ἀρτεμόντου τὰς κεφαλὰς τῶν νεκρῶν, ἐπεδείκνυον τοῖς τε Ἕλλησι καὶ τοῖς ἑαυτῶν πολεμίοις· ἡ ἅμα ἐχόρευον νόμῳ τινί. ἄδοντες. οἱ δ' Ἕλληνες μάλα ἤχθοντο, ὅτι τότε πολεμίους ἐτετροπήκεσαν ἀσφαλεστέρους, ἢ ὅτι οἱ Ἕλληνες Ἕλλησι ξυνῆσαν αὐτοῖς ἐπεφύγεσαν, μᾶλλον ὄντες συχνοί· ὃ ὅπως πρόσθεν ἐτετροπήκεσαν οὐ τῇ φαλαγγὶ. Ξενοφῶν ὁ συγκαλέσας τοὺς Ἕλληνας, εἶπεν· Ἄνδρες στρατιῶται, μιμεῖσθε † ἀνδρείαν ὑμᾶς τῶν γειτόνων. ἔστι γὰρ ὅπως ἀγαθὸν ὁ μέσον τοῦ κακοῦ γείτονος. πρῶτον μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι οἱ μέλλοντες ἡμῖν ἡγεῖσθαι, ὡς ὄντες πολέμιοι εἰσὶν, οἵπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη. ἔπειτα ὁ τῶν Ἑλλήνων οἱ † ἀφορίσαντες τὸν ζυγὸν ἡμῖν τάξεως, ἡ ἡγησόμενοι ἱκανοὶ εἶεν σωθῆναι τοῖς βαρβάροις † ταῦτα πρᾶττειν ἅπερ σωθῆναι ἡμῖν, δίκαιόν φασιν· ὥστε αὖθις ἧττον τὴν ἡμετέραν τάξεως ἀχλεήσειν. ἀλλ' ὑμᾶς δεῖ πειρασθῆναι ὅπως καὶ τοῖς φίλοις οὗτοι τῶν βαρβάρων δόξετε κρείττους αὐτῶν εἶναι, καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσετε ὅτι ὀχλοῦσιν ἀσθενεῖς μαχῇ ὄντες· νῦν τε ἡ ὅτε τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχεσθε. τοῦτο μὲν δὴ τῇ ἡμέρᾳ ἔστως διέμφανε· τῇ δ' ὑστεραίᾳ θύσοντος, ἐπεὶ ἐκαλλιέρησεν, ἀεισήσοντος, ὀρθίους οὓς λόχους ποιησάμενοι, ὁ οὓς βαρβάρους ἴδ βύσσινον κ' πανταχῇ παξάμενοι, ἐπεφύλαττον οὓς πρόσθεν ἀπαντᾶν ἐλίττων δ' χωρίου. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὁ ὢν τῷ μοσσυνοίκῳ ὑπ' ἄκρου ὠκοδομημένῳ, ὃν

Græci victis Mosynœcis Metropolim eorum capiunt.

** Sic expono μόσσωνα, quum Apollonius in II Ἀργοναυτ. interpretetur.*

ὃν τρέφοιτο πάντων κοινῇ αὐτῷ μένοντα καὶ φυλάττοντα, ὅπως μὴ ἄπρακτοι ὑπεξέλθοιεν, οὐδὲ οἱ οἰκεῖοι † προτοῦτο αἱρεθεῖεν ὑπὸ χωρίου· ἀλλ' αὐτὸς σὺν τοῖς μοσσυνοίκοις κατεκαύθη ὑπ' αὐτῶν. οἱ δ' Ἕλληνες διαπαίζοντες δ' χωρίον, δι' ὃ ἔοικεν ὑποσυρεῖς οἱ τοῖς οἰκίαις αὐτῶν † νωμηλίνοις πατείους [πόρνοις νῦν*, ὡς ἔφασαν οἱ μοσσυνοίκοι· τὸν δὲ νέον σῖτον σὺν τῇ καλάμῃ ἀφικέμενον. ἦσαν δ' ἐλαῖαι αἱ πολέσαι. καὶ δελφίνοντες μᾶλλον ἢ ἀμφορεῦσιν οἰνοχόοις τετευχυῖαι, καὶ σέραι αὐτοῦ χοῖ τὸν δελφίνων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ μοσσυνοίκοι καθάπερ οἱ Ἕλληνες τῷ ἐλαίῳ. κάρυα δ' ἦν τὰ ἀναγαῖα λεῖα πολλὰ τὰ πλάτεα, ὃν ἔξεστι † ἐξοντος μίαν. τούτῳ καὶ πλείσῳ σίτῳ ἐχρῶντο † ἔξοντος. οἴνῳ δ' δυείσκοντο, ὃς ἄκρατος μέν, ὀξὺς ἐφαίνετο εἶναι τὸν αὐσηρότητα, κράατος ὑ, δυώδης τε καὶ ἡδύς. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἀεισήσαντες αὐτῶν τα, ἐπορεύοντο εἰς τὸ πρόσω, παδόντος δ' χωρίον τοῖς συμμαχήσασι τῷ μοσσυνοίκων. ὁπόσα ὑ καὶ ἄλλα πρήσειεν χωρία τῷ σὺν τοῖς πολεμίοις ὄντων, τὰ δὲ προσοδώματα οἱ μὲν ἔλαφον, οἱ δὲ ἐνόντος πόσεχώρουν. τὰ δὲ πολίσια τοιάδ' ἦν τῶν χωρίων· ἀπέχουν ἀλλήλων αἱ πόλις σάλπιγξ ἀγγοῦσιν, αἱ ὑ, πλέον, αἱ ὑ, μεῖον. αὐλοῦντ' ἂν ὑ ἀλλήλων ἰσχύσειαν εἰς πλὺ ἑτέραν ὀπὴ τὸν ἑτέρων πόλεως. ὅτως ὑφηλή τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι οἱ τοῖς † φιλίοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶ δυσμόνους οἱ τοὺς, τετραμμένους κατούοις ἐφθοῖς, ἅπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα, καὶ ὁ πολὺ δέοντας ἴσους δ' πλοῦτον. δ' μὴν ὑ ἦν, πυκινίλεως ὑ τὰ νῶτα, καὶ τὰ ἐμπροσθεν πάντα ὄζυμμος αὐθέμενον. ἐζήτουν ὑ καὶ παῖς ἑταίρεις αἷς ἦγον οἱ Ἕλληνες, ἐμφανῶς συγγενέσθαι. νόμος γὰρ ἦν σφίσιν οὕτως. λευκοὶ ὑ πάντες οἱ ἄνδρες. καὶ γυναῖκες. τέτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτους διελθεῖν, καὶ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένους. οὔτε γὰρ ἄλλῳ ὄντος, ἐπαίειν ἄπορ αὐθρωποι οὐ δημιᾷ ποιήσειαν, ἄλλως δὲ ὅτ' αὐβουλιῶν· μόνοι τε ὄντος ὁμοίως ἐπέσχεπον ἄπορ ἀλλήλων· οὐ μετ' † ἄλλων ἰόντος, διελέγοντό τε ἑκάστοις, ἐγέλων ἐφ' ἑκάστοις ἡ ὠρχοῦντο ἐφισάμενοι ὅπως ἂν ὑβρισμένον τύχοιεν, ὥσπερ ἄλλοις ἐπιφθονοῦντες. ἐν τούτοις τὸν χώραν οἱ Ἕλληνες ἐξῆλθόν τε τὸν πολεμίαν καὶ τὸν φιλίαν ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμοὺς, καὶ ἀφίκοντο εἰς χάλυβας. οὗτοι ὀλίγοι ἦσαν· ὑπήκοοι δὲ τῶν μοσσυνοίκων, ὃ ὁ βίος ἦν τοῖς πολέμοις αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας. οἰκοῦσι δὲ ὀχυρὰ εἰς πάραλον τὸ ὄρος, ἡ ἦν τὸ πεδίον κατὰ τὸν ποταμόν. ἐνταῦθα ἀφικνοῦνται εἰς πλατείαν χώραν πολὺ ἦν πεδινωτέραν, ἡ χωρία εἶχον ἦν θαλάττῃ ἧττον ὀρεινά. καὶ οἱ † στρατηγοὶ ἔκλεον πρὸς τὰ χωρία προσβάλλειν, καὶ πᾶν στρατιὰν ὀνησιπολεῖν π. καὶ τὰ ξένια ἃ ἦκε πρὸ τῶν πάραλον οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐᾶσθαι κελεύοντος † ὅτ' τε βουλεύσαιντο, ἐθύοντο. καὶ πολλὰ καταθυσάντων, τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντεις πάντας γνώμῃ ὅτι ἀδικῆ πρόσιοιτο οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον. ἐντεῦθεν δὴ

φιλίοις

στρατεῦται

ἐᾶσθαι κελεύσαντος

*in qua manentẽ & agentẽ excubias cõmunib. impẽsis omnes alunt, ex ea prodire nolebat, ac ne illi quidẽ, qui in castello prius capto erãt: sed vnà cũ ædib. ligneis exusti fuere. Græci quũ oppidũ diriperẽt, aceruos panum more gentis * congestorũ cumulatè in ædib. inueniũt. Eos ex superioris anni fructib. aiebãt esse Mosynœci. Frumentum hornũ vnà cũ ipso culmo conditũ reperiunt, cuius maxima pars zea erat. Inueniebãtur & delphinorum frusta sale cõdita, cũ eorũdẽ in vasis adipe, quo Mosynœci sic vtebantur, vt Græci oleo. Superiorib. in tabulatis nuces erãt castaneæ, exq3 crassæ, nulla cũ fissura. His coctis vt plurimũ vescebãtur. Vinum etiã reperiebatur, quod merũ videretur propter austeritatẽ acidũ esse: dilutum verò, fragrans erat ac dulce. Hoc loco Græci quũ pransi essent, vlterius pergebant, oppido Mosynœcis, qui pugnæ socij fuerant, tradito. Heic quæcũq3 oppida, quæ ab hostiũ partib. essent, præterirent: eorũ accessu facillima partim à suis deserebantur, partim sponte deditionẽ faciebãt. Magna quidem eorũ pars huiusmodi erant: Distabãt à seinuicẽ stadijs XXC, & nõnulla hoc vel maiore vel minore spacio. Quòd si clamorẽ tollerent, exaudiri ab oppido vno ad alterũ vsq3 poterant. Tã edita erat et cõcaua regio. Posteaquã ad fœderatorũ fines peruentũ esset, ostendebãtur eis diutiũ filij saginati, qui castaneis elixis nutriti essent: teneri admodũ, & candidi, crassicie ac longitudine propemodũ pari, tergis vario colore distinctis, anterioribusq3 partibus vniuersis pictura tortili notatis. Cupiebãt et cũ scortis, quæ Græci secũ ducebãt, palàm consuescere. Nã hic illis mos erat. Omnes tã viri quàm mulieres colore erant cãdido. Atq3 hos censebant qui nobiscum huic expeditioni interfuere, maximè barbaros inter omnes, quorum ipsi fines peragrassent, ac plurimùm à Græcis moribus dissidentes. Nam in hominum turba perpetrabant ea, quæ homines in solitudine facere consueuerunt, neque extra solitudinem vnquam committerent: rursum si soli essent, perinde se gerebant, atque si cum alijs essent. Nam & ipsi secum soli disserebant, ridebant secum, tripudiabant vbicumq3 forte libitum fuisset subsistere, quasi si alijs semet ostentarent. Per hanc regionem Græci partim hostilem, partim pacatam profecti, castris octauis ad Chalybes perueniunt. Erat ea natio nõ ampla, & Mosynœcorum imperio subiecta. Maxima pars gentis ferro fodiendo alebat. Hinc ad Tibarenos perueniunt. Eorum ager multo magis erat campestris, & ad mare habebat oppida minus munita. Volebant hæc * duces adoriri vt exercitus commodis quibusdam frueretur. Itaque hospitalia munera, quæ à Tibarenis mittebantur, non recipiebant: sed iussis illis exspectare, donec consultassent, rem sacram faciebant. Quum hostias complures mactassent, tamdem vniuersi vates hanc sententiam suam aperuerunt, nullo modo bellum hoc Dijs probari. Tum deinde do-*

†*Sequor libros qui habent νενημένων, hoc est συγκεμένων, vt ait Hesychius: à νέφω quod idem σωρεύω interpretatur.*

Mosynœci omnium maximè barbari.

Chalybum regio.

* al. Milites.

na hoſpitalia ſunt accepta, biduumq; veluti pacato in agro: quũ perrexiſſent, Græcũ ad oppidũ Cotyora peruenêre. Sinopenſium illi coloniã habitabant, Tibarenorum in agro ſitam. Huc vſq; Græcorum exercitus pedibus itinera confecit. Atq; hoc iter, quo ex Aſia poſt pugnam Babyloniam Cotyora vſq; deſcendêre, tantũ fuit: vt caſtris CXXII parasangas ID CXX abſoluerent, ſhoc eſt] CCIDD IDD CID CID CID CID & XX ſtadia. Temporis ſpatium menſes VIII complectebatur. Apud Cotyora XLV dies hæſêre, per quos primum omnium ſacra Dijs perſoluta, & ſupplicationes inſtitutæ, ac Gymnica certamina, Græcis per ſingulas nationes deſcripta. Cõmeatum partim è Paphlagonia, partim ex agris Cotyorenſium accipiebant. Nã illi forum venalium rerum nullum ſuppeditabãt, nec ægros intra mœnia recipiebãt. Hoc ipſo tempore legati Sinope veniunt. Nam metuebant tum vrbi Cotyorenſium, quæ ipſorum erat, ac vectigalia eis pẽdebat: tum agro, quem populationibus vexari inaudierant. Hi quum in caſtra veniſſent, huiuſmodi orationẽ habuere, pronũtiante illam Hecatonymo, qui valere dicendo exiſtimabatur: Miſit nos, milites, Sinopenſium reſpublica partim collaudatũ vos, qui quũ Græci ſitis, barbaros ſuperaueritis: partim vobis gratulatum, quòd è multis ac difficilib. rebus, quemadmodũ accepimus, incolumes huc euaſeritis. Ceterùm à vobis Græcis nos et ipſi Græci homines petimus, vti potius aliquo nos cõmodo, quã detrimento adficiatis. Nec enim vmquam vllius erga vos iniuriæ auctores exſtitimus. Hi verò Cotyorenſes à nobis in coloniam deducti ſunt, qui eis etiã hunc agrũ barbarum ademtũ tradidimus. Qua de cauſſa nobis vectigal conſtitutum perinde vt Ceraſuntij et Trapezuntij pendũt. Quidquid igitur his iniuriæ à vobis infertur, id ſibi accidere Sinopenſiũ reſpublica ducit. Accepimus aũt uos oppidum vi ingreſſos eſſe, ac nõnullis veſtrũm ædes inhabitandas occupaſſe, & ex agris ea, quib. vobis opus ſit, non perſuadendo, ſed vi auferre. Hæc nos haudquaquam æqua cenſemus eſſe. Quòd ſi porrò cõmittere huiuſmodi perrexeritis, non Corylam ſolum, & Paphlagones: ſed quoſcũq; potuerimus, adiungere nobis cogemur.

Cotyorenſũ inhumanitas.

Hecatonymi oratio.

Ad ea ſurgens Xenophon, in hanc ſententiã pro militibus verba fecit: Venimus huc ita, Sinopenſes, vt ſatis ſit nobis corpora cum armis conſeruaſſe. Nec enim ſimul opes rapere ac ferre potuimus, & aduerſus hoſtes pugnare. Poſteaquam verò ad vrbes Græcas acceſſimus, apud Trapezuntem quæ fori nobis copiam faciebat, commeatum pretio redemimus: & quia Trapezuntij nobis honorem exhibuere, miſſis ad exercitum donis hoſpitalibus, nos vicißim eos honore proſequuti ſumus. Itaque ſi quos barbarorum amicitia ſibi deuinctos habebant, ab ijs abſtinuimus: hoſtes verò ducibus ipſis adorti, quibuſcumq; potuimus damnis adfecimus. Tu nos interrogato, quales nos experti fuerint. Adſunt enim hoc ipſo in loco, quos amicitiæ cauſſa nobiſcum vrbs ea duces itineris miſit.

Xenophõtis animoſa reſponſio.

Quibus

Quibus aũt locis forũ nullũ reperimus, ſiue adeò barrorũ in fines, ſiue Græcorũ peruenimus: nõ petulantia, ſed neceßitate adducti, cõmeatũ ſumimus. Ita Carduchos, & Chaldæos, & Taochos, qui neq; regis imperio parent, & admodũ ſunt formidabiles, hoſtes reddidimus: quòd quũ fori nobis copiã nõ cõcederẽt, vrgente neceſſitate cõmeatũ ſumere cogeremur. Macrones quãquã barbari eſſent, tamẽ quia forũ eiuſmodi, quale quidẽ poterãt, ſumminiſtrabãt: amicorũ loco duximus, nec quidquã illis vi ademimus. Cotyorẽſib. quos veſtros nuncupatis, ſi quid p nos eſt ademtũ: id verò ipſorũ eſt culpa factũ. Nõ enim erga nos ſe, tãquã amicos geſſere: ſed quũ portas occluſiſſent, neq; nos in oppidũ admiſere, neq; forũ venaliũ rerũ extra muros inſtituerunt. Et quidẽ horũ omniũ culpã in præfectũ à vobis datũ cõferũt. Quòd aũt ais, nos per vim irrupiſſe, ac iam in oppido degere: petiuimus nos vt ægri ſub tecta reciperẽtur. Quũ verò portas illi nõ aperirẽt, ea parte ſumus oppidũ ingreſſi, qua illi nos admittere nolebãt: ac nihil ſanè aliud violenter egimus, ſaltẽ ægri qui ſũt, ipſorũ ſub tectis agũt, et quidẽ ſumtu ſuo: præterea præſidiũ ad portas habemus, vt ne noſtri milites ægri veſtri ſint in præfecti poteſtate, ſed nobis eos arbitratu noſtro exportare, quũ volemus, liceat. Ceteri, quẽadmodũ videtis, ſub dio agimus, & quidẽ ſinguli ſuos apud ordines, parati ad præſtãda vicißim ijs beneficia, qui bene de nobis meretur: ſin quis per iniuriã lædat, ad eã propulſandã. Quòd minas tuas attinet, vos, ſi ita videatur, ſocietatẽ cũ Coryla & Paphlagonibus aduerſus nos ituros: ſcito nos, ſi neceſſitas ita poſcat, vel cum vtriſq; bellũ geſturos. Nã aduerſus copias, quæ veſtris eſſent lõgè ampliores, iãdudũ nobis res fuit. Quòd ſi etiã nobis ita videatur, Paphlagonis illius amicitiæ nos adiũgemus. Audimus quidẽ certè duci hũc cupiditate potiũdi tũ vrbe veſtra, tũ locis maritimis. Quare operã dabimus, vt à nobis in ijs quæ expetit, adiutus: amicitiæ noſtræ ſe adiũgat. Poſteaquã hæc dicta fuiſſẽt, Hecatonymi in legatione collegæ palàm declarabant, permoleſtè ſe illa ferre, quæ ab homine fuiſſent prolata. Itaq; progreſſus in mediũ quidã: Nõ bellũ, inquit, denũtiaturi huc venimus, ſed ſignificaturi potius, nos vobis amicos eſſe. Quòd ſi ad Sinopenſiũ vrbẽ acceſſeritis, hoſpitalibus vos donis excipiemus. Interea mã dabimus heic noſtris, vt vobis quarũ poterint rerum copiam faciãt. Nã vera eſſe omnia, quæ dicitis, coràm videmus. Poſt hæc Cotyorẽſes hoſpitalia donamittũt, et imperatores Græci cũ legatis Sinopẽſiũ hoſpitaliter exceptis de multis, & quidẽ ijs, quæ ex ipſorũ re eſſẽt, diſſeruerũt. Inter alia de itinere, quod reſtaret, interrogabãt: deq; uniuerſis, quæ vtriſq; ex vſu foret. Hoc pacto quũ is dies exactus eſſet, poſtridie militẽ imperatores cogũt, viſumq; fuit, vt de reliquo itinere Sinopenſibus arceſſitis deliberarent. Nam ſiue pedib. iter conficiundũ eſſet, ex re ſua putabãt fore, ſi Sinopenſes viæ duces haberẽt, quib. eſſet cognita Cappadocia: ſiue mari mallent, deſideraturi Sinopenſiũ opẽ videbantur,

quib. solis esset tot naues suppeditãdi facultas, quot exercitui sufficerent. Itaq; legatis arcessitis cõsultabãt, et quia ipsi quoq; Græci essent, petebãt vt Græcos homines ea primũ in parte benignè exciperẽt, nimirũ vt et beneuolentia ipsos cõplecterentur, & optimorũ consiliorum auctores existerẽt. Tum verò Hecatonymus posteaquàm adsurrexisset, ab se dicta de amicitia cum Paphlagone ineunda purgat: non ita se loquutũ esse, quasi bellũ aduersus Græcos ipsi gesturi essẽt, sed quòd quũ ipsorũ in potestate sit amicitia barbarorum frui, Græcos tamẽ ijs sint antelaturi. Quũ aũt consiliũ suũ exponere iussus esset, primùm precatus Deos, in hanc sententiã verba fecit: Si vobis id cõsilij dedero, quod animo meo visum fuerit factu optimum, multa mihi prospera eueniant: sin aũt, diuersa. Nã hæc mihi videtur ea esse cõsultatio, quã sacrã dicimus. Etenim si rectè consaluisse visus fuero, multi numero eritis, qui me estis prædicaturi: sin malè, multi me exsecrabimini. Non ignoro equidẽ longè nos plus molestiæ habituros, si nauigijs domũ reuehemini: quippe nos vobis ea suppeditemus necesse erit. Sin aũt terra proficiscemini, vobis scilicet præliãdi necessitas incũbet. Enimuerò dicẽdũ nihilo minus est, quod sentio. Nã & Paphlagonũ regio, & vires mihi notæ sunt. Habet vtraq; regio ipsa, tũ cãpos pulcerrimos, tũ altissimos mõtes. Ante omnia scio, qua parte vos eã ingredi necesse sit: nimirũ alia nulla, quàm qua via per mõtẽ ducẽs vtrimque habet ardua quædã quasi cornua. Ea si occupent, vel pauci homines tueri possint. Demõstrari hæc à me poterint, si quẽ mecũ ad ea loca miseritis. Deinde noti sunt mihi Cappadocũ cãpi, notæ equestres copiæ, quas ipsi etiã barbari vniuerso regis equitatu potiores ducũt. Atq; hoc adeò tẽpore vocati à rege, nõ sunt ad ipsum profecti: & maiores etiã spiritus princeps ipsorũ gerit. Quòd si maximè poteritis vel mõtes furtim occupare, vel ipsos in occupãdo anteuertere, atq; etiã in planicie peditatũ & equitatũ horũ, qui cẽtũ ac viginti hominum millia superat, prælio viceritis: ad amnes peruenietis, ac primũ omniũ Thermodõtẽ, cuius est triũ plethrorũ latitudo. Hũc equidẽ magna cũ difficultate traijci posse arbitror, præsertim si magnæ hostiũ copiæ partim à fronte sint, partim à tergo sequãtur. Alter amnis erit * Iris, triũ & ipse plethrorũ latitudine. Tertius Halys, qui quũ duũm stadiorũ latitudinem habeat, traijci à vobis abs q3 nauib. haud quaquã poterit. At verò quis nauiũ vobis copiã faciet? Itidem & Parthenius transiri non poterit, ad quem veniendum vobis erit, posteaquàm Halym traieceritis. Quapropter equidem statuo, non iter hoc difficile vobis fore: sed prorsus à vobis perfici non posse. Iam si nauigetis, licebit hinc Sinopen nauigio perueniatis, inde Heracleam. Hinc nulla vobis erit difficultas reliqua, siue adeò mari, siue pedestri itinere lubitũ fuerit pergere: quippe nauib. ea ciuitas abũdat. Hæc vbi protulisset, alij suspicabãtur ea dici proper amicitiã Corylæ, cuius erat hospes, alij quòd hæc suadẽs accepturus esset mune-

Hecatonymi versutia.

* al. Tigris.

μόνοι γὰρ ἐδόκουν ἱκανοὶ εἶναι πολοῖς πᾶσιν ἀρκοῦντα τῇ στρατιᾷ. καλέσαντος δὲ τοῦ πρέσβεως συμβαλλόμενος, ἡ ἄξιον Ἕλλησι ὄντας Ἕλλησι τὸν πόλεμον καλῶς διαθέσθαι, ᾧ δοκεῖ ἂν εἶναι ἡ βέλτιστα συμβουλεύειν. ἀναστὰς δὲ Ἑκατόνυμος πρῶτον μὲν ἀπελογήσατο πρὸς ἃ ἔφη, ὡς δὴ παφλαγόνα φίλος ποιήσαιτο, ὅτι οὐκ ὢν τοῖς Ἕλλησι πολεμήσοι τὴν σφῶν ἔφη, ἀλλ' ὅτι ἧττον τοῖς βαρβάροις φίλους εἶναι, τοῦ Ἕλλησι αἱρεῖσθαι. ἐπεὶ δὲ συμβουλεύειν ἐκέλευον, ἐπορεύετο δὲ ἔφη· Εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ γένοιτο· ἐὰν δὲ μή, τἀναντία. αὕτη μὲν ἡ ἱερὰ συμβολὴ λεγομένη ἐστὶν δοκεῖ μοι πρεῖναι. νῦν γάρ, ἂν μὲν οὖ συμβουλεύσας φανῶ, πολλοί ἐσεσθε οἱ ἐπαινοῦντες· ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ ἐσεσθε οἱ καταρώμενοι. πέπλωται μὲν δὴ οἶδ' ὅτι πολὺ πλείω ἔξομεν ἐὰν κατὰ θάλατταν κομίζησθε· ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πολοῖα ποιεῖσθαι· ὧν δὲ κατὰ γῆς στέλλησθε, ὑμᾶς δεήσει τοὺς μαχιμωτέρους εἶναι. ὁμως δὲ λεκτέα ἃ γιγνώσκω· ἐμπειρότατοι γὰρ ἐμοὶ καὶ τῆς χώρας τῆν παφλαγόνων καὶ τῆς δυνάμεως. ἔστι γὰρ ἡ χώρα ἀμφότερα, καὶ πεδία κάλλιστα, ᾗ ὄρη ὑψηλότατα. ᾗ πῶς μὲν οὖν δεῖ ὑμᾶς τὰ ὅπλα ποιεῖσθαι, ἐγὼ ὑμῖν ἐρῶ. ὁ γὰρ ὅπλων ἄλλη ᾗ ἢ τὰ κέρατα τῆς ἀσπίδος τὸ ὄρυιθος καλοῦσιν ἑκατέρας ὄψεως ὑψηλά· ἃ κρατεῖν κατεῖδον καὶ πάνυ ὀλίγοι δυνάμενοι ἂν. τοῦτο δὴ κατεσκευάσθαι δοκεῖ ἂν οἱ πάντων ἀνθρωποι δυνατὸν εἶναι. ταῦτα δὴ ᾗ δείξαιμι ἂν ἔμοιγε δοκεῖ βέλτιστα συμπέμπειν. ἔπειτα δὲ οἶδα πεδία ὄντα, ᾗ ἱππεῖαν ὠφελεῖ αὐτοὶ οἱ βάρβαροι νομίζουσι ᾗ ῥᾴω εἶν ἀπάσης τῆς βασιλέως ἱππείας. ᾗ νῦν οὗτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ καλοῦντι, ἀλλὰ καὶ μεῖζον φρονεῖ ὁ ἄρχων αὐτῶν· ὧν δὲ καὶ δυνησόμεθα πάντα τὰ ὄρη κλέψαι, ἢ φθάσαι λαβόντες, καὶ οἱ θοῦ πεδίῳ κρατῆτε μαχόμενοι οὗτε ἱππεῖς τούτους καὶ πεζούς, μυρίω πλείους ἢ δώδεκα, ἥξετε διὰ παντὸς μέσης, πρῶτον μὲν θερμοδόντα, δι' οὗ τρεῖς πλέθρων· οὐ χαλεπὸν οἶμαι διαβαίνειν, ἄλλως τε ᾗ πολεμίων πολλῶν μὴ ἐμποδὼν ὄντων, πολλῶν δὲ ὄπισθεν ἑπομένων· † δεύτερον δ' ἴεν, πρίλεθρον ὡσαύτως· τρίτον δ' ἄλλο, ὃ μεῖον δυοῖν σταδίοιν, ὃν οὐκ ἂν δυνήσθε αὖθι πολοίων διαβαίνειν. πολοῖα δὲ τίς ἔσται ὁ πρίχων; ὡς δ' αὕτως ᾗ ὁ πρὸ ἑνίος ἕκαστος· ἐφ' ὃν ἐλθόντες αὖ εἰ τ' ἄλλο τ' τὸν ἅλυν διαβαίητε. ἐγὼ μὲν δὴ ὃ κάλλιστόν ὑμῖν ἔστιν νομίζω πλὴν πορείαν, ὀλιγάκις παντὰ πασιν ἀδυνάτους. αὖ δ' πολέντε, ἔστιν οὐ δένδρα μέγα σινώπιν πρὸς ἀλλοῦσα, ἐν σινώπης δ' εἰς ἡράκλειαν· ὀξὺ ἡρακλείας δ' ὅτε πεζῇ ὅτε κατ' θάλατταν ἀπορεία. πολλὰ μ' ὀΐδει πολοῖα οὐ ἡρακλείᾳ. ἐπεὶ δ' πᾶσι ταῦτα ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτευον φιλίαν ἕνεκα † τ Κορύλα λέγειν, (ᾗ μ' ἴσως πρόξενον αὐτῷ) οἱ δ' ᾗ ὡς ὄντως ἀληθῆ ἐδόκουν λέγειν· ἐπεὶ δ' ὑπώπτευον Ⓒ τοῦτο ἕνεκα λέγειν ὡς μὴ πεζῇ ἰόντες † σινωπέων χώραν καινὴν ὁρῷεν τὸ οἱ δ' Ἕλληνες ἐμφίζοντο τ θάλατταν † πορείαν ποιεῖσθαι. μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν εἶπεν, ὦ σινωπεῖς, οἱ μὲν † αὖ ὁρῶσθε εἰ ἥδιστα πορείαν ἴοιτε ὑμῖν συμβουλεύετε· ὅτῳ δ' ἔχει, εἰ μὲν μέλλοι πολοῖα ἔσεσθαι ἱκανὰ ὡς ἀριθμῷ ἕνα μὴ καταλείπεσθαι αὐτάδε, ἡμεῖς αὖ πλέοιμεν· εἰ δὲ μέλλοιμεν οἱ μὲν καταλείψεσθε, οἱ δὲ πλεύσεσθε, ὅπως αὖ ἐμβαίημεν εἰς τὰ πολοῖα. γινώσκομεν γὰρ ὅτ' ὅπτ μὲν αὖ κρατοῦμεν, σωζόμεθ' αὖ ᾗ σῴζεσθε, Ⓒ τὰ ὠφελήσεια ἔχειν· εἰ δὲ τοῦ ἥττους τῆν πολεμίων ληφθησόμεθα, οὐδ' ἥλιον σὺν ὅτι οὐ αὐτοὶ πολῶν χώρᾳ ἐσόμεθα. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ πρέσβεις, ἐκέλευον ἐκλέγειν πρέσβεις. Ⓒ ἐκέλευον Καλλίμαχον ἀρκάδα, καὶ Ἀρίστωνα Ἀθηναῖον, καὶ Σαμόλαν Ἀχαιόν. καὶ οἱ μὲν ᾤχοντο· ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ Ξενοφῶντι, ὁρῶντι μὲν πολλὰς ὁπλίτας τ ἑλλήνων, ὁρῶντι δὲ πολλοὺς πελτασὰς, Γ πολλοὺς δ'* καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας, Ⓒ ἱππέας δὲ, καὶ μάλα ἤδη δὴ τῶν τελεῶν ἱκανοὺς ὄντας, οὐ ῥᾴδιον πόντῳ (ἔνθα δὴ καὶ ἀπ' ὀλίγων χρημάτων τοσούτη δύναμις πεποίηται) καλὸν αὐτῷ ἐδόκει εἶν καὶ χώραν μὴ δύναμιν τῇ ἑλλάδι προσκτήσασθαι, πόλιν κατοικίσαντας. μὴ γένοιτο αὖ ἐδόκει αὐτῷ μεγάλη, καταλαμβάνομένῳ τε αὐτῆν πολλοὺς καὶ τοὺς πολεμίους τὸν πόντον. Ⓒ ὧδε τούτοις ἐδόκει πεῖν τινι ἐπεῖν τ στρατιωτῶν, Σιλανὸν πρακαλέσας τ Κύρου μάντιν γενόμενον, τὸν ἀμβρακιώτην. ὁ δ' Σιλανὸς, δεδιὼς μὴ γένοιτο ταῦτα, καὶ καταμείνᾳ πού ἡ στρατιὰ, ἐκφέρει εἰς τ στρατόπεδον λόγον ὅτι Ξενοφῶν βάλεται καταμεῖναι πὼ στρατιᾷ, μὴ πόλιν οἰκίσαι, Ⓒ ἑαυτῷ ὄνομα Ⓒ δύναμιν πορίσασθαι, αὐτὸς δ' ὁ Σιλανὸς ἐβούλετο ὅτι τάχιστα εἰς τ ἑλλάδα ἀφικέσθαι. ὃς τ πρὸς Κύρου ἔλαβε τεσσαράκοντα μνᾶς ἀργυρίου, ὅτε τὰς δέκα ἡμέρας ἠλήθευσε Κύρῳ, διεσῴζετο. τ δ' στρατιὰ ἐν ἀπόρῳ ἦν· ἐπεὶ ἥκουσαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιστον εἶν καταμεῖναι, τοῖς δὲ πολλοῖς οὔ. Τιμασίων δ' ὁ Δαρδανεὺς καὶ Θώρακος ὁ Βοιώτιος πρὸς ἐμοὶ φοιτῶντες πολλάκις τ ἡρακλεωτῶν Ⓒ σινωπέων λέγουσιν ὅτι, εἰ μὴ † ἐπιποιεῖσθε τῇ στρατιᾷ μισθὸν ὅτε ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια ἐκπολέοντας, ὅτι κινδυνεύσει μένειν τοσαύτη δύναμις οἱ τῷ πόντῳ. βούλεται δ' τ Ξενοφῶν, μὴ ἡμᾶς πρακαλεῖ, ἐπεὶ δὴν ἔλθῃ τὰ πολοῖα, τότ' ἐπεῖν ὀξέως τῇ στρατιᾷ, ἄνδρες, νῦν μὲν ὁρᾶτε ὑμᾶς † ἀποροῦντας ὄντας καὶ ἐν τοῦ ἀποπλῶ ἔχειν τὰ ὠδίτατά, † μὴ οἴκαδε ἀπελθόντας ὀνήσαι τὰς οἴκοι· ἐὰ δὲ βάλεσθε τῆς κύκλῳ χώρας πολὺ τ πόντου οἰκουμένης ἐκλεξάμενοι ὅπη ἂν βάλησθε καὶ ταχεῖν καὶ τὸν μὲν δέλοντα, ἀπέναι οἴκαδε, τ δ' ἐθέλοντα, μένειν αὖ· τ πλοῖα δ' ὑμῖν πείσεσιν, ὥστε ὅπη ἐθέλεσθε ἀφαίφνης αὖ ὦπι πεσοῖτε. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἐμποροι ἰᾶ nobis præsto sunt, quib. in quãcũq; parte voletis, subitò licebit impetũ facere. Hæc quũ mercatores illi audissent,

Ἄνδρες ἕρμωνται

ἐξεπορίσθησαν

συνήδρευε καὶ ὡς δίκη.

τῶν ἐν τ πόντῳ λιμένων

munera. Nõnulli fuere, qui suspicarentur hac etiã de caussa fuisse ab ipso huiusmodi prolata, vt ne Sinopensium ager detrimẽto adficeretur, si per eũ pedestri itinere Græci trãsirẽt. Tamdẽ à Græcis decretũ factũ est, mari conficiundũ iter esse. Post hæc Xenophon in hãc sententiã loquutus est: Adsensi sunt, Sinopẽses, in itinere deligẽdo milites nostri cõsilio vestro: ita tamen, vt tanta erit nauiũ copia, quo ne vnus quidẽ heic relinquatur, nauigemus: sin alij nostrũm relinquentur, alijs nauigãtib. nequaquã naues cõscẽdemus. Nõ enim ignoramus fore, vt vbicũq; victores fuerimus, & salui esse & cõmeatũ habere possimus: sin alicubi hostibus inferiores erimus, cuius facilè patet, mãcipiorum nos cõdicione futuros. Hæc vbi Sinopenses audissent, mitti ad rempublicã suã legatos iubẽt. Missi Callimachus Arcas, Aristo Atheniẽsis, et Samolas Achæus. Interea dũ hi Sinopẽ proficiscũtur, Xenophonti Græcorum grauis armaturæ pedites considerãti, quorum magnus erat numerus, itẽq; cetratos, & sagittarios multos, & funditores, & equites, qui propter vsum belli peridonei essent in Põto (quo loco exiguis impensis cõparari tãtus exercitus nõ potuisset) Xenophõti ergo visum est præclarum fore, si deducta colonia & agri alicuius, & potentiæ accessione Græciã amplificaret. Atq; ea colonia futura ipsi magna videbatur, existimanti Græcorũ multitudinẽ, & eorũ qui Ponti accolæ essent. Hanc ob caussam exta cõsulebat, arcessito Silano Ambraciota, quo Cyrus vate fuerat vsus, antequã animi sui institutũ vlli militũ aperiret. Is verò metuens ne res ita cõfieret vt istic maneret exercitus: auctor rumoris in castris exstitit, velle Xenophõtem istic exercitũ manere, vrbẽ exstruere, sibi nomen ac potentiã comparare. Cupiebat aũt Silanus primo quoq; tẽpore in Græciã redire, quòd hactenus Darico rũ illa CIↃ CIↃ CIↃ conseruasset, quæ id temporis à Cyro acceperat, quũ eius nomine consultis extis decẽ dies veraciter prædixissẽt. Posteaquã res ad milites delata esset, alijs visum est optimũ in Ponto manere, alijs non visum, quorum erat maior numerus. Timasio quidẽ Dardanensis, ac Thorax Bœotius, cũ mercatorib. qui busdã Heraclienssib. & Sinopensib. qui ad exercitũ erant congressi, periculũ fore aiebãt, vt nisi stipendiũ exercitui darent, quo parare cõmeatũ nauigaturi possint, tantæ in Ponto copiæ maneãt. Nã Xenophõ, inquiunt, hoc habet consilij, nosq; etiã hortatur, vt posteaquã adducta nauigia fuerint, subitò in hãc sententiã cũ militib. agamus: Videmus iã vos, milites, præ inopia neq; cõmeatũ, quũ è portu soluendum erit, habere posse: neq; domũ reuersos cõmodi quidquã vestris præstare. Quòd si vobis libet agrũ aliquẽ in hoc Ponti ambitu, quemcumq; tamdem deligere visum fuerit occupare: ac deinde domum proficiscendi, si qui ita velint, vel heic manendi copiam militibus facere: naues

Xenophõtis de colonia deducẽda consilium.

Silani vatis perfidia.

Vide supra librum huius historiæ primũ.

dissent, ad suos referũt: adiungẽte ipsis Timasione Dardanensi Erymachũ ciuẽ suũ, & Thoracẽ Bœotiũ, qui eadẽ hæc eis exponeret. Sinopenses et Heraclienses recognita, mittũt ad Timasionẽ, ac denũtiant cupere se, vt ipse accepta pecunia exercitui auctor esset nauigãdi è Ponto. Ille verò libẽter ijs auditis, quo tẽpore comitia milites habebãt, hac ad ipsos oratione est vsus: Nõ est, milites, quod de mansione cogitemus, neque quod quidquã Græcia potius ducamus. Nihilo minus quos dã audio, re vobiscũ nõ cõmunicata, de hoc exta consulere. Quòd si vos ab interlunio solueritis, equidẽ vobis stipendiũ menstruũ in singulos Cyzicenũ vnũ policeor. Ducã aũt vos in Troadem, vnde iam exsulo: et præsto vobis erit patria mea, quæ vos lubenter excipiet. Quinetiã vobis ad ea loca ductor ero, vnde magnã pecuniæ vim consequemini. Nota mihi Aeolum regio est, nota Phrygia, Troas, vniuersum Pharnabazi imperium: partim quòd inde sim oriundus, partim quòd istic Clearcho & Dercyllida ducibus stipẽdia feci. Ibi tũ continuò surgens Thorax Bœotius, (cui semper de officio Imperatorio cũ Xenophonte fuerat cõtentio) habituros ait Cherronesum, regionẽ præclarã & opulentã, si è Ponto exirent. Itaq; si quibus ita libeat, istic haberi sedes posse: sin qui ab hoc consilio abhorreant, in patriã eos pergere posse. Per aũt ridiculũ esse, barbara in regione agrũ quærere, quũ & amplus & vberrimus ipsa in Græcia haberi possit. Eò donec peruenerit is, etiã ipse Timasionis exẽplo stipendiũ vobis policeor. Hæc Thorax addebat iccirco, quòd non ignoraret, quid ab Heraclienſib. & Sinopenſib. Timasioni promissum esset, si permouisset Græcos, vt nauigijs è Ponto discederent. Dum hæc dicerentur, silebat Xenophõ. Tum verò Achæi duo, Phileſius & Lycosurgentes, graue quiddã aiebãt esse, Xenophontẽ priuatim & suasorẽ esse manendi, & exta consulere de mansione, re cũ exercitu nõ cõmunicata: iam publicè de his nihil omninò proloqui. Quibus verbis coactus Xenophon est vt surgeret, & hac oratione vteretur:

Xenophon à quibusdam oppugnatur.

„ Equidẽ, milites, quantũ possum exta consulo, quẽadmodum ipsi videtis, tũ vestro tũ meo nomine, vt ea loquar, cogitẽ, geram, quæcũq; tam vobis quàm mihi futura sint maximè honesta & laudabilia. Atq; adeò nunc hac ipsa de causſa consulebã exta, nũ potius esset me initiũ loquendi & agendi vobiscũ de his reb. facere: an omninò negotium hoc ne quidẽ attingere. Vates quidem certè Silanus respondebat, exta (quod maximũ est) læta esse. Norat enim me quoq; hac in parte nõ esse rudem, qui semper sacris adesse consueuerim. Adebat in extis significari fraudem & insidias aduersum me. Nimirum rectè iudicabat, qui secum per insidias me apud vos criminari cõstituisset. Nã eũ rumorẽ sparsit, quasi ego hæc iã facere cogitẽ, vobis in sententiã meã suadẽdo nõ perductis. Ego verò si vos inopia rerũ laborare viderẽ, eò cogitationes meas referrẽ, quo pacto cõfieri posset, ut à nobis urbe aliqua capta, quivellet iãiã discederet: qui nollet, cõparatis prius ijs reb. quib. suos etiã iuuare nõnihil posset, ita demũ abiret.

Nunc

πρεσβεις ἀπήγγελον ταῖς πόλεσι· ζωὸν ἐπεμψε δ' αὖ τοῖς Τιμασίων ὁ Δαρδανιεὺς Ερύμαχον τε τὸν Δαρδανέα καὶ Θώρακα τὸν Βοιώτιον, τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐροῦντας. σινωπεῖς δ' αὖ καὶ Ἡρακλεῶται ἀκούσαντες, πέμπουσι πρὸς Τιμασίωνα, καὶ κελεύουσι προσαποδοῦναι, λαβόντα χρήματα ὅπως ἐκπλεύσῃ ἡ στρατιά. ὁ δ', ἅσμενος ἀκούσας, οὐ συλλόγῳ τῷ στρατιωτῶν λέγει τάδε· Οὐ δεῖ προσέχειν μοι, ὦ ἄνδρες, οὐδὲ τῆς ἑλλάδος οὐδὲν πρὶ βουλεύεσθαι καὶ πειᾶσθαι. ἀκούω δὲ πάνυ δεινὰ ὑμῖν τοῦτο, οὐδ' ὑμῖν λέγοντας. ὑπανδρεύομαι δ' ὑμῖν, ἐὰν ἐκπλεύσητε ἀπὸ νομιμώτατα, μαθοφορὰν παρέξων ὑμῖν κυζικηνὸν ἑκάστῳ τῷ μηνός. καὶ ἄξω ὑμᾶς ἐς τὴν τροφάδα, οὗπερ ἐμὶ φυγάς. καὶ ὑπάρξει ὑμῖν καὶ ἐμὴ πόλις, ἐκόντες γὰρ με δέξονται. ἡγήσομαι δὲ αὐτὸς ὑμῶν ἐκεῖθεν πολλὰ χρήματα λήψεσθε. ἐμπειρος δ' ἐμὶ τῶν αἰολίδος, καὶ τῆς φρυγίας, καὶ τῶν τροφάδος, καὶ τῶν φαρναβάζου ἁπάντων πάσης, τῶν μὲν, ἔτι δὲ ἐκεῖθεν ἔστιν, ὧν, ᾗ δ' ἐστρατεύσαμεν αὐτῇ σὺν Κλεάρχῳ τε καὶ Δερκυλλίδᾳ. ἀναστὰς δ' ὧδε Θώραξ ὁ Βοιώτιος, (ὃς ἀεὶ πρὶ στρατηγίας ξενοφῶντι ἐμαχέτο) ἔφη, εἰ δεῖ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν πόντον, ἕτοιμός εἰμι συνεκπλεῖν, χώραν καλὴν καὶ εὐδαίμονα· ὥστε καὶ βουλομένῳ οἰκεῖν, ᾗ δεῖ μὲν βουλομένῳ, ἀπιέναι δ' οἴκαδε, γελοῖον δ' ἔστιν, οὐ τὴν ἑλλάδα ἔσης χώρας πολλῆς καὶ ἀφθόνου, οὐ τὴν βαρβάρων μαστεύειν. ἔστε δ' ἂν, ἔφη, ἐκεῖ μένωμεν ὑμῖν τὸν μισθοφοράν. ταῦτα δ' ἔλεγεν, ἕως ἀπὸ Τιμασίωνος οἱ ἡρακλεῶται καὶ οἱ σινωπεῖς ἐπαγγέλοιντο ὥστε ἐκπλεῖν. ὁ δὲ Ξενοφῶν οὐ τότῳ ἐσίγα. ἀναστὰς δὲ φιλήσιος Λύκων οἱ ἀχαιὸς, ἔλεγεν ὡς δῆλον εἴη ἰδίᾳ μὲν Ξενοφῶντα πειθόμενον καὶ μένοντα καὶ σύλλογον ὑπὲρ τῶν μονῆς, μὴ κοινοῦσθαι τῇ στρατιᾷ· εἰς δὲ κοινὸν μηδὲν ἀγορεύειν περὶ τούτων. ὥστε ἰὼν γνώσεται ὁ Ξενοφῶν ἀνάστηναι καὶ ἐπεὶ τάδε· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, θύομαι μὲν, ὡς ὁρᾶτε, ὁσάκις δύναμαι, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, ὅπως ταῦτα τυγχάνω καὶ λέγειν καὶ νοῦν καὶ πρέπων ὁποῖα μέλλῃ τε ὑμῖν κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔσεσθαι. ἐμοί. καὶ νυῦν ἐνθύμιον περὶ αὐτοῦ τούτου, εἰ ἄμφνον εἴη ἀρχεσθαι λέγειν ἐς ὑμᾶς καὶ πρέπῃ περὶ τούτων, ἢ παντάπασι μηδ' ἅπτεσθαι τοῦ πράγματος. Σιλανὸς δέ μοι ὁ μαντις ἀποκρίνασθαι μὲν μέγιστον, τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι· (καὶ γὰρ καὶ ἐμὲ ὄντα ἄπειρον ὄντα, δεῖ δ' ἀεὶ πρέσβεις τοῖς ἱεροῖς) ἐλέξε δ' ὅπως οἱ τοῖς ἱεροῖς φαίνοιτο πολέμιος δόλος. ὑμῖν δὲ Σιλανὸς ἐμοί· ὀρθῶς ἄρα μεμνήσκεσθον ὅτι αὖθις ἐπεβούλευε Δερκυλλίδᾳ με πρὸς ὑμᾶς. ὑπέμνησε μὲ τὸν λόγον ὡς ἐγὼ πρέπῃ ταῦτα διανοοίμην ἤδη, ἃ πείσας ὑμᾶς. ἐγὼ δ', εἰ μὴ ἀπροσωπόλαπτος ἐώρων, τί ἂν ἐσιώπων, ἀφ' ὃ αὖ γέγονε τοσοῦτο ὥστε λαβόντας ὑμᾶς πόλιν, ἣν μὴ βουλόμενον ἀπολεῖν ἤδη, ἣν δ' μὴ βουλόμενον, ἐπεὶ κτήσασθε ἱκανὰ ὥστε καὶ σῶν ἑαυτῶν οἰκείους ὠφελῆσαι π.

ἐπεὶ δ' ὅρα ὑμῖν δὲ τὰ πλοῖα πέμποντας ἡρακλεώτας καὶ σινωπεῖς, ἡ μαθὸν ὑπανδρίους † ὑμῖν ἄνδρας ἀπὸ νομιμωτάτης, καλὸν μοι δοκεῖ εἶναι σωζομένους οὗπερ βούλομεθα, μαθὸν τ' † σωτηρίας λαμβανόντα· ὁ αὐτός τε ἀναπαύομαι ἐκείνης τ' δυνοίας, δ' ὁπόσοι πρός με προσῆκεν, λέγοντες ὡς χρὴ ταῦτα πράττειν, ἀναπαύεσθαι φημὶ χρῆναι. ὅτων γινώσκω· ὁμᾶς μὲν γὰρ ὄντες πολλοί, ὥσπερ γιγνώσκεσθε, δοκεῖτε ἂν μοι ἡ οὐ πλοῖ εἶναι, δ' ἔχειν τὰ ἴδια πάντα. (οὐ γὰρ ἔστι κρατεῖν ὅτι δ' ἐν λαμβανόντα τὰ † ἡμέτερα) δέχεσθαι ὑμᾶς δ' ἐκεῖνοι, ὁ μικρὰ χρημάτια τ' δυνάμεως, ὅτ' ἂν προφὶ δύναισθε λαμβάνειν, ὅτε χαίροντες ἂν ἀπαλλάξετε. δοκεῖ δ' μοι ἄπορ ὑμῖν, ἐκπορεύεσθαι εἰς τὴν ἑλλάδα· ἡ † ἂν πεισθῆτε ἐμοὶ, ἐκπλεῖν ἐ

cupidè admodũ concurrebant. Atq; heic Xenophon nulla aduersus Duces, qui eũ conuenerant, accusatione instituta, in hanc sententiã loquutus est: Audio, mi lites, quemdã me calumniari, quasi vos fraude circũuentos in Phasin ducturus sim. Quapropter me dicentem per Deos audite, ac si quidẽ apparebit iniuriũ me esse, nequaquã cõmittendũ erit, vt prius hinc discedam, quàm pœnas dedero: sin illos, qui me calumniantur, iniurios esse vos ipsi compereritis, sic eos tractetis velim, vti meretur. Nostis, vt arbitror, qua parte sol oriatur, & vbi occidat: præterea si quis in Græciam tendat, ei versus occidentem pergendũ esse: sin quis ad barbaros se conferre velit, huic vice versa iter ad solis ortũ esse dirigendũ. An ergo quisquã imponere vobis in eo posſit, solem nimirũ istic oriri vbi occidit, & occidere vbi oritur? Quin ne id quidẽ ignoramus, aquilonem extra Pontũ in Græciã ducere, austrum intra Phasin. * Nã flante borea nauigationes in Græciam secundas esse dicitis. Ergo ne fieri posſit, vt ab aliquo circũuenti nauim austro flante cõscendatis? At enim vos scilicet in naues imponã, quũ tranquillũ à ventis mare fuerit. Nimirũ, ego naui vna vehar, vos vt minimũ nauibus centũ. Quî poterit ergo fieri, vt vel inuitos vos ego mecũ nauigare cogã, vel ducam fraude circumuentos? Verùm esto sanè, decepti ac quibusdam quasi præstigijs à me dementati ad Phasin peruenia-tis, atq; etiã in terrã ipsam descendamus. Nimirũ vos in Græcia non esse animaduertetis: & ego scilicet is ero, qui vos vnus, hominũ ferè ad CCIↃↃ, qui quidem armati etiam sint, deceperit. Quî posſit vnus homo incertius supplicij periculum se conijcere, quàm si hoc pacto tum sibi, tũ vobis cõsulat? Enimuerò sermones histultorũ hominũ sunt, ac inuidentiũ mihi, quòd honore me prosequamini. At non iure mihi inuident. Nam quem hominum ego impedio, quominus vel apud vos proferat, si quid ex vsu quod sit, proferre habeat: vel pro vobis ac seipso pugnet, si ita velit: vel excubias sollicitè agat, vt vos securi sitis? Quid item, quum vos magistratus legitis, ego ne cuiquam sum impedimento? Immo verò cedo alij, per me licet imperet: modò se cõmodũ vestrũm procurare declaret. Enimuerò satis est mihi tantum hac in parte dixisse. Quòd si quis vestrum in hoc vel seipsum esse circumuentum putat, vel alium hæc decipere ait, hoc ipsum exponat. Nunc vbi de his satis actum, ne prius discedite, quàm audieritis cuiusmodi facinus in exercitu iam cepisse videam, quod si porrò serpserit, ac euaserit eò, quò euasurum videtur: tẽpus est vt maturè vobis consulatis ne pariter & erga Deos, & homines, & fœderatos, & hostes, omnium flagitiosissimos & impurissimos nos declaremus, atque etiam contemnamur. Quæ verba quum milites audissent, quid illud foret mirati, hortabantur vt rem omnem exponeret. Tum rursus initio dicendi facto Xenophon:

Scire

* Sequor lectionem marginis.

Ἐπίσασθε δὴ ὅτι χωρία ἦν οἳ τοῖς ὄρεσι ζῶς ἐφ' ἁρμαξῶν φίλια ζῶς κεραυνίοις, ὅθεν καλόν τε ζυγὸν καὶ ἱερεῖα ἐπώλουν ἡμῖν, ὧν ἔνια ὧν ἔδεον. ἐδοκοῦσι δέ μοι καὶ ὑμῶν ζυγὸν εἰς δ' ἐγγυτάτω χωρίον τούτων ἐλθόντος, ἀγοραζομένου τε πάλιν ἐλθεῖν. τῶν δὲ καταμαθὼν Κλέαρχον ὁ λοχαγὸς ὅτι μικρὸν εἴη, ζ ἀφύλακτον ἀφ' ἑαυτοῦ φίλιον νομίζων εἶναι, ἔρχεται ὡς αὐτὸν νυκτὸς ὡς πορρωτάτω, ὡς δυνατὸν ἦν μάλιστα. διονοούμενος δὲ, εἰ λάβοι τι χωρίον, εἰς μὲν τὸ στράτευμα μηκέτι ἐλθεῖν, ἐμὲ δ' ἐς πλοῖον οἷ ἐτύγχανον οἱ σύσκηνοι αὐτοῦ πλέοντος, καὶ οἰκέμενον εἴτι λαβοι, ἀγαπητέον τοῦτο πάντα. ἢ ταῦτα σιωπῇ μελετήσειν αὐτῷ οἱ † οἱ περὶ πλοίῳ σύσκηνοι, ὡς ἐγὼ νῦν αἰσθανόμην. παρακέλευσαι δὴ ὁπόσους ἔπεισεν, ἦλθε δὲ τοῦτο χωρίον. πορευόμενον δὲ αὐτὸν φθάνει ἡμέρα γενομένη, καὶ συνάγουσι οἱ ἄνθρωποι ἀφ' ἱερῶν τόπων βαλλόντες ζ παίοντες, τόν τε Κλέαρχον ἀφικνέονται καὶ τὰ ἄλλα συχνός· οἱ δὲ ζυγὸν καὶ εἰς κεραυνῶται αὖθις ἀφικνοῦνται. ταῦτα δ' ὧδε τῇ ἡμέρᾳ ἡμεῖς δὴ ἐζωρμῶμεν πρὸς τὸ ζυγόν. ἦλθον οὐ κεραυνῶται, ὅπως αὖ ἡμείνοιεν. μὴ τοῦτο, ὡς οἱ κεραυνῶται λέγουσιν, ἀφικνοῦνται τὴν ἐπὶ τὸ χωρίον ταῖς αὖθις ὁδὸν τὴν ὑψαιτέρω, πρὸς δὲ καὶ νῦν δὲ ἡμέτερον χρήζουσι ἐλθεῖν. ἐπεὶ δ' ἡμᾶς ἀπέλαβον, πρὸς σφᾶς κεραυνίους ἔλεγον ὅτι δοκιμάζοιεν τί ἡμῖν δόξομεν ἐλθεῖν πρὸς αὐτούς. ἐπεὶ μὲν τοίσφας λέγω *ἔφασαν ὅτι ἐκ ἀρχῆς καὶ νῦ χείλιοί δ' πεζομαχοῦμαι, ἥδεταί τε αὐτοῦ ζ μέλλω πολεῖν δοῦρο ὡς ὑμῖν λέξειν τὰ γενόμενα, ζ σῶν νεκρούς θαπτῶν αὐτοῦ κελεύων λαβόντας σῶν † τούτων δεομένους. τὴν δ' ἀφορμὴν τὴν πνὲς ἐλλιπεῖν ἔτυχεν ἐπ' οὐτοῦ οἱ κεραυνῶται. αἰσθόμενοι δὲ σῶν βαρβάροις ὅποι ἴοιεν, αὐτοί τε ἐπόλμησαν βάλλειν τοῖς λίθοις, μὴ τοῖς ὄλλοις † δεκελεύ ουσθ. μὴ οἱ ἄνθρωποι ἀφθονήσουσι, ζῆς ὄντος οἱ πρέσβεις, καταλυθέντος. ἐπεὶ ὁ τοῦ ἐγένετο, ὅ,τι χρὴ πρὸς ὑμᾶς οἱ κεραυνῶποι, μὴ λέγουσι τὸ πᾶν μα. ζ ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντος, ἠχθόμεθα ζῆς γε γενομένοις, μὴ ἐβουλόμεθα σὺν ζῆς κεραυνίοις πῶς αὖ ταφείημεν οἱ τὴν ἑλλάδα νεκροί. συγκαθήμενοι δ' ἐξέωθεν τὴν ὁπλων, ὑβαίφνης ἀκούομεν θορύβου πολλοῦ, παῖε παῖε, βάλε βάλε. ζ τάχα δὴ ὁρῶμεν πολλοὺς πρὸς θέοντας, λίθους δ' ἔχοντας οἱ ταῖς χερσί, σῶν δὲ μὴ αἰρομένους· καὶ οἱ μὲν κεραυνῶποι, ὡς αὖ καὶ ἑωρακότος δ' πρὸ ἐκείνοις πρᾶγμα, δείσαντος ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὰ πλοῖα. ἦλθον ὑπὸ δία οἱ καὶ ἡμῶν ἔδ ἀζον. ἐλεγχόμενοι ἦλθον πρὸς αὐτούς, καὶ ἠρώτων ὅ,τι χρὴ δ' πρᾶγμα. τὴν δ' ἦλθον μὲν οἱ ὀδὲν ἤδεσαν, ὅμως ὑπὸ λίθος ἔχων σὺν ταῖς χερσίν. ἐπεὶ ὑπὸ καὶ εἰσὶν πλευρὰ σὺν ἔτυχον, λέγει μοι ὅτι οἱ ἀτοραπόμοι δεινότατα ποιοῦσι τὸ στράτευμα. μὴ σὺ τοῦτο τὴς ὁρᾶς ἴον ἀτοραπόμον Ζήλαρχον πρὸς θάλατταν σὺν αἰχμοφόρων τα, καὶ

Scire vos arbitror, inquit, barbarorũ in mõtib. oppida quædã fuisse, fœdere Cerasuntijs cõiũcta, de quib. nonnulli descedebãt, ac nobis ũcdebãt uictimas, aliasq; res, quarũ ipsis erat copia. Vestrũm etiã nõnullos existimo in horũ oppidum quod proximè à nobis aberat, profectos emisse quædã, ac deinde in castra reuertisse. Id verò paruũ esse posteaquàm seriei ductor Clearatus animaduertisset, itẽq; nullo præsidio munitũ, quòd nobis illi se amicos esse crederẽt: noctu ad homines spe direptionis accedit, re cũ nemine nostrũm cõmunicata. Et erat ipsius ea sententia, ut si cepisset oppidũ, nũquã in castra rediret: sed cõscensa naui, qua cõtubernales ipsius fortè tũ litus legebãt, inq; hãc ipsam reb. ijs, quas cepisset, impositis: extra Põtũ nauigando se properet. Ac de his ita inter ipsum & cõtubernales in naui cõenerat, vti nũc animaduerto. Quũ igitur cõcitasset quosq; persuadendo adducere poterat, ad oppidũ eos duxit. Interea dũ in itinere pergit, dies ipsum anteuertit. hominũ cõcursu facto, qui de locis munitis & iaculis hos & ictib. petebãt, nõ Clearatus solũ: sed cũ eo cõplures ex alijs etiã occũbũt, nõnullis Cerasuntẽ se recipiẽtib. Hæc eo gesta sunt die, quo nos huc itinere pedestri pergere cepimus. Eorũ verò, quib. litus legẽdũ erat, nõnulli necdũ Cerasunte soluerãt, sed adhuc istic hærebãt. Nec multo pòst, vti quidẽ Cerasuntij narrãt, ab oppido tres viri ætate graues veniũt, qui cõmunita tẽ hãc nostrã cõuenire uellẽt. Hi quũ nos istic nõ offendissent, aiũt ad Cerasuntios, mirari sese, quãobrẽ uisũ nobis fuerit ipsos inuadere. Quũ Cerasuntij respondissent, nõ cõmuni exercitus cõsilio facinus admissũ esse: gratũ hoc ipsis fuisse dicũt, adeoq; nauigaturos huc ad nos fuisse, vt quid accidisset nobis exponerẽt, & cadauera recipere ad sepulturã iuberẽt eos, qui vellẽt. Erãt tũ adhuc Cerasunte Græci quidã ex ijs, qui eò fuga se receperãt. Hi quũ animaduertissent, quòd barbari tenderẽt, nõ ipsi solùm ausi sunt lapides in eos cõijcere: sed alios etiã, vt idẽ facerẽt, hortari. Quo factũ, vt hi tres legati lapidib. obruti vitã cũ morte cõmutarint. Hoc facinore designato, veniũt ad nos Cerasuntij, remq; omnẽ narrãt. Ea cognita nos duces grauiter molestẽq; ferre quod accidisset, et quo pacto Græcorũ cadauera sepulturæ mãdari posset, deliberare. Quũ fortè hoc modo extra castra cõsideremus, subitò tumultũ ingẽtẽ clamãtiũ audimus: Cæde, cæde, feri, feri. Nec mora, multos adcurrẽtes videmus, qui partim lapides in manib. habebãt, partim eos tollebãt. Heic Cerasuntij, qui facinus illud apud se designatũ uidissent, territi ad naues sese recipiũt. Etiã nõnulli nostrũm, ita me Iupiter amet, sibi metuebãt. Verùm ego ad eos accessi, & quid rei esset interrogaui. Ignorabãt hoc illorũ plerique, ac nihilominus lapides manibus tenebant. Tamdem quum in quemdam incidissem, qui rem intelligeret: narrat is mihi forensis annonæ præfectos grauissimè exercitum adfligere. Atq; heic quidam Zelarchum annonæ præfectum ad mare se conferentem conspiciens,

sublata

BIBLIOTH

sublata voce exclamat. Ea ceteri audita, nõ aliter atq; si silueſtris aper vel cervus cõſpectus fuiſſet, in homi-
nẽ pergũt. Ceraſuntij quũ eos verſus ſe irruere vide-
rẽt, quòd ſe peti putarẽt, in fugã ſe curſim conijciũt, &
in mare deſiluũt. Idẽ ex noſtris etiã nõnulli factitãt, o-
mneſq; adeò extinguebãtur, qui natare neſcirẽt. Quid
aũt eos exiſtimatis? nihil profectò aduerſus nos deſi-
gnauerãt, ſaltẽ hoc metuebãt, ne rabie tamquã canes
correpti eſſemus. Hæc ſi erunt huiuſmodi, videte qui
futurus ſit exercitus ſtatus. Nõ omniũ veſtrũm auc-
ritate uel belluũ illi facere poteritis, cui viſum fuerit, uel
bello finem imponere: ſed priuato cõſilio quiſq; copias
quò volet, ducet. Quòd ſi legati ad nos vel pacẽ petitu
ri, vel quid aliud, venerint: ijs interfectis quilibet im-
pediẽt, quo minus orationes eorum audiamus, ad nos
qui contendũt. Præterea duces à vobis vniuerſis lecti
nullo erũt loco, ſed quiſquis ſuo ſe arbitratu ducẽ crea-
bit, & cui lubebit dicere, Feri, feri: huic verò ſatis erit
virtũ ſiue ad ipſum ducẽ, ſiue gregariũ militẽ quẽlibet
è uobis indẽnatũ opprimẽdũ, ſi nõ deſint, qui ei pareãt,
quẽadmodũ modò accidit. Enimuerò cuiuſmodi faci-
nora nobis deſignarint hi ſuis ipſorũ ſuffragijs lecti im
peratores, cõſiderate. Zelarchus annonæ præfectus ſi
quare nos læſit, nullo adfectus à nobis ſupplicio naui-
gio euaſit: ſin omnino nihil cõmiſit, nimirũ è caſtris au
fugit ideo, quòd vereretur ne indẽnatus iniuſtè peri-
meretur. At qui legatos lapidib. obruerũt, hoc effece-
rũt, vt vobis ſolis inter Græcos ceteros haud tutũ ſit
Ceraſuntẽ, extraquàm armata manu, venire. Effece-
rũt et illud, vt cadauera, quæ prius ut ſepeliremus hor
tabãtur illi, à quib. interfecti noſtri erãt: iã ne quidẽ cũ
caduceo tutũ ſit tollere. Nã quis caduceatoris fungi ve
lit munere, qui caduceatores ipſe ſuſtulerit è medio?
Nos tamẽ Ceraſuntios rogauimus, vt cæſos ſepulturæ
mãdent. Hæc nũ rectè ita gerãtur, veſtro decreto ſta-
tuatur, vt quũ huiuſmodi facinora ſint exſpectãda,
quiſq; ſibi præſidiũ quærat, et operã det vt munitis et
opportunis locis tabernaculũ figat. Sin aũt belluarum
hæc, non hominũ facta ſunt: quo pacto ſedari poſſint,
cõſiderate. Nã abſq; eo ſit, quomodo (per Iouẽ) aut ſa
cra Dijs alacri animo faciemus, quũ impijs facinorib.
noſmet polluamus: aut in hoſtẽ pugnabimus, ſi quidẽ
mutuo nos perimemus? quæ nã vrbs amica nos exci-
piet, ſi tantam inter nos ſcelerum licentiã videat? quis
animo fidente rerum venalium copiam nobis faciet,
ſi maximis in rebus vſq; adeò in oculis omnium delin
quemus? Iam quod laudem attinet, quam imprimis
conſequuturos nos exiſtimamus, quis vos ita ſeſe ge-
rentes collaudauerit? Nos ipſi, ſat ſcio, deſignantes
eiuſmodi facinora, ſceleratos appellaremus. Heic
omnes quum adſurrexiſſent, ſupplicijs multandos au-
ctores aiebant, & in poſterum, nemini permitten-
dam eiuſmodi ſcelerum licentiam: ſi quis facino-
ris auctor exiſteret, in eum capitis pœnam ſtatuendã.

In ſceleratos auctore Xenophõte animaduertitur.

Pra-

καὶ ἀνέκραγεν. οἱ δ', ὡς ἤκουσαν, ὥσπερ συὸς ἀ-
γρίᾳ ἢ ἐλάφῳ φανέντι, ἵνα τι ἐπ' αὐτοὺς. οἱ δὲ
κεραυνοῦποι, ὡς εἶδον ὁρμῶντας καὶ ἓν τοὺς,
νομίζοντες ὧδε σφᾶς ἕεσθαι, φθόγγοις δρόμῳ,
καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν. ξυωσάπε-
σον δὲ καὶ ἡμᾶς αὐτὴν ἴυνδι, ὃ ἐπίνιγεν ὅς.
ὅσ μὲν ἐτύγχανον ὧδι σάμενοι νεῦν. καὶ τοῦτο
τί δοκεῖτε; ἠδίκουν μὲν δὴ οὐ, ἔδοξεν δὲ μὴ λύσαι
τοὺς ὥσπερ κυνοῖς ἡμῖν ἐμπεσοῦσι. εἰ οὖν ταῦ-
τα ξυνῆν ἔσαι, θάσασθε οἷα κατάστασις ἡ-
μῖν ἔσαι τῆς στρατιᾶς. ὑμεῖς μὲν οἱ σωτῆρες
ἔσεσθε κύριοι † οὔτ' αἰτεῖν πόλεμον ἢ αὖ βά
λλεσθε, οὔτε καταλῦσαι· ἰδίᾳ δὲ ὁ βουλόμενος
ἄξει στρατόπεδα ἐφ' ὅ,τι αὐτῷ δόξει. κἀν ἴυνδι πρὸς
ὑμᾶς ἴωσι πρέσβεις ἢ εἰρήνης δεόμενοι, ἢ ἄλλο τι νεῦς,
καταικνοῦσι τάττειν οἱ βουλόμενοι, ποιήσουσιν
ὑμῖν τὴν λῆψιν μὴ ἀκυροῦσαι τὴν πρὸς ὑμᾶς
ξύνθηκιν. ἔπειτα δὲ οὓς μὲν αὖ ὑμεῖς ἄπαντες
ἕλεσθε ἀρχοντας, οἷ δέκα μία χώρα ἕξουσι· ὃς-
τις δ' αὖ ἑαυτῷ ἕλεται στρατηγόν, καὶ ἐθέλη
λέγειν βάλλε βαλλέ, ἕτ' ἔσαι ἱκανὸς θάρ-
ξαντα καταικάνειν καὶ ἰδιώτην ὑμᾶς ὄν αὖ ἐ-
θέλῃ ἄκριτον, αὖ ὧσις οἱ πεισόμενοι αὐτῷ,
ὥσπερ καὶ νῦν ἐγένετο. οἷα δ' ἡμῖν † πεπά- διαπεπρ.
χασιν οἱ αὐθαίρετοι ἕτοι στρατηγοί σκέψασθε.
Ζήλαρχος μὲν γὰρ ὁ ἀγορανόμος εἰ μὲν ἀδικεῖ ὑ-
μᾶς, οἴχεται ἀφεστολεως, ὃ δ' ὃς ὑμῖν δίκην· εἰ
δὲ μὴ ἀδικεῖ, φθύγγ' ἐκ τοῦ στρατεύματος, δέ-
σαντ μὴ ἀδίκως ἄκριτος ἀφθαίη. οἱ δὲ κατα-
λεύσαντες τοὺς πρέσβεις, διεπρέξαντο ὑμῖν
μόνοις μὲν τὴν ἐλλιώσιν εἰς καραοῦττα μὴ ἀ-
σφαλὲς εἶναι ἐὰν μὴ ξὺν ἱερεῖ ἀφικνεῖσθαι. τὰς
δὲ νεκρούς, οὓς πρόθελεν αὐτοὶ οἱ κατακανόν-
τες ἐκκλουσι θάπτειν, τούτοις διεπρέξαντο μη
δὲ † σὺν κηρυκίῳ ἐπ ἀσφαλὲς εἶναι αἰτεῖσθαι. σὺν κηρυκίῳ
τίς γὰρ ἐθελήσει κήρυξ εἶναι, κήρυκας ἀτιμα-
νόντων; δῆλ' ὑμεῖς καραοῦττῶν θάπτει αὐτὸς
ἐθελήσαντες. εἰ μὲν οὖν καλῶς ἔχει ταῦτα, σκέψα-
σθω ὑμῖν ἵνα, ὡς βιούσῃ ἐσομένοις, καὶ φυλα-
κὴν ἰδίᾳ ποιήσῃ τις, καὶ τὰ ἐρύματα ὑπερδέξια
περᾶται ἔχων σκηνοῦ. εἰ μὲν τοι δοκεῖ ὑμῖν ἀπει-
ρώτως, δῆλα μὴ αὐθρώπως εἶναι ταῦτα
ἔργα, σκεπεῖτε πολλαί πῦ αὐτῷ. εἰ δὲ μή,
πρὸς Διός, πῶς ἢ θεοῖς ἀθύμιν ἡδέως, ποιοῦν-
τάς ἔργα ἀσεβῆ, ἢ τοῖς πολεμίοις πῶς μαχεύ-
μεθα, ὧ δῆλοι καὶ καινῶμεν; πόλις δὲ
φιλία τίς ἡμᾶς δέξεται, ἥτις αὖ ὁρᾷ τοσαύτην
ἀνομίαν ἐν ἡμῖν; ἀγορᾶς δὲ τίς ἄξει παρέχων,
ὧ πολλὰ τὰ μέγιστα βιαῦτα ὑβαμαρτανόντας
φανώμεθα; ἔ ὃ δὴ πάνυ οἰόμεθα τοὔνεκα ἐπαί-
νου, τίς αὖ ὑμᾶς βιούτους ὄντας ἐπαινέσειεν;
ἡμεῖς μὲν γὰρ οὐδ' ὅτι πονηροὺς αὖ φαίημεν εἶν
τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας. ἐκ πάντου αὖι- ἀφεῖσθαι πα-
σάμενοι πάντας ἔλεγον ὧδε μὲν τόν ἀφεῖσθαι τὰς ἁπάντ.
δικαν, τὸν δ' ἐλεῖν δὲ ἔτι ἐξεῖναι αὐτοῖς ἀναίτι-
ον ἀφεῖναι· ἐὰν δέ τις ἀφῇ, † ἄγειν αὐτὸν ἀναίτι-

τὸν ὃ στρατηγὸς εἰς δίκας πάντας καταστῆσαι·
εἶεν· ὃ δίκαιον μὴ εἴπ ἄνδρες ἡδίκηθ' ὑφ' ἕ Κύρου ἀ-
πέθανε. διαφέρεις δ' οὐ λοχαγὸς ἐφιστάμενος. πάν
νεσθ' ὃ ξενοφῶντος, καὶ τ' μενίτιεω συμβε-
λυόντ', ἔδοξε μὴ καθαίρειν τὸ στράτευμα. μὴ ἐγεί-
σθαι καθαρμός. ἐδόξει δ' μὴ τοῦ στρατηγὸς δίκας ὑ-
πόσχειν τ' πελελιωθότ χρόνος. ὃ δὲ δύντοθ,
φιλήσιος μ' ὦφλε καὶ ξανθικλῆς τ' φυλακῆς
† τ' γαυλιτῶν τ γαυλίτικῶν χρημάτων ϛ μέαμα εἴκοσι μνᾶς. γαυλιτῶν χρη.
Σοφαίνετ ὃ, ὅπ . . . . αἰρεθεὶς καταμελῆ, δέ-
κα μνᾶς. Ξενοφῶντ ὃ κατηγόρησαν πινδ, φα
σκοντοθ παίσαι ὑπ' αὐτ, ὡς ὑβρίζοντ τῆ
κατηγορίαν ἐποιοῦντο. ἐγὼ ὁ Ξενοφῶν ἀνάστας ἐπέ-
λθουσι ἐπεῖν τὸν πρῶτον, πρῶτον λέξαντα τοῦ
καὶ ἐπλήγη. ὁ δὲ ἀρκείτ, ὅπτ μὴ ῥῖγ ἀπολ
λύμθα, ὡς χιὼν πλείστη ἦν. ὁ δ' εἶπεν, ἀλλὰ μὼ
Σκεμώνος γε ὄντ οἷος λέγ, σίτε ὑδιλε-
λοιπότ, οὔτε ὃ μηδ' ὀσφαίνεσθ † πρότ, ὑ-
πὸ ὃ τόνων πολλῶν ἀπαγορευόντ, πολεμίων
ὄ ἐκμένων, εἰ τοιοῦτο καιρῷ ὕβριζον, ὁμολογῶ
Σ τ' ὄνειν ὑβριστότερ εἶν· οἷς φασὶν ἐκεῖ τ' ὑ-
βρεως † κρεῖττον ὂν ἐγγίγνεσθαι. ὅμως δὲ μ λέξον ὅτι
τίνος ἐπλήγης, πότερον χθωλῆ σε, μ ἐπεὶ ὃν ἐδί-
δως, ἔπαιον; ἀλλ' ἀπίθω, ἀλλὰ περὶ παιδικῶν
μαχόμενος, ἀλλὰ μεθύων πρόπινσα; ἐπεὶ δὲ τοῦ-
τῶν οὐδὲν ἔφησεν, ἐπήρετο αὐτὸν εἰ ὁ πολιτεύοι. ὃν ἔ-
φη. πάλιν, εἰ πελτάζοι. οὐδὲ τοῦτ' ἔφη, ἀλλ' ἡμίο-
νου ἦλκυνον, ταχθεὶς ὑπὸ τ συσκήνων ἐλαύνετος
ὤν. ταῦτα δὴ αἰσγιγνώσκετε αὐτὸν μ ἤρετο· εἰ
σὺ εἶ ὁ τὸν καμόντα ἀπάτων; ναὶ μὰ δί, ἔφη. σὺ
δ' ὠλάγκαζες. τὰ δὲ τ ἐμῶν συσκήνων σκοῦν διέῤ
ῥιψας. ἀλλ' ἡ μὲν διαῤῥίψις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, διαύ-
τη τῆς ἐγενέσθ· διέδωκα ἄλλοις ἄγειν, ὁ ἐκέλευσα
πρὸς ἐμὲ ἀπάγειν· μὴ ἀφελεῖν ἅπαντα σῶα, ἀ-
πέδωκα δι, ἐπεὶ μὴ σὺ ἐμοὶ ἀπέδειξας τὸν αὖσρα.
δι ὃν ὃ πρᾶγμα ἐγένετ ἀνύσαντι, ἔφη· μὴ δ' ἄξιον.
αὐτῷ καὶ τιλέπτ ὅτι μηκύτ διώκεσθαι πρόθυ
σθαι. Σ ἐγὼ τὸν μὲν αὖσρα θεσθὸν ἐγίγνωσκον ὅτ
ἐς ἡμῶν εἴη, ἰὼν ἀγαγὼν σέ τὸν ἄγειν, ὡς μὴ ἀ-
φέλοιτο. μ' γὰ, ὡς ἐγὼ οἶμαι, πολέμιοι ἐφεπόντο.
συνέφη τοῦτο ὁ ἀνθρωπος. ἀκοῦ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν,
ἐπεί πρῶτ ἐμάχεσθε, καταλαμβάνω αὖθις ἐγὼ
τοὺς ὀπισθοφύλακας πεσόντας, βάθρον ὀρύπτοντας, ὡς
καταρύξοντα τὸν ἀνθρωπον· καὶ ἰδὼν ἐπήνουν
σε. ἐπεὶ ὃ πρεσβύτων ἡμῶν † συνέκαμε δ' σκέ- συνεκάμπτο
λος ὁ ἀνήρ, ἀνέκραγον οἱ πρόντες ὅτι χὴ ὁ ἀνήρ. σὺ
δ' εἶπες ὁρῶσα γ' ἐβάλε, ὡς ἐγωγε αὖ τὸν ὃν ἄξω·
εὐπαῖσθαι ἐπαισά σε, ἀληθῆ λέγ· ἐδόξας μοι
ἐσθὸν ἐοικέναι ὅπ ἐζη. πρῶτ, ἔφη, ἤπόν τι ἀπέθα
νεν, ἐπεὶ ἐγὼ σοι ἀπέδωκα αὖτον· καὶ γοῦν ἡμεῖς,
ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάντες ἀφθανούμεθα· πύ-
τουοῦν ἕνεκα ζῶντας ἡμᾶς δεῖ κατορυγῶναι;
τῶτον μ' ἀνέκραγον πάντες ὡς ὀλίγας παύσειν.
ὄλλον

Præterea conſtituẽdũ à ducib. in oẽs iudiciũ, quo etiã
in ea facinora liceat anquirere, quæcumq; ſint à mor
te Cyri admiſſa. Iudicãdi poteſtas ſerierũ ductorib. da-
ta. Viſum eſt etiã Xenophõtis hortatu, ſuadẽtib. idem
vatib. luſtrãdũ eſſe exercitũ. Itaq; facta luſtratio. De
cretũ itẽ, vt imperatores præteriti tẽporis ratione iudi
cio ſe ſiſterẽt. Quod quũ fieret, dãnati Philesius et Xã
thicles, * quòd è pecunia de nauigijs coacta minas vi- * Conſule an-
ginti ſuppilaſſent. Multatus eſt & Sophænetus mi- notationes no
nis X, quòd . . . . ſuffragijs creatus, id muneris recu- ſtras.
ſaſſet. Nõnulli & Xenophontẽ accuſabãt, qui cæſos
ſe ab ipſo dicerẽt: eãq; accuſationẽ ſic inſtituebant, vt Xenophon
ipſum iniuriarũ arceſſerent. Ibi quũ ſurrexiſſet Xeno fuorũ ingra
phõ, ante omnia dicere primũ iuſſit, quo loco pulſatus titudinẽ ex-
eſſet. Eo loco, reſpõdebat ille, quo in maxima niuis co- peritur.
pia frigus nos perdebat. Enimuerò, ſubiecit Xenophõ,
quũ tanta eſſet hyemis aſperitas, quãtã fuiſſe tu fate-
ris, quũ cibus nos defeciſſet, quũ tãtũ vini non adeſſet,
quod vel odoratu poſſet percipi, quũ multi præ magni
tudine laborũ animis frangerẽtur, quum hoſtis à tergo
nos vrgeret, tali ergo tẽpore ſi me petulanter geſſi: Vel
ipſis aſinis eſſe me petulantiorẽ fatebor, in quos aiunt
præ petulãtia laſſitudinẽ nullam cadere. Sed tamẽ dic
mihi, qua de cauſſa Vapulaueris: nũ quid abs te tuæ rei
petebã, quod quia non dabas, te pulſaui? nũ meũ quid
repoſcebã? nũ pugnãs tecũ de amorib. ac delicijs tuis,
nũ in vino ergate iniurius erã? Quũ horũ ille nihil di
ceret, rogat Xenophõ, an in grauis armaturæ peditũ
numero eſſet. Negat ille. Rurſum Xenophõ: an ex ce-
tratis es? inquit. Haudquaquam, ſubiecit ille, ſed liber
quũ eſſem, mulũ agebã, quod muneris mihi contuber-
nales dederãt. Heic Xenophon agnito demũ homine
Tu'ne es (ait) ille, qui hominẽ ægrotũ vehebas? Sũ is,
inquit. nã ad hoc tu me cogebas, Vaſis etiã cõtuberna-
lũ meorũ diſiectis. Ea verò diſiectio, ſubiecit Xeno-
phõ, in hũc modũ accidit. Diſtribui hæc impedimẽta,
vt alij ea veherẽt, ac mihi deinde vt reſtituerẽtur, iuſ
ſi. Poſtea quũ omnia ſalua recepiſſem, tibi rurſum ea
tradidi, quo tẽpore mihi tu hominẽ illũ oſtẽdiſti. Audi
te verò, ait, quid iſtuc rei fuerit. Eſt, n. operæpretiũ. Re
linquebatur à tergo quidã, quòd pergere præ debilitate
nõ poſſet. Norã illũ ego hactenus, quòd vnus ex no-
ſtris eſſet. Hũc vt tu veheres iuſſi, ne nobis periret. Ho
ſtes. n. quẽadmodũ equidẽ arbitror, à tergo ſubſeque-
bãtur. Verũ id eſſe miles hic aiebat. At. n. inquit Xe-
nophon, vbi te præmiſiſſe, & ipſe cũ extremo agmine
deinde accederẽ, ſcrobẽte fodiẽtẽ offendi, vt hominẽ
illũ defoderes. Adſtãs tũ ego te collaudabã. Verùm po-
ſteaquã adſtãtib. nobis ille crus inflexiſſet, & oẽs, qui
aderãt, exclamaſſẽt hominẽ viuere, tu verò quæcũq;
liberet diceres, nolle te ipſũ vehere: tũ ſcilicet ego te pul
ſaui, uerũ dicis. Nã mihi præ te ferre uidebaris, quaſi ſcires eũ hominẽ adhuc viuere. Quid ergo, reſpõdit alter,
an minus mortẽ obijt, poſteaquã oſtẽſus à me tibi fuit? Atqui, ſubiecit Xenophõ, morituri oẽs ſumus. Num
igitur propterea vivos defodi nos æquũ eſt? Heic ab vniuerſis acclamatum, hominẽ hũc nõ ſatis vapulaſſe.

Dein-

Xenophōtis ad ingratos milites oratio.

*Deinde iussus itē alius est dicere, quāobrē plagas tuliſſet. Quū nemo ſurgeret, Xenophō ipſe loqui cepit: Fateor equidē, milites, multos me propterea quòd ordines
» deſererēt, verberaſſe: quib. in eo quidē ſatisfiebat, quod
» opera veſtra ſalui eſſent, quū vos & ordines ſeruare-
» tis, & quoties opus eſſet dimicaretis: at eſſe meliorē vo
» lebāt condicionē ſuā veſtra in hoc, vt ipſi deſertis or-
» dinibus prædādi cauſſa præcurrerēt. Id ſi factū à nobis
» omnib. fuiſſet, vniuerſi perijſſemus. Quinetiā languē-
» tem præ mollicie quemdā, qui neq; ſurgere volebat, et
» hoſtib. ipſius ſeſe perdendū exponebat, nō ſolū pulſaui,
» ſed etiā vi coegi, vt pergeret. Ipſe ego quū acerrimo il
» lo frigore nōnullos aliquādo exſpectarē ad iter ſeſe pa
» rantes, poſteaquàm ad aliquod tempus cōſediſſem, diſ
» ficulter me ſurgere animaduerti, ac vix crura extēde
» re. Quapropter ex eo tēpore meo periculo doctus quē-
» cūq; ſedentē ac torpentē cōſpicerē, impellebā. Etenim
» motus ipſe ac virilis animi excitatio calorē quemdam
» & humorē ſuppeditabat: quū ex ſedēdo & quieſcēdo
» viderem ſanguinis concretionē quādā cōtrahi, cū qua
» cōiunctū eſſet, vt pedū digiti putreſcerēt, id quod mul
» tis accidiſſe vos ipſi noſtis. Præterea quemdā aliū, qui
» fortè per ignauiā reſiſtebat, ac tā uos anteriores, quàm
» nos extremo in agmine quominus progrederemur im
» pediebat, pugno verberaui, ne ab hoſtib. haſta cōfode-
» retur. Licet itā his ſeruatis pœnas à me reposcere, ſi læſi
» à me ſunt iniustè. At verò ſi hoſtiū in poteſtatē ueniſ-
» ſent, ecquid vmquā adeò graue pati potuiſſent, cuius
» nomine pœnas à quoquā exigere licuiſſet? Simplici e-
» go, milites, oratione vtor. Si quē multam ſui ipſius cō-
» modi gratia, ſubire iudiciū illud cupio, quod liberis ad-
» uerſus parentes, diſcipulis aduerſus magiſtros datur.
» Nā & medici nōnumquā ſectione & vſtione vtun-
» tur boni alicuius cauſſa. Quod ſi me adductū petulātia
» feciſſe hæc exiſtimatis, cogitate quæſo cum animis ve
» ſtris, nō ſolū iā mihi (Deum beneficio) fiducià eſſe ma
» iorē: ſed etiā lōgè, quàm id temporis fuerim, audētiorē
» me modò eſſe, ac multò plus vini bibere. Neq; tamen
» iccirco quēquā pulſo, quòd vti iā nos trāquillitate qua
» dā videā. At verò quū magna tēpeſtate procellis ma-
» re cōcitatur, an nō ſolius nutus cauſſa proræ magiſtrū
» ijs iraſci videtis, in prora qui ſunt, itidēq; gubernatorē
» ſuis in puppi? Nā vel minima peccata id temporis om-
» nia ſimul euertere poſſunt. Quinetiā vos ipſi veſtro tū
» iudicio declaraſtis, iure illos à me verberatos. Nō. n. cū
» ſuffragiorū calculis, ſed cū armis adſtabatis, omninoq;
» vobis opem ferre læſis licuiſſet, ſi voluiſſetis. At enim
» ita me Iupiter amet, neq; opē his ferebatis, neq; me in
» pulſandis deſectorib. ordinū adiuuabatis. Quo factum
» eſt, vt ignauorū licentiā auxeritis, dū petulantiam eo
» rum non coerceretis. Nam ſi rem conſiderare liberet, mea ſententia reperiretis eoſdem tunc ignauiſſimos
» fuiſſe, qui modò petulantiſſimi ſunt. Contendebat id temporis Boiſcus ille Theſſalus pugil, propterea quòd
» ægrotaret, ſcutum ſibi ferendum non eſſe. Nunc, vt equidem accepi, Cotyorenſium non paucos ſpoliauit.
» Quamobrem ſi ſapitis, aliter cum hoc agetis, atque canes tractari ſolent. Etenim canes illi ſæuiores interdiu vinculis

ἄλλον ὃ ἐκέλευον λέγειν· ἀλλ' τί ἔκασ' ἐπλήμ-
μελησ' ἐπεὶ δ' ὄκ αἰσχυνῶ, αὐτὸς ἐλεγον· Ἐγὼ, ὦ ἀνδρες,
ὁμολογῶ παῖσαι μὲν ἀνδρα τῶν πολλὸς οὕνεκα ἀτα
ξίαν, οἷς παίζεσθαι ἦν ἡρεμὰ δ' ὑμᾶς, οὐ τάξει τὲ ἰδίᾳ
καὶ μαχομένων ὅπως δέοι· αὐτοὶ δ' ἀπεῖτε τὰς τά
ξεις πολεμεῖσθαι ἁρπάζων ἤθελον, & ὑμῶν πολε
μικτεῖν. εἰ δ' ἐσῶσ' πάντας ἐπιθέμενοι, ἅπαντας ἂν
ἀπωλόμην, ἤδη δ' Σμαλακιζόμενόν γε Σὲν
ἐθέλοντα ἀνίσασθαι, ἀλλὰ προϊέμενον ἑαυτὸν ὡς πο
λεμίοις, Σ ἕπαισα Σὲ ἐκατόμβοι πορεύεσθαι. οὐ
μὴν ὅ γ' ἰσχυρῶς χειμῶνι Σ κωτὸς ἦσε ἀναμιμνῶν ἵνας
συσκυλακίζομένας, καθειρόμενος συχνὸν χρόνον, κα
τέμανθον ἀνασὰς μόγις, μὲ τὰ σκέλη μόγις ἐπεί
νασ. οὐ γὰρ ἐμαυτῷ δὴ πεῖραν λαβὼν ἐν τότε, ἠ ἄλλον
ὁπότε ἰδοίμι καθήμενον & βλακεύοντα, ἠλαυ-
νον. ἐν μὲν κινεῖσθαι ἠ αὐδελίζεσθαι πεῖχε θερμασίαν
τινὰ ἠ ὑγρότητα, δι' ἣ καθαρὸς & ἡσυχίαν ἔχειν
ἐώρων ἀσφαλὲς ὂν ὡς τε ἀκριβέστερον δι' αἷμα
καὶ ὡς ἀκριβέστερον τὸν τῆν ποδῶν σκληρύνε.
ἅπερ πολλὸς ἠ ὑμεῖς ἴστε παθόντας. ἄλλον δέ γε
ἴσως † ἀσθενέστερον ὄντα καὶ ὑμᾶς τὸν πρόθυμον & ἡμᾶς τὸν ὄπισθον
πορεύεσθαι, ἔπαισα πυκνότερον, ὅπως μὴ λόγχαι ἀσθενὲς
πολεμίοις παίοιεν. & γὰρ δὴ νῦν ἔξεστιν αὐτοῖς &
θεσσαλοῖς, εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ ἔπαθον πρὰ τὸ δίκαιον, δίκαι
λαβεῖν. εἰ δ' τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο, τί μοι ἂν
ὅτως ἔπαθον † ὅτε δίκαι ἤξιον λαμβάνειν; ἀλ-
πλῶς μοι, ἔφη, ὁ λόγος. ἐγὼ γὰρ εἰ μὲ ἐπ' ἀγαθῷ
ἐπόλασε τινὰ, ἀξιῶ ὑπέχειν δίκαι οἵαν καὶ γο-
νεῖς ὑοῖς & διδάσκαλοι παισί. Σ γ' ἰατροὶ τέμ-
νουσι καὶ καίουσιν ἐπ' ἀγαθῷ. εἰ δ' ὕβρει νομίζετέ με
ταῦτα πρᾶξαι, σκοπεῖτε ὅτι νῦν ἐγὼ παρέξω
σωι τοῖς θεοῖς μᾶλλον ἠ τότε, ἠ θρασύτερός ἐμι
νῦν ἠ τότε, & οἶνον πλείω πίνω· ἀλλ' ὅμως δέδοικα
παίω. οὐ δύσκα γ' ὁρᾷ † ὑμᾶς. ὅταν δ' χειμὼν ᾖ, Σ ὑμᾶς.
θαλαττα μεγάλη ὠθισθῆναι, ἐχ ὁρᾶτε ὅτι ἡ ἰδί
ματ & μόνη σίνεται χαλεπαίνη; ἢ πορφυρὶς τοῖς
σὺ πορφύρᾳ, χαλεπαίνη δ' κυβερνήτης τοῖς σὺ πεύ-
μνῃ; ἱκανὰ γ' σὺ δῆ τοιάτα & μικρὰ ἁμαρτη-
θέντα πάντα (ὡς ἔπος εἰπεῖν) ἀπόλλυσι. ὅτι δ' δικαίως ἔπαι)
αὐτὸν & ὑμεῖς κατεδικάσατε τότε. ἔρχεται γὰρ
ὁ ἀνήφορος δὴ ὅπλα πρὸς ἡκάτε, καὶ ὑμῖν
ἐπικρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβάλλεσθε. δὴ μὰ δία ἄτε τὰ
ὄπλα ἐπεκρεῖτε, ἅτε (ὡς ἐμοὶ δ' ἀπαθέστατα ἐπάτε
τε. διὸ καὶ ὑμῖν ἐξουσίαν ἐκρίνατε ἐμοῖς κακοῖς αὐτὸ,
ὑβρίζειν ἐῶντάς αὐτός. οἶμαι γὰρ, εἰ ἠθέλετε σκο
πεῖν, τὸν αὐτὸν ὀρθρισθῆναι τότε κακίστας, καὶ νῦν
ὑβριστοτάτους. Βοίσκως μὲν ὁ πύκτης ὁ Θεσσαλὸς
τότε μὲ διεμάχετο, ὡς κάμνων, ἀσπίδα μὴ φέρειν.
νῦν δ', ὡς ἐγὼ ἀκούω, κατωσειρ † ὁλλὸς ἀσπίδ' ἔχων
κων. αὖ δὲν φρονεῖτε, τάτῳ ταὐτὰ ποιήσετε ἢ
τὸν κύνας ἐμοὶ, τὸν μὲν κύνας τὸν χαλεπὸς τὰς

πολλὰς ἡμέρας δεσμεύουσι, τὰς δὲ νύκτας ἀ-
φιᾶσι· τὸν δὲ, αὖ σωφρονῆτε, τῷ νύκτα μὲν
δήσετε, τῷ δὲ ἡμέραν ἀφήσετε. ἀλλὰ γὰρ, ἔφη,
θαυμάζω ὅπως ἐμοί τινι ὑμῶν ἀπηχθόμην, μέ-
μνησθε καὶ οὐ σιωπᾶτε· εἰ δέ τῳ ἢ χειμῶνα ἐπε-
κρέμασα, ἢ πολέμιον ἀπήρυξα, ἢ ἀσθενοῦντι
ἢ ἀρρῶστῳ † ξυνεξεπορισάμην τι, τούτων δὲ δὲ εἰς
μέμνηται· οὐδ' εἴ τινα κωλῶς [π * ποιοῦντα
ἐπήνεσα, οὐδ' εἴ τιν' ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα ἐτίμη-
σα ὡς ἐδυνάμην, δὲ τούτων μέμνησθε. ἀλλὰ
μὴν καλόν γε καὶ δίκαιον & ὅσιον & ἥδιον τὴν
ἀχαθῶν μᾶλλον ἢ τὴν κακῶν μεμνῆσθαι. ἐκ
τούτου μὲν δὴ ἀνίσαντο καὶ ἀνεμιμνῄσκον, καὶ
† ἐβουλεύοντο ὥσε καλῶς ἔλειν.

Ξενοφῶντος

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Κ τούτου δὲ οἱ τῇ Δαρείῳ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἦλθον, οἱ δὲ λαὶ χώμενοι ἐκ τῆς πα-
φλαγονίας. ἐνέπρησαν δὲ καὶ οἱ παφλαγόνες δῦ μάλα
ἐγγὺς ἀγρικιδαννυμένους, καὶ
τῆς νυκτὸς δὲ ἐγγὺς πρόσω σκηνοῦντας ἐπειρῶν-
το κακουργεῖν. καὶ † πολεμικώτερον πρὸς
ἀνθρώπους ἔχοντες ἐν τούτῳ. ὁ δὲ Κορύλας, ὅς
ἐτύγχανε τότε παφλαγονίας ἄρχων, πέμπει
πρὰ ἐγγὺς Ἕλληνας πρέσβεις, ἔχοντας ἵππους &
στολὰς καλὰς, λέγοντας ὅτι Κορύλας ἑτοιμ
εἴη ἐγγὺς Ἕλληνας μήτ' ἀδικεῖν, μήτ' αὖτὸς ἀδι-
κεῖσθαι. οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπεκρίναντο ὅτι πρὸ
μὲν τούτου οὐ τῇ στρατιᾷ βουλεύσοιντο, ὡδὶ ξε-
νία δὲ ἐδέχθητο αὐτούς. προσκέλευον δὲ καὶ τὴν
ἄλλων αὖτομόλων οὓς ἐδόκει δικαιότατον εἶν. Σύ-
στολὰς δὲ τὴν αἰχμαλωτίδα † βοῶν καὶ ἄλλα
ἱερεῖα, οὐκέτι μὲν ἀρκεῖσθαι πρεῖσθαι, κατα-
κέμενοι δὲ οὐ † στεάσιν ἐδέπνουν, καὶ ἔπινον
ἐκ κεραπίνων ποτηρίων οἷς ἐνετύγχανον οὐ τῇ
χώρᾳ. ἐπεὶ δ' αἱ σπονδαὶ τ' ἐγένοντο & ἐπαιώ-
νιζον, ἀνέστησαν πρῶτον Θρᾷκες, καὶ πρὸς αὖ-
λὸν ὠρχήσαντο ξιφοδικτοῦντες, † καὶ ἤλατο
ὑψηλά τε καὶ κούφως, καὶ τοῖς μαχαίραις ἐ-
χρῶντο· τέλος δὲ ὁ ἕτερον ἐν ἕτερον παίει, ὡς
πᾶσι δοκεῖν πεπληγέναι τὸν ἄνθρωπον· ὁ δ' ἐ-
πεσε τεχνικῶς πως. Σαυένεγκαν οἱ παφλα-
γόνες. & ὁ μὲν, σκυλεύσας τὰ ὅπλα τὸν ἑτέρου,
ᾠχήκει ᾄδων † σιδαλικά· ἄλλοι δὲ καὶ τὴν Θρᾳκῶν
τὸν ἕτερον ᾠχέφορον ὡς τεθνεῶτα. ὦ δὲ ὀδὲν πε-
πονθώς. μετὰ τοῦτο αἰνιαῆνες καὶ μαλγνῆτες ἀνέ-
στησαν, οἱ ὠρχοῦντο τὴν καρπαίαν καλουμέ-
νην σὺ τοῖς ὅπλοις. ὃ δ' πρόπας τ' ὀρχήσεως ὦδε· ὁ μὲν, παραβεβλημένος τὰ ὅπλα, πονηρῶς ζῆν-
μηλατεῖ, πυκνὰ μεταστρεφόμενος & ὡς φοβούμενος·

λῃστὴς

vinculis conſtringūtur, noctu dimittūtur. Hūc vos, si ſapitis, noctu conſtringetis, interdiu ſolutū eſſe patie
mini. Verūenimuerò miror, inquit, meminiſſe vos ac
minimè tacere, ſi quid aliquādo feci, quo in odiū veſtrū incurrerim: at ſi cui contra vim frigoris opem tuli, vel hoſtē ab eo reieci, vel ægrotanti aut inopia labo
ranti aliquid ſuppeditaui, horū ergo neminē amplius recordari. Nō etiā ſi quē præclarè aliquid agentē collaudaui, non ſi virū fortē pro meis facultatib. ornaui, meminiſtis. Atqui & honeſtū eſt, & æquū, et piū, & longè iucūdius benefactorū, quàm iniuriarū meminiſſe. Poſteaquàm hæc dicta eſſent, ſurgebāt omnes, & vniuerſa memoria repetebant, atq; hic exitus erat, vt omnia bellè ſe haberent.

XENOPHONTIS DE CYRI EXPEDITIONE,

LIBER SEXTVS.

EX eo tempore dum iſtic commoraremur, partim ex foro noſtri, partim è præda, quam ex agris Paphlagonum agebant, victum ſibi comparabant. Nec minore ſollertia Paphlagones vicisſim noſtros furtim aggrediebantur hinc inde palatos, ac noctu eos qui longius ab agmine caſtra habebant, infeſtare conabantur. Quibus ex cauſſis fiebat, vt hoſtili nonnihil ergà ſe inuicem animo eſſent. Præerat id tēporis Paphlagonib. cū imperio Corylas. Is legatos cū equis et elegantib. ſtolis ad Græcos mittit, qui dicerēt, paratū eſſe Corylā nulla Græcos iniuria prouocare, modò vicisſim ipſe nō læderetur. Reſpondēt duces, ſe de his apud exercitū deliberaturos: & interea legatos pro iure hoſpitij excipiūt, arceſſitis etiā alijs, quos inuitari æquiſſimū erat. Ita factā re ſacra de bub. quos abegerāt, & mactatis alijs victimis, epulū ſatis largū præbuere, quū in *grabatis inter cœnandū diſcūberēt, ac poculis corneis, quæ illa in regione inuenerāt, vterē
tur. Poſteaquàm libatū eſſet ac decantatus pæan, primi Thraces ſurgebāt, & armati ad tibiā ſaltabāt, inq; ſaltando altè & agiliter ſeſe mouebāt, quū gladijs etiā vterētur. Ad extremū alter alterū verberabat, vt nemini nō homo cæſus videretur. At alter certo quodā artificio cæciderat. Tollebāt ad ea Paphlagones clamorem. Hinc alter alterū armis quū ſpoliaſſet, cātans* Sitalcā exibat. Poſt & alij Thraces quēdā veluti mortuum efferebant. At illi nihil mali acciderat. Deinde cum Aenianenſibus Magnetes ſurgebant, qui ſaltationem eam, quam Carpæam vocant, armati exhibebant. Hæc ſaltatio in hunc modum inſtituebatur. Quidā poſitis armis ac bubus iunctis ſemēnte facit, ſeq; frequēter admodū conuertit, quaſi ſibi metuat.

*Sequor lectionem marginis, quam & Athenæus ſequitur eſt.

Thracum ſaltationes.

*Videtur fuiſſe cantionis genus, cui nomen fuerit à Sitalca Thracum rege, de quo Thucyd. in II.

Aenianenſiū ſaltatio.

Deinde accedit adeum prædo, quo prouiso arma corripit, prædoni occurrit, ante iugũ dimicat. Gerũtur et hæc ad tibiæ numeros. Tamdẽ prædo vincit hominẽ, & vnà cum ipso iugũ abigit. Nõnũquã iugarius prædonẽ superat, eũq; bubus iungit, ac manibus post tergum reuinctis agit. Postea Mysus ingressus, vtraque manu peltã gestabat, ac modò quidẽ ita saltabat, vt exprimere gestu videretur, quasi cũ duobus aduersarijs pugnaret, modò cetris vtebatur quasi cũ vno congeretur, modò se circumagebat, & in caput etiã præcipitem sese prouoluebat, quũ nihilominus cetras retineret, vt illud adeò spectatu periucũdũ videretur.* Quidam & Persico ritu saltabat, ac cetris complosis in genua procũbens, vicissim surgebat. Atq; hæc omnia faciebat ad tibiæ modos. Mantinenses quũ *successissẽt, ac de ceteris Arcadibus etiã nõnulli surrexissent, armis quamelegantissimè instructi ad numerũ incedebãt, præcinente tibia modũ armatæ saltationi conuenientẽ, simulq; pæane inchoato perinde saltabant, atq; Deorũ in supplicationibus fieri cõsueuit. Quæ omnia quũ Paphlagones adspicerent, magnũ quiddã esse ducebant, saltationes hasce vniuersas in armis suscipi. Quare quũ attonitos Mysus ille videret esse, Arcade quodam persuaso, qui saltatriculã habebat, eam quàm pulcerrimè poterat ornatã introducit, dato ei scuto leuiore. Saltabat illa Pyrrichã agiliter. Tũ verò plausus ingẽs excitatus, rogantib. Paphlagonib. an et mulieres vnà cũ ipsis aleam prælij subijssent. Responsum his, regem ab ijs ipsis eiectũ è castris fuisse. Hic ea nocte rerum exitus fuit. Postridie Paphlagones ad exercitũ adducunt, factũq; decretũ à militib. Vltrò citroq; ab iniurijs abstinendũ esse. Quare confecta legati discedũt. Græci quia satis magna nauiũ adesse copia videretur, cõscensis ijs die ac nocte vento secũdo nauigãt, quum Paphlagoniã ad sinistrã haberent. Postridie Sinopensium in ditionẽ peruenĩũt, atq; Harmenen, quæ Sinopensiũ est, appellũt. Sinopenses ipsi Paphlagoniũ finib. continẽtur, coloni Milesiorũ. Mittunt hi Græcis hospitalia munera, nimirũ CIↃ CIↃ CIↃ farinæ medimnos, vini CIↃ IↃ * amphoras. Hoc loco Cherisophus etiam cum triremibus aderat. Ac milites quidem bona in spe erant, fore vt quum veniret, aliquid eis adferret. At ille nihil adferebat, saltem renuntiabat ab Anaxibio nauarcho & ceteris magnoperè Græcos laudari, eumdemque Anaxibium policitum esse, quamprimum egressi Pontum essent, habituros stipendium. Apud Harmenen dies V sunt commorati. Et quia propius sibi iam à Græcia viderentur abesse, magis etiam quàm prius, subijt animos cogitatio, committendum non esse, vt domum inopes redirent. Existimabant ergo, si ducem vnum creārent, rectius ei die ac nocte pariturum exercitũ, quàm si multi cum imperio præessent. Quòd si quid esse clàm oporteat, eadem ratione facilius occultatũ iri,

λησὰς δὲ πρὸ σέρχεται. ὁ δ', ἐπεισὰν τὲ ἐσβαίνεται, ἀπαντᾷ ἁρπάσας τὰ ὅπλα, καὶ μάχεται πρὸ τῶ ζύγους· (καὶ οὗτοι ταῦτ' ἐποίουν οἱ ἁρμάτται πρὸς ἀλλήλους) καὶ τέλῳ ὁ λῃστὰς δήσας ἀν ἄσφορα, καὶ βᾶ ζεύγῳ ἀπάγει, οἱότε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης ἦν λῃστήν. εἶτα πρὰ τῶν βοῦς ζεύξας, ὀπίσω τὼ χεῖρε δεδεμένον ἐλαύνει. μικὰ τῶ μυὸς εἰσῆλθεν, οὗ ἔκατέρα τῆ χειρὶ ἔχων πέλτην, καὶ τοτὲ μὲν ὡς δύο αὐτὰ ποιομένων μιμούμενῳ ὀρχεῖτο, ὁτὲ δὲ ὡς πρὸς ἕνα ἐχοῖτο τὰς πέλτας, ὁτὲ ὑπεισεῖτο καὶ ὑπεκυβίστα, ἔχων τὰς πέλτας· ὥστε θέμις ἔχων καλὼ φαίνεσθαι. † τέλος δὲ βᾶ πρόσκωμον ὠρχεῖτο, ἀπὸ τοῦ σημ. τὴν ἡρμοττὴν τὰς πέλτας, καὶ ὤκλαζε, καὶ αἰέσατο. καὶ ταῦτα πάντα οὐ ῥυθμῶ πρὸς ἦν αὐλὸν ἐποιεῖ. ὧδὶ ὑ ζύτῳ ἐμπίνοντῶ οἱ μαντινεῖς καὶ ἄλλοι τινὲς τὴν ἀρκαδίδων, ἀναστάντες, ὀρχησταὶ μενοι ὡς ἐδυνάσθω κάλλιστα, ἤλειψέ τε οὐ ῥυθμῶ πρὸς ἦν αὐτόθι ὅπλον ῥυθμὸν αὐλούμενοι, ὑπεκρούοντό τε ἐπαιώνιζον, καὶ ὠρχίζοντο ὥσπερ ὠὶ ταῖς πρὸς θεοὺς πρεσβείαις, ὁρῶντες ὑ οἱ παφλαγόνες ὅπλα ἐποιοῦντο πάσας τὰς ὀρχήσεις οὐ ὅπλοις εἶναι. ὧδὶ ὕτῳ ὁρῶν ὁ μυσὸς † ἐκπλαγομένους αὐτοὺς, πείσας τὴν ἀρκαδίδων τινὰ πεταμένον ὀρχησείσῃ ἐπὶ σκῦλα, σκυλεύσας ὡς ἐδυνάσθω κάλλιστα, καὶ ἀσπίδα δοὺς κυφὸν αὐτῆ. ἡ ὑ ὠρχήσατο τὸ πυῤῥίχιον ἐλαφρῶς. οὐ ταῦτα κρότω ὠὶ πολύς· καὶ οἱ παφλαγόνες ἠρώτων εἰ καὶ γυναῖκες συμμάχουθ αὐτοῖς. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι αὗται καὶ αἱ πρεσβύδες εἰσὶ βασιλέα ἐκ τῶ στρατοπέδου, τῆ μὲν οὖν νυκτὶ ταύτῃ τοῦθ' ἦν τέλος ἐχόντοθ· τῆ δ' ὑστεραίᾳ προσῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ στράτευμα· καὶ ἔδοξε τοῖς στρατιώταις μήτε ἀδικεῖν παφλαγόνας, μήτε ἀδικεῖσθαι. μιᾷ τῶτο οἱ μὲν πρεσβύδες ᾤχοντο· οἱ δ' ἄλλοι ἀφικνοῦντο εἰς σινώπην, καὶ ὡρμίζοντο εἰς ἁρμιᾶν τῆς σινώπης. σινωπεῖς δὲ οἰκοῦσι μὲν ὧ τῆ παφλαγονικῆ, μιλησίων δ' ἄποικοί εἰσιν. οὗτοι ξυία πέμπουσι τοῖς ἕλλησιν, ἀλφίτων μὲν μεδίμνους τετραχιλίους, οἶνου δὲ κεράμια χίλια δ πεντακόσια. καὶ ἐθείσθη ὠὶ ταῦτα ἦλθε † τεκμὰρ ἔχων. καὶ οἱ μὲν στρατιῶται προσεδόκων ἄγοντά τι σφίσιν ἥκειν· ὁ δὲ ἦγε μὲν ἀδὲν, ἀπηγγέλλετο δὲ ὅτι ἐπαινοίη αὐτοὺς καὶ Ἀναξίβιθ ὁ ναύαρχος καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ὅτι ὑπισχνεῖτο Ἀναξίβιθ, εἰ ἀφικνοῖντο ἔξω τὸν πόντον, μισθοφορὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι. καὶ οἱ ταύτῃ τῇ ἁρμιᾷ ἔμειναν οἱ στρατιῶται ἡμέρας πέντε. ὡς δὲ τὰ ἐλάδος ἐδόκουν ἐγγὺς γίγνεσθαι, ἤδη μάλλον ἢ πόρρωθεν εἰσῇσαν αὖθις ὅπως αὖ καὶ ἔχοντες τι οἰκάδε ἀφίκοιντο. ἠμέλουν δ', εἰ ἕνα ἕλοιντο ἀρχοῦλα, μᾶλλον αὖ ἢ πολυαρχίας οὔσης δύνασθαι τὴ ἕνα χᾶσθαι ᾧ στρατεύματι ἢ νυκτὸς ἢ ἡμέρας· καὶ εἴπ δέοι λαυθάνειν, μᾶλλον αὖ καὶ κρύπτεσθαι· καὶ

ac si quid anteuerten dũ sit, minus occasiones negligi. Nec enim hoc pactore quiri colloquia mutua, sed quod vnus decreuissẽt, perfici. Superiore verò tempore duces omnia ex suffragioru numero gessisse. Quũ in his cogitationibus versarentur, ad Xenophontẽ sese conuertebant, quæ serierũ ductores adeuntes narrãt hanc exercitus sententiã esse: simul eorũ vnusquisq; declarata sui erga ipsum animi beneuolẽtia, vt imperiũ acciperet, suadebat. Non nolebat hæc Xenophon, quum ipse secũ existimaret, apud amicos id sibi honorem ampliorem conciliaturũ, & nomen suũ in patria clarius ex eo fore: posse etiã fieri, ut emolumẽti aliquid ipse exercitui adferat. Huiusmodi cogitationes excitabant eũ, vt ducis munus expeteret, qui vnus potestatẽ summam obtineret. Contrà hærebat in dubio, quũ secũ perpenderet, futuros euentus nemini non obscuros esse, ideoq; rẽ periculo non carere, ne videlicet partã hactenus gloriã omnẽ amitteret. Quũ huc pacto quidnam eligendũ esset, dubitaret: visus est sibi rectissimè factu rus, si Deos consuleret. Itaq; duob. sacerdotib. adhibitis, Ioui Regi sacrã rem facit, quẽ ex oraculo Delphico de futuris cõsulere solebat, & ab eodẽ Deo somniũ illud esse profectum existimabat, quod oblatũ id temporis ei fuerat, quo primũ fuerat delectus, vt cum alijs curã exercitus gereret. Præterea quũ Epheso egressus esset, vt in amicitiã Cyri peruenĩret, recordabatur aquilam sibi dextrã, eamq; os cinẽ fuisse oblatã, quæ tamen sedisset: de quo augurio dixerat vates, qui eũ comitabatur, esse id quidẽ insigne, minimeq; plebeium in hominẽ cadere, sed vtut illustre esset, omnia tamẽ molestiæ plena fore. Reliquas enim aues maximè sedentẽ aquilã aggredi. Ne lucrum quidẽ ex hoc augurio sperari debere propterea, quòd aquila circũuolitans rapere alimenta consueuerit. Quum ergo Ioui sacrificaret, significatum ei clarissimè ab hoc ipso Deo est, non esse quòd magistratũ hunc expeteret, neq; si maximè ipsi deferretur, acceptandũ esse. Atq; hoc sanè sic accidit.

Militum erga Xenophõtem studia.

Milites quũ cõuenissent, omnes vnũ esse deligendũ cẽ suerunt. Quod vbi decretũ fuisset, vniuersi Xenophõtem designant. Quum aũt palàm appareret fore, vt ipsum deligerẽt, si quis de cõcilij sententia decretũ faceret, surrexit & in hãc sententiã loquutus est: Equidẽ, milites, si hominẽ me profiteri volo, delectationem ex honore, quẽ mihi defertis, capere debeo, proq; hoc gratiam vobis habeo, ac Deos precor vt eã mihi facultatẽ dent, quo vobis me auctore boni quid aliquãdo eueniat. Enimuerò quòd me ante alios ducẽ creatis, quũ Lacedæmonius nobis adsit: neq; ex mea neq; vestra esse arbitror. Nã minus ab eis impetrabitis, si quando vobis illorũ opus erit opera: & mihi non admodũ hoc tutũ fore existimo. Videó enim prius ipsos nõ feciss fiměgerẽdi aduersus patriã meã bellũ, quàm urbẽ nostrã profiteri coẽgisset, Lacedæmonios ipsorũ etiã Duces esse. Quod posteaquàm nostri fassi sunt, mox bello finẽm imposuerunt, neq; deinceps amplius patriam nostrã oppugnarũt. Si ergo quũ hæc videã, nihilominus uiderer vbicũq; posse, ipsorũ auctoritatẽ imminuere:

καὶ εἴπ αὖ δέοι φθάνειν, ἦλθον αὖ ὑστεύζων· ὁ γὰρ αὖ λόγων δὲν πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ βᾶ δόξαν τῷ ἑνὶ πρᾶίνεσθαι αὖ. τὸ δὲ πρόσθεν χρόνον ἐκ τῆς νικώσης ἐπρᾶττον ταῦτα οἱ στρατηγοί. ὡς ὑ ταῦτα διενοοῦντο, ἐπεφάνθο ὧδὶ τὸν Ξενοφῶντα, καὶ οἱ λοχαγοὶ ἔλεγον προσιόντες αὐτῷ ὅτι ἡ στρατιὰ ἅπασα ὅτω γινώσκοι, ὡ δύνοιαν αὐδ' ὁντινοῦν ἐνάντιός τις ἔσεσθαι τῶ αἱρεῖσθαι αὐτὸν στρατηγὸν τῶν ἀγαθῶν. ὁ ὑ Ξενοφῶν τῇ μὲν ἐβούλετο ταῦτα, νομίζων & τῶν τιμῶν μείζω ὅτως ἑαυτῷ γίνεσθαι [καὶ * πρὸς τοὺς φίλους, ὡ εἰς τὼν πόλιν τ ὄνομα † μεῖζον ἀφίξεσθαι αὐτ, τυχὸν ὑ καὶ ἀγαθοῦ τινο αὖ αἴτιο τῇ στρατιᾷ γενέσθαι. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα οὐδυμήματα ἐπῆρεν αὐτὸν ὧδὶ δυμεῖν αὐδεκρατορα γενέσθαι ἀρξοντα. ὁπότε δ' αὖ οὐδυμοῖτο ὅπ ἄδηλον μ ὅτου τὰ μέλλον ἔξει, δῆ τ τὸ ὑ κίνδυνος εἶη μὴ ἡ τῶν προφρασμένων δόξαν ἀφροβάλοι, ἀφορεῖτο. ἀφροσμύνῳ ὑ αὐτῷ σφαλῆναι, ἔδοξε ἱκράλεσεν εἶν θεοῖς αὐακοινῶσαι· μ πρασπασάμενος δύο ἱερεῖς, ἐθύετο ὧ Διῒ τῷ βασιλεῖ, ὅσπερ αὐτῷ μαθηδυτὸς ὢν ἐκ δελφῶν· μὴ τὸ ὄναρ δὴ ἀρχὴ τότε τ θεοῦ ὠόμιζον ἐφασκέναι, ὃ εἶδεν ὅτε ἤρχετο ὧ δ' ζωτεμελεῖσθαι τ στρατᾶς καθίσασθαι. ὅ ὅτε ἰὼν ἐφέσου ὑ ἁρμᾶτο Κύρῳ συσκαδασθόμενος, αἰὲν ἀνεμιμνήσκετο ἑαυτῷ δεξιὸν φθεγγόμενον, καθάπαξ μὲν τοι, ὥσπερ ὁ μαντὶς προεῖπεν αὐτ ἔλεγεν, ὅτι μέγας μὲν οἰωνὸς εἴη μὴ ἐκ ἱερωλεκὴς, μὴ † δύσβολος, ἐπίφθονος μέντοι. τὰ γὰρ ὄρνεα μάλιστα ἐμὲ πίθεσθαι τῷ αἰετῷ καθάπαξ. † δόξειν μέντοι χρηματιστικὸν εἶν τ οἰωνόν. δὴν δὲ αἰετὸν περιστερτόμενον μᾶλλον λαμβάνειν τὰ ὧδὶ πόδα. ὅτω δὲ δυομένῳ αὐᾷ † ἀλεφαίνειν φανῶς ὁ θεὸς σημαίνῃ μήτε προσδέεσθαι τ ἀρχῆς, μήτ' ἐ αἰροῖνθ, ἀποδέχεσθαι. τῶθ μὲν δὴ ὅτως ἐγένετο. ἃ δὲ στρατιὰ συνῆλθε, καὶ πάντες ἔλεγον ἕνα αἱρεῖσθαι. καὶ ἐπεὶ τῶθ ἔδοξε, προεβάλοντο αὐτόν. ἐπεισὰν δὲ ἐδόκει ὅλον εἶν ὅπ αἱρήσονται αὐτὸν ἐπὶς ὧδὶ ἡμέρᾳ, ἀνέστη, καὶ ἔλεξε τάδε· Ἐγὼ, ὦ ἄνορθ, ἥδομαι μὲν τῶδ ὑμῶν τιμώμενῳ, εἴπερ ἀνθρωπος ἐμὶ, & χάειν ἔχω, καὶ δύαμαι δυοῖαί μοι τῶν θεῶν αἱ πόν πινὸς ὑμῶν ἀγαθοῦ γενέσθαι. τὸ μὲν δὴ τοιαῦτα ἀριθμῶσι ὑφ' ὑμῶν ἀρξοντα, λακεδαιμονίου ἀνδρὸς πρόνοος, ὅδ' ὑμῖν, ὅτ' ἐμοὶ δοκεῖ συμφέρον εἶν, ὀλὴ ἤθελον αὖ ἀφ' τῶδ τυγχάνειν, εἴπ δέοιδε πρ αὐτοῦ. ἐμοὶ δ' αὖ οὐ πάνυ τι νομίζω τῶδ ἀσφαλὲς εἶν. ὁρῶ γὰρ ὅπ καὶ τῇ πατρίδι μου ὑ πόθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες πρὶν ἐπὶσθαι πᾶσιν τὼν πόλιν ὁμόλογεῖν λακεδαιμονίοις μ αὐτὴν ἡγεμόνας εἶναι. ἐπεὶ ὑ τῶδ ὡμολόηθεν, δὺς ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, καὶ ὑκέτ πέρα ἐπολιόρκησαν τὼν πόλιν. εἰ οὖν ταῦτα ὑμῖν ὁρῶν δοκεῖ ὅπου δυναίμην αὐτῶ ἄκυρον ποιεῖν θ' ἐκείνων ἀξίωμα, ἐγὼ ὑπισχνοῦμαι ἕνεκεν ἀρχῆς ἐμὲ γε ἐπιθυμεῖν. ἐπεὶ ὑ καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἐμοὶ ἔστιν ἱερὰ πάτρια Διὸς καὶ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος, ἃ ἐκ ἐξὸν ἰδίᾳ ἐμοὶ ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ δημοσίᾳ μετὰ τῶν πολιτῶν. ἐκεῖ δὲ ἐμοὶ ἔστιν ἀγαθὸν πολὺ ἐν τοῖς ἐχθροῖς, ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς φίλοις. ἐκεῖ δὲ καὶ ἀνδρὶ φίλῳ ἡδὺ καὶ ἐπιθυμητὸν ἐπιδεῖν ἀνδρὶ φίλον ἐλθόντα, καὶ ἐκεῖ ἐπιδεῖξαι ὅτι ἐμοὶ ἔστιν ἃ ἐγὼ ἐνθάδε ἐλθὼν ἀπολείπω. ἐκεῖ δὲ καὶ ἐπιθυμητὸν ἐπιδεῖν ἐχθρὸν

animaduertō admodum celeriter ipsos me ad modestiam reuocaturos. Quòd autem Vos existimatis, minus seditionum fore in Vnius, quàm multorum imperio: scire Vos velim, me si alium deligatis, nequaquam seditiosum fore. Arbitror enim illum, qui se belli tempore contra ducē seditiosē gerit, aduersus suam ipsius salutē seditiosum esse. Sin me omninò ducem esse voletis, mirum mihi nō erit, futurū non neminem, qui non mihi solū, sed Vobis etiam succenseat. Posteaquàm hæc loquutus esset, multo plures surgebant, qui Xenophonti deferendū imperiū esse dicerent. Et Agasias Stymphalius ridiculū aiebat esse, si quidē ita res se habeat, non tū etiā irasci Lacedæmonios, quū nōnullis Vt Vnà prandeāt conuenientibus, magisteriū homini Lacedæmonio nō defertur. Nā si hoc valebit, ne nobis quidē esse ductorib. serierū licebit, Vti videtur, qui Arcades sumus. Tū verò, quòd rectè loquutum esse Agasiam iudicaret, plausus ingēs excitatus. Et Xenophon animaduertens amplius agendū, progressus in mediū ait: Vt planè rem intelligatis, milites, per Deos ac Deas omnes sanctè iuro, me posteaquam voluntatem vestrā perspexissem, quæsisse per exta, vobi sne consultū esset imperium hoc in me conferre, ac mihi illud ipsum accipere. Tū Dij rem omnē in extis adeò perspicuè mihi significarunt, Vt vel rudis extispicinæ intelligeret, ab hoc summo imperio mihi abstinendum esse. Ita demū Cherisopho magistratū mandant. Is posteaquam creatus esset, procedens in mediū, ait: Scitis, milites, nullā me seditionē excitaturum fuisse, si alium creassetis. Cū Xenophōte quidē certè actum bene est, quòd à vobis lectus non fuerit. Nā Dexippus eū apud Anaxibiū quātū potuit, est criminatus, quū quidē ipse imprimis os ei obstruerē. Aiebat existimare se, malle ipsum collegā habere Timasionē Dardanēsem, vnū de Clearchi militib. quàm se natione Laconē. Enimuerò quū me delegeritis, adnitar & ipse, Vt vobis pro meis viribus cōmodē. Vos ad iter sic uosmet cōparate, Vt cras (si tempestas idonea fuerit) soluamus. Et quia sumus Heracleam nauigaturi, dare operā debēt omnes, Vt eò perueniant. De ceteris, quū eò peruentū fuerit, cōsultabimus. Postridie vēto secūdo soluūt, ac biduū propter litus maris nauigant. Inter nauigandū litus Iasonium adspectāt, ad quod Argo fertur appulisse, itemq; fluminū ostia, primū Thermodontis, deinde Halys, tertiò Parthenij. Quē præteruecti, Heracleā perueniūt, vrbē Græcā, Megarensium coloniā in Maryandenorū finibus sitā. Portū propter Acherusiadē peninsulā ingrediuntur. Descēdisse hoc loco Herculē ad Cerberū canē fama est, ac descensus etiamnū monumēta cōmonstrātur, specus stadijs duobus altior. Mittunt huc Græcis Heraclienses hospitalia munera, CIↃ CIↃ CIↃ farris medimnos, CIↃ CIↃ vini amphoras, XX boues, oues C. Labitur ibidem per campum amnis, cui nomen Lycus, latitudine duūm plethrorum. Quum hoc loco milites conuenissent, de

Locus vbi Hercules ad inferos descendetit.

ἐκεῖνο οὐνοῶ μὴ λίαν αὖ ταχὺ σωφρονισθέλω. ὃ δ' ὑμεῖς οὐνοεῖτε ὅτι ἧττον αὖ στάσις ἐν ἑνὸς ἀρχοντος ἢ πολλῶν, δῦ ἴστε ὅτι ἄλλον μὲν ἑλόμενοι οὐχ ὑφήσετέ με στασιάζοντα. νομίζω δ' ὅτι ὅστις οὖ πολέμῳ ὢν στασιάζῃ πρὸς ἀρχοντα, πρὸς τοῦτ' ἐκ αὐτὸ σωτηρίαν στασιάζῃ. αὖ δ' ἐμὲ ἕλησθε, ἐκ αὖ θαυμαζοιμι εἴ τινα δῦροιτε ὑμῖν ἐμοὶ ἀχθόμενον. ἐπεὶ δ' ταῦτ' εἶπε, πολὺ πλείονος ἐξαναστὰς λέγοντες ὡς δέοι αὐτὸν ἄρχειν. Ἀγασίας δ' ὁ συμφάλιος εἶπεν, ὅτι γελοῖον εἴη, εἰ ὅτως ἔχει, ὡς † ὀργιοῦσι λακεδαιμόνιοι ἐὰν σιὸ φῶνοι σωνελθόντες μὴ λακεδαιμόνιον συμπόσιαρχον αἱροῦνται, ἐπεὶ † οὕτω γε τοῦτ', ἔφη, δὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ὡς ἔοικεν, ὅπη ἀρικόμεθ' ἐσμέν. οὐκοῦν δα δὴ ὡς δῦ εἰσόμεθ' τ' Ἀγασίᾳ αὐτὸ δοκοῦν. καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ ἑώρα καλὸν καὶ ἡδύ, πρόσθεν εἶπεν, ἀλλ', ὦ ἄνδρες, ἔφη, ὡς πάνυ ἐδόκητε, ὁμωνύμω ὑμῖν θεοὺς καὶ πάσας, ἃ μὲν ἐγὼ, ἐπεὶ τὸν ὑμετέραν γνώμην κατανόμιν, ἐνθυμοῦμαι εἰ βέλτιόν ἐστιν ὑμῖν τε ἐμοὶ ὧδε πράττειν, καὶ ταῦτα τὸν ἀρχὸν, καὶ ἐμοὶ σωτῆναι, καὶ ἐμοὶ οἱ θεοὶ οὕτως οἱ τοῖς ἱεροῖς ἐσήμηναν ὡς καὶ ἰδιώτην αὖ γνῶναι, ὅτι ταύτης τῆς μοναρχίας ἀπέχεσθαί με δεῖ. οὕτω δὴ Χειρίσοφον αἱροῦνται. Χειρισόφ δ' ἐπεὶ ἤρέθη, πρόσθεν ἔπεσεν, ἀλλ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, τοῦτό γ' ἴστε ὅτι ἐκ αὖ ἔγωγε ἐκασπάζον ἐ ἄλλον εἵλεσθε. Ξενοφῶντα μ', ἔφη, ὠνήσατε ἐχὶ ἑλόμενοι· ὡς δ' νῦν δέξιππος ἤδη διέβαλεν αὐτὸν πρὸς Ἀναξίβιον ὅ, τε ἐδιώκα, καὶ † μάλιστα ἐμὲ αὐτὸν σιγάζοντ'. ὃ δ' ἔφη νομίζῃν αὐτὸν Τιμασίωνι μᾶλλον συναρχῆν ἐ ἑλεῖν ἄνδρα δανεῖ ὄντ' † Κλεάρχου στρατήματ', ἢ ἑαυτῷ, λάκωνι ὄντι. ἐπεὶ μὴν δι ἐμὲ εἵλεσθε, ἔφη, καὶ ἐγὼ πειράσομαι ὅ, τε αὖ δύνωμαι ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. καὶ ὑμεῖς δ' τω πρασσυνάζεσθε ὡς αὖ εἶσθ', ἐαὖ πῶλος ᾖ, αἰαξόμενοι. ὃ δ' πῶλος ἔσται εἰς ἡρακλέαν. ἅπαντας δ' δὴ ἐκεῖσε πειρᾶσθ' ἥκειν· τὰ δ' ἄλλα, ἐπεισὰν ἐκεῖσε ἔλθωμεν, βελησόμεθα. οὗτοι δὴν τῇ ὑστεραίᾳ ἀναλόμενοι σωύματα καλῶ, ἔσχον ἡμέρας δύο πρὰ γῆν. ἡ πρασπλέοντες ἐκάσθεν † τ' ἰασωνίαν ἀκτ', ὅθα ἡ ἀρχὴ λέγε, ὁρμίσαντο, ἡ τ' σταμὸν τὰ σόματα, πρόσθεν ἦν † θερμώδοντος, ἐπεὶ σ' † ἄλυος, μὴ δ' τ' τὸν τ' πρὸ ἑνίου. τ' τὸν δ' πραπλέοντες, ἀφίκοντο εἰς ἡρακλέαν, πόλιν ἑλλωίδα, μεταξὺ ἀποικον, ἔχουσαν δ' οὐ τῇ μαριανδυνῶν χώρᾳ. ἡ ὁρμίζοντο πρὰ τῇ ἀκροσιάδι χερρονήσῳ, οὗ δα λέγεται Ἡρακλῆς ὧδε δν κέρβερον κύνα κατάγειν. ἔνεσι τὰ σημεῖα δῆλόν σι τ' κατάβασεως· τὸ βάθος πλέον ἢ ὧδε δύο στάδια. οἰκοῦσι δα τοῖς ἕλλησιν οἱ ἡρακλεῶται ξένια πέμποντες, ἀλφίτων μέδίμνους τετραλίτρους, καὶ οἶνου κεραίαν δισχιλίαν, καὶ βοῦς ἑκατόν. οἰκοῦσι δα ἀπὸ τοῦ πεδίου ῥεῖ ποταμὸς, λύκος ὄνομα, εὖρος ὡς δύο πλέθρων. οἱ δ' γραῖκοι συλλεγέντες ἐβουλεύοντο

θερμώδοντα, ἐπεὶ δὲ τὸ τάχος, ἐπεὶ δ' ἄλυς φέρεται ἡ ἵημι.

ἐβουλεύοντο τὰ λοιπὰ τοῦ πορείου, πότερον κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν καὶ πορεύεσθαι ἐκ τοῦ τόπου. ἀναστὰς δὲ Λύκων ἀχαιὸς, ἔφη, θαυμάζω μέν, ὦ ἄνδρες, τὴν στρατηγὸν, ὅτι οὐ πειρῶντα ἡμῖν ἐκ ποιεῖσθαι σιτηρέσιον. τὰ μὲν γὰρ ξένια ὀλίγα τῇ στρατιᾷ τελῶν ἡμερῶν εἴτα· ὁπόθεν δ' ὥστε σιτοπομπήσεσθαι πορευσόμεθα ἐκ ἔστιν, ἔφη, ἐμοὶ οὖν δοκεῖ αἰτεῖν τοὺς ἡρακλεώτας μὴ ἔλαττον ἢ τεττάρων μυριάνους. δῆλον δ' ἔσται, ἐὰν μισθὸν μισθὸν* μὴ ἔλαττον ἢ μυρίους, καὶ ἐλάττους πρόσθεν αὐτίκα μάλα ἡμῶν κατανήσεσθαι πέμπειν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ ἐδέναι ὅ, τι αὖ ἀπαγγέλλωσι, καὶ πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι. ὥστ' δὴν πρόσθεν ἐβουλήθη πρέσβυς, πρῶτον μὲν Χειρίσοφον, ὅτι ἀρχων ἤρητο· εἶσι δ' οἱ καὶ Ξενοφῶντα, οἱ δ' ἰσχυρῶς ἀπεμαχοῦντο. ἀμφοῖν γὰρ ταῦτα † ταῦτα ἐδόκει, μὴ ἀναγκάζῃν πόλιν ἑλλωίδα καὶ φιλίαν ὄ, τι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντ' διδόναι. ἐπεὶ δ' δὲν οὕτοι ἐδύκουν ἀπρόθυμοι εἶναι, πέμπουσι Λύκωνα Ἀχαιὸν καὶ Καλλίμαχον παράλιον καὶ Ἀγασίαν συμφάλιον. οὗτοι ἐλθόντες ἔλεγον τὰ δεδογμένα. τὸν δὲ Λύκωνα ἔφασαν ἐπαπειλεῖν ἑ μὴ † ποιήσειεν ταῦτα ταῦτα*. ἀκούσαντες δ' οἱ ἡρακλεῶται βουλεύεσθαι ἔφασαν· καὶ βλῆδς τά τε χρήματα ἐκ τὴν ἀγορᾶν ξυλλογον, καὶ τὴν ἀγορὰν εὐθὺ αὐτοκλείσασαν, καὶ αἱ πύλαι ἐκίνηντο, καὶ ὅλη τὴν τειχῶν ὅπλα ἐφαίνετο. ἐκ τούτου οἱ παρέλεγοντες ταῦτα τοῦ στρατηγοὺς ἠπάντα ὅπλα θέρειν τὴν πρόξειν. καὶ σωίσαντο οἱ ἀρκάδες οἱ ἀχαιοί. προθυμὴ δὲ μάλιστα αὐτὴν Καλλίμαχός τε ὁ παράλιος, καὶ Λύκων ὁ ἀχαιός. οἱ δ' λόγοι ἦσαν αὐτοῖς ὡς αἰσχρὸν εἴη ἀρχειν ἕνα ἀθηναῖον πελοποννησίων καὶ λακεδαιμονίων, μηδεμίαν δυάμιν παρεχόμενον ἐς τὴν στρατιάν· καὶ τοὺ μὲν πόνους σφᾶς ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους, καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν κατειργασμένων. εἶναι γὰρ τοὺς κατειργασμένους, ἀρκάδας καὶ ἀχαιούς, δι' ἄλλο στρατόπεδον ἐδὲν εἶναι. (ὡ ὦ τῇ ἀληθείᾳ ὑπῆρχεν τοῦ ἄλλου στρατεύματ' ἀρκάδες καὶ ἀχαιοί.) εἰ οὖν σωφρονοῖεν λοχαγοὺς οὗτοι, συσάντες, μὴ † στρατηγοὺς ἑλόμενοι ἑαυτῶν, καθ' ἑαυτούς τε αὖ τὴν πορείαν ποιοῖντο, καὶ πειρῶντο ἀγαθόν τι λαμβάνῃν. ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἀκροπόντου Χειρίσοφος, εἴ τινες εἶεν πρ' αὐτῷ ἀρκάδων ἢ ἀχαιοί, Ξενοφῶντα, ξυνέπεσθαι, καὶ στρατηγοὺς αἱροῦνται ἑαυτῶν δέκα. τούτους δ' ἐψηφίζοντο ἐκ τῆς νικώσης ὅ, τι δοκοίη, τοῦτο ποιεῖν. ἡ μὲν οὖν τῶν ταντὸς ἀρχὴ Χειρισόφῳ αὐταῦτα κατελύθη, ἡμέρα ἕκτῃ ἢ ἑβδόμῃ ἀφ' ἧς ἤρέθη. Ξενοφῶν μέντοι ἐβούλετο κοινὴ μετ' αὐτὸν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, νομίζων οὕτως ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ἰδίᾳ ἕκαστον στέλλεσθαι· ἀλλὰ Νέων ἐπειθεν αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν πορεύεσθ', ἀκούσας τὴν Χειρισόφου ὅτι Κλεάνορος ὁ οὖ βυζαντίῳ ἁρμοστὴς φαίη τεττάρας ἔχων ἥξειν ἐς κάλπης λιμένα. ὅπως

de reliquo itinere consultabāt, terrā ne potius an mari exeundū è Ponto foret. Tū surgens Lyco Achæus, in hanc sententiā loquutus est: Miror equidē, milites, quid caussæ sit, quamobrē non dant operā duces, vt stipendium aliquod nobis quærāt. Nā ex donis hospitalibus vix triū dierum victus exercitui suppetet, nec locus vllus est, quò proficisci frumentatū possimus. Quapropter arbitror petendos nobis esse ab Heraclienſib. numos Cyzicenos haud pauciores CIↃ CIↃ CIↃ. Et alius subiecit, petendū menstruū stipendium, vt minimum CCIↃↃ Cyzicenorum. Deligendi etiam legati, qui statim nobis heic sedentibus ad vrbē mittantur, vt quid nobis renuntient intelligamus, & ad hoc consilia nostra accommodemus. Itaq; deinde legatos designant, primum omniū Cherisophū, quòd is imperator lectus esset, nōnullis Xenophontē producētib. Illi verò vehemēter repugnabāt, quòd cadē vtriq; statueret, Græcā nimirū vrbē, & amicitia coniunctā nō esse cogendam, extraquàm si quid lubens donare vellet. Quare quum hi viderentur nō satis alacriter rem suscepturi, Lyconem Achæū, Callimachū Parrhasium, & Agasiam Stymphalium mittunt. Illi quū Heracleā venissent, quid esset ab exercitu decretū, exponunt. Lyconem fama est, etiā minas addidisse, ni hæc facerēt. Heraclienses audita illorū oratione, deliberaturos sese de re tota respōdent, ac mox quidquid esset rerū in agris, ad vrbē comportant, forū eodem transferunt, portisq; clausis arma in muris ostendunt. Ibi tū harū turbarū auctores criminari duces, quasi causſæ obfuissent. Simul & Arcades cum Achæis coire, impellentib. inprimis eos Callimacho Parrhasio, & Achæo Lycone. Iactare illi voces, indignum esse Peloponnesijs ac Lacedæmonijs vnū quemdā Athenienſem cū imperio præesse, qui nullis exercitum copijs auxisset. Præterea labores ab ipsis exhauriri, alijs emolumenta cedere: quod eo sit indignius, quia salutis omnium auctores ipsi exstitissent. Arcadibus scilicet eam, & Achæis deberi, cum quibus comparatæ reliquæ copiæ, nullæ sint. (Et constabat reuera exercitus amplius dimidia parte ex Arcadibus & Achæis.) Quòd si ergo saperent, coirent, ducibus lectis seorsum iter facerent, operam deniq; darent, vt aliquod ipsi emolumentum caperent. Hanc in sententiam facto decreto, si qui cum Cherisopho erant vel Achæi vel Arcades, eum vnà cum Xenophonte deserunt, quumque coissent, decem inter sese duces creant. Decretum hoc quoq; vt illi pro suffragiorū numero quidquid visum esset, gererent. Ita tū Cherisopho summū imperium die, ex quo mandatū ei fuerat, sexto vel septimo est abrogatū. Volebat vnà cum ipsis Xenophon iter facere, quòd existimaret id fore tutius, quàm si seorsum quis pergeret. Verùm quominus id faceret, hortabatur Neo, qui de Cherisopho audierat, præfectū Byzantij Cleandrū constituisse cum triremibus in portum Calpes venire.

Peloponnesij aduersus Xenophontē & ceteros dūces cōspirant.

Quapropter hoc Xenophonti cōsiliū dabat, vt ne quis triremiū particeps esset, ipsis tantū cū militib. suis nauigantib. Præterea Cherisophus partim eorū quæ acciderāt, indignitate motus, partim exercitus odio, quod ex eo tēpore conceperat, poteſtatē Xenophonti faciebat agendi quod vellet. Xenophon aūt quū in eo persisteret, vt missis copijs ipse solus e Pōto nauigaret: fortè rē sacrā Herculi Duci facit, eūq; cōsulit, vtrum rectius facturus esset, si cū ijs militib. qui remanserant, expeditionem susciperet: an verò si eos missos faceret. Heic per exta Deus ille significat, apud exercitū manendū esse. Quo factū, vt trifariā copiæ diuiderentur. Nā Arcades & Achæi erāt supra CIↃ CIↃ CIↃ CIↃ & IↃ, oēs grauis armaturæ pedites. Cherisophus armaturæ grauis CIↃ CCCC habebat, cetratos ferè IↃCC, qui Arcades erant, & Clearchū sequuti fuerāt. Xenophon grauis armaturæ pedites CIↃ & IↃCC habebat, cetratos CCC. Idem solus ab equitatu instructus erat, qui XL plus minus equitibus constabat. Arcades posteaquàm naues ab Heraclienſib. impetrassent, primi nauigārūt, vt subitò Bithynos adorti, quàplurima auferrent. Deinde ad portū Calpes, qui media propè in Thracia est, e nauib. egrediūtur. Cherisophus inde ab Heraclea per regionē eorū pedib. iter faciebat, et posteaquàm ingressus Thraciam fuisset, propter mare pergebat, quū valetudine adflicta vteretur. Xenophon comparatis nauigijs, in Heracliensiū ac Thraciæ finib. exercitū in terrā exponit, ac deinde per mediterranea progreditur. Expositū hactenus est, quo pacto summū imperiū Cherisopho abrogatū, & Græcorum exercitus diuisus fuerit. A partibus aūt singulis hæc fuere gesta. Primum Arcades in portū Calpes quū noctu descendissent, ad vicos proximos stadijs plus minus L à mari pergunt. Quū illuxisset, singuli duces in vicū aliquem eas copias, quæ ipsis obuenerāt, ducunt. Quòd si quis vicus esse videretur amplior, in eū binas series ducebant. Conuenit & de tumulo quodā, in quē vniuersi sese congregarent. Et quia repente irruerāt, tum mancipia multa capta, tum oues magna copia collectæ ab ipsis sunt. Interea Thraces quotquot elapsi fuerant fuga, se congregabant. (& aufugerant multi ex ipsis Græcorū manib. propterea quòd Græci graui armatura essent onerati, Thraces tantū cetras gererēt.) Posteaquàm se collegissent, primùm Smicretis serie adoriuntur, qui vnus e ducib. Arcadicis erat, ac iā multa præda grauis cōstitutū ad locū pergebat. Pugnabāt eodē tēpore Græci, & progredieb antur: donec ad torrētis alueū delati, in ipso trayciēdi conatu ab hostib. in fugā verterentur. In eo cōflictu cum duce Smicrete milites omnes cæsi sunt, & cuiusdam alterius ducis Hegesandri, qui ex decē ducib. & ipse vnus erat, milites omnes (octo tantum ac duce exceptis) perierūt. Tamdē reliqui duces cōuenere partim difficulter, partim nullo negotio. Thraces posteaquàm res feliciter ceſsisset, conuocabāt mutuis acclamationibus sese, ac

Pelopōnesiorum clades.

ὅπως οὖν μηδὲὶς μεταίσχοι, δόγμ' αὐτοὶ δὴ οἱ αὐτῶν στρατιῶται ἐκτελοῦσιαν ὧδὶ τὴν τειμωρον, ἀλλὰ ταῦτα ξυνεβούλευε. Ὁ Χειρίσοφος, ἅμα μὲν ἀθυμῶν τοῖς γεγενημένοις, ἅμα δὲ μισῶν ἐκ τούτου στρατόπεδον, ὧδὶ πρέπει αὐτῷ φαίνεσθαι, πιβάλεται. Ξενοφῶν δὲ ἐπὶ μὲν ἐπεχείρησεν ἀπαλλαγὲὶς τῆς στρατιᾶς ἐκπολιόρκει, νομίσας ἂν αὐτῷ τῷ ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ, καὶ κινουμένῳ πότερα λῷον καὶ ἄμεινον εἴη στρατεύεσθαι ἔχοντα τὸν παραμένοντας τὴν στρατιὰν, ἢ ἀπαλλάττεσθαι, ἐσήμηνεν ὁ θεὸς τοῖς ἱεροῖς συστρατεύεσθαι. οὕτω γίνεται δὴ στράτευμα τειχῆ, ἀμφὶ ἑξακόσιοι μὲν καὶ ἀχρεῖοι, πολέμου ἢ τετρακισχίλιοι Γ καὶ πεντακόσιοι, * ὁπλῖται πάντες· Χειρισόφῳ δὲ ὁπλῖται μὲν ἐς τετρακισίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ ἐς ἑπτακοσίους, οἱ Κλεάρχου Θρᾷκες· Ξενοφῶντι δὲ ὁπλῖται μὲν ἐς ἑπτακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ ἐς τριακοσίους. ἱππικὸν δὲ μόνῳ ἔτῳ ἦεν, ἀμφὶ οὗ τριακοσίους ἱππέας. Ὁ οἱ μὲν ἀμφὶ δόν, ἅμα πεζεύοντο πλοῖα πρὸ τῆς ἡρακλεωτῶν, πρόβοι πλέουσιν, ὅπως ὑβαίφιος ὧδὶ πεσόντος τοῖς βιθυνοῖς λάβοιεν ὁπλίτας. καὶ ἀφικνοῦνται ἐς κώλπης λιμένα ἐπὶ μέσον πως τῆς Θρᾴκης. Χειρίσοφος δ' ὀλίγος ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν ἡρακλεωτῶν ἀφεξαμενος, πεζῇ ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας. ἐπεὶ δ' ἐς τὸν Θρᾴκην ἐγένετο, πρὸς τὸν θάλατταν ἐπορεύετο. μὴ γὰρ ἤδη πόθεν. Ξενοφῶν δὲ πόλιν λαβὼν, ἀφεδάνῃ ὧδὶ τὰ θεῖα τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς ἡρακλεώτιδος, καὶ διὰ μεσογαίας ἐπορεύετο. ὃν μὲν οὖν πρόσω ἦ τε Χειρισόφου ἀρχὴ τὸ παντὸς κατέλυσε, καὶ τῶν ἑλλήνων δὲ στράτευμα ἐφάνη, οὐ τοῖς ἐπαίνῳ εἰρεῖν. ἔπραξαν δ' αὐτὴν ἕκαστοι τάδε· οἱ μὲν ἀμφὶ δες, ὡς ἀπέβησαν νυκτὸς εἰς κώλπης λιμένα, πορεύονται εἰς τὰς πρώτας κώμας, πάσας ἀφ' ἁλοὶ τῆς θαλάττης ὡς πεντήκοντα. ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο, ἦλθεν ἕκαστος στρατηγὸς † ἐπ' αὐτῷ λάζυς ἐν κώμῃ. ὁπόσα δὲ μείζων κώμη ἐδόκει εἶναι, σωρὸν λόφος ἦν οἱ στρατηγοί. ξυνεβάλοντο δὲ καὶ λόφον εἰς ὃν δέοι πάντας † ἀλίζεσθαι. ὃ, ἅτε ὑβαίφιος ὢν πεσόντες, αὐλίζεσθαι ἀφθόνως τε πολλὰ ἐλάβομεν, καὶ πρόβατα πολλὰ πολυεδαλόντο. οἱ δὲ Θρᾷκες ἠθροίζοντο οἱ ἀμφοδύζοντες. πολλοὶ δὲ διέφυγον πελτασταὶ ὄντες ὁπλίτας ὑβ' αὐτῶν τῶν χειρῶν. ἐπεὶ δὲ συνελίχθη, πρῶτον μὲν Σμίκρητος λόχῳ ἑνὸς τῶν ἀφικομένων στρατηγῶν, ἀπόντι ἤδη ἐς τὸ συγκείμενον καὶ πολλὰ χρήματα ἄγοντι, ἐπεπόθητο. ὃ τέως μὲν ἐμαίνετο ἅμα πορευόμενοι οἱ ἕλληνες, ἐπεὶ δὲ ἀμφοῖσι χαλεπὸν τρέποντα αὐτούς· ὃ αὐτόν τι τὸ Σμίκρητα ἀφανίνουσι, μὴ σὺν ἄλλους πάντες· ὅλου δὲ † λόχου τῶν δέκα στρατηγῶν τῶν Ἡγησάνδρου ὀκτὼ μόνοι κατέλιπον, ὃ αὐτὸς Ἡγήσανδρος ἐσώθη. καὶ ὅλοι ὃ λοχαγοὶ ξυνῆλθον, οἱ μὲν σὺν πράγμασιν, οἱ δ' ἄνευ πραγμάτων. οἱ δὲ Θρᾷκες, δύτυχήσαντες τοῦτο δ' δύτύχημα, ξυνεβόων τε ἀνηλάλυζον, καὶ*

τὸν αὐτὸ λ.

λοχαγῶν

μὴ συνελέγοντο ἐῤῥωμένως τῆς νυκτός. μὴ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ κύκλῳ περὶ τὸ λόφον ὦσι οἱ ἕλληνες ἐστρατοπεδεύκεσαν, ἐπὶ πολὺ μὴ ἱππεῖς πολλοὶ ὄντες ἀπελαύνωσι· μὴ ἀεὶ πλέονος ξυνέῤῥεον, καὶ προσέβαλλον πρὸς αὐτὸν ὁπλίτας ἀσφαλῶς. οἱ μὲν γὰρ ἕλληνες οὔτε ὀξύτητα εἶχον, οὔτε ἱππέα· οἱ δὲ, προσθέοντες καὶ προσελαύνοντες ἠκόντιζον· ὁπότε δ' αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥᾳδίως ἀπέφευγον. ὄλοι δὲ ὅλῃ ἐστρατεύετο. καὶ τὴν μὲ πολλοὶ ἐπεπρώκεσαν, τὴν δὲ ὀδείς. ὥστε κινδυνεύειν ὀκ ἐδύναντο ἐν τῷ χωρίου, ἀλλὰ τελευτῶντες καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἤρχον αὐτὸν οἱ θρᾷκες. ἐπεὶ δὲ ἀφεία πολλὴ ἦν, διελέγοντο πρὸς σφῶν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὡμολόγητο αὐτοῖς, ὁμήρους δὲ ὀκ ἐδίδοσαν οἱ θρᾷκες, αἰτιώμενοι τὴν τὴν ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ τούτῳ ἤκουτο. τὰ μὲν δὴ τῶν ἀφικομένων ὕστερος ἔχει. Χειρίσοφος δὲ ἀσφαλῶς πορευόμενος πρὸς θάλατταν ἀφικνεῖται ἐς κάλπης λιμένα. Ξενοφῶντι δὲ διὰ μεσογαίας πορευομένῳ οἱ ἱππεῖς προκαταλαμβάνουσι † πρεσβύταις πορευομένοις ποι. ἐπειδὴ ἦλθον πρὸς Ξενοφῶντα, ἐρωτᾷ αὐτοὺς εἴ τις ἀφ' ἑλλήνων ἄλλου στρατεύματος ἑλληνικοῦ. οἱ δ' ἔλεγον πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ νῦν ὅτι πολιορκοῦνται ὑπὸ λόφου, οἱ δὲ θρᾷκες πάντες πανταχόθεν κεκυκλωμένοι εἶεν αὐτούς. ὠνῆσθαι δὲ αὐτοὺς μὴ αὐθρώπους τούτους ἐφύλαττον ἱμέρου, ὅπως ὑγιεῖς εἶεν ὅτι δέοι· σιτοῦντες δὲ καταστάσης δέκα, ξυνέλεξε αὐτοὺς στρατιώτας, μὴ ἔλεξεν. Ἄνδρες στρατιῶται, τῶν αἰτιωμένων οἱ μὲ τεθνᾶσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ὧδε πάντες πολιορκοῦνται. νομίζω δ' ἔγωγε, εἰ ἐκεῖνοι ἀφλοῦνται, ὀδὲ ἡμῖν εἶναι ὀδεμίαν σωτηρίαν, ὅτῳ μὴν πολλῶν ὄντων πολεμίων, ὅτῳ τε θαρσαλεώτατον. κράτιστον δὲν ἡμῖν ὡς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς αὐτόθεν, ὅπως εἰ ἔτι εἰσί σῶοι, σὺν ἐκείνοις μαχώμεθα, ὁ μὴ μόνοι λιφθέντες, μόνοι μὴ κινδυνεύσωμεν. νυῦ μὲ δὲν στρατοπεδευσώμεθα, πρόελθόντες ὅσον αὐ δυνᾷ καιρὸς εἶναι εἰς δ' ἀφνοποιείαν. ἕως δ' αὐ πορευώμεθα, Τιμασίων ἔχων ὅδε ἱππεῖς προελαυνέτω ἐφορῶν ἡμᾶς, μὴ σκοπεύτω τὰ ἐμπροσθεν, ὡς μηδὲν ἡμᾶς λάθῃ. πρέπει δὲ μὴ τὴν γυμνητείαν αὐθρώπους διζώνους εἰς τὰ σκάγια μὴ τὰ ἄκρα, ὅπως, εἴ πού τι πόθεν καθορῷεν, σημαίνοιεν· ἐκέλευε δὲ καλῶς ἅπαντα ὅτῳ οἱ τυγχάνοιεν κεκυφιμῳ. ἡμεῖς μὲ γὰρ ἀσφαλοίμεθ' αὐ δόλαμε, οἷ δένδε δὲ πολλὴ μὲ, ἔφη, εἰς ἡρακλέαν πάλιν ἀπέναι, πολλὴ δὲ εἰς χωσύριν διελθεῖν, οἱ δὲ πολέμιοι πλησίον· ἐς κάλπης δὲ λιμένα, οὗθα Χειρίσοφον † νομίζομεν εἶναι, εἰ σέσωσται, ἐλαχίστη ὁδός. δηλὰ δὴ ἐκεῖ μὲν ὅτε πολοῖά ὅστιν οἷς ἀφεστόλυσεύμεθα, μένοσι δὲ αὐτῷ ὀδεμιᾶς ἡμέρας ὅδὲ τὰ ὠνητὰ φα. τὴν δὲ πολιορκουμένων ἀφλοῦνται, ὡς τοῖς χειροδόφου μόνοις κακιόν ὅδε † διακινδυνεύειν δὲ σωθῆναι δὲ πάντας

διακινδυνεύσῃ, ὅσῳ θᾶσσον πάντας

ac noctu validas copias cogebant. Prima luce magna equitū & cetratorum multitudo collem, in quo castra Græci habebant, cingit: quū plures semper adfluerent, ac sine periculo suo grauē armaturā adorirētur. Nam Græcis nec sagittarius quisquā aderat, nec iaculator, nec eques: at illi contrà procurrebant, & equis aduecti iaculabantur: deinde quū quis aduersus eos pergebat, nullo negotio sibi fuga consulebāt. Præterea Thraces diuersis ex locis Græcos adoriebantur, & Græci permulti vulnerabantur, Thracū nemo. Ita factū, vt ex eo se loco mouere Græci nullo modo possent, & ad extremum etiā ab aqua repellerētur. Posteaquàm ad difficultatē summā deducta res esset, de ineundo fœdere iniecta mentio est. Heic de ceteris facilè conuentū, saltem obsides nullos Thraces dabant, quos Græci postulabant. Hac enim in parte hærebatur. Atq; illo tū loco res Arcadum erant. Cherisophus autē tutò propter mare pergens, ad Calpes portum peruenit. Xenophon quum iter per mediterranea faceret, fortè equites ipsius procurrentes ante reliquas copias, in* legatos incertum quò pergentes incidunt. Hi quū ad Xenophōtem deducti essent, an alicubi alias Græcas copias esse animaduertissent, ab ipso interrogantur. Tū illi omnia quæ acciderant, cōmemorant: atq; etiānum illas in colle obsideri, vniuersa Thracū natione locū ex omni parte cingente. Heic illi homines diligenter adseruari iussi, vt vbi opus esset, itineris duces forent. Præterea speculatorib. decē cōstitutis, coactisq; ad concionē militib. hæc ad illos a Xenophōte habita est oratio.

Legatos incertum quò pergentes incidunt. Hi quū ad Xenophōtem deducti essent, an alicubi alias Græcas copias esse animaduertissent, ab ipso interrogantur. Tū illi omnia quæ acciderant, cōmemorant: atq; etiānum illas in colle obsideri, vniuersa Thracū natione-locū ex omni parte cingente. Heic illi homines diligenter adseruari iussi, vt vbi opus esset, itineris duces forent. Præterea speculatorib. decē cōstitutis, coactisq; ad concionē militib. hæc ad illos a Xenophōte habita est oratio.

πρεσβύτας

Arcadū nōnulli, milites, ita interemti sunt: ceteri quodā in colle obsidentur. Sū verò equidē in ea sententia, si illi pereant, minimè nos saluos fore, præsertim quum tanta sit hostiū multitudo, tantaq; confidentia. Quapropter optimè nos facturos arbitror, si eis quàmaturrimè opē feremus: vt si quidē adhuc sunt incolumes, vnà cum ipsis in hostem dimicemus, ac non soli relicti, soli etiam prælij aleam subeamus. Atq; hoc quidē tempore proficiscendū nobis erit tantisper, dum cœnādi tēpus adsit, ac deinde metāda castra. Inter eundū Timasio cū equitib. antecedat & nos obseruet, simul ea quæ ante nos erunt, considerans, ne quid nos lateat. Misit et leuis armaturæ expeditos maximè ad latera montiūq; vertices, vt si quid ex vlla parte cōspicerēt, sibi significarent. Addidit in mandatis, vt quidquid offenderet, quod exuri posset, ei flammās subijcerent. Nec enim fieri poterit, (ait) vt hinc euadamus fuga, quū magnum iter habituri simus, si redeamus Heracleā: neq; minus, si Chrysopolim contēdamus. Ne dicā hostes vicinos esse. Ad Calpes quidē portū, vbi nunc esse Cherisophum arbitramur, si quidem incolumis eò peruenit, via breuissima est. At enim istic neq; sunt naues, quibus auehamur, & si vel vnum ibi diem hæreamus, commeatus nos deficiet. Taceo quòd pereuntibus ijs, qui nunc obsidentur, deterius erit cum solis Cherisophi copijs belli aleam subire: quàm cōseruatis illis, omnes ad eumdē locū cōuenire, cōmuniq; studio

Xenophōn Arcadibus à quibus defertus fuerat, opem fert.

saluti consulere. Enimuerò sic comparatis animis pergendum nobis est, vt statuamus hoc tẽpore vel glorioſè occumbendũ esse, vel præclariſſimũ facinus patrandũ, quo tot homines Græci seruentur. Atq; haud scio
" *an non Deus ipse rem huc deduxerit, qui hos arroganter seſe iactantes quasi prudẽtia præcellerent, deprimere vult: nos verò, qui actionũ nostrarũ primordia solemus à Dijs capere, maiori ornare gloria. Sedenim Vestrum iam erit sequi, & inprimis animũ attendere, vt imperata quæ fuerint, exſequamini. Hæc loquutus, copias agere cepit, & equites hinc inde ſparſi, quouſq; tutum esſet, incẽdebant vbiq; omnia. Cetrati quum arduain loca euasiſſent, quæcũq; exuri videbant posſe, incendebant. Idem faciebat exercitus, ſi quid offenderet, quod ab ijs relictum esſet. Hoc modo factum, vt non solùm ardere tota regio: ſed etiam ingens quod dam agmen esſe videretur. Posteaquàm ita res poſceret, conſcenſo colle quodam caſtra metabantur, quũ & hoſtium ignes cernerent, (nam ab ijs XL circiter ſtadijs aberant) & ipſi quàm poterant plurimos accenderent. Cœnatũ quum esſet, mandatũ omnibus vt quamcelerrimè ignes extinguerent. Deinde conſtitutis excubijs per noctem quieſcebant. Prima luce Deos comprecati, & ſtructis ordinibus tamquã ſi pugnaturi eſſent, ſumma celeritate pergebant. Ibi Timaſio & equites qui habebant apud ſe duces itineris quum ante exercitũ pergerẽt: prius in collẽ euaſerunt, in quo obſeſſi Græci fuerant, quàm eò ſe peruenisſe animaduerterent. Neq; heic vel amicas copias, vel hoſtiles vſquã vident, (quod ipſum & Xenophonti & vniuerſo exercitui mox ſignificant) ſaltẽ aniculas quaſdam, et ſeneciones, & auiculas paucas, & boues relictos animaduertunt. Erat eis res primùm monſtri ſimilis, dũ quid accidiſſet, mirarentur. Poſtea de relictis illis audiunt, Thraces mox à prima nocte diſceſſiſſe, Græcos manè: quo abijſſent, certũ ſe non ſcire. Quæ quũ milites Xenophontis audiſſent, pranſi vaſa colligunt, & iter ingrediuntur. Cupiebãt enim quammaturrimè ſe cum ſuis apud Calpes portũ coniungere. Dũ pergerẽt, Arcadũ Achæorumq; veſtigia Calpes portũ verſus tendẽtia vident. Poſteaquàm vtriq; cõueniſſent * eodem loco, mutuo ſe cũ gaudio adſpexere, ac tamquam fratres germani ſe inuicẽ ſunt amplexi. Rogant deinde Arcades Xenophontis milites, quamobrẽ ignes extinxiſſent. Nam arbitrabamur, inquiũt Arcades, primùm vos, quum ignes nullos amplius videremus, noctu hoſtes aggredi ſtatuiſſe. Quod quidẽ veriti nobis hoſtes videtur, ac propterea diſceſſiſſe. Nã id tẽporis ferè abierũt. At quũ non veniretis, et tẽpus iã præteriiſſet: putabamus uos audito verũ noſtrarũ ſtatu, præmetu ad mare fugiſſe. Itaq; uiſũ fuit dãdã operã, ut à uobis nõ abeſſemus. Sic nos etiã huc perreximus. Atq; hoc die tũ ibidẽ in litore propter portũ caſtra ſunt habita. Ceterùm is locus, qui Calpes portus dicitur, ſitus eſt in*

Xenophon ſtrategemate vtitur.

* Sequor lectionem marginis.

Deſcriptio Calpes portus.

σωτηρίας ἔχειν. ἀλλὰ χρὴ πρᾶσσειν ὅτι μάλιστα τοιοῦτον οἷον νῦν ἡ βούλευσις ὡς νῦν ἢ βέλτιστον εἶναι, ἢ καὶ μείζονος ἄρχον ἀρχὴν ἐπιδεῖξαι, ἢ ἐλλιπόντας τοσούτους σώζοντας. καὶ ὁ Θεὸς ἴσως ἀγνοῶν τοῦτο, ὃς οὐ μεγαληγορήσαντας, ὡς πλέον φρονοῦντας, τὰ πεινῶντα βάλεται, ἡμᾶς δέ, οὐκ ἀρξαμένους, οὐ πιστεύσαντας ἐκείνων κατασπᾶσθαι. ἀλλ' ἕπεσθαι χρὴ καὶ προσέχειν τὸν νοῦν ὅ τι ἂν δή τι παραγγέλλωμεν ἀλλήλοις ποιεῖν. ταῦτ' εἰπὼν ἡγεῖτο. οἱ δ' ἱππεῖς ὡς ἐπορεύοντο ἐφ' ὅσον καλῶς εἶχεν, ἐκαίομεν ἢ ἐβάδιζον. καὶ οἱ πελτασταὶ ὑπαπαιόντες τῇ κατὰ τὰ ἄκρα μακρὰ, ἐκαίομεν ταῦτα ὅσα καύσιμα ἑώρων· ὡς δὲ πάσῃ ἡ χώρα κατεκαίετο ἐδόκει, καὶ ὁ στρατὸς ἄδειμα ἀπῄει πολὺ εἶναι. ἐπεὶ δ' ὥρα ἦν, κατεστρατοπεδεύοντο ὡς λόφον ἐκάστοτε, καὶ τότε τὴν πολεμίων πυρὰ ἑώρων· (ἀπεῖχον γὰρ ὡς τεσσαράκοντα στάδια) καὶ αὐτοὶ ὡς ἐδύναντο πλεῖστα πυρὰ ἐκαίομεν. ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, τότε πανστρ. ἀνεπήδησε τὰ πυρὰ κατασβεννύναι τε καὶ παντα. ἐφ' ἑαυτῶν. ἐνταῦθα μὲν νύκτα φυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάθευδον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ προσευξάμενοι τοῖς θεοῖς, ὡς ἐδύναντο τάχιστα. Τιμασίων ὁ τοὺς ἱππέας ἔχοντες οὖν ἤγεμόνας, μὴ προελαύνοντες, ἐλαύνον αὐτοῦ ἅμα τῷ λόφῳ ἐνομίζοντο ἂν θᾶττον ἐπολιορκεῖσθαι οἱ Ἕλληνες. οὐκ ὄψιν οὔτε φίλιον στρατόπεδον, οὔτε πολέμιον· (ταῦτα παραγγέλλουσι πρὸς τὸν Ξενοφῶντα, καὶ ὁ στρατόπεδον) γραῖδια ὀλίγα καὶ κλοιὸν τινα, ὃ δὲ βοῦς κατελελειμμένους. ὁ δὲ μὲν πρῶτον ἀθύμως ἐπὶ τούτοις ἦν· ἔπειτα δὲ τῶν κατελελειμμένων ἐπιθανόντο ὅπως οἱ μὲν ἀφ' ἑκατέρου ᾤχοντο ἀπόντες, ἕως ἐν τοῖς Ἕλλησι ἔφασαν οἴχεσθαι· ὅσων δὲ, ὃν ἐθέλειν, βουλομένων ἐνῶν κατοικίζειν πόλιν. τὴν γὰρ στρατιὰν τὴν οἱ πολῖται ἦγεν ὁ σπάνει βίου ἐκπεπτωκότες ἰδίᾳ πόλιν μισθοφορᾶν, ἀλλὰ τὴν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ ἄγοντες προσηλθον πολλοὺς καὶ ἀδυνάτους, ὃ τὰ πάντα πάντα πολὺ ἐλαῖων. ἡ μὲν χώρα ἦν τοιαύτη. ἐσκήνουν ὃ οἱ πρὸς τῇ αἰγιαλῷ τῇ ἰδίᾳ τῇ θαλάττῃ. ἐς δὲ τὸ πόλισμα αὖ γενόμενοι ἐκ ἐβούλοντο στρατοπεδεύεσθαι, ἀλλὰ ἐδόκει καὶ βέλτιον εἶναι ἔξω ἐπὶ τοῦ ἱππικοῦ τὸν μισθοφορὰ

ingens struxerunt, [& rogum ingentem, impositis etiam corollis. Quibus ita confectis, ad castra reuertũt, sumtaq; cœna se quieti dant. Postridie milites vniuersi conueniunt, cogentibus eos imprimis Agasia Stymphalio, Hieronymo Eliense, ductorib. seriorũ, & alijs natu inter Arcades maximis. Factũ heic decretũ est, vt si quis deinceps diuidendi exercitus mentionẽ faciat, morte multetur. Præterea formã exercitus eamdem retinendã porrò esse, quæ prius fuisset: & imperiũ illis restituendũ, qui prius duces exstitissent. Obierat iam diẽ suũ Cherisophus sumto medicamẽto quũ febri laboraret. In eius locũ Asinensis Neo est surrogatus. Post hæc adsurgens Xenophõ: Iter nobis, milites, (inquit) pedib. esse conficiundũ videtur. Nã nulla nobis sunt nauigia. Cogit autem ipsa necessitas, vt itineri nosmet accingamus. Heic enim si hæreamus, cõmeatus nos deficiet. Quamobrẽ nos quidẽ sacrificabimus, uos autẽ si umquã aliãs, hoc profectò tempore sic vosmet cõparetis necesse est, vt quib. sit in hostẽ pugnandũ. Nam is modò animos sumsit. His dictis duces hostias mactant, quib. Arexio vates aderat natione Arcas. Nam Silanus ille Ambraciota dudũ iam nauigio conducto ex Heraclea se subduxerat. Quũ exta de abitu consulerẽt, litatũ nõ est. Quapropter hoc die quiescebant. Erãt quos dicere nõ est veritũ, persuasum fuisse vatem à Xenophonte, qui coloniã hoc loco deducere cuperet, vt responderet ad discedendũ exta læta nõ esse. Xenophõ per præconẽ edicit, vt postridie sacrificio quicũq; vellet interesset. Quòd si quis in exercitu sit vates, is vt simul exta consideret mãdat. Ita multorũ in præsentia cæsæ sunt hostiæ. Quũq; rursus exta de abitu ter consulerẽt, litatũ nõ est. Ea res vehementer milites perturbare, quòd iã cõmeatus ille quẽ secũ attulerant, defecissẽt: forũ autẽ rerũ venaliũ nusquam haberent. Quũ iterum conuenissent, Xenophõ eos in hanc sententiã cõpellauit. Necdũ nobis, milites, vti sanè videtis ipsi, ad iter exta læta sunt: & cõmeatu vos egere video. Quapropter hac ipsa de re nos amplius cõsulere Deos necesse est. Et quidã adsurgens: Nihil mirum, ait, nõ posse nos perlitare. Nã vt ego de quodã audiui; qui heri fortuito nauigio huc appulit, Cleãder Byzantij præfectus cũ nauigijs ac triremib. Vẽturus est. Itaq; visum est quidẽ vniuersis exspectandũ esse, necessariò tamẽ parandi cõmeatus caussa erat exeundũ. Ea de caussa rursum ter hostiæ cæsæ, numquam tamẽ litatum fuit. Et iam milites ad Xenophontis tabernaculum quum accessissent, cõmeatum deesse sibi aiebant. Respondebat ille, non educturum se militẽ, nisi litatũ esset. Postridie rursus sacrũ faciunt, propè vniuersa militũ corona circumstãte. Erat enim res omnibus mirificè cordi. Iam hostiæ ipsis nullæ amplius erant reliquæ, quum duces non illi quidem educerent militem, sed tamen in concionem aduocarent. Quare Xenophon ad eos: Fortassis, ait, collecti iam sunt hostes, ac nobis dimicandum aduersus eos erit.

Decretũ exercitus in seditiosos.

Cherisophi ducis mors.

ἐποίησαν μέγα, [& πυρὰν μεγάλην, * © σεφάνους ἐπέθεσαν. ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀνεχώρησαν ὡς δὲ δεῖπνον. καὶ τότε μὲν δεῖπνον ἐκοιμήθησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ξυνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες. σωτήριον δὲ αὐτοὺς μᾶλλον Ἀγασίας συμφάλιος ὁ λοχαγὸς & Ἱερώνυμος ἠλεῖος λοχαγὸς, & ἄλλοι πρεσβύτεροι τῶν ἀρηκόων. μὴ δόγμα ἐποίησαν, ἐάν τις τῶν λοιπῶν μνησθῇ δίχα τοῦ στράτευμα ποιεῖν, θανάτῳ αὐτὸν ζημιοῦν. μὴ κύριον ἀπέναι ἢπερ πρόσθεν ἦν. ἐπεὶ δὲ τὸ στράτευμα, © ἀρχὴν οὖν πρόσθεν στρατηγούς. ἐπεὶ Χειρίσοφος μὲν ἤδη τετελευτήκει, φάρμακον πιών, πυρέττων· τὰ δ' ἐκείνου Νέων ὁ Ἀσιναῖος † παρελάμβανε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξαναστὰς ἔπε Ξενοφῶν· Ω ἄνδρες στρατιῶται, πλοῦν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, σκληρότερα τοῦ πλοίου· ἀλλ' ἀνάγκη δὲ πορεύεσθαι ἤδη. οὐ γὰρ ἔστι πλοῖα. ἀναγκαῖον δὲ ἡμᾶς μένοντας ἐνθάδε ἀπορεῖσθαι. οὐ γὰρ ἔστι μένουσι τὰ ὑποζύγια. ἡμεῖς μὲν δὴ ἀσύμενοι· ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι ὡς μαχουμένους, εἴποτε © ὅπλοτε. οἶδ' ἐγὼ βουλόμενοι αὐτὰ θαρσύνουσιν. ἐκ τούτου ἐθύοντο οἱ στρατηγοί, μάντις δὲ πρῶτος Ἀρεξίων ἀρκάς. ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ ἀμβρακιώτης ἤδη ἀφεδρεύων, πλοῖον μισθωσάμενος ἐξ Ἡρακλείας. ἐνυμένοις δὲ ὑπὸ τῇ ἀφόδῳ ὃν ἐγίγνετο τὰ ἱερὰ καλά. ταύτῃ μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ ἐπαύσαντο. καί τινος ἐτόλμων λέγειν ὡς ὁ Ξενοφῶν βούλοιτο † οἰκίσαι, πείσειε τὴ μάντιν λέγειν ὡς τὰ ἱερὰ οὐ γίγνεται τῇ ἀφόδῳ. αὐτοῦ δὲν κηρύξας Ξενοφῶν τῇ αὔριον πρᾶναι τῷ θεῷ θυσίαν † βούλεσθαι, & μάντις εἴπις εἴη, πρὸς ἀγγέλας πρᾶναι, ὡς ξυνδιασώσοντα τὰ ἱερά, ἕνθα μὴ αὐτοῦθα πρῆξαν πολλοί. θυομένων δὲ πάλιν εἰς τρὶς τῇ ἀφόδῳ, οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. ἐκ τούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται. καὶ γὰρ τὰ ὑποζύγια ἐπέλιπεν ἃ ἔχοντες ἦλθον, © ἀγορὰ ἀδεμία πρῶτον. ἐκ τούτου ξυνελθόντων εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· ὦ ἄνδρες, ὑμῖν μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὁρᾶτε, τὰ ἱερὰ οὔπω γίγνεται· τὴν δ' ὑμετέραν ὁρῶ ὑμᾶς σκοπουμένους. ἀνάγκη οὖν μοι δοκεῖ δύεσθαι πρὶ αὐτὸ τοῦτο. ἀνάστας δέ τις εἶπε, Σὺ εἰκότως ἄρα ἡμῖν σὺ γίγνεται τὰ ἱερά. ὡς γὰρ ἐγὼ ἀκούω τὸν αὐτομάτου ἐχθὲς ἥκοντα πλοῖον, ἥκουσι λέγοντες, ὅτι Κλέανδρος ἐκ Βυζαντίου ἁρμοστὴς μέλλοι ἥξειν πλοῖα ἔχων μὴ τελήσειν. ἐκ τούτου ἐγὼ, ἀναμένων μὲν πᾶσιν ἐδόκει, ὑμῖν δὲ τὰ ὑποζύγια ἀναγκαῖον εἶναι ὑμᾶς ἰέναι. καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρὶς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά· καὶ ἤδη ὑμῖν σκληρὸν ἐδόκει τὸν Ξενοφῶντα, ἔλεγον ὅτι οὐκ ἔφη ὑμᾶς ἀγαγεῖν μὴ μνημονεύων † ἱερῶν. © πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο, μὴ φθονῶν τε πᾶσι καὶ σπουδὴν πᾶσιν, ἐκινδύνευε πρὸς τὰ ἱερά· τὰ δὲ μάλιστα πᾶσιν, ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἱερῶν ἐφάνη ὑμῖν ἡ ἐπὶ θάλατταν ἐπελεύσεσθαι. οἱ δὲ στρατηγοὶ † ὑμῶν ἔφασαν, ἐὰν ὁ Ξενοφῶν ἐθέλῃ θύεσθαι, ἕτοιμοι εἶναι. ὁ δὲ ἐκέλευε θύεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐθύοντο, ἐγίγνετο τὰ ἱερὰ καλά. καὶ ἐκ τούτου ἐκέλευε τὸν μάντιν λέγειν ὡς ἐκ τῶν ἱερῶν ἐφάνη ὑμῖν ἡ ἐπὶ θάλατταν ἐπελεύσεσθαι. ὁ δὲ ἔλεγεν ὅτι ἐκ τῶν ἱερῶν ἐφάνη ὑμῖν ἡ ἐπὶ θάλατταν ἐπελεύσεσθαι. ὁ δὲ ἔλεγεν ὅτι ἐκ τῶν ἱερῶν ἐφάνη ὑμῖν ἡ ἐπὶ θάλατταν ἐπελεύσεσθαι. ὁ δὲ ἔλεγεν ὅτι ἐκ τῶν ἱερῶν ἐφάνη ὑμῖν ἡ ἐπὶ θάλατταν ἐπελεύσεσθαι.

Si ergo * relictis..... in hoc loco munito, tamquã ad pugnam instructi progrediemur: fortassẽ magis exta votis nostris respondebunt. Hoc quũ milites audissent, reclamabãt nihil esse quamobrẽ in eũ locũ ducerẽt, sed tempus maturrimè sacrificium repetendum esse. Nullæ iam reliquæ pecudes erant: itaq; boues de plaustris emti mactatiq; sunt. Orabat Cleanorem Arcadem Xenophon, alacriter sese pararet, si quid hæc exta polliceretur. Verùm ne quidem ea læta erant. Tum Neo, qui Cherisophi loco dux erat, quũ misèrè premi homines inopia videret, gratificari eis cupiebat. Itaq; quum Heraclensem quemdã reperisset, qui se diceret vicos nosse nõ procul dissitos, de quibus peti commeatus possit: proclamari per præconem iubet, vt quicumq; vellet, commeatus parandi caussa secum exiret, qui ducis heic munere fungi non recusaret. Ibi plus minus hominum CIↃ CIↃ cum hastis, vtribus, reticulis, vasis ceteris cum eo pergunt. Ad vicos vbi peruenissent, ac iam hinc inde quærendi commeatus caussa se spargerẽt: primi eos Pharnabazi equites inuadunt. Nam illi Bithynis opem laturi aduenerant, & eorumdem vicissim adiuti copijs, auertere (si possent) volebant Græcos, ne Phrygiam ingrederẽtur. Trucidant hi equites ex Græcis non pauciores IↃ, ceteri quẽdam in montem se fuga recipiunt. Eorum aliquis rem, vti gesta erat, in castra renuntiat. Ibi Xenophon, quia perlitatum eo die nõ fuerat, de plaustro bouem sumit, (nec enim aliæ restabant hostiæ) eoq; mactato ad opẽ suis ferendum properat, facientibus idem ceteris omnibus, qui * trigesimum annum nõ excessissent. Ita quũ eos, qui ex clade reliqui erant, recepissent: sole iam propè occidente in castra reuertuntur, magnoque cum animi mœrore corpora curant. At Bithynorum nonnulli, quum repente per loca siluis densa in primas excubias irruissent, partim eos occidunt, partim ad ipsa vsque castra persequuntur. Tum verò clamore excitato ad arma Græci accurrunt, & hostem quidem persequi noctuque castra mouere consilium non esse putabant, quòd ea loca densa siluis essent: in armis tamen pernoctarunt, constitutis excubijs, quæ ad dimicandum cum hoste satis validæ forent. Ita tum ea nox est exacta. Quum illuxisset, exercitum imperatores ad locum illum munitum ducunt, quos iam milites sumtis & armis & vasis sequebantur. Antequam cibum caperent, aditum loci fossa præcludunt, omniaq; (tribus tantum portis relictis) obuallant. Tum Heraclea nauis appulit, quæ frumentum, hostias, vinum vehebat. Xenophon manè de discedẽdo exta cõsulebat, ac statim hostiæ primæ exta læta erant. Quumq; sacra iam peracta forent, Arexio Parrhasius aquilam secundam conspicit, ac Xenophontem iubet copias ducere. Ita tum traiecta fossa in armis consistũt, ac proclamare præcones iubent, exeũdũ esse militibus armatis, quãprimùm corpora curassent: turbam

* Deest nox, sarcinis, uel simile. Consule annotationes nostras.

* Rectius, quinquagesimum. Consule annotat. nostras.

ὡς οὕτω καταλιπόντες ..... οἱ θεοὶ ἐρυμνῷ χωρίῳ ὡς εἰς μάχιμα παρεσκευασμένοι τοῖς μὴ ἐθέλουσιν, ἕως ἂν τὰ ἱερὰ μᾶλλον προχωρῇ ἡμῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται αἰνέσαντος ὡς δεῖ δέον εἰς δὲ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ δύειν ὡς τάχιστα. καὶ πρόβατα μὲν ἐκέτι λῦ, βοῦς δὲ ὑφ' ἁμάξης πεπαυμένοι ἐδύοντο· καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορον ἐδεήθη τῆ ἀρηκόῳ προθυμεῖσθαι εἴπ οἱ τούτῳ εἶναι δὴ οὐδ' ὡς ἐγένετο καλὰ τὰ ἱερά. Νέων δὲ λῦ μὲν στρατηγὸς κατὰ δ' χρείαν μέρος, ἐπεὶ ὁ ἑώρα τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἔχοιεν δ' ἀνάγκης τῇ οἰκείᾳ, βουλόμενος αὐτοῖς χαρίσασθαι, δύεών τινα ἀνθρώπων Ἡρακλεώτην, ὃς ἔφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναι ὅθεν εἴη λαβεῖν τὰ ὠνητά, ἐκήρυξε τὸν βουλόμενον ἰέναι ὠνὴ τὰ ὠνητά, ὡς ἡγεμόνος ἐσομένου. ἐπεξέρχονται δὴ σὺν ὁρατίοις καὶ ἀσπίσι καὶ δυλάκοις καὶ ἄλλοις ἀγγείοις, εἰς διχιλίους ἀνθρώπους. ἐπεὶ δὲ ἦλθον ὡς τὰς κώμας, καὶ διεπειρῶντο ὡς ὠνὴ τὰ λαμβάνῃ, ὠνητὰ παρῆν αὐτοῖς οἱ φαρνάβαζου ἵππεῖς πρῶτοι, (βεβοηθηκότες γὰρ ἦσαν τοῖς βιθυνοῖς) βουλόμενοι σὺν τοῖς βιθυνοῖς, εἰ δύναιντο, ἀπερκωλῦσαι τοὺς ἕλληνας μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν φρυγίαν. οὗτοι οἱ ἵππεῖς ἀπεκτείνουσι τῶν † ἑλλήνων ὀλίγον ἢ μεῖον ἢ πεντακοσίους· οἱ δὲ λοιποὶ ὠνὴ τὰ ὄρη ἀνέφυγον. ἐκ τούτου ἀπαγγέλλεται τοῖς τὰ τῶν ἀπεφθυρότων εἰς στρατόπεδον. & Ξενοφῶν, ἐπειδὴ ἐκ ἐγκλείνει τὰ ἱερὰ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοῦν ὑπὸ ἁμαξῆς, (ἄλλα γὰρ ἱερεῖα) σφαγιασάμενος ἐδοκίμει, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μέχρι † τελευτησαντα ἐτῶν πάντες. καὶ ἀναλαβόντες τοὺς λοιποὺς ἄνδρας, εἰς δὲ στρατόπεδον ἀφικνοῦνται. καὶ ἤδη μὲν ἀμφὶ ἅλιον δυσμὰς ἦν, & οἱ ἕλληνες μάλα ἀθύμως ἔχοντες ἐδείπνοποιοῦντο. καὶ ὑπανεπαύοντο τὴν λαοὶ τῶν βιθυνῶν τινες ὠνητευόμενοι τοῖς πολεμίοις φύλαξι, τοὺς μὲν † κατέκτειναν, τοὺς δὲ ἐδίωξαν μέχρις ἐς δ' στρατόπεδον. ἐκ κραυγῆς γενομένης, εἰς τὰ ὅπλα πάντες ἐσέδραμον οἱ ἕλληνες· καὶ δι' ἀκμὴν μὲν καὶ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς ὄν ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι· † λαισια δ' ἦν τὰ χωρία· οἱ δὲ τοῖς ὅπλοις σὺν νυκτὸς ἔδυον, φυλακὰς ποιησάμενοι ἱκανοῖς φύλαξι [καὶ πεῖσθαι *. πλὴν μὲν νύκτα οὕτω διήγαγον. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ στρατηγοὶ ἐς δ' ἱερὰ νεῖον ἠγοῦντο· οἱ δὲ ἔπονθ', ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα & τὰ σκεύη. πελὶ δὲ ἀρίστου ὥραν εἶναι, ἀπεπάφρυσαν ἢ ἡ ἔσοδος ἦν ἐς τὸ χωρίον, καὶ ἄπαντες αὖρωσαν † ἅπαντα, καταλιπόντες τρεῖς πύλας. καὶ πλοῖον ὑπὸ ἡρακλείας ἦκεν ἄλφιτα ἄγον, καὶ ἱερεῖα, καὶ οἶνον. πρῶϊ δ' ἀνάστας Ξενοφῶν ἐδύετο ἐπιθέσθια, καὶ γίνεται [καλὰ * τὰ ἱερὰ ὠνὴ τὸ πρῶτον ἱερεῖον. καὶ ἤδη τέλῳ ἐχόντων τὴν ἱερῶν, ὁρᾷ αἰετὸν αἰσιον ὁ μάντις Ἀρηξίων † παρῆράσθ', & ἡγεῖσθαι κελεύῃ τὸν Ξενοφῶντα· καὶ διαβάντες πλὴν τί φρον τὸ ὅπλα πίθεν Ↄ, μὴ ἐκήρυξαν ἀρίστησάντας ὑπὸ πάντας τοὺς στρατιώτας σὺν τοῖς ὅπλοις, τὸν

αἰσιον

παρῆράσθ'

ἐξῆγεν μὲν ἡ σωτηρία δέ.

turbam verò imbellẽ cũ mancipijs ibidem esse relinquẽdã. Exibant igitur vniuersi, Neone Solo excepto. Nam rectissimè se facturos existimabãt, si hunc eorũ custodẽ, qui manebant in castris, relinquerẽt. Quũ autem ij viderent se à ductorib. serierũ alijsq; militib. relinqui, quòd sibi putarẽt dedecori fore, si ceteris exeũtib. nõ & ipsi sequerẽtur: solos eos in castris relinquũt, qui XLV annũ excessissent. Ita his remanẽtib. reliqui omnes iter sunt ingressi. Vix XV stadia processerãt, quũ cæsorũ corpora inueniunt. Itaq; cornu facto caudam eius ad cadauera primùm oblata dirigunt, & omnia quæ cornu cõplecti poterant, sepeliunt. Posteaquàm primos illos terræ mãdassent, acie promota, rursumq; cõstituta eius cauda iuxta primos eorũ, qui sepulti necdũ erãt, eodẽ modo quoscunq; cõplecti intra aciem poterãt, humabãt. Posteaquàm ad viam peruenissent, qua ex uicis iter erat, quo loco aceruatim cadauera iacebãt: omnia in unũ comportata sepulturæ mãdant. Præterierat iam meridies, quum promotis vltra vicos copijs, commeatum quemcunq; quis cerneret, *intra phalangẽ reciperent. Tum verò subitò vident hostes quosdã colles transcendẽtes, ac multos tũ equites tũ pedites ex aduerso in phalangẽ dispositos. Nam Spithridates & Rathines cũ copijs à Pharnabazo missis aduentabãt. Posteaquàm Græcos illi cõspexissent, interuallo stadiorum XV ab eis substitêre. Continuò Græcorũ vates Arexio victimas cædit, statimq; primæ hostiæ lætæ fuerunt exta. Et Xenophon: Equidẽ, Duces, ita statuo, inquit. series subsidiarias à tergo phalangis collocandas, vt (si poscat vsus) sint qui phalangi subsidio esse possint, & hostes ordinibus ipsorum turbatis, in aciem horum instructam et integram incidant. Id consilium ab omnib. est comprobatum. Et pergens ille: Vos igitur, ait, in hostem aduersum præcedite, ne posteaquàm & visi sumus & hostem vidimus, subsistamus. Ego constitutis extremis seriebus pro vestro arbitratu, adero. Post hæc illi copias modicè promouebant, Xenophon autem postremos tres ordines à reliquis auellebat, qui constabant singuli CC militibus. Horum vnum ad dextram subsequi ferè plethri interuallo iussit. Præerat ei Samolas Achæus. Alteri locus medius adsignatus, quo phalangem sequeretur, Arcade Pyria duce. Tertius, cui Phrasias Athenienſis præerat, ad sinistram sequi iussus fuit. Procedentibus copijs quum ad ingentem transituque difficilem saltum primi peruenissent, consiterunt. Ignorabant enim, an ne transiri posset, ideoque duces ac serierum ductores monebant, vt ad aciem primam sese conferrent. Xenophon admiratus quid illud esset, à quo retinerentur: celeriter auditis eorum vocibus, quampriműm ad ipsos aduolat. Quum cõueniſsent, Sophænetus natu inter duces maximus operæpretiũ negat esse, saltũ eiusmodi peragrari. Ad ea continuo Xenophõ:

Græcorũ in humandis mortuis religio.

* Sequor lectionem marginis.

Ego

τὸν δὲ ὄχλον καὶ τὰ αἰχμάλωτα αὐτῶν κατέλιπεῖν. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες ᾠήθησαν, Νέωνα δὲ οὔ· ἐδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι τῶν φύλακα καταλιπεῖν τὴν ὠδὶ στρατοπέδῳ. ἐπειδὴ δὲ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλιπον † αὐτὸν, αὐτοὺς, αἰσχυνόμενοι μὴ ἕπεσθαι τὴν ἄλλων ἐπεξιόντων, κατέλιπον αὐτὸν ὑπὲρ πέντε καὶ τετταράκοντα ἔτη. καὶ ὅτοι μὲν ἔμενον· οἱ δ' ἄλλοι ἐπορεύοντο. ἦλθον δὲ πέντε καὶ δέκα σάδια διελαύνειν, οὐ ἔτυχον ἤδη νεκροῖς. © πὼ δρᾷ τ' κύρατ© ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους φανέντας νεκροὺς, ἔθαπτον φαίνας † ὁπόσους ἐπέλαμβανε τὸ κέρας. ἐπειδὴ δὲ τοὺς πρώτους ἔθαψαν, προαγόντες, καὶ πὼ οὐρανὸν αὖθις ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους τὴν ἀτάφων, ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον ὁπόσους ἐπελάμβανεν ἡ στρατιά. ἐπεὶ δὲ εἰς πὼ ὁδὸν ἦκον πὼ ἐκ τῆν κωμῶν, ὧν ἅπτοντο ἀτρόοι, σωρευεγκόντες αὐτῶν ἔθαψαν. ἤδη δὲ πέρα μεσούσης τῆς ἡμέρας προαγόντες τὸ στρατόπεδον ἔξω τῆν κωμῶν, ἐλάμβανον τὰ ὠδὶ τήδε ὅ, τι τις ὁρῴη † ἐκ τῆς φάλαγγ©. καὶ ὑβαίφνης ὁρῶσι τοὺς πολεμίους ὑπερβαλλομένους κατὰ λόφους πινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου τεταγμένους ὠδὶ φάλαγγ©, ἱππέας τε πολλοὺς καὶ πεζούς. καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ραθίνης ἦκον πρὰ Φαρναβάζου ἔχοντες δυνάμιν. ἐπεὶ δὲ κατεῖδον τοὺς Ἕλληνας οἱ πολέμιοι, ἔστησαν ἀπέχοντες αὐτῆν ὅσον πεντεκαίδεκα σταδίους. ἐκ τούτου δῆλος Ἀρηξίων ὁ μάντις τ' ἑλλήνων σφαγιάζεται, καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. ὠνὴρ ἔφα ὁ Ξενοφῶν λέγ᾽, δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, ὠδὶ παράξασθαι τὴ φάλαγγι λόχους φύλακας, ἵνα, ἢν δέη, ὦσιν οἱ ὠθισουμένοις τῇ φάλαγγι, καὶ οἱ πολέμιοι τεταραγμένοι ἐμπίπτωσιν εἰς τεταγμένους καὶ ἀκμαίους. σωεδόκει ταῦτα [πάντα * πᾶσιν. ὑμᾶς μὲν τοίνυν, ἔφη, προαγέσθε [πὼ * πρὸς τοὺς ὠναντίους, ὡς μὴ ἐσήκωμεν, ἐπεὶ ὤφθημεν καὶ εἴδετε τοὺς πολεμίους· ἐγὼ δὲ ἥξω τοὺς τελευταίους λόχους καταλιπών, † ἐπὴρ ὑμῖν δοκῇ. ἐν τούτῳ οἱ μὲν ἡσύχιζον πρόσω. ὁ δὲ, τρεῖς ἀφελὼν τοὺς τελευταίους πέρξ, ἀνὰ ὀγδοήκοντα ἄνδρας, πὼ μὲν ὠδὶ τὸ δεξιὸν † ἔκερμεν ἐφέπεσθαι, ἀφλιπόντας ὡς πλέθρου. Σαμόλαν ἀχαιὸν τούτης ἦρχε τ' πέξεως. πὼ δ' ὠδὶ τοῦ μέσου ἐκέλευσεν ἕπεσθαι Πυθέαν ἀρκάδα τούτης ἦρχε. πὼ δ' μίαν ὠδὶ τῷ θυρεμῷ. Φρασίαν ἀθηναῖ© τούτῃ ἐφῆκεν. προϊόντες δ', ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἡγεμόνες ὡς ναπεὶ μεγάλῳ μὴ δυνατόρῳ, ἔσησαν, ἀγνοοῦντες εἰ δυνατὸν εἴη δι' ἀνάπος· ἢ μὴ ἐγγυτάτω στρατηγὸς ἢ λοχαγὸς πρίναι ὡς τὸ ἡγούμενον, μὴ ὁ Ξενοφῶν, θαυμάσας ὅ, τι τὸ ἴσον εἴη τ' πορείαν, μὴ † τάχα ἀπὸ ταχὺ ὧν τ' πρεσβυτέρων, ἐλαύνῃ ἢ ἐδύναντο τάχιστα. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦλθον, λέγ᾽ Σοφαίνετος, πρεσβύτατος ὢν τ' στρατηγῶν, † ὅτι ἂν ἄξιον εἴη διαβαίνειν τοῦτον τὸν ἀνάπω. καὶ ὁ Ξενοφῶν ὠσθεὶς ὑφ' ἑαυτῶν ἔλεγεν· ἀλλ' ἴστε μὲν, ὦ ἄνδρες, ὡς ἐγὼ πω κινδυνοις προξενήσων ὑμῖν ἐλεύθυσιν· οὐ γὰρ δόξης ὁρῶ δεομένους ὑμᾶς ἀνδρεῖα, ἀλλὰ σωτηρίας. νῦν δὲ οὕτως ἔχει· ἀμαχεὶ μὲν οἰκένδε ἂν ἔστιν ἀπελθεῖν. ὦ γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ὠδὶ οὗ πολεμίους, οὗτοι ἡμῖν, ὅταν ἀπίωμεν, ἕψονται καὶ ὠδὶ πεσοῦμεν. ὁρᾶτε δὴ πότερον κρεῖττον εἶναι ὠδὶ οὗ ἀνδρας προβαλομένους τὰ ὄπλα, ἢ μεταβαλομένους, ὄπισθεν ἡμῶν ἐπόντας οὗ πολεμίους ἀκούσασθαι. ἴστε γὲ μὴν ὅτι δ' μὲν ἀπίεναι ἀχὲ πολεμίων, ἀδεὲς καλῶ ἔοικε· δ' ἧ ἐφέπεσθαι, καὶ τοῖς καὶ ἀσφαλὲς ἡμῖν ἐστὶν ἐπόμενον ἐπιμελεῖσθαι. ἔγωγ' δὲ ἥδιον αὖ σω ἡμέων ἐπιμένην ἢ ζὼν διαλασίοις ἀπεχωρίνην. καὶ τοὺ τους οἶδ' ὅτι ὠδιόντ' μὲν ἡμῶν οὐδ' ὑμεῖς ἐλπίζετε δέξασθαι ἡμᾶς· ἀπιόντ' δ' ἂν πάντες ὠδιάσεσθαι, μέλλοντας ὄπισθεν νύκτας χαλεπὸν ποιήσασθαι, μέλλοντας μάχεσθαι, ἆρ' ὀλὲ καὶ ἀπράξει ἄξιον; τοῖς μὲν γὰρ πολεμίοις ἔγωγε βουλοίμην † ἀνδύπορα πάντα φαίνεσθαι, ὥστε ἀχωρήτους ὑμᾶς δὲ καὶ ἔπο' τ' χωρίου δεῖ διδάσκεσθαι ὅτι ἔστι μὴ νικῶσι σωτηρία. θαυμάζω δ' ἔγωγε καὶ δ' νῶπος τοῦτο εἴπις μᾶλλον φοβοῦν νομίζ ἓν τ' ἄλλων ὧν δέομεθα χωρίων. πῶς δ' ἀδύσδιάβατον δ' † χωρίον εἰ μὴ νικῶσιν οὗ ἱππέας; πῶς δ' ἃ διελήλυθαμεν ὄρη, ὦ; πελτασταὶ τοσίδε ἐφέπονται. ὦ ἧ σωθῶμεν ὠδὶ θάλαττάν, πόσον τι νάπος ὁ ζώντ©; ἔνθα δὲ πολοὶ ἁδὶ τὰ ἀπέξοντα, οὔτε σῖτ© ὦ θρεμόμεθα μόνοντες· δεῖσει δ', αὖ θᾶττον ἐκεῖ γενώμεθα, θᾶττον δεήσει πάλιν τὰ ἐπίηδεα. ἀκοῦ νῦν πρῆττον ἐκποιήσαντας μαχεῖ ἢ αὖριον ἀκαείσους. ἀνδρες, τί τε ἱερὰ ἡμῖν καλὰ, οἵ τε οἰωνοὶ αἴσιοι, τά τε σφάγια καλά· ἴσμεν γὰρ ὅσον αὐσαν. ἃ δεῖ ἐπὶ ζύτους, ἐπεὶ ἡμᾶς παύτας εἶδον, ἤδεως δρᾶν ποιῆσαι, οὐδ' ὅπου αὖ ἐθέλοσι σκηνῆσαι. αὐτοῦθεν οἱ λοχαγοὶ ὑγιᾶσθαι ἐκέλευον, ὡ δὲς αὐτέλεγε. καὶ ὃς ἡγεῖτο, πορευγέλασ δαλαύνειν ἔκασος ἐπύγχανε τ' νάπους ὤν. θᾶττον γὰρ αὖ ἀθρόοις ἐδύνᾳ οὕτω πέρασι γενέσθαι δ' στρατόπεδα ἢ εἰ κατὰ πὼ γέφυραν ἦσ© ζῶν νάπει ἰών, ὑβεμαρύοντο. ἐπεὶ δὲ διέβησαν, πρίν πρὰ τὰν φάλαγγα, ἔλεγεν· Ἄνδρες, ἀναμιμνήσκεσθε ὅσας δὴ μάχας σὼ τοῖς θεοῖς ὁμόσε ἰόντες νενικήκατε, καὶ οἷα πάσχουσιν οἱ πολεμίους φεύγοντες· καὶ τότ' οἰνοήσατε, ὅτι ὠδὶ τοῖς δύραις τῆς ἑλλάδ© ἐσμέν. ὧν ἔπεσθε ἡγεμόνι ζῶν Ἡρακλεῖ, καὶ ὀνήλους πάντας ἀλεῖτε ὀνομαστί. ἥδύ γι αὐσρεῖόν τι καὶ καλὸν νῶ ἐπόντα καὶ πονήσαντι μνήμιν οἷς ἐθέλει πρέχειν ἑαυτῷ. ταῦτα [παρελαύνων * ἔλεγε, καὶ ἅμα ὑφηγεῖτο φάλαγγος ἧ ὁδὸν πελτασταῖς ἐκατὸν ὀπισθεν πονησόμενοι ἐπορεύοντο ὡς ζὼν πολεμίους. πηγγέλθη δ' τὰ ὅπλα ὠδὶ ὄν δεξιὸν ὦμον ἔχειν, ἕως σημαίνοι τῇ σάλπιγγι· ἔπειτα δ' εἰς † προβολὴν καθίστας ἔπεσθε βάδην, καὶ

προβολὴν

αὖ εὔπορα

αὐτοὺς

ἵππος

ταχὺ

ὅτι ἄξιον ἐν διαβαίνειν τόπον

Ego verò, inquit, scire vos arbitror milites, me prudẽtem nullius vobis vmquã periculi auctorẽ exstitisse. Nec enim ad fortitudinem gloria nunc vobis opus esse videò, sed incolumitate. Iam verò nostræ res eo loco sunt, vt hinc sine prælio discedi nõ possit. Nã nisi nos in hostẽ pergamus, sequetur ille nobis abscedentib. & in nos irruet. Vos nunc cõsiderate, potius ne sit nos aduersos arma hostib. inferre, an verò aduersos spectare, dũ illi a tergo nos inuadãt. Hoc quidẽ certè scire vos volo, recedere ab hostib. honestũ videri non posse: at eosdem insequi, ignauiorib. etiã animos addit. Equidẽ malim hostes dimidijs cũ copijs insequi, quàm cum duplo maiorib. cedere. Nec ignoro minimè vos vereri, ut nostrã illi impressionẽ sustineant, si quidẽ nos aggrediemur ipsos. At verò si nos recedamus, nemini vestrûm esse dubiũ potest, quin ausuri sint illi nos persequi. Vt aũt ij, qui pugnaturi sunt, saltũ impediturũ a tergo relinquant, an nõ etiã vltrò sit accipiendum? Velim equidẽ hostib. ad discedendũ omnia peragratu facilia videri: nos ex hoc ipso loco id capere admonitionis oportet, neminẽ nisi vincat, incolumẽ ex nobis esse posse. Mirari sanè subit, posse aliquẽ putare saltũ hũc formidabiliorẽ esse locis alijs, quæ peragrauimus. Nã quî fieri poterit, vt locus hic nobis * nõ transitu sit difficilis, si equites non vincamus? qui transiri mõtes poterũt, quos iã superauimus, si tot cetrati a tergo nos vrgeant? Quòd si maximè salui ad mare perueniamus, quantus quæso saltus ipse Pontus erit? nec ibi nauigia sunt, quibus auehamur: nec frumentũ, quo alamur, si hærendum istic erit: & si celeriter eò peruenerimus, mox rursum ad parandũ cõmeatũ exeundũ erit. Quã obrem melius est nos modò pransos dimicare, quàm cras ieiunos. Sunt, milites, exta nobis læta, sunt secũda auguria, & perlitatũ est pulcerrimè. Pergamus aduersus hostes. Ne faciamus eis potestatẽ, posteaquàm nos videre, iucũdè cœnãdi, vel quo velint loco pernoctãdi. Hæc quũ dixisset, serierũ ductores vt copias duceret iubẽt. Nã aduersabatur nemo. Itaq; ducebat Xenophõ, quũ denũtiasset vt qua parte saltus cõsisteret, quisq; trãsiret. Nã celerius ei videbãtur in aduersũ saltũ hoc pacto euasuræ copiæ uniuersæ: quàm si p pontẽ, qui in saltu erat, sese explicassẽt. Quũ iã transisset, phalãgẽ obambulans: Reuocate uobis, inquit, in memoriã, milites, quot in pugnis aduersus hostes pugnatis Deũm ope viceritis, & cuiusmodi accidant illis qui hostẽ fugiũt. Cogitate deniq; vos iã ad Græciæ fores esse. Sequimini ducẽ Herculẽ, ac vos mutuò nominatim excitate. Iucundum certè est, nũc aliquẽ fortiter ac præclarè quid gerenitẽ, apud eos quos velit, memoriã sui excitare. Hæc quũ dixisset Xenophon, * simul & phalangi præerat, & peltatis vtrimque dispositis, in hostem pergebat. Mandarat etiam, vt hastas humeris dextris gestarent, donec tuba signum dedisset. Tum verò demissis eis ad feriendũ hostẽ, pedetentim sequerẽtur,

Animosa Xenophontis oratio.

* Consule Stephani Annotationes.

* Consule nostras Annotationes.

neq3 quẽquã cursu insequi hostẽ debere. Post hæc tessera per exercitũ dicta, Iupiter Seruator, Dux Hercules. Hostes quòd opportuno se loco esse crederẽt, perstabant. At quũ iã propius ventũ esset, qui ex Græcis cetrati erant, clamore bellico sublato prius in hostẽ cursu ferebãtur, quàm quisquã iuberet. Hostiũ contrà tũ equites tũ Bithynorum globus aduersus nostros tendebant, eosq3 terga cogebãt dare. Verum vbi grauis armaturæ peditũ phalanx celeriter pergens in subsidiũ venit, simulq3 tuba clãgẽte, & pæane incoato, & sublato vlulatu bellico, demiserunt hastas: tum verò non amplius hostes impetũ sustinere, sed totos se fugæ dare. Sequebatur eos Timasio cũ equitibus, qui sanè pro sua pauciate quotcũq3 poterant occidebant. Ita sinistrũ quidẽ hostiũ cornu, cui Græci equites opposiți fuerant, statim est dissipatũ. Atenim quia dextrũ nõ admodũ à persequentib. premeretur, in colle quodã rursus coijt. Quos Græci quũ consistere viderent, nihil facilius neq3 minus periculosum esse putabant, quàm si eos inuaderẽt. Quare pæanẽ canentes rectà pergebãt, quũq3 illi nõ resisterẽt, cetrati eos persequebantur, donec dextrũ etiã cornu dissiparetur. Interfecti pauci admodum, quòd equestres hostiũ copiæ multæ numero formidini nostris essent. At quũ Græci viderẽt etiam Pharnabazi equitatũ necdũ dissipatum esse, ac Bithynos equites ad eos sese aggregare, deq3 colle quodam quidquid accideret, spectare: quamquã labore defatigati essent, tamẽ in hos etiã pergere statuunt, quacũq3 ratione possent, ne sumta fiducia respirarẽt. Itaq3 quũ instructi in eos tenderẽt, equitatus hostiũ nõ aliter per declinia fugere, atq3 si equites persequerentur. Nã saltus eos excipiebat, quod Græci ignorabãt. Ideoq3 cõuersi à persequendo destiterũt, quòd iã aduesperasceret. Quũq3 illũ ad locũ redijssent, vbi primũ conflixerant, erecto tropæo sole iã occidente ad mare reuertũtur. Aberant enim à castris plus minus LX stadijs. Post eã pugnã hostes suis reb. prouidebãt, ac domesticos & facultates suas quò poterãt, longissimè abducebant. At Græci dũ Cleandrũ et triremes ac naues exspectarent, quæ vẽturæ dicebãtur: cottidie cũ iumentis & mancipijs exeuntes nullo cũ metu triticũ, hordeum, vinum, legumina, panicum, ficos congerebant. Nã regio hæc omniũ ferax erat, extraquã olei. Quod si quando totus exercitus quiescendi causſa in castris commoraretur, prædatum licebat exire, neque derat exeuntibus quod acciperent. At verò quum vniuersæ copiæ egrediebantur, tum si quis aliquò secedens nonnihil conquireret, id publicum esse debere decreto sanxerunt. Iam magna rerum omnium copia instructi erant. Nam & comeatus vndiq3 de Græcis vrbibus aduehebantur, & qui nauigijs præterue-
quem

Græcorum victoria.

καὶ μηδένα δέρμῳ διώκειν. ἐκ πάντου σώζηται πῆμ, Ζεὺς σωτὴρ, Ἡρακλῆς ἡγεμών, οἱ δὲ πολέμιοι ὑπέμενον, νομίζοντες καλὸν ἔχειν δ' χωρίον. ἐπεὶ δὲ ἐβλησίαζον, ἀλαλαξάντες οἱ Ἕλληνες πελτασταὶ ἔθεον ὡς τοὺς πολεμίους, πολὺ πολὺ κελεύσῃ. οἱ δὲ πολέμιοι αὐτοὶ ὥρμησαν, οὔτε ἱππεῖς καὶ δ' ἅφ' τῶν βιθυνῶν. καὶ πρέσβονται τοὺς πελτασταὶ ἅμα. ἐπεὶ δὲ ὑπλωτίαζον ἡ φάλαγξ τῶν ὁπλιτῶν τάχυ προθυμίᾳ, καὶ ἅμα ἡ σύλπιγξ ἐφθέγξατο, καὶ ἐπαλάλαζον, καὶ μετὰ ταῦτα ἠλάλαζον, καὶ ἅμα τὰ δόρατα καθίεσαν· οὐταῦθα ἔκλιπε τοὺς πολεμίους, δὴ ἔφθυγον. καὶ Τιμασίων μὲν ἔχων τοὺς ἱππέας ἐφείπετο, καὶ ἀπεκτίννυσαν ὅσους πρὸ ἐδύναντο, ὡς ὀλίγοι ὄντες. τῶν δὲ πολεμίων δ' μὲν θώρηκον οὐδὲς διεσῴζη, καὶ δ' οἱ Ἕλληνες ἱππεῖς ἦσαν· δ' δὲ δεξιὸν, ἅτε οὐ σφόδρα διωκόμενον, ὑπὸ λόφου ἐσώθη. ἐπεὶ δὲ ἔδυσαν οἱ Ἕλληνες ἀποκόπτοντες αὐτούς, ἐδόκει φάσον τε καὶ ἀκινδυνότατον εἶναι ἤδη * ἐπ' αὐτούς. παιανίζοντες οὖν οὗτοι † ἐπορεύοντο. οἱ δ' οὐχ ὑπέμειναν· καὶ οὐταῦθα οἱ πελτασταὶ ἐδίωκον, μέχρι δεξιὸς αὖ † διεσάφη· ἀπέθανον δ' ὀλίγοι. δ' γὰρ ἱππικὸν φόβον παρεῖχε δ' τῶν πολεμίων ⟦πολὺ ὄν⟧ *· ἐπεὶ δὲ ἔδυσαν οἱ Ἕλληνες τό, τε φαρναβάζου ἱππικὸν ἐπ ζωστηρὸς, ὃ δὴ βιθυνοὺς ἱππέας πρὸς τούτους συναθροιζομένους, καὶ ἀφ' λόφου ἵνος καταθεωμένους τὰ γιγνόμενα, ἀπειρήκεσαν μὲν, ὅμως δ' ἐδόκει δεῖν τούτους ἰτέον εἶναι ὅτως ὅπως διώξαιμεν, ὡς μὴ τεταραγμένοι ἀναστρέφοιντο. συντεταγμένοι δὴ πορεύονται. οὐτοῦδεν οἱ πολέμιοι ἱππεῖς φεύγουσι κατὰ τὸ πεδινοῦς ὁμοίως ὥσπερ ⟦πρὸ⟧ ἱππέων διωκόμενοι. νάπη γὰρ αὖ ὑπερέχε, ὃ οὐκ ἐφόβουν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ πεζαῖς προσπίπτοντες διώκοντο· † ὁμία ἦ δ'. ἐπαγαγόντος δὲ ἐνθα δὴ ἡ πρώτη συμβολὴ ἐγένετο, σκοτόμιον πρόπολον, ἀπέχον ἀπὸ θαλάττης πρὶ ἡλίου δυσμάς. τάδιοι γὰρ ἦσαν ὡς ἐξήκοντα ὑπὸ δ' στρατόπεδον. οὐτοῦδεν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον ἀμφὶ τὰ ἑαυτῶν, καὶ ἀπήγοντο οἴκαδε οἰκέτας καὶ τὰ χρήματα ὅπη ἐδύναντο προσωτάτω· οἱ δ' Ἕλληνες † ἀνέμενον Μ Κλέανδρον, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὰ πλοῖα, ὡς ἥξοντα, ὑβριόντων ἑκάστης ἡμέρας ⟦ὡς τοῖς ὑποζυγίοις μὴ θῆς ἀναβατόδις,⟧ ἐφέροντο ἀδεῶς ⟦ἤδη *⟧ πυρὸς, κριθὰς, οἶνον, ὄσπρια, μελίνας, σῦκα· πάντα † γὰρ εἶχεν ἡ χώρα, πλὴν ἐλαίου. ὁπότε μὲν κατάμενοι τὸ στρατόπεδα ἀναπαυόμενον, ὑβριζὴν ὑπὸ λείαν εἶναι, καὶ ἐλάμβανον ὑβριόντες· ὁπότε δ' ὑβριοι πᾶν δ' στρατόπεδα, εἴπερ χωρὶς ἀπελθὼν λάθοι τι, δημόσιον ἐδόξεν εἶναι. ἦσαν γὰρ πολλὴ πανταχῆ ἀφθονία· καὶ γὰρ ἀγορὰ πανταθεν ἀφικνοῦτο ἐκ τῶ ἑλλιπόντων πόλεων, καὶ οἱ πραπλέοντες ἅσμενοι † κατέπεμπον, ἀκούοντες ὡς οἰκίζοιτο πόλις, μὴ λιμὸν ἔχη. ἔπεμπον δ' οἱ πολέμιοι ἤδη πλησίον οἰκοῦντες πρὸς Ξενοφῶντα, ἀκούον-

πυρὸν

βάλλειν τὸν προσβ.

διεσάφη

χιν

κατέπεμπον

ἀκούοντος ὅτι στρ πολίζῃ δ' χωρίον, ὁρῶντος ὅ, τι δέοι ποιοῦντας φίλους εἶναι. ὁ δ' ἐπεδείκνυεν αὐτὸς τοῖς στρατιώτας. κἀν τούτῳ Κλεάνορος ἀφικνεῖται, δύο τριήρεις ἔχων, πλοῖον δ' ὁλκάδα. ἐπύγχανε δὲ τό, τε στράτευμα ἔξω ὂν ὅτε ἀφίκετο, καὶ ὠνὶ λείαν πυνθ' οἰχόμενοι, ἄλλοι εἰς δ' ὁρῶ. καὶ ἐλαφυσσον πρόβατα πολλαὶ. ἀνυοῦντος δὲ μὲν ἀφαιρεθῆναι, τῷ Δεξίππῳ λέγουσιν, (ὃς ἀπέσπα τὴν πεντηκόρορον ἔχων ἐκ στρατεύοντος) ὃ κελεύουσι ἀφαιρεῖσθαι τὰ πρόβατα, τὰ μὲν αὐτὸν λαβεῖν, τὰ δὲ σφίσιν αὐτοῖς ἀφελοῦσθαι. βοῦς δ' ἐκεῖν ἀπελαύνῃ τοὺς πρίεσθαι τῶν στρατιωτῶν, καὶ λέγοντας ὅτι δημόσια τῶν ἐστι. καὶ τῷ Κλεάνορῳ βοῦς ἐλθὼν λέγῃ ὅτι ἀφαιρήσῃ ὑμῖν ἐγχειρεῖν. ὁ δὲ κελεύῃ ἐν ἀφαιρεῖσθαι τοῦτ' ἐστὶ πολέμιον. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ Κλεάνορος, ἔνθα δὴ ἐκέλευε Ξενοφῶν ἐν ἐδόκει φαῦλον εἶναι δ' πρᾶγμα· ἀνὴρ ἀνὰ ἵππους ἐλαύνων ἐπὶ ὀλίγον ἐποιοῦντο δ' Κλεάνδρου, ᾧ δὴ

» in quibus nati sumus, ipsis dicto sunt audientes. Ego
» quidē, qui dicere Cleandro Dexippū audio, nō ausurū
» hæc fuisse Agasiam, nisi meo iussu: ego igitur & vos
» & Agasiam hac culpa libero, si me Agasias ipse fate-
» bitur horū auctorē esse, adeoq; memet condēno, si vel
» lapidationi vel alteri violento facinori princeps ipse
» caussam præbeo, vt tamquā extremi supplicij reus pœ
» nis subijciar. Itidē sentio debere et aliū quemuis, in quē
» Clearchus culpā confert, ei se iudicio sistere. Nā ea ra-
» tione vos omni culpa liberabimini. Sanè qui nunc re-
» rū status est, graue profectò si ne quidē reliquis pares e-
» rimus, Græcis ciuitatib. exclusi, quū ipsi existimemus
» in Græcia nos & laudē & honorē cōsequuturos. Post
hæc Agasias quū surrexisset, inquit: Deos ego, milites,
Agasiæ integritas. ac Deas sanctè testor, neq; Xenophontē mihi mādasse vt hominē illū eripere, neq; quemquā aliū ex vobis:
sed quū virū fortē ex serie mea duci a Dexippo vide-
rē, a quo vos proditos esse scitis, grauis ea res mihi visa est. Itaq; hominem eripui, fateor. Nec tamē vos me
Cleandro dedatis necesse est, ego me ipsum (vt Xeno-
phon faciundū censet) Cleandro trādā, vt mecū pro
arbitratu suo agat. Non est quòd vos hac de caussa bel
lum cū Lacedæmonijs geratis, sed potius incolumes eò
velim perueniatis, quò quisq; cupit. Nihilominus quos
dam ex vobis ipsis deligite, quos mecū ad Cleandrum
mittatis, vt si quid ego prætermisero, meo nomine tū
dicant, tū agāt. Heic permissum ei ab exercitu, deligeret quos vellet, eosq; secū sumeret. Agasias duces deligit. Quare cū ducibus & eo milite, quē Dexippo eripuerat, ad Cleandrū pergit Agasias, ad quē vbi perue-
nissent, duces eū in hanc sententiā cōpellarūt. Exercitus, Clearche, nos ad te misit, teq; vult si quidē omnes
in culpa esse arbitreris, iudicio de ipsis facto, pro arbitratu tuo in sontes animaduertere: sin vel in vnū aliquem, vel duos, vel plures culpā conferas: æquū censent, vt ipsi semet tibi iudicio sistant. Quare si quid est,
in quo nostrūm quemquam accuses, adsumus tibi: sin
est alius quispiam, eū nobis edito. Nā nemo erit, quem
non tibi tradituri simus, modò nobis parére voluerit.
Tum progressus in mediū Agasias ait: Ego sum, Cleā-
der, qui hunc hominē abducenti Dexippo eripui, &
qui feriri Dexippū iussi. Etenim hūc ego virum fortē
esse noram: Dexippum autem sciebā ab exercitu le-
Agasias Dexippi scelera cōmemorat. ctū fuisse, qui actuariæ naui remigū L, quā a Trapezuntijs petiueramus, ea de caussa præesset: vt nauigia
cogeret, quib. incolumes aueheremur. Eundē aufugis-
se sciebā, atq; eos milites prodidisse, quibus cum saluus
eò peruenerat. Ita & Trapezuntij L remigū naue spo
liati sunt, & improbi propter hunc esse visi sumus,
per ipsum deniq; non stetit, quo minus iā perijssemus
omnes. Nam æquè ac nos audierat non posse, si pedestri itinere discederemus, traijci à nobis fluuios ac nos
saluos in Græciam peruenire. Huic ergo talem hominem eripui. At si tu eū abduxisses, vel tuorū quispiā,

non eorū qui à nobis aufugerunt: scito me numquā id
facturū fuisse. Quòd si me iā interficies, velim existimes te virū fortem in gratiā ignaui & improbi homi
nis occidere. Hæc quū Cleander audisset, non laudare se Dexippū ait, qui hæc designauerit: neq; tamē existimare se, vt agendū cū Dexippo fuisse, tametsi nequissimus esset: sed fuisse postulandū, vt in iudicū arcessitus (quemadmodū vobiscum modò agitur) supplicio
multaretur. Vos quidē modò discedite hoc homine re-
licto, & ad iudicū quū ego denuntiauero, præsto este. Neq; iā amplius, quod vel de exercitu, vel quoquā
alio querar, habeo: quando hic ipse fatetur, se hominē eripuisse. Tumis, qui ereptus fuerat, inquit: Tametsi tu
me, * Cleander, iniustè quid designantē abductū fuisse *Vide Annot. nostras.
putas: ego tamē neq; percussi quemquā, neq; lapidibus petij. Tantū oues illas esse publicas dixi. Nam decreto
sancitū à militib. fuerat, vt si quis exeuntib. vniuersis copijs priuatim prædā egisset: quidquid nactus esset,
publicum faceret. Hæc mea fuere verba; statimq; De
xippus me prehensum abduxit, ne quis de ipso quid e-
nuntiaret, adeoq; vt cōtrà edictū ijs, qui eā ceperant,
prædā cōseruaret, cuius ipsi pars cessisset. Ad ea Clean
der: Quādo, inquit, * talis es: heic maneto, vt de te quo *Lellio mar ginis.
que deliberemus. Post hæc ipse quidē cū suis cibū capit,
Xenophon aūt vocato ad concionē milite: suadere se
dixit, vt quidā ad Cleandrū mittantur, qui pro ijs qui
dediti essent, intercederent. Factū decretū vt ablegatis ducib. ductorib. serierū, Dracontio Spartano, alijs
qui viderentur idonei, Cleander omni studio rogaretur, quo vtrūq; dimitteret. Quū ad Cleandrū ventum Xenophon amicum Agasiam periculo liberat.
esset, hanc Xenophon orationē habuit: Habes, Clean-
der, in potestate tua quos uolebas, adeoq; permisit exer
citus tibi, vt pro lubitu tuo nō de his solū, sed etiam de
ipsis vniuersis statueres. Nunc abs te petunt teq; ro-
gant vt eis vtrūq; condones, neue homines hos inter-
ficias. Nā superiori tempore multos pro exercitu labo-
res exantlarūt. Hæc abs te si impetrent, vicissim poli-
centur, si dux ipsorū esse velis, ac Dij propitij fuerint,
declaraturos se tibi quàm modesti sint, quāq; periti pa
rendi suo imperatori, nullos adeò Dijs freti hostes me-
tuant. Hoc etiā petunt, vt accepto imperio ad ipsos ve
nias, & tā de Dexippo quàm ipsis & alijs periculum
facias, quàm ipsorū quilibet suū cuiq; tribuere honorē
posit. Quū hæc audisset Cleander: Ego uerò per Deos,
inquit, sine mora vobis respondebo, me et condona-
re vobis hos, & ipsum iā ad futurū. Quòd si etiam Dij
cōcesserint, Dux vobis in Græciā ero. Longè quidem
certè aliā est hæc oratio, quàm de nōnullis vestrūm à
quibusdā acceperim, qui vos exercitū a Lacedæmo-
nijs aiebāt auertere. Eius oratione collaudata duces, et
vtroq; recepto discēsserūt. At Cleāder exta de itinere
cōsulens, amāter Xenophontis consuetudine vteba-

aduocatis ad se ducibus: De copijs educẽdis, ait, exta consequi læta nõ possum. Ea tamẽ res uobis molesta ne sit. Nam uobis, uti res ipsa declarat, hoc cõcessum est, ut hasce copias hinc exportetis. Quapropter uos pergite. Nam nos quidẽ certè posteaquã in Græciã peruenerimus, quã honestissimè uos pro uirili nostra excipiemus. Tum milites ei publicas oues donandas esse censuerunt. Eas quũ accepisset, rursus illis donauit, atque inde soluit. At milites frumento alijsq; rebus, quas cõgesserant, diuiso: per Bithynos proficisci ceperunt. Quũ aut recta incedentes uia nihil usquã offenderent, uisum est unius diei ac noctis itinere in Bithyniã reuerti, ut aliqua cum præda in amicorum fines uenirent. Id quum fecissent, amplam & mancipiorum & ouium copiam nacti sunt. Itaq; sexto die Chrysopolin, quod Chalcedoniæ oppidum est, peruenere: ubi dies septem commorati, prædam uendiderunt.

XENOPHONTIS DE CYRI EXPEditione,

LIBER SEPTIMVS.

*Vecumq; a Græcis in expeditione, quam cũ Cyro susceperunt, ad pugnã usq; gesta fuerint: et quæ post Cyri obitũ in itinere, donec in Põtum peruenirẽt: quæq; deinde quũ uel itinere pedestri de Ponto egrederentur, uel mari ueherentur egerint, donec extra Ponti ostiũ ad oppidũ Asiæ Chrysopolin accesserũt: ea sunt à nobis uniuersa superiore commentario exposita. Post hæc Pharnabazus, qui metueret ne Græcæ copiæ ditionem suam bello peterent, ad Anaxibiũ nauarchum mittit, qui tum fortè Byzantij erat, eumque rogat uti copias ex Asia deportet: simul omnia facturum se policetur, quæ fieri uelit. Tum Anaxibius arcessitis ad se ducibus serierumq; doctoribus Byzantium, stipendium militi, si traiecissent, policetur. Ibi quum alij re deliberata se responsuros dicerent, Xenophon ab exercitu se iam discessurum, ac solutum rem respondit. Anaxibius ad ea, debere cum exercitu ipsum traijcere inquit, ac deinde ab eo discedere. Facturum id sese recepit. Eodem tempore Seuthes Thrax ablegato ad Xenophontem * Medosade, hortatur ut traiectionem copiarum adiuuet: quasi in re si operam sit nauaturus, daturum se operam, ne eius consilij umquam ipsum pœniteret. Respondet Xenophon, omnino traiecturum exercitum, nec eius rei caussa quidquam uel mihi (ait) uel alij cuiquam Seuthes pendat necesse est. Verùm quamprimùm traiecerit, equidem discedam, poteritque Seuthes cum ijs, qui apud exercitum manebunt & ipsius rebus erũt idonei, sic agere: ut ipsi uisum fuerit. Inde*

Pharnabazi & Anaxibij perfidia.

* al. Demosade: quæ scripturæ diuersitas etiam deinceps reperta.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

ΣΑ μὲν δὴ οὐ τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἐπράξαν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν, οὐ τῇ πορείᾳ, μέχρις οὗ τὸν ἑαυτὸν ἀφίκοντο, καὶ ὅσα ἐν τῷ πόντῳ περὶ ὑβριόντες καὶ † πολέοντες ἐποίησαν, μέχρις ἔξω τοῦ στόματος ἐγένοντο οὐ χρυσοπόλεως τῆς ἀσίας· ταῦτα οὐ τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. ἐν τούτου δὲ φαρνάβαζος, φοβούμενος τὸ στράτευμα μὴ ἐπὶ τὴν αὑτοῦ † ἀρχὴν στρατεύηται, πέμψας πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον, (ὁ δὲ ἔτυχεν ὢν Βυζαντίων) ἐδεῖτο διαβιβάζειν τὸ στράτευμα ἐκ τῆς ἀσίας, ὑπισχνεῖτο ταῦτα ποιήσειν αὐτῷ ὅσα δέοι. καὶ Ἀναξίβιος μεταπέμψατο τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῆς στρατιᾶς εἰς Βυζάντιον, καὶ ὑπισχνεῖτο, εἰ διαβαίεν, μισθοφορὰν ἔσεσθαι τοῖς στρατιώταις. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἔφασαν βουλευσάμενοι ἀπαγγέλλειν· Ξενοφῶν δὲ ἔφη αὐτῷ ὅτι ἀπαλλάξοιτο ἤδη ἀφ' τῆς στρατιᾶς, καὶ βούλοιτο ἀφικέσθαι. ὁ δὲ Ἀναξίβιος ἐπέλυσεν αὐτὸν εἰπόντα, ἔπειτα οὕτως ἀπαλλάττεσθαι. ἔφη δὲ ταῦτα ποιήσειν. Σεύθης δὲ ὁ θρᾴξ πέμπει † Μηδοσάδην, καὶ καλοῦ Ξενοφῶντα συμπροθυμεῖσθαι ὅπως διαβῇ· δ' στράτευμα, καὶ ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμπροθυμηθέντι οὐ μεταμελήσειν. ὁ δ' ἔφη, ἀλλὰ δ' μὲν στράτευμα διαβήσεται· τὸ δ' ἕνεκα μηδεὶς τελείτω μήτε ἐμοὶ μήτε ἄλλῳ μηδενί) ἐπεισάλλει δὲ διαβῆναι, ὡς μὲν ἀπαλλαξόμενοι, πρὸς δὲ τὸν διαμένοντας ὡς ἰδίους κομιεῖσθαι ὄντας προσφορήσειν ὡς ἂν αὐτῷ † δόκῃ.

*Inde milites uniuersi Byzantium traducti sunt, & Anaxibius stipendium non numerabat: proclamari autem per præcones iussit, ut sumtis armis & sarcinis milites oppido excederent, quasi eadem opera cẽsere uellet exercitum, & abducere. Hoc grauiter ferre milites, deesse pecuniam sibi, qua commeatum ad iter redimerent, adeoq; cunctanter uasa colligere. Interea Xenophon ad Cleandrum Byzantij præfectum accedens, cum quo necessitudinem hospitij contraxerat, complexus est eum quasi qui iamiam soluere constituisset. At ille ne hoc faceret, respondit. Cæteroqui culpa te obligabis, inquit. Nam nunc etiam nonnulli eius in te culpam conferunt, quòd exercitus ex oppido cunctanter egreditur. Et Xenophon: Id uerò à me non proficiscitur, sed quia milites cibarijs egent, neq; quidquam habent, iccirco ad exeundum se difficiles præbent. Ego tamen, inquit Cleander, consulo tibi, ut quasi proficisci cum eis uelis, oppido exeas: quumque iam extra mœnia copiæ fuerint, discedas. Accedamus igitur (ait Xenophon) Anaxibium, remque ita conficiamus. Ad Anaxibium quum peruenissent, quid essent facturi exponunt. Is ita faciundum respondit, ac quamprimum rebus consarcinatis exeundum: atq; etiam hoc addendum, fore ut is qui lustrationi ac censui non interfuerit, seipsum culpa oneret. Indeprimùm duces, pòst milites ceteri egrediũtur. Quũq; iã uniuersi paucis exceptis exijssent, stabat ad portas Eteonicus, ut quãprimum egressi essent omnes, portas occluderet, ac pessulũ obderet. Tũ Anaxibius cõuocatis ad se ducibus serierumq; doctoribus: Commeatus, inquit, petendus uobis erit è Thracum uicis, in quibus & hordei, & tritici, & aliarum rerum necessariarum magna est copia. Posteà pergite in Cherronesum, ubi stipendium uobis Cyniscus numerabit. Ea uel militum nonnulli fortè ab se audita, uel quis è doctoribus serierum ad exercitum effert. Interea de Seuthe duces percunctantur, hostis an amicus esset: num iter per Sacrum montem sit faciundum, an media Thracia circumeunda. Dum illi de his inter se colloquuntur, arma corripiunt milites, & cursu portas oppidi petunt, ut rursus intrà mœnia sese reciperent. Eteonicus ubi cum suis uidit accurrentes grauis armaturæ milites, portas occludunt ac pessulum obdunt. Eas pulsabant milites, seq; indignissima pati aiebant, qui hostibus objicerentur. Etiam perfracturos sese portas aiebant, ni eas sua sponte aperirent. Nonnulli ad mare currebant, & iuxta muri * chelen in oppidum euadunt. Si qui verò adhuc erant in urbe milites, quum quid ad portas ageretur uiderent: ascijs claustra perfringebant, ac portas patefaciebant. Ita deinde illi irrumpunt. Xenophon quum quid accideret, uideret: ueritus ne ad urbis se direptionem conuerteret miles, deq;*

Anaxibius milites dolo circumuenire conatur.

* Hoc nomine Thucydidis interpres ait appellari saxa siue moles ante muros mare spectantes collocatas, ne fluctuum impetus muros lædat. Nomen ex eo factum, quòd moles hæ bouis ungulæ similitudinem referant.

Seditio militum Byzantij orta.

deq; hoc in vrbẽ, & sese, & ipsos milites atrocia mala redundarent: pleno cursu cum reliqua turba militũ intra portas irrumpit. Ex alia parte Byzantij vt vi exercitum in vrbem pergere vident, de foro partim in naues, partim domũ confugiunt: & qui in oppido erant, foras exeunt: nonnulli triremes deducebant, vt in eis incolumes euaderent. Omnes se iã perijsse putabant, tamquam si vrbs esset ab hostibus capta. Fugiebat in arcem Eteonicus, Anaxibius ad mare decurrens, naui piscatoria in arcem circumuehebatur, ac statim e Chalcedone præsidiarios arcessit. Nec enim ij, qui erant in arce, sustinere posse vim militũ videbantur. Posteaquam milites Xenophontem videre, frequentes ad eum cũ his verbis accurrunt: Nunc tibi præbita est occasio, Xenophon, vt virum te declares. Oppidum habes, habes triremes, habes pecuniam, tot viros habes. Nunc, si volueris, & tu nos beare poteris, & nos te potentem efficere. Tum Xenophon: Rectè dicitis, inquit, atq; equidem vobis obtemperabo. Verùm si hæc expetitis, quamprimùm ordines positis armis instruite. Volebat enim sedare milites, quamobrẽ & ipse cohortabatur ad hoc eos, atq; alios itidem vt suos hortarentur & arma ponerent, iubebat. Illi sua sponte sic aciem instruebãt, vt exiguo tempore grauis armaturæ pedites in quinquagenos se cõponeret, & cetrati ad vtrumq; cornu cursu delati consisterent. Locus hic, in quo erant, Thracius dicitur, ad struendã aciem longè pulcerrimus: quippe qui esset ab ædificijs vacuus, & æquabilem planiciem haberet. Posteaquam arma posuissent, & iam nonnihil essent sedati: vocat ad contionem exercitum Xenophon, & hac eos oratione

Xenophontis apud milites auctoritas.

Xenophon seditionem compescit.

compellat: Equidem, milites, non miror vos irasci, atque existimare vobis indigna accidisse, qui fraude circumuenti sitis. At enim iræ si gratificemur, ac in Lacedæmonios qui heic adsunt, fraudis nomine animaduertemus, vrbẽ deniq; nulli adsinẽ culpæ diripiemus: quæ deinde sequutura sint, apud animos vestros expẽdite. Primum & Lacedæmonij, & eorum socij nos eo sunt habituri loco, quo haberi hostes iudicati solent. Atq; hoc aduersus nos bellũ quale futurum sit, existimare licet eis, qui & viderunt & memoria repetunt ea quæ iam acciderunt. Bellum nos Athenienses aduersus Lacedæmonios eorumq; socios suscepimus, quũ partim in mari, partim in naualibus triremes nõ pauciores CCCC haberemus. Quũq; magna esset in vrbe nostra pecuniæ copia, & prouentus annuus tã de ciuibus quàm exteris non minor, quàm CIↃ talentorum: ijdemq; nostro imperio insulas omnes cõplecteremur, & oppida multa partim in Asia, partim in Europa, (quas inter fuit & hoc ipsum Byzantium, vbi nunc sumus) posideremus: ita tamen debellati sumus, vti vobis ipsis constat. Quid autem de nobis futurum existimatis, quum hoc tempore Lacedæmonij & Achæi societate iuncti sint, & ad hos Athenienses etiam cum omnibus, quos tum habuere, socijs accesserint?

Quum Tissaphernes & reliqui barbari, quorum agere ad mare pertinet, nobis hostes sint? quum omniũ maximum hostem habeamus ipsum Orientis regem, aduersus quem profecti sumus vt & regno eũ spoliaremus, et (si fieri posset) etiã de medio tolleremus? Hos omnes si hostes habituri simus, ecquis tam demens est, qui nos superiores euasuros existimet? Per Deos, milites, ne insaniamus, néue denuntiato & patriæ, et amicis propinquisq; nostris bello, turpissimè pereamus. Nam illis hi ciuitatibus omnes continentur, quæ bellum nobis æquissimo certè iure facturæ sunt: si Græci nominis vrbem, quæ de Græcis vrbibus omnium prima fuerit, ad quam accesserimus, depopulabimur: quũ nullum barbarorum oppidum etiam victoria potiti uoluerimus occupare. Opto equidem prius, quàm hæc à vobis designari videam, CCIↃↃ orgyas infra terrã rapi. Vobis etiam consulo, quum Græci sitis, ita ius vestrum persequamini, vt nihilo minus ijs, qui sunt inter Græcos principes, pareatis. Quòd si æquum impetrare nõ licebit, vtut iniustè vobiscũ agatur, Græcia tamen vt exsuletis, minimè cõmittendũ vobis erit. In hoc sanè tempore censeo quibusdã ablegatis significandum Anaxibio, non nos vt vlla vi vteremur, in hanc vrbẽ redijsse: sed ea tantum gratia, vt si fieri posset, commodi aliquid a vobis impetraremus: sin aũt, vt indicaremus non fraude nos hinc eiectos esse, sed parendi studio excessisse. Factũ in hanc sententiã decretũ, & Hieronymus Elieusis, Eurylochus Arcas, Philesius Achæus ablegati, qui hæc exponerent. Ii dũ legationẽ obirẽt, ac miles eodẽ adhuc loco subsisteret: Cyratades Thebanus accessit, qui non exsilij caussa per Græciã hinc inde obuagabatur: sed imperatorij muneris apiscendi mirificè cupidus, & offerens vltrò sese, si qua vel vrbs vel natio ducis egeret. Is hoc etiam tempore quum ad milites accessisset, paratũ se aiebat esse ad deducendum ipsos quemdã in locũ Thraciæ, cui Delta nomen esset, eamq; profectionem ipsis fructuosam fore. Policebatur etiam, se toto itinere magnam ipsis esculentorum potulentorumq; copiã suppeditaturum. *Audiebant & hæc milites eodẽ tempore, & quæ ab Anaxibio renuntiabantur. Is enim respondebat, fore vt numquã ipsos obœdientiæ præstitæ pœniteret. Nã & ciuitatum magistratibus eos se commẽdaturum, & initurum consilium quo pacto possit ipsis pro suis viribus cõmodare. Tum Cyratadẽ milites imperatorẽ accipiunt, & extra mœnia discedunt. Cyratades postridie se ad exercitũ cum hostijs, vate, potulentis, esculentis ad vsũ militis, ad futurũ recepit. Quamprimùm verò excessissent vrbe, portis Anaxibius occlusis edici per præconẽ iubet: si quis militũ intra muros deprehẽderetur, eũ deinceps pro mancipio vendẽdũ esse. Postridie Cyratades cũ hostijs, et uate aderat, quẽ sequebãtur uiri XX, qui farinã gestabãt, et XX alij qui vinũ, tres qui oleũ, vnus qui sarcinã alliorũ maximã, itẽq; alius qui ceparũ fascẽ portabat. Hæc vbi deposita in mediũ fuissent, tãquã in singulos diuidũda: sacrũ facere instituit. Interea Xenophon arcessito Cleandro, daret*

Cyratades homo ambitiosus.

*Lectio marginis, utut uerbũ poeticum sit, quod Xenophonti non insolens est.

daret operæ hortatur, vt in vrbem admissus Byzantio solueret. Cleander vbi rediisset: Vix, inquit, impetrata re ad te venio. Nã dicit Anaxibius non esse ex re, milites propè a muris abesse: Xenophontem verò intra muros: Byzantijs interim seditiosè se gerentibus, ac sibi ipsis infestis. Sed tamen introire iubet, si quidem (inquit) secum sit soluturus. Quare Xenophon militibus salutatis cum Cleandro vrbem est ingressus. At Cyratades quum die primo non perlitasset, nihil in milites distribuit. Postridie stabat ad aram victimæ vnà cum Cyratade corona redimito, quippe qui sacrum facturus esset: quum Timasio Dardanensis, & Asinensis Neo, & Orchomenius Cleanor accedentes, sacrificare Cyratadem vetant. Non enim futurum in exercitu cum imperio, nisi prius commeatũ præbuisset. Tum Cyratades omnia distribui iubet. Quum autem adhuc multa deessent, vt vnius saltem diei victum milites singuli haberent: receptis hostijs abdicat imperatorio se munere, ac discedit. Manserunt apud exercitum Asinensis Neo, & Phryniscus Achæus,* et Timasio Dardanensis, progressiq; Thracum in vicos versus Byzantium sitas, castra sunt metati. Tum inter duces orta dissensio, volentibus Cleanore ac Phryniſco ad Seuthen copias ducere: (nam hos suam in sententiam ille pertraxerat, quum vni equum dedisset, vxorem alteri.) Neone verò in Cherronesum, quòd futurum existimaret, vt si Lacedæmoniorum fines attigisset, copijs vniuersis vnus ipse præesset: Timasione deniq; traducere copias rursum in Asiam mirificè cupiente, quòd hac ratione se in patriam posse restitui existimaret. Quo quidem a consilio milites non abhorrebant. Sed dum longa mora intercedit, milites partim venditis in his locis armis, vti sanè poterant ad suos nauigabant: partim & ipsi armis abiectis hinc inde per oppida se ciuibus miscebant. Anaxibius vbi dissipari copias audisset, gaudebat. Nam id si confieret, quammaximè Pharnabazo gratificaturum sese confidebat. Quum autem Byzantio solueret, obuiam ei venit apud Cyzicum Aristarchus, Cleandri successor, præfectus Byzantij. Hic Anaxibio narrat, etiam successorẽ ipsius Polum tantùm non ad Hellespontum iam venisse. Tum Aristarchum iubet Anaxibius vendere milites, qui Cyrũ sequuti fuissent, quotcumq; Byzantij reperiret: Cleander enim neminem eorum emtoribus addixerat: immo etiam ægros curauerat, & coegerat ciues, vt eos suis ædibus exciperent. Aristarchus autem quamprimùm Byzantium venit, non pauciores CCCC vendidit. Anaxibius Parium quum nauigasset, ad Pharnabazũ mittit qui eũ moneat, vt pactis staret. Is vbi Aristarchũ Byzantij præfectũ aduentare animaduertit, nec Anaxibiũ amplius fugi nauarchi munere: nulla huius habita ratione, tantùm ab Aristarchо de Cyri copijs impetrat ea, quæ prius ab Anaxibio cõtẽderat. Heic

*al. & Philesius Achæus, & Xanthicles Achæus, & Timas.

Ducum dissensio.

Cleandri humanitas.

Perfidia cõpensatur perfidia.

ἐκ τούτου δὴ Ἀναξίβιος καλέσας Ξενοφῶντα κ. τ. λ. — τέχνη καὶ μηχανῇ πολ.

ἀχαιὸς, ἠφνλίσιος ἀχαιὸς, καὶ Ξανθικλῆς ἀχαιὸς, ἠ Τιμ.

κλεάρχῳ.

ὅσην εἶναι.

ὃν, ἔντ῾ τοῦ κω.

ἱερὰ καλὰ ἄ- μα ἠ ἐκω.

ἐκ τούτου δὴ Ἀναξίβιος καλέσας Ξενοφῶντα κ. τ. λ. — τέχνῃ πάσῃ † τέχνῃ πολλῷ μᾶλλον † γράτθυμα ὡς τάχιστα, καὶ σωέχειν. τὸ δ᾽ γράτθυμα ἠ ζωάγειν θροίζῃ τ῾ διεσαρμοσμένον ὡς αὖ πλείστους δύνωνται, καὶ πλαγόντα εἰς τὸ ἔσω δρομβάζῃ εἰς τὴν ἀσίαν ὅπως τάχιστα. ἠ δίδωσιν αὐτῷ τριακόντορον καὶ ὠδί πολλῶ, καὶ αὖθις συμπέμπει κελεύσ῾ τα τὸν πρόξενον ὡς τάχιστα Ξενοφῶντα πρὸς ἐμὲ ἰέναι τοῖς ἵπποις ὠδὶ δ᾽ γράτθυμα. καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν δρομβάλισας ἀφικνεῖται πρὸς δ᾽ γράτθυμα· οἱ δὲ γραπῶται ἐξέξαντο ἡδέως, καὶ δῆθες εἶπον ἅσμενοι, ὡς δρομεσόμενοι ἐκ τῆς θράκης εἰς τὴν ἀσίαν. ὁ δὲ Σεύθης, ἀκούσας ἥκοντα πάλιν Ξενοφῶντα, πέμψας πρὸς αὐτὸν κ᾽ θάλατταν Μηδοσάδην, ἐκέλευε τὴν γραπαὶ ἄγῃ πρὸς ἑαυτὸν, ὑπισχνούμενος αὐτῷ ὅ, τι ἂν λέγων πείσειν. ὁ δ᾽ ἀποκρίνατο αὐτῷ ὅτι δέοι οἴοιτ᾽ εἶναι τοῦτ᾽ γενέσθαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ᾤχετο. οἱ δ᾽ Ἕλληνες ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς πέρινθον, Νέων μὲν ἀπέστησε στρατόπεδον ἄγοντα, ἔχοντα ὡς ὀκτακοσίους ἀνθρώπους. δ᾽ ἄλλο γράτθυμα πᾶν οἱ αὐτῷ πρὸ δ᾽ τεῖχος τὴν πρινθίων ἦν. μεδὲ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἐπρᾶξε πρὶ πλοίων ὅπως ὅτι τάχιστα διαβαίεν εἰς τὴν ἀσίαν. οἱ δὲ δύτω ἀφικνοῦνται Ἀρίσταρχος ἐκ βυζαντίου ἁρμοστὴς, ἔχων δύο τριήρεις, πειρισμ᾽ ὢν φαρναβάζ, ἵνα τε ναυκλήροις ἀπέῃσι μὴ διαλύσῃ· ἐλθὼν δ᾽ ὠδὶ δ᾽ γράτθυμα εἶπε τοῖς γραπώταις μὴ πλαυσᾶσθαι εἰς τὴν ἀσίαν. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν ὅτι Ἀναξίβιος ἐκέλευσε, καὶ ἐμὲ περὶ τοῦτο ἐπεμψεν ἐνθάδε. πάλιν δ᾽ Ἀρίσταρχος ἔλεξεν, Ἀναξίβιος μὲν γὰρ οὐκέτι ναύαρχος, ἐγὼ δὲ τῆδε ἁρμοστής. εἰ δέ τινα ὑμῶν λήφομαι, ἐν τῇ θαλάττῃ κατα δύσω. ταῦτα ἐπὼν ᾤχετο εἰς τὸ τεῖχος. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ μεταπέμπετο τοὺς γραπηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τ῾ γρατθύματ῾. ἤδη δὲ ὄντων πρὸς τῷ τείχῃ, ἀγγέλλῃ πίπτω Ξενοφῶντι ὅτι εἰ εἴσιοι συλληφθήσε῾, μὴ αὐτ῾ πείσε῾, ἢ μὴ φαρναβάζῳ † παδοθήσε῾. ὁ δ᾽, ἀκούσας ταῦτα, αὐτὸς μὲν πρωπέμπε῾, αὐτὸς δ᾽ εἶπεν ὅτι δοκοί πι βούλοιτο. καὶ ἀπελθὼν ἐνθύετο εἰ προοῖτο † αὐτὸν οἱ θεοὶ πειρᾶσθαι πρὸς Σεύθην ἄγῃν δ᾽ γράτθυμα. ἑώρα γὰρ οὔτε ῥᾳδιούργως ἀσφαλὲς † ὂν, τελέως ἔχοντ῾ τὸ κωλύοντ῾· οὔτ᾽ εἰς χερρόνησον ἐλθὼν καταλαβεῖν ἐβούλετο, καὶ δ᾽ γράτθυμα οἱ πολλῇ πανῇ πανταχῇ γενέσθαι· ἔνθα δὴ πείσεσθαι μὲν ἀνάγκη ἦν ἐκεῖ ἁρμοσῇ, τὴν δὲ ὠδὶ τηδέως οὐδὲν ἔμελλεν ἔξεσθ᾽ δ᾽ γράτθυμα. καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχεν· οἱ δὲ γραπηγοὶ οἱ λοχαγοὶ ἥκοντες παρὰ τὸ Ἀρίσταρχον ἀπήγγελον ὅτι νῦν μὲν ἀπέναι σφᾶς κελεύῃ, ἦ δ᾽ ἐλάης ἦν φη· αὖθις δὲ ἥλη μᾶλλον ἐσβοκῇ ἐπὶ νὴ ὠδιβελή. ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐσβοκῇ τὰ † ἱερὰ γενέσθαι καὶ ἐκπ τῷ καὶ τοῖς γρατθύμασι ἀσφαλῶς πρὸς Σεύθην ἰέναι, πάλαβεῖν Πολυκράτην τὸν Ἀθηναῖον λοχαγὸν, καὶ

Heic Anaxibius arcessito Xenophonte, hortatur eũ ut omni * arte ac machinatione quamcelerrimè ad exercitum nauiget, copias dissipari prohibeat, sparsos hinc inde quam posßit plurimos recolligat, Perinthum deductos in Asiam summa celeritate transportet. Eidem Xenophonti XXX remigum nauim dat cum epistola: adiuncto præterea de suis quodam, qui Perinthijs mandaret, vt Xenophontem equis ad exercitũ quamprimùm deducant. Ita Xenophon nauigatione confecta venit ad exercitum, quem milites magna cum voluptate exceptum, continuò lubenter sequebantur, quòd e Thracia se in Asiam traiecturos sperarent. At Seuthes posteaquam rediisse Xenophontem accepit, misso ad eum mari Medosade, rogabat ad se copias traduceret, additis policitationibus, quibus id se persuasurum putabat. Respondet Xenophon, eorum nihil omninò fieri posse, quo ille audito abijt. Græci quum Perinthum venissent, Neo suis aulsis ab exercitu, cum IↃCCC plus minus castra seorsum habebat. Reliquæ copiæ vniuersæ loco eodem propter Perinthiorum mœnia constitere. Statim de naubus agere Xenophon, vti quamprimùm in Asiam traijceret: quum Byzantio præfectus Aristarchus cum duabus triremibus venit. Is quòd ita persuasus a Pharnabazo esset, naucleris vt neminem verherent edicit: & pergens ad exercitum milites monet, nè quis in Asiã traijciat. Heic quum Xenophon diceret, mandatum id esse sibi ab Anaxibio, qui hac de causſa huc se misisset: respondens Aristarchus: Non est, inquit, Anaxibius hoc tempore nauarchus, quum ego his in locis munere præfecti fungar. Quòd si quem vestrũm cepero, mari demergam. Quæ vbi dixisset, oppidum ingressus est. Postridie duces ac ſerierum in exercitu ductores ad se vocat, qui quum iam propè a muris abessent, exponit Xenophonti quidam, fore vt si oppidum ingrediatur, in vincula conijectus vel istic aliquid supplicij perferat, vel Pharnabazo tradatur. Id vbi audisset, dimissis ceteris ait, velle se sacrum aliquod facere. Quum discessisset, exta consulit: an ne sibi potestatem Dij faciant traducendi ad Seuthen exercitum. Nam neque traijci tutò posse videbat, quòd is qui prohibiturus esset, triremes haberet: neque proficisci in Cherronesum volebat, vt istic concluderetur, & ad omnium rerum penuriam milites adduceret. Simul enim eo loco tum præfecto parendum erat, tum omni commeatu carendum. His tum rebus Xenophontis occupabatur opera. Duces ac ſerierum ductores ab Aristarcho reuersi, commemorabant eum dixisse: nunc quidem abirent, sed redirent vespere. De quo iam magis insidiæ patefecere videbantur. Itaque Xenophon, quòd exta de profectione tum sua tũ exercitus ad Seuthẽ læta videretur, sumto secũ Atheniẽsi Polycrate ſerierum ductore, atq;

* Margimis ista.

Xenophon ad exercitũ redit.

Xenophontis consilium impeditur.

Xenophon infidias vitat.

Xenophon ad Seuthen Thracum regem proficiscitur.

atq; vno aliquo abs quouis duce, (Neone solo excepto) cui duces ipsi maximè fiderent: noctu ad Seuthæ castra, quæ plus minus LX stadijs aberãt, contendit. Abijs quũ propè abessent, ignes quosdã desertos inueniũt. Itaq; primùm Seuthẽ aliquò cessisse cũ castris arbitrabatur. Verùm audito tumultu, & eorũ vocibus, qui ex Seuthæ militibus erant, ac inuicem omnia sibi significabant: intellexit ea de caussa Seuthen ignes ante excubias accendisse, vt quo loco excubitores tenebris tecti essent, videri non posset: at illi contrà, qui accederent, per ignium lucem conspicui, minimè lateret. Hac re animaduersa, quem fortè tum habebat interpretem præmittit, ac dicere Seuthæ iubet: adesse Xenophontẽ, qui cupiat ipsum conuenire. Rogant illi, num is sit Athenien sis ille Xenophon, qui è castris venerit. Illum ipsum esse quum interpres adfirmasset, exsultantes ad Seuthen celeriter pergunt. Neque multo post cetrati plus minus CC aderant, receptũq; Xenophontem cũ suis ad Seuthen deducebant. Erat is in turri quadam, & admodũ sibi cauebat: circũ turrim equi frenati stabant. Nã præ metu equos interdiu pascebat, noctu custodias agebat. Etenim ferebatur olim etiã Teres, vnus de Seuthæ maioribus, quũ magnas haberet copias, earũ non exiguã partẽ ab incolis cæsam amisisse, ipsis etiã impedimentis exutum. Erat huic nationi nomen Thyni, qui prælijs nocturnis dicebantur esse acerrimi. Quũ iam propius accessissent, iubet Xenophontem Seuthes cũ duob. quos vellet, ingredi. Posteaquã ingressi essent, primùm se mutuo cõplectebantur, ac more Thracio vini cornua sibi propinabãt. (& aderat Seuthæ Medosades quoq;, cuius vbiq; in legationib. opera vtebatur.) Deinde Xenophon in hanc sententiã loqui cepit. Medosadem hũc, Seuthe, primùm Chalcedonem ad me misisti, meq; rogasti vt in hoc incumberẽ, quo ex Asia copiæ nostræ traijcerẽt. Id si perficerẽ tibi, policebaris (vti quidem Medosades hic cõmemorabat) bene te de me promeriturũ. His dictis Medosadem interrogabat, an ne verũ diceret. Illo cõfirmante: Rursus, inquit, Medosades hic ad me venit, posteaquàm * Pario sum reuersus ad exercitũ, & si copias Græcas ad te deducerẽ, policitus est quũ alijs in reb. te pro amico et fratre me habiturũ: tũ verò ad mare sita oppida, quæ tua sunt in potestate, mihi te dãte cessura. Tũ rursus Medosadẽ rogat, hæcci ne dixisset. Qui quũ adsensus esset: Age verò, inqt, tu iã huic cõmemorato, quid apud Chalcedonẽ tibi respõderim. Primùm, ait, respõdisti Byzantiũ traiecturas copias: nec opus esse ut vel tibi uel cuiuis alij quidquã hoc nomine pẽderetur. Deinde aiebas te, quãprimùm traiecisses, ab exercitu discessurũ: quod qdẽ ita vti tu dicebas, euenit. Atenim subiecit Xenophõ, quid dicebã id tẽporis, quũ ad me Selymbriã veniebas? Negabas fieri posse propterea, quòd Perinthũ eũdũ esset, ac in Asiã traijciedũ. Enimuerò, subiecit Xenophon, iam

Xenophõtis & Seuthæ colloquium.

* Id Hellespõti est oppidum. Stephanus.

καὶ πρὰ τὴν σκατηγῶν ἑκάστου αὐθρωα (πλὴν πρὰ Νέωνος) ᾧ ἕκαστος ἐπίστευον, ᾤχετο τῆς νυκτὸς ὡδὶ δ' Σθύθου σκάτθμα, ξ στάδια, ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦλθεν αὐτῶ, ὡδὶ τυγχάνῃ † πυροῖς ἐρήμοις. καὶ δ' μὲν πρῶτον ᾤετο μετακεκορηκέναι τοὺς Σθύνους· ἐπειδὴ δὲ θορύβου τε ἤκουεν καὶ σημαινόντων ἀλλήλοις τὴν πρὶ Σθύθην, κατέμαθεν ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ πυρὰ πεκαυμένα εἴη τῷ Σθύθῃ † πρὸς τὴν νυκτοφυλάκων, ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ ὁρῷντο ὑπ' τῶν σκότει ὄντες, μήθ' ὅπου εἶεν· οἱ δ' πρόσοντες μὴ λανθάνοιεν, ἀλλὰ δι' φῶς καταφανεῖς ἔσαν. ἐπεὶ δὲ ἤκουσε, πρὸ πέμπει δ' ἑρμηνέα ὃν ἐτύγχανον ἔχων, καὶ ἐπεῖν κελεύῃ Σθύθῃ ὅτι Ξενοφῶν παρεστι βεβόμενος συγγενέσθαι αὐτῷ. οἱ δ' ἥρουν εἰ ὁ Ἀθηναῖος ὁ ἀρ' τῶ στρατεύματος. ἐπειδὴ δ' ἔφη ἔστ' εἶναι, αὐαπηδήσαντες ἐδίωκον· καὶ ὀλίγον ὕστερον πῆλθον πελτασταὶ ὅσον Θρᾳκῆσιοι, ὃ πλαδόντες Ξενοφῶντα καὶ σὺν αὐτῷ, ἦγον πρὸς Σθύθην. ὁ δ' ὢν οὐ τύρσει μάλα φυλαπόμενος, καὶ ἵπποι πρὶ † αὐτὸν κύκλῳ ἐγκεκαλινωμένοι. ἦσαν γὰρ δ' φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἐχίλου σὺν ἵπποις, τὰς δ' † νύκτας ἐφυλάττετο. ἐλέγετο γὰρ καὶ πρόσθεν Τήρης, ὁ τούδου πρόγονος, ὢν ταύτη τῇ χώρα πολὺ ἔχων στράτευμα, ᾤετο δὲ τὴν αὐτῶν πολλοὺς ἀφελέσθαι, καὶ τὰ σκευοφόρα ἀφαιρεθῆναι. ἦσαν δ' οὗτοι † θυνοί, παλαιὸν λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νυκτὸς πολεμικώτατοι. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦλθεν, ἐκέλευεν εἰσελθεῖν Ξενοφῶντα ἔχοντα δύο οὓς βούλοιτο. ἐπειδὴ δὲ εἰσῆλθον, ἠπόρουν μὲν πρῶτον τί λέγοιεν, ἠπόρουν δ' ὅτι οὐκ ἐπύθοντο τὰ πραγμένα· ἔπειτα δὲ ἐθάρρουν, ὅτι ἐδόκουν ἐπιτήδειοι εἶναι. ἐπεὶ δὲ ἐκάθισαν, ἤρξατο λέγειν Σθύης· Ἐπεμψάμην πρός ἐμέ, ὦ Σθύη, εἰς χαλκηδόνα πρῶτον Μηδοσάδην ζητοῦντι, δεόμενός μου συμπροθυμηθῆναι ἀλλῶναι δ' στράτευμα ὑπ τῆς ἀσίας, καὶ ὑπεγνούμην, εἰ ταῦτα πράξαιμι, δῶ πιθέσθαι, ὡς ἔφη Μηδοσάδης οὕτοσί. ταῦτα εἰπὼν, ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην ἀλλήλοιν ταῦτ' εἴπεν. ὁ δ' ἔφη. αὖθις ἦλθε Μηδοσάδης ὅτ' Θ', ἐπεὶ ὑμᾶς δέοιτο πάλιν ὧδὶ δ' στράτευμα ἐκ παρίου, ὑπεγνούμενος, εἰ ἄγοιμι δ' στράτευμα πρὸς σέ, τἀλλα τέ σοι φίλῳ χρήσεσθαι καὶ ἀδελφῶ, † καὶ τὰ ὧδὶ ἡμῖν θαλάττη μοι χωρία, ὧν σὺ κρατεῖς, ἔσεσθαι πρὰ σοῦ. ἐπὶ τούτοις πάλιν ἐπήρετο Μηδοσάδην εἰ ἔλεγε ταῦτα. ὁ δ' σωέφη καὶ ταῦτα. ἴθι νῦν, ἔφη, ἀφήγησαι τούτῳ τί σοι ἀτεκμηριάμην ὠ χαλκηδόνι. πρῶτον μὲν ἀτεκμήρω ὅτι δ' στράτευμα ἄγεσθαί σε εἰς βυζάντιον, καὶ ὁδὸν τούτ' ἕνεκα δέοι τελεῖν οὔτε σοὶ δ' ἄλλῳ, αὐτός τ', ἐπεὶ ἀφικάμην, ἀπέναι ἔφασθα. καὶ ἐγένετο οὕτως ὥσπερ σὺ ἔλεγες. τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη, ὅτε κατὰ συμβείαν ἀφίκην, οὐκ ἔφασθα οἷόν τ' εἶναι, ἀλλ' ἐς τοσοῦνδε ἐλθόντας ἀφικέσθαι ἐς τὴν ἀσίαν, νῦν δέ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρεμι

Παρέμι δ' ἐγὼ κ' ἔδος φρυνίσκος ἐς τ' στρατηγῶν, © Πολυκράτης δ' τος ἐς τ' ἀγαθῶν· ἔ ἔξω εἰσὶν ἀνὴρ τ' στρατηγῶν ὁ πιστότατος ἑκάστω, πλὴν Νέωνος τ' λακωνικοῦ. εἰ δ' βούλῃ πιστοτέραν εἶν τὴν πρᾶξιν, © ἐκείνους κάλεσον. τὰ δ' ὅπλα σὺ ἐλθὼν εἰπὲ, ὦ Πολύκρατες, ὅτι ἐγὼ κελεύω κἀταλιπεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν ἔσιθι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Σθύης εἶπεν ὅτι οὐδενὶ ἂν ἀπιστήσειεν ἀθλιωτέρων· ἔ γὰρ ὅτι συγγενὴς ἕκαστ' εἰδέναι, ἔ φίλος δύνασ' ἔφη νομίζειν. μετὰ ταῦτα δ' ἐπεὶ εἰσῆλθον ἅς εἶδ', πρῶτον Ξενοφῶν ἐπήρετο Σθύθην τί οἴοιτο χρῆσθαι τῇ στρατῇ. ὁ δ' εἶπεν ὧδε· Μαισάδης ὦ μοι πατὴρ, ἐκείνου δ' ὦ ἀρχὴ † μελανδέπαι, © δυνοί, μὴ θρανίμαι. ἐκ ταύτης δὴ τ' χώρας, ἐπεὶ τὰ ὀδρυσατῶν πράγματα οὐ σησεν, ἐκπεσὼν ὁ πατὴρ, αὐτὸς μὲν ὑπὸ κῆ νόσῳ· ἐγὼ δ' ὑζετράφθην ὀρφανὸς πρὰ Μηδόκῳ τῷ νῦν βασιλεῖ. ἐπεὶ δ' νεανίσκος ἐγενόμην, ὑπ ἐδυνάμην ζῆν ἐς ἀληστείαν βαπέζαν ἀφελέπων· ὁ ἐκαθεζόμην οὐδέφεος αὐτῷ ἱκάτης δυπαί μοι ὁπόσος δυνατὸς εἴη αὔξεσθαι, ὅπως καὶ σὺ ἐκ καλοῦ ἴας ἡμᾶς, εἴπ δυναίμην, καὶ ἐγὼ ποιοίμην, μὴ ζῶμι μὴ ἐς τὴν ἐκείνου τραπέζαν ἀφελέπων ὥσπερ κύων. ἐκ τότε μοι δίδωσι σὺν αὐτοῖς ἰὼ σὺν ἵπποις ὅς ὑμᾶς ὄψεσθε ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται. © νῦν ἐγὼ ζῶ τότε ἔχων, λαζόμενος τὴν ἐμαυτ' πατρῴων χώραν. εἰ δέ μοι ὑμεῖς πραγόνοισθε, οἶμαι αὖ σὺ ἂν ἐς ἀγαθοῖς ῥᾳδίως ἀφικέσθαι πὶ τὴν ἀρχήν. ταῦτ' ἔστ' ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι. τί δ' ἂν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺ δίκαιος, εἰ ἐλθοίμεν, τῇ τε στρατιᾷ δίδοναι καὶ τοῖς λοχαγοῖς ἰὼ τοῖς στρατηγοῖς, λέξον, ἵνα ἔτοι ἀπαγγέλωσιν. ὁ δ' ὑπέλαβε τὸ τῷ μὲν στρατιώτῃ κυζικηνόν, ᾧ δ' λοχαγῷ δημοιείαν, τῷ δ' στρατηγῷ τετραμοιείαν, © γὴν ὁτοσονοῦν ἂν βάλωνται, καὶ χώραν, ὃ χειρόκμητον θαλάττῃ τετειχισμένον. ἂν δ', ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ταῦτα † πειρώμενος μὴ ὀλίγα πρέξωμαι, ἀλλά τις φόβος ἔχοι λακεδαιμονίων ἢ, δέξη εἰς τὴν σαυτ' ἂν τις βάλῃ ἀπέναι πρός σε; ὁ δ' εἶπε, © ἀδελφὸς γὰρ ἡμῖν, ὃ οἰδιφείος, ὃ κοινωνὸς ἁπάντων ὢν ἂν δυνώμεθα κτήσασθαι. σοὶ δ', ὦ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα δώσω, καὶ ἥτις σοί ὅσι θυγάτηρ, ὡ ἥκιστα θρᾳκίῳ νόμῳ· καὶ βιζήνην οἰκήσιν δώσω, ὅσπερ ἐμοὶ κάλλιστον χωρίον ὅσὶ τὴν ὧδὶ θαλάττην. ἀκούσαντες ταῦτα, ὃ δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες, ἀπήλαυνον· καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ὧδὶ ὃ στρατοπέδῳ, καὶ ἀπήγγελλον ἕκαστοι τοῖς πέμψασιν. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν Ἀρίσαρχος πάλιν σκάλῃ σὸν στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς· τοῖς δ' ἔδοξε πὸν μὲν πρὸς Ἀείσαρχον ὁδὸν ἰέναι, δ' δὲ στράτευμα συγκαλέσαι. ἡ ξωπλισθον πάντες, πλὼ οἱ Νέωνος ἀπᾶον· οὗτοι δὲ † προέχον ὡς δέκα στάδια. ἐπεὶ δὲ σωπλισθεν, ἀναστὰς Ξενοφῶν ἔπε τάδε· Ἀνοῆσθ', Ἀρίσαρχε, μὲν ἐνθα βουλόμεθα, Ἀείσαρ-

Iam ad te venio cum hoc Phryniſco, qui ducũ vnus est, & Polycrate seriei ductore. Quinetiam foris adsunt homines, quibus fidunt plurimùm duces singuli, excepto Neone Laconico. Quare si rem maiori fide vis agi, fac & illi arcessantur. Tu Polycrates abi, ac non solum illis dicito me velle, vt arma foris relinquant: sed etiam ipse relicto ibidem gladio ingredere. Quæ verba quum Seuthes audisset, nulli se Athenien si diffidere dixit: scire se, cognatos eos sibi esse, adeoq; amicorum illos beneuolorum loco habere. Posteaquàm ij, qui debebant, ingressi essent: primùm de Seuthe quærit Xenophon, quam ad rem exercitus opera vti cuperet. Respondit is in hanc sententiã: Mæsades mihi pater fuit, cuius imperio * Melandeptæ, Thyni, Thranipsæ parebant. Is quia res Odrysarũ laborabant, pulsus hac regione morbo interiit. Ego pupillus apud Medocũ, qui nũc rerum potitur, sum educatus. Posteaquã adoleui, nõ potui æquo animo sic viuere, vt alienã ad mensam mihi respiciundũ esset. Quare vti considebãm sella, supplex eũ rogaui: daret mihi manũ hominũ quàm magnã posset, vt me de ijs, qui nos eiecissent, pro virili vlciscerer: neq; more canis ad ipsius mensam semper respicerẽ. Tũ ille mihi & milites eos & equos dedit, quos vbi illuxerit videbitis. Itaq; iã ego cum his ita viuo, vt è regione patrita mihi prædæ sint agendæ. Quòd si ad me vos accesseritis, facilè me Dijs bene iuuantib. regnũ pristinũ recuperaturũ arbitror. Hæc sunt, quæ a vobis ego postulo. Heic Xenophon: Quid tu, ait, vicissim exercitui, ductorib. serierum, ducib. si ad te veniamus, dare possis, exponito: vt hi de eo ad nostros referant. Tũ ille militi numũ Cyzicenũ policetur, seriei ductori binos, imperatori quaternos, et agri quantũ velint, cũ boũ iugis & oppido munito, quod ad mare situ sit. Quòd si, subiecit Xenophõ, hãc rem ita moliar, vt eã tamẽ non perficiã, sed metus quidã a Lacedæmonijs intercedat: tuam ne in regionẽ nostrûm aliquẽ admittes, ad te qui conferre se velit? Ego verò, ait Seuthes, faciã vt & fratrũ loco mihi sis, & in sellis collocemini, et participes fiatis omniũ, quæ parare potuerimus. Tibi aũt, mi Xenophon, etiã filiã dabo, ac si tibi filia est, eã Thracio more mihi emã, atq; illi Bisantẽ dabo, vbi habitet: quod oppidũ meorũ omniũ, ad mare quæ sita sunt, pulcerrimũ est. His auditis, & vltro citroq; datis dextris, discessũt. In castra quũ ante lucẽ veniissent, quisq; rẽ vti gesta erat, ijs narrabat, à quo missus fuerat. Vbi iã illuxisset, Aristarchus iterũ duces ac serierũ ductores ad se vocabat. At illi censuerũt ad Aristarchũ sibi eundum non esse, sed militem ad concionem vocandum. Conuenerunt vniuersi, exceptis Neonis copijs, quæ ab ipsis plus minus X stadiorum interuallo aberant. Posteaquam coacta iam concio esset,

Pacta conuẽta inter Seuthen & Græcos.

Xenophon surgens hac oratione est vsus: Quo minus, milites, eò nauigare quò volumus, posſimus:

» *Aristarchus hic a triremib. instructus vetat. Quare*
» *non tutũ est nos naues cõscendere. Idẽ nos per montẽ*
» *sacrũ in Cherronesum vi iubet penetrare. Id si mo-*
» *lestijs superatis præstemus, nõ iã se amplius vos pro*
» *mancipijs venditurũ ait, vti Byzantij factum, neq;*
» *vos amplius circũuenturũ: sed mercedẽ accepturos,*
» *neq; futurum vt neglecti, quod modò vobis vsuue-*
» *nit, cõmeatu egeatis. Hæc sũt, quæ Aristarchus pro-*
» *mittit. At verò Seuthes, si ad ipsum vos conferatis,*
» *se bene de vobis promeriturũ ait. Nunc igitur cõside*
» *retis velim, heiccine subsistere deq; hoc deliberare*
» *velitis, an potius vbi ad opportuna vobis loca reuer*
» *si fueritis. Equidẽ statuo, quũ heic & pecunia desit,*
» *quæ quid emamus: & sine pecunia quidquã nos rei*
» *necessariæ sumere vetẽt: redeundũ nobis ad vicos es-*
» *se, atq; ibi parato ex ijs locis cõmeatu, de quib. eũ vi-*
» *cti sumere permittũt, audiendũ quã ad rẽ vterq; ve-*
» *stra indigeat opera: itaq; deligendũ, quod uobis fac-*
» *videbitur optimũ. Cui vestrũm hæc sententia placet,*
» *is manum tollat. Sustulerũt oẽs. Abite igitur, inquit,*
» *sarcinisq; collectis ad iter vosmet parate: quũq; de-*
» *nũtiabitur vobis, ducẽ sequimini. Post hæc dux erat*

Græci ad Seuthen sese conferunt.

Xenophõ, quẽ milites sequebãtur: neq; vel Neonem
vel alios ab Aristarcho missos audiebãt, qui vt re-
gederẽtur suadebãt. Quũ ad XXX stadia proces-
sissent, Seuthes eis occurrit. Quẽ vbi Xenophõ vi-
disset, propius adequitaret monuit, vt ipsi quãpluri
mis audiẽtib. ea diceret, quæ ex re fore arbitraretur.
Quũ accessisset, Xenophon ita loquutus est: Nos eò
pergimus, vbi exercitus alimenta est habiturus. Ibi
& te & Lacedæmonij huius nuntijs auditis, quod
consultissimũ videbitur, eligemus. Quare si nos eò
duces, vbi cõmeatus erit copia: hospitio nos abs te ar
bitrabimur excipi. Tũ Seuthes: Ego verò, ait, vicos
permultos eodẽ loco sitos noui, copia rerũ omniũ ab
undãtes: qui tãto distãt a nobis spatio, quãto cõfecto
iucũdè pransuri simus. Tu ergo, subiecit Xenophõ,
dux noster esto. Quũ primo crepusculo ad eos acces-
sissẽt, ac duces cõuenissent, in hãc sententiã Seuthes lo
quutus est: Peto a vobis, milites, vt mecũ expeditio-
nẽ hãc suscipiatis, eoq; nomine me vobis numũ Cyzi
cenũ pro stipendio menstruo daturũ policeor, itidẽq;
ducib. ac ductorib. serierũ ea, quæ his dari consueue-
rũt. Præter hæc, eũ qui ita merebitur, præmijs orna-
bo. Esculẽta & potulẽta de hoc agro perinde vt mo-
dò vobis suppeditabũt. Quæ aũt capta fuerint, vt ea
mihi cedãt, æquũ esse arbitror: quo diuẽditis eis stipẽ-
diũ vobis suppeditẽ. Ac nos quidẽ hostẽ terga dantẽ
ac fuga dilapsum tũ persequi tũ inuestigare poteri-
mus: sin quis resistat, eũ ope vestra nostrã in potesta-
tem redigere conabimur. Tum Xenophon interro-
gans: Quantum, inquit, a mari tecũ vt exercitus abeat, æquũ censes? Et Seuthes: Nusquam, ait, longius
septẽ dierũ itinere: sæpè etiã minus. Post hæc potestas facta cuiq; dicẽdi, qui quidẽ vellet. Multi consensere,
Seuthẽ minimè contemnenda proponere. Nimirũ hyemẽ appetijsse, neq; domũ nauigare qui velint posse:
&

Ἀφικόμενος δὲ ὁ Ἀρίσταρχος σὺν ταῖς τριήρεσι πρὸς τὸν Σεύθην, ἐκέλευε τὸν στρατὸν ἐμβαίνειν εἰς τὰς τριήρεις, καὶ ἔφη ἀγαγὼν εἰς τὴν Χερρόνησον ἀποδώσειν αὐτῷ τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ Σεύθης ἐπεὶ ἤκουσε ταῦτα, ἐκάλει τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς λοχαγοὺς καὶ τοὺς πρώτους τῶν στρατιωτῶν, καὶ ἐβουλεύετο πότερα χρὴ πείθεσθαι τῷ Ἀριστάρχῳ καὶ ἐμβαίνειν εἰς τὰς τριήρεις, ἢ μὴ πείθεσθαι. ἔδοξε δὲ τοῖς πολλοῖς μὴ πείθεσθαι· ἐνόμιζον γὰρ ἐν τῇ θαλάττῃ ἀπορώτερον εἶναι τὸν πόλεμον ποιεῖσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔδοξε, τοιάδε ἀπεκρίνατο τῷ Ἀριστάρχῳ· ὅτι οὐκ ἐθέλοιεν ἐμβαίνειν εἰς τὰς τριήρεις, ἀλλὰ πορεύεσθαι κατὰ γῆν. ὁ δὲ Ἀρίσταρχος ἐπεὶ ἤκουσε ταῦτα, ἐκέλευε τὸν κήρυκα κηρύττειν ἐμβαίνειν εἰς τὰς τριήρεις. ἐπεὶ δὲ ἐκήρυττε, πολλοὶ ἐνέβαινον· ἐπεὶ δὲ ἐνέβησαν, ἀνήγετο ὁ Ἀρίσταρχος, καὶ ἐκέλευε τοὺς ἐμβάτας ἀκολουθεῖν. ἐπεὶ δὲ ἀπέβη ἐν τῇ Χερρονήσῳ, ἐκέλευε τὸν κήρυκα κηρύττειν ἐξιέναι ἐκ τῶν πλοίων. ἐπεὶ δὲ ἐξῆσαν, ἐκέλευε τὸν κήρυκα κηρύττειν ἀποβαίνειν ἐκ τῶν πλοίων τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ σκεύη. ἐπεὶ δὲ ἀπεβίβασαν, ἐκέλευε τὸν κήρυκα κηρύττειν ἀναβαίνειν ἐπὶ τὰ πλοῖα τοὺς ἐμβάτας. ἐπεὶ δὲ ἀ

iuxtà quos fercula sita essent. Aderat Arcas quidã, cui nomen Aristus, vorax admodũ. Is obmisso disciendi ritu, arreptoq3 pane triũ* Chœnicũ, carnes etiã genib. imponebat ac cœnabat. Circũferebãtur & cornua vino plena, quæ oẽs sumebãt. Verùm vbi pincerna cũ cornu ad Aristũ accessisset, atq3 ille Xenophõtem nõ amplius cœnare videret: Huic, ait, porrige. Nã illi otiũ est, at necdũ mihi. Eam vocẽ quũ Seuthes audisset, de pincerna quærebat, quid ille dixisset. Is quum rẽ narrasset, (erat enim Græcæ linguæ nõ ignarus) in risum oẽs soluũtur. Procedente aũt potatione, Thrax quidã ingressus, cui equus erat albus, arrepto cornu pleno: Propino, inquit, tibi Seuthe, et equũ hũc dono do: quo vectus quẽcũq3 voles persequendo capies, & retrocedens nõ est quod hostẽ metuas. Postea quidã alius puerũ adductũ eodẽ ritu Seuthæ donabat, & alius vestimẽta in vsum vxoris. Timasio quũ ei propinaret, argenteã phialã cũ tapete, qui Xminarũ pretiũ habebat, dono dabat. Et Atheniensis quidam Gnesippus quũ surrexisset, priscum esse morẽ aiebat, eũq3 pulcerrimũ: vt ij quibus sint opes, honoris causſa regi aliquid dono dent: inopes aũt a regib. munerentur. Ita fiet, vt & ipse tibi quod donẽ habeã, & quo te ornẽ. Dubitabat apud sese Xenophon, quid faceret. Nam vt vir honoratus, in sella Seuthæ proxima sedebat. Iam pincernæ mandarat Heraclides, vt Xenophonti cornu porrigeret. Et Xenophon (nõ nihil enim potus erat) confidenter surgens, accepto cornu: Ego verò, inquit, meipsum tibi dono, mi Seuthe, cum his socijs meis, vt nobis vtare tamquã fidis amicis. Neque horũ quẽquã inuitũ tibi trado, sed oẽs eo animo, vt vel meipsum in amicitia superare cupiant. Nunc quidẽ certè adsunt heic tibi, ac tantũ abest vt aliquid abs te præterea petant: vt etiã expetant tua causſa labores perpeti, ac pericula subire. Horũ tu opera (Dijs propitijs) partim amplum regnũ, idq3 patritũ recuperabis, partim alia consequere. Præterea magnã equorum, virorum, elegantium feminarum copiam tuã in potestatem rediges: neq3 necesse erit hocrapiendo effici, sed ipsimet cũ muneribus aderunt. Tum exsurgens Seuthes vnà cum Xenophonte bibebat, & illi qui proximus ab ipso erat, * partem porrigebat. Post hæc Ceraſuntæi sunt ingressi, qui tibijs ac tubis de crudo bouis corio factis claſsicũ canunt, & ad numeros tamquã in magade clangunt. Heic Seuthes ipse surgens, bellicũ quiddã vociferabatur, & quaſi telũ vibraret, agiliter admodum exsiliebat. Ingressi sunt & saltiones. Deniq3 sub occaſsum solis Græci surgũt, ac tẽpus aiunt esse constituendi excubias, dandiq3 tesseram. Hortabantur etiã Seuthen vt suis denuntiaret: ne quis Thracũ noctu Græcorũ castra ingrederetur. * Nã Thraces (aiebãt) et hostes habemus, & amicos. Posteaquàm egrederentur, etiã Seuthes vnà cũ ipsis surgebat, neq3 ulla signa ebrietatis præ se ferebat. Quũ exisset, vocatis ad se ducib. Necdũ, inqt, hostib. nostris quid-

κοῖνιξ frumenti tantũ, quantum vno die satis est homini, vt patet ex III & VII lib. Herod.

* Lego συνκατεδάσατο. Vide Annotat. Hen. Steph.

* Consule annotat. nostras.

καθ' ὃς αἱ τράπεζαι ἐκειντο. ἀρίστοις δὲ τις † Ἄελ- Ἀρίστος
λος ὄνομα, Φαγεῖν ἤδυνο, τὸ μὲν ἄλφιτον εἶα χαίρειν, λαβὼν δὲ ἐς τὴν χεῖρα ὅσον τεσσαρίσκον ἄρτον, καὶ κρέα ἑπτὰ μόνος ὤμὰ τὰ πρῶτα λαβόντα, ἐδείπνει. κέρατα δ' οἴνου πρὸ αὐτοῦ φόρων, καὶ πάντες ἐδέχοντο. ὁ δ' † Ἄελλος, ἐπεὶ πρὸ αὐτοῦ φόρων δι' κέρας ὁ οἰ- Ἀρύσας
νοχόος ἦν, εἶπεν, ἰδὼν τὸν Ξενοφῶντα ἀκμὴ ἤδη πινοῦντα, ἐκείνῳ, ἔφη, δῶς· ἡδέως γὰρ ἂν ἤδη, ὦ δέσποτα. ἀκούσας ὁ Σεύθης τὴν φωνὴν, ἠρώτα τὸν οἰνοχόον τί λέγοι; ὁ δὲ οἰνοχόος εἶπεν· ἑλληνίζειν γὰρ ἐπίσταται. σὺ τοῦ θαρρεῖ ἤδη χέρσον ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἐπορεύετο ὁ ἵππος, εἰσῆλθεν αὖθις θρᾷξ ἵππον ἔχων λευκὴν· καὶ λαβὼν κέρας μέσον, εἶπε, πρὸς πίνω σοι, ὦ Σεύθη, καὶ δίδωμί σοι τὸν ἵππον ὃν ἂν ἐθέλῃς, αἱρήσεις, ὃ ἀρχηγὸν ἐμὲ μὴ δέησῃ γε τῶν πολεμίων. ἄλλος παῖς † ἀγαλλόμενος οὕτως ἐδωρήσατο ἀσκηγεῖν
πρὸ πίνων, ὃ ἄλλος ἱματίῳ τῇ γυναικί. Τιμασίων προπίνων ἐδωρήσατο φιάλην ἀργυρᾶν, καὶ τάπητα ἀξίαν δέκα μνῶν. † Γνήσιππος δέ τις ἀ- Γνήσιππος
θλητὴς ἀναστὰς εἶπεν ὅτι ἀρχαῖον ἔθος νόμος τε κάλλιστος οὗτος μὲν ἔχοντας διδόναι ᾧ βασιλεῖ τιμῆς ἕνεκα· τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι διδόναι τὸ βασιλέα· ἵνα κἀγὼ, ἔφη, σοί ἔχω δωρεῖσθαι ὃ πιμᾶν. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἠπορεῖτο † ὅ, τι ποιήσοι. ὃν ἐτύγχανον, ὡς πρ
ἐμέμνητο, οὐ πρὸ πολλοῦ τινος δεῖ φρῦγα Σεύθῃ* καὶ Ἡμέμνητο. ὁ δὲ Ἡρακλείδης ἀνέλυσεν αὐτῷ δι' κέρας ὀρέξαι τὸν οἰνοχόον. ὁ δὲ Ξενοφῶν (ἤδη δὲ † ὑπεπαθαν-
πεπωκὼς ἐτύγχανον) αὖθις Θηρᾴλαίου δέξαμενος δι' κέρας, ᾗ εἶπεν· ἐγὼ δέ σοι, ὦ Σεύθη, δίδωμι ἐμαυτὸν καὶ τοὺς ἐμοὺς δύτους ἑταίρους φίλους εἶναι πιστούς· καὶ ὑδένα ἄκοντα, ἀλλὰ πάντας † μᾶλλον ἐμοῦ σοὶ βουλομένους φίλους μᾶλλον ἐμοῦ
εἶν. ὧν νῦν πάρεσμεν ὀδέν σε προσδεδωῶτες, ἀλλὰ ξὺν προσεμένοι καὶ πονεῖν ὑπὲρ σοῦ καὶ προκινδυνεύειν. μεθ' ὧν, αἴ τοι θεοὶ θέλφοσι, πολλὴν χάριν τὴν μὲν ἀρχὴν πατρῴαν δώσεις, τὴν δ' κτήσιν, πολλὰς δ' ἵππους, πολλοὺς δὲ ἀνδρας καὶ † γυναῖκας καλὰς κτήσῃ, ἃς ὁ λήιζεσθε θέσθαι, γυναῖκας κα-
ἀλλ' αὐτοὶ φέροντες πρέσονται πρός σε δῶρα. ταφόνοι, ἃ ὁ
ἀνάστας ὁ Σεύθης σπασάμενος ἔπε, Θ † συνκατεσκέδα. λη.
σε τῷ μετ' αὐτὸ κέρας. μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον συνκατέσκε-
κεραστικοὶ, οἱ σημαίνουσιν αὐλοῖς τε Σύριγξιν ὁμοῦ καὶ δάσατε μετὰ
ταῦτα τὸ
ῥυθμούς τε Θρᾳκίους, ὀρχούμενοί τε καλὰ σχήματα. ἐπεὶ δὲ μαχαίρᾳ σκελίζουσι· μετὰ αὐτὸν Σεύθης ἀναστὰς ἀνέκραγέ τε πολεμικὸν μέλος, ὀρχήσατο, ὥσπερ βέλος φυλαττόμενος, μάλα ἐλαφρῶς. εἰσήκεσαν δὲ καὶ γελωτοποιοί. ὡς δ' ὧδε ἦν ἤδη ὀψὲ, ἀνέσησαν οἱ Ἕλληνες, μὴ ἔδοξεν ὅτι ὥρα εἴη νυκτοφυλακῆσαι καὶ δεῖσθαι, ὁ σωτὴρ ἐπαδιδόναι. ᾗ Σεύθης ἐκέλευσεν παραγγεῖλαι ὅπως εἰς τὰ ἑλληνικὰ στρατόπεδα μηδεὶς τῶν Θρᾳκῶν ἔσεισι νυκτός. οἵ τε γὰρ πολέμιοι Θρᾷκες † ἡμῖν, καὶ ὑμεῖς οἱ φίλοι. ὡς ἡμῖν μὲν ὑμῖν
δ' ἤκουσεν, ξυνανίστη ὁ Σεύθης, ᾐδέλετο μεθυούσῃ ἐοικώς. ἤδελετο δ' εἶπεν, αὐτὸς δὲ στρατηγοὺς ἐκκαλέσας ὦ ἄνδρες, οἱ πολέμιοι ἡμῶν

ἐκ ἴσασί πω τὴν ὑμετέραν συμμαχίαν. ἦν οὖν ἐλθωμὲν ἐπ' αὐτοὺς πεὶν φυλάξασθαι ὥστε μὴ ληφθῆναι, ἢ πρασκυάσασθαι ὥστε ἀμύασθαι, μάλισα αὖ λάξοιμὲν χρήματα ἡ ἀνθρώπους. ξυνέπηνουν ταῦτα οἱ στρατηγοί, ᾧ ἤγειαζ ἐκέλευον. ὁ δ' εἶπε, πρασκυασάμενοι αὐαμὲνῆτε· ἐγὼ δ', ἐπάν † ὁ πότ' ἂν καιρὸς ἦν, ἥξω πρὸ ὑμᾶς· καὶ ὧδ', πελτασὰς καὶ ὑμᾶς αὐαλαξῶν ἡγήσομαι σὺν τοῖς θεοῖς. καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· σκέψαι δέ νυν, εἰ δρ νυκτὸς πορευσόμεθα, ἐὰ ὁ ἑλληνικὸς νόμος κάλλιον ἔχει· μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ αἱ ταῖς πορείαις ἡγεῖσθαι τῷ στρατεύματος ὁποῖον ἀεὶ πρὸς τὴν χώραν συμφορὰ, ἐάν τε ὁπλιτικὸν, ἐάν τε ἱππικόν· νύκτωρ δὲ νόμῳ τοῖς ἕλλησιν ὅσῖν ἡγεῖσθαι δι' βραδύτατον. οὕτω γὰρ ἥκιστα διασπᾶται τὰ στρατεύματα, καὶ ἥκιστα λανθάνουσιν ἀφεδιορωρυκότες ἀλλήλους. οἱ δ' ὁπλοφορήσαντες πολλάκις καὶ πολιπίπτουσιν ἀλλήλοις, καὶ ἀγνοοῦντες κακῶς ποιοῦσι καὶ πάσχουσιν. εἶπεν οὖν Σεύθης, ὀρθῶς τε λέγετε, καὶ τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ πείσομαι· καὶ ὑμῖν μὲν ἡγεμόνας δώσω τὸν πρεσβυτάτων τὸν ἐμπειροτάτους τ' χώρας, αὐτὸς δ' ἐφέψομαι τελευταῖος, ὅδ' ἵππους ἔχων. ταχὺ γὰρ πεσοῦμαι, αὖ δέη, πρὸς ἐσ- αἰθωνάων
μοι. σωτήριον δ' εἶπον † ἀθλιωτάοι κῦ τὸν συγγένναν. ταῦτ' εἰπόντες ἀνεπαύοντο. λύϊκα δ' ὡς ἄμα μὲν μέσας νύκτας, πρὶν Σεύθης ἔχων τὸν * ἱππέας τεθωρακισμένους, καὶ τὸν πελτασὰς ξὺν τοῖς ὁπλίτας. καὶ ἐπεὶ πρέσβυς ἦν τὸν ἡγεμόνας, οἱ μὲν ὁπλῖται ἠκολούθουν, οἱ δὲ πελτασταὶ εἵποντο, οἱ δ' ἱππεῖς ὠπισθοφυλάκουν. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν, ὁ Σεύθης πρὶν ἀναφανῆναι εἰς δι' πρόσθεν, καὶ ἐπήνεσε δ' ἕν ἕλληνικὸν νόμον. πολλάκις γὰρ ἔφη νύκτωρ αὐτὸς καὶ ξὺν ὀλίγοις πορευόμενον ἀφεωραθῆναι ξὺν τοῖς ἵπποις ἀφ' τὴν πεζῶν· νῦν δὲ, ὥσπερ δ' ἦ, ἀθρόοι πάντες ἅμα τῇ ἡμέρα φαινόμεθα. ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πορεύεσθε αὐτῶ, μὴ ἀναπαύεσθε· ἐγὼ δ' ὀκέψομός τι ἥξω. ταῦτ' εἰπὼν ἤλαυνε δι' ὄρους, ὁδόν τινα λαβών. ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς χιόνα πολλὴν, ἐστόφατο οὐ τῇ ὁδῷ εἰ εἴη ἴσχυρὰ ἀνθρώπων ἢ προηγούμενα ἢ ὀναντία. ἐπεὶ δὲ ἀτρεκῶς ἑώρα τὸν ὁδὸν, ἧκε πάλιν, καὶ ἔλεγε· καλῶς, ὦ ἄνδρες, ἔσται, ἐὰν θεὸς θέλῃ· οὐ γὰρ ἀνθρώπους λήσομεν ἰὼν πεσόντες. ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡγήσομαι ὑμῖν ἵπποις, ὅπως, αἴ τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυγὼν σημήνῃ τοῖς πολεμίοις· ὑμεῖς δ' ἕπεσθε. κἂν λάφυρα ἴητε τῷ σίτῳ τ' ἵππων ἕπεσθε. ὑποδραύντες δ' τὰ ὄρη ἤξομεν εἰς τὰς κώμας πολλάς τε ἡ οὐσὰς μονοικ. ὑϊκα δ' ὑμῖν μέσου ἡμέρας, ἤδη τε ὑπὸ ὑμῖν τοῖς ἄνδροις, ἡ καταδὼν τὰς κώμας, ἦκεν ἐλαύνων πρὸς σὺν ὁπλίτας, καὶ ἔλεγεν· ἀφήκω ἤδη καταθεῖν σὺν μὲν ἵππέας εἰς δ' πεδίον, σὺν δ' πελτασὰς ξὺν τὰς κώμας. ἀλλ' ἕπεσθε ὡς αὖ σύνεσθε πάχισα, ὅπως, αἴ τις ὑμῖν ἐπῖται, ἀλέξεσθε. ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν καὶ τὸν ἀφ' τὸν ἵππον. καὶ

quidquã de societate inter nos inita constat. Quare si eos adoriemur prius, quàm sibi ne capiãtur cauerint, vel ad propulsandos nos instruxerint: maximã et hominum & opum copiã facilè consequemur. Eã sententiã duces cõprobare, atq3 hortari vt in hostẽ duceret. Tum ille, Vbi vos, inquit, ad iter accinxeritis: exspectate. Nã ego quum opportunũ fuerit, ad vos veniã: cetratisq3 ac vobis mecum sumtis, ipse dux itineris ero, Dijs bene iuuantibus. Et Xenophon: Dispice, inquit, si quidẽ iter noctu faciundum erit, an' ne magis expediat Græcũ nos morẽ sequi, quàm vestrum. Nã diurnis in itineribus pro locorum ratione vel armatura grauis, vel equitatus anteire copias solet: noctu verò Græcorũ instituto pars exercitus tardissima præcedit. Nam hoc pacto copiæ minimè a se inuicem diuelluntur, minimeq3 fieri potest vt clam alijs a se discedant. Quod si copiæ dissipentur, fit nõnumquã vt se mutuò adoriãtur, ac per ignorationem & errorem ipsimet se lædant ac lædantur. Rectè monetis, ait Seuthes, adeoq3 vestro huic instituto parebo. Nã vobis eos duces dabo, qui inter natu grandes huius regionis peritissimi sint: ipse a tergo subsequar cum equitatu, ac si res poscat, celeriter in frontem me conferam. Tesseram dabãt, Athenienses cognatione. His dictis quieuere. Nocte media Seuthes aderat cum equitibus loricatis & cetratis instructis: quumq3 duces itineris dedisset, grauis armatura præcesſit, subsequentib. peltatis, & equitatu tergũ agminis claudente. Quum illuxisset, Seuthes suos in frontem promouit, collaudato Græcorum hoc instituto. Aiebat enim sæpenumero sibi ipsi accidisse, vt quum vel exiguis cũ copijs iter faceret, pedites ab equitatu diuelleretur. Nunc vti fieri debebat, orto die vniuersi eodem loco cõspicimur. Enimuero vos heic requiescite, ac nos exspectate, do nec ego rebus nonnullis exploratis rediero. His dictis, quum viam quamdam reperisset, per montem cum equitatu pergit: inuentaq3 magna niue, media in via num quæ hominum vel antecedentium vel contraria vestigia cernere posset, cõsiderabat. Quum viam non tritam esse videret, celeriter reuertitur, & ait: Præclarè, inquit, res nobis succedet milites, Dijs bene iuantibus. Sic enim hostes adoriemur, vt illi nos aduẽtare nequaquam sentiant. Equidẽ cum equitatu præcedam, vt ne quis a nobis conspectus elabatur, aduẽtumq3 nostrum hostibus denuntiet. Vos verò sequimini, ac si a tergo manseritis, vestigijs equorũ inhærete. Mõtes hos vbi superauerimus, ad vicos multos eosq3 peropulentos peruenieminus. Quum meridies appetijsset, iam in vertices euaserat, & in vicos despiciens pergit ad grauis armaturæ pedites. Dimittam, inquit, modò equites, ut in planiciẽ decurrãt, et cetratos ut in uicos sese cõferãt. Quare quàm potestis celerrimè subsequimini, ut si quis se nobis opposuerit, opẽ nobis feratis. Hæc verba quũ Xenophõ audisset, de equo descẽdit.

Quærēte Seuthe: Quāmobrē quæso ex equo descendis, quū festinatiōe sit opus? Equidē, ait, scio nō mea solius opus esse præsentia, & hi grauis armaturæ pedites celerius current ac lubentius, si & ipse pedes agmē duxero. Post hæc adiungebat ei se Timasio quoq; cū Græcis equitibus plus minus XL. Xenophon milites XXX annos natos, qui expediti essent, ex seriebus ad se iubet accedere. Cū his ipse raptim pergebat, Cleanore Græcos ceteros ducente. Posteaquam in vicos peruenissent, Seuthes cū equitib. L aduectus: Accidit, inquit, ita vti tu dicebas Xenophō, cepimus hos homines. Verùm equi mihi dilapsi sunt, alijs alibi hostē persequentibus. Quare metuo ne hostes alicubi globo facto malè nostros multent. Nihilo minus in his etiā vicis manere quosdā nostrūm necesse est. Sunt enim illi hominibus referti. Tū Xenophon: Ego verò, inquit, cū his quos mecū habeo, vertices occupabo: tu Cleanori manda, vt per campū phalangē propter vicos extendat. Id quum fecissent, plus minus CIↃ māipia collecta sunt, boues aūt CIↃ CIↃ, pecoris reliqui CCIↃↃ. Ac tū quidē ibi pernoctarunt. Postridie Seuthes vicis prorsus exustis, ac ne vna quidē domo relicta, (volebat enim metum alijs etiam incutere, cuiusmodi mala perpessuri essent, nisi parérēt ipsius imperio) discessit: ac prædā quidem abigi iussit, vt illam Perinthi Heraclides venderet, deq; ea militi stipendium conficeret: ipse cum Græcis in Thynorū plantie castra habebat. Illi verò sedibus suis relictis in mōtes se fuga recipiebant. Iacebat nix ingens, et tantum frigus erat: vt etiam aqua ad cœnam allata, & vinū ipsum in vasis congelasceret. Nōnulli Grecorū nares et aures adustas [a frigore] amittebāt: perspectū q; fuit id temporis, quādobrem vulpinas pelles circum capita Thraces & circum aures gestent: itemq; tunicis non modò pectora, sed ipsa etiā femora muniant: laxa deniq; sagula & ad pedes vsq; demissa in equis induant, non chlamydas. Seuthes dimissis ex ijs, qui capti fuerant, nonnullis in montes: denuntiari iussit, ni descenderent ac secum pacis fœdera facerent, ipsorum etiam se villas incensurum vnà cum frumento, vt fame omnes perire necesse sit. Tum verò et mulieres, & pueri, & senes descenderunt. Iuniores in vicis sub monte sitis castra locant. Id vbi Seuthes animaduertisset, Xenophontē cū manu ex armatura graui dēlecta iuuenū maximè uegetorū sequi iussit. Itaq; noctu surgunt, & prima luce ad vicos perueniūt. Tū ex hostib. maxima pars fuga dilabi. Etenim mons vicinus erat. Si qui caperentur, iaculis vniuersi a Seuthe configebantur. Erat Olynthius quidam puerorum amator Epistenes, qui quum elegantem puerum tum primùm barbescentem cum cetra, quam tenebat, conspiceret, cui Seuthes iamiam vitam ademturus erat: ad Xenophontem accurrit, ac suppliciter ipsum orat, vt venustissimo puero opem ferat. Xenophon Seuthen conuenit, eumq; rogat ne perimat puerum: simul*

Græci nares & aures propter vim frigoris amittunt.

* Sequor lectionem marginis.

simul Epistenis ingenium ei narrat, et quòd aliquādo seriem totā solo formæ nomine conscripsisset. Atq; inter hos, inquit, virtuti operam dabat. Heic Seuthes Epistenem rogat: Velles ne, mi Epistenes, pro hoc mori? At ille ceruice extensa: Ferito, inquit, si puer hic ita mandat, & gratiam habiturus est. Et Seuthes vicissim puerum interrogat, num nam hunc feriri suo nomine vellet. Verùm is hoc fieri non sinebat, sed supplex orabat, vt neuter interficeretur. Epistenes complexus puerum: Tempus est, Seuthe, vt de hoc mecum prœlio decertes, inquit. Non enim puerum dimittam. Subridens ille, simul hæc obmittebat, vi sumá; est ipsi hoc loco habenda esse castra: ne ex his vicis vi, qui in montem confugerant, se se alerent. Ipse sub monte in planicie castra locat, Xenophon cum delectis in vico sub monte supremo, Græci reliqui propè ab his in agro Thracum, qui Montani dicuntur, habebant castra. Non multis diebus interiectis Thraces de monte descendunt ad Seuthen, & cum eo de obsidibus & pacis condicionibus tractant. Tum Xenophon ad Seuthen quum accessisset, difficilibus se in locis habere castra monet, ac propè admodum hostes abesse. Lubentius illa se exterius habiturum alijs in locis, quàm adeò angustis, in quibus periculum sit ne ad internecionem cædantur. At Seuthes bono illum esse animo iubet, simulá; monstrat obsides ab hostibus missos. Nonnulli etiam dēscendentes ex ijs, qui se in monte continebant, Xenophontem obsecrabant, vt pacis condiciones ipsis impetraret. Ille facturum se recipiebat, bonoq; vt animo essent hortabatur: promittebat etiam, nihil ipsis futurum mali, si Seuthæ parére vellent. At illi hæc speculandi animo proponebant. Hæc illo die tum acta. Nocte insequente Thyni de monte descendūt. Dux eorum erat dominus cuiusq; domus. Nam alijs domus inuenire per tenebras erat difficile, præsertim quòd domus ipsæ magnis essent vallis ouium causa circumseptæ. Posteaquàm ad cuiusq; ædificij fores venissent, partim in eas iacula torquebāt, partim* scytala quæ habere se aiebant, vt hastarum cuspides decuterent. Nonnulli ædificijs ignes immittebant, nominatimq; compellatum Xenophontem exire iubebant ac mortem occumbere, nisi mallet istic ab igne consumi. Iam per ipsum tectum ignis conspiciebatur, & Xenophontis milites loricati se ad huc in ædibus continebant, scutis, gladijs, galeis armati. Denique Silanus Macestius XIIX natus annos, tuba signum dat. Mox & alijs ex ædificijs milites cum districtis ensibus sese proripiunt. Thraces fuga dilabuntur, cetris in terga more suo reiectis. Quúmque sudes transilire vellent, nonnulli in eis hærentes capti sunt, cetris inter sudes impeditis nonnulli occisi, quòd aberrando nequirent exitus reperire. Græci fugientes extra vicum persequuti sunt.*

* Lectio marginis.

Periculum Xenophontis.

*Nonnulli tamẽ ex Thynis reuersi per tenebras, eos qui domũ ardentẽ prætercurrebãt, missis e tenebris in lucẽ iaculis petebant. Ita vulnerati Hieronymus, Enodias, & Theagenes Locrensis, serierum ductores: quorum tamẽ nemo mortuus est. Fuere quorũ * vestis et impedimenta exurerentur. Accurrit & Seuthes cũ Thracio tubicine, ac septem equitibus primis opẽ latus: atq; ex quo tẽpore rẽ animaduertit, quamdiu ferebat opem, tamdiu buccina sonabat. Quæres & ipsa metũ hostib. iniecit. Posteaquàm venisset, amanter complexus Græcos, existimasse se dicebat futurũ, vt multos mortuos offenderet. Rogat heic Xenophon, vt sibi tradat obsides, vnáq; in mõtem, si velit, tẽdat. Sin autẽ, sibi hoc permittat. Postridie Seuthes ei tradit obsides, homines ætate graues, maxima (vti ferebatur) apud Montanos dignitate: atq; etiã ipse cum suis copijs venit. Habebat autem iam triplo maiores. Nam quũ apud Odryssas quid rerũ Seuthes gereret, auditum esset: multi vt ipsum in eo bello iuuarẽt, descẽderant. Thyni quũ de mõte prospectantes magnas grauis armaturæ, magnas cetratorũ, & equitum copias viderent: descendunt, ac supplices pacem poscũt, policiti omnia sese facturos, eiusq; rei pignora vt accipiantur petunt. Seuthes vocato ad se Xenophonte, quid illi dicerẽt, demonstrabat. Addebat nullas se pacis condiciones admissurũ, si vellet in eos animaduertere Xenophõ propterea, quòd ipsum adorti fuissent. Ego verò, subiecit Xenophon, satis eos magno malo multauero, si pro liberis serui fiant. Hoc se tamẽ Seuthæ consilij dare, vt deinceps obsidũ loco illos acciperet, quibus ad inferendã iniuriã plurimũ esset viriũ: senes aũt domi esse relinquẽdos. Ita tũ omnes eius loci Thraces imperata se facturos receperunt. Postea profecti ad illos sunt Thraces, qui supra Byzantium in loco, cui Delta nomẽ, sedes habent. Nõ hi ad * Mesadæ regnũ pertinebãt, sed olim sub Terei ditione fuerant, prisci cuiusdã apud Odryssas principis. Venit huc cum pecunia coacta de manubijs Heraclides. Et Seuthes quũ mulorũ iuga tria produxisset, (nec enim habebat plura) reliqua boũ: Xenophõtẽ arcessit, eaq; ut accipere hortatur, cetera in duces et ductores serierũ distribueret. Tũ Xenophõ: Mihi verò satis est, inquit, vt deinceps aliquid accipiam. Tantũ his ea ducib. serierumq; ductorib. largire, qui me sequuti sunt. Ita Dardanensis Timasio iugũ vnũ accepit, alterum Cleanor Orchomenius, tertiũ Phryniscus Achæus. Boũ iuga in serierum ductores est partitus. Militi tãtùm XX dierũ stipendiũ numerari potuit, tametsi iam mensis exisset. Negabat enim Heraclides pluris se manubias vendere potuisse. Quod grauiter Xenophon molesteq; ferens: Videris (inquit) Heraclide, non ita vti debebas Seuthæ cõmoda procurare. Nã ea si tibi cordi esset, stipendium integrum attulisses vel fœnori accepta præter hãc pecunia, si alia ratione nõ potuisses, tuisq; vestibus distractis. Ex eo grauiter commotus Heraclides, ne amicitia Seuthæ excideret verebatur. Qua-

*Lectio marginis.

*Suprà, Mæsadæ.

τ̃ τε ἀνυσῶν ὑ πω σγραφοίτες ζυνες οἰ τῷ σκότει, οδ̃ πλατρέχοντας πρ̃ οἰκίαν καιομένω ἠκόντιζον ἐς τὸ φῶς ὁπ τ̃ σκότος. ἐν ἔτρωσεν Ιερώνυμόν τε καὶ †Ενοδίαν τὸν λοχαγόν, καὶ Θεαγένην Ιοκρέα ὄντα λοχαγόν· ἀπέθανε δὲ ὀλίγος. κατεκαύθη† μέντοι ἔστιν ὧν ὲ σκηνή. Σεύθης δ' ἦκε βοηθήσων ζὼν ἐπὶ τοῖς ἵπποις τοῖς πρώτοις, καὶ τὸν σαλπιγκτὴν ἔχων τ̃ θρᾴκιον. ὲ ἐπεὶ πρ̃ ἡσθετο, ὅσον πρ̃ χρόνον ἐδυνήθη, τοσοῦτον τ̃ ὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ. ὥστε ὲ τ̃το φόβον συνεπάθετο τοῖς πολεμίοις. ἐπεὶ δ' ἦλθεν, ἐπῄνεσέ τε μὴ ἐλεγεν ὅτι οἷοιπερ τεθνεῶτας πολλὸς οὓς εἶδε πρ̃ὸ. ἐκ τούτου ὁ Ξενοφῶν δεῖτ̃ οδ̃ ὁμήρους τε αὐτ̃ πρ̃αδοῦναι, ὲ ὄρος, ἐὰν βούλεται, συγκαθίζεσθαι· εἰ δ' μή, αὐτ̃ ἐᾶσθαι. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ πρ̃αδίδωσιν ὁ Σεύθης οδ̃ ὁμήρους πρεσβυτέρους ἀνδρας, οδ̃ πραπίστους, ὡς ἔφασαν, τ̃ ὀρεινῶν, μὴ αὐτὸς ἔρχηται σὺν τῇ δυνάμει. ἤδη δ' ἦν καὶ τειχισμασίαν δυνάμιν ὁ Σεύθης. ἐκ τ̃ τ̃ ὁσουσῶν ἀκούοντες ἃ πρωΐ ὁ Σεύθης, πολλοὶ κατέβαινον συστρατευσόμενοι. οἱ δ' ἀνυοὶ, ἐπεὶ εἶδον ἀπὸ τ̃ ὄρους πολλὸς μὲν ὁπλίτας, πολλὸς δὲ πελτασ τὰς, πολλὸς δ' ἱππεῖς, καταβαίνοντες ἐκ τ̃ ὀυθοῦ στρατιᾷ. ἐ πάντα ὠμολόγουν ποιήσειν, ἐ τὰ πιστὰ λαμβανέτην ἐκέλευον. ὁ δ' Σεύθης καλέσας τ̃ Ξενοφῶντα ἐπεδείκνυεν ἃ λέγοιεν. μὴ ἂν αὖ ἔφη σπείσαιτ̃ ἐ Ξενοφῶν βούλοιτο τιμωρήσαιτ̃ αὐτοῦ τ̃ ἐπιθέσεως. ὁ δ' εἶπεν, ἀλλ' ἔγωγε †ἡγοῦμαι νομίζω δίκην ἔχειν ἐ ὅτοι δ' ἄλλοι ἔοικ' ἂν αὖτ' ἐλθεῖν. συμβαλόμην μὲν τοι ἔφη αὐτῷ τολοιπὸν ὁμήρους λαμβανέτην οδ̃ δυνατωτάτους κακόν τι ποιεῖν, οδ̃ ὃ γέροντας οἴκοι ἐᾶν. οἱ δ' μ̃ δὴ ταῦτ̃ ποιοῦντες πρωτομολόγουν. ὑπερβάλλοσι δ' πρ̃ὸς οδ̃ ὑπὲρ βυζαντί̃ θρᾷκας, ἐς ὲ Δέλτα καλόμενον. αὕτη δ' ἰδ̃ ἐκ̃ ἀρχὴ Μησάδ̃ε, ἀλλὰ †Τήρε τ̃ ὸ ὀρούσ ὃς ἀρχαῖός ἐστιν. μὴ ὁ Ηρακλείδης αὐτοῦθα ἔχων τ̃ ἡμιλ̃ τ̃ λείας πρ̃ῶ. ἐ Σεύθης ὑβριζομένην ζεύγη ἡμιονικὰ τέτταρα, (ὃ δ' ἰδ̃ ἐστὶν ἑπτὰ) τὰ δ' ἄλλα βοφκὰ, καλέσας Ξενοφῶντα ἐκέλευσε λαβεῖν, τὰ δ' ἄλλα διανεῖμαι τοῖς στρατιώταις. Ὁ λοχαγὸς Ξενοφῶν ὁ τότ' ἔφη· ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀρκεῖ καὶ αὖθις λαβεῖν· τούτοις ὲ τοῖς στρατιώταις δωρ̃ὸν, οἳ σὺν ἐμοὶ ἦκολούθησαν, καὶ λοχαγοῖς. καὶ τ̃ῦν ζευγῶν λαμβανέτω οὗ μὲν τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς, οὗ ὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος, οὗ ὲ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιός· τὰ ὲ βοφκὰ ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς καταμέρισε. τ̃ ὲ μισθ̃ὸν ἀπέδοσαν, ὑπελείποντο ἤδη τ̃ μισθ̃ὸς, ἔτι σὺν μόνον ἡμερ̃ῶν. ὁ δ' Ηρακλείδης ἔλεγεν ὅτι ὰ πλεῖον ἐμπολήσει. ὁ δ' Ξενοφῶν ἀχθεσθεὶς † εἶπε, δοκεῖς μοι, ὦ Ηρακλείδη, ὐχ ὡς δεῖ κήδεσθαι Σεύθου. εἰ γὰρ ἐκήδε, ἦκεν ἂν πλείω φέρων ἢ μισθ̃όν, καὶ προσανεπάμενος, εἰ μήγ' ἄλλως ἐδύνω, ὁ ἀπὸ μέρους τὰ τοσαυτ̃ῖ ἡμάπα. οὗτοῦθεν ὁ Ηρακλείδης ἠχθέσθη τε ὲ ἔδωσε μὴ ἐκ τ̃ῆς Σεύθου φιλίας ἐκβλητ̃ῆναι. καὶ

Ἐνοδία μέν τοι καὶ ὁ σὺν τ̃ῷ κέρατι καὶ ὁ πυθ̃ῶνι καὶ ὁ.

τέρας ἔ ἐδυσ. σὺν. γράφεται καὶ Ταρίου

ἐναγα ἀρπάζοντας, πολλὰς

ἐφάνεντο

ἄκων ἐπιμίσας, διοκῶν

ἑαυτ̃ῦ

eius belli causſa iam Thimbronem cum classe profectum esse, qui exercitus huius opera egeat, ac policeatur, se cuinis militi singulos in mẽses Daricum numũ daturum in stipendiũ, serierũ ductoribus binos, duci-

Quare ab illo die quacũq; ratione poterat, Xenophõtem apud Seuthen criminabatur. Præterea milites in Xenophontẽ culpã conferebant, quod stipendiũ non accepissent. Eidẽ Xenophonti Seuthes etiã succensebat, quòd enixè stipendiũ pro milite posceret: atq; vt ante illũ diem semper dictitauerat, se posteaquàm ad mare peruenissent, Bisanthen, Ganum, Nouum oppidum ei traditurũ: ita ex eo tẽpore nullius horũ mẽtionem faciebat. Nã et hac in parte calumnijs vsus Heraclides fuerat, tutiũ non esse munita oppida illi tradere, cui ad manũ exercitus esset. Deliberabat hinc Xenophon, an ne progrediendũ vlterius hac in expeditione cũ Seuthe foret. Heraclides introductis ad Seuthen ducib. ceteris, monebat vt dicerent, nihilo se minus posse copias ducere, quàm posset Xenophõ. Addebat policeri sese, stipendiũ integrũ duũm mensium paucos intra dies adfuturũ: tantùm hortabatur, vt expeditioni se socios adiungerẽt. Ibi Timasio: Equidem, ait, non si vel quinq; mensiũ stipendiũ mihi numerẽtur, abs q; Xenophonte bello huic interfuero. Idem et Phryniscus & Cleanor aiebant. Quo factiũ, vt quum Heraclidẽ Seuthes obiurgaret, quòd non etiã Xenophontẽ aduocasset: solus deinde Xenophon arcessere tur. Verùm ille animaduersa Heraclidæ vafricie, quòd hoc modo vellet ipsum apud duces reliquos insimulare: Seuthen vnà cũ alijs ducib. ac ductorib. serierum cõuenit. Quos vbi suâ in sententiâ Seuthes adduxisset, expeditio coniunctis copijs est suscepta. Quũq; sic proficiscerentur, vt Pontũ ad dextram haberent: per Thraces, qui * Melinophagi vocantur, Salmydessum perueneruẽt. Hoc loco pleræq; naues in Pontũ profectũræ alliduntur et in litus eijciuntur. Nã vadosum istic magna ex parte mare est, ac Thraces ijs in locis habitãtes, limitib. per colũnas descriptis, ea rapiunt singuli, quæ in litora singulorũ eijciuntur. Prius sanè, quàm limites illi cõstituti fuissent, captatores illos prædæ mutuis se vlnerib. cõfeciſſe proditum est. Inuenitur heic magna lectulorũ, arcularũ, librorũ, aliarũq; rerũ copia, quæ res a nauiculatorib. in vasis ligneis vehũtur. Posteaquàm hæc loca in potestatẽ Seuthæ redacta fuissent, abductus est inde exercitus. Habebat iã Seuthes maiores copias, quàm essent Græcæ. Nã et multo plures ex Odryssarũ natione descenderant, & oẽs qui in fidẽ recipiebantur, vnà cũ alijs arma cõiungebãt. Castra in cãpo supra Selymbriã habebãtur, a mari propè I. stadiorũ interuallo. Stipendiũ nullũ vsquã apparebat, & Xenophonti nõ solũ milites succensebant: sed etiã Seuthes alieno erat in ipsum animo. Quoties hũc cõuenire cuperet Xenophon, multis occupationib. distineri se simulabat. Duo iã propè mẽses elapsi fuerant, quum Charminus Laco & Polynicus a Thimbrone missi in castra veniunt. Exponunt decreuisse Lacedæmonios bellum Tissapherni facere.

*Id est, qui pânico vescũtur.

Xenophontis expectationem Seuthes fallit.

ducib. quaternos. Posteaquàm Lacedæmonij venissent, mox Heraclides, qui eos aduectasse audiisset, melius rẽ succedere Seuthæ narrat. Lacedæmonios enim copijs Græcis egere, quib. ipse nõ amplius egeat. Quare si exercitũ ipsis trades, simul & gratiã mihis, et milites stipendiũ absteno petẽt amplius, sed finibus tuis excedẽt. Quæ quũ Seuthes audisset, deduci eos ad se iubet. Vbi exposuissent, ad exercitũ se venisse: cõcedere se ipsis hasce copias ait, ac Lacedæmoniorũ amicitiã societatẽq; expetere. Deinde hospitaliter inuitatos magnificè excipit. Neq; tamẽ aut Xenophontẽ, aut quẽquã aliũ ex ducib. vocat. Percũctãtib. de Xenophõte Lacedæmonijs, cuiusmodi vir esset: ceteroqui non instrenuũ esse respõdit, tantùm militũ per esse studio sum, quæ res ipsius etiã commodis plurimùm officiat. Tũ illi: Nũ milites, inquiũt, blãditijs illectos sibi deuinctos habet? Omninò, subiecit Heraclides. Nũ igitur, aiunt illi, nobis etiã aduersabitur, quo minus exercitũ abducamus? Si vos, respondit Heraclides, vocatis ad cõcionẽ militib. stipẽdiũ promiseritis, neq; magnopere quid ille faciat curaueritis: vobiscũ hinc discedẽt. At quì fieri poterit, aiũt Lacedæmonij, vt nostra caussa cõueniãt? Nos, inquit, cras manè vos ad illos deducemus. Sat scio, quãprimùm vos viderint, libenter cõcurrent. In hũc modũ is tũ dies exactus fuit. Postridie Seuthes & Heraclides Lacedæmonios ad exercitum deducũt. Milites ad cõcionẽ veniũt. Exponũt illi, decreuisse Lacedæmonios bellũ aduersus Tissaphernem gerere, qui vos, inquiũt, adfecit iniuria. Quare si nobis vosmet adiũxeritis, nõ solũ hostẽ vlciscemini: sed etiã singuli in stipendiũ menstruũ habebitis numũ Daricũ vnũ, ductores serierũ binos, duces quaternos. Eã orationẽ milites perlubenter audiere, statimq; surrexit Arcadũ quidã, vt Xenophontẽ accusaret. Aderat & Seuthes, qui scire cuperet euẽtũ rei. Stabat autẽ in loco, de quo audire omnia posset, ac secũ habebat interpretẽ: quamquã & ipse per se pleraq; intelligeret, quæ Græcè dicerẽtur. Arcadis illius hæc fuit oratio. Iã dudũ vobis nosmet adiũxissemus, Lacedæmonij, si nõ huc nos Xenophõ in sententiã suã pertractos abduxisset, quo loco tametsi nos et sæuæ hyemis tẽpore, et noctu atq; interdiu labores militares pertulerimus: minimè tamen rẽ fecimus, quũ ille nostrorũ laborũ præmia tulerit. Nã Seuthes ipsum quidẽ ditauit, at nos stipẽdijs nostris fraudat. Quo fit vt ego, qui primus sentẽtiã dico, si lapidib. hũc obrutũ videã, & pœnas dãtẽ pro eo, quòd nos dolo circũuenit: nõ solũ me accepisse mercedẽ meã sim existimaturus, sed etiã illa me pertulisse, quæ tuli, susq; deq; laturus. Post hũc surrexit alius quidã, itidẽq; adhuc alius. Tãdẽ Xenophõ in hãc sententiam verba fecit: Nimirũ nihil nõ homini exspectandum est, quum in eo vos me reum peragatis, in quo beneuolentiæ summæ vobis præstitæ mihi sum conscius. Domum (ita me Iupiter amet) quũ proficiscerer, non quòd fortuna vos vti prospera, sed potius quòd in angustias maximas adductos intelligerem: reuersus ad vos sum ex itinere, nonnihil opus pro virili mea rebus vestris allaturus. Posteaquam veni, Seuthes

Heraclides contra Xenophontem omnia molitur.

Militũ quorumdam erga Xenophõtem ingratitudo.

τοῖς στρατηγοῖς τεταγμοιεία. ἐπεὶδ' ἦλθον οἱ λακεδαιμόνιοι, βύζης ὁ Ἡρακλείδης, πυθόμενος ὅτι οἱ περὶ στράτευμα ἥκοσι, λέγει τῷ Σεύθῃ ὅτι κάλλιον γενοίατο, οἱ μὲν τὴν λακεδαιμόνιοι δέοντες τὴν στρατείαν, σὺ δ' τὸ δέη. ἀφροδίσιος ὁ δὲ στράτευμα οὐδὲν χαίρει, σὲ δ' ἥκιστα ἀπαιτήσουσι τὸν μισθόν, ἀλλ' ἀπαλλάξονται ἐκ τῆς χώρας. ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης καλὸν πρᾶγμ' ἡγήσατο. καὶ αὖ ἐπεὶ ἔδοξεν ὅτι οἱ περὶ στράτευμα ἥκοσι, λέγει ὅτι οἱ στράτευμα ἀφροδίσιοι, φίλος τε ὁ σύμμαχος βέλτιον ἔσται. καὶ λέγετε αὐτοῦ οἱ ξένια, ὁ δ' ἐξένιζε μεγαλοπρεπῶς. ξενοφῶντα δὲ καλεῖ, ὅτε τὸν ἄλλων στρατηγὸν ἐδείνα. ὁρῶντα δὲ ὁ τὸν λακεδαιμονίων τὶς αὐτῷ εἶπεν ξενοφῶν, ἀπεκρίνατο ὅτι τὸ μὲν ἄλλα εἶπεν ὁ καλὸς, φίλος τε ἀγαθός ἐστιν ὁ καλὸς, ἀλλὰ τὸν ἀνδρῶν ἐστὶ κάκιον. ὁρῶν γὰρ ἐμὲ οὐδὲν ἐσθίοντα, ἀλλὰ λέγοντα, ἡμᾶς δὲ ἀσιτοῦντας, οὐκ ἐπαύσατο ἐσθίων, ἕως ἐμπλήσθη. ἐπεὶ δὲ ἐνεπλήσθη, ἐκέλευσε τὸν ἀκολουθοῦντα ἐπὶ τὸν ἵππον ἐπιθεῖναι ἀγαθὸν ἵππον. ἐπεὶ δὲ ἐπέθηκε

» niſi mihi vel omnino iniqui homines, vel admodũ
» erga me ingrati videremini. Recordamini quo res
» veſtræ loco fuerint, quũ vos ad Seuthẽ duxi. An nõ
» vos ad Perinthi muros accedẽtes Ariſtarchus Lace
» dæmonius occluſis portis arcebat, quo minus oppidũ
» ingrederemini? nõ caſtra ſub dio foris habebatis? nõ
» media hyems erat? Non foro vtebamini, in quo ma
» gnam rerũ venaliũ penuriã videbatis, quũ vobis ne
» quidẽ pecunia ſuppeteret qua neceſſaria coemeretis?
» Taceo ꝙ neceſſario manẽdũ in Thracia fuerit. Nã tri
» remes in nos irruentes, quo minus traijceremus, im-
» pediebãt. Itã ſi in Thracia ſubſiſteremus, neceſſe erat
» hoſtili in ſolo verſari, vbi magnus nobis equitatus
» opponebatur, magnæ cetratorũ copiæ. Nobis autem
» grauis ſanè armatura nõ deerat, qua cũ vniuerſa vi-
» cos licuiſſet inuadere, frumentiq̃ capere nõ magnã
» profectò copiã: verùm quo agmine perſequi hoſtem
» debebamus, ac vel mancipia vel oues rapere, nullũ
» nobis erat. Nec enim hactenus ego dũ vobiſcũ ſum,
» uel equitũ uel cetratorũ frequẽtes copias umquã ad-
» ſequi potui. Si ergo, quũ tali neceſſitate premeremi-
» ni, nullũ ipſe ſtipendiũ poſtulans, Seuthen uobis ſociũ
» conciliarẽ, cui & equites erant, & cetrati, quib. vos
» egebatis: male ne conſuluiſſe cõmodis veſtris vide-
» bar? Nimirũ poſteaquàm his ſocijs vſi eſtis, non ſolũ
» maiore copia frumentũ in vicis reperiſtis, quod fuge
» re maiore feſtinatione cogerentur: ſed etiã pecudum
» mancipiorũq̃ participes facti eſtis. Præterea nullũ
» amplius hoſtẽ uidimus, poſteaquàm equeſtrib. copijs
» auctι ſumus. At verò prius fidentib. animis hoſtes
» a tergo nos cũ equitũ & cetratorũ agmine vrgebãt,
» planeq̃ impediebãt, quo minus hinc inde parua ma
» nu palantes cõmeatũ largiorẽ pararemus. Qui ergo
» ſecuritatẽ hãc vobis peperit, ſi præter eã nõ admodũ
» ampla ſtipendia vobis præbuit, ideo'ne vos indignã
» in calamitatẽ coniecit, ac mortẽ veſtra ſentẽtia me-
» ruit? At quî iã quæſo diſceditis? an nõ hyemẽ in ma
» gna cõmeatus copia exegiſtis, ac præter hoc illud etiã
» habetis, quod a Seuthe conſequuti eſtis? Quæ hoſtiũ
» erant, a vobis abſumta ſunt: & interea neq̃ veſtro
» ex agmine trucidari vidiſtis vllos, nec vinos amiſi-
» ſtis. Quòd ſi quid a vobis præclarè aduerſus barba-
» ras in Aſia nationes geſtũ eſt, an nõ id vobis integrũ
» manet, ac præterea nunc aliã nacti gloriã eſtis, victis
» etiã Thracibus ijs, in Europa qui ſedes habẽt, ac bel-
» lo a vobis laceſſiti ſunt? Equidẽ aio Dijs habendam
» meritò a vobis gratiã pro ijs ipſis, tamquã pro bene-
» ficijs, quorũ cauſſa mihi ſuccenſetis. Atq̃ hæc iã re-
» rum veſtrarũ eſt condicio. Nunc quo loco meæ ſint,
» per Deos quæſo cõſideretis. Ego quum in patriã pri-
» mùm nauigaturus ſoluerem, ſic diſcedebam, vt et
» magnam a vobis laudem reportarem, & propter vos a Græcis etiam ceteris inſigni ornarer gloria.
» Quin & Lacedæmonij mihi fidem habebant. Nam abſque eo fuiſſet, numquam me rurſus ad vos
» ablegaſſent. Iam ita diſcedo, vt & Lacedæmonijs fides mea ſuſpecta per vos reddita ſit, &

εἰ μή μοι ἦ πάντα πάσιν ἀγνώμονες ἐδοκεῖτε εἶναι,
ἦ λίαν ἐις ἐμὲ ἀχάριστοι. ἀναμνήσθητε γὰρ εἰ μοί-
οις ποιν ὄντες πρόγμασιν ἐτυγχάνετε, ὑφ ὧν ὑ-
μᾶς ἐγὼ ἀπήγαγον πρὸς Σεύθην. ὃν εἰς μὲν πέρι-
νθον, ἐπεὶ πρόσπλε τὴν πόλιν, Ἀρίσταρχος ὑμᾶς ὁ λακε-
δαιμόνιος ὃν εἶα εἰσιέναι, ἀπεκλῄσας τὰς πύλας·
ὑπαίθριοι ἦτε ἔξω ἑστρατοπεδεύετε· μέσος ἦ χειμών λῖ-
απορᾶς ἦ ἐχῶν ὅθεν, ἀσάνια μὲν ὀνησάμενοι τὰ ὤνια, ἀσά-
νια ἦ ἔχοντες ὅτῃ † ὠνήσεσθε; ἀνάγκη ἦ λῦ μᾶλλον ὠνεῖσθε.
ὑπὸ θρᾴκης· (χίμερός τε ἐφομοῦσι ἐκώλυον ὁρᾶ-
πολλεῖν) εἰ ἦ μένοι πε, οἱ πολεμίᾳ χώρᾳ εἶεν, οἵ θα
πολλοὶ μὲν ἱππεῖς εἰσιν οἱ πιοι ἦσαν, πολλοὶ ἦ πελτα
σταὶ ἡμῖν ἦ ὁπλίζοντο μὲν λῦ τῶς ἀθρόοι μὲν ὄντες ἂν ἀφέρου
τὰς κώμας, ἴσως αὖ ἐδωκάμεθα σῖτον λαμβάνῃ ἀ
δύ᾽ ἄφθονον· ὅτῳ ἦ διώκοῦντες αὖ ἢ αὐτοκατάπους, ἢ
πεζέβαλε κατελαμβάνομεν, ὀκ λῦ ἡμῖν. ὅτε ἱπ
πικὸν ὅτε πελτασικὸν ἐπ᾽ ἐγὼ (ὠνησικὸς κατέλα-
βον πρ᾽ ὑμῖν. εἰ δ᾽ αὖ διὰ τὴ αὐάγκη ὄντων ὑμῶν
μηδ᾽ ὀπωσοῦν μισθὸν προσαιτήσας, Σεύθῃ σύμ-
μαχον ὑμῖν προσέλαβον, ἐξῃτῆσα ἱππέας μὲ πελ-
τασὰς, οὓς ἡμεῖς προσεδεόμεθ, κακῶς αὖ ἐδόκουν
ὑμῖν βεβουλεῦσθαι πρὸ ὑμῶν; τότ᾽ ἦ δίκαιος κοι-
νωνήσαντες, μὴ σῖτον ἀφθονώτερον αὖ ταῖς κώμαις
δυείσκετε, ἀλλ᾽ ἀναγκάζεσθαι σὺν θρᾳκας κ᾽ αἰσθόμενοι
ἀσθόλῳ μᾶλλον φοβύμενοι μὴ πεζέβαλε μὴ † αὐτοκα-
πόδων μετέχετε. καὶ πολέμιον ὄντα ἐκ ἐωρῶ-
μεν, ἐπεὶ δὲ ἱππικὸν ἡμῖν προσεγένετ᾽· τότε δὲ
θαρσαλέως ἡμῖν ἐφεῖσθαι οἱ πολέμιοι μὴ ἱπ-
πικῷ μὴ πελτασικῷ, κωλύοντες μηδαμῇ κατ᾽ ὀλί
γους ἀφροκοδαννυμένους τὰ ὠθ᾽ τηδ᾽ έα ἀφθονώ-
τερα ἡμᾶς * προσίεσθαι. εἰ δ᾽ ἦ ὁ συμπ᾽ ἐχων ὑμῖν
παύτῃ τῇ ἀσφάλεαν, μὴ πάνυ πολλῷ μισθὸν
προσετέλε τ᾽ ἀσφαλείας, ὅσον δὲ τὸ πάθημα δ᾽
ᾠέτλιον, μὴ ᾳ ὅσον δαμῇ οἴεσθε χρῆσθαι ζῶντά
† μ᾽ αὖ ἔναι; νῦ ἦ δὴ πῶς ἀπέρχεσθε; ὁ λοχαγικὰ
σαντες μὲ οἱ ἀφθόνοις ὅις ὠθ᾽ τηδ᾽ έοις, πολλῇ δὲ
δ᾽ ἔχοντες ὅσον † ὅ, πελάσετε πρὸς Σεύθην; τὰ ᾳ
τῶ πολεμίων ἐσπαπατᾶτε. μὴ ταῦτα πρᾴποντες,
ὅτε αὖ ὁρας ἐπέσθετε ὑμῶν αὐτῶ ἀφανόντας, ὅ-
τε ζῶντας ἀπεδόσετε. εἰ δὲ πολέμιον πὸς ὅν
ὢ τῇ ἀσίᾳ βαρβάρες ἐπέρχοντο ὑμῖν, ὀκ ἐκεῖνο
σῶν ἔχετε, καὶ πὸς ἐκείνοις νῦν ἄλλῳ ὄνλφεν
προσειλήφατε, ὦ σὺν ᾧ τῇ δυρώπῃ θρᾴκας, ἐφ᾽
ὃς ἐστρατεύσασθε, κρατήσαντες; ἐγὼ μὲ ὑμᾶς φη-
μὶ δικαίως αὖ ὧν ἐμοὶ χαλεπαίνετε, τότων τοῖς
θεοῖς χάειν εἰδόσιν ὡς ἀγαθῶν. μὴ τὰ μὲ ὑμέτε-
ρα, τοιαῦτα. ἄγετε δὴ πὸς θεῶν, μὴ τὰ ἐμὰ σκέ-
ψασθε ὡς ἔχει· ἐγὼ μὲν γὰρ ὅτε † πρῶτον ἀπή-
ρα οἴκοθε, ἔχων μὲν ἔπαινον πολλὰ πὸς ὑ-
μῶν ἀστοπορευόμην, ἔχων δὲ δ᾽ ὑμᾶς καὶ ὑπὸ
τῶν ἄλλων ἑλλήνων δύκλειαν· ὑπισθυόμην
δὲ ὑπὸ λακεδαιμονίων· (οὐ γ᾽ αὖ με ἔπεμ-
πον πάλιν πὸς ὑμᾶς) νῦ δ᾽ ἀπέρχομαι πὸς
λακεδαιμονίους ὑφ᾽ ὑμῶν βλαβελημένῳ,

Σεύθη δὲ ἀστεχθόμενος ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἥλπιο᾽ αὖ
δ᾽ πρήσας μὲ᾽ ὑμῶν, ἀφεροφλῶ μὴ ἐμοὶ καλὼ
γίνηται μὴ παιδν, εἰ † γένοιτο, κατάθησεσθε. ὑμεῖς δ᾽, ὑπὲρ
ὧν ἐγὼ ἀπήχθημαί τε πλεῖσα, μὴ ταῦτα πολὺ
πρέπουσιν ἐμαυτ᾽, πεφυματθυόμενός τε δὲ νῦν
πω εἰ παυμαι ὅ, τι δύναμαι ἀγαθὸν, τοιαύτῃ
γνώμῃ ἔχετε περὶ ἐμοῦ. ὀκ᾽ ἔχετε μὲν με ὅτε
φθύγοντα λαβόντες, ὅτε ἀφεδισοφάσκοντα· λῦ ἦ
πρήσητε ἃ λέγετε, ἴσε ὅπ αὐσρα κατακνάντες
ἔσεσθε πολλὰ μᾶλλον δὴ πρὸ ὑμῶν ἀγρυπνήσοντα,
πολλὰ ἦ σὺν ὑμῖν πονήσοντα μὴ κινδυνεύσοντα, μὴ
οἷ ᾧ μέρᾳ ὃ πρὰ δ᾽ μέρος, θεῶν ἦ ἄλεων ὄντῶν, ©
τρόπαια βαρβάρων πολλὰ δὴ σὺν ὑμῖν σησόμε-
νον. ὅπως δὲ κ᾽ ἕλλήνων μηδενὶ πολέμοι γένοι-
σθε, παῦ ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην πρὸς ὑμᾶς διατε-
νάμην. μὴ δ᾽ νῦν ὑμῖν ἔξεσιν ἀνεπιλήπτως πο-
ελασθε ρεύεσθαι ὅπῃ αὖ † θέλητε © κ᾽ γῆ μὴ κ᾽ θάλατ-
ταν· ὑμᾶς ἦ, ὅτι πολλὴ ὑμῖν δυσέια φαίνε ©, ὃ
πολεῖτε οὔθα δὴ ἐπιθυμεῖτε πάλαι, δέον © ἦ ὑμῶν
οἱ δ᾽ μέγιστον δυνάμενοι, μισθὸς ἦ φαίνε ©, ἡγεμό
νες ἦ ἥκασι λακεδαιμόνιοι κράπτοι νομιζόμενοι
εἶν. νῦν δὴ καιρὸς δοκεῖ ὑμῖν εἶν ὡς τάχιστα ἐμέ
καλαλαγεῖν. ὃ μὲν ὅτε γε οὐ ζῆς ἀόρατος ἦμεν, ὦ
πατ᾽ τὴν μνημονικώτατ᾽ ὀλλὰ μὴ πατρία ἐμὲ ἐ-
καλεῖτε, μὴ ἀεὶ ὡς θύργότε μεμνῆσθε ὑπηχνεῖσθε.
ὃ μὲν οἱ ἀγνώμονες ὀδ᾽ ὅτοι εἰσὶν οἱ νῦν ἥκοντες
ἐφ᾽ ὑμᾶς. ὥστε, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ὀδὲ τὸς δοκεῖτε
βελτίονες εἶν, ζιόσι ὄντες π ἐμέ. ταῦτα εἰπὼν
ἐπαύσατο. Χαρμῖνος ἦ ὁ λακεδαιμόνιος ἀνίστα
εἶπεν ὅτωσι· ἀλλ᾽ ἐμοὶ μέντοι, ὦ νῆρες, δικαίως
γε δοκεῖτε ᾧ αὐδεὶ τότῳ χαλεπαίνειν. ἐγὼ π ὁ
αὐτὸς αὐτῷ μαρτυρῆσαι. Σεύθης π, ἐρωτῶντος ἐ-
μὲ μὴ πολιωνήτ᾽ Ξενοφῶντος, τίς αὖτ᾽ ἐη, ἄλλο
μὲν ὀδὲν ἔχε μέμφεσθαι, ἄγαν ἦ φιλοτραπεζώτικὸν
ἔφη αὐτ᾽ εἶν. διὸ μὴ χρῆ αὖ᾽ εἶν πὸς ἡμῶν τε τ᾽
λακεδαιμονίων © πὸς αὖ᾽. ἀνάστας ἦ τότῳ
Εὐρύλοχος ὁ λασιάτης [ἀρκὰς * ἔφη· © δοκεῖ δέ
μοι, ὦ ἄνδρες λακεδαιμόνιοι, τ᾽ το ὑμᾶς πρῶτον
ἡμῶν χρατηγῆσαι, πρὰ Σεύθου ἡμῖν τ᾽ μισθὸν
αὐαπρᾶξαι † πρᾶξαι ἢ ἐκόντος ἢ ἄκοντος, μὴ μὴ πρότερον ἡμᾶς
ἀπαγαγῶν † ἀγαγεῖν. Πολυκράτης ἦ ἀθλιώτατος ἦ εἶπεν ἀλλὰ σὺ
ὑπὲρ Ξενοφῶντος· ὁρῶ γε μὲν, ὦ ἄνδρες, ἔφη, καὶ
Ἡρακλείδην οὐ ταῦθα πρόντα, ὃς πρ᾽ παλαιῶν τὰ
χρήματα ἃ ἡμεῖς ἐπονήσαμεν, ταῦτα ἀφεδύμενος,
ὅτε Σεύθης ἀπεδίδοσαν ὅτε ἡμῖν τὰ γνόμενα, ἀλλ᾽
αὐτὸς κλέψας πέπαται. λῦ σῶν σωφρονῶμεν,
ἐξόμεθα αὐτῶ. ὃ γὰρ δὴ ὅτος γε, ἔφη, θρᾷξ ἐστιν,
ὀλλὰ ἕλλην ὢν ἕλλησιν ἀδικεῖ. ταῦτα ἀκούσας ὁ
μᾶλλον Ἡρακλείδης, † μᾶλλα ὑβρεστολόγ. © πρεσελθὼν
ἦ Σεύθῃ λέγ᾽ ἡμεῖς, λῦ σωφρονῶμεν, ἅπερ ὧν
τοῦδεν ἐκ τῆς τότ᾽ν ὠθικρατέας. καὶ αὖκ-
εκότες ὠθ᾽ τηδ᾽ ὧν ἵππους, ᾧ χοντο ἀπελαύνοντες
ἐς δ᾽ ἑαυτ᾽ν γρατόπεδον. Σ ὠτοῦδεν Σεύθης
ἀβραζέλμην πέμπει † ἐβοζέλμιον δ᾽ν ἑαυτοῦ ἑρμῆα πὸς
mus. Nõ. n. natione Thrax eſt, ſed Græcus ipſe nos itidẽ Græcos homines iniuria adficit. Ea quũ Heracli-
des audiſſet, exterritus admodũ Seuthen adit, & ad eũ cõuerſus: ſi ſapimus, ait, hinc nos ex horũ poteſtate
ſubducemus. Itaq̃ cõſcenſis equis in ſua caſtra reuerſi ſunt. Inde Seuthes * Ebozelmiũ interpretem ſuũ ad

*al. Abrazelmen

Xenophontẽ mittit, eúq; hortatur vt apud se cũ CIO grauis armaturæ peditib. maneat: policetur etiã setũ sita ad mare oppida daturũ, tum alia quæ promisisset. Secretò etiã renuntiat, audisse se de Polynico, fore vt si Lacedæmoniorũ in potestatem veniat, certũ ipsi a Thimbrone exitiũ immineat. Idẽ & alij nõ pauci hospites Xenophonti significabãt, esse nimirũ grauatũ calũnijs, omninoq; cautione ipsi opus esse. Quæ quũ audiret, duabus hostijs mactatis Iouẽ regẽ consulit, vtrũ magis ex ipsius re foret, si condicionibus ijs, quas Seuthes obtulisset, maneret: an verò si vnà cũ exercitu reliquo discederet. Significatũ a Ioue, ut discederet. Post hæc Seuthes lõgius a Græcis castra mouet: illi uerò sua in vicis locãt, vnde frumenti quãmaxima copia conquisita mare versus tenderent. Eos vicos Seuthes Medosadæ donauerat. Itaq; quũ Medosades absumi a Græcis ea, quæ in uicis essẽt, uideret: grauiter id ferebat, adsumtoq; præter L plus minus equites Odrysa quodã, eorũ omnium potentissimo, qui e superiore Thracia descenderant, Græcorũ ad castra pergit, deq; his Xenophontẽ ad sese arcessit. Ille cũ nõnullis seriorũ ductorib. et alijs hominib. idoneis ad eũ propius accedit. Tũ Medosades dicere cepit. Iniurij, Xenophon, in nos estis, qui vicos nostros depopulamini. Quare vobis equidẽ Seuthæ nomine, hic Medoci superioris Thraciæ regis edicimus, vt finib. his excedatis. Id nisi feceritis, haud impunè feretis. Nã si agrũ nostrũ infestabitis, vicissim nos de vobis vt hostib. ulciscemur.

» *Quũ hæc audisset Xenophõ: Equidẽ, ait, hæc tibi dicẽ*
» *ti non sine animi molestia respondere possum. Sed*
» *tamen huius adolescentis caussa aliquid dicam, vt*
» *quales vos sitis, & quales item nos, * cognoscat.*
» *Nos prius, quàm vobis amici facti sumus, per hanc*
» *regionem quacumq; lubebat iter faciebamus, et par-*
» *tim eam pro lubitu nostro populabamur, partim*
» *incendijs vastabamus. Tu ipse, quoties ad nos legatus*
» *veniebas, nobiscum in castris pernoctabas, neq; hos-*
» *tium quemquam metuebas. Vos contrà in hãc regio-*
» *nẽ non veniebatis, aut si aliquando veniretis, nõ nisi*
» *frenatis equis pernoctabatis, ac si eorũ essetis in agro,*
» *quos virib. esse superiores fateremini. Postea verò q;*
» *nobis amici facti estis, opera nostra regionẽ hanc possi-*
» *detis. Ex ea nos iam eijcitis, quũ vos illam voluntate*
» *nostra captam acceperitis. Nosti enim ipse, non po-*
» *tuisse hostes hinc nos pellere. Tuq; adeò tantum abest*
» *vt nos pro nostris in te meritis munerib. donatos &*
» *adfectos beneficijs ablegare velis: vt etiã (quod in te*
» *est) potestatẽ nõ facias nobis hac proficiscẽtibus castra*
» *in hac regione habẽdi. Atq; hæc dũ profers, neq; Deos*
» *reuereris, neq; hunc hominẽ, qui modò te ditatum vi-*
» *det, quũ prius quàm nostræ te amicitiæ adiũxisses, ex*
» *latrocinio (quẽadmodũ aiebas ipse) victitares. At. n.*
» *cur hæc mihi dicis? Non enim penes me rerũ summa*
» *est, quum vos homines maximè suspiciendi Lacedæmonijs copias abducendas tradideritis, me nõ monito*

Ξενοφῶντα, καὶ καλεῖ αὐτὸν καταμεῖναι πὰρ ἑαυτῷ ἔχοντα χιλίους ὁπλίτας· καὶ ὑπισχνεῖτο αὐτῷ ἀρκεσώσειν τά τε χωρία τὰ ὑπὸ θαλάττῃ, καὶ τὰ ἄλλα ἃ ὑπῆρχετο. καὶ ὁ Ἀρχέβιότῳ βασιλεύοντι Θρᾴκης ἐπεμπε Μολοσσικὸν, ὡς ἐπιτήδειος ἐστὶ Λακεδαιμονίοις, σαφῶς ἀρκέσων ἐὰν Θίμβρωνος. τὰ πέρι τούτων ὁ μὲν ἄλλος ἐπαινεῖ Ξενοφῶντα, ὡς δικαίως ἐλλοχῶν ἐπιμέλοιτο τῶν ἑαυτοῦ ἀνδρῶν. ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, δύο ἱερεῖα ἔθυε τῷ Διὶ τῷ βασιλεῖ, πότερα οἱ λῷον καὶ ἄμεινον εἴη μένειν πὰρ Σεύθῃ ἢ ἀπ' οἴκου. ἐπὶ τούτοις Σεύθης λέγει, ἢ ἀπέναι (καὶ τῷ στρατεύματι. αἱρεῖ δὲ αὐτῷ ἀπέναι. ἐντεῦθεν Σεύθης μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο πρόσω τόρρω· οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκινήσαντο εἰς κώμας ὅθεν ἔμελλον πλεῖσται ὠφελήσεσθαι πρὸς θάλατταν ἥκειν. αἱ δὲ κῶμαι αὗται ἦσαν δεδομέναι ὑπὸ Σεύθου Μηδοσάδῃ. ὁρῶν δὲ ὁ Μηδοσάδης σπανιζόμενα τὰ ἐν ταῖς κώμαις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, χαλεπῶς ἔφερε· καὶ λαβὼν αὐτῶν ὁρμὴν ὠκυτάτην ἦλθε πρὸς τοὺς ἱππέας ὅσους εἶχεν τοὺς πάντας, ὄντας περὶ ἑκατόν, καὶ πρόσκλησιν ποιεῖται Ξενοφῶντα ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος. ὁ δὲ, λαβὼν πάντας τοὺς λοχαγοὺς καὶ ἄλλους πάντας τοὺς ἐπιτηδείους, προσέρχεται. ἔνθα δὴ λέγει ὁ Μηδοσάδης ἀδικεῖτε, ὦ Ξενοφῶν, τὰς ἡμετέρας κώμας πορθοῦντες. πολέμιον μὲν οὖν ὑμῖν ἐγώ τε ὑπὲρ Σεύθου, καὶ ὅδε ἀνὴρ πὰρ' ἐμοὶ Μηδόκου ἥκων τοῦ ἄνω βασιλέως, ἀπέναι ἐκ τῆς χώρας· εἰ δὲ μή, οὐκ ἐπιτρέψομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν δύνησθε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὡς πολεμίους ἀλεξησόμεθα. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἀκούσας ταῦτα ἔπαυε. Ἀλλὰ σοὶ μὲν δίκαιον ταῦτα λέγοντι μὴ οὐκ μηνίεσθαι χαλεπῶν· τῷδε δὲ ἕνεκα τοῦ νεανίσκου λέξω, ἵνα εἰδῆτε οἷοί τε ὑμεῖς ἐστε καὶ οἷοι ἡμεῖς. ἡμεῖς μέν, ἔφη, πρὶν φίλοι γενέσθαι ὑμῖν, ἐπορευόμεθα δι' ταύτης τῆς χώρας ὅπῃ ἐβουλόμεθα, ᾗ μὲν ἐβουλόμεθα πορευόμενοι, ᾗ δ' ἐβουλόμεθα κατασκοποῦντες. καὶ οὔ, ἐπειδὴ πρὸς ἡμᾶς ἦλθες πρεσβεύων, πυλίζῃ πὰρ ἡμῖν, δέον φοβεῖσθαι πολεμίων. ὑμεῖς δ' οὐκ ἦτε εἰς τὴν δὲ τὴν χώραν, ἣ ἐσπένδεσθε ἐλθοῖτε, ὡς οὐ κρατήσοντες χώρας πυλίζεσθε ἐγκαλινωμένοις ὡς ἵπποις ἐπεὶ δ' ἡμῖν φίλοι ἐγένεσθε, καὶ δι' ἡμᾶς ἔχετε τὴν δεσπότην χώραν. νυνὶ δ' ὑμᾶς ἐλαύνετε ἡμᾶς οὐκ τῆς χώρας ὧν πὰρ ἡμῶν ἐκύρησεν κρατοῦσι πελάτας ἔσεσθε. (ὡς γὰρ αὐτὸς οἶσθα, οἱ πολέμιοι οὐκ ἦσαν ἱκανοὶ ἡμᾶς ἐξελαύνειν) μὴ ἔχοντος ὅπως δῶρα δῶς μὴ δοῦ πείσας αὖθ' ὧν οὐκ ἔπαθες, ἀξιοῖς ἡμᾶς ἀφεμένους, ἀλλὰ φρονοῦντας ἡμᾶς δι' εὐνοιαν δουλεύειν ὅσον δύνασαι ἐλαττοῦσθαι. καὶ ταῦτα λέγων, ἅτε θεὸς αἰχμήν, ἅτε τόνδε τὸν ἄνδρα, ὃς ἰὼν σε ὁρᾷ πολεμούμενον, πρὶν ὑμῖν φίλον γενέσθαι, ἀφ' ἡσυχίας τὸν βίον ἔζων ἅ, ὡς αὐτὸς ἔφησθα. ἀλλ' οὖν τί μὴ πρὸς ἐμὲ ταῦτα λέγῃς; ἔφη. ἐγὼ γὰρ οὐδὲν ἐπ' ἀρχῇ, ἀλλὰ τὰ Λακεδαιμονίοις ὑμεῖς πεποιήκατε. σὺ γὰρ τὸ στράτευμα ἀπάγων, ὅτε ἐμὲ παρεκελεύσαντο, ὦ θαυμαστοὶ ταῦροι, ὅπως ὥσπερ ἀπηχθανόμην αὐτοῖς ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦγον, ὅτω καὶ χαριοῦμαι νῦν ἀφεστὼς. ἐπεὶ ὃ τοῦτο ἤκουσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· ἐγὼ μέν, ὦ Μηδόσαδες, κἂν τὸ γῆς καταδύομαι ὑπὸ τὸν αἰχμῆς, ἀκούων ταῦτα. μὴ εἰ μὴ πρόσθεν ἠπιστάμην, † ὃν αὖ ξωνηκολόθησάς σοι. μὴ νῦν ἄπιμι. ὃ γὰρ ἂν μόνος με ὁ Βασιλεὺς ἐπαινοίη, εἰ ὠφελαύνοιμι τοὺς εὐεργέτας. ταῦτ' ἐπὼν, αὐλισάς ὑπὸ τὸν ἵππου ἀπήλαυνε, μὴ ξὺν αὐτῷ οἱ ἄλλοι ἱππεῖς, πλὴν τεττάρων ἢ πέντε. ὁ δὲ Μηδοσάδης (ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἡ χώρα πορθουμένη) ἐκέλευε τὸν Ξενοφῶντα καλέσαι τὸ λακεδαιμονίω. ὁ δ' ἀρχαλεῶν τοὺς ὑπηκόους πρὸς τοὺς προσήλθε τῷ Χαρμίνῳ καὶ τῷ Πολυνείκῃ, καὶ ἔλεγεν ὅτι καλεῖ αὐτοὺς Μηδοσάδης πρὸς ἑαυτὸν ἅπαντα αὐτῷ ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. οἶμαι δ' ἔγωγε, ἔφη, ἡμᾶς ἀρχαλεῖν τῷ στρατῷ τὸν ὀφλήσοντα μισθὸν εἰ μὴ ἀποδοίτε ὑμῶν ἢ στρατὸν ἄλλον ἀντὶ τοῦ ἐμοῦ ἐκ τῆς χώρας ἀπιόντος. ἐγὼ δ' ἐπιστάμενος ὅτι οὐκ ἔστιν ὑμῖν ἀποδοῦναι τὸν μισθὸν, ἐπεὶ οὐδὲ ἡμῖν ἀποδίδωσιν, ἐβουλόμην ἂν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἀπιέναι ἐκ τοῦ ἡμᾶς ἀρχαλεῖν. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Χαρμῖνος, ἐμὲ μὲν σὺ ἔλεγες, ὦ Μηδόσαδες, πρὸς ἡμᾶς λέγειν· εἰ δὲ μή, ἡμεῖς πρός σε ἤλθομεν. ὁ δὲ Μηδοσάδης μάλα ὑφειμένως· δὴ γὰρ ἐγὼ μέν, ἔφη, λέγω μὴ Σεύθης ταῦτα, ὅτι ἀξιοῖ μὲν οὗ φίλος ὑμῖν γεγενημένος μὴ κακῶς πάσχειν ὑφ' ὑμῶν· ὅ, τι δ' ἂν τοῦτος κακῶς ποιῆτε, ἡμᾶς ἤδη ποιεῖτε· ἡμετέροι γάρ ἐστιν. ἡμεῖς δ' οἶνον, ἔφασαν οἱ λάκωνες, ἀποιμῶμεν, ἂν ὅποτε † μισθὸν ἔχωσιν οἱ ταῦτα ὑμῖν κατὰ πρόξενον. εἰ δὲ μή, ὁρχόμεθα μὴ νῦν βοηθήσοντες τοῖς, μὴ ἀμυνομένοις ἀνδρας οἵ τοῦτον πὰρ ἐμοὶ ἥκησαν. ὧν ὃ † ἄρχος ἠδίκησεν. ὧν ὃ μὴ ὑμεῖς δίδοτε ἢ τοῦτον ἀπολαύειν ἐᾶτε τοῦ ἴσου ἀπὸ τῆς χώρας. ἐπεὶ ὃ τοῦτ' ἤκουσεν ὁ Χαρμῖνος· ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Μηδόσαδες, λέγω Σεύθῃ ταῦτα, ὅτι ἀξιῶμεν σὺ φίλος ὢν ἡμῖν μὴ κακῶς πάσχειν ὑφ' ἡ

» te illustri loco collocasse, quippe qui te regionis amplæ
» multorumq3 hominum regem fecerint. Quo fit, vt oc
» cultum esse nequeat, siue quod honestum, siue turpe
» facinus admittis. Magnum aut quiddam ego in eius-
» modi viro esse statuo, non videri bene promeritos ho
» mines nulla relata gratia ablegasse: magnum etiã, ab
» IOCIO hominũ prædicari: maximũ omniũ, nequa-
» quam committere, vt in ijs quæ dixeris, parum fidei
» mereare. Video enim orationẽ hominũ promissa non
» seruantium vanam & imbellem esse, ac sine honore
» hinc inde vagari: at qui palàm se veritatis studiosos
» declarant, eorũ verba petentium aliquid, non minus
» possunt, quàm vis aliorũ. Si quẽ frugi reddere velint,
» nõ minus hos minis efficere animaduerto, quàm alios
» puniẽdo. Si cui quid policeãtur, nihilo minus aliquid
» impetrant, quàm alij statim largiendo. Tu ipse tibi in
» mentẽ reuocato, quid prius nobis dederis, quam socie-
» tatẽ tecũ coiremus. Nihil profectò, sed creditus fore
» verax in ijs quæ dicebas, tot homines excitasti ad mi
» litandum tecũ, & ad occupandũ regnũ, quod non so
» lum L talentis, quæ hi sibi deberi abs te putãt: sed mul
* Vide annotationes nostras. to pluris est æstimandum. Ergo * primũ hominis fide
» digni existimatio, quæ quidẽ etiã regnum tibi peperit,
» abs te hac pecunia venditur. Iam verò memoria ve-
» lim repetas, quanti æstimaris ut ijs potirere, quæ iã tuã
» in potestatem redacta possides. Noui ego te optaturũ
» potius fuisse, ut ea cõsequereris, quæ nos effecta tibi de
» dimus quàm vt pecunias multo maiores ijs, quas no-
» bis debes, comparares. Arbitror aũt tanto maius da-
» mnũ, atq3 etiã turpius esse, non iã illa possidere, quàm
» tum non occupasse: quanto e diuite pauperẽ fieri gra-
» uius est, quàm ab initio diuitias nullas habuisse: quan-
» toq3 de rege ad priuati hominis fortunã redigi acerbi-
» us est, quàm ab initio nõ regnasse. Tu verò nõ ignoras,
» eos qui se nunc imperio tuo subiecere, non adductos
» amicitia fuisse, vt tibi parérent, sed necessitate: eos-
» dem libenter in libertatem se vindicaturos, nisi quis
» eos metus contineret. Vtrum igitur magis eos arbi-
» traris in metu futuros, teq3 non deserturos, si milites
» erga te sic adfectos viderint, vt & iam te iubẽte ma-
» neant, & quamprimum (si sit opus) reuertãtur, at-
» que etiam alij præclara de te multa ex his audientes,
» celeriter ad te pro lubitu tuo confluant: an verò si su-
» spicati fuerint ex ijs quæ modò fiunt, neque venturos
» ad te alios ob perfidiam tuã, & hos amiciore in ipsos
» esse animo, quàm in te? Enimuerò non illi quòd nu-
» mero superarentur, iccirco tibi cessere: sed ducum ino
» pia. Quapropter hac etiam in parte periculum est, ne
» vel sibi præficiant eos, qui se per iniuriam fraudatos
» abs te putant, vel etiam Lacedæmonios longè his po-
» tentiores: nimirum si milites alacrius se cum illis
» expeditionem suscepturos policerentur extortis abs
» te per ipsos stipendijs: Lacedæmonij verò condi-
» cionem acciperent, quum exercitus opera indigeant.

εἰς δ' Φαρνεβάζου σε τάττοις καταπλῆξαι, ἐπεί γε
βασιλέα σε ἐποίησεν πολλῆς χώρας καὶ πολ-
λῶν ἀνθρώπων. ὥστε ὀχοῦν τ' ἔστι λανθάνειν ὅτε
τῷ τι καλὸν ἔστι τῷ τε αἰσχρὸν ποιήσαι. ὥιστ' ὀ
ὄντι αὖ δεῖ μέγα μέν σοι δοκεῖν εἶναι μὴ δοκεῖν ἀχα
ρίστως ἀφεμένους αὖ ἀνδρας δυεργέτας, μέγα δ'
οὖ ἀκυβεῖν ὑπὸ ἑξακισχιλίων ἀνθρώπων. ἐὰν μέν
τοι, μισθοῦ ἄμεινον σαυτῷ κατασκεύαζε, ἃ λέγεις.
ὁρῶ γὰρ τοὺς μὲν ἀπίστως ματεύοντας καὶ ἀδίκως καὶ
ἀπίμους τοὺς λόγους πλανωμένους· οἱ δ' εὖ φα-
νεροὶ ὄντες ἀληθείαν ἀσκοῦντες, τούτῳ οἱ λόγοι,
ἃ τι δέον ᾖ, δέον μεῖον διώκοντα αὖ ἔσεσθε ἢ ἄλ-
λον ἢ βία· ἃ τέ τινα σωφρονίζειν βέλοντες, μανώ-
σεσθε τοὺς τούτῳ ἀπειλὰς ὀχ ἧττον σωφρονίζοντας
ἢ ἄλλων τὸ ἥδη κολάζειν· ἃ τέ τῳ τὰ ὑπάρχοντα
οἱ ποιεῖ τι αὔξειν, δέον μεῖον ζημιοῦντα ἢ οἱ ἄλ-
λοι πάντες διδόντες. ἀναμνήσθητι δὲ καὶ σὺ
τί προετέλεσας ἡμῖν συμμάχους ἡμᾶς ἕλκειν.
οἶδ' ὅτι οἶδεν. ἀλλὰ πίστευθεῖς ἀληθεύειν ἃ ἔ-
λεγες, ἐπῆρσε τοσούτους αὖθις ὤπους συστρατεύ-
σασθαί τε καὶ κατορύσσασθαί σοι ἀρχικὸν ὃ
†ἐστιν ἥκοντα μόνον ἀξίαν ταλαντῆν, ὅσα οἴονται
σε δεῖν οὗτοι νῦν ἀφελεῖν, ἀλλὰ πολλαπλα-
σίων. ἀκούω τοῦτο μὲν πρῶτον δ' ἀπιστεῖσθαί σε
†τ' ἐκ τῶν βασιλέως σοι κατειλεγμένων, τάττῃ
γῆν χαμαίστρωτον εἶναι σοῦ ἀπροσίκητον. ἴδοι δή,
ἀναμνήσθητι πῶς μέγα ἦχου τοῦτο κατα-
ξαι ὃ νῦν καταγελᾶσθαι ἔχεις. ἐγὼ μὲν οἶδ'
ὅτι οὐδὲν ἂν τὰ νῦν ἀπολαμβανόμενα μᾶλλον σοὶ
κατασχεθεῖεν, ἢ πολλαπλάσια πρότερον τῆ
χαμαίστρωτον γενέσθαι. ἐμοὶ τοίνυν μεῖζον βλά-
βος καὶ αἴσχιον δοκεῖ εἶναι δ' ταῦτα νῦν μὴ κατα-
σχεῖν ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὥσπερ χαλεπώτερον ἐν
πολεμίᾳ τειχίσαι γενέσθαι ἢ ἀρχικὸν μὴ κτήσα-
σθαι, ᾗ ὅσῳ λυπηρότερον ἐν βασιλέως ἰδιώτην φα-
νῆναι ἢ ἀρχικὸν μὴ βασιλεῦσαι. ἔκυρῶ ἐπίστα-
σαι μὲν ὅτι οἱ νῦν σοι ἐπίκοροι γενόμενοι, ὃ φιλίᾳ
τῇ σῇ ἐπείσθησαν ἕπου σοῦ ἀρχέσθαι, ἀλλ' ἀ-
νάγκη· καὶ ὅτι ἂν ἐθέλοιεν αὖ πάλιν ἐλεύθε-
ροι γίγνεσθαι, ἐὰ μή τις αὐτοὺς φόβῳ κατέχοι.
τοιοῦτος οὖν οἶει μᾶλλον αὖ φοβεῖσθαί τε αὐ-
τοὺς, καὶ φρονεῖν τὰ πρός σε, ἐὰ ὁρῶσιν σοι δῶν στρα-
τιώτας ὅτῳ ὁμαλμίους, ὡς νῦν τε μένοντας αὖ,
ἐὰ σὺ κελεύῃς, αὖθις τ' αὖ ταχὺ ἐλθόντας, ἐὰ δέοι,
ἄλλους τε, ὁύτινα βούλει σὺ ἀκούοντα· πολλὰ ἀ-
γαθὰ, ταχὺ αὖ σοι †πρὸς ὃ σὺ ἔβλοιο πάρεστιν
αὖ· ἢ εἰ κατελαβεξάσειαν μήτε αὖ ἄλλους σοι ἐλθεῖν,
δ' ἀπιστίαν ἐκ τῶν νῦν γενομένων, τούτους τε αὖ
τοῖς δυνουστέρους ἔσεσθαι ἢ σοί; ἀλλὰ μὲν δὴν πολλοὶ
γε ἡμῶν λιφθέντες ὑπεῖξαί σοι, ἀλλὰ προσε-
τῶν ἀκρεία. ἀκούω νῦν καὶ τοῦτο κίνδυνος, μὴ
λάβωσι προσάτας αὐτῶν πινὰς τούτῳ οἳ νομί-
ζουσιν ὀσῦ ἀδικεῖσθαι, ἢ καὶ τούτῳ κρήτ-
τονας ὄντ' λακεδαιμονίους, ἐὰν οἱ μὲν στρατιῶται
ὑπιόντων. πρόθυμότερον αὐτοῖς συστρατεύεσθαι,
ἐὰν πρὸς σὲ αὖ ἀπροξέωσιν, οἳ δ' λακεδαιμόνιοι, δῆ
τὸ δέεσθαι τ' στρατιᾶς, σωμανέσσειν αὐτοῖς ταῦτα.

Obscu

ὅπ γε μὴν οἱ νῦν ὄντες θρᾷκες ἡδόμενοι πο-
λὺ αὖ προθυμότερον ἴοιεν ὤδε σὲ ἢ ἐκεῖνοι, ὃκ
ἄδηλον. σοῦ μὲν γὰρ κρατοῦντος, δουλεία ὑ-
πάρχει αὐτοῖς· κρατουμένου δὲ σοῦ, ἐλευθερία.
εἰ δ' καὶ τῆς χώρας προνοεῖσθαι ἥδη τι δεῖ, ὡς
σῆς ὔσης, ποτέρως αὖ οἴει ἀπαθῆ καλῶν αὐτὴν
εἶναι μᾶλλον, εἰ δόοι οἱ στρατιῶται ἁρπαλεόντες
ἃ ἐγκαλέσειν, εἰρήνην καταλιπόντες οἴκοθεν, ἢ
εἰ ὅτοί τε μένοιεν [ὡς* οὖ πολεμίᾳ, σύ τε ἄλλους
πειρῶο πλείονας στρατὸν ἔχων αὐτοσχεδιαστοπεδὸν δέ-
σθαι δεομένους τὴν ὧδε πεδίον; ἀργύριον δ' πο-
τόπορος αὖ πλεῖον αἰρήσεθαι, εἰ τ' τούτοις δ' ὀφεί-
λόμενον ἀφεσθείη, ἢ εἰ ταῦτά τε ὀφείλοιτο, ἄλ-
λους τε κρέπτονας στρατὸν δέοι μισθοῦσθαι; ἀλ-
λὰ γὰρ Ἡρακλείδην, ὡς πρὸς ἐμὲ ἐδήλου, πάμ-
πολυ τοῦτο δοκεῖ δ' ἀργύρεον εἶναι. ἢ μὲν πολὺ
γέ ἐστιν ἔλαττον νῦν σοι καὶ λαβεῖν τοῦτο καὶ ἀφ-
δοῦναι, ἢ, πλὴν ἡμᾶς ἐλθεῖν πρός σε, δ' δέκα-
τον ζύτε μόριον. ὁ γὰρ ὁ ἀριθμὸς ὁρίζων ὅσῳ δ'
πολὺ καὶ ὀλίγον, ἀλλ' ἢ διώκμος τοῦ τε ἀφδι-
δόντος καὶ τοῦ λαμβανόντος. σοὶ δὲ νῦν ἢ κατ'
οἰκουδὲν πόσος ἐστὶν πλεῖον ὅσῳ ἢ πρόσθεν τὰ
πρόντα ἃ ἐκέκτησο. ἐγὼ μὲν, ὦ Σεύθη, τοῦτα,
ὡς φίλα σου ὄντος, σοῦ προνοούμην, ὅπως σύ τε
ἄξιος δυνήσῃ εἶναι ὧν οἱ θεοί σοι ἐδωκαν ἀγαθῶν,
ἐγώ τε μὴ ζημιαφαρείλου σὺ τῆ στρατιᾷ. δοῦ τ' ἴσθι
ὅπ νῦν ἐγὼ οὔτ' αὖ ἐχθρὸν κακῶς ποιῆσαι βου-
λόμενος δυνατὸς εἰμὶ τοῦτο τῆ στρατιᾷ, ὅτ'
αὖ, εἴ σοι πάλιν βουλοίμην βοηθεῖν, ἱκανὸς αὖ
γενοίμην. οὕτω γὰρ πρὸς ἐμὲ ἡ στρατιὰ διάκει-
ται. καί τοι αὐτὸν σε μάρτυρα σῶ [τοῖς* θεοῖς
εἰδόσι ποιοῦμαι, ὅπ ὅτε ἐγὼ ἔχω πρὸς σὲ ὧδε
τοῖς στρατιώτας ἐδέν, οὔτε ἤπησα πώποτε ἐς
δ' ἴδιον τὰ ἐκείνων, οὔτε ἃ ὑπέσχου μοι ἀπέκτη-
σα. ὄμνυμι δέ σοι μὰ δ' ἀφοσιδοῦντος δέξασθαι αὖ,
εἰ μὴ καὶ οἱ στρατιῶται ἐμελλον τὰ ἑαυτῶν συνα-
πολαμβάνειν. αἰσχρὸν γὰρ τῶ τὰ μὲν ἐμὰ διαπε-
πράχθαι, τὰ δ' ἐκείνων †περιορᾶν ἐμὲ κακῶς
ἔχοντα, ἄλλως τε καὶ πιμώμενον ὑπ' ἐκείνων.
καίτοιγε Ἡρακλείδην λῆρον φάσκα ἐδόκει εἶναι
πρὸς δ' ἀργύριον ἔχειν ἐκ φανεροῦ πρόσωπον· ἐγὼ
δ', ὦ Σεύθη, ὀδὲν νομίζω μοι αἴδεσθαι, ἄλλωστε καὶ
ἀρχοντι, καίπερ ἔστιν κτῆμα ὀδὲ λαμπρότερον
ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης καὶ γενναιότητος. ὁ γὰρ
ταῦτα ἔχων πλουτεῖ μόνον φίλων πολλῶν,
πλουτεῖ δὲ καὶ ἄλλων βουλομένων γενέσθαι· ἢ οὖ
μᾶλλον πείθων ἔλκει τοὺς ξωνοθησομένους· ἐὰν δέπ
σφάλῃ, ὁ φανίζων τὴν βοηθησόντων. ἀλλὰ γὰρ
ἐὰ μήτε ἐκ τῆς ἐμῶν ὄψεως κατέμαθες ὅπ σοὶ ἐκ
τῆς ψυχῆς φίλος εἰμὶ, μήτε ἐκ τῆς ἐμῶν λό-
γων ἐδύνασο τοῦτο γνῶναι, ἀλλὰ σοῦ τὴν γρα-
πὴν †λόγους κατανόησον. πεῖσθαι γὰρ, ὃ
ἤκουες οὖς ἔλεγον οἱ φέγγοντες ἐμὲ βουλόμενοι. κατη-
γόρουν μὲν γὰρ μου πρὸς λακεδαιμονίους ὡς
σὲ πολὺ πλείονος ποιοίμην ἢ λακεδαιμο-
νίους· αὖθις δ' ἐνεκάλουν ἐμοὶ ὡς μᾶλλον †ἐλοί-
μην ὅπως τὰ σὰ καλῶς ἔχοι ἢ ὅπως τὰ ἑαυτῶν·

ἐφα-

Obscurũ quidem certè non est, eos Thraces quos impe cc
rio tuo subiecisti, multo alacrius aduersus te, quàm te- cc
cum militaturos. Etenim quamdiu tu cum potestate cc
es, seruitutem seruiunt: te superato, libertate fruuntur. cc
Quod si etiam regioni consulendum est, quippe quæ iã cc
tua sit: vtro modo minus eã detrimẽti acceptura exi- cc
stimas, si milites hi receptis ijs, de quibus queruntur, pa cc
ce post se relicta discedant: an verò si & ipsi maneãt cc
tamquam hostili in solo, & tu des operam vt cũ ma- cc
ioribus, quàm illorũ sint, copijs aduersus eos arma su- cc
mas, quæ tamen & ipsæ cõmeatu carere non possint? cc
Vtro itidem modo plus expendetur pecuniæ, si his de- cc
bitum stipendium persoluatur, an verò si & illud de- cc
beatur, & maioribus copijs stipendiũ numerandũ sit? cc
At enim Heraclidæ, sicut ipse mihi narrabat, hæc pe- cc
cunia per esse magna videbatur. Profectò multo facili- cc
us est iam tibi pecuniã hanc alicunde sumere atq3 ex- cc
pẽdere: quàm partẽ eius decimã id temporis, quũ nec- cc
dum ad te veniissemus. Non enim numero multum ac cc
parũ definiuntur, sed illius potestate qui vel dat vel ac cc
cipit. Tibi verò iam maior est in annos singulos prouẽ cc
tus, quàm prius id totum esset, quod possidebas. In his cc
ego, mi Seuthe, tuis tamquam amici rebus prospicie- cc
bã, vt & tu dignus ijs bonis videre, quæ Dij tibi lar cc
giti sunt, & ego in exercitu non opprimerer. Nam sci cc
re te volo, me iam harum copiarum ope, si ita velim, cc
neq3 hostem adficere damno posse, neq3 tibi auxilio es- cc
se. Eo scilicet ergà me animo est exercitus. Atqui te- cc
ipso præter Deos, qui omnia norũt, teste vtar: me neq3 cc
huius exercitus caussa quidquam abs te habere, neque cc
vmquam ad vsum priuatũ ea petijsse, quæ ipsis debe- cc
bantur: deniq3 ne illa quidẽ postulasse, quæ mihi es poli cc
citus. Immo sacramento tibi confirmo, me non acce- cc
pturum ea fuisse, nisi etiam milites simul acciperẽt sti- cc
pendiũ ipsis debitũ. Nam turpe mihi fuisset, vẽ meam cc
confectam esse, ipsorum caussa neglecta, præsertim cc
quũ ab illis magno fuerim honore adfectus. At enim cc
nugas esse putabat Heraclides omnia præstudio cogẽ- cc
di argenti quauis ratione. Ego verò, mi Seuthe, nullã cc
arbitror esse homini, ac præsertim ei qui cum imperio cc
sit, possessionẽ vel pulcriorẽ vel splendidiorẽ virtute, cc
iustitia, generositate: quæ cui adsunt, non potest nõ di- cc
ues esse, quum multos amicos habeat, atq3 etiã alij se ad cc
ipsius amicitiam adiungere cupiant. Quòd si fortuna cc
prospera vtitur, habet qui vna gaudeãt: si non offendat, cc
non desunt qui opitulentur. Enimuerò si neque de fa- cc
ctis meis perspexisti, me amicum tibi ex animo fuisse, cc
neq3 idem ex oratione mea cognoscere potes: saltem cc
militum verba considerato. Etenim aderas, & quæ cc
illi dicerent, qui vituperare me volebant, audiebas. cc
Nam ita me coram Lacedæmonijs accusabant, quasi cc
te pluris quàm Lacedæmonios facerem. Reprehende- cc
bant quòd tuis consultum mallẽ, quàm ipsorũ rebus. cc

,, *Etiam munera me aiebant abs te cepisse. Num igitur*
,, *existimas eos animaduersa in me quadam erga te ma*
,, *leuolentia captorum munerũ me insimulasse, an verò*
,, *quod admodũ beneuolo me in te animo esse perspice-*
,, *rent? Equidem statuo, neminẽ non animi sui beneuo*
,, *lentiã erga illum declarare, a quo munera accipit. Tu*
,, *verò me prius, quàm vlla in te officia mea exstarent,*
,, *perhumaniter & vultu, & voce, & donis hospitali-*
,, *bus excepisti: quũ quidem promittendi finẽ nullũ face*
,, *res. Posteaquàm perfeci quæ volebas, & opera mea*
,, *(quantũ quidẽ in me fuit) maximus euasisti: esse me*
,, *copijs nostris cõtemptui pateris. At enim cõfido tem-*
,, *pus ipsum te docturũ, vt statuas pecuniã hanc nume-*
,, *randã esse: neq; teipsum laturũ amplius, vt vltrò de*
,, *te bene meritos queri de te videas. Te quidem oro, vt*
,, *numerata pecunia in eũ me apud milites locũ, in quẽ*
,, *accepisti, restituere studeas. Hæc quũ Seuthes audisset,*
exsecrabatur eum, per quẽ stetisset, quo minus iamdu-
dũ stipendiũ persolutũ fuisset. Eum suspicabantur o-
Seuthes Xenophontis consilio paret. *mnes Heraclidẽ esse. Equidem, ait Seuthes, stipendiũ*
numerabo, neq; vmquam in animo habui, vt vos illo
fraudarem. Tum Xenophon: Si omninò, inquit, per-
soluere statuisti: rogo te vt per me id fiat, neq; commit
tas vt propter te alio nunc sim apud exercitum loco,
quàm id tẽporis fuerim, quũ ad te veniremus. Et Seu-
thes: Per me, ait, contemtui militibus non eris, & si
vel cum solis CIↃ grauis armaturæ peditibus man-
seris, dabo oppida tibi cum alijs omnibus, quæ promi-
si. Atenim, subiecit Xenophon, id fieri nequaquã po-
test. Tantũ nos abs te dimittito. Atqui, ait Seuthes, no
ui ego tutius futurum tibi, si mecũ maneas, quàm si di-
scedas. Cui Xenophon: Laudo, inquit, sollicitudinẽ de
me tuam. Mihi tamen nequaquã integrũ est heic ma-

ἔφαζεν δέ με καὶ δῶρα ἔλειν παρὰ σοῦ. καὶ τοῦτο
τὸ δῶρα ταῦτα πότερον οἴῃ αὐτὸν κακόνοιαί τι-
να ἀνιδόντας με πρός σε αἰτιᾶσθαί με ἔλειν πα-
ρὰ σοῦ, ἢ προθυμίαν πολλὴν πρὶ σὲ καταγνό-
ντας; ἐγὼ μὲν οἶμαι πάντας † ἀνθρώπους
δύνοιαν δὲν ἀφελέικνυσθαι τότῳ πρ' οὗ ἄν τις ἀνθρώπους τι-
δῶρα λαμβάνῃ. σὺ δὲ, πεὶν μὲν ὑπηρετῆσί τι μίζην δύνοιαν
σοὶ ἐμέ, ἐδέξω ἡδέως καὶ ὄμμασι καὶ φωνῇ καὶ
ξωνίοις, καὶ ὅσα ἐσθῖο ὑπαγνούμενοῦ ὀκ ὠνε-
πίμπολασο· ἐπεὶ δὲ καὶ τέπαχας ἃ ἐβόλο, καὶ
γελίνῳ ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμιλω μέγιστος, νῦν οὕ-
τω με ἄτιμον ὄντα οἱ ὄῖς γραπώτας τολμᾶς
πριορᾶν. ἀλλὰ μὴν ὅτι σοὶ δόξῃ ἀφελοῦνται πο-
δύνω καὶ δι' χρόνου διάξῃν σε, καὶ αὖ νῦν γέ σε
ὀκ αἰέξεαζ δὲν σοὶ πολεμίους δύνεργοσίαν ὀρῶν-
τα ἐγκαλῶ τάς σοι. δόμαι οὖν σοῦ, ὅπαλ
ἀφελίδως, πολυμεῖσθαι ἐμὲ πὰ τοῖς γρα-
πώτας τοιοῦτος ποιῆσαι οἷόν πρ καὶ πέλα-
βεν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κατηφέσατο
τῷ αἰτίῳ τῷ μὴ πάλαι ἀφελεσθῆναι δι μισθόν·
καὶ πάντας τὸν Ἡρακλείδην ὑπώπτευον εἶναι.
ἐγὼ γάρ, ἔφιεν, ὅτε διενοήθη πώποτε ἀφερ-
ῆσαι, ἀφελόμην τέ. οὐτοῦδεν πάλιν εἶπεν ὁ Ξεν-
οφῶν, ἐπεὶ † τοίνυν ἀφελίδύναι βούλῃ, νῦν τοίνυν ἀπαιτεῖ
ἐγώ σου δέομαι δ' ἐμοῦ ἀφελίδύναι, καὶ μὴ πα- ἀποδιδύναι,
ειθεῖς με δίαι σε ἀνομοίως ἔχοντα οἱ τῇ γρα- νῦν
πᾷ νῦν τε καὶ ὅτε πρός σε ἀφικόμιθα. ὁ δ' εἶ-
πεν· ἀλλὰ οὔτε τοῖς γραπώτας ἐσῃ δ' ἐμὲ
ἀπιμόφορ, ἂν τε μύριος πρ' ἐμοὶ χιλίους μό-
νους ὁπλίτας ἔχων, ἐγώ σοι τά τε χωρία ἀφελῶ
σω καὶ πάλιν ἃ ὑπεχόμιν. ὁ δὲ πάλιν εἶπε,
ταῦτα μὲν ἔχειν οὕτως οὐχ οἷόν τε· ἀπόπεμπε
ὑμᾶς. καὶ μήν, ἔφη ὁ Σεύθης, ὦ ἀσφαλέστερον
γέ σοι οἴδα ὂν πρ' ἐμοὶ μένῃν ἢ ἀπέναι. ὁ δὲ πά-
λιν εἶπεν· ἀλλὰ τὸν μὲν σὴν πόνοιαν ἐπαινῶ·
ἐμοὶ δὲ μένῃν οὐχοῖόν τε. ὅσσον δ' αὖ ἐγὼ οἰπι-
μόφορος ὦ, νόμιζε καὶ σοὶ τότο ἀγαθὸν ἔσεσθαι.
οὐτοῦδεν λέγ' Σεύθης· ἀργύριον μὲν ὀκ ἔχω,
ὀλίγ' ἢ μικρόν τι καὶ τότό σοι δίδωμι, τάλαν-
τον· βοῦς δ' ἑξακοσίους, ⓒ πρόβατα ἑς τετρα-
κιχίλια, καὶ αἰχμαλώτους ἑς ἑκοσι ⓒ ἑκατόν.
ταῦτα λαβὼν, καὶ ὧν πρὶν ἀδικημένην σε ὁ-
μήρους προσλαβὼν, ἄπιθι. γελάσας ὁ Ξενο-
φῶν εἶπεν· ὦ οἶω μὴ ὑγαρκῆ ταῦτα ἑς θ'ν μι-
σθὸν, πνθ' τάλαντον φάσω ἔχειν; ἆρ' ὀκ, ἐπει-
δή μοι ἡ ὠδικημένων ὄδιν ἀπόντι, ἄμεινον φυ-
λάξεσθαι δὲν † πέτρους; ἦκουες ὃ τὰς ἀπειλάς. ἐχθρούς
τότε μὲν δὴ αὐτῷ † ἔμειναν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀ- ἔμειναν.
πέδωκεν αὐτοῖς ἃ ὑπέσχεθε, καὶ δὲν ταῦτα ἐ-
λάσοντας (ὡς ἐπεμφεν. οἱ δὲ γραπῶται τέως μὲν
ἔλεγον ὡς Ξενοφῶν οἴχοιτο πρὸς Σεύθην οἰκή-
σων, καὶ ἃ ὑπέσχετο αὐτῷ ἀφληφόμενος· ἐπεὶ δὲ
αὐτὸν ἥκοντα εἶδον, ἠσθήσθη τε καὶ προσέθεον.
Ξενοφῶς δ', ἐπεὶ εἶδε Χαρμῖνον καὶ Πολύ-
νεικον· ταῦτα, ἔφη, καὶ σέσωσται δ' ὑμᾶς τῇ
γραπῇ, καὶ παραδίδωμι αὐτὰ ἐγὼ ὑμῖν·
ὑμεῖς δὲ ⳟαπεδεμνοι διάδοτε τῇ γρατιᾷ.

Illi receptis omnibus & manubiarum venditoribus
constitutis, ea vendebant, & magnoperè accusabantur. Xenophon minimè accedebat, sed palàm se ad
iter in patriam comparabat. Necdum enim suffra-
gijs damnatus erat, vt Athenis exsularet. Veniunt
heic ad eum homines e toto exercitu lectissimi, atque
orant ne prius discedat, quàm copias abduxisset, ac
Thimbroni tradidisset. Hinc Lampsacum nauigant,
vbi in Xenophontem Euclides Phliasius vates inci-
dit, Cleagoræ F. qui somnia in Lyceo pinxit. Is Xe-
nophonti quòd saluus redijsset gratulabatur, eúmque
rogabat, quantum auri posideret. Cui Xenophon
Xenophontis pauertas. *iureiurando sanctè confirmat, ne quidem reditu*ro
domum viatici satis fore: nisi & equum venderet, &
quæ circa se haberet. Non habebat ei fidem Euclides.
Postea quum Lampsaceni hospitalia munera Xeno-
phonti misissent, atq; ille sacrum Apollini faciens, Eu-
clidem iuxta se sisteret: vbi is extis Euclides habere se
fidem ipsi aiebat, quòd a pecunia non esset instructus.
Atque equidem animaduerto, inquit, etiamsi quas o-
pes olim sis consequuturus, quoddam impedimentum
apparere, ac si nullum aliud fuerit, ipsemet tibi eris im-
pedimento. Fatebatur hoc verum esse Xenophon, &
Euclides porrò: Impedimento tibi est, inquit, Iupiter
* *Milichius. Simul interrogat, an ne rẽ sacrã fecisset,*
*Cognomentũ hoc Iouis apud Athenienses, quasi dicas mitis. Idem Bacchо tributum. Athen. in III. *quẽadmodũ in patria, inquit, ego vobis sacrificare ac*
victimas exurere solebã. Negabat ille se interea dum
patria abfuisset, huic Deo sacrificasse. Quare suadebat
Euclides vt in hunc modũ rem sacrã faceret, idq; ipsi
profuturum aiebat. Postridie Xenophon Ophrynium
progressus sacrificabat, & porcos integros ritu patrio
exurebat, estq; tum perlitatũ. Venit eodem die Bito cũ
Euclide qui pecuniã exercitui daturi erant. Hi ab Xe-
nophonte hospitio excepti, gratis ei restituũt equũ ab
se redemtũ, quẽ apud Lampsacũ Lnumis Daricis vẽ-
diderat, quòd suspicarẽtur illũ propter inopiã fuisse vẽ-
ditũ, quũ Xenophõ eo mirificè delectaretur, ut ab alijs
* al. Troadẽ *acceperant. Hinc per * Troiam profecti, superata Ida*
primò Antandrum perueniunt, deinde propter oram
maris Lydij ad Thebes campum. Illinc per Atramyt-
tium & Certonium haud procul ab Atarnis ad Caici
campum delati, Pergamum Lydiæ ciuitatem attige-
re. Heic Xenophon hospitio excipitur ab Hellade
Gongyli Eretriensis vxore, quæ Gorgionis &
Gongyli mater erat. Significat hæc ipsi, Asidaten in
campo esse, hominem natione Persam. Quòd si no-
ctu cum CCC aduersus hũc pergeret: posse & ipsum,
& vxorem eius, & liberos, & opes (quæ quidem ma-
gnæ sint) capi. Addit etiam qui duces itineris essent,
consobrinum suum & Daphnagoram, quem maxi-
mi faciebat. Quos vbi secum habebat Xenophõ, exta
*consulit. Tum Elieusis * Agasias, qui vates erat, lætis-* al. Bastad
sima esse dixit exta, posse omninò capi hominẽ. Qua-
re quum cœnasset, sumptis secum seriẽ ductoribus

amicissimis sibi, & quorum fidem inprimis exploratã habebat, vt aliquo eos beneficio adficeret proficiscitur. His & alij quidam vi sese adiungunt, plus minus IↃC. Verùm ab eis serierũ ductores discedunt, ne pars pecuniæ, quam paratam fore putabant, ipsis cederet. Quũ ad locũ nocte media peruenissent, mancipia quæ circũ turrim erant, aliasq; res plurimas dilabi sinunt, vt Asidaten ipsum cum rebus suis caperent. Quumq; turrim oppugnando capere non possent, (erat enim alta, & ampla, neq; propugnacula & homines ad pugnandum idonei deerant.) conati sunt eam perfodere. Habebat murus VIII latericij fictilium latitudinem. Quamprimùm illucesceret, iam perfossus erat & peruius, quum quidam eorum qui intus erant, veru torrendis bobus facto femur eius, qui ad turrim proximè accesserat, ictu transfodit. Deinde sagittis eiaculatis efficiebant, vt amplius accedere quis tutò non posset. Simul clamantibus ipsis & per ignes signum dantibus, Itabelius cum copijs suis, itemq; ex Comania grauis armaturæ * præsidiarij cum equitibus Hyrcanijs regis mercenarijs plus minus LXXX, & alijs cetratis propè IↃCCC opis ferendæ caussa accurrunt. Idem alij de Parthenio fecit arunt, & alij ex Apollonia, locisq; vicinis equites. Iam tempus vt nostri de discessu cogitarent. Quare bobus, quotquot istic erant, & ouibus, & mancipijs intra quadratum agmen receptis, abigebant omnia: neciam de pecunia cogitabant, sed ne discessus fugæ similis esset, si relictis rebus iam partis abscederent, ac non solum hostes audaciores euaderent. sed etiam milites animis deiectiores. Ita tamen discessum, vt pugnaturi pro præda viderentur. Quum autem Gongylus Græcos numero paucos esse videret, contraque multos a quibus vrgerentur: inuita matre cum copijs suis egreditur, vt huius facti particeps esset. Ferebat & Procles ex Elisarne ac Teuthrania nostris opem, qui genus a Damarato ducebat. Milites Xenophontis quum iam sagittis & fundis grauiter premerentur, agmine in orbem conuerso, vt haberent arma telis opposita, difficulter *Caicum amnem transeunt, pæne dimidia parte saucij. Fuit & Agasias Stymphalius, seriei ductor, vulneratus: qui perpetuò aduersus hostes dimicabat. Mancipia plus minus CC conseruata, & oues quæ ad sacrificia sufficerent. Postridie Xenophon facta re sacra copias omnes noctu educit, vt quamlongissimè a Lydia discederet, ne propter vicinam metueretur, ac negligentius hostes sibi cauerent. Asidates posteaquam intellexit Xenophontem iterum de copijs aduersus ipsum ducendis exta consuluisse, totoque cum exercitu venturum: castra mouet in vicos oppido Parthenico vicinos. Heic in eum Xenophontis milites incidunt, & ipsum cum vxore, liberis, equis, fortunis omnibus capiunt.

* al. Assyrij

* al. Carcasũ

Ita

οὖν μᾶλλον † φίλους λαβεῖν ἢ πολεμίους γενέ- φιλους
σθαι ἁπάντων, ὅπως δὴ φοβοῖεν αὐτούς, σωε-
ξέρχονται ἅμα αὐτῷ. οἱ δ' ἄλλοι βιασάμενοι εἰς ἑξα-
κοσίους. οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπέλαυνον, ἵνα μὴ με-
δοῖεν μέρος, ὡς ἑτοίμων ὄντων. ἐπεὶ δὲ
ἀφίκοντο πρὶ τὰς μέσας νύκτας, τὰ μὲν πρόσ-
ὄντα αὐτοσχεδὰ τῆς τύρσεως καὶ χώματα
πολλαχόθεν ἀπέρρηξαν καὶ κατέβαλον, ὡς δὴ
Ἀσιδάτῃ αὐτὸν λαβοιεν, καὶ τὰ ἐνείνου. πυρ-
γομαχοῦντες δ' ἐπεὶ οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὴν τύρ-
σιν, (ὑψηλὴ γὰρ ἦν, καὶ μεγάλη, καὶ πύργους
καὶ αἴθουσας πολλοὺς καὶ μαχίμους ἔχουσα)
διορύττειν ἐπεχείρησαν τὸν πύργον. † ὁ δὲ τοῖχος τὸ δὲ τεῖχος
ἦν ἀπὸ πλίνθων χηλίνων δύο ΘΡ. ἅμα δὲ
τῇ ἡμέρᾳ διωρώρυκτο· καὶ ὡς δι' ὀπῆς ἔνδον
φανῆναι, ἐπάταξεν ἔνδοθεν † βουπόρῳ τις ὀβελίσκῳ βουτόρῳ
διαμπερὲς δι' μηροῦ τῷ ἐγγυτάτω. δι' δὲ λοι-
πὸν ἐκ ζεξούσιοντες, ἐποίουν μηδὲ πρίναι ἐπ' ἀσφα-
λὲς εἶναι. κινδυνόντων δ' αὐτῶν καὶ πυρσοβολοῦν-
των, ἐκβοηθοῦσιν Ἰταβέλιος μὲν ἔχων τοὺς ἑαυ-
τοῦ ὁπλίτας, ἐκ κομανίας δὲ † ὁ πολίτας φρουροί, ὁπλίται δὲ τῶν φρου-
καὶ ἱππεῖς ὑρκανίοι, καὶ οἵπερ βασιλέως μισθο- ρίων καὶ ὑρκά-
φόροι, ὡς ὀγδοήκοντα, καὶ ἄλλοι πέλτας ἔχοντες εἰς νιοι καὶ ἱππεῖς,
ὀκτακοσίους. ἄλλοι δ' ἐκ Παρθενίου, ἄλλοι δ' ἐξ
Ἀπολλωνίας, καὶ ἐκ τῶν πολισίων χωρείων, καὶ
ἱππεῖς. ὡς τοῦτο δὴ ὥρα ἦν πῶς ἔσται ἡ ἄφοδος
σκοπεῖν· καὶ λαβόντες ὅσοι ἦσαν βόες καὶ πρό-
βατα, ἤλαυνον, ἡ τὰ αὐθαίρετα αὐτῶν πολλοὶ
ποιησάμενοι, ἃ ἐκ τοῖς χρήμασιν ἐπεσείοντες
τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ φυγὴ εἴη ἡ ἄφοδος, εἰ κατα-
λιόντες τὰ χρήματα ἀπίοιεν, καὶ οἵ τε πολέμιοι
θρασύτεροι εἶεν, καὶ οἱ στρατιῶται ἀθυμότεροι.
νῶν δὲ ἀσπάζεσθαι ὡς περὶ τῶν χρημάτων μαχού-
μενοι. ἐπεὶ δ' ἑώρα Γογγύλος ὀλίγους μὲν ὄν
ἕλληνας, πολλοὺς δὲ τῶν βαρβάρων, ὑβρί-
ζεται καὶ αὐτὸς βίᾳ τῆς μητρὸς, πρὶν ἑαυτῷ
δυνάμιν ἔχων, βουλόμενος συμμεταλαβεῖν τοῦ
ἔργου. σωτεδοκήθη δὲ καὶ Πρόκλῆς ὑπ' ἐλισάρ- ἀλισάρνης,
νης, καὶ Τευθρανίας ὁ ἀπὸ Δαμαράτου. οἱ δὲ περὶ
Ξενοφῶντα ἐπεὶ πάνυ ἤδη ἐπιέζοντο ὑπὸ τὸν
τοξευμάτων καὶ σφενδονῶν, περιόντες κύκλῳ,
ὅπως τὸ ὅπλα ἔχοιεν πρὸ τῶν ζεύγων, μό- πάρασιν
λις διαβαίνουσι τὸν † καΐκον ποταμὸν, τετρω- ἐκ τοῦ καΐκου
μένοι ἐγγὺς οἱ ἥμισεις. οὗτοι δὲ καὶ Ἀγασίας
συμφάλιος ὁ λοχαγὸς πτερόεις, ὃν ἐκάτα
χρόνου μαχόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους. ἡ δια-
σώζονται αὐσμάσπαστα ὡς διακόσια ἔχοντες, καὶ
πρόβατα ὅσον δύματα. τῇ δ' ὑστεραίᾳ θυσάμενος
ὁ Ξενοφῶν, διάγει νύκτωρ ἐκεῖθεν· ἐπὶ τὸ στράτευμα ὅτι
ὅπως ὁπωσοτιοῦν τάχιστα ἔλθοι πρὸς Λυδίας, † ὥστε μὴ εἰς τὰ μὴ
δεῖν τὸν ἐγγὺς εἶναι φοβεῖσθαι, ἀλλ' ἀφυλακτεῖν. ὁ δ'
Ἀσιδάτης ἀκούσας ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τετραμμένος
εἴη Ξενοφῶν, ὡς τάχιστα στρατεύματος ἤδη, διαλί-
ζεται εἰς κώμας ὑπὸ τὸ Παρθενικὸν πολίσματα ἐ- συναγάγοι
ρήσους. οὗτοι δὲ οἱ περὶ Ξενοφῶντα † συμπε- σιν
σόντες αὐτῷ, μὴ λαμβάνουσιν αὐτὸν μὴ γυναῖ-
κα, ὡς παῖδας, μὴ ὄνους, ὡς τἆλλα τὰ ὄντα.

καὶ

καὶ οὕτω τὰ πρόσθεν ἱερὰ ἀπέβη. ἐπειτα πάλιν ἀφικνοῦνται εἰς πέργαμον. οὗτοι δὲ ἡγεμόνα † ἠτιάσατο ὁ Ξενοφῶν. συνέπεσον γὰρ καὶ οἱ λάκωνες, καὶ οἱ λοχαγοὶ, καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ, καὶ οἱ στρατιῶται, ὥστε ἐβούλοντο λαμβάνειν καὶ ἵππους καὶ ζεύγη, καὶ τἆλλα· ὥστε ἱκανὸς εἶναι καὶ ἄλλον ἤδη δι' ποιεῖν. ἐκ τούτου θίμβρων προαγομένος πρὸς λαβεῖν τὸ στράτευμα, καὶ συμμίξας τῷ ἄλλῳ ἑλληνικῷ ἐπολέμει πρὸς Τιτραφέρνην καὶ Φαρνάβαζον. ἀρχοντὸν ὃ οἵδε τῆς βασιλέως χώρας ὅσην ἐπήλθομεν, Λυδίαν, Ἀρτίμαν· Φρυγίαν, Ἀρταπάταν· Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας, Μιθριδάτης· Κιλικίαν, Συέννεσις· Φοινίκης καὶ Ἀραβίας, Δέρκυλος· Συρίας καὶ Ἀσσυρίας, Βέλεσις· Βαβυλῶνος, Ῥωπάρας· Μηδίας, Ἀρβάκης· Φασιανῶν καὶ Ἑσπερίτων, Τηρίβαζος· Καρδοῦχοι δὲ, καὶ Χάλυβες, καὶ Χαλδαῖοι, καὶ Μάκρωνες, καὶ Κόλχοι, καὶ Μοσσύνοικοι, καὶ κατῖται † κῆται, καὶ Παφλαγόνες, Κοῤύλας· Βιθυνῶν, Φαρνάβαζος· τῶν ὑπὲρ Θρᾴκης Σθένης. ἀριθμὸς συμπάσης τῆς ὁδοῦ τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, σταθμοὶ ὀκτακόσιοι δεκαεπτὰ, παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πεντήκοντα, στάδια τετρακισμύρια τετρακισχίλια διακόσια πεντήκοντα πέντε. χρόνου πλῆθος τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, ἐνιαυτὸς καὶ τρεῖς μῆνες.

Ita priori sacrificio tum respondit euentus. Redeunt deinde Pergamum, vbi Deum Xenophon * salutat. Nam & Lacedæmonijs, & serierũ ductoribus & ceteris ducibus, ipsísque militibus adiuuantib. impetrarat, vt & equos, & inga, & alia quædã eximia acciperet: quo facto est, vt iam ei facultas etiã benefaciendi alijs non deesset. Post hæc quũ Thimbro venisset, exercitus ei traditus est: isq; copias has cũ reliquo agmine Græco cõiungens, bellũ Tissapherni & Pharnabazo intulit. Præerant hi ditioni regiæ quam nos peragrauimus: Lydiæ, Artimas: Phrygiæ, Artacamas: Lycaoniæ & Cappadociæ, Mithridates: Ciliciæ, Syennesis: Phœniciæ & Arabiæ, Dernes: Syriæ & Assyriæ, Belesis: Babyloni, Roparas: Mediæ, Arbacas: Phasianis & Hesperitis, Teribazus: Carduchi, Chalybes, Chaldæi, Macrones, Colchi, Mossynœci, *Cœti, Tibareni, sui iuris erant. Paphlagoniæ cum imperio præerat Corylas: Bithynis, Pharnabazus: Thracibus, quiin Europa sedes habent, Seuthes. Totum iter quũ in adscendendo, tum descẽdendo castris CCXV confectũ, parasangas habuit CIↃCL, stadia verò CCICↃ CCICↃ CCICↃ cum CIↃ CIↃ CIↃ CIↃCCLV. Temporis interuallum, quo & adscendimus & descẽdimus, annus vnus ac tres menses.

Lectio marginis.

* al. Cœti.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

XENOPHONTIS HISTORIARVM GRAECARVM LIBER PRIMVS.

Hunc titulum quibusdam in libris inuentum retinere libuit.

ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα ὀλίγαις ἡμέραις ὕστερον ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν Θυμοχάρης, ναῦς ἔχων ὀλίγας· ἐν οὐδενὶ ἀναμαχήσων κύθις λακεδαιμονίοις καὶ ἀθηναίοις. οἰκήσων δὲ λακεδαιμόνιοι, ἡγουμένου Ἡγησανδρίδου. μετ' ὀλίγους δὲ τούτους, Δωριεὺς ὁ Διαγόρου ἐκ ῥόδου δὲ ἑλληνοντόλις εἰσέπλει, ἀριθμὸν λειπῶν, πέντε καὶ δέκα ναυσὶν, ἅμα ἡμέρᾳ. καταδὼν δὲ τὴν ἀθηναίων ἡμεροσκόπος ἐσήμανε τοῖς στρατηγοῖς. οἱ δὲ ἀνηγάγοντο ἐπ' αὐτοὺς ἔκπερ ναυσὶν, ἃς ὁ Δωριεὺς φυγὼν, πρὸς τὴν γῆν ἀνεῖλκε τὰς ἑαυτοῦ τριήρεις, ὡς ὑποδρομὴ πρὸ δι' ποίησιν. ἐγγὺς δὲ γενομένων τὴν ἀθηναίων, ἐμάχοντο ἀπό τε τῆς νεὼς καὶ τῆς γῆς, μέχρις οἱ ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν δὴ μάδυτον πρὸς τὸ ἄλλο στρατόπεδον, δῆθεν προέξαντες. Μίνδαρος δὲ καθιδὼν τὴν μάχην ἐν ἰλίῳ νύῳ τῇ Ἀθηνᾷ, ἐβούθει ὧν τὴν θάλατταν. ἡ κατέλυσε τὰς ἑαυτοῦ τριήρεις, ἀπέπλει, ὅπως ἀναλάβῃ τὰς μετὰ Δωριέως, οἱ δὲ ἀθηναῖοι, αὖ τα-

ΝΟΝ multis post hæc diebus interiectis, Thymochares Athenis cũ paucis nauib. venit, ac statim Lacedæmonij & Athenienses prælio nauali rursum cõgressi sunt, in quo victores ductu Hegesandridæ Lacedæmonij euaserunt. Paullo post Dorieus Diagoræ F. hyemis initio cum XIV nauibus Rhodo profectus, prima luce Hellespontum ingreditur. Eum posteaquàm diurnus Athenienſium speculator conspexisset, imperatoribus signum dedit: ad quod illi cum viginti nauibus aduersus eum prouecti quum essent, fugiens Dorieus ita in terram triremes suas subducebat vti iuxta Rhœteum appellebat. Quúmque propius ad eum delati essent Athenienses, de nauibus ac terra pugnatum est eò vsque, donec infecta re ad reliquas copias suas Athenienses Madytum discederent. Hac pugna conspecta Mindarus, qui apud Ilium Minervæ sacrificabat, vt subsidium mari suis ferret, nauésque Dorici reciperet: deductis triremibus e portu soluit. Tum Athenienses aduersus

Athenienſes superantur.

aduersus eos in altũ prouecti, propter litus ad Abydũ prœlio nauali decernũt: quod quũ a matutino tempore ad vesperã vsq; perdurasset, ac partim vincerent, partim vincerẽtur: cũ nauib. XVIII Alcibiades superuenit. Ex eo Peloponnesij versus Abydũ fugere, Pharnabazus illis opẽ ferre, qui quidẽ ingressus equo mare quousq; poterat, dimicabat: idẽq; vt facerent, equites, peditesq; suos hortabatur. Peloponnesij nauib. iunctis & opposita hostil. acie, nõ procul a litore pugnabant. Tamdẽ Athenienses cũ XXX vacuis hostiũ nauibus, quas ceperant, ac suis, quas amiserãt, discedũt, easq; Sestũ perducũt. Inde naues aliæ aliò exceptis XL, pecuniæ cogendæ causſa extra Hellespõtum proficiscũtur, vnus e ducibus Thrasylus Athenas nauigat, vt partim hæc suis renuntiaret, partim alias copias & naues peteret. Post hæc venit in Hellespontum Tissaphernes, & Alcibiadem cum triremi ad se profectũ, hospitaliaq; & alia munera ferentem compræhendit, ac Sardibus in vincula conijcit: quòd mandasse regem diceret, vt Athenienses hostium loco haberentur. Verùm trigesimo pòst die nacti equos Alcibiades et Mãtitheus, qui captus in Caria fuerat, noctu Clazomenas aufugiunt. Interea qui apud Sestum erãt Athenienses, quũ accepissent Mindarum cum LX nauibus aduersus ipsos adfuturum: noctu Cardiam profugiunt. Eodem & Alcibiades Clazomenis cum quinq; triremibus & *lintre piscatorio venit. Quumq; Peloponnesiorum naues Abydo deductas Cyzicum audisset: pedes ipse Sestum accessit, naues mari vt eò tenderent, iussit. Eæ postea quàm venissent, & ipse iamiam soluturus esset, ac nauali prœlio cum hoste congressurus: superuenit e Macedonia cum nauibus XX Theramenes, & Thrasybulus e Thaso cum alijs XX, quorum vterque pecuniam coegerat. Iubet hos sese subsequi detractis velis maioribus Alcibiades: ipse Parium nauigat, vbi quum naues vniuersæ in vnum conuenissent, numero LXXXVI, nocte sequente soluunt, ac die post eam proximo sub prandij tempus ad Prœconnesum appellunt. Intelligunt heic Mindarum, itemque Pharnabazum cum pedestribus copijs apud Cyzicum esse. Quapropter istic eo die subsistunt. Postridie vocato ad concionem milite Alcibiades, sic eos cohortabatur, vt simul & nauali, & pedestri prœlio decertandum, & muros oppugnandos diceret. Desunt enim, ait, nobis pecuniæ, quarum hosti copiam rex abundè sumministrat. Die ante illum diem proximo, quum portum ingrederentur, naues vniuersas & in his etiam nauigia parua colligebat ad sese, ne quis hostibus nauium numerum enuntiaret: simul per præconem edicebat, morte multatum iri, quicũq; traijcere depræhenderetur. Posteaquã concionẽ habuisset, rebus vniuersis ad naualem pugnam cõparatis, Cyzicum magna in pluuia pergit. Eò

Athenienses vincunt.

Alcibiades a Tissapherne capitur.

* al. lintribus piscatorijs.

αὐτὰ ναγόμενοι σὺν μάχῃσιν πρὶ ἄβυδον κατὰ τὼ ἠιόνα, μέχρι δ' ἅλης ὀψὲ ἐωθινοῦ. καὶ τὰ μὲν νικῶντες, τὰ δὲ νικώμενοι, Ἀλκιβιάδης ἐπεισπλεῖ δυοῖν δεούσαιν εἴκοσι ναυσίν. οἱ τοῦ δὲ φυγὴ πελοποννησίων ἐγένετο πρὸς τὼ ἄβυδον· καὶ ὁ Φαρνάβαζος προεβοήθει, ⟨◇⟩ ἐπεισβαίνων τῷ ἵππῳ ἐς τὴν θάλατταν μέχρι ὅσων τοῦ ἐμάχετο, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς αὐτοῦ ἱππεῦσι καὶ πεζοῖς προεκελεύετο. ξυμφεράοντες δὲ τὰς ναῦς οἱ πελοποννήσιοι, καὶ παρατεταγμένοι, πρὸς τὴν γῆν ἐμάχοντο. ἀθηναῖοι δὲ ἀπέσωζον, τειάκοντα ναῦς τῶν πολεμίων λαβόντες κεναῖς, καὶ ἃς αὖθις ἀπώλεσαν κομισάμενοι ἐς σηστόν. οὐ τοῦθεν, πολὺ τεταραγμένοις νεῦν, ἄλλαι ἄλλῃ ᾤχοντο ἐπ' ἀργυρολογίαις ἔξω τοῦ ἑλλησπόντου. καὶ ὁ Θρασύλλος, ἐς ὧν τὴν στρατηγὸν, ἐς ἀθήνας ἔσωσε ταῦτα ἀγγελῶν, καὶ στρατιὰ καὶ ναῦς αἰτήσων. μετὰ δὲ τοῦτα Τισσαφέρνης ἦλθεν ἐς ἑλλήσποντον· ἀφικόμενον δὲ αὐτὸν μιᾷ τεσσαράκοντα Ἀλκιβιάδης, ξενίά τε καὶ δῶρα ἄγοντα, ξυλλαβὼν, ἔρξεν οὐ σάρδεσι, φάσκων κελεύειν βασιλέα πολεμεῖν ἀθηναίοις. ἡμέραις δὲ τειάκοντα ὕστερον Ἀλκιβιάδης ἐκ σάρδεων μετὰ Μαντιθέου τοῦ ἀλόντος οἱ καρία, ἵππων δὲ φορήσαντες, νυκτὸς ἀποδιδράσκουσιν δὲ κλαζομενάς. οἱ δ' οἱ σησῶ ἀθηναῖοι, αἰσθόμενοι Μίνδαρον πλεῖν ἐπ' αὐτοὺς μέλοντα ναυσὶν ἐξήκοντα, νυκτὸς ἀποδιδράσκουσιν ἐς καρδίαν. οὗτοῦ δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης ἦκεν ἐκ τῶ κλαζομενῶν ⟨σὺν⟩ πέντε τειήρεσι καὶ † ἑπτακαίδεκα. πυθόμενος δὲ ὅτι αἱ τῶν πελοποννησίων νῆες ὑπὸ ἀξιόχου αἴρησιοι ἀνηγμέναι εἶεν ἐς νύξικον, αὐτὸς μὲν πεζῇ ἦλθεν ἐς σηστὸν, τὰς δ' ναῦς προπλεῖν ἐκέλευσε ἐκέλευσεν, ἐπεὶ δ' ἦλθον, αἰσθόμενος ἤδη αὐτῶν μέλλοντος ὡς ὑπὸ ναυμαχίαν, ἐπεισπλεῖ Θηραμένης ἔτεσι ναυσὶν ἀπὸ μακεδονίας, ἅμα δὲ καὶ Θρασύβουλος ἕτεσιν ἑτέραις ἐκ θάσου, ἀμφότεροι ἠργυρολογηκότες. Ἀλκιβιάδης δ' ἐπῶν καὶ τοῖς διώκειν αὐτὸν, ὠφελημένοις τὰ μεγάλα ἱσία, αὐτὸς ἐπλευσεν ἐς πάριον. ἀθρόαι δὲ γενόμεναι αἱ νῆες ἅπασαι σὺν πρίῳ ἔξ καὶ ὀγδοήκοντα, τῆς ὑπούσης νυκτὸς ἀνηγάγοντο, καὶ τῇ ἄλλῃ ἡμέρᾳ πρὶ ἀρίστου ὥραν ἦκον δὲ προικόννησον. ἐκεῖ δ' ἐπύθοντο ὅτι Μίνδαρος σὺν κυζίκῳ εἴη, καὶ φαρνάβαζος μετὰ τοῦ πεζοῦ. τοῦτω μὲν οὖν τὼ ἡμέραν αὐτοῦ ἔμειναν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ Ἀλκιβιάδης ἐκκλησίαν ποιήσας, παρεκελεύετο αὐτοῖς ὅτι ἀναγκη εἴη καὶ ναυμαχεῖν καὶ πεζομαχεῖν ⟨◇⟩ τειχομαχεῖν. οὐ γὰρ ὅσιν, ἔφη, χρήματα ἡμῖν, τοῖς δὲ πολεμίοις ἄφθονα παρὰ βασιλέως. τῇ δὲ προτεραίᾳ, ἐπειδὴ ὥρμίζοντο τὰ πλοῖα ταῦτα, καὶ τὰ μικρὰ ζωπήρισε πρὸ ἑαυτὸν, ὅπως μηδεὶς ἀγγελῇ τοῖς πολεμίοις δ' πλεῖ τῶν νεῶν· ἐπεκήρυξέ τε, ὃς ἂν ἁλίσκηται δ' πέραν ⟨σὺν⟩ πλέων, θάνατον τὴν ζημίαν. μετὰ δὲ τὴν ἐκκλησίαν παρασκευασάμενοι ὡς ὑπὸ ναυμαχίαν, ἀνήγοντο ἐς κύζικον, ὄντος πολλῶ. ἐπειδὴ

ἐπειδὴ δ' ἐγγὺς τῆς κυζίκου ἦν, αἰθρίας γενομένης, καὶ τοῦ ἡλίου ἐκλάμψαντος, καθορᾷ τὰς τῶν μινδάρου ναῦς γυμναζομένας παρὰ τὸ λιμένος, καὶ ἀπειλημμένας ὑπ' αὐτοῦ, ἐξήκοντα οὔσας. οἱ δὲ πελοποννήσιοι, ἰδόντες τὰς τῶν ἀθηναίων τειήρεις οὔσας πλείους τε πολλῷ ἢ πρότερον καὶ πρὸς τῷ λιμένι, ἔφυγον δὲ τὼ γλῶ· καὶ σωρμίζοντες τὰς ναῦς, ἐμάχοντο ὠθιζόμενοι τοῖς σανίοις. Ἀλκιβιάδης δὲ τὰς εἴκοσι τῶν νεῶν προλιπόντα, ἀπέβη δὲ τὼ γλῶ. ἰδὼν δὲ ὁ μίνδαρος, καὶ αὐτὸς ἀποβὰς οἱ τῇ γῇ, μαχόμενος ἀπέθανεν. οἱ δὲ μετ' αὐτὸν ὄντες ἔφυγον. τὰς δὲ ναῦς οἱ ἀθηναῖοι ᾤχοντο ἄγοντες ἐς προικόννησον ἁπάσας, πλὴν τῶν συρακουσίων· ἐκείνας δὲ αὐτοὶ κατέκαυσαν οἱ συρακούσιοι. ἐκεῖθεν δὲ τῇ ὑστεραίᾳ ἔπλεον οἱ ἀθηναῖοι ὠδὶ κύζικηνδε. οἱ δὲ κυζικηνοὶ, τὴν πελοποννησίων καὶ φαρναβάζου ἐκλιποῦσαν τὴν αὐτὼ, ἐδέξαντο οὓς ἀθηναίους. Ἀλκιβιάδης δὲ, μείνας αὐτοῦ ἡμέρας ⟨◇⟩ χρήματα πολλὰ λαβὼν παρὰ τῶν κυζικηνῶν, ὅθεν ἄλλο κακὸν ὀργασάμενος οὐ τῇ πόλῃ, ἀπέπλευσεν ἐς προικόννησον. ἐκεῖθεν δ' ἔπλευσεν δ' πέντε καὶ σηλυμβρίαν· καὶ πρίνθιοι μὲν εἰσεδέξαντο δ' δ' ἄσυ δ' στρατόπεδον· σηλυμβριανοὶ δὲ ἐδέξαντο μὲν οὔ, χρήματα δὲ ἔδοσαν. οὗτοῦθεν δ' ἀφικόμενοι ⟨◇⟩ χαλκηδόνιαν δ' χυσόπολιν, ἐτείχιζον αὐτὼ, ⟨◇⟩ δεκατεύτηριον κατεσκεύαζον οὐ αὐτῇ· ἡ δὲ καλχηδὼν ὑπεξελέγοντο τὴν ἐκ τοῦ πόντου πλοίων. καὶ φυλακὰς ἐγκαταλιπόντες ναῦς τειακοντα, καὶ στρατηγὸ δύω, Θηραμένη καὶ † Εὐβουλον, τῷ τε χωρίου ἐπιμελεῖσθαι καὶ τὴν ἐκπλεούσαν πλοίων, ⟨◇⟩ εἴ τι ἄλλο δύναιντο βλάπτειν σὸν πολεμίους. οἱ δ' ἄλλοι στρατηγοὶ δ' ἦν ἑλλήσποντον ᾤχοντο. πρὸς Ἰφικράτους τοῦ μινδάρου ὠδὶ πολέως δ' λακεδαίμονα γεγράμματα πεμφθέντα ἐπὶ λοχαγὸν ἐς ἀθήνας, λέγοντα τάδε· Ἐβδὲ τὰ καλὰ· μίνδαρος δ' ἀπέσυτα· πεπνυσται τὼνδρες· ἀχρεῖόμες τί χρὴ δρᾶν. φαρναβάζος ὁ σανὰ δ' τῶν πελοποννησίων στρατιώταις καὶ τοῖς † συρακουσίοις παρακελευσάμενος μὴ ἀθυμεῖν ἕνεκα ξύλων, ὡς ὄντων πολλῶν οἱ τῇ βασιλέως, ἕως αὖ τὰ σώματα σῶα ᾖ, ἐμάπόν τ' ἔδωκεν ἐκάστῳ καὶ ἐφόδιον δυοῖν μισθοῖν. καὶ ὁπλίσας δὲ νηυσὶ, φυλακὰς κατέστησε τῆς ἑαυτοῦ παραλασίας γῆς. καὶ συγκαλέσας τούς τε ἀπὸ τῶν πόλεως στρατηγοὺς, καὶ τειηράρχους, † ἐκέλευσε ναυπηγεῖσθαι τειήρεις οἱ αὐτάνορα ὅσας ἕκαστοι ἀπώλεσαν, χρήματά τε διδοὺς, ⟨◇⟩ ὕλαν ἐκ τῶν ἴδης κομίζεσθαι φράζων. ναυπηγουμένων δὲ, οἱ συρακούσιοι ἅμα τοῖς αὐτανδρίοις τὸ τεῖχος τὶ ἐτετέλεσαν, καὶ οἱ τῇ φρουρᾷ ἥσσαν ἀνέπτων μᾶλιστα. διὰ ταῦτα δὲ εὐθυμία τε καὶ πολιτεία συρακουσίοις οἱ αὐτάνορα ὅτι. φαρναβάζῳ μὲν οὖν ταῦτα διαταξάμενος, αὖθις ἐς χαλκηδόνα ἐβοήθει. οἱ

Eò quum propius accessissẽt, ac cælum esse sudum sole iam fulgente cepisset: sexaginta Mindari naues, quæ procul a portu se exercerent, & ab se de portu excluſæ erant, conspicit. Peloponnesii quum triremes Athenienſium & plures esse, quam prius, viderent, & portui proximas: in terram fuga sese recipiunt, ad quam vbi appulissent, aduersus hostes nauibus ipsos insequentes dimicant. Interim Alcibiades nauibus XX circumuectus, in terram copias exponit. Hoc viso Mindarus & ipse in terram descendit, ac pugnans interficitur. Tum milites ipsius fugere: naues vniuersas Athenienses ad Prœconnesum deducere, solis Syracusanis exceptis, quas ipsi Syracusani exusserant. Inde Athenienses postridie Cyzicum nauigant. Tum Peloponnesiis ac Pharnabazo vrbem deserentibus, Cyziceni Athenienses admittunt. Heic quum dies XX commoratus fuisset Alcibiades, grandi a Cyzicenis accepta pecunia, nullo præterea damno eis illato, in Prœconnesum reuertitur. Inde Perinthum ac Selymbriam nauigat, ac Perinthij quidem exercitum in vrbem admittunt: Selymbrienses autem non illi quidem eos admisere, pecuniam tamen numerarunt. Inde Chrysopolim Chalcedoniæ delati, oppidum illud muris cingunt, locumque in eo ad colligendas decumas constituunt. Decuma de Ponticis nauibus exigebatur. Relictum heic XXX nauium præsidium cum duobus ducibus, Theramene ac Eubulo, qui & oppidum & naues e ponto venientes obseruarent, aliysque damnis hostes, quibuscumque possent, adficerent. Reliqui duces in Hellespontum discedunt. Interceptæ sunt & litteræ, atque Athenas perlatæ, quæ ab Hippocrate Mindari *legato Lacedæmonem missæ fuerant. Earum hæc erat sententia. Actum de rebus nostris: periit Mindarus: esuriunt milites: quid agendum sit, nescimus. At Pharnabazus vniuersas Lacedæmoniorum copias & Syracusanos cohortatus, vt saluis adhuc corporibus lignorum causſa minimè deiectis animis essent, quorum vim magnam ditio regis haberet: vestem singulis cum viatico duũm mensium donat. Præterea nautas armat, & regionem suam maritimam præsidijs munit. Conuocatis etiam ducibus vrbium, & triremium præfectis, triremes apud Antandrum ædificarent iubet, quot ipsorum quisque amisisset: simul eos & pecunia subleuat, & materiam de Ida sumendam ait. Dum hæc classis ædificatur, Syracusanorum ope Antandrij muri partem quamdam absoluunt, & in excubijs eorumdem opera mirificè placuit. Eas ob causſas factum, vt Syracusani & benè de Antandro promeriti dicantur, & eius ciuitatis ius etiamnum habeant. His ita constitutis, Pharnabazus mox Chalcedonẽ, vt opem ei ferret, contendit. Nun-

Lacedæmoniorum clades.

Cyzicũ Athenienses occupant.

Iidem Chrysopolim capiunt.

* hoc enim significat ἐπισταλὰς. Pollux lib. 1. cap. 9.

Syracusani Duces exsilio multantur.

*Nuntiatũ fuit hoc ipso tẽpore Syracusanorũ ducibus, plebis scito eos exsilio multatos esse. Quapropter cõuocatis militibus, Hermocrate ceterorũ nomine verba faciente, calamitatẽ suã deplorant, qui per iniuriã & præter leges exsilio multarẽtur. Hortantur inde, ut et deinceps ad imperata faciẽda promtè fortiter, á se se gererẽt, quemadmodũ fecissent hactenus: & magistratus legerẽt, donec adesset ij, qui iã suo essent loco designati. Milites clamore sublato, ipsi vt cũ imperio essent iubent, inprimisq; volebant hoc triremiũ præfecti, & * epibatæ, & gubernatores. Duces cõtrà monẽt, aduersus patriam seditionem mouendã non esse. Quòd si quis ipsos accusaret, declarandũ esse aiebant, quod in naualibus prælijs victores ipsi se nullis adiutorib. fuisse meminissent, quot cepissent naues, quoties vnà cũ alijs inuicti ductu suo exstitissent. Etiã locũ, inquiũt, honestissimũ in acie quũ propter virtutẽ nostrã, tũ alacritatẽ vestrã habuistis, siue quid terra, siue mari gereretur. Quũ neq; quisquã in eos quidquam culpæ cõferret, & ab omnib. rogarẽtur: manere donec qui eis succederẽt, duces aduenirẽt. Erant hi Demarchus Pidoci, Myscо Menecratis, Potamis Gnosiæ FFF. Quũq; maxima pars præfectorũ triremibus iureiurando confirmasset, se illos posteaquàm Syracusas redissent, in patriã reducturos: collaudatos omnes ita dimisere, vt quò visum esset, concederẽt. Inprimis diligẽtiã Hermocratis & alacritatẽ, & popularitatẽ desiderabãt, quo priuatim familiariter vtebãtur. Nãde triremiũ præfectis, & gubernatoribus & epibatis optimũ quẽq; sibi cognitũ singulis dieb. ad contuberniũ in tabernaculũ suũ inuitabat, & cũ eis quidquid vel dicturus vel facturus esset, cõmunicabat. Docebat etiã eos, & quædã statim proferre iubebat, quædã non nisi re deliberata. Ob has res magna erat Hermocratis in cõsilio publico gloria, quòd optima quæq; tũ dicere tũ suadere existimaretur. Idẽ quũ Tissapherne Lacedæmone accusasset, ac non solũ Astyochi testimonio subleuaretur, sed etiã ipse verũ dicere iussus esset: reuersus ad Pharnabazũ pecuniã prius, quàm peteret, impetrabat, eaq; comparata mercenariorũ militum & triremiũ copia, reditũ in patriã moliebatur. Interea Syracusanorũ [ducum] successores Miletum veniunt, eisq; cũ nauib. exercitus traditus est. Iisdem diebus coorta in Thasso seditione, omnes qui a Lacedæmoniorum partibus stabant, vnà cum Lacedæmonio præfecto Eteonico pelluntur. Id quia Tissapherne iuuante Pasippidas Lacedæmonius perfecisse crederetur: Sparta exsulatũ abijt. Eius loco ad nauales copias, quas ipse de socijs coëgerat, Crateſippidas missus: in Chio suam eas in potestatem accepit. Accidit hoc etiam tempore, dum Athenis Thrasylus ageret, vt Agis Decelea pabulatum egressus, ad ipsos vsque muros Athenienſium accederet. Ibi Thrasylus & Athenienses, et alios omnes, qui erãt in vrbe, educit: pro-*

* Vtitur hac voce etiam Hirtius. Significat autem classiariũ militẽ.

Thassus insula a Lacedæmonijs deficit.

Agis Rex Lacedæmoniorum ad Athenarum muros excurrit.

πρέταξε πρὸς τὸ λύκαιον γυμνάσιον, ὡς μαχούμενος, αἰσθόμενος. ἰδὼν δὲ ταῦτα Ἄγις ἀπήγαγε ταχέως· καίτοι ὀλίγοι τὴν ὠδὶ πᾶσιν ἐδόκουν τὴν μικρὸν ἀτρέμα νον. οἱ δὲ ἀθλιώτατοι ὧν Θρασύλῳ διὰ ταῦτα ἐπὶ πολὺ θυμότροποι ἦσαν ἐφ' ἅπασι· καὶ † ἐπαφηρέσθην ὁπλίτας τε αὐτῶν καταλέξασθαι χιλίους, ἱππέας δὲ ἑκατὸν, τελέσας δὲ πεντήκοντα. Ἄγις δὲ ἐκ τῆς δεκελείας ἰδὼν πολλὰ σίτου δι' ἀφράκτου κατιόντα, ἔδεε δὴ φέρεσθαι οὗ μετ' αὐτὸν πολὺ ἦν χρόνου ἀθλιώτερος ἔργῳ τῆς γῆς, εἰ μή τις σφίσι θεὸς καὶ ὁ Θαλάσσιος ἐπιτάφιος ἐγένετο καὶ Κλέαρχος ὁ Ῥαμφίου, πρόξενος ὢν τοῖς Βυζαντίοις, πέμψαι δι' Ἑλλησπόντου τὰς ἐκ τῶν ἀπικῶν οἰνηγὰς ναῦς, αἳ ἀεὶ ἐπὶ τοῦ στόματος διεφύλαττον· αἱ δ' ἄλλαι ἔφυγον δι' ὀπίσω, ἐνθεῦτεν δὲ δι' Βυζαντίου ἐστάθησαν. καὶ ὁ οἰκέτης ἔλεγεν, ὡς ᾧ καρχηδόνιοι Ἀννίβα ἡγεμόνι στρατεύσαντι ὧδε σικελίαν δέκα μυριάσι στρατιᾶς, ἀριθμὸν οὐ πολὺ μικρὸν δύο πόλεις ἑλλωΐδας, Σελινοῦντα καὶ † Ἱμέραν. ὧν δὲ ἄλλο ἔτει (ᾧ ὧδε ὀλυμπιὰς τέτρακαιεικοστὴ, ᾗ προστεθεῖσα ξυνωμοσία οἴκοι. Εὐαγόρᾳ ἤλειε, Βοιώτιος δὲ ἐστάδιον † Εὐβοτᾶς κυρίωσε, ὧδε φέρεται μὲν ὄντων οὐ πάρυ Εὐαρχίππου, ἄρχοντος δ' ὧν ἀθλίως Εὐκτήμονος) Ἀθηναῖοι μὲν δὴ ἐκ τῶν ἑτέρωσε, Θρασύλεως δὲ τά τε ἀφιδρύετα πλοῖα λαβόντες, καὶ πανταχόθεν ἐς τοὺς ἑξακοσίους ἀθροίσαντες, ὡς ἅμα μὴ πλείοσιν ἐμβῆναι, ἐξέπλευσαν ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς. ἐπεὶ δὲ μέσας τρεῖς ἡμέρας, ἐπλεύσαν δὲ πύγελα· ἐνταῦθα τὴν τε χώραν ἐδῄουν, καὶ προσέβαλε τῷ τείχει. ἐκ δὲ τῶν πολιτῶν βοηθησάντες τινὲς τοῖς πυγελεῦσι, διεκαρμένες ὄντας τοὺς Ἀθηναίους τοὺς φίλους ἐδίωκον. οἱ δὲ ἐπεταράσσοντο, καὶ τὴν ὁπλιτῶν δύο λόχοι, βοηθήσαντες πρὸς αὐτοὺς φίλους, ἀπέκτειναν ἅπαντας τοὺς ἐν μελήτῃ, ἑκατὸν ὀλίγων· καὶ ἀσπίδας ἔλαβον ὡς ἑξακοσίας, καὶ τρόπαιον ἔστησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπλεύσαν δὲ νόπον μὴ αὐτοῦ θεν προσκυβασάμενοι, ἐπορεύοντο ἐς κολοφῶνα. κολοφώνιοι δὲ προσεχώρησαν μὴ τῶν ὠδιούσης νυκτὸς οἰέσθαι ἐς τὴν λυδίαν, ἀκμάζουτος τοῦ σίτου. καὶ κώμας τε πολλὰς οἰέπρησαν, καὶ χρήματα ἔλαβον καὶ ἀνδράποδα, καὶ ἄλλα λείαν πολλά. Στάγης δὲ ὁ πέρσης πρὶν ταῦτα τὰ χωρία ὢν, ἐπεὶ οἱ ἀθλιώτατοι ἐκ τοῦ στρατοπέδου διεσκεδασμένοι ἦσαν καὶ τὰς ἰδίας λείας, βοηθήσαν τὴν τὴν ἵππον, ὅσα μὴ ζωὸν ἔλαβον, ἐπὶ τὰ πέκτενε. Θρασύλεως δὲ μετὰ ταῦτα ἀπήγαγεν ὠδὶ θαλάσσαν πλὴν στρατιᾶς, ὡς δὲ ἔφεσον πολυσάμενος. Τισσαφέρνης δὲ αἰσθόμενος τὸ τὸ ὠδὶ χείρημα, στρατιὰν τε συνέλεγε πολλὴν, καὶ ἵππεῖς ἀπέστελλε, πρὸς πάσας

ἐψηφίσαντο

βουλόμενος

propterá Lyceum gymnasium aciem opponit hostibus, manum conserturus si accederent. Quod quum vidisset Agis, celeriter abduxit suos, amissis paucis ex tremo in agmine, quos velites intereme re. Accendit hoc Athenienſium erga Thrasylum studia, vt alacrius ei concederent, cuius ipse rei causſa venerat. Nam decretum, vt delectu habito CIↃ grauis armaturæ pedites, equites C, triremes L sumeret. Agis aũt, quũ è Decelea frumento onusta cõplura nauigia ferri cursu in Piræum cerneret: frustra suos aiebat longo iam temporis ſpatio terra prohibere Athenienſes, nisi quis eos ab illis etiã locis excluderet, vnde mari frumẽtum veheretur. Adeoq; optimum fore, si Clearchus Ramphij F. qui publicus esſet Byzantiorum hoſpes, Chalcedonem Byzantiumá mitteretur. Hac ſententia cõ probata, diſceſſit is, explentibus XV nauium numerum Megarenſibus ac reliquis socijs, quæ ipſæ magis essent militi vehendo idoneæ, quàm celeres. Harum tres in Helleſponto à IX Atticis nauibus demerſæ sunt, quæ perpetuò in ijs locis naues obſeruabant. Cetera Seſtum fuga se recipiunt, ac ſaluæ Byzantium inde perueniunt. Atq; hic eius anni finis fuit, quo Carthaginiẽſes Hannibile duce cum CCCIↃↃↃ hominum in Siciliam profecti, trium menſium ſpatio Græcino minis oppida duo, Selinuntem & Himeram ceperũt. Anno ſequente (in quem olympias XCIII incidit, & qua Elei Euagoræ compoſita biga victoriam conſequuta eſt, vincente in ſtadio Eubota Cyrenenſi, quũ apud Spartanos Ephori magiſtratum Euarchippus gereret, Athenis Euclemon * Archontis officio fungeretur.) Thoricum Athenienſes muniuerũt, & Thraſylus ſumptis ſibi decretis nauibus, nautasq; IↃↃ cetratorum inſtar armãs, vt ijs ſimul tamquam cetratis vteretur, incunte vere in Samum nauigauit. Vbi quũ triduum manſiſſet, Pygela diſcedit. Heic & agros vaſtat, & ad oppidi murum copias admouet. Tum Mileſij quidam Pygelenſibus opẽferentes, palatos hinc inde velites Athenienſium perſequuntur. Contrà cetrati & grauis armaturæ peditum ſeries duæ velitibus ſuis ſuccurrentes, omnes qui Mileto venerant, extra paucos quoſdam, occidunt: ſcutis plus minus CC potiuntur: tropæum ſtatuũt. Poſtridie Notium nauigãt. Inde paratis ad iter rebus omnibus, Colophonem pergunt. Tranſeũt in eorũ partes Colophonij. Nocte proxima Lydiam ingrediũntur, matura iam ſegete, multosq; vicos exurunt: pecuniam, mancipia, prædã aliam ingentem rapiunt. Tum Perſa quidam Stages, qui his in locis ageret, quo tempore Athenienſes hinc inde ſparſi ac prædæ intenti erant, equitum ſubsidio viuum vnum capit, & septẽ interficit. Poſt hæc ad mare Thraſylus copias ducit quaſi Epheſum nauigaturus. Eo conatu hominis animaduerſo Tiſſaphernes, magnas cogebat copias, equitibusq; dimiſſis imperabat omnibus,

Agis repelli tur.

Hannibal Siciliam inuadit.

Milesiorum clades.

* Vide Suidã in voce ἄρχων

Thrasylus Ephesum aggreditur irrito conatu.

Athenienſiũ ſtrages.

Militum Alcibiadis arrogantia.

vt latum opem Dianæ Epheſum accurrerent. Thraſylus die, poſtquàm inuaſiſſet Lydiam, XVII Epheſum nauigat: grauem armaturam ad Coreſſum exponit: equites, cetratos, epibatas, ceteros omnes propter paludẽ, ex oppidi parte altera: quumq; ia illuxiſſet, bipertitum exercitũ admouet. Contrà oppidani, ſocij ab Tiſſapherne adducti, Syracuſanitá illi qui XX nauibus primi venerant, quàm qui Valijs, quæ recens cum Eucleo Hipponis, & Heraclide Ariſtogenis FF. imperatoribus ac duabus Selinuntijs nauibus appulerant: omnes igitur hi opis ferendæ cauſſa ſe coniungunt, ac primũ grauis armaturæ pedites, qui erãt Coreſſi, aggrediũtur. Eos poſteaquàm in fugã vertiſſent, & interfectis plus minus C, reliquos vſq; ad mare perſequuti fuiſſent: ad eos qui propter paludẽ erant, ſeſe cõuertũt. Coniecerunt & illi ſe in fugã, CCC eorum interfectis. Statuerunt hoc loco tropæũ Epheſij, & alterum apud Coreſſum. Syracuſanis & Selinuntijs permultis, qui præclariſſimè ſe geſſerant, præmia fortiſſimo cuiq; debita, publicè priuatimq; data: conceſſa & immunitas perpetua, ſi quis eſſe ciuis cuperet: Selinũtijs etiam hoc, vt quando patriam illi amiſiſſent, Epheſi ius ciuitatis haberẽt. Athenienſes receptis per inducias mortuis, Notiũ diſcedunt. Heic quũ illos humaſſent, Leſbum verſus & Helleſpontũ nauigant. Ingreſſi Methymnẽſem in Lesbo portum, naues illas XXV Syracuſanas ex Epheſo præteruehi cõſpiciunt. Itaq; aduerſus eas in altũ prouecti, quatuor vnà cũ ipſis militibus capiunt, reliquas Epheſum vſq; perſequuntur. Captiuos ceteros Athenas Thraſylus omnes mittit, vnũ Alcibiadẽ Athenienſem, conſobrinũ Alcibiadis exſilijq; ſociũ lapidibus interimit. Hinc Seſtũ ad exercitũ nauigat, vnde copiæ vniuerſæ Lampſacũ traijciunt. Aderat iam hyems, qua captiui Syracuſani, qui in Pyræeo lapicidinis incluſi erant, ſaxo perfoſſo, noctu partim fuga Deceleã, partim Megara dilapſi ſunt. Ceterũ quũ vellet apud Lampſacũ Alcibiades vniuerſas copias cõponere: nolebant milites illi, quibus antehac vſus erat, in eoſdẽ cũ Thraſyli militibus ordines collo cari: quòd ſe pro inuictis ducerent, illi victi venirent. Omnes heic tamẽ in hibernis habiti, quũ Lampſacũ munijſſent: expeditionẽ aduerſus Abydũ ſuſcepere. Ferebat his opem magna cũ equitũ manu Pharnabazus. Sed prœlio ſuperatus fugam dedit. Hunc cũ equitatu ſuo, & CX grauis armaturæ peditibus, quibus Menãder præerat, perſequi nõ deſtitit Alcibiades, donec tenebræ ipſum eriperent. Poſt hanc pugnã milites inter ſe ſponte ſua permiſti, cõplectebantur eos, qui cũ Thraſylo fuerãt. Eadẽ hyeme pluries egreſſi, ditionẽ regis populationibus vexabant. Hoc etiã tẽpore Lacedæmonij quoſdã Helotas, qui e Malea in Coryphaſiũ ſeceſſerant, fide data dimiſerũt. Et Heracleæ Trachiniæ aduenas Achæi, quũ oẽs aduerſus Oetæos hoſtes publicos in acie ſtarent, deſeruere: quo factũ vt eorũ ad IↃCC vnà

δὲ ἔφεσον βοηθεῖν τῇ Ἀρτέμιδι. Θρασύλῳ δ' ἐξ-
όδῳ καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ μᾶλλον τὴν ἐσβολὴν ἐς ἔ-
φεσον ἐποιήσατο, καὶ οὐ μὴν ὁ πολίτας † ἐς ὄν κο-
ρησσὸν ἀφεδίσαντο, οὐδ' οἱ ἱππεῖς καὶ τελταστὰς
καὶ ὑπηρέτας καὶ οὐ ἄλλους πάντας πρὸς
δ' ἄλλο στράτευμα. ἐνέβαν δὲ πάντες ἐς λάμψακον, καὶ χειμῶν ἐπῆλθε, ἐν ᾧ οἱ αἰχμάλωτοι συρακόσιοι ἐργαζόμενοι τὰ περὶ αὐτοὺς ἐκ λιθοτομίας, διορύξαντες τὸ τεῖχος, ἀφοδράπτευσαν νυκτὸς, ᾤχοντο ἐς δεκέλειαν, οἱ δ' ἐς μέγαρα. οἱ δὲ τῇ λαμπάκῳ ξυνταξάντος Ἀλκιβιάδου τὸ στρατεύμα πάντων, οἱ πεντήροις στρατοπεδευόμενοι ἐπὶ θαλάσσῃ ξυνεβούλευον τοῖς μὲν Θρασύλου σωτῆρα εἶναι, ὡς αὐτοὶ μὴ δόξωσιν ἀπὸ τῶν ἐκείνου ἡττηθῆναι ἡμιόλοις ἥκειν. οὐ ταῦτα δὴ ἐχέμαζον ἅπαντες, λάμψακον τειχίζοντος, καὶ ἐστράτευον πρὸς ἄβυδον. Φαρνάβαζος δ' ἐβοήθησεν ἵπποις πολλοῖς, καὶ μάχη ἦπήθεις ἔφυγεν. Ἀλκιβιάδης ὑπεδέξατο, ἔχων τὸς τε ἱππέας καὶ τὸ ὁπλιτικὸν εἵκοσί καὶ ἑκατόν, ὧν ἦρχε Μένανδρος. μέχρι σκότους ἀφέλετο. ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ξυνέβησαν οἱ στρατιῶται αὐτοῖς, ὃ καὶ ἀζήλου οὖν μᾶλλον Θρασύλᾳ. ᾔχθησαν δὲ ἐκεῖνος καὶ ἡ ἀκεδαιμόνιοι ἐπὶ τὸ πεῖραιον, καὶ ἐπορεύθησαν τῇ βασιλέως χώρᾳ. τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ οἱ λακεδαιμόνιοι τοὺς ἐς σικυῶνα φάσιον τὴν ἐλώτην ἀφεστῶτας ἐκ μαλέας, ὥστε πόνδυς ἀφῆκαν. κατὰ αὐτὸ καιρὸν καὶ ἡρακλέα τῇ ζαχυίᾳ ἀχαιοὶ τοὺς ἐνοίκους, αὐτίπατρα γιγνόμενον παύτην πρὸς τοὺς οἰκοῦντας πολεμίους ὄντας, πρεσβεύσαντο, ὥστε ἀχλεᾶς αὐτὸ πρὸς ἐπακτοὺς

πω τοὺς ἐν λακεδαίμονι ἁρμοστὴν λαβώτᾳ· καὶ
ὁ μὲν ἐλήφθη οὕτω, ὡς καὶ μήδοι ἀφ' δα-
ρείου τοῦ πέρσου βασιλέως ἀφεστάντος, πάλιν
πρὸς ἐχώρησαν αὐτῷ. τοῦ δ' ὑπάτου ἔτους ὁ
μὲν φωκαίᾳ νεὼς τῆς Ἀθηνᾶς ὠπεκόπη, πρησ-
θὲν ἐμπεσόντος. ἐπεὶ δ' ὁ χειμὼν ἔληγε, πα-
τακλέους μὲν ἐφορεύοντος, ἀνδρέου δ' Ἀνυ-
δρίου, ἔαρος ἀρχομένου, δυοῖν καὶ εἴκοσιν ἐτοῖν
τοῦ πολέμου πεπολυδότων, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπλευ-
σαν δὲ πρὸς κύζικον τοῦ στρατοπέδου.
ἐνθένδε δ' ὑπὲρ χαλκηδόνα καὶ βυζάντιον ὁρ-
μήσαντες, ἐστρατοπεδεύσαντο πρὸς χαλκηδονίους.
οἱ δὲ χαλκηδόνιοι πρόσθεν αὐξόμενοι τοὺς
Ἀθηναίους, τὴν λείαν ἅπασαν κατὰ τὴν δὲ δὴ δυ-
νὰς θρᾴκας, ἀσυγκλύστους ὄντας. Ἀλκιβιάδης δὲ
λαβὼν τὴν τε ὁπλιτικὴν ὁλίγους, καὶ τοὺς ἱππέας,
καὶ τὰς ναῦς πάντας πλεῖν κελεύσας, ἐλαθὼν δὲ τὸν
βιθυνούς, ἀπήτει τὰ τῶν χαλκηδονίων χρήμα-
τα· εἰ δὲ μή, πολεμήσειν ἔφη αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀπε-
δίδοσαν. Ἀλκιβιάδης δὲ, ἐπεὶ ἥκουδὲ δ' στρατό-
πεδον, τήν τε λείαν ἔλαβε, καὶ πίστεις παρὰ μὲν
ἀπέλαβε τὴν χαλκηδονίων χρήματα· παρὰ δὲ
βιθυνοὺς ἐποιήσατο φιλίαν καὶ σπονδάς, καὶ
ἐκ τούτου δὲ Ἀλκιβιάδης μὲν ᾤχετο ἐς τὸν
ἑλλήσποντον, καὶ ἐς χερρόνησον, χρήματα πρά-
ξων· οἱ δὲ λοιποὶ στρατηγοὶ † σωεφώνησαν πρὸς
φαρνάβαζον ὑπὲρ χαλκηδόνος ἐκεῖσε τάλαν-
τα δοῦναι ἀθηναίοις φαρνάβαζον, καὶ ὡς βα-
σιλέα πρέσβυς ἀθηναίων ἀναγαγεῖν· καὶ ὅρκους
ἔδοσαν μὴ ἔλαιον πρὰ φαρνάβαζον ἐσοτελεῖν τὸ
φόρον χαλκηδονίους ἀθηναίοις ὃν τὸν ἐώθεσαν,
καὶ τὰ ὀφλήματα χρήματα ἀπροδωσαι, ἀθη-
ναίους δὲ μὴ πολεμεῖν χαλκηδονίοις ἕως ἂν οἱ
πρὰ βασιλέως πρέσβυς ἔλθωσιν. Ἀλκιβιάδης δὲ τοῖς τε ὅρκοις οὐκ ἐτύγχανε παρὼν, ἀλλὰ πολὺ σπλυμβρίας ὤν. κεῖνο δ' ἐλθὼν, πρὸς δὲ βυζάντιον ἦκον, ἔχοντες χερρονησίτας τε πανδημεὶ, καὶ ἀπὸ θρᾴκης στρατιώτας, καὶ ἱππεῖς πλείους τετρακοσίων. φαρνάβαζος δὲ, ἀξιῶν δεῖν κἀκεῖνον ὁμνῦναι, πρεσβεύεται οἱ χαλκηδόνι, μέχρις ἦλθεν ἐκ τοῦ βυζαντίου· ἐπεὶ

Thrasylus die, poſtquàm inuaſiſſet Lydiam, XVII Epheſum nauigat: grauem armaturam ad Coreſſum exponit: equites, cetratos, epibatas, ceteros omnes propter paludẽ, ex oppidi parte altera: quumq; ia illuxiſſet, bipertitum exercitũ admouet. Contrà oppidani, ſocij ab Tiſſapherne adducti, Syracuſanitá illi qui XX nauibus primi venerant, quàm qui Valijs, quæ recens cum Eucleo Hipponis, & Heraclide Ariſtogenis FF. imperatoribus ac duabus Selinuntijs nauibus appulerant: omnes igitur hi opis ferendæ cauſſa ſe coniungunt, ac primũ grauis armaturæ pedites, qui erãt Coreſſi, aggrediũtur. Eos poſteaquàm in fugã vertiſſent, & interfectis plus minus C, reliquos vſq; ad mare perſequuti fuiſſent: ad eos qui propter paludẽ erant, ſeſe cõuertũt. Coniecerunt & illi ſe in fugã, CCC eorum interfectis. Statuerunt hoc loco tropæũ Epheſij, & alterum apud Coreſſum. Syracuſanis & Selinuntijs permultis, qui præclariſſimè ſe geſſerant, præmia fortiſſimo cuiq; debita, publicè priuatimq; data: conceſſa & immunitas perpetua, ſi quis eſſe ciuis cuperet: Selinũtijs etiam hoc, vt quando patriam illi amiſiſſent, Epheſi ius ciuitatis haberẽt. Athenienſes receptis per inducias mortuis, Notiũ diſcedunt. Heic quũ illos humaſſent, Leſbum verſus & Helleſpontũ nauigant. Ingreſſi Methymnẽſem in Lesbo portum, naues illas XXV Syracuſanas ex Epheſo præteruehi cõſpiciunt. Itaq; aduerſus eas in altũ prouecti, quatuor vnà cũ ipſis militibus capiunt, reliquas Epheſum vſq; perſequuntur. Captiuos ceteros Athenas Thraſylus omnes mittit, vnũ Alcibiadẽ Athenienſem, conſobrinũ Alcibiadis exſilijq; ſociũ lapidibus interimit. Hinc Seſtũ ad exercitũ nauigat, vnde copiæ vniuerſæ Lampſacũ traijciunt. Aderat iam hyems, qua captiui Syracuſani, qui in Pyræeo lapicidinis incluſi erant, ſaxo perfoſſo, noctu partim fuga Deceleã, partim Megara dilapſi ſunt. Ceterũ quũ vellet apud Lampſacũ Alcibiades vniuerſas copias cõponere: nolebant milites illi, quibus antehac vſus erat, in eoſdẽ cũ Thraſyli militibus ordines collo cari: quòd ſe pro inuictis ducerent, illi victi venirent. Omnes heic tamẽ in hibernis habiti, quũ Lampſacũ munijſſent: expeditionẽ aduerſus Abydũ ſuſcepere. Ferebat his opem magna cũ equitũ manu Pharnabazus. Sed prœlio ſuperatus fugam dedit. Hunc cũ equitatu ſuo, & CX grauis armaturæ peditibus, quibus Menãder præerat, perſequi nõ deſtitit Alcibiades, donec tenebræ ipſum eriperent. Poſt hanc pugnã milites inter ſe ſponte ſua permiſti, cõplectebantur eos, qui cũ Thraſylo fuerãt. Eadẽ hyeme pluries egreſſi, ditionẽ regis populationibus vexabant. Hoc etiã tẽpore Lacedæmonij quoſdã Helotas, qui e Malea in Coryphaſiũ ſeceſſerant, fide data dimiſerũt. Et Heracleæ Trachiniæ aduenas Achæi, quũ oẽs aduerſus Oetæos hoſtes publicos in acie ſtarent, deſeruere: quo factũ vt eorũ ad IↃCC vnà cũ Labota, qui miſſus eis erat Lacedæmone præfectus, interficerentur. Hic eius anni fuit exitus, quo etiam Medi, qui a Dario Perſarũ rege defecerant, rurſus ei ſe dediderunt. Anno ſequente Mineruæ fanum apud Phocæenſes, delapſo in id * preſtere, ſuccenſum fuit. Hyeme iam exacta, quũ Pantacles Ephori, Antigenes Archontis munere fungeretur, eſſent autẽ elapſi anni ab initio belli XXII: primo vere cum vniuerſis copijs Athenienſes in Præconneſum nauigant. Inde Chalcedonem verſus ac Byzantiũ profecti, caſtra Chalcedoni admouerunt. Chalcedonenſes poſteaquàm de Atheniẽſium aduentu cognouere: fortunas ſuas omnes apud Thraces, qui Bithyni erant, oppidoq; ipſorũ finitimi, depoſuere. Tũ Alcibiades ſumptis ſecũ præter equites grauis armaturæ peditibus non multis, dc mandans vt ora maris naues legeret: in Bithynorũ fines pergit, & Chalcedonenſiũ fortunas poſcit: ni pareant, bello ſe ipſos aggreſſurũ minatur. At illi eas tradidere. Poſteaquàm in caſtra reuerſus Alcibiades eſſet iam ſpolijs auctus, & conſtituta cum Bithynis pace: Chalcedonẽ cum copijs vniuerſis ab vna maris parte ad alteram ligneo muro cinxit, intercluſo etiã flumine; * quantũ eius fieri poterat. Tum præfectus Lacedæmonius Hippocrates oppido militem ſuũ prœlio cum hoſte congreſſurus, educit. Inſtruitur aduerſus eum ab Athenienſibus acies. Interea Pharnabazus extra murum, quo vrbs cingebatur, cum copijs ſuis & magno equitatu opẽ obſeſſis ferebat. Itaq; Thraſylus & Hippocrates vterq; grauis armaturæ peditibus inſtructus inter ſe diu dimicarunt: donec cum nonnullis armaturæ grauis peditibus & equitatu ſuis Alcibiades opem ferret. Tum & interfectus eſt Hippocrates, & militẽs ipſius fuga ſe in oppidũ receperunt. Pharnabazus etiã, quum partim propter fluminis * anguſtiã, partim quòd murus, quo cingebatur vrbs, abeſſet propè; coniungere ſe cum Hippocrate non poſſet: ſuos ad Fanum Herculis, quod eſt in agro Chalcedonenſium, & quo loco caſtra habebat, abduxit. Poſt hæc Alcibiades pecuniæ cogendæ cauſſa in Helleſpontum & Cherroneſum profectus eſt: ceteri duces in has conditiones de Chalcedone cũ Pharnabazo pacti ſunt: Daret Athenienſibus Pharnabazus talenta XX, & ad regem legatos Athenienſium deduceret. Tum iuſiurandũ vtro citroq; præſtitum, Athenienſibus tantum tributi ſoluturos Chalcedonenſes, quantum antehac conſueuiſſent: daturos item pecuniam debitam: contrà non facturos Chalcedonenſibus bellum Athenienſes, donec legati a rege adeſſent. Quum hoc iuſiurandũ præſtaretur, non aderat Alcibiades: quippe qui tum ad Selymbriam eſſet. Ea capta, Byzantium cum Cherroneſi vniuerſis, militibus item eThracia, & equitibus ſupra CCC, acceſſit. Exſpectabat Chalcedone Pharnabazus, dum Byzantio rediret Alcibiades, quem ipſum quoq; præſtare iuſiurandum vellet.

* q.d. ardentẽ turbine. uide Plin. lib. II. cã. XLVIII. & ſequente.

Alcibiades Chalcedonẽ obſidet:

* Lectio marginis.

* In marg. ſic. ἐν στενοχωρίαν, id eſt, in angiſtiam.

Inter Pharnabazum & Atheniẽſes indutiæ.

Alcibiades Selymbriam capit.

Quum is non veniret, iuraturum se negabat, ni & ille sibi iuramẽtũ præstitisset. Ita deinde Chrysopoli Alcibiades Metrobati & Arnapi, Pharnabazi legatis: Pharnabazus Chalcedone legatis Alcibiadis, Eurytolemo & Diotimo non solum iusurandum publicum præstiterunt: sed priuatim etiam ipsi fœderibus se deuinxerunt. Quo facto, rectà Pharnabazus discedit, ac legatos ad regem proficiscentes occurrere sibi

Græcorũ ad Persarum regem legati.

apud Cyzicum iussit. Missi fuere Athenienſium nomine Dorotheus, Philodices, Theogenes, Euryptolemus, Mantitheus: & cum his Argiui, Cleostratus & Pyrrholochus. Etiam Lacedæmoniorum legati, Pasippidas cum ceteris ad regem perrexere: quibus se cõiunxit Hermocrates, qui iam Syracusis exsulabat, eiusq; frater Proxenus. Interea dum hos Pharnabazus deducit, Athenienſes Byzantium vallo cinctum

Byzantij ob fidio.

*obsident, & velitando atque excurrendo ad ipsos vsque muros procedunt. Erat in vrbe Clearchus Lacedæmonius præfectus, & cum eo nonnulli ex vicinis, itemq; * neodamodes pauci, & Megarenſes cum Helixo Megarenſe duce suo, & Bœoti cum Cyratada duce. Athenienſes quum nihil efficere vi possent, Byzantijs quibusdam persuadent, vt vrbem proderent. At Clearchus præfectus, qui neminem hoc moliri putaret, rebus omnibus pro virili egregiè constitutis, atque oppido Cyratadæ & Elixi fidei commisso, ad Pharnabazum in litus oppositum traijcit: partim vt ab eo stipendium pro milite sumeret, partim vt naues cogeret, quæ & in Hellesponto erant, a Pasippida in excubijs relictæ: & apud Antandrum: &*

* Vox Laconica, Latinis Liberti. Pollux in III. capite VIII.

* Vide annot. nostras.

*quas apud Thraciam Hegesandrides * epibata Mindari habuerat: denique vti nouæ ædificarentur, & vniuersæ in vnum coactæ socios Athenienſium adfligerent, eáque ratione a Byzantij obsidione copias ipsorum abstraherent. Posteaquàm Clearchus soluisset, ij qui Byzantium prodere volebant, Cydo, Aristo, Anaxicrates, Lycurgus, Anaxilaus, (qui deinceps ob hanc proditionem capitis arcessitus, absolutus fuit: quòd vrbem minimè prodiderat, sed ser-*

Anaxilaus qua ratione absolutus fuerit.

*uauerat, quum pueros ac mulieres fame pereuntes conspiceret, præsertim homo non Lacedæmonius, sed Byzantius. Nam quod in vrbe frumentum erat, Clearchus Lacedæmoniorum militibus dederat. Itaque se hostes intromisisse aiebat, neque pecunia corruptum, neque Lacedæmoniorum odio.) hi ergo re constituta, noctu portis ijs apertis, quæ ad * Thracium appellantur, cum exercitu Alcibiadem introducunt. Tum Helixus & Cyratadas, qui horum nihil intellexerant, cum vniuersis ad forum opis ferendæ caussa concurrunt. Verùm quia tenebant vbique*

*vide supra initium primi αναβάσ.

Byzantij recuperatio.

hostes omnia, neque quid aliud facere possent, hosti sese dedunt. Missi sunt illi Athenas, vbi Cyratadas in

ἐπεὶ δ' ἦλθεν, ὃν ἔφη ὁμεῖσθαι εἰ μὴ κἀκεῖνος αὐτῷ ὀμεῖ. μετὰ ταῦτα ὤμοσαν ὁ Μ οἱ χυδωνῶλφ, οἵς Φαρνάβαζος ἔπεμψε, Μητροβάτει © Ἀρναπέι· ὁ δ' οἰ χαλκηδόνι, οἷς πρὸ Ἀλκιβιάδ, Εὐρυπτολέμῳ ἠ Διοτίμῳ τὸν τε κοινὸν ὅρκον, ἠ ἰδίᾳ ἠ* ἀλλήλοις πίστ ἐποιήσαντο. Φαρνάβαζος Μ δὲ οὐδὲν ἀπέφ, ἠ οὓς πρὸ † βασιλέα πορευομένους πρέσβ ἀπαντῶν ἐκέλευσεν οὓς κύζικον. ἐπεμφθησαν ἡ ἀθηναίων Μ Δωρόθεος, Φιλοδίκης, Θεογένης, Εὐρυπτόλεμος, Μαντίθεος· σὺν ἡ τούτοις ἀργεῖοι, Κλεόστρατος, Πυῤῥόλοχος· ἐπορεύοντο ἡ © λακεδαιμονίων πρέσβ, Πασιππίδας, καὶ ἕτεροι· μετὰ ἡ τούτων © Ἑρμοκράτης, ἤδη φθόνῳ ἐκ συρακουσῶν, © ὁ ἀδελφὸς αὐτῷ Πρόξενος. ἠ Φαρνάβαζος Μ τούτους ἦγεν. οἱ δὲ ἀθηναῖοι δ' βυζαντίοις ἐπολιόρκουν, πόλει τειχίσαντ, καὶ πρὸς δ' τεῖχ ἀκροβολισμοὺς καὶ προσβολὰς ἐποιοῦ. οἱ δὲ τοῖς βυζαντίῳ ὑῷ Κλέαρχος λακεδαιμόνιος ἁρμοστὴς, καὶ ξὺν αὐτῷ τῶν πολιτικῶν ἔνιοι, καὶ τῶν νεοδαμωδῶν οὐ πολλοί, καὶ μισθοφόροι τινὲς ἀργεῖοι, καὶ ἄρχοντα αὐτῶν Ἔλιξ μεγαρεύς, καὶ βοιωτοί, καὶ τούτων ἄρχοντα † Κυρατάδαν. οἱ δ' ἀθηναῖοι, ὡς οὐδὲν ἠδύναντο ἀφ. πρέξασθαι κατ' ἠσυχίαν, ἐπεισαν ἔνιους τῶν βυζαντίων παραδοῦναι πῶι πόλιν· Κλέαρχος δὲ ὁ ἁρμοστὴς, οἰόμενος οὐδεμίαν αὐ τοῦτο ποιῆσαι, καταστήσας δὲ ἅπαντα ὡς ἠδύνατο κάλλιστα, καὶ ὠδὶ τρέψας τὰ οἰ τῇ πόλει Κυρατάδα καὶ Ἔλιξῳ, δίκην πρὸς τοὺς Φαρναβάζου δ' πέραν, μισθὸν τε ὧν παρέσχον πρ' αὐτοῦ ληψόμενοι, καὶ ναῦς συλλέξοντες, ἧκον οἴ τε Ἕλληνοπόντου, ἄλλαι τε καταλελειμμέναι Φρυνείδου τοῦ Πασιππίδου, καὶ αἱ αὐτανδρου, καὶ ἃς Ἡγησανδρίδας εἶχεν ὠδὶ θρᾴκης ὠθεατὴς ὢν Μινδάρου, καὶ ὅπως ἄλλαι ναυπηγηθείησαν. ἀθρόαι δὲ γενόμεναι πᾶσαι, κακῶς τοὺς τῶν ἀθηναίων ξυμμάχους ποιοῦσι, ἀφραστάσειαν δ' στρατόπεδον ἀφ' τοῦ βυζαντίου. ἐπεὶ δ' ὑπερέβαλον οἱ Κλέαρχος, οἱ παραδιδόντ τὴν πόλιν τῶν βυζαντίων, Κύδων καὶ Ἀρίστων καὶ Ἀναξικράτης, καὶ Λυκοῦργ, καὶ Ἀναξίλα, ὃς ὑπαγόμεν θανάτου ὑστερον οἰ λακεδαίμονι ἀφ' τὴν προδοσίαν, ἀπέφυγεν, ὅπου προδοὺς τὴν πόλιν, ἀλλὰ σώζει, παῖδα ὁρᾶν καὶ γυναῖκα λιμῷ ἀπολλυμένας, βυζάντιον ὤν, καὶ οὐ λακεδαιμόνιον. τὸν γὰρ ὁρῶντα σῖτον Κλέαρχος τοῖς λακεδαιμονίοις στρατιώτας διδόναι. ἀφ' τοῦτ' οὖν τοὺς πολεμίους ἔφη ἐσέσθαι, οὐκ ἀργυρίου ὄντας, οὐδὲ ἀφ' μισθοῦ λακεδαιμονίους. ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς πεποίηντο, νυκτὸς αἱ ἑκάστ τὰς πύλας τὰς ὠδὶ θρᾴκιος καλυμμένας, εἰσήγαγον δ' στράτευμα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην. ὁ δὲ Ἔλιξ καὶ ὁ Κυρατάδας, οὐδὲν τούτων εἰδότες, ἐβοήθουν μ τοῦτον ἐς τ ἀγορᾶν· ἐπεὶ ἡ τοῦτο οἱ πολέμιοι κατεῖχον, ὅθεν ἔχοντ

βασιλέως

Κυρατάδ

κατασκοπὴν

ὠ τοῦ ὄχλου ἀφροσύνην ὠ πειραιεῖ, ἔλαθεν ἀφορμὰς, καὶ ἀποσώθη ὅτ δεκέλειαν. Φαρνάβαζος δὲ καὶ οἱ πρέσβ τῆς φρυγίας ὠ χειμῶνα, τὰ περὶ βυζάντιον πεπραγμένα ἤκουσαν. ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρ στρατευομένοις αὐτοῖς πρὸ βασιλέα ἀπήντησαν οἵ τε λακεδαιμονίων πρέσβεις, Βοιώπ ὄνομα, καὶ οἱ μετ' αὐτ, καὶ οἱ ἄλλοι ἄγγελοι. καὶ ἔλεγον ὅτι λακεδαιμόνιοι πάντ ὧν δέονται πεπραχότες εἶεν πρὸ βασιλέως, καὶ Κῦρ ἀρχὴν παντὸς τοῦ ἐπὶ θαλάττ, καὶ ξυμπολεμήσων λακεδαιμονίοις· ἐπιστολὴν τε ἔφερε τοῖς κάτω πᾶσι δ' βασίλειον ἔχουσαν σφράγισμα· ὠ ἠ ὠλῶ καὶ πάλε· Καταπέμπω Κῦρον κάρανον τὴν δ' καταλόγον ἀθροίζομένων. δ' δὲ κάρανος ἐστὶ κύριος. ταῦτ' οὖν ἀκούσαντ οἱ τῶν ἀθηναίων πρέσβεις, καὶ ἐπειδὴ Κῦρον εἶδον, ἐξούλοντο μὲν μάλιστα πρὸ βασιλέα ἀναβῆναι· εἰ δὲ μὴ, οἴκαδε ἀπελθεῖν. Κῦρ δὲ Φαρναβάζῳ ἔπεμπε ἢ πρασσομένων σφ πρέσβ ἕκαστον ἢ πρασσομένων σφ πρέσβ ἕκαστον ἢ πρασσομένων σφ πρέσβ ἕκαστον

lectum esse, & priuatim necessarios arcessere: in Piræeum die illa nauigauit, qua * Plynteria publicè celebrabantur, delubro Mineruæ cooperto, quod nonnulli tam ipsi, quàm patriæ infaustum esse ominabantur. Nam eo die nemo quid Athenien sium rei seriæ suscipere ausit. Quum appelleret, omnis turba tũ e Piræeo, tum vrbe ad naues confluere: admiratione duci: Alcibiadem videre cupere: dicere partim, ciuium hunc vnum esse præstantissimum, qui solus se purgarit, quòd iniquè eiectus in exsilium esset: circumuentum insidijs illorum fuisse, qui & minus ipso potuerint, & inferiores dicendo fuerint, & rempublicam gesserint ex vtilitate sua. Hũc auxisse rempublicam quũ de facultatibus priuatim suis, tum etiam publicis patriæ. Voluisse id temporis de caussa sua sine dilatione cognosci, quum paullò ante tamquam mysteriorum violator delatus esset: verùm aduersarijs rẽ, quæ æquissima videretur, in aliud tempus reijcientibus, absentem patria multatum fuisse. Interim inopia coactum seruitutem seruisse, & homines infestissimos sibi coluisse, cottidie de vita periclitatum esse. Non potuisse quidquam ciuibus sibi coniunctissimis, propinquis, patriæ deniq; toti prodesse, quantũuis illius errata animaduerteret: propterea quòd ab hoc conatu exsilij nomine prohiberetur. Negabant eiusmodi * hominẽ, qualis esset ipse, quidquam egere nouis rebus, uel publici status immutatione. Posse hoc illum populi beneficio, vt & ipse sit æqualibus superior, grandioribus natu non inferior: & aduersarijs suis talem se declaret, qualis olim fuerit. Verùm postea quàm illi tamdem potentiam quamdam nacti essent, optimos quosque sublatos e medio fuisse. Quumq; ipsi soli in republica restarent, hanc vnam ob caussam ciuibus fuisse caros, quòd vti meliorum hominũ opera non possent. Alij cõtrà dicebãt, vnũ hunc omniũ calamitatũ, quas antehac perpessi fuissent, auctorẽ esse: solũ esse qui ausit eorũ se duce præbere, quæ metuendũ sit ne reipubl. accidãt. Ceterùm ad terrã quũ appulisset Alcibiades, nõ statim de naui descẽdit, quòd hostes suos metueret: sed stãs in tabulato, nũ adesset necessarij sui circũspiciebat. Posteaquàm verò Eurytolemũ Pisianactis F. cõsobrinũ suũ, ceterósq; propinquos & eorũ amicos vidit: tũ relicta naue in vrbẽ cũ ijs adscẽdit, qui parati erãt prohibere, ne quis eum attingeret. Pòst in Senatu & cõcione quã defensionẽ sui pronũtiasset, qua se minimè sacra violasse, sed iniustè tractatũ fuisse ostendebat: prolatis in hanc sententiã & alijs, ac nemine contradicente, quòd id minimè latura fuisset concio: dux omnium cum potestate amplissima declaratus, vt qui pristinam reipublicæ potestatem tueri posset: primũ eductis uniuersis militũ copijs mysteria, quæ tũ mari propter bellũ deducebãtur, terra celebrauit. Deinde cõscripsit exercitũ, CIↃ IↃ grauis armaturæ peditum, C L equitum, nauium C. Ita mense post reditum tertio Andrum versus nauigat, quæ

* Festum a lauacris dictum.

Varia de Alcibiade hominũ iudicia.

* Confide Annot. nostras.

ἠρημίνους, καὶ ἰδίᾳ μετα πεμπομένους σῶν ἐπιτηδείοις, καὶ τὴν πολιν σεν ἐς τὸ πειραιᾶ ἡμέρᾳ ᾗ τὰ πλυντήρια ἦγεν ἡ πόλις, τὸ ἕδος κεκαλυμμένου τῆς Ἀθηνᾶς· ὃ λυτὰς οἱωνίζονθο αὐτὸ ἐπὶ πόδα ἔσεσθαι καὶ αὐτῷ μὴ τῇ πόλει. ἀθηναίων τε ἐδεῖς ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἔδεν ὠφελίας ἔργον βλαπῆναι ἂν ἔφη. κεκλῆσθαι δ' αὐτὸν ὅ, τε ἐκ τοῦ πειραιῶς μὴ ὁ ἐκ τοῦ ἄστεος ὄχλος ἠθροίσθη πρὸς τὰς ναῦς, θαυμάζοντες, μὴ ἰδεῖν βελόμενοι τὸν Ἀλκιβιάδην, λέγοντες ὅτι οἱ μὲν, ὡς κράτιστος εἴη τῇ πολιτῇ, μὴ μόνος τὰ πελεχθείη ὡς ὁ δικαίως φύγοι, ἐπιβουλεύθεὶς ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων ἐκείνοις δυναμένων, ἵνα μὴ χθιζοτέρου τε λεγόντων, μὴ πρὸς δ' αὐτοῦ ἴδιον κέρδος πολιτεύοιτο. ἐκείνοις δ' ἀεὶ τό, τε κοινὸν αὔξοι ὡς, μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ ἀφ' τῶν τοῦ πόλεως δυνατῶν ἐθέλοντος ἢ τότε κρίνεσθαι πρᾶγμα, τὰ δ' αἰτίας αὖθις γενομένης ὡς ἠτεθικότ ἐς τὰ μυστήρια, ὑπερβαλλόμενοι οἱ ἐχθροὶ τὸ δοκοῦν τα οἰκαια εἶν, ἅπαντα αὐτὸν ἐστέρησαν τ' πατρίδος. οὐ ᾧ χρόνῳ ὑπὸ ἀμηχανίας δ' ἀλόντων, ὧν ἐμέμνητο μὴ θεραπεύειν τὸν ἐχθίστους, κινδυνευόντων ἀεὶ πρ' ἑκάστην ἡμέραν ἀφ' ἑαυτῶν, ὧν οἰκειότατος πολίτας τ' μὴ ξυγγενεῖς μὴ τ' πόλιν ἅπασαν ὁρῶν ὑβριζομένην, ὀκ ἔχειν ὅπως ὠφελοίη, φυγῇ ἀπειγόμενος. ὀκ ἔφασαν ἂν τ' οἴωνπερ αὐτὸς ὄντ' κινδύνων θεῖαν πραγμάτων, ὑδὲ μεταστάσεως. ὑπάρχειν μὴν ὁκ τ' δήμου ἑαυτῷ μὴ, τ' τε ἡλικιωτ' πολέου ἔχειν, μὴ τ' πρεσβυτέρων μὴ ἐλαττεῖσθαι· τοῖς δ' αὐτὸν ἐλαττοῖς ὅ,τι ὅτος δοκεῖν εἶν οἰόμενος πότερ' ον. ὕστερον ἂν δύναιθ' εἶσιν, ἀχθόμενοι ὁκ βελτίους· αὐτὸν ἂν μόνος λάφθέντας, δι' αὐτὸν τοῦτο ἀναπαῦσαι ὑπὸ τ' πολιτ', ὅπερ ἑτέροις βελτίοσιν ὀκ ἔσχον χρῆσαι. οἱ δ', ὅπ τ' πποιημένων αὐτοῖς κακῶν μόνος αἴτιος εἴη, τ' τε φοβεῖσθαι ὄντ' τὴ πόλῃ γενέσθαι μόνος κινδυνεύσοι ἢ χρημῶν κατασῆναι. Ἀλκιβιάδης δ', πρὸς τ' γλῶ ὁρμηθεὶς, ἀπέφαινε μὴ ὀκ εὐθέως, φοβούμενος· ὁκ ἐχθρὸς ἐπανασεῖς δ' ὢν τοῦ κατα σχόντος, ἐσκόπει ὁκ αὐτ' ἐπιτηδείως, εἰ πρέσαιεν. κατιδὼν δ' Εὐρυπτόλεμον ὃν πάσαν ἀκλος, ἐκωτῦ δὲ ἀνεψιόν, μὴ ὁκ ἄλλος οἰκείως μὴ ὁκ φίλως μετ' αὐτ', τότε ἀχθεὶς, ἀναβαίνῃ δὲ τὴν πόλιν, μᾶλ τὴν πρεσκυδασμένων εἴ τις ἄποιτο μὴ ὠθητ' ἐπειν. οἱ δ' τῇ βουλῇ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀσχολησαμένους ὡς ὀκ ἠσθάνετο, εἶπεν δ' ὡς ἠδίκηται· λεχθέντ' δ' καὶ ἄλλων τοιούτ', μὴ ἐδεὶς αὐτ' ἐπεστόνδος, ἀλλὰ δι' μὲν ἀναχθέναι αὖ τὴν ἐκκλησίαν, ἀναχθεὶς ἅπαντ' ἂν ἡγεμὼν αἱρεθῆναι στρατοῦ, ὡς οἷός τε ὢν σῶσαι τὴν πόλιν δύναμιν, πότερον μὲν τὰ μυστήρια τὴν Ἀθηναίων καὶ θάλατταν ἀγόντ' ἂν Δεκελεᾶ τὸν πόλεμον, κατὰ γῆν ἐποίησεν, ὀλιγαρχοῦν δὲ στρατιώτας ἅπαντας· μᾶλ δὲ ταῦτα κατελέχθη στρατηγὸν, ὁπλίτας μὲν πεντακοσίους καὶ χιλίους, ἱππέας δ' πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, ναῦς δ' ἑκατόν. ὃ μᾶλ τὸν κατὰ πλουν τεῖχος μὴν ἀνήχθη ἐπ' ἄνδρου, ἀφεστη-

ἀφεστηκυίας τὴν Ἀθηναίων. καὶ μετ' αὐτῶν Ἀδιμαντος ὁ † Λευκοφρύνου συνεστράφθησαν οἱ ἠρημένοι κατὰ γῆν στρατηγοί. Ἀλκιβιάδης δὲ ἀπεβίβασε δ' στράτευμα τῆς Ἀνδρίας χώρας σῦ γαύριον. ἐκβοηθησάντας δὲ σῦ Ἀνδρίους ἐτρέψαντο καὶ κατέκλεισαν σὺ τὴν πόλιν, καὶ πολλοὺς ἀπέκτειναν δ πολλοὺς καὶ σῦ λακωνας οἳ αὐτόθι ἦσαν. Ἀλκιβιάδης δὲ πρόπαλόν τε ἔστησε, καὶ μείνας αὐτῦ ὀλίγας ἡμέρας, ἔπλευσεν σὺ σάμον· κρατεῖ δὲν ὁρμώμενος ἐπολέμει, οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι, πότερος Σύνθν οὐ πολλῷ χρόνῳ Κρατησιππίδᾳ τῆς ναυαρχίας παρελυθέντα, Λύσανδρον ἐπέμφαν ναύαρχον. ὁ δὲ, ἀφικόμενος σὺ ἔφεσον, καὶ ναῦς ἐκεῖθεν λαβών, σὺ κῶ καὶ μίλητον ἔπλευσεν· ἐκεῖθεν δ' σὺ ἔφεσον, καὶ ἐκεῖ ἔμεινε, ναῦς ἔχων ἑβδομήκοντα, μέχρις οὗ Κῦρος σὺ σάρδεις ἀφίκετο. ἐπεὶ δ' ἦκεν, αὐτὸν πρὸς αὐτὸν σὺν † τοῖς ἐκ λακεδαίμονος πρέσβεσιν. οἱ ταῦτα δή, κατά τε τὸ Τισσαφέρνους ἔλεγον ἃ πεπεισμένος ἦν, αὐτῦ τε Κύρου ἐδίου σ ὡς προθυμοτάτου πρὸς σ' πολεμεῖν γενέσθαι. Κῦρος δὲ τόν τε πατρὸς ἔφη ταῦτα ἐπεσταλκέναι, καὶ αὐτὸς οὖν δὴ ἐγνωκέναι, δικαὶ πάντα πιστεύειν. ἔχειν δὲ ἥκειν τάλαντα πεντακόσια. ἢν δὲ τοῦτα ἐκλίπῃ, τοῖς ἰδίοις χρήσεσθαι ἔφη, ἃ ὁ πατὴρ αὐτῷ ἔδωκεν· ἐὰν δὲ καὶ τοῦτα, καὶ σ' θρόνου κατακόψειν ἐφ' ᾧ ἐκάθητο, ὄντα ἀργυροῦν καὶ χρυσοῦν. οἱ δὲ ταῦτ' ἐπῄνουν, καὶ ἐκέλευον αὐτὸν τάξαι τῷ ναύτῃ ὁμαχμὴν ἀπῖκὴν, διδάσκοντες ὅτι οὕτ' ὁμοδὸς χρῆναι, οἱ τὴν ἀθηναίων ναῦτον ἀπολεμοῦσί τὰς ναῦς, καὶ μέσα χρήματα αἰσχρόσει. ὁ δὲ κελεύσει μὲν ἔφη αὐτὸν λέγειν, οὐ δικαιον δ' εἶναι πρ' ἃ βασιλεὺς † ἐπέστειλεν αὐτῷ, ἄλλα ποιεῖν. εἶν δὲ καὶ τὰς ζωπήκας οὕτως ἐχούσας, τριάκοντα μνᾶς ἑκάστῃ νεὶ τῷ μισθὸν διδόναι, ὁπόσας ἂν βούλωνται τρέφειν λακεδαιμόνιοι. ὁ δὲ Λύσανδρος τότε μὲν ἐσιώπησε· μᾶλ δ' ὕστερον, ἐπεὶ αὐτῷ πεπιὼν ὁ Κῦρος ἤρετο τί ἂν μᾶλιστα χαρίζοιτο αὐτῷ, εἶπεν ὅπ εἰ πρὸς σ' μισθὸν ἐκφέρῃ ναύτῃ ὀβολὸν πλεῖσθ' ἐπὶ τούτου τέτταρσι ὀβολοῖ ἓν ὁ μισθός, πότερον ἂν τελοῦσι βόλοιν. καὶ τόν τε † πλουσιφρόνου ἀπέδωκε, καὶ ἐπ μισθὸν πρέδωκεν, ὥστε σ' στράτευμα πολὺ πλουσιώτερον εἶναι. οἱ δὲ ἀθηναῖοι ἀνθύοντο ταῦτα, ἀθύμως μὲν εἶχον, ἔπεμπον δὲ πρὸς σ' Κῦρον πρέσβεις Δᾳ· Τισσαφέρνους. ὁ δὲ οὐ πλουσιδέχετο, δεομένου Τισσαφέρνους, Θ λέγοντος ἅπερ αὐτὸς ἐπαΐῃ ..... πειθθεὶς ὑπ' Ἀλκιβιάδου ὀκνεῖν ὅπως μὴ † ἑλλήνων † μηδὲν, οἳ πνες ἰσχυροὶ ὦσιν, ἀλλὰ πάντες ἀσθενεῖς, αὐτοὶ ὦ ἑαυτοῖς ταπαίζοντες. καὶ ὁ μὲν Λύσανδρος, ἐπεὶ αὐτῷ σ' ναυτικὸν σωπετέπακε, ἀνελ-

Ἀσπενδίου

τῶν λακεδαιμονίων πρ.

ἐκ τοῦ κλεισθένους

μηδὲ τινες ἰσχυροὶ

quæ ab Athenien sibus defecerat. Adiuncti sunt ei Aristocrates & Adimantus Leucorophidæ F. qui lecti erant terrestrium copiarum duces. Exponit in terram copias Alcibiades ad Gaurium, quod est in Andro insula. Quúmque suis opem laturi Andrij exissent, in fugam versi, & intra muros oppidi conclusi sunt, interfectis præter alios paucos Lacedæmonijs, qui istic erant. Statuit heic tropæum Alcibiades, neque multos dies commoratus, Samum nauigat: inde facto initio bellum gerebat. At Lacedæmonij, quum non multo antè Cratesippidæ nauarcho magistratus sui tempus exijsset: Lysandrum eius loco mittunt. Is quum in Rhodum venisset, coactis nauibus in Co insulam, Miletúmque nauigat. Hinc Ephesum, vbi cum septuaginta nauibus subsitit, dum Sardes Cyrus accederet. Posteaquam is eò venisset, adscendit ad ipsum vnà cum legatis, qui Lacedæmone aderant. Heic & Tissaphernis facta quædam accusant, & Cyrum rogant, vti alacriter in id bellum incumbat. Respondet Cyrus, & habere se id in mandatis a patre, nec aliam esse animi sui sententiam, quàm vt hæc omnia præstet. Venire se cum talentis 10. Ea si deficiant, vsurum se facultatibus priuatim suis, quibus eum pater donasset. Quòd si & illæ erogentur, etiam thronum illum se concisurum, in quo tum sedebat, & qui totus argenteus & aureus erat. His illi collaudatis, hortantur vt in nautas singulos Atticam drachmam vnam constitueret, quòd futurum dicerent, vt si hoc stipendium detur, Athenien sium nautæ relinquant naues, ac minorem ipse sumtum faciat. Ille rectè quidem hæc dici aiebat, verùm sibi fas non esse, vt aliter quid faciat, quàm rex imperasset. Præterea sic esse in fœderum formula, vt in singulas naues, quot-quot tamdem alere Lacedæmonijs libeat, minæ triginta stipendij menstrui nomine numerentur. Subticuit tum Lysander. Verùm a cœna, quum propinans ei Cyrus interrogaret, quam rem gratissimam ipsi facere posset: si ad stipendium, inquit, singulorum nautarum obolum adieceris. Ex eo tempore quatuor oboli stipendij nomine pendebantur, quum antehac tres tantum numerarentur. Præterea Cyrus & stipendium * prius illis debitum persoluit, & menstruum aliud ante tempus numerauit. Quo factum, vt longè iam alacriores essent milites. Hæc quum Athenienses magno cum animi mœrore audissent, Tissaphernis opera legatos ad Cyrum mittunt. Eos ille non admittebat, quamquam obsecraret Tissaphernes, ac diceret, quæ ipse fecisset ..... persuasum ab Alcibiade, vt hoc vnum spectaret, ne vlli Græcorum potentes essent, sed imbecilli potius, suis ipsi dissidijs attriti. Ceterùm instructa classe Lysander,

Res gestæ Alcibiadis a reditu.

Lysander nauarchus creatus.

* Lectio marginis.

Improbum Alcibiadis consilium.

subductis nauibus, quæ Ephesi numero XC erant, quiescendo eas reficiebat. Interea quum accepisset Alcibiades Thrasybulum extra Hellespontum progressum munire Phocæam, ad eũ nauigat relicto apud classem gubernatore suo Antiocho cum mandatis, ne aduersus Lysandri classem nauigaret. At is cum naui sua & alia, quæ erat e Notio, in portum Ephesiorum nauigãs, nauium Lysandri proras est præteruectus. Tum Lysander primò paucis nauibus deductis hominem insequitur. Verùm quum Athenienses Antiocho pluribus cum nauibus opem ferrent: vniuersa classe instructa in eos pergit. Itaque & Athenienses reliquis triremibus e Notio deductis, vti quisq; locum in portu tenebat, in altum prouecti sunt. Secundum hæc prœlium nauale committitur, quum Lacedæmonij quidem seruarent ordines, Athenienſium verò naues sparsæ vagarentur, donec amissis XV triremibus terga darent. Ex ijs maxima pars hominum fuga dilabitur, reliqui hostis in potestatem viui perueniunt. Has naues secum Lysander sumens, erecto in Notio tropæo, Ephesum nauigat, Samum Athenienses. Eò posteaquàm Alcibiades rediit, vniuersa cum classe ad Ephesiorum portum nauigat, acieq; ante ostium eius instructa, si quis fortè prœlio congredi vellet: quum Lysander suam classem non educeret, quòd nauium numero inferior esset, Samum reuertitur. Paullo pòst Delphinium & Eionem Lacedæmonij occupant. Athenienses, qui domi erant, perlata ad se de prœlio nauali fama: Alcibiadi indignantur, quem ex secordia & intemperantia naues has amisisse existimabant. Simul X alios duces creant: Cononem, Diomedontem, Leontem, Periclem, Erasinidem, Aristocratem, Archestratum, Protomachum, Thrasylum, Aristogenem. Quamobrem Alcibiades, qui etiam apud exercitum in offensionem inciderat; in Cherronesum ad Muros suos vna triremi nauigat. Secũdum hæc Cono cum XX, quas Atheniensium decreto habebat, nauibus ex Andro Samum ad classem nauigat. Eius loco in Andrum Phanosthenes cum quatuor nauibus missus, quum in Thurias triremes duas incidisset, vtramque cum ipsis vectoribus ceperunt. Omnes hi captiui ab Atheniensibus vincti sunt, præter vnum ipsorum ducem Dorieum: qui quum patria Rhodius esset, ac iamdudum Athenis & Rhodo exsularet, metu Athenienſium (qui & ipsum & propinquos ipsius capitis damnauerant) apud Thurios viuebat. Hunc igitur misericordia moti, ne pretio quidem postulato dimisere. Cono posteaquàm Samum peruenit, copiásque nauales adfectas miserè reperit: expleto tantùm septuaginta triremium numero priorum loco, quæ plures quàm centum fuerant, prouectus his in altum cum ceteris ducibus, aliàs alibi

Inclinatio fortunæ Alcibiadis.

Antiochi te meritas.

Lysandri victoria.

Alcibiadi abrogatur imperium.

Cononis imperium nauale.

ἀνελκύσας τὰς ὧν τῇ ἐφέσῳ ναῦς, οὔσας ὀγδοήκοντα, ἤσυχίαν ἦγεν, ὠδισκυδάζων καὶ ἀναψύχων αὐτούς. Ἀλκιβιάδης δὲ ἀκούσας Θρασύβουλον ἔξω ἑλλησπόντου ἥκοντα τειχίζῃ φώκαιαν, διέπλευσε πρὸς αὐτὸν, καταλιπὼν ὠδὶ ταῖς ναυσὶν Ἀντίοχον, ὃν αὐτὸς κυβερνήτην, ὠδισείλας μὲν ὠδὶ πλεῖν ὠδὶ τὰς Λυσάνδρου ναῦς. ὁ δὲ Ἀντίοχος τῇ τε αὐτῇ νυκὶ καὶ ἄλλῃ ἐπὶ νοτίου δὲ ὂν λιμένα τῆς ἐφεσίων δὲ πλεύσας, πρὸ αὐτὰς τὰς πρῴρας τῆς Λυσάνδρου νεῶν πλέπλῃ. ὁ δὲ Λύσανδρος δι' μὲν πόρρω τὸν ὀλίγας τῆς νεὼς καθελκύσας, ἐδίωκεν αὐτόν· ἐπεὶ δὲ οἱ ἀθηναῖοι ὡς Ἀντίοχῳ ἐβοήθουν πλείοσι ναυσί, τότε δὴ καὶ πάσας ξυμπλέξας ἐπέπλῃ. μεθ' ἃ δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἀθηναῖοι, ἐπὶ τὸν νοτίου καθελκύσαντες τὰς λοιπὰς τεσσαράκοντα ναῦς, ἀνῆγον ὡς ἕκαστος ἐδύνατο, ἐπὶ δούλου δ' ἀναμάξου ἦσαν. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ οἱ πελοποννήσιοι καθελκύσαντες τὰς ναῦς, ἔπλεον ἐπὶ τὸν νοτίου, διέπλευσαν ἐς ἔφεσον, οἱ δ' ἀθηναῖοι δὲ σάμου. μετὰ δὲ ταῦτα Ἀλκιβιάδης, ἐλθὼν δὲ σάμου, ἀνῆγε ταῖς ναυσὶν ἅπασιν ὠδὶ ὂν λιμένα τῶν ἐφεσίων, καὶ πρὸ τῆς τόματος παρέταξεν, εἴ τις βούλοιτο ναυμαχεῖν. ἐπεὶ δὲ Λύσανδρος οὐκ αὐτανήγαγε. δι' ὃ πολλαῖς ναυσὶν ἐλαττοῦσθαι, ἀπέπλευσεν δὲ σάμου. λακεδαιμόνιοι δ' ὀλίγῳ ὕστερον αἱροῦσι δελφίνιον καὶ ἠιόνα. οἱ δ' ὧν οἰκῳ ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἤγγελθη ἡ ναυμαχία, χαλεπῶς εἶχον τῷ Ἀλκιβιάδῃ, οἰόμενοι δι' ἀμέλειαν τε καὶ ἀκρασίαν ἀπολωλεκέναι τὰς ναῦς. καὶ στρατηγοὺς εἵλοντο ἄλλους δέκα, Κόνωνα, Διομέδοντα, Λέοντα, Περικλέα, Ἐρασινίδην, Ἀριστοκράτη, Ἀρχέστρατον, Πρωτόμαχον, Θρασύλλον, Ἀριστογένην. Ἀλκιβιάδης μὲν οὖν πονήρως καὶ ὢν τῇ στρατιᾷ φερόμενος, λαβὼν τεσσαράκοντα μίαν, ἀπέπλευσεν δὲ χερρόνησον, δὲ τὸ ἑαυτοῦ τεῖχη. μετὰ δὲ ταῦτα Κόνων ἐκ τῆς ταὐτόματος ξυὶ αἷς εἶχε ναυσὶν εἴκοσι, ἀφλασμένων ἀθηναίων, ἐς σάμον ἔπλευσεν ὠδὶ δ' ναυπηγίαν. αὐτὸ δὲ Κόνωνος δὲ αὖθρον ἐπεμψαν Φανοσθένην τέτταρας ναῦς ἔχοντα. οὗτος † πλησιτυχὼν δυοῖν τεσσάροιν θουρείαιν, ἔλαβεν αὐτοῖς ἀνδράσι· καὶ δὴ μὲν αἰχμαλώτους ἅπαντας ἔδησαν ἀθηναῖοι, πλὴν δὲ ἀρχοντα αὐτῶν Δωριέα, ὄντα μὲν ῥόδιον, πάλαι δὲ φυγάδα ἐξ ἀθηνῶν καὶ ῥόδου, ὄντα ἀθηναίων κατεψηφισμένων αὐτοῦ θάνατον, καὶ τὴν ἐκείνου συγγνώμην, παλιτθύοντα πρὸ αὐτῶν, ἐλεήσαντες, ἀφῆσαν, οὐδὲ χρήματα πραξάμενοι. Κόνων δ' ἐπεὶ δὲ πῶ σάμιος ἀφίκετο, καὶ δι' ναυπηγίαν κατέλαβεν, ἀθύμως ἔχοντας, ξυμπληρώσας τεσσεράς ἑβδομήκοντα αὐτὶ τῶν πρότερον, ὅσων πλέον ἢ ἑκατὸν, καὶ παύτους ἀναγόμενος μετὰ τὴν ἄλλην στρατιὴν, ἄλλοτε ἄλλῃ ἀφ-

Ἐφεσίων

*alibi descendens in hostium ditionem, prædas agebat. Hic eius anni finis fuit, quo Carthaginienses cum centum & viginti triremibus, ac peditatu CCCIↃↃↃ CCCIↃↃ CCCIↃↃ in Siciliam profecti, Agrigentum ad deditionem fame compulerunt, quum prœlio superati totos septem menses oppidum obsiderent. Anno sequente, quo luna vespere defecit, & priscum Mineruæ fanum Athenis deflagrauit: Pitya magistratum Ephori gerente, Archontis autem apud Athenienses Callia: Lacedæmonij Lysandro, cuius iam annus exierat, qui idem erat annus belli XXIV, successorem Callicratidam mittunt. Quum autem naues Lysander traderet, aiebat ad Callicratidam, ita se illas ei tradere, vt qui maris imperio potitus esset, ac prœlio nauali victor exstitisset. At ille iubet vt Epheso discedens, ac Samum ad sinistram præteruectus (quo loco naues Athenienſium erant) Mileti classem traderet. Ita se fassurum, quòd maris imperio potiretur. Negante Lysandro se curiosum fore alio imperante: Callicratidas ipse classem ab Lysandro acceptam, coactis e Chio, Rhodo, atque ab alijs socijs quinquaginta nauibus, adauget. Collectis omnibus, quæ numero erant centum & quadraginta, ad occurrendum hosti se parat. Verùm vt se intellexit ab Lysandri amicis seditiosè oppugnari, non solum segniter ipsi morem gerentibus, sed spargentibus etiam per vrbes, maximè in eo peccare Lacedæmonios, quòd toties nauarchos mutent: sæpè ineptis hoc munus mandari, & qui recens admodum rem naualem didicerint, nec quo pacto tractandi sint homines norint: *periculum non omninò nullum esse, ne eis dum homines mittunt maris imperitos, & ignotos maritimis, detrimenti quid accidat: hæc igitur vt accepit Callicratidas, omnes quotquot aderant, Lacedæmonios conuocat, & cum eis in hanc sententiam agit: Satis est mihi domi manere, nec quod in me est prohibeo; quo minus vel Lysander, vel alius quis peritiorem nauticarum rerum se velit haberi. Verùm equidem a patria missus ad classem, aliud quod agam non habeo, nisi vt quæ mihi mandata sunt, præclarissimè pro mea virili exsequar. *Vos autem hortor, vt in medium proferatis ea, quæ maximè vobis ex vsu videntur, & quæ tum ipse mirificè cupio, tum patria postulat, (sunt autem illa perinde vobis nota, ac mihi) manendum'ne mihi sit heic, an domum nauigandum: vt qui rerum heic status sit exponam. Quum dicere quid aliud auderet nemo, quàm patriæ magistratibus parendum esse, eaq; facunda, quorum caussa adesset: ad Cyrum pergit, ac nautis stipendium poscit. Respondet ille, biduum vt exspectaret. Grauiter eam dilationem ferre Callicratidas, et frequentibus illis in aulam cursitationibus succensere. Quumq;*

Arrogãs Lysandri oratio.

Lysandri ãmicorum factio aduersus Callicratidam.

*Vide Annot. Henr. Steph.

*Confule annot. noſtras.

φαίνων τῆς τῶν πολεμίων χώρας ἐλαύνετο. καὶ ὁ σίαυτὸς ἔλαχεν, ᾧ ᾧ καρχηδόνιοι δὲ σικελίαν στρατεύσαντες εἴκοσι καὶ ἑκατὸν τειήρεσί, καὶ πεζῆς στρατιᾶς δώδεκα μυριάσιν, ἔλαθον ἀνάραγαντα λιμῶ, μάχῃ μὲν ἡττηθέντες, προσκαθεζόμενοι δὲ ἐπὶ μῆνας. τῷ δ' ὑδιόντι ἔτει, ᾧ ἥ τε σελήνη ὑπέλιπεν ἑσπέρας, καὶ ὁ παλαιὸς τῆς Ἀθηνᾶς νεὼς οἰ ἀθηναίοις ἀνεπρήσθη, † Πίτι Θ μὲν ἐφορεύοντ Θ, ἄρχοντ Θ δὲ Καλλίου ἀθήνησιν, οἱ λακεδαιμόνιοι τῷ Λυσάνδρῳ, πελπλυτ Θ ἤδη τοῦ χρόνου, καὶ τῷ πολέμῳ τεταράχως καὶ εἴκοσιν ἐτῶν, ἐπεμψαν ὠδὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν. ὅτε δὲ πρεσίδου ὁ Λύσανδρ Θ τὰς ναῦς, ἔλεγε τῷ Καλλικρατίδᾳ ὅτι θαλαττοκράτωρ τε παραδοίη καὶ ναυμαχίᾳ νοικήσῃ. ὁ δὲ αὐτὸς ἐκέλευσεν ὑῷ ἐφέσου οἰ ἀριστερᾷ σάμου παραπλέοντα, οὗ ἦσαν αἱ τῶν ἀθηναίων νῆες, οἰ μελήτῳ παραδοῦναι τὰς ναῦς, καὶ ὁμολογήσειν θαλαττοκρατεῖν. οὐ φαμένου δὲ τοῦ Λυσάνδρου πολυπραγμονεῖν ἄλλου ἄρχοντ Θ, αὐτὸς ὁ Καλλικρατίδας, πῶς αἷς παρὰ Λυσάνδρου ἔλαβε ναυσὶ, προσεπλήρωσεν ἐκ χίου καὶ ῥόδου καὶ ἄλλοθεν ἀπὸ τῶν ξυμμαχων πεντήκοντα ναῦς. πάντας δὲ πάσας ἀθροίσας, οὔσας τεσσαράκοντα καὶ ἑκατὸν, παρεσκευάζετο ὡς ἀπαντησόμεν Θ ταῖς πολεμίοις. καταμαθὼν δὲ ὄσσ' τῶν Λυσάνδρου φίλων καταστασιάζομεν Θ, οὐ μόνον ἀπροθύμως ὑπηρετοῦντῶν, ἀλλὰ καὶ διαθροεῖν ὠδὶ ταῖς πόλεσιν ὅτι λακεδαιμόνιοι μέγα παραπίπτοιεν ὠδὶ τῷ Διαλαβῆν ὁδὸν ναυαρχους, πολλοὺς ἀπειπτηδείως γινομένους καὶ αὖτι ξυνιόντῶν τὰ ναυτικὰ, καὶ ἀνθρώποις ὡς χρηστέοις οὐ γινωσκόντῶν, ... ἀπείρους θαλάσσης ἐμπεπτωδότ, καὶ ἀγνῶτας ταῖς ἐκεῖ κινδυνώδεσι δ' παλαιῶν διὰ τοῦτο. ἐπὶ τούτου δὲ ὁ Καλλικρατίδας, ξυγκαλέσας τοὺς λακεδαιμονίους ἐκεῖ παρόντας, ἔλεγεν αὐτοῖς διάδε· Ἐμοὶ μὲν οἴκοι μὴ ἧσ καὶ εἴτε Λύσανδρ Θ, εἴτε ἄλλ Θ τὸ ἐμπειρότερ Θ δοὺ τὰ ναυτικὰ βούλεται εἶναι, οὐ κωλύω τὰ κατ' ἐμέ. ὑμῶ δ' ὧδε τῆς πόλεως ὡς ὠδὶ τὰς ναῦς πεμφθείς, οὐκ ἔχω τί ἄλλο ποιῶ ἢ τὰ κελευόμενα ὡς ἂν δύνωμαι κράτιστα· † ὑμεῖς δὲ πρὸς ἃ ἐγώ τε φιλοτιμοῦμαι, καὶ ἡ πόλις ἡμῶν αἰτιάζεται, (ἴστε γὰρ αὐτὰ ὥσπερ καὶ ἐγὼ) ξυμβουλεύω τὰ ἄριστα ὑμῖν δοκοῦντα εἶναι πρὶ τοῦ ἐμὲ αὐτόν δ' ἐκεῖ μήδ' οἴκαδε ἀφικέσθαι, † ἐροῦντα τὰ κάλλιστα αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὴν ἀσίαν δὲ. οὐδενὸς δὲ τολμήσαντ Θ ἄλλο τι ἐπεῖν ἢ τοῖς οἴκοι πείθεσθαι, ποιεῖν τε ἐφ' ἃ ἦκει, ἐλθὼν παρὰ Κῦρον, ἤτει μισθὸν τοῖς ναύταις. ὁ δὲ αὐτῷ ἔπτε δύο ἡμέρας ἐπιμεῖναι. καλλικρατίδας δὲ ἀχθεσθὲς τῇ αἰτιάσει, καὶ ταῖς ὠδὶ τὰ ὦτα φοιτήσεσιν ὀργισθεὶς, καὶ

ἐφεσίων

ὑμᾶς

ἐροῦντα

Callicratidas homo minimè auli cus. Cic. I. de Offic.

*Quumq́ diceret hominum miserrimos esse Græcos, qui pecuniæ caussa barbaris adularẽtur: atq́ etiã adderet se, si domum saluus rediret, pro virili Athenienses ac Lacedæmonios reconciliaturum: Miletum discessit. Inde missis Lacedæmonem triremibus ad poscendam pecuniam, & conuocatis ad concionem Milesijs, hanc orationem habuit: Me quidem, Milesij, patriæ magistratibus obtemperare necesse est: a vobis autem peto, vt inprimis strenuè bello huic incumbatis. Nam quia medios inter barbaros habitatis, iampridem ab eis plurima perpessi estis. Vos æquum est socijs reliquis in eo præire, vt interea dum Lacedæmone redeunt, quos adferendæ pecuniæ caussa misi, summa celeritate maximo hostes detrimento adficiantur. Etenim quod heic erat pecuniæ, id discedens Lysander, tamquam superfluum Cyro restituit. Cyrus autem, quum ad ipsum venirem, tempus colloquẽdi mecum semper differebat. Ego verò persuadere mihi non poteram, vt frequenter ad ipsius aulam itarem. Policeor autem vobis, me si quem habituri successum sumus, interea dum pecuniam domo exspectamus, dignam vobis gratiam relaturum. Ostendamus barbaris tandem Dijs bene iuuantibus, posse nos vlcisci hostes nostros, etiamsi ipsos non admiremur. Hæc quum loquutus esset, surgunt multi, maximeq́ illi qui quòd Callicratidæ aduersarentur, insimulati erant: præque metu rationem pecuniæ conficiundæ primi ostendũt, & priuatim etiam de suo promittunt. Hac ille accepta pecunia, & e Chio præterea quinq́ drachmarum viatico in nautas singulos coacto: Methymnam Lesbi oppidum, quod ab hostium partibus stabat, proficiscitur. Quum Methymnæi transire ad ipsum nollent, quòd Athenienses præsidiarios haberent, atq́ illi qui rerum summæ præerant, Athenensium partes sequerẽtur: admotis copijs oppidum vi capit. Itaq́ fortunæ eorum omnes à militibus direptæ sunt, mancipia verò in forum Callicratidas coegit. Quumq́ socij Methymnæos etiã diuẽndi vellent: respondit se imperatore nequaquam futurũ, vt Græcorũ quisquã in seruitutẽ redigatur, quantum quidem in ipso sit. Postridie corpora libera dimittit: at præsidiarios Athenienſium et seruilis cõdicionis captiuos uẽdit. Cononi etiã denũtiat effecturũ se, ne deinceps * maris mœchus esset. Quũq́ illum prima luce prouehi videret in altum, intercepto itinere, ne Samũ se fuga recipere posset, hominem persequitur. At Cono fugam cum nauibus expeditis faciebat, (Nam de multis supplementis peritissimi remiges in paucas naues delecti fuerãt) seq́ cũ duobus et X ducibus, Leonte ac Erasinide Mitylenen oppidũ Lesbi recipit. Eum cum CLX X nauib. Callicratidas persequẽs, in eumdem portum nauigat. Tum Cono, quem cues anteuertendo ne portum subiret, prohibuerant: ante portum nauali pugna decernere coactus fuit, & triginta*

Callicratidas Methymnam capit.

Cono vincitur a Callicratida.

* h.e. turpiter & clàm maris imperium sibi uindicaret. Plutarchus.

καὶ ἐπῶν ἀθλιωτάτους εἶναι τοὺς Ἕλληνας, ὅτι βαρβάρους κολακεύουσιν οὕνεκα ἀργυρίου, φάσκων τε, ἢν σωθῇ οἴκαδε, κατὰ δ' αὐτῷ δυνατὸν ὀλλαξόμενος Ἀθηναίους καὶ λακεδαιμονίους, ἀπέπλευσεν δὲ μίλητον. κἀκεῖθεν πέμψας τεσσάρας δὲ λακεδαίμονα ὠδὶ χρήματα, ἐκκλησίαν ἀθροίσας τὴν μιλησίων, τάδε εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν, ὦ μίλησιοι, αὐταναγκὲς οἴκοι ἀφῖχθαι· σοὶ πείθεσθαι· ὑμᾶς δὲ ἐγὼ ἀξιῶ πεισθῆναι τοῖς ἐμοῖς λόγοις, ἵνα ὡς τάχιστα τε καὶ μάλιστα βλάπτωμεν τοὺς πολεμίους, ἕως ἂν † οἱ ἐκ λακεδαίμονος ἥκωσιν, οὓς ἐγὼ ἐπεμψα χρήματα ἄξοντας. ἐπεὶ τὰ οἰκάδε ὑπάρχοντα λύσανδρος Κύρῳ ἀπέδωκε, ὡς πολλοὶ ἄλλοι, οἶσθα. Κῦρος δὲ, ἐλθόντος ἐμοῦ ἐπ' αὐτὸν, ἀεὶ ἀνεβάλλετό μοι ἀφικέσθαι. ἐγὼ δὲ ὠδὶ τὰς ἐκείνου ὥρας φοιτᾶν οὐκ ἠδυνάμην ἐμαυτὸν πείθων. ὑπαναγκάζομαι δ' ὑμῖν αὐτὸ τοῦτο τὴν ξυμβασίαν † ὑμῖν ἀγαθῶν οὐ ῥᾴω χρόνῳ ἢ αὖ ἐκεῖνα ὑμῖν προσδεχόμενα, χαρίεσσαν ἀφεδρίσεται. ἀλλὰ ξυὶ θεοῖς δεξάμενοι θεοῖς βαρβάροις ὅπως καὶ αὖθις τῶ ἐκείνους διαμαχῶμεθα τοὺς ἐλθόντας ὑμοφρονῆσαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔπεσεν, αὐτίκα μάλ' οἱ μὲν πολλοὶ, καὶ μάλιστα οἱ αἰτιώμενοι ἐκεῖνον ποῦσαι, δεδιότες, εἰσηγοῦνται τοῖς χρήμασι τὴν, καὶ αὐτοὶ ἐπαγγελλόμενοι ἰδίᾳ. λαβὼν δὲ ταῦτα ἐκεῖνος, καὶ ἐκ χίου ὡσεὶ πεντήκοντα χιμαίρας ἑκάστῳ τῶν ναυτῶν ἐφοδιασάμενος, ἐπλευσεν τὰ πρὸς μήθυμναν πολεμίαν οὖσαν. οὐ βουλομένων δὲ τῶν μηθυμναίων προσχωρεῖν, δηῃ ἐμφέρων ὄντων ἀθηναίων, καὶ τῶν τὰ πράγματα ἐχόντων ἀπικνέονται, προσβαλὼν, αἱρεῖ τὴν πόλιν καὶ τὰ κράτη. τὰ μὲν οὖν χρήματα πάντα † διήρπαζον οἱ στρατῶται, τὰ δ' ἀνδράποδα πάντα ξυνήθροισεν ὁ καλλικρατίδας ἐς τὴν ἀγορὰν· καὶ κελεύσας τὴν τῶν ξυμμάχων ἀφεδρίαν καὶ τοὺς μηθυμναίους, ὅτι, ἔφη, ἑκατὸν γε ἀρχοντας, ἀδένα ἐλπίων ἐς δ' κείνου δωσέμεν αὐτοὺς ἀποδιδοῦναι. τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοὺς μὲν ἐλευθέρους ἀφῆκε, τοὺς δὲ τῶν ἀθηναίων φρουροὺς, καὶ τὰ ἀνδράποδα τὰ δοῦλα πάντα ἀπέδοτο· κύνωνι δ' εἶπεν ὅπως φυλάσσει αὐτὸν μοιχοῦντα τὴν θάλαπαν. καλοῦσιν δ' αὐτὸν ἀναγόμενον ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, ἐδίωκον, ὑποτεμνόμενος δ' οὖν σάμον ἔλαθεν, ὅπως μὴ ἐκπεσὼν φύγῃ. κόνων δ' ἐφύλαττε τοὺς ναυσὶν οὖ πλεύσοντας, ὡς δ' ἐκ πολλῶν πληρωμάτων εἰς ὀλίγας ἐκλελέχθαι τοὺς ἀρίστους ὁρᾶτο· καὶ κατὰ φύλακας μιτυλήνην τῆς λέσβου, καὶ ξυὶ αὐτῷ τὴν δέκα στρατηγῶν Λέων καὶ ἐρασινίδης. καλλικρατίδας δὲ ξυνδιώκων ἔπλευσεν ἐς τὸ λιμένα, διώκων ναυσὶν ἑκατὸν καὶ ἐξηκοντα. κόνων δὲ, ὡς ἔφθη τοὺς πολίτην κατὰ κώλυθεὶς, ὧδε γιγνόμενα ναυμαχῆσαι πρὸς τῷ λιμένι, καὶ ἀπώ-

διώκοντα

διήρπασαν

ἐς βάλοντος

ἄπασαν

ἀπώλεσε ναῦς τεσσάκοντα. οἱ δ' ἄνδρες ἐς τὸ γῶ ἀπέφυγον. τὰς δὲ λοιπὰς τὴν νεῶν, τεῖχα φράκτα οὖσαν, ἐσῴσατο τεῖχει ἀνείλκυσε. καλλικρατίδας δὲ οὐ πρὸς λιμένι ὁρμισάμενος, ἐπολιόρκει, οὐ πάνυ τι ἐκπλοῦν ἔχων, καὶ γῶ μεταπεμψάμενος τὸν μηθυμναίους πάντων δημοσίᾳ, καὶ ἐκ χίου δι' στρατεύματα διεβίβασε. χρήματά τε πρὸς Κύρου αὐτῷ ἦλθεν. ὁ δὲ κόνων, ἐπεὶ ἐπολιορκεῖτο καὶ κατὰ γῶ καὶ κατὰ θάλαπαν, καὶ σίτων οὐδαμόθεν ἐσῴζετο πορῆσται, οἱ ὃ ἄνθρωποι πολλοὶ τῇ πόλῃ ἦσαν, ὃ δὴ οἱ ἀθηναῖοι ἐκ ἐβούλοντο, δεῖ δ' μὴ σωθαίνεσθαι τοῦτο, καταλιπὼν τὴν νεῶν τὰς ἄριστα πλεούσας δύο, ἐπλήρωσε περὶ ἡμέρας, ὡς ἀπάντων τὴν νεῶν τοὺς ἀρίστους ὁρᾶτο ἐκλέξας, καὶ τοὺς ὠδιβάτας ἐς κοίλην ναῦν μεταβιβάσας, καὶ τὰ παραρύματα † παλαιὰ ὄντα. τῷ μὲν οὖν ἡμέραν οὕτως † αὖ ἔλαθεν· ἐς δὲ τὴν ἑσπέραν, ἐπεὶ σκότος ἦν, ὡς ἐξῆλθεν ναῦν μεταβιβάσας, καὶ τὰ παραρύματα † παλαιὰ ὄντα. τῷ μὲν οὖν ἡμέραν οὕτως † αὖ ἔλαθεν· ἐς δὲ τὴν ἑσπέραν, ἐπεὶ σκότος ἦν, ὡς ἐξῆλθεν ἐκ ἐβούλοντο, δεῖ δ' μὴ σωθαίνεσθαι τοῦτο, καταλιπὼν τὴν νεῶν τὰς ἄριστα πλεούσας δύο, ἐπλήρωσε περὶ ἡμέρας, ὡς ἀπάντων τὴν νεῶν τοὺς ἀρίστους ὁρᾶτο ἐκλέξας, καὶ τοὺς ὠδιβάτας ἐς κοίλην

conspectis hostiũ ignibus, ac nonnullis renuntiantibus esse hos Athenienses: circiter noctem mediam soluit, vt eos subitò nec opinãtes inuaderet. Verùm ab imbribus copiosis ac tonitruis impeditus progredi nõ potuit. Vt primùm tempestas conquieuit, prima luce nauigat versus Arginusas. Ei læua parte occurrunt in alto Athenienses, in hunc modum acie instructa. Prima in fronte ad læuam cum XV nauibus Aristocrates erat, deinde cum alijs XV Diomedon. Post Aristocratem Pericles, post Diomedontem Erasinides collocatiẽrãt. Propter Diomedontem Samij cum X nauibus singillatim instructi erant, quorũ dux erat Samius quidam Hippeus. His proximæ Taxiarcharũ decẽ naues erant, & ipsæ singillatim instructæ. Secundum has, tres maris præfectorũ, & si quæ aliæ sociorũ naues erãt. Dextrũ cornu cũ nauib. XV Protomachus tenebat, & iuxta eũ Thrasylus cũ alijs XV nauibus. Post Protomachũ Lysias cum nauibus totidem, post Thrasylũ Aristogenes collocatus erat. Atq; hoc modo aciẽ instruxerãt, ne perrũpendi classem suã hosti facultatẽ cõcederẽt. Erãt enim ipsorũ naues minus ad naui gandũ expeditæ. At Lacedæmoniorũ naues vniuersæ singillatim instructæ, & ad perruptionẽ classis hostilis ac circũuentionẽ cõparatæ erant propterea, quòd expeditius nauigarẽt. Cornu dextrũ Callicratidas ipse tenebat. Atq; heic Hermo & Megareus Callicratidæ gubernator hominẽ monent, rectè sibi cõsulturũ, si discederet. Nam triremium numero longè superiores Athenienses erant. Eis respõdit Callicratidas: Spartam se moriente nihilo peius habituram, se fugere sine dedecore non posse. Post hæc diu certatum, primò confertis nauibus, deinde sparsim. Verùm posteaquàm et Callicratidas cum naui sua irrumpens in hostium classem, in mare delapsus nusquam apparuit: & Protomachus cum suis cornu dextro læuum hostile vicerunt: tum scilicet Peloponnesij fuga se in Chium, maximaq; ex parte Phocæam recipere. Athenienses ad Arginusas redeunt. Amiserunt illi hoc prælio naues XXV vnà cum vectoribus, paucis exceptis, qui ad litus euasere. Peloponnesij, quum omninò Lacedæmoniorum naues X essent, ex his IX: ex reliquorum sociorum nauibus supra LX desiderarunt. Secundum hæc Duces Athenienſium statuũt, vt cum XLVI nauibus triremium præfecti Theramenes & Thrasybulus, ac Taxiarchæ nonnulli ad demersas naues ac naufragos pergerẽt: ceteræ aduersus illas, quæ cũ Eteonico apud Mitylenen stationem habebant, nauigarẽt. Hæc quũ facere vellent, a vento & tempestate, quæ tum ingens cooriebatur, sunt impediti. Quamobrem eo loci manent, ac tropæum statuunt. Interea celox actuaria rem omnem Eteonico de nauali prælio exponit. Ille rursus ablegat eam, quum vectoribus vt taciti nemine compellato discederẽt, statimq; coronati in castra reuerterentur: simul Callicratidam prælio nauali vicisse clamarent, vniuersamq; classem Atheniẽsium esse deletam. Dum illi parent atq; abeunt, ipse sacrum facit vt rem feciliter gestam intelligeret. Mandat etiam militibus vt cœnarent, & mercatoribus vt fortunas suas sine tumultu nauigijs imponerent, & vnà cum triremibus quamcelerrimè (erat autem ventus secundus) in Chium discederent. Ipse castris succensis pedestres copias Methymnam ducit. Tum Cono deductis nauibus suis, posteaquàm & hostes discesserant, & ventus spirabat lenior: Atheniensibus occurrens, qui iam ab Arginusis soluebant, quid de Eteonico accidisset, exponit. Illi Mitylenen nauigant: inde prouehuntur in Chium, infectaque re Samum discedunt. Interim Athenis hisce ducibus imperium abrogatur, excepto Cononе: cui Adimantus & Philocles adiunguntur. Ex ducibus autem, qui pugnam hanc naualem pugnarunt, Protomachus & Aristogenes Athenas non sunt reuersi. Ceteri sex, Pericles, Diomedon, Lysias, Aristocrates, Thrasylus, Erasinides, quum domum nauigassent: Archedemus qui tum * populi princeps Athenis erat, & cui Deceleæ cura mandata fuerat, Erasinidẽ per insidias aggressus, apud tribunal sic accusabat: vt eum pecunias publicas ex Hellesponto sibi seruasse diceret, atq; etiam munus imperatorium malè administrasse. Iudices Erasinidem in vincula ducendum esse decernunt. Post hæc Duces in Senatu de prælio nauali & magnitudine tempestatis rem omnem commemorant. Verùm referente Timocrate ceteros etiam duces vinctos populo tradendos esse: Senatus eos vinciri iussit. Secundum hæc concio cogitur, in qua duces inter alios etiam Therameneſ imprimis accusabat, meritò exigendam ab ipsis rationem dicens, quamobrem naufragos non sustulissent. Nam quòd alium neminem insimularent, epistolæ testimonio docebat, quam duces ipsi ad Senatum & ad populum misissent: in qua causſam aliam nullam adferrent, quam tempestatem. Post hæc duces singuli breuibus (nec enim eis secundum legem dicere licebat) sese purgant, & rem vti erat gesta, commemorant: se aduersus hostes profectos fuisse, naufragos vt tollerent triremium præfectis, hominibus ad res gerendas idoneis, atque etiam imperatorio munere functis imperasse, Therameni, Thrasybulo, alijs talibus. Quòd si maximè sint hac in parte aliqui accusandi: neminem se scire, in quos ea culpa conferri possit, quàm in illos, quibus ea res mandata fuerit. Neque tamen, (aiebant) iccirco, quòd modò nos accusant, mentiemur atque in hos culpam conferemus: quum tempestatis magnitudo quominus naufragi tolli potuerint, impediuerit. Atque harum rerum gubernatores & multos alios, qui expeditionis socij fuerant, testes producebant.*

Athenienſiũ naualis acies.

Prœlium ad Arginusas.

Eteonici strategema.

* M. Tullius in lib. de Offic. I.

Sequor lectionem marginis.

Duces Athenis in vincula cõijcuntur.

Therameneſ duces accusat iniustè.

Ducum iusta defensio.

Hæc quum dicerent, *ita populo satisfaciebant: vt multi homines priuati surgerent, ac satisdare ipsorum nomine vellent. Verùm ad proximæ concionis tempus rem extrahendam esse visum fuit, (iam enim serum diei erat, & * manus non cernebant) Senatúmque re prius deliberata referre ad populum debere, quo pacto de horum caussa in iudicio cognosci debeat. Sequuta sunt Apaturia, quibus parentes & cognati conueniunt. Quapropter hoc festo durante amici Theramenis homines complures ad cutem vsque rasos nigris vestibus induunt: vt ij tam quam eorum, qui perissent, propinqui hoc habitu ad populi cœtum accederent. Præterea Callixenum permouent, vt duces in Senatu accusaret. Hinc ad concionem populum aduocant, in qua Senatus ad populũ recitante Callixeno decretũ huiusmodi retulit:*

Quia concione proxima tam illorum qui duces accusarunt, quàm ipsorum ducum sese purgantium auditæ sunt orationes: Athenienses vniuersi tributim suffragia ferunto: in tribu qualibet vrnæ binæ collocantor: itidem qualibet in tribu caduceator proclamato, vt cuicumque videantur iniustè duces fecisse, qui ciues nauali prælio victores non sustulerint, is priorem in vrnam calculũ conijciat: cui cõtrà, in posteriorẽ. Quòd si eos iniustè fecisse statuetur, morte multantor: † vndecimuiris tradũtor: bona publicãtor: eorũ decumę Mineruę sunto. *Ingressus est & alius quidam in hominum cœtum, qui se farinario in vase diceret incolumem euasisse: mandasse autem sibi eos, qui perissent, vt si quidem saluus euaderet, exponeret populo: non sustulisse duces eos ciues, qui pro patria fortissimè se gesserint. Nõnulli Callixenum scripti contra leges decreti postulabant, id quod etiam Euryptolemus Pisianactis F. & quidam alij e populo sentire se profitebãtur. At plebs indignum esse clamitare, nõ concedi populo, vt quod ipse velit, agat. Quumq; Lycisicus diceret, eodem modo de his etiam cognoscendum esse, quo iam de ducibus cognosceretur, ni concioni ius suum permitterẽt: rursus a plebe tumultuatum est, atq; illi finem prouocandi facere coacti sunt. Verùm quum se negarent * Prytanes permissuros, vt præter legem in suffragia iretur: rursus adscendens Callixenus, eamdẽ ob caussam eos accusabat. Tum clamare populus, vt arcesserentur, quotquot non adsentirentur. Heic Prytanes omnes metu perculsi, permissuros se dicebant, vt suffragia ferrentur: extra vnum Socratem Sophronisci F. qui aliud quidquam facturũ se negabat, quàm quod esset legi consentaneum. Post hæc suggestũ conscenso Euryptolemus hanc pro ducibus orationẽ habuit: Equidem in hunc locum, Athenienses, partim Periclem necessariũ & propinquum meum, & Diomedontem amicum accusaturus adscendi: partim eosdem defensurus: partim consulturus vobis eâ, quæ conductura patriæ toti arbitror. In hoc igitur eos accuso, quòd collegis suis litteras ad Senatum populúmque missuris persuaserint,*

* Quibus sublatis suffragia ferebantur.

Senatusconsultum de ducibus.

† Scilicet rerũ capitalium.

Socratis cõstantia.

τοιαῦτα λέγοντος ἔπειθον τὸν δῆμον· ἐβόλοντό γε πολλοὶ τῶν ἰδιωτῶν ἐγγυᾶσθαι ἀναστάντες. ἔδοξε δὲ ἀναβαλέσθαι δὲ ἑτέραν ἐκκλησίαν· (τότε γὰρ ὀψὲ ἦν, καὶ τὰς χεῖρας οὐκ ἂν κατιδεῖν ἦν) τὴν δὲ βουλὴν προβουλεῦσαι περὶ ἐσενεγκεῖν ὅτῳ τρόπῳ οἱ ἄνδρες κρίνοιντο. μετὰ δὲ ταῦτα ἐγένετο ἀπατέρια, ἐν οἷς οἵτε πατέρες εἰσὶ καὶ οἱ ξυγγενεῖς ξυνίασι σφίσιν αὐτοῖς. οἱ δὲ τότε ἐν Θραμβύλῳ παρεσκευάσαντο ἀνθρώπους μέλανα ἱμάτια ἔχοντας, καὶ οὐ χῷ κεκαρμένους πολλοὺς ἐν ταύτῃ τῇ ἑορτῇ, ἵνα πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἥκοιεν ὡς δὴ ξυγγενεῖς ὄντες τῶν ἀπολλυμένων. ὁ δὲ Καλλίξενον ἔπεισαν ἐν τῇ βουλῇ κατηγορεῖν τῶν στρατηγῶν. ἐντεῦθεν ἐκκλησίαν ἐποίουν, ἐς ἣν ἡ βουλὴ ἐσήνεγκε τῇ ἑαυτῆς γνώμῃ, Καλλιξένου εἰπόντος τὰ δὲ ἐπειδὴ τῶν τε κατηγορούντων καὶ τῶν στρατηγῶν καὶ ἐκείνων ἀπολλυμένων ἐν τῇ † πρότερα ἐκκλησίᾳ ἀκηκόασι, δόγμα φέρουσιν ἀθηναίους πάντας κατὰ φυλάς, δεῖναι δὲ ἐς τὴν φυλὴν ἑκάστην δύο ὑδρίας· ἐφ' ἑκάστῃ δὲ τῇ φυλῇ κήρυκα κηρύττειν, ὅτῳ δοκοῦσιν ἀδικεῖν οἱ στρατηγοί, ὃν μὲν ἀνελόμενοι τὸν νικήσαντας ἐν τῇ ναυμαχίᾳ, δοῦ τὴν πρότερον ψηφίσασθαι· ὅτῳ δὲ μή, δοῦ τὴν ὑστέραν· ἂν δὲ δόξωσιν ἀδικεῖν, θανάτῳ ζημιοῦσθαι, καὶ τοῖς ἐνδεκα παραδοῦναι, καὶ τὰ χρήματα δημοσιοῦσθαι, δι' ἃ δὲ ἠδίκηκαν τοὺς ἀποδεῖναι. προῆλθε δέ τις καὶ τὴν ἐκκλησίαν, φάσκων ὠδί τούτους ἀλφίτων σωθῆναι· ὠδὶ δ' αὐτῷ τοῦτ' ἀπολυμένους, ἐὰν ᾖσθῃ, ἀπαγγεῖλαι τῷ δήμῳ ὅτι οἱ στρατηγοὶ οὐκ ἀνείλοντο τοὺς ἀρίστους ὑπὲρ τῶν πατρίδος γεγονότας. ἐν δὲ Καλλίξενος προενεγκὼν, πρᾶνομα φάσκοντος ξυγγενέσθαι φάναι, Εὐρυπτόλεμός τε ὁ Πεισιάνακτος καὶ ἄλλοι † πολλοὶ τῶν δήμου ταῦτα ἐπῄνουν. δι' ἃ δὲ πολλὴ ὁδὸς ἐδόα δ' ἐν ὧν ἐν ἐμὶ τις ἑκάστῃ δι' ἐν δῆμον πεζῇ ὁ αὖ βάλλ. μὴ δὲ τούτοις ἐπιτόνως Λυκίσκου μὴ τούτους τῇ αὐτῇ ψήφῳ κρίνεσθαι † πρὸ μὴ τοὺς στρατηγοὺς, ἐὰν μὴ ἀφῶσι τὴν ἐκκλησίαν, ἐπεπηδήσασε πάλιν ὁ ὄχλος, διωμοσάμενοι ἀρεῖναι τὰς κλήσεις. τὴν δὲ πρυτάνεων ἐ φασκόντων προθήσειν τὴν διαψήφισιν παρὰ τὸν νόμον, αὖθις Καλλίξενος αἰτιᾶται κατηγορῶ αὐτῶν τὰ αὐτά. οἱ δὲ ἐβόων καλεῖν τὸν ἐ φάσκοντας. οἱ δὲ πρυτάνεις φοβηθέντες, ὡμολόγουν πάντες προθήσειν, πλὴν Σωφρονίσκου· ὅτος δ' οὐκ ἔφη οὐδὲν ἢ τὸν νόμον ποιήσειν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτιᾶται Εὐρυπτόλεμος ἔλεξεν ὑπὲρ τῶν στρατηγῶν τάδε· Τὰ μὲν κατηγορήσων, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, αὐτὸς ἐγὼ οὐδὲ Περικλέους, ἀναγκαίου μοι ὄντος καὶ ἰδιωτικοῦ, καὶ Διομέδοντος φίλου· τυδ', ὑπάρχων σωθησόμενος· τὸ δὲ, ξυμβουλεύων ἅ μοι δοκεῖ ἄριστα εἶναι ἀπάσῃ τῇ πόλει κατηγορῶ μὴ δεῖν αὐτὸν, ὅπ ἐπεισαν τοὺς ξυνάρχοντας, βουλομένους τὰ μέγιστα τῇ τε βουλῇ καὶ ὑμῖν, ὅπ

πυτέρ. τοῦ Δημοκράτους

ὅπ ἐπέταξαν ᾧ Θηραμβύλῳ & Θρασυβύλῳ πεπαράκυλα & ἐπὰ τειήρεσιν αἰεὶ ἐάν τοῦ ναυαγός. οἱ δὲ ἂν αἰεὶ λέγοντο· ἔπα νῦν τὴν αἰτίαν κεῖνοι ἐχουσιν, ἐκείνων ἰδίᾳ ἁμαρτόντων· καὶ αὐτὶ τότε φιλανθρωπίας, νῦν ὑπ' ἐκείνων τε καί πνων ἄλλων ὧδι βαλλόμενοι, κινδυνεύσιν ἀπολέσθαι, ἂν, ἂν ὑμεῖς γέ μοι πείθοισθε, τὰ δίκαια μὴ ὅσια ποιοῦντες. ὅθεν μάλιστ' ἀληθῆ βούσεσθε, μὴ δ μετανοήσαντες, ὕστερον βυρήσετε σφᾶς αὐτοὺς ἡμαρτηκότας ἐς τὰ μέγιστα, θεούς τε & ὑμᾶς αὐτούς. ξυμβαλλόμαι δ' ὑμῖν, οἷ οἷς οὔδ' ὑπ' ἐμοῦ οὐδ' ὑπ' ἄλλου δεινὸς ἄλλος ἔσται ὑβριπαθῆσθαι ὑμᾶς, καὶ τοὺς ἀδίκως τ ἐάσατε καλέσαντες ἐξ αὖ βάλεσθε δίκην, καὶ ἅμα πάντας, καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον, εἰ μὴ πλέον, ἀλλὰ μίαν ἡμέραν δόντες αὐτοῖς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογήσασθαι, μὴ ἄλλοις μᾶλλον πιθόμενοι ἢ ὑμῖν αὐτοῖς. ἴστε δ', ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, πάντες ὅπ δ' Κανόνα ψήφισμα ἔστιν ἀμρότατον, ὃ κελεύει, ἐάν τις τ τῶν ἀθηναίων δῆμον ἀδικῇ, δεδεμένον ἀπολύειν αὐτῷ τῷ δήμῳ· ἢν ἐάν τινα γνῶσθ' ἀδικεῖν, ἀπαγαγόντα ἐς δ' βάραθρον ἐμβληθῆναι· τὰ δ' χρήματα αὐτ' δημεύθηναι, & τ' θεοῦ τὸ ἐπιδέκατον εἶναι. κἄ τοῦτ' δ' ψήφισμα κελεύω κρίνεσθαι αὖ στρατηγούς, καὶ νὴ δία, ἂν ὑμῖν γε δοκῇ, πρῶτον Περικλέα δ' ἐμοὶ προσήκοντα· ἀμφοῖν † μοι ἔστιν ἐκείνου πρὸς πολέμου ποιεῖσθαι † τὴν πόλιν. τοῦτ' δ' εἰ βάλεσθε, κἄ τοῦτον τὸν νόμον κρίνατε ὃς ἔστιν ὧδι τοῖς ἱεροσύλοις καὶ προδόταις, ἐάν τις ἢ πλὼ πολιν προδιδῷ, ἢ τὰ ἱερὰ κλέπτῃ, κριθέντα οὗ δυνασθείσ, ἂν κἄγαγνωσθῇ, μὴ ταφῆναι ἐν τῇ ἀττικῇ· τὰ δὲ χρήματα αὐτὸ δημόσια εἶναι. τούτων ὁποτέρῳ βάλεσθε, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, τῷδ' νόμῳ κρινέσθωσαν οἱ ἄνδρες κατὰ ἕνα ἕκαστον, διηρημένης τῆς ἡμέρας † τεττάρων ἡμερῶν· ἑνὸς μὲν, ἂν ᾧ ξυλλέγωσθ' ὑμᾶς δεῖ, & διαψηφίζεσθαι, ἐάν τε ἀδικεῖν δοκῶσιν, ἐάν τε μή· ἑτέρᾳ δ', ἂν ᾧ κατηγορῆται· ἑτέραν δ', ἂν ᾧ ἀπολογήσωσθε. τούτων δ' γιγνομένων, οἱ μὲ ἀδικοῦντες τοὺξεστε τ' μεγίστης τιμωρίας, οἱ δ' αὐταί ποι ἐλευθερωθήσονται ὑφ' ὑμῶν, ὦ ἀθηναῖοι, & ὃν † ἀδικοῦντες ἀπολοῦσ. ὑμεῖς δ' κἄ τὸν νόμον βύσεσθε & βουλευόμενοι κρινεῖτε, & ξυμπολεμήσετε λακεδαιμονίοις, τοῦ ἐκείνους ἑβδομήκοντα ναῦς ἀφελομένους & νενικηκότας, ζῶντες ἀπλωῖτες ἀνῃρέτους παρὰ τὸν νόμον. τί δὲ καὶ δεδίοτες, σφόδρα ὄντως ἐπείγεσθε, ἢ μὴ ὀχ ὑμεῖς ὃν αὖ βάλησθε ἀποκτείνητε, καὶ ἐλευθερώσητε, ἂν κἄ τὸν νόμον κρίνητε, ἀλλ' ὃν αὖ παρὰ τὸν νόμον; ὥσπερ Καλλίξενο & τῶν βουλῶν ἔπεισεν ἐς τὸν δῆμον ἐσενεγκεῖν μιᾷ ψήφῳ. ἀλλ' ἴσως αὖ τινα καὶ ὃν αἴτιον ὄντα ἀποκτείνητε, μεταμελήσει ὕστερον, ἀναμνήσθητε ὡς ἀλγεινὸν καὶ ἀνωφελὲς ἤδη ὄδε, πρὸς δ' ἔτ, καὶ πρὸ θανάτου † ἀνθρώπους ἡμαρτηκότες. δ' ἀνὰ

ἀδίκως ἀπολ.

γάρ μοι τῶν ὅλων πόλ.

τριῶν μερῶν.

ἐς αὖθ.

*se Therameni, ac Thrasybulo negotium tollendi naufragos cum XLVII naubus dedisse, quod illi imperatum sibi non fecerunt. Nunc enim eadem se culpa inuoluerunt, quæ priuatim ex illorum delicto prouenit: & sua tum in eos vsurpata humanitate seipsos in discrimen mortis coniecerunt, horum ipsorum & aliorum quorumdam insidijs petiti: quod tamen periculum vereri non debent, si quidem mihi vos parebitis, & iustè sanctèq; vosmet geretis. Hinc etiam vel maximè rei veritatem intelligètis, neq; metuendum vobis erit, vt posthac pœnitentia ducti, in duo vos omnium maxima, nimirum in Deos & in vosmet ipsos deliquisse intelligatis. Consulo autem vobis illa, in quibus nec a me, nec abs quoquã alio circumueniri dolo poteritis: & in eos, quos deliquisse cognoueritis, non solum vniuersos, sed etiam singulos quacumq; voletis pœna animaduertetis, tantum vno eis die concesso, si quidem amplius impetrari non potest, quo sese defendant: ne plus aljs fidei, quàm vobis ipsis habeatis. Nostis autem omnes, Canoni decretum grauissimum esse, quod mandat, vt si quis populum Athenienſem læserit, in vinculis apud populũ causſam dicat: & si damnatus illatæ iniuriæ fuerit, necatus in * Barathrum abijciatur, bonis eius publicatis, & eorum decuma Mineruæ consecrata. Ex huius decreti formula cũ ducibus agi volo, ac ita me Iupiter amet, si quidem ita vobis videbitur, primũ omniũ cũ Pericle necessario meo. Nam maximo mihi dedecori fuerit, pluris hunc a me, quàm rempublicã fieri. Sin hoc maletis, ex ea lege de his cognoscite, quæ de sacrilegis ac proditoribus lata est: vt si quis vel hanc vrbẽ prodiderit, vel res sacras clepserit, causſa pro tribunali cognita damnetur: in Attica non sepeliatur, ac fisco bona ipsius addicantur. Harum legum vtram maletis, Athenienses, secundũ eã de his hominibus singulis iudicate, diuiso in tres partes die: quarũ vna vos conueniatis, perq; calculos indagetis, sint'ne fontes hi viri, nec ne: altera verò accusentur: tertia sese defendant. Id si fiat, homines iniurij supplicij grauissimũ incurrent: et extra culpã positi, a vobis, Athenienses, liberati per iniuriã non opprimentur. Vos etiã ex legis sententia religiosè agetis, atq; in iudicando sacramento vestro satisfacietis: neq; vna cũ Lacedæmonijs patriã oppugnabitis, quod omnino caderet in vos, si hos duces, qui eis prælio victis LXX naues ademerunt, indemnatos contra legem multaretis. At quid tamdem illud est, quod dum tantopere veremini, tanta cũ festinatione properatis? an hoc, ne liceat vobis quem cũq; volueritis vel interficere vel liberare, si secundũ legẽ, ac non præter legẽ iudicaueritis? quemadmodũ Callixenus Senatui persuasit, vt ad populũ de iudicandis omnib. eodẽ suffragio, referretur. At enim si quẽ innocẽtẽ interfeceritis, cuius deinde uos pœniteat: uelim in mentẽ uobis ueniat, quàm id per se triste sit, ac minimè expediat: ne dicã fore, vt deinceps in hos ipsos homines deliquisse uideamini, lata mortis in eos sẽtẽtia.*

* Locus Athenis. Interpr. Aristoph. in Pluto.

†Consule Thucydidē in VIII.

Indignum verò fuerit, Aristarcho (qui antehac
» *statum popularem euertere voluit, ac deinde The-*
» *banis hostibus nostris Oenoen prodidit) diem ad de-*
» *fendendum se arbitratu suo concessum a vobis fuis-*
» *se, atque alia secundum legem permissa: nunc duci-*
» *bus illis ea denegari, qui omnia ex sententia vestra*
» *gesserunt, ac victoria de hoste potiti sunt. Ne hoc*
» *feceritis, ciues, sed legibus vestris obseruatis, per quas*
» *inprimis ad maximam hanc potentiam peruenistis,*
» *nihil absque his faciundum existimate. Adres ipsas*
» *vos conuertite, quo pacto deliquisse duces videan-*
» *tur. Posteaquàm nauali prœlio victores ad litus clas-*
» *sem subduxere: censuit Diomedon, vt vniuersis co-*
» *pijs in cornu ductis nauium fragmina cum naufragis*
» *tollerentur: Erasinides autem, vt vniuersa cum clas-*
» *se quamcelerrimè aduersus hostes, qui essent apud*
» *Mitylenen nauigarent: tertius Thrasylus aiebat vi-*
» *trumque fieri posse, si naues partim istic relinquerent,*
» *partim in hostem ducerent. Hac sententia compro-*
» *bata visum, vt quum VIII sint duces, quisque de*
» *classe sua naues tres relinqueret, vnà cum X Taxi-*
» *archarum nauibus, X Samiorum, tribus nauarcho-*
» *rum. Hæ omnes XLVII nauium numerum ex-*
» *plent. Itaque futurum erat, vt naues quatuor circa*
» *vnam ex ijs, quæ naufragium fecerant, occuparen-*
» *tur. Erant enim illæ omnino XII. Ex ijs autem*
» **Taxiarchis, qui relicti fuere, Thrasybulus & Thera-*
» *menes erant, is qui concione proxima duces accusa-*
» *uit. Cum reliquis nauibus duces aduersus classem ho-*
» *stilem perrexere. Quid horum non rectè atque or-*
» *dine gestum? Quamobrem æquum est, vt eorum quæ*
» *aduersus hostem non satis bene gesta sunt, ij rationem*
» *reddant, qui oppositi hostibus fuerunt: itidémque de*
» *illis cognosci, qui quum naufragorum tollendorum*
» *curam mandatam sibi esse scirent, imperata ducum*
» *nō fecerunt. Equidem pro vtrisq; tantum dicere pos-*
» *sum, impediuisse tempestatem, quominus ea facerēt,*
» *quæ duces mandarant. Atq; huius rei testes sunt illi,*
» *qui fortuitò salui euaserunt: quorum è numero est vi-*
» *nus ex ducibus nostris, in naui demersa conseruatus:*
» *de quo nunc eosdem calculos ferri volunt, quos de ijs,*
» *qui imperata non fecerunt: quum tamen id temporis*
» *etiam ipse tollentium ope indigueri. Quamobrem*
» *nolite, ciues, in victoria secundóque rerum successu*
» *ita vosmet gerere, quemadmodum victi & aduer-*
» *sa vsi fortuna solent. Nolite committere, vt iniqui*
» *rerum æstimatores videamini, quū hæc diuinitus pro*
» *fecta quadam necessitate acciderint: neq; proditio-*
» *nis eos cōdēnate, qui per tempestatē imperata facere nō*
» *potuerūt, quū fuerit ea potius quædā facultatis inopia.*
» *Multo agetis æquius, si hos victoria potitos coronis or-*
» *nabitis, quàm si quorūdā improborū in gratiā eos morte multaueritis. Hac oratione habita Euryptolemus*
» *rogationē tulit: vt ex Canoni decreto seorsum de quolibet ducū cognosceretur. Senatus aūt sententia erat, ut*
» *vno suffragio de omnibus iudicaretur. De his quū calculi ferrētur, primū in Euryptolemi sententiā ītū est.*

Verum

differendam rem censente Menecle, quum
rursus suffragationes conquirerentur, Senatus est pro
bata rogatio. Secundum hæc duces VIII, qui pu-
gnam illam naualem pugnauerāt, damnati sunt. Ex
ijs VI qui aderant, interemti. Neq; multo post, quum
Athenienses facti pœniteret, decretum est promulga-
tum: vt eos de calumnia liceret accusare, qui popu-
lum decepissent, atq; vt ijdem in ius vocati durante
cognitione vadimonium præstarent. Ex his vnum
esse Callixenum. Sunt & alij quatuor delati, & ab
ijs vincti, qui ipsorum nomine satisfederant. Verùm
quum deinceps seditio quædam coorta esset, in qua
Cleophon est interfectus: hi quatuor aufugere priùs,
quàm iudicium de ipsis factum esset. Callixenus au-
tem id temporis in vrbem quum redijsset, quo & alij
de Piræeo: exosus vniuersis fame periit.

Duces iniustè damnantur & interficiuntur.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

XENOPHONTIS HISTORIARVM GRAECARVM LIBER SECVNDVS.

Οἱ δὲ ὠν τῇ χίῳ μὰ τὸν Ετεονίκου γραπτὸν ὄντες, ἕως μὲν ὥρᾳ ἦν, ἀπό τε τῆς ὥρας ἐτρέφοντο, καὶ ἐργαζόμενοι μισθοῦ κατὰ τὴν χώραν· ἐπεὶ δὲ χειμὼν ἐγένετο, καὶ προφὰν οὐκ εἶχον, γυμνοί τε ἦσαν καὶ αὖ πεινῶντες, ξυνίσαν ἀλλήλοις, καὶ ξυνετίθεντο ὡς τὴν χίον ἐπιθησόμενοι. οἷς δὲ ταῦτα ἀρέσκοι, κάλαμον φορῆν ἐδόκει, ἵνα ἀλλήλους μάθοιεν ὁρῶντες ἔχοντας. πυθόμενος δὲ ξυνθήματα ὁ Ετεόνικος, ἀπορῶν ὅπῃ ἐπιθήσεται τῷ πλήθει τῶν ἐπιβουλευόντων, καὶ μὴ ἐπιστάμενος ὁπόσοι εἰσί, καὶ ὅπου ἕκαστοι τάττοιντο, ἐκέλευσε τοὺς ἑαυτοῦ ἑταίρους καλάμους φορεῖν. (τό, τε γὰρ ὂν τῷ ἐμφανὲς ἐπιχειρῆσαι σφαλερὸν ἐδόκει εἶναι, μὴ ἐς τὰ ὅπλα ὁρμήσωσι, καὶ πάλιν καταχωροῦντες, μὴ πολέμιοι γενόμενοι, ἀκλείστους ταῦτα τὰ πράγματα, αὖ κρατήσωσι· τό, τ' αὖ ἀκριβῶς αὐθρώπους ξυμμάχους πολλοὺς, δῆλον ἐφαίνετο εἶναι, μή τινα καὶ δοκοῦντα ἕλληνα ὄχλου, μὴ οἱ στασιῶται δύσνοοι ἐς τὰ πράγματα ὦσιν) ἀναλαβὼν ὁ μὲν ἑαυτῷ ἄνδρας πεντεκαίδεκα, ἐγχειρίδια ἔχοντας, ἐφορβιάδα καὶ τὴν πόλιν μὴ αὐτῶν τινι αὐθρώπῳ ὀφθαλμοδουλίᾳ, ἀπόντι ὑγιαίνειν, κάλαμον ἔχοντι, ἀπεκώλυε. θορύβου δὲ γενομένου, μὴ ἐρωτῶντων ξυνῶν διατί ἀποθανὼν ὁ ἄνθρωπος, παραγγέλλων ἐπῆλθεν ὁ Ετεόνικος ὅτι τὸν κάλαμον ἔχει. καὶ ὃς τὴν παραγγελίαν ἐξέπιπτεν ἑαυτὸς ὅσοι ἔλαθον τὸν κάλαμον, ἀεὶ ὁ ἀκεύων ῥᾳδίως μὴ ὀφθεὶς ἔχων. μέσος δὲ ταῦτα ὁ Ετεόνικος ξυγκαλέσας τοὺς λόχους, χρήματα ἐπέλυσε ξυνεισενεγκεῖν, ὅπως οἱ ναῦται λαβόντες μισθὸν, καὶ μὴ νεωτερίσωσί τι. οἱ δὲ εἰσήνεγκαν· ἅμα δὲ τοὺς ναῦς ἐσήμηνεν ἐμβαίνειν. προσιὸν δὲ ὧν μέρος τῆς ἐκδόσεως τῶν

Ετεόνικος ὁ Μαιεκλέους, καὶ πάλιν ὁ Χαιροτονίας γενομένης, ἐκρίναν πῶς τῇ βουλῇ. καὶ μετὰ ταῦτα κατεψηφίσαντο τὴν ναυμαχησαντήν στρατηγῶν, ὀκτὼ ὄντων. ἀπέθανον δὲ οἱ παρόντες ἐξ· καὶ ὁ τοὐλλῶ χρόνῳ ὕστερον μετέμελε τοῖς ἀθλιωτάτοις, καὶ ἐψηφίσαντο, οἵτινες τὸν δῆμον ἐξηπάτησαν, τιμωρίας αὐτῶν εἶναι, καὶ ἐγγυητὰς καταστῆσαι, ἐὰν κρίνωσιν· εἷς δὲ ἦν Καλλίξενος ὁ τοῦτον. προυβλήθησαν δὲ ὑπὸ ἄλλοι τέτταρες, καὶ ἐδέθησαν τοῦτον τὸν ἐγγυησαμένων. ὕστερον δὲ σωτηρίας τινος γενομένης, οὐ μὴν Κλεοφῶν ἀπέθανεν, ἀποφυγὼν ὅτου πλὴν κρίθῶν· Καλλίξενος δὲ κατελήφθη, ὅτε μὴ οἱ ἐκ πειραιῶς ἐς τὸ ἄστυ μισθούμενος τοῦτον τοῦτον, λιμῷ ἀπέθανεν.

Verùm differendam rem censente Menecle, quum rursus suffragationes conquirerentur, Senatus est probata rogatio. Secundum hæc duces VIII, qui pugnam illam naualem pugnauerāt, damnati sunt. Ex ijs VI qui aderant, interemti. Neq; multo post, quum Athenienses facti pœniteret, decretum est promulgatum: vt eos de calumnia liceret accusare, qui populum decepissent, atq; vt ijdem in ius vocati durante cognitione vadimonium præstarent. Ex his vnum esse Callixenum. Sunt & alij quatuor delati, & ab ijs vincti, qui ipsorum nomine satisfederant. Verùm quum deinceps seditio quædam coorta esset, in qua Cleophon est interfectus: hi quatuor aufugere priùs, quàm iudicium de ipsis factum esset. Callixenus autem id temporis in vrbem quum redijsset, quo & alij de Piræeo: exosus vniuersis fame periit.

Duces iniustè damnantur & interficiuntur.

Ετεόνικος ὁ Μαιεκλέους, καὶ πάλιν ὁ Χαιροτονίας γενομένης, ἐκρίναν πῶς τῇ βουλῇ. καὶ μετὰ ταῦτα κατεψηφίσαντο τὴν ναυμαχησαντήν στρατηγῶν, ὀκτὼ ὄντων. ἀπέθανον δὲ οἱ παρόντες ἐξ· καὶ ὁ τοὐλλῶ χρόνῳ ὕστερον μετέμελε τοῖς ἀθλιωτάτοις, καὶ ἐψηφίσαντο, οἵτινες τὸν δῆμον ἐξηπάτησαν, τιμωρίας αὐτῶν εἶναι, καὶ ἐγγυητὰς καταστῆσαι, ἐὰν κρίνωσιν· εἷς δὲ ἦν Καλλίξενος ὁ τοῦτον. προυβλήθησαν δὲ ὑπὸ ἄλλοι τέτταρες, καὶ ἐδέθησαν τοῦτον τὸν ἐγγυησαμένων. ὕστερον δὲ σωτηρίας τινος γενομένης, οὐ μὴν Κλεοφῶν ἀπέθανεν, ἀποφυγὼν ὅτου πλὴν κρίθῶν· Καλλίξενος δὲ κατελήφθη, ὅτε μὴ οἱ ἐκ πειραιῶς ἐς τὸ ἄστυ μισθούμενος τοῦτον τοῦτον, λιμῷ ἀπέθανεν.

Οἱ δὲ ὠν τῇ χίῳ μὰ τὸν Ετεονίκου γραπτὸν ὄντες, ἕως μὲν ὥρᾳ ἦν, ἀπό τε τῆς ὥρας ἐτρέφοντο, καὶ ἐργαζόμενοι μισθοῦ κατὰ τὴν χώραν· ἐπεὶ δὲ χειμὼν ἐγένετο, καὶ προφὰν οὐκ εἶχον, γυμνοί τε ἦσαν καὶ αὖ πεινῶντες, ξυνίσαν ἀλλήλοις, καὶ ξυνετίθεντο ὡς τὴν χίον ἐπιθησόμενοι. οἷς δὲ ταῦτα ἀρέσκοι, κάλαμον φορῆν ἐδόκει, ἵνα ἀλλήλους μάθοιεν ὁρῶντες ἔχοντας. πυθόμενος δὲ ξυνθήματα ὁ Ετεόνικος, ἀπορῶν ὅπῃ ἐπιθήσεται τῷ πλήθει τῶν ἐπιβουλευόντων, καὶ μὴ ἐπιστάμενος ὁπόσοι εἰσί, καὶ ὅπου ἕκαστοι τάττοιντο, ἐκέλευσε τοὺς ἑαυτοῦ ἑταίρους καλάμους φορεῖν. (τό, τε γὰρ ὂν τῷ ἐμφανὲς ἐπιχειρῆσαι σφαλερὸν ἐδόκει εἶναι, μὴ ἐς τὰ ὅπλα ὁρμήσωσι, καὶ πάλιν καταχωροῦντες, μὴ πολέμιοι γενόμενοι, ἀκλείστους ταῦτα τὰ πράγματα, αὖ κρατήσωσι· τό, τ' αὖ ἀκριβῶς αὐθρώπους ξυμμάχους πολλοὺς, δῆλον ἐφαίνετο εἶναι, μή τινα καὶ δοκοῦντα ἕλληνα ὄχλου, μὴ οἱ στασιῶται δύσνοοι ἐς τὰ πράγματα ὦσιν) ἀναλαβὼν ὁ μὲν ἑαυτῷ ἄνδρας πεντεκαίδεκα, ἐγχειρίδια ἔχοντας, ἐφορβιάδα καὶ τὴν πόλιν μὴ αὐτῶν τινι αὐθρώπῳ ὀφθαλμοδουλίᾳ, ἀπόντι ὑγιαίνειν, κάλαμον ἔχοντι, ἀπεκώλυε. θορύβου δὲ γενομένου, μὴ ἐρωτῶντων ξυνῶν διατί ἀποθανὼν ὁ ἄνθρωπος, παραγγέλλων ἐπῆλθεν ὁ Ετεόνικος ὅτι τὸν κάλαμον ἔχει. καὶ ὃς τὴν παραγγελίαν ἐξέπιπτεν ἑαυτὸς ὅσοι ἔλαθον τὸν κάλαμον ἔχοντες, ἀεὶ ὁ ἀκεύων ῥᾳδίως μὴ ὀφθεὶς ἔχων. μέσος δὲ ταῦτα ὁ Ετεόνικος ξυγκαλέσας τοὺς λόχους, χρήματα ἐπέλυσε ξυνεισενεγκεῖν, ὅπως οἱ ναῦται λαβόντες μισθὸν, καὶ μὴ νεωτερίσωσί τι. οἱ δὲ εἰσήνεγκαν· ἅμα δὲ τοὺς ναῦς ἐσήμηνεν ἐμβαίνειν. προσιὸν δὲ ὧν μέρος τῆς ἐκδόσεως τῶν

Eteonici prudentia in opprimēda suorum coniuratione.

conferrent, edixit: vt accepto stipendio nautæ nouas res non molirentur. Illi cùm eas contulissent, imperat suis Eteonicus, vti naues conscenderent: ac vicissim nunc hanc nunc illam nauem singillatim adiens,

animum eis addebat, et quasi nihil eius sciret, quod ac ciderat, multis eos verbis cohortabatur, mensi truo singulis stipendio numerato. Posthæc Chij reliquique socij quum Ephesi conuenissent, de mittendis Lacedæmonem legatis consultant, qui præsentem rerum statum exponerent, Lysandrúmque nauibus præfectum poscerent: quòd is in præfectura superiore magna fuisset vsus sociorum gratia, quo etiam tempore in commisso ad Notium nauali prælio victor exstitisset. Itaque missi sunt legati, * & eis adiuncti a Cyro nuntij, qui eadem dicerent. Lacedæmonij Lysandrum eis concedunt, sed vt legatum, Araco classi præfecto. Nec enim apud ipsos in more est, vt idem bis classis præfecturam obtineat. Sunt autem ei naues traditæ, quum iam anni, * ex quo bellum ceperat, XXV elapsi essent. Eodem anno Cyrus Autobœ sacem ac Mitræum interfecit, sororis Darij FF. quæ itidem vt Darius Xerxe patre nata fuerat. Eius cædis caussa fuit, quòd quum occurrissent ei, manus intra * coren non continuissent, id quod soli regi Persæ deferunt. Est autem core quiddam manu longius, intra quam si manum quis contineat, nihil omnino facere potest. Monuere tum Hieramenes & ipsius vxor Darium, indignum esse, ad tantam Cyri petulantiam ipsum connuere. Quapropter eum Darius ægritudinem prætexens missis nuntijs ad se arcessit. Anno sequente quum Ephori munere fungeretur Archytas, & Archon Athenis esset Alexius: Lysander Ephesum venit, & è Chio cum nauibus Eteonicum arcessit, coactis etiam aliunde nauibus vniuersis, vbicumque essent. Ac non solum has reficiebat, sed etiam alias apud Antandrum ædificabat. Deinde profectus ad Cyrum pecuniam ab eo petebat. Is verò tametsi iam expensas esse pecunias a rege sibi datas diceret, ac præter has etiam longè plures, indicatis ijs quas singuli classis præfecti acceperant: nihilo tamen minus ei quod petebat largiebatur. Hoc argentum Lysander quum accepisset, triremium præfectos constituit, ac nautis stipendium debitum persoluit. Itidem & duces Athenienſium classem apud Samum instruebant. Secundum hæc Lysandrum ad se Cyrus arcessit, posteaquàm nantius ad ipsum a patre venisset. Narrat ab ægro patre se vocari, qui iam apud Thamneria Medorum agat, haud procul a Caduſiis, aduersus quos defectionem molitos bellum gesserit. Quum venisset Lysander, ne cum Athenienſibus prælio nauali decerneret vetuit, nisi multo maiorem nauium numerum haberet. Satis esse tum regi tum sibi pecuniarum, quibus expleri magnus nauium numerus posſit. Deinde tributa ei de vrbibus assignat omnia, quæ ipsi peculiariter pendebantur, & ingenti eum pecunia donat. Quúmque commemorasset, quo & Lacedæmoniorum rempublicam, &

* Lectio marginis.

*Lectio marginis.

*Arbitror esse Persicam uocē, qua manica significetur.

Lysander iterum classi præest.

πρεσβεύετε, καὶ πρὸς τοῦτο ἐκέλευον. ὁ δὲ ἐπαινέσας τὴν γνώμην οὐδὲν ἔφασκε πρότερον ἐκπλεύσεσθαι πρὶν ἂν μισθὸν ἐκάστῳ μισὸς † δέσωσι. μεταξὺ δὲ ταῦτα οἱ Χῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ξύμμαχοι, συλλεγόντες δὲ ἔφεσον, ἐβουλεύσαντο τοῦ τὴν ναυκρατίαν πρεσβεύσασθαι πρὸς Λακεδαίμονα πέμπειν, ταῦτά τε ἐροῦντας, καὶ Λύσανδρον αἰτήσοντας ἐπὶ τὰς ναῦς, ὃν φθόνον τὸν πρὸς τοὺς ξυμμάχους κατὰ τὴν πεντηκοντέτη ναυαρχίαν, ὅτε καὶ τὸν οἰνοπίωνα ἐνίκησε ναυμαχίαν. καὶ ἀπεστάλησαν πρεσβεύσαντες † πρὸς ἔφεσον ξὺν αὐτοῖς δέκα, καὶ πρὸς Κῦρον † ταῦτα λέγοντες ἄγγελοι. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἔδοσαν Λύσανδρον ὡς ἐπιτολέα ναυάρχην δὲ, Ἀρακον· οὐ γὰρ νόμον αὐτοῖς ἦν δὶς ἀνδρὶ ναυαρχεῖν. τὰς μέντοι ναῦς πρέσβεσιν Λυσάνδρῳ ἐπὶ † ἤδη πέντε καὶ εἴκοσι πεπληρωμένας. τούτῳ δὲ τῷ ναυάρχῳ καὶ Κῦρος ἀπέκτεινεν Αὐτοβοισάκην καὶ Μιτραῖον, ὄντας τῆς Δαρείου ἀδελφῆς, τῆς τοῦ Ξέρξου τοῦ Δαρείου πατρός, ὅτι αὐτῷ ἀπαντῶντας οὐ διέσωσαν ἀλλὰ τῆς κόρης τὰς χεῖρας· ὃ τοιοῦσι βασιλεῖ μόνῳ. ἡ δὲ κόρη ἐστὶ † μακρότερον ἢ χειρός, ὥστ' ἢν τὴν χεῖρα ἔχῃ τις ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς διώκειν ποιῆται. Ἱεραμένης μὲν οὖν ἡ γυνὴ ἔλεγον πρὸς Δαρεικαίους, δῆθεν εἶναι ἐπιβουλεύεται τὴν ἀρχὴν ὑβρίζειν τοῦτον. ὁ δὲ αὖθις μεταπέμπεται ὡς ἀρρώστων, πέμψας ἀγγέλους. ἐπὶ δ' ὠδίνοντι ἔτει, ὠδῖ † Ἀρχύτου μὲν ἐφορεύοντος, ἄρχοντος δ' ἐν Ἀθήναις Ἀλεξίου, Λύσανδρος ἀφικόμενος ἐς ἔφεσον, μετεπέμψατο Ἐτεόνικον ἐκ Χίου ξὺν ταῖς ναυσὶν ἁπάσας ξυνήθροισεν, εἴπερ τι καὶ τούτων τὰ ἐπιτήδεια ἐκλείπει, μὴ ἄλλας ἐν αὐτάνορμον αὐτοῦ πυνθάνοιτο. ἐλθὼν δὲ πρὸς Κῦρον χρήματα ἤτει. ὁ δ' αὐτῷ εἶπεν ὅτι τὰ μὲν πρὸ βασιλέως αὐτῷ ὁρμίζεται εἶη, καὶ ἔτι πολέμου πολλοῦ, ὅ φασιν ὅσοι ἕκαστος τὴν ναυάρχων ἔχει. ὅμως δ' ἔδωκε. λαβὼν δὲ ὁ Λύσανδρος τὸ ἀργύριον, ὠδῖ τὰς τεσσάρας τεσσαράκοντας ἐπέστησε, καὶ τοῖς ναύταις δὶ ὀφλόμενον μισθὸν ἀπέδωκε. παρεσκευάζοντο δ' καὶ οἱ τὴν Ἀθηναίων στρατηγοὶ πρὸς δὶ ναυπηγῶν ἐν τῇ σάμῳ. Κῦρος δ' ὠδῖ τάτοις μετεπέμψατο Λύσανδρον, ἐπεὶ αὐτῷ παρὰ τὸν πατρὸς ἦκεν ἄγγελος, λέγων ὅτι ἀρρώστων ἐκείνου κεῖται, ὧν οἱ θαμινεῖοις τῆς μηδείας, ἐγγὺς κατοῦσιν, ἐφ' οὓς ἐστράτευσεν ἀφεστῶτας. ἥκοντα δὲ Λύσανδρον ὁκ εἶα ναυμαχεῖν πρὸς Ἀθηναίους, ἐὰν μὴ πολλῷ πλείους ναῦς ἔχῃ· εἶναι γὰρ χρήματα πολλὰ καὶ βασιλεῖ καὶ ἑαυτῷ, ὥστε τούτου ἕνεκεν πολλὰς πληροῦν. πρέσβεις δ' αὐτῷ ταύτας δὸν φόρους δὸν ἐν τῇ πόλεων, οἱ αὐτῷ ἴδιοι ἦσαν, καὶ τὰ πεζὰ χρήματα ἔδωκε. καὶ ἀναμνήσας ὡς εἴη φίλιος πρός τε τὴν Λακεδαιμονίων πόλιν καὶ

Αρχύτα

μακρότερόν τι χειρ.

ὑδε τῷ πολλῷ τούτῳ

ὑδε τῷ πολλῷ τούτῳ

καὶ πρὸς Λύσανδρον ἰδίᾳ, ἀνέβαινε πρὸς τὸν πατέρα. Λύσανδρος δ', ἐπεὶ αὐτῷ Κῦρος ταῦτα παρέδωκε τὰ αὐτοῦ, πρὸς τὸν πατέρα ἀρρώστουντα μεταπέμπεται· ἀνέβαινε, μισθὸν ἀγαθὸς τῇ στρατιᾷ, ἀπήχθητο τῆς κακείας δὲ ὃν κεκάμειον κάλπου· καὶ προσβαλὼν πόλει τὴν Ἀθηναίων ξυμμάχῳ, ὄνομα κεδρεάταις, τῇ ὑστεραίᾳ προσβολῇ κατὰ κράτος αἱρεῖ, καὶ ἀνδραποδίσαντο. ἦσαν δὲ μιξοβάρβαροι οἱ οἰκοῦντες. ἐκεῖθεν δ' ἀπέπλευσεν ἐς ῥόδον. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς σάμου ὁρμώμενοι, τὴν βασιλέως κακῶς ἐποίουν, † καὶ τὴν ὠδῖ χίον καὶ τὴν ἔφεσον ἐπέπλεον, καὶ προσκαθίζοντο πρὸς ναυμαχίαν· καὶ στρατηγοὺς πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν † ἦλθον Μένανδρος, Τυδέα, Κηφισόδοτον. Λύσανδρος δ' ἐκ τῆς ῥόδου πρὸς τὴν ἰωνίαν ἐκπλεῖ πρὸς δὴν ἐλλήσποντον, πρός τε τὰ πλοῖα ὅπλα πλοῦν, καὶ ὠδῖ τὰς ἀφεστηκύιας αὐτῶν πόλεις. ἀνήγοντο δ' καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὠδῖ τῆς χίου πελαγίοι· ἦ γὰρ ἀσία πολεμία αὐτοῖς ὦ. Λύσανδρος δ' ἰᾷ ἀξύδου πρέπλει ἐς λαμψακον, ξύμμαχος οὖσαν Ἀθηναίων. καὶ οἱ ἀξυδῖνοι καὶ οἱ ἄλλοι πρῆγον πεζῇ· ἡγεῖτο δ' Θώρακος Λακεδαιμόνιος. προσβαλόντες δὲ τῇ πόλῃ, αἱροῦσι κατὰ κράτος, καὶ διήρπασαν οἱ στρατιῶται, οὖσαν πλουσίαν, καὶ οἴνου καὶ σίτου καὶ τῶν ἄλλων ὠδῖτικῶν πλήρη· τὰ δὲ ἐλεύθερα σώματα πάντα ἀφῆκε Λύσανδρος. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατὰ πόδας πλέοντες, ὁρμίσαντο τῆς χερρονήσου οὗ ἐλεοῦντι, ναυσὶν ὀγδήκοντα καὶ ἑκατόν. αὐτοῦθι δὴ ἀεὶ στοιουμένοις αὐτοῖς ἀγγέλλεται τὰ περὶ λάμψακον, ὡς βοηθοῦσι ἐς σηστόν. ἐκεῖθεν δ' εὐθὺς ἐπισπασάμενοι ἐπλεύσαν ἐς αἰγὸς ποταμούς, αὐτίου τῆς λαμψάκου· διέχει δ' ὁ ἑλλήσποντος τούτῃς σταδίους ὡς πεντεκαίδεκα· αὐτοῦθι δὴ ἐδειπνοποιοῦντο. Λύσανδρος δὲ τῇ ὑστεραίᾳ νυκτὶ, ἐπεὶ ὄρθρος ἦν, ἐσήμηνεν ἐς τὰς ναῦς ἀρίστου ποιησαμένους ἐσβαίνειν. πάντα δὲ παρασκευασάμενος ὡς ἐς ναυμαχίαν, καὶ τὰ παράλληλα † παρεβάλλων, προεῖπεν ὡς μηδεὶς κινήσοιτο ἐκ τῆς τάξεως, μηδὲ ἀνάξοιτο. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἅμα ἕῳ ἠλίῳ ἀνιόντι ὠδῖ ἕῳ λιμένι πρεπαρεσκευασμένοι ἦσαν ἐπὶ μετώπῳ ὡς ἐς ναυμαχίαν. ἐπεὶ δ' ὁκ ἀνῆγε Λύσανδρος, καὶ τῆς ἡμέρας ὀψὲ δὴ ἀπέπλευσαν πάλιν ἐς σὺν αἰγὸς ποταμούς. Λύσανδρος δὲ τὰς ταχίστας τὴν νεῶν ἐκέλευσεν ἕπεσθαι τοῖς Ἀθηναίοις· ἐπειδὴ δὲ ἐκέλευσε, κατέδυτας ὅ, τι ποιοῦσιν, ἀρτιπλεῖν καὶ αὐτῷ ὑφηγεῖσθαι. καὶ οὐ πρότερον ὑφεῖσαν ὁκ τὴν νεῶν πρὶν αὐτοὺς ἦκεν. ταῦτα δ' ἐποίει τέτταρας ἡμέρας. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπαύηγοντο. Ἀλκιβιάδης δὲ, κατιδὼν ἀφ' τὴν τειχῶν σὺν μὲν Ἀθηναίους οὐ αἰγιαλῷ ὁρμοῦντας, καὶ πρὸς ὀλιγίᾳ πόλῃ, τὰ δ' ὠδῖτήδεια ἐκ σηστοῦ μετιόντας ποντεκαίδεκα σταδίους ἀπὸ τὴν νεῶν, σὺν δ' πολεμίους οὐ λιμένι, καὶ

παραβαλὼν

Cyri ad patrem iter: Vide lib. Ἀναβάσ. primi initiũ

Lampſacum Lysander capit.

Lysandri insigne strategema.

* Latinè dixeris Capræ flumina.

* Loci nomen in quo arx erat Alcibiadis.

& vrbi vicinos esse, ac copia rerum omnium abundare: loco ipsos haudquaquam opportuno stationem habere aiebat. Itaque monere Sestum vti repeterent, vbi & portum & oppidum habituri ad manum essent. Istic, inquit, si fueritis: decernere prælio cum hoste vbi vobis libuerit, licebit. Eum duces (imprimis autem Tydeus & Menander) abire iusserunt. Se iam imperatorio munere fungi, non ipsum. Itaque tum ille discessit. Lysander die quinto, ex quo cottidie classis Atheniensium aduersus eum prouecta fuerat, mandat illis, qui iussu suo sequi eos solebant, vt posteaquàm ipsos de nauibus egressos ac per Cherronesum palatos vidissent: (faciebant autem hoc de die in diem magis: quum & cibaria procul emerent, & Lysandrum præ se contemnerent, qui classem aduersus ipsos non educeret) ad se conuersis nauibus scutum inter nauigandum in altum tollerent. Faciunt illi quod imperatum erat. Itaque Lysander suis dat signum, vti quamcelerrimè nauigent. Hos Thorax in terra cum peditatu comitabatur. Posteaquàm hos cum classe irruentes Cono vidit, significat suis vt totis viribus ad naues opis ferendæ causa concurrerent. Verùm quia vectores hinc inde palati vagabantur, naues aliæ binos habebant remiges, aliæ vnum, nonnullis omnino vacuis. Sola Cononis nauis & aliæ septem cum * Paralo, vectoribus instructæ atq; in altum prouectæ discesserunt. Reliquas Lysander vniuersas inlitore capit. Hominum copiam maximam in terra coegit: nonnullis intra * oppidula se recipientibus. Cono cum nauibus illis nouem fugiens, posteaquàm esse perditas Atheniensium res animaduertit, cursu ad Abarnidem Lampsaci promontorium directo, magna inde nauiũ Lysandri vela sustulit, ac cum nauibus VIII ad Euagoram in Cyprum nauigauit: naue Paralo Athenas contendente, vt ea quæ accidissent renuntiaret. At Lysander naues, captiuos, cetera Lampsacum abducit. Præter alios duces etiam Philoclem & Adimantum cepit. Qua hæc die gesta fuere, Theopompum Milesium prædonem ablegat Lacedæmonem, qui rerum euentum exponeret. Id ab hoc factum, quum iter hoc triduo confecisset. Secundum hæc socios Lysander conuocat, atque vti de captiuis consultent hortatur. Ibi tum multæ sunt Atheniensium accusationes institutæ de ijs actionibus, quas planè improbas suscepissent: tum ob ea quæ patrare decreuissent, nimirum vt si nauali pugna superiores euaderent, captiuis omnibus dextra manus amputaretur. Præterea quòd captis duabus triremibus, quarum altera fuisset Corinthia, altera ex Andro, vectores omnes de rupe præcipites egissent. Erat autem dux Atheniensium Philocles, qui hoc modo animos eorum deprauauerat. Posteaquàm & alia multa in medium allata fuissent, visum est vt captiui omnes, quotquot Athe-

Ducum arrogans ad Alcibiadem responsio.

*Nomen nauis Atheniensium publicæ Consule Suidam.

*Sequor lectionẽ margnis.

Lysander bello finem imponit, victis ad Aegospotamos hostibus.

Athenienses accusati interficiũtur.

καὶ πρὸς † πόλιν ἔχοντας παντα ἐκ οἰκαλῶ ἔφη αὐτοῦ ὁρμεῖν, ἀλλὰ μεθορμίσω ἐς σησὸν παρ' ἡμᾶς πρὸς τε λιμένα καὶ πρὸς πόλιν. οὕτως ναυμαχήσετε, ἔφη, ὅταν βούλησθε. οἱ δὲ στρατηγοὶ (μάλιστα δὲ Τυδεὺς καὶ Μένανδρος) ἀπιέναι αὖθ' ἑκέλευσεν· αὐτοῦ γὰρ νῦν στρατηγεῖν, ἐκ ἐκείνου. καὶ ὁ μὲν ᾤχετο. Λύσανδρος δ', ἐπεὶ ἡμέρα τέμπτη ἦν πεμπτὴν ἀπὸ πλέουσι ἐπὶ τοῖς ἀθηναίοις, ἔπαν κατάσωσιν αὐτοῦ ἐκ βεβηκότας καὶ ἐσκεδασμένους κατὰ πλῶ χερρόνησον, (ὅπερ ἐποίουν καὶ μᾶλλον καθ' ἑκάστην ἡμέραν, τά τε στόμα προῤῥώοντες ὠνούμενοι, καὶ καταφρονοῦντες δὴ τῶ Λυσάνδρου, ὅτι ἐκ αὐτανήγει) ἀρθεὶς ἐπλεον τοὔμπαλιν πρὸς αὐτὸν, ἅμα ἀσπίδα κατὰ μέσον θέντων πλοῦ. οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν ὡς ἐκέλευσε. Λύσανδρος δ' οὐθὲν ἐσήμαινε πλῶ ταχέσθαι πλεῖν. ἐνεπίμπρη δὲ καὶ Θώρακ', ὃ πεζὸν ἦγεν. Κόνων δὲ, ἰδὼν θέντων ἐπὶ πλοῦν, ἐσήμαινεν ἐς τὰς ναῦς βοηθεῖν κατὰ κράτος. διεσκεδασμένων δὲ τὴν αὖθρώπων [ὄντων] *, αἱ μὲν τὴν νεῶν δίκροτοι ἦσαν, αἱ δὲ μονόκροτοι, αἱ δ' ἀκατηγοὶ καναί· ἃ δὲ Κόνων, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αὐτῶν ἑπτὰ, πλήρεις ἀνήχθησαν, καὶ ἡ πάραλος. τὰς δ' ἄλλας πάσας Λύσανδρος ἔλαβε πρὸς τῇ γῇ. οὓς δ' πλείστους αἰσθόμενοι οἱ τῇ γῇ ξυνέλεξαν. οἱ δὲ καὶ ἔφυγον δύ' τὰ † χείδεκα. Κόνων δὲ ταῖς οἰνέα ναυσὶ φθύγων, ἐπεὶ ἔγνω τὴν ἀθηναίων τὰ πράγματα διεφθαρμένα, κατὰ χὼν ὑδὶ πλῶ ἀδιαρνίδα πλῶ λαμψάκου ἄκραν, ἔλαθεν αὐτόθεν τὰ μεγάλα τὴν Λυσάνδρου νεῶν ἱστία. καὶ αὖθις μὲν ὀκτὼ ναυσὶν ἀπέπλευσε πρὸς Εὐαγόραν δὲ κύπρον· ἡ δὲ πάραλος, ὅτ' τὰς ἀθήνας ἀπαγγέλουσα τὰ γεγονότα. Λύσανδρος δὲ τάς τε ναῦς καὶ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τἄλλα πάντα ὅσ' λαμβάνειν ἀπῆγαγεν. ἔλαβε δὲ καὶ τὴν στρατηγὸν ἄλους τε καὶ Φιλοκλέα καὶ Ἀδείμαντον. ἃ δ' ἡμέρᾳ ταῦτα κατεργάσατο, ἔπεμψε Θεόπομπον ὃν μιλήσιον λῃστὴν ὅτ' λακεδαίμονα ἀπαγγελοῦντα τὰ γεγονότα· ὃς ἀφικόμενος τεταῖος ἀπήγγειλε. μετὰ δὲ ταῦτα Λύσανδρος ἀθροίσας τοὺς συμμάχους, ἐκέλευσε βουλεύεσθαι πρὸς τὴν αἰχμαλώτων. αὐτοῦ δὲ αἱ κατηγορίαι ἐγίγνοντο πολλαὶ τῶν ἀθηναίων, ἃ, τε ἤδη πρανενομήκεσαν, καὶ ἃ ἐψηφισμένοι ἦσαν πρόσθεν, εἰ κρατήσειαν τῇ ναυμαχίᾳ, τὴν δεξιὰν χεῖρα ἀφεῖσθαι τῶν ζωγρηθέντων αὐτῶν. καὶ ὅτι λαβόντες δύο τριήρεις, κορινθίαν καὶ ἀνδρίαν, τοὺς ἀνδρας ἐξ αὐτῶν αὐτοὺς κατεκρήμνισαν. φίλοκλῆς δ' ὢν στρατηγὸς τῶν ἀθηναίων, ὃς τότε διέφθειρεν. ἐλέγετο δὲ καὶ ἄλλα πολλά. καὶ ἔδοξεν ἀποκτεῖναι τὴν αἰχμαλώτων ὅσοι ἦσαν

ἦσαν ἀθηναῖοι, πλὴν Ἀδειμάντου, ὅτι μόνος ἐπελάβετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ πρώτου τῆς ἀποτομῆς τῶν χειρῶν ψηφίσματος. ἡπάτηται μὲν ὑπό τινων προδοθῆναι τὰς ναῦς. Λύσανδρος δὲ φιλοκλέα πρῶτον ἐρωτήσας, ὃς οἱ ἀνδρίας δοκεῖ κατακρίνεσθαι καὶ κρημνίσεσθαι, τί ἐστιν ἄξιος παθεῖν, ἀρξάμενος ἐς ἕλληνας πρανομεῖν, ἀπέφαξεν. ἔπειτα δὲ τὰ ἐν τῇ λαμψάκῳ κατεσήσατο, ἔπαλει ὠδὶ δὲ βυζάντιον καὶ χαλκηδόνα. οἱ δ' αὐτὸν ὑπεδέχοντο, τοὺς τε ἀθηναίων φρουροὺς ἐκπεμπόντους ἀφέντες. οἱ δὲ προδόντες Ἀλκιβιάδῃ δ' βυζάντιον τότε μὲν ἔφυγον δι' ὀνόματος, ὕστερον δ' ἐς ἀθήνας· καὶ ἐγένοντο ἀθηναῖοι. Λύσανδρος δὲ τούς τε φρουροὺς τῶν ἀθηναίων καὶ εἴ πινά των ἄλλον ἴδοι ἀθηναῖον, ἀπέπεμπεν οἴκαδε τὰς ἀθήνας, διδοὺς ἐκείνοις μόνοις πλέουσιν ἀσφαλῶς, ἄλλοθι δ' οὐ· ἐδόκει ὅτι ὅσῳ ἂν πλείονες συλλεγοῖντο ἐς τὸν πειραιᾶ, τοσῷδε τῶν ὠδὶ πανδήμων † οἴδ' ἦσαν ἐσαῦθις. κατέλιπεν δὲ βυζαντίοις μὲν χαλκηδόνος Σθενέλαον ἁρμοστὴν λακωνα, αὐτὸς ἀποπλεύσας δὲ λαμψάκου, τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζεν. οἱ δὲ τοῦς ἀθήνας τῆς πρώτης ἀφικομένης νυκτὸς, ἐλέγετο ἡ ἐμφορά, ὡς οἰμωγὴ ἐκ τοῦ πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν ἐς ἄστυ ἵκοιτο, ὁ ἕτερος τῷ ἑτέρῳ παραγγέλλων. ὥστε κείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη, οὐ μόνον οὓς ἀπολωλότας πενθοῦντες, ἀλλὰ πολὺ ἔτι μᾶλλον αὐτοὶ ἑαυτοὺς πεισθέντες νομίζοντες οἷα ἐποίησαν μηλίους τε, λακεδαιμονίων ἀποίκους ὄντας κρατήσαντες βιαίως, καὶ ἱστιέας, μὴ σκιωναίους, μὴ τορωναίους, αἰμνήτας, καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν ἑλλήνων. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐκκλησίαν ἐποίησαν, οὐ μὴ ἐδόξε τοῖς τε λιμένας ἀποκλεῖσαι, πλὴν ἑνός, μὴ τὰ τείχη οὓς περιπλῶ, μὴ φυλακὰς ἐφεστάναι, μὴ τἄλλα πάντα ὡς ἐς πολιορκίαν παρασκευάζεν τὴν πόλιν. μὴ ὅτοι μὴ πολὺ ταῦτα ἦσαν. Λύσανδρος δ' ἐκ τῆ ἑλλησπόντου ναυσὶ βδομήκοντα ἀφικόμενος ἐς τὴ λέσβον, καὶ στρατευσάμενος τάς τε ἄλλας πόλεις οἱ αὐτῇ καὶ μιτυλήνην. ἐς ἣ τὰ τῆ θρᾴκης χωρία ἔπεμψε δεκαπεντήρεις ἔχοντα ἑτοίμους, ὃς τὰ ἐκεῖ πάντα πρὸς λακεδαιμονίους μετέστησεν. βυζάντιοι δὲ μὴ ἄνευ ἑλλάδος ἀφεστηκέναι ἀθηναίων μεθ' ἑτέρων ναυμαχίαν, πλὴν σαμίων. ὅσοι δὲ σφαλάς τε γνωρίμων ποιήσαντες, κατεῖχον τὴν πόλιν. Λύσανδρος δὲ μετὰ ταῦτα ἔπεμψε πρὸς Ἀγιν τε μὴ ἐς δεκέλειαν καὶ ἐς λακεδαίμονα, ὅτι πλοῦς ἐστὶν ἀθηναίων ἐκ τοῦ πειραιῶς ἐς λακεδαίμονιον ἡμερῶν ἑπτὰ, μὴ οἱ ἄλλοι πελοποννήσιοι, πλὴν ἀργείων, παραγένοντο τῇ ἑτέρου λακεδαιμονίων βασιλέως παυσανίου. ἐπεὶ δ' ἅπαντες ἠθροίσθησαν, αὐτὰ λαβὼν αὐτοῦ, πρὸς τὴν πόλιν ἐστρατοπεδεύσατο. Λύσανδρος δὲ τῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ κολωνοῦ γυμνασίῳ. ἀπέσωκε τὴν πόλιν αἰγινήτας, ὅσους ἠδυνάτο πλείστους ἀθροίσας αὐτῷ· ὡς δ' αὖτως μὴ μηλίοις; καὶ

Lysandri astutia.

ἔνθεν ἔοντα

Athenarum obsidio.

Athenienses essent, vno Adimanto excepto interficerentur. Nam is solus decreto concionis de amputandis manibus intercesserat, atque etiam a nonnullis insimulatus fuit, quasi naues hostibus prodidisset: Lysander Philoclem interrogatum, eum qui Andrios & Corinthios præcipitio interemerat, quid supplicij meritus esset, qui primus auctor exercendæ aduersus Græcos crudelitatis exstitisset, morte multauit. Rebus deinde apud Lampsacum constitutis, Byzantium & Chalcedonem nauigat. Ab ijs admissus est, impetrato vt Atheniensium præsidiarij fide data dimitterentur. Tam illi qui Byzantium Alcibiadi prodiderant, in Pontum se fuga recepere: postea verò Athenas, vbi ciues facti sunt. Lysander autem præsidiarios Atheniensium, atque alios quoscumque alicubi reperiret Athenienses, Athenas ablegabat: eò tantum nauigandi immunitate concessa, non vsquam alió. Norat enim tanto citius commeatu carituros, quanto plures & in vrbem & in Piræeum confluerent. Byzantij & Chalcedone relicto Sthenelao Lacedæmonio præfecto, Lampsacum ipse nauigat, & classem reficit. Interea quum nauis Paralus noctu Athenas appulisset, & indicata fuisset calamitas: lamentationes hominum de Piræeo per lõgos muros in vrbem ipsam exauditæ sunt, vno rem gestã alteri nuntiante. Atq; adeò nocte illa somnum cepit nemo, quũ non solum eos, qui interierant, lugerent: sed multo magis ipsi se perpessuros existimaret ijs consentanea, quæ prius in Melios, Lacedæmoniorũ coloniam, quam obsessam vi ceperant, et in Histienses, Scionæos, Toronenses, Aeginetas, aliósq; Græci nominis permultos perpetrauerant. Postridie concionem cogunt, in qua decretum, vt excepto vno portus omnes ac gesta terra occluderentur, muri repararentur, constituerentur excubiæ, omniá denique ad sustinendam obsidionem in vrbe comparentur. Atque his rebus dum Atheniensium occupata esset opera, Lysander ex Hellesponto CC nauibus in Lesbum vectus, quum alia in ea oppida, tum Mitylenen instaurat. Ad Thraciæ oppida cum X triremibus Eteonicum mittit, qui ea Lacedæmoniorum partes sequi coegit. Neque multo post pugnam reliqua etiam Græcia, Samo excepta, ab Atheniensibus defecit. Nam Samij cæsis hominibus apud se illustribus, rempublicam occuparant. Post hæc ad Agin, ac Deceleam Lacedæmonémque mittit, aduentare se cum CC nauium classe. Tum Lacedæmonij reliquique Peloponnesii publicitus effusi sunt, exceptis Argiuis: denuntiante vti conuenirent Pausania, Lacedæmoniorum rege altero. Posteaquàm vniuersi confluxissent; adsumtis eis ad vrbem Atheniensem in gymnasio, quod Academiã vocant, castra metatur. Lysander autẽ profectus Aeginam, oppidũ Aeginetis restituit, coactis ijs quàm poterat plurimis. Idẽ Melijs

ceteríſque præſtitit, quibus oppida patria fuerant ademta. Secundum hæc Salamine vaſtata C L nauibus ad Piræeum appellit, & aditum, ne qua nauis in Piræeum perueniret, intercludit. Athenienſes terra marique obſeſſi, quum neque claſſem, neque ſocios, neque frumentum haberent, quid facerent ambigebant. Nullam ſibi reliquam eſſe ſalutem arbitrabantur, omninóque viciſſim perpetienda, quæ ipſi non puniendi illatas iniurias ſtudio, ſed mera petulantia aduerſus humilium oppidorum incolas alia nulla de cauſſa deſignaſſent, quàm quòd Lacedæmoniorum ſocietate continerentur. Quamobrem priſtinum in ſtatum reſtitutus ijs, qui notati ignominia fuerant, obſidionem tolerabant. Quúmque multi in vrbe fame perirent, nulla tamen de compoſitione facta mentio. Poſteaquàm verò frumentum omne prorſus iam defeciſſet, ad Agin legatos mittunt, ac velle ſe Lacedæmoniorum ſocios eſſe ſignificant, ſolóſque muros cum Piræeo retinere, atque his conditionibus fœdus icere. Iubet ille legatos Lacedæmonem pergere. Nam eſſe ſua rem in poteſtate negabat. Ea verba quum Athenienſibus legati renuntiaſſent, Lacedæmonem eos miſere. Sellaſiam ij quum peruenijſſent, haud procul ab agro Laconico, auditáq; ab Ephoris ipſorum eſſet oratio, illi conſentanea, qua prius apud Agin vſi fuerant: abire eos iuſſerunt, ac ſi quidem pacis egerent, re melius deliberata reuerti. Legati domum profecti quum hæc ſuis expoſuiſſent, mirificè omnes perturbari: putare futurum, vt exſcinderentur, ac ſi maximè legatos alios mitterent, multos ciues interea fame perituros. Qui ferendum ſuaderet, vt ab hoſte muri diruerentur, erat nemo. Nam Archeſtratus quum dixiſſet in ſenatu, e reipublicæ commodo maximè futurum, ſi cum Lacedæmonijs pacem facerent ijs conditionibus, quas ipſi obtuliſſent: cõiectus in vincula fuerat. Volebant autem illi longos muros ad ſtadia decem vtrimque dirui. De quo ne cui deinceps in medium ſuadendi cauſſa quidquam adferre liceret, decreto ſancitum erat. Hic quum rerum ſtatus eſſet, dixit Theramenis aſturia in frãgenda ſuorũ pertinacia. *in concione Theramenes, ſi ſe ablegare ad Lyſandrum velint, reuerſurum re explorata, num iccirco Lacedæmonij in ſententia de murorum demolitione perſtent, quòd velint vrbem euertere, an verò fidei cauſſa. Miſſus a ſuis, vltra tres mẽſes apud Lyſandrum eſt commoratus, id tempus obſeruans, quo Athenienſes ob frumenti defectum adſenſuri ijs eſſent, quæ dicerentur. Menſe quarto quum rediſſet, in concione renuntiat, hactenus ab Lyſandro detentum ſe fuiſſe: iam verò mandari ſibi, vt Lacedæmonem proficiſceretur. Non enim id quod peteretur, in ſua: ſed Ephororum eſſe poteſtate. Poſt hæc ipſe cum X alijs vt Lacedæmonem plena cum poteſtate legatus iret, deligitur. At Lyſander ad Ephoros inter ceteros Lacedæmonios Ariſtotelem Athe-*

καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τῶν αὐτῶν ἐτέρωθ. μετὰ ταῦτα δηώσας σαλαμῖνα, ὡρμίσατο πρὸς τὸν πειραιᾶ ναυσὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, καὶ τὰ πλοῖα εἶρχε τοῦ ἐκπλου. οἱ δ' ἀθηναῖοι πολιορκούμενοι κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, ἠπόρουν τί χρὴ ποιεῖν, οὔτε νεῶν οὔτε συμμάχων αὐτοῖς ὄντων, οὔτε σίτου. ὠόμιζον δ' ἀδεμίαν εἶναι σωτηρίαν, εἰ μὴ παθεῖν ἃ οὐ προσῆκεν ἀποφεύμενοι ἐποίησαν, δηλαδὴ τὸν ὕβριν ἠδίκουν ἀνθρώπους μικροπολίτας, οὐδ' ὡδὶ μιᾶς αἰτίας ἐπόρᾳ ἢ ὅτι ἐκείνοις ξυνεμάχουν. διὰ ταῦτα δὴ ἀτίμους ὠδὶ τίμους ποιήσαντες, ἐκαρτέρουν· ἦ ἀρθυμοκόνθ τῇ οὐ τῇ πολῇ λιμῷ πολλοῖς, οὐ διελέγοντο πρὶ διαλλαγῆς. ἐπεὶ δὲ παντελῶς ἤδη ὁ σῖτ Θ ὠδιλελοίπει, ἔπεμψαν πρέσβεις πρὰ Αγιν, βουλόμενοι ξύμμαχοι εἶναι λακεδαιμονίοις, ἔχοντες τὰ τείχη Θ ὅν πειραιᾶ, καὶ ὡδὶ ζώοις ξυνθήκας ποιεῖσθ. ὁ δὲ αὐτοῦ δὸ λακεδαίμονα ἐκέλευεν ἰέναι· οὐ γὰρ εἶναι κύρι Θ αὐτός. ἐπεὶ δ' ἀπήγγειλαν οἱ πρέσβεις ταῦτα τοῖς ἀθηναίοις, ἔπεμψαν αὐτοῦ δὸ λακεδαίμονα. οἱ δ', ἐπεὶ ἦλθ ον οὐ σελασίᾳ, πλησίον τῆς λακωνικῆς, καὶ ἐπύθοντο αὐτῶν οἱ ἔφοροι ἃ ἔλεγον, ὄντα οἰάπρ καὶ πρὸς Αγιν, αὐτόθεν αὐτοῦ ἐκέλευον ἀπιέναι, καὶ, εἴπ θέοντα ἐρίμιον, κἄλιον ἥκειν βουλευσαμένους. οἱ δὲ πρέσβεις ἐπεὶ ἦκον οἴκαδε, καὶ ἀπήγγειλαν ταῦτα δῆ τῷ πόλιν, ἀθυμία ἐνέπεσε πᾶσιν. ᾤοντο γὰρ αὐτίκα ποδιαθήσεσθαι, καὶ, ἕως αὖ πέμπωσιν ἑτέρους πρέσβεις, πολλοὺς ζῶ λιμῷ ἀπολεῖσθαι. πρὶ δὲ τὴν τειχῶν τῆς καθαιρέσεως ἀδὲς ἠβούλετο ξυμβουλεύειν· Αρχέστρατ Θ γὰρ, ἐπὼν οὐ τῇ βουλῇ λακεδαιμονίοις κράτιστος εἶναι ἐφ' οἷς προεκαλοῦτο ἐρίμιον ποιεῖσθαι, ἐδέδη. προεκαλοῦτο δὲ τὴν μακρῶν τειχῶν ὠδὶ δέκα σταδίους καθελεῖν † ἑκάτερον. ἐγλίσθη τὸ ϗ ἡμίσμα μὴ ὑβεῖναι πρὶ τούτ Θ συμβουλεύειν. τοιούτ Θν δὲ ὄντ Θν, Θηραμένης οὐ ἐκκλησίᾳ εἶπεν ὅτι, εἰ βούλονται αὐτὸν πέμψαι παρὰ Λύσανδρον, ἐσῶς ἥξ λακεδαιμονίους πρέσβυν ὑβαναβαδίσασθαι τὸν πόλιν βουλόμενοι αὐτάρκουσι πρὶ τῶν τειχῶν, ἢ πίστεως ἕνεκα. πεμφθεὶς δὲ διέτριβε πρὰ Λυσάνδρῳ τρεῖς μῆνας καὶ πλέω, ὠδὲ τηρῶν ὁπότε ἀθηναῖοι ἔμελλον, ᾗ δ' ὠδὲ λελοιπέναι δ' ὅν σῶν ἅπαντα, ὃ, τι τὶς λέγοι ὁμολογήσειν. ἐπεὶ δ' ἦκε, τρ Θ τετάρτῳ μηνὶ, ἀπήγγειλεν οὐ ἐκκλησίᾳ ὅτι αὐτ Θ μὲν Λύσανδρ Θ τέως μὲν κατέχει, εἶτα κελεύει δὸ λακεδαίμονα ἰέναι. οὐ γὰρ εἶναι κύρι Θ ὧν ἐρωτῶντο ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ δῦν ἐφόρους. μετὰ ταῦτα ἥρεθη πρεσβευτὴς δὸ λακεδαίμονα αὐτοκράτωρ δέκατος αὐτός. Λύσανδρος ϗ τοῖς ἐφόροις ἐπεμψεν ἀγγελοῦντα μετ' ἄλλων λακεδαιμονίων Αριστοτέλη φυγάδα,

φυγάδα, ἀθηναῖον ὄντα, ὅπ ἀφικρίναιτο Θηραμένης κένους κυρίους εἶναι ἐρίμιον καὶ πολέμου. Θηραμένης δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πρόβουλοι, ἐπεὶ ἦλθον οὐ σελασίᾳ, ἐρωτώμενοι ὧδὶ τίνι λόγῳ ἥκοιεν, εἶπον ὅτι αὐτοκράτορσ πρὶ ἐρίμιον. μετὰ ταῦτα οἱ ἔφοροι καλεῖν † ἐκέλευον. ἐπεὶ δ' ἦκον, ἐκκλησίαν ἐποίησαν, οὐ ἦν αὐτέλεγον κορίνθιοι καὶ θηβαῖοι μάλιστα, πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τῶν ἑλλήνων, μὴ σπένδεσθαι ἀθηναίοις, δὴν ἀναιρεῖν. λακεδαιμόνιοι δὲ ὃν ἔφασαν πόλιν ἑλλησίδα ἀνδραποδιεῖν, μέγα ἀγαθὸν ἐργασμένου οὐ τοῖς μεγίστοις κινδύνοις γενομένοις τῇ ἑλλάδι· δὴν ἐποιοῦντο ἐρίμιον, ἐφ' ᾧ τά τε μακρὰ τείχη καὶ τὸν πειραιᾶ καθελόντας, Θ τὰς ναῦς πλὴν δώδεκα παραδόντας, καὶ σῶν φυγάδας καταξαντας, τ' αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον νομίζοντας, λακεδαιμονίοις ἕπεσθαι κατ' γῆν καὶ θάλατταν, ὅποι ἂν ἡγῶνται. Θηραμένης δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πρέσβεις ἐπανεφέροντο ταῦτα ἐς τοὺς ἀθηναίους. εἰσιόντας δ' αὐτοὺς ὅχλ Θ πολὺς ἐκεχεῖτο πολύς, φοβούμενοι μὲν ἄπρακτοι ἥκοιεν· οὐ γὰρ ἐπ' ὀλίγοις † μέλλοι ἐρίμιον δ' πλῆθος τὴν ἀρμυλιῶν τῷ λιμῷ. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπήγγελον οἱ πρέσβεις ἐφ' οἷς οἱ λακεδαιμόνιοι ποιοῖντο τὸν ἐρίμιον. παρεκόρει δ' αὐτὴν Θηραμένης, λέγων ὡς χρὴ πείθεσθαι λακεδαιμονίοις, καὶ τὰ τείχη πορίαιρεῖν. αὐτειπόντ Θν δέ τινων αὐτῷ, πολλῷ ϗ πλέονας ξυνεπαινεσόντ Θν, ἔδοξε δέχεσθαι τὸν ἐρίμιον. μετὰ δὲ ταῦτα Λύσανδρός τε κατέπλει ἐς πειραιᾶ, καὶ οἱ φυγάδες κατῆσαν, καὶ τὰ τείχη κατέσκαπτον ὑπ' αὐλητρίδων πολλῇ προθυμίᾳ, νομίζοντες ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῇ ἑλλάδι ἀρχὴν εἶναι τῆς ἐλευθερίας. καὶ ὁ σιανὸς ἔλεγεν, οὐ ὧ μεσσαῖπ Διονύσιος ὁ Ερμοκράτους συρακούσιος ἐτυράννησε, μάχῃ μὲν πρότερον ἡττηθέντ Θν ὑπὸ συρακουσίων καρχηδονίων, πάλιν δὲ σίτου ἐλάττω ἀκριβάναντα, ἐκλιπόντ Θν τὴν σικελιωτῶν πόλιν. ζῶν δ' ἐπόνπ ἔτει, οὐ ὧ ἰὼ ὀλυμπὰς ἦ δ' σάδιον οἴκα Κροκίνας Θεσσαλὸς, † Εὐδίου οὐ πάλαι ἐφορεύοντ Θ, Πυθοδώρου δ' οὐ ἀθήναις ἄρχοντ Θ, ὃν ἀθηναῖοι, ὅπ οὐ ὀλιγαρχίαι ἐρέθη, ἐκ ὀνομάζουσιν· ἀλλ' ἀναρχίαν τὸν σύπαντον καλοῦσιν. ἐγλίσθη ϗ αὖτη ἡ ὀλιγαρχία ὧδε· ἔδοξε ᾧ δήμῳ τεσσαράκοντα ἄνδρας ἑλέσθαι, οἳ τὸν πατρίους νόμους ξυγγράψουσι, καθ' οὓς πολιτεύσουσι. ἡ ἐρέθησαν οὗτοι, Πολυάρχης, Κριτίας, Μηλόβ Θ, Ιππόλοχος, Εὐκλείδης, Ιέρων, Μνησίλοχ Θ, Χρέμων, Θηραμένης, Αρεσίας, Διοκλῆς, Φαιδρίας, Χαιρέλεως, Ανάιτι Θ, Ρέσων, Σοφοκλῆς, Ερατοσθένης, Χαερικλῆς, Ονομακλῆς, Θέογνις, Αἰσχίνης, Θεογένης, Κλεομήδης, Ερασίστρατ Θ, Φείδων, Δρακοντίδης, Ευμαθῆς, Αριστοτέλης, Ιππομαχῆς, Μνησιθείδης. ζύτ Θν δὴ πλαχθέντ Θν, ἀπέπλη Λύσανδρος πρὸς σάμον· Αγις

Athenienſem exſulẽ mittit, qui eos certiores faceret, ſe reſpondiſſe Therameni, Ephoros pacis ac belli arbitros eſſe. Poſteaquàm Theramenes ac legati reliqui Sellaſiã veniſſent, interrogati quibus cũ mãdatis adeſſent: plena ſe cũ poteſtate miſſos aiunt, vt de pace agant. Tũ arceſſi eos Ephori iubent. Quã acceſsiſſent, concione coacta, Corinthij ac Thebani præcipuè, præterq; hos alij Græci nõ pauci, fœdus cũ Athenienſib. ineundũ negabant, ſed funditus exſcindendos eſſe. Cõtrà Lacedæmonij reſpõdebãt, ſe Græci nominis vrbẽ minimè euerſuros, quæ in maximis Græciæ periculis operam præclariſsimã nauaſſet. Itaque pacem faciebant ijs condicionibus, vt longi muri, & Piræeus dirueretur: naues, exceptis X II, omnes traderent: exſules reducerent: eumdem cum Lacedæmonijs amicum vel hoſtem ducerent: eóſq; mari ac terra ſequerẽtur, quocũq; tãdẽ ducerẽt. Has cõdiciones Theramenes cum ijs, qui ipſi adiuncti in legatione fuerant, Athenas perfert. Vrbem quum ingrederentur, magna ſe hominum turba circumfundebat, metuentium ne re infecta reuerterentur. Nec enim dilationem res patiebatur, propter eorum multitudinem, qui fame extinguebantur. Poſtridie legati exponunt, quibus condicionibus pax a Lacedæmonijs eſſet impetrata. Simul ſuadebat Theramenes, parendum Lacedæmonijs eſſe, muróſq; diruendos. Quum autem nõnulli quidem aduerſarentur, ſed multo plures ſententiam ipſius comprobarent: decreto ſancitur, pacem hanc accipiendam eſſe. Secũdum hæc in Piræeum Lyſander nauigat, & reducuntur exſules, muſicáque ad tibicinarum cantum magno cum hominum ſtudio diruuntur, qui hunc diem libertati Græciæ initium dediſſe putarent. Hic fuit eius anni exitus, cuius in medio Dionyſius Hermocratis F. Syracuſanus regnum arripuit: quum prius Carthaginienſes prælio quidem illi ab Syracuſanis victi eſſent, ſed Agrigentum tamen annonæ inopia deſertam ab Siculis cepiſſent. Anno ſequente, in quem incidit Olympias ea, qua Crocinas Theſſalus in ſtadio victoriam adeptus eſt, Ephori magiſtratum apud Spartam Eudicus gerebat, Archontis apud Athenienſes Pythodorus, quem illi quòd lectus tempore dominatus paucorum fuerit, planè non recenſent: ſed annum illum Anarchiam vocãt. Ceterum paucorum ille dominatus hunc ortum habuit. Viſum fuit populo, deligendos eſſe viros X X X, qui leges patrias conſcriberent, ſecundum quas viuendum deinceps in Republica foret. Delecti fuere Polyarches, Critias, Melobius, Hippolochus, Euclides, Hiero, Mneſilochus, Chremo, Theramenes, Areſias, Diocles, Phædria, Chærelaus, Anætius, Piſon, Sophocles, Eratoſthenes, Charicles, Onomacles, Theognis, Aeſchines, Theogenes, Cleomedes, Eraſiſtratus, Phidõ, Dracõtides, Eumathes, Ariſtoteles, Hippomachus, Mneſithides. Hæc quum acta fuiſſent, Samum Lyſander cum claſſe diſcedit: Agis*

Corinthiorum & Thebanorũ ſententia nõ fatis clemens.

Lacedæmoniorum moderatio.

Pacis condiciones.

Athenarũm deditio, & murorum euerſio.

* h. e. ſtatum talem reipubl. in quo nulli magiſtratus fuerint.

Triginta tyrannorum nomina.

*Agis autem pedestres copias abductas e Decelea dimisit, facta potestate singulis ad suos reuertendi. Eodem tempore circa defectum solis Lycophron Pheraeus, quum Thessaliæ totius adfectaret imperium, aduersantes conatui suo Thessalos quosdã, in quibus & Larissæi & alij nonnulli erant, multis interfectis prælio vicit. Præterea Dionysius tyrannus Syracusanus ab Carthaginiensibus pugna victus, Gelam & Camarinam amisit. Neque multo pòst Leontini, qui Syracusis habitabant, defectione ab Hierone & Syracusanis facta, suum in oppidum sunt reuersi: & Syracusani equites continuo Catanam a Dionysio missi sunt. Samij verò, quum vndique ab Lysandro obsidione premerentur, quòd iam copias admoturus ad muros Lysander esset id temporis, quo primum de deditione consultabant: ita tamdem se dedunt, vt liberis hominibus singulis cum vna veste discedendi facultas esset, reliqua ipsi traderent. Atq; ita tum illi oppido excesserunt: Lysander ciuibus pristinis oppido & vniuersis in eo rebus traditis, ac decem præfectis præsidij causſa constitutis: sociorum nauales copias singulas ad suos remisit. Laconica verò cum classe Lacedæmonem nauigat, quum & captarum nauium rostra secum aueheret, & abductas e Piræeo triremes, exceptis XII, & coronas, quibus ipse peculiariter ab ciuitatibus donatus fuerat, & argenti talenta CCCCLXX, quæ superabant e tributis, quæ ad bellum hoc ei Cyrus adsignauerat: quidquid denique aliud bello adquisiuerat. Hæc vniuersa Lacedæmonijs tradit sub æstatis finem, qua post XXVIII annum, sextumque mensem bello finis est impositus. Eo durante Ephori, qui quidem numerantur, hi fuere. Primus Aenesias, sub quo bellum cepit, anno XV post pactas annorum XXX inducias, quum Eubœa capta fuisset. Eum hi sequuti sunt: Brasidas, Isanor, Sostratidas, Exarchus, Agesistratus, Angenidas, Onomacles, Zeuxippus, Pityas, Plistolas, Clinomachus, Ilarchus, Leon, * Chæridas, Patesiadas, Cleosthenes, Lycarius, Eperatus, Onomantius, Alexippidas, Misgolaidas, Isias, Aracus, Euarchippus, Pantacles, Pityas, Archytas, Eudicus: sub quo Lysander rebus ijs, quas diximus, gestis, in patriam cum classe redijt. Ceterùm Athenis Triginta uiri statim lecti fuere, posteaquàm longi muri & Piræei mœnia fuissent diruta. Verùm in hoc delecti, vt leges conscriberent, secundum quas administraretur respublica, dilata semper in aliud tempus earum promulgatione, Senatum magistratúsque ceteros arbitratu suo constituebant. Deinde ante omnia quos durante statu reipublicæ populari ex iniustis aliorum accusationibus se aluisse constabat apud omnes, & qui optimo ac honestissimo cuique graues erant: eos comprehensos capitis arcessebant. Atq; hos tum Senatus magna cum voluptate damnabat, tum*

Samiorum deditio.

Finis belli Peloponnesiaci.

Nomina Ephororum tempore belli.

* al. Chærilas,

Res a Triginta uiris gestæ, primùm laudabiles.

Ἀγις δ' ἐκ τῆς δεκελείας ἀπαλλαγὰς δὶ ἀτείχισεν ἀφ' ἑαυτοῦ. ἐπεὶ δὲ ἡ πόλις ἐκάστους ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς ἄστυ συνήγαγεν, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ περὶ ἥλιου ἔκλειψιν Λυκόφρων ὁ Φεραῖος, βουλόμενος ἀρξαι ὅλης τῆς Θεσσαλίας, τοὺς μὲν ἀνταπομένους αὐτῷ τὴν Θεσσαλῶν Λαρισαίους τε καὶ ἄλλους οἰκέτας μάχῃ, καὶ πολλοὺς ἀπέκτεινεν. οἱ δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ Διονύσιος ὁ συρακούσιος τύραννος, μάχῃ ἡττηθεὶς ὑπὸ καρχηδονίων, † γέλαν καὶ καμαρίναν ἀπώλεσε. μετ' ὀλίγον δὲ καὶ λεοντῖνοι συρακουσίοις ξυνοικοῦντες, ἀπέστησαν ἐς τὴν αὐτὴν πόλιν ἀφ' Διονυσίου καὶ συρακουσίων. πραχθὲν δὲ καὶ οἱ συρακούσιοι ἱππεῖς κατὰ Διονυσίου ἐς κατάλυσιν ἀπεστάλησαν. οἱ δὲ σάμιοι, πολιορκούμενοι ὑπὸ Λυσάνδρου ἀνάγκῃ, ἐπεὶ βαλλομένων αὐτὴν τοῖχον ὁμολογεῖν, προσβάλλῃ ἤδη ἔμελλεν ὁ Λύσανδρος, ὡμολόγησαν οἷς ἐμάποιν ἔχων ἕκαστος ἀπιέναι τὴν ἐλευθέραν, τὰ δ' ἄλλα παραδοῦναι· καὶ οὕτως ἐξῆλθον. Λύσανδρος δὲ τοῖς ἀρχαίοις πολίταις παραδοὺς τὴν πόλιν καὶ τὰ οἰκόπεδα πάντα, καὶ δέκα ἄρχοντας καταστήσας † φρουροὺς, ἀφῆκε δὲ τὴν ξυμμάχων ναυτικὸν καὶ πόλις. τοῖς δὲ λακωνικοῖς ναυσὶν ἀπέπλευσεν ἐς λακεδαίμονα, ἀπάγων τά τε τῶν αἰχμαλώτων νεῶν ἀκρωτήρια, καὶ τὰς ἐκ τοῦ πειραιῶς τριήρεις, πλὴν δώδεκα, καὶ στεφάνους ὃς παρὰ τῶν πόλεων ἐλάμβανε δῶρα ἰδίᾳ, καὶ ἀργυρίου τριακόσια τάλαντα, ἃ περιεγένοντο τῶν φόρων ὃς αὐτῷ Κύρου πρὸς ἔφεσον ἐς τὸν πόλεμον, ἔτι δὲ ἄλλο προσεκτήσατο αὐτῷ τῷ πολέμῳ. ταῦτα δὴ πάντα λακεδαιμονίοις ἀπέδωκε, τελευτήσαντος τοῦ πρώτου, ἐς ὃ ἐξάμηνος καὶ ὀκτὼ ἔτη ἐκράτησαν ἔτη τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα. οὗ οἷς ἔφοροι ἀριθμήσαντες οἵδε ἐγένοντο. Αἰνησίας πρῶτος, ἐφ' οὗ ἤρξαθ' ὁ πόλεμος, πέμπτῳ μὴ δεκάτῳ ἔτει τῆς μετ' εὐβοίας ἄλωσιν διακοσταετίδων στησάντων. μετὰ τοῦτον, οἵδε· βρασίδας, Ἰσάνωρ, Σωστράτιδας, Ἔξαρχος, Ἀγησίστρατος, Ἀγγενίδας, Ὀνομακλῆς, Ζεύξιππος, Πιτυάς, Πλιστόλας, Κλεινόμαχος, Ἴλαρχος, Λέων, † Χαιρίδας, Πατησιάδας, Κλεοσθένης, Λυκάριος, Ἐπήρατος, Ὀνομάντιος, Ἀλεξιππίδας, Μισγολαΐδας, Ἰσίας, Ἄρακος, Εὐάρχιππος, Παντακλῆς, Πιτύας, Ἀρχύτας, Εὔδικος· ἐφ' οὗ λύσανδρος πρέσβυς τὰ ἱερὰ ἦλθε, οἵπερ δὲ κατέπλευσεν. οἱ δὲ τειχίσαντα ἐρέθισαν μὴ ἐπεὶ τάχιστα τὰ μακρὰ τείχη ἐκ τῶν πρὸς τὸν πειραιᾶ καθῃρέθη· αἱρεθέντες δὲ ἐφ' ᾧ τε συγγράψαι νόμους καθ' οὓς πάντα πολιτεύσουσιν, τούτους μὲν οὐκ ἔμελλον ξυγγράφειν τε μὴ ἀφανίζειν· βούλῳ δὲ μὴ τὰς ἄλλας ἀρχὰς κατέστησαν ὡς ἐδόκει αὐτοῖς. ἔπειτα πρῶτον μὲν ὃς πάντες ἤδεσαν οὐ τῇ δημοκρατίᾳ ἀχθόμενοι συκοφαντίας ζῶντας. καὶ δὴ τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς βαρεῖς ὄντας, συλλαμβάνοντες ὑπῆγον θανάτῳ· μὴ ἥττε βουλὴ ἡδέως αὐτῶν κατεψηφίζετο, οἵ

Initium tyrannidis Triginta uirorũ.

ξυμπίμπουσιν

Theramenis moderatio.

τε ἄλλοι ὅσοι ξυνήδεσαν ἑαυτοῖς μὴ ὄντες δίκαιοι, δεδεῦ ἤχθοντο. ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο βουλεύεσθαι ὅπως αὖ ἰσχύοιεν αὐτοῖς τῇ πόλει χρᾶσθαι ὅπως βέλτιστα, ἐνθένδε μὲν πέμψαντες ἐς λακεδαίμονα Αἰσχίνην τε καὶ Ἀριστοτέλη, ἔπεισαν Λύσανδρον φρουροὺς σφίσι ξυμπέμψαι ἐλθεῖν, ἕως δὴ τοὺς πονηροὺς ἐκ πολέων ποιησάμενοι, κατασκευάσαντο τὴν πολιτείαν. ἐρέσθαι δ' αὐτοὶ ὑπῆρχον οὖν. ὁ δὲ, πειθοῦς τε φρουροὺς καὶ Καλλίβιον ἁρμοστὴν ξυνέπεμψεν αὐτοῖς πεμφθῆναι. οἱ δ' ἐπεὶ τὴν φρουρὰν ἔλαβον, τὸν μὲν Καλλίβιον ἐθεράπευον πάσῃ θεραπείᾳ, ὡς παίτα ἐπαινοίη ἃ πράττοιεν· τῇ δὲ φρουρᾷ, πόπου † ξυμπαιδεύονθ' αὐτοῖς, ὃς ἐβούλοντο ξυνελάμβανον, ἀκέπ τοὺς πονηροὺς τε καὶ ὀλίγου ἀξίους, ἀλλ' ἤδη οὓς ὠόμιζον ἥκιστα μὲν πρωδουμένους ἀνέχεσθαι, αὐτιποιεῖν δέ τι ἰδιχειρωῦντας, πλείστους δὴ τοὺς ξυνελθόντας λαμβάνῃ. ᾧ μὲν οὖν πρῶτῳ χρόνῳ ὁ Κριτίας ᾧ θηραμένει ὁμογνώμονας τε καὶ φίλους ἐπεὶ δὲ αὖθις μὲν πρωτεῖς ἰδὲ ἰδεῖ δὶ πολλοὺς ἀφαιρεῖσθαι, ἅτε καὶ φυγὴν ἀφ' τοῦ δήμου, ὁ δὲ θηραμένης αὐτέκοπτε, λέγων ὅπ οὐκ εἰκὸς εἴη θανατοῦν ἐπιμᾶτο πρὸ τοῦ δήμου, τοὺς δὲ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς μηδὲν κακὸν ἐργάζετο· ἐπεὶ καὶ ἐγὼ, ἔφη, καὶ σὺ πολλὰ δὴ τοῦ ἀφέσκῳ ἕνεκα τῇ πόλει καὶ εἰπομεν καὶ ἐπράξαμεν. ὁ δ' (ἔπι γὰρ οἰκείως ἐχθῆτο τοῦ θηραμένει) ἀντέλεγεν ὅπ οὐκ ἐγχωροίη τοῖς πολεονεκτεῖν βουλομένοις μὴ οὐκ ἐκ ποδὸν ποιεῖσθαι τοὺς ἱκανωτάτους ξυλαμβάνειν. εἰ δὲ ὅπ τειχίσαντα ἐσμεν, καὶ οὐχ εἷς, ἥδιόν τι οἴῃ, ὥσπερ τυραννίδος, ταύτης τῆς ἀρχῆς χρῶναι ὀλιγαρχίᾳ ξυμμένειν. ἐκ τούτου μὲν Κριτίᾳ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐκ τῶν* τειάκοντα, ἤδη φοβούμενοι, καὶ οὐχ ἥκιστα δ' θηραμένει, μὴ συρρύηναι πρὸς αὐτοὺς οἱ πολῖται, καταλέγουσι τειχιλίους τοὺς μεθέξοντας δὴ τῆς πραγματείας. ὁ δ' αὖ θηραμένης καὶ πρὸς ταῦτα ἔλεγεν ὅπ ἄτοπον δοκοίη ἔαυ ᾧ εἶναι, δ' πρῶτον μὲν βουλομένους τοὺς βελτίστους τῆς πολιτῆς κινωνοὺς ποιήσασθαι, τειχιλίους ....., ὥσπερ δ' ἂν ἀριθμὸς τοῦον ἔχοντά τινα † ἀναγκαῖον καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι, μὴ οὔτ' ἔξω τούτων ποιεῖσθαι, οὔτ' ἐκ τούτων ποιητοὺς οἷόν τε εἶναι γενέσθαι. ἔπειτα δ' ἔφη, ὁρᾷ ἔγωγε δύο ὑμᾶς τὰ ἀναπόστατα πράττοντας, βιαίαν τε τὴν ἀρχὴν μὴ ἧττον τ' ἀρχομένων κατασκευαζομένους.

ἀνάγκῃ

δ

tũ alij qui minimè sibi flagitiorum eiusmodi conscij essent, id haudquaquam molestè ferebant. Verùm posteaquàm consultare ceperunt, quo pacto pro sua libidine gerere rempublicam possent: primùm Aeschine & Aristotele Lacedæmonem missis, Lysandro persuaserunt, daret operam sibi, vt præsidiarij mitterentur, donec improbis e republica ciuibus sublatis, eam rectè constituere possent. Policentur etiam se hos alere sumtu suo velle. Lysander eis acquiescens, perfecit vt Callibius præfectus cum præsidiarijs ad eos mitteretur. Tum illi accepto præsidio Callibium omni cultu demulcere, quo laudaret vniuersa, quæ ipsi agerent: præterea mittente ipsis hoc præsidiarios, quoscumque vellent comprehendere, non iam tantùm improbos & nullius existimationis homines: sed illos etiam, quos minimè laturos ipsorum violentas contra se actiones, eíſq; obuiam ituros, & hominum ad se confluentium maximas copias habituros existimarent. Erat initio Critias in eadem cum Theramene sententia, et amicitiam inter se colebant. Verùm posteaquàm præceps ad vulgi cædes esse cepit, quippe qui aliquando a populo multatus exſilio fuisset: opposuit ei se Theramenes, quum diceret haudquaquam par esse illos interimi, qui apud populum in honore essent, & optimos quosque nulla re læderent. Nam & ego, ait, et tu multa tum diximus tum fecimus, vt gratiam apud populum iniremus. At ille (nã adhuc Theramene familiariter vtebatur) sic ei respõdebat, vt diceret fieri non posse, quin illi qui esse loco supra ceteros meliore velint, maximè tollant eos e medio, qui ad impediendam ipsorum potestatẽ plurimum virium habent. Quòd si propterea, quòd non vnus, sed XXX numero simus, minus nos esse de hoc imperio sollicitos debere arbitraris, quàm de tyrannide: stultus es. Denique quum multis & ijs iniustè pereuntibus, multi palàm se coniungerent, & quid de republica futurum esset mirarentur: rursus aiebat Theramenes, fieri non posse, vt hic paucorum dominatus perduraret, nisi si tot in societatem administrationis rerum adscisceretur, quot satis esset. Tum verò Critias ac ceteri XXX ab ipso etiam Theramene non parum sibi metuentes, ne ciues ad eum confluerent: ciuium CIↃ CIↃ CIↃ legunt, qui gerendæ reipublicæ participes essent. Heic rursus aiebat Theramenes, absurdum sibi videri, quòd quum ab initio voluerint optimos quosque ciuium in societatem rerum adscíscere, * CIↃ CIↃ CIↃ ....., quasi numerus hic necessitatem quamdam habeat, vt hi viri boni & honesti sint, neque fieri possit, vt vel extra illos sint vlli virtute præditi, vel in eorum numero improbi. Deinde, ait, duo vos facere video, maximè sibi inuicem aduersantia. Nam & violentum imperium constituitis, & subiectorũ viribus impar.

* Deest uerbũ, legerint, uel simile. Vide Annot. Stephani.

Atque hæc quidem tum a Theramene dicebantur. At illi quum tria, de quibus diximus, ciuium millia in foro, ceteros extra hunc numerum alibi recensuissent, ac deinde vt arma caperent, imperassent: abeuntibus illis mittunt præsidiarios cum ciuibus, qui ab ipsorum partibus stabant, & vniuersis adimunt arma, exceptis illis CIↃ CIↃ CIↃ. Quumq; in arcem ea deportassent, in fano deponunt. His gestis, quasi iam ipsis omnia pro libidine faciundi potestas esset, complures inimicitiarum caussa interimunt, non-

Triginta uirorũ facinora.

nullos propter opes. Decreuerunt etiam, vt haberent vnde præsidiarijs stipendium soluerent, singulos ex ipsis compræhendere singulos aduenas debere, atque illis interemtis pecunias ipsorum indicandas esse. Theramenem etiam hortantur, vt quemcumq; vellet, caperet. At ille: Non satis honestum, inquit, esse mihi videtur, eos qui se omnium optimos profiteantur, iniustiora designare quàm sycophantæ consueuerint. Nam illi vitam ijs relinquebant, quibus extorquebant pecuniam: nos nihil committentes occidimus, vt opes eorum consequamur. Quo pacto non hæc sunt ipsorum facinoribus improbiora? Tum illi, qui esse Theramenem ipsis impedimento arbitrarentur, quominus id quod luberet facerent: insidias homini faciunt, ac priuatim alius apud alium senatorem illum criminatur, quasi reipublicæ statum conuelleret.

Aduersus Theramenẽ conspiratio.

Quumque nonnullis adolescentibus, qui præstare ipsis audacia viderentur, vt adessent cum sicis sub ala tectis imperassent, Senatum cogunt. Quum iam Theramenes accessisset, consurgens Critias huiusmodi orationem habuit: Si quis vestrûm, Senatores, interfici plures, quàm pro tempore putat: is cogitet velim, vbicumque respublicæ mutentur, huiusmodi accidere. Præterea quamplurimos esse infestos ijs necesse est, qui ad paucorum dominatum omnia reuocant, partim quòd hæc vrbs vna omnium, quæ Græci nominis sunt, populosissima existat: partim quòd diutissimè populus hic in libertate altus fuerit. Nos autem quum non ignoremus grauem nobis ac vobis esse ciuilis administrationis formam popularem, atque etiam populum Lacedæmonijs, qui nos conseruarunt, numquam amicum fore, ab solis verò optimatibus perpetuam fidem exspectandam esse: iccirco Lacedæmoniorum arbitratu rempublicam hanc constituimus: & si quem animaduertimus paucorum dominatui aduersantem, hunc quantũ possumus, è medio tollimus. Longè verò æquissimum arbitramur eũ multari, qui de nobis ipsis statum hunc labefactare conetur. Atenim Theramenẽ hunc persentiscimus quacumq; ratione possit & nos & vos perditũ ire. Atq; hoc verum vt esse intelligatis, reperietis neminẽ hoc (si quidem animum libebit aduertere) neq; repræhendere acrius præsentẽ rerum statũ, quàm hic ipse Theramenes faciat: neq; aduersari magis, quũ aliquem factionis popularis principẽ tollere de medio volumus. Iam si ab initio hac in sententia fuisset: hostis quidẽ ille, sed

ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεγεν. οἱ δ' ὑξέται σὺν τοῖσδε τὴν μὲν τειχαλίων, ὡς τῇ ἀγορᾷ, τὴν ὑ ἔξω τῆς καταλόγου ὄντων, ἀναχαῦ, ἐπειτα κελεύσαντες ὠδὶ τὰ ὅπλα· οὐ ᾧ ἐκεῖνοι ἀπωλλύοθ' σαν, πέμψαντες τοὺς φρουροὺς, ὃ τ' πολιτὴν οὐδ' ὁμογνώμονας αὐτοῖς, τὰ ὅπλα ταὐτὴν πλὼ τὴν τειχαλίων πρέλθοντο· καὶ αὐακμίσαντες ταῦτα δὴ πὼ ἀκρόπολιν, ξυνέθηκαν οἱ τοῖς ναῶ. τούτην ὑ χρυσῶν, ὡς ὑξὸν ἤδη ποιεῖν αὐτοῖς ὅ, π βέλοιντο, πολλοὺς μὲν ἔχθρας ἕνεκα ἀπέκτεινον, πολλοὺς ὑ χρημάτων. ἔδοξε δ' αὐτοῖς, ὅπως ἔχοιεν καὶ τοῖς φρουροῖς χρήματα διδόναι, καὶ τὴν μετοίκων ἕνα ἕκαστον λαβεῖν, ὃ αὐδὲν μὲν ἀρκτέαν, τὰ ὑ χρήματα αὐτὴν ἀποσυλήσαθ. ἐκ ἐλθοντ ὑ καὶ τὸν Θηραμένη λαβεῖν ὅντινα βούλοιτο. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ὃν' ἀ δοκῇ μοι, ἔφη, καλὸν εἶναι φάσκοντας βελτίστους εἶν, ἀδικώτερα τὴν συκοφαντὴν ποιεῖν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ πρ' ὧν χρήματα λαμβάνοιεν, ζῆν εἴων· ἡμεῖς ὑ ἀρκτείνοῦμεν μηδὲν ἀδικοῦντας, ἵνα χρήματα λαμβάνωμεν. πῶς οὐ ταῦτα τοῦ ταυτὴ ἐκείνων ἀδικώτερα; οἱ δ', ἐμπροσθὼν νομίζοντες αὐδὲν εἶν τῷ ποιεῖν ὅ, π βούλοιντο ὠδὶ διελθόντων αὐτῷ, ᾗ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς βελτίστους ἄλλος πρὸς ἄλλον διέβαλλον, ὡς λυμαινόμενον τὼ πολιτείαν. καὶ προαγγέλαντες νεανίσκοις οἳ ἐδόκουν αὐτοῖς θρασύτατοι εἶν, ξιφίδια ὑπὸ μάλης ἔχοντας προσελθεῖν, ξυνέλεξαν πὼ βουλήν· ἐπεὶ δὲ ὁ Θηραμένης πλῶ, αἰτιᾶται ὁ Κριτίας ἔλεξεν ὧδε· Ὦ ἄνδρες βουλευταί, εἰ μὲν τις ὑμῶν νομίζῃ πλέονας τοῦ καιροῦ ἀποθνήσκειν, σὺν νοησάτω ὅτι ὅπου πολιτείαι μεθίστανται, ταὐτὰ χρῆ ταῦτα γίγνεται. πλεῖστος δ' ἀνάγκη πολεμίους εἶναι οἷς δ' ὀλιγαρχίαν μεθιστᾶσι, διά τε τὸ πολυανθρωποτάτην τὴν ἑλλήνων πὼ πόλιν εἶν, ᾗ δ' δ' πλείστον χρόνον οὐ ἐλθυθερίας τ' δήμου τετεύχθαι. ἡμεῖς δὲ, γνόντ δ' μὲν οἷς οἵοις τε ἦμεν ᾗ ὑμῖν χαλεπὴν πολιτείαν εἶν δημοκρατίαν, γνόντες ὑ ὅτι λακεδαιμονίοις οἷς πόλισθ' σαν ἡμᾶς ὁ μὲν δῆμ οὕτω' ἂν φίλος ἡγοῖτο. οἱ δὲ βέλτιστοι ἀεὶ αὖ πιστοὶ ἄρτιοι λοῖσι, διὰ ταῦτα σὼ τῇ λακεδαιμονίων γνώμῃ τὼ δὲ πὼ πολιτείαν κατίσαμεν· καὶ ἐαὐ τινα αἰσθανώμεθα ἀντία τῇ ὀλιγαρχίᾳ, ὃ σον δυνάμεθα ἐκ ποδῶν ποιούμεθα. πολὺ δὲ μᾶλλον ἡμῖν δοκεῖ δίκαιον εἶν, εἴ τις ἡμῶν αὐτ λυμαίνεται ταύτῃ τῇ κατασκέσει, δίκην αὐτὸν διδόναι. νῦν δ' αἰσθανόμεθα ὄντας τινὰς οἷς δύνα ἄριστα ἡμᾶς τε ὑμᾶς· ὡς ὑ ταῦτα ἀληθῆ, ἵνα κατανοῆτε, δίκαιόν τ' οὔτε μένοντα ἀδένα μᾶλλον ἑκατὸν ζυζυὶ τὰ παρόντα, ὅτε αὖ πλείω, ὅταν τινα ἐκ ποδῶν βουλώμεθα ποιήσαθ τ' δημοκρατ. εἰ δ' ζῆν ὑξ ἀρχῆς ταῦτα ἐγίγνωσκε, πολέμιος μὲν ἴσ᾽ ἂν

οὐ μὴν τοι πονηρός γ' αὖ δικαίως ὠνομίζετο· νῦν δὲ, αὐτὸς μὲν ἄρξας τῆς πρὸς λακεδαιμονίους πίστεως καὶ φιλίας, αὐτὸς δὲ τῆς τ δῆμου καταλύσεως, μάλιστα δὲ ὑρμήσας ἡμᾶς τοῖς πρώτοις ὑπαγομένοις δ' ἡμᾶς δίκην ὠδὶ πιθέναι· νῦν, ἐπεὶ καὶ ὑμεῖς φανερῶς ἐχθροὶ τῷ δήμῳ γεγενήμεθα, οὐκέτ' αὐτῷ τὰ μεγόμενα ἀρέσκ, ὅπως αὐτὸς μὲν αὖ οἱ τῷ ἀσφαλεῖ καταστᾷ, ἡμεῖς δὲ δίκην δῶμεν τῆς πεπραγμένων. ὥστε οὐ μόνον ὡς ἐχθρῷ αὐτῷ πρόσηκε ἀλλὰ καὶ ὡς προδότῃ ὑμῶν τε καὶ ἡμῶν δίδόναι πὼ δίκην. καί τοι τοσούτῳ μὲν δεινότερον πρόδοσία πολέμου, ὅσῳ χαλεπώτερος φυλάξασθαι δ' ἀφανὲς τὸ φανεροῦ· τοσούτῳ δ' ἔχθιον, ὅσῳ πολέμιοι μὲν οὐδρωποι ὦ πάνδουται αὖθις ὦ πιστοὶ γίγνονται, οὗ δ' αὖ προδίδόντα λαμβάνωσι, τούτῳ οὔτε ἐπείσατο πώποτε οὐδὲς, † οὔτ' ἂν πείθοιτο τῶ λοιποῦ. ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι οὐ καινὰ ταῦτα οὔτ' ποιεῖ, ἀλλὰ φύσει προδότης ἐστὶν, ἀναμνήσω ὑμᾶς τὰ τούτῳ πεπραγμένα. οὕτ' γὰρ ἐξ ἀρχῆς μὲν τιμώμενο' ὑπὸ τοῦ δήμου, κατὰ τὸν πατρῴα Αγωνα, πολιτεύετ' ἐγένετο πὼ δημοκρατίαν μετασῆσαι δ' τῶν τετρακοσίους, καὶ ἐπρώτευον οἱ ἐκείνοις· ἐπεὶ δ' ἥδετο αὐτὶ παλαὸν τ τὴ ὀλιγαρχίᾳ ξυνισάμενον, πρῶτος αὖ ἠγεμὼν τοῦ δήμῳ ἐπ' ἐκείνους ἐγένετο· ὅθεν δῆπου γὰρ καὶ κάθοδο' ὠδὶ καλεῖται. καὶ γὰρ ὁ κάθοδο' ἀρμόσθεν μὲν τοῖς ποσὶ ἀμφοτέροις σθκεῖ, ἀφελέπει δ' † ἐπ' ἀμφοτέρων. δεῖ δὲ, ὦ Θηραμένη, αὔσρα δ' ἄξιον ζῆν οὐ πεφάγειν μὲν δφὸν εἶναι σὸν ξυνόντας δ' πράγματα, ὧ δὲ π αὐτικόπῃ, δύδὺς μεταβαλλεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ οἱ νηὶ ἀφ' ὁρμενεῖσθαι, ἕως αὖ δ' οὖρον καταισῶσιν. εἰ δὲ μή, πῶς ἀφίκοιντό ποτε εὖ ἴσθε δεῖ, εἰ ἐπειδαί τι αὐτικόψῃ, δύδὺς δ' ταναντία πολέσειεν; καὶ εἰσὶ μὲν σὺν πᾶσαι μεταβολαὶ πολιτειῶν θανατηφόροι· σὺ δὲ, ἀφ' δ' δύμετέρ ὁλ' εἶν, πολεῖσοις μὲν μεταπῖπ εἰ ἐξ ὀλιγαρχίας ὑπὸ τὸ δήμου ἀφηγολέναι, πολεῖσοις δ' ἐκ δημοκρατίας ὑπὸ τὴν βελτίονων. οὗτ δέ τοι ἐστὶν ὃς ταχθεὶς ἀνελέσθαι ὑπὸ τὴν στρατηγὸν εὖ καταδιώτας ἀθλιαίως οὐ τῇ πρὸ λέσβου ναυμαχίᾳ, αὐτὸς οὐκ ἀνελόμενο', ὅμως τὴν στρατηγὸν καταγερῶν ἀπέκτεινεν αὐτὸν, ἵνα αὐτὸς σφεισωθείη. ὃς τις γε μὴ φανερός ἐστι τὸ μὲν πλεονεκτεῖν ἀεὶ ζητῶν μελούμενο', τὸ δὲ καλοῦ καὶ τὴν φίλων μηδὲν ὠφελεσόμενο', πῶς τούτου χρή ποτε φέσεσθαι; πῶς δ' οὐ φυλάξασθ, εἰδότας αὐτὸ τὰς μεταβολὰς, ὡς μὴ καὶ ἡμᾶς ταὐτὸ δυνασθῇ ποιῆσαι; ἡμεῖς οὖν τὸν ὑπάρχοντ καὶ ὡς ζητοῦντα, καὶ ὡς προδίδόντα ἡμᾶς τε ὑμᾶς. ὡς

sed improbus iure putari nequaquam potuisset. At princeps ipse fidei Lacedæmonijs datæ, et initæ amicitiæ, princeps status popularis euersor exstitit: atque etiam inprimis nos impulit, vt in eos qui primi delati ad nos fuere, animaduerteremus. Nunc tamen posteaquàm & vos & nos palàm populi hostes esse cepimus, non amplius ei quæ geruntur placent: nimirum vt res suas rursus in tuto collocet, nos verò pœnas eorum, quæ gessimus, luamus. Quamobrem eum non solum vt hostem: sed etiam vt proditorem vestrum ac nostrum omnium supplicio multari æquum fuerit. Atqui tanto grauius malũ est proditio, quàm bellum: quanto difficilius occulta caueri possunt, quàm aperta. Itidem eò maius odium meretur, quòd hostes fœdera rursus iciunt, fidémque datam inter se seruant: qui verò prodidisse aliquem depræhenditur, cum eo neque pacis ineuntur fœdera, neque quisquam ei deinceps fidem habet. Enimuerò vt videatis, non hæc recens ab ipso fieri cepta: sed esse hunc hominem a natura proditorem: ea quæ fecit olim, vobis in memoriam redigam. Nam quum initio magno apud populum in honore foret, quemadmodum & pater ipsius Hagno fuerat: admodũ tamen in transferenda rerum summa a populo ad CCCC præceps fuit, atque inter eos deinde locum facilè principem obtinuit. Verùm posteaquàm intellexit conspirasse nonnullos inter se, vt dominatum illum paucorum oppugnarent: vicissim primus populo ducem se aduersus CCCC præbuit. Quæ quidem caussa est, quamobrem cothurnus appelletur. Etenim cothurnus vtrique pedi conuenit, & ad vtrumque pertinet. At verò, Theramenes, virum vita dignum non in hoc ingeniosum oportet esse, vt eos quibuscum versatur, ad res capessendas impellat, ac si quid deinde sit impedimenti, statim mutetur: sed tamquam in naui laborando se exercere, donec ventus secundus adspiret. Id nisi fiat, quo pacto peruenire homines eò possint, quò volunt: si statim atque aliquid impedimento fuerit, diuersam in partem nauigent? Nimirum omnes rerum publicarum mutationes cædes secum ferunt. At tu quòd admodum mutabilis esses, in caussa fuisti, quamobrem plurimi paucorum dominatui adhærentes a populo: rursum plurimi status popularis studiosi ab optimatibus interimerentur. Hic scilicet is est, cui quum id negotij dedissent imperatores, vt Athenienses prope Lesbum nauali prælio demersos tolleret: quamquam eos ipse non sustulisset, duces tamen accusatos morte multauit, vt ipse posset incolumis euadere. Enimuerò si quis palàm cõmodi sui rationem habere semper nititur, ac neq; honestum neq; amicos reueretur: quamobrem illi parcẽdum sit? quamobrem non cauebimus, ne idem in nos perpetrandi facultatẽ cõsequatur, quũ in eo motus animi mutabiles esse nõ ignoremus? Itaq; hunc deferimus, vt insidiatorem, & proditorem nostri ac vestri.

εὖτι πισδόσαι τῶ

ἐπ' ἀμφότερον

» *Facere autem nos ab æquitate non abhorrentia vt in*
» *telligatis: hoc etiam cogitetis velim. Longè nimirum*
» *pulcerrimus est Lacedæmoniorum reipublicæ status.*
» *At in eo si quis Ephororũ haudquaquam pluribus ob*
» *temperare nitatur, sed imperij ratione carpere, atq; ijs*
» *quæ agerentur, aduersari: an nõ illum existimatis reli*
» *quos Ephoros cũ vniuersis ordinib. dignũ iudicaturos*
» *grauissimo supplicio? Et vos igitur (si quidem sapitis)*
» *non huic, sed vobismet ipsis parcetis. Nimirum si hic*
» *incolumis euaserit, multis eorum animos addet, qui*
» *nobis sententijs aduersantur: sin peribit, spes omnib.*
» *qui & in vrbe, & extra vrbem sunt, præcidet. His*
» *dictis Critias, consedit. Tum surgens Theramenes: E-*
Theramenis aduersus Critiam oratio. » *go verò, inquit, primùm eius mentionem faciam,*
» *quod est in accusatione Critiæ postremũ. Ait me du-*
» *ces accusatos necasse. At ego primus eos accusare*
» *non cepi, sed commemorabant illi me ab ipsis iussum*
» *eos, qui naufragium in prælio iuxta Lesbum nauali*
» *fecerant, non sustulisse. Tum equidem me defen-*
» *dens, ostendebam per vim tempestatis ne nauigari*
» *quidem, nedum naufragos tolli potuisse. Hæc a me*
» *vero consentaneæ dici iudicabant omnes. At illi sei-*
» *psos accusare videbantur. Nam quum seruari eos*
» *potuisse dicerent, nihilominus ipsi cum classe disces-*
» *serant, atq; illos extingui passi fuerant. Neq; tamẽ mi-*
» *ror hæc Critiam iniustè mihi obiecisse. Nam quo hæc*
» *tempore gerebantur, ipse non aderat: sed in Thessalia*
» *cum Prometheo statum popularem instituebat, ac*
* Peculiaris Thessalorum uox, qua serui apud ipsos appellabantur. » **Penestas aduersus heros suos armabat. Enimuerò*
» *quæ Critias istic egit, Dij ne heic fiant auertant. In hoc*
» *tamen ei adsentior, æquum esse, vt is, qui vos imperio*
» *deijcere velit, & illorum qui vobis insidiantur, vi-*
» *res adaugere, grauissimo supplicio multetur. Quis*
» *sit autem is, qui hoc faciat: existimaturos vos pul-*
» *cerrimè arbitror, si & ea quæ facta sunt hactenus,*
» *& abs quouis nostrum modò fiunt, vobiscum consi-*
» *deraueritis. Igitur quàm quidem diu vos in Senatum*
» *legeremini, & magistratus creabantur, ac sycophan*
» *tæ notorij deferebantur: omnes eadem eramus in sen*
» *tentia. Verùm posteaquàm hi bonos & honestos ho-*
» *mines comprehendere ceperunt, ex eo tempore cepi*
» *& ipse ab eis dissidere. Noram enim futurum, vt si*
» *Leon Salaminius interficeretur, qui & videbatur et*
» *erat vir egregius, neq; quidquã deliquerat: ciues eius*
» *similes sibi metuerent, ac metu perculsi huic reipubl.*
» *administrationi aduersarentur. Animaduertebam*
» *quoque futurum, vt si Niceratus Nicix F. compre-*
» *henderetur, qui & diues esset, & nihil vnquam*
» *in populi gratiam feciss̃et, sicut nec ipsius pater: ci-*
» *ues ipsius similes infesti nobis redderentur. Itidem*
» *si Antiphontem nos interficeremus, qui belli tẽpore*
Lectio marginis. » *triremes duas reipublicæ suppeditasset *expeditas ad-*
» *modum: sciebam etiam illos, qui cupidè rempublicam inuissent, vniuersos nos suspectos habituros. Prã-*
» *tereà tum quoq; sum aduersatus, quum dicerent debere vnumquemq; aduenam vnum comprehendere.*

Nam

ὡς δ' εἰκότα ποιοῦμεν, © τὰ δ' ὀνοήσατε. καλλί-
στη μὲν δὴ πάντων δοκεῖ πολιτεία εἶναι ἡ λακεδαιμο-
νίων· τὰ δὲ ἐκείνη ἐπιχειρήσειέ τις τῶν ἐφόρων αὐτὴ ἀντιλέγειν
τοῖς πλείοσι πείθεσθαι, ἀλέγω τε πρὸς αὐτούς, © ἄνδρες
φάσκοντες εἶναι τοῖς πεπαιδευμένοις, ἐκ ἂν οἴεσθε αὐτὴ μὴ
ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐφόρων μὴ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων πό-
λεως τῶν μεγίστης τιμωρείας ἀξιωθῆναι; ὑμεῖς
δὲ, ἐὰν © φρονῆτε, τὰ τότε, ἀλλ' ὑμῶν αὐτῶν φεί-
σεσθε. ὡς δ' ὅτος © θεὸς μὴ πολὺς αὖ μέχρι φρονεῖν
ποιήσειε τὴν ἀναισθησίαν τὴν ὑμῖν ἐκπλή-
μμυρος ὢν, σαφῶς μὴ τῶν νῦν τῷ πόλῃ μὴ τῶν ἔξω ἐκσω-
τέλαι αὖ τὰς ἐλπίδας. ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν ἐκαθή-
ζετο. Θηραμένης δ' ἀναστὰς ἔλεξεν· Ἀλλὰ πῶς ἂν
μνησθείην, © ἄνδρες, ὃ τελευταῖον κατ' ἐ-
μοῦ εἶπε· φησὶ μὲ δεῖν σχετλιοῦς ἀρχῆσθαι καὶ
κατηγορεῖται, ὡς δ' ἐκ ἦρχον [ὥσπερ κατ' ἐκεί-
νων λόγου, ἀλλ' ἐκείνοι ἐφαίνοντο † πρόσχαλκοι ὄντες
με ὑφ' ἑαυτῶν ἐκ ἀνελεύθερα δεῖν διευχεῖσθαι οὐ τῇ
πρὸς Λέσβον ναυμαχίᾳ. ἐγὼ δὲ ἀρχηγούμην
ὡς δίκῃ ἂν χειμῶνα δεῖ πλεῖν, μὴ ὅτι ἀναιρεῖσθαι
τοὺς ἄνδρας, δικαιῶν λῦ, ἐδόξα τῇ πόλῃ εἰκότα
λέγειν, ἐκείνοι δ' ἑαυτοῖς κατηγορεῖν ἐφαίνοντο. φάσ-
κοντες δ' οἷόν τε εἶναι σῶσαι τοὺς ἄνδρας, πρὸ μὲν
οὖν τοὺς ἀφεληθέντας, ἀφεληκότες ὧν ἔχρῃζον. ὁ μὲν
τοι θαυμάζω γε δὴ Κειτίαν πῶς ἀνενομικέναι
ὅτι δ' τοῦτο λῦ, ὃ πᾶν ἐτύγχανεν, ἀλλ' οὐ δίκ-
καιόν μοι δοκεῖ τρομηθέως δημοκρατίαν καταισχύνα
ζειν, μὴ τοὺς πενέστας ὠφελίσαι μᾶλλον τοὺς δεσπότας. ὧν μὴ
δὴν ὅτος ἐκεῖ ἔπραξε, μηδὲν οὐδὲ γελοῖον τόδε
γε μέντοι ὁμολογῶ ἐγὼ τοῦτο, εἴπερ ὑμᾶς δὴ τοὺς ἀρ
χὴν βέλεσθαι σώζειν, οὓς δ' ἀδίκως ἐλαύνουτας ὑμῶν
ἰσχυροὺς ποιεῖν, δίκαιον εἶναι τὴν μεγίστης αὐτὸν τιμω-
είας τυγχάνειν. ὅστις μέντοι ὁ ταῦτα πράτ-
τῶν οἶμαι αὖ ὑμᾶς κάλλιστα κρίνειν, τά τε πε-
πραγμένα μὴ ἀνωμοτὶ πρᾶξαι ἕκαστος ἡμῶν εἰ κα-
τανοήσετε. ἐκεῖνο μέχρι μὲν τῶν ὑμᾶς τε † κατασῆ-
ναι δεῖ τὴν † βουλὴν, © ἀρχαὶ ἀφεθῆναι, © ἐκ
τοῦ ὁμολογουμένως συνεφαύτας ὑπάγειν, πάν-
τες † ταῦτα ἐγιγνώσκομεν· ἐπεὶ δ' ὅτοι ἤρξαντο ἕκαστα
αἴτιοι καλεῖν τε μὴ ἀγαθὸς συλλαμβάνειν, ἐκ
ἔνθ' ἀρξάμην τἀναντία τούτοις γιγνώσ-
κειν. ἴσθι μὲν ὅτι ἀρθμόκτητος μὲν Λέοντος τ' σαλα-
μινίου, αἰδέσιος © ὄντος μὴ δικαίως ἵνα δὲ εἶεν, ἀδί-
κως δ' ἀπέθανον, οἱ ὅμοιοι ζῶντ' ἐφοβήσαντο, φο-
βούμενοι δὲ, † ἐναντίοι τῇδε τῇ πολιτείᾳ ἐστάντο. ἐ-
γίγνωσκον δ' ὅτι ξυλλαβεῖν ὁμῶς Νικήρατ τ' Νι-
κίου, μὴ πλησίον, μὴ ἐδὲν πώποτε δημοτικὸν οὔτε
αὐτὸς ὅτε τῶν πατρὸς πράξαντος, οἱ τότ' ὄμοιοι
δυσμενεῖς ὑμῖν γεγένηνται. ἀλλὰ μὲν δὴ Ἀντιφῶν-
τα ὑφ' ὑμῶν ἀφθονίᾳ, ὃς οὐ τῷ πολέμῳ δύο
τριήρεις † δὲ πλείους πρέσχετο, ἢ πισάμην ὅτι μὴ οὐ πλείους
οἱ προθυμοῖ τῇ πόλῃ γεγενημένοι, πάντὸ
ὑπόπτως ὑμῖν ἔχοιεν. αὖ τε πάντας δὲ καὶ ὅτε
τὴν μετοίκων ἕνα ἕκαστον λαβεῖν ἔφασαν χιλίαι.
δῆλον

δῆλον δὴ λῶ ὅτι τότ' ἂν ἀφθονίων μὴ οἱ μέσοι-
κοι ἅπαντες πολέμιοι τῇ πολιτείᾳ ἦσαν. αὖ τε-
πον ἢ μὴ ὅτε τὰ ὅπλα τῶν πλήθους πρὸ μισθοῦ, οὐ
νομίζων χλῶν ἀσθενῆ πὼ πόλιν ποιεῖν. δὲ δὴ
δὴ λακεδαιμονίους ἑώρων τότε ἕνεκα βουλομέ-
νους πολιτεύεσθαι ἡμᾶς ὅπως ὀλίγοι χρόνῳ μηδὲν
δυνάμεθα αὐδὲν ὠφελεῖν. ἐξέλιπ δ' αὐτοῖς, εἰ τό-
τε γε δέοιντο, μὴ μηδένα λιπεῖν, ὀλίγον ἔπ χρόνον
ἔτ λιμῷ πιέζοντας. δὲ γε φρονῶν μισθαῖτ ξυ-
νήρεσιμέ μοι, ὑβρὶν αὐτῶν τῶν πολιτῶν τοσούτους πεσσ-
λαμβάνειν, ἕως ῥᾳδίως οἱ ἀρχόντες ἐμέλλομεν τῶν
ἀρχομένων κρατήσειν. ἐπεὶ γε μὲν πολλοὺς ἑώρων
ἐν τῇ πολλῇ τῇδε ἀρχῇ τῇδε συμμένειν, πολλοὺς δ' φυ-
γαδεύσαντας γνομένους, ἐκ ἂν ἐδόκει μοι ὅτε Θρασυβύ-
λου, ὅτε Ἀνύτου, ὅτε Ἀλκιβιάδου φυγαδεύειν.
ἔτ' ἂν δ' ὅπως ὅτω γε δ' αὖ πάλιν ἰσχυρὸν ἔσεσθε, ἐ
ἔτ μὴ πολλοὶ ἡγεμόνες ἐκφανοῖ ποιοῦσιν, δ' ἂν
δ' ἢ γένεται βουλομένοις ξύμμαχοι πολλοὶ φανή-
σονται. ὁ ταῦτ' δὲν † νομοθετῶν οὐ ἔτ φανερῶν, ὅτε-
ρα ἀμείνης ἂν δικαίως ἢ πεοδότης νομίζοιτο; ἐκ-
οἱ ἐχθρὸς, ὦ Κειτία, κωλύοντες πολλοὺς ποιεῖ-
σθαι, δ' οἱ ξυμμαχικὸς πλείστους διδάσκοντες κτᾶ-
σθαι, δ' οὐ πολεμίους ἰσχυροὺς ποιοῦσιν· ἀλλὰ πο-
λὺ μᾶλλον οἱ ἀδίκως τε χρήματα ἀφαιρούμενοι, μὴ
δὲν δὲν ἀδικοῦντας ἀφελτέσοντες, δ' οἱ εἰσιν οἱ δ
πολλοὺς δὲν ἀναιτίους ποιοῦντες, δ πεοδιδόντες
δ μόνον δὲν φίλους, ἀλλὰ μὴ ἑαυτὸν δ' αἰσχροκέρ-
δειαν. εἰ δ μὴ ἄλλως γνωστὸν ὅτι ἀληθῆ λέγω, ὧδε
ἐπισκέψασθε· πότερον οἴεσθε Θρασυβύλου μὴ Ἀνυ-
του μὴ δὲν ἄλλους φυγάδας ἂν ἐγὼ λέγω μᾶλλον
ἂν οἰ᾽ ἂν δὲ βέλεσθαι γίγνεσθαι, ἢ ἃ ἔστι πεπόηκεν;
ἐγὼ μὲν δ' οἶμαι νῦν μὲν αὐτὸν νομίζειν ξυμμάχων
πάντα μεστὸν εἶναι· ἐὰν δ' ἐκ πράσπτον τ' πόλεως πεσσ-
φίλους ἡμῖν ἔχειν, καλεσὼν αὖ † ἡγεῖσθε εἶναι μὴ τὸ
ἐπισπάσθαι τοὺς χώρας. ἃ δ' αὖ εἶπεν ὡς ἐγὼ ἐμοὶ
οἷος ἀεί ποτε μεταβάλλεσθαι, σκοπεῖσθε μὴ ταῦτα. ἐμοὶ μὲν δ' τὸ τεσσαράκοντα πολιτείαν μὴ αὐτὸς
δ' ἁπλοῦς ἐμισθούμην, διδάσκομενος ὡς οἱ λα-
κεδαιμόνιοι πάσης πολιτείας μᾶλλον ἂν ἢ δημοκρα-
τίας πεισθῆναι· ἐπεὶ δ' γε ἐκεῖνοι μὲν δὲν ἀνίεσαν, οἱ
δ' ἀμφὶ Ἀεισοτέλλων μὴ Μελανθίων μὴ Ἀείσαχον
στρατηγοῦντες, φανερῶν ἐγένοντο δ' ἐμοὶ χάραπ ἐ-
ρυμα τειχίζοντες, ἐς δ' ἐδέδοκτο τῶν πολεμίους δε-
ξάμενοι, ὑφ' αὐτοῖς μὴ ἄλλοις ἑτέροις τ' πόλιν ποιή-
σασθ· ἐταῦτ' αἰσθανόμενος ἐγὼ διεκώλυσα,
τ' τ' ἐστι πεοδότην ἔτ' φίλον; ἀκαλεῖ δ' κό-
δορνόν με, ὡς ἀμφοτέροις πειρώμενοι ἁρμόσθαι.
ὅστις δ' μὴ ἑτέροις αἱρέτικ, τ' τὸν δ πρὸς τ' θεῶν
τί ποτε μὴ καλέσαι χρή; σὺ δ' δὴ σὺ μὲν τῇ δημο-
κρατίᾳ, παντὸν μισοδήμοτάτος σεαυτὸν, σὺ δὲ
τῇ ἀριστοκρατίᾳ, σαυτὸν μισοχμηστάτος γεγέ-
νησαι. ἐγὼ δ', Κειτία, κένοις μὲ ἀεὶ ποτε πολεμῶ
δεῖς ὁ πεόσθεν οἰομένοις καλῶ σὺ δημοκρατίαν
εἶναι, πεῖν σὺ καὶ οἱ δ' ἀρεσίαν
σφαχμῆς σὺ ἀρεσθέμενοι πῶ πόλιν, σφαχ-
μῆς μετέχειν· μὴ τοῖς δέγ' σὺ ἀεὶ σαυτῷ ἐμὶ
οἱ ὃν οἷον καλῶ σὺ ἐγγενέσθαι ὀλιγαρχίαν,
πεῖν

Nam cuiuis perspicuum erat, his interemtis inquili- cc
nos omnes huic gubernationi infestos fore. Sum ad- cc
uersatus id temporis; quum hi arma vulgo adime- cc
rent, quòd existimarem patriam minimè debilitan- cc
dam esse. Nec enim Lacedæmonios iccirco nos ser- cc
uare voluisse perspiciebam, vt exhaustis viribus ni- cc
hil ipsis commodare possemus. Nam hoc si spectas- cc
sent, licuisset eis nos ad exiguum adhuc tempus sic fa cc
me premere: vt nemo nostrum hodie superstes esset. cc
Ne id quidem mihi placuit, vt præsidiarij stipendio cc
conducerentur: quum totidem ciues nobis adiungere cc
potuissemus, tantisper dum nos, qui rerum summæ cc
præeramus, subditis superiores euaderemus. Enim- cc
uerò quum multos in vrbe viderem imperio nostro cc
infestos, multos in exsilium ejici: nequaquam arbitra cc
bar vel Thrasybulum, vel Anytum, uel Alcibiadem cc
proscribendum esse. Noram enim hoc pacto vires cc
aduersarijs nostris accedere: si multitudo duces ido- cc
neos nacta esset, ac ducum munere fungi volentibus cc
*magnæ se copiæ sociorum offerrent. *Hæc qui aperte* Lectio marginis. cc
monebat, eũ ne pro beneuolo duci æquius est, an pro- cc
ditore? Non illi, Critia, qui ne multos nobis hostes red- cc
damus prohibent, neq; qui nos monent vt socios no- cc
bis multos adiungamus, hostium vires adaugent: sed cc
multo magis qui pecunias per iniuriam ciuibus aufe- cc
runt, ac nihil delinquentes occidunt: hi ergo multo cc
magis illi sunt, qui & aduersariorum numerum ma- cc
iorem efficiũt, ac non solùm amicos turpis lucri caus- cc
sa, sed etiam seipsos produnt. Quòd si non aliunde ve- cc
rum me dicere animaduertitis, sic rem considerate. cc
Vtrum existimatis Thrasybulum, Anytum, exsules cc
ceteros malle heic ea fieri, quæ ego dico: quàm quæ hi cc
perpetrant? Equidem arbitror illos hoc sibi tempore cc
sociorum omnia plena esse putare. Verùm si pars opti- cc
ma reipublicæ animi beneuolentia nobis coniuncta fo cc
ret: difficulter se vel agrum nostrum alicubi ingressu cc
ros existimarent. Quod porrò talem me dixit esse, qui cc
semper mutetur: de eo velim hoc animaduertatis. cc
Quadringentorũ administrationem populus ipse sci- cc
uit, quũ edoctus esset cuiusmodi potius reipublicæ formæ cc
Lacedæmonios fidere, quàm populari. Quum autẽ illi cc
nihil remitterent, & Aristoteles, Melanthius, Ari- cc
starchus duces palàm ad aggerem munitionẽ exstrue cc
rent, in quã receptis hostib. sibi atq; alijs vrbẽ subijce- cc
re volebant: id me sentientẽ prohibuisse, hoccine ve- cc
rò amicorũ est proditorẽ esse? Appellat etiam me Co- cc
thurnum, ut qui vtrisq; cõuenire nitatur. At qui neu- cc
tris placet, cum per Deos immortales quo tamdẽ no- cc
mine appellabimus? Tu nimirũ durante populari sta- cc
tu, acerrimus populi hostis habitus es: et in optimatũ cc
dominatu nemo te optimates odio magis capitali pro- cc
sequebatur. Ego verò, mi Critia, quẽadmodũ illis sem cc
per aduersor, qui prius popularẽ statũ posse rectè habe cc
re negãt, quàm & serui, & alij, qui ob inopiã drach- cc
ma rempublicã uenderẽt, ob unã drachmã participes cc
eius fiant: ita me semper ijs etiã oppono, qui prius præclarè constitui posse dominatũ paucorũ haud putant, cc

» quàm eò res deducta sit, vt a paucis respublica per ty
» rannidē opprimatur. Quòd sanè statū reipublicæ prius
» optimum iccirco fuisse putauerim, quòd essent qui et
» cum equis & cum scutis eam iuuare possent: in hoc
» ego sententiam meam minimè muto. Tu si dicere po-
» tes, Critia, me vel popularibus vel tyrannicis factio-
» nibus homines probos & honestos a republica depel-
» lere conatum fuisse: idipsum profer. Nam si cōuictus
» fuero vel nunc illud moliri, vel vmquā antea fecisse:
» fatebor me omnium extrema supplicia perferentem
» meritò interfici. Hoc modo quum peroraſſet, ac Sena
tus quadam cum indicatione beneuolentiæ admur-
murasset: intelligens Critias euasurum hominem si
Senatui de ipso iudicandi potestatem cōcederet, quod
quidem si eueniret, vitam sibi acerbam fore ducebat:
accedit, & cum XXX nonnihil colloquutus exit,
ac palàm eos adsistere senatui ad cancellos iubet, qui
» sicas gestabant. Deinde rursus ingressus: Equidē (ait)
» Senatores, eum patroni optimi munere fungi arbi-
» tror, qui se vidente circumueniri amicos nō patitur.
» Quamobrem & ipse hoc munere fungar. Nam qui
» heic nobis adstant, permissuros se nobis negant, vt ho
» minem palàm potestatem paucorum euertentem di-
» mittamus. Est autem perscriptū nouis in legibus, ne
» quis ex CIↃ CIↃ CIↃ numero sine decreto vestro in-
» terficiatur. Eos verò, qui hoc numero nō continean-
» tur, morte multādi potestatem Triginta uiris summā
» esse. Quapropter hunc ego Theramenem cum vestrū
» omnium consensu ex hoc catalogo deleo: & in eum
» nos supplicio capitali animaduertemus. His auditis
in aram Theramenes insiliēs, Ego verò, ait, rē omniū
æquissimā suppliciter postulo, ne sit in potestate Cri-
tiæ, vt vel me, uel aliquē vestrū, quē quidem ipse ve-
lit, deleat: sed vt secundū eam legem, quæ Lex ab his
Triginta uiris lata de illis est, qui catalogo continētur,
tā de vobis quàm de me cognoscatur. Nec sanè igno-
ro, ita me Dij ament, nihil admodū aram hanc mihi
profuturā. Nihilominus ostendere volo, non hos tan-
tùm erga homines iniustissimos esse: sed etiam erga
Deos maximè impios. De vobis quidē certè, viri opti-
mi, non potest non mirum mihi videri, nolle Vos opē
vobismet ipsis ferre: præsertim quum intelligatis, ni-
hilo magis esse meum delebile, quàm cuiusq; vestrum
nomen. Secundum hæc Triginta uirūm præco ad The
ramenem Vndecimuiros arcessere. Qui posteaquàm
ingressi cū ministris duce Satyro fuissent, homine in-
ter ipsos longè tum audacissimo tum impudētissimo:
Tradimus vobis, ait Critias, Theramenem hunc se-
cundum legem damnatum. Eū Vos Vndecimuiri ar-
reptū quò necesse est abducite, ac porrò cum illo quod
agendum erit, facite. Hæc quum dicta fuissent, non
solùm Satyrus, sed lictores etiam reliqui ab ara ipsum auellebant. At Theramenes, vti par erat,
Deos & homines implorabat, vt quæ secum agerentur adspicerent. Senatus nihil omnino moliri, qui
stantes ad cancellos homines Satyri similes, & ante curiam præsidiarijs omnia plena conspiceret,
nec

πεὶν αὖ δῦ τὸ ὑπ' ὀλίγων τυραννεῖσθαι τὴν πόλιν
κατάστασιν. τὸ μὲν δὴ σὺν τοῖς ὁπλοφόροις μὴ μετ'
ἵππων μηδ' ἀσπίδων ὠφελεῖν, δῆλον τοῦτο τῆς πολι-
τείας πρόσθεν ἄριστον ἦν ὁμολογεῖν εἶναι, μὴ νῦν ἀμέλη-
σάλομαι. εἰ δ' ἔχεις εἰπεῖν, ὦ Κριτία, ὅπως ἐγὼ
ξὺν τοῖς δημόταις ἢ τυραννικοῖς οὖσι καλός τε καὶ
ἀγαθὸς ἀπεστερῆσθαι τολιτείας ἐπεχείρησα, λέγε. ἐὰν
μὲν ἐλεγχθῶ ἢ νῦν ταῦτα πράττων, ἢ πρότερον
πώποτε πεποιηκὼς, ὁμολογῶ τὰ ἀνάντιν ἐγὼ ἐμαυ-
τῷ τὰ παθὼν αὖ δικαίως ἀπεθνήσκειν. ὡς δ'
εἰπὼν ταῦτα ἐπαύσατο, μὴ ἂν βουλὴ ἐγένετο δύνα-
σθαι διαθορυβῆσαι, γνοὺς ὁ Κριτίας ὅτι, εἰ ὧδε
πρέψει τῇ βουλῇ διαφωνίσεσθαι πρὸς αὐτόν, ἀνα-
φθύσεται τὸ δίωτον ἡμισύμνιος, προσελθών,
μὴ διαλεχθεὶς τι τοῖς τετάκσιν, ἀπῆλθε, μὴ διὰ-
σῦναι ἐκ ἐλθόσι τοῦ τὰ ἐγχειρίδια ἐξάντας φανε-
ρὸς τῇ βουλῇ τοῖς ὁπλοφόροις. πάλιν δ' εἰσελ-
θών, εἶπεν· Ἐγὼ, ὦ βουλή, νομίζω προστάτε ἔργον
εἶναι οἷς δεῖ, ὅς αὖ ὁρῶν τοὺς φίλους ἀβλαβῆ ὄμενος
μὴ ὠφελῶ πη. μὴ ἐγὼ δῆν τοῦτο ποιῶ. μὴ δ' οἴεσθε ἐ-
φεστηκότες ἅ φασιν ἡμῖν ἐπιβλέψειν εἰ αὐτόματοι αὖ-
τοὶ φανερῶς τὴν ὀλιγαρχίαν λυμανούμενον.
ἔστι γὰρ οἷς καινοῖς νόμοις, τὴν μὲν οὐ τοῖς τετρα-
κοσίοις ὄντιν μηδένα ἀφεθήσεσθαι αὖθις ὑμετέρας
ψήφου· τὸν δ' ἔξω τοῦ καταλόγου κυρίους εἶναι τοῦ διά-
κοντα θανατᾶσθαι, ὡς δή, ἔφη, Θηραμένην τε δεῖ ἀπο-
λέσθαι ἐκ τοῦ καταλόγου, ξυνδοκοῦσι ἅπασιν ὑμῖν.
μὴ τῶν, ἔφη, ἡμεῖς θανατῶμεν. ἀκούσας ταῦτα ὁ
Θηραμένης αὖ ἐπήδησεν, ὡς τὴν ἑστίαν, μὴ ἕτερον· Ἐγὼ
δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἱκετεύω τὰ πατρῷα ἀνομώτα-
τα, μὴ τὸν Κριτίαν ἐᾶν ἀπολέσθαι μήτε ἐμὲ μήτε ὑ-
μῶν ὃν ἂν βούλῃ, ἀλλ' ὅπερ νόμον θῶσι ἐγκατα-
θεῖναι περὶ τοῦ ὃν τὸν καταλόγων, κεῖ τοῦτο μὴ ὑμῖν μὴ ἐμοὶ τῇ
κεῖσθαι ἔστω. μὴ τῶν μ', ἔφη, μὰ τοὺς θεούς ὑπ' ἀγνοῶ
ὅτι ἀδέν μοι ἀρκέσει ὅτε ὁ βωμὸς, ἀλλὰ βούλο-
μαι μὴ τῶν ἐπιδεῖξαι, ὅτι ὅτι τὸ μόνον εἰσὶ πολ-
λοὶ ἀνθρώπους ἀδικοῦντες, ἀλλὰ μὴ πολὺ θεὸς ἀσεβέ-
στατοι. ὑμῶν μέντοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες καλοὶ κἀγα-
θοὶ, θαυμάζω, εἰ μὴ βοηθήσετε ὑμῖν αὐτοῖς, καὶ
ταῦτα γιγνώσκοντες ὅτι ὀδὲν τὸ ἐμὸν ὄνομα βέβαι-
λῆπότερον ἢ τὸ ὑμῶν ἑκάστου. ἐν ᾧ δ' οὗτος ἐκ ἐλέγ-
σε μὴ ὁ τῶν διαλεγόμενος κήρυξ οὐκ ἐνδεκα ὢν Θηρα-
μένην ἐκέλευσε δὲ εἰσελθόντες σωθῆς ὑπηρέτας,
ἡγεμόνα αὐτῷ Σατύρον τὸν θρασυτάτου αὐτῷ καὶ
ἀναιδεστάτου, εἴτε μὴ ὁ Κριτίας· παραδίδωμι ὑ-
μῖν, ἔφη, Θηραμένην δικαίῃ καταγνωσθέντα κατὰ τὸν
νόμον· ὑμεῖς δ' λαβόντες, μὴ ἀπαγάγοντες οἱ ἔνδεκα
δεῖ, τὰ ἐν δύ' τὴν πλάστετε. ὡς δ' ταῦτα εἶ-
πεν, εἵλκε μὴ ἀπὸ τοῦ βωμοῦ Σάτυρος, εἵλκον δ' οἱ
ὑπηρέται. ὁ δ' Θηραμένης, ὥσπερ εἰκὸς, καὶ δεούς
ἐπεκαλεῖτο μὴ ἀνθρώπους μὴ θορᾶν τὰ γιγνόμενα.
ἡ δὲ βουλὴ ἡσυχίαν εἶχεν, ὁρῶσα καὶ οὐδ' ὧδε τοῖς
τοῦ θρασυτάτου ὁμοίως Σατύρου, καὶ δι' ἐμπο-
δὼν τὸ βουλευτηρίου πλῆθος τὴν φρουρῶν,

ὑγιέμλω

νὶμάξειτο

τὰς παιάνιον ἀναπάτους

ἐκάστου

ἀμφάκτους ἐλαίους

ἐπὶ καταλαβὼν σθαι

καὶ οὐκ ἀγνοοῦντες ὅτι ἐγχειρίδια ἔχοντες
πλήσιον. οἱ δ' ἀπήγαγον τὸν αὐτόματα δῆλα τῆς ἀγο-
ρᾶς, μάλα μεγάλῃ τῇ φωνῇ δηλοῦντα οἷα ἔ-
πραττε. λέγεται δ' εἰ ῥῆμα καὶ τοῦτο αὐτοῦ· ὡς
εἶπεν ὁ Σάτυρος ὅτι † οἰμωξεῖεν εἰ μὴ σιωπήσειεν,
ἐπήρετο, αὖ δὲ σιωπῶ, οὐκ ἄρα, ἔφη, οἰμώ-
ξομαι; καὶ ἐπεί γε ἀφθήσκειν ἀναγκαζόμε-
νος δι' κώνειον ἔπιε, δι' λειπόμενος ἔφαγεν ἀ-
ποκηαίζοντα ἐπεὶ αὐτόν· Κριτία τοῦτ'
ἔγω ᾧ καλῷ. καὶ τὸ μὴ οὐκ ἀγνοῶ ὅτι ταῦ-
τα ἀφελήματα οὐκ ἀξιόλογα· ἐκεῖνο δὲ κρί-
νω τὸ αὐτοῦ ἀγαθὸν, δι' τὸ θανάτου πρε-
σκότ' μήτε δι' φρόνιμον μήτε τὸ παιγνιῶδες
ἀφιλοπεῖν ἐκ τῆς ψυχῆς. Θηραμένης μὲν δὴ
οὕτως ἀπέθανεν· οἱ δὲ τετάκσιν, ὡς ὑβρὸν
ἤδη αὐτοῖς τυραννεῖν ἀδεῶς, προῆσαν μὲν τοῖς
ἔξω τοῦ καταλόγου μὴ ἐσιέναι δὲ δι' ἄσυ, ἦγον
δὲ ἐκ τὴν ἀγοράν, ἵνα αὐτοὶ καὶ οἱ φίλοι σὺν
τούτῃ ἀγροὺς ἔχοιεν. φυγόντιν δὲ δὲ δι' πει-
ραιᾶ, καὶ αὐτοῦθεν πολλοὺς ἄγοντες, οἰκέ-
τηκαν καὶ τὰ μέγαρα καὶ τὰς οἰκίας τὴν ὑ-
περοχωροῦντιν. ἐκ δὲ δύο θρασύβουλ' ὁρ-
μηθεὶς ἐκ θηβῶν ὡς ἐπὶ ἑβδομήκοντα, φυλὴν
χοῖον καταλαμβάνῃ ἰσχυρόν. οἱ δὲ τετάκσιν
ἐβοήθουν ἐκ τὸ ἄστ' ἐπὶ τε τοῖς τετακλίοις
καὶ σὺν τοῖς ἱππεῦσι, μὴ μάλ' εὐμαρείας οὔσης.
ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, δύνος μὲν θρασυβούλου πε-
ρὶ τὴν νέων προσέβαλον πρὸς δι' χοίους,
καὶ ἐπονίκησαν μὲν οὐδέν, τραύματα δὲ λαβόν-
τες ἀπῆλθον. βουλομένων δὲ τὴν τετάκσιν τα
ἀφεστεχῆφθ', ὅπως ἐκ πολιορκήσειαν αὐτούς,
ἀφελείσθων αὐτοῖς τὰς ἐφόδους τὴν ἀπι-
τηδείων, ἀπηγγέλετο τῆς νυκτὸς χὼν πα-
πληθὴς· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ οἵδε νιφόμενοι ἀπῆλ-
θον ἐς δι' ἄσυ, μάλα συχνοὺς τὴν σκυο-
φόρων ἀφὲ τὴν ἐκ φυλῆς ἀφεσταλότων. γι-
γνώσκοντες δὲ ὅτι καὶ ἐκ τὴν ἀγρῶν λεη-
λατήσοιεν, εἰ μή τις φυλακὴ ἔσοιτο, δια-
πέμπουσιν δὲ τὰς ἑκατὰς, ὅσοι πεντε-
καίδεκα στάδια ἀφὲ φυλῆς, τούς τε λακωνι-
κοὺς πλὴν ὀλίγων φρουρούς, καὶ τὴν ἱππέων
δύο φυλάς. οὗτοι δὲ σκηνοπηγησάμενοι οἰ
χοείῳ λασίῳ, ἐφύλαττον. ὁ δὲ Θρασύβουλ',
ἤδη ξυλλεγμένων δὲ πλὴν † βουλὴν τοῦ ἐπία-
κοσίους, λαβὼν αὐτοῦ, καταβαίνῃ τῆς νυκτός.
ἧκεν δὲ τὰ ὅπλα ἔσοντεῖα ἢ τέτταρα στάδια
ἀφὲ τὴν φρουρῶν, ἡσυχίαν εἶχεν. ἐπεὶ δὲ πρὸς
ἡμέραν ἐγίγνετο, καὶ ἤδη ἀνίσταντο ὅσοι ἐδεῖ-
το ἕκαστος ἀφὲ τὴν ὅπλων, καὶ οἱ ἱππομισθοφόροι ἥ-
ρουν τοῦ ἵππους φόφον ἐποίουν, οἱ τοῦτο
ἐκάλαβόντες οἱ πρὸς Ἐρασίβουλον τὰ ὅπλα,
δρόμῳ προσέπιπτον· καὶ ἔστι μὲν οὓς αὐτὴν κα-
τέλαβον, πάντας δὲ τρεψάμενοι ἐδίωξαν ἐξ
ἢ ἑπτὰ στάδια. καὶ ἀπέκτειναν τὴν μὲν ὁπλι-
τὴν πλέον ἢ ἑκατὸν, τὴν δ' ἱππέων
Νικόστρατόν τε τὸν καλὸν ἐπικαλούμενον, καὶ ἄλ-
λους δύο † ἀδικοταλαβόντες οἱ τοῖς δυναῖς.

ἐπανα-

*nec ignoraret eos sicis instructos adesse. Theramenes quum per forum duceretur, voce admodum con-
tenta quo pacto secum ageretur indicabat. Aiúntque tum hoc quoque verbum ab illo fuisse prolatum.
Quum Satyrus diceret, daturum pœnas, ni taceret, interrogabat: Quòd si ergo tacuero, non multabor?
Tamdem quum mortem obire cogeretur, ac cicutam biberet: proditum est id, quod reliquum erat in po-
culo, sic ipsum eiecisse, vt resonaret, simúlque di-* Mors Theramenis.
*xisse: Id sibi pulcer ille Critias habeat. Nec ignoro e-
quidem pretium operæ non esse, hæc ipsius dicta com
memorari: illud tamen in eo dignum esse admira-
tione iudico, quòd imminente morte nihil ipsius ani-
mus neque de prudentia, neque de iocandi consuetu-
dine remiserit. Hic vitæ Theramenis exitus fuit. Ce-
terùm Trigintauiri, quasi iam metu soluti facultatem
exercendæ tyrannidis haberent: partim ijs qui catalo
go non continebantur denuntiabant, ne vrbem in-
gredererentur, partim eos e fundis suis abducebant, vt
ipsi cum amicis agros illorum possiderent. Hi quum
fuga se in Piræeū recepissent, atq; etiā inde magno nu-
mero ab Trigintauiris abducerentur: tū Megara tum
Thebæ cedentium turba repletæ sunt. Secundum hæc Thrasybulus Thrasybulus Thebis cū alijs plus minus LXX mo-
uens, Phylā occupat, locū munitū. Aduersus hos Tri
gintauiri ex vrbe cum CIↃ CIↃ CIↃ & equitatu suo occupat.
die perquàm sereno pergūt. Phylā quū ventum esset,
mox audaculi quidā iuuenes locū adoriūtur, et re in-
fecta vulnerati discedūt. Quū aūt Trigintauiri muro
eos cingere vellēt, vt occlusis itinerib. per quæ cōmea
tus deportaretur, tamdē eos expugnarent: accidit vt
noctu vis ingēs niuis decideret. Quamobrē postridie
niuib. obruti ad vrbē redeūt, magna calonū parte ab
ijs, qui extra Phylam eruperant, nudati. Quúmque
futurum intelligerent, vt illi de agris quoque prædas
agerent, si nulli excubitores constituerentur: ad ex-
tremos limites, plus minus XV stadijs a Phyla di-
stantes, concessos a Lacedæmonijs præsidiarios pau-
cis exceptis omnes, cum duabus equitum turmis mit
tunt. Hi castris loco ex arboribus denso metatis, ex-
cubias agebant. At Thrasybulus collectis iam apud
*Phylam plus minus IↃCC, eísq; secum sumtis, noctu *Lectio margi
descendit. Quumq; triū vel quatuor ferè stadiorū ex nis.
interuallo subsistere suos in armis a præsidiarijs iussis-
set, quiescebat. Posteaquàm propius iā dies adesse cē- Thrasybuli
pisset, & hostium quilibet ab armis quò fortè cuiq; o- strategema.
pus esset discederet: equisones etiam tergendis equis
strepitum excitarent: tum verò Thrasybuli milites
sumtis armis cursu in hostes feruntur, eorumq; nōnul
los capiūt, vniuersos autem terga dare coactos ad sex
septemue stadia persequuntur. E grauis armaturæ
peditum numero supra CXX occidunt: ex equi-
tibus Nicostratum cognomento Pulcrum, & alios
duos, quos etiamnum in lectis deprehenderant.

*Posteà recedentes constituto tropæo, & armis ac sarcinis, quibus potiti erant, collectis: Phylam redeunt. Interim qui in vrbe erant equites, quum opis ferendæ causſa excurriſſent, nemine hoſtium conſpecto tantiſper manent, donec interfecti a propinquis tollerentur, ac deinde in vrbem ſeſe recipiunt. Poſt hæc Trigintauiri, qui rerum ſuarum ſtatum non amplius in tuto eſſe arbitrarentur, Eleuſinem ſuam priuatim in poteſtatem redigere cogitant, vt illam refugij loco haberent, ſi quidem ita neceſſitas poſceret. Quamobrem & Critias & ceteri Trigintauiri iuſſis equitibus ſecum ire, Eleuſinem proficiſcuntur. Quúmque luſtrationem inter equites inſtituiſſent, (aiebant enim ſcire ſe velle, quantus eſſet Eleuſiniorum numerus, & quanto præterea ſibi præſidio foret opus) vniuerſos nomina ſua profiteri volunt. Qui profeſſus eſſet, eum per oſtiolum egredi ad mare iubent. At in litore collocati ex vtraque parte equites erant, & lictores quemlibet exeuntem vinculis conſtringebant. Poſteaquàm omnes compræhenſi fuiſſent, dant hoc Lyſimacho equitum præfecto negotij, vt abductos vndecimuiris traderet. Poſtridie quotquot erant in Catalogo grauis armaturæ milites, & equeſtres item copias in * Odeum cõuocant. Tum Critias ſurgens: Nos inquit, non minus vobis, quàm nobis ipſis hac republica conſtituenda conſulimus. Quamobrem æquum eſt vos itidem, vt honorum participes eritis, ſic etiam in periculorum ſocietatem venire. Vt igitur eadem vtamini fiducia, qua nos, & eadem metuatis: damnandi nobis erunt Eleuſinij, quos collectos habemus. Quúmq; locum quemdam demonſtraſſet, in eo iuſſit vt palàm calculi ferrentur. Interea præſidiarij Laconici dimidiam Odei partem armati occupauerant. Atque hæc nonnulli etiam ciues probabant, quotquot commodorum priuatim ſuorum modò rationem habebant. Secundum hæc Thraſybulus ſumtis ſecum illis, qui apud Phylam propè iam CIↃ numero conuenerant, noctu in Piræeum venit. Id poſteaquam Trigintauiri animaduertiſſent, ſtatim cum præſidiarijs Laconicis, & equitum peditúmque copijs ad ferendum ſuis opem concurrunt. Deinde via, qua Piræeum verſus agi plauſtra poſſunt, progrediuntur. At qui Phyla venerant, primùm eos impedire conantur. Verùm quia ingens eſſet ambitus, magnáque præſidiariorum copia requiri videretur, cum non multis in Munychiam ſe recipiunt. Contrà vrbani quum in forum Hippodameum veniſſent, primùm ſic inſtruunt aciem, vt viam omnem complerent, quæ ad Munychiæ Dianæ templum, & ad * Bendideum ducit. Aciei latitudo nõ pauciores L ſcutatis cõtinebat. Ita illi acie ſua inſtructa, ſurſum pergebant. At qui Phyla eruperant, & ipſi viam complebant, ita tamen vt aciei latitudo vltra pedites decem non haberet.*

Nouum Trigintauirorũ facinus.

*Interpres Ariſtophanis: Odeũ, inquit, locus theatro ſimilis, in quo poëmata recitabantur, priuſquàm in Theatrum producerentur. Etiam Cic. hac uoce ad Attic. uſus eſt.

Thraſybulus Piræeum occupat.

* Etiã hoc templi nomen eſſe uidetur.

ἐπαναχωρήσαντες δὲ, καὶ τροπαιον ϛησάμενοι, συσκευασάμενοι ὅσα τε ὅστι ἔλαβον Ὀρκύνην, ἀπῆλθον ὡδὶ φυλῆς. οἱ δὲ ἐξ ἄστεως ἱππεῖς βοηθήσαντες, τῶν μὲν πολεμίων οὐδένα ἔτι εἶδον· προσμείναντες δὲ ἕως οἱ νεκροὺς ἀνείλοντο οἱ προσήκοντες, ἀνεχώρησαν δὲ πάλιν. ἐκ δὲ τούτου οἱ τριακόντα, οὐκέτι νομίζοντες ἀσφαλῶς σφίσι τὰ πράγματα, ἐβουλήθησαν ἐλθοῦσιν ἐξιδιώσασθαι, ὥστε εἶναι σφίσι καταφυγὴ, εἰ δεήσοι. καὶ παραγγέλαντες τοῖς ἱππεῦσιν, ἦλθον δὲ ἐλθοῦσιν, Κριτίας τε καὶ οἱ ἄλλοι τῶν τριάκοντα· ἰδόντες τε ποιήσαντες οἱ τοῖς ἱππεῦσι, (φάσκοντες εἰδέναι βάλλεσθαι πόσοι εἶεν, καὶ πόσης φυλακῆς προσδεήσοιντο) ἐκέλευσαν ἀπογράφεσθαι πάντας· ὅπως δὲ ἀπογραφόμενοι ἀεὶ ἐξ ἄστεως τὴν πύλιδα ὡδὶ πλὴν πάλαπαλαι ἐξίοιεν. ὡδὶ δὲ ἐξ ἀμάξῃ τῶν μὲν ἐπέασε οὐδεν καὶ οὐδεν κατέσκοπον, ὅπως δὲ ἐξιόντι ἀεὶ οἱ ὑπηρέται ξυοίδων. ἐπεὶ δὲ πάντες ξυμπεπλημμένοι ἦσαν, Λυσίμαχον ὃν ἵππαρχον † ἐκέλευσαν ἀπαγαγόντα παραδοῦναι αὐτὸν τοῖς ἕνδεκα. τῇ δ' ὑστεραίᾳ δὲ δὴ ὡθροίσας πρεκάλεσεν τοὺς ἐξ ἄστεως καταλόγῳ ὁπλίτας καὶ τοὺς ἄλλους ἱππέας. ἀναστὰς δὲ Κριτίας ἔλεξεν· ἡμεῖς, ἔφη, ὦ ἄνδρες, οὐδὲν ἧττον ὑμῖν κατασκευαζόμεθα πὼ πολιτείαν ἢ ἡμῖν αὐτοῖς. δεῖ οὖν ὑμᾶς, ὥσπερ καὶ πρώην μεθέξετε, οὕτω καὶ τῶν κινδύων μετέχειν. τῶν οὖν ξυνειλεγμένων ἐλθουσινίων κατὰ φυλέας ὄντων, ἵνα πάντα ἡμῖν καὶ διαξῆτε καὶ φοβῆσθε. δείξας δέ τι χωρίον, ἐς τοῦτο ἐκέλευσε φανεραὶς φέρειν πὼ ψῆφον. οἱ δὲ λακωνικοὶ φρουροὶ εἰ τῷ ἡμίσει τοὺς ὡδείου ἐξωπλισμένοι ἦσαν. ὧν δὲ ταῦτα ἀρίστα καὶ τῶν πολιτῶν † ὅσοις δ' ἐπιεικέστατον μόνοις ἐμέλον. ἐκ δὲ τούτου λαβὼν ὁ Θρασύβουλος τοὺς ἀφ' φυλῆς, ὡδὶ χιλίους ἤδη ξυνειλεγμένους, ἀφικνεῖται τῆς νυκτὸς δὲ δὴ περαιᾶ. οἱ δὲ τριάκοντα, ἐπεὶ ἤσθοντο ταῦτα, ἐξοπίσθεν βοηθοῦς [αὐτοῖς * ξυὼ τε τοῖς λακωνικοῖς καὶ ξυὼ τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ὁπλίταις· ἔπειτα ἐχώρουν κατὰ πὼ δὲ δὴ περαιᾶ ἁμαξιτὸν ἀναφέρουσιν. οἱ δὲ ἀφ' φυλῆς ἐπὶ μὲν ἐπιτειχέρησιν μὴ αὐτέναι αὐτοὺς· ἐπεὶ δὲ μέγας ὁ κύκλος ὧν πολλῆς φυλακῆς ἐδεῖτο δεῖσθαι, οὕπω πολλοῖς οὖσι, ξυνεσπειράθησαν ὡδὶ πὼ μουνυχίαν. οἱ δὲ ἐκ τοῦ ἄστεως δὲ πὼ ἱππασθέντες ἀγχοῦ ἐλθόντες, πρῶτον μὲν ξυνεπάξαντο ὥστε ἐμπλῆσαι πὼ ὁδὸν ἡ φέρει πρός τε δὴ ἱερὸν τῆς μουνυχίας Ἀρτέμιδος καὶ δὴ Βενδίδειον· καὶ ἐχώρουν βάθος οὐκ ἔλαττον ἢ ὡδὶ πεντήκοντα ἀσπίδων. ὅτω δὲ ξυντεταγμένοι ἐχώρουν αὖω. οἱ δὲ ἀπὸ φυλῆς ἀντανέβαινον μὲν πὼ ὁδὸν, βάθος δὲ οὐ πλέον ἢ δὴ δέκα ὁπλίτας ἐχόντο. ἐπάχθη-

Poſt recedentes & cetrati & velites iaculatores collocati erant, quibus illi ſuccedebant, qui ſaxa in hoſtem contorquerent, & eorum ſanè magna erat copia. Nam indidem hi ad alios accedebant. Interea dum progrediuntur aduerſarij, Thraſybulus ſuis imperat vt ſcuta ponerent. Ipſe etiam ſcuto ſuo poſito, cum armis ceteris ſtans in agmine medio, hanc orationem habuit. Vólo ego, ciues, partim vos docere, partim commonefacere, ex hoſtibus aduerſum nos contendentibus illos, qui cornu dextrum obtinent, eoſdem eſſe, quos die ab hoc quinto in fugam actos perſequuti ſitis: alios verò, qui ad lævam vltimi ſunt, Trigintauiros eſſe, qui nos per iniuriam patria ſpoliarunt, ædibus noſtris eiecerunt, amiciſſimos nobis eorum in numerum retulerunt, quorum bona publicarentur. Enimuerò nunc eò loci peruenere, quò illi numquam ſe peruenturos exiſtimabant, nos autem ſemper vt deuenirent optabamus. Nam et aduerſus eos hoc armati cõſiſtimus, & Dij modò nobis palàm opitulantur, quòd et interdormiendum ac mercandum compræhendebamur, et inter cœnandum aliquando compræhendebamur, et immò nonnulli noſtrum non dicam nihil delinquentes, ſed etiam peregrè domo profecti exſilio multabamur. Nimirum Dij cælo ſereno tempeſtatem concitant, ſi quidem ita nobis expediat: & quum hoſtes aggredimur, tametſi aduerſus nos magnis illi cum copijs conſiſtant, nihilo minus nobis numero paucis hoc tribuunt, vt tropæa conſtituamus. Nunc quoq; nos in eum locum detulerunt, in quo illi neq; telis neq; iaculis ſupra ſuos ante ſe collocatos emiſſis petere nos poſſunt, quòd neceſſe ſit, vt locũ accliuem ſubeant: nos contrà deiectis per decliuia ſaxis, iaculis, haſtis, & pertingemus ad ipſos, et multos vulnerabimus. Etiam exiſtimaſſet aliquis, neceſſariò pugnandum in hoſtem ex æquo loco fuiſſe, præſertim ijs qui ſunt in acie antiſtites. Nunc verò, ſi quidem vos, vti conuenit, alacriter in hoſtem tela conieceritis, nemo ab ijs aberrabit, quibus via tota referta eſt: & ſi cauere ſibi voluerint, perpetuò ſub clypeis latitabunt: quo quidem fiet, vt facultatem habituri ſimus feriendi eos tamquam cæcos, vbi libitum fuerit, & irruentes aduerſum nos in fugam vertendi. Nimirum ſic gerenda res erit, ciues, vt vnuſquiſque noſtrum non aliter ſibi conſcius ſit, ac ſi auctor inprimis ipſe victoriæ partæ foret: quæ quidem nobis, Deo propitio, nunc & patriam, & ædes, & libertatem, & honores, & liberos, (quibus quidem liberi ſunt) & vxores reſtituet. Felices illos, qui e nobis victoria parta diem hunc vnum omnium iucundiſſimum adſpicient. Nec minus beatus erit, quicumque hoc in prœlio cadet. Nemo enim quantumuis opulentus tam præclarum monumentum conſequetur. Equidem vbi opportunum fuerit, pæanem exordiar: quúmque Martem implorauerimus, omnes vno animo iniurias ab hoſtibus acceptas vindicemus.

ἐπάχθησαν μὲν τοῖς † ἐπ' αὐτοῦ πελτοφόροι τε καὶ ψιλοὶ ἀκοντισταὶ, ὧδὶ ὑπὸ πύπις οἱ πετροβόλοι. οὗτοι μὲν οὖν οἱ συχνοὶ ἦσαν· καὶ γὰρ † αὐτόθεν προσεχώρουν. οἱ δὲ προσήεσαν οἱ ἐναντίοι, Θρασυβούλου μετ' αὐτὸν ἥκοντα κελεύσαντος τὰς ἀσπίδας, καὶ αὐτὸς ἤμυνε, τὰ δ' ἄλλα ὅπλα ἔχων, κατὰ μέσους τοὺς, ἔλεξεν· Ἄνδρες πολῖται, οὐκ ἂν διδαξαι, οὐδ' ὑπομνῆσαι ὑμῶν βούλομαι, ὅτι εἰσὶ † προσιόντων οἱ μὲν τὸ δεξιὸν ἔχοντες, οὓς ὑμεῖς † ἡμέρᾳ τρίτῃ τρεψάμενοι ἐδιώξατε· οἱ δ' ὧν τοῦ δυωνύμου ἐφαίδοι, ἅπερ δὲ οἱ τριάκοντα, οἳ ἡμᾶς καὶ πόλεως ἀπεστέρουν ἀδίκως, καὶ οἰκιῶν ἐξήλασαν, καὶ τοὺς φιλτάτους τῶν ἡμετέρων ἀπεσημήναντο. ἀλλά νυν τοι πράγεσθαι, οὗ οὗτοι μὲν οὔποτε ἤλπισαν, ἡμεῖς δὲ ἀεὶ εὐχόμεθα. ἔχοντες γὰρ ὅπλα μὲν ὡδὶ ἐναντίοι αὐτοῖς κεκλήκαμεν· οἱ δὲ θεοί, † ὅ, τι ποτὲ καὶ δεῖ πονοῦντες ξυνελαμβανόμεθα, & καθεύδοντες μὴ ἀγαπᾶζοντες· οἱ δ' ἡμῖν ξυμμαχοῦσι. μὴ γὰρ οὐδεὶς ἀδικωῦτας, ἀλλ' ὧδ' ὠδιημοώντες ἐφυλαξάμεθα, νυῦ φανερῶς ἡμῖν ξυμμαχοῦσι. μὴ γὰρ οὐδεὶς λειμῶνας ποιοῦσιν, ὅταν ἡμῖν ξυμφέρᾳ· μὴ ὅταν † ὠδιαχειρῶμεν, πολλοὺς ὄντας ἐναντίους, ὀλίγοις οὖσι τρόπαια ἵστασθαι δίδασι. καὶ νυῦ δὲ κεκριμένης ἡμᾶς ἐς χωρίων, οὐ μὲν ὅτοι μὲν οὔτε βάλλῳ ὅτε ἀκοντίζειν ὑπερ τὸ πρότεταγμένους, ὧδὶ δὲ πρὸς ἕρθοι ἱέναι, διώκοντ' αὖ· ἡμεῖς δὲ, οὐ δ' ἰόντες καὶ δρόμῳ ἀφιέντου καὶ ἀκόντια καὶ πέτρους, ὑξιόμεθά τε αὐτῶν, καὶ πολλοὺς κατατρώσομεν. καὶ μὲν ἄν τις δείσειν τοῖς γε προστάταις ἐν τῷ ἴσου μάχεσθαι· νυῦ δὲ, αὖ ὑμεῖς ὥσπερ προσήκῃ προθύμως ἀφίητε τὰ βέλη, ἁμαρτήσεται μὲν ὀλίγα μεσὴ ἡ ὁδὸς, φυλαττόμενοι δὲ, ὁραστεθύσουσιν ἀεὶ τοῦ τοῖς ἀσπίσιν. ὥστε ὑξέσαι ὥσπερ τυφλὸς καὶ τύπτειν ὅσου αὖ βουλώμεθα, μὴ ἀλλομωίους ἀναγρέπειν. ἀλλ', ὦ ἄνδρες, οὕτω χρὴ ποιεῖν ὅπως ἕκαστός πις ἑαυτῷ ξυνείσεται τῆς νίκης αἰτιώτατος ὤν. αὕτη γὰρ ἡμῖν, αὖ θεὸς θέλῃ, νυῦ ἀφοβίαν καὶ πατρίδα καὶ οἰκους καὶ ἐλευθερίαν καὶ τιμὰς καὶ παῖδας, οἷς εἰσι, καὶ γυναῖκας. ὦ μακάριοι δήτα οἱ αὖ ἡμῶν νικήσαντες ἐπίσωσι πὼ πασῶν ἡδίστην ἡμέραν. θυσαίμεθα δὲ καὶ αὖ τις ἀφοβάνη· μνημείου γὰρ οὐδεὶς οὕτω πλούσιος ὧν κεκλοῦ τεύξεται. † ὑξαρξόμαι οὕτω ἐγώ, ἡνίκ' αὖ καιρὸς ᾖ, παιᾶνα· ὅταν δὲ ἐν ὠνάλιον πρακαλέσωμεν, τότε πάντες ὁμοθυμαδὸν αὐτῷ ὧν ὑβρίσθημεν, τιμωρώμεθα τοῦ αὐτοραν. τοῦτα

Hæc vbi dixisset, in hostem conuersus, sese tamen a prælio continebat. Edixerat enim vates, ne prius hostem inuaderent, quàm ex ipsorum acie quis vel caderet vel vulneraretur. Id vbi euenerit, inquit, nos præibimus: sequetur victoria: me quidem mors, vt arbitror. Neq; falsum hoc vaticinium fuit, sed quamprimùm arma cepissent, ipse tãquã fato quodã ductus, primus in aduersos insilijt, & medios inter hostes occisus est: sepultus eo loci, vbi Cephisi amnis traiectus est. Ceteri victoria potiebãtur, & hostẽ in planiciem vsque persequebantur. Occisi sunt hoc in prælio de Trigintauirũm numero Critias & Hippomachus, ex decem in Piræeo præfectis Charmides Glauconis F. Ceterorum plus minus LXX. Interfecti cines non vestibus, sed armis spoliati sunt. Quo facto, per indutias mortuorum cadauera reddita: multi quoq; congressi inter se colloquebantur. Et Cleocritus Mystarum præco, cui vox erat admodum clara, indicto silentio in hanc sententiam loquutus est: Quamobrem nos expellitis, cines? quamobrem nos interficere vultis? Nihil nos damni vobis vmquam intulimus, sed eorumdem vobiscum longè augustissimorũ fanorũ, sacrificiorum, festorum pulcerrimorum participes fuimus: eadem tripudia celebrauimus, ijsdem studijs dediti fuimus, eamdẽ militiam sequuti multa vobiscum terra mariq; pro communi vtrorumq; salute ac libertate pericula adiuimus. Per Deos patrios ac maternos, per cognationem, adfinitatem, sodalitatem, (nam hæc vniuersa inter nos plerosq; communia sunt) Deos et homines reueriti tamdem in ipsam patriam delinquendi finem facite, nec sceleſtissimis Trigintauiris obtemperate, qui sui priuatim lucri gratia propè plures Athenienses sustulerunt, octo mensium spatio: quàm vniuersi Peloponnesii totos decẽ annos bellum aduersus nos gerentes interfecissent. Quumq; liceret nobis in republica pacatè viuere, bellum hi longè omniũ fœdissimum, grauissimum, maximè nefarium, deniq; dijs & hominibus planè detestandum inter nos excitarunt. Scire quidem certè debetis, nonnullos eorum qui modò interfecti a nobis sunt, non tam a vobis, quàm nobis ipsis deploratos esse. Hæc ille quum dixisset, magistratus ceteri etiam hanc ipsam ob caussam, quòd verba huiusmodi post cladem acceptam audirent, suos in vrbem abducunt. Postridie Trigintauiri admodum deiectis animis ac deserti in consilio sedebant, et cines illi numero CIↃ CIↃ CIↃ vbicumq; collocati fuerant, nusquã non inter se dissentiebãt. Nam qui violentius aliquid designauerant, ac sibi metuebant: enixè negabant quidquam ijs cedendum esse, qui essent in Piræeo. Quotquot autem nihil se iniustè perpetrasse confidebant, non solùm sanam ad mentem redibant: sed alios etiã docebant, nihil esse, quamobrem his malus preme rentur. Negabant etiam Trigintauiris parendum esse, minimeq; cõmittendum aiebant, vt patria periret.

Vaticiniũ euentu comprobatum.

ταῦτα δ' ἐπὼν, ἠμέτας γράφεις πρὸς οὖν οἰωνιστὴν, ἠσυχίαν εἶχε. καὶ γὰρ ὁ μάντις πᾶν ἤγγειλεν αὐτοῖς μὴ πρότερον ὧδε πιθεσθαι πείθεσθαι αὐτῷ πρὶν σφετέρων ἢ πέσοι τις, ἢ τρωθείη. ἐπειδὴ μέντοι τοῦτο γένηται, ἡγήσεσθαι ἅμα, ἔφη, ἡμεῖς. νίκην δ' ἡμῖν ἔσεσθαι ἐνόμιζεν, ἐμοὶ μέντοι θάνατον, ὡς γε μοι δοκεῖ. καὶ ὃς ἐξώρμησε τε, δῆλος ἐπεὶ † αὐέλαβε τὰ ὅπλα, αὐτὸς μέν, ὥσπερ ὑπὸ μοίρας τινὸς ἀγόμενος, ἐπεσήσατο πρῶτος, ἐμπεσὼν τοῖς πολεμίοις ἀρθυμότατα, καὶ τέθαπται οὗ τῆς ὁδοῦ τοῦ κηφισσοῦ. οἱ δ' ἄλλοι οὐ νικῶν, καὶ κατεδίωξαν μέχρι τοῦ ὁμαλοῦ, ἀπέθανον δ' οὐταῦθα τῶν μὲν τριάκοντα Κριτίας τε καὶ Ἱππόμαχος, τῶν δ' οὐ πειραιεῖ δέκα ἀρχόντων Χαρμίδης ὁ Γλαύκωνος, τῶν δ' ἄλλων πολὺ ἑβδομήκοντα· καὶ τὰ μὲν ὅπλα ἔλαβον, οὐδὲ γυμνοὺς ἀδένδρους τῶν πολιτῶν ἐσκύλευσαν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, καὶ οὐ νεκροὺς ἀπεδίδοσαν, πρὸ ὀντος ἀλλήλοις πολλοὶ διελέγοντο. Κλεόκριτος ὁ τῶν μυστῶν κήρυξ, μάλ' † ἐμφανὴς ὤν, κατεσιωπησάμενος ἔλεξεν· Ἄνδρες πολῖται, τί ἡμᾶς διῶκετε; τί ἀπολέσθαι βούλεσθε; ἡμεῖς τε ὑμᾶς κακὸν μηδὲν πώποτε ἐποιήσαμεν, μεθέξομεν δ' ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων τῶν Ἐλευσῖνι καὶ ἑορτῶν τῶν καλλίστων, καὶ ξυγχορεύσομεν καὶ ξυμφοιτήσομεν γεγενήμεθα. συσκηνοῦμεν δ', πολλὰ μεθ' ὑμῶν κεκινδυνευκότες καὶ γῆν καὶ θάλατταν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀμφοτέρων ἡμῶν σωτηρίας τε καὶ ἐλευθερίας. πρὸς θεῶν πατρῴων καὶ μητρῴων, καὶ ξυγγενείας, καὶ κηδεστίας, καὶ ἑταιρείας, (πολλὴν γὰρ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν ἀλλήλοις) αἰδεῖσθαι καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους, παύσασθε ἁμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα, καὶ μὴ πείθεσθε τοῖς αἰσχίστοις τῶν πολιτῶν, οἳ ἰδίων κερδέων ἕνεκα ὀλίγου δεῖν πόλεως ἀπεπέδοσαν τοῖς ἀθηναίων οὐ ὀκτὼ μησίν, ἃ πάντες πολλῶν νήσοις δέκα ἔτη πολεμοῦντες. ὀργὴν δ' ἡμῖν οὐ ἐμοὶ μὲν πολιτεύεσθαι, ὅτοι τὴν πάντων αἰσχίστην τε καὶ χαλεπώτατον καὶ αἰσχίστατον τῶν ἔχθιστον καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις πόλεμον ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους πεποίηνται. ἀλλ' οὖν μέντοι ἐπίστασθε ὅτι τῶν νῦν ὑφ' ἡμῶν ἀρχόντων ὁ μόνον ὑμεῖς, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ὃς κατεσκηψάμεθ'. ὁ δὲ τοιαῦτα ἔλεγεν. οἱ δὲ λοιποὶ ἀρχόντες τὰ τοιαῦτα προσακούσαντες, οὐ μετ' ἐωυτῶν ἀπήγαγον ἐς δ' ἄστυ. τῇ δ' ὑστεραίᾳ οἱ μὲν τριάκοντα πάνυ δὴ τὰ πεινοῦ καὶ ἔρημοι ξυνεκαθίσαντο οὐ ὡς ξυνεδρίῳ. τῶν δὲ τριχιλίων ὅπου ἕκαστοι τεταγμένοι ἦσαν, πανταχῇ διεφέροντο πρὸς ἀλλήλους. ὅσοι μὲν γὰρ ἐπεποιήκεσάν τι βιαιότερον καὶ ἐφοβοῦντο, οὗτοι ἔλεγον ὡς οὐ χρὴ καθυφίεσθαι τοῖς οὐ πειραιεῖ. ὅσοι δὲ ἐπίστευον μηδὲν ἀδικηκέναι, αὐτοί τε ἀνελογίζοντο, καὶ τοὺς ἄλλους ἐδίδασκον ὡς οὐδὲν δέοιντο τούτων τῶν κακῶν. καὶ τοῖς τριάκοντα ἀνέφαινον χρῆναι πείθεσθαι, καὶ σφᾶς ἰδίᾳ πρέπειν ἀπολλύναι τὴν πόλιν. καὶ

Tamdem decretum, vt Trigintauiris imperium abrogaretur, & alij eorum loco legerentur. Itaque X lecti, vnus ex quauis tribu. Tum & Trigintauiri Eleusinem se recipiebant, & Decemuiri plebis vrbanæ curam, omnibus maximè perturbatis ac sibi inuicem diffidentibus, vnà cum equitum præfectis gerebant. Equites ipsi cum equis & scutis in Odeo pernoctabant. Et quia nemini fidebant, a vespera cum scutis propter muros vigilias obibant: matutino autem tempore conscendebant equos, semper solliciti ne qui e Piræeo ipsos inuaderent, illi contrà quòd & multos & omnis generis homines secum haberent, arma partim lignea, partim viminea fabricabant, eaq; dealbabant. Prius etiã quàm dies X præterijssent, fide omnibus data qui hoc ipsis in bello se vellent adiungere, promissaq; rerũ omniũ æqualitate ijs etiam, qui peregrini essent: multi tũ prius armaturæ, tum expediti milites exibant. Accedebant præterea plus minus LXX equites. Quoties pabulatum ibant, lignis ac fructibus acceptis rursum in Piræeo pernoctabant. At eorum, qui erant in vrbe, armatus prodibat nemo: tantùm equites interdum prædatum egressos e Piræeo capiebãt, & phalangem ipsorum infestabant. Etiam aliquando accidit, vt in quosdam iuuenes ex ijs, qui extra vrbem erant, ac cõmeatus caussa in ipsorum agros venerant, inciderent: quos Lysimachus equitũ præfectus multùm deprecantes, atq; etiã non paucis equitibus molestè ferentibus iugulauit. Contrà qui erant in Piræeo quum ex equitum numero Callistratum de Leontide tribu in agro cepissent, vicissim eum occiderunt. Nã magnos iam gerebant animos, vt ad ipsum quoq; murum vrbis castra admouerent. Quòd si hoc quoq; narrandum est, erat in vrbe quidã machinarum artifex: qui quũ intellexisset futurũ, vt hostes iuxta curriculum, quod e Lyceo ducit, machinas admouerent: iussit vt omnibus iumentorum iugis saxa, quæ vel singula plaustris onerandis sufficerent, comportarentur: atq; in curriculo vbicumq; visum alicui esset, abijcerentur. Id vbi factum esset, saxum quodlibet multum hostibus negotij exhibebat. Quum autem legati Lacedæmonem mitterentur a Trigintauiris Eleusine, ab alijs qui erant in catalogo, ex vrbe, qui Lacedæmonios ad ferendum suppetias hortarentur, quasi iam populus a Lacedæmonijs defecisset: Lysander secum ipse cogitans fieri celeriter posse, vt qui erant in Piræeo, terra et mari expugnarentur, si commeatu prohiberentur: impetrat a suis, vt talenta centum illis mutuò darentur, & vt ipse copiarum terrestrium prætor, Libys frater præfectus classis ad hoc bellum ablegaretur. Ipse profectus Eleusinem versus, Peloponnesios multos cogebat: classis verò præfectus in mari observabat, ne quid commeatus ad hostes nauigijs importaretur. Quo factum, vt rursus breui momento magna rerum esset apud illos difficultas, qui erant in Piræeo: vrbani contrà propter Lysandrum animos sumerent.

Triginttauiris magistratus abrogatur.

Lysander in Atticam redit.

Quum

ὃ δ' τελευταῖον, ἐβουλήθησαν ἐκπέμψαι ἀπάντας ἅμα καταπαῦσαι, ἄλλους δ' ἐλέσθαι, οἵτινες ἀρχὴν φυλάξουσι. ὃ δὴ καὶ ἐγένετο, καὶ ἐλέσθαι δέκα

Lysander a rege Pausania impeditur.

Quum hic rerũ succeſſus eſſet, rex Pauſanias, qui Lyſandro inuideret, quòd partim re bene geſta gloriam cõſequuturus eſſet, partim Athenas ſuas effecturus, tribus Ephoris in ſententiam ſuam traductis, præſidiarios educit. Eum ſocij vniuerſi ſequebantur, Bœotis & Corinthijs exceptis. Nam illi ſe aiebant exiſtimare contra iuriſiurandi religionem futurũ, ſi aduerſus Athenienſes bellũ ſuſciperent, qui contra formulam fœderis nihil admiſiſſent. Atq; hoc propterea faciebant, quòd putarent velle Lacedæmonios agrum Athenienſem ſuam in poteſtatem ac fidem redigere. Habebat caſtra Pauſanias in loco, cui nomen Halipedi, non procul a Piræeo, ac dextrum cornu ipſe obtinebat: Lyſander cum mercenarijs copijs læuũ. Quũq; Pauſanias ad obſeſſos mitteret, qui eos ad ſua diſcedere iuberent, atq; illi non parerent: militem muris admouit rumoris cauſſa, ne palàm fieret, ipſum obſeſſis fauere. Poſteaquàm ab hac oppugnatione nulla re effecta diſceſſiſſet, poſtridie ſumtis ſecum duabus Lacedæmoniorum cohortibus, & turmis equitum Athenienſium tribus, ad portum * Cophum ſe confert, vt quo loco Piræeus munitione circumuallari cõmodè poſſet, conſideraret. Hinc eo diſcedente quia nonnulli accurrebant, & negotium ipſi faceſſebant: commotus imperat, vt equites pleno curſu in eos impetum facerent, quibus ſe illi adiungerent, quotquot annis X pubertatem exceſſiſſent: cum reliquis ipſe ſubſequebatur. Ab his prope XXX velites occiſi ſunt: reliqui terga dabant, quos Pauſaniæ milites ad Theatrum vſque, quod eſt in Piræeo, ſunt perſequuti. Ibi ſe tum fortè cetrati omnes ac grauis armaturæ pedites eorum, qui erant in Piræeo, armabant: ſtatimque velites excurſione facta eiaculabantur, feriebant, ſagittis & fundis vtebantur. Lacedæmonij, quorum permulti vulnerabantur, grauiter preſſi pedem paullatim referebant. Tum illi multo magis eos vrgere, quo quidem factum, vt iſtic occumberent Charon & Thibrachus, ambo * Polemarchi, cum Lacrate certaminis Olympici victore, atque alijs Lacedæmonijs, qui ante portas in Ceramico ſepulti ſunt. Hæc quum Thraſybulus alijq; grauis armaturæ milites cernerent, ſuis opem ferebant, ac celeriter ante alios aciem in octonos inſtruebant. Pauſanias quum admodum vrgeretur, ac ſtadia quatuor vel quinq; verſus tumulum quemdã ceſſiſſet: Lacedæmonijs reliquiſq; ſocijs mandat, vt ad ſe concederent. Atq; heic phalãge inſtructa, eaq; perquàm denſa, aduerſus Athenienſes ducit. Excipiunt illi primò Lacedæmonios cominus, deinde partim in lutum, quod eſt propter *Halas, protruduntur: partim fugam arripiunt. Interfecti ex eis plus minus CL. Pauſanias excitato tropæo diſceſſit, ac ne tum quidem offenſus, clàm ad ipſos mittit, qui Piræenſes docerent, quibus cum mandatis ad ſeſe atq; Ephoros præſentes mittere legatos deberẽt. Parẽt illi Pauſaniæ, qui quidẽ et vrbanos a ſeinuicẽ dijũgit, eiſq;

* Ad uerbum, Belli præfecti. Magiſtratus apud Spartanos.

*Loci nomen. Vide Stephanum περὶ πόλεων in Ἅλαι Φρυσίδιοι.

οὕτω δὲ προχωροῦντῶν, Παυσανίας ὁ βασιλεὺς φθονήσας Λυσάνδρῳ, εἰ καὶ περιγασμένος τοῦ τε ἅμα μὲν δυσκινήτοις, ἅμα δὲ ἰδίας ποιήσων τὰς ἀθλίους, πείσας τὴν ἐφόρων τριᾶς, ἐξαγει φρουράν. ξυνέπεντο δὲ καὶ οἱ ξύμμαχοι πάντων πλὴν Βοιωτῶν καὶ κορινθίων. οὗτοι δ' ἔλεγον μὲν ὅτι οὐ νομίζοιεν ὅσιον εἶναι στρατεύεσθαι ἐπ' ἀθηναίους, μηδὲν πρὸ πόντου ποιοῦντας. ἐπειδὴ δὲ ἔγνωσαν λακεδαιμονίους βουλομένους τὴν τῶν ἀθηναίων χώραν οἰκείαν ποιήσασθαι. ὁ δὲ Παυσανίας ἐστρατοπεδεύσατο μὲν ὡς ἐξαλιπεδίῳ καλουμένῳ, πρὸς ὡς πειραιεῖ, δεξιὸν ἔχων κέρας, Λύσανδρος δὲ ξυὼ τοῖς μισθοφόροις, τὸ δυώνυμον. πέμπων δὲ πρέσβεις ὁ Παυσανίας πρὸς οὓς ὡς πειραιεῖ, ἐκάλουν ἀπιέναι ἕωθεν τὰ ἑαυτῶν. ἐπεὶ δ' οὐκ ἐπείθοντο, † προσέβαλλον ὅσον ἀπὸ βοῆς ἕνεκεν, ὅπως μὴ δῆλος εἴη βουλόμενος αὐτοῖς ὤν. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἀπὸ τῆς προσβολῆς πρᾶξαι ἀπῆλθε, τῇ ὑστεραίᾳ λαβὼν τοὺς μὲν λακεδαιμονίων δύο † μοίρας, τοὺς δὲ ἀθηναίων ἱππέων τρεῖς φυλὰς, πρῶτον μὲν τὸν κωφὸν λιμένα, σκοπῶν πῇ βιαστέος εἴη ὁ πειραιεύς. ἐπεὶ δ' ἀπόντων αὐτῶν πρόσθιόν τινες, ὡς πρᾶγματα αὐτῷ παρέξοντες, ἀφικόμενοι προσήγγελλον μὲν ἱππέας † ἐλαύνειν ἐς αὐτὸν αἰφνίδιον, καὶ τὸν τὰ δέκα ἀφ' ἥβης ξυνεπεσθαι, ξυὺ δὲ τοῖς ἄλλοις αὐτὸς ἐπικαλούμενος. καὶ ἀποκτείναντες μὲν ἐννέα τεταγμένα τῶν ψιλῶν, τὸν δ' ἄλλους κατεδίωξαν πρὸς † τὸ πειραιεῖ δέατρον. ἐκεῖ δ' ἔτυχον ὑποβαλλόμενοι οἵ τε πελτασταὶ καί τινες καὶ οἱ ὁπλῖται τῶν ἐκ πειραιέως· καὶ οἱ μὲν ψιλοὶ θᾶττον ἐκθραμόντες ἀνέπιπτον, ἐβάλλον, ἐτόξευον, ἐσφενδόνων· οἱ δ' λακεδαιμόνιοι, ἐπεὶ αὐτῶν πολλοὶ ἐπιγώσκοντο, μάλα πεζόμενοι, † ἀνεχώρουν ὡς πόδα· οἱ δ' οὐ ξύτω πολὺ μᾶλλον ἐπεκέλευόν τε καὶ ἐπεδίωκον. ἐν τούτῳ δὲ Χαίρων τε ὁ θίβραχος, ἄμφω πολεμάρχω, καὶ λακρατίδας ὁ ὀλυμπιονίκης, καὶ ἄλλοι οἱ τεθαμμένοι λακεδαιμονίων πρὸ τῆν πυλῶν οὐ κεραμεικῷ. ὁρῶν δὲ τοῦτα ὁ θρασύβουλος & οἱ ἄλλοι ὁπλῖται, ἐβοήθουν· καὶ ταχὺ προεπέξαν πρὸ τῆν ἄλλων ἐπ' ὀκτώ. ὁ δὲ Παυσανίας, μάλα πεσθεὶς, & ἀναχωρήσας ὅσον στάδια τέτταρα ἢ πέντε πρὸς λόφον πινά, πρήγγελε ξῖς λακεδαιμονίοις © τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις ὠθιχωρεῖν πρὸς ἑαυτόν. ἐκεῖ δὲ ξυνταξάμενος βαθείαν φαντεληῶ τὴν φαλαγγα, ἦλθε ὠθὶ τοὺς ἀθηναίους. οἱ δ' ἐς χεῖρας μὲν ἐδέξαντο, ἔπειτα δ' οἱ μὲν ὑπεχώρησαν ἐς ὃν οἱ ταῖς ἅλαις πλὼν, οἱ δ' ἀνέκλιναν· ἡ δὲ ἀποθνήσκουσιν αὐτῆν ὡς πεντήκοντα © ἑκατόν. ὁ δὲ παυσανίας τρόπαιον στησάμενος ἀνεχώρησε· καὶ ἀφ' ὡς ὠρμίζετο αὖθις, ἀλλὰ λάθρα πέμπων, ἐδίδασκε τοὺς οἰκείους πρέσβεις οἷα χρὴ λέγοντας πρέσβεις πέμπειν πρὸς ἑαυτὸν καὶ τοὺς πόντας ἐφόρους. οἱ δ' ἐπεὶ ἦλθον, διῆσαν καὶ τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας, ὅτι οὐκ ἐπιτρέποιεν ἀποθνήσκειν ἀνθρώπους ἀγαθοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος μαχομένους, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμῶντες ἐκέλευον ἀπιέναι ἐκ τῆς ἀττικῆς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἐκκλησίαν ἐποίησαν οἱ ἔφοροι καὶ οἱ ἔκκλητοι, καὶ ἐψηφίσαντο τοὺς ἀθηναίους, καὶ ἐπέταξαν ξυὺ παυσανίᾳ διαλῦσαι ὅπη βούλοιντο καλλιστα. οἱ δὲ διήλλαξαν ἐφ' ᾧ τε ἐρήνην μὲν ἔχειν ὡς πρὸς ἀλλήλους, ἀπιέναι δὲ ὠθὶ τὰ ἑαυτῶν † ἕκαστους, πλὼν τῶν τεσσάκοντα, οὓς τὸ ἔνδεκα, [καὶ τὸν οὐ τῷ πειραιεῖ ἀρξάντων δέκα *. εἰ δέ τινες φοβοῖντο τὴν ἐξ ἄστεος, ἔδοξεν αὐτοῖς ἐλθοῦσιν κατοικεῖν. τούτων δὲ περιῳκηκότων, παυσανίας μὲν διῆκε δύο στρατεύματα· οἱ δὲ ἐκ τῦ πειραιέως, ἀναβάντες ξυὺ ξῖς ὄχλοις ὅτι τῶν ἀκροπόλιν, ἔκαθιζον τῇ Αθηνᾷ. ἐπεὶ δὲ κατέβησαν οἱ στρατιῶται, ἔνθα δὴ ὁ θρασύβουλος ἔλεξεν· ὑμῖν, ἔφη, ὦ ἐκ τοῦ ἄστεος ἄνδρες, ξυμβουλεύω ἐγὼ γνῶναι ὑμᾶς αὐτούς. μάλιστα δ' ἂν γνοίητε εἰ ἀναλογίζοισθε ὅτι νῦν ὑμῖν μέγα φρονητέον ἐστίν, ὡς τε ἡμῶν ἄρχειν ἐπιχειρεῖν. πότερον † δικαιότερον ἔσται; ἀλλ' ὁ μὲν δῆμος, πενέστερος ὑμῶν ὤν, οὐδέν πώποτε ἕνεκα χρημάτων ὑμᾶς ἠδίκησεν· ὑμεῖς δὲ, πλουσιώτεροι πάντων ὄντες, πολλά καὶ αἰσχρὰ ἕνεκα κερδέων πεποιήκατε. ἐπεὶ δὲ δικαιοσύνης οὐδὲν, ὑμῖν προσήκ, σκέψασθε εἰ ἄρα ἐστ' ἀνοσιότης ὑμῖν μέγα φρονητέον. καὶ τίς ἂν καλλίων κρίσις τούτου γένοιτο ἢ ὡς ἐπολεμήσαμεν πρὸς ἀλλήλους; ἀλλὰ γνώμη φαίνετ' ἂν πρέπειν, οἳ ἔχοντες μὲν τεῖχος καὶ ὅπλα καὶ χρήματα καὶ ξυμμάχους πλὴν πολυνησίους [πρὸ τῆν οὐδὲν ζώντων ἐχόντων † πόλεμον ἐλπίσαντες; ἀλλ' ὠθὶ λακεδαιμονίοις δὴ οἴεσθε μέγα φρονητέον εἶναι; πῶς; † οἵγε ὥσπερ οὐ κάμνοντας κλοιῷ δήσαντες παραδιδόασιν, οὕτω καὶ οὗτοι ὑμᾶς παραδόντες τῷ ἀδικημένῳ τούτῳ δήπου, οἵ χρυσὸν ἀπόντες, οὐ μύτοιγε ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, ἀξιῶ ἐγὼ ὧν ὁμωμόκατε παύσειν ἀδέλφους, ἀλλὰ μὴ τὸ πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς ὠθιδέξαι, ὅτι οὐ ὅρκοι μὴ ὅσιοι ἐστέ. ἐπὼν αὐτὸν σῦ, ὡς μήτε τὰ πρόσθεν καλὰ ἔργα ἀφανίσητε, καὶ τὸν ἀγαθὸν προστάτην τῆς εἰρήνης ἀποδείξητε. ταῦτα εἰπὼν ὁ θρασύβουλος ἀπῆλθε. καὶ

αὐτοχόρτων

δικαιότερον ἐστί;

περιελθόντων;

εἶγε τοὺς κάμνοντας ὥσπερ κλοιῷ

καὶ ἐπελθὼν πρὸς σφᾶς προσείπεν ὡς πολίτους ξυλλογιουμένους, λέγοντας ὅτι οὐδὲν δέονται τοῖς οὐ τῷ πειραιεῖ πολεμεῖν, ἀλλὰ ξυλαυλοῦντες κοινῇ ἀμφότεροι, λακεδαιμονίοις φίλοι εἶεν. ἡδέως τοῦτα © Ναυκλείδας ἔφορος ὢν ξυνήκουεν. ὥστ' ἐπεὶ νομίζεται ξυὼ βασιλεῖ δύο τῶν ἐφόρων συστρατεύεσθαι, ἡ τότε πρῶτον τότε τε ἡ ἄλλος, ἀμφότεροι τῶν μετὰ παυσανίᾳ γνώμης ὄντες μᾶλλον ἢ τῆς μετὰ λυσάνδρου. ξυλαβόντες οὖν καὶ θᾶττον λακεδαίμονα πρόθυμος ἐπέμποντο τάς τ' ἐν πειραιεῖ, ἔχοντας τὰς πρὸς λακεδαιμονίους σπονδὰς, καὶ οὓς αὐτὸς ἦν οἱ τῶν ἄστεος ἰδιώτας, καὶ κηφισοφῶντά τε καὶ μέλιτον. ἐπεὶ μέντοι ὅτοι ᾤχοντο ἐς λακεδαίμονα, ἔπεμπον δὴ καὶ οἱ αὐτὸς τῶν κοινῶν ἐν τῷ ἄστεος, λέγοντας ὅτι αὐτοὶ μὲν παραδίδοσαν καὶ τὰ τείχη ἃ ἔχουσι © σφᾶς αὐτοὺς λακεδαιμονίοις χρῆσθαι ὅ, τι βούλονται. ἀξιοῦσι δ' ἔφασαν καὶ σὸν οἱ πειραιεῖ, εἰ φίλοι φασὶν εἶεν λακεδαιμονίοις, παραδιδόναι τόν τε πειραιᾶ καὶ τὼ μουνυχίαν. ἀκούσαντες δὲ πάντῶν αὐτῶν οἵ τε ἔφοροι καὶ οἱ ἔκκλητοι, ὑβέστειλαν τοὺς πεντεκαίδεκα αἱρέσθαι σφῶν τοὺς ἀθλίους, καὶ ἐπέταξαν ξυὼ παυσανίᾳ διαλλαξαι ὅπη δύναιντο κάλλιστα. οἱ δὲ διήλλαξαν ἐφ' ᾧ τε ἐρήνην μὲν ἔχειν ὡς πρὸς ἀλλήλους, ἀπιέναι δὲ ὠθὶ τὰ ἑαυτῶν † ἕκαστους, πλὼν τῶν τεσσάκοντα, οὓς τὸ ἔνδεκα, [καὶ τὸν οὐ τῷ πειραιεῖ ἀρξάντων δέκα *. εἰ δέ τινες φοβοῖντο τὴν ἐξ ἄστεος, ἔδοξεν αὐτοῖς ἐλθοῦσιν κατοικεῖν. τούτων δὲ περιῳκηκότων, παυσανίας μὲν διῆκε δύο στρατεύματα· οἱ δὲ ἐκ τῦ πειραιέως, ἀναβάντες ξυὺ ξῖς ὄχλοις ὅτι τῶν ἀκροπόλιν, ἔκαθιζον τῇ Αθηνᾷ. ἐπεὶ δὲ κατέβησαν οἱ στρατιῶται, ἔνθα δὴ ὁ θρασύβουλος ἔλεξεν· ὑμῖν, ἔφη, ὦ ἐκ τοῦ ἄστεος ἄνδρες, ξυμβουλεύω ἐγὼ γνῶναι ὑμᾶς αὐτούς. μάλιστα δ' ἂν γνοίητε εἰ ἀναλογίζοισθε ὅτι νῦν ὑμῖν μέγα φρονητέον ἐστίν, ὡς τε ἡμῶν ἄρχειν ἐπιχειρεῖν. πότερον † δικαιότερον ἔσται; ἀλλ' ὁ μὲν δῆμος, πενέστερος ὑμῶν ὤν, οὐδέν πώποτε ἕνεκα χρημάτων ὑμᾶς ἠδίκησεν· ὑμεῖς δὲ, πλουσιώτεροι πάντῶν ὄντες, πολλά καὶ αἰσχρὰ ἕνεκα κερδέων πεποιήκατε. ἐπεὶ δὲ δικαιοσύνης οὐδὲν, ὑμῖν προσήκ, σκέψασθε εἰ ἄρα ἐστ' ἀνοσιότης ὑμῖν μέγα φρονητέον. καὶ τίς ἂν καλλίων κρίσις τούτου γένοιτο ἢ ὡς ἐπολεμήσαμεν πρὸς ἀλλήλους; ἀλλὰ γνώμη φαίνετ' ἂν πρέπειν, οἳ ἔχοντες μὲν τεῖχος καὶ ὅπλα καὶ χρήματα καὶ ξυμμάχους πλὴν πολυνησίους [πρὸ τῆν οὐδὲν ζώντων ἐχόντων † πόλεμον ἐλπίσαντες; ἀλλ' ὠθὶ λακεδαιμονίοις δὴ οἴεσθε μέγα φρονητέον εἶναι; πῶς; † οἵγε ὥσπερ οὐ κάμνοντας κλοιῷ δήσαντες παραδιδόασιν, οὕτω καὶ οὗτοι ὑμᾶς παραδόντες τῷ ἀδικημένῳ τούτῳ δήπου, οἵ χρυσὸν ἀπόντες, οὐ μύτοιγε ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, ἀξιῶ ἐγὼ ὧν ὁμωμόκατε παύσειν ἀδέλφους, ἀλλὰ μὴ τὸ πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς ὠθιδέξαι, ὅτι οὐ ὅρκοι μὴ ὅσιοι ἐστέ. ἐπὼν αὐτὸν σῦ, ὡς μήτε τὰ πρόσθεν καλὰ ἔργα ἀφανίσητε, καὶ τὸν ἀγαθὸν προστάτην τῆς εἰρήνης ἀποδείξητε. ταῦτα εἰπὼν ὁ θρασύβουλος ἀπῆλθε. καὶ

Pauſanias & Ephori duo pacis auctores contrà Lyſandrũ:

eiſq; mandat vt collecti quãplurimi ſe atq; Ephoros adirent, ac nihil eſſe cauſſæ diceret, quamobrẽ Piræẽſes oppugnarẽt. Malle ſe, vt pace facta pariter vtriq; Lacedæmonijs amici ſint. Erant hæc etiam Nauclidæ Ephoro perquàm auditu iucunda. Nã vti poſitũ eſt inmore atq; inſtituto Lacedæmoniorũ, Ephoros regi duos in expeditionibus adiũgi: ita tũ quoq; Nauclidas et alius quidã aderant, quorũ vterq; magis Pauſaniæ, quàm Lyſandro aſſentiebatur. Quapropter cupidè Lacedæmonẽ non ſolũ miſſos e Piræeo nuntios qui ſecum fœderis ineundi cũ Lacedæmonijs formulã ferrent: verumetiã nõnullos ex vrbe priuatos homines vnà cũ Cephiſophonte ac Melito ablegãt. Hi poſteaquã Lacedæmonem abire cepiſſent, etiampublico nomine miſſi ſunt ex vrbe qui dicerent, ſe et muros ſuos et ſeipſos Lacedæmoniorũ arbitratui permiſiſſe. Qua propter æquum cenſere, vt etiã illi qui ſe in Piræeo cõtinerẽt, ſi quidem Lacedæmonijs amicos ſe profiterentur, Piræei ac Munychiæ deditionem facerent. Quũ auditi ab Ephoris et *Eccletis omnes eſſent, miſſi ſunt Athenas Quindecimuiri, eiſq; mandatum, vt vnà cum Pauſania quàm poſſent æquiſſimè res componerent. Illi ſic bellum dirimunt, vt pacem inter ſe colerent, & ſinguli ad ſua ſeſe coferrent, exceptis Trigintauiris, & Vndecimuiris, & Decẽmuiris qui imperium in Piræeo obtinuiſſent. Quòd ſi qui ciues vrbani ſibi metuerent, ijs eſſe migrandum Eleuſinem ſtatuunt. His ita tranſactis, Pauſanias ad ſuos exercitum traducit. At qui erant in Piræeo cum armis in arcem adſcendentes, Minervæ ſacrum faciunt. Poſt vbi duces deſcendiſſent, Thraſybulus hac oratione vſus eſt. Equidem vobis, ciues, quotquot in vrbe manſiſtis, hoc do conſilij, vt voſmetipſos noſcatis. Egregiè verò voſmet noſcetis, ſi vobiſcum ipſi perpendere voluerit is, quamobrem tanti vobis animi gerendi ſint, vt in nos imperium ipſi vſurpetis. An ne iuſtiores nobis eſtis? Atqui populus longè quàm vos pauperior, opum cauſſa nihil in vos vmquam iniqui deſignauit: quum vos ditiſſimi omnium multa eaq; fœda lucri cauſſa perpetraueritis. Iam quũ nomine iuſticiæ quamobrẽ voſmet efferatis, cauſſa nulla ſit: cõſideretis velim, ſint ne propter fortitudinẽ vobis ſumendi animi. At qui de hoc fieri iudiciũ rectius poſſet, quàm ex eo, quod inter nos geſtum eſt, bello? Num conſilio præſtare vos dicetis, quum inſtructi à muris, armis, opibus, Pelopõneſijs etiam ſocietate deuincti, nihilominus ab ijs circumuenti ſitis, qui ab his omnib. imparati erant? Nũ Lacedæmonijs fretos effert uos animis æquũ putatis? At quomodo? quũ vos illi (quẽadmodũ ſolẽt, qui mordentes *numella cõſtringũt) huic populo tradiderint, quẽ uos iniurijs adfeciſtis, ac deinde diſceſſerint. Enimuerò nolim uos, ciues, quã eorũ violare, quæ ſacramẽto ſunt cõfirmata: ſed

auctor ſũ, ut præter reliqua decora neſtra demõſtretis, etiã præſtiti iuriſiurãdi ac pietatis laudẽ uobis deberi.

* Magiſtratus apud Lacedæmonios nomẽ, q.d. cõſilij publici præſides.

*Græcè κλοιὸς, propriè lignum cui ſontes illigati, collo deorſum cõpreſſa, ſuſpicere nõ poterãt.

His atq; alijs talibus in medium prolatis, nimirum nō esse cur perturbentur: priscis modò legibus vtendum esse: concionem dimisit. Actum quidem creatis magistratibus rempublicā administrabant. Ceterùm aliquanto pòst, quum ab ijs, qui Eleusine agebant, externum militem stipendio conduci accepissent: suscepta publicè aduersus eos expeditione, duces ipsorū in colloquium venientes interfecerunt, missisq; amicis ac necessarijs ad reliquos, uti secū in gratiā redirent, persuaserunt. Quūq; sacramēta sanctè præstita essent, ne quis iniuriarum esset memor: etiam num populo ijs inhærente, quæ tum iureiurando sancita sunt, vnà in eadem republica viuunt.

Pax & ἀμνηστία constituta Athenis.

XENOPHONTIS HISTORIARVM GRAECARVM LIBER TERTIVS.

HIC seditionis Athenienſis exitus fuit. Secundū ea Cyrus missis Lacedæmoniorū nunciis, petebat vt Lacedæmonij nō aliter se erga ipsum gererent: atq; ipse in bello aduersus Athenienses sese gessisset. Hæc postulata quòd æqua censerent Ephori, Samio classis præfecto denuntiāt, vt vbicumq; requireretur ipsius opera, Cyro eam deesse ne pateretur. Atq; is perlubenter quidquid Cyrus peteret, faciebat. Nā cum suis Cyriq; naualibus copijs in Ciliciā circumuectus, perfecit vt Syennesis, qui cum imperio Ciliciam obtinebat, impedire Cyrum terra non posset, quum aduersus regem pergeret. Ceterùm quo pacto copias Cyrus collegerit, & cum eis aduersus fratrem ascenderit: tū quî pugna commissa fuerit, perierit ipse, Græci deinde salui ad mare peruenerint: Themistogenes Syracusanus memoriæ prodidit. Pòst vbi Tissaphernes, qui visus esset regi plurimùm in gerendo aduersus fratrē bello profuisse, non solùm eius, quam ipse prius obtinuisset, verumetiam Cyri ditionis satrapa factus esset: continuo ciuitates Ionicas omnes imperio suo parére volebat. Illæ verò quòd partim in libertatem se vindicare cuperent, partim Tissaphernem metuerent, quia Cyrum (dū is adhuc esset in viuis) Thissapherni prætulerant: nequaquam ipsum intra muros admittebant, sed missis Lacedæmonem legatis petebant, vt quando ipsi totius Græciæ patroni essent, se Græcos homines habitantes in Asia nō neglegerent, sed darēt operam, vt ipsorum ager a populationibus immunis esset, atque ipsi libertate fruerentur. Lacedæmonij Thimbronem præfectum ad eos cum copijs mittunt, nimirū ex* neodamodū numero CIↃ, ex reliquis Peloponnesijs plus minus CIↃ CIↃ CIↃ CIↃ. Præter hos ab Atheniēsibus Thimbro CCC equites postulabat, quib. ipse stipendiū se numeraturū aiebat. Mittūt illi equi-

Lacedæmonij vicissim Cyrum adiuuant.

Themistogenes scriptor historiæ.

Caussæ belli inter Græcos & Persas.

* Quos libertos latinè dixeris. Pollux cap. VIII libri III.

ἐπῶν ὃ τῶν τοιαῦτα, καὶ ὅτι δεῖν δέοι ταραχθῆναι, ἀλλὰ ζῆς νόμοις ζῆς αρχαίοις χρῆναι, αὐέστησε τὴν ἐκκλησίαν. καὶ τότε μὲν ἀρχὰς καταστησάμενοι ἐπολίτευον· ὑστέρῳ δὲ χρόνῳ ἀκούσαντες ξένας μισθοῦσθαι οὓς οἱ Ἕλληνες, στρατευσάμενοι ταυτημεὶ ἐπ' αὐτούς, οὐδὲν ἔμ στρατηγοὺς αὐτῶν δὲ λόγους ἐλθόντας ἀπέκτειναν, τοῖς δὲ ἄλλοις δυσπέμψαντες οὐ φίλους καὶ ἀναγκαίους, ἔπεισεν ξυναλλαγῆναι· καὶ ὁμόσαντες ὅρκους ἢ μὴ μὰ μνησικακήσῃ, ἔτι ὧν νῦν ὁμοῦ γε πολιτεύονται, καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένει ὁ δῆμος.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΤΑΥΤΗΝ μὲν δὴ ἀθλιώτατα σώσις οὕτως ἐτελεύτησεν· ὁ δὲ τούτου πέμψας Κῦρος ἀγγέλους τοὺς λακεδαιμονίους, ἠξίου, οἵπερ αὐτὸς λακεδαιμονίοις ὢν τοῖς πρὸς ἀθηναίους πολέμῳ, τοιούτους καὶ λακεδαιμονίους αὐτῷ γίγνεσθαι. οἱ δ' ἔφοροι, δίκαια νομίζοντες λέγειν αὐτόν, Σαμίῳ τῷ τότε ναυαρχοῦντι ἐπέστειλαν ὑπηρετεῖν Κύρῳ, εἴπερ δέοιτο. κἀκεῖνος μὲν προθύμως ὑπῆ

vt copias per amicorum fines vsq3 in Aeolidē Pharnabazo subiectam socijs nullo detrimēto adfectis duceret. Ceterùm hæc Aeolum regio parebat illa quidē Pharnabazo, sed obtinuerat eam cum titulo satrapæ ab ipso Zenis Dardanensis, quamdiu vixeret. Is posteaquàm morbo extinctus esset, etiā Pharnabazus alij præfecturā tradere pararet: Mania Zenis vxor, & ipsa Dardanensis, cū copijs mouens, secumq3 munera sumens, quibus & ipsum Pharnabazum donare posset, & ipsius pellicibus atq3 alijs, qui plurimum apud eum possent, gratificari: ad Pharnabazum iter faciebat. Hinc ad colloquiū admissa, sic eum compellat: Maritus meus, Pharnabaze, et amicus erat tuus, & tributa sic pendebat, vt tu illū collaudares atq3 etiā honore prosequereris. Quapropter si nihilo minus ego tibi meam operā, quàm ille, præstitero: quid causſæ fuerit, cur aliū satrapam constituas? Quòd si tibi nō placuero, tua erit in potestate, vt ademtū mihi imperium alij tribuas. Auditis his Pharnabazus, mandādā feminæ præfecturā statuit. Illa posteaquàm rerum in ea ditione potita fuit, non solùm tributa pendebat, itidem vt maritus fecerat: sed etiā quoties ad Pharnabazum iret, munera secū adferebat. Quòd si ad ipsius ditionē Pharnabazus descēderet, inter alios pro prætores longè ipsum elegantissimè ac lautissimè accipiebat. Neq3 tantùm eas vrbes Pharnabazo custodiebat, quas acceperat: verumetiā maritimas quasdā dicto non audiētes adijciebat imperio suo, nimirū Larissam, & Hamaxitū, & Colonas, quū copias Græcas stipēdio cōductas muris admoueret, atq3 ipsa milite in carrucha spectaret. Quòd si quē prædicaret, eū munerib. donabat largiter. Quo factū, vt cōducticias copias longè omniū splendidissimas redderet. Etiam Pharnabazi expeditionū comes erat, quoties vel in Mysorū vel Pisidarum fines irrueret, quitū regis ditionē infestabāt. Itaq3 Pharnabazus eā vicissim magnificè colebat, & nōnūquā in cōsiliū vocabat. Quū aūt annos iā XL excessisset, gener ipsius Midias partim sumtis alis ex quorūdā sermonibus, qui turpe dicerent esse, quòd imperio femina potiretur, ipso priuati hominis vitam agente: partim quòd haberi sibi fidem ab ea videret, quæ vt ab alijs sibi cauebat, ita ipsum perinde complectebatur, ac generum complecti socrus consueuit: ingressus ad eā, suffocando mortem attulisse mulieri proditur. Prætereà filium ipsius adolescentem longè elegantissimum, ac plus minus XVII natum annos interemit. His perpetratis Scepsim & Gergithem occupat, munita sanè oppida, & in quibus inprimis opes suas Mania reconditas habebat. Oppidis reliquis excluditur, seruantibus ea Pharnabazo integra præsidiarijs militibus. Secūdum hæc missis ille muneribus ad Pharnabazum, vt agrum eum Maniæ loco sibi obtinere liceret, postulat. Respondet is, seruare Midiam hæc munera debere, donec ipse ueniret, eūq3 vnà cū munerib. caperet. Etenim uitā sibi acerbā fore, nō uindicata Maniæ mörte.

Mania marito sufficitur.

Maniæ virtus.

Mania fraude generi perit vnà cum filio.

ὥστε πρήναγκε τὸ στρατόπεδον τῆς Φιλίας χώρας μέχρι τῆς Φαρναβάζου αἰολίδος, † μηδὲν βλάπτον τῶν ξυμμαχίδων. ἡ δ' αἰολὶς αὕτη ὑπ' ἐμὲ Φαρναβάζου, ἐσατράπευε δ' αὐτῆς πάντης τῆς χώρας ἕως μὲν ἔζη Ζήνις ὁ Δαρδανεύς. ἐπεὶ δ' ἐκείνου νόσῳ ἀπέθανε, πλασκυαζομένῳ τῷ Φαρναβάζῃ ἄλλῳ δοῦναι τὴν σατραπείαν, Μανία ἡ τοῦ Ζήνιος γυνὴ, ἁρπάσαντες αὐτὴ, αἰαζόμενα τὸν θάνατον, καὶ † χρήματα λαβοῦσα, ὥστε μὴ αὐτῷ Φαρναβάζῃ δοῦναι, μὴ παλλακίσιν αὐτοῦ χαρίσασθαι, μᾶλλον δὲ τοῖς δυναμένοις μάλιστα πρὰ Φαρναβάζου, ἐπορεύετο · ἐλθοῦσα δ' ἐς † λόγους ἔφη · Ω Φαρνάβαζε, ὁ ἀνήρ σοι ὁ ἐμὸς καὶ πάλαι φίλος ἦν, καὶ σοῦ φάρξας ἀπεδίδου · ὥστε σὺ ἐπαινῶν αὐτὸν ἐτίμας. ἦν δ' ἐγώ σοι μηδὲν χεῖρον ἐκείνου ὑπηρετῶ, τί σε δεῖ ἄλλον σαλάττην καταστήσαι; ἐμὲ δέ τι σοι μὴ ἀρέσκω, ὅτῳ σοὶ δή ποτ' ἔστι ἀφελεῖν ἐμὲ ἄλλῳ δοῦναι τὴν ἀρχήν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Φαρναβάζης, ἔγνω δεῖν τὴν γυναῖκα σατράπευειν. ἡ δ' ἐπεὶ κυρία τῆς χώρας ἐγένετο, τούς τε φόρους οἵπερ ἦσαν τῷ νόμῳ ἀπεδίδου, καὶ πρὸς ὕβριν, ὁπότε ἀφικνοῖτο πρὸς Φαρνάβαζον, ἀεὶ ἔχουσα δῶρα αὐτῷ · καὶ ὅτε ἐκεῖνος δι' ἐκείνην ἐπορεύετο, πολὺ σαφῶς τὴν ὑπάρχουσαν κάλλισα καὶ ἥδιστα ἐδέχετο αὐτόν · καὶ ὃς τε πρὸς ἐλαβε τὴν πόλιν, διεφύλαξεν αὐτῷ, ὅτι μὴν οὐχ ὑπημέων προσέλαβεν ὠδὶ θαλαττίας, λάζυστόν τε καὶ ἁμαξιτὸν καὶ κληρονάς. ἐστι κῶμαι ἑλληνικῶν προσβαλοῦσα ὑπὸ τείχεσιν, αὐτὴ δ' ἐφ' ἁρμαμαξίης ἐκώμαζεν. ὃν δ' ἐπαύετο, οὕτω δῶρα ἀμέμπτως ἐδίδου. ὥστε † λαμπρότατον τὸν ξενικὸν κατεσκευάζε. σωσιστρατίδῃ δ' ὧδε Φαρναβάζῳ καὶ ὁπότε δι' μυσοὺς ἢ πισίδας ἐμβάλοι, ὅπῃ τὴν βασιλέως χώραν κακουργοῦσιν. ὥστε καὶ αὐτεπάγγελτος αὐτῷ μεγαλοπρεπῶς ὁ Φαρνάβαζος, καὶ ξύμβουλον ἔστιν ὅτε ἐποιεῖτο. ἤδη δ' οὖσης αὐτῆς ἐτῶν πλέον ἢ τεσσαράκοντα, Μιδίας δυνατὸς ἀνὴρ αὐτῆς ὤν, αἰσθόμενος ὑπό τινων ὡς αἰσχρὸν εἴη γυναῖκα μὲν ἄρχειν, αὐτὸν δ' ἰδιώτην εἶναι, ἔδει μὲν ἄλλους φυλαττομένης αὐτῆς, ὥσπερ οὖ τυραννίδι ποσοῦσαν, ἐκείνῳ δὲ πιθυούσης καὶ ἀσχολουμένης, ὥσπερ αὖ γυνὴ γαμετὸν ἀσπάζοιτο, εἰσελθὼν ἀφύλακτον αὐτὴν ἔκτεινε. ἀπέκτεινε δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, τὸν τε εἶδος ὄντα πάγκαλον, καὶ ἐτῶν ὄντα ὡς ἐπὶ καιδέκα. ταῦτα δ' ἐποίησεν, οἰκίαν καὶ γύναια ἁρπάσαι, ἐχυρὰς πόλεις, κατέσχεν. οὐδὲ μὴ τὰ χρήματα μάλιστα ἦν τῇ Μανίᾳ. αἱ δ' ἄλλαι πόλεις οὐκ ἐδέχοντο αὐτὸν, ἀλλὰ Φαρναβάζῳ ἔσχον αὐτὰς οἱ ἐνόντες φρουροί. ἐκ δὲ τούτου ὁ Μιδίας πέμψας δῶρα τῷ Φαρναβάζῳ, ἠξίου ἔχειν τὴν χώραν ὥσπερ ἡ Μανία. ὁ δ' ἀπεκρίνατο φυλάττῃν αὐτὰ ἐς' αὐτὸς ἑλὼν σοὶ αὐτῷ ἐκείνῳ λάβῃ τὰ δῶρα. ἐὰν γὰρ αὖ ἔφη ζῆν βέλεσθαι μὴ πιμφρήσας Μανίᾳ· ὁ

καμπρότατον

ὁ δὲ Δερκυλλίδας ὡ τούτῳ τῷ καιρῷ ἀφικνεῖται, καὶ δύο μὲν οὐ μιᾷ ἡμέρᾳ λάειστον καὶ ἀμαξιτὸν καὶ κληρονάς, τὰς ὠδὶ θαλαττίους πόλεις, ἐκούσας προσελάβε · πέμπων δὲ καὶ πρὸς τὰς αἰολίδας πόλεις, ἠξίου ἐλθὼν κομίζεσθαί τε αὐτὰς καὶ πρὸς τὰ τείχη δέχεσθαι, καὶ ξυμμάχους γίγνεσθαι. οἱ μὲν οὖν νεανίσκοι καὶ ἰλιῆς καὶ κοκυλῖται ἐπείθοντο. καὶ γὰρ οἱ φρούραρχοι ἔλιπον οἱ αὐτοὺς, ἐπεὶ ἡ Μανία ἀπέθανεν, ὁ πάνυ πολὺς πολεμάρχης. ὁ δ' οὐ κέρδους μᾶλλον ἰσχυρῷ χωρίῳ, πόλι φυλακὴν ἔχων, νομίσας, εἰ ξυμφυλάξει Φαρναβάζῳ πόλιν, πεμφθῆναι αὖ ὑπ' ἐκείνου, ὃν ἐδέχετο τὸν Δερκυλλίδαν · ὁ δ', ὀργιζόμενος πρὸς ἐκείνον, προσέβαλλε. ἐπεὶ δ' θυομένῳ αὐτῷ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερὰ τῇ πρώτῃ, τῇ ὑστεραίᾳ πάλιν ἐθύετο. ὡς δ' οὐδὲ ταῦτα ἐκάλλιόν τοι, πάλιν τῇ τρίτῃ · καὶ μέχρι τεττάρων ἡμερῶν ἐκαρτέρει θυόμενος, μᾶλλα χαλεπῶς φέρων · ἔσπευδε γάρ, πρὶν Φαρνάβαζον βοηθῆσαι, ἐκκρατὴς γενέσθαι πάσης τῆς αἰολίδος. Αθηνάδας δέ τις σικυώνιος ληχάγος, νομίσας δὴν μὲν Δερκυλλίδαν φυλαρᾶν ἀφελεῖσθαι, αὐτὸς δ' ἱκανὸς εἶναι δι' ὕδατος ἀφελέσθαι τοὺς κεφαλληνίους, προσορμῶν σιὼ τῇ ἑαυτοῦ τάξει, ἐπειρᾶτο πρὸ πολίου συγχωσῶν. οἱ δ' ἔνδοθεν, ἐκπεξελθόντες αὐτόν τε ξωγρήσαν, καὶ δύο ἀπέκτειναν, καὶ τοὺς ἄλλους παίοντες καὶ βάλλοντες ἀπήλασαν. ἀχθομένου δὲ τῷ Δερκυλλίδᾳ, μὴ νομίζοντος ἀθυμοτέραν μὴ πρὸ πολλοὶ ἔσεσθαι, ἐξῆσαν τὰ τείχη πρὸ τῶν ἑλλήνων κήρυκες, οἳ δ' ἔπαυσαν μὲν ὁ ἄρχων ποιῶν, οὐκ ἀρέσκῃ σφίσιν, αὐτοὶ δὲ βούλοιντο σιὼ τοῖς ἕλλησι μᾶλλον ἢ ξὺν τῷ βαρβάρῳ εἶναι. ἐπὶ δ' ἀγαλεγομένων αὐτῶν ταῦτα, πρὸ τοῦ αὐχοντος αὐτῶν ἦκε λέξων ὅτι ὅσα λέγοιεν οἱ πρόσθεν, μὴ αὐτῷ δοκοῦντα λέγοιεν. ὁ οὖν Δερκυλλίδας εὐθὺς, ὥσπερ ἔτυχε κεκαλλιεπηκὼς, τοῦτο τῇ ἡμέρᾳ αὐλαιέων τὰ ὅπλα, ἤγεθ' πρὸς τὰς πύλας. οἱ δ' ἀναπετάζοντες ἐδέξαντο. κατασήσας δὲ καὶ αὐτοῦ δὴ φρουρούς, εὐθὺς ᾤχετο ὠδὶ πὼ σκῆψιν ὡς πὼ χώρην δή. ὁ δὲ Μιδίας, προσδοκῶν μὲν τὸν Φαρνάβαζον, ὅτι ἐγγὺς δ' ἦν τῶν φυλίτας, πέμψας πρὸς Δερκυλλίδαν, ἔφασκεν ὅπῃ ἐλθοι αὖ δι' λόγους, εἰ ὁμήρους λαβοι. ὁ δ', πέμψας αὐτῷ ἀπὸ πόλεως ἐνὸς τῶν ξυμμάχων ἕνα, ἐκέλευσε λαβεῖν τούτῳ ὁπόσους τε ἡβῶντας ὁρᾷοις βάλοιεν. ὁ δὲ, λαβὼν δέκα, ᾤχετο · καὶ ξυμμίξας τῷ Δερκυλλίδᾳ, ἠρώτα ὠδὶ πίσιν αὖ ξύμμαχος γένοιτο. ἐφ' ᾧ τοὺς ὁ δ' ἀπεκρίνατο, † ἐφ' ᾧ τε τὸν πόλιτας ἐλευθέρους τε καὶ αὐτονόμους ἔᾳν. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, ᾔει πρὸς πὼ σκῆψιν. γνοὺς δ' ὁ Μιδίας ὅπῃ οὐ δυνατὸν εἴη κωλύειν βίᾳ τὴν πόλιν, ἔασεν αὐτὸν εἰσιέναι. ὁ δ' Δερκυλλίδας, ξυνθέμενος τῇ Αθηνᾷ οἱ τῇ † σκήψεως ἀκροπόλει, τοῦ μὲν Μιδίου φρουροὺς ὑφήγαγε, πᾶσιν δὲ τοῖς πολίταις πὼ πόλιν · καὶ πρακελευσάμενος, ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐξάγει τοὺς ὁπλίτας, καὶ ἐπὶ τὴν ἀγορὰν ἐλθὼν, ἐκήρυξε μηδένα μένειν ἐλεύθερον ἐν τῇ πόλει. ἐκ τούτου δὴ πάντες ἐφοβοῦντο, καὶ ἐσπεύδοντες ἐξῄεσαν. ὁ δὲ Μιδίας ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐξελθὼν, ἐπορεύετο πρὸς τὸν Φαρνάβαζον. ὁ δὲ Δερκυλλίδας ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπὶ τὸν ἑλλήσποντον ἐπορεύετο, ἐκκλησίαν ποιήσας τῶν ἀπὸ τῆς θαλάττης πόλεων, καὶ ἐκεῖ τὰ πράγματα διοικήσας, ἐπὶ τὸν Φαρνάβαζον ἐπορεύετο. ὁ δὲ Μιδίας ἐπεὶ ἐγένετο πρὸς τῷ Φαρναβάζῳ, ἔλεγε τοιάδε · Ὦ Φαρνάβαζε, ἐγὼ ἐπὶ σὲ ἦλθον, ἐπεὶ ἐμοὶ ἐδόκει ἐκ τῶν παρόντων ἄριστα εἶναι. ἐπιστάμενος γὰρ ὅτι ἐμοὶ μὲν ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐπιτήδειος ἦν ὁ Δερκυλλίδας, ἐκείνῳ δὲ ἐχθρὸς ἐγὼ, ἐνόμιζον ἂν ἐκείνου ἀποστερήσας σὲ προσποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐξελθὼν, ἐπορεύετο πρὸς σὲ, ἐνόμιζον ἂν ἐκείνου ἀποστερήσας σὲ προσποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐξελθὼν, ἐπορεύετο πρὸς σὲ, ἐνόμιζον ἂν ἐκείνου ἀποστερήσας σὲ προσποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐξελθὼν, ἐπορεύετο πρὸς σὲ, ἐνόμιζον ἂν ἐκείνου ἀποστερήσας σὲ προσποιήσασθαι.

Res ab Dercyllida gestæ.

Athenadæ temeritas.

Hæc inter aderat Dercyllidas, ac statim vno die Larissam, Hamaxitum, Colonas, oppida maritima per deditionem spontaneam capit. Deinde missis ad vrbes Aeolicas nuntijs, vt libertatem recuperarent, seq3 intra muros admitterent, et societatem quoq3 coirēt, postulabat. Erant dicto audientes Neandrenses, & Ilienses, & Cocylitæ: quia post mortem Maniæ præsidiarij Græci non admodum rectè se gesserant. At qui Cebrenem munitissimum oppidum cum præsidio tenebat, quia se præmijs ornatum iri a Pharnabazo putabat, si oppidum in eius fide seruasset: Dercyllidam non admittebat. Tum ille excandescens ad oppugnationem sese parabat. Sed quum primo die facta re sacra perlitatum non esset, postridie sacrificia iterabat. Quum ne tum quidem exta læta essent, idem die tertio faciebat: adeóque totos quatuor dies exta consulere non cessabat, grauiter eam rem ferens propterea, quòd totam Aeolidem in potestatem suam redigere maturaret prius, quàm Pharnabazus opem laturus aduentaret. Tum Athenadas quidam Sicyonius, seriei ductor, quòd ineptè Dercyllidam istic desidere, ac se Cebrenijs aquam adimere posse existimaret: accurrens cum serie sua fontem obthurare conabatur. At oppidani in eos irruentes Athenadam vulnerant, milites duos occidunt, ceteros partim cominus, partim eminus adorti repellunt. Ea res quum molesta Dercyllidæ accidisset, iamq3 suos minus alacriter oppugnaturos oppidum existimaret: caduceatores a Græcis ex oppido missi veniunt, ac minimè sibi probari aiunt, quæ a præfecto gererentur: malle se a Græcorum, quàm barbari hominis partibus stare. Dum inter se huiusmodi colloquium habent, aduenit etiam a præfecto quidam, qui diceret omnia primis a caduceatoribus exposita sibi quoque probari: Quamobrem Dercyllidas statim vti tum fortè perlitauerat, eodem die sumtis armis ad portas ducebat, quibus apertis oppidani eum admittebant. Quumque præsidium imposuisset, rectà Scepsim ac Gergethem versus contendit. Tum Midias, qui Pharnabazum aliquando venturum vereretur, ac ciues metueret, missis ad Dercyllidam nuntijs, cupere se cum ipso colloqui significat, si obsides darentur. Ille missis ad ipsum ex quauis vrbe socia singulis, iussit vt ex his quàm multos & quos vellet, acciperet. Midias quum X ex eis retinuisset, oppido est egressus, quumque in castra Dercyllidæ venisset, quibus condicionibus ineunda societas esset, interrogabat. Respondebat is vnam esse condicionem, vt ciues liberos suis vti legibus permitteret. Simul hæc loquutus Scepsim pergebat. Midias verò, qui intelligeret inuitis ciuibus se prohibere non posse: vt oppidum ingrederetur, permittebat. Tum Dercyllidas facto Mineruæ sacro in arce Scepsiorum, Midiæ præsidiarios educit, & ciuibus oppidum restituens, hortatur omnes, vt

Vt tamquam Græci ac liberi homines rempublicam administrarent. Pòst egressus, Gergithem versus pergebat, multis eum Scepsiis deducẽtibus partim honoris caussa, partim ob læticiã, quam ex ijs rebus, quæ tum gestæ erant, percipiebãt. Etiam Midias ipsum comitatus, vt sibi Gergithiorum oppidum traderetur, rogabat. Cui respondebat Dercyllidas, nihil non impetraturum esse, quod æquum foret. Atq; his dictis unà cum Midia ad portas accedebat, uniuersis copijs in binos instructis, pacatéq; subsequentibus. At qui erant in turribus, eisq; admodum excelsis, quum Midiam ipsi adesse viderent, tela nulla emittebant. Quumq; Dercyllidas his eum verbis compellaret: Iube portas aperiri, Midia, vt te præeunte fanum vnà ingrediar, ac Mineruæ sacrificem: cunctabatur is quidem, sed quia metuebat, ne confestim comprehenderetur, aperiri eas mandabat. Itaq; Dercyllidas ingressus vnà cũ Midia, pergebat in arcem: ac milites quidẽ alios propter mœnia subsistere in armis iubebat, ipse cum suis Mineruæ sacrificabat. Facta re sacra mandat vt etiã Midiæ satellites in agminis sui frontem se cum armis conferrent, vt qui stipendia facturi deinceps apud ipsum essent. Nec enim quidquam Midiæ periculi amplius imminere. Tum Midias inops consilij: Ego verò abeo nunc, ait, vt hospitalia tibi munera parem. Cui Dercyllidas: Nequaquam id feceris, inquit. Nã turpe fuerit excipi me hospitio, quum sacrã rem fecerim: ac nõ potius te hospitio meo vti. Atq; adeò maneto tu nobiscũ, ut interea dũ cœna parabitur, inter nos quod fieri æquum erit, tum consideremus, tum reipsa præstemus. Pòst vbi consedissent, interrogans Dercyllidas Midiam: Dic verò mihi, ait, num a patre tibi relictum est imperium in familiam tuam? Maximè, subiecit Midias. Et quot nam erant ædes tibi? quot agri? quot pascua? Heic quum Midias omnia referret in tabulas, Scepsii qui aderant, Ludificabit, inquiũt, hic te Dercyllida. Verùm ille: Non nimis, ait, sordidè rationes vobis ineundæ sunt. Tamdem quum patrita Midiæ bona tabulis cõsignata fuissent: Dic mihi, subiecit, cuiusnam Mania fuerit? Responsum ab omnibus, fuisse hanc Pharnabazi. Ergo, inquit, etiam huius bona Pharnabazi sunt? Maximè, aiunt. Nimirũ iam nostra fuerint, inquit, quando rerum potiti sumus. Nam Pharnabazum hostem habemus. Quamobrem eò nos aliquis ducat, vbi Maniæ ac Pharnabazi opes sitæ sunt. Heic quum alij ad ædes Maniæ Dercyllidam ducerent, quas Midias occupârat, etiam ipse sequebatur. Ingressus Dercyllidas quæstores arcessit, iussisque ministris hos comprehendere, prædixit fore, vt si quid de Maniæ bonis furto surriperetur deprehenderentur, statim iugularentur. Tum illis commonstrantibus quum inspexisset vniuersa, rursus obsignata occludit, additis etiam custodibus. Pòst egressus, ad ordinum serierúmque ductores, quoscumque pro foribus reperiebat: Stipendium, inquit, exer-

Midias iniustè parta amittit.

ὥσπερ ἑλλήνων καὶ ἐλευθέρους χρὴ οὕτω πολιτεύεσθαι, ὑμᾶς † ἤδη ὧδε τὴν γνώμην ἔχειν. ὑγιεῖ
ξυμπροπέμπουσιν δὲ πολλοὶ αὐτὸν καὶ τῶν † σκήψεων, ἅμα δύτες τε καὶ ἡδόμενοι ὅτι πε- σκήψιν
πεκμηκόσιν. ὁ δὲ Μιδίας παρεπόμενος αὐτοῖς ἠξίου τὴν τῶν Γεργιθίων πόλιν παραδοῦναι αὐτῷ. καὶ ὁ Δερκυλλίδας μύθοις ἔλεγεν ὡς τὴν δικαίων ὀδὸν ἅπαντα εὐτυχήσει. ἅμα δὲ ταῦτα λέγων, ἦγε πρὸς τὰς πύλας ἕως τοῦ Μιδίου, καὶ δὴ τροπαῖα ἀκολουθοῦντα αὐτῷ δύο ἑρμαικῶς. οἱ δ', ἐπὶ τὴν πύργων, καὶ μάλα ὑψηλῶν ὄντων, ὁρῶντες τὸν Μιδίαν σὺν αὐτῷ, οὐκ ἔβαλλον. ἐπόντος δὲ τοῦ Δερκυλλίδου· κέλευσον ὦ Μιδία αὐτοῖς τὰς πύλας, ἵνα ἡγῶ μὴ σύ, ἐγὼ δὲ δι' ἱερῶν σοι ἐλθὼ, καὶ ταῦθα θύσω τῇ Ἀθηνᾷ, ὁ Μιδίας ὤκνει μὲν αὐτοῖς τὰς πύλας, φοβούμενος δὲ μὴ πρᾶγμα συλληφθῇ, ἀνέῳξεν αὐτοῖς. ὡς δ' ἐπεὶ εἰσῆλθεν, ἔχων † αὐ- αὖ τὸν
τὸν Μιδίαν, ἐπορεύετο πρὸς τὸν ἀκρόπολιν. ὡς δὲ μὲν ἄλλους στρατιώτας † ἐκέλευσε θέσθαι ἐκέλευσε
πρὸ τὰ τείχη τὰ ὅπλα, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἔνδυε τῇ Ἀθηνᾷ. ἐπεὶ δὲ ἐτέθυτο, αἴσθετο μὲν οὐδὲ Μιδίας θορυφόρους θέας τὰ ὅπλα ἐν τῷ τόματι τῶν ἑαυτοῦ στρατιωτῶν, ὡς μισθοφορήσοντας. Μιδίᾳ δ' οὐδὲν ἔτι δόλου εἶναι. ὁ μέντοι Μιδίας, ἀκροῶν ὅ, τι ποιοίη, εἶπεν· ἐγὼ μέντοι ναῦν ἄπειμι, ἔφη, ξένιά σοι πραγκυδιάσων. ὁ δὲ, οὐμὰ Δί', ἔφη· ἐπεὶ καὶ χρὸν ἐμὲ τυθύσειν ξενίζεσθαι παρὰ σοῦ, ἀλλά μὴ ξενίζῃ σέ. μένε οἷος πρὸ ἡμῶν· ὡς δ' αὖ δεῖπνον παρασκευάζηται, ἐγὼ καὶ σὺ τὰ δίκαια πρὸς ἀλλήλους καὶ διαλεξόμεθα καὶ ποιήσομεν. ἐπεὶ δ' ἐκαθέζοντο, ἠρώτα ὁ Δερκυλλίδας, εἰπέ μοι ὦ Μιδία, ἔφη, ὁ πατὴρ σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε; μάλιστα, ἔφη. καὶ πόσου σοι οἰκίαι ἦσαν; † πόσοι δὲ χῶροι; πόσοι οἰ
πόσου δὲ νομοί; ἀφθόνως δ' αὐτῷ, οἱ πρόσοθεν τὴν † σκήψεων εἶπον· ἀδύνατοί σε σκηψίων
ἔτι, ὦ Δερκυλλίδα. ὑμεῖς δέ γ' ἔφη, μὴ λίαν μικρολογεῖσθε. ἐπεισὴ ὁ ἀπεγέλασε τὰ παρόντα, εἰπέ μοι, ἔφη, Μανία δὲ τίνος ἦν; οἱ δὲ πάντες εἶπον ὅτι Φαρναβάζου. ὄκ οὖν καὶ τὰ ἐκείνης, ἔφη, Φαρναβάζου; μάλιστα ἔφασαν. ἡμέτερα ἂν εἴη, ἔφη, ἐπεὶ κρατοῦμεν. πολέμιος γοῦν ἡμῖν Φαρναβάζος. ὀλλ' ἡγεῖσθω τις, ἔφη, ὅπου κεῖται τὰ Μανίας καὶ τὰ Φαρναβάζου. ἡγουμένων δὴ τῶν ἄλλων ὠδὶ τὴν Μανίας οἰκησιν, ἵνα παραβλήθῃ ὁ Μιδίας, ἠκολούθει κἀκεῖνος. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν ἐκάλει ὁ Δερκυλλίδας τοὺς ταμίας. φάσας δὴ τοῖς ὑπηρέτας λαβεῖν αὐτοῦ, παρῆσαν αὐτῷ ὡς, εἴ τι κλέπτοντες ἁλῴσονται τὰ Μανίας, πραχθήμα ἀφοσιώσοντο. οἱ δ' ἐδείκνυσαν. ὁ δ' ἐπεὶ εἶδε ταῦτα, κατέκλεισεν αὐτὰ καὶ κατεσημήνατο, καὶ φύλακας κατέστησεν. ἰδίων δὲ, οὓς οὖρον ὠδὶ ταῖς θύραις τὴν ταξιαρχῶν καὶ λοχαγῶν, εἶπεν αὐτοῖς· μισθὸς μὲν ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ἰδίᾳ ἐρ-

ἔργασαι †ἐξεργάσαι τῇ στρατιᾷ ἐγγὺς αὐτοῦ, ὀκτὼ κα-
λλίοις αὐσθαύσιν· ὧν δέ τι προσεργασώμεθα, καὶ ταῦτα προσέσται. ταῦτα δ' εἴσε, γιγνώσκων ὅτι ἀκηδιάζοντες, πολὺ ἐπιδυτακτότεροι καὶ ἀμαρτυπικώτεροι † ἔσονται. ἐρομένῳ δὲ τῷ Μιδίου· ἐμὲ ἔσονται.
δὲ ποῦ οἰκεῖν, ὦ Δερκυλλίδα; ἀπεκρίνατο, ἐνθαπερ καὶ † δίκαιόταθον, οὐ τὴν πατρίδι τὴν σαυτοῦ σκήψῃ, καὶ οὐ τὴν παγχάλα οἰκίαν. ὁ μὲν δὴ Δερκυλλίδας ταῦτα ἀμφαμαξάμενος, καὶ λαβὼν οὐ ὀκτὼ ἡμέρας οὐνέα πόλις, ἐβουλεύετο ὅπως αὖ μὴ οὐ τὴν Φιλίᾳ χθαλεπὸν βαρὺς εἴη τοῖς ξυμμάχοις, ὥσπερ Θίμβρων, μηδ' αὖ Φαρναβάζῳ καταφρονῶν τὴν ἵππῳ κακουργεῖν τὰς ἑλληνίδας πόλις, πέμπει οὖν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐρωτᾷ πότερον εἰρήνην ἢ πόλεμον ἔχειν βούλεται. ὁ μέντοι Φαρνάβαζος, νομίσας τὼ αἰολίσι ὧδέ τι τετεχνᾶσθαι τῇ ἑαυτοῦ οἰκήσει φρυγίᾳ, σπονδὰς εἵλετο. ὡς δὲ ταῦτα ἐχρείετο, ἐλθὼν ὁ Δερκυλλίδας δι' τὼ † βιθυνίδα Θρᾴκην, ἐνέδιεχείμαζεν, οὐδὲν τῷ Φαρ- βιθυνίᾳ
ναβάζου πάνυ πεαχθομένου. πολλαχὶς γὰρ οἱ βιθυνοὶ αὐτῷ ἐπολέμουν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὁ Δερκυλλίδας ἀσφαλῶς φέρων καὶ ἄγων τὼ βιθυνίδα, καὶ ἄφθονα ἔχων τὰ ὦδι τήδε διετέλει· ἐπεὶ δὲ ἦλθον ποτὲ* αὖ τὸν πρὸς τῷ Σθύνου ὠέραδεν ξύμμαχοι τὴν ὁπλιτῶν τε ὡς δισχιλίους, καὶ πελτοταὶ ὡς τετρακοσίοι· οὗτοι στρατευσάμενοι καὶ πόλεσι ἀφεστάμενοι ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν ὡς εἴκοσι σάδια, αἰτιῶντες φυλακὰς τῷ στρατοπέδου δι' ὃν Δερκυλλίδαν τὴν ὁπλιτικὴν, ἠξίουν ὦδι λέγειν· καὶ πολλὰ ἐλάμβανον αὐτοῦ τε καὶ χρήματα. ἤδη δ' ὄντων τῷ στρατοπέδου αὖθις μεσοῦ πολλῶν αἰχμαλώτων, καταμαθόντες οἱ βιθυνοὶ ὅσοι τ' ἠξίεσαν καὶ ὅσους κατέλιπον φύλακας ἕλληνας, ξυλλεγέντες παμπληθεῖς πελτασταὶ καὶ ἱππεῖς ἅμ' ἡμέρᾳ πρωΐ ἵππῃσι ταῖς ὁπλίταις ὡς δισχιλίοις οὖσιν. ἐπεισὴ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο, οἱ μὲν ἔβαλλον, οἱ δ' ἠκόντιζον ἐς αὖθις. οἱ δ', ἐπεὶ ἐπιτρώσκουν μὲν καὶ ἀπέθνησκον, ἐπόνει δ' οὐδέν, καθοπλισμένοι οἱ περὶ σταυρώματι ὡς ἐπὶ* αὐλισμένοι ὄντι, διαπαίζοντες δ' αὐτὴν ὁ- χύρωμα, ἐφέροντο δὲ αὐτούς. οἱ δὲ ἧ μὲν ἐκπέσοιεν, ὑπεκχώρουν, καὶ ῥᾳδίως ἀπέφευγον πελτασταὶ ὁπλίτας· ἔνθεν δὲ καὶ οὐδὲν ἠκόντιζον, καὶ πολλοὺς αὐτὴν ἐφ' ἑκάστῃ ἐνδρομῇ κατέβαλλον. τέλος δὲ, ὥσπερ οἱ αὐλίῳ σπασθέντες, κατεκοντοπόθησαν. ἐσώθησαν μέντοι αὖ τοῦ ἀμφὶ σὺν πεντεκαίδεκα δὲ ἑλληνικὸν, οἱ ἐβοήθησαν ἐπεὶ δύθεως ἤσθοντο δι' πρᾶγμα, † ἀκρωμένοι ἀπεχώρησαν τῇ
ἔσαντες, οἳ τῇ μάχῃ διαπεσόντες, ἀμελησάντων τὴν τῶν βιθυνῶν. ταχὺ δὲ ταῦτα διαπραξάμενοι οἱ βιθυνοὶ, οἱ σὺν σκιωφύλακας τῶν ὁσπουσῶν θρᾳκῶν ὁπλίτας, ἀκροτείναντες, ἀκροβαλόντες πάντα τὰ αἰχμάλωτα, ἀπῆλθον. ὥστε οἱ ἕλληνες ἐπεὶ ἧσθοντο, βοηθοῦντες, ὀδὲν ἄλλο δύρον ἢ νεκρὸς γυμνὸς οἱ ὧδε στρατοπέδῳ. ἐπεὶ μέντοι ἐσαπῆλθον οἱ βιθυνοὶ, διάπαν-

exercitui partum habemus, quod propè in annum vnum vel IↃↃ CIↃ CIↃ CIↃ suffecerit. Quòd si quid præterea consequuti fuerimus, id etiam habituri sumus. Atque hæc iccirco proferebat, quòd non ignoraret fore, vt his auditis longè ordinis seruantiores & in officio parátiores essent. Tum verò quærente Midia: Vbi nam mihi habitandum erit, Dercyllida? Istic, inquit, vbi te habitare est æquissimum: nimirum Scepsi in patria tua, & quidẽ in domo paterna. His rebus confectis Dercyllidas, ac diebus octo nouem oppidis captis: secum ipse deliberabat, quo pacto fieri posset, vt neq; pacato in solo hibernaret, ac socijs Thimbronis exemplo molestus esset: neq; Pharnabazus se spreto cũ copijs equestribus oppida Græci nominis infestaret. Quare mittit ad hominem qui interrogaret, pacem an bellum mallet. Pharnabazus qui existimaret Aeoliam instar propugnaculi obuersam esse Phrygiæ, quæ ipsius domicilium esset: indutias fieri maluit. Quæ res vbi successisset, Bithynicam in Thraciam profectus Dercyllidas, ibidem hibernauit, non admodũ hoc grauiter ferente Pharnabazo: quòd Bithyni sæpius illi bellũ facerent. Ac Dercyllidas quidem sine vllo periculo res Bithynorum rapiebat, ferebat: ac numquam non ampla commeatus copia abũdabat. Pòst vbi a Seuthe ex litore aduerso socij quidã ad eũ venissent, nimirum equites Odrysæ plus minus CC, ac cetrati plus minus CCC, metatis illi castris vallo; munitis, interuallo ferè XX stadiorum ab agmine Græco, & ab Dercyllida grauis armaturæ peditibus quibusdã postulatis, qui eorum in castris excubias agerent: prædatũ exierũt, magnamq; mancipiorũ & opũ copiã nacti sunt. Iã captiuorũ magna multitudine castra referta erãt, quũ intellecto Bithyni quot exissent, et quot Græcos milites in excubijs reliquissent: magno numero cetratorũ equitumq; collecto sub primã auroram in grauis armaturæ pedites, qui CC erant, irruunt. Quum propius accessissent, alij telis, iaculis alij aduersus eos vtebantur. Illi quia vulneribus confecti peribant, atque interim nihil efficiebant, quippe qui intra vallum, quod altitudinem viri æquaret, conclusi essent: discerpta munitione aduersus hostes ferebantur. Ii verò quacumque excurrebant, cedebant: ac facilè cetrati quum essent, grauis armaturæ pedites eludebant: simul hinc & inde iaculando multos in excursionibus singulis sternebant. Tamdem velut in caula conclusi iaculis confecti fuerunt, exceptis plus minus XV, qui Græcorum in castra salui peruenerunt. Nam quamprimùm rem intellexissent, discesserãt: medioq; in prœlio, Bithynis haud animaduertentibus elapsi fuerãt. Hac re subitò cõfecta, et Odrysarũ è Thracia custodib. interemtis: Bithyni captiuos suos recipiũt, atq; ita discedũt, vt Græci rem animaduersa suis opem ferentes, aliud nihil in castris quàm nuda cadauera reperirẽt. Odrysæ quũ redijssẽt;

Dercyllidæ prudentia.

Odrysarum temeritas.

suis humatis, magnáque vini copia epota, & equestri certamine instituto: castra deinceps sua cum Græcorum castris coniungebant, itáque Bithynorum agros populationibus ac flammis vastabant. Ineunte vere Dercyllidas è Bithynorum finibus excedens, Lampsacum venit. Ibi quum esset, Aracus & Nauates, & Antisthenes a magistratibus patriæ missi ad eum accedunt. Aderant autem partim vt inspicerent, quo pacto se res Asiaticæ haberent: partim Dercyllidæ imperiũ prorogatur. *Dercyllidæ significaturi, prorogatum esse ipsi etiam in sequentem annum imperium. Præterea mandatum esse sibi aiebant ab Ephoris, vt conuocatis militibus dicerent, non probare se, quæ antehac designassent: quòd vero in hoc tempore neminem læsissent, in eo se ipsos collaudare. De cetero significare, non passuros se, vt iniuria quemquam afficiant: sin ergo socios iustè se gerent, id se prædicaturos. Hæc quum militibus ad concionem aduocatis dicta fuissent, præfectus copiarum quibus Cyrus vsus fuerat, in hunc modum respondit: Nos quidem, Lacedæmonij, nunc ijdem sumus, qui anno superiore fuimus: verùm alium nunc imperatorem habemus, quàm olim habebamus. Quapropter ipsi iam perspicere potestis, quamobrem id temporis deliquerimus, nunc omnis culpæ expertes simus. Quum autem legati, qui Lacedæmone venerant, eodem cum Dercyllida contubernio vterentur: quidam ex Araci familia commemorat, reliquisse se Lacedæmone Cherronesiorum legatos. Eos aiebant dicere, coli Cherronesum hoc*

al. Persis. *tempore non posse: (Nam a *Thracibus rapi, ferri omnia.) Verùm si muro a parte maris vna vsq; ad alteram clauderetur, nõ solùm ipsos terram amplam & fertilem, quam colerent, habituros: sed reliquos etiam Lacedæmonios, qui quidem vellent. Itaq; non mirum sibi fore dicebant, si quis Lacedæmoniorum domo cum copijs eò mitteretur, qui hanc rem perficeret. His auditis Dercyllidas, quæ sui esset animi sententia tum ad illos dissimulabat, Ephesoq; per Græci nominis ciuitates ipsos dimittebat, lætus interim quòd oppida Græca tranquillo beatóque in statu visuri essent. Atque hi quidem ita profecti sunt. Ceterùm Dercyllidas posteaquàm sibi manẽdum ad exercitum intellexit, rursum missis ad Pharnabazum nuntijs interrogabat, indutiasne quæ per hyemem durassent, an bellum mallet. Quumque Pharnabazus etiam id temporis indutias bello prætulisset: pace oppidis ipsius concessa, cum copijs Hellespontum in Europam traijcit, ac per Thraciam pacatam itinere facto, hospitio q; exceptus a Seuthe, Cherronesum ingreditur. In ea quum oppida XI vel XII esse accepisset, ac terram omnis quidem illam generis rerũ fertilem & optimam, sed quæ à Thracibus infestari diceretur: dimensus eam, porrigi Isthmum ad triginta septem stadia comperit. Itaq; minimè rem negligendam ratus, facto prius sacrificio ducere murum cepit, quum*

locum vniuersum in milites partitus esset, ac præmia non ijs solùm promisisset, qui primi suam muri partem absoluissent: sed etiam alijs, prout quisque Celeritas Dercyllidæ in munienda Cherronesso. *mereretur. Ita murus ante autumnum absolutus fuit, quum vere tempore incoatus esset. Intra murum ipsum Dercyllidas vndecim oppida, portus multos, agrum partim frumentarium amplum ac fertilem, partim consitum; permulta denique pulcerrimáque pascua in vsum omnis generis iumentorum est complexus. His ita confectis, rursus in Asiam traijcit, quumque inspiceret oppida, cetera quidem recte se habere videbat: tantum Chiorum exsules Atarna occupasse comperit, oppidum munitum, vnde factis excursionibus Ioniam populando sese alerent. Et quamuis magnam Atarnis frumenti copiam esse intelligeret: nihilo tamen minus castris circumdatam obsedit, & octauo mense compulsis ad deditionem faciendam obsessis, loci curam Draconti Pellenensi committit: ipse largissima commeatus copia in eum conuecta, vt eo veniens diuerteret, Ephesum contendit, itinere tridui sitam a Sardibus. Coluerant inter se pacem hactenus Tissaphernes & Dercyllidas, itidemque Græci his in finibus habitantes, ac barbari. Verùm posteaquàm legati de *Græcis oppidis Lacedæmonem profecti significassent, posse Tissaphernem, si velit, Græci nominis oppida sui iuris efficere: atque addidissent existimare se, statim ipsum permissurum eis, vt arbitratu suo rempublicam administrarent, si Caria domicilium* **al. Ionicis.** *Tissaphernis infestaretur: auditis his Ephori ad Dercyllidam mittunt, & cum copijs eum in Cariam traijcere iubent. Præterea Pharaci præfecto classis imperant, vti cum nauibus Cariæ oram legeret. Atque hæc quidem ab ijs gerebantur. Forte tum Pharnabazus etiam ad Tissaphernem venerat, partim vt testaretur, se paratum esse ad gerendum communi nomine bellum, ineundámque societatem, quo Græci finibus regis eijcerentur. Nam ceteroqui* summum imperium Tissapherni Pharnabazus inuidebat, & Aeolia se spoliatum esse grauiter ferebat. Tissaphernes quum Pharnabazum audisset: Primùm, inquit, mecum in Cariam traijcito, deinde de his consultabimus. Quum in Cariam transmississent, decreuerunt impositis in munitiones præsidijs quæ sufficerent, rursus in Ioniam traijcere. Dercyllidas autem vbi accepisset eos rursus Mæandrum transmisisse, habito cum Pharace colloquio, quo vereri se ostendebat, ne Tissaphernes ac Pharnabazus Ioniam à præsidijs nudam percurrendo popularentur: & ipse Mæandrum transiit. Incedebant hi cum copijs non admodum instructis, quòd * hostes ante se Ephesiorum agrum ingressos scirent,*

***Consule annotat. nostras.**

***Lectio marginis.**

quum ſubitò de aduerſa eos ſpecula in monumentis conſpiciunt: ipſiq; contrà quibuſdam ſuorum in monumenta, quæ penes ſe erant, acturres ſublatis, propter viam qua ipſis erat pergendum, aciem inſtructã uident, nimirum Cares cum ſcutis albis, Perſicas item copias quotquot aderant, & Græcas quas habebat Vterque, & ingentem equitatum, cuius pars ea, quæ Tiſſaphernis erat, cornu dextrum obtinebat: altera Pharnabazi, ſiniſtrum. Id quum Dercyllidas ſenſiſſet, ordinum præfectis ſerierúmque ductoribus imperat, vt quamcelerrimè in octonos aciem inſtruerent, cetratis & equitibus, (quot quidem & quales id temporis haberet) ad margines vtrimque collocatis: ipſe interim exta conſulit. Tum quotquot erant è Peloponneſo copiæ, quietè ſubſiſtebant, & ad prælium ſe parabant. At quotquot Prienenſes & Achillienſes aderant, itémque de inſulis & oppidis Ionicis: eorum nonnulli relictis armis in ſegete fuga ſibi conſulebant, (& erat tum denſa in Mæandri campo ſeges) de aliis qui ſubſiſtebant, animaduerti poterat, minimè tamen ipſos in acie manſuros. Nũtiabatur Pharnabazum prælij committendi hortatorem fuiſſe: Verùm Tiſſaphernes, qui ſecum ipſe cogitaret, quo pacto Cyri milites aduerſus ipſos pugnaſſent, eíſque Græcos omnes conſimiles eſſe arbitraretur, vt prælium iniret, adduci non poterat. Tiſſaphernis timiditas. *Adeóque miſsis ad Dercyllidam ſuis, cupere ſe cum ipſo in colloquium venire ſignificabat. Tum Dercyllidas ex ſuis equitibus ac peditibus forma præſtantiſsimos quoſque ſecum ſumens, ad nuntios prodit, & his eos verbis compellat: Ego verò paratus eram, inquit, prælio decernere, quemadmodum videtis. Quia tamen mecum colloqui Tiſſaphernes cupit, ne id quidem detrecto. Verùm ſi colloquium inſtituendum erit, pignora & obſides vltrò citróque dandi ſunt. In hanc ſententiam quum conſenſiſſent, vterque diſceſsit exercitus: barbarorum Tralles, oppidum* al. Cariæ. Stephanus περὶ πόλ. Lydiæ. *Phrygiæ: Græcorum Leucophryn, quo loco Dianæ fanum erat inprimis ſacroſanctum, & ſtagnum maius ſtadij amplitudine, nõnihil arenoſum, aqua iugi, potabili, calida. Hæc tum fuere geſta. Poſtridie loco conſtituto conueniũt, & viſum eſt vtrimq; audiendum, quibus conditionibus iniri pax poſsit. Heic Dercyllidas aiebat, ſi rex oppida Græci nominis legibus & inſtitutis ſuis vti ſineret: contrà Tiſſaphernes & Pharnabazus, ſi Græcæ copiæ regis e finibus, & Lacedæmoniorum præfecti oppidis excederent. Hæc inter ſe loquuti quum eſſent, indutias pacti ſunt, donec de ijs, quæ acta inter ipſos fuiſſent, Dercyllidas quidem Lacedæmonem: Tiſſaphernes verò ad regem retuliſſet. Eodem tempore, dum has res in Aſia Dercyllidas gereret, Lacedæmonij dudum Eleis ſuccenſentes, (& ſuccenſebant iccirco, quòd et ſocietatem cum Athenienſibus, Argiuis, Mãtinenſibus coiſſent: & ὀβελίσκους ὁρῶσιν ἐν τῷ αὐτπέρας σκοπῶν ὧδε τῶν μνημάτων, καὶ αὐτανακβάσαντες δ' τὰ πρ' ἑαυτοῖς μνημεῖα καὶ τύρσεις τινὰς, καθορῶσι πρατεταγμένους ἡ αὐτοῖς ὧν ἡ ὁδὸς, κέρας τε λθυφοποιήσας καὶ δ' πρφικὸν ὅσον ἐτύγχανε πρὸν στράτευμα, καὶ δ' ἑλλωικὸν ὅσον εἶχεν ἑκάτερος αὐτῶν, ἡ δ' ἱππικὸν μάλα πολύ, δ' μὲν Τισαφέρνους, ὧδε τῷ δεξιῷ κέρατι, δ' ὑ φαρναβάζου, ὧδε τῷ εὐωνύμῳ. ὡς ὑ ταῦτα ἤσθετο ὁ Δερκυλλίδας, τοῖς μὲν ταξιάρχοις ἡ τοῖς λοχαγοῖς εἶπε πρατετάχθαι τὼ ταχίστην δ' ὀκτὼ, ὅσ' ὑ πελτασὰς ἐπὶ τὰ κράσπεδα ἑκατέρωθεν μ κατίσασθαι, ἡ ὅσ' ὑππέας ὅσοις γε δ καὶ οἵοις ἐτύγχανον ἔχων. αὐτὸς ὑ ἐθύετο. ὅσον μὲν δ ὧν ἐν πελοποννήσου στράτευμα ἡσυχίαν εἶχε, καὶ προσκυνάζετο ὡς μαχούμενον· ὅσοι ὑ ἦσαν ἀπ' ολισσῶν τε καὶ ἀχιλλείου, καὶ ἀπ' νήσων, ἡ τ' ἰωνικῶν πολέων, οἱ μὲν πνδ' καταλιπόντες σὺν ὅπλοις σίτῳ τὰ ὄπλα, ἀπεδίδρασκον· (καὶ γὰρ ὧν βαθὺς ὁ σῖτ ἐν τῷ μαιάνδρου πεδίῳ) ὅσοι δὲ καὶ ἔμελλον, δῆλοι ἦσαν οὐ μενοῦντες. ὁρν μὲν οὖν φαρνάβαζον ἀσπαγγέλαβ μάχεσθαι κελεύειν. ὁ μέντοι Τισαφέρνης, τό, τε Κύρου στράτευμα καταλογιζόμενος ὡς ἐπολέμησεν αὐτοῖς, καὶ τούτῳ πάντας νομίζων ὁμοίους εἶναι δν ἕλλησι, δκ ἐβούλθ μάχεσθαι· ἀλλὰ πέμψας πρὸς Δερκυλλίδαν, ἔφασκεν ὅπ δν λόγους βούλοιτο αὐτῷ ἀφικέσθαι. καὶ ὁ Δερκυλλίδας, λαβὼν δν ὑπάτους τε ἱππέων καὶ πελτῶν, πρῆλθε πρὸς δν ἀγγέλους, ἡ ἔπεμψεν· ἀλλὰ πσκευασάμενος μ' ἐλθεῖν μάχεσθαι, ὡς ὁρᾶτε· ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖνος βούλεται δ' λόγους ἀφικέσθαι, ἐδ' ἐγὼ αὐπλέω. αὖ μέντοι ταῦτα δεῖ ποιεῖν πιστὰ, καὶ ὁμήρους δοτέον ἡ ληπτέον. δόξαντα ὑ ταῦτα ἡ πέρανθέντα, τὰ μὲν στρατεύματα ἀπῆλθε, ὁ μὲν βαρβαρικὸν, ἐς τράλλεις τῆς † φρυγίας, ὁ δ' ἑλλωικὸν, δ' λευκοφρύω, ἔνθα δ Ἀρτέμιδος ἱερὸν μάλα ἅγιον, καὶ λίμνη πολέον ἢ σταδίου, ὑπόψαμμος, ἀέναος, ποτίμη καὶ θερμοῦ ὕδατος. καὶ τότε μὲν ταῦτα ἐπράχθη. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐς δ' συγκέμενον χωρίον ἦλθον, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς πυθέσθαι δν ἥλιον, ἐπὶ πόσον αὖ τὼ ἐρινεὼν ποήσαντο. ὁ μὲν δὴ Δερκυλλίδας ἔφασκεν, εἰ αὐτονόμους ἐῷεν βασιλεὺς τὰς ἑλλωίδας πόλεις. ὁ δὲ Τισαφέρνης καὶ Φαρνάβαζος ἔφασκον, ὅπ εἰ ἐξέλθοι ἑλλωικὸν στράτευμα ἐκ τῆς [Βασιλέως * χώρας, καὶ οἱ λακεδαιμονίων ἁρμοσταὶ ἐκ τν πόλεων. ταῦτα δ' ἐπόντες δν ἡμέραις σπονδὰς ἐποιήσαντο ἕως ἀπαγγελθείη τὰ λεχθέντα, Δερκυλλίδα μ, ἐς λακεδαίμονα, Τισαφέρνη δὲ, ἐπὶ βασιλέα. ζύτν ὑ πεπομένων οἱ τῇ ἀσίᾳ πρὸ Δερκυλλίδα, λακεδαιμόνιοι κ' τ' αὐτ' χρόνον, πάλαι ὀργιζόμενοι οἷς ἠλείοις ἡ ὅτι ἐπρονέσυτο ξυμμαχίαν πρὸς ἀθηναίους ἡ ἀργείους ἡ μαντινέας, καὶ

ἡ ὅτι δίκην φάσκοντες κατα δικάζ αὐτν, ἐκώλυον ἡ τ ἱππικοῦ καὶ τ γυμνικοῦ ἀγν· ἡ οὐ μόνον ταῦτ ἤρκει, ἀλλὰ καὶ λέχαι † πρασθέντες δικαίοις δ' ἄρμα, ἐπεὶ ἐνικήθησαν ἱππεύοντες, ὅτε εἰσῆλθε λέχας στεφανώσων δν νίοχον, μαστιγοῦντες αὐδν, ἄνδρα γέροντα, ἤλασαν. ὕστερον δὲ καὶ Ἀγησ πεμφθεὶς ὑπὸ τῷ Διὶ μαντείαν τινά, ἐκώλυσε οἱ ἠλεῖοι μὴ πεσθύχεσθαι νίκην πολέμου, λέγοντες ὡς ὁ ἀρχαῖον εἴη οὕτω νόμιμον, μὴ χρήσεσθαι ἐν ἑλλωας ἐφ' ἑλλώων πολέμῳ. ὥστε ἄθυτος ἀπῆλθεν. ἐκ δὴ τν οὖν παίτν ὀργιζομένοις ἔδοξε τοῖς ἐφόροις ὁ τὴ ἐκκλησίᾳ ἐφρονίσθαι αὐτούς. πέμψαντες δν πρέσβεις δ' ἥλιν, εἶπον ὅτι τοῖς πέλοσι τ λακεδαιμονίων δίκαιον δοκεῖ εἶν ἀφιέναι αὐδν τὰς πολισμάδας πόλις αὐονόμους. ἀκρινάμενοι ὑ τν ἠλείων ὅτι ὁ ποιήσειαν ταῦτα· ἀθηναίους τ ἔχοιεν τὰς πόλις, φρουρὸν ἔφασαν οἱ ἔφοροι. ἄγων ὑ ὁ στράτευμα Ἄγις οἴκαδε ἀφ' τῆς ἀχαΐας δ' τὼ ἠλείων κ' λαβεῖν. ἀφ' πὶ ὑ τ στρατεύματος οὐ τῇ πολεμίᾳ ὄντος, καὶ κπομένης τῆς χώρας, σεισμὸς ἀθηνήσας ἐγένετο. ὁ δ' Ἄγις, θεῖον ἡγησάμενος, ἀπῆλθεν πάλιν ἐκ τῆς χώρας, ἀφῆκε δ' στράτευμα. ἐν δὲ ζύτου οἱ ἠλεῖοι πολὺ θρασύτεροι ἦσαν καὶ διεπρεσβεύοντ πρὸς τὰς πόλεις ὅσας δυνατὰς οὔσας τοῖς λακεδαιμονίοις ἐβοήθν. πανδημεὶ δὲ ζύτου οἰκτῷ φαίνουσι πάλιν οἱ ἔφοροι φρουρὰν ἀπ' ἥλιν, καὶ ξυνεστράτευον τ Ἄγιδι, πλὼ βοιωτν καὶ κορινθίων, οἵ τε ἄλλοι ξύμμαχοι καὶ οἱ ἀθηναῖοι. ἐμβαλόντος δὲ τ Ἄγιδος δ' αὐλῶνος, δν μὲν λαμπρεῖται, ἀφεστάντ τν ἠλείων, πρεχώρησαν αὐτῷ· δν δὲ μακίστιοι, ἐχόμενοι † δὲ τεταλείας. Ἀγειᾶται δὲ ὁ πταλν πρεσχώρουν † λεπρεᾶται, καὶ ἀμφίδηλοι, καὶ μυρτανεῖς. ἐκ δὲ τούτου ἐλθν ἐς ὀλυμπίαν, ἔνθα ζεὺς Διὶ ζεῖ ὀλυμπίῳ, κωλύειν δὲ οὐδεὶς ἔπ ἐπειρᾶτο. θύσας ὑ, πρὸς δ' ἄστυ ἐπορεύετο κτν καὶ κώμας πλὼ χώραν, καὶ ὑπερπολλὰ μὲν κτνν, ὑπερπολλὰ ὑ ἀνδράποδα ἠλίσκετο ἐν τ χώρᾳ. ὥστε ἀκεύοντες ἡ ἄλλοι πολλοί τ' καὶ κάδων ἡ ἀχαιῶν, ἐκύντες ἥεσαν συστρατευόμενοι, ἡ μετεῖχον τῆς ἁρπαγῆς. ἡ ἐλείᾳ αὐτ † ἡ στρατιὰ ὥσπερ ὠθισμὸς τῇ πελοποννήσῳ ἐπεὶ ὑ ἀφίκετο πρὸς πλὺ πόλιν, τὰ μ πρόσθεν ἡ τὰ γυμνάσια καλὰ ὄντα ἐλυμαίνετο· πλὼ ὑ ὅλιν (ἀτείχιστος ἦ ὧν) νόμιζον αὐτν μὲν βούλεσθαι μᾶλλον ἢ μὴ διώκεσθαι ἐλεῖν. διουμένης ὑ τῆς χώρας, καὶ οὔσης τῆς στρατιᾶς πρὸς κυκλῳ βουλόμενοι οἱ πρὸς ξανίαν τὸ λεγόμενον μεδίμνῳ ἁρμετρήσασθαι πρὸ τὸ πατρὸς ἀρχαῖον, δ' αὐτῶν προχωρῆσαι τοῖς λακεδαιμονίοις, ἐκπεσόντος ἐξ οἰκίας ξίφι ἐχόντος σφαγὰς ποιοῦσι, καὶ ἄλλους τέ τινας ἀκρτείνουσι, καὶ

παραδίντ

* Consule de hoc loco Thucydidem in v.

Bellũ inter Eleos & Lacedæmonios.

* al. Epitalienſes.

* al. Letrinã.

δ' ὑπαλιεῖς.

Δετρῖνοι,

& Lacedæmonios equeſtri gymnicoq; certamine arcerent, quos multã ſibi debere dicerent. Quamquam Elei non hoc ſolo contenti, etiã Lichamætate virum proiecta, ingreſſum ad coronandũ auriga, flagris cæſum eiecerant, quòd Thebanis currũ tradidiſſet, qui victores a præconibus pronuntiati fuerant. Ac præter hæc interiecto aliquo temporis ſpatio, quum miſſus eſſet Agis, ut ex oraculi cuiusdam præſcripto Ioui ſacrificaret, prohibuerãt Elei ne uota de proſpero belli euentu fierẽt, quòd dicerent eſſe poſitum in more atque inſtituto maiorum, vt ne qui Græci bellum aduerſus Græcos moturi, oracula conſulerent: quo factũ erat, vt Agis re ſacra nõ peracta diſcederet.) his ergo de cauſsis cũ ſuccenſerẽt Eleis Lacedæmonij, decretum ab Ephoris & conſilio publico factũ eſt, quo ſtatuebatur eſſe coercendam Eleorũ inſolentiã. Quapropter miſsis Elidẽ legatis denuntiant, æquũ videri Lacedæmoniorũ magiſtratibus, vt Elei vicina oppida legibus & inſtitutis ſuis vti permitterẽt. Ad quæ quum illi reſpondiſſent, nequaquã id ſe facturos, qui hæc oppida iure belli adquiſiuiſſent: copias aduerſus eos ducendas Ephori decreuerunt. Eũ exercitũ Agis ducens, per Achaiam nõ procula Lariſſa Eleorũ agrum eſt ingreſſus. Quũq; iam in hoſtico eſſet exercitus, ac regio vaſtaretur: terra concuti cepit. Tũ Agis, qui diuinitùs hoc accidiſſe prodigij duceret, relicto Elienſiũ agro dimiſit exercitũ. Ex eo lõgè facti audaciores Elei, legatos ad eas vrbes mittebant, quotquot infeſtas eſſe Lacedæmonijs ſcirent. Atq; hoc anno elapſo rurſus Ephori copias aduerſus Elidẽ decernũt, cõiungentibus ſe in hac expeditione cũ Agide præter alios ſocios etiã Athenienſibus, exceptis Bœotis et Corinthijs. Quũq; per Aulonẽ Agis copias in hoſticũ duceret, mox Læpreatæ ab Eleis defectione facta, ad ipſius ſe partes adiungebant. Idẽ ſtatim et Maciſtij, & his proximi* Petalienſes fecere. Poſt vbi trãſiſſet Amnẽ, dedunt ei ſe * Leprini, Amphidoli, Marganenſes. Deinde profectus Olympiã, nemine amplius prohibente, Ioui Olympio ſacram rem facit. Peracto ſacrificio verſus vrbem pergebat, agrum ferro & igni vaſtans, atq; ex eo permulta tum iumenta, tum mancipia ſecum auferẽs. Adeoq; complures & Arcades & Achæi quũ hæc audirent, ſponte ſua ſe ad exercitum Agidis conferebãt, & in prædæ partẽ aliquã admittebãtur. Quo factũ, ut hæc expeditio quaſi quædã in Peloponneſo frumentatio fuerit. Ad vrbẽ ventũ quũ eſſet, ſuburbana & gymnaſia ſanè pulcra vaſtabat Agis: vrbem verò (quæ quidem muris carebat) non tam ipſum exiſtimabant haud potuiſſe, quàm nõ voluiſſe occupare. Interim dum vaſtatur Eleorum ager, ac propter Cyllenen agit exercitus: quia Xeniæ complices opera ſua ſe Lacedæmonijs adiungere cupierẽt, (quod prouerbio vocãt Argentum patrium metiri medimno.) cum gladijs ex ædibus erumpentes cædes edunt: quúmque nonnullos interfeciſſent,*

&

et inter eos quemdã, qui Thrasydæũ populi prætorem facie referret: ipsum Thrasydæũ peremisse se opinabãtur. Quo fiebat vt populus quidẽ animis planè deiectis iam sese tranquillè contineret: percussores autẽ omnia sibi confecta putarent, eorumq; complices in forum arma trãsferrent. At enim Thrasydæus fortè tũ istic dormiebat, vbi ad ebrietatẽ potauerat. Quamobrem vt intellectũ fuit à populo, Thrasydæum necdum interfectum esse: hinc inde domus eius circumfusa est, quemadmodum apum examen Ducem suũ cingere consueuit. Ille populo collecto se ducem præbens, pugnam committit, in qua populus victoria potitus est. Tum extra vrbem ad Lacedæmonios se conferunt, qui cædium auctores exstiterant. Agis Alpheo traiecto discedens, quum Epitalio propter Alpheum amnem præsidiarios & Lysippum prætorem vnà cum Eleis exsulibus imposuisset: dimisit exercitum, atque ipse domum profectus est. Quod reliquũ erat æstatis, itemq; subsequens hyems ab Lysippo & militibus eius diripiendo Eleorum agro consumitur.

*Æstate proxima Thrasydæus missis Lacedæmonem suis, de muro deijciendo adsensus est, præterea de concedenda libertate Cyllenæ, atque alijs oppidis *Triphyliæ, nimirum Phrixæ, Epitalio, Leprinæ, Amphidolis, Marganensibus: item Acrorijs et Lasioni, quæ sub Arcadibus dicitur. Epeum tamen, situm inter Maciſtum & Heræam oppidum, Elei sibi relinqui postulabant. Nam omnem illum agrum XXX talentis emisse se ab ijs aiebant, qui prius oppidum possedissent, eamq; pecuniam persolutam esse. Lacedæmonij verò, qui nihilo iudicarent æquius esse, vi aliquid ementem, ac vi auferentem inferioribus extorquere: cogebant eos hanc quoq; liberam dimittere. Neque tamen vetabant, quo minus Elei Iouis Olympij fano præessent, quamquam id antiquitus non obtinuissent. Existimabant enim illos, qui id sibi deposcere vellent, homines agreſtes esse, nec satis ad hoc idoneos, vt fano præessent. De his quum conuenisset, pax & societas inter Lacedæmonios & Eleos est inita. Atque hic fuit belli inter Eleos & Lacedæmonios gesti exitus. Secundum hæc Delphos Agis profectus, quum decumam obtulisset: in reditu iam senex apud Heræam ægrotare cepit, ac viuus Lacedæmonem deportatus, statim mortem obijt: sepulturam nactus augustiorem, quàm quæ homini conueniret. Posteaquàm de more dies aliquot elapsi essent, aciam regem designari oporteret: cõtendebant inter se de regno Leotychides, qui se Agidis filium perhiberet, atq; Agesilaus Agidis frater. Quumq; Leotychides diceret, iubere legem, vt non frater regis, sed filius regno potiatur: ac si fortè filius nullus exstaret, fratrem in regno succedere: Me igitur regem esse oportet, subiecit Agesilaus. At quî illud, me superstite? Quòd is, quem tu patrem appellas, suum*

b. e. agri Elien sium. Is cur ita dictus fuerit, Steph. πόλι. docebit.

Agidis mors.

Agesilai & Leotychidæ de regno contentio.

καὶ ὁμοιόν τινα Θρασυδαίῳ ἀφικτείναντος τῷ τῶν δήμου προστάτη, ᾤοντο Θρασιδαῖοι ἀπεκτονέναι. ὥστε ὁ μὲν δῆμος παντελῶς κατηθύμησε, καὶ ἡσυχίαν εἶχεν· οἱ δὲ σφαγεῖς φαίνοντο πεπραγμένα εἶναι, καὶ οἱ ὁμογνώμονες αὐτοῖς ἐξεφέροντο τὰ ὅπλα δι' ἀγορᾶν. ὡς δὲ Θρασυδαῖος ἐπὶ κεφαλῆς ἐτύγχανεν ὢν ἐμεθύσθη. ὡς δὲ ἤκουσε ὁ δῆμος ὅτι ὁ τεθνηκὼς ὁ Θρασυδαῖος, ἐπορεύετο ἀθρόος ἐπ' οἰκίαν ἐνθεν καὶ ἔνθεν, ὥσπερ σμῆνος ἐξ ἑνὸς μελιττῶν ὁ ἡγεμών· ἐπειδὴ δὲ ἡγεῖτο ὁ Θρασυδαῖος ἀναλαβὼν τὸν δῆμον, ἐνομίζετο δὴ μάχης ἐκράτησεν ὁ δῆμος. ἐξέπεσον δὲ πρὸς τοὺς λακεδαιμονίους οἱ ἐγχειρήσαντες τοῖς σφαγεῖς. ἐπεὶ δ' αὖ ὁ Ἄγις ἀπιὼν διέβη [πάλιν * τὸν ἀλφεὸν, φρουροὺς καταλιπὼν οἱ ἐπιτειλίᾳ πλησίον τοῦ ἀλφεοῦ, καὶ λύσιππον ἁρμοστὴν, καὶ τοὺς ἐξ ἠλίδος φυγάδας, ἐπὶ μὲν τρόπυμα δίηκεν, αὐτὸς δὲ οἴκαδε ἀπῆλθε. καὶ ἐπὶ μὲν λοιπὸν χρόνον καὶ τὸν ἐπίοντα χειμῶνα [ἐπὶ τοῦ Λυσίππου καὶ τὴν πρὸ αὐτοῦ ἐφέρετο καὶ ἤγετο ἡ τῶν ἠλείων χώρα· τοῦ δ' ἐπιόντος θέρους πέμπει Θρασυδαῖος δὴ λακεδαίμονα, ξυνεχώρησε σφέας τὸ τεῖχος περιελεῖν, καὶ καθαιρεῖν, καὶ τὰς † τετραφυλίδας πόλεις ἀφεῖναι, φείσεσθαι, καὶ ἐπὶ τάλιον, μὴ †λεπρέαν, καὶ ἀμφίδολον, καὶ μαργάνειαν· πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ἀκρωρείους, καὶ λασίωνα τὸν ὑπ' ἀρκάδων † λεγόμενον, ἢπειον ἀπέλεγμαν. μὴν τοῖ τὴν μεταξὺ πόλιν ἠραίας καὶ μακίστου ἠξίουν οἱ ἠλεῖοι ἔχειν· πείσεσθαι γὰρ ἔφασαν τῇ χώρᾳ σφῶν ἅπασαν πρὸ τῆς τότε ἐχόντων τὴν πόλιν, τειάκοντα τάλαντα, καὶ δι' ἀργύριον δεδωκέναι. οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι, γνόντες μηδὲν δίκαιον δρᾶν εἶναι βίᾳ πειραμένους ἢ βίᾳ ἀφελομένους πρὸ τῆς ἡδονῆς λαμβάνειν, ἀφιέναι καὶ ταύτην ὑπῆκουσαν. τῷ μὲν τοι πρεσβύτερα τῷ Διὸς τῷ ὀλυμπίου ἱερὸν, καὶ σφῶν ὄντα ἀρχαίου ἠλείοις ὄντος, ὃν ἀπέλαβεν αὐτόν, νομίζοντες αὖ αὐτοὺς ἀπιστοτέρους χρείτας εἶναι καὶ οὐχ ἱκανοὺς προστάναι. τούτων δὲ συγχωρηθέντων, ἐρῆνη τε γίγνεται καὶ ξυμμαχία ἠλείοις πρὸς λακεδαιμονίους. καὶ οὕτω μὲν δὴ ὁ λακεδαιμονίων καὶ ἠλείων πόλεμος ἔληξε. μετὰ δὲ τοῦτο Ἄγις ἀφικόμενος δὺ δελφοὺς, καὶ τὰ δεκάτεια ἀφαιρούμενος, πάλιν ἀπῴκει, ἑκαμὼν οἱ ἡραία, γέρων ἤδη ὤν, καὶ ἀπενέγκασα μὲν δὺ λακεδαίμονα ἔτι ζῶν, ἐκεῖ δὲ ταχὺ ἐτελεύτησε· καὶ ἔτυχε σεμνοτέρας ἢ κατὰ ἄνθρωπον ταφῆς. ἐπεὶ δὲ ὡς ἐώθεσαν αἱ ἡμέραι πεπλήθυον, καὶ ἔδει βασιλέα καθίσασθαι, ἀντέλεγον πολλοὶ βασιλείας, Λεωτυχίδης, υἱὸς φάσκων Ἀγησίλαου εἶναι, Ἀγησίλαος δ' ἀδελφός. ἐπόντος δ' τοῦ Λεωτυχίδου· ἀλλ' ὁ νόμος, ὦ Ἀγησίλαε, ὃν σὺ ἐξηγῇ μὴ τυγχάνοι, τὸ ἀδελφὸς, μὴ ὦ βασιλεύοι, ἐμὲ αὖ δέοι, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος. πῶς ἐμοῦ γε ὄντος ὅπου ἂν τινα καλῇς πατέρα, ὃν*

ἀδελφὸς βασιλεύῃ, ἡμῖν

suum te esse negauerit. Atque hoc etiam modò profitetur mater, quæ rem lõgè certius ipso tenet. Quin et Neptunus admodum mentiri te significauit, quòd patrem tuum terræmotu è cubiculo palàm expulerit. Est itidem testimonio tempus ipsum, quod esse veracissimum perhibetur. Nam post illud tempus, quo fugit & in cubiculo visus est, tu mense natus es decimo. Huiusmodi ab eis in medium proferebantur, & Diopithes insigniter oracularum gnarus, Leotychidæ caussam aduuans, aiebat etiam profectũ ab ipso Apolline oracul um esse, quo significaretur regnum claudum vitari debere. Cui Lysander pro Agesilao respondebat, existimare se non hoc ab Apolline præcipi, vt caueatur ne quis offendens ad aliquid claudicet: sed id potius, ne quis alienus a regia familia regno potiatur. Omnino enim regnum fore claudum, vbi nõ orti ab Hercule reipublicæ sint præfuturi. Hæc vt ex ambobus intellexit ciuitas, Agesilaum regem designat. Is quum necdum anni vnius spatio regnum obtinuisset, atq; maiorum ex instituto sollemne quoddã sacrum pro republica faceret: monuit vates, indicari diuinitùs in extis occultã coniurationem grauissimam. Quum rursus exta consulerentur, dixit etiam graviora significari. Tertiò sacrificium quum iteraretur: Mi Agesilae, inquit, eiusmodi sunt extorum significationes, quasi si iam ipsos inter hostes versaremur. Tum verò facta re sacra Dijs & auerruncis & seruatoribus, quum vix perlitatum esset, quiescebant. Quinto post sacrificia die quidam ad Ephoros coniurationem occultam, & eius auctorem principem Cinadonem defert. Erat is & forma iuuenis, & animo infracto, non tamen e *Parium numero. Quumq; rogarent hominem Ephori, qui rem deferebat, quo pacto negotium hoc susceperit essent: respondit abductum se extremum in forum ab Cinadone fuisse, iussumq; numerare, quot in foro Spartani essent. Tum ego (inquit) numerato rege, Ephoris, * senibus, ceteris plus minus XL: quamobrem, inquam, hos me numerare iussisti Cinado? Existimato, inquit, illos hostes esse, reliquos omnes socios. Quinetiam quotquot sint Spartanorum in prædijs homines, ex ijs vnum herum hostem esse, socios verò in singulis complures. Rogantibus inde Ephoris, quot homines huius instituti conscij essent: respondebat, Cinadonem dicere, coniurationis principes non multos quidem, sed fide tamen dignos habere conscios. Hos autem scire, velle hanc rem vniuersos & * helotas, & neodamodes, & infimæ classis homines, & finitimos. Nam vbicumq; Spartanorum apud hos aliqua mentio fiat, neminem cælare posse, quàm cupidè vel crudos sint deuoraturi. Rursus quum quærerent, vnde se arma sumturos dicerent: dixisse respondit Cinadonem, ipsos quidem, qui coniuncti essent, habere arma: pro turba verò promiscua sibi in armamentarium abducto*

** Consule nõstras Annotat.*

** Consuli annotat. nostras ad pag. 265.*

** Ita Lacedæmonij Senatores vocabant, qui erant numero XXIX. Aristot. in Pol. Plutar. Lycurg.*

** seruos & libertos, siue tirones è seruis delectos.*

ἐφησι.

ξυμμάχους πλέον ἢ τετρακισχιλίους ὄντας τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ. ἐπιδεικνῦναι δ' αὐτὸν ἐφη ἐν τοῖς ὁπλίταις, ἵνδα μὲν ἦσαν, ἵνδα δὲ πολεμίους ἀπαντῶντας, τοὺς δ' ἄλλους ἀσπαστάς, συμμάχους. καὶ ὅσοι δὴ

ἐκ ἔφη σε εἶναι ἑαυτῷ· ἀλλ' ἢ πολὺ καλλίονι ἐκείνου εἰδυῖα μήτηρ οὐ νῦν ἐπὶ φοίνῃ. ἀλλ' ὁπότε δ' αὖ ὡς μάλα σοι ψυδρομῶν κατεμήνυσεν ἐκ τῆ θαλάμου ὑβελάσας σεισμῷ ἐς δι' φανεροῦ· ὃν σὺν πατρὶ, σύνεμαρτύρησε ταῦτ' αὐτῷ· οὐ τῷ μὴ ὁ ἀληθέστατος λεγόμενος χρόνος εἶναι. ἀφ' ὅταρ δὴ ἔφη σε, ἐφαίνου ἐν τῷ θαλάμῳ, δεκάτῳ μηνὶ ἐγένου. οἱ μὲν ἔλεγον. διοπείθης δὲ, μᾶλλα χρησμολόγος ἀνὴρ, λεωτυχίδῃ ξυναγορεύων ἔφατο· ὡς μὴ Ἀπόλλωνος χρησμὸς εἴη φυλάξαιτο τὸν χωλὸν βασιλέαν. λύσανορος δὲ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ Ἀγησιλάου ἀντέτεινε, ὡς ὐκ οἴοιτο δ' ἂν θεὸν τοῦτο κελεύειν φυλάξαι μὴ προσπταίσας τὸν χωλὸν, ἀλλὰ μᾶλλον μὴ ὐκ ὢν τῷ χρόνου βασιλεύσῃ. πάντα πάσι γ' αὖ χωλὸν εἶναι τὸν βασιλέαν ὁπότε μὴ ἀφ' Ἡρακλέους τῆς πόλεως ἡγοῖτο. διαῦτα δ' ἀκούσασα ἡ πόλις ἀμφοτέρων, Ἀγησίλαον ἕλοιτο βασιλέα. ὅπως δ' εἰδεῖεν τὸν ὄρθιον ὃν τῇ βασιλέᾳ Ἀγησιλάῳ, θύοιτο αὐτῷ τὴν τεταγμένων πρὸ θυσιῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως, εἶπεν ὁ μάντις ὅτι ἀδικεῖ πολὺ πρὸ τὴν δυσπρόσοδον τῶν φαίνοιεν οἱ θεοί. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἔθυσεν, ἔτι δυσπρόσοδα ἔφη τὰ ἱερὰ φαίνεσθαι. δι' τέλου ἦν θύοντες, εἶπεν· ὦ Ἀγησίλαε, ὥσπερ εἰ σὺ αὖ ὑμῖν ἐμοὶ τοῖς πολεμίοις, ὅτω μοι σημαίνεται. ὐκ δὲ ἄν θύοντες καὶ τοῖς ἀστροπαίοις καὶ τοῖς σωτῆρσι, καὶ μόλις καλιερήσαντες, ἐπ αὐλαῖς ἦ. λαγχάνεις δὲ τῶν θυσίας, οὗτος πείθ' ἡμερῶν κατεγρεῖ τὸν πρὸς τὸν ἐφόρους ἀδικεῖν καὶ θεὸν ἀρχηγὸν τῶν πράγματος Κινάδωνα. ἔτος δ' ἦν καὶ θ' ἑδὼν νεανίσκος, καὶ τὸν ψυχὸν ὄρωσος, ἐμέτοι τῶν ὁμοίων. ἑρομένων δὲ τὴν ἐφόρων, πῶς φαίη τὸν πρᾶξιν ἔσεσθαι, εἶπεν ὁ εἰσαγγέλας ὅτι ὁ Κινάδων ἀγαπῶν αὐτὸν ἀδί θ' ἕκαστον ἀγορᾶς, ἀριθμῆσαι κελεύῃ ὁπόσοι εἶεν σπαρτιᾶται οἱ τῇ ἀγορᾷ. καὶ ὃς, ἔφη, ἀριθμήσας βασιλέα τε καὶ ἐφόρους, καὶ γέροντας, καὶ ἄλλους ὡς πεμφαίνοντα, ἠρόμην, τί δῆτε τοῦτο, ὦ Κινάδων, ἐπὶ ἐλευσας ἀριθμῆσαι; ὁ δ' εἶπε· θύσιος, ἔφη, νόμιζε δοῦ πολεμίους εἶναι, σὺν δ' ἄλλους πάντας † ξυμμάχους. καὶ ὅσοι δὴ οἱ θύσιοι σπαρτιᾶται τύχιον ὄντες, ἵνα μὴ πολέμιον ἦν δεπότῳ, ξυμμαχεῖν δ' οἷ ἐκόντες πολλοί. ἐρωτώντων δὲ τὴν ἐφόρων πόσους φαίη καὶ σὺν ξυνιδόντας τῷ πρᾶξιν εἶναι, λέγῃ καὶ ποῖ τοῦτον ἔφη αὐτὸν ὡς σφίσι μὴ τοῖς προστατοῦσιν οὐ πάνυ πολλοί, ἀξιόπιστοι δ' σωφρονεῖν. αὐτοῖ μὴ τοι πάσι γ' ἔφασαν ξυνιδόντας καὶ ἑλῶσι καὶ νεοδαμώδεσι, μὴ τοῖς ὑπομείοσι, μὴ τοῖς πολιοίκοις, ὅπου μὴ σὺ τούτοις τὸς λόγος γε νῦν δ πολὺ παρεῖται, ἐδέν δύναται μυρίῳ δ' μὴ δ' ἡδέως αὖ μὴ ὁμοῖν ἐαθίῃ αὐτ'. πάλιν δὲ ἐρωτώντων, ὅπως δ' πόθεν ἔφασαν λήψεσθαι; ἐν δ' ἐπεῖν, ὅτι οἱ μὴ σὺ πω ξυπεπαγμένοι ἡμῶν αὐτοὶ ἔφασάν γε ὅπλα κεκτήσεσθαι· τῷ δ' ὄχλῳ ἀγαγόντας ἐς τὸ σίδηρον, ὧν-

ἀδελφὸς βασιλεύῃ, ἡμῖν

ex ijs quos numerasset, plus quàm quadringentos esse in foro. Ostendere autem eum dixerat in hoplitis, vbi essent, vbi verò hostes, vbi socij. Et quotquot sint Spartanorum in

multos gladios, enses, veruã, bipennes, ascias, falces demonstrasse. Præterea dicere hominem, etiam illa vniuersa arma esse, quibus terram homines colant, ligna lapidésque cædant, itemq; opificia cetera quamplurima habere sua quædam instrumenta, quæ armorum loco sufficiant, inprimis aduersus inermes. Rursum interrogatus, quo tempore sint hæc incoanda: dixit imperatum esse sibi, vt domi maneret. His auditis Ephori, hominem explorata dicere arbitrabantur, metúque perculsi ne id quidem consilium, quod paruum vocant, cogunt: sed senes alius aliunde conuenientes, hoc consilij capiunt, vt Cinadonem cum nonnullis alijs ex iuuentute Aulonem ablegarent, iussum istinc Aulonitas quosdam & Helotas abducere, quorum essent in *scytala descripta nomina. Imperant eidem, vt mulierem quamdam illinc abduceret, formosissimam quidem illam, sed quæ Lacedæmonios tum prouectioris ætatis, tum iuuenes corrumpere videretur. Et Cinadonis opera ceteroquin etiam ad huiusmodi negotia vsi fuerant Ephori. Quamobrem id quoque temporis ei scytalam tradunt, in qua perscripti erant, quos capi vellent. Quumq; rogaret, quósnam ex iuuentute sibi adiungere deberet itineris comites: abito, inquiunt, & *hippagretæ natu maximo impera, ut sex vel septem qui fortè aderunt, tecum mittat. Interim ipsis curæ fuerat, vt hippagretas sciret, quinam mittendi essent, & qui mitterentur, capiendum esse Cinadonem non ignorarent. Significãt etiam Cinadoni, tria se plaustra mittere, ne captos itinere pedestri adducere necesse haberet: vti quàm possent maximè tegerent, vnius ipsius caussa hæc instituta esse. Quòd quidem in vrbe hominem non compræhendebant, ea gratia fiebat, quòd quanta coniuratio foret ignorarent, & intelligere prius de Cinadone vellẽt qui nam coniurationis participes essent, quàm illi se proditos animaduerterent: ne fuga scilicet sibi consulerent. Et futurum erat vt ij quibus erat ipsius capiendi negotium datum, hominem secum retinerent, perquisitisq; rei conscijs eorum nomina litteris consignata quamprimùm Ephoris mitterent. Erat Ephorum in negotio tanta cura, vt eis qui Aulonem proficiscebantur, etiam cohortem equitum mitterent. Capto Cinadone, quum veniſſet eques quidam adferens secum ab Cinadone consignata nomina: mox Tisamenum vatem & conspirationis principes compræhendunt. Reductus Cinado, & conuictus, omniáque confessus, indicatis etiam coniurationis conscijs, quum tandem interrogaretur, quo hæc consilio instituisset: vt nullo Lacedæmone inferior esset, inquit. Secundum hæc ipsius & coniurationis sociorum manus & colla *numella constringuntur, itaque per vrbem circumducuntur. Posteaquàm illi multari supplicio essent, Syracusanus quidam Herodas, qui cum nauclero quodam in Phœnicia tum viueret, triremésque Punicas*

Spartani cõiuratos opprimunt.

* Genus epistolæ Laconicæ. Vide Plutã Lysan.

* Præfectus erat hic selectorum grauis ac maturæ peditum. Hesy.

Ephororum prudentia.

Cinadonis ambitio & supplicium.

* πλευρᾶ nota tum suprà.

ὠδὶ δὲ ἔξαι αὐτ᾽ ἔφη πολλὰς μὲν μαχαίρας, πολλὰς δ᾽ ξίφη, πολλοὺς δ᾽ ὀβελίσκους, πολλοὺς δ᾽ πελέκεις μὴ ἀξίνας, μὴ πολλὰ σφέτερα. λέγω δ᾽ αὐτ᾽ ἔφη ὅτι μὴ ταῦτα ὅπλα πάντα εἶναι ὁρῶσις ἀνθρώποις ξύλων μὴ ξύλα μὴ λίθους ἐργάζοις, μὴ τ᾽ ἄλλων δ᾽ τεχνῶν τὰς πολείσας τὰ ὄργανα ὅπλα ἔλεγεν ἀρκεῖν τα, ἄλλως τε μὴ πρὸς ἀσπίδας. πάλιν δ᾽ ἐρωτώμενος εἰ τινι χρόνῳ ταῦτα μέλλοι πράξειν, εἶπεν ὅτι ὠδὶ ἡμέραν οἱ πάγγελμόν εἶη. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔφοροι, ἐσκεμμένα τὲ λέγειν ἡγήσαντο αὐτ᾽ μὴ ὀλιγωρεῖν μὴ ἐδὲ τῶν μικρᾶν καὶ ὀλιγωρίαν ἐκκλησίαν ξυλλέξαντες, ἀλλὰ ξυλεγόμενοι τὴν γνώμην ἄλλος † ἄλλοθεν, ἐβούλοντο πέμπειν τὸν Κινάδωνα ἐς αὐλῶνα ὡς ἄλλοις τῶν νεωτέρων, καὶ κελεύσαι ἥκειν ἄγοντα τὴν αὐλωνίτιν τε τινας, καὶ τὴν ἑλωτῶν οὗ οἱ τὴν σκυτάλην γεγραμμένος. ἀγαγεῖν δ᾽ ἐκέλευον καὶ τὴν γυναῖκα, ἣ καλλίστη μὲν ἐλέγετο αὐτόθι εἶναι, λυμαίνεσθαι δ᾽ ἐώκει τῶν ἀφικνουμένων λακεδαιμονίων μὴ πρεσβυτέρους μὴ νεωτέρους. ὑπηρετήσει δὲ ὁ Σάλβακος ἤδη ὁ Κινάδωνι τοῖς ἐφόροις ταῦτα. μὴ τότε δὴ ἐδίδοσαν τὴν σκυτάλην αὐτῷ, οἵ ἦσαν γεγραμμένοι ἔδει ξυλλαβεῖν. ἐνόμιζον δ᾽ τινας ἄλλους μετ᾽ αὐτὸν τὸν νεανίσκον ἰέναι, εἰ που, μὴ ὁν προβεβούλευτο τὸν ἱππαγρέτην κάλεσαι σὺν ξυμπέμψαι ἓξ ἢ ἑπτὰ, οἳ αὐτύχωσι πάροντες. ἐμεμελήκει δὲ αὐτοῖς ὅπως ὁ ἱππαγρέτης εἰδείη ὃς ἂν δέοι πέμπειν, καὶ οἱ πεμπόμενοι εἰδεῖεν ὅτι Κινάδωνα δέοι συλλαβεῖν. εἶπον δ᾽ καὶ τοῦτο τῷ Κινάδωνι, ὅτι πέμποιεν τρεῖς ἁμάξας, ἵνα μὴ πεζοὶ ὦσι τὸν ληφθέντας, ἀφανίζοντες ὡς εὐδιαπορώτατοι εἶεν. ἐπὶ τούτῳ δὲ ξυνελάμβανον αὐτὸν, ὅτι δοκοίη μέγιστος εἶναι, καὶ ἀκοῦσαι τοῦ* ἐβούλοντο τὸν Κινάδωνος οἵτινες εἶεν οἱ ξυμπράττοντες, πλείω αἰσθάνεσθαι αὐτοὺς ὅτι μεμιώνται, ἵνα μὴ ἀφορῶσιν. ἔμελλον δὲ οἱ συλλαβόντες, αὐτὸν μὲν κατέχειν, τοὺς δὲ ξυνδόντας πυνθάνεσθαι, μαθόντες, ἀγγέλλειν τῇ τυχούσῃ τοῖς ἐφόροις. ὅτῳ δ᾽ ἔχον οἱ ἔφοροι πρὸς δὲ πρᾶγμα, ὥστε μὴ μοῦσαν ὑπολιπεῖν ἐπιθέσθαι τοῖς ἐπ᾽ αὐλῶνος, ἐπεὶ δ᾽ ἐλήμμενον τὸν ἀνδρὸς ἦκεν ἵππους φέρων τὰ ὀνόματα ὧν ὁ Κινάδων ἀπέγραψε, πρᾶγμα τόν τε μάντιν Τισαμενὸν καὶ τοὺς ὠδικαιωτάτους ξυνελάμβανον. ὡς δ᾽ αἰσθόμενος ὁ Κινάδων, καὶ ἀλέγχεσθαι, καὶ ὁμολογῆσαι ταῦτα. μὴ δὲ ξυμφθόντας ἐλεγε, τέλος αὐτὸν ἤρου τί καὶ βουλόμενος ταῦτα πράξοι. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, μηδενὸς ἧττον εἶναι οἱ λακεδαιμονίων. ἐν τούτῳ μὲν δὴ ἤδη δεδεμένος ἦν. τὸ χεῖρε μὴ τὸ γράμμα λαβὼν οἱ κλῶ, μαστιγούμενος καὶ κοντεύμενος αὐτός τε καὶ οἱ μετ᾽ αὐτὸν κατὰ τὸν πόλεμον. μὴ ἔτι † μὲν δίκης δίκης ἔτυχον. μὴ δὲ τῶν δὲ μετὰ ταῦτα Ἡρώδας τὸν συρακόσιος, οἳ φοινίκης ὢν μετὰ ναυκλήρου τινὸς, μὴ ἰδὼν βλέψας φοινίσσας, τὰς

partim

τὰς μὲν, καταπλεούσας ἄλλοθεν, τὰς δὲ, καὶ αὐτῶν πεπληρωμένας, τὰς δὲ, ὡς ἐπὶ καταναυμαχομένας· προσκύσας δὲ μὴ σῶσαι, ὅτι καὶ τεσσαράκοντα δέοι αὐτὰς γενέσθαι. ὠδὶ δὲ ὠδὶ τὸ πρῶτον ἀναγόμενον πλοῖον δὴ τὴν ἑλλάδα, ὑπήγγελε τοῖς λακεδαιμονίοις ὡς βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους τὸν στόλον σῶσαι καταναυμαχομένων· ὅποι δὲ, οὐδὲν ἔφη εἰδέναι. αὖ ἐπερωμένων δὲ τὴν λακεδαιμονίων, καὶ σὺν ξυμμάχους ξυναγαγόντων, καὶ βουλευομένων τὴ χρὴ ποιεῖν, λύσανδρος, νομίζων καὶ τὸν ναυτικῷ πολὺ σφέτερον εἶναι τῶν ἑλλήνων, καὶ τὸ πεζὸν λογιζόμενος ὡς ἐπὶ σφᾶς μετὰ Κύρου ἀφίκοιτο, πείθει τὸν Ἀγησίλαον στρατεῦσαι, ὡς αὐτῷ δόξει τεσσαράκοντα μὲν καταπλεῖν, ὡς διαλύσει δὲ τὴν νεοδαμωδῶν, ὡς ἑξακισχιλίους· τὸ ξύμπαντα τὴν συμμάχων, στρατεύεσθαι ἐς τὴν ἀσίαν. πρὸς ὃ τοῦτο τὸν λογισμῷ καὶ αὐτὸς ξυνεξελθεῖν αὐτῷ ἐβούλετο, ὅπως τὰς δεκαρχίας τὰς καταστασθείσας ὑπ᾽ ἐκείνου οἱ τοῖς πόλεσιν, ἐκταπεῖσαι δὲ ἀπὸ τοῦ ἐφόρους, οἳ τὰς πατρίους πολιτείας πάγγελλαν, πάλιν καταστήσει μετ᾽ Ἀγησιλάου. ἐπαγγελλομένου δὲ τῷ Ἀγησιλάου † τὴν στρατιὰν, δυσθυμεῖσθαί τε οἱ λακεδαιμόνιοι ὅσα πρὸ ἤτησε, καὶ ἐξαμαυροῦν σφᾶς. ἐπεὶ δὲ θυσάμενος καὶ τἄλλα ὅσα ἐδύ, καὶ τὰ σφάγια, ἐξῆλθε, τοῖς μὲν πόλεσι σφάγια ἄγγελος, πόθεν πόσους τε δέοι ἑκάστοθεν πέμπεσθαι. ὅσους παρεῖναι· αὐτὸς δὲ ἐβουλήθη ἐλθὼν θῦσαι οὗ αὐλίδι, οὗ δὴ πρό ὁ Ἀγαμέμνων, ὅτ᾽ ἐς τροίαν ἔστελλε, ἐθύσατο. ὡς δ᾽ ἐκεῖ ἐγένετο, πυνθάνεται οἱ βοιώταρχοι ὅτι ἥκοι, πέμψαντος ἱππίας, τὸ τελοῦν † ἑκατὸν μὲν θύσῃ, καὶ οἷς οὐ τύχοιεν ἱεροῖς τεθυμένοις, διέρριψαν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ. ὃ † ὠδιμάρτυρόμενοι σφῶν θεούς, ὃ ὀργιζόμενοι αἰσθὰς ὠδὶ τῇ τελεῖν, ἀπέστησαν. ἀφικόμενος δ᾽ ὃ † ὁρᾶσον, μὴ συλλέξας ἐκεῖ ὅσον ἠδύνατο τὸ στράτευμα πολεῖσον, ἐς ἔφεσον τὸν στόλον ἐποιεῖτο. ἐπεὶ δ᾽ ἐνέβη ἀφικόμενος, πρόξενον μὲν Τισσαφέρνης πέμπας ἤρετο αὐτὸν τίνος δέομενος ἥκοι. ὁ δ᾽ εἶπεν, ὅτι* αὐτονόμους καὶ τὰς οὐ τῇ ἀσίᾳ πόλεις εἶεν, ὥσπερ μὴ τὰς οὐ τῇ πρὸ ἡμῖν ἑλλάδι. πρὸς ταῦτ᾽ εἶπεν ὁ Τισσαφέρνης, εἰ ζῆναι ἤθελε σπείσασθαι ἕως αὖ ἐγὼ πρὸς βασιλέα πέμψω, οἶμαι αὖ σε ταῦτα δέξασθαι ἀχρεῖον, εἰ βέλοιο. ἀλλὰ βέλοιμι αὖ, ἔφη, εἰ μὴ οἰοίμην ὑπὸ σοῦ ἐξαπατᾶσθαι. ἀλλ᾽ ἔξεστιν, ἔφη, ὅτι τόδ᾽ ἐν πίστει λαβεῖν, ἢ μὴ ἀδόλους σοῦ πράττοντος ταῦτα, ἡμᾶς μηδὲν τῆς ἀρχῆς ἀδικήσειν οὐ τὰς σπονδάς. ὃ τοῖς ῥηθεῖσι Τισσαφέρνης μὲν ὥρισε ταῖς πρεσβεῦσι πρὸς αὐτὸν Ἡερπυλίδα καὶ Δερκυλλίδα, μὴ Μεγαλίῳ, ἢ μὴ πράξειν ἀδόλως τὴν ἐρίωλον ἐκεῖνοι ὃ αὐτόμολον ὑπὲρ Ἀγησιλάου Τισσαφέρνει, ἢ μὴ ταῦτα πράττοντα ὧν τοῦτο αὖ τε, ἐμπεδώσειν τὰς σπονδάς. ὁ μὲν δὴ Τισσαφέρνης ἃ ὥμοσεν, οὐδὲν ἐλάνθανε.

partim aliunde istuc appellere, partim ibidem perfici, partim ædificari videret: audiret etiam, trecentas numero futuras: prima naue, quæ in Græciam tenderet, conscensa, Lacedæmonijs indicat hanc classem a Tissapherne ac rege parari: quò autem ea mittenda foret, ignorare se fatebatur. Excitatis Lacedæmonijs, sociósq; cogentibus; & quid faciundum esset deliberantibus: Lysander, qui & Græcos existimaret naualibus copijs fore superiores, & secum ipse perpenderet, quo pacto peditatus ille saluus euasisset, qui cum Cyro adscenderat: Agesilao persuadet, vt se susceppturum in Asiam expeditionem policeretur, si triginta ipsi Spartani adiungerentur, & tironum CIↃ CIↃ, & sociorum IↃↃ CIↃ. Præterea cogitabat & ipse cum Agesilao proficisci, vt Decemuiratus ab se in oppidis institutos, quos Ephori sustulerant, iussis omnibus more patrio rempublicam gerere, deintegro cum Agesilao instituerent. Posteaquam ad hanc expeditionem Agesilaus operam suam obtulisset, quum alia quæ postulabat, concesserunt ei Lacedæmonij: tum frumenti tantum, quantum in sex menses sufficeret. Hinc vbi tum alia sacrificia, tum etiam pro felici traiectu fecisset, egreditur patria, missis q; nuntijs ad oppida, quot milites a singulis mitti ac sibi præstò esse vellet, denuntiat. Ipsi animus erat Aulidem proficisci, atque istic rem sacram facere: quo loco etiam Agamemnon, ad Troiam quũ nauigaret, sacrificauerat. Eò quum venisset Agesilaus, accepto Bœotorum principes de ipsius sacrificijs nuntio: missis equitibus imperant, vti de cetero sacrificijs abstineret, & quas fortè mactatas hostias inuenere, de ara hinc inde disiiciunt. Agesilaus Deos testari, triremem iratus conscendere, naui gio soluere. Geræstum quum veniſſet, ibiq; copias amplissimas coegisset: Ephesum cum classe petijt. Eò delatus vt erat, Tissaphernes missis ad ipsum suis, cuius rei gratia veniſſet, quærebat. Respondet Agesilaus, vt Asiæ ciuitates perinde legibus suis vtantur, atque aliæ quotquot essent ipsa in Græcia sitæ. Ad ea Tissaphernes: Ergo si voles, inquit, indutias paciſci tantisper, ad regem dum misero: futurum arbitror, vt his impetratis ad tuos, si velis, redire possis. Equidem hoc non nollem, subiecit Agesilaus, ni me deceptum iri abste existimarem. At licet, inquit Tissaphernes, vt a nobis fide data certus sis, omninò sine fraude futurum, vt si hoc tu præstes, nos durantibus indutijs quæ tui sunt imperij minimè lædamus. His ita conuentis, Tissaphernes Herippidæ, Dercyllidæ, Megalio missis ad se sacramentum præstitit, omninò sine dolo malo se pacem procuraturum. Contrà illi iurarunt Agesilai nomine, si hoc Tissaphernes faceret, se sanctè ratas habituros indutias. Enimuerò Tissaphernes iusiurandum mox violauit.

Belli aduersus regẽ Laconici origo.

Agesilai sacrificiũ Bœotii impediũt.

Agesilai aduersus Persas expeditio.

Tissapher-nis perfidia.

Nam pace reiecta quã promiserat, ad priores quas habebat copias, magnã militũ manum a rege arcessebat. Et quamquã hæc Agesilaus persentisceret, nihilo tamẽ minus indutias seruabat. Quũq; in hoc otio apud Ephesum commoraretur, quòd rerumpubl. status in oppidis perturbati essent, neq; populariter amplius illa administraretur, quod Athenienſiũ dominatu factum fuerat: neq; deceũiratus in eis esſent, qui Lysandro rerũ potito instituti erãt: vrgebat Lysandrũ oẽs, hominẽ scilicet notũ sibi, et obsecrabant, vti quæ cuperent ipsi, ab Agesilao impetraret. Eã ob causſam factũ, vt magna hominũ turba semper ipsum & coleret, & sectaretur: adeoq; priuatus quidã Agesilaus, Lysander rex esse videbatur. Et Agesilao quidẽ molesta hæc accidisse, deinceps ab ipso declaratũ fuit: ceteri verò Triginta uiri præinuidia nõ tacebãt, sed monebãt Agesilaũ, in leges Lysandrũ cõmittere, qui regiũ fastũ logè superaret. Pòst ubi Lysander adducere quosdã ad Agesilaũ cepisſet, oẽs ille quib. operã dare Lysandrũ intelligeret, infectare dimittebat. Quũq; semper cõtra Lysandri sententiã cuncta fierẽt, animaduertit is rẽ omnẽ, neq; deinceps sectari se turbã hominũ patiebatur, & nõ dissimulanter ad eos aiebat, qui se iuuari cuperẽt ipsius opera, futurũ vt se præsente minus impetrarẽt. Quũq; grauiter ignominiã hãc ferret, accedens ad Agesilaũ: Tu n', inquit, Agesilae, semper amicorũ auctoritatẽ imminuere noras? Ita me Iupiter amet, ait ille, quotquot me maiores videri vellẽt. At idẽ existimabã probrosum esſe, nõ me uicissim eos honore prosequi nosſe, qui me augerẽt. Et Lysander: Fortasſe tu, inquit, magis cõsentanea facis, quàm ego fecerim. Ceterùm deinceps hanc mihi gratiam facito, vt aliquò me ableges, ne vel ipse pudore suffundar ob amissam apud te auctoritatem, vel tibi sim impedimento. Nam vbicumque tandem fuero, commodituis subseruire conabor. Hæc quum Lysander dixisſet, visum est etiam Agesilao sic agendum esſe: adeoq; in Helleſpontum hominem ablegat. Ibi quum Spithridatem hominem Persam a Pharnabazo nonnihil oppressi comperisſet: ad colloquiũ inuitato persuadet, vt cum liberis, pecunijs quas ad manum haberet, & CC equitibus deficeret. Ac fortunas quidem huius alias apud Cyzicum relinquit, ipsam verò cum filio ad Agesilaum perducit. Is re perfecta, mirificè delectatus, vicissim & ipse mox de Pharnabazi regione ac imperio percunctabatur. Ceterùm posteaquàm elatus animo Tiſſaphernes ob missas sibi ab rege copias bellũ Agesilao denũciasſet, ni Asia excederet: reliqui socij & omnes qui aderant Lacedæmonij grauiter admodum id accidisse sibi præ se ferebant, quòd impares apparatui regio copias esſe ducerent, quas tum secum Agesilaus habebat. Agesilaus aũt nullu perquã hilari legatos renũtiare Tiſſapherni iubet, magnã se ipsi gratiã habere, quòd peierãdo Deos sibi quidẽ infestos, Græcis verò socios reddidisſet.

Origo æmulationis inter Agesilaũ & Lysandrum.

Auctoritas Lysandri minuitur.

Expoſtulatio Lysandri cum Agesilao.

Agesilai magnanimitas.

αὐτὴ δὲ τῇ ἀρχῇ ἔλεγεν, στρατεύματα μὲν πολὺ πρὸ βασιλέως πρὸς ᾧ ἦλθε πρόσθεν, μετεπέμπετο. Ἀγησίλαος δ', καίπερ αἰσθανόμενος ταῦτα, ὅμως ἐπέμενε τοὺς σπονδοφόρους. ὡς δ' ἡσυχάζων τε καὶ ὀκνῶν ἐλήφθη † ἄλλην ὁ Ἀγησίλαος διέτριβεν οἴ τῇ ἐφέσῳ, ἔχων ἃ τε σωτὴρ παραμυθίων οἱ τοὺς πόλεσι τὴν πολιτειῶν, ὃ οὔτε δημοκρατίας ἔτι οὔσης, ὥσπερ ἐπ' ἀθηναίων, ὅτε δεκαρχίας, ὥσπερ ἐν Λυσάνδρου, ἅπερ γιγνώσκοντες πάντες τὸν Λύσανδρον, προσεκρίνω αὐτῷ, ἀξιοῦντες διὰ πράξεως αὐτὸν πὸ Ἀγησιλάου ὧν ἐδέοντο· ἢ διὰ ταῦτα ἀεὶ παμπληθὴς ὄχλος θεραπεύων αὐτὸν ἠκολούθει. ὥστε ὁ μὲν Ἀγησίλαος ἰδιώτης ἐφαίνετο, ὁ δὲ Λύσανδρος, βασιλεύς. ὅπερ μοι δοκεῖ † ἐλύπει δ' αὐτὸν Ἀγησίλαον ταῦτα ἐδήλωσεν ὕστερον· οἱ μὲν ἄλλοι τεταγκότα ὑπὸ τῶν φθόνου. οὐκ ἐσίγων, ἀλλ' ἔλεγον πρὸς τὸν Ἀγησίλαον ὡς πρότερον ποιοῖεν Λύσανδρος, τὸ βασιλέως ὀλιγαρχότερον διάγειν. ἐπεὶ δ' ἡδέως ἐδόκει πρὸς τὸ φῶς Ἀγησιλάῳ ὁ Λύσανδρος, πάντας οἷς γοιεν αὐτὸν συμπράττοντας π, ἠπορημένους ἀπέστησεν. ὡς δ' ἐκ τοιούτου ἐβάλλετο ἀπὸ Λυσάνδρου, ἐγὼ δὲ τὸ μὲν μὴ ἐν ὄχλῳ, τοῖς τε συμπράξαί τι δεομένοις σαφῶς ἐλέγειν ὅτι ἐλαττοῖ ἔξοιεν ἐκ αὐτὸς πρόσω. βασέως δ' ἔφερεν τὴν ἀπιμίαν, προσελθὼν ἔφασκεν· ὦ Ἀγησίλαε, μέσον μὲν ἐκ ἄρα σύ γε σὺν φίλος ἦπερ ; καὶ μὰ δί', ἔφη, τός γε βελτίους ἐμοῦ μέζους φαίνεσθε· σὺ δ' γε αὔξοντες ἐμὲ μὲν ἰδιώτην αἰπιμᾶν αἰχνοῦντα αὖ. ἢ δ Λύσανδρος ἔφη, ἴσως σὺ θ μᾶλλον εἰκὸς τὰ πιεῖν ἢ ἐγὼ ἔπραττον· τί δ' ἔδει μοι ἐκ τοῦ λειπεσθ χάριτος, ὅπως μὴ αὐτὸν ἀμύνομαι ἀδυνατ τ πρᾶσσοι, μὴ τ ἐμποδὼν σι ὦ· κἀσθ πειρῶσθαι σι ἔνου. ἐνθάδ' ὄντος δ' ταῦτα, ἔδοξε τῷ Ἀγησιλάῳ ὅτω φοβοῖτο, μὴ σὺν πει αὐτὸν ἐφ' ἑλλήσποντον. ἐνθ δ' ὁ Λύσανδρος αὐτὸν Σπιθριδάτει τ πέρσαν ἐλαττόμενόν τι ὑφ' Φαρναβάζῳ, ἀπελέγε δ' αὐτῷ, μὴ πεισθ ἀφεῖναι, ἐχρῆτο τέκν τε παῖδας καὶ τὰ περὶ τ αὐτ χρήματα, μὴ ἵππεῖς ὡς πλεῖστοις. μὴ τὰ μ ἄλλα κατέλιπεν οἱ κτήσῳ, αὐτ δ' μὴ τ ὑβρ αὐτὸν ἀπαλλάξαιμι. ἦλθε δ' ὁ Ἀγησίλαος ἰδὼν τε τὴν πρέσβ, μὴ δῶρα αὐτ πυθέσθ περὶ τ Φαρναβάζ χώρας τε καὶ ἀρχῆς. ἐπεὶ δ' μέγα φρονῶν ὁ Τισσαφέρνης δ' ἐκπλαῆναι στρατεύματι πρὸ βασιλέως, πρέσβεσι Ἀγησιλάῳ βάλλεται ἐκ μὲν ἀπὸ ἐκ τ ἀσίας, ἀπ' ἄλλοι σύμμαχοι καὶ λακεδαιμόνιοι οἱ πάντες μάλα ἀχθεσθέντες φανροὶ ἐγένοντο. νομίζοντ ἐλαττ τῷ παρόντι δύναμι εἶν Ἀγησιλάῳ τ βασιλέως πρᾶσσεσθαι. Ἀγησίλαος δ' μάλα φανερῷ τῷ προσώπῳ ἀπαγγέλλει Τισσαφέρνῃ ὅτι πείσεσθε ἐκέλευσεν, ὡς πολλὴν χάριν τέχνῃ σθ ἐποιήσατε, αὐτὸς μ πολεμίους τοὺς θεοὺς ἐκτήσασθε, θεὶς δ' ἄλλοι συμμάχους ἐποίησεν.

Secundum hæc statim militi edicit, vt ad expeditionem suſcipiendam res suas colligerent: oppidis verò, ad quæ moturum cum copijs in Cariam accedere neceſſe erat, denuntiat, vti venalium rerum forum inſtruerent. Ionibus quoque, & Aeolenſibus, & Helleſpontijs per litteras significat, vt copias secum expeditionem hanc ſuſcepturas Ephesum ad se mitterent. Tiſſaphernes partim quòd ab copijs equeſtribus non inſtructus esſet Agesilaus, quibus etiam Caria non satis esſet apta, partim quòd eum sibi ſuccenſere putaret ob fraudem, reipsa ratus ipsum in Cariam, hoc est domicilium suum impetum facturum: peditatum omnem eò traducit, equitatu in Mæandri planiciem circumducto. Arbitrabatur enim se copijs equeſtribus Græcos proterere prius posſe, quàm ad loca equitatui non apta peruenirent. Agesilaus autem omiſſo in Cariam itinere, diuersam in partem se conuertens Phrygiam petijt, oppidaq; in itinere sita subegit, & nec opinata irruptione magnam opum copiam cepit. Fuit hoc toto tempore tutũ iter Agesilai, donec haud procul Daſcyllio abesſet. Ibi quũ equites ipsum præcedentes, in collem quemdã se contulisſent, vt quid vlterius ipsis esſet a fronte ſpecularentur: fortefortuna Pharnabazi equites ducibus Rathine ac notho fratre * Bancaeo, numero Græcis pares, a Pharnabazo missi, eumdem collem subeunt. Conſpicati se mutuo posteaquàm iugerum quatuor interuallo ab seinuicem aberant, primùm vtrique constitere, Græci quidem equites phalangis instar in quaternos diſpositi: Barbari verò, in fronte non pluribus quàm XII collocatis, in latitudine multos habebant. Hinc primi in nostros impetum barbari faciunt, quúmque ventum ad manus esſet, Græci quotquot hoſtem feriebanht, astas obtriuere: Persæ tragulis corneis inſtructi mox equites XII, & equos II interfecere. Tum Græcis terga dantibus & opem graui cum armatura ferente Agesilao: vicisſim barbari, vno ex suis amisſo, cedunt. Secundum hoc certamen equeſtre, Agesilao postridie exta conſulente, num progrediendum esſet: exta capite caruerunt. Id quum apparuisſet, itinere conuerſo ad mare pergebat. Quúmque animaduerteret bellum se planis in locis gerere non posſe, niſi satis magnas equitum copias pararet: ſtatuit has inſtruendas sibi esſe, ne fugiens hoſtem oppugnare cogeretur. Itaque delectis ex omnibus iſtic sitis oppidis opulentioribus, vt equos alerent edixit. Quúmque denuntiasſet fore, vt quicumque daret equum & arma & peritum hominem, immunis esſet a militia: effecit vt hæc non aliter magna celeritate facerent, atque si quis alacriter aliquem suo loco moriturum quæreret. Secundum hæc ineunte vere copias vniuerſas Ephesum coegit, quumq; vellet eas exercere, tum grauis armaturæ ordinibus præmia propoſuit, qui ſcilicet

Agesilaus honesta fraude Tiſſaphernem eludit.

Agesilaus equitatum parat.

Agesilaus ſuos exercet.

ἐκ ᾧ ζεύξου δύθυς τοῖς μὲν στρατιώτας πρηγγέλε συσκευάζεσθαι ὡς ἐς στρατίαν· τοὺς δὲ πόλεσι, ἐς ἃς ἀνάγκη ἦν ἀφικνεῖσθαι στρατευομένῳ ὠνὴ καπήλια, προεῖπεν ἀγορὰν πρασκευάζειν. ἐπέστειλε δὲ καὶ ἴωσι καὶ αἰολεῦσι καὶ ἑλλησπονπίοις πέμπειν πρὸς ἑαυτὸν ἐς ἔφεσον σὺν συσκατευσομένους. ὁ δὲ Τισσαφέρνης, καὶ ὅτι ἱππικὸν ἠκέκτηνο ὁ Ἀγησίλαος, ἣ δὲ καπήλια ἀφικτὰ ἦν, καὶ ὅτι ἤγετο αὐτὸν ἀπάτῃ, τῷ ὄντι νομίσας ὠνὴ θ' αὐτὸν οἶκον εἰς καπήλια αὐτὸν ὁρμήσειν, θ' μὲν πεζὸν ἅπαν διεβίβασεν ἐκεῖσε, θ' δ' ἱππικὸν Γ ἅπαν * ἐς θ' μαιανδρου πεδίον, νομίζων ἱκανὸς εἶναι κατὰ πᾶν τῇ ἱππῳ σὺν ἕλλησι, πεῖν ἐς τὰ δύσιππα ἀφικέσθαι. ὁ δ' Ἀγησίλαος, αὐτὴ τῇ ὠνὴ καπήλια ἦναι, βοῦς τ' ἀναντία ἀποσκέψας, ὠνὴ φρυγίας ἐπερρύηι, καὶ τοὺς τε οἰ τῇ τορείᾳ πόλις κατεσκέφθ, καὶ ἐμβαλὼν † ἀπροσδοκήτως, παμπληθῆ χήματα ἐλάμβανε. καὶ θ' μὲν ἄλλον χρόνον ἀσφαλῶς διεπορεύετο· τῇ δ' ὄντος θαυμλίου, † πεῖόντος αὐτῇ οἱ ἱππεῖς ἥλωνον ξ λόφον τινὰ, ὡς πεοίσθιεν τί τἀμπροσθεν εἴη· κ τύχῃ δέ τινα ξ οἱ τ Φαρναβάζῃ ἱππεῖς οἱ πρὶ Rathinem © † Βαγναῖοι ὄν νόθον ἀδελφὸν, ὄντες πρόμοιοι τοῖς ἕλλησι ὄν ἀριθμὸν, πεμφθέντες ὑπὸ Φαρναβάζῃ, ἥλωναν ἡ οὖτοι ὠνὴ θ' αὐτὸν τὸν λόφον. ἰδόντες δ' ὀλιγίλους δὲ τέτταρα πλέθρα ἀπέχοντας, θ' μὲν πρῶτον ἔσησαν ἀμφότεροι, οἱ μὲν ἕλλησιν ἱππεῖς, ὥσπερ φαλαγξ, ὠνὴ τετράρωσι πρατεταγμένοι, οἱ δὲ βάρβαροι, σὺν πρώτους δ' πλέον ἢ ἐν δώδεκα ποιήσαντες, θ' βάθος δ' ὃ πολλῶν, ἔπειτα μᾶλλον πρόσθεν ὥρμησαν οἱ βάρβαροι. ὡς δ' ἐς χεῖρας ἦλθον, ὅσοι μ τ ἑλλήνων ἔπαυσαν πινας, πάντες ξυνέβαλλον τὰ δόρατα· οἱ δὲ πέρσαι, ἱρακοβύρσια † παλτὰ ἔχοντες, ταχὺ δώδεκα μὲν ἱππῆς, δύο δ' ἵππους ἀπέκτειναν. ἐκ ᾧ ζεύγου ἐτρέφησαν οἱ ἕλλησι ἱππεῖς. βοηθήσαντος δὲ Ἀγησιλάου σὺν τοῖς ὁπλίταις, πάλιν ἀπεχώρουν οἱ βάρβαροι, καὶ πρῶνα εἰς αὐτὴν ἀκρωτήρι. γενομένης δ' ταύτης τῆς ἱππομαχίας, θυομένῳ τῷ Ἀγησιλάῳ τῇ ὑστεραίᾳ ὠνὴ πρόοδῳ ἄλοθα γίγνεται. τὰ ἱερά, ζεύγου μὲν φανὲν θ', τρέψας ἐπορεύετο ὠνὴ τὴν θάλασσαν. γιγνώσκων δὲ ὅτι μὲν ἱππικὸν ἱκανὸν κτήσοιτο, θ' ὁπλιτῶν δὲ καὶ τὰ πεζὰ στρατεύεσθαι, ἔγνω τοῦτο κατασκευαστέον εἶναι, ὡς μὴ φραπετεύοντα πολεμεῖν δέοι. καὶ σὺν μ πολισιωτάτους ἐκ πασῶν τῶν ἐκ πόλεων ἱππο τροφεῖν κατέλεξε, πρόπαν ὄ, ὅσις † παρέχοι τ ἱππικὸν καὶ ὅπλα καὶ ἄνδρα δύκιμον, ὅπ ἐξέσαι αὐτῷ μὴ στρατεύεσθαι, ἐποίησεν ὅτῳ ταῦτα ξυνίσμορος πράττεσθαι ὥσπερ αὖ ὑς τ ὑπὲρ αὐτ ἀρθανάμενον προθύμως ζῳοιη. ἐκ ᾧ τότε, ἐπὶ δὴ ἔαρ ὑπέφαινε, ξυνήγαγε μ ἅπαν τὸ στράτευμα θ' ἔφεσον· ἀσκῆσαι δ' αὐθ βλόμενοθ', ἆθλα προέθηκε τοῖς τε ἱππομαχοῖς πέζοις, ἥπις ἄειρα

Secundum hæc ſtatim militi edicit, vt ad expeditionem ſuſcipiendam res ſuas colligerent: oppidis verò, ad quæ moturum cum copijs in Cariam accedere neceſſe erat, denuntiat, vti venalium rerum forum inſtruerent. Ionibus quoque, & Aeolenſibus, & Helleſpontijs per litteras ſignificat, vt copias ſecum expeditionem hanc ſuſcepturas Epheſum ad ſe mitterent. Tiſſaphernes partim quòd ab copijs equeſtribus non inſtructus eſſet Ageſilaus, quibus etiam Caria non ſatis eſſet apta, partim quòd eum ſibi ſuccenſere putaret ob fraudem, reipſa ratus ipſum in Cariam, hoc eſt domicilium ſuum impetum facturum: peditatum omnem eò traducit, equitatu in Mæandri planiciem circumducto. Arbitrabatur enim ſe copijs equeſtribus Græcos proterere prius poſſe, quàm ad loca equitatui non apta peruenirent. Ageſilaus autem omiſſo in Cariam itinere, diuerſam in partem ſe conuertens Phrygiam petijt, oppidaq; in itinere ſita ſubegit, & nec opinata irruptione magnam opum copiam cepit. Fuit hoc toto tempore tutũ iter Ageſilai, donec haud procul Daſcyllio abeſſet. Ibi quũ equites ipſum præcedentes, in collem quemdã ſe contuliſſent, vt quid vlterius ipſis eſſet a fronte ſpecularentur: fortefortuna Pharnabazi equites ducibus Rathine ac notho fratre * Bancaeo, numero Græcis pares, a Pharnabazo miſſi, eumdem collem ſubeunt. Conſpicati ſe mutuo poſteaquàm iugerum quatuor interuallo ab ſeinuicem aberant, primùm vtrique conſtitere, Græci quidem equites phalangis inſtar in quaternos diſpoſiti: Barbari verò, in fronte non pluribus quàm XII collocatis, in latitudine multos habebant. Hinc primi in noſtros impetum barbari faciunt, quúmque ventum ad manus eſſet, Græci quotquot hoſtem feriebanht, aſtas obtriuere: Perſæ tragulis corneis inſtructi mox equites XII, & equos II interfecere. Tum Græcis terga dantibus & opem graui cum armatura ferente Ageſilao: vicisſim barbari, vno ex ſuis amiſſo, cedunt. Secundum hoc certamen equeſtre, Ageſilao poſtridie exta conſulente, num progrediendum eſſet: exta capite caruerunt. Id quum apparuiſſet, itinere conuerſo ad mare pergebat. Quúmque animaduerteret bellum ſe planis in locis gerere non poſſe, niſi ſatis magnas equitum copias pararet: ſtatuit has inſtruendas ſibi eſſe, ne fugiens hoſtem oppugnare cogeretur. Itaque delectis ex omnibus iſtic ſitis oppidis opulentioribus, vt equos alerent edixit. Quúmque denuntiaſſet fore, vt quicumque daret equum & arma & peritum hominem, immunis eſſet a militia: effecit vt hæc non aliter magna celeritate facerent, atque ſi quis alacriter aliquem ſuo loco moriturum quæreret. Secundum hæc ineunte vere copias vniuerſas Epheſum coegit, quumq; vellet eas exercere, tum grauis armaturæ ordinibus præmia propoſuit, qui ſcilicet

Ageſilaus honeſta fraude Tiſſaphernem eludit.

Ageſilaus equitatum parat.

Ageſilaus ſuos exercet.

corporibus optimè adfectis essent: tũ equestribus, qui equitandi essent peritissimi. Quin & cetratis & sagittarijs omnib. proposita fuere præmia, quotquot egregiè præstare viderentur ea, quæ ipsorũ officij ratio posceret. Tum verò gymnasia cũcta exercentibus se hominib. referta videre erat, refertũq; hippodromũ ijs, qui equitabant: iaculatores etiã sagittarijq; se exercebant. Itaq; factũ, vt totũ Ephesinũ oppidum, in quo versabatur, spectatu dignum esset. Nam et forum omnigenis refertum erat equis armisq; venalibus, & fabri ærarij, lignarij, excusores, coriarij, pictores, vniuersi arma bellica parabant: vt reapse belli officinam esse vrbẽ ipsam existimares. Confirmabat hoc quoq; non neminis animũ, quòd primùm Agesilaũ ipsum, deinde milites ceteros corollis redimitos e gymnasijs abire cerneret, ipsasq; corollas Dianæ suspendere. Nã

,, *vbi homines religiosè Deos venerantur, et bellicis in*

,, *rebus exercentur, & se vt dicto sint audiẽtes condocefaciunt: quî non istic cõsentaneũ sit optima spe cũcta plena esse? Quũ item existimaret, cõtemtũ hostiũ*

Agesilaus Persas nudos vendi iubet.

,, *robur quoddã in animis ad pugnandũ excitare: præconibus edixit, vt capti a prædonib. barbari nudi vẽderentur. Itaq; milites, qui albos quidẽ eos esse cernerent, (quippe quòd num quã exuere se consueuissent) sed molles, nullisq; laboribus exercitos, (quòd semper vehiculis vterentur) bellum hoc non aliud fore putabant, atq; si prælio cũ feminis decernendũ esset. Appetierat iã id tempus, quo anni spatiũ exactum erat a discessu Agesilai e patria. Ea re factũ, vt Triginta uiri, quorum erat princeps Lysander, patriã repeteret: eorumq; successores Heripida principe adessent. Ex his Xenoclem Agesilaus, vnà cũ quodã alio, copijs equestribus præfecit: tironibus, qui armatura graui vtebantur, Scythen: Cyri militibus, Heripidã, Migdonem missis ab oppidis militibus. Denuntiat etiam, ductũrum se statim via maximè compendiaria versus hostilis agri partem vberrimam: vt ex ea re tum corpora, tum animi ad pugnam præpararentur. Enimuerò Tissaphernes hæc Agesilaũ dicere putabat, volentem rursus dolo se circumuenire: nimirum iam reuera facturum in Cariam impetum. Itaque peditatum, vti prius quoq; factũ erat, in Cariam traducit: equitatu in Mæandri planicie subsistere iusso. At verò Agesilaus quod prædixerat præstitit, ac rectà Sardianũ in locũ impetũ fecit. Quumq; triduũ per hostilis agri solitudines iter fecisset, nihilominus pro copijs suis cõmeatũ amplũ habebat. Die quarto equites hostiũ aderãt. Tũ Agesilaus impedimentorũ præfecto imperat, ut amne Pactolo traiecto castra metaretur. Hostes autẽ conspicati eos, qui Græcorum agmen sequebantur, hinc inde palatos prædam agere: complures ex eis trucidant. Id animaduertens Agesilaus, equites suis opem ferre iubet. Persæ quum his auxiliares copias summitti viderent, colligunt sese, ac vniuersas equestres turmas in aciem explicatas Græcis opponunt. Ibi verò Agesilaus secum*

Tissaphernes stultè seipsum decipit.

*secum ipse cogitans, necdum hostibus peditatum adesse, sibi verò nihil eorum, quæ ad bellum parauerat, deesse: opportunè se facturũ arbitratur, si decernere prælio cum hoste posset. Itaq; cæsis victimis, rectà phalangẽ aduersus instructos equites ducebat, mandãs vt ex equitib. quotquot annis decẽ pubertatẽ excessissent, secũ in hostẽ cursu ferrentur, & iussis itidẽ cetratis cursu subsequi. Equitatui quoque denuntiat, vt in aciem aduersam impetum faceret, se cum copijs vniuersis subsequuturum policitus. Excepere impressionẽ equitũ Persæ. At vbi simul imminere omnia terribilia vident, acie inclinata partim rectà in flumẽ decidũt, partim fuga sibi cõsulũt. Eos subsequuti Græci, etiã castris hostiũ potiũtur. Tũ verò cetrati, vt fit, ad prædas se conuertũt. Agesilaus vndiq; copijs suis vniuersa tũ amica tũ hostilia cõplexus, inter alias opes quas captas talẽta LXX excedere cõperit, etiã camelis ijs potitus est, quas deinde in Græciã abduxit. Dũ hæc pugnacomitteretur, fortè Sardibus Tissaphernes erat. Quare factũ, vt ipsum Persæ insimularent, quasi abeo deserti fuissent. Et verò quia rex ipse statueret, vnũ in culpa Tissapherne esse, quãobrẽ suæ res miserè diriperẽtur: missò Tithrauste capite hominem plectit. Ea re confecta, legatos ad Agesilaũm Tithraustes mittit, qui in hanc eum sententiam compellarent: Belli huius, Agesilae, tum vobis tum nobis auctor, merito supplicio multatus est. Aequum autem rex arbitratur esse, vt tu domum nauiges, & Asiæ oppida suis vtendi legibus impetrata facultate, pristinum regi tributum pendant. Ad ea respondente Agesilao, numquã sed id absq; magistratuum in patria consensu facturũ: Ergo tu, inquit Tithrauste, donec quid patria tibi denuntiet intelligas, in Pharnabazi ditionẽ recedito: quando tuũ hostem ego supplicio adfeci. Et Agesilaus: Da igitur, inquit, commeatũ exercitui meo, donec eò perueniamus. Itaq; Tithrauste talenta XXX dedit, quibus acceptis Agesilaus Phrygiã versus, quæ Pharnabazo parebat, pergit. Quũq; in cãpo esset supra * Cumã sito, a magistratib. e patria quidã missus aderat, ...: etiã classis imperiũ vt vsurparet, ac præfectũ classis cõstituerit; quẽ quidẽ ipse vellet. Id ex huiusmodi ratiocinatione Lacedæmoniũ faciebãt: Arbitrabãtur fore, vt si vtrimq; idẽ imperaret, cõiunctis ambabus copijs tum peditatus firmior esset, tũ classis, succurrẽte huic peditatu, vbi res ita posceret. Ea quũ accepisset Agesilaus, primùm insulanis & maritimis oppidis denũtiat, vt triremes quot quidẽ cuiq; oppido visum esset, ædificarẽt. Factæ triremes nouæ, partim eæ quas oppida policebantur, partim quas homines priuati studio gratificandi Agesilao exstruxere, CXX. Classi Pisandrum vxoris suæ fratrem præfecit, hominẽ quidẽ illum ambitiosum & fidentem animi: sed imperitiorem tamen instruendi omnia, prout vsus postularet.*

Tissaphernes a rege interficitur.

* al. Cauen.

Agesilai de Persarum equitatu victoria:

Agesilao classis etiã subditur.

Erratũ Agesilai.

Ille digreſſus a caſtris, rem claſsiariam tractare cepit: Ageſilao ita vt inſtituerat, in Phrygiam contendente. Interim Tithrauſtes, qui animaduertere ſibi videretur, Ageſilao ſpernenti regis potentiam nequaquam eſſe in animo Aſia excedere, ſed potius magnas ipſum de capiundo rege ſpes concepiſſe: ſuſpenſus aliquantiſper animo, quid potiſsimùm ageret, tandem in Græciam Timocratem Rhodium mittit, datoq; huic auro, quod argenti talenta L æquaret, operam daret imperat, vt maximis fidei pignoribus acceptis, id in reſpublicarũ principes diſtribueret, quo bellum illi Lacedæmonijs facerent. Profectus hic in Græciam, Thebis quidem Androclidæ, & Iſmeniæ, & Galaxidoro aurum numerat: Corinthi verò, Timolao & Polyanthi: Argis, Cycloni & ipſius complicibus. Athenienſes quamuis participes auri huius facti non eſſent, nihilo tamen minus ad bellum pronpenſi erant, ſimúlque ſibi deberi ſummum in bello *imperium exiſtimabant. Igitur quotquot has pecunias ſua intra oppida receperant, Lacedæmonios criminabantur. Quumq; apud ſuos odium horum excitaſſent, perfecerunt vt vrbes ampliſsimæ inter ſe conſpirarent. Et quia Thebanæ ciuitatis principes intelligebant haudquaquam futurum, vt fœdera cum ſocijs inita Lacedæmonij violarent, niſi quis initium bello faceret: Locris Opuntijs perſuadent, vt ex agro inter Phocenſes & Thebanos controuerſo pecunias penderent, quòd exiſtimarent, ſi id fieret, Phocenſes Locridem inuaſuros. Neque ſpes ipſos ſua fefellit. Nam continuò Phocenſes irruentes in Locridem, pecuniam multo maiorem eis ademerunt. Tum Androclidæ adhærentes celeriter Thebanis perſuadent, opem Locris eſſe ferendam: non iam illos in controuerſam, ſed planè amicam & fœderatam Locridem impetum feciſſe. Thebanis igitur e contrario Phocidem inuadentibus, & eorum populantibus agrum: mox Phocenſes Lacedæmonem legatos mittunt, opem expoſcunt, non belli ſe auctores eſſe docent, qui ſui defendẽdi cauſſa profecti aduerſus Locros eſſent. Enimuerò Lacedæmonij perlubentes occaſionẽ mouendi aduerſus Thebanos belli arripiunt, iam olim eis infenſi, quòd apud Deceleam Apollinis decumam ſibi vindicaſſent: & quòd aduerſus Piræum ſequi Lacedæmonios noluiſſent. Hanc quoque culpam in eos conferebãt, quòd Corinthijs auctores exſtitiſſent, ne in eadem expeditione ſe Lacedæmonijs adiungerent. Succurrebat inidem animo, quòd non ſolum in Aulide rem diuinam Ageſilaũ facere prohibuiſſent: verumetiã mactatas hoſtias de ara deiecíſſent. Eoſdẽ ne quidem in Aſiam cum Ageſilao expeditionem ſuſcipere voluiſſe. Tempus ipſum peropportunũ ſe nactos arbitrabantur ducendi aduerſus eos copias, et reprimendæ ipſorum inſolentiæ. Quippe res in Aſia ſecundas eſſe, Ageſilao rerum potiente: nec vllum aliud in Græcia bellum eſſe ſibi impedimento. Hæc quum eſſet Lacedæmoniorum reipublicæ ſententia, copias*

Tithrauſtes auro Græcos corrumpit.

Conſule Anno. H. Steph.

Græcorum cum Thebanis aduerſus Lacedæmonios conſpiratio.

Cauſſæ ob quas infenſi Thebanis Lacedæmonij fuerint.

μὴ πέλοπος μὲν ἀπελθὼν τὰ ναυτικὰ ἐπιτήδευε· ὁ δ' Ἀγησίλαος, ὥσπερ ὥρμησεν, οὕτω φρυγίαν ἐπορεύετο. ὁ μὲν δὴ Τιθραύστης, καταμανθάνων δοκῶν τὸν Ἀγησίλαον καταφρονοῦντα τῆς βασιλέως παραγωγῆς, καὶ ὀλίγῳ δεόμενον ἀπέναι ὅτι τάχιστα, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλπίσας ἐξαπατήσειν μεγάλας αἱρήσειν βασιλεῖ, ἀφορῶν τί χρήσεται τοῖς πρόγμασι, πέμπει Τιμοκράτη τὸν Ῥόδιον ἐς τὴν ἑλλάδα, δοὺς χρυσίου ἐς πεντήκοντα τάλαντα τὰ μέγιστα δύνασθαι τοῖς πόλεσιν, ἐφ' ᾧτε πόλεμον ὑποίσειν πρὸς λακεδαιμονίους. ἐκεῖνος δ' ἐλθὼν δίδωσιν, οὐ δήπου μέν, Ἀνδροκλείδᾳ τε καὶ Ἰσμηνίᾳ καὶ Γαλαξιδώρῳ· οὐ κορίνθῳ δ', Τιμολάῳ τε καὶ Πολυάνθῃ· οὐ μὴν δὲ, Κύκλωνί τε καὶ τοῖς μετ' αὐτόν. ἀθηναῖοι δὲ καὶ αὐτοὶ μετελάβοντες [τοῦτο *τὸ χρυσίον, ὅμως πόλεμοι ἦλθεν ἐς τὸν πόλεμον, † νομίζοντές τε αὐτὸ ἀρχὴν ἐπὶ τῷ ἄρχ. τῶν τε ἀρχομένων ἔσεσθαι. οἱ μὴν δεξάμενοι τὰ χρήματα ἐς τὰς οἰκείας πόλεις, διέσχιζον οὐ λακεδαιμονίους. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐς μέσους αὐτοὺς προήγαγον, σωίσασθαι καὶ τὰς μεγίστας πόλεις πρὸς ἀλλήλας. γιγνώσκοντες δὲ οἱ θῆβαι τὸ τῆς πόλεως πρόσταγμα ὅτι ἐὰν μὲν τις ἀφέξοι πολέμου, οὐκ ἐθελήσουσι οἱ λακεδαιμόνιοι λύειν τὰς σπονδὰς πρὸς οὐ συμμάχους, πείθουσι λοκροὺς σπονδὰς ποιήσασθαι πρὸς οὐ θηβαίους ἐν τῷ ἀμφισσέων πεδίῳ χώρας φθείροντες καὶ τοῖς ἔχουσι κτήμασι τελέσαι, νομίζοντες οὐ φωκέας, τότε γε ὁμολογουμένως, ἐμβαλεῖν οὐδ' ἐς λοκρίδα. καὶ οὐκ ἐβοήθησαν, ἀλλ' οὐδὲ οἱ φωκεῖς ἐμβαλόντες ἐς τὴν λοκρίδα, πολλὰ πολέσαντες χρήματα ἐλαύνουσιν. οἱ οὖν θῆβαι ἐπὶ τοὺς φωκέας ἐβοήθουν, καὶ οὐκ ἐβούλοντο μάχεσθαι

» *Laborũ, periculorũ, ſumtuũ in parte uenerunt. Poſtubi*
» *Lacedæmonij quæ uoluerũt perfecere, quod nũ quæ-*
» *ſo uel imperiũ, uel honorẽ, uel opes cũ his cõmunica-*
« *runt? Numerũ helotes dignos arbitrãtur, quos urbium*
» *præſtores cõſtituãt: ſociorũ uerò, ingenuorũ ſcilicet ho-*
» *minũ, poſteaquam fortuna ſunt uſi proſpera, heros ſe*
» *declarãt. Quam illos etiã, quos ab amicitia noſtra diſiu-*
» *xerũt, deceptos ab iis eſſe cõſtat. Etenim pro libertate*
» *duplici eos ſeruitute grauarũt. Nã et ab oppidum præ-*
» *toribus, & ab decemuiris, quos Lyſander qualibet in*
» *urbe conſtituit, indigna tyrannide premuntur. Aſiæ*
» *quidẽ regi, qui plurimũ ipſis adiumẽto fuit, ut ſuo nos*
» *imperio ſubijceret, an quid aliud accidit modo ac ſi no-*
» *biſcũ eos oppreſſiſſet bello? Qui ergo nõ cõſentaneũ ſit*
» *fore, ut ſi uos iã duces eorũ præbueritis, qui adeò ma-*
» *nifeſtus miſeris adfecti ſunt, ſtãte modo potentiſſimi o-*
» *mniũ, qui umquã exſtiterũt, eos adiuti? Nã quo tẽpo-*
» *re uos rerũ potiebamini, tantũ duces maritimi ſcilicet*
» *eratis. At nũc & omniũ noſtrũ, & Peloponneſiorũ,*
» *& eorũ, quibus olim præerata, et ipſius denig regis,*
» *cuius amplißima eſt potentia, uobis eſſe duobus licet.*
» *Atqui nos Lacedæmonijs fœderati maximo eramus*
» *uſui, quòd ne uos quidẽ ignoratis. Nũc tamẽ uero eſt*
» *ſimile, nos omnino ſummorũ omniũ uos ſequuturos,*
» *quàm tũ ſequuti Lacedæmonios ſumus. Nec n. uel in*
» *ſalutem gratia, uel Syracuſanorũ, uel omnium alio-*
» *rũ cauſſa, (quod tũ factum fuit) ſed noſtra, qui immi-*
» *ſſamus laſſi, opẽ ferremus. Hoc quoq; ſcirẽdũ eſſe, eã*
» *hãc Lacedæmoniorũ potentiã cõtinere rebus nũc, e-*
» *uertu poſſe multis facilibus, quàm imperium illud, quod*
» *uos obtinuiſtis. Nã uos a mutabilibus equis inſtructi uel*
» *inuitos in aſſensũ cogetis: at hi perpauci numero*
» *ſupra ceteros libere ipſis placeres, nec quidquam deterius*
» *armis inſtructis, ſentirent. Atq; hæc ſunt, quæ*
» *uobis exponere uisum fuit. Illud quidẽ certe debe-*
» *bitis, Athenienſes, exiſtimare nos ad eas res omnium ac-*
» *nobis, quæ reſpublica ueſtra plus allatura ſit boni,*
» *quàm noſtra. His expoſitis, ita Thebanos decreſſe*
» *fecit. Et uerò cũ primũ ex Athenienſibus probari, a-*
» *deoq; ferendã Thebanis opẽ Lacedæmonios decerne-*
» *re. Quãq; plebiſcitum hoc Thraſybulus retulerat, ni tamẽ*
» *ſic comprobatum populo Athenienſem tamen Perſarum mo-*
» *narchæ amicus eſſe, nihilominus ſuo cum periculo*
» *maluerẽ Thebanos gratia referre cupiendo, quàm ipſe*
» *beneficium accepiſſe. Nam uos Thebani, expe-*
» *ditionem aduerſum nos habuiſtis: at nos nihilo-*
» *minus aduerſus Lacedæmonios quotidianis (quidem uos*
» *bello premimus. Itaq; Thebanis domũ profectis, ad ſe-*
» *ſeruandũ ſe cõparabãt Athenienſes, ad opẽ ferendã. Nec*
» *Lacedæmonij quidem ampliùs cunctabãtur, ſed nunc*
» *Pauſanias cum patrijs ac Peloponneſi copijs in Bœotiam pergebat. Sub Corinthij non ſequebantur. Interea Lyſander, qui Phocenſium, Orchomenioru, hoſtiq; uicinorum oppidum ducebat copias, prius ad Haliartum, quàm Pauſanias præſtitũ ſunt. Quãq; nam eò uenſſet, quieſcere nõ poterat, neq; miſſis ab La-*
» *cedæmonijs exercitum expectare: ſed cum ijs, quas habebat, copijs ad Haliartiorum mœnia perge-*
» *bat, primùm*

Thraſybulus & Athenienſes gratos ſe erga Thebanos declarant.

Lyſander Haliartum adoritur.

καὶ δι' μὲν πρῶτον ἔπειθεν αὐτοὺς ἀφίστασθαι Θηβαίων, καὶ αὐτονόμους γίγνεσθαι· ἐπεὶ δὲ τῶν Θηβαίων τινὲς ὄντες οἱ ἐφ' ἑτέρᾳ διεκώλυον, προσέβαλε πρὸς δι' τέλους. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Θηβαῖοι δρόμῳ ἐβοήθουν οἵ τε ὁπλῖται καὶ οἱ ἱππεῖς. ὁ μὲν τοίνυν ἔτι λανθάνοντες τὸν Λύσανδρον ἔτυπτον αὐτῷ, ἅτε καὶ ἀπροόπτως προσπίπτοντες ὡς κρατήσοντες ὑπερῴκησεν, ἄφνω· ἔθορυβήθη δ' οὖν σαφῶς, ὅτι πρὸς δι' τεῖχος ἦν μάχη ἐγένετο, καὶ τρόπαιον ἔστησε πρὸς ταῖς πύλαις τῆς Ἁλιαρτίων. ἐπεὶ δ' ἀπεθανάτωσε Λυσάνδρου ἔφθυγον οἱ ἄλλοι πρὸς δι' ὄρους, ἐδίωκον ἐρρωμένως οἱ Θηβαῖοι. ὡς δὲ ἄνω ἤδη ἦσαν διώκοντες, † καὶ στενοχωρία τε καὶ δυσχωρία ἐλάμβανεν αὐτούς, ἀποστρέφαντες οἱ ὁπλῖται ἠκροβολίζόν τε καὶ ἔβαλλον. ὡς δὲ ἔπεσον αὐτῶν δύο ἢ τρεῖς οἱ πρῶτοι, καὶ ὠθεῖ οἱ λοιποὶ ἐπεκυλίνδουν πέτρους ἐς δι' κάταντες, ὁ πολλῇ προθυμίᾳ ἀμύνεσθαι, ἐτρέφθησάν οἱ Θηβαῖοι ἀπὸ τοῦ καταντους, καὶ οὐκ ἀφεῖσθαι ἠνέσχοντο αὐτῶν ὀλίγους ἢ ὡς ποιήσαι. τοῦτο μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ οἱ Θηβαῖοι ἠθύμουν, νομίζοντες οὐκ ἐλάττω κακὸν παθεῖν ἢ ποιῆσαι· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπεὶ ἤσθοντο ἀπελθόντας οἱ νυκτὸς τούς τε Φωκέας καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας οἴκαδε ἐκάστους, ἐν τούτῳ δὴ μείζονι ἐφρόνησαν ἐπὶ τῷ γεγενημένῳ. ἐπεὶ δ' αὖ ὁ Παυσανίας ἀνεφαίνετο ἔχων δι' ἐκ Λακεδαίμονος στράτευμα, πάλιν αὖ οἱ μεγάλῳ κινδυνῷ ἡγοῦντο εἶναι, καὶ πολλῷ ἔφαινεν σωτήριόν τε καὶ ταπεινότητα οὐ τῷ στρατεύματι εἶναι αὐτῶν. ὡς δὲ τῇ ὑστεραίᾳ οἵ τε ἀθροῖοι ἐλήλυθεσαν ξυμπρεπέστατοι, ὅ, τε Παυσανίας οὐ προσῆγεν, ἀλλ' ἐμαλάχθη, ἐκ δείους δι' μὲν Θηβαίων πολὺ μεῖζον φρόνημα ἐγένετο· ὁ δ' Παυσανίας συγκαλέσας πολεμάρχους καὶ πεντηκοντῆρας, ἐβούλευε πότερον μάχῃ ἐκόντων αὐτῶν ἢ ὑποσπονδους τὸν τε Λύσανδρον ἀναιροῖτο καὶ σὺν μετ' αὐτοῦ πεσόντας. λογιζόμενος δ' ὁ Παυσανίας καὶ οἱ ἄλλοι οἱ τῶν Λακεδαιμονίων ὡς Λύσανδρος τετελευτηκὼς εἴη, καὶ δι' μετ' αὐτοῦ στράτευμα ἥπημένον ἀγκεκυρήκει, καὶ κρείσσους μὲν πάντα πάσαν ἐκ Θηβαίου ἦσαν αὐτοῖς, οἱ δ' πόντες οὐ προθύμως στρατεύοιντο· ἐλογίζοντο δὲ καὶ δι' ἱππικὸν, ὡς δι' μὲν ἀπέπαλεν, πολὺ, δι' δ' αὐτῶν, ὀλίγον † εἴη, καὶ ὅτι οἱ νεκροὶ σφῶν τεῖχει ἐκφόβῳ ὥστε οὐδὲ κρείσσονι οὐδὲ σῷ αὐτῶν πύργον ῥᾴδιον εἴη ἀνελέσθαι· δὴ οὖν πάντα ταῦτα ἔδοξεν αὐτοῖς σὺν νεκροὺς σώσασθαι. οἱ μὲν τοι Θηβαῖοι ἔφασαν ὅτι ἐκ ἂν ἀφεθεῖεν σὺν νεκροὺς εἰ μὴ ἐφ' ᾧ τε ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας· οἱ δὲ, ἄσμενοί τε ταῦτα ἤκουσαν, καὶ αὐτίκα ὁμόσαντες σὺν νεκροὺς, ἀπῆεσαν ἐκ τῆς Βοιωτίας. πύθῃ δ' πλησθέντες, οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἀθύμως ἀπῆεσαν· οἱ δὲ Θηβαῖοι μάλ' ὑβριστικῶς, εἰ καὶ μικρόν τις τῶν χωρίων † του ἐπιβαίη, παίοντες, ἐδίωκον ἐς τὰς ὁδούς. αὐτὴ μὲν δὴ ἕως ἦν στρατιὰ τῶν Λακεδαιμονίων διελύθη.

καὶ λυσχνία τινὰ καὶ στενοχωρία ὑπελάμβανεν αὐτούς

ὃν· τὸ δ' μείγνυσθαι, ὅτι

*primùm ſuadebat a Thebanis ut deficerent, ſeq; in libertatem adſererent. Id uerò quum Thebani quidam in oppido fieri prohibuiſſent, muro copias admouit. Ea re Thebani audita, curſu ad ferendas ſuppetias cum grauis armaturæ peditibus & equitum copijs Haliartios contendunt. Vtrum uerò in Lyſandrum clam ipſo inciderint, an potius animaduertens ille Thebanos aduentare ſubſiſterit, quaſi qui ſibi uictoriam policeretur, incertum eſt. Hoc quidem conſtat, ad ipſa mœnia pugnatum, & tropæum ad portas Haliartiorum conſtitutum fuiſſe. Lyſandro interfecto quum ad montem alij fugerent, acriter Thebani eos perſequebantur. Iam in montis cacumẽ adſcenderant, quum in delatos ad arcta tranſituque difficilia loca grauis armaturæ pedites ſeſe conuertunt, & iaculis ac telis eos feriunt. Quumq; duo uel tres qui erant in fronte, cecidiſſent, & in reliquos per loca decliuia Lacedæmonij ſaxa deuoluerent, magnaq; cum alacritate animi eos urgerent: ſubtur ab aduerſo monte in fugam Thebani, ac plures CC occiduntur. Itaque dies is in mœrore conſumtus, quòd non minus ſe detrimenti accepiſſe, quàm dediſſe ducerent. Poſtridie quum Phocenſes & ceteros omnes noctu domũ profugiſſe comperiſſent, maiores ob rem geſtam animos ſumebant. At ubi Pauſaniam cum Laconicis copijs conſpexere, ingenti ſe rurſus in periculo eſſe arbitrabantur, adeoq; magnum in eorum exercitu ſilentium animorumq; dejectionẽ fuiſſe commemorabatur. Sed quum poſtridie non ſolùm Athenienſes ad eos uenſſent, ſeq; cum ipſis in acie coniunxiſſent, uerumetiam Pauſanias exercitum non adduceret, neq; prælij copiam faceret: tum uerò Thebanis animi plurimùm aucti ſunt. Pauſanias autem * polemarchis & militum quinquagenũm præfectis conuocatis, manum ne conſereret, an per indutias Lyſandrum & alios cum ipſo cæſos tolleret, deliberabat. Quumq; tam Pauſanias ipſe, quàm ceteri Lacedæmoniorum magiſtratus ſecum reputarent, Lyſandrum occubuiſſe: milites quos habuerat, uictos profugiſſe: Corinthios prorſus ſequi noluiſſe: ceteros qui aderant, non ſatis alacres eſſe hac in militia: hoſtium equitatum magnum eſſe, ſuum exiguum: occiſorum cadauera ſub ipſis iacere mœnibus; ut iam ne uictoribus quidem, propter uim hoſtium de turribus, ea tollere ſit procliue: de hiſce cauſſis omnibus decreuerunt, interfectorum corpora per indutias eſſe tollenda. Negant ea Thebani ſe reddituros alia condicione, quàm ut finibus ſuis Lacedæmonij excederent. Eare perlubenter audita, ſublatiſque cadaueribus, e Bœotia diſceſſum. Atque his ita geſtis abiere mœſti Lacedæmonij. Thebani autem petulanter admodũ, ſi quis uel parumper in uillas diuertiſſet, cædendo ad uias uſq; perſequebantur. Hic eius expeditionis Lacedæmoniorum exitus fuit.*

Lyſander Thebanis occiditur.

* Appellatio muneris Laconici· q.d. belli præfectos.

Enim-

Enimuerò Pausanias posteaquàm domum redijsset, capitis iudicium subijt. Quumq; accusaretur quòd serius Lysandro apud Haliartum præsto fuisset, quàquam cõuentum inter ipsos esset, vt ad eũdem diem eò venirent: quòd per indutias, non commissa pugna tollere mortuorum cadauera conatus fuisset: quòd plebem Athenien sem captam in Piræeo dimisisset: quòd denique iudicio se non stitisset: capitis damnatus fuit. Ipse Tegeam fuga se recepit, atque istic morbo extinctus est. Hæc tum in Græcia gesta sunt.

Pausanias rex damnatus capitis, exsul moritur.

ὁ μὲν τοι Παυσανίας ἐπεὶ ἀφίκετο οἴκαδε, ἐκρίνετο πολὺ θανάτου. κατηγορεῖτο δ' αὐτῷ καὶ ὅτι ὕστερήσειεν ὢν ἁλίαρτον τῷ Λυσάνδρῳ, ξυνθέμενος δὲ πρὸς αὐτὸν ἡμέραν πρόσθαι, ὅπως Ἀθηναίους ὁμοῦ οὐ μάχῃ ἐπιοῖτο τοὺς νεκροὺς αἰρεῖσθαι, καὶ ὅτι ὃν δῆμον τὸν Ἀθηναίων λαβὼν οὐ τῷ πειρατῇ, αἰτίᾳ, καὶ πρὸς ὀλίγους, οὐ πρὸς πολλοὺς οὐ τῇ δίκῃ, θανάτου αὐτὸν κατεγνώσθη· καὶ ἔφυγε δὲ τεγέαν, καὶ ἐπελθόντα μέτοπι ἐκεῖ νόσῳ. καὶ μὲν οὕτω πρὸς ἐλλάδα τὰ τοῦτ' ἐπράχθη.

XENOPHONTIS HISTORIARVM GRAECARVM LIBER QVARTVS.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Agesilai res in Asia prosperè gestæ.

Agesilaus autem posteaquàm sub autumnũ Pharnabazi Phrygiã ingressus esset, agrum incendijs ac populationi us infestabat, vrbes partim vi, partim deditione spõtanea sibi adiũgebat. Quúmque diceret Spithridates se, si Paphlagoniam secum accederet, perfecturum vt Paphlagonum rex in colloquium societatémque veniret: libens hanc profectionem suscepit, iamdudum cupiens eam nationem a fide regis auertere. Quum ventum in Paphlagoniã esset, aderat *Cotys & fœdus iubat. Etenim ab rege Persico arcessitus, profectus ad eum non fuerat. Deinde suasu Spithridatæ Agesilao CIↃ quidem equites reliquit Cotys, cetratos autem CIↃ CIↃ. Ob eam rem quia gratias habebat Spithridatæ Agesilaus: Dic mihi, ait, mi Spithridata, num Cotyi filiam vxorem dares? Multo quidem lubentius, subiecit ille, quàm Cotys ample ditionis & copiarũ imperio prepotens filiam exsulis duceret. Hæc tum de nuptijs hisce tantùm facta est mentio. Quum autem discessurus Cotys esset, Agesilaum salutaturus adit. Ibi sermonem hunc in præsentia Trigintauirum Spithridata remoto Agesilaus accepit: Dic mihi, ait, mi Coty, quo genere natus est Spithridates? Et ille: Natus est, inquit, genere apud Persas nulli secundo. At filiam ne ipsius, quàm sit elegans, vidisti? Quid me ait. Heri cum ea cœnatus sum. At pulchram ei filiam hocipso formosiorem esse. Sanè perpulcra est, ita me Iupiter amet, inquit Cotys. Hanc ego, subiecit Agesilaus, quando nobis amicus esse cepisti, auctor essem vt duceres: primùm bellam, (quo quid est se marito iucundius possit?) deinde natam patre apprimè nobili, tantáque potentia præditum, vt mutuis Pharnabazi lesus sic eum vlus sit: vt iam, cui vides, vniuersa ipsum ditione sua expulerit.*

ΔΕ Αγησίλαος, ἐπεὶ ἀφίκετο ἅμα μετοπώρῳ ἐς τὴν τοῦ Φαρναβάζου φρυγίαν, τὴν μὲν χώραν ἔκαιε καὶ ἐπόρθει, πόλεις δὲ, τὰς μὲν βίᾳ, τὰς δ' ἐκόντας προσελάμβανε. λεγόντος δὲ τοῦ Σπιθριδάτου ὡς εἴη αὐτῷ πρὸς τὸν παφλαγόνα βασιλέα καὶ ἐπιτήδειος ἐλθεῖν καὶ ξυμμαχίαν ποιήσειν, πάνυ ἐσπούδαζε τοῦτο ποιεῖν ὁ Αγησίλαος· ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ἐπὶ τὸν παφλαγόνα βασιλέα, καὶ ξυμμαχίαν ἐποιήσατο. καὶ γὰρ καλούμενος ὑπὸ βασιλέως οὐκ ἀπῆλθε. πέμπουσι δὲ τοῦ Σπιθριδάτου, κατάγοντα τῷ Αγησιλάῳ χιλίους μὲν ἱππέας, ὀκτακοσίους δὲ πελταστάς. χρόνῳ δ' ὕστερον ἐκείνου Αγησίλαος τῷ Σπιθριδάτῃ ἐπαίρει, ὦ Σπιθριδάτα, ἦ καὶ σὺ δώσεις Κότυϊ τῷ Συαγαύρα; πολύ γε, ἔφη, μᾶλλον ἢ ἐκεῖνος αὖ λάβοι φυγάδος αἰδοῦς, βασιλέως πολλῆς χώρας καὶ δυνάμεως. τότε μὲν οὖν ταῦτα μόνον ἐξεφέρετο περὶ τοῦ γάμου· ἐπεὶ δ' Κότυς ἤμελλεν ἀπιέναι, ἦλθε πρὸς τὸν Αγησίλαον ἀποχωρήσαντος. λέγει δὲ ἐξαίφνης ὁ Αγησίλαος, ὦ Σπιθριδάτα, μεταπέμπου τὸν Σπιθριδάτην· λέγει μοι, ὦ Κότυ, τοῦτον τίνος ἐστὶν ὁ Σπιθριδάτης; ὁ δ' ἔφη ὅτι πάντων ἀνδρῶν ἀριστεύς. τὸν δ' ὑπὸ τούτου ἀνδρὸς γεγενῆσθαι; καὶ γὰρ εὐπρεπὴς ξυνεβάλετο αὐτῷ. πάνυ μὲν φαίνεται θυγατέρα κεκτῆσθαι καλὴν εἶναι. πῶς, ἔφη Κότυς. καλὴ γάρ ἐστι. καὶ ἐγὼ μέν, ἔφη, ἐπεὶ φίλος ἡμῖν γεγένησαι, τὸ συμβουλεύειν σοι οἷμαι καὶ τοῦτο γαμεῖν γυναῖκα, καλλίστην μὲν ἁπασῶν, (ὃ τί γὰρ ἡδὺ ἄνευ τούτου;) πατρὸς δ' ὑψηλοτάτου, δύναμιν δ' ἔχοντα τοσαύτην, ὅσην οὐδὲ Φαρναβάζῳ ἔστιν, ὃς τὴν μὲν χώραν ὧδε πᾶσαν ἔχει φυλάττων τὴν τοῦ βασιλέως, ὃς ἔφυς, πεποίηκας δὲ

Itaque sat scito, inquit, eum perinde ac hostem illum vlcisci potuit, etiam hominem amicum adficere beneficijs posse. Planeq; velim existimes, si hæc fiant, nõ illum modò tibi socerum fore: sed & me, & Lacedæmonios ceteros, quumq; nos Græciæ principatum obtineamus, omnem præterea Græciam. Atenim si hæc facias, quis vmquam te magnificentius vxorem duxerit? Quam enim sponsam tot equites, cetrati, grauis armaturæ pedites vmquam deduxerunt, quot hanc vxorem tuam nunc domum tuam sunt deducturi? Tum Cotys Agesilaum interrogans: Hæccine, inquit, etiam Spithridatæ probantur, quæ dicis? Et ille: Ita me Dij ament, inquit, mi Coty, non ille me iussit hæc dicere: sed ego, tametsi mirificè gaudeam quoties de hoste pœnas sumo, longè tamen maiore mihi voluptate frui videor, quum quid amicis boni reperio. Cur igitur, inquit Cotys, non scisciscitaris, an hæc ille velit? Et Agesilaus: Abite vos, ait, Herippida, & hominem edocete, vt eadem quæ nos velit. Tum illi surgentes Spithridatæ rem exponebant, quumq; nonnihil intercederet moræ: Visne, inquit Agesilaus, mi Coty, nos etiam huc ipsum arcessamus? Nimirum multo facilius, ait, te persuasurum arbitror, quàm ceteros omnes. Tum deinde Spithridatem Agesilaus cum reliquis arcessit. Quumq; illi accederent, Herippidas: Cetera quidem, ait, mi Agesilae, quæ dicta sunt, quid prolixè commemorari necesse fuerit? Hoc Spithridatæ verbum extremum fuit, perlubenter se facturum, quidquid tibi videatur. Igitur mihi videtur, inquit Agesilaus, vt tu quidem Spithridata, quod felix faustúmque sit, Cotyi filiam des vxorem: tu verò eam, Coty, ducas. Puella tamen ante vernum tempus itinere terrestri a nobis ad te deduci non poterit. Atenim, subiecit Cotys, mari ad me mitti poterit, si quidem ita tu velis. Secundum hæc datis acceptisque dextris, Cotys dimissus fuit. Quúmque properare hominem Agesilaus intellexisset, statim instructa triremе, datóque Calliæ Lacedæmonio auehendæ puellæ negotio: Dascylium ipse profectus est, quo in loco regia Pharnabazi erat, & circum eam vici frequentes, ampli, cópia commeatus abundantes. Erant & peramœnæ venationes partim in hortis vndique septis: partim patentibus in locis. Circumfluebat amnis plenus omnigenis piscibus. Nec deerat illis ingens volatilium copia, qui vti aucupio poterant. Atque heic in hibernis mansit, & partim indidem, partim pabulatum suos educendo commeatum exercitui parabat. Quúmque milites aliquando contemtis hostibus & incautè commeatum quærerent, quòd ante id temporis aduersi nihil eis accidisset: fortè Pharnabazus in eos per planiciem palatos cum duobus falcatis curribus & CCCC equitibus incidit.

ὃ δ' ἰδὼν μύτι, ἔφη, ὥσπερ ἐκεῖνον ἐχθρὸν ὄντα δυνατὰ πωρεῖσθαι, οὕτω καὶ φίλον ἄνδρα δύρκετεῖν δυνατὸν νομίζειν, τούτην πρᾶξιν, μὴ κεῖνον αὖ σοι μόνον κηδεστὴν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ καὶ σὺν ἄλλους λακεδαιμονίους, ἡμῶν δ' ἡγουμένων τῆς ἑλλάδος, καὶ τῆς ἄλλης ἑλλάδος. καὶ μὲν μεγαλοπρεπέστερός γε σοῦ, εἰ ταῦτα πράξοις, τίς ἂν ποτε γήμαιτο; ποίαν γὰρ νύμφην πώποτε τοσοῦτοι ἵπποι καὶ τοσοῦτοι ὁπλῖται προὔπεμψαν, ὅσοι τὴν σὴν γυναῖκα ἐς τὸν σὸν οἶκον πομπεύσουσιν; καὶ ὁ Κότυς ἐπήρετο. δοκοῦσι δ', ἔφη, ὦ Αγησίλαε, μὴ Σπιθριδάτῃ ταῦτα λέγειν; μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, ὦ Κότυ, ἐκεῖνος μὲν ἐμέ γε οὐκ ἐκέλευσε ταῦτα λέγειν· ἐγὼ μέντοι, καίπερ † ὑπερχαίρω ὑπερχαίρω ὅταν ἐχθρὸν πωρῶμαι, πολὺ μᾶλλόν μοι δοκῶ ἥδεσθαι ὅταν τι τοῖς φίλοις ἀγαθὸν ὑποθυσίσκω. τί οὖν, ἔφη, οὐ πωπυνθάνῃ εἰ καὶ ἐκείνῳ βουλομένῳ ταῦτ' ἐστί; καὶ ὁ Αγησίλαος, ἴτ', ἔφη, ὑμεῖς ὦ Ηερππίδα, μὴ διδάσκητε αὐτὸν βουλεύειν ἅπερ ἡμεῖς. οἱ μὲν δὴ ἀναστάντες ἐδίδασκον. ἐπεὶ δ' διέτεινον· βάλε, ἔφη, ὦ Κότυ, μὴ ἡμεῖς δοῦρα κοπιέσωμεν αὐτόν; πολύ γ' ἂν οἶμαι μᾶλλον, ἔφη, ὑπὸ σοῦ πεισθῆναι αὐτὸν ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων. ἐκ τούτου δὴ ἐκάλει ὁ Αγησίλαος τὸν Σπιθριδάτην τε καὶ σὺν ἄλλοις. προσιόντων δ' † αὐτῶν, εἶπεν ὁ Ηερππίδας· τὰ μὲν ἄλλα, ὦ Αγησίλαε, τὰ ῥηθέντα τί ἂν τις μακρηγορῶν πλείω ἢ λέγοι Σπιθριδάτης ἂν ποιεῖν αὐ ἡδέως ὅ, τι σοὶ δοκοίη. ἐμοὶ μὴ τοίνυν, ἔφη ὁ Αγησίλαος, δοκεῖ, σὲ μὲν ὦ Σπιθριδάτα, τύχῃ ἀγαθῇ δοῦναι Κότυϊ τῷ θυγατέρα, σὲ δ' λαμβάνειν. τὼ μέντοι παῖδε πρὸ ἥρᾳ ὅτι ἂν δυνώμεθα πέμπειν ἀγαγεῖν. ἀλλὰ ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Κότυς, καὶ δίλοφον ἂν ἤδη αὖ πέμποιο, εἰ σὺ βάλοιο. ἐκ τούτου δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες ἐς τοὺς, ἀπέπεμπον νὺν Κότυν, μὴ θύδυς ὁ Αγησίλαος ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν σωθέντα, τειμὴν πληρώσας, καὶ Καλλίαν λακεδαιμόνιον καλέσας ἀπαγαγεῖν τὼ παῖδα, αὐτὸς ὧδε δεκυλίου † ἐπορεύετο, ἔνθα μὴ τὰ βασίλεια ὧν Φαρναβάζῳ, καὶ κῶμαι πολλαὶ αὐτὰ πολλαὶ μὴ μεγάλαι μὴ ἄφθονα ἔχουσι τὰ ἰδιωτήδια· μὴ θήρᾳ, αἱ μὲν, αἱ δὲ πολυφοιτομένοις πάραδείσοις, αἱ δὲ καὶ αὐτοπαμμίοις τόποις, πάγκαλαι. πολυέρρει δὲ καὶ ποταμὸς παντοδαπῶν ἰχθύων πλήρης. ὧν δὴ καὶ τὰ πλοῖα ἄφθονα ταῖς ὀργιθούσαις δυναμένοις. αὐταῦτα μὲν δὴ διεχείμαζε, καὶ αὐτόθεν καὶ σὺν προνομαῖς τὰ ἰδιωτήδια τῇ στρατιᾷ λαμβάνων. καταφρονητικῶς δέ ποτε καὶ ἀφυλάκτως, ᾗ δ' μηδὲν πρόσθροον ἐσφάλθαι, λαμβανόντων τὴν στρατιὰν τὰ ἰδιωτήδια, ἐπιτυχὼν αὐτοῖς ὁ Φαρναβάζου κ' δ' πεδίον ἐσαγομένοις, ἁρμάτα μ' ἔχων δύο δρεπανηφόρα, ἱππεῖς ὡς τετρακοσίους. οἱ δ' ἕλληνες ὡς εἶδον αὐτὸ προσελαύνοντα, ξυνέσραμον ὡς ἐς ἑπτακοσίους. ὁ δ' ἂν ἐμέλλησεν, ἀλλὰ

Eum Græci adequitantem conspicati, ad IↃCC celeriter vnum in globum coeunt. Ille nihil cunctatus, con-

Descriptio regiæ Pharnabazi.

*constitutis in fronte curribus, quos ipse a tergo cum equitatu subsequebatur, agi eos in hostem iubet. Posteaquàm immissi currus globum Græcorum disiecissent, mox equites ad C homines prosternunt: ceteri fugæ se ad Agesilaum recepere, qui cum grauiar matura non procul aberat. Secundum hæc tertio vel quarto die Spithridates castra Pharnabazum habentem amplo in vico, cui nomen Caue, plus minus CLX stadijs ab se abesse comperit, ac mox ea de re certiorem Herippidam facit. Ille patrandi præclari facinoris cupidus, grauis armaturæ pedites CIↃ CIↃ, totidémque cetratos, & tot Spithridatæ, Paphlagonum, Græcorum equites ab Agesilao postulat, quot permouere suadendo posset. Hos quum Agesilaus promisisset, extra consulit: quúmque sub ipsum crepusculum perlitasset, sacrificij finem fecit. Post milites cœnatos adesse pro castris iussit. Tenebris ingruentibus ne dimidia quidem singulorum pars egressa est. Ne tamen in castra reuersus ludibrio reliquis Trigintauiris esset: cum ea, quam habebat, militum manu profectus est. Prima luce aggressus Pharnabazi castra quum esset, collocati ante ea custodes Mysi magna ex parte trucidantur: fugiunt Persæ: castra multis cum poculis, supellectile Pharnabazi reliqua, magna impedimentorum copia, iumentis impedimenta vehentibus capiuntur. Etenim quòd sibi metueret, ne sicubi subsisteret, circumdatus obsideretur: *Nomadum instar aliàs aliam regionis partem adibat, & castrorum metationes quantum poterat occultabat. Posteaquàm deinde res captas Paphlagones ac Spithridates auehebant, substitutis Herippidas ordinum serierúmque ductoribus, omnia Spithridatæ ac Paphlagonibus ademit, vt magnam mancipiorum copiam sectoribus adferret. At illi, posteaquàm hoc eis accidisset, non tulerunt: sed vt iniuria contumeliáque adfecti, rebus suis noctu collectis, Sardes ad Arixum se conferunt, habita ei fide propterea, quòd & ipse defectione facta bellum cum rege gesserat. Agesilao quidem certè hac Spithridatæ, * Megabyzi, Paphlagonum defectione nihil hac in expeditione grauius accidit. Ceterum Cyzicenus quidam erat Apollophanes, cui iam olim cum Pharnabazo hospitij necessitudo erat, & hoc ferè tempore hospitio exceptus ab Agesilao fuerat. Is Agesilao significat, existimare se, posse opera sua Pharnabazum in colloquium de ineunda amicitia adduci. Ea re audita, indutijs ac fide ab Agesilao acceptis, Pharnabazum ad locum constitutum adducit. In eo iam Agesilaus & adiuncti ei Trigintauiri in gramine humi iacentes Pharnabazum opperiebantur. Veniebat is stola maximi pretij ornatus, quàq; ministri puluinos substernerent, in*

Herippidas Pharnabazũ nec opinantem opprimit.

* Natio Scytharum nuga. Plin. in V.

Herippidæ auaricia.

* al. Megabatæ.

Apollophanes Agesilaũ cum Pharnabazo conciliare nititur.

ὀλιγάκις πρωσκαίμιθ' τὰ ἀρμαται, αὐτὸς ὁ ζωὸ τοῖς ἱππεῦσιν ὄπισθεν γιγόμενος, ἐπελθὼν ἐλαύνειν δὲ αὐτούς. ὡς δὲ τὰ ἁρματα ἐμβαλόντα διεκόσμησε θ' ἀθρόον, ταχὺ οἱ ἱππεῖς κατέβαλον ὡς ἐς ἑκατὸν ἀνθρώπους, οἱ δ' ἄλλοι κατέφυγον πρὸς Αγησίλαον. ἐγγὺς γὰρ ἔτυχε σὼ τοῖς ἑταίροις ὤν. ἐν ᾧ τούτου τελευτῇ ἡ τετάρτῃ ἡμέρᾳ αἰεὶ ἄγεται ὁ Σπιθριδάτης τὸν Φαρναβάζου οὐ κωμῃ κώμῃ μεγάλῃ στρατοπεδούμενον, ἀστεχνητα στάδια ὡς ἐξήκοντα ἢ ἑκατὸν· ἢ θύλης λέγῃ πρὸς τὸν Ηερπιδίαν. ἢ ὁ Ηερπιδίας, ὡδὶ νυμος ⟦ ἀεὶ * λαμπρόν π ὁρᾷ ἐλεθ, αὐτῇ τὸν Αγησίλαον ὁ ἑταίρας τε οὗ διαλλίους, καὶ πελτας τὰς ἄλλους ζωκύτους, καὶ ἱππέας τὰς τε Σπιθριδάτου καὶ τοῦ παφλαγόνος, καὶ τὴν ἑλλιῶνα ὁ τόσους πέμπειν. ἐπεὶ δὲ ὑπῆκτο αὐτῷ, ἐθύετο· καὶ ἅμα δεῖλη καλλιερησάμενοι, κατέλυσε τὴν θυσίαν. ἐν δὲ τούτῳ δέξασθαι παρήγγελε πᾶσαι πρόσω τὸ στρατόπεδον. σκότους δ' γιγομένου, οὐδ' οἱ ἡμίσεις ἑκάστων ὑπῆλθον. ὅπως δὴ μὴ, εἰ ἀφυλακτέποιτο, κατα γελῶεν αὐτοῦ οἱ ἄλλοι τετάκατοι, ἐποιοῦντο ζωὴ ἔχε θυμάμ. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὠθισμοῦ τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδείᾳ, τῆς μὲν φυλακῆς αὐτοῦ, μυσῶν ὄντων, ἀπολλοὶ ἔπεσον, αὐτοὶ δὲ διεφθάρησαν, τὸ δὲ στρατόπεδον ἁλίσκεται, καὶ πολλὰ μὲν ἐκπώματα, καὶ ἄλλα δὴ οἷα Φαρναβάζου κτήματα, πρὸς δὲ τούτοις σκεύη πολλὰ, καὶ ζεύγεα σκευοφόρα. διὰ γὰρ δὴ φοβεῖσθαι μὲ, ἐᾶσαν κατασαίη, κυκλωθεὶς ἀπολιορκῆτο, ἄλλοτε ἄλλῃ τῆς χώρας ἐπῄει, ὥσπερ οἱ νομάδες, καὶ μάλα ἀφανίζων τὰς στρατοπεδεύσεις. ἔπειτα δὲ τὰ ληφθέντα χρήματα ἀπήγαγον οἵ τε παφλαγόνες καὶ ὁ Σπιθριδάτης, *νομάσας Ηερπιδίας ταξιάρχους καὶ λοχαγούς, ἀφέλῳ ἅπαντα τὸν τὰ Σπιθριδάτου Σάρδεσι παφλαγόνα, ἵνα δὴ πολλὰ ἀπαγάγοι τὰ αἰχμάλωτα ὧν λαφυροπάλαι. ἐκεῖνο μέντοι πῶς τὰ παῦσαι, ἐκ ἴσχυεν, ὅτι ὡς ἀδικουμένους καὶ ἀτιμαζομένους, νυκτὸς συσκευασάμενοι ἄρασα ἀπόντος ἐς σάρδεις πρὸς Αρταῖον, † πισθυνόμενοι ὅτι μὴ ὁ Αρταῖος ἀφεστήκοι Βασιλέως ἐπολέμησεν αὐτῷ. Αγησιλάῳ μὲν δὴ τῆς † ἀφελήφεως τὸν Σπιθριδάτα καὶ τὸν †Μεγαβύζου καὶ τὴν παφλαγόνων ἀδελφὴν ἐγένετο βαρύτατον ἐν τῇ στρατείᾳ. ἰὼν δέ τις Αποφάνης κυζικηνὸς, ὃς μὴ Φαρναβάζῳ ἐτύγχανεν ὢν πολεμοῦ ξένος ὢν, μὴ Αγησιλάῳ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὑπῆρξε· ὅτ' ἐθέλοι πρὸς δὴν Αγησίλαον ὡς οἷοίθ' ἁνακαγεῖν αὖ ⟦ αὐτὸν* ἐς λόγους περὶ φιλίας Φαρνάβαζον. ὡς δ' ἤκουσεν αὐτὸν, ἀπεδέξατο λαβὼν καὶ δεξιὰν, πρῶτα ἄρξαι δὴν Φαρναβάζου δὲ συγκέμενοι χωρίον. ἔνθα δὴ Αγησίλαος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τετυκότα χαμαὶ οὐ πόα πνὶ κατακέμενοι ἀτέμενοι· ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἧκεν ἔχων στρωμνὴ πολλὴ χρυσοῦ ἐξίαν. ἀνδράποδα δὲ ⟦ αὐτῷ* τὴν θεραπόντων ἕκαστα, ἐφ'

in quos se molliter Persæ collocant: conspecto vili cultu Agesilai, delicijs illis vti præ verecundia noluit. Quapropter & ipse ita vti vestitus erat, humi sese reclinat. Deinde primùm dicta vtrimque salute, mox dextram Pharnabazo porrigente: suam vicissim ei porrigit Agesilaus. Eo peracto Pharnabazus, qui natu grandior esset, ita loqui cepit: Ego vobis, Agesilae, vósque ceteri Lacedæmonij, qui adestis, amicus & fœderatus fui, quo tempore bellum aduersus Athenienses gerebatis, neq; tantum classem vestram suppeditatis pecunijs corroborauit: verumetiam ipse terrestri prælio de equo vobiscum pugnans, hostes vsque in ipsum mare persequebar. Neque verò accusare me potestis, quasi vmquam Tissaphernis more duplici erga vos animo vel in sermone vel factis fuerim. Talem quum me gesserim, ita nunc a vobis tractor: vt ne cœna quidem mihi mea in ditione sit reliqua, nisi forte ferarum bestiarum instar id colligam, quod a vobis sit relictum. Omnia quæ a patre acceperam, ædificia præclara, horti arboribus ac feris referti, quibus animum oblectabam, nunc partim exusta, partim excisa video. Proinde si quid æquum sanctúmque sit, ego non intelligo: vos me velim doceatis, qui existimari debeat, hæc ab hominibus referendæ gratiæ non ignaris proficisci. His dictis Trigintauiri omnes verecundia ducti silebant. Tandem aliquando Agesilaus in hanc sententiam respondit: Atenim, mi Pharnabaze, non ignorare te arbitror, etiam Græcis in vrbibus hospitiorum necessitudines inter homines contrahi. Nihilominus vbi bellum inter vrbes ipsas geri ceptum est, vnà cum patria sua quilibet hospitibus bellum facit. Quin etiam si res ita ferat, nonnumquam mutuò se hospites occidunt. Eadem ratione nos quoq; bellum aduersus regem vestrum gerentes, necesse fuit omnia, quæ ipsius essent, hostilia ducere: quamquam tecum amicitiã colere summopere cuperemus. Quòd si tibi pro rege domino commutandi nos essemus quos herorũ deinde loco haberes: equidem tibi nequaquam hac in parte quidquam consulerem. Nunc tibi licet, si quidem nobiscum te velis coniungere, neminem adoranti, neminem agnoscenti dominum ita viuere, tuis vt rebus nihilominus fruare. Atqui libertatem ego opibus vniuersis anteferendam arbitror. Neque tamen id nos volumus, vt liber quidem, verum inops sis: sed vt societate nostra fretus non regis, sed tuum imperium propages, ac redactis in potestatem tuam conseruis, loco subditorum eis vtare. Quòd si simul & liber sis, & opulentus fias: quid tibi defuerit, quo minus planè sis beatus? Ergo vobis, inquit Pharnabazus, simpliciter quid facturus sim respondebo. Id verò te decet, subiecit Agesilaus. Quòd si rex, ait, imperatorem alium miserit; cui me iubeat audientem dicto esse: vobis & amicus,

et socius esse volàm. Sin me cum imperio præesse iusserit, (huiusmodi nimirum quiddam est, vti videtur, gloriæ cupiditas) omninò scitote me pro mea virili bellum aduersus vos fortissimè gesturum. Ea verba quum audisset Agesilaus, prehensa Pharnabazi manu: vtinam, inquit, vir optime, quum talis sis, amico te vtamur. Vnum quidem hoc scito, me iam quanta celeritate potero tuis e finibus excessurum, ac deinceps tametsi bellum inter nos geretur, fore tamẽ vt quamdiu superierit alius quẽ bello petamus, abs te rebúsq; tuis abstineatur. His dictis finem is congressus habuit. Et iam equo conscenso Pharnabazus abibat, quum eius ex Parapita filius perelegans nonnihil remanens; & ad Agesilaum accurrens: Ius, ait, hospitij tecum, Agesilae, iungo. Tum ille: Accipio verò, inquit. At meminerís, ait alter: statimq; ſpiculum, quod sanè pulchrum erat, Agesilao dedit. Id quum accepisset Agesilaus, quia phaleris ornatum equum pulcerrimis Idæus pictor habebat: eas detractas vicissim puero donat. Qui tùm quidem in equũ insiliẽs, patrem est insequutus. Ceterùm deinceps quũ per absentiã Pharnabazi erepto frater imperio filium hunc Parapitæ in exsilium egisset: non solum Agesilaus ceteris in rebus eum fouit, sed etiam amante ipso quemdam Atheniensis Eualcis F. nihil nõ fecit, vt is ipsius causſa Olympicũ in ſtadiũ admitteretur, quãquã inter pueros maximus esset. Agesilaus vti Pharnabazo facturum se dixerat, ſtatim ex ipsius finibus discessit. Neq; iam procul verò aberat. Thebes in campum vbi peruenisset, prõpter Astyrinæ Dianæ fanũ castra posuit, atq; istic præter eum, quem habebat, exercitum, ampliores ex omnibus locis copias cogebat. Nam ita se parabat, vt quàm posset longissimè progrederetur, existimans se nationes omnes, quotquot ater go relinqueret, regi ademturum. Hic tum conatus Agesilai erat, quũ Lacedæmonij planè cognito; missas esse pecunias in Græciam, vrbésq; maximas ad opprimendum ipsos bello conspiraſſe: versari rempublicam suam in periculo arbitrabantur, & expeditionem necessariò suſcipiendam esse. Ad eam sese comparabant, simulque ad Agesilaum Epicydidam mittunt. Is posteaquam ad eum venisset, quum aliarum rerum ſtatum exponebat, tum hoc etiam, mandare ipsi rempublicam, quamprimùm patriæ laturus suppetias adesset. Eare Agesilaus audita, grauiter quidem ille ferre, quum secum ipse quantis honoribus quantaq; spe deijceretur expenderet: sed nihilominus aduocare socios ad concionem, quid respublica mandaret indicare, dicere necessarium omnino esse, vt auxilium patriæ feratur. Quòd si res, inquit, ea gerentur ex animi sententia: certò scitote, socij, nequaquam futurum vestri vt obliniſcar. Reuertar ſcilicet ad vos, perfecturus eá quæ vos cupitis. Hæc illi audientes multis cum lacrymis vniuersi ferendam esse cum Agesilao Lacedæmoni opem ſtatuunt,

Pharnabazi F. Agesilaum ad hospitij ius inuitat.

Agesilaus e medio victoriæ cursu reuocatur.

καὶ σύμμαχος ἔσῃ· ἐὰν μέντοι μοι πίῃ ἀρχίῳ προσάπῃ, διοῦτόν τι, ὡς ἔοικε, † φιλοτιμίαν ὀφλήσῃ, ὃ οὐχὶ ἐδέναι ὅπ πολεμήσω ὑμῖν ὡς ἂν δύωμαι ἄριστα. ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀγησίλαος ἐλάβετο τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, εἶθ' ὦ λῶστε σύ, ζῆθι τοσοῦτος ὤν, φίλος ἡμῖν γένοιο. αὖ δ' οὖν, ἔφη, ἐπίσω, ὅπ νυνῖ τε ἄπειμι ὡς ἂν δύωμαι τάχιστα ἐκ τῆς χώρας τῆς σῆς, τό τε λοιπὸν, κἂν πόλεμος ᾖ, ἕως ἂν ἐπ' ἄλλον ἔχωμεν στρατεύεσθαι, σοῦ τε καὶ τῶν σῶν ἀφεξόμεθα. οὕτω δὴ λεχθέντων, † διέλυσαν. ἦν δὲ σύλλογον. καὶ ὁ Φαρνάβαζος αἰτησάμενος παρὰ τοῦ Ἀγησιλάου τῶν ἵππων ἀπιὼν· ὁ δὲ ἐκ τῆς παραπίτας υἱὸς αὐτῷ καλὸς ἐπῆν, σωληφθεὶς ὑπ' ἐκείνου· ξένον σε, ἔφη, ὦ Ἀγησίλαε, ποιοῦμαι. ἐγὼ δέ γε δέχομαι. μέμνησο νυν, ἔφη. καὶ δίδωσι δὲ παλὸν (ἔχει δὲ καλὸν) ἔδωκε τῷ Ἀγησιλάῳ. ὁ δὲ, ἀξάμενος, φάλαρα † ἔχοντος ἵππου ἐξ Ἰδαίου τοῦ γραφέως πάγκαλα, παιδικῶν αὐτόθεν ἔδωκεν αὐτῷ. τότε μὲν δὴ ὁ παῖς ἀπαιδεύτως ἔλαβε τὸν ἵππον μετεδίωκεν τὸν πατέρα. ὡς δ' οἱ τῆς τοῦ Φαρναβάζου ἀρετῆς ἀρχὴ φυγάδι ἐποίησε τὸν τῶν παραπιτῶν υἱόν, τἆλλα ὁ Ἀγησίλαος ἐπεμελεῖτο αὐτοῦ, καὶ ἐρασθέντος αὐτοῦ τοῦ Εὐάλκους ὑέος ἀθλιωτάτου, παῖδ' ἐποίησεν ὅπως ἂν δι' ἐκείνου † ἐγκρατὴς Ἀθηναίων ᾖ. σταδίου δὲ ὀλυμπίᾳ, μέγιστος ὢν τῶν παίδων. καὶ τότε δή, ὥσπερ ἔτος πρὸς τὸν Φαρνάβαζον, οὕτως ἀπεστρέφετο ἀπὸ τῆς χώρας· † ἐκ δὲ τοῦ καὶ ἐπιφανέστερον ἦν. ἀφικόμενος δὲ ἐς Ἔφεσον πρῶτον κατεστρατοπέδευσε πρὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱεροῦ, καὶ ἐκεῖ πρὸς ᾧ εἶχε ξυνέλεγε πανταχόθεν παμπληθὲς στράτευμα. παρεσκευάζετο δὲ στρατευσόμενος ὡς δυνατὸς αὐτὸς τοσοῦτος, τομίζων ὁπόσους ὁπλίσειν ποιήσαιτο ἕκαστα, ταῦτα ἀρκέσειν βασιλεῖ. Ἀγησίλαος μὲν δὴ οἷος ἦν τοιοῦτος ἐφαίνετο. οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι ἐπεὶ σαφῶς ἔδοσαν τὰ χρήματα ἐλαλυόντα οὐ πρὸς ἑλλάδα, μὴ τὰς μεγίστας πόλεις ξυνεκκέας ὧδε πολέμῳ πρὸς ἐκείνους, οἳ κινδύνῳ τε πρὸ πόλεως ὁμοίως, καὶ στρατῷ ἀναγκαῖοι ἡγεῖσθαι ἦσαν. καὶ αὐτοὶ μὲν ταῦτα παρεσκευάζοντο· οὐδὲν ἧσσον τὸν Ἀγησίλαον πέμπουσιν Ἐπικυδίδαν. ὁ δ' ἐπεὶ ἀφίκετο, τά τε ἄλλα διηγεῖτο ὡς ἔχοι, καὶ ὅπ ἡ πόλις ὠφελεῖσθαι αὐτῷ βουλοῖτο ὡς τάχιστα τῇ πατρίδι. ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἐπεὶ ἤκουσε, χαλεπῶς μὲν ἤνεγκεν, οἰόμενος οἷον πρῶτον καὶ οἷον ἐλπίδων ἀπεστερῆσθαι· ὅμως δὲ ξυγκαλέσας τοὺς ξυμμάχους, ἐδήλωσε τὰ παρόντα τῇ πόλει καὶ ὅπ ἀναγκαῖον εἴη βοηθεῖν τῇ πατρίδι. † εἰ μέντοι ἐκεῖνα καλῶς χώσονται, οὐδὲν ἐπίσασθε, ἔφη, ὦ ἄνδρες ξύμμαχοι, ὅπι οὐ μὰ ἐπιλάθωμαι ὑμῶν, ἀλλὰ πάλιν πειρώμενοι πολλῷ ἂν ὑμᾶς διοίσω. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, πολλὰ μὲν ἐδάκρυσαν, ἔστ' δὲ † ἐπεμέλησαν τὸ βοηθεῖν μετ' Ἀγησιλάου τῇ λακεδαίμονι· ἐπεὶ δὲ καλῶς τἀκεῖ χωροῖτο, λαβόντες αὐτὸν πάλιν ἥκειν εἰς τὴν ἀσίαν. καὶ οἱ μὲν δὴ ξυνεσκευάζοντο ὡς ἀκολουθήσοντες. ὁ δ' Ἀγησίλαος αὖ μὲν τῇ ἀσίᾳ κατέλιπεν Εὔξενον ἁρμοστὴν, καὶ φρουροὺς τῷ αὐτῷ οὐκ ἐλάττους τετρακισχιλίων, ἵνα δύωιτο διασώζειν τὰς πόλεις. αὐτὸς δ', ὁρῶν ὅπ οἱ πολλοὶ τῷ στρατιωτῶν μᾶλλον ἐπεθύμουν μᾶλλον ἢ ἐφ' ἕλλησι στρατεύεσθαι, βουλόμενος ὡς βελτίστους καὶ πλείστους ἄγεσθαι μεθ' ἑαυτοῦ, ἆθλα προὔθηκε τοῖς πολίταις, ἥπις ἄριστον στρατόμενα πέμψει, καὶ τὴν μισθοφόρων τοῖς λοχαγοῖς, ὅστις δυσπλότατον λόχον ἄγων συστρατεύοιτο, καὶ ὁπλίτην, καὶ ἱππέα, καὶ πελτασῶν. προεῖπε δὲ καὶ τοῖς ἱππάρχοις, ὅστις δύιπποτάτην καὶ δυσπλοτάτην πάξει πέδησιν, ὡς καὶ τούτοις νικητήριον δώσων. τὸν δὲ κρίσιν ἔφη ποιήσειν, ἐπεὶ διαβαίησαν ἐκ τῆς ἀσίας δὺ τὸν δύρώπην ὡ χερρόνησον, ὅπως δὺ ἐδέησιν ὅπ οὗτοι στρατευσόμενοι δεῖ δύνασθαι. ὧν δὲ τἆθλα τὰ μὲν πλεῖστα, ὅσα καὶ ἐκ τῶν πολεμίων ἀνῃρημένα δύ κόσμον, καὶ ὁπλιτικὰ καὶ ἱππικά. ἦσαν δὲ καὶ στέφανοι χρυσοῖ. τὰ δὲ πάντα ἆθλα οὐκ ἐλάττονος ἐγένετο ἢ ἀρὶ τεττάρων ταλάντων. τοσοῦτον μὲν δὴ ἀναλωθέντων παμπόλλων χρημάτων, ὅσα δὺ τὴν στρατιὰν κατεσκευάσθη. ἐπεὶ δὲ διέβη ὲν Ἑλλήσποντον, κριταὶ κατέστησαν λακεδαιμονίων μὲν, Μένασκος καὶ Ἡππίδας καὶ Ὀρσίππ[ος] δὲ ξυμμάχων, ἐς ἀρὲ πόλεως. καὶ Ἀγησίλαος μὲν, ἐπεὶ τὴν κρίσιν ἐποίησεν, ἔχων δὲ στρατόμενα ἐπορεύετο τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἣνπερ βασιλεὺς ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐστρατεύετο. ὧν δὲ τούτῳ οἱ μὲν ἔφοροι φρουρεῖν † ἔφαινον· ἡ δὲ πόλις, ἐπεὶ Ἀγησίπολις παῖς ἐπὶ ὢν, Λεωτυχίδου, τὸν γένους ὄντα καὶ πεδίκην τὸν παιδὸς, ἠγεῖσθαι τῇ στρατιᾷ ἐκέλευον. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο μὲν οἱ λακεδαιμόνιοι, ξυμπλεγμένοι δ' ἦσαν οἱ ἀντίποι, ξυνελθόντος ἐξελθύοντο πῶς ἂν τὴν μάχην ξυμφερόντα τὰ σφίσιν αὐτοῖς κρίνοιεν. Τιμόλαος μὲν δὴ Κορίνθιος ἔλεξεν· Ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, ὦ ἄνδρες ξύμμαχοι, ὅμοιον εἶναι τὸ λακεδαιμονίων πρᾶγμα οἷονπερ τὰ τῶν ποταμῶν. οἵ τε γὰρ ποταμοὶ πρὸς μὲν τὰς πηγὰς οὐ μεγάλοι εἰσὶν, ἀλλ' εὐδιαβάτοι· ὅσῳ δ' ἂν πορρωτέρω γένωνται, ξυρρεύσαντες ἕτεροι ποταμοὶ ἰσχυρότερον αὐτὸν δὺ ῥεῦμα ποιοῦσι. καὶ οἱ λακεδαιμόνιοι ὡσαύτως, οὐδὲν μὲν ὄφελος ἔρχονται αὐτοῖς, μόνοι εἰσὶ· πρόϊόντες δὲ, καὶ παραλαμβάνοντες τὰς πόλεις, πολεῖοί τε καὶ δυσμαχώτατοι γίγνονται. ὁρᾶτ' δ' ἔγωγ', ἔφη, καὶ ὁπόταν σφῆκας ἰδμεῖν βούλωνται, ἐὰν μὲν ὀλίγους τοὺς σφῆκας πειρῶνται ἁρπάζειν, ἔστ' πολλῶν τυπομένους· ἐὰν δ' ἔπ' ἔνδυο ὄντων δὺ πῦρ † προσφέρωσι, πάσχοντας οὐδὲν, χειρουμένους δὲ τοὺς σφῆκας. ταῦτ' ὂν οὐθυμούμενος ἡγοῦμαι κράτιστον εἶναι, μάλιστα μὲν αὐτῇ· εἰ δὲ μή, ὅπεγγύτατα τῆς λακεδαίμονος τὴν μάχην ποιεῖσθαι. δύξαντος δ' οὖ λέγειν αὐτὸν, ἐπὶ

ac si res istic feliciter gererentur, cum eodem in Asiam redeundum esse. Interea dum illi sua colligunt, Agesilaum sequuturi: Euxenum ipse præfectum in Asia cum præsidiarijs non paucioribus quàm CIↃ CIↃ CIↃ CIↃ relinquit, vt eorum auxilio retinere oppida in fide posset. Et verò quia magnam militum partem istic manere malle videbat, quàm aduersus Græcos arma ferre: quo fortissimos & plurimos secum abduceret, præmia ciuitatibus constituit, quæ copias lectissimas mitterent: itémque conductitiorum ductoribus, si qui cum instructissima vel grauis armaturæ peditum, vel sagittariorum, vel cetratorum serie huic expeditioni se adiungerent. Quin et præfectis equitum denuntiaut, eis se victoriæ præmium largiturum, qui turmam longè peritissimam equitandi & instructissimam exhiberent. Eaq; de re se cogniturum ait in Cherroneso, posteaquàm ex Asia in Europam traiecissent: vt certo scirent eorum, qui essent expeditioni huic interfuturi, accuratum delectum fore. Præmiorum loco magna ex parte proposita erant arma elaborata quàm elegantissimè, tam pedestria quàm equestria. Nec aureæ coronæ deerant. Omnia certè præmia talentis non minus IIII constitere. Tantis sumtibus factis, pro exercitu magnis pecunijs arma comparata sunt. Posteaquàm Hellespontum traiecissent, iudices lecti fuerũt, ex Lacedæmonijs, Menascus, Herippidas, Orsippus: ex socijs, vnus ex oppido quolibet. Peracto iudicio cum copijs Agesilaus eadẽ via progrediebatur, qua * rex profectus fuerat id temporis, quum Græciæ bellum faceret. Interea contrahebant Ephori præsidia; ciues autem quòd Agesipolis etiamnum puer esset, Aristodemum agnatum ac tutorem pueri ducem exercitus esse iubent. Posteaquàm Lacedæmonij copias eduxissent, hostes eorum collecti quo pacto cum ipsis maximo cum emolumento suo manum conserent, consultabant. Ibi Timolaus Corinthius hac oratione vsus est: Res Lacedæmoniorum, socij, amnium instar habere se mihi videntur. Amnes enim iuxta fontes suos non magni sunt, traijciq; non difficulter possunt. Verùm quo profluunt longius, eo magis ab alijs adaucti fluminibus, vehementiori cum impetu fluunt. Itidem Lacedæmonij soli sunt, vbi primùm egrediuntur: at progrediendo & oppida sibi adiungendo tum copias augent, tum illud efficiunt, vt expugnari difficilius possint. Equidem eos quoque video, qui vespas extinguere volunt, si egressas venari conentur, a multis pungi: at si tumignem admoueant, quum adhuc inclusæ sunt, nullo suo cum incommodo eas capere. Quaproter nos hæc cum animis nostris expendentes rectissimè facturos arbitror, si maximè ad ipsam Lacedæmonem, vel si hoc fieri nequeat, proximè ad ipsam manus cõseramus. Hæc quũ rectè dici ab eo statueretur,

* Xerxem intelligit.

decretum in eãdem sententiam factum est. Interim verò dum illi transigunt inter se de belli huius principatu, & in quot homines instrui aciem totius exercitus oporteat constituunt, ne si latas admodum phalanges efficerent vrbes Lacedæmonijs infestæ, circumdandi se potestatem hosti facerent: interim ergo Lacedæmonij aduunctis sibi Tegeæis ac Mantinensibus via maritima egrediuntur. Quumq3 pergerent eodem ferè tempore, Corinthij quidem cum suis erant in Nemea, Lacedæmonij verò cum socijs, Sicyone. Hinc propter Epieceam facta impressione, primùm velites aduersariorum de superioribus locis tela sagittasq3 iacientes vehementer Lacedæmonios premebant. Verùm vbi ad mare descendissent, per campum progrediebantur, ferroq3 ac flamma agrum omnem vastabant. Tum hostes propius accedentes ita castra sunt metati, vt ante se torrentis alueum haberent. Et Lacedæmonij progressi, quum non amplius decem stadijs ab hostibus abessent: ipsi quoque locatis castris ibidem se continebant. Exponam & copias amborum. Lacedæmonij grauis armaturæ pedites plus minus IↃↃ CIↃ collecti erant: ex Eleis, Triphylijs, Acrorijs, Lasionensibus, CIↃ CIↃ CIↃ ferè: ex Sicyonijs, CIↃ IↃ: ex Epidaurijs, Trœzenijs, Hermionensibus, Haliensibus non pauciores CIↃ CIↃ CIↃ adfuere. Præter hos habebant equites Lacedæmonios IↃC, & sagittarios Cretenses CCC, & funditores Marganenses, Ledrini, Amphidoli non pauciores CCCC. Phliasij, quòd indutias esse sibi dicerent, sequuti non sunt. Et hæ quidem erant Lacedæmoniorum copiæ. Apud hostes autem IↃↃ CIↃ grauis armaturæ pedites Athenienses erant, Argiui (quemadmodum ferebatur) propè IↃↃ CIↃ CIↃ, Bœoti, quòd Orchomenij non adessent, plus minus IↃↃ, Corinthij CIↃ CIↃ CIↃ, ex Vniuersa Euboia non pauciores CIↃ CIↃ CIↃ. Et hæc quidem grauis erat hostium armatura. Iidem habebant equites Bœotos, quamquam Orchomenij non adessent, IↃCCC: Athenienses, IↃC: Chalcidenses ex Euboia, ferè centũ: Locros Opuntios, ad quinquaginta. Hunc numerũ leuis armaturæ peditum multitudo Corinthijs adnumeratis superabat. Etenim & Locri Ozolæ, & Melienses, & Acarnanes eis aderant. Tantæ igitur erant partis vtriusque copiæ. Ceterùm Bœoti quàm quidem diu sinistrum latus habebant, non admodum ad conserendum manus properabant. Verùm vbi contra Lacedæmonios Athenienses constiterunt, & ipsi dextro in latere Achæos aduersos habuere: mox & exta læta esse aiebant, & ad pugnam ineundam parare se milites iubebant. Hinc obmissa ratione struendi aciem in denos ac senos, latam admodum phalangem instituunt. Præterea dextram versus ducebant, ut altero cornu hostem excederent. Athe-

Copiæ partis vtriusq3.

ἐμηχάνηντο ταῦτα. οἱ δὲ περὶ ἡγεμονίας τε διεπάρησαν, καὶ διωμολογοῦντο ἐς ὁπόσους δέοι τάττεσθαι φαλαγγα. τὸ δὲ τράτευμα, ὅπως μὴ λίαν βαθείας τὰς φάλαγγας ποιούμενοι αἱ πόλεις κύκλωσιν τοῖς πολεμίοις πρέχοιεν, οὐ τούτῳ οἱ λακεδαιμόνιοι, καὶ δὴ πᾶσαι προθυμότατοι καὶ μαντικέστατοι, ὑπῆρχον πλὴν ἀμφίαλοις. καὶ προβουλόμενοί τι ἔδρᾶν τοιοῦτον οἱ μὲν περὶ τὸν ἐκείνους οὐ πρῆγμα ἦσαν, οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, οὐ πολὺ σικυῶνος. ἐμβαλόντες δὲ αὐτῶν κατὰ πλῶν ὑπερέκειντο, βουλόμενοι ἐν τῷ ὑπερδεξίῳ βάλλοντες αὐτοὺς μὴ τοξεύοντας, μάλα κακῶς ἐποίουν οἱ γυμνῆτες τὸν αὐτοπάλους· ὡς δὲ κατέβησαν ὑπὸ πλῶν πάλαγος, πρὸς τὴν πρόσοδον ἦρχεν ἀπὸ τοῦ πεδίου, τιμωντὸν καὶ κάοντες πλῶν χώρας. καὶ οἱ ἔτεροι μᾶλλον † ἐλθόντες κατεπεφάβησαν· ἐμπεσόντες ποιησάμενοι πλῶν χαράδραν· ἐπεὶ δὲ προϊόντες οἱ λακεδαιμόνιοι οὐκέτι δέκα στάδια ἀπῆσαν τῶν πολεμίων, καὶ ἐκεῖνοι αὖ προθυμότατα ἠσυχίαν εἶχον. φέρω δὲ καὶ δὴ πλῆθος ἑκατέρων. ξυνελέγησαν γὰρ ὁπλῖται λακεδαιμονίων μὲν, ἐς ἑξακισχιλίους, ἠλείων δὲ, καὶ † τετρακισχιλίων, καὶ ἀκροωρείων, καὶ λασιωνέων, ἐγγὺς τετρακίλιοι, καὶ οἱ σικυωνίων πεντακόσιοι καὶ χίλιοι, ὠδὶ δ' αὐείων δὲ καὶ τροιζηνίων, καὶ ἑρμιονέων, καὶ ἁλιέων, ἐγένοντο δὲ ἐλάττους τετρακίλιοι. πρὸς δὲ τούτοις, ἱππῆς μὲν λακεδαιμονίων πλὴν ἑξακόσιοι, κρῆτες δὲ ὅσοι παρῆσαν ὡς τετρακόσιοι. καὶ μὲν σφενδονῆται μαργανέων, καὶ λεδρίνων, καὶ ἀμφιδόλων, ὀκ ἐλάττους τριακοσίων. φλιάσιοι μέντοι ὀκ ἦσαν· ἐκεχειρίαν γὰρ ἔφασαν ἔχειν. αὕτη μὲν δὴ μᾶλ λακεδαιμονίων δυνάμις ἦν. ἡ γε μὴν τῶν πολεμίων ἠθροίσθη, ἀθηναίων μὲν, οὓς ἑξακισχιλίους ἔπλισαν, ἀργείων δ' ἐλέγοντο πλὴν ἑπτακισχιλίους· βοιωτῶν δὲ, ἐπεὶ ἠθροίζοντο οὐ πᾶσαι, πλὴν πεντακισχιλίους· κορινθίων μὲν, δισχιλίους· καὶ μᾶλ ὑπλίτας ἁπάσης, ὀκ ἐλάττους χιλίων. ὁπλῖται δὲ, ἐπεὶ ἠθροίζοντο, ἐς ὀκτακοσίους, ἀθηναίων δ' οὓς ἑξακοσίους, καὶ χαλκιδέων τῶν ὑπὸ βοιωτοῖς, ἐς ἑκατόν, λοκρῶν δὲ τῶν ὀπουντίων, ἐς τετρακοσίους. καὶ ψιλὸν ὃ ξίφος τῶν κορινθίων πλοῖ λῶν· μὴ δὲ λοκροὶ οἱ ὀζόλαι, μὴ μηλιῆς, μὴ ἀκαρνᾶνες πᾶσαν κοῦφοι. αὐτοὶ μὲν δὴ ἐκ τοσῶνδε ἦσαν δυνάμεως ἠθροισμένοι. οἱ δὲ βοιωτοὶ, ἕως μὲν βάδην ἦρχον, ἐδόκει πῃ κατὰ τάχος πλὴν μάχην ξυνάπτειν· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν ἀθηναῖοι καὶ λακεδαιμονίους ἐγένοντο, αὐτοὶ δὲ δεξιὸν ἔχον, μὴ κατ' ἀχαιοὺς αὐτοὺς πορεύεσθαι, βουλόμενοι τὰ τε ἱερὰ καλὰ ἔφασαν εἶναι, μὴ πρόσαντες εἶναι τὸ ἐς μάχης ἰσταμένοις. μὴ πρόσθεν μὲν ἀμελήσαντες τοῦ ἐς ἐκκαίδεκα, βαθεῖαν ποιησάμενοι τὴν φάλαγγα. ἔτι δὲ καὶ ἦσαν οἱ δεξιὰ, ὅπως ὑπερέχοιεν τῷ κέρατι τῶν πολεμίων. οἱ

οἱ δὲ ἀθηναῖοι, ἵνα μὴ περικατατοξεύοιεν, ... καίπερ γιγνώσκοντες ὅτι κινδυνώδης ἔσται κυκλωθῆναι. πῶς μὲν οὖν οἱ λακεδαιμόνιοι ὀκ ἠσθάνοντο πρόσοντες τὴν πολεμίων· (ἦν γὰρ λαῶν λαισιον ὑπὸ χωρίου) ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισαν, τότε δὴ ἔγνωσαν, καὶ αὐτοὺς αὐτοπροσώπους ἅπαντας ὀρθοκινδυνεύειν ὡς ἐς μάχην· ἐπεὶ δὲ ξυνετάχθησαν ὡς ἑκάστους οἱ ξυναγοὶ ἔταξαν, προσηγύησαν μὲν ἀκολουθεῖν δὲ ἠγεμόνα. ἦσαν δὲ καὶ οἱ λακεδαιμόνιοι τὸ δεξιὰ· καὶ ὥστε τῶν ἀθηναίων αἱ μὲν ἑπτὰ φυλαὶ κατὰ τοὺς λακεδαιμονίους ἐγένοντο, αἱ δὲ τέτταρες καὶ τετταράκοντα σφῶν ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ἐτετάχατο, σφαγιασάμενοι οἱ λακεδαιμόνιοι τῇ ἀγροτέρᾳ, ὥσπερ νομίζεται, τῇ χιμαίρᾳ, ἠκουόν τε ὠδὶ τοὺς ἀνταίους, ὅτ' ὑπερέχον ὠδὶ κάμπτοντες ἐς κύκλωσιν. ἐπεὶ δὲ ξυέμιξαν, οἱ μὲν ἄλλοι ξύμμαχοι πάντες οἱ τῶν λακεδαιμονίων ἐκράτησαν τῶν ἀνταίων· πελλωεῖς δὲ καὶ θεσπιεῖς ἐνόμιζον, ἐμαχέσατό τε καὶ οὐ χώρᾳ ἔπιπτον ἑκατέρων. οὕτω δὲ οἱ λακεδαιμόνιοι ὅσον τε κατέκτειναν τῶν ἀθηναίων ἐκράτησαν, καὶ κυκλωσάμενοι τῷ ὑπερέχοντι, πολλοὺς ἀπέκτειναν αὐτῶν· μὴ ἅτε δὴ ἀπαθεῖς ὄντες, ξυντεταμένοι ἐθορύβουν· καὶ τὰς μὲν τέτταρας φυλὰς τῶν ἀθηναίων, πλὴν ὀκ τῆς διώξεως ἐπαναχωρῆσαι, πᾶν ἦλθον. ὥστε ὀκ ἀπέθανον αὐτῶν πλεῖοι εἴ τις οὐ τῇ ξυμβολῇ κατὰ τετράτων. τοῖς δὲ ἀργείοις ὠδὶ τυγχάνουσιν οἱ λακεδαιμόνιοι ἀναχωρεῖσι· μὴ μέλλοις τῷ πρώτου πολεμάρχου ὀκ τῷ ἀνταίου ξυμβάλλῃ αὐτοῖς, λέγει ἄρα τις ἀναβοῆσαι πρὸς τοὺς. ὡς δὲ τοῦτ' ἐγένετο, πλανέοντας δὴ παίοντες ἐς τὰ γυμνὰ, πολλοὺς ἀπέκτειναν αὐτῶν. ἐπελάβοντο δὲ καὶ κορινθίων † ἀναχωρούντων ὀκ τῆς διώξεως, καὶ ἀπέκτειναν συχνοὺς αὐτῶν. βύτων δὲ γενομένων, οἱ μὲν πρῶτοι ἔφυγον ἐς τὰ τείχη· ἔπειτα δ' αὖ πρὸς τοὺς κορινθίους, πάλιν κατεσκήνωσαν ἐς δ' αὖ ἀρχαῖον στρατόπεδον. λακεδαιμόνιοι δ' αὖ ἐπαναχωρήσαντες ἐν τῷ πρώτου τοῖς πολεμίοις ξυνέμιξαν, ἐσήσαντό τε τρόπαιον. καὶ αὕτη μὲν δὴ ἡ μάχη οὕτως ἐγένετο. ὁ δ' ἀγησίλαος ἀπεύδων μοι ὀκ τῆς ἀσίας ἐβούθυτο· ἔνθα δ' αὐτῷ οἱ ἀμφιπολῆται ἀγγέλλουσι δερκυλλίδας ὅτι νικῷέν τε αὖ λακεδαιμονίους, καὶ αὐτῶν μὲν τεθνάναι ὀκτὼ, τῶν δὲ πολεμίων πλείους ἢ ἑπτακαίδεκα. ἐσήλου δὲ ὅτι καὶ τῶν ξυμμάχων ὀκ ὀλίγοι ἀπεπεφεύγεσαν. ἐρομένου δὲ τοῦ ἀγησιλάου, ἦ αὖ, ὦ δερκυλλίδα, οἱ καιρῶ γένοιτο ἂν συμπέμπουσα πολλοὺς ἡμῖν ὧδε στρατιώτας τῶν νίκην ὡς τάχιστα πυθομένους; ἀπεκρίνατο δὴ ὁ δερκυλλίδας, βουλομένοις γοῦν ἐκὼς ταῦτ' ἀκούσαντας εἶναι. ὀκοῦν σὺ, ἐπεὶ πρεσβύς, κάλλιστ' ἂν ἀπαγγέλλοις. ὁ δ', ἄσμενος ἀκούσας, (ἦν δ' ἀεὶ φιλατόδημος ὦν) εἶπεν, εἰ σὺ τάδ' οἷς. ἀλλὰ τάδ' ἔφη, ἔφη, καὶ πόσα παγκάλ' ἔχω βούλομαι ὅπ

*Athenienses ne acies diuelleretur, ... *quamquã esse periculum intelligerent, ne ab hostibus circumdarentur. Hactenus hostem accedere Lacedæmonij nõ animaduerterant, quòd locus ex arboribus densus esset. At vbi pæan incoatus esset, mox re intellecta & ipsi suis vniuersis imperant, ad prœlium vti sese pararent. Quumq3 iam ita dispositi starẽt in acie, quemadmodum eam conducticiorum militũ duces struxerant: edicunt Lacedæmonij, vt quisq3 ducem sequeretur, simul et ipsi dextrã versus ducunt, ac hostium cornu vsq3 adeò superant: vt sex Athenienſium cohortes Lacedæmonijs, quatuor Tegeæis oppositæ essent. Iam nõ amplius vnius interuallo stadij ab se inuicem aberant, quum Lacedæmonij de more capram *Agroteræ mactant, primiq3 in aduersos pergũt, & partem copiarũ, qua hostilẽ aciem excedebant, circũdaturi hostem in orbẽ flectunt. Ad manus quũ ventum esset, reliqui socij Lacedæmoniorũ omnes ab hostibus superantur: soli Pellenenses Thespiensibus oppositi sic pugnabãt, vt vtrimq3 nonnulli caderẽt. Lacedæmonij quotquot Athenienses sibi oppositos nacti sunt, vincunt: parteq3 copiarũ, qua ipsorũ aciẽ excedebant, multos circũdatos interficiunt: simul quòd damni nihil accepissent, integra prorsus acie procedunt, & quatuor illas Athenienſiũ cohortes, priusquàm a persequendo reuerterentur, prætereũt. Ea re factum, vt ex illis nulli occiderentur, extra eos qui in cõflictu ab Tegeæis interfecti sunt. At in Argiuos redeuntes incidere Lacedæmonij, quumq3 primus Polemarchus eos aduersos inuasurus esset, exclamasse quidam fertur: permittendũ esse, vt primi prætereãt. Id quum fieret, prætercurrẽtes qua nudi erant feriũt, ac multos interficiunt. Itidẽ Corinthios a persequutione pedem referentes excipiunt, multósq3 perimũt. Quod quum fieret, victi primùm ad oppida fugiebãt: deinde facientibus initium eius rei Corinthijs, ad priora se castra recipiebant. Lacedæmonij verò & ipsi redeũtes ad eum locũ, quo primùm cũ hoste manus conseruerãt, tropæum constituunt. Atq3 hæc quidẽ pugna in hunc modũ pugnata fuit. Interim Agesilaus adferendũ opem suis ex Asia properabat, quumq3 iam apud Amphipolim esset, Dercyllidas ad eum gestæ rei nuntium perfert, vicisse scilicet Lacedæmonios, eorũq3 tantùm octo cecidisse, magna hostiũ multitudine interemta. Significat etiã, nõ paucos ex socijs periisse. Tum quærente Agesilao: Fuerit ne opportunum, Dercyllida, victoriam hanc celeritate quanta fieri maxima poterit, ijs ciuitatibus nuntiari, quæ copias hasce nobiscum miserunt? respondit Dercyllidas, omnino consentaneum esse. futurũ vt eare audita sint alacriores. Ergo tu, subiecit Agesilaus, quando huc veniſti, nũtius in primis idoneus fueris. Iis verbis perlubenter auditis Dercyllidas, homo ceteroqui peregrè abeundi cupidus: si quidẽ tu mandes, inquit. Mando verò, subiecit Agesilaus, ac præterea volo significes,*

φυλακοὶ

αὐαχωρέσιν· ἔστι δ' ἐπίτευχον οἱ λακεδαιμόνιοι καὶ τῶν διαβάσιν τισὶν αὐαχωρεῖσιν ἐν τῇ διώ.

* Cõsule annotat. nostras;

* Dianæ cognomentum. Aristoph. interpres.

Lacedæmonij superant Thebanos et alios hostes.

Agesilai reditus in Græciam.

nos ita vti policiti sumus, ad ipsos reuersuros, si res ex sententia cesserint. Secundum hæc ab Hellesponto Dercyllidas discedit. Agesilaus autem Macedonia peragrata in Thessaliam venit. Heic & Larissæi, & Cranonij, & Scotusæi, & Pharsalij Bœotis confœderati, adeoq3 Thessali omnes, exceptis tantùm ijs, qui tum in exsilio degebant, carpendo extremum agmen premebant. Duxerat autem hactenus copias Agesilaus agmine quadrato, equitum parte dimidia translata in frontẽ, alteraq3 dimidia relicta a tergo. Verùm posteaquàm Thessali vltimũ agmen adorti, quo minus in itinere pergeret, impediuere: tum & illos equites, qui erant a fronte, postremum ad agmen traducit, exceptis tantũ ijs, quos penes se habebat. Quibus acies vtrimq3 structæ essent, Thessali qui existimarẽt non satis commodè se aduersus armaturã grauẽ equestribus cũ copijs dimicaturos, cõuerso agmine pedetẽtim abscedebant. Eos Agesilai equites imprudenter admodum sequebantur. Quare animaduerso Agesilaus vtroq3 peccare, summissis equitib. quos circũ se habebat robustissimos, iubet vt & ipsi quàm celerrimè hostẽ persequerẽtur, idemq3 ceteris etiã denuntiarent, vt ne conuertendi se facultas amplius hosti concederetur. Hos vbi præter opinionẽ suam adequitare Thessali conspexerũt, partim terga dabant, partim se hosti obuertebant: quod sanè quicumq3 facere nitebantur, ab equitibus a latere ingruẽtibus capiebãtur.

Agesilaus equestri prœlio Thessalos vincit.

*Polycharmus quidem Pharsalius et conuertit se se, & pugnans vnà cum ijs, quos circum se habebat, est interemtus. Quo facto, fuga Thessalorum ingens sequuta est, in qua nonnulli ex eis perierunt, nonnulli hostium in manus venerunt. Prius quidem non substitere, quàm in montem Narthacium peruenissent. Agesilaus tropæo inter Prantem & Narthaciũ excitato, ibidem mansit, mirificè delectatus hoc prœlio, quòd homines ob equestris rei peritiam confidentissimos, vsus equitatu eo, quẽ ipse coegerat, vicisset. Postridie superatis Achaicis Phthiæ montibus, reliquũ iter omne per amicũ solum faciebat, vsq3 ad Bœotorum fines. In eos quum irrumperet, & sol instar lunæ falcatus conspici visus est, & allatus est nuntius, quo significaretur victos esse nauali prœlio Lacedæmonios, classiq3 præfectum Pisandrum occubuisse. Narratum etiam, quo pacto prœlium illud nauale cõmissum fuisset. Videlicet haud procul a Cnido classes vtrimq3 cõcurrisse: cũ nauibus Phœnicijs Pharnabazũ classis præfectũ adfuisse, Cononẽ cũ classe Græca prima fuisse in acie. Quibus Pisander et ipse struxisset aciẽ, ac longè pauciores habere naues videretur, quàm essent in Græca Cononis classe: statim socios, qui læuũ obtinuisset cornu, fugisse: ipsum cũ hostib. cõgressũ triremi rostrata, cõpulsum ad terrã fuisse. Tũ ceteros, qui et ipsi ad terrã cõpulsi essent, relictis nauibus, quà quisque potuisset, in Cnidũ se incolumes recepisse: Pisandrũ in naui pugnãtem occubuisse. Atq3 hæc Agesilaus audiens, primùm permoleste ferebat. Verùm vbi ad animum ei accidit, eiusmodi maximam esse suorum militum partem, vt qui perlubenter rerum prosperarum participes esse cuperent: contraq3 necessarium haudquaquam esse, vt si quid ipse aduersi cerneret, cum eis cõmunicaret: mutato consilio, nuntiatũ esse sibi dixit, Pisandrum quidem vitam cum morte cõmutasse, sed nihilo minus nauali prœlio victorem exstitisse. Atq3 hæc dicens etiã boues mactabat, quasi gratulatoria sacra faciens: partemq3 victimarum ad multos hinc inde mittebat. Quo factũm, vt in quadam aduersus hostes velitatione Agesilai milites hac fama excitati victoria potirentur, quasi nauali prœlio Lacedæmonij vicissent. Erat in acie aduersus Agesilaum Bœoti, Athenienses, Argiui, Corinthij, Aeniañes, Euboici, vtriq3 Locri: ab Agesilai verò partibus, vna Lacedæmoniorum *cohors, quæ Corintho aduenerat, et cohors ex Orchomeno dimidia. Præter ea tirones Lacedæmone missi, quorum in expeditione priori opera fuerat vsus. Tum copiæ conducticiæ, quibus Herippidas præerat. Item missi a Græci nominis tum in Asia, tum in Europa ciuitatibus, quotquot peragrando in fidem acceperat. Deniq3 de ijs locis, in quibus tum erat, accessere grauis armaturæ pedites Orchomenij ac Phocenses. Cetratorum numerò Agesilaus superior erat: equitatus vtrimq3 par. Atque has tum vtriq3 copias habebant. Etiam prœlium commemorabo, & quo pacto cõmissum fuerit: tale quidem illud, quale nõ est aliud ex ijs, quæ nostra memoria commissa fuere. Nam conuenerunt in campũ propter Coroneam situm Agesilai quidem copiæ a Cephisso, Thebanorum verò ab Helicone. Agesilaus in exercitu suo dextrũ cornu tenebat, in sinistro postremi erant Orchomenij. Ex aduerso dextrũ Thebani latus habebãt, Argiui sinistrũ. Dũ congrederẽtur, altũ erat tãti per apud vtroq3 silẽtiũ, donec interuallo vnius stadij ab inuicẽ abessent. Tum sublato Thebani vlulatu, in aduersum hostẽ cursũ ferũtur. Iã triũ plethrũm spatiũ inter vtroq3 intererat, quũ de phalãge Agesilai uicissim excurrũt illi cõducticij milites, quos Herippidas ducebat, itẽq3 cũ his Iones, Aeoles, Hellespontij. Hi oẽs eorũ in numero erant, qui simul in aduersos hostes cursu ferebãtur, & quũ intra hastã peruenissent, in fugã opposito sibi vertebant. Enimuerò nec Argiui eorũ, qui apud Agesilaũ erãt, impetũ sustinuere: sed in Heliconẽ fugã se se receperũt. Heic quũ nõnulli extraneorũ Agesilaũ iã coronarẽt, quidam ei nũtiat Thebanos Orchomenijs cæsis ad impedimenta peruasisse. Tũ Agesilaus mox *euoluta phalãge aduersus eos ducit. Thebani verò vbi socios suos ad Heliconem fugisse vident, vt ad eos euaderẽt, cõglobati magnò cum impetu procedebant. Heic Agesilaum extra omnẽ controuersiam virum fortem dicamus licet: neque tamen quòd tutissimum erat elegit. Nam quum posset obmissis ijs, qui elabi conabantur, a tergo subsequi, agmenque postremum cædere: non hoc fecit, sed a fronte in aduersos Thebanos irrũit.

Itaq3

Calamitatẽ acceptã Agesilaus dissimulat.

* Græcè mora, quæ quot habuerit milites, docet in Pelopida Plut.

Prœlium ad Coroneam.

*Quid euolutio sit, docet Aelianus cap. XXVII περὶ τάκτικῆς θεωρ. i.fin.

ἀνάγκη πολέμιος ποῦ τις, ὁ μὲν πρόσθεν χαλεπῶς † ἐφερεν· ἐπεὶ μέντοι ἐνεθυμήθη ὅτι τὸ στράτευμα τοσοῦτον εἴη † αὐτῷ οἷον ἀγαθῶν μὲν γυμνασιῶν ἥδεως μετέχειν, εἰ δέ τι χαλεπὸν ὀφθείη, οὐκ ἀνάγκην εἶναι κοινωνεῖν αὐτοῖς· ἐν τούτῳ μεταβαλὼν ἔλεγεν ὡς ἀγγέλλοιτο ὁ μὲν Πείσανδρος τετελευτηκὼς, νικᾶν δὲ τῇ ναυμαχίᾳ. ἅμα δὲ ταῦτα λέγων, οὐ διεδύετο ὡς εὐαγγέλια, καὶ πολλοῖς διέπεμπε τὰ τεθυμένα. ὥστε ἀκριβολισμὸν ὄνος πρὸς τοῦτον πολεμίους, ἐκράτησεν οἱ τῶν Ἀγησιλάου ψιλῶν λόγῳ, ὡς λακεδαιμονίων νικώντων τῇ ναυμαχίᾳ. ἦσαν δὲ οἱ μὲν ἀπὸ τετραμοίρου τῷ Ἀγησιλάῳ, βοιωτοὶ, ἀθηναῖοι, ἀργεῖοι, κορίνθιοι, αἰνιᾶνες, δυσεῖς, λοκροὶ ἀμφότεροι, σὺν Ἀγησιλάῳ δὲ, λακεδαιμονίων μὲν μόρα ἡ ἐκ κορίνθου ἀφεσᾶσα, ἥμισυ δὲ μόρας τῶν ἐξ ὀρχομενοῦ· ἐπὶ δὲ οἱ ἐκ λακεδαίμονος νεοδαμώδεις συστραφόμενοι αὐτοῖς πρὸς † τὰ ἵππια, ἓξ ἑνὶ λοχαγοῦντες· ἐπὶ δὲ οἱ ἀπὸ τῆς ἀσίας τῶν ἑλλήνων, ἦσαν δὲ οἱ ἀπὸ τῆς εὐρώπης τῶν ἑλλήνων, ὅσας δὴ ὧν πρέλαβεν. αὐτόθεν δὲ προσεγένοντο ὁπλῖται ὀργαδικοὶ καὶ φωκεῖς. πελτασταὶ γε μὴν πολλῷ πολλοὶ ἕπονται Ἀγησιλάῳ· ἱππεῖς δὲ αὖ πρὸς τοῖς ἀμφοτέροις τὸ πλῆθος. ἐμοὶ δὴ δύναμις αὕτη ἀμφοτέρων. διηγήσομαι δὲ ἧ μάχη καὶ ὅπως ἐγένετο, οἷα δὴ καὶ ἄλλην τιν' ἐφ' ἡμῶν συμπεσουμένην. μετὰ γὰρ τὸ κερωνίᾳ πεδίον οἱ μὲν περὶ Ἀγησιλάῳ, ἀπὸ τοῦ ἡφαιστείου, οἱ δὲ σὺν Ἡθαιεῦσι, ἀπὸ τοῦ ἑλικῶνος. εἶχε δὲ Ἀγησίλαος μὲν δεξιὸν ἅμα μετ' αὐτοῦ, ὀρχομένιοι δ' αὐτῷ ἔκατοι ἦσαν τὸ δυνυμόν. οἱ δ' αὖ θηβαῖοι αὐτοὶ μὲν † δεξιὸν εἶχον, ἀργεῖοι δ' αὐτοῖς τὸ δύνυμον. συνιόντων δ', τέως μὲν σιγὴ πολλὴ ἐπ' ἀμφοτέρων ἦν· ἐνίκα δ' ἀεὶ πέραν ὀλίγον ὅσον σάδιον, ἀλαλάξαντες οἱ θηβαῖοι δρόμῳ ὁμόσε ἐφέροντο· ὡς δ' τελῶν ἐπὶ πολέθρων οὐ μέτρῳ ὄντων, αὐτεξεσίοις ἀπὸ τῆς Ἀγησιλάου φάλαγγος, ὧν Ἡιππίδας ἡγεμάχει, Σοῦν αὐτοῖς ἴωνες, καὶ αἰολεῖς, οὐ ἑλληνοπόποι· οὐ γὰρ ἔτοι τὸ συνεκβραμέντα τε ἐγένοντο, οὐδὲ ἐς δίκην ἀφικόμενοι ἐτρέφαν τὸ καθ' αὑτούς. ἀργεῖοι μὲν οὐκ ἐδέξαντο τοὺς περὶ Ἀγησίλαον, ἀλλ' ἔφυγον ἐς † ἑλικῶνα. καὶ ταῦτα δὴ οἱ μὲν τινες † ξένων ἐτέφανον ἤδη † Ἀγησίλαον. ἀγγέλλετο δέ τις αὐτῷ ὅτι οἱ θηβαῖοι τοὺς ὀρχομενίους διακόψαντες σὺν τοῖς σκευοφόροις ἔθεον· οὐ δὲ, οὐδὲν ὑγιελίξας † φάλαγγα, ἦλθεν ἐπ' αὐτούς· οἱ δ' αὖ θηβαῖοι ὡς εἶδον τοὺς ξυμμάχους πρὸς ἑλικῶνι τετραμμένους, ἀλαπεσεῖν βουλόμενοι πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, συστραφέντες ἐχώρουν ἐρρωμένως. οὕτω δὴ θαι Ἀγησίλαοι ἀνδρεῖον μὲν ἔξεστιν εἰπεῖν ἀναμίξαντος, ἀμείνω δὲ ἑλέτο γὰρ τὰ ἀσφαλέστατα. ὑβρίσαι τε αὐτῷ, πρὶν τοὺς περὶ τὸν ἵππους, ἀκοντίσθαι δὲ ὄπισθεν, ὅτε ἐποίησε τὸν στρόβον, ἀλλ' αὐτομάτως σωιέρρηξε τοῖς θηβαίοις· καὶ magnò cum impetu procedebant. Heic Agesilaum extra omnẽ controuersiam virum fortem dicamus licet: neque tamen quòd tutissimum erat elegit. Nam quum posset obmissis ijs, qui elabi conabantur, a tergo subsequi, agmenque postremum cædere: non hoc fecit, sed a fronte in aduersos Thebanos irrũit.

Itaq3

Itaque collisis vtrimque clypeis vrgebantur, pugnabant, occidebant, occidebantur. Tamdem Thebani partim ad Heliconem euadunt, partim dum pedem referunt, interficiuntur: Quum victoria potitus Agesilaus esset, atque ipse vulneratus ad phalangem delatus fuisset: nonnulli equis aduecti significant ipsi, plusminus LXXX ex hostibus armatos templo se continere: quid de his faciundum sit, rogant: Ille quamquam multis adfectus vulneribus esset, numinis tamen haudquaquam oblitus, vt abeundi quò vellent, potestatem eis faceret edixit, neque lædi eos passus est. Ac tum quidem, quòd aduenisset vespera, cœna sumta quieti se dederunt. Hinc prima luce Gylim polemarchum copias instruere iubet, ac tropæum excitare, simul vniuersos in honorem Dei coronis se redimire, omnésque tibicines tibia canere. Interim dum hoc illi faciunt, Thebani caduceatoribus missis per indutias ad sepulturam mortuorum cadauera repetunt. Ita tum factis indutijs, Delphos profectus Agesilaus, decumam de manubijs Deo consecrat, talentis centum non minorem. Gylis autem polemarchus cum copijs in agrum Phocensem abijt, atque ex eo in Locridem irrupit. Postridie milites omnis generis supellectilem cum frumento ex vicis rapiunt. Verùm vbi iam aduesperasceret, Lacedæmonijs tum demum pedem referentibus: sequuntur eos a tergo Locri, telisque aciaculis petunt. Quum autem conuersi Lacedæmonij vicissim eos persequerentur, ac nonnullos occiderent: non iam Locri amplius a tergo sequebantur, sed de superioribus eos locis petebant. Tum Lacedæmonij conabantur ipsos etiam per accliuia loca persequi, sed quia tenebræ ingruebãt, pedem referentes partim ob locorũ difficultatẽ cadunt, partim quòd nihil a fronte prospicerent, partim deniq; telis confossi. Perierũt hoc loco Gylis polemarchus, et adstitũ e numero* Pelles, et milites omnino XIIX, partim lapidib. obruti, partim confecti vulneribus. Quòd nisi e castris milites iã cœnantes opem eis tulissent, periclitati de vita fuissent omnes. Secundum hæc dimissæ sunt ad ciuitates singulas reliquæ copiæ, ac domum Agesilaus nauigio vectus fuit. Tum e Corintho factis eruptionibus Athenienses, Bœoti, Argiui; eorúmque socij bellum gerebant: Lacedæmonij verò cum fœderatis suis, e Sicyone. Quum autem Corinthij viderent agrũ suum populationibus infestari, ac suos interfici, quòd semper ab hostibus propè abessent, reliquis interim fœderatis pace fruentibus, agrósq; suos colentibus: plurimi eorum atq; optimi quiq; pacem & ipsi expetebant, cõmunicatisq; consilijs, mutuò se hac in parte monebãt. Ea re Argiui, Bœoti, Athenienses,*

* Mineruæ Itoniæ. Plutar. Agesil.

Agesilai pietas.

* Locus haud dubiè corruptus. Vide annot. nost.

καὶ συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας, ἐωθοῦντο, ἕως μαχόμενοι, ἀπέκτειναν, ἀπέθανον καὶ. τέλος δὲ, τὴν ἡδαίαν οἱ μὲν Θηβαῖοι τροπαῖον πρὸς ἣν ἐλικῶνα ; πολλοὶ δὲ ἀσκηρωτῶν ἀπέθανον. ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν νίκη Ἀγησιλάου ἐγεγένητο, τετρωμένος δ' αὐτὸς προσενήνεκτο πρὸς τὴν φάλαγγα, προσελάσαντός τινος τὴν ἵππέων, λέγουσιν αὐτῷ ὅτι τὴν πολεμίαν ὡς ὀγδοήκοντα σὺν ὅπλοις εἰσὶ τοῦ θεοῦ νεῷ ἐπὶ· καὶ ἠρώτων τί χρὴ ποιεῖν. ὁ δὲ, καίπερ πολλὰ τραύματα ἔχων, ὅμως ὀκ ἐπελάθετο τῶν θείων, ἀλλ' ἐᾶν τ' ἀπέναι ἢ βούλοιντο ἐκέλευσε, καὶ ἀδικεῖν ὀκ ἔᾶε. τότε μὲν οὖν (καὶ γὰρ ἦν ἤδη ὀψὲ) δόρπου ποιησάμενοι ἐκοιμήθησαν. πρῲ δὲ Γύλις δὴν πολέμαρχος παρατάξας τε ἐκέλευσε δ' τρόπαιον, καὶ πρόπαιον ἵστασθαι, καὶ στεφανοῦσθαι πάντας τοῦ θεῷ, καὶ σὺν αὐλητὰς πάντας αὐλεῖν. καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἐποίουν· οἱ δὲ ἡδαῖοι ἔπεμψαν κήρυκας, ἐπισπόνδους τοὺς νεκροὺς αἰτοῦντες θάψαι. καὶ οὕτω δὴ αἵ τε σπονδαὶ γίγνονται, καὶ Ἀγησίλαος μὲν ἐς δελφοὺς ἀφικόμενος δεκάτην τὴν ἐκ τῆς λείας τοῦ θεοῦ ἀπέδυσεν, ὀκ ἐλάττω ἑκατὸν ταλάντων· Γύλις δὲ ὁ πολέμαρχος, ἔχων τὸ στράτευμα, ἀπεχώρησεν διὰ φωκέας, ἐκεῖθεν δ' ἐς τὴν λοκρίδα ἐμβάλλει. καὶ τὴν μὲν ἄλλην ἡμέραν οἱ στρατῶται καὶ σκηνὰς ὀκ ἦραν οὐδὲ σίτου ἥπτοντο· ἐπεὶ δὲ πρὸς ἑσπέραν ἦν τελευταῖον ἀφικνοῦνται τῶν λακεδαιμονίων, ἐπικλινόντων αὐτοῖς οἱ λοκροὶ, βάλλοντες καὶ ἀκοντίζοντες. ὡς δ' αὐτῶν οἱ λακεδαιμόνιοι ἐπιστρέψαντες καὶ διώξαντες κατέβαλόν τινας, ὀκ ὀλίγους μὲν ὀκέτι ἐπικλινόντων, ὀκ δὲ τῶν ὑπερδεξίων ἐβαλλον. οἱδ' ἐπεχείρησαν μὲν καὶ πρὸς τὸ σημεῖον διώκειν· ἐπεὶ δὲ σκότος ἐγίγνετο, καὶ ἀφεῖντο οἱ μὲν διὰ τὸν δυσχωρείαν ἐπίπονοι, οἱ δὲ, καὶ διὰ μὴ πεφορᾶν τοῦ ἔμπροσθεν, οἱ δὲ, τὰ καὶ ἐπὶ τὸν βελτίους. οὗτοῦν ἀφθήκησι Γύλις τε ὁ πολέμαρχος, καὶ τῶν πρασσόντων τελεῖς, καὶ οἱ πάντες ὡς ὀκτωκαίδεκα τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὲν, καταλυθέντες, οἱ δὲ καὶ τραυματισθέντες. οἱ δὲ μὴ ἐξεκήκιον αὐτοῖς ὀκ τῷ στρατοπέδου δειπνοῦντες, ὀκ ἐνδύνουσιν αὖ ἅπαντες ἀφλέσθαι. μετὰ τοῦτό γε μὲν ἀφέντα ἂν κατὰ πόλεις τὸ ἄλλο στράτευμα, ἀπεστάλησε δὲ καὶ ὁ Ἀγησίλαος ἐπ' οἴκου. ὀκ δὲ τούτου ἐπολέμουν ἀθηναῖοι μὲν καὶ βοιωτοὶ καὶ ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν, ὀκ κορίνθου ὁρμώμενοι, λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ οἱ σύμμαχοι, ὀκ σικυῶνος. ὁρῶντες δ' οἱ κορίνθιοι ἐν τὴν μὲν καὶ τὴν χώραν δηουμένην, καὶ ἀφθήκοντας, ὀλίγοι δ' ἀεὶ τῶν πολεμίων ἐγγὺς εἶναι, σὺν δ' ἄλλους συμμαχόντας καὶ αὐτοὺς οὐ ἀφεῖντας, καὶ τὰς χώρας αὐτῶν ἀφθόνους οὔσας, οἱ πλεῖστοι καὶ βέλτιστοι αὐτῶν ἀφιᾶσι ἐπιδήμους, καὶ ξυνιόντες ἐδίδασκον ταῦτα ἀλλήλους, γνόντες δὲ οἱ ἀργεῖοι, καὶ βοιῶτοί, & ἀθηναῖοι, καὶ

κορινθίων καὶ † κορινθίων οὔτε τὴν παρὰ βασιλέως χρημάτων μετεσχήκοτες, καὶ οἱ τῶ πολέμου αἰτιώτατοι γεγενημένοι, ὡς, εἰ μὴ ἐκ πολλῶν ποιήσαντο σὺν ἓν πλῶ ἀφίξιν τετραμμένους, κινδυνώδες πάλιν ἡ πόλις λακωνίζει, οὕτω δὴ ἡ [καὶ * σφαγὰς ἐπεχείρουν ποιεῖσθαι. μὴ πρῶτον μὲν τὸν σωτῆρα αὐτῶν ἐξουλοθρεύσωσι. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, κἂν νόμῳ τις καταγνωσθῇ, ὀκ ἀφικνοῦνται οὐ ἑορτὴν ἐκθέοντες δ' ὀλυμπίων τὸν τελευταῖον προσέλοντο, ὅτι πλείους αὖ φόνῳ λαβεῖν οὐ τῇ ἀγορᾷ, ὥστε ἀποκτεῖναι. ὡς δ' ἐσηκούσθη οἷς εἴρητο οὓς ἔδει ἀποκτεῖναι, πάσσυλοι τὰ ξίφη, ἔπαιον τὸν μὲν τινα, ὡς ἐσηκόντα οὐ κύκλῳ, τὸν δὲ, καὶ ἡμιθνῆ, τὸ δὲ πᾶν, οὐ θεάτρῳ, ἔστι δ' ὃν καὶ κριτῶν καὶ ἡμιθνῆ. ὡς δ' ἐγνώσθη δὲ πρᾶγμα, δύθυς ἔφθονον οἱ βέλτιστοι, οἱ μὲν πρὸς τὰ ἀγάλματα τὸν οὐ τῇ ἀγορᾷ θεῶν, οἱ δ' ὡδὶ σὺν βωμούς. ἔνθα δὴ οἱ αἰνοσιώτατοι, μὴ πάντα πᾶσιν οὐδὲν νόμιμον φρονοῦντες, οὔτε καλοῦντες μὴ οἱ πειθόμενοι, ἔσφαττον καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς· ὥστ' οἰωνοὺς μὴ τὸ οὐ τυπομένων, νομίμων δ' ὄντων * ἀνθρώπων, ἀδημονῆσαι τὰς ψυχὰς, ἰδόντας τὸ ἀσέβημα. ἀφθήκησαν δ' οὕτω τὴν μὲν πρεσβυτέρων πολλοί· μᾶλλον γὰρ ἔτυχον οὐ τῇ ἀγορᾷ ὄντες. οἱ δὲ νεώτεροι, ὑπωπτεύοντος Πασιμήλου δ' μέλλον ἔσεσθαι, ἠσυχίαν εἶχον οὐ τῷ κρανίῳ. ὡς δὲ τῆς κραυγῆς ἤκουτο, καὶ φεύγοντές τινες ἐκ τῶ πράγματ' ἀφίκοντο πρὸς αὐτούς, ὀκ τότε αὐασταμόντες ἐν τὸ ἀκροκόρινθον, προσβαλόντας μὲν ἀρχέιους καὶ σὺν ἄλλους ἀπεκρούσαντο. βαλλομένων δὲ τί χρὴ ποιεῖν, πίπτῃ δ' κιονόκρανον ἀφ' τοῦ κίονος, οὔτε σεισμοῦ οὔτε ἀνέμου γενομένου. θυομένοις δὲ τοιαῦτα ἰῶ τὰ ἱερὰ, ὥστε οἱ μάντεις ἔφασαν ἄμεινον εἶναι καταβαίνειν ὀκ τὸ χωρίου. μὴ δ' μ πρόσθον ὡς φθεγόμενοι ἔξω τ' κορινθίων ἀπεχώρησαν· ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ φίλοι αὐτῶν ἔπειθον, μὴ μητέρες ἰοῦσαι καὶ ἀδελφοὶ, μὴ αὐτῶν δὲ τῶν οὐ δυναίμει ὄντων ἥκειν οἱ ὁμνύοντες ὑπαχνοῦντο μηδὲν χαλεπὸν αὐτῶν πείσεσθαι, ὅτω δὴ ἀπῆλθόν τινες οἴκαδε αὐτῶν. ἑρῶντες δὲ τῶν τυραννούντων, αἰσθόμενοι δὲ ἀφανιζομένω τὴ πόλιν, ἀλλὰ δ' καὶ ὄρους αἰσθάνεσθαι, καὶ ἀρχὴν αὖτὶ κορίνθου τὸν πατρίδα αὐτῶν ὀνομάζεσθαι, καὶ πολιτείαν μὲν αἰσχρόμενοι τῆς οὐ ἀρχῆς μετέχω, ἧς δεῖν ἐδέοντο, οὐ δὲ τῇ πόλ μετοίκων ἐλαττον δυναμένοι, ἐλεύοντό τινες αὐτῶν οἱ νόμιζον οὕτω μὲν ὀκ ἀξιοέλωτον εἶναι, περιῳκισμένους δὲ τὸν πατρίδα ὥσπερ ἰῶ καὶ ἐξ ἀρχῆς κόρινθον ποιῆσαι, καὶ ἐλθόντες ἀφεῖναι, καὶ τὴν μὲν μικαφένων καθαρὰν, δύνομίᾳ δὲ χωμίδιω, ἐξ οὐ εἶναι, εἰ μὴ δυναίντο καταπρᾶξαι τοῦτο, ἐπιχειρεῖν τ' πατρίδος τ' καλλίστων μὴ μεγίστων ἀγαθῶν ὀρεγομένους, ἀξιεπαινετωτάτης τελευτ' τυχεῖν. ὅτω δὴ ἐπιχθρεῖον αὖ ὁρε δύο, Πασίcerrimorum maximorũq; bonorũ cupiditate ducti, exitu vitæ cõprimis laudabili potirẽtur. Ita viri duo, Pasi-

Corinthij, quotquot vel missæ ab rege pecuniæ participes facti fuerant, vel inprimis auctores belli exstiterant, cognita: quòd periculum esse viderent, ne rursum Corinthus Lacedæmoniorum partes sequeretur, si non e medio tollerentur ij, qui ad pacem inclinabant: cædes moliri sunt aggressi, ac primùm id, quod maximè impium erat, statuerunt. Nam ceteri homines neminem, ne legitimè quidem damnatum, festo die perimunt. At hi diem sibi * Eucleorum postremum præstituere, quòd eo se plures in foro, quos occiderent, deprehensuros existimarent. Quumque significatum ijs esset, quibus cum res erat communicata, quósnam interfici oporteret: strictis illi gladijs alium consistentem in circulo feriunt, alium sedentem, alium in theatro, nonnullos etiam tum sedentes vt disceptatores. Repatefacta, mox optimates partim ad simulacra Deûm, quæ in foro erant, partim ad aras fugiunt. Tum verò & illi qui iubebant, & qui parebant, longè omnium sceleratissimi homines: quorum in animis nihil recti et equi reliquum esset, ad ipsa Deûm fana mactabant eos: vt iam nonnulli, tametsi non cæderentur, homines tamen iusti mirificè animis impietate huiusmodi conspecta perturbarentur. Ita complures ex senioribus occisi fuere, quòd eorum maior pars in foro fortè tum esset. Iuniores verò suspicante Pasimelo futurum huiusmodi quiddam, in * Cranio se continebant. At vbi clamor auditus esset, & quidam ex ipsa cæde fugientes ad eos peruenissent: ad Acrocorinthum cursu ascendunt, obiectósque tũ Argiuos, tum alios loco pellunt. Quúmque secum ipsi deliberarent, quid faciundum esset: capitellum de columna décidit, nullo neque terræmotu neque vento decussum. Eam ob rem quum sacrificium facerent, eiusmodi fuerunt exta, vt vates dicerent rectius facturos, si de loco descenderent. Itaque primò tamquam in exsilium abituri, agro Corinthio excedebant: at vbi suaderent amici, matres, fratres, atque etiam nõnulli e magistratu sub iurisiurandi religione policerẽtur, futurum vt nihil eis in cõmodi accideret: nõnulli domum se receperunt. Quumq; conspicerent eos, qui tyrannidem exercebant, & vrbem deleri animaduerterent, quòd & limites reuellerentur, & Argus pro Corintho appellaretur ipsorum patria, cogerentur deniq; ciuitatis Argiuæ ius obtinere, quo minimè indigebant, quum ipsa in vrbe minus etiam, quàm inquilini possent: exstitere nonnulli ex ipsis, qui sic nequaquam sibi viuendum existimarent, sed dandam operam vt pristinum in statum ac libertatem Corinthus vindicaretur, & ab homicidis immunis reddita legibus optimis administraretur. Dignum ipsis esse, vt conseruatores patriæ fierent, si quidem id perficere possent: sin aũt, vt pul-

Corinthij pacis studiõsi occiduntur.

* Festi nomen apud Corinthios.

* Gymnasii nomẽ ante Corinthum. Laert. in III.

Pasi-

*Pasimelus et Alcimenes torrentem quemdam transeunt, & Praxitam Polemarchum Lacedæmoniorũ conuenire instituunt, qui sua cum cohorte tum Sicyonem præsidio tenebat. Exponunt huic, posse se ipsum intra muros ducere, qui Lechæum versus pertineret. Ille iampridem cognito, vtrumque fide dignum esse, adsensus est ipsis, impetratoq; vt illa quoque cohors, quæ discessura Sicyone fuerat, ibidem maneret: Corinthum vt ingrederetur, operam dabat. Erant iam illi duo tum fortuna quadam, tum cura sua custodes earum portarum, ad quas tropæum stabat: quũ Praxitas secum & cohortem illam, & Sicyonios, & exsules Corinthios ducẽs aduenit. Ad portas quum accessisset propius, ab ingressu sibi metuens, quemdam hominem fidum in vrbem mittere cogitabat, qui omnia prius exploraret. Hunc illi introducunt, ac simpliciter commonstrant omnia: quo factum vt is renuntiaret omnia sine fraude geri, quemadmodum vterq; dixisset. Secundum hæc Praxitas Corinthum ingreditur. Quum autem acie instructa, muris admodum a seinuicem distantibus, pauci esse sibi viderentur: vallo se muniunt, itemq; fossa tali, quali quidem poterant, donec eis opem socij ferrent. Ipso in portu Bœoticum præsidium a tergo habebant. Ac die quidem illo, qui ab ea nocte proximus erat, qua fuerant ingressi, prælium nullum cum eis committebatur. Verum die ab hoc altero vniuersè Argiui suppetias laturi accurrunt. Quumq; Lacedæmonios aduersus cornu dextrum sibi oppositos in acie offendissent, proximos his Sicyonios cum exsulibus Corinthijs plus minus CL: ad murum qui orientem spectabat, aciem & ipsi suam instruunt. Atq; huic quidẽ versus orientem spectanti muro Philocratis conducticij milites erãt proximi: secundũ hos, Argiui: læuũ cornu Corinthij ciues obtinebat. Hostib. ob copiarũ suarũ amplitudinem contemtis, rectà in eos pergunt. Mox Sicyonios superatos vallo diruto ad mare vsq; persequuntur, magnãq; partem eorũ occidunt. Eos vt premi vidit equitum præfectus Pasimachus, qui tamen equites secũ nõ multos habebat: religatis ad arbores equis, sublatisq; clypeis ipsorũ, cum ijs qui sponte se ipsi adũgerent, aduersus Argiuos properat. Illi cõspectis litteris *S in clypeis, planè nihil ab eis sibi metuebãt, ut qui Sicyonij esset. Ibi Pasimachus dixisse perhibetur, Per *geminos Deos, Argiui, hæ S litteræ vos fallent: itaq; pedẽ cũ eis contulisse. Quũq; aduersus multos cũ paucis dimicaret, non ipse solum, sed etiam alij milites eũ sequuti occubuerũt. Exsules autem Corinthij, victis hostibus oppositis sibi, sursum penetrant, adeoq; propius ad circulum vrbem ambientem accedunt. Interea cognito Lacedæmonij victos esse Sicyonios, opem laturi egrediuntur, ac vallum ad sinistram retinent. Argiui quum audissent Lacedæmonios a tergo esse, conuersi extra vallum se cursu proripiunt. Tum*

Corinthum Praxitas Lacedæmonius recipit.

*Eas habebãt in scutis, ut Lacedæmonij L, Argiui A, primas in appellatione patriæ litteras.

*Castorem et Pollucem.

Πασίμηλός τε καὶ Ἀλκιμένης, ὀλιγωρήσαντε ἀμφοτέρω τοῦ λεμαίρρου, συγγενέσθαι Πραξίτᾳ τῷ λακεδαιμονίων πολεμάρχῳ, ὃς ἐτύγχανε μετὰ τῆς ἑαυτοῦ μοίρας φρουρῶν ὡς σικυῶνι· καὶ ἐπειδὴ ἐδύναντ' ἂν αὐτῷ πιθέσθαι εἰσόδου ἐς τὰ κατὰ τείνοντα ὠδὶ λέχαιον τεῖχη. ὁ δὲ, καὶ πρόσθεν γνώσκων τὼ ἄνδρε ἀξιοπίστω ὄντε, ἐπίστευσε, καὶ ὀλίγα προξάμενος ὥστε καὶ τὼ ἀπιέναι μέλοντε ἐκ σικυῶνος μόρα κατανεῖναι, ἐπῆγε τὼ εἴσοδον. ἐπεὶ δὲ τὼ ἄνδρε καὶ κατ' ὠδιμέλιαν ἐχειρώθησαν φύλακε κατὰ τὰς πύλας ταύτας, ἐνθαπερ δὴ τρόπαιον ἕστηκεν, οὕτω δὴ ἔρχεται ὁ Πραξίτας, ἔχων τὼ τε μόρα καὶ σικυωνίους καὶ κορινθίων ὅσοι φυγάδες ἐτύγχανον ὄντες. ἐπεὶ δ' ὧν πρὸς ταῖς πύλαις, φοβούμενος τὼ εἴσοδον, ἠβουλήθη τῶν πιστῶν ἄνδρα ἐσπέμψαι σκεψόμενον τὰ ἔνδον· τὸ δὲ εἰσηγάγετο, καὶ ὅτως ἀσφαλῶς ἀπεδήξατο, ὥστε ὁ εἰσελθὼν ὀλίγωι ἐλεγε πάντα εἶναι ἀδήλως οἷά περ ἐλέγετο. ἐπὶ ζεύγους δ' εἰσέρχεται. † ὡς δὲ, καὶ πολὺ διεχόντων τῶν τειχῶν ἀπ' ἀλλήλων, πάντα πόρρω ὁλίγοι ἑαυτοῖς ἔδοξαν εἶναι, σωρεύματ' ἐπεμήχαντο καὶ πάφρον οἵαν ἐδυνάσθη πρὸ αὐτῶν, ἕως δὴ οἱ σύμμαχοι αὐτοῖς βοηθήσειεν. ὧν δὲ καὶ ὅπισθεν αὐτῶν οἱ τοῦ λιμνίου βοιωτῶν φυλακή. ἦν μὲν δὴ τῇ νυκτὶ ἐσῆλθον ἡμέραν ἄμαχοι διήγαγον· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἦκον οἱ ἀργεῖοι πάσυδοι βοηθοῦντες ἡμέρᾳ βούροντες τεταγμένους λακεδαιμονίους μὲν τῷ δεξιῷ ἑαυτῶν, σικυωνίους δὲ ἐχομένους, κορινθίους δὲ τοὺς φυγάδας ὡς [ἐς] * πεντήκοντα καὶ ἑκατόν, πρὸς τῷ ἑῴῳ τείχει αὐτῶν τὰ πρῶτα. ἐχόμενοι δὲ τοῦ ἑῴου τείχους οἱ τοῦ Φιλοκράτη μισθοφόροι, πρὸς δὲ τούτοις, ἀργεῖοι· εὐώνυμον δ' εἶχον αὐτοῖς κορίνθιοι ἐκ τῆς πόλεως. καταφρονήσαντες δὲ ὡς πολλῶν ὄντων, ἐπῆσαν ἐχόμενοι. καὶ τοὺ μὲν σικυωνίους ἐνέπρησαν, καὶ διασκεδάσαντες δ' εὐθὺς ἐδίωκον ἐπὶ θάλατταν. καὶ ἐκεῖ πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτειναν. Πασίμαχος δ' ὁ ἱππαρμοστὴς, ἔχων ἱππέας οὐ πολλοὺς, [ὡς] * ἑῴα τοὺ σικυωνίους πεζομένους, καταδήσας ἀφ' ἑνὸς ἕκαστον τῶν ἵππων, καὶ ἀφελόμενος τὰς ἀσπίδας αὐτῶν, μετὰ τῶν ἐθελοντῶν ἦλθεν ἐπὶ τοὺς ἀργείους. οἱ δὲ ἀργεῖοι, ὁρῶντες τὰ σίγματα ὠδὶ τῶν ἀσπίδων, ὡς σικυωνίους, οὐδὲν ἐφοβοῦντο. ἔνθα δὴ λέγεται εἰπὼν ὁ Πασίμαχος, ναὶ τὼ σιὼ ἀργεῖοι, φύσει ὑμῖν τὰ σίγματα πάντα, χωρεῖν ὁμοσε· καὶ ὅτω μαχόμενος μετ' ὀλίγων πρὸς πολλοὺς ἀφθόνως, καὶ ἄλλοι τῶν ὠδὶ αὐτόν. οἱ μέντοι φυγάδες τῶν κορινθίων, νικῶντες τοὺς κατ' αὐτοὺς, διέδυσαν ἄνω, καὶ ἐγένοντο ἐγγὺς τοῦ πόλει. ὃ δ' ἄλλος κύκλου. οἱ δ' αὖ λακεδαιμόνιοι, ὡς ἤσθοντο κρατοῦντες τὰ κατὰ τοὺς σικυωνίους, βοηθοῦντες, οἱ μὲν ἀριστερᾷ ἔχοντες σὺν ὅπλοις ἦλθον ἐπὶ τοὺς ἀργείους· οἱ δὲ ἐπὶ τοὺς κορινθίους δρόμῳ πάλιν ἐπὶ τὸ σωρεύματος· καὶ

μὴ οἱ μὲν οἱ δεξιοὶ ἔφαζον αὐτῶν, πολέμιοι δὲ τὸ γυμνὸν τοῦ λακεδαιμονίων ἀπέθνησκον. οἱ δὲ πρὸς τῷ τείχει, ἀθρόοι ὡς πολλῷ ὄχλῳ πρὸς τὴν πόλιν ἀπεχώρουν. ὡς δ' οὐκ ἐτύγχανον τοῖς φυγάσι τῶν κορινθίων, καὶ ἔγνωσαν πολεμίους ὄντας, ἀνέκλιναν πάλιν. οἱ ταῦτα μὲν οἱ μέν, κατὰ τὰς κλίμακας ἀναβαίνοντες, ἤλλοντο κατὰ τὸ τεῖχος, καὶ διεφθείροντο· οἱ δὲ, πρὶν τὰς κλίμακας ἀνθρύπτειν καὶ πολεμίους, ἀπέθνησκον. οἱ δὲ, καὶ καταπατούμενοι ὑπ' ἀλλήλων ἀπεπνίγοντο· οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι οὐκ ἠπόρουν τίνα ἀφέντες κτείνοιεν. ἔδωκε γὰρ τότε γε ὁ θεὸς αὐτοῖς ἔργοις οἷον οὐδ' ὕστερόν ποτ' αὖ. δι' γὰρ ἐγκρατεῖς ἐγένοντο τῶν πολεμίων πολλῶν φόνος περιφοβήσαντες, ἐκπεπληγμένους, τὰ γυμνὰ πρέπον, ὠδὶ τοῦ μάχεσθαι οὐδένα τρεπόμενον, ἐς δὲ δι' ἀπόλλυσθαι πάντας πάντα ὑπερτοῦντας, πῶς ἂν καὶ τις ῥᾴον ἠμύνατο; τότε γοῦν οὕτως οἱ ὀλίγῳ πολλοὶ ἔπεσον, ὥστε εὐθυμίαν ὁρᾶν οἱ ἄνθρωποι σωροὺς σίτου, ξύλων, λίθων, τότε ἐθεάσαντο σωροὺς νεκρῶν. ἀστέθανον δὲ οἱ μὲν τῷ λιμνίῳ τῶν βοιωτῶν φύλακες, οἱ μὲν ὠδὶ τῶν τειχῶν, οἱ δὲ ὠδὶ τὰ τέγη τῶν † νεωσοίκων, ἀναβαίντες. μῦ μοὶ δοίνυ τοῦτο οἱ μοὶ κενόθιοι καὶ ἀργεῖοι οὓς νεκροὺς [ἐσ]ωσάμενοι ἀπῆλθον· οἱ δὲ σύμμαχοι τῶν λακεδαιμονίων ἐβοήθουν. ἐπεὶ δ' ἠθροίσθησαν, ἔγνω Πραξίτας πρῶτον μὲν τῶν τειχῶν κωλύειν ὥστε δίοδον ἔχειν τοῖς πολεμίοις ἔξω· ἔπειτα ἀναλαβὼν δ' ἔρατόθυμα, ἦγε τὼ ὠδὶ μέγαρα. μὴ αἱρεῖ προσβαλὼν πρῶτον μ' σιδοῦτα· ἔπειτα ὑ κρομμυῶνα. μὴ οἱ τόποις τοῖς τείχεσι κατασπάσας φρουρὸς, ὕμπαλιν ἐπορεύετο. καὶ τειχίσας ὠδὶ φιλείαν, ἵνα φρούριον εἴη πρὸς τῆς φλιάσιος τοῖς ξυμμάχοις, ὅτω διαφήκε δ' ἔρατόθυμα, αὐτὸς τὼ ὠδὶ λακεδαίμονα ἀπεχώρει. ἐν ὑ δύτου ἔρατοι μ' μεγάλαι ἐκατόρᾳ διεσέπαυνό· φρουρὸς ὑ πεμπτοῖαι πόλις, αἱ μὲν ἐς κενόν, αἱ ὑ ἐς σικυῶνα, ἐφύλαττον τὰ τείχη. μισθοφόρος γε μὼ ἐκάτεροι ἔχοντες, δι' τότ' τῶν ἐρρωμένως ἐπολέμουν. ἔνθα δὴ Ἰφικράτης ἐς φλιοῦντα ἐμβαλὼν, μὴ οἰεσθόμενος, ὀλίγοις ὑ λεκλατ', βοηθοῦντ' τῶν τ' ἐν τ' πόλεως ἀφυλάκτως, ἀπέκτεινε ὀκτώ τε ὥστε μὴ τοὺ λακεδαιμονίους πρόσθεν οὐ δεχόμενοι ἐς τὸ τεῖχος οἱ φλιάσιοι, φοβούμενοι μὴ τοῦ φάσκοντας ὠδὶ λακωνισμῷ φθύγῳ κατάγοιεν, τότε ὅτω κατεπλάγησαν τοῦ ἐκ κενεῖνθε, ὥστε μετεπέμψαντό τε τοὺ λακεδαιμονίους, μὴ τ' πόλιν ὑ τ' ἀκρόπολιν φυλάπῃν αὐτοῖς πρέσθωσαν. οἱ μέντοι λακεδαιμόνιοι, καίπερ δυνοϊκῶς ἐχόντες τοῖς φυγάσιν, ὅσον χρόνον εἶχον αὐτῶν τὼ πόλιν, ὀδ' ἐμνήσθησαν πάντα πάσι πόδι καὶ ὁδὸν φυγάδων· ἀλλ' ἐπεὶ ἀνατερρήσου ἐδόκει ἡ πόλις, ὀλέθρου, καὶ τὼ πόλιν καὶ τοὺ νόμους παραδόντες, οἷαν περ καὶ παρέλαβον. οἱ δ' αὖ πόδι τὸν Ἰφικράτην πολλαχόσε καὶ

Tum quotquot eorum ad dextram postremi fugiebãt, a Lacedæmonijs cæsi quà inermes erant, occumbunt: qui autem muro erant proximi, magno cum tumultu versus vrbẽ se conferti recipiebant. Quúmque Corinthios in exsules incidissent, eósque hostes esse intellexissent: rursus declinabant. Atq; heic nonnulli scalas adscendentes de muro desiliebant ac peribant: alij dum iuxta scalas vrgentur ac cæduntur, occumbunt: alij ab suis conculcati suffocantur: nec Lacedæmonijs deerant, quos occiderent. Nam Deus hoc eis tempore patrandi facinoris eiusmodi potestatem fecit, quale ne quidem vmquam optassent. Nam cur non diuinitùs factum quis existimet, vt ingens hostium copia in eorum potestatem veniret, perterrita metu, perturbata, partes corporis inermes eis cædendas præbens, nemine ad pugnandum se conuertente, sed potius vniuersis in perniciem suam omnia suggerentibus? Tum quidem exiguo tempore tam multi ceciderunt, vt homines qui frumẽti, lignorum, lapidum aceruos intueri consuessent, hoc tempore cadauerum aceruos adspicerent. Etiam Bœoticũ in portu præsidium interemtum fuit partim in muris, partim in ipsis naualium tectis, quæ conscenderant. Secundum hæc Corinthij et Argiui per indutias interfectos auferunt, & iam Lacedæmoniorum socij suis opem laturi aderant. Eis collectis Praxitas primùm demoliendam murorum partem censuit, vt ingredi copiæ possent. Deinde cum exercitu via, qua Megaram itur, profectus est, ac primò copijs admotis Siduntem capit, deinde Crommyonem: quibus in oppidis relicto præsidio, via qua venerat reuerti cepit: munitaq; Epiecea, vt ea socij propugnaculi loco non procul ab amico solo dissiti verentur, dimisit exercitum, ac Lacedæmonem se recepit. His ita gestis expeditiones vtrimq; magnæ non suscipiebantur, tantum vrbes missis partim Corinthum, partim Sicyonem præsidiarijs: mœnia tutabantur. Mercenario tamen milite, quem vtrimq; conduxerant, acriter inter eos confligebatur. Tum et Iphicrates Phliũtem cum copijs inuadens, locatis insidijs prædas cum paucis agebat. Quúmque ciues ex vrbe non satis caute suis opem ferrent, tot ex eis occidit: vt Phliasii, qui antehac Lacedæmonios intra mœnia non admiserant, quòd verentur ne illi exsules reducerent, qui se dicerent eiectos iccirco, quia Lacedæmoniorum sequuti partes essent, sic tum ab ijs sibi metuerint, qui Corintho venerant: vt arcessitis Lacedæmonijs vrbem et arcem tuendã traderent. Illi verò quãquã beneuolo esset in exsules animo, tamẽ quã diu Phliasiorũ oppidũ habebant in potestate sua, nullam de reducendis exsulibus mentionẽ faciebant. Immo quũ iam illi fidentiores facti viderentur, vrbẽ ac leges ciuibus itidem vt ipsi acceperant, restituũt, atq; egrediuntur. Ceterùm Iphicratis milites sæpenumero

Infignis Lacedæmoniorũ victoria.

νεωσοίκων

*facta etiam in Arcadiam irruptione prædas abigebant, castrąq; oppidis ipsis admouebant. Nam extra hæc Arcadum grauis armaturæ pedites eis non occurrebant. Adeò sibi ab cetratis metuebant. Itidem cetrati vsq; adeò metuebant Lacedæmonios, vt intra teli iactum ad grauem ipsorum armaturam non accederent. Nam quum hos quoq; iuniores ex Lacedæmonijs aliquando persequuti essent, nonnullos & ceperant & occiderant. Quumque iam cetratos Lacedæmonij præ se contemnerent, multo etiam magis socios suos contemnebant. Nam Mantinenses quum suis opem aliquando ferrent, cetratos inuasere, coniecisque de muro, qui Lechæum versus pertinet, in ipsos iaculis, terga dedere, , nonnullis in fuga pereuntibus. Itaque Lacedæmonij etiam caulibus eos ausi sunt petere, quum dicerent socijs suis cetratos perinde terrori esse, ac laruas puelli metuant. Ceterùm profecti e Lechæo Lacedæmonij cum cohorte sua, Corinthisque exsulibus: vndique Corinthiorum vrbem castris cingebant. Tum Athenienses, qui robur Lacedæmoniorum metuerent, ne per longos illos Corinthiorum muros, qui diruti erant, in se irruerent: nihil se facturos rectius existimabant, quàm si dirutos a Praxita muros instaurarent. Itaque magna cum manu veniunt, fabros & architectos secum adferunt, partemq; muri quæ Sicyonem & occasum spectabat, paucis omnino diebus egregiè perficiunt. Quæ verò spectabat orientem solem, eam per otium ædificabant. Interim Lacedæmonij, qui secum ipsi cogitarent Argiuos domi copia rerum augeri, ac bello delectari, expeditionem aduersus eos suscipiunt. In ea dux erat Agesilaus, qui quidem agrum Argiuorum populatus, mox inde propter Tegeam Corinthum transit, ac muros ab Atheniensibus instauratos capit. Venit ad ipsum etiam Teleutias frater mari cum duodecim triremibus, vt iam mater ipsorum beata prædicaretur, quòd alter ex ijs, quos ipsa genuisset, hostium muros terra, mari alter naues ac naualia cepisset. Atque his tum rebus gestis sociorum Agesilaus dimisit exercitum, & patriæ copias domum reduxit. Postea verò * quàm de exsulum statu Lacedæmonij accepissent, habere hos vniuersa in vrbe pecora, eáq; in Piræeo adseruari, vbi complures alerentur: rursum aduersus Corinthum expeditionem Agesilao duce suscipiunt. Is primùm accessit ad Isthmũ. Nam is mẽsis erat, quo Isthmia celebrantur: & Argiui tum istic forte Neptuno sacrificabant, quasi Argos Corinthi esset. Quum autem aduentare Argiui Agesilaum animaduertissent, quum ijs quæ immolata erant, tum alijs ad prandium paratis rebus relictis, via Cenchreas ducente magno cum metu in vrbem se recipiunt. Eos quamquam videret Agesilaus, non*

Agesilai ac Teleutiæ fratrũ felicitas.

* Lectio margi nis.

καὶ τ' ἀρίστου διασεμβαλόντες, ἐλελαύνουν τε ἐς προσέβαλον πρὸς τὰ τείχη. ἔξω γὰρ οἱ τ' ἀργείων ὁπλῖται παντὶ παισὶν ὀκ αὐτεξήεσαν. ὅτω δὴ πελτασταὶς ἐπεφόβηντο. δὴ μὴν τοι λακεδαιμονίους ὅτως αὖ οἱ πελτασταὶ ἐδεδίεσαν, ὡς οὔτως ἀκονιτὶ μάτους ὄντας προσμένειν τοῖς ὁπλίτας. ἤδη γὰρ ποτε καὶ ἐκ τοσούτου διώξαντες οἱ τούτου νεώτεροι τ' λακεδαιμονίων, ἐλόντες, ἀπέκτειναν τινὰς αὐτῶν. κατασφενοῦντες δὲ οἱ λακεδαιμόνιοι τὴν πελτασῶν, ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἑαυτῶν συμμαχῶν κατεφρόνουν. καὶ γὰρ οἱ μαντινῆς βοηθήσαντες ποτε, ἐπικεραμεύοντες πελτασταῖς, ἐκ τοῦ ὠδὶ λέχαιον τείχους ἀκοντιζόμενοι, οἴ ἐκλιναύτε, καὶ ἀπέθανόν τινες αὐτῶν φεύγοντες. ὥστε οἱ μὲν λακεδαιμόνιοι καὶ ἐπισκωπτὴν ἐτόλμων, ὡς οἱ σύμμαχοι φοβοῖντο τοὺς πελτασταὶς, ὥστε μορμῶνας παιδάρια. αὐτοὶ δ' ἐκ τοῦ λεχαίου ὁρμώμενοι σὺν μόραι τοῖς τὴν κορινθίων φυλαῖσι, κύκλῳ πολὺ ὀπίσω τὴν κορινθίων ἐστρατεύοντο. οἱ δ' αὖ ἀθηναῖοι, φοβούμενοι τὸν ἥρωα τὴν λακεδαιμονίων, μὴ ὠδὶ τὰ μακρὰ τείχη τὴν κορινθίων, ἃ δι᾽ἤκετο, ἐλάθοιεν ὠδὶ σφᾶς, ἠγήσαντο κρατίστου εἶναι ἀπατεῖχαι τὰ διηκεμένα τοῦ Ραξίτα τείχη. καὶ ἐλθόντες παρὰ μέ μὴ λιθολογοῦντας καὶ τεκτόνων, δι᾽ μὲν πρὸς † σικυῶνα καὶ πρὸς ἑσπέραις οἱ ὀλίγας ἡμέρας πάνυ καλῶν ὑπερεῖχε σικυώνιος. σαν· δι᾽ ἑῴου μᾶλλον κατὰ ἡσυχίαν ἐτείχιζον. οἱ δ' αὖ λακεδαιμόνιοι, οὐδυμενοῦντες τοῦ ἀργείους τὰ μὲν οἴκοι κατασκευμένους, ἡδυμένους δὲ τοῦ πολέμῳ, στρατεύουσιν ἐπ' αὐτούς· Αγησίλαος δ' ἡγεῖτο, καὶ δ' ἡσθεὶς πᾶσιν αὐτὴν τὴν χέρσον, θύειν ἐκέλευε ὑπὲρ ἐκλῆς καὶ τὰ τείχεσι δὲ κίνδυνος, αἱρεῖ τὰ αὐτοικοδομημένα τοῦ τὴν ἀσφαλείας τείχη. προσιέναι δὲ αὐτῷ μὴ ὁ ἀδελφὸς Τελευτίας κατὰ θάλατταν, ἔχων τριήρεις πολὺ δώδεκα· ὥστε μακαρίζεσθαι αὐτὴν τὴν μητέρα, ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὧν ἔτεκεν ὁ μὲν, κατὰ γῆν τὰ τείχη τὴν πολεμίων, ὁ δὲ, κατὰ θάλατταν τοὺς ναῦς καὶ τὰ νεώρια κρύπτει. μὴ τότε μὲν ταῦτα πράξας ὁ Αγησίλαος, τό, τε τὴν συμμάχων στράτευμα δίηκε, καὶ † δι' μὲν πολιτικὸς οἴκαδε ἀπήγαγεν. ὃν δὲ τούτου οἱ λακεδαιμόνιοι, † ἀκούοντες τὰ κινύζοντες τὴν φυγὸν τὴν ὅτι οὐ τῇ πόλει πάν- τῶν φυ. τα μὲν τὰ βοσκήματα ἔχοιεν, καὶ σώζοιντο οὐ τοῦ πειραίῳ, πολλοὶ δὲ τρέφοιντο αὐτόθι, στρατεύουσι πάλιν δὴ πὼ κόρινθον, Αγησιλάου καὶ τότε ἡγουμένου. καὶ πρόσω μὲν ἦλθεν δὴ ἰσθμόν. καὶ γὰρ ὧν ὁ μὲν οὐ ᾧ ἴσθμια γίγνεται. καὶ οἱ ἀργεῖοι αὐτοῦ ἐτύγχανον τότε ποιοῦντες τὴν θυσίαν τοῦ Ποτιδῶνι ὡς ἀγῶνος τῆς κορίνθου ὄντος. ὡς δὲ ἤσθοντο προσιόντα τὸν Αγησίλαον, καταλιπόντες μὴ τὰ τεθυμένα καὶ τὰ ἀριστοποιούμενα, [μᾶλλα * σὺν πολλῷ φόβῳ ἀπεχώρουν δὴ τὸ ἄστυ κ] πὼ ὡς κεγχρέας ὁδόν. ὁ μέντοι Αγησίλαος ὀκ ἐᾶν ἐς μ', καίπερ ὁρῶν, ὅτι*

οὐκ ἐδίωκε· καταστήσας δὲ οὗ τοῦ ἱεροῦ, αὐτός τε τοῦ θεοῦ ἔθυε, καὶ πολέμιοι ἔως οἱ φυλάσσειν τὴν κορινθίων ἐποίουν τοῦ Ποσειδῶνι πὼ θυσίαν καὶ ἦν ἀγῶνα. ἐποίησαν δὲ καὶ οἱ ἀργεῖοι, ἀπελαύνοντος Αγησιλάου, ἰσθμια ἀρχῆς πάλιν ἴσθμια· καὶ ἐνίκων τοῦ ἔτει ἔστι μὲν ἃ τὴν ἄλλων δὶς ἐνίκησαν οἰκείων, ἔστι δὲ ἃ δὶς οἱ αὐτοὶ ἐνικηύχησαν· τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ὁ Αγησίλαος ἦγε πρὸς δι' πείραιον δι' στάδιαι. ἰδὼν δὲ τοσοῦ πολλῶν φυλαττόμενον, ἀπεχώρησε πρὸς δι' ἄσυ μετ' ἄειστον, ὡς προδιδομένης τῆς πόλεως. ὥστε οἱ κεῖνθιοι, δείσαντες μὴ προδιδοῖτο ἡ πόλις ὑπό τινων, μετεπέμψαντο δι' ΙΦΙΚΡΑΤΗΝ σὺν τοῖς πελτάσταις τ' πελτασῶν. αἰσθόμενος δὲ ὁ Αγησίλαος τῆς νυκτὸς προελαυνόντας αὐτοὺς, τοσοῦτος ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, δι' δι' πείραιον ἦγε. καὶ αὐτὸς μὲν κατὰ τὰ θερμὰ † πρῳΐ, μόραν δὲ κατὰ δι' ἀκρότατον ἀπέβασε. καὶ τοῦτο μὲν τὴν νύκτα ὁ μὲν πρὸς τοῖς θερμοῖς ἐστρατοπεδεύετο, ἡ δ' μόρα τὰ ἄκρα κατέχουσα σὺν τρόπου. ἔνθα δὴ καὶ ὁ Αγησίλαος μικρῷ μὲν κωλύω δ' ὠθυμήματι διδοκίμησε. τὴν γὰρ [τῇ μόρᾳ * φρόνητὴν τὰ σιτία ὀδενὸς πῦρ ἐσενεγκόντος, ψύχους δ' ὄντος, διά τε δι' πάνυ ἐφ' ὑμιλεῖναι, καὶ ἅμα δι' χιονέσθαι ὕδωρ καὶ χαλαζαν πρὸς τὴν ἑσπέραν· καὶ ἀναβεβήκεσαν δὲ ἔχοντες, οἷα δὴ θέρους, στειρία. ῥιγοῦντὴν δ' αὐτὴν, ὃ οὐ σκότῳ ἀθύμως πρὸς τὸ δεῖπνον ἐχόντων, πέμπει ὁ Αγησίλαος ὀκ ἐλαπὸν δέκα φρουρὰς πῦρ οὐ χύτρους. ἐπεὶ δ' αὖ ἐθέοντο ἄλλος ἄλλῃ, καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα πυρὰ ἐγένετο, ἅτε πολλῆς ὕλης πρόσης, πάντες μὲν ἠλείφοντο, πολλοὶ δὲ καὶ ἐδείπνεσαν ὑπ' ἀρχῆς. φανερὸς δ' ἐγένετο καὶ ὁ νεὼς τοῦ Ποσειδῶνος ταύτῃ τῇ νυκτὶ καιόμενος· ὑφ' ὅτου δὲ οὐκ ἐπεφήνατο ἀδεὶς οἶδεν. ἐπεὶ δὲ ἤσθοντο οἱ οὐ τῷ πειραίῳ τὰ ἄκρα ἐχόμενα, ὠδὶ μὲν τὸ ἀμυνάσθαι ὀκέτι ἐτράποντο, ἐς δὲ δι' ἥρωιον κατέφυγον καὶ αἵπερ δ' γυναῖκες καὶ δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, δ' τὴν βοσκημάτων τὰ πολεῖται. περὶ καὶ Αγησίλαος μὲν δὴ ζὼ τῷ στρατεύματι παρὰ θάλατταν ἐπορεύετο. ἡ δ' μόρα ἅμα κατασκευάσασα ἀπὸ τὴν ἄκρων, οἰνόλω δι' οὐτετειχισμένον τεῖχος αἱρεῖ, καὶ τὰ οἰόντα ἔλαβε. καὶ πάντες δ' οἱ στρατιῶται οὐ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ πολλὰ τὰ ὠδὶ τηδέ ἀπὸ τὴν χωρείων ἐλάμβανον. οἱ δ' οὐ τῷ πειραίῳ κατασκευάζοντες ἐξέκειον, ὠδὶ τρέφοντες Αγησιλάῳ γνῶναι ὅ, τι βούλοιτο περὶ σφῶν. ὁ δ' ἔγνω, ὅσοι μὲν τὴν σφαγέων ἦσαν, πραθῆναι αὐτοὺς ὅις φυγάσι, τὰ δ' ἄλλα πάντα πρασθῆναι. ὃν τότε † δὴ ἐξῆς μ' ὃν τῷ πειραίῳ πάμπολλα τὰ αἰχμάλωτα. πρεσβεῦαι δ' ἄλλοθέν τε [πολλαὶ * πάντων, ὧν ἀπὸ βοιωτῶν ἦκον, ἐρησόμενοι τί αὖ ποιοῦντες εἰρήνης τύχοιεν. ὁ δ' Αγησίλαος μάλα μεγαλοφρόνως δότε μ' δὸ' ὁρᾶν ἐθέλῃ, καίπερ φάραγξ τ' προξένου πρεσβύτατος αὐτοῖς ὅπως προσαγάγοι· καθήμενος δ' ὠδὶ

non tamen est insequutus: sed in templum diuertens, sacrum Deo fecit, ac dum exsules Corinthij Neptuno sacrificarent, ludósque celebrarent, ibidem mansit. Pòst Agesilao digresso, Argiui de integro Isthmia peregerunt. Itaque hoc anno fuere qui bis in certaminibus victi sunt, & alij qui bis victores sunt pronuntiati. Ceterùm Agesilaus die quarto ad Piræum copias duxit. Quumq; magno id teneri præsidio videret, prandio peracto ad vrbem ipsam abscessit, quasi ea sibi proderetur. Qua re factum, vt veriti Corinthij ne essent qui vrbem proderent, Iphicratem cum maxima parte cetratorum arcesserent. Hos quũ noctu transisse animaduertisset Agesilaus, prima luce conuerso itinere Piræum copias ducit, ac ipse quidem secundum aquas calidas proficiscebatur, cohorti verò vni vt ad supremum montis verticem ascenderet, imperabat. Ea nocte castra non procul ab aquis calidis Agesilaus habebat, cohors autem illa in vertice, quem occuparat, pernoctabat. Heic Agesilaus excogitata re non magna quidem illa, sed per tamen opportuna, claruit. Nam quum eorum, qui cohorti cibum ferebant, ignem attulisset nemo: & frigus tamen quoddam esset, partim quòd loco admodum essent excelso, partim quòd sub Vesperam pluuias cum grandine habuissent, partim denig; quòd (vt æstiuo tempore) lineis induti vestibus adscendissent: rigentibus iam frigore militibus, et medijs in tenebris non admodum cœnæ cupidis, Agesilaus non pauciores quàm decem mittit, qui ad eos ignem in ollis deferrent. Hi quum in verticem alius alia via eua sissent, ac iam frequentes ijq; non parui ignes, vt in magna lignorum copia, excitarentur: omnes vngebant sese, nonnulli etiam deintegro cœnam sumebãt. Eadem nocte Neptuni fanũ ardere conspectum fuit, incertum a quo succensum. Posteaquàm ij, qui erant in Piræo, vertices ipsos captos animaduerterunt, non iam amplius ad defensionem se comparabant, sed viri, feminæ, ingenui, serui, cum maxima pecorum parte Iunonis ad fanum confugiebant. Pergebat secundum mare suis cum copijs Agesilaus. Interim de vertice Lacedæmoniorum cohors descendens, Oenoam castellum muris cinctum cum omnibus, quæ erant in eo, cepit. Eodem die milites vniuersi de his locis magnam commeatus copiam adquisiuere. Tamdem & illi, qui ad Iunonis confugerant, egressi permiserunt Agesilai arbitrio, vt de ipsis ex animi sui sententia statueret. Agesilaus exsulibus tradi omnes, quotquot cædis auctores exstiterant, cetera vendi vniuersa iussit. Post hæc mancipia permulta de Iunonis fano sunt egressa. Aderant itidẽ quũ alijs ex locis legati, tũ e Bœotia: quæsituri quid faciũdũ esset, vt pacẽ impetrarẽt. Eos Agesilaus elato admodũ animo ne quidẽ adspicere iussus fuit, quãquã ipsis adstaret Pharax, hospes eorũ publicus, vt ad Agesilaũ eos adduceret. Sedebat ipse

Agesilai strata tegema.

Piræum, Corinthi portus Agesilao deditionem facit.

Agesilai factum insolens.

rotundo in edificio, quod est propter stagnum, ac multa quæ de fano educebantur, spectabat. Comitabantur captiuos cum hastis Lacedæmonij milites, qui eos custodirent. In hos illorum qui aderant, mirificè coniecti erant oculi. Nam fieri plerumq; consueuit, vt ij quibus res secundæ sunt, & qui victoria potiuntur, spectatu quodam modo digni videantur. Dum adhuc sederet istic Agesilaus, ac lætitiam capere se de ijs, quæ gesta erant, præ se ferret: quidam equo admodum sudante aduenit, quúmque a compluribus quid nouæ rei adferret interrogaretur: nullo cuiquam responso dato, propius ad Agesilaum adequitat, equo desilit, vultu tristi accedit, cohortis eius, quæ erat in Lechæo, calamitatem exponit. Ille re cognita, statim e sella se proripit: hastam capit: polemarchos, quinquagenum militum præfectos, conducticiorum ductores per præconem aduocari iubet. Hi quamprimùm concurrissent, reliquis (necdum enim pransi erant) vt quod possent cibi sumerent, seq; celerrimè sequerentur, edixit: ipse cum Damasia militibus impransus præcedebat. Comitabantur præcedentem Agesilaum magno studio satellites armati. Iam calidas aquas præterierat, & in latam Lechæi planiciem peruenerat, quum tres adequitantes recepta iam interfectorum esse cadauera nuntiant. Quod quum accepisset, iussis subsistere militibus, ac paullisper quiete recreatis, ad fanum Iunonis copias reduxit. Postridie mancipia sunt vendita. Quúmque legati Bœotorum arcessiti, & quamobrem venissent rogati, nullam pacis amplius mentionem facerent: tantúmque dicerent cupere se suos in vrbe milites, si per ipsum liceret, conuenire: subridens Agesilaus, Ego verò non ignoro, inquit, cupere vos non milites videre vestros: sed quantas ille successus sit, quo amici vestri sint vsi, spectare. Quãobrem opperimini, vt ipse vos deducam. Nimirum si mecum fueritis, accuratius quid acciderit cognoscetis. Neque fefellit eos, sed postridiè facta re sacra copias ad vrbem ipsam duxit: ac tropæum quidem non deiecit, si qua tamen arbor erat reliqua, eam succidens ac frangens, neminem egredi audere demonstrabat. Hæc quum fecisset, propter Lechæum castra metatus est, ac Thebanorũ legatos in vrbem non deductos mari* Creusim ablegauit. Quia verò clades insuetata Lacedæmonijs acciderat, magnus in exercitu Laconico luctus erat, exceptis ijs quorum ipso in pugnæ loco vel filij, vel parentes, vel fratres occubuerant. Nam illi tamquam si victoria potiti forent, illustres ac suamet ipsi calamitate exsultantes obambulabant. Ceterùm ei cohorti casus hic aduersus in hunc modum accidit. Consueuerant* Hyacinthijs ad pæanem semper Amyclæi ventitare, siue adeò in castris essent, siue alioqui peregrè abessent domo. Et quoniam Age-

Insolentiæ pœna.

* Oppidum Bœotiæ. Stepha. περὶ τῶν.

* Festum apud Lacedæmonios.

ὡδὶ τῇ πόλει τῇ λίμνῃ κυκλοτερὴς οἰκοδόμημα τοῦ, ἐνθάδε πολλὰ τὰ ἀναθήματα. τὴν δὲ λαμπηδόνιον ἀφ' ἧς ὁδὸς ἐπὶ τὸν Ὀλυμπιακὸν ἐκπορεύεται, παρεκελεύσατο φίλοις τὴν αἰχμαλωσίαν, μᾶλλον δὲ τὴν πρόνοιαν ἀναιρεῖσθαι. εἰ γάρ δύναιντο εὐτυχεῖν τε καὶ κρατεῖν τε, ἀέκοντας ἀφαιρεῖσθαι δικαίως εἶναι. ἐπὶ δὲ κορυφὴν Ἀγησίλαον, καὶ ἱστάντος ἀγαλλομένου δι' ὧν παρεμένει, ἵππους τε προσάγειν καὶ μάλα ἐχυρῶς ἐπιβῆναι τοῦ ἵππου. ἅμα δὲ ἱππεῖς τε ἐφιστάμενοι ἦσαν, καὶ πρόσταγμα κύκλῳ ἐκέλευον. ἐς δὲ ἱππέας ἐσβὰς ἐπορεύετο, δι' ἧς μὲν ἄλλοις ἔπεσθαι (οὐ γάρ πω ἱκανὸν παρεσκεύαστο) ἐμφανὴς ἦν, πρὸ δὲ ἀπῄει τῶν ταχέων κύκλῳ ἑαυτοῦ. ἦγε δὲ Δαμασίαν ἡγεμόνα αὐτοῦ. καὶ οἱ θεραπεύοντες τὸ σῶμα ἐπορεύοντο, τὸν μὲν ὑφηνιοῦχον, τὴν δὲ ἀσπίδα. ἦγε δὲ ἐκπεπρακτο αὐτῷ τὰ θερμὰ ὕδατα. ὁ δὲ θλαστὸς τοῦ λεχαίου, προσελάσαντες ἱππῆς τῆς ἀγγέλουσιν ὅτι οἱ ἱππεῖς αἰχμάλωτοι εἶεν. ὁ δὲ ἐπεὶ ἔσχε ἄκουσε, δείσας κελεύσας τὰ σῶμα, καὶ ὀλίγους χρόνους αἰσπάσας, ἐπῆγε πάλιν δὲ ἐρωτήματα ὡδὶ δ' ἤρετο. τῇ δ' ὑσεραίᾳ τὰ αἰχμαλωτα διεπράττετο. οἱ δὲ πρέσβεις τὴν βοιωτῶν προσκαθέστος, καὶ ἐστάθμευε ὁ πᾶσιν, πόλει μὲν τῆς ἐρεῖσθαι ἐκ ἐφίεσθαι, ἐᾶσαι δὲ ὅπῃ, ἐμὲ μὲν κωλύοι, βάλοιτο δ' ὃ τι ἂν πρὸς τὸν σφετέρους ἐρασπώτας πέμπειν. ὁ δ' ὡδὶ γελάσας, ἀλλ' οἶσθ μέν, ἔφη, ὅτι ὁ τοὺς ἐρασπώτας ἰδεῖν βούλεσθε, ἀλλὰ δ' ἀτύχημα τὴν ἡλίαν ὑμᾶς ἡδέως ἂν ἰδεῖν ὅσοι π' γεγένηται. σκοπεῖτε ἂν, ἔφη. ἐγὼ γὰρ κἀκεῖνος ὑμᾶς ἄξω. καὶ μᾶλλον μετ' ἐμοῦ ἴστε γνώσεσθε ποῖόν π' γεγενημένον ἐστί. καὶ ἐκ ἐφύσαν. ἀλλὰ τῇ ὑσεραίᾳ συνέμενον, ἦγε πρὸς τὴ πόλιν δ' ἐρέσθαι τὸν πεπραγμένα. καὶ ἐπεὶ ἤγγιζον ὧν τῇ Ἀγησιλάου, ἵ κατελάμβανον ἀπὸ τ πεπραγμένα ἵππων, καὶ προσήραμεν κύκλῳ, μᾶλλον ἐκφέροντος ὧν, λέγ δ' τῆς οἱ λεχαίῳ μέρας πάθοι. ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, οὐδὲν π ἐκ τῆς ἕρας αἰτιᾶσθε, καὶ σ' ἄρ' ἔλαβε, καὶ πολεμίᾳ χρὴς καὶ πανσσέρας καὶ ξυναχεῖς καλεῖς τὴν κίνυνον ἐκέλευον. ἐς δὲ ἱππέτερμον οἴδ', ἵνες μὲν ἄλλοις ἕπον (οὐ γάρ πω ἱκανὸν παρεσκεύαστο) ἐμφανὴς ἦν, πρὸ δὲ ἀπῄει τῶν ταχέων κύκλῳ ἑαυτοῦ. ἦγε δὲ Δαμασίαν ἡγεμόνα αὐτοῦ. καὶ οἱ θεραπεύοντες τὸ σῶμα ἐπορεύοντο, τὸν μὲν ὑφηνιοῦχον, τὴν δὲ ἀσπίδα. ἦγε δὲ ἐκπεπρακτο αὐτῷ τὰ θερμὰ ὕδατα. ὁ δὲ θλαστὸς τοῦ λεχαίου, προσελάσαντες ἱππῆς τῆς ἀγγέλουσιν ὅτι οἱ ἱππεῖς αἰχμάλωτοι εἶεν. ὁ δ'

mper ipsi pauciores ac languidiores, hostes verò audaciores eu adebãt, eorumq3 plures Lacedæmonijs negotium facessebant. Tamdem inopes consilij, nõ magnum quemdam in tumulũ sese colligunt, qui duobus a mari stadijs, a Lechæo XVI vel XVII aberat. Igitur re ab ijs animaduersa, qui erant in Lechæo, conscensis illi nauiculis propter litus nauigant, donec ad eum collem peruenirent. Interim Lacedæmonij rerũ suarum anxij, quòd nullo cũ hostiũ detrimento adfligerentur miserè, atq3 interirent, vbi grauem insuper armaturam aduersum se tendere vident: terga dant hosti, partimq3 se in mare abijciunt, partim vnà cum equitibus (& erant horum non multi) Lechæum salui perueniunt. In omnibus quidem hisce conflictibus ipsarũq3 fugæ plus minus CCL sunt interemti. Atq3 hæc fic gesta fuerant. Agesilaus autem secundum ea cum cohorte quæ succubuerat discessit, relicta apud Lechæum alia. Quumq3 domum ita pergeret, quàm maximè sero poterat, ingrediebatur urbes: rursumq3 summo mane profiscebatur. Mantineam quidem ipsis in tenebris præterijt, quum Orchomenodiculo mouisset. Adeò grauiter conspectum Mantinensium latum milites videbantur, qui ex hac ipsorum calamitate voluptatem caperent. Post hæc Iphicrati alia quoq3 feliciter cessere. Quamuis enim Sidunte & Crommyonem oppida ab se capta Praxitas, Oenoẽ Agesilaus occupato Pireo, præsidijs munissent: ea tamen Iphicrates omnia recepit, excepto Lecheo, quod a Lacedemoniorũ sociorũq3 præsidio defendebatur. Exsules aũt Corinthij propter aduersum cohortis illius casum, nõ iam pedestri amplius itinere, sed nauigijs Sicyone profecti negotium eis exhibebãt, qui erant in vrbe, ac vicissim ab ipsis vexabantur. Secundum hæc Achæi, qui Calydonijs in ciuitatem suam adscitis, Calydonem obtinebant, quondam Aetolici muris oppidum, imposito illud præsidio tueri cogebantur. Nam bello ab Acarnanibus infestabatur, quibus se nõnulli Athenienses ac Bœoti adiungebãt, quòd eorũ societate tenerentur. Quapropter Achæi quũ ab hoste premerentur, legatos Lacedæmonẽ miserunt. In quã Spartã vbi venissent, iniustè secum agere Lacedæmonios aiunt. Nam nos, inquiunt, vobiscum arma summus, Lacedæmonij, prout ipsi denunciastis, & quocunq3 ducibus sequimur. Vos contrà, quum ab Acarnanibus eorumque sociis Athenensibus & Bœotis bello premamur, nulla nostri cura tanquam. Quòd si porrò fieri hoc debet, minimè vim hanc sustinere poterimus, unumq3 vel obmutescendũ nobis bellũ hoc in Peloponneso vobis erit, ac in hostilem agrum transcendum, vt aduersus Acarnanes eorumq3 socios bellum geramus. Vel mecum cõ eis pax, qualis quidem nam potest. Hæc tum ab eis docebantur, obscurè minabãtur. se ab Lacedemoniorũ societate discessuros, ni magnam suppetias sibi ferrẽt. Ephoris autem hæc oratione audita, vbi cõ publico consilio statuerunt, necessarium esse vt aduersus Acarnanes cũ Achæis arma caperentur. Itaque duabus cum cohortibus & parte sociorum Agesilaus huic expeditioni præficitur, cui se cum copijs suis vniuersis Achæi adiungunt. Posteaquàm in fines Achæorum exercitum traduxissent, Acarnanes omnes quotquot degebant in agris, in oppida fugiebãt, pecoribus etiam ne a militibus interciperentur, procul abactis. Iam soli hostilis fines attigerat Agesilaus, quum misso Stratum ad communitatem Acarnanum quodam; ni ab societate Bœotorum & Athenienſium discederent, eorumq3 loco se Lacedæmonijs ipsorumq3 socijs adiungerent: vastaturum se continenter omnem ipsorum agrum, nihilq3 reliqui facturum denunciat. Illis non obtemperantibus, fecit quòd minatus erat. Nam & agrum eorum continuò vastabat, & cottidie vltra decem vel duodecim stadia non progrediebatur. Itaque pecora de montibus Acarnanes deducebant, magnamq3 partem agri sui colebant, quòd tutò id sibi licere propterea ducerent, quia copiæ Agesilai lentè progrederẽtur. Tandem die XV vel XVI, ex quo fines eorum ingressus erat, quum iam eos fiduciæ plenos nihil metuere sibi Agesilaus existimaret: manè facta re sacra, prius quàm crepusculum vespertinũ appeteret, emeſis CLX ſtadijs ad eam paludem peruenit, propter quam Acarnanum pecora ferè vniuersa erant. Itaq3 permulta boum et equorum armẽta, aliaq3 diuersi generis pecora, atq3 etiam mancipia capta sunt. Quo facto, ibidem postridie substitit, & quæ ceperat vendidit. Interim multi Acarnanum cetrati aderant, qui & telis & fundis vtebantur: quumq3 castra ad montem Agesilaus haberet, detrimenti quidem nihil ipsius milites accepere, sed tamen in planicie de cacumine montis iã apparãda cœna occupati descendere coacti sunt. Posteaquàm nox ingruisset, & Acarnanes discessissent, milites cõstitutis excubijs quieti se dedere. Postridie copias Agesilaus abduxit. Erat aũt exitus e prato et planicie ſtagnum illud ambiente propter montes vndiq3 circumiectos angustus, et occupatis ijs Acarnanes de superioribus locis telis ac iaculis hostes petebãt, atq3 etiã descendentes ad montiũ radices, vrgebant eos, tãtumq3 negotij exhibebant, vt copiæ progredi amplius non possent. Quòd si maximè grauis armaturæ pedites & equites hostem inuadentem perſequerentur, nullo tamen eũ damno adficiebant. Nam quoties pedem referebant Acarnanes, celeriter ad munita se loca recipiebant. Itaque ratus Agesilaus militem suum hæc incõmoda perpetientem per arctam illã viam difficulter euadurum: statuit eos, qui magna cum manu ad lævam suos vrgebãt, perſequendos esse. Nã is mons tũ grauis armaturæ peditibus, tum equitibus accessu facilior erat. Dum hac de causſa sacrum facit, interim Acarnanes telis ac iaculis grauiter premebant militem, atque etiam propius accedentes multos vulnerabant.

Agesilai expeditio in Acarnaniã.

Agesilai ſtrãtegema.

*At vbi persequi suos iussit, tum verò quotquot inter grauis armaturæ milites annis XV pubertatẽ excesserant, cursu in hostẽ ferebantur, equitibus in eũdẽ equos agentibus, & cũ ceteris Agesilao subsequente. Mox Acarnanes qui descenderant, ac leuibus hostẽ prælijs tentabant, terga vertũt, atq; inter fugiẽdũ per accliuia trucidantur. At grauis eorũ armatura magnáq; cetratorũ manus supremo in monte instructa subsistebat, ac præter alia tela quæ iaciebãt, emissis etiam hastis tũ equites vulnerabãt, tũ quosdam equos interficiebãt. Verùm vbi iamiã Lacedæmoniorũ grauis armatura manus cũ eis consertura esset, in fugã cõiecti plus minus CCC eo die desiderarũt. Quibus ita gestis tropæum Agesilaus excitat, ac deinceps agrũ hostilẽ cũ exercitu peragrans passim omnia ferro ac flãma vastabat. Etiã oppidis quibusdã copias admouebat, Achæis ita cogẽtibus, quorũ tamẽ nullũ omnino cepit. Tamdẽ quũ autumnus appetijsset, hostium finibus excesßit. Tũ Achæi nihil ab eo gestũ existimare, quòd oppidũ nullũ vel deditione vel vi cepisset: simul obsecrare, saltẽ tantisper maneret, si quidẽ aliud impetrare nõ possent, donec impedijsset quo minus Acarnanes sementẽ facerent. Eis respondebat Agesilaus, proferri ab ipsis eiusmodi, quæ minimè fieri expediret. Nã æstate, inquit, proxima rursum aduersus hostes expeditionem suscipiã: qui sanè quanto maiorem sementem fecerint, tanto auidius pacem expetẽt. His dictis terrestre per Aetoliam iter eiusmodi fecit, cuiusmodi neq; magnæ neq; paruæ hominum copiæ possint inuitis Aetolis facere. Sed illi tũ facultatẽ ei trãseundi faciebãt, quòd futurũ sperarent, vt ipsius opera Naupactũ recuperarent. Tamdẽ quũ propter Rhiũ transijsset, in patriã reuersus est. Nã quo minus Calydone in Peloponẽsum nauigaretur, Athenienses eductis ex *Oeniadis triremib. prohibebãt. Posteaquàm hyems præterijsset, Agesilaus quemadmodũ facturũ se receperat, statim ineũte vere copias aduersus Acarnanes colligebat. Quod quũ illi comperissent, atq; existimarent se, qui sita media in regione haberent oppida, perinde ab illis obsideri, qui segetem corrumperet, atq; si qui castris circũ vrbes positis eos oppugnarent: Lacedæmonem legatos mittunt, & pacem cum Achæis, societatem cum Lacedæmonijs ineũt. Hic rerum aduersus Acarnanes gestarum fuit exitus. Secundum hæc Lacedæmonij non satis tutum fore arbitrabantur, si a tergo relicta vrbe Argiua Lacedæmoni finitima, quæ & ampla & ipsis infesta esset, arma Bœotis & Athenienſibus inferrent. Quapropter aduersus Argos decretæ copiæ, quas vt sibi ducendas esse intellexit Agesipolis: posteaquàm exta de felici copiarũ traductione consulẽs perlitasset, Olympiam oraculi sciscitandi caussa profectus, Iouem interrogat: fãsne sit ipsi oblatas ab Argiuis indutias nõ admittere, quando illi nõ vbi tẽpus ipsum postularet, sed*

*Oeniadæ oppidum Acarnaniæ ad Acheloi fl. ostia. Steph. περὶ πόλ.

Bellum aduersus Argiuos.

ἐπεὶ δὲ πρὸς ἡγεμόνας, ἔθος μὲν ἐν τῇ ὁπλιτικῇ τὰς πεντηκοντάδας ἀφ' ἡσσόνων ἄγειν, ἠλαύνοντα δὲ οἱ ἱππεῖς, αὐτὸς δὲ ξὺν τοῖς ἄλλοις ἠκολούθει. οἱ μὲν οὖν Ἀκαρνᾶνες τὰ θεσπισθέντα τὴν ἀναχώρησιν, καὶ ἀκροβολιζόμενοι, ταχὺ ἐξέκλιναν, καὶ ἀπεθνῄσκον φθόγγου πρὸς τὸ αὔλιον τῶν μόνοι τῶν ἀκροβολίων οἱ ὁπλῖται ἦσαν τὴν ἀναχώρησιν πρασσόμενοι, καὶ οὐ παῦσαι ἐπέμενον, καὶ τότε ἄλλα βέλη ἠφίεσαν, καὶ τοῖς δρασὶν ὀξυκοντίζοντες, ἱππεῖς τε καὶ τέτρωσαν, καὶ ἵππους ἔνιας ἀπέκτειναν. ἐπεὶ μέντοι μικροῦ ἐδέοντο ἤδη οἱ χῶροι τὴν λακεδαιμονίων ὁπλιτῶν εἶναι, ἐξέκλιναν, καὶ ἀπέθανον αὐτῶν οἱ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ πολὺ τελακόσιοι. τότ' τὴν ὑλομιῶν, ὁ Ἀγησίλαος πρόπαιον ἔστησε· καὶ ἀφ' οὗ ἀφ' οὗ χῶραν, ἐκ πεπ ἐκαε. πρὸς αἵας ὑπ' πόλεων καὶ προσέβαλεν, τὸ ἀχαιῶν ἀναγκάζομεν, ἀμφὶ ἐλέγετο ἀμελίαν. ἰώνικοὶ ἤδη ἐπεγένετο ἀμετόπωρον, ἀπῆλθεν οἱ χώρας. οἱ ἀχαιοὶ πεποιηκέναι τὲ ἐδέν νόμιζον αὐτὸν, ὅτι πόλιν ἐδεμίαν προσεκλήφθη ὅτε ἔκαεσαν ὅτε ἔκυσαν, ἐδέσατό τε, εἰ μὴ δὲν ἄλλο, ἀλλὰ ἐνιαυτόν γε χρόνον κατεμεῖναι αὐτὸν ἕως ἂν ἦν ἀναγκὲν ἀμυνομένοις τοῖς ἀναχωροῦσιν. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι τὰ ἐναντία λέγοιεν τῷ συμφέροντι. ἐγὼ μέν γε, ἔφη, στρατεύσομαι πάλιν ἀνδρῶν ὅσους ἂν ἐθέλῃ ἐνιαυτὸν ἕως ἂν πλείω ἀναστρέφωσι, ἐνταῦθα μᾶλλον τῆς ἐξόδου ἐπιδυμήσουσι. ταῦτα δὲ εἰπὼν ἀπῆλθε πρὸς δι' αἰτωλίας διαύτας ὁδοὺς ἃς ὅτε πολλοὶ ὅτε ὀλίγοι διώκοντ' ἂν ἀκόντων αὐτῶν ἀναχωρῆσαι. ἐκεῖνον μὲν οὖν ἔφασαν διελθεῖν ἥκιστα πολεμίων ἐν πολλῷ χωρίῳ, ἐλθόντα δὲ ἐς πελοπόννησον οἱ ἀρκάδες ἐκάλουν ἐς πελλήνην. ἐνταῦθα δὲ τῷ χειμῶνι, ὥσπερ ὑπέκειτο τοῖς ἀχαιοῖς, βουλομένοις ἀρχομένου τοῦ ἦρος πάλιν φρουρὰν ἔφασαν ἰέναι τὸν ἀναρριάδας. οἱ δὲ ἀκούσαντες, καὶ νομίσαντες, δι' εὐμενείαν σφίσι τὰς πόλεις εἶναι, ὁμοίως ἂν πολιορκεῖσθαι ὑπὸ τοῦ τὸν σίκυν φθείροντος, ὡς πρὸ εἰ πολεμιωτάτων πεπονθότες ὑπὸ τῶν λακεδαιμονίων, ἐπεμψαν πρέσβεις δι' ἐκείνων πολιορκησόμενοι, καὶ εἰρήνην πρὸς τοὺς ἀχαιούς, συμμαχίαν τε πρὸς τοὺς λακεδαιμονίους ἐποιήσαντο. ἐν τοσούτῳ τὰ μὲν πολὺ ἀναρριάδας οὕτω διεπέπρακτο. ἐν δὲ τούτου τοῖς λακεδαιμονίοις δι' μὲν ἐπ' ἀθηναίους ἢ βοιωτοὺς στρατεύειν ἐκ ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι, ὅπισθεν κατὰ λιπόντας ὁμόρων τῇ λακεδαίμονι † πολεμίαν οὕτω καὶ μεγάλην πόλιν τὴν ἀργείων πόλιν· εἰς δὲ τὸ ἀργὸν φρουρὰν φαίνεσιν. ὁ δὲ ἀγησίπολις, ἐπεὶ ἐγνω ὅτι εἴη αὐτῷ ἡγητέος τῆς φρουρᾶς, καὶ τὰ ἱερὰ διαβατήρια θυομένῳ ἐγένετο, ἐλθὼν ἐς τὸν ὀλυμπίαν χρησόμενος, ἐπηρώτα τὸν θεὸν εἰ ὁσίως ἂν ἔχοι αὐτῷ μὴ δεχομένῳ τὰς σπονδὰς τῶν ἀργείων. ἆπι οὐχ ὁπότε κελεύσει ὁ χρησμός, ἀλλ'

στρατεύσιμα

πολεμίαν καὶ ἄτιμον.

ἀλλ' ὁπόταν ἐμβαλλόμενοι μέλλοιεν λακεδαιμόνιοι, τότε ὑπεφέρολε † δὲν μιῶας. ὁ δὲ θεὸς ἐπισημαίνειν αὐτῷ ὅσιον εἶναι μὴ δεχόμενον σπονδὰς ἀδίκως ὑποφερομένας. ἐνθένδε δ' δὴ ὁ πορευθεὶς ἐς δελφοὺς, ἐπήρετο † αὐτὸν Ἀπόλλω εἰ κἀκείνῳ δοκοίη πολὺ τὴν σπονδῶν κατάπερ τῷ πατρί. ὁ δ' ἀπεκρίνατο καὶ μάλα κατὰ ταυτά. καὶ οὕτω δὴ Ἀγησίπολις, ἀναλαβὼν ἐν φλιοῦντι δ' στράτευμα· (ἐνθεῦτα γὰρ αὐτῷ ὑπελέγετο ἕως πρὸς τὰ ἱερὰ ἀπεδήμει) ἐβάλλε ἐς νεμέαν. οἱ δ' ἀργεῖοι, ἐπεὶ ἔγνωσαν ὑπομένοντας κωλύσι, ἔπεμψαν, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἐστεφανωμένους δύο κήρυκας, ὑποφέροντας σπονδάς. ὁ δὲ Ἀγησίπολις, ἀποκρινάμενος ὅτι ἀδίκως ἐν τοῖς θεοῖς δικαίως ὑποφέροιεν, ἐκ ἐδέχετο τὰς σπονδὰς, ἀλλ' ἐβάλλε· καὶ πολλῷ ἀφειᾳ καὶ ἐκπλήξει καὶ τε δὴ ἀγροὺς καὶ οἰκίαν ἐπόρθησε. διὰ τοῦτο δὲ ἐν τῇ πόλει ἐπαύσαντο ἀνδρὶ ἐλεύθερον ἐπὶ δεῖπνον ἤδη χρυσοῦν ἐπιφέροντες, ἀλλὰ ἐκπώματα ἀργυρᾶ ἐπιφέρεσθαι. ἐν δὲ τῷ ἀργείων τῷ ἐν τῷ ἀγορᾷ ἐκ ἐξῆν ἐπὶ δεῖπνον ἐπιφέρεσθαι ἀργυρᾶ ἐκπώματα

Nunc ea quæ & mari & maritimis in oppidis interim acciderunt, dum hæc omnia gererentur, exponã: obmissisque non magni momenti rebus, ea quæ memoria digna sunt, scribendo complectar. Primùm Pharnabazus & Cono, posteaquàm nauali prælio Lacedæmonios vicissent, classe tum insulas circumuecti, tum ad oppida maritima, præfectos Lacedæmonios eijciebant, & spem oppidis faciebant, nullas se in eis arces exstructuros, atque etiam permissuros sui vt iuris essent. Hæc qui audiebant, non solum delectati ea laudabant: verumetiam hospitalia Pharnabazo munera cupidè mittebant. Nam monebat hunc Conos futurum vt si id faceret, ciuitates vniuersæ ad ipsius se amicitiam adiungerent. Sin eas se in seruitutem redacturum præ se ferret, aiebat ciuitatibus singulis ad exhibendum ipsi negotium satis virium fore: atq; etiam periculum esse, ne Græci hoc instituto animaduerso se coniungerent. Itaque parebat in his Cononi Pharnabazus, quúmque descendisset Ephesum triremibus ei quadraginta traditis, vt ad Sestũ sibi occurreret iussit, ipse terra suam ad ditionem profectus est. Nam Dercyllidas iamolim infestus ipsi, fortè tum apud Abydum fuerat, quum prælio nauali decerneretur: neque ceterorum præfectorum exemplo ciuitate excesserat, sed sua eam in potestate ac Lacedæmoniorum fide continuerat. Nam conuocatis Abydenis, oratione huiusmodi eos compellarat: Est quod modò, Abydeni, qui iam antè reipublicæ nostræ amici estis, bene de Lacedæmonijs mereamini. Nam secundis rebus fidelem se declarare magnum quiddam videri non debet: sed demonstrare constantiam suam adflictis amicorum rebus, id verò sempiternam memoriam meretur. Neque verò is rerum nostrarum status est, vt quia nauali prælio victi sumus, nihil iam simus amplius: imo superiori etiam tempore, quum maris imperium penes Athenienses foret, satis respublica nostra virium habebat & ad bene de amicis merendum, & ad lædendum hostes. Quanto certè magis oppida cetera cum fortuna se a nobis dijunxerunt, tanto erit vestra fides illustrior. Quòd si quis est, qui ne hoc terra marique obsideamur, veretur: is mihi consideret velim, modò classem in mari Græcam nullam esse, neque laturam Græciam, vt barbari maris imperium ad sese transferant. Quo fiet, vt si quidem sibi opitulabitur, nobis etiam præsidio futura sit. Hac oratione Abydeni audita, non inuitè sed percupidè paruerunt. Simul venientes ad se præfectos in oppidum admittebant, & arcessebant absentes. Iam complures & viles reipublicæ homines Abydum confluxerant, quum Dercyllidas Sestum trajecit, oppidũ e regione Abydi non amplius quàm VIII stadium interuallo situm, et quot quot agros in Cherroneso Lacedæmoniorũ beneficio possedebãt, quot-

Cononis & Pharnabazi res gestæ.

Dercyllidas Abydenos in officio cõtinet.

οἳ ᾧ δὲ ταῦτα πάντα ἐπράττετο, τὰ κατὰ θάλατταν αὖ καὶ τὰς πρὸς θαλάττῃ πόλεις γενόμενα διηγήσομαι. καὶ τὴν πάξεων τὰς μὲν ἀξιομνημονεύτους λέγω, τὰς δὲ μὴ ἀξίας λόγου πάσω. πρῶτον μὲν οὖν Φαρναβάζος καὶ Κόνων, ἐπεὶ οἰκήσαν τοὺς λακεδαιμονίους τῇ ναυμαχίᾳ πολιορκοῦντες καὶ τὰς νήσους καὶ πρὸς τὰς ἠπείρους θαλαττίδας πόλεις, τούς τε λακωνικοὺς ἁρμοστὰς ἐξέλαυνον, καὶ πρεμνοῦτο τὰς πόλεις, ὡς οὔτε ἀκροπόλεις οὐτειχίζοιεν, ἐάζοιέ τε αὐτονόμους. οἱ δ' ἀκούοντες ταῦτα, ἥδοντό τε καὶ ἐπῄνουν, καὶ ξύλα πολλὰ ἔστελλον τῷ Φαρναβάζῳ. καὶ γὰρ ὁ Κόνων ἐν Φαρνάβαζον ἐδίδασκεν ὡς οὕτω μὲν πολιοῦτο πάλαι αὐτῷ αἱ πόλεις φίλαι ἔσοιντο· εἰ δὲ δουλώσαιθαι βουλόμενος φανερὸς ἔσοιτο, ἔλεγεν ὡς μία ἐνῆσαν πόλις πολλὰ πράγματα παρασκευὴ ἂν παρεῖχεν, καὶ κίνδυνον ἂν μὴ οἱ Ἕλληνες, εἰ ταῦτα αἴσθοιντο, συναῖεν. ταῦτα μὲν οὖν ἐπείθετο ὁ Φαρνάβαζος. ἀφεὶς δ' ἐς Ἔφεσον, τῷ μὲν Κόνωνι δοὺς τριήρεις τεσσαράκοντα τελέσας, ἃς σπεύδων ἔπεμπε ἀπαντᾶν· αὐτὸς δὲ πρὸς πεζὸν ἐπορεύετο τὸν αὐτοῦ ἀρχικόν. καὶ γὰρ ὁ Δερκυλλίδας, ὅπερ καὶ πάλαι πολέμιος ἦν αὐτῷ, ἔτυχεν οἰ ἀξύλῳ ὢν ὅτι ἡ ναυμαχία ἐγένετο· καὶ οὐκ ὢν ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἁρμοστὰς ὑπέλιπεν, ἀλλὰ κατέβη τὸν Ἄξυλον, καὶ διέσωζε φίλην τὴν λακεδαιμονίων. καὶ γὰρ πόλιν συγκλείσας τὸν Ἀβυδηνῶν, ἐλεξε τοιάδε· Ὦ ἄνδρες, νῦν ἔξεστιν ὑμῖν καὶ πρόθυμον φίλοις οὖσι τὴν πόλιν ἡμῶν, δύσβιγέτας φανῆναι τὴν λακεδαιμονίων. καὶ γὰρ ὃ μὲν οἰ τοῖς δίκαιον ἔξειμι φάναι εἶναι σιωπῶ· ὅταν δὲ πρὸς οἰ συμφορᾶς χαλεπὰς φίλοι βέβαιοι φανῶσι, τότ' ἐς τὸν ἅπαντα χρόνον μεμνῆσθαι. ἐστὶ δ' ἐν οὕτως ἔχει, ἃ τῇ ναυμαχίᾳ ἐκράτησεμεν, οἰδὲν ἄρα ἐπ' ἐμοί, ἀλλὰ καὶ δι' πρόθυμον ἀνδρῶν ἀθλιώτατα ἀρχόντων τ' θαλάττης, ἱκανὴ ἴσθ' ἡμετέρα πόλις καὶ δι' φίλους καὶ κηδεστὰς ἐλέσθαι ποιεῖ. ὅτῳ δὲ μᾶλλον αἰ ἄλλαι πόλεις ἴσασι τῇ τύχῃ ἀπεστράφθαι ἡμῶν, θρασύτατοι ὄντες ἡμετέρα πιστότατα μάζον φανεῖεν ἄν. ἐὰν δὲ ἴσῃ τοῦτο φανῆναι μὲ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν οἰδὲν πολιορκήσαντι, αἰσθάνεσθε ὅτι ἐλλιπὴς ἔσῃ οἰ τῇ θαλάττῃ. οἳ βάρβαροι ἐὰν ὑπερβάλωσι τῆς θαλάττης ἄρχειν, ἐκ αἰεῖστε ταῦτα ἢ ἑλλάς. ὥσθ' ἑαυτῇ ἑκάστη βοηθητέον, καὶ ἡμῖν σύμμαχοι γενήσεται. οἱ μὲν τ, ταῦτα ἀκούοντες, ἐκ ἀνέντες ἀλλὰ προθύμως ἐπεκάθηζον· καὶ τοὺς μὲν ἔσω τας ἀφίεσαν φίλους ἐκέκλητο, οὓς δὲ ἔξω τας μετεπέμποντο. ὁ δὲ Δερκυλλίδας, ὡς ἔμαθεν λέγοντα ἄλλα καὶ χαλεπὰ αὐτὸν ἐς τὸν δῆμον, ἀπῆγε τὸν στρατὸν ἐκ Ἄξυθου, ἡγούμενος οὐ πολλῶν ὄντα σταθμῶν, ὅσοι τὴ δὴ λακεδαιμονίων γῆν ἔχει οἰ χερρονήσῳ ἅπαντι ἦρχε,*

ἦρχε, καὶ ὅσοι αὖ ἐκ τῆς οἰ τῇ βορέᾳ πόλεων ἁρμοσταὶ ὑπῆκοοι ἦσαν, καὶ τούτους ἐδέχετο, λέγων ὅτι δὴ ἐκείνους ἀθυμεῖν δεῖ, οἰνοουμένους ὅτι καὶ οἰ τῇ ἀσίᾳ, ἣ ὑπῆρχε βασιλέως ὄσῃ, ὃ τιμιώτατον, οὐ μεγάλη πόλις, καὶ αἰγιεῖς, καὶ ἄλλα γε χωρία δύναιτο οἰκεῖν, οὐχ † ὑπήκοα ὄντα βασιλέως. καίτοι, ἔφη, ποῖον μὲν ἰσχυρότερον σησοῦ λαβοιτε χωρίον, ποῖον δὲ δυσπολιορκητότερον; ὃ καὶ νεῶν καὶ πεζῶν δεῖται, εἰ μέλλοι πολιορκήσεσθαι. τοῦτος οὖ δὴ ταῦτα λέγων ἔπεισε μὴ ἐκπεπολεμῶσθαι. ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἐπεὶ οὖρε τήν τε ἄδυσον καὶ τὸν σησοῦντος ἔχοντα, προνοήσαντα ὧδε ἐποίησεν· ἐπεὶ γὰρ ἐπεπόνθει, Κόνωνι μὲν προσέταξε κωλύειν αὐτοὺς τὴν θαλάτταν πλεῖν, αὐτὸς δὲ ἐδήου τὴν τῆν ἀδυδηνῶν χώρας. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐπέραινε πρὸς δ' καταχρέφεσθαι, αὐτὸς μὲν ἐς οἴκους ἀπῆλθε, δ' ἐν Κόνωνα ἐκέλευεν οὖ τρεπίζεσθαι τὰς κατ' ἑλλήσποντον πόλεις, ὅπως ἐς δ' ἔαρ ὅπλα εἶεν ναυτικὸν, θρέψῃ μὲν ἐκ τῆν νήσων, καταπολύσας δ' ἐς τ πατρίδα σωανασήσει τά τε μακρὰ τείχη οἷς ἀθηναίοις, καὶ ὃ πολὺ ἂν φρουᾶ τεῖχος· ἔδεναι ἔφη ὅπι λακεδαιμονίοις δὲν αἰ βαρύτερον γένοιθ' ἡ τοῦτο οἶν, ἔφη, σὺ οἷς μὲν ἀθηναίοις καχαριοῦ ἔσῃ, σὺν ᾗ λακεδαιμονίοις τετιμωρημένος· ἐφ' ᾧ ἂ πολεῖσι ἐφύτευσαν, ἀτελὲς ταῦτοῖς ποιήσεις. ὁ δ' Φαρνάβαζος, ἀκούσας ταῦτα, ἀπέστελεν αὐτὸ προθύμως ἐς τὰς ἀθήνας, καὶ

ὑπήκοοι ὄντες

καὶ τὸν σπασοστάσιν,

ἐς φηρὰς

αὐτὸς

quotquot item præfecti de Europæ oppidis eiecti fuerant, ad sese colligit, non nimium deiectis eos animis esse debere dicens, cogitandum potius ipsa in Asia, quæ ab initio regis fuerit, & Temnum, (oppidum sanè haud amplum) & Aegienses, et alia quædam oppida rempublicam suam administrare regis imperio minimè subiecta. Atqui, ait, quod'nam Sesto magis munitũ occupare possitis oppidum? quod'nam oppugnatu difficilius? tum naues tum pedestres copiæ necesse est adsint, si quidem obsideri debeat. Ita tum illis hac oratione terrorem eximebat. Pharnabazus autem posteaquàm in hoc statu Sestum & Abydum reperit, denuntiat eis, ni Lacedæmonios eijcerent, se bellum aduersus ipsos moturum. Illis non obtemperantibus, Cononi mandat vt ab vsu maris eos arceret: ipse Abydenorum agrum vastat. Ea re quum nihil efficere se in subijciendis ipsis videret, domum profectus est, dato Cononi negotio permouendi oppida propter Hellespontum sita, vti ad ver proximum quammaxima classis cogeretur. Nam quia Lacedæmonijs ob ea, quæ perpessus fuerat, infensus Pharnabazus erat: nihil malebat, quàm vti fines ipsorum inuaderet, seq; totis viribus vlciscereturr. Ac hyems quidem hoc in conatu exacta fuit. Ineunte vere magno nauium numero completo, prætereaque conducto externo milite Pharnabazus vnà cum Cononе per medias insulas cum classe Melum petijt, atque inde soluentes Lacedæmonem nauigarunt. Primùm Pheras delatus, agrum istic omnem vastabat: deinde in alia quoque maritima loca descendens, quantum poterat damni dabat. Quum autem partim oram hanc vt importuosam, partim hostium ad ferendum suis opem concursiones, partim commeatus penuriam metueret: mox conuerso cursu discedit, seq; in portum Cytheriæ Phœnicuntem recipit. Heic quum Cytherij ciues, veriti ne vi adhibita caperentur, mœnia deseruissent: illos quidem per indutias in Laconicam dimisit, ipse Cytheriorum muro refecto, Nicophebum Athenienſem præfectum cum præsidiarijs ibidem reliquit. Quibus rebus gestis, ad Isthmum Corinthium nauigat: socios vt alacriter bellum gerant, seq; regi fidos declarent, hortatur: pecunijs, quas habebat, ijsdem relictis, domum nauigat. Quúmque diceret Cono, si classis vtendæ potestatem sibi faciat, velle se nauales copias ex insulis alere, domúmque proficisci, ac longos muros ope Athenienſium vnà cum Piræei mœnibus instaurare, quo sciret accidere Lacedæmonijs grauius nihil posse: adderet etiam, eadem ipsum opera gratificaturum Athenienſibus, & Lacedæmonios vlturum, ea re facta irrita in qua illi plurimum laborassent: Pharnabazus ijs auditis perlubenter hominẽ Athenas mittit, datis

datis etiam pecunijs ad murorum instaurationem.

Muros Athenarũ instaurat Cono.

*Itaque Cono profectus Athenas, partimque remigum suorum vsus opera, partim architectis et fabris stipendio numerato, aliisque necessarijs sumtibus sumministratis, magnam muri partem restituit. Etiam partem aliquam Athenienses ipsi, & Bœoti, et vrbes ceteræ sua sponte absoluunt. Corinthij nauibus de pecunia, quam Pharnabazus ipsis reliquerat, instructis, præfectoq; classi Agathino, in sinu propter Achaiam & Lechæum sito maris imperium occupant. Contrà Lacedæmonij quoq; classem comparant, eiq; * Polemarchum præficiunt: qui posteaquàm in conflictu quodam interijsset, ac Pollis ipsius legatus acceptis vulneribus discessisset: Herippidas naues hasce suam in potestatem accepit. Itidem Proænus Corinthius acceptis ab Agathino nauibus, excessit Rhio, quod deinde Lacedæmonij occupant. Post ad classem Teleutias profectus, sinus imperium recuperat. Interim comperto Lacedæmonij, Cononem sumtu regis et muros Athenienſibus instaurare, & classem alere, quatum insulas, tum maritima in continente sita oppida rursum Athenienſibus adiungat: existimabant sese, si ea de re Teribazum ducem regis monuissent, vel suas huncin partes traducturos, vel effecturos vt Cononis ille classem amplius haud aleret. Itaque decreto in hanc sententiam facto, Antalcidam ad Teribazum mittũt, qui et hæc doceret hominem, & operam daret vt pacem inter rempublicã ipsorum ac regem faceret. Id quum Athenienſes perſentiſcerent, & ipsi legatos vnà cum Cononemittunt Hermogenem, Dionem, Callisthenem, Callimedontem: quibus vt socij suos adiungerent, petunt. Itaque missi sunt etiam a Bœotis, & Corinthijs, & Argiuis legati. Posteaquàm ad Teribazum peruentum esset, Antalcidas adesse se dixit, vt ab rege pacem reipublicæ suæ peteret, eamq; talem cuiusmodi rex cuperet. Nam Lacedæmonios nec de sitis in Asia Græci nominis oppidis aduersus regem contendere, & satis esse ducere, si omnes insulæ ac reliquæ vrbes sui iuris sint. Quare quum eiusmodi, ait, voluntas nostra sit: quid causse superet, quamobrem posthac aduersum nos vel Græci, vel rex bellum gerat, sumtumque faciat? Nec enim fieri poterit, vt vel Athenienſes, (si nos eis duces non fuerimus) vel nos, (libertate ciuitatibus restituta) regi arma inferamus. Hanc Antalcidæ orationem quum Teribazus audisset, mirificè probabat: ab aduersarijs autem hæc non nisi verba esse ducebantur. Verebantur enim Athenienſes in ciuitatum insularúmque libertatem consentire, ne Lemnum, Imbrum, Scirum amitterent: itidémque Thebani, ne oppida Bœotica dimittere cogerentur, vt sui iuris ea fierent: Argiui denique, si*

* Nomen proprium. Aliàs Podanemum.

Antalcidas ad Teribazum mittitur.

Improbum Antalcidæ ac Lacedæmoniorum facinus.

καὶ χρήματα προσέπεμπεν αὐτῷ εἰς τὸν αὐτειχισμόν. ὁ δὲ ἀφικόμενος τὸν τείχους ὤρθωσε, πολὺ τῶ πλήρωματα πέτρων, καὶ πύκνοσι καὶ λιθόλοις μισθὸν διδούς, καὶ ἄλλῳ, εἴπ ἀναγκαῖον ἦν, σπανῶν. τῶ μέντοι τῶ τείχους ἃ καὶ αὐτοὶ ἀθηναῖοι καὶ βοιωτοὶ καὶ ἄλλαι πόλεις ἐθελούσιαι ξυνετείχιζον. οἱ μέντοι κορίνθιοι ἀφ' ὧν ὁ φαρνάβαζος κατέλιπε χρημάτων ναῦς πληρώσαντες, & Ἀγαθίνου ναύαρχον ὑδηγήσαντες, ἐθαλαττοκράτουν οὐ τῷ περὶ ἀχαΐαν καὶ λέχαιον κόλπῳ. αὖτε πλήσαντες δὲ & οἱ λακεδαιμόνιοι ναῦς, †ὧν ἦρχε πολέμαρχος. ἐπεὶ δὲ ὅτος οὐ προσβολήν τινι νομίσας ἐποιήσατο, καὶ πόλις αὖ ὑδιπολὺς ὢν τροφὴς ἀπῆλθεν, Ἡγησιπίδης παύτας αἱ λαμβάνει τὰς ναῦς. Πρόαινος μέντοι κορίνθιος, τὰς πρ' Ἀγαθίνου παλαιὰς ναῦς, ὑξέλιπε δ' ῥόδον· λακεδαιμόνιοι δ' αὖ πάλαιον. μετὰ δὲ τῦτο Τελεύτιας ὑδὶ τὰς Ἡγησιπίδου ναῦς ἦλθε, καὶ ὅτ' τῶ κόλπου πάλιν αὖ ἐκράτει. οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι, †ἀκούσαντες ὅτι Κόνων καὶ βι τείχος ὠικοδόμουν τοῖς ἀθηναίοις ἐν τῶν βασιλέως χώρᾳ τὴν ἀνοχήν, καὶ ὁ ναυπκὸς ἀρχὴ τῶν ἐκεῖ οὐ τρέφων, πέμπουσι τὸν τιμόθεον ἐπὶ θάλατταν πόλεις ἀθηναίοις ὑπηκόους ποιήσοντα, ὁ δὲ ὑδὶ μὲν ἐκ τῆς ἠπείρου πρὸς τὴν θάλατταν πόλεως ἀθηναίοις ὑπηκόους ποιεῖ οὐδεμίαν· ὑδὲ γὰρ ἦν· ὑδὲ τὰς ἐν τῆ θαλάττῃ ἐπὶ τῆς ἠπείρου ὑπ' ἀθηναίοις ὄντας ἔτι ἐποιεῖτο· ἀλλὰ τὰς ἐν τῆ θαλάττῃ ἐκ τῆς ἠπείρου πόλεις ἀθηναίοις ὑπηκόους ἐποιεῖτο. ὑδὲ γὰρ ἐκεῖνος ἐκ τῆς ἠπείρου ἐπὶ τὴν θάλατταν ἐστράτευε. ὁ δὲ Τελεύτιας ἀκούσας τὰ περὶ τὸν Ἀντιλκίδου λόγον, ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Ἑλλήσποντον. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν Ἀβύδῳ, ἐνταῦθα ἐπεμελεῖτο τῶν ἐκεῖ πραγμάτων. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν Λαμψάκῳ, ἐνταῦθα ἐπεμελεῖτο τῶν ἐκεῖ πραγμάτων

iussum in Asiam trajicere, oppidáq; in fide continere, quæ Thimbronem admiserant, atq; etiam collectis tum illis copijs, quæ incolumes euaserant [è superiore clade] tum alijs quascumq; posset, bellũ aduersus Strutham gerere. Parabat in his Diphridas, ac inter alia, quæ prosperè gessit, etiam Tigranem, quocũ erat Struthæ nupta filia, Sardes proficiscentem vnà cum vxore cepit, magnáq; pecuniæ vi accepta dimisit. Quamobrem statim hac occasione nactus est, vnde militi stipendium numeraret. Erat autẽ vir hic, quàm Thimbro, non minus acceptus, & imperator longè ordinis obseruantior ac sollertior. Nec enim vinci se corporis a voluptatibus patiebatur, sed perpetuò id operis agebat, ad quod se accinxerat. Ecdicus autẽ, posteaquàm cum classe ad Cnidum appulisset, populumq; Rhodiensem summa rerum terra mariq; potitum accepisset, atque adeò duplo maiori classe, quàm esset ea, cui ipse præerat, mare tenere: in Cnido se continebat. Inde quum intellexissent Lacedæmonij, non satis eum habere virium ad commodandum amicorum rebus: Teleutiæ mandãt, vt cũ duodecim illis nauibus, quas in sito ad Achaiam Lechæumq; sinu habuerat, ad Ecdicum sese cõferret, ac illo dimisso ijs operã daret, qui vti Lacedæmoniorum amicitia vellent, hostes verò quacumq; ratione posset, damnis adficeret. Posteaquàm Samum Teleutias venit, adiunctis indidẽ sibi nauibus aliquot, Cnidũ petit. Inde domũ Ecdicus. Teleutias in Rhodum nauigat, septẽ ac viginti iam nauibus instructus. Inter nauigandũ fortè in Philecratem Ephialtæ F. incidit, qui Athenis cũ nauibus decem in Cyprum ad ferendum Euagoræ subsidium proficiscebatur. Has omnes intercepit Teleutias, et in hoc sanè quiddam accidit, quod rebus vtriusq; partis maximè aduersaretur. Nam Athenienses, qui cũ rege colebãt amicitiam, subsidia mittebant Euagoræ, bellũ aduersus regem gerenti: Teleutias autem, tametsi bellũ regi Lacedæmonij facerent, eos tamen qui ad inferendum arma regi nauigabãt, è medio sustulit. Quũq; Cnidum inde repetiuissent, manubijs diuenditis in Rhodũ profectus, suppetias illis ferebat, qui Lacedæmoniorũ partes sequebãtur. Heic Athenienses, qui Lacedæmonios iterũ quamdã in mari potẽtiã nactos ducerẽt, mittũt aduersus eos Thrasybulũ Stymensem cũ XL nauib. Is posteaquàm Athenis soluisset, a Rhodiesi nauigatiõe abstinuit, quòd partim existimaret se nõ facilè de amicis Lacedæmoniorũ pœnas sumturũ, qui munitione se defenderent, ac Teleutiã cũ auxiliarib. copijs præsentẽ haberẽt: partim ne suarũ quidẽ partiũ homines in hostiũ potestatẽ vẽturos, qui et oppida tenerẽt, et multitudine superiores essent, & prælio aduersarios vicissent. Itaq; in Hellespontum quũ nauigasset, ac neminẽ istic hostẽ reperisset: effecturũ se quiddã, quod ex vsu reipub. foret, existimabat. Primùm ubi cõperisset Amadocũ regẽ Odrysarũ, et Seuthẽ, qui maritimã orã Thraciæ cũ imperio tenebat, bellũ inter sese gerere: mutuò

Thimbronis encomium.

Euagoras rex Cypri bellum gerit aduersus Persas.

Thrasybuli res gestæ.

ἐκέλευσεν δ' αὐτὸν ὁρμᾶσθαι τὰς ἐς τὴν ἀσίαν, τάς τε Θιμβρώνα ἔτι δεξαμένας πόλεις διασώζειν, καὶ στρατιὰν ὅτι πλείστην ἀναλαβόντα, ἢ ἄλλο εἴ τῳ δοκοίη συμφέρειν, πολεμεῖν πρὸς τὸν Σπιθριδάτην. ὁ μὲν δὴ Διφρίδας ταῦτ' ἐποίει, καὶ τά τ' ἄλλα εὐτύχησε, καὶ Τιγρανίην τὸν τῆς Στρούθα ἔχοντα θυγατέρα, πορευόμενον εἰς σατράπας, λαμβάνει † ἐν τῇ γυναικί, καὶ χρημάτων πολλῶν ἀπέλυσεν· ὥς δ' οὐδὲν οὐ τεύθεν εἶχε μισθοδοτεῖν. ὧν δ' ἕτερα ὁ αὐτὸς οὗτος εἰργάσατο τε καὶ ἦρξεν τῷ Θιμβρῶνι, μᾶλλόν τε σωτηρίαν μοι δοκεῖ καὶ ἧς ἐχειροτονήθη στρατηγός. ἐδόκει γὰρ ἐπιτήδειος αὐτῷ αἰτίῳ σώματος ἡδονὴ, ἀλλ' ἀεὶ πρὸς ᾧ ἦρξε, τούτῳ ἔπραττεν. ὁ δ' Ἐκδικος ἐπεὶ δὴ τῆς κνίδου ἔπλευσε, ξυντυχὼν τῇ ῥόδῳ δήμου φανέντα καταγόντα, ἧς πραξάντων ὧν ἔδρων καὶ θάλατταν, καὶ διέπλεον διπλασίας τριήρεσιν ἢ αὐτὸς εἶχεν, ἐσυλίαν ἦλθεν ἐπὶ τῆς κνίδου. οἱ δ' οὐ λακεδαιμόνιοι, ἐπεὶ καθορῶσιν αὐτὸν ἐλάττω δυνάμιν ἔχοντα ἢ ὥστε τοὺς φίλους ὠφελεῖν, ἐκέλευσαν τὸν Τελευτίαν ἴσας ταῖς δώδεκα ναυσὶν αἷς εἶχεν αὐτῷ πρὸς ἀχαΐαν μὴ λέχαιον κόλπῳ, πορεύεσθαι πρὸς τὸν Ἐκδικον· κἀκεῖνον μὲν ἀφεῖμαι, αὐτὸν δὲ τῶν τε βουλομένων φίλον εἶναι ἀπομισθοῦσθαι, καὶ τοὺς πολεμίους ὅ, τι δύναιτο κακὸν ποιεῖν. ὁ δὲ Τελευτίας, ἐπεὶ ἀφίκετο εἰς τὸν σάμον, προσλαβὼν ἐκεῖθεν ναῦς, ἔπλευσεν ἐς † κνίδον, ὁ δὲ Ἐκδικος, οἰκαδε. ὁ δὲ Τελευτίας ἔπλεε ἐς τὴν ῥόδον, ἤδη ἔχων ναῦς ἑπτὰ καὶ εἴκοσι. πλέων δὲ ταύτην τυγχάνει Φιλοκράτει τῷ Ἐφιάλτου, πλέοντι μεθ' ἑκατὸν τεσσάρων ἀθλιώτατον εἰς κύπρον ὑπὲρ ξυμμαχίας τῷ Εὐαγόρου, καὶ λαμβάνει πάσας, ὑπερεπιπλέοντας δὴ τούτους ἀμφότεροι ἑαυτοῖς πλέοντες. οἱ μὲν γὰρ ἀθηναῖοι, φίλῳ χωρίῳ βασιλεῖ, ξυμμαχίαν ἔπεμπον Εὐαγόρᾳ τῷ πολεμοῦντι πρὸς βασιλέα· ὁ δὲ Τελευτίας, λακεδαιμονίων πολεμούντων βασιλεῖ, τοὺς πλείστους ἐπὶ τῷ ἐκείνου πολέμῳ διέφθειρεν. ἐπανακαλοῦσας δ' εἰς κνίδον, καὶ ἁλισθεὶς ἐλάλει, ἐς ῥόδον αὖ ἀφικόμενος, ἐδόκει τοῖς τὰ αὐτῶν φρονοῦσιν. οἱ δ' ἀθηναῖοι, νομίζοντες λακεδαιμονίοις πάλιν στρατεύειν † κεκτῆσθαι τὴν θαλάττην, αὐτικα πέμπουσι Θρασύβουλον τὸν συρίσκου τριήρεσι πλείοσι ἢ ἑβδομήκοντα ναυσίν. ὁ δ' ἐκπλεύσας, τὰ μὲν ἐς ῥόδον βοηθείας ἀπέστειλε, νομίζων δ' αὐ αὐτὸς ῥᾳδίως † τιμωρήσασθαι τοὺς φίλους τῶν λακεδαιμονίων, τείχη ἐχόντας, ἦ τελευτία [διὰ ναυσὶ πρόνοος, συμμάχους ὄντος αὐτοῖς· οὐτ' αὖ τοὺς σφετέρους φίλους ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀγαγέσθαι, τούς τε πόλεις ἔχοντας, ἦ πολὺ πλείονας ὄντας, ἦ μάχῃ γε κρατήσειν. εἰς δὲ τὸν ἑλλήσποντον πλεύσας, ἦ δεινὸς αὐτὸν ἀπιπάλα παρόντος, αὐόμισε καταπλῆξαι αὐτὴν τὴν πόλιν ἀγαθόν. καὶ οὕτω δὴ καταμανθάνει πρῶτον μὲν στασιάζοντας Ἀμαδόκου τε τὸ ὁσσυνῶν βασιλέα καὶ Σεύθην τὸν ὑπὲρ θαλάττης ἄρχοντα, ἀλλή-*

κατασκευάσασθαι

τιμωρήσασθαι

διὰ

*λοις μὲν διήλλαξεν αὐτοὺς, ἀθηναίοις δὲ φίλους καὶ συμμάχους ἐποίησε, νομίζων ἦ τὰς [ἀπὸ τῆ θρᾴκη † ἀκεύσας πόλις ἐλλιμένας, φίλον ἂν τὴν βύζαντα, μᾶλλον προσέχειν αὖ τοῖς ἀθηναίοις ἢ νοῦν. ἐχόντων δὲ βύζαντα τε καλῶς, καὶ τὴν αὖ τῆ ἀσίᾳ πόλεων, ὅς δ' βασιλέα φίλον τοῖς ἀθηναίοις εἶναι, πλεύσας εἰς βυζάντιον, ἀπέδοτο τῷ δημοκρατεῖσθαι τὴν ἐν τῷ πόντῳ πλεόντων. μετέσησε δὲ ὀλιγαρχίαν ὁ δημοκρατείας τοῦ βυζαντίους. ὥστ' ἐκ ἀληθῶς ἐώρα ὁ τὴν βυζαντίων δῆμον ἀθηναίους ὀπλίτας πόντας τῇ πόλῃ. ταῦτα δὲ πράξας, καὶ χαλκηδονίους φίλους προσποιησάμενος, ἀπέπλη ἔξω τοῦ ἑλλησπόντου. ἐν τυγχάνει δ' ὢν τῇ λέσβῳ τοῖς πόλεσι πάσης, πλὴν μιτυλιναίων, λακωνιζούσης, ἐπ' ἀδικίαν αὐτῆ ἧς, πλὴν οἱ μιτυλίνη ξυνεστέκεσαν τε ἀρχὴ τὴν αὐτῆ νέων τετρακοσίους, καὶ τοῦ ἐκ τὴν πόλεων φυγάδας, ὅσοι εἰς τὴν μιτυλίνην κατα πεφύγασαν· καὶ αὐτῆν δὲ μιτυλιναίων τοῦ ἐρρωμενεστάτους προσλαβὼν, καὶ ἐλπίσας ξυνοίσειν, ὅτις μὲν μιτυλιναίοις, ὡς, ἐὰν λάβῃ τὰς πόλις, προστάτας πάσης τῆς λέσβου ἔσονται, ὅτις δὲ φυγάσιν, ὡς ἐὰν ὁμοῦ ὄντος τοῦ μίαν ἐκάστην τῆν πόλεως ἴσωσιν, ἵνα μὴ ἔσονται ἅπαντες δὲ τὰς πατρίδας ἀνασωθῶσι· ὅτις δ' αὖ ἰδιώτας, ὡς φίλην λέσβον προστησάμενος τῇ πόλῃ, πολλὴν δύναμιν χρημάτων διαπεπραγμένοι ἔσονται. ταῦτα δὲ πραμυθησάμενος, καὶ σωτὰς ἦλθεν αὐτοῦ ἰδὼν μήδυμναν. θεόμαχος μὲν οἱ, ὃς ἁρμοστὴς ἐτύγχανεν ὢν τῆν λακεδαιμονίων, ὡς ἤκουσε δὴν θρασύβουλος † προσόντα, τοὺς τε ἀπὸ τῆν αὐτοῦ νεῶν λαβὼν ἰδιώτας, καὶ αὐτοῦ τοῦ μηδυμναίους, καὶ ὅσοι μιτυλιναίων φυγάδες ἐτύγχανον αὐτόθι, ἀπήντα ἰδὼν τὰ ὅπλα. μαχῆς δὲ γενομένης, ὁ μὲν θεόμαχος αὐτοῦ ἀποθνήσκει, τῆν δ' ἄλλων φυγόντων πολλοὶ ἀπέθανον. ἐν ᾧ δὲ τοῦτο τὰς μὲν προσαγάγετο τῆν πόλεων, ἐπὶ δὲ τῆν οὐ προχωρουσῶν λεπλατῆν, χρήματα τοῖς στρατιώταις [πρέχων, *ἐστενυδέν ἐς τὸν ῥόδον † ἀφικόμενοι, ὅπως αὖ καὶ ἐπὶ ἐκεῖ ἐξορμήσειαν δ' στρατόπεδα ποιήσαιτο, ἵνα ἄλλον τε πολλῶν ἠργυρολόγει, καὶ ἐς ἀσπένδιον ἀφικόμενος ὁρμίσασθαι ἐς † δύρυμέδοντα ποταμόν. ἦν δὲ ὁ ἔχθιστος αὐτοῦ χρήματα πρὸ τῆ ἀσπενδίων, ἀδικησάντων τι ἐπὶ τῆ ἀρχῆ τῆ στρατιώτην, † ὀργισθέντες οἱ ἀσπένδιοι, τὴν νυκτὸς ἐπιστρατεύσαντες, κατακόπτουσιν οἱ τῆ σκηνῆ αὐτόν. καὶ θρασύβουλῳ μὲν δοκῶν αὐτὸν ἀγαθὸς εἶναι, οὕτως ἐτελεύτησεν. οἱ μὲν ἀθηναῖοι ἑλόμενοι αὐτ' αὐτοῦ ἀργύριον τὰς ναῦς ἀπέμπεμψαν. αἰσθόμενοι δὲ οἱ λακεδαιμόνιοι ὅπη ἡ δικαίη τε τὴν ἐκ τοῦ πόνου ἀπέπεμψεν εἴη οἱ βυζαντίῳ ὑπ' ἀθηναίων, καὶ χαλκηδόνα ἔχουσι καὶ αἱ ἄλλαι ἑλλησπόντιαι πόλις, φίλον ὄντ' αὐτοῖς φαρναβάζου, οὗ ἔχοιεν, ἐγνωσαν ἰδιωτικὸν εἶναι. τῷ*

οἰκήσαι πλη.

προσίσται,

ἀφικέσθαι. ὅπως αὖ

ἐρμιόνιοι

mutuò eos inter se reconciliat, & vtrumque fœdere societatéque Athenienses adiungit. Arbitrabatur enim illa quoque Græci nominis oppida, quæ sub ipsa Thracia respublicas suas administrarent, magis Athenienses adhæsuras, si amicitia inter hos & Athenienses intercederet. His ita præclarè compositis, quum Asiaticis etiam vrbibus amicis vteretur ob eam, qua rex & Athenienses coniuncti erant, amicitiam, Byzantium nauigat, ac eorum decumam, quæ præteruehebantur e Ponto, vendit. Simul rempublicam Byzantiorum paucorum dominatu liberatam, populo administrandam tradit. Quæres effecit, vt Byzantinus populus haud grauatè maximam Athenienſium multitudinem in vrbe sua cerneret. His rebus confectis, atque etiam pellectis in amicitiam Chalcedonenſibus: extra Hellespontum discedit. Quúmque oppida in Lesbo vniuersa, solis Mitylenæis exceptis, Lacedæmoniorum partibus addicta reperisset: nullam aggressus est prius, quàm apud Mitylenem de nauibus suis quadringentas, & exsules qui ceteris ex oppidis eò se receperant, in ordines descripsisset, eisque robustissimum quemque Mitylenæorum adiunxisset: facta omnibus spe, Mitylenæis quidem, futurum vt si oppida reliqua caperet, ipsi Lesbo vniuersæ præessent: exsulibus autem, si coniuncti secum oppida singula adorirentur, facultatem recuperandæ patriæ consequuturos omnes: classiarijs denique militibus, si Lesbum amicam patriæ reddidissent, magnam ipsis facultatem copiam paratam fore. Hac illis spe recreatis, instructisque copijs, Methymnam ducit. Eius aduentu cognito Therimachus, quem fortè tum Lacedæmonij præfectum in vrbe habebant: vnà cum suo milite classiario, & Methymnensibus, & Mitylenæis exsulibus ipsi ad Methymnensis agri fines occurrit. Collata manu Therimachus istic interimitur: ex ceteris fuga sibi consulentibus multi cadunt. Secundum id partim oppida deditione capit, partim ex illorum agris, quæ se non dedebant, abacta, præda de qua militi stipendium suppeditaretur: Rhodum inde se conferre properat, atque vt istic milite fortissimo vteretur, quum ab alijs pecunias exigit, tum etiam Aspendum profectus, Eurymedontem amnem nauibus subit. Iam pecunias ab Aspendijs acceperat, quum militibus per iniuriam aliquid ex agris abigentibus, irati Aspendij noctu irruunt, eumq; suo intentorio obtruncant. Hic Thrasybuli, maxima virtute hominis, exitus fuit. Eius in locum Athenienses Argyrium surrogatum ad classem mittũt. Interea cognito Lacedæmonij, venditã ab Atheniesibus esse rerũ e Ponto vectarũ decumã Byzantij, & Chalcedonẽ ab eis teneri, ceterorumq; oppidũm Hellespõticorum statũ nõ incõmodũ esse, quòd amico Pharnabazo vterẽtur, minimè illa sibi negligenda censebãt.

Quamquam verò Dercyllidæ cur succenserẽt, caussa nulla esset: Anaxibius tamen Ephororum amicitia sibi conciliata perficit, vt ipse Abydum nauigaret, & eius oppidi præfectus esset. Quòd si præterea stipendium ipsi nauésq; darent, etiam ita se bello Athenienses oppugnaturum policetur: vt omnino res ipsorũ in Hellesponto sit turbari necesse. Quamobrẽ Lacedæmonij tribus ei triremibus & pro CIↃ conducticijs militibus stipendio dato, hominem ablegant.

Anaxibius Abydũ mittitur.

*Anaxibius posteaquàm Abydum venisset, primùm terra coactis conducticijs copijs, quædam ex Aeolicis oppidis a Pharnabazi fide auellebat, * quumq; is vnà cũ vrbibus alijs Abydo copias admouisset: Anaxibius vicissim eis arma inferebat, & cũ suis progressus agrum ipsorũ vastabat. Deinde præter eas naues, quas habebat, ex Abydo tres alias instruens, si quod vel Atheniensium, vel eisdẽ societate coniunctorum nauigiũ caperet, id secum abducebat. Quibus rebus Athenienses cognitis, veritine labefactarentur ea, quæ Thrasybulus in Hellespõto effecerat: Iphicratem cum VIII nauib. & cetratis CIↃ CC, quorũ magna pars erant ij, quibus apud Corinthum præfuerat, aduersus Anaxibiũ mittunt. Nã Argiui posteaquàm Corinthum in Argos redegerant, nihil egere se ipsorũ opera dixerant. Quosdã enim rebus Argiuorum fauentes Iphicrates e medio sustulerat. Itaq; domũ reuersus, in patria se cõtinebat. Quamprimùm in Cherronesum venit, dimissis hinc inde prædonibus, per eos bellũ inter se Anaxibius & Iphicrates gerebant. Post aliquod deinde tẽporis interuallũ, quũ animaduertisset Iphicrates, Antandrũ cũ copijs cõductis, Laconicis, et CC Abydenis grauis armaturæ peditibus profectũ esse Anaxibium, audisset, q; Antandrũ eius se amicitiæ adiunxisse: suspicatus ipsum imposito istic præsidio reuersurũ, Abydenósq; domũ reducturũ, noctu ea parte traijciens, quæ Abydenorũ a conspectu erat remotissima, consensis montibus insidias locat. Triremes verò, quæ ipsum transuexerãt, diluculo secundũ Cherronesum litus sursum versus legere iubet: vt pro more suo pecuniæ colligendæ caussa videretur eò nauigasse. Quũ hæc ita instituisset, minimè spe sua falsus est. Nã quũ Anaxibius illo die non perlitasset, vti quidẽ ferebatur, nihilominus ea re spreta discessit Antãdro, ac partim quòd per agrũ pacatũ ad vrbẽ sociam pergeret, partim quòd audisset ex ijs quos habebat obuios, Iphicratẽ Præcõnesum versus nauigasse, negligentius iter faciebat. Neq; tamẽ Iphicrates quãdiu loco æquabili erant Anaxibij copiæ, de insidijs sese proripuit: sed posteaquàm Abydeni, qui erant prima in frõte, ad eũ campũ peruenerant, qui est iuxta Cremastẽ, vbi & fodinas auri habent, reliquæ verò copiæ per decliuia subsequerentur, aciam Anaxibius ipse cum Laconicis militibus descenderet: tum prorumpere suos ex insidijs iubet, & ipse cursu in Anaxibium pergit. Ille*

* Cõsule nostras Annot.

Iphicrates in Hellespõtum cũ copijs mittitur.

Iphicrates insidias locat.

τῷ μὲν οὖν Δορκυλίδᾳ ὀδὲν ἐμέμφοντο. Ἀναξίβιος μέντοι, φίλον αὐτῷ γενομένων τῶν ἐφόρων, διεπράξατο ὥστε αὐτὸς ἐκπλεῦσαι ἀρμοστὴς εἰς Ἄβυδον. εἰ δὲ λάβοι ἀφορμὰς καὶ ναῦς, καὶ πολεμήσειν ὑπισχνεῖτο τοῖς Ἀθηναίοις, ὥστε μὴ ἐᾶσαι ἐκείνους καλῶς τὰ αὑτῶν ἑλληνοτοντῳ. οἱ μὲν δὴ ὀφθέντες καὶ τριήρεις πεντήρεις καὶ ἀφορμὰς δοὺς ξένους χιλίους, ἐξέπεμψαν τὸν Ἀναξίβιον. ὁ δὲ ἐπειδὴ ἀφίκετο, καὶ γὰρ μὲν ἀθροίσας ξωνικὸν, τῶν πολιτῶν τῶν ἐκ τῶν πόλεων πρεσβύτατόν τινα τοῦ Φαρναβάζου, καὶ διαπραττόμενος δύσας τὰς πόλεσιν, ἅμα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀντεπεξῆγε δύσε, καὶ ἐπορεύετο, καὶ ἐδῄου τὴν χώραν αὐτῶν. καὶ ναῦς δὲ, πρὸς αἷς εἶχε, ξυμπληρώσας ἐξ ἀλύδου τρεῖς ἄλλας, καὶ τὰς ἦγεν, ἅτε καὶ λαμβάνοι ἀπὸ * ἀθηναίων πλοῖον ἢ τῶν ἐκείνων ξυμμάχων. αἰσθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ ἀθηναῖοι, καὶ δεηθέντες μὴ διαφθαρέν σφίσιν ἃ κατεσκεύασεν ὑπὸ τῷ ἑλληνοτοντῳ Θρασύβουλος, αὐτεκπέμπουσιν Ἰφικράτη ναῦς ὀκτὼ ἔχοντα, καὶ πελταστὰς ἐς διακοσίους καὶ χιλίους. οἱ δὲ πλέοντες αὐτὸν ἦλθον ὧν οὐ κεύθω ἔρξον. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἀμφὶ τὸν κύαμον ἄρχοι ἐγένοντο, ἔδεν ἔφαγον αὐτὸν δεῖσθαι. καὶ γὰρ ἀπεκτόνει τινὰς τῶν † ἀργολοχιζόντων. Οὕτως † ἀπελθὼν ἀθλώκει, οἷσι ἐτύγχανον ὤν. ἐπεὶ δ' ἀφίκετο ἐς Χερρόνησον, ἅ μὲν πρῶτος Ἀναξίβιος καὶ ὁ Ἰφικράτης, λαβὰς διαπέμψαντες, ἐπολέμουν ἀλλήλοις· πρὸς δὲ τὸν χρόνον, ὁ Ἰφικράτης, αἰσθόμενος καὶ Ἀναξίβιον οἰχόμενον ἐς αὐτανδρον σφᾶ τε τοῖς μισθοφόροις μὴ σφᾶς τοῖς πολὺ αὐτὸν λακωνικωτέροις, καὶ σφᾶ ἀξυδλωσίοις διακοσίοις ὁπλίτας, μὴ ἀκούσας ὅπ τὸν αὐτανδρον φιλίαν πρόσφατον ἐστὶν, ὑπονοῶν ὅπ κατασήσας αὖ τ' ἐκεῖ φρουρὰν ἀπορθήσοιτο πάλιν, καὶ ἀπάξοι τοὺς ἀξυδλωσίους οἴκαδε, διαβὰς τῆς νυκτὸς ἥ ἐρημότατον ὤν τοῖς ἀξυδλωσίοις, καὶ ἐπανελθὼν ἐς τὰ ὄρη, οὐ ἔσαν ἐπισήσας. τὰς δὲ τειχέρεις αἱ δήλαγον αὐτὸν, ἐκέλευε πρασιλεῖν † ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸ τῶν χερρόνησον † τῆς ἄνω, ὅπως δοκοίη, ὥσπερ εἰώθη, ἐπ' ἀργυρολογίαν ἐκπανασπεύδυκέναι. ταῦτα ὑποποιήσας ὀκ ἐμέβη αὖη· ἀλλ' ὁ Ἀναξίβιος ἀπεπορεύετο, ὡς μὲν ἐλέγετο, ἐδὲ τὰ ἱερῶν † γεγενημένων ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ καταφρονήσας, ὅπ δὴ φιλίας τε ἐπορεύετο καὶ δὴ πόλιν φιλίαν, καὶ ὅπ ἥκοντι τῶν ἀπάντων τὸν Ἰφικράτη αὐασπασπολυκέναι τῶν ὧν πεποικύνησον, ἀμελέστερον ἐπορεύετο. ὅμως δὲ ὁ Ἰφικράτης, ἕως μὲν οἱ ὑπεσέβη ὑπεσέβη δ' στράτευμα τῷ Ἀναξιβίου ὄπ, ὀκ ἐβιάσατο· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν ἀξυδλωσίοι ἀφηγούμενοι ἤδη οἱ ὑπὸ πρὸ ἡμασιὰς ἦσαν πεδίῳ, ἔνθα δὴ τὰ χρύσεια αὐτοῖς, δι' ἄλλο † στράτευμα οἱ ὑπὸ κατάντες ὄπ, ὁ δὲ Ἀναξίβιος ὤπ κατέβαινε ἐκ τῶν λακωνικῶν· οὕτω δὴ ὁ Ἰφικράτης ἐξανίσησι τὸν αὐτανδρον, καὶ δρόμῳ ἐφέρετο πρὸς αὐτούς. καὶ

στράτευμα ὑπὸ πέμπειν ὑπὸ τῷ

Ille quum animaduertisset nullam salutis spem reliquam esse, quòd arcto loco suos in longum extensos esse cerneret, ac fieri nõ posse duceret, vt qui iam trãsierant, sibi per accliuia suppetias ferrent, perterritos deniq; videret vniuersos conspectis insidijs: eos, qui aderant ipsi, compellans: Me quidem, inquit, heic decet occumbere, milites. Vos prius, quàm manum cum hoste conseratis, saluti vestræ properanter consulite. Quæ vbi dixisset, accepto a satellite scuto, ibidem pugnans cadit. Nec deseruit is ipsum, quem in amoribus habuerat: & præfecti vrbium Lacedæmonij, qui ad ipsum sese cõtulerant, numero plus minus duodecim vnà cum eo pugnantes occubuerunt. Ceteri interfugiendum cæsi sunt, hostibus eos ad vrbem vsque persequentibus. Ceciderunt ex aliorum quidem numero ducenti, Abydeni verò grauis armaturæ pedites ferè quinquaginta. Ea re gesta, rursus in Cherronesum Iphicrates se contulit.

καὶ ὁ Ἀναξίβιος, γνοὺς μὴ εἶναι ἐλπίδα σωτείας, ὁρῶν ὑδὲ πολύ τε καὶ σενὸν ἐκτεταμένον βʹ ἑαυτοῦ στράτευμα, καὶ νομίζων πρὸς βʹ ἄνδρας οὐκ ἂν δύνασθαι σαφῶς βοηθῆσαι αὐτοῖς· τοὺς περιελαυνόντας, ὁρῶν ὃ καὶ ἐκπεπληγμένους ἅπαντας ὡς εἶδον τὸν ὀέσθαν, εἶπε πρὸς τοὺς πρόντας· ἄνδρες, ἐμοὶ μὲν καλὸν οὐδάδε ἀποθανεῖν· ὑμεῖς δὲ πεῖν συμμίξαι τοῖς πολεμίοις, σπεύδετε ἐς τὸ σωτηρίαν. Ὃ τοῦτ' ἔλεγε, καὶ πρὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ λαβὼν τὴν ἀσπίδα, οὐ χώρα αὐτοῦ μαχόμενος ἀπεθνήσκε. καὶ τὰ πολλὰ μὲν αὐτῷ πρέμενε, καὶ τῶν λακεδαιμονίων δὲ τῶν ξυνελαυνόντων ἐκ τῶν πόλεως ἀρμοστήρων, ὡς δώδεκα μαχόμενοι ξυναπέθανον· οἱ δ' ἄλλοι, φεύγοντος, ἐπίπλου. οἱ δ' ἐδίωκον μέχρι τοῦ ἄστεος· καὶ τῶν τε ἄλλων ὡς ἑξακόσιοι ἀπέθανον, καὶ τῶν ἀξυδλωσίων ὁπλιτῶν πολὺ πεντήκοντα. ταῦτα δὲ πράξας ὁ Ἰφικράτης, ἀνεχώρησε πάλιν ἐπὶ τὸ χερρόνησον.

ἀμφιγμένους

ἐκ δὲ τούτου

ἀνοίκιστον

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

XENOPHONTIS HISTORIARVM GRAECARVM LIBER QVINTVS.

ΚΑΙ τὰ μὲν δὴ πολὺ ἑλληνοτοντον ἀθλωάοις τε καὶ λακεδαιμονίοις διαῦτα ἴσ. ὧν δὲ πάλιν ὁ Ἐτεόνικος οὐκ ἐπὶ αἰγίνῃ, καὶ ὀλίμεξία χωμῶν ὃν πόδεν χρόνον τῷ αἰγινήτῃ πρὸς τοὺς ἀθηναίους, ἐπεὶ φανερῶς κατὰ θάλατταν ἐπολεμεῖτο ὁ πόλεμος, ξυνέβαλε καὶ τοῖς ἐφόροις, ἐφίσοι λαμβάνεσθαι τὴν βουλόμενος ἐκ τῆς ἀττικῆς. οἱ δ' ἀθηναῖοι πολιορκούμενοι ὑπ' αὐτῶν, πέμψαντες εἰς αἴγιναν καὶ ὁπλίτας καὶ στρατηγὸν αὐτῶν Πάμφιλον, ἐπετείχιζον αἰγινήταις, καὶ ἐπολιόρκουν αὐτοὺς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν δέκα τειχέσιν. ὁ μέντοι Τελευτίας, τυχὼν ὄλι τῶν νήσων τοι † ἀφυλακίτου κατ' χημαλῶν τῶν τοίχων, ἀκούσας ταῦτα πολὺ τῷ ὄλιτειχισμοῦ, ἐβοήθει τοῖς αἰγινήταις. καὶ δι' μὲν ναυτικὸν ἀπέλασε, δι' δ' ὄλι τείχισμα διεφύλαττεν ὁ Πάμφιλος. † οἱ δὲ πύτῳ ἀπὸ λακεδαιμονίων Ἱέραξ νεάρχης ἀφικνεῖται. κἀκεῖνος μὲν παραλαμβάνει δι' ναυτικόν· ὁ δὲ Τελευτίας μακειώτατα δή † ἀπὸ πολύκλεν οἴκαδε. ὧνικα δὲ ὧν θαλάττων κατέβαινεν, ἐπ' οἴκου ἐρμώμενος, οὐδεὶς ἐκείνοις τῶν στρατιωτῶν ὃς οὐκ ἐδέξιώσατο. καὶ ὁ μὲν ἐστιφάνωσεν, ὁ δὲ ἐπαινίωσεν, οἱ δ' ὑστερίζαντες, ὅμως καὶ ἀναγομένου, ἐρρίπτου δὲ τῶν θάλαττων σεφάνους, ἵν δύναντο αὐτῷ πολλὰ καὶ ἀγαθά. μυνώσκω μὲν οὖν ὅπ οἱ ζύτοις οὔτε διαπάνημα οὔτε κίνδυνον ὄτε μηχάνημα ἀξιόλογον οὐδὲν διηζῦμαι, ἀλλὰ

Eteonicus Aeginetas in Atheniẽses concitat.

Militum erga Teleutiã studia.

IOC tum in statures Atheniensium ac Lacedæmoniorum apud Hellespontum erant. Interim Eteonicus agens in Aegina, quum superioribus temporibus inter Aeginetas & Atheniẽses cõmercia interceſsissent, coorto bello potestatem eis facit, Ephoris etiam consentientibus, vt pro lubitu quisque prædas ageret ex Attica. Quamobrem oppugnati ab Aeginetis Atheniẽses, armatura grauiduce Pamphilo in Aeginam missa, muro Aeginetas cingunt, eósque terra & mari decem triremibus obsident. Hac obsidionis fama Teleutias ad se delata, qui tum fortè quasdam ad insulas pecuniæ cogendæ caussa nauigarat: opem Aeginetis laturus properat, & hostium classem abigit, Pamphilo factum ad obsidionem opus defendente. Interea missus ab Lacedæmonijs præfectus classis Hierax aduenit, & classem accipit, Teleutia feliciſsimè domum redeunte. Nam quum ad mare descenderet, nemo militum erat, qui ipsum non amplexaretur. Alius eum serto redimibat, alius tænia: quòd si qui tardius acceſsissent, nihilominus etiam tum, quum in altum prouueheretur, in mare corollas abijciebant, ac simul ei multa fausta precabantur. Nec ignoro equidẽ in his a me neq; sumtus factos neq; suscepta pericula, neq; molitionẽ alicuius rei commemoratu dignã exponi.

Verùm ita me Iupiter amet, id homini cõsideratu dignũ esse arbitror, qua re Teleutias effecerit, vt eiusmodi subditorũ erga ipsum esset animi. Nã hoc hominis opus est, quod multis & opibus & periculis anteferri cõmemorando longissimè debet. Ceterùm Hierax naues alias secũ sumens in Rhodũ nauigabat, duodecim tãtùm triremes in Aegina, præfecto eis Gorgopa legato suo, reliquit. Iã verò magis obsidebãtur Athenienses, qui opere se munito cõtinebãt, quàm hostes ipsorũ in oppido. Quo factũ, vt Athenienses ex decreto publi- Obsidionẽ Atheniẽses soluunt. *co multis nauib. instructis, mẽse quinto milites oppidũ obsidẽtes domũ abducerẽt. Quod vbi accidisset, rursum Athenienses a prædonib. et Gorgopa vexabãtur. Itaq; naues aduersus hos XIII naualib. copijs cõplẽt, eisq; cum imperio præficiunt Eunomũ. Interea dũ in Rhodo esset Hierax, Antalcidã præfectũ classis Lace-* Antalcidas præfectus classis. *dæmonij domo proficisci iubent, quòd in eo se rẽ Teribazo maximè gratã facturos existimarẽt. Antalcidas posteaquàm in Aeginã venisset, sumtis secũ Gorgopæ nauibus, Ephesum cõtendit: mox Gorgopã cũ X nauib. in Aeginã remittit, ceteris legatũ suũ Nicolochũ præficit. Is Abydenis latũ suppetias, Abydum se contulit. In itinere deflectens ad Tenedũ, vastato Tenediorũ agro, & accepta pecunia, inde Abydũ nauigat. Interim duces Atheniensium e Samathracia, Thaso, vicinis locis opẽ Tenedijs latum properabant. Verùm vbi certiores facti essent, Nicolochum se Abydũ recepisse: profecti ex Cherroneso cũ triginta duab. nauibus, ipsum XXV naues habentẽ obsidẽt. Gorgopas interea, dum Ephesi in Aeginam nauigaret, fortè in Eunomum incidit, actum quidẽ in Aeginã se paullùm ante solis occasum recepit, eductisq; mox suis cœnare militem iussit. Eunomus parumper ibi quum subsitisset, discessit. Nocte iam ingruente cũ* Gorgopæ stratagema. *facibus pro more præcedebat, vt ne sequentes naues aberrarent. Tum Gorgopas suis in naues adscendere iussis, mox aliquo ex interuallo ne conspici posset, vel hostib. vllũ indiciũ sui præberet, quà fax lucebat, subsequebatur: simul & lapidũ strepitu vocis loco nautarũ moderatores, & remorũ inuersione vtebantur. Posteaquàm Eunomi naues haud procul abessent a terra propter Zosterem Atticæ, Gorgopas suos cum tubæ clangore iubet hostem adoriri. Iam Eunomi copiæ partim ex nauibus egressæ fuerant, partim in portum se conferebant, partim denique adhuc nauigabant. Commisso nauali ad lunam prælio, quatuor triremes Gorgopas capit, iisque religatis ad suas in Aeginam reuertitur. Ceteræ naues Atheniensium fuga se in Piræum receperunt. Secundum hæc in Cyprum Chabrias Euagoræ laturus opem cum octingentis cetratis ac decem triremibus nauigat. Quúmque secum Athenis & naues alias, & grauis armaturæ pedites sumsisset, ac noctu in Aeginam descendisset: vnà*

δυνὰ καὶ μὰ δία τόδε ἄξιον μοὶ δοκεῖ εἶναι αἰσθέσθαι οἱονοῦν, τί ποτε πιὼν ὁ Τελευτίας οὕτω διέθηκε τοὺς ἀρχομένους. τὸ τοίνυν ἡδὺ πολλῶν ὢν χρημάτων μὴ κινδυνῶν ἀξιολογώτατον τῶν αἰσθήσεων ἐστὶν ὁ δ' αὖ Ἱέραξ, τὰς μὲν ἄλλας ναῦς λαβὼν, πάλιν ἔπλει εἰς ῥόδον· οἱ αἰγινῆται δὲ τεμόμενοι δώδεκα κατέλιπε, καὶ Γοργῶπαν ἐν αὐτῇ ὠδισολέα αὐτοῖς· καὶ ἐκ τούτου ἐπολιορκοῦντο μᾶλλον οἱ οἴκοι ὠδιτειχίσματι τὴν Αἴγιναν ἢ οἱ ἐν τῇ πόλει. ὥστε καὶ ψήφισματος Ἀθηναίοις πληρώσαντες ναῦς πολλὰς, ἀπεκομίζοντο ὀκτὼ αἰγίνας πέμπτῳ μηνὶ σὺν ἐκ τοῦ φρουρίου. οὗτοι δὲ ἑλομένων, οἱ Ἀθηναῖοι πάλιν αὖ πολέμιοι ἦσαν ὑπό τε τῶν λῃστῶν καὶ τοῦ Γοργῶπα· καὶ αὖ πολλὰς ναῦς τριακοντέρους, καὶ αἱροῦνται Εὐτόμου ναύαρχον ἐπ' αὐτούς. ὁ δὲ τοῦ Ἱέρακος οἱ τῇ ῥόδῳ, οἱ λακεδαιμόνιοι Ἀντιλκίδαν ναύαρχον ἐκπέμπουσιν, ὁμιλοῦντες καὶ τιμωρεῖσθαι μᾶλλ' αὖ χαρίζεσθαι. ὁ δὲ Ἀντιλκίδας, ἐπεὶ ἀφίκετο εἰς αἴγιναν, ξύμπαλαίων [καὶ * τὰς τοῦ Γοργῶπα ναῦς, ἐπολιόρκει εἰς ἔφεσον, καὶ ὃν Γοργῶπαν πάλιν ἀποπέμπει εἰς αἴγιναν ξὺν ταῖς † δέκα ναυσίν. οἱ δὲ τὰς ἄλλας Νικόλοχον ἐπέστησε σὺν ὠδισολέι, καὶ ὁ μὲν Νικόλοχος βοηθῶν ἀξυνέτως, ἐπολέμει. πατρεπόμενος δὲ τὸν τύνδον, ἐδίωκον τῷ χείρονι. καὶ χρήματα λαβὼν, ἀπέπλευσεν εἰς ἄβυδον. οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ, ἀδοκήτως ἀπὸ σαμοθρᾴκης τε καὶ θάσου καὶ τῶν κατ' ἠπειρον τὰ χωρία, ἐβοήθουν ὡς τεμνομένοις. ὡς δ' ἤλθοντο ἐς ἄβυδον καὶ πεπληρωμένην ὃν Νικόλοχον, ὁρμώμενοι ἐκ χερρονήσου, ἐπολιόρκουν αὐτὸν ἔχοντα ναῦς πέντε καὶ δύο καὶ τεσσαράκοντα ταῖς μεθ' ἑαυτῶν· ὁ μὲν τοι Γοργῶπας ἀφικόμενος ἐφέσου, σὺν τῇ ναυαρχίδι Εὐτόμῳ. καὶ τότε μὲν κατέφυγεν ὃ αἴγιναν, μικρὸν πρὸ ἡλίου δυσμῶν. ἐκβιβάσας δ' αὐτοὺς, ἐκέλευε τοὺς στρατιώτας. ὁ δ' Εὔτομος, ὀλίγον χρόνον διαμείνας, ἀπέπλει. νυκτὸς δ' ὠδιγιγνομένης, φῶς ἔχων, ὥσπερ νομίζεται, ἀφηγεῖτο, ὅπως μὴ διαπλανῶνται αἱ ἐπωμίδες. ὁ δὲ Γοργῶπας, ἐμβιβάσας, αὐτὸς ἐπικελεύσας τὸν λαμπτῆρα ὑπολαβόμενος, ὅπως μὴ φανεὸς εἴη, μικρὸν ἀπέσχε πλέων, λίθων τε φόφῳ τὴν κελευστὴν αὐτῇ φωνῇ χαμαὶ ἐκ τοῦ Εὐτόμου πρὸς τὴν γῆν, πολὺ ἐρωτῶντα τὸ ἀπήκας, ἐκέλευε τὴν σάλπιγγι ὠδιπλεῖν· τῷ δὲ Εὐτόμῳ ὀλίγον μὲν τὴν ναῦν ἀπὸ ὀλίγου ἔλαθον, οἱ δὲ καὶ ἐπιδιώκοντο, οἱ δὲ καὶ ἐπικατέπλεον. ναυμαχίαν δὲ πρὸς τὸν σελήνην γενομένης, τὴν μὲν χερὸς τεσσάρες λαμβάνει ὁ Γοργῶπας· καὶ ἀνασῴζει ὃ αἴγιναν· αἱ δ' ἄλλαι πᾶσαι αὐτὴν ἀθηναίων δὲ ὃν πεντηκοντόρους κατέφυγον. μετὰ ταῦτα Χαβρίας ὀλίγαις ὑστέρας κύπρον βοηθῶν Εὐαγόρᾳ, στόλον τε ἔχων ὀκτακοσίους, καὶ ἑκατὸν ἱππέας. πεσόντος δὲ καὶ ἀπολιόντος ἄλλας τε ναῦς καὶ ὁπλίτας, αὐτὸς δὲ τὸν νυκτὸς ἀφανῶς ἐς αἴγιναν, πορρω-

πορρωτάτω τοῦ ἡρακλείου οἱ κοίλῳ χωρείῳ οἰκήσουσιν ἔχων οὐδ' ὀλίγας τελευτάς. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ, ὥσπερ ξυνέκειτο, ἦκον οἱ τῶν ἀθηναίων ὁπλῖται, ἀμμενέτης αὐτῶν ἡγούμενος, καὶ ἀνέβαινον τὸ ἡρακλείτου. ἀκούσας δὲ ταῦτα Γοργῶπας, ἐβοήθει μετά τε τῶν αἰγινητῶν καὶ ξὺν ὅσῃ τὴν νεὼν ὠδισολέας, καὶ παρῆσαν οἱ τυχὸν αὐτόθι παρόντες ὁπλῖται. καὶ ἀπὸ τῶν λιμένων ὃ τὸν νεὼν ἐκκρούειν ὡρμήθησαν, καὶ ἐπεκέλευε ὡς ἐκκαιδέκατος σαδίους, ἐν θα ἡ πρὸς ἡρακλείτου καλεῖται. ἀκούσας δὲ ταῦτα Γοργῶπας, ἐβοήθει μετά τε τῶν αἰγινητῶν καὶ ξὺν ὅσῃ τὴν νεὼν ὠδισολέας, καὶ παρῆσαν οἱ τυχὸν αὐτόθι παρόντες ὁπλῖται.

» adẽtarerũ copia, mihi credite, nõ solũ alimẽta: sed insi
» gnem quoq; famã inter oẽs homines suppeditat. Hæc
quũ Teleutias dixisset, clamare uniuersi, qdquid uellet
mãdaret, paratos se esse ad faciundũ imperata. Fortè
iam rẽ sacrã fecerat, quũ eos cõpellans: Agite, inquit,
cœnã sumite milites, quã ceteroqui sumturi eratis: at-
que etiã cibi tantũ cõparate, quantũ in diẽ vnũ suffi-
ciat. Deinde mox ad naues præsto sitis, vt quò Deo
Teleutias magnũ quid dã molitur. visum fuerit nauigemus, atq; in tempore veniamus.
Vbi iã adesserunt, naues eos conscẽdere iubet, ac noctu
portum Athenienſium petit: nõnumquã interquie-
scens, suis somno se recreare iussis, nõnumquã remi-
gio propius accedens. Quòd si quis eũ stultè feciſſe pu-
tat, qui XII triremib. illos adortus sit, qui magnã na
uiũ copiã possidebãt: is uelim ratiocinationẽ ipsius cõ
sideret. Existimabat Athenienses interemto Gorgo-
pa classem in portu suã negligentius custodire. Quòd
si etiã maximè triremes quædã in statione disposi-
forẽt, arbitrabatur pergi tutius aduersus naues XX,
quæ Athenis essent: quàm aduersus X alibi. Nam in
nauibus singulis, quæ abessent domo, sciebat cubatu-
ros nautas: de ijs verò, quæ Athenis essent, statuebat,
præfectos earũ domi suæ somnũ capturos, nautas alios
alibi cubaturos. Hæc ratiocinatus secũ Teleutias, na-
uigationẽ eã instituit. Ceterùm vbi iã quinq; vel sex
stadijs aberat à portu, inhibito cursu nõnihil interquie
uit. Prima luce rectà in portũ, subsequẽtib. suis, ducit.
* sic appellantur onerariæ, quia bellicæ lõgiores sunt. Interp. Thucyd. Ac nauim quidẽ * teretẽ vllã a suis demergi nõ sine-
bat, neq; corrũpi: at si alicubi triremẽ in statione vide
rent, eã ad nauigandũ ineptã reddi volebat. Onera-
ria mercibus q; referta nauigia religari ad naues suas,
& abduci iubebat: itidẽ in maiora suos cõscẽdere, ac
vbicũq; possent, homines cõprehẽdere. Nõnulli exsti-
*Locus in Piræeo, ubi specimina merciũ exhibebantur. Interp. Aristoph. tere, qui in * Digma desilirẽt, et mercatores ac nauicu-
larios quosdã correptos suas in naues cõportarent.
Dũ hæc Teleutias faceret, Athenienſes alij tumultu in
vrbe audito, extra vrbẽ currebãt, ut quinã is clamor
esset, viderẽt: qui extra vrbem erãt, partim domũ ad
arma properabant, partim in vrbẽ, vt rẽ suis nuntia-
rẽt. Tamdẽ vniuersi tũ grauis armaturæ milites, tũ e-
quites ad ferendũ suppetias cõcurrebant, quasi captus
esset Piræeus. Interim nauigia Teleutias in Aeginam
mittit, & cũ eis tres vel quatuor abduci triremes iu-
bet: ceteris suis cum nauibus Atticæ litus legens, quia
nauigabat ex ipso portu, multa cepit nauigia piscato-
ria, multa quibus homines ex insulis trayciebãt, eaq;
plena. Posteaquàm Sunium quoque venisset, one-
rarias partim frumento, partim mercibus refertas in-
tercepit. Quibus iam rebus gestis Aeginam versus
nauigat, diuenditisq; manubijs stipendium menstru-
um militibus necdum debitum numerat. Itidem ex
eo tẽpore circumuectus, quidquid poterat diripiebat.
Ea ratione tũ naues milite plenas alebat, tum milites
ipsos ad faciundum imperata lubenter ac celeriter, paratos habebat. Interim ex Asia redijt Antalcidas,
impetra-

ἀφθονία, δῦ ἴστε ὅτι ἅμα τροφιὼ τε καὶ δύκλφαν
οἱ πᾶσιν αὐθρώποις πρέχεται. ὁ μὲν ταῦτα
ἔφατεν· οἱ δὲ, πάντες ἀνεβόησαν παραγέλλφ ὅ, π
αὖ δέοι, ὡς σφῶν ὑπηρετησόντων. ὁ δὲ τεθυμένος
ἐτύγχανεν· ἔφατε δὲ, ἄγετε ὦ ἄνδρες, δῆπνή-
σαντε μὲν ἅπδρ † καὶ ὡς ἐμέλλετε· πεσπράξε. καὶ ὡς
τε δέ μοι μιᾶς ἡμέρας σῖτον· ἔπειτα δ' ἥκετε ἐὰδὲ
τὰς ναῦς αὐτίκα μάλα, ὅπως σὺν θεῷ ἀναγόμεθα· οὐ γὰρ
θεὸς ἐθέλοι, οὐ καιρῷ ἀφιξόμενοι. ἐπειδὴ δὲ
ἦλθον, ἐμβιβασάμενος σῖτον αὐτοὺς δὲ τὰς ναῦς, ἐ-
σῆλθ νυκτὸς δὲ ἦν λιμένα τὸν Ἀθηναίων, ποτὲ μ
ἀναπαύων ἡ παραγέλλων ἀρκεισμᾶσθ, ποτὲ δὲ
κώπαις † προσκωμῴζόμενος. εἰ δέ πς Σπαρτιατῶν προσποιεῖ-
ἐαύοι ὡς ἀφρόνως ἐσῆλθ δώδεκα τειήρεις ἔχων, μένος
πολλὰς ναῦς κεκτημένους, οὐνοκοπάτω δ' ἂν ἀνα-
λογισμὸν αὐτῷ. ἐκεῖνος γὰ οὐόμισεν ἀμελέστερον
ἂν ἔχειν σῦ Ἀθηναίους πρὸ δ' οὐ τῷ λιμένι ναυ-
πικὸν, Γοργῶπα ἀφηλόητ· εἰ δὲ καὶ εἶσι βλέ-
ψας ὁρμοῦσαι, ἀσφαλέσερον ἡγήσατο ἐπ' ἐκεῖνοι
ναῦς ἀθλώσεσθαι οὔσας σῶν δώδεκα ἢ ἄλλοθι δέκα.
τὴν μὲν γὰρ ἔξω ἤδ' ὅτι κατὰ ναῦν ἐμελλον οἱ
ναῦται σκλωπεύειν· τῷ δὲ ἀθλώσειν ἐγίγνωσκεν ὅτι
οἱ μὲν τειήραρχοι οἴκοι καθευδήσοιεν, οἱ δὲ ναῦται
ἄλλος ἄλλη σκλωπεύσοιεν. ἐσῆλθ μὲν ταῦτα διανοη-
θείς, ἐπεὶ δ' ἀπέιχε σάδια τῷ λιμένος, ἡσυχάζειν εἶχε καὶ ἀνέπαυεν· ὡς δὲ ἡμέρα ὑπέ-
φαινεν, ἤγετο· οἱ δὲ ὑπεκλούοντο. καὶ κατα-
δύφ μὲν δὴ εἷα † στρογγύλων σῶν πλοίων, οὐδὲ λυ- στρογγύλων
μαίνεσθαι ταῖς ἑαυτῶν ναυσίν· ἐὰ δ' ἐπου τειή- πλοίων
ρη ἴδιον ὁρμοῦσαν, ταύτην πειρᾶσθαι ἄφλοιον
ποιεῖν, τὰ δ' φορτηγικὰ σῶν πλοῖα μ γέμοντα αἰσ-
θυμένους ἔξω ἄγειν· ἐς δὲ τὸν μείζονων ἐμβαίνον-
τας, ὅπου διώκοντο σῦ ἀνθρώπους λαμβάνειν.
ἦσαν δέ τινες οἱ καὶ ἐκπηδήσαντες δὲ τὸ δεῖγμα,
ἐμπόρους τέ τινας καὶ ναυκλήρους ξυναρπά-
σαντες, ἐς τὰς ναῦς ἐσήνεγκαν. ὁ μὲν δὴ † ταῦτα ταῦτα
ἐπεδείκνυ. τῷ δ' Ἀθηναίων οἱ μ αἰσθόμενοι ἐνθένδεν,
ἔθεον ἔξω, σκεπόμενοι τίς ἡ κραυγή· οἱ δὲ ἔξωθεν,
οἴκαδε ἰέναι τὰ ὅπλα, οἱ δὲ, ὦ δ' ἄνδρες ἀγγελῦν-
τες. πάντες δ' Ἀθηναῖοι τότε ἐδόκθησαν καὶ ὁ
σῶλίτας καὶ ἱππῆς, ὡς τῷ πειραιῶς ἐαλωκότος.
ὁ δὲ τὰ πλοῖα μὲν ἀπέσφλεν ἐς αἴγιναν, καὶ τῷ
τειήρων τρῆς ἢ τέτταρσι ξυναπαγαγεῖν ἐκέ-
λῦσε· τὰς δὲ ἄλλας παρὰ σῶλέων παρὰ τὰ
ἀπῆκεν, ἅτε ἐκ τῷ λιμένος σῶλέων σολλὰ μ ἁλιῦ-
τικὰ πλοῖα ἐλάβε, καὶ πορθμεῖα ἀνθρώπων
μεσὰ, κατασῶλέοντα ἀφ' νήσων· ὧδὶ δὲ σύ-
νῖον ἐλῶν, καὶ ὁλκάδας γεμούσας τὰς μὲν τι-
νας σίτ, τὰς δ' μ ἐμπόλῆς ἔλαβε. ταῦτα δ' φιλή-
σας, ἀπέπλῦσεν ἐς αἴγιναν. μ ἀφροδύμενος τὰ λά-
φυρα, μιαθὸν μισθὸς προέδωκε τοῖς στρατιώτας.
Ὁ δ' λοιπὸν δὴ πῦθμπλέων ἀπελαμβανεν ὅ, π
ἡδύνατο. μ ταῦτα ποιῶν, σλήρᾶς τε τὰς ναῦς
ἔπεμφε, μ σῦ στρατιώτας ἔχειν ἡδέως δ τα-
χέως ὑπηρετοῦντας. ὁ δ' Ἀνταλκίδας καὶ τεθεὶς μὲν
μῦ

μὰ Θηβαίοις, ᾧ πεπεγμένῳ ξυμμαχεῖν
Βασιλέα, εἰ μ' ἐθέλοιεν ἀθηναῖοι· καὶ οἱ ξύμμα-
χοι χαίρειν τῇ εἰρήνῃ ἢ αὐτὸς ἔλεγεν· ὡς δ' ἤ-
κουσε Νικόλοχος (ἦν γὰ τοῖς ναυσὶ σολιορκῆσαι
οἱ ἀβύδφ ὑπὸ Ἰφικράτους καὶ Διοτίμου, πε-
ζῇ ᾤχετο ἐς ἄβυδον. ἐκεῖθεν δὲ λαβὼν τὸ ναυ-
τικὸν, νυκτὸς ἀνήγετο, ᾧ μαστιγίσων λόγον ὡς
μεταπεμσομένως τὴν χαλκηδονίων. ἁρμι-
σάμενος δὲ οὐ πρωΐ τ ἡσυχίαν εἶχεν. αἰσθό-
μενοι δ' οἱ σερὶ Δαμαίνετον καὶ Διονύσιον καὶ
Λεόνταρχον καὶ Φανίαν, ἐδίωκον αὐτὸν τῷ
ἐὰδὶ σεσικοτνήσον. ὁ δ', ἐπεὶ ἐκεῖνοι σπέσθν-
σαν, ἐσσερέφατο δὺ ἄβυδον ἀφίκετο· ἤκουσε
γὰ ὅτι σεσσταὶ σολύξενον, ἄγοντες τὰς ἄλλας ἀσπικὰς ναυσὶ
ξυμμίξαι. ὁ δ' Ἀνταλκίδας, ἐπεὶ αὐτῷ οἱ ἀσκε-
σοὶ ἐσήμηναν ὅτι σεσσταὶοιεν τειήρεις ὀκτὼ, κατὰ ναῦς τὰς
ἐμβιβάσας † πινὰς ναύτας ἐς δώδεκα ναῦς τὰς ναῦς τινὰς ναύτας
ἄλλας σαλέσας, ᾧ σεσσταλῆρώσασθαι κελεύ-
σας, εἴ τις οἰεδ' εἴη, ἐκ τῆν κατὰφυγόντων,
αὐήρθμισεν ὡς ἤδη ἐδιώκε ἀφανέστατα· ἐπεὶ δὲ
σπέσθλεον, ἐδίωκεν. οἱ δ', ἰδόντες ἔφυγον. τὰς
μὲν οὖν βραδύτατα σαλεούσας ταῖς ἄλλαις
σαλεούσαις ταχύτατα κατειλήφει· σαραγγέ-
λας δὲ τοῖς σεσοτόσλοις τὴν μὲν ἑαυτοῦ μὴ ἐμ-
βαλεῖν ταῖς ὑστάταις, ἐδίωκε τὰς σεσεχούσας.
ἐπεὶ δὲ τοῦτας ἔλαβεν, ἰδόντες οἱ ὕστεροι ἁλισκο-
μένους σφῶν αὐτῷ τοὺς σόλους, ὑσ' ἀθυμίας
καὶ † τὴν βραδυτόφωτα ἡλίσκοντο. ὧδ' ἦλθ-
ον ἅπασαι. ἐπεὶ δὲ ἦλθον † αὐτῷ αἵ τε ἐκ συ-
ρακουσῶν νῆες ἔπεσιν, ἦλθον δὲ καὶ αἱ ἀσὲ ἰωνίας
τόσης ἐγκρατὴς ὢν Τειρίβαζος, ξυνεσαλῃρώθη-
σαν δὲ καὶ ἐκ τῆς Ἀσσυρίας, (καὶ γὰ ἦν
ξυσ' ἐκ παλαιοῦ τοῦ Ἀσσυρταμάφ· ὁ δὲ Φαρ-
νάβαζος, ἦσή ἀνακεκλημένος, ᾤχετο αὖθις, ὅτε
δὴ καὶ ἔγημε τὴν βασιλέως θυγατέρα.) ὁ δὲ
Ἀνταλκίδας νενομίσμενος ταῖς σάσαις ναυσὶ
σεσσταλέσθαι ἢ ὀγδοήκοντα ἐκκρατὴς † σάσης* τῆς
θαλάσσης. ὥστε καὶ τὰς ἐκ τοῦ σόντου ναῦς
ἀθλώσας μὲν ἐκώλυε κατασλεῖν, δῦ ὄντων ἑαυ-
τῷ ξυμμάχους κατῆγεν. οἱ μὲν οὖν ἀθηναῖοι,
ὁρῶντες μὲν σολλὰς τὰς σολεμίας ναῦς, φοβύ-
μενοι δὲ μὴ ὡς σόθορος κατασολεμήσειν,
ξυμμαχοῦν λακεδαιμονίοις βασιλέως γενεν-
μένου, σολιορκούμενοι δ' ἐκ τῆς αἰγίνης ὑσσ' λη-
σῶν, ᾧ διὰ ταῦτα μὲν ἰσχυρῶς ἐσετεθύμουν τῆς ἐ-
ρεμίας. οἱ δ' αὖ λακεδαιμόνιοι φρυροῦντες μόρα
μὲν οἱ λεχαίῳ, μόρα δ' οἱ ὀρχομενῷ, φυλαττ-
οντες δὲ τὰς σόλῖς αἷς μὲν ἐσίσθυον, μὴ ἀσσό-
λοιντο, αἷς δ' ἠσίσθυ. μὴ ἀφεστᾶεν, σεζίμματα δ'
ἔχοῦσες μ σῖ ἔχοντες σόθεν σῖ κόεινθον, χαλεσῶς
ἔφερον δ' σολέμω. οἵ γε μὲν ἀργεῖοι, τὸ δοῦλες φρυ-
ρεῖν τε σεφασμένω ἐφ' ἑαυτοῦ, μὴ γινώσκοντες ὅτι
τὴν τ' μνῶν ὑσσοφορὰ ὀδὲν ἔτι σφᾶς ὠφελήσει,
κοὶ

impetrata regis societate, si quidem Athenienses eo-
rumq; socij pacem, quam ipse proposuisset, aspernarẽ-
tur. Quum autem obsideri Nicolochum vnà cum na
uibus ab Iphicrate ac Diotimo Abydi accepisset, iti-
nere terrestri se Abydum contulit. Inde accepta clas-
se noctu in altum prouehitur, rumore dicito quasi
Chalcedonenses eum arcesserent. Percopes autẽ por-
tũ ingressus, quiescebat. Hac de re Dimænetus, Dio-
nysius, Leontichus, Phanias certiores facti: qua in
Præconnesum nauigatur, eum persequi statuunt. Eis
iam præteruectis, Antalcidas itinere conuerso Aby-
dum redijt. Inaudierat enim Polyxenum aduentare,
secum Syracusanas et Italicas naues XX adducen-
tem, quas cõiungere cum suis cogitabat. Secundũ hæc
Thrasybulus Colyttensis cum nauibus VIII relicta
Thracia, ceteris se nauibus Atticis coniungere vole-
bat. Eas vbi propius accedere de speculatoribus An-
talcidas accepisset, nautis quibusdã in naues XII ex-
peditissimas impositis, ac si qui desiderarentur, eorũ
numero expleri iusso de nauibus, quæ istic relinque-
bantur, quamocultissimè poterat insidias locat. Quũ Antalcidæ
iam præterueherentur, persequi incipit. Illi verò con- stratagema.
spectis hisce, fugam arripiunt. Iam tardissimè nauigã
tes suis nauibus expeditissimis celeriter admodũ ad-
sequutus erat, quum suis in prima fronte denũtiat, ne
in postremas irruerent, simul ipse præcedentes perse-
quitur. Quas vbi cepisset, ac iam postremi etiã primos
ex suis captos viderent: præ deiectione animi etiam a
tardioribus occupabãtur. Ita factũ, vt vniuersæ ho-
stiũ in potestatem venirent. Ceterùm posteaquàm ad
Antalcidam naues Syracusanæ XX venissent, &
aliæ ab Ionia, quæ Teribazo parebat, aliæ ab ea, cui
Ariobarzanes præerat: (& erat iamolim Antalci-
das Ariobarzanis hospes. Pharnabazus quidẽ arces-
situs ad regẽ, in Asiã perrexerat, vbi hoc ipso tẽpore
filiã regis uxorẽ duxit) tũ igitur Antalcidas classe na
uiũ LXXX numerũ excedẽte, maris imperiũ obti
nebat. Atq; adeò prohibebat iam, quo minus naues è
Ponto Athenas proficiscerentur, eásq; suos ad socios
subducebat. Quapropter Athenienses, qui magnã es- Causſæ quã-
se classem hostiũ viderent, ac ne nunc quoq; perinde obrẽ Antal-
ut prius bello frangerentur metuerent, posteaquã rex cidea pax a
Lacedæmonijs belli socius factus esset, atq; etiam ex Græcis acce
Aegina tãtum nõ a prædonibus obsidẽretur: ob hasce pta.
causſas omnes pacẽ vehementer expetebant. Itidem
Lacedæmonij, quibus esset necesse cohortis vnius
præsidio Lechæum tenere, alterius Orchomenum,
itémque copijs vrbes munire, ne vel perirent eæ qui-
bus fidebant, vel deficerẽt aliæ quibus diffidebãt, qui
demq; apud Corinthum ab aliis vexarentur, ac vicis-
sim alios infestarẽt: et ipsi bellum geri, permoleste fere
bant. Argiui autem, qui copias aduersus sese decre-
tas scirent, & animaduerterent causſas quas præ-
texere consueuissent, nihil eis amplius profuturas:
iti-

itidem pacis cupidi erant. Quo factum, vt vbi adesse Teribazus eos iussisset, qui pacis missam a rege formulam audire vellent: mox vniuersi conuenirent. Itaq; præsentibus ipsis Teribazus regijs signis commonstratis, quæ a rege perscripta essent, legit. Eorum hæc erat sententia. Rex Artaxerxes æquum esse censet, vt

Formula pacis Antalcideæ.

» urbes in Asia sitæ, unà cum Clazomenis ac Cypro insulis, sibi pareant: cetera Græci nominis oppida, parua, magna, sui iuris sunto: Lemnus, Imbrus, Scirus » excipiuntor, quas vt olim, ita nunc etiam Athenienses obtinento. Hanc pacem quicumque reiecerint, » ijs equidem bellum vnà cum adsentientibus mihi, » mari, terra, pecunia, classe inferam. Hæc quum vrbium legati audirent, singuli de ijs ad suas respublicas referebant. Tamdem iusiurandum præstiterunt omnes, rata se hæc habituros: tantũ Thebani Bœotorum omnium nomine præstare iusiurandum volebant. Id verò negabat accipiendum Agesilaus, nisi iurarent ex sententia regiarum litterarum, oppida parua, magna sui iuris fore. Ad ea Thebanorum legati respondebant, sibi nihil eiusmodi mandatum esse. Abite igitur, subiecit Agesilaus, ac de hoc vestros consulite: simul eis hoc quoque renuntiate, ni pareant, fœderis in societate nequaquam futuros. Di-

Agesilai aduersus Thebanos odiũ.

scedentibus illis, Agesilaus ob eas, quas cum Thebanis exercebat inimicitias, non cunctabatur: sed suam in sententiam adductis Ephoris, statim exta consulebat. Ea quum de traducendis copijs ei fausta contigissent, Tegeam profectus partim equites hinc inde mittebat ad finitimos, qui eos properare iuberent: partim externarum copiarum ductores suas ad vrbes ablegabat. Priusquam Tegea moueret, Thebani aderant, oppidáque se sui iuris facere significabant. Ita Lacedæmonij quidem domum redierẽ, Thebani verò tum fœderis condiciones accipere, tum oppida Bœotica relinquere libera coacti sunt. Restabant Corinthij, qui præsidium Argiuum non dimittebant. His quoque denuntiat Agesilaus,

Agesilaus pacis exsequutor.

bellum se moturum aduersus Corinthios, ni Argiuos dimitterent: aduersus Argiuos, ni Corintho excederent. Posteaquàm vtrisque metu perterritis exceßissent Argiui, iamq; Corinthiorum vrbs suo iure libertatéque frueretur: cædis auctores & quotquot adfines culpæ fuerant, sponte sua Corintho excedunt, ac ciues ceteri non inuitè in vrbem eos, qui antehac exsulabant, admittunt. His rebus confectis, præstitóque ab vrbibus iureiurando, ratam se pacem habituras, cuius esset a rege missa formula: tum deinde non solum terrestres, verumetiam nauales copiæ dimissæ sunt. Ita tum inter Lacedæmonios, & Athenienses, eorúmque socios, post bellum ab euersione murorum urbis Atticæ gestum hæc prima pax constituta fuit. Quúmque Lacedæmonij bello durante non inferiores aduersarijs fuissent, mul-

καὶ οὗτοι δὲ τῶν ἐρημίων πρόθυμοι ἦσαν. ὥστ' ἐπεὶ πρόσγελον ὁ Τηρίβαζος παρεῖναι τοὺς βουλομένους ὑπακοῦσαι βασιλεῖ εἰρήνην ποιεῖσθαι, ταχὺς πάντες παρεγένοντο. ἐπεὶ δὲ ξυνῆλθον, ὧδε δείξας ὁ Τηρίβαζος τὰ βασιλέως σημεῖα, ἀνεγίγνωσκε τὰ γεγραμμένα. ἦν δὲ τῶνδε· Ἀρταξέρξης βασιλεὺς νομίζει δίκαιον τὰς μὲν οὐ τῇ ἀσίᾳ πόλεις ἑαυτοῦ εἶναι, καὶ τὴν νῆσον Κλαζομενὰς καὶ Κύπρον· τὰς δὲ ἄλλας Ἑλληνίδας πόλεις, καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας, αὐτονόμους ἀφεῖναι, πλὴν Λήμνου καὶ Ἴμβρου καὶ Σκίρου. ταύτας δέ, ὥσπερ καὶ πάλαι, εἶναι Ἀθηναίων. ὁπότεροι δὲ τούτων τὴν εἰρήνην μὴ δέχονται, τούτοις ἐγὼ πολεμήσω μετὰ τῶν ταῦτα βουλομένων, καὶ πεζῇ καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασιν. ἀκούοντες οὖν ταῦτα οἱ ἄλλοι τὴν εἰρήνην ἐπῃνέσαμεν, ἀπήγγελλον δὲ τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πόλεις· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ὤμνυον ἐμμενεῖν ταῦτα, οἱ δὲ Θηβαῖοι ἠξίουν ὑπὲρ πάντων Βοιωτῶν ὀμνύναι. ὁ δὲ Ἀγησίλαος οὐκ ἔφη δέξασθαι τοὺς ὅρκους, ἐὰν μὴ Βοιωτῶν ὀμνύωσιν ὥσπερ τὰ βασιλέως γράμματα ἔλεγεν, αὐτονόμους εἶναι καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας πόλεις. οἱ δὲ τῶν Θηβαίων πρόεδροι ἔλεγον ὅτι οὐκ ἐπεσταλμένοι σφίσι ταῦτα εἶεν. Ἴτε νυν, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος, καὶ ἐρωτᾶτε ἀπαγγέλετε δ' αὐτοῖς ὅ τι ταῦτα, ὅτι εἰ μὴ ταῦτα ποιήσουσιν, ἐκποδὼν ἔσονται. οἱ μὲν δὴ ᾤχοντο· ὁ δ' Ἀγησίλαος ἅτε τῶν πρὸς Θηβαίους ἔχθραν οὐκ ἐμέλλεν, ἀλλὰ πείσας τοὺς Ἐφόρους, αὖθις ἐλύετο. ἐπεὶ δὲ ἐλύετο τὰ Δεκατήρια, ἀφικόμενος αὖ τῶν πολιτῶν διέπεμπε τὴν μὲν ἱππέων μοῖραν τοὺς πολιτικοὺς ξενικοὺς ..... διέπεμπε δὲ καὶ ἀγοὺς αὖ τὰς πόλεις. πρὶν δὲ αὐτὸν ὁρμᾶσθαι ἐκ τειχέων, ἧκον οἱ Θηβαῖοι, λέγοντες ὅτι ἀφίασι τὰς πόλεις αὐτονόμους. καὶ οὕτω Λακεδαιμόνιοι μὲν οἴκαδε ἀπῆλθον, Θηβαῖοι δ' ἐς τὰς αὑτῶν ἐσελθεῖν ἠναγκάσθησαν, αὐτονόμους ἀφέντες τὰς Βοιωτικὰς πόλεις. οἱ δ' αὖ Κορίνθιοι οὐκ ἐξέπεμπον τὴν τῶν Ἀργείων φρουράν. ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος καὶ ταύτῃ πρόσιεν, ἢν μὲν ἐκποιήσωσι τοὺς Ἀργείους, πεῖσαι, εἰ δὲ μή, ἀπιόντων ἐκ τῆς Κορίνθου, ὅπη πολεμίως ἐξοίσει τοὺς αὐτούς. ἐπεὶ δὲ φοβηθέντων ἀμφοτέρων ἐξῆλθον οἱ Ἀργεῖοι, καὶ αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς ἦν τὴν Κορινθίων πόλις ἐγένετο, οἱ μὲν σφαγῆς καὶ οἱ μετοίκιοι τοῦ ὄρους, αὐτοί τε γνόντες, ἀπῆλθον ἐκ τῆς Κορίνθου· οἱ δ' ἄλλοι πολῖται ἐκόντες κατεδέχοντο τοὺς πρόδοτας φθάνοντας. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐπράχθη, καὶ ὁμωμόκεσαν αἱ πόλεις ἐμμενεῖν τῇ εἰρήνῃ ἣν κατέπεμψε Βασιλεύς, ἐκ τούτου διελύθη μὲν τὰ πεζικὰ, διελύθη δὲ καὶ τὰ ναυτικὰ στρατεύματα. Λακεδαιμονίοις μὲν δὴ καὶ Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις τοῖς ἑκατέρων ἦν μετὰ τοῦτο εἰρήνη καὶ φιλία· ἐπὶ δὲ Μαντινεῦσι καὶ τοῖς ξυμμάχοις τοῖς ἐκείνων πόλεμος ἦν. ἐπεὶ γὰρ ἐκ τῆς ἐπ' Ἀντιλκίδου εἰρήνης κατελύθη, πρόσθεν μὲν γὰρ φίλοι τῆς Λακεδαίμονος καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πεμφθέντος εἰρήνης, καὶ τὴν αὐθημερίαν τοὺς πόλεσι πράττοντες, προσέλαβον μὲν ξύμμαχον κείνους, αὐτονόμους δὲ ἀφῆκαν τοὺς πρὶν Θηβαίων τὰς Βοιωτίδας πόλεις ἐποιήσαν, οὗπερ πάλαι ἐπεθύμουν· ἔτι δὲ καὶ ἀργείους κείνους στρεβλοῦντες, φρουρὸν φύλακα ἐπ' αὐτοὺς, εἰ μὴ ἐξίοιεν ἐκ κείνου. ὑπὸ τὴν δὲ πολεμικὴν ὡς ἐβούλοντο, ἔδοξεν αὐτοῖς, ὅσοι οὐ τοῦ πολέμου τὴν ξυμμαχίαν ἐποιήσαντο, καὶ τοῖς πολεμίοις βοηθεῖν ἦσαν ἢ τῇ Λακεδαίμονι, τούτους κωλύειν, καὶ κατασκευάσαι ὥστε μὴ δύνασθαι ἀπιέναι. πρόφασιν μὲν οὖν πέμψαντες ὡς οὐ μαντινέας, ἐκέλευσαν αὐτοὺς δὲ τεῖχος περιβαλέσθαι, λέγοντες ὡς ἐκ αὖ πισθύσειαν ἄλλως αὐτοῖς μὴ ξυμπολεμεῖν. αἰσθόμενοι γὰρ ἔφασαν καὶ ὡς σῖτον ἐξέπεμπον τοῖς ἀργείοις, σφᾶς αὐτοῖς πολεμοῦντες, καὶ ὡς ἔστι μὲν ὅτε οὐδὲ συστρατεύοιεν, ἐκλείσιαν προφασιζόμενοι· ὁπότε δὲ καὶ ἀκλουθοῖεν, ὡς καλῶς συστρατεύοιεν. ἐπὶ δὲ μηνύσκειν ἔφασαν φθονοῦντας μὲν αὐτοὺς, εἴπ σφίσιν ἀγαθὸν γίγνοιτο, ἐφηδομένους δ', εἴπς συμφορὰ προσπίποι. ἐλέγοντο δὲ καὶ αἱ σπονδαὶ ἐξελιλυθέναι τοῖς μαντινεῦσι τούτῳ τῷ ἔτει, αἱ μετὰ τὼν μαντινέαν μάχην τελευταῖαι γενόμεναι. ἐπεὶ δὲ ἐκ ἤθελον καθαιρεῖν τὰ τείχη, φρουρὸν φαίνουσιν ἐπ' αὐτούς. Ἀγησίλαος μὲν οὖν ἐδεήθη τῆς πόλεως ἀφεῖναι αὐτὸν ταύτης τῆς στρατηγίας, λέγων ὅτι τῷ θεῷ πατρὶ αὐτῷ πολλὰ ὑπηρετήκει ἡ τῶν μαντινέων πόλις αὐτῷ τοῖς πρὸς μεσσηνίους πολέμοις. Ἀγησίπολις δὲ ἐξῆγαγε τὸν φρουρὸν, καὶ μάλα Γαυσανίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ φιλικῶς ἔχοντος πρὸς οὓς ὁ μαντινέων δῆμον προστάτας. ὡς δὲ ᾠκοδόμει, πρόσθεν μὲν τὸν χῶρον ἐξέβαλε. ἐπεὶ δὲ οὐδ' οὕτω κατεῖρεν τὰ τείχη, τάφρον ὤρυττε κύκλῳ τοῦ τὴν πόλιν, οἷς μὲν ἡμίσεσι τῶν στρατιωτῶν προσιὼν ἡμέρας ἡμίσεις σὺν οἷς ὅπλοις τῶν τα φρυάντων, οἷς δ' ἡμίσεσιν ὁρύσσομένοις. ἐπεὶ δ' ἐξέρατο ἱκανὴ τάφρος, ἀσφαλῶς ἤδη κύκλῳ τείχος ποιεῖ τὴν πόλιν ᾠκοδόμησεν. αἰσθόμενος δ' ὅπ ὁ σῖτος οὐ τῇ πόλει πολὺς εἴη, δυνατείας γενομένης τοῦ πορίσαι ἔτει, καὶ νομίσας χαλεπὸν ἔσεσθαι, εἰ δέοιτο πολλὸν χρόνον τρύχειν στρατιὰς τὴν τε πόλιν καὶ τοὺς ξυμμάχους, ἀπέχωσε τὸν ῥέοντα ποταμὸν διὰ τῆς πόλεως, μᾶλλον ὄντα βυσσεχές. ἐμφραγθέντος δὲ τοῦ ἀρρόου, ἤρξατο ὕδωρ ὑπερ τε τὴν κάτω τοῖς οἰκίαις καὶ ὑπὲρ τὴν κάτω τῷ τείχει θεμελίων, βραχυμένων δὲ τὴν κάτω πόλιν, καὶ προσιόντων τοὺς αὖθις, ἐπὶ μὲν πρόσω ἐρρήγνυτο ἐπὶ τεῖχος, ἔπειτα δὲ καὶ ἐκλίνετο. οἱ δὲ χρόνον μέν τινα ξύλα αὐτὴ ἐμηχανῶντο τηρεῖσθον, ὡς τὰ μὴ πίπτοι ὁ πύργος· ἐπεὶ δὲ ἤρξατο τὸ ὕδατος, δείσαντες μὴ πεσόν-

multo tamen ampliorem ex pace, quam Antalcideã vocant, gloriam sunt consequuti. Nam quia pacis ab rege missæ patroni facti erãt, vrbésq; in libertatẽ vindicabant: simul Corinthũ societate sibi deuinxerunt, & oppida Bœotica Thebanorum potestati erepta (quod iam olim expetiuerant) sui iuris effecere. Præterea copiarũ delectu aduersus Argiuos, ni Corintho excederent decreto, perfecerunt vt illi Corinthũ sibi vindicare desinerent. Hæc quũ ipsis ex animi sententia ceßissent, ex socijs suis eos, qui hoc ipsis bello molesti fuerant, & amiciore se erga hostes animo, quàm ipsos gesserant, multare decreuerunt, eoq; redigere vt deinceps infidi esse non possent. Primum ergo missis ad Mantinenses legatis, murũ uti diruerent edixerũt.

Lacedæmonij Mantinẽses opprimere cogitant.

Aiebant enim ceteroqui se minimè creditu ros, cum hostibus eos suis nõ conspirasse. Nã comperisse se, frumentũ Argiuis missum ab ipsis esse id temporis, quũ Lacedæmonij bellum eis facerent. Præterea nõnumquam ipsos per causſam inducarum adesse sibi in bello gerendo noluisse, ac si maximè sequuti essent, ignauiter rem gessisse. Nec non animaduertere se commemorabãt, Lacedæmonijs eos inuidere, si quid ipsis prosperè ceßisset: contráque lætari, si qua calamitas accidisset. Etiam addebatur hoc anno finem earum indutiarum esse, quas in annos XXX cum Lacedæmonijs Mantinenses a commisso ad Mantineam prælio pepigerant. Posteaquàm mœnia diruere Mantinenses recusaſſent, Lacedæmonij delectum aduersus eos habendum statuunt. Hac in expedi-

Agesilaus gẽrere Mantinense belli deprecatur.

tione Agesilaus vt ne imperatorio munere fungi cogeretur, a republica petebat: quum ijs in bellis, quæ cũ Messenijs essent gesta, patri suo Mantinensium rempublicam multa sumministrasse diceret. Itaq; copias eas Agesipolis duxit, quamquam huius quoq; pater Pausanias erga Mantinensis populi principes animo perbeneuolo esset. Posteaquam fines eorum ingressus esset, primùm agros vastabat. Vbi ne tum quidem muros diruerent, vrbem fossa circumdedit, dimidia militum parte cum armis fodientium in obsidione persistente, reliquis opere perficiundo occupatis. Ducta iam fossa, nullo cum periculo vrbem muro cingebat. Quia verò animaduerteret magnam in vrbe frumenti copiam esse, quòd anni superioris fertilitas insignis fuerat, & iccirco molestum fore suis duceret, diuturnis expeditionibus rempublicam ac socios exhauriri: amnem sanè amplum, qui vrbẽ mediam perlabitur, ag gere obiecto auertit. Quapropter obstructo alueo, quo decurrebat, aqua se supra ædiũ ac murorũ fundamenta attollebat. Quumq; late

Agesipolis arte Mãtineã occupare nititur.

res inferiores humectarentur, iamq; superiores amplius haud sustinerent: primùm rimas agere murus, deinde ruinã minari. Mantinenses aliquãtisper lignis eũ fulcire, néue turris collaberetur opere facto prohibere. Verùm vbi ab aqua vinci se cõspexere, veriti ne muro

muro vndiq; corruente vi caperentur: eũ se dirutu-
ros adsensi sunt. Tũ verò Lacedæmonij sibi satisfactũ
fore negabant, nisi per vicos sparsim habitarent. Mã-
tinenses ita sibi necessariò faciundũ rati, hac etiam in
parte adsentiebãtur. Quũq; metuerent sibi, qui Argi
uis fauebant, ac populo præerant, ne interficerentur:
* Pausanias pater impetrat ab Agesipolide, ut eis (qui
omnino erãt LX) ex urbe tutò discedere liceret. Ita-
que inde vsq; ab ipsis portis Lacedæmonij cum hastis
ex vtraq; viæ parte stabant, & exeuntes intuebantur. Actametsi eos odissent, facilius tamen manus ab
eis abstinebant, quàm Mantinensiũ optimates feci-
sent: quod a nobis vt ingẽs erga magistratus obœdiẽ-
tiæ argumentũ, cõmemoratũ esto. Secundũ hæc mu-
rus est dirutus, & quatuor in partes Mantinea sparsa, quemadmodũ olim habitari cõsueuerat. Erat au-
tẽ initio molestũ ipsis, quòd ædes iã exstructas diruere, ac pro eis alias exstruere cogerentur. Verùm quia
propius a prædijs suis, quæ iuxta vicos habebãt, opu-
lentiores aberant: & optimates summæ rerum præe-
rant, liberata republica popularis a factionis principi-
bus, quos graues experti fuerant: etiam ex ijs, quæ ac-
ciderant, voluptatẽ capiebant. Præterea Lacedæmo-
nij non ad omnes simul, sed vicatim aliquẽ mittebãt,
qui copias cogeret. Itaq; longè promtius e vicis expe-
ditiones vnà cum Lacedæmonijs suscipiebant, quàm
in statu populari fecerant. Hic rerũ apud Mantineã
gestarum fuit exitus, qui esse hominibus documento
potest, ne per muros amnem in vrbem ducant. Cete-
rùm ij, qui exsulabant Phliunte, quum animaduerte-
rent considerare Lacedæmonios, quo pacto socij sin-
guli durãte bello sese gessissent, idoneam se nactos oc-
casionem arbitrati, Lacedæmonẽ proficiscuntur, atq;
commemorant, patriam suam, quamdiu in ea vixis-
sent ipsi, Lacedæmonios in urbẽ admisisse, suásq; cũ eis
copias coniunxisse, quocũq; duxissent. Nunc postea-
quàm ipsi eiecti essent, nolle suos homines Lacedæmo
niorum militiã sequi, ac solos omniũ intra portas eos
non admittere. Quæ quũ audissent Ephori, visa sunt
animaduersiõe digna esse. Quapropter missis ad Phli
asiorum rempubl. legatis, exsules hos reipubl. Lacedæ
moniorum amicos esse, ac per iniuriã in exsiliũ actos
significabant. Proinde se petere, ne tam vi, quàm bo-
na cum ipsorum voluntate reduci eos paterentur. Iis
auditis metuebant Phliasii ne qui ex ijs ciuibus, in vr
be qui erant, Lacedæmonios intromitterent, si cũ ex-
ercitu aduenissent. Nam exsules multos in vrbe pro-
pinquos habebant, multos erga se beneuolos: deniq;
nõnulli erant, qui (vt plurimis in rebus pub. fieri con-
sueuit) nouarum rerum cupidi, exsules reducere vel-
lent. Quapropter huiusmodi quædam veriti Phliasii,
de recipiendis in patriam exsulibus decretum promul
gant: addunt, possessiones de quibus palàm consta-
ret, eisdem restituendas esse, pretiúmque de publico persoluendum illis, qui exsulum bona coemissent.

Quòd

* Qui apud Tegeam exsulabat. Suprà in extre. III huius historiæ li.

Phliasij reducũt exsules.

Quòd si quid hæreret in ambiguo, de eo iure disceptã-
dum esse. Atq; hæc tum temporis in Phliasiorum
exsulum caussa gesta fuerunt. Inde missi Acantho
& Apollonia (quæ vrbes inter alias propter Olyn-
thum sitas maximæ sunt) legati Lacedæmonem ve-
niunt: quumq; accepissent Ephori, quãobrẽ adessent,
eos ad conciliũ publicum ac socios deducunt. Ibi tum
Cligenes Acanthius hanc orationem habuit: Exi-
stimamus, Lacedæmonij vósq; socij, necdum vos cõ-
perisse quidquam de re, quæ in Græcia nunc primùm
quasi pullulat. Id quidẽ propè vos vniuersos scire ne-
cesse est, Olynthum inter vrbes Thraciæ maximã es-
se. Atq; hi quædam oppida sibi adiunxerunt ea cõdi-
cione, vt legibus ijsdem tamquã in eadem republica
viuant. Mox quædam etiam de maioribus oppidis ad
se pertraxere. Secundum ea porrò ad liberãdum vr-
bes Macedoniæ ab Amyntæ Macedonum regis im-
perio, animum adiecere. Parentibus ijs, quæ ipsis erãt
proximæ, confestim etiam ad remotiores amplioresq;
perrexerunt. Nos quidem domo proficiscentes ita re-
liquimus eos, vt iã præter alias complures vrbes, Pel-
lam quoq; tenerent, inter oppida Macedoniæ reliqua
longè maximam. Amyntam ipsum intelligimus op-
pidis suis excedere, tantumq; non Macedonia tota iã
excidisse. Deniq; ijdem Olynthij missis ad nos & A-
pollonienses suis, denuntiarunt nobis: ni nostras ad i-
psos copias mitteremus, quæ se cum ipsis cõiungerẽt,
rectà se nos inuasuros. Cupimus autem nos, Lacedæ-
monij, legibus vti patrijs, & nostram ipsi rempubli-
cã administrare: verum si nemo suppetias nobis tu-
lerit, adiungere nosmet ipsis cogemur. Habent graui
armaturæ pedites non pauciores IↃ CCC, cetratos his
longè plures. Quòd si etiam nos cum ipsis coniunga-
mur, equites plures habituri sunt, quàm CIↃ. Præter-
ea legatos Athenienſium ac Bœotorum istic reliqui-
mus, quibus Olynthios decreuisse suos ad easdem vr-
bes legatos adiungere, qui cum eis de ineunda socie-
tate agant, audiebamus. Atqui si ad vires Athenien
sium Thebanorumq; tanta potentiæ fiat acceßio: vi-
dete, Lacedæmonij, ne deinceps illis haud facilè obuiã
ituri sitis. Et verò quia Potidæam tenent, ad Pallenes
Isthmum sitam, existimare debetis etiã ea mox oppi-
da, quæ intra illam sita sunt, ipsorũ in potestatem vẽ-
tura. Sit autem hoc vobis argumento, quãtopere sibi
ciuitates illæ metuant. Nam quum Olynthios maxi-
mo prosequantur odio, non tamen ausæ fuerunt
legatos nobiscum mittere, qui hæc vobis expone-
rent. Quin & illud vobiscum expendite, quî
par sit vos operam dare, ne se Bœotia coniungat,
ac multo maiorem potentiam coeuntem negligere,
quæ quidem non terra modò, sed etiam mari crescat.
Nam quid illis impedimento fuerit, quum ipsorum
in finibus ad classem ædificandam materies suppetat,

O neq;

» neq3 desint partim multis ex portubus, partim emporijs vectigalia, multitudine deniq3 hominũ ob fertilitatem soli abundent? Accedit ad hæc, quòd Thraces » nullius regis imperio subiectos vicinos habeant: qui » quidẽ nunc etiã Olynthios obsequijs demulcent. Hi » si ab ipsis subigentur, aucti erunt potentia nõ exigua. » Iam si hæc omnia sequantur, manum eis etiã auri fo» dinæ in Pangæo porrigent. Atq3 horũ nihil a nobis di» citur, quod nõ millies in ipsa Olynthiorum plebe pro» latum sit. Animos autem, quos gerunt, quamobrem » quis commemorat? Fortasse diuinitùs ita comparati » sumus homines, vt vnà cum potentia nobis animi » quoque crescant. Quapropter nos quidem, Lacedæ» monij vósq3 socij, rerum istic statum hunc esse vobis » nuntiamus: vos an operæpretiũ sit ea non negligi, de» liberate. Omnino tamen hoc quoq3 vos scire volu» mus, potentiam illam, quam esse diximus amplam, » necdum inexpugnabilem putari debere. Nam quot» quot oppida nunc præter voluntatẽ suam reipublicæ » ipsorum societate continẽtur, si quam potentiam ad» uersariam conspexerint, mox ab eis deficient. At si » mutuis connubijs ac bonorũ adquisitionibus (quod » facere decreuerũt) inter se coalescent, ac esse fructuo» sum animaduertẽt sequi eos, qui rerũ potiũtur, (quẽ» admodum Arcades quum vobiscũ in hostẽ pergunt, » simul & sua conseruant, & aliena depopulantur) » fortasse non tam facilè dissipari vires ipsorum pote» runt. Hæc vbi fuissent dicta, Lacedæmonij socijs dicẽ» di potestatẽ faciunt, et in mediũ cõsulere iubent, quid» nam Peloponneso reliquisq3 socijs maximè ex vsu fo» re quisq3 censeret. Ibi tũ coplures expeditionẽ instituẽ» dam vno suadebãt ore, ac imprimis ij, qui gratificari » Lacedæmonijs volebãt. Itaq3 decretũ, vt mitteretur » ad ciuitates singulas descriptio conferẽdorũ militũ ad » dena millia. Facta eius quoq3 rei mẽtio, liberũ esse cui» uis ciuitati, vt pro arbitratu suo pecuniam militũ lo» co mitteret, nimirũ* ternos obolos Aegineticos in sin» gulos milites. Quòd si quis equites suppediteret, nume» randũ singulis esse stipendiũ, quod grauis armaturæ » peditũ quatuor stipendiũ æquet. Iã si qua ciuitas expe» ditionem hanc subterfugeret, ius esse Lacedæmonijs » multæ nomine* statarem in singulos pro die quinis » exigere. Posteaquàm hæc statuissent, rursus Acan» thij surgere, ac præclara quidẽ hæc esse decreta dicere: » fieri tamẽ nõ posse, ut breui perficerẽtur. Quapropter » esse cõsultius, vt interea dũ hæc copiæ cogerẽtur, qui» primùm et dux et exercitus a Lacedæmonijs ceteris q3 » socijs mitteretur, quãtus quidẽ celeriter discedere pos» set. Nã id si fieret, perstiturus in sententia sua ciuitates » eas, quæ necdum ad Olynthios accessissent: & vi ab » eis coactas, minus ad bellum auxilij præstaturas. » Quibus ita comprobatis, Eudamidam Lacedæmonij » mittunt, & cum eo neodamodes, finitimos, Sciritas,

* id est, drachmæ semissem. Suid.

* Nummum aureum, pondere IV drachmarũ Atticarum: Iosepus.

χημάτων δὲ πόσοι τι ἐκ πολλῶν μὲν χιλίων, ἐκ πολλῶν δὲ ἐμπορείων, πολυανθρωπία γε μὴν ᾗ πῶ πολυσιτίαν ὑπάρχει; ἀνὴρ μὲν © γέτοι οὐδ' εἷσιν αὐτοῖς θρᾷκες οἱ ἀβρισίλυβοι, οἳ θεραπεύουσι μὲν καὶ νῦν ἤδη τοὺς ὀλυνθίους· εἰ δὲ ὑπ' ἐκείνους ἔσονται, πολλὴ καὶ αὕτη δύναμις προσγένοιτ' ἂν αὐτοῖς. τοίνυν γε μὴν ἀκόλουθον τὴν, καὶ τὰ οἱ τοῦ παγγαίου χρύσεια χεῖρα ἂν αὐτοῖς ⌈ ἤδη * ὀρέγοι. καὶ τοῦτ' ἡμεῖς οὐδὲν λέγομεν ὅ, τι οὐ τῷ τῶν ὀλυνθίων δήμῳ † μυριόλεκτόν ὄσι. τό γε μὴν φρόνημα αὐτῶν τί ἂν τις λέγοι; καὶ γὰρ ἴσως ὁ θεὸς ἐποίησεν ἅμα τῷ δύακι καὶ τὰ φρονήματα αὔξεσθαι τῶν ἀνθρώπων. ἡμεῖς μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες λακεδαιμόνιοι τε ξύμμαχοι, ἀγγέλλομεν ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει· ὑμεῖς δὲ βουλεύεσθε, εἰ σφίσι ἄξια ὠφελείας εἶναι. δεῖ γε μὴν ὑμᾶς καὶ τόδε εἰδέναι, ὡς ἡμῖν ἐρήκαμεν δύακιν μεγάλων οὖσαν, οὔπω δυσάλωτός πις ἐστίν. αἱ γὰρ ἄκρου τῶν πόλεων τῆς πολιτείας κοινωνοῦσι, αὗται ἂν τι ἧσσον αὐτίπαλον, ταχὺ ἀφεστήξονται. εἰ μὲν οὖν συγκλυσθήσεσθε, ταῖς τε ὠφελίαις ἧς ἐκτήσεσι πραλλήλας ἂς ἐμπεφυκότες εἰσί, καὶ γνώσονται ὅτι μᾶλλον τῶν κρατούντων ἕπεσθαι κερδαλέον ἔσται, (ὥσπερ αἰγιλῶπες ὅταν μετ' ὑμῶν ἴωσι, τά τε αὐτῶν σώζουσι, καὶ τὰ ἀλλότρια ἀσπάζουσιν) ἴσως ἐκὲν ὁμοίως βλύπτα ἔσται. λεχθέντων δὲ τούτων, ἐδόκει τοῖς λακεδαιμονίοις τοῖς συμμάχοις λόγον, μὴ ἐκέλθοντα συμβουλεύειν, πῃ γνώσκεσθαι ἄριστον τῇ πελοποννήσῳ μὴ τοῖς συμμάχοις. ἐπὶ τούτῳ μέντοι πολλοὶ μὲν ξυνεχώρησαν † στρατεύειν πρόσω, μάλιστα δ' οἱ βουλόμενοι χαρίζεσθαι τοῖς λακεδαιμονίοις. μὴ ἐκπέμπειν δὲ τὸν μυρίους ξυμπεμπτὰς ἐς ἑκάστην φυλὴν. λέγοι δὲ ἐκέλευον καρτερεῖν τε αὐτὰ ἀνδρῶν ἄρχειν δίδοναι τῇ βουλομένῃ τὴν πόλεων, τεισάσθων αἰχμάλωτον κατ' ἄνδρα· ἱππέας τε εἶπε παρέχεσι, αὐτὴ τε πάρεων ὁπλιτὴν μισθὸν τῷ ἱππεῖ δίδοσθαι. ἐὰν δέ πε τῶν † στρατειῶν πόλεων ἐκλίποι πῶ τι στρατείαν, ἄρχειν τοῖς λακεδαιμονίοις ἐπιζημιοῦσθαι κατὰ τὸν ἂν ἄνδρα τῆς ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔδοξεν, ἀναστάντες οἱ † ἀκράντιοι πάλιν ἐδίδασκον ὡς ταῦτα καλὰ μὴ εἴη τὰ ψηφίσματα, οὐ μὲν οἱ δυνατὰ ταχὺ πραντελῶσι. βέλτιον οὖν ἐφάνη εἶναι, οἷ ᾧ αὐτὴ ἡ πρᾶσις ἀφορίζοιτο, ὡς τάχιστα ἄνδρα ἄρχειν ἀφῖξον τα, καὶ δύακιν ἐκ λακεδαίμονός τε ὅση ἂν τάχιστα ἄρχειν, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων. ἐνόμιζον γὰρ ἡγεμόνιον, τὰς τε οὕτω προσκεχωρηκίας πόλεις σῶναι ἄν, καὶ τὰς βεβιασμένας ἥττον ἂν συμμαχεῖν· δεξαίατ' ἂν μὴ ἐνόμιζον, ἐκπέμπουσιν οἱ λακεδαιμόνιοι Εὐδαμίδαν, καὶ σὺν αὐτῷ νεοδαμώδεις τε καὶ τῶν πολοίπων καὶ τῶν σκιρῖτῶν ἄνδρας ὡς διχιλίους. ὁ μὲν δὴ Εὐδαμίδας ἦρχεν, Φοιβίδαν δ' ἀδελφὸν ἐπέπεμπε τῶν ἐφόρων ἐπὶ στρατιὰν πολεμίους τῶν ἔσω πελοποννήσου, καὶ ἅμα ἵνα μὴ ἀπολείποιεν τὴν ἐπὶ θρᾴκης χωρίαν, ταῖς μὲν δυνάμεσι τῶν πόλεων φρουροὺς ἔπεμπεν, ἐπισπασάμενος δὲ καὶ πεσσέλαδον ἐκεῖθεν, συμμαχίαν ἤδη ἐκείνους οὖσαν. καὶ οὐ τοῦτ' ἐς ὁρμώμενος, ἐπολέμει ὅσπερ εἰκὸς δ' ἦν ἐλάττω ἔχοντα δύναμιν. ὁ δὲ φοιβίδας, ἐπεὶ ἠθροίσθησαν αὐτῷ οἱ ξυμμαχικοὶ τῷ εὐδαμίδου, λαβὼν αὐτοὺς ἐπορεύετο. ὡς δ' ἐγγύτερον οὐ ταῖς θήβαις, ἐστρατοπεδεύσαντο μὲν ἔξω τῆς πόλεως πρὸς δ' γυμνάσιον. σαφῶς δὲ τῶν θηβαίων, πολεμαρχεῖτόν μὲν ἐτύγχανον ἰσμηνίας τε καὶ † λεοντιάδης. διαφοροι δὲ ὄντε ἀλλήλοις, καὶ † στρατηγὸς ἑκάτερος τῶν ἑταιρειῶν, ὁ μὲν ἰσμηνίας μᾶλλον τῶν λακεδαιμονίων ἅδε ἐπολιτεύετο τοῖς φοιβίδᾳ· ὁ μέντοι λεοντιάδης ἄλλως τε ἐθεράπευεν αὐτὸν, ἐπεὶ εἰσῳκοδόμη, ἔλεγε τοιάδε· ἐξεστί σοι, ὦ φοιβίδα, τῇδε τῇ ἡμέρᾳ μέγιστα ἀγαθὰ τῇ σαυτοῦ πατρίδι προσεργάσασθαι. ἐὰν γὰρ ἀκθοφορήσῃς ἐμοὶ ξὺν τοῖς ὁπλίταις, εἰσάξω σε ἐγὼ δι' ἧς ἀκροπόλιν. σύτου δὲ γενομένου, νόμιζε τὰς θήβας σαυτάπασιν ἅδε τοῖς λακεδαιμονίοις καὶ ἡμῖν τοῖς ὑμετέροις φίλοις ἕσεσθαι. † καὶ ζῶντα μὲν, ὡς ὁρᾷς, ἀφῆκέκηρυκται μηδένα μιᾷ σοῦ γρεπδίᾳ θηβαίων ἐπ' ὀλυνθίους. ἐὰν δέ γε σὺ ταῦτα μετ' ἡμῶν πράξῃς, βλάβις οἱ ἡμεῖς πολλοὺς μὲν ὁπλίτας, πολλοὺς δὲ ἱππέας συμπέμψομεν. ὥστε πολλῇ δυνάμῃ βοηθήσεις σοῖ ἀδελφῷ· καὶ οὗ ᾧ μέλλ ἐκεῖνθ' ὅλωσθον καταστρέφεσθαι, σὺ κατεγραμμένθ' ἕξῃ θήβας, πολὺ μείζω πόλιν ὁλώσθον. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φοιβίδας ἀνεκυφάνθη. καὶ γὰρ ᾗ τῷ λαμπρόν τι φαίνεται πολὺ μᾶλλον ᾗ τῷ ζῆλος ἐρασής· οὐ μέντοι λογιστής γε οὐδὲ φρόνιμθ πάνυ ἐδόκῃ εἶναι. ἐπεὶ δὲ ὡμολόγησε ταῦτα, πρόρμησου μὲν αὐτὸν ἐκέλευσεν, ὥσπερ ξυνεσκευασμένθ· ᾗ δ' ἀπίεναι, ᾗπερ δ' ἂν ᾖ καιρὸς, πρός σε ἥξω ἐγώ, ἔφη ὁ λεοντιάδης, καὶ αὐτός σοι ἡγήσομαι. οὐ μὲν δὴ ἡ μὲν βουλὴ ἐκάθητο οὗ τῇ ἀγορᾶς τοᾶ, δὲ δι' τὰς γυναῖκας οὗ τῇ καλμείᾳ δεσμοφορεωλῷ, δέρους δὲ ὄντ' καὶ μεσημβρίαν πλείστη ᾗ ἐρημία οὗ ταῖς ὁδοῖς, οὗ ζύτῳ προσελάσας ἐφ' ἵππου ὁ λεοντιάδης, ἀπροσέφεδ' ὅτι φοιβίδαν, καὶ ἡγεῖται δὴ θὺς δ' πὼ ἀκροπόλιος. καταστήσας δὲ ὀλίγ δ' φοιβίδαν καὶ τοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ πρασθὺς αὖ τοᾶ πὼ βαλανάγραν τὴν πυλᾶν, καὶ εἰπὼν μηδένα πρίεναι δ' πὼ ἀκροπόλιν ὁντινα μὴ αὐτὸς κελεύῃ, ⌈ δὴ θὺς * ἐπορεύετο δ' πὼ βουλή. ἐλθὼν δ' εἶπε τάδε. ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες, λακεδαιμόνιοι κατέχουσι πὼ ἀκρόπολιν, μηδὲν ἀδικεῖτε. οὐδενὶ γὰρ φασι πολέμιοι ἥκειν, ὅσις μὴ πολέμου ἐρᾷ. ἐγὼ δὲ, τοῦ νόμου κελεύοντ' ᾗ ἐξεῖναι πολεμαρχῶ λαβεῖν εἰτις δοκεῖ ἄξια θανάτου ποιεῖν, λαμ-

cum ijs militibus, quos sibi decretos a tergo relinqueret, collectis se subsequeretur. Ipse postea quàm ad oppida Thraciæ finitima peruenisset, præsidia ciuitatib. ijs mittit, quotquot ea postularent, ac Potidææ societate iã Olynthijs coniunctã, deditionẽ sponte sua faciẽtem occupat. Atq3 hinc hostẽ inuadẽs, bellũ gerebat, vt eum par erat facere, qui a copijs minus esset instructus. Phœbidas interim collectis ijs, qui Eudamidã se quuturi erãt, iter ingreditur. Posteaquàm Thebas copiæ venissent, extra vrbẽ haud procul a gymnasio castra locant. Diffidebant inter se Thebani, & fortè tũ prætores erant Ismenias ac * Leontiades. Inimicitias * al. Leõtides. illi mutuas exercebant, et quia suarũ factionũ vterq3 dux erat, Ismenias propter odiũ, quo Lacedæmonios prosequebatur, ad Phœbidã non accedebat: Leontiades contrà, vt officijs eum ceteroqui demulcebat, ita posteaquàm familiarior factus esset, huiusmodi verbis eum compellat: Offertur tibi, Phœbida, facultas hodierno die præclarissimè de patria merẽdi. Nam si me cũ armatura graui sequaris, in arcem ego te introducam. Qua re confecta, velim existimes omnino Thebas in Lacedæmoniorum ac nostra, qui amico sumus erga vos animo, potestate futuras. Iam quidem certè proclamatum edicto publico est, (quod ipse vides) ne quis Thebanorum aduersus Olynthios tecum militatum eat. At si tu hæc nobis adiuuantibus perficias, mox tibi nos & grauem armaturam non exiguam, & equites multos adiungemus. Quo fiet, vt magnis cum copijs fratri suppetias sis laturus: adeoq3 interim dum is Olynthum occupabit, tu Thebas in potestatem rediges, vrbem Olyntho longè ampliorem. His auditis Phœbidas, efferri animo cepit. Magis enim splendidi alicuius facinoris edendi desiderio, quàm vitæ ardebat: quamquam nec ingenij acrimonia, nec prudentia valere admodum videretur. Posteaquàm de re conuenissent, progredi Leontiades eum iubet, ita vti tum ad iter paratus erat. Vbi verò tempus erit, inquit, ad te veniam, & viæ dux ero. Itaque dum Senatus in fori porticu sederet, mulieribus in * Cadmea Cerealia peragentibus, iámque maxima esset in vijs hominum solitudo, (erat enim æstas, & meridies appetierat) equo aduectus Leontiades ex itinere Phœbidam reuocat, eúmque rectà in arcem ducit. Eam quum Phœbidæ ac militum qui cum ipso venerant, præsidio muniuissent, portarúmque clauem ei tradidissent, ac vt neminem nisi se iubente in arcem admitteret, edixissent: in Senatum deinde se confert, & hac oratione vtitur: Non est cur terrori vobis sit, viri, arcem teneri ab Lacedæmonijs. Nam non hostili in quemquam animo se venisse aiunt, qui quidem non ipse belli cupidus sit. Ego verò, quum lex prætori potestatem faciat comprehendendi eius, qui mortis supplicio digna committere videtur:

Phœbidas Thebanam arcem occupat.

* Id erat arcis nomen, a Cadmo Thebarum auctore.

" *Ismeniam hunc bellum molientem capio. Vosq; adeo*
" *serierum ductores, et quotquot eis adiuncti estis, surgite, compræhensumq; Ismeniam constitutum ad locum abducite. Tum illi, quotquot erant rei conscij, accedere, dicto audientes esse, Ismeniam capere: ceteri, qui nihil horum scirent, ac Leontiadis factioni aduersarentur, partim mox vrbem fuga deserere, veriti ne interficerentur, partim prius se domum conferre. Verùm posteaquàm Ismeniam in Cadmea teneri captum ij sensere, qui Androclidæ Ismeniæq; partes sequebantur: Athenas sese fuga recipiunt, maximè ad CCCC. Quæ vbi accidissent, Ismeniæ loco prætor alius deligitur, & Leontiades mox Lacedæmonẽ proficiscitur. Eò quum venisset, offendit & Ephoros & plebem vrbanam grauiter Phœbidæ succensentes, quòd iniussu reipublicæ illa fecisset. Agesilaus tamen aiebat, æquum esse vt supplicio multaretur, si quidem aliquid perpetrasset, quod Lacedæmoni detrimento foret. Sin quid egisset ex vsu patriæ, priscum institutum esse, vt eiusmodi quid iniussu facere liceat. Quapropter hoc ipsum, inquit, cõsiderandum est, vtiliáne sint an cum detrimento cõiuncta, quæ fuere gesta. Deinde Leontiades in consilij publici cœtum progressus, huiusmodi oratione*
" *vsus est: Fuisse Thebanos, Lacedæmonij, hostili*
" *erga vos animo prius, quàm ea quæ nunc gesta*
" *sunt, accidissent: vos ipsi fateri solebatis. Nam*
" *erga vestros hostes peramanter sese gerebant, idq; vo*
" *bis ipsis erat videre: & infesti erant ijs, qui vo*
" *bis essent amici. An non aduersus populum in*
" *Piræeo sese continentem, infestissimum vobis, arma ferre recusarunt? An non Phocensibus, quòd*
" *eos vobis addictos esse cernerent, bellum intulere?*
" *Quinetiam cum Olynthijs societatem coiere, quibus vos bellum facturos sciebant. Vos ipsi tum*
" *semper intentis animis obseruabatis, quando essetis audituri, Thebanos vi Bœotiam in potestatem*
" *suam adigere. Nunc rebus hisce confectis, non*
" *est quod Thebanos metuatis: exigua* *scytala *sufficiet ad hoc, vt omnia quibus fuerit vobis opus, illinc*
" *sumministrentur, modò nos cura vestra perinde*
" *complectemini, ac de vobis nos solliciti sumus.*
Quæ vbi audissent Lacedæmonij, decreuere arcem ita vti occupata erat, cum præsidio tenere, ac in iudicio de Ismeniæ caussa cognoscere. Missi deinde iudices ex Lacedæmonijs tres, ex sociorum quolibet paruo magnóue oppido singuli. Posteaquàm ad tribunal cõsedissent, accusatus fuit Ismenias, quòd faueret barbaris, quòd cum rege Persico magno cum malo Græciæ necessitudinem hospitij contraxisset, quòd missæ ab rege pecuniæ particeps factus esset, quòd Androclidas & ipse turbarum auctores in Græcia principes exstitissent. Purgabat ille quidem se de his omnibus, verùm persuadere nõ poterat, vt non

Agesilaus Phœbidæ patrocinatur.

*Genus epistolæ Laconicæ. Plutar. in Lysand.

λαμβάνω δυτονὶ Ισμηνίαν ὡς πολεμοποιοῦντα· καὶ ὑμεῖς δὲ οἱ λοχαγοί τε καὶ οἱ μετὰ δύτην τεταγμένοι, ἀνίστασθε, καὶ λαβόντες ἀπάγετε δύτον ὅπου ἂν δοκῇ ὑμῖν. οἱ μὲν δὴ ἐδόκουν ταῦτ' πράγματα παρέχειν τε καὶ ἐπείγοιεν, καὶ ξυνελαμβάνον· τὴν δὲ μὴ ἐθέλειν, ἀναπηδῶν δὲ ὄυτὴν τοῖς πολεμίοις Λεοντιάδῃ, οἱ μὲν ἔφθονον δύνῃς ἔξω τῆς πόλεως, δείσαντες μὴ ἀρχὴ θάνατον· οἱ δὲ καὶ οἴκαδε πρῶτον ἀπεχώρησαν. ἐπεὶ δὲ ἐφρυμένον ἦν Ισμηνίαν † ἤδη τινὰ οἱ ὧν τῇ καδμείᾳ, τότε δὴ ἀπεχώρησαν ἐς τὰς ἀθλίους οἱ πάντα γιγνόμενα. καὶ κοντὸν Ανδροκλείδα τε καὶ Ισμηνίᾳ, μάλιστα πεντακόσιοι. ὡς δὲ ταῦτ' ἐπράκτα, πολέμαρχον μὲν αὖτὴ Ισμηνίου ἄλλον εἵλοντο. ὁ δὲ Λεοντιάδης δύνῃς δὴ λακεδαιμονα ἐπερθύετο. ὀφρεδ' ἐκεῖ δὴν μὲν ἐφόρους καὶ δὴ πλῆθος τῆς πόλεως χαλεπῶς † ἔχοντας ᾧ Φοιβίδᾳ, ὅτι ἐχεν οὐ πρόσταθόντι τοῦ τῆς πόλεως ταῦτα ἐπράχθη. ὁ μὲν τοι Αγησίλαος ἔλεγεν ὅτι εἰ μὲν βλαβερὰ τῇ λακεδαίμονι ἐπεπράχθη εἴη, δίκαιον εἴη ζημιοῦσθαι· εἰ δ' ἀγαθά, ἀρχαῖον εἶναι νόμιμον ἔχειν τὰ δικαιότατα αὖθις ἐᾶν. αὐτὸ οὖν τοῦτ', ἔφη, προσήκει σκοπεῖν πότερον ἀγαθὰ ἢ κακά ἐστι τὰ πεπραγμένα· ἔπειτα μέντοι ὁ Λεοντιάδης ἐλθὼν δὲ δὴν † ἐγκλήτους, ἔλεγε τοιάδε· Ανδρες λακεδαιμόνιοι, ὡς μὲν πολεμικῶς ὑμῖν ἔχομεν οἱ θηβαῖοι πρὶν τὰ νῦν πεπραγμένα γενέσθαι, καὶ ὑμᾶς ἐλέγετε. ἐωρᾶτε γὰρ ἀεὶ δύτους δῆς μὲν ὑμετέροις δυσμενέσι φιλικῶς ἔχοντας, δῆς δ' ὑμετέροις φίλοις ἐλθροὶς ὄντας. ὃκ ἐμὲ μὲν δ' οὐ πειρᾶσθαι δῆμον, πολεμιώτατον ὄντα ὑμῖν, οὐκ ἠθέλησεν συστρατεύειν, φωκέων δὲ, ὅπ ὑμᾶς δύμενεῖς ὄντας ἑώρων, ἐστρατεύθυον; ἀλλὰ μὲν καὶ πρὸς ὀλωνθίους ἐβούλεθε ὑμᾶς πόλεμον ἐκφέροντας, ξυμμαχίαν ἐποιοῦσθε. καὶ ὑμεῖς γε τότε μὲν ἀεὶ προσείχετε δ' νοῦν, πότε ἀκούσεσθε βιαζομένους αὐδὺν τὴν βοιωτίαν ὑφ' αὑτοῖς εἶναι. νῦν δ', ἐπεὶ τάδε πέπρακται, οὐ δεῖ ὑμᾶς δεῖ ἡθεάτους φοβεῖσθαι· ἀλλ' ἀφικόμενοι ὑμῖν μηρὰ σκυτάλη, ὥστε † ἐκείνους πάντα ὑπηρετεῖσθαι ὅσων ἂν δέησθε, ἐὰν ὦσιτε ὑμεῖς ὑμῶν, οὕτω καὶ ὑμεῖς ὑμῶν ἐπιμελῆσθε. † ἀκούσασι ταῦτα τοῖς λακεδαιμονίοις ἔδοξε τὴν τε ἀκρόπολιν ὥσπερ κατεῖλημπο φυλαττῆναι, καὶ Ισμηνίᾳ κρίσιν ποιῆσαι. ἐν δὲ ζύτου τιμῶσι δικαστὰς λακεδαιμονίων μὲν τρεῖς, ἀπὸ δὲ τῶν † συμμάχων, ἕνα ἀφ' ἑκάστης καὶ μικρᾶς καὶ μεγάλης πόλεως. ἐπεὶ δὲ † ξυνεκάθιζον πρὸς δικαστήριον, τότε δὴ κατηγορεῖτο τοῦ Ισμηνίου καὶ ὡς βαρβαρίζῃ, ὡς ἐωθὼς πέρυσι ἐπ' ἐδεν' ἀγαθῷ τῆς ἑλλάδος γεγενημένῳ εἴη, καὶ ὡς τῶν παρὰ βασιλέως χρημάτων μετειληφὼς εἴη, καὶ ὅπ τῆς ἐν τῇ ἑλλάδι ταραχῆς πάσης ἐκείνός τε καὶ Ανδροκλείδας αἰτιώτατοι εἶεν. ὁ δὲ ἀπελογεῖτο μὲν πρὸς † πάντα· ταῦτα οὐ μᾶλλόν γε τὴν μὴ

ἐκείνους

ἀκούσασι

συμμαχίδων

ξυνεκαθίζετο δικαστ.

μὴ οὐ μεγάλων πράγματων τε καὶ κακῶν πράγματος εἶναι. ἐγὼ ἐκεῖνο μὲν κατεψηφίσθη καὶ ἀφεθήσεσθ· οἱ δὲ δὴ Λεοντιάδῃ ἔχον τε τὴν πόλιν, καὶ τοῖς λακεδαιμονίοις ἐπ πλείω ὑπηρέτουν ἢ προσετάττετο αὐτοῖς. ζύτην δὴ τε πεπραγμένων, οἱ λακεδαιμόνιοι πολὺ ἐπ δὴ προθυμότερον τὴν στρατείαν δὴ τὴν ὀλωνθον † σπουδὴν ξυνεστέλλον. καὶ ἐκ πέμπουσι Τελευτίαν μὲν ἁρμοστήν· τὴν δ' δὴ ἐδὺν μυρίους ξυνταξίας αὐτοί τε ἅπαντες ξυνεξέπεμπον, καὶ δὴ τοὺς συμμαχίδας πολλῷ σκυτάλαι διέπεμπον, κελεύοντες δὴ ἀκολουθεῖν Τελευτίᾳ κατὰ τὸ δόγμα τὴν συμμαχίαν. καὶ οἵτε ἄλλοι προθύμως δὴ Τελευτίᾳ ὑπηρέτουν, (καὶ γὰρ οὐκ ἀχαρίς δὴ ἐδόκει εἶναι δῆς ὑπουργοῦσί π [αὐδῇ *] μὴ τὴν ἡθαίων δὲ πόλις, ἅτε καὶ Αγησιλάου † ὄντ δὴ ἀδελφοῦ, προθύμως ξυνέπεμπε μὴ ὁπλίτας μὴ ἱππέας. ὁ δ' πεύδων μὲν τὰ μάλα ἐπορεύετο, ὡδιμελόμεν δὲ τε μὴ ἀδίκων δὴν φίλους πορεύεσθαι, καὶ δῦ ὧν ἐπλείσην δυνάμιν ἀθροίζῃ. προέπεμπε δ' καὶ πρὸς Αμύνταν, καὶ ἠξίου αὐτὸν καὶ ξένους μισθοῦσθαι, καὶ δῖς πλησίον βασιλεῦσι χρήματα διδόναι, ὡς συμμάχους εἶναι, ἐπὰν βούλωσθε πὸν ἀρχὴν ἀναλαβεῖν. ἔτεμπε δὲ καὶ πρὸς Δέρδαν † ἐλειμίαν ἀρχοντα, διδάσκων ὅπ οἱ ὁλωσσύθιοι κατεσκομμένοι πὸν μείζω δυνάμιν μακεδονίαν εἶεν, καὶ οὐκ ἀνήσουσι πὸν ἐλάττω, εἰ μήτις αὐδὸν παύσει τῆς ὕβρεως. ταῦτα δ' ποιῶν, μάλα πολλῷ ἔχων προθυμίαν ἀφίκετο δὲ πὸν ἑαυτῶν συμμαχίδα. ἐπεὶ δ' ἦλθεν δὲ πὸν ποτίδαιαν, ἐνεῦθεν ξυνταξάμενοι ἐπορεύετο δὲ πὸν πολεμίαν. καὶ πρὸς μὲν πὸν πόλιν ἰὼν † οὔτε κατέκαεν οὔτ' ἔκοπτε, νομίζων, ἐπ ποιήσειε ζύτην, ἐμπόδιον ἂν αὐτοῖς παύσαι γενέσθαι καὶ † ποσίν τε καὶ ἀπίσιν· ὁπότε δὲ ἀναχωροίη ἀπὸ τῆς πόλεως, τότε ὀρθῶς ἔχειν κόπτοντα τὰ δάσεα ἐμποδὼν καταβάλλειν, εἴτις ὄπισθεν ἐποι. ὡς δὲ ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς πόλεως οὐδὲ δέκα στάδια, ἔθετο τὰ ὅπλα, δύνυμολν μὲν αὐτὸς ἔχων, (οὕτω γὰρ ξυνέβαινεν αὐτοῖς κ τοὺς πύλας εἶναι ἢ ἐξιέναι οἱ πολέμιοι) ἢ ὁ ἄλλη φάλαγξ τὴν συμμαχικὴν † ἀπεστάθη πρὸς τὸ δεξιόν. καὶ τὴν ἱππέων δὲ δὸν μὲν λοκρικὸν καὶ δὸν θηβαίους καὶ ὅσοι τὴν μακεδόνων πρῶτοι, ὧδι δῦ δεξιῷ ἐτάξατο· πρὸ δ' αὐτῶν εἶχε Δέρδαν τε δὸν ἐλείνου ὑπτέα· ὡς ἄγχιστα δὲ τετρακοσίους, διά τε δ' † ἄγεσθαι πῶν δ' ἱππικὸν, καὶ ἅμα δ' ἀφεπβύφ δ' Δέρδαν, ὡς κάβδιλος πρεῖη. ἐπεὶ δ' καὶ οἱ πολέμιοι ἐλθόντες αὐπὸ πὲ ταξάσθ ὑπὸ τῷ τείχει, συσσειραδόντες αὐτὴν οἱ ἱππεῖς ἐμβάλλουσι κ δὸν λάκωνα μ βοιωτούς. καὶ Πολύχαρμόν τε δ' λακεδαιμόνιον † ἱππαρχὸν καταβάλλουσιν ἀπὸ πὸ ἵππου, καὶ κείμενον πολλὰ κατέτρωσαν, καὶ ἄλλους ἀπέκτειναν· καὶ τέλθ', πρέποι δ' ὧδι τῷ δεξιῷ κέρατι ἱππικῷ. φθονήσαν δὲ τὴν ἱππέων, ὑπέκλινε καὶ δ' ἐχώμενος πρὸς αὐτὴν· καὶ

στρατείαν

ἐλειμίαν, γράφεται καὶ ἐλιμίαν.

ὅτ' ἐκαίν

προϊόντι

ἀπεστάθη

ἀγαθαὶ

Ismenias damnatur.

Teleutias aduersus Olynthiosmittitur.

Amyntas Macedonũ rex.

Derdas egregiam suis operâ nauat.

adeóque periculum erat, ne vniuersæ copiæ succumberent, si non Derdas cum equitibus suis rectà Olynthiorum ad portas perrexisset, quem deinde a tergo Teleutias suo cum agmine instructo sequebatur. Id quum ab equitibus Olynthijs animaduersum esset, ne a portis intercluderentur veriti, conuerso agmine multa cum properatione ad suos se recipiebãt. Multi tum equites ipsorum a Derda sunt interemti, dum eum præterirent. Itidem peditatus Olynthiorum in vrbem abscesserit, non multis tamen amissis, quòd propè a mœnibus illi abessent. Hac victoria potitus Teleutias excitato tropæo copias abducit, cæsis prius arboribus. Et quia consumta in hac expeditione æstas erat, tum Macedonicas tum Derdæ copias dimisit. Nihilominus Olynthij sæpenumero ciuitates Lacedæmonijs fœderatas excursionibus vexando, non prædas modò abigebant, verumetiam nonnullos homines trucidabant. Iam ver appetierat, quum equites Olynthij numero fere IↃC sub meridiem Apolloniorum in agrum infusi, passim omnia depopulabantur. Fortè Derdas eo die suo cum equitatu Apolloniam venerat, et in vrbe prandebat. Is quum incursionem hanc conspiceret, continebat sese, instructis iam equis suis, & armatis equitibus. Posteaquàm Olynthij contemtis hostibus in suburbium & ipsas vsque portas equos agebant, tum verò cum suis instructis erumpit. Quod vbi videre hostes, in fugam sese conijciunt. Derdas quia semel eos terga dare coegerat, ad stadia XC persequi & occidere non desiit, donec ad ipsos Olynthiorum muros fugientes compulisset. Ferebatur hoc facinore Derdas equites plus minus XXC trucidasse. Ab eo tempore mœnibus se magis hostes continebant, & parum admodum agri suis in finibus colebant. Succedente tempore quum Teleutias etiam deintegro copias ad Olynthiorum vrbem adduceret, vt si qua vel arbor, vel terra culta reliqua esset, eam prorsus vastaret: egressi Olynthiorum equites sensim procedebant, & amne secundum vrbem labente traiecto, sedatè in aduersas hostium copias pergebant. Eos quum Teleutias conspexisset, indignatus ob ipsorum audaciam, mox Tlemonidam cetratorum ducem cursu in eos irrumpere iubet. Olynthij verò vt cetratos ante reliquas copias procurrere vident, conuerso agmine placidè pedem referunt amnémque rursus transeunt. Sequuntur hos illi audacter admodum, ac fugientes vt vrgerent, amnem & ipsi transeũt. Tum verò equites Olynthij transgressos opprimi ab se posse rati, conuertunt sese, ac in eos irruunt, ipsumq; Tlemonidã cum aliis pluribus quàm C occidunt. Id vbi Teleutias fieri vidit, excanduit: moxq; vniuersis armis celeriter grauem armaturã ducit, simul vt cetrati & equites hostẽ persequerentur, ac nihil ei spatij relinquerent, imperat. Itaq; factũ, vt quemadmodũ & alij cõplures extra tempus hostem propius ad mœnia persequuti, perincommodè pedem retulere: sic illi quoq; de turribus telis petiti simul & retrocedere perturbato agmine cogerentur, & a telis sibi cauere. Tũ verò equites in eos emittunt Olynthij, quibus opẽ laturi etiã cetrati excurrunt: deniq; grauis armatura consequitur, & turbatã phalangem inuadit. Atq; heic Teleutias pugnãs interficitur: quod quũ accidisset, statim & illi pedẽ referre ceperunt, qui erãt ipsi proximi: neq; iã quisquã amplius subsistebat, sed omnes fuga se partim Spartolũ, partim Acanthũ recipiebant, nonnulli Apolloniam, pars maxima Potidæam. Atq; vt alius aliò fugiebat, ita & hostes diuersis eos itineribus subsequuti maximo numero cædunt, ipsumq; adeò florem tanti exercitus delent. Equidem cladibus huiusmodi homines eruditi censeo, maximè vt sciant ne quidem in seruos animaduertẽdũ esse cõmoto ad irã animo, (nã heri quũ irati sũt, sæpenumero plus detrimenti accipiũt, quàm alijs inferant) hostes autem non consultò sed iracundè adoriri, quantũquantũ est, insigne delictũ putari debet. Est enim ira quiddã temerariũ, quũ ratio non minus consideret ne quid sibi accidat aduersi, quàm vt hostes damno adficiat. De hac clade posteaquàm certio res facti essent Lacedæmonij, re deliberata statuerunt haud tenues mittendas esse copias, vt & victorum elatos animos reprimerent, & frustra esse gesta, quæ acciderant, non paterentur. Quo decreto facto regem Agesipolim bello præficiũt, eiq; sicut et Agesilao profisciscenti in Asiam, XXX Spartanos adiũgũt. Sequebantur eumdẽ spõte sua multi ex finitimis, homines virtute singulari, multi exterorum qui Trophimi appellantur, itemq; Spartanorũ spurij egregia indole, nec præclarorũ ciuitatis institutorũ ignari. Præter hos intererant expeditioni huic spõte sua tũ socijs ex oppidis quidã, tũ Thessali equites, vt Agesipolidi innotescerent. Amyntas etiã Derdãq; longè, quàm antehac, alacrius militabãt. His tũ reb. occupatus erat Agesipolis, ac simul Olynthum proficiscebatur. Interim Phliasiorũ respubl. collaudata ab Agesipolide, quòd et magnã ipsi pecuniã, et celeriter ad hanc expeditionẽ suppeditasset: quia putabat, dũ Agesipolis abesset peregrè, copias aduersus se nõ ducturũ Agesilaũ, minimeq; adeò futurũ, vt ambo reges Sparta simul abessent: audacter admodũ cũ eis, qui ab exsilio redierãt, præter iuris & æqui rationẽ agebant. Nam petebant exsulẽs, vt de rebus controuersis apud æquũ tribunal cognosceretur: Phliasij verò cogebant eos, vt sua in vrbe caussam disceptarent: Quibus quum reuocati ab exsilio ciues responderent: Et quod nam hoc ius fuerit, eos qui auctores iniuriæ sunt, iudicis partes vsurpare? nemo ipsos audiebat.

Alterũ Derdæ præclarũ faciaus.

Teleutias ex cãdescẽs infeliciter dimicat.

Alterũ Teleutiæ erratum ex iracũdia.

Teleutias occiditur.

Altera Lacedæmoniorũ aduersus Olynthios expeditio.

Phliasiorum insolentia.

καὶ ὅλως αὖ ἐκωδωνίσθησαν ἤδη ὅλωλα δ' ὁρᾶτε θύμα, εἰ μὴ Δέρδας ἔχων δ' ἑαυτοῦ ἱππικὸν, βύθιος πρὸς τὰς πύλας τὴν ὁλωσίων ἤλασεν. ἐπ' ἀριστερὰ δὲ καὶ ὁ Τελευτίας ἰὼ τοῖς πεζοῖς αὖθις οἱ πολέμιοι τρέπ. ὡς δὲ ταῦτα ἤσθοντο οἱ ὁλωσίων ἱππεῖς, δείσαντες μὴ ἀπολελοίσεσαν τὴν πύλην, ἀναστρέψαντες ἀνεχώρουν πολλῇ σπουδῇ. ὧν δὴ ὁ Δέρδας πρελαύνοντας παμπόλλους ἱππέας αὐτὴν ἀπέκτεινεν. ἀποχωρήσαντα δὲ καὶ οἱ πεζοὶ τὴν ὁλωσίων δὴ τὴν πόλιν· οὐ μέντοι πολλοὶ αὐτῶν ἀπέθανον, ἅτε ἐγγὺς τὸ τεῖχος † ὄντες. ἐπεὶ δὲ τρόπαιόν τε ἐστάθη, καὶ ἡ νίκη αὕτη ἦν Τελευτίᾳ ἐγκεχείρητο, ἀπιὼν δὴ ἔκοπτε τὰ δένδρα· καὶ τὸ μὲν δὴ στρατευσάμενον ἦρ, δῆλον καὶ δι' μακεδονικὸν στράτευμα καὶ δι' τὸν Δέρδα. πολλάκις μέντοι καὶ οἱ ὁλώσιοι καταθέοντες δι' τὰς τὴν λακεδαιμονίων συμμαχίδας πόλεις, ἐλεηλάτουν, καὶ αἴσθοντο ἀτειχίστους. ἅμα δὲ τῷ ἦρι ὑποφαινομένῳ οἱ μὲν ὁλώσιοι ἱππεῖς, ὅτι δι' ὡς ἐξακόσιοι, κατεδεδραμήκεσαν δι' τὸν ἀρκαδικὸν ἅμα μεσημβρίᾳ, καὶ διεπεφορμῶντο ἐλεηλατοῦντες. ὁ δὲ Δέρδας ἐτύγχανε τοῦτο τὴν ἡμέραν ἀφιγμένος δι' τὴν ἱππεῖαν τὴν ἑαυτοῦ, καὶ ἀρεστοποιούμενος δι' τὴν ἀρκαδικήν. ὡς δ' ἤκουσε τὸν καταδρομὴν, ἡσυχίαν τε † ἦγε, ἵνα οἱ ἵππους ἐπεσκευασμένους καὶ τοὺς ἀναβάτας † ὡπλισμένους ἔχωσι. ἐπειδὴ δὲ καταφρονητικῶς οἱ ὁλωσίων καὶ δι' πρόσω καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς πύλας ἤλαυνον, † τότε δὴ τεταγμένους ἔχων ὑπελαύνει. οἱ δὲ, ὡς εἶδον, δι' φυγὴν ὥρμησαν. ὁ δ' ὡς ἄπαξ ἐτρέψατο, οὐκ ἀνῆκεν οὐ νενικηκὼς τὰ δίκαια διώκων καὶ ἀρκτικὸς, ἕως πρὸς αὐδὶ κατέδιωξε τὴν ὁλωσίων δι' τεῖχος. καὶ ἐλέγετο ὁ Δέρδας ἀρκτικὸν οὐ πύτω τῷ ὀργῷ πρὸς ὀργὴν κεκινημένος ἱππέας. καὶ ἀρ' ὃν τειχήρης τε μᾶλλον ἦσαν οἱ πολέμιοι, καὶ τῆς χώρας ὀλίγω γλῶ πάντες ἐργάζοντο. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ τὸν Τελευτίου ἐστρατευμένου πρὸς τὴν τὴν ὁλωσίων πόλιν, ὡς εἰπεῖν δένδρον † τῶν πόλοιπον εἶναι ἠργασμένον τοῖς πολεμίοις, φοβηθέντες οἱ ὁλώσιοι ἱππεῖς, ἥσυχοι προσβυόμενοι, διεβήσαν δι' πρὸς τὴν πόλιν ξέοντα ποταμόν· καὶ ἐπορθοῦντο ἡσυχῇ πρὸς δι' τὴν ὀπαντίαν στράτευμα. ὡς δ' εἶδεν ὁ Τελευτίας, ἀγανακτήσας τῇ τόλμᾳ αὐτὴν, δι' ὃς Τλημονίδαν τὸν τὴν πελτασῶν ἄρχοντα δρόμῳ φέρεσθαι ἐς αὐτοὺς ἐκέλευσεν· οἱ δὲ ὁλώσιοι, ὡς εἶδον πρόσθεν τοὺς πελτασὰς, αἰσχρέψαντο, ἀπεχώρουν ἥσυχῃ, καὶ διέβησαν πάλιν δι' ποταμόν. οἱ δ' ἠκολούθουν μᾶλλα θρασέως, καὶ ὡς φοβουμένοι διώκειν δι' ὑπεδέχοντο. ἔνθα δὴ οἱ ὁλώσιοι ἱππεῖς, ὡίνα ἐπ' δυχέρωσι αὐτοῖς ἐσβάλλουσιν αὐτοῖς, καὶ αὐτὸς τὰ ἀπέκτειναν τὸν Τλημονίδαν, ὁρμηθέντες, ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα, ἦγε μὴ ταχὺ δι' ὁπλίτας, διώκειν δὲ ἐκέλευε καὶ δι' πελτασὰς, μὴ δι' ἱππέας, μὴ μὴ αἰνέσαι. πολλοὶ μὲν οὖν δὴ μὴ ὄλλοι, ... τὸ καιροῦ ἐγγυτέρω τὸ τείχος διώξαντες, κατέβησαν ἀπεχώρησαν· καὶ ἐπεὶ ἀφ' τὴν πύλην ἐβάλοντο, ἀφεχωρεῖν τε ἠναγκάζοντο τεθορυβημένως, μὴ προφυλάττεσθαι τὰ βέλη. ὧν τότω δὴ οἱ ὁλώσιοι ἐπεξελαύνουσι μὲν δι' ἱππεῖς, ἐβόησαν δὴ μὴ οἱ πελτασταί· τέλος δὴ μὴ οἱ ὁπλῖται ἐπεξέθεον, μὴ † τεταραγμένοι τῇ φάλαγγι προσπίπτουσι. μὴ ὁ μὴ Τελευτίας ἐνταῦθα μαχόμενος ἀφθόνησε. τότε δὲ γενομένου, βύθιος καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἐκλιναν· καὶ ὀδεῖς ἐπίστασθο, ἀνὰ πάντες ἔφθυγον, οἱ μὲν ὦδι σπαρτωλδε, οἱ δὲ ὦδι ἀκανθίδε, οἱ δὲ ἐς ἀρθωνίαν, οἱ πλεῖστοι δὲ, ἐς ποτίδαιαν. ὡς δ' ἄλλος ἔφθυγον, οὕτω δὴ οἱ σπολέμιοι † ἄλλη ἄλλος διώκοντες, παμπληθεῖς ἀπέκτειναν ἀνθρώπους, μὴ δ', τι πρὸ ὄφελος ἦν τῇ τότε στρατεύμασι. ἐκ μέντοι γε τότε τὴν παῖδων ὡς ἐγὼ φημι ἀνθρώπους παιδεύειν, μάλιστα † μὲν δ' οἰκέτας χρὴ ὀργὴ κολάζειν. (σπολλάκις γὰρ μὴ δεσπότου ὀργιζόμενοι μείζω κακὰ ἔπαθον ἢ ἐποίησαν) ἀτὰρ αὐπαίδευτον ὀργὴς ἀλλὰ μὴ γνώμη προσφέρεσθαι, ὅλον ἁμάρτημα. ἢ μὲν γὰρ ὀργὴ ἀπρονόητον, ἡ δὲ γνώμη σκοπεῖ οὐδὲν ἧττον μή τι παίσῃ ἢ ὅπως βλάψῃ τὸ δῶν πολεμίους, τοῖς δ' οὖν λακεδαιμονίοις, ἐπεὶ ἤκουσαν δι' πρᾶγμα, βουλομένοις ἐδόκει ἀφύλλῳ στεμπέον διώκειν εἶναι, ὅπως τό, τε φρόνημα τῆς νενικηκυίης καταισθάνοιτο, καὶ μὴ μάτην τὰ πεπονημένα γένοιτο. οὕτω δὴ γνόντες, ἡγεμόνα μὲν Ἀγησίπολιν δι' βασιλέα ἐκπέμπουσι, μετ' αὐτῷ δὲ, ὥσπερ Ἀγησιλάῳ τὴν ἀσίαν, τελέσαντα σπαρτιατῶν. σολλοὶ δὲ αὐτῷ μὴ τῶν πολιτικῶν ἐθελονταὶ καλοὶ κἀγαθοὶ ἠκολούθουν, καὶ ξυνοὶ τῶν τροφίμων καλουμένων, μὴ νόθοι τῶν σπαρτιατῶν, μάλα βυσθετῆς τε καὶ τῶν μὴ τῇ φύλῃ καλῶν ὀκ ἄπειροι. ξυνεστρατεύοντο δὲ καὶ ὀκ τῶν συμμαχίδων πόλεων ἐθελονταὶ, ὃ δεπαλῶν γε ἱππεῖς, γνωσθῆναι τῷ Ἀγησιπόλιδι βουλόμενοι· καὶ Ἀμύντας δὲ καὶ Δέρδας ἐπὶ πλεῖστον ἦλθον. Ἀγησίπολις μὲν δὴ τῶν πρόσθεν, ἐπορεύετο ὦδι τὴν ὄλωσιν. ἡ δὲ τῶν Φλιασίων πόλις, ἐπαινεθεῖσα μὴ σοφῶ τῷ Ἀγησιπόλιδος ὅτι πολλὰ καὶ ταχέως αὐξηθῆ χρήματα δι' τὴν στρατιὰν † ἐδόκει, νομίζουσα δ', ἐξὼ ὄντος Ἀγησιπόλιδος, ὀκ ἂν ὑβρισθεῖν ἐπ' αὐτῶν Ἀγησίλαον, διό' ἂν ὠφελεῖσθ ὥστε ἄνευ ἀμφοτέρους τοῦ βασιλέως ἔξω σπάρτης εἶναι, θρασέως δὲν τὴν δικαίων ἐποίουν ὧν κατελήλυθασιν. οἱ μὲν δὴ φυγάδες ἠξίουν τὰ ἀμφίλογα οἱ ἴσῳ δικαστηρίῳ κρίνεσθαι, οἱ δ' ὠάγκαζον σφᾶς ἐν τῇ πόλει δίκας λέγον τὴν δ' κατελήλυθότων, καὶ τὶς αὖτη δίκη ἐστὶν ὅπου αὖθι οἱ ἀδικοῦντες δικάζοιεν; διὸ δὲν ἤκουον. ἐν τοῦ ἰὼς ἐγένετο, οἱ τοὺς αἰτίους ἀδικίας ἐπιδικάζειν ἑαυτοῖς; ἐπεὶ δὲ ἐκ τούτου ἐγένοντο ἐν τῇ πόλει, ἐκ τῶν ἐναντίων ἐποίουν τοὺς ἐναντίους. ἐκ τοῦ δὲ ἐγένοντο ἐν τῇ πόλει, ἐκ τῶν ἐναντίων ἐποίουν τοὺς ἐναντίους. ἐκ τοῦ δὲ ἐγένοντο ἐν τῇ πόλει, ἐκ τῶν ἐναντίων ἐποίουν τοὺς ἐναντίους.

τεταραγμένην

ἄλλος ἄλλοσε

τράτεαν

ὑπόλοιπον, ἢ τι ἐσχ.

ἔχε

ἐξωπλισμένους

τότε δὴ ξυντάξαντο τεταγμένους

Ita deinde pridẽ reducti exsules Lacedæmonẽ proficiscũtur, ciuitatẽ suã accusaturi, deducẽtibus eos etiã alijs quibusdã ciuibus, qui magnæ ciuiũ suorũ parti uideri dicerent, nõ æquatione cũ exsulib. agi. Cõmoti ob eam rẽ Phliasij multarũt omnes, quotquot nõ a republica missi Lacedæmonẽ profecti fuerãt. At illi posteaquàm multati erãt, domũ redire præ metu nõ ausi apud Spartam manebãt, ibiq; significabãt ab ijs hæc violenter agi, qui & ipsos eiecissent, & Phliunte Lacedæmonios exclusissent. Hos illos esse, qui res exsulũ coemerint, viq; perficere cogitarẽt, quo minus eas restituerẽt. Hos esse deniq;, q nũc quoq; dederint operã, ut quotquot Lacedæmonẽ iuissẽt, multarẽtur: ne quis deinceps eò se cõferre audeat, quid Phliunte rerũ gerat tur indicaturus. Ephori quòd reapse viderẽtur insolẽtes esse Phliasij, delectũ aduersus eos habẽdũ statuũt: quod quidẽ Agesilaus haud molestè tulit. Nã et Podanemus cũ suis patris ipsius Archidami fuerat hospes, qui quidẽ nũc eorũ erat in numero, quibus ab exsilio Phliuntẽ reditus cõcessus fuerat: et ipsi cũ Proclis Hipponici F. necessarijs hospitij ius intercedebat. Posteaquàm de traducẽdis in agrũ hostilẽ copijs exta cõsulẽs perlitasset, neq; iã amplius cũctaretur, sed expeditionẽ susciperet: cõplures ei legationes occurrebãt, ac pecunias offerebãt, ne ipsorũ fines inuaderet. Respondebat Agesilaus, nõ iccirco se hãc expeditionẽ suscepisse, vt ipsos per iniuriã vexaret: sed vt illis qui perpessi iniurias essent, opitularetur. Tãdẽ legati omnia se imperata facturos aiũt, simulq; ne cũ exercitu Phliasiorũ fines ingrederetur, obsecrãt. Rursũ Agesilaus uerbis se posse fidem habere negabat, quòd antehac quoq; promissis nõstetissent: facto fidẽ sibi faciendã esse. Rogatus quódnã illud esset: Nimirũ, inquit, hoc ipsum si feceritis, quod quũ antehac faceretis, adfecti a nobis nulla estis iniuria. Erat autem hoc, vt arcẽ traderent. Quod quũ recusarẽt facere, copias in agrũ ipsorũ traducebat, castrisq; cinctã vrbẽ obsidebat. Quia verò multi ex Lacedæmonijs aiebãt paucorũ hominũ causa ab repub. supra IJJ hominũ alienari, (nã vt hoc omnib. innotesceret, Phliasij palàm ad obsidẽtes quasi cõcionari solebãt) Agesilaus huic etiã rei ratione quadã occurrere instituit. Quoties .n. aliqui ex vrbe vel quòd cognati, uel & amici exsulũ essent, profugiebãt: monebat suos, ut ipsis conuiuia publica pararẽt Lacedæmoniorũ more, quãtũq; satis esset ad res necessarias ijs suppeditarẽt, quicũq; exerceri vellẽt. Mãdabat item, vt arma quoq; sumministrarẽt omnibus, neq; in hoc pecunias mutuas sumere cũctarẽtur. Hæc quũ illi facerẽt, plures quàm CIↃ uiros exhibuerũt, qui et corporib. essent probè exercitis, et militaris disciplinæ gnari, et armis instructissimi. Quo factũ, ut tamdẽ Lacedæmonij dicerent, huiusmodi commilitonũ opera sibi opus esse. Dum his rebus Agesilaus occupatur, Agesipolis è Macedonia rectà pergens, ad Olynthiorum vrbem suos in armis subsistere iubet. Quum eorum nemo contrà prodiret, quidquid erat Olynthiorum in agro vastabat: et ad ciuitates, quæ in ipsorum erant societate, cum copijs profectus, segetem corrumpebat.

Agesilaus aduersus Phliasios copias ducit.

Agesilai sollertia.

Etiam

ἐκ τούτου μὲν τοίνυν ὁ ἐς Λακεδαίμονα οἰκαδε-
πελθόντες, καὶ κατηγοροῦντες τῆς πόλεως. οἱ ἄλλοι ὑπ' τε
οἴκοθεν ξυνηκολούθησαν, λέγοντες ὅτι φιλοῖς καὶ τῇ πο-
λιτῇ τὰ δοκοῦντα δίκαια πάσχοιεν. ἀγανακτήσασα δὲ
ἡ βουλὴ τῶν Φλιασίων ἡ πόλις, ἐζημίωσε πάντας ὅ-
σοι μὴ στρατοῦνται τῆς πόλεως ἦλθον ἐς Λακεδαί-
μονα. οἱ δὲ, ζημιωθέντες, οἰκαδε μὲν οὐκοῦν ἀπῆ-
σαν, μένοντες δ' ἐδίδασκον ὡς δέοι σφᾶς ἐπὶ ἔκπλουν οἱ βια-
ζόμενοι ταῦτα οἴπερ σφᾶς τε ἐξέβαλον, καὶ Λα-
κεδαιμονίους ἀπέκλῃσαν. ὅτοι δὲ πειθόμενοί τε
τοῖς σφετέροις, καὶ βιαζόμενοι μὴ ἀφεστάναι, δέοι δὴ
καὶ νῦν δεῖν τοῖς πολεμίοις εἶσι ζημιωθῶσι σφᾶς
αὐτοὺς ἐς Λακεδαίμονα ἐλθόντας, ὅπως τῷ λοι-
ποῦ μηδεὶς δόλῳ ἰέναι δηλώσουσι τοὺς οὐ τῇ πόλει
μεμενόμενα. ᾗ δ' ὅτι ὑβρίζῃ δοκοῦσιν τῇ φλια-
σίων, φρεσὶν φαίνεσιν ἐπ' αὐτοὺς οἱ ἔφοροι. ὧδε δὲ
τῷ Ἀγησιλάῳ ἀχθομένῳ ταῦτα. μὴ δῆ μ' πατρὶ αὐτῷ Ἀρχιδάμῳ ξεῖνοι ἦσαν οἱ τοῦδε Ποδάνε-
μον, μὴ τότε τῇ κατελελυθότην ἦσαν, ἑαυτῷ ἂν οἱ
ἀμφὶ Πρόκλεα τὴν Ἱππονίκου. ἃς ἂν τῇ διαβατηρίων
ἐνόμιζον, ὅτ' ἔμελλεν, ἀλλ' ἐπορεύετο, πολλαὶ ἐμπλησ
πρεσβεῖαι ἀπῆντῶν, μὴ χρήματα ἐδίδοσαν, ὥστε
μὴ ἐμβάλλειν. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι οὐκ ἴοι ἀδικήσ
σειν. οἱ δὲ, τελευτῶντες, παύεται ἔφασκον ἀδικοῦν-
σειν. ἐδέοντό τε μὴ ἐμβαλλειν. ὁ δὲ πάλιν ἔλεγεν, ὡς οὐκ
αὖ πιστεύσειε λόγοις, (μὴ πρότερον ψεύσα ἀφ
αὐτοῦ) ἀλλ' ὁρῶν πῶς πιστοῦ δεῖν ἔφη. ἐρωτώμε-
νος δὲ, μὴ τί πάθοι αὖ εἴη; πάλιν ἀπεκρίνατο, ὅπερ
μὴ πρόσθεν, ἔφη, ποιήσαντες, δόξειν ὑφ' ἡμῶν ἠδικῆ-
σθαι. πάντες δὲ λύ, πλὴν ἀκροπολίου πραδυῶαι. ὅτι
ἐβούλοντην δὲ αὖτε πάντα ποιεῖν, τοῦ ἕνεκά τε μὴ ἐς τὴν
χώραν, μὴ ταχὺ στρατιὰς ἐπολιόρκῃ αὐτούς.
πολλῶν δὲ λεγόντων Λακεδαιμονίων ὡς ὀλίγων ἐ-
νέκεν ἀνθρώπων πόλῃ ἀστασιάστῳ πολέμου στεν
τακισχιλίων ἀσπίδων (μὴ ἂν δὴ. ὅπως τοῦτ' ἀνθρηλθον
εἶεν, οἱ Φλιάσιοι ὧν τῷ φανερῷ ὑπ' ἐξὸν ὑβρικκλησία-
ζον) ὁ μέντοι Ἀγησίλαος πρὸς τοῦτο αὖτε μηχανή-
σασθαι. ὅπότε μὲν τοῦ ἐλθοιεν ἢ ὅτῳ συγγένοιτο ἢ ξένῳ
Φλιάσιον τῶν Φυγάδων, ἐδίδασκε ξυνασπάζεσθαι τε αὐτῶν
καὶ σκυθρωπάζειν, μὴ εἰς τὸ ἐπιπλήσσειν ἑαυτὸν δόξαι,
ὁπόθεν γυμνάζεσθαι ἐδέλοιεν. μὴ ὅπλα ἦ ἐκποιεί-
ζειν ἅπασι βούλοις δικκελεύειν, μὴ μὲν ὀκνεῖν εἰς ταῦ-
τα χρήματα δανείζεσθαι. οἱ δὲ ταῦτα ὑπηρετοῦν-
τες, ἀπεδέξαν πλείους χιλίων ἀνδρῶν ἀρίστε
μὲν τὰ σώματα ἔχοντας, δυπάκτους δὲ καὶ βοη-
θοτάτους. ὥστε τελευτῶντες οἱ λακεδαιμό-
νιοι ἔλεγον ὡς βιάσθην δέοιν συστρατιωτῶν. καὶ
Ἀγησίλαος μὲν δὴ ταῦτα λῦ. ὁ δὲ Ἀγησίπο-
λις βιαίστε ἐκ τῆς μακεδονίας πρόσιων, ἔθεσο πρὸς
τὴν πόλῃ ὁλωθίων τὰ ὅπλα. ἐπεὶ δὲ ἐδέξε αὐτὸ-
ξείῃ αὖτ', τό τε τῶν ὁλωθίας ἐπὶ λῦ ἐδέχε, καὶ ἐς
τὰς συμμαχίδας ἰὼν αὖθην *ἔφθερε. Ὃν σίτου·

*Etiã copijs ad Toronẽ admotis, oppidũ illud vi cepit. His in reb. dũ adulta iã æstate versaretur, ardore vehementissimo corripitur. Et quia nõ ita pridẽ Bacchi fanũ apud * Aphytẽ uiderat, mirificè opacorũ illorũ tẽtoriorũ, limpidarũq; ac frigidarũ aquarũ desiderio teneri cepit. Quamobrẽ uinus quidẽ eò delatus est, sed die a quo cepisset ægrotare septimo, extra fanũ uiuẽdi finẽ fecit. Melle oblitus domũ deportatur, ac regiã sepulturã consequitur. Quod vbi Agesilaus audisset, nõ quasi aduersario sublato (quod existimare quis posset) lætatus est: sed lacrymis eius morte deplorata, etiã consuetudinẽ ipsius desiderabat. Nã reges eodẽ vtũtur contubernio, quũ domi sunt. Et poterat Agesipolis cũ Agesilao cõuenientes adolescentiæ, itẽq; de venationibus, de re equestri, de amorib. sermones cõmunicare: ac præter hæc, quoties eodẽ vterẽtur cõtubernio, Agesilaũ natũ maiorẽ, ceu par erat, reuerebatur. Eius loco Lacedæmonij Polybiadẽ præfectũ ad oppugnandã Olynthũ mittunt. Ceterùm Agesilaus iã plus tẽporis in obsidenda Phliunte contriuerat, quàm quo suffecturũ obsessis frumẽtũ diceretur. Tantũ enim inter gulã & abstinẽtiã interest, vt quũ Phliasii cõmuni decreto statuissent dimidio minus in vsum cottidianũ impendere, quàm prius, idq; deinde fecissent: tẽpore duplo maiori, quàm esset credibile, sustinẽdæ obsidioni suffecerint. Itidẽ audacia nonũquã vsq; adeò præstat vecordiæ, vt Delphio quidã, vir illustri apud suos loco, CCC Phliasiorũ adiunctis sibi partim prohibere potuerit, quo minus ab ijs, qui in hoc propendebãt, pax conficeretur: partim eos in vincula cõiectos custodire, quib. diffidebat. Idẽ ad obeundas excubias cogere plebẽ poterat, eãq; inuisendo fidã reddere. Sæpenumero cũ ijs, quos habebat apud se, facta eruptione hostiũ excubitores aliàs alibi de ambitu, quo circũ uallatũ erat oppidũ, deturbabat. Tãdẽ quũ hi delecti omnib. rationibus excogitatis frumẽtũ in urbe nullũ amplius reperirẽt, missis ad Agesilaũ suis petebãt, vt illis indutiæ concederentur, qui Lacedæmonem profecturi essent. Aiebant enim, decreuisse se Lacedæmoniorũ magistratib. agendi secũ ex ipsorũ arbitratu potestatem facere. Tum indignatus Agesilaus, quòd auctoritatem agendi cum ipsis sibi detraxissent: iad amicos in patriam mittit, ac per eos impetrat, vt Phliuntiorum causſa ipsi permitteretur, simúlque legatis indutias cõcedit. Interim maiores etiam excubiæ, quàm prius, habebantur: vt oppidanorum nemo egrederetur. Delphio tamẽ vnà cum seruo quodam, qui multa obsidentibus arma eripuerat, nocturna fuga sunt elapsi. Posteaquàm Lacedæmone redijssent qui renuntiarent Agesilao, rempublicam ipsi potestatem statuendi de Phliuntiorum rebus pro lubitu suo feciſſe: decreuit ex ijs, qui ab exsilio reuocati essent, debere legi L, itidemq; quinquaginta ciues alios*

* Oppidũ Paleles peninsulæ in Thracia. Plutar. & Steph.

Agesipolis rex moritur.

Humanitas Agesilai.

Delphionis audacia.

Agesilaus Phliuntem occupat.

τοιοῦτο ἦν καὶ πρόσβαλον εἶλε καὶ τὰ κράτιστα.
οἱ δὲ ζώντες ἄνευ σίτου, καῦμα πυε-
φλεγὲς λαμβανῇ αὐτόν. ὡς ἦν † πολὺ ἐωρακό-
τα δ' οὐ ἀφύτει τὸ Διονύσου ἱερὸν, ἔρως αὖθ' ὑ
τότ' ἔχε τὴν τε σκιερῶν σκιωμάτων, καὶ τὴν
λαμπρῶν καὶ ψυχρῶν ὑδάτων. ἐνομίσθη μὲν
οὖν ἐκεῖσε ἐπὶ ζῶλος· ὅμως μέντοι ἐξεδρομεῖ
ἀφ' ἑσπέρας, ἕως τοῦ ἱεροῦ ἐτελεύτησε. μὴ ἐκείνος
μὲν οὐ μέλιτι τεθείς, καὶ κομισθεὶς οἰκαδε, ἐτυ-
χε τῆς βασιλικῆς ταφῆς. Ἀγησίλαος ὁ τοῦ ἀ-
κύσας, ὃ τις αὖ ᾤετο, ἐφήσθη ὡς † αὐτὸ πά-
λω, ἀλλὰ μὴ * ἐδάκρυσε μὴ † ἐπόθησε τὴν σωτη-
σιαν. συνοικοῦσι μὲν δὴ βασιλεῖς οὐ ῥᾳδίως αὐτῷ ὅταν
οἴκοι ὦσιν. ὁ δὲ Ἀγησίπολις τῷ Ἀγησιλάῳ ἱκανὸς
μὲν ἦν καὶ ἡδυπαθῶν μὴ ἀφειδέστερον μὴ ἱππικῶν ἢ
παιδικῶν λόγων μετέχειν· πρὸς δὲ τοῦτο, καὶ
ὑπῆδετο αὐτὸς οἱ τῇ συνοικίᾳ, ὥστ' πρὸ ἐκεῖ-
νος πρεσβύτερον. καὶ οἱ μὲν λακεδαιμόνιοι αὐτ'
ἐκείνου Ρολυδικίδην ἀρμοσθὲν ὧδε τὸν ὅλωνδον
ἐκπέμπουσιν. ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἤδη μὲν ὑπορέ-
βαλε τὸν χρόνον † ὅσον ἐλέγετο ἐν τῷ Φλιοῦντι σί-
τος ἔστ. τοῦτο γὰρ ἐγκράτεια μάγιστος ἀφόδος,
ὥστε οἱ φλιάσιοι τὸν ἥμισυ συμφησισάμενοι σῖτον
τελεῖν ἢ πρόσθεν, καὶ ποιοῦντο τὸν τόν, τὸν δι-
πλάσιον τοῦ ἐκτὸς χρόνου πολιορκούμενοι διήρ-
κεσαν. καὶ τόλμα δὲ ἀδόλμητος ἔσ' ὅτε τοῦτο
τοῦ διαφόρᾳ, ὥστε δελφίων τὸς, λαμπρὸς δο-
κῶν εἶναι, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τεσσαράκοντας αὐτόμα
φλιασίων, ἱκανὸς μὲν λῦ κωλύσῃ οὐδ' βουλομένος
ἐφιλοῦντο ποιεῖσθε, ἱκανὸς δ' οἷς ἦπιστ ἔρξασ φυλάτ-
τειν ἠδύνατο δ' εἰς τε τὰς φυλακὰς αὐαγκάζῃ τὸ
πλῆθος ἰέναι, καὶ βοῦς ἐφοδοῦσι πιστοὺς πρέ-
σθαι. πολλάκις δὲ μεθ' ὧν ἔσχε πολὺ αὐτὸν ὑ
ἐκπέμπων ἀπεκρούσε φύλακας ἄλλοτ' ἄλλῃ τῇ
πόλει τειχισμένου κύκλου. ἐπεὶ μέντοι οἱ ἐπίλεκ-
τοι οἴδε πάντα τρόπον ὧδι χαλεπῶς ἔχ δύ ε-
σκον σῖτον οὐ τῇ πόλῃ, ἐκ βούου δὲ πέμφαντες πρὸς
τὸν Ἀγησίλαον ἐδέοντο ποιῆσαι πρεσβείαν
εἰς λακεδαίμονα ἰέσοι. δεδόχθαι γὰρ σφίσιν ἔφα-
σαν ὧδι τρέπειν ὅ τι τέλεσι τὴν λακεδαιμονίων
χρήσαιτ τῇ πόλῃ ὅ, τι βούλοιντο. ὁ δὲ, ὀργισθεὶς
ὅτι ἄκυρον αὐτὸν ἐποίουν, πέμψαι μὲν πρὸς οὖν
οἰκοι φίλους, ὅτι πρέσβεις ἐκωλῦ ὧδι τρᾶπναι τὰ
περὶ φλιοῦντ·, ἐκπεμπόμενος δὲ τῇ πρεσβείᾳ. φυλακὴ
δὲ ἐπ' ἰόμενος τέρᾳ ἢ πρόσθεν ἐφύλαττεν. ἵνα μηδεὶς
τὴν ἐκ τῆς πόλεως ὑβρίᾳ. ὅμως μέντοι ὅγε Δέλ-
φίων καὶ συμμαχίας τὶς μετ' αὖτ', ὃς πολλὰ ὑ-
φείλετο ὅπλα τὴν πολιορκουμένην, ἀπέσπασεν
νύκτωρ. ἐπεὶ δὲ † ἦκον ἐκ τῆς λακεδαίμονος
ἀπαγγέλλοντες ὅτι ἡ πόλις ὧδι τρέπει Ἀγησι-
λάῳ ὅ,τι γνῶναι τὰ αὖ Φλιοῦντι ὅπως αὐτῷ δο-
κοίη, Ἀγησίλαος δὴ οὕτως ἔγνω, πειθήσεσθαι μὲν
αὖθρωπ τὴν καταλελυθότην, πειθήσεσθαι δὲ
τὴν οἴκοθεν, πρόθυμα μὲν αὐακρῖναι ὧν πυά τε
ἔχῃ αὐτῇ τῇ πόλῃ καὶ ὧν πυα ἀρεσθανεῖν δίκαιον εἶη·
ἔπειτα

vrbis, qui primùm cognoscerent cuinam vita sit concedenda, quemúe capitali supplicio plecti æquũ esset.

Dein-

Deinde ferendas ab his esse leges, secundũ quas administraretur respubl. Verùm interea dũ hæc perficerẽtur, præsidiũ in vrbe relinquit, decreto præsidiarijs in VI menses stipendio. Posteaquàm hæc gessisset, sociorum copias ab se dimittit, ac ciues suos domũ reducit. Hic rerũ apud Phliuntẽ anno integro et VIII mẽsib. gestarum fuit exitus. Ceterùm Polybiades Olynthios ad extremã famẽ redactos, quòd iã neq; terra frumẽtum acciperẽt, neq; mari quidquã importaretur, Lacedæmoniũ legatos de pace mittere compulit. Illi plena cũ potestate Spartã profecti, eiusmodi cõdicionib. fœdus ineunt, vt eosdẽ cũ Lacedæmonijs & hostes et amicos haberẽt: quocũq; Lacedæmonij ducerẽt, sequerentur: socij deniq; ipsorũ essent. Hæc vbi se præstaturos iureiurando cõfirmassent, domũ rediere. Quũ aũt Lacedæmonijs hæc prosperè cessissent, iãq; adeò Thebani ac Bœoti reliqui omnino ipsorũ essent in potestate, Corinthios fidelissimos experirẽtur, Argiui demissis essent animis quòd nihil ijs causis proficerẽt, quas prætexere consueuerant, Athenienses ab alijs deserti essent, socios deniq; suos Lacedæmonij quũ multasset, quotquot animis in eos nõ satis amicis fuerant: omnino imperiũ ipsorũ præclarè cõparatũ, satisq; munitũ esse videbatur. Quamquã verò multa tũ de Græcis tũ barbaris cõmemorari possint, [quibus declaretur] eos qui se impiè gerãt ac nefaria designẽt, a Dijs haud negligi: tamen nunc exponere malo, quæ modò nobis proposita sũt. Nã Lacedæmonij, qui se libertatẽ ciuitatib. cõcessuros iurauerãt, ac nihilominus arcẽ Thebanã in potestate sua retinebãt: ab ijs solis puniti sũt, aduersus quos iniurij fuerãt, quũ ante id temporis à nemine vmquã victi essent. Itidẽ ad eos opprimendos, quotquot ex Thebanis ciuibus Lacedæmonios in arcẽ introduxerãt, ac Thebas seruire Lacedæmonijs voluerãt, vt imperio ipsi potirẽtur, soli septẽ exsules suffecere. Quo pacto id acciderit, exponã. Phyllidas quidã erat, polemarchorũ (magistratus hoc nomẽ) Archiæ collegarũ scriba, ceteroqui suo in munere, quẽad modũ existimabatur, perindustrius. Hũc negotij cuiusdam caussa uenientem Athenas, vnus è Thebanis exsulibus Mello cõuenit, cui iã antè notus erat: quũq; de tyrannide, quã Archias polemarchus ac Philippus exercerẽt, Phyllidã percũctatus esset, eiq; statũ illum patriæ magis etiã displicere, quàm sibi, animaduertisset: fide data & accepta, quo pacto singula gerẽda essent, cũ eo trãsigit. Secundũ ea Mello adiũctis sibi ex omni exsulũ numero sex huic rei perficiendæ in primis idoneis, qui inermes cetera tantùm pugiones secum sumerent: primò Thebanum agrum noctu ingreditur. Deinde proximo die quodam in loco solo exacto, ad portas accedunt, quasi qui ex agro reuerterentur id temporis, quo solent qui ab rusticis operis tardissimè in vrbem redeunt. Posteaquàm ingressi essent, noctem illam diémque proximum se Charonis cuiusdam in ædibus continent.

Pax cum Olynthijs facta.

Initium debilitatæ potentiæ Laconicæ.

ἔπειτα δὲ, νόμους θεῖναι οἷς πολιτεύσουσιν, ἕως δ' ἂν ταῦτα διαπράξωνται, φυλακὴν καὶ μισθὸν τοῖς φρουροῖς ἐξ ἡμισείας κατέλιπε. ταῦτα δὲ ποιήσας, τοὺς μὲν συμμάχους ἀφῆκε, τὴν δὲ πολιτικὴν οἰκίαν ἀπήγαγε. καὶ τὰ μὲν περὶ Φλιοῦντα οὕτως αὖ ἐπράχθη τελευτᾷ οἱ ὀκτὼ μῆνες καὶ ὀλιγῳτῷ. Ὁ δὲ Πολυβιάδης δὲ παντάπασι κατηκόους ἔχοντας λιμῷ τοὺς Ὀλυνθίους, οὐ μὴ πέμπειν τῆς γῆς λαμβάνῃν, μήτε κατ' θάλατταν εἰσάγεσθαι σῖτον αὐτοῖς, ἠνάγκασε πέμψαι εἰς Λακεδαίμονα περὶ εἰρήνης. οἱ δ' ἐλθόντες πρέσβεις αὐθαδέστερόν, ἢ ὡς ἠξίουν ἐποίησαν, ἀλλ' ὀργὴν μὲν ἐλθεῖν ἐποίησαν τοῖς περὶ Ἀρχίαν πολεμάρχοις, ἐν αὐτῷ δὲ τῷ μὴ ἐλθεῖν τὴν εἰρήνην Λακεδαιμονίοις νομίζειν, ἀκηλητεῖν ὅ τι ἂν ἠβῶνται, μὴ σύμμαχοι ὄντες. μὴ ὁμόσαντες ταῦτα ἐμμενῶ, οὕτως ἀπῆλθον οἴκαδε. προκεχωρηκότων ὁ τοῖς Λακεδαιμονίοις, ὥστε Θηβαίους μὲν μὴ οὐκ ἄλλως βοιωτοὺς πάντα πάσιν ἐπ' ἐκείνοις εἶναι, κατηκόους ὁ πανταχοῦ γενέσθαι, ἀρχείους ὁ τε τὰ πειναλέα, οὗ δ' μηδὲν ἐπ ὠφελεῖν αὐτοὺς † τὸ μισεῖν πρὸς Ἀθηναίους ὁ ἠρημῶσθαι, τὴν δ' αὖ συμμαχὶαν κακοκλασμῶν οἱ δυσμενῶς ἔχον αὐτοῖς, ἀνταπάσιν ἤδη καλῶς καὶ ἀσφαλῶς ἡ ἀρχὴ ἐδόκει αὐτοῖς κατεσκευάσθαι. τολλὰ μὲν οὖν ἄν τις ἔχοι καὶ ἄλλα λέγειν καὶ ἑλληνικὰ καὶ βαρβαρικά, ὡς ἄκοι οὔτε τὴν ἀσεβουσῶν οὔτε τὴν αὐόσια ποιούσῶν ἀμελοῦσι. νῦν γε μὲν λέξω τὰ προκείμενα. λακεδαιμόνιοί τε οἱ ὁμόσαντες αὐτονόμους ἐάσειν τὰς πόλεις, τῶν μὲν θηβαίων ἀκρόπολιν κατασχόντων, ὑπ' αὐτῶν μόνον τὴν ἀδικηθεῖσαν ἐκολάσθησαν, πρόσθεν οὐδ' ὑφ' ἑνὸς τῶν πώποτε ἀνθρώπων κρατηθέντες. τούς τε τῶν πολιτῶν ἐσαγαγόντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν αὐτῶν, ὃ βουληθέντας λακεδαιμονίοις τὴν πόλιν δουλῶσαι, ὥστε αὐτοὶ τυραννεῖν τῆς χώρας, ἐπὶ μόνον τὴν φυγόντων ἤγαγον καταλῦσαι. ὡς δὲ τοῦτ' ἐγένετο, διηπόρουν· ὧν τις φυλλίδας, ὃς ἐγεγράμματευε τοῖς περὶ Ἀρχίαν πολεμάρχοις, καὶ τἆλλα † ὑπηρετικὸς, ὡς ἐδόκει, ἄριστος. οὗτος δ' ἀφιλιμέω ἀθλιώτατος κ' πρόξενίν τινα καὶ πόθεν γνώσεμον ὢν Μέλων τὴν ἀθλιώτατος ἀφθονόν θηβαίων συγγίνεται, καὶ ὅς πολύμνους μὲν τοὺς περὶ Ἀρχίαν τε ὢν πολεμαρχοῦντα μὴ τοὺς περὶ Φιλιππον τυραννίδα, γνοὺς ὁ ἐπ μᾶλλον μισοῦντα αὐτὸν τὸ οἰκεῖον [αὐτῷ *, πιστὰ δοὺς καὶ λαβὼν, σωθέντος ὡς δεῖ ἔπασι γίνεσθαι. ἐκ δὲ τούτου προσλαβὼν ὁ Μέλων ἓξ τοὺς ἀδιτηδοτάτους τ φυγόντων, ξιφίδια ἔχοντας καὶ ἄλλο ὅτιοῦν ὑδὲν, ὅπως τοιχθεν πρῶτον μὲν εἰς τὴν χώραν νυκτός. ἔπειτα ὁ, ἡμερδύσαντες οὖ πνι τόπῳ ἐρήμῳ, πρὸς τὰς πύλας ἦλθον, ὡς δὴ ἀπ ἀγροῦ ἀπόντες, ἵνα πρὸ οἱ ἀπ τ ἔργων ὀψὲ αἱταῖοι. ἐπεὶ δ' ἐσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, διεννυκτέρευσαν μὲν ἐκείνῃ τὴν νύκτα παρὰ Χαρώνι τινί, καὶ τὴν ὑδιοῦσαν δὲ ἡμέραν διημερεύσαντες. ὁ

Interim

ὁ μὲν οὖν Φυλλίδας τά τε ἄλλα ἐπεμελεῖτο τοῖς πολεμάρχοις, ὡς ἀφροῦσια ἄγουσιν ἐπ' ὀρόδῳ τῆς ἀρχῆς· καὶ δὴ καὶ γυναῖκας πάλαι ὑπαγόμενος ἀξίας αὐτοῖς τὰς σεμνοτάτας καὶ καλλίστας τῶν ἐν θήβαις, τότ' ἔφη ἄξειν. οἱ δὲ (ἦσαν γὰρ βιοῦσι) μάλα ἡδέως προσεδέχοντο νυκτερεύειν. ἐπεὶ δὲ ἐδείπνησάν τε καὶ συμπροπεμψάμενον ἐκείνου ταχὺ ἐμεθύσθησαν, πάλαι καλοῦντα τὴν ἄγειν τὰς ἑταίρας, ὀρθρίζειν ἤγαγε τοὺς περὶ Μέλωνα, τρεῖς μὲν σείλανο ὡς δὲ τοὺς μὲν ἄλλους ὡς θεραπαίνας. κἀκείνους μὲν εἰσήγαγεν εἰς τὸ ταμιεῖον τῷ πολεμάρχειον· αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἶπε τοῖς περὶ Ἀρχίαν ὅπ ὀκ αὖ φασιν εἰσελθεῖν γυναῖκας, εἰ πς τ ὀρθκόνων ἔνδον ἔσοιθ. ἐνθεν οἱ μ ἐκέλευον ταχὺ ἀπ ἴεναι ὀρθρίζειν· ὁ δ' Φυλλίδας δ' ὡς οἶνον, εἰς ἑνὸς τ διακόνων ὀρθρίσαντα αὐτός. ἐκ δ' οὗ του εἰσήγαγε τὰς ἑταιρείδας δή, μὴ ἐκποθίζε πῦ ἐκάστῳ. τὼ δ' ἐπὶ σώνδ. ἐπεὶ κατέζοινθ, παίδν δύθυς αὐλητρίδα· οἱ μὲν δὴ ὄτω λέγουσιν αὐτὸν ἀρχαλυφαμένους· οἱ δ' ὡς κωμασάς εἰσελθόντας τὸν ἀμφὶ Μέλωνα ἀρκτεῖναι τὸν πολεμάρχους. λαβὼν δὲ ὁ Φυλλίδας ξῆς αὐτ, ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν τοῦ Λεοντιάδου οἰκίαν. κόψας δ' τὴν θύραν, ἔπειτ' ὅπ πρὸς τ πολεμάρχων ἀπαγγεῖλαί τι βούλοιτο. ὁ δὲ ἐπύγχανε μὲν κατακείμενος ἐπὶ μιᾷ δείπνου, καὶ ἡ γυνὴ ἐεισεργάσατο πρεκάθητο· ἐπέλθοντ δ' ὁ Φυλλίδας, πιστὸν νομίζων, εἰστέναι. οἱ δ' ἐπεὶ εἰσῆλθον, τὴν μὲν ἀρκτείναντες, τὴν δὲ γυναῖκα φοβήσαντες, κατεσκόπτεον. ἰζιόντες δ' εἶπον τὴν θύραν κακλεῖαι· ἐ δ' ὑπέλοιντο ἀνεῳγμένην, ἠπείλησαν ἀρκτεῖναι ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ. ἐπεὶ δ' ταῦτ' ἐπέπρακτο, λαβὼν δύο ὁ Φυλλίδας τ αὐτῶν, ἦλθε πρὸς θ' αὑαγκαῖον, καὶ εἴπε τῷ ἐφυλακὴ ὅπ αὐτὸς ἄγοι πρὸς πολεμάρχων· ἐπεὶ δὲ ἐσῆλθον, τὸν μὲν ἀρκτείνουσιν, τὴν δὲ γυναῖκα φοβήσαντες, κατεσκόπτεον. ἰζιόντες δ' εἶπον τὴν θύραν κακλεῖαι· ἐ δ' ὑπέλοιντο ἀνεῳγμένην, ἠπείλησαν ἀρκτεῖναι ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ. ἐπεὶ δ' ταῦτ' ἐπέπρακτο, λαβὼν δύο ὁ Φυλλίδας τ αὐτῶν, ἦλθε πρὸς θ' αὑαγκαῖον, καὶ εἶπε τῷ ἐφυλακὴ ὅπ αὐτὸς ἄγοι πρὸς πολεμάρχων· ἐπεὶ δὲ ἐσῆλθον, τὸν μὲν ἀρκτείναντες

copias oppugnandæ arci admouent. Ibi quum illi qui arcem obtinebant, paucos se esse intelligerent, ac omnium accedentium alacritatem intuerentur, magnis etiam per præcones præmijs propositis, si qui primi adscendissent: metu inde perterriti cessuros se arce significant, si tutò sibi cum armis abeundi facultas fiat. Concedunt hoc eis Thebani perlubenter, ac pactis indutijs sacramentoq3 confirmatis, eos dimittunt. Quum illi exirent, quoscumq3 hostium ex numero agnoscunt, compræhensos necant. Nonnulli ab Athenienſibus, qui ab ipsis finibus opem Thebanis latum accesserant, clàm surrepti incolumes euasere: quum Thebani etiam interfectorum liberos (quibus quidem erant liberi) compræhensos trucidarent. De his rebus Lacedæmonij certiores facti, præfectum illum qui arcem reliquerat, et subsidia non exspectauerat, interficiunt: simul aduersus Thebanos delectus habent. Agesilaus, quum diceret annis iam XL se pubertatem excessisse, ac demonstraret itidem vt alios tam grandi ætate necesse non sit extra patriæ limites militatum ire, sic & reges eodem iure vti: hæc igitur quum diceret, ea se expeditione liberauit. Neque tamen hæc erat causſa, quamobrem domi maneret: sed quòd futurum non ignoraret, vt si munus imperatoris acciperet, dicerent ciues Agesilaum reipublicæ negotium facessere saltem vt tyrannis opem ferret. Itaque permittebat eis, vt de hoc ex animi sui arbitratu statuerent. Tamdem Ephori admoniti ab ijs, qui post factas Thebis cædes exsulatum abierant, hyeme aspera Cleombrotum cum copijs mittunt, qui tum primùm ducis officio fungi cepit. Et quia quod per Eleutheras erat iter, a Chabria cetratisque Athenienſium custodiebatur: Cleombrotus via Platæas versum ducente adscendit. Præcedentes reliquos cetrati montis in iugo in eorum incidunt præsidium, qui de carcere liberati fuerant, homines plus minus centum quinquaginta. Eos vniuersos, extraquàm si fuga sibi quis consuluisset, cetrati occidunt. Interim Cleombrotus ad Platæas descendit, oppidum quod adhuc Lacedæmoniorum erat in fide. Thespias quum venisset, cum copijs progressus ad Cynos Cephalas Thebanorum oppidum castra locat. Istic dies sedecim quum substitisset, Thespias reuertit: vbi Sphodriam præfectum cum tertia quorumlibet sociorum parte relinquit. Eidem & pecunias tradit, quas quidem domo secum allatas tum habebat, vtq3 stipendiarium militem cõscriberet, imperat. Id quũ faceret Sphodrias, interim Cleombrotus via, quæ per * Crasim ducit, domũ abducit milites suos, dubios admodũ pax ne cũ Thebanis, an bellũ esset. Nã Cleombrotus copias quidẽ ille Thebanorũ in agrũ duxit, sed ita tamen discesſit, vt quãminimum eis detrimenti inferret. Quumq3 digrederetur, ventus quidã inauspicatus incidit, quẽ ipsum non-

Arx Cadmea recipitur.

Thebanorũ crudelitas.

Agesilaus militiam detrectat.

* Legendum Creusim. Vide annot. nostras.

Ventus inauspicatus.

Cleõbrotus aduersus Thebanos mittitur.

πορσεβαλλον πρὸς τὴν ἀκρόπολιν. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει ὀλίγοι ὄντες, τὸ τε προθυμίαν τὴν προσιοῦσαν ἅπαντ' ἐώρων, καὶ τὴν κηρυγμάτων μεγάλων γιγνομένων τοῖς πρόσθεν ἀναβᾶσιν, † ἐκ δούλου φοβηθέντες ἔφυγον ἐκ ταύτην ὅπ ἀπίοιεν αὖ ἐπὶ σφίσιν ἀσφαλέστερον μᾶλλον τὴν ὅπλων ἀποῦσι διόδον. οἱ δὲ ἄσμενοί τε ἔδοσαν ἄπιτων, καὶ σωσάμενοι, καὶ ὅρκους ὁμόσαντες ὦδι δούσι ἀφέσεμεν. ἀφιόντων μέντοι ὅσους ἐπέγνωσαν τῶν ἐλθόντων ὄντας, συλλαμβάνοντες ἀπέκτειναν. ἦσαν δέ τινες οἱ † ἀπὸ ἀθηναίων τῶν ἀπὸ τῶν θείων ὠδιεσθηβαίων † ἐκλάπτων, καὶ διεσώθησαν. οἱ μὲν δὴ θηβαῖοι καὶ τοὺς παῖδας τῶν ἀποθανόντων, ὅσοις ἦσαν, λαβόντες ἀπέσφαξαν. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπύθοντο οἱ λακεδαιμόνιοι, ὀργὴν μὲν ἀφῆκον τῷ ἐγκαλοῦντα τὴν ἀκρόπολιν, καὶ οὐκ ἀναμένοντα τὴν βοήθειαν, ἀπέκτειναν· φρουρὰν δὲ φαίνουσιν ὦδι τοῖς θηβαίοις. καὶ Ἀγησίλαος μὲν, λέγων ὅτι ὑπὲρ τεπαράκοντα [ἔτη * ἀφ' ἥβης εἴη, καὶ ὥσπερ τοῖς ἄλλοις τοῖς πλησίοις ὀκτὼ ἀνάγκη εἴη τῆς ἑαυτῶν ἔξω στρατεύεσθαι, ὅτω δὴ μὴ βασιλεῦσι νόμον ὄντα ἀπεδείκνυε· κἀκεῖνος μὲν δὴ λέγων ταῦτα ὃν ἐστρατεύετο· ὁ μέντοι δούλου γε ἕνεκεν κατέμενεν· ἀλλ' οὐ ἐάσως ὅπ εἰ στρατηγοίη, λέξαν οἱ τολῖται ὡς Ἀγησίλαος ὅπως βοηθήσειε τοῖς τυράννοις, πρόγματα τῇ πόλει παρέχει. ἐᾶ οὖν αὐτὸν βουλεύεσθαι † ὅ, τι βουλεύοιτο περὶ δούλου. οἱ δ' ἔφοροι, διδασκόμενοι ὑπὸ τῶν μὲν τὰς αἰθήσεις σφαλὰς ἐκπεπωκότων, κλεόμβροτον ἐκπέμπουσι τότε πρῶτον ἡγούμενον, μάλα χειμῶνος ὄντος. † καὶ τὴν μὲν δὴ ἐλθυδρὰν ὁδὸν Χαβρίας ἔχων ἀθηναίων πελταστὰς ἐφύλαττεν· ὁ δὲ Κλεόμβροτος ἀνέβαινε κατὰ τὴν εἰς πλαταιὰς φέρουσαν. προϊόντες δὲ οἱ πελτασταὶ πρώτην καίουσιν ὦδι τῷ ἄκρῳ φυλαττούσι δοῖς ἐν τῷ ἀναγκαίου λελυμένοις, ὡς πρὸ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα οὖσι. καὶ δούλους μὲν ἅπαντας, εἰ μή τις ἐξέφυγεν, οἱ πελτασταὶ ἀπέκτειναν. αὐτὸς δὲ κατέβαινε πρὸς τὰς πλαταιὰς, ἐπ φιλίας οὔσας. ἐπεὶ δὲ εἰς θεσπιὰς ἀφίκετο, ἐκεῖθεν ὁρμηθεὶς, εἰς κυνὸς κεφαλὰς, οὔσας θηβαίων, ἐστρατοπεδεύσατο. μείνας δὲ ἐκεῖ * πρὸ ἑκκαίδεκα ἡμέρας, ἀπεχώρησε πάλιν εἰς θεσπιάς. κἀκεῖ μὲν κατέλιπεν ἁρμοστὴν Σφοδρίαν, © ἀφ' τῶν συμμάχων δ' τέταρτον μέρος ἑκάστων. παρέδωκε δὲ αὐτῷ καὶ χρήματα ὅσα ἐτύγχανεν οἴκοθεν ἔχων, καὶ ἐκέλευσε ξυνεῖναι πρόσμισθοῦσθαι. καὶ ὁ μὲν Σφοδρίας ταῦτ' ἐπράττεν· ὁ δὲ Κλεόμβροτος ἀπῆγεν ἐπ' οἶκον τὸν ἀπὸ † κρανίου τοῦ μεσογείου στρατεύσας καὶ μάλα ἀφρασθὶ τας πότερά ποτε πόλεμον πρὸς θηβαίους ἢ εἰρήνην εἴη. ἦγαγε μὲν γὰρ εἰς τὴν τῶν θηβαίων δ' στρατιὰν, ἀπῆλθε δὲ ὡς ἐδύνατο ἐλαχίστα κακουργήσας. ἀπόντι γε μὲν αὖεμος οὐ δοῦ ἐχαίσιος ἐπεγένετο, ὅτε καὶ οἰωνί-

τὰ μὴ ὄν τα

ἐκ ταύτην

ἀπὸ

ἐξεκλάπησαν

κρανίου

τινὶ οἰωνίζοντο ζυνὸς σημαίνοντος † πρὸ τῶν μελλόντων. πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα † ξυνεταὶ ἐποίησαν· ἀτὰρ καὶ ὑπερβάλλοντος αὐτὸν μὲν τῆς στρατιᾶς ἐν τῇ κρούσει δ' καθῆκεν ὦδι θάλαττα, πολλοὺς μὲν ὄνους κατεκρήμνισαν οὐδοῖς σκεύεσι, πάμπολλα † ὅπλα † ἀνάρπαστα, προσθέντα ὑξέπεσεν εἰς τὴν θάλατταν. τέλος δ', πολλοὶ οὐ δυνάμενοι σὺν δοῖς ὅπλοις πορεύεσθαι, ἐν δεν κῆ ἔνδεν τῆς ἄκρου κατέλιπον, λίθων ἐμπλησάντες ὑπίας τὰς ἀσπίδας. καὶ τότε μὲν οὐ αἰγοσθένεις τῆς μεγαεικῆς ἐδείπνησαν ὡς ἠδυνάσθη· τῇ δ' ὑστεραία ἐλθόντες ἐνόμιζον τὰ ὅπλα. καὶ ἐκ δούλου ἤδη ἔνιοι καὶ οἴκαδε ἀπῆλθον. ἀφῆκε γὰρ αὐτοὺς ὁ Κλεόμβροτος. οἱ μὲν οὖν ἀθηναῖοι, ἐρῶντες τὴν λακεδαιμονίων † δύναμιν, καὶ ὅπ πόλεμος οὐ κρείνεται ὀκνοῦσι, ἀλλ' ἤδη πρόσθεν τὴν ἀττικὴν οἱ λακεδαιμόνιοι εἰς τὰς θήβας ἐνέβαλλον, οὕτως ἐφοβοῦντο ὥστε καὶ τὸ δυὰ στρατηγὸ, οἵ ζωνπισάσθην τὴν τῶ Μέλωνος ὦδι δοῦς πολὺ λεοντιάδην ἐπανάστασιν, κρίναντες, τὸν μὲν ἀπέκτειναν, τὸν δὲ, ἐπεὶ οὐχ ὑπέμενον, ἐφυγάδευσαν. οἱ δ' αὖ θηβαῖοι, καὶ αὐτοὶ φοβούμενοι, εἰ μὴ δόξειαν ἄλλοι † οἱ αὖθι πολεμήσειν τοῖς λακεδαιμονίοις, πιόν δέ τι δύσκολοι μηχάνημα· πείθουσι τὸν ὁ ταῖς θεσπιαῖς ἁρμοστὴν Σφοδρίαν, χρήματα δοῦναι, ὡς ὑπαπηδύσοντα, ἐμβαλεῖν εἰς τὴν ἀττικὴν, ἵν' ἐκπολεμήσειε τοὺς ἀθηναίους πρὸς τοὺς λακεδαιμονίους, κἀκεῖνος πειθόμενος αὐτοῖς, πρώτην μὲν ἐβάδισε τὴν ἐπὶ πειραιᾶ, ἐπὶ τὰ μακρὰ τείχη, ἐλπίζων ἀθηναίους ἀφυλάκτους λήψεσθαι, ὅπ δὴ ἀπύλωτος ἦν, ἤγειρε δὲ τὴν θεσπιῶν πρὸ ἡμέρας καταυσείας εἰς τὴν θεσπιάδα. θεασάμενοι δ' αὐτὸν ἡμέρας ἐστηκότα τοὺς στρατιώτας, φάσκων

Quo pacto Sphodriam filius periculo liberarit.

*Cœna Laconica. Vide Plutarchi Lycurgum.

Archidamus uerecũ dè pro Cleonymo intercedit.

*Itaq; metu consternatus, non paruit: & quamquã ne ad iudicium quidẽ compareret, nihilominus est absolutus. Quæres multis visa est iniquissimè apud Lacedæmonios esse iudicata. Fuit autem hæc omnino caussa. Erat Sphodriæ filius Cleonymus, qui & recens e pueris excesserat, & inter æquales suos omniũ erat tum formosissimus, tũ probatissimis moribus. Hunc Archidamus Agesilai F. adamabat. Propendebant autẽ in hoc amici Cleombroti, sodales Sphodriæ, vt absolueretur: verùm & Agesilaũ cũ suis amicis metuebãt, & qui inter vtrosq; quasi medij erãt. Existimabatur enim atrociter deliquisse. Quãobrẽ Sphodrias ad Cleonymũ: Potes, inquit, patrẽ seruare fili, si Archidamũ rogaueris, vt Agesilaũ mihi propitiũ hoc in iudicio reddat. Quibus ille auditis, tantũ audaciæ sibi sumsit, vt Archidamũ accederet, eumq; rogaret, patrẽ vti sibi seruare incolumẽ vellet. Archidamus vbi Cleonymũ flentẽ vidit, adstabat & ipse lacrymãs. Posteaquàm autem obsecrantẽ audisset: Enimuerò, inquit, scito mi Cleonyme, non posse me patrẽ vel adspicere: sed si quid in republica impetrare cupio, quosuis potius quã patrẽ appello. Nihilominus quia tu iubes, existimato me omni studio elaboraturũ, vt voti compos fias. Actum quidem ex *philitio domũ reuersus quieti se dabat. Mane posteaquam surrexisset, obseruabat ne clam ipso pater exiret. Vbi iam exeuntem videbat, primùm si qui cies aderant, eis colloquendi cũ ipso facultatem concedebat: deinde si qui hospites, ac si qui deniq; ministri essent, qui ipsum conuenire cuperent, cedebat omnibus. Tamdem quum discedens Agesilaus ab Eurota, domũ suam ingrederetur: Archidamus etiã patre non conuento abibat. Eadem faciebat & postridie. Suspicabatur autem Agesilaus, quamobrem ita se sectaretur: non tamẽ ipsum interrogabat, sed abire patiebatur. Interim Archidamus tenebatur quidem ille, ceu par est crẽdere, videndi Cleonymi desiderio: verùm vt eum accederet non expositis ijs patri, quæ Cleonymus postulauerat, imperare sibi minimè poterat. At amici Sphodriæ quum Archidamum non amplius Cleonymum, cui ante id temporis frequẽs adfuerat, accedere uiderent: ne esset obiurgatus ab Agesilao, sollicitè verebantur. Tamdem Archidamus conuenire patrem ausus est, eumq; sic compellare: Iubet, mi pater, Cleonymus vti te obsecrem, patris sui salutem tuearis. Idem vt fiat, ego quoq; abs tè peto, si fieri potest. Cui Agesilaus: Equidem (ait) ignosco tibi, verùm quo pacto ab republ. sim impetraturus vt ignoscat mihi, si nõ ob iniustum quæstum hominem condemnauero, quem is cum detrimento reipublicæ fecit, non video. Ad ea tum quidem nihil dixit Archidamus, sed æquitate respõsi victus, discessit: verùm deinceps siue re per seipsum animaduersa, siue edoctus ab alio quodam: Equidem (inquit) scio mi pater liberaturũ te fuisse culpa Sphodriam, si nihil designasset iniqui. Nunc si quid deliquit,*

ἐκεῖνο μὲν τοι φοβούμενος οὐχ ὑπήκουσεν· ὅμως δὲ καὶ πρὸ τοῦ πακτῶν ἐς τὰ κείσια, ἀτὰρ φυγὼν μὴ πολλοῖς ἔδοξεν αὖ τῷ δικαίῳ λακεδαιμονίοις ἀδίκως τὰ δίκαια κεκριθῆναι, ἐγένετο δὲ τοῦτο αἵδε πως· ἦν τῷ σφοδρίᾳ ἡλικιάζων τε ἔχων τὸν αὐτὸν υἱὸς τῷ σφοδρίᾳ ἡλικιάζων τε ἔχων τὸν αὐτὸν υἱὸν ἐκ πούσδων, κλεώνυμον ὄνομα, ὡραῖόν τε ἅμα καὶ μάλιστος τιμῆ δοκιμώτατος τῶν ἡλίκων. τότε δὲ ὁρῶν ἐτύγχανον ἀρχίδαμος ὁ ἀγησιλάου. οἱ μὲν δὴ τῶν κλεομβρότου φίλοι, ἅτε ἐπιεικεῖς ὄντες ἔφοδοι σφοδρίᾳ * ἀπαλλάξαι αὐτῶν ἐβούλοντο, ὁ δὲ ἀγησίλαος μὴ σφῶν φίλος ἐφοβεῖτο, μὴ δὲ ἀρχίδαμος ἀγησιλάου δίκην ἐπιθῇ σφοδρίᾳ ἐπεποιηκέναι. ἐκ τούτου δὲ ὁ μὲν σφοδρίας ἐπὶ τὸν κλεώνυμον, ἐξεστι δι, ὦ υἱέ, σῶζε τὸν πατέρα, δεηθεὶς ἀρχίδαμον ἀγησίλαον δυμενῆ ἐμοὶ ἐς τὰ κείσια πρᾶξαι. ὁ δὲ, ἀκούσας, ἐπόλμησεν ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἀρχίδαμον, μὴ † ἐδέετο αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ὑπερεῖδε καὶ τοῦτο. ὁ μὲν τοι ἀρχίδαμος ἰδὼν μὲν τὸν κλεώνυμον κλαίοντα ξυνεδάκρυσε πρέσβυς· ἀκούσας δὲ ἀνόμισε, ἀτεκείαν· δὴ, ὦ κλεώνυμε, ἴσθι, ὅτι ἐγὼ μὴ τῷ ἐμῷ πατρὶ δὸ αὐπελέπτην δύναμαι, δὴ αὖ τι βέλτιον μᾶλλον ἢ τὸν πατρὸς δίομαι. ὅμως δ', ἐπεὶ σὺ κελεύεις, νόμιζε πάντα μέν με ποιῆσαι † σωιέξειν τοῦτό γε μὴ δύνασθαι. μὴ τότε μὴ δὴ ἐκ τῆς φιλιτίου εἰς τὸν οἶκον ἐλθὼν αὐεπαύετο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ, ἅμα ἕῳ, ἐφύλαττε μὲν λάθῃ αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐξελθών. ἐπεὶ δὲ εἶδεν αὐτὸν ἐξιόντα, πρόσθεν μὴ εἴ τις τῶν πολιτῶν πρὸ αὐτοῦ, † πρὶν τότε δὴ λέγειν αὐτῷ ἐπείσθη δ', εἴ τις ξένος, † ἔπειτα δὲ μὴ τῶν δεομένων παρέχεσθαι τῷ δεομένῳ πρόχειρος. τέλος δ', ἐπεὶ ἀπὸ τοῦ ὀρώντα ἀπιόν ὁ ἀγησίλαος εἰσῆλθεν οἴκαδε, ἀπιὼν ὥχετο δὲ πρὸς ἀπόλλωνα. μὴ τῇ ὑστεραίᾳ δὲ ταὐτὰ ταῦτα ἐποίησεν. ὁ δ' ἀγησίλαος ὑπομένων ὧν ἕνεκεν ἐφοίτα, ἃ μέντοι λέγω, ἀλλ' ἔα αὐτόν. ὁ δ' αὖ ἀρχίδαμος ἐπιθυμῶν, ὡς ἐπὶ τοῦ κλεωνύμου ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν ἐθέλων, ἐπεὶ ἐπὶ τὸ δεῦρο τὰ ἀπιὼ

aliâs alibi locatis castris, & eductis à prandio copijs, ea loca populando vastabat, quæ versus ipsum extra vallum fossamq; sita erant. Nam hostes vbicunq; se Agesilaus ostenderet, intra vallum ei occurrebant, vim propulsaturi. Et accidit aliquando, vt ipso ad castra reuertente, Thebani equites ab hostibus non conspecti subitò per exitus in vallo factos erumperent, eoq; tempore quo cetrati ad cœnam discedebant, ac iã illam parabant, equites autem partim ab equis descenderant, partim in eos conscendebant: impetum in hostes facerent, ac non paucos e cetratis prosternerent, Cleonemq; & Epilytidam, Spartanos equites cũ Eudico, qui ex finitimis erat, cumq; nonnullis Athenien sibus in exsilio degentibus, qui nondum equos adscẽderant, interimerent. Quum aũt Agesilaus cum graui armatura cõuersus opem suis ferret, equitesq; in aduersum hostiũ equitatũ irruerent, quos ex graui armatura cursu subsequebãtur, quotquot ab annis X iam ex ephebis excesserant: tum verò Thebanorum equites similes erant ijs, qui alicubi meridiantur. Nam tãdiu exspectabant eos, qui adequitabant, donec hastas quidem eiacularentur, non tamen eos contingerent. Itaq; conuersi duodecim ex suis amisere. Posteaquàm Agesilaus animaduertit, semper à prandio se hostes ostentare: prima luce facta re sacra quàm poterat celerrimè suos ducit, ac loco deserto intra vallum perenerat. Deinde omnia quæ vallo cõtinebantur ad ipsus vsque Thebas ferro & igni vastat. Qua re patrata Thespias reuersus, mœnibus oppidum illud munit, relictoq; ibidem Phœbida præfecto, Megara traductis copijs socios dimittit, vrbanum exercitum ipse domum abducit. Ex eo tempore Phœbidas prædonum manipulos emittens, Thebanorum res ferebat, agebat: & excursionibus agrum ipsorum vexabat. Eius iniurias Thebani quum vindicare vellent, vniuersis cum copijs Thespiensium in agrum expeditionem suscipiunt. Ingressi iam ditionem ipsorum erant, quum Phœbidas eis vnà cum cetratis incumbens quo minus à phalange vsquam dispergerentur, impediebat. Quo factum vt Thebani grauiter se hostilem agrum inuasisse ferrent, citiúsq; quàm vellent recederent. Quin & muliones abiectis quas collegerant frugibus, domum mulos agebant. Tantus exercitum metus inuaserat. Vrgebat tum hostem audacter Phœbidas, quum cetratorum copias secum haberet, grauem autem armaturam sequi agmine instructo iuberet. Nam in spem veniebat, * posse se Thebanos in fugam vertere: quòd & ipse totis viribus præcederet, & alios hortaretur ad inuadendum eos, grauemq; Thespiensium armaturam subsequi iuberet. Equites Thebani quum pedem referentes ad inuium quemdã saltum peruenissent: primùm sese colligebant, deinde se in hostẽ cõuertebãt, quòd euadẽdi nulla esset copia. Tum

Phœbidas Thebanos vexat.

* Consule notas annot.

στρατὸ πεδιούμενον ἄλλοτε ἄλλῃ, καὶ μετ' ὀλίγους μὲν ἱππέας ἐλαύνων, ἐν μέσοις δὲ τοῖς ὁπλίταις ἀγόμενος, ἐπὶ τὴν χώραν τὴν τῶν Θεσπιέων καὶ τὴν τοῦ Φάρυγος. οἱ γὰρ πολέμιοι, ὅπου ἐμφανίοιτο ὁ Ἀγησίλαος, αὐτῷ παρῆσαν αὐτῷ οὗπερ ὁ τοῦ χαρακώματος ὡς ἀμυνούμενοι. καί ποτε ἀρχομένου αὐτοῦ ἤδη πρὸς ἑσπέραν, οἱ τὴν Θηβαίων ἱππεῖς τε ὡς ἀφανεῖς ὄντες, ἐξαίφνης ἀπὸ τῆς ὁδοπομπίας τοῦ χαρακώματος ἐξόδους ἐξελαύνουσι, καὶ, οἷα δὴ ἀπόντων πρὸς δεῖπνον καὶ συσκευαζομένων τὴν πελτασικὴν, τὴν δ' ἱππέων τὴν μὲν ἐπὶ κατασβεσικότων, τὴν δ' ἀναβαινόντων, ἐπελαύνουσι· καὶ τὴν τε πελτασικὴν συχνοὺς κατέβαλον, καὶ τὴν ἱππέων Κλέωνα καὶ Ἐπιλυτίδαν σπαρπάσαντες, καὶ τὴν πολιτικὴν οἰκίαν ἐνδικεῖν. καὶ τὴν ἀθλιωτάτην φυζάδας, οὐπω ἀναβεβηκότας ἐπὶ τοὺς ἵππους. ὡς δὲ ἀνασχέμασι τοῖς ὁπλίταις ἐβοήθησεν ὁ Ἀγησίλαος, οἵ τε ἱππεῖς ἤλαυνον τὴν ὁπλιτικὴν ἐφ' αὑτοὺς τοῖς ἱππεῦσι, καὶ τὰ δένδρα ἀφ' ἵππου ἐκ τῆς ὁπλιτικῆς ἐξῆν αὐτοῖς, οἱ μὲν τὴν Θηβαίων ἱππεῖς ἐώκεσαν ὥσπερ πεπωκόσι τοῦ ἐν μεσημβρίᾳ. ὑπέμενον μὲν γὰρ ὡς ἐπιτιθησόμενοι, ὑπακούσαντες δὲ ὡς ἐπὶ τοὺς ἱππέας ὥρμησαν, ὑπεχώρουν ἀναστρέφοντες τὰ δόρατα, ὑβρικηκότες· τὸ δ' οὔ· καὶ ἀναστρέφοντος δὲ τοῦ Ἀγησιλάου ἀπὸ τῆς δώδεκα. ὡς δὲ κατέγνω ὁ Ἀγησίλαος ὅτι ἀεὶ μετ' ἄριστοι οἱ πολέμιοι ἐφαίνοντο, θυσάμενος ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἦλθε ὡς οἷόν τε τάχιστα, καὶ πρῶτα δὴ ἐρημίαν ἐποίησε τὴν χαρακωθεῖσαν. ἐν δὲ τούτῳ τὰ οἰκεῖα ἐτιμωρεῖτο καὶ ἐκάμε χι τοῦ ἄστεος. ταῦτα δὲ πρήσας, καὶ πάλιν ἀρχωρήσας εἰς Θεσπιάς, ἐπεὶ χρεὼν ἦν αὖ αὐτοῖς καὶ ἐκεῖ μὲν φοινίδιον καταλιπεῖν αἷμα, αὐτὸς δ' ὑπερβαλόμενος πάλιν εἰς τὰ μέγαρα, ἵνα μὲν ἐμμάχους δίκας, δὲ πολιτικὰς στρατεύματα ἐπ' οἴκου ἀπήγαγεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Φοιβίδας ἐκατέμπων μὲν λυπρεία, ἔφερε καὶ ἦγε ἵνα Θηβαίους, καταδρομὰς δὲ ποιούμενος ἐκακούργει τὴν χώραν. οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι αὐτιμωρεῖσθαι βουλόμενοι, στρατεύουσι πανδημεὶ ἐπὶ τὴν τῶν Θεσπιέων χώραν. ἐπεὶ δ' ἤσαν οὐ τῇ χώρᾳ, ὁ Φοιβίδας σὺν ἵπποις πελτασταῖς προσκείμενος, οὐδαμοῦ εἶα αὐτοὺς ἀφορμεδιάννυσθαι τῆς φάλαγγος. ὥστε οἱ Θηβαῖοι μᾶλλα ἀλθόμενοι τῇ ἐμβολῇ, † ἤλασαν πρὸς ἀσχημοσύνην ἐπιτιθῶτο· καὶ οἱ ὀρεωκόμοι δὲ, ἀφροῦροι πόντες ὄν εἰλήφασαν καιρὸν, ἀπήλαυνον οἰκαδε· οὕτω δ' φύσις φόβου τῷ στρατεύματι ἐνέπεσεν. ὁ δὲ αὖ Ζεύτῃ θρασύς ἐπέκειτο, ὡδὲ αἰὲν ἔχων δ' πελτασικὴν, ἀπ' ἐπιτικὴν αὖ πάξῃ ἔπεσθαι κελεύσας. καὶ ἐγένετο ἐλαπρὸς † πρὸς πρὸς τὴν αὐδρῶν ποίησασθαι. αὐτός τε χρῇ ἐρρωμένως ἤγετο, καὶ τοῖς ἄλλοις ἄπεισθαι τὴν αὐδρῶν παρεκελεύετο, καὶ τοὺς τὴν Θεσπιέως ἐπιτίας ἀκολουθεῖν ἐκέλευεν. ὡς δὲ ἀφεχωροῦντο οἱ τῶν Θηβαίων ἱππεῖς. ἦν πάπει ἀλλαχῇ ἐάτῳ ἐγίγνοντο, πρῶτος μὲν ἠθροίσθησαν, ἔπειτα δὲ αὖ ἐξεφοῦν, ἀλλ' ὁ ἐφεῖν ὅπῃ ἐδόκουν.

Tum primi ex cetratis, qui pauci essent numero, metu perterriti in fugam se conijciunt: quod vbi viderunt equites, ab illis ipsis terga dantibus edocti sunt, esse ipsos inuadẽdos. Interfectus Phœbidas ipse cum duob. aut tribus, qui vnà cum ipso dimicabant. Id quũ accidisset, conducticij milites vniuersi fugã arripiebant. Inter fugiendum ad Thespiensium grauem armaturam quum venissent, & illi terga dabant, quam quã nec admodũ eos quispiã persequeretur, quòd iã esset serius, & prius elatus animus minimè se Thebanis cessuros existimassent. Occubuere quidẽ pauci, nõ tamẽ prius fugere destiterunt Thespienses, quàm intra muros se recepissent. Post ea rursum Thebanorũ res quasi reuiuiscere, atq; ipsi iã aduersus Thespienses reliquaq; finitima oppida bellũ mouere. Quamobrẽ populus ex eis Thebas migrabat. Nã omnib. in oppidis eiusmodi constituta erant imperia, qualia Thebis. Quo factũ, ut in oppidis illis amici Lacedæmoniorũ subsidio & ope indigerent. Post Phœbidæ interitũ Lacedæmonij polemarcho quodam et cohorte missa, hoc ipso præsidio Thespias tenebãt. Vere autem ineunte, rursum copias aduersus Thebanos decernunt: & Agesilaũ, vt ante quoq;, rogãt imperatoris vti munere fungeretur. Ille quod idem hac de expeditione statueret, prius quàm exta de traducendo exercitu cõsuleret, misso ad polemarchum, qui Thespijs erat, nuntio: Verticẽ vti præoccuparet, qui viã per Cithæronem ducẽti imminet, eumq; cum præsidio teneret donec adueniret ipse, mãdat. Posteaquàm hoc superato Plataeas accessit, rursum Thespias primùm se pergere simulabat. Mittebat etiã, qui rerum uenalium forum parari, ac legatos ibidem se exspectare iubebant. Quo factum, vt Thebani magno conatu eum, qui Thespias versus est, aditũ custodirent. Verùm Agesilaus postridie cum prima luce facta re sacra, versus Erythram profectus est: quũq; vno die cum copijs iterbidui confecisset, prius id vallum, quod ad Scolũ est, superauit: quàm ab eo excubiarum loco, quo antehac ingressus fuerat, Thebani aduenissent. Hoc facto, Thebanorum agrum versus solem orientem situm depopulatur, ad ipsos vsque Tanagræorũ fines: (adhuc enim Tanagram * Hypatodorus cũ suis, Lacedæmonijs addictus, tenebat) ac deinde pedẽ refert, quũ oppidũ illud ad læuã haberet. Thebani aũt ut superuenêre, in loco qui Vetulæ pectus dicitur, aciẽ aduersam instruebãt, vbi et fossam et uallũ habebãt a tergo, atq; iccirco rectè facturos se arbitrabãtur, si aleã istic prælij subirent. Erat enim locus is satis angustus, accessuq; difficilis. Quod quũ Agesilaus videret, aduersus ipsos quidẽ nõ ducebat, sed aduersa acie ad vrbẽ Thebanã pergebat. Thebani verò metuentes vrbi suæ, quòd esset a præsidijs nuda, relicto loco quo instructi stabant, via Potnias ducente, quæ tutior erat, ad vrbẽ cursu se conferebant. Enimuerò præclarũ hoc Agesilai videbatur inuentũ esse,

Phœbidas à Thebanis interficitur.

Thebanorũ res prosperæ.

Agesilai stratagema.

* al. Hypatodorus

Aliud Agesilai stratagema.

οἱ μὲν οὖν πελτασταὶ [ἡ]* ὀλίγοι ὄντες οἱ πρῶτοι, φοβηθέντες αὐδὲν ἐφυγον· οἱ δὲ ἱππεῖς αὖ ὡς εἶδον, ἐδιώκαθον τὸ φεύγον τὴν ὠμότητα αὐτοῖς. καὶ ὁ μὲν δὴ Φοιβίδας καὶ δύο ἢ τρεῖς μετ' αὐτοῦ μαχόμενοι ἀπεθανον· οἱ δὲ μισθοφόροι, δύτου χρωμένου, πάντες ἔφυγον. ἐπεὶ δὲ φεύγοντες ἀφίκοντο πρὸς τοὺς ὁπλίτας τὴν Θεσπιέων, κἀκεῖνοι, μάλα πρόσθεν μέγα φρονοῦντες μὴ ὑπείξειν τοῖς Θηβαίοις, ἔφυγον, μηδὲ τὴ πάνυ διωκόμενοι· καὶ γὰρ ὧν ἤδη ὀψέ. καὶ ἀπέθνησκον μὲν οὐ πολλοί, ὅμως δὲ οὐ πρόσθεν ἔστιγον οἱ Θεσπιεῖς πρὶν οἱ ἵπποι τείχει ἐγένοντο. ἐν ᾧ τότου πάλιν τὰ τῶν Θηβαίων ἀνέζωπυρεῖτο, καὶ ἐξεκαθάρθη ἐς Θεσπιὰς καὶ ἐς τὰς ἄλλας τὰς Βοιωτικὰς πόλεις. ὁ μὲν δὴ Φοιβίδας τοιαῦτα ἔσχε τέλος. οἱ δὲ Θηβαῖοι τὴν μὲν ἐς τὰς θήβας ἀπεχώρησαν. οἱ πάντες γε τοῖς πόλεσι διωκεῖσθαι καθήκουσιν ὥσπερ οἱ Θηβαῖοι. ὥστε καὶ οἱ οἱ τοῖς τοῖς τοῖς πόλεσι φίλοι τὴν Λακεδαιμονίων βοηθείας ἐδέοντο. μὴ δὲν γὰρ Φοιβίδα Θηβαίοις, πολέμιόν μὲν καὶ μόνον ἐν οἷς Λακεδαιμονίοις τε Θαλαπίαν πέμψαντες, τοῖς Θεσπιάς ἐφύλαττον. ἐπεὶ δ' ἔαρ ἐγένετο, πάλιν ἔφαινον φρουρὰν † οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς τοῖς Θήβας. καὶ τὸ Ἀγησιλάου ἦπερ ὁ πρόθεσις ἐδέοντο ἡγεῖσθαι. ὁ δ' ὑπὸρ τῆς ἐμβολῆς † ταῦτα γιγνώσκων, πρὶν καὶ τοῖς ἐξιέναι θύεσθαι, πέμπας πρὸς τὸν οἱ θεσπιεῖς πολέμαρχον, ἐκέλευε προκαταλαβεῖν δ' ὑπὸρ τῆς τὸν καθαιρῶνα ὁδὸν ἄνδρα, καὶ φυλάττειν ἕως αὖ αὐτὸς ἔλθοι. ἐπεὶ δὲ ἔδοξε ὑπερβαλέσθαι οἱ τοῖς πλαταιαῖς ἐλεύσετο, πάλιν πρόσω ποιήσασθαι τοῖς θεσπιὰς ἰσθμὸν. καὶ πέμπων, ἀγερώχ τε ἐκέλευε πλησιάζειν, καὶ τοὺς πρεσβείας ἐκεῖ πομπέναι. ὥστε οἱ Θηβαῖοι ἠρῶν· πλὴ πρὸς † θεσπιὰς ἐσβολὴν ἐφύλαττον. ὁ δὲ Ἀγησίλαος [τῇ ὑστεραίᾳ * ἅμα τῇ ἡμέρᾳ θυσάμενος, ἐπορεύετο πλὴ ἐπ' ἐρυθρὰς. καὶ ὡς στρατόπεδα δυοῖν ἡμέραιν ὁδὸν ἀπέχων, ἔφασαν ὑπερβάλλειν δ' κῶλον † σκῶλον τοῦ ὄρους πρὸς τὴν Θηβαίους ἀπὸ τῆς φυλακῆς, καθ' ὧν ὁπόθεν ἐσῆλθε. δόξαν δὲ ποιήσας, τὰ πρὸς ἕω τῆς τῶν Θηβαίων πόλεως ἐδῄου μέχρι τῆς παραλείας· (ἔτι γὰρ τότε καὶ πλὴ τάναγραν οἱ πολῖται † ὑπατόδωρον, φίλοι ὄντος τοῦ λακεδαιμονίων, εἶχον) καὶ ἐν τούτου δὴ ἀπῆλθ, οὐ ἀριστερᾷ ἔχων δ' τεῖχος. οἱ δὲ Θηβαῖοι † ἐπελθόντος, αὐτεπάξαντο ὡδὶ χρεῖος ἐποίησεν, ὅπισθεν ἔχοντος τὴν τε τάφρον καὶ δ' σκύρωμα, τομίζοντος καλὸν εἶναι αὐτοῦ θαι διακινδυνεύσας. καὶ γνοὺς τὸν τόπον ὡδὶ χαλεπῶς καὶ δύσβατον δ' χωρίον. ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἰδὼν ταῦτα, πρὸς ἐκείνους μὲν οὐκ ἦλθεν, † ὡδὶ σιμώσας δὲ, πρὸς πλὴ πόλιν ἦγ. οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι, δέσαντος πρὸ τῆς πόλεως, ὅπερ ἐμιμνῶν, † ἀφλιπόντος αὖ θα τὰ πάτα τὰ χιλιοι· ἦσαν, δόμῳ ἔθεον πρὸς τῆ πόλιν τῆ ὡδὶ ποτνιὰς ὁδὸν. ὧδ' ἦ αὖτη ἀσφαλεσόρα. καὶ μὴν τοὶ ἐδόκ καλὸν γενέσθαι τὸ σύμπτωμα Ἀγησιλάου, ὅπ

Thebani magno conatu eum, qui Thespias versus est, aditũ custodirent.

Verùm Agesilaus postridie cum prima luce facta re sacra, versus Erythram profectus est: quũq; vno die cum copijs iterbidui confecisset, prius id vallum, quod ad Scolũ est, superauit: quàm ab eo excubiarum loco, quo antehac ingressus fuerat, Thebani aduenissent. Hoc facto, Thebanorum agrum versus solem orientem situm depopulatur, ad ipsos vsque Tanagræorũ fines: (adhuc enim Tanagram * Hypatodorus cũ suis, Lacedæmonijs addictus, tenebat) ac deinde pedẽ refert, quũ oppidũ illud ad læuã haberet. Thebani aũt ut superuenêre, in loco qui Vetulæ pectus dicitur, aciẽ aduersam instruebãt, vbi et fossam et uallũ habebãt a tergo, atq; iccirco rectè facturos se arbitrabãtur, si aleã istic prælij subirent. Erat enim locus is satis angustus, accessuq; difficilis. Quod quũ Agesilaus videret, aduersus ipsos quidẽ nõ ducebat, sed aduersa acie ad vrbẽ Thebanã pergebat. Thebani verò metuentes vrbi suæ, quòd esset a præsidijs nuda, relicto loco quo instructi stabant, via Potnias ducente, quæ tutior erat, ad vrbẽ cursu se conferebant. Enimuerò præclarũ hoc Agesilai videbatur inuentũ esse,

quòdab hostib. longè abductis copijs perfecerit, vt cursu discederent. Ac nihilominus eos prætercurrentes polemarchi quidam cum cohortibus inuadebãt. Thebani contrà de collibus hastas eiaculabantur, quo factum vt vnus ex polemarchis Alypetus hasta traiectus occumberet. Hoc tamen etiã de tumulo Thebani deiecti fugiebant. Itaq; illo conscenso Sciritæ & equites quidam, cædebant extremos in agmine Thebanorum, qui ad vrbem equitabant. Vbi propius ad muros peruentum esset, Thebani sese conuertunt. Eo conspècto Sciritæ, celeriter regrediuntur. Quamquã autem ex eis interemtus esset nemo, Thebani tamen & tropæum excitabant, quòd hostes inde, quò conscenderant discessissent :..... Agesilaus ita tum poscente tempore digressus illinc castra metabatur eo in loco, vbi hostes prius instructos conspexerat. Postridie via qua Thespias itur, exercitum abducebat. Quumq; cetrati, qui apud Thebanos stipendia faciebant, audacter ipsum insequerentur, & Chabriam ipsos non subsequentem inclamarent: conuersi Olynthiorum equites, (nam illi iam ex fœdere socij expeditionis huius erant) accliuem ad locum eos compellebant, ita vti sequebantur, atque magno ipsos numero interficiebãt. Nam facilè pedites ab equitibus loco acclui & equitibus accessu non difficili capiuntur.

Thespienses Agesilaus interse reconciliat.

Posteaquàm Thespias Agesilaus venisset, ciues inter se dissidentes reperit: quumque vellent ij, qui Laconicis se fauere partibus profitebantur, aduersarios interficere, (quorum erat in numero etiam Meno) nequaquam hoc fieri permisit, sed reconciliatis ipsis inter se, coactisq; sacramentum sibi inuicem præstare: ita demum rursus per Cithæronem uia, quæ Megara ducit, discedit. Inde socios dimittit, ac vrbanas copias domum abducit. Quia verò Thebani admodum annonæ inopia premebantur, quòd iam duobus ab annis ex agro suo fruges nullas habuissent: quosdam suorum duabus triremibus Pagasas ad comparandum frumentum mittunt, datis eis decem talentis. Alcetas aũt Lacedæmonius, qui Oreũ cũ præsidio tenebat, dum frumentũ illi coemerent, triremes tres instruit, 40 cauẽs singulari studio ne quid enuntiaretur. Vbi iã frumentũ auehebatur, Alcetas et frumẽtũ & triremes, & homines ipsos, non pauciores CCC viuos capit. Eos in arce carcerib. mandat, in qua ipse habitabat. Quũ autem puer quidam Oreites, vt aiunt, sanequàm elegans & egregius, ipsum sequeretur: de arce descendens, apud hunc versabatur. Hac hominis negligentia captui animaduersa, arcem capiunt, moxq; vrbs ipsa ab Lacedæmonijs deficit. Ita factum, vt magna copia Thebani frumentum in vrbem aduehe- 50 rent. Vere rursum ineunte, Agesilaus in lecto decumbebat. Nam quo tempore copias Thebanorum ex finibus Megara deduxerat, inter adscendendum e fano

Thebani fame premuntur.

Alcetas Thebanos quosdam capit.

Alcetæ negligentia.

ὅπῃ πορεύσῃ ἀπαγαγὼν ἀφ' τὴν πολεμίαν, ἀφικνεῖτο δρόμῳ αὖθις ἐπὶ σφᾶς. ὅμως μέντοι † ὑπὸ παραπλησίων ἐπιόντες αὐτοὺς τὴν πολεμαρχοῦσαν ἐπεσήραμον σὺν ταῖς μόραις. οἱ μὲν τοι Θηβαῖοι ἀφ' τὴν λόφων τὰ δόρατα ὑφιέντων ἔπιπτον, ὥστε καὶ ἀπέθανεν Ἀλύπητος ἐν τῇ πολεμαρχούσῃ, ἀκοντισθεὶς ἐπεσήραμον σὺν ταῖς μόραις. ὅμως δὲ καὶ ἀφ' τούτου τοῦ λόφου ἐτρέποντο οἱ Θηβαῖοι. ὥστε ἀναβαίνοντες οἱ σκιρῖται καὶ τὴν ἱππέων ἤνυσθ', ἔπιπτον δὲ τῶν Θηβαίων τελευταίους πελαύνοντας εἰς τὴν πόλιν. ὡς μέντοι ἐγγὺς τοῦ τείχους ἐγένοντο, ἔστησαν οἱ Θηβαῖοι. οἱ δὲ σκιρῖται ἰδόντες αὐτούς, δείσαντ' ἂν βαδίζειν ἀπῆλθον. καὶ ἀπέθανε μὲν οὐδὲς αὐτῶν· ὅμως δὲ οἱ Θηβαῖοι τρόπαιόν τε ἔστησαν, ὅτι ἀπεχώρησαν οἱ ἀναβάντες ..... ὁ μέντοι Ἀγησίλαος, ἐπεὶ ὥρα ἦν, ἀπῆλθεν, ἐσταυροπεδεύσας οὗπερ καὶ τοὺς πολεμίους εἶδε πρατεταγμένους. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπῆγε τὴν ὁδὸν ἣν ἐπορεύετο. θρασέως δὲ προσηκολούθουν τὴν στρατιάν, οἱ ἦσαν μισθοφόροι τοῖς Θηβαίοις, καὶ ἐπὶ χαλεπὰν ἀναβολὴν ἦλθον, ὅπου ἀνέβησαν, ἐσφενδόνησαν οἱ τὴν ὁλωσίτην ἵππον, (ἤδη γὰρ κατὰ τοὺς ὄρκους ξυνεσταθύνουν) ἐδίωξάν τε αὐτοὺς πρὸς ὄρθιον, κατιόντες ἠκολούθουν, καὶ ἀπέκτειναν αὐτῶν μάλα πολλούς. ταχὺ γὰρ πρὸς ἀνταῖον ὑπῆλατον ἀλίσκονται πεζοὶ ὑπὸ ἱππέων. ἐπεὶ δ' ἐγένετο ὁ Ἀγησίλαος σὺν ταῖς Θηβαίοις, ὑπερῶν τοὺς πολίτας, καὶ βουλομένων τὴν φασκουσίνην λαμπρύνεσθαι ἀφικνεῖται τοὺς ὁπλίτας, (ἦν καὶ Μενῶν ἐν) ἔνθ μὲν οὖν ἐπέτρεψε διαλλάξας δὲ αὖθις, καὶ ὅρκους ὀμόσαι ἀλλήλοις ἀναγκάσας, οὕτως ἀπῆλθε πάλιν διὰ τῶν Θηβαίων τὴν ὑπὲρ μέγαρα. καὶ ἐκεῖθεν τοὺς μὲν συμμάχους ἀφῆκε, δι' δὲ πολιτικὸν στράτευμα οἴκαδε ἀπήγαγε. μάλα δὲ πιεζόμενοι οἱ Θηβαῖοι σιταῖ σίτου, διὰ δυοῖν ἐπεπλεύκεσαν ἐπὶ Φαρσάλου, ἐμπόρους ἐπὶ τὴν γῆν, πέμψαντες δυοῖν τειρήρεσιν ἄνδρας εἰς σῖτον, δέκα τάλαντα δόντες. Ἀλκέτας δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος φυλάττων ὀρεινὴν, οὗ ὧν ἐκεῖνοι ἔμελλον σιτήσεσθαι σῖτον, ἐπλήρωσατο τρεῖς τριήρεις, ὑπομείνας ὅπως μὴ ὑπαγγελθείη. ἐπεὶ δὲ ἀπῆγετο ὁ σῖτος, λαμβάνει ὁ Ἀλκέτας τόν τε σῖτον καὶ τὰς τριήρεις· καὶ ὃς ἄνδρας ἐζώγρησεν, ὡς ἐλαττόνους ὄντας ἢ τριακοσίους. τούτους δὲ ἔδεσεν ἐν τῇ ἀκροπόλει, οὗπερ αὐτὸς ἐσκήνου. ἀκολουθοῦντ' δέ τινα τῶν ὠρεσῖτῶν παῖδος, ὡς ἔφασαν, μάλα καλόν τε κἀγαθόν, καταβύνων ἐν τῇ ἀκροπόλεως πρὸς τὸν ἵππον, καταγνόντος δὲ οἱ αἰχμάλωτοι τὴν ἀμέλειαν, κατὰ λαμβάνουσι τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἡ πόλις ἀφίσταται· ὥστ' οὐ πόρρω ἦσαν οἱ Θηβαῖοι σῖτον πρεσβεύοντο. ἐφοβοῦντο δὲ πολλὰ τοῦ ἦρος, ὁ μὲν Ἀγησίλαος κλινοπετὴς ὢν· ὅτε γὰρ ἀπῆγε τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Θηβαΐδος οἴ τοῖς μεγάροις, ἀναβαίνοντ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἀφροδισίου

εἰς δ' ἀρχεῖον, ἐγνώσθη ὁ τρωσθεὶς φλέψ, καὶ ἐρρύη ἐκ τοῦ σώματος αἷμα εἰς δ' ὑγιὲς σκέλος. ἐλεομένης δὲ τῆς κνήμης ὑπρόγμου, καὶ ὀδυνῶν ἀφορήτων, συρακυσίός τις ἰατρὸς φάσκων τὸν πρὸς τοῦ σφυροῦ φλέβα αὐτῷ ὡς δὲ ἀπέξηρξαθ', ἔρρύη αὐτῷ νύκτα τε καὶ ἡμέραν τὸ αἷμα, καὶ τὸ αἷμα, παύτα ποιοῦντος οὐκ ἐδύνατο σχεῖν τὸ ῥεῦμα, πλὴν ἐλιποψύχησε· τότε μέντοι γε ἐπαύσατο. καὶ οὕτως ἐκεῖνος μὲν ἀκρωμοθεὶς εἰς λακεδαίμονα, ἠρρώστησε τό, τελοῦντ' ὀρθῶ καὶ ὁλοχειμῶνι. οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι, ἐπεὶ ἔαρ ὑπέφαινε, πάλιν φρουρὰν τε ἔφαινον ἐπὶ τοῖς Θηβαίοις, καὶ Κλεόμβροτον ἡγεῖσθαι ἐκέλευον. ἐπεὶ δ' ἔλαν τὸ στράτευμα πρὸς τοῦ κιθαιρῶνι ἐγένετο, † προσῆσαν αὐτῷ οἱ πελτασταὶ ὡς προκαταλήψόμενοι τὰ ὕπερ τῆς ὁδοῦ. Θηβαίων δὲ καὶ Ἀθηναίων προκατειλήφεσαν πυθοῦ τὸ ἄκρον, τέως μὲν ἐῶν αὐτοὺς ἀναβαίνειν· ἐπεὶ δ' ἐπ' αὐτοῖς ἦσαν, ὑπανασταντες ἐδίωκον, καὶ ἀπέκτειναν πολλοὺς τετταράκοντα. τούτου δὲ γενομένου, ὁ Κλεόμβροτος ἀδύνατον νομίσας τὸ ὑπερβῆναι εἰς τὸν τῶν Θηβαίων, ἀπῆγέ τε καὶ διῆκε τὸ στράτευμα. συλλεγέντων δὲ τῶν συμμάχων εἰς λακεδαίμονα, λόγοι ἐγίγνοντο ἀφ' τῶν συμμάχων, ὅτι διὰ μαλακίαν καταπεπρήγοιεν τοῦ πολέμου. ὑπῆναι γὰρ σφίσι ναῦς πλειόνας τῶν Ἀθηναίων, ἐλεύθερον τῷ πόλιν αὐτῶν· ὑπῆναι δὲ σφ' αὐτοὺς ταύτας ναυσὶ καὶ εἰς Αἴγας στράτευμα διαβιβάζειν, εἰ μὴ βούλοιντο, ὧδι φασκόν, ἐᾶν βούλοιντο, † τῶν κρατίστων. ταῦτα δὲ λογισάμενοι, ἐξήκοντα μὲν τελέρδε ἐπλήρουν, Πόλλιδ δ' αὐτῶν ναύαρχον ἐγένετο. καὶ μέντοι οὐκ ἐβούλοντο οἱ ταῦτα γνόντες, ἀλλ' οἱ ἀθλιώτατοι ἐπλεῖν ἐκελεύοντο. τὰ γὰρ σιτηρέσια αὐτοῖς πλοῖα ὧδι μὲν ὑπῆν ὁρμεῖσθαι ἀφίκεσθαι, ἐκεῖθεν δ' οὐκέτι ἤθελε πλεῖν, τῷ ναυτικῷ ὄντος † τῶν λακεδαιμονίων πολέμιον καὶ κακῶς καὶ ἀνδρῶν. γνόντες δὲ οἱ ἀθλιώτατοι τὸν ἀναγκαῖον, ὑπεδύοντο αὐτοὶ εἰς τὰς ναῦς, καὶ ναυμαχήσαντες πρὸς τὴν Πόλλιν, Χαβρίου ἡγουμένου, νικῶσι τῇ ναυμαχίᾳ. καὶ ὁ μὲν σῖτος τοῖς ἀθλιωτάτοις οὕτω παρεκομίσθη. πλοιοφορούμενον δὲ τὸν λακεδαιμονίων στράτευμα διαβιβάζειν ὧδι τὸν Βοιωτούς, ἐδεήθησαν οἱ Θηβαῖοι τὴν ἀθλιωτάτην πολὺ πελοποννησίων στρατεύμα πέμψαι, † νομίζοντες, εἰ δοῖεν γένοιτο, ὃ δύναιεν ἔσοιτο τοῖς λακεδαιμονίοις ἅμα μὲν τὸν ἑαυτῶν χώραν φυλάττειν, ἅμα δὲ τὰς τοὺς ἐκεῖνα τὰ χωρία συμμαχίδας φόλας, ἅμα δὲ στράτευμα διαβιβάζειν ἐναντίον πρὸς ἑαυτούς. καὶ οἱ ἀθλιώτατοι μέντοι ὀργιζόμενοι τοῖς λακεδαιμονίοις δὴ τὸ Σφοδρίου ἔργον, πεισθέντες ἐβέπεμψαν πολὺ τὴ πελοποννησίων ἀεὶ τε ἐξήκοντα καὶ στρατηγὸν αὐτῶν Τιμόθεον ἑλόμενοι. ἅτε δὲ ἐς τὰς Θήβας οὐκ ἐμβεβληκότων τὸ πολεμίων, οὔτ' οἱ ὧ Κλεόμβροτος ἦγε πω στρατιὰν ἔτι, οὔτ' οἱ ὧ Τιμόθεος

Veneris magistratuum in curiam, incertum qua vena rupta sanguis e corpore sanum in crus defluxerat. Quumq; sura nimium quantum intumesceret, ac dolores intolerandi accederent: medicus quidam Syracusanus ei propter * malleolum venam aperit, atque vbi semel cepisset, noctu dieque sanguis profluebat. Quidquid tentarent, fluxionem hanc inhibere non poterant, donec Agesilaus tandem animo defecisset. Tum enim fluere desyt. Hoc modo Lacedæmonem deportatus, quod æstatis reliquum erat, totamque hyemem ægrotauit. Lacedæmonij vere se ostendente, rursum copias aduersus Thebanos decernunt, eisq; ducem Cleombrotum præficiunt. Is vbi cum exercitu iam ad Cithæronem accessisset, cetratos præmittit, vt imminentia viæ loca præoccuparet. At quum Thebani & Athenienses quidam verticem hunciam ante tenerent, aliquantulum illi quidem adscendendi facultatem hostibus concedunt: verùm vt iam propè ad ipsos accesserant, consurgunt, & in fugam eos agunt, fereq; ad quadraginta interficiunt. Quod quum accideret, Cleombrotus minimè fieri posse ratus, vt Thebanorum in agrum transederet: copias inde abductas dimisit. Quumq; socij Lacedæmonem conuenissent, commemorabant fieri quadam ignauia, quòd bello attererentur. Nam posse se naues longè plures, quàm Athenienses habeat, instruere: atque vrbem ipsorum ad deditionem fame compellere. Posse item se hisce in nauibus etiam aduersus Thebanos exercitum deportare vel Phocensium in fines, si ita videatur, vel Creusim. Hoc inito consilio, triremes sexaginta complent, eique classi Pollis præficitur. Neque fefellit eos hæc sententia, qui consilij auctores fuerant: quippe hac ratione obsidebantur. Etenim naues ipsorum annotinæ Geræstum illæ quidem appulerant, verùm inde non iam amplius discedere cogitabant, quòd Lacedæmoniorum classis propter Aeginam, & Ceum, & Andrij stationes haberet. Hac necessitate compulsi Athenienses, & ipsi conscendunt naues, Chabriaq; duce nauali cum Polle congressi prœlio, victoria potiuntur. Ita factum, vt Athenien sibus deinde frumentum subueheretur. Quum autem pararent Lacedæmonij sese ad mittendas aduersus Bœotos copias, Thebani Athenienses rogabant, vt & ipsi exercitum in Peloponnesum mitterent. Existimabant enim, si hoc fieret, haudquaquam satis virium Lacedæmonios habituros ad defendendum eodem tempore tum fines suos, tum sociarum in ijs locis vrbium, & ad traducendum in agrũ Thebanũ satis magnas copias. Athenienses autem, quòd ob Sphodriæ facinus Lacedæmonijs succenserẽt, instructas LX naues ad Peloponnesi litora perlubenter misere, dato his prætore Timotheo. Atq; hoc tempore, quòd hostes Thebanorum in agrum non irrupissent, neque dum copias Cleombrotus duceret, neque dum Peloponnesum Timotheus

* pars corporis infra sura: alia tamen a talis. Galen. & Pollux.

Cleombrotus frustrà aduersus Thebanos pergit.

Lacedæmonij classem instruunt.

Athenienses nauali pugna Pollim vincunt.

cũ classe circũueheretur: peraudaciter oppida finitima Thebani adoriebãtur, eaq; recipiebãt. Timotheus qui dẽ circumuectus, statim Corcyrã occupauit: neq; tamen eam in seruitutem redegit, neq; quemquã multauit exilio, ac ne leges quidẽ immutauit. Quo factũ, vt ciuitatum ijs locis finitimarum omnium maiora essent erga Timotheum studia. Contrà Lacedæmonij et ipsi classem instruunt, & nauarchum Nicolochum, hominem admodum audacem, aduersus hostes mittunt: qui quum naues, quas secum Timotheus habebat, conspexisset: quamquam adhuc sex Ambraciotícæ abessent, nihil tamen cunctatus, cum LV nauibus aduersus LX, quas Timotheus habebat, prælio nauali dimicat. In eo quum victus esset, apud Aelyziam tropæum Timotheus excitat. Postea Nicolochus, quum Timothei naues in portum subductæ essent, ac reficerentur: aduectis ad se iam sex illis Ambracioticis triremibus, Aelyziam nauigat, vbi tũ Timotheus erat. Posteaquàm is obuiam sua cum classe non pergeret, ipse quoq; tropæum proximis in insulis statuit. Timotheus autẽ refectis nauibus ijs, quas habebat, et e Corcyra comparatis alijs, vt iam plures essent, quàm septuaginta: longè classe superior erat. Et quia magna pecuniarum vi ob classis magnitudinem indigebat, Athenis eas adferri curabat.

Timotheus præclarus Athenienſiũ dux.

πολιορκῶν τὴν Ἐρασίνου δὴ ἐγγράτου ὄντος οἱ Ἠλεῖοι ὠδὶ τὰς πολιορκίδας τῶν πόλεων καὶ πάλιν αὐτὰς ἐλάμβανον. ὁ μὲν τοι Τιμόθεος τοῦτο μὲν ἀπέλαμβανον.
κόρκυραν μὲν δὴ ὑφ' ἑαυτῷ ἐποιήσατο· οὐ μέντοι γε τοὺς ἄνδρας ἐφυγάδευσεν, οὐδὲ νόμους μετέστησεν. ἐξ ὧν τὰς πόλεις ἁπάσας εὐμενεστάτας εἶχεν, αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ναυπηγοῦντο, καὶ Νικόλοχος ναύαρχος μάλα θρασὺν ἄνδρα ἐξέπεμψε. ὃς ἐπειδὴ ἔδει τὰς μετὰ Τιμοθέου ναῦς, ὀκτὼ ἡμέλλησε, καίπερ ἓξ νεῶν ἀφρυσῶν αὐτῷ τὴν ἀμβρακιωτίδων· ἀλλὰ ὡς τάχιστα καὶ πεντήκοντα ἔχων ναῦς, ἑξήκοντα οὔσας τὰς μετὰ Τιμοθέου ἐναυμάχησε. καὶ τότε μὲν ἡττήθη, καὶ τρόπαιον ὁ Τιμόθεος ἔστησεν ἐν Αἰλυζίᾳ. ὁ δὲ, τὰ ἀπολωλεκόμενα τῶν Τιμοθέου νεῶν, ἡμιόλιος ἐκβαίνων, ἐπεὶ πλεῖστον ἀπῴκει τῶν ἀμβρακιωτίδων ἐξ ἡμέρας, ἵνα μὴ Αἰλυζίαν ἔλθοιεν, ἐνταῦθα ὁ Τιμόθεος ὡς δὲ ἐκ τῶν ἀντιπάλων, τροπαιοῦται αὖ κἀκεῖνος ἐστήσατο ἐν ταῖς ἐγγυτάτω νήσοις. ὁ δὲ Τιμόθεος ἐπεὶ ὡς τάχιστα ἐπύθετο, καὶ ἐκ κορκύρας ἄλλας πρόσθεν ἐξέπλευσε, χειμαίνας αὐτῷ τὴν θάλασσαν πολὺν ἢ ἑβδομήκοντα, πολὺ δὴ ὑπερῆν ναυπηγῶν. χρήματα μὲν τοίνυν μετεπέμπετο ἀεὶ ὠδί· πολλῶν γὰρ ἐδεῖτο, ἅτε πολλὰς ναῦς ἔχων.

αὐτανδρίαν.

αὐτανδρίαν.

XENOPHONTIS HISTORIARVM GRAECARVM LIBER SEXTVS.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

HIS tum rebus Athenienſes & Lacedæmonij occupati erãt. Thebani verò, posteaquàm oppida Bœotiæ suam in potestatem redegerant, etiã Phocensium in fines expeditionem suscipiebant. Ibi quum legatos Lacedæmonem Phocẽses misissent, ac significassent se, nisi suppetias ipsi ferrent, non posse non Thebanorum imperio parére: mari Cleombrotum regem cum quatuor cohortibus & sociorum parte Lacedæmonij Phocensium in agrum ablegant. Eodem propè tempore Polydamas Pharsalius Lacedæmoniorum ad communitatem e Thessalia venit. Eius viri vt reliqua in Thessalia nomen erat illustre, ita sua in republica tanta virtute præditus existimabatur: vt quum Pharsalij domesticis seditionibus ac dissidijs laborarent, arcem ipsi traderent, annuósque prouetus ad se recipere permitterent, deq; ijs tum ad sacrificia, tum reliquã administrationem impensas facere, quæ præscriptæ legibus essent. Ac ipse quidẽ ex hũce pecunijs et arcem ipsis præsidio tuebatur, &

Bellum in Phocide.

Polydamas Pharſalius.

Ολμὲν οὖν ἀπέλωχῖσι καὶ Λακεδαιμονίοις πολὺ ταῦτα ἦσαν. οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐπεὶ κατεσκέψαντο τὰς οἰκήσεις τῶν Φωκέων, ἐνέβαλλον εἰς τὴν Φωκίδα. ὡς δ' αὖ καὶ οἱ Φωκῆς ἐπεβεβήκεσαν ἐς τὴν Λακεδαιμονίαν, καὶ ἔλεγεν ὡς ἐὰν μὴ βοηθήσειεν, ἀπολεῖται πάντα τοῖς Θηβαίοις, ἐν τούτῳ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀναβαίνουσι κατὰ θάλατταν ἐς Φωκέας Κλεόμβροτός τε ὁ τοῦ βασιλέως, καὶ μετ' αὐτοῦ τέτταρες μόραι, καὶ τῶν συμμάχων τὸ μέρος. ἐνθὰ δὴ πολὺ ἔδοξεν τὸν χρόνον καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ἀφεῖναι τοὺς πρὸς βοηθοῦντας τῶν Λακεδαιμονίων πολιτάς. Φαρσάλιοι δ' ἔτυχον δὲ καὶ οἱ τῇ ἄλλῃ θετταλίᾳ μάλα *δυσκινήτως, ἡ οἱ αὐτῇ δὲ τῇ πόλει οὕτως ἐδόκει καλῶς τε κἀγαθῶς εἶναι, ὥστε καὶ σπασάμενοι οἱ Φαρσάλιοι πρακτέα τὰ αὐτῷ τῷ ἀκροπόλιν, καὶ τὰς πρόσοδους ἐποίησαν † λαμβάνοντα, ὅσα ἐγκέκτηντο οἱ τοῖς νόμοις εἶς τε τὰ ἱερὰ ἀναλίσκειν καὶ εἰς τὴν ἄλλην διοίκησιν. κἀκεῖνος μέντοι ἀπὸ τούτων τὴν χρημάτων τῶν τε ἄκρων φυλάττων διέζευξεν αὐτοῖς, καὶ

λαμβάνειν

καὶ πάλαι διαικῶν ἀπελογίζετο κατ' οἰκονομίαν· ἡνίκα δέ ποτε μὴ οἷός τε εἴη, πρὸς ἑαυτὸν προσπίθει· ὅσον τε ἐν τῷ δημοσίῳ ἐλλεῖπον, καὶ τοῦτο *ἀπελάμβανον. ὧν ἡνίκα ἄλλος φιλόξενος πρὸς μεγαλοπρεπὴς τὰ θεοξενία παλαιὸν πρόπον. ἔτος δὲν ἐπεὶ ἀφίκετο εἰς τὴν Λακεδαίμονα, εἶπε τάδε· Ἐγὼ μέν, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, ἐπεὶ ὑμῶν ὢν μὴ βούλεσθε ἐν ἀσφαλεῖ ἐμὲ θεῖναι, ἀπέρχομαι· ὑμᾶς δὲ χρὴ ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἐγὼ μὲν ἐν τῇ ἐμαυτοῦ πατρίδι ὢν ἐμεμνήμην ὑμῶν ἀγαθῶν πολλῶν, ἀξιῶ, ἐὰν τί που ἀγαθὸν δύνωμαι, πρὸς ὑμᾶς ἰέναι· ἐὰν δέ τι καλὸν ὑμῖν αὖ τῇ θεραπείᾳ ξυνίσω, σημαίνειν. ἀκούετε μὲν δὴ οἷός ὅπῃ ὑμεῖς Ἰάσονα ὄνομα. ὁ δ' αὖ οὗτος δυνάμενος ἔχει μεγάλων, ἡ ὄνομαστός ἐστιν. ἔστι δὲ καὶ φιλόξενος ποιησάμενος, ξυνεβούλευέ μοι, καὶ εἴπερ βιάσεσθε ὅπῃ, ὦ Πολυδάμα, ἥκειν πρὸς ὑμετέραν πόλιν φάρσαλον δυναίμην αὖ πρᾶσσειν ἀγαθά, ἕξεσί σοι ἐν τῇδε λογίζεσθαι. ἐγὼ μέν, ἔφη, ἔχω μὲν θεσσαλίας τὰς πλείστας καὶ μεγίστας πόλεις συμμάχους. καὶ πειρασόμενός γε αὐτὰς ὑμῶν σὺν αὐτοῖς τὰ οἷα ἐμοὶ γράβδυμίων. καὶ μὴν οἶδά γε ὅτι μισθοφόρους ἕξω ἑξακισχιλίους, οἵτις, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ἀδεμία πόλις δύναιτ' ἂν ῥᾳδίως μάχεσθαι. ἀεὶ δὲ μισθὸς μὲν γάρ, ἔφη, καὶ ἄλλοθεν ἂν ἐλάττων ἐξέλθοι· ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκ τῶν πολέων χρήματα οὐκ ἐθέλουσιν οἱ πολῖται ἐκφέρειν τοὺς πολεμίους ἔχειν, οὐδ' ὅπως ἀκμάζοντας. ἐμοὶ δὲ ἐξεστι μισθοφορεῖ ὅστις μὴ ἱκανός ἐστιν ἴσα πονεῖν ἐμοί. αὐτὸς δ' ὅτι (λέγειν μὲν πρὸς ὑμᾶς χρὴ τἀληθῆ) καὶ σῶμα μάλα εὔρωστον, καὶ ἄλλως φιλόπονον καὶ οἶνον τὴν αὐτὴν πίειν λαμβάνω καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ἡγεῖται χρὴ σὺν οἷς ὅλοις καὶ οἷς γυμνασίοις καὶ ὅταν τὴν στρατιὰν ταττωσιν. καὶ ὃς μὲν ἂν μαλακὸς τὴν ξυνουσίαν αὐτὸν αὐτὸν ἀπῇ, ἐκβαλλέσθω· ὃς δ' ἂν ὁρᾷ φιλοπόνους καὶ φιλοκινδύνους καὶ φιλοπολεμικοὺς ἑαυτοῦ, τούτους ἐγὼ ἡγοῦμαι ἐμοὶ ἀσφαλεστάτους εἶναι. ἐὰν δὲ καὶ ὑμεῖς ἐθέλητε μετ' ἐμοῦ γενέσθαι, σὺν θεοῖς ἐλθόντες ἂν ὅ, τι δύναιμεθα ἀλλήλους.

αὖ Βουλόμενοι

Polydamas aduerſus Iaſonẽ Theſſalum opẽ poſtulat.

& alia quoq; administrãs quotannis rationes reddebat. Quod si quando a pecunijs publicis destitueretur, de suo nõnihil ad eas adijciebat, idq; vbi quid vectigalium supereret, recipiebat. Et erat ceteroqui Thessalorũ more magnificus ac hospitalis. Heic vbi Lacedæmonẽ peruenisset, hac vsus est oratione. Equidẽ Lacedæmonij, quum hospes sim vestræ ciuitatis publicus, nostraq; in vos exstent beneficia inde vsq; ab omnibus maiorib, quorũ meminisse possumus: æquũ esse cẽseo, vt si quà ipse difficultate premar, ad vos me conferã: itemq; si quid aduersum vos rei molestæ in Thessalia oriatur, id vti vobis significẽ. Non dubito autem vos quoq; Iasonis nomẽ audisse. Nam is vir & copias ingẽtes habet, & percelebris est. Hic quũ mecũ cõgressus esset factis inter nos indutijs, in hunc modũ me cõpellauit: Posse mẽ, mi Polydama, ciuitatem vestram Pharsalũ vel inuitã imperio meo subijcere, vel de his tecũ existimare potes. Nã & plurimas & maximas Thessaliæ vrbes equidẽ mihi societate deuinctas habeo, quas ipsas in potestatẽ meã redegi, quũ vos vnà cũ ipsis cõiuncti bellũ aduersus me gereretis. Nõ ignoras aũt; habere me cõductícios milites exteros nõ paucíores 1500, quibus (meo iudicio) resistere nulla ciuitas possit. Nam numerus quidẽ hic militũ, ait, etiã aliunde promi possit: sed vrbani exercitus partim quosdã natu grandiores habent, partim qui nẽdum ætatẽ vegetã attigerint. Præterea per sanè pauci quidã vnaquaq; in vrbe corpora sua exercent. Apud me verò nemo stipendia facit, qui nõ eosdẽ, quos ego, labores tolerare possit. Iason ipse (dicendũ est enim apud vos, quod verũ est) per est robustus corpore, ac ceteroqui laborũ patientissimus. Quinetiã cottidie virtutis suorũ periculũ facit. Nã & in gymnasijs, & in expeditionib. quascũq; suscipit, primus ipse arma gestat: ac si quos è cõducticijs militib. esse molles animaduertit, eos exauctorat: sin qui & laborum tolerantes sunt, & ad subeundũ pericula in re aduersus hostem gerenda, promti, eos stipẽdio partim duplo, partim triplo, partim quadruplo, ac præterea munerib. alijs ornat. Eosdẽ & in morbis curat & mortuos funerum magnificentia cohonestat. Quo fit vt omnes ipsius cõducticij milites sciant, virtute bellica vitã se honoratissimã ac rebus omnib. adfluentẽ cõsequi. Idem mihi nõ ignorãti demõstrabat, parére iã ipsius imperio Maracos, & Dolopes, & Alcetã qui Epiro præest. Quid nã igitur, ait, mihi metuendũ sit, quo minus existimare debeã, me facilè vos imperio meo subiecturũ? Fortasis heic mihi secũ aliquis cogitet, mearũ rerũ ignarus: Quamobrẽ igitur cũctaris? Cur nõ iã bellũ aduersus Pharsalios suscipis? Quia mihi omninò præstare videtur, ita me Iupiter amet, vt vos mihi potius sponte vestra, quàm inuitos adiungam. Nam si coacti a me fueritis, & ipsi de me, quacumque ratione fieri poterit, lædendo consilia agitabitis: & vos ego vicissim quammaximè fractos volam. Sin persuadendo meas in partes vos adduxero, facilè intelligi potest futurum, vt pro virili nosmet mutuò inuenius.

De Iasone Pheræo.

Now

» Non autem nescius sum, mi Polydama, in te vnũ o-
» culos patriæ tuæ cõiectos esse. Eius si beneuolentiam
» mihi conciliaueris, policeor (inquit) ego tibi, factũ
» me vt omnium in Græcia sis hominum secundũ me
» maximus. Quarum autem rerum tibi secundas defe-
» ram audi, neq; mihi fidei quidquam in vllo habueris,
» quod tibi ratiocinanti non vero consentaneum vi-
» sum fuerit. Primùm hoc manifestum est futurum vt
» si Pharsalus ijs cum oppidis, quæ a vobis pendent, ad
* Græcè τα- nos accesserit: facilè Thessalorum omnium *imperato-
γὸς, quo pecu- liariter sum- mus apud Thes- salos magi- stratus signifi- catur. pra CCIↃↃ: quorum & corpora & animi magnitu-
» dinem dum intueor, nullam fore gentem arbitror, si
» rectè quis eis præsit, cuius Thessali sint obœdituri im-
» perio. Et quamquã ipsa per se latissimè pateat Thessa-
» lia, tamẽ imperatore creato etiã finitimæ nationes oẽs
» ei parent. Sunt item his in locis vniuersi propè iaculan-
» di periti, quo fiet vt copias nostras etiam cetratorũ nu-
» mero abundaturas sit verisimile. Præterea mihi cum
» Bœotis ac reliquis omnibus, quicũq; contra Lacedæ-
» monios bellũ gerunt, societas est: quos si tantùm a La-
» cedæmoniorũ iniurijs vindicauero, perlubẽter me du-
» cem sequentur. Neq; dubito quiduis facturos Athe-
» nienses, nobiscum vti societate coniuncti sint: quam-
» quã eorũ mihi amicitiã minimè expetẽdam arbitrer.
» Sic enim statuo, facilius nos maris, quàm terræ conse-
» quuturos imperium. Atq; hæc, ait, mihi velim cõsi-
» deres, an probabiles sint ratiocinationes meæ. Nimi-
» rũ si Macedoniam habebimus, e qua ipsi Athenien-
» ses ligna petunt, multo plures ipsis naues ædificare po-
» terimus. Iã quod homines attinet, num ijs Athenien-
» ses facilius posse cõplere naues credibile sit, quàm nos,
» quibus tãta mancipiorũ est copia? Num item magis
» sit consentaneũ nobis ad alendos nautas omnia suffe-
» ctura, qui præ copia frumentũ etiã aliò vehimus: an
» Athenien sibus, quib. ne tantũ quidẽ frumenti suppe-
» tit, quantũ ipsis satis sit, nisi alicũde pretio comparẽt?
» Etiã pecuniæ nos vim maiorẽ habere verisimile est,
» qui vt paruas quasdã ad insulas respiciamus necesse
» non habemus: sed mediterraneis a nationibus tributa
» exigimus. Quoties enim vni paret imperatori Thes-
» salia, finitima omnia tributũ pendẽt. Nec ignoras Per
» sicũ etiã regẽ fruentẽ nõ insularũ, sed terræ continen-
» tis fructibus, omniũ hominũ esse opulentissimũ: quẽ
» quidem ego minori negotio redigi posse in ordinẽ ar-
» bitror, quàm Græciã. Scio .n. homines istic oẽs, vno
» excepto, magis seruituti quàm fortitudini addictos
» esse. Scio præterea quali ab exercitu discrimẽ in extre-
» mũ adductus rex fuerit: siue illũ respicias, qui in A-
» siã cũ Cyro, siue qui cũ Agesilao adscendit. Hæc quũ
» apud me disseruisset, respondebã ego, cetera quidẽ di-
» gna cõsideratu ab ipso dici: sed videri mihi minimè fe-
» rẽdũ, si nos Lacedæmonijs amici, quũ nihil habeamus quod de ipsis queramur, ad hostes ab eis deficiamus.

γιγνώσκω μὲν οἶῶ, ὦ Πολυδάμα, ὅτι ἢ σὴ παρεῖς
εἰς σὲ ἀφελέπει. ἐὰν δὲ μοι φιλίως αὐτῶ ἔχειν
πρασκθῆς, ὑπισχνοῦμαί σοι, ἔφη, ἐγὼ μέγιστόν
σε τὴν ὠφέλειαν μετ' ἐμὲ ποιήσειν. οἷα δὲ
πραγμάτην ἐγὼ τὰ δίκαια σοι δίδωμι ἀκ-
κουσον, καὶ μηδὲν πίστευέ μοι ὅ, τι αὖ μὴ λογίζο-
μαι ὠφ Σοι ἀληθὲς φαίνεται, ἀκουε δὴ μοι. οἶ-
δα μὲν ἡμῖν, ὅτι φαρσάλου προσγενομένης καὶ
τῆς ἐξ ὑμῶν ἡγεμονίας τῶν λεων, οὐ μετ' ὠς αὖ ἐγὼ
τοὺς Θετταλοὺς ἀπαντᾶν ποιήσαιμι. ὥς γε
μὲν ὅταν τοὺς Θετταλία, εἰς ἑξακισχιλίους
μὲν οἱ ἱππεύουσι γίγνονται, ὁπλῖται δὲ πολέ-
ους ἢ μύριοι κατέστανται. ὧν ἐγὼ καὶ τὰ σώμα-
τα καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ὁρῶν, οἶμαι αὖ, αὐ-
τὴν ἑ καλῶς τις ὠδίμελοίη, οὐκ εἶναι ἔθνος
ὁποίῳ αὖ ἀξιώσαιεν ὑπήκοοι εἶν Θετταλοί. πολ-
τοσοῦτος γε μὴν οὔσης [γῆς * Θετταλίας, πολ-
λὰ τὰ κύκλῳ ἔθνη ὑπήκοα μέν ἐστιν ὅταν ἰσχύς σὺν
θάδε κατασχῇ. ἕδρυν δ' ἁπάντων οἱ τοιοῦτοι ἀνυβ-
στοί εἰσιν· ὥστε καὶ πελτασικῷ εἴκοσ ὑπερέχειν
ἡμῶν δυνάμεων. καὶ μὴν βοιωτοί γε καὶ οἱ
ἄλλοι πάντες ὅσοι λακεδαιμονίοις † πολεμοῦ- πολεμίοις
σιν, ὑπάρχουσί μοι σύμμαχοι. καὶ ἀκηλοημένος
ὑπὸ σὺν ἀξιοῦσιν ἐμοὶ, αὖ μόνον ἀφ' λακεδαιμονίων
ἐλευθερῶ αὐτούς. κἀ ἀθλιώτατοι δὲ δὴ οἶδ' ὅτι πάντα
ποιήσουσ αὖ, ὥστε συμμαχοι ἡμῖν γενέσθ· δὴ
ἐγὼ ὃκ αὖ μοι δοκῶ πρὸς αὐδὸν φιλίως ποιή-
σασθαι. νομίζω γὰρ ἐπ ῥᾴδιον τὼ κ' πάλαιθαι
ἢ τὼ κ' γλῶ ἀρχὼ πφαλαθεῖν αὖ. ἐὰ ἐνότα λο
γίζομαι, σκήπει, ἔφη, καὶ ταῦτα. ἔχουτός μὲν γε
μακεδονίαν οὐδεν καὶ ἀθλιώτατοι τὰ ξύλα ἄνυτα,
πολὺ δήπου πλέονας ἐκείνων ἡμᾶς ἐσμεθ
ναῦς ποιήσασθαι. αὐθῶν γε μὲν ταῦτα πλη-
ρωῶ πότερον ἀθλιωτέρους εἰκὸς μᾶλλον δύ-
ναθαι, ζεύτους [κατὰ ζευτοὺς * ἔχοντας πε-
νέστας; ὧν γε μὲν ναύτας τρέφῳ πότερον ἡμᾶς
ἡμαιστέρους εἰκὸς ὄτι, ὧν δ' ἀφθονίαν καὶ ἄλλο-
σε οἴτον ἐκπέμποντας, ἢ ἀθλιωτέρους, ὧν μηδ' αὐ-
τοῖς ἡμῶν ἔχοντας, αὖ μὴ πείωνται; καὶ χρή-
μασί γε δήπου εἰκὸς ἡμᾶς ἀφθονωτέροις χρῆ-
σθαι μὴ ἐς νησύσ ἀφελέσοντας, ἀλλ' ἢ πε-
ρισπᾷ ἔθνη κεκτημένους. πάντα γὰρ δήπου
τὰ κύκλῳ φόρου φέρᾷ ὅταν ταγῶσι τὼ κ'
Θετταλίαν. οἶσθα δὲ δήπου ὅτι καὶ βασιλεὺς ὁ
πρσῶν ὑ νήσους ἀλλ' ἤπειρον κεκτημένος, πολ
σιώτατ αὐθρώπων ἐστίν· ὃν ἐγὼ ὑπήκοον ποιή-
σασθαι ἐπ δυνατὸν μᾶλλόν ἢ τοὺς ἐκεῖ αὐθρώπους
πολὺ οἴος, μᾶλλον δ' ἀλείαν ἢ ἀλκὴν μεμελε-
τηκότας. οἶσθα δ' ὑφ' οἵας δυνάμεως καὶ τῆς μεθ'
Κύρου ἀναβάσης, ἧ τῆς μετ' Ἀγησιλάου, εἰς πᾶν
ἀρχικὸν βασιλεύς. ἐπεὶ δ' τοῦτ' ἐπόντ αὖτ,
ἐγὼ ἀπεκρινάμην ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἀξιόκτητα
λέγῃ, δ' δὲ λακεδαιμονίοις ὄντας φίλους ἀ-
ποσπᾶσαι πρὸς σφᾶς αὐτούς, μηδὲν ἔχοντάς ἐγ-
καλεῖν, τοῦτ', ἔφην, ἀξιοῦσί μοι δοκεῖ εἶναι
ἀδικεῖν. Tum

Ἐμὲ μὲν δὴ ἐπαινέσας με, καὶ ἐπὼν ὅτι μᾶλλον † ἑαυτέον
μοι εἶη ὅτι οἱ οὕτ ἐλῶ; ἀφῆκέ μοι † ἐλλοῦντα
πρὸς ὑμᾶς λέγειν τὰ λη, ὅτι διανοοῖ σφα-
τοῦσθαι ὡδὶ φαρσαλίους, ἐμὲ μὴ προσίμεθα. αὐτεῖν
οἷῶ ἐκέλευε βοήθειαν πρ' ὑμῶν. καὶ ἐαὐ μὲν
σι, ἔφη, δίδῶσιν ὥστε σε πείθεσθαι ἡμῖν, ἐμ-
πειν συμμαχίαν ὡς ἐμοὶ πολεμεῖν, ἄγ', ἔφη,
καὶ τοῦτο χρώμεθα ὅ, τι αὖ ἀφελοίμεθ ἐκ τῶ πο-
λέμου· ἐαὐ δὲ σι μὴ βοηθῶσιν ἡμῖν, ὃκ
ἤδη αἰέγκλητ αὖ δικαίως εἴης σὺ τῆ πατρίδι,
ἢ σε ἐμᾶς, καὶ σὺ πάσῃς τὰ κράτιστα. πολ-
σύτ' δὴ ἐγὼ ἥκω πρὸς ὑμᾶς, καὶ λέγω ταῦτα
ὅσα ἐκεῖ αὐτός τε ὁρῶ καὶ ἐκείνου ἀκήκοα· καὶ νο
μίζω οὕτως ἔχειν, ὦ ἄνδρες λακεδαιμόνιοι, ὡς
ἐμοὶ πέμψατε ἐκεῖσε ὡσσ μὴ ἐμοὶ μόνοις
δοκᾷ καὶ ὑμῖν δῆλοις ἡμῖν ὠφελεῖς
εἶναι πρὸς Ἰάσονα πολεμεῖν, ἀφεστήσονται αὐτῆς
αἱ πόλεις· πᾶσι γὰρ φοβοῦνται ὅσοι τοτὲ πρε-
σβεύσαι ἡ τῆς ἀνδρὸς δυνάμεως. εἰ δ' ἐνεσδαμῶδῆς
καὶ ἄνδρα ἰδιώτην οἴεσθε ἀρκήσειν, συμβουλεύω
ἡσυχίαν ἔχειν. οὖ γὰρ ἴστε ὅτι πρὸς τε μεγάλην
ἔσται ῥώμην ὁ πόλεμ, καὶ πρὸς ἄνδρα ὃς φρό
νιμ μὲν οὕτως στρατηγός ἐστιν, ὡς ὅστε τὰ λαν-
θάνῳ καὶ ὅστα φθαίῳ καὶ ὅσα βιάζεσθαι ὠδὶ-
χειρεῖ, οὐ μᾶλλα † ἀφαμῦ πάνῳ. ἱκανὸς γὰρ ἐστὶ ἐφαμαρτανῆν.
καὶ νυκτὸς ἄπρ ἡμέρα χρῆσθαι, καὶ ὅταν σωθύ-
ᾖ, ἄζηλον καὶ δεῖπνον ποιησάμεν ἅμα πονεῖ-
σθ. οἴεσθε δὲ καὶ αὖ παύεσθαι χρῶναι ὅταν ἀ-
φίκηται αὖ αὖ † ὁρμῶμεν ἦ, καὶ ὅς πρέ- ὁρμᾶσθαι.
ξηται ἃ δεῖ. καὶ ὠὺς μετ' αὖτ δὲ ταῦτα ἐθίσει.
ἐπίσαται δὲ καὶ ὅταν ὠδὶ πονήσαντ ἀγαθόν
τι πρέξωσιν οἱ στρατιῶται, ἐκπλήττ τὰς γνώ-
μας αὐτῶν. ὥστε καὶ δῶρα μεμαθήκασ ἀνθρώ-
οἱ μετ' αὐτ, ὅτι ἐκ τῶν πόνων καὶ τὰ μαλακὰ
γίγνεται. καὶ μὲν ἐγκρατέστατός γε ὤδ' ὢν ἐγὼ
οἶδα τὴν πρὸ δ' σῶμα ἥδυνόν. ὥστε οὐδὲ ζῆ-
ταῦτα ἀκολίαστ ἔχει εἰς δ' μὴ πείθῃσ ἀεὶ δ'
δέον. ὑμεῖς οὖν σκεψάμενοι εἴπατε πρὸς ἐμὲ, ὥσ-
περ ὑμῖν πρσήκει, ὁ ὠφέλιμα δυνήσεσθέ τε καὶ μέλ
λετε ποιήσειν. ὁ μὲν ταῦτ εἶπεν. οἱ δὲ λακε-
δαιμόνιοι τότε μὲν ἀνεδάλοντο τὴν ἀπόκρισιν·
τῇ δ' ὑσῥαίᾳ, καὶ τῇ τελίᾳ, λογισάμενοι τάς τε
ἔξω μόρας ὅσαι αὐτοῖς εἶεν, καὶ τὰς πρὸ λακε-
δαίμονα πρὸς τὰς ἔξω τῶν ἀθλιαίων τελείᾳς, ἧ
ἦν πρὸς ὠὺς ὁμόρους πολεμον, ἀπεκρίναντ ὅτι
αὐ ὧδ' πρόνοιαν αὖ δυνατὸν ἐκείνῳ αὐτῷ ἐκ-
πέμψαι ἰδίᾳ κινδυνείαν, ἀλλ' ἅπαντα ξυπήκοα ποιή-
σασθαι αὐτὸν ἐκέλευον ὅπη δικαιοῖ ἄριστα τέ τε ἑαυ-
τῶ καὶ τὰ τῆς πόλεως. κἀκεῖν μέντοι ἐπαι-
νέσαντ τὴν ἀπόλυσιν τῆς πόλεως, ἀπῆλθε καὶ
τὴν μὲν ἀκρόπολιν τὴν φαρσαλίων ἐδέετο τῶ
Ἰάσον μὴ ἀναγκάσαι αὐτὸν παδιῶσαι, ὅπως
ὁῖς πραγματα δημίοις δικασῇ, τοὺς δὲ ἑαυ-
τοῦ παῖδας ἐδωκε δημόσιους, ἀπολαμβ αὐ-
τῶ τήν τε πόλιν πείσας ἑκοῦσαν σύμμα-
χον ποιήσειν, καὶ ταχὺ συναγαγεῖν αὐτόν.
ns adiungeret, atque etiam cum alijs daturum operam, vt Thessalorum imperator Iason constitueretur.

Tum ille me collaudato addebat, magis se me adiun
ctum sibi cupere, siquidẽ talis essẽ. Simul potestatẽ
fecit proficiscẽdi ad vos, ac rẽ ipsam exponendi: co
gitare nimirum ipsum bellũ Pharsalijs facere, si non
spõte nostra ipsi adsentiamur. Iusserit igitur a vobis
vti suppetias postularẽ, ac si quidẽ (inquit) persua-
dendo impetraueris, vt copias tibi auxiliares mit-
tant, quæ ad oppugnandũ me satis amplæ sint: cõsu
lamus id sane boni, quod belli sors tulerit. At si tibi
non satis magna subsidia mittere visi fuerint, meri-
tò culpa nõ carebis in patria, quæ te amat, & in qua
tu præstãtissima es cũ dignitate. Has ob res veni e-
quidẽ ad nos Lacedæmonij, nobisq; omnia quæ istic
vidi, & a Iasone audiui, expono. Esse aũt eiusmodi
rerũ statũ arbitror, vt si copias ad nos miseritis, quæ
nõ mihi solũ, sed reliquis etiã Thessalis ad resistendũ
Iasoni satis amplæ videãtur, ciuitates ab eo sint defe
cturæ. Metuũt enim omnes, quo tamdẽ cuiusq; sit
hominis potẽtia. Sin tirones cũ aliquo rerũ gerenda
rum imperito suffecturos hoc in negotio putatis: ab
hoc vti bello abstineatis, equidẽ vobis cõsulo. Nam
certò scitote, magnas aduersus vires bellũ vobis ge
rendũ esse, ac talẽ aduersus hominẽ, qui tã prudens
dux est: vt quæcũq; tãdẽ vel clã, vel alios anteuertẽ
do, vel vi perficere conatur, non facilè fine suo fru-
stretur. Etenim & nocte vti perinde ac die potest,
et celeritate quũ opus est, prãdio cœnaq; simul sum
tu laborare. Præterea tũ demũ sibi quiescendũ arbi-
tratur, posteaquàm eo peruenerit, quò proficiscista
tuerat, remq; animi ex sentẽtia confecerit. Itidẽ eos,
quos secum habet cõsuefecit. Nouit etiã militũ ani-
mos explere, quoties laborãdo præclarũ aliquid esse
cere. Quo fit vt omnes, qui cũ eo sunt, didicerint:
ex laboribus etiã voluptates oriri, quãquã ipse omni-
um, quos equidẽ noui, corporis in voluptatib. absti-
nentissimus sit: adeoq; propter has tantùm nõ occu
patur, vt minus id semper faciat, quòd ex vsu sit.
Vos igitur re deliberata significate mihi, quẽadmo-
dũ uos decet, quid hac in re præstare tũ possitis, tum
velitis. Hæc Polydamãtis fuit oratio. Lacedæmonij
uerò dilata eo die respõsione, altero q; actertio quoq;
die secũ ipsi expẽdẽtes, quot cohortes foris haberẽt,
quot circa Lacedæmonẽ triremib. Athenienſiũ op
positas, bellũ etiã aduersus finitimos gererẽt: respo-
dẽt in hoc quidẽ tempore nõ posse ipsos satis magna
mittere ad ipsum subsidia. Quãobrẽ domũ rediret, Ingenium Lacedæmo-niorũ respõ sum.
ac tũ suis tũ patriæ reb. quã posset optimè cõsuleret.
Itaq; Polydamas collaudata reipub. Laconicæ sim-
plicitate discesit: & arcẽ quidẽ Pharsaliorũ ne de-
dere cogeretur Iasonẽ orabat, vt hanc illis, qui fidei
suæ cõmisissent eã, conseruaret: liberos autem suos
obsidẽs dabat simulq; policebatur, persuadendo se
patriam adducturum, vti sponte se societati ipsi-

Quapro-

Iason Pheræus, Thessalorumd ux creatur.

Iasonis copiæ quantæ fuerint.

Athenienses pacem cum Lacedæmonijs faciunt.

Timothei facto pax violatur.

Lacedæmonij legatos ad Dionysium Siculũ mittunt.

Mnasippus Corcyram vastat.

Quapropter vltro citroq3 fides data quũ esset, statim et Pharsalijs pax concessa fuit, & Iasoni munus imperatoris Thessalorum sine cõtrouersia delatũ. Quod vbi accepissет, equitum grauisq3 armaturæ peditum numerum ciuitatibus singulis, pro cuiusq3 facultatibus, imperabat. Ita factum vt equites haberet Thessalos ac de socijs coactos plures quàm IↃↃ CIↃ CIↃ CIↃ, grauis verò armaturæ pedites recenserentur nõ pauciores CCIↃↃ CCIↃↃ. Denique cetratorum eas habebat copias, quæ quibusuis in acie opponi possent. Ciuitates quidem certè Thessalorum vel enumerare fuerit operosum. Denuntiabat etiam finitimis omnibus, vti tributum penderent, quod Scopæ temporibus impositum fuisset. Atque hæc quidem hoc modo peragebantur. Ego verò vnde Iasonis adres gestas deflexeram, reuertor. Cogebantur & Lacedæmonij & eorum socij Phocensium in agrum, et Thebani pedem referentes intra fines suos montium aditus præsidijs tenebant. Athenienses autem, quòd opera sua Thebanos creuisse cernerent, qui nihil pecuniæ ad alendam classem conferrent, quum interim de ipsorum facultatibus ob pecuniarum conferendarum exactiones itemq3 prædationes ex Aegina, & Atticæ præsidia decederet: finem imponere bello cupiebant. Itaque missis Lacedæmonem legatis, pacem faciunt. Mox Lacedæmone duo ex legatorum numero, quemadmodum reipublicæ decreto iussi fuerant, ad Timotheum nauigant, eiq3 significant domum vti classem reduceret, quòd pax esset inita. Timotheus inter redeundum exsules Zacynthios in patriam exponit. Quamobrem quum Zacynthij legatis Lacedæmonẽ missis, quid ipsis ab Timotheo illatum esset iniuriæ cõmemorassent: mox Lacedæmonij læsos se ab Atheniensibus existimare, rursumq3 classem instruere, ac naues plus minus LX de ipsa Lacedæmone, Corintho, Leucade, Ambracio, Elide, Zacyntho, Achaia, Epidauro, Troezene, Hermione, Haliensibus cogere. Mnasippum ei classi præficiũt, quem præter alia, quæ in illa maris ora curaret, Corcyram quoq3 iubent bello aggredi. Legatos etiam ad Dionysium mittunt, qui docerent non minus ex ipsius esse re quàm sua, Corcyram Atheniensium imperio non parére. Mnasippus itaque collecta iam classe sua Corcyram cum ea petit. Habebat præter eos, quos Lacedæmone secum adduxerat conducticios milites non pauciores CIↃ IↃ. Posteaquàm de nauibus copias exposuisset, insulam mox occupat, eamq3 pulcerrimè excultam & consitam, ac magnificis ædificijs cællísque vinarijs passim ruri exstructis ornatam, vastat: estq3 adeò proditum, milites eò progressos esse luxus, vt vinum bibere, nisi fragrans esset, haudquaquam vellẽt. Capta ex prædijs ingens mãcipiorũ pecorumq3 copia.

ὡς δὲ τὰ περὶ τὸν Ἰάσονα ἐδόκουν ἀνηλῶσθαι, δῆλος μὲν ἦν οἷς Φαρσάλιοι ἐρῳλῶν ἦρχε, ταχὺ δὲ ὁ Ἰάσων ὁμολογουμένως τὰς τῶν Θεσσαλῶν καθέστηκε· ἐπεὶ γὰρ μισθοφόρους ἐπήγαγε, διέταξεν ἱππικόν τε ὅσον ἑκάστη πόλις δύναται τρέφειν, καὶ ὁπλιτικόν. καὶ ἐχρῆτο αὐτοῖς μὲν ἱππεῦσι τοῖς συμμαχικοῖς πλέοσιν ἢ ὀκτακισχιλίοις, ὁπλίταις δὲ ἐλαχίστοις οὐκ ἐλάττοσιν δισμυρίων· πελτασικὸν γὰρ μάλα ἱκανὸν πρὸς πάντας ἀνθρώπους αὐτὸς εἶχε χιλίους. ὥρχει γὰρ καὶ τοὺς πολλοὺς ἀριθμῆσαι. προεῖπε δὲ καὶ τοῖς πολιοίκοις πᾶσι τὸν φόρον ὃν πρὶν ὑπὸ Σκόπα τεταγμένον ἦν, φόρους. καὶ ταῦτα μὴ οὕτως ἐπιτρεμίνετο. ἐγὼ δὲ πάλιν ἐπάνειμι ὅθεν εἰς τὰς περὶ Ἰάσονα πράξεις ἐξέβην. οἱ μὲν λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἐπελέγοντο εἰς τοὺς φωκέας, οἱ δὲ θηβαῖοι, ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν αὑτῶν, ἐφύλαττον τὰς εἰσβολάς. οἱ δ' ἀθηναῖοι, αὐξανομένους μὲν ὁρῶντες Θηβαίους, χρήματά τε οὐ συμβαλλομένους εἰς τὸ ναυτικόν, αὐτοὶ δὲ ἀχρηματοῦντο καὶ χρημάτων εἰσφοράς, καὶ λῃτουργίας ἀνῄνης, καὶ φυλακὰς τῆς χώρας, ἐπεθύμησαν παύσασθαι τοῦ πολέμου, καὶ πέμψαντες πρέσβεις εἰς λακεδαίμονα, ἐποιήσαντο. σπένδονται δ' ἐκεῖνται δύο τὴν πρεσβειῶν πλεύσαντες κατὰ δόγμα τῆς πόλεως, ἐπὶ τὸν Τιμόθεον ἀπαγγέλοντες ἀπὸ τῆς πόλεως, ὡς ἐρήμην οὖσαν. ὁ δ' ἀπ' ἀπραγμοσύνης, τοὺς τὴν Ζακυνθίων φυλάσσοντας ἀπέβασεν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ οἱ ἐκ τῆς χώρας Ζακυνθίοι πέμψαντες τὸν πρὸς τοὺς λακεδαιμονίους ἔλεγον οἷα πεπονθότες εἶεν ὑπὸ Τιμοθέου, σπένδονται οἱ λακεδαιμόνιοι ἀδικεῖν τε ἡγοῦντο τοὺς ἀθηναίους, καὶ ναυπηγεῖν πάλιν † παρεσκευάζοντο, καὶ σωπετάποντο εἰς ἐξήκοντα ναῦς, ἀπ' αὐτῆς τε τῆς λακεδαίμονος καὶ κορίνθου καὶ λευκάδος καὶ ἀμβρακίας καὶ ἠλίδος καὶ ζακύνθου καὶ ἀχαΐας ἧς ὑπῆρχον καὶ † ἑρμιόνης καὶ ἁλιέων. ὑπισχνοῦντο δὲ ναύαρχον Μνάσιππον, ἐπέλευσαν τῶν τε ἄλλων ὑπομενεῖν τὰ κατ' ἐκείνην τὴν θάλασσαν, καὶ στρατεύσειν ὑπὲρ κόρκυρας· ἔπεμψαν δὲ καὶ πρὸς διονύσιον, διδάσκοντες ὡς καὶ ἐκεῖνῳ χρήσιμοι εἶεν τὴν κόρκυραν μὴ ὑπ' ἀθηναίοις εἶναι. καὶ ὁ μὲν δὴ Μνάσιππος, ἐπεὶ συνελέγη αὐτῷ † ναυτικὸν, ἔπλευσεν εἰς τὴν κόρκυραν. εἶχε δὲ καὶ μισθοφόρους σὺν τοῖς ἐκ λακεδαίμονος μετ' αὐτοῦ † στρατευομένοις οὐκ ἐλάττους χιλίων καὶ πεντακοσίων. ἐπεὶ δὲ ἀπέβη, ἐκράτησέ τε τῆς γῆς, καὶ ἐδῄου διέφθειρε μὲν παγκάλως καὶ πεφυτευμένην τὴν χώραν, μεγαλοπρεπῶς δὲ οἰκήσεις καὶ οἰῶνας κατεσκευασμένους ἔχουσαν ὑπὸ τῶν ἀγρῶν. ὥστ' ἔφασαν τοὺς στρατιώτας εἰς τοῦτο τρυφῆς ἐλθεῖν, ὥστ' οὐκ ἐθέλειν πίνειν εἰ μὴ ἀνθοσμίου εἴη· καὶ ἀνόσια πόσα δὲ καὶ βοσκήματα πάμπολλα ἠλίσκετο ἐκ τῶν ἀγρῶν.

ἐπεὶ τα δὲ καὶ κατέσκαπτε πεδίοισι τῷ μὲν πρὸς ἑσπέρην τῆς πόλεως ὡς πάντες σάδια, πρὸς δ' ἠῶ χώρου ὅπως ἀρτέμενο. οὐτοῦ ἔξιον ἦεν ὑπὸ τὸν χῶρον τὸν κερκυραίων † ἐσίοι· τὸ δὲ ναυτικὸν εἰς τὰ πατρία τῆς πόλεως κατέσκαπτε πέδουσεν, ἔνθεν ὄφελ' αὖ τὰ πρόσθεν ἐόντα καὶ προμαθαίεσκε καὶ ὀλκωλύφι. πρὸς δὲ τοῖς, ἢ ὑπὸ τῷ λιμένι ὁπότε μὴ χειμὼν κωλύοι, ἐφώρμει. ἐπολιόρκει μὲν δὴ ὧδε τὴν πόλιν. ἐπεὶ δὲ οἱ κερκυραῖοι ὀλίγῳ μὲν τῆς γῆς οὐδὲν ἐλάμβανον, ἀλλὰ δ' κρατεῖσθαι κατὰ γῆν, κατὰ θάλασσαν ὀλίγῳ οὐδὲν ἐσήνεγκε αὐτοῖς, ἀλλὰ δ' ναυκρατεῖσθαι, οὐ πολλῇ ἀρεία ἦεν· καὶ πέμποντες πρὸς τὸν ἀθηναίους, βοηθεῖν τε ἐδέοντο, καὶ ἐδήλωσαν ὡς μέγα μὲν ἀγαθὸν ἀκρεβάλοιεν αὐτοὶ κερκύρᾳ στερηθεῖσι, τοῖς δὲ πολεμίοις μεγάλως αὖ ἰκμὼ προσβάλοιεν. ἰδὲ ὧδε μᾶς γὰρ πόλεως, πολλὸν γε ἀθηναίους, οὔτε ναῦς οὔτε χρήματα πλέονα αὖ γενέσθαι. ἔπι δὲ κεῖσθαι τὴν κέρκυραν οἱ καλῷ μὲν τῷ κρημνῷ τῷ κορινθίῳ κόλπου καὶ τῇ πόλεων αἱ ὧδι τῶν ἐν ἀθηναίοις εἰσὶν, εἰ καλῷ δὲ τῷ πρὸ λακωνικὴν χώρην βλωπῆφι, οἱ κλίσιν δὲ τῆς τε αὐτοπόρου ἠπείρου, καὶ τῷ ἐς πελοπόννησον ἀκρῃ σικελίασι πρόσωπον. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ ἀθηναῖοι, νόμισαν ἰσχυρῶς ὧδι μελητέον εἶναι. καὶ † παῖον πέμπουσι στησικλέα ἐξακοσίους ἔχοντα πελταστάς, Ἀλκέτα δὲ ἐδέκα ἦγεν σὺν Ἀριστείδου βοῦς. καὶ οὗτοι μὲν νυκτὸς διακωλυθέντων τῶν τῆς χώρας, ἐσῆλθον εἰς τὴν πόλιν. ἐνεφύσαντο δὲ καὶ ἐξήκοντα ναῦς πληροῦν, τιμόθεον δ' αὐτῆν στρατηγὸν ἐχειροτόνησαν. ὁ δ', οὐ δυνάμενος αὐτόθεν τὰς ναῦς πληρῶσαι, ἐπὶ νήσων πλούσας, ἐκεῖθεν ἐπιέρχεσθαι συμπληροῦν, οὐ φαῦλον ἡγούμενος εἶναι ταῖς συγκομιδὰς ναῦς εἰκῆ πολεμεῖσθαι. οἱ δ' ἀθηναῖοι, νομίζοντες αὐδὲν ἀπολωλεκέναι

nonnullis quos secũ retinebat, duũm mẽsiũ stipendiũ debebat: nec id propterea, quemadmodũ ferebatur, quòd pecuniarũ inopia laboraret. Vrbes enim pleræq; militum loco pecuniã miserant, quippe quòd hæc expeditio transmarina esset. Interim oppidani conspecto de turribus, excubias negligẽtius agi quàm prius, & milites per insulã passim palatos obuagari: facto in eos ex oppido impetu nõnullos capiũt, nõnullos occidunt. Quare Mnasippus animaduersa, non ipse solum arma corripiebat: sed etiam tota cũ graui armatura suis ferebat subsidium, & serierũ ordinũq; ductoribus uti conducticios milites educerent, imperabat. Heic quũ ductores quidã serierum respõdissent, non facilè cõtineri posse in officio militẽ ab eo, qui necessaria nõ summinístraret: Mnasippus hunc baculo, cuspide alium verberabat. Itaq; tũ omnes animis exasperatis, odioq; plenis aduersus Mnasippum egrediuntur: quod sanè ad pugnam minimè cõducit. Acie instructa Mnasippus hostes, qui ad oppidi portas erant, in fugã versos persequebatur. Illi posteaquàm propius ad muros accessissent, conuersi de monumentis tela iaculaq; conijciebãt. Præterea nõnulli ex ipsis per alias portas excurrentes, cõfertim in extremos irruebãt. Illi quòd in octonos dispositi essent ipsorum acies, rati hanc phalangis extremitatẽ imbecillam esse, conuertere se conabantur. Quamprimùm aũt referre pedem cepissent, hostes quidem in eos irruebãt, quasi fugæ se darent: ipsi verò nõ iã amplius aciẽ conuertebant. Itaq; etiam his proximi terga dabant. Non poterat tum suppetias ijs ferre Mnasippus, qui ab hoste premebantur, propter illorum impetum, quos aduersos habebat: & semper eorum numerus, qui cum ipso erant, imminuebatur. Tamdem hostes conferti Mnasippum cum ijs, quos penes sese perpaucos habebat, adoriuntur. Id quum grauis armaturæ pedites fieri cõspexissent, ipsi quoq; de oppido in hostem pergunt. Quúmque Mnasippum interemissent, uniuersis inde cum copijs hostẽm persequebantur: adeóque parum aberat, quin ipsa castra cum vallo caperent: quod quidem accidissẽt, si non hominum circumforaneorum, & seruorum, & mancipiorum turba conspecta, quoddam in his robur esse arbitrati pedem retulissent. Ac tum quidem erecto tropæo Corcyrenses etiam mortuorum caduera per indutias reddebant. Ceterùm ab eo tempore firmioribus oppidani animis erant, contraq; illi qui foris eos obsidebant, omnino deiectis. Nã et fama ferebatur, tantũ non adesse Iphicratẽ, et Corcyrenses reipsa naues suas instruebãt. Itaq; Mnasippi legatus Hypermenes classem omnẽ, quæ istic erat, complet: ac circumnauigans ad vallum, naues vniuersas mancipijs & opibus oneratas dimittit. Ipse cum classiarijs reliquísque militibus, qui e prælio supererant, vallum custodit. Tamdem hi quoq; perturbati admodum conscensis triremibus discedunt, magna istic frumenti, vinì

Interitus Mnasippi.

Lacedæmoniorũ e Corcyra fuga.

τοῖς δ' οὖσι καὶ δυοῖν ἥδη μιλοῖν ἀφεστὸς ἦν μισθόν, οὐκ ἀργῶν, ὡς ἐλέγετο, χρημάτων. καὶ γὰρ τὴν πόλεων αἱ πολλαὶ ἀργύριον αὐτῷ τὴν αὑτῶν ἔπεμπον, ἅτε καὶ ξενικὸν ὂν † στρατείας οὔσης. καταβάντες δὲ ἀπὸ τὴν πύργων οἱ ἐκ τῆς πόλεως τάς τε † φυλακὰς χέρσου ἢ πόθεν φυλαττομένας, ἐσαρμίους τε κατὰ τὴν χώραν τῶν ἀνθρώπους, ἐπεκσπασάμενοι, τῶν μὲν πολὺ αὐτὴν ἔλαβον, τῶν δὲ κατέκλεισαν. αὐτόθεν δὲ ὁ Μνάσιππος, αὐτός τε ὑπλίζετο, καὶ ὅσους εἶχεν ὁπλίτας ἅπασιν ἐκέλευε, καὶ τοὺς λοχαγοὺς καὶ τοὺς † ταξιάρχους ὑπάγειν ἐκέλευε τοὺς μισθοφόρους. ἀκροβολισμῶν δέ πινων λοχαγῶν ὅτι οὐ ῥᾴδιον εἴη μὴ † διδόντα τὰ ὠνητὰ πειθομένους πρέχειν, τὸν μὲν πολὺ βακτηρίᾳ, ὅτου δὲ τῷ σύραντι ἐπάταξεν. οὕτω μὲν δὴ ἀθύμως ἔχοντες καὶ μισοῦντες αὐτὸν συνεξῆλθον ἅπαντες· ὅπερ ἧκιστα εἰς μάχην συμφορᾷ. ὁ δὲ ἐπεὶ πρεπάξαι, αὐτὸς μὲν οὖν κατὰ τὰς πύλας τὴν πολεμίων πρέμενος ἀπεστάλκει· οἱ δ' ἐπεὶ ἐγγὺς τοῦ τείχους ἐγένοντο, ἀνεσκίρτων τε καὶ ἀπὸ τὴν μνημάτων ἔβαλλον καὶ ἠκόντιζον. ἄλλοι δ' ἐπορεύοντο κατ' ἄλλα πύλας, ὡς πανταχόθεν ἅμα ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. οἱ δ', ἐπ' ὀκτὼ τεταγμένοι, ἀσθενὲς νομίζοντες τὸ ἄκρον τῆς φάλαγγος ἔχειν, ἀναστρέφειν ἐπειρῶντο. ὡς δ' ἤρξαντο ἐπανακωρεῖν, οἱ μὲν πολέμιοι ὡς φεύγουσιν ἐπέκειντο, οἱ δ' αὖ ἐπανέστρεφον· καὶ οἱ ἐκ μέσου δ' αὐτῶν εἰς φυγὴν ὥρμων. ὁ δὲ Μνάσιππος τοῖς μὲν περιόμοις οὐκ ἐδύνατο βοηθεῖν, ἅμα δὲ ἐν τῷ κατ' αὐτὸν πρὸ πολεμίων· ἀεὶ δ' ἐλείπετο (ὡς ἐλάμβανε τέλος ἕκαστος, ἐπὶ τὰς τελευτὰς ἀπῄει πολύν, πολὺν δ' οὖσαν, ὥστε μὴ ὁρᾶν τὸν ἐπὶ τοῖς ἐσχάτοις ὄντα τὸν ἡγούμενον, ἐπεὶ δ' ἐκ πολλοῦ ἀπῆν, ἐπιστὰς ἔκοπτε τοὺς ὄπισθεν. ἐπεὶ δ' ἐκ πολλοῦ ἀπεστάλκει καὶ ἐπανῆλθεν, ἐνταῦθα δὴ ἀπαντῶν ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐπὶ τὸν ἀριστερὸν κέρας ἐπέκειτο. ἐνταῦθα δὴ καὶ ἐκεῖνος ἐπεστράφη, καὶ

certò quod gestũ erat intellexit, ideoq; suos istic aliquã tisper recreabat. Enimuerò non ignoro equidẽ huiusmodi hominũ exercitationes institui, quoties existimatur futurum, vt pugna nauali decernatur: sed hoc laudo, quòd quũ celeriter eò contendendũ esset, vbi se Iphicrates prælio nauali cũ hoste congressurũ arbitrabatur, ratione ea repererit, ut ipsius copiæ propter nauigationem rudes earũ rerũ nõ essent, quæ res ad nauale prælium requiruntur: & propter has ipsas exercitationes tardius iter non facerent. Posteaquàm oppida Cephalleniæ suam in potestatẽ redegisset, Corcyrã petit. Heic quũ primùm audisset, aduentare triremes decem, ab Dionysio Lacedæmonijs in subsidiũ missas: insulam ingressus ipse, considerato q; loco, vnde tum illi qui aduentabãt cũ classe, conspici possent, tũ sui qui daturi signũ erant, in oppido cerni: speculatores ibidẽ constituit, eiq; significat quo pacto aduentãtibus ac portũ occupantib. hostiũ nauib. signũ dandũ esset. Interim ipse præfectis triremiũ XX mandata dat, quos vbi opus esset, ad præconis uocẽ sequi se uellet: eisdẽ denũciat, nõ esse quod de pœna quærãtur, si non sequerentur. Posteaquàm de classis hostilis aduẽtu signũ datũ fuisset, auditaq; præconis vox: tũ verò festinatio digna spectatu sequi. Nã nemo erat eorum, qui naues conscendere iussi fuerãt, qui nõ cursu ad eas contenderet. Itaq; quũ nauigasset ad eum locum Iphicrates, vbi triremes hostiũ erãt, e ceteris quidẽ nauib. homines in terrã egressos deprehendit: solus Melanippus Rhodius & alijs consulebat, vt istic non subsisterent, et ipse suis in nauẽ coactis discedebat. Quãobrẽ is, tametsi nauib. Iphicratis occurreret, nihilominus euasit. Syracusanæ verò naues vniuersæ vnà cũ ipsis uectorib. captæ sunt. Eas Iphicrates quũ mutilassset, Coreyrensiũ in portũ perduxit: hominib. aũt certã pecuniã, quã persoluerẽt, Anippo duce excepto, constituit. Illũ enim custodiebat, vt vel ab eo ingentẽ auri summã exigeret, vel hominẽ venderet. Verùm is præmœrore animi spõte suá sibi manus attulit, ceteros Iphicrates dimisit, quũ Corcyrẽses pro debita pecuniæ summa sponsores se obtulissent. Alebat autẽ nautas suos ea ratione potissimũ, vt Corcyrensib. in colendis agris operã suam locarent: cũ cetratis verò gratissq; armaturæ militib. classiarijs, in Acarnaniã traijciebat. Ibi & amicis oppidis ferebat opem, si quod ipsius auxilio egeret: et bellũ Thyriẽsibus, fortissimis viris, oppidũq; sanè munitũ tenẽtibus, faciebat. Secundum hæc Corcyrensium classe secum sumta, vt iam naues haberet propè X C, primùm in Cephalleniam quum nauigasset, pecunias partim a volentibus, partim inuitis exigebat. Deinde se parabat, ut Lacedæmoniorũ fines infestaret, aliásq; vrbes hostiles ijs in partibus sitas vel volentes sibi adiungeret, vel dicto non audientes bello cogeret. Ego quidem certè Iphicratis expeditionem hanc inter alias, quas suscepit, non

Iphicratis strategema.

Melanippus ceteris prudentior.

οὐτωῦθα δὴ σαφῶς ἐπύθετο, καὶ αὐέσαι βουλόμενος ἔφη· ἐγὼ μὲν οἶμαι ὅτι ταῦτα πάντα, ὅταν οἴωνται ναυμαχήσειν ἀνθρώποις, οἷς ἀσκεῖν μὴ μελήσῃ. ἀλλὰ τοῦτο ἐπαινῶ, ὅτι ἐπεὶ ἀφικέσθαι ταχὺ ἔδοξε σφίσι τοῖς πολεμίοις ναυμαχήσειν ᾤετο, βούλεται ὅπως μήτε διὰ δέος ἀνεπιστήμονας εἶναι τὴν εἰς ναυμαχίαν, μήτε διὰ ταῦτα μελετᾶν, βραδύτερόν τι ἀφικέσθαι. καταγελᾶν δὲ τὰς ὦν τῇ κεφαλληνίᾳ πόλεις, ἐπλευσεν εἰς κέρκυραν. ἐκεῖ δὲ πρῶτον μὲν ἀκούσας ὅτι πρεσβεύουσιν δέκα τεττάρες πρὸς Διονυσίου βοηθήσοντες τοῖς λακεδαιμονίοις, αὐτὸς ἐλθὼν, καὶ σκηψάμενος τῆς χώρας ὀλίγην τινὰ τοὺς τε πρεσβεύοντας δυνατὸν ὢν ὁρᾶν, καὶ τοὺς σημοκρατίας εἰς τὴν πόλιν καταφανεῖς εἶναι, αὐτοῦθα κατέσησε τὸν σκηπτοῦχον· κἀκείνους μὲν ζωγρήσας προσελεύσεσθαι τε καὶ ὁρμήσεσθαι ὡς δέοι σημήνας· αὐτὸς δὲ τὴν τεττάρων πρεσβείαν ἔπεσθαι ἐκέλευσεν οὗς δέησεν, ἐπεὶ κηρύξειεν, ἀκολουθεῖν· εἰ δέ τις μὴ ἀκολουθήσοι, προεῖπε μὴ μέμφεσθαι τὴν δίκην. ἐπεὶ δ' ἐσημαίνησαν προσελεύσεσθαι, καὶ ἐκηρύχθη, ἀξία ἐγένετο θέας ἡ παρουσία. οὐδεὶς γὰρ ὅστις οὐ δρόμῳ τὴν μέλουσαν τὴν πόλιν εἶσεσθαι εἰς τὰς ναῦς. πλούσας δὲ οὕτω ἦλθον αἱ πολέμιαι τεττάρες, καταλαμβανόμεναι ἀπὸ μὲν τὴν ἄλλων τεττάρων εἰς τὸν γῆν τῶν ἀνδρῶν ἐκβεβηκότας· μελαίνιππος δὲ μόνος ὁ ῥόδιος τοῖς τε ἄλλοις ξυνεξούλευε μὴ μένειν αὐτοῦθα, καὶ αὐτὸς πλησιάσαντα πρὸς ναῦν, ἀνέπλει. ἐκεῖνος μὲν οὕτω καὶ πρὸ ἀπάντων τὰς ἱφικράτους ναυσὶν, ὅμως ἀπέφυγεν· αἱ δὲ ἄλλαι συρακουσιῶν νῆες ἅπασαι ἑάλωσαν αὐτοῖς ἀνδράσιν. ὁ μὲν ἰφικράτης τὰς μὲν τεττάρας ἀνδραποδισάμενος, ἕλκων κατήγαγε εἰς λιμένα τὸν κερκυραίων· τὴν δὲ αὐθρῶν σωτεῖσαν ἐκέλευσε τάχιον ἀργύριον ἀπάγειν, πλὴν † Ἀνίπ- Κινέου
που τοῦ ἀρχόντος· τοῦτον δ' ἐφύλαττεν ὡς ἢ πραξόμενος πάμπολλα χρήματα, ἢ ὡς πωλήσων. κἀκεῖνος μὲν τοῦ λύπης θανάτῳ αὐθαιρέτῳ ἀπέθανε· τοῦ δ' ἄλλους ἰφικράτης ἀφῆκε, κερκυραίους ἐγγυητὰς δεξάμενος τὴν χρημάτων. καὶ τοῦ μὲν ναύτας χωρὶς ἐποίησε τοῖς κερκυραίοις δι' ὀλίγου ἀπάγειν, τοῦ δὲ πλάτας καὶ τοῦ ἀπὸ τὴν νεῶν ὁπλίτας ἔχων διέβαινεν εἰς τὴν ἀκαρνανίαν· καὶ ἐκεῖ τοῖς μὲν φίλοις ὡπλίσιν ἐποιεῖτο ἐφ', εἴ πῃ τι δέοιτο, † θυρεοῦσι δὲ μᾶλλον καὶ αὐσπάσιν ἀλκίμοις, καὶ χωρίον καρτερὸν ἔχουσιν, ἐπολέμει. καὶ δι' ἀρχῆς κερκύρας ναυπηγεῖν προσελαύνων, χρόνου πολὺ οἰνεωνήσοντα ναῦς, πρῶτον μὲν εἰς κεφαλληνίαν ὡλούσας χρήματα ἐπράξατο, τὰ μὲν πρὸ ἑκάστην, τὰ δὲ πρὸ ἀκαίνην. ἔπειτα δὲ πρεσβεύεται πρὸς τὴν τῶν λακεδαιμονίων χώραν κακῶς ποιεῖν, καὶ τὴν ἄλλην τὴν κατ' ἐκεῖνα πόλεων πολεμίων οὐσῶν τὰς μὲν ἐπελεύσας πρὸς ἁλιβαίαν, ἔνθα δὴ μὴ πειθομένοις πολεμεῖν. ἐνθαῦ δὴ ταύτῃ τῇ στρατηγίᾳ τὴν ἰφικράτους

Κινέου

non

non minima laude dignam statuo: deinde hoc etiam probo, quòd iusserit attribui sibi Callistratum oratorem, hominem gerendis rebus non admodũ idoneũ, vnà cũ Chabria, qui summus tum imperator habitus fuit. Nã siue putabat hos esse prudentes, ac propterea vti eis tanquam consiliarijs volebat, sapienter fecisse mihi videtur: siue aduersariorum ipsos loco habebat, non possum non virũ ducere, qui tanta animi magnitudine confideret, nequaquam fore vti vel per ignauiam vel negligentiam quidquã committere deprehenderetur. Atq; hæc fuere tum ab eo gesta. Ceterùm Athenienses vt electos Bœotia Platæenses reipublicæ suæ amicos ad se confugere, prætereaq; Thespienses supplicitur orare videbant, ne se patria carere paterẽtur: non iam illi quidem Thebanos laudabãt, bellũ tamen eis ne facerent, partim verecũdia præpediebãtur, partim rebus suis haud conducere statuebãt. Verùm posteaquàm cernebant eos bello Phocẽnses persequi, amicos reipublicæ suæ veteres: item q; vrbes euertere, quæ & fidem in bello aduersus barbarũ regem gesto summam sibi declarassent, & ipsorũ amicitia tenerẽtur: non amplius horum facinorũ esse participes volebãt. Quapropter ex eo tẽpore plebiscito de pace ineunda facto, primũ Thebas legatos mittunt, qui Thebanos hortarentur, vt si quidem ita videretur ipsis, ineundæ pacis caussa se Lacedæmonem sequerentur: deinde suos Lacedæmonem ablegant, in quibus lecti fuere Callias Hipponici F. Autocles Strombichidæ, Demostratus Aristophõtis, Aristocles, Cephisodotus, Melanopus, Lycãthus. Posteaquàm hi ad concilij Laconici principes, eorum q; socios accessissent, præsente oratore Callistrato, (nam quũ is Iphicrati policitus fuisset, se si ab ipso dimitteretur, vel pecuniã pro nauticis copijs missurũ, vel confecturũ pacẽ: ita tum ex eo tẽpore versabatur Athenis, deq; pace agebat.) ad cõcilium igitur sociosq; posteaquàm venissent: primus ex eis Callias *Daduchus verba fecit, qui vir eiusmodi erat, vt nõ minus ab se, quàm ab alijs, laudari se gauderet. Atq; is in hãc sententiã dicere cepit: Ius hospitij publicũ, Lacedæmonij, quod mihi vobiscum est, non ego primus sum cõsecutus: sed auus meus à patre quũ accepisset, familiæ nostræ tradidit. Quo autẽ animo semper erga nos patria nostra sit, itidẽ significare vobis volo. Nã ea belli temporibus imperatores nos creat: rursus vbi quietẽ desiderat, nos pacis cõciliatores ablegat. Ego ipse bis antehac ad uos belli cõponẽdi caussa ueni, ac utraq; in legatione perinde nobis ac vobis pacẽ confeci. Nunc tertium ad vos uenio, meq; arbitror optimo iure mutuam recõciliationẽ impetrare debere. Videor enim non iam alia vobis, nobis itidem alia videri: sed vos æquè ac nos euersionem Platæensium & Thespiensium grauiter molestèq; ferre. Cur igitur non æquũ sit eos, qui eadem sunt in sententia, potius amicos inter se, quàm hostes esse? Hominũ quidem certè sapientũ est,

Athenienses rursum pacẽ facere conãtur.

*Hoc nomine uocabantur Ceteris sacrificantes.

οὐχ ἥκιστα ἐπαινῶ, ἔπειτα καὶ δι' ἃ προσελέσθαι καλοῦσι ξυνέδρους. καλλίστρατόν τε δὴν δημηγόρον, οὐ μάλα ὠδίτην ὄντα, καὶ χαβρίαν, μάλα στρατηγὸν νομιζόμενον. εἴ τε γὰρ φρονίμους αὐτοὺς ἡγοῦνται εἶναι, συμβούλους λαβεῖν ἐβούλετο, σωφρόνως μοι δοκεῖ διαπράξασθαι· εἴτε αὖ πάλους νομίζουσι, οὕτω θρασέως μήτε καταῤῥᾳθυμῶν μήτε καταμελῶν μηδὲν φαίνεσθαι, μεγαλοφρονοῦντες ἐφ' ἑαυτοῖς, τοῦτό μοι δοκεῖ αὐδὲν εἶναι. κἀκεῖνο μὲν δὴ ταῦτ' ἐπῄνεσα. οἱ δὲ ἀθλιώτατοι, ἐκπεπληγότες μὲν ὀρῶντες ἐν τῇ βοιωτίᾳ πλαταιεῖς φίλους ὄντας, καὶ καταφθόνους πρὸς αὐτοὺς, ἱκετεύοντας δὲ θηβαίους μὴ σφᾶς ἀνδραποδίσασθαι ἀπολλυμένους, οὐκέτ' ἐπῄεσαν τοῖς θηβαίοις, ἀλλὰ πολεμίοις μὲν αὐτοῖς τὰ μὲν ἀμελούμενοι, τὰ δ' ἀσυμφόρως ἔχειν ἐλογίζοντο. κοινωνεῖν γε μὴν αὐτοῖς ὧν ἐπῄεσαν οὐκέτι ἤθελον, ἐπεὶ ἐώρων στρατεύοντάς τε αὐτοὺς ἐπὶ φίλους ἀρχαίους τῇ πόλει φωκέας, καὶ πόλεις πιστὰς τ' οὖσι πρὸς δὴν βαρβάροις πολέμῳ καὶ φίλοις ἐκείνοις ἀφανίζοντας. ἐπὶ δὲ τοῖς τὴν ἀφισάμενον ὁ δῆμος ἐφιλίου ποιήσασθαι, πρόθυμοι μὲν ἐς δίκας πρέσβεις ἔπεμψαν πρεσβευομένους ἀκόλουθοι εἰ βούλοιντο ἐς λακεδαίμονα φοβεῖσθαι· ἔπειτα δὲ ἐξέπεμψαν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις. ἐν δὴ τοῖς ἦν καλλίας ἱππονίκου, αὐτοκλῆς στρομβιχίδης, δημόστρατος αἰσιφῶντος, αἰσιοκλῆς, Λύκαιθος. κνιφισόδοτος, μελαίνωπος, † λύκηνος. ἐπεὶ δὲ προσῆλθον ἐς τὸν ἐκκλησίους τε τὴν λακεδαιμονίων καὶ † τῶν συμμάχων, καλλίστρατος δὲ ὁ δημηγόρος πρῶτος (ἐτύγχανε γὰρ ἱκετηρίαν ἔχων, ἐφ' αὐτοῦ † ἀφιδρύσας, ἣ χρήματα ἐπέμφθη τῷ ναυτικῷ, ἢ ἐφίλιον ποιήσων, οὕτως ἀλύων τε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἀπορῶν ἐφοίτα) ἐπεὶ δὲ κατέστησεν ὦδε τὸν ἐκκλησίους τε τὴν λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, καλλίστρατος δὲ ὁ δημηγόρος πρῶτος ἔλεξεν αὐτὴν καλλίστρατος ὁ δαδεῦχος· ὧδ' ἔφη· οὐδὲν μᾶλλον ἥκειν ἡγεῖσθαι ὑφ' αὑτῶν ἢ ὑπ' ἄλλων ἐπαινούμενος. καὶ τότε δὴ ἤρξατο ὧδέ πως· Ὦ ἄνδρες λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἐμὲ μὲν προξενίαν ὑμῶν οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πατρὸς πατὴρ, πατρῴαν ἔχων παρὰ ὑμῖν ἐξέλυσε. βούλομαι δὲ ὑμῖν καὶ τοῦτο δηλῶσαι ὡς ἔχουσα ἡ πόλις διατελεῖ πρὸς ἡμᾶς. ἐκείνη μὲν γὰρ ὅταν πόλεμος ᾖ, στρατηγοὺς ἡμᾶς αἱρεῖται· ὅταν δὲ ἡσυχίαν ἄγωμεν, εἰρηνοποιοὺς ἡμᾶς ἐκπέμπει. ἐγὼ δὲ πολλάκις ἤδη ἦλθον πρὸ πολέμου καταλύσεως, ὃν ἀμφοτέρους ταῖς πρεσβείαις διεπραξάμην καὶ ἡμῖν μὴ ὑμῖν ἀξιώσω. νῦν δὲ τρίτον ἥκω, καὶ ἡγοῦμαι πολὺ δικαιότατα νῦν αὖ δίκαιος τυγχάνειν· ὁρῶ γὰρ ἐκ ἄλλα μὲν ὑμῖν ἄλλα δὲ ἡμῖν δοκοῦντα, ἀλλ' ὑμᾶς τε ἀχθομένους καὶ ἡμᾶς τῇ πλαταιέων ἁλώσει τε καὶ θεσπιέων ἀναιρέσει. πῶς οὖν οὐκ ἐκεῖς τὰ αὐτὰ γιγνώσκοντας, φίλους μᾶλλον ἢ ἀλλήλοις * μηδὲ πολεμίους εἶναι; καὶ σωφρόνων μὲν δὴ τοῦ δόξῃ,

*Hoc nomine uocabantur Ceteris sacrificantes.

» ne quidem si graues sint controuersiæ, bellum suscipe
» re. Iam si prorsus etiam consentiamus, an nõ mirũ o-
» mnino videri debeat, nolle nos pacẽ facere? Quin æ-
» quum erat nos ne arma quidẽ alteros alteris inferre.
» Nam memoriæ proditũ est, ex maioribus nostris Tri-
» ptolemum Cereris ac Proserpinæ arcana sacra primũ
» exteris ostendisse, nimirum Herculi præsidi uestro, ac
» ciuibus vestris Dioscuris. Idem frugum Cereris semi-
» na primæ omnium Peloponneso donasse fertur. Quî
» ergo fuerit æquũ vel vos ad eorum fruges vastandas
» pergere, a quibus semina ipsi acceperitis: vel nos nolle
» maximam illos alimenti copiã habere, quib. hoc antè
» donauerimus? Quòd si diuinitus ita decretũ est, ut bel
» la inter homines existant: sanè nos quamtardissimè
» initium belli facere conuenit, atq; exortũ quàm fieri
» potest celerrimè componere. Post hunc Autocles, qui
orator esse sollers existimabatur, huiusmodi quædam
» protulit: Quamquã non ignorem, Lacedæmonij, mi-
» nimè iucunda vobis auditu fore, quæ dicam: tamen
» equidem statuo debere illos, qui amicitiam quam in-
» eunt, diutissimè perdurare cupiunt, belli caussas inui
» cem sibi cõmonstrare. Vos autẽ semper liberas esse de-
» bere ciuitates dicitis, quũ libertati earũ maximè sitis
» impedimento. Hãc enim in primis condicionẽ fœde-
» ratis vrbibus fertis, vt vos quocũq; tamdẽ duxeritis,
» sequantur. At verò quid hoc ad libertatem? Idẽ ho-
» stes declaratis, re prius cum fœderatis non communi-
» cata, deinde aduersus eos ducitis. Quo fit, vt sæpenu-
» mero cogantur ij, quos liberos dicitis, aduersus homi-
» nes amicissimos arma ferre. Præter hæc multo ma-
» ximè libertati aduersatur, quod heic Decemuira-
» tus, illic Triginta uiratus instituitis, atque hi ma-
» gistratus non vti legitimè cum imperio præsint, o-
» peram datis: sed vt oppida vi retinere possint. Quo
» fit, vt potius vos tyrannides, quàm respublicæ de-
» lectare videantur. Iam quum rex Persicus edice-
» ret, debere Græcas vrbes esse liberas: planè præ
» vobis ferebatis, quasi Thebanos contra litteras re-
» gias facturos censeretis, si non ciuitatibus singulis
» potestatem administratione legibúsque suis vtendi
» facerent. Post vbi Cadmeam occupassetis, ne ipsos
» quidem Thebanos libertate sua frui passi estis. At-
» enim eos, qui esse amici cupiunt, ab alijs exigere
» non oportet, vt ex æquo & bono secum agatur: at-
» que interim ipsos declarare, se nihil non iniustè con-
» cupiscere, modò potentiam maximam consequan-
» tur. Hæc vbi proloquutus fuisset, non silentium
modò sequutum est: sed illi etiam de oratione ipsius
voluptatem vti caperent fecit, qui Lacedæmonijs
infensi erant. Post eum Callistratus hanc orationem
» habuit: Equidem, Lacedæmonij, dicere non pos-
» sum, nulla vel a nobis vel a vobis errata profe-
» cta esse. Neque tamen ea sum in sententia, vt
» ijs amplius vtendum esse negem, qui deliquere.

Video

μηδὲ ἐὰν μικρὰ τὰ ἁμαρτήματα ᾖ, πόλεμον
ἀναιρεῖσθαι· εἰ δ' ἐν καὶ ὁμογνωμονοῖμεν, ἐκ ἂν
πάνυ τὴν θανατον ἔκν μὴ ἐρῳδίως ποιεῖσθαι;
δίκαιον μὲν οὖν ὦ μηδὲ ὅλα ὠφθόρθαι ἀλλή-
λοις ἡμᾶς. ἐπεὶ λέγεται μὲν Τειπτόλεμος ὁ ἡμέ-
τερ© πρόγονος τὰ Δήμητρ© καὶ Κόρης ἀρρήτ-
τα ἱερὰ πρῶτ© ξένοις δεῖξαι Ἡρακλεῖ τε τῷ
ὑμετέρῳ ἀρηγέτῃ, καὶ Διοσκούροιν τοῖν ὑμετέ-
ροιν πολίταιν, καὶ τὸ Δήμητρος δὲ καρπὸν εἰς
πρῶτα τῶν τελεσθέντων σπέρμα δωρήσασθ'
πῶς οὖν δίκαιον ἢ ὑμᾶς πρ' ὧν ἐλάβετε σπέρ-
ματα, τοὐτῶν καρπόν ποτε ἐλθεῖν δηώσον-
τας, ἡμᾶς τε οἷς ἐδώκαμεν, μὴ οὐχὶ βούλεσθ'
ὡς πλείστην βίου ἀφθονίαν τροφὴν γενέσθαι;
εἰ δὲ ἄρχ ἐκ θεῶν τε πρόμυλοι ὄντ πολέμους
οὐ ἀνθρώποις γίνεσθαι, ἡμᾶς δὲ χὴ ἀρχεσθαι
μὲν αὐτῶ ὡς ῥᾳδίατα· ὅταν δὲ ζήνται, κα-
ταλύεσθαι ᾗ δυνατὸν τάχιστα. μετὰ τοῦτον Αὐ-
τοκλῆς, μάλα δοκῶν ἰδιοτρεφὴς εἶναι ῥήτωρ,
ὧδε ἠγόρευεν· Ἀνοροῦν λακεδαιμόνιοι, ὅτι μὲν
ἃ μέλλω λέγειν, οὐ πρὸς χάριν ὑμῖν ῥηθήσεται,
ἐκ ἀγνοῶ· ἀλλά δοκεῖ μοι, οἵ τινες βούλονται
ὑμῖν ποιῆσαντα φιλίαν, τοῦτ' ὡς πλεῖστον
χρόνον ἀμφιβάλλειν, δίκαιόν εἶναι ἀλλήλους
τὰ αἴτια τῶν πολέμων. ὑμεῖς δὲ ἀεὶ μὲν φατὲ
ὡς αὐτονόμους τὰς πόλεις χὴ εἶναι, αἰσθάνε-
ἐστὲ μάλιστα ἐμποδὼν τῇ αὐτονομίᾳ. ἐωτῶν-
σθε μὲν γὰρ πρὸς τὰς συμμαχίδας πόλεις τοῦτο
πρῶτον, ἀκολουθεῖν ὅσοι ἂν ὑμεῖς ἡγῆσθε. καί-
τοι τί τοῦτο αὐτονομίᾳ πρόσοικε; σκοπεῖσθε δὲ πα-
λεμίους, ἐκ ἀνακινδυνεύοντας τοῖς συμμάχοις,
καὶ ὧδ' εἴθισεν ἡγεῖσθε· ὧσθε πολλάκις ὧδε οὖν
δυνατωτάτους ἀναγκάζονται γραπτύλλ οἱ λε-
γόμενοι αὐτόνομοι εἶναι. ἔτι δὲ, ὃ καὶ τὴν ἀναι-
πότατον αὐτονομία, καθιστᾶτε οὗτα μὲν δε-
καρχίας, οὗτα δὲ τετρακοντοαρχίας. καὶ εἰ-
τὴν τὴν ἀρχοντὴν ὧδε μελεῖσθε οὐχ ὅπως νομί-
μους ἀρξουσιν, ἀλλ' ὅπως δυνάονται βίᾳ κα-
τέχειν τὰς πόλεις· ὡς ἐοίκατε τυραννίσι μᾶλ-
λον ἢ πολιτείαις ἡδόμενοι. καὶ ὅτι μὲν βασι-
λεῖς προσέταξεν αὐτονόμους τὰς πόλεις εἶναι,
μάλα γιγνώσκοντες ἐφαίνεσθε ὅτι, ἐὰν ἐλεύθε-
οἱ θηβαῖοι ἐκάστην τὴν πόλεων ἀρχειν τε ἑαυ-
τῆς, καὶ οἷς αὐ βουλῆται νόμοις χῆσθαι, οὐ
ποιήσουσι κ© τὰ βασιλέως γράμματα· ἐπεὶ δὲ
πλελάβετε πῶν καρμέαν, οὐδ' αὐτοῖς θηβαίοις
ὧδε τρέπετε αὐτονόμους εἶναι. δεῖ δὲ οὖν μέλ-
λοντας φίλους ἔσεσθαι, οὐ πρὸς τ' ἄλλων μὴ ἀξιοῦ-
τὴν δικαίων τυγχάνειν, αὐδὲν δὲ ὅπως αὐ πλεῖ-
στα δυνάονται πλεονεκτοῦντας φαίνεσθαι. ταῦτα
ἐπὶ τὴν σιωπὴν μὲν πρὸ παύτην ἐποίησεν, ἡδομέ-
νους ἢ οὖν ἀθηναίους τοῖς λακεδαιμονίοις ἐποίη-
σε μᾶλλ τοῦτ' ἢ Καλλίστρατος ἔλεξεν· Ἀλλ' ὅπως
μὲν, ὦ ἄνδρες λακεδαιμόνιοι, ἐκ ἐγγελοῦντας
ἁμαρτήματα τ' ἐμοῦ μὴ ἀφ' ὑμῶν, ἐγὼ μὲν
αὐ ἔχειν μοι δοκῶ ἐπεῖν· ὅ μὲν οἶδα ὅτ' ἐγὼ γιγνώσκω,
ὡς τοῖς ἁμαρτάνουσιν ὠφέλιμ-

ὁρᾶ γὰρ τὴν ἀνθρώπων φύσιν ἀναμάρτητον ὄν-
τελοῦντα· δοκοῦσι δέ μοι καὶ βέλτιστοι οἱ πο-
τε γίγνεσθαι ἀνθρώποι ἁμαρτάνοντες, ἄλλως
καὶ ἐὰν κολασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἁμαρτημάτων,
ὡς ἡμεῖς· καὶ ὑμῖν δὲ ἔστιν ὁρᾶν ἀφ' τὰ ἀγνω-
μόνως πραχθέντα ἔστιν ὅτε © πολλὰ αὖ πίπτοντα
γιγνόμενα, ὧν ὦ καὶ ἡ καταληφθεῖσα οἰκ ἀπὸ
βαίας κεφάλαια. νῦν γοῦν ὡς ἐπονδάσατε αὐξανό-
μους τὰς πόλεις γενέσθ, πάλιν, ἐπεὶ ἠδύ-
κηθεν οἱ θηβαῖοι, ἐπ' ἐκείνοις γενέσθ. ὥσπε
πεπαιδευμένους ὑμᾶς ὡς δ' πλεονεκτεῖν ἀκριβές
ἔστ, νῦν ἐλπίζω πάλιν μετείους οὖ τῇ πρὸς ἀλ-
λήλους φιλίᾳ ἔσεσθ. ἃ δ' βουλόμεθ οἱ τινες ἀφι-
κέσθαι πῶν ἐρῶ, ἀκούσατε. ἡμεῖς γὰρ οὐ φιλίαν
ἐθέλομεν ποιεῖσθαι· ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκείνης
ἔχθρᾳ ἐπιμένω, οἵ τινες ἀρχαῖσι γενόμενοι καὶ
νεωτάτοις ἤδη πολλάκις © δόξαν ἔχοντες, ὅτω
φιλονεικοῦσιν, ὥστε οὐ πρότερον παύονται πρὶν
αὖ ἡττηθέντες πῶν ἄσκησιν καταλύσωσιν· οὐδὲ
γε τὴν κυβείαν, οἵτινες αὖ ἐὰν ἓν τ' ἀρτύ-
χωσι, πολὺ διαλασίων κυβεύουσιν. ἐρᾷ γὰρ κ© τ'
διότ' οὖν πολέμ ἀπόρους παντάπασι γι-
γνομένους, ἃ χὴ κ© ἡμᾶς ἐρῶντας εἰς μὲν βιοῦτον
ἀρχὴν μηδέποτε καταστῆναι, ὥστε πάντα λαβεῖν,

ἐκείνης

καιῶν

ἐπιτύχωσι

ἢ

gi. Quæ quũ et ipsi perspiciamus, in eiusmodi certamẽ haudquaquem descẽdamus, vt omnia vel consequi,

Video enim neminem hominum perpetuò immunẽ a
peccatis esse. Quin & hoc perspicio, nonnumquã ho-
mines maiorem prudentiæ copiam peccando parare:
præsertim si peccatis erudiantur, id quod nobis vsue
nit. Itidem vobis nõnumquam video propter iniquè
acta multa accidisse aduersa, quorum in numero est
et Cadmea Thebis a vobis occupata. Nam quũ modò
summo in id studio incũberetis, vt ciuitates in liber-
tatẽ adsereretis: quam primùm iniuria Thebani a vo-
bis adfecti fuerũt, rursus vniuersæ partes illorũ sequu
tæ sunt. Quapropter equidem bona in spe sum, futurũ
vt edocti libidinem habẽdi nimiam minimè fructuo
sam esse, deinceps in amicitia mutua colenda æquio-
res sitis. Nam quod illi, qui pacem hanc impedire vo-
lunt, falsò criminantur venisse nos huc non expeti-
tum amicitiam vestram, sed quòd vereamur ne cum
pecunijs Antalcidas a rege redeat: hi homines quàs
nugas agant, velim cum animis vestris expendatis.
Rex enim perscripsit, vniuersas in Græcia ciuitates
esse debere liberas. Hac in parte quũ nos idem & di-
camus & faciamus, quid caussæ fuerit, quamobrem
a rege nobis metuamus? Regem'ne quis arbitratur
magnis pecuniarum impensis aliorum opes amplifica
re velle potius, quàm sine sumtu suo ea, quæ esse ex re
sua maximè statuat, sibi ipsi effecta dare? Verùm e-
sto: quamobrem tamdem huc venimus? Ob inopiam
quidem certè nõ venisse nos, intelligetis facilè: si quæ
in hoc tempore sit potentia nostra mari, quæue terra,
respexeritis. Quid igitur est caussæ? Nimirum liquidò
patet, plerosq; sociorum ea desiderare, quæ neq; nobis,
neq; vobis placeant. Præterea lubenter vobis ea, quæ
recte a nobis animaduersa sunt, indicauerimus: idq;
propterea, quòd & ipsi nos conseruaueritis. Iam si vo-
tilitatis etiam faciẽda mentio est, vrbes vniuersæ par-
tim nobis, partim vobis addictæ sunt, & in singulis
alij Lacedæmoniorum, Athenienſium alij partibus
fauent. Itaq; si nos ipsi amicitiã ineamus, vnde tam-
dẽ quidquam nobis exspectandum meritò sit rei mo-
lestæ? Nã si vos amici nobis sitis, quis terra nos possit
lædere? quis item mari detrimentũ rebus vestris attu-
lerit, si nos amicos habeatis? Enimuerò semper & o-
riri, & rursum cõponi bella nemo est qui nesciat: nos
ipsi si nõ modò, tamẽ aliquando pacẽ expetemus. Cur
igitur id tẽpus exspectemus, quo victi malorũ multi
tudine deficiamus, ac nõ potius quàm maturrimè pa-
cẽ faciamus, priusquàm malũ aliquod immedicabile
oriatur? Equidem nec illos laudo, qui quum in cer-
taminibus potiti sunt victoria sæpius, atque etiam
gloriam retulere, adeò tamen contentioſi sunt, vt
prius non desistant, quàm victi exercitationem o-
mnem abijciant: nec item aleatores, quibus si vnum
quid ex animi sententia succedat, de duplo talos ia-
ciũt. Nã plerosq; horũ video extremã ad inopiã redi-

» vel amittere velimus: quin potius dum vires integræ
» sunt, fortunaq; vtimur prospera, amicitiam inter nos
» contrahamus. Ita enim & nos vestra opera, & vos
» nostra longè ampliores, quàm superioribus tẽporibus,
» in Græcia erimus. Posteaquàm hi præclarè disseruisse
visi fuissent, etiam Lacedæmonij decreto sanciũt, pa-
cem hanc accipiẽdam esse condicionibus huiusmodi,
Cõdiciones pacis initæ. vt præfectos ex vrbibus educerẽt: exercitus tam ma-
ritimos, quàm terrestres dimitterent: vrbes libertate
frui sinerent. Si quis aliquid aduersus hæc designaret,
posse quemuis vrbibus per iniuriã oppressis opem fer-
re, qui quidem velit: si quis autẽ nolit, eum sacramen-
to adferendũ adfectis iniuria suppetias, minimè tene-
ri. Secundum hæc Lacedæmonij tum suo, tũ sociorũ
nomine iusiurandũ præstiterunt: Athenienses autẽ
eorumq; socij singuli suarũ rerumpublicarũ nomine.
Quumq; Thebani etiã inter vrbes alias, quæ sacramẽ
tũ præstiterant, nomẽ suũ professi fuissent: postridie re
uersi eorum legati petebant, vti mutata scriptura pro
Thebanis substitueretur iurasse Bœotos. Respondebat
ijs Agesilaus, nihil eorum se mutaturũ, quæ prius &
sacramento confirmassent, & fuissent professi. Quòd
Agesilaus Thebanos excludit e fœdere. si fœderis participes esse nollent, deleturũ se nomen ipsorum aiebat, si quidẽ ita iuberent. Hoc modo ceteris pacẽ facientibus, quũ Thebanorũ in caussa tantùm
controuerteretur: arbitrabantur Athenienses metuẽ
dum esse hoc tempore, ne Thebani decimarẽtur, quod
vulgo ferebatur. Quin & ipsi Thebani mœsti admodũ discedebant. Post hæc præsidia deducunt ex vrbi-
bus Athenienses, ac Iphicratẽ vnà cum classe reuocant, eũq; cogunt omnia restituere, quæcũq; post sa-
cramento cõfirmatũ Lacedæmone fœdus cepissent. Itidẽ Lacedæmonij ceteris ex vrbib. præfectos cũ præ-
sidijs educebant. Restabat Cleombrotus, qui Phocen-
sium in finibus copijs præerat, & quid faciundũ sibi
esset, a magistratib. Spartanis quærebat. Heic quũ sen-
Aequissima Prothoi sententia explo ditur. tentiã dixisset Prothous, videri sibi dimittendas esse
secũdũ iurisiurãdi formulã copias, ac significandum
passim ciuitatibus, vt singulæ conferret ad famũ A-
pollinis, quãtũ quæq; vellet: deinde si quis vrbiũ liber
tati officeret, rursum excitãdos esse socios, quicũq; li-
bertatẽ se defensuros recepissent, atq; ita ducendũ ad-
uersus hostes exercitũ: sic enim existimare se tũ Deos
maximè propitios fore, tũ vrbes ipsas haud grauatim
adfuturas: auditis ijs concilium publicũ nugas homi-
Inclinationis potẽtiæ Laconicæ initium. nem agere censuit, (etenim iam a numine agitabantur, vt credi par est) simul Cleombroto denũtiãt, mi-
nimè copias dimitteret, sed quamprimùm aduersus
Thebanos duceret, ni ciuitatibus libertatem restitue-
rent. Nam is posteaquàm pacem esse factam audi-
erat, miserat ad Ephoros interrogatum, quid sibi
faciundum esset. Mandant illi, vt Thebanis bellum
faceret, nisi ciuitates Bœoticas libertate frui sinerent.
Itaq; quum animaduertisset, tantum abesse ut liberas
illi ciuitates esse permitterent, vt non dimissis copijs etiam aduersus ipsum suos in aciem educerent: ita

ἢ σαύτ' ἀφαλεῖν· ἕως ἂν ἐῤῥώμεθα κἠ δύτυχῆ-
μεν, φίλας δὴ ἡμῖν γενέαζ. οὕτως ἂν ἡμεῖς τ' αὖ
δ' ὑμᾶς, ἢ ὑμεῖς δ' ἡμᾶς ἐπ μείζος ἢ δ' πλε-
σθν τι χρόνον ὠ τῇ ἑλλάδι αὐαστρεφοίμεθα. τὰ μὲν αἰ-
τὴν δὲ οὕτ ἡδέως εἰπεῖν, ἐνφίζοντο καὶ οἱ
λακεδαιμόνιοι δέχεαζ τὰ εἰρήνω, ἐφ' ᾧ τός τε
ἁρμοσὰς ἐκ τῆν πόλεων ἀγαγὼν, τά τε γραπ-
πεσὰ ἀφαλύειν καὶ τὰ ναυτικὰ καὶ τὰ πεζι-
κὰ, τός τε πόλις αὐνόμους ἐᾶν. εἰ δέ τις πα-
ρὰ τὰ τα ποιοίη, τὸν μὲν βουλόμενον βοηθεῖν
ταῖς ἀδικουμέναις τόλεσι, τῷ δὲ μὴ βουλομένῳ
μὴ εἶν † ὅρκον συμμαχεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. ὧδε ἕκαστον
τοῖσδε ὄμοσαν μὲν οἱ λακεδαιμόνιοι ὑπὲρ αὐτῆν
καὶ τῆν συμμάχων, ἀθηναῖοι δ' καὶ οἱ σύμμα-
χοι κ' τόλις ἕκασοι. ἀγραφαμένοι δ' οὗ ταῖς
ὁμωμοκίαις τόλεσι κἠ οἱ ἀθηναῖοι, προσελθόν-
τες πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ οἱ πρέσβεις αὖθν ἐκέλευον
μεταγράφειν αὐτὴ ἀθηναίων βοιωτοὺς ὁμωμοκό-
τας. ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἀπεκρίνατο ὅτι μεταγρά-
ψοι μὲν οὐδὲν ὧν τοπρότον ὤμοσαί τε καὶ ἀπε-
γράψαντο· εἰ μέντοι μὴ βούλοιντο αὐτοὺς σπον-
δαῖς εἶναι, ἀγαλείφειν αὖ ἔφη, εἰ κελεύοιεν. οὕτω
δὲ ἐρεῖν τῆν ἄλλων πεποιημένων, πρὸς μὲν
ἀθηναίους μόνους ἀνάπλεως οὔσης, οἱ μὲν ἀ-
θηναῖοι οὕτως ἔχον τὸν γνώμῳ, ὡς νῦν ἀθη-
ναίους δ' λεγόμενος † μηδὲ καταθυμῶαι ἐλπὶς μὴ ἀπιστεῖν
εἴη, αὐτοί τε οἱ ἀθηναῖοι παντελῶς ἀθύμως ἔ-
χοντες ἀπῆλθον. ἐκ δὲ τούτου οἱ μὲν ἀθηναῖοι
τός τε φρουρὸς ἐκ τῆν πόλεων ἀπῆγον, καὶ Ἰφι-
κράτῃ κἠ τὰς ναῦς μετετέμποντο, καὶ ὕσε ὕ-
στερον † ἔλαβε μὲν καὶ τοῦ ὅρκους τοῦ οὐ λακεδαιμονίοι ἔλαβον
χομένους, ἀπ' τα ἰὼν ἀγαπᾶν ἀξιοῦων. λα-
κεδαιμόνιοι μέντοι ἐκ μὲν τῆν ἄλλων τόλεων
τός τε ἁρμοσὰς καὶ τοῦ φρουρὸς ἀπῆγαγον·
Κλεόμβροτον δ' ἔχοντα δ' ὠ φοκεῦσι στρατεύμα,
καὶ ἐπερωτῆντα τὰ οἷοι τέλη τὴ χρὴ ποιεῖν,
Προλόου λέξαντος ὅτι αὐτῷ δυκοίη ἀγαλύειν τὰς
δ' στράτευμα κ' τοῦ ὅρκους, καὶ πολιαγγείλαν-
τας ταῖς πόλεσι συμβαλέσθαι εἰς δν ναὸν τοῦ
Ἀπόλλωνος ὁπόσου βούλοιτο ἑκάστη τόλις, ἔ-
πειτα εἰ μή πς ἐῴη αὐτονόμους τὰς τόλις εἶναι,
τότε πάλιν παρακαλέσαντας τοὺς συμμάχους*
ὅσοι τῇ αὐτονομίᾳ βάλοιντο βοηθεῖν, ἄγειν ὡδὶ
τοὺς ἀνατιθεμένους. οὕτω γὰρ ἂν ἔφη οἴεσθαι
τούς τε θεοὺς εὐμενεστάτους εἶναι, κἠ τὰς τόλις
ἥκιστ' ἂν ἀθεεῖσθαι. ἡ δ' ἐκκλησία ἀκούσασα
ταῦτα, ἐκεῖνον μὲν φλυαρεῖν ἡγήσαθ· (ἤδη
γὰρ, ὡς ἔοικε, δ' δαιμόνιον ἦγεν) ἐπῄσχε-
λαν δὲ τοῦ Κλεομβρότῳ μὴ ἀγαλύειν δ' στρά-
τευμα, ἀλλ' δύδυς ἄγειν τοῦ ἀθηναίους, ἐμὴ αὐ-
τονόμους ἀφιέναι τὰς τόλις. ὁ δ' Κλεόμβροτος ἐπει-
δὴ ἐπύθετ' ἠρεμοῦσι γεγενημένοι, πέμπας πρὸς
τοῦ ἐφόρους, ἠρώτα τὶ χρὴ ποιεῖν; οἱ δ' ἐκέλευσαν
αὐτὸν στρατεύειν τοῦ ἀθηναίους, ἐὰν μὴ ἀφιέναι τὰς
βοιωτίας πόλις αὐτονόμους. ἐπεὶ δὴ ἤδετο ὅπ-
πως τὰς πόλις ἀφιόντας, ἀλλ' οὐδὲ δ' στρατεύ-
μα διαλύοντας, ὡς † αὖ τε πάλιν ἦιεν πρὸς αὐτούς, ἔτω αὐτὸς πάλιν πρὸς αὐτὸν,

οὕτω δὴ ἔχων πλὴν στρατιὰν εἰς τὴν βοιωτίαν· ὃ
μὲν οἱ ἀθηναῖοι ἐμβαλλειν αὐθν ἐκ τῆν φω-
κέων προσεδόκων, καὶ ὧδὶ σενῷ πνι ἐφύλαττον,
ἐκ ἐμβαλλ· δι' ἀσβῶν δὲ ὀρθίων καὶ ἀπροσ-
δόκητον πορευθεὶς, ἀφικνεῖται εἰς κρῆσιν, καὶ
δ' τέτρας αἰρεῖ, καὶ τειχίζς τῆν ἀθηναίων δώδε-
κα λαμβάν. ταῦτα δὲ ποιήσας, καὶ αὐλισὰς
ἀφ' τῆς θαλάττης, ἐστρατοπεδεύσατο ὑπὸ λόφοις
τῆς θεσπικῆς. οἱ δ' ἀθηναῖοι ἐστρατοπεδεύσαντο ἐπὶ
τῷ ἀπαντικρὺ λόφῳ, οὐ πολὺ διαλέποντες,
ἐθέλοντες συμμάχους ἀλλ' ἢ τοὺς βοιωτούς. 10
ὥστα δὴ τοῦ Κλεομβρότῳ οἱ μὲν φίλοι προ-
σιόντες ἔλεγον· ὦ Κλεόμβροτε, ἐ ἀφήσεις τοὺς
ἀθηναίους αὖθν μάχης, κινδυνώδεσις ἐπὶ τῆς
πόλεως τὰ ἔργα παρεῖν. ἀναμνησθήσονται
γάρ σου καὶ † ὅπ ἐς κυνὸς κεφαλὰς ἀφικό-
μενοι ὀλέν τῆς χώρας τῆν ἀθηναίων ἐδήωσας,
καὶ ὅπ ὕστερον στρατεύων, ἀποκρούσαθης τῆς ἐμ-
βολῆς, Ἀγησιλάου δὲ ἐμβάλλοντος δι' τὸ κυ-
θαιρῶν. ἔπειτ οὖν ἢ σαυτοῦ κήδῃ, ἢ τῆς πα-
τρίδος ὠδίνουσᾶς, ἀπίοις ὧδὶ τοῦ αὖθρας. οἱ 20
μὲν φίλοι ταῦτα ἔλεγον· οἱ δ' ἐναντίοι, νῦν
δὴ, ἔφασαν, δηλώσει ὁ αὐτὸς εἰ τοῦ ὄντι κήδεται
τῆν ἀθηναίων, ὥσπερ λέγεται. ὁ μὲν δὴ Κλεόμ-
βροτος ταῦτα ἀκούων προῳκείετο πρὸς σ' μά-
χλιν ἐκ παρασκευῆς. τῆν δ' αὖ ἀθηναίων οἱ πρεσβεῦτες
ἐλθόντες ὡς ἐμὴ μάχοιντο, ἀρεσκήσοιντο μὲν
αἱ πολιορκίδες αὐτῆν πολλῷ, αὐτοὶ δὲ πολιορκή-
σοιντο. εἰ δὲ μὴ ἔξοι ὁ δῆμος ὁ ἀθηναίων τὰ παρόντα,
ὅπ κινδυνώσει· καὶ ἡ πόλις αὐτοῖς ἐναντία γι-
νέσθαι· ἄπτε † δὴ καὶ πεφυγότος πόσθεν πολ-
λοὶ αὐτῆν, ἐλογίζοντο κρεῖσσον εἶναι μαχομέ- 30
νους ἀρθήναι ἢ πάλιν φεύγειν. πρὸς ταῦτοις
παρεθάρρυνε μάλ τι αὐτοὺς μὴ ὁ χρησμὸς ὁ λεγόμε-
νος, ὡς δεῖ αὐτοῦ τα λακεδαιμονίους ἡττηθῆναι
ἔνθα σ' τὸ πρόσθεν ὑπὸ μνῆμα, αἳ λέγονται δὴ δ'
βιαθῆναι ὑπὸ λακεδαιμονίων πνῶν ἀρ-
κτέναι ἑαυτάς. καὶ ἐνόμιζον δὴ τοῦτο τὸ μνῆ-
μα οἱ ἀθηναῖοι πρὸ τῆς μάχης. ἀπηγγέλθη δὲ
ἐκ τῆς πόλεως αὐτοῖς ὡς οἱ τε νεῴ κατέβη αὐ-
τόματοι ἀνεῴγοντο, αἵ τε ἱέρειαι λέγοιεν ὡς νί-
κην οἱ θεοὶ φαίνειν. ἐκ δὲ τοῦ Ἡρακλείου καὶ
τὰ ὅπλα ἔφασαν ἀφανῆ εἶναι, ὡς τοῦ Ἡρα-
κλέους εἰς τὴν μαχὴν ἐξωρμημένου. οἱ μὲν δή
τινες λέγουσιν ὡς ταῦτα τεχνάματα ὧν
τῆν προεσκηύτων· εἰς δ' ὧν τὴν μάχην πάν-
τα τἀναντία τοῖς μὲν λακεδαιμονίοις ἐγίγνε-
το, τοῖς δὲ παντὰ κἠ τοῦ τῆς τύχης κατωρ-
θοῦτο· ὧν μὲν γὰρ μετ' ἄκοντος τοῦ Κλεομ-
βρότῳ ἡ τελευταία βουλὴ τοῦ τῆς μάχης· οἱ
δὲ τῇ μεσημβρείᾳ τοῦπιόντως, καὶ δι' οἶ-
νον σαροξύναι πᾶσιν † ἐλέχθ. ἐπεὶ δὲ ὡ-
πλίζοντο ἐκάτεροι, καὶ πρόσθεν ἢ ἦσαν * ὧν ὅπ
μάχη ἔσοιτο, πρῶτον μὲν ἀπειναι ὡρμημένων ἐκ
τοῦ βοιωτίου στρατεύματος τῶ πλὴν ἀγοραν πε-
σκευακυῖαν, ὧν σκευοφόρων πνῶν, ὃ τῆν οὐ ξυλ-
λεγομένων μάχεαζ, πομπεύοντες κύκλῳ οἵτε μὲν τοῦ

ita demum in Bœotiam cum exercitu pergit, & quà quidem eum irrupturũ e finibus Phocensium in suos Thebani arbitrabãtur, non irrupit: sed via montana eaq; improuisa per Tisbas profectus Creusim peruenit, ac vnà cum oppido triremes Thebanorum XII cepit. Quibus reb. gestis, a mari adscendẽs ad Leuctra Thespiensiũ in finibus castra locat. Ei castra sua Thebani aduerso in tumulo nõ magno ex interuallo opponunt, quũ sociorũ copias, extra Bœoticas, omnino nullas haberet. Heic quũ ad Cleombrotum amici accessissent: Si Thebanos, inquiunt, hinc non commisso prælio, Cleombrote, discedere passus fueris: periculum erit, ne te extremo patria supplicio multet. Repetent enim hoc quoq; memoria, non vastatos abs te Thebanorum fines fuisse id temporis, quùm ad Cynos-cephalas venisses: & quòd deinceps Susceptа aduersus eos expeditione prohibitus aditu fueris, Agesilao semper in eorum fines per Cithæronẽ irrumpẽte. Quapropter si tua tibi curæ est incolumitas, si patriæ videndæ desiderio tangeris: in hostem modò tibi pergendum erit. Huiusmodi amicorum erat oratio. Qui autem a Cleombroto dissidebant: Nunc ostendet, aiebant, Thebanisne faueat, vti perhibetur. Hæc quum Cleombrotus audiret, ad committẽdam pugnam iritabatur. Contrà Thebani quoq; proceres ratiocinabantur, si prælio non decernerent, ab ipsorum fide discessura finitima oppida, sequuturamq; Thebarum obsidionem. Iam si commeatum populus Thebanus nullum habiturus esset, periculum fore ne ipsa sit eis vrbs etiam aduersatura. Quamobrem colligebant secum, ut qui pleriq; antehac exsulassent, satius esse pugnando mortem oppetere, quàm rursus in exsilium eiici. Præterea nonnihil eis addebat animi quoddam * oraculũ, quo ferebatur eo loci Lacedæmonios cladem perpessuros, quo Virginum illarum monumentum esset, quæ ob illatum sibi vi stuprum ab Lacedæmonijs quibusdam, seipsas interemisse perhibentur. Atq; hoc ipsum monumentũ ante pugnã Thebani ornabant. Et nuntiabatur ijsdẽ e patria, fana vniuersa sponte sua se aperuisse, ipsasq; sacerdotes dicere portẽdi victoriã diuinitus. Ferebatur etiã, de Herculis fano arma euanuisse, quasi ad prælium Hercules profectus esset. A nonnullis tamen proditur, ducum hæc fuisse commenta. Lacedæmonijs quidem certè aduersa ad hoc prælium accidisse omnia cõstat, quũ omnia quæ a Thebanis fierẽt, præclarè fortuna verteret. Nã Cleombrotus a prandio de pugna postremùm deliberabat. Et quia largius in meridie biberant, ferebatur etiam ipsos a vino fuisse nonnihil incitatos. Posteaquàm vtriq; armis se munirent; iamq; cuiuis paterct committendam esse pugnam: primum excedere de Bœotorũ exercitu incipiũt ij, qui forũ venaliũ rerũ parauerant, itẽq; nõnulli ministri sarcinarij, et alij qui pugnare nolebãt. Tum verò itinere flexo circumeuntes

Importuna Cleombroti amicorum consilium.

* De hoc oraculo, monumẽto, totaq; historia consule Pausaniæ cõmentariũ Bœoticum.

Prodigia Leuctricam pugnã præcedunt.

Quàm multis partibus potior fuerit Thebanorum conditio.

Hieronis stipendarij cum Phocẽsium cetratis, ac quibusdam Heracliẽsibus Phliasijsq3 equitibus: discedentes adoriũtur, & ad suos reuerti cogunt, fugientes ad ipsa Bœotorum vsq3 castra persequuti. Quapropter Bœotorum exercitus ab ipsis hostilibus longè redditus est tum amplior, tum numerosior, quàm prius. Deinde Lacedæmonij, quòd locus inter vtrasq3 copias interiectus campestris esset, equites prima in acie ante phalangẽ collocabant, quibus equites itidem suos Thebani opponebant. Erant autẽ equestres Thebanorum copiæ partim propter gestum aduersus Orchomenios, partim propter Thespiense bellũ exercitatæ: quum id temporis Lacedæmoniorum equitatus ignauissimus esset. Nam equos opulentissimus quisque alebat, quotiesq3 delectus haberentur, veniebat is, qui ad hoc ab homine diuite destinatus erat, acceptoq3 tum equo tũ armis, qualiacumq3 tãdem suppeditarentur, in expeditionẽ subitò properabat. Præterea milites equis erãt impositi, qui et corporibus essent maximè imbecillis, & gloriæ cupiditate non admodum ducerẽtur. Atq3 huiusmodi tũ erat vtriusq3 partis equitatus. Ceterùm perhibebatur Lacedæmonios phalangem in ternas intergationes explicatã duxisse: quo fiebat, vt ipsorum acies tantùm milites XII in latitudine cõtineret. Thebani contrà sic aciem suam densauerant, vt in latitudine non pauciores L scutatis essent. Nã ratiocinabantur futurũ, vt illa hostilis aciei parte victa, quæ circũ regẽ esset, reliqui facilè superarentur. Posteaquàm mouere Cleombrotus in hostẽ cepisset, primùm etiã ante quàm ipsius copiæ sensissent ipsum aduersus hostẽ ducere, iam conflixerant equites, inq3 hoc conflictu Lacedæmoniorum equitatus citò succubuerat. Itaq3 fugiens is in suos grauis armaturæ pedites irruerat. Præterea Thebanæ series in eosdem impressionẽ faciebãt. Nihilominus copias Cleombroti ab initio superiores in pugna fuisse, vel de hoc certo argumẽto quis animad uertere potest. Nõ enim tollere hominẽ, viuumq3 deportare extra aciem potuissent: si non id tẽporis ij, qui ante ipsum dimicabãt, superiores exstitissẽt. At posteaquàm Dino polemarchus, & Sphodrias vnus ex illis, qui publico tabernaculo vtebantur, eiusq3 filius Cleonymus cecidissent: equites cum ijs, qui Polemarchi comites appellantur, itidemq3 ceteri ab hominum turba impulsi pedem retulissent: alij qui læuo erant in latere, premi cornu dextrum conspicati, & ipsi loco cederent: multis deniq3 pereuntibus quum victi fossa, quæ ante ipsorũ castra erat, superata, in armis eo loco constitissent, vnde progressi fuerãt: (& habebãt loco nõ admodũ plano castra, sed potius nõnihil accliui) tũ uerò nõnulli ex Lacedæmonijs erãt, qui nõ ferẽdã hãc cladẽ arbitrarẽtur, ideoq3 diceret haudquaquã permittendũ hosti, vt tropæũ statueret, tollẽdaq3 mortuorũ cadauera nõ per indutias, sed cõmisso cũ hostibus prælio. Verùm polemarchi, quòd ex Lacedæmonijs propè*

Clades Lacedæmoniorũ ad Leuctra.

* Consule nostras annot.

τῶν Ἱέρωνος μισθοφόροι, καὶ οἱ τῶν Φωκέων πελτασταὶ, καὶ τῶν ἱππέων ἥρακλειῶται καὶ Φλιάσιοι, ὠθισθέντες οἷς ἀποῦσιν, ἐπέστρεψάν τε αὐτοὺς, καὶ ἐπεδίωξαν πρὸς δ' τροπαῖα δύο τῶν Βοιωτῶν. ὥστε πολὺ μᾶλλον ἐποίησαν μεῖζόν τε καὶ ἀθρωότερον ἢ πρόσθεν τὸ τῶν Βοιωτῶν τρόπαιον. ἔπειτα δὲ, ἅτε καὶ πεδίου ὄντος τοῦ μεταξὺ, πρεσβεύσαντο μὲν τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος οἱ λακεδαιμόνιοι τοὺς ἱππέας, αὐτεπέβαινον δ' αὐτοῖς καὶ οἱ Θηβαῖοι τοὺς ἑαυτῶν. ὧν δὲ δὴ μὲν τῶν Θηβαίων ἱππικὴν μεμελετηκὸς, διά τε δὴν πρὸς ὀρχομενίους πόλεμον, καὶ δὴ καὶ πρὸς Θεσπιέας· οἷς δὲ λακεδαιμονίοις κατ' ἐκεῖνόν δὴν χρόνον ὠνημένον ὧν δὴ ἱππικήν. ἔτρεφον μὲν γὰρ τοὺς ἵππους οἱ πλουσιώτατοι· ἔπει δὲ φρουρὰ φανθείη, τότε ἤκων ὁ σωτεταγμένος λαβὼν δ' αὖ τὸν ἵππον καὶ ὅπλα ὁπόσα δύη αὐτῷ, ἐπὶ τὸ πρᾶγμα αὖ ἐστρατεύετο. τὴν δ' αὖ στρατιὰν οἱ οἷς σώμασιν ἀδυνατώτατοι ἦκισα φιλότιμοι ὦδὶ τὴν ἵππον ἦγον. διοῦν μὲν οὖν δὴ ἱππικὴν ἐκατόρωσι ὧδε. τῆς δὲ φάλαγγος τοὺν μὲν λακεδαιμονίους ἔφαγεν εἰς τετρὶς πὼ ὠμωσίαν ἄγων· τὸ δὲ συμβαίνειν αὐτοῖς οὐ πολλοὺς ἢ εἰς δώδεκα δὴ βάλοις. οἱ δὲ Θηβαῖοι οὐκ ἐλάττονι ἢ ὦδὶ ἑκατὸν καὶ τετρακοσίων ἐγγραμμοί ἦγον, λογιζόμενοι ὡς εἰ νικήσειαν δὴ τοὺς βασιλέα, δὴ ἄλλο παῦ οὐχείρωσιν ἔσοιτο. ἐπεὶ δ' ἤρξατο ἄγειν ὁ Κλεόμβροτος πρὸς τοὺς πολεμίους, πρόσω μὲν πείσας καὶ αἰσθέσθαι δὴ μετ' αὐτὸν στρατεύμα ὅτι ἤρχοιτο, καὶ δὴ οἱ ἱππεῖς σωτεκβλήκεσαν, καὶ ταχὺ ἤπλω οἱ τῶν λακεδαιμονίων. φόβησαν τοὺς δ' † αὖ ἐπεπτώκεσαν τοῖς ἑαυτῶν ὁπλίτας. ἐπὶ καὶ αὖ ἐξάλλον οἱ τῶν Θηβαίων λόχοι. ὅμως δὲ ὡς οἱ μὴ πολὺ ἦν Κλεόμβροτον τὸ πρῶτον ἐκράτουν τῇ μάχῃ, σαφεῖ οὕτω τεκμηρίῳ γνοίη τὶς αὖ. οὐ γὰρ αὖ ἠδυνάσθη αὐδὴν αὖ ἐλέσθαι μὴ ζῶντα ἀπενεγκεῖν, εἰ μὴ οἱ πρὸ αὐτοῦ μαχόμενοι ἐπεκρατοῦσαν αὖ ἐκείνῳ τοὺν χρόνῳ. ἐπεὶ μὲν οὖν ἀπέθανε Δείνων τε ὁ πολέμαρχος καὶ Σφοδρίας τῶν πολὺ δημοσίαν, καὶ Κλεώνυμος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ οἱ μὲν † ἵπποι καὶ οἱ συμφορεῖς τοῦ πολεμάρχου καλούμενοι, οἵτε ὄπισθεν τοῦ ὄχλου ὠθούμενοι, ἀνεχώρουν· οἱ δὲ τῶν ὁπλιτῶν ὄντες τῶν λακεδαιμονίων ὡς ἑώρων δ' ἐξιόντας ὠθούμενοι, ἐνέκλινάν· ὅμως δὲ πολλῶν τεθνεώτων, καὶ πανημέριοι, ἐπεὶ διέβησαν τὸν τάφρον ἢ πρὸ τοῦ στρατοπέδου ἔτυχεν οὖσα, οὐδεὶς, ἔνθεν τὰ ὅπλα καὶ χώραν οὐδὲν ὥρμισε (ὧν μέντοι οὐ πάνυ ὠθιπέδω, ἀλλὰ πρὸς ὀρθίῳ μᾶλλόν πῃ δ' στρατοπέδου) ὅπ δὲ ζύγον ἦσαν μόνον τῶν λακεδαιμονίων οἱ ἀφόρητον τὸν συμφορὰν ἡγούμενοι, τό, τε τρόπαιον ἔφασαν κωλῦσαι κωλύφ ἰσάναι τοὺς πολεμίους, τούς τε νεκροὺς μὴ ὑποσπόνδους ἀλλὰ διὰ μάχης πειρᾶσθαι ἀναιρεῖσθαι. οἱ δὲ πολέμαρχοι, ὁρῶντες μοῦν τὸ συμπάντων λακεδαιμονίων τεθνεῶτας ἐγγὺς

χιλίους, ὁρῶντες δ' αὖ τὸ παρατὸν ὂν τὸ ἐκεῖ ὡς ἑπτακοσίων τεθνηκότας τοὺς τετρακοσίους, αἰσθανόμενοι δὲ τοὺν συμμάχους πάντας μὲν ἀθύμως ἔχοντας πρὸς δ' μάχεσθαι, ἔστι δ' οὓς αὖ τὸν δὲ ἀθρόους τοῦ γεγενημένῳ, συλλέξαντες τοὺν ἐπικαιρειοτάτους ἐβούλευον τὰ χὴ ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ πᾶσιν ἐδόκει σπονδοὺς τοὺν νεκροὺς αἱρεῖσθαι, οὕτω δὴ ἔστεμψαν κήρυκα τοὺς σπονδοῦς. οἱ μὲν οὖν Θηβαῖοι μετὰ ταῦτα καὶ τρόπαιον ἐστήσαντο, καὶ τοὺν νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν. χρονιμίων δ' τὸν τὸν, ὁ μὲν εἰς τὴν λακεδαίμονα ἀγγελῶν δ' πάλος ἀφικνεῖται, γυμνοπαιδιῶν τε οὐσῶν τῆς τελευταίας, καὶ τὸ αὐδεικοῦ χοροῦ οὖσθον ὄντος. οἱ δ' ἔφοροι ἐπεὶ ἤκουσαν τὸν πάλος, ἐλυσῳδοῦντο μὲν, ὥσπερ οἶμαι αὐάγκη· τὸν μὲν οὖν χορὸν ὃν ἐξήγαγον, ἀλλὰ διαγωνίσασθαι εἶων. μὴ τὰ μὲν ὀνόματα πρὸς τοὺν οἰκείους ἑκάστου τῶν τεθνεώτων ἀπέδοσαν· πρεῖσσον δὲ ταῖς γυναιξὶ μὴ ποιεῖν κλαυθμὸν, ἀλλὰ σιγῇ δ' πάσης φράσθαι. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὦδὶ ὀρᾶν, ὧν μὲν ἐτέθναιζαν οἱ προσήκοντες, λιπρούς καὶ φαιδροὺς ἐν τῷ φανερῷ αὐαστρεφομένους· ὧν δὲ ζῶντες ἦγγελμένοι ἦσαν, ὀλίγους αὖ εἶδες, ζόφους τ' σκυθρωπὸς τ' ταπεινοὺς τοὺν ἰόντας. ἐπὶ τοῦτον, φρουρὰν μὲν ἔφασαν οἱ ἔφοροι τῶν πολεμίων μόραν, μέχρι τῆν τεθαράκοντα ἀφ' ἥβης· ὑβέπεμπον τ' καὶ ἀπὸ τῆν ἔξω μορῶν μέχρι τῆς αὐτῆς ἡλικίας· (δ' χρ πρόσθεν εἰς τοὺν φωκικὸν μέχρι τῆν πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἀφ' ἥβης ἐστρατεύοντο) ὃ τοὺν ἐπ' ἀρχαῖς τ' τότε καταλαφθέντας ἀκλαυθεῖν ἐκέλευον. ὁ μὲν οὖν Ἀγησίλαος ἐπὶ τῆς ἀθανείας οὐπω ἴσχυεν· ἡ τ' πόλις Ἀρχίδαμον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκέλευον ἡγεῖσθαι. προθύμως δ' αὐτῷ ξυνεστρατεύοντο τεγεᾶται. ἔπ γ' ἔχων οἱ μετὰ Στάσιππον λακωνίζοντες, μὴ ὀκ ἐλάχιστον δυνάμει οἱ τῆ πόλ. ἐρρωμένως τ' μὴ οἱ μαντινῆς ὀκ τ' κώμῃ ξυνεστρατεύοντο· ἀεὶ κρατέμενοι δ' ἐτύγχανον. καὶ κεῖνοι δὲ μὴ σικυώνιοι καὶ φλιάσιοι μὴ ἀχαιοὶ μάλα προθύμως ἠκολούθουν, καὶ ὄλιγοι τ' πόλις ἱππέων στρατιώτας. ἐπολήρουν τ' μὴ τελέσας αὐτοί τε οἱ λακεδαιμόνιοι μὴ οἵτ' κεῖνθεν, μὴ ἐδέοντο μὴ τ' σικυωνίων συμπολεμοῦ, ἐφ' ὧν διεσπουδάζετ' στρατεύμα δ' ἐξιέναι. μὴ ὁ μ' δὴ Ἀγησίλαος ἐβούλετο ὦδὶ τῇ ὁδῷ ἰέναι· οἱ τ' Θηβαῖοι δὴν μὲν τῇ μάχῃ ἐπεμψαν ἐς ἀθήνας ἄγγελον ἐστεφανωμένον μὴ ἅμα μ' τῆς νίκης δ' μέγεθος ἔφερον, ἅμα δὲ βοηθεῖν ἐκάλουν, λέγοντες ὡς νυῦ ὑβέη λακεδαιμονίους παῖν τῆν ὧν ἐπεποιήκεσαν αὐτοὺν πομφήσεσθαι· τῆν τ' ἀθηναίων ἡ βουλὴ ἐτύγχανεν οὖ ἀκροβόλῳ καθημένη. ἐπεὶ δ' ἤκουσαν δ' γεγενημένον, ὅπ μὲν στρόμβακεν ἀθηναῖοι πᾶσι σφίσιν ἐγένετο, ὅτε μ' ὦδὶ ἐμέλησε τοῦ κήρυκα ἐδέξαντο, πολύ τε δ' βοηθείας ὑδὲν ἀπεκρίναντο. μὴ ἀπεβλώθην μ' ὅτως ἀπῆλθεν ὁ κήρυξ· πρὸς μέντοι Ἰάσονα

CIↃ occubuisse cerneret, atq3 etiã de IↃCC Spartanis (tot enim istic fuerant) CCCC perijsse: præterea socios omnes animaduerteret minimè ad pugnandũ alacres esse, ac nõnullos ex eis id, quod accidisset, haud grauatim ferre: collectis hominib. maximè idoneis, quid agendũ esset deliberabãt. Posteaquàm omnes censuissent, interfectorũ cadauera per indutias esse tollenda: caduceatorẽ mittunt, qui de indutijs ageret. Secundũ hæc Thebani tropæũ excitãt, ac per indutias mortuos reddunt. His actis venit Lacedæmonẽ cladis nũtius, idq3 die vltimo certaminis eius, quo pueri nudi in palæstra exercẽtur, quũ ĩã chorus virilis ingressus esset. Ephori de clade certiores redditi, erãt illi quidẽ in mœrore, idq3 necessariò, mea sanè sentẽtia: nõ tamẽ chorũ exire iubebãt, sed peragẽdi certaminis copiã faciebãt. Deinde nomina interfectorũ propinquis tradunt, simulq3 mulieribus edicunt, ne clamore tollerẽt, sed tacitæ calamitatẽ hanc ferrent. Postridie cernere erat illos, quorũ propinqui occubuerant, nitidos ac lætos in publico versari: quorũ autẽ cognati superstites esse nuntiati fuerant, perpaucos vidisses, eósq3 vultu tristi ac deiecto obambulãtes. Secũdũ ea delectus Ephori reliquarũ cohortiũ habebãt, usq3 ad illos qui annũ a pubertate XL excesserant. Præterea quosdã mittebant eiusdẽ ætatis ex ijs etiã cohortibus, quas domi nõ habebãt. Nã ante prælia hoc suos aduersus Phocenses militatũ miserãt oẽs, quotquot annos XXXV a pubertate exegerãt. Iussi deniq3 sunt & illi militatũ ire, qui vt magistratus quosdã obirent, domi relicti fuerant. Necdũ adhuc Agesilaus cõualuerat. Quapropter Archidamũ eius filiũ respub. suis copijs præfecit. Ei se per lubenter hac in expeditione Tegeatæ adiũgebãt, quòd adhuc ij, qui Stasippo duce Lacedæmonijs fauebant, superstites essent, neq3 parũ in repub. sua possent. Itidẽ Mantinenses validis cũ copijs de uicis ipsorũ collectis hac in expeditione sequebantur, quòd ab optimatib. regerentur. Præterea Corinthij, Sicyonij, Phliasij, Achæi alacriter admodũ sequebãtur, alij etiã ciuitatib. milites suos mittentibus. Triremes quoq3 tũ ab Lacedæmonijs ipsis, tũ Corinthijs instruebãtur, simulq3 Sicyonij rogabantur, vt & ipsi quasdam instruerent, quibus Lacedæmonij copias suas transportare cogitabant. Hinc Archidamus exta de traijciendo exercitu consulebat. Thebani verò statim a pugna nuntium coronatum Athenas mittunt, perque hunc tum victoriæ magnitudinem exponunt, tum ad ferendum opem Athenienses hortabantur. Aiebant enim posse modò ab Lacedæmonijs exigi pœnas eorum omnium nomine, quæ aduersus ipsos designassent. Fortè tũ Senatus Athenien sis in arce sedebat. Is quũ de re tota certior factus esset, perquàm grauiter molesteq3 casum hunc ferebat, id quod ab omnibus animaduerti poterat. Nã neq3 donis hospitalibus nũtiũ

Lacedæmoniorum magnanimitas.

Archidamus Agesilai F. copijs præficitur.

Athenienses erga Lacedæmonios cõmiseratio.

festinatione Thebani ad Iasonẽ quẽ habebant socium, mittunt: eũq3 cohortantur, vti opẽ ipsis ferret. Nã secũ ipsi quo res euasura esset, dispiciebant. Is confestim expediri triremes iubet, quasi mari laturus ipsis esset suppetias. Interim ipse sumtis secũ mercenarijs copijs & equestribus, quas alebat, tametsi Phocenses bellũ citra caduceatores aduersus ipsum gererent: terrestri tamẽ itinere in Bœotiã profectus est citius quibusdã in vrbibus visus, quàm quò pergeret nuntiatũ esset. Idẽ prius, quàm colligi copiæ vndecũq3 possent: procul euaserat: qua quidẽ re declarabat, sæpenumerò ea quæ geri debeant, celeritate facilius, quàm vi perfici. Posteaquàm in Bœotiam venisset, ac Thebani tẽpus oblatũ esse dicerent idoneũ, quo Iason de superiori loco mercenario cũ milite, ipsi ex aduerso Lacedæmonios inuaderent: ab hoc eos ille instituto auertit, quũ moneret re præclarè gesta nõ operæpretiũ esse, ut in id periculũ se rursus conijcerent, quo vel maiorã perpetrarẽt, vel victoriã quã adepti essent, amitterẽt. An nõ videtis, inquit, vos etiã eo tẽpore victoria potitos esse, quo maxima necessitate vrgebamini? Quapropter putandũ est, Lacedæmonios quoq3 si eò redigantur, vt vitæ spẽ abijciant, salute desperata pugnaturos. Præterea Deo, (vti quidẽ videtur) sæpenumerò volupe est eos, qui parui sunt, magnos: qui magni sũt, paruos facere. Huiusmodi verbis Thebanos quo minus de summa rerũ periclitarentur, auertebat. Ex altera parte Lacedæmonios docebat, cuiusmodi sit victus, cuiusmodi victor exercitus. Quòd si, ait, obliuisci cladis eius, quæ vobis accidit, vultis: equidẽ hoc uobis consilij do, vt posteaquã nõnihil refecti eritis, maiorẽq3 potentiã nacti, sic deinde Thebanos iã inuictos adoriamini. Nã hoc tẽpore scire vos volo quosdã e socijs vestris esse, qui de amicitia ineũda cũ hostib. colloquãtur. Quãobrẽ vobis omnino dãda est opera, vt indutias impetretis. Atq3 hæc, inquit, ago tãto studio, quòd vestræ saluti cõsulere cupiã, partim propter eã amicitiã, quæ patri meo vobiscum intercesserit: partim quòd hospes vester publicus sim. Huiusmodi quædã ab Iasone dicebãtur, quãquã hæc fortasse iccirco faceret, vt vtriq3 inter se dissidẽtes ipsius opera indigerent. Ceterùm Lacedæmonij posteaquã ipsum audissent, vti de indutijs ageret, hortabãtur. Posteaquã renũtiatũ esset, indutias iã esse confectas: mandãt polemarchi suis, vt oẽs sumta cœna sese ad iter pararent, quod noctu faciũdũ esset, vt cũ prima luce Citharonẽ adscenderẽt. Vbi cœnassent, militib. ante somnũ sequi iussis, statim a vespera ducebãt eos itinere, quo p Creusim pergitur, quòd clã potius discedere, quàm indutijs uellẽt fidere. Cõfecto difficili itinere, (quippe q̃ et noctu, et magno in metu, et via permolesta discederẽt) ad oppidũ Megaricæ ditionis Aegosthena perueniũt, ubi copias Archidami obuias habebãt. Is verò quũ istic exspectasset, donec oẽs socij cõueniss̃ẽt: exercitũ uniuersum Corinthũ usq3 abducit, inde socios dimittit, ac

Iasonis Thessali celeritas.

Iasonis prudentia.

Consilio Iasonis pax cõstituitur.

Ἰάσων σύμμαχον ἄντα ἔπεμψεν αὐτοῦ ἢ οἱ Θηβαῖοι, καλούντες βοηθεῖν, ἀλαλητόμενοι τῇ δ' μέλλον ἀφεθήσεσθαι. ὁ δ' οὐδὲν τελέως μὲν ἐποίησε ὡς βοηθήσων κατὰ θάλατταν, συλλαβὼν δὲ τὸ ξενικὸν καὶ αὐτὸς πολὺ αὐτῶν ἱππεῖς, καὶ πορ ἀκηρύκτῳ πολέμῳ τῇ φωκίων χωρίων, πεζῇ διεπορεύθη εἰς τὴν βοιωτίαν, οὐ πολλαῖς τὴν πόλεων πρότερον ὀφθεὶς ἢ ἀγγελθεὶς † ὅπη πορεύοιτο. πεῖν † ξυλέγεσθαί π ἀνταχόθεν, ἐφ' ἅπερ ἐπορεύετο τὰ δέοντα. ἐπεὶ ἀφίκετο εἰς τὴν βοιωτίαν, λεγόντων τὴν θηβαίων ὡς καιρὸς εἴη ἰδίᾳ πὶ θεᾶς τοῖς λακεδαιμονίοις ἄνωθεν μὴ ἐν εἴνου ζωὴ τῷ ξενικῷ, σφᾶς ὃ ἀνεπεσώπους, ἀπέτρεπεν αὐτὸν ὁ Ἰάσων, διδάσκων ὡς καλὸν ἔργον γελημένον ἂν ἐξ.ον αὐτοῖς εἴη διακινδυνεῦσαι, ὥστε ἢ ἐπὶ μέζω κατασκέψει, ἢ σεβεῖσθαι καὶ τὴν γελημένην νίκην. ὁρᾶτε ἔφη, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐπεὶ οἱ ἀνάγκη ἐγένεσθε, ἐκεχατήσατε; οἴεσθαι οὖν χρὴ καὶ λακεδαιμονίους αὖ, εἰ ἀναγκάζοιντο ἐκγενέσθαι τῷ ζῇν, ἀρνοῦντας διαμάχεσθαι. καὶ ὁ θεὸς δέ, ὡς ἔοικε, πολλάκις χαίρει τὸν μὲν μικροὺς, μεγάλους ποιῶν, τὸν δὲ μεγάλους, μικροὺς. τὸν μὲν οὖν ἀνδραίους διαῶσαι λέγων ἀπέτρεπε τὸν διακινδυνεύειν τὸν δ' αὖ λακεδαιμονίους ἐδίδασκεν ὅτι μὲν ἔστι κατόρθωμα, ὅτι δὲ νοσηκός. εἰ δ' ἀπιέναι, ἔφη, βούλεσθε δ' γελημένον πάλαι, † συμβουλεύω ἀπαπασαμένους καὶ μέζους γελημένους, τοῖς ἀκήτοις οὕτως ἐς μάχην ἰέναι· νῦν δὲ, ἔφη, δῦ ἴστε ὅτι ἢ τὸν συμμάχων ὑμῖν εἰσὶν οἳ διαλέγονται πρὸς φιλίας τοῖς πολεμίοις. ἀλλὰ ἐκ πενθ'ς τρόπῳ κατανδὰς πειρᾶσθε λαβεῖν. ταῦτα δ', ἔφη, ἐγὼ προθυμοῦμαι, σῶσαι ὑμᾶς βουλόμενος, διά τε τὴν τὸν πατρὸς φιλίαν πρὸς ὑμᾶς, καὶ διὰ δ' προξενίαν ὑμῶν. ἔλεγε μὲν δὴ ταῦτα· ἐπῆκτο δ' ὅπως ὅτι διαφοροι καὶ οὗτοι ἀλλήλοις ὄντες, ἀμφότεροι ἐκείνου δέοιτο. οἱ μὲν λακεδαιμόνιοι ἀκούσαντες αὐτὸν, πεῖθεν πρὸς τὴν κατανδὰν ἐκέλευον. ἐπεὶ δ' ἀπηγγέλη ὅτι εἶεν αἱ κατανδαὶ, παρήγγελλον οἱ πολέμαρχοι δειπνίζοντας συνεσκευάσθαι πάντας, ὡς τῆς νυκτὸς πορευσομένους, ὅπως ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὰ κιθαιρῶνα ἀναβεβήκοιεν. ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, πεῖν κατεσκεύαζον παραγγέλλοντες ἀκολουθεῖν, ἡγεμὼν δὲ ἦν ὁ Ἰάσων ἀφ' ἑσπέρας· τὸν μὲν δὴ κρόνιος, ᾧ λαθεῖν πειρῶντες μᾶλλον ἢ τοῖς πατρῴοις· μάλα δὲ χαλεπῶς πορευόμενοι (οἷα δὴ οὐ νυκτί τε καὶ οὐ φόβῳ ἀπόντων καὶ χαλεπὴν ὁδὸν) εἰς αἰγόσθενα τῆς μεγαρικῆς ἀφικνοῦνται. ἐνθεῖ δὲ συντυγχάνουσι τῷ μὲν Ἀρχιδάμου στρατόπεδα. ἐνθα δὴ ἀναμένοντα ἕως καὶ οἱ σύμμαχοι πάντες πρόσεισαν, ἀπῆγε πᾶν ὁμοῦ τὸ στρατόπεδα μέχρι κεῖνου. ἐνθεῦτεν δὲ τὸν μὲν συμμάχους ἀφῆκε, τὸν

ac

τὸν δὲ πολίτας οἴκαδε ἀπήγαγεν. ὁ μέντοι Ἰάσων, ἀπὸ τῆς φωκίδος, ὑαμπολιτῶν μὲν τὸ, τε πρόαστειον εἷλε, καὶ τῶν χωρὶν ἐπόρθησε, καὶ ἀπέκτεινε πολλούς· τῶν δ' ἄλλων φωκίδα διῆλθεν ἀπραγμόνως. ἀφικόμενος δὲ εἰς ἡράκλειαν, κατέβαλε τὸ ἡρακλεωτῶν τεῖχος, † ἐπὶ οὐ τὸ φοβούμενος μή τινες αὖθις πανταχόθεν πόλεως τῆς πρόσθυ πορεύσονται ὡδὶ τῶν ἐκείνου δύναμις, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ συμμάχων μὴ πνθ τῶν ἡρακλείων, ὡδὶ σενῷ οὖσαν, κατὰ λαβόντος ἱερσιεὺς αὐτὸν, εἴπερ βούλοιτο τῆς ἑλλάδος πορεύεσθαι. ἐπεὶ δ' ἀπῆλθε πάλιν δὲ τῶν θεσσαλίων, μέγας μὲν ὢν, καὶ ἀφ' τοῦ νόμου θεσσαλὸς τὸ γὰρ κατέστησε, καὶ ἀφ' μισθοφόρους πολλοὺς τρέφων αὐτὸν καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, καὶ δύνασι συντεταγμένους ὡς αὐτὸν κρατήσοιεν· ἔτι δὲ μᾶλλον ἀφ' συμμάχους πολλοὺς δὴ ἤδη εἶναι αὐτῷ, δὲ καὶ ἔτι βούλεσθαι γίγνεσθαι. μέγιστος δ' ὢν τὴν κατ' αὐτὸν, τοῦ μὰ ὑφ' ἑνὸς δύνασται φρόνιμος εἶναι. ὠδιόντων δὲ πυθίων, πήγγελε μὲν ταῖς πόλεσι βοῦς † καὶ ὅσις τρέφοις, καὶ αἶγας ἡ ὅς, ἢ πρασκυνάζεσθαι ὡς ἐς τὴν θυσίαν. καὶ ἐφαίνετο πάνυ μετείως ἐκφέρων πολλὰ ἐπαγγελλομένων γελεῖσθαι βοῦς μὲν ὃν ἐλάσσους χιλίων, τὰ δὲ ἄλλα βοσκήματα πλείω ἢ μύρια. ἐκήρυξε δὲ καὶ νικητήριον χρυσοῦν στέφανον ἔσεσθαι, ἔπῃς τῶν πόλεων βοῶ ἡγεμόνα κάλλιστον τῷ θεῷ θρέψοι. πήγγελε δὲ καὶ ὡς στρατευσομένοις ἐς πυθὶ τὰ πύθια χρόνον δεῖ ταλοῖς πρασκυνάζεσθαι. διενοῆτο γὰρ, ὡς ἔφασαν, καὶ τὴν πανήγυριν τῷ θεῷ καὶ τὸν κώνῳ † αὐτὸς διαπρέπειν. πυθὶ μέντοι τῶν ἱερῶν χρημάτων ὅπως μὴ διεσθῇ, ἔτι καὶ νῦν λέγεται δὲ † λέγεται γάρ, ἐπιδρομῶν τῶν δελφῶν τὴ χρὴ ποιεῖν ἐὰν λαμβάνῃ τῶν τοῦ θεοῦ χρημάτων, ἀπεκρίνασθαι τὸν θεὸν ὅτι αὐτῷ μελήσει. ὁ δ' οὕτω αὐτὴ τηλικοῦτος ὢν, καὶ τοσοῦτα διανοούμενος, ἱππασιν ἐποιεῖτο καὶ φεραίων δοκιμασίαν τῶν † φερῶν ἱππικῶν, καὶ ἤδη καθήμενος, καὶ ἀπορινόμενος ἔτι δεόμενός τε πεσσοί, ἐσῶ νεανίσκων ἐπὶ προσελθόντων, ὡς διαφθαρμένων τὴ ἀλλήλοις, ἀπροφάτως καὶ κατασπάσθαι. βοηθοῦντων δὲ ἐξορμῶντος τῶν πάλαι ὄντων δορυφόρων, ἐς μὲν ἐπὶ τύπων τὸν Ἰάσονα, λάθρᾳ πλαγίοις ἀπροθυμίᾳ· ἕτερος δὲ ἵππον ἀναβαίνων ἐφ' † ἵππου ἐγκαταλαφθείς, καὶ πολλὰ τραύματα λαβών, ἀπέθανεν· οἱ δ' ἄλλοι ἀναπηδήσαντες ὡδὶ τῶν πρασκυνάζεσθαι ἵππους ἀπέφυγον. ὅστοι † ἀφίκοντο τὴν ἑλλίδων πόλεων, οἷ ταῖς πλείσταις ἐπιμόνῳ. ὃ δὴ ἐγένετο ὅπη ἰάσονος ἔδοξεν οἱ ἕλληνες αὐτὸν, μὴ τύραννος γένοιτο. ἀπεθανόντι μέντοι ἐκείνου Πολύδωρος ἀδελφὸς αὐτὸν καὶ πολύφρων ταγοὶ κατέστησαν· ἡ μὲν Πολύδωρος, πρθυμούντων ἀμφοτέρων ἐς τὴν λάρισαν νύκτωρ κατθύδων ἀπεθανέν ὑπὸ Πολύφρονος τὸν ἀδελφὸν, ὡς ἐδόκει.

κατέβαλε

Λύκον ὄτι

ὅτι οἷοι συλλήψ.

ἢ δὶς καὶ ἅπαξ ἢ ὅς πρασκυνάζεσθαι

ἵππου

ἀφίκοντο

Iason per Phocidem discedens Hyampolitarum suburbium cepit, agrũ populatus est, multos occidit: reliqua Phocide sic peragrata, vt nihil amplius moliretur. Heracleam vbi venisset, Heracliensium mœnia* deiecit, non hoc veritus, ne si transitus is pateret, ditionem ipsius aliqui inuaderent: sed secum potius ipse cogitans, ne qui capta Heraclea loco sita angusto, prohiberẽt quo minus in Græciam pergere posset, quocumque visum ipsi foret. In Thessaliam vbi redijsset, vir magnus habebatur partim ꝙ lege Thessalorũ Dux constitutus esset, partim quòd magnas stipendiariorũ militum copias, pedestres et equestres aleret, eásq3 sic laboribus adsuetas, vt longè præstantissimi essent. Præterea maior erat eam ob caussam, quòd et multos socios iã haberet, et plures ei se vellent adiungere. Deniq3 hominum sæculi sui maximus erat in eo, quòd nemini esset cõtẽtui. Posteaquàm appetijssent Pythia, denũtiabat oppidis vt boues, oues, capras, sues alerent: seq3 compararent ad sacrificium. Ferebatur autem tametsi moderatè admodum oppidis singulis aliquid imperasset, tamen consequutus esse boues non pauciores quàm CIↃ, reliqui pecoris supra CCIↃↃ. Præterea per præconem significari iussit, futurum victoriæ præmium coronam auream, si qua ciuitas bouem ducem pulcerrimum illi Deo pauisset. Etiam hoc Thessalis denuntiabat, vt ad expeditionem sese pararent, quam id temporis, quo Pythia celebrantur, suscepturi essent. Nam cogitabat, vt aiunt, celebritatis eius certaminum q3 moderator esse. Quid autem de sacris ipse pecunijs cogitarit, etiam nunc obscurum est. Fertur enim quærentibus Delphis quid faciundum esset, si consecratas Apollini pecunias Iason attrectaret, Deum illum respondisse, sibi eam rem curæ fore. Tantus vir, & qui talia tantáque haberet in animo, quum lustrationem equitatus Pheræorum instituere, & periculum de eo facere vellet, iámque consedisset ac responsurus illis esset, quibus aliqua in re opera ipsius opus foret: a septem adolescentibus ad ipsum accedentibus, quasi quadam in caussa dissiderent, iugulatur ac conficitur. Quúmque impigrè satellites ij, qui aderant, ad opem ipsi ferendam accurrissent: vnus adhuc Iasonem feriens hasta percussus interficitur, alius quum equum conscendisset, comprehensus multis acceptis vulneribus & ipse moritur. Ceteri paratos in equos insilientes effugere, qui sanè quasi cum q3 in vrbes Græciæ venirẽt, maxima ex parte summis excepti sunt honoribus. Qua ex re patebat, Græcos ab eo vehementer sibi metuisse, ne tyrannidem arriperet. Mortuo Iasone fratres ipsius Polydorus & Polyphron Duces creati sunt. Quúmque Larissam ambo proficiscerentur, noctu Polydorus a Polyphrone fratre interemtus est, vti quidem videbatur.

* al. cepit,

Iasonis potentia.

Iason interficitur.

Frater interficit fratrẽ.

Etenim morte subita, & cuius obscura causſa foret, extinctus eſt. Polyphron anno vno imperiũ tenuit, munúſq; Ducis cum tyrannide commutauit. Nam & Pharſali Polydamantem aliósq; ciues octo præſtantiſſimos interfecit, & Lariſſa multos in exſilium eiecit. Verùm & is quũ talia patraret, interfectus eſt ab Alexandro, vindicante Polydori mortem, eiúſque tyrannidem euertente. Hic quum imperium accepiſſet, nõ Theſſalis modò Dux grauis erat: verumetiam Thebanis & Athenienſibus infeſtus, iniuſtúſq; terra & mari prædo. Talis autem quum eſſet, opera quidẽ fratrũ vxoris, ſed conſilio tamẽ eiuſdem eſt interfectus. Nam ea fratribus enuntiarat, inſidiari Alexandrum ipſis, ideóq; diem ipſos totum domi concluſos occultarat. Pòſt vbi Alexandrum ebrium excepiſſet, quamprimũ is obdormiuiſſet accenſa lucerna gladium eius extulit. Quumq; cunctari fratres animaduerteret, quo minus ad Alexandrũ ingrederentur: excitaturam ſe dixit hominẽ, ni mox rem perpetrarent. Itaq; ingreſſis ipſis attracta ianua tam diu peſſulum tenebat, donec maritus interfectus eſſet. Ceterùm orta inter ipſam & Alexandrum hæc inimicitia fertur eſſe ſecundum quoſdam ex eo, quòd quum amaſium ſuum Alexander adoleſcentem venuſtum vinculis conſtrinxiſſet: ipſa rogante vt ijs eum liberaret, eductum iugulaſſet. Alij quidam referunt, quòd quum ex hac vxore liberos nullos ſuſciperet, miſſis Thebas ſuis vxorem Iaſonis ſibi deſponſarit. Hæ fuiſſe perhibentur cauſſæ, quamobrem vxor ei fuerit inſidiata. Ceterùm natu maximus ex ijs fratribus Tiſiphonus imperium ad hoc vſque tempus, quo commentarius hic ſcribebatur, obtinebat. Atq; hactenus res Theſſalicas, quæcumq; Iaſoni obtigere, poſtq; mortem illius vſq; ad Tiſiphoni imperium geſta ſunt, expoſuimus. Nunc eò redeo, vnde ad hæc ſum digreſſus. Nam poſteaquàm Archidamus ab expeditione, qua ſuis ad Leuctra ferre ſuppetias volebat, domum copias reduxiſſet: ſecum ipſi cogitantes Athenienſes, adhuc exiſtimare Peloponneſios debere ceteros ipſos ſequi, et Lacedæmoniorum eo loco res eſſe, quo Athenienſes aliquando redeoiſſent: arceſſunt ad ſe vrbes omnes, quotquot eſſe participes pacis eius vellent, quã rex conſtitutam ad ipſos miſiſſet. Vbi conueniſſent, decretum faciunt vnà cum ijs, qui participes eſſe pacis vellent, vt in hæc verba iurarent: Perſiſtam in fœderibus, quæ rex ad nos miſit, ac in Athenienſium ſociorúmque decretis. Quòd ſi quis bellum fecerit vlli ciuitatum, quæ iuſiurandum hoc præſtiterint: totis viribus opem feram. Atque hoc iuſiurandum ceteris placebat omnibus, ſoli Elei aduerſabantur, non eſſe cur ſui iuris ſint vel Marganenſes, vel Scilluntij, vel Triphylij. Nam hæc oppida Eleorum eſſe. Verùm Athenienſes cum ceteris

Alexander interficitur.

Athenienſes pacis auctores.

ὁ γὰρ θάνατος αὐτοῦ ὑβριστικός τε καὶ οὐκ ἔχων φανερὰν πρόφασιν ἐγένετο. ὁ δ' αὖ Πολύφρων ἦρξε μὲν Γ ἔνα * σὺν αὐτῷ, κατεσκεύασατο δὲ τὴν ταγείαν τυραννίδι ὁμοίαν. οὗτός τε γὰρ Φαρσάλῳ μὲν Πολυδάμαντα καὶ ἄλλους τῶν πολιτῶν ὀκτὼ οὓς κράτιστους ἀπέκτεινεν, ἐκ τε Λαρίσης πολλοὺς φυγάδας ἐποίησε. ταῦτα δὲ ποιῶν καὶ οὗτος ἀφῃρέθη ὑπ' Ἀλεξάνδου, ὡς τιμωρούμενος τὸν Πολυδώρου, καὶ τὴν τυραννίδα κατα λύοντος. ἐπεὶ δ' αὖ οὗτος πεῖ ἐλαβε τὴν ἀρχὴν, χαλεπὸς μὲν θεσσαλοῖς τοῖς ἐγένετο, χαλεπὸς δὲ θηβαίοις, καὶ ἀθηναίοις πολέμιος, ἄδικος δὲ λητὴς καὶ κατὰ γῆν ὃ καὶ θάλατταν. τοιοῦτος δ' ὢν καὶ αὐτὸς ἀπ' ἀρχῆς αὐτοχειρίᾳ μὲν τὸν τῆς γυναικὸς ἀδελφῶν, βουλῇ δ', ὑπ' αὐτῆς ἐκείνης τοῖς τε γὰρ ἀδελφοῖς ἐξήγγειλεν ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιβουλεύοι αὐτοῖς, καὶ ἐπῆρωσεν αὐτοὺς ὥσθ' ὑπνοῦντας ὅλην τὴν ἡμέραν · καὶ δεξαμένη μυθοῦντα θ' Ἀλέξανδρον, ἐπεὶ κατεκοίμησεν, ὁ μὲν λύχνος ἐκαίετο, θ' δὲ ξιφος αὐτοῦ ἐξήνεγκεν. ὡς δ' ἤσθετο ὀκνοῦντας εἰσιέναι ἐπὶ θ' Ἀλέξανδρον οἱ ἀδελφούς, εἶπεν ὡς, εἰ μὴ ἤδη πεξίοιεν, ἐξεγερεῖ αὐτόν. ὡς δ' εἰσῆλθον, ἐπιπαύσασα τὴν ὠδήν, εἶχε τὸν ξυστάλην, ἕως ἀπέθανον ὁ ἀνήρ. ἡ δὲ ἔλεξε λέγεται αὐτῇ πρὸς † τὸν Ἀλέξανδρον γενέσθαι τὸν μὲν πίνων, ὡς ἐπεὶ ἔδησε τὰ ἑαυτοῦ παιδιᾷ ὁ Ἀλέξανδρος, νεανίσκον ὄντα καλὸν, δεηθείσης αὐτῆς λῦσαι, ὀχαλκεῦσαι αὐτὸν ἀπέσφαξε · οἱ δέ τινες, ὡς ἐπεὶ παῖδες αὐτῷ οὐκ ἐγίγνοντο ἐκ ταύτης, ὅπ πέμπων εἰς Θήβας, ἐμνήσευε τὴν Ἰάσονος γυναῖκα ἀναλαβεῖν. τὰ μὲν οὖν αἴτια τῆς ἐπιβουλῆς τῆς γυναικὸς οὕτω λέγεται · τὴν δὲ τοῦτα πραξάντων, ἄχρις οὗ ζῆς ὁ λογος ἐφέρετο, † Τισίφωνος πρεσβύτατος ὢν τὴν ἀρχὴν τῶν ἀδελφῶν τὴν ἀρχὴν ἔχε. καὶ τὰ μὲν θεσσαλικὰ, ὅσα πρὸς Ἰάσονα ἐπράχθη, καὶ μέχρι μὲν τοῦ ἐκείνου θάνατον μέχρι τῆς τοῦ Τισιφώνου ἀρχῆς, δεδήλωται. νῦν δὲ ἐπάνειμι ἔνθεν ἐπὶ ταῦτα ἐξέβην. ἐπεὶ γὰρ Ἀρχίδαμος ἐκ τῆς ἐπὶ λεῦκτρα βοηθείας ἀπήγαγε θ' στρατόπεδα, οἱ Ἀθηναῖοι ὅπ οἱ πελοποννήσιοι ἐπὶ οἴονται χωρῆναι ἀκόλουθοι, καὶ † οὕτω ἐφρονέοντο οἱ λακεδαιμόνιοι ὥστ' ὀρθῶς τοὺς ἀθηναίους διέθεσαν, μεταπεμπόμενοι τὰς πόλις, ὅθεν † βούλοντο τῆς ἐρημίης μετέχειν † ἐπὶ βασιλῆς κατέπεμψεν. ἐπεὶ δὲ σωθῆναι, θάμνια ἐποιήσαντο μετ' ἀλλήλων συνωμοσίην ποιέεσθαι τοιήνδε · ὄμνυμι Διὶ καὶ Ἥρῃ καὶ Ποσειδῶνι, καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς πᾶσι καὶ πάσῃσι, ἕξειν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς καὶ πόλεμον καὶ εἰρήνην ἄγειν καὶ ἄρχειν καὶ πείθεσθαι ταῦτα ἅπερ ἂν βασιλῆς καὶ τὸ κοινὸν τῶν ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων. ἐὰν δέ τις στρατεύηται ἐπί τινα πόλιν τῶν ὁμοσασῶν τόνδε τὸν ὅρκον, βοηθήσω παντὶ σθένει. οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἐχαιρον τῷ ὅρκῳ · πλεῖοι δὲ αὐτέλεγον, ὡς οὐ δέοι αὐτονόμους ποιεῖν οὔτε μαργητὰς οὔτε σκιλλουντίους οὔτε † τριφυλλίους · σφετέρας γὰρ εἶναι ταύτας τὰς πόλις, οἱ δ' ἀθηναῖοι μὴ οἱ ἄλλοι, ψηφισάμενοι, ὥσπερ βασιλῆς ἔγραψαν, αὐτονόμους εἶναι ὁμοίως καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας πόλις, ἀξέπεμψαν σφῶν ἑρκωτὰς, καὶ ἐκέλευσαν τὰ μέγιστα τέλη οἱ ἑκάστη πόλῃ ὁρκῶσαι. καὶ ὤμοσαν πάντες πλὴν ἠλείων · ἀξίωσαν δὲ καὶ οἱ μαντινῆς, ὡς ἤδη αὐτόνομοι πάντα πάσιν ὄντες, συνῆλθόν τε πάντες καὶ ἐψηφίσαντο μίαν πόλιν τὴν μαντίνειαν ποιεῖν, καὶ τειχίζειν τὴν πόλιν. οἱ δ' αὖ λακεδαιμόνιοι ἤκουσαν, ἐ τῷ αὖθις τῆς στρατιᾶς γνώμης ἔσεσθαι, χαλεπὸν ἔσεσθαι. πέμπουσιν οὖν Ἀγησίλαον πρεσβεύοντα πρὸς τὸν μαντινέα, ὅπ ἐδόκει πατρικὸς φίλος αὐτοῖς εἶναι. ἐπεὶ δ' ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν, θ' μὲν ἦλθε τὴν μαντινέων οἱ ἄρχοντες οὐκ ἤθελον συλλέξαι αὐτῷ, πρὸς δ' στρατιᾶς ἐκέλευον λέγειν ὅτου δέοιτο. ὁ δὲ ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς, ἐὰν νεῶν ἐπίθωσι τῆς τειχίσεως, ποιήσειν ὥστε μὴ τῆς λακεδαίμονος γνώμης καὶ μὴ σπανιέως τειχισθῆναι θ' τεῖχος. ἐπεὶ δὲ ἀπεκρίναντο ὅπ ἀδυνάτον εἴη ὠθιζεῖν, δύσμαθ' γεγενημένου πάσῃ τῇ πόλῃ ἤδη τειχίζειν, ἐκ δίου ὁ μὲν Ἀγησίλαος ἀπῄει δορυξόμενος · στρατεύσειν γε μήτοι ἐπ' αὐτοὺς οὐ δυνατὸν ἐδόκει εἶναι, ἐπ' αὐτονομίᾳ τῆς εἰρήνης γεγενημένης. οἱ δὲ μαντινῆς ἔπεμπον μὲν καὶ τὴν ἀρχαδικῶν πόλεων πινες ζωστειχοῦντες, οἱ δὲ ἠλεῖοι τὸ ἀργεῖον τεῖχος πάλαντα σωεβάλοντο αὐτοῖς εἰς τὸν πόδ' τεῖχος δαπανῶν. καὶ οἱ μὲν μαντινῆς ποδὶ ταῦτ' ἦσαν. τὴν δέ γε τεγεατῶν οἱ μὲν ποδὶ θ' Καλλίβιον καὶ Πρόξενον συνῆγον ὑπὲ ζωιέναι τε πᾶσ' θ' ἀρκαδικὴν, καὶ ὅ, τι νικῴη οἱ τοῦ κοινοῦ, τὸ κύριον εἶναι καὶ τὴν πόλεων. οἱ δὲ ποδὶ θ' Στάσιππον ἐπρατ-τον ἐάν τε κατ' χώραν τὴν πόλιν καὶ τοῖς πατρίοις νόμοις χρῆσθαι. ἠθῶμενοι δὲ οἱ ποδὶ θ' Πρόξενον καὶ Καλλίβιον οἱ ζ. τῶν θεατρῶν, νομίζοντες, εἰ σωέλθοι ὁ δῆμος, πολὺ αὖ τοῦ πλήθει κρατῆσαι, ἐκφέροντα τὰ ὅπλα. ἰδόντες δὲ τὸ τοῦτο οἱ ποδὶ θ' Στάσιππον, τὸν αὖθις αὖ ἀθροίζοντο · καὶ ἀριθμῷ μὲν οὐκ ἐλάττους ἐγένοντο, ἐπεὶ μέντοι εἰς μάχην ὥρμησαν, θ' μὲν Πρόξενον καὶ ἄλλους ὀλίγους μετ' αὐτοῦ ἀπέκτειναν, τοὺς δ' ἄλλους τρεψάμενοι οὐκ ἐδίωξαν. καὶ γὰρ τοιοῦτος ὁ Στάσιππος ἦν οἷος μὴ βούλεσθαι πολλοὺς ἀπεκτονῶσαι τὴν πολιτῶν. οἱ δὲ ποδὶ τὸν Καλλίβιον, ἀνακεχωρηκότες τὸν θ' πρὸς † μαντινάας τεῖχος τὰς πύλας, ἐπεὶ σκέπη αὐτοῖς οἱ ναυπλιεῖς ἐπεφεύγεσαν, ἡσυχίαν εἶχον ἠθροισμένοι. τὰ πύλας μὲν ἐπεσωμφίεζον ὑπὲ τοὺς μαντινέας, βοηθεῖν κελεύοντες · πρὸς δὲ τοὺς ποδὶ Στάσιπτον διελέγοντο ποδὶ σωαλλαγήν. ἐπεὶ δὲ καταφανεῖς ἦσαν οἱ μαντινῆς πεσόντες, οἱ μὲν αὐτὴν ἀναπηδῶντες ὑπὲ θ' τεῖχος, ἐκέλευον βοηθεῖν τοιχίσιν, μὴ βοῶντες ποδὶ θ' διεκελεύοντο · ἄλλοι δὲ ἀνοίγουσι τὰς πύλας αὖθις. οἱ δὲ ποδὶ Στάσιππον ὡς ἤσθοντο θ' γενόμενον, ἐκ πίπτουσι τὰς ἐπὶ θ' παλαίπτον φόβους πύλας, καὶ

Τισίφωνος

μαντινάας

βέλοιντο ἰὼ

τὴν αὐδὰν

τριφυλίους

decreto facto ex regis litterarum ſententia, vt pariter & exigua & magna oppida libera eſſent: mittũt quoſdam ſacramenti exactores, eóſque magiſtratus quoſq; ſingulis in vrbibus ampliſſimos iureiurando adſtringere iubent. Itaq; iuratum ab omnibus, extraquàm ab Eleis. Quæ res fecit, vt etiam Mantinenſes, quaſi qui iam prorſus eſſent iuris ſui, omnes conuenirent, decretũq; faceret de vno oppido Mantinea condendo ac muniẽdo. Cõtrà verò Lacedæmonij arbitrabantur. ſi hoc abſq; ipſorũ cõſenſu fieret, moleſtũ ſibi futurũ. Quapropter Ageſilaũ ad Mantinenſes legatũ mittunt, quòd is videretur paternus eis amicus eſſe. Hic quũ ad ipſos veniſſet, nolebant Mantinenſiũ magiſtratus populũ ei cogere, iubebantq; vt apud ſe quæ uellet, diceret. At Ageſilaus eis policebatur, perfecturũ ſe vt ſi in hoc tempore ab oppidi cõmunitione abſtinerẽt, deinceps cũ Spartæ conſenſu, neq; magno ſumto mœnia exſtruerentur. Quũ aũt reſpondiſſent, fieri nõ poſſe, vt ab hoc abſtineretur, quando tota reſpublica nũc vrbẽ munire decreuerit: iratus Ageſilaus diſcedit, quãquã aduerſus eos id temporis bellum ſuſcipi minimè poſſe ſtatueret, quòd ea conditione pax eſſet conſtituta, vt ciuitates ſui iuris eſſent. Ceterùm etiam Arcadicæ quædam vrbes Mantinenſibus ſuos mittebant, mœniumq; iuuabãt exſtructionem: & Elei XXX auri talenta conferebant ad ſumtus qui muro conficiundo requirerentur. Atque his tum rebus Mantinenſes occupabantur. Tegeæ verò quotquot Callibij Proxenique partibus fauebant, hoc agebant vt tota Arcadica natio coiret, ac quæcumque pars ipſorum in communitate ſuffragijs ſuperior eſſet, ea poteſtatem etiam in oppida maximam obtineret. Contrà Staſippi factio in hoc erat, vt nihil in republica innouaretur, patriæq; leges vigerent. Quum aũt in theatris ij, qui Proxeno et Callibio adhærebant, inferiores diſcederent: rati ſi populus cõueniret, lõgè ipſos numero ſuperaturos, arma efferũt. Id quũ Staſippi videret factio, armis & ipſi ſeſe muniunt, ac numero non inferiores erant. Vbi ad manus ventũ eſſet, Proxenũ vnà cũ paucis alijs occidũt, ceteros in fugam actos non perſequuntur. Nã vir eiuſmodi Staſippus erat, qui multos ex ciuibus interfici nollet. At ſocij Callibij quum ad murũ Mantineæ vicinũ portáſque retroceſſiſſent, poſteaquàm nihil amplius aduerſarij cõtra eos moliretur: ita vti collecti erãt, quieſcebãt, iãdudũ ad Mantinenſes miſſis quibuſdam, qui eos ad ferendum ſuppetias hortarentur. Interim etiam cum Staſippi factione de reconciliatione mutua colloquebantur. Poſteaquàm aũt aduentare Mantinenſes videbant, nõnulli ex eis in murũ inſiliẽtes hortabantur vti quamprimùm opem latum accurrerent, ſimúlque vt properarent clamabant: alij portas eis aperiebant. Staſippi factio intellecto quid ageretur, per portas quæ Palantium ducunt elapſi, prius

Arcadum diſſidia.

Mantinenſiũ & Lacedæmoniorũ cõtentio.

prius in Dianæ se fanum recipiunt, quàm persequentes aduersarij eos adsequerentur. In eo quum se claussissent, quiescebant. At ipsorum hostes, qui persequebantur eos, posteaquàm in fanũ adscendissent: tecto diuulso laterib. eos feriebãt. Illi animaduerso qua necessitate vrgerentur, vti ab hoc abstinerent hortabãtur, policiti se exituros. Posteaquam in manus hostiũ venissent, illi vinculis constrictos & in plaustrũ sublatos Tegeam auehunt: vbi vnà cum Mantinensibus capitis damnatos morte multant. His actis nonnulli Tegeatæ, qui Stasippo fauebant, Lacedæmonem fugiunt, plus minus IↃCCC. Secundum ea Lacedæmonij quamprimum succurrendum ex iurisiurandi formula statuũt illis, qui ex Tegeatis vel occubuissent, vel in exsilium acti essent. Itaq; bellum aduersus Mantinenses mouẽt, vt qui præter iurisiurãdi religionẽ armati Tegeatas inuasissent. Posteaquàm delectus habendos Ephori decreuissent, Agesilaũ ciuitas exercitum ducere iubet. Conueniebant iam Arcades ceteri Aseam, sed quum Orchomenij non solum continerí societate Arcadica propter odium, quo Mantineos persequebantur, nollent: verumetiam collectas Corinthi mercenarias copias, quibus Polytropus præerat, suam in vrbem recepissent: domi Mantinẽses manebant, vt hos obseruarent. Heræenses & Lepreatæ cũ Lacedæmonijs aduersus Mantinenses hac in expeditione coniuncti erant. Agesilaus posteaquam facta de traducendis copijs re sacra perlitasset, rectà in Arcadiam tendebat. Quumq; situm in finibus oppidum Eutæam occupasset, ac ibidem senes, feminas, pueros in ædibus reperisset, reliquis quotquot erant ætate militari, ad Arcadũ copias profectis: nihilominus id oppidũ nulla re lædebat, sed sinebat eos vrbem incolere, ac si quo egerẽt ipsius milites, id emtum pretio accipiebãt. Quòd si quid eis ereptum erat, quum vrbẽ ingrederetur, id repertum eis reddebat. Quin et ipsorum mœnia quantum opus erat, reficiebat dum istic subsisteret, ac Polytropi stipendiarios exspectaret. Interim Mantinenses aduersus Orchomenios bellum gerebant, & a muris quidem difficulter admodum recedebant, nonnullis ipsorum interfectis: verùm vbi pedem referẽtes Elymiam peruenissent, ac grauis quidem armaturæ pedites Orchomenij non amplius sequerentur, polytropi aũt milites audacter admodum ipsos vrgerent: tum scilicet animaduerso Mantinei, futurum vt ipsorum multi iaculis configerentur, ni aduersarios vi repellerent: cõuersi manum cum persequentibus conserunt. Perijt in eo prœlio Polytropus, ex reliquis fugientibus interfecti complures fuissent, nisi equites Phliasij aduenissent, & equis circumactis a tergo Mantineos agressi, a persequendo inhibuissent. Hac re Mãtinei gesta domum abierunt. Agesilaus certior de his factus, quòd minimè deinceps futurũ arbitraretur, vt

Bellum Mantinense.

καὶ φθάνουσι πρὶν καταληφθῆναι ἔνδον τὴν διωκόντων, εἰς ὃν τῆς Ἀρτέμιδος νεὼν καταφυγόντες· καὶ ἐγκλησάμενοι ἡσυχίαν εἶχον. οἱ δὲ μεταδιώξαντες ἐλθόντες αὐτὴν, ἀναβαντες ἐπὶ τὸν νεὼν, καὶ τὸν ὀροφὸν διελόντες, ἔπεμπον τοῖς κεραμίσιν. οἱ δ' ἐπεὶ ἔγνωσαν τὴν ἀνάγκην, παίεσθαί τε ἐκέλευον, καὶ ὀξίναι ἔφασαν. οἱ δ' ἀναπτοὶ ὡς ἔνδον ἐλάβον αὐτὸν, ἀγόντες, καὶ ἀναλαβόντες ἐπὶ τὴν ἁμαξαν ἀπήγαγον εἰς τέγεαν. ἐκεῖ δὲ μὴ τὴν μαντινέων καταγνόντες, ἀπέκτειναν. Σύνεδροι δὲ γιγνομένων, ἔφυγον εἰς λακεδαίμονα τὴν πρὸς Σταισίππου τεγεατῶν πρὸς ὀκτακοσίους. μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς λακεδαιμονίοις ἐδόκει βοηθητέον εἶναι τὴν ταχίστην τοῖς τεθνεῶσι τὴν τεγεατῶν κῆδος τὸν ὅρκους, καὶ † ἐκπεπωκόσι· καὶ οὕτω στρατεύουσιν ἐπὶ τὸν μαντινέας, ἃς πρὸ τοῦ ὅρκους, ἵνα ὅπλοις ἑλληνὸς τὴν αὐτὴν ἐπὶ τὸν τεγεάτας. καὶ φρουρὰν μὲν οἱ ἔφεροι ἔφαινον, Ἀγησίλαον δ' ἐκέλευον ἡ πόλις ἡγεῖσθαι. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἀρκάδες εἰς ἀσέαν ξυνελέγοντο· ὀργομενίων δὲ οὐκ ἐθελόντων κοινωνεῖν τῆς ἀρκαδικῆς, ἀλλὰ τὴν πρὸς μαντινέας ἔλθεαν, ἀλλὰ καὶ δεδεγμένον εἰς τὴν πόλιν δ' οὐ κατέπω ξυμφλεγμένον ξυνικὸν, οὗ Πολύτροπος ἦρχεν, ἐμισθοῦτο οἰκῆσι οἱ μαντινῆς τὸν τὴν ἰδίαν μελούμενοι· ἠραιεῖς δὲ καὶ λεπρεᾶται συνεστρατεύοντο τοῖς λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὸν μαντινέας. ὁ δὲ Ἀγησίλαος, ἐπεὶ ἐγένετο αὐτῷ τὰ διαβατήρια, θύθυς ἐχώρει ἰδὶ τὴν ἀρκαδίαν. καὶ καταλαβὼν πόλιν ὄμορον οὖσαν μαντίαν, καὶ δῃῶν ἐνεῖ τὸν μὲν πρόβυτον καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὸν παῖδας οἰκοῦντας ἐν ταῖς οἰκίαις, τὸν δ' ἐν τῇ στρατιᾷ ἡλικίᾳ, οἰχομένους εἰς δ' ἀρκαδίκλας, ὅμως δὲ ἠδίκησε τὴν πόλιν, δῃῶν εἶα τε αὐτὸν οἰκεῖν, καὶ ὠνούμενοι ἐλαμβανον ὅσων δέοιντο. ἐπεὶ δὲ πρὸς καὶ ἡ πάθη, ὅτε εἰσῆλθε εἰς τὴν πόλιν, ὑβρίζων ἀπεδίδου. καὶ ἐπῳκοδόμει δὲ τεῖχος αὐτὴν ὅσα ἐδεῖτο, ἐνοπλον αὐτὸ διέτειχον ἀναμιῶν τὸν μισθοφόρων μαθοφόρους. οἱ δ' ἐν τούτῳ οἱ μαντινῆς στρατεύουσιν ἐπὶ τὸν ὀρχομενίους. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ τείχους μάλα χαλεπῶς ἀπῆλθον, καὶ ἀπέθανόν τινες αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ ἀφεστεώτες οὖν τῇ ἐλυμίᾳ ἐμένοντο, καὶ οἱ μὲν ὀρχομένιοι ὁπλῖται οὐκέτι ἠκολούθουν, οἱ δὲ πρὸ τὸν Πολύτροπον ἐπείκειντο καὶ μάλα θρασέως, οὕτω δὴ γνόντες οἱ μαντινῆς ὡς ἐὰ μὴ ἀφεστρέφονται αὐτὸν, ὅτι πολλοὶ σφῶν κατακεκοπάνται, ἀναστρέφαντες, ὁμόσε ἐχώρησαν τοῖς ἰδίκειμένοις. καὶ ὁ μὲν Πολύτροπος μαχόμενος αὐτοῦ ἀφθόνηκε, τὴν δ' ἄλλων φθονόντων πάμπολλοι αὖ ἀπέθανον ἐὰ μὴ οἱ φλιάσιοι ἱππεῖς πρασσόμενοι, καὶ † ἐς τὰ ὄπισθεν ἀπελαύνοντες τὴν μαντινέων, ἐπέσχον αὐτοὺς τῆς διώξεως. καὶ οἱ μὲν μαντινῆς ταῦτα πρόξαντες, οἴκαδε ἀπῆλθον. ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἀκούσας ταῦτα, καὶ νομίσας ὃν αὖ ἐπ συμμίξαι αὐτῷ

αὖθις τὸν ἐκ τὸ ὀρχομενοῦ μαθοφόρους, οὕτω πρῳΐ. καὶ τῇ μὲν πρώτῃ σὺν τῇ τεγεατίδι χώρᾳ ἐδειπνοποιήσατο, τῇ δ' ὑστεραίᾳ διαβαίνει εἰς τὴν μαντινικὴν, καὶ ἐστρατοπεδεύσατο τὸν τοῖς πρὸς ἑσπέραν ὄρεσι τῆς μαντινέας. καὶ ἐκεῖ ἅμα ἐδήου τὴν χώραν, καὶ ἐπορθεῖ τὸν ἀγροὺς. τῶν δὲ ἀρκάδων οἱ συλλεγέντος σὺν τῇ ἀσέᾳ νυκτὸς πλῆθον εἰς τὴν τέγεαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀγησίλαος ἀπέχων μαντινείας ὅσον εἰκοσι σταδίους ἐστρατοπεδεύσατο· οἱ δ' ἐκ τῆς τεγέας ἀρκάδες, ἐχόμενοι τῆς μεταξὺ μανλινείας καὶ τεγέας ὀρῶν, πλῆθον μάλα πολλοὶ ὁπλῖται, συμμίξαι [μάλα * βουλόμενοι τοῖς μαντινεῦσι. καὶ γὰρ οἱ ἀρχαῖοι οὐ παρημελ ἠκολούθουν αὐτοῖς. καὶ ἦλθον μὲν τινες οἱ δὲν Ἀγησίλαος ἔπεισθον χωρεῖς ζεύτοις ὑπενδέσθαι· ὁ δὲ, φοβούμενος μὴ οἱ ὅσῳ πρὸς ἐκείνους πορρώτατοι, ἐκ τῆς πόλεως οἱ μαντινῆς ὑβελοῦντες, καὶ κέρασ τε καὶ † ἐκ τῆν ὄπισθεν ὑπενδέσθαι αὖθις, ἔγνω πρᾶτον εἶναι ἐᾶσαι ξυνελθεῖν αὐτὸν, καὶ, εἰ βούλοιντο μάχεσθαι, ἐκ τὸ δικαίου καὶ φανερῶν τὸν μάχιμον ποιεῖσθαι. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀρκάδες ὁμοῦ ἦσαν ἐγγελεῖν· οἱ δ' ἐκ τὸ ὀρχομενὸ πελτασταὶ καὶ οἱ τὸν φλιασίων ἱππεῖς μετ' αὐτὸν τῆς νυκτὸς διεξελθόντες πρὸ τὸν μαντίνειαν, ὑπομένω τοῦ Ἀγησιλάου πρὸ τὸ στρατόπεδον ὑπεφαίνοντα ἅμα τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ἐποίησαν τὸν μὲν ἄλλους ἐς τὰς τάξεις σκευεῖν, Ἀγησίλαος δ' ἐπανεχώρησε πρὸς τὸ ὄρος. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι μὲν ἐγνώσθησαν φίλοι ὄντες, Ἀγησίλαος ἐκκαλιέρητο, ὑῆ ἀρίστου πρῶτος δ' στρατόμα. ἑσπέρας δ' ὑπογινομένης ἔλαθε στρατοπεδευσάμενος εἰς τὸν ὄπισθεν κόλπον τῆς μαντινικῆς μάλα σώφρονος, καὶ κύκλῳ ὄρη ἔχοντα· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἐβύετο μὲν πρὸ τὸ στρατόμα· ἰδὼν δ' συλλεγομένους ἐκ τῆς τὸ μαντινέων πόλεως ἐς τοῖς ὄρεσι τοῖς ὑπὲρ τῆς οὐρᾶς τοῦ ἑαυτὸ στρατόμα, ἔγνω ὑβακτέον εἶναι τὴν ταχίστην ἐκ τὸ κόλπου. εἰ μὲν οὖν αὐτὸς ἀφηγοῖτο, ἐφοβεῖτο μὴ τῇ οὐρᾷ ἐπίοιντο οἱ πολέμιοι· ἡσυχίαν δὲ ἐχων, καὶ τὰ ὅπλα πρὸς τὸν πολεμίους φαίνων, ἀναστρέφαντας ἐκέλευε ζῦς ἀπ' οὐρᾶς, εἰς δύρυ ὅπισθεν τῆς φαλαγγ ἡγεῖσθαι πρὸς αὐτόν. καὶ οὕτως ἅμα ἐκ τε τὸ στενοῦ ὑβαίνε, καὶ ἰσοπρόσωπον ἀεὶ τὴν φάλαγγα ἐποιεῖτο, ἐπειδὴ † δὲ ἐπολὺ ἡ φάλαγξ, οὕτως ἔλαυνε τῷ ὅπλῳ πικῶ πρωελθὼν εἰς δ' πεδίον ὑβέτεινε πάλιν ἐπ' εὐθείᾳ δέκα δ' στρατόμα ἀπὸ σφῶν εἰς τὴν βοιωτίαν. οἱ μὲν δὴ ἀρκάδες ταῦτα ἀκούσαντες ἡσυχίαν εἶχον ἐν τῇ μαντινείᾳ· ὁ δ' Ἀγησίλαος μάλα βουλόμενος ἀπάγειν τὸ στρατόμα, (ἦν δ' ὧν μέσος χειμών) ὅμως ἐκεῖ κατέμενε τρεῖς ἡμέρας, οὐ

Ἀσεᾶται τὸν ἐν τῷ ὀρχομενῷ μαθοφόρους, οὕτω πρῳΐ. καὶ τῇ μὲν πρώτῃ σὺν τῇ τεγεατίδι χώρᾳ ἐδειπνοποιήσατο, τῇ δ' ὑστεραίᾳ διαβαίνει εἰς τὴν μαντινικὴν, καὶ ἐστρατοπεδεύσατο τὸν τοῖς πρὸς ἑσπέραν ὄρεσι τῆς μαντινέας. καὶ ἐκεῖ ἅμα ἐδήου τὴν χώραν, καὶ ἐπορθεῖ τὸν ἀγροὺς. τῶν δὲ ἀρκάδων οἱ συλλεγέντος σὺν τῇ ἀσέᾳ νυκτὸς πλῆθον εἰς τὴν τέγεαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀγησίλαος ἀπέχων μαντινείας ὅσον εἰκοσι σταδίους ἐστρατοπεδεύσατο· οἱ δ' ἐκ τῆς τεγέας ἀρκάδες, ἐχόμενοι τῆς μεταξὺ μανλινείας καὶ τεγέας ὀρῶν, πλῆθον μάλα πολλοὶ ὁπλῖται, συμμίξαι [μάλα * βουλόμενοι τοῖς μαντινεῦσι. καὶ γὰρ οἱ ἀρχαῖοι οὐ παρημελ ἠκολούθουν αὐτοῖς. καὶ ἦλθον μὲν τινες οἱ δὲν Ἀγησίλαος ἔπεισθον χωρεῖς ζεύτοις ὑπενδέσθαι· ὁ δὲ, φοβούμενος μὴ οἱ ὅσῳ πρὸς ἐκείνους πορρώτατοι, ἐκ τῆς πόλεως οἱ μαντινῆς ὑβελοῦντες, καὶ κέρασ τε καὶ † ἐκ τῆν ὄπισθεν ὑπενδέσθαι αὖθις, ἔγνω πρᾶτον εἶναι ἐᾶσαι ξυνελθεῖν αὐτὸν, καὶ, εἰ βούλοιντο μάχεσθαι, ἐκ τὸ δικαίου καὶ φανερῶν τὸν μάχιμον ποιεῖσθαι. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀρκάδες ὁμοῦ ἦσαν ἐγγελεῖν· οἱ δ' ἐκ τὸ ὀρχομενὸ πελτασταὶ καὶ οἱ τὸν φλιασίων ἱππεῖς μετ' αὐτὸν τῆς νυκτὸς διεξελθόντες πρὸ τὸν μαντίνειαν, ὑπομένω τοῦ Ἀγησιλάου πρὸ τὸ στρατόπεδον ὑπεφαίνοντα ἅμα τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ἐποίησαν τὸν μὲν ἄλλους ἐς τὰς τάξεις σκευεῖν, Ἀγησίλαος δ' ἐπανεχώρησε πρὸς τὸ ὄρος. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι μὲν ἐγνώσθησαν φίλοι ὄντες, Ἀγησίλαος ἐκκαλιέρητο, ὑῆ ἀρίστου πρῶτος δ' στρατόμα. ἑσπέρας δ' ὑπογινομένης ἔλαθε στρατοπεδευσάμενος εἰς τὸν ὄπισθεν κόλπον τῆς μαντινικῆς μάλα σώφρονος, καὶ κύκλῳ ὄρη ἔχοντα· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἐβύετο μὲν πρὸ τὸ στρατόμα· ἰδὼν δ' συλλεγομένους ἐκ τῆς τὸ μαντινέων πόλεως ἐς τοῖς ὄρεσι τοῖς ὑπὲρ τῆς οὐρᾶς τοῦ ἑαυτὸ στρατόμα, ἔγνω ὑβακτέον εἶναι τὴν ταχίστην ἐκ τὸ κόλπου. εἰ μὲν οὖν αὐτὸς ἀφηγοῖτο, ἐφοβεῖτο μὴ τῇ οὐρᾷ ἐπίοιντο οἱ πολέμιοι· ἡσυχίαν δὲ ἐχων, καὶ τὰ ὅπλα πρὸς τὸν πολεμίους φαίνων, ἀναστρέφαντας ἐκέλευε ζῦς ἀπ' οὐρᾶς, εἰς δύρυ ὅπισθεν τῆς φαλαγγ ἡγεῖσθαι πρὸς αὐτόν. καὶ οὕτως ἅμα ἐκ τε τὸ στενοῦ ὑβαίνε, καὶ ἰσοπρόσωπον ἀεὶ τὴν φάλαγγα ἐποιεῖτο, ἐπειδὴ † δὲ ἐπολὺ ἡ φάλαγξ, οὕτως ἔλαυνε τῷ ὅπλῳ πικῶ πρωελθὼν εἰς δ' πεδίον ὑβέτεινε πάλιν ἐπ' εὐθείᾳ δέκα δ' στρατόμα ἀπὸ σφῶν εἰς τὴν βοιωτίαν. οἱ μὲν δὴ ἀρκάδες ταῦτα ἀκούσαντες ἡσυχίαν εἶχον ἐν τῇ μαντινείᾳ· ὁ δ' Ἀγησίλαος μάλα βουλόμενος ἀπάγειν τὸ στρατόμα, (ἦν δ' ὧν μέσος χειμών) ὅμως ἐκεῖ κατέμενε τρεῖς ἡμέρας, οὐ

Ageſilaus Mantineos bello aggreditur.

Vt mercenarij Orchomeniorum milites se cum ipso coniungerent, progrediebatur: ac die quidem primo in Tegeatarum agro cœnabat, postridie verò Mantineorum fines ingreditur, ac sub montibus Mantineæ versus occidentem solem situs castra munit. Istic eadem opera vastabat hostilem agrum, ac prædia populabatur. Interim Arcades illi, qui apud Aseam conuenerant, noctu Tegeam ingressi sunt. Postridie quum abesset Agesilaus a Mantinea ferè viginti stadijs, ibidem castra locabat. Arcades autem illi Tegea magna cum armatura graui digressi, posteaquam ad montes inter Mantineam ac Tegeam sitos propius accessissent, coniungere se cum Mantineis cupiebãt. Nec enim Argiui vniuersis cum copijs suis eos sequebantur. Erant tum nonnulli auctores Agesilao, vt seorsum hos adoriretur. Verùm ille veritus, ne interea dum in hos pergeret, vrbe sua Mantinenses egressi, a cornu ac tergo simul in ipsum irruerent: optimè facturum sestatuit, si conuenire ipsos pateretur, ac si quidem prœlio secum vellent congredi, ex æquo & aperto potestatem eis pugnandi faceret. Iam conuenerant Arcades, & qui Orchomeno venerant cetrati vnà cum Phliasiorum equitibus noctu propter Mantineam itinere facto in conspectum Agesilai sacram rem facientis prima luce veniebant. Ea re factum vt alij quidem ad ordines suos accurrerẽt, Agesilaus autem ad agmen sese reciperet. Verùm vbi cognitum fuisset, hos amicos esse, ac iam perlitasset Agesilaus: prandio sumto copias promouit, ac sub vesperam clam hoste castra in sinu a tergo Mantinẽsis agri non magno interuallo sito, ac montibus vndique septo locat. Postridie cum prima luce rem sacrã ante castra faciebat, quúmque videret e Mantinea colligi quosdam in montibus, qui agmini nouissimo imminebant: statuit quamprimùm suos ex illo sinu educendos esse. Iam si præcederet ipse, metuebat ne hostes extremum agmen inuaderent. Itaque ipse quiescens, & arma obuertens hostibus, mandat vt sui, quotquot erant extremo in agmine, conuersi a tergo phalangis hastam versus ad ipsum pergerent. Sic eadem opera de arcto loco suos educebat, et paullatim phalangem densiorem efficiebat. Posteaquàm ea iam duplicata foret, instructa hoc modo graui armatura progressus in planiciem, rursum copias in scutatos IX vel X explicabat. Quapropter non iam amplius Mantinei prodibant. Nam qui coniuncti cum eis erant hac in expeditione Elei, ne pugna prius consereretur auctores erant, quàm Thebani aduenissent. Scire autem certò se aiebant, eos aduenturos. Nam talenta decem ad expeditionem hanc ipsos ab se mutuo cepisse. Quibus auditis Arcades intra Mantineam se continebant. Agesilaus autem quum copias percuperet abducere, (nam hyems erat media) tamen triduum ibidem mansit

haud procul ab vrbe Mãtinea, ne discessum maturare videretur. Die quarto cũ prima luce pransus exercitũ abducit, quasi eo loco muniturus esset castra, vbi ea primùm habuerat, quũ Eutæa moueret. Quũ Arcadum nemo se ostendisset; quamcelerrimè suos Eutæam ducit, quamquam sub vesperam id faceret, quòd armaturã graue abducere prius cuperet, quàm hostium ignes conspicerentur: ne quis diceret eius discessum fugæ similem esse. Nam videbatur ex superiori mæsticia nõnihil recreasse patriam, quòd Arcadiam inuasisset, ac nemo cum eo vastante agrum cõserere manũ voluisset. Posteaquã Laconicos fines ingressus fuisset, Spartanis domum redeundi potestatẽ facit, ac finitimos ad oppida sua remittit. Arcades Agesilao digresso, quũ copias ipsius dimissas esse accepissent, ipsis adhuc collectis: aduersus Heræenses bellum suscipiunt, quòd ij societatem Arcadum respuissent, & cum Lacedæmonijs in Arcadiam irruissent. Itaq; fines horum ingressi, ædificia concremabant, & succidebant arbores. Quum aũt aduentasse Mantineam suppetias latum Thebani dicerentur relicto Heræensium agro cum ijs sese coniunxerunt. Posteaquàm vtrimque conuenissent, satis esse factum Thebani arbitrabantur, quòd & opem amicis tulissent, et nullum amplius hostem intra fines eorum conspicerent, iamq; adeò se ad iter comparabãt. Verùm auctores eis erant Arcades, Argiui, Elei, vti quamprimùm in Laconicam ducerẽt, indicata ipsorum multitudine, ac Thebanorum exercitu collaudato. Nam Bœoti omnes in armis exercebantur, victoria quam ad Leuctra consequuti fuerant, elati. Et sequebantur eos Phocenses, redacti iam ipsorum in potestatem, & Euboici ex omnibus oppidis, & vtrique Locri, & Acarnanes, & Heracleotæ, & Malienses. Præterea sequebantur eos e Thessalia tũ equites tum cetrati. Hæc quum gratulabundi proferrent, ac præterea quæ solitudo Lacedæmone sit: obsecrabant ne prius inde discederent, quàm Lacedæmoniorum fines inuasissent. Audiebant ea quidem Thebani, sed vicissim perpendebant quòd Laconica longè difficillima ingressu esse perhiberetur, & arbitrabantur ijs locis, quæ aditus haberent faciles, dispposita esse præsidia. Etenim Ischolaus ad Iumagri Scirtici erat cum tironum & exsulum qui Tegea profugerant, CCCC præsidio, qui erant ætate maximè vegeta. Præterea præsidium aliud erat ad * Leuctra supra Maleatidem. Expendebant secum hoc quoq; Thebani, coituras nimirum celeriter Lacedæmoniorum vires, & nusquã promptius, quàm suis in finibus ipsos dimicaturos. Quæ omnia secum reputantes, non admodũ in hoc propensi erant, vt Lacedæmonem peterent. Verùm posteaquàm Caryis venissẽt, qui solitudinẽ istic esse dicerẽt, se

Thebanorũ potentia.

* oppidum Laconicæ, diuersum ab eo, cuius suprà metio facta.

οὐ πολὺ ἀπέχων τῆς τῶν μαντινέων πόλεως, ὅπως μὴ δοκοῖν φοβούμενος σφᾶς φεύγειν τῇ δὲ τετάρτῃ προῖ ἀρίστου ποιησάμενος, ἀπῆγεν ὡς γρατοπεδευσόμενος ἐνθαπερ δὴ πρώτου ἀφῆκε τῆς εὐπαίας ἰζωρμήσας. ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἐφαίνετο τῶν ἀρκάδων, ἦγε πρὸς ταχίστην εἰς τὴν εὐπαίαν, καίπερ μάλα ὀλίζων, βουλόμενος ἀπαγαγεῖν οὓς ὁ πόλιτας πρὶν καὶ τὰ πυρὰ τῶν πολεμίων ἰδεῖν, ἵνα μή τις εἴπῃ ὡς φθονήσων ἀπαγάγοι. ἐν γὰρ τῇ πρόσθεν ἀθυμίᾳ ἐδόκει τὴ αὐτῶν πόλει πρὸς πόλιν, ὅπ καὶ ἐμβεβληκὸς εἰς τὴν ἀρκαδίαν, καὶ δηοῦπ τὴν χώραν οὐδεὶς ἠθελήκει μάχεσθαι. ἐπεὶ δ' οὖ τῇ λακωνικῇ ἐγένετο, σὺν μὲν σπαρτιήτας ἀπέλυσεν οἴκαδε, σὺν δὲ περιοίκους ἀφῆκεν ὡδὶ τὰς ἑαυτῶν πόλις. οἱ δὲ ἀρκάδες, ἐπεὶ ὁ Αγησίλαος ἀπελελύθει, καὶ ἤθροιζον Δισκελεμνιον αὖτῷ δ' στράτευμα, αὖ πὶ δὲ ἠθροισμένοι ἐτύγχανον, στρατεύουσιν ὡδὶ σὺν ἡμείας, ὅπ τε οὐκ ἤθελον τῶν ἀρκαδικῶν μετέχειν, καὶ ὅπ σωφρονεῖν ἐκέλευον εἰς τὴν ἀρκαδίαν μηδὲ τῶν λακεδαιμονίων. ἐμβαλόντος δὲ, ὡς ἐπήμποντο τὰς οἰκίας, καὶ ἐκ πόν τὰ δένδρα. ἐπεὶ δ' οἱ ἠθαῖοι βοηθοῦντες πρεῖναι ἐλέγοντο εἰς τὴν μαντινέαν, οὕτως ἀπαλλάττονται ἐκ τῆς ἡμείας, καὶ συμμιγνύουσι τοῖς ἠθαίοις. ὡς δ' ὁμοῦ ἐγένοντο, οἱ μὲν ἠθαῖοι καλῶς σφίσιν ᾤκουν ἔχειν, ἐπεὶ ἐβοηθήκεσαν μὲν, πολέμιον δὲ οὐδένα ἔπ ἑώρων ὡ τῇ χώρᾳ, καὶ ἀπέναι πρεσκυάζοντο. οἱ δὲ ἀρκάδες καὶ ἀργεῖοι καὶ ἠλεῖοι ἔπειθον αὐτοὺς ἡγεῖσθαι ὡς τάχιστα εἰς τὴν λακωνικὴν, ὡδὶ δηλωτὴς μὲν δ' ἑαυτὴν πλῆθος, ὑπερφρονοῦντες δὲ τ τῶν ἠθαίων στρατεύματα. καὶ γὰρ οἱ μ βοιωτοὶ ἐγυμνάζοντο πάντες πρὸ τὰ ὅπλα, ἀγαλλόμενοι τῇ ὡ λδύκτροις νίκῃ. ἠκολούθουν δ' αὐτοῖς καὶ φωκῆς, ὑπήκοοι γεγενημένοι, ηᾗ δύνοῆς ἀφ' πασῶν τὴν πόλεων, καὶ λοκροὶ ἀμφότεροι, καὶ ἀκαρνᾶνες καὶ ἡρακλεῶται καὶ μαλιῆς. ἠκολούθουν δ' αὐτοῖς ἐκ θετταλίας ἱππῆς τε καὶ πελτασταί. ταῦτα δὴ σωφθέντα, καὶ πὶ ὧ λακεδαίμονι ἐρημίαν λέγοντες, ἱκέτευον μηδαμῶς ἀφεῖναι πεῖν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν τῶν λακεδαιμονίων χώραν. οἱ δ' ἠθαῖοι ἤκιστα μὲν ταῦτα, ἀντιλογίζονθ δὲ ὅπ δυσεμβολώτατή μὲν ἡ λακωνικὴ ἐλέγετο εἶναι, φρουρὰς δὲ καταστάναι ὠμίζοιεν ὡδὶ ὡς δυπεροσθωτάτοις. καὶ γὰρ ὧ ἰφόλαθ μὲν οὐ ἰῷ τῆς σκιερίτιδ, ἔχειν νεοδαμώδεις τε φρουροὺς καὶ τῶν τεγεατῶν φυλάσειν σὺν νεωτάτους πρὸ τετρακοσίους. ὧ δὲ καὶ ὡδὶ λδύκτροις ὑπὲρ τῆς μαλεατιδ ἄλλη φρουρά. ἐλογίζοντο δ καὶ τῶτο οἱ ἠθαῖοι, ὡς καὶ σωελθοῦσαν αὖ ταχέως πὶ τὴν λακεδαιμονίων δύναμιν, καὶ μαχεῖσθαι αὖ αὐτῶν οὐδαμοῦ ἄμεινον ἢ οὖ τῇ ἑαυτῶν. ἃ δὴ ταῦτα λογιζόμενοι, οὐ πάνυ προθυμεῖς ἦσαν εἰς δ' ἰέναι εἰς πὶ λακεδαίμονα. ἐπεὶ μέντοι ἦκεν ἔκ τε κωμῶν λέγοντες πὶ ἐρημίαν, ᾗ

καὶ ὑπωνούμενοι αὐτοὶ ἠγήσεσθαι, μὴ κελεύοντες, αὖ τι ἰδόντες τῶν φαίνοντ, ἀφοσφαλῆν σφᾶς· πρῶτον δέ τινες καὶ τῶν πολιοίκων ὠδηγηλούμενοι, καὶ φάσκοντες ἀφεστάναι ἐπὶ μόνου φανείσων εἰς πὶ χώραν· ἔλεγον δὲ ὡς καὶ νῦν καλούμενοι οἱ πολίοικοι ἔπο τῶν παρπατῶν ὀκ ἐθέλοιεν βοηθεῖν· ταῦτα οὖν ταῦτα ἀκούοντες ἐπὶ πάντων οἱ ἠθαῖοι, ἐπείθησαν· μὴ αὐτοὶ μὲν κ' καρύας ἀνέκαλεν, οἱ δ' ἀρκάδες κ' ἰὸν τῆς σκιερίτιδ. ὡς δὲ μὲν ὠδὶ τὰ δύσβατα προελθόν ὁ ἰφόλαθ ὑφίσατο, οὐδένα αὖ ταύτῃ γε ἐφάσαν ἀναβαῖναι· νῦν δ' βουλόμενοι σὺν ἰατικοῖς συμμάχοις χρῆσθαι, ἔμενεν οἱ τῇ κώμῃ· οἱ δὲ ἀνέβησαν παμπληθεῖς ἀρκάδες. οἱ ταῦτα δὴ ἀπεπέσοντοι μὴ μαχόμενοι οἱ πρὸ δ' ἰφόλαον ἐπεκράτουν· ἐπεὶ δ' καὶ ὄπισθεν καὶ ἐκ πλαγίου καὶ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν αἰκαλαίνοντες ἔποιον μὴ ἔβαλλον αὖτοὺς, οὕτω ταῦτα ὅ, τε ἰφόλαος ἀχθυόμενος καὶ οἱ ἄλλοι πάντες, ἐμή πις ἀμφιγνοηθεὶς διέφυγε. διαπαξάμενοι δὲ ταῦτα οἱ ἀρκάδες, ἐπορεύοντο πρὸς τοὺς ἠθαίους ὡδὶ τὰς ἡμείας· οἱ δὲ ἠθαῖοι ἐπεὶ ἤσθοντο τὰ πεπραγμένα ὑπὸ τῶν ἀρκάδων, πολὺ δὴ θρασύτεροι κατέβαινον. καὶ πὶ μὲν σελασίαν δύδεις ἔκοιτον καὶ ἐπόρευον· ἐπεὶ δὲ οὐ πρόσω ἐγένοντο, οὐ πρὸ τιμυθέ τῆς Απόλλωνος [ἱερῷ * αὐτοῦ τα ἐστρατοπεδεύσαντο, τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, καὶ Δισ μὲν τῆς γεφύρας οὐ δ' ἐπεχείρουν Δισκεύειν ὡδὶ πὶ πόλιν, (καὶ γὰρ οὐ πρὸ τῆς ἀλέας ἱερῷ ἐφαίνονθ αὐτοῖοι οἱ ὁπλῖται) οὐ δεξιᾷ δ' ἔχοντες δὴν ὕδατα, πῆσαν κάοντες καὶ πορθοῦντες τὰς πολλὰς † κατὰ τῶν μεσὰς οἰκίας· τὴν δ' ἐν τῆς πόλεως αἱ μὲν γυναῖκες ὀδὲ τὸν καπνὸν ὁρῶσαι ὠλόλυζον, ἅτε οὐδέ ποτε ἰδοῦσαι πολεμίους· οἱ δὲ παρπᾶται, ἀτείχιστον ἔχοντες τὴν πόλιν, ἄλλῃ † Δαταιεῖς, μάλα ὀλίγοι καὶ ὄντες καὶ φαινόμενοι ἐφύλαττον. ἔδοξε δὲ ὧ τέλεσι καὶ προφπεῖν τοῖς ἔλφσιν, εἴ πις βούλοιτο ὅπλα λαμβάνειν, καὶ εἰς τάξιν πίεσθαι, τὰ πρὸ λαμβάνειν ὡς ἐλθυθέρους ἐθελούσους ὅσοι συμπολεμήσειαν. καὶ δ' μὲν πρῶτον ἔφασαν ἀφεψάφασθαι πλέον ἢ ἑξακισχιλίους· ὥστε φόβους αὖ οὔτοι πᾶσιν ἦσαν ὡστε ταχυμισθοί, Σ λίαν ἐσθένειν πολλοὶ εἶναι· ἐπεὶ μέντοι ἤμελλον μὴ οἱ ἐξ ὀρχομενοῦ μισθοφόροι, ἐδοκίμασαν δὲ τοῖς λακεδαιμονίοις φλιάσιοί τε καὶ κορίνθιοι καὶ ἐπιδαύριοι καὶ πελληνῆς· καὶ ἄλλοι δέ τινες τῶν πόλεων, ἤδη καὶ σὺν ἀφεστεσταλμένους ἤπον ἀφ' ὧν. ὡς δὲ πρόσω δ' στράτευμα ἐγένετο κατ' ἀμύκλας, ταύτῃ διέβαινον τὸν βυρώταν. μὴ οἱ μὲν ἠθαῖοι ὅσον στρατοπεδεύσονθ, βουλόμενοι ὧν ἔκπον δένδρον κατέκαμον πρὸ τῶν τάξεων ὡς ἐδυώσονθ πλῆσαι, μὴ ὅτως ἐφυλάττοντ· οἱ δ' ἀρκάδες τότῶν τε ὠδὲν ἐφρόνουν, καταλιπόντες ἐν τὰ ὅπλα, εἰς ἀφπαγὴν τὰς οἰκίας ἐξέπεσον. ἐν

ἐμπαχθεῖς, ἐγκαθεῖσαν.

niebant: verùm nihil huiusmodi faciebãt Arcades, sed relictis armis ad direptiones ædiũ sese conuertebãt.

Thebani Laconicam cũ exercitu ingrediuntur.

Secundum hæc die tertio vel quarto equites Thebani omnes, cũ Eleorum, Phocensiũ, Thessalorũ, Locrorũ equitatu ad Hippodromũ ac Neptuni * Gæaochi fanũ vsq3 procedunt. Eis in acie Lacedæmoniorũ equites qui perpauci videbantur, oppositi erant. Quumq3 illi iuniores quosdã grauis armaturæ pedites plus minus CCC, Tyndaridarũ in domo in insidijs locassent: eodẽ momento procurrebant hi, & equites adigebãt equos. Verùm nõ ferebant hostes eorũ impetum, sed terga vertebant. Quod quũ nõnulli pedites vidissent, & ipsi sese in fugã conijciebant. Pòst vbi persequẽdi finem Lacedæmonij fecissent, ac Thebanorum copiæ consisterẽt: rursus in castra est itum. Quumq3 facinus nonnihil audax fore videretur, si rursus vrbẽ adorirentur: mouerunt inde cum copijs ac versus Helos et Gytheũ profecti sunt. Quòd si quæ in oppida muris nõ munita inciderent, ea concremabãt: Gytheũ verò, quo loco naualia Lacedæmoniorũ erãt, triduũ oppugnabant. Erant etiã finitimi quidam, qui Thebanorum partibus adiuncti bellũ vnà cũ ipsis gerebãt. Quæ quũ Athenienses audissent, quid Lacedæmoniorum in caussa faciundũ esset, sollicitè dispiciebãt, deq3 Senatus sententia concionẽ aduocabant. Fortè tũ legati Lacedæmoniorum eorumq3 sociorum, quos necdũ amiserant, Athenis aderant. Quo fiebat vt hi Lacedæmonij, nimirum Aratus, Ocyllus, Pharax, Etymocles, Olontheus, propè omnes consimilia dicerent. Nam reuocabant in memoriã Athenienſibus, semper vtroſq3 ſibi inuicem maximis in rerum momentis ad vtilitatem communem suppetias tulisse. Nam Lacedæmonios adiuuisse dicebant eiectionem tyrannorum, contraq3 Athenienses quo tempore a Messenijs Lacedæmonij obsiderẽtur, alacriter eis opem tulisse. Præterea cõmemorabant emolumenta quæ vtrimq3 percepissent, quoties aliquid cõunctis viribus gessissent: reuocantes eis in memoriam, quòd & barbarum communi opera repulissent, & Athenienses Lacedæmonijs auctoribus a Græcis duces classis publicarumq3 pecuniarum custodes lecti fuissent, suadentibus vicissim Athenienſibus, vt Lacedæmonij extra controuersiam terra Græcorum omnium duces legerentur. Inter aliòs quidam in hanc sententiam verba faciebat: Quòd si vos & nos, Athenienses, consenserimus: spes est hoc tempore futurum, quod iamdudum fertur, decumandos esse Thebanos. Non admodum hæc ab Athenienſibus accipiebantur, sed muſitabatur hinc inde, nunc ea dici: quo verò tempore secundæ res ipsorum essent, tum nos premebant. Vnum hoc grauissimum esse videbatur, quod a Lacedæmonijs proferebatur, impeditos a Lacedæmonijs id temporis fuisse Thebanos, quum debellatis Athenienſibus euertendas Athenas illi censuissent. Et erat hominibus id plurimũ in ore, ferẽdas esse suppetias ratione præstiti sacramẽti. Nõ enim Arcades & ipsorũ socios Lacedæmonijs ob illatã aliquam iniuriã bellũ facere, sed eã ob caussam, quòd Tegeatis opem

* Consule nostras annot.

Lacedæmonij opẽ ab Athenienſib. petunt.

ἐν δὲ τούτῳ δὴ ἡμέρᾳ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ † προσῆλθον οἱ ἱππῆς εἰς ἅν ἱππόδρομον, εἰς † γαιόλοχον κατὰ τάξις, οἵ τε Θηβαῖοι παντὸς καὶ οἱ Ἁλεῖοι καὶ ὅσοι φωκέων ἢ θετταλῶν ἢ λοκρῶν ἱππῆς παῆσαν. οἱ δὲ τῶν λακεδαιμονίων ἱππῆς μάλα ὀλίγοι φαινόμενοι, αὐτίπαλοι αὐτοῖς ἦσαν, ὡς ὁρῶν ὃν τοιακοσίων οὐ τῇ πρῶ τυνδαρειδῶν, ἅμα δ᾽ ἅτε μὲν ἰδίᾳ θέοντες, οἱ δ᾽ ἱππῆς ἤλαυνον. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς ἐδέξαντο, ἀλλ᾽ ὠφέκλινον. ἰδόντες δὲ ταῦτα πολλοὶ καὶ τῶν πεζῶν εἰς φυγὴν ὥρμησαν. ἐπεὶ μέντοι οἵ τε διώκοντες ἐπαύσαντο, καὶ δὴ τὰ Θηβαίων στρατεύματα ἔμενε, πάλιν δὴ κατεστρατοπεδεύσαντο. ᾗ δ᾽ ἐς μὲν πρὸς τὴν πόλιν προσβαλεῖν αὖ ἐπ᾽ αὐτὴν, ἤδη τι ἐδόκει θαῤῥαλεώτερον εἶναι· ὀκεῖθεν μᾶλλον ἀπάραντα τὸ στράτευμα ἐπορεύετο πρὸς ἔλος τε καὶ γύθειον· ᾗ τὰς μὲν ἀτειχίστους τῶν πόλεων ἀνεπίμπρασαν, γυθέα δ᾽ (οἴκοθεν τὰ νεώρια τοῖς λακεδαιμονίοις ἦν) ᾗ προσέβαλον τρεῖς ἡμέρας. ἦσαν δέ τινες τῶν πολιτῶν οἱ ἐπέθοντο τοῖς μετὰ Θηβαίων. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ ἀθηναῖοι οὐ φροντίδι ἦσαν ὅ, τί χρὴ ποιεῖν πρὸς λακεδαιμονίων, ὅ τ᾽ ἐκκλησίαν ἐποίησαν καὶ δόγμα ἔθεντο. ἔτυχον δὲ πρόξενοι παρόντες λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἐπὶ ὑπολοίπων αὐτοῖς συμμάχων. ὅθεν δὴ οἱ λακεδαιμόνιοι, Ἀχαιοὶ καὶ Ὠκυλος καὶ Φάραξ καὶ Ἐτυμοκλῆς καὶ Ὀλονθεύς, ἀεὶ δὴ ταὐτὰ πρὸ τοῦ ἔλεγον. ἀνεμίμνησκόν τε μὲν δὴ Ἀθηναίους ὡς ἀεί ποτε δυνήλοις οὖσι μεγίστοις καιροῖς πρίσαντο ἐπ᾽ ἀγαθοῖς. αὐτοί τε μὲν ἔφασαν δὴ τυρλυνὸς ξυνεκβαλεῖν Ἀθηναίους, καὶ Ἀθηναίους, ὅτε αὖ αὐτοὶ ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ μεσσηνίων, προθύμως βοηθεῖν. ἔλεγον δ᾽ ὡς ἀγαθὰ εἴη ὅτε κοινῇ ἀμφότεροι ἐπράξαμεν, ξυμμιμνήσκοντες μὲν ὡς τὸ βάρβαρον κοινῇ ἀπεμαχέσαντο, ἀναμιμνήσκοντες δ᾽ ὡς Ἀθηναῖοί τε ξυὸ τὴν ἐλλάδα ἦρξαν ἡγεμόνες τῆς ναυτικῆς καὶ τὴν κοινῶν χρημάτων φύλακες, τήν λακεδαιμονίων ταῦτα συμβουλευομένων, αὐτοί τε κ᾽ γλῶ ὁμολογουμένως ὑφ᾽ ἁπάντων τῶν ἑλλήνων ἡγεμόνες προκριθείσαν, συμβουλευομένων αὖ ταῦτα τὴν ἀθηναίων. ἐς δ᾽ αὐτὴν ᾗ ὧδέ πως εἶπεν· ἐὰν δὲ ὑμεῖς καὶ ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, ὁμονοήσωμεν, νῦν ἐλπὶς, ἅ πάλαι λεγόμενον, δεκατευθῆναι ἀθηναίους. οἱ μὲν θηβαῖοι οὐ πάνυ ἐδέξαντο, ὀργὰ δ᾽ ὁρῶν τις τοιοῦτ᾽ ἀπῆλθεν, ὡς νῦν ταῦτα λέγοιεν· ὅτε δὲ δῦ ἔπραττον, ἐσπέφυτο ἡμῖν. μέγιστον δὲ τῶν λεχθέντων πρὸ λακεδαιμονίων ἐδόκει εἶναι, ὅτι μόνοις κατεπολέμησαν αὐτὸν, Ἀθηναίων βουλομένων ἀνάσωτους ποιῆσαι τὰς ἀθήνας, σφίσιν ἐμποδὼν γένοιντο. ὁ δὲ θαλῆς ᾧ λόγος ὡς κ᾽ τὸν ὅρκους βοηθεῖν δέοι. οὐ μ᾽ ἀδικησαίτην σφῶν ἰδίᾳ στρατεύοιεν οἱ ἀρκάδες καὶ οἱ μετ᾽ αὐτὴν τοῖς λακεδαιμονίοις, ὀργὰ βοηθησαίτην τοῖς πεγαί-

πρεσβεῖον γαιοῦχος

die tertio vel quarto equites Thebani omnes, cũ Eleorum, Phocensiũ, Thessalorũ, Locrorũ equitatu ad Hippodromũ ac Neptuni * Gæaochi fanũ vsq3 procedunt. Eis in acie Lacedæmoniorũ equites qui perpauci videbantur, oppositi erant. Quumq3 illi iuniores quosdã grauis armaturæ pedites plus minus CCC, Tyndaridarũ in domo in insidijs locassent: eodẽ momento procurrebant hi, & equites adigebãt equos. Verùm nõ ferebant hostes eorũ impetum, sed terga vertebant. Quod quũ nõnulli pedites vidissent, & ipsi sese in fugã conijciebant. Pòst vbi persequẽdi finem Lacedæmonij fecissent, ac Thebanorum copiæ consisterẽt: rursus in castra est itum. Quumq3 facinus nonnihil audax fore videretur, si rursus vrbẽ adorirentur: mouerunt inde cum copijs ac versus Helos et Gytheũ profecti sunt. Quòd si quæ in oppida muris nõ munita incidissent, ea concremabãt: Gytheũ verò, quo loco naualia Lacedæmoniorũ erãt, triduũ oppugnabant. Erant etiã finitimi quidam, qui Thebanorum partibus adiuncti bellũ vnà cũ ipsis gerebãt. Quæ quũ Athenienses audissent, quid Lacedæmoniorum in caussa faciundũ esset, sollicitè dispiciebãt, deq3 Senatus sententia concionẽ aduocabant. Fortè tũ legati Lacedæmoniorum eorumq3 sociorum, quos necdũ amiserant, Athenis aderant. Quo fiebat vt hi Lacedæmonij, nimirum Aratus, Ocyllus, Pharax, Etymocles, Olontheus, propè omnes consimilia dicerent. Nam reuocabant in memoriã Athenienſibus, semper vtroſq3 ſibi inuicem maximis in rerum momentis ad vtilitatem communem suppetias tulisse. Nam Lacedæmonios adiuuisse dicebant eiectionem tyrannorum, contraq3 Athenienses quo tempore a Messenijs Lacedæmonij obsiderẽtur, alacriter eis opem tulisse. Præterea cõmemorabant emolumenta quæ vtrimq3 percepissent, quoties aliquid cõunctis viribus gessissent: reuocantes eis in memoriam, quòd & barbarum communi opera repulissent, & Athenienses Lacedæmonijs auctoribus a Græcis duces classis publicarumq3 pecuniarum custodes lecti fuissent, suadentibus vicissim Athenienſibus, vt Lacedæmonij extra controuersiam terra Græcorum omnium duces legerentur. Inter aliòs quidam in hanc sententiam verba faciebat: Quòd si vos & nos, Athenienses, consenserimus: spes est hoc tempore futurum, quod iamdudum fertur, decumandos esse Thebanos. Non admodum hæc ab Athenienſibus accipiebantur, sed muſitabatur hinc inde, nunc ea dici: quo verò tempore secundæ res ipsorum essent, tum nos premebant. Vnum hoc grauissimum esse videbatur, quod a Lacedæmonijs proferebatur, impeditos a Lacedæmonijs id temporis fuisse Thebanos, quum debellatis Athenienſibus euertendas Athenas illi censuissent. Et erat hominibus id plurimũ in ore, ferẽdas esse suppetias ratione præstiti sacramẽti. Nõ enim Arcades & ipsorũ socios Lacedæmonijs ob illatã aliquam iniuriã bellũ facere, sed eã ob caussam, quòd Tegeatis opem

τεγεάτας, ὅπ οἱ μαντινῆς πρὰ τοῦ ὅρκους ἐπεξεστόθησαν αὐθις. διέφθ οὖν καὶ κ᾽ τούτους τοὺς λόγους λέγουσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. οἱ μὲν γὰ δικαίως τοῦ μαντινέας ἔφασαν βοηθῆσαι τοῖς πρὶ πρόξενοις ἀφ᾽ ἁνοῦσιν ὑπὸ τῶν τοὺ τὸν Στασίππου· οἱ δὲ, ἀδικεῖν, ὅτι ὅπλα ἐπήνεγκαν τεγεάταις. τούτῳ δὲ διοιζομένων ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, ἀνέστη Κλεῖτέλης κορίνθιος, καὶ εἶπε τάδε· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, ἴσως αὐπλέγεται, πόνδε ἦλθον οἱ αἰτιῶντες ἀδικεῖν· ἡμῶν δὲ, ἐπεὶ ἐριδίων ἐγείρεσθε, ἔχει τὶς κατηγορῆσαι ἢ ὡς ὧδὶ πόλιν πινὰ ἐσρατεύσαμεν, ἢ ὡς χρήματά τινων ἐλάβομεν, ἢ ὡς γῆ ἀλοτείαν ἐδηώσαμεν; ἀλλ᾽ ὅμως οἱ θηβαῖοι εἰς τὴν χέρσον ἡμῶν ἐλθόντες καὶ δένδρα ἐκκεκόφασι, καὶ οἰκίας κατακεκαύκασι, καὶ χρήματα καὶ πρόβατα διηρπάκασι. πῶς οὖν ἐὰν μὴ βοηθῆτε οὕτω ὠφελιφανῶς ἡμῖν ἀδικουμένοις, ὃ πρὰ τοῦ ὅρκους ποιήσετε, καὶ ταῦτα, ὧν αὖθὶ ἐπεμελήθητε ὅρκων ὅπως πᾶσιν ὑμῖν πάντες ἡμεῖς ὁμόσωμεν; οὐ ταῦτ᾽ ἀθμίθοι οἱ ἀθηναῖοι ἐπεθορύβησαν ὡς ὀρθῶς τε καὶ δίκαια ἐρεκτήσ᾽ τοῦ Κλεῖτέλους. ὧδὶ δὲ τούτῳ αὐέστη † Πατροκλῆς Φλιάσιος, καὶ εἶπεν· Ὅπ μὲν, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, εἰ ἐκ πολὺν χρόνον τοῦ λακεδαιμόνιοι, ὧδὶ πόνους αὖ ὑμᾶς στρατεύσειν οἱ θηβαῖοι, πᾶσιν οἶμαι τοῦτο δῆλον εἶναι. τὴν γὰρ ἄλλων μόνους αὖ ὑμᾶς οἴονται ἐμποδὼν γενέσθαι τοῦ ἀρξαι αὐτοὺ τὴν ἑλλάδα. εἰ δ᾽ οὕτως ἔχει, ἐγὼ μὲν οὐδὲν μᾶλλον λακεδαιμονίοις αὖ ὑμᾶς ἡγοῦμαι στρατεύσαντας † βοηθῆσαι ἢ καὶ ὑμῖν αὐτοῖς. ᾗ γὰρ δυσμενεῖς ὄντας ὑμῖν θηβαίους καὶ ὁμόρους οἰκοῦντας, ἡγεμόνας γενέσθαι τὴν ἑλλάδων, πολὺ οἶμαι χαλεπώτερον αὖ ὑμῖν φανεῖσθαι ἢ ὁπότε πόρρω τοῦ αὐτὰ πάλαι ἔχετε. συμφορώτερόν γε μὴν᾽ αὖ ὑμῖν αὐτοῖς βοηθῆτε οἷ ὧ ἐπ᾽ ἐσὰν οἱ † σύμμαχοι αὖ, ἢ εἰ ἀφελομένων αὐτὴν μόνοι αὖ ἀναγκάζοισθε διαμάχεσθαι πρὸς τοὺ θηβαίους. εἰ δέ τινες φοβοῦνται μὴ ἐαὶ νεῶ ἀναφύγωσιν οἱ λακεδαιμόνιοι, ἔπ ποτὲ πλάγματα πρέψωσιν ὑμῖν, οὐ δυμήθητε ὅπ οὐχοῖς αὖ δῦ, ὀλλ᾽ οἷς αὖ κακῶς τις ποιῇ, φοβεῖσθαι δεῖ μή ποτε μέγα δυναθῶσιν. οὐδυμεῖσθαι δ᾽ ᾗ τάδε χρή, ὅπ κτᾶσθαι μὲν π ἀγαθὸν καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεσι προσήκῃ, ὅταν ἐῤῥωμενέσθοι ὦσιν, ἵνα ἔχωσιν, † ἐαὶ ποτε δυνατοὶ γένωνται, ὠφελεῖαν τὴν † πεπονημένων. ὑμῖν δὲ νεῶ ὀκ ἀδὼν πιν καιρὸς πράγεσθαι, ἐαὶ βοηθῆτε λακεδαιμονίοις, κτήσασθαι δύδους ἐς ἅν ἅπαντα χρόνον φίλους ἀπροφασίστους. ᾗ γὰρ δὴ ὀκ ἐπ᾽ ὀλίγων μοι δοκοῦσι μαρτύρων νεῶ αὖ δῦ παθεῖν ὑφ᾽ ὑμῶν· ἀλλ᾽ ἔσον ὦ μὲν ταῦτα θεοί, οἱ πάντα ὁρῶντες ᾗ νεῶ ᾗ ἐς ἀεί· ξυνεπίσαν ὦ τὰ χρόνα οἵ τε σύμμαχοι ᾗ οἱ πολέμιοι, πρὸς δὲ δύδις ᾗ ἄπαῖδες ἔλλιπές τε ᾗ βάρβαροι. ὧδὲν γὰ τόν τὴν ἀμελές. ὥστε εἰ κακοὶ φανέησαν πολὺ ὑμᾶς, τὰς

πρόξενοι

βοηθήσομ

σύμμαχοι ἐσὶν

ἐαὶ ποτ᾽ ἀδύνατοι γένωνται

opem tulerint, qui a Mantineis contra datum iusiurandum bello vexabantur. Hæc quoq3 quũ dicerentur, tumultus quidam concionem peruagabatur. Nã nonnulli aiebant Mantineos iure suppetias ijs tulisse, qui quum Proxeni essent asseclæ, a Stasippi factione fuerãt interemti. Alij factum iniustè dicebant, quòd arma Tegeatis intulissent. De his quũ ipsa concio disceptaret, Cliteles Corinthius surgens, hãc orationem habuit: Nimirum, Athenienses, de hoc controuertitur, a quibus iniuriæ factum sit initium. Verùm nos, posteaquàm pax facta fuit, an᾽ne quis accusare potest, quòd vel bello vrbem aliquam aggressi simus, vel pecunias quorumdam abstulerimus, vel agrũ alienũ vastauerimus? Nihilominus Thebani fines nostros ingressi succiderunt arbores, domos exusserunt, pecunias ac pecora diripuerunt. Quî poterit ergo fieri, vt si nobis auxilium nõ tuleritis, qui adeò manifestis iniurijs adficimur, nõ contra iurisiurandi religionem facturi sitis, præsertim quum vestra cura factũ sit, vt vobis omnibus hæc sacramẽta nos omnes præstaremus? Heic verò plausus excitatus est ab Athenienſibus, quasi rectè, & quidem æquissima Cliteles protulisset. Post hũc Patrocles Phliasius surgens, hoc modo loquutus est: Futurum, Athenienses, vt Lacedæmonijs e medio sublatis Thebani vos primos bello petant: nemini non esse perspicuũ arbitror. Nã inter alios esse vos solos arbitrantur impedimento, quo minus ipsi Græcis imperent. Quod si ita est, arbitror equidem nihilo magis vos Lacedæmonijs hac expeditione suppetias, quàm vobis ipsis laturos. Nã Thebanos vobis infestos, eosdemq3 finitimos principe apud Græcos loco potiri, id verò longè vos molestius laturos puto, quàm si procul aduersarios habeatis. Cõmodius quidẽ certè nos ipsos tuebimini, quamdiu supererunt socij: quàm si sublatis ijs, soli aduersus Thebanos dimicare cogamini. Quòd si qui verentur, ne si nunc effugiant Lacedæmonij, negotia vobis aliquando facessant: cogitetis velim, nõ metuendum esse ne illi, qui beneficijs, sed qui damnis adficiuntur, aliquando potentiam quamdam nanciscantur. Quin hoc quoq3 cogitandũ est, nõ solũ homines priuatos, sed etiã respub. decere, vt quũ potentissimi sunt, aliquid sibi cõparẽt, quod ex vsu sit: nimirũ vt habeant, si quãdo vires amiserint, aliquid ex ijs, quæ antea labore suo peperẽrũt, præsidij. Vobis quidẽ certè nũc Deũm aliquis occasionẽ offert, qua Lacedæmonios in perpetuum vobis amicos adiũgere fidelissimos possitis, si quidem eis ope vestra egentib. succurretis. Nã mea sanè sententia nõ paucos estis habituri testes eorũ beneficiorũ, quib. ipsos adficietis: sed sciẽt hæc primùm Dij qui cũcta & nũc et æternùm vidẽt: norunt quæ agantur non solum socij, sed etiam hostes: denique præter hos Græci ac barbari vniuersi. Nam nihil horum negligetur, adeoq3 si se improbè aduersus vos gerere deprehendantur, quis

» quis deinceps vmquam animo in ipsos propenso fue-
» rit? Enimuerò sperandũ est eos potius se viros bonos
» quàm improbos declaraturos. Nã si vlli alij, hi certè
» perpetuò laudis fuisse cupidi videntur, & a turpibus
» facinoribus abstinuisse. Præter hæc velim cogitetis, si
» quando rursum Græciæ periculum immineat a bar-
» baris, quibúsnam fidẽ potius habituri sitis, quàm La-
» cedæmonijs? quósnã lubentius paraturi sitis adstites,
» quàm eos qui ad Thermopylas in acie collocati, ma-
» luerunt omnes pugnando potius occumbere, quàm
» viui barbaro ad Græciã aditum patefacere? Cur non
» igitur æquum sit, vt quum vobiscum viros se fortes
» declararint, ac spes sit idem deinceps quoq; facturos,
» omnem tum vos tum nos beneuolentiam eis exhibea
» mus? Est etiam operæpretiũ, vt eorum sociorũ caus-
» sa, qui nunc quoq; ipsis adsunt, vestrũ erga eos studiũ
» declaretis. Nam certò scitote illos, qui Lacedæmonio-
» rũ in fide manent hisce in calamitatibus, pudore præ-
» peditos numquã cõmissuros: vt nullas vobis gratias
» referãt. Quòd si oppida esse videmur exigua, quæ cũ
» ipsis huiusce periculi participes esse volumus, cogitate
» futurum vt si accedat vrbs vestra, non iam parua si-
» mus amplius oppida, quæ Lacedæmonijs opem ferãt.
» Equidem, Athenienses, antehac rempublicã vestrã
» admirabar, quòd omnes qui vel iniurijs adficerẽtur,
» vel sibi metuerent, huc confugientes audiebã auxiliũ
» impetrare. Nunc non amplius audio, sed ipsus coràm
» video Lacedæmonios longè celeberrimos, et cũ eis a-
» micos ipsorum fidelissimos ad vos venire, vestramq;
» opem implorare. Præterea Thebanos video, qui tum
» Lacedæmonijs persuadere non poterant, vt vos fun-
» ditus perderent, nunc vos obsecrare, ne perire patia-
» mini eos, qui vos conseruarũt. Præclarè de uestris hoc
» maiorib. cõmemoratur, nimirũ eos non fuisse passos,
» vt Argiui ad Cadmeam interfecti iacerent insepulti.
» Vobis autẽ longè fuerit honestius, si Lacedæmonios,
» quotquot adhuc viuunt, nec atrocib. adfici iniurijs,
» nec deleri patiamini. Quum itidem hoc quoque præ-
» clarum fuerit, quòd aliquando repressa Eurysthei
» petulantia, liberorum Herculis saluti consuleritis:
» quî non longè sit hoc etiam præclarius, si non modò
» duces eorum principes, sed vniuersam rempublicam
» seruaueritis? Deniq; omnium erit præclarissimum, si
» quum Lacedæmonij tum temporis suffragio suo pe-
» riculi omnis experte vos conseruarint, vos iam &
» cum armis, nec sine periculis opem eis feretis. Enim-
» uerò quum nos exsultemus lætitia, qui perorando
» ferri opem fortibus viris petimus: profectò in vo-
» bis, qui re succurrere potestis, generosum hoc du-
» cetur, si quum sæpenumero & amici & hostes
» Lacedæmoniorum fueritis, non tam iniuriarum,
» quàm beneficiorum memores eritis, gratiámque re-
» feretis non vestro solùm nomine: sed totius Græciæ,
» quòd in ea defendenda viros se fortes præstiterint.

τὶς ἂν ποτε [ἔτι * πρόθυμος εἰς αὐτοὺς γένοιτο; ἐλπίζω δὲ καὶ ὡς ἄνδρασι ἀγαθοῖς μᾶλλον ἢ κακοῖς αὐτοῖς γενέσθαι. εἰ γάρ τινες ἄλλοι, ὦ οὗτοι δοκοῦσι Λακεδαιμόνιοι ἐπαίνου μὲν ὀρεγόμενοι, αἰσχρῶν δὲ ἔργων ἀπεχόμενοι. πρὸς δὲ Θήβαις, ὠνυμήκατε καὶ τάδε, εἴ ποτε πάλιν ἔλθοι ὁ τῶν Ἑλλήνων κίνδυνος βαρβάρων, πότερα ἂν μᾶλλον πιστεύσητε ἢ Λακεδαιμονίοις; πάντα δ' ἂν πρᾶσσοντας ἥδιον ζῆν ποιήσαισθε, ὧν γε καὶ οἱ παθόντες οὐ δεήσουσιν ἀμυνεῖν μᾶλλον ἢ ζῶντες † ἵνα περιπεσόντες ἐπιφέρωσι Θηβαίοις βάρβαρον τῇ Ἑλλάδι; πῶς οὖν ἂ δίκαιον, ὧν τε οὕνεκα ἐλθεῖν ἀνώρθου ἀγαθοὶ μεθ' ὑμῶν καὶ ὧν ἐλπὶς αὖθις γενέσθαι, πᾶσαν προθυμίαν εἰς αὐτοὺς καὶ ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς ἐπενέγκασθαι; ἄξιον δὲ θ τῶν πόνων συμμάχων αὐτοῖς ἕνεκεν προθυμίαν ἐνδείξασθαι. δῆλον γάρ ἐστ ὅτι οἵπερ τότοις πιστοὶ Λακεδαιμόνιοι ἂν ταῖς συμφοραῖς, οὗτοι ἂν ὑμῖν αἰσχύνοιντ' ἂν μὴ ἀξιόδοκοι χάριτας. εἰ δὲ μικραὶ δοκοῦμεν πόλεις εἶναι αἱ τῷ κινδύνου μετέχειν αὐτοῖς ἐλθοῦσαι, ὠνυμήκατε, ὅτι ἐὰν ἡ ὑμετέρα πόλις προσγένηται, ὀλίγαι μικραὶ τοῖσδε ἐσόμεθα αἱ βοηθοῦσαι αὐτοῖς. ἐγὼ δέ, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, πρόσθεν μὲν ἀκούων ἐζήλωσα τήνδε τὴν πόλιν, ὅτι πάντας καὶ τοὺς ἀδικουμένους καὶ τοὺς φοβουμένους οἰκάδε καταφύγοντας ἐδικαιοῦτε [ἀρωμένους * ἥκιστα τυγχάνειν· νῦν δ' ἐκεῖ ἀκούω, ἀλλ' αὐτὸς ἤδη πάρων ὁρῶ λακεδαιμονίους τε τοὺς ὀνομαστοτάτους, καὶ μετ' αὐτῶν τοὺς φίλους αὐτῶν τοὺς πιστοτάτους πρὸς ὑμᾶς τε ἥκοντας, καὶ δεομένους ὦ ὑμῶν ἐδικαιοῦσθαι. ὁρῶ δὲ καὶ θηβαίους, οἳ τότε ὅτε ἔπεισαν λακεδαιμονίους ἰζανοσταζοσίσασθαι ὑμᾶς, νῦν δεομένους ὑμῶν μὴ πολιῶδεῖν ἀφικομένους τοὺς σώζοντας ὑμᾶς. τὴν μὲν οὖν ὑμετέρων προγόνων καλὴν λέγεται, ὅτε τοὺς ἀργείων τελευτήσαντας ἐδίκησαν ἀτάφους γενέσθαι· ὑμῖν δὲ πολὺ κάλλιον ἂν γένοιτο, εἰ τοὺς ἔτι ζῶντας λακεδαιμονίων μήτε ὑβρισθῆναι μήτε ἀπολέσθαι ἐάσοιτε. καλοῦ γε μὴν κἀκείνου ὄντος, ὅτε ὀρθῶς ἔρεις, διεσώσατε τοὺς Ἡρακλέους παῖδας, πῶς ὀκ ἐκείνου πόδε κάλλιον, εἰ μὴ μόνον τοὺς ἀρχηγέτας ἀλλὰ καὶ ὅλως τὴν πόλιν πολυσώσατε; σαύτην δὲ κάλλιστον, εἰ μηδὲν ἀκινδυνῶ σωζόντων ὑμᾶς τότε τὴν λακεδαιμονίων, νῦν ὑμεῖς σὺν ὅπλοις τε καὶ μετὰ κινδύνων ἐπικουρήσετε αὐτοῖς. ὁπότε δὲ καὶ ἡμεῖς ἀγαλλόμεθα οἱ ξυναγορεύοντες βοηθεῖν αὐτοῖς ἀγαθοῖς, ἦσαν ὑμῖν γε τοῖς ἔργῳ δυναμένοις βοηθεῖν, γενναῖα ἂν ταῦτα φανείη, εἰ πολλάκις θ φίλοι μὴ πολέμιοι γενόμενοι λακεδαιμονίοις, μὴ ὧν ἐλάβητε μᾶλλον ἢ ὧν εὖ ἐποιήσατε μνησθέντες, καὶ χάριν ἀποδόντες αὐτοῖς μὴ ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάσης τῆς ἑλλάδος, ὅπου ἄριστοι ἀγαθοὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἐγένοντο.

Secun-

Secundum hæc Athenienses de re consultabant, ac illis quidem, qui aduersabantur, explosis, vniuersis ciuitatis reipubl. copijs opem Lacedæmonijs ferendam statuunt. Inde ducem Iphicratem eligunt, qui cùm litasset, ac cœnam in Academia suos sumere iussisset: multos proditum est ipsum Iphicratem præcessisse. Tamdem Iphicrates educebat copias, sequente ipsum milite, qui existimaret illum præclarè ad facinus quoddã edendum ipsos ducturum. Verùm posteaquàm Corinthum venisset, ac dies istic aliquos tereret: confestim hanc ipsam ob moram eum reprehendebant. Quum tamdem educeret, non solum alacriter ducem sequebantur: verumetiam eadem alacritate si mœnibus admouerentur, oppugnabant. Interim ex ijs hostibus qui erant in Laconica, Arcades & Argiui & Elei complures discesserant, quòd essent finitimi, ac partim agebant, partim ferebant quidquid rapuerãt. Thebani verò cum ceteris vel hanc ipsam ob caussam excedere finibus ijs cupiebant, quòd imminui cottidie viderent copias: vel quòd iam commeatus defecisset, absumtus, direptus, effusus, crematus. Præterea hyems erat, quo fiebat vt omnes discedere vellent. Posteaquàm illi Laconica excessissent, etiam Iphicrates Athenienses ex Arcadia Corinthum reducebat. Enimuerò non est quòd equidem vituperem, si aliàs præclarè se imperatorio in munere gessit: ea quidem certè, quæ in hoc tempore fecit, omnia partim temerè, partim nullo cum fructu ab eo gesta fuisse reperio. Nam dum in Oneo cum præsidio esset, ne Bœoti redire domum possent: trãsitum longè commodissimum iuxta Cenchreas incustoditum reliquit. Idem quum certior fieri cuperet, an'ne Thebani Oneum transiissent: equites vniuersos tum Athenienſium, tum Corinthiorum misit. Atqui pauci æquè aliquid ac multi videre possunt, ac si pedem referre necesse sit, multo facilius pauci quàm plures tum viam idoneam reperire, tum quietè discedere possunt. At multos adducere, neque tamen hostibus pares, quî non ingens dementia sit? Nam quum equites illi amplum spatium acie sua occuparent, quia multi erant, quamprimum referre pedem cogebantur, ad multa eáque difficilia loca se recipiebant. Ita factum, vt non pauciores viginti equitibus interirent. Ac tum quidem Thebani ex animi sententia discessere.

Athenienſes Lacedæmonijs ſuppetias ferunt.

Iphicrates imperitus imperator.

μὲν οὖν τοιαῦτα ἐβουλεύοντο οἱ ἀθηναῖοι, καὶ τὴν μὲν αὖ πλεονότην ὀκ ὠφέλουν ἀκούοντες· ἐψηφίζοντο ὁ βοηθεῖν πανδημεί, καὶ Ἰφικράτην στρατηγὸν εἵλοντο. ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ ἐγένετο, καὶ πρὸ ἡγεμὼν αὐ ἀνεδημίᾳ δεῖπνοποιεῖσθαι, πολλοὺς ἔφασαν προτρέπους αὐτὸ Ἰφικράτους ὀχθελθεῖν. ἐκ ὁ τούτου ἦγεῖτο μὲν ὁ Ἰφικράτης, οἱ δ' ἠκολούθουν, νομίζοντες ὧδε καλόν τι ὄργον ἡγήσεσθαι. ἐπεὶ δ' ἀφικνοῦντο ἐς κόρινθον διέτριβέ πως ἡμέρας, δύο μὲν ὧδε τοῦτο τὴν στρατιὰν προτον ἔλεγον αὐτόν· ὡς δ' ὀχήκαζε ποτε, προθύμως μὲν ἠκολούθουν ὅποι ἡγοῖτο, προθύμως δ' ἐπὶ πρὸς τὰ τεῖχη προσῇσαν, προσέβαλλον. τὴν δ' οὐ τῇ λακεδαίμονι τολμίων ἀφικνοῦντο μὲν καὶ ἀργεῖοι καὶ ἠλεῖοι πολλοὶ ἀπελήλυθεισαν, ἅτε ὅμοροι οἰκοῦντες, οἱ μὲν, ἄγοντες, οἱ δὲ, φέροντές ὅ, τι ἁρπάζειαν· οἱ δὲ θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι τὰ μὲν καὶ διὰ τοῦτο ἀπέναι ἐβούλοντο ἐκ τῆς χώρας ὅτι ἐώρων ἐλάττονα τὴν στρατιὰν καθ' ἡμέραν γιγνομένην, τὰ δὲ, ὅτι ὡραιότατα τὰ ὠδὶ πέφαλῶ· τὰ μὲν γὰρ ἀνήλωτο, τὰ δὲ διήρπαστο, τὰ δὲ ὑγιεκέχυτο. πρὸς δ' ἔτι καὶ χειμὼν ἦν, ὥς' ἤδη πάντες ἀπιέναι ἐβούλοντο. ὡς δ' ἐκ ἐῶν ἀναχώρησιν ἐκ τῆς λακεδαίμονος, οὕτω δὴ καὶ ὁ Ἰφικράτης τοὺς ἀθηναίους ἀπῆγεν ἐκ τῆς ἀρκαδίας ἐς κόρινθον. εἰ μὲν δὴ ἄλλο τι καλῶς ἐστρατήγησεν, ὐ λέγω· ἐνταῦθα μέντοι ἃ οἷός τε χρόνῳ ἐνιέναι ἔπραξε, πάντα ὀρθίως τὰ μὲν μάτην, τὰ δὲ καὶ ἀσυμφόρως πεπραγμένα αὐτῷ. ὠνὶ χειράσας μὲν γὰρ φυλάττειν ὡς τῷ ὀνείῳ, ὅπως μὴ † δίωκων οἱ βοιωτοὶ ἀπελθεῖν οἴκαδε, πρέλιπεν ἀφύλακτον τὴν καλλίστην πρὸς κεγχρέαις πάροδον· μαθεῖν γ' βελόμενος εἰ πεπληλυθότες εἶεν οἱ θηβαῖοι δ' ὄνθον, ἐπεμψε σκοπους τοὺς τε ἀμφιπόλων ἱππέας καὶ τῶν κουφοτάτων ἅπαντας. καίτοι ἰδεῖν μὲν ὀδὲν ἦσαν ὀλίγοι τῶν πολλῶν ἱκανοί· † καὶ εἰ δέοι ἀποχωρεῖν, πολὺ ῥᾷον τοῖς ὀλίγοις ἢ τοῖς πολλοῖς καὶ ὁδοῦ δι' πόρου τυχεῖν, ᾗ καθ' ἡσυχίαν ἀποχωρήσαι. † θ' ὁ πολλούς τε προσάγειν καὶ ἥηνασε τὴν ὠὰντίων, πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη; καὶ γὰρ δὴ ἅτε ὠδὶ πολὺ πρατεταλμένοι χωρίον οἱ ἱππεῖς, ἀλλ' ὅ πολλοὶ εἶναι, ἐπεὶ ἔδει ἀποχωρεῖν, πολλῶν καὶ χαλεπῶν χωρίων ἐπελαύνοντο· ὥστε ὀκ † ἐλάττους ἀπώλοντο εἴκοσιν ἱππέων. καὶ τότε μὲν οἱ θηβαῖοι ὅπως ἐδύναντο ἀπῆλθον.

ἐλάττους

ΧΕ.

ΜΕ.

XENOPHONTIS HISTORIARVM GRAECARVM LIBER SEPTIMVS.

ANNO insequẽti Lacedæmoniorũ sociorũq; legati amplissima cũ potestate Athenas venere, deliberaturi quónã pacto societas inter Lacedæmonios & Athenienses iniri posset. Quũq; multi tũ exteri tũ Atheniẽses, oportere cõdiciones societatis æquas ac pares esse dicerent, Procles Phliasius hanc orationem habuit: Quando vobis, Athenienses, ex vsu esse visum fuit, Lacedæmonios in amicitiã recipi: considerandũ mihi videtur, quo pacto quãdiutissimè sit hæc amicitia duratura. Quamobrẽ si ea ratione, quæ parti vtriq; plurimũ expediet, fœdus inibimus: consentaneũ est nos maximè in eo perstituros. Enimuerò ceteris in reb. propè cõsentimus, tãtũ de principatu restat quod consideremus. Iã verò Senatus vester ante vos censuit, maris imperiũ vobis deberi, terræ verò Lacedæmonijs. Quæ mihi quoq; non tã ab humana, quàm diuina natura fortunaq; distincta videtur. Primùm enim locũ habetis a natura cõparatũ ad hoc longè pulcherrimè. Nam oppida plurima, quæ mari carere nequeũt, vrbi vestræ vicinæ sunt, eaq; vniuersæ potẽtia vestræ reipubl. cedũt. Præterea portus vobis sunt, absq; quib. naualiũ copiarũ nullus est vsus. Multæ itẽ vobis triremes sunt, ac patria vobis est comparandæ classis cura. Iã artes ad hæc necessariæ propriè vestræ sunt: & vsu atq; experientia maritimarũ rerũ longè ceteros excellitis. Nã maxima pars vestrum ex ijs vi elitat: quo fit vt dũres priuatas curatis, simul etiam maritimorũ certaminũ vsum consequamini. Adde quòd nusquã maior triremium copia, quàm a vobis, prodeat: quæ res nõ parũ ad principatũ momenti adfert. Nã ad eum, qui iam antea potens est, lubenter omnes sese conferunt. Denique diuinitus hac in parte quædam vobis est concessa felicitas. Nã quũ plurimis eisq; maximis certaminibus in mari defuncti sitis, tamen in paucis admodũ successu caruistis, in plurimis re prosperè gesta. Quamobrem consentaneũ est, etiã socios lubentissimè vobiscũ pericula subire. Iã maritimæ rei curã in primis ad vos pertinere, uelim ex hoc perpendatis. Gesserunt aduersus vos aliquando bellũ multis annis Lacedæmonij, & quamquam agro vestro potirẽtur, nihilo tamẽ magis iccirco vos perdere funditus potuerũt. Verùm vbi tamdẽ aliquãdo Deus hoc eis concessit, vt etiam mari rerum potirentur: tum scilicet statim in eorũ potestatẽ prorsus venistis.

De

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Τοῖς δ' ὑστεραίοις ἐτει Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμαχων πρόσοδος ἦλθον αὐθωράτορες ἀβλώβαζε, Βουλβυσόμιοι καθ' ὅ, τι ἢ συμμαχία ἔσοιτο Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις. λεγόντων δ' πολλῶν μὲν ξένων, πολλῶν δ' Ἀθηναίων ὡς δέοι ὦδι τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις τὴν συμμαχίαν εἶναι, πρόκλης Φλιάσιος ἔτως ἐν λόγον τόνδε· Ἐπείπερ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀγαθὸν ὑμῖν† ἔδοξε Λακεδαιμονίους φίλους ποιεῖσθ, δοκεῖ μοι χρῆναι σκοπεῖν τὸ ὅπως ἡ φιλία ὅτι πλεῖστον χρόνον συμμονεῖ. ἐαν δὲ ἡ ἐκ τοῦ ποις μάλιστα ζωοίσει, τούτῳ καὶ τοὺς ζωσθήκας ποιησόμεθα, οὕτω κατά γε δὴ ἐνὸς μάλιστα συμμονοίμην ἄν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα † ζώσμολόγηται χρεὼν, πρὸς δὲ τῆς ἡγεμονίας νῦν σκέψις. τῇ μὲν οὖν βουλῇ προβεβούλθυται, ὑμετέραν μὲν εἶναι τὴν κ' θαλάτταν, Λακεδαιμονίων δὲ, τὴν κατὰ γῆν. ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτῷ δοκεῖ ταῦτα ὀκ ἀνθρωπίνῃ μᾶλλον ἢ θείᾳ φύσει τὲ καὶ τύχῃ διωρίσθαι. πρῶτον μὲν γὰρ τόσων ἔχετε πλῆθος πεφυκότα πρὸς τὸ. πολῖται γὰρ πάλις τῶν θεμιλίων τῆς θαλάττης πρὸς τὴν ὑμετέραν πόλιν οἰκοῦσι, καὶ αὖται πᾶσαι ἀφεστέραι τῆς ὑμετέρας. πρὸς δύτοις δὲ λιμένας ἔχετε, ὧν ἄνθ οὐχ οἷόν τε ναυτικὴν δύναμιν χωλύσθαι. ἔτι δὲ, τείχεις κέκτησθε πολλάς, καὶ πάντων ὑμῖν δίκαιον ἐπικρατεῖσθαι· ἀλλὰ μὴν τάς γε τέχνας τὰς πρὸς ταῦτα πάσας οἰκείας ἔχετε. καὶ μὴν ἐμπειρία γε πολὺ τῶν ἄλλων προέχετε πρὸς τὰ ναυτικά· ὁ γὰρ βίος τοῖς πλείστοις ὑμῶν ἀπὸ τῆς θαλάττης. ὥστε τὴν ἰδίων ἰδιμελούμενοι, ἅμα καὶ τὴν κατὰ θάλατταν ἀφόνων ἔμπειροι γίγνεσθε. ἔτι δὲ ὃ πόθ, οὐδαμόθεν ἂν τείχεις πλείους ἀθρόαι ἐκπλοΐσειαν ἢ πρ' ὑμῶν. ἔστι γὰρ τοῦτο ὀκ ἐλαχίστου πρὸς ἡγεμονίαν· πρὸς γ' † δ' ἂν πόθεν ἰσχυρὸν γένοιτο ἢδίως πάντες συλλέγοντ, ἔτι γὰρ ἀπὸ τῶν θεῶν δέδοται ὑμῖν δύτυχεῖν αὐτοῖς τούτῳ· πλείστους γὰρ μὴ μείστους ἀφθόνως ἠφνισμένοι κατὰ θάλατταν, ἐλάχιστα μὲν ἀφετετυχήκατε, πλεῖστα δὲ κατωρθώκατε. εἰκὸς οὖν καὶ δύ συμμάχους μᾶλλον ὑμῶν αὖ ἥδιστα τούτου τοῦ κινδύνου μετέχειν. ὡς δὲ δὴ καὶ ἀναγκαία καὶ προσήκουσα ὑμῖν αὕτη ἡ ἐπιμέλεια, ἐκ τῆδε σκοπεῖτε. Λακεδαιμόνιοι ὑμῖν ἐπολέμουν τε ποτε πολλὰ ἔτη, μὴ κρατοῦντος τῆς χώρας, οὐδὲν προὐκόπτον εἰς δ' ἀφελέσθαι ὑμᾶς. ἐπεὶ δ' ὁ θεὸς ἔδωκέ ποτε αὐτοῖς κατὰ θάλατταν ἐπιβατεῦσαι, οὐδὲν ὑπ' ἐκείνοις πάντελῶς ἐγένοσθε. ὀκ

οὐκοῦν δῆλον ὡς τούτοις ὅσον ὅπ ἐκ τῆς θαλάττης ἅπασα ὑμῖν ἤρτηται σωτηρία. οὕτως οὖν πεφυκότων, πῶς ἂν ἔχοι κάλλος ὑμῖν Λακεδαιμονίοις ἐπιτρέψαι κατὰ θάλατταν ἡγεῖσθαι; οἱ πρῶτα μὲν καὶ αὐτοὶ ὁμολογούσιν ἀπειρότεροι ὑμῶν εἶναι τοῦ ἔργου εἶναι, ἔπειτα δ' οὐ τὴν ἴσωσιν ὁ κινδυνώς ὅσην οἱ τοῖς κατὰ θάλατταν ἀγῶσιν, ἀλλ' ἐκείνοις μὲν πρὸς τὴν οἱ τοῖς τειχέσι μόνοις ἀνθρώποις, ὑμῖν δὲ καὶ πρὸς παίδων, καὶ γυναικῶν, καὶ ὅλης τῆς πόλεως. ὃ τὰ μὲν δὴ ὑμέτερα οὕτως ἔχει· τὰ δὲ δὴ τῶν † λακεδαιμονίων, ὥστε· πρῶτον μὲν γὰρ οἰκοῦσιν οἱ μεδγαίας· ὥστε τῆς γῆς κρατοῦντος, καὶ εἰ θαλάττης ἐρῶιντ, δῶιντ' ἂν κάλλος ἁλίζειν. ἐγνωκότων οὖν καὶ αὐτὶ ταῦτα, βάδιος ἐκ παίδων πρὸς δὴν κατὰ γῆν πόλεμον τὴν ἄσκησιν ποιοῦνται. καὶ δὴ σχολαίτου δ' ἄξιον, δὴ πεπλεῦσθαι τοῖς ἀρίστοις, οὔδι μὲν κρατοῦσι κατὰ γῆν, ὑμεῖς δὲ κατὰ θάλατταν. ἔπειτα δὲ ὥσπερ ὑμεῖς ναυτικῷ, οὕτως ἂν ἐκεῖνοι καὶ κατὰ γῆν σχολαίτοι καὶ τάχιστ' ἀφίκεσθαι. ὥστε πρὸς βούβιος ἂν ἑκὼν συμμάχους βαδιστέους πρεσπένοι. ἐπὶ δὲ καὶ ὁ θεὸς δέδωκεν αὐτοῖς ὥσπερ ὑμῖν κ' θάλατταν βυτυχεῖν, ὅτως ἐκείνος κ' γῆ. σχολαίτουσ γ' ἂν οὔδι ἀτῶνασ' ἂν τῇ γῇ ἡμῶν ἱσμοί, ἐλαχίστα μὲν ἐσφαλμένοι ἐσί, σχολαίτα δὲ κατωρθωκότες. ὡς δὲ καὶ αἰσχρὰ ὀδὲν ἦσον αὐτοῖς ἢ κ' γῆ ἰδιμελίᾳ ἢ ὑμῖν ἡ κ' θαλάττην, ἐκ τῶν ἔργων ἔξεστι γιγνώσκειν. ὑμεῖς γὰρ τούτοις πολλὰ ἔτη πολεμοῦντες, καὶ πολλάκις κατὰ κράτος νικῶντες, οὐδὲ ποτ' ἔργου ἐπιβατεύσατε πρὸς δὴ τούτους κατὰ σχολαίαν. ἐπεὶ δ' ἅπαξ ἥττηθησαν οὐ τῇ γῇ, βάδιος καὶ σχολαίως καὶ πολλὰ γυναικῶν καὶ πολλὰ ὅλης τῆς πόλεως ὁ κίνδυνος αὐτοῖς ἐγένετο. πῶς οὖν οὐ τούτοις αὖ δῆνον ἄλλοις μὲν ἰδιτρέπειν κ' γῆ ἡγεῖσθαι, αὐτοὺς δὲ ἄρασθαι κατὰ γῆν ἰδιμελεῖσθαι; ἐγὼ μὲν οὖν ὥσπερ τῇ βουλῇ προβεβούλθυται, ταῦτα ἄρεσκά τε καὶ συμφορώτατα ἡγοῦμαι ἀμφοῖν εἶναι. ὑμεῖς δὲ βυτυχεῖτε, τὰ κράτιστα πᾶσιν ἡμῖν βουλβυσάμενοι. ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν. οἱ δ' ἀθηναῖοι, καὶ οἱ τῶν λακεδαιμονίων † συμπρόντες, ἐπῆνεσαν ἀμφότεροι ἰσχυρῶς ἐνλόγως αὐτῷ· Κηφισόδοτος δὲ πρεσβύτατος· ἄνδρες ἀθηναῖοι, ἔφη, οὐκ αἰσθάνεσθε ὑβριστώμενοι, ἀλλ' ἐὰν ἀκούσητέ μου, ἐγὼ ὑμῖν αὐτίκα μάλα ἐπιδείξω. ἤδη γὰρ ἡγήσεσθε κατὰ θάλατταν. λακεδαιμόνιοι δὲ ὑμῖν ἐὰν συμμαχῶσι, δῆλος ὅτι πέμψουσι δοὺς μὲν τειρεσχύρους λακεδαιμονίους, καὶ ἴσως οὐ ἰδιβάτας· οἱ δὲ νεῦται δῆλον ὅτι ἐροῦσι ἢ ἥλωτες ἢ μισθοφόροι. ἀκοῦ ὑμεῖς μὲν τούτων ἡγήσεσθε· οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι ὅταν πραγγείλησις ὑμῖν κατὰ γῆν στρατεύειν, δῆλον ὅτι πέμψετε τοὺς ἱππέας καὶ δοὺς ἱππίτας. ἀκὸν οὕτως ἐκείνοι μὲν ὑμῶν αὐτῶν * γίγνονται ἡγεμόνες, ὑμεῖς δὲ τῶν ἐκείνων δούλων ἐλαχίστου ἀξίων. ἀποκείναι δέ μοι, ἔφη,

De quo iam perspicuè patet, totam salutem vestram a mari pendere. Quum igitur ita comparatæ res vestræ sint, quinam vobis expediat permittere Lacedæmonijs, vt mari rerum potiantur? Illi nimirum primùm ipsi fatẽtur se rei nauticæ imperitiores vobis esse. Deinde non par vtrisq; periculũ maritimis in certaminibus est propositum, sed illis quidem agitur de ijs hominibus tantum, quibus triremes complentur: vobis verò de liberis, vxoribus, ciuitate vniuersa. Atq; hæc vestrarum est rerum cõdicio: Lacedæmoniorum verò talis. Primùm mediterraneã regionem incolunt, quo fit, vt tametsi mari arceantur, nihilominus vitam agere periucundè possint iccirco, quòd terra potiantur. Quæ quum et ipsi intelligant, statim a pueris ad ea se bella consuefaciunt, quæ terra gerũtur. Et quæ quidem res maximi est momenti, nimirum vt magistratibus pareatur: in hoc ipso præcipuè terra præstant, vos mari. Deinde quemadmodũ vos maritimas, sic illi terrestres copias amplissimas quãcelerrimè possunt educere: quo fit, vt itidem ad ipsos accedere socios magna cum fiducia consentaneum sit. Præterea Deus ipsis hoc cõcesserit, vt quemadmodũ vos mari, sic illi terra felices sint. Nam & ipsi quũ pugnas terra plurimas pugnauerint, quammaximum tamen fine suo fructu sunt, plurimis interim rebus præclarè gestis. Iam non minus terrestrium rerũ procurationem ad ipsos necessariò spectare, quàm maritimarum ad nos pertineat: id ex ipsis rebus gestis animaduertere licet. Nã quũ vos multis annis aduersus hos bellum gereretis, ac sæpenumerò naualib. prœlijs cum eis congrederemini: nihil tamẽ efficiebatis in debellandis his, quod operæpretiũ foret. Verùm posteaquàm semel terra victi fuerũt, confestim & de liberis, & vxoribus, & tota republ. sunt periclitati. Quî ergo non graue sit ijs, permittere alijs, vt terra rerum potiãtur, quũ ipsi præclarissimè res terra gerẽdas procurare possint? Equidẽ vti ante vos Senatus censuit, ita hæc exposui, maximeq; reb. vtrimq; vestris expedire arbitror. Vobis ego prospera precor omnia, statuẽtibus id quod omnibus nobis ex vsu maximè fuerit.

Hæc eius fuit oratio, quæ quũ nõ solũ Athenienſibus, sed etiã Lacedæmonijs, qui aderant, mirificè probaretur: Cephisodotus progressus in mediũ: Nõ animaduertitis, inquit, circumueniri vos Atheniẽses. Quòd si me audieritis, mox fraudẽ vobis indicabo. Nimirũ mari vos duces eritis. Iã si Lacedæmonij vobis auxilia suppeditabũt, nimirũ Lacedæmonios triremiũ præfectos mittent, ac fortassis etiam classiarios milites. Nautæ verò vel helotes erunt scilicet, vel mercenarij. Quapropter vos quidem his imperabitis. Contrà quum vos ad expeditionem aliquam terrestrẽ Lacedæmonij euocabũt, nimirum equites vestros ac grauis armaturæ pedites mittetis. Ea ratione vestri fiunt illi duces, vos eorum qui seruitutem illis seruiunt, hominésque sunt nullius pretij. Tu verò, inquit,

Lacedæmonie Timocrates, respondemihi: non diebas modò, venire te vt condicionibus æquis ac paribus societatem hanc nobiscum meas? Equidem (ait ille) hoc dixi. Et Cephisodotus: An igitur, inquit, esse quidquam posſit æquius, quàm si vicissim vtrique classis duces simus, itemq; vicissim pedestrium copiarum: ac vt vos, si quid est commodi maris in imperio, eius æquè participes sitis, ac nos illius, quod terrestri est in imperio? Posteaquàm hæc Athenienses audissent, aliam in sententiam adducti sunt, ac decreuerunt alternis quinis diebus vtroq; ducum officio fungi debere. Quum autem vtrique coniunctis tum suis tum sociorum viribus Corinthum venissent adgerẽdum aduersus hostes bellum, visum est Oneum communi præsidio teneri debere. Itaque vbi iam Thebani cum socijs aduentarent, instructa suorum acie custodiebant alius aliam Onei partem, Lacedæmonij verò cum Pellenensibus ea loca, quæ oppugnationi maximè paterent. Thebani eorumque socij quum XXX stadiorum interuallo a præsidiarijs abessent, castra in planicie muniebant. Deinde temporis inita ratione, quo progrediendo confecturos se reliquum viæ spatium existimabãt: primo diluculo versus Lacedæmoniorum præsidium pergunt. Non fefellit eos tempus, sed eo momento Lacedæmonios ac Pellenenses inuadunt, quo nocturnarum excubiarũ finis erat, ac singuli de stratis surgebant, in quibus cubabant singuli. Tum verò aggressi eos Thebani cædebant imparatos parati, incompositos in acie dispositi. Posteaquàm ij, qui salui euaserant, proximum in collem se recepissent: poterat Lacedæmoniorum polemarchus sumtis secum sociorum grauis armaturæ peditibus quot quidem vellet, totidemq; cetratis, locum eum occupare, (nam commeatus eò deportari tuto e Cenchreis potuisset) non tamen id fecit: sed quum vehementer anxij Thebani essent, quo pacto vel de loco Sicyonem versus spectante descenderent, vel rursus discederent: indutias ipse pactus, quæ plurimorum iudicio potius ex Thebanorum, quàm ipsius erant commodo, ita deinde discessit ac suos abduxit. Thebani tutò descendẽtes, posteaquam sẽ cum socijs suis, Arcadibus, Argiuis, Eleis coniunxissent: confestim ad oppugnandas Sicyonem ac Pellenẽ pergunt. Quumq; Epidaurum cum exercitu petiissent, omnem Epidauriorum agrum vastabant. Inde pedem referentes summo cum omnium hostium contemtu, quum propè iam ab vrbe Corinthiorum abessent: cursu petebant portas, quæ Phliuntem ducunt, irrupturi in eas, si fortè apertas offenderent. Verùm quidam velites ex vrbe quum procurrissent ad ferendum opem suis, delectis illi Thebanis fiunt obuij, qui iam ne IV quidem plethris a mœnibus abessent. Itaque monumenta editaq; loca quum conscendissent, feriendo iaculandoq; bene multos ex primis occidunt, ac in fugam versos ferè ad tria quatuorue stadia persequuntur. Id quum accidisset, mortuorum cadauera Corinthij propius ad murum tracta per indutias

Athenienſium ac Lacedæmoniorũ aduersus Thebanos ſocietas.

ὦ λακεδαιμόνιε Τιμόκρατες, ἦ καὶ σὺ ἔλεγες ὡς ὦδί ἐστι τοῖς Ἕλλησι τὰ ὁμοίοις ἥκειν ἐπὶ συμμαχίαν ποιούμενον; εἶπον ταῦτα. ἔστιν δέ, ἔφη ὁ Κηφισόδοτος, ἰσόπτερον ἢ οὐ μόρια μὲν ἑκατέρους ἡγεῖσθαι ναυτικὰ, οὐ μέρος δὲ τὸ πεζὸν, ἡμᾶς τε εἶπε ἀναλαβόντα τοὺς ἑταίρους ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἄρχειν, † τότε μετιέναι, ἢ ἡμᾶς οὐ τῇ Πελοποννήσῳ ἡγεῖσθαι; ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἀθλιώτατοι, μετεπέμψαντο, ἢ ἐφ' ἡμέραν ἑκατέρους ἡγεῖσθαι. προϊόντων δ' ἀμφοτέρων αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων εἰς κοίλην, ἔδοξε † κοινῇ φυλάττειν δ' ὄψον. καὶ ἐπεὶ ἐπερρύησαν οἵ τε Θηβαῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι, πάντα ἐξάμυνοι ἐφύλαττον ἄλλοθεν ἄλλοθι τοῦ ὀνείου, λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ πελλιῆς καὶ δι' ὠδιμαχάτων. οἱ δὲ Θηβαῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπεὶ ἀπέβλεψαν τῶν φυλαττόντων τὰ κενὰ κατεστρατοπεδευκότα, κατεστρατοπεδεύοντο οἱ μὲν ἐφ' ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἐφ' ἑαυτῶν. σωτεκμηράμενοι δὲ ὧδε· ἀμφοτέρων ἐφ' ἑαυτῶν ὄντων, καὶ τὰ ὑπὲρ τὴν φυλακὴν ἐπορεύοντο. καὶ μέντοι ἐκ ἐβούλοντο ἐκ ἐξαίφνης ἐπὶ πονοῦσι τοῖς λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς πελλιεῦσιν ἐπὶ τὰς φυλακὰς ἦσαν ἔλαττον, ἐκ δὲ τῶν σκευοφόρων ἀίσαντο ὄψου ἐδεῖτο ἑκάστοτε. οὐ ταῦτα οἱ Θηβαῖοι προσκοπήσαντες ἔπαιον παρεσκευασμένοι ἀπαρασκευάστους, ἢ σωτεταγμένοι ἀσυντάκτους. ὡς δὲ οἱ Θηβαῖοι ἐκ τοῦ πράγματος ἀπέφυγον ὦδί ἂν ἐγγύτατα λόφον, ἔχον τῷ λακεδαιμονίων πολεμάρχῳ λαβόντι ὁπόθεν μὲν ἐβούλετο τὴν συμμάχων ἐπὶ τὰς, ὁπόθεν δὲ πελτασταί, κατιέναι δὲ χωρίον, (καὶ γὰρ τὰ ὦδί πάντα ἔξω ἀσφαλῶς ἐν πεζαῖς κομίζεσθαι) ἐκ ἐποίησε ταῦτα, ἀλλὰ μᾶλλα ἀπεχωροῦτην τὴν Θηβαίων πῶς χρὴ ἐκ τοῦ πρὸς σικυῶνα βλέποντος κατελθόντα, ἢ πάλιν ἀπελθεῖν, σκοπούμενος ἐπεσάμενος ὡς ὅτι πλείστοις ἐδόκει πρὸς Θηβαίων μᾶλλον ἢ πρὸς ἑαυτὴν, ὅτως ἀπῆλθε, καὶ οὐ μετ' αὐτοῦ ἀπήγαγεν. οἱ δὲ Θηβαῖοι ἀσφαλῶς κατεβαίνετο, καὶ συμμίξαντες τοῖς ἑαυτῶν συμμάχοις ἀριστοποιοῦντο ἡσύχοις καὶ ἀλείοις, οὓς μὲν προσέβλεπον πρὸς σικυῶνα καὶ πελλιῶν· στρατοπεδευόμενοι δὲ εἰς ἐπίδαυρον, ἐδῄουν αὐτῶν πᾶσαν τὴν χώραν. ἀναχωροῦντος δ' ἐκεῖθεν μάλα ἀσμένως ὑποπτικῶς τὴν ἀναπαυσιν, ὡς ἐχθίονος ἐγγὺς τὸ τῶν κορινθίων ἄστυ, δρόμῳ ἐφέροντο πρὸς τὰς πύλας ὡς φλιοῦντα ἰόντι ἑρμοκράτει, * ὡς, εἰ ἀνεῳγμέναι τύχοιεν, εἰσπεσούμενοι. ἐκβοησάντων δέ τινων ἐκ τῆς πόλεως, ἅπαντες ὡς τὴν Θηβαίων ὁρῶν τὰς ἐπιλέκτους, ἀδὲ τέτταρα σταδίοις ἀπέχοντες τὸ τεῖχος, μὴ ἀναβαίνοντες ὡς τὰ μνήματα καὶ τὰ ὑπερέχοντα χωρία, βάλλοντες μὴ ἀκοντίζοντες ἀφικτείνοντο τὴν πρόσβην καὶ μάλα συχνούς, καὶ τρεψάμενοι ἐδίωκον ὡς τείχη ἢ τέτταρα σταδία. τότε δ' ἐλπομένου, οἱ κορίνθιοι τῶν νεκρῶν πρὸς τὸ τεῖχος ἐλκύσαντες μὴ ἀποδοῦναι

Athenienſium ac Lacedæmoniorũ aduersus Thebanos ſocietas.

Celtæ & Hiſpani mittũtur in ſubſidium Lacedæmonijs.

Lycomedes Mantineus.

reddũt, ac tropæum statuunt: recreatis hoc pacto nõnihil Lacedæmoniorũ socijs. Simul atq; gesta hæc fuissent, auxilia Lacedæmonijs a Dionysio missa, nimirũ plures quàm XX triremes, appellebant. Eæ Celtas & Hispanos cum quinquaginta ferme equitibus aduehebant. Postridie Thebani ceteriq; horum socij acie instructa, quum planiciem vsq; ad mare contiguósq; vrbi tumulos cõpleuissent: quidquid erat in ea, quod vsui posset esse, vastabant. Athenienſium quidem ac Corinthiorum equites non admodum propè ad hostiũ accedebant castra, quòd illorũ robur ac multitudinẽ conspicerent. Verùm missi a Dionysio equites, tametsi pauci numero, hinc inde palati atq; alius alibi irruẽtes, adactis equis emittebant in hostem iacula: quo ipsos inuadente, pedem referebant, rursumq; conuersi hastas iaciebant. Atque interim dum hæc facerent, etiam de equis descendẽtes quiescendo se recreabant. Quòd si quidem in eos adactis equis pergerent, posteaquàm ab eis descenderant: agiliter eis vicissim conscensis discedebant. At si qui rursus eos longè ab exercitu suo progressi persequerentur: eos pedem relaturos adorti iaculis grauiter vulnerabant, adeóque copias vniuersas sua causſa mouere se ac vicissim pedem referre cogebant. Secundum hæc Thebani quum istic dies non multos mansissent, domum redire, facientibus idem ceteris quoque. Tum verò missi a Dionysio milites Sicyonem inuadunt, ac Sicyonios in campo commissa pugna vincunt, eorumq; propè LXX occidunt. Quin & Deras oppidum vi capiunt. Atque his quidem rebus gestis auxiliares a Dionysio primùm missæ copiæ Syracusas nauigarunt. Ceterùm Thebani omnesq; alij qui a Lacedæmoniorum fide discesserant, ad hoc vsque tempus magno animorum consensu tum gerebant omnia tum expeditiones suscipiebant, in quibus Thebani duces erant. Verùm exortus est Lycomedes quidam, Mantineus, genere nulli secundus, opibus pollens, atq; etiam ceteroquin ambitiosus. Hic Arcadũ animos erexit, quum solis ipsis patriam esse Peloponnesum diceret, (quippe qui soli essent indigenæ) Arcadumq; nationem inter alias Græcas ampliſsimam esse, ac habere corpora laborum patientiſsima. Eosdẽ viros fortiſsimos esse demonstrabat ijs argumentis, quòd quũ copijs auxiliarijs alicui opus sit, nullos Arcadibus præferat. Præterea neq; Lacedæmonios absq; ipsis vmquã Athenas inuasisse, neq; iam Thebanos sine Arcadum copijs Lacedæmonem petere. Quamobrem si sapitis, inquit, desinetis alios sequi, euocantes vos aliquò. Nam antehac Lacedæmonios sequuti eosdem amplificastis. Nunc quoque Thebanos si sequamini temerè, ac nõ alternatim et ipsi ducũ munere fungi postulabitis, fortaſse paullo pòst eos experiemini alios quosdã Lacedæmonios esse. Hæc quum audirent Arcades, inflati Lycomedem mirificè amplecti,

ὅσους ἀφεδόντος, πρόπαιον ἔστησαν. καὶ ταύτῃ μὲν οὐκ ἀνεψύχησαν οἱ τῶν λακεδαιμονίων σύμμαχοι. ἅμα τε δὴ περιγιγνώσκοντες τούτων, καταπλῆ λακεδαιμονίοις ἢ πρὸς Διονυσίου βοήθεια, τειρόμενοι πολέμῳ ἢ ἐκποίητοι. ἦσαν δὲ καὶ τοξόται τε καὶ ἱππῆς, καὶ ἱππῆς ὡς πεντήκοντα. τῇ δ' ὑστεραίᾳ οἱ Θηβαῖοί τε καὶ οἱ ἄλλοι αὐτῶν σύμμαχοι, διατεταγμένοι, καὶ ἐμπολήσοντες τὸ πεδίον μεχρὶ τῆς θαλάττης καὶ μέχρι τῶν ἐχομένων τῆς πόλεως γηλόφων, ἔφθειρον ἔτι χρήσιμον ὂν αὐτοῖς· καὶ οἱ μὲν τῶν ἀθλιωτάτων καὶ οἱ τῶν κορινθίων ἱππῆς οὐ μάλα ἐπολεμίζοντο ὑπὸ στράτευμα, ὁρῶντες ἰσχυρὰ καὶ πολλὰ τὰ αὐτόπαλα. οἱ δὲ πρὸ τοῦ Διονυσίου ἱππῆς, ὅσοι πρῶ ἦσαν, οὗτοι διεσκαδασμένοι ἄλλοθ' ἄλλῃ προσῄεσαν, ἀκοντίζοντές τε προσελαύνοντες, καὶ ἐπεὶ ὥρμησαν πρὸς αὐτοὺς, ἀνεχώρουν, καὶ πάλιν αὖ ἀναστρέφοντες ἠκόντιζον. καὶ τοῦτο ἅμα πολεμοῦντες, κατέβαινον ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ αὐτεπαύοντο. εἰ δὲ καταβεβηκότες ἐπελαύνοιεν ἵππους, οὐ πετῶς ἀναπηδῶντες αὖ ἀνεχώρουν. εἰ δ' αὖ πόθεν διώξαιεν αὐτοὺς πολὺ ἀπὸ τοῦ στρατεύματος, τούτους, ὁπότε ἀπέχωροῦν, ὠδικεῖμενοι καὶ ἀκοντίζοντο, δῆτα ἐργάζοντο, καὶ πᾶν τὸ στράτευμα ὠφέλουν ἑαυτῶν σῶμα καὶ περιῆσαν καὶ ἀναχωρεῖν. μετὰ ταῦτα μὲν Θηβαῖοι μείναντες οὐ πολλὰς ἡμέρας, ἀπῆλθον οἴκαδε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἕκαστοι οἴκαδε. ἐν δὲ τούτου ἐμβάλλουσιν οἱ πρὸ Διονυσίου εἰς σικυῶνα, καὶ μάχῃ μὲν νικῶσι τοὺς σικυωνίους οἱ τοῦ πεδίου, καὶ ἀπέκτειναν πεζοὶ ἐβδομήκοντα· † δῆρας δὲ τεῖχος κατὰ κράτος αἱροῦσι. καὶ ἡ μὲν πρὸ Διονυσίου πρώτη βοήθεια † διεκύτα πρέξασα ἀπέπλευσεν εἰς συρακούσας· Θηβαῖοι δὲ καὶ πάντες οἱ ἀρχαῖοι τῶν λακεδαιμονίων, μέχρι μὲν τούτου τοῦ χρόνου ὁμοθυμαδὸν καὶ ἐπρᾶττον καὶ ἐστρατεύοντο, ἡγουμένων τῶν Θηβαίων· ἐγγινόμενος δὲ ὁ Λυκομήδης μαντινεύς, † γένει τε οὐδενὸς ὀνήτου, χρήμασί τε πεπονηκὼς, καὶ ἄλλως φιλότιμος, οὔτε ἀπέπλησε φρονήματος τοὺς ἀρκάδας, λέγων ὡς μόνοις μὲν αὐτοῖς πελοποννήσου πατρὶς εἴη, (μόνοι γὰρ αὐτόχθονοι σφῶν αὐτῶν οἰκῆτορ) πλῆθος δὲ φῦλον τῶν ἑλλήνων δ' ἀρκαδικὸν εἴη, καὶ σώματα ἐγκρατέστατα ἔχοι. καὶ ἀλκιμωτάτους δὲ αὐτοὺς ἀποδείκνυε, τεκμήρια προφερόμενος ὡς ὦδικεύοντο ὁπόταδε δεηθεῖεν ἄνδρ, οὐδένα πώποτε ἐμβαλεῖν δὲ τὰς ἀθλίους, οὔτε νῦν θηβαίους ἐλθεῖν ἄνδρ ἀρκάδων δὲ λακεδαίμονα· αὖ οὕτω φρονῆτε, τῷ ἀκολουθεῖν ὅποι ἂν τις πρακαλῇ φείσεσθε. ὡς πρότερόν τε λακεδαιμονίοις ἀκολουθοῦντες, ἐκείνους ηὐξήσατε. νῦν δὲ αὖ θηβαίοις εἰκὼ ἀκολουθῆτε, καὶ μὴ κατὰ μόρος ἀξιῶτε ἡγεῖσθαι, ἴσως τάχα τούτους ἄλλους λακεδαιμονίους εὑρήσετε. οἱ μὲν δὴ ἀρκάδες ταῦτ' ἀκούσαντες, αὐεφυσῶντό τε μὴ ὑποβεβιλεῦν τὸν λυκομήδην,

Celtæ & Hiſpani mittũtur in ſubſidium Lacedæmonijs.

Lycomedes Mantineus.

ſolum hunc virum eſſe dicere: adeoq; duces deligere, quos ipſe iuberet. Præterea rerum ex euentu ſumebãt animos Arcades. Nam quo tempore Argiui Epidauriorũ fines ingreſſi ſunt, atq; exitu a mercenario Chabriæ milite, Athenienſibus ac Corinthijs prohibiti: preſsis admodum ſuppetias ferentes obſidione Argiuos liberabant, quamquam non homines tantum, ſed etiam loca aduerſa experirentur. Iidem cum copijs Aſinen Laconicæ oppidum profecti, præſidium Lacedæmoniorum fuderunt, & Geranore Spartano polemarcho interfecto ſuburbium quoq; Aſinenſiũ diripuere. Quocumq; item pergere cum exercitu uellent, non eos nox, non hyems, non uiæ longitudo, non montes aditu difficiles eos ab inſtituto reuocabant: quo fiebat, vti ſe illa tempeſtate præſtare ceteris arbitrarentur. Ob has cauſſas Thebani ſubinuidebant eis, nec æquis erant in Arcades animis. Elei verò, quum repetentes ab Arcadibus eas ciuitates, quæ ipſis ab Lacedæmonijs ademtæ fuerant, animaduerterent eos non ſolum quæ ab ipſis dicerentur flocci pendere: ſed Triphylios etiam vnà cum alijs, qui ab ipſorum fide defecerant, quòd ij ſe Arcades eſſe profiterentur, magnifacere: ceperunt & ipſi infeſtis eſſe erga Arcades animis. Ita quum ſocij ſinguli ſuis rebus magnopere confiderent, Philiſcus Abydenus magnis cum pecunijs ab Ariobarzane venit, ac primùm Delphos pacis componendæ cauſſa Thebanos eorumq; ſocios & Lacedæmonios conuocat. Eò quum ventum eſſet, nõ illi quidem cum Apolline rem communicabant, quo pacto pax eſſet ineunda: ſed ipſi inter ſe conſultabãt. Poſteaquàm Thebani non permitterent, vt Meſſene Lacedæmoniorum eſſet in poteſtate: magnas mercenariorum militum copias Philiſcus cogebat, vti bello Lacedæmonios iuuaret. Dum hæc agerentur, aderant & alteræ ſummiſſæ ab Dionyſio Lacedæmonijs auxiliares copiæ. Quumq; dicerent Athenienſes, oportere ipſos in Theſſaliam aduerſus Thebanos ...., Lacedæmonij verò in Laconicam: vicit hæc in cœtu ſociorum ſententia. Poſteaquam hi à Dionyſio miſſi Lacedæmonem nauigaſſent, ſumens eos ſecum Archidamus, item q; patriæ copias, ad bellum gerendum profectus Caryas ui cepit, & quotquot viuos nactus eſt, interfecit. Inde rectà deductis copijs ad oppidum Arcadiæ Parraſias, agrum illorum vaſtabat. Quumq; Arcades & Argiui ſuppetias ferrent, pedẽ retulit ac in tumulis Mideæ imminẽtibus caſtra metatus eſt. Heic quum ſubſiſteret, Ciſſidas auxiliarium copiarum a Dionyſio miſſarũ dux aiebat præteriiſſe iam ſibi tempus, quo adeſſe Lacedæmonijs iuſſus fuiſſet. Simul his dictis via qua Spartam itur, diſceſſit. Quum autem diſcedentem Meſſenij arcta quadam in via intercluſiſſent, mittit ad Archidamum, vtq; πεπέμποντο αὐτοὺς οἱ μεσσήνιοι ἐπὶ ξενίου τῆς ὁδοῦ, οὕτω δὴ ἔπεμπεν ἐπὶ τὸν Ἀρχίδαμον, καὶ

Philiſcus pacẽ facere nititur.

Arceidami expditio.

καὶ μόνους αὖθις ἤγουν. ὥστε ἀρχόντων ἔταττον οὓς ἴναι κἀκεῖνος κελεύοι. καὶ ἐκ τῶν συμβαινόντων δὲ ἀρχὴν ἐμεγαλωύοντο οἱ ἀρκάδες. ἐμβαλόντων μὲν γὰρ εἰς ἐπίδαυρον τῶν ἀργείων, καὶ ἀπεκλεισθέντας τῆς ὑποδοῦ ὑπό τε τῶν μετὰ Χαβρίου ξενων καὶ Ἀθηναίων καὶ ἱππέων, βοηθήσαντες μάλα ῥωμαίως ἐξελύσαντο τοὺς ἀργείους, οὐ μόνον τοῖς ἀσπίσι ἀλλὰ καὶ τοῖς χωρίοις πολεμίως χρώμενοι. στρατοπεδαρχοῦντος δὲ καὶ ἐς ἀσίνην τῆς λακωνικῆς, νικησάντων τε πλὴν τῶν λακεδαιμονίων φρουρῶν, καὶ τὸν ἡγεμόνα τῶν πολεμάρχων τὸν παρπάτην γεγενημένον ἀπεκτεινάντων, καὶ δι' ἡσυχίας τὴν ἀσπίδα ἐξενεγκάντων· ὅπου δὲ βουλη θεῖεν ἐξελθεῖν, ἢ νὺξ, ἢ χειμὼν, ἢ μῆκος ὁδοῦ, οὐκ ἦν δυσχερὲς τὸ ἀπεκώλυεν αὐτούς. ὥστε οὐ γε τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ πολὺ ὕστερον κρίνοι εἶναι. οἱ μὲν δὴ ἀπὸ ἀχαΐοι ταῦτα ἐσωφρόνουν καὶ οὐκέτι φιλικῶς εἶχον πρὸς τοὺς ἀρκάδας. οἱ γε μὴν ἠλεῖοι ἐπεὶ ἀπαντῆσαι τὰς πόλεις σφῶν ἀρκάδας ἐς ὑπὸ λακεδαιμονίων ἀφῃρέθησαν, ἔγνωσαν αὐτοῖς μὴ ἑαυτῶν λόγους οὐδενὶ λόγῳ ποιουμένους, τοὺς δὲ τειφυλίους καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀπὸ σφῶν ἀφεστάντας πολὺ πάντως ποιουμένους ὅτι ἀρκάδας ἔφασαν εἶναι· ἐκ τούτων αὖ καὶ οἱ ἠλεῖοι δυσμενῶς εἶχον πρὸς αὐτούς. οὕτως δ' ἐκέκτηντο ἐφ' ἑαυτοῖς μέγα φρονοῦντας τὴν συμμαχίαν, ἀρξάντων φιλίσκου ἀβυδηνῶν πρὸ ἀλεισαρχαίους, χρήματα ἔχων πολλά. καὶ πρῶτα μὲν εἰς δελφοὺς σωτῆρας πρὸ ἐρρώσης δικαίους καὶ τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς λακεδαιμονίους. ἐκεῖ δὲ ἐλθόντος τοῦ μὲν ἄλλου οὐδεὶς ἐκωλύσαντο ὅσους αὖ ἡ ἐρρώη χρῄοιτο, αἰτοῦντι δὲ ἐβουλεύοντο. ἐπεὶ δὲ οὐ σωφρονοῦντες οἱ θηβαῖοι μεσσήνην κατοικίσαντο λακεδαιμονίοις εἶναι, ξενικὸν πολὺ ξυνέλεγεν ὁ φιλίσκος, ὅπως πολεμοίη μὲν λακεδαιμονίοις. τούτων δὲ παρομένων, ἀφικνέονται καὶ ἡ παρὰ διονυσίου δυτέρα βοήθεια· λεγόντων δὲ ἀθηναίων μὲν ὡς χρεὼν εἴη αὐτοῖς ἐς θεσσαλίαν τὸν ναυτικὸν θηβαίους ..... λακεδαιμονίων δὲ, ὡς ἐς τὸν λακωνικὸν, ταῦτα οὐ βουλομένων ξυμπράσσειν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιοῦντο. καὶ † ἡμέρας μὲν ἄγαιρε κατὰ κράτος, καὶ ὅσους ζῶντας ἔλαβεν, ἀπέσφαξεν. ἐκ δὲ τούτου ἐς ὅπλα στρατουσάμενος ἐς παρράσιαν τὴν ἀρκαδίας μετ' αὐτὸν ἐδῄου τὴν χώραν. ἐπεὶ δ' ἐβοήθησαν οἱ ἀρκάδες καὶ οἱ ἀργεῖοι, ἐπαναχωρήσας ἐξαίφνης διώκει οὐ βουλομένους ἐπὶ μαντίνειαν. ἐνταῦθα δ' ὄντων αὖ, κλεόνυμος ὁ ἀρχὼν τῆς πρὸ διονυσίου βοηθείας ἔλεγεν ὅτι ἄγοι αὐτῷ ὁ χρόνος ὃς ἦν ἐρημένος πρὸ μιᾶς. καὶ ἅμα ταῦτ' ἔλεγε, καὶ ἀπῄει τὴν ἐπὶ σωτῆρας. ἐπεὶ δ' ἀφορμᾶσθαι ἐνταῦθα ἐδόκει, ἐπανῆλθε πάλιν ἐπὶ τὸν ἀρχίδαμον, καὶ

Philiſcus Abydenus.

Illuſtris Archidami victoria.

Lacrymæ gaudij ſignificatio interdum.

Pelopidæ apud regem Perſicũ auctoritas.

καὶ βοηθεῖν ἐκέλευε· κἀκεῖνος μὲν τοι ἐβοήθει. ὡς δ' ἐγένετο σὺν τῇ ἐπ' οἴκου ὁδῷ τοῖς ἐκ τρινασίους ἐκ τροπῆς, οἱ μὲν ἀρκάδες καὶ οἱ ἀργεῖοι προσέβαλλον εἰς τὴν λάκαιναν, καὶ οὗτοι, ὡς ἀφικλεῖσθαι εἰς αὐτὸν τὸν ἐπ' οἶκον ὁδόν. ὁ δὲ, ὅπως ὁδὸς εἴη χωρίον ἐπίπεδον, οὐ ταῖς συμβολαῖς τῆς τε ἐπ' οἴκου ἰσίων μιᾶς ὁδοῦ, οὐ ταῖς ἐκβάσ πεταίξαντο ὡς μαχούμενοι, ἔφασαν δ' αὐτὸν καὶ πρὸ τοῦ λόχων πίονται, τοιάδε παρακελεύσασθαι· Ἄνδρες πολῖται, νῦν ἀγαθοὶ γενόμενοι ἀναβλέψωμεν ὀρθοῖς ὄμμασιν, ἀφόβως τοῖς ὑπομένουσι τὴν πατρίδα οἵαν περ παρὰ τῶν πατέρων παρελάβομεν. σωσώμεθα αἰδεσθέντες καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ πρεσβυτέρους καὶ ξένους, οἷς πρόσθεν γε σφῶν ἐλλήνων πολεμεῖσθαι ἦμεν. Οὗτοι μὲν ἐνθένδε, ὑπὸ αἰδείας ἀγαθοὶ καὶ βρωτὰς λέγουσιν μίσους αὖ φανῶμεν. ξωκλῆς δὲ καὶ πρὸς τῷ δεξιῷ κέρατι τέμενός τε καὶ ἄγαλμα Ἡρακλέους, οὗ δὴ καὶ ἀπόγονος λέγεται εἶναι. οἱ μὲν οὖν ἐν οὕτω σφῶν οὕτω πολὺ μὲν καὶ θάρσος τοῖς στρατιώτας φασὶν ἐμποιεῖν, ὥστε ὀρθοὺς εἶναι τοῖς ἡγεμόσιν αὐτίκα τοὺς στρατιώτας ὠθουμένους εἰς δ' πρόσθεν. ἐπεὶ μὲν τοι ἤγετο ὁ ἀρχίδαμος, ὀλίγοι μὲν τῶν πολεμίων δεξαμένοι αὐτοὺς εἰς ὄρυ ἀπέθανον, οἱ δ' ἄλλοι, φεύγοντες ἐπὶ πολὺ πολλοὶ μὲν ὑπ' ἱππέων, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν κλεῶν. ἀς ὑ λαξάσης τῆς μάχης τρόπαιον ἐστήσατο, θύειν ἐπεμψεν εἰς δὲ ἀγγελθῶν τὰ Δημοτέλη τὴν νίκην † τε νίκης ἐν μέγεθος, ὅτι λακεδαιμονίων μὴ ὀδὲς πεθναίη, τῶν δὲ πολεμίων πλεῖστοι ἔθησαν. τοὺς μὲν τοι οἱ παρτὴ ἔφασαν ἀκούσαντας, ἀρξαμένους ἀπὸ Ἀγησιλάου καὶ τῶν γερόντων καὶ τῶν ἐφόρων, πάντας κλαῦσαι· οὕτω κοινόν τι ἀρα χαρᾶ καὶ λύπῃ δάκρυόν ἐστι. τοῖς μέντοι τῶν ἀρκάδων τύχη οὐ πολὺ ἦσσον λακεδαιμονίοις ἦν. ἐθησαν οἱ θηβαῖοι τε καὶ ἠλεῖοι. οὕτως ἤδη ἤχθοντο τοῖς φρονήμασι αὐτῶν. ξυνεχῶς δὲ βουλευόμενοι οἱ θηβαῖοι ὅπως αὖ τὴν ἡγεμονίαν λάβοιεν τῆς ἑλλάδος, ὡμόσαν, ἐὰν πέμψαι πρὸς τὸν πέρσῶν βασιλέα, † πλειστε- ἀὖ τι λί ἐκά. κτῆσθαι αὖ τι ἐμένῳ. καὶ ἐκ τούτου πάνυ ἐλέσθαι ἤδη ἕνα συμμαχον τοῖς θεσσαλοῖς ὅπ καὶ Εὐδυκλῆς ὁ λακεδαιμόνιος ἦν παὶ βασιλεῖ, ἀναβαίνουσι θηβαίων μὲν πελοπίδας, ἀρκάδων δὲ, Ἀντίοχος ὁ παγκρατιαστὴς, ἠλείων δὲ, Ἀρχίδαμος· † ἡκολούθησε δὲ καὶ .... ἀργεῖος. καὶ οἱ ἀθηναῖοι δὲ ἀσύλησαν τοῦτο τα, † αὐτέπεμψαι τιμαγόραν τε καὶ λεόντα. ἐπεὶ δ' ἐκεῖ ἐγένοντο, πολὺ ἐπλεονέκτει ὁ πελοπίδας πρὸ τῷ πρόσωπ ἔχειν λέγων μὴ ὅτι μόνοι τῶν ἑλλήνων ἐπλεῖ σωσιμαχήσοντες σὺν πλαταιαῖς, μὴ ὅτι ὕστερον δὲ ἐπορεύοντο στρατεύσοντο ὧδι βασιλέα, καὶ ὡς λακεδαιμόνιοι μὲν ὄντο πολεμήσειας αὐτοῖς ὅτι οὐκ ἐθελήσαιεν μετ' Ἀγησιλάου ἐλθεῖν ἐπ' αὐτούς, οὐδὲ θύσαι ἐβούλοντο ἐπὶ τοῖς ἐπιτιμήσαι

ὑτάς suppetias ſibi ferat, hortatur. Illo auxilij cauſſa aduolante, poſteaquàm ad diuerticulũ, quod Eutreſios ducit, ventũ eſſet: Arcades & Argiui Laconicã ingreſſi ſunt, vt & ipſum itinere, quo in patriam eũdũ erat, intercluderet. Verùm Archidamus loco plano, vbi concurrũt viæ quæ verſus Eutreſios et Mideam ducunt, aciem inſtruit, tamquam manus cum hoſte conſerturus. Proditum eſt etiam ipſum ante ſeries progreſſum, huiuſmodi verbis eos inflammaſſe: Modò, ciues, ſtrenuos noſmet declarantes, rectis oculis ſuſpiciamus, poſterisq; patriã talem tradamus, qua lem a maioribus accepimus. Deſinamus tamdẽ liberis, vxoribus, ſenioribus, hoſpitibus eſſe pudori, qui nos antehac ſupra Græcos oẽs maximè ſuſpiciebant. His dictis cælo ſereno perhibent ei fulgura tonitruaq; dextra contigiſſe. Præterea accidit, vt ad cornu dextrum lucus & ſimulacrũ Herculis eſſet, cuius ex poſteris Archidamus eſſe ferebatur. Enimuerò rebus hiſce omnibus tantum ardoris audaciæq; militibus iniectum fuiſſe perhibent, vt ducibus eſſet difficile cohibere milites, qui in hoſtem proruebant. Mox ducente Archidamo in hoſtes, pauci eorum ad telorum vſq; iactum ipſos excipientes interemti ſunt: ceteri quum fugerent, magna ex parte vel ab equitibus, vel a Celtis ſunt occiſi. Commiſſo iam prælio quum tropæum ſtatuiſſet, mox Demotelem prænconem domũ mittit, qui huius victoriæ magnitudinem, in qua Lacedæmonius occubuerat nemo, magna hoſtium multitudine interemta, nuntiaret. Proditum eſt autem Spartanos quum hæc audiſſent, initio ab Ageſilao, ſenibus, Ephoris facto, collacrymaſſe vniuerſos. Vſq; adeò lacrymæ tum læticiæ, tum dolori ſunt communes. Neque multo minorem Thebani ac Elei voluptatem ex Arcadum aduerſa fortuna, quàm Lacedæmonij capiebant. Adeò iam faſtum eorum ægrè ferebant. Quum autem aſſidue conſultarent Thebani, qua ratione imperio Græciæ potirentur: arbitrabantur ſe, ſi Perſarum ad regem aliquos mitterent, poſſe per hunc reliquis ſuperiorem euadere. Quamobrem conuocatis ſocijs per cauſſam, quaſi etiam Eutycles Lacedæmonius apud regem eſſet: ad eumdem adſcendunt ex Thebanis Pelopidas, ex Arcadibus Antiochus ille pancratij victor, ex Eleis Archidamus. Erat & .... Argiuus horum comes. Præterea his auditis Athenienſes quoque Timagoram & Leontem miſerunt. Poſteaquàm ventum ad regem eſſet, longè plus ceteris Pelopidas apud eum valebat. Nam dicere poterat, ſolos ex Græcis Thebanos regi adfuiſſe in ea, quæ ad Plataeas commiſſa fuiſſet, pugna. Eoſdem ne deinceps quidem vnquam bellum regi feciſſe, ac propterea bello vexatos a Lacedæmonijs fuiſſe, quòd cum Ageſilao militare aduerſus regem noluiſſent. Præterea nõ permiſiſſe ſe huic,

Vt Dianæ apud Aulidem sacrum faceret, quo loco Agamemnon facta re sacra in Asiam traiecisset, ac Troiam deinde cepisset. Magnum hoc quoque Pelopidæ momentum adferebat ad hoc, vt honore adficeretur, quòd apud Leuctra Thebani victores exstitissent: & quòd palàm esset, eos agrum Lacedæmoniorum vastasse. Addebat inter alia prælio victos ab Lacedæmonijs esse Argiuos & Arcades propterea, quòd Thebani eis non adfuissent. Atque hæc omnia verè ab eo dici Timagoras Atheniensis testimonio suo confirmabat, idemque secundum honoris a Pelopida locum obtinebat. Postea rogatus a rege Pelopidas, quid perscribi vellet: respondit, vt ab Lacedæmoniorum potestate Messene immunis esset, ac naues Athenienses subducerent: ni parérent, bellum eis indicendum esse. Quòd si qua ciuitas sequire recusaret, eam primam esse debere, quæ cum exercitu peteretur. Hæc perscripta quum essent, ac legatis lecta: Leon audiente rege, Per Iouem, inquit, iam tempus est, Athenienses, vti quidem videtur, vt alium vobis amicum regis loco quæratis. Quum autem regi scriba renuntiasset, quid legatus Atheniensis dixisset, rursum exposuit hæc quæ fuissent adscripta: Quòd si quid æquius Athenienses cognouerint, id missis ad regem oratoribus significarent. Posteaquam hi legati singuli domum redyissent, Timagoram Athenienses capite multarunt, accusante ipsum Leonte, quòd ne quidem vti secum eodem contubernio voluisset, & omnia consilia cum Pelopida communicasset. Ex reliquis oratoribus Archidamus Eleus regem prædicabat propterea, quòd Eleos Arcadibus prætulisset. Antiochus verò, quòd Arcadum nationis existimatio fuisset exigua, neque munera recipiebat a rege, & renuntiabat * denis millibus, regem panum & obsoniorum artifices & pincernas, & ostiarios complures habere: sed viros, ait, qui aduersus Græcos dimicare possint, quamquam admodum quærerem, videre tamen non potui. Præterea videri sibi pecuniarum illam copiam ad inanem ostentationem comparatam esse. Nam & nobilem illam platanum auream ne cicadæ quidem vmbram præbere posse. Thebani quum vrbes vniuersas ad audiendas regis litteras conuocassent, eásq; Persa is a quo allatæ fuerant, indicato regis sigillo pellegisset: iubebant vt omnes, quotquot amici esse vellent, in hanc sententiam regi ac ipsis iusiurandum præstarent. Verùm legati vrbium respondebant, se missos esse non iuratum, sed auditum. Quòd si sacramentum præstandum esset, ad vrbes ipsas mitterent, hortabantur. Addebat Lycomedes Arcas, ne conueniri quidem Thebis debere: sed istic, vbi bellum geratur. Ei quum Thebani succenserent, ac socios ab ipso corrumpi dicerent me quidem in concilio sedere voluit, sed discessit, sequentibus eũ uniuersis Arcadũ legatis.

* Qui Arcadiæ præerat.

Posteaquàm ij qui cõuenerant Thebis iurare recusassent, ad vrbes ipsas Thebani legatos mittebant, & hortabantur vt ex decreto regiarum litterarum iusiurandum præstarent. Simul arbitrabantur vnamquamq; ciuitatem veriturum ne in regis & ipsorum odium incurreret. Verùm quũ primum Corinthũ venissent, ac restitissent Corinthij, neq; se iuramẽti cum rege communis egere respondissent: tum deinde sequutæ sunt ipsos & aliæ complures vrbes, inq; sententiam eamdem responderunt. Hoc pacto institutata imperij adfectatio a Pelopida & Thebanis ad nihilum recidit. Quum autem rursus Epaminondas primum Achæos subijcere cogitaret, vt eò magis tum Arcades tum reliqui socij dicto audientes essent: suscipiendam esse hanc in Achaiam expeditionẽ statuit. Itaq; Pisiam Argiuum, qui Argiuorum imperator erat, permouet vt Oneum præoccuparet. Ille quũ certior redditus esset, Oneum a Naucleo, qui mercenario Lacedæmoniorum militi præerat, & Atheniense Timomacho negligenter custodiri: cum CIↃ CIↃ grauis armaturæ peditibus collem, Cenchreis imminentẽ, noctu occupat, commeatu dierum VII instructus. Interea Thebani domo profecti Oneum superant, & vniuersis cum sociorum copijs Achaiam Epaminondæ duce inuadunt. Quumq; optimates per Achaiam ad ipsum deficerẽt, eam Epaminondas auctoritatem vsurpabat, vt nec optimates in exsilium ejicerentur, nec reipubl. status immutaretur: sed tantum fide ab Achæis accepta, qua sanctè policerentur se socios futuros, & sequuturos quocumq; Thebani ducerẽt, ita deinde domum discessit. Quum autem Arcades & ij, qui aduersæ factionis erant, Epaminondam accusarent, quòd constituta ex usu Lacedæmoniorum Achaia discessisset: visum est Thebanis præfectos ad vrbes Achaicas mittere. Illi quum aduenissent, optimatibus cum multitudine eiectis, statum popularem in Achaiam introducebant. Verùm exsules collecti, quum non pauci essent, celeriterq; ad ciuitates singulas reuersi, eas recuperatas occupabant: quumq; iam ab exsilio redijssent, non amplius medios sese gerebãt: sed alacriter opem Lacedæmonijs ferebant. Itaq; premebantur Arcades ex vna parte a Lacedæmonijs, ex altera ab Achæis. Ceterùm Sicyone ad hoc vsque tempus respublica secundum Achæorum leges administrabatur: verùm quum Euphron cuperet itidem vt apud Lacedæmonios supra ciues ceteros auctoritate summa erat, etiam apud ipsorum aduersarios primas obtinere: Argiuis & Arcadibus significat, si planè summa potestas Sicyone penes opulentissimos sit, nullo negotio rempublicam eam oblata saltem occasione rursus Lacedæmoniorum partes sequuturam. Sin popularis status introducatur, certò (inquit) scitote, mansuram in fide. Quapropter si mihi adfueritis, equidem vobis populum

Res ab Epaminondæ gestæ.

cõuocabo, simulq; tum meo nomine fidem vobis dabo, tũ ciuitas ipsa hac in societate constanter vti persistat efficiam. Atq; hæc, inquit, facio quòd iamdudũ itidẽ vt vos Lacedæmoniorũ arrogantiã iniquo animo feram, ac seruitute me lubens liberare cupiam. Ea quum Arcadibus & Argiuis auditu iucũda essent, præsto ei erant. Confestim Euphron ipso in foro præsentibus Argiuis & Arcadibus populum conuocat, administrandam rempublicã dictitans æquo ac pari iure. Posteaquam conuenissent populus, iubet vti prætores legerent, quos ipsis visum esset. Illi Euphrõẽ ipsum cum Hippodamo, Cleandro, Acrisio, Lysandro deligunt. Quibus ita confectis, Adeã filiũ suũ mercenarijs copijs præficit, abrogato Lysimeni, qui anteà præfuerat ijsdẽ, imperio. Mox Euphron de quibusdã horũ exterorũ militũ benc merẽdo, ipsi vt fidi essent efficiebat: & alios præterea cõducebat, nullis neq; publicis neq; sacris pecunijs parcẽs. Quotquot etiã in exsiliũ ageret propterea, quòd Lacedæmoniorũ partes sequerentur: eorum quoq; facultates sibi vsurpabat. Præterea collegas partim fraude necabat, partim eijciebat in exsiliũ. Quo factũ vt suã in potestatẽ redigeret omnia, palamq; tyrannidẽ exerceret. Atq; ad hæc vt socij conniuerent, vel largitionib. impetrabat, vel eo quòd impigrè cũ mercenarijs copijs eos sequeretur, si quã illi expeditionem susciperent. Posteaquàm hæc ita succesissent, & Argiui quidẽ Tricranum in agro Phliasio supra fanũ Iunonis situ mœnibus cinxissent, Sicyonij verò in finibus eorũ Thyamiã munirẽt: vehementer Phliasij premebantur, & cõmeatus inopia laborabant. Nihilominus constanter Lacedæmoniorum in societate persistebant. Enimuerò quum eorũ quæ præclarè magnis a rebus publ. gerũtur, omnes Historici meminerint: equidẽ arbitror multo magis esse operæpretium indicari ea, quæ exiguũ aliquod oppidũ & insignia neq; pauca numero gesserit. Inierant cũ Lacedæmonijs amicitiã id temporis Phliasij, quũ amplissima ipsorũ esset potestas. Idẽ attritis Lacedæmoniorũ in prælio ad Leuctra uiribus, quũ pleriq; finitimi deficerent ab ipsorũ fide: facerẽt idẽ omnes qui Helotes dicuntur, omnésq; socij, paucis exceptis: bellũ aduersus eos mouerẽt, vt ita dicã, Græci vniuersi: in fide tamẽ perstiterũt. Quamquã etiã infestos sibi haberent Argiuos & Arcades, omniũ in Peloponneso potentissimos: nihilominus opẽ eis tulerũt, & quidẽ sorte hoc illis obtigit, vt postremi omniũ eorũ, qui Lacedæmonijs coniunctim suppetias ferebant, Prasias se cõferrẽt. Erant inter hos Corinthij, Epidaurij, Trœzenij, Hermionenses, Halienses, Sicyonij, & Pellenenses. Nimirum numquam a Lacedæmonijs defecerunt. Immo ne tunc quidem, quum relictis ipsis mercenariorum militũ ductor cum ijs, qui anteceſſerant, abiret: sese in itinere conuerterunt, sed mercede cõducto Prasiis viæ duce, quũ hostes iuxta Amyclas essent, vti quidẽ poterãt penetrantes Spartam venerunt. Lace-

Euphronis conatus.

δήμου, καὶ ἅμα ἐγὼ ὑμῖν τοῦτῳ τῷ τρόπῳ ἐμαυτὸν † σώσω, καὶ τὴν πόλιν βέβαιον οἰκ τῇ συμμαχίᾳ παρέξω. ταῦτα δ', ἔφη, ὑμᾶς ποιήσω οὐ ὅτι πάλαι μὲν χαλεπῶς φέρων, ὥσπερ ὑμεῖς, δι' φρόνημα τὴν λακεδαιμονίων, ἄσμενος δ' ἂν τῶν δουλείαν ἀπεφυγόν. οἱ οὖν ἀργεῖοι ἡδέως ταῦτ' ἀκούοντες, παρεγένοντο αὐτῷ. ὁ δ' οὐδὺς οἰ τῇ ἀγορᾷ πρόνπλν τὴν ἀργείων καὶ τὴν ἀκρόπολιν, ξυνεκάλει δὲ δῆμον, ὡς τῆς πολιτείας ἐσομένης οἰ ἴσης καὶ ὁμοίοις. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, στρατηγὸς ἐπέλεσθαι ἐλέσθαι ὅσπινα αὐτοῖς δοκοίη. οἱ δ' ἠροῶτο αὐτόν τε τὸν Εὐφρονα καὶ Ἱππόδαμον καὶ Κλέανδρον καὶ Ἀκρίσιον καὶ Λύσανδρον. ὡς δὲ ταῦτα ἐπεπράχθη, καὶ ὠδὶ δι' ξωικὴν καθίστασαν Ἀδραστὸν τὸν αὐτῶν υἱόν, Λυσιμήλιον δὲ πρόσθεν ἀρχοντα ἀφεῖσαν. καὶ οὐδὺς μὲν οὗτος τὴν ξυνῶν ὁ Εὐφρων πιστοὺς ἅπαντας ἐποιήσατο, ἵνα δῶρα λαμβάνοντες οὔτε τὴν δημοσίων οὔτε τὴν ἱερῶν χρημάτων φθείρωσι· καὶ ὅσους δ' ὑβρίζοντας ἐπὶ λακωνισμῷ, καὶ ὃς τότ' τὴν χρῆσιν ἐχρῆτο, καὶ τὴν σωφρονοῦντ' ὀλίγους μὲν ἀπέκτεινε, πολὺ δὲ πλείους ὥστε πάντα ὑφ' ἑαυτῷ ἐποιήσατο, καὶ σαφῶς τύραννος ἦν. ὅπως δ' ταῦτα ὠδὶ πράττοιεν αὐτῷ οἱ ξύμμαχοι, τὰ μὲν τοιαῦτα καὶ χρήσιμα διεπράττετο, τὰ δὲ, καὶ εἴπου δέοντο, προθύμως ἔχων ὁ ξωικὸν συνεκολούθει. οὕτω δὲ τούτῳ τῷ προσκαρτερεῖν, καὶ τὴν τε ἀργείων ὠδὶ τειχισθῆναι οἰ τῷ φλιοῦντι τὸ δ' ὑπὲρ τὸ ἡραίου † τείχισμα, καὶ τὴν συμμαχίαν ὠδὶ ὑπὸ τῶν δείοις αὐτὴν τειχίζοντες τὸν Ἰουνιείαν, μάλα ἐπέζητο οἱ φλιάσιοι, καὶ † ἐπανίζοντο νίζοντο τὴν ὠδὶ τὴν δείων· ὅμως δὲ διεκαρτέρουν οἰ τῇ συμμαχίᾳ. ἀλλὰ γὰρ τὴν μὲν μεγάλην πόλεων ἔπι καλὸν ἐπράξαν, ἅπαντες οἱ συγγεγραφῆς μέμνηνται· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ ἓν πικρὰ πόλις ὅσα πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἀπεπράξατο, ἐπιμαλλον ἄξιον εἶναι ἀναφανῆναι. Φλιάσιοι γίνων φίλοι μὲν ἐγένοντο λακεδαιμονίοις ὅτ' ἐκεῖνοι ἦσαν· σφαλεῖσαν δ' αὐτῶν οἰ τῇ οἰ λεύκτρου μάχῃ, μὴ ἀπεσχάτην μὴ πολλῶν πολεμίκων, ἀπεσχάτην δὲ σφίσιν τὴν ἑλλάδα, ἐπὶ δὲ τῶν συμμάχων, πολλὰ σφίν βοηθήσαντα, ὥστε ἀγαθυνόμενον δ' αὐτοῖς, ὡς εἰπεῖν, σφίσιν τὴν ἑλλάνων, πιστοὶ διέμειναν· καὶ ἔχοντες πολεμίους οὓς δυνατωτάτους τὴν οἰ πελοποννήσῳ ἀργείους μὴ ἀμύνας, ὅμως ἐβοήθησαν αὐτοῖς, μὴ δεδεμένῳ τελευταῖοι λαχόντες εἰς πρᾶσιν τὴν συμβοηθείαν. ἦσαν δ' οἱ δι, κορίνθιοι, ὠδιδαύριοι, τροιζήνιοι, ἑρμιονεῖς, ἁλιεῖς, σικυώνιοι, καὶ πελλῆνες. ὃ μ' πώποτε ἀφέστασαν. δὲ δ' ἐπεὶ ὁ ξυνασπὸς οὗ πρόδηλος ἦν λακεδαιμονίοις ἐὼν, ἀφανίζειν αὐτὸν ἤρχε, δ' ὡς ἐπιτηδείως ἔφη ἔχειν, ἀλλ' ἡγεμόνα μισθωσάμενοι ἐκ πρασιῶν, ὄντιν τῶν πολεμίων πρὸς ἀμύκλας, ὅπως ἐδυνάντο ἀφανίζοντο ὡς τάχιστα. οὕτω δὴ ἡγεμόνος οὗ ὑπαρχόντος ἐπορεύοντο, καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐν τῷ ἀφανεῖ, ἐπορεύοντο ἐπὶ τὰς ἀμύκλας. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ φανερῷ, ἐπορεύοντο ἐπὶ τὴν σπάρτην. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ ἀφανεῖ, ἐπορεύοντο ἐπὶ τὰς ἀμύκλας. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ φανερῷ, ἐπορεύοντο ἐπὶ τὴν σπάρτην.

Phliasiorum fides erga socios.

Lacedæmonij sanè quum alijs eos honoribus ornarent, tum bouem etiam ipsis hospitalis doni loco miserunt. Pòst vbi hostibus Lacedæmone discedentibus Argiui ob singularem erga Lacedæmonios beneuolentiam Phliasijs succensentes vniuersis cum reipublicæ copijs Phliuntis agrum ingressi essent, eumq; populando vastassent: tamen ne sic quidem illi quidquã remisere. Quinetiam id temporis, quum Argiui finibus ipsorum excederent, vastatis rebus (quas quidem poterant) omnibus, egressi aduersus eos Phliasiorum equites vestigijs ipsorum inhærebant. Quumq; vniuersus Argiuorum equitatus vnà cum feriebus quæ collocatæ post equites fuerant, agmen extremum tutarentur: tamen hos aggressi L X omnino Phliasiorum equites, totum illud agminis extremi præsidium in fugam verterunt. Et quamuis paucos ex eis occiderent, tamen in Argiuorum conspectu tropæum excitarunt, quod erat perinde ac si eos omnes interfecissent. Rursus quum Lacedæmonij eorumq; socij præsidio tenerent Oneum, ac Thebani aduentarent, quasi qui superare Oneum vellent, pergentibus interim per Nemeam Eleis & Arcadibus, vt sese cum Thebanis coniungerent: significabant eis Phliasiorum exsules, posse Phliuntem capi, si tantum se ostendissent. Posteaquam illi adsensi essent, noctu sub ipsis muris exsules & alij IOC cum scalis delitescebant. Inde significantibus a Tricrano speculatoribus, quòd hostes aduentarent, quum in hos ciues intenti essent: interea proditores delitescentibus signum dant, vt adscenderent. Quapropter illi conscensis muris, occupatisque custodum armis desertis, diurnos excubitores numero decem persequebantur. Nam de qualibet quincuria custos diurnus vnus relictus fuerat. Ex his vnum illi adhuc dormientem, alterum ad Iunonis fanum se recipientem interfecere. Quum autem fugæ studio de muro desiliretur in vrbem spectantibus diurnis excubitoribus, absque controuersia tenebant iam arcem ij, qui adscenderant. Verùm excitato clamore quum ciues suis suppetias latum accurrerent, primùm hostes ex arce prodeuntes ante portas, quæ in vrbem ducunt, dimicabant. Deinde obsessi ab ijs, qui opem suis latum adfluebant, rursus arcem versus pedẽ referebãt. Heic Phliasiorũ grauis armaturæ pedites unà cum ipsis in arcem irrumpunt. Itaq; media pars arcis mox deserta relinquebatur, & hostes muris ac turrib. cõscensis ingressos telis aciaculis feriebãt. Illi verò de inferiore loco se defendebãt, & ad scalas in murũ ferentes dimicabãt. Posteaquàm ciues nõnullas hinc & inde exstructas turres occupassent, insano more cũ ijs, qui adscendebãt, congrediebantur. Illi quum ciuium audacia & dimicatione vrgerentur, in angustũ cogebãtur. Interim Arcades & Argiui vrbẽ cingebãt, et de suprema parte murũ

arcis perfodiebant. Ciues qui erant in arce, alij hostes in muro, alij extrinsecus adscendentes in ipsis scalis feriebant: alij aduersus eos qui iam turres conscenderant, dimicabant: quumq; reperissent in tabernaculis ignem, turres ipsas incendebant allatis manipulis, qui forte ipsa ex arce demessi fuerant. Tum verò qui in turribus erant, flammam veriti desiliebant: qui autem in muris, a ciuibus cæsi expellebantur. Posteaquàm semel cepissent cedere, confestim arx tota deserta est ab hostibus, & equites vrbe sunt egressi. Quos vbi conspexissent hostes, scalis & cadaueribus interfectorum, atque etiam nonnullis adhuc viuis, qui mutilati fuerant, relictis discedebant. Perierunt ex hostibus qui uel in arce pugnauerat, vel extra vrbem intercepti fuerant, non pauciores quàm XXC. Atque heic spectare erat viros salute parta seinuicem complectentes, mulieres verò potum adferentes, simúlque præ gaudio lacrymantes. Denique cunctos qui aderant, mistus lacrymis risus occupabat. Etiam sequenti anno Argiui & Arcades omnes Phliasiorũ fines inuaserunt. Erat autem caussa, quãobrem semper Phliasios premerent, partim quòd eis succenserent, partim quòd essent loco inter vtrosque medio. Itaq; perpetuò bona erant in spe, futurum vt ob rerum necessariarum inopiam eos ad deditionem compelleret. Verum hac quoq; in expeditione Phliasiorum equites ac delecti milites hostem in traiectu amnis vnà cum Athenienſibus, qui aderant, sunt adorti. Quúmque victoria potiti essent, perfecerunt vt hostis reliquo diei spatio sub cacumina montium se reciperet, quasi caueret ne fœderatorum fruges conculcaret. Rursus & Sicyonis præfectus aduersus Phliasios bellum mouit, ductis secum Thebanis, & præsidiarijs quos secum habebat, & Sicyonijs, & Pellenensibus, (nam illi tum quoque Thebanis parebant) cui expeditioni aderat etiam Euphron, ducens secum mercenarios milites plus minus CIↃ CIↃ. Actum alij quidem per Tricranum ad Iunonis fanum descendebant, quasi vastare vellent ea, quæ erant in campo. Verum iuxta portas, quæ Corinthum ducunt, supremo in vertice Sicyonij ac Pellenenses relicti erant, ne Phliasii circumeuntes altiore forent supra ipsos loco, nimirum vltra fanum Iunonis. Posteaquam oppidani hostes planiciem ingressos animaduerterant, equites & delecti eorum milites aduersus ipsos prodeunt, ac pugnando prohibent quo minus in planiciem descenderent. Maxima diei pars velitationibus est consumta, quum Euphronis milites hostem ad ea vsque loca persequerentur, quæ equitibus erant idonea, oppida contrà vsque ad Iunonis fanum. Posteaquàm tempus abeundi esse putabãt, abierũt hostes, ita vt Tricranum circumirẽt. Nam quominus via compendiaria

τῆς ἀκροπόλεως διώρυπτον· τὴν δὲ ἐνδοθεν οἱ † μὲν ὠθοῦ δι' τείχους, οἱ δὲ καὶ ἐπ' ἐξόθων ἐπανα- μὲν τοὺς ὠθοῦ τὸ τείχος
βαίνοντας ὠθοῦ ταῖς κλίμαξιν ὄντας ἔπαιον, οἱ δὲ πρὸς τοὺς ἐπαναβεβηκότας αὐτῶν ὠθοῦ τοὺς πύργους ἐμάχοντο, καὶ πῦρ οὐ ῥόντος οὐ ταῖς οἰκίαις, ὑφῆπτον αὐτούς, προσφορωῦντος τὴν φλογμάτων ἃ ἔτυχον ἐκ αὐτῆς τῆς ἀκροπόλεως τεθειρισμένα. οὕτω δὴ οἱ μὲν ἐκ τὴν πύργων, τὴν φλόγα φοβούμενοι, ἐξήλλοντο, οἱ δὲ ὠθοῦ τὴν τειχῶν, ἕως τὴν αἰσχρῶς πεμόμενοι, ἐξέπιπτον. ἐπεὶ δ' ἅπαξ ἤρξαντο ὑπείκειν, ταχὺ δὴ πᾶσα ἡ ἀκροπόλις ὄρμηθ' τὴν πολεμίων ἐγεγένητο, δῆλος δὲ καὶ οἱ ἵπποις ἐξήλαυνον. οἱ δὲ πολέμιοι ἰδόντος αὐτοὺς ἀπεχώρουν, καταλιπόντος τάς τε κλίμακας καὶ ὠὺς νεκρούς, οἵους δὲ καὶ ζῶντας ἐκκυλλυμένους. ἀπὸ θανον δὲ τὴν πολεμίων οἵ τε ὠδοῦ μαχόμενοι καὶ οἱ ἔξω ἁλόμενοι, οὐκ ἐλάττους τὴν ὀγδοήκοντα. ὥθα δὴ διάσασθαι πάρεστιν ὠδοῦ τῆς Ἑπτείας ὠὺς μὲν ἄνδρας δεξιουμένους ὀλοφύρεσθαι, τὰς δὲ γυναῖκας ὠεῖν τε φερούσας, καὶ ἅμα χαρᾷ δακρυούσας. πάντας δὲ τοὺς πόνους τότε γε ὠπὸ κλαυσίγελως εἶχεν. ἐβάλοντο δὲ καὶ ὠὸ ὑδρῷ ἔτι εἰς ὃν φλιοῦντα οἵ τε ἀρῆγες καὶ οἱ ἀμφίδδοι ἅπαντες. ἅπολυ δ' ὧν ὠὺς ὠδιπεῖσθαι αὐτοὺς ἀεὶ ὠὺς φλιασίοις, ὅπ ἅμα μὲν ὠρχίζοντο αὐτοῖς, ἅμα δὲ ὠ μέσῳ ἦρον, καὶ ὠ ἐλπίδι ἦσαν ἀεὶ δή τὴν ἀρείας τὴν ὠδιπιδείως πρᾶσσεσθαι αὐτούς. οἱ δ' ἵπποις καὶ οἱ ἐπίλεκτοι τὴν φλιασίωνς καὶ ὠ ταύτῃ τῇ ἐμβολῇ ὠὺς τῇ Δῆμέσει ὠῦ ποταμοῦ ὠδιπίδεντο. ὡς ὠὺς τὴν ἀθλιωτίαν ἵπποῦσι· καὶ κρατήσαντος ἐφίεσαν ὠὺς πολεμίους· οἱ δὲ λοιποὶ τῆς ἡμέρας ὑπὸ τὰς ἀκροφείας ὑπεχώρουν, ὥσπερ ἀεὶ φιλίου κρατοῦ ὠῦ οἷόν τε ἦν ὠεδίῳ φυλαττομένους μὴ κατατηθείας. αὖθις δὲ ποτε ἐστρατεύσας ὠδοῦ φλιοῦντα ὁ ὠ σικυῶνι ἀρχὰς, ἠδαίους ἄγων οὓς τε αὐτὸς εἶχε φρουροὺς, καὶ σικυωνίους, καὶ πελλωνέας· (ἤδη γὰρ τότε ἠκολούθουν ὠῦς ἠδαίοις) καὶ Εὐφρὼν δὲ ὠὺς αὐτὸς ἔχων μισθοφόρους πολὺ διαλλίους ὠωεστρατεύεδ· οἱ μὲν οὖν ἄνδρες αὐτὴν Δῆμὰ τὸ τειχραίου κατέβαινον ὠδοῦ δι' ἡρῶου, ὡς δι' πεδίου φερουῦντος· κατὰ δὲ τὰς εἰς κόρινθον φερούσας ὠύλας ἐπὶ ὠῦ ἄκρου κατέλιπε σικυωνίους τε καὶ πελλωνέας, ὅπως μὴ ταύτῃ περιελθόντος οἱ φλιάσιοι κατὰ κεφαλὴ αὐτὴν ὠέσοιντο ὑπὸρ τὸ ἡρῶου. ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἐκ τῆς πόλεως ὠὺς πολεμίους ὠδοῦ δι' πεδίου ὡρμημένους, αὐτεξελθόντος οἵ τε ἵπποις καὶ οἱ ἐπίλεκτοι τὴν φλιασίωνς ἐμάχοντο, καὶ ὀκ ἀνίεσαν εἰς ὃ πεδίον αὐτούς. καὶ δι' μὲν πολέμου τῆς ἡμέρας οὕτω δὴ ἄκρι ὀλίζοντο μέχρι τοῦ ἱππασίμου, οἱ δὲ ὠδοῦ ἦν ἔνδοθεν, μέχρι τὸ ἡρῶου. † ἐπεὶ ἐπὶ δὲ μᾶλλον
δ' ὥρα ἐδόκει ἰέναι, ἀπῆσαν οἱ πολέμιοι κύκλῳ τοῦ τειχραίου. ὥστε γὰρ τὰς σώτομους ἐπὶ πὸς

πὸς ὃν πελλήνας ἀφικέσθαι ἢ πρὸ τὸ τείχους φάραγξ ἦεν. μικρὸν δ' αὖθις πρὸς δι' ὄρθιον προεπέμψαντες οἱ φλιάσιοι, ἀκροτελευτῶντος ἰόντος πὸ πρὸ τὸ τείχους ὠδοῦ πελλήνας καὶ ὃν μετ' αὐτῆν. καὶ οἱ πρῶτοι δι' ἠκολούθουν δὲ αἰσθόμενοι πὸ ταχυδρομῶ τὴν φλιασίων, ἠμύνοντο, ὅπως φθάσωσιν ὃν τοῖς πελλωνεῦσι βοηθήσοντες. ἀφικόμενοι ὖ † πρότροποι οἱ ἵπποις ἐμβαλόντος ὃν προεσβολὴν τοῖς πελλωνεῦσι. δεξαμένων δὲ τὸ πρῶτον, ἐπαναχωρήσαντες, πάλιν ζῶ τοῖς πραγελιωτῶν τὴν πεζῶν ὠέβαλον, καὶ ἐκ χειρὸς ἐμάχοντο. καὶ ἐκ τούτου δὴ ἐγκλίνουσιν οἱ πολέμιοι, καὶ ἀκροθινήσαντες τὴν τε σικυωνίων πυῆς, καὶ τὴν πελληνέων μάλα πολλοὶ καὶ ἄνδρες ἀγαθοί. τότε τὴν ὖ γενομένων, οἱ μ φλιάσιοι τρόπαιον ἵσαντο λαμπρὸν, παιανίζοντες, ὥσπερ εἰκός· οἱ ὖ πρὶ τ Δικαίου καὶ τὸν Εὔφρονα, πρυτανεύοντα ταῦτα, ὥσπερ ἐδόκουν πρὶ σκιαν πρυτανεύσθαι, οἱ μὲν ὠδοῦ σικυῶνα ἀπῆλθον, οἱ δ' ἐς δι' ἄστυ ἀπεχώρησαν· καλὸν ὖ καὶ τόδε διεπράξαντο οἱ φλιάσιοι· πολλ μ πελλωνέα πρόξενον ζῶντα λαβόντες, καίπερ πάντων φανιζόμενοι, ἀφῆκαν αἰδὼ λύτρων. γυναίους μὲν δὴ καὶ ἀνιμους πῶς οὐκ αἰ, τις φαίη εἶναι τοὺς τὰ ὁσιαῦτα ὀλιγαπραγμόνους; ὡς γε μὴν καὶ Δι' ἀφετείας τοῖς φίλοις τὴν πίστιν διέσωζον πολυφανές· οἱ ἐπεὶ ἤρξαντο τῶν ἐκ τῆς γῆς καρπῶν, ἔξωθεν, τὰ μὲν ἐκ τῆς πολεμίας λαμβάνοντες, τὰ ὖ ἐκ κορίνθου ὠνούμενοι, Δι' πολλῶν κινδύνων ὠδοῦ τὰς ἀγορὰς ἰόντες, χαλεπῶς μὲν πολὺ ποιοῦντο, χαλεπῶς δὲ τοὺς πωλοῦντας Δαπανῶντο μένους, ἀλίγως δ' ἐγγυητὰς καθιστάντο τὴν ἀξόντων ὑποζυγίων. ἤδη δὲ παντάπασιν ἀπορουῦντο, χάρητα διεπράξαντο σφίσι πραπέμπειν τὰς πρασπομπάς. ἐπεὶ δὲ ἐς φλιοῦντα ἐγένοντο, ἐθεάσαντο αὐτὸ καὶ τοὺς ἀχρέους ὑποκατέμενας εἰς τὴν πελλωνίδα. κἀκείνους μὲν ἐκεῖ κατέλιπον· ἀγερμένων δὲ καὶ ὠδοσκευασάμενοι ὅσα ἐδύναντο πλοῖα, νυκτὸς ἀπῆσαν, οὐκ ἀγνοοῦντο ὅπ οἰεσθόμενοι πὸ τῶν πολεμίων, ἀλλὰ ὁμίζοντο χαλεπὸν εἶναι ζῶ μάχεσθαι δι' μὴ ἔλασσα τὰ ὠδιτήδεια. καὶ προῆσαν μὲν οἱ φλιάσιοι μᾶλ Χάρητ· ἐπεὶ δὲ αἰσθοντο ζῶς πολεμίους, βύνδυς ὄρθρου τε ἔζοντο, καὶ πρακελευσάμενοι ἀλλήλοις αἰέκοντο, καὶ ἅμα Χάρητα ὠδιδεῖσθαι ἐδίωκε. νίκης δὲ γενομένης, καὶ ἐκβληθόντων ἐκ τῆς ὁδοῦ τῶν πολεμίων, οὕτω δὴ οἴκαδε καὶ ἑκατοὺς καὶ ἃ ἦγον ἀπέβησαν ὡς δὲ τὴν νύκτα ἠγρύπνησαν, ἐκάθευδον μέχρι πόῤῥω τῆς ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ αἰέση ὁ χορὸς, προσελθόντος οἱ ἵπποις καὶ οἱ χρησιμώτατοι τῶν πολιτῶν, ἔλεγον· ὦ Χάρης, ἔξεσί σοι τὴμερον κάλλιστα ὄρθρου Δαπεξελθεῖν. χωρίον γὰρ ὠδὶ τοῖς † ὀρίοις ἡμῖν οἱ σικυώνιοι τειχίζουσιν, οἰκοδόμους μὲν πολλοὺς ἔχοντος, ὁπλίτας ὖ ὀλίγους πάνυ πολλούς, ἡγησάμενοι ὃν οὖν ἐμὲς

ὀρίοις

equites & robustissimi quiq3 ciues duces itineris erimus, tu verò si mercenario cũ milite sequeris, fortassis rem confectam inuenies, fortassis hostes, si quidẽ te ostenderis, coges terga dare. Vti factum apud Pellenẽ. Quòd si quid esse difficultatis hac in re putas, quã proponimus, Deos per exta consulito. Arbitramur enim Deos magis hæc velle te facere, quàm nos. Hoc quidẽ certè, Chares, scire te volumus, futurum ut hac re patrata non solum hostes vincas: sed etiam oppidum amicum conserues. Præterea clarissimum in patria nomen consequeris, & tam apud hostes, quàm socios eris celeberrimus. Hac oratione permotus Chares rem sacram faciebat: Interim Phliasiorum equites confestim thoraces induebant, & frenabant equos: graui armatura parante omnia, quæ peditibus essent necessaria. Posteaquàm sumtis armis eum ad locum pergerent, vbi exta consulebat: occurrebat eis Chares cum vate, extáque læta esse dicebãt. Vos quidem, aiebant, exspectate parumper, dum nos quoque vobiscum exeamus. Re celerrimè denuntiata, diuina quadam alacritate animi etiam mercenarij milites excurrebant. Posteaquam proficiscendi Chares initium fecisset, præcedebant equites peditésque Phliasiorum, qui primò quidem celeriter eos ducebant, deinde cursitabant, tamdem & equites & pedites magno impetu ferebantur, non perturbatis ordinibus, quantum quidem fieri poterat. Sequebatur hos Chares properanter, & fiebant hæc paullo ante solem occidentem. Itaque hostes in castello reperiunt partim se lauantes, parim parantes obsonia, partim panes, nonnullis etiam lectos sternentibus. Hi quum Phliasios vehementi cum impetu irruere viderent, mox perterriti fugiunt, ac viris fortibus commeatum omnẽ relinquunt. Quapropter illi tum ijs vescuntur, tũ alijs quæ allata domo fuerant: factáq3 libatione, ac pæane absoluto, constitutis excubijs dant se quieti. Corinthij noctu de Thyamia certiores facti, perhumaniter iussis per præconem colligi iugis ac iumentis omnibus, iisque frumento oneratis: Phliuntem ea deducunt, & quàm quidem diu muniebatur oppidum, cottidie commeatum eò mittebant. Atque hactenus de Phliasiis, quòd fœderatorum in fide perstiterint, toto illo bello fortiter sese gesserint, denique rerum omnium inopia pressi nihilominus in societate permanserint, diximus. Ceterùm hoc fere tempore Aeneas Stymphalius Arcadum imperator, quũ quæ Sicyone fierent, minimè toleranda duceret: cum exercitu in arcẽ adscendens, conuocabat præstantissimos quosque Sicyoniorum, qui in vrbe erant, itemq3 sine decreto publico proscriptos arcessebat. Ea re perterritus Euphron, in portum Sicyoniorum sese conferebat, ac Pasimelum Corintho ad se euocans, per eum Lacedæmonijs portum tradebat, rursumq3 socie-

Aeneas Stymphalius tyrannidem Euphronis euertit.

ἡμεῖς οἱ ἱππεῖς καὶ τὴν πολιτῶν οἱ ἐξεφωμολέσατο. οἱ σὺ δ' ξωνικὸν ἔχων ἐὰν ἀκολουθῆς, ἵως μὲν ὄψε πορεύωμαι οἱ καταλήψῃ, ἵως δὲ ὠθιφανεὶς † σὺ, ὥσπερ νῦν βέλλιψ, τροπὴν ποιήσεις. εἰ δέ τι δυχερές οἱ ὄξιλς ὧλς λέγομεν, ἀνακοίνωσαι τοῖς θεοῖς θυόμενος. οἰόμεθα γὰρ ἔτι σε μᾶλλον ἡμῶν τοὺς θεοὺς ταῦτα πράττειν καλλύσειν. ὅσον δὲ χρὴ ὦ Χαρης σὺ εἰδέναι, ὅτι ἐὰν ταῦτα πράξῃς, τοῖς μὲν πολεμίοις ὠφίτεται χικὸς ἔσῃ, φιλίοις δὲ πόλιν ὄψεσεσωκὸς. σὺ κλεὲς ατ' δὲ σὺ τὴ πατρίδι ἔσῃ, ὀνομαστὸς τατ' δὲ καὶ σὺ τοῖς συμμάχοις καὶ πολεμίοις. ὁ μὲν δὴ Χάρης πειθθεὶς ἐνύεθ. τὴν δὲ φλιασίων δύ θυς μὲν οἱ ἱππεῖς τῶν ὡράκων ἐνεδύοντο, καὶ τοὺς ἵππους ἐχαλίνοων, οἱ ὃ ὁπλῖται ὅπως ὡς πεζοὶς πεσκυδαλοῦσιν. ἐπεὶ δὲ ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα ἐπορεύοντο σὺν τα ἐνύεθ, ἀπὶὼ τα αὐτοῖς ὁ Χάρης καὶ ὁ μάντις, καὶ ἔλεγον ὅτι καλὰ εἴη τὰ ἱερά. ἀλλὰ βουλεύετε, ἔφασαν. ἤδη γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐξιμεν. ὡς δὲ τάχιστα ἐκπερύλθη, θεία τινὶ προθυμία καὶ οἱ μισθοφόροι ταχὺ ὑξέσραμον. ἐπεὶ δὲ Χάρης ἤρξατο πορεύεσθ, προσιέναι αὐτῷ οἱ τὴν φλιασίων ἱππεῖς ἡ πεζοί· καὶ ὃ μὲν πρῶτον τα χέως ἡγεῖτο, ἔπειτα δὲ ἐπρόχαζον· τέλος δὲ οἱ μὲν † ἱππεῖς ἤλαυνον, οἱ δὲ πεζοὶ κρατ' ἔθεον ὡς δυνατ' ἴς ἴς ταξις, οἷς καὶ ὁ Χάρης ωὐυδὴ ἐπικελεύθει. ὦ μὲν οὖν τῆς ὥρας μικρὸν προδυῶσης ἡλίου κατελάμβανον δὲ τοὺς οἱ ὦ τεῖχει πολεμίους, τοὺς μὲν, λουομένους, τοὺς δ', ὀψοκοιουμένους, τοὺς δὲ, φύροντας, τοὺς δὲ, στιβάδας ποιουμένους. ὡς δ' εἶδον τὴν σφοδρότητα τῆς ἐφόδου, δείσαντες ἐκπλαγέντες ἔφυγον, κατα λιπόντες τοῖς ἀγαθοῖς αὐσρασὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα. οἱ μὲν οὖν ἐκεῖνοι ταῦτα διαπνίσαντες, καὶ οἴκοθεν ἄλλα ἐλαθόντα, ὡς ἐπ' δυτυχίᾳ στείσαντες καὶ παιανίσαντες, καὶ φυλακὰς κατασκευασάμενοι, κατέδαρθον. οἱ δὲ κεῖνθεν, ἀφικομένου τῆς νυκτὸς ἀγγέλου περὶ τῆς θυαμίας, μάλα φιλικῶς κηρύξαντες τὰ ζεύγη καὶ τὰ ὑποζύγια πάντα, καὶ σίτου γεμίσαντες, εἰς κὰς φλιοῦντα πρήγαγον· καὶ ἕως πόλιτειχίζετο τεῖχος, ἑκάστης ἡμέρας πρᾶγμα ἐγίνετο. ἐπεὶ μὲν δὴ φλιάσιον, ὡς καὶ πρότερον ἐγένετο, μὴ ἄλκιμοι διετέλεσαν οὐ τῷ πολέμῳ, μὴ ὡς πάντων ὠφελοῦντες οὐ τῇ συμμαχίᾳ διέμενον, εἴρηται. ἀεὶδὲ ἐπὶ τοῦτον τὸν χρόνον Αἰνέας συμφάλιος, γεγυμνέν τε στρατηγὸς τῶν ἀρκάδων, νομίσας ἐκ αὐκτὸς ἔλειν τὰ οὐ τῷ σιμνῶνι, αὐλᾶς σῶ τοῦ ἑαυτῷ στρατεύματος εἰς τὴν ἀκρόπολιν, συγκαλεῖ τὴν σικυωνίων τῶν τε οὐδὸν ὄντων τοὺς κρατίστους, καὶ τοὺς αὖθυ δύναμα τ' ἐν τῷ τεῖ τῷ πόλει. φοβηθεὶς δὲ ταῦτα ὁ Εὔφρων, κατα φθύγεις ἐν λιμένα τὴν σικυωνίων, καὶ μετα πεμψάμενος Πασίμηλον ἐκ κορίνθου, ᾧ τούτου παραδίδωσι τὰ λιμένα τοῖς λακεδαιμονίοις· καὶ οὐ τούτῳ αὖ τῇ συμμα-

ου προπλὼ ὥσπερ ἐν πολέμῳ ποιήσεις.

ἱππεῖς κατὰ κράτος ἔθεον, οἱ δ' πεζοί.

συμμαχίᾳ αὐτοῖς ἐφέρο, λέγων ὡς λακεδαιμονίοις διατελοίη πιστὸς ὤν· ὅτε γὰρ ἦκεν ἐς τὴν πόλιν εἰ δοκοίη ἀφίστασθαι, μετ' ὀλίγον ἀφικέσθαι ἔφη· ἐπειτα ὑπ' ἐκεῖνο προδότας ἑαυτὸν γεμορήσασθαι βουλόμενος, δῆμον κατασῆσαι. καὶ νῦν, ἔφη, φοβούμενοι ὑπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ὑμᾶς προδιδόντες. εἰ μὴ ὃν ἐδυνάμην ὠφελῆσαι ἄλλον αὖ ἔχων τὴν πόλιν πρὸς ὑμᾶς ἀπέστην. νῦν δ' οὖν ἐγκρατὴς ἐγενόμην, τ' λιμένα παραδέδωκα ὑμῖν. ἥκω δῶ μὴ δι' αὐτὸ πολλοὶ ταῦτα· ὁπόθι δ' ἐπεί θοντο, ὃ πάνυ καταδήλον. ἀλλὰ γὰρ ἐπεί πρ' ἠξάμην, βούλομαι τὰ πρὸς τὸ Εὔφρονος. σασιαζόντων γὰρ οἱ πολῖται τὴν τε βελτίσων καὶ τὸ δήμου, λαβὼν ὁ Εὔφρων ἀθλιώτων ξωνικὸν πάλιν κατῆλθε. καὶ τὸ μὲν ἄστ' ἐκράτησαν οἱ δῆμος· ἡμεῖς δὲ αἱρεθέντες ὑπὸ τοῦ ἀκροπόλιν ἔχοντ', ἐπεὶ ἔγνω ἐκ αὐδὲν νάμενος, τ' ἀθηναίων ἐχόντων τὴν ἀκρόπολιν, τ' πόλεως κρατοῦντος, συνεβάσαμεν χρήματα, ὥστε ὡς τούτοις πείσειν θηβαίους ἐκβάλλειν μ' τοῦ κρατῆσαι, πραδῶναι δ' αὐτῷ πάλιν τὴν πόλιν. αἰσθόμενοι δὲ οἱ πρόσθεν φυγάδες τὴν ὁδὸν αὐτῷ μὴ τὴν παρεκβολὴν, αὐτε περῆσαν ἐς τὰς ἀθήνας· ὡς δ' ἑώρ νν αὐτ' οἰκείως τοῖς ἀρχοῦσι συνόντα, φοβηθέντος μή πως δι' ἀπόξασιν βεβαιότερον βάλεται, πρεκινδυνεύσαν τες τινες, καὶ ἀσφαλῆσαν αὐτὸν ὦ τῇ ἀκροπόλει, τήν τε ἀρχὴν τὴν καὶ τῆς βουλῆς συναθηναίων. οἱ μέντοι ἄρχοντες τοῦτ' ποιήσαντα εἰσήγαγον εἰς τὴν βουλήν, καὶ ἔλεγον τάδε· Ἄνδρες πολῖται, ἡμεῖς ὑμῖν τοῦτο τοῦ Εὐφρονος ἀφικτέναντας διώκομεν τῶδε θανάτῳ, ὁρῶντες ὅτι οἱ μὲν σώφρονες ἐδὲν δίκαιον ἄδικον οὐδὲ ἀνόσιον ποιοῦσιν· οἱ δὲ πονηροὶ ποιοῦσι μὲν, λανθάνειν δὲ βόμενος * πειρῶνται. ὅτι δὲ ὑμῖν τοῦτον πάντας ἀνθρώπους ὑπάρχειν ἐλπίζομεν τόλμην τε καὶ μαρίαν, ὥστε πρ' αὐτούς τε τὰς ἀρχὰς, αὐτὸς ὑμᾶς καὶ πρ' † αὐτοὺς ὑμᾶς τοῦ κυρίους οὓς πάντας δεῖ ἀρθυμόσθαι, καὶ οὔσπερ μὴ, αὐτοὺς ὑμᾶς ἀγνωμονήσαντες, ἀποκτεῖναν τὸν ἄνδρα. εἰ δ' ἔστι μὴ δικαίως οἱ τὴν ἐξ ἄτων δίκην, τίς ποτε πρὸς τὴν πόλιν θαρσῶν πορεύσεται; τί δὲ ἔσται ἡ πόλις, εἰ ὑξέστου τοῦ βοηθοῦντος ἀφικτέναι πεῖν δηλοῦσι ὅτου οὕνεκα ἥκει ἕκασ' τ'; ἡμεῖς μὲν ζῶντες δικαίως ὡς αὐοσιωτάτους καὶ αὐομωτάτους, καὶ πολεῖσον δὴ ὑποῦντας τ' πόλεως· ὑμεῖς ὃ ἀκούσατε, ὁρίας λυὸς ὑμῖν δοκῶσιν ἄξιοι εἶν δίκης τοῦτω αὐτοῖς ἐπιθετ. οἱ μ' ἀρχοντες διαῦτα εἶπον· τὴν ὃ ἀφικτεινασίαν οἱ μ' ἄλλοι ἠρωτῶτο μὴ αὐτόχειρες † γενέσθαι· ἐς δὲ ὡμολογήκει, καὶ τῆς ἀφελείας ὦ δ' ὅσ' ἔως ἤρχε. ἀλλ' ὑπόροεν μὲν, ὦ θηβαῖοι, ὃ δυνατὸν ὑμῶν αὐδεὶς ὅς ἐδ' ἐκ κυείας μ' ὄντας ὅ, τι βόλεσθε αὐτῷ χρῆσθ. τίνι μέντοι πιθόμενος οὐδὲ ἀπέκτεινα τὸν ἄνδρα, δῦ ἴστ' ὅτι πρῶτον μὲν, τοῦ νομίζω δίκαια ποιεῖν· ἔπειτα δὲ, τῷ ὑμᾶς ὀρθῶς γνώσεσθαι. ἤδη

Εὐφρονα ἀποκτείναντας.

Λίμνιον

societatẽ illorũ amplectebatur, ac profitebatur se Lacedæmoniorũ in fide perstitisse. Nã quo tempore per suffragia quæsitũ Sicyone fuisset, num ab eorum fide discedẽdũ esset: cũ paucis id minimè faciendũ censuisse se aiebat. Postea quũ in eos, a quib. proditus fuerat, animaduertere voluisset: popularem se statum cõstituisse dicebat. Adeoq3 nunc (inquit) omnes qui vos Lacedæmonios deseruere, per me sunt exsilio multati. Quapropter si mea id fuisset in potestate, vniuersa cum vrbe ad vos defecissem. Nunc quem occupaui portum, vobis tradidi. Audiebãt hæc ex eo complures, verùm quàm multi fidem ei haberent, nõ admodum patet. Quia verò mentionem eorum, quæ Euphrõ designauit, facere cepi: percensere omnia lubet. Quum Sicyone dissiderent inter se optimates ac populus, Euphron ducto secum Athenis mercenario milite, in patriam redijt. Itaq3 vrbem vnà cũ populo sua in potestate habebat, præfectus verò Thebanus arcem. Quum autem intelligeret, non posse se quamdiu a Thebanis arx teneretur, vrbem suam in potestatẽ redigere: coacta pecunia Thebas profectus est, per eas Thebanis persuasurus, vt optimatibus eiectis vrbẽ sibi restituerent. Verùm ij qui prius acti ab ipso fuerant in exsiliũ, cognito ipsius itinere ac instituto, vicissim & ipsi Thebas profecti sunt. Quumq3 familiariter eum cum magistratibus versari viderent, veriti ne quæ vellet impetraret: adito quidam ex eis periculo in arce hominem iugulant, quo tempore istic Thebani magistratus & Senatus considebant. Mox cædis auctores ad Senatum magistratus introducũt, eumq3 verbis hisce compellant: Viros hosce, ciues, qui Euphronem interemere, capitis arcessimus. Videmus enim modestos homines nihil neque iniustæ, neq3 impiæ rei designare: quum improbi flagitiose quidem illi agere soleant, verùm id nihilominus clàm esse cupiant. At hi tãtum omnes homines audacia scelereq3 superarunt, vt haud procul a magistratibus et vobis ipsis, penes quos morte multandi vel absoluendi potestas summa est, arbitratu proprio hunc occiderint. Quamobrẽ si extremo hi supplicio nõ adficiẽtur, quis in vrbẽ fidenter accedet? quid erit ciuitas, si cuiuis licebit occidere, prius quàm significarit quamobrem quisq3 veniat? Enimuerò nos eos reos agimus vt improbissimos ac facinorosissimos homines, quiq3 insigniter rempublicam hãc cõtemserint. Vos re cognita, quo digni esse supplicio videbuntur, hoc eos multate. Huiusmodi magistratuũ erat oratio. Ceterùm reliqui percussores patrasse cædem hanc sese negabant, vno excepto, qui rem ingenuè fatebatur, seq3 hoc quodam modo purgare incipiebat: Vos verò, Thebani, contemnere non potestis, qui non ignorat posse vos secũ ex animi arbitratu agere. Qua autẽ re fretus hunc hominẽ heic occiderim, dicam. Primùm eã ob caussã id feciss̃e me scitote, & existimarẽ a me fieri iustissimè. Deinde ut nos rectè de caussa cognoscere-

Euphron occiditur.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

» *Sciebam enim vos, quum Archias et Hypates ijs cõ-*
» *similia patrarẽt, quæ designauit Euphron, nõ exspe-*
» *ctasse iudicij calculum: sed quamprimum fieri pote-*
» *rat, pœnas de eis sumsisse. Nam statuebatis eos, qui*
» *palàm essent impij, palàm proditores, ac tyrannidis*
» *vsurpatores, ab omnibus hominibus iam capitis*
» *damnatos esse. Ac Euphron quidem certè horum*
» *omnium reus erat. Nam quum templa reperissẽt or-*
» *nata donarijs aureis ac argenteis, omnibus his ea spo-*
» *liauit. Quis porrò proditor insignior fuit Euphro-*
» *ne? qui quum Lacedæmonijs amicissimus esset, vos*
» *illis prætulit. Idem data & accepta a vobis fide,*
» *rursum vos deseruit, ac portum vestris aduersarijs*
» *tradidit. Et quî non manifestò tyrannus erat, qui*
» *seruos non modò libertate, sed etiam ciuitate dona-*
» *bat? Idem interficiebat, agebat in exsilium, facultà-*
» *tibus spoliabat non iniusti quid designantes, sed quos*
» *ei collubitum erat, in quibus erãt optimates. Præterea*
» *nobis infestissimorum Athenienſium ope recupera-*
» *ta ciuitate, præfecto vestro arma intulit. Verùm vbi*
» *eum vrbe non poterat eijcere, coactis pecunijs huc*
» *venit. Quòd si palàm aduersus vos armatos col-*
» *legisset, etiam mihi gratiam haberetis, quòd cum in-*
» *terfecissem. Nunc quum pecunias paratas attule-*
» *rit, quibus vos corrumperet ac permoueret, vt rur-*
» *sum Sicyone rerum summæ ipsum præficeretis: quó-*
» *nam pacto iure a vobis interficiar, si propter hunc*
» *supplicio me adficietis? Qui armis coacti sunt, lædun-*
» *tur illi quidem, non tamen esse iniusti videri pos-*
» *sunt. At qui pecunijs præter ius & æquum sunt*
» *corrupti, non solum lædũtur, sed etiam turpitu-*
» *dine grauantur. Iam si mihi quidem hostis, vobis*
» *autem amicus erat: fateor ipse, factum a me esse*
» *improbè, quòd apud vos eum interfecerim. At qui*
» *vos deseruerat, quo pacto magis mihi quàm vo-*
» *bis hostis erat? Fortasse quis dixerit: At sponte sua*
» *huc venit. Ergo si quis eum extra vrbem vestram*
» *occidisset, laudem reperisset: nunc quum reuersus*
» *esset, facinora priora cumulaturus alijs, non iure*
» *cæsus dicetur? Vnde potest is, qui hoc ait, demon-*
» *strare proditores, transfugas, tyrannos, publicis a-*
» *pud Græcos fœderibus contineri? Præterea velim*
» *vobis in mentem reuocetis, decretum a vobis fa-*
» *ctum esse, quo conceditis exsules comprehensos*
» *ex omnibus socijs vrbibus abduci ius esse. Iam qui*
» *quum exsul esset, sine communi sociarum ciui-*
» *tatum decreto in patriam reuersus sit: eum'ne*
» *quisquam iniustè cæsum dicere possit? Equidem hoc*
» *ajo, Thebani, vos si me occideritis, vlturos vicẽ eius*
» *qui vobis infestissimus fuerit. Sin me iustè fecisse*
» *iudicaueritis, vlti videbimini non vos solum, sed*
» *etiam socios vestros vniuersos. His auditis Thebani*

ἴσθ' ὅτι καὶ ὑμεῖς τὸν πρὸ Ἀρχίου καὶ Ὑπάτου, οὓς ἐλάσετε Εὔφρονι ὁμοίως πεποιη-κότας, οὐ μόνον ἀνεμείνατε, ἀλλὰ ὀψὲ πρὸ τοῦ ἐδικάσατε, ἐπεμορήσασθε, νομί-ζοντες τήν τε πόλιν φανερῶς κακῶς καὶ τὴν φα-νερῶς προδοτὴν καὶ τυραννεῖν ἐπιχειροῦντα τοῦ ἀνθρώπου ἀνθρώπων θανάτου κατεγνωκέναι. οὐκοῦν καὶ Εὔφρονα ἔνοχον πᾶσι τούτοις ἴσ-θι. πάλαι μὲν γὰρ τὰ ἱερὰ † μετὰ καὶ χρυσῶν τούτων καὶ ἀργυρῶν ἀναθημάτων, καινὰ παν-τὸν ἀπέδοξε. προδότης γε μὴν τῆς αὐτοῦ πα-τρίδος Εὔφρονος ἦν; ὃς φιλαίτατος μὲν ὢν Λακεδαιμονίοις, ὑμᾶς ἕλιττε αὖτ' ἐκείνοις· πι-στὰ δὲ δοὺς καὶ λαβὼν πρὸ ὑμῶν, πάλιν προὔ-δωκεν ὑμᾶς, καὶ παρέδωκε τοῖς ἐναντίοις τὰ λιμένα. καὶ μὴν πῶς ἂν ἀποφασίσως τύραννος ἴσθ', ὃς δὲ-λους ἐμόνον ἐλθυθέρους ἀλλὰ καὶ πολίτας ἐποίει; ἀπεκτίννυε δὲ καὶ ἐφυγάδευε καὶ χρήματα ἀφῃρεῖτο οὐ τοὺς ἀδικοῦντας, ἀλλ' οὓς αὐτῷ ἐδόκει. οὗτοι δὴ ἦσαν οἱ βέλτιστοι. αὖθις δὲ μετὰ τὴν ἐναντιοτάτην ὑμῖν ἀθηναίων κατελ-θόν[τα εἰς τὴν πόλιν *, ἐναντία μὲν ἔδρα τῷ ὑμῶν ἁρμοστῇ τὰ ὅπλα· ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος οὐκ ἐδικάσθη ἐκ τῆς † πόλεως ἐκβαλεῖν, συ-σκευασάμενος χρήματα, δᾶδα ἀφίκετο. καὶ ἐπὶ μὲν ἅπλα ἀθρόοις ὡς ἐφαίνη ἐφ' ὑμᾶς, καὶ κω-λῦσαι ἂν ῥᾳδίως εἴχετε, εἰ ἀπέκτειναι αὐτόν· ὅς δὲ χρή-ματα ἦλθε παρασκευασάμενος ὡς ὠνούμενος ὑμᾶς ἀφανερῶς, καὶ πείσας πάλιν κύριον αὐ-τὸν ποιῆσαι τῆς πόλεως, οὕτω δὴ ὁ μὲν δίκης ὤφειλε μηδεμιᾶς πῶς ἂν δικαίως ὑφ' ὑμῶν ἀφθάνοιμι; καὶ γὰρ οἱ μὲν ὅπλοις βιασθέντες βλάπτουσαι μέν, οὐ μέντοι ἀδίκως γε ἁμαρτάνουσι· οἱ δὲ χρήμασι πρὸς † δι' δίκαιον διαφθαρέντες, ἅμα μὲν βλάπτουσι, ἅμα δὲ αἰσχύνῃ περιπί-πτουσιν. ἐμὲ μὲν οἶνον ἐμοὶ μὲν πολέμιον ἴσθ', ὑμῖν δὲ φίλον, κἀτὼ ὁμολογῶ μὴ κακῶς ἂν μοι ἔχειν ἔστιν πρὸ ὑμῶν ἀπεκτάνθαι· ὁ δὲ ὑ-μᾶς προδιδοὺς, τί ἐμοὶ πολεμιώτερον ἴσθ' ἢ ὑμῖν; ἀλλὰ νὴ δία, εἴποι τις ἄν, ἑκὼν ἦλθε. κἄτα ἐμὲν ἀπεχόμενον τῆς πόλεως ὑμῶν ἀ-πέκτεινέ τις αὐτόν, ἐπαίνου ἂν ἔτυχανε· ναῦν δ' ὅτι πάλιν ἦλθεν ἄλλα πρὸς οἷς πρόσθεν πεποι-ηκὼς, οὐ δικαίως φησί τις αὐτὸν τεθνάναι; ᾧ γὰρ ἔλλησι ποιήσας ἀφεῖξαι ἢ προδότας, ἢ πάλιν αὐτομόλους, ἢ τυραννίους; πρὸς δὲ θεούς, ἀναμνήσθητε ὅτι καὶ ἐμφισάσθε δήπου τῶν φυ-γάδων αὐτῷ μόνοις εἶναι ἐκ πασῶν τὴν συμ-μαχίδων· ὅστις δὲ αὖθις κοινοῦ τὴν † συμμα-χίδων δόγματος κατῆρχται φυγὰς, τοῦτον ἔξεστι πῶς ἂν εἰκότως ὅπως οὐ δικαιότατόν ἐστιν ἀφθήνα-κτον; ἐγὼ φημι, ὦ ἄνδρες, ἀφικτείναντας μὲν ὑμᾶς ἐμέ, τεμφορικώτατα ἔσεσθαι αὖθις τῷ παν-τὶ ὑμῖν πολεμιωτάτῳ, γνόντας δὲ δίκαια πεποιηκέναι, αὐτούς τε τιμφορικώτατα φανεῖσθαι ὑπέρ τε ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῶν † συμμάχων ἁπάν-των. οἱ μὲν οὖν λακεδαιμόνιοι, ταῦτα ἀκούσαντες, ἔγνω-

βέλτιστοι

συμμάχων

ἔγνωσαν δίκαια δι' Εὔφρονα πεπονθέναι. οἱ μέν-τοι πολῖται † αὐτοῦ δι' ὃς ἄνδρα ἀγαθὸν κομισά-μενοι, ἐθαψάν τε ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ ὡς ἀρχη-γέτην τῆς πόλεως σέβονται. οὕτως, ὡς ἔοικεν, οἱ πολῖται δείζονται τοὺς δυσηγέτας αὑτῶν ἄν-δρας ἀγαθοὺς εἶναι. καὶ τὰ μὲν περὶ Εὔφρο-νος εἰρηται. ἐγὼ δὲ ἐνθεν ἐς τοῦτο ὑβέβλω ἐ-πανάβημι. ἐπὶ γὰρ τειχίζοντας τὴν Φλιασίων πό-λιν δυναμέων, καὶ τὸν Χαρικλῆς ἐπὶ πρόντος, ὁ ὡρω-πὸς ἔπεσε τὴν φθυόντων κατελήφθη. στρα-τοσαμμίων δὲ πανταχόθεν ἀθηναίων ἐπ' αὐτόν, καὶ δι' ὃν Χαρήτα μετὰ πεμφαμμίων ἐκ τῆς δυνα-μέας, ὁ μὲν λιμὼ αὖ ὁ τῆν σικυωνίων πάλιν ὑπ' αὐτῆν τε τὴν πολιτῆν καὶ τὴν ἀρκάδων ἁλίσκεται· τοῖς δ' ἀθηναίοις οὐδεὶς τὴν συμμαχὴν ἐβοήθησεν, ἀλλ' ἀνεχώρησαν, ἀθηναίοις πρασσεταὶ δέμνοι νὸν ὡρωπῶν μέχρι δίκης. κατα-μαθὼν δὲ ὁ Λυκομήδης μεμφομένους τοὺς ἀθη-ναίους τοῖς συμμάχοις, ὅτι αὐτοὶ μὲν πολλὰ πεζίγματα ἔδρων δι' ἐκείνους, αὐτεβοήθησε δ' αὐτοῖς οὐδείς, πείθει τοὺς μυείους πρέσβυ πα-εὶ συμμαχίαν πρὸς αὐτούς. δι' μὲν οὖν πρῶ-τον ἐδυσχεραινόν τινες τὴν ἀθηναίων, δι' λακε-δαιμονίοις ὄντας φίλους, γενέσθαι τοῖς ἐναν-τίοις αὐτῆν συμμάχους· ἐπεὶ δ' λογιζόμενοι εὕρι-σκον ἐδὲν μεῖον λακεδαιμονίοις ἢ σφίσιν ἀγαθὸν δι' ἀρκάδας μὴ προσδεῖσθαι ἀθηναίων, οὕτω δὴ προσεδέχοντο τὴν τῆν ἀρκάδων συμμαχίαν. καὶ Λυκομήδης ταῦτα πρέσβων ἀπὼν ἀθηνῶν ἐδέησε μεῖον λακεδαιμονίοις ἢ σφίσιν ἀγαθὸν δι' ἀρκάδας μὴ προσδεῖσθαι ἀθηναίων, οὕτω δὴ προσεδέχοντο τὴν τῆν ἀρκάδων συμμαχίαν. καὶ Λυκομήδης ταῦτα πρέσβων ἀπὼν ἀθηνῶν

ὄντως

iustè cæsum esse Euphronem pronuntiarunt. Verùm
cives ipsius eum vt virum bonum Sicyonem allatũ
in forum sepeliernnt, ac vt patronum vrbis veneran-
tur. Hoc modo magna pars hominum, vti quidem "
videtur, eos viros bonos esse statuit, qui bene sint de "
ipsis promeriti. Atque hactenus de Euphrone dixi- "
mus. Quapropter vnde digressus sum redeo. Nam
interea dum Thyamiam Phliasij muniunt, præsente
adhuc Charete, Oropus ab exsulibus occupatus est.
Huc Athenienses quum copias vniuersas deduxis-
sent, ac Charetem quoque euocassent, rursum portus
Sicyoniorum a ciuibus & Arcadibus capitur. Ne-
mo sociorum suppetias Athenienſibus id temporis
tulit, sed discessere, Oropo Thebanorum fidei credito,
donec de caussa cognosceretur. Quumq; Lycomedes
anima duerteret Athenienses queri de socijs, quòd
quum ipsis illorum caussa multum negotij facessere-
tur, nemo tamen vicissim eis opem ferret: denis mil-
libus auctor esse cepit, vt de societate cum illis age-
rent. Ac primò quidem molestum hoc quibusdam
Athenienſibus esse, si quum Lacedæmoniorum es-
sent in fœdere, aduersarijs ipsorum sese adiungerent.
Verùm posteaquàm ratiocinando comperere nihilo
minus ex re Lacedæmoniorum esse, quàm sua, The-
banorum auxilijs Arcades non egere: tandem socie-
tatem cum Arcadibus iniere. Quare confecta Lyco Athenienſiũ
medes Athenis discedens felicissimè diem suum obit. & Arcadum
Nam quũ nauigia complura essent, electo de his quod fœdus.
ipsi placuisset, pactóque inito vt vbi vellet ipse expo-
neretur: istic e naui maluit egredi, vbi tum fortè ex-
sules erant, atque hoc modo extinctus est. Ita tum
hæc societas est inita. Ceterùm quum ad populum
Athenienſem Demotio verba faceret, videri sibi re-
ctè cum Arcadibus contractam amicitiam, verùm
dandam esse operam, vt & Corinthus Athenien-
sium populo salua esset: posteaquàm id inaudissent
Corinthij, continuo missis hinc inde satis magnis præ-
sidijs, vbicumq; in excubijs Athenienses erant: abi-
re ipsos iusserunt, quòd iam non amplius opera præ-
sidiariorum egerent. Parebant in hoc illi, quumq; de
castellis in vrbem confluxissent, edixere per præco-
nem Corinthij, si quis Athenienſium læderetur, is
vti nomen suum profiteretur. nec enim ius ei dene-
gatum iri. Atque hoc rerum statu Chares cum
classe Cenchreas appulit. Quúmque quid actum
esset, comperisset: adesse se dixit auxilij caussa, quòd
Corintho insidias strui accepisset. Illi collaudata
ipsius voluntate, non tamen in portum naues ad-
misere, sed vti cum eis discederet hortabantur.
Itidem armaturam grauem, posteaquam satis
militi factum esset, dimisere. Hoc modo fa-
ctum, vt Athenienses Corintho excederent. Ii-
dem iam auxiliares equitum copias Arcadibus

vt mitteret, tenebantur ex causſa fœderis, ſi quis Arcadiæ bellum intuliſſet: neq; tamen agrum Laconicũ belli cauſſa inuadebant. Ceterùm Corinthijs, qui ſecũ ipſi perpenderent, difficulter ſe ſaluos eſſe poſſe, qui iam ante terra premerentur, aciam nouos aduerſarios Athenienſes nacti eſſent, viſum eſt cogendas eſſe mercenarias equitum peditumq; copias. His quum ipſimet præeſſent, ea dẽ opera ciuitatem ſuam præſidio muniebant, & hoſtes ſuos vexabant. Præterea Thebas mittunt interrogatum, pacem'ne poſſint impetrare, ſi eò veniſſent. Quumq; venire Thebani eos iuberent, quòd impetraturi pacem eſſent: orabant Corinthij, prius vti conueniundi ſocios poteſtatem ſibi facerent. Nam cupere ſe vnà cum ijs pacem facere, qui eam expoſcerent: permiſſuros vt illi bellũ gererent, qui paci bellum præferrent. Quod quum itidẽ eis Thebani concederent, Corinthij Lacedæmonem profecti hac oratione ſunt vſi: Venimus, Lacedæmonij, ad vos, qui amici veſtri ſumus: æquumq; censemus eſſe, vt ſi quam in eo rationem ſalutis veſtræ ſitam perſpicitis, ſi nos in bello perſeueraueritis: eã nobis etiam commõſtretis. Sin ad ſummam inopiam res veſtras eſſe redactas intelligitis: vt vnà nobiſcum pacem faciatis, ſi quidem id ex re veſtra fuerit. Nec enim vlli ſunt homines, quibuſcum vſq; adeò ſalui eſſe cupiamus, ac vobiſcum. At ſi vos rationem aliquam intelligitis, quamobrem vobis bellum expediat gerere: precamur vos, vti nobis pacem facere per vos liceat. Nã ſi in hoc tempore conſeruati fuerimus, fortaſſe rurſus aliquãdo vobis vſui erimus. Sin iam pereamus, certum eſt non poſſe nos vmquam vobis deinceps prodeſſe. His auditis Lacedæmonij non modò dant hoc conſilij Corinthijs, vt pacem facerent: ſed alijs etiam ſocijs liberum relinquunt, vt ſi quidem eis ſecum bello incumbere nõ placeret, quieſcendo ſe recrearent. Se tamen perſtituros aiebant in bello, atq; id facturos, quod Deo viſum eſſet. Numquam certè conceſſuros vt Meſſene, quam a maioribus ſuis accepiſſent, ipſis eriperetur. Quibus auditis Corinthij pacis conſtituendæ cauſſa Thebas profecti ſunt. Ab eis petebant Thebani, vt in ipſorũ etiam ſocietatẽ iurarẽt. Verùm reſpondebant Corinthij, ſocietatẽ non pacem, ſed belli commutationem eſſe. Quòd ſi ita placeret ipſis, adeſſe ſe aiebant, vt condicionibus æquis pacem facerent. Quorum virtutem admirati Thebani, quòd tametſi eſſent in periculo, nollent tamen aduerſus bene de ſe meritos bellum gerere: pacem ipſis & Phliaſijs, & quotquot Thebas cum ipſis venerant, ea condicione conceſſerunt, vt ſinguli agro ſuo potirentur. Deinde ſacramentis hæc confirmata ſunt. Ac Phliaſij quidem, poſteaquam hæc pax conſtituta eſſet, confeſtim exceſſere Thyamia. Verùm Argiui, quãquã ijſdẽ cõdicionib. pacẽ ſe facturos iurauerãt, quia tamẽ impetrare nõ poterãt, ut Phliaſiorũ exſules in Tricarano, tãquã ſi eſſent in ciuitate ſua, maneret: Thyamiã receptã præſidio muniebãt, quòd eum agrum

Corinthij pacẽ a Thebanis petũt.

Gratitudo Corinthiorum erga Lacedæmonios.

τῶν ἱππέας ὠδικηύρους ἀξιοῦντες συμμαχίαν, ἐπὶ τῇ στρατεύοιτο ὠδὶ πλὴν ἀρκαδίαν. τῆς δὲ λακωνικῆς οὐκ ἐπέβαινον ὠδὶ πολέμῳ. τοῖς δὲ κεινθίοις ἀνδυμυμβίοις ὡς χαλεπῶς ἔχοι αὐτῶν σωθῆναι, †κακοπραγμένους μὲν μὴ πρόσθεν κ' γῆν, προσχωρημένων δ' αὐτοῖς ἀθηναίων αἰεὶ πιθανῶν, ἐδόξαν ἀθροίζειν μὴ πολὺς μὴ ἱππέας μισθοφόρους. ἡγούμενοι δ' τάττειν, ἅμα μὲν πλὴν πόλιν ἐφύλαττον, ἅμα †δὲ τῶν πολεμίων κακῶς ἐποίουν. ἐς μὲν οὖν θήβας ἔπεμψαν ἐπερησομένους εἰ τύχοιεν αὖ εἰρήνης ἐλθόντες. ἐπεὶ δ' οἱ θηβαῖοι ἰέναι ἐκέλευον ὡς ἐβουλόμενοι, ἐδέηθησαν οἱ κεινθιοι ἐᾶσαι σφᾶς ἐλθεῖν μὴ ὠδὶ τῶν συμμάχων, ὡς μᾶλλον μὲν †τ' βελομένων φοικοδομεῖν πλὴ εἰρήνην, †τάς τε πόλεμον αἱρεῖσθαι μᾶλλον ἐκόντες πολεμεῖν. ἐφοῦντ' δὲ καὶ ταῦτα πρὸς τὸ θηβαῖον, ἐλθόντες εἰς λακεδαίμονα οἱ κεινθιοι εἶπον· Ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες λακεδαιμόνιοι, πρὸς ὑμᾶς πάρεσμεν ὑμέτεροι φίλοι· καὶ ἀξιοῦμεν, εἰ μή τινα ὁρᾶτε ὠφελίαν ὑμῖν ἐὰν ὀλιγαρχοῦμεν, διδάξαι μὴ ἡμᾶς· εἰ δὲ ἀπόρως γιγνώσκετε ἔχοντα τὰ ὑμέτερα, εἰ μὴ καὶ ὑμῖν συμφέρῃ, ποιήσασθαι μετ' ἡμῶν πλὴ εἰρήνην· ὡς δὲ μετ' οὐδένων ἂν ἥδιον ἢ μετ' ὑμῶν σωθείημεν. εἰ μέντοι ὑμεῖς λογίζεσθε συμφορᾷ †τ' ἡμῖν πολεμεῖν, δεόμεθα ὑμῶν ἐᾶσαι ἡμᾶς εἰρήνην ποιήσασθαι, σωθέντες μὲν γὰρ ἴσως ἂν αὖθις ἐπ' ποτὲ σὺ καιρῷ ὑμῖν χενοίμεθα· ἐὰν δ' νῦν ἀφέλησθε, †σπανιόν δέ ποτε ἐπ χρήσιμοι ἐσόμεθα. ἀκούσαντες δ' ταῦτα οἱ λακεδαιμόνιοι, τοῖς τε κεινθίοις σωεβάλλειν πλὴ εἰρήνην ποιήσασθαι, μὴ τὴν ἄλλων συμμαχὼν ἐπιτρέψαι τοῖς μὴ βουλομένοις ζῶν ἐκ τοῖς πολεμεῖν αἰνοπαύεσθ'. αὐτοὶ δ' ἔφασαν πολεμιώτεις πρᾶξιν ὁ, τι ἂν τῷ θεῷ φίλον ᾖ· ὑφήσεσθ' δ' ὅδε ὡστε, ὧν πρὸ τὴν πατρῴων πεδίλαεον μεσσήνιον, ταύτης στερηθῆναι. οἱ οὖν κεινθιοι ἀκούσαντες ταῦτα, ἐπορεύοντο ἐς τὰς θήβας ἐπὶ πλὴ εἰρήνην. οἱ μέντοι θηβαῖοι ἠξίουν αὐτοῖς καὶ συμμαχίαν ὀμόσαι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο ὅτι ἢ μὲν συμμαχία οὐκ εἰρήνη, ἀλλὰ πολέμου μεταλλαγὴ ἔστ'· εἰ δὲ βούλοιντο, πρᾶξαι ἔφασαν πλὴ δικαίας εἰρήνης ποιησόμενοι. ἀγαθέντες δὲ αὐτοῖς οἱ θηβαῖοι, ὅτι καίπερ οὐ κινδυνεύοντες, οὐκ ἠξίουν τοῖς δυνατοῖς ἐς πόλεμον καθίστασθαι, ξυνεχώρησαν αὐτοῖς, μὴ φλιασίοις, καὶ τοῖς ἐλθοῦσι μετ' αὐτῶν ἐς θήβας πλὴ εἰρήνην, ἐφ' ᾧτε ἔχειν πλὴ ἑαυτῶν ἕκαστους. καὶ ἐπὶ δύσεις ὡμόσθησαν οἱ ὅρκοι. οἱ μὲν δὴ φλιάσιοι, ἐπεὶ οὕτως ἡ ξύμβασις ἐγένετο, δῦνθος ἀπῆλθον ἐκ τῆς δυαμίας· οἱ δὲ ἀργεῖοι, ὁμόσαντες ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δύσεις ἐφ' εἰρήνην ποιήσασθαι, ἐπεὶ οὐκ ἠδύναντο καταπρᾶξαι ὥστε τὸν τὴν φλιασίων φυγάδας μήθ' ἡσ' τελεσφόρον, ὡς οὐ τῇ ἑαυτῶν πόλῃ ἔχοντος, παραλαβόντες ἐφρούρουν, φοβούμενοι σφίσι μὴ καὶ

agrum ſuum eſſe dicerent, quem paullo antè ceu hoſticum vaſtauerant. Quúmque ius implorarent Phliaſij, denegatum hoc eis eſt. Atque hoc ferme tempore, quum Dionyſius maior e viuis exceſſiſſet: filius eius naues duodecim, quibus Timocratem præfecerat, in ſubſidium Lacedæmonijs mittit. Is quum ad ipſos veniſſet, in expugnanda eos Sellaſia iuuit, eáque re geſta domum nauigauit. Non multo pòſt Laſionem Elei occupant, quod oppidum fuerat illud quidem olim ipſorum in poteſtate: ſed hoc tempore iuris Arcadici erat. Eam rem Arcades minimè negligebant, ſed mox excitatis ſuis, opem ferebant. Contrà prodibant CCCC Elei, rurſumq; CCC. Quúmque interdiu caſtra in campo nonnihil plano Elei hoſtibus oppoſuiſſent: noctu Arcades in vertice montis eius adſcendunt, qui Eleis imminebat, ac prima luce aduerſus Eleos deſcendunt. Illi quum ſimul eos & ſuperiore de loco aduentantes viderent, & multo plures ipſis: diu quidem quo minus diſcederent, pudore detinebantur, tamdem verò congreſſi cum Arcadibus, vix conferta cum illis manu fugam arripiunt. Quúmque per iniqua loca diſcederent, multos & viros & arma deſiderarunt. Arcades ea re geſta verſus * Acroriorum oppida pergunt: quúmque ea cepiſſent excepta Thraſto, ad Olympiam accedunt. Quum Saturni ædem vallo muniuiſſent, præſidium ibi collocant, ac monte Olympiaco potiuntur. Præterea Margeneas nonnullis tradentibus capiunt. Quibus ita ſuccedentibus, omnino deiectis Elei quidem animis erant, Arcades verò ad ipſam vrbem vſq; accedunt. Quúmque ad forum vſque penetraſſent, iſtic Elei quidam equites aliique ſe opponunt, expulſíſque Arcadibus & nonnullis interemtis tropæum ſtatuunt. Erat autem iam antè quoddam apud Elidem diſſidium. Nam qui Charopo, Thraſonidæ, Argeo adhærebant, populi dominatum in republica inſtituebant: contrà Stalcæ, Hippiæ, Stratolæ factio, paucorum imperium. Quum autem Arcades, qui magnas habebant copias, ijs opitulari viderentur, qui populi dominatum probabant: audacior ex eo Charopus cum ſuis erat, pactíque ſe Arcadibus auxilio futuros, arcem capiunt. Eam rem equites cum CCC non negligere, ſed ſtatim ſurſum pergere, vique aduerſarios ex arce propellere: quo factum vt cum Argeo Charopóque plus minus CCCC ciues in exſilium eijcerentur. Non multo pòſt ſumtis hi ſecum Arcadibus quibuſdam, Pylum capiunt, quò ad eos multi ex populo ab vrbe confluebant, quòd iam oppidum egregium, & ab Arcadibus, quorum erat magna potentia, ſubſidia haberent: qui quidem deinceps etiam fines Eleorum ingreſſi ſunt,

Dionyſius iunior.

Eleorum cædes.

* Acroria nomen oppidi in Eleorum finib. Steph. epit.

[καὶ * πλὼ γλῶ ταύτλω εἶναι, ὧν ὀλίγῳ πρόσθεν ὡς πολεμίαν οὖσαν ἐδήωσαν· καὶ δίκας τὴν φλιασίων προσκαλουμένων, οὐκ ἐδίδοσαν. ἐνθὺς δὲ πρὶν τοῦτον τὸν χρόνον τετελευτηκότ' ἤδη τὸ πρότερον διονυσίου, ὁ υἱὸς αὐτῷ πέμπει βοήθειαν τοῖς λακεδαιμονίοις δώδεκα τεσσάρας, καὶ ἀρξοντα αὐτῶν τιμοκράτη. οὗτος † δ' ὡς ἀφικόμενος σωτηρίαν αὐτοῖς σελασίας καὶ τοῦτο πρᾶξαι ἀπέλυσεν οἴκαδε. μικρὸν δ' τοῦτο οὐ πολλῷ ὕστερον καταλαμβαίουσιν οἱ ἠλεῖοι λασιῶνα, δ' μὲν παλαιὸν ἑαυτῶν ὄντα, οἱ δὲ τοῦ πρόσθ' σωτελοῦντα εἰς δ' ἀρκαδικόν. οἱ μέντοι ἀρκάδες οὐ πρωλιγώρησαν, ἀλλ' ὠδὺς παραγγέλαντος ἐβοήθουν. αὐτιβοήσαντες δὲ καὶ οἱ τῶν ἠλείων τετρακόσιοι, καὶ ἔπ τετρακόσιοι. αὐτῶν στρατοθομιῶναι δὲ πλὼ ἡμέραν οἱ ὠδὶ τῶν δευτέρῳ χωρίῳ τὴν ἠλείαν, τῆς νυκτὸς οἱ ἀρκάδες αὐλαβούμενοι ὠδὶ πλὼ τοῦ ὄρους τὴν ἠλείων ὄρους κορυφώ· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καταβαίνουσι ὠδὶ ἐπὶ τοὺς ἠλείους. οἱ δὲ, ἰδόντες ἅμα μὲν ὑπερδεξίου προσιόντας, ἅμα δὲ πολλαπλασίους, ἐν πολλοῦ μὲν ἀπελθεῖν ἠκουόντο ἔφυγον· καὶ πολλοὺς μὲν αὖθρασε, πολλὰ δὲ ὅπλα ἀπώλεσαν, κατὰ δυσχωρίας ἀφεχωρουῦτες. οἱ δὲ ἀρκάδες, ἀμφιπυξάμενοι ταῦτα, ἐπορεύοντο ὠδὶ τὰς τῶν ἀκροφειάτας πόλεις· λαξόντος δὲ ταύτης, πλὼ θραύστου, ἀφικνοῦνται εἰς ὀλυμπίαν· καὶ πωσκωρώσαντες τὸν νηόν φασ, σὺ ταῦτα ἐφρούρουν, καὶ ἐκράτουν τὸ ὀλυμπιακῦ ὄρους. ἑλαβον δὲ καὶ μαργανέαν, σὺν ὄντ' πυῶν. οὕτω δὲ ζεύτῶν πρὸς χωρικὸν, οἱ μὲν ἠλεῖοι αὖ παντάπασιν ἠδύναντο· οἱ δὲ ἀρκάδες ὁρῶντα ὠδὶ πλὼ πόλιν· καὶ μέχρι μὲν τῆς ἀγορᾶς ἦλθον, ἐκεῖ μέντοι ὑποστάντες οἵτε ἱππεῖς † καὶ ἄλλοι τινὲς αὐτῶν, ἐκβάλλουσί τε αὐτὸν, μὴ ἀποκτείναν τινὰς, μὴ τρόπαιον ἐστήσωσι. ὧν μὲν οὖν καὶ πρότερον δι' ἃ φορᾶ οἱ τῇ ἥλιδι, οἱ μὲν γὰρ πρὸ Χαιρώπον τε καὶ θρασωνίδαν καὶ ἀργεῖοι ἐς δημοκρατίαν ἦγον πλὼ πόλιν, οἱ δὲ πρὸ στόλκων τε καὶ ἱππίαν καὶ στρατόλαν, εἰς ὀλιγαρχίαν. ἐπεὶ δὲ οἱ ἀρκάδες μεγάλην δύναμιν ἔχοντο σύμμαχοι ἐδόκουν εἶναι ζῆς δημοκρατεῖσθαι βουλομένοις, ἐκ ζύγου δὴ θρασύτροι οἱ πρὸ δ' χαίρωνα ἦσαν, καὶ σωθέμενοι τοῖς ἀρκάδων ὠδιέσθαι καταλαμβάνουσι τὴν ἀκρόπολιν. οἱ δ' ἱππεῖς ἢ τετρακόσιοι οὐκ ἠμέλησαν, ἀλλ' ὠδὺς ἐχώρουν ἄνω, ὡς ἐκκρύσιν αὐτούς· ὡς δ' ἔφυγον σὺν τῷ ἀργείῳ ἢ χαιρόπῳ τὴν πολιτῶν πρὸ τετρακοσίους. ὁ δὲ πολὺ δ' ὕστερον ὅτοι πρὸ καλεόντος τὴν ἀρκάδων πινὰς, καταλαμβάνουσι πύλον· καὶ πολλοὶ μέντοι πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς πόλεως ἀπέβαινον τῷ δήμου, ἅτε χωρίον τε καλὸν ὂ μεγάλῃ ῥώμῃ πλὼ τὴν ἀρκάδων σύμμαχον ἔχοντες. οἰόμενον δὲ ὕστερον καὶ ἐς πλὼ χώραν πλὼ τὴν ἠλείων οἱ ἀρκάδες τὸν τὴν

καὶ οἱ ἄλλοι αὐτῶν

*persuasi ab exsulibus, futurum vt vrbs deditionem faceret. Verùm id temporis Achæi, Eleorum fœderati, vrbem eorum tutati sunt: eóque factum, vt Arcades alia re nulla gesta, quàm quòd agrum vastassent, discesserint. Quamprimum egressi fines Eleorum fuissent, certiores facti Pellenenses apud Elidem esse: noctu itinere longissimo confecto, Olurum (quod erat ipsorum oppidum) capiunt. Nam rursum Pellenenses ad Lacedæmoniorum societatem accesserant. Illi re cognita, & ipsi facto circuitu, qua quidem poterant, Pellenen reuertuntur. Deinde Arcades illos qui Olurum tenebant, omnémque populum oppugnant, quam quam ipsi perpauci numero essent: neque destitere prius, quàm Olurum expugnassent. Rursus Arcades alia expeditione Elidem adoriuntur. Quúmque inter Cyllenen ac vrbem ipsam castra haberent, ab Eleis inuaduntur, quorum Arcades & impetum sustinuerunt, & vicere. Tum Andromachus Eleorum præfectus, qui vt prœlium hoc iniretur, auctor fuerat, sibi ipsi manus attulit: reliqui in vrbem pedem retulerunt. Interfectus est & Soclidas Spartanus, qui huic pugnæ intererat. Nam hoc tempore Lacedæmonijs cum Eleis societas erat. Quúmque in vrbe sua Elei premerentur, missis legatis petebant vt Lacedæmonij bellum Arcadibus facerent. Existimabant enim hac potissimum ratione Arcades repelli posse, si vtrimque bello lacesserentur. Itaque ciues suos Archidamus educit, & Cromnum capit: ibique relicto præsidio trium serierum ex duodecim, quas habebat, domum redit. Arcades ita vti tum fortè adhuc erant ab expeditione, qua Elidem inuaserant, collecti: suis opem ferunt, & Cromnum duplici vallo cingunt, eóque muniti Cromnũ oppugnant. Heic quum Lacedæmoniorum vrbs grauiter molestéque ferret, ciues oppugnari suos: exercitum domo proficisci iubet, cui tum quoque Archidamus præficiebatur. Is cum copijs profectus, Arcadiam & Scirititem quantum poterat, populabatur: omniáque moliebatur, vt si fieri posset, obsidionem solueret. Verùm Arcades se loco non mouebant, adeóque flocci pendebant hæc omnia. Tum Archidamus colle quodam conspecto, quo vallum exterius Arcades cinxerant, id ipsum se posse capere putabat: quo quidem si potitus esset, non iam amplius eos, qui oppidum oppugnarent, istic subsistere posse. Quúmque copias suas ad eum locum circumduceret, posteaquam cetrati præcurrentes extra vallum * Eparitos videbant, in eos irruebant, simúlque cum eis equites irrumpere conabantur. Illi minimè fugam dabãt, sed acie instructa subsistebant. Tum alij rursus in eos*

*gens Arcadica, Steph. epit.

τὴν φθυγόντων ἀναπειθόμενοι ὡς ἡ πόλις προαφήσοιτο. ὀλίγα τότε μὲν οἱ ἀχαιοὶ φίλοι τοῖς ἠλείοις γενόμενοι τὴν πόλιν αὐτῶν διεφύλαξαν· ὥστε οἱ ἀρκάδες οὐδὲν ὄνηλο πεξάντες ἢ δηώσαντες αὐτῶν τὴν χώραν, ἀπῆλθον. ὕστερος μέντοι γε ἐκ τῆς ἠλείας ἐξελθόντες, αἰσθόμενοι σὺν πελλωεῖς οἰ ἤλισί ὄντας, νυκτὸς μακροτάτην ὁδὸν ἐλθόντες καταλαμβάνουσιν αὐτῶν ὅλουρον. ἤδη γὰρ πάλιν προσεκεχωρήκεσαν οἱ πελλωεῖς † τὴν τῶν λακεδαιμονίων συμμαχίαν. ἐπεὶ δ' ἤσθοντο τὰ περὶ ὅλουρον, πρὶν ἐλθόντες αὖ οἱ οὗτοι ὅπως ἐδύναντο, ἐς τὴν αὐτῶν πόλιν πελλήνην ἐσῆλθον. καὶ ἐκ ζύτου δὴ ἐπολέμουν τοῖς σὺν ὀλοόρῳ ἀρκάσι τε καὶ ζῳ ἑαυτῶν σὺν τῷ δήμῳ, καὶ μάλα ὀλίγοι ὄντες. ὅμως δὲ οὐδὲ πρόσθεν ἐπαύσαντο πρὶν ἐξεπολιόρκησαν δὴν ὅλουρον. οἱ δ' αὖ ἀρκάδες πάλιν ποιοῦνται ἄλλην στρατείαν ἐς τὴν ἦλιν. μεταξὺ δὲ κυλλήνης τε καὶ τῆς πόλεως στρατοπεδευομένοις αὐτοῖς ἐπὶ πόδα τοῦ ἠλείοι, ἐπισπόντες δὲ οἱ ἀρκάδες οἴκησαν αὐτούς. καὶ Ανδρόμαχος μὲν ὁ ἠλεῖος ὕπαρχος, ὅσπερ αἵπερ ἐδόκει εἶναι ξυμβαλεῖν τὴν μάχην, αὐθις αὖ δὶν διέφθαρεν· οἱ δ' ἄλλοι ἐς τὴν πόλιν ἀπεχώρησαν. ἀπέθανε δὲ αὖ τούτῳ τῇ μάχῃ προαγενόμενος καὶ Σωκλείδας ὁ σπαρτιάτης. ἤδη γὰρ τότε οἱ λακεδαιμόνιοι τοῖς ἠλείοις σύμμαχοι ἦσαν. περὶ ὁμένοι δὲ οἱ ἠλεῖοι αὖ τῇ ἑαυτῶν, ἠξίουν καὶ σὺν λακεδαιμονίους, πέμποντες πρέσβις, ὑπισχνοῦντο τοῖς ἀρκάσι, νομίζοντες οὕτως αὖ μάλιστα ἀφελεῖν σὺν ἀρκάδας, εἰ ἀμφοτέρωθεν πολεμοῖντο. καὶ ἐκ ζύτου δὴ Αρχίδαμος στρατεύεται μετὰ τῶν πολιτῶν, καὶ καταλαμβάνει ἡρῶμενος. καταλιπὼν δ' αὖ αὐτῷ φρουρὰν τῶν ὡδείκα λόχους τρεῖς, οὕτως ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησεν. οἱ μὲντοι ἀρκάδες, ὥσπερ ἔτυχον ἐκ τῆς εἰς ἦλιν στρατείας (ωφλεγμένοι, βοηθήσαντες, ἐξελοιεσαύρωσαν δὴν ἡρῶμενος δι' πόλῳ σαυρώματι, καὶ ὦ ἀσφαλεῖ ὄντε, ἐπολιόρκουν σὺν ὦ ζῳ ἡρώμενῳ. χαλεπῶς δὲ ἡ τῶν λακεδαιμονίων πόλις φέρουσα ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ τῶν πολιτῶν, ἐκπέμπει στρατιὰν, ἡγεῖτο δὲ καὶ τότε Αρχίδαμος. ἐλθὼν δὲ ἐδήου καὶ τῆς ἀρκαδίας ὅσα ἐδύνατο καὶ τῆς ὀκιείδος, καὶ πάντα ἐποίᾳ ὅπως, ἐδύνατο, ἀπαγάγοι σὺν πολιορκοῦντας. οἱ δὲ ἀρκάδες οὐδέν τι μᾶλλον ἐκινοῦντο, ἀλλὰ ταῦτα πάντα πεφέροον. καπόν δέ τινα λόφον ὁ Αρχίδαμος, ἵν' οὗ δ' ἔξω σαύρωμα ποιησάμενος εἰ ἀρκάδες, σὺν ὁμοσε ἐλεῖν αὖ τοῦτο, καὶ, εἰ ζύτου κρατήσειεν, οὐκ αὖ δύνασθαι μένειν σὺν τοῦτο ζῳ πολιορκοῦντας. κύκλῳ δὲ ποιάγοντος αὐτῷ σὺν τοῦτο δ' χωρίον, ὡς ἔδοκουν οἱ περὶ τὸν Αρχίδαμον σὺν ἐπὶ τοὺς ἔξω τοῦ σαυρώματος, ὑπεδέχοντο αὐτοὺς, καὶ ἱππεῖς ξυμβαλόντες ἐπειρῶντο, οἱ δ' οὐκ ἐξέκλινον, ἀλλὰ ξυνεπαγόμενοι ἴσυχαῖοι εἶχον. οἱ δ' αὖ πάλιν ἐνέβαλον. ἐπεὶ δ' οὐδὲ τότε ἐξέκλινον, ἀλλὰ καὶ ἐπῆλθον, ἤδη οὖσης πολλῆς ἰσχυρᾶς. ἐδόκουν δὲ καὶ αὖ δι' Αρχίδαμος ἐκπεσόμενος κατὰ τὸν ὠδὶ ἡρῶμενον φόβουσθαι ἀμαξιὰν, εἰς δύο ἔχων· ὥσπερ ἐτύγχανεν ἄγων. ὡς δὲ ἐξελήλυθον ἀλλήλοις, οἱ μὲν ζῳ Αρχίδαμος κατὰ κέρας, ἅτε καὶ ὁδὸν πορευόμενοι, οἱ δ' ἀρκάδες ἀθρόοι σωματοειδεῖς, οὐ ζύτῳ οὐκέτι ἐδύναντο οἱ λακεδαιμόνιοι αὐτέχειν ζῳ τὴν ἀρκάδων πλήθει· ἀλλὰ ταχὺ μὲν ὁ Αρχίδαμος ἐτέτρωτο δι' μηρὸν διαμπάξ, ταχὺ δὲ οἱ μαχόμενοι περὶ αὐτὸν ἀπέθνησκον, Πολυαινίδας τε & Χίλων ὁ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Αρχιδάμου ἔχων. καὶ οἱ πάντες δὲ αὐτῶν τότε ἀπέθανον οὐκ ἔλαττον τῶν τεσσάκοντα. ὡς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀναχωροῦντες εἰς τὴν βυρυχωρίαν ἐξῆλθον, οὐταῦθα δὴ λακεδαιμόνιοι αὖ πᾶν ἐτάξαντο. & μὲν οἱ ἀρκάδες ὥσπερ εἶχον (ωτεταγμένοι ἔσησαν, καὶ πολὺ μὲν ἐλάττους, βυθμότερον δὲ πολὺ εἶχον, ἐπεκλινθότες δὴ ἀσφαλῶς, καὶ οὐ ῥᾳδίως ἀπεκζωτοί. οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι μάλα ἀθύμως εἶχον, τετραωμένον μὲν ὁρῶντες τὸν Αρχίδαμον, ἀκηκοότες δὲ τὰ ὀνόματα τῶν τεθνηκότων, αὐθρῶν τε ἀγαθῶν καὶ γενναίων τῶν ὠδὶ φανερωτάτων. ὡς δὲ πλησίον ὄντων αὐλοῦσας τὴς τῶν περσῶν τρόπον εἶπε, τί δεῖ ἡμᾶς, ὦ ἄνδρες, μάχεσθαι, ἀλλ' οὐ † σωσαμένους διαλυθῆναι; ἄσμενοι δὴ ἀκούσαντες, ἐσπείσαντο. καὶ οἱ μὲν λακεδαιμόνιοι σὺν νεκροὺς ἀνελόμενοι ἀπῆλθον, οἱ δ' ἀρκάδες, ἐπαναχωρήσαντες ὅθα τοπρῶτον ἤρξαντο ἐπέναι, τρόπαιον ἔστησαντο. ὡς δ' οἱ ἀρκάδες πρὸς δὶν ἡρῶμενον ἦλθον, οἱ ἐκ τῆς πόλεως ἠλεῖοι προθοί μὲν ἰόντες ὠδὶ τὴν πύλην † ὠδὶ τυγχάνουσι τοῖς πυλίοις ἀφεκκρουσμένοις ἀφὸ τῶν θαλάμων· καὶ προσελκύνοντες οἱ ἵππεῖς τῶν ἠλείων, ὡς ἔδυν αὐσὺν, οὐκ ἠμέλησαν, ἀλλ' θὐθὺς ἐμβάλλουσι· καὶ σὺν μὲν ἀφεκπυνύουσιν· οἱ δὲ πυνθ αὐτῶν καταφύγουσιν ὠδὶ γήλοφον. ἐπεὶ μέντοι ἦλθον οἱ πεζοὶ, ἐκκθόπουσι καὶ σὺν ὠδὶ ζῳ· † γηλόφῳ. καὶ σὺν μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, σὺν δὲ ζῶντας ἔλαβον, ἐγγὺς λβ' ἀκοσίων. καὶ ὅσοι μὲν ξένοι ἦσαν αὐτῶν, ἀπέδνθ, ὅσοι δὲ φυγάδες, ἀπέσφαξαν. μεῖς δὲ ταῦτα τούς τε πυλίους, ὡς οὐδεὶς αὐτοῖς ἐβοήθ, ζῳ αὐτῷ τῷ χωρίῳ αἱρεῖσι, ἡ σὺν μαργανέας ἀναλαμβάνεσι. καὶ μεῖν οἱ λακεδαιμόνιοι ὕστερον αὖ ἐλθόντες νυκτὸς ἐπὶ τὸ ἡρῶμενον, ὠδὶ κρατοῦσι τὸ σωρώματος. καὶ τούς τε ἀργείους ἡ σὺν πολιορκουμένους τὴν λακεδαιμονίων βυθὺς ἐξεκόλαψ. ὅσοι μὲν οὖν ἐγγύτατά τε ἐτύγχανον ὄντες καὶ ὠξυλάβησαν, ἐξήλθον· ὁπόσους δὲ ἔφθασαν πολλοὶ τὴν ἀρκάδων συμβοηθήσαντες, ἀπεκλείσθησαν ἔνδον, καὶ ληφθέντος διενεμήθησαν· καὶ οἱ μὲν ἔλαβον ἀργεῖοι, οἱ δὲ ἠλεῖοι, οἱ δὲ ἀρκάδες, οἱ δὲ μεσσήνιοι. οἱ δὲ σύμπαντος ληφθέντος σπαρτιάτην τε ἡ πολοίκων, πλέο-

περιτύγνουσι

λόφῳ

eos impetum faciebant, verùm tantum aberat, vt illi terga verterent, vt etiam in aduersos pergerent, magno iam coorto clamore. Tum verò Archidamus ipse suis succurrebat, nonnihil deflectens versus eam viam, qua currus agi possunt, et quæ Cromnum ducit, militibus suis in binos instructis, quemádmodũ fortè tum copias ducebat. Quamprimum propius ad seinuicem accessere, Archidami milites in cornu exporrecti erant, quippe qui ipsa in via incederent: Arcades verò conferti testudinem faciebant. Itaq; Lacedæmonij Arcadum multitudini resistere non poterant, adeóque celeriter Archidamus per femur vulnerabatur, interfectis etiã statim illis, qui ante ipsum propugnabant, nimirum Polyænida et Chilone, quocum soror Archidami nupta erat. Deniq; non pauciores quàm XXX ex eis interfecti sunt. Hinc vbi de via cedentes Lacedæmonij latam in planiciem peruenissent, tum verò aduersus hostes aciem instruebant. Nihilominus Arcades ita vti tum instructi erant, stabant: ac numero quidem vincebantur, magis tamen viriles habebant animos: quippe qui pedem referentes inuaderent, atq; etiã quosdam occidissent. Contrà Lacedæmonij perquàm deiectis erãt animis, qui vulneratum Archidamũ cernerent, & interfectorum audissent nomina, virorũ fortium ac propè clarissimorum. Tandem quum propius ad seinuicẽ accessissent, et quidã ex seniorib. exclamasset: Quãobrem pugnabimus, o viri? cur non potius indutijs factis rem componimus? perlubẽter audita ea voce, indutiæ factæ sunt. Ita Lacedæmonij sublatis mortuorũ cadauerib. discesserunt, et Arcades eò regressi, vt de primũ in eos impetum fecerant, tropæum excitarunt. Interea verò dum Cromnum Arcades obsidebant, Elei qui erãt in vrbe, dũ Pylum versus pergũt, fortè in Pylios incidunt, qui vix aut nũ si thalamis erãt. Itaq; adactis equis, eisq; conspectis occasionẽ non negligunt, sed confestim in eos irruentes, quosdam occidunt, ceteris in collem se recipientibus. Posteaquàm deinde pedites venissent, etiam illi de colle deijciuntur, partimque sunt interfecti, partim viui hostium in potestatem venerunt, propè CC. Ex ijs quotquot milites erant mercenarij, diuenditi sunt, exsules autem ingulati. Hinc Pylios, quum nemo suppetias eis ferret, vnà cum oppido capiunt, & Marganeas recipiunt. Aliquanto pòst Lacedæmonij rursus noctu Cromnum profecti, vallum inuadunt, ac Argiuos & Lacedæmonios obsessos euocant. Itaq; quotquot ab eis haud procul abfuerant, seq; maturè parauerant, egressi sunt: quotquot autem Arcades concursantes anteuertere, rursus in vrbem conclusi, et capti sunt, sic partientibus eos deinde hostibus, vt pars una cederet Argiuis, alia Thebanis, Arcadib. alia, itemq; Messenijs. In vniuersum quidem, quotquot ex Spartanis eorumq; finitimis capti sunt,

plures fuere quàm centum. Posteaquàm nõ iam Arcades amplius Cromni obsidione occupabantur, rursus aduersus Eleos sese conuertebant, ac non solum Olympiam validiori præsidio muniebant: sed etiam appetente anno Olympiaco parabant sese ad Olympia celebranda cum Pisatis, qui se primos templo præfuisse aiebant. Quum iam mensis adesset, quo peraguntur Olympia, itidémque celebritatis dies aduenissent: Elei palàm sese parantes, arcessitis etiam Achæis, via qua Olympiam itur, pergebant. Existimabãt autem Arcades numquam illos venturos, ideoq; celebritatẽ eam vnà cum Pisatis ipsi moderabantur. Erant iam absoluti equestres ceteríque cursus quinquertij, & qui lucta inter se decertabant, non in stadio cursui destinato, sed inter hoc & aram congrediebantur. Nam Elei armati iam ad delubrum peruenerant, quibus Arcades longius non occurrebant: sed ad Cladaum amnem aduersus eos aciem struebant. Is propter Alten fluens, in Alpheum sese exonerat. Aderant autem Arcadibus auxiliares sociorum copiæ, nimirum CIↃ CIↃ grauis armaturæ pedites Argiui, et quadringenti ferme Athenienses. Itidem Elci suam aciem ex altera parte amnis hostibus opponebant, mactatáque hostia continuo pergebant. Quamquam autem ante id temporis bellicis in rebus non solum ab Arcadibus & Argiuis, sed etiam Achæis & Athenienſibus contemnerentur: illo tamen die socios, vt omnium fortissimi, præcedebant: & Arcadibus, quibuscum primis manus conferebant, confestim victis, etiam exceptos Argiuos Arcadibus opem ferentes, superabant. Atque vbi hos persequuti erant ad eum vsque locum, qui inter curiam ac Vestæ templum, theatrúmque quod eodem pertinet, interiacet: pugnabant quidem illi nihilo minus, ac versus aram vrgebant hostes, sed a porticibus & curia magnóque fano telis petiti, tamdémque prælio cum eis in planicie congressi cædebantur, interfectis inter alios ipso quadringẽtorũ præfecto Stratola. Quibus peractis ad castra sua pedem referunt. Arcades quidem certè, ac alij qui cum eis erant, vsque adeò diem sequentem formidabant: vt nocte iam confecta tentoria demoliri, seq; vallo munire non cessarent. Elei postridie accedentes, quum murum satis firmum viderent, ac multos iam fana conscendisse: suam in vrbem reuersi sunt, quum tales se viros præstitissent, quales quidem posit Deus inspirata virtute efficere vel vno die: verùm homines ne longo quidem temporis spatio possunt eos, qui fortes non sint, fortes reddere. Ceterùm quum Arcadum præfecti pecunijs sacris vterentur, & ijs Eparitos alerent: primi

Arcades Olympicũ certamẽ gubernare nituntur.

Virtus Eleorum necopinata.

Areades sacram pecuniam rapiũt.

πολέμιοι τὴν ἐκατὸν ἐγένοντο. ἐπεὶ γὰρ μὴ οἱ ἀρκάδες ἐχώλαζον ἀπὸ τοῦ ἡρώμου, πάλιν δὴ ἐπὶ τοὺς Ἠλείους ἦλθον, καὶ τὴν τε ὀλυμπίαν ἐρρωμενέστερον ἐφρούρουν, καὶ ὡπλίσθησαν ὀλυμπιακοῦ ἕνεκα πρεσκευάζοντο ποιεῖν τὰ ὀλύμπια (καὶ τοῖς πισάταις ἔδοξε πρῶτοις φαίσκουσι προσῆναι τὸ ἱερόν. ἐπεὶ δὲ ὅ, τε μὴν ἦκεν ᾧ τὰ ὀλύμπια γίγνεται, αἵ τε ἡμέραι αἷς ἡ πανήγυρις ἀθροίζεται, οὕτω δὴ οἱ Ἠλεῖοι ἐπὶ τὸ φαιστερὸν συσκευασάμενοι, καὶ παρακαλέσαντες τοὺς ἀχαιοὺς, ἐπορεύοντο πρὸς ὀλυμπιακὴν ὁδόν· οἱ δὲ ἀρκάδες ἐκείνους μὲν οὐκ ἂν ποτε ᾤοντο ἐλθεῖν ὧδε σφᾶς, αὐτοὶ δὲ ὡς πισάτας διεπίθεσαν τὴν πανήγυριν. καὶ πρὸς μὲν ἑσπέραν ἡμέραν ἦσαν ἐστρατοπεδευκότες τὰ δεμνικὰ τοῦ πενταθλου· οἱ δ' ἐς πάλιν ἀφικόμενοι, οὐκέτι οἱ τῷ δρόμῳ, ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ δρόμου, καὶ τοῦ βωμοῦ ἐπάλαιον. οἱ γὰρ Ἠλεῖοι πρῶτοι ἦσαν ἤδη σὺν ὅπλοις ἐς δ' τίμβιος· οἱ δὲ ἀρκάδες τοῦτο μὲν ἐδέξαντο, ὡς ἐπὶ τὸν κλαδαῖον ποταμοῦ προεξέκειντο, ὃς πρὸς τὴν † ἄλτιν καταῤῥέων ἐς δ' ἀλφεὸν ἐμβάλλ. καὶ συμμαχοι ὄ παρῆσαν αὐτοῖς ὁπλῖται μὲν ἀργείων ἐς διςχιλίους, ἀθηναίων † δὲ, πρὸ τετρακοσίους. καὶ μὴν οἱ Ἠλεῖοι τὰ πρὸς ἑσπέραν τοῦ ποταμοῦ προεξέκειντο, σφαγιασάμενοι δὲ οὐδὲν ἐχρέοντο· καὶ τὸν πρόσθεν χρόνον ἐς τὰ πολεμικὰ καταφρονούμενοι μὲν ὑπ' ἀρκάδων ὃ ἀργείων, καταφρονούμενοι δὲ πάνυ ἀχαιῶν καὶ ἀθηναίων, ὅμως ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ τὴν μὲν συμμαχίαν, ὡς ἀλκιμώτατοι τοι ὄντες, ἡγοῦντο· τοὺς δ' ἀρκάδας (τούτοις γὰρ πρώτοις ξυνέβαλλον) καὶ διὰ χειρὸς ἐτρέψαντο, καὶ ὑπεδέξαντο, καὶ ὑπερεράτησαν. ἐπεὶ μέντοι κατεδίωξαν ἐς δ' μεταξὺ τοῦ βουλυτηρίου καὶ τοῦ τῆς ἑστίας ἱεροῦ, καὶ τοῦ πρὸς ταῦτα προσήκοντος θεάτρου, ἐμάχοντο μὲν οὐδὲν ἧσσον, καὶ ἐώθουν πρὸς δ' βωμόν· ἀπὸ μέντοι τοῦ τε καὶ τοῦ βουλυτηρίου καὶ τοῦ μεγάλου ἀνοῦ βαλλόμενοι, καὶ οὐ πολὺ ἰσοπαλῶς μαχόμενοι, ἀπεθνήσκοσιν ἄλλοι τε τῶν ἠλείων καὶ αὐτὸς ὁ τῶν πελληνίων ἀρχων Στρατόλαος. τούτων δὲ πεσόντων, ἀπεχώρησαν ἐς δ' αὐτῶν στρατόπεδον. οἱ μέντοι ἀρκάδες καὶ οἱ μετ' αὐτῶν οὕτως ἐσπεφόβηντο τὴν ὑπολοῦσαν ἡμέραν, ὥστε οὐδὲ αἰνεπαύσαντο τῆς νυκτὸς ἐκκόπτοντες τὰ Δαπεπονημένα σκηνώματα καὶ ἀπαυρούντες. οἱ δ' αὖ ἦλθαι, ἐπεὶ τὴν ὑστεραίαν προσιόντες εἶδον καρτερόν δ' τεῖχος, καὶ ὑπὲρ τῶν ναῶν πολλοὺς ἀναβεβηκότας, ἀπῆλθον ἐς δ' ἄστυ, δεδοῦσι γενόμενοι οἷους τὴν ἀρετὴν ἀπὸ μὲν αὐ ἐμπεδώσας διώκειν καὶ οἱ ἡμῶν ἀπέδειξαν, ἀνθρωποι δ' ὄντ' αὖ οὐ πολλῷ χρόνῳ τοῦ μὴ ὄντας ἀλκίμους ποιήσειαν. χωμένων δ' θεῖς ἱερὸς χρήμασι τῶν οὐ τοῖς ἀρκάδων ἀρχόντων, μὴ ἀπὸ δόντων τοῦ ἐπαείτους ζεφόντων, πρὸ-

πρόδοι μαντινεῖς ἀπεψηφίσαντο τοῖς ἱεροῖς χρήμασι μὴ χρῆσθαι. καὶ αὐτοὶ δ' γιγνόμενον μέρος εἰς τοὺ ἐπαρίτους ἐκ τῆς πόλεως ἐκποιεῖν τες ἀπέπεμψαν τοῖς ἄρχουσιν· οἱ δὲ ἄρχοντοι, φάσκοντες αὐτοὺ λυμαίνεσθαι δ' ἀρκάδας, ἀπεκαλοῦντο ἐς τοὺ μυρίους τοὺ πρόσθεν αὐτῶν. καὶ ἐπεὶ οὐχ ὑπήκουον, κατεδίκαζον αὐτῶν, καὶ τοὺ ἐπαρίτους ἔπεμπον ὡς ἄξοντας τοὺ κατακεκριμένους. οἱ μὲν οὖν μαντινεῖς, κλείσαντες τὰς πύλας, οὐκ ἐδέχοντο αὐτοὺ εἴσω. ἐκ δὲ τούτου τάχα δή καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἔλεγον οἱ τοῖς μυρίοις ὡς οὐ χρὴ τοῖς ἱεροῖς χρήμασι χρῆσθαι, οἱ δὲ καταλιπεῖν εἰς δ' ἀεὶ χρόνον τοῖς παισὶν ἔγκλημα πρὸς † εἰς τοὺ θεούς. ὡς δὲ καὶ οἱ τοῦ κοινῷ ἀπέδοξε μηκέτι χρῆσθαι τοῖς ἱεροῖς χρήμασι, ταχὺ δή οἱ μὲν οὐκ ἂν δυνάμενοι ἄνευ μισθοῦ τῶ ἐπαρίτων ἔτι διεκόντο· οἱ δ' δυνάμενοι παρακεκλευσάμενοι αὐτοῖς, καταβαίνουσι εἰς τοὺ ἐπαρίτους, ὅπως μὴ αὐτοὶ ἐπ' ἐκείνοις, ἀλλ' ἐκεῖνοι ὧδε σφίσιν ἔεν. γνόντες δὲ οἱ τῶν ἀρχόντων τὰ ἱερὰ χρήματα, ὅτι εἰ δώσειεν δυνήσεσθαι, κινδυνεύσειαν ἀπολέσθαι, παύσουσιν ἐς ἡσυχίαν καὶ διδάξουσι τοὺ ἠλείους ὡς εἰ μὴ στρατεύσειαν, κινδυνεύσουσι οἱ ἀρκάδες πάλιν λακωνίσαι. καὶ οἱ μὲν πρεσκευάζοντο ὡς στρατευσόμενοι· οἱ δὲ τὰ κράτιστα τῇ πελοποννήσῳ βουλευόμενοι, ἔπεισαν δ' κεῖνον τῶν ἀρκάδων, πέμψαντας πρέσβεις ἐπεῖν τοῖς ἠλείοις μὴ ἰέναι (καὶ ὅπλοις ἐς πλὴν ἀρκαδίαν, εἰ μή πῃ κελοῖεν. καὶ ἅμα μὲν ταῦτα πρὸς τοὺ ἠλείους ἔλεγον, ἅμα δὲ ἐλογίζοντο ὅπ πολέμου οὐδὲν δέοιτο. τότε γὰρ ἱεροῦ τοῦ Διὸς πρεστάναι οὐδὲν προσδεῖσθαι οἰόμενον· ἀλλ' ἀφιστάντος αὖ καὶ δικαιότερα καὶ ὁσιώτερα πιεῖν, καὶ τῷ θεῷ οἴεσθαι μᾶλλον αὖ οὕτω χαρίζεσθαι. βουλομένων δὲ ταῦτα καὶ τὴν ἠλείων, ἔδοξεν ἀμφοτέροις ἐξιλεῶσθαι τὸν θεόν. ἐκκλησίαν ποιησάμενοι. ἐκκλησιαζόντων δὲ τὴν ἑορτὴν, καὶ ὁμοζύγιον τὴν τε ἄλλων ἁπάντων καὶ τὴν τεγεατῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ δικαίου, ὃς ἐτύγχανεν αὖ τὴν τιγέαν ἔχων ὁπλίτας τετρακοσίους τὴν βοιωτῶν, οἱ μὲν ἄλλοι ἀρκάδες αὖ τῇ τεγέᾳ αὐτοῦ † καταμένοντες, ἐδείπνοποιοῦτό τε καὶ δὐθυμοῦντο, καὶ σπονδὰς καὶ παιᾶνας ὡς ἐξιλεώς γεγενημένης ἐποιοῦντο· † οἱ δὲ δικαῖοι καὶ τὴν ἀρχόντων οἱ φοβούμενοι τὰς δὐθύνας, σώ τε τοῖς βοιωτοῖς καὶ τοῖς ὁμογνώμοσι τὴν ἐπῖτων, κλείσαντες τὰς πύλας τοῦ τῆν τεγεατῶν τείχους, πέμπουσι δὲ δοῦ συσκηνοῦντας, στρελάμβαινον τοὺ βελτίστους. † ἅτε δὴ ἐν πασῶν τῶν πόλεων πρόντων τὴν ἀρκάδων· καὶ πάντων ἐξιλεῶν βουλομένων ἔχειν, πολλοὶς δὴ τοῦ συλλαμβανομένους ἦν· ὥστε ταχὺ δὲ μὴ αὐτοῖς δεσμωτήριον μεσὸν ἦν, ταχὺ δ' ἡ δημοσία οἰκία. ὡς δ' πολλοὶ οἱ ἐρχμένοι ἦσαν, πολλοὶ δ' ἐκ τοῦ τείχους ἐκπεπηδηκότες, ἦσαν δ' οἱ καὶ Δᾶ-

Arcades ἐπικαταμένοντες

ἀλλὰ δικαῖοι

ἔτι δὲ

per portas emitterentur, (nam nemo erat qui cuiquã succenseret, extra illos qui se capite multandos existimabant) in maximam Thebanum & alios, qui hæc vnà cum ipso agebant, sollicitudinem coniecit, quòd Mantinei quos inprimis capere volebant, sanequàm paucos comprehendissent. Nam plerique omnes domũ sese contulerant, quippe qui non procul a Tegea distarent. Quũ illuxisset, & de ijs quæ gesta erant, Mãtinei certiores facti essent: continuo missis ad ceteras vrbes Arcadicas nuntijs, vt in armis essent oppidáq; sua præsidijs munirent, denuntiabant: quod quidẽ ipsi quoq; faciebant. Simul Tegeam quosdã ablegant, reddi sibi quoscumq; Mantineos haberent, postulabant. Præterea non æquum aiebant esse, quemquam ex ceteris etiam Arcadibus vel vinciri, vel morte multari prius, quàm de caussa cognitum esset. Erant etiam qui hæc culparent, ac nuntiarent sanctè Mantineorũ rempublicã spõdere, se exhibiturã in cõcilio Arcadũ publico, quotquot tamdem aliquis sisti sibi postularet. Hæc quum Thebanus ille audiret, quid hac in re ageret, ambigebat: adeoq; captiuis omnibus dimissis postridie conuocabat Arcades, quotquot conuenire volebant, seq; purgabat, ac deceptum esse dicebat. Nam se inaudisse narrabat, Lacedæmonios armatos in finibus esse, ac nõnullos Arcades Tegeam illis prodere velle. Quæ quum illi audissent, dimittunt hominem, quamquam eum de Arcadibus mentiri scirent. Inde legatis Thebas missis, sic eũ accusabant, vt morte multandum statuerent. Dixisse tum Epaminondã ferunt, qui id temporis Thebanorum imperator erat, rectius hominem feciſſe tum, quum Arcades cõprehenderet, quàm quum dimitteret. Nam cur non, inquit, aliquis de proditione iure vos accuset, qui quum nos vestri caussa bellum geramus, sine consensu nostro pacẽ feciſtis? Enimuerò scitote, inquit, suscepturos nos expeditionẽ in Arcadiã, ac bellum gesturos vnà cum ijs, qui partes nostras sequuntur. Posteaquàm hæc ad commune Arcadum, eorumq; vrbes renũtiata fuissent: tum verò secum ipsi cogitare ceperunt Mantinei alijq; Arcades, qui de Peloponneſo erant solliciti, itidemque Elei & Achæi, palàm Thebanos id moliri, vt Peloponẽsi vires quammaximè atterent, quo sine vlla difficultate in seruitutem eam redigerent. Nam cur tamdem bellum nos volunt gerere? nũ eam ob caussam, vt ipsi nosmet mutuo perdamus, et vtriq; ab ipsis pendeamus? Cur ad expeditionem accingunt sese, quum nos dicamus, in hoc tẽpore nobis opera ipsorũ nõ opus esse? An' non clarissimũ est, eos iccirco se ad hanc expeditionem parare, vt aliquo nos dãno adficiãt? Hinc Athenas suos mittũt, qui hortarentur Athenienſes ad ferendum opẽ. Præterea legatos ex Eparitis mittũt Lacedæmonẽ, ac Lacedæmonios hortãtur, vt cõmunibus auxilijs prohiberent, ne qui Peloponneſum in seruitutem redigerent. Impetratum etiam inde de principatu, nimirũ vt singu-

Peloponnesijse aduersus Thebanos coniungunt.

Ἀλλὰ τῶν πυλῶν ἀφεῖντο, (οὐδεὶς γὰρ οὐδαμοῦ ἀρνήσεσθαι ὅσις μὴ ᾤετο ἀρκεῖσθαι) ἀρχῆσθαι δὲ μᾶλλον ἐποίησε τότε ἡθεῶν δ' οὖν μετ' αὐτῶν ταῦτα πράττοντας ὅπ μαντινέας, οἷς μάλιστα ἐβούλοντο λαβεῖν, ὀλίγους τινὰς πάνυ ἔρρον. οὐδὲ γὰρ θ' ἑγγὺς τῆ πόλιν εἶναι, ἀεδὸν πάντες ᾤχοντο οἴκαδε. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ τὰ περὶ τὰ πράγματα ἐπύνθοντο οἱ μαντινεῖς, δρόμῳ πέμποντες εἰς τὰς ἄλλας ἀρκαδικὰς πόλεις, πολεμόρθουν οὐ βοῆς ὅλοις εἶναι, καὶ φυλαττῆσθαι τὰς πόλεις. ἠ αὐτοὶ δὲ οὕτως ἐποίουν· ἠ ἅμα πέμψαντες εἰς τέγεαν, ἀπήτουν ὅσους ἔχοιεν αὖθρωποι μαντινεῖς· ἠ τ' ἄλλων δὲ ἀρκάδων οἱ δέκα † ἀξιοῦντες ἔφασαν οὔτε δεδέσθαι, οὔτε ἀποθνήσκειν πρὸ δίκης. καί τινες † ἐπαπεῖλουν, καὶ ἔλεγον ἀπαγγέλλοντες ὅπ ἠ τῶν μαντινέων πόλις ἐγγυῶτο ἢ μὴν πρέξειν εἰς δ' κοινὸν τῶν ἀρκάδων ὁπόσους τις προσκαλοῖτο. ἀκούων οὖν ὁ ἡθαῖος ἠώρει τε ὃ, π χήσασθ τῷ πράγματι, καὶ ἀφίεσαν πάντας οὐ αὖθρωπον. ἠ τῆ ὑστεραία συγκαλέσας τῶν ἀρκάδων ὁπόσοι γε δὴ συνελθεῖν ἠθέλησαν, ἀπελογεῖτο ὡς ὑβρισμένη † ἔφη † ὅπ λακεδαιμόνιοί τε εἶεν σὺν τοῖς ὅλοις οἷς ὠδὶ τοῖς δεῖοις, προδιδόναι τε αὐτοῖς μέλλοιεν τὴν τέγεαν τῶν ἀρκάδων τινές. οἷς ἀκούσαντες † ἐκεῖνοι Μ, κείνον Μ, καίπερ γνώσκοντες ὅπ ἐξηύθιζε πολὺ σφῶν, ἀφίεσαν· πέμψαντες δ' ἐς ἡθαν πρέσβεις, κατηγόρουν αὐτῶν ὡς δεῖν ἀρδανεῖν. τὸν δ' Ἐπαμινώνδαν ἔφασαν (καὶ γὰρ στρατηγῶν τότε ἐτύγχανε) λέγειν ὡς πολὺ ὀρθότεροι ποιήσειεν ὅτε σωνελάμβανε βοῖς ἀνόρασι ἢ ὅτε ἀφῆκε· δ' γὰρ, ἔμοῦ δ' ὑμᾶς εἰς πολεμίαν † καταστήσοντα, ὑμᾶς ἂν τῆς ἡμετέρας γνώμης ἐξιόντας ποιεῖσθαι, ὥσ οὐκ ἂν δικαίως προδοσίαν τῆς ὑμῶν βοῆς κατηγορεῖτε δ' ἴστε, ἔφη, ὅπ ἡμεῖς καὶ στρατευσόμεθα εἰς τὴν ἀρκαδίαν, καὶ σὺν βοῖς τὰ ἡμέτερα φρονοῦσι πολεμήσομεν. ὡς δὲ ταῦτα ἀπηγγέλθη πρός τε τὸ κοινὸν τῶν ἀρκάδων, † καὶ τὰς πόλεις, ἐκ βούτου αἰεὶ γίζοντο μαντινεῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ἀρκάδων οἱ κηδόμενοι τῆς πελοποννήσου, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡλεῖοι μὴ ἀκαιοί, ὅπ οἱ θηβαῖοι δὴ ἡλοι εἶεν ὡς ἀδικεστάτην βουλόμενοι τὴν πελοπόννησον εἶναι, ὅπως ὡς ῥᾷστα αὐτὴν κατδουλώσοιντο. τί γὰρ δὴ πολεμεῖν ἡμᾶς βούλονται; ἢ ἵνα ἡμεῖς μὲν δυνήλους κακῶς ποιῶμεν, ἐκεῖνον δ' ἀμφότεροι θεώμεθα; ἢ τί λεγόντων ἡμῶν ὅπ οὐ δέδεμεθα αὐτῶν οἱ τοῦ πόντι, πᾶσκυδιάζοντας ὑβιόντες; οὐ δῆλον ὡς ὠδὶ δ' κακὸν τὴν ἡμᾶς ὀργίζεσθαι στρατεύῳ πᾶσκυδιάζοντας; ἐπεμπον δὲ καὶ ἀθλιόχζε, βοηθεῖν κελεύοντες. † ἔτεμεν δὲ καὶ εἰς λακεδαίμονα πρέσβεις ἀφ' τῶν ἐπαείτην, πᾶσκλοῦντες λακεδαιμονίους, ἐ βούλοιντο κοινὴ σχολωλύφ αὖ ὕνδε ἴωσι κατδουλοσόμενοι τὴν πελοπόννησον. πολὺ μέντοι ἡγεμονίας αὐτόθεν διεπέπτοντο, ὅπως σὺν τῆ μὴ βοηθοῖεν, ὅπως μὴ ἐπιτρέποιεν ἐπιτρέπειν ἐπιτρέπεσθαι

ἀξιοῦντες ἐκεῖνον ἐκφεύγειν

κατηγορεῖτε

καὶ κατασκ.

ἐπιτρέπειν

ἑαυτῶν ἡγήσοιντο. οὐ δόσῳ δὲ ταῦτ' ἐπράττετο, Ἐπαμινώνδας ὁρμᾶτο, Βοιωτοὺς ἔχων πάντας καὶ θετταλῶν πολλοὺς καὶ φερὲ τε Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἀντίων αὐτῷ. Φωκεῖς μὲν τοι ἐκ ἠκολούθουν λέγοντός ὅτι ξυμβήναι σφίσιν αὐτοῖς εἶεν, εἴπερ ὧδὶ ἡθεῖν ἰοιεν, βοηθεῖν, ἐπ' ἄλλους δὲ στρατεύσειν, ἐκ εἶναι σφίσι ταῖς ξυμβήκαις. ὁ μέντοι Ἐπαμινώνδας ἐλογίζετο καὶ σὺν πέλοποννήσῳ σφίσιν ὑπάρξειν ἀργείους τε καὶ μεσσηνίους καὶ ἀρκάδων τὸ σφέτερα φρονοῦντας. ἦσαν δ' οὐδὲ τεγεᾶται ἠ μεγαλοπολῖται καὶ † ἀσθεᾶται καὶ παλαντεῖς, καὶ εἴ πῃσθ δὴ πόλις, ἀφ' σμικρά τε εἶναι καὶ σὺν μέσοις ταύταις οἰκεῖν, ἰσχναίζοντο. ἀφ' ἡλικίαν δὲ Ἐπαμινώνδας ἐλογίζετο σὺ νεμέᾳ, σὺ ταῦτα διέτεινε, † νομίζων τοὺς ἀθλιωτίους πλεονέκτησε λήψεσθαι, καὶ † ὀλίγῳ μέγα αὖ τοῦτο γενέσθαι βοῖς μὲν σφετέροις συμμάχοις, εἰς τὸ ὠφελῆσαι αὐτούς· βοῖς δὲ ἐναντίοις, ἐς δ' ἐς ἀνυμίαν ἐμπεσεῖν. ὡς δὲ σωνελόντι ἐπεῖν, πᾶν ἀγαθὸν εἶναι ἡθαίοις, ὅπ ἐλαττοῦντο ἀθλιῶται. οἱ δὲ τῆ ἀφικτείᾳ αὐτοῦ ταύτῃ σωήεσαν πάντες οἱ ὁμοφρονοῦντες εἰς τὴν μαντίνειαν. ἐπεὶ μέντοι ὁ Ἐπαμινώνδας ἤκουσε τοὺς ἀθλιωτίους δ' μὲν κατὰ γῆν πορεύεσθαι ἀπεγνωκότας, δ' θάλατταν δὲ παρασκευάζεσθαι, ὡς δὴ λακεδαιμονίων βοηθήσοντας βοῖς ἀρκάσιν, οὕτω δὲ ἀφορμήσας ἐκ τῆς νεμέας ἀφικνεῖται εἰς τὴν τέγεαν. θύτυχὴ μὲν οὖν ἔγωγε οὐκ αὖ φήσαιμι τὴν στρατείαν αὐτῶν γενέσθαι, ὅσα μέντοι προνοίσας ἔργα καὶ τόλμης ὄσι, οὐδέν μοι δοκεῖ αὐτὴν ἐλλείπειν. πρῶτον μὲν γὰρ ἔτολμησε ἐπιναῦσαι αὐτοῖς ὅπ δ' στρατόπεδόν σφῶν ἔμελλε τέλεσε τὴν τεγεατῶν ἐποιήσατο· ἔνθ' σφαλερτέρῳ τε λῷ ἢ ἐξῆν ἐξεστρατοπεδεύσατο, καὶ βοῖς πολεμίοις σφῶν ἀδηλοτέρῳ ὄ, π πράξοιεν· καὶ πᾶσκυδιαζεσθαι δὲ, εἴ του ἐδέετο σφῶν τῆ πόλει ὄντι δυπορώτοις λῷ. τῶν δ' ἑτέρων ἔξω στρατευομένων ὑβρῶν ὁρᾶν εἴτε π ὀρθῶς ἐπράξεσε, εἴτε π ἡμάρτανον. καὶ μὲν οἰόμενόν γε κρείττων τῶν αὐτιπάλων εἶναι, ὁπότε ὁρῷεν χωρίοις πλεονεκτοῦντας αὐτούς, οὐκ ἀνήκεστα ὠφελῆσθαι. ὁρῶν δὲ οὔτε πόλιν προχωροῦσαν αὐτῷ οὐδεμίαν, τόν τε χρόνον ὑβρίκεναι, ὠόμισε πρακτέον τι εἶναι. ἐ δὲ μή, αὐτὴ τῆς πρόσθεν δυκλείας πολλὴν ἀδοξίαν προσδέχεσθαι. ἐπεὶ οὖν κατεμαθάνε πολὺ μὲν μαντίνειαν † τοὺς ἄλλους αὐτιπάλους πεφυλαγμένους, μετὰ πεμπομένους δὲ Ἀγησίλαόν τε καὶ πάντας σὺν λακεδαιμονίους, καὶ ᾔδετο ἀνεστρατευμένον τὸν Ἀγησίλαον, καὶ ὄντα ἤδη σὺ πελλίῃ, δ' ἥπυποιησόμενος, πραγγέλασι, ἡγεῖτο δὴ στρατεύματα δυοῖν ὧδὶ πᾶσι· καὶ ἐ μὴ κρὴς θεία τινὶ μοίρᾳ προσελθὼν ἀνήγγειλε τῷ Ἀγησιλάῳ πρόσιον δ' στράτευμα, ἔλαθεν αὖ τὴν πόλιν ὥσπερ νεοττιὰν πᾶσι παπασιν ἔρημον τῶν ἀμυνομένων. ἐπεὶ μέντοι πρόπυθόμενον τοῦτο Ἀγησι-

ἐκεῖνοι Μ, κ, γρ. ἐξέβη, τὶ, φρ. ἀπῆκεν,

κατασκώπτων

Epaminõdæ encomium.

Epaminõdæ stratagema.

*singulis suis in finibus alijs præesſent. Interim dũ hæc agebãtur, domo Epaminõdas proficiscebatur, ac secũ Bœotos omnes, Euboenſes, Theſſalos multos, quo partim ab Alexandro, partim eius aduersarijs acceperat, ducebat. Phocenſes tamen non sequebantur, quum ijs condicionibus initum fœdus esse dicerent vt si quis Thebanos inuaderet, opem ferrent: verùm vt aduersus alios cum eis militatũ irent, id in fœdere comprehendi negabãt. Et existimabat Epaminõdas suis a partibus futuros in Peloponneſo Argiuos, Messenios, Arcades eos, qui rebus Thebanorum faue bant. Erant hi Tegeatæ, Megalopolitani, * Aſtheatæ, Palantini, & quotquot oppida propterea quòd essent exigua, & horũ in medio sita, sequi eos cogebantur. Copias ergo celeriter Epaminondas eduxit, qũmque Nemeã ingreſſus esset, nonnihil istic subsistebat, & intercepturũ se transeũtes Atheniẽſes putaret. Nã magnũ hoc quiddã fore ducebat, quod suorũ quidẽ sociorũ animos confirmare posset, hostiũ verò ad desperationem adigere. Atq;, vt breuiter dicã, omnino Thebanis emolumento futurum existimabat, quidquid Atheniẽſes detrimenti accepiſſent. Interim dum ille hoc loco cõmoratur, Peloponneſii omnes quotquot conſentiebant, apud Mantineam conuenere. Quum autem audisset Epaminondas, Athenienſes mutato consilio non iam terra facturos iter, sed mari se parare, vt per Lacedæmonem Arcadibus opem ferrent: motis e Nemea castris, Tegeam profectus est. Atque equidem hanc illi expeditionem feliciter ceſsiſſe, non possum dicere: quæ verò tum prouidentiæ, tum audaciæ facinora sunt, ea desiderari mihi in hoc viro minimè posse videntur. Nam primum hoc non posſum non prædicare, quòd intra Tegeatarum muros castra locauerit: quo loco erant tutiora, quàm si foris ea locasset, ac quid ageret, minus ab hostibus sciri poterat. Præterea si qua re opus, eam facilius in vrbe parare poterat. Hostes verò quum castra extra oppida haberent, perſpici poterat siue quid rectè gererent, siue perperam. Et quia superiorem se hostibus esse, putabat: quoties eos locorum commoditates quærere videbat, non educebat suos; vt illos inuaderet. Posteaquàm verò nullã ad se vrbem deficere cerneret, ac tempus elabi: gerendum aliquid esse putabat, quod nisi faceret, pro hactenus parta gloria magnam infamiam exſpectabat. Itaq; quũ factus esset certior, hostes apud Mantineam magna cũ cura sẽ munisse, ac Ageſilaũ omnésq; Lacedæmonios arcesſere, iamq; adeò cũ copijs Ageſilaũ domo profectum apud Pellenen esse, animaduerterat: sumta cœna, denuntiato q; militib. itinere, rectà Spartã copias ducit. Quòd nisi diuino quodã fato Cretenſis quidã ad Ageſilaum contendens, ei copias Epaminondæ aduentare nuntiasset: cepisset Spartam, quasi quemdam nidum, omnino a defensoribus desertam. Ageſilaus autem*

Aγησι-

quum

quum antè de his præmonitus, hostem in adeunda vrbe anteuertisset: dispositis hinc inde suis Spartani, quamquam perpauci essent, vrbem tamen custodiebant. Nam & equites eorum iam in Arcadiam discesserant, & copiæ mercenariæ, & ex X seriebus tres. Posteaquàm Spartam Epaminondas venisset, non vrbem illac ingrediebatur, vbi vel pugnam hostes in planicie commissuri erant, vel tela de ædificijs deiecturi, vel vbi nihilo plus in pugna multi, quàm pauci erant effecturi: sed loco quodam occupato, quo se superiorem fore putabat, ita in vrbem descendit, non adscendit. Ceterùm quod deinde accidit, partim numini potest adscribi, partim dici, desperatis nemmem posse resistere. Nam quum Archidamus vix centum viros duceret, ac non solum traijceret, (id quod impediri potuisse quodam modo videbatur) sed etiam *in locum arduum versus hostes pergeret: tum illi qui spirabant ignem, qui Lacedæmonios deuicerant, qui rebus omnibus superiores erant, ac præterea loco erant excelsiore: nō excepere militum quos Archidamus secū habebat, impetum, sed terga dedere, primiq; adeò milites Epaminondæ sunt occisi. Quum autem exsultaret Lacedæmonij ob victoriam, ideoq; persequerentur intempestiuius: rursus & ipsi quosdam amisere. Nam descripti erant, vti quidem videtur, concessæ ipsis victoriæ certi quidam fines. Archidamus eo loco quo victoria potitus fuerat, tropæū excitauit, & eos qui ex hostibus istic interemti erāt, per indutias reddidit. Epaminondas autem secum ipse perpendens futurum, vt Arcades Lacedæmonem venturi essent opis ferendæ caussa: nolebat simul cum ipsis & Lacedæmonijs vniuersis, posteaquam conuenissent, pugnare: præsertim quum res ipsis feliciter cessisset, suis malè. Quamobrem rursus quamcelerrimè Tegeam contendens, graui armaturæ quiescendi spatium concessit: equitatū Mantineā misit, rogatum vti labores eos constanter ferret, simulq; monitum, consentaneum esse, pecora Mantineos vniuersa iam extra vrbem habere, itemq; viros omnes, præsertim id temporis, quo frumentum in vrbem conueheretur. Itaq; suscipiebant iter hoc equites. Interea profecti Eleusine Athenienses equites, apud Isthmum cœna sumta, quum Cleonas transissent: fortè ad Mantineam accedebant, et castra intra muros ipsis in ædificijs habebant. Quum autē pateret iam aduētare hostes, Mantinei Athenienses equitū opē implorare, si quid illi possent. Dicere, pecora vniuersa foris esse, itemq; operas, puerorū senumq; ingenuorū turbam. Quibus Athenienses auditis, quamquā necdum vel ipsi vel equi prandissent, tamen opē ferebant. Atq; heic quis eorum virtutem nō admiretur? qui quū hostes se longè maiores habere copias cernerent, & aduersum quemdā casum apud Corinthū pertulissent: nihil horū ad animū reuocabant, ac ne id quidem, quòd simul aduersus Thebanos ac Thessalos*

Epaminondas ad Spartam accedit.

*Lectio marginis.

Præclarū facinus equitum Atheniensium.

Ἀγησίλαος ἔφθη εἰς τὴν πόλιν ἀπελθών, ὥστε παρεξάμενοι οἱ σφαρτιᾶται ἐφύλαττον καὶ μάλα ὀλίγοι ὄντες. οἵτε γὰρ ἱππεῖς αὐτοῖς σφίσιν αὐτοῖς οὐκ ἀρκεῖν ἀπέφαινον, καὶ δ' ξενικὸν, καὶ τὴν λόχων † δέκα ὄντων οἱ τρεῖς. ἐπεὶ δὲ ἐγνώ- διάλυσιν
ω Ἐπαμινώνδας αὖ τῇ πόλει τὴν σφαρτιᾶτιν, ὅσον μὲν ἔμελλον οὐ τειχοπέδῳ μαχεῖσθαι καὶ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν βλαπτόμενοι, οὐκ εἰσῄει τούτῳ, οὐδ' ὅπου γε μηδὲν † πλείονες μαχεῖσθαι τῶν πλήν ὀλίγων, πολλοὶ ὄντες· οὕτω δὲ πλεονεκτεῖν αὖ ἐνόμιζε, δεῖσθαι λαβὼν τὸ χαλκοῦν ἀνέβαινεν εἰς τὴν πόλιν. τό, τε γε μὴν οὐ τοῦθον γενόμενον, ἐξεστι μὲν τὸ θεῖον αἰτιᾶσθαι, ἐξεστι δ' λέγειν ὡς ὅτι ἀφρονεστέροις δὲ εἰς αὖ ἐσποιεῖν. ἐπεὶ δ' ἡγεῖτο Ἀρχίδαμος δὲ ἐπ' ἐχων κώλυμα) † ἐπορεύετο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πάλους, οὐ τοῦθα δὴ οἱ σῦς πένοντες, ἐπορεύετο ἀμὶ τὸν ὄρθιον ἐπὶ τὰ οἱ νενικηκότες τοῦ λακεδαιμονίους, οἱ τῷ σαντὶ πρανεῖ πολέοντες, καὶ † πρὸς τούτοις, ὑπερβάλλια χωρία ἔχοντες, οὐκ ἐδέξαντο τοῦ σφᾶς Ἀρχίδαμος, δὴν ἐγκλινοῦσι. μὴ οἱ μὲν πρῶτοι τῶν Ἐπαμινώνδου ἀρθυμήκοισιν· ἐπεὶ μέντοι ἀναλλόμενοι τῇ νίκῃ ἐδίωξαν οἱ ὤρθωσεν πορρωτέρω τῶν καιρῶν, οὗ- τοι αὖ ἀρθυμήκοισι. πολιεγέρεσθαι δή, ὡς ἔοικεν, ἐπὶ τὸ θεῖον μέγιστος δοῦναι νίκην ἐδόκουν αὐτοῖς. καὶ ὁ μὲν δὴ Ἀρχίδαμος πρόπαλόν τε ἴσαν οὕτω ἐτετεκράτησε, καὶ τοὺς αὐτοῦθα πεσόντας τῶν πολεμίων ἐπὶ σπόνδους ἀπέδοσαν. ὁ δ' Ἐπαμινώνδας λογιζόμενος ὅτι οἱ ἀμφὶ δὲς βοηθήσουσιν εἰς τὴν λακεδαίμονα, ἐκείνοις μὲν οὐκ ἐδοῦλεῖο καὶ πᾶσι λακεδαιμονίοις ὁμοῦ ξυνομνύοις μάχεσθαι, ἄλλως τε καὶ δύτυχήσαι, τὴν δὲ ἀφετετυχηκυῖαν· πάλιν δὲ πορευθεὶς ὡς ἐδύνατο τάχιστα εἰς τὴν τέγεαν, τοὺς μὲν ὁπλίτας αὐέπαυσε, τοὺς δ' ἱππέας ἐστεμμένους εἰς τὴν μαντινείαν, δεκάδις αὐτὴν προσκαρτοῦσι, καὶ διδάσκων ὡς ταῦτα μὲν ἐκὸς ἔξω εἶναι τὰ τῶν μαντινέων βοσκήματα, ταύτας δὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἅλωστε καὶ σίτου συγκομιδῆς οὔσης. καὶ οἱ μὲν ᾤχοντο· οἱ δ' ἀμφὶ δὲς ἱππεῖς ὁρμηθέντες ἐξ ἐλθοῦσιν, ἐδόκουν ποιήσασθαι μὴ οἱ ἰοῦσι· διελθόντες δὲ καὶ τὰς κλεωνάς, ἐτύγχανον προσιόντες εἰς τὴν μαντίνειαν, καὶ καταστρατοπεδευσάμενοι οὗτοι τοῖς τείχεσιν οὐ ταῖς οἰκίαις. ἐπεὶ δὲ δῆλοι ἦσαν προσελαύνοντες οἱ πολέμιοι, ἐξέσυντο οἱ μαντινῆς τὴν ἀθλιωτίων ἱππέων βοηθεῖν, εἴπ δυώκοιεν· ἔξω γὰρ ἦν μὴ τὰ βοσκήματα σφίσι, δοῦλοι ἐργάται, πολλοὶ δὲ καὶ παῖδες θεραπεύοντες τὴν ἐλευθέρων. ἀκόλουθοι δὲ τοῦτο οἱ ἀθηναῖοι ἐκβοηθοῦσιν, ἔπ ἄντες αὐάγκαιοι καὶ αὐτοὶ μὴ οἱ ἵππαροι. ὡς τοῦθα δὴ οὕτω τὴν αὖ τῶν ἀρετῶν τὴς οὐκ αὖ ἀγαθοῦ εἶναι; οἱ καὶ πολὺ πλείονας ὁρῶντες τοὺς πολεμίους, καὶ δυσχήματος γεγενημένου οὐ κείνῳ τοῖς ἱππεῦσιν, οὐδὲν πόνου ἐπελογίσαντο, οὐδ' ὅτι καὶ ἀνδραίοις ἅμα καὶ Θεσσαλοῖς τοῖς ἱππεῦσιν εἶναι δοκοῦσιν ἔμελλον μαχεῖσθαι· ἀλλ' αἰσχυνόμενοι εἰ παρόντες μηδὲν ὠφελήσειαν τοὺς συμμάχους, ὡς εἶδον τάχιστα τοὺς πολεμίους, ζωμὸν ἔφαγον, ἐρῶντες αὐασπάσασθαι τὴν πατρῴαν δόξαν· καὶ μαχόμενοι αἵπερ μὲν ἐνίκων σωθῆναι ταῦτα τὰ ἔξω τοῖς μαντινεῦσιν· αὐτὴν δ' ἀπέθανον αἴσθοντο ἀγαθοί, καὶ ἀπέκτειναν δὲ δηλητήρι τοιούτους. οὐδὲν γὰρ οὕτω βραχὺ ὅλον ἐκάτεροι εἶχον ᾧ οὐκ ἰζικναοῦσθαι ἀλλήλων. καὶ τοὺς μὲν φίλους νεκροὺς ἀνῄλοντο, τὴν δὲ πολεμίων λῶν οὓς ἔσωσαν σπόνδους ἀπέδοσαν. ὁ δ' αὖ Ἐπαμινώνδας, οἰόμενος ὅτι ὀλίγον μὲν ἡμῶν αὐάγκη ἔσεσθαι ἀπέναι, ἅμα δ' ἡδέως τῇ στρατείᾳ δ' χρόνον· ἐὰ δὲ καταλέγει ἐρήμους οἷς ἦλθε σύμμαχος, ἐκέκευοι φιλοσκήνοισθε ἔσω τὴν αὐτὴν πάλον, αὖθις δὲ λευμαίνος παντάπασι τῇ ἔκωτε δύξῃ ἐοικέναι, ἡμίμυος μὲν οὐ λακεδαίμονι ζωὸ σωλλῷ ὁπλιτικῷ ὑπ' ὀλίγων, ἡμίμυος δὲ οὐ μαντινείᾳ ἱππομαχίᾳ, αἵπος δὲ γεγενημένου ὅλῳ τῷ ἐς πελοπόννησον στρατείαν τὸ σωστάναι λακεδαιμονίους καὶ αὐτοκράτας μὴ ἀχαιοὺς μὴ ἠλείους μὴ ἀθηναίους· ὥστε ἂν ἐδόκει αὐτῷ θυμαχὸν εἶν ἁμαχεὶ πρελθεῖν, λογιζόμενός ὅτι, εἰ μὲν νικῷη, πάντα τοῦτα αὐαλύσοιτο· εἰ δ' ἀπόθανοι, καλῷ τῷ τελευτῷ ἡμέρᾳ ἔσεσθε, σωσαμένῳ τὴ πατρίδι αὐτοκρατῆ καταλιπεῖν. δ' μὴ δὲν αὐτὸν διανοῆσθε ὅ πάνυ μοι δοκεῖ θαυμαστὸν εἶν· (φιλοτίμου γ' αὐδρὸς τὰ διανοήματα) ὅ μοῦσι στρατεύεσθαι πεισκυκλοῦσθαι ὡς πόνων τε μηδενὸς ἀπαμύνειν μήτε νυκτὸς μήτε ἡμέρας, κινδύνου τε μηδενὸς ἀφίστασθαι, σωτηρίᾳ τε τὰ ἐπιτηδεῖα ἔχοντας ὅμως πειθεσθαι ἐθέλειν, ταῦτά μοι δοκεῖ θαυμαστότερα εἶν. ὡς γε δὴ τελευταῖον παρήγγελεν αὐτοῖς παρασκευάζεσθαι ὡς μάχης ἐσομένης, πρόθυμος μὲν ἐλθυκεῖτο οἱ ἱππεῖς τὰ ὡραῖα, κελεύοντος ἐκείνου· ἐπεγεφόφοντο δ' καὶ τὴν αὐριανὴν ὁπλῖται, ξόπαλα ἔχοντες, ὡς θησαῖοι· σωτῆς δ' ἱκανὸν μὴ λόγχαν μὴ μαχαίρας, μὴ ἐλαμπρύνοντο τὰς ἀσπίδας. ἐπεὶ μόνοι οὕτω παρεσκευασμένους ἀπῆγαγεν, ἄξιον αὖ παινεῖσθαι ἃ ἐποίησε. πρῶτον μὲν γάρ, ὥσπερ εἰκός, ζωμὸν ἔφαγε. τοῦτο δὲ πρόπλων, σαφανίζων ἐδύκει ὡς ἐς μάχην παρασκευάζετο. ἐπεὶ γε μὴν ἐτέτακτο αὐτῷ στρατόν μας ὡς ἐβούλετο, τὴν μὲν σωματοφυλακίαν ἐπὶ τοῦ πλαισίου τοῦ σφαλερωτάτου πρὸς τοὺς πολεμίους οὐκ ἦγε, πρὸς δὲ τὰ πρὸς ἑσπέραν ὄρη τὸ τεγέας καὶ αὐτῶν ἦγεῖτο. ὥστε δύξαν παρέχειν τοῖς πολεμίοις μὴ ποιήσεσθαι μάχην αὐτὴν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ γὰρ δὴ ὡς πρὸς ἑσπέραν ὄρθ ἐχείρει. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο αὐτοῦ ἡ φάλαγξ, ἔσω τοῖς ὑψηλοῖς ἔδει τὰ ὅπλα· ὥστε ἐκφανῆ στρατοπεδευόμενος. τοῦτο δὲ ποιήσας, ἔλυσε μὲν τὴν πολέσιν πολεμίων τῶν αὐτοῖς μάχαις πρὸς μάχην iubet, adeoq; castra munientis speciē exhibebat. Atq; hac re maxima ex parte in hostib. quē in animis pu-

Thessalos, equites hominum opinione longè præstantissimos prælio congressuri essent: sed turpe ducentes si posteaquàm aduenissent, nulla re socijs prodessent, quamprimum hostes conspexissent, manus cum eis conserebant, quum quidem gloriam maiorum tueri cuperent. Hoc modo commisso prælio Mantineis omnia, quæ foris habebāt, salua præstitere. Ceciderunt ex eis quidam viri fortes, cuiusmodi scilicet ipsi quoq; interemerunt. Nam nemo erat vtrimq;, cui tam breue telum esset, quo sese mutuo non sauciarent. Deinde cadauera suorum Athenienses tollūt, hostium cadaueribus quibusdam per indutias redditis. Atq; heic Epaminondas secum cogitabat intra dies paucos sibi abeundū esse necessariò, quòd huic expeditioni destinatum tempus effluxisset. Iam si eos, quibus opitulaturus aduenerat, desereret, futurum vt ab hostibus illi obsiderentur: ipse gloriam omnem prorsus amitteret, qui apud Lacedæmonem cum grauis armaturæ multis peditibus a paucis victus esset, rursus ad Mātineam equestri prælio superatus, deniq; caussam per susceptā hanc in Peloponnesum expeditionē præbuisset, vt Lacedæmonij, Arcades, Achæi, Elei, Athenienses sese consociarent. Quare fieri non posse putabat, vt sine pugna discederet, præsertim quū se ratiocinaretur, si potiretur victoria, sublaturum hæc vniuersa: sin mortem oppeteret, præclarum se vitæ finē consequuturum existimabat, in conatu relinquendi patriæ suæ Pelopōnesi imperiū. Atq; huiusmodi quædam ipsum animo volutasse, mirum mihi quidē non videtur. Nam cogitationes eiusmodi in eos cadunt, qui honoris ac laudis sunt cupidi. Illa mihi magis admiranda videntur, quòd exercitū sic consuefecerit, vt laborem nullum defugeret, nōinterdiu, nō noctu: periculum nullum formidaret: quoties cōmeatus exiguus esset, nihilo minus dicto audiens esset. Nam quū postremum denuntiasset suis, ad pugnam vti se compararent: magna cum animi alacritate galeas equites ipso iubente candidas reddebant, ac nōnulli etiā Arcades grauis armaturæ pedites nomina dabant, gestātes clauas perinde ac si Thebani essent: vniuersi denique tum hastas, tum gladios acuebant, & clypeos detergebant vt fulgerent. Hoc modo paratos quum abduxisset, operæ pretium est cōsiderare, quid deinceps fecerit. Primùm, vt par erat, aciem struebat. Id quum faceret, indicare scilicet certò volebat, quòd ad prælium se compararet. Posteaquàm copias ex animi arbitratu instruxisset, non via maximè compendiaria ducebat in hostem: sed ad Tegeæ montes solem occidentem versus, & e regione sitos pergebat. Quo factum, vt iniceretur hostibus opinio, minimè ipsum eo die dimicaturum. Etenim posteaquàm ad montem accessisset, iamq; phalax eius esset explicata: subsistere militē sub locis eminētibus in ar-

Magnanimitas Epaminondæ.

Eiusdem ad exercitū auctoritas.

pugnandi ardorem conceperãt, extinxit: itemq; aciei apparatum dissoluit. Deinde quum series, quæ vtroq; erant in cornu, ad frontẽ adduxissẽt, cuneumq; iuxta se muniuissẽt: tũ verò suis arma sumere iussis præcedebat ipse, milites autem sequebantur. Eos quum præter opinionem suam aduentare viderent hostes, nemo ipsorum cessabat. Alij se ad ordines cursu conferebant, alij se instruebant, alij frenabant equos, alij thoraces induebant. Omnes deniq; magis cladem accepturi, quàm illaturi videbantur. Epaminondas contrà copias suas instar triremis aduerso quasi rostro ductitabat, existimãs se, vbicumq; tandem impressione facta perrumperet aciem hostilem, vniuersum exercitum facilè profligaturum. Nam cum parte copiarum longè robustissima prælium committere cogitabat, infirma longius remota: quòd sciret hanc si quidem vinceretur, suis trepidationem iniecturam, hostibus fiduciam. Præter hæc equitatum hostes instar phalangis grauis armaturæ peditum, in latitudinem instruxerant, peditibus nullis intermistis. Contrà Epaminondas etiam equitum cuneum firmũ fecerat, & pedites iuxta eos collocarat. Existimabat enim fore, vt posteaquàm equitatus perrupisset, hostiũ totus exercitus victus esset. Nam perdifficile est reperire qui subsistere velint, quum suorum nonnullos terga dare conspiciunt. Iam ne Athenienses a læuo cornu succurrerent sibi proximis, quibusdã in collibus aduersus eos tum equites tum grauis armaturæ pedites collocabat, vt his etiam metum incuteret, quasi irruituri in ipsos hi essent, si quidem alijs vellẽt suppetias ferre. Atque hoc pacto cum hoste confligens, spe sua minimè frustratus est. Etenim illa parte, quà hostes adoriebatur, victoria potitus, vniuersum hostilem exercitum in fugam coniecit. Verùm posteaquàm ipse cecidit, ceteri victoria rectè vti non poterant. Nam quum aduersa phalanx fugeret, grauis armaturæ pedites neminem occidebant: neq; de loco, quo commissum prælium erat, progrediebantur. Itidem quum equitatus hostilis fugam arripuisset, ne quidem equites persequendo quemquam vel equitem vel grauis armaturæ peditem interficiebant: sed quasi si ipsi fuissent victi, trepidè per fugientes hostes elabebantur. Pedites autem cum cetratis posteaquàm vnà cum equitibus vicissent, læuum ad latus se conferebant, quasi iam superiores facti essent. Verùm istic maxima pars illorum ab Athenien sibus est interemta. His ita gestis, contrà quàm vniuersi homines arbitrarentur, accidit. Nam quum tota ferè Græcia conuenissẽt, castraq; opposita haberet: nemo non existimabat futurum, vt si prælio decerneretur, victores imperarent, parerẽt victi. Verùm Deus illum euentum dedit, vt tropæũ vtrique statuerent, quasi qui vicissent: nec statuentes

Pugna ad Mantineam.

Thebani victoria vti nesciunt.

Euentus pugnæ nec opinatus.

μάχλω προσκυλιὼ, ἔλυσε δὲ τὴν οἱ ταῖς ζωστάξεσιν. ἐπεί γε μὴν προαγαγὼν οὗ † ὠθικαίρως τοῦς τροθυομένους λόχους εἰς μέτωπα, ἰσχυρὸς ἐποιήσατο δ' αὐτὸ ἑαυτὸν ἐμβολος, τότε δὴ ἀναλαβὼν προαγγέλας τὰ ὅπλα, ἡγεῖτο· οἱ δ' ἠκολούθουν. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς εἶδον παρὰ δόξαν ὠθοῦντας, οὐδεὶς αὐτὴν ἡσυχίαν ἔχειν ἠθώυατο· ἀλλ' οἱ μὲν ἔθεον ἐς τὰς τάξεις, οἱ δὲ προετάροντο, οἱ δὲ ἵππους ἐχαλίνουν, οἱ δὲ θώρακας ἐνεδύοντο· πάντων δὲ πεισομένοις τι μᾶλλον ἢ ποιήσουσιν ἐώκεσαν. ὁ δὲ † δι' στρατεύμα αὖτε προορὼς ὥσπερ τεκέι πεσοῦσε, τὸ στρατεύμα, νομίζων, ὅπη ἐμβαλὼν διακόψει, διαφθερεῖν ὅλον δι' τὴν ἐναντίων στράτυμα. καὶ γὰρ δὴ τῷ μὲν ἰσχυροτάτῳ προσκυλίζετο ἀγωνίζεσθαι, δι' δὲ ἀσθενέστατος τοῦ ἑρῷ ἀπέστησεν, εἰδὼς ὅπ ἥπιστεν ἀθυμίαν αὖ πλάοι τοῖς μεθ' αὑτῶ, ῥώμιν δὲ τοῖς πολεμίοις. καὶ μὴν οὗ ἱππέας οἱ μὲν πολέμιοι αὐτοὶ προετάξαντο ὥσπερ ὁπλιτῶν † φάλαγγ Θ βάθος ἔξης, καὶ φαλαγγε ἔρημος πεζῶν αὐίππων. ὁ δ' Επαμινώνδας αὖ καὶ τῶ ἱππικῶ ἐμβολὸν ἰσχυρὸν ἐποιήσατο, καὶ αὐίππους πεζὸς ζωυέταξεν αὖτοῖς, νομίζων δ' ἱππικὸν ἐπεὶ διακόψειν, ὅλον τὸ αὐτίπαλον νενικηκὼς ἕσεσθαι. μάλα γὰρ χαλεπὸν δύρεῖν οὗ ἐθελήσοντας μένειν, ἐπειδὰν πινας φθύγοντας τὴν ἑαυτοῦ ὁρῶσι. καὶ ὅπως μὴ ὠθισθήσοιν οἱ ἀθηναῖοι ἀπὸ τοῦ βίωνύμου κέρατος ὠθὶ δ' ἐχόμενον, κατέστησεν ὠθὶ γιλόφων πνὸν αὐαντίους αὐτοῖς καὶ ἱππέας ὁπλίτας, φόβου βουλόμενο καὶ τύτοις πρέπειν, ὡς, εἰ βοηθήσειαν, ὅπισθεν οὗτοι ὠθικέσοιντο αὐτοῖς. τὼ μὲν δὴ συμβολὼ οὕτως ἐποιήσατο. καὶ οὐκ ἐφθόνθη τῆς ἐλπίδο · κρατήσας γὰρ μ προσέβαλεν, ὅλον ἐποίησε φθύγειν δ' τὴν αὐαντίαν. ἐπεί γε μὴν ἐκεῖνο ἔτρεσεν, οἱ λοιποὶ οὐδὲ τὴ νίκη ὀρθῶς ἔτι ἐδυνάθησαν χρήσασθαι, ἀλλὰ φυγούσης μὲν αὐτοῖς τῆς αὐαντίας φάλαγγος, οὐδένα ἀπέκτειναν οἱ ὁπλῖται, οὐδὲ προῆλθον ἐκ τοῦ χωρίου ἔνθα ἡ συμβολὴ ἐγένετο. φυγόντων δ' αὐτοῖς καὶ τὴν ἱππέων, ἀπέκτειναν μὲν οὐδ' οἱ ἱππεῖς διώκοντες οὔτε ἱππέας οὔθ' ὁπλίτας, ὥσπερ δὴ ἡττώμενοι, πεφοβημένως διὰ τὴν φθυγόντων πολεμίων διέπεσον. καὶ μὴν οἱ αὐίπποι καὶ οἱ πελτασταὶ ζωνενικόντες τοῖς ἱππόβοσιν, ἀφίκοντο μὲν ὠθὶ τὸ βίωνύμου, ὡς κρατοῦντες, ἐκεῖ δ' ἀπὸ τὴν ἀθηναίων οἱ πολῖται αὐτὴν ἀπέθανον. τούτων πάλαθέντων, ζύναντίον ἐγκλήσω οὗ νόμισαν πάντες ἄνθρωποι ἔσεσθαι. ζωελήλυθέσαν † δὲ χε- γὰρ ἐχιν. δὸν ἁπάσης τ' Ἑλλάδος, ἡ αὐτὸ τε καὶ μόνων, οὐδεὶς ἐς ὅστις οὐκ ᾤετο, εἰ μάχη ἔσοιτο, τοὺ μὲν κρατήσαντας ἄρξειν, τοὺ δὲ κρατηθέντας ὑπηκόους ἔσεσθαι. ὁ δὲ θεὸς οὕτως ἐποίησεν ὥστε ἀμφότεροι μὲν ὡς νενικηκότες τρόπαιον ἐστήσαντο, τοὺ δὲ ἑταμώνους οὐδέτεροι ἐκώλυον· νεκροὺς δὲ ἀμφότεροι μὲν ὡς νενικηκότες ζωσωσόνδους ἀπέδο-

ἀπέδοσαν, ἀμφότεροι δὲ ὡς ἡττημένοι ζωσωσόνδους ἀπελάμβανον. νενικηκέναι δὲ φάσκοντοῦ ἐκάτεροι, οὔτε χώρα οὔτε πόλ οὔτ' ἀρχὴ ἐδέτεροι ἐδέλο πλέον ἔχοντοῦ ἐφάνησαν ἢ πρὶν τὴν μάχλω γενέσθαι. ἀκρισία δὲ καὶ ταραχὴ ἔτι πλέωνο μᾶλ τὴν μάχλω ἐγένετο ἢ πρόσθεν οὐ τῇ ἑλλάδι. Εμοὶ μὲν δὴ μέχρι † τοῦδε γεγράφθω· τὰ ὑμᾶ ταῦτα ἴσως ἄλλοφ μελήσει.

τούτου

entes alteros impediebant alteri. Mortuos autem vtrique tamquam victores per indutias reddebant, & vtrique tamquã victi per indutias recipiebant. Quũq; victoria se potitos vtrique dicerent, non tamẽ vel regione aliqua, vel oppido, vel imperio magis aucti, quàm ante pugnam commissam, videbantur. Confusio quidem certè, rerúmque perturbatio maior in Græcia post pugnam exstitit, quàm prius fuerat. Atque hactenus mihi quidem hæc scripta sunto: quæ verò sequuntur, fortassis erunt alij curæ.

TOMI PRIMI FINIS.

XENOPHONTIS
Athenienſis operum

TOMVS SECVNDVS,

Quo continentur diuerſi generis libri xv, quorum catalogum verſa pagella lector inueniet, vnà cum Epiſtolarum fragmentis,

IO. LEVVENKLAIO INTERP.

Cum Annotationibus eiuſdem, & indice copioſo.

LIBRI XENOPHONTIS, QVOS ALTERO TOMO COMplexi sumus:

De Agesilao rege liber I.
De Lacedæmoniorum republ. lib. I.
De Athenienſium republ. lib. I.
Apologia pro Socrate, lib. I.
De dictis factisq; Socratis memoria dignis lib. IIII.
De tuenda re familiari lib. I.
Conuiuium, lib. I.
Hiero, siue Tyrannicus, lib. I.
De vectigalibus, lib. I.
De re equestri, lib. I.
De magistri equitum officio, lib. I.
De venatione, lib. I.
Epistolarum fragmenta.

AD ILLVSTREM AC GENEROSISSIMVM DOMINVM, GEORGIVM EBERHARTI F. IVNIOREM, ERPACHII *Comitem, Braubergæ Dominum, in Xenophontis librorum tomum alterum Proœmium.*

Diuersa semper hominum, Georgi Comes generosissime, de nostris hisce litteris fuere iudicia, contendentibus alijs, totam in eis vitam esse conterendam: alijs verò probantibus quidem illas & amplectentibus, sed ita tamen, vt negarent propter eas alia prorsus esse vel abijcienda vel negligenda. Illorum sanè, qui simpliciter omnem doctrinã spernunt, & ingenuis hominibus, quotquot ad res magnas gerendas appellere animum cogitant, officere potius eam, quàm prodesse putant: iamdudum exploſa sententia est, quam quã ne hodie quidem euelli prorsus ex omnium animis possit. Quare si de reliquis duabus sententijs altera vtra mihi probanda sit, non est cur dubitem fateri eorum mihi potius arridere iudiciũ, qui sic studia litterarum amant, vt ad ea Promethei cuiusdam instar ad Caucasum annexi, perpetuo se alligari non patiantur. Nati enim sumus reipubl. causſa, nati ad gerendas res eas, quæ publicè priuatimq; multorum saluti & commodis seruiant. Quo fit vt existimem non vsq; adeò dictum esse temerè ab Neoptolemo Achillis F. cuius sunt apud Poëtam veterem verba, Philosophandum esse, sed paucis: nam omnino, haud placere. Videbat enim magnanimus iuuenis, illorum invtilem humano generi vitam esse, qui semper velut in vmbra delitescunt, neq; tamdem aliquando in aciem gerendarum rerum prodeunt. Quòd si quædam illustria magnorum hominum exempla intueri velimus, videbimus eos hanc ipsam rationẽ sequutos esse. Nonne Dio Syracusanus ex Platonis academia prodijt, ac non solum patriam a tyrannide liberauit: sed etiam præclarè constituit? Non Epaminondas imperator clarissimus ex Pythagoreorum scholis ad rempublicã accessit, tantaq; res pace ac bello gessit: vt Græcis quidem omnibus admirationi, Lacedæmoniis autem hostibus etiam terrori esset? Atq; adeò vt propius accedam eò, quò volo: nonne Xenophon noster in adolescentia Socraticæ doctrinæ studiosissimus, hoc ipso magistro suo auctore profectus est in Asiam militatum, vbi & rem armis belli reperit, & gloriam immortalẽ clarissimis victoriis est consequutus? Idem deinceps quoque sic Socraticas de iusticia, fortitudine, moderatione, continentia, liberalitate, amicitia, omni denique officio scholas litterarũ monumentis mandabat, vt rerumpublicarum status ac leges non negligeret: sic de tuenda re familiari, domesticæq; administrationis ratione quæ Socrates disseruisset exponebat, vt præterea rationem ditandæ reipublicæ, ac vectigalium accessione muniendæ nõ obmitteret: sic scriptitabat historias, vt non solum ipse venationibus & equestribus studijs intentus esset: sed de iis etiam commentaretur. Quæ quum ita se habeãt, semper ego mirificam ex scriptis huius voluptatem cepisse me fateor. Sunt enim in eis disputationes philosophicæ eiusmodi, quæ nec explicatus difficiles habeant: & animos legentium ad rempublicã quasi præ-

parent. Quum autem monumenta tanti viri omnia de Græco Latinum in sermonem conuertissem, haud scio quàm feliciter, studio quidem accurato ac fide summa: iamq; primam operis partem, qua continentur historiarũ libri XXII, ad illustrem & excellẽtissimum Heroem, D. Egenolfum, Rupis Spoletanæ, Gerolzontij, Hohenacíq; Dominum, quocũ nupta est illustris femina, omníq; virtutũ genere ornatissima, tuæ clementiæ sororem, misissem: putabam huic alteri patronum quærendum esse, qui itidẽ vt ipse, nostra literaria dona nõ aspernaretur. Itaq; quum mecum ipse circumspicerẽ, quem potissimum deligerem: tua mihi generosa clementia occurrit, cui putabam non eam ob caussam modò, quã exposui, sed etiam ob alias munus hoc peculiariter deberi. Primùm memini qua me clementia patruus tuus generosissimus, Georgius Erpachij comes, quem ego illustris ordinis vestri principem appellare soleo, complexus sit: quæ vel vna caussa tantum apud me valet, vt vitam hactenus acerbã mihi fore putauerim, si non aliquando grati significationem animi erga ipsius excelsitatem declarassem. Deinde liber ipse ordini tuo laudatissimo, ac indoli generosæ in primis conuenit. Nam non modò præcepta continet de omni officio præclarissima, sed etiã de republica, de imperio, de re militari, de re equestri, de venatione: quarũ rerum cognitio & vsus præcipuè ad amplissimum ordinem vestrum pertinet. Nec ignoras maiores tuos, nobilissimos ac fortissimos viros, equestribus exercitijs maximè fuisse more nationis nostræ delectatos. In eo certè libro, quo ludorum equestrium superioribus octo sæculis summa in regum, ducum, principum, comitum, equitum, omnisq; generis hominum frequentia celebratorum, historiæ continentur: statim ab initio nomen illustris herois Menardi, Erpachij domini, qui vixit ætate Imp. Cæs. Henrici primi, cognomẽto Aucupis, reperitur. Et meministi præstantissimos heroas, Georgium patruum, & Eberhartum patrem, non solum maximis rebus interfuisse, verũ etiam per mediam Græciam in Asiam vsq; longeq; remotos a nobis Syros penetrasse, ac propter summam virtutem, auctoritatem, magnitudinem animi in equestrem ordinem, quem nostri auratæ militiæ vocant, cooptatos esse: ne dicam de magnanimo patruo tuo Valentino, profectò immaturè ac difficili reipubl. tempore mortuo, qui bello Germanico pro patria copias duxit, & se sanè quàm fortiter gessit. Horum laudes tibi iam æmulanti non ingratum fore studium meum, Georgi comes optime, non solum spero, sed propè mihi policeor: præsertim quum exercitijs equestribus ac venatione, verissimis belli simulacris, mirificè delecteris. Accipe igitur hilari fronte Xenophontem nostrum, meumq; conatum in optimam partem interpretare: denicq; apud illustrem comitem Georgium patruum in gratia me ponito, studiosum ab aliquot iam annis familiæ vestræ, quam vti per te Deus Opt. Max. longè latèq; amplificet, religiosis animi votis exopto.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΝ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ.

XENOPHONTIS DE AGESILAO REGE ORATIO.

ΟΙΔΑ μὲν ὅτι τῆς Ἀγησιλάου ἀρετῆς τε καὶ δόξης ἑράδιον ἄξιον ἔπαινον γενέσθαι· ὅμως δ' ἐγχειρητέον. οὐ γὰρ ἂν καλῶς ἔχοι εἰ, ὅπου πόλεως ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐγένετο, ἀφ' οὗτο δὲ μείονων αἱ τυγχάνοι ἐπαίνων. πῶς μὲν οὖν βουλεύσασθαι αὐτῷ τί ἂν τις μᾶλλον καὶ ἧττον ἔπειτα ἔχοι, ἢ ὅπου ἔπι καὶ νῦν τοῖς προγόνοις ὀνομαζομένοις ἀκριβῶς μνησθέντα ὁπόσοι ἐγένοντο, καὶ τούτοις ἐκ ἰδιώτας ἀλλ' ἐκ βασιλέως βασιλεῦσιν; ἀλλὰ μὲν οὐδὲ τοῦτ' γ' ἂν τις ἔχοι κατιδεῖν αὐτούς, ὡς βασιλεύουσι μὲν, πόλεως δὲ τῆς ὠδὶ τυχούσης· ἀλλ' ὥσπερ δι' ἐνθυμήσεως αὐτὴν τῆς πατρίδος ὑπόπτατον, οὕτω καὶ ἡ πόλις ὑπ' ἐλλάδι οὐδοξοπάτη. ὥστε δ' ὀυτόρως προτεθύουσιν, ἀλλ' ἡγεμόνων ἡγεμονεύουσι, τῇ δέ γε μὲν καὶ κοινῇ ἄξιος ἐπαινέσαι τὸν τε πατέρα καὶ τὸ γένος αὐτοῦ. ἥ τε γὰρ πόλις οὐδεπώποτε φθονήσασα τοῦ προτεπᾶσθαι αὐτοὺς, ἐπεχείρησε καταλῦσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, οἵ τε βασιλῆς οὐδεπώποτε μείζονας ὠφέλησαν ἢ ἐφ' οἷσπερ ὑπῆρχον τὴν βασιλείαν παρέλαβον. διαφορᾶς ἄλλη μὲν οὐδεμία ἀρχὴ φανερά ὅτι διαγεγενημένη ἀδιαπάστως, οὔτε δημοκρατία, οὔτε ὀλιγαρχία, οὔτε τυραννὶς, οὔτε βασιλέια· αὕτη δὲ μόνη διαμένει συνεχὴς βασιλέια. ὡς γε μὲν καὶ πρὸν ἀρξαι ἄξιον τῆς βασιλείας ἐδόκει εἶναι Ἀγησίλαον, τάδε τὰ σημεῖα. ἐπεὶ γὰρ Ἄγις βασιλεὺς ὢν ἐτελεύτησεν, ἀμφισβήτουν πολὺ τῆς ἀρχῆς, Λεωτυχίδα μὲν, ὡς Ἄγιδος ὄντος υἱοῦ, Ἀγησιλάου δὲ, ὡς Ἀρχιδάμου, κείμενα ἡ πόλις ἀνεπικλητότερον εἶναι Ἀγησίλαον καὶ θεοῖς φίλον καὶ τῇ ἀρετῇ, τούτοις ἐψήσατο βασιλέα. καίτοι δι' ἐν τῇ κρατίστῃ πόλει ὢν τῶν ἀείστων κεκριμένος τοῦ κάλλιστου γόμου ἀξιωθῆναι, ποίων ἔτι τεκμηρίων προσθῆται τῆς γε πρὸς ἀρξαι αὐτὸν ἀρετῆς; ὅσα γε μὴν ἐν τῇ βασιλέᾳ διεπράξατο, νῦν διηγήσομαι· ἀρξὰ γὰρ τὴν ὀρθὴν καὶ τοὺς τρόπους αὐτοῦ κάλλιστα νομίζω καταδήλους ἔσεσθαι. Ἀγησίλαος δ' ὑὸς μὲν ἦν ἐπιμελοῦς ὢν ἔτυχε τῆς βασιλέας· αὐτὸς δὲ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀγγέλθη βασιλεὺς ὁ πρῶτος ἀθροίζων καὶ ναυτικὸν καὶ πεζὸν πολὺ στράτευμα, ὡς δῆθεν τοὺς Ἕλληνας. βουλευομένων δὲ περὶ τούτων λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς συμμάχοις, Ἀγησίλαος ὑπέσχετο, ἐὰν δῶσιν αὐτῷ πεντήκοντα μὲν ἁπαρτιατῶν, τριακοσίους δὲ νεοδαμώδεις, εἰς ἑξακισχιλίους δὲ τὸ ξύνταγμα τῶν συμμάχων, διαβήσεσθαι εἰς τὴν ἀσίαν, καὶ

SCIO equidem non esse facile, laudatione Agesilai virtute ac gloria dignam scribere: nihilo tamen minus id mihi conãdum erit. Nõ enim æquũ fuerit eum propterea, quòd perfectè vir fortis fuit, ne laudes quidẽ virtute sua minores consequi. De ipsius igitur generis nobilitate quid vel maius uel honestius dici possit, quàm quòd hac etiam tempestate commemoratur, quotus inter eos, qui maiores ipsius appellantur, fuerit: non illos certè priuatos omines, sed reges ortos ex regibus? Iam ne hac quidem in parte reprehendi possunt, quòd reges sanè fuerint, sed vrbis obscuræ ac vilis. Immo quemadmodum eorum familia inter alias patriæ ornatissima est, sic & vrbs ipsa in Græcia per est illustris. Quo fit vt illi non primas partes inter secundos obtineant, sed inter principes principi loco sint. Hanc etiam ob caussam operæpretium est patriam pariter ac familiam ipsius laudare. Nam numquam inuidens eis vrbs, quòd eximijs honoribus ante alios fruerentur, abrogare ipsis imperium voluit: & reges numquam maiora concupiuere, quàm imperandi initio accepissent. Itaque nullum aliud imperium, non populi, non paucorum dominatum, non tyrannidem, non regnum inconuulsum perdurasse constat: sed solum hoc regnum perpetuum est. Iam prius etiam, quàm imperio potitus esset, dignum regno Agesilaum fuisse habitum: eius verò rei hæc sunt indicia. Nam quum rex Agis viuendi finem fecisset, contendentibus de regno Leotychida vt Agidis, & Agesilao vt Archidami filio: vrbs ipsa, quæ magis Agesilai genus ac virtutem probaret, eum regem constituit. Atqui quum præstantissima in vrbe dignus fuerit iudicatus pulcerrimo præmio, & quidem a viris optimis: cuiusmodi amplius opus est argumẽtis ad indicandam virtutem, quæ in eo fuerit antè, quàm imperaret? Quas autem res in imperio suo gesserit, iam commemorabo. Nam de rebus gestis etiam mores ipsius, mea quidem sententia, pulcerrimè existimari poterunt. Igitur Agesilaus regnum iuuenis adhuc consequutus est. Quúmque recens imperio potitus esset, nuntiatum fuit Persarum regẽ magnas tum nauales tũ terrestres copias aduersus Græcos cogere. Qua de re quum Lacedæmonij ac socij deliberarent, policitus est Agesilaus se, si quinquaginta Spartanos sibi darent, cum CIↃ CIↃ CIↃ tironũ, et IↃↃ CIↃ agmine de socijs coacto: traiecturũ in Asiã, διαβήσεσθαι εἰς τὴν ἀσίαν, καὶ

Agesilai familia.

Agesilaus Leotychidæ præfertur.

operamq; daturum, vt vel pacem faceret, vel si quidem gerere bellum barbarus mallet, tantum exhiberet ipsi negotij, ne aduersus Græcos arma sumere posset. Confestim hanc ipsam eius cupiditatem vehementer nonnulli admirabantur, quòd quum rex Persicus ante id temporis in Græciam traiecisset: ipse contrà aduersus illum traijcere vellet, potiusq; putaret aduersus eum pergendum, quàm illius adorientis impetum sustinendum, ac regis facultates potius, quã Græcorum in hoc bello absumendas. Longè autem pulcerrimum esse iudicabatur, quòd non de Græcia, sed Asia certamen institueret. Posteaquàm copijs acceptis cum classe domo profectus est, quî clarius demonstrari possit, quo pacto se in imperatorio munere gesserit, quàm si ea commemorentur, quæ sunt ab eo gesta? Primum igitur in Asia facinus eius hoc fuit. Præsti-
Primum in Asia facinus Agesilai.
terat Agesilao sacramentum Tissaphernes, si secum indutias pangeret, donec ipsius nuntij, quos ad regem mitteret, reuersi essent: impetraturum se ipsi, vt oppida Græci nominis in Asia sui iuris esse permitterentur. Agesilaus vicissim iurauerat, seruaturum se indutias sine fraude, tribus mensibus ad eam rem conficiendam definitis. Verùm Tissaphernes iusiurandum præstitum mox violauit. Nam pro eo quòd pacem se confecturum policitus erat, ingentes copias arcessebat a rege, quas cum ijs coniungeret, quibus iam antè vtebatur. Hæc tametsi animaduerteret Agesilaus, nihilominus in indutijs seruandis perstitit. Quãobrem mihi primùm hoc fecisse præclarè videtur, quòd dum Tissaphernem periurum esse declararet, suspectam eius apud omnes fidem reddiderit. Contrà dum se constanter sacramento confirmata seruare demonstraret, ac fœdera minimè violare: perfecit vt omnes tam Græci, quàm barbari fidenter cum eo fœdus inirent, si ita visum esset. Ceterùm vbi Tissaphernes elatus ob eas copias, quæ a rege descenderant, bellũ Agesilao denũtiasset, ni Asia excessisset: ceteri quidem socij cum Lacedæmonijs, qui aderant, omnino se angi declarabant, quòd Agesilaum minores in præsentia copias habere putarent, quàm quæ apparatui regio responderet. Verùm Agesilaus hilari admodũ vultu renuntiare legatos Tissapherni iussit, habere se magnam ipsi gratiam, quòd periurio Deos sibi quidem infestos reddidisset, Græcis verò belli socios. Deinde militibus mox imperat, ad expeditionem vti se accingerent: oppidis aũt, ad quæ ipsum hac in expeditione venire necesse erat, vt in Caria venalium sibi rerum forũ pararent, denuntiat. Etiam Ionibus, Æolensibus, Hellespõtijs mandat, vt Ephesum ad se mitterent eos, qui secũ essent militaturi. Tissaphernes, partim quòd ab equitatu Agesilaus nõ esset instructus, & Cariã equitatui sciret esse incommodam, partim quòd eum succensere sibi putabat ob fraudem, qua fuisset vsus: reipsa statuens eum in Cariam, quæ ipsius esset sedes, irrupturũ, vniuersum peditatũ eò transportat, equitatũ verò in Mæandri planicie circũducit, existi-

mans sibi satis esse virium ad proculcandos equitatus opera Græcos prius, quàm ad loca equitibus non idonea peruenissent. Agesilaus autem omissa in Cariam profectione, statimq; diuersam in partem sese flectens Phrygiam petit, & occurrentes in itinere copias secum sumens vna ducebat, & occupabat oppida, quodq; præter exspectationem irruisset, magnam pecuniarum vim capiebat. Atq; hoc ipsius facinus dignum esse visum est imperatore, quòd quum bellum esset denuntiatum, atque ex eo fraude vti fas & ius esset: non solum Tissaphernem puerum esse declarasset hoc dolo, sed etiam singulari prudẽtia collocupletare amicos visus esset. Nam quia propterea, quòd magnæ opes captæ fuerãt, vili omnia pretio vendebantur, præmonebat amicos vt multa coemerentt se enim celeriter exercitum ad mare deducturum. Selectoribus autem mandabat, vt quanti quid amici sui emerent, consignarent: simulq; captas res ipsis traderent. Quo factum est, vt ipsius amici nihil ante numerates, & commodo publico nulla re impedito, ingentes vniuersi facultates consequerentur. Præterea quum transfugæ, ita vt fit, ad regem se recipientes, viam ad pecunias interuertendas commonstrare volebant: operam dabat, vt per amicos caperentur, quo illi simul & ditarentur, & maiore in hominum essent opinione. Has ob caussas subitò perficiebat, vt amicitiam ipsius multi expeterent. Quum autem intelligeret regionem vastatam & ad solitudinem redactam non posse diu copias ferre, quum cultus ager & qui seritur, perpetuum præbeat alimentum: curam adhibebat, vt nõ vi tantum aduersarios subigeret, sed etiam lenitate suas ad partes traduceret. Militibus quoque sæpenumero denuntiabat, vt captos non tamquam iniustos plecterent: sed quasi homines, custodirent. Sæpe quoties mutabat castra, si animaduerteret paruos mercatorũ pueros relictos esse, (quos sanè multi vendebant, quòd existimarent eos se vehere ac nutrire non posse) curabat vt hi quoque aliquò deportarentur. Si qui captiui ob senectutem relinquerentur, imperabat vt horum etiam haberetur cura, ne vel à canibus vel lupis discerperentur. Quo fiebat, vt non tantum illi, qui hæc audiebant, sed etiam captiui beneuolo essent in ipsum animo. Quascũque verò ciuitates caperet, eis adimebat ea ministeria, quæ serui heris suis præstant, eorumq; loco imperabat, vt in illis dicto audiẽtes essent, in quibus homines liberi magistratibus parent. Etiam oppida quædam nulla vi expugnabilia, suam in potestatem humanitate redigebat. Ceterum posteaquàm ne in Phrygiæ quidem campis cum exercitu propter equitatum Pharnabazi subsistere poterat: visum est ei copias quasdã equestres instruẽdas esse, ne inter fugiendũ dimicare cogeretur. Itaq; ditissimos quosq; ijs in vrbib, delegit, qui equos alerent. Prædixit etiã futurũ

Honestus Agesilai dolus.

Vt quicũq; suppeditaret equũ, arma et spectata virtute virũ, immunis esset a militia. Quare fecit, ut hæc quisq; lubẽter sibi cõquireret. Cõstituit itẽ, quib. ex vrbibus equites cõparandi essent, quòd existimaret ex illis vrbibus, quæ equos essent alturæ, mox etiã prodituros quosdã in equestri re maximè animosos. Quin & illud admiratione dignũ fecisse videtur, quod equitatũ instituerit, continuo robustũ & acerrimũ. Ineunte uere, copias uniuersas Ephesum cogebat, ut eas exerceret. Proponebat etiã equestribus turmis præmia, quæcũq; ex ijs equitãdi artẽ optimè teneret: itidemq; pedestribus, quæcũq; corporib. esset egregiè exercitis. Sic & cetratis et sagittarijs præmia proponebat, quicũq; præclarè suis functi munerib. essent. Secundum hæc uidere erat gymnasia plena virũ exercẽtib. sese, hippodromũ equitib. equos agentibus, iaculatores ac sagittarios per series incedentes. Adeoq; totã Ephesũ, vbi tũ degebat, spectatu digna vt esset, Agesilaus effecit. Nam forũ omnis generis armis & equis venalibus plenum erat, & fabri ærarij, lignarij, ferrarij, coriarij, pictores, omnes adeò bellica parabant arma: vt reuera putasses vrbem belli officinam esse. Confirmabat hoc quoq; animum alicuius, quòd primum ipsum Agesilaum, deinde milites ceteros sertis redimitos e gymnasijs discedere videret, ipsasq; corollas Dianæ suspendere. Nam vbi homines religiosè Deos venerantur, & bellicis in rebus exercentur, & se vt dicto sit audientes, condocefaciunt: quî non istic consentaneum sit, optima spe cuncta plena esse? Quum item existimaret, contemtum hostium robur quoddam in animis ad pugnandum excitare: præcomibus edixit, vt capti a prædonibus barbari nudi venderentur. Itaque milites, qui albos quidem eos esse cernerent, (quòd numquam exuere se consueuissent) sed pingues, nullísque laboribus exercitos, (quòd semper vehiculis vterentur) bellum hoc non aliud fore putabant, atq; si prælio cum feminis decernendũ esset. Prædixit etiã militibus, mox se ducturũ ad opulentissimã regionis partẽ via maximè compẽdiaria: vt ex ea re tũ corpora, tum animi ad pugnam præpararentur. Enimuerò Tissaphernes hæc Agesilaum dicere putabat, volentẽ rursus dolo se circumuenire: nimirum iam reuera facturum in Cariam impetum. Itaq; peditatũ, vti prius quoq; factum erat, in Cariam traducit: equitatu in Mæandri planicie subsistere iusso. At verò Agesilaus quod prædixerat præstitit, ac rectà Sardianum in locum progressus est. Quúmque triduum per hostilis agri solitudines iter fecisset, nihilominus copijs suis commeatum amplum suppeditabat. Die quarto equites hostiũ aderant. Eorum imperator impedimentorum præfecto mandat, ut amne Pactolo traiecto castra metaretur.

Agesilaus Persas nudos vendi iubet.

ὅσπις † πρέαζει τὸ ἱππικὸν καὶ ὅπλα καὶ αἴσθοια παρίκειτο δύκιμον, ὡς ὑπεξεοίῳ αὐτῷ μὴ στρατεύεσθαι· καὶ ἐποίησεν οὕτως ἕκαστον πρόθυμος μαστοῦλος. ἔταξε δὲ καὶ πολὺς ὢν ἐν οἷσι ζοὺς ἱππέας παρασκευάζειν, νομίζων ἐκ τῆν ἱππονομέων πόλεων δύνασθαι καὶ φρονηματίας μάλιστα αὐ ὧδι τῇ ἱππικῇ γενέσθαι. καὶ τῶτ' οὖν ἀγαστῶς ἔδοξε πρᾶξαι, ὅπ κατεσκεύασο δι' ἱππικὸν αὐτῷ, καὶ βύδους ἐρρωμένους ὧ καὶ ὠφελός. ἐπειδὴ δὲ ἦαρ ὑπεφαινε, ζωήγαγε πᾶας δ' στράτευμα ἐς ἔφεσον, ἀσκῆζαι καὶ αὐὸ βουλόμενος· ἆθλά τε προὔθηκε καὶ ταῖς ἱππικαῖς τάξεσιν, ἥπις κρ' ἔπισα αὖ ἱππεύοι, καὶ ταῖς ὁπλιτικαῖς, ἥπις αὖ ἄριστα σωμαπ῀ν ἔχοι· καὶ γελωτοποιὸς δὲ καὶ ζοξόπας ἆθλα προὔθηκεν, οἳ πινδὺ κρ' ἅπισα τὰ προσήκοντα ὄργια φαίνοιντο. ἐν τούτου δὲ πλῶ ἐρᾶν τὰ μὲν γυμνάσια μεσοὶ τῆν αὐλῶν γυμναζομένων, τὸν δὲ ἱππόδρομον, ἱππέων ἱππαζομένων, τοὺς δὲ ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς ζοξότας ὧδι στίχους ἰόντας· ἀξίας δὲ καὶ ὅλιω πλῶ πολιν οἱ ἢ ὧι Ἀθας ἐποίησεν. ἦ τε γυ† ἀγορὰ μεσὴ ὧι παιδοπάϊς καὶ ὅπλων καὶ ἵππων ὠνίοις, οἵ τε χαλκοτύποι καὶ οἱ τέκβιδυ, καὶ οἱ σιδηρεῖς καὶ σκυτεῖς καὶ † κναφεῖς πανταυ πολεμικὰ ὅπλα κατεσκεύαζοις. ὥστε πλῶ πόλιν ὄντως ἤγη῀ πολέμου ὄργανεῖον εἶναι. ἐπορεύετο δ' αὖ πᾶς κἀκεῖνα ἰδιᾶς, Ἀγησίλαος μὲν πρῶτος, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας ἐσεφανωμένους τε ὅπου ἀφ' τῆν γυμνασίων ἴοιεν, καὶ αὖ ἀπαθέντας ζοὺς στεφανους τῇ Ἀρτέμιδι. ὅπου γὰρ αὖ ὄρθρου θεοὶς μὲν σέβοιεν, πολεμικὰ δὲ ἀσκῆζεν, πειθαρχίας δὲ μελετῷεν, πᾶς ἂν ἐκὼς εὖ παῖδα παῖπα μεσὰ ἐλπίδων ἀγαθῶν εἶναι; ἡγεύμενῶ δὲ καὶ δι' καταφρονέας τῆ πολεμίας ῥᾳμίως ἐμβαλεῖν πρὸς δι' μάχεσθαι, πρῶπι ζοὶς κήρυξι τοὺς ζωὸ τῆν λῃστῶν ἁλισκομένους βαρβάρους γυμνοὺς πωλεῖν. ἐρῶντῶ οὖν οἱ στρατιῶται λάθρις μὲν, ἅζὰ δι μηδέποτε ἐκδύεσθαι, πόνων δὲ καὶ ἀπόνους, ἅζὰ δι ἀεὶ ἐπ' ὀχημάτων εἶναι, εὐόμισας μηδὲν διάφορα ἂν πολεμίους ἢ γυναιξὶ διοὶ μάχεσθαι. πρῶπι δὲ καὶ τοῦτο ζοῖς στρατιώτας, ὡς βύδους ἡγήσοιτο πλῶ σωζόμωπάπλω ὧδι τὰ κρᾶπισα τῆς χέρας, ὅπως αὐτόθεν αὐτῷ τὰ σώματα καὶ πλῶ γνώμλω σαρασκευάζοιντο ὡς ἀγωνιούμενοι. ὁ μέντοι Τισσαφέρνης ταῦτα μὲν οὐμισε λέγειν αὐὸν πάλιν βουλόμενος ὑζαπατῆζαι, ἐς ηὐείαν δὲ νῶ ζοῖ ὄντι ἐμβαλεῖν. τό, τε οὖν πεῖον, ηὐθὲπρ δ' πόθεν, ἐς ηὐείαν διεξίβασε, καὶ δι' ἵππικὸν ἐς δι' μαιανδρου πεδίον ηὐτέρησεν. ὁ δὲ Ἀγησίλαος ὅπ ἐφοίσκοζε, ἀλλ' ὥσπρ πρῶπιεν, † βύδους ἂν σιφρόνιον τόπον ἐχώρησε, καὶ τρεῖς μὲν ἡμέρας οἱ ὁρμίας πολεμίους πορθούμενον πολλὰ τὰ ὧδιτήδεια τῇ στρατιᾷ πρεῖχε· τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἦκλον οἱ τῶν πολεμίων ἱππεῖς. καὶ τῷ μὲν ἀρίζῳπ ζοῖ σκηνοφόροις ἔπειν ὁ ἡγεμὼν, ὁ δὲ παντελὼς πολὺς στρατὸς πεδίον ἐκαθέζετο· αὐτοὶ

παρίκειτο

μὲν

ὑπαρμένο

αὐτοὶ δ' ἦσαν οἱ στρατευόμενοι ἐν τῷ πεδίῳ. ἐπεὶ δὲ ἐνόησαν οἱ πολέμιοι, ἐπεὶ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευον τοὺς ἱππέας ἐπὶ τὸ στράτευμα ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν.

ὑπαρμένο

αὐτοὶ δ' ἦσαν οἱ στρατευόμενοι ἐν τῷ πεδίῳ. ἐπεὶ δὲ ἐνόησαν οἱ πολέμιοι, ἐπεὶ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευον τοὺς ἱππέας ἐπὶ τὸ στράτευμα ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν.

Ipsi autem conspicati eos, qui Græcorũ agmen sequebantur, hinc inde palatos prædã agere: cõplures ex eis trucidant. Id animaduertẽs Agesilaus, equites suis opẽ ferre iubet. Persæ quiũ uideret his copias auxiliares summitti, colligũt sese, ac vniuersas equestres turmas in aciẽ explicatas Græcis opponunt. Ibi verò Agesilaus secũ ipse cogitãs, necdũ hostib. peditatũ adesse, sibi verò nihil eorũ, quæ ad bellũ parauerat, deesse: opportunè se facturũ arbitrabatur, si decernere prælio cum hoste posset. Itaq; cæsis victimis, rectà phalangẽ aduersus instructos equites ducebat, mandans vt ex peditibus armaturæ grauis, qui annis X pubertatẽ excesserant, secũ in hostẽ cursu ferrentur, & iussis itidẽ cetratis cursu subsequi. Equitatui quoq; denuntiat, vt in aciẽ aduersam impetũ faceret, se cũ copijs vniuersis subsequuturũ policitus. Excepere impressionẽ equitum Persæ, quotquot erant viri fortes. At vbi simul imminere omnia terribilia vident, acie inclinata partim rectà in flumen decidunt, partim fuga sibi consulunt. Eos subsequuti Græci, etiã castris hostiũ potiuntur. Tum verò cetrati, vt fit, ad prædas se conuertũt. Agesilaus vndiq; omnes tum hostiũ tum suorũ res castris positis cõplectitur. Quumq; perturbari vehemẽter hostes audisset, quòd alter in alterũ eius, quod acciderat, culpã conferret: confestim Sardes exercitũ ducit. Ibi simul ferro ac flamma quæ circũ vrbem erant vastabat, & significari per præconẽ iubebat, vt quicumq; liberi esse vellent, ad se tamquã opitulatorem accederent. Sin qui Asiam sibi vindicarent, ad liberandũ eos, de quibus disceptaretur, armati adessent. Posteaquàm nemo aduersus eum pergeret, sine metu deinceps bellũ gerebat, quũ quidem videret Græcos, qui prius adorare cogerentur alios, ab ijs ipsis honore adfici, a quibus petulanter tractati fuerãt: alios etiam qui antehac diuinis frui voluissent honoribus, eò redactos, vt ne quidem adspicere Græcos possent. Præstabat quoq;, vt amicorum fines minimè vastarentur, ipse hostili agro sic fruebatur, vt intra biennium decumam Delphico Deo consecraret, C talentis amplior em. Ceterum Persarũ rex, qui Tissaphernẽ duceret in culpa esse, quamobrem res suæ miserè diriperentur: misso de locis superioribus Tithrauste caput ei præcidit. Secundum ea barbarorum res etiam magis esse adflictæ, quàm prius, Agesilai verò corroborari cepere. Nam legati ad amicitiam incundam omnibus a nationibus mittebantur, & multi ad eum deficiebant, libertatis cupiditate ducti. Quare iam non Græcorum modò, sed multorum etiam barbarorum dux erat Agesilaus. Aequum est etiam inde ipsum admiratione summa prosequi, qui quum imperator esset complurium in continente ciuitatum, atq; etiam insularum, quippe cui patria classem quoq; tradidit, iam auctus famæ celebritate ac potentia, nactus potestatẽ vtendi multis cõmodis, præterea quod maximũ erat, iã voluntas animo spẽq; concipiens euersionẽ eius imperij, quod prius Græciã armis inuaserat: nihilo-

ὑπαρμένο

αὐτοὶ δ' ἦσαν οἱ στρατευόμενοι ἐν τῷ πεδίῳ. ἐπεὶ δὲ ἐνόησαν οἱ πολέμιοι, ἐπεὶ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευον τοὺς ἱππέας ἐπὶ τὸ στράτευμα ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν.

ὑπαρμένο

αὐτοὶ δ' ἦσαν οἱ στρατευόμενοι ἐν τῷ πεδίῳ. ἐπεὶ δὲ ἐνόησαν οἱ πολέμιοι, ἐπεὶ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευον τοὺς ἱππέας ἐπὶ τὸ στράτευμα ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐκέλευσε τὰ ἐπὶ δεξιὰ κέρα ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἐλαύνειν.

nihilominus ab harum rerũ nulla vinci se passus est, sed posteaquam venisset ad eum nuntius a patriæ magistratibus, qui eum opitulari patriæ iuberet: parebat reipublicæ, perinde ac si tum forte solus Ephororum in curia propter * Quinqueuiros constitisset. Quare insigniter declarauit, non se vniuersam terram patriæ, nec aduenticios amicos veteribus, nec turpia lucra nullo cum periculo coniuncta honestis ac iustis, quæ periculum habeant, anteferre. Quî nõ etiam hoc regis laude dignifacinus sit, quòd imperij sui tempore quũ ciuitates omnes, quibus præfuturus domo nauigauerat, intestinis dissidijs laborantes accepisset, quòd essent mutatæ respublicæ, posteaquam ademtũ Athenienſibus imperium fuerat: perfecerit, vt absq; exsilijs ac cædibus (quàm quidem diu aderat ipse) magna cum animorum concordia perpetuò administrarentur, & felices essent. Enimuerò Græci qui degebant in Asia, non eius ex Asia discessum ceu magistratus tantùm: sed etiam vt patris ac socij dolebãt, & tandem declarabant non ei se ficticiam beneuolentiam exhibere. Nam sponte cum eo profecti sunt ad ferendum suppetias Lacedæmoni, quum quidẽ scirent sibi non aduersus imbecilliores pugnãdum esse. Atq; hic rerum in Asia gestarũ fuit finis. Ceterũ Hellesponto traiecto, per easdẽ nationes iter faciebat, per quas Persarũ rex illo ingenti cum exercitu profectus fuerat: & quæ via confecta totius anni spatio fuerat a rege barbaro, eam intra mensis spatium Agesilaus cõfecit. Non enim in hoc erat, vt serius patriæ succurreret. Posteaquàm Macedonia peragrata Thessaliam ingressus est, sequentes eum a tergo Larissæi, Cranonij, Scotusæi, Pharsalij, Bœotorũ socij, omnésq; adeò Thessali, exceptis qui tum in exsilio degebant, agmen extremum carpebant. Ducebat antehac Agesilaus copias quadrato agmine, quum partẽ equitũ dimidiã a fronte, dimidiam a tergo haberet. Verùm posteaquàm Thessali extremos adorti quo minus in itinere pergeret, prohibebãt: partem eorum qui primo erant in agmine, itẽq; illorũ quos penes se habebat, ad agmẽ vltimũ mittit. Quumq; acies esset utrimq; instructæ, Thessali non satis cõmodè se equestri prœlio congressuros cum grauis armaturæ peditibus arbitrati: terga dabant, ac pedetentim discedebant, Græcus eos imprudenter admodũ persequentibus. Agesilaus erratis vtrorumq; animaduersis, equites quos secum habebat robustos admodum mittit, vtq; tum ipsi hostem summo persequerentur impetu, nec conuertendi se potestatem ei facerent, tũ alijs idem denuntiarent, mandat. Eos quum præter opinionem equos adigere viderent Thessali, planè se non conuertebant, ac si qui sanè id facere conati fuissent, ab equitibus, quos transuersos habebant, intercipiebantur. Conuertit inter alios sese Polycharmus Pharsalius, equitum magister, & vnà cum suis dimicans interfectus est. Quod vbi accidisset, ingẽs fuga facta est, ita vt alij occiderẽtur, alij

*Intelligit Ephoros.

ὅμως ὑπ' ὀλιγοστοῦ τούτου ἐνικᾶτο. ὀλίγ' ἐπέβη ἦλθεν αὐτῷ ἀγγελία τὴν οἴκοι τελεῖν βοηθεῖν τῇ πατρίδι, ἐπείγετο τῇ πόλει, ὀλίγον ἀφεφρόντως ἢ εἰ ὢν τῶν † φορεῖ ἔτυχεν ἕκαστος μόνον πρὸ τοῦ ἐφορᾶν πώποτε μᾶλλον ἐσπεύδων ποιῶν ὡς οὔτε αὖ πάλιν γλῶ δέξαιτο αὐτὴ πατρίδ', οὔτε οἱ ἐκτήσαντες, αὐτὴ τὴν ἀρχαίων φίλων, οὔτε ἀλλὰ καὶ ἀκίνδυνα κέρδη μᾶλλον ἢ μετὰ κινδυνίων τὰ καλὰ καὶ δίκαια. ὅσον γε μὲν χρόνον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἔμεινε, πῶς οὐκ ἀξιεπαίνου βασιλέως καὶ τοῦτ' ὄργον ἐπεδείξατο, ὅστις πεπαλαιωκὼς πολλὰς πόλεις ἐφ' ἃς † ἀρχὴν ἐξέπλευσε κατὰ κράτος ἐχούσας, ἐπὶ δὲ τὰς πολιτείας κινηθείσας, ἐπεὶ οἱ ἀεὶ ἐπιόντες τὰς ἀρχῆς ἔλεξαν, ἐποίησεν ὥστ' αὖθις φυγῆς καὶ θανάτων, ἕως αὐτὸς πρῶτον ὁμονοίας πολιτευομένας καὶ εὐδαίμονας τὰς πόλεις ἐπετέλεσε; διὰ γε μὴν τοῦτ' οὐ τῇ ἀσίᾳ ἑλληνικῇ οὐχ ὡς ἀρξαντος μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς πατρὸς καὶ ἑταίρου ἀπόντος αὐτῆς ἐλυπεῖτο. καὶ τέλος ἐπὶ λόγων ὅτι ποτὲ πλησίον τῶν φιλίων πρέσβεις ἐλθόντες ἀγγέλλοιεν τῇ λακεδαιμονίων καὶ τοῦτο, ἐπὶ τοῦτ' ὄντες ὅτι οὐ χέρσον ἔχουσιν δεήσει μάχεσθαι. τὴν μὲν δὴ οὖν τῇ ἀσίᾳ πρόξενον ἔσχε τέλος ἐγένετο. ἀφικόμενος δὲ ὀλίγας ἡμέρας τοῦ ἐπορεύετο δὴ τὴν αὐτὴν ἰθὺν ὥνπερ ὁ ἀφίσης τῷ πλησίον τόλμῃ καὶ ὠκυσίᾳ ὁδὸν ὁ βαρβαρος ἐποιήσατο, ταύτῃ μέσον ἢ οὐ μιᾷ κατήντησεν ὁ Ἀγησίλαος. οὐ γὰρ ὡς ὑποδήσεσθαι πατρίδ' ἐπεθυμεῖτο. ἐπεὶ δ' ἐβεβαιώσατο μαχεδονίαν ἐς θεσσαλίαν ἀφίκετο, λακεδαιμόνιοι μὲν καὶ κρανώνιοι, καὶ σκοτουσσαῖοι, καὶ φαρσάλιοι σύμμαχοι ὄντες βοιωτοῖς, καὶ πάντες ὅσοι θεσσαλοί, πλὴν ὅσοι αὐτῶν φυγάδες τότε ὄντες ἐτύγχανον, ἐναντίοι ἦσαν ἐφεπόμενοι. ὁ δὲ τέως μὴ ἦλθεν οὐ πλησίον τὸ στρατόπεδον, ὅτε μὲν ἐμπροσθεν, ὅτε δὲ ἐπ' ἀριστερὰ ἔχων τὴν ἵππον. ἐπεὶ δ' ἐκωλύθη τῆς πορείας αὐτὸν οἱ θεσσαλοὶ ὠθισμοῖς τοῖς ὄπισθεν, πρὸς ἀπέμπτῃ ἐπ' οὐρᾶν καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ προηγουμένου στρατόπεδον καὶ τὴν πόλιν αὐτόν. ὡς δὲ παρετάξαντο ἀλλήλοις, οἱ μὲν θεσσαλοὶ νομίζοντες οὐκ ἂν καλῶ εἶναι πρὸς τοὺς πολίτας ἱππομαχεῖν, τρέψαντες βάδην ἀπεχώρουν· οἱ δὲ μᾶλλ' ἀφρόνως ἐφέποντο. γνοὺς δὲ ὁ Ἀγησίλαος ἀπέπεμπε τοὺς ἀμφ' αὐτὸν μᾶλλα θρασυτάτους ἱππέας, καὶ κελεύει τοὺς τε ὄπισθεν παραγγέλλειν καὶ αὐτοὺς διώκειν κατὰ κράτος, καὶ μηκύνειν δοῦναι αὐτοῖς ἀναστροφήν. οἱ δὲ θεσσαλοὶ ὡς εἶδον πρὸς δόξαν ἐλαύνοντας, οἱ μὲν αὐτῶν δ' αὖ ἐστράφησαν, οἱ δὲ, καὶ ἀναστρέφειν πειρώμενοι, πολλοὺς ἔχοντες † τοῦ ἵππους ἡλίσκοντο. πολύχαρμος μὲν φαρσάλιος ἱππαρχῶν αὐτῶν καὶ μαχόμενος ἐν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀρετῇ ἀπέθανεν. ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, φυγὴ ἐγένετο ἰσχυρά· ὥσθ' οἱ μὲν ἀπέθνησκον αὐτῶν, οἱ

ἐφορᾶν

τινὲς ἀπὸ

alij viui hostium in potestatem venirent. Neque prius substitere, quàm ad montem Anthracium perueniſſent. Statuit tum Agesilaus tropæum inter Prantem ac Narthecium: & mansit ibi, mirificè delectatus hoc facinore, quòd eos qui plurimum ob rem equestrem sese efferunt, eo cum equitatu vicisset, quem ipse instituisset. Postridie Achaicis Phthiæ montibus superatis, deinceps per amicorum agrum profectus est ad Bœotorum vsque fines. Ibi quum in acie stantes aduersus se reperisset Thebanos, Athenienſes, Corinthios, Aenianes, Euboenſes, Locros vtrosque: nihil cunctatus vt pugnam committeret aperte struebat aciem, quum cohortem secum Lacedæmoniorum vnam cum semisse haberet, & ex socijs, qui habitant ijs in locis, solos Phocenſes & Orchomenios, cum reliquis copijs, quas ipse ducebat. Nec iam hoc dicturus sum, quòd quum multo pauciores & imbecilliores haberet, nihilominus conflixerit: (nam id si dicam, videar Agesilaum amentem ac me stultum pronuntiare, qui hominem de summa rerum temerè periclitantem laudem) sed hoc apud me potius in admirationem venit, quòd copias non pauciores hostilibus comparauerit, & sic armis instruxerit: vt omnia viderentur æs ac purpura esse. Dederat itidem operam, vt milites possent labores perferre, animósque ipsorum ea compleuerat ferocia, vt ad pugnandum aduersus quoslibet satis essent idonei. Præterea contentionem mutuam inter suos excitabat, vt singuli se fortissimos declararent. Spe denique replebat omnes, futurum vt vniuersi multa bona adipiscerentur, si viros se fortes præstarent. Existimabat enim huiusmodi se munitum hominibus promtissimè in hostem dimicaturum, quæ sanè ipsum opinio minimè fefellit. Pugnam quoq; narrabo, quòd eiusmodi fuerit, qualis alia nostra tempestate nulla. Nam in campum ad Coroneam situ conuenerant, Agesilai quidem exercitus a Cephisso, Thebani verò cum suis, ab Helicone. Et videbant phalanges suas admodum pares, propeq; multitudo equitum vtrimq; par erat. Agesilaus dextrum cornu apud suos tenebat, in læuo posterioris erant Orchomenij. Contrà Thebani dextro suorũ in cornu erant, in læuo Argiui. Et hactenus dum congrederentur, vtraq; in parte magnũ erat silentiũ. Quum verò a fenniceẽ vnius abessent stadij spatio, clamore Thebani sublato, cursu in aduersos ferebantur. Vbi tria restarent inter vtrosque plethra, de Agesilai phalange vicissim in eos ruebant ij mercenarij milites, quos Herippidas ducebat. Erant autem illi partim quos domo secum in expeditionem duxerat: partim qui Cyro militauerant, & Ioues, & Aeolenſes, & Helleſpontij horum vicini. Hi omnes illorum erant in numero, qui vnà procurrebant, et intra iactum hastæ quũ venissent, hostes sibi oppositos in fugam vertebant. Nec

οἱ δὲ καὶ ζῶντες ἁλίσκοντο. ἔσπασας δ' οὖν οὐ πρόσθεν πεῖν ἢ ὦδί τοῦ ὄρους τὴν αὐχενίων ἐγένοντο. καὶ τότε μὲν δὴ ὁ Ἀγησίλαος τρόπαιόν τε ἔστησε μεταξὺ πρανοῦς καὶ ναρθηκίου· καὶ αὐτῷ κατέμεινε, μάλα ἡδόμενος τοῦ ἔργου, ὅτι τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐφ' ἱππικῇ οἰκείᾳ ἥκει σὺν ᾧ κύριος ἐμηχανήσατο ἱππικῷ. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὑποβάλλων τὰ ἀχαϊκὰ τῆς φθίας ὄρη, τῶν λοιπῶν ἤδη πάσας ἀφ' φιλίσας ἐπορεύθη ἐς τὰ τῶν βοιωτῶν † ὅρια. αὐτοῦ δὲ καὶ τὴν τε φαλάγγα ὁπλίτας ἀνέλαβε, καὶ τοὺς ἱππέας ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἐπὶ τὰ πλάγια τῶν πολεμίων προσελαύνειν, ὅπως τὸ μὲν ἱππικὸν ἐπὶ τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων προσκυλάσῃ, ὁπλίσι τε οὕτως ὡς ἅπαντα μὲν χαλκοῦν, ἅπαντα δὲ † φοινικᾶ φαίνεσθαι. ἐπεμελήθη δ' ὅπως οἱ γραπῶσι τοὺς ὤνους διωκήσουσιν ἀποφόρου. ὡπλίσατο δὲ καὶ αὐτὸς ὡς ἐφρονήματος τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ὡς ἑκουσίως ἕποντο πρὸς οὓς πάσας δέοι μάχεσθαι· ἐπὶ δὲ φιλονεικίας οἰόμενος πρὸς ἀλλήλους ἕξειν μετ' αὐτοῦ, ὅπως ἕκαστοι αὐτῶν ἄριστοι φαίνοιντο. ἐλπίδων γε μὲν πάντας αὐτοὺς ἐπλήρου ὡς πᾶσι πολλὰ καὶ καλὰ ἔσοιτο εἰ ἀνδρῶν ἀγαθῶν γίγνοιτο· νομίζων ἐκ τοῦ τοιούτου ἀνθρώπων πλουσιώτατα ἕξειν μάχεσθαι. καὶ μὴν ἐφόβει γε μὴ μάχης· καὶ γὰρ ἐγίγνετο οἷα περ δὴ καὶ ἄλλη τῶν ἐφ' ὑμῶν· σωθέντας μὲν γὰρ ἐς δ' κατὰ κεφαλὰς πεδίον, οἱ μὲν σὺν Ἀγησιλάῳ, ἀπὸ τοῦ κηφισσοῦ, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἐν βοιωτοῖς, ἀπὸ τ' ἑλικῶνος. ἐώρων δὲ τάς τε φάλαγγας ἀλλήλαις μάλα ἰσομάλους· ἔδοξέν δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς ἴσαν ἑκατέρων ἰσοπληθεῖς. ἔσχε δὲ ὁ Ἀγησίλαος μὲν δεξιὸν τὸ μετ' ἑαυτοῦ, ὀρθομυκήνιοι δὲ ἔσχατοι ἦσαν τῶν ὁπλιτῶν. οἱ δ' αὖ θηβαῖοι αὐτοὶ μὲν δεξιοὶ ἦσαν, ἀργεῖοι δ' αὐτοῖς δὲ εὐώνυμον εἶχον. ἰσχυρὸν δὲ τέως μὲν σιγὴ πολλὴ ἦν ἀπ' ἀμφοτέρων· ἐπεὶ δὲ ἀπεῖχον ἀλλήλων σταδίου, ἀλαλάξαντες οἱ θηβαῖοι ἐβόμβησαν ὁμοῦ ἐφέροντο ὡς ὀξυτάτου ἐπὶ πολέμιον· ἀνὰ μέσον δ' ὄντων, αὐτὸ τὸ ἔδραμον ἀπὸ τῆς Ἀγησιλάου φάλαγγος, ὧν ἡγεμόνες ἦσαν ἱππίδας ἰσχνάγας. ἦσαν δ' αὐτοὶ τήν τε οἴκησιν αὐτῶν συγκτησάμενοι καὶ τὴν κυνοσκεφαλῶν καὶ ἰωνῶν τῶν ἐν ἀσίᾳ καὶ αἰολέων καὶ ἑλλησπόντιοι ἐγένοντο, καὶ εἰς δέον ἀπεδείξαντο τὸ καθ' ἑαυτούς.

ἀφ-

Prœlium ad Coroneam.

Nec Argiui eorum sustinebant impetum, qui apud Agesilaum erant, sed ad Heliconem fuga se recipiebant. Atque heic iam milites quidam mercenarij corona cingebant Agesilaum, quum ei quidam nuntiat, Thebanos perruptis Orchomenijs ad impedimẽta perueniisse. Quapropter in eos euoluta phalange ducebat. Thebani quum socios suos ad Heliconem fugisse viderent, magna vi pergebant, vt ad suos elaberentur. Tam verò fortem virum fuisse Agesilaum haudd dubiè dicere posßumus, quamquam tutißima non eligeret. Nam quum dimißis illis, qui elabi conabantur, sequi a tergo posset, & vltimos capere: non hoc fecit, sed aduersa fronte cum Thebanis est congressus. Itaq; collatis clypeis vrgebantur, pugnabant, interficiebant, interficiebantur. Nullus quidem excitabatur clamor, non tamen erat silentium: sed eiusmodi quædam vox, qualis ex ira prælioq; proficisci potest. Tandem Thebanorum alij ad Heliconem elabuntur, multi dum pedem referunt, interimuntur. Posteaquam victoria potitus erat Agesilaus, & ipse ad phalangem allatus esset accepto vulnere: quidam equites adactis equis ei dicunt, LXXX hostes vna cum armis esse sub fano, quidq; de his faciundum esset, interrogabant. Ille verò, quamquam multa accepisset vulnera toto paßim corpore, atque ab omnis generis telis inflicta: non tamen numinis obliuiscebatur, sed mandabat vti testatum eis facerent abeundi quò vellent, neque lædi eos patiebatur. Quin equitibus etiam, quos penes se habebat, imperabat vt eos deducerent, donec ad loca tuta peruenissent. Commisso iam prælio videre erat illo in loco, quo congressi fuerant, terram sanguine conspersam, & cadauera tam amicorum quàm hostium vna iacentia, pertusos clypeos, confractas hastas, pugiones vaginis nudatos partim humi, partim in corporibus, partim ipsis in manibus hærentes. Actum quidem, (nam vesper aduenerat) tractis hostium cadaueribus intra phalangem, cœnáque sumta quieti se dederunt.

* al. Gylim

*Postridie *Gylum polemarchũ aciem iubet instruere, ac tropæum excitare, iniq; honorem Dei corollis omnes sese redimire, denique vt tibicines omnes tibijs canerent. Interea dum hoc illi faciunt, Thebani præcone misso, mortuorum cadauera per indutias ad sepulturam poscunt. Itaq; pactæ sunt indutiæ, ac domum Agesilaus discessit, quũ mallet domi potius legitimè imperare, ac imperium legitimum pati, quàm in Asia longe omnium esse maximus. Secundũ hæc animaduertens Argiuos domi copia rerũ augeri, & Corinthũ adiecisse suo imperio, et bello delectari: expeditionẽ aduersus eos suscipit, vastatoq; omni eorum agro, mox inde superatis angustijs Corinthũ uersus sitis, mœnia Lechæũ usq; pertinẽtia capit.*

ἀργεῖοι μὲν δὴ ἐδέξαντο τὸν ἀμφ' Ἀγησίλαον, ὃν ἔφυγον ὡδὶ ἐν ἑλικῶνι. καὶ τοῦτο δὴ οἱ μέν τινες τὴν ξύνοψιν ἐστεφάνουν ἤδη ὄντα Ἀγησίλαον· ἀγγέλλει δέ τις αὐτῷ ὅτι θηβαῖοι τοὺς ὀρχομενίους διαφθείραντες ὡς τοῖς σκηνοφόροις εἰσί. καὶ ὁ μὲν βοὺς ἀφελίξας τὴν φάλαγγα ἦγεν ἐπ' αὐτούς· οἱ δ' ὡς θηβαῖοι ὡς εἶδον τοὺς σὺν μαλίστοις πρὸς τοῦ ἑλικῶνι στεφθυγότας, διαπεσεῖν βουλόμενοι πρὸς τὸν ἑαυτῶν, ἐχώρουν ἐῤῥωμένως. αὐτοῦ δὴ Ἀγησίλαον αἰσθόμενον ἡ ἔξεσις ἐποίει ἀναμιλλήτως, οὐ μέντοι ἔλειπόν γε τὰ ἀσφαλέστατα· ἦρχον γὰρ αὐτῷ † πρόσθεν τοὺς διαπεπονηκότας, ἐσωμίλα χρεὼν ἦν τοὺς ἄπωθεν, οὐκ ἐσώιζοντο δῆτα, ἀλλ' αὖ πάντων ὁμοίως ἐμάχοντο τοῖς θηβαίοις. καὶ συμβαλλόντων τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμαχόμην, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον. καὶ κραυγὴ μὲν οἱ δεμία πρὸ οὐ μικρὸν οὐδὲ σιγή· φωνὴ δέ τις ἦν διαπόρος ὀργή τε καὶ μάχη πρόσωπον αἴ. τέλος δὲ τῶν θηβαίων οἱ μὲν διαπεπονοὶ πρὸς τὸν ἑλικῶνα, πολλοὶ δ' ἀπεχωρουντο ἀποθανοντες. ἐπεὶ δὴ ἦ μὲν νίκη σὼ Ἀγησίλαω ἐλέλιγο, τετρωμένῳ δ' αὐτὸς προσιέναι πρὸς τὴν φάλαγγα, προσελάβοντο πυθοῦ τῶν ἱππέων, λέγουσιν αὐτῷ ὅτι τῶν πολεμίων ὀγδοήκοντα σὺν τοῖς ὅπλοις εἰσὶ τοῦ ναοῦ θεοῦ· καὶ ἠρώτων τί χρὴ ποιεῖν; ὁ δὲ καίπερ πολλὰ τραύματα ἔχων αὐτὸς καὶ πανταχοῦ ὅπλοις, ὅμως οὐκ ἐπελάθετο τοῦ θείου, ἀλλ' ἐᾶν τε ἀπιέναι ὅπη βούλοιτο ἐκέλευε, καὶ ἀδικεῖν οὐκ ἔα, καὶ προσέμαθε ἐπέταξε τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἱππέας ἕωσ τε αἱ σπονδαὶ ἐγένοντο ἐπεί γε μὴν ἔλιπεν ἡ μάχη, πρὶν δὴ θάψασθαι, οἷα σωιζόμενα ὀλίγοις ἀλλήλοις, τὴν μὲν γῆν αἵματι πεφυρμένην, νεκροὺς δὲ κειμένους φιλίους καὶ πολεμίους μετ' ἀλλήλων, ἀσπίδας δὲ διατεθρυμμένας, δόρατα ξυντετριμμένα, ἐγχειρίδια γυμνὰ κυλεῶν, τὰ μὲν χαμαὶ, τὰ δ' ἐν σώματι, τὰ δ' ἐπὶ μετὰ χεῖρας. τότε μὲν οὖν (καὶ γὰρ ἦν ἤδη ὀψέ) ξυνελκύσαντες τοὺς τῶν πολεμίων νεκροὺς ἐπὶ φάλαγγος, ἐδείπνουν τε καὶ ἐκοιμήθησαν· περὶ δὲ τὰ ἕωθεν ἦλθον οἱ πολέμαρχοι παρατάξαι τε ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καὶ τρόπαιον ἵστασθαι, καὶ στεφανοῦσθαι πάντας τοῦ θεῷ, καὶ τοὺς αὐλητὰς πάντας αὐλεῖν. καὶ οἱ μὲν τοῦτ' ἐποίουν· οἱ δὲ θηβαῖοι ἔπεμψαν κήρυκα, ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς αἰτοῦντες θάψαι. καὶ οὕτω δὴ αἵ τε σπονδαὶ γίνονται, καὶ ὁ Ἀγησίλαος οἴκαδε ἀπεχώρει, ἐλόμενος αὖ τὸ μέγιστον εἶναι τῇ ἀσίᾳ, οἴκοι τὰ νόμιμα μὴ ἀφανίζειν, τὰ νόμιμα δὲ αὔξεσθαι. ἐν δὲ τούτῳ καὶ παυσανίαν τοὺς ἀργείους τὰ μὲν οἴκοι καραπομπούς, κίνδυνον δὲ προσιλαφότας, ἥδομένους δὲ τῷ πολέμῳ, † στρατεύειν ἐπ' αὐτούς· καὶ δήσαντο πᾶσαν αὐτὴν τὴν χώραν, θύδυς ἐκεῖθεν ὑπερβαλὼν κατὰ τὰ σκιὰ ἐς κόρινθον αἴρει τὰ ὡδὶ ὁ λέχαιον τεῖχος τὰ κρανίου καὶ

Itaq; patefactis Peloponnesi portis, domum reuertẽs ad sollemne Hyacinthiorum festum, eo quo constitutus erat loco ab chori magistro, pæanẽ vnà cum alijs Apolloni absoluit. Post hæc certior factus Corinthios omnia iumenta in Piræo custodire, ac maximũ quiddam esse ducens, quòd illac Bœoti e Creusi profecti facilè se cum Corinthijs coniungerent: Piræũ copias ducit. Quod quũ præsidio multorũ teneri videret, a prædio mutatis castris ad vrbem propius pergit, quasi ea spectaret ad deditionem. Sub noctẽ animaduerso, eos omnibus cum copijs e Piræo in vrbẽ opis ferẽdæ causßa se contulisse: prima luce conuerso itinere Piræũ caput a præsidio nudum, neq; solum ea quæ intus erant, sed etiam mœnia, quibus cinctus fuerat. Quibus reb. gestis domũ rediit. Post hæc quũ Achæi cupidè societatem amplecterentur, & vt secũ in Acarnaniã expeditio susciperetur oraret, Acarnanes autem arctis in locis eos aggrederentur: occupatis per velites superioribus locis, pugnam cum ipsis cõserit, ac multis interfectis tropæum statuit, neq; prius finẽ facit, quàm Achæis Acarnanes, Aetolos, Argiuos amicos, sibi socios effecisset. Ceterum pacem poscentibus aduersarijs Lacedæmoniorum, eaq; de re legatos mittentibus: ne constitueretur ea vetuit Agesilaus, donec Corinthũ ac Thebas vt eos exsules reducerent coegisset, qui ob Lacedæmonios in exsiliũ eiecti fuerãt. Deinde Phliasios etiam exsules ob Lacedæmoniorum amicitiã patria pulsos reduxit, ipsus expeditione aduersus Phliũtem suscepta. Quòd si quis hæc alia quadam ratione vituperat, certè in societatis ac amicitiæ gratiam gesta esse constat. Nam quum apud Thebas Lacedæmonios aduersarij necassent, vt eis succurreret, expeditionem aduersus Thebas suscepit. Quúmque fossa vallóque munita cuncta reperisset, superatis Cynos-cephalis ad vrbem vsque vastabat agrum, facta Thebanis pugnæ copia tam in planicie, quàm in montibus, si ita vellent. Rursum anno sequenti cum exercitu Thebas petit, superatísque vallis ac fossis ad Scolum, reliquas Bœotiæ partes depopulatur. Atque hactenus ipse cum patria communi felicitate fuit vsus. Quicumque deinceps casus aduersi accidere, hos Agesilai ductu contigisse, nemo est qui dixerit. Posteaquam ad Leuctra clades fuisset accepta, & amicos ac hospites ipsius Tegeæ necassent tum aduersarij tum Mantinei, iámque se coniunxissent Bœoti omnes, & Arcades, & Elei: vnam cohortem eduxit, existimantibus multis, longo tempore Lacedæmonios extra fines suos non egressuros. Quúmque vastasset agrum eorum, qui amicos ipsius occiderant: ita deinde domum se rursus recipit. Secundum hæc Arcadibus vniuersis, & Argiuis, & Eleis, & Bœotis,

καὶ ἀναπεπαύσαι τὴν πελοπόννησον τὰς πύλας, οὕτως οἴκαδε ἀπελθὼν εἰς τὰ ὑακίνθια, ὅτου ἐτάχθη τοῦ χοροποιοῦ, τὸν παιᾶνα τῷ θεῷ συνεπετέλει. ἐν τούτου δὲ αἰσθανόμενοι τοὺς κορινθίους πάντα μὲν τὰ κτήνη ἐν τῷ πραίῳ ἐζομένους, μέγιστον δὲ ἤγαπάμενοι ὅτι βοιωτοὶ τούτῳ ἐν ἡρθυσι δεμώμενοι δυπετῶς τοῖς κορινθίοις ἐγίγνοντο, σκαπτόμενοι δὲ τὸ πρᾶσιον. ἰδὼν δὲ τοῦτο πολλῶν φυλακὴ πόμενος, ὡς ἀφιδομένης τῆς πόλεως, ἅμα ἠρίστου μετεσκεύαζε πρὸς τὸ ἄστυ· αἰσθόμενοι δὲ τοῦτο νύκτα βεβοηθηκότας ἐν τῷ πραίου ἐς τὴν πόλιν πάντας, τοῦτο σκέψασθαι τῇ ἡμέρᾳ, αἰρεῖ τὸ πρᾶσιον, ἔρημον δύρων φυλακῆς· καὶ τὰ πλοῖα τὰ ὄντα λαμβάνει, καὶ τὰ τείχη ἀνατετείκτο. ταῦτα δὲ ποιήσας οἴκαδε ἀπεχώρησε. μετὰ δὲ ταῦτα πρόθυμον ὄντων τῶν ἀχαιῶν ἐς τὴν συμμαχίαν, καὶ δεομένων συστρατεύειν † αὐτοῖς ἐς ἀκαρνανίαν, καὶ ὠδὶ δεομένων ἐν ξενοῖς τῶν ἀκαρνάνων, καταλαβὼν τοῖς φίλοις τὸ ὑπὸ κεφαλῆς αὐτῶν, μάχῃ ἐνίκησε· καὶ πολλοὺς ἀκροτένας αὐτῶν, πρόπαλον ἐλήσατο, καὶ οὐ πρόδρομον ἔλιπε πλὴν μὲν ἀχαιοῖς φίλους ἐποίησεν ἀκαρνανας καὶ αἰτωλοὺς καὶ ἀργείους, ἑαυτῷ δὲ καὶ συμμάχους. ἐπεὶ δὴ ἡ εἰρήνης ὠδὶ θυμίσαντο οἱ πολέμιοι ἐπρεσβεύοντο, Ἀγησίλαος αὐτεῖπε τῇ εἰρώνῃ, ἕως τοῦ δὴ λακεδαιμονίους φυγόντας κορινθίων καὶ θηβαίων ἰώιγκασε τὰς πόλις οἴκαδε καταδέξασθαι. ὕστερον δ' αὖ καὶ φλιασίους τοὺς διαλακεδαιμονίους φυγόντας κατήγαγεν, αὐτὸς στρατεύσαμενος ὠδὶ φλιοῦντα. εἰ δέ τις ἄλλη πη ταῦτα μέμφεται, ἀλλ' οὖν φιλεπαιρέιχ γε πεφάνται φανερά ἐστι. καὶ γὰρ ἐπεὶ τοὺς οὐ θηβαίους τὴν λακεδαιμονίων κατέκτανον οἱ αὐτοῖ, ξυνθῶν αὖ τούτοις στρατεύσαι ὠδὶ τὰς θήβας. ὑρὼν δὲ ἀρτεταφρευμένα καὶ ἀπεσαυρωμένα ἅπαντα, ὑπερβὰς τὰς κωὸς κεφαλὰς ἐδήου πὼ χέρας μέχρι βοῦ ἄστεος, παρεῖχεν καὶ οὐ πεδίῳ καὶ αὐτὰ τὰ ὄρη μάχεσθαι θηβαίοις εἰ βούλοιντο. ἐστράτευσε δὲ καὶ τοῦ ἐπόντι πάλιν ἔτει ὠδὶ θήβας· καὶ ὑπερβὰς τὰ κατὰ σκῶλον σαυρώματα καὶ τὰ φρουρεῖν, ἐδήωσε τὰ λοιπὰ τῆς βοιωτίας. τὰ μὲν δὴ μέχρι βύτου κωνὴ αὐτός τε καὶ ἡ πόλις δύτύχει· ὅσα γε μὲν μὴ τοῦτο σφάλματα ἐγένοντο, οὐδεὶς αὖ εἶποι ὡς Ἀγησιλάου ἡγουμένου ἐπάθη. ἐπεὶ δ' αὐτοῖς οὐ λεύκτροις συμφορὰς γεγενημένης καὶ τανταύνου τοὺς οὐ τεγέα φίλους καὶ ξείνους αὖτε οἱ αὐτὶ παλοι σωμαντινεῦσι, ὡς ἐσκήπτοντας ἤδη βοιωτῶν τε πάντων καὶ ἀρκάδων καὶ ἠλείων, στρατιᾷ σὺν μόρᾳ, πολλῶν νομιζόντων οὐδ' αὖ ἀφελθεῖν λακεδαιμονίους [πολλῷ* χρόνῳ ἐκ τῆς αὐτῶν. δηώσας ἅ τὴν χώραν τῶν καταπανόντων τοὺς φίλους, οὕτως αὖ οἴκαδε ἀπεχώρησεν. ἀπό γε μὲν τούτου ὠδὶ τὸν λακεδαίμονα στρατυσαμένων ἀρκάδων τε πάντων καὶ ἀργείων, καὶ ἠλείων, καὶ βοιωτῶν,

quibus Phocenſes aderant, & Vtriſque Locris, & Theſſalis, & Aenianibus, & Acarnanibus, & Euboënſibus cum infeſtis copijs Lacedæmonẽ profectis, quum ſerui præterea defeciſſent, multaq3 finitimæ ciuitates, ac Spartanorum non pauciores in commiſſo ad Leuctra prælio fuiſſent interemti, quàm ſuperſtites eſſent: nihilominus Vrbem tutatus eſt, quamquã caret mœnibus. Neque tamen illac ſuos educebat, Vbi rebus omnibus hoſtes, ſed Vbi ciues ſuperiores futuri erant, ſuis aduerſus hoſtem in acie magna cum animi fortitudine collocatis. Exiſtimabat enim ſe, ſi lata quædam in loca progreſſus eſſet, ab omni parte circumueniri poſſe. Sin arctis & ſuperioribus in locis ſe contineret, rebus omnibus hoſte potiorem fore. Quũ verò exercitus diſceſſiſſet, cur nõ dixerit aliquis eum egregiè ſe geſſiſſe? Nam quum ſenectus eum tam a militia pedeſtri, quàm equeſtri arceret, ac patriam pecunijs egere cerneret, ſi quidem ſocium Vllum retinere Vellet: harum ipſe parandarum onus in ſe recepit. Quòd ſi quid poterat, domi manens moliebatur: & ſi quæ ferret occaſio, non Verebatur aliquid obire: quinetiam pudore non præpediebatur, quominus legati nomine potius aliquò proficiſceretur, quàm imperatoris, ſi quidem aliquid emolumenti reipublicæ allaturus eſſet. Sed tamen etiam interea dum legationes obibat, imperatoris egregij munere fungebatur. Nam quum Autophradates ad Aſſum Ariobarzanem ſocium obſideret, Ageſilaum Veritus, fuga inde diſceſſit. Cotys item quum Seſtum obſideret, Vrbem Ariobarzanis: & ipſe ſoluta obſidione diſceſſit. Quo fit, Vt non abs re tropæum illi etiam ex legatione ſtatueretur. Quinetiam quum Mauſolus mari C nauibus Vtrumque locum obſideret, non metu adductus, ſed perſuaſione, domum cum claſſe abijt. Dignas profectò admiratione res geſſit. Nam & illi, qui ab eo ſe adfectos beneficio putabant, & qui fugiebant ipſum, Vtrique pecunias ei dabant. Mauſolus quidem quum celeriter pecunias in Vſum Lacedæmonijs contuliſſet, Ageſilaum remiſit in patriam, datis qui eum magnificè deducerent. Erat iam annos natus LXXX, quumq3 animaduertiſſet regem Aegyptiorum Perſico regi arma inferre cupere, peditatu, equitatu, pecunijs ampliſſimis inſtructum: perlubenter ab hoc arceſſiri ſe audiuit, præſertim quòd imperatoris ei munus policeretur. Exiſtimabat enim eadem profectione ſe gratiam Aegyptio pro collatis in Lacedæmonem beneficijs relaturum, Græcósq3 Aſiaticos rurſus in libertatem adſerturum, & Perſæ pœnam irrogaturum, partim ob ſuperiorum temporum maleficia, partim quòd tum ſe ſociũ eſſe profeſſus, Meſſenen Lacedæmonios dimittere iuſſiſſet. Poſteaquam Verò is, qui ipſum arceſſiuerat, munus imperatoris ei nõ mandabat: Ageſilaus maximopere deceptus, quid faciundũ eſſet, cogitabat. Hinc Aegyptij, qui ſeorſum militabant,

Legationes Ageſilai.

Ageſilaus LXXX natus annos in Aegyptũ proficiſcitur.

καὶ σὺν αὐτοῖς φωκέων, καὶ λοκρῶν ἁμφοτέρων, καὶ θετταλῶν, καὶ αἰνιάνων, καὶ ἀκαρνάνων, καὶ εὐβοέων, πρὸς δὲ τούτοις ἀφεστηκότων μὲν τῆς δυνάμεως, πολλῶν δὲ πολιορκίων πολέων, καὶ αὐτῆς σπάρτης οὐ μείονα ἀπολωλότων ἐν τῇ ἐν λεύκτροις μαχῇ ἢ λοχιμώντων, ὅμως διεφύλαξε τὴν πόλιν, (καὶ ταῦτα ἀτείχιστον οὖσαν) ὅπου μὲν παντὶ πλεῖον αὐτῷ ἢ ἔχοι τοὺς πολεμίους, οὐκ ἀβάσχετον αὐτοῦ ἦν, ὅπου δὲ οἱ πολῖται πλείονα ἔξειν ἔμελλον εὐρώστως πρατεῖν τοὺς ὑπεναντίους· νομίζων, εἰς μὲ τὸ πλατὺ ἰσχίων παῖς ὢν αὐτὸν πολιορκεῖσθαι, οὐ τοῖς σενοῖς μᾶ ὑπερδεξίοις τόποις ὑπομένων, τῷ παντὶ κρατεῖν αὖ. ἐπεί γε μὴν ἀποχωρήσας δι' στράτευμα, πῶς οὐκ ἂν φαίη τὰς αὐτὰς χώρας οὐ γνωμόνως ἑαυτῷ; ὡς γὰρ τὸ στρατεύεσθαι καὶ πεζῇ ἢ ἐφ' ἵππων ἀπείρῳ ἦν ἡ δι' ὕδατος, χρημάτων δὲ ἐώρα πᾶν πόλιν δεομένην, εἰ μέλλοι σύμμαχόν τινα ἕξειν, ὧδί πως εἰργάζετο παῦται ἑαυτὸν ἔταξε. καὶ ὅσα μὲν ἐδύνατο, οἴκοι μένων ἐμηχανᾶτο· ἃ δὲ καιρὸς ἦν, οὐκ ὤκνει μεπέναι, οὐδ' ἐκρύπτετο, εἰ μέλλοι πᾶν πόλιν ὠφελήσειν, περισσεύων τῇ ἐκ πορδυόμενος αὐτὸ στρατηγοῦ. ὅμως δὲ καὶ οὐ τῇ πρεσβύᾳ μεγάλα στρατηγοῦ ἔργα διεπράξατο. Αὐθοφραδάτης γὰρ τε πλιορκῶν † οὐ ναύαρχο Λακεδαιμονίων σύμμαχον ὄντα, ἐν Λαοδ δείσας Ἀγησίλαον, φόβῳ ᾤχετο. Κότυς δ' αὖ σησὸν πολιορκῶν, Λακεδαιμονίου ἐπιόντος μάλιστα καὶ οὗτος πᾶν πολιορκίαν ἀπηλλάγη. ὡς δ' οὐκ ἀλόγως καὶ ἀρχὴ τ' προσβεβαίωτο πρόπολιν τὴν πολεμίων εἰσήκει αὖ θῆ. Μαύσωλός γε μὲν κατὰ θάλασσαν ἐκατὸν ναυσὶ πολιορκῶν ἀμφότερα τὰ χωρία ταῦτα, οὐκέτι δείσας, ἀλλὰ πειθεὶς, ἀπέπλευσεν οἴκαδε. ἄξια θαύματος διεπράξατο. οἵ τε γὰρ δυνατοὶ τῶν πολιτῶν νομίζοντες ὑπ' αὐτοῦ καὶ οἱ φόβου ὄντες αὐτῷ, χρήματα ἀμφότερα ἐδίδοσαν. ταχέως γε μὴν καὶ Μαύσωλος Ἀγησιλάου ξυνίησι συμβαλόμενος καὶ ὅτι χρήματα τῇ λακεδαίμονι, ἀπέστειλεν αὐτὸς οἴκαδε, πρεσβευτὴν δύντα μεγαλοπρεπῆ. ἐκ δὲ τούτου ἤδη μὲν ἐγκρύφειν ἀμφὶ τὰ ὀγδοήκοντα· καταγνωκὼς δὲ τὸν αἰγυπτίων βασιλέα ἀθυμοῦντα τοῖς σφῶν πολεμεῖν, καὶ πολλοὺς μὲν πεζούς, πολλοὺς δὲ ἱππέας, καὶ πολλὰ δὲ χρήματα ἔχοντα, ἀμφὶ ἥκουσεν ὅπ μετεπέμπετο αὐτὸς καὶ τῶν τὰ, ἡγεμονίαν ὑπομενούμενος. ἐβούλε γὰρ τῇ αὐτῇ ἑρμῇ τοῖς μὲν αἰγυπτίῳ χαρίν ἀφεθῶσιν αὖ ὧν βιβρυκτήκ τὴν λακεδαίμονα, τοῦ δ' ἐν τῇ ἀσίᾳ ἑλλήνων σάλιν ἐλευθερώσειν, τοῖς δὲ σφῶν δίκην ἀθῆσειν καὶ τὴν πόλιν, καὶ ὅπ νῦν σύμμαχο ἐὼν φοίνικας, ἐπὶ ταῦτα μεταλύειν ἀφίσθαι. ἐπεὶ μέντοι ὁ μετεπεμφάμενο, οὐκ ἀπεδίδου τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ, ὁ μὲν Ἀγησίλαο ὡς ὁ μέγιστος ἐζήπατημένο ἐφρόντιζε τί δεῖ ποιεῖν· ἐκ τούτου δὲ τοὺς μὲν οἴκα ἐξέπεμπε, τοὺς δὲ δίχα στρατοῦντας τὴν αἰγυπτίων ἀφίστα-

σαι τοῦ βαπλέως· ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντ' ἀπέλιπον αὐτόν. καὶ αὐτὸς μὲν δείσας ἀπεχώρησε φυγῇ εἰς σιδῶνα τ φοινίκης· οἱ δ' αἰγύπτ οι στασιάζοντες διαδοὺς βασιλέα εἱρωῶται. αὐτῶν θα δὴ Ἀγησίλαο, γνοὺς ὅτι ἐ μὲν μὲ δὲ τρῷ συλλήφοιθ, μαθὼν οὐδὲ τρο λύσει ὃ ς ἕλλησιν, ἀχρεῖο δ' ἐοὶ δὲ τρο παρεξῇ, ὁ ποτρός τ' αὖ κρατήσῃ, οὔτ' ἐλθὸς ἔσαι· εἰ δὲ τῷ ἐτρῷ συλλήφοιθ, οὔτός γε οὖ παθὼν, ὡς τὸ εἰκός, φίλο ἐσοῖθ· οὕτω δὲ κείνας ὁ ποτρὸ φιλέλλην μᾶλλον ἐδόκ ἔναι, σταδυσόμενο μετὰ θύνου, τὸν μὲν μισέλλην μάχῃ νικήσας χειρ τον, τὸν δ' ἕτερον συγκαθίσηι· καὶ φίλον ποιήσασ τῇ λακεδαίμονι, καὶ χρήματα πολλὰ πρασλαβὼν, οὕτως ἀφικεῖτο οἴκαδε, καίπερ μέσου χμῶνο ὄντο, σωδίσων ὡς μὴ αἰρόλος ἡ πόλις εἰς τὸ ἐπόλυ ἱερ πρὸς τοὺς πολεμίους χρόνο. καὶ ταῦτα μὲν δὴ ἔρηται ὅσα τῆς ἐκείνου ἀρ᾽ετῆς μετὰ πλείστων μαρτύρων ἐπιδέδεικται. τὰ δὲ διαῦτα τ τεκμηρίων προσθῆται, ἵνα αὐαμνήσθωσι μόνον αἰρκεῖ, καὶ δι᾽ὀλίγ᾽ ἐπισθύσεται. νῦν δὲ πειρῶμαι σοὶ ὧν ταῦτα ἐπιδεῖξαι, μὴ ἀνὴρ τῶν κλεῶν ἦρα, καὶ ἅπαντα αἰσχρὰ ἐδίωκεν. Ἀγησίλαο γὰρ τὰ μὲν θεῖα οὕτως ἐσέβετο, ὡς καὶ οἱ πολέμιοι σὺν ἐκείνου ὅρκοις καὶ τὰς ἐκείνου σπονδὰς πιστοτέρας ἐνόμιζον ἢ τὰς ἑαυτῶν φιλίας * * * μὲν ὤκνουν εἰς ταὐτὸν ἰέναι, Ἀγησίλαο δὲ κ᾽ τὸς αἰσχίστους ἐπῆγε. † ὅπως ὃ μή τις ἀπιστῇ, καὶ ὀνομάζαι βούλομαι σὺν ὑπὸ φανεστάτους αὐτῶν. Σπιθριδάτης μὲν γὰρ ὁ πρὸς σὰς, ὡσὶς ὑπ Φαρνάβαζο χλιοι μὲν πὰ βασιλέως ἐπρεπε θυγατρὸς, πὰ δ' αὐτῷ αὐδρὶ γάμου λαβῶν ἐβούλε᾽ ἔχειν νομίσας ἔσεσθαι, Ἀγησιλάῳ ἐκυ᾽ν καὶ πὰ γυναῖκα καὶ τὰ τέκν᾽α καὶ πὰ δυνάμιν ἐνεχείρισε. Κότυς δὲ ὁ τὴν παφλαγόνων ἀρχὴν βασιλεῖ μὲν οὐχ ὑπήκουε δεξιὰν πέμποντι, φοβούμε᾽ μὴ ληφθεὶς ἢ χρήματα πολλὰ ἀρτίσειεν, ἢ καὶ ἀρθαὶ οἱ Ἀγησιλάου δὲ καὶ οὕτω ταῖς σπονδαῖς πισθύσας, εἰς τὸ στρατόπεδόν τε ἦλθε, καὶ συμμαχίαν ποιησάμενο, εἵλε᾽ σὺν Ἀγησιλάῳ στρατεύεσθαι, † χιλίους μὲν ἱππέας, δισχιλίους δὲ πελτοφόρους ἔχων. ἀφίκε᾽ο δὲ καὶ Φαρνάβαζο Ἀγησιλάῳ εἰς λόγους, καὶ διωμολόγησε, εἰ μὴ αὐτὸς πάσης τῆς στρατιᾶς στρατηγὸς κατασταθείη, ἀφεστήσεσθαι βαπλέως· ἐμὲ μέντοι ἐγὼ νομίσαι στρατηγὸς, ἔφη, πολεμήσω σοι ὦ Ἀγησίλαε, ἕως ἂν ἐγὼ δύνωμαι κρατίστα, μὴ ταῦτα λέγων ἐπίσθε μηδέν᾽ αὖ θαρράσονθας πάθειν. οὕτω μέγα καὶ καλὸν κτῆμα ὀῖς τε δίκαιοι ἅπασ καὶ αἰδεῖ δὴ στρατηγῷ, θ' ὅσιός τε καὶ πιστὸς εἶναί τε καὶ ὄντα ἐγνῶσθαι. καὶ πᾶ μὲν δὴ εὐσεβέστατος ταῦτα. πᾶ γε μὲν τὴν εἰς χρήματα δικαιοσύνης ποῖα ἄλλ τι; μέζω τεκμήρια ἔχοι τὴν δε; ἴσθ᾽ γὰρ Ἀγησιλάου σφέσθαι μέν᾽ οὐδεὶς οὐδέν᾽ πώποτε αἰσχρὸν λεγόν-

Mauſolus miſit in patriam.

bant, a regis fide deficiunt: mox et reliqui omnes eũ deſerunt. Rex ipſe metuẽs ſibi Sidonem Phœniciæ fuga ſe recepit. Aegyptij orta ſeditione, reges duos creant. Atq3 heic Ageſilaus, qui intelligeret futurum, Vt ſi neutrum adiuuaret, neuter Græcis ſtipendium ſolueret, neuter venalium rerum forum ſuppeditaret, & Vtercumq3 ſuperior euaderet, is hoſtis eſſet: ſin alteri ſuppetias ferret, eum accepto beneficio, Vt par eſt, amicum futurum: facto iudicio, Vter magis Græcorũ eſſe ſtudioſus videretur, eiúſq, militiam ſequutus: alterum quidem illum nationem Græcorum habentem odio, victum prœlio capit, alterum verò in regno cõfirmat. Eumdem quum Lacedæmoni amicum feciſſet, multáq3 pecunias impetraſſet, ita deinde domum nauigat, quamquam media hyeme, iccirco feſtinans, ne ſequenti æſtate ciuitas aduerſus hoſtes otioſa foret. Atq3 hactenus de rebus ab eo geſtis diximus, quæcumq3 plurimorum teſtimonijs confirmantur. Nam res eiuſmodi argumentorum probationibus non egẽt, adeoq3 ſatis eſt tãtum in memoriam eas redigi, moxque fidem merentur. Nunc quæ fuerit in eius animo Virtus, indicare conabor, qua & res hasce geſſit, & omnia honeſta diligebat, auerſatus turpia. Tanta erat in Ageſilao rerum diuinarum reuerentia, Vt & hoſtes eius ſacramenta & fœdera maiorem mereri fidem arbitrarentur, quàm ipſorum inter ſe amicitiã. ..... Verebantur quidem eumdem ad locum cõuenire, Verùm Ageſilao ſe in manus tradebant. Ac Vt nemo ſit, qui fidem mihi non habeat, lubet eorum nomina recenſere, qui fuerunt inprimis illuſtres. Spithridates homo Perſicus, quum Pharnabazum ſciret id agere, Vt filiam regis Vxorem duceret, ac ipſius filia ſine legitimis nuptijs potiretur: ratus hoc inſignem eſſe contumeliam, ſeipſum cum Vxore, liberis, facultatibus in manus Ageſilao tradidit. Et Cotys Paphlagonum præfectus, regi quidem dextram mittenti non paruit, Veritus ne ſi comprehenderetur, Vel magnis pecunijs, Vel etiam morte multaretur: Verùm idem Ageſilai fœderibus fidem quum adhibuiſſet, in caſtra eius Venit, initaq3 ſocietate cum Ageſilao militare maluit, quum quidem equites mille, bis mille cetratos haberet. Præterea Pharnabazus quoque cum Ageſilao in colloquium Venit, apertèq3 profeſſus eſt ſe, ni totius militiæ fieret imperator, defecturum a rege. Sin imperator ego creer, inquit, mi Ageſilae, fortiſſimè bellum aduerſus te gerã, quàm quidem diu potero. Atq3 hæc quum diceret futurum credebat Vt ipſi contra fœdera nihil accideret. Tanta tamq3 præclara res eſt quum in alijs Vniuerſis, tum in imperatore, religioſum eſſe ac fidei ſeruantem, talémque cognitum eſſe. Hæc de Ageſilai pietate. Iuſticiæ verò in re pecuniaria qualia quis argumenta maiora proferat, quàm hæc ſunt? Nemo Vmquã ab Ageſilao ſe Vlla reſpoliatum eſſe queſtus eſt:

Virtutes Ageſilai.

Religioſa pietas.

Iuſtitia.

quum multi multa faterentur ab eo se accepisse beneficia: Cui verò volupe est sua hominum ad vtilitatem largiri, quinam is aliena rapere velit, quo malè audiat? Nam si pecuniarum cupidus sit, multo minori fit cum negotio, vt sua quis seruet, quàm vt aliena rapiat. At qui ingratus esse non vult in ijs, quibus pœnæ nullæ constitutæ sunt, si quis gratiam non referat: quî in alijs ille gratias non referat, in quibus lex ingratum esse vetat? Agesilaus autem non tantum iniustum esse iudicabat, non referre gratias: sed hoc etiam, si is qui plus posset, non maiores quoq; gratias referret. Iam de peculatu quî possit aliquis eum insimulare meritò, qui gratias sibi debitas patriæ fruendas cõcesserit? Itidem quòd quum bene mereri vel de vrbe aliqua, vel amicis, pecunias largiendo volebat, ab alijs eas accipiendo prodesse poterat: an non hoc ingens est argumentum continẽtiæ ipsius circa pecunias? Nam si vendebat gratias, vel spe mercedis beneficus erat: nemo se quidquam ei debere statuebat. Nimirum qui gratis beneficium acceperunt, illi perlubenter benefactori seruiunt, partim quòd adfecti sint beneficio, partim quòd esse digni crediti sint, qui gratiæ depositum custodiant. Iam qui minus habere malebat, vt ingenuus esset, quàm plus cum nota iniusticiæ: quî non ille a turpis lucri cupiditate multo magis abhorreret? Agesilaus certè, quum ciuitatis iudicio facultates Agidis omnes ipsi essent addictæ, semissem earum cum matris suæ propinquis communicauit, quòd eos premi paupertate videret. Id verum esse, testis vniuersa Lacedæmoniorum est ciuitas. Quum verò dona ei complura Tithraustes offerret, si suis finibus excederet: Existimatur apud nos, inquit, honestius imperatori esse, Tithrausta, exercitũ suũ ditare, quàm seipsum: & ab hostibus manubias potius, quàm dona accipere. Cæterum a quánam earum voluptatum, quibus multi succumbunt homines, Agesilaum quis superatum vidit? qui ab ebrietate perinde putabat abstinendum, atque ab ingluuie: ab intempestiuis cibis perinde atq; ab otio. Quoties portionem duplicem in conuiuijs accipiebat, non vtraque vescebatur: sed ijs hinc inde missis, neutram sibi reliquam faciebat. Existimabat enim regi eam duplicari non caussa satietatis cum fastidio coniunctæ: sed vt ea posset, quem ipse vellet honorare. Itidem somno non vt domino, sed eo qui negotijs ipsius pareret, vtebatur. Quòd si lectum inter familiares vilissimum non haberet, non obscurũ erat ipsum pudore adfici. Existimabat enim imperatorem decere potius, vt tolerantia, quàm molitie priuatis hominibus præstet. Non tamen eum pudebat in his rebus maiorem sibi partem poscere, nimirum per æstatem, solis: per hyemem, frigoris. Quòd si quando vsueniret, vt laborandum exercitui esset: sponte sua cum alijs laborabat; quòd arbitraretur eiusmodi omnia militibus esse solatio. Denique

Temperãtia

Tolerantia.

οὗ δὲ πεπονθέναι πολλοὶ πολλὰ ὁμολόγουν. ὅ-
τῳ γὰρ δοκεῖ τὰ αὑτοῦ διδόναι ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων,
πῶς ἂν οὗτος ἐθέλοι τὰ ἀλλότρια ἁρπαγῆς
ἐφ' ᾧ κακόδοξος εἶναι; εἰ γὰρ χρημάτων ἵμε-
ρος ἦν, πολὺ ἀπλησμονέστερον τὰ αὐτοῦ φυ-
λάττεσθαι ἢ τὰ μὴ προσήκοντα λαμβάνειν. ὃς δὲ
δὴ καὶ χάριτας ἀφαρπάζειν μὴ ἐθέλοι, ὃν δὴ εἰκὸς
δίκαιον πρὸς τοῦτον μὴ ἀφαρπάζοντα, πῶς ἄν γε καὶ νό-
μῳ κωλύοι ἐθέλοι αὖ ἁρπάζειν; Ἀγησίλαος δὲ
οὐ μόνον τὸ μὴ ἁρπάζειν χάριτας ἀδίκημα ἔκρι-
νεν, ἀλλὰ καὶ δι' μὴ πολὺ μείζους τὸν μέλλοντα δυ-
νάμενον. τί γοῦν τῆς πόλεως κλέπτειν ποῦ
αὖ τις αὐτὸν εἴκοτως αἰτιῷτο, ὃς καὶ τὰς αὐ-
τῷ χάριτας ὀφειλομένας τῇ πατρίδι καρ-
ποῦσθαι προεδίδου; δ', ὁπότε βέλτιστον οὖ τιθεῖν
ἢ πόλιν ἢ φίλους χρήμασι, δύνασθαι πλ' ἑτέρων
λαμβάνοντα ὠφελεῖν, οὐ ζῆτον καὶ μέγα τεκ-
μήριον ἐγκρατείας χρημάτων; εἰ γὰρ ἐπῄδη
τὰς χάριτας, ἢ μισθοῦ διηγεῖτο, οὐδεὶς ἂν
οὐδὲν ὀφείλειν αὐτῷ ἐνόμιζεν. ἀλλ' οἱ πεζῇ
οὖ πεπονθότες, οὔπω ἀεὶ ἑδέως ὑπηρέτουσι ζῶ-
σιν ἀρχῇ, καὶ διότι οὐ ἔπαθλον, καὶ διότι πρε-
πτοῦ ἡγησάμενοι ἄξιοι εἶναι πλείονος χά-
ριτος φυλάττεσθαι. ὅστις δ' ἥρπαζε καὶ σὺν αὐτῷ
γενναίῳ μετενεκτεῖν ἢ ξὺν αὐτῷ ἀδίκῳ πλέον
ἔχειν, πῶς οὕτω οὐκ ἂν πολὺ πλὴν ἀφορο-
κρίδαλος ἀφθόνοι; ἐκεῖνο δοίνω κεῖσθαι
ἔξω τῆς πόλεως ἅπαντα ἔχειν τὸν Ἄγιδος,
τὰ ἡμίσεα οἷς ἀφ' μητρὸς αὐτῷ ὁμογόνοις με-
τέδωκεν, ὅπ πεινῶντας αὐτοὺς ἑώρα. ὡς δὲ
ταῦτα ἀληθῆ, πᾶσα μαρτυρεῖ ἡ τῶν Λακεδαι-
μονίων πόλις. δίδοντος δ' αὐτῷ πάμπολλα
δῶρα Τιθραύστου ἐξ ἀπέλθοι ἐκ τῆς χώρας, ἀ-
πεκρίνατο ὁ Ἀγησίλαος, ὦ Τιθραύστα, νομίζε-
ται πῆ ἡμῖν, ᾧ ἄρχοντι κάλλιον εἶναι πλῆ
στρατιᾶς ἢ ἑαυτὸν πλουτίζῃ, καὶ πρὸ τῶν πο-
λεμίων λάφυρα † μᾶλλον ἢ δῶρα λαμβανῆν.
ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι γε ἡδονὰ πολλῶν κρατοῦ-
σιν ἀνθρώπων, πολλοὶ ὁ δέ τις Ἀγησίλαον κήπη-
θοντα; ὃς μέθης μὲν ἀπεχέσθαι ὁμοίως ᾤετο
χρῆναι καὶ λαμπρύνεσθαι, σιτῆν δὲ ὑποῦ καιροῦ
ὁμοίως ὡς καὶ † ἀμπίνειν. διαιτᾶσθαι γε μὴν
λαμβάνων αὐ ταῖς ἀδείαις, οὐχ οὕτω ἀμ-
φοτέρως ἐχῆν, ἀλλὰ ζῆν πέμπειν, οὐδετέραν
αὐτῶν κατέλιπε νομίζων βασιλεῖ εἶναι διαλα-
σθῆναι οὐχὶ πλησμονῆς οἴεσθαι, ἀλλ' ὅπως ἔ-
χοι καὶ τούτῳ τιμᾶν ἔτινα βούλοιτο. οὐ μὴν
ὕπνῳ γε δεσπότῃ δὴ ἀρχομένῳ ζῆν τῶν
πράξεων ἐχῆτο· καὶ δύνω γε εἰ μὴ τὴν σωύν-
των φυλακὴν ἔχοι, αἰσθόμενος οὐκ ἄ-
δηλος ἦν. ἡγεῖτο γὰρ ἀρχοντι πρεσῆκεν, οὐ
μαλακίᾳ δηλαὶ καρτερίᾳ τὴν ἰδιωτῶν πλεῖ-
ναι. τί δὲ μύδι πλουσιωτῶν οὐκ ἠμύσω, ἐλ-
μὲν τοῦ θέρους, ζῆν ἡλίου, οἱ δὲ τοῦ χειμῶνι, ζῆν
ψύχους. καὶ μὴν ἐῆποτε μοχθῆν στρατιᾷ συμ-
ξύν, ἐκὼν ἐπονῇ πρὸ τοὺς ἄλλους νομίζων πολ-
τὰ ἑαυτὸν πρέπειν εἶναι ζῆς στρατιώτας.

μάλλον πομπὰ δωρεὰ

ἀργεῖν

συμφοράτε-
σιν

ὡς δὲ σωτελόντι ἐπεῖνε, Ἀγησίλαος πονῶν
μὲν ἠγάλλετο, ῥᾳστώνης δὲ πάμπαν οὐ προ-
εῖτο. πρός γε μὲν ἀφροδισίων ἐγκρατείας αὐ-
τῷ δῆ οὐχὶ ἐ μή τον ἄλλου, ἀλλὰ θαύματος ἔνε-
κα ἄξιον μνηθῆναι; δ' μὲν γὰρ ὧν μὴ ἐπεθύμη-
σεν ἀπέχεσθαι, αἰθρώποις αἴτιος φαίη εἶναι·
δ' δὲ, Μεγαβάτου τὸν Σπιθριδάτου παιδὸς ἐρα-
σθέντα, (ὥσπερ αἴ τὸ κάλλιστον ἢ σφοδρότατα
φύσις ἐρασθῆναι) ἔπειτα ἰώνικα, ὑδιχωρίου ὄν-
τος τοῖς σώμασι φιλεῖν οὓς αἰ ζημιῶσιν, ἐπει-
χείρησε καὶ ὁ Μεγαβάτης φιλῆσαι τὸν Ἀγησί-
λαον, ὀφθαλμωχεῖσθαι δὲ πράτου μὴ φιλι-
σθῆναι, ἀφ' ἑ τοῦτό γε ἤδη τὸ ὠφρόνημα καὶ λίαν
μανικὸν; ἐπεὶ δὲ ὥσπερ ἀπηλαθῆναι νομίσας
ὁ Μεγαβάτης τὸν λοιπὸν οὐκέτι φιλεῖν ἐπειρᾶ-
το, προσφθέγξασθαι λόγον τὴν ἑταίρων ὁ Ἀγησίλα-
ος πάθθη τὸν Μεγαβάτην πολλὴν ζημίαν αὐτόν.
ἐρομένου δὲ τοῦ ἑταίρου, ἵνα πῶς ἔχῃ ὁ Μεγαβάτης, εἰ
φιλήσει, εἰπεῖν αὐτῷ ὁ Ἀγησίλαος
εἶπεν οὕτως· οὐδ' ἐμέλλοιμί γε αὐτίκα μάλα
κάλλιστός τε καὶ ἰσχυρότατος καὶ τάχιστος ἀν-
θρώπων ἔσεσθαι· μαχεῖσθαί γε μᾶλλον πολλῷ
τὴν αὐτὴν μάχην, ὄμνυμι πάντας θεοὺς
μᾶλλον βούλεσθαι ἢ πάντα μοι ὅσα ὁρᾷ χρύ-
σια γενέσθαι. καὶ ὅπ μὲν δὴ ζῆλον λαμβάνουσί
τινες πῶς ἀνεκαίνου· ἐγὼ μὲν τοι σφόδρα ἐδέ-
ησα ὅπ πολὺ πλέονος τῶν πολεμίων ἢ τῶν τοι-
ούτων δύνασθαι κρατεῖν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν
ὀλίγοις ἐπέστοις, πολλοῖσ' ἔξεσιν ἀπιστεῖν. ἃ
δὲ πάντες ἴσασόμεθα, ὅπ ἥκιστα μὲν οἱ ἴδι-
φανίσασθαι τὴν ἀνθρώπων λανθάνουσιν, ὅ, τι
ἂν ποιῶσιν, Ἀγησίλαος δέ τι πρέξαντα μὲν
τοιοῦτον οὔτε ἰδίᾳ πώποτε οὐδεὶς αὐήγγει-
λεν, οὔτε εἰκάζων τις αὖ ἐδόξε λέγειν. καὶ
γὰρ ἐς οἰκίαν μὲν ἐδεμίαν ἰδίᾳ ἂν ἀφῆμί
κατάγῃ, ἀεὶ δ' ἂν οἰ ἱδρῷ, οἷα δὴ ἀδυνάτου
τὰ ἴδια πράττειν, ἂν οἰ φανδρῷ, μαρτύρεσ-
θαι τῶν αὐτῶν ὀφθαλμοὺς τὸν Φερεκλείους ποι-
ήσαντα. ἐ δ' ἐγὼ ταῦτα φύσθμαι αὐτὰ τῆς
Ἑλλάδ ἰδιοπαθείας, ἐκεῖνον μὲν ἐδὲν ἐπαι-
νῶ, ἐμαυτὸν δὲ ψέγω. αἰδοῦς γε μὲν δὴ ἀφανῆ
τεκμήρια μοι δοκεῖ πρᾶχέσθαι, ὑφιστάμε
μὲν ἀεὶ πολεμεῖν πρὸς ἅπαντας τὸν ἐλ-
ληνῶν τῇ τε πόλῃ καὶ τῇ Ἑλλάδι, ἐν δὲ ἅπασι
πρὸς τούτους ἀρξοῖ πρῶτος μὲν ἑαυτὸν πά-
των. οἴθα γε μὲν ἠθέλησεν αὐτῷ οἱ πολέμιοι μά
χῳ σωφρονῆσαι, ἀ φόβῳ τρεψάμενος νίκης ἔτυχεν,
δικαίᾳ μάχῃ αἰτύπτω κρατήσας τρόπαιον ἐσή-
σατο, ἀθανάτου μὲν τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς μνημεῖα
καταλιπών, σαφῆ δὲ καὶ αἰῶνος σημεῖα ἀπενεγ-
κάμενος τοῦ θυμοῦ μάχεσθ. ὥστ' ὀκ ἀκούοντας
δὴ ἑρῶντας ἰδεῖν αὐτῷ τὸν φυχὸν δοκιμά-
ζειν. τρόπαια μὲν Ἀγησιλάου οὐχ ὅσα ἐστή-
σατο, ἀλλ' ὅσα ἐστρατώσατο δίκαια νομίζειν. μεῖον
δ' οὐδὲν ἐνράτει ὅπ ὀκ ἤθελον αὐτῷ οἱ πο-
λέμιοι μάχεσθαι, ἀκινδυνότερον δὲ καὶ † συμ-
φορώτερον τῇ τε πόλῃ καὶ ζῆς συμμάχοις. καὶ

nique summatim vt dicam, inter laborandum quidem exsultabat Agesilaus, otium verò prorsus nullum admittebat. De ipsius in Venereis rebus continentia, cur si non alia saltem miraculi caussa dignum non sit mentionem fieri? Nam quòd ab ijs, quæ non expeteret, abstinuerit: id verò factum quis humanitùs possit dicere: quòd autẽ Megabaten Spithridatæ F. amans, (quemadmodum indolis acerrimæ natura rem pulcerrimam adamare possit) quum recepto apud Persas more osculandi eos, quos in honore haberent, etiam Megabates Agesilaum osculari aggrederetur, quo minus id fieret totis viribus repugnauerit: an non id insanè pudicum quoddam facinus est? Postea quum Megabates, quasi qui se ignominia putaret adfectum, non iam deinceps amplius eum osculari aggrederetur: quemdam ex socijs compellabat Agesilaus, qui Megabatæ persuaderet, vt rursum se honore adficeret. Eo quærente, si paréret Megabates, an ipsum osculaturus esset: tum verò subticuit Agesilaus, ac deinde: Minimè, inquit, non si subitò & venustissimus & robustissimus & celerrimus omnium hominum sim futurus. Sed tamen pugnam eamdem pugnare me malle Deos omnes testor, quàm omnia quæ cerno, aurea fieri. Atque hæc quosdam admittere, non ignoro: scire me equidem arbitror, multo plures posse in vincendis hostibus, quàm eiusmodi rebus superiores euadere. Quum autẽ pauci hæc habeãt cognita, fieri potest vt fidẽ apud multos nõ inueniant. Id verò scimus oẽs, quòd quum minimè occultũ esse possit, quidquid homines illustrissimi agãt: Agesilaum tamẽ huiusmodi quid designasse, nemo vmquã uel uiderit, uel dixerit, ac ne probabiliter quidẽ dicere visus sit, si ex cõiectu ris suspicaretur. Nã in itinerib. nullã in domũ priuatim diuertebat, sed semper vel in fanũ aliquod, ubi fieri nõ potest vt eiusmodi patrentur, vel in propatulo, quò suæ pudicitiæ testes omniũ oculos faceret. Quòd si hæc ego corã Græcia sciẽte mẽtior, nõ iã ipsum laudo, sed meipsum vitupero. Cæterũ fortitudinis documẽta nõ obscura mihi quidẽ dedisse uidetur, quũ semper ad gerendũ aduersus hostes reipubl. suæ ac Græciæ potẽtissimos belliũ se obtulerit, et in prælijs aduersus eos prima se in acie collocarit. Quòd si hostes manũ cũ eo cõserere vellẽt, nõ ipsis metu terga coactis dare, potitus est victoria: sed aduerso prælio superatis tropæũ excitauit, immortalia uirtutis suæ monumẽta relinquẽs, atq; ipse adferẽs indicia nõ obscura, quòd animo se pugnaret: vt adeò nõ audiẽdo, sed intuendo liceret animum ipsius explorare. Agesilai verò tropæa non ea solum esse, quæ ipse statuit, putari æquum est: sed quæcumque in expeditionibus ab eo gesta sunt. Nã propterea nihilo vincebat minus, quòd prælio decernere hostes aduersus eum nollent: sed victoria potiebatur magis experte periculi, & quũ reipublicæ tũ socijs vtiliore.

Continẽtia.

Fortitudo.

Sapientia.

Sicut in certaminibus nihilominus ij, qui sine pulue-re: quàm qui pugnando vincunt, coronantur. Sapientiam autem Agesilai quæ illius actiones non demonstrãt? qui sic utebatur patria, vt quũ in primis benevolo esset in eos socios animo, qui ipsi obsequerẽtur, amicos promtissimos sibi cõpararet: milites autẽ non modò dicto audientes, sed etiã sui amantissimos effecit. Et quónã pacto phalanx esse firmior posset, quàm si propter obœdiendi studium in officio sese contineat, & propter amorem erga ducem fideliter ei præsto sit? Hostes erga ipsum sic erant adfecti, vt vituperare quidẽ ipsum non possent, odisse verò cogerentur. Semper enim hoc moliebatur, vt sui socij meliore essent cõdicione, quàm hostes: quos quidem fraude circumueniebat, vbi ferret occasio: & anteuertebat, si celeritate foret opus: delitescens etiam, vbi hoc ex vsu foret. Deniq; aduersus hostes instituebat omnia illis cõtraria, quæ amicis præstaret. Nam nocte perinde ac die vtebatur, die perinde vt nocte: nonnumquam euanescens, vt vbi esset, quò iret, quid faceret, non cõstaret. Quare perficiebat, vt ex munitis hostium locis, nõ munita redderet, partim prætereundo, partim superãdo, partim transeundo furtim. Quoties iter faceret, quia sciret hostibus pugnãdi potestatem esse, si vellet: ita instructas ducebat copias, vt sibi ipsi posset inprimis opitulari, & tranquillè instar pudicissimæ virginis, incederet. Existimabat enim in hoc sitã esse quietem exercitus, & summã immunitatem ab omni terrore, perturbatione, peccatis, insidijs. Quare dum ita sese gereret, hostibus erat formidini, & amicis fiduciam animiq; robur addebat. Quo factum, vt hostibus numquam esset contemtui, ab ciuibus non multaretur, ab amicis non vituperaretur, deniq; ab hominibus vniuersis plurimũ & diligeretur & prædicaretur. Ceterùm quàm patriæ fuerit studiosus, singillatim perscribere longum fuerit. Nam nihil ab eo gestũ arbitror, quod eò non spectet. Atq; vt breuiter dicam, scimus omnes Agesilaum, vbicumq; se profuturũ patriæ putaret, non labores subterfugisse, non recusasse pericula, nõ pepercisse facultatib. nõ corporis, nõ senectutis vsum excusatione fuisse. Immo boni regis esse putabat, quamplurimis beneficijs subditos adficere. Atque equidem in maximis commodis, quæ attulit patriæ, hoc etiam pono: quòd quum in republica plurimum posset, maximè tamen legibus se seruire declararet. Nam quis tandem obœdire his noluisset, quũ eis regem dicto audientem esse uideret? quis nouas res moliri tentasset propterea, quòd ipse deteriori esset loco, quum regem pati sciret, ut sibi legitimè imperaretur? qui quidem etiam in illos, qui ab eo dissentiebant in republica, non aliter se gerebat, atq; pater erga filios consueuit. Nam si quid deliquissent, obiurgabat: honore prosequebatur, si præclarè quid gessissent: fe-

Amor erga patriam.

ϰὴ οὐ ϐοῖς ἀπῶσθαι· οὐδὲν ἧττον ϐοὺς ἀκοντὶ ἢ σὺν λόγῳ μάχης νικῶντας σεφανοῦσθαι. τῷ γε μὴν ϑεῖα ἦν τὰ αὐτοῦ πρᾶξις ἐν τοῖς ἰδιοφυέσιν; ὃς τῇ μὲν πατρίδι οὕτως ἐχρῆτο, ὥστε μᾶλλον † πρόσθεν ἑτέροις πόλεμον ὢν, ἀπεφαίσους ϐοὺς φίλους ἐκέκτητο· ϐοὺς δὲ γε στρατιώτας ἅμα πρόθυμους καὶ φιλοπολίτας αὐτὸν παρεῖχε. καίτοι πῶς ἂν ἱκανοτέρα γένοιτο φάλαγξ ἢ λόχος ἢ μοῖρα ἢ λόχος ἢ ἄνδρες ἐν ᾧ μὲν πείθεσθαι δύνανται ὄντες, ἐν ᾧ δὲ ϰαὶ φιλεῖν τὸν ἄρχοντα πῶς πρόϊασι; τοὺς γε μὴν πολεμίους ἐν οἷς ἔχε φέγγος μὴ οἷόν τε ἦν διαμένειν, μισεῖν δὲ ἀναγϰαζομένους. τοὺς γοῦν συμμάχους ἀεὶ πλέον ἔχειν αὐτὴν ἐμηχανᾶτο, ἰσχὺν μὲν ὅπου ϰαιρὸς εἴη, φιλίαν δὲ ὅπου τάχους δέοι, λάθρᾳ δὲ ὅπου ϐέϐαιον συμφέροι, ϖαῦτα δὲ τἀναντία πρὸς τοὺς πολεμίους ἢ πρὸς ϐοὺς φίλους ἰδιωτεύοντας. ϰαὶ γὰρ νυϰτὶ μὴν ὅσα περ ἡμέρᾳ ἐχρῆτο, ἡμέρᾳ δὲ ὅσα περ νυϰτί, πολλαχοῦ ἀφῃρεῖτο γιγνόμενος ὅπου τε εἴη, ϰαὶ ὅποι οἴοι, ϰαὶ ὅ, τι ποιήσοι. ὥστε ϰαὶ τὰ λαφυρὰ αὐόχυρα ϐοῖς ἐλευθέροις ἦν δίϰη, τὰ μὲν πρῶτα, τὰ δὲ ὑπερβάλλοντα; τὰ δὲ ϰλέπτων. ὁπότε γε μὴν ϖορεύοιτο, ἐπὶ ϐοὺς ὅπῃ ἰέναι τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι εἰ βούλοιντο, σωπτεπαγμένον μὲν οὕτως ἦγε τὸ στράτευμα ὡς ἂν ἀδήϊωτος ἀλλ᾽ ἀσινὴς μάλιστα ἑαυτῷ διϊόι, ἡσύχως δ᾽ ὥσπερ ἂν † πρόθυμοι ἅμα ϰαὶ ἐφορμᾶσθαι ἕτοιμοι· νομίζων οἷ ϑεοὶ διδόασί τῳ θ᾽, τε ἀγρεύειν ϰαὶ ἀνεϰάλυπτος ταῖς ϰαὶ ἀδορυφόρητος ταῖς ϰαὶ ἀνεμπλήϰτος ταῖς ϰαὶ δυσεπιϐούλευτος ταῖς εἶναι. τοιαῦτα ϐιοῦντα ϖοιῶν ϐοῖς μὲν πολεμίοις δῃοὺς ὦν, τοῖς δὲ φίλοις δαίμων ϰαὶ ῥᾴμων ἀεὶ ϖοιεῖ. ὥστε ἀνεπιφόνητον μὲν τὴν ἐλευθερίαν διετέλεσεν, ἀζήμιον δ᾽ αὖ τὴν πολιτείαν, ἀμεμπτότατος δὲ ϰαὶ πολυεπαινότατος αὖ ϖαντὶ ἀνθρώπων. ὡς γε μὴν φιλόπολις ἦν, ϰαθ᾽ ὃ μὲν ἐνάτολμ᾽ μάλιστ᾽ ἂν εἴη γεγράφειν· οἶομαι γὰρ οὐδὲν εἶναι τὴν πειραγμάτων αὐτῷ ὅ; τι οὐϰ ἐς ϐοῦτο σωτεινῇ. ὡς δ᾽ οἷ βραχεῖ ἐπεῖν, ἅπαντ᾽ ἰδεῖσϑαι ἔστι ὅτι Ἀγησίλαος ὅσου ὤφελε τὴν ϖατρίδα ὠφελήσειε, οὐ πόνων ὑφίετο, οὐ ϰινδύνων ἀφίστατο, οὐ χημάτων ἐφείδετο, οὐ σώματος, οὐ γήρως ϖεϖύφασί τε· ἀλλὰ ϰαὶ ϐασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ὄργον ᾠόμην, ϑ᾽ ϐοῖς ἀφῃρημένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ϖοιεῖν. οἱ ϐοῖς μεγίστοις δὲ ὠφελήμασι τῆς ϖατρίδος ϰαὶ τόδε ἐγὼ τίθημι αὐτοῦ, ὅτι δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει, φανερὸς ἦν μάλιστα ϐοῖς νόμοις λατρεύων. τίς γὰρ ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν, ὁρῶν γε ϐασιλέα πειθόμενον; τίς δ᾽ ἂν ἡγέμονι μειονεκτεῖς, νεώτερόν τι ἐπιχείρησε ϖοιεῖν, εἰδὼς γε ϐασιλέα τοὺμοὶ ϰρατεῖσθαι φρόνημα; ὃς ϰαὶ ϖρὸς τοὺς ὅρϰους φόρους εἰς τὴν πόλιν ὥσπερ πατὴρ ϖρὸς παῖ-

ϑεμένους τὰ ϖρῶτα.

ὑπαρχόντα.

ὁ σωφρονισ-τὴς ϖαρὼν.

minæ quæ-dam.

rebat auxilium, si qua accidisset calamitas: hostis locõ ciuẽ nullum habebat, collaudare cupiebat omnes, seruari omnes lucrum esse ducebat, contrà; iacturã, si quis etiam nõ magni pretij homo periisset. Quòd si sui pacatè in legibus persisterẽt, non obscurè præ se ferebat, existimare se patriam semper beatã fore: eamdem tum fore potentem, si Græci frugi essent. Iam si præclarum est, Græcum hominem Græci nominis esse studiosum: quisnã alium imperatorẽ vidit, qui vel vrbẽ capere nollet, si eã se vastaturũ putaret, vel pro calamitate duceret, in bello quod cum Græcis gererẽtur, potiri victoria? Agesilaus quidẽ certè, quũ nuntium accepisset, in pugna apud Corinthũ Lacedæmõnios octo, decẽ verò millia..... ferme perüsse, nulla lætitiæ significatione data: Proh (inquit) Græcia, quã doquidẽ hi, qui nũc interemti sunt, viui barbaros oẽs prælio uincere potuissent. Idẽ quum exsules Corinthij dicerent vrbẽ deditionẽ factũrã, ac machinas ostẽderent, quib. mœnia se occupaturos sperabãt oẽs: copias tamẽ admouere noluit, quòd diceret Græci nominis vrbes in seruitutẽ minimè redigendas esse, sed castigãdas. Quòd si delinquentes, ait, e medio nostrũ tollere volemus, cauendũ est, ne quo barbaros superemus, nõ habeamus. Rursus si præclarũ est, Persas odio prosequi, propterea quòd is, qui olim vixit, rex Persicus, exercitũ in Græciã duxit, vt eã in seruitutẽ redigeret: & qui nunc rerũ potitur, auxiliũ ferat ijs, quibuscum coniunctus maius se damnum illaturum existimat: munera dat illis, quos putat eis acceptis Græcos maximo detrimento adfecturos: pax vt cõstituatur adiuuat, ex qua nosmet inter nos maximè bellum gesturos censet: (atq; hæc sanè nemo nõ videt) an quis alius vnquã, excepto Agesilao, in hoc incubuit; vt vel aliqua natio regis illius a fide discederet, vel quæ defecisset nõ periret, vel omnino vt rex malis pressus Græcis negotiũ facessere non posset? Idem patria sua bellũ aduersus Græcos gerente, nihilominus publicũ Græciæ commodum non neglexit, sed cum classe domo profectus est, barbarum illũ pro suis viribus malè multaturus. Est etiam operæpretium comitatẽ ipsius silentio non prætereire, qui quum honore, potentia, regno, eoq; sine insidijs, omniũ cum amore potiretur: a nemine obnoxius esse iactantiæ visus est, quũ eũ suorum amantissimũ, et in amicis colẽdis studiosum esse, quiuis vel aliud agens, animaduertere posset. Perlubenter amatorios sermones secũ cõmunicari ferebat, atq; etiã amicis operã dabat, si cubi opus esset. Et quia bona spe plenus erat, alacriq; et hilari animo, efficiebat vt multi eũ familiariter cõuenirẽt, nõ tãtũ vt aliquid impetrarẽt: sed vti iucũdius diẽ exigerẽt. Præterea quum longissimè abesset a iactantia, nihilominus haud grauatim audiebat eos, qui seipsos prædicarent: quòd eos nemini esse dãno putaret, potiusq; policeri, se

Sicut in certaminibus nihilominus ij, qui sine puluere: quàm qui pugnando vincunt, coronantur.

Agesilai erga Græciam vniuersam amor.

Deest, hostium

Comitas & morum amabilitas.

Animi quædam magnificentia.

πῖσϑαι δ᾽ εἴπερ συμφορᾷ συμϐαίνοι, ἐλθεῖν μὴ ϐοήσασα πόλις, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐλέγετο, σώζεσθαι δὲ πάντας ϰόσμου νομίζων, ζημίαν δὲ πόλεις ἢ ϰαὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπώλετο. εἰ δ᾽ οἷ ϐοῖς νόμοις ἠρεμοῦντος ὠφέλουν, ὅλως ϖῶς ἐπολιτεύσαντο ἂν, ἰσχυρὰν μὲν αἰεὶ ἔσεσθαι τὴν ϖατρίδα λογιζόμενος, ἰσχυρὰν δὲ τότε ὅπλοις οἱ Ἕλληνες ϕρονοῖεν. εἴγε μὴν αὖ ϰαλὸς Ἕλλην ὄντος φιλέλλην εἶναι, πένα τὴν ἅδεν ἄλλον στρατηγὸν ἢ πόλιν ἐϰ ἐλευθέρας αἱρεῖν, ὅταν οἴηται ϖορθήσειν, ἢ συμφορᾶι νομίζοντος τὸ νιϰᾶν οἷ τῷ ϖρὸς ἕλληνας πολέμῳ; ἐϰεῖνος δίϰαιος, ἀγγελίας μὴ ἐλθούσης αὐτῷ ὡς οἷ τῇ οἷ ϰείνῃσι μάχῃ ὀϰτὼ μὴ λαϰεδαιμονίων, ἐγγὺς ϐ᾽ ..... μύριοι τεθνᾶσιν, ὅϰ ἐφϑοήϑεις φανερὸς ἐγένετο, ὀλίγ᾽ ἔϕασϰε ἄρα, φεῦ ὦ ἕλλας ὁπότε οἱ νῦν τεθνηϰότες ἴσχυον ἡϐῶντες νιϰᾶν μαχόμενοι ϖαῦτας ϐαρϐάρους; ϰεινοῖσιν γε μὴν τῷ φθονοῦντί γε ὅτι οἱ διδοῖεν αὐτοῖς ἡ πόλις, ϰαὶ μηχανὰς ἐπιδεῖϰνυσι, αἷς ϖαντὸς ἦλπιζον ἐλεῖν τὰ τείχη, ὅϰ ἤθελε ϖροσέλϑῃν, λέγων ὅτι ὅϰ ἀσϕαλὲς ϖαντὶ χωρεῖν ἐς πόλις, ὀλίγα δὲ ϕρονοῖεν. ἐ δὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἔϕη, ἡμῶν αὐτῶν ἀφαιρεῖσϑαι, ὁρᾷν χρὴ μὴ ϖᾶν ἔχω ϖ᾽ ὅτῳ πῶν ϐαρϐάρων ϰρατήσομεν. εἰ δ᾽ αὖ ϰαλὸν μὴ μιϖτόγλωσσον εἶναι, ὅτι μὴ ὁ πάλαι ὀλεσϑρεύσειν ὡς δουλωσόμενος, μὴ ὁ νῦν συμμαχεῖν μὴ τούτοις μᾶλ᾽ ὁποτέροις αὖ οἴηται μείζω ϐλάϐην, σῴζεται δ᾽ ἐϰείνοις ὃς ἂν νομίζῃ λαϐόντας σῶσαι ϰαὶ μὴ ϖῶς Ἕλληνας τοιοῦτον ἀγαθὸν τῇ ἑλλάδι ὄϰ ἐμέλησεν, ἀλλ᾽ ὀλίγου συμϖεϖῆϕϑαι ἧς ἂν ἧττ᾽ μάλιστ᾽ αὖ ἡμᾶς δύνῃλσις ϖολεμήσειν, (ὁρῶσι μὲν δὴ ἅ-παντὸς τοῦτο) ἐπεμελήϑη δὲ τῆς ἄλλου ϖώποτε ϖόλεως Ἀγησίλαος, ἢ ὅπως τι ϕῦλον ἀχρεῖον σεται τῶν ϖόρος, ἢ ὅπως ὃ ἀχρεῖον μὴ ἀπόληται, ἢ ὃ ϖρώπαν ἐς ϰαὶ ϐασιλεῦς ϰαϰὰ ἔχειν μὴ δύνηται ϐοῖς ἕλλησι ϖράγματα ϖρέπειν; ὃς μὴ ϖολεμούσης τ᾽ ϖατρίδος ϖρὸς ἕλλησας, ὅμως ϐοῦ ϰαὶ οὐ ἀγαθῇ τῇ ἑλλάδι ὄϰ ἠμέλησεν, ἀλλ᾽ ὑϱέ-ϖλουσεν ὅ, τι δύναιτο ϰαϰὸν ποιήσων τ᾽ ϐαρϐάρων. ἀλλὰ μὴν ἄξιόν γε αὐτῷ μὴ δ᾽ ὀλίγα μὴ σιωϖᾷ ὦ γε ὑϖαρχόσης μὲν τιμῆς, † ϖρούσης δὲ δυνάμεως, ϖρὸς δὲ τάτοις ϐασιλέας, ϰαὶ ταύτης ὄϰ ἰδίᾳ ϐουλομένης, ἀλλ᾽ ἀγαϖωμένης, ὃ μὴ μεγάλαν ὄϰ αὖ εἶδέ τις, ὃ ἢ φίλοτιμον ϰαὶ ϑεραπευτιϰὸν τῷ φίλῳ μὴ μὴ ἐπῖν ϰατανόησεν αὖ. μὴ μὲν μετῆϰε μὴ ἥδιστα ϖαιδιϰῶν λόγων, ζωϱεστούσης ἢ ϖαῖ ὃ, ἢ ϑεοῖ φίλοις. ἀλλ᾽ ὃ ϰ᾽ ἐϐούλετο ϰαὶ δύνῃτο μὴ ἀεὶ ἱλαρὸς εἶν, ϖολλὰς ἐποιεῖ μὴ ἂν δοϰεῖν τι μόνον οὐϰ ἀπολαύειν, ἀλλὰ ϰαὶ τῶν ἥδιον διημερεύειν. ἥϰιστα δ᾽ ὢν οἷος μεγαληγορεῖν, ὅμως τὴν ἐπαινωτὴν αὐτὸς ὁ ϐαρέως ἤϰουεν, ἢ γοῦμενος ϐλάϐεσθαι ὃ δὲν αὐτὸς, ὑπισχνεῖσθαι δὲ ϰαὶ ὅσους ἀγαθοὺς ἔσεσθαι. ἀλλὰ μὴν ϰαὶ τῇ μεγαληγνωμοσύνῃ γε ὡς δικαίως ἐχρῆτο οὐ ϖαραλεϖτέον. ἐϰεῖ-

viros fortes futuros. Ne id quidem obmittendum, quàm opportunè magnificentia quadã animi vteretur.

*Nã quũ a rege Persarũ ei litteræ redderentur, quas de necessitudine hospitij & amicitia regis perscriptas Persa quidã attulerat, is qui cũ Callia Lacedæmonio venerat: minimè illas accepit, sed eũ, a quo allatæ fuerant, renuntiare iussit regi, nõ esse quãobrẽ priuatim litteras ad se missitaret: quòd si Lacedæmoni se amicum, et Græciæ beneuolũ declararet, vicissim se quoque vehementer amicũ ei fore: sin deprahẽsus fuerit nobis insidias facere, non est quòd se existimet me amicum habitarũ, etiãsi permultas ab eo litteras accipiam. Equidẽ hac etiã in parte Agesilaũ laudo: quòd vt Græcis placeret, oblatam a rege necessitudinẽ hospitij sit aspernatus. Præterea admiror hoc quoque, quòd non vter esset opulentior, ac plurib. imperaret, ei maiores esse gerendos spiritus existimaret: sed quitum ipse melior esset, tũ meliorib. imperaret. Laudo et prouidẽtiã ipsius, quòd quum vtile duceret Græciæ, quamplurimos satrapas a rege deficere: nõ vel a muneribus, vel a regis potẽtia victus sit, vt hospitij necessitudinẽ cum ipso cõtrahere vellet, sed omni studio cauerit, ne fidẽ ijs nõ seruaret, qui ab rege deficere cogitabant. Et quis in ipso nõ hoc quoq; miretur? Existimabat rex Persicus se, si amplissimas pecunias haberet, omnia redacturum in potestatẽ suã: ideoq; quidquid esset inter homines auri, quidquid argenti, quidquid rerum maximi pretij, totũ id ad sese colligere nitebatur. At Agesilaus cõtrà, sic domum suã instituerat, vt horum nullo egeret. Quòd si quis fidẽ nobis nõ habet, is velim adspiciat, qualis ei domus satisfecerit, atq; etiam fores intueatur. Nã suspicari quis posit, has adhuc illas ipsas esse, quas Aristodemus Herculis F. in patriam reuersus extruxit. Idẽ domesticã supellectilem cõtẽpletur, quo pacto in sacrificijs epularetur secũ ipse cogitet, audiat eũ Amyclas publico in *canathro profectũ esse. Enimuerò quũ hoc modo sumtus ad census accõmodaret, non cogebatur iniusti quidquam pecuniarũ caussa facere. Præclarũ quiddã esse putatur, inexpugnabiles muros ab hostib. superari: verùm ego multo præclarius esse iudico parare animum suũ, ut a pecunijs, uoluptatibus, metu sit inexpugnabilis. Equidẽ exponã, quo pacto etiã moribus Persico fastui sit aduersatus. Primùm rex Persicus grauitatem quærebat ex eo, quòd raro cõspiceretur: Agesilaus eo ipso delectabatur, quòd semper hominũ in conspectu versaretur. Existimabat enim decere vitam facinorosam acturpem, vt in obscuro sit: honestæ verò, lucem ipsam maius ornamentum conciliare. Deinde grauitatem ille præ se ferebat ex eo, quòd difficilis ad ipsum accessus esset: hic gaudebat omnibus aditũ ad se patere. Putabat ille splendidum esse, quòd negotia tardius conficeret: hic maximè tũ lætabatur, quũ homines id quod cupiebãt celerrimè consequutos dimitteret. Operæpretiũ est etiã considerare, quanto faciliorẽ ac parabiliorẽ voluptatẽ Agesilaus consectaretur. Nam*

Agesilai frugalitas.

* Canathrum Eustathius cratem ait esse, d uiminib. saligmis textã, quæ currui imponatur.

Cõparatio Agesilai ad Persicũ regem.

ἐκεῖνος γάρ, ἐπ' ἦλθεν αὐτῷ ἰδιωτικὴ πρὸς βασιλέως, ὧν ὁ μὲν † Καλλία τῷ λακεδαιμονίου ξένος ὢν ἔτυχε πολὺ παρὰ τὰ ἄλλα, τοιοῦτος ὢν οἷος ἐκεῖνος ἐτύγχανε, τοῦτο μὲν ἐκέλευσε φέρειν αὐτῷ, τοῦτο δὲ ἐκέλευσε μὴ φέρειν. ἐπεὶ δὲ ἐπιτήδεια ἦν ἀπαγγεῖλαι βασιλεῖ ὡς ἰδίᾳ μὲν πρὸς αὐτὸν οὐδὲν δέοι ἰδιωτικὰς παρέμπειν. ὧν δὲ φίλος τῇ λακεδαιμονίων καὶ τῇ ἑλλάδι δοῦναι ὢν φαίνηται, ὅτι καὶ αὐτὸς φίλος ἀνὰ κράτος αὐτῷ ἔσοιτο· ὧν μέντοι, ἔφη, ἰδιωτικῶν ἀλίσκηται, μηδ' ἂν παῦ πολλὰς ἰδιωτικὰς δέχωμαι, φίλον † ἕξειν μὴν οἴεσθαι. ὑφ' οὗ καὶ δῶρα ἐπαινῶ Ἀγησιλάου, ὅ, πρὸς τὰ ἀρέσκοντα τοῖς ἕλλησιν, ὑποδιδοῦν τὸν βασιλέως ξενίαν. ἄγαμαι δὲ κἀκεῖνο ὅτι οὐχ ὁσοτοῦτῳ πλέω τε χρήματα ἔχει καὶ πλοῦτον αἴρεται, † τοσοῦτῳ μᾶλλον μεῖζον φρονητέον εἶναι, ἀλλ' ὁπότερος αὐτός τε ἀμείνων εἴη, καὶ ἀμεινόνων ἡγοῖτο. ἐπαινῶ δὲ κἀκεῖνο τῆς προνοίας αὐτοῦ, ὅτι νομίζων ἀγαθὸν τῇ ἑλλάδι ἀφίστασθαι τὸν βασιλέως ὡς πλείστους σατράπας, οὐκ ἐκρατήθη οὔτ' ἐπὶ δώροις, οὔτ' ἐπὶ τῆς βασιλέως φιλίας, ἐθελήσας ξενωθῆναι αὐτῷ· ἀλλ' ἐφυλάξατο μὴ ἄπιστος γενέσθαι τοῖς ἀφίστασθαι βουλομένοις, ἐκεῖνό γε μὰς αὐτῷ τίς οὐκ ἂν ἀγαθείη; ὁ μὲν γὰρ τοσοῦτος, νομίζων, ὡς χρήματα πλεῖστα ἔχει, πάντ' ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσεσθαι, ἅτε δὴ τοσοῦτῳ πλείω τὸν ἄνθρωπον χρυσίου, πολλῷ δὲ δὴ ἀργυρίου, πάντα δὲ τὰ πολυτελέστατα ἐπειρᾶτο πρὸς ἑαυτὸν ἀθροίζεσθαι. ὁ δὲ οὕτως αὐτοσκευάσατο ἐν οἴκῳ ὥστε τοῦτον μηδενὸς προσδεῖσθαι. εἰ δέ τις ταῦτα ἀπιστεῖ, ἰδέτω μὴν οἵα οἰκία ἥρκει αὐτῷ, σκοπείτω δὲ τὰς θύρας αὐτοῦ· εἰκάσειε γ' ἄν τις ἐπὶ πύπας ἐκείνας εἶναι ἅσπερ Ἀλεξάνδρῳ ὁ Ἡρακλέους, ὅτε κατῆλθε, λαβὼν ἐστέησε. πρᾴττοντα δὲ σκέψασθαι τὸν οἶκον κατασκευῇ, οἰνοποτέω δὲ ὡς ἐνδοιάζων ταῖς θυσίαις, ἀκριβάστω δὲ ὡς ἰδιωτικῷ πολίτῃ κατὰ ἐς ἀμύκλας. ὁρῶν οὕτως ἐφαρμόσας τὰς δικαίας ταῖς πόσεσι, ἐδέν ἰσχναίνετο χρημάτων εἵνεκα ἀδίκως πράττειν. καίτοι κἀγὼ μὲν δοκῶ εἶναι τείχη ἀνάλωτα ἡγεῖσθαι ἐκτὸς πολεμίων πολὺ μᾶλλον ἢ ἐντὸς φίλων ἀνάλωτον κατασκευάζειν καὶ ἐκτὸς χρημάτων, καὶ ἐκτὸς ἡδονῶν, καὶ ἐκτὸς φθόνου. ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γε ὡς καὶ ἐν τρόπον ὑπεστήσατο τῇ τῶν πόλεων ἀλαζονείᾳ. πρῶτον μὲν ὁ μὲν τοῦ σωφρονίσας ὀρθῶς ἐσεμνύνετο, Ἀγησίλαος δὲ τοῦ ἀεὶ ἐμφανὴς εἶναι ἠγάλλετο, νομίζων αἰσχρὸν μὲν δ' ἀφανίζεσθαι πρέπειν, τοῦ δὲ εἰς κάλλος βίᾳ δ' φῶς μᾶλλον κόσμον πρόσεστιν. ἔπειτα δὲ ὁ μὲν τοῦ δυσπρόοδος ἦν ἐσεμνύνετο, ὁ δὲ τοῦ πᾶσιν εὐπρόοδος εἶναι ἐκτᾶτο· καὶ ὁ μὲν ἥδετο τοῦ βραδέως ἀφικνεῖσθαι, ὁ δὲ τότε μᾶλλον ἐκτᾶτο ὅτε πλείστους τάχιστα τυχόντας ὧν δέοιντο ἀποπέμποι. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν εὐπάθειαν ὅσῳ ῥᾴονα καὶ εὐπορωτέραν Ἀγησίλαος ἐποιεῖτο ἀξιόλογα κατενόησα.

Nam Persicus rex quosdam habet, qui terram vniuersam circumeunt, & quo rex potu iucundè vti possit, inuestigant: innumeri homines quo cum voluptate vescatur, excogitant: vt dormiat, dici non potest, quam multa moliantur. Agesilaus verò, quòd patiẽs laboris esset, quidquid aderat iucundè bibebat: quidquid oblatum fortè fuisset, iucundè comedebat: vt suauiter somno frueretur, quiuis ei locus satisfaciebat. Atque hæc se facere non modò gaudebat, sed etiam exsultabat lætitia, quoties ad animum ei accideret, se quidem medijs in voluptatibus versari: illum verò barbarum videret, si quidem absque dolore vellet viuere, necesse habere, vt ab extremis terræ finibus ea comportaret, de quibus voluptatem captarus esset. Augebant ei lætitiam & illa, quòd se quidem sciret absque animi ægritudine posse Deũm dispositione vti: illum verò videret æstus & frigora sufferre, ac propter imbecillitatem animi non fortiũ virorum, sed debilissimarum bestiarum vitam imitari.*

*scilicet in mancipiis ut corporum animi.

Hoc quidem certè quî non præclarum ac magnanimum erat, quòd quum ipse virilibus factis ac rebus domum suam ornaret, multósq; canes venaticos, & equos ad bellum idoneos aleret: Cyniscam sororem alere iumenta persuaserit, quæ currui iungendo foret, eaq; vincente demonstrarit, nihil facere ad strenuitatem illa alere, sed opum esse ostentationem? Iam verò quis neget hoc generositati conuenire, quòd censuit priuatis hominibus curru victis nihilo se clariorem fieri: at si patriam haberet amicissimam, amicos plurimos optimósq; per vniuersum terrarum orbem cõparasset, patriam ac familiares beneficijs aduersarios vlciscendo superasset: reapse victorem se pulcerrimis ac magnificentissimis in certaminibus futurũ, adeoq; clarissimum nomen non in vita solum, sed etiam a morte consequuturum? Ob res igitur huiusmodi laudo equidem Agesilaum. Nam hæc non sic se habent, vt quum quis thesaurum fortè nactus, opulentior quidem est, non tamen administrandæ familiaris rei peritior: vel si morbo hostes inuadente victoria potiatur, felicior quidem esse potest, nihilo tamen ab arte imperatoria instructior. Qui scilicet tolerantia laborum alijs præstat, vbi quidẽ res ita postulat: & fortitudine, vbi agendũ est fortiter: & iudicio, quum cõsilio quid suscipiendũ est: is mihi quidem videtur optimo iure vir omnino bonus esse putãdus. Quòd si egregium inuentum est amussis & regula, ad efficiunda præclara opera: etiam mihi egregium exemplũ Agesilai virtus esse videtur ijs, qui fortitudinem exercere volunt. Nam quis impius fiat, si hominem ergæ Deum religiosè pium imitetur? quis iniustus, si iustũ? quis petulans, si modestum? quis intemperans, si imitetur temperantem? Agesilaus enim non tam eo, quòd aliorum rex esset: quàm quòd imperare sibi posset, gloriabatur: neque tam quòd aduersus hostes, quàm quòd ad omnem virtutem ciues suos duxisset. Enimuerò quòd a morte laudatur, nõ iccirco quisquam hanc orationem putet esse lamentationẽ, sed

ſed potius encomium. Nã primùm de ipſo cõmemorãtur ea, quæ de viuo prædicabantur. Deinde quid à lamentatione longius abeſt, quàm glorioſa vita, & mors præclara? Quid encomijs itẽ conueniẽtius, quàm victoriæ pulcerrimæ, maximiq; momenti faciñora? Ac iure quidẽ Ageſilaus beatus prædicetur, qui quũ a puero incenſius fuerit glorioſi nominis cupiditate, ſic illud conſequutus eſt, vt quiſquã omniũ ætatis ſuæ hominũ. Idẽ quum honoris ac dignitatis a natura inprimis eſſet appetens, ex quo rex factus fuit, perpetuò inuictus exſtitit. Quũq; longiſſimã vitæ humanæ metã attigiſſet, ſic e viuis exceſſit, vt nihil committeret digniũ repræhẽſione, vel in eos quib. præerat, vel aduerſus quos bellũ gerebat. Libet aũt virtutẽ eius ſummatim repetere, quo facilius hæc laudatio memoriæ inhæreat. Venerabatur Ageſilaus delubra etiã inter hoſtes ſita, quòd exiſtimaret Deorũ auxilia nõ minus in hoſtico, quàm amico ſolo implorãda eſſe. Quòd ſi qui Dijs eſſent ſupplices, eos nõ violabat, neſi hoſtes quidẽ eſſent: quòd abſurdũ eſſe duceret, eos qui e fanis aliquid furto ſubtrahant, ſacrilegos appellare: qui autem ſupplices ab aris auellãt, religioſos putare. Nũquã præ
dicare deſinebat, & Deos arbitraretur non minus re-
ligioſis factis, quàm caſtis ſacrificijs delectari. Quinetiã quoties fortuna vtebatur proſpera, non homines præ ſe contẽnebat, ſed Dijs habebat gratias: et fiduciæ plenus plures mactabat hoſtias, quàm reb. ſuis metuẽs voueret. Et cõſuefecerat ſeſe, vt quoties in metu eſſet, hilaritatẽ præ ſeferret: reb. cõtra ſecũdis, mitis eſſet. Ex amicis non eos qui plurimũ poterant, ſed qui promtiſſimi erant cõplectebatur. Odio proſequebatur nõ eũ, qui læſus ſeſe vlciſcebatur: ſed qui beneficijs adfectus ingratũ ſeſe declarabat. Erat illi voluptati turpis quidẽ lucri auidos pauperes videre, iuſtos aũt collocupletare: quòd iniuſticia cuperet fructioſiorẽ iuſticiã facere. Adſuefaciebat ſe, vt cũ omnis generis hominib. cõmerciũ haberet, bonorũ aũt opera vteretur. Quòd ſi quos aliquando vel vituperantes, vel laudantes alios audiret: exiſtimabat nõ minus illorũ ſe mores agnoſcere, qui ea proferebãt, quàm eorũ de quib. dicerent. Quotquot ab amicis circũuenirentur, non vituperabat: qui aũt ab hoſtib. deciperentur, eos maximoperè repræhẽdebat. Diffidẽtes fallere, ſapientiæ tribuebat: at credentes, iudicabat eſſe impiũ. Si ab ijs laudaretur, qui vellẽt etiã vituperare quæ diſplicerẽt, gaudebat: neq; cuiquã illorum, qui in dicendo libertate vterentur, infeſtus erat, ab ijs tamquã ab inſidijs ſibi cauẽs, qui mentem ſuam aſtutè celarent. Delatores maior perſequebatur odio, quàm fures: quòd maius eſſe detrimẽtum duceret amicis, quàm facultatibus ſpoliari. Priuatorum hominum errata miti animo ferebat, magiſtratuum verò magni eſſe momenti cenſebat: quòd illos quidem exigua, hos magna tractare indicaret. Regno haudquaquam ignauiam, ſed ſtrenuitatem conuenire putabat. A corporis imagine ſtatuẽda ſibi abſtinebat, multis in hoc ei gratificari volẽtibus: animi verò monumẽta nũquã elaborare deſinebat. Arbi-

Epilogus.

Arbitrabatur enim illud ſtatuarij, hoc ſui muneris eſſe: ac rurſus illud opulẽtorum, hoc bonorum. Facultatibus non iuſtè tantum, ſed etiam liberaliter vtebatur: quòd homini iuſto ſatis eſſe duceret, ab alienis abſtinere: liberalem putaret etiam ſua deberè hominum ad vtilitatem conferre. Semper religioſus erat, & honeſtè viuentes necdum felices, ſed qui glorioſè mortem oppetijſſent, eos iam beatos eſſe exiſtimabat. Maiorem eſſe calamitatem putabat ſcientem, quàm inſciũ præclaras res negligere. Gloriæ nullius cupiditate ducebatur, cuius quæ eſſent propria, non elaboraret. Cum paucis hominibus videbatur virtutem non tolerantiã eſſe, ſed voluptatẽ putare. Laudatus certè magis gaudebat, quàm ſi pecunias cõparaſſet. Fortitudinẽ plerumq; potius cũ conſilio, quàm periculis oſtendebat: & ſapientiã re potius, quàm verbis exercebat. Erga amicos mitiſſimus, hoſtib. maximoterrori erat. Quũ labores egregiè toleraret, familiarib. tamẽ periucundè cedebat: magis actiones pulcras quàm pulcra corpora deſiderans. Rebus ſecundis modeſtus, aduerſis ſpei plenus eſſe poterat. Verbanitatẽ nõ dicterijs, ſed moribꝰ ſtudebat ãdſequi. Animi magnitudinẽ nõ cũ iniuria, ſed iudicio vtebatur. Itaq; ſpretis iactabũdis hominib. modeſtis erat modeſtior. Etenim vili cultu corpus ornabat, ac potius in hoc erat, vt exercitus ornatus eſſet, ipſe quãpauciſſimis egeret, amicis quãplurimũ prodeſſet. Præterea grauiſſimus erat aduerſarius: vbi verò potitus eſſet victoria, leniſſimus. Ab hoſtibus non facilè decipiebatur, ab amicis facillimè deſentẽtia deducebatur. Semper hoc ſibi propoſitũ habebat, vt res amicorũ in tuto locaret, hoſtiũ labefactaret. Cognati eum appellabant officioſum erga propinquos: qui opera eius vtebantur, nihil recuſantẽ: qui aliquid officij exhibuiſſent, memorẽ: per iniuriã læſi, opitulatorẽ: in eodẽ periculo cõſtituti, poſt Deos ſeruatorẽ. Videtur idẽ mihi ſolus inter homines declaraſſe, corporis quidẽ robur ſeneſcere, ſed animi vires in fortib. viris ſenectutis expertes eſſe. Numquã deſpondit animũ, quo minus magnã ac præclarã expeteret ..... corpus ferre animi robur poterat. Qua igitur iuuentute non ipſius ſenecta præſtabat? Quis ætate vegeta hoſtibus adeò terrori fuit, vt Ageſilaus extrema in ſenectute? Quónam ſublato maiorem hoſtes voluptatem cepere, quàm Ageſilao, tametſi ſenex admodũ vitã cum morte cõmutaret? Quis tantũ fiduciæ ſocijs præbuit, quantũ Ageſilaus, vtut ad oſtiũ vitæ peruenijſſet? Quid amici iuuenes magis deſiderarunt, quàm Ageſilaũ, qui ſenex è viuis exceſſerat? Is adeò perfectè ſemper vtilis patriæ fuit: vt etiam poſtea, quàm e vita migraſſet, plurimũ ea re patriæ profuerit, quòd ſtudio ſuo perfecerit, vt illa perpetuò incolatur. Monumenta quidem virtutis ſuæ per vniuerſum terrarum orbem conſequutus, & ſepulturam regiam in patria nactus eſt.

XENO-

XENOPHONTIS LACEDAEMONIORVM RESPVBLICA.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

MIHI verò quum ad animum aliquando accidisset, Spartam quæ ex vrbibus est minimè populosis, nihilominus & potentissimam & clarissimam in Græcia exstitisse: mirari subijt, quónam id pacto factum esset. Verùm posteaquàm Spartanorum studia cognoui, non amplius mirabar. Lycurgum equidem, qui leges eis tulit, quibus obtemperando felices euasere, non solum miror, sed etiam summè sapientem fuisse existimo. Nam is haudquaquam alias ciuitates imitatus, immo etiam contraria plurimis statuens, vt patria sua felicitate ceteris præstaret, effecit. Vt enim ab initio rem ordiar, quod liberûm procreationem attinet, alij puellas quæ sobolem procreaturæ sunt, & præclarè videntur institutæ, cibo quantum eius fieri potest, admodum modico, & perexiguo obsonio alunt: vino certè vel prorsus abstinent, vel diluto vtuntur. Atq; uti pleriq; artifices sedentarij sunt, sic Græci ceteri puellas ab omni motu liberas lanificium exercere volunt. Verùm quî potest exspectari, vt quæ sic aluntur, insigne quid gignant? Lycurgus autem existimabat, vel ipsas ancillas posse vestes suppeditare: ingenuarum munus maximum esse ratus liberûm procreationem. Itaque primùm non minus femineum genus habere corporis exercitia iussit, quàm masculum. Deinde sicut viris cursus & roboris certamina instituit, sic etiam feminis: quòd statueret ex vtroque parente robusto etiam sobolem robustiorem nasci. Iam vbi ad virum accedit mulier, quòd alios videret initio præter modum cum vxoribus consuescere: hac etiam in parte quiddam diuersum statuit. Nam sanxit pudore virum præpediri debere, quo minus ad vxorem vel accedens vel discedens ab alijs conspiciatur. Hoc modo si consuescant, maiori eos desiderio teneri necesse est: & fœtus, si quos procreent, fieri valentiores, quàm si satietas inter eos irreperet. Præterea potestate ademta, ne singuli vxores ducerent, quum ipsis lubitũ esset: iussit vt dũ vigerent corpora, matrimonia contraherent, idq; ad rectam procreandi rationem conducere putabat. Quòd si vsueniret, vt vetulus iuuenem vxorem haberet: quia complures esse, qui vxores diligentissimè adseruent, videbat: etiam hac in parte contrarium quiddam statuit. Iussit enim, vt is senex cuius cumq; viri corpus atq; animum admiraretur, eo ad vxorem adducto sobolem susciperet. Quòd si quis feminæ contubernium auersaretur, ac nihilominus egregiæ sobolis cupidus esset: etiam

ΑΛΛ' ἐγὼ ἐνενόησα ποτὲ ἐν ἡ σπάρτη, τῆ ὀλιγανθρωποτάτη τῶν πόλεων οὔσῃ, δυναστοτάτην τε καὶ ὀνομαστοτάτην οὐ τῆ ἑλλάδι ἐφανῆναι, ἐθαύμασα ὅτῳ ποτὲ τρόπῳ τοῦτ' ἐγένετο· ἐπεὶ μέντοι κατενόησα τὰ ἐκείνης διδάγματα τῆ σπάρτῃ, παύομαι θαυμάζων. Λυκοῦργον μέντοι τὸν θέντα αὐτοῖς τοὺς νόμους, οἷς πειθόμενοι εὐδαιμονοῦσιν, τοῦτον καὶ θαυμάζω καὶ εἰς τὰ ἔσχατα γραμμάτων σοφὸν ἡγοῦμαι. ἐκεῖνος γὰρ οὐ μιμησάμενος τὰς ἄλλας πόλεις, ἀλλὰ καὶ ἐναντία γνοὺς τοῖς πλείστοις, πρόσχαρας ἐποίησε τὰς εὐδαιμονίας τῇ σπάρτῃ. αὐτίκα περὶ τεκνοποιίας, (ἵνα ἀπ' ἀρχῆς ἄρξωμαι) οἱ μὲν ἄλλοι τὰς μελλούσας τέξεσθαι, καὶ καλῶς δοκούσας κόρας παιδεύεσθαι, καὶ σίτῳ ἢ οἴνου μετρίως τὰ τῷ τρεφούσῃ, καὶ ὄψῳ ἢ δυναμένῳ μικρὰ τὰ οἴνου γε μὴν ἢ σωφρονεῖν ἀπεχομένας, ἢ ὑδαρεῖ χρωμένας διάκεισιν. ὥσπερ δὲ οἱ πολλοὶ τὴν τὰς τέχνας ἐχόντων ἑδραίως ἔχειν, οὕτω καὶ τὰς κόρας οἱ ἄλλοι ἑλλήνων ἐρεμιζούσας ἐκτρυχᾶν ἀξιοῦσι. τὰς μὲν οὕτω τρεφομένας πῶς χρὴ προσδοκᾶσθαι μεγαλεῖον οἷόν τε γενήσεσθαι; ὁ δὲ Λυκοῦργος ἐνθυμηθεὶς μὲν καὶ βούλεσθαι πρόσχαρις ἱκανὰς ἡγήσατο εἶναι, ταῖς δ' ἐλευθέραις μέγιστον νομίσας εἶναι τεκνοποιίας, πρῶτος μὲν γυμνασίας ἔταξεν οὐδὲν ἧττον δὴ τῶν τοῦ ἀρρενος φύλου· ἔπειτα δὲ δρόμους καὶ ἰσχύν ὥσπερ καὶ τοῖς ἀνδράσιν, οὕτω καὶ ταῖς θηλείαις ἀπένειμε, νομίζων ἴσα ἀμφοτέρων ἰσχυρῶν καὶ τὰ ἔκγονα ἐρρωμενέστερα γίγνεσθαι. ἐπεί γε μὴν γυνὴ πρὸς ἄνδρα ἔλθοι, ἐρῶν οὐδὲν ἄλλους ἢν πρῶτος τοῦ χρόου ἀμέτρως ταῖς γυναιξὶ συνόντας, καὶ τοῦτο πάντα ἐγίγνετο. ἔδοξε γὰρ αἰδεῖσθαι μὲν ἐσιόντα ὀφθῆναι, αἰδεῖσθαι δ' ἐξιόντα. οὕτω δὲ σωόντων, σωφρονεστέρως μὲν ἀναγκη σφᾶς αὐτὴν ἔχειν, ἐρρωμενέστερα δὲ γίγνεσθαι ἔτι βλασταίνοντας, οὕτω μᾶλλον εἰ ἢ διάκεροι δύνηλον εἶεν. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ἀφῃρῆσθαι τοῦ ὁπότε βούλοιντο ἕκαστοι γυναῖκα ἄγεσθαι, ἔταξεν οἱ ἀκμαῖς τὴν σωμάτων τοῦ γάμους ποιεῖσθαι, καὶ τοῦτο συμφέρον τῇ βυγονίᾳ νομίζων. εἶχε μέντοι συμβαίη γεραιῷ νέαν ἔχειν, ὁρῶν τοῦ τηλικούτου φυλάσσοντας μάλιστα τὰς γυναῖκας, πάντα καὶ τοῦτον ᾠόμισε. τοῦ γὰρ προσβύτη ἐποίησεν, ὁ τοιοῦτον ἀνδρὸς σῶμά τε καὶ ψυχὴ ἀγαθὸν εἶναι, τοῦτον ἐπαγόμενόν τεκνοποιήσασθαι. εἰ δέ τις αὖ γυναικὶ μὲν συνοικεῖν μὴ βούλοιτο, τέκνων δὲ ἀξιοῦσθαι ἐνθυμοῖτο, καὶ

μὴ τοῦτο νόμιμον ἐποίησεν, ὧν πινα αὖ δύτεκνον μὴ γεναίαν ὁρῶν, πείθοντα δύ' ἔχοντα, ἐκ ταύτης τεκνοποιεῖσθαι. μὴ πολλὰ μὴ διαύτα ζωοχόρει. κἄπειτ' γυναῖκας δισπότους οἴκοις βούλονται καὶ ἔχειν, θἄτερος ἀδελφὸς ἄτερος παισὶ προσλαμβάνῃ, οἳ τῶν μὲν χρήμασι καὶ τῆς δυνάμεως κοινωνοῦσι, τῷ δὲ χρημάτων οὐκ ἀπορίωσιν. πρὸς δὴ τεκνοποιίας ὅτῳ τάναντία γνοὺς ἄλλοις, εἴ τι διαφέροντας † μὴ κατ' μέγεθος μὴ κατ' ἰσχὺν ἀνδρὸς τῇ σπάρτῃ ἀτετέλεσεν, ὁ βουλόμενος ἐπισκοπείτω. ἐγὼ μέντοι ἐπεὶ μὴ πρὸ γενέσεως ἐξήγημαι, βούλομαι μὴ πῶ παιδείαν ἑκατέρων σαφηνίσαι. τὴν μὲν γὰρ ἄλλων ἑλλήνων οἱ φάσκοντες κάλλιστα δὴ ἡμῖν παιδεύειν, ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοῖς οἱ παῖδες τὰ λεγόμενα ξυνιῶσιν, δοῦλους μὲν ἐπ' αὐτοῖς παιδαγωγοὺς † θεραπόντων ἐφιστᾶσι, δοῦλους δὲ πέμπουσιν εἰς διδασκάλων, μανθανομένους καὶ γράμματα καὶ μουσικὴν καὶ τὰ τῇ παλαίστρᾳ. πρὸς δὲ τούτοις, τὴν παίδων πόδας μὲν ἀποδύμασιν ἁπαλωύουσιν, σώματα δὲ ἱματίων μεταβολαῖς διαθεῦπτουσι· οἴτον γε μὲν αὖ τοῖς γαστρὶ μέτρον νομίζουσιν. ὁ δὲ Λυκοῦργος αὖτὶ μὲν τῶν ἰδίᾳ † ἑκάστοις παιδαγωγοὺς δούλους ἐφιστᾶναι, αὐτὸς ἐπέστησε κρατεῖν αὐτῶν, ἀφ' ὧν πρῶτ' αἱ μέγισται ἀρχαὶ καθίστανται, ὃς δὴ καὶ παιδονόμος καλεῖται. τοῦτον δὲ κύκλον ἐποίησε καὶ † ἀθροίζειν τοὺς παῖδας, ὃ ἐπισκοπεῖν εἴ τις ῥᾳθυμοῖ, ἰσχυρῶς κολάζειν. ἔδωκεν αὐτῷ καὶ τὴν ἡγεμονίαν μαστιγοφόρους, ὅπως πιμπολοῖεν ὅτε δέοι· ὥστε πολλὰ μὲν αἰδῶ, πολλὰ δὲ πειθῶ ἐκεῖ συμπαρεῖναι. αὐτί γε μὴν τοῦ ἁπαλωύειν τοὺς πόδας ἐποίησεν, ἐπαξίων αὐτοποδητοῦν πρασκευάσασθαι. σίτον γε † μὴν ἔταξε τοσοῦτον ἔχειν συμβαλοῦσθαι τὸν ἀρκοῦντα, ὡς πολλοῦ μὴ μὰ ποτὲ βαρυῶσθαι, τοῦ δὲ αὖθετέρους διάγειν μὴ ἀπείρους ἔχειν· νομίζων οὔτ' ἂν πονηρούς, μᾶλλον μὲν αὖ δυνασθαι, εἰ δέοιεν, † ἀσιτήσαντας ὧδε πονεῖσθαι, μᾶλλον δ' αὖ, εἰ παραγγελθείη, ἀφ' τοῦ αὐτοῦ σίτου πλέω χρόνον ἐπιτανῆναι, ἥπιον δ' ἂν ὄψου δεῖσθαι, δύσκριτον δὲ πρὸς πᾶν ἔχειν βρῶμα· καὶ ὑγιεινότερος δ' ἂν διάγειν, καὶ εἰς μᾶκος ἂν αὐξανεσθαι τῷ ῥᾳδίως τὰ σώματα πιέζεσθαι προφῷ μᾶλλον συλλαμβάνῃς ἡγήσατο, ἢ τῷ διαπλατύνεσθαι τῷ σίτῳ. ὡς ὃ μὴ πολὺ λιμοῦ ἄγαν ἂν πίεζοιντο, ἀπραγμόνως μὲν αὐτοῖς οὐκ ἐδωκε λαμβανῆν ὧν ἂν δέωνται, κλέπτειν δ' ἐφῆκεν ἔστιν ἃ τοῦ λιμῷ ἰδίκουμένους. καὶ

etiam hoc sanxit, vt quamcumq; fœcundam ac generosam is videret, eius marito suadendo suam in sententiam perducto, ita deinde prolem ex ea procrearet. Atq; huiusmodi multa concessit. Etenim hac ratione feminæ binas domos occupant, et mariti earum liberis suis fratres adquirũt, qui in generis quidem ac virium societatem veniunt, a facultatibus tamẽ excludũtur. Hoc modo quum de procreatione iudicaret aliud quàm ceteri: num viros tum proceritate tum robore longè præstantes Spartæ produxerit, consideret qui volet. Equidẽ quia de procreatione dixi, etiã vtriusque sexus institutionem exponam. Ex Græcis ergo ceteris ij, qui præclarissimè liberos suos instituere se aiunt, quamprimùm pueri possunt ea quæ dicũtur, intelligere: mox seruos eis pædagogos præficiũt, mox ad magistrorum ædes eos ablegant, vt & litteras, & musicam, et quæ ad palæstrã pertinent, discant. Præterea puerorum pedes calceis molliores reddunt, & corpora vestium mutationibus ad luxum consuefaciunt, ne dicam eos cibi modũ ventre metiri. Lycurgus autem pro eo, quòd illi seorsum singulis seruos pædagogos præficiunt, virum eis præesse cum imperio voluit, ex illorum numero, quibus maximi magistratus commendantur. Huic a puerorum gubernatione pædonomi est inditum nomen, cui quidem potestatẽ summam colligendi pueros concessit, & eosdem puniendi grauiter, inspectanti an quis nequiter agat. Eidem ex ephebis quosdam qui flagella gestarent, adiunxit: vt quũ res posceret pœnas pueris irrogarent. Quo factum, vt magnum verecundiæ, magnum in pueris obœdientiæ studium esset. Pro eo verò, quòd alij calceis pedes emollirent, iussit vt discalceati pedes duriores efficerent. Existimabat enim, si in eo se exercitarent, futurum vt multo facilius ardua loca conscenderent, per decliuia descenderent, exsilirent, prosilirent, currerent discalceati, si quidem pedes adsuefecissent, quàm calceati. Itidem pro eo, quòd illi vestibus ad luxum se comparabant, statuit vt ad vnum vestimentum toto anno se adsuefacerent: quòd putaret hac ipsos ratione tum ad frigora, tum calores rectius instructos fore. Cibi tantum masculo habendũ censuit, vt præ repletione non grauaretur, & inopiam cibi aliquam tolerandi non ignarus esset. Existimabat enim illos, qui sic instituerentur, magis (si vsus ita ferret) sine cibo labores toleraturos, magisq; futurũ, vt (si ita imperaretur) eodem cibo longius ad tempus excresceret, ac minus obsonij egerent, deniq; facilius quamuis escam admitterent. Præterea putabat alimentum, quod corpora gracilia potius efficeret, quàm cibo dilataret, magis ad viuendum salubrius, & ad incrementum proceritatis prodesse. Ceterùm vt a fame non nimium premerentur, haud permisit eis, vt sine negotio caperent ea, quibus ipsis opus esset: sed hoc tantum concessit, vt ea furto subducerent, quibus leuari fames posset.

Educandi ratio a Lycurgo instituta.

Furta ciborũ a Lycurgo concessa.

Non tamen eum idcirco ipſis conceſſiſſe, vt iuuentutis ſuæ ſibi dementē cōpararet, quam non haberet, quod ipſe daret: nemine ignorare arbitror. Nouarum pecuniarum, qui aliquid furto ſit ablaturus, neceſſe habere vt nocte vigilet, interdiu fallat, inſidias locet, atq; etiam exploratores paret, ſi quidē aliquid acceperunt ſui. Quā ob rē pueros ad hæc omnia condocefaciebat, quòd eos ad parandā cōmeatū follertiores, adeò q; bellicoſiores facere vellet. Forſaſſe quis dixerit: Cur igitur, ſi quidē furari bonum quid eſſe arbitrabatur, malis ea verberibus caſtigabat, quæ deprehendebantur? Nimirum ideo, mea quidem ſententia, quòd alios etiam in rebus, quas homines docent, non recte aliquid peruertentem plectam. Quamobrem illa quoque in deprehenſos, vt qui male furarentur, animaduertebant. Quum q; pulcrum eſſe ſtatueret, caſtos quamplurimos ab Orthiæ aris rapere, flagris hos ab aliis cædi iuſſit. Quæ quidē res ſignificare videbat, quòd is qui exiguo tempore dolores perferet, diu cū gloria frui gaudio poſſit. Præterea ſignificabat hoc ipſo, mollem hominem ac furū, quum celeritate eſt opus, vtilitatem manū capere, moleſtia plurimū. Vt cū pueris etiā pædonomo diſcedente rectore non careremus, inſtituit vt ex ciuibus is, qui ſemper adeſſet, poteſtatem ſummā haberet cū imperandi pueris, quod ex vſu eſſe videretur, tum plectendi ſi quid delinquerent. Quæ re perfecit, vt etiam pueri verecundiores eſſent. Nam neq; ita neq; pueri, neq; viri reuerentur, atq; præfectos ſuos. Vt autem ne tum quidem, ſi quando nullus vir adſueri forte, pueri ſine rectore non curent: ſanxit his qui qualibet in ala eſſet acerrimus, manibus imperaret. Quo fit, vt iſti pueri numquam rectore careāt. Etiam de puerorum amoribus dicendum mihi videtur, quòd hoc quoq; ad inſtitutionem pertineat. Græci ergo ceteri (vt Bœoti ſiquidem ſe conuerſantur, vt vel viri adpueri comantes ſint: vel (quod fit apud Eleos) gratiarum cauſſa ætatis flore fruantur. Nōnulli ſunt, qui prorſus vetant cum pueris amatores colloqui. Verùm Lycurgus his omnibus contraria ſtatuens, ſi quis eſſet vir eiuſmodi, qualē eſſe deceret, animum q; pueri admiratus amicum ſibi caperet inculpatum efficere, ac cū eo verſari: hoc ipſum laudabat, eāq; putabat inſtitutionē eſſe honeſtiſſimā. Quòd ſi quis puerī corpus appetere ſe declararet, id verò turpiſſimū ratus, pfecit vt Lacedæmone nihilo minus amatores a puerorū adamatorū cōgreſſu abſtineāt, atq; parētes a liberis, fratres a fratribus Venereis in reb. abſtinent. Atq; a nōnullis hæc nō credi, equidē haud miror. Nā in vrbib. pleriſq; leges hominū erga pueros libidinib. nō eāt obuiam. Atq; hactenus de inſtitutione tam Laconica, quàm ceterorum Græcorum dictū eſt. Vira verò promtiores ad parendū, & verecundiores, et cōtinētiores in ijs, vbi neceſſe eſt, viros efficiat, id etiam cōſideret qui volet. Enimuerò poſteaquam e puerilia tranſ-

καὶ ὃς μὲν οὖν ἐρᾷ τοῦ ἐρωμένου, πᾶσιν ἤδη τοῦτο γε μαχεσάμενον τὸν τοιοῦτον, οὐδεὶς αἰσχύνεται ἐγνωκέναι· φίλον δ' ὅτι μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν ἔσεσθαι, καὶ πάντες ἐγκρατῆ δεῖ, καὶ μὴ ἄνδρας ἀπατᾶν καὶ ἐξαπατᾶν, ἀλλὰ τοὺς παρόντας δὲ ἐπιμελεῖσθαι ὅτι μάλιστα τὰ δίκαια. τοῦτο δὲ ἐπαινοῦσι διδάσκοντες μάχεσθαι τοὺς ἐρωμένους ὑπὲρ τῆς καλοκἀγαθίας. ἐν γὰρ τῷ καὶ τοῦτο πρὸς ταῦτα. οἱ μὲν τοίνυν ἄλλοι Ἕλληνες ἃ (ὥσπερ ἔφαμεν) αἰσχρὰ καὶ πᾶσι συγχωροῦσιν ὁμιλεῖσθαι, ἃ (ὥσπερ ἔλεγεν) ἥδιστα χαρίζεται τῷ ἐρῶντι· ἐπὶ δὲ καὶ ἃ σωφρονεῖν τοῦ ἐρωμένου δοκεῖ, ἐκ τούτου ἀπαγορεύουσιν. ὁ δὲ Λυκοῦργος ἐναντίως τούτοις ἐνόμισε· καὶ γὰρ ἐνταῦθα ἐν τῇ παιδείᾳ ἡγήσατο ἐκ τῶν ἐρωμένων ἀφελεῖσθαι τὸ μέγιστον ἀγαθόν

*acerrimè volentibus efficere, ne vmquam ab ira quis superatus prædetur, quo minus legibus pareat. Posteaquam ex ephebis excessere, (de quibus iam magistratus maximi creantur) Græci ceteri ademta ipsis virium exercendarum cura, in militiam tamen proficisci iubent. Verùm Lycurgus introduxit, vt huius ætatis homines pulcerrimum ducerent venari, nisi quod publicum munus impediat: vt & ipsi non minus quàm puberes perferre militares labores possint. Ac propè iam explicatum est, quæ cuilibet ætati studia Lycurgus præscripserit: qualem verò viuendi rationem pro omnibus instituerit, narrare conabor. Incidit in Spartanos Lycurgus, Græcorum reliquorum more conuiuia contubernalia domi agitantes. Quúmque animaduertisset in his plurimos nequiter sese gerere, sodalitates illas in publicum eduxit, quòd ea ratione futurum duceret vt minimè imperata transgrederentur. Cibum etiam dari eis iussit, vt neque nimium replerentur, neque egerent. Multa verò etiam præter exspectationem illi consequuntur, * qui venationi sunt dediti. Et locupletes nonnumquam prædam in commune conferunt: quo fit vt mensa numquam ijs rebus, quibus vescantur, careat, quàm quidem diu contubernio eodem vtuntur, nec tamen sumtuosa sit. Sublatis etiam potionibus non necessarijs, quæ tũ corpora, tum animos labefactant, potestatem cuibibẽdi reliquit, vbi quisq; sitiret. Nam hac ratione putabat potum minimè noxium & longè suauissimum fore. Quamobrem quî fieri potest, vt quis ex ijs, qui hoc pacto eodem vtuntur contubernio, vel gula vel ebrietate se familiamúe suam perdat? Etenim alijs in vrbibus plerumq; æquales inter se versantur, inter quos minimum est pudoris. Verùm Lycurgus apud Spartam sic omnia miscuit, vt iuniores pleraque discant a seniorum experientia. Nam patrio more commemoratur in publicis illis epulis, quidquid in republica quisq; præclarè fecerit. Quo fit, vt istic minimè vel atrox iniuria, vel ex vino petulantia, vel factum turpe, vel turpe dictum interueniat. Etiam ad hoc vtiles sunt epulæ publicæ, quòd obambulare cogantur, vbi domum discedere volũt, atq; operã dare ne præ vino titubent: quippe qui sciãt se nõ ibi mãsuros, vbi cœnauerint, ac tenebris perinde sibi vtendum ac die. Nã eum qui sit in excubijs, nõ sub face licet incedere. Quum aũt animaduertisset Lycurgus, eos qui sese laboribus exercent, bene coloratos, et carnosos, & robustos esse, contráque a laboribus qui abstinent, tumentes ac fœdos imbecillósque conspici: ne id quidem neglexit, adeoq; cogitans se, si quãdo in rem aliquã mẽte studiosè incũberet, abũdè corpore sufficere: iussit vt semper is, qui quolibet in gymnasio maximus esset natu, daret operam, ne vmquam a cibis superaretur. Qua in re mihi nõ errasse videtur.*

* Lectio mutilus.

μεγαλέως καθίσαι βουλόμενοι ἐς δ' μὰ πο-
τε ὀργὴν τὸ μὴ πείθεσθαι τοῖς νόμοις κρατῆσαι.
τοῖς γε μὴν τὴν ἡλικίαν πεπαυκόσιν
(ἐξ ὧν καὶ οἱ μέγιστοι ἀρχοὶ καθίστανται)
οἱ μὲν ἄλλοι ἕλλιπες ἀφεληντὸ αὐτὸ δ' ἰσχὺς ἐπ
ἐπιμελεῖσθαι, σχεδὸν ὁμοίως αὐτοῖς ὡπερ πάλαι
σιν. ὁ δ' Λυκοῦργος τοῖς παλαιοτέροις νόμων ἐφέ-
σεις κάλλιστας εἶναι δ' ἐλεγεν, ἃ μή τι δημόσιον
κωλύοι, ὅπως διώσαντο καὶ οὗτοι μηδὲν ἧττον
τὴν ἐκάστου σχολαστικὴν πόνου ἐπιφέρειν.
ἃ μὲν οὖν ἐκάστη ἡλικία ὑπομενητέα ἐστὶν ὁ Λυ-
κοῦργος ὡδὶ διέθηκε, λεχθέν ἔφην. ἃ δὲ καὶ πᾶσι διάταττε κατασκευάσε, πῶ πειρά-
σεσθαι διηγεῖσθαι. Λυκοῦργος τὴν παραλα-
βὼν τοὺς πατρίους, ὥσπερ τοὺς ἄλλους ἑλ-
λησι, οὐδὲν σκληρότερον, γιοὺς οἱ τοῦτοις πολί-
τους φαίνοιτο ἂν, ἐς δ' φανερὸν ἦλθε τὰ
συσσίτια, οὕτως ἡγούμην ἥκιστ' ἂν παιδεύ-
σεσθαι τὰ πρόσταγήματα. καὶ γὰρ τε ἔταξεν
αὐτοῖς, ἐς μήτε ὑπὲρ πλησθῆναι, μήτε σπάνιν
γίγνεσθαι. πολλὰ δὲ καὶ παρέλαβε γίγνε-
σθαι ἀφ' ἑαυτῶν. οἱ δὲ πολύσιτοι εἰσιν ἐπὶ πλείστον
ὅτε καὶ † ἀργὸν αὐτοσαρκάλλουσιν. ὥστε ὅτε ἔστιν
ἑρμῆς ποτε ἢ τράπεζα βεβαίως γίγνεται ἐς
αὖ βλασκαίνωσιν, οὔτε πολυδάπανος· καὶ μὴν
τὸν πότον ἀφαιροῦσιν τὰς ἀπ' ἀναγκαίας πό-
σεις, αἳ σφέλουσι μὲν σώματα, σφάλλουσι
δ' γνώμας, ἔφην ὁπότε διψῶν ἔροιτο πῖν·
οὕτω νομίζων ἀσφαλέστατον τε καὶ ἡδίστας πο-
τὸν γίγνεσθαι. οὕτω γε μὴν σκληρούντων, πῶς
ἄν τις ἢ ἄνδρ λιχνεύσαι ἢ οἰνοφλυγῆσαι ἢ αὖ ἄλ
οἰκίαν βλαφθείρειν; καὶ γὰρ δὴ οἱ μὲν τοῖς ἄλ-
λοις πόλεσιν ὡς δ' πολὺ οἱ ἥλικες ἀνηλθοις
ζωῦσι, μεθ' ὧνπερ καὶ ἐλαχίστη αἰδὼς παρα-
γίγνεται· ὁ δ' Λυκοῦργος οἱ τῇ σωφρονῇ αἰσχύ-
παιδεύεσθαι τὰ πολλὰ τῶν νεωτέρων ἔστ' ἂν
τὴν ἡδονὴν τῶν ἐμπειρίαν. καὶ γὰρ δὴ ἀπὸ
χέσιον οἱ ἐν τοῖς φιλιτίοις λέγεσθαι ὅ, τι αἰ καλ-
λῶν τις οἱ τῇ πόλει πονεῖ· ὧν ὁπόθ ἥκιστα
μὲν ὕβρεως, ἥκιστα δὲ ἀκολασίας, ἥκιστα δὲ
αἰσχροεργίας καὶ αἰσχρολογίας ἐγγίγνεσθαι.
ἀγαθά γε μὴν ἀπεργάζεται καὶ τοῦτ' ἐξ
σιτησις· πολυπαθῆν τε γὰρ αἰναγκάζονται οἱ
τῇ οἴκαδε ἀφόδῳ· καὶ μὴν δ' ἔστ' οἶνον μὲ
σφάλλεσθαι ὑδρεύεσθαι, ἐνθένδε ὅπ ὅκ ἔστιν
ἐξεπιοῦν καταμιγνῦσι, ⊙ τῇ ὀρφνῇ ὅσα ἡμέρᾳ
χρήσιον. ἐνθένδε γὰρ ἔστ' φανοῦ δ' ἐπ ἐμέρου
ρον ἐξεῖσι περιθεῖν. καταμανθάνω γε μὴν ὁ Λυκοῦρ
γος κἀ ὅπ ἀρχὴν τὴν σίτησιν οἷμαι δεῖν ποιεῖσθαι, ὧν
χροί τε καὶ σώματος καὶ ῥώμης εἶσιν, εἰσ' ἄπο
νοι, σωφρονιμοί τε καὶ αἰσχροὶ καὶ ἀθληταὶ αἰσ-
φαίνονται, ἐνθένδε ὑπνῳ ἡδέλησεν· ἀνὴ οὐτοῦτ' ὅπ ὃ
ὅταν αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ φιλοπονῇ, ἢ αὖ
κωῦ δ' σῶμα ἔχων αἰσθάνεται, ἐπὶ ταξεν τὸν
ἀεὶ πρωΐ τατον τῶ γυμνασίῳ ἐκάστῳ ἐπιμελεῖ-
σθαι ὡς μήτε αὐτοὶ ἐλάττους τῶν σπόνων γίγνεσθ.
καὶ ἐμοὶ μὴ οὐδ' οἱ τούτῳ σφαλῶσι δοκῶ

ἂν

Nec

οὐκ αὖ οὕτω ῥᾳδίως γέ τις δύροι σωφρονεῖν οὔτε
ὑγιεινοτέρους, οὔτε τοῖς σώμασι χρησιμωτέρους.
ὁμοίως γοὖ ἀπό τε τῶν σκελῶν καὶ ἀπὸ χειρῶν
καὶ ἀπὸ τραχήλου γυμνάζονται. οἰαντία γε
μὲν ἔγνω καὶ τάδε τοῖς πολίταις. οἱ μὲν γὰρ
τοῖς ἄλλοις πόλεσι τῶν ἑαυτῶ ἕκαστ ⊙ παί-
δων καὶ οἰκετῶν καὶ χρημάτων ἀρχουσιν· ὁ δὲ
Λυκοῦργ⊙, καταστῆσαι βουλόμ⊙ ὡς αὖ
μηδὲν βλαπτοντὸ ἀφελοῦσι· αὖ τι οἱ πολῖται
ἀλλήλων ἀγαθὸν, ἐποίησε παίδων ἕκαστον ὁμοίως
τῶν ἑαυτῶ καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἄρχειν. ὅταν δὲ
τις ἐθέλῃ ὅπ ὅτοι πατέρες εἰσὶ τῶν παίδων ὧν αὐ-
τὸς ἄρχει, αἰάγκη ὅτως ἄρχειν ὥσπερ αὖ καὶ τ'
ἑαυτ' ἄρχεσθε βούλοιθ. ὧν δὲ τις παῖς ποτὲ πλη
γὰς λαβὼν ὑπ' ἄλλ⊙ κατέπτη πρὸς τὸ πατέρα,
αἰσχρὸν ὄντ ὑπὸ ὅτ ἄλλας πληγὰς ἐμβάλῃ τῷ υἱῷ,
οὕτω πισθύνουσιν ἀλλήλους μηδὲν αἰσχρὸν ποιεῖ-
τειν ἐποίησε ὁ ⊙ οἰκέτας, † ἐπὶ ὅτις δεκ-
δεῖν, χεῖσθ κ' ἐς ἄλλοτρίους· καὶ κυνῶν δὲ θηρ
θυτικῶν ἐποίησε κοινωνίαν· ὥστε οἱ μὲν δέομενοι
πάντα πολῖται ὧν ἥκουσιν, ὁ δὲ μὴ αὐτὸς σχολά-
ζων, ἥδέως ἐκπέμπει· καὶ ἵπποις δὲ ὡσαύτως
χῶνται· ὁ γὰρ ἀσθενήσας, ἢ δεηθεὶς ὀχήματ⊙,
ἢ τάχ' ἂν βουληθεὶς ἀφικέσθαι, ἣν τοῦ ἴδῃ
ἵππους ὄντας, λαβὼν καὶ χρησάμ⊙ κελεύσ,
ἀποκωδίσησιν. οὐ μὲν οὐδ' ἐκεῖνο δ' παρὰ τοῖς
ἄλλοις ἐθισμένον ἐποίησεν ὧν τηδθύεσθαι. ὅ-
που γὰρ αὖ ⊂ὸν ἥκουσιν ὀμόσαντες δεηθῶσι τ'
ὧν τηδείων, ὧν μὴ ξυνεσκευασμένοι τύχωσι, κἀ
σκευάσασθαι ἐλάκασιν· οὐ μὲν οὐδὲ τοῦτο ἐποίησε
τὰ πεποιημένα, σὺν ὀθνείους, αἰνοίξαντας τὰ
σημαντρα, λαβόντας ὅσων αὖ δέονται, σημανα-
μένους κατολιπεῖν. τοιγαροῦν οὕτως μεταδι-
δόντες ἀλλήλοις καὶ οἱ τὰ μικρὰ ἔχοντες μετέ-
χουσι πάντων τῶν οὐ τῇ χώρᾳ ὅταν τινὸς δεη-
θῶσιν. οἰαντία γε μὲν καὶ τάδε τοῖς ἄλλοις
ἔθνεσι κατέστησεν ὁ Λυκοῦργ⊙ οὐ τῇ σώφρ νό-
μιμα· οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ τῶν ἄλλων πόλεσι πάντες
χρηματίζονται ὅσον δύνανται, ὁ μὲν γοῦ γεωρ-
γεῖ, ὁ δὲ ναυκληρεῖ· ὁ δ' ἐμπορεύεται, οἱ δ' καὶ
ἀπὸ τεχνῶν τρέφονται. οὐ δὲ τῇ σώφρ ὁ Λυκοῦρ-
γ⊙ τοῖς μὲν ἐλευθέροις τ' μὲν ἀμφὶ χρηματι-
μοῦ ἀπεῖπε μηδενὸς ἅπτεσθαι· ὅσα δ' ἐλευθερίαν
ταῖς πόλεσι παρασκευάζῃ, ταῦτα ἐποίησε μόνα ἔρ-
γα αὐτῶν νομίζειν. καὶ γοῦ δ' ἤ τις πολῖτ⊙ ἐπι-
γε ⊂ουσασέ⊙, οὐδὲ ἴσα μὲν φέρειν εἰς τὰ ἀθη-
τήδεια, ὁμοίως δὲ διαπάσθαι τάξας, ἐποίησε
μὴ ἡδυπαθείαν ἕνεκα χρημάτων ἀρέγεσθαι· ἀλ-
λὰ μὲν οὐδ' ἱματίων γε ἕνεκα χρηματιστέον, οὐ γοῦ
ἐσθῆτ⊙ πολυτελείᾳ ἀλλὰ σώματ⊙ εὐεξίᾳ
κοσμοῦνται. οὐδὲ μὲν τῷ γε εἰς τὸν συσκιώνους
ξένους ἔχειν δαπανᾶν, χρήματα ἀθροιστέον. ἐπεὶ
δ' τοῦ σώματι φορτικὸν τι ὠφελεῖν τὸν σιτία
τας, ἀλλοδοξότερον ἐπῄνεσεν ἢ δ' ἀπὸ τῶν πυρ
ἔλλιπεῖν τὸ μὲν ψυχῆς, δ' δὲ πλότου ὄγκος.

Nec enim facilè quis homines inueniat, qui vel valetudine, vel corporis viribus Spartanis præstent. Nam pariter & cruribus, & manibus, et collo exercentur. Præterea secus hac etiam in parte iudicabat, quàm alij. Nam ceteris in vrbibus quisque suis liberis, seruis, facultatibus præest. Verùm Lycurgus qui efficere vellet, vt ciues nullo sibi inuicem damno dato etiam commodis quibusdam opera mutua fruerentur: instituit vt quisque tam suis, quàm alienis liberis imperaret. Quòd si quis sciat, eos pueros in quos imperium ipse vsurpat, parentes habere: necesse est sic illud vsurpet, quemadmodum vsurpari velit etiam in suos imperium. Quòd si quis puer aliquando cæsus ab alio, patri suo id enuntiet: turpe est non eidem alias insuper plagas addere. Vsque adeo fidem sibi inuicem habent, nequaquam futurum, vt turpia pueris præcipiant. Sanxit etiam, vt famulis (si eorum quis opera egeat) alienis vti liceat: instituta quoque venaticorum canum communione. Itaque si qui canibus egent, ad venationem alios inuitant, ac si cui non sit otium, vt ipse venetur, lubenter canes concedit. Itidem vtuntur etiam equis. Nam qui eget, vel vehiculo eget, vel celeriter aliquò pergere cupit, si cubi equum videat, eum sumit, ac posteaquam est illo commodè vsus, restituit. Ne id quidem apud suos fieri voluit, quod ceteris est in vsu. Nam quum præ venandi studio nox eos anteuertit, ita vt commeatu egeãt: si eum paratum non habeant, sanxit vt illi qui requieuere, cibos instructos relinquant: qui verò ijs egent, adapertis signaculis & acceptis necessarijs, cetera obsignata relinquant. Atque hoc modo communicatis inter se rebus, etiam illi, qui pauca possident, participes omnium fiunt, vbi quæ opus ipsis est, quæ regio ipsorum habet. Etiã hoc ratione quadã diuersa reliquorũ a Græcorũ consuetudine Lycurgus apud Lacedæmonẽ sanxit. Nã ceteris in vrbibus oẽs quantum possunt facultatum colligunt. Nam hic agrum colit, ille nauticam facit: hic mercatura, ille opificio exercendo se alit. Verùm apud Spartam Lycurgus ingenuis, quo minus ea, quibus rem facere possint attingant, interdixit: iussis suis vt illa tantũ pertinere ad se ducerent, quæcũq; ad libertatẽ rebusq; publ. cõparandã faciãt. Nã cur istic opes in pretio foret, vbi quum ipse instituisset, vt oẽs ex æquo res ad vitã necessarias cõsequerentur, eademq; ratione victus teneretur, hoc ipsum effectũ erat, vt voluptatis caussa opes non expeterentur? Ne vestium quidem caussa pecuniam quæri necesse est. Nam illi non magni pretij veste, sed corporis egregia constitutione ornãtur. Nõ itẽ propterea, vt cõtubernaliũ caussa facere sumtum possint, pecuniæ ipsis cogendæ sunt. Sanxit enim, vt glorioſius habeatur, corporis labore prodesse familiaribus, quàm faciendis sumtibus: quorum alterum ab animo, alterum ab opulentia proficisci demõstrabat.

rapiãt aliquid, vel clepant, tantum eos iniuria adfici, qui damnũ accipiunt: ab ignauis aũt effeminatisq3 totas respublicas prodi. Quo fit, vt mea sententia maximas his pœnas iure constituerit. Præterea suis necessitatem quamdã, cui resisti nequeat, colendi omnẽ virtutẽ ciuilem imposuit. Nã ijs, qui legitimè facerẽt officiũ, pariter vniuersis rempublicã propriã esse voluit, nulla neq3 corporum imbecillitatis, neq3 tenuitatis facultatum habita ratione. At si quis præsecordia legibus præscripta non præstaret, eum Lacedæmone similium in numero haberi non debere decreuit. Iam quòd hæ leges antiquissimæ sint, patet. Nam Lycurgus Heraclidarum fuisse tẽporib. perhibetur. Verùm vtut antiquæ sint, tamẽ nunc quoq3 recentes sunt alijs. Etenim quod admiratione dignissimũ est, huiusmodi studia collaudãt oẽs, imitari ciuitas nulla cupit. Atq3 hæc quidẽ cõmunia sunt pacis ac belli bona. Si quis aũt cognoscere vult, Lycurgũ bellicis etiã in reb. quid dã inuenisse rectius quàm ceteri: de eo licet hæc audiat. Primum Ephori annos antè denũtiant, quib. in militiã tũ equitib. tũ peditib. armaturæ grauis, atq3 etiam opificibus eũdum sit. Quo fit, vt quibuscumq3 rebus in vrbe homines vtantur, earum omnium Lacedæmonij copiã in castris habeant. Itidẽ quibuscũq3 instrumentis exercitui cõmuniter opus est, ea partim plaustro suppeditari mandatum est, partim per iumẽta. Nã ea ratione quod defuerit, obscurum minus esse possit. Ad armorum certamina, huiusmodi quædam excogitauit. Stolam eos purpuream habere voluit, et scutum æreum. Existimabat enim genus hoc vestis minimè cum muliebri cõmune quidquam habere, ac bello aptissimũ esse. Nã & celerrimè splẽdidum redditur, & sordes tardissimè contrahit. Fecit etiam illis, qui pubertatis annos excessissent, comam alendi copiam: quòd eos hoc pacto grandiores, ac magis ingenuos terribiliores q3 conspici arbitraretur. Quibus in hunc modum instructis, in sex cohortes equitatum ac grauem armaturam distribuit. Quælibet autem vrbana cohors polemarchum vnum habet, serierum ductores quatuor, quinquagenũm præfectos octo, intergatorum duces sexdecim. Ex his verò cohortibus facta denuntiatione nonnumquam milites per intergationes disponuntur, nonnumquam in ternos, nonnumquam in senos. Quòd autẽ complures existimant, armatã aciem Laconicam perquam implicatam esse: ij verò secus opinantur, quàm sese res habeat. Nam in ordine Laconico præfecti sunt præstites, & series quælibet habet omnia, quæ suppeditare necesse est. Tam facile est autem aciem hanc intelligere, vt nemo qui homines queat agnoscere, possit vnquam errare. Nam alijs præcedendi munus datum est, alijs vt sequantur est imperatũ. Deductiones aũt, taquã a præcone, ducis intergatorũ noce indicantur, fiuntq3 phalanges tum rariores, tum densiores, quarum rerum nihil quidquã cognitu est difficile.

Quòd

ἀρτεροωύτην τι ἢ κλεπτόντην σῦν βλαπομένους μόνον ἀδικεῖσθαι, ἀλλὰ δὲ τὴν κακῶν καὶ αἰσχρῶν ὅλαν τὰς πόλεις προδίδοσθαι· ὥστε ἐκ τῶν ἔμοιγε δοκεῖ πολλὰς μεγίστας ζημίας ὠφελεῖναι. ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν αὖ τοιούτων ἀγαθῶν ἀσκεῖν ἅπασιν πολιτικὴν ἀρετήν. ὅσ μὲν γὰρ τὰ νόμιμα ἐκτελοῦσιν, ὁμοίως ἅπαντι τὴν πόλιν οἰκείαν ἐποίησε, καὶ οὐδὲν ὑπελογίσατο οὔτε σωμάτων οὔτε χρημάτων ἀνδένδρια. εἰ δέ τις ἀφροδισιάσειε τῶν τὰ νόμιμα διαπονεῖσθαι, τοῦτον ἐκεῖ ἀπέδειξε μή τε νομίζεσθαι ἐπὶ τὴν ὁμοίων εἶναι. ἀλλὰ γὰρ ὅπ μὲν παλαιότατοι οὗτοι οἱ νόμοι εἰσί, σαφές· (ὁ γὰρ Λυκοῦργος κ᾽ οὗ Ἡρακλείδαι λέγεται γενέσθαι) οὕτω δ᾽ παλαιοὶ ὄντες, ἔτι καὶ νῦ τοῖς ἄλλοις καινότατοί εἰσι. καὶ γὰρ (δ᾽ αὐτὴν θαυμαστότατον) ἐπαινέσι μὲν αὐτὶς τὰ τοιαῦτα διὰ τὴν δύματα, μιμεῖσθαι δὲ αὐτὰ ἀδεμία πόλις ἐθέλ. ἡ ταῦτα μὲν δὴ κοινὰ ἀγαθὰ καὶ σ ἱερώνη καὶ σ πολέμῳ· εἰ δέ τις βούλεται κατανοεῖν ὅτι καὶ εἰς τὰς στρατιὰς βέλτιον τὴν ἄλλων ἐμηχανήσατο, ἔξεστι καὶ τούτην ἀκούσαι. πρῶτον μὲν τοίνυν οἱ ἔφοροι προκηρύττουσι τὰ ἔτη εἰς ἃ δεῖ στρατεύεσθαι καὶ ἱππεύσι καὶ ὁπλίτας, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς χειροτέχναις. ὥστε ὅσοις πόλεμος ἀναγκαῖος ἀνθρώποι, ἀσκητὴν τούτην ἡ πόλις στρατιὰς οἱ λακεδαιμόνιοι διποροῦσι. καὶ ὅσα δὲ ὀργανῶν ἡ στρατιὰ κοινῇ δεῖσθαι αὐ ἁπάντων, τὰ μὲν ἁμάξη προστάττει πορεύεσθαι, τὰ δὲ ὑποζυγίῳ. οὕτω γὰρ ἥκιστ᾽ αὐ ἐκλείποι τῶν ἀναγκαίων. ἐσθῆτα μὲν οὖν τοῖς ὁπλίταις ἀγαθὸν εἶναι, κύκλον ἐστρατοπεδοῦσθαι, ἐμὲ μὲν ὄρος ἀσφαλὲς εἴη, ἢ τεῖχος ἢ τάφρος μὲν ὅπισθεν ἔχοιεν. φυλακὰς μὲν ἐποίησε μεθημερινάς, τὰς μὲν † πρὸς τὰ ὅπλα εἶδε βλεπούσας· (οὐ γὰρ πολεμίων ἕνεκα ἀλλὰ φίλων αὐτὰς κατέστησεν) τοὺς μὲν πολεμίους ἵππεῖς φυλάττουσιν ἀπὸ χωρίων ὧν αὐ ὦσι πόλεως πορρωτέω. εἰ δέ τις περὶοι νύκτωρ ἔξω τῆς φυλαγγ᾽, ἐνόμισεν σκευητὴν προφυλάττεσθαι· νῦ δ᾽ ἤδη & σὺν ξείνων αὐτὴν τινες συμπαρόντες. δ᾽ δὲ, ἔχοντας τὰ δόρατα ἐπὶ † ὤμου αὐτ᾽ ἔνεκα ὅσιν οὗπερ μὴ σὺν δούλους ἔρχουσιν ἀπὸ τὴν ὅπλων. καὶ σὺν ἰδὶ τὰ αἰσχρὰ ἀπόντας οὐ δεῖ θαυμάζειν ὅπ οὔτε ἀλλήλων, οὔτε τὴν ὅπλων πόλεμόν ἢ ὅσον μὴ λυπεῖν ἀλλήλους ἀπέρχονται· καὶ γὰρ ταῦτα ἀσφαλέστατ᾽ ἕνεκα κεῖσθαι. μεταστρέφεσθαι δύνονταί γε μὴν πυκνὰ, καὶ τὸ σίνεσθαι σὺν πολεμίους ἕνεκα, καὶ τὸ ὠφελεῖν σὺν φίλους. καὶ γυμναζεσθαι δὲ προαγορεύεται & τὸ νόμου ἅπασι λακεδαιμονίοις † ὅσπερ αὖ στρατεύωνται· ὥστε μεγαλοπρεπεστέρους μὲν αὐτοὺς ἐφ᾽ ἑαυτοῖς γίγνεσθαι, ἀλλὰ

δ᾽ μὴν, καὶ ταραχθῶσι, μετὰ τὸ πρατυχόντ᾽ ὁμοίως μάχεσθαι ταύτην τὴν τάξιν, οὐκ ἐπ ῥᾴδιόν ἐστι μαθεῖν, πλὴν τοῖς ἀπὸ τῆν Λυκούργου νόμων πεπαιδευμένοις. διαπορῶσι δὲ καὶ ἐκεῖνα λακεδαιμόνιοι πρῶτοι τὰ τοῖς ἐναντιομάχοις πάνυ δοκοῦντα χαλεπὰ εἶναι. ὅταν μὲν γὰρ ὠθῇ κέρως πορεύωνται, κατ᾽ ὄρθιον ἴσχυν ὠμωμοτάρχαι ἕκαστοι· ἐὰν δ᾽ οὐ τοιούτῳ ἐκ τοῦ ἐναντίου πολεμία φάλαγξ ὠθῇ φανῇ, τῷ ὠμωμοτάρχῃ πλησιάζειν εἰς μέτωπον πρὸς ἀσπίδα κατιδόντα. καὶ ἅμα ἑαυτὸς οὕτως, ἐς αὖ ἡ φάλαγξ ἐναντία κατασῇ. νῦ γε μὲν οὕτως ἔχόντων ἐκ τοῦ ὄπισθεν οἱ πολέμιοι ὠθῶσιν, ὑπελίπεται ἕκαστ᾽ ὁ στίχ᾽, ἵνα οἱ κράλιστοι ἐναντίοι ἀεὶ τοῖς πολεμίοις ὦσιν. ὅτε δὲ ὁ κέρως εὐώνυμ᾽ γίνεται, οὐσ᾽ οὐ ζύγῳ μᾶλλον ἡγοῦνται, δὴ ἔστιν ὅτε καὶ πλεονεκτεῖν. ἐὰν γάρ τινος κυκλοῦσθαι ὠθισμένους, οὐκ αὖ κατὰ τὰ γυμνά, ἀλλὰ κατὰ τὰ ὡσπλισμένα περιβάλοιεν αὖ. μὲν δέ ποτε εὐωνύμ᾽ συμφέρῃ θ᾽ ἡγεμόνα δεξιὸν κέρως ἔχειν, στρέφαντες θ᾽ ἄγημα ἓς κέρας, ὑπελίπουσι τὴν φάλαγγα, ἐς αὖ ὁ μὲν ἡγεμὼν δεξιός ᾖ, ἡ δὲ οὐρὰ εὐώνυμ᾽ γένηται. ὧν δ᾽ αὖ ἐκ τῶν δεξιὸν πολεμίων πίπτ᾽ ὠθισταί ἡται ἓς κέρας περθυμένων, ὁ δὲ ὅλον πραγματεύονται ἡ θ᾽ ἡγεμὼν ἧκιστον ὥσπερ τειχέων αὐτὶ προφορὰς τοῖς ἐναντίοις στρέφουσι, καὶ οὕτως κ᾽ γίνεται ὁ κατ᾽ οὐρὰν λόχος πρὸ θ᾽ρου. ὧν γε μὲν κατὰ τὰ εὐώνυμα πολέμιοι περσίασιν, οἱ δὲ τοῦτο ἐῶσιν, ἀλλ᾽ ἀπωθοῦσιν, ἡ ἐναντίους ταὐτὰ πάλιν σὺν λόχους στρέφουσι· καὶ οὕτως αὖ ὁ κατ᾽ οὐρὰν λόχ᾽ πρὸ ἀσπίδα καθίσταται. ἐρῶ δὲ καὶ ἡ στρατοπεδεύεσθαι νόμισε χρῆναι Λυκοῦργ᾽. ἀλλὰ μὲν γὰρ θ᾽ τὰς γωνίας τὸ τετραγώνου ἀχρήστους εἶναι, κύκλον ἐστρατοπεδοῦσθ᾽, ἐ μὲν ὄρος ἀσφαλὲς εἴη, ἢ τεῖχος ἢ τάφρος μὲν ὅπισθεν ἔχοιεν. φυλακὰς μὲν ἐποίησε μεθημερινάς, τὰς μὲν † πρὸς τὰ ὅπλα εἶδε βλεπούσας· (οὐ γὰρ πολεμίων ἕνεκα ἀλλὰ φίλων αὐτὰς κατέστησεν) τοὺς μὲν πολεμίους ἵππεῖς φυλάττουσιν ἀπὸ χωρίων ὧν αὐ ὦσι πόλεως πορρωτέω. εἰ δέ τις περὶοι νύκτωρ ἔξω τῆς φυλαγγ᾽, ἐνόμισεν σκευητὴν προφυλάττεσθαι· νῦ δ᾽ ἤδη & σὺν ξείνων αὐτὴν τινες συμπαρόντες. δ᾽ δὲ, ἔχοντας τὰ δόρατα ἐπὶ † ὤμου αὐτ᾽ ἔνεκα ὅσιν οὗπερ μὴ σὺν δούλους ἔρχουσιν ἀπὸ τὴν ὅπλων. καὶ σὺν ἰδὶ τὰ αἰσχρὰ ἀπόντας οὐ δεῖ θαυμάζειν ὅπ οὔτε ἀλλήλων, οὔτε τὴν ὅπλων πόλεμόν ἢ ὅσον μὴ λυπεῖν ἀλλήλους ἀπέρχονται· καὶ γὰρ ταῦτα ἀσφαλέστατ᾽ ἕνεκα κεῖσθαι. μεταστρέφεσθαι δύνονταί γε μὴν πυκνὰ, καὶ τὸ σίνεσθαι σὺν πολεμίους ἕνεκα, καὶ τὸ ὠφελεῖν σὺν φίλους. καὶ γυμναζεσθαι δὲ προαγορεύεται & τὸ νόμου ἅπασι λακεδαιμονίοις † ὅσπερ αὖ στρατεύωνται· ὥστε μεγαλοπρεπεστέρους μὲν αὐτοὺς ἐφ᾽ ἑαυτοῖς γίγνεσθαι, ἀλλὰ

Quòd autem hæc acies, etiamsi turbata fuerit, cum quouis similiter dimicari possit: id intellectu facile non est, extraquàm ijs qui Lycurgi legibus instituti fuerint. Facillima sunt & ea Lacedæmonijs factu, quæ per esse difficilia videntur armatis. Nam quum in cornu pergunt, intergatio sequitur a tergo. At si interea phalanx hostilis ex aduerso se ostentauerit, intergatorum duci denuntiatur, vt ad frontem clypeum versus sese collocet, atque ita fit penitus, donec phalanx hostibus aduersa steterit. Iam si acie ipsorum hoc pacto disposita, hostes a tergo se ostentent, quilibet ordo euoluitur, vt fortissimi quique semper hostibus oppositi sint. Quòd si quando imperator læuum ad latus sit, ne tum quidem condicione se deteriori esse putant, immo nonnumquam meliore. Nam si qui eos circumuenire conarentur, non versus partes nudas, sed armis munitas eos circumdarent. Quòd si quando certa de caussa visum sit expedire, vt cornu dextrum imperator obtineat: verso in cornu agemate phalangem euoluunt, donec imperator ad dextram sit, & agmen extremum ad læuam. Rursus si ab hostibus ad dextram constitutis acies sese ostenderit progredientium in cornu, nihil moliuntur aliud, quàm quòd series singulas triremis instar velut hostibus opposita prora cõuertunt, qua ratione series ea quæ extremo est in agmine, hastam versus constituitur. At si a læuo latere accesserint hostes, ne hoc quidem permittunt, sed repellunt eos, vel aduersas series aduersarijs obuertunt. Qua ratione fit, vt extremi agminis series clypeum versus constituatur. Dicam etiam quo pacto Lycurgus castra esse metanda censuerit. Nam quia quadrati agminis anguli sunt inutiles, in orbem castra ponebat, extraquàm si montetuti essent, vel a tergo murum fluuiumue haberent. Excubias quidem diurnas instituit, quæ interius castra versus spectarent. Nam amicorum non hostium caussa illæ constituuntur. Hostes ab equitibus obseruantur ijs ex locis, de quibus prospici longissimè potest. Quòd si quis noctu extra phalangem progrediatur, eum ab Sciritis obseruandum esse putabat. Verùm hoc tempore præstant hoc mercenarij milites, quibus ipsorum aliqui adsunt. Iam quòd cum hastis semper obambulent, id sciendum eadem de caussa fieri, ob quam seruos etiam ab exercitu arcent. Præterea mirum videri non debet, eos qui ad commeatum parandum abeunt, neque ab seinuicem neque ab exercitu longius progredi, quàm vti ne se ipsos damno adficiant. Hæc enim securitatis caussa faciunt. Castra sæpius mutant, partim vt hostibus detrimentum adferant, partim vt amicis prosint. Etiã a lege mandatur Lacedæmonijs omnibus, qui expeditionibus intersunt, vt sese exerceant. Quo fit vt ipsi per se magis magnanimi euadãt,

ac ſupra cæteros magis eſſe ingenui videantur. Locus exercitationis & curſus intra id ſpatium deſcribitur neceſſariò, quouſq; cohors ipſa pertinet, ne quis ab ſuis commilitonibus recedat longius. Peractis exercitijs, polemarchus primus vti ſedeant per præconem edicit, (quod quidē luſtrationis cuiuſdam inſtar eſt) deinde prandium vti ſumant, ac ſpeculatorem mox dimittant. Hinc rurſus congrediuntur milites, ac ſeſe quieſcendo recreant ante veſpertinā exercitia. Quibus peractis denuntiatur ſumendam eſſe cœnam, & poſteaquam hymnos in Diuos cecinerint, quibus eſt facta res ſacra: in armis quietem capiunt. Nemo verò miretur, tam multa me ſcribere. Nā minimè quis a Lacedæmonijs obmiſſum quid reperiat in re militari, quod quidem ſtudium curámque poſcat. Commemorabo etiam, quam Lycurgus regi poteſtatem & dignitatem in exercitu aſſignauerit. Primùm regem cum ſuis alit præſidij cauſſa ciuitas. Eius in contubernio ſunt polemarchi, vt ſemper illi præſto ſint communicandorum conſiliorum cauſſa, ſi quidem ita vſus poſtulet. Eodem regis contubernio viri præterea tres ex ſimilium numero fruuntur, qui quidem commeatum omnem eis procurāt, vt ne ab vlla impediantur occupatione, quo minus bellicas res ſtudioſè tractent. Repetam verò altius, quo pacto rex cum copijs aduerſus hoſtem pergendi initium faciat. Primùm domi ſacrum Ioui Ductori aliiſque diuis facit. Ac ſi tum litatum fuerit, geſtator ignis ſublato ab ara igne, ad regionis fines præcedit, vbi rex Ioui Mineruæq; rurſum ſacrificat. Vbi diuis hiſce litatū ambobus eſt, tū deinde limites regionis tranſit. Atq; ab his ſacrificijs ſublatus ignis antecedit, & numquam extinguitur, ſequente omni hoſtiarum genere. Quoties autem rex ſacrificat, primo id crepuſculo facere occipit, quaſi beneuolentiā Dei cupiens anteuertere. Adſunt ſacrificio polemarchi, ſerierum ductores, quinquagenūm præfecti, militum mercenariorum duces, copiarum ſarcinariarum præfecti, deniq; ex ciuitatū imperatoribus cui lubet. Adſunt præterea duo Ephori, qui nihil illi quidē agunt curioſius, niſi a rege arceſſiti: ſed tamē conſiderantes quid quiſq; faciat, oēs (vt par eſt) modeſtiores reddūt. Poſteaquā facta eſt res ſacra, rex arceſſitis omnib. qd faciūdū ſit imperat. Quo fit vt ſi hæc intueari, exiſtimes ceteros quidē homines obiter rem militarē tractare, Lacedæmonios aūt ſolos reapſe bellicarū rerū artifices eſſe. Poſteaquā rex ducere copias cepit, ſi quidē hoſtis ſe nullus oſtēdat, nemo ipſū præcedit præter Sciritas, et eqtes exploratores. Sin prælū cōmittēdum eſſe putāt, rex agemate primæ cohortis ſecū ſumto, cōuerſoq; ad haſtam pergit, donec medio inter duas cohortes ac duos polemarchos loco ſit. Qui verò poſt hos collocandi ſunt, eos maximus natu inter publici tabernaculi curatores, diſponit. Illi verò ſunt, quicūq; cū ſimilib. eodē utūtur cōtubernio, nimirum vates, medici, tibicines, copiarum præfecti, & ſi qui ſponte ſua expeditioni adſunt. Quo fit vt eorum, quæ fieri neceſſe eſt, nihil deſideretur: quippe quòd nihil non antè proſpectum ſit. Etiam hæc præclarè Lycurgus vtilitérque, mea ſanè ſententia, ad armatum certamen excogitauit. Nam quum iam hoſtium in conſpectu capra mactatur, lege mandatum eſt vt omnes, quotquot adſunt, tibicines tibia canāt, ac nemo Lacedæmoniorum ſerto careat. Etiā arma vti ſplendida reddantur, edicitur. Iuueni quoq; ac delecto ad pugnam ineundam, hilariter ſe laudatē gerere licet. Atq; hi ſanè ſolent etiam intergatorum præfecto exterius ad vnamquamq; intergationem nihil auditur. Vt autem omnia rectè fiant, polemarchi curæ committitur. Quódnam tempus eſſe metādi caſtra videatur, regis eſt in arbitrio ſitum, itemq; cōmonſtrandi quo ea loco muniri debeant. Prætereà legationes ſiue amicas, ſiue hoſtiles dimittere, ad regem pertinet. Quoties aliquid agendum eſt, a rege initium ſumunt. Si quis iudicio diſceptaturus ad regē veniat, ad* Hellanodicas ablegatur: ſin qui pecunia egeat, ad quæſtores: ſin prædam adferat, ad ſectores. Quæ quum hoc modo agantur, regi nihil in bello reſtat negotij, quàm vt diuinarum rerum reſpectu ſit ſacerdos, hominum verò, imperator. Quòd ſi quis me roget, an hac etiam tempeſtate Lycurgi leges immotæ mihi permanere videantur: de hoc equidem (ita me Iupiter amet) non iam amplius audacter aliquid pronuntiauero. Nam ſcio Lacedæmonios antehac maluiſſe domi modicis cum facultatibus conſuetudine mutua vti, quàm vrbibus præeſſe, ac per adulationes corrumpi. Scio metuiſſe antehac eos ſibi, ne aurum poſſidere deprehenderentur: nunc nonnulli ſunt, qui quòd aurum poſſideant, oſtentant ſeſe. Præterea ſcio peregrinos ob eā cauſſam olim ejectos fuiſſe, neq; conceſſas Lacedæmonijs fuiſſe peregrinationes, ne ab exteris ciues mollitiem haurirent. Nunc autem conſtat eos, qui loco ſunt apud ipſos principe, ſtudioſè in hoc incubuiſſe, vt numquam non apud exteros vrbium præfecti eſſent. Fuit itē aliquando tēpus, quum id operam dabāt, vt digni eſſent imperio: nunc id magis eniturtur, vt imperent, quàm vt imperio digni ſint. Itaq; fit, vt Græci, qui olim Spartam profecti Lacedæmonios obſecrabāt, vt duces aduerſus illos eſſent, qui iniuſtè agere videretur, nūc magna ex parte ſeipſos ad impediendū cohortētur, vti ne ad Lacedæmonios rerum ſumma redeat. Neq; mirum videri debet, quòd in has reprehenſiones incurrant, quando palàm eſt ipſos neq; Apollini, neq; Lycurgi legibus parére. Lubet etiā cōmemorare, quæ pacta Lycurgus inter regē ac rēpub. eſſe voluerit. Nā ſolus hic magiſtratus in eodē perdurat ſtatu, in quo fuit ab initio: ceteras reipublicæ ordinationes vel immutatas, vel

ἐλθὼν θεσιωτόρους δὲ τὴν ἄλλων φαίνεσθαι. δεῖ δὲ οὔτε πολὺ πλέον οὔτε ἔλαττον ποιεῖσθαι ἢ ὅσον αὐτῷ μόρα ἐφίκηται, ὅπως μηδεὶς τὴν αὐτοῦ τάξιν προέρχηται. μετὰ δὲ τὰ γυμνάσια καθίζει ὁ πρῶτος πολέμαρχος κηρύττει, (ἔστι δὲ τοῦτο ὥσπερ ὑγιέτασις) ἐκ τούτου δὲ ἀρίστου ποιεῖσθαι, καὶ τὰς χεῖρας πρόσκοπον ὑποδύνειν. ἐκ τούτου δ' αὖ σπένδειν τῷ ἀγαθεῖ. ἀναπαύσεις πρὸ τῶν ἑσπερινῶν γυμνασίων. μετὰ μὲν τοῦτο παιᾶνα ποιεῖσθαι κηρύττει, καὶ, ἐπειδὰν ἄσωσιν εἰς τοὺς θεοὺς οἷς ἂν κελεύσῃ κτλ. ὑπὲρ τῶν ὅπλων ἀναπαύεσθαι. ὅπου πολλὰ μὲν ἔχω φράσαι, οὐ δεῖ θαυμάζειν. ἥκιστα δ' ἂν λακεδαιμονίοις θύροι αὖ τις παραλελειμμένα ἂν τοῖς στρατιωτικοῖς ὅσα δεῖ ὑπομελέσθαι. διηγήσομαι δὲ καὶ ὧν ὑπὸ στρατᾶς ὁ Λυκοῦργος βασιλεῖ δυνάμιν καὶ τιμὴν περιεκόσμησε. πρῶτον μὲν γὰρ ὑπὸ φρουρᾷ τρέφεσθαι πόλιν βασιλέα καὶ τοῦ σωῦ αὐτῷ. συσκηνοῦσι δὲ αὐτῷ οἱ πολέμαρχοι, ὅπως ἀεὶ σωόντος, μᾶλλον καὶ κοινοῦσθαι λῶσι τι δέωνται. συσκηνοῦσι δὲ καὶ ἄλλοι τρεῖς ἀνδρὸς τῶν ὁμοίων· οὗτοι ζεύξεις ὑπομελοῦνται πάντων τῶν ὑπιτηδείων, ὡς μηδεμίαν ἀσχολίαν ἢ αὐτοῖς τὴν πολεμικὴν ὑπομελεῖσθαι. ἐπαναλήψομαι δὲ ὡς ὑγορμᾶται ὑπὸ στρατᾶς ὁ βασιλεύς. πρῶτον μὲν γὰρ πρῶτον οἴκοι ὢν Διὶ ἀγήγθαι ὃ τοῖς σωῖ αὐτῷ· λῶ ὑπὸ ταῦτα καλλιρρήτῃ, λαβὼν ὁ πυρφόρος πῦρ ἀπὸ τοῦ βωμοῦ, προηγεῖται ὑπὸ τὰ ὅπλα τῆς χώρας. ὁ δὲ βασιλεὺς ἑπὶ αὖ θύεται Διὶ καὶ Ἀθηνᾷ. ὅταν δὲ ἀμφοῖν τούτοιν ὑπὸ θεοῖν καλλιρρήτῃ, τότε διαβαίνῃ τὰ ὅπλα τῆς χώρας. καὶ ἢν πῦρ μὲν ἀπὸ τούτων τῶν ἱερῶν προηγῆται οὐποτε ἀποσβεννύμενον, σφάγια δὲ παντοῖα ἕπεται. ἀεὶ δὲ ὅταν θύηται, ἀρχεται μὲν ὑπὸ τοῦ τοῦ ἔργου ἐπὶ κνεφαῖος, πολεμάρχῳ βουλόμενος τὴν τοῦ θεοῦ † δύναιαν. πάρεσι δὲ τῷ θυσίαν πολέμαρχοι, λοχαγοί, πεντηκοντῆρες, ξώων στρατάρχοι, στρατοῦ σκηνοφοροῦσιν ἀρχοντες, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν πόλεων δὲ στρατηγῶν ὁ βουλόμενος. πάρεσι δὴ καὶ τῶν ἐφόρων δύο, οἳ πολυπραγμονοῦσι μὲν ὑδὲν, ὡς μὴ ὁ βασιλεὺς προσκαλῇ· ὁρῶντες δὲ ὅ, τι ποιεῖ ἕκαστος, πάντας σωφρονίζουσιν, ὡς δ' ἐκός. ὅταν δὲ τελεσθῇ τὰ ἱερὰ, ὁ βασιλεὺς προσκαλέσας πάντας παραγγέλλῃ τὰ ποιητέα. ὥστε ὁρῶν ταῦτα ἡγεμόνα αὖ τὸν μὲν ἄλλους αὐτοπρεπεῖς εἶναι τῶν στρατιωτικῶν, λακεδαιμονίους δὲ μόνους τῷ ὑπερτεχνίτας τῶν πολεμικῶν. ἐπειδάν γε μὲν ἡγῆται ὁ βασιλεὺς, ὡς μὲν μηδεὶς σκαιτὸς φαίνηται, ὑδὲ εἰς αὐτὸν πόθεν πορεύεσθαι πολλὰ σκιεῖται καὶ οἱ προερυνώμενοι ἐπισεῖς. ὡς δέ ποτε μάχῳ οἴονται ἔσεσθαι, λαβὼν τὸ ἄγημα τῶν πόλιτῶν μόρας ὁ βασιλεὺς, ἄγει συρρέψας ὑπὸ δόρυ, ἐς' αὖ γένηται αὖ μέσῳ δυοῖν μόραιν καὶ δυοῖν πολεμάρχοιν. ὃς δ' ἂν τάξις τεταχθαι, ὁ πρεσβύτατος τῶν πολὶ † δημόσιαν σωτάτην, ἐσὶ δ' ὅποι ὅσοι αὖ σύσκηνοι ὦσι τῶν ὁμοίων, καὶ

καὶ μάντεις, καὶ ἰατροὶ, & αὐληταὶ, οἱ τοῦ στρατοῦ ἀρχοντος, καὶ ἐθελούσιοι ὧν τινες πάρωσιν. ὥστε τὴν διομοίων γίνεσθαι οὐδὲν ἀπρεπῆ. οὐδὲν γὰρ ἀπρόσκεπτόν ἐσι. καλὰ δὲ καὶ ὠφέλιμα πάσι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐμηχανήσατο Λυκοῦργος εἰς ὃν αὖ ὅπλοις ἀγῶνα. ὅταν γὰρ ὁρῶν τὴν ἥδη τὴν πολεμίων χίμαιρα σφαγιάζηται, αὐλεῖν τε πάντας τοὺς παρόντας αὐλητὰς νόμῳ, καὶ μηδένα λακεδαιμονίων ἀπεφάνατον εἶναι· καὶ ὅπλα δὲ λαμπρύνεσθαι πρὸ χορεύειν· ἔξεσι δὲ τῷ νέῳ καὶ κεκριμένῳ εἰς μάχην σωμέναι, καὶ φαιδρὸν εἶναι καὶ εὐδόκιμον. ἢν παρακαλοῦνται δὲ τῷ ὠμοτάρχῃ. οὐδ' ἀκούεται γὰρ ἐς ἐκάσην πάσιν πλὴ ὠμοτάρχου ἀφ' ἑκάτου ὠμοτάρχου ἔξω. ὅπως ὃ καλῶς γίγνηται πολεμάρχῳ δεῖ μέλειν. ὅταν γε μὲν καιρὸς δοκῇ εἶναι στρατοπεδεύεσθαι, † τούτου μὲν κύριος βασιλεύς, καὶ τοῦ δεῖξαί γε ὅπου δεῖ· ἢ μὲν πρεσβείας ἀφικομένους καὶ φιλίας καὶ πολεμίας, τότ' αὖ βασιλέως. καὶ ἀρίστου μὲν πάντες ἀπὸ βασιλέως, ὅταν βούλωνται πρῶξαί τι. λῶ δ' οὖν δίκης δεόμενός τις ἔλθῃ, πρὸς ἑλλανοδίνας τοῦτον ὁ βασιλεὺς ἀφικέσθαι· λῶ δὲ χρημάτων, πρὸς ταμίας· λῶ δ' ἀνδρὸς ἄζηνι, πρὸς λαφυροπώλας. οὕτω δὴ πρεσβυτέρων, βασιλεῖ οὐδὲν ἄλλο ὄργον καταλέπεται ἢ φρουρᾶς ἢ ἱερᾶ μὲν τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ἕνα, στρατηγῷ δὲ τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. εἰ δέ τις μὲ ἔροιτο εἰ ἔτι νῦν μοι δοκοῦσιν οἱ Λυκούργου νόμοι ἀκίνητοι διαμένειν, οὐ μὰ δί' ἔγωγε αὖ ἔτι ἀφικέσθαι. οἶδα γὰρ πρότερον μὴ λακεδαιμονίους αἰρουμένους οἴκοι τὰ μέτρια ἔχοντας ἀλλήλοις σωφέναι μᾶλλον ἢ ἁρμόζοντας οὐ ταῖς πόλεσιν καὶ κωλακευομένους διαφθείρεσθαι. καὶ πρόσθεν μὲν οἶδα αὐτοὺς φοβουμένους χρυσίον ἔχοντας φαίνεσθαι· νῦν δ' ἔστιν οἵς καὶ καλὸν πλουτίζομένους ὑδὲ ζῆν κεκτῆσθαι. ἐπίσταμαι δὲ καὶ πρόσθεν ζύτον ἕνεκα ξυνωλασίας γιγνομένας καὶ ἀφανίζεσθαι· οὐκ οἶδ' ὅπως μὴ ῥᾳδιουργήσωσι οἱ πολῖται ἀπὸ τῆς ξυνόδου ἐμπίπλαντο· νῦν δ' ἐπίσταμαι τοὺς δοκιμωτάτους πρώτους εἶναι ἐπιτυδακόταν ὡς μηδὲ ποτὲ παύωνται ἁρμόζοντες ὑδὲ ξυνίασι. καὶ ὧν μὲν ὅτε ἐπεμέλοντο ὅπως ἄξιοι ἔσονται ἡγεῖσθαι· νῦν δὲ πολὺ μᾶλλον πραγματεύσονται ὅπως ἀξιώσουσιν ἢ ὅπως ἄξιοι ζύτων ἔσονται. ζηχαροῦσι οἱ ἕλλωνες πρόθυμοι μὲν ἰόντες εἰς λακεδαίμονα, ἐδέοντο αὐτῶν ἡγεῖσθαι ὑδὲ τῶν δικαιῶσαι ἀδικεῖν· νῦν δὴ πολλοὶ παρακαλοῦσιν ἀνθρώπους ὑδὲ δι' ἀκροφύλῳ ἀξίους πάλιν αὐτούς. οἰδὲν μέντοι δεῖ θαυμάζειν τὸ τῶν ὑδιαφόρων αὐτοῖς γιγνομένων, ἐπειδὴ φανερόν ἐσιν οὔτε ᾧ θεῷ πειθόμενοι, οὔτε τοῖς Λυκούργου νόμοις. βούλεσθαι δὴ κἀς ἐκάσιῳ πρὸς τὴν πόλιν ζωφήκας ὁ Λυκοῦργος ἐποίησε διηγήσασθαι. μόνη δὴ αὕτη ἀρχὴ ἀτελεῖ οἷα περ ἀρχὴς κατεσάθη· τὰς δὲ ἄλλας πολιτείας δύεσι αἵ τις μεταβεβλήμεθα,

ταύτου δὲ Λυκοῦργος βασιλεῖ λίγει μέλαν, καὶ ἢ δᾶδα

*de his conſule Pauſaniam in Eliacis.

vel etiamnum mutari quis comperiat. Sanxit igitur, vt rex ante vrbem sacrum faceret ex rebus vniuersis, quæres essent publicæ: quippe quòd a Deo illæ profectæ essent. Idem quocumq; militum copias respublica mitteret, ducis vti munere fungeretur. Attribuit hoc quoq;, vt ex mactatis victimis eximia quædam ipse caperet. Præterea tantum agri multis in vrbibus finitimis ad vsum regis secreuit, vt mediocriū quidem illi facultatum copia non desit, non tamẽ opibus abundet. Atq; vti reges etiam foris haberent sua contubernia, publicum eis tabernaculum attribuit, eumq; honorem addidit, vt eis in cœna duplex portio cederet: non id quidẽ, vt duplo plus quàm alij vorarẽt, sed vt ea possent aliquẽ honorare, si ita visum esset. Præterea regi vtriq; potestatem deligendi contubernales duos concessit, quos Pythios vocant. Dedit etiam, de omnium suū fœtura porcum vti acciperet, ne vmquam rex victimis careret, si quando Dij cõsulendi essent. Propter domum regiam stagnũ aquæ copiam suppeditat: quod quidem ad multa per esse vtile, magis intelligunt ij, qui eo carent. Etiam de sella regi adsurgunt omnes, exceptis Ephoris, qui de sellis Ephoricis non adsurgũt. Mensibus singulis iureiurãdo se inuicẽ adstringunt, Ephori quidem nomine reipublicæ, rex aũt suo. Regis iusiurandũ est, regnũ se gesturũ ex præscripto legum latarũ: reipublicæ, cõseruaturã se regnũ ipsius immotũ, si quidẽ iusiurandũ hoc nõ violaret. Atq; hi honores regi degenti in patria cõcessi sunt, nõ illi certè multũ priuatorũ honorib. potiores. Nã neq; regib. tyrannicũ fastum permittere voluit: neq; ciuibus occasionẽ inuidendi eorũ potentiæ præbere. Qui autem regi mortuo concessi sunt honores, ijs verò Lycurgi leges indicare volunt, non se Lacedæmoniorum reges vt homines, sed tamquam heroes honore eximio adfecisse.

καὶ ἔπι καὶ νῦν μετα κινουμένα. ἔφηκε γὰρ θύειν τῷ βασιλέα πρὸ τῆς πόλεως τὰ δημόσια ἅπαντα ὡς ἀρχὴ τοῦ θεοῦ ὄντα, καὶ γραπαὶ ὅσοι αὖ ἡ πόλις ἐκπέμπῃ, ἡγεῖσθαι. ἔδωκε δὲ καὶ γέρα ἀπὸ τῶν θυομένων λαμβάνειν, ἡ γλῶτ τε οὐ πολλαῖς τῶν πολιούχων πόλεων ἀπέδειξεν ἰχθαίρειον τοσαύτῳ ὥστε μήτε δεῖσθαι τὴν μετοίκων, μήτε πολούτῳ ὑπερφορεῖν. ὅπως δὲ καὶ οἱ βασιλῆς ἐξω σκηνοῖεν, σκηνὴν αὐτοῖς δημοσίαν ἀπέδειξε· καὶ δημοσίᾳ γε ὧν θεοῦ δεῖπνῳ ἐπίμενεν, ὄχ ἵνα δι πλάσια κατα φάγοιεν, ἀλλ' ἵνα καὶ ἀφ' ἑστίας ἔχοιεν † εἶπνα βάλοιντο. ἔδωκε δ' αὖ καὶ συσκήνους δύω ἕκαστον πρεσβεύειν, οἳ δὴ καὶ πύθιοι καλοῦνται. ἔδωκε δὲ καὶ πασῶν τῶν συῶν ἀφ' ὅκου χοῖρον λαμβάνειν, ὡς μήποτε ἀχρεῶσι βασιλεῦς ἱερῶν, ἢν τι δεηθῇ θεοῖς συμβουλεύσασθαι. καὶ πρὸς τῇ οἰκίᾳ ὑ λίμνη ὕδατος ἀφθονίαν παρέχει· ὅπι δὲ καὶ τἄφ πρὸς πολλὰ χρήσιμον, οἱ μὲ ἔχοντες αὐτὸ μᾶλλον γιγνώσκουσι. ἑορὰς δὲ πάντες ὑπανίστανται βασιλεῖ, πλὴν ὅσοι ἔφοροι ἀφ' τῶν ἐφορικῶν δίφρων. ἢ ὄρκος ὑπ' ἀλλήλοις ἐν μιᾷ ἑκατοῦται, ἔφοροι μὲν ὑπὲρ τῆς πόλεως, βασιλεὺς δ' ὑπὲρ ἑαυτοῦ. ὁ δ' ὅρκος ὅδι τῷ μὲν βασιλεῖ, ἢν σῶν τῆς πόλεως κρατῇ μένους νόμους βασιλεύσειν, τοῖς δὲ πόλῃ, ἐμπεδοῦντι τοῦτον ἐκείνου ἀσυφέλικτον τὴν βασιλείαν παρέξειν. αὖται μὲν οὖν αἱ τιμαὶ οἵνεκι ζῶντι βασιλεῖ δέδονται, οὐδέν τι πολὺ ὑπερφέρουσαι τῶν ἰδιωτικῶν. οὐ γὰρ ἐβουλήθη οὔτε τοῖς βασιλεῦσι τυραννικὸν φρόνημα παρασῆσαι, ὅτε τοῖς πολίταις φθόνον ἐμποιῆσαι τῆς δυνάμεως. αὖ τε τελευτήσαντι τιμαὶ βασιλεῖ δέδονται, τῇδε βέλονται σημαίνειν οἱ Λυκούργου νόμοι ὅτι οὐχ ὡς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὡς ἥρωας τοὺς λακεδαιμονίων βασιλεῖς ποτε τιμήσουσιν.

Vel etiamnum mutari quis comperiat. Sanxit igitur, vt rex ante vrbem sacrum faceret ex rebus vniuersis, quæres essent publicæ: quippe quòd a Deo illæ profectæ essent. Idem quocumq; militum copias respublica mitteret, ducis vti munere fungeretur. Attribuit hoc quoq;, vt ex mactatis victimis eximia quædam ipse caperet. Præterea tantum agri multis in vrbibus finitimis ad vsum regis secreuit, vt mediocriū quidem illi facultatum copia non desit, non tamẽ opibus abundet. Atq; vti reges etiam foris haberent sua contubernia, publicum eis tabernaculum attribuit, eumq; honorem addidit, vt eis in cœna duplex portio cederet: non id quidẽ, vt duplo plus quàm alij vorarẽt, sed vt ea possent aliquẽ honorare, si ita visum esset. Præterea regi vtriq; potestatem deligendi contubernales duos concessit, quos Pythios vocant. Dedit etiam, de omnium suū fœtura porcum vti acciperet, ne vmquam rex victimis careret, si quando Dij cõsulendi essent. Propter domum regiam stagnũ aquæ copiam suppeditat: quod quidem ad multa per esse vtile, magis intelligunt ij, qui eo carent. Etiam de sella regi adsurgunt omnes, exceptis Ephoris, qui de sellis Ephoricis non adsurgũt. Mensibus singulis iureiurãdo se inuicẽ adstringunt, Ephori quidem nomine reipublicæ, rex aũt suo. Regis iusiurandũ est, regnũ se gesturũ ex præscripto legum latarũ: reipublicæ, cõseruaturã se regnũ ipsius immotũ, si quidẽ iusiurandũ hoc nõ violaret. Atq; hi honores regi degenti in patria cõcessi sunt, nõ illi certè multũ priuatorũ honorib. potiores. Nã neq; regib. tyrannicũ fastum permittere voluit: neq; ciuibus occasionẽ inuidendi eorũ potentiæ præbere. Qui autem regi mortuo concessi sunt honores, ijs verò Lycurgi leges indicare volunt, non se Lacedæmoniorum reges vt homines, sed tamquam heroes honore eximio adfecisse.

XENOPHONTIS
ATHENIENSIVM RESPVB.

IAM de Atheniẽsium republica vt dicamus, quòd eam reipubl. formam sequuti sint, propterea non laudo: quia dum illam prætulerũt alijs, improbos homines bonis esse meliori condicione maluerunt. Atq; hæc causſa est, quamobrem eos non laudẽ. Verùm quandoquidem ita visum fuit ipsis: ostendam eos rempublicam suam sartam tectam conseruare, aliaq; consequi, in quibus tamẽ Græcis reliquis peccare videantur. Ac primùm hoc dicam, meritò pauperes ac populum ibi plus posse, quàm nobiles & diuites, idque hanc ob causſam, quòd plebs & naues agat, & potentiam reipublicæ acquirat: adeóque gubernatores, & illi qui exhortantur nautas, & quinquagenũm remigũ præfecti, & proretæ, &

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

ΠΕΡΙ δὲ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ὅτι μὲν ἐλεύθ τὸν θ' τρόπον τῆς πολιτείας, οὐκ ἐπαινῶ. ἀλλὰ τόδε, ὅτι πιστῶ ἐλόμενοι, ἔλοντο σῶν πονηρὸς ἄμεινον πράττῃ ἢ σῶν χρηστός. ἀλλὰ μὲν οὖν τ' ὃ ὐκ ἐπαινῶ. ἐπεὶ δὲ πᾶσι τοῦτο οὕτως ἔδοξεν αὐτοῖς, ὡς δῦ διασώζοντας πλὴν πολιτείαν, καὶ τἆλλα ἀλλὰ πράττοντας ἃ δοκοῦσιν ἁμαρτάνειν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, τὰτ' ἀποδέξω. πρῶτον μὲν δὴ τᾶτο ἐρῶ, ὅτι δικαίως αὐτὸτ ἡ οἱ πένητες ἢ ὁ δῆμ πλέον ἔχει τ' γενναίων ἢ τ' πλουσίων, ἀλλὰ τόδε, ὅτι ὁ δῆμος ὅσιλ ὁ ἑλαύνων τὰς ναῦς καὶ ὁ πλὴν δυάμεως πιστεῖς τῇ πόλῃ· καὶ οἱ κυβερνῆται, καὶ οἱ κελευσταί, καὶ οἱ πεντηκόνταρχοι, καὶ οἱ πρῳρᾶται, καὶ

καὶ οἱ ναυπηγοί, οὗτοί εἰσιν οἱ πλὴν δυάμεν πόλει πολὺ μᾶλλον τῆ πόλῃ πολὺ μᾶλλον ἢ οἱ πολῖται καὶ οἱ γενναῖοι ἢ οἱ χρηστοί. ἐπιφδὴ δῦ ταῦτα ὕτως ἔχει, δίκαιον εἶναι πᾶσι τὴν ἀρχῶν μετεῖναι, οἵ τε λῇ κληρῳ ἢ αἱ τῇ χειροτονίᾳ. ἢ λέγειν ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ τῆν πολιτῆν. ἔπειτα ὁ πόλεμ μᾶλλον θεία φέρει τὴν ἀρχῶν, χρηστοὶ δέσιν ἢ μὴ χρηστοί, ἢ κίνδυνον τῷ δήμῳ ἅπαντι, τοῦτ' ἐν μὲν τῇ ἀρχῶν ἐδεῖται ὁ δῆμ μετεῖναι, ὅτε τῆ τῆ κληρων οἵονται σοὶ χλῶν μετεῖναι ὅτε τῆ ἱππαρχιῶν· (γιγνώσκει γὰρ ὁ δῆμος ὅτι πλείω ὠφελεῖται αὐ τῷ μὴ αὐτὸς ἄρχειν ταῦτας τὰς ἀρχὰς, ἀλλ' ἐᾶν ἐν δυατωτάτους ἄρχειν) ὁ πόλεμ δ' ἐσὶν ἀρχοὶ μαθοφορίας σύνεκα καὶ ὠφελείας εἰς ἓν οἶκον, τοῦτας ζητεῖ ὁ δῆμ ἄρχειν. ἔπειτα ὁ ἔνιοι θυμοῦνται, ὅτι πανταχῆ πλέον νέμεσι τοῖς πονηροῖς καὶ πένησι καὶ δημοτικοῖς ἢ τοῖς χρηστοῖς, οἰ αὐτῷ τᾶτο φανεῖται πλὴν δημοκρατίαν. σῴζουσι. οἱ μὲ πένητες καὶ οἱ δημόται ἢ οἱ χείρες ἂν πράττοιεν, καὶ πολλοὶ οἱ τοιῆτοι γιγνόμενοι, πλὴν δημοκρατίαν αὔξουσιν· ἐὰν δ' ἂν πλέωσιν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ χρηστοί, ἰσχυρὸν τὸ ἐναντίον σφίσιν αὐτοῖς καθιστᾶσιν οἱ δημοτικοί. ἔστι δὲ πάσῃ γῇ τὸ βέλτιστον ἐναντίον τῇ δημοκρατίᾳ. ἐν γὰρ τοῖς βελτίστοις ἔνι ἀχολασία τε ὀλιγίστη ἢ ἀδικία, ἀκεραίοτατα δ' πλείστη εἰς τὰ χρηστά· ἐν δ' τῷ δήμῳ ἀμαθία τε πλείστη ἢ ἀταξία καὶ πονηρία. ἥττε μ' πενία αὐτὸς μᾶλλον ἄγει ἐπὶ τὰ αἰσχρὰ ἢ ἢ ἀπαιδευσία μετ' ἀμαθίας δι' ἔνδειαν χρημάτων οἷοις τῶν ἀνθρώπων. ἔπειτ δ' ἄν τις ὡς ἐγὼ αὐτὸς μὲ ἐᾶν λέγειν πάντας ἐξῆς μηδὲ βουλεύειν, ἀλλὰ τοῦ δεξιωτάτους ἢ ἀνδρας ἀρίστους. οἱ δ' καὶ ἐν τᾶτο ἄρεστα βουλεύονται, ἐῶντ τοὺς καὶ τοῦ πονηρὸς λέγειν. εἰ μὲν γὰρ οἱ χρηστοὶ ἔλεγον ἢ ἐβουλεύο. ἐν δ' οἷς ὁμοίοις σφίσιν αὐτοῖς ἐᾶ ἀγαθὰ, οἷς δὲ δημοτικοῖς ὐκ ἀγαθά· πλὴν δὲ λέγειν ὁ βουλόμενος ἀναστὰς ἀνθρωπ πονηρὸς, ὑφ' οὗ ἀγαθὸν αὐτῷ τε ἢ οἷς ὁμοίοις αὐτῷ. εἶποι τὶς ἂν, τί ἂν δ' γνοίη ἀγαθὸν αὐτῷ ἢ τῷ δήμῳ οἷοῦτος ἀνθρωπ; οἱ δ' γιγνώσκουσιν ὅτι ἡ τᾶτα ἀμαθία καὶ πονηρία ἢ δῦτοια μᾶλλον λυσιτελεῖ ἢ ἢ τᾶ χρηστοῦ ἀρετὴ καὶ σοφία καὶ ἀκύνοια. εἰκὸ μὲν δ' ἂν πόλις οὐκ ἀφ' οἱστῆν διαπιμάτην ἢ βελτίστη· δ' ἢ δημοκρατία μάλις' ἂν σῴζοιτο ὕτως. ὁ μ' δῆμ ὁ βέλεται δύνομαζεσθαι τ' πόλεως αὐτὸς δουλεύῃ, δ' ἐλεύθερος εἶναι ἢ ἄρχειν· τῆς δὲ κακονομίας αὐτῷ ὀλίγου μέλ. ὅτ' σὺ νομίζῃς ὀκ δύνασθαι, αὐτὸς ἀφ' τᾶτα ἰσχύῃ ὁ δῆμος, ἢ ἐλεύθερος ἔσιν. εἰ δ' δύνασίαν ζητεῖς, πρῶτα μ' ὄψῃ ἐν δεξιωτάτους αὐτοῖς ἐν νόμες τιθέντας· ἔπειτα κολάσουσιν οἱ χρηστὶ ἐν πονηρὸς, ὃ βουλεύσουσιν οἱ χρηστὶ πρὶ τ' πόλεως, ἢ ὐκ ἐάσουσιν ἀναμομένους ἀνθρώπους βουλεύῃ, ἐδὲ λέγειν, ἐδὲ

& naues agat, & potentiam reipublicæ acquirat: adeóque gubernatores, & illi qui exhortantur nautas, & quinquagenũm remigũ præfecti, & proretæ, & naues fabricatores illi ipsi sunt, qui multo magis reipublicæ potentiã amplificarunt, quàm ciues, quàm nobiles, quàm optimates. Hæc quum ita se habeant, æquum esse videtur, vt omnes magistratuum participes fiant, siue per sortitionem, siue per suffragationem: vtq; cuiuis ciuiũ causſam liceat orare, qui quidem velit. Deinde quotquot magistratus, siue clari siue non clari, ad totius populi siue salutem siue periculum pertinent, eorum vti particeps sit populus nõ est necesse: neq; is sortitiones militares, neq; præfecturas equitũ sibi deberi putat. Animaduertit enim se plus emolumẽti capere, dum magistratus hos ipse nõ obit, sed eos relinquit illis, qui plurimũ possunt. Quotquot autem magistratus stipendij, domesticæq; vtilitatis causſa sunt instituti, hos et populus obire cupit. Quòd aũt nonnulli mirantur, eos vbiq; plus malis, & pauperibus, & plebeis, quàm optimatib. tribuere: in hoc ipso popularem se statum conseruare declarant. Nam dũ pauperes & plebeij et deteriores aliquo loco sunt, & ad aliquem numerum excrescunt: statũ popularẽ augent. At si homines opulenti & optimates prospere agant: tum verò plebeij partem sibi aduersam corroborant. Sunt autem vbiq; terrarũ optimates dominatui plebeio contrarij. Nã in optimatibus intemperantiæ ac iniustitiæ minimum est, studiũ verò rerum bonarũ accuratissimũ. Cõtrà in plebe plurimũ imperitiæ, confusionis, malitiæ. Nam paupertas magis eos adducit ad turpia, & ignorantia cum imperitia propter inopiam plerisq; est in hominibus. Fortasse dixerit aliquis, non permittendum esse, vt omnes vel orationem habeant, vel sententiam dicant: sed id maximo ingenio, summáq; virtute viris relinquendũ esse. At verò illi nihilominus optima Reipubl. cõsilia dãt, tametsi etiam peruersis dicendi potestatem faciant. Nam si optimates & orationes haberent, & sententias dicerent, sui similibus prodesſent, non aũt plebeis. Nunc quum surgat ad concionandum quiuis homo prauus: tum sibi, tum sui similibus boni aliquid inuenit. Dixerit aliquis: ecquid huiusmodi homo boni vel sibi, vel populo possit excogitare? Nimirum intelligunt illi huius imperitiam ac peruersitatem coniunctam cum beneuolentia plus sibi prodesſe: quàm viri optimatibus addicti virtutem ac sapientiam cũ maleuolentia coniunctam. Potest igitur fieri, vt ex huiusmodi administrationibus ciuitas efficiatur non illa quidem optima: sed tamen status popularis hac ratione maximè conseruabitur. Populus enim seruitutem seruire recusat, vtut optimè constituta sit Respublica: adeóq; liber esse vult, & imperio potiri, malum interim ciuitatis statum flocci pendit. Nam quod tu existimas, non rectè constitutum esse, idipsum potentiam plebis libertatemq; sustinet. Quòd si tu præclarum reipublicæ statũ requiras, primùm videbis homines felicissimis ingenijs præditos leges ferre. Deinde boni malos multabũt, deq; repub. cõsiliũ capient, & homines insanos neq; sentẽtiã dicere, neq; orationẽ habere,

ve, neq; concionari permittent. Quapropter ex his bonis celerrimè plebs ad seruitutem reciderit. Seruorum autem, & inquilinorum maxima est Athenis petulantia, neq; verberandi eos cuiquam illic ius est, neq; seruus tibi cedet. Cur autem hoc moribus ita receptum sit, equidem exponam. Si ferret consuetudo seruum hominem ab ingenuo verberari, vel aduenam, vel libertum: sæpenumero quis ciuem Atheniensem, quem seruum esse arbitraretur, verberaret. Nam neque vestitu, neq; forma, quidquam istic plebs seruis, aduenisue præstat. Iam si quis hoc quoque miratur, quòd istic seruos luxuriari patiantur, atq; etiam nonnullos magnificè viuere: hoc quoq; certo iudicio facere ipsos patet. Nam vbi potētia naualis ab opibus pendet, ibi necesse est, vt mancipius quis seruiat, quò lucrum illa sibi comparare possint, ac libertatem consequi. Vbi verò serui opulenti sunt, ibi meus vt te seruus metuat, non expedit. Lacedæmone quidem meus te seruus metuit. Iam si seruus tuus me metuat, in periculo versabitur, ne etiam suas opes det, vt non seipsum in periculum conijciat. Quamobrem nos Athenienses æquale seruis ingenuisque ius concessimus, itemque aduenis ac ciuibus, quòd aduenarum egeat opera ciuitas, quum propter opificiorum multitudinem, tum rei naualis caussa. Hæc inquam est ratio, quamobrem aduenas meritò æquali iure cum ciuibus complectamur. Ceterùm eos qui gymnasiis ibi Musicæq; studijs dediti erant, plebs sustulit, quòd existimaret id minimè expedire, ac ne posse quidem his dari operam, intelligeret. Rursus in erogationibus, quæ in ludos fiunt, ac gymnasiorum triremiúmque præfecturis intelligunt opulentos quidem erogare, in populum autem erogari. Itaque locupletes gymnasiis præsunt, plebs verò in triremibus gymnasiisque dicto est audiens. Quæ causa est, quamobrem populus dum cantat, currit, saltat, in nauibus nauigat, æquum esse censet se pecuniam accipere: vt hac ipse potiatur, & opulenti pauperiores fiant. Ne in iudicijs quidem magis æquitatis, quàm commodi sui rationem habent. Iam de socijs vt dicam, quòd illi nauigijs discedentes calumniari videantur, etiam bonos ex ipsis oderunt. Existimant enim necessariò fieri, vt qui dominantur apud subditos sint in odio. Quòd si autem locupletes & potentes in vrbibus plurimum valeant, nimirum perexiguo tempore populus Athenienſis imperio fruetur. Iccirco bonos quidem afficiunt ignominia, facultatibus spoliant, in exsilium eijciunt, occidunt: malos autem augent. Contrà qui Athenienses boni sunt, ij salutem bonorum in ciuitatibus socijs tuentur, quòd animaduertant sibi ex vsu esse, conseruari semper in vrbibus optimates. Dixerit aliquis, situm in eo robur esse Athenienſium, si ipsorum socij pecunias conferre possint. At plebeis hominib. magis expedire videatur, vt Athenienſium vnusquisq; sociorum facultates habeat, relicto illis quantum opus sit ad victum & agri cultionem, ademtáq; insidiandi potestate. Hac etiam in parte populus Athenienſis malè sibi consulere videtur, quòd socios Athenas nauigare ad petendum ius cogant. Verùm illi contrà ratiocinantur, quantum in hoc Athenienſium populo boni situm sit: primùm, quòd è Prytaneis mercedē toto anno accipiant: deinde, quòd domi sedēres, nullis emissis nauibus, ciuitates socias administrent, plebeioq; statui addictos incolumes seruent, aduersarijs eorum in iudicijs oppressis. Quòd si singuli iudicia exercerent in patria, nimirum Athenienſibus infensi, eos ipsos de numero suorum opprimerent, quicumq; populo Athenienſium inprimis amici essent. Præterea populus Athenienſis, dum ius Athenis socij petunt, hæc lucratur. Primum centesima ciuitati maior est ea, quæ datur in Piræeo: deinde si cui vel domus est, quam locare potest, vel iumentum meritorium. Præterea cum præconibus melius agitur propter sociorum peregrinationes. Adhæc si Athenas socij ius petitum nō irent, solos ex Athenienſibus illos honorarent, qui ad ipsos nauigarent, nimirum imperatores, triremium præfectos, legatos. Nunc verò sociorum vnusquisq; populum Athenienſem adsentando demereri cogitur, quippe qui intelligat, Athenas sibi proficiscendum, causámq; agendam nō apud alios, quàm apud populū: quæ sane lex Athenis est. Etiam in iudicijs supplicare cogitur, & si quis ingrediatur, manum eius prensare. Quæ caussa est, quamobrem socij multò magis populo Athenienſi seruiāt. Præterea propter peculum quod extra fines patriæ habent, & propter magistratus exteros tacitè remo nauem agere tum ipsi, tum comites discunt. Est enim necesse, vt qui sæpius nauigat, remum prehendat, tam ipse quàm seruus, reique naualis appellationes discat. Etiam boni gubernatores fiunt partim propter nauigiorum experientiam, partim propter exercitationem. Exercent autem sese alij nauigium gubernando, alij nauem onerariam: ac nonnulli ad triremes hinc transeunt. Complures quamprimum naues ingressi sunt, remigant: exercitati nimirum in hoc per omnem vitam. Ceterùm grauiū armaturæ peditatus, qui Athenis nō satis bene comparatus esse videtur, hæc est ratio. Arbitrantur Athenienses hostibus se & inferiores & superiores esse. Socijs verò qui tributum eis pendent, longè etiam terra præstant, ac se peditatu præcipuè valere putant, si socijs sint superiores. Præterea fortuna quadam huiusmodi quædam ipsorum est cōdicio. Possunt ij qui in terra parēt aliorum imperio paruis ex oppidis coire, coniunctisq; copijs pugnare. At qui mari subditi sunt, homines nimirū insulares, eorū oppida cōiūgere vires nō possū.

Est enim in medio mare, quiq3 rerum potiuntur, etiã maris imperium obtinent. Quod si etiam fieri posſit, vt insulares clàm vnam in insulam conueniant, fame peribunt. Quotquot autem ciuitates subiectæ Athenienſium imperio, in cõtinenti sitæ sunt: earũ quæ magnæ, metus cauſſa parent: quæ paruæ sunt, propter penuriam. Nec enim oppidum vllum est, cui non opus sit aliquid vel importari, vel exportari: quod non fiet, si non ijs obtemperet, qui maris imperio potiuntur. Deinde possunt ij, qui mare sua in potestate habent, eadem facere, quæ illi qui terra dominantur: nimirum nonnum quam vastare possunt agrum potentiorum. Possunt enim propter ea loca nauigare, vbi vel nullus sit hostis, vel pauci: at si hostes accurrant, conscensis nauibus discedere licet. Atque hoc qui facit, minori est in difficultate, quàm qui pedestribus cum copijs succurrit. Deinde possunt ij, qui mari dominantur, suis à finibus quamlibet longo itinere nauigare: quum ijs qui dominantur terra, nõ liceat multorum dierũ itinere ab agro suo discedere. Sunt enim tardi progressus, & fieri non potest, vt is qui terra facit iter, cibum habeat, qui longo tempore sufficiat. Itidem qui pedes incedit, necesse habet, vti vel per amicorum fines eat, vel pugnando vincat: verùm qui nauigat, vbi superior est, de nauibus potest egredi, ... ei terræ proximum mare vt præternauiget, licet: donec vel amicorum ad fines peruenerit, uel eorum qui sunt ipso inferiores. Deinde frugum morbos qui a Ioue sunt, moleste ferunt illi, qui terra rerum potiũtur: qui vero mari, facile. Non enim pariter quæ-

*uis regio morbo laborat, quo fit, vt ex ea quæ fructus vberes tulit commeatus ad illos perueniat, quibus mare paret. Quod si etiam leuiorum facienda est mentio: propter maris imperium Athenienſes primùm epularum modos repererunt, dum inter se commiſcent, quidquid rei suauis vel in Sicilia, vel in Italia, vel Cypro, vel Aegypto, vel Lydia, vel Ponto, vel Peloponneſo, vel alibi erat. Hæc omnia in vnum coacta sunt propter maris imperium. Deinde quum vocem omnem audiant, aliud ex alia delegerunt. Ac ceteri quidem Græci magis peculiari tum voce, tum victus ratione, tum habitu vtuntur: Athenienſes verò mista quadam ex omnibus tum Græcis tum barbaris. Iam quod sacrificia, victimas, festa, delubra attinet: quia populus intelligebat, nõ posse quẽuis pauperem sacrificare, epulari, sacra comparare, ciuitatẽ pulcram & amplam incolere: quo pacto hæc fierent, excogitauit. Itaque ciuitatis nomine multæ hostiæ publicè sacrificantur, populus autem epulatur & sortitione victimas inter se partitur. Gymnasia, lauacra, *apodyteria priuatim homines quidam opulenti habent: at populus sibi peculiariter multas palæstras, apodyteria, lauacra ædificat: plusque fruitur his plebs, quã pauci ac beati. Diuitias etiam soli ex Græcis ac barbaris Athenienſes habere possunt.*

*hæc uoce loca significãtur ante balnea, ubi loturi se exuunt.

Nam

Nam si qua ciuitas lignis abundat ad naues fabricandas idoneis, vbinam ea vendet, si non eum qui maris obtinet imperium, prius sibi conciliauerit? Rursum si qua ciuitas ferri, vel æris, vel lini copiam habeat, vbinam ea vendet, si non prius eũ qui mari potitur, sibi cõciliauerit? Atqui ex his ipsis naues mihi sunt, ab alio ligna, ab alio ferrum, ab alio æs, ab alio linum, ab alio cera. Præterea nõ patientur aduersarij nostri hæc exportari aliò, vel mari non vtentur. Equidem qui nihil ex terra comparo, per mare omnia hæc habeo. Nulla verò ciuitas alia vtrumq3 horũ habet, nec suppetunt eidem ligna et linum: sed vbi maxima lini est copia, ibi regio plana est, et lignis caret. Ne æs quidem ac ferrũ ex eadẽ est ciuitate, neq3 alterius generis duo vel tria oppido vni suppetunt: sed hoc huic, illud isti. Præterea iuxta omnem continẽtem vel litus est prominens, vel adiacet insula, vel fretum aliquod. Itaq3 possunt dominatores maris istis in locis appellere, ac illos qui continentẽ incolunt, damno adficere. Vnũ tamen eis deest. Nam si Athenienſes insulam incolerẽt, simulq3 maris imperio potirentur: facultatem haberent ex arbitratu suo lædendi alios, neq3 tamen detrimenti quidquã acciperent: (quàm quidem diu mari dominarentur) neq3 vastari agrũ suum paterentur, neq3 hostes admitterent. Nunc verò cultores agrorũ, & quotquot ex Athenienſibus locupletes sunt, hostium ad voluntatem sese accommodãt, populus autẽ, qui sciat eos nihil suarũ rerũ neq3 crematuros neque vastaturos, ab omni metu liber vivit, nec sibi eos cõciliat. Præterea si insulã incolerẽt, ab alio etiã metu essent liberi: nimirũ vt numquã ciuitas a paucis proderetur, neq3 portæ aperirentur, neq3 hostes vnà irrũperent, (nã quo pacto hæc insulã incolentib. accideret?) neq3 populus inter se dissideret, si insulã habitarent. Nunc enim si essent inter ipsos seditiones, eas hac spe mouerent, quòd terra hostes adducturi essent: at si incolerent insulã, nihil esset cur illud metuerẽt. Posteaquàm igitur ab initio insulã non habitarũt, nunc illud faciunt: facultates suas deponũt in insulis, maris imperio freti: atq3 interim vastari agrũ Atticũ patiũtur. Animaduertunt enim se, si eius misereãtur, alia quædã maiora bona amissuros. Præterea necesse est, vt in societatibus ac fœderibus ciuitates eæ cõstanter perstẽt, quæcunq3 paucorũ dominatui subiectæ sunt. Quòd si pactis cõuentis nõ steterint, a quónã profecta esse iniuria putari posſit, quàm ab illis paucis, qui pepigere? At quæ populus pepigerit, in ijs licet ei conferẽti culpam in illum, qui vel perorauit, vel de consilij sententia decretum fecit, negare se alijs adfuisse, neq3 sententiã illorũ probasse, qui de ijs, de quibus cõuenerit, populum frequentẽ sint scisciti. Idem si hoc nõ videatur esse, cauſſas innumeras inuenerit, quo minus id faciat, quod nolit. Quòd si mali quiddã acciderit ex eo quod populus sciuit: queritur populus, paucos quosdã homines aduersãtes sibi, rẽ totã corrupisse.

Sin boni quid euenit, eius causſam ad ſeipſum refert. Comœdias agi, populumq́ proſcindi conuicijs nõ patiuntur, ne ipſimet male audiant: agi autem priuatim hæc volunt, ſi quis ita velit. Norunt enim plerũque non e populo, neq́ de plebe illum eſſe, qui in comœdijs exagitetur: ſed vel opulentum, vel nobilem, vel potentem. Nimirum pauci ex pauperibus ac plebeis exagitantur: ac ne illi quidem aliam ob causſam, quam propter curioſitatem, & quòd populo eſſe potiores quærant. Quo fit, vt homines huiuſmodi exagitari moleſtè non ferant. Equidem hoc aio, animaduertere populum Athenienſem, qui probi ſint ciues; qui improbi. Cumque hoc intelligant, eos qui vtiles ipſis commodíque ſint, amant, vtut illi ſint improbi: probos autem magis odere. Nõ enim exiſtimant, virtutem ipſis a natura vtilem eſſe, ſed damnoſam. Contrà, nonnulli cùm natura ſint ex plebe, idq́ reipſa, nõ tamẽ plebeij ſunt. Ac populi quidem dominatum ipſi populo condono. Nam cuiuis ſibiipſi commodare bona cum venia licet. Verùm qui, quum ex populo non ſit, maiult habitare in vrbe populi dominatui ſubiecta, quàm in ea quæ a paucis regatur: is iniuſtè agere conſtituit, & ſcit facilius latère ſe poſſe, ſi malus ſit in Republ. populari, quàm quæ a paucis adminiſtretur. Equidem reipubl. Athenienſis rationem non probo: ſed quia ſic viſum eſt ipſis, vt imperio populi parent: rectè mihi ſtatum popularem incolumem velle ſeruare videntur: idq́ hoc pacto, quo demonſtraui. Præter hoc video nonnullos hanc ob causſam Athenienſes reprehendere, quòd interdum non licet ibi neque ſenatui neque populo cum homine agere, qui totum iſtic annum deſideat. Fitque hoc Athenis nullam aliam ob causſam, quàm quòd ob negotiorum multitudinem omnes rebus ipſorum confectis ablegare non poſſint. Nam quî poſſint, cum eos neceſſe ſit primum tot feſta celebrare, quot nulla Græci nominis ciuitas celebrat, quibus durantibus minus expediri poſſunt reipubl. negocia? Deinde neceſſe eſt eos de tot cauſſis, accuſationibus, rationibus cognoſcere, de quot ne homines quidem vniuerſi cognoſcunt. Interim ſenatus multa de bello deliberat, multa de parandis pecunijs, multa de legum latione, multa de ijs, quæ ſemper in vrbe accidunt, multa ſociorum in negotijs, de accipiendo tributo, de naualium rerumq́ ſacrarum cura. An verò mirandum ſit, ſi, quũtot ſint negocia, cum omnibus agere nõ poſſint? Verùm dicũt nonnulli confici eius negotiũ, qui cum pecunia vel ſenatum vel populũ adeat. His ego fatebor, multa poſſe Athenis pecunia impetrari, atque etiam futurum vt plura impetrentur, ſi plures pecuniam numerent.

Sed

χρημάτων πολλὰ διαπράττεσθαι ἀθήνησι, ἢ ἐπ' αὐ πλείω διαπράττεσθαι εἰ πλείονος ἐπιδίδοιεν ἀργύριον τῷ

ἐὰν δέ τι ἀγαθὸν, σφίσιν αὐτοῖς τοῦτο αὐτοὺς παιδεύειν ἀναλαμβάνει. κωμῳδεῖν δ' οὗ καὶ κακῶς λέγειν τοὺς μὲν δήμους ἐᾶν ἐῶσιν, ἵνα μὴ αὐτοὶ ἀκούωσι κακῶς· ἰδίᾳ δὲ καλεῖν οὐσινασοῦν ἔστιν ὅστις βούλεται, οὐκ εἰδότες ὅτι οὐχὶ τοῦ δήμου ὄντας δὲ τοὺς πλουσίους ὁ κωμῳδῶν οὕτω ποιεῖ, ὡς ὀλιγαρχικοὺς, ἢ πλεονέκτας, ἢ ὑβριστὰς, ἢ ἀγροίκους, ἢ δυνατούς, ὀλίγοι δὲ ὄντας τοῦ πλήθους καὶ τοῦ δήμου κωμῳδοῦσιν. καὶ ὀδ' ἔτι, ἐὰν μὴ ἀπὸ πολυπραγμοσύνης καὶ ἀπὸ δίκης λαβεῖν τι ἔχειν τοῦ δήμου· ὥστε ἀδεῖς τοὺς βιούτους ἄχθονται κωμῳδουμένους. φημὶ μὲν οὖν ἔγωγε δεῖν δήμους τὸν ἀθλιώτατον γιγνώσκειν οἵπερ οὖν καὶ ἐσὶ τοῦ πολιτικοῦ καὶ οἵπερ σύνεσοι. γιγνώσκουσι δὲ οἱ μὲν σφίσιν αὐτοῖς ἰδιωτικείους καὶ συμφόρους φιλοῦσι, καὶ πονηροὶ ὄσι, οὓς δὲ χρηστοὺς μισοῦσι μᾶλλον. οὐ γὰρ νομίζουσι τὰ ἀρετὰ αὐτοῖς πρὸς τὸ σφετέρῳ ἀγαθῷ πεφυκέναι, ἀλλ' ἰδίᾳ τοῦ καὶ κῷ. καὶ δωσὰν τοῦτον γε τὸν τρόπον, ἔνιοι ὄντες ὡς ἀληθῶς τοῦ δήμου τὰ φύσιν, ὁ δημοτικοί εἰσι. δημοκρατίαν δ' ἔγωμὲν αὐτῷ τοῦ δήμῳ συγγινώσκω· αὐτὸν μὲν ἢ οὖν ποιεῖν παντὶ συγγνώμην ἔχω. ὅστις δὲ μὴ ὥστε ἑλεῖν ἐν δημοκρατουμένῃ πολὺ οἰκεῖν μᾶλλον ἢ ἐν ὀλιγαρχουμένῃ, ἀδίκειν πεφυκὼς, καὶ ἔγνω ὅτι μᾶλλον οἷόν τε ἀγαθὸν κακῷ ὄντι ἐν δημοκρατουμένῃ πολὺ ἢ ἐν ὀλιγαρχουμένῃ. ἐκ τοῦτ' ἐσὶν ἡ τῶν ἀθλιωτάτων πολιτεία ἐν μὲν τρόποις ὀκ ἐπαινῶ· † ἐπειδὴ δὲ πεῖσθαι ἐν τοῖς δήμῳ ξεν κοῖς δημοκρατεῖσθαι, δοῦναι ἀγαθὸν ἀγαθοῦ σώζεσθαι τὴν δημοκρατίαν, οὕτω τοῦ τρόπῳ χρώμενοι φῶ ἐγὼ ἐπιδέξαι· ἔτι δὲ καὶ τῶν δικῶν ἐρῶ μεμφομένους ἀθηναίους, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτόθι χρηματίσαι τῇ βουλῇ ὀδὲ τοῦ δήμῳ οὐκ ἄνευ κῆ δημίου ἀνδρώπου. καὶ τοῦτο ἀδικοῦσι γίγνεται ὀδὲν δ' ἄλλο ἢ διὰ τὸ πλῆθος τῶν πραγμάτων ὀκ οἷοί τε ὦσιν ἀφορίζειν εἰσὶ χρηματίζοντες. ὡς γὰρ ἂν καὶ οἷοί τε ἦεν, οὐδένα πρῶτον μὲν δεῖ ἑορτὰς ἑορτὰς ὅσας ὀδεμία τῶν ἑλληνίδων πόλεων, οὐδὲ τοσαύτας ἢ πλὴν ἵνα δυνατὸν ᾖ διαπράττεσθαι τὴν τῆς πόλεως· ἔπειτα δὲ δίκας καὶ γραφὰς καὶ δι' ἡμέρας ἐν δικάζῃς ὅσας οὐδ' οἱ σύμπαντες αὐτόχθονοι ἐν δικάζουσι· πλὴ δὲ βουλὴν βουλεύεσθαι πολλὰ μὲν περὶ τοῦ πολέμου, πολλὰ δὲ περὶ πόρου χρημάτων, πολλὰ δὲ περὶ νόμων θέσεως, πολλὰ δὲ περὶ τῶν κατὰ πόλιν ἀεὶ γιγνομένων, πολλὰ δὲ καὶ ξένοις συμμάχοις, καὶ φόρου δέχεσθαι, καὶ νεωρίων ἐπιμεληθῆναι καὶ ἱερῶν. ἆρα δή τι θαυμαστὸν ἐσὶν ἐὰν ἐν βούτων ὑπαρχόντων πραγμάτων μὴ οἷοί τ' ἐσὶ πᾶσιν αὐτόθι χρηματίσαι; λέγουσι δέ τινες, ὡς ἀργύριον ἔχων πεισὴν πρὸς βουλὴν ἢ δῆμον, χρηματίζει. ἐγὼ δὲ βούτοις ὁμολογήσαιμ' ἂν ἀληθῆ

ἐπιδοῦναι

τοῦτο μέντοι οὐ οἶδα διότι πᾶσι † διαφέρειν ἡ πόλις τὴν δεομένων οὐχ ἱκανὴ, οὐδ' εἰ ὁποσουοῦν χρυσίον καὶ ἀργύριον δοίη τις αὐτοῖς. δεῖ δὲ καὶ ταῦτα διαδικάζειν, εἴτις τῶν νεῶν μὴ ἐπισκευάζει, ἢ καινοῦσθαι ἢ δημόσιος. πρὸς δὲ βούτοις, χορηγοῖς διαδικάσαι εἰς διονύσια, καὶ θαργήλια, καὶ παναθήναια, καὶ προμήθεια, καὶ ἡφαίστεια, ὅσα ἔτη. καὶ τριήραρχοι καθίσανται τετρακόσιοι ἑκάστου ἐνιαυτοῦ, καὶ βούτοις βοηθοῖς διαδικάζειν ὅσα ἔτη. πρὸς δὲ τούτοις ἀρχὰς δοκιμάζειν καὶ διαδικάζειν, καὶ ὀρφανοὺς δοκιμάσαι, καὶ φύλακας δεσμωτῶν καταστῆσαι. ταῦτα μὲν οὖν ὅσα ἔτη διὰ χρόνου διαδικάσαι δεῖ σχεδιάς. καὶ ἐάν τι ἄλλο ἀξαπίνης ἀδίκημα γίγνηται, ἐάν τε ὑβρίζωσί τινες ἄνθρωποι ἐάν τε ἀσεβῶσι. πολλὰ ἔτη παρελείπω· τὸ δὲ μέσον εἴρηται, πλὴν αἱ τάξεις τοῦ φόρου. τοῦτο δὲ γίγνεται ὡς τὰ πολλὰ δι' ἐτῶν τεττάρων. φέρε δὴ ταῦτα πάντα οἴεσθαι χρὴ διαδικάζειν; ἐπάτω γὰρ ἂν ἐγὼ αὐτοῦ διαδικάζειν. εἰ δ' αὖ ὁμολογεῖ δεῖν ἅπαντα διαδικάζειν, ἀνάγκη δ' οἰκαυτοῦ. ὡς δὲ νῦν δι' αὐτῶν διαδικάζοντες ὑπάρχουσιν, ὥστε παύειν τοὺς ἀδικοῦντας ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων. φέρε δή, ἀλλὰ φησί τις χρῆναι δικάζειν μέν, ἐλάττους δὲ δικάζειν. ἀνάγκη ταῦτα, ἐὰν μὲν ὀλίγα ποιῶσι δικαστήρια, ὀλίγοι οἱ ἐκάστῳ ἔσονται τῷ δικαστηρίῳ, ὥστε καὶ διαπολυπραγμονεῖν ῥᾴδιον ἔσται πρὸς ὀλίγους δικαστὰς, ἢ ξυνδικάζειν πολὺ ἧττον δικαίως δικάζειν. πρὸς δὲ τούτοις οἴεσθαι χρὴ καὶ ἑορτὰς ἄγειν χρῶσι ἀθηναίους οἷς ἔχ οἷόν τε δικάζειν. ἢ ἄγουσι μὲν ἑορτὰς διαπλασίους ἢ οἱ ἄλλοι, ἀλλ' ἐγὼ ἧττον τῇ ὀλιγίστας ἀγούσῃ πόλει. βούτων βίνων βουτύντων ὄντων, οὓς φημι οἷόντ' εἶναι ἄλλως ἔχειν τὰ πρόσφορα ἀβλωπεῖν ἢ ὥσπερ νῦν ἔχει· πολλῷ ἐλάττω μικρόν τι οἷόν τε δι' μὲν ἀφελεῖν, δι' δὲ προσθεῖναι. πολὺ δ' οὐχ οἷόν τε μεταβαλεῖν ὥστε μὴ οὐχὶ τῇ δημοκρατίᾳ ἀφαιρεῖν τι. ὥστε μὲν γε βέλτιον ἔχειν τὴν πολιτείαν, οἷόν τε πολλὰ ἐξευρεῖν, ὥστε μέντοι ὑπαρχὴν δημοκρατίαν μὲν εἶναι, ἀρκεῖ τοῦτο ἐξευρεῖν· ὅπως δὲ βέλτιον πολιτεύσονται, οὐ ῥᾴδιον· πλὴν (ὅπερ ἄρτι ἔλεγον) κατὰ μικρόν τι προσθέντα ἢ ἀφελόντα. δοκοῦσι δὲ ἀθηναῖοι καὶ τοῦτό μοι οὐκ ὀρθῶς βουλεύεσθαι, ὅτι τοὺς χείρους ἀρχοντας ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς στασιαζούσαις. οἱ δὲ τοῦτο γνώμην ποιοῦνται. εἰ μὲν γὰρ ἤρεσθε τοὺς βελτίους, ἤρεσθ' ἂν καὶ τοὺς ταὐτὰ γιγνώσκοντας σφίσιν αὐτοῖς. ἐν οὐδημιᾷ γὰρ πόλει τὸ βέλτιστον βούλεται ὅτι τῷ δήμῳ, ἀλλὰ τὸ κάκιστον· οὐ ἐκάστη ὅτι πόλει εὔνουν τῷ δήμῳ. οἱ γὰρ ὁμοῖοι τοῖς ὁμοίοις εὖνοί εἰσι. διὰ ταῦτα οὖν ἀθηναῖοι τὰ σφίσιν αὐτοῖς προσήκοντα ἠρέσθαι.

Sed tamen hoc ſcio, ciuitatem ijs omnibus conficiundis, quæ neceſſe ſit, non ſufficere: ne quidem ſi multo plus auri & argenti quis eis donet. Hoc etiam diiudicari neceſſe eſt, ſi quis nauem non reficit, vel ſi reſpublica quid ædificat. Præterea choragis danda opera eſt ad Bacchanalia, Thargelia, Panathenæa, Promothealia, Vulcanalia, idque quotannis. Et ſingulis annis triremium præfecti CCCC conſtituuntur, & his, ſi qui velint, danda quotannis in iudicio eſt opera. Præterea magiſtratus probandi ſunt ac diiudicandi, pupilli diiudicandi, cuſtodes captiuorum conſtituendi. Quotannis item ex aliquo temporis interuallo de exercitibus eſt cognoſcendum, & ſi quod aliud iniuſtum facinus repente exſtiterit, & ſi nonnulli inſolitam petulantiam exercuerint, impijúe fuerint. Multos admodum annos prætermitto: quod autem præcipuum eſt diximus, exceptis tributi ordinationibus. Eæ plerunque quinto quoque anno fiunt. Age igitur, nónne exiſtimandum eſt, de his omnibus cognoſci debere? niſi quis dicat, non illic debere cognoſci. At ſi fateatur, omnino cognoſcendum eſſe de omnibus, neceſſe eſt id per annum fieri. At ne nunc quidem per annum ſufficiunt iudicando, vt iniuſtè agentes coerceant, idque præ hominum multitudine. Age verò, dixerit aliquis, iudicare quidem debere, ſed pauciores. Ergo neceſſe eſt, ſi tribunalia pauca inſtituant, paucos quolibet in iudicio fore. Itaque facilè futurum eſt, vt ad paucos iudices aliquid inſtituatur, & vnà iudicare, quàm iuſtè iudicare multo eſt minus. Præterea putandum eſt eſſe neceſſarium Athenienſibus, vt feſtos dies agant, quibus iudicari non poteſt. Et agunt illi feſtos dies duplo plures, quàm alij: quamquam ego pares ponam illis, quos ciuitas agit, quæ minimum feſtis diebus occupatur. Quæ quum eiuſmodi ſint, nego poſſe res Athenis aliter ſe habere, quàm vti nunc ſe habent, niſi ſi paullatim hoc tolli, illud addi poteſt. Multum certè immutari non poteſt, vt non aliquid de populi dominatu decedat. Nam vt reſpublica melius habeat, multa excogitari poſſunt: vtque populi dominatus maneat, poſſunt itidem ſatis multæ rationes excogitari: verùm vt reſpublica melius adminiſtretur, non eſt facile: extraquàm (vt modo aiebam) ſi paullatim quid addatur vel detrahatur. In hoc quoque Athenienſes non rectè mihi conſulere videntur, quòd in oppidis ſeditione agitatis deteriores eligant. Faciũt hoc aũt certo iudicio. Nam ſi meliores anteferrent, nimirum eos anteferrent, qui non in eadem cũ ipſis eſſent ſententia. Nam nulla in repub. beneuoli ſunt optimates populo: ſed peſſimi quiq́ ſingulis in ciuitatibus populo bene volunt. Nam ſimiles ſimilibus bene volunt. Itaq́ Athenienſes ſibi conuenientia præferunt.

Quoties autem legere conati sunt optimates, non profuit eis, sed exiguo tẽpore seruijt populus modò Bœotis: modò, quum electis Milesiorum optimatibus intra exiguũ tempus facta defectione populũ concideruntmodò, quũ Lacedæmonios Messeniorũ loco eligerent, non multo pòst Lacedæmonij subactis Messenijs bellum aduersus Athenienses gerebãt. Fortasis autem quis arbitretur, neminẽ Athenis iniustè infamem fieri. Ego verò quosdã esse dico, qui per iniuriã infamia notati sint, ijq; numero pauci. Sed nõ paucis opus est ad opprimendũ Athenis popularem dominatum. Nam ita res se habet, vt homines nihil moliantur, qui merito notantur infamia: sed illi qui immerito. Quî ergo putet quis multos Athenis notatos infamia, vbi populus magistratibus imperat? Sũt aũt infames Athenis aliqui, quòd iustè nõ imperẽt, neq; iusta dicant aut faciant. Hæc qui considerat, putare nõ debet, Athenis quidquam ab infamibus esse periculi.

ὁ πολὺς ὄχλος δ' ἐπιχειρῶν αἱρεῖσθαι τοὺς βελτίστους, οὐ ξυμφέρειν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐδὲ ὀλίγου χρόνου ὁ δῆμος ἐβούλευσεν, ἃ μὴ βουλοῖτο, ἐπεὶ δὲ, ὅτε μιλησίων εἵλοντο τοὺς βελτίστους, οὐδὲ ὀλίγον χρόνον, ἀφεστήσατο τὸ δῆμον κατέκλασαν· ὅτε δὲ, ὅτε εἵλοντο λακεδαιμονίους αὖτε μεσσηνίων, οὐδὲ ὀλίγου χρόνου λακεδαιμόνιοι καταχρεωμένοι μεσσηνίους, ἐπολέμουν ἀθηναίοις. καὶ πολλοί γε ἄν τις αὖ ὡς οὐδεὶς ἀρ' ἀδίκως ἠτίμωνται ἀθλίως ἔχουσιν. ἐγὼ δὲ φημὶ ἔνιους εἶναι οἳ ἀδίκως ἠτίμωνται, ὀλίγοι μέντοι ἔνιοι· ἀλλ' ὅμως ὀλίγῳ δεῖ τὴν ὑδιηκομένων τῇ δημοκρατίᾳ τῇ ἀθήνησιν. ἐπεί τοι καὶ οὗτος ἔχει οὐδὲν οὐ δικαίως ἀθρώπους οἵπερ δικαίως ἀτιμοῦνται, ἀλλ' οἵπερ ἀδίκως. πῶς οὖν οὐκ ἀδίκως οἰοιτό τις αὖ τοὺς πολλοὺς ἠτιμῶσθαι ἀθλίως, ὅπου ὁ δῆμος ἐστὶν ὁ ἄρχων τὰς ἀρχάς; ὅτι δὲ μὴ δικαίως ἄρχειν, μηδὲ λέγω τὰ δίκαια ἢ πράττω, ἅπερ οἱ τύραννοι ἄτιμοί εἰσιν ἀθλίως. ταῦτα χὴ λογιζόμενον μὴ νομίζειν εἶναι τὸ δῆλον ἀφ' ὧν ἀτιμῶσιν.

XENOPHONTIS
APOLOGIA PRO SOCRATE AD IVDICES.

Quidem operæpretiũ esse duco, Socratis mentionem fieri, quo pacto etiam tum, quum in iudicium vocatus esset, tam de purgatione sui quàm vitæ exitu cõsilium inierit. De quo & alij perscripserũt, & omnes magniloquẽtiam eius sunt adsequuti. Ex quo patet, reuera Socratem sic fuisse loquutum. Non tamen declararunt, quòd mortem sibi vitæ præferendam duxerit: quo fit, vt illa verborum magnificentia minus prudens esse videatur. Enimuero Hermogenes Hipponici F. familiaris erat Socrati, & de eo talia enuntiauit, vt illa magniloquentia videatur eius animo rectè conuenisse. Nam is quum videret ipsum de quauis alia re potius, quàm de caussa sua disserere, dixisse se ait: Nónne parerat, mi Socrates, vt considerares, qua tibi vtendum sit purgatione? Tum Socratem primò respondisse: Non purgare me tibi videor, quum me vixisse meditor? Rogasse deinde se: qui sic? Quòd nihil iniqui vmquam in vita designauerim: quàm ego purgandi meditationem honestissimam esse arbitror. Quumque rursum dixisset Hermogenes: An non vides in Athenienſium iudicijs sæpe iudices oratione commotos interfecisse illos, qui nihil designauerant: sæpe etiam alios, qui nocentes erant, vel oratione commiserationem cientes, vel magna cum gratia dicentes absoluisse? respõdisse Socratem: Mihi verò, per Iouem, bis iam conãti de purgatione circumspicere, aduersatur genius. Heic

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΑΣ.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ δὲ ἄξιον μοι δοκεῖ εἶναι μεμνῆσθαι, ᾗ ὡς ἐπεσκήπτετο ἐκλήθη εἰς τὸν δικαστήριον, ἐβουλεύσατο περί τε τῆς ἀπολογίας καὶ τῆς τελευτῆς τοῦ βίου. γεγράφασι μὲν πολλοὶ καὶ ἄλλοι, καὶ πάντες ἔτυχον τῆς μεγαλοπρεπείας αὐτοῦ. ᾧ καὶ δῆλον ὅτι τῷ ὄντι οὕτως ἐρρήθη ὑπὸ Σωκράτους. ἀλλ' ὅτι ἥδη ἑαυτῷ ἡγεῖτο αἱρετώτερον εἶναι τῷ βίου θάνατον, τοῦτο οὐ διεσαφήκει. ὥστε ἀφρονέστερα αὐτοῦ φαίνεται εἶναι ἢ μεγαλοπρεπῆ. ἐρομογένης μέντοι ὁ Ἱππονίκου ἑταῖρός τε ὢν αὐτῷ, καὶ ἐν ἐγγύτατα πρὸς αὐτοῦ διαιτώμενος, ὥστε πρέπειν φαίνεσθαι τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ τῇ διανοίᾳ. ἐνεῦθεν γοῦν ἔφη ὁρῶν αὐτὸν πολὺ πάντων μᾶλλον διαλεγόμενον ἢ πρὸς τῆς δίκης, εἰπεῖν· οὐκ ἔχω μέντοι σκοπεῖν, ὦ Σώκρατες, καὶ ὅ, τι ἀπολογήσῃ· οὐ γὰρ πρόθυμος ἀπολείπεσθαι, ὃ δοκῶ σοι ἀπολογεῖσθαι μελετῶν διατετελεκέναι; ἔπειτα δ' αὐτὸν ὁρέσθαι, πῶς; ὅπου οὐδὲν ἄδικον διαγεγένημαι πώποτε· τοῦτο γάρ μοι δοκῶ μελέτημα εἶναι κάλλιστον ἀπολογίας. τὲπειτα δ' αὖ πάλιν λέγειν, οὐχ ὁρᾷς τὰ ἀθηναίων δικαστήρια, ὡς πολλάκις μὲν οὐδὲν ἀδικηθέντας λόγῳ παραπεσόντος ἀπέκτειναν, πολλάκις δ' ἀδικηθέντας, ἢ ἐν τῷ λόγου οἰκτίσαντας, ἢ ἰδιωτεύοντας ἀπέλυσαν; ἀλλὰ νὴ μὰ δία, φαίνομαί μοι, ἔφη, ἤδη ἱκανῶς ἐμαυτῷ μελετηκέναι περὶ δ' ἀπολογίας οὐ παύεταί μοι τὸ δαιμόνιον. ὡς

ὡς δὲ αὐτὸν ἐπεῖδε θαυμαστὰ λέγοντα, ἦν δ' αὖ ἀρκεῖσθαι. ἢ θαυμαστὸν νομίζεις εἰ καὶ τῷ θεῷ δοκεῖ ἐμὲ βέλτιον εἶναι ἤδη τελευτᾶν; οὐκ οἶσθα ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε ἀνθρώποις ὑφέμενον βέλτιον ἐμαυτῷ βεβιωκέναι; ὅπου γὰρ ἥδιστον ζῆν ᾔδεις, οἷσπερ καὶ δικαίως ἅπαντα τὸν βίον βεβιωμένον· ὥστε ἰσχυρῶς ἀχθόμενος ἐμαυτῷ, ταῦτα δύσκολα καὶ τοῖς ἐμοὶ συγγιγνομένοις γιγνώσκοντας ποιεῖ ἐμοῦ. νῦν δὲ εἰ ἔτι προσθήσεται ἡλικίαν, οἶδ' ὅτι ἀνάγκη ἔσται τὰ τοῦ γήρως ἀσθενέστερα, καὶ ὁρᾶν τε χεῖρον, καὶ ἀκούειν ἧττον, καὶ δυσμαθέστερον εἶναι, καὶ ὧν ἔμαθον ἐπιλησμονέστερον. ὧν ἰὼν αἰσθανοίμην χείρων γιγνόμενος, καὶ καταμεμφοίμην ἐμαυτόν, πῶς ἂν ἔτι ἐπεῖν ἐγὼ ἔτι ἂν ἥδεως βιοτεύοιμι; ἴσως δέ τοι, φαίην ἂν αὐτός, καὶ ὁ θεὸς δι' εὐμένειαν προεξεπῆ μοι οὐ μόνον τὸ μὴ χεῖρον τῆς ἡλικίας καταλῦσαι τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἧττον ἥδεσθαι. ὧν γὰρ νῦν καταπειθεῖ μοι δῆλον ὅτι ἐξεστί μοι ἢ τῇ τελευτῇ χρῆσθαι ἢ βάσει. Μετὰ τοῦτο ἐπιμελητὴς τῶν ἐμῶν φίλοις, ἅπερ ἂν ἄλλοις ἐπιτρέψαιμι τῶν ἐμαυτοῦ ἐπιμελεῖσθαι, ἐπιτρέπω ἐμοὶ τοῖς

Et ſacerdos in tripode Pythia nónne et ipſa voce quæ a deo habet, enũtiat? Enimuero deum futuri præſciũ eſſe, ac præſignificare illa cui velit, omnes haud aliter atq; ego, tum dicunt tum exiſtimãt. Sed alij auguria, rumores, portenta, vates appellãt eos, qui futura præſignificant. Ego verò dæmonium hoc appello, meq; arbitror dũ ſic voco, veriora magiſq; pia dicere, quã ij, qui auibus deorum poteſtatem attribuunt. Atqui nõ mentiri me contra deum, hoc etiam argumentum habeo. Nam quum multis amicorum conſilia dei e-
nuntiauerim, numquam tamen in mendacio ſum deprehenſus. Hæc vbi iudices audientes tumultuarentur, quòd partim dictis fidem non haberent, partim inuiderent ei, quòd a dijs maiora quàm ipſi cõſequeretur, rurſum dixiſſe Socratẽ: Age verò, alia quo que audite, vt magis etiam ex vobis illi quibus hoc placet, fidem non habeant, me a diuis honorari. Nam quum Chærephon aliquando Delphis de me conſciſcitaretur oraculum multorum in præſentia, reſpondit Apollo, neminem hominum me vel liberaliorem, 20
vel iuſtiorem, vel prudentiorem eſſe. Poſteaquam his etiam auditis iudices magis tumultuarentur, vt par erat, rurſus dixiſſe Socratem: Atqui maiora, iudices, Apollo de Lycurgo, quum is leges Lacedæmonijs tuliſſet, quàm de me oraculis prodidit. Fertur enim Lycurgum ingredientem fanum ſic alloquutus eſſe, vt diceret: Cogito mecum, num te deum appellem, an hominem. Me verò deo quidem ille nõ cõparauit, ſed homimbus tamẽ plurimum præſtare cenſuit. Nihilominus vos ne in his quidẽ deo temerè fidẽ 30
habueritis, ſed ſingillatim ea quæ de me prodidit, conſiderate. Quem enim ſcitis me minus cupiditatib. corporis ſeruire? quem liberaliorem? qui a nemine neq; muneraneq; mercedem accipio. Quem verò iuſtiorem merito exiſtimetis, quàm eum qui ad præſentia ſic ſe accommodat, vt alienis non egeat? Et ſapientem illum virum quis merito non dixerit, qui ex quo tempore intelligere quæ dicebantur cepi, numquàm intermiſi tum inquirere, tum diſcere quidquid boni poteram? At non fruſtra me laboraſſe, an non ea il- 40
la vobis argumento eſſe videntur, quòd multi ciues ex ijs, qui virtuti dediti ſunt, multi etiam exteri præ omnibus mea conſuetudine vti maluerint? Quid eſſe dicemus in cauſſa, quòd cum omnes ſcirent, minimè mihi facultates eſſe ad remunerandum, nihilominus multi cupiuerint aliquid mihi donare? Cur a me nemo beneficium repoſcit, quum mihi complures ſe debere gratias fateantur? Cur in obſidione ſuam deplorarunt ſortem alij, quum ego vitam degerem nihilo magis difficultatibus impeditam, quam 50
quum maximè ciuitas eſſet beata? Quid quòd alij voluptates e foro ingenti pretio mercantur, ego ſine ſumtu maiores illis voluptates ex animo meo comparo? Quòd ſi in ijs, quæcumq; de me ipſo dixi,

ἢ ὧν πυθοῖ ἂν τῷ τὲ Δωδωνάδι ἱερέα, ἢ τὴν ἀπ' αὐτῆς φωνὴν τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ ἀγγέλλειν; ἀλλὰ μήτοι καὶ τὸ προφητεύειν γε τὸν θεὸν δ' μέλλοντα, καὶ ὃ προσμαίνῃ ἑκάστοις βούλεται, καὶ ζῶντα ὥσπερ ἐγὼ φημι, οὕτω καὶ τούτους καὶ λέγειν καὶ νομίζειν. ἀλλ' οἱ μὲν οἰωνούς τε καὶ φήμας καὶ συμβόλους τε καὶ μαντείας ὀνομάζοντες τοῖς πρόσθεν ἄνθρωποι ταῦτα ἔοικασι δαιμόνιον καὶ θεῖον ἡγεῖσθαι εἶναι· ἐγὼ δὲ τοῦτο δαιμόνιον κατὰ τὸ Δελφικὸν ἐπίσταμαι, καὶ οἶμαι, οὕτως ὀνομάζων, καὶ ἀληθέστερα καὶ ὁσιώτερα λέγειν τῶν τοῖς ὄρνισιν αὐτὰ πιστευόντων· πῶς γὰρ ἂν ὀρνίθων φθέγμασιν ἢ ἐμπείροις ἢ ἀπείροις ἐγὼ τὸν θεὸν διώκαμον, ὡς γε μὴν ἐγὼ καὶ τοῦτο καὶ τὸ θεὸ, καὶ τοῦτ' ἔχω τεκμήριον. καὶ γὰρ τὴν φίλον πολλοῖς δὴ ἀγγέλλας τὰ τοῦ θεοῦ συμβουλεύματα, οὐδέ πω τινά φασί μοι ἐψεύσθαι. ἐπὶ δὴ τοῖς ἀκούουσι τοῦτο οἱ δικασταὶ ἐνοχλοῖεν, οἱ μὲν ἀπιστοῦντες τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ μὴ φθονοῦντες ἐμοὶ μᾶλλόν τι ἢ αὐτοῖς τυγχάνοι. πάλιν ἐπὶ τοῦτοις ἂν Σωκράτη, ἄγε δή, ἀκούσατε καὶ ἄλλα, ἵνα ἔτι μᾶλλον οἱ βουλόμενοι ἡμῶν ἀπιστῶσι τῷ ἐμὲ τετιμῆσθαι ὑπὸ δαιμόνων. χαιρεφῶντα γοῦν ποτε ἐπέρωτήσαντα οἱ δελφοῖς περὶ ἐμοῦ, πολλῶν παρόντων, ἀνελεῖν ὁ Ἀπόλλων μαντεῦσασθαι ἄνθρωπον ἐμοῦ μήτε ἐλευθεριώτερον, μήτε δικαιότερον, μήτε σωφρονέστερον. ὡς δ' αὖ ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ δικασταὶ ἔτι μᾶλλον ἐνοχλοῖεν ἐκεῖνος, αὖθις ἐπεὶ ἐπέρωτα Σωκράτης· ἀλλά μέντοι μὴν, ὦ ἄνδρες, ἔφασαν ὁ θεὸς οὐ χρησμοῖς περὶ Λυκούργου τοῦ λακεδαιμονίοις ὁμοῖα τὴν φωνὴν, ἢ περὶ ἐμοῦ λέγεται γοῦν ὡς ἐν ναῷ ἐσιόντα προσεῖπεν τὸ θεὸν φρονεῖν ἐμὲ ὅτι θεό

in iureiurando citasse, nominasse denique me comperium est. Iuuenes autem quo pacto corrumpebam, quũ ad tolerantiam ac frugalitatẽ eos consuefecerim? Quibus quidem facinoribus mortis pœna proposita est, vt sunt sacrilegia, parietum furti causſa perfossiones, plagiũ, patriæ proditio: eorũ nihil me designasse, ipſi aduersarij fatentur. Quo fit, vt mirandum mihi videatur, quamobrem me dignum esse morte statuerint. Ne illa quidem de causſa, quòd iniuſtè occidar, animo esse deiectiore debeo. Non enim hoc mihi, sed ijs qui me condemnarunt, dedecori est. Præterea me Palamedes consolatur, qui consimili mortis genere periit. Nam is etiamnum longe pulcriorem hymnorum materiem suppeditat, quam Vlysses, qui eum iniuſtè occidit. Et scio non solum futurum, sed etiam præteritum tempus testimonium mihi perhibiturum, neminem me vnquam læsisse, neq; reddidisse peiorem, sed eos affecisse beneficio, qui mecũ diſserebant, quum gratis quidquid boni poteram, docerem. Hæc quum dixisſet, ita discedebat, vt nihil esset quod dictis ab ipſo non responderet, tum oculis, tũ gestu, tum inceſſu hilaris. Quumq; animaduerteret eos qui comitabãtur, lacrymare: quid hoc est, inquit, modone fletis? non iamdudum scitis, ex quo genitus fui, a natura me ad mortem condemnatum esſe? Enimuerò si secundis rebus adfluentibus e vita præriperer, patet tum mihi tum alijs qui beneuolètia me proſequũtur dolendũ esse. Si verò difficilibus reb. imminentib. viuendi finẽ facio, omnino vobis omnibus, tãquàm in felici rerum mearum succeſſu, lætandum arbitror.

Aderat Apollodorus quidã mirificè studioſus Socratis, ceteroqui vir simplex. Is ad eũ: Ego verò, mi Socrates, inquit, moleſtiſsimè fero, quòd te iniuſtè necari video. Tũ Socrates caput eius demulcens dixisſe perhibetur: Túne, cariſsime Apollodore, videre me malles iuſtè, quã iniuſtè morientẽ? Simul subriſisſe fertur. Hoc quoq; proditum est, quòd quum Anytum prætereuntem vidisſet, dixerit: Hic vir exſultat gaudio, quaſi me interfecto magnũ præclarumq; facinus patrarit, quod quũ ipſum maximi videre in republ. fieri, filium eius coriariorum in arte inſtitui debere negauerim. Quàm excors est, ait, qui nescire videatur: quòd quicumq; noſtrũ & vtiliora, & præclariora in omne æuum gesſerit, is victor sit. Enimuero, inquit, quum Homerus etiam nõnullos, qui erãt in exitu vitæ, futura prænoscere fecerit: lubet & mihi quiddam quaſi per oraculũ significare. Fui aliquãdo cũ Anyti huius filio nõ multo tempore, mihiq; visus est animo nõ ignauo esse. Itaq; aio ipſum seruili in exercitio, ad quod pater eum deſtinauit, non perſeueraturum. Quia verò nullius virtute præditi viri curæ mandatus est, dico eum in turpem quamdam cupiditatem prolapſurum, & in improbitate progreſſurũ longius.

Hæc

οὔτε ἐμοὶς, οὔτε ἀνωφελὲς ἄλλοις. δοκῶ αὖν πέφανται ὧδε γε μὴν ἐσυς τῶς ἂν ἔμ᾽ ἀφελέσθαι, καρτερήσας καὶ δυπλήσας πρὸς δίκην; ἐγ᾽ οὖς γε μὴν ἔγχις κέκτημαι διάκειμαι ἐ ζημία, ἠρεμία, ἀλυπία, ἀνδραποδίσις, ἀλλὰ πάθησις, πολλὰς προδοσίας, οἷς αὖ δοκῶ τι αἰτίαν τινὶ πεῖξαι πλὴν ἐμαυτῷ φασιν. ὥστε θαυμαστὸν ἐμοιγε δοκεῖ εἶναι ὅπου ποτ᾽ ἐφάνη ἐμοὶ δ᾽ τῷ θανάτου ὄγκος ἐμοὶ ἄξιον. ἀλλ᾽ ἐοῖ μέντοι ὅτι ἀδίκως ἀφήσομαι, ἀλλ᾽ ἔστ᾽ μᾶλλον ἔρ᾽ κτίσας. οὐ γὰρ ἐμοὶ, ἀλλ᾽ οἷς κατηγοροῦσι τοῦτ᾽ αἰσχύνη ἔστι. πλαμήδεσι δ᾽ ἐπιμυθεῖται καὶ παλαμήδης, ὑπὸ ξανθίππου ἐμοὶ τελευτήσας. ἐπὶ γὰρ καὶ τῶ πολὺ καλλίονος ὕμνος πέφυκεν ὀδυσσέως ἀδίκως ἀφανισθέντος αὐτοῦ. οἶδ᾽ ὅτι καὶ ἐμοὶ τ μαρτύρεται ὑπὸ τοῦ λυδίου καὶ τοῦ τ᾽ πέλας ἀκούσεται ὅτι οὐδένα πώποτε ἐμοὶ ἐβλαψα, πολλὰ δ᾽ ὠφέλησα, πειρώμενος ἀγαθὸν. ἐπὰν δ᾽ τοῦτο, μάλα ἐμοὶ λοιπὸν ἐλπὶς ἔσται ἐν τοῖς ἐμοῖς ἀεὶ καὶ ἡμέραις καὶ ζήσασθαι καὶ διάγειν φαύλως. ὡς δ᾽ ἔλεγεν ἆρα τοὺς παρεστῶτας ἀνιῶντας, πίθεσθε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐπεὶ κἀμὲ, ἢ μὴ ἀπολείπετε; οὐ γὰρ ἀπολαύσετε, ἢν ὅτου πρόθυμοι ἦτε, ὅπ καταφιλοσοφεῖν ἐμοῦ δ᾽ χεῖς κέκτησθε διάκειμαι; ἀλλὰ μέντοι ἐ μὴν ἀγαθὸς ἐμὲ ἐξεύρετ᾽ πρόσπολον, δῆλοι ὅπ ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς εἶναι λυπηρὸς ἐ δὲ χαλεπὸς πρόσθ᾽ κρῶν καὶ πολὺ τὸν βίον. ὦ μὴ οὖν ἐμοὶ, ἀλλὰ σοὶ ἐμοὶ δυσμενὴς ἔσ᾽. πῶν δέ τις Ἀπολλόδωρος ὧδε διακείμενος μᾶλλον ἀφεῖναι ἐμὲ ἐβούλετο ἢ ἀδίκως ἀφθόνητος εἶναι; καὶ ἅμα ὧδε γελάσας. λέγεται μὴ Ἄνυτον πάντα ἰδόντα ἐπεῖν δὴ ὁ μὲν αὖ ἐδέ γε κιδδὸς, ὡς μέγα ἔργον καὶ καλὸν δεδρακὼς ἐ ἀπεκδέμενος ἐμὲ, ὅτι καὶ τὴν μεγίστην τῶν πόλεως ἐρῶν ἀξιούμενον, ὀκ ἐφ᾽ χλίοις ἠνέσθαι βίοις παιδεύειν. ὡς μαλακρὸς οὗτος, ἔφη, ὡς οὐκ ἔοικεν ἐθέναι ὅτι ὁσιότης ἔκειλεν καὶ συμφορώτερα καὶ καλλίω ἐς τὸν ἀεὶ χρόνον διαπέπρακται, οὗτος ὅσῳ μὴ δικαίως. δὴ μέντοι, φασὶ αὐτὸν, αὐτὸς μὲν καὶ ὅμως ἐστὶν οἷς τὴν σ᾽ καταλύσει τ βίε προχειρότερον τὰ μέλλοντα, βούλομαι δ᾽ μὴ ἐγὼ χρησμῳδήσαι. ἐγὼ γὰρ ποτε βραχέα τῷ Λύτε ἠδ, καὶ ἔοικέ μοι οὐκ ἀζήλως τὸν ψυχὸν ἔχειν. ὥστε φημὶ αὐτὸν ὧδε τὴν δ᾽ οὐλοθ᾽ πεπὰ διατελεῖ, ὧδ᾽ δ᾽ πατὴρ αὐτῷ πρεσβύτερος, οὐ διαμελεῖ. διὰ δὲ τὸ μαθεῖν ἔχειν σουσθαίνειν ὧδε μελετᾶν, πρόσωσεῖσθαί τε αὐτὸν ὠθυμίᾳ, καὶ πρόθυμον εἶναι μᾶλλον τοῦ ῥᾷον μελέτᾶσθ. τῶν τε

Hæc dicens nequaquam mentitus est. Nam adoleſcẽs hic quum vino delectaretur, neq; noctu, neq; interdiu bibendi finem faciebat, ac tamdẽ neq; patriæ, nec amicis, nec sibi vtilis fuit. Et Anytus ipſe propter praua inſtitutionem filij, suamq; stultitiam etiã a morte infamis est. Ceterum Socrates, quòd magnificè pro tribunali se prædicaret, inuidia contracta: magis iudices ad damnãdum seſe impulit. Illi equidem fatũ dijs acceptum obtigisſe arbitror. Nam moleſtiſsimã vitæ partem dimiſit, et mortem longè facilliman est conſequutus. Idem robur animi sui declarauit. Nã quum intelligeret, magis ex re sua esſe vt moreretur, quàm vt diutius viueret: quemadmodũ neq; ad alia bona præceps erat, ita nec ad mortem se mollẽ præbuit: immo hilariter eam tum admiſit, tum obijt. Sapientiam quidem certè, animi magnitudinem in hoc viro quum conſidero: non poſsum nõ eius meminisſe, nec vbi meminerim, non etiam laudare. Quòd ſi quis eorum, qui virtutis ſtudioſi sunt, cum aliquo verſatus est, qui erat Socrate vtilior: eum ego virum digniſsimum iudico, qui beatus prædicetur.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΠΡΩΤΟΝ.

XENOPHONTIS MEMORABILIVM LIBER PRIMVS.

ΟΛΛΑΚΙΣ ἐθαύμασα πάσι τοῦτ᾽ λόγοις ἀξιναίους ἔπειθον οἱ γραφάμενοι Σωκράτη, ὡς ἄξιος εἶη θανάτου τῇ πόλῃ. ἡ μὲν γὰρ γραφὴ κατ᾽ αὐτοῦ τοιάδε τις ἦν· Σωκράτης ἀδικεῖ, οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς, οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ, καὶ τοὺς νέους διαφθείρων. πρῶτος μὲν οὖν, ὡς οὐκ ἐνόμιζεν οὓς ἡ πόλις νομίζει θεὸς, ποίῳ τοῦτ᾽ ἐκρήνατο τεκμηρίῳ; δῆλος τε γὰρ φανερὸς ἦν, πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν· καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν. διετετύλλητο γὰρ ὡς φαίη Σωκράτης δ᾽ δαιμόνιον ἑαυτῷ σημαίνειν. ὅθεν δὴ καὶ μάλιστά μοι δοκοῦσιν αὐτὸν εἰσπάσασθαι καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν. ὁ δ᾽ οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε τῶν ἄλλων ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες, οἰωνοῖς τε χρῶνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις. οὗτοί τε γὰρ οὐβουλαμβάνουσιν οὐ τοὺς ὄρνιθας οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας εἰδέναι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν. κἀκεῖνος οὕτως ὠόμιζεν. δῆλ᾽ οἱ μὲν πλέοσι φασὶν ὑπὸ τε τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν ἀπαντώντων ἀφορέτεσθαί τε καὶ προτρέπεσθαι· Σωκράτης δ᾽ ὥσπερ ἐγίγνωσκεν, οὕτως ἔλεγε. δ᾽ δαιμόνιον δ᾽ ἔφη σημαίνειν, ἢ τοῖς τ᾽ ξυνοῦσιν τὴν προνόησιν τὰ μὲν ποιεῖν τὰ δὲ μὴ ποιεῖν, ὡς

Hæc dicens nequaquam mentitus est. Nam adoleſcẽs hic quum vino delectaretur, neq; noctu, neq; interdiu bibendi finem faciebat, ac tamdẽ neq; patriæ, nec amicis, nec sibi vtilis fuit. Et Anytus ipſe propter praua inſtitutionem filij, suamq; stultitiam etiã a morte infamis est. Ceterum Socrates, quòd magnificè pro tribunali se prædicaret, inuidia contracta: magis iudices ad damnãdum seſe impulit. Illi equidem fatũ dijs acceptum obtigisſe arbitror. Nam moleſtiſsimã vitæ partem dimiſit, et mortem longè facilliman est conſequutus. Idem robur animi sui declarauit. Nã quum intelligeret, magis ex re sua esſe vt moreretur, quàm vt diutius viueret: quemadmodũ neq; ad alia bona præceps erat, ita nec ad mortem se mollẽ præbuit: immo hilariter eam tum admiſit, tum obijt. Sapientiam quidem certè, animi magnitudinem in hoc viro quum conſidero: non poſsum nõ eius meminisſe, nec vbi meminerim, non etiam laudare. Quòd ſi quis eorum, qui virtutis ſtudioſi sunt, cum aliquo verſatus est, qui erat Socrate vtilior: eum ego virum digniſsimum iudico, qui beatus prædicetur.

Aderat Apollodorus quidã mirificè studioſus Socratis, ceteroqui vir simplex. Is ad eũ: Ego verò, mi Socrates, inquit, moleſtiſsimè fero, quòd te iniuſtè necari video. Tũ Socrates caput eius demulcens dixisſe perhibetur: Túne, cariſsime Apollodore, videre me malles iuſtè, quã iniuſtè morientẽ? Simul subriſisſe fertur. Hoc quoq; proditum est, quòd quum Anytum prætereuntem vidisſet, dixerit: Hic vir exſultat gaudio, quaſi me interfecto magnũ præclarumq; facinus patrarit, quod quũ ipſum maximi videre in republ. fieri, filium eius coriariorum in arte inſtitui debere negauerim. Quàm excors est, ait, qui nescire videatur: quòd quicumq; noſtrũ & vtiliora, & præclariora in omne æuum gesſerit, is victor sit. Enimuero, inquit, quum Homerus etiam nõnullos, qui erãt in exitu vitæ, futura prænoscere fecerit: lubet & mihi quiddam quaſi per oraculũ significare. Fui aliquãdo cũ Anyti huius filio nõ multo tempore, mihiq; visus est animo nõ ignauo esse. Itaq; aio ipſum seruili in exercitio, ad quod pater eum deſtinauit, non perſeueraturum. Quia verò nullius virtute præditi viri curæ mandatus est, dico eum in turpem quamdam cupiditatem prolapſurum, & in improbitate progreſſurũ longius.

tamquàm numine ea prædicente. Quòd si qui parerēt ei, sentiebant id sibi ex vsu esse, alios qui non parui-ssent facti pœnitebat. Quis verò non fatcatur, noluisse Socratem vel stolidum, vel arrogantem apud eos videri, qui consuetudine ipsius vtebantur? Vtrum certè visus fuisset esse, si denuntiasset diuinitus ea sibi fuisse indicata, et palàm menitus fuisset. De quo patet, nihil prædicturū fuisse, nisi credidisset dicturum se vera. Quis autem alij fidē in his habeat, quàm deo? Iam qui dijs fidē habebat, quomodo non esse Deos putabat? Enumero faciebat hæc quoq; ad necessarios. Auctor illis erat, vt necessaria facerent, quemadmodum fierent optimè. Verum de ijs quorū incertus esset euentus, oracula cōsultum mittebat suos, an ne suscipiendi essent. Addebat eos qui domos & vrbes ædificaturi præclarè essent, diuinandi arte egere. Nā ædificandi artē, vel exercitorum, vel colendi agrum, vel hominibus imperandi, aut huiusmodi operis examinandi, aut rationē subducendi, aut rem domesticā administrandi, aut imperatoriam: huiusmodi omnia posse homines doctrina cōsequi, arbitratus dicere ducebatque autē in his esse maxima, deos sibi ea bat reseruare, eorumq; nihil ea hominibus obscurum esse. Nec enim is, qui egregiè agrum conserit, certus est, quisnam fructum ex ea percepturus: nec qui egregiè domum ædificat, quis ea habitaturus sit: nec imperatorie rei peritus, an iungi manere imperatoris expediat: nec peritus rerum caelestium, an ex vsu futurum sit, vt ciuitas præsumat qui formosus dicat, aut calleat, an propter hæc dolori sepultus sit nec quipotentes in ciuitate ædes adeptus est, an per hoc ciuitate sit cōsulturus. Horum omnia si quando ad numen referant, sed potius ea homines ad cōsilium fingere dicebat. Inde illos eum vidit furere, qui diuinatione explorarent ea, quæ homines per disciplinam diuidendi ponēdi diuinum est concessa. Vt si quis interroget, vtrum moderādi currus periculo, an imperium præstet in ciuitā recipere, vel vxorē ducere, vtrum ducere an nō ducere præstet, an ne pecuniā. Reliqua hominem numerando, vel metiendo, vel ponderādo fieri possunt, ea qui a dijs quærerēt, vsurpare dicebat amere. Adeoq; necesse esse dicebat, vt quæ homines didicerūt de ijs omnia facere dijs velle, discant quæ vero sunt obscura hominibus in ijs consulāt, vt per diuinationem a dijs interrogent. Nam si musicæ dijs hæc dabant, quibus sunt propria. Erat autē Socrates semper in publico. Nam mane ad loca deambulatum. & exercitijs destinata pergebat, et qui frequens erat forum, conspiciebatur in publico, reliquo q; tēpore deerat fere, vbi inter plurimos versaturus esset. Diligebat autē plerosq; sectatos, vt ipsum audiendi facultas ijs, qui vellent, esset. Neq; vllus vnquā Socratis impij quidquā, aut nefandi, vel dedecoris audit, vel audiuit dicere. Nec enim de rerū omnia natura sic disserebat, vt cēteri plures alij, omnium considerans, quo pacto ea quæ sapien-

sapientib. mūdus appellatur, ortus sit, quibus q3 necessitatib. singulæ res cælestes fiant. Immo eos qui his rebus occuparentur, fatuos esse demonstrabat. Ac primum de eis hoc considerabat, an quòd rati se humana iam satis intelligere, ad ea tractandū accederēt: an relictis reb. humanis, diuinas contemplantes, consentanea sibi facere putarent. Mirabatur etiā, non eos clarissimè perspicere, non posse homines hæc inuenire. Nec enim eos qui plurimū arrogent sibi, quòd de his disserere possint, easdē inter se opiniones fouere, sed furentum instar inter se comparatos esse. Nā qui furiosi sunt, partim quæ sunt terribilia non metuunt: partim etiam non metuenda metuunt: itidem his videri turpe esse, in turba quid vel dicere vel facere, alijs verò ne exeundum quidē esse ad homines videri: hos neq3 fanum, neq3 aram, neq3 rerum diuinarum quidquam in honore habere, illos & lapides et ligna quælibet, et belluas colere. Itidē eorum, qui de rerū omniū natura sollicitè inquirant, alijs videri, vnū quiddā esse quod existat, alijs esse ea numero infinita. His omnia moueri, illis nihil vmquam moueri: his omnia tum oriri tū interire, illis nihil vmquā nec oriri nec interire. Præterea de his illud quoq3 considerabat: vtrum perinde ac illi, qui res humanas discunt, arbitrātur hoc quod didicere, tum sibi, tum alijs quibuscumq3 velint, se facere posse, sic et illi qui res diuinas inquirunt, arbitrētur se, posteaquam cognouerint, quibus necessitatib. singula fiant, effecturos vbi velint, ventos, aquas, tēporum vicissitudines, aliaq3, si quo sit opus, his consimilia. An eiusmodi quiddam ne quidem sperent, satisq3 habeant scire tantùm, quo pacto rerum huiusmodi singulæ fiant. De illis igitur, qui hæc tractarent, huiusmodi proferebat: ipse de rebus humanis disserebat semper, quum quidem cōsideraret, quid pium esset, quid impium: quid honestum, quid turpe: quid iustum, quid iniustum: quid mētis sanitas, quid insania: quid fortitudo, quid ignauia: quid ciuitas, quid rerum ciuilium peritus: quid imperium in homines, quid peritus hominibus imperandi: itemq3 de rebus ceteris, quarū cognitione instructos arbitrabatur probos ac honestos viros esse: qui autem eas ignorarent, mancipia meritò vocari. Igitur in ijs, de quibus quid sentiret Socrates nō constabat, alucinatos fuisse iudices mirum videri non debet. Quæ autem omnes sciebant, ea non ad animos ipsis accidisse, mirum est. Nam quum aliquando senator fuisset, ac sacramentū senatorium præstitisset, quo cōprehenditur, vt quis secundū leges sententiā dicat: atq3 etiā præses factus esset in populo, qui petiuerat contra leges nouē imperatores, qui cum Thrasylo ac Erasinide fuerant, vna condemnatione morte multari: calculū suū adiungere noluit, quumq3 populus ei succenseret, multíque potentes minarentur: nihilominus pluris fecit iurisiurādi religionem, quàm populo gratificandi contra æquitatem studiū,

Socratis constantia. Vide suprà ex tremum primū librum Hist. Græc.

diorum, minus uidi. Etenim deos putabat homi-
num curã gerere alia quadã ratione, quàm uulgò exi-
stimetur. Nã plerique putant deos quadã scire, quadã
nescire. Socrates autẽ arbitrabatur Deos omnia quæ
uel dicerẽtur uel agerentur, uel clàm deliberarẽtur,
scire. Eosdẽ ubique adesse, ac de reb. humanis hominib.
omnia significare. Hanc miram fabã, quo tam dẽ pacto
persuasi fuerint Atheniẽses, Socratẽ de diuinis reb.
non modestè sentire, quòd ille nihil unquam impij in
deos uel dixerit uel commiserit, potuit sic de ips et
loquutus fuit, & in eos esse gessisse, ut si quis ea tam di-
cat, tã facinorosus ac putans deberi relegationẽ fuerit. Hoc
quoque mirum mihi uidetur, persuaderi quibusdam po-
tuisse, quòd Socrates adolescentulos corrumperet, qui
præter ea quæ dicta sunt, primùm ueneratum reliquit
ac ueterrimis consuetum fuisse supra omnes homines e-
rat: deinde hyemis, æstatis, laborum omnium tolera
tissimus, atque etiam sic adfectum animum habuisse: ut
quũ perparum possideret, facillimè contentus ipse esset,
quæ haberet. Quo igitur pacto, quam tales esse ipse,
reddidit alios uel impios, uel legũ uiolatores, uel lu-
xuriosos, uel ueneri in rebus incommunibus, uel ad
laborandũ labores enervatos? Immo uerò multos ab
his uitijs reuocauit, ijq; uirtutis esse studiosos, fe-
cit: spe etiam iniecta fauorem, ut si sua opera curã
gererẽt, in uiros probos ac fortes euaderẽt. Neq; tamẽ
unquã hoc se docere ulle polliceba tur, sed quos cogno-
uisset ea tale esse, ipse spe erigebat illorũ animos, qui esse
tudine ipsius uerebantur fauere, ac si ipsum imitaren
tur, tales ut ipse euaderent. Nec corpus quidẽ ipse suũ
neglexit: curabat enim si quis earum negligeret, eos
minimè laudabat. Neq; improbabat si quis tamen ci-
bo fortes labores immodicos susciperet, magisq; pro
babat, si quod animi iucundi admisisset, id la-
borando confaceret. Non enim habitum
ualetudini conducere, ac animi studium hudqua-
quam impedire solebat. Minimè uerò insolens e-
rat, aut ostentandi se cupidus, siue ueste, siue
calceis, siue reliqua uitæ ratione. Ne mares qui-
dem offendebat eos, qui cum ipso uersabantur. Nam
& alijs a libidinibus eos reuocabat, & a studijs
sui pecuniam non exigebat. Quæ re quam ab-
stinentem se ostenderit, ingenuam se probasse spe-
ramus dare. Qui autem ob conuersationem mercedem
caperent, fuerunt quidam quos plurimos appella-
bat propter ea, quòd necesse sit eo differre optimum
ad eos, a quibus mercedem accipient. Mirum ipsi
uidebatur, eum qui uirtutem promitteret, pecuniam
exigere, neq; maximam laudi ducere, quòd ejus
amicum adquisisset, potuisseq; metuere, ne is qui probus
et honestus uir factus sit, homini de se præclarissimè
merito non etiam maximam gratiam haberet. Con-
trà Socrates nemini unquam tale quid polliceba tur, & confirmabat fiducias suis, futurum
ut qui eum non reliquerent, quæ probabat ipse, tota uita tempore tum sibi tum alijs insignes amici essent.

Quo

Quo igitur pacto uir talis iuuenes corrumperet? nisi
si uirtutis studium corruptelam quis esse putat. At e-
nim per Iouem, dixit accusator, familiares suos eius-
modi reddidit, ut leges receptas cõtemnerent, quum
diceret, stultorum esse hominum magistratus ciuita-
ti *faba præficere, quando nemo gubernatoris opera * h. e. suffra-
uti uult, fabarum suffragijs lecti, neq; fabri, neq; tibi- gationibus.
cinis, neq; ceteris in rebus huiusmodi, in quibus si er- Nã ad hoc
retur, multo minora detrimenta capiuntur, quàm si bis utebantur.
peccetur in republica. Tales ille sermones efferre iube
num animos aiebat, ut præsentem reipublicæ statum
contemnerent, eosdemq; uiolẽtos reddere. Verùm ego
arbitror eos, qui prudentiã exercent, seq; putant pos-
se ciues ea docere, quæ expediant, minimè uiolentos
fieri: quippe qui sciant cum uiolentia quidem inimi-
citias & pericula coniuncta esse, fieri aũt posse eadem
absq; omni periculo & cum amicitia persuadendo.
Nam qui ui coguntur, ita oderunt, ut quibus aliquid
ademtum sit: at qui persuadentur, quasi quibus gra-
ta res acciderit, etiã amant. Quamobrẽ in eos qui pru-
dentiam exercent, uis nõ cadit, sed inferre uim eorũ
est, qui robur habent absque consilio. Præterea si quis
uiolenter audeat agere, non paucis egebit socijs: qui
uerè persuadere potest, nullo. Nã solũ se putat ad per-
suadendũ satis ualere. Quinetiã eiusmodi hominibus
minimè accidit, ut quemquã occidãt. Quis enim in-
terficere uelit aliquem potius, quàm uiuum obsequẽ
tem habere? At uerò, dixit accusator, ũsi consuetu-
dine Socratis Critias & Alcibiades, maximis malis
ciuitatẽ affecerunt. Nam Critias quidẽ certè paucorũ
in dominatu longè omniũ auarissimus & uiolentis-
simus fuit: Alcibiades aũt longè omniũ in statu po-
pulari fuit intemperantissimus, & petulantissimus,
et uiolentissimus. Equidẽ quo damno ciuitatẽ hi duo
affecerunt, nõ excusabo: quæ aũt fuerit utriusq; cum
Socrate cõsuetudo, cõmemoraturus sum. Erat uterq;
natura longè omniũ Atheniẽsium ambitiosissimus,
& qui uellent omnia per sese geri, ut omniũ clarissi-
mi fierent. Norant aũt minimis facultatib. Socratem
planè contentum uiuere, cunctisq; a uoluptatibus se
prorsus abstinere, denique illos quibuscum dissere-
ret, ex animi sui arbitratu tractare. Quæ quum
illi uiderent, ac tales essent, quales fuisse paullo antè
dicebamus: an'ne quis aiat, eos incitatos cupiditate ui
tæ modestiæq; Socraticæ, cõsuetudinẽ ipsius expetiisse: an quòd existimarẽt se, si cũ ipso uersarẽtur, futu-
ros & ad discendum & ad gerendas res promtissi-
mos? Arbitror equidẽ, si utriq; deus optionẽ dedisset,
ut uel totam uitã sic uiuerẽt, quemadmodũ Socra-
tẽ uiderent uiuere, uel morerẽtur: potius mortẽ ele-
cturos fuisse, id quod ijs rebus, quas gessere, declara-
runt. Nã ut primùm arbitrabantur, se præstantiores ijs
esse, quibuscum uersabãtur: mox a Socrate resilierũt,
remq; publicam gerendam susceperunt, cuius gratia

Socratis studiosi fuerant. Fortasse quis ad hæc respondeat, debuisse Socratē nō prius familiares suos in ciuilium rerū scientia instituere, quàm vitæ modestiā illi didicissent. Ego verò nihil ad hoc cōtradico: video tamen oēs eos qui docent, seipsos discipulis monstrare, quo pacto præstent ipsi, quod docēt: atq; etiā oratione ipsos impellere. Noui aūt Socratem quoq; seipsum virum probū & bonum familiaribus suis demonstrasse, deq; virtute ac rebus humanis ceteris præclarissimè disseruisse. Nec nō illos duos noui modestè se gessisse, quam quidē diu Socratis vtebantur familiaritate: nō quòd verererentur, ne a Socrate vel multarētur vel cæderētur, sed quòd putarent, id tēporis hoc sibi maximè ex vsu fore. Fortassis autem plerique illorum, qui philosophari se profitentur, dixerint: iustum hominē numquam iniustum fieri, neq; ex modesto petulantem: neq; in quoquā illorum, quæ discendo percipiuntur, eum qui didicit, indoctum posse fieri. Verum mea de his diuersa sententia est. Video enim perinde, ac corporis actiones ab ijs fieri non possunt, qui corpora non exercent: sic etiam actiones animi nō posse ab ijs perfici, qui animum nō exerceant. Nec enim ea quæ faciunda sunt, facere: nec ab ijs abstinere, a quibus abstinendum erat, possunt. Quæ caussa est, quamobrem parentes filios suos, tametsi modesti sint, nihilominus a peruersis hominibus arceant: quippe quòd bonorū consuetudo virtutis exercitatio sit, malorum autē, eiusdem exitium. In quo quidem nobis etiam Poeta testimonio est, qui ait:

Tradent nempe boni bona, sed si vixeris inter
Prauos, amittes quod tibi mentis adest.

quiq; rursus ait:

Vir bonus interdum malè, mox bene se gerit idem.

quibus sanè & ipse adsentior. Nam vti video, perinde atque illi qui sese non exercent, carminum obliuiscuntur: sic & verba magistrorum ab ijs obliuioni traduntur, qui negligentes sunt. Iam vbi quis eorum sermonum obliuiscitur, quibus ad virtutem excitabatur: eorum etiam oblitus est, quibus animus ad temperantiæ cupiditatem excitatur. Quod qui facit, eum etiam temperantiæ obliuisci, non est mirum. Video etiam illos, qui ad potandi vitium, et ad amores exorbitarunt, minus posse curare illa, quæ erat necesse, minúsque se ab ijs abstinere, a quibus abstinendum erat. Nam multi, qui etiam pecunijs parcere prius poterant, quàm amarent: in amorem prolapsi non idiam amplius possunt, absumtísque pecunijs, ab ijs lucris, a quibus antè se continebant, quippe quæ turpia ducerent, abstinere non possunt. Cur igitur fieri non posſit, vt qui antea temperans fuerit, deinde non sit temperans: & qui iustè agere potuerit, deinde non posſit? Equidem omnia bona

Σωκράτους ἀφελίμους. ἴσως οὖν ἔστι τις αἰτιᾶσθαι τοῦτο, ὅτι χρὴ δὴν Σωκράτη μὴ πρότερον τὰ πολιτικὰ διδάσκειν τοὺς συνόντας ἢ σωφρονεῖν. ἐγὼ δὲ πρὸς μὲν τοῦτο οὐκ ἀντιλέγω· πάντας δὲ τοὺς διδάσκοντας ἔργῳ αὐτοὺς δηλοῦν τοὺς μανθάνοντας τὰ τοῖς μαθηταῖς ἔπη αὐτοὺς ποιοῦντα ἃ διδάσκουσι, καὶ τῷ λόγῳ προσβιάζεσθαι. οἶδα δὲ καὶ Σωκράτη σφόδρα τοῖς ξυνοῦσιν ἐκ δὴ καλὸν κἀγαθὸν ὄντα, καὶ διαλεγόμενον καλλίστας πρὸς ἀρετὴν καὶ τὴν ἄλλην αἰδῶ παρέχοντα. οἶδα δὲ καὶ αὐτὸν σωφρονοῦντα ἔστε Σωκράτει συνῆσαν, οὐ φοβουμένῳ μὴ ζημιοῦτο ὑπὸ τοῦ δήμου Σωκράτους, οὐδ' ἐπιμελόμενον τοῦ πείθειν. ἴσως οὖν ἔστιν οἳ πολλοὶ τὴν φασκομένην φιλοσοφεῖν, ὅτι οὐκ ἄν ποτε ὁ δίκαιος ἄδικος γένοιτο, οὐδὲ ὁ σώφρων, ὑβριστὴς· οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν μανθάνοσίς ἐστιν, ὁ μαθὼν ἀνεπιστήμων ἂν ποτε γένοιτο. ἐγὼ δὲ τοῦτ' οὐχ οὕτω γιγνώσκω. ὁρῶ γὰρ, ὥσπερ τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοῦ μὲν τὰ σώματα ἀσκοῦντας δυναμένους πιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τοῦ μὲν τὴν ψυχὴν ἀσκοῦντας οἷόν δυναμένους. οὔτε γὰρ ἃ δεῖ πράττειν, οὔτε ὧν δεῖ ἀπέχεσθαι δύνανται. διὸ καὶ τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες, κἂν ὦσι σώφρονες, ἐγχειροῦσι ἀγεῖν τὴν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ὁμιλίαν ἄσκησιν δοῦναι τῆς ἀρετῆς, τὴν δὲ τὴν πονηρὰν, κατάλυσιν. μάρτυρα δὲ καὶ τὴν ποιητὴν ὅ, τε λέγων,

Εὐ παῖ Λαέρταο διοτρεφὲς Ὀδυσῆος
κακοῖσι

Συμμιξεῖς, ἀρετῆς καὶ σὺ τὸν ἐόντα νόον·

καὶ ὁ λέγων,

Αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἢ τοτὲ μὴ κακὸς, ὄψιγε δ' ἐσθλός·

καὶ γὰρ ὁ μαρτυρῶ τούτοις. ὁρῶ γὰρ, ὅσῳ τὴν ὠμότητα πεποιημένον ἐπῶν τὸν μὴ μελετῶντας ἐπίστασθαι ἀνομίους, οὕτω καὶ τὰ διδασκαλικὰ λόγων τοῖς ἀμελοῦσι λήθῃ ἐγγιγνομένῳ. ὅταν ὁ τὴν νουθετικὸν λόγων ἀπολωλεκώς τις, ἀπολέλυται καὶ ὢν ἀψυχὲ πάσχουσι τῆς σωφροσύνης ἐπιθυμεῖ. τοῦτον ὁ ἀθλοθέτων ἐδὲν θαυμαστὸν καὶ τῆς σωφροσύνης ἐπιλανθάνεσθαι. ὁρῶ δὲ καὶ τοὺς ἐς φιλοποσίαν προσχόντας καὶ τοὺς ἐς ἔρωτας ἐκκυλισθέντας ἧττον δυναμένους τήν τε φθορὰν ἀμελεῖσθαι, καὶ τὴν μὴ φθορὰν ἀσκεῖσθαι. πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων δυνάμενοι φείδεσθαι, πλείω ἐρῶν, ἐρασθέντες οὐκέτι δύνανται καὶ τὰ χρήματα καταναλίσκοντες, ὧν πρόσθεν ἀπέχεσθαι κρεῖττον, αἰσχρὰ νομίζοντες εἶναι, τούτων οὐκ ἀπέχονται. πῶς οὖν οὐκ ἀνέχεται σωφρονίζοντα πρόσθεν, αὖθις μὴ σωφρονεῖν, καὶ δίκαια δυνάμενον πράττειν, αὖθις ἀδυνατεῖν; ἀλλὰ μὴν οὕτω ἔμοιγε δοκεῖ

δοκεῖ τὰ καλὰ μὴ τὰ ἀγαθὰ ἀσκητὰ εἶναι, οὐχ ἥκιστα δὲ σωφροσύνη. οὐ γὰρ αὐτὸ σώματι συμπεφυτευμένα τῇ ψυχῇ αἱ ἡδοναὶ πείθουσιν αὐτῷ μὴ σωφρονεῖν, ἀλλὰ τῷ ταχίστας ἑαυτάς τε καὶ σώματα χαρίζεσθαι. καὶ Κριτίαν δὴ καὶ Ἀλκιβιάδην ἕως μὲν Σωκράτει ξυῆσαν, ἐδουλάσθην ἐκείνῳ χρωμένω συμμαχῳ, τῶν μὴ καλῶν ὠθουμένων κρατεῖν· ἐκείνου δ' ἀπαλλαγέντε, Κριτίας μὲν φυγὼν εἰς Θετταλίαν ἐκεῖ σωλῶ ἀνθρώποις ἀνομίᾳ μᾶλλον ἢ δικαιοσύνῃ χρωμένοις. Ἀλκιβιάδης δ' αὖ διὰ μὲν κάλλος πολλῶν καὶ σεμνῶν γυναικῶν ἠράσθη, διὰ δυνάμεις δὲ τὴν οἰκίαν τῇ πόλει καὶ τοῖς συμμαχοις πολλῶν καὶ δυνατῶν κολακεύεις ἀνθρώπων διαθρυπτόμενος, πολὺ δὲ τῶ δήμου πυώμενος, καὶ ῥᾳδίως πρωτεύων, ὥσπερ οἱ τὴν γυμνικὴν ἀγώνως ἀθληταὶ ῥᾳδίως πρωτεύοντες ἀμελοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω κἀκεῖνος ἠμέλησεν αὐτῶ. τοιοῦτον δὲ συμβαίντων αὐτοῖν, καὶ ἀγνωμονῶ μὲν ἰδίᾳ γένει, ἐπηρμένω δ' ἰδίᾳ πλούτῳ, πεφυσημένω δ' ἰδίᾳ δυνάμει, διαπεθρυμμένω δὲ πολλῶν ἀνθρώπων, ἰδίᾳ δὲ πᾶσι δύτις διεφθαρμένω, καὶ πολὺ χρόνου ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε, τί θαυμαστὸν εἰ ὑπερηφάνω ἐγένεσθην; εἴτε εἰμί τι ἐπιλελησμενέστερος, τούτου Σωκράτης ὁ κατήγορος αἴτιος· ὅτι δὲ νέω ὄντε αὐτὼ (ἴσως καὶ ἀγνωμονεστάτω καὶ ἀνηρτεστάτω ἐκείνου εἶναι) Σωκράτης πρέσχε σώφρονε, οὐδενὸς ἐπαίνου δοκεῖ τοῦ κατηγόρου αἴτιος εἶναι; οὐ μὴν τά γε ἄλλα οὕτω κρίνεται. τίς μὲν γὰρ αὐλητὴς, τίς δὲ καὶ κιθαριστὴς, τίς δὲ ἄλλου διδάσκαλος ἵνα οὐς ποιήσας τοὺς μαθητὰς, ἐὰν πρὸς ἄλλους ἐλθόντες χείρους φανῶσιν, αἰτίαν ἔχει τούτου; τίς δὲ πατὴρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτοῦ σωφρονέστερος τῳ, σώφρων ᾖ, ὕστερον δὲ ἄλλῳ τῳ συγγενόμενος πονηρὸς γένηται, δὴν πρόσθεν αἰτιᾶται, ἀλλ' οὐχ ὅσῳ αὖ πρὸς τοῦ ὑστέρου χείρων φαίνηται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐπαινεῖ δὴν πρότερον; ἀλλ' οἵγε πατέρες αὐτοῖς ζῶντες τοῖς υἱέσι, τὴν παίδων πλημμελουσὴν, οὐκ αἰτίαις ἔδοσαν, ἐὰν αὐτοὶ σωφρονῶσιν. οὕτω δὲ καὶ Σωκράτης δίκαιος ὢν κρίνεται· εἰ μὲν αὐτῷ ἐπῳδεῖ τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶναι· εἰ δ' αὖ δι' σωφροσύνης διετέλη, πῶς ἂν δίκαιος τῆς οὐκ οὔσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι; ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιῶν, ἐκείνους φαῦλα πράττοντας ὁρῶν ἐπῄνει, δίκαιος ἂν ἐπεμᾶτο. Κριτίας μὲν τοίνυν αἰσθανόμενος ἐρῶντα Εὐθυδήμου, καὶ πειρῶντα χάριτος κομᾶτην οἱ πρὸς τὰ ἀφροδίσια τὴν σωμάτην ἀγλαύοντες, ἀπέλιπε, φάσκων

quũ illiberale esse diceret, neq; decorũ viro probo & honesto, ab amato, apud quẽ esse magno velit in pretio, mẽdicare ac pauperũ instar supplicare, dariq; sibi aliquid petere, præsertim quod nullius sit pretij. Quibus quum Critias non obœdiret, neq; se auerti pateretur, dixisse Socratem perhibetur, quũ alijs multis præsentibus, tum Euthydemo: accidisse quid Critiæ suũ naturæ consentaneum, qui concupiscat ad Euthydemum se adfricare, quemadmodũ porcelli soleant ad saxa. Quibus de causis vsq; adeo Socratem Critias oderat, vt quũ Trigintauirum vnus esset, cumq; Charicle legum cõdendarum ei mandata cura fuisset: hoc ipsum in memoriã reuocarit, atq; in legibus perscripserit, tradi artem dicendi non debere. Quo ipso lædere Socratem volebat, quum ansam reprehendendi hominis non haberet, ideoq; torqueret in eum & criminaretur id, quod vulgo in philosophis reprehenditur. Etenim ego de Socrate numquã hæc audiui, neque de alio commemorante me audisse animaduerti. Sed tamen Critias hoc reipsa declarauit. Nam quum Trigintauiri complures ciues, eosq; nõ infimos interfecissent, multosq; ad iniuste agendum impellerẽt: dixit alicubi Socrates, mirum videri sibi, si bubulcus quispiã, qui & numerũ boum imminuat, ac deteriores reddat, nõ malum se bubulcum esse fateatur: verùm hoc magis etiam mirum, si quis præses ciuitatis factus, ac ciues pauciores deteriores q; reddens, non erubescat, neq; malum se ciuitatis præfectum esse fateatur. Quod quum ad eos renuntiatum esset, arcessito Socrati Critias & Charicles non solum legẽ ostẽdunt, verùm etiã ne ad adolescentes dissereret, interdicunt. Verùm Socrates interrogabat eos, ecquid liceret interdictorum quærere, quod ipse ignoraret. Quibus adsentientibus: ego igitur, inquit, legib. quidẽ parére sum paratus, verùm ne per ignorationẽ aliquid cõmittam, scire de vobis apertè volo, vtrùm quum dicitis ab dicẽdi arte abstinendũ esse, hanc ipsam artẽ esse inter illa censeatis, quæ rectè dicuntur, an quæ nõ rectè? Nam si inter ea sit, quæ rectè dicuntur, non obscurũ est, a rectè dicẽdo abstinendũ esse: sin verò inter ea, quæ non rectè, patet operã esse dandã, vt rectè dicamus. Tum excandescens Charicles: quando, inquit, ignoras hoc Socrates, edicimus tibi quiddã intellectu facilius, prorsus vti ad adolescentes ne dissseras. Et Socrates: Itaq; ne ambiguũ sit, ait, me aliud facere, quàm præscriptũ sit: definite mihi, ad quot vsq; annos existimãdũ sit, homines esse iuuenes. Tũ Charicles: Quousq;, ait, senatori esse nõ licet, nimirũ hominib. istis necdum prudẽtiã cõsequutis. Adeoq; ad eos qui annũ XXX nõ attigere, ne dissserito. Ne tũc quidẽ, subiecit Socrates, si qd emã ego, quod alius necdũ annos natus triginta vẽdat, quãti vẽdat, interrogabo? Ea verò quærere licet, ait Charicles. Sed soles tu, Socrates, interrogare: tametsi quo pacto se maxima pars habeat, non ignores.

Itaq;

φάσκοντ' ἀπελθόντε τε εἶναι καὶ οὐ πρέπειν ἀνδρὶ καλῷ κἀγαθῷ, περὶ ἐρώμενον, ᾧ βούλεται πολλοῦ ἄξιος φαίνεσθαι, πρόσωπον, ὥσπερ τοὺς πτωχούς, ἱκετεύοντα καὶ δεόμενος προσδοῦναι, καὶ ταῦτα μηδενὸς ἀγαθοῦ. τῷ δὲ Κριτίᾳ τοῖς τοιούτοις οὐχ ὑπακούοντι οἱ δὲ ἀφηγεμένου, λέγεται τὸν Σωκράτη, ἅμα τε τῶν πρότερον μὴ τῷ Εὐθυδήμου, ἐπεὶ καὶ ὅτι τὴν ψυχὴν δοκοῖεν πάσχειν ὁ Κριτίας, ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσκυᾶσθαι ὥσπερ τὰ ἐρίδια τοῖς λίθοις. ὀρθῶς ἂν δὴ καὶ ἐμίσει δι' ὃν Σωκράτη ὁ Κριτίας, ὥστε καὶ ὅτε τὴν τελευτὴν ἂν νομοθέτης μετὰ Χαρικλέους ἐγράφετο, ἀπεμνημόνευσεν αὐτῷ, καὶ οἷ τοῖς νόμοις ἐγεγράφη λόγον τίχειν μὴ διδάσκειν, ἐπηρεάζων ἐκείνῳ, καὶ οὐκ ἔχων ὅπη ἐπιλάβοιτο, ἀλλὰ δι' ἃ περὶ τοῖς φιλοσόφοις ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπιτιμώμενον ἐπιφέρων αὐτῷ, καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς πολλούς. οὔτε γὰρ ἔγωγε [οὔτε * αὐτὸς τοῦτο πώποτε Σωκράτους ἤκουσα, οὔτ' ἄλλον φάσκοντος ἀκηκοέναι ἐπιτιμῶ. ἐπήλυσε δέ. ἐπεὶ γὰρ οἱ τελευτήσαντα πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χείρους ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ προειστήκεσαν ἀδίκων, εἰκότως που ὁ Σωκράτης ὅπ θαυμαστόν † σοι δοκεῖ εἶναι εἴπερ γε νομόμενος βοῶν ἀγέλης ἰοιμοὺς, καὶ τὰς βοῦς ἐλάττους τε καὶ χείρους ποιεῖ, μὴ ὁμολογοίη κακὸς βουκόλος εἶναι· ἐπὶ δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης νομόμενος πόλεως, καὶ πιῶν τοὺ πολίτας ἐλάττους καὶ χείρους, μὴ κἀχθοίτο, μηδ' οἰοιτο κακὸς εἶναι προστάτης τῆς πόλεως. ἀπαγγελθέντων δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαντες ὅ, τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς δὴν Σωκράτει, τόν τε νόμον ἐξήνεγκαν αὐτῷ, καὶ τοῖς νέοις ἀπειπεῖν μὴ διαλέγεσθαι. ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρετο αὐτὸ εἰ ὑξέπι σωφρόνεσθε εἴπ ἀγνοεῖ τὸν † προηγορευμένων. τὸ δὲ φαίνω. ἐγὼ πειθοίνυν, ἔφη, πειθαρχήσομαι μὲν πείθεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν λάθω τι παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν παρ' ὑμῶν, πότερον τὴν τῶν λόγων τέχνην ἆρ' οἷς τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι νομίζοντες, ἢ οἷς τοῖς μὴ ὀρθῶς, ἀπέχεσθαι κελεύετε αὐτῆς. εἰ μὲν γὰρ οἷς τοῖς ὀρθῶς, δῆλον ὅτι ἀφεκτέον ἐστὶ τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δ' οἷς τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν. καὶ ὁ Χαρικλῆς ὀργισθεὶς αὐτῷ, ἐπειδὴ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖς, τοῖς σε δι' ὀλίγων ἑξέρχοντα προαγορεύομεν, τοῖς νέοις ὅλως μὴ διαλέγεσθαι. καὶ ὁ Σωκράτης, ἵνα δῆτα, ἔφη, μὴ ἀμφίβολον ᾖ ὡς ἄλλο τι πειθῶ ἢ τὰ προηγορευμένα, ὁρίσατέ μοι μέχρι τοσοῦτου ἐστὶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. καὶ ὁ Χαρικλῆς, ἕως ὅπερ, ἔτε, χρόνου βουλεύειν οὐκ ἔξεστιν, ὡς οὔπω φρονίμους οὔσι. μηδὲ σὺ διαλέγου νεωτέροις τετάρτης ἔτ'. μηδὲ αὖ ἐρωτῶμαι, ἔφη, ὧν πολλῶν νεώτερος εἰμὶ κατὰ τοῦτ' ἔτ', ἐρωμαι ὁπόσου πωλεῖς; καὶ τί γε θαῦτα, ἔφη Χαρικλῆς· ἀλλά σοι σύ γε ὦ Σώκρατες, εἰώθας, εἰδὼς πῶς ἔχει τὰ πολέμια, ἐρωτᾶς.

ταῦτα δῆτα μὴ ἐρώτα. μηδ' ἀποκρίνωμαι δῆτ', ἔφη, αὖ τίς με τ ἐρωτᾷ τί ποτε ὑγιεινόν πῦ οἰκεῖ Χαρικλῆς, ἢ που δῆτα Κριτίας; καὶ τί γε θαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς. ὁ δ' Κριτίας, ἀλλά τοι σε ἀπόχεσθαι, ἔφη, δεήσει, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυτέων καὶ τεκτόνων καὶ τῶν χαλκέων. καὶ γὰρ οἶμαι αὐτοῦ ἤδη καταπετρίφθαι ὑφ' ὑμῶν τοὺς ὄνους. ἀκούω, ἔφη ὁ Σωκράτης, μὴ τῶν ἐπομένων τούτοις, τῷ τε δικαίου, καὶ τῷ ὁσίᾳ, μὴ τῶν ἄλλων τῶν δικαίων. καὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Χαρικλῆς, μὴ τῶν βουκόλων γε. εἰ δὲ μή, φυλάττου ὅπως μὴ μὴ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσῃς. ἐνθα μὴ δῆλον ἐγένετο ὅτι ἀπαγγελθέντος αὐτοῖς τοῦ πρὸς τῶν βοῶν λόγου ὠργίζοντο τῷ Σωκράτει. οἷα μὲν δὴ ἡ ξωυσία ἐγεγόνει Κριτίᾳ πρὸς Σωκράτη, μὴ ὡς ἔχον πρὸς ἀλλήλους, εἴρηται· φαίην δ' ἂν ἔγωγε μηδενὶ μᾶλλον εἶναι παίδευσιν πρὰ τοῦ μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίᾳ δὲ καὶ Αλκιβιάδῃς οὐκ ἀρέσκοντος αὐτοῖς Σωκράτους ὁμιλησάτω ὃν χρόνον ὁμιλείτω αὐτῷ, ἀλλ' ὀλίγος ὑφ' ἡμῶν ἀρχῆς ἁρμοκότε προεστάναι τῆς πόλεως. ἐπὶ γὰρ Σωκράτει συνόντες οὐκ ἄλλοις ποὶ μᾶλλον ἐπεχείρουν ἀφελεῖσθαι ἢ τοῖς μάλιστα πεφῦσι τὰ πολιτικά. λέγεται γὰρ Αλκιβιάδῃ, πλὴν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, Περικλεῖ ὠνηρότατα μὲν ἑαυτοῦ, πεπαιδεῦσθαι δὲ τῆς πόλεως, τοιάδε ἀφελεῖσθαι πρὸς νόμων· εἰπέ μοι, φαίην, ὦ Περίκλεις, ἔχεις αὖ με διδάξαι τί ὅτι νόμος; πάντως δήπου, φαίην ἂν Περικλέα. διδάξον δὴ πρὸς τῶν θεῶν, φαίην δ' ἂν Αλκιβιάδῃ· ὡς ἔγωγ' ἀκούων τινῶν ἐπαινουμένων ὅτι νόμιμοι αὔσφρες εἰσὶν, οἶμαι μὲ αὖ δικαίως ζήτου τυχεῖν τοῦ ἐπαίνου δ' ὃν μὴ εἰδότα τί ὅτι νόμος. δῆλ' οὐδέν π χαλεποῦ πράγματος ἰδεῖν, ὦ Αλκιβιάδῃ, φαίην δ' ἂν Περικλέα, βουλόμενος γνῶναι τί ὅτι νόμος. πάντες γε δή τοι νόμοι εἰσὶν οὓς δ' ἂν πλῆθος συνελθὸν καὶ δοκιμάσαν ἔγραψε, φράζων ἃ, τε δεῖ ποιεῖν, ἃ μή, πότερον δὲ τἀγαθὰ νόμιζον δεῖν ποιεῖν, ἢ τἀ κακά; τἀγαθὰ νὴ δία, φαίην, ὦ μιφράκιον· τὰ δ' κακά, ὅ. ἐὰν δὲ μὴ πλῆθος, ἀλλ' (ὥσπερ ὁπου ὀλιγαρχία ὄσιν) ὀλίγοι συνελθόντες γράψωσιν ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, ταῦτα τί ὅτι; πάντα, φαίην, ὅσα δ' αὖ δι' κρατοῦν τ πόλεως βουλευσάμενον ἃ χρὴ ποιεῖν, γράψῃ, νόμος καλεῖται. καὶ αὖ τύραννος οὗτω κρατῶν τ πόλεως γράψῃ τοῖς πολίταις ἃ χρὴ ποιεῖν, μὴ ταῦτα νόμος ἐστί; μὴ ὅσα τύραννος ἀρχων, φαίην, γράφῃ, μὴ ταῦτα νόμος καλεῖ. εἶα δ', φαίην, μὴ ἀνομία τί ὅτιν, ὦ Περίκλεις, ἀρ' ὀχ ὅταν ὁ κρείττων νὸν ἧττω μὴ πείσας, ἀλλὰ βιασάμενος ἀναγκάσῃ ποιεῖν ὅ, τι αὖ αὐτῷ δοκῇ; ἔμοι γε δοκεῖ, φαίην τ Περικλέα. μὴ ὅσα ἄρα τύραννος μὴ πείσας τοὺ πολίτας ἀναγκαζῇ ποιεῖν γράφων, ἀνομία ἐστὶ; δοκεῖ μοι φαίην τὸν Περικλέα. ἀναστίθεμαι γάρ ζι, ὅσα τύραννος μὴ πείσας γράφῃ νόμους εἶναι. ὅσα δ' οἱ ὀλίγοι τοὺ πολλοὺς μὴ πείσαντες, ἀλλὰ

rum legem nõ esse, quæcũq; tyrannus suis non persuasis scribat. Quæ verò pauci multitudine nõ persuasa, sed

Itaq; noli hæc quærere. Ergo non respondebo, inquit, si quis me interrogando exploret, vbinam habitet Charicles, vel vbi sit Critias? Huiusmodi verò licet respondeas, ait Charicles. Critias autem: Verùm ab ijs abstinendum tibi est Socrates, inquit, nimirũ a coriarijs, & fabris, et excusoribus. Etenim arbitror iam obtusas eis abs te factas esse aures loquacitate tua. Ergo, subiecit Socrates, ab ijs etiã abstinendum, quæ cõsequuntur: a iustitia, pietate, ceteris rebus, quæ iustæ sunt. Ita me Iupiter amet, ait Charicles, etiã a bubulcis. Quod nisi feceris, caue ne & ipse boues pauciores reddas. De quo iã parebat, renũtiato Socratis ad ipsos sermone de bobus, Socrati eos succensuisse. Atq; hactenus quæ Critiæ fuerit cum Socrate consuetudo, et quæ alterius ad alterũ fuerit adfectio, expositum est. Dixerim equidẽ, nõ posse vllum homine ab vllo instituti: qui non placeat. Critias aũt & Alcibiades versabantur illi quidẽ cũ Socrate, qui eis nõ placebat, quàm sanè diu ea consuetudo duranit: verum ita, vt statim ab initio animũ eò appellerẽt, quò principẽ in republ. locum tenere possent. Nã quo tempore Socrati familiares erant, non cũ alijs disserere conabantur potius, quàm qui rempubl. in primis tractarent. Proditũ est enim Alcibiadẽ prius, quàm viginti natus esset annos, cum Pericle tutore suo, ciuitatis præside, de legib. in hanc sententiam disseruisse. Mi Pericles, ait, dicito mihi, possisne me quid lex sit, docere? Omninò, inquit Pericles. Et Alcibiades: Ergo me, per Deos, doceto. Nã equidẽ qui prædicari quosdã audiã, quòd legũ obseruantes sint: iure tribui laudem hanc illi non posse puto, qui quid lex sit ignoret. Tu verò rẽ nõ difficilem flagitas, mi Alcibiades, Pericles ait: qui cognòscere cupias, quid lex sit. Etenim omnes hæ leges sunt, quas plebs in vnum conueniens approbatas scripsit: declarans quæ faciunda sint, quæ non. Virum autem ea faciunda sanxerunt, quæ bona sunt, an quæ mala? Nimirum bona, mi adolescens, ait Pericles, minimeq; mala. Iam si non plebs, sed vti paucorum in dominatu fit, pauci quidam congressi, quid faciundum sit, cõscripserint: ea verò quid erunt? Nimirum, subiecit ille, omnia quæcumq; pars ea, quæ summã in republ. potentiam obtinet, instituta de ijs quæ agẽda sint, deliberatione scripserit: lex appellantur. Iam si tyrannus etiã ciuitate potitus, quæ ciuib. agẽda sint perscripserit: num & ea lex sunt? Nimirũ, ait Pericles, quæcũq; tyrannus imperans perscribit, ea quoq; lex appellantur. Quid aũt, inquit Alcibiades, vis est, et legum euersio, mi Pericles, an non quũ fortior imbecilliorẽ non persuadẽdo, sed vim adferendo, quodcumq; sibi videatur facere cogit? Equidẽ ita puto, Pericles ait. Ergo quæcũq; tyrannus nõ persuasis ciuib. perscribit, atq; ut illi faciãt, cogit: nõne aliena sunt a lege? Id mihi videtur, inquit Pericles. Nam hoc retracto, nimi-

sed

Alcibiadis cum Pericle disputatio.

sed rerum potientes scribunt: num vim esse, vel non, dicemus? Tum Pericles: videtur (inquit) omnia quæcumq; non persuadendo quis cogit aliquē facere, siue scribat ea siue nō, vis potius esse quàm lex. Ergo quæcumq; plebs quælibet ijs superior, qui locupletes sunt, non persuadendo scribit, vis erunt potiùs quàm lex. Tum dixisse Pericles fertur: Nos etiam, mi Alcibiades, quum istac ætate essemus, peracres in huiusmodi rebus eramus. Nam & meditabamur eiusmodi, & argutabamur, qualia tu nunc meditari nobis videris. Et subiecisse Alcibiadem: Vtinam, mi Pericles, id tēporis tecum fuissem versatus, quum ingenij acrimonia teipsum in his rebus superabas. Posteaquàm igitur hi superiores in his esse se arbitrabantur illis, qui rempubl. gerebant: nō iam amplius ad Socratem accedebant, (nam neq; placebat eis ceteroqui, & si maximè accederent, reprehendi se propter ea quæ designauerant, ferebant grauiter) sed reipubl. negotia capessebant, quæ vna causa fuerat, quamobrē ad Socratem acceserant. Crito autem, & Chærephon, et Chærecrates, & Simmias, & Cebes, & Phædon, ceteri familiares Socrati erant, qui cum eo consuetudinem non eam ob caussam habebāt, vt oratores, vel in populi cœtu, vel in iudicijs fierent: sed vt in uiros probos et honestos euadētes rectè se erga familiā, domesticos, propinquos, amicos, patriā, ciues deniq; suos gererēt. Quorū quidem nemo neq; dū iunior esset, neq; prouectior ætate, mali qd vel designauit, uel designasse culpatus fuit. At enim Socrates, inquit accusator, atroci parentes iniuria docuit afficere, dū persuadet, se familiares suos patrib. sapiētiores effecturū, atq; etiā dicit, ex lege permissum esse, vt quis etiā patrē cōuictū amētiæ vinciat: in quo sanè hoc argumento vtitur, quòd imperitiorē a sapiētiore vinciri ius sit. Verùm Socrates eū, qui imperitiæ causſa quēquam ligasset, meritò & ipsum vinciendū esse putabat ab ijs, qui quod ipse ignoraret, sciret. Adeoq; propter huiusmodi, sæpenumerò quid imperitia differat ab insania dispiciebat: ac furiosos quidē vinciri cū suo et amicorū emolumēto putabat: qui verò ignorarēt ea, quæ sciri oporteret, iure putabat ab ijs discere, qui scirent. At Socrates, inquit accusator, nō solum patribus, sed ceteris etiā cognatis sui familiares vt parum honoris exhiberent, effecit. Dicebat enim propinquos nec illis esse usui, qui aduersa valetudine laborarēt, nec illis qui iudicio experirentur: sed ijs quidem prodesse medicos, his verò quotquot patrocinari sciant. Addebat etiā de amicis eū dicere, nihil esse cōmodi ex eorū beneuolētia, si nō etiā prodesse possint. Eos scilicet solos Socratē dicere dignos esse honoribus, qui et sciāt ea quæ sciri est necesse, et oratione possint explicare. Quapropter ipsū persuadēdo inuenib. sese sapientissimū esse, ac ad efficiūdum alios sapientes maximè idoneum, sic affectos erga se reddidisse familiares suos: vt nequaquàm apud eos alij quidquam essent, cum Socrate comparati. Ego verò memini eū de patribus, de propinquis ceteris, de

ἀλλὰ κρατοῦντες γεγράφουσι, πότερον βίαν φῶμεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι; φαίνεται δοκεῖ φαίνειν τὸν Περικλέα, ὅσα τις μὲν πείσας ἀναγκάζῃ τι ποιεῖν, εἴτε γεγράφων, εἴτε μὴ, βίᾳ μᾶλλον ἢ νόμῳ εἶναι. καὶ ὅσα ἄρα δι' ἀπορίαν πολλῶν κρατοῦντα τὰ χρήματα ἐχόντων, γεγραφὼς μὲν πείθει, βιάζεται μᾶλλον ἢ νόμῳ· αἰ δὲ μή, μᾶλλόν τι, φαίην δ' ἔγωγε Περικλέα, ὦ Ἀλκιβιάδη, καὶ ἡμᾶς τηλικούτους ὄντας, διαφορὰ τὰ τοιαῦτα ἦμεν. τοιαῦτα γοῦν ἡμῖν ἐμελετῶμεν ἢ ἐσοφιζόμεθα οἷά περ ἢ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν. τὸ δὴ Ἀλκιβιάδου ἔφαμεν ἂν σε, ὦ Περίκλες, τότε ζωγρεῖν, ὅτε δὴ τοιοῦτος σωφρονῶν ταῦτα καθ' ἑαυτὸν ἐπεὶ δέοντο τῶν πολιτῶν σωφρονέστατοι κρείττονες εἶεν, Σωκράτης μὴ οὐκέτι προσίοι (ὅτε γε μὴ αὐτοῖς ἄλλως ἥδιστον ἦν, ὅτε προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον ἐλεγχόμενοι, ἢ χεῖρον) τὰ δὲ τῶν φίλων ἐπράττοντο, ὥσπερ εἰκὸς καὶ Σωκράτει προσελθόντι, ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἰὼν ὁμιλητὴς μὴ χαιρεφῶν μὴ Χαιρεκράτης μὴ Σιμμίας μὴ Κέβης μὴ Φαίδων ἢ μὴ ἄλλοι, τοιαυτὶ οἱ ἐκείνῳ σωθῆναι ὄχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιντο, ἀλλ' ἵνα καλοί τε κἀγαθοὶ γένοιντο, μὴ οἴκῳ μὴ οἰκέταις μὴ οἰκείοις μὴ φίλοις μὴ φυλῇ μὴ πολίταις δύναιντο κάλλιον χρῆσθαι. μὴ τούτων δὲ ἕνεκα ἔτι νεώτερος ὢν ἢ πρεσβύτερος ὢν οὔτ' ἀπήλαυνεν, ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πατέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν αὐτοὺς σωφρονίστας αὐτῷ σοφωτέρους εἶναι τῶν πατέρων, φάσκων δὲ νόμον εἶναι παρανοίας ἐλόντα μὴ τὸν πατέρα δεσμεῖν· τεκμήριον δὲ τούτῳ χρῆσθαι, ὡς ἐν ἀμαθίᾳ ὄντα τοῦτο σοφωτέρου νόμιμον εἰσενηνέχθαι. Σωκράτης δὲ τὸν μὲν ἀμαθίας ἕνεκα δεσμεύοντα δικαίως ἂν μὴ οὐκ ἐᾶν δεδέσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισταμένων ἃ μὴ οἶδε· ἐπίστασθαι δὲ μὴ τοὺς πατέρας τοὺς ἑαυτοῦ ἕνεκα πολλάκις ἐπιτρέπειν ἢ ἀφαιρεῖσθαι χρήματα ἢ ἄλλα τοιαῦτα, ἃ μὴ αὐτὸς ἐπίσταιτο· μὴ τὸν δὲ μαινομένους ἔφη συμφέροντας αὐτοὺς δεδέσθαι μὴ αὐτοῖς μὴ τοῖς φίλοις, τὸν δὲ μὴ ὠφελήσαντας τὰ δίκαια, δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν ὠφελησάντων. ἀλλὰ Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον τοὺς πατέρας ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει αὐτῷ ἀπιμίαν εἶναι πρὸς τοῖς αὐτῷ σώσασι, λέγων ὡς ὅτε τοὺς κάμνοντας ὅτε τοὺς δικαζομένους οἱ συγγενεῖς ὠφελοῦσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἰατροί, τοὺς δὲ οἱ ξυνδικεῖν ἱκανοὶ ἔφη δὲ καὶ τοὺς φίλων αὐτῷ λέγειν, ὡς οὐδὲν ὄφελος ὄντους εἶεν, ἐμὲ δὲ ὠφελεῖν δυνήσεσθαι. μόνους δὲ φαύλους αὐτὸν ἀξίους εἶναι τιμᾶς τοὺς ἐθέλοντας τὰ δέοντα, καὶ ἐρωτῶντα δυναμένους. ἀναπείθοντα οὖν τοὺς νέους αὐτὸν ὡς αὐτὸς ἂν σοφώτατος τε καὶ ἄλλως ἱκανώτατος πείθειν σοφοὺς, ὥστε μεθαμοῦ πᾶν αὐτοὺς τοὺς ἄλλους εἶναι πρὸς ἑαυτόν. ὑγὼ δ' αὐτὸν οἶδα μὲν καὶ τοὺς πατέρων τε καὶ τὴν ἄλλων συγγενῶν τε καὶ

de amicis hæc dicere, ac præter hæc, quamobrem posteaquàm migrauerit animus, in quo solo est prudētia, hominis maxima necessitudine cōiuncti corpus quā primùm elatum e medio tollant. Dicebat etiam quēlibet dum in viuis est, de corpore suo (quod omnium maximè diligit) quidquid otiosum & inutile sit tum per se tollere, tum alijs tollendū præbere. Nā homines ipsi suos vngues, capillos, callos tollunt, eosdemq; medicis cum dolorib. ac laboribus amputandos deurendósq; præbent, eaq; de causſa putant se ipsis etiā mercedem debere soluere. Saliuā quoq; quàm possunt lōgissimè ab ore exspuunt, quòd dum ore cōtinetur nō solùm nihil prosit, sed multò magis etiā noceat. Hæc igitur dicebat Socrates, non ille quidē docens patrem viuum sepeliendum esse, ac seipsum incidendum: sed demonstrans id quod ratione careat, expers honoris esse. Itaq; etiam hortabatur suos, operam darent, vti quàm prudētissimus quisq; fieret, ac vtilissimus: quo nimirum siue a patre quis, siue a fratre, siue quo alio honore adfici cuperet, nō iccirco negligens esset, quòd propinquum se crederet: sed operam enixè daret, vt illis prodesset, a quibus honorari cuperet. Præterea dicebat accusator, Socratem seligentem de poetis illustrissimis ea, quæ essent pessima, eisq; testimoniorum loco vtentem, docere familiares suos, vt & facinora quædam improba, & tyrannidem molirentur. Ex Hesiodo quidem certè hoc ipsum vsurpasse:

Nullum opus esse putes probrū, sunt otia probrū.

Quibus in verbis Poeta iubeat nullo ab opere neq; iniusto neq; turpi abstinendum esse, sed hæc quoq; faciū da quæstus gratia. At enim Socrates quum fateretur ex vsu hominis, ac bonum esse labore occupari, contráque otiosum esse, noxium & malum: & operari bonum, otiari malum esse: quoscumq; boni quid facere uideret, eos operari dicebat, ac bonos esse operarios: qui verò talis luderēt, vel aliud quid praui damnosiq; agerent, hos otiosos appellabat. Qua sententia rectè dicitur,

Nullum opus esse putes probrū, sunt otia probrū.

Idem accusator sæpenumerò Socratem Homeri verbis dicebat vsum esse, quòd Vlysses

Si regem nactus, magna aut virtute virū quem
Conspiceret, verbis hunc demulcebat amicis:
O felix, tibi non ignaui more timendum est,
Verum ipsius sedeas, aliósq; sedere iubeto.
At si aliquem media clamātem e plebe videret,
Hunc sceptro ferit, & castigans talibus infit:
Infelix, ne te moueas: melioribus aureis
Præbe tuas, animi nullo qui robore præstans
Non es consilijs vllis, nec idoneus armis.

Hæc eum sic interpretari, vt Poetam dicat probare, si plebeij pauperésq; cædantur. At verò Socrates non hoc agebat: (nam eo pacto seipsum esse cædendū existimasset) sed necessariò dicebat eos, qui nec dicendo nec

καὶ πρὸς φίλους ταῦτα λέγοντα, καὶ πρὸς δήμους γε, διότι τῆς ψυχῆς ὀλιγωρούσης, οἱ ἧττον μὲν γίνεσθ' φρόνησις, δι' σῶμα τὸ οἰκειότατον αὐθρώπου τῶν τοιχίων ὀλιγωρήσαντες ἀφανίσουσιν. ἔλεγε δ' ὅτι καὶ ζῶν ἐκεῖνος ἑαυτοῦ ὁ τοιοῦτος μάλιστα φιλεῖ τὸ σῶμα τοῦτο, τι αὖ ἀχρεῖος καὶ ἀνωφελὲς, αὐτός τε ἀφαιρεῖ καὶ ἄλλῳ πρέπει. αὖθί τε γε αὐτὸν ὄνυχάς τε καὶ τέλυχας καὶ τύλους ἀφαιρούμενος, καὶ τοῖς ἰατροῖς πρέπουσι μηδὲ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ ἀποτιμωμένῳ καὶ ἀχρηκάφῳ, καὶ τούτου χάριν οἴονται δεῖν αὐτοῖς καὶ μισθὸν τίνειν. καὶ δι' σίαλον ἐκ τοῦ στόματος ἀφιέμενον ὡς δυνάμενον τοιοῦτόν, διότι ὠφελεῖ μὲν οὐδὲν αὐτόν, βλάπτει δὲ πολὺ μᾶλλον. ταῦτα δὴ ἔλεγεν, ὡς τὸν μὴ πατέρα ζῶντα κατορύττειν δίκαιον, ἑαυτὸν δὲ κατατέμνειν, ἀλλ' ἐπιδεικνύων ὅτι τὸ ἄφρον ἄτιμον ἐστί· μὴ πρεπόντως ἐπιμελεῖσθαι τῶν ὡς φρονιμωτάτων ἐστὶν μὴ ὠφελιμωτάτων, ὅπως ἑαυτοῦ τε ζῶντος πατρὸς, ἑαυτοῦ τε ζῶντος ἀδελφοῦ, ἑαυτοῦ τε ὑπ' ἄλλου τινὸς βούλοιτο τιμᾶσθαι, μὴ τῷ οἰκείῳ ἐστὶν πιθύων ἀμελῆ, ἀλλὰ πειρᾶτο, ὑφ' ὧν αὖ βούλοιτο τιμᾶσθαι, τούτοις ὠφέλιμον εἶναι. ἔφη δ' αὖ δι' ὁ κατήγορος καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα, καὶ τούτοις μαρτυρίοις χρώμενον, διδάσκειν τοὺς ζωόντας κακούργους εἶναι καὶ τυραννικούς. Ησιόδου μὲν δι',

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.

Τοῦτο δὴ λέγειν αὖτον, ὡς ὁ ποιητὴς κελεύοι μηδενὸς ἔργου μήτε αἰσχροῦ μήτε αἰσχροῦ ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ποιεῖν ὑπὲρ τοῦ κέρδους. Σωκράτης δ' ἐπειδὴ ὁμολογήσοιτο μὲν ἐργάτην εἶναι, ὠφέλιμόν τε αὐθρώπῳ καὶ ἀγαθὸν εἶναι, δι' δὲ αὖ ἄργον, βλαβερόν τε καὶ κακὸν, καὶ δι' μὲν ἐργάζεσθαι ἀγαθὸν, δι' δὲ ἀργεῖν κακόν· τοῦ μὲν ἀγαθὸν τι ποιοῦντος ἐργαζεσθαί τε ἔφη καὶ ἐργάτας ἀγαθοὺς εἶναι, τοῦ δὲ κινδυνεύοντας ἢ τι ἄλλο πονηρὸν καὶ ἀδικήμον ποιοῦντας, ἀργοὺς ἀποκαλεῖ. ἐκ δὴ τούτων ὀρθῶς ἂν ἔχοι δι'.

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.

Τὸ δὴ Ὁμήρου ἔφη ὁ κατήγορος πολλάκις αὖτον λέγειν, ὅτι Ὀδυσσεὺς

Οὔπινα μὴ βασιλῆα μὴ ἔχοντ' ἀγορὴν κιχείη,
Τόνδ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε πιφαύσκων,
Δαιμόνι', ἦ σε ἔοικε κακὸν ὡς δειδίσσεσθαι.
Αλλ' αὐτός τε κέδηε, μὴ δ' ἄλλους ἵσχανε λαούς.
Οὐ δ' αὖ δήμου τ' ἀγορὴν ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκε, ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ,
Δαιμόνι', ἀτρέμας ἧσο, μὴ ἄλλων μῦθον ἄκουε,
Οἳ σέο φέρτεροί εἰσι· σὺ δ' ἀπτόλεμος καὶ ἀνάλκις
Οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ' ἐν βουλῇ.

Ταῦτα δὴ αὖτον ὑζηγεῖσθαι, ὡς ὁ ποιητὴς ἐπαινοίη παίειν τοὺς δημώτας καὶ πένητας. Σωκράτης δ' οὐ ταῦτ' ἔλεγε· (καὶ γὰρ ἐαυτὸν οὕτω γ' ἂν ᾤετο δεῖν παίεσθαι) ἀλλ' ἔφη δεῖν μήτε λόγῳ μήτε

de amicis hæc dicere, ac præter hæc, quamobrem posteaquàm migrauerit animus, in quo solo est prudētia, hominis maxima necessitudine cōiuncti corpus quā primùm elatum e medio tollant. Dicebat etiam quēlibet dum in viuis est, de corpore suo (quod omnium maximè diligit) quidquid otiosum & inutile sit tum per se tollere, tum alijs tollendū præbere. Nā homines ipsi suos vngues, capillos, callos tollunt, eosdemq; medicis cum dolorib. ac laboribus amputandos deurendósq; præbent, eaq; de causſa putant se ipsis etiā mercedem debere soluere. Saliuā quoq; quàm possunt lōgissimè ab ore exspuunt, quòd dum ore cōtinetur nō solùm nihil prosit, sed multò magis etiā noceat. Hæc igitur dicebat Socrates, non ille quidē docens patrem viuum sepeliendum esse, ac seipsum incidendum: sed demonstrans id quod ratione careat, expers honoris esse. Itaq; etiam hortabatur suos, operam darent, vti quàm prudētissimus quisq; fieret, ac vtilissimus: quo nimirum siue a patre quis, siue a fratre, siue quo alio honore adfici cuperet, nō iccirco negligens esset, quòd propinquum se crederet: sed operam enixè daret, vt illis prodesset, a quibus honorari cuperet. Præterea dicebat accusator, Socratem seligentem de poetis illustrissimis ea, quæ essent pessima, eisq; testimoniorum loco vtentem, docere familiares suos, vt & facinora quædam improba, & tyrannidem molirentur. Ex Hesiodo quidem certè hoc ipsum vsurpasse:

Nullum opus esse putes probrū, sunt otia probrū.

Idem accusator sæpenumerò Socratem Homeri verbis dicebat vsum esse, quòd Vlysses

Si regem nactus, magna aut virtute virū quem
Conspiceret, verbis hunc demulcebat amicis:
O felix, tibi non ignaui more timendum est,
Verum ipsius sedeas, aliósq; sedere iubeto.
At si aliquem media clamātem e plebe videret,
Hunc sceptro ferit, & castigans talibus infit:
Infelix, ne te moueas: melioribus aureis
Præbe tuas, animi nullo qui robore præstans
Non es consilijs vllis, nec idoneus armis.

Hæc eum sic interpretari, vt Poetam dicat probare, si plebeij pauperésq; cædantur. At verò Socrates non hoc agebat: (nam eo pacto seipsum esse cædendū existimasset) sed necessariò dicebat eos, qui nec dicendo

nec agendo vtiles essent, neq; vel exercitui, vel ciuitati, vel ipsi etiam populo (siquidem ita poscat vsus) possint succurrere, præsertim si etiã accedat audacia: omni ratione ac modo prohibendos esse, tametsi magnas opes possideant. Et erat certè Socrates e diuerso palàm popularis & humanus. Nã quum multos sui studiosos tum ciues, tum hospites haberet, nullã vmquã mercedẽ doctrinæ caussa exegit: sed omnib. abundè ac citra inuidiam suã cõmunicabat, quum quidam exiguas quasdam partes gratis ab eo consequuti, magno eas alijs venderent, nec essent, vt ipse, populares. Nam cum ijs, quibus pecuniæ deessent, colloqui re cusabant. Socrates autem ciuitati ad alios homines multò maius ornamentum cõciliabat, quàm Lichas Lacedæmoniorũ vrbi, qui quidem clarus ex hac re factus est. Nam festo, quo pueri nudi se exercebant, hospitibus qui Lacedæmonem venerant, cœnã præbuit. Socrates autem quum per omnem vitam impenderet sua, plurimum omnibus non nolentibus proderat. Etenim eos qui cum ipso versabantur, reddebat meliores, ac deinde dimittebat. Quamobrem mihi sanè Socrates qui talis esset, potius vt honorea republ. quàm morte adficeretur, dignus esse videbatur: atq; si leges etiam cõsideret aliquis, hoc ipsum inueniet. Nam secundum leges, si quis vel clepere, vel vestes auferre, vel crumenas incidere, vel parietes perfodere, vel plagium, vel sacrilegium committere deprehendatur: mortis pœna adficitur. Ab his rebus Socrates plus omnibus hominib. aberat. Neq; vt ciuitati bellum aliquod nõ satis prosperè cederet, in culpa fuit, neq; seditionis, neque proditionis, neque vllius vmquam mali auctor exstitit. Immo ne priuatim quidem vllum hominẽ vmquam vel bonis priuauit, vel in mala coniecit: adeoq; horũ nomine quæ diximus ne quidẽ in suspicionem vmquã venit. Quo igitur pacto accusationi obnoxius esset, qui pro eo quòd deos esse non putaret, (quemadmodũ in accusatione perscriptũ erat) palàm se deos colere studiosius, quàm homines ceteri, declarabat: ac pro eo quòd iuuenes corrũperet, (quod ei crimẽ actor impingebat) palàm se declarabat in familiaribus, qui prauis libidinib. flagrarẽt, has ipsas extinguere, ac eos ad pulcerrimæ sphæ didissimæq; virtutis, qua & vrbes & familiæ rectè constituuntur, amorem incitare? Atq; hæc quũ faceret, quo pacto nõ dignus erat, qui honore maximo a ciuitate adficeretur. Idem quàm mihi visus sit familiaribus suis prodesse, quum partim reipsa demonstraret, qualis esset, partim colloquijs vteretur: quantum quidem commemini, litteris mandabo. Itaq; diuinis in rebus constabat eum & facere & dicere eo modo, quo Pythia respondet interrogãtibus, quid faciundum sit vel de sacrificijs, uel de cultu maiorũ, uel qua de re alia, quæ huius sit generis. Nam Pythia respondet oraculo, piè facturos, si ex ciuitatis instituto hæc agant. At Socrates non solùm ita se gerebat ipse, sed

Lichas liberalis in hospites.

μάτι ἐργάζεσθαι μέλιττας, μήτε γεωργίαν μήτε τἆλλα, μήτε αὐτῷ τῷ δήμῳ, ἐπὶ δὲ ἱππικὴν ἰοῦσιν, ἄλλος τ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις καὶ θηρᾶσθαι, ὡς τάχιστα τῷ σώματι κακῶς ἕξει, καὶ πάντα ταῦτα ποιοῦσιν ἀλλ' ἀγαθοὶ γίγνεσθαι ἐπιμελούμενος, φανερὸς ἦν καὶ δημοτικὸς καὶ φιλάνθρωπος ὤν. ἐκεῖνος γὰρ πολλοῖς ἀνθρώποις ἀπέδωκε καὶ ἐκ πολλῶν ἀπορίας, ἡμῖν δ' ἔστιν ἀπὸ τούτου μισθὸν τοιοῦτον ἐπιθεῖναι, ὃν ἂν ἡμῖν δοκῇ ἄξιος εἶναι. ἐγὼ δὲ τοῦτον ἐπαινῶ τὸν μισθὸν, ὃς ἂν τὴν ἀρετὴν ἐπιδεικνύμενος ἀργύριον αἰτῇ. ἐγὼ δὲ οὐδὲν οἶδα ἀνθρώπων οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακὸν ἀργύριον ἀποδόμενον. οὐδὲ μὴν ἰδίᾳ γε οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων οὔτε ἀγαθὸν ἐποίησεν, οὔτε κακοῦ ἀπαλλαγὴν οὐδεμίαν πώποτ' ἔφη. πῶς οὖν ἔνοχος ἂν εἴη τῇ γραφῇ, ὃς αὐτὰ μὲν τὰ μὴ νομίζειν θεοὺς, (ὡς ἡ γραφὴ ἐγκαλοῖ) φανερὸς ἦν διαπράττων τοὺς θεοὺς μάλιστα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. αὐτὰ δὲ τὰ διαφθείρειν τοὺς νέους, (ὃ δὲ ὁ γραμματεὺς αὖθ' ἅπαντα) φανερὸς ἦν τὴν ἐναντίαν τοῦ πονηροὺς εἶναι παρασκευὴν ἐνδεικνύμενος τοῖς μὲν ἑταίροις τῶν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ, τοῖς δὲ ἄλλοις ἀνθρώποις κόσμον τὴν ἑαυτοῦ ἀρετὴν παρεχόμενος, καὶ ἐπὶ τοῦτο ἀσκῶν τὴν πόλιν. ἐκ τούτων τοίνυν πῶς οὐκ εἰκὸς ἦν αὐτὸν ὠφελιμώτατον εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον ἢ δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ τοῖς φίλοις; ὡς δὲ δὴ καὶ ὠφελεῖν ἐδύνατο τοὺς ξυόντας, τὰ μὲν ἔργῳ δείκνυσιν ἑαυτὸν οἷος ἦν, τὰ δὲ καὶ διαλεγόμενος, οὕτω δὴ λέγω ὅσα αὖ διαμνημονεύω. τὰ μὲν τοίνυν πρὸς τοὺς θεοὺς φανερὸς ἦν καὶ πρὸς τοιῶν καὶ λέγων ἅπερ ἡ Πυθία ἀποκρίνεται τοῖς ἐρωτῶσι πῶς δεῖ ποιεῖν ἢ πόλει θυσίας, ἢ πόλει προγόνων θεραπείας, ἢ πόλει ὅντιν' ἄλλον τρόπον τῶν θείων. ἔστι γὰρ Πυθία νόμῳ πόλεως ἀνωμολογημένη ποιεῖσθαι θυσίας θεοῖς αὖ φυτεύειν Σωκράτης τε ἔστω καὶ αὐτὸς ἐφιέμενος, καὶ

καὶ τοῖς ἄλλοις παρήνει· τὸν δ' ἄλλως πως πρεπόντως πολιτεύεσθαι νομίζων εἶναι. ὁ δὲ οὐχ οὕτω διὰ τοῦτο ἐδόκει πρὸς τοὺς θεοὺς ἀκριβῶς διακεῖσθαι, ὡς τὸν θεοὺς καὶ τὰ μάλιστα εἰδότως ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἀγαθὰ ἐστί· τὸν δὲ θεοὺς κελεύειν ἐκ τοῦ νόμου θύοντας καὶ θεραπεύοντας ὡς δύνανται μέγιστα καὶ καλλιστα ἐκ τῶν ἑαυτῶν. ὁ δὲ ὅτῳ μὲν ἀργύριον ἢ ἀργύρεον ἢ τυραννίδα ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ἐδὲν διάφορον νόμιζον εὔχεσθαι ἢ εἰ κυβείαν ἢ μάχλον ἢ ἄλλο τι οὗ χρῆσθαι τὸ φανερῶς ἀφθόνως ὅπως ἀρξάμενος. θυσίας μὲν γὰρ μικρὰς ἀπὸ μικρῶν ἐδὲν μεῖζον ἢ τὸ ἀπὸ πολλῶν μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα δυνάσθαι. ὅτε γὰρ τοῖς θεοῖς ἔφη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις δυσίαις μᾶλλον ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον (πολλαχοῦ γοῦν αἱ πόλεις τὰ πρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢ τὰ πρὰ τῶν χρηστῶν. δῆλον ὅτι οὐ μιζε τοῦ θεοῦ ταῖς πρὰ τῶν δυσεβεστάτων τιμαῖς μάλα χαίρειν. ἐπαινέτης δ' ἦν καὶ τοῦ τοιοῦτος ἔπος τόδε,

Καὶ θύων μὲν ὅσῳ ἥδιστ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Καὶ πρὸς φίλους δὲ καὶ ξένους καὶ πρὸς τὸν ἄλλον δῆμον τοιοῦτον ἐφη προσήκειν εἶναι τὸν καλῶς θύοντα· μέγα γὰρ ὠφελεῖσθαι τὸν θεοῖς ἐκ δυνάμεως ἡδέως χαριζόμενον. ἐκ δὲ τοῦ μὴ ἐπίστασθαι τὰ παρὰ τῶν θεῶν ἐπιτήδεια ἑαυτῷ καὶ τοῖς φίλοις καὶ πόλει, μαντικῆς δεῖσθαι· τοῦτο δὲ τοῖς ἐξ ἐντέρων καὶ ὀρνίθων καὶ ὁδῶν καὶ συμβόλων καὶ ὀνομάτων καὶ φημῶν καλουμένων. ἐκ γὰρ τούτων τοὺς θεοὺς ἀνθρώποις σημαίνειν. ἐπεὶ καὶ τοὺς ἐπιμελουμένους τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦτο καθιστάναι, ἐπὶ τὸ μαντεύεσθαι τοῖς βουλομένοις τῶν πολιτῶν. ἔφη δὲ καὶ τὸν οἰκοδομικὸν καὶ τὸν τεκτονικὸν καὶ τὸν χαλκευτικὸν καὶ τὸν γεωργικὸν καὶ τὸν ἀνθρώπων ἄρχοντα ποιεῖν καὶ τὸν ἀνθρώπων ἄρχοντα εἶναι· τὰ δὲ ἄλλα ἀνθρώπινα ἐπίστασθαι μὲν καὶ τοὺς ἰδιώτας ἐπιμελουμένους ἑκάστου, ἐπὶ πλέον δὲ τοὺς ἐπὶ μείζοσι πράγμασι καθεστῶτας· τοὺς δὲ θεοὺς ἐπὶ πᾶσι τοῖς καλοῖς ἐπιτρέπειν τοῖς ἀνθρώποις· ἐπὶ πᾶσι γὰρ τούτοις τοὺς θεοὺς ἐναργῆ τὰ μέλλοντα ἀνθρώποις σημαίνειν. ὁ δὲ ὅστις τοὺς θεοὺς ἐθίζοι ἀνθρώποις ἀδήλια σημαίνειν, τοῦτον ἔφη ἐκείνους ἀνόητα ποιεῖν. ἐπαινῶν δὲ καὶ τόδε τὸ ἔπος,

Ἔργα μὲν ἀφραδίῃσι θεῶν ἐπιτέλλεται ἀνήρ.

ἐπὶ τοῦτο

Καὶ τοῦτο δὲ τῷ τοιούτῳ προσήκειν ἔφη, ὥστε τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιμέλειαν τοῦ θείου ἀφεῖναι. τὸν δὲ ἐπιτηδεύοντα ἐλθεῖν, ὃ τοῖς ἀθλητοῖς ἐρχθὲν ἑστάναι δοκεῖ, ὥστε φυλάξασθαι δ' ὑπὲρ δύναμιν ἐμπεσόντα, τὸ δὲ ῥᾳδίως πάνυ ἐφυλάττετο. τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν (ἐδοκοῦσι γὰρ ἐνίοτε φυλάττεσθαι τὰ πεινῶντας ἐσθίειν, μηδὲ διψῶντας πίνειν. καὶ γοῦν τὰ λυμαινόμενα γαστέρας ἢ κεφαλὰς ἢ ψυχὰς τοῦτ' ἔφη εἶναι. οἰκεῖαν δ' ἔφη ἐπιθυμίαν εἶναι τὸν Κίρκην φάναι ποιεῖν, τοιούτοις πολλοῖς δηλονότι χαίρειν. τὸν δ' Ὀδυσσέα Ἑρμοῦ τε ἐπιθυμοῦντα αὐτὸν ἐγκρατῆ ὄντα, μὴ ἀκρόμυλον τὸ δ' ὑπὲρ τὸ καιρὸν τὴν τοιαύτην ἀπεῖναι, διὰ ταῦτα οὐδὲ γενέσθαι ὧν. ὠφέλει ταῦτα μὲν πρὸς τοῦτον ἐπαίζων. ἅμα σωφρονίζων. ἀφροδισίων δὲ πρὸς τὴν κρατὸν τὴν καλὴν ὁμιλεῖν ἀπέχεσθαι. οὐ γὰρ ἔφη ῥᾴδιον εἶναι

Socratis religio.

sed etiam alios vt idẽ facerent, cohortabatur. Quòd si qui aliter facerent, eos curiosos & vanos homines esse putabat. Precabatur etiã deos simpliciter, vt bona largirentur: quòd dij optimè scirent, cuiusmodi res essent bonæ. At qui aurũ, vel argentum, vel tyrannidem, vel quid aliud huiusmodi a dijs peterent: nõ dissimile quid petere putabat, quàm si talorũ ludũ, vel prœlium, vel quid aliud earum rerum peterent, quæ omnino sunt obscuræ, cuiusmodi sint euentum habiturę. Quum q; de facultatib. exiguis exigua sacra faceret, nihilo se putabat minus præstare, quàm ij, qui de magnis copiosiss q; opib. multas & amplas hostias cæderet. Etenim neq; decere deos hoc aiebat, vt magnis potius quàm exiguis sacrificijs gauderẽt, (nã alioquin eis improborum hominum sacrificia sæpius essent accepta, quàm bonorum) neq; viuendũ hominibus esse, si sacrificia improborũ dijs esset acceptiora, quàm bonorum. Nimirum existimabat deos inprimis honoribus gaudere, quos religiosissimi homines offerrẽt. Laudabat & hoc carmen:

Sacra, potes quantum, dijs immortalibus offer.

Et aiebat hanc admonitionẽ, ut pro virib. agamus, ad amicos, ad hospites, ad reliquã vitæ rationẽ præclarã esse. Quòd si quid diuinitus ei significari visum esset, minus facilè persuaderi potuisset, vt præter indicata faceret: quã si quis ei suasisset, vt loco hominis vidẽtis & viæ gnari, cæcũ & ignarũ viæ ducẽ acciperet. Obiurgabat etiã reliquorũ stultitiã, q̃ præter illa, quæ diuinitus significata sint, aliquid faciũt, dum ne apud homines existimationẽ amittant, cauẽt. Interim ipse cõsilia humana præ diuinis aspernabatur. Corpus & animũ ea viuendi ratione condocefecerat, qua si quis vtatur (nisi quid diuinitus impediat) et cõfidenter et securè possit degere, neq; vereri, ne tanti sumtus penuria laboret. Nã erat usq; adeo frugalis, ut haud sciã, nũ quis tã exiguũ lucrũ facere possit, quod nõ alẽdo Socrati sufficeret. Cibi tantũ sumebat, quãtũ edere iucũdè poterat. Ad eũ sic paratus accedebat, ut cibi appetitus esset ipsi obsonij loco. Etiã quiuis potus ei gratus erat propterea, q̃ nõ biberet, nisi sitiret. Quòd si quãdo inuitatus ad cœnã vellet accedere, tũ id quod difficillimũ est plurimis, nidelicet cauere ne quis se repleat vlterius, quàm cõmodum sit, ipse perquàm facilè cauebat. Illis autem qui hoc facere non possent, auctor erat, ab ijs vt sibi cauerẽt, quæ suadẽt, vt tametsi quis non esuriat, nihilominus tamen edat: ac non sitiens, bibat. Hæc enim illa esse dicebat, quæ & ventribus, et capitibus, et animis exitio sint. Quinetiã ridẽs narrabat, Circẽ sues ea ratione fecisse, quòd multis talibus homines in cœnis exceperit. Verum Vlyssem partim Mercurij monitu, partim quòd ipse temperãs fuisset, seq; cohibere quò minus intẽpestiuè huiusmodi attingeret, potuisset: iccirco in suæ mutatiõ nõ fuisse. Atq; huiusmodi de his seriò simul, ac ioco dicebat. Præterea Venereas quòd res attinet, monebat vt magno studio quis a formosis abstineret. Nec. n. esse dicebat facile,

Socratis frugalitas.

Socratis & Xenophōtis colloquiū.

vt quam eiusmodi quis attingeret, ita perantèr sese gereret. Quum Critobulum aliquando, Critonis F. audisset Alcibiadis filium sanè quam venustū osculatum esse, Xenophōtem præsente Critobulo interrogabat: dic mihi, mi Xenophon, non tu Critobulū existimabas potius eorum ex hominum esse numero, qui temperatè se gerunt, non audacium: prouidum dico potius, quàm ametem ac temerarium? Omnino, inquit Xenophon. At tu velum eum existimes ferudissimum in agendo esse, ac ferocissimum: ita vt se vel in enses præcipitē dare, vel in ignem insilire audeat. Et quidnam, subiecit Xenophon, cōmittentem vidisti, quod hoc de ipso statuis? Tum Socrates, An non hic ille est, ait, qui filium Alcibiadis vultu elegantissimo præditum, ac longè formosissimū osculari ausus est? Enimuero si tale quid, inquit Xenophon, temerarium facinus putari debet, etiam ipse videor id adire periculi posse. Miserum verò te, subiecit Socrates: quod nam tibi malum euēturum existimas, si formosum osculatus fueris? an nō subitò pro libero seruus esses? nō multa in voluptates noxias impēderes? nō occupatus impedirere, quo minus honestæ alicui præclaræ rei operam dares? non in ea cogereris incubere, quæ ne furiosus quidem curauerit? Pro Hercules, inquit Xenophon, quàm acrē tu vim ineſſe dicis osculo. Atq hoc, subiecit Socrates, num tibi marum est? an nescis * phalangia, quæ vix oboli dimidij magnitudinem æquāt, tantum ori apposita, doloribus homines conficere, ac mentis alienationem inducere? Ita est, per Iouem, ait Xenophon. Nam phalangia morsu ipso quiddam infigunt. Osculare, ait Socrates, an non existimas formosos osculando quiddam infigere, quod tu non videas? an nescis id animal, quod vocant pulcrum ac formosum, eo phalangijs esse acrius, quòd illa quidē tangendo, hoc verò ne quidē tangens. si modò spectetur, infigit etiam longo ex interuallo quid eiusmodi, quod insanire faciat? Fortassis etiam hac ipsa de caussa amores sagittarij dicuntur, quòd qui formosi sunt, etiam longo ex interuallo vulnus infligant. Quamobrem, mi Xenophon, auctor tibi sum, vt vbi quem formosum videris, auerso vultu fugias. Tibi verò, mi Critobule, hoc do cōsilij, vt anno toto peregrineris. Nam vix fortassis tantum intra spatium ex hoc morsu conualueris. Hoc pacto putabat Socrates eos, qui non aduersus venereas res se muniuissent, eis vti debere: vt si corpus illis non admodum egeret, animus eas nō expeteret: sin egeret, eidē tamen negotia non facesseret. Atq ipsum constabat aduersus eas vsq adeo paratū fuisse, vt facilius ab elegantissimis ac formosissimis abstineret, quā ceteri a turpissimis maximeq deformibus. Itaq cibū, potum, res venereas quod attinet, sic sese comparauerat Socrates, ac se nihilominus frui voluptatibus his ad satietatē putabat, quàm qui vehementer in iis quærendis laborarēt, multo tamen minus doloris percipere. Quòd si qui Socratem putāt (quemadmodum & scribunt

* genus arundinis. Plin. lib. VIII.

τὴν τοιαύτην ἀπόμυξιν σοφόν. ὅτι καὶ Κριτόβουλε περὶ τοῦ Κλεινίου τοῦ νῦν ἐρῶντος σου, ὃν ἐγὼ ἀκούω σε καὶ φιλεῖν, ἀλλὰ μὴν οὐδὲν ὑγιὲς ποιοῦντα, οἶμαι σε νομίζειν τῶν Κλεινίου ἐρώντων ἐπιμελέστερον εἶναι, ἐμοῦ, οὐ σὺ Κριτόβουλον οἴμαι ἂν εἶναι τῶν σωφρονικῶν ἀλλ' ἁπάντων μᾶλλον ἢ τῶν Τερψίππου ἐρώντων καὶ τῶν τοιούτων μᾶλλον ἢ τῶν αὐστηρῶν τε καὶ φιλοπόνων; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. πῶς οὖν ἀμείνω εἶναι δοκεῖς ἀνδρὸς ἐρῶντος εἶναι καὶ λαγνεύοντος. οὕτω καὶ ἐς μαχίμους ἀνθρώπους καὶ ἐς τἄλλα. καὶ πῶς, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἰδίᾳ σκοπῶν, ταῦτα κατηγορεῖς αὐτῶν; οὐ γὰρ οὕτω, ἔφη, ἐπιλήσομαι ὅτι Ἀλκιβιάδου ὑὸν ὄντα καλὸν ἐφίλησας. ὦ τάλαινας, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἦ πῶς ἂν σὺ παιδὶ καλῷ φίλησας; ἢ οἶσθα ὅτι ἐν ὀλίγῳ μέλα ὅλος αὖ ἐλεύθερος ἔσῃ; πολλὰ δὲ σκαπανεῖ ἐς βλασφήμους ἡδονάς; πολλῶν δὲ ἀσχολιῶν ἔσῃ τῷ ὑπηρετοῦντι πρὸς τὰ ἐρωτικά; πολὺ δὲ χρόνον ἀναλώσεις; πολλὰ δὲ ἀναλώσεις; ἐν οἷς δὲ σὺ μισοπόνους ἐπιτηδεύσεις ἡδονὰς ἐκ τούτων ἀπολαύσεις; ἐκ δὲ τῶν καλῶν ἐπιθυμιῶν ἐν οἷς ἐστὶ πόνος ἐν τούτοις ἔσῃ; ἐκ δὲ τῶν ἀφροδισίων ἐν οἷς ἐστὶ καὶ ἡδονὴ καὶ ὑγίεια;

creatoris, & animantum cupidi opificio sunt consentanea. Iam quòd cupiditatem procreandæ sobolis indiderit, ac matribus cupiditatem alèdi, altis maximum vitæ desiderium, maximumq3 mortis metum: nimirum hæc quoque videntur obiter illius esse machinationibus cõsentanea, qui vt essent animalia certo consilio constituerit. Tu verò non teipsum aliquid habere prudentiæ putas? Interrogato me, ac respondebo. An verò nusquam alibi quidquam esse putas prudentiæ? præsertim quum scias, quòd exiguã terræ partem habeas in corpore, quum ea magna sit: quòd parũ habeas humoris, quum humor multus sit: itemq3 de singulis rebus cæteris quæ magnæ sunt, exiguã partem quum accepisses, ita deinde corpus tuum compactum fuit. Mentem verò quæ sola nusquam erat, quod dammodo feliciter corripuisse te putas, atq3 hæc amplissima numeroq3 infinita per dementiam quamdam in hunc ordinem esse redacta putas? Verò, inquit Aristodemus. Nam auctores non video, sicut earum rerum opifices terno, quæ heic fiũt. Nimirum tu nec tui quidem ipsius animum cernis, quæ rerum in corpore potitur. Itaq3 si ita velis, licet tibi dicere, nihil te iudicio tuo facere, sed omnia fortuito. Tum Aristodemus: Ego, mi Socrates, inquit, numen non sperno: sed arbitror id esse magnificentius, quàm vt cultu meo indigeat. Immo, ait Socrates, quanto magnificentius tui curam habere dignatur, tanto magis honore vult abs te adfici. Equidem, inquit Aristodemus, scire te volo, non me Deos neglecturum, si putarem eos res humanas curare. Tu ergo curare ipsos res nostras non arbitraris, quum illi primùm inter animalia cetera solum hominem erectum fecerint, (& habet hoc erecta figura, vt prospici longius possit & rectius superna spectari, deniq3 minus vt cum aduersis conflictemur) atq3 etiam visum, auditum, os addiderint. Deinde ceteris quidẽ, humi quæ repunt, pedes dederint, qui solum hoc eis præbent, vt incedere possint: verùm homini etiam manus addiderint, quæ plurima perficiũt, ob quæ ceteris illis beatiores sumus. Linguam verò quum animalia cuncta habeant, solam humanam eiusmodi condiderint, vt aliàs alibi contacto ore vocem quasi articulet, omniaq3 significet, quæcumq3 significare nobis inter nos libeat. Iam quòd rei Venereæ voluptates animalibus ceteris ita dederint, vt certum anni tẽpus eis præscripserint, quum nobis ad senectutem vsq3 has continuò suppeditent * ....? Neq3 tamen satis hoc deo fuit, vt corporis curam haberet: sed (quod maximum est) etiam præstantissimum animum hominis naturæ dedit. Nam cuius alius animalis animus primùm de dijs, qui hæc amplissima longeq3 pulcerrima construxerunt, animaduerit, eos scilicet esse? Quod itẽ aliud genus præter homines, deos colit? Quisnam animus humanũ superat in præcauẽda fame, siti, frigoribus, caloribus: vel in occurrẽdo morbis, vel exercendo robore, vel ampliori doctrina cõparãda, vel in retinẽdo memoria, quæcũq3 vel audierit, vel viderit, vel didicerit? Anenim planè tibi notũ non est, homines inter animalia cetera quasi deos quosdã viuere, lõgè ab ipsa natura tũ corpore

De prouidẽtia.

* vide, quale q

corpore tum animo ceteris præstãtes? Nec enim si boiis haberet corpus, mentẽ autem hominis, facere quæ voluisset, potuisset: nec illa quæ manus quidem habẽt, verùm mente carent, ceteris præstãt. Tu verò quum vtrumq3 longè maximi pretij consequutus sis, non curare te deos arbitraris? Nimirũ vbi quid fecerint, curam eos habere tui putabis. Tum scilicet, inquit Aristodemus, quum miserint (quemadmodũ tu dicis eos mittere) consiliarios eorum, quæ vel agenda, vel non agenda sint. Verùm vbi quid Athenienſibus, subiecit Socrates, per diuinationẽ consulẽtibus respondẽt, ánnon tibi quoq3 responderi putas? Non quũ ceteris Græcis, quum hominibus vniuersis portẽta mittunt, quibus aliquid antè denuntiãt? Te scilicet solum eximentes extra curam suam collocant? Num arbitraris deos hominibus opinionẽ indituros fuisse, quòd & beneficijs & pœnis adficere possint: si nõ reuera id possent? Et homines arbitraris perpetuò deceptos nihil vnquã sensisse? Non vides, quòd quæ inter res humanas & antiquitatis & sapientiæ principatũ tenent, nimirũ vrbes & nationes, diuino cultui sint addictissimæ: quodq3 hominũ ætates prudentissimæ diuinas res maximè curẽt? Animaduerte, vir optime, mentẽ etiam tuã dum inest corpori, ex arbitratu suo corpus gubernare. Quamobrem existimandum est, sapientiam illam, quæ est in hoc vniuerso, sic omnia regere, quẽ admodum ipsi gratũ est. Non tuus oculus ad multa vsq3 stadia pertingere potest, & nõ potest dei oculus simul omnia intueri: neq3 tuus animus tũ de rebus quæ heic accidunt, tum de illis quæ in Aegypto, & Sicilia, cogitare potest: & non potest dei sapiẽtia simul omnium habere curam. Enimuerò si, quemadmodum dum homines colis, animaduertis qui te vicissim colere velint, ac dum gratificaris, qui vicissim velint gratificari, dum consulis alios, quinam prudẽtes sint perspicis, eodem modo etiam deos colendo periculum feceris, an quid tibi velint ijs de rebus quæ hominibus obscuræ sunt consulere: tum verò intelliges numen tantũ ac tale esse, vt omnia pariter videat, & audiat omnia, & vbiq3 adsit, & pariter omniũ curã habeat. Hæc quum diceret Socrates, non mihi tãtum in familiaribus hoc efficere videbatur, vt quũ ab hominibus conspicerẽtur, ab impijs, iniustis, turpibus rebus abstinerent: sed tum etiam, quoties in solitudine degerent, quippe qui existimarẽt nihil vnquam eorum, quæ agerent, occultũ esse dijs posse. Quòd si etiam continentia bona quædã ac præclara est homini possessio, dispiciamus an suos instigare ad hãc potuerit oratione sua, quũ huiusmodi verbis eos compellaret: Si bello nobis indicto, viri, eligere aliquẽ vellemus, per quẽ nos maximè salutẽ cõsequi, atq3 hostes in potestatẽ nostrã redigi cuperemus: nũ aliquẽ legeremus, qui & a gula, et a vino, & venereis a rebus, & a labore, & a somno vinci se patcretur? Et quinã statuere possemus, eiusmodi hominẽ vel nostræ saluti cõsulere, vel victoria de hostibus potiri posse? Et si vitæ fine nobis imminẽte cõmittere vellemus alicui vel liberos mares erudiẽdos,

vel filias virgines custodiendas, vel seruandam pecuniam: num hominem incontinentem dignum esse putaremus, cuius hæc fidei crederemus? Et seruo incontinēti num vel pecora, vel penum, vel vt operis præsit, committemus? Num ministrum & obsonatorem eiusmodi vel gratis accipere vellemus? Emmuero si ne seruum quidem intemperantem accepturi simus, quî nō operæpretium sit cauere, ne quis ipse talis euadat? Etenim non ita quemadmodum auari homines, qui dum alijs pecunias auferunt seipsos videntur collocupletare, sic & intemperans alijs quidem nocet, sibi verò ipsi prodest: sed vt alios detrimento adficit, ita seipsum multo magis lædit: si quidem longè perniciosissimum est non modò domum suam destruere, sed etiam corpus & animum. Ceterum in consuetudine familiari quis eiusmodi homine delectetur, quē & de obsonio & de vino maiorē sciat voluptatem capere, quàm ex amicis: magísq; scorta diligere, quàm socios? Non ne omnem hominem, qui norit continentiam virtutis esse fundamentum, hanc primùm in animo instituere necesse est? Quis enim absq; hac vel rectè quid boni disceret, vel exercitatione consequeretur? Quis voluptatibus seruiens non turpiter tum corpore tum animo adficeretur? Equidem ita, per Iunonem, statuo, homini libero optandū esse, vt huiusmodi seruum non consequatur: atq; vt is qui voluptatibus eiusmodi seruit, deos precetur, vt heros bonos nanciscatur. Nam hoc modo tantùm saluus esse possit. Hæc tametsi diceret, nihilominus reipsa se continentiorem, quàm oratione demonstrabat. Nam non solum ijs voluptatibus superior erat, quæ corpore percipiuntur: sed illa etiam quæ per pecuniam. Existimabat enim illum, qui abs quouis pecuniam acciperet, dominum sibi constituere, ac seruitutem seruire quauis alia turpiorē. Fuerit autem operæpretium, ne illa quidem præteriri, quæ cum Antiphonte sophista disseruit. Antipho enim quū aliquando familiares Socratis ab ipso vellet abducere, ad Socratem accedens ipsis etiam præsentibus hac vsus est oratione. Arbitrabar ego, Socrates, eos qui philosopharentur feliciores fieri oportere: at tu mihi videris contraria quadam ratione philosophia tua frui. Viuis enim ita, quo pacto si vel quiuis seruus sub domino victitaret, non maneret: veteris cibo potuq; vilissimo, neq; tantum veste vili, sed eadem quoq; per æstatem & hyemem indueris, semperq; calceis tunicaq; cares. Præterea pecuniam non accipis, quæ & comparantibus est voluptati, & ijs qui iam compararunt, liberalius iucundiusq; viuendi causa est. Quamobrem si, quemadmodū reliquarum actionum magistri discipulos suos imitatores sui efficiunt, tales tu quoque familiares tuos reddes: putare debes infelicitatis te magistrum esse. Ad ea Socrates: Suspicari mihi videris, inquit, Antipho, tam ærumnosam me vitam degere, vt equidem persuasus sim, malle te mori, quàm meo more viuere. Age

Socratis cū Antiphonte colloquiū.

ἢ δυνατέρας πρὸς δίκους ἀλλαφυλάξαι, ἢ χρήματα ἀλλασῶσαι, ἀφ' ἁξιόπιστον ἐς ταῦτ' ἡγήσασθαι εἶναι ἀνδραπᾶ; ὁ δ' ἄλλο δ' ἀνδραπᾶ ὠφεληκέναι αὐ ἢ βοσκήματα, ἢ ταμεῖα, ἢ ἔργον τ' ἐπίστασιν; διὰ τοῦτον ὃ καὶ ἀγοράσαι τοιοῦτοι ἐωλείφθαι αὖ πρόικα λαβεῖν; ὀνηλὰ μὰι ἔ γε μαθὲ δοῦλον ἀνδραπᾶ δεξάμεθ' αὖ, πῶς ὃκ ἄξιον κἀτὸν γε φυλάξασθαι τοιοῦτον γλιχόμενοι; ἢ δ' ὃς ὥσπερ οἱ πλεονέκται τ' ἄλλοις ἀφαιρούμενοι χρήματα ἑαυτοῦ δοκοῦσι πλουτίζειν, ὅτως ὁ ἀνδραπᾶς τοῖς μ' ἄλλοις βλαβερὸς, ἑαυτῷ δ' ὠφέλιμος, ἀλλὰ κακοῦργος μὲν τἄλλων, ἑαυτοῦ δὲ πολὺ κακουργότερος· ἔ γε κακουργότατον ὄν μὰ μόνον τ' οἶκον τ' ἔκατ' φθείρει, ἀλλὰ καὶ δ' σῶμα καὶ τὼ ψυχώ. οἰ σωτῆρία δὲ τίς αἳ ἂν ἀφέλοι ὃς τοιοῦτῳ δ' ἐθέλει ὃς ὄλῳ τε καὶ ὃς οἴῳ χείρονα μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις, καὶ τὰς θύρας ἀγαπῶντα μᾶλλον ἢ σὸν ἐπαίρους; ἆρα γε οὐ χρὴ ταῦτα αἰσθάνεσθαι καὶ ἐπιμέλειαν ἀρετῆς εἶναι κτᾶσθαι, ταύτῃ πρῶτον οἱ τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι; πῖς γὰρ αὖθι ταύτης ἢ μάθοι τὶ αἳ ἀγαθὸν ἢ μελετήσειεν ἀξιολόγως; ἢ τίς ὃκ αἳ τοῖς ἡδονῆς δουλεύων αἰσχρῶς ζῆν δοκεῖ καὶ δ' σῶμα καὶ τὼ ψυχώ; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ ἢ τῶν ἥκιστ' ἐλθεῖν ἐμοὶ ἀεδὲ βίκτος εἶναι μὰ τυχεῖν δούλου τοιούτου, δουλεύοντα δὲ τοῖς τοιούτοις ἡδονῆς ἰκανῶς ἐκπονῆσαι τῶν δεοῖς θεραπόντων ἀγαθῶν τυχεῖν. οὕτω γὰρ αἳ μόνον ὁ τοιοῦτ' ὢν εὐδαίμ. τοιοῦτα δ' λέγων, ἔτι ἐγκρατέστερον ὅτις ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις ἑαυτ' ἐπεδείκνυεν. ὃ γὰρ μόνον τ' ὀψ τὸ σώματος ἡδονῶν ἐκράτει, ἀλλὰ καὶ τῆς δι' τὴν χρημάτων· νομίζων δ' ἢ πᾶ τὸν τυχόντ' χρήματα λαμβάνοντα θεράποντα ἑαυτοῦ κατιστάναι, καὶ δουλοῦσθ' δουλείαν ὀδεμιᾶς ἧττον αἰσχρᾶ. ἄξιον δ' αὖτὸν καὶ ἃ πρὸς Αντιφῶντα δ' σοφιστὴν διελέχθη μὰ παραλιπεῖν. ὁ γὰρ Αντιφῶν ποτε βουλόμενος τὸν σωφρονιστὴς αὐτὸν προσελθὼν ἐπ' Σωκράτει πρόσταν αὐτὴν, ἔλεξε τάδε· ὦ Σώκρατες, ἐγὼ μὲν ὤμην σὸν φιλοσοφοῦντας δαιμονεστέρους χρῆναι γίνεσθαι· σὺ δέ μοι δοκεῖς πάνυ τἀναντία τῆς σοφίας ἀσκεῖν. ἔχεις γὰρ ὅτως ὡς οὐδ' αὖ εἷς δοῦλος ἐθέλει δεσπότῃ διατρόμους μάνθ', στία τε στῇ καὶ ποτὰ πῖς τὸ φυλόττεται, μὴ ἁμάρτωμ ἡμφίεσμ οὐ μόνον φυλᾶν, ἀλλὰ δ' αὖ δ' ἄρους τε καὶ χειμῶνας, ἀνυπόδητός τε καὶ ἀχίτων διατελεῖς. ⊙ μὲν χρήματά γε οὐ λαμβάνεις, ἃ καὶ κτωμένους εὐφραίνῃ καὶ κεκτημένους ἐλθεῖν δεῖ τε καὶ ἥδιον ποιεῖ ζῆν. εἰ οὖν, ὥσπερ μὴ τἄλλων ἔργων οἱ διδάσκαλοι σὸν μαθητὰς μιμητὰς ἑαυτῶν ἀποφαίνουσιν, ὅτω μὴ σὺ σὸν σωφρονιστὰς διδάσκαλος εἶν. μὴ ὁ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν· δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Αντιφῶν, ὑπολαμβάνειν με ὅτως αὐταρεσκῶς ζῆν, ὥστε παύσασθαι σὲ μᾶλλον ἀσκοῦντα αὐ ἐλεύθερα ἢ ζῆν ὥσπερ ἐγώ. ἴσθι

*Age igitur dispiciamus, quid in mea vita acerbi sentiscan quòd necesse sit eos qui pecuniā accipiunt, hoc ipsum præstare, cuius caussa mercedem accipiūt, quū mihi mercedē nullam accipiēti necesse non sit ad eum disserere, quem nolim? An vilem victum esse meum putas, qui minus salubribus vescar, ac tu, quæq; minus roboris suppeditent? An quòd ea comparatu difficiliora putas esse, quibus ego vescor, quàm quibus tu vesceris, quòd & rariora sint & maioris pretij? An ea quæ tu paras, tibi iucūdiora esse dicam, quàm mihi? Nū ignoras, quòd qui suauissimè uescitur, minimè indigeat obsonio? Qui summa cum voluptate bibit, minimè potum absentē desiderat? Vestes quidē qui commutant, frigoris eas æstúsq; caussa cōmutare nosti, & calceis pedes munītūt, ne propter illa quæ pedes lædūt, iter facere prohibeantur. Tu verò an vmquam sensisti me vel propter frigus magis domi manere, vel propter æstum cum aliquo de vmbra pugnare, vel propter pedum dolorē non pergere quò velim? An nescis eos, qui a natura sunt corporibus maximè imbecillis præditi, posteaquā se exercuerint, in ijs ad quæ se exercuerint, robustissimos quosq;, qui exercitationes neglexerint, ita superare, vt ea facilius ferāt? Me verò non putas corpus meum exercendo consuefacere, vt quæcumq; semper acciderint, patienter ferat, ideoq; cuncta me facilius perferre quàm tu, qui te non exerces? Quam verò caussam tu veriorē esse putas, vt quis gulæ, somno, lasciuiæ non seruiat, quā quòd his alia quædam habeat iucundiora, quæ non solum in necessitate delectant, verùm etiā spem faciunt perpetui cōmodi? Præterea non ignoras eos qui se putant nullo modo rē feliciter gerere, nihil habere lætitiæ: quum illi qui præclarè sibi vel agriculturam, vel nauiculatoriam, vel quid aliud, quo occupati sunt, succedere putant, quasi qui rem bene gerant voluptatem capiant. Túne verò de his omnibus tātum voluptatis percipi putas, quantum ex eo quòd quis seipsum meliorē reddi putat, vel amicos meliores consequi? quod quidem numquam non de me statuo. Iam si vel amicis, vel ciuitate commodandū sit, cuinam plus otij fuerit ad ea procuranda: eíne qui vt ego victitat, an qui illo modo, quem tu prædicas? Vter facilius militiam perferat, ísne qui nequit absq; sumtuoso victu viuere, an cui satis est id, quod adest? Vter citius expugnabitur, ísne qui quod * inuentu difficillimū sit requirat, an qui eorum vsu, quæ facillimè obuia sunt, abundè contentus est? Videris, Antipho, delicijs ac sumtuoso apparatu felicitatē metiri. Ego verò arbitror, nulla re indigere, diuinum esse: quàm pauciss imis, proximū dei naturæ: ac diuinū quidem quod sit, præstātissimum esse: quod autē diuino proximum, id etiam a præstantissimo proximum esse. Rursus idem Antipho disserens aliquando cum Socrate: Iustum equidem, ait, esse te duco, mi Socrates: verùm ne tantillum quidem sapientem: quod etiam ipse mihi non videris ignorare. Nam a nemine*

* lectio marginis.

ἴσθι δ' ὦδισκεφώμεθα τί χαλεπὸν ἡδθησου τ' ἐμοῦ βίν, πότερον ὅτι τοῖς μὲν λαμβάνουσιν ἀργύριον αἰσχρὸν ὄδιν ἀποφαίζεσθ' τοῦτο, ἐφ' ᾧ αὖ μισθὸν λαμβάνωσιν· ἐμοὶ δ' μὴ λαμβάνοντι ὃκ αἰσχρὸν δία λέγεσθ' ᾧ αὖ μὴ βούλωμαι; ἢ πῶ δίκαιόν μου φαυλίζῃς, ὡς ἧττον μὲν ὑγιᾶ ἐσθίοντ' ἐμοῦ ἢ σοῦ, ἧττον δ' ἐμοὶ πρέσβυται; ἢ ὡς χαλεπώτερα ποεῖσθαι τὰ ἐμὰ διαιτήματα τῶν σῶν, ὅτ' δ' πανιώτροφά τε καὶ πολυτελέστερα εἶναι; ἢ ὡς ἥδιά σοι ἃ σὺ πρασκυαλζῃ ὄντα ἢ ἐμοὶ λέγῃς; ὃκ οἶσθ' ὅτι ὁ μὲν ἥδιστ' ἐσθίων, ἥκιστα ὄψου δέεται· ὁ δὲ ἥδιστ' πίνων, ἥκιστα τῆ μὴ πρόντος ἐπιθυμεῖ ποτῆ; τά γε μὲν ἁπλᾶ οἶσθ' ὅτι οἱ μεταβαλλόμενοι, φύζους καὶ θάλπους ἕνεκα μεταβάλλοντες, καὶ ὑποδήματα ὑποδοῦνται ὅπως μὴ ὑπὸ τὰ λυποῦντα σὲν πόδας κωλύωνται πορεύεσθαι· ἤδη οὕτω ποτε ἤσθου ἐμὲ ἢ ὑπὸ φύζους μᾶλλόν του ἔνδον μένοντα, ἢ ὑπὸ θάλπους μαχόμενόν τῳ πρὸς σκιᾶς, ἢ ὀλίγ' δ' ἀλγεῖν σὸν πόδ' ἀσ οὐ βαδίζοντα ὅπου ἂν βούλωμαι; ὃκ οἶσθ' ὅτι οἱ φύσει ἀσθενέστατοι τῷ σώματι, μελετήσαντες τὴν ἰσχυροτάτην ἀμελησάντων κρείττους τε γίγνονται πρὸς ἃ μελετῶσι, μᾶ ῥᾷον αὖτὰ φέρουσιν; ἐμὲ δ' ἆρα οὐκ οἴῃ ᾧ σώματι ἀεὶ τὰ σωτυγχάνοντα μελετῆν τα καρτερεῖν, πᾶτα ῥᾷον φέρειν σοῦ μὴ μελετῆντος; τῆ δ' μὴ δουλεύφ γαστρὶ μηδ' ὕπνῳ, μᾶ λαγνείᾳ, οἷᾳ τι ἄλλο αἰπόδουλον εἶν' ἢ δ' ἕτοραν ἔχειν τούτῆν ἥδιω, ἃ οὐ μόνον ὠφελίᾳ ὄντι δύφραίνει, ἀλλὰ καὶ ἐλπίδας παρέχεται ἀφελήσειν ἀεί; καὶ μὲν τῆτό γε οἶσθα, ὅτι οἱ μὲν οἰόμενοι μηδὲν δεῖ πρᾶξαν οὐκ δύφραίνουσι, οἱ δ' ἠγούμενοι κακῶς πεχωρεῖν ἑαυτοῖς ἢ γεωργίαν, ἢ ναυκληρίαν, ἢ ἄλλ' ὅ, τι αὖ τυγχάνωσιν ἐργαζόμενοι, ὡς δεῖ πράττοντες δύφραίνουσι. οἷᾳ οὖν ἀρ' πάντ' τούτῆν τοσοῦτῳ ἡδονὴν εἶναι ὅσην ἀρ' τὸ ἔχοντόν τε ἡγεῖαι βελτίω γίγνεσθαι, καὶ φίλους ἀμείνους κτᾶσθαι; ἐγὼ τοίνυν διατελῶ ταῦτα νομίζων. ἐὰν δ' ἐ σὴ φίλους ἢ πόλιν ὠφελεῖν δέῃ, ποτέρῳ ἢ πλείων σχολὴ τούτῆν ὑπομελεῖσθαι, ᾧ ὡς ἐγὼ νυῖ ἢ ᾧ ὡς σὺ μαιμαείζῃς διαπωλίῳ; ϛσατέοιτο δὲ πότερ' ἂν ῥᾷον, ὁ μὴ δυνάμενος ἄνθρ πωλυτελοῦς διαίτης ζῆν, ἢ ᾧ δ' πόλις ἀρκοίη; ὃκ πολιορκησεῖν δὲ πότερος ἂν ῥᾴδιον, ὁ τῆ †χαλεπωτάτῃ δεόμενος μᾶλλον, ἢ ὁ οἷς ῥᾴστοις ῥάστως σὺ τυγχανῶν ἀρκούμενος; ἐοικας ὦ Αντιφῶν τὴν εὐδαιμονίαν οἰομένῳ τρυφὴν εἶν πολυτέλειαν εἶναι· ἐγὼ δὲ νομίζω δ' μὲν μηδενὸς δέεσθαι θεῖον εἶναι, δ' δ' ὡς ἐλαχίστων, ἐγγυτάτω τῆ θείου· μᾶ δ' μὲν θεῖον, κράτιστον, δ' ἐγγυτάτω τ' θείου, ἐγγυτάτω τ' κρατίστου. πάλιν δέ ποτε ὁ Αντιφῶν διαλεγόμενος τῷ Σωκράτει ἔφην· ὦ Σώκρατες, ἐγώ τοι σὲ μὲν δίκαιον νομίζω, σοφὸν δὲ οὐδ' ὁπωστιοῦν· δοκεῖς δέ μοι καὶ αὐτὸς τῆτο γιγνώσκειν· δένα γ' οὕτω τῆς ζωου-

χαλεπωτάτην οὐρεῖν τι διεύμενος, ἢ ὁ

tes: verùm ne tantillum quidem sapientem: quod etiam ipse mihi non videris ignorare. Nam a nemine

mercedem. xigis eo nomine, quòd tecũ viuat. Atqui si hanc ueſtem, vel hanc domum, vel aliud quiddam, quod tuis in bonis eſt, pretio dignum eſſe putares, non dicam gratis, ſed ne minori quidem pretio, quàm ipſe accepiſſes, dares. Itaq; patet te, ſi exiſtimares vllius eſſe pretij doctrinam tuam, ex eius dignitate pecuniam exacturum. Sis ergo ſanè iuſtus, quòd ob auaritiã neminem decipis: nequaquam verò ſapiens, quum tua ſcientia nullius ſit pretij. Ad ea reſpõdit Socrates: Apud nos, mi Antipho, exiſtimatur eodem modo poſſe aliquem & formã & ſapientia vel honeſtè vel turpiter vti. Nam quum formam quis pecunia cuiuis proſtituit, ſcortum appellant: eum verò, qui quemcunq; intellexerit rerum honeſtarum & præclararũ amatorem eſſe, amicũ ſibi adiungit: modeſtum hominem ducimus. Itidem qui ſapientiã pro pecunia cuiuis proſtituunt, ſophiſtas quaſi quædam ſcorta vocant: quicunq; verò illum quem egregia præditum eſſe indole animaduertat, quidquid boni ſcit docet, vt amicum eum faciat: hunc facere putamus, quod ciuem honeſtum ac probum decet. Quamobrem & ego, mi Antipho, perinde atq; alius quiſpiam vel equo bono, vel cane, vel aue delectatur, ſic maiorem bonis ex amicis voluptatem capio, eóſq; ſi quid habeo boni doceo, atq; alijs commendo a quibus nonnihil eos habituros adiumenti ad virtutem arbitror. Prætereà theſauros priſcorum ſapientum, quos illi literis mandatos nobis reliquerunt, vnà cum amicis reuoluens percurro. Quòd ſi quid in eis boni videmus, id ſeligimus, magniq; lucri loco ducimus amicitia nos inter nos cõiungi. Hæc ego de Socrate quum audirem, & ipſum beatum eſſe arbitrabar, & auditores ſuos ad honeſtatem deducere. Rurſus quum interrogaret Socratẽ Antipho, quo pacto ſe alios ciuilium rerum peritos efficere putaret, ipſe reipubl. negotia non attingeret, ſiquidem id præſtare ſciret. Viro, inquit, modo reipubl. negotia magis tracto, mi Antipho: an ſi ſolus id faciam, an verò ſi dem operam, vt plurimi ad ea tractanda ſint idonei? Hoc quoq; conſideremus, an Socrates dum familiares ſuos ab oſtẽtatione reuocabat, ad virtutis ſtudium impulerit. Semper enim aiebat, viã ad gloriam præclariorẽ nullam eſſe, quàm qua bonus quis fiat, ac non videri velit. Atq; hoc ab ſe verè dici, ſic docebat. Cogitemus enim, aiebat, ſi quiſpiam quum tibicen bonus non ſit, videri tamen velit: quid ei faciendum ſit: an' non imitari bonos tibicines debet in ijs, quæ extra artem poſita ſunt? Ac primùm quidem quum illi inſtrumẽta pulcra habeãt, multóſq; pediſequos circumducãt, etiã ipſi hoc faciũdũ. Deinde quũ multi eos laudẽt, etiã huic opera dãda, vt multos ſui laudatores cõparet. Verùm ne rẽ ipſam alicubi aggrediatur, cauendum erit, ne mox deprehendatur eſſe ridiculus homo, ac nõ modò tibicen malus, ſed etiam oſtẽtator. Atqui ſi magnos ſumtus faciat, & vtilitatẽ capiat nullam, ac

ξωουσίαν ἀργύριον πράξῃ. καί τοι τό γε ἵππον, ἢ τὼν οἰκίαν, ἢ ἄλλο τί ὧν κέκτησαι, νομίζων ἀργυρίου ἄξιον εἶναι, οὐδενὶ ἂν μὴ ὄπι πρᾶσιν ποιήσαιο, ἀλλ' οὐδ' ἐλαττόνου τῆς ἀξίας λαβέων. δῆλον δὴ ὅτι καὶ τὴν ξωουσίαν σου τινὸς ἀξίαν εἶναι, καὶ ταύτης ἂν οὐκ ἐλάττους τῆς ἀξίας ἀργύριον ἐπράξαιο. δικαιῶ μὲν οὖν ἂν εἶναι, ὅπου οὐκ ἀπατᾶς ἀλλὰ πλεονεξίαν· σοφὸς δ' οὐκ ἄν, μανθάνω γε ἄξια ἀλλήλων. ὁ δὲ Σωκράτης πρὸς ταῦτα ἔφη· ὦ Ἀντιφῶν, πῦρ ἡμῖν νομίζεται πᾶσι καὶ πᾶσι θέρμης ὁμοίως μὲν καλὸν ὁμοίως δὲ αἰσχρὸν λαμπρύνεσθαι εἶναι. πᾶσί τε γὰρ ὥραν ἐὰν μὴ πρὸς ἀργύριον πωλῇ θεῖ βουλομένῳ, τοῦτον οὐδὲν ἀσκαλεύσας· ἐὰν δέ τις, ὃν ἂν γνῷ τὴ καλὴν τε καὶ ἀγαθὴν ἐρασθῆναι καλὸν τι ποιῶν ὄντα, τοῦτον φίλον ἑαυτῷ ποιῆται, σώφρονα νομίζομεν. καὶ πᾶσι σοφίαν ὡσαύτως δῶν μὴν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ πωλοῦντας, σοφιστάς, ὥσπερ πόρνους, ἀποκαλοῦσιν· ὅστις δὲ, ὃν ἂν γνῷ θύφῃ ὄντα, διδάσκων ὅ, τι ἂν ἔχῃ ἀγαθὸν, φίλον ποιῆται, τοῦτον νομίζομεν ᾧ τῷ καλῷ καγαθῷ πολίτῃ πρόσηκει, ταῦτα ποιεῖν. ὑμᾶς δ' οὕτω καὶ αὐτὸς, ὦ Ἀντιφῶν, ὥσπερ ἄλλος τις ἵππῳ ἀγαθῷ ἢ κυνὶ ἢ ἔργῳ ἥδεται, οὕτω καὶ ἔτι μᾶλλον ἥδομαι φίλοις ἀγαθοῖς· καὶ ἐάν τι ἔχω ἀγαθὸν, διδάσκω, καὶ ἄλλοις ξωνίσκομαι πρὸς ὧν ἂν ἡγῶμαι ὠφελήσεσθαί τι αὐτὸν εἰς ἀρετήν· καὶ τὸν θησαυροὺς τῶν πάλαι σοφῶν ἀνορῶν, οὓς ἐκεῖνοι κατέλιπον οἱ βιβλίοις γράψαντες, ἀνελίττων, κοινῇ ξωνίζομαι τοῖς φίλοις διέρχομαι. καὶ αὖ τι ὁρῶμεν ἀγαθὸν, ἐκλεγόμεθα, καὶ μέγα νομίζομεν κέρδος ἐὰν ἀνθρώποις φίλοι γενώμεθα. ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα ἀσκοῦντι ἐδόκει καὶ τὸν μανάριον εἶναι, καὶ τὸν ἀνόντα ἐπὶ καλοκαγαθίαν ἄγειν. καὶ πάλιν ποτὲ τὸν Ἀντιφῶντα ἐρομένου αὐτὸν, πῶς ἄνθρωπος μὲν ἡγεῖται πολιτικὸς ποιεῖν, αὐτὸς δ' οὐ πράττει τὰ πολιτικά, ἔπρ ἐπίσταται· πότερος δ' αὖ, ἔφη, ὦ Ἀντιφῶν, μᾶλλον τὰ πολιτικὰ πράττοιμι, ἐγὼν ἢ αὐτὰ πράττοιμι, ἢ ἐὰ ὠμιλοῦμεν τὸν ὡς πλείστους ἱκανοὺς εἶναι πράττειν αὐτά; ὠφελοίμεθα δὲ ἂ καὶ ἀλαζονείας ἀφεῖεν τῶν ξωόντων ἀρετῆς ὠμιλεῖσθαι πρόπολος. ἀεὶ γὰρ ἔλεγεν ὡς οὐκ ἔστι καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν, ἢ δι' ἧς αὖ τις ἀγαθός τε γένοιτο καὶ μὴ δοκεῖν βούλοιτο. ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγεν, ἔδει ἐδίδασκεν. οὐ γὰρ, ἔφη, εἴ τις μὴ ὢν ἀγαθὸς αὐλητὴς δοκεῖν βούλοιτο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἴη; ἆρ' οὐ τὰ ἔξω τῆς τέχνης μιμητὸν τῶν ἀγαθῶν αὐλητῶν; καὶ πρῶτον μὲν ὅτι ἐκείνοι σκευήν τε καλὰ κέκτηνται καὶ ἀκολάθους πολλοὺς πορίζονται, καὶ τοῦτο ταῦτα ποιητέον. ἔπειτα ὅτι ἐκείνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ οὕτω πολλοὺς ἐπαινέτας παρασκευαστέον. ἀλλὰ μὴν ὄρθιόν γε ἀσκεῖν λητέον, ἢ οὐδὲν ἐλεγχθήσει ὢν γελοῖος ὤν, καὶ ἐν μόνῃ αὐλητικῇ κακὸς, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπου ἀλαζών. καί τοι πολλὰ μὲν ἀπανῶν, μανθάνω ὠφελήμενος, πρὸς

πρὸς ταῦτα κατανοήσας, πῶς ἂν ὠφελιμώτατός τε εἴη ἀληθινὸς καὶ μὴ καταγελάστως διώκοι τὴν ἑαυτοῦ σπουδὴν, ἐπὶ βελτίω σχεδὸν ἐτράπετο. ἐνόμιζε γὰρ τὸν μὲν ἀγαθὸν βασιλέα καὶ κυβερνήτην, οἷόν τε ἂν συμβαίνοι, ἆρ' οὐκ ἂν εἶναι μὴ ἐπιθυμοῦντα τοῦ δοκεῖν εἶναι τοιοῦτον πράττειν, μὴ διώκοντα πείθειν, ταύτῃ λυπηρόν· εἰ δὲ πείθειν, ἐπ' ἀβλιώτερον δῆλον ἢ ὅπου κυβερνᾶν τε καὶ στρατηγεῖν, ἀρχέσειν ἂν ἧς ἥκιστα βούλοιτο, μὴ αὐτὸς αἱρεῖσθαι τε καὶ κακῶς ἀπαλλάξειν. ὡσαύτως δὲ μὴ τὸν ἰατρὸν μὴ δὲ τὸν κυβερνήτην ἑκόντα ἀποθνῄσκειν· τὸν δὲ ἰατρὸν μὲν ὄντα δοκεῖν, ἀλυσιτελὲς ἀπέφαινε. πειρᾶσθαι δ' αὖ ἔφη μείζω ἢ κατὰ δυνάμιν, μὴ μὲν δυνάμενός ταῦτα ποιεῖν, δοκοῦντας ἱκανὸς εἶναι, συγγνώμης οὐκ ἂν τυγχάνειν. ἀπατεῶνα δ' ἐκάλει τὸν μικρὸν μὲν, ὃ δ' εἶπε ἀργύριον ἢ σκῦλον πρὸ τοῦ πειθοῖ λαβὼν ἀφεστεροῖη, πολὺ δὲ μέγιστον, ὅστις μανθάνων ἄξιος ὢν ὠφεληθῆναι, πείθων ὡς ἱκανὸς εἴη τῆς πόλεως ἡγεῖσθαι. ἐμοὶ μὲν οὖν ἐδόκει καὶ τὸ ἀλαζονεύεσθαι ἀφαιρεῖσθαι τοὺς σωζόντας τοιάδε διαλεγόμενος.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΔΟΚΕΙ δέ μοι μὴ διαῦτα λέγειν προσῆκειν τοὺς ξωόντας ἀνεῖναι ἐγκράτειαν πρὸς ἐπιθυμίαν ἔρωτος, μὴ ποτοῦ, μὴ λαγνείας, μὴ ὕπνου, μὴ ῥίγους, μὴ θάλπους, μὴ πόνου. γνοὺς δέ τινα τῶν σωζόντων ἀνιαλοτέρως ἔχοντα πρὸς τὰ διαῦτα ἐπαινέσαι μοι, ἔφη, ὦ Αἰσίππη, εἴ δέοι σε παιδεύειν πατραλοίαν δύο τὼ νέω, τὼ μὲν, ὅπως ἐπιεικὴς ἔσαι ἀρχήν, τὼ δ', ὅπως μὴ αὐτὴ ποιήσεται ἀρχῆς, πῶς ἂν ἑκάτερον παιδεύοις; βάλε σκοπῶμεν ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ ζοφῆς, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ταιχείων; ὁ Αἰσίππος ἔφη, δοκεῖ γέ μοι ἡ τροφὴ ἀρχὴ εἶναι. ἀδὲ γὰρ ζῷα γ' ἂν τις ἐπὶ μὴ τρέφοιτο. οὐκοῦν δὴ μὲν βούλεσθαι σίδυ ἄπεισθαι, ὁπόταν ὥρα ἧκῃ, ἀμφοτέροις εἰκὸς παραγίνεσθαι. εἰκὸς γάρ, ἔφη. δ' οὖν προαιρεῖσθαι δ' κατεπείγοις μᾶλλον πράξῃς ἢ τῇ γαστρὶ χαρίζεσθαι, πότερος ἂν αὐτῶν ἐθίζοιμι; δ' εἰς δ' ἀρχήν, ἔφη, νὴ δία παιδευόμενον, ὅπως μὴ τὸ τῆς πόλεως ἀπραξιαγίνητ πρὸ τῶν ἐκείνου ἀρχῶ. εἰκὸν, ἔφη, μὴ ὅταν πεῖν βάλωνται, δ' διψᾶσθαι δύνωνται αὐέχεσθ ᾧ αὐτῷ προσθετέον; πάνυ μὲν δῆ, ἔφη. δ' ὑπνου ἐγκρατῆ εἶν, ὥστε δύνασθ καὶ ὀλιγυπνῆσαι, καὶ πρῶι αἴρεσθαι, καὶ ἀγρυπνῆσαι εἴπ δέοι, ποτέρῳ ἂν προσθείμην; καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. τί δὲ, ἔφη, δ' ἀφροδισίων ἐγκρατῆ εἶν, ὥστε μὴ ᾗ ταῦτα κωλύεσθ πράττειν εἴπ δέοι; καὶ τοῦτο, ἔφη, ᾧ αὐτῷ. τί

ac prætereà ignominiæ notã incurrat, quî non & miſerè, & inutiliter, & ridiculè viuet? Eodem modo ſi quis quum neutrum ſit, vel bonus imperator, vel gubernator videri velit, quid euẽturum ſit, cogitemus. An nõ moleſtè ipſi accidet, ſi quum cupiat videri ad hæc perficienda idoneus, alijs id perſuadere non poſſit. Ac ſi maximè perſuaſerit, multo miſerius eſt, quòd imperitus ipſe ad gubernandi atq; imperatorium munus delectus, palã eos minimè vellet, propè det exitio, atque ipſe turpiter praueã, ab incepto deſiſtat. Eodem modo non expedire pronuntiabat, ſi quis vel opulentus, vel fortis, vel robuſtus videri vellet, qui non eſſet. Nam his aiebat imperari maiora ipſorũ viribus, quumq; præſtare illa deinde nõ poſſint, quæ poſſe videbantur, veniam minimè conſequi. Impoſtorem appellabat non eum, qui exiguum quiddam, neq; qui pecuniam vel ſupellectilem ab aliquo perſuaſo accipiẽs, hac eum ſpoliaret: ſed multo maximè qui nullius homo pretij fefelliſſet alios, perſuaſos abs ſe quòd idoneus eſſet ad ciuitatis adminiſtrationem. Quæ ita diſſerens, mihi quidem videbatur familiares ſuos etiam ab oſtentatione reuocare.

XENOPHONTIS MEMORABILIVM LIBER SECVNDVS.

VIDEBATVR etiam mihi familiares ſuos ad exercendam tolerantiam in cibi, potus, laſciuiæ, ſomni appetitione, itẽq; frigoris, æſtus, laboris impellere, quoties huiuſmodi diceret. Quumque de familiaribus quemdam in his intemperantius gerere ſe accepiſſet: dic mihi, ait, Ariſtippe, ſi te duos adoleſcentes tibi traditos inſtituere oporteat, alterũ vt ad imperãdũ ſit idoneus, alterũ vt imperare nũquam cupiat: quo pacto vtrũq; inſtitues? Vis hac de re diſpiciamus ita, vt a nutrimento tãquam ab ipſis elementis ordiamur? Cui Ariſtippus: Nimirum mihi videtur, ait, nutrimentũ eſſe rei principiũ. Nam ne quidem quis vixerit, ſi non nutriatur. Ergo conſentaneũ eſt vtriq; acciSocratis aduerſus Ariſtippũ de voluptate diſputatio.
dere, vt vbi tẽpus adeſt, cibũ arripere velint. Eſt hoc ſanè cõſentaneũ, ait Ariſtippus. Vtrũ igitur horũ conſuefacere poſſimus, vt potius eligat expeditionem rei neceſſariæ atq; vrgẽtis, quàm gratificationẽ quæ gulæ fit? Eũ ſcilicet, inquit Ariſtippus, per Iouẽ, qui ad imperãdum inſtituitur, ne ipſo gerente imperiũ negotia ciuitatis haud expediantur. Ergo, ſubiecit Socrates, etiã quũ bibere volent, eidẽ hoc addendũ, vt ſitim perferre poſſit? Omnino verò, ait. At in ſomno capiẽdo cõtinentẽ eſſe, vt & ſerò quieti ſe dare poſſit, & primo diluculo ſurgere, & vigilare ſi vſus poſcat, vtri addemus? Etiã hoc eidẽ, ait. Quid verò, inquit, venereis in rebus cõtinentẽ eſſe, vt per eas nõ impediatur quo minus id agat, quod opus ſit? Etiã hoc eidẽ, inquit.

Quid

Quid autem? labores nonfugere, sed sponte sua perferre, vtri attribuemus? Hoc quoq; inquit, ei qui ad imperandum instituitur. Quid? si qua disciplina sit ad hoc idonea, vt quis aduersarijs superior euadat, vtri ea magis cõuenit? Ita me Iupiter amet, ait, multis modis ei, qui ad gubernationem instituitur. Nam neq; aliarum rerum vsus vllus est absq; huiusmodi disciplinis. Ergo qui sic institutus est, minus tibi videtur ab aduersarijs posse capi, quàm animalia cetera? quorũ scilicet quædam a gula inescata, tametsi valde timida sint, nihilominus vescendi cupiditate ad escam ducta capiuntur: alijs per potum insidiæ struuntur. Prorsus ita est, inquit. Itaq; alia præ lasciuia, quorũ in numero sunt coturnices ac perdices, ad femellæ vocem cupiditate ac spe rei venereæ agitata, ac rapta extra se quò minus de periculis cogitent, in casses incidunt? Quum his etiam fuisset adsensus: Ergo tibi turpe homini videtur, inquit, si idem accidat ei, quod animalibus lõgè imprudentissimis? sicut adulteri carceribus includuntur, quum sciant & periculum ea perpetiẽdi, quæ lex minitatur, adulterium committenti propositum esse, & insidias ei strui, & captũ contumelijs adfici. Tanta quum adulterãti mala, tantæq; turpitudines immineant, multaq; sint quæ a venererarũ rerum cupiditate liberare possint, ac nihilominus adulter in pericula præceps feratur: non iã hoc omnino hominis est a malo genio perciti? Ita mihi videtur, ait. Iam quum plurimæ sint maximeq; necessariæ res sub dio peragẽdæ hominibus, (cuius generis sunt res bellicæ, agricolarum, aliæq; non paucæ) multos interim ad frigora & æstus exercitos non esse, nõ tibi magna esse videtur desidia? Heic etiam quum adsensus esset Aristippus: Ergo tibi videtur, inquit Socrates, eum qui velit imperare, hæc quoq; non difficulter debere tolerare? Omnino ait. Ergo si homines horum omniũ tolerantes eorum in numerum referemus, qui sunt imperãdi periti, non ne illos, qui hæc præstare non possunt, eorum ad ordinẽ referemus, qui prorsus imperium non adfectant? Hoc etiam concesit Aristippus. Quid igitur? quandoquidem vtriusq; generis ordinem nosti, iam ne aliquãdo considerasti, vtrum ad ordinẽ horum meritò teipsum referre possis? Verò, inquit Aristippus. Nam nequaquam eorum in ordinem me refero, qui imperare volunt. Nam hominis planè fatui esse mihi videtur, non eo contentum esse, vt sibi ipsi necessaria comparet, quod quidem magnum quiddã est: sed hoc etiam addere, vt alijs præterea ciuibus ea suppeditet, quibus indigeant. Itidem multis egere, quæ quis cupiat, ac principem in ciuitate locum obtinẽtem, si non omnia perficiat quæ ciuitas velit, pœnæ subiectum esse: non hoc ingens est amentia? Nã ciuitates æquum censent, vt perinde magistratibus suis, atq; ego seruis meis, vtantur. Nam & ego æquum esse censeo, vt ministri mihi

τί δ', ἦ δ' ὅς, οὐ φεύγεις τοὺς πόνους, ἀλλὰ ἐκλεγόμενος πορίζῃ, ποτέρῳ αὖ προσείμενος; καὶ τοῦτο, ἔφη, ᾧ ἀρκέσει παιδευομένῳ. τί δὲ μαθεῖν, εἶπεν ὑπολαβών, ὅτι μοι δύναται πρὸς τὴν ἀκροπάλαμον, ποτέρῳ αὖ προσεῖναι μᾶλλον πρέποι; πολὺ νὴ Δί', ἔφη, ᾧ ἀρκέσει παιδευομένῳ. καὶ γὰρ καὶ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελος ἄνευ τῆς τοιαύτης μαθημάτων. ὧδε οὖν ὁ οὕτω πεπαιδευμένος ἥδιον ἂν δοκεῖ σοι ὑπὸ τὴν ἀκροπάλαν ἢ τὰ λοιπὰ ζῷα ἁλίσκεσθαι; τούτων γὰρ δήπου τὰ μὲν γαστρὶ δέλεαρ ὁμολογεῖται, ὑμᾶς δὲ οὐκ ἂν δυσωπήσαιμι, ὅμως τῇ ὑπερθυμίᾳ τῇ φαγεῖν ἀγόμενα πρὸς δὲ δέλεαρ, ἁλίσκεται· τὰ δὲ σωφρονεῖσθαι. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ὧδε οὖν καὶ ἄλλα ἀπὸ λαγνείας, οἷον οἵτε ὄρτυγες καὶ οἱ πέρδικες πρὸς τὴν τῆς θηλείας φωνὴν τῇ ὑπερθυμίᾳ καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν ἀφροδισίων φερόμενοι, καὶ ὑπεισάμενοι τοῖς τὰ δίχτυα ἀναλογίζεσθαι, τοῖς θηρευτηρίοις ἐμπίπτουσι; σωφέρη καὶ ταῦτα. οὐκοῦν δοκεῖ σοι αἰσχρὸν εἶναι ἀνθρώπῳ ταὐτὰ πάσχειν τοῖς ἀφρονεστάτοις τῶν θηρίων; ὥσπερ οἱ μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς ἑρκίδας, εἰδότες ὅτι κίνδυνος ᾧ μοιχεύσει ἅ, τι ὁ νόμος ἀπειλεῖ παθεῖν, καὶ ὑποδυόμενοι, καὶ λαφύσσοντα ὑβριζόμενοι. καὶ τηλικούτων μὲν ὑπικφμένων τῷ μοιχεύοντι κακῶν τε καὶ αἰσχρῶν, ὄντων δὲ πολλῶν τῶν ἀπολυσόντων τῆς τῶν ἀφροδισίων ὑπερθυμίας, ἐλαύνεται ὅμως εἰς τὰ ὑπικίνδυνα φέρεσθαι, ἆρ' οὐκ ἤδη τοῦτο παντὶ παντὶ καταμανθάνοντός ὅτι; ἐμοί γε δοκεῖ, ἔφη. δ' δὲ εἶναι μὲν τὰς ἀναγκαιοτάτας πολέσας πεφυκέναι τοῖς ἀνθρώποις ὑπ' ἀνθρώπου, (οἷον τάς τε πολεμικὰς καὶ τὰς γεωργικὰς καὶ τὴν ἄλλων τὰς ἐλαχίστας) οὐ δὲ πολιτικὰς ἀγωνίσασθαι ἔχειν πρός τε ψύχη καὶ πρὸς θάλπη, οὐ δοκεῖ σοι πολλὴν ἀμέλειαν εἶναι; ἔφη καὶ τοῦτο. οὐκοῦν δοκεῖ σοι δ' ἂν μέλλοντα ἄρχειν ἀσκεῖν δεῖν μὴ ταῦτα δυνατὸς φέρειν; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν εἰ οὖν ἐγκρατεῖς τούτων ἀπάντων ἐσ οὗ ἀρχικὸς πάντα, οὐ ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν ἐσ οὗ μηδ' αὐτὰ ποιησαμένους τοῦ ἄρχειν πάντα; σωφέρη καὶ τοῦτο. τί οὖν ἐπεισθῆ καὶ τούτων ἕκατέρου τοῦ φύλου τῇ τάξιν οἶσθα, ἤδη ποτ' ἐπανορθώσεσθαι εἰς ποτέραν τὴν τάξιν τούτων σαυτὸν δικαίως ἂν τάττοις; ἔγωγ', ἔφη ὁ Ἀρίστιππος, καὶ οὐδαμῶς γε τάττω ἐμαυτὸν εἰς τὴν τοῦ ἄρχειν βουλομένων τάξιν. καὶ γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ἄφρονος ἀνθρώπου εἶναι δι', μεγάλου ἔργου ὄντος τοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα πρασκευάζειν, μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, ἀλλὰ προσμανθάνειν δι' καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις ὧν δέονται παρέχειν. ἑαυτῷ μὲν πολλὰ ὧν βούλεται ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προστατοῦντα, ἐὰν μὴ πάντα ὅσα ἡ πόλις βούλεται κατὰ πρᾶξιν, δύτου δίκην ὑπέχειν· τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστί; καὶ γὰρ ἀξιοῦσιν αἱ πόλεις τοῖς ἄρχουσιν ὥσπερ ὀφὼ τοῖς οἰκέταις χάριν. ἐγώ τε γὰρ ἀξιῶ τοὺς θεράποντας ἐμοὶ

ἐμοὶ μὲν ἄφθονα τὰ ὠφελήσιμα παρασκευάζειν, αὐτοὺς δὲ μηδενὸς τούτων ἅπτεσθαι· αἵ τε πόλεις οἴονται χρῆναι τοὺς ἄρχοντας ἑαυτοῖς μὲν ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ πορίζειν, αὐτοὺς δὲ παντὸς τούτου ἀπέχεσθαι. ἐγὼ οὖν οὐ μόνον βουλομένους πολλὰ πρήγματα ἔχειν αὐτοῖς τε καὶ ἄλλοις παρέχειν, οὕτως αὖ παιδεύσας εἰς τοὺς ἀρχικοὺς καταστήσομαι. ἐμαυτὸν τοίνυν τοιοῦτον εἰς τοὺς βουλομένους ἐμὲ ῥᾴστά τε καὶ ἥδιστα βιοτεύειν καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, βούλῃ οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, † πότερον ῥᾴδιον εἶναι ἢ ἀρχομένους; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. πρῶτον μὲν τοίνυν τὸν ἐθνῶν ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, οἱ μὲν τῇ ἀσίᾳ πρέπει μὲν ἄρχουσιν, ἀρχόμενοι δὲ σύροι καὶ φρύγες καὶ λυδοί· οἱ δὲ τὴν εὐρώπην, σκύθαι καὶ ἀρχουσι, καὶ ἄρχοντο· οἱ δὲ τὴν λιβύην, καρχηδόνιοι καὶ ἄρχουσι, λίβυες δὲ ἄρχονται. τούτων δὴ ποτέρους ἥδιον οἴει ζῆν ἢ τοὺς ἑλλήνων, οἷς καὶ αὐτοὺς εἶναι, πότερα σοι δοκοῦσιν ἥδιον οἱ κρατοῦντες ἢ οἱ κρατούμενοι ζῆν; ἀλλ' ἔγωγέ τοι, ἔφη ὁ Ἀρίστιππος, ἐβουλόμην ἂν ἥδιστ' ἂν ἐμαυτὸν πάντα· † ἀλλ' ἵνα τις μοι δοκῇ μέσον τούτων ὁδός, ᾗ πειρῶμαι βαδίζειν, ὅτε δὲ ἄρχοις, ὅτε δὲ δουλεύοις, ἀλλὰ δι' ἐλευθερίας, ὥσπερ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει. ἀλλ' εἰ μήτοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ ὅτε δι' ἀρχῆς ὅτε δι' δουλείας ἡ ὁδὸς αὖτη φέρει, οὕτω μηδὲ δι' ἀνθρώπων, ἴσως ἂν τι λέγοις· εἰ μήτοι οἱ ἀνθρώποις ὧν μήτε ἄρχειν ἀξιώσῃς, μήτε ἐθὺ ἀρχομένους ἑκὼν θεραπεύσῃς, οἶμαί σε ὁρᾶν ὡς ἐπίσαν οἱ κρείττονες ἐθὺ ἥπονας καὶ κοίλην ἑδρᾳ κλαίοντας καθιστάντες θύλοις χρῆσθαι. ἢ λανθάνουσί σε οἱ ἄλλων σωφρονιστὴν καὶ φυτευσόντην, τόν τε σῖτον τέμνοντες καὶ δενδροκοποῦντες, καὶ σωτα τροφῶν πολιορκοῦντες ἐθὺ ἥπονας καὶ μὴ θέλοντας θεραπεύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἐλεύθερα δ' ἀλύειν αὐτὶ τοῦ πολεμεῖν τοῖς κρείττοσιν; καὶ ἰδίᾳ αὖ οἱ ἀνοσιωτοὶ καὶ ἀναίδευτοι καὶ ἀδικώτατοι ἐκ οἶσθ' ὅπως καταδυλωσάμενοι καρποῦνται; ἀλλ' ἐγώ τοι, ἔφη, ἵνα μὴ πέρᾳ τοῦτο, οὐ δ' εἰς πολιτείαν ἐμαυτὸν καταθήσω, ἀλλὰ ξύλα πάντα ζῷ ἐμί. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· τοῦτο μήτοι ἥδη λέγῃς δ' ὑπὸ πάλαισμα. ἐθὺ γὰρ ξύλους, ᾗ δ' ὅ, τε Σίννις καὶ ὁ Σκείρων καὶ ὁ Προκρούστης ἀπέθανον, δ' εἰς ἔπι ἀδικεῖ· ἀλλὰ νῦν οἱ μὴ πολιτευόμενοι οὐ ταῖς πατείσι, καὶ νόμους πιθέν, ἵνα μὴ ἀδικῶν· καὶ φίλος πρὸς ἅπαντας ἀναγκαίους καὶ ἀλλοδαπούς ἄλλος κἄν ἐθὺ βοηθῇς, καὶ ταῖς πόλεσιν ἐρύμα τε πειρᾶσθαι ἐθὺ, καὶ τάφρους καὶ τοίχους, οἷς ἀμυνόν ἐθὺ ἀδικοῦντας, καὶ πρὸς ἅπασι ἄλλοις ἔξωθεν συμμάχους καθασκευάζειν ἐθὺ. καὶ οἱ μὲν ταῦτα καὶ κεκτημένοι, ὅμως ἀδικοῦ· οὐδὲν μὴ τύραννον ἔχειν, οἱ δὲ ταῖς ὁδοῖς, ἵνα πολῖται ἀδικῶνται, πολλῶν χρόνον ἀπολείπων, εἰς ὁποίαν δ' αὖ πόλιν ἀφίκηται, τί πολῖται ταύτων ἥπονες ὦν, μὴ θιγεῖν τοῖς οἵοις μάλιστα

*mihi quidem abunde magnam rerum necessariarum copiam parent, ipsi verò nihil horum attingãt: & ciuitates sic se magistratus erga ipsas gerant volunt, vt maximam eis bonorum copiam comparent, a quibus ipsi prorsus abstineant. Quapropter equidem eos, qui magnam velint negotiorũ habere copiam, eaq; tum sibi tum alijs exhibere, sic institutos eorum in numerum referam, qui ad imperãdum idonei sunt. Me verò inter illos refero, qui quàm facillimè suauissimeq; viuere cupiunt. Tum Socrates: Vis ergo, inquit, hoc etiam cõsideremus, ij ne suauius viuant, qui sunt cum potestate: an qui aliorum imperio subiecti sunt? Placet omnino ait. Primùm igitur ijs ex nationibus, quæ nobis cognitæ sunt, in Asia Persæ imperãt, Syri verò ac Phryges, ac Lydi eorũ imperio subiecti sunt: in Europa penes Scythas est imperiũ, Mæotæ parent: in Libya, Carthaginienses dominantur, Libyes obtemperant. Horum igitur vtros viuere iucundius arbitraris? Vel inter Græcos, in quibus es tu quoq; vtri iucundius tibi videntur viuere, ij ne qui rerum potiuntur, an qui alijs subiecti sunt? Ego verò, subiecit Aristippus, ne seruorum quidẽ in ordinem me refero: sed esse mihi videtur via quædam inter hæc media, qua equidem incedere conor, neque per imperium, neq; per seruitutem, sed per libertatem, quæ maximè ad beatitatem ducit. Enimuerò, subiecit Socrates, si hæc via nõ etiam per homines duceret, quemadmodum neq; per imperium, neq; seruitutem tendit, fortasse quid dicerres. Verùm si esse inter homines vis, ac neq; imperare, neq; imperio subesse, neq; magistratus sponte colere, videre te arbitror non ignorare superiores, quo pacto inferiores tum publicè tum priuatim ad æmulationem vsq; multatos seruorum more tractent. An ignoras alijs sementem facientibus, arboréſq; serentibus, quos dã esse, qui & fruges resecãt & arbores cædũt, omnibus modis inferiores seq; colere nolẽtes oppugnant, donec illos eò deducãt, vt seruire quàm bellum aduersus potẽtiores gerere malint? An etiã nescis priuatim viros fortes ac potẽtes in seruitutẽ imbelles effeminatósq; redigere, ac fructum ex eis percipere? Ego verò, ait Aristippus, ne id mihi accidat, meipsum ne quidẽ in rempubl. concludo, sed vbiq; sum hospes. Et Socrates: Illud verò, inquit, sollers est commentum, quod dicis. Nam hospites, ex quo * Sinnis, & Sciro, & Procrustes sunt interfecti, iniuria nemo amplius adficit. At enim qui hoc tempore patrias respublicas administrant, etiã leges ferunt, quibus se lædi vetant, ac præter illos qui necessarij vocãtur, alios quosdam amicos sibi cõparant, quorum ope vtantur, & vrbes munitionibus cingũt, & arma parant, quibus se aduersus lædentes tutentur, ac præter hæc omnia aliunde quosdam alios etiam socios sibi quærunt. Nihilominus ab his omnibus instructi, lædũtur. Tu verò quum horum nihil habeas, ac in vijs, vbi plurimi lædũtur, multo iam tẽpore verseris, & quamcumq; in vrbem venias, ciuibus omnibus inferior sis, adeoq; talis, quales maximè*

* De his consule Plut. in Thesæum.

maximè adorientur ij, qui ledere volunt: nihilominus futurum propterea quòd hospes sis, putas, vt non ledaris? An iccirco fideti es animo, quòd ciuitates tibi securitatem policeantur tam aduenienti, quàm discedenti? An quòd talem te seruum esse putas, qui nulli domino prosit? Nam quis hominem habere domi velit, qui laborare quidē omnino recusset, verùm nihilominus apparatu sumtuosissimo delectetur? Quin illud etiā cōsideremus, quo pacto eiusmodi seruos heri tractent. Annon eorum lasciuiam fame castigant? non occludendo ea, vnde aliquid sumere poterant, quo minus clepant, cohibent? non vinculis coercent, quo minus aufugiāt? nō desidiā verberibus eijciunt? aut quo pacto tumet te geris, quando de seruis aliquē talem esse animaduertis? supplicijs, inquit, omnib. adficio, donec eum seruire cogam. Verum, mi Socrates, qui ad regnandi artem instituuntur, quam tu mihi videris pro beatitate ducere, quid ab ijs differūt, qui necessitate coacti cum incōmodis conflictantur, siquidem esurient, sitient, frigebunt, vigilabunt, alioſq; labores omnes sponte sua perferent? Nam equidē haud scio quid discriminis sit, vtrum catis eadem volenti an nolenti illa eris cedatur: vel omnino corpus idē his omnibus vel volenti vel nolēti oppugnetur. Etenim quid tandem est, si nō insania est viro quæ dolorem habeāt, perpeti? Quid ais, Aristippe? subiecit Socrates, non in huiusmodi rebus differre tibi videntur ea quæ sponte fiunt, ab ijs quæ non spōte: quatenus qui spōte sua esurit, comedere potest quum vult, & qui spōte sitit, bibere potest, idemq; in ceteris: at qui necessitate coactus hæc perferi, non potest vbi vult finem eis imponere? Deinde qui sponte erumnas perfert, bona spe fretus lætatur, quemadmodum qui feras venantur, spe capiendi perlubēter laborant. Atque huiusmodi quidem laborum præmia nō magni pretij sunt: verùm eos qui in hoc incūbūt, vt bonos amicos cōparēt, vel hostes in potestatē suā redigāt, vel corporib. amissis fortes facti domui suæ honestè incolāt, amicis prosint, in patriā beneficia sint: hos ergo nū debere ignauos et labores in huiusmodi rebus incudē subire, & manus cū lenitate vsū degere, sibi præmium placētes, deinde laudatos felicēq; prædicatos ab aliis? Præterea mollia quidē otia subitoq; cōparata voluptates nec corpori robur adquirere possūt, ati quidē gymnasiorū magistri aiūt, neq; indūt animo scientiā vllā, quæ dicatur fuit pretij. Verùm adsidua studia, vt ad honesta præclaraque facinora perueniamus efficiunt, quēadmodū cōmemorāt viri fortes. Etenim alicubi Hesiodus inquit:

Scilicet ignauæ facilè licet otia vitæ,
Præruptus planus vitæ est, nec te procul ire necesse.
At virtutis iter sudoribus obuallarunt
Dij. Namq; longa simul, viaq; ardua ducit ad ipsam,
Asperitate graues aditus quæ fronte reclusit
Prima: sed facilis superato vertice tandem est.

Atq;

μάλιστα ὠφελήσει; ἆρ' οἱ βουλόμενοι ἀδικεῖσθαι, ἢ μᾶλλον οἱ δυνάμενοι ἐπιβουλεύειν; ἢ πότερον ἀσφαλέστερον καὶ πρόσφορον καὶ ἀπόνως, ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ θεράποντι χρῆσθαι; ἢ διότι οὐδεὶς ἂν ἑκὼν ἀγαθὸς ἐθέλοι ἀνθρώπου κακίαν ἐπιμελεῖσθαι; ἢ διότι καὶ φίλος ἂν οἷός τε εἴη ὢν ἀγαθὸς ἀνθρώπου ἀγαθοῦ, ἀλλ' οὐ κακοῦ; ἢ διότι καὶ ἀγαθὸς ἂν εἴη ὢν ἀγαθὸς ἀνθρώπου ἀγαθοῦ, ἀλλ' οὐ κακοῦ; ἢ διότι καὶ ἐλεύθερος ἂν εἴη ὢν ἐλεύθερος ἀνθρώπου ἐλευθέρου, ἀλλ' οὐ δούλου; ἢ διότι καὶ δίκαιος ἂν εἴη ὢν δίκαιος ἀνθρώπου δικαίου, ἀλλ' οὐκ ἀδίκου; ἢ διότι καὶ σώφρων ἂν εἴη ὢν σώφρων ἀνθρώπου σώφρονος, ἀλλ' οὐκ ἀκολάστου; ἢ διότι καὶ ἀνδρεῖος ἂν εἴη ὢν ἀνδρεῖος ἀνθρώπου ἀνδρείου, ἀλλ' οὐ δειλοῦ; ἢ διότι καὶ σοφὸς ἂν εἴη ὢν σοφὸς ἀνθρώπου σοφοῦ, ἀλλ' οὐκ ἀμαθοῦς

quæ & parentes tuos noui, & quæ tua esset natura, in institutione animaduerti. Quæres sperare me iubent, vt si ea, quæ ad me ducit, via incesseris: insignis futurus sis præclararum honestarumq; rerum effector, atque ego longè honoratior, bonorumq; gratia illustrior videar. Neque verò te decipiam voluptatis proœmijs, sed res ipsas ita, vti à Dijs conditæ sunt, verè commemorabo. Nam quæcumq; bona sunt ac præclara, eorum nihil sine labore ac studio Dij hominibus largiti sunt: omninoq; siue Deos esse propitios tibi vis, colēdi sunt tibi: siue ab amicis vis diligi, beneficijs amici sunt adfitiēdi: siue ab vrbe aliqua vis honorem consequi, necesse est aliquid illi vtilitatis adferas: siue apud vniuersam Græciam virtutis nomine vis esse in admiratione, de hac vt bene promereare, conandum erit: siue terram tibi fructus vberes ferre vis, colenda erit: siue a iumentis opes tibi quærendas putas, necesse est iumentorū curam habeas: siue bello res tuas amplificare desideras, eamq; potestatem consequi vis, vt & amicos in libertatem vindices, & hostes tibi subijcias, non solum artes bellicæ tibi ab earum peritis discendæ sunt, sed etiam percipiendum exercitatione, quo pacto sit ijs vtendum: denique si etiam corpore vis esse robustus, necesse est corpus adsuefacias ad parendum animo, perq; labores ac sudorem exerceas. Tum eius sermonem excipiens ignauia, (quemadmodum Prodicus ait) Vidēsne, inquit, mi Hercules, quàm longam ac difficilem viam ad delectationes hæc tibi mulier exponat? ego verò facili breuiq; ad beatitatem itinere te ducam. Et virtus: Misera verò tu, ait, quid boni habes? quid iucundum esse nosti, quum nihil iucūdi causſa facere velis? quum iucundorum appetitum non exspectes, sed prius etiam quàm appetas, omnibus repleare? priusquàm esurias, comedis: priusquàm sitias, bibis: atque vt suauiter comedas, obsonatores excogitas: vt suauiter bibas, vina tibi magni pretij comparas, ac per æstatem niuis quærendæ causſa circumcursitas: vt suauiter somnum capias, non stragula tantum mollia, sed etiam lectulos, lectulorumq; fulcra paras. Non enim propter labores somnum appetis, sed quia nihil est tibi quod agas. Venerem verò prius, quàm ea indigeas, omni molitione impellis, ac viris vt feminis vteris. Sic enim amicos tuos instituis, noctu quidem stupro polluens, quod autem vtilissimum est diei sopiens eos. Quumque sis immortalis, a dijs quidem reiecta es, & honestis ab hominibus adficeris ignominia. Quòd autem omnium auditu iucūdissimum est, tuam ipsius laudē audire non potes, nec quod spectaculum iucūdissimum est, potes spectare. Nā nullū vmquā honestum facinus tuū vidisti. Quis verò tibi aliquid dicenti fidem habeat? Quis egentire aliqua quidquam suppeditet? Quis mentis cōpos tua sodalitate contineri audeat? quum tui, si iuuenes sint, cor-

εἰδῆτε σὺν γενναίοις τε, καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν οἱ τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα· ἴσ' ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἂν σε τὸν καλῶν καὶ σεμνῶν ὀργάνων ἀγαθὸν γενέσθαι, ὃν ἐμὲ ἔτι πολὺ σπουδαιότερον καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς ἅμα πρεσβεύειν φαινῶμαι. ἐκ δ' ἁπάντων δέ σε προοιμίοις ἡδονῆς, ἀλλ' ἧπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν, τὰ ὄντα διεξιόντα μετ' ἀληθείας. τὴν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν ὑδὸν οὔτε θεοὶ διδάσκουσιν ἀθρώποις ἄνευ τοῦ θεοὺς εἶναι οἵους τε φίλους ἐπὶ καλοῖς ἀγαπᾶσθαι, οὔτε φίλους οὓς ἐργατικοὺς ἔστιν ὑπὸ τινος φίλους ἀνδρὸς ἁμᾶσθαι, τιμᾶσθαι δὲ πόλιν ὠφελητίον· ἔστι δὲ τῆς ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν ἑλλάδα πειρατέον δι' ἀρετῆς ὠφελεῖν· οἰκίαν τε ἔστι τὴν ἑαυτοῦ οἴκου ἀγαθὸν γενέσθαι, καὶ βάλλ' εὐαισθητός τε φίλοις ἐλευθερόω καὶ τοῦ ἐλθεῖν χειροῦσθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτός τε πρὸ τῶν ἀνδρῶν μανθάνειν, καὶ ὅπως αὐτοῖς δῆ χρῆσθαι ἀσκητέον· ἐν δὲ τῷ σώματι βούλῃ σὺ ἀνδρὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐπιστέον· δὶ σῶμα, καὶ γυμνασέον ἐστὶ πόνοις καὶ ἱδρῶτι. καὶ ἡ καλοκἀγαθία ἐπιτελεῖται ἔστιν· (ὡς φησι Πρόδικος) ἀκούεις ὦ Ἡράκλεις, ὡς καλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἀνδρὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνὴ ἔστιν αὕτη διηγεῖται; ἐγὼ δὲ ῥᾳδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε. καὶ ἡ ἀρετή; ἔφασκε· ὦ τλῆμον, τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα, μηδενὸς τούτων ἕνεκα πρᾶξαι ἐθέλουσα; ἢ πῶς δὲ τὴν τῶν ἡδέων ἀνδρὶ ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἀνδρὶ ἐπιθυμῆσαι, πάντων ἐμπίπλασαι, πρὶν μὲν πεινῆν, ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψᾶν, πίνουσα· ἵνα δὲ μὴ ἡδέως φαγῇς, ὀψοποιοὺς μαγειρεύεις· ἵνα δὲ ἡδέως πίνῃς, οἴνους τε ψυκτεῖς παγκυάζῃ, καὶ τὸ θέρους χιόνα ταριχεύουσα ζητεῖς. ἵνα δὲ ἀναπαύσῃ ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς μαλακὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς κλίνας ἀναπαύλας. οὐ γὰρ διὰ τὸ κάμνειν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὅ, τι πρᾶξαι, ὑπνου ἐπιθυμεῖς. τὰς δ' ἀφροδίσια πρὸ τοῦ δεῖσθαι ἀναγκάζῃς, πάντα μηχανωμένη, μὴ † γυναιξὶ οἷς ἀνδράσι χρωμένη. οὕτω γοῦν παιδεύῃς σὺ σαυτῆς φίλους, τῆς μὲν νυκτὸς ἱδρύουσα, τῆς δ' ἡμέρας δι' χρησμοῦ τοῦ κατακειμένους. ἀθάνατος οὖσα, ἐκ θεῶν μὲ ἀπέρριμμαι, ὑφ' δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζῃ. τὸ δὲ πάντων ἡδίστου ἀκούσματος, ἐπαίνου ἑαυτῆς ἀπήκοος εἶ, τῶν πάντων ἡδίστου θεάματος ἀθέατος· ἐθέλουσ' δὲ πώποτε σαυτῆς ὄργον καλὸν τεθέασαι· τίς δ' ἂν σοι λεγούσῃ τί πιστεύσειε; τίς δ' ἂν δεομένῃ τινὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν σοῦ φροντίσειεν ἕνεκα; οἱ νέοι μὲν οὐ τοῦ, τοῖς

in alijs mendosè.

γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι.

τοῖς σώμασιν ἀδύνατοι εἰσὶ, πρεσβύτεροι δὲ γενόμενοι, ταῖς ψυχαῖς ἀλόγως· ἀπόνως μὲν λιπαροὶ δὲ νεότητος τρεφόμενοι, ἀθανάτως δὲ αὐχμηροὶ δὲ γήρως πορθοῦντες· τοῖς μὲν πεπραγμένοις ἀλγυνόμενοι, ταῖς δὲ πραττομένοις βαρυνόμενοι· τὰ μὲν ἡδέα ἐν τῇ νεότητι διαφθείροντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γήρας ἀφορίζοντες. ἐγὼ δὲ ζωάμι μὲν θεοῖς, σωάμι δὲ ἀνθρώποις ταῖς ἀγαθοῖς. ἔργων δὲ καλῶν ἄτερ θεῖον ἄτερ ἀνθρώπινον χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται. τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις οἷς προσήκει, ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπόταις, εὔμηνις δὲ πρὸς οἰκέτας οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συμμάχεια τῶν ἐρίων πόνων, βεβαία δὲ τῶν πολέμῳ σύμμαχος ἔρρωται, ἀείστη δὲ φιλίας κοινωνός. ἔστι δὲ ταῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπέραντος καὶ ποθεινὴ ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ ἕως ἂν ὑπομείνωσιν αὐτήν. ὕπνος δὲ αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων ἢ τοῖς ἀνόχθοις, μήτε ἀπολιπόντες αὖθις ἄχθονται, ὅτε δεῖ τοῦ μεθιέναι τὸ δέον τε πράττειν. καὶ οἱ μὲν νέοι ταῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται· καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μιμνήσκονται, οὗ δὲ τοὺς πρόσθεν ἡδέως πράττοντες, οἵ τε ἐμὲ φίλοι μάλιστα θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ ὑπὸ φίλων, τίμιοι δὲ πατρίσιν, ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κεῖνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τοῦ ἀεὶ χρόνου ὑμνούμενοι θάλλουσι. διαῦτά σοι, ὦ παῖ Θεόκλεος ἀγαθοῦ Ἡρακλῆς, ἔξεστι σχεπονήσαντι τὰ μεγίστου τῶν εὐδαιμονίων κτήσασθαι. ὧτω πως διέκρινε Πρόδικος τὸν ὑπ' ἀρετῆς Ἡρακλέους παίδευσιν· ἐνόησας μὲν οἶμαι καὶ σὺ τοὺς γνώμονας ἐπὶ μεγαλοφυτέροις ῥήμασιν ἢ ἐγὼ νῦν. σοὶ δ' οὕτω ἄ, ἴσως, ὦ Ἀρίστιππε, βούλομαι ἀνθυμουμένῳ πειρᾶσθαί τι, καὶ τὴν ἐς τὸν μέλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίδα ἀθάμενον δέ ποτε Λαμπροκλέα τὸν πρεσβύτατον ὑῶν ἑαυτοῦ πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα· ἐτί μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἶσθά τινας ἀνθρώπους ἀχαρίστους καλουμένους; καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος. καταμεμάθηκας οὖν τοὺς τί ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἀφηγήσεσθαί; ἔφη. ὅτι μὲν δοῦλοι, ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι, μὴ ἀποδῶσιν, ἀχαρίστους καλοῦσιν. ἐκοῦν δικαίως ἂν καὶ τοὺς ἀδικεῖν καταγηράσαντας οὕτως ἔχειν; ἔφη. ἤδη δέ ποτε ἐσκόπεις ἐπὶ τίνων ἂν ὀρθῶς ἀποδέξαιο τοὺς μὲν φίλους ἄδικον εἶναι δοκεῖν, οὓς δὲ πολεμίους, δίκαιον εἶναι, μὴ τὸ ἀχαριστεῖν πρὸς μὲν τοὺς φίλους ἄδικόν ἐστι, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους, δίκαιον; καὶ μάλα, ἔφη· μὴ δὲ κεῖμαι, ὑφ' ἑαυτῆς δὴ παθών, εἴτε φίλος εἴτε πολεμίος, μὴ πειρᾶται χάριν ἀποδιδόναι, ἄδικος εἶναι. οὐκοῦν, εἴγ' ὅτως ἔχει τοῦτο, ἐλίκεινός τις ἂν εἴη ἀδικία ἡ ἀχαριστία; συνομολογῶ. ἐκοῦν ὅσῳ ἂν τις μείζω ἀγαθὰ παθὼν μὴ ἀποδιδῷ χάριν, ὅτῳ

corporibus sint debiles, prouectiores facti, amentes: per iuuentutem sine labore in delicijs alti, per senectutem multis cum laboribus squallidè degentes: ob ea quæ peregerūt, adfecti pudore: ob ea verò, quæ peragunt, grauati: qui iucunda quæ sunt in iuuentute percurrerunt, molesta in senectutem reseruarunt. Ego verò cum dijs versor, cum hominibus honestis versor, nec vllum præclarum facinus, siue diuinum siue humanum, absq; me fit. Maximè omniū a dijs & hominibus, quos quidem conuenit, honoribus adficior, cara cooperatrix artificibus, fida domorum custos heris, benigna seruis patrona, adiutrix eorum laborum egregia, qui pace suscipiuntur, constans opitulatrix in bellicis negotijs, amicitiæ consors optima. Amici mei cibo ac potu iucundè sineq; negotio fruuntur. Exspectant enim donec illa expetāt. Idem somnum capiūt suauiorem, quàm otiosi, ac neq; excitatos se molestè ferunt, neq; propter ipsum quæ agēda sunt necessariò, negligunt. Iuuenes senum laudibus gaudent, senes iuuenum honoribus delectantur: rerum priscis sæculis gestarum memoriam iucundè repetunt, nec minori cum voluptate præsentia peragunt, mea causſa dijs accepti, amicis cari, magno suas apud patrias in pretio. Denique quum finis a fato præstitutus adest, non inhonorati iacent, obliuioniq; traditi: sed cum perpetua sui memoria celebrati florent. Huiusmodi, mi Hercules parentum fortium fili, si laborando perfeceris, felicitatem omnium maximè prædicandam consequi potes. Hoc quodam modo Prodicus, quo pacto Hercules a virtute fuerit institutus, commemorat. Sententias quidem ipsas multo magis magnificis verbis, quàm ego nūc, ornauit. Quamobrem, mi Aristippe, te quoque æquum est hæc cum animo tuo perpendenti operam dare, vt etiam futuri vitæ temporis curam aliquam habeas. Ceterū quum animaduertisset aliquando Lamproclem filium suum natu maximum matri suæ succensere: Dic mihi ait, mi fili, nostine quosdam homines, qui appellantur ingrati? Omnino verò, inquit adolescens. Animaduertisti ergo quid illi faciant, quibus hoc nomen tribuunt? Verò, ait. Nam illos ingratos vocant, qui adfecti beneficijs quum referre gratiam possint, non referunt. Ergo tibi videntur ingratos ad iniustorum hominum numerum referre? Mihi quidem, inquit. Verùm considerastine, inquit, an quemadmodum amicos in seruitutem redigere iniustum esse videtur, hostes autem, iustum: sic etiam erga amicos ingratum exhibere sese iniustum sit, verùm erga hostes, iustū? Omnino, inquit, adeóque mihi videtur iniustum esse quicumque vel ab amico, vel ab hoste, beneficijs adfectus, gratiam vt referat non enixè dat operam. Ergo si res ita se habet, mera scilicet iniuria sit ingratitudo necesse est. Illo adsentiente: Quanto quis igitur maioribus beneficijs acceptis gratiam non retulerit,

Socratis ad Lamproclē F. de ingratitudine erga parentes disputatio.

tanto erit iniustior. Hoc etiam quum fateretur: Quos autem, ait, a quibus reperire posſimus maioribus affectos beneficijs, quàm liberos a parentibus? Quibus quum antea non essent, parentes existendi causſa fuerunt, atq; vt tot præclaras res cernerent, tot bonorum participes fierent, quot bona hominibus dij suppeditant. Quæ sanè vsq; adeo maximi facienda ducimus, vt omnes maximè refugiamus eorum amissionẽ. Ciuitates quoq; maximis sceleribus mortem pœnæ loco decreuerunt, tãquam maioris mali metu non sint iniusticiam coercituri. Atqui non homines venereæ rei causſa liberos procreare existimes. Nam ei remedium quæ adferant tum in vijs confertim reperiuntur, tum in ædibus. Præterea re ipsa declaramus, considerare nos cuiusmodi ex mulieribus liberos optimos suscipere posſimus, quibuscum congressi liberis operam damus. Ac vir quidem eam, quæ in procreatione ipsum adiuuat, nutrit: liberisq; nascendis præparat omnia, quæcumq; ad vitam degendam eis cõducturа putat, eaq; quàm potest plurima. Mulier verò exceptũ onus hoc gestat cum grauamine vitæq; periculo, alimentumq; suppeditans quo & ipsa alitur, posteaquam magno cum labore gestauit ac peperit: porrò nutrit & cura sua cõplectitur, nullo sanè beneficio prius adfecta, infantem non agnoscentẽ a quo beneficium accipiat, neq; valentem indicare, quibus rebus egeat, sed ipsa quid ei conducat ac gratum esse posſit cõiectura colligens abundè suppeditare nititur, ac longo nutrit tempore, noctes diésque labores perfert, ignorans quam pro his gratiam reportatura sit. Neque tantùm nutrire sufficit, sed etiam vbi ad discendum aliquid idonei videntur esse liberi, si qua parentes ipsi ad vitam vtilia tenent, docent: quibus verò docendis alium magis idoneum esse putant, magno cum sumtu ad hunc eos mittunt, omniq́ conatu dant operam, vt liberi reddantur, quantum eius fieri potest, optimi. Ad ea subiecit adolescens: Tametsi hæc omnia fecerit, aliaq́ue his multo plura, nemo tamen eius asperitatem perferre posſit. Et Socrates: Vtrum existimas, inquit, toleratu esse difficilius, ferá ne sæuitiam, an matris? Equidem, inquit, matris arbitror, quæ sanè talis sit. Ergóne vmquam vel mordendo vel recalcitrando te læsit? cuiusmodi a feris multi perpeßi sunt. At enim per Iouem, inquit, ea loquitur, quæ quis audire tota vita nolit. Tu verò quàm multa, subiecit Socrates, intolerãda te huic negotiatum voce, tum facto, tum interdiu, tum noctu a prima vsq; ætate molestãdo putas exhibuisse? Quantum doloris attulisti, quoties ægrotares? At ego illi, ait, neq; dixi, neq; feci quidquã, cuius ipsam puderet. Quid autem, inquit Socrates, molestius esse putas, tibine audire quæ dicit ipsa, an histrionibus, quum in tragœdijs alter

τοσούτῳ ἀδικώτερος αὐτὸς εἶη. σωφρονῇ μὴ τοῦτο. πῶς οὖν, ἔφη, ὑπό τινων βέλτιον ἂν μείζονα εὐεργετημένου ἢ παῖδα ὑπὸ γονέων; ὃς οἰόμενος ἐκ μὴ ὄντων ἐπιστήσειν εἶναι, ὅσα τε ἦν καλὰ ἐδεῖν καὶ ὅσων τὴν ἀγαθῶν μετασχεῖν ὅσα οἱ θεοὶ παρέχουσι τοῖς ἀξίοις εἶναι, ὥστε πάντες δ' καταλιπεῖν αὐτὰ πάντων μάλιστα φθόνομεν. καὶ αἱ πόλεις ὧδ' ἐῶσι ζημίαν ἀδικήματα ζημιᾶσθαι, ὡς οὐκ αἱ μείζους κακῶν φόβῳ τὴν ἀδικίαν παύσουσιν. καὶ μὴν ὁ γε ἀφοσιούμενος ἕνεκα παιδοποιεῖσθαι δοκεῖ ἀνθρώπων ἐπιλαμβάνεσθαι μεστὰ μὲν αἱ ὁδοὶ, μεστὰ δὲ τὰ οἰκήματα. φανεροὶ δ' ἐσμὲν καὶ σκοπούμενοι ὀλίγου ὁπόσοι αἱ γυναῖκες βέλτιστα ἡμῖν τέκνα γένοιντο, εἰς ἃ ξυνελθόντες τεκνοποιούμεθα. καὶ ὁ μὲν αἰρεῖται τε † ξωτικοποιεῖσθαι ἑαυτῷ τρέφει, καὶ τοῖς μέλλουσιν ἔσεσθαι παισὶ προπαρασκευάζει πάντα ὅσα αὐτῷ δοκεῖ ξυνοίσειν αὐτοῖς πρὸς βίον, καὶ πάντα ὡς αὐτὸ δύναται θάλπει. ἡ δὲ γυνὴ ὑποδεξαμένη τὸ φύσει φορτίον τοῦτο, βαρυνομένη τε καὶ κινδυνεύουσα θάλλει τῷ βίῳ, καὶ μεταδίδωσι τῆς τροφῆς ᾗ καὶ αὐτὴ τέθραπται, καὶ ξὺν πολλῷ πόνῳ διενήνοχε καὶ τέκοῦσα, τρέφει τε καὶ ἐπιμελεῖται, οὔτε προσπονοῦσα οὐδέν ἀγαθὸν, οὔτε χρῄζουσα δ' βρίθῳ ἐφ' ἑῷ ᾧ παιδί, οὐδὲ σημαίνειν δυναμένου ὅτου δέεται· ὀλίγ' αὐτὴ σκοπουμένη τά τε συμφέροντα μὴ κακοεπιμέλεια παρέπεται ἐκπαλαιότης, καὶ τρέφει πολλῷ χρόνῳ, καὶ ἡμέρου μὴ † νύκτωρ ξωπαιόουσα ποιεῖται, οὐκ εἰδυῖα ὅτι τίνα θύτην χάριν ἀφελήσεται καὶ οὐκ ἀρκεῖ θρέψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπεδὴ δέξωσιν ἱκανοὶ εἶναι οἱ παῖδες μανθάνειν τι, ἃ μὲν αὐτοῖ ἔχουσιν οἱ γονεῖς ἀγαθὰ πρὸς τὸν βίον, διδάσκουσιν· ἃ δ' αὐ οἴονται ἄλλους ἱκανωτέρους εἶναι διδάξαι, πέμπουσι πρὸς τούτους ὅ τι παῖζοντες, καὶ ὑπομελοῦνται, πάντα ποιοῦντες ὅπως οἱ παῖδες † αὐτοῖς χρήσονται ὡς ὠφελίμοις βέλτιστοι. πρὸς ταῦτα ὁ νεανίσκος ἔφη· ἀλλ' οἶδα ταῦτα πεποικὼς σὺ ἄλλα τοιαῦτα πολλαπλάσια, ὃ δὲς ἂν δύναιτο αὐτῆς ἀπαχθέσθαι πλὴν χαλεπότητα. καὶ ὁ Σωκράτης· τοιγαροῦν δὲ οἶ, ἔφη, θηρίου ἀγριότητα δυσφορωτέραν εἶναι ἢ μητρός; ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τῆς μητρὸς τῆς γε τοιαύτης. ἔτι πόθεν οὖν ἂν σκεῦος κακὸν τι σοὶ γένοιτο, ἢ λαμβάνουσα; οἷα τοῦ ἀνείου ἤδη πολλοὶ ἐπάθομεν. ὀλλὰ νὴ δία, ἔφη, λέγεις ἃ οὐκ αὖτις ἐμοὶ ἔσ' βίῳ πάντι βούλοιό ἀκοῦσαι. σὺ δὲ τοσα, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἷ ταύτῃ δυσανεῖχε καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς ἔργοις ἐκ παιδίου δυσκολαίνων καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς πράγματα παρεῖχες; πόσα δὲ λυπῶν κέκμωκας; ὀλλ' οὐδέ πώποτε αὐτὸν, ἔφη, οὔτ' εἶπα οὔτ' ἐποίησα οὐδὲν ἐφ' ᾧ ἠχθόμην. τί δ' οἴει, ἔφη, χαλεπώτερον εἶναί σοι ἀκούειν ὧν αὐτὸς λέγει, ἢ τοῖς τραγῳδοῖς ἀλλή-

ἀλλήλοιν τὰ ἐναντία λέγουσιν; ἀλλ' οἶμαι, ἀπεχθὴς ἂν οἷον δ' τὸν λεγόμενον ὅτι τὸν ἐλέγχοντα ἐλέγχειν ἵνα ζημιώσῃ, ὅτι τοὺς ἀπειλοῦντα ἀπειλεῖν ἵνα κακόν τι ποιήσῃ, ῥᾳδίως φέρουσι· σὺ δ' † δῆ ἐθέλοις, ὃ, τι λέγει σοι ἡ μήτηρ, ὃ μόνον ὠφελεῖν κακοῦν νοοῦσα λέγει, ἀλλὰ μὴ βουλομένη σοι ἀγαθὰ εἶναι ἔσχε δ' εἰ ἄλλο, χαλεπαίνοις. ἢ νομίζοις κακόνουν μητέρα σοι εἶναι; ὃ δ' ἦ τοι, ἔφη, τοῦτο γε οὐκ οἶδα. ὁ Σωκράτης· ὅκουν, ἔφη, ταύτην, εἴ τι σοι δέοιν, μὴ ὑπομελομένην ὡς μάλιστα δύναται πάντα ποιεῖν μουντος, ὅπως ὑγιαίνῃς τε μὴ ὅπως τοῦ ὑπὲρ τὸν μηδενὸς οὐδενὸς ἔσῃ, καὶ πρὸς τούτοις, πολλὰ τοῖς θεοῖς εὐχομένῳ ἀγαθὰ ὑπὸρ σοῦ, μὴ δύνασθαι ἀφελεῖν δοκεῖν, χαλεπὸν εἶναι φῂς; ἐγὼ μὲν οἶμαι, εἰ σοι κύτην μὴ δύναιτο φέρειν μητέρα, πάλαι ἂν σε ἐδύναιτο φέρειν. εἰπὲ δέμοι, ἔφη, πότερον ἄλλον τινὰ οἴῃ σεῦ ἧττον ἐπιμεληθήναι; ἢ πρόσκοπόν σοι μηδενὶ ἀνθρώπων πειρᾶσθαι ἀρέσκειν, μηδ' ἕπεσθαι, μήτε πείθεσθαι, μήτε γνώμῃ, μήτε ἄλλῳ ἀρχούσῃ; ναὶ μὰ δία ἔγωγε, ἔφη. ἔκουν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ θεοῖς γέτοι βλᾶ σὺ ἀρέσκειν, ἵνα σοι καὶ πῦρ αὐαύῃ, ὅταν τοῦτο δέῃ, καὶ ἀγαθοῦ τέ σοι γίγνηται συλλήπτωρ, καὶ, αἴ τι σφαλόμενον τύχῃς, βοηθὸν ἐγγύθεν βοηθῇ σοι; ἔτω, ἔφη. τί δ; συνοδοιπόρου ἢ σύμπλουν, ἢ εἴτῳ ἄλλῳ σὺ τυγχάνοις, ἡδέως ἂν σοι ξυμφέροι φίλον ἢ ἑλέσθαι γενέσθαι, ἢ μὴ τοιοῦτον βούλοιό σοι ἐπὶ ἂν ὠφελῆσθαι; ἔγωγ', ἔφη. εἶτα τοῦτον μὲν ὠφελεῖσθαι πειρώμενος φίλον ἢ ἑλέσθαι γενέσθαι, τὴν δὲ μητέρα πῶ πάντων μάλιστά σε φιλοῦσαν ἐκ οἴει δεῖν θεραπεύειν; ἐκ οἶδα ὅτι μὴ ἢ πόλις ἄλλης μὲν ἀρχεῖσί σοι δεήσεις ὠφελεῖσθαι δέ μιᾶς, ὃ, τι λέγει, ἀλλὰ πολλοῖς τοὺς θεοὺς εὔχεσθαι ἐκ ἐᾷ ἀρχεῖν ὅσ' ἂν τὰ ἱερὰ θύσεβῶς θύόμενα ὑπὲρ τῆς πόλεως τοῦτο θύοντα, ἔτε ἄλλο καλῶς μὴ δικαίως οἴει ἂν ταῦτα πράξαντα; μὴ νὴ δία ἐάν τις τὴν γονέων τελευτησάντων τὸς πάθος μὴ κομᾷ, καὶ ἔσθ' ὑμᾶς ἡ πόλις οὐ ταῖς τὴν ἀρχόντων δοκιμασίαις. σὺ οἶν, ὦ παῖ, αὖ σωφρονῇς, ὃς μὴ θεὸς πᾶσι τὴν συγγνώμονας ἔσῃ, εἰ τὴν μέλλοντας τὴ μητρὸς, μή σε καὶ ὅτοι νομίσαντες ἀχάριστον ἔσῃ, ἐκ ἐθέλουσιν εὖ ποιεῖν· τὸς δὲ αὖ θεοὺς φυλάξῃ, μή σε αἰσθόμενοι τὴν γονέων ἀμελοῦντα πάντες ἀτιμάσουσιν, εἶτα οὐ ἐρημία φίλων αἰσθανῇς. εἰ γάρ σε σωλάβοιεν πρὸς τὸς γονεῖς ἀχάριστον ἔσῃ, ὃς οὐ νομίσειν, οὐ σε ποιήσας χάριν ἀφλήψεσθαι. χωρεφῶντα δέ ποτε μὴ χωρεκράτη ἀδελφὸν μὴ ὄντε ὁμήλικον, ἑαυτῷ γνωρίμου, αἰσθόμενος ὡς φερομένῳ, ἐθὼν ὃν χωρεκράτη· εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ χωρεκράτες, ὃ δήπου καὶ οὐ εἶ τὴν ὁσίτὴν αὖθρώπων οἱ χρησιμώτερον νομίζεσι χρήματα † ἢ ἀδελφούς, μὴ ταῦτα, τὰ μὲν ἀφρόνων ὄντων, τὸ δ', φονίμως· καὶ

alter alterum extremis conuicijs proscindit? Enimuero arbitror eos, quia non existimant vel illum qui redarguit lædendi causſa redarguere, vel minantem damni alicuius inferẽdi causſa minari, æquo illa ferre animo: tu verò quum planè scias matrem quæ dicit non modò nihil mali cogitantẽ dicere, sed etiam optantem tibi tantum boni, quantum alij nulli, nihilominus ini quo es in illã animo. An existimas malè tibi matrem velle? Nõ equidem, inquit, hoc arbitror. Et Socrates: Ergóne tu hanc, ait, quæ tibi cupit, ac ægrotantis curam habet quantam maximam potest, vt valetudine commoda vtaris, acre necessaria nulla egeas, præterá; hæc multa tibi a dijs bona precatur, proq; te vota reddit, sæuam esse dicis? Equidem ita statuo, si matrem eiusmodi ferre non posſis, non posse te quæ bona sunt ferre. Dic autem mihi, vtrùm tibi aliũ quem colendum putas, an ita comparatus es, vt nemini hominum placere cupias, neminem sequi, nemini parére, siue sit imperator, siue magistratus alius? Immo, inquit, ita me Iupiter amet. Ergo, subiecit Socrates, etiã vicino placere vis, vt ignem accẽdat tibi, quum opus erit, teq; aliqua in re bona iuuet, ac si quid aduersi tibi accidat, e propinquo tibi beneuolè succurrat? Velim equidẽ, ait. Quid autem? nihil interesse putas, comitem itineris, aut nauigationis, aut alium quẽdam, in quem incideris, amicum an hostẽ habeas, vel potius habendam putas rationem eius etiam beneuolentiæ, quæ ab his proficiscitur? Equidem sic arbitror, inquit. Ergo sic comparatus es, vt horum tibi rationem habẽdam putes, matrem verò quæ te plus omnibus hisce diligit, colendam tibi non existimas? An ignoras etiam ciuitatem alterius quidem nullius ingratitudinis habere rationem, nec in eam actionẽ dare, sed súq; deq; ferre, si beneficijs adfecti gratiam non referant: at si quis parẽtes non colat, eum verò pœna multare, reiectumq; magistratus obire non pati, ac si neq; res sacræ pro republ. religiosè fieri posſint hoc homine sacrificãte, neq; quidquam aliud ab eo geri præclarè iusteq; posſit? Et quidem, ita me Iupiter amet, si quis parẽtum mortuorum sepulcra non ornet, hoc quoq; respubl. magistratuum in explorationibus inquirit. Ergo tu, mi fili, si sapies, deos quidem comprecaberis, vt ignoscant tibi, siquidem matrem neglexisti, ne te illi & ingratum esse existimẽt, & benefacere tibi nolint: & cauebis ad homines, ne te illi animaduertẽtes nullam parentũ rationẽ habere, ignominia notent, vt deinde ab amicis palàm desertus sis. Nam si te suspicabũtur erga parentes ingratũ esse, nemo se existimaturus est pro præstitis tibi beneficijs gratiã reportaturũ. Cæterũ animaduertẽs aliquando Socrates Chærephõtem & Chærecratẽ fratres, familiares suos, inter se dissidere, quãprimùm Chærecratem vidisset: Dic mihi mi Chærecrates, ait, num & tu ex eorum es hominum numero, qui vtiliorem esse pecuniam putant, quàm fratrem: præsertim quum illa mente careat, hic prudẽtia sit præditus:

Socratis de amore fraterno disputatio.

illa ope indigeat, hic opitulari posſit: deniq; quum pecuniæ multæ sint, frater autem vnus? Mirũ hoc quoque videri potest, posse quẽ fratres suos sibi detrimento esse putare propterea, quòd nõ etiam fratrum facultates posſideat: neq; cives sibi detrimento esse arbitrari propterea, quòd non ciuium habeat bona: verùm posse homines hac in parte ratiocinari, quòd lõgè præstet vt quis cum multis habitans securè quæ sufficiant habeat, quàm si solus ciuium facultatibus fruens magno eas cum periculo posſideat, in fratribus idipsum ignorare. Seruos quidem emunt, qui possunt, vt cooperarios habeant: amicos parant, quòd opitulatoribus egeant: fratres autem negligunt, quasi ex ciuibus amici fieri posſint, ex fratribus non posſint. Atqui multum ad amicitiam momenti adfert, ex iisdem natum esse, multum cõmunis educatio. Nam & feris quoddam eorum, quæ vnà cum ipsis nutrita sunt, desiderium innascitur. Præterea ceteri quoque homines honore coniunctos fratres maiori adficiunt, quàm eos qui a fratribus destituuntur, ac minus illos aggrediuntur. Tum Chærecrates: Enimuero mi Socrates, ait, nisi magnum esset dissidium, fortasse ferendus esset frater, neque ob exiguas causſas auersandus. Est enim frater, quemadmodum tu quoque dicis, res imprimis bona, si talis sit, qualem esse conueniat. Sed quum quiduis potius est, ac prorsus aduersatur, quamobrem quis ea, quæ fieri nequeunt, conetur? Et Socrates: Vtrum verò mi Chærecrates, inquit, nemini Chærephon placere potest, sicut & tibi non placet, an sunt nonnulli quibus egregiè placeat? Hac ipsa de causſa mi Socrates, ait, æquum est illum mihi esse odio, quòd alijs quidem placere posſit, mihi verò vbicumque adest, verbis ac re detrimento potius, quàm commodo sit. Ergóne, ait Socrates, perinde ata, equus homini imperito, qui vti eo conetur, detrimento est: sic & frater, quum quis eo vult vti, qui nesciat, est detrimẽto? Quî posſim, inquit Chærecrates, imperitus esse vtendi fratre, quum & verbis & facto benignus in illum esse posſim, qui itidem verbis ac facto benignus erga me est? Contrà verò tantum abest vt in eum, qui & verbis & facto mihi molestus sit, vt exhibeat, dat operam, benignè me gerere verbo factóue posſim: vt id ne qui dem vmquam sim tentaturus. Et Socrates: Mirũ verò, inquit, mi Chærecrates, quod ais te, si canem ouium habeas idoneũ custodiæ, atq; is pastores quidem amet, in te verò adeũtem sæuiat, obmissa iracũdia malle benefaciẽdo operã dare, vt eum mitiges: fratrem verò, quẽ magnũ quoddã bonũ ais esse, si ita se gerat erga te sicut decet, præterea fassus te & verbis & facto benignũ esse posse, non eniti te vt tibi longè commodiſsimum efficias? Vereor equidem, ait Chærecrates, ne nõ in me tanta sit sollertia, mi Socrates, vt Chærephontem erga me talẽ reddere posſim, qualẽ esse oportebat. Atqui, subiecit Socrates, nihil artificiosi neque noui vt eius causſa excogites opus est, mea quidẽ sententia. Nam existimo cum illis artibus, quas tu non ignoras, alle-

καὶ τῷ μὲν, βουθέας δεομένῳ, τῷ δὲ, βοηδρομεῖν δυναμένῳ μὴ πρὸς τέτοις, τῷ μὲν, πλέονων ὑπερέχοντι, τῷ δ', ἐνός. θαυμαστὸν δέ μοι δοκεῖ, εἴτις οὐκ ἂν ἀδελφὸς ἡμέραν ἡγεῖσθαι, ὅπερ οὐ μὴ τὰ τῶν ἀδελφῶν κέκτηται, οὓς δὲ πολίτας οὐκ ἡγεῖται ἡμέραν, ὅτι οὐ μὴ τὰ τῶν πολιτῶν ἔλαττον ἔχει· δοκῶ σοι οὕτω φαίνεσθαι λέγειν. διανοεῖται ὅπως κρεῖττον ἔσται πολλοῖς οἰκεῖος, ἀσφαλῶς ἀρκεῖσθαι ἕξειν, ἢ μόνον διαιτᾶσθαι τοῖς τῶν πολιτῶν ἰδιωτικωτάτως πάντα κεκτῆσθαι. ὧδε δὲ τῶν ἀδελφῶν τὸν αὐτὸν τρόπον ἀγνοεῖσι. ⊙ οἰκέται μὲν οἱ δωρεὰν ὠνούμενοι, ἵνα συνεργοὶ ἔχωσι, τοὺς φίλους κτῶνται, ὡς βοηθοῦντας δεομένοις. τοὺς δ' ἀδελφοὺς ἀμελοῦσιν, ὥσπερ ἐκ πολιτῶν μὴ γιγνομένους φίλους, ἐξ ἀδελφῶν δὲ γιγνομένους. ⊙ μὴν πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ εὖ τὸν αὐτὸν φῦναι, μέγα δὲ τὸ ἐκ τραφῆναι ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύματα· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα ἐγγίγνεται τὸ συνηθίζειν. πρὸς δὲ τέτοις, μὴ οἱ ἄλλοι αἰδέσεσι τιμῶσί τι μᾶλλον τοὺς συγγενεῖς ἢ τοὺς ἑαυτῶν φίλους; ἀλλὰ δὲ τοῖς τέτοις ἰδιωτεύειν δοκῶ. μὴ ὁ Χαιρεκράτης ἔφη· ἐπεὶ καὶ ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, μὰ μία ἔστι τὸ διάφερον, ἴσως αἱ μὲν οἱ ἀδελφοὶ φέρουσι τὸ ἀδελφὸν μὴ μὰ μικρῷ ἐνεκα φθόνου (ἀγαθὸν γὰρ, ὥσπερ ⊙ σὺ λέγεις, ἀδελφὸς ὢν ἑταῖρος ἔσται ἑαυτῷ) ὁπότε μέντοι παιδὸς οἱ δοκοῦσι καὶ παῖ τὸ ἀναπιώτατον ὂν εἶναι, τί ἂν τις ἰδιώτῃ χρεῖα τοῖς ἀδελφοῖς εἴη; ὁ Σωκράτης ἔφη· πότερα δέ, ὦ Χαιρεκράτες, ἀδελφοὶ ἐστὶν ἃ ἐπίστανται ἀλλήλοις ὠφελεῖν, ὥσπερ ⊙ οἱ ἀσκητικοὶ τοῖς ἀσκητοῖς, ἢ ἐπεὶ ἔτυχον ἐκ τῶν αὐτῶν γεγονότες; ἐγὼ μὲν οὖν οὐδὲν ἂν θαυμάζοιμι, εἰ ἀδελφοὶ ὄντες ἀδελφοῖς οὐδὲν μᾶλλον ἐπίστανται χρῆσθαι ἀλλήλοις, ἢ εἴ τις ἀνθρώπους ἀνθρώποις ἔτυχε συγγενομένους. ἐπεὶ καὶ ἵππος ἵππῳ συγγενόμενος οὐδὲν μᾶλλον ἐπίσταται χρῆσθαι ἑαυτῷ, ἢ ἄνθρωπος ἵππῳ. ἀλλὰ μὴν καὶ ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ συγγενόμενος οὐδὲν μᾶλλον ἐπίσταται χρῆσθαι ἑαυτῷ, ἢ ἵππος ἵππῳ. ὅτῳ δὲ μὴ ἔστιν οἷς μὴ πάνυ ἀρέσκει, δῆλον ὅτι ἐκείνῳ γε μισεῖ τοὺς ἔχοντας, ὦ Σώκρατες, ἄξιόν ἐστιν ἐκείνῳ μισεῖσθαι, ὅπου ἄλλοι μὲν ἀρέσκουσιν, ἐμοὶ δέ, ὅπερ αὖ πᾶσι, παντα χῆ καὶ ἔργῳ ⊙ λόγῳ ζημία μᾶλλον ἢ ὠφέλεια ἐστιν. ἔρ' ἔστιν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ ἵππῳ ⊙ αἰετὸς μόνος μὲν ἐγχωρεῖ ζημίαν εἶναι, ὅτῳ καὶ ἀδελφὸς, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ἱκανῶς ⊙ ἐγχειρῇ χρῆσθαι, ζημία ἐστί· πῶς δ' ἂν οἰκῶ, ἔφη ὁ Χαιρεκράτης, ἀνεπιστήμων ἐὼν ἀδελφῷ χρῆσθαι, ἐπιστάμενός γε ⊙ οὐ λέγῃ σὺ οὐ λέγοντα, μὴ ὠφελεῖν σὺ οὐ πειρᾶν σὺ μέντοι ⊙ λόγῳ μὴ ἔργῳ πειρώμενον ἐμὲ αὐτῶν, ἐκ ἂν δύναιμι μᾶλλον εὖ λέγειν ἢ εὖ ποιεῖν, ἀλλ' ἐδὲ πράττομαι. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· θαυμαστὰ λέγεις ὦ Χαιρεκράτες, † ἐὰν μὲν σὺ τοῖς ἰδιώταις ἀποβαίνοις ἀνωφελὴς, μὴ τὸς μὲν πολλοὺς καταῤῥᾳθυμήσῃς, ⊙ δὲ πρόσοιπτ ἐχαλέπαινεν, ἀμελήσας αὖ πᾶσι ὀργίζεσθαι, ἐπεὶ δ' εὖ ποιήσας πρώην αὐτὸν δὲ ἀδελφὸν φῂς μέγα ἂν ἀγαθὸν εἶναι, ὅστις πρός σε δεῖ· δ' ἐπίσασθαι δὲ ὁμολογῶν μὴ εὖ ποιεῖν ⊙ εὖ λέγῃς, ἐκ ἰδιόχειρός μοι κακὰ ἔοικας ⊙ βέλτιστος ἡμῖν ὁ Χαιρεκράτης δεδοικέναι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ ἐκ ἐγὼ ὁμοῖος τοσοῦτον ⊙ φίλοις ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι πρός ἐμὲ δι' ὃ ⊙ μὲν δὲ ἐλεῖν γε ποικίλος, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐδὲ καινὸν δεῖ ἐπ' αὐτοῖς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μηχανᾶσθαι. οἷς δὲ καὶ σὺ ἐπίστασαι αὐτὸς, οἶμαι ἂν αὐτοὺς ἄλλο τι

ἀδύνατα

ἐὰν μὲν οὖν

ἀλόντα σοὶ πολλῷ ποιεῖσθαί σε. ἐκ ἂν φθάνοις, ἔφη, λέγων ἐπηδᾶσθαί με φίλτρον ὠδί σύμμικτον, ὃ ἐγὼ ἐδίδουν λέληθα ἐμαυτόν; λέγε δή μοι, ἔφη, εἴπερ τι γνωρίμων βέλτιο κατορᾷσαθ', ὅταν τινί, κωλεῖν σε ὠδί δεῖπνον, τί ἂν ποιοίης; δῆλον ὅτι πειρῴμην ἂν τοῦτον, ὅτε μάλιστα ἐπιθυμοίη, κωλεῖν ἐκεῖνον. εἰ δὲ βέλτιο τί φίλτρον τινὰ πορεύσαθ', ὅπως ἀρρᾴδημοίης, ὠδιμελεῖσθαι τὴν σῶν, τί ἂν ποιοίης; δῆλον ὅτι πρότερόν ἂν ἐγχειροίης ὠδιμελεῖσθαι τὴν ἐκείνε, ὅπότε ἀρρᾴδημοίη. εἰ δ' ἐβέλτιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σαυτόν, ὅπότε ἔλθοις ἐς πόλιν ἐκείνε, τί ἂν ποιοίης; δῆλον ὅτι πρότερος ⊙ ποδεχοίμην ἂν ὁπότε ἔλθοι ἀθλίως ἔχε. μὴ ἔγε βουλοίμην ἂν σὺν πολλῇ σπουδῇ διαπράττεσθαι μοι ἐφ' ἃ ἥκοιμι, δῆλον ὅτι ⊙ δεοι ἂν πρότερον αὐτὸν † ἐκείνῳ ποιεῖν. ποῶτα ἀρά σύ γε τὰ ὠ ἀνθρώποις φίλτρα ὠδί σύμμικτα πάλαι ἀπεκρύπτε. ἦ ὀκνεῖς, ἔφη, ἄξαι, μὴ αἰσχρὸς φανῇς ἐὰν πρότερ⊙ δ' ἀδελφόν σε ἀμύνωμαι μᾶλλον ἢ πολεμίους ἐᾶσαι; ἀλλὰ μὴν ἔμοιγε δοκεῖ αἰνῆσαί σε πεῖσαι ἄξιος εἶναι ὃς ἂν φθάνῃ τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοὺς δὲ φίλους εὖ ἐργαζόμενος. ἐμοὶ δ' ἂν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡγεμονικώτερος εἶναι σοῦ πρὸς † τὸ φύσιν τοιοῦτο, ἐκεῖνον ἂν ἐπιφρόμιλον πείθειν πρότερον ἐγχειρῆν ⊙ σε φίλον ποιεῖσθαι. νῦν δέ μοι σὺ δοκεῖς ἡγεῖσθαι ⊙ μᾶλλον ἂν ἰσχεραίνεσθαι ⊙ ποιῶν, καὶ λόγῳ ὑπεξαιρεῖ· ὦ ἄγαθε, μὴ ὄκνει, ἔφη, δι' ἐγχειρήσεως αὖσκα κατα πραΰνεις. ⊙ παύ ταχύ σοι ὑπακόσεται. ἐχ ὁρᾷς ὡς φιλότιμός ἐστι καὶ ἐλευθέριος; τὰ μὲν γοῦν πονηρὰ ἀνθρώπα ἐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἕλοις ἢ εἰ δίδοίης τι τοῖς δὲ καλοῖς καγαθοῖς ἀνθρώποις πρόσφιλῶς χώμενος μαλιστ' ἂν κατοικτείροις. καὶ ὁ Χαιρεκράτης ἔφη· ἐὰν οὖν ἐμοῦ τοῦτο ποιοῦντος ἐκεῖνο μὲν βελτίων γίγνηται; τί γὰρ ἄλλο, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ κινδυνεύσεις ὠδίξαι σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλαδελφος εἶναι, ἐκεῖνος δὲ φαῦλός τε καὶ οὐκ ἄξιος βοήθειας; ἀλλ' οὐδέν οἶμαι τούτων ἔσεσθαι, νομίζω γοῦν αὐτοὺς, ἐπειδὰν αἴσθωνταί σε πειρωμένους ἑαυτοὺς εἰς ἴσα ἀπόνως εἰσιόντας, ταχὺ φιλανθρωπίσεσθαι ὅπως πρωτεύσουσι σὺν λόγῳ καὶ ἔργῳ ⊙ διάκεισθον. νῦν μὲν γ' οὕτως, ἔφη, † διάκεισθε, ὥσπερ εἰ τὼ χεῖρε, ἃς ὁ θεὸς ὠδὶ πρὸ συλλάμβανε ἀλλήλαις ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτου πράττοιτο πρὸς τὸ ξυμκολύβω ἀλλήλω· ἢ εἰ τὼ πόδε θέᾳ μοίρᾳ ποιοιμένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμελήσαντε τούτου ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω. ὃν

allectum abs te plurimi te facturũ. Tũne anteuertere me dicendo posſis, ait, quòd me quasdã illecebras nosse senseris, quas ipsemet scire me ignorauerim? Tu verò mihi dicito, inquit Socrates, si quem familiariũ eò deducere velis, vt vbi rem sacram facit ad cœnã te vocet, quid faceres? Nimirum patet me primũ futurum, qui eum inuitaret id tẽporis, quum sacrificaret. At si velis amicorũ aliquem impellere, vt te absente peregrè rerum tuarũ curã haberet, quid faceres? Nimirũ prior operam darem, vt per ipsius absentiã res ipsius curarem. Si velis ab hospite impetrare, vt te excipiat ad se venientem, quid faceres? Nimirum hunc quoq; prior excipérem venientẽ Athenasi: atq; etiam si velim alacrem ipsum efficere, vt in ijs perficiendis me iuuaret, quorum causſa venirem, nimirum hoc quoque prior ei facerẽ. Ergo tu quum omnes illecebras, quibus homines conciliantur, iamdudum noris, eas ipsas celabas? An cunctaris, inquit, principiũ facere propterea, ne turpis videare, si prior beneficio fratrem adficias? Atqui maxima laude dignus vir esse videtur, qui hostes lædendo, beneficia præstando amicos anteuertit. Quare si mihi visus fuisſet Chærephon ad hãc amicitiam auspicandam aptior esse, operam in illo persuadendo collocassem, vt prior amicitiam tuam concilia re sibi studuisſet. Nunc tu mihi videris, si rem ordiaris, rectiùs eam confecturus. Et Chærecrates: Absurda dicis, mi Socrates, inquit, minimeq; tibi conuenientia, qui me minorem ætate iubeas initiũ facere: quum apud omnes homines contrarium quiddam in more positum sit, nimirum vt ætate prouectior in omni dicto factóq; principium faciat. Qui hoc? ait Socrates. Nónne, inquit, receptum more est, vt iunior grandiori occurrenti vbiq; de via cedat, & sedens adsurgat, & molliori lecto honoret, & oratione cedat? Ne cum Eteris, inquit, vir optime, sed hominem mitigare tenta, qui quidem celeriter admodum obœdiet tibi. Non vides quàm cupidus honoris, quàm liberalis sit? Etenim miseros homunciones alia ratione nulla facilius allicias, quàm quid largiendo: verũ honestos & præclaros benevolenter tractando maximè tibi subiecéris. Et Chærecrates: Quid si, ait, me hoc agente nihilo fiat ille melior? Quid aliud periculi fuerit, inquit Socrates, quàm vt tu declares, te quidem virum bonum, fratrísq; studiosum esse, illum verò peruersum, indignumq; beneficio? Verùm nihil arbitror horum futurum esse. Nam existimo ipsum, posteaquam animaduerterit se ad certamen hoc abs te prouocari, magna contẽtione conaturum, vt te verbis ac reipsa superare beneficẽtia posſit. In hoc quidem tempore sic inter vos adfecti estis, ac si manus ambæ, quas Deus iccirco creauit, vt mutuò sese iuuarent, hoc obmisso ad impediendum sese inuicem conuerterẽt: vel si pedes ambo, qui diuino fato mutuas ad operas conditi sunt, hoc ipso neglecto sibi inuicem impedimento essent.

6 *An non magna fuerit insciti*a, *magnaq; infelicitas, ijs ad detrimẽtũ vti, quæ ad mutuã vtilitatẽ facta sunt? At enim fratres duos, mea quidẽ sententia, cõdidit deus maiorẽ ad vtilitatem mutuã, quàm manus vtraſq;, quàm pedes, quàm oculos, quàm cetera, quæcũq; natura voluit in hominibus esse germana. Etenim manus si eas necesse sit illa simul agere, quæ longiori spatio, quàm vnius orgyæ* distẽt, nequaquã id poterint: pedes, ne ad ea quidẽ, quæ orgyæ distẽt inter se spatio, simul accesserint: oculi, qui pertingere quàm longissimè putantur, ne quidem ea quæ etiam propiora sint, a fronte simul & a tergo videre possint. Fratres autem si amici sint inter se, tametsi multũ inter se distẽt, nihilominus agere possunt ea, quæ cũ vtriusq; sint vtilitate coniuncta. Præterea ipsum aliquãdo de amicis etiã disserentem audiui, de quo mihi quidẽ quis videbatur vtilitatem maximã ad comparationẽ & vsum amicorũ habiturus. Aiebat enim ex multis hoc se audire, nimirũ inter omnia bona præstantissimũ esse certũ ac bonũ amicũ. Verùm videre se aiebat cõplures cuiusuis rei cura potius adfici, quàm vt amicos sibi parent. Etenim cernere se quosdam, qui & ædes, & prædia, & mãcipia & rẽ pecuariã, & supellectilẽ studioſè comparent, adquisitaq; cõseruare nitantur: verùm cõplures amicũ, quẽ bonũ maximũ esse perhibeant, neq; vt sibi parẽt solicitos esse, neq; vt quãtum possint eũ sibi cõseruent. Quin etiã videre se aiebat, nõnullos si amicos & seruos simul aduersa valetudine laborare cernãt, ad seruos quidẽ adducere medicos, aliaq; valetudini cõducẽtia studioſè parare, quum interim amicos negligãt. Itidẽ vtriusq; morientibus seruorũ quidẽ obitũ eos grauiter moleſteq; ferre, magniq; detrimenti loco ducere: in amicis autẽ nullũ se damnũ fecisse putare. Nec reliquis in facultatibus quidquã non curatũ vel inexploratũ relinquere, quũ amicos egẽtes ipsorũ cura, negligãt. Præterea videre se commemorabat, magnã hominũ partẽ facultatũ suarũ, tametsi admodũ multas habeãt, magnitudinẽ scire, verùm tãtum abesse, vt amicorũ, quos paucos habẽt, multitudinẽ norint: vt etiã quum rogantibus alijs indicare conãtur, quos inter amicos numerent, aliquoties eos repetant. Tantũ scilicet eis amicos esse curæ. Atqui cũ quãnam possessione amicus egregius comparatus, nõ palàm sit melior? Nam qui equus, quódue iumentorum par adeo fuerit vtile, ac bonus amicus? quódnã mãcipiũ adeo beneuolum & cõstans fuerit? quæ nã alia possessio sic omni ex parte sit vtilis? Etenim amicus bonus seipsum substituit ad quiduis quod amicis deest, siue ad cõstituendas res priuatas, siue ad opera publica. Idẽ siue quis adficiendus est beneficio, vires amico sufficit: siue quis metus perturbet, fert opẽ, partim impendendis sumtibus, partim re opera sua conficiũda, partim vnà persuadendo, partim cogendo. Idem vtentibus fortuna prospera lætitiam adfert, & aduersis rebus laborantes plurimùm erigit. Quæcumq; verò vel manus cuique sumministrant, vel prospiciunt oculi, vel

* orgya sensum pedum mensura est, Herodoto teste.

Socratis de amicitia disputatio.

ἐκ αὖ πολλῶν ἀμαθίαι εἶεν καὶ κακοδαιμονίαι ἐπ' † ὠφελείᾳ πεπιεσμένοις ἐπὶ ἕλαττον χωλῆς; ἢ μὴν ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ θεὸς ἐποίησεν ὧδε μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν ἢ χεῖρέ τε καὶ πόδε καὶ ὀφθαλμὼ. καὶ τἆλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν αὐτοῖς. χεῖρες μὲν γάρ, ἐὰν δέοι αὐτὰς τὰ αὐτὰ ἐργάζεσθαι, ὀργυιᾶς διέχουσι τὰ ἄμα ποιῆσαι, ὅκ ἂν δύναιντο· πόδες δ' ἂν ὧδε τὰ ὀργυιαῖα διέχοιεν ἅμα· ὀφθαλμοὶ δ', οἱ καὶ ὄπισθεν ἐπιβλέπειν δοκοῦντες, ὅμως ἂν τὸ ἔτι ἐγγυτέρω ὄντων τὰ ἔμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ ὄπισθεν ἰδεῖν διώκοιεν. ἀδελφὼ δ' ὄντε, καὶ μὴ πολὺ διεζωτε πλέον ἅμα καὶ τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ δυνήσεσθον. ἥκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ πρὸς φίλον διαλεγομένου, ὃς ὢν ἐμοιγε ἐδόκει μάλιστ' αὖ τις ὠφελεῖσθαι πρὸς φίλων κτήσεώς τε καὶ χρείαν. ἆρ' ὃν μὲν γὰρ δὴ πολλῶν ἔφη ἀκούειν ὡς πανάτην κτημάτων πρᾶγμα ἐστὶν φίλος σοφὸς καὶ ἀγαθός· ὠδιμελεμένους δ' ὅτι πλεῖστον μᾶλλον ἐρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτήσεως. καὶ γὰρ οἰκίσεως καὶ ἀγροὺς καὶ οἰκοσκάπτας καὶ βοσκήματα καὶ σκυβίων κτῆσιν καὶ ὠδὶ μελῶς ἐρᾶν ἔφη, καὶ τὰ ἐπὶ σώζειν πρεσβεύειν· φίλον δέ, ὃ μέγιστον ἀγαθὸν ἐστὶν φασὶν, ὁρᾶν ἔφη οὐ πολλοὺς ὅτι ὅπως κτήσονται φροντίζοντας, ὅτι ὅπως οἷόν τε ἐλαχίστοις σώζοντας. ὅλως δὲ καὶ μόνον τὸν φίλων τε καὶ οἰκεῖον, ὁρᾶν πάνυ ἔφη οὐ πολλοὺς ἡγεῖσθαι ἐσάγοντας, καὶ τἆλλα πρὸς ὑγείαν ὠδὶ μάλ' ὡς παρασκευάζοντας τὸ δὲ φίλον ὀλιγωρεῖν. ἀφροδαιμονίαν τε ἀμφοτέρων, ὠδὶ μὲν οἷς οἰκέτας ἀθρόμενος καὶ χρημάτων ἠγμένος, ὧδε δὲ οἷς φίλους ἐδὲν οἰομένους, ἐλαττοῦσθαι καὶ τὸ μὲν ἄλλων κτημάτων ἐδὲν ἐῶντας ἀφεῖσθαι· ἐδ' αὖ ἐπιστήκειν, τὸν δὲ φίλον ὠδὶ μελέτας δεομένων ἀμελοῦντας ἐπὶ τοῖς τότε ἐρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς τὸν μὲν ἄλλων κτημάτων, καὶ παύειν πολλῶν αὐτοῖς ὄντων, τὸν δὲ φίλον ἐδὲν ἐῶντας, τὸ μόνον ἀσφαλῶς ἀγωνοῦντες, ἀλλὰ καὶ οἷς πωποτανομένοις τοῦτο, καταλέγοντες ἐγχειρήσαντας, οὓς οἱ οἷς φίλοις † ἐθελῆσαι· ὃ, πάλιν τοῦτο αἰτιᾶσθαι· ὅστον τὸν αὐτοὺς τὸν φίλον φροντίζειν. καίτοι πρὸς ποῖον κτῆμα τὸ ὄνειρον παραβαλόμενος φίλος ἀγαθὸς, ὃν καὶ πολλῷ κρείττων φανείη; ποῖος γὰρ ἵππος ἢ ποῖος ζεῦγος οὕτω χρήσιμος ὥσπερ ἑταῖρος φίλος; ποῖον δὲ αὖ σμῆνος οὕτως ὄνειν καὶ πολυμόνιμον; ἢ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον; ὁ μὲν ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τοσοῦτος πρὸς πάντα ἐλλεῖπον ᾖ φίλῳ καὶ τὸν ἰδίων κατασκευῆς, καὶ τὸν κοινῶν πρόσκεισε· καὶ αὖ τέ τινα δεῖ, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν, ξυναναλίσκων, τὰ δὲ, συμπράττων· καὶ τὰ μὲν, συμπείθων, τὰ δὲ, βιαζόμενος· καὶ δεῖ μὲν πρόποιος πολεῖσα δύρρεπτον, σφαλλομένους δὲ, πολεῖσα ἐπανορθῶν. ἃ δὲ αὖ τε χείρες ἐνδεᾶ ὑπηρετεῖσι, καὶ ὀφθαλμοὶ προορῶσι, καὶ

ὠφελίᾳ ἀλλήλοιν.

καὶ τὰ ὦτα πρακτέους καὶ πόδες διανύτεσι, τὸν φίλον δυσεργητὴν ἐδεὶς λέγειν. πολλάκις δ' † πρὸ αὐτοῦ τις ἢ ὄκ ὀφθαλμῶν ἐδέξατο, ἢ ὄκ ἤκουσεν, ἢ ὁ διῆνυσε, ταῦτα ὁ φίλον πρὸς τοὺς φίλους ὠφέλησεν. ἀλλ' ὅμως ἔνιοι μὴ θεώμενοι πειρῶνται θεραπεύειν τὸ καρπὸν ἕνεκεν. τὸν δὲ παμφορωτάτου κτήματον ὁ κηλῶν φίλον, ἀρχῶς καὶ ἀνδρείως οἱ πλεῖστοι ὠδιμέλουσι. ἤκουσα δέ ποτε καὶ ἄλλοις αὐτὸν λόγον, ὃς ἐδόκει μοι προτρέπειν τὸν ἀκούοντα ὠφελεῖν ἑαυτὸν ὅσου οἷς φίλοις ἄξιον εἶη. ἰδὼν γάρ τινα τὸν ἐμπορικὸν ἀμελοῦντα φίλου πενίᾳ πιεζομένῳ, ἤρετο Ἀντισθένη ἐναντίον τοῦ ἀμελοῦντος αὐτὸν μὴ ἄλλων πολλῶν· ἆρα, ἔφη, ὦ Ἀντισθένες, εἰσί τινες ἄξιοι φίλων, ὥσπερ ὠδὶ οἰκετῶν; † τὰ γὰρ οἰκέτ' ὁ μὲν πεντάδυο † μνῶν ἄξιός ἐστιν, ὁ δ' ὀδ' ἡμιμναίου, ὁ δὲ πέντε μνῶν, ὁ δὲ καὶ δέκα. Νικίας ὁ Νικηράτου λέγεται ὠδὶ στῆσαι ἐς περιουσίαν πρίασθαι παλαίστας. σκοπεῖσθαι δή φησι, ἔφη, εἰ ἄρα ὥσπερ τὸν οἰκετῶν, οὕτω καὶ τοὺς φίλους εἰσὶν ἄξιοι ναί μὰ δί', ἔφη ὁ Ἀντισθένης. ἐγὼ μὲν οὖν βουλοίμην ἂν τὸν μὲν πιὰ φίλον μοι εἶναι μᾶλλον ἢ δύο μνᾶς, τὸν δ' ὀδ' ἂν ἡμιμναίου πολλοῦ ἀναίμην, τὸν δὲ μὴ πρὸ δέκα μνῶν ἐλοίμην, τὸν δὲ πρὸ πάντων χρημάτων μὴ τὸν † πολυμηχάνους ἂν φίλον μοι εἶναι, ὄκεν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐγὼ ταῦτα θεωμαῦτα ὄζω, καλῶς ἂν ἔχοι ἐξετάζειν πόσου ἕκαστον † τυγχάνοι ἂν ὢν, μὴ πρόσθεν ἀρὰ † τυγχανόντος οἷς φίλοις ἄξιος ὦν, μὴ πρόσθεν ὡς πλείστου ἄξιος εἶναι, ἵνα ἥκιστα αὐτὸν οἱ φίλοι προδιδῶσιν. ἐγὼ γάρ θοι, ἔφη, πολλάκις ἀκούω τῶ μὲν, ὅτι προὔδωκεν αὐτὸν φίλῳ αὐτῷ, τῷ δ', ὅτι μνᾶν αὐτὸν ἐώνητο μᾶλλον εἶλετο αὐτῷ ὂν ᾧτινος φίλον εἶναι. τὰ θαῦτα πάντα σκοπῶ, μὴ ὥσπερ ὅταν τις οἰκέτ' ὠνητὸν πωλῇ, μὴ ἀκριβῶτος τοῦ οὐρόσους, ὅτω μὴ † τὸν πονηρὸν φίλον, ὅταν ὠφελῇ δ' πλεῖον τῆς ἀξίας λαβὼν, ἐπιτρέψῃ ἄκρατον ὠφελεῖσθαι. οἷς δ' χρηστοὺς ὅτε οἰκέτας πάνυ τι πωλοῦμεν ἱερῶ, ὅτε φίλους προδιδόμενος. ἐδόκει δέ μοι μὴ ἐᾶν δεῖν ὠνεῖσθαι φίλους, ὁπόσους ἄξιον κτᾶσθαι, φρενῶν, διάδηλον· ἐπεί μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, εἰ δεοίμεθα φίλων ἀγαθῶν, πῶς ἂν ὠδὶ χειρίσαιμεν σκοπεῖν; ἆρ' πρῶτον μὲν ζητητέον ὅστις ἀρχὴν γαστρός τε καὶ φιλοποσίου μὴ λαγνείου, μηδ' ὑπνου καὶ ἀργίας; ὁ γὰρ τοῦτον νικῶν κρατεῖ, οὔτ' αὐτὸς ἑαυτῷ δυνατὸς ἂν οὔτε φίλῳ τὰ δέοντα πράττειν. μὰ δί' οὐ δῆτα, ἔφη. ἐκοῦν τῷ μὲν τοῦτον ὑπὸ τῶν ἀφροδισίων νικωμένου ἀφεκτέον δοκεῖ σοι εἶναι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. τί δ'; ἔφη, ὅστις δαπανηρὸς ὢν μὴ αὐτάρκης ἐστίν, ἀλλ' ἀεὶ τῶν πλησίον δεῖται, καὶ λαμβάνων μὲν μὴ δύναται ἀποδοῦναι, μὴ λαμβάνων δὲ, τὸν μὴ δίδοντα μισεῖ, ἃ δοκεῖ σοι μὴ ἔτ' ἐν χαλεπὸς φίλῳ εἶναι; πάνυ, ἔφη. ἐκοῦν ἀφεκτέον μὴ τούτου; ἀφεκτέον μὴν τοῦτο. τί δ'; ὅστις χρημάτων ἀδυνατεῖ, μὴ δύναται, πολλῶν ὄντων ἀνθρώπων ἐπιτήδειος φίλος εἶναι; καὶ τοῦτον ἀφεκτέον; Ἀφεκτέον μὲν οὖν. τί δ'; ὅστις ἀμελὴς καὶ ῥᾴθυμος καὶ ἀνεπιτήδειος πρᾶξαι τὰ δέοντα; καὶ τοῦτον ἀφεκτέον; Ἔμοιγε δοκεῖ. τί δ'; ὅστις ἀπειθὴς καὶ ἀντιλογικὸς καὶ ἀντιπράττων; καὶ τοῦτον; Ἔμοιγε δοκεῖ. τί δ'; ὅστις ἀπιστεῖ καὶ ἀπατᾶν ἐθέλει καὶ ἀπατᾶται; καὶ τοῦτον; Ἔμοιγε δοκεῖ. τί δ'; ὅστις ἀδικεῖ καὶ ἀδικεῖται; καὶ τοῦτον; Ἔμοιγε δοκεῖ. τί δ'; ὅστις ἀπεχθὴς καὶ μισ

ac propterea difficilem se in pactis præbet, & accipiendo delectatur, recusans quod accepit reddere? Videtur is mihi, ait, etiam peruersior esse illo altero. Quid autē, si quis ob rei faciundæ cupiditatem nulli alij rei vacet, quàm vnde lucrum possit capere? Ab hoc quoq; mea quidem sententia, est abstinendū. Nam inutilis ei fuerit, qui vti eo velit. Quid verò, si quis homo sit seditiosus, ac multos amicis hostes velit excitare? Fugiendus & ille, per Iouem. At si quis horum quidem vitiorū expers sit, verùm beneficijs se adfici patiatur, nulla vicissim benefaciendi ratione habita? Inutilis & ille fuerit. Sed dicito tādem, mi Socrates, qualémnam vt amicum nobis adiungamus opera danda est? Eum arbitror, qui diuersa ab his ratione sit ijs in voluptatibus continens, quæ corpore percipiuntur, iuramētum seruet, in pactis se non difficilē exhibeat, summa contentione conetur efficere, ne illis a quibus beneficium accepit, vicissim benefaciendo sit inferioritatem vt consuetudine sua vtētibus vsui sit. At quo pacto hæc explorare, mi Socrates, posſimus prius, quā eis vtamur? Statuarios, inquit, sic exploramus, vt nō ex ipsorum verbis coniecturā faciamus, sed quem priores statuas egregiè fecisse cernimus, eum credimus etiam ceteras rectè elaboraturum. Ergo tu, inquit Critobulus, dicis etiam hominem, qui se prioribus amicis beneficū declarauerit, planè posteriorib⁹ etiam benefacturum. Etenim, ait Socrates, quemcumq; priores equos rectè tractasse video, eum arbitror etiam alios bene tractaturum. Sint hæc, ait. At quo pacto is nobis adiungendus est, qui amicitia nobis dignus esse videatur? Primùm, ait, diuinæ res considerādæ sunt, num dij nobis consulāt, vt eum amicū faciamus. Quid igitur? potésne dicere, quo pacto eū qui nobis adiungendus videatur, etiā dijs haud aduersantibus, venari debeamus? Per Iouē, ait, nō insistēdo vestigijs eius, quē admodum leporē venamur: neq; fraude, quē admodū aues: neq; vi, quē admodū hostes. Nam inuitū amicū capere perest difficile, neq; minus difficile vinctū detinere tamquā seruū. Potius enim hostes, quā amici fiūt, si hæc illis accidāt. At quo pacto amici? Sūt, ait, carmina quædā, quæ qui tenēt, incantādo quos volunt amicos sibi possunt facere. Itidē fertur quasdam amoris illecebras esse, quarum periti ad quoscumq; tamdem eis vtātur, ab illis diligūtur. Vnde igitur has percipiamus? Homerum narrātem audisti, quibus verbis Vlyssem Sirenes incātarint, quorū huiusmodi quoddā est principium,

Huc ades, o ingens Graiorum gloria Vlysses.

Hac igitur incantatione, mi Socrates, si ad alios etiam homines vsæ Sirenes fuissent, num detinuissent eos, ne excantati ab eis discederent? Nequaquā: sed his incantationibus ad illos vtebantur, qui virtutis causſa gloriæ cupidi erāt. Propè dicis eiusmodi verbis quēq; incātandū esse, quæ si audiat, laudantem se non ridendi cáussa dicere putet. Nam id si fieret, magis hostili esset animo, hominésq; abs se repelleret, si quis eum qui non ignoraret se paruum ac turpem & imbecillū esse, præ-

ἀλλ' ἥκιστα μὲν ὅτι μικρός τε καὶ ἀλαζὼν καὶ ἀνάξιος εἶ, ἐπαινούμενος δὲ ὑπὸ σοῦ ἥδιστ' ἂν ἀκούσειε. καὶ γὰρ ἐπαινεῖν ὅπως ἔδει, ἠπίστω· μὰ δί', ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ὅσους γε καὶ ἐγὼ ἐπῄνεσα, ὥσπερ ὁ λαγώς, οὐδ' ἀπάτης, ὥσπερ αἱ ὄρνιθες, ἐδέησε βίᾳ, ὥσπερ οἱ ἐλεφαντες. ἅπαντα δὲ φίλον ἐλεῖν ἐργάδες, καλεσάντων ὑμῶν μὴ δύνασθαι κατέχειν ὥσπερ ἐκθλόν. ἐχθροὶ δὲ μᾶλλον ἢ φίλοι γίγνοιντ' ἂν τοῦτο πάσχοντες. φίλοι δ' πῶς; ἔφη. ἐὰν μέν τινας φασὶν ἐπῳδὰς, ἃς οἱ ἐπισταμένοι ἐπᾴδοντες οἷς ἂν βούλωνται, φίλους ἑαυτοῖς ποιοῦσιν. ἔστι δὲ καὶ φίλτρα, οἷς οἱ ὠδισάμενοι πρὸς ὃς ἂν βούλωνται χρώμενοι, φιλοῦνται ὑπ' αὐτῶν. τόδε οἶμαι, ἔφη, τοῦτο μαθητὰ ἂν εἴη; ἃ μὲν αἱ σειρῆνες ἐπῇδον τῷ Ὀδυσσεῖ, ἤκουσας Ὁμήρου, ὧν ἔστιν αὐτὰ ταῦτα ἃ ποιῶδέ τις,

Δεῦρ' ἄγε δὴ πολύαιν' Ὀδυσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν.

ταῦτα μὲν οὖν, ἔφη, πῶς ἐπῳδὰ ἂν, ὦ Σώκρατες, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ σειρῆνες ἐπᾴδουσι κατέχειν, ὥστε μὴ ἀπέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπῳδέντας; οὐκ, ἀλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετὴν φιλοπόνως ἐνοις οὕτως ἐπῇδον. ᾠδεῖόν τι λέγεις πικρὸν καὶ χαλεπὸν ἑκάστῳ ἐπᾴδων οἷα μὴ νομιεῖ ἀκούων, τὴν ἐπαινουμένην καταγελᾶσθαι λέγων. ὅτῳ μὴν ἐχθίων αὖ εἴη, μὴ ἀπελαύνοι τοὺς αὐθρώπους ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ εἰδότα ὅτι μικρός τε καὶ ἀλαζὼν μὴ ἀνδρεῖός ἐστιν, ἐπαινοίη, λέγων ὅτι καλός τε καὶ μέγας καὶ ἰσχυρός ἐστιν. ἀλλ' ἴσως καὶ ἀνδρεῖον οἶσθα ἐπῳδάς; ἀκήκοα μὲν οὖν ἔγωγε πολλὰς ἐπῳδὰς, ἃς ἐπᾴδων τὴν πόλιν, ἐποίει αὐτὴν φιλεῖν αὐτόν. Θεμιστοκλῆς δὲ πῶς ἐποίησε τὴν πόλιν φιλεῖν αὐτόν; μὰ δί' οὐκ ἐπᾴδων, ἀλλὰ πολλάκις τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἀρετὴν ἀπεφήνατο. δοκεῖς μοι λέγειν ὦ Σώκρατες, ὡς ἐμέλοιμεν ἀγαθοὶ ἔσεσθαι φίλοις, αὐτοὺς ἡμᾶς ἀγαθοὺς δεῖ γενέσθαι λέγειν τε καλὰ * μὴ πράττειν. σὺ δ' ὥς, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἴει τ' εἶναι πονηρὸν ὄντα χρηστὸν φίλον κτήσασθαι; ἐώρων μέν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ῥήτορές τε φαύλους ἀγαθοῖς δημηγόροις φίλους ὄντας, καὶ στρατηγὸν οὐκ ἰκανὸς, πάνυ στρατηγικὸς αἱρούμενον ἑταίρους. ἆρ' οὖν, ἔφη, μὴ πω σκοπεῖσθαι, οἵ- ἐμοὶ μοι ἀθάνατοι οἱ ἀνωφελεῖς ὄντες, ὠφελίμους δυνατὸν φίλους ποιεῖσθαι; μὰ δί' ὀκνῶ, ἔφη. ἀλλ' εἰ ἀδύνατόν ἐστι πονηροὺς ὄντας καλοὺς κἀγαθοὺς φίλους κτήσασθαι, ἐκεῖνο ἤδη † λέγεμοι, εἰ ὅσιν αἱ μὲν καλαὶ καὶ ἀγαθαὶ γενόμενον, ὑῒ ἐτοίμου εἶναι καλοῖς κἀγαθοῖς φίλον εἶναι. ἢ τι ἀποκνεῖς σε ὦ Κριτόβουλε, ὅπως πολλοὺς ἀνθρώπους καλοὺς πρᾶττοντας καὶ τὴν αἰσχρὰν ἀπεχθημένους, ὁρᾷς αὐτὴ τὴν φίλους εἶναι, στασιάζοντας ἀλλήλοις, καὶ χαλεπώτερον χρωμένους τῶν μισθοῦ ἀξίων ἀνθρώπων; καὶ ὁ μόνον γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἱ ἰδιῶται τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πόλεις αἱ τῶν τε καλῶν μάλιστα ἐπιμελούμεναι, καὶ τὰ αἰσχρὰ ἥκιστα προσιέμεναι, πολλάκις πολεμικῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας. ἁλισκόμενοι, φαύλως ἀπολλύμενοι πρὸς τὴν φίλων κτῆσιν. ὅτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὁρῶ φίλους ἀλλήλοις ὄντας, ἀμφοτέρους εἶναι. πῶς γὰρ οὐ ἢ ἀχάριστοι ἢ ἀμελεῖς ἢ πλεονέκται ἢ ἄπιστοι ἢ ἀκρατεῖς αὖ ὄντες δύναιντο φίλοι γενέσθαι; οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι πάντες μᾶλλον ἢ φίλοι ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον ἢ φίλοι πεφύκασι. ἀλλὰ μὴν, ὥσπερ οὐ λέγεις, οὐδ' αὖ οἷς χρήσιμοι οἱ πονηροὶ ὦσι πάντως ἐμοιγε δοκοῦσιν ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον ἢ φίλοι πεφυκέναι. ἀλλὰ μὴν, ὥσπερ οὐ λέγεις, οὐδ' αὖ οἷς χρήσιμοι οἱ πονηροὶ ὦσι πάντως

simulq3 possunt esurientes ac sitientes sine dolore cibi ac potus participes fieri, ac tametsi formosorũ Venere delectentur, tamen se coercere possunt, ne offendant eos quos offendi nõ conuenit. Etiã a pecuniis abstinẽdo, quo minus alienis inhient, nõ solũ legitimè sibi debitis esse contẽti possunt: sed etiã sibi inuicem largiri. Præterea possũt simultatẽ nõ modò sine molestia, sed etiã ex vtilitate mutua moderari, ac prohibere quo minus ad hoc ira progrediatur, cuius ipsos deinde pœniteat. Inuidiã prorsus tollũt partim bona propria amicis mancipando, partim amicorũ bona pro suis ducẽdo. Quî ergo nõ cõsentaneũ sit, viros honestos & egregios nõ solũ sine dãno, sed etiã mutua cũ vtilitate honorũ ciuiliũ participes fore. Nã qui in ciuitatib. honores ac magistratus ambiũt iccirco, vt potestatẽ habeãt clepẽdi pecunias, vi homines opprimẽdi, fruendi voluptatibus: illi verò iniusti sint ac improbi necesse est, neq3 fieri potest, vt cũ alio copulẽtur. At si quis velit in republ. honorib. frui, vt tũ ipse nõ adficiatur iniuria, tũ iustis in reb. opẽ amicis ferre possit, simulq3 princeps ipse aliquo bono patriã adficere conetur, quã obrẽ talis homo copulari cũ alio, qui sit et ipse talis, amicitia nõ possit? Nũ amicis esse vsui vnà cũ honestis & egregijs viris minus possit, uel ad bene de republ. merẽdũ minus facultatis habebit, si honestos et egregios opitulatores habeat? Quinetiã gymnicis in certaminib. patet, quòd si liceat præstãtissimis aduersus deteriores cõiũctis virib. pergere, futurũ, vt ipsi cunctis in certaminib. victores euadãt, omniaq3 præmia cõsequãtur. Quãdo igitur istic fieri hoc nõ permittitur, verùm ciuilib. in reb. ubi homines honesti et egregij præcipuas partes obtinẽt, quũ nemo impediat, quo minus quis beneficio rẽpub. cũ quo ipse velit, adficiat: quî nõ ex vsu sit, vt quis optimis quibusq3 amicis cõparatis rẽpubl. administret, atq3 ijs potius socijs & adiutoribus gerendarũ rerũ, quàm aduersarijs vtatur? Enimuero patet hoc etiã, quòd si quis bellũ aduersus aliũ gerere uelit, ei socijs opus esse, illisq3 pluribus, si strenuis ac fortibus sese opponat. Atqui beneficijs adficiendi sunt, si quos opitulari nobis volumus, vt sint animis alacres. Multo aũt melius est, optimos quosq3 tametsi pauciores sint, beneficijs adficere, quàm deteriores quorum maior est numerus. Nã improbi multo plurib. benefactoribus, quàm probi egent. Tu verò, mi Critobule, fidenti animo bonus esse enitere, atq3 vbi talis factus fueris, honestos et egregios amicos venari conẽris. Ac fortasis etiam ipse nonnihil tibi conferre ad hanc virorum honestorum egregiorumq3 venationem possim propterea, quòd ad amorẽ beneuolentiamq3 propẽsus sim. Nã quoscũq3 homines amẽ, totus ardenter in hoc incũbo, vt eos diligens vicissim diligar, & desiderans vicissim desiderer, & cõuersationis cupidus uicissim expetar. Quib. & tibi opus fore video, si quãdo cum quibusdã amicitiã inire cupies. Itaq3 ne me celes, quibus esse amicus velis. Nam quũ place-

καὶ δύνανται πεινῶντες καὶ διψῶντες ἁλύπως σίτου καὶ ποτοῦ κοινωνεῖν, καὶ ὑπὸ τῶν ἐρώντων ἀφροδισίοις † ἡδόμενοι ἐγκρατεῖς εἶναι, ὥστε μὴ λυπεῖν οὓς μὴ προσήκει. δύνανται δὲ καὶ χρημάτων ἕ μόνον, τῶν πολεμεχείων ἀπεχόμενοι, νομίμων κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπικεῖν ἀλλήλοις· δύνανται δὲ καὶ τὸν ἔρωτα μείονα ἀ

*Quæ quum ita esse persuasus sim, rectè facturum me arbitror, si nihil mihi licere de te dicere laudandi causſa ſtatuam, quod nõ verè proferri poßit, nimirum tu mi Socrates, ait Critobulus, talis amicus es mihi, vt me ſis adiuturus, ſi ad parandos amicos aliquo modo aptus fuero: ſin autem, nihil vtilitatis meæ causſa fícti ſis dicturus. Vtrùm autem, inquit Socrates, magis commodis tuis ſeruire tibi videor, ſi falſis te ornem laudibus, an ſi perſuadeam, vt vir bonus coneris fieri? Quòd ſi hoc necdum perſpicis, ex his quæ dicam, conſidera. Nam ſi tibi cum nauiculatore volens amicitiam conciliare falſò te laudem, bonumq3 gubernatorem eſſe dicam, atq3 ille perſuaſus a me nauẽ imperito tibi gubernandam cõmittat, aliúdne quidquã ſperare poſſis, quàm te tum nauem, tũ teipſum exitio daturum? Vel ſi ciuitati publicè perſuaſero mentiens, vt ſe tibi tamquam viro artis imperatoriæ, iudiciorum, rerumq3 ciuilium perito committat, quid putas & tibi, & per te ciuitati euenturum? Vel ſi priuatim ciuibus nõnullis perſuadeam, idq3 mentiendo, vt tibi res ſuas credant, nimirum homini adminiſtrandæ familiaris rei perito, atq3 induſtrio: an'non, vbi periculum illi de te fecerint, damnoſum te alijs eſſe, prætereaq3 ridiculum declarabis? Nimirum * via maximè compendiaria, tutiſſima, pulcerrimaq3 eſt, mi Critobule, vt in quo bonus eſſe videri velis, operam des, vt bonus ſias. Quæcumq3 autem virtutes inter homines appellantur, eas omnes ſi conſideres, doctrina ac ſtudio poſſe augeri animaduertes. Atque has, mi Critobule, venandas nobis eſſe arbitror: quòd ſi tu aliter iudicas, velim me doceas. Et Critobulus: Me verò pudeat, inquit, his cõtradicere, mi Socrates. Nec enim honeſta nec vera dicerem. Præterea Socrates amicorum difficultatibus ex ignoratione profectis conſilio mederi conabatur: quæ verò ex inopia proficiſcebãtur, eis medebatur docendo, vt pro viribus alter alteri ſua ſuppeditaret. Dicã autẽ, quid hac etiam in parte mihi de ipſo conſtet. Nã quũ aliquãdo Ariſtarchũ triſtem cerneret: Videris ait, mi Ariſtarche, quiddã moleſtè ferre. Debes aũt moleſtiã hanc cũ amicis cõmunicare. Fortaſſis. n. aliqua huius moleſtiæ parte nos quoq3 te ſubleuauerimus. Et Ariſtarchus: Enimuerò mi Socrates, ait, magna in difficultate verſor. Nã quia ſeditiones hac in ciuitate motæ ſunt, multis in Piræum confugientibus, conuenerunt ad me relictæ tot ſorores, ſororum filiæ, conſobrinæ, vt meis in ædibus XIV homines ingenui ſint. Neq3 verò vel ex agro quidquam accipimus, quo potiuntur aduerſarij: neq3 ex ædibus, quòd hominũ exiguus in vrbe ſit numerus, et ſupellectilẽ emit nemo, neq3 vſquã mutuũ capi poteſt, ſed citius in via quis argentũ quærẽdo inueniat, quàm mutuũ accipiat. Ac graue quidẽ certè eſt mi Socrates, propinquorũ pernicie nihil moueri: verùm fieri nõ poteſt, vt tanta rerũ in perturbatione quis tot homines alat. Hæc quũ audiſſet Socrates: Quid*

* Meminit huius loci M. Tullius in lib. de offic.

ἃ δὴ καὶ ἐγὼ πεισθεὶς, ὀρθῶς ἔχειν ἡγοῦμαι οὐκ ἀξιῶσαί μοι πρὸς σοῦ λέγειν ἐπαινοῦντι οὐδὲν ὅ, τι μὴ ἀληθεύω. σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, τοιοῦτός μοι φίλος εἶ ὦ Σώκρατες, οἷος, ἂν μέν τι αὐτὸς ἔχω ὠφέλιμόν σε δρᾶν, οὐδὲν ἀπολείπεις· ἂν δὲ φίλους κτήσασθαι, συλλαμβάνῃ μοι· εἰ δὲ μή, οὐκ ἂν ἐθέλοις πλάσας τι ἐπαινεῖν ὧν τῇ ἐμῇ ὠφελείᾳ. πότερα δ' ἄν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, σοι μᾶλλον ὠφελεῖν σε τὰ ψευδῆ ἐπαινῶν, ἢ πείθων περᾶσθαί σε ἀγαθὸν αἱρεῖσθαι γενέσθαι; εἰ δὲ μὴ φανερὸν οὕτω σοί, ἐκ τῶν δὲ σκέψαι· εἰ γάρ σε βουλόμενος φίλον ποιῆσαι ναυκλήρῳ, ψευδόμενος ἐπαινοίην, φάσκων ἀγαθὸν εἶναι κυβερνήτην, ὃ δέ μοι πιθόμενος ὠνητρέψατό σοι τὴν ναῦν μὴ ὠνησαμένῳ κυβερνᾶν, ἔλκεις πνὰ ἐλπίδα μὴ αὐ σαυτόν τε καὶ τὴν ναῦν ἀπολέσαι; ἢ εἴ σοι πείσαιμι κρῖναι τὴν πόλιν, ψευδόμενος, ὡς ὄντι οἰκονομικῷ τε καὶ ἀδικεῖν, τὰ ἑαυτῆς ἀδικήματα, ἆρ' οὐκ ἂν πέραν διδοὺς, ἅμα τε βλαβερὸς εἴης, καὶ κατάγελαστος φαίνοιο; ἀλλὰ σωτηρίαν τε καὶ ἀσφάλειαν ἡμῖν καλλίστην ὁδὸς, ὦ Κριτόβουλε, ὅ, τι ἂν βέλτιστον εἶναι ἀγαθὸν πρᾶξαι. ὅσα δ' οἱ ἀνθρώποι ἀφέταί λέγουσι, σκοπούμενος διήσεις πάσας μαθήσει τε καὶ μελέτῃ αὐξανομένας. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Κριτόβουλε, οἶμαι δεῖν ὑμᾶς ταύτας ἀσκεῖσθαι· εἰ δέ σύ πως ἄλλως γιγνώσκεις, δίδασκε. καὶ ὁ Κριτόβουλος, ἀλλ' αἰσχυνοίμην ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐ πλέξων μύθους· οὔτε γὰρ καλὰ οὔτε ἀληθῆ λέγοιμ' ἄν. καὶ μὴν τὰς ἀφελείας γε τὴν φίλων τὰς μὲν δι' ἄγνοιαν ἐπειρᾶτο γνώμῃ ἀκεῖσθαι, τὰς δὲ δι' ἔνδειαν, διδάσκων κτᾶσθαι χρήματα δικαίοις ἐπιτηδεύμασιν. ἐρῶ δὲ καὶ οἷς ἐγὼ Κριτόβουλον αὐτὸν ἑώρων ὠφελοῦντα. Αἰσχύλον γάρ ποτε ὁρῶν σκυθρωπῶς ἔχοντα· ἔοικας, ἔφη, ὦ Αἰσχύλε, βαρέως φέρειν τι. χρὴ γὰρ τὰ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις· ἴσως γάρ ἄν τι σε καὶ ἡμεῖς κουφίσαιμεν. καὶ ὁ Αἰσχύλος· ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐ πολλή γε ἐμοὶ ἀφορία. ἐπεὶ γὰρ ἐστασίασεν ἡ πόλις πολλῶν φυγόντων εἰς τὸν Πειραιᾶ, συνελαμβάνομεν ὡς ἐμὲ καταλελειμμέναι ἀδελφαί τε καὶ ἀδελφιδαὶ καὶ ἀνεψιαὶ τοσαῦται, ὡς εἶναι οὐ τῇ οἰκίᾳ τεσσαρεσκαίδεκα δοῦλοι ἐλεύθεροι. λαμβάνομεν δ' ὅτε ἐκ τῆς οὐδέν, (οἶσθ' αὐτοὶ κρατοῦσιν αὐτῆς) οὔτε ἀπὸ τῶν οἰκιῶν· ὀλίγα ἀνθρωπία γὰρ ἐν τῷ ἄστει γέγονε· τὰ ἐπιτήδεια δ' ὀδεῖς ὠνεῖται, οὐδὲ δανείσασθαι ἀδαμόθεν ἔστιν ἀργύριον, ἀλλὰ πότερον αὖ τις μοι δοκεῖ οὐ τῇ ὁδῷ ζητῶν εὑρεῖν, ἢ δανεζόμενος λαβεῖν. χαλεπὸν μὲν οὖν ἔστι, ὦ Σώκρατες, οὐ οἰκείους πολιορκῆς ἀκλινεῖς, ἀδυνάτους δὲ βουτους τρέφειν οὐ τοιούτοις πράγμασιν. ἀκούσας δὴ ταῦτα ὁ Σωκράτης· τί

Κριτόβουλε, μᾶλλον ὠφελοῖμί σοι. γράφεται καὶ, Κριτόβουλε, τῶν σωτηρίων τῶν μᾶλλον ὠφελεῖ σε.

τί δητά ἐστιν, ἔφη, ὅτι ὁ Κεράμων μὲν πολλοὺς τρέφων, οὐ μόνον ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς τὰ ἐκείνου πράττουσι περίεστιν, ἀλλὰ καὶ πολυωρεῖται τοσαῦτα ὥστε καὶ πλουτεῖν· σὺ δὲ πολλοὺς τρέφων, δέδοικας μὴ δι' ἔνδειαν τῶν ἐπιτηδείων ἅπαντες ἀπόλησθε; ὅτι νὴ Δί', ἔφη, ὁ μὲν δούλους τρέφει, ἐγὼ δὲ ἐλευθέρους. καὶ πότερον, ἔφη, σοῦ πρὸς σοὶ ἐλευθέρους οἴει βελτίους εἶναι ἢ τοῦ πρὸς Κεράμωνι δούλους; ἔγωγε μέν οἶμαι, ἔφη, τοῦ πρὸς ἐμοὶ ἐλευθέρους. οὐκοῦν, ἔφη, αἰσχρὸν δ' ἂν μὲν ἐκ πονηροτέρων δύνασθαι πορίζειν, σὲ δὲ πολλῷ βελτίους ἔχοντα οὐ δύνασθαι πορίζειν; νὴ Δί', ἔφη. ὁ μὲν γὰρ τεχνίτας τρέφει, ἐγὼδὲ ἐλευθερίους πεπαιδευμένους. ἆρ' οὖν, ἔφη, τεχνίται εἰσὶν οἱ χρήσιμόν τι ποιεῖν ἐπιστάμενοι; μᾶλλιστά γ', ἔφη. οὐκοῦν χρήσιμά γ' ἄλφιτα; σφόδρα γε. τί δ' ἄρτοι; οὐδὲν ἧττον. τί γάρ, ἔφη, ἱματιά τε αὐτόθεν καὶ γυναικεῖα, καὶ χιτωνίσκοι καὶ χλαμύδες καὶ ἐξωμίδες; σφόδρα γ', ἔφη, καὶ ταῦτα χρήσιμα. ἔπειτα, ἔφη, οἱ πρός σοι τούτων ὠδὲν ἐπίστευον ποιεῖν; ποιοῦσι μὲν οὖν, ὡς ἐγῷμαι. ἔτ' οὐκ οἶσθα ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τούτων ἀλφιτοποιίας Ναυσικύδης οὐ μόνον ἑαυτόν τε καὶ τοὺς οἰκέτας τρέφει, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ὗς πολλὰς καὶ βοῦς, καὶ πολυωρεῖται τοσαῦτα ὥστε καὶ τῇ πόλει πολλάκις λειτουργεῖν· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀρτοποιίας † Κιτιεὺς τὸν τε οἰκέτην πάντων ἀφειδῶς τρέφει, καὶ ζῇ ἁβρῶς· Δημέας δὲ ὁ κολυτεὺς, ἀφ' ἑλαμυδουργίας· Μανῶν δ', ἀφ' ἱματιοπωλίας· μεγαρέων δὲ οἱ πολέτοι, ἔφη, ἀφ' ὑδρομελιτοπωλίας ἀξιοφορτους; νὴ Δί', ἔφη. οὗτοι μὲν γὰρ ἀνδράποδα βαρβάρους ἀνθρώπους ἔχουσιν, ὥστ' ἀναγκάζειν ἐργάζεσθαι ἃ καλῶς ἔχει· ἐγὼ δ' ἐλευθέρους τε καὶ συγγενεῖς. ἔπειτ', ἔφη, ὅτι ἐλεύθεροί τ' εἰσὶ καὶ συγγενεῖς σοι, οἶδ' ἔχω ὅπως αὐτοῖς μηδὲν ἄλλο ποιεῖν ἢ ἐπιμέλεσθαι καὶ κοιμᾶσθαι; πότερον καὶ τὴν ἄλλων ἐλευθέρων οὕτω ζῶντας ἄμεινον διάγοντας ὁρᾷς, καὶ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις, ἢ οὓς ἃ ἐπίστανται χρήσιμα πρὸς βίον, τούτων ἐπιμελομένους; ἢ τῶ μὲν ἀργίαν καὶ τὸ ἀμέλεσθαι αἰσθάνῃ τοῖς ἀνθρώποις πρός τε τὸ μαθεῖν ἃ προσήκει ἐπίστασθαι, καὶ πρὸς τὸ μνημονεύειν ἃ αὖ μάθωσι, καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν τε καὶ ἰσχύειν τοῖς σώμασι, καὶ πρὸς τὸ κτήσασθαί τε καὶ σώζειν τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, ὠφέλιμα ὄντα, τῷ δὲ ἐργασίαν μὴ τῶν ἀδικημάτων ὠδὲν χρήσιμα; ἔμαθον δ' ἃ φῂς αὐτοὺς ἐπίστασθαι τοὐτῶν ὡς ὄντα χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, οὔτε ποιήσουσιν αὐτῶν ὠδέν, ἢ, ζωὸν ἀντίον, ὡς καὶ ἀδικημελησομένων τούτων, μὴ ὠφελησομένων ἀπ' αὐτῶν; τοιτέρως γὰρ ἂν μᾶλλον ἄνθρωποι σωφρονοῖεν, ἀργοῦντες ἢ τὰ χρήσιμα ἀδικημελούμενοι; τοτέρως δ' ἂν δικαιότεροι εἶεν, εἰ ὀργάζοιντο, ἢ εἰ ἀργοῦντες βουλεύοιντο τοῦ τὴν ἀδικίαν ἀπέχειν; ἀλλὰ μὴ νυῶ μ', ὡς ἐγῷμαι † ἐγὼ οἶμαι, ὅτε σὺ ἐκείνας φιλεῖς, ὅτε ἐκείναί σε φιλοῦσιν, ἡγοῦμαι αὐτὰς ἀδικημένους εἶν σε κωτῶ, ἐκείνας

Quid eſt cauſſæ, inquit, quòd Ceramo complures alens non ſibi ſolum atq3 illis ſuppeditare neceſſaria poteſt: ſed etiam tantum præterea lucrum facit, vt diues ſit: tu multos alens metuis, ne ob commeatus inopiam omnes pereatis? Quia per Iouem, ait, ſeruos alit Ceramo, ego ingenuos homines. Vtrum verò, ſubiecit Socrates, putas ingenuos qui tecum ſunt, meliores eſſe, an Ceramonis ſeruos? Nimirum meliores ſunt ingenui, qui mecum viuunt. An'non igitur eſt turpe, ait Socrates, illum per homines peiores rerum adquirere copiam: te qui multo meliores habeas, inopia premi? Minimè verò, inquit. Nam ille artifices alit, ego liberaliter inſtitutos. Artifices ergo ſunt, inquit, qui facere aliquid poſſunt, quod ex vſu ſit? Maximè verò. Ergo farina eſt vtilis? Ac vehementer quidem. Quid panes? Nihilominus. Quid? veſtes viriles ac muliebres, & tuniculæ, & chlamydes, & * exomides? Admodum, ait, vtilia ſunt hæc, & quidem omnia. Iam verò, inquit Socrates, qui tecum ſunt, nihil horum poſſunt facere? Immo verò omnia, vt arbitror. Ergo tu ignoras Nauſicydem facienda farina, quod vnum ex his eſt, non ſolum ſeipſum & famulos alere, ſed præterea multas ſues & vaccas, atq3 etiam lucrari tantum, vt nonnumquam in vſum ciuitatis ſumtum ſuppeditet: Ciribum pane faciundo familiam omnem nutrire, & viuere largiter: Demeam Collytenſem conficiendis chlamydibus: Menonem, penulis: Megarenſium maximam partem ex confectione exomidum ſeſe alere? Verò, inquit. Nam illi barbaros quoſdam emtos habent, quos poſſunt cogere ad elaborandum ea, quæ ipſis expediat. Ego mecum liberos homines & cognatos habeo. Ergo, ſubiecit Socrates, quòd liberi ſint ac tibi cognati, propterea putas eis aliud nihil faciendum eſſe, quàm vt edant ac dormiant? Num & inter alios ingenuos homines ſi qui ita viuant, eos commodius degere vides, felicioreſq3 prædicas illis, qui eorum curam habent, quæcumq3 ad vitam vtilia norunt? An ignauiam ſecordiamq3 prodeſſe animaduertis hominibus ad diſcendum ea, quæ ſcire conuenit, & ad reminiſcendum quæ didicerint, & ad valetudinem roburq3 corporum, & ad parandum ac conſeruandum ea, quæ ad vitam vtilia ſunt: opus autem facere, ac diligentiam adhibere, nihil prodeſſe putas? Num ea quæ dicis illas tenere, ſic didicerunt, vt neq3 ad vitam vtilia ducerent, neq3 quidquam eorum facerent: an e diuerſo, vt & diligenter in eis elaborarent, & vtilitatem inde caperent? Vira homines ratione modeſtiores ſunt, in otio degendo, an curam ijs impendendo, quæ expediant? Vtro modo iuſtiores fuerint, ſi opus faciant, an ſi in otio de victu deliberent? Quin etiam mea ſententia neque tu iam illas diligis: neque illæ te: tu quòd eas eſſe tibi detrimento exiſtimes,

* quid ea vox ſignificet, docebit Feſtus & Pollux.

illæ quòd te ipsis succenſere videãt. Ex his periculum eſt, ne & maius odium oriatur, & priſtina gratia minuatur. At ſi te præſide operas abſoluant, tu quidem eas diliges, quia videbis ipſas tibi eſſe vtiles: & amabunt illæ te contrà, vbi animaduertent te delectationem ex eis capere. Atq; etiam priorum beneficiorum cum voluptate recordãtes gratiam ab eis partam augebitis, ac deinceps amicius familiariúſq; voſmet mutuo complectemini. Iam ſi turpe quid perpetraturæ eſſent, mors potius foret eligenda. At verò norunt illæ (vt conſentaneum eſt) quæcumq; videntur fœminæ honeſtiſſima eſſe maximeq; decere. Quinis autẽ quæ nouit, tum facillimè, tum celerrimè, tum elegantiſſimè, tum ſumma cum voluptate facit. Quapropter tibi cunctandum non eſt, inquit, vt ad ea cohorteris ipſas, quæ tum tibi, tum illis expediant, in quo quidem, ceu par eſt, perlubenter tibi obtemperabunt. Enimuero per Deos, inquit Ariſtarchus, tam mihi præclarè dicere videris, mi Socrates, vt quum antè a mutuo ſumendo abhorrerem, quòd ſcirem me abſumta mutuo data pecunia ſoluendo non futurum, nunc mihi videar id facturus ad operarum impenſas. Inde comparata fuit impenſa, emtæ lanæ: mulieres inter operas prandebant, ac operis abſolutis cœnabant. Iam pro tribus hilares erant, proq; eo quòd prius ſuſpicionibus indulgebant, lubenter ſeſe intuebãtur: Ariſtarchum illæ moderatoris loco diligere, Ariſtarchus ipſas tamquam vtiles ſibi, vicißim complecti. Tandem ad Socratem quum acceſſiſſet, narrabat & hæc cum voluptate, & quòd ipſum ſolum inter omnes quotquot eſſent in ædibus reprehenderent, vt qui otioſus veſceretur. Tum Socrates: Tu verò, non ea vteris ad ipſas oratione, qua canis? Eſt enim proditum id temporis, quum voce vterẽtur animalia, dixiſſe ad herũ ſuum ouem: Facis ſanè quiddam admirabile, qui nobis lanas, agnos, caſeum ſuppeditãtibus tibi nihil das extra id, quod e terra conſequimur: cane verò, qui nihil tale tibi præbet, cibum illum communicas, quo ipſe veſceris. Itaq; canem his auditis dixiſſe: Non immeritò, ita me Iupiter amet. Nam ego is ſum, qui vos ipſas conſeruat, vt neq; ab hominibus furto auferamini, neq; a lupis rapiamini. Vos quidem certè, niſi veſtro nomine excubarem, ne paſtum quidem habere poſſetis, veritæ ſcilicet ne peritetis. Atq; hoc modo perhibetur oues ipſas permiſiſſe, vt potiori canis honore frueretur. Itaq; tu etiam illis dicito, te canis inſtar cuſtodem eſſe, curamq; gerere, cuius opera læſæ a nemine, ſecurè ſuauiterq; obeundo ſuas operas viuãt. Idem Socrates, quum aliquãdo alium quemdam amicũ veterem lõgo ex interuallo videret: Vnde nobis ades, ait, Euthere? Sub exitũ belli, mi Socrates, inquit, ex peregrinatione veniebã, nũc ex hac ipſa vrbe. Nã poſteaquã mihi poſſeſſiunes exteris in finibus ſitæ fuerunt adẽtæ, ac praeter in Attica nihil mihi reliquit: cogor iã inſtar aduenæ quæſtuariæ operas præſtando, corpore victũ quærere.

Apologus Socratis de cane ac ouibus.

Socratis & Eutheri colloquium.

ἐκεῖναι δέ σε ὁρῶσαι ἀχθόμενον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐκ τοῦτον κἀκεῖνος μείζω τὰ ἀπ' ἐκείνων χάριν ἀνθέξεσθαι, καὶ τὴν πρόνοιαν χαλεπὸν μισοῦσθαι. ἐὰν δὲ πρόσῃς ἧς ὅπως ἀνεγοῖ ὦσι, σὺ μὲν ἐκείναις φιλήσεις, ὁρῶν ὠφελίμους σαυτῷ οὔσας· ἐκεῖναι δέ σε ἀγαπήσουσιν, αἰσθόμεναι χαίροντά σε αὐταῖς. τὴν δὲ προγεγονυῖαν ἀνεργασίαν ἥδιον μεμνήσονται, πλὴν ἀπ' ἐκείνων χάριν ἀνέξεσθε, καὶ ἐκ τούτου φιλικώτερόν τε καὶ οἰκειότερον ἀλλήλοις ἕξετε. εἰ μὲν τοίνυν αἰσχρόν τι ἔμελλον ἐργάσεσθαι, ἅπαντα αὐτ' αὐτῷ προαιρετέον ἦν. νῦν δὲ ἃ μὲν δοκεῖ κάλλιστα καὶ πρεπωδέστατα γυναικὶ εἶναι, ἐπίστανται, ὡς ἔοικε· πάντες δὲ ἃ ἐπίστανται, ῥᾷστά τε καὶ τάχιστα καὶ καλλίστα καὶ ἥδιστα ἐργάζονται. μὴ οὖν ὄκνει, ἔφη, ταῦτα εἰσηγεῖσθαι αὐταῖς ἃ σοί τε λυσιτελῆ κἀκείναις· καὶ, ὡς εἰκός, ἡδέως ὑπακούσονται. ἀλλὰ νὴ τοὺς θεούς, ἔφη ὁ Αεισαρχος, οὕτω μοι δοκεῖς καλῶς λέγειν ὦ Σώκρατες, ὥστε πρόσθεν μὲν οὐ προσέμελλον δανείσασθαι, ἐπεὶς ὅπως ἀναλώσας ὁ ἀνὴρ λάβω, οὐκ ἔχω ἀποδοῦναι· νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἔργον ἀφορμὴν συμβάλλειν αὐτίκα ποιῆσαι. ἐκ τούτου δὲ ἐπορεύθη μὲν ἀφορμή, ἐωνήσατο δὲ ἔρια· καὶ ἐργαζόμεναι μὲν ἡείσων, ἐργασάμεναι δὲ ἐδείπνουν, ἱλαραὶ δὲ αὖ πρὸς ἀνθρώπων ἦσαν, καὶ αὖ ὑφορώμεναι ἑαυτὰς, ἡδέως ἀλλήλας ἐώρων. καὶ αἱ μὲν ὡς ἐπιθυμοῦσαι ἐφίλουν, ὁ δὲ ὡς ὠφελίμους ἠγάπα. τέλος δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸν Σωκράτην, χαίρων διηγεῖτο ταῦτά τε, καὶ ὅτι αὐτῷ πάντα αὐτὸν μόνον τὴν οἰκίαν ἀργὸν ἐποίησε. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· εἶτα οὐ λέγεις αὐτοῖς τὸν τοῦ κυνὸς λόγον; φασὶ γάρ, ὅτε φωνὴν ἔλαβε τὰ ζῷα, τὴν πρὸς τὸ δεσπότην εἰπεῖν· θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν μὲν ταῖς καὶ ἐρεά σοι καὶ ἄρνας καὶ τυρὸν παρεχούσαις οὐδὲν δίδως ὅ, τι καὶ μὴ ἐκ τῆς γῆς λαμβάνομεν· τῷ δὲ κυνὶ, ὃς οὐδὲν τοιοῦτον σοι παρέχει, μεταδίδως ἔνθεν αὐτὸς ἔχεις σίτου. δὴ νύν κἀκεῖνα οὕτως ἀγύρτικα εἰπεῖν· καὶ μὰ δία· ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ καὶ ὑμᾶς αὐτὰς σώζων, ὥστε μήτε ὑπ' ἀνθρώπων κλέπτεσθαι, μήτε τοῖς λύκοις ἁρπάζεσθαι· ἐπεὶ ὑμᾶς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προφυλάττοιμι ὑμᾶς, οὐδ' ἂν νέμεσθαι δύναισθε, φοβούμεναι μὴ ἀποβληθε. οὕτω δὴ λέγεται καὶ τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι δῶρα κύνα προμνᾶσθαι. καὶ σὺ οὕτω ἐκείναις λέγε ὅτι αὐτὴ κυνὸς εἶ φύλαξ καὶ ἐπιμελητὴς, καὶ ᾄδῃ σε † οὐδ' ὑφ' ἑνὸς ἀδικούμενα ἀσφαλῶς τε καὶ ἡδέως ἐργαζόμενα ζῶσιν. ἄλλον δέ ποτε ἀρχαῖον ἑταῖρον ὁρᾷ χρόνου ἐπιόντος πόθεν, ἔφη, εὖ ἴσθι, φαίης ἂν ἥκειν ἀπὸ τῆς τοῦ πολέμου, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῆς ἀφθονίας, νυνὶ μέντοι αὐτόθεν. ἐπειδὴ γὰρ ἀφῆκέ με τὰ οἰκεῖα κτήματα, οὐ τῇ ἀπὸ τοῦ πολέμου ἐπιδημήσας τῷ σώματι ἐργαζόμενος τὰ ἐπιτήδεια τοσαῦτα ἐκτησάμην ὅσα νῦν ἔχω. ἐκ τούτου δὲ ἐπορεύθη μὲν ἀφορμή, ἐωνήσατο δὲ ἔρια· καὶ ἐργαζόμεναι μὲν ἡείσων, ἐργασάμεναι δὲ ἐδείπνουν, ἱλαραὶ δὲ αὖ πρὸς ἀνθρώπων ἦσαν, καὶ αὖ ὑφορώμεναι ἑαυτὰς, ἡδέως ἀλλήλας ἐώρων. καὶ αἱ μὲν ὡς ἐπιθυμοῦσαι ἐφίλουν, ὁ δὲ ὡς ὠφελίμους ἠγάπα. τέλος δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸν Σωκράτην, χαίρων διηγεῖτο ταῦτά τε, καὶ ὅτι αὐτῷ πάντα αὐτὸν μόνον τὴν οἰκίαν ἀργὸν ἐποίησε. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· εἶτα οὐ λέγεις αὐτοῖς τὸν τοῦ κυνὸς λόγον; φασὶ γάρ, ὅτε φωνὴν ἔλαβε τὰ ζῷα, τὴν πρὸς τὸ δεσπότην εἰπεῖν· θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν μὲν ταῖς καὶ ἐρεά σοι καὶ ἄρνας καὶ τυρὸν παρεχούσαις οὐδὲν δίδως ὅ, τι καὶ μὴ ἐκ τῆς γῆς λαμβάνομεν· τῷ δὲ κυνὶ, ὃς οὐδὲν τοιοῦτον σοι παρέχει, μεταδίδως ἔνθεν αὐτὸς ἔχεις σίτου. δὴ νύν κἀκεῖνα οὕτως ἀγύρτικα εἰπεῖν· καὶ μὰ δία· ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ καὶ ὑμᾶς αὐτὰς σώζων, ὥστε μήτε ὑπ' ἀνθρώπων κλέπτεσθαι, μήτε τοῖς λύκοις ἁρπάζεσθαι· ἐπεὶ ὑμᾶς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προφυλάττοιμι ὑμᾶς, οὐδ' ἂν νέμεσθαι δύναισθε, φοβούμεναι μὴ ἀποβληθε. οὕτω δὴ λέγεται καὶ τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι δῶρα κύνα προμνᾶσθαι. καὶ σὺ οὕτω ἐκείναις λέγε ὅτι αὐτὴ κυνὸς εἶ φύλαξ καὶ ἐπιμελητὴς, καὶ ᾄδῃ σε † οὐδ' ὑφ' ἑνὸς ἀδικούμενα ἀσφαλῶς τε καὶ ἡδέως ἐργαζόμενα ζῶσιν. ἄλλον δέ ποτε ἀρχαῖον ἑταῖρον ὁρᾷ χρόνου ἐπιόντος πόθεν, ἔφη, εὖ ἴσθι, φαίης ἂν ἥκειν ἀπὸ τῆς τοῦ πολέμου, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῆς ἀφθονίας, νυνὶ μέντοι αὐτόθεν. ἐπειδὴ γὰρ ἀφῆκέ με τὰ οἰκεῖα κτήματα, οὐ τῇ ἀπὸ τοῦ πολέμου ἐπιδημήσας τῷ σώματι ἐργαζόμενος τὰ ἐπιτήδεια τοσαῦτα ἐκτησάμην ὅσα νῦν ἔχω.

δοκεῖ δέμοι τοῦτο κρεῖττον εἶναι ἢ δεῖσθαι τινὸς ἀνθρώπων, ἄλλοσε τε καὶ μηδὲν ἔχοντα ἐφ' ὅτῳ ἂν δανείζοίμην. καὶ τοσοῦτον χρόνον οἴῃ σοι, ἔφη, δ' σῶμα ἱκανὸν εἶναι μισθοῦ τὰ ὠφελήσασθαι ὀφείλεσθαι; μὰ Δί' οὐ, ἔφη, οὐ πολὺν χρόνον. καὶ μήν, ἔφη, ὅταν γε πρεσβύτερος γένῃ, σκληρότερα μὲν δεήσῃ, μισθὸν δὲ οὐδεὶς σοι δώσει τῶν σώματος ἔργων ὠφελήσασθαι δώσων. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. οἱ κοιῶ, ἔφη, κρεῖττόν ἐστιν αὐτόθεν ζῆν τοῦτο τὰ ἔργα ὠφελήσασθαι ἃ καὶ πρεσβυτέρῳ γενομένῳ ἐπιτήδεια ἔσται, ἵνα μὴ προσελθόντα τῷ τὴν πολλὴν χρῆσιν κεκτημένῳ, ζῶντι δεομένῳ τῶν ἐπιτηδείων, ἀναγκαῖον γένηται αἰτεῖν. ἀλλὰ μὴν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐ πάνυ γε ῥᾴδιόν ἐστιν ὅτι οὐ πονηρόν εἶναι τι οὐ πάνυ προσέχω. καὶ μὴν ἔφη, Εὐθήρη, οὐ πάνυ γε ῥᾴδιόν ἐστιν ὃ δεῖ ἔργον ἐφ' ᾧ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι. χαλεπὸν γ' ὅτῳ τις ὀφείσει ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν, χαλεπὸν δ' μὴ ἀναμάρτητος τὸ σῶμα ἐργάζεσθαι μὲν ἡδέως ἐθέλειν, ἐργασάμενον δὲ ἐπιθυμεῖν ἀναπαύεσθαι. οὕτω τ' ἤκιστα μὲν σε οἶμαι οὐκ αἰτίᾳ εἶναι, μάλιστα δὲ τῇ ἀρρεία βοηθείαν διδόναι, ῥᾷστα δὲ καὶ ἀκινδυνότατα τὰ ζῶντι καὶ εἰς δύναμιν διαρκέστατα. οἶδα δέ ποτε αὐτὸν μὴ Κρίτωνος ἀκούσαντα ὡς χαλεπὸν ὁ βίος ἀβλαβῆ εἶναι αὐδενὶ βουλομένῳ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν. νὴ Δί', ἔφη, ἐμέ τινες εἰς δίκας ἄγουσιν, οὐχ ὅτι ἀδικοῦντα ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅτι νομίζουσιν ἥδιον ἂν μεταργύριον τελέσαι ἢ πρᾶγμα ἔχειν. μὴ ὁ Σωκράτης· εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κρίτων, κύνας δὲ τρέφεις ἵνα σοι σῶν λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀποκρύπτωσιν; καὶ μάλα, ἔφη. μᾶλλον γάρ μοι λυσιτελεῖ τρέφειν ἢ μή. οὐκ ἂν οὖν θέλοις καὶ ἄνδρα ὅστις ἐθέλοι τε καὶ δύναιτό σου ἀπέχεσθαι κρείττω ὄντα ἀδικεῖν σε; ἡδέως γ' ἄν, ἔφη, εἰ μή φοβοίμην ὅπως μὴ ἐπ' αὐτόν με τρέποιτο. τί δ', ἔφη, οὐχ ὁρᾷς ὅτι πολλῷ ἥδιόν ἐστι χαιρόμενον οἷῳ σοι αὐτοῦ ἢ ἀπεχθανόμενον ὠφελεῖσθαι; οὔ γ' ἴσθ' ὅτι ἐσίοις οἰκάδε τὴν πίστην αὐδενὸς οἱ πάνυ ἂν φιλοτιμηθεῖεν φίλῳ σοι γενέσθαι. καὶ ἐν τούτῳ αὐδυείσκουσιν Αρχέδημον πάνυ μὲν ἱκανὸν εἰπεῖν τε καὶ πρᾶξαι, πένητα δέ. οὐ γὰρ ὧν ἀεὶ τοιοῦτος κερδαίνῳ, ἀλλὰ φιλόχρηστός τε, καὶ ἔφη ῥᾷστον εἶναι ἀπὸ τῆς συκοφαντίας λαμβάνειν. ζύτῳ δὴ ὁ Κρίτων, ὡς τε

Et videtur mihi hoc præſtare, quàm vllo hominum indigere, præſertim quum nihil habeam quo pecuniam accipere mutuo poſsim. At quamdiu putas, ait Socrates, ſuffecturum corpus tibi, vt victum pro mercede laborando quæras? Sanè non diu, inquit. Itaq; quum conſenueris ſumtu tu quidem egebis, verùm nemo tibi mercedem pro corporis laboribus pendet. Verè dicis, inquit. Ergo, ſubiecit Socrates, potius eſt te iamnunc ea opera aggredi, quæ tibi etiam quum ſenueris ſatisfaciant: atq; vt locuplete quodam conuento, indigente procurationis ſocio, ſic illi te iuuanti vicißim proſis, vt operis præſis, & fructus congeras, & facultates ipſius vnà cuſtodias. Ego verò, mi Socrates, inquit, ægrè ſeruitutẽ perferre poſsim. At qui ciuitatum præſides publicarumq; rerum curatores non iccirco magis ſeruiles, ſed magis ingenui exiſtimantur. At in vniuerſum, mi Socrates, non admodum volo me alicui obnoxium eſſe. Atqui, mi Euthere, inquit Socrates, non facilè reperiri poteſt opus, in quo quis non accuſetur. Eſt enim difficile ſic aliquid agere, vt nihil omnino delinquas: atq; etiam ſi quis ſine delicto quid fecerint, difficile eſt iniquum in iudicem non incidere. Nam equidem miror, te in ijs etiam operis, in quibus nunc verſaris, facilè inculpatum perpetuò eſſe. Quamobrem opera danda eſt, vt querulos fugiamus, æquos autem ſectemur: itemque negotia quæcumq; potes expedire, vt ſuſtineas, quæ non potes, caueas: quidquid autem feceris, in id vti quàm præclariſsimè promtiſsimeq; incumbas. Nam ita futurum arbitror, vt minimè culperis, inopiamq; tuam maximè ſubleues, ac facillimè omnis expers periculi magna in rerum copia etiam in ſenecta viuas. Præterea ſcio Socratem aliquando de Critone audiſſe, difficulter Athenis hominem degere poſſe, qui ſua velit agere. Nam nunc me nonnulli, ait, in ius rapiunt, non quòd a me lædantur, ſed quòd exiſtiment lubentius me pecuniam exſoluturum, quàm cum alijs habiturum negotia. Tum Socrates: Dic mihi, mi Crito, ait, an non canes alis, vt lupos ab quibus arceant? Verò, inquit. Magis enim expedit mihi eos alere, quã non alere. Num igitur etiam hominem nutrire nolis, qui & velit & poſsit illos arcere, qui conentur iniuria te adficere? Perlubenter ſanè, inquit, niſi vererer, ne aduerſus meipſum ſeſe conuerteret. Quid autem? ait, non vides multo eſſe ſuauius tali viro, qualis tu es, gratificantem, quàm inuiſum vtilitatem aliquam capere? Certò ſcias velim, eſſe tales heic homines, qui magno ſibi honori ducerent, ſi te amico vterentur. Secundum hæc Archedemum inueniunt, dicendi quidem illum agendiq; peritiſsimum, ſed pauperem. Non enim is erat, qui quauis ex re lucrum quæreret, ſed quum bonorum ſtudioſus eſſet, aiebat facillimè accipi aliquid a ſycophantis poſſe. Huic igitur Crito

Socrates Critoni dat conſilium.

quoties vel frumentũ, vel oleum, vel vinum, vel lanas, vel quid aliud rerum in prædio suo nascentiũ, & ad vitam vtiliũ colligeret, partem demtam donabat. Eũdem quoties sacram rem faciebat, inuitabat, ac huiusmodi omnibus in rebus eum non negligebat. Itaq; quum existimaret Archedemus domũ Critonis sibi refugij loco esse, vehemẽter ei patrocinabatur: moxq; cuiusdam ex calumniatoribus Critonis multa facinora inueniebat, multósq; illi infestos, adeóq; publicũ in iudicium hominẽ arcessit, in quo cognosci oportebat, quo supplicio quáue multa puniri deberet. Ille verò multorum sibi malorumq; facinorum cõscius omnia moliebatur, vt ab Archedemo liberaretur. Verũ Archedemus finem nullũ faciebat, donec Critonẽ dimisisset, & pecunias ei numerasset. Id posteaquã iã Archedemus, aliaq; consimilia perfecisset: tum verò non aliter atq; vbi pastor aliquis bonũ canem habet, cetericq; pastores haud procul ab ipso greges suos adducere cupiunt, vt eius canis opera fruantur, ita & cõplures Critonis amici obsecrabãt, vt & ipsis Archedemum custodem suppeditaret. Archedemus autem Critoni perlubẽter gratificabatur, neq; iam solus Crito quiete fruebatur, sed etiam ipsius amici, ac si quis eorũ quibus erat in odio, exprobraret ei, quòd perceptis quibusdã a Critone cõmodis, eidẽ adularetur: Virum, inquit, turpe est, eum qui a probis hominibus beneficijs adfectus sit, vicissim beneficiũ præstãtẽ eiusmodi homines amicos facere, & a prauis dissidere, an honestos & egregios homines lædere conãtẽ hostes eosdẽ efficere, peruersos autẽ iuuãdo amicitiã eorũ conciliare, horumq; potius consuetudine, quàm illorum vti? Ex eo tẽpore Critonis amicorũ in numero Archedemus erat, & ceteros apud amicos eius erat in honore. Memini Socratẽ etiam cũ Diodoro familiari suo in hanc sententiam disseruisse: Dic mihi, mi Diodore, ait, si quis famulorũ tuorũ aufugiat, dãsne operã, vt eum retrahas? Immo etiã alios, inquit, hortor, vt denuntient cessura quædã recuperãti eũ præmia. Quid autẽ? inquit: si quis seruorum aduersa valetudine laboret, an non curã eius habes, ac medicos arcessis, vt ne moriatur? Admodũ verò, inquit. Iã si quis familiariũ tuorũ, inquit, qui longè pluris sit tibi quàm quisquã seruorũ, ob inopiã ad id periculi deuenerit, vt periturus sit: nõ æquũ esse ducis, eius te curã habere, vt euadat incolumis? Atqui nõ ignoras Hermogenẽ minimè ingratũ esse, quẽ quidem puderet adiutum abs te non vicissim rebus tuis cõmodare. Habere autẽ ministrum quẽdam non inuitum, & beneuolũ, & constãtem, & ad agẽda imperata idoneũ, immo non solùm ad imperata faciendа promtum, sed qui etiam per se vsui possit esse tum in prouidendo tum in præcipiẽdis consilijs: equidem lõgè præstare arbitror, quàm vt multos quis seruos habeat. Iubẽt autẽ boni familiaris rei administratores tũ emere, quũ magni quid pretij licet exiguo cõparare. Ac nũc hoc rerum statu boni amici vilissimo pretio parari possunt. Præclarè mones, mi Socrates, inquit Diodorus: iube

ὁπότε συγκομίζοι ἢ σῖτον, ἢ ἔλαιον, ἢ οἶνον, ἢ ἔρια, ἢ ἄλλο τι τῶν οἰ ἀγρῷ γιγνομένων χρησίμων πρὸς τὸν βίον, ἀφελῶν ἐδωκε· μὴ ὁπότε δέοι, ἐπικαλῇ, μὴ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐπιμελεῖτο. νομίσας δὲ ὁ Ἀρχέδημος † ἀκροσοφιῶ οἱ δ' ἂν Κείτωνος οἶκον, ἀπατεροφιῶ μάλα πολλαχῆπεν αὐτόν· καὶ δὴ δίκης τὴν συκοφαντιῶν τὴν τ' Κείτωνα ἀνθυφήκει πολλὰ μὲν ἀδικήματα, πολλοὺς δ' ἐχθρούς, μὴ προεκκλέσαι τὸ ἐς δίκην δημοσίαν, οὗ ἂν αὐτὸν ἐφ' ᾧ κριθῆναι ὅ, τι δεῖ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι. ὁ δ', ξυμφόρως αὐτῷ πολλὰ μὴ πονηρά, πάντ' ἐποίησε ὥστε ἀπαλλαγῆναι τὸν Ἀρχέδημον. ὁ δ' Ἀρχέδημος ὑπ' ἀπιλλάττετο ἕως τὸν τε Κείτωνα ἀφῆκε, καὶ αὐτῷ χρήματα ἐδωκεν. ἐπεὶ δὲ τοῦτό τε μὴ ἄλλα τοιαῦτα ὁ Ἀρχέδημος διεπράξατο ἤδη τότε, ὥσπερ ὅταν νομεὺς ἀγαθὸν κύνα ἔχῃ, καὶ οἱ ἄλλοι νομεῖς βούλονται πλησίον αὐτοῦ τὰς ἀγέλας ἱστάναι, ἵνα τοῦ κυνὸς ἀφελοῦνται, ὅτῳ μὴ τῷ Κείτωνος πολλοὶ τὴν φίλων ἐδέοντο καὶ σφίσι πρόσχῃ φύλακα τὸν Ἀρχέδημον. ὁ δὲ Ἀρχέδημος τῷ Κείτωνι ἡδέως ἐχαρίζετο, μὴ οὐχ ὁπὶ μόνος ὁ Κείτων οἰ ἡσυχίαν ἄγοι, ἀνιᾷ καὶ οἱ φίλοι αὐτῷ. εἴ δέ πῃ αὐτῷ πύθοιτο οἷς ἀπέχθοιτο ὀφλήσοι, ἐς τοῦτ' Κείτωνος ὠφελήσαντος κολακεύειν αὐτὸν· πότερον δῆ, ἔφη ὁ Ἀρχέδημος, αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι ὑπουργοῦντα τοῦτ' χαρίτων αἰτεροῦντων καὶ αὐτοῦ τι ποιοῦντα, οὗ μὴ δίκαιον ᾖ, φίλους ποιεῖσθαι, πῶς δ' οὐκ αἰσχρὸν ἀδικεῖν ἕνεκα φίλων ἢ οὗ μὴ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀδικεῖν πειρώμενοι ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ τοῦ κρείττω συνεργοῦντα πειρᾶσθαι φίλους ποιεῖσθαι, μὴ χρῆσθαι τούτοις αὐτ' ἐκείνων; ἦν δ' οὕτω τις τῷ Κείτωνος φίλων Ἀρχέδημο. ὧ, καὶ τοῦ τὴν ἄλλων Κείτωνος φίλων ἐπιμᾶτο οὐδὲ δ' μὴ Διοδώρῳ αὐτ' ἐταίρῳ ὄντι πιστὸς ἀμελεχοίτη· ἐπεί μοι, ἔφη, ὦ Διόδωρε, αἴ τις σοὶ τὴν οἰκετὴν ἀκροσοφᾶ, ὠδιμελεῖ ὅπως αἰκαθμίοι· μὴ ἄλλος γε νῦν δ', ἔφη, παρακαλῶ σῶ σχολὴ τούτῳ αἰνακηρύσσειν. πῶς γάρ, ἔφη, ἐάν τις σοὶ κάμνῃ τὴν οἰκετὴν † πύτὴν ὠδιμελῇ, © πῶς καλεῖς ἰατροὺς ὅπως μὴ τάχ' ἀποθάνῃ; σφόδρα γ' ἔφη. εἰ δέ τις σοὶ τὴν γνωείμονα, ἔφη, τοῦ τὴν οἰκετὴν χρησιμώτερος ὤν, κινδυνεύοι δ' αἰδέσθαι ἀποθανεῖν, ὃν οὐ σοὶ ἄξιον ἐστὶν ὠδιμελεῖσθαι ὅπως ᾷ σωθῇ; καὶ μὴν οἶσθά γε ὅτι οὐκ ἀγνώμων ἐστὶν Ερμογένης· αἰσχυνοίτο δ' ἂν εἰ ὠφελουμένος ὑπ' σοῦ μὴ αὐτῷ φέροιτο σε. καί τι δ' ὑπερίετο ἐκόντα τε καὶ βούλοιτο καὶ πάμπολυ καὶ δ' κελευόμενον ἧττον ποιεῖν ἔχοι, καὶ μὴ μόνον δ' κελευόμενον ἧττον ἂν τοιεῖν, ἀλλὰ δεινὰ ἀμυνόμενον μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ χρήσιμον ἔσεσθαι, μὴ προνοεῖν μὴ προβουλεύεσθαι, πολλῶν οἰκετῶν οἶμαι αὐτάξιον εἶναι. οἱ μέντοι ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, ὅταν δ' πολλοῦ ἄξιον μικροῦ δεῖν πένεσθαι, τότε φασὶ δεῖν ὠνεῖσθαι. νῦν δὲ δῆλα τὰ πράγματα δοῦναι τούτους ὅτι φίλους ἀγαθοὺς κτήσεσθαι. μὴ ὁ Διόδωρος, ἀλλὰ καλῶς γε, ἔφη, λέγεις ὦ Σώκρατες· καὶ

ἠ κἀλεῖν ἐλθεῖν ὡς ἐμὲ δ' ἂν Ερμογένη. μὰ δί', ἔφη, ἐκ ἐγωγε· νομίζω γὰρ ὅτι σοι κρεῖττον εἶναι δ' κελεύειν ἐκεῖνον τὸν αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς ἐκεῖνον, ὅτε ἐκείνῳ μᾶλλον ἀγαθὸν τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἢ σοί. οὕτω δὴ ὁ Διόδωρος ᾤχετο πρὸς δ' Ερμογένη. μὴ δ' ὅλως τελέσας, ἐπέστατο φίλον ὃς ἔργον ἔχειν ἐκπεῖν ὅ, τι αὖ ἢ λέγειν ἢ πράττειν ὠφελοίη τε © εὐφραίνοι Διόδωρον.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΤΙ δὲ καὶ τοὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν, ὡς μελεῖς ὧν ὀρέγοιντο τοιῶν ὠφελᾷ, νῦν τοῦτο διηγήσομαι. ἐκύσας γάρ ποτε Διονυσόδωρος εἰς τὴν πόλιν ἥκειν ἐπαγγελόμενος γραμματεῖν διδάξειν, ἔλεξε πρός τινα τῶν ξυνόντων ὃν ἠθαύνειν βελόμενον τὰ τιμᾶς ταύτης αὐτῇ τῇ πόλει τυγχάνειν· αἰσχρὸν μέντοι, ὦ νεανία, σὸν βουλόμενον αὐτῇ τῇ πόλει χρήσιμον εἶναι, μὴ τοῦτο μανθάνειν, ἀμελῆσαι αὐτοῦ· καὶ δικαίως ἂν ὅστις σὺ τὰ πόλεως ἐπιμοῖτο πολὺ μᾶλλον ἢ εἰς αὐλητικὰς ἐργολαβοίη μὴ μεμαθηκὼς αὐδέλαυτος εἶναι. ὅλως γὰρ τῆς πόλεως αὐ τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ἐπιτρεπομένης τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τά τε ἀγαθὰ καὶ πρὸς τοὐναντίον αὐτοῦ, μὴ τὰ καλὰ διαμαρτάνοντος ἐνίοις γίγνεται. πῶς δ' ἂν αὖ δικαίως ὁ τοῦ μανθάνειν τοῦτο ἀμελῶν, τῷ δ' αἱρεθῆναι ὠδιμελήσων, τοιοῦτος μὴ δι' ἐλέγων ἔπεισεν αὐτ' ἐλθόντα μανθάνειν. ἐπεὶ δ' μεμαθηκὼς ἦκε, πρόσεπαιξεν αὐῷ, λέγων· ὃ δοκεῖ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ Ομηρος τὸν Αγαμέμνονα ὀλοφρὸν ἔφη εἶναι, μὴ οὕτω δὴ στρατηγεῖν μαθὼν, ὀλοφρόνιμος φαίνεται; μὴ τ' ὥσπερ ὁ κιθαρίζειν μαθὼν, καὶ ἐὰν μὴ κιθαρίσῃ ὅσι· μὴ ὁ μαθὼν ἰᾶσθαι, κἂν μὴ ἰατρεύῃ, ὅμως ἰατρός ὅσιν· ὅτῳ καὶ ὅδε ἀρὲ τοῦδε τοῦ χρόνου διατελεῖ στρατηγὸς ὤν, κἂν μηδεὶς αὐδ' ἑλήται. ὁ δὲ μὴ ὠδισάμενος, οὔτε στρατηγὸς ὅτε ἰατρός ὅσιν, ὅδε ἐὰν ἄνδρ' αὐτὸν αἱρεθῇ. ἀπαίξ, ἔφη, ἵνα καὶ ἐὰν ἡμῶν τις ταξαρχῇ ἢ λοχαγῇ, ὠδισμονέστεροι τῶν πολεμικῶν ὦμεν, λέξον ἡμῖν πόθεν ἤρξατό σε διδάσκειν τὴν στρατηγίαν· μὴ ὅς, ἐπ' αὐτ', ἔφη, εἰς ὅπερ Σ' ἐτελεύτα. τὰ γὰρ τακτικὰ ἐμέ γε μὴ ἄλλο ὅδεν ἐδίδαξεν. ἀλλὰ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτό γε πολλοσοῦ μείος ὅσι στρατηγίας. μὴ τ' πασκευαστικὴν τ' ἐς τ' πόλεμον δ' στρατηγὸν εἶναι χρή, © περιστικὴν τ' ὠδιτηδείων τοῖς στρατιώτας, καὶ μηχανικὸν, καὶ δρασικὸν, © ὠδιμελῆ, μὴ καρτερικὸν, καὶ ἀγχίνοων, καὶ φιλόφρονά τε καὶ ὠμὸν, καὶ ἀπλοῦν τε καὶ ἐπίβουλον, καὶ φυλακτικόν τε καὶ κλέπτην, καὶ

iube veniat ad me Hermogenes. Id verò, subiecit Socrates, equidem minimè fecero. Nam neq; tibi honestius esse duco, te potius illum arcessere, quàm conuenire: neq; magis ex illius esse re, quàm tua, hæc ita fieri. Hoc modo factum, vt ad Hermogenẽ Diodorus accederet, neq; magna pecunia erogata compararet amicum talem, cui cordi esset, vt quid vel proferendo, vel agendo commodare Diodori rebus, eumq; exhilarare posset, consideraret.

XENOPHONTIS MEMORABILIVM

LIBER TERTIVS.

Socrates de imperatorio munere differit.

Eterùm Socratem honestarum rerum cupidos hac in parte iuuisse, quòd eos illorum, quæ expetebãt, studiosos reddebat: id iam commemorabo. Nam quum audisset aliquando Dionysodorũ in vrbem veniisse, qui artem imperatoriam docere se velle policeretur: ad quemdam e familiaribus dixit, quẽ huius honoris in ciuitate consequẽdi cupidum esse animaduertebat: Turpe est, mi adolescẽs, eum qui fungi munere imperatorio velit in republica, negligere discendi eius rationẽ, quæ offeratur: atq; hic multo iustius a ciuitate puniretur, quã si quis imperitus statuariæ nihilominus statuas fingendas susciperet. Nã quũ bellicis in periculis vniuersa respublica imperatori cõmittatur, consentaneũ est eo rẽ feliciter gerente magna reipubl. commoda, cõtraq; peccãte ipso, magna mala euenire. Cur igitur nõ is merito, qui artẽ hãc discere negligit, ac nihilominus vt imperator deligatur omni cura nititur, multari debeat? Hæc quũ diceret, persuasit homini vt ad discendũ accederet. Posteaquàm re perceptа rediret, cũ eo iocans: An' non (inquit) videtur vobis, viri, perinde atq; Homerus Agamemnonẽ augustiũ dixit, ita etiã hic posteaquã imperatoriã artẽ didicit, augustior cõspici? Etenim quemadmodũ qui citharã pulsare didicit, etiãsi nõ pulset citharã, nihilominus citharœdus est: et qui medẽdi artẽ didicit, etiãsi medicinam nõ faciat, nihilominus medicus est: ita hic quoq; semper ex hoc tẽpore imperator est, etiamsi a nemine ad munus hoc deligatur. At qui rudis est alicuius rei, is nec imperator est, nec medicus, etiamsi vel ab vniuersis hominibus deligatur. Verùm, ait, vt etiam nos, si quis fortè nostrum sub te vel ordinis præfectus, vel seriei ductor fuerit, bellicarũ rerum peritiores simus: dic nobis, vnde ceperit artẽ imperatoriã tibi tradere. Ab illo ipso, inquit, in quod etiã desijt. Nã me artẽ aciei struendæ, nihilq; præterea docuit. Atqui, subiecit Socrates, aliquãta hæc artis imperatoriæ pars est. Nam necesse est imperatorem esse peritum parãdi ea, quæ ad bellũ requirũtur, & suppeditandi cõmeatũ militibus, & in cõsilijs sollertẽ, & in agẽdo, & diligẽtẽ, & tolerantẽ & perspicacẽ ingenio, & benignũ, & sæuũ, & simplicẽ, & insidiosum, & cautũ, & furẽ,

& profusum, & rapacem, & largiendi cupidum, & auarum, muniēdi sese ac alios aggrediēdi non ignarū: alia denique multa tum a natura, tū a scientia requirunt in eo, qui rectè munere imperatorio functurus sit. Nihilominus bonum est etiam aciei struēdæ peritum esse. Nam multum interest inter ordinatas & cōfusas copias, quemadmodū lapides, & lateres & ligna, & tegulæ si cōfusè disiecta sint, nullum vsum habēt: verum posteaquā ea quæ neq; putrescunt, neq; liquescūt, vt sunt lapides ac tegulæ, deorsum ac in superficie collocātur, in medio verò lateres & ligna, quemadmodū in ædium exstructione cōponi solēt, tū scilicet efficiturres magni pretij, videlicet domus. Et adolescēs: Dixisti, ait, quiddā valdè simile, mi Socrates. Nam et in bello fortissimi quiq; primo vltimoq; loco sunt collocādi, pessimi verò in medio, vt ab illis ducātur, ab his impellantur. Tum Socrates: Siquidē, ait, etiā te docuit strenuos ab ignauis discernere: sin autē, quid expedit tibi quidquā didicisse? Nam si te argentū iussit pulcerrimū primo vltimoq; loco collocare, in medio verò pessimū, neq; tamen docuit bonū ab adulterato discernere, nullo id tibi vsui fuerit. Ita verò me Iupiter amet, inquit, non hoc me docuit: quo fit vt nos ipsos necesse sit fortes ab ignauis secernere. Cur igitur non cōsideramus, ait Socrates, quo pacto in eis nō fallamur? Equidē hoc cupio, subiecit adolescēs. Ergo, inquit, Socrates, si argentū diripiendū sit, an nō argēti cupidissimis primo loco dispositis rectè aciē instrueremus? Ita mihi videtur. Quid si eos collocare libeat in frōte, qui periculū subire debeant: nónne cupidissimos honoris istic dispōnemus? Nā hi certè sunt, ait, qui laudis gratia pericula non reformidāt. Ergo hi obscuri esse non possunt, sed vbiq; conspicui facilè deligi poterūt. Atenim vtrum te solūmodo aciei struendæ rationē docuit, an etiā vbi & quo pacto singulis ordinibus vtēdū sit? Non admodū, ait. Atqui multa sunt, ad quæ neq; ducere, neq; instruere cōuenit eodē modo. Ea verò, inquit adolescēs, ita me Iupiter amet, non declarauit. Ergo tu rursus ad eum accedito, hominemq; interrogato. Nā siquidem hæc sciet, ac impudēs nō erit, pudebit eū accepta pecunia te adhuc indigentem doctrina dimisisse. Quum etiam Socrates aliquādo in aliquem incidisset, qui delectus erat, vt imperatorio munere fungeretur: Quāobrem, ait, Homerum existimas appellasse Agamemnonē pastorem populorū? an non ideo, quòd quemadmodum pastorem in hoc adhibere curam oportet, vt oues & saluæ sint, & habeāt necessarium victū: ita etiam imperatori curandum sit, vt milites sint incolumes, & cōmeatum habeant, ac id consequantur, cuius caussa in expeditione sunt? Iccirco autē suscipiunt expeditionem, vt victis hostibus beatiores sint. Nam cur ita laudauit Agamemnonem, vt diceret?

Miles erat fortis pariter, rex & bonus idē.
futurus sit, nō si solus ipse rectè se gerat in prælijs aduersus hostes, sed etiā in vniuerso exercitu idē efficiat?

μὴ πρωτικὸν ⊙ ἀρπαγᾶ, μὴ φιλόσωρον καὶ πολυ-
νέκτην, μὴ ἀσφαλῆ μὴ ὠφελητικὸν, μὴ ἄλλα πολλὰ
⊙ φύσει μὴ ὠφέλιμα, ἃ δεῖ τὸν τὸν σχετηγὸν ἔχειν. καλὸν δὲ μὴ πάντων ἐστίν. πολὺ μὲν διαφέρει σχάτυμα τεταγμένον ἀπάντων, ὥσπερ λίθοι τε μὴ πολίνθοι, μὴ ξύλα μὴ κέραμος, ἀπάντως μὲν ἐξ ἑρίμματα δεῖν χρήσιμα ὄντα· ἐπειδὰν δὲ τὰ μὲν κάτω μὲν μὴ ὠφελῆς τὰ μήτε σκεύη, μήτε πνεύματα, οἵ τε λίθοι μὴ ὁ κέραμος, ὦ μέσῳ ᾖ μήτε πολίνθοι μὴ τὰ ξύλα, ὥσπερ ᾧ οἰκοδομία ζωπήσειν, τότε γίγνεται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα οἰκία. ὅλως δὲ πάντων, ἔφη ὁ νεανίσκος, ὅμοιον ὦ Σώκρατες εἰρήκας. μὴ δ' οὖ τῷ πολέμῳ τοὺς τε πρώτους ἀρίστους δεῖ τάττειν μὴ τοὺς τελευταίους, οὐ δ' μέσῳ τοὺς χειρίστους, ἵνα ἀπὸ μὲν αὖ τὸ ἄγον ᾖ, ὥσπερ ᾖ τὴν ὠθῶνται. εἰ μὲν τοίνυν, ἔφη, καὶ ταξιγυνώσκῃ σε τοὺς ἀγαθοὺς μὴ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν εἰ ᾖ μή, τί σοι ὄφελος ὧν ἐμαθες; ὀδὲ δ' εἴ σε ἀρχύειον ἐκέλευσε πρῶτον μὴ τελευταῖον δὲ κάλλιστον τάττειν, οὐ μέσῳ ᾖ δ' χείριστον, μὴ διδάξας ταξιγυνώσκῃ τό, τε καλὸν μὴ δ' κίβδηλον, ὀδὲν ἂν σοι ὄφελος ἦν. ἀλλὰ μὰ δί', ἔφη, ὀκ ἐδίδαξεν, ὥστε αὐτοὺς αὖ ἡμᾶς δέοι τὸς τε ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς κρίνειν. τί οὖν ὀκοπῶμεν, ἔφη, πῶς αὖ αὐτὴν μὴ σχα- τὶ αὐτὸ σημαίνει
μᾶτίνοιμεν; βέλεμαι, ἔφη ὁ νεανίσκος. οὐκοῦν, μὴν
ἔφη, εἰ μὲν τὸ ἀρχύειον δέοι ἀρπάζειν, τοὺς φιλάργυρωτάτους πρώτους καθιστάντες, ὀρθῶς ἂν τάττοιμεν; ἐμοί γε δοκεῖ. τί δὲ τοὺς κινδυνοὺς μέλλοντας ἥδεσθαι φιλοπρωτάτους πρὸς ἀκτίους; ὅτοι γοῦν ἐσίν, ἔφη, οἱ ἕνεκα ἐπαίνου καὶ δυνάμεως ἐθέλοντες. οὐ τοίνυν ὅτοί γε ἄδηλοι, δὴν ὠφανεῖς φαντασχοῦντες, δύνασθαι ἂν εἶεν. ἀτοὶ, ἔφη, πότερόν σε τάττειν μόνον ἐδίδαξεν, ἢ καὶ ὅποι καὶ ὅπως χρεὼν ἐνίστασθαι τὴν τακτέων; οὐ πάν- τὸ τὰγμάτων
νυ, ἔφη. καὶ μὰ ᾠολλά γ' ὄσιν πρὸς ἃ † οὔτε ὅτι ἄγειν, ὅτε
τάττειν ὡσαύ.
πάντη οὔτε λέγειν ὡσαύτως πρόσηκε. ἀλλὰ μὰ δί', ἔφη, ὅδ' ἐδιασαφήνιζε ταῦτα. νὴ δί' ἔφη, πάλιν τοίνυν ἐλθὼν ἐπανερώτα. ὦ γὰρ ἐπίστασαι, μὴ μὴ αὖ σε δῆς ᾖ, αἰσχυνῆται, ἀργύειον ἐλκφὸς, οὐδέ σε ἀφεστήκασι. οὐ τυχὸν δέ ποτε σχατηγεῖν ἐθέλοιμί τῳ τὸ ἕνεκεν, ἔφη, ὅμηρον οἶμαι τὸν Ἀγαμέμνονα πρόσοχον ποιμένα λαῶν; ἆρά γε ὅτι ὥσπερ δ' ποιμένα ὠφελεῖσθαι δεῖ ὅπως σῶα μέν τε ἔσονται αἱ ὄϊες, καὶ τὰ ὠφέλιμα ἔξονσι, ὅτω καὶ ἂν σχατηγὸν ὠφελεῖσθαι δεῖ ὅπως σῶ οἵ τε οἱ σχατιῶται ἔσονται, ἢ τὰ ὠφέλιμα ἔξονσι, καὶ οὗ ἕνεκα σχατεύονται, τοῦτο ἕξουσι; σχατεύονται ᾖ ἵνα κρατοῦντες τὴν πολεμίων δύναμονέστεροι ὦσιν. ἢ τί δήποτε οὕτως ἐπῄνεσε Ἀγαμέμνονα, ἐπῶν·

Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής;

ἆρα γε ὅτι αἰχμητής τε ᾖ κρατερὸς αὖ ἦν, ὀκ ἐμόνος αὖ ὃς οὐκ ἀγωνίζοιτο πρὸς τὸν πολεμίους, ἀλλ' ἐ ᾖ πάντα τῷ σχατοπέδῳ θύνειν αἴτιος ἦν;

An nō propterea, quòd tū demū & pugnator, & fortis

καὶ βασιλεὺς ἀγαθὸς οὐκ ἐ μόνον τὸν ἑαυτοῦ βίον καλῶς πρωτικὸν, δὴν ἐ καὶ ὧν βασιλεύοι, τούτοις εὐδαιμονίας αἴτιος ἦν; καὶ γὰρ βασιλεὺς αἱρεῖται οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ὠφιμελῆται, ἀλλ' ἵνα ᾖ οἱ ἐλόμενοι δι' αὐτὸν εὖ πράττωσι. καὶ σχατεύονται δ' πάντες ἵνα ὁ βίος αὐτοῖς ὡσαύτως ᾖ. καὶ σχατηγεὺς αἱρεῖται τοῦτου ἕνεκα, ἵνα † πρὸς τούτοις αὐτοῖς ἡγεμόνες ὦσι. δεῖ οὖν δ' σχατηγοῦντα τὸ πρασσόμενα ἄριστα τοῖς ἑλομένοις αὐτὸν σχατηγόν· μὴ γὰρ οὔτε κάλλιον τούτου ἄλλο ῥάδιον εὑρεῖν οὔτε αἴσχιον τοὐναντίον, καὶ οὕτως ὠφιμοκῶν τὶς ἐν ἀγαθοῦ ᾖ κακοῦ ἡγεμόνος ἀρετὴ, τὰ μὲν ἄλλα πολεμεῖ, κατέλιπε δὲ δ' εὐδαίμονας ποιεῖν ὧν αὖ ἦ ἡγεῖται. καὶ ἐπάρχειν δέ τινι ἡρημένῳ οἶδά ποτε αὐδ' τοιόνδε ἀμελεθέντα· ἔχοις ἄν, ἔφη, ὦ νεανία, ἐπεῖν ἡμῖν ὅτου ἕνεκα ἐπεθύμησας ἐπάρχειν; οὐ γὰρ δὴ τὸ πρῶτος τὴν ἱππέων ἐλαύνῳ. καὶ γὰρ οἱ ἱππο- τοξόται δύτου γε ἀξιοῦνται· πρωελαύνουσι γὲν καὶ τὴν ἵππαρχον. ἀληθῆ λέγῃς, ἔφη. ἀλλὰ μὲν οὐδὲ τὸ γνωσθῆναί γε. ἐπεὶ καὶ οἱ μανό- μενοί γε σχεδὸ πάντων γιγνώσκονται. ἀληθῆς, ἔφη, καὶ τὸ λέγῃς. δὴν' ἔχα ὅτι δ' ἐπικὴν οἴῃ τῇ πόλῃ βέλτιον αὖ ποιήσας πράσθαι; καὶ, ἐπεὶς χρέα γίγνοιτο ἱππέων, τούτων ἂν ἡ μόνος ἀγαθοῦ τινος αἴτιος γενέσθαι τῇ πόλῃ; ἢ μάλα, ἔφη. καὶ ἔστι γε νὴ δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, καλὸν, ἐὰν δύνῃ ταῦτα ποιῆσαι. ἢ δὲ ἀρχὴ που ἐφ' ἧς ἥξειν, † ἵππων τε καὶ ἀμφοτέρων ἐστίν. ἔστι γὰρ οὖν, ἔφη. ἴδι δὴ λέξον ἡμῖν πρῶτον τοῦτο, ὅπως ἱππικὸν ἀνὴρ ἔσται βελτίστους ποιῆσαι. καὶ ὃς, ἀλλὰ τοῦτό μὲν, ἔφη, ὀκ ἐμὸν οἶμαι δ' ἔργον εἶν, ἀλλὰ ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν † τὸ ἑαυτοῦ ἔργου ὠφιμε- λεῖσθ. ἐὰν δ', ἔφη ὁ Σωκράτης, πρέχωσαί σοι σὺ ἵππους οἱ μὲν ὅτω καθ' ὑποδᾶς, ἢ καμψοκελεῖς, ἢ ἀσθενεῖς, οἱ δὲ οὕτως ἀτρόφους ὥστε μὴ δύνα- σθ ἀκολουθεῖν, οἱ δ' ὅτως αἰσχρόγνως ὥστε μὲν μὴ ἴσων ὧν αὖ σὺ τάξῃς, οἱ δὲ οὕτως λακπιὰς ὥστε μηδὲ τάξαι δυνατὸν εἶναι, τί σοι τὸ ἱππικὸν ὄφελος ἔσται; ἢ πῶς δυνήσῃ ποιεῖν τὴν ἡγούμενος ἀγαθόν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν; καὶ ὃς, ἀλλὰ καλῶς τε λέγῃς, ἔφη, καὶ περιόψομαί σε τὴν ἵπ- πων εἰς δ' δυνατὸν ὠφιμελεῖσθαι· τί δέ; οὐκ ἵπ- πέας οὐκ ὠφελήσεις, ἔφη, βελτίονας ποιῆσαι; ἔχοιγε, ἔφη. οὐκοῦν πρῶτον μὲν αὖ ἀγαπη- κοτέρους ὠφὶ τοὺς ἵππους ποιήσεις αὐτούς. δεῖ γοῦν ἔφη. καὶ γ' ἐπὶς αὖ τὴν κατασκευήν, μᾶλ- λον αὖ οὕτως σώζοιτο. τί γάρ, ἐαί που κινδυνεύῃ δέη, πότερον ἐπάγειν τοὺς πολεμίους ὠφὶ τὸ ἅμμον κελεύσεις, ἢ ἅπερ εἰώθατε ἱππεύειν, ἢ πειρᾶσθ τὰς μελέτας οἷ ὅτοι τοῖς ποιεῖσθαι χρεί- οις ἂν οἷοι πρὸ οἱ πολέμιοι γίγνοιντο; βέλ- τιον γοῦν, ἔφη. τί γάρ; τοῦ βάλλειν ὡς πλέ- στους ἀπὸ τὴν ἵππων ὠφιμέλειάν τινα ποιῇ; βέλτιον γοῦν, ἔφη, καὶ τοῦτο. δὴν δὲ τὰς ψυ- χὰς τὴν ἱππέων καὶ ὑπορρίζειν πρὸς τοὺς πολε- μίους, † εἰ πρὸ ἀλκιμωτέρους ποιεῖν δύναιντο; ἢ

Quodq; rex bonus, non si suæ tantum vitæ præclarè
præsit, sed ijs etiā, quibus imperat, auctor sit felicitatis? Nam rex creatur, non vt egregiè sui ipsius curam
habeat: sed vt illi etiam, qui eum crearunt, per ipsum
beati sint. Et militant omnes, vt quamoptima vita
fruantur: & imperatores propterea legunt, vt ad hoc
ipsum duces eis sint. Itaq; debet is, qui munere impera-
torio fungitur, hoc ipsum illis procurare, qui eum im-
peratorem legerunt. Nec enim procliue est quidquam
hoc pulcrius inuenire, vel cōtrario turpius. Atq; hoc
modo considerans, quæ boni ducis esset virtus, cetera
quidem auferebat, hoc solo ei relicto, vt illos quibus
præest, beatos reddat. Memini etiam ipsum aliquan-
do in hanc sentētiam ad quemdam disseruisse, qui vt
copijs equestribus præesset, lectus erat. Potesne dicere
nobis, mi adolescens, quamobrem magister equitum
esse concupiueris? Non enim ideo certè, vt inter equi-
tes ceteros primus ipse equitares. Nam id equites sagit-
tarij sibi deposcunt, qui quidem etiam magistros equi-
tum præcedunt. Verè dicis, ait. Enimuerò ne ideo qui-
dem, vt notus esses. Nā & furiosi omnibus noti sunt.
Hoc etiam, inquit, verè dictū. Num igitur propter-
ea, quòd equestres copias reipublicæ te meliores effe-
ctas traditurum existimas? atque vt, si necessitas e-
quitum operam desideret, ijs ita præsis, vt patriæ bo-
ni alicuius auctor sis? Omnino, inquit. Sanè præclarū
hoc est, ait Socrates, si præstare possis. Imperium ver-
ò, quod tibi mandatum est, nimirum in equos est, &
vectores. Ita scilicet est, inquit. Age igitur, hoc pri-
mum nobis dicito, quo pacto equos te præstantissimos
effecturum cogites. Et ille: Puto equidem, ait, hoc ad
munus meum nihil pertinere, sed cuius seorsum e-
quum suum curandum esse. Ergo si tibi, subiecit So-
crates, equos exhibeant alij tam vitiatis pedibus, tam
ægris cruribus, tā imbecillos, alij tam malè pastos, vt
sequi non possint, alij tam contumaces, vt quo tu eos
loco constituēris, manere nolint, alij tam calcitrosos,
vt ne quidem constitui alicubi possint: quam ad rem
equitatus hic vtilis erit tibi? aut quo pacto poteris, dū
huiusmodi præes, reipubl. prodesse? Tum ille: Præcla-
rè mones, inquit, ac conabor equidem pro meis viri-
bus equorum habere curam. Quid autem? non ope-
rā dabis vt equites meliores efficias? Verò, inquit. Er-
go primum hoc efficies, vt in equos adscendendi sint
peritiores. Hoc quidem necesse est, inquit. Nam etiam
si quis delabatur, multo tamē magis hoc modo saluus
euaserit. Quid verò? si cubi periculū subeūdū sit, vtrū
hostes ad arenā iubebis adduci, vbi vos equitare cōsue-
uistis, an operā dabis, vt ijs in locis exercitationes insti-
tuas, in quibus hostes esse solēt? Melius hoc sanè fuerit,
inquit. Quid autē? Nū vt quāplurimos ab equis deji-
cias, curæ tibi erit? Hoc quoq; melius fuerit, ait. An ve-
rò cogitasti acuendos esse animos equitū, & irritados
aduersus hostem, quæ quidē res ipsos fortiores reddit?

Si

Si non hactenus, saltem nunc id conabor, inquit. An autem curæ tibi fuit, vt dicto sint audientes equites? Nam absq; illo sit, nec equorum, nec equitum bonorum ac fortium vsus vllus erit. Verè dicis, ait, sed quæ potissimum ratione, mi Socrates, ad hoc quis eos impulerit? Nimirum nosti, quanis in re parere homines illis maximè velle, quos existimant esse præstantissimos. Nam in morbo ei potissimùm parent, quem medicæ rei putant esse peritissimum: & in naui qui nauigant, ei quem gubernãdi putant esse peritissimum: & in agricultura, quem agri colendi in primis peritum arbitrantur. Omnino, inquit. Igitur consentaneum est etiam in equestri re ceteros ei, qui maximè scire videatur quæ faciunda sint, maximè parituros. Itaq; si ego, mi Socrates, præstantissimum me declarauero, num ad hoc mihi sufficiet illud, vt mihi pareant? Siquidem præterea, subiecit Socrates, docueris eos, fore ipsis melius ac salutarius, si tibi obtemperent. At quo pacto, inquit, hoc docebo? Multo, per Iouem, facilius, quàm si docere te oporteat, mala bonis præstare, magisq; conducere. Dicis tu, inquit, debere magistrum equitum præter alia curam adhibere, vt etiam dicendi facultatem habeat? Tu verò existimabas, respondit, tacitè præfecturam equitum administrari posse? An' non tecum ipse cogitas, nos ea vniuersa, quæcumq; præscripto legis longè pulcerrima didicimus, & per quæ viuere scimus, per sermonem didicisse, quodq; doctores optimi sermone in primis vtantur, & qui dignissima cognitione tenent, pulcerrimè disserant? An hoc numquam cogitasti, quòd quum chorus vnus ex hac vrbe efficitur, verbi caussa, qui in Delum mittitur, nullus aliunde huic æqualis institui possit, quodq; tanta virorum præstantia in alia vrbe nulla cogatur, quæ huic vrbi respondeat? Verè dicis, ait. Atqui neq; vocis elegantia tantum præstant Athenienses alijs, neque corporum magnitudine ac robore, quantum ambitione, quæ maximè ad præclara honorificaq; homines excitat. Etiam hoc, ait, verum est. Ergone putas, inquit, etiam equestres copias, quæ heic sunt, si quis diligenter curet, longè præstaturas alijs armorum equorumq; apparatu ac ordine, & promtè pericula aduersus hostes subeundo, si existimarent hæc facientes se laudem ac gloriam consequuturos? Hoc quidem est consentaneum, inquit. Ergo ne cunctere, ait, sed operam da to, vt equites ad ea propellas, de quibus & tibi, & propter te ceteris ciuibus commodum aliquod sperandum sit. Ego verò, ita me Iupiter amet, hoc conabor, inquit. Quum autem aliquando Nicomachidem abeuntem e comitijs vidisset, quærebat: Quinam, mi Nicomachides, imperatores lecti sunt? Et ille: An' nõ tales sunt, ait, Athenienses, mi Socrates, vt me quidem nõ elegerint, qui ex catalogo militãs tũ series ducẽdo, tum ordinibus imperando, tũ tot vulnera ab hostibus acci-

εἰ δὲ μή, ἀλλά νῦν γε πειράσομαι, ἔφη. ὅπως δέ σοι πείσονται οἱ ἱππῆς σκέψαι πρόσθεν ἢ ἐμέ; ἆρ' οὐ γὰρ δὴ τούτου οὔτε ἵππων οὔτε ἱππέων ἀγαθῶν καὶ ἀκίνδυνον ἔδεσμα ὄφελος. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. ἀλλὰ πῶς ἂν τις μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ὑπὸ τοῦ κόσμου προτρέψαιτο; ἐκεῖνο μὲν δὴ που οἶδα ὅτι οὐ πάντα πράγματι οἱ ἄνθρωποι πείθονται τοῖς μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι οἷς ἂν ἡγῶνται βελτίστοις εἶναι. Ἐγὼ οὖν νόσῳ οὐ ἂν ἡγῶνται ἰατικώτατον εἶναι, πείθομαι μάλιστα πείθονται. καὶ οὐ πλοίῳ οἱ πλέοντες, οὗ ἂν κυβερνητικώτατον· καὶ οὐ γεωργίᾳ, οὗ ἂν γεωργικώτατον. καὶ μάλα, ἔφη. οὐκοῦν εἰκός, ἔφη, καὶ οὐ ἱππικῇ, ἐς ἃ μάλιστα ἐδοὺς φαίνηται ἃ δεῖ ποιεῖν, τούτῳ μάλιστα ἐθελήσειν ἄλλοις πείθεσθαι. ἐὰν οὖν, ἔφη, ἐγὼ, ὦ Σώκρατες, βέλτιστος ὢν αὐτὸν ἐμοὶ πείθεσθαι αὐτῇς ἐμοί; ἐάν γε τοῦτο, ἔφη, διδάξῃς αὐτοὺς ὡς σὺ πείθεσθαί σοι κάλλιόν τε ἐστὶ καὶ σῴζεσθαι μᾶλλον αὐτοῖς ἔστι. πῶς οὖν, ἔφη, τοῦτο διδάξω; πολὺ μέν γε, ἔφη, ῥᾷον ἢ σὺ ἐμὲ διδάσκειν ὡς τὰ καλὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω ἢ λυσιτελέστερά ἐστι λέγοντα, ἔφη, σὺ δὲν ἱππαρχικὸς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐμελέτησας εἶναι καὶ τοῦτον λέγειν δυνατὸς εἶναι; σὺ δ' ὦ, ἔφη, χαλῶσι σιωπῇ ἱππεῦσι χρῆν; ἢ οὐκ αὐτὸ μόνον ὅτι ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν καλλίστα ὄντα, δι' ὧν γε ζῆν ἀνθρώπους ἀναγκαῖον, ταῦτα πάντα διὰ λόγου ἐμάθομεν, καὶ εἴ τι ἄλλο καλὸν μανθάνοι τις μάθημα, διὰ λόγου μανθάνει, καὶ οἱ ἄριστα διδάσκοντες, μάλιστα λόγῳ χρῶνται, καὶ οἱ τὰ σπουδαιότατα μάλιστα ἀνθρώποι, κάλλιστα διαλέγονται; ἢ τόδε οὐκ αὐτὸ θύμιον, ὡς ὅταν γε χρὸς ἐς ἐκ τῆς δὲ τῆς πόλεως γίγνηται, ὥσπερ ὁ εἰς δῆμον ὢν ἀεμπόρμενος, οὐδεὶς ἄλλοθεν ὁ δαιμόνιον ζύτῳ ἐφάμιλλος γίγνεται, οἱ δὲ δύκινδεία οὐ πολὺ ὁμοία τῇ οἰκάδε ζωμάζεται; ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. ἀλλὰ μὴν οὔτε δυφονίᾳ τοσοῦτον διαφέρουσιν ἀνθρωποι τὴν ἄλλων, ὅτε σωμάτων μεγέθει καὶ ῥώμῃ, ὅσον φιλοτιμίᾳ, ὥσπερ μάλιστα προθυμίᾳ πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἔντιμα. ἀληθῆ, ἔφη καὶ τοῦτο. ἀκοῦ, ὦ ἔφη. καὶ τῷ ἱππικῷ δὲ εἴπερ ἄλλῳ μελετητέον, ἐς τοσοῦτον ἀφικέσθαι τὴν ἄλλων, ὅσῳπερ τι καὶ ἵππων πλασκυδίᾳ καὶ ὠκυταξίᾳ, ὡς τῷ ἐπιόντι κινδυνώδη καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους, ἡγούμενον ταῦτα ποιοῦντες ἐπαίνου καὶ τιμῆς τυγχάνειν; εἰκός γε, ἔφη. μὴ τοίνυν ὄκνει, ἔφη, ἀλλὰ πειρῶ τοῦτο ἀφ' ὧν αὐτός τε ὠφεληθήσῃ, καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται ζῷσί σε. ἀλλὰ νὴ Δία πειράσομαι, ἔφη. ἰδὼν δέ ποτε Νικομαχίδην ἀρχαιρεσιῶν ἀπόντα, Ἦ, τίς, ὦ Νικομαχίδη γέγονεν, ἐπῄνεσαν; καὶ ὅς, οὐ γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οἱ νῦν εἰσιν ἀξιώσιοι, ὥστε ἐμὲ μὲν οὐκ εἵλοντο, ὃς ἐκ καταλόγου στρατόμενος κατατέτριμμαι μὴ λοχαγὸν μὴ ταξιάρχων μὴ στρατηγῶν μὴ πολεμίων τοσαῦτα

βέλτιστος

τριπτυχία

ἔχων· (ἅμα δὲ τὰς οὐλὰς τῶν τραυμάτων ἀπογυμνούμενος ἐπεδείκνυεν) Ἀντισθένει δὲ, ἔφη, εἵλοντο, ὅτι οὔτε ὁπλίτην πώποτε στρατεύσαιμενος, οὔτε τοῖς ἱππεῦσιν οὐδὲν πολέμιον ποιήσαντα, ὠφελησάμενόν τε ἄλλο οὐδὲν πλὴν χρήματα συλλέγων. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτο μὲν ἀγαθὸν, εἴγε τοῖς στρατιώτας ἱκανὸς ἔστι τὰ ὠφέλιμα ποιεῖσθαι. καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, χρήματα συλλέγειν ἱκανοί εἰσιν· ἀλλ' οὐχ ἕνεκα τούτου ἡ στρατηγεῖν δύνανται ἄν. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, ἀλλὰ καὶ φιλόνικος Ἀντισθένης ἐστὶν, ὁ στρατηγῷ προσεῖναι ὠφέλιμόν ἐστιν. ἆρ' οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ ὁσάκις κεχορήγηκε, πᾶσι τοῖς χοροῖς νενίκηκε; μὰ Δί', ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἀλλ' οὐδὲν ὁμοιόν ἐστιν χοροῦ τε καὶ στρατεύματος προϊστάναι. καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ ᾠδῆς γε ὁ Ἀντισθένης οὐδὲ χορῶν διδασκαλίας ἔμπειρος ὤν, ὅμως ἐξηύρετο ἱκανὸς δύρᾳδίως τοὺς κρατίστους ταῦτα. καὶ ὦ τῇ στρατηγίᾳ οἶμαι, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἄλλους μὲν εὑρήσει οὐ τάξοντας αὐτῷ ἑαυτοῦ, ἄλλους δὲ οὗ μαχουμένους. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν γε καὶ οὗτος πολεμικοὺς οὓς κρατίστους, ὥσπερ οἱ τοῖς χορευτὰς, ἐξηυρέσκηται, καὶ προκρῆται, εἰκότως ἂν καὶ τούτου νικηφόρος εἴη· καὶ ἀπαγὼν δ' ἂν οὐδὲν εἰκὸς μᾶλλον ἂν ἐκλιπὼν εἰς τὼ ξυλλαμβάνειν τῇ πόλει τὴν πολεμικὴν νίκην, ἢ εἰς τὼ ξυλλαμβάνειν τῇ φυλῇ τὴν χορικὴν. λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς τὸν αὐτὸν ἀνδρὸς ὄντα χορηγεῖν τε καλῶς καὶ στρατηγεῖν; λέγω ἔγωγ', ἔφη, ὡς ὅτου ἂν τις προστατεύῃ, ἐὰν γιγνώσκῃ τε ὧν δεῖ, καὶ ταῦτα προθέλεσθαι δύνηται, ἀγαθὸς ἂν εἴη προστάτης, εἴτε χοροῦ, εἴτε οἴκου, εἴτε πόλεως, εἴτε στρατεύματος προστατεύῃ. καὶ ὁ Νικομαχίδης, μὰ Δί' ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἄν ποτε ἄμεινον ἐγὼ σου ἀκούσαι ὡς ἀγαθοὶ οἰκονόμοι ἀγαθοὶ στρατηγοὶ αἴρεσιν. ἴθι δή, ἔφη, ὑπεκτάσωμεν τὰ ἔργα ἑκατέρου αὐτοῖν, ἵνα εἰδῶμεν πότερον τὰ αὐτά ἐστιν, ἢ διαφέρει τι. πάνυ γε, ἔφη. ἀκουε δή, ἔφη, ὅτι μὲν δὴ οὐκ ἀρχομένους κατηκόους τε καὶ εὐπειθεῖς ἑκατοῖς πρακτικοὺς ἀναγκάζειν, ἀμφοτέρων ἐστὶν ἔργον· καὶ μάλα, ἔφη. τί δὲ, ὅτι προστατεῖν ἐπιστήμονας τοὺς ἰδιώτας πρέπει; καὶ τοῦτο, ἔφη. καὶ μὴν καὶ ὅτι κακοὺς κολάζειν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν, ἀμφοτέροις οἶμαι προσήκειν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ὅτι δὲ τοὺς ὑπηκόους εὐμενεῖς ποιεῖσθαι, πῶς οὐ καλὸν ἀμφοτέροις; καὶ τοῦτ', ἔφη. συμμάχους δὲ καὶ βοηθοὺς προσάγεσθαι δεῖ σοι συμφέρειν ἀμφοτέροις, ἢ οὔ; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἀλλὰ φυλακτικοὺς τῶν ὄντων οὐκ ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει; σφόδρα γ' ἔφη. οὐκοῦν καὶ ἐπιμελεῖς καὶ φιλοπόνους ἀμφοτέρους εἶν προσήκει πολὺ τὰ αὐτῶν ἔργα. ταῦτα μὲν ἔφη, πάντα ὁμοίως ἀμφοτέρων ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μάχεσθαι, ἐπεὶ ἀμφοτέρων. ἀλλ' ἐχθροί γέ τοι ἀμφοτέροις γίγνονται; καὶ μάλα, ἔφη, τό γε

ἐκ τοῦ ἐπιπλήττειν γραφεῖται καὶ ἐκ τοῦ ἐπαινεῖν ἐπιτιμᾶσθαι

ἀκοῦ

*Ergóne vtrisq; expedit, ut his superiores euadãt? Expedit planè. Verùm hoc obmisso, si pugnandũ sit, quid rei familiaris administrãdæ ratio proderit? Plurimũ, inquit Socrates. Nã rei familiaris administrãdæ peritus quum sciat nihil adeò vtile ac fructuosum esse, ac pugnãdo hostes vincere, neq; quidquã tam esse inutile ac damnosum, ac superari: alacri studio quæ ad vincendũ conducunt quæret ac parabit, ac diligenter cõsiderabit & cauebit, quæcũq; ad hoc faciant, vt vincatur, quumq; videbit apparatũ ad victoriã idoneũ esse, viriliter dimicabit. At si imparatus sit, manũ ne conferat inprimis cauebit. Ne tu mi Nicomachides, inquit, homines administrandæ familiaris rei peritos contemseris. Nam priuatarum rerum procuratio tãtùm a publicarũ tractatione differt multitudine: cetera consimiles sunt. Quodq; maximũ est, neutra fit absq; hominibus, neq; per alios quidẽ homines priuatæ, per alios autẽ publicæ res tractantur. Nã qui publica procurant, nõ alijs vtuntur hominibus, quàm quibus illi, qui priuata gubernant, quotquot sanè periti quo pacto conueniat..... Vti, tũ priuatas tum publicas res egregiè administrant: id verò qui nescíunt, vtrimque peccant. Ceterùm quum aliquando cum Pericle, clarissimi illius Periclis filio, dissereret: Equidem mi Pericles, ait, spero futurum, vt si tu imperatoris munere fungaris, & fortius & maiori cũ gloria se bellicis in rebus ciuitas nostra gerat, ac de hostibus victoria potiatur. Cui Pericles: Velim eueníssent mi Socrates, inquit, quæ tu narras. Verùm quo pacto fieri possint, intelligere non queo. Vis igitur, subiecit Socrates, de his disputando consideremus, quo pacto fieri possint? Volo, inquit. Ergo nosti, ait, Athenienses multitudine Bœotis nequaquam inferiores esse? Scio, inquit. Vtrum verò putas plura egregia pulcraq; corpora deligi de Bœotis posse, an Athenienſibus? Ne hac quidem in parte mihi videntur inferiores esse. Vtros autem putas magis esse beneuolo erga se animo? Equidem Athenienses arbitror. Nam pleriq; Bœoti a Thebanis circumuenti infestis sunt in eos animis: Athenis nihil eiusmodi video. Atenim Bœoti honoris cupidissimi sunt, maximaq; comitate supra ceteros præditi, quæ sanè haud parũ excitant homines, vt pro gloria patriaq; periculum adeãt. Ne in hoc quidẽ Athenienses reprehendi possunt. Maiorũ quidẽ præclara facinora nulli nec insigniora nec plura habent, quàm Athenienses: quo fit, vt multi accensi seipsos excitẽt ad exercendã virtutem ac fortitudinem. Verè tu quidẽ dicis hæc omnia, mi Socrates: sed ex quo clades illa accepta est, in qua cũ Tolmide CIↃ milites ad Lebadeam cæsi sunt, itemq; posteaquàm cæsus fuit ad * Deliũ Hippocrates, vides Athenienſiũ gloriã apud Bœotos imminutam esse, contraq; Thebanos aduersus Athenienses eos animos sumsisse, vt iam Bœoti, qui antea ne suis quidem in finibus absq; Lacedæmonijs reliquisq; Peloponnesijs aciem aduersam Athenienſibus audebant opponere, nunc se suo marte Atticam inuasuros minitentur: Athenienses verò, qui prius, quũ adhuc Bœoti soli essent, Bœotiam populabantur, nunc ne Atticam Bœoti vastent, metuunt. Et Socrates: Animaduerto, inquit, hæc ita se habere. Verùm mihi videtur respublica iam promtiori animo virum bonũ ducem admissura. Nam fiducia negligentiam, & ignauiam, et inobœdientiam in hominum animis excitat: metus autem efficit attentiores, magisq; parendi studiosos atq; compositos. Quod quidem intelligi magis etiam potest sumto de nautis argumento. Nam quum illi nihil sibi metuũt, nihil rectè atq; ordine gerunt: at vbi vel tempestatem vel prœlia verentur, non solum imperata cuncta faciunt: sed etiam cum silentio quid futurum sit vt ipsis mandetur, sollicitè exspectãt, instar eorum qui tripudijs vacant. Enimuerò, subiecit Pericles, si iam maximè parituri sint, opportunum fuerit indicare, quo pacto possimus eos impellere, vt rursus ad virtutem, gloriam, felicitatẽq; pristinam excitentur. Ergo, ait Socrates, si velimus eos opes sibi vindicare, quas habebant alij, in primis eos ad has repetendas incitaremus, si ostẽderemus has illis patritas ac debitas esse. Quia verò uolumus eos operam dare, vt virtute locum obtineant principem: demonstrandum erit, hoc ipsum a priscis iã seculis ad ipsos pertinere, ac futurum vt si in hoc incumbant, omnium præstantissimi fiant. At quomodo possimus hoc docere? Sic arbitror, si maiores ipsorũ longè antiquissimos, de quibus accepimus, in memoriã eis reuocemus, quòd nimirum audiuerint eos fuisse optimos. Num de iudicio deorum loqueris, quod ob virtutem Cecropi cum suis cõmissum fuit? De hoc ipso loquor, et de educatione ac ortu Erechthei, de bello quod eius tempore coortum fuit aduersus incolas totius proximæ continẽtis, de bello quod Heraclidarũ tẽpore aduersus Peloponnesios gestũ est, de bellis deniq; omnibus, quæ sub Theseo sunt gesta, in quib uniuersis tales illi se declararunt, qui ætatis suæ hominib. longè præstarent. Quòd si ea vis, quæ deinceps illorum nepotes gessere, qui paullò ante nostram memoriam extiterunt, partim ductu suo dimicariũt aduersus eos qui Asiæ uniuersæ ac Europæ ad Macedoniã usq; imperitabãt, maximãq; supra maiores suos potẽtiã atq; opes posſidebãt, ac res maximas gesserãt: partim etiam cũ Peloponnesiis fortiter sese gesserũt terra mariq;, cum quidẽ illi lõgè præstitisse suæ ætatis hominib. dicantur. Nimirum ita perhibetur, ait Pericles. Enimuero cum multæ in Græcia migrationes acciderent, nihilominus illi suo in agro permanserunt: quũ inter se multi de iure disceptarent, ipsorum arbitrio controuersias permittebant: quum multi a potentioribus petulanter læderẽtur, ad eos cõfugiebant. Tũ Pericles: Equidem miror mi Socrates, inquit, quo pacto ciuitas hæc

* oppidulum Bœtiæ. Stepha. epitome.

ἑαυτὴν τολμῶντες ἀθλιωτάτοις αὖθις λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἄλλων πελοποννησίων αὐτοὺς ἐπιτάττεσθαι, νυνὶ ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὑτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν ἀττικήν· ἀθλιώτατοι δὲ οἱ πρότερον, ὅτε βοιωτοὶ μόνοι ἐλύμαινοντο, ὡρρωδηκότες τὴν βοιωτίαν, φοβοῦνται μὴ βοιωτοὶ δηώσωσι τὴν ἀττικήν. καὶ ὁ Σωκράτης, ὀλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ταῦτα ὥσπερ ἔχοντα· δοκεῖ δέ μοι αἰδεῖσθαι ἀγαθῷ ἄρχοντι νῦν βέλτιον διακεῖσθαι ἡ πόλις. ἐ μὲν γὰρ θαρρῶν ἀμέλειαν τε καὶ ῥᾳθυμίαν καὶ ἀπείθειαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ φόβος προσέχοντας τε καὶ εὐπειθεστέρους ποιεῖ. τεκμήριον δ' αὖ τοῦ μὴ ἀκρίτως τὰ ἐν ταῖς ναυσίν. ὅταν μὲν γὰρ δηῶσι μηδὲν φοβοῦνται, μεστοί εἰσιν ἀταξίας. ὅταν δὲ ἡ χειμῶνα ἢ πολέμιοι δείσωσιν, οὐ μόνον τὰ κελευόμενα πάντα ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ σιγῶσι καρδοκοῦντες τὰ προσταχθησόμενα, ὥσπερ χορευταί. ἀλλά μοι, ἔφη ὁ Περικλῆς, εἴγε νῦν μάλιστα πείθοιντο, ὥρα ἂν εἴη λέγειν πῶς ἂν αὐτοὺς προτρεψαίμεθα πάλιν ἀνερεσθαι τὴν παλαιὰν ἀρετῆς τε καὶ εὐκλείας καὶ εὐδαιμονίας. ὀκνῶ, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ μὲν ἐβουλόμεθα χρήματ' ἂν αὐτοὺς ὧν οἱ ἄλλοι ἕνεκα, αὐτὰ ποιοῦντες, ἀποδεικνύοντες αὐτοῖς ταῦτα πατρῷά τε ὄντα καὶ προσήκοντα, μάλιστ' ἂν οὕτως αὐτοὺς ὁρμῆσαι αὐτέχεσθαι τούτων. ἐπεὶ δὲ τὴν † μετ' ἀρετῆς πρωτοβουλίαν αὐτοὺς ἰδιμελεῖσθαι δοκῶ μεθ' ἡδονῆς τ' ἂν δικαίου ἐκ παλαιοῦ μάλιστα πρὸς ἡμῶν αὐτοῖς· καὶ ὡς τούτου ἰδιμελοῦμενοι, πάντων ἂν ἑκὼν κρατοῖεν· πῶς οὖν ἂν τοῦτο διδάσκοιμεν; οἶμαι μὲν, ἐγώ τοὺς γε παλαιοτάτους ὧν ἀκούομεν προγόνους αὐτῶν, αὐτὰ μεμνήσκεσθαι αὐτοὺς ἀκηκοότας ἀρίστους γεγονέναι. αὖθις λέγεις τῶν θεῶν κρίσιν ἣν ποτε Κέκροπα δ' ἀρεσθῆναι; λέγω, μὴ τὴν Ἐρεχθέως γε προφθὰς μὴ γένεσιν, μὴ τὸν πόλεμον τὸν ἐπ' ἐκείνῃ γενόμενον πρὸς ὃν ἐκ τῆς ἐχομένης ἠπείρου πᾶσης, καὶ τὸν ἐφ' Ἡρακλειδῶν πρὸς ὃν αὖ πελοποννήσῳ, καὶ πάντας ὃν ἰδίᾳ Θησέως πολεμήσαντας, οἷς πᾶσιν ἐκεῖνοι δῆλοι γεγόνασιν ἐν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων ἀρίστους κρίνοντες. εἰ δὲ βούλει ἄλλο ὕστερον οἱ ἐκείνων μὲν ἀπόγονοι, ὀλίγου δεῖν πρὸ ἡμῶν γεγονότες ἐπράξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς κινδυνεύοντας τῆς τε ἀσίας πάσης καὶ τῆς εὐρώπης μέχρι μακεδονίας, καὶ πολέμην τὴν προγεγονυῖαν δυνάμει καὶ ἀφορμὴν καὶ ξυμμάχων, καὶ μέγιστα ἔργα κατεργασάμενοι· τὰ δὲ μὴ μὲν πελοποννησίων ἀρίστευσαν καὶ κατ' γῆν καὶ κατ' θάλατταν, οἳ δὴ καὶ λέγονται πολὺ διενεγκεῖν τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων. λέγονται γάρ, ἔφη. ἔτι γοῦν πολλῶν μὲν μεταναστάσεων οὐ τῇ ἑλλάδι γεγονυιῶν, διέμειναν οἱ τῇ ἑαυτῶν. πολλοὶ δ' ὑπὲρ δικαίων αὐτοῖς ἐπλέοντες ἐπέτρεψαν ἐκείνοις, πολλοὶ δ' ὑπὸ κρεῖττόνων ὑβριζόμενοι, κατέφυγον πρὸς ἐκείνους. μὴ ὁ Περικλῆς, μὴ θαυμάζοιμ' ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἡ πόλις ὅπως ποτ' ἐτέρα λαδεῖτο, ad eos cõfugiebant. Tũ Pericles: Equidem miror mi Socrates, inquit, quo pacto ciuitas hæc

peiorem ad statũ prolapsa sit. Arbitror, inquit Socrates, perinde ac alij nonnulli quòd longè præstent ceteris, ignauiæ dediti aduersarijs deteriores fiunt: sic & Athenienses, quũ longè superiores essent, seipsos neglexisse, ac propterea euasisse peiores. Quid igitur faciundũ iam esset, vt virtutẽ pristinã recuperarẽt? Et Socrates: Id verò nemini occultũ esse arbitror. Nimirum si cognitis maiorũ suorũ institutis, eis nihilo minus essent dediti, atq; ipsi fuerunt, nõ essent illis deteriores. Sin aũt, saltem eos imitãdo, qui nũc primas tenent, ijsdemq; institutis inhærendo, ac vtẽdo illis perinde atq; ipsi vtuntur, nihilo peiores illis essent: ac si quidẽ studiosius hoc facerent, etiã meliores. Dicis, ait, longè ciuitatẽ nostram abesse a virtute. Nam quãdo tandem Athenienses ita, vt Lacedæmonij, vel natu grandiores reuerebuntur, quũ ab ipsis patribus contemnere seniores incipiãt? Vel corporis exercitijs utẽtur, quum non solũ ipsi valetudinẽ bonam parui faciant, verùm etiã illos irrideãt, qui curã eius habent? Quãdo magistratibus obtemperabũt, qui exsultant etiam propterea, quòd magistratus contemnant? Quando concordes erunt, qui pro studio iuuandi seinuicem, iniurijs sese adficiunt, & magis sibi inuident, quàm hominibus ceteris? Qui omnium maximè tum priuatus tum publicis in congressibus inter se dissident, controuersias inter se plurimas mouent, maluntque sic alter ab altero lucri aliquid percipere, quàm mutuo sibi prodesse? Qui communibus rebus perinde vtuntur ac alienis, deq; ijs præliantur, maximamq; ex potentia, quam in huiusmodi rebus consequuntur, voluptatem capiunt? De quibus omnibus magna inscitia & ignauia in republica oritur, magnaq; inimicitiæ ac odia mutua inter ciues excitãtur. Quas ob res equidem vehementer metuo, ne quod respublica detrimentum capiat maius, quàm quod tolerare possit. Nequaquam, mi Pericles, existimaueris Athenienses adeò incurabili peruersitate laborare, subiecit Socrates. An non vides quàm compositè se nauticis in rebus gerant, quàm compositè gymnicis in certaminibus præfectis obœdiant, quàm nullis inferiores sint in subseruiendo magistris in choris? Est hoc certè mirum, ait, quòd quum tales sint, præfectorum obtemperent imperio: quũ interim grauis armaturæ pedites & equites, qui virtute ciuib. ceteris præstare videtur, longè omniũ sint inobœdientissimi. Et Socrates: At verò is, qui est in Areopago senatus, mi Pericles, an nõ ex probatis hominib. cõstat? Omnino, ait. An igitur nosti alios, inquit, qui vel magis legitimè, vel grauius, vel æquius causas in iudicijs cognoscãt, aliaq; cũcta gerant? Nihil habeo, respondit, de ijs quod querar. Non igitur animum despondere debemus, quasi Athenienses compositè se gerere nequeant. Atqui, subiecit Pericles, in re militari, vbi maximè temperantẽ, compositũ, obœdientẽ esse cõuenit,

ὧδ' ἦ χεῖρον ἐκλινεν. ὀιὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τινές, ἀφ' ὧν πολὺ ὑπορεγεγκεῖν καὶ κραπαδοῦσι, καταφρονήσαντες ὑστερίζουσι τῆν αὐτῆ πάλῃ, οὕτω καὶ ἀθλιωτίους πολὺ διενεγκόντας ἀμελήσαι ἑαυτῆν, καὶ ἀφ' τῶ τὸ χείρους γενέσθαι. νῦν οὖν, ἔφη, τί ἂν πειθοῖτις ἀναλάβοιεν τὴν ἀρχαίαν ἀρετήν; καὶ ὁ Σωκράτης, ἁδέως ἀποκρυφον δοκεῖ μοι εἶναι· ἀλλ' εἰ μὲν ὀρθρεύοντες τὰ τῆν προγόνων ὧδε τηδήσματα, μηδὲν χεῖρους ἐκείνων ὧδε τηδήσοιεν, ἁδέως ἂν χείρους ἐκείνων γένεσθαι· εἰ δὲ μὴ, τοὶς γε νῦν πρωτθύοντας μιμούμενοι, καὶ τούτοις τὰ αὐτὰ ὧδε τηδήσοντες, ὁμοίως μὲν τοῖς αὐτοῖς χωρίοις, οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων εἶεν· εἰ δ' ὠφελιμέστεροις, καὶ βελτίους. λέγεις, ἔφη, σώφρω που εἶναι τῆ πόλῃ τὼ καλὼκἀγαθίαν. ὥστε γὰρ οὕτως ἀθλιωτίοι ὥσπερ λακεδαιμόνιοι, ἢ πρεσβυτέρους αἰδέσονται, οἳ ἀφ' τῆν τ πατέρων ἀρχοντα κατα φρονεῖν τῆν γεραιτέρων; ἢ σωφρασκήσουσιν οὕτως, οἳ οὐ μόνον αὐτοὶ δυξίας ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῆν ὠφελουμένων καταγελῶσι; πότε δ' ἐοὔτοι πείσονται τοῖς ἀρχουσιν, οἳ καὶ ἀχάλινοντα ὧδ' ἂν κατα φρονεῖν τ ἀρχόντῆν; ἢ ποτε οὕτως ὁμονοήσουσιν, οἵ γε αὐτὲ μὲν τ σωφρονεῖν ἑαυτοῖς τὰ συμφέροντα, ἐπιρριάζουσιν ἀλλήλοις, καὶ φθονοῦσιν ἑαυτοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις· μάλιστα δὲ παίτῆν οὔτε τοὺς ἰδιώτας σωόδοις καὶ τοὺς κοινοὺς διαφέροντας, καὶ πλείστας δίκας ἀλλήλοις διώκοντας, καὶ προαιροῦνται μᾶλλον οὕτω κερδαίνειν ἀπ' ἀλλήλων ἢ σωωφελοῦντες αὐτούς. τοῖς δὲ κοινοῖς ὥσπερ ἀλητρείοις χρώμενοι, ὧδὲ τούτῆν αὖ μάχονται, καὶ τοὺς ἐς τὰ τοιαῦτα δωάμεσι μάλιστα χαίρουσιν· ὑφ' ὧν πολλὴ μὲν ἀπειρία καὶ κακία τῆ πόλῃ τ ἐμφύεται, πολλὴ δὲ ἔχθρα καὶ μῖσος ἀλλήλων τοῖς πολίταις ἐγγίνεται. δι' ἃ ἐγωγε μάλα φοβοῦμαι ἀεὶ μή τι μεῖζον ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι κακὸν τῆ πόλει συμβῆ. μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Περίκλεις, οὕτως ἠλιθίως αἰνικάσῃ πονηρία νοσεῖν ἀθλιωτίους. οὐχ ὁρᾶς ὡς δύπαι κτοι μὲν εἰσὶν οἱ τοῖς ναυτικοῖς, δύπαι κίται δ' οἱ τοῖς γυμνικοῖς ἀρχοσι πείθονται τοῖς ὠδὶ σώτοις, ὠδέναυλοι δὲ κατα δέστερον οἱ τοῖς ἱππεῦσι τοῖς δισσακάλοις; τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, καὶ θαυμαστόν ἐστι, θ' οδὲ μὲν ζιούτους πειθαρχεῖν τοῖς ἐφεστῶσι, οδὲ δὲ πολίτας καὶ οδὲ ἱππεῖς, οἳ δικαίως καλοκἀγαθία προκυρίσθαι τῆν πολιτῆν, ἀπειθεστάτους εἶναι παίτῆν. ὁ Σωκράτης ἔφη, ἦ δ' οἱ ἀρείῳ πάγῳ βουλὴ, ὦ Περίκλεις, οὐκ ἐκ τῆν δεδοκιμασμένων καδίστατου; καὶ μάλα, ἔφη. οἶσθα οὖν τινας, ἔφη, καλλιον ἢ νομιμώτερον ἢ σεμνότερον ἢ δικαιότερον τάς τε δίκας δικάζοντας καὶ τἄλλα παίτα πράττοντας; οὐ μέμφομαι, ἔφη, τούτοις. ὃ τοίνυν, ἔφη, δεῖ ἀθυμεῖν ὡς ὀκ δύπαι κτῆν ὄντῆν ἀθηναίων. νῦ μὰ οὐ γε θεοῖς γραπωλικοῖς, ἔφη, οὐδαμαλιστα δεῖ σωφρονεῖν τε καὶ δύπαι κτεῖν καὶ πειθαρχεῖν, οὐδενὶ

ἐμφυτεύεται

οὐδενὶ τούτῆν προσέχουσιν. ἴσως γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐ θύβοις οἱ ἥκιστα ὠδισταμένοι ἀρχουσιν αὐτῆν. οὐχ ὁρᾷς ὅτι κιθαιστῶν μὲν ἡ χορδυτῆν καὶ ὀρχηστῶν οὐδὲ εἷς ὠδὶ χειρὶ ἀρχειν μὴ ἐπισταμένῳ, οὐδὲ παλαιστῶν, οὐδὲ παγκρατιστῶν· ἀλλὰ πάντες ὅσοι θύτῆν ἄρχουσιν, ἔχασι δῆξιν ὁ τῶδεν ἐμαθον ταῦτα ἐφ' οἷς ἐφιστᾶσι· τῆν δὲ στρατηγῶν οἱ πολῆτοι αὐθαιρεδιάζουσιν; ἔμοιγε σέ γε τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' οἶμαί σε οὐδὲν ἧττον ἔχειν εἰπεῖν ὅτῳ τε στρατηγεῖν ἢ ὁτῳοῦν παλαίειν ἤρξω μαν θάνειν. ἡ πολλά μὲν οἶμαί σε τῆν πατρῴων στρατηγημάτῆν πεφληφότα ἀπασῶζειν, πολλὰ δὲ παντα χόθεν ζωγνωκέναι ὁπόθεν οἷόν τε ὦ μανθάνειν τ ὠφέλιμον ἐς στρατηγίαν. οἶμαι δέ σε πολλὰ μεμνᾶν ὅπως μὴ λάθῃς σε κυδὲν ἀγνοῶν τι τῆν εἰς στρατηγίαν ὠφελίμων, καὶ ἐαν τι τοιοῦτον αἴσθῃ σε κυδὲν μὴ ἐδότα, ζητεῖν δῶ ὠδισταμένους ταῦτα, οὔτε δώρων οὔτε χαρίτῆν φθθόμενος, ὅπως μάθῃς τῆν ὧ μὴ ἐπίστασαι, καὶ σωεργοὺς ἀγαθοὺς ἔχῃς. Ὁ Περίκλῆς, οὐ λανθάνῃς με ὦ Σώκρατδ, ἔφη, ὅτι οὐδ' οἰόμενός με τούτῆν ὠδιμελεῖσθαι ταῦτα λέγῃς, ἀλλ' ἐγχειρῶν με διδάσκῃς ὅτι δ' ν μέλοντα στρατηγεῖν τούτῆν ἁπάντῆν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ. ὁμολογῶ μέντοι κἀγώ σοι ταῦτα. τῦτο δ', ἔφη, ὦ Περίκλῆς, καταγνόντες ὅτι πόκιται τῆς χώρας ἡμῶν ὄρη μεγάλα, κατέκτηνται ὠδὶ τὼ βοιωτίαν, δι' ὧν εἰς τὼ χώραν εὔοδοι εναί τε καὶ προσώντες εἰσί, καὶ ὅτι μέση διέζωται ὄρεσιν ἐρυμνοῖς. καὶ μάλα, ἔφη. τί δέ γε ἐκεῖνο ἀκήκοας, ὅτι μυσοὶ καὶ πισίδαι εἰ τῆ βασιλέως χώρα κατέχοντες ἐρυμνὰ πάνυ χωρία, καὶ κύφως ὡπλισμένοι, διώκονται πολλὰ μὲν τὼ βασιλέως χώραν κατα σκόντες κακὰ ποιοῦντες, οὐδὲ δὲ ζῆλος ἐλθόντες; καὶ τῦτό γε, ἔφη, ἀκύω. ἀθηναίους δ' ὀκ αἰ οἶει, ἔφη, μέχρι τῆς ἐλαφρᾶς ἡλικίας ὡπλισμένους κουφοτέροις ὁπλοις, καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας ὄρη κατέχοντας, βλαβεροὺς μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι, μεγάλω δὲ πρόβολῳ τοῖς πολίταις τῆς χώρας κατασκδάσθαι; καὶ ὁ Περίκλῆς, παντ' οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ τῦτο χρήσιμα εἶναι. ἐ τοίνυν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀρέσκῃ σοι ταῦτα, ὠδὶ χειρὶ αὐτοῖς ὦ αἴρε. ὅ, τι μὲν γὰρ αὖ τούτῆν κατα πλέξῃς, καὶ σοὶ καλὸν ἔσται καὶ τῆ πόλῃ ἀγαθόν· ἐαν δέ τι ἀδυνατῆς, οὔτε τὼ πόλιν βλάψῃς, οὔτε σαυτὸν καταισχυνεῖς. Γλαύκωνα δὲ θ' Αείστωνθ (ὅτ' ἐπεχείρῃ δημηγορεῖν, ὠδὶ θυμῶλν προστατδύειν τῆς πόλεως, οὐδέπω ἔικοσιν ἔτη γεγονὼς) ὄντῆν ἄλλως οἰκείων καὶ φίλων, οὐδεὶς ἐδυνάτο κωλῦσαι ἑλκόμενόν τε ἀρὸ τῦ βήματθ καὶ καταγέλαστον ὄντα· Σωκράτης δὲ, δῦνους ὢν αὐτῷ δια τε Χαρμίδῆν θ' Γλαύκωνος καὶ δὴ Πλάτωνα, μόνος ἐπαυσεν. ὠτυχὼν γὰρ αὐτῷ πρῶτον μὲν ἐς δ' ἐλελῆσται ἀκυόψ τοιάδε λέξας, κατέσχεν· ὦ

nihil horum curant. Fortassis, ait Socrates, in his præsunt eis homines maximè imperiti. An ne vides nemi nem citharœdorũ, & eorum qui suam in choris operam locant, & saltatorũ, & pugilum, & pancratiastarum conari, vt imperet, si quidẽ imperitus sit: sed omnes horum præfectos posse cõmonstrare, a quibus ea didicerint, quibus præsunt: quũ interim maxima imperatorũ pars temerè munus hoc capessat? Te quidem certè nequaquã talem esse arbitror, sed potius dicere nõ minus posse, quo tempore imperatoriã, quàm quo luctandi artem discere occeperis. Multa etiam te imperatoria consilia de patre accepta tenere memoria puto, multa vndecumq; congessisse, vnde disci abs te poterat aliquid, quod ad imperatoriã artem cõferret. Præterea te arbitror multa meditari, vt ne ipsus nescias ignorare te aliquid eorum, quæ ad munus imperatoris pertinent, ac si quid eiusmodi nescire te animaduertis, id te a peritis existimo inquirere, neq; muneribus, neq; beneficijs parcẽtem, vt ab eis discas quæ nescis, & egregios adiutores habeas. Tũ Pericles: Nõ me clã est mi Socrates, ait, hæc te dicere ne quidẽ existimantem me aliquid in his studij ponere, sed conantem me docere, quòd necesse sit eum qui funoi munere imperatorio velit, his omnibus operã dare. Equidẽ hoc fateor, ait Socrates. Ceterùm animaduertisti mi Pericles, magnos quosdam montes ante nostrã regionem sitos esse, ad Bœotiam vsq; pertinentes, per quos in agrum nostrum aditus arcti & ardui sunt, eumq; medium cinctum esse montibus inaccessis? Omnino, inquit. Quid? an & illud audiuisti, Mysos ac Pisidas, qui Persici regis in ditione munitissima tenent loca, armatiq; sunt leuiter, infestare regis agrum grauiter percurrendo posse, quum interim, ipsi libertate fruãtur? Etiam hoc audio, inquit. Et nõ existimas Athenienses, si leuiori armatura ad ætatem vsq; agilẽ vtãtur, ac montes ante regionem suam sitos præsidio teneant, hostibus quidem detrimẽto, patriæ verò ciuib. magni propugnaculi instar esse constitutos? Tum Pericles: Etiam hæc omnia mi Socrates, inquit, esse vtilia duco. Ergo, subiecit Socrates, si hæc tibi placent, vir optime, aggredere tamdem ea. Nam quidquid horum perfeceris, id & tibi præclarum, & vtile reipublicæ fuerit. Quòd si a viribus destituare, non tamen vel vrbi vel patriæ detrimento eris, vel turpe quid tibi designabis. Ceterùm Glauconem Aristonis F. quum is necdum viginti natus annos oratoris vsurpare munus ac præses esse reipublicæ cuperet, nemo ab hoc instituto poterat abducere, quamquam alios & propinquos & amicos haberet: ac de pulpito detraheretur, planeq; ridiculus esset. Hunc Socrates, qui ei cuperet ob Charmidem Glauconis F. & Platonem, solus ab hoc instituto auertit. Nam quum in eum incidisset, primùm verbis huiusmodi prolatis detinuit hominẽ, vt se audire vellet.

Socrates Glauconem ab ambitione reuocat.

Præesse reipubl. nostræ cogitas, mi Glauco? Cogito equidem mi Socrates, inquit. Ita me Iupiter amet, ait Socrates, si quid aliud humanis in rebus, hoc certè præclarum est. Perspicuū est enim futurum vt si hoc impetres, et ipse consequi possis ea, quæ concupieueris, & amicis vsui esse, & familiam paternā extollere, & amplificare patriam. Præterea celebritatē nominis primùm in hac urbe adipiscēris, deinde in Græcia, ac fortasis etiam, vti Themistocles, apud barbaros. Vbicumq; autē fueris, nusquam non eris illustris. Hæc quum audiebat Glauco, efferebatur animo, lubēterq; manebat apud Socratem. Is verò deinde: Planum est omnino, ait, mi Glauco, necessarium esse, vt si quidē esse in honore velis, aliquam reipubl. utilitatē adferas. Omnino, ait. Non igitur rē celaueris, per Deos, inquit Socrates, sed dicito nobis, vnde principium adficiendi beneficijs rempubl. facturus sis. Heic cū Glauco subticeret, vt qui tū cōsideraret, vnde potissimū incipere t: An non, ait Socrates, perinde ac dum amici domum vis amplificare, locupletiorē efficere niteris: ita & ciuitatem conaberis opulētiorē reddere? Omnino, inquit. Fueritne igitur opulentior, si prouentus ei plures accedant? Hoc quidē consentaneū est, ait. Dic ergo, quibus ex reb. nūc ciuitas hæc prouentus habeat, & quanti sint. Nam planū est hæc te considerasse, vt si quidam ex eis exigui sint, eos tu expleas. Si qui autē amittuntur, eos rursum compares. Ego verò ita me Iupiter amet, ait Glauco, num quā hæc consideraui. Quòd si hoc neglexisti, ait Socrates, saltē sumtus quos facit ciuitas, nobis exponito. Nam certū est cogitare te iam, ut superuacaneos tollas. Ne his quidē, ait, vmquam vacaui. Ergo subiecit Socrates, differamus aliquantū rationē locupletandæ reipubl. Nā qui possit fieri, vt harū rerū curā aliquā suscipiat is, qui et sumtus & prouentus ignoret? Verùm mi Socrates, inquit Glauco, potest etiam ab hostibus respubl. reddi locupletior. Ac vehemēter quidē, ait Socrates, si quis eos superet. At si eis inferior sit, etiam sua amiserit. Verè dicis, inquit. Ergo qui de bello gerendo aduersus illos, quos oppugnari necesse est, deliberat: eū ciuitatis & aduersariorū vires habere cognitas oportet, ut si maiores sint ciuitatis, bellū suadeat: sin eæ minores sint quàm hostiū, auctor suis sit, ut cautè agāt. Rectè dicis, ait. Ergo nobis primū indicato, subiecit Socrates, quæ huius ciuitatis tū pedestres, tū nauales sint copiæ, deinde quæ aduersariorum. Ego verò per Iouem, inquit, non possim hoc tibi memoriter exponere. At si quid conscriptum habes, profer ait. Nam lubens hoc audiero. At ne conscriptum quidem hoc vmquam est a me, inquit. Ergo, subiecit Socrates, etiā deliberationē de bello nōnihil initiò suspendemus. Nam ob rei magnitudinē fortasse nondū explorati quidquā habes, præsertim quū nuper adeo præesse reipubl. cepe-

ὦ Γλαύκων, ἔφη, πρόσταττε ἡμῖν διανενοημένα περὶ πόλεως; ἔχεις γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, νὴ Δί', ἔφη. καλὸν γ', εἶπερ τι καὶ ἄλλο τῷ οὐ αὐθρώπῳ. σὺ λέγε γὰρ ὅπῃ ἐὰν τοῦτο διαπράξῃ, δυνατὸς μὲν ἔσῃ αὐτὸς τυγχανέιν ὧν ἐπιθυμεῖς, ἱκανὸς δὲ καὶ τοὺς φίλους ὠφελεῖν, ἐπὶ πᾶς δὲ τὴν πατρῴδα οἴκων, αὐξήσεις δὲ πολὺ πατρίδα, ὀνόματος δ' ἕνεκα πρῶτον μὲν οὐ τῆ πόλῃ, ἐπείσθαι δ' οὐ τῇ ἑλλάδι, ἴσως δ', ὡσπερ Θεμιστοκλῆς, καὶ οὐ τοῖς βαρβάροις· ὅπου δ' αὖ ᾖς, πανταχοῦ πολέμελητος ἔσῃ. ταῦτ' οὖν ἀκούων ὁ Γλαύκων ἐμεγαλαύνετο, καὶ ἡδέως πρὸς μένε. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης· ἀκήν, ἔφη, τοῦτο μέν, ὦ Γλαύκων, σαφὲς ὅτι ἐμοῦ πολὺ ἐλλείπει ὠφελητικὸς εἶναι πόλεως. ἐπεὶ δὲ ὁ Γλαύκων διεσώπησεν, ὡς αὖ τότε σκοπῶν ὁπόθεν ἄρξαιτο, ἆρ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ φίλον οἶκον ἐθέλοντα αὐξῆσαι βέλτιον, πλουσιώτερον αὐτὸν ἐπιχειροῖς ἂν ποιεῖν, ὅτῳ μὴ τὴν πόλιν πειρᾶσθαι πλουσιωτέραν ποιῆσαι; πάνυ μὲν δῆτ', ἔφη. ἐκὸν πλουσιωτέραν γ' ἂν εἴη προσόδους αὐτῇ πλείονων χρημάτων; ἐκὸς γοῦν, ἔφη. λέξον δή, ἔφη, ἐκ τίνων ναῦς αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει, καὶ πόσαι τινὲς εἰσι. σκέψομαι, ἔφη ὁ Γλαύκων. ἀλλ' ἐκείνου γέ τοι, ἔφη, οἶδ' ὅτι οὐκ ἀμέλησας, ἀλλ' ἔσκεψαι πόσον χρόνον ἱκανός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενος σῖτος διατρέφειν τὴν πόλιν, καὶ πόσου εἰς δύο οἴκου δύο πρόσοδοι, ἵνα μὲν τότε λάβῃ σέ ποτε ἡ πόλις σιδηρᾶ γενομένη, ἀλλ' εἰδώς, ἔχεις ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων συμβουλεύων τῇ πόλει βοηθεῖν τε καὶ σῴζειν αὐτόν. λέγοις, ἔφη ὁ Γλαύκων, ἀμμέλγεσθαι πρῶγμα, εἰ γε καὶ τὴν τοιαύτην ἀμελεῖσθαι δέοι. ἀλλὰ μήν τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδ' αὖ δύναιτ' ἄνθρωπος, ὅτε οἶκον καλῶς τις οἰκήσειεν, εἰ μὲν πάντα μὴ ἔσεται ὧν προσδέεται, πανταχῆ δὲ ἀμελῶν ἐκπλήρωσει. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ μὲν πόλις ἐκπλέον ἢ μυρίων οἰκιῶν ξυνέστηκε, χαλεπὸν δ' ἐστὶν ἅμα τοσαύτην οἰκον ἀμελεῖσθαι, πῶς ἔχ ἕνα δὴν τ' ἄνδρα πρῶτον ἐπειρᾶσθαι αὐξάνειν; δέε δέ. καὶν μὲν τοῦτον δύνῃ, καὶ πλέοσιν ἀμέλειαν ἐκφεύξει· ἐὰν δὲ μὴ δυνάμενον ὠφελεῖν, πῶς ἂν πολλούς γε δύναιτ' εἶναι; ὥσπερ εἴτις σὲ τάλαντον μὴ δυνάμενον φέρειν, πῶς ἂν φανερὸν ὅτι πλέω γε φέροιμι δύ' ἐπιχθρητὸν αὖ; ἀλλ' ἔσῃ γ', ἔφη ὁ Γλαύκων, ὠφελοίην ἂν τὸ θεῖόν οἶκον εἴ μοι ἐθέλοι πείθεσθαι. εἶτα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ ἀεῖον ὁ δύναμενος πείθειν, ἀ δυναίους παύτας μὴ τὸ θεῖον νομίζῃς δύνασθαι ποιεῖσθαι πείθεσθαί σοι; φυλάττου, ἔφη, ὦ Γλαύκων, ὅπως μὴ τὸ δύσβεξεῖν ἀδικήμασιν εἰς τοὐναντίον ἔλθῃς. ἢ οὐχ ὁρᾷς ὡς σφαλερόν ἐστι τὰ μὴ οἴδέ τις, ταῦτα λέγειν ἢ πράττειν; οἱ δημοῦ δὲ τὴν ὄλιγων ὅσους οἶδα τοιούτους οἷοι φαίνονται καὶ λέγονται δὲ μὴ ἴσασι καὶ πρᾶττοντες, πότερόν σοι δοκοῦσιν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐπαίνου μᾶλλον ἢ φόνου τυγχάνειν, καὶ πότερον θαυμάζεσθαι μᾶλλον ἢ καταφρονεῖσθαι· οἱ δημοῦ δὲ καὶ τὴν ἐνδοτὴν ὅ, τι τε λέγουσι καὶ ὃ, τι ποιοῦσι. καὶ, ὡς ἐγὼ νομίζω, διήσεις οὐ πᾶσιν ἑρῶσι ἐν μὲν δυσκιμοῦντάς τε καὶ θαυμαζομένους, ἐν τῇ μαλιστα ἐν ἐκπλεόνων ὄντας, ἐν δὲ κακοδοξοῦντάς τε καὶ καταφρονουμένους,

quot præsidiarij milites sufficiant, quot non: denique consulere te, vt opportuna præsidia adaugeantur, ac superflua tollantur. Immo verò, subiecit Glauco, equidem tollenda vniuersa arbitror, quòd ita custodiant, vt ea quoq; attingant, quæ nostro in agro sunt. At si quis præsidia tollat, inquit Socrates, an nō existimas cuiuis rapiendi potestatem fore? Tu verò num profectus eò rem inuestigasti, aut quomodo excubias negligenter agi scis? Conijcio, inquit. Ergo de his quoque tum deliberabimus, quum non amplius vtemur coniectura, sed cognitam rem habebimus. Fortasis hoc fuerit potius, ait Glauco. In argentifodinas quidem certè, subiecit Socrates, non venisse te scio, vt dicere possis, quamobrem nūc minus inde quàm antehac proueniat. Equidem eò profectus non sum, ait. Nimirum ita me Iupiter amet, inquit Socrates, fertur is locus esse grauis. Quamobrem vbi de hoc consultandum erit, hæc tibi excusatio sufficiet. Hoc equidem meditor, ait Glauco. Et Socrates: Hoc autē, ait, non neglexisse te scio, sed omnino considerasse, quàm diu frumentum quod nostro in agro nascitur, ad alendam ciuitatem hanc sufficiat, quantū q; præterea in annum requiratur, ne te inscio ciuitas eius inopia laboret: sed quia tibi de hoc constiterit, posse te consulendo reipubl. de necessarijs rebus prospicere, eamq; conseruare. Rem magnam dicis, ait Glauco, si quidem etiam talium habenda cura erit. Enimuero, subiecit Socrates, ne suam quidem domum rectè quis administrauerit, si nō omnia quibus opus sit, teneat, habitaq; diligēter omnium cura, cuncta suppleuerit. Sed quū ciuitas ex pluribus quàm CCIↃↃ domib. cōstet, ac difficile sit tot ædiū curā simul habere, cur non aunuculi tui domum vnam primùm augere conatus es? Et eget opera tua certè. Id facere si possis, etiam ad plures animū adijcies. Sin vni prodesse nequeas, quî pluribus prosis? Quemadmodum si quis talentū vnū gestare nequeat, quî nō manifestum est, huic ne conādū quidē esse, vt plura gestet? Ego verò, subiecit Glauco, prodessem aunuculi familiæ, si mihi vellet obtemperare. Ergo, ait Socrates, quum persuadere nō possis aununculum, effecturum te putas, vt Athenienses vniuersi vnà cum patruo tibi pareāt? Caue mi Glauco, inqt, ne gloriæ cupiditate in cōtrariū prolabaris. An nō uides, quàm periculosum sit ea uel dicere uel agere aliquē, quæ ignorat? Etiā de alijs quoscūq; tales nosti cogites velim, quales uideātur, dū vel dicūt ea, q̄ nesciunt, vel tractant: nū tibi videtur propterea laudē potius quā vituperationem consequi, atq; vtrùm in admiratione magis, quàm in contemtu esse? Itidem cogites velim de ijs, qui norunt, quidquid vel dicunt vel agunt. Inuenies mea quidē sententia, in omnibus actionibus eos, qui cū gloria sunt, et in hominū admiratione, maximè ex illorū esse numero, qui rerū periti sunt: inglorios aūt hominum q; contemtui expositos,

ex imperitissimorum esse numero. Quamobrem si et clarus esse vis in republ. ac in hominũ admiratione, inprimis operam dato, vt ea scias, quæ gerere cogitas. Nam si in hoc ceteris præstans, tractare negotia reipubl. ceperis: mirum mihi nõ videbitur, si facilè consequaris ea, quæ concupiscis. Quũ aũt videret Charmidem Glauconis F. hominem esse quãtiuis pretij, multoq3 potentiorem ijs, qui tũ rempubl. tractabant, qui tamen populum accedere, reiq3 publicæ negotijs operam dare formidaret: Dic mihi mi Charmides, ait, si quis quum in certaminibus, quæ coronas præmij loco habent, potiri victoria posset, eaq3 re tum ipse honorẽ consequi, tum patriam in Græcia illustriorem efficere, decertare nolit: qualem existimares hunc hominẽ esse? Certè mollem, ait, ac ignauum. At si quis quum posset negotia reipubl. capessendo tum ciuitatẽ amplificare, tum ipse hac via mereri honorem, hoc tamen facere reformidet: an' nõ is meritò pro ignauo habeatur? Fortassis, inquit. Ceterum quãobrẽ hæc tu me rogas? Quòd te, ait, posse quidẽ arbitrer negotia reipubl. procurare, verùm id præ ignauia reformidare, quum quidem eorum participem esse te necesse sit, quum sis ciuis. At quo ex facinore, subiecit Charmides, virtutem meam cognitam habes, quòd hoc pacto me accuses? Is, inquit, ex congressibus, in quibus adesse soles illis, qui rempublicam administrant. Etenim vbi quid tecũ cõmunicant, video te rectum consilium dare, atque vbi peccant, rectè illos obiurgare. Non idem est mi Socrates, inquit, priuatim disserere, & apud multitudinem certare. Atqui, respondit Socrates, qui numerare potest, nihilo minus apud multitudinem, quàm solus numerat: & qui priuatim cithara canunt elegantissimè, ijdem etiam apud multitudinem primas ferre possunt. Tu verò non vides, inquit, verecundiam ac metum a natura hominib. ineſſe, multoq3 magis hæc in publico, quàm priuatis in congressibus nobis esse molesta? Ego verò te docere exorsus sum, inquit, quòd neq3 prudentissimos reueritus, neq3 potentissimos metuens, inter stultissimos ac maximè imbecillos verba facere erubescas. Nũ .n. eos qui ex ipsis fullones sunt, vel coriarij, uel architecti, uel excusores, uel agricolæ, vel mercatores, vel qui in foro hinc inde obambulant, & quid minoris emere possint, vt pluris vendant, cogitant, reuereris? Nam de his certè omnibus cõstat cõcio. Et quid interesse putas inter hoc quod tu facis, ac si quis eorũ, qui assiduò sese exercent, longè alijs superior, imperitos metuat? nimirum quũ inter principes reipub. (quorũ nõnulli te cõtẽnunt) facillimè disseras, lõgeq3 superes illos, qui magna cura perorare ad ciues volũt: inter eos loqui reformidas, qui nũquã ciuiliũ rerũ studiosi fuerũt, neq3 te cõtẽserũt, metuens scilicet, ne deridearis. Quid aũt? respondit Charmides, an' nõ videtur tibi sæpenumerò comitia rectè perorantes irridere? Nimirum illi alij, respondit Socrates. Quæ caussa est, quamobrem te mirer illos quidem, quũ hoc faciũt, vincere: hos autẽ nullo modo posse aggredi. Noli teipsũ, vir optime, ignorare: nec in illis delinque, in quibus maxima pars solet delinquere. Nã multi magno studio excitati ad considerandũ aliena negotia, nõ eò se conuertunt, vt seipsos explorent. Itaq3 ne hoc pergnauiam negligas, sed magis enitere vt teipsum respicias, nec reipublicæ curam abijce, si qua parte poteris ea per te iuuari. Nã si rectè id curetur, non modò ciues ceteri: sed amici etiã tui non parũ ex te vtilitatis capient. Ceterùm quũ Aristippus in hoc incumberet, vt Socratem cõuinceret, quemadmodũ ipse cõuictus à Socrate prius fuerat: volens Socrates nonnihil adferre vtilitatis familiaribus suis, sic respõdebat, nõ vt illi, qui cauent, ne qua parte sermo ipsorũ inuertatur: sed vt persuasi maximè facerẽt ea, quæ deberent. Nã interrogabat eũ Aristippus, an quid nosset bonũ: vt si quid huiusmodi diceret, verbi gratia cibũ, potum, facultates, valetudinẽ, robur, audaciã, idipsum ostenderet aliquãdo malũ esse. At Socrates, qui sciret nos, si quid molesti sit, eo liberari cupere, sic respondebat, vt erat optimũ. Tũne me rogas, inquit, nũ quod febris bonũ sciã? Minimè, ait. At lippitudinis? Ne hoc quidẽ. At famis? Nec famis. Atqui, ait, si me rogas, an quod nouerim bonũ, quod nullius bonũ sit, equidẽ neque noui, neq3 eius egeo. Ibi rursus Aristippo eũ interrogãte, an quid pulcrũ sciret: Permulta quidem, ait. An verò, inquit, omnia sibi inaicẽ similia sunt? Quãtũ fieri potest, inquit, nonnulla dissimillima. Quo pacto igitur, subiecit Aristippus, id pulcrũ fuerit, quod est pulcro dissimile? Quoniam, inquit, homini ad cursum pulcro dissimilis alius est, alius ad palæstram. Et scutũ quod ad obijciendũ hosti pulcrũ est, quàm dissimillimũ est iaculo, quod ad hoc pulcrũ est, vt celeriter vehementerq3 feratur. Non aliter, ait Aristippus, mihi respondes, ac tũ, quũ interrogarem, bonum' ne quid nosses. An verò tu putas, inquit Socrates, aliud bonũ, aliud pulcrũ esse? An ignoras omnia pulcra & bona ad eadẽ referri? Nã primùm virtus ad alia relata nõ bonũ quiddã est, ad alia verò, pulcrum. Deinde homines eodem modo, & eorumdem respectu pulcri boníque dicuntur, & hominum corpora eorumdem respectu pulcra bonáque videntur. Denique cetera omnia, quibus vtuntur homines, eorũdem respectu pulcra bonáque putantur, eorum scilicet, quorum vsui accõmodata sunt. Num igitur, ait Aristippus, corbis etiam, quo efferuntur stercora, pulcrum quiddam est? Est, ita me Iupiter amet, ait Socrates. Atque etiam scutum aureum est turpe, modò ad opus suum ille quidem pulcrè factus sit, hoc verò malè. Dicis tu, inquit, pulcra & turpia eadem esse? Verò, inquit, atque etiam eadem esse bona & mala. Nam sæpenumerò famis bonum, febris malum est, ac febris bonum, famis malum. Et sæpenumerò quod ad cursum pulcrũ est, ad luctã est turpe: quod ad luctam pulcrũ, ad cursum turpe.

Socrates Charmidem ad magistratus capessendos hortatur.

Socrates item Aristippum confutat.

Nam omnia bona sunt ac pulcra ad ea quibus conueniunt, mala verò ac turpia respectu eorum, quibus malè conueniunt. Idem quũ diceret easdem ædes pulcras & vtiles esse, docere mihi quidem videbatur, cuiusmodi sint exstruendæ. Id autem considerabat hoc modo: An' nõ illum qui domũ habere velit, qualem habere conuenit, hoc moliri necesse est, vt habitatu sit iucundissima & vtilissima? Quod quum pro confesso haberetur: Ergo iucundum est, inquit, per æstatem domum habere frigidam, per hyemem calidam. Quum hoc quoque concederetur: Ergo in ædificijs, ait, quæ meridiem spectant, per hyemem sol in cubicula splẽdet, per æstatem verò supra nos, supra$_{q3}$ *tecta incedens, vmbram suppeditat. Quamobrem si hæc ita fieri bonum est, altius ædificanda sunt ea, quæ meridiem spectant, vt sol hybernus non excludatur: humilius verò, quæ septemtriones spectant, ne venti frigidi posſint incidere. Atq*$_{q3}$ *vt res summatim indicetur, quo quis singulis anni tẽporib. iucũdissimè sese recipiat, ac res suas tutissimè collocet: id uerò haud dubiè iucũdissimũ ac pulcerrimũ ædificium fuerit. Ceterùm picturæ varij*$_{q3}$ *colores plures delectationes adimũt, quàm suppeditent. Templis ac aris locũ illum aiebat conuenientissimum esse, qui & apertissimus foret, ac minimè tritus. Nam iucundum esse, vt ij qui orare volunt, videant: neque minus iucundum, vt puri accedant.* Rursum interrogatus, num fortitudo adquiri doctrina posſit, *an natura: Equidem arbitror, ait, perinde ac corpus aliud alio robustius a natura est ad perferendos labores, sic & animum animo firmiorem esse natura ad subeunda pericula. Nam video illos qui eisdem legibus ac moribus sunt educati, longè inter se audacia differre. Idem tamen existimo naturam omnem doctrina & exercitatione ad fortitudinem proficere. Nam patet omnino Scythas ac Thraces non ausuros sumtis clypeis ac hastis aduersus Lacedæmonios dimicare: contráque manifestum est, non etiam Lacedæmonios vel aduersus Thraces cetris aciaculis, vel aduersus Scythas arcubus depugnaturos. Atque equidem in alijs etiam omnibus consimiliter homines video naturam inter se differre, ac studio multum proficere. De quibus patet, debere omnes siue sint præstantiori a natura indole præditi, siue hebetiores, ea discere ac meditari, in quibus excellere velint. Sapientiam verò ac sanitatem mentis non discernebat, sed sapientis ac sani esse iudicabat, vti aliquem eis quæ bona honestáque esse cognosceret, ac vitare quæ sciret esse turpia. Præterea interrogatus, num eos qui scirent quid agere oporteat, & his contraria facerent, sapientes ac temperantes esse putaret: potius insipientes ac stupidos esse respondit. Etenim, ait, omnes arbitror deligentes de illis, quæ*

Socratis cõsilium de exstruendis ædibus.

παύτα γὰρ ἀγαθὰ μὲν καὶ καλὰ ὄντα πρὸς ἃ ἂν δὺ ἔχῃ, κακὰ δὲ καὶ αἰσχρὰ πρὸς ἃ ἂν κακῶς. καὶ οἰκίαν δὲ λέγοις τὰς αὐτὰς καλάς τε εἶναι καὶ χαρισίμους, παιδοβίφ ἔμοιγ' ἐδόκει οἵαν χρὴ οἰκοδομεῖσθαι. ἐπεσκόπει δὲ ὧδε· ἆρά γε τὸν μέλλοντα οἰκίαν οἵαν χρὴ ἔχειν, τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι ὅπως ἥδιστά τε οἰκήσει καὶ ὠφελιμωτάτη ἔσται; τούτου ὁμολογουμένου, οὐκοῦν ἥδιον μὲν ἥξουσι ψυχείνδε ἔχειν, ἥδιον δὲ χειμῶνος ἀλεεινήν. ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο συμφαίνει, οὐκοῦν οἱ ταῖς πρὸς μεσημβρίαν βλεπούσαις οἰκίαις τὸν μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς τὰς παστάδας παραλάμπει, τὸν δὲ ἥξουσι ὑπὲρ ἡμῶν αὐτὴν καὶ τὴν στέγην πορευόμενος σκιὰν παρέχει. οὐκοῦν ἔγωγε καλῶς ἔχει ταῦτα οὕτω γίγνεσθαι, οἰκοδομεῖν δεῖ ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀπερκλείηται· χαμαιπετέστερα δὲ τὰ πρὸς ἄρκτον, ἵνα οἱ ψυχροὶ † μὴ ἐμπίπτωσιν αἴθριοι. ὡς μὴ παριμπίπτωσιν

δὲ σωφρονοῦντι εἰπεῖν, ὅτου πάσας ὥρας αὐτός τε ἂν ἥδιστα διατελοῖτο, καὶ τὰ ὄντα ἀσφαλέστατα πολοῖτο, αὕτη αὖ οἰκίστου ἥδιστά τε καὶ καλλίστη οἴκησις εἴη. χρῆσθαι δὲ καὶ ποικιλίαι πολλάκις οὐ φορτικὸν ἀπεργάζονται ἢ πτέρυσι. ναοῖς γε μὴν καὶ βωμοῖς χώρας ἔφη εἶναι πρεπωδεστάτην ἥτις ἐμφανεστάτη οὖσα ἀσυδεστάτη εἴη, ἥδιστα μὲν γὰρ † ἐσόδους προσεύχεσθαι, ἥδιστα δὲ ἀγνῶς ἔχοντας προσιέναι. πάλιν δὲ ἐρωτώμενος ἡ αὐτάρκεια πότερον εἴη διδακτὸν, ἢ φυσικὸν; οἶμαι μὲν, ἔφη, ὥσπερ σῶμα σώματος ἰσχυρότερον πρὸς τοὺς πόνους φύεται, οὕτω καὶ ψυχὴ ψυχῆς ἐρρωμενεστέρας πρὸς τὰ δρᾶν φύσει γίγνεσθαι· ὁρῶ γὰρ οἷς τοῖς αὐτοῖς νόμοις τε καὶ ἔθεσι τραφομένους πολὺ διαφέροντας ἀλλήλων † τόλμᾳ· νομίζω μέν τοι παῖδα φύσιν τέλμῃ. μαθήσει καὶ μελέτῃ πρὸς αὐταρκείαν αὐξεσθαι. δῆλον μὲν γὰρ ὅτι σκύθαι καὶ θρᾷκες οὐκ ἂν τολμήσειαν ἀσπίδας καὶ δόρατα λαβόντες λακεδαιμονίοις διαμάχεσθαι. φανερὸν δ' ὅτι οὐ λακεδαιμόνιοι οὔτ' ἂν θρᾴκες οἷοί τ' εἶεν τοῖς καὶ ἀκοντίοις, οὔτε σκύθαις οἱ τόξοις ἐκλείπειν ἂν διαγωνίζεσθαι. ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ ἐν ἄλλοις τὴν αὐτὴν ὁμοίως καὶ φύσει διαφέροντας ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐπιμελείᾳ πολὺ ἐπιδιδόντας. ὅτι δὲ τούτων ἔλαττον ὄφελος ὅτι παντὸς καὶ τοῦ βιαιοτέρου καὶ τοῦ ἀμβλυτέρους τὴν φύσιν, οἷς οἱ ἀξιόλογοι βούλονται χρῆσθαι, ταῦτα καὶ μανθάνειν καὶ μελετᾶν. σοφίαν δὲ καὶ σωφροσύνην οὐ διώριζεν, ἀλλὰ τὸ μὲν καλόν τε καὶ ἀγαθὸν γιγνώσκοντα χρῆσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸ αἰσχρὸν ἐπίστασθαι βλακεύεσθαι, σοφόν τε καὶ σώφρονα ἐνόμιζεν. προσερωτώμενος δὲ εἰ οὐκ ἀνδρισταμένους μὲν ἃ δεῖ πράττειν, ποιοῦντας δὲ τἀναντία, σοφούς τε καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι νομίζοι, ἀδέν γε μᾶλλον, ἔφη, ἢ ἀσόφους τε καὶ ἀμαθεῖς. πάντας γὰρ οἶμαι πεφυκέναι ἐπὶ τὴν οὐδε-

ἐπὶ μὴ οἷόν τε ἀδικεῖσθαι τὸ τὴν εἰκόνα γιγνώσκειν.

ἐπὶ πάσχ.

δὲ ἀμηχανίαν ἐλθεῖν, ἐπὶ δὲ τὸ ἀπορεῖν ἐπὶ τὸ μὴ οἷόν τε συμφορώτατα αὐτοῖς εἶναι, τοῦτο πρᾶξαι. νομίζω οὖν μὴ ὀρθῶς πράττειν τούτους, οὔτε σοφοὺς οὔτε σώφρονας εἶναι. ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν σοφίαν εἶναι. ἔλεγε δὲ καὶ τοιάδε περὶ αὐτῶν. τὰ τε γὰρ δίκαια καὶ πάντα ὅσα ἀρετῆ πράττεται, καλά τε καὶ ἀγαθὰ εἶναι· καὶ οὔτ' ἂν τοὺς ταῦτα εἰδότας ἄλλο γ' ἂν * τι οὐδὲν προελέσθαι, οὔτε τοὺς μὴ ἐπισταμένους, διώκειν πειρᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν. οὕτω καὶ τὰ καλὰ γε καὶ ἀγαθὰ τοὺς μὲν σοφοὺς πράττειν, τοὺς δὲ μὴ σοφοὺς οὐ δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν. ἐπεὶ οὖν τά τε δίκαια καὶ τἆλλα καλά τε καὶ ἀγαθὰ πάντα ἀρετῇ πράττεται, φίλον εἶναι ὅτι καὶ δικαιοσύνη ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ σοφία ἐστί. μανίαν γε μὴν οὐκ ἄπον μὲν ἔφη εἶναι σοφίαν, οὐ μέντοι γε τὴν ἀνεπιστημοσύνην μανίαν νομίζειν. ὃ δὲ ἀγνοεῖν ἔκνον, † καὶ μὴ ἃ οἶδε δοξάζειν τε καὶ οἴεσθαι καὶ γιγνώσκειν, ἐγγυτάτω μανίας ἐλαύνεσθαι ἔλεγεν. οὐ μέντοι πολλοὺς ἔφη, ἃ μὲν οἱ πολλοὶ ἴσασιν ἀγνοοῦσι, οὐδ' ἁμαρτητικοὺς τούτου οὐ φάσκειν χρῆσθαι, οὐδ' ἁμαρτητικοὺς ὧν οἱ πολλοὶ γιγνώσκουσι, μαινομένους καλεῖν. ἐάν τε γάρ τις μέγας ὤν τὸ σῶμα εἶναι ὥστε κύπτων τὰς πύλας τοῦ τείχους διεξιὼν, ἐάν τε ὢν ἰσχυρὸς ὡς ἐπὶ χεῖρας οἰκίας αἴρεσθαι, ἢ ἄλλο τῳ ἐπιτήδευμα τοιοῦτον ἐπιχειρῇ πᾶσι δῆλον ὅτι ἀμαθάνει ὅτι, τοῦτον μαίνεσθαι φάσκων· οὐ δὲ μικρὸν ἁμαρτάνοντας οὐ δοκεῖν τοῖς πολλοῖς μαίνεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ τὸν ἰσχυρὸν ἐπὶ θυμοῖαν ἔρωτα καλοῦσιν, οὕτω καὶ τὸν μεγάλων πράξεων μανίαν κυρίως καλεῖν. φθόνον δὲ σκοπῶν ὅ, τι εἴη, λύπην μέν τινα ἐξηύρισκεν αὐτὸν ὄντα οὔτε μέντοι τὸν ἐπὶ φίλων ἀτυχίαις, οὔτε τὸν ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γιγνόμενον· ἀλλὰ μόνον ἔφη φθονεῖν οὐ τοῖς ἐπὶ τοῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀνιωμένους. ἐκμαλόντων δέ τινων εἴ τις φίλῳ τινὶ τῇ εὐπραξίᾳ αὐτὸν λυποῖτο, ὑπεμίμνησκεν ὅτι πολλοὶ οὕτως πρός τινας ἔχουσιν, ὥστε καίπερ μὴ βουλομένοις συλλυπεῖσθαι, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν, εὐτυχούντων δὲ λυπεῖσθαι. τοῦτο δὲ φρονίμῳ μὲν οὐδενὶ ἂν συμβαίνοι, οὐ ἡλιθίους δ' † δεῖ πάσχειν αὐτό. σχολὴν δὲ σκοπῶν τί εἴη, ποιοῦντας μέν τι οὐ πλείστους ἔφη εὐδαίμονας· καὶ γὰρ οὐ πεζεύοντας καὶ οὐ γελωτοποιοῦντας πολεῖται τοιαῦτας δὲ τούτους ἔφη σχολάζειν· ἐξεῖναι γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ πράξουσι τὰ βελτίω σύντονος. ἐκ μὲν δὴ τῶν βελτόνων οὐδὲ τὰ χείρω εἶναι, οὐδένα σχολάζειν· εἰ δέ τις ἴοι, τοῦτον, ἀσχολίας αὐτῷ οὖσης, κακῶς ἔφη τὸν πράξειν. βασιλεῖς δὲ καὶ ἄρχοντας οὐ δεῖν τὰ σκῆπτρα ἔχοντας ἔφη εἶναι, οὐδὲ δεῖν τοὺς τῶν τυχόντων αἱρεθέντας, οὐδὲ δεῖν κλήρῳ λαχόντας, οὐδὲ δεῖν βιασαμένους, οὐδ' ἐκ δεῖν ὑβρισταί ὄντας, ἀλλὰ δεῖν ἐπισταμένους ἄρχειν. ὁπότε γάρ τις ὁμολογήσειε τὸν μὲν ἄρχοντος εἶναι

quæ fieri posſint, quàm maximè ipsis vtilia facere. Quãobrẽ qui non rectè agunt, eos neq$_{q3}$ sapientes neq$_{q3}$ sanos esse statuo. Dicebat & iusticiam, & omnẽ aliã virtutem, esse sapiẽtiam. Nam omnia quæ iusta sunt, & ex præscripto virtutis aguntur, honesta & bona esse: neq$_{q3}$ eos qui hæc sciant, aliud quid his præferre, neq$_{q3}$ illos qui nesciãt, præstare posse: immo verò etiãsi præstare conentur, peccare. Vsque adeò sapientes ea, quæ honesta bonaq$_{q3}$ sint, facere: qui sapientes nõ sint, id non posse, atq$_{q3}$ etiam in conatu peccare. Quũ igitur & iusta, & alia honesta ac bona cum virtute efficiantur, manifestum aiebat esse, tum iusticiam, tũ omnem aliam virtutem, esse sapientiã. Et quamquam insaniã sapientiæ quiddã esse contrarium putaret, nõ tamen inscitiam existimabat esse insaniam: sed ignorare seipsum, & quæ quis nesciat, opinari ac scire velle, proximum quiddam esse arbitrabatur insaniæ. Addebat hominum vulgus negare illos insanire, qui ab ijs aberrant, quæ maxima pars ignorat: at qui ab illis aberrant, quæ vulgo nota sint, furiosos appellare. Nam aiunt eum, qui se tam magnum esse putet, vt muri portas transiens sese dimittat, tamq$_{q3}$ robustum vt ædes sustollere conetur, vel quid aliud eorum aggrediatur, de quibus constet omnibus, fieri ea non posse: hunc igitur omnino insanire aiunt. At qui paullum quid delinquant, non videri vulgo insanire: sed quemadmodum vehementem libidinem appellãt amorem, ita dementiam ingentem ab eis insaniam vocari. Quum aũt quid esset inuidia consideraret, dolorem esse quemdã reperiebat, nõ in amicorum aduersis rebus, nec in secũdis hostium: sed eos solùm aiebat inuidere, qui amicorũ fortunã prosperam iniquo animo ferrent. Quumq$_{q3}$ mirarentur nonnulli, posse quẽ in eius successu prospero, quem diligeret, percipere dolorem: commonefaciebat eos, esse quosdam sic adfectos ad alios, vt si cum miserijs eos conflictari videant, negligere ipsos non posſint, omninóque calamitatibus eorum succurrant: contrà si secundæ res ipsorum sint, doleant. Atque hoc viro prudenti non vsuenire, sed fatuis. Quum quid sit otium consideraret, aiebat se deprehendere maximam hominum partem aliquid facere. Nam & eos qui alea ludunt, & qui risum excitant, agere quidem aliquid aiebat, verùm eosdem nihilominus otiosos esse. Nam posse ipsos discedere, acturos aliquid rei melioris: verùm a melioribus ad peiora se conferendi otium esse nemini. Ac si maximè quis id faceret, aiebat eum male facere, præsertim qui iam antè in negotio esset. Reges ac magistratus non illos dicebat esse, qui sceptra tenerent, nec illos qui vel essent delecti, vel sortitione, vi, fraude eò peruenissent: sed quotquot imperandi periti essent. Nam vbi quis fateretur eius esse qui cum imperio præsit,

imperare quod agendum sit, subditi verò parére: demonstrabat in naui eũ qui rei nauticæ peritus sit, alijs præesse, nauiculatorẽ verò cum ceteris omnibus huic perito parére. Itidem in agricultura illos, qui agros possiderent: in morbo, qui eo vterentur: alios deniq; omnes, quib. quiddam sit, quod curatione indigeat, si quidẽ se arbitrentur rem intelligere, curã eius habere: sin aũt, non modò peritis præsentibus obtemperare, sed etiã absentes arcessere, vt ipsis parentes quæ oporteat agant. In lanificio etiã mulieres viris præesse demonstrabat, quòd illæ sciant quo pacto exercẽdũ sit lanificium, viri cõtrà ignorent. Quòd si quis ad hæc diceret, posse tyrannum rectè monentibus nõ obtemperare: Et quî non parére posśit, respondebat, quũ si quis rectè monenti non obtemperet, damnum propositum sit? Nã si qua in re non pareat quis rectè monenti, nimirum peccabit: qui verò peccat, damno multatur. Quòd si quis diceret habere tyrannũ potestatem occidendi eũ, qui rectè sapiat: Tu verò existimas, inquit, eum qui præstantissimos quosq; ex socijs occidat, damni expertẽ esse, vel leue damnũ pati? Vtrũ enim arbitraris, eũ qui hoc designet, incolumem posse manere, an potius hoc pacto celerrimè periturum? Quũ aũt ex eo quidã quæreret, quòd nam ipsi videretur institutũ homini optimum esse: respondit, actionẽ bonã. Quũ aũt rursus ille quæreret, an etiam fortunã prosperã pro instituto quodam duceret? Equidem, ait, fortunã & actionem prorsus esse statuo contraria. Nam si quis nihil quærens aliquid rei necessariæ consequatur, id fortunam esse proſperam puto: at si quis doctrina & exercitatione rectè quid faciat, id actionẽ bonã esse duco, quique hoc instituto gaudent, ij mihi videntur bene agere. Homines aũt optimos deoq; acceptissimos aiebat esse, in agricultura eos, qui ad agricultionẽ pertinentia rectè faciant: in medicina, qui res medicas: in republ. qui res ciuiles. At qui nihil rectè agit, cum neq; vtilem ad quidquam esse dicebat, neq; acceptũ deo. Quinetiam si quando cũ aliquibus colloqueretur, qui artes haberent, & quæstus gratia ijs vterentur, etiã his proderat. Nã quũ aliquando ad Parrhasiũ pictorem ingressus esset, cumq; eo colloqueretur: Num pictura, mi Parrhasi, ait, earũ rerũ est repræsentatio, quæres cernuntur? Nã & concaua, & eminẽtia, & obscura, & lucida, & dura, & mollia, & aspera, & læuia, & noua & vetera corpora per colores repræsentando exprimitis. Verè dicis, ait Parrhasius. Atqui quũ formas elegãtes imitamini, quãdo nõ facile est vnũ hominẽ nanciscì, in quo nihil sit quod repræhendi possit, de multis colligẽtes ea, quæ in singulis pulcerrima sunt, ita scilicet tota corpora ut pulcra videantur, efficitis. Sic nimirũ facimus, ait. Quid verò? subiecit Socrates, nũ indolem animi ad persuadendum aptissimam, & iucundissimam, & amicissimam, & optabilem maximè, maximeq; amabilem imitamini?

Βʹ πρὸς τάδε ἔφη ὁ, τί χρὴ ποιεῖν, τῷ ὄντι ἀρχόμενον δὲ πείθεσθαι, ἐπεδείκνυεν οἰκ τῇ νηΐ τὸν μὲν ὠδὶ κάμνοντα, ἄρχοντα, τὸν δὲ ναύκληρον ὄντ' οἶδ' ἄλλως τε καὶ οἰκ τῇ νηΐ πάντας, σφαδάζοντας τῷ ὠδὶ πάθει· ὄντ' οἰκ γεωργίας, οἶδ' κακτημένους ἀγροὺς· καὶ οἰκ νόσῳ, οἶδ' νοσοῦντας· καὶ οἰκ σωμασκίας, οἶδ' σωμασκοῦντας· καὶ οἶδ' ἄλλους πάντας οἷς ὑπάρχειν τὶ ἐπιμελείας δέομενον, ἂν μὴ αὐτοὶ ἢσθῶνται ἐπίστασθαι, ἀδημελεῖσθαι· εἰ δὲ μή, τοῖς ὠδὶ πάθεσι μόνον πρὸς πάθεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἀπόντας μεταπεμπομένους, ὅπως ἐκείνοις πειθόμενοι τὰ δέοντα πράξωσι. οὐ γὰρ ταλασία μὴ τὰς γυναῖκας ἐπιστήμην ἀρχούσας τῶν αὐτῶν, ἀλλ' βʹ τὰς μὲν εἰδέναι ὅπως χρὴ ταλασιουργεῖν, οἶδ' ἂ μὴ εἰδέναι. εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα λέγοι ὅτι τῷ τυράννῳ ἔξεστι μὲν πείθεσθαι τοῖς ὀρθῶς λέγουσι, μὴ πῶς αὖ, ἔφη, ὑγιείᾳ μὲν πείθεσθαι ἰδιωτικοῦ γε ζημίας ἐάν τις τῷ δοῦ λέγοντι μὴ πίθηται; οὐ μὲν γὰρ αὖ τις πράγματ' μὴ πίθηται τῷ δοῦ λέγοντι, ἁμαρτάνειν δήπου, ἁμαρτάνων δὲ ζημιοῦσθαι. εἰ δὲ φαίη τις τῷ τυράννῳ ὑγιαίνειν μὴ ἀκρατεῖναι βʹ ἂν δοῦ φροντίζοντας, ἵν' μὴ ἀκρατέντα, ἔφη, οἶδ' κράτιστος τῶν συμμάχων οἷός τ' ἔσεσθαι, ἢ ὡς ἔτυχε ζημιώσας; πότερον μᾶλλον οἷός τ' ἔσεσθαι τὸν τοιοῦτα, ἢ ὅτῳ μὴ τάχιστ' ἂν ἀπολέσας; ἐρομένου δέ τινος αὐτὸν τί δοκοίη αὐτῷ κράτιστον εἶναι τὴν ὑγιείαν δόγμα ἔχειν, ἀπεκρίνατο δοῦ πλεῖον, ἐρομένου δὲ πάλιν εἰ μὴ πλὴν δοῦ τυχὸν ὑγιεινὸν δόγμα νομίζοι εἶναι, πολλοῦ δεῖν, ἔφη, τύχῃ καὶ πλεῖν ἡγοῦμαι. τὸ δὲ μὴ κτᾶσθαι ὑγιεινὸν τυχεῖν τινι τῶν δεόντων, δοῦ τυχὸν οἶμαι εἶναι· τὸ δὲ μαθόντα τὰ μὴ μελετήσαντα* δοῦ εἶναι, δοῦ πλεῖν νομίζω· μὴ οἱ τοῦτο ὑγιεινὸν ὄντες δοκεῖσί μοι δοῦ πλεῖν. ©* ἀρίστους δὲ μὴ θεοφιλεστάτους ἔφη εἶναι οἱ μὲν γεωργίαν δοῦ τὰ γεωργικὰ δοῦ πλέποντας, οἱ δὲ ἰατρείαν, οἱ δὲ πολιτείαν, δοῦ τὰ πολιτικά· ὅτου δὲ μηδὲν δοῦ πράττοντα, ὅτε χρήσιμον δόξειν ἔφη εἶναι, ὅτε θεοφιλῆ. ἀλλὰ μὴν καί ποτε τὴν τῶν τεχνῶν ἐχόντων τὴν, μὴ ἐργασίας ἕνεκα χρωμένων αὐτοῖς, ἀλλ' ἐγκρατεῖς τοῦ τοιοῦτον ὠφελίμου ὄν. εἰσελθὼν μὲν γοῦν ποτε πρὸς Παρράσιον τὸν ζωγράφον, μὴ ἀλλ' ἐρόμενος αὐτῷ, ἆρα, ἔφη, ὦ Παρράσιε, γραφικὴ ἔστιν ἡ εἰκασία τῶν ἐρωμένων; τὰ γοῦν κοῖλα καὶ τὰ ὑψηλά, καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ φωτεινά, μὴ τὰ σκληρὰ & τὰ μαλακά, μὴ τὰ τραχέα & τὰ λεῖα, μὴ τὰ νέα & τὰ παλαιὰ σώματα δὴ τὴν χρωμάτων ἀπεικάζοντες ἐκμιμεῖσθε. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. καὶ μὲν τοί γε καλὰ εἴδη ἀφομοιοῦντες, ἐπειδὴ οὐ ῥᾴδιον ἑνὶ ἀνθρώπῳ συμπεσεῖν ἅμα πάντα ἔχοντι, ἐκ πολλῶν †ζωγραφοῦντες τὰ ἀφ' ἑκάστου καλλίστα, οὕτως ὅλα τὰ σώματα καλὰ φαίνεσθαι ποιοῦμεν γάρ, ἔφη, οὕτως. τί γάρ, ἔφη, βʹ πιθανώτατόν τε μὴ ἥδιστον καὶ φιλικώτατον μὴ σωφρονέστατον μὴ ἐρασμιώτατόν ἀφ' ἡμῶν ἐν τῇ ψυχῇ ἔνεστιν; ἢ οὐδὲ μεμνῆσθαι τοῦτο; πῶς γάρ ἄν, ἔφη, μεμνῆσθαι, ὦ Σώκρατες, ὃ μήτε συμμετρίαν μήτε χρῶμα μήτε ὧν σὺ ἔπαρτι ἀρτι μηδὲν ἔχει, μηδὲ ὅλως ὁρατόν ἐστιν; ἆρ' οὕτω, ἔφη, γίγνεται οἰ ἀνθρώπῳ πῶ ποτε φιλοφρόνως δ' ἐμβλέπειν πρός τινα; ἔμοι γε δοκεῖ, ἔφη. οὐκοῦν τό γε μεμνῆσθαι οἰ τοῖς ὄμμασιν; καὶ μάλα, ἔφη. ὠδὶ δὲ τοῖς τῶν φίλων ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς ὁμοίως σοὶ δοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρόσωπα, οἵτε φροντίζοντες καὶ οἱ μή; μὰ δί' οὐ δῆτα, ἔφη. ὠδὶ μὲν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς φαιδροί, ὠδὶ δὲ τοῖς κακοῖς σκυθρωποὶ γίγνονται. οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ταῦτα δυνατὸν ἀπεικάζεσθαι μάλα, ἔφη. ἆλλὰ μὴν μεγαλοπρεπές τε καὶ ἐλευθέριον, καὶ τὸ ταπεινόν τε καὶ ἀνελεύθερον, καὶ βʹ σωφρονιστικόν τε καὶ φρόνιμον, καὶ βʹ ὑβριστικόν τε καὶ ἀπειρόκαλον καὶ βʹ διὰ τοῦ προσώπου καὶ βʹ τὴν σχημάτων, καὶ ἑστῶτων καὶ κινουμένων ἀνθρώπων βʹ φαίνεσθαι. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. οὐκοῦν καὶ ταῦτα † μιμήματα; καὶ μάλα, ἔφη. πότερον οὖν, ἔφη, νομίζεις ἥδιον ὁρᾶν τὸν ἀνθρώπους δ' ὧν τὰ καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ καὶ ἁρμοττὰ ἐν φαίνεται, ἢ δι' ὧν τὰ αἰσχρά τε καὶ πονηρὰ καὶ μισητά; πολὺ νὴ δί', ἔφη, βʹ φέρε, ὦ Σώκρατες. πρὸς δὲ Κλείτωνα ἴον αὖθις ποτε, μὴ βʹ καλεσόμενον αὐτῷ, ὅπ μή, ἔφη, ὦ Κλείτων, ἀλλοίους ποιεῖς δρομεῖς τε μὴ παλαιστὰς μὴ πύκτας μὴ παγκρατιαστάς, ὁρῶ τε μὴ οἷός. ὁ δὲ μάλιστα ψυχαγωγεῖ βʹ τὴς ὄψεως τοὺς ἀνθρώπους, βʹ ζωϊκὸν φαίνεσθαι, πῶς τοῦτο ἀπεργάζῃ τοῖς ἀνδριᾶσιν; ἐπεὶ δὲ ἀπορῶν ὁ Κλείτων ὁ ταχὺ ἀπεκρίνατο, ἆρ', ἔφη, τοῖς τῶν ζώντων εἴδεσιν ἀπεικάζων βʹ ἔργοις ζωϊκώτερους ποιεῖς φαίνεσθαι τοὺς ἀνδριάντας; καὶ μάλα, ἔφη. οὐκοῦν τά τε τῶν ἔσω τὴν ψυχῆς μεμιμημένα ὄντα τοῖς ἔξω τὸ σῶμα, καὶ τὰ συμπιεζόμενα καὶ τὰ διελκόμενα, καὶ τὰ ὑπτιούμενα καὶ τὰ ἀνακαμπτόμενα ἀπεικάζων, ὁμοιότερά γε ἂν εἴη ἀληθινοῖς καὶ πιθανώτερα ποιεῖν φαίνεσθαι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. βʹ δὲ καὶ τὰ πάθη τὴν ποιοῦντα τὴν τι σώματος ἀπομιμεῖσθαι οὐ ποιεῖ πως τρόπον τοῖς θεωμένοις; εἰκὸς γ' οἶμαι, ἔφη. οὐκοῦν καὶ τὴν μαχομένων ἀπεικονισμὸν τὰ ὄμματα ἀπειλοῦντα, τὴν δὲ νενικηκότων εὐφραινομένων ὄψιν μιμητέα. σφόδρα γε, ἔφη. δεῖ ἄρα, ἔφη, βʹ ἀνδριάντο ποιοῦντα τὰς ψυχῆς ὄψεις τῷ εἴδει προσεικάζειν. πρὸς δὲ Πίστιαν βʹ χωρακοποιὸν εἰσελθών, ὡδὶ δ' ἔχοντος αὐτοῦ τῷ Σωκράτει θώρακας οὓ ἐργασαμένου· νὴ τὼ Ἥραν, ἔφη, καλόν γε, ὦ Πίστια, τὸ εὕρημα, ᾧ τὰ μὲν θεόμενα σκέπεις τὸν ἀνθρώπου σκεπάζειν τὸν θώρακα, ταῖς δὲ χερσὶ μὴ κωλύειν χρῆσθαι. ἀτὰρ, ἔφη, λέξον μοι ὦ Πίστια, δῆ τί οὔτε ἰσχυροτέρους οὔτε πολυτελεστέρους τῶν ἄλλων ποιῶν τοὺς θώρακας, πολέων πωλεῖς; ὅτι, ἔφη, ὦ Σώκρατες εὐρυθμοτέρους ποιῶ. ἦν

an verò illa inimitabilis est? Quo pacto, mi Socrates, ait Parrhasius, posśit hoc esse imitabile, quod neq; proportionem, neque colorẽ, neque quidquam illorũ, quæ modò tu commemorabas, habet, ac omnino ne cerni quidem potest? An non, inquit, vsuenit homini nonnumquam, vt blandè vel hostiliter quosdam intueatur? Ita mihi videtur, ait. Ergo quod in oculis est, exprimi potest? Omnino, inquit. At in amicorum rebus secundis & aduersis eidem'ne vultus esse tibi videntur eorum, qui solliciti sunt, & qui non? Nequaquam, ait. Nam in prosperis hilares, in aduersis tristes fiunt. Ergo possunt, ait Socrates, hæc quoque repræsentari? Omnino, respondit Parrhasius. Immo etiam indoles quædam magnifica, & liberalis, & humilis, & illiberalis, & casta, & prudens, & petulans, & turpis, per vultum, per gestus hominum, vel eorum qui stant, vel qui mouentur, elucet. Verè dicis, ait. Et possunt igitur hæc quoq; imitando exprimi? Omnino, inquit. Vtrum ergo, subiecit Socrates, illa cernere lubentius homines putas, per quæ honesti, boni, amabiles mores elucent: quàm illa per quæ mores turpes, peruersi, odio digni? Multum inter hæc mi Socrates, ait, profectò interest. Etiam ingressus aliquando ad Clitonem statuarium, institutoq; cum hoc colloquio: Varios te mi Clito, ait, cursores, luctatores, pugiles, pancratiastas fingere video: quod autem maximè recreat homines adspectu, quòd viuax quiddam eis ineſſe videatur, quo pacto id in statuis efficis? Heic quum subdubitans Clito non celeriter responderet: An, inquit, opus tuum ad formas eorum quæ viuunt comparando, statuas viuaciores conspici facis? Omnino, inquit. Nónne igitur dum quæa figuris deorsum sursumq; trahuntur in corporibus, & quæ comprimuntur, & quæ diducuntur, & quæ intenduntur, & quæ remittuntur exprimis, facis vt similiora magisque consentanea veris appareant? Maximè scilicet, inquit. At verò etiam adfectiones corporum aliquid agentium imitari, an'non delectationem aliquam spectantibus adfert? Id verò consentaneum est, ait. Quamobrem pugnantium oculi repræsentandi sunt vt minaces, victorum verò vultus sic effingendus, vt lætorum esse solet. Prorsus, inquit. Ergo statuarium, subiecit Socrates, animi actiones per formam repræsentare oportet. Itidem ad Pistiam thoracum fabrum ingressus, quum is ipsi thoraces egregiè factos ostenderet: Per Iunonem, ait, mi Pistia, pulcrum hoc inuentum est, tegere thoracem eas hominis partes, quas tegi necesse est, neque tamen impedire, quo minus quis manibus vtatur. Verùm, inquit, dicito mihi, mi Pistia, quamobrem non firmiores, nec maioris pretij thoraces facis quàm alij, ac eos pluris vendis? Propterea mi Socrates, ait, quòd concinniores facio.

Illud autem concinnum an mensura vel pondere demonstrans, pluris æstimas? Nec enim omnes æquales, neq; similes te puto facere, siquidem tales facis qui congruant. Sic est, inquit. Nã absq; illo sit, nullus thoracis vsus fuerit. Ergo, ait Socrates, etiam hominũ corpora partim concinna sunt, partim nõ concinna. Maximè, inquit. Quo igitur pacto, inquit, thoracem qui conueniat incõcinno corpori, cõcinnũ efficis? Sic nimirũ, ait, vt & congruentẽ facio. Nã qui cõgruit, concinnus est. Videris mihi, ait Socrates, concinnitatem non per se appellare, sed respectu eius qui vtitur. Quemadmodũ si dicas clypeũ cõcinnum illi esse cui congruit: itidemq; de chlamyde rebúsq; ceteris ex tuo quidem sermone existimandum videtur. Fortassis aũt etiam aliud quoddã non exiguũ bonũ est in cõgruentia. Doce verò me, mi Socrates, ait, si quid habes. Minus, inquit, pondere suo premunt thoraces qui congruunt, quàm qui nõ congruunt, quãquã pondus æquale habeãt. Etenim qui nõ congruunt, vel toti ab humeris dependẽdo, vel quã aliã partem corporis vehementer premendo, gestatu difficiles ac molesti fiũt: at qui congruunt, quũ onus partim a clauiculis et earum parte quæ scoptulis vicina est, partim ab humeris, a pectore, a tergo, a vẽtre distributum subleuetur, propè non gestaminis, sed appendicis esse loco videntur. Dixisti hoc ipsum, ait, propter quod equidẽ opera mea maximi esse pretij duco. Nõnulli tamen varios ac deauratos thoraces lubentius emunt. Enimuerò, ait Socrates, si propterea nõ congruentes emunt, malè mihi videntur varios & inauratos emere. At quum corpus non eodem modo maneat, ait, sed modò curuetur, modò erigatur, quo pacto accuratè facti congruere possint? Nequaquã, inquit. Dicis tu congruere, ait, non accuratè factos, sed qui ipso in vsu molesti nõ sint. Id verò mi Socrates, ait, ipse dicis, & nunc quidẽ rectè iudicas. Ceterum quũ aliquando mulier quædã esset in vrbe sanè formosa, cui nomẽ esset Theodota, quæq; talis esset, vt cũ persuadente consuesceret: facta eius mentione ab aliquo eorũ qui aderãt, dicente mulieris eius elegantiã verbis exprimi non posse, atq; etiã cõmemorãte pictores ad eã cõmeare, vt eam exprimerẽt, quib. illa cõmonstraret omnia, quæcumq; honestè posset: Nobis etiã, ait Socrates, spectatũ hãc eũdum esset. Nec enim illi qui audierint cognoscere possunt, an ipsius forma cõmemorationẽ omnẽ superet. Tũ is qui hæc narrauerat: Quin cõfestim, ait, sequimini? Itaq; ad Theodotã quũ iuissent, & hãc pictori adstantẽ reperissent, spectabant illã. Quũq; cessasset pictor: Vtrũ nos, ait Socrates, gratiã potius habere Theodotæ conuenit, quòd pulcritudinẽ suã nobis ostenderit: an nobis illam, quòd eam spectauerimus? Num si quidẽ hæc ostensio ipsi vtilior est, nobis habere gratiã debet: sin autẽ nobis vtilior est contemplatio, nos ipsi? Heic quũ quidam diceret, proferri ab eo æquissima:

Ergo,

βυθμὸν, ἔφη, τοῦτο μέτρῳ ἢ σταθμῷ ὠνη-
σάμενον, πολέμους πμᾶς ἀ γὰρ δὴ ἴσους γε πάν-
τας ἁδὲ ὁμοίους οἶμαί σε ποιεῖν, εἰ γε ἀρμότ-
τοντας ποιεῖς. ἀλλὰ νὴ δί', ἔφη, ποιῶ. ἀδὲν γὰρ
ὄφελός ἐστι θώρακος αὐδὲ τούτου. ἀκούω, ἔφη, σώ-
ματά γε ἀνθρώπων, τὰ μὲν εὔρυθμά ἐστι, τὰ δὲ
† ἀρύθμα. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. πῶς οὖν, ἔφη, ἀρρύθμα. οὕ-
τω καὶ ἐν τοῖς
ἑξῆς.
τῷ ἀρύθμῳ σώματι ἁρμόσποντα ἂν θώρακα εὔ-
ρυθμον ποιεῖς; ὥσπερ καὶ ἀρμόσποντα, ἔφη. ὁ ἀρ-
μόσπων γάρ ἐστιν εὔρυθμος. δοκεῖς μοι, ἔφη ὁ Σω-
κράτης, τὸ εὔρυθμον ἀ καθ' ἑαυτὸ λέγειν, ἀλλὰ
πρὸς τὸ χώμενον· ὥσπερ αὖ τὰ φαίνεται ἀσπίδα,
ᾧ ἐὰν ἁρμόσπῃ, τούτῳ εὔρυθμον ἔστιν, καὶ χλαμύ-
δα, ὃ τἆλλα ὡσαύτως ἔοικεν ἔχειν τῷ σῷ λόγῳ.
ὅσως δὲ καὶ ἄλλο τι οὐ μικρὸν ἀγαθὸν τῷ ἁρμότ-
τειν πρόσεστι. δίδαξον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἴπ' ἔ-
χεις. ἤπου, ἔφη, τῷ βαδίζοντι πέζοντι οἱ ἁρμόσποντες
τὴν ἀναρμόστων, ὅτι αὐ ὀρθὸν σταθμὸν ἔχοντες. οἱ μὲν
γὰρ ἀνάρμοστοι, ἢ ὅλοι ἐκ τῶν ὤμων κρεμάμενοι,
ἢ καὶ ἄλλο τι τῷ σώματι σφόδρα πέζοντες,
δυσφοροι καὶ χαλεποὶ γίγνονται· οἱ δὲ ἁρ-
μόσποντες, διῳλιμένοι δὲ βάρος δι' μὲν τοῦ τ'
κλειδῶν καὶ ἐπωμίδων, δι' δὲ τοῦ τῶν ὤμων,
δι' δὲ τοῦ τοῦ στήθους, δι' δὲ τοῦ τοῦ νώτου, δι'
δὲ τοῦ τῆς γαστρός, ὀλίγου δεῖν οὐ φορήματα
ἀλλὰ προσθήματα ἑαυτῶν ἡγοῦνται. ἔρηκας, ἔφη, αὖ δὲ
ὅπῃ ἔγωγε τὰ ἐμὰ ἔργα πολέτου ἄξια νομίζω
εἶναι. ἔνιοι μέντοι τοὺς ποικίλους καὶ τοὺς ἐπι-
χρύσους θώρακας μᾶλλον ὠνοῦνται. ἀλλά μήν,
ἔφη, εἴγε διὰ ταῦτα μὴ ἁρμόσποντας ὠνοῦνται,
κακὸν ἐμοιγε δοκοῦσι πεπρᾶσθαι τε καὶ ἐπίχρυ-
σον ὠνεῖσθαι. ἀτὰρ, ἔφη, τὸ σώματος μὴ μένοντος,
ἀλλὰ ποτὲ μὲν κυρτουμένου, ποτὲ δὲ ὀρθουμένου,
πῶς ἂν ἀκριβῶς θώρακες ἁρμόσποιεν; ὀρθῶς,
ἔφη. λέγεις, ἔφη, ἁρμόσθαι δὲ οὐ δυνατὸν ἀκριβῶς, ἀλλὰ
τοῦ μὴ λυποῦντας σὺ τῇ χρείᾳ. αὐτός, ἔφη, τοῦτο
λέγεις ὦ Σώκρατες, καὶ τὰ νῦν ὀρθῶς ἀφορᾷς. γυ-
ναικὸς δέ ποτε οὔσης σὺ τῇ πόλει καλῆς, ἣν ὀνο-
μα ἴῳ Θεοδότη, καὶ οἵα ζωγραφεῖσθαι θεὸν πείθεται,
μνησθέντ' αὐτῆς τὴν πόνην τινός, καὶ εἰπόν-
τ' ὅτι κρεῖττον εἴη λόγου δι' κάλλ' τῆς γυναι-
κὸς, καὶ ζωγράφους φήσαντ' εἰσιέναι πρὸς
αὐτὴν ἀπεικασομένους, οἷς ἐκείνη ἐπιδεικνύ-
ναντῆς ὅσα καλῶς ἔχοι· ἐτοίμη αὖ εἶη θεασομέ-
νους, ἔφη ὁ Σωκράτης. οὐ γὰρ δὴ ἀκούσαι γε τὸν
λόγου κρεῖττόν ἐστι καταμαθεῖν. καὶ ὁ διηγησά-
μενος, οὐκ ἂν φθάνοιτ', ἔφη, ἀκλαυθησόμενος;
οὕτω μὲν δὴ περιόντες πρὸς τὴν Θεοδότην, ὡς
καταλαβόντες ζωγράφῳ τινὶ παρεσκεύαν, ἐθεά-
σαντο. παυσαμένου δ' τοῦ ζωγράφου, ὦ ἄνδρες,
ἔφη ὁ Σωκράτης, πότερον ἡμᾶς δεῖ μᾶλλον Θεο-
δότῃ χάριν ἔχειν ὅτι ἡμῖν δι' κάλλ' ἐαυτῆς ἐ-
πέδειξεν, ἢ ταύτην ἡμῖν, ὅτι ἐθασάμεθα
ἃ μὲν ταύτῃ ὠφελιμώτερα ἐστὶν ἢ ἐπιδεῖξαι,
ταύτην ἡμῖν χάριν ἔκτιον· εἰ δὲ ἡμῖν ἡ θέα,
ἡμᾶς ταύτῃ; εἰπόντος δέ τινος ὅτι δίκαια λέγοι,

ἀκού-

ἀκοῦν, ἔφη, αὖτη. ἦ γὰρ ἡμῶν ἔπαινον κερ-
δαίνῃ, καὶ ἐπίδοξον εἰς πολλὰς ἀγγελθησο-
μένην, πολὺ ὠφελημάτερον· ἡμεῖς δ' ἤδη τι ὧν ἐθασά-
μεθα ἴδιον θυμᾶσθαι, μὴ ἄπιμεν ἀνόσιοι-
ζόμενοι, μὴ ἀτελῆ δόντες τὸν θεσμόν. ἐκ δὲ τούτων
εἰκὸς ἡμᾶς μὴ θεραπεύειν, τοιοῦτον δ' θεραπεύεσθαι.
μὴ ἦ Θεοδότη, νὴ δί', ἔφη, εἰ ζῶντα ταῦτ' ἔστως ἔχει,
ἐμὲ αὖ δέοι ὑμῖν τῆς θέας χαρίν ἔχειν. ἐκ δ' τού-
του Σωκράτης, ὁρῶν αὐτοῦ τε πολυτελῶς κε-
κοσμημένου, καὶ μητέρα πρέσσειν αὐτῆ ἐνεοῦσαν
καὶ θεραπαίνας δ' τῇ τυχούσῃ, καὶ θεραπαινῶν
πολλὰς δ' εὐειδεῖς, μὴ δὲ τούτων ἠμελημένως
ἐχούσας, μὴ δὲ ἄλλοις τοῦ οἰκίαν ἀφθόνως κα-
τεσκευασμένου· ἐπέ μοι, ἔφη, ὦ Θεοδότη, ἔστι σοι
ἀγρός; ὐκ ἔμοι γ', ἔφη. ἀλλ' ἆρα οἰκία πρόσοδος
ἔχουσα; δὲ οἰκία, ἔφη. ἀλλὰ μὴ χειροτέχναι πω-
λές; δὲ χειροτέχναι, ἔφη. πόθεν οὖν, ἔφη, τὰ
ἰδιωτήρια ἔχεις; ἐάν τις, ἔφη, φίλος μοι γενό-
μενος, δοῦναί μοι θέλῃ, οὗτός μοι βίος ἐστί. νὴ
τοῦ ἥρακλ, ἔφη, ὦ Θεοδότη, καλόν γε τὸ κτῆμα,
καὶ πολλῷ κρεῖττον ὀϊῶν τε μὴ βοῶν μὴ αἰγῶν, 20
φίλων ἀγέλαις κεκτῆσθαι ἀτἀρ, ἔφη, σώτειρον
τῇ τύχῃ ἰδιωτρέπεις ἐάν τις σοὶ φίλος ὥσπερ
μῆλα πρόσπῃται, ἢ καὶ αὐτὸ πμηχανᾷ; πῶς δ'
ἄν, ἔφη, ἐγὼ τότε μηχανὴν δύροιμι; πολὺ νὴ δί',
ἔφη, προσηκύστως μᾶλλον ἢ αἱ φαλαγγες. οἶσθα
γὰρ ὡς ἐκεῖναι θηρῶσι τὰ πρὸς τὸν βίον. ἀράχνια
γὰρ δὴ πᾶσι λεπτὰ ὑφαίνομέναι, ὅ, τι ἂν αὐτοῖς θη-
ἐμπέσῃ, τοῦτο τροφῇ χρῶνται. καὶ ἐμοὶ οἶσθ', ἔ-
φη, συμβαλοῦσά τι θηρίδιον αἰσθάνομαί τι θηρεύσουσ. ἐγω
δὴ ὅτως γε ἀτεχνῶς οἶδα χρὴ δ' πολέτου ἄξιον 30
ἄρθμα φίλος θηράσειας. ἔχ ὁρᾷς ὅτι καὶ τὸ
μικρὸν ἄξιον οὐ λαμβάνοντες θηρῶντες πολλὰ τεχνά-
ζονται; ὅτι μὲν γὰρ τῆς νυκτὸς νέμονται, κύνας νυκ-
τερεύτικῶς τεθραμμένοι, τούτοις αὐτοὺς θηρῶ-
σιν· ὅτι δὲ μετ' ἡμέραν ἀφανίζονται, ἵππους
ἐπὶ τοῦτο ἀναβαίνοντες ἢ καὶ ἐν τῷ νομῇ εἰς τὰ
βιλία ἀπέλθοντες τῇ ὁρμῇ αὐτῶν ἀκολουθοῦσι, θύρας
εἰσὶν, ὥσε καὶ ἐν τοῖς
φανεροῖς πρέχοντες ἀφθόγγῳ, ἵππους αὖ κυνᾶς
ταχείας πρὸς κυνάζοντας, ἵνα κ' πόρρω ἁλίσ-
κωνται· ὅτι δὲ καὶ τούτοις αὐτῶν τινες ἀφθό- 40
γγοις, δίκτυα ἰσάσιν εἰς τὰς ἀγρίπτους ἢ φθόγ-
γοις, ἵν' εἰς ταῦτα ἐμπίπτοντες συμποδίζοντ. τίνι
δῆν, ἔφη, διστῷ φίλους αὖ ἐγὼ θηρῶμι; ἐκεῖνο νὴ δί',
ἔφη, αὐτὴ κυνός κτῆσις σ. ἰχνεύων μὲν γὰρ φι-
λοθηκάλους καὶ πλουσίους εὑρήσει, εὑρὼν δὲ μηχα-
νήσεται ὅπως ἐμβάλῃ κύσαν εἰς τὰ σὰ δίκτυα.
μὴ ποῖα, ἔφη, ἐγὼ δίκτυα ἔχω; αὖ μὲν δή πω, ἔφη,
μὴ μάλα οὖ πολὺ πλεκόμενον, τὸ σῶμα· αὖ δὲ τύ-
τῳ ψυχὴν, ἣ καταμανθάνῃ μὴ ὡς αὖ ἐμβλέψα-
σα χαρείσιο, καὶ ὅ, τι αὖ λέγουσα οὐφραίνοις· καὶ
ὅπου δεῖ τὸν μὲν ὠθισμελόμενον ἀσμένως πρόσε-
χοιτο, δ' ἂν δὲ τρυφῶντα ἀφελεῖν· καὶ ἀξιόπι-
στόν γε φίλον, φρονίμως ἐποκάσασθαι,
καὶ

Ergo, inquit, hæc quidem modò laudem hanc a nobis lucri accipit loco, ac posteaquam ad plures rem enuntiauerimus, maiorem vtilitatẽ capiet: nos autem quæ iam spectauimus attingere cupimus, ac abimus non nihil titillati, deniq; vbi discesserimus, desiderabimus. De quibus consentaneum est, nos quidem hanc colere, ipsam verò coli. Tum Theodota: Ita me Iupiter amet, inquit, si hæc ita se habent, me vobis spectationis causſa gratiam habere oporteat. Deinde Socrates, quum eam sumtuosè ornatam videret, ac matrem cum ea in veste & cultu non vulgari, itemq; multas ac formosas ancillas, ne illas quidem neglectum habitas, aliisque rebus abundè instructas ædes: Dic mihi, ait, mea Theodota, prædiúmne quoddam habes? Non habeo, inquit. At domum habes cum prouentibus? Ne illam quidẽ. At seruos manibus tibi lucrum quærentes? Ne illos quidem, ait. Vnde igitur habes necessaria? Si quis, inquit, amicus mihi factus bene mihi facere velit: is mihi victum suppeditat. Per Iunonem, ait Socrates, mea Theodota, præclara illa possessio est, multoq; potius est amicorum habere gregem, quàm ouium, boum, caprarum. Verùm, ait, an fortunæ rem committis, vt aliquis ad te amicus instar muscæ adsidat: an & ipsa quid moliris? Quî possim ego machinationem aliquam in hac parte inuenire? Multo, inquit Socrates, conuenientius, quàm araneæ. Nosti enim, quo pacto illæ victum venentur. Telas enim tenues texunt, & quidquid in eas inciderit, eo cibi loco vtuntur. Ergo mihi quoq;, ait Theodota, das hoc consilij, vt rete aliquod texam? Non enim scilicet, adeo te sine arte putare debes prædam longe pretiosissimam, nimirum amicos venaturam. Non vides eos qui lepores, rem non magni æstimandam venantur, multa artificiosè moliri? Nam quum illi noctu pascantur, canibus nocturnis comparatis eos venantur. Et quia interdiu aufugiunt, alias adquirunt canes, quæ ex odore sentientes quò se ex pastu ad cubile receperint, eos reperiant. Quia verò pedibus celeres sunt, vt etiam aperto ex loco effugere currendo possint, rursus alias canes veloces comparant, vt per vestigia capiantur. Rursum quia lepores nonnulli has quoque effugiunt, retia statuunt ijs in semitis, per quas fugiunt, vt in ea delapsi compedibus quibusdam implicentur. Et Theodota: Qua igitur, ait, tali re possim amicos ego venari? Si canis loco, ait Socrates, ita me Iupiter amet, cõparaueris aliquẽ tibi, qui indagãdo tibi elegãtes ac locupletes homines inueniat, atq; vbi inuenerit, hoc machinetur, vt eos in retia conijciat. Et qualiãnã, inquit, retia mihi sũt? Vnũ sanè, ait, ac valdè perplexũ est, cor pus ipsum, atq; in hoc animus, quo animaduertere potes, quo pacto homines intuendo grata esse possis, quid dices adferre possis læticiam. Præterea suscipiendũ esse benignè illum, qui tui sit studiosus, excludendum verò qui te habeat ludibrio: magna cum sollicitudine inuisendum amicum aduersa valetudine laborantem:

vehementer congratulandũ ei, qui præclarè quid gesserit: deniq; toto pectore gratificandum illi, cui admodum curæ sis. Amoribus quidem certè scio te non modò molliter inseruire nosse, sed etiam magna cũ animi beneuolentia: quodq; præstãtissimos amicos habes, id te scio non oratione, sed reipsa persuadendo efficere. Ego verò ita me Iupiter amet, subiecit Theodota, nihil horum molior. Atqui, ait Socrates, multũ refert, prout natura fert, ac rectè hominẽ aggredi. Nam vi quidem neq; capere, neq; retinere amicum possis: verùm hæc fera tũ beneficio, tum voluptate capi potest, & in officio retineri. Verè dicis, inquit. Quamobrem oportet, ait, primùm ab eis, qui tui studiosi sunt, huiusmodi petere, qualia minimi sint facturi. Deinde vt tu quoq; gratificando eodem modo vicem referas. Nam hoc pacto maximè tibi amici fient, ac diutissimè diligent, & plurimis te beneficijs afficient. Gratissimam autem rem ipsis feceris, si dona tua egentibus concesseris. Vides enim etiam suauissimas escas allatas prius, quàm concupiscantur, insuaues videri: exsaturatis verò etiam fastidium párere. At si quis eas porrigat ijs, in quibus famem excitauerit: etiamsi viliores sint, persuaues videntur. Quo igitur pacto, subiecit Theodota, famem ego possim in eorum aliquo excitare? Primum per Iouem, ait, si saturatis neq; porrigas, neque eos commonefacias prius, quàm fine repletionis facto rursus egeant. Deinde si indigentes commonefeceris longè maximè moderata consuetudine, atque declarando, quasi gratificari velis, interimq; elabaris, donec maximè opera tua indigeant. Tũ enim longè præstat eadem dona concedere prius, quàm poscantur. Et Theodota: Quid ergo? inquit, non tu mihi, mi Socrates, opem in venandis amicis ferre velis? Per Iouem, ait, si tu me persuaseris. Quo igitur pacto, ait, te persuaserim? Quæres, inquit, hoc ipsa tu, & excogitabis, si qua in re mea tibi opus futurũ sit opera. Ergo frequenter, ait, ad me ingredere. Et Socrates in otium suum iocans: Enimuerò mea Theodota, inquit, nõ mihi admodum facile est otiari. Nam cõpluribus tum priuatis tũ publicis negotijs occupatus sum. Atq; etiã amicæ quædam mihi sunt, quæ nec interdiu nec noctu abesse me absse patiẽtur, quòd & amoris conciliãdi rationes, et incantationes ex me discant. An & illa nosti, ait, mi Socrates? Cur enim existimas, respõdit, & Apollodorum hũc, & Antisthenem nũquam a me discedere? Cur & Cebetem & Simmiã Thebis ad me ventitare? Sat scito ea non absq; multis philtris, & incãtationibus, & illecebris fieri. Ergo tu, inquit, cõmodato mihi dato * Iyngẽ, vt eam in te primùm attrahã. At enim per Iouem, subiecit Socrates, nolo ad te pertrahi, sed te ad me venire. Veniã verò, ait, tantùm me suscipe. Suscipiam, inquit, si non aliqua te carior apud me fuerit.

καὶ καλόν τι πρᾶξαντ' σφόδρα ἡσθῆναι· καὶ ὡς σφόδρα σου φροντίζοντι ὅλῃ τῇ ψυχῇ κεχαρίσθαι. φιλεῖν γε μὴν οὐ οἶδ' ὅτι ἐπίστασαι οὐ μόνον μαλακῶς, ἀλλὰ καὶ δυϊκῶς. καὶ ὅπ αὖ ἱκανοί σοι εἰσὶν οἱ φίλοι, οἶδ' ὅπι ἀλλήλῳ ἀλλ' ἔρχῳ ἀναπεπθῆς. μὰ γὸν δί', ἔφη ἡ Θεοδότη, ἐγὼ δύτως ἀδίκως μηχανῶμαι. καὶ μὴν, ἔφη, σολὺ λᾳ φέρῃ τὸ κ' φύσιν τε καὶ ὀρθῶς ἀνθρώπῳ προσφθρεσθαι. καὶ γὰρ δὴ βίᾳ μὲν οὔτ' ἄν ἔλθοις οὔτε κατάχοις φίλον. εὐδρᾳγωσία δὲ καὶ ἡδυπῆ τὸ ἡνιόχου δύτο ἁλῳσιμόν τε καὶ πᾶ μόνιμόλυ ὄθλον. ἀληθῆ λέγῃς, ἔφη. δεῖ δύνυς, ἔφη, πρῶτ μὲν σὸν φοιτίζοντός σου διαῦται ἀξιοῦ οἷα ποιοῦσιν αἱ δῖς σμικρότατα μελήσει· ἔπειτα δὲ κὐτὸν ἀμείβεσθαι χαρίζομένῳ δ' λυ αὖ λυ τρόπ. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα φίλοι γίγνοιντο, καὶ πλεῖστον χρόνον φιλοῖεν, καὶ μέγιστα εὐδρᾳγετοῖεν. χαρίζοιο δ' ἂν μάλιστα εἰ δεομένοις δωροῖο τὰ πρὸ σεκτῆς. ὁρᾷς γοῦν ὅτι καὶ τὴν ῥεωμάτων τὰ ἥδιστα ἐαν μή τις προσφρήσται πεῖν ὠδιπυμέν, ἀνιδῆ φαίνεται, κακορεσμίου δὲ μὴ ἐδεδιγμίαν παρίσχει· ἐὰν δέ τις προσφέρῃ λιμόλυ ἐμφανίσας, καλὸν φαιλότατόν ἐ, παῦ ἡδέα φαίνεται. πῶς οὖν ἄν, ἔφη, ἐγὼ λιμὸν ἐμποιῆν τῳ τὴν πρὸ ἐμοῦ δυναίμην; εἰ μὴ δί', ἔφη, πρῶτόν μὲν τοῖς κεκορεσμένοις μήτε προσφέροις, μήτε ἐπιμιμνήσκοις ἕως ἂν τῆς πλησμονῆς πανσάμενοι πάλιν δέωνται. ἔπειτα δὲ τοῖς δεομένοις ἐπιμιμνήσκοις ὡς κομιωτάτη τε ὁμιλίᾳ καὶ τῷ φαίνεσθαι βουλομένη χαίρεσθαι, καὶ λᾳ φεύγουσα, ἕως ἂν ὡς μάλιστα δεηθῶσι. τοιγαροῦν γὰρ πολὺ διαφέρῃ τὰ αὐτὰ δῶρα ἢ πρὸς ὠδιπυμῆσαι, δοῦναι. καὶ ἡ Θεοδότη, τί οὖν οὐ σύ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐχθίου σωτῆρ τῆς φιλοσοφίας; ἐαν γε νὴ δί', ἔφη, πείθῃς με σύ. πῶς οὖν αὖ, ἔφη, πείσαμί σε; ζητήσ, ἔφη, δῶρο αὐτὴ, καὶ μηχανήσομ ἐαν τι μου δέῃ. ἔστιν δῖν νυς, ἔφη, θαμιά. καὶ ὁ Σωκράτης ὠδιοκώπαλυ τῷ τ αὐτῆς ἀπραγμοσύνῃ, ἀλλ' ὦ Θεοδότη, ἔφη, οὐ πάνυ μοι ξάδιόλυ δοκεῖ σχολάσαι· καὶ γὰρ ἴδια πράγμα α πολλὰ καὶ δημόσια πα ἔχει μοι ἀσχολίαν. ἐοὶ δὲ καὶ φίλαι μοι αἱ οὔτε ἡμέραν οὔτε νυκτὸς ἀφ' αὑτῶν ἐάσουσί με ἀπιέναι, φίλτρα τέ μινθάνουσι πρ' ἐμοῦ καὶ ἐπῳδάς. ἐπίστασαι γάρ, ἔφη, καὶ τοῦτα ὦ Σώκρατες; ἀλλὰ λᾳ τί οἴῃ, ἔφη, Ἀπολλόδωρόν τε τόνδε καὶ Ἀντισθένην οἰδέποτέ μου ἀφεστάναι; λᾳ τί δὲ καὶ Κέβητα καὶ Σιμμίαν θήβηθεν πανταχοῦ ἥκειν; οὖ ἴσθι ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνθυ πολλῶν φίλτρων τε καὶ ἐπῳδῶν καὶ ἰύγγων ἐστί. χρῆσόν τοίνυν μοι, ἔφη, τῶν ἰύγγα, ἵνα ὠδὶ σὶ πρῶτον ἔλκῳ αὐτώ. ἀλλὰ μά δί', ἔφη, οὐκ αὐτὸς ἕλκεσθαι πρὸς σε βούλομαι, ἀλλά σε πρὸς ἐμὲ πορεύεσθαι. ἀλλὰ πρεύομαι, ἔφη· μόνον ἔχου. ἀλλ' † πανδεξόμαί σε, ἔφη, ἐὰν μήτις φιλτρᾶ ὑπ ἔνδον ᾖ. ἐπιχείλω

Ceterum quum aliquando Epigenem quẽdam vidisset ex familiaribus, qui & iuuenis esset, & corpore malè adfecto: Quã, inquit, priuati hominis more adfectũ corpus habes, mi Epigenes. Et ille: Priuatus sum mi Socrates, ait. Nihilo magis, inquit, quã ij, qui apud Olympiam decertaturi sunt. An tibi certamen exiguũ videtur esse de vita aduersus hostes, quod Athenienses pro ea quum res feret? Atqui non pauci bellicis in periculis ob malã corporis valetudinẽ moriuntur, vel turpiter euadũt. Multi eadẽ de causſa capiuntur viui, & capti vel reliquũ vitæ seruiunt (si ita res ferat) seruitutem longè grauissimã: vel in necessitates maximo cum dolore coniunctas prolapsi, atq; etiam persoluentes nonnũquam plura, quã in bonis habeãt, quod reliquum est vitæ, in maxima rerum necessariarum inopia ærumnisque transigunt. Multi etiam turpem existimationem cõparant, quòd ob corporis imbecillitatem ignauiter se gerere videantur. An has tu malæ valetudinis pœnas contemnis, teq; putas hæc facilè laturum? Atqui arbitror equidem longè facilior & iucũdiora his esse, quæ illum tolerare necesse sit, qui bonæ corporis valetudini sit operam daturus. An tu salubriorem, ac ad alia putas vtiliorem esse malam corporis constitutionẽ, quàm bonam? An ea quæ per bonam corporis constitutionem fiunt cõtemnis? Atqui omnia diuersa sunt in ijs, quibus vel bene, vel malè adfecta sunt corpora. Nã quibus adfecta bene sunt corpora, valetudine vtuntur commoda, & robusti sunt, & multi hac ratione incolumes e prælijs euadũt honestissimè, cunctaq; pericula effugiũt: multi amicis succurrunt, de patria bene merentur, & ob hæc gratiam consequuntur, & ingẽtem gloriam comparant, & honores præclarissimos adipiscuntur. Quo fit, vt reliquam vitam suauius ac præclarius transigant, liberisq; suis pulcriora relinquant ad vitã subsidia. Nequaquam certè propterea, quòd ciuitas publicè bellicas res non exerceat, etiam priuatim illæ negligendæ sunt, sed nihilò minus sunt excolendæ. Nam scire te velim, nullo in alio certamine, nec vlla in actione deteriorem iccirco futurũ, quòd a corpore rectius comparatus sis. Nam ad omnia quæcunque agunt homines vtile corpus est, atque in omnibus corporis vsibus multum interest, esse quàm optimè adfecto corpore. Nam quis ignorat, etiam in eo, in quo putas vsum corporis minimum esse, videlicet in cogitando, multos vehementer errare propterea, quòd corpus non rectè valeat? Etiam obliuio, & mœror, & morositas, & insania sæpenumerò in multis ob malam corporis adfectionem sic in mentem penetrant: vt etiam scientias eiiciant. At quibus adfecta bene sunt corpora, valde securi sunt, neque quidquam est periculi eis ob malam corporis constitutionem huiusmodi quid euenturum: potiúsque consentaneum est, valetudinem integram ad contraria mala, quæ ex mala constitutione oriuntur, conducere.

Επιχείλω δὲ τὴν ξυνόντων τινὰ νέον τε ὄντα καὶ σῶμα καλῶς ἔχοντα ἰδὼν, ὡς ἰδιωτικῶς, ἔφη, τὸ σῶμα ἔχεις ὦ Ἐπίγονες. μῆ ὦς, ἰδιώτης μὲν, ἔφη, ἐμοί, ὦ Σώκρατες· ἀδὲν γε μᾶλλον, ἔφη, τὴν σὺ ὀλυμπίᾳ μελόντ' ἀγωνίζεσθ. ἢ δοκεῖ σοι μικρὸς εἶν ὁ πολὺ τ' ψυχῆς πρὸς σὸν πολεμίους ἀγών, ὃν ἀθλιώτατοι πάσχουσιν ὅταν τύχωσι; μῆ μὲν οὐκ ὀλίγοι μ' δ' τῷ † τ' σώματος καλῶς ἀσθενήσκοσί τε οὐ τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις, & αἰσχρῶς σῴζον'. πολλοὶ γ' δ' αὖ τ' τοῦ ζῆν ἀλίσκοντ', μῆ ἀλόντες ἢ τοι δουλεύσοι τ' λοιπὸν βίον, ἐὰν ὅτω τύχωσι, τ' χαλεπωτάτων τῳ δουλείαν, ἢ εἰς τὰς ἀνάγκας τὰς ἀλγυνοτάτας † ἐμπεσόντες, μῆ ἐκπλήσαντες ἐνίοτε πλείω τ' ὑπ' χόντ' αὐτοῖς, ἐν λοιπὸν βίον εὐδαίμ τ' ἀναγκαίων ὄντ' οὐ μῆ κακοπαθῆσθ' διαζῶσι. πολλοὶ γ' δέξαν αἰσχραὶ κῖναι, ἀλλ' τῷ τ' σώματ' ἀδυναμίαν δ' οκοῦντες ἀπροθυμίαν, ἢ καταφρονεῖς τ' ὠφελιμίων τ' καλῶν τῆν, μῆ ῥᾳδίως αὖ οἷ φέρῃ τὰ τοιαῦτα; μῆ μὲν οἶμαί γε πολλῷ ῥᾴω μῆ ἡδέω τ' τῆν εἶν ἃ δεῖ πρᾶξαι τ' ὠφελούντων τ' τῶν σώματ' δυνάμεις. ἢ γιγνόμενόν τε μῆ εἰς τἄλλα χρησιμώτερον νομίζῃς εἶν τῷ καλῶν τ' δυνάμεις ἢ τὴν δ' τῷ ἐνεργίαν γιγνομένων καὶ τὰ φρονεῖς; καὶ μὲν καὶ τἀναντία συμβαίνῃ ὅσοις δ' τὰ σώματα ἔχουσιν ἢ ζῆς καλῶς. μῆ δ' ὑγιαίνουσιν οἱ τὰ σώματα δ' ἐχόντες, μῆ ἰσχύουσι, & πολλοὶ μ' δ' τοῦτο ἐκ τ' πολεμικῶν ἀγώνων σῴζονταί τε δυσχερέστατα, καὶ τὰ δῃὰ πάντα διαφθύγουσι. πολλοὶ δὲ φίλοις τε βοηθοῦσι μῆ τῷ πατρίδα δύσχρηστοι, καὶ δ' ταῦτα χαριστάς τε ἀξιοῦντ, καὶ δόξαν μεγαλλίων κῖνται, καὶ τιμῶν καλλίστων τυγχάνουσι· καὶ δ' τοῦτα τόν τε λοιπὸν βίον ἥδιον μῆ κάλλιον διαζῶσι, καὶ τοῖς ἑαυτ' παισὶ καλλίστ' ἀφορμὰς εἰς τὸν βίον καταλείπουσιν. οὗτοι χρή, ὅτι ἡ πόλις ἐκ ἀσκεῖ δημοσίᾳ τὰ πρὸς τὸν πολέμον, δ' τοῦτο μῆ ἰδίᾳ ἀμελεῖν, ἀλλὰ μηδὲν ἧττον ὠδιμελεῖσθ. οὐ γοῦν ἴσθι ὅτι ὅδε οὐ λίγῳ δεῖ ἀνδρί, ὅδε οὐ πολλοῦ μείον ἔξις δ' τὸ βέλτιον τὸ σῶμα παρεσκευάσθαι. πρὸς πάντα γὰρ ὅσα πράττουσιν ἄνθρωποι, χρήσιμον τὸ σῶμα ἐστίν, οὐ πάσας δὲ ταῖς τ' σώματ' χρείαις πολὺ διαφέρῃ ὡς βέλτιστα τὸ σῶμα ἔχειν. ἐπεὶ καὶ ὦ ὦ δοκεῖς ἐλαχίστην σώματ' χρείαν εἶν, οὐ τῷ διανοεῖσθ, τίς ἂν οἶδεν ὅτι καὶ οὐ ζύτῳ πολλοὶ μεγάλα σφάλλονται δ' τὸ μὴ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα; καὶ λήθη δὲ καὶ ἀθυμία καὶ δυσκηλία καὶ μανία πολλάκις πολλοῖς διὰ τὸ τῷ σώματ' κακίας εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπίπρουσιν οὕτως ὥστε μῆ τὰς ὠδισήμασ ἐμβάλλειν. ζῆς δὲ τὰ σώματα δ' ἐχόντι πολλὴ ἀσφάλεια, καὶ οὐδεὶς κίνδυν' διά γε τὴν τῷ σώματ' κακίας ζῆσι τοιοῦτόν τι παθεῖν. εἰκὸς δὲ μᾶλλον πρὸς τἀναντία τ' τὴν δ' τὴν κακίαν γιγνομένων καὶ τὴν δικαίαν χρήσιμον εἶναι. καὶ εἰκὸς ἐξεμα

* Nomen auis amatoriæ, quod nonnunquam pro illecebris usurpatur. Confule interpr. Theoc. Eidyl. 11.

Atqui propterea, quæ dictis contraria sunt, quid non toleret is, qui mentis sit compos? Etiam turpe est negligentia sua senescere prius, quàm quis videat, qualis sit, vbi & pulcerrimus, & robustissimus corpore euaserit. At hoc videre quis nequit per negligentiam? Non enim illa sponte sua fiunt. Quum autem aliquando quidam excandesceret, quòd salutans quẽdam resalutatus non fuisset: ridiculũ est, inquit, te si cui occurrisses, qui minus cõmodè corpore fuisset adfectus, non succensuram fuisse. Quòd autem in hominem incideris animo agresti ori præditum, id tibi molestũ esse. Itidem quum alius diceret, insuauiter se comedere: vt illi mederetur, bonum se pharmacũ ad hoc docere velle dicebat. Illo interrogante, qualénã id esset: si comedere desinas, inquit. Atq; id si feceris, etiã suauius, vilioriq; cũ apparatu, & valetudini cõueniẽtius vives. Rursus alio dicẽte, aquã apud se calidã esse, qua vterentur: Ergo quũ lauare volẽs, inquit, calida tibi in prõtu erit. Atqui, ait ille, frigidior est quàm vt lotioni cõueniat. Ergo, subiecit Socrates, etiã seruis tuis molestũ est ea tũ ad potũ, tũ ad lotionẽ vti? Non, ita me Iupiter amet, inquit. Immo sæpenumero miratus sum, quòd tã iucũdè ad horũ vtrumq; illa vtãtur. Nũ aqua, subiecit Socrates, quæ apud te est, calidior est ad potum ea, quæ est in Æsculapij? Immo illa, inquit, quæ in Æsculapij fano est. Ergo cogitato, ait, periculũ esse ne & seruis & ægrotãtibus sis morosior. Iã quũ quidã pedisequũ suũ vehemẽter cæcidisset, rogabat quãobrẽ seruo succẽseret. Quòd, inquit, voraciss imus sit obsoniorũ, & simul stolidiss imus: auariss imus idẽ, & ignauiss imus. Túne verò, subiecit Socrates, vmquam cõsideraſti, vter plures plagas mereatur, tu an seruus tuus? Rursus quum quidam iter ad Olympiã reformidaret: Quãobrẽ, inquit, profectionẽ hãc metuis? An nõ etiã domi totũ ferè diẽ obambulas? Ita quoq; dũ eò proficiscens ambulaueris, prãdebis: quumq; rursus ambulaueris, cœnabis ac quiesces. An nescis te, si obambulationes, quibus quinq; vel sex diebus vteris extendas, facilè Athenis Olympiam venturũ? Atq; etiam gratius erit, si vno die præcipies iter, quàm si serius eas. Nã cogi quemi, vt itinera lõgiora faciat, quàm par sit, molestum est: at vno die plura itinera conficere, magnã recreationẽ adfert. Quo fit, vt potius sit festinandũ in faciundo itineris initio, quàm ipsa in via. Quum alius diceret, se longo itinere confici ũdo defessum esse: num quid oneris gestasset, interrogabat. Minimè, ait, præter vestẽ. Num solus ibas, an & pedisequus te comitabatur? Comitabatur, inquit. Vacuus erat ille, an quid gestabat? Gestabat, inquit, tũ stragula tũ alia vasa. Et quo pacto is, ait, itinere perfunctus est? Melius me, inquit, vti quidẽ mihi videtur. Quid ergo? subiecit Socrates, si tibi gestandum fuisset ipsius onus, quo te pacto nunc adfectum putares? Per Ionem malè, inquit. Immò ne gestare quidẽ id potuissem. At tãto minus laboris perferre te posse, quã puer possit tuus, quã tibi

καὶ δι τὴν γε δὶς ἐρημιῶν ἐναντίως ἔνεκα πῶν οὐκ ἄν τις νοῦν ἔχων ἐπιμέλοιτο; αἰσχρὸν δὲ καὶ τὸ σῶμα πῶς ἀμελῆσαι πρὸ τοῦ ἐπὶ πλεῖον ἐθέλειν ἑαυτὸν ποιῶ ἂν κάλλιστον καὶ κράτιστον τοῦ σώματι χρῆσθαι. ταῦτα δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀμελουμένα. οὐ γὰρ ἐθέλει αὐτόματα γίγνεσθαι. ὀργιζομένου δέ ποτέ τινος ὅτι προσφῶν τινα χαίρων οὐκ ἀντιπροσερρήθη· γελοῖον, ἔφη, εἰ μὲν δι σῶμα κάκιον ἔχοντι ἀπάντησάς τῳ, μὴ ἂν ὀργίζεσθαι· ὅτι δὲ πῶς ψυχῶ ἀγροικοτέρως διακειμένῳ προσέτυχον, τοῦτό σε λυπεῖ. ἄλλου δὲ λέγοντος ὅτι ἀκόλαστοι ἐσθίουσι, ἀκούομαι ἔφη οὗτος φάρμακον ἀγαθὸν διδάσκειν. ἐρομένου δὲ τοῦ, πῶς, πῶσαι ἐσθίουσα, ἔφη· καὶ ἡδίον τε καὶ βέλτιον καὶ ὑγιεινότερον φησὶ διαξῆν πασόμενον. ἄλλου δ' αὖ λέγοντος ὅτι θορυβῶν εἴη πρὸ ἑαυτῷ· ὁ ὕδωρ ὁ οἶνον, ὅταν ἀρῶ, ἔφη, βούλῃ θερμῷ λοῦσασθαι, ἕτοιμόν ἐσαι σοι. ἀλλὰ χυδόν, ἔφη, ὥστε λοῦσασθαί ὄξιν. ἆρ' οὖν, ἔφη, καὶ οἱ οἰκέται σου ἄχθονται οἶνον τε αὐτῷ, ἢ λουόμενοι αὐτῷ; μὰ γὸν δί', ἔφη. ἀλλ' ὁ πολλάκις τεθαύμακα ὡς ἡδέως αὐτῷ πρὸς ἀμφότερα ταῦτα χῶνται. πότερον δὲ, ἔφη, τὸ πρὸ σοῦ ὕδωρ θερμότερον ποιεῖν ὄξιν, ἢ τὸ οἰ Ἀσκληπιῶ; τὸ σ' Ἀσκληπιῶ, ἔφη. ἐνθυμῶ οὖν, ἔφη, ὅτι κινδυνώδης δυσαρεστότερος εἶναι τὴν τε οἰκετῶν ἢ τὴν ἀρέσκειαν τούτων. κολάσαι δὲ τὸν ἰσχυρῶς ἀκόλουθον, ἤρετο πῶ χαλεπαίνοι τοῦ θεράποντι; ὅτι, ἔφη, ὀψοφαγίστατός τε ὢν, βλακώτατός ὄξι; καὶ φιλαργυρώτατος ὢν, ἀργότατός ἐσι. ἤδη ποτὲ οὖν ἐπεσκέψω, ἔφη, πότερος πλείονων πλωγῶν δέονται, σὺ ἢ ὁ θεράπων; φοβουμένου δέ τινος πῶ εἰς ὀλυμπίαν ὁδὸν, πῖ, ἔφη, φοβῇ πῶ πορείαν; οὐ καὶ οἴκοι ἡσθὺ ὅλῃ πῶ ἡμέραν τοσοῦτον ἐσθίοντα ἐσθίειν; ἐκεῖσε πορευόμενος τοσοῦτον ἀρίστησεις, ὅσε εἰπαρήσας ὀψοφαγήσεις καὶ ἀναπαύσῃ. ἐκ οἶδα ὅπῃ ἐκείνῳ τὸς πολιτάτας ὃς ἐν ποίᾳ τε ἢ ἐξ ἡμέρας τοσοῦτον ἐσθίοντα, ῥᾳδίως ἂν ἀθήνηθεν εἰς ὀλυμπίαν ἀφίκοιτο; χαλεπώτερον δὲ ἡ προεξορμᾶν ἡμέρᾳ μᾷ μᾶλλον ἢ ὑστερίζειν. τὸ μὲν γ' ἀναγκάζεσθαι πορεύεσθαι μετρίου μηνύειν τὰς ὁδὸς, χαλεπόν· τὸ δὲ τ μᾷ ἡμέρᾳ τοσοῦτον πορεύεσθαι, πολλὴν ἐξουσίαν πάρεχει. κρεῖττον οὖν οἱ τῇ ὁρμῇ τοσοῦτος ἢ ἐν τῇ ὁδῷ. ἄλλος δὲ λέγοντος ὡς πρόσεισί μακραὶ ὁδὸν προθυμεῖς, ἤρετο αὐτὸν εἰ μὴ φορτίον ἔφερε. μὰ δί' ὄκ ἔγωγ', ἔφη, ἀλλὰ δ' ἡμάτος. μόνος δ' ἐπορεύου, ἔφη, ἢ μὴ ἀκόλουθός σοι ἠκολούθει; ἠκολούθει, ἔφη. πότερον, ἔφη, κενὸς, ἢ φέρων τι; φέρων νὴ δί', ἔφη, τὰ τε στρώματα καὶ τἄλλα σκεύη. καὶ πῶς τι, ἔφη, ἀπῄλλαχεν ἐκ τῆς ὁδοῦ; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, βέλτιος ἐμοῦ. τί οὖν; ἔφη, εἰ τὸ ἐκείνου φορτίον ἔλαβε φέρειν, πῶς ἂν οὐχ διατεθεῖμεν; καὶκῶς νὴ δί', ἔφη. μᾶλλον οὐδ' ἂν ἡδιωνέλιῶ κομίσαι. τὸ οὖν τοσοῦτῳ ἵππου τοῦ παιδὸς δύνασθαι πονεῖν; πῶς ἠσκημένος δοκεῖ σοι εἶναι; ὁ δὲ ἐπνος οἱ μὲν μικρὸν ὄψον, οἱ δὲ πολὺ φέροντες, ἐκέλευεν ὁ Σωκράτης ἕν παῖδα δι μικρὸν ἢ εἰς δι κοινὸν τιθέναι, ἢ διανέμειν ἑκάστῳ δι μέρος. οἱ οὖν τὸ πολὺ φέροντες ἠχθοντό τε μὴ κοινωνεῖν τῶ εἰς δι κοινὸν τιθεμένῳ, καὶ τὸ μὴ αὐτοπαθέναι ἑαυτῶν. ἐπιθεῖναι οὖν καὶ δι ἑαυτῶν εἰς τὸ κοινὸν, καὶ ἐπεὶ ὁδὲν βλέον εἶχον τῶν μικρὸν φερομένων, ἐπαύοντο πολλῶ ὀψοφαγοῦντες. καταμανθάνω δέ τινα τῶν ξυσσιτούντων τῶ μὴ σίτου πεπαυμένου, τὸ δὲ ὄψον αὐτὸ καθ' αὑτὸ δι ἐσθίοντα, λέγε ὄντος τοῦ ὀνομάτων, ἐφ' οἷῳ ἕρ γῳ ἕκαστον εἴη· ἔχοιμεν ἄν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐπῶν ἐπὶ ποίῳ ποτὲ ἔργῳ ἀνθρωπῶ ὀψοφάγῳ καλῶνται; ἐσθίουσι μὲν γὰρ δὴ πάντες ἰδὶ τῷ σίτῳ ὄψον, ὅταν πρὸ ὀλῃ οἶμαι, ὅπω ἐπὶ γλυκύτῳ ὀψοφάγοι καλῶνται. οὐ γὰρ οἶμαι, ἔφη τὸν τῶν πρόντων. τί δ', ἔφη, ἐάν τις αὖθι τοῦ σίτου τὸ ὄψον † αὐτοῦ ἐσθίῃ, μὴ ἀπιόντος δὴ ἡδονῆς ἕνεκα, πότερον ὀψοφάγος εἶναι δοκεῖ, ἢ ὄ; ἀλλ' γ' αὖ, ἔφη, ἄλλος τὶς ὀψοφάγος εἴη. καίτις ἄλλος τ πρόντων, ὁ ὀμικρῷ σίτῳ, ἔφη, πολὺ ὄψον ἐπεσθίων; ἐμοὶ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ ὅτος δοκεῖ δικαίως αὖ ὀψοφάγος καλεῖσθαι. ὅταν γε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι δὶς θεοῖς θύσαν ὁ πολυμαρτίαν, ἑνὸς τος πολυοφίαν θύσοιτο. πῶτα τὸ Σωκράτες ἐπόντ νομίσας ὁ νεανίσκ ἐς αὐτὸν ἐρῆσθαι τὰ λεχθέντα, τὸ μὲν ὄψον ὄκ ἐπαύσατο ἐσθίων, ἄρτον δὲ προσέλαβεν. καὶ ὁ Σωκράτης καταμαθών, πρᾶτερ, ἔφη, τοῦτο οἱ σίτῳ ὄψῳ, ἢ ὁ ὄψῳ σίτῳ χρῆσθαι; ἄλλον δέ ποτε τῶν † συνδειπνων ἰδὼν ἐπὶ τῷ ἑνὶ ψωμῷ πολλὸν ὄψον γιγνόμενον, ἆρα χαίροιτ' ἄν, ἔφη, πολυτελεστέρα ὀψοποιία ἢ μᾶλλον τὰ ὄψα λυμαινομένη, ἢ ἦν ὀψοποιῆται ὅ ἅμα πολλὰ ἐσθίων, καὶ ἅμα ταυτοδαπὰ ἡδύσματα εἰς τὸ στόμα λαμβάνων. πλέω μὲν γε τῶν ὀψοποιῶν συμμιγνύων πολυτελέστερα ποιεῖ· ἃ δὲ ἐκεῖνοι μὴ συμμιγύσοιν, ὡς ὐχ ἁμότ τοντα, ὁ συμμιγνύων, εἴπερ ἐκεῖνοι ὀρθῶς ποιοῦσιν, ἁμαρτάνῃ τὲ καταλύῃ τὼ τέχνιω αὐτ. καίτοι πῶς γελοῖόν ὄξι πασκυλίζεσθαι μὲν ὀψοποιὸς οὐ ἀρίστα ὠδισαμένος, αὐτὸν δὲ μηδ' αὐτοποιούμενον τ τέχνης ταύτης, ἵνα ὑπ' ἐκείνων ποιούμενα μεταπίνοι; καὶ ἄλλο δέ τι προσγίγνετ τῷ ἅμα πολλὰ † ἐσθίειν ἐσθιόντι ἢ μή. μὴ πρόντων γὰ πολλῶν μειονεκτεῖν αὖ τι δοκοίη, ὠσθῶν δ' σώμενος· ὁ δὲ σωνεθισθεὶς τὸν ἕνα ψωμὸν ἑνὶ ὄψῳ πρωτέμπειν, ὅτε μὴ πλέα πολλά, δυώατ' ἂν ἀλύπως ἀρκεῖν ἑνὶ χρῆσθαι. ἔλεγε δὲ μὴ ὡς τὸ δύωχεῖσθαι ὠ τῇ ἀθλιωτίων γλώττῃ ἐσθίειν καλοῖτο. δ' δὲ οὔ προσκεῖσθαι ἔφη ὠδὶ ἀρκεῖν ταῦτα ἐσθίειν, ἅπινα μήτε τὸν ψυχὴν μήτε τὸ σῶμα λυποῖη, μήτε δυσεύρετα εἴη. ὥσε καὶ τὸ δύωχεῖσθαι τοῖς κοσμίως διαιτωμένοις ἀνεπίθετον.

*tibi esse viri videtur exercitati? Quoties autem conuiuiis ad cœnã quibusdam alij parum obsonij, multum alij adferrent: iubebat Socrates vt puer parum illud obsonij vel in commune apponeret, vel de eo partem aliquã in singulos distribueret. Quo fiebat, vt eos qui multũ attulerant, puderet non eius participes fieri, quod esset in medio propositum omnibus, ac nõ vicissim obsoniũ suum ibidem collocare. Itaq; suum etiam in commune apponebãt, & quia nihilo plus habebant, quàm illi qui parum adferebant, a magno in emendis obsonijs sumtu abstinebant. Idem quum animaduerteret quemdam ex ijs, qui vnà cœnabant, panem quidẽ illum comedere desisse, sed obsonio tamẽ adhuc mero vesci, haberetur q; sermo de nominibus, quibus illa rebus singula essent indita: Possumusne, viri, dicere quam ob rem, ait, quis obsophagus (hoc est, obsonij vorator) appelletur. Nam nemo nõ ad panem obsonium adhibet, quum adest: verùm mea sententia non eam ob caussam aliqui obsophagi vocantur. Minimè scilicet, subiecit quidam ex ijs qui aderãt. Quid? inquit, si quis absq; pane comedat obsonium, non exercitij sed voluptatis caussa, vtrum obsonij vorator esse videtur, an non? Vix alius, ait, magis obsonij vorator dici merebitur. Tum alius quidã illorũ qui aderãt: At qui cum exiguo pane, inquit, multũ obsonij comedit? Is etiã mihi, subiecit Socrates, meritò dici vorator obsonij videtur. Quumq; homines ceteri a dijs fructũ poscent copiam, par fuerit illum obsonij copiam poscere. Atq; hæc Socrates quũ dixisset, existimans adolescẽs is dicta in se illa esse, nõ ille quidem obsonio vesci desinebat, sed panem tamẽ adhibebat. Quod Socrates vt animaduertit: Obseruate hunc, ait, vos qui ei propius adsidetis, nũ pane pro obsonio, an obsonio pro pane vtatur. Quũ itidẽ vidisset aliũ ex cõuiuis ad vnum panis frustũ obsonia plura degustãtem: Nũ fuerit, ait, sumtuosior obsonij confectio ea, quæ obsonia corrumpit, an quæ ab illo instituitur, qui multa simul comedit, ac varia simul cõdimenta in os ingerit? Qui certè plura commiscet, quàm instructores obsoniorũ, sumtuosiora facit: qui verò commiscet ea, quæ illi tam quã non congruentia, minimè commiscent, siquidẽ rectè illi faciũt, peccat, & artem ipsorũ euertit. Atqui quo pacto non ridiculũ fuerit, structores obsoniorũ aliquẽ cõparare, qui artẽ eam optimè teneãt, atq; ipsum interim artis eius cognitionẽ sibi non tribuentẽ cõfecta ab ipsis immutare? Quinetiam aliud quid accidit ei, qui multa simul vorare cõsueuit. Nã vbi parũ adest, minus habere se putat, quippe qui cõsueta desideret. At qui se cõsuefecit, vt unũ panis frustũ uni obsonij frusto præmittat, is quũ multa nõ adsũt, sine molestia potest vno illo vti. Aiebat etiã verbũ *ὀψωχεῖσθαι Athenienses lingua ededi significationẽ habere. Additã uerò esse vocẽ ὄψ, vt ea comedãtur, quæcũq; nec animũ, nec corpus lædãt, nec inuctu sint difficilia. Itaq; etiã verbũ hoc ὀψωχεῖσθαι moderatè victu vtentibus tribuebat.*

* quo vtuntur græci pro epulari, præsertim publicè, ut scripsit Pollux.

XENOPHONTIS MEMORABILIVM LIBER QVARTVS.

TAM verò Socrates vtilis erat quouis in negotio, atq; omni modo; vt cuiuis hoc consideranti, etiamsi vel parum quid intelligat, perspicuũ sit, nihil fuisse vtilius, quàm Socrate familiariter vti, et cum eo vbiuis locorum, & quauis de re disserentem versari. Nam etiam ipsius absentis recordari, non parum proderat illis, qui familiares ipsi erãt, & qui probabãt eum. Nam non minus ludens quàm seriò quid agens familiaribus suis proderat. Etenim sæpenumerò amare se aliquem aiebat, verùm re ipsa declarabat se non illos, quorum corpora ad pulcritudinem, sed quorum animi ad virtutem a natura comparati essent, expetere. Indicia verò bonæ in eis indolis colligebat ex eo, si celeriter discerent illa, quibus animum adijcerent, quæque didicissent, memoria tenerent, omnésque artes expeterent, quibus & domus, & ciuitas præclarè gubernari posset, ac ad summam, per quas tum ipsis hominibus, tum rebus humanis rectè vti liceat. Nam si tales instituerentur, existimabat non ipsos modò beatos esse, suásque domos rectè gubernare: sed eosdem posse ceteros etiam homines ac ciuitates beare. Non eodem verò modo ad omnes accedebat, sed eos qui natura se bonos esse arbitrabantur, doctrinam autem contemnebant, docebat naturas quæ viderentur esse præstantissimæ, imprimis institutione indigere: quum quidem ostenderet tum equos generosissimos, qui & animosi & acres sint, si ab ineunte ætate domentur, vtilissimos ac præstantissimos fieri, sin relinquantur indomiti, effrenatissimos ac peruersissimos: & canes a natura optimas, quæ laboriosæ sint, & feras aggrediantur, si rectè tractentur, optimas fieri, ac ad venationes aptissimas, sin mancant indomitæ, ineptas reddi ac furiosas, & inobœdientes. Itidem aiebat homines optimæ indolis, qui & animis essent valentissimis, & in efficiundis ijs quæ molirentur efficacissimi, siquidem instituti essent, & quæ agenda sint didicissent, præstantissimos atque vtilissimos fieri: (quippe quòd & plurima & maxima bona efficerent) at si manerent institutionis doctrinæq; expertes, fieri pessimos ac nocentissimos. Nam quum diiudicare non possint, quæ sint faciunda, sæpenumerò praua moliuntur, quumque superbi ac vehementibus animis præditi sint, difficulter contineri ac abduci ab instituto possunt. Quo fiat, vt plurima maximaque committant. Quòd si qui ob diuitias elatis essent animis, ac se nihil institutionis egere ducerent, quippe qui opes sibi sufficturas putarent ad impetrandum quæ vellent, & ad

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΟΥΤΩ δὲ ὁ Σωκράτης ὠφέλιμος ἦν πάντι πράγματι καὶ παντὶ τρόπῳ ὠφέλιμος, ὥστε τῷ σκοπουμένῳ τοῦτο, καὶ εἰ μετρίως αἰσθανομένῳ, φανερὸν εἶναι διότι οὐδὲν ὠφελιμώτερον ἦν τοῦ Σωκράτους γενέσθαι μετ' ἐκεῖνον ζητοῦντι ὅπως οὗ ὅτῳοῦν πράγματι. ἐπεὶ καὶ τὰ ἐκείνου μεμνῆσθαι μὲν πρόσεστι, σμικρὰ ὠφελῆ τοὺς ἐθέλοντας τε αὐτῷ συνεῖναι καὶ ἀποδεχομένους ἐκεῖνον· ἦν δὲ πολὺ πλείων καὶ μᾶλλον ἡδονὴ συνόντι ἐκείνῳ ἢ μὴ συνόντι, καὶ ἐπιστήμης ἐλλιπεστέρᾳ τοῖς συνοῦσι. πολλάκις γοῦν ἐφ' ἑκάστου μὲν αὐτῶν τινος ἐρῶν, φανερὸς δ' ἦν καὶ τὰ σώματα πρὸς ὥραν, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς πρὸς ἀρετὴν οὕτω προφυκότων ἐφιέμενος. ἐπεμελεῖτο δὲ τοῦ ἀγαθὰς φύσεις ἐκ τοῦ ταχύτατα μανθάνειν καὶ μνημονεύειν ἃ ἂν μάθοι, καὶ ἐπιθυμεῖν τῶν μαθημάτων παντῶν δι' ὧν ὀρθή τε οἰκία τὰ καλῶς οἰκεῖν καὶ πόλιν· καὶ τὸ ὅλως, ἀνθρώποις τε καὶ ἀνθρωπίνοις πράγμασιν οὗ χρήσιμος. οὗτος γὰρ ἐδόκει τοῦ ἀγαθοῦ ἡγεῖσθαι παιδευθῆναι· ὃν δὲ αὖ μόνον αὐτός τε δυσδαίμονας εἶναι, καὶ τοὺς ἐκείνων οἴκους καλῶς οἰκεῖν, ἀλλὰ καὶ ὅλης ἀνθρώπους καὶ πόλεις διοικεῖσθαι δυνάμενος. ὁ τοιοῦτος δὲ πρόσων ἐδόκει παντάπασιν εἶναι, ἀλλὰ δοῦλος ἂν φύσει ἀγαθὸς εἴη, μαθήσεως δ' ἀπαλλαγείη, καταφρονητὰς ἐπιδάσκειν ὅπως ἀρίστους δικάσει εἶναι φύσεις μάλιστα παιδεύσας διὸ καὶ ἵππων τε ἐπιμελητὰς καὶ σφόδρα ὄντας, εἰ μὲν ἐπὶ νέοις σμικροῖς ἔλθοι, δυσχειροτάτους καὶ ἀχρήστους μὴ γενομένους, εἰ δὲ ἀδάμαστοι γένοιντο, δυσκολωτάτους καὶ φαυλοτάτους· καὶ τὴν κυνῶν τὴν εὐφυεστάτων φιλοπόνως τε ἐσῶν καὶ ὠκυπικρίας ἕνεκα θηρίοις, τὰς μὲν καλῶς ἀληθείσας ἀεί τινας ἀγαθὰς εἶναι πρὸς τὰς θήρας καὶ χρησιμωτάτας, ἀνάγωγους δὲ γενομένας, ματαίους τε καὶ μανιώδεις καὶ δυσαρμοστοτάτας· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἀνθρώπων τοῦ εὐφυεστάτους, ἐρρωμενεστάτους τε ταῖς ψυχαῖς ὄντας καὶ ὑπερσχετικωτάτους ὧν αὐτὸς ἐγχειροῖ, παιδευθέντας μὲν καὶ μαθόντας ἃ δεῖ πρᾶξαι, ἀσίστους τε καὶ ὠφελιμωτάτους γίγνεσθαι· (πλεῖστα γὰρ καὶ μέγιστα ἀγαθὰ πράττεσθαι) ἀπαιδεύτους δὲ καὶ ἀμαθεῖς νομιζομένους, κακίστους τε καὶ βλαβερωτάτους γίγνεσθαι. κρίνας γὰρ σὺν ὠφελουμένους ἃ δεῖ πρᾶξαι, πολλάκις πονηροῖς ὠφελεῖν πράγμασι, μεγαλείου δὲ καὶ σφόδρα ὄντας, δυσκολωτάτους τε καὶ δυσαπορέπτους εἶναι· διὸ πλεῖστα καὶ μέγιστα κακὰ ἐργάζεσθαι. οὓς δὲ ὠφελοῦντα μεγαφρονοῦντας, καὶ νομίζοντας δὲν προσδεῖσθαι παιδείας, ὑβριστὰς δὲ σφίσι πολὺ πλείστον ὁμοίους πρὸς τὸ πράττεσθαί τε ἃ, τιμᾶσθαι

πρᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐφρένα, λέγων ὅτι μωρὸς μὲν εἴη εἴτις οἴεται, μὴ μαθὼν, τά τε ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερὰ τῶν πραγμάτων διαγνώσεσθαι· μωρὸς δ', εἴτις μὴ διαγιγνώσκων μὴ ταῦτα, πράττεσθαι δὲ ἅπλεστον ἅ, τι αὐ βάλητ' ὠνεῖσθαι νομίζων, οἴεται διωκήσεσθαι· καὶ * τὰ συμφέροντα πράξειν· ἀλίθιος δ' εἴτις μὴ διωάμενος τὰ συμφέροντα πράξειν, † ἅττε πράξειν οἴεται, καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτῷ ἢ καλῶς ἢ ἡδέως πεσκευάσεσθαι· ἀλίθιος δὲ καὶ εἴτις οἴεται δὴ τὸν πλοῦτον, μηδὲν ὠφελούμενος, δόξειν τι ἀγαθὸς εἶναι, ἢ μηδὲν † ἀγαθὸς ὤν, δοκεῖν εὐδοκιμήσειν. οἷς δὲ νομίζεσι παιδείας τε τ' ἀρίστης τετυχηκέναι, καὶ μέγα φρονοῦσιν ὠδὶ Σοφίᾳ, ὡς προσφέροιτο, νῦν διηγήσομαι. καταμαθὼν γοῦν Εὐθύδημον πολὺ καλὸν γράμματα πολλὰ συνηλεγμένον ποιητῶν τε καὶ σοφιστῶν τῶν εὐδοκιμοτάτων, μὴ ἐν τοῖν ἤδη τε νομίζοντα διαφέρειν τῶν ἡλικιωτῶν ὠδὶ σοφίᾳ, καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἔχοντα πάντων διοίσειν ὧν διώκοιτο λέγειν τε καὶ πράττειν ἱκανούς, ἐζήτησα ζεύξεις ἐντυχεῖν, οὐδ' ἐπεμελήθην τοῦ διαλεχθῆναί τινά μοι γενέσθαι τῶν ὠδὶ σοφῶν. ἀλλὰ καὶ τάναντία· διατετέλεκα γοῦν φεύγων οὐ μόνον τὸ μανθάνειν τι πρός τινος, ἀλλὰ καὶ δι' ὀξέων. ὅμως δέ ὅ, τι αὖ † ἀπ' αὐτομάτου ἐπίη μοι, συμβουλεύσω ὑμῖν. ἁρμόσει δ' αὖ ὅτῳ προοιμιάζεσθαι καὶ τοῖς βουλομένοις πρὸ τῆς πόλεως ἰατρικὸς ἔργον λαβεῖν. ὠδὶ τοίνυν ἴσως ἂν αὐτοῖς εἴη τοῦ λόγου ἄρχεσθαι αὐτεῦθεν.

ad consequẽdum honores ab hominibus: eos verò castigabat, quum diceret stultum esse, si quis existimet posse se absq; doctrina tum vtiles, tum noxias res discernere: itemq; stultum esse, qui discrimen horũ ignorans, ac propter opes quidquid velit sibi comparans, posse se putet agere quæ ex vsu sint: stolidum item, qui quũ nequeat agere quæ sint ex vsu, nihilo minus rectè se agere putet, ac res ad vitam omnes sibi præclarè ac satis comparatas esse: stolidum deniq; qui quum nihil sciat, ob diuitias putet se hominũ opinione bonũ fore, vel quũ bonus non sit, nihilominus in existimatione futurum. Quòd si qui existimarent se præclarissimè institutos esse, ac ob doctrinam magnos animos gererent: eos quo pacto tractaret, nunc commemorabo. Nam quum pulcrum illum Euthydemũ animadvertisset multa poëtarum & philosophorum clarissimorũ scripta collegisse, iamq; arbitrari se sapientia suos æquales vincere, ac magna esse in spe, futurum vt omnes dicendo & res gerendo excelleret: primùm cognito propter ætatem ipsum in concionẽ necdum prodire, ac si quid efficere vellet collocare se quamdam in officinam opificis frenorum haud procul a foro: eamdem & ipse ingressus est vnà cum quibusdam suis familiaribus. Hinc quodam interrogante, vtrum Themistocles ex sapientis alicuius consuetudine, an verò natura tantum ciuibus suis præstitisset: vt oculos in eum respublica conijceret, si quando magna virtute viri opera sibi opus esse intelligeret: Socrates qui mouere vellet Euthydemum, stultum esse dixit existimare, in exigui momenti artibus absq; magistris idoneis homines laudabiliter proficere non posse, at cum imperio ciuitati præesse fortuitò posse homines, quod quidem opus sit omnium maximum. Rursus quum adesset aliquãdo Euthydemus, quia videbat eum a consessu secedere, cauentem scilicet ne Socratem admiraretur ob sapientiam videretur: Euthydemum hunc, inquit, posteaquàm adoleuerit, ciuitate aliqua de re consultationẽ proponente, minimè a consilio dando sibi temperaturum: satis ex ipsius instituto paret. Et videtur mihi præclarũ iam orationũ pro concione recitandarum exordiũ parasse, qui caueat scilicet, ne videatur abs quoquam aliquid discere. Nimirũ vbi dicendi volet initium facere, hoc quòdam modo exordietur. Equidem, ciues, a nullo vmquam quidquã didici, & quum audirem esse quosdã dicendi agendiq; peritos, nõ tamen vt eos cõuenirẽ operam dedi, neq; curam adhibui, vt hominẽ aliquem doctũ mihi magistrum adiũgerem: sed ecõtrario semper fugi non solũ ne quid ab aliquo discerem, verumetiam ne discere viderer. Nihilominus id cõsilij vobis dabo, quodcũq; fortuito mihi ad animũ acciderit. Eodem vti exordio cõueniret etiã ijs qui medendi munus a republica impetrare cuperẽt: Nam illis ex vsu fuerit, hinc orationem ordiri.

Socratis cũ Euthydemo colloquia.

Ficticium Euthydemi proœmium.

» *Equidem a neminè, ciues, medendi artem didici, neq;*
» *quemquam medicorum quæsiui, quo magistro vte-*
» *rer. Semper enim caui non solum ne a medicis aliquid*
» *discerem, sed etiam ne viderer artem hanc didicisse.*
» *Nihilominus velim medendi munus mihi mandetis.*
» *Nam enitar equidem in vobis periculũ faciendo eam*
» *discere. Ad hoc exordium arrisum est ab omnibus.*
Ceterum vbi iam appareret Euthydemum ijs, quæ ab
Socrate dicerentur, animum attendere, quamquam
ipse ne quid proloqueretur caueret, seq; per silentium
arbitraretur modestiæ laudem consequuturum: tum
verò Socrates qui vellet eum ab hoc instituto auocare: Mirum est, ait, quamobrem illi qui cithara cane-
re cupiunt, vel tibia, vel equitandi artem discere, vel
ad aliud quid eiusmodi idonei fieri, non conentur hoc
quam frequentissimè agere, in quo valere volunt, neq;
marte suo, sed apud eos qui præstare ceteris videntur,
omnia tum agant tum sustineant propterea, ne quid
absq; illorum iudicio faciãt, quasi alia ratione dignum
aliquid opera cõsequuturi non sint: quum plerique qui
facultatem dicendi gerendiq́ue publicas res adipisci
volunt, existiment se absque præparatione ac studio,
casu quodam & subitò idoneos ad ea præstanda futu-
ros. Atqui tantum hæc illis effectu difficiliora sunt,
quanto in his plures operam ponunt, ac pauciores id
quod moliuntur impetrant. De quo patet ab eis &
studium maius requiri, & contentius, qui hæc concu-
piscunt, quàm qui illa. Huiusmodi quædam Socrates
initio proferebat. Quum autem animaduerteret Eu-
thydemum iam promtius eius disputationes tolerare,
atq; alacrius eas audire, solus ad officinã habenarum
opificis accessit. Quumq; consedisset haud procul ab ip-
so Euthydemus: Dic mihi mi Euthydeme, ait, ánne
reipsa, quemadmodum audio, multa eorum scripta
collegisti, qui viri sapientes fuisse dicũtur? Est ita pro-
fectò mi Socrates, inquit, atque etiam modò colligo,
donec comparauero mihi quàm possum plurima. Su-
spicio te equidem per Iunonem, ait Socrates, quòd
non auri nec argenti thesauros tibi comparare malue-
ris, quam sapientiæ. Etenim ex hoc patet, quòd ex-
istimes argentum & aurum homines nihilo melio-
res facere, sed sapientum sententias virtute illos dita-
re, qui eas adquisiuerint. Hæc quum audiret Euthy-
demus gaudebat, vt qui existimaret videri Socrati,
rectè ipsum sibi sapientiam comparare. At Socrates
animaduerso hominem ea laudatione delectatum:
Quamobrẽ verò mi Euthydeme, ait, quum bonus fie-
ri velis, hæc scripta colligis? Quumq; taceret Euthy-
demus, secum ipse quid responderet dispiciens, rur-
sum Socrates: Num vt Medicus fias? Nam multa e-
tiam medicorum scripta sunt. Minimè equidem, ait
Euthydemus. At Architectus fieri cogitas? Nam id
quoq; magni iudicij hominem requirit. Nolo, inquit.
At

Παρ' ἀδενὸς μὲν πώποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν ἰατρικῶν τέχνων ἔμαθον, ἀδ' ἐζήτησα διδάσκαλον ἐμαυτῷ γενέσθαι τῶν ἰατρῶν ἀδέκα. Διατετέλεκα γοῦν φυλαττόμενος οὐ μόνον τὸ μαθεῖν τι παρὰ τῶν ἰατρῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἀδξαι μεναθηκέναι τῶν τέχνων τοῦτο. ὅμως δὲ μοι τὸ ἰατρικὸν ἔργον δόξει περάσθαι μάλ' οὐχ ἡμῖν ἀκριβῶς μαθητόν. πάντες οὖν οἱ πρόντες ἐγέλασαν ἐπὶ τοῦτ' προοιμίῳ. ἐπεὶ δὲ φανερὸς ἦν ὁ Εὐθύδημος ἤδη μὲν οἷς ὁ Σωκράτης λέγοι προσέχων, ἔτι δὲ φυλαττόμενος αὐτὸς τι φθέγγεσθαι, καὶ νομίζων τῇ σιωπῇ σωφροσύνῃ δόξαι πολὺ βελτίων εἶναι, τότε ὁ Σωκράτης, βουλόμενος αὐτὸν παῦσαι τούτου· θαυμαστόν γ', ἔφη, τί ποτε οἱ βουλόμενοι κιθαρίζειν, ἢ αὐλεῖν, ἢ ἱππεύειν, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἐπιτηδεύειν, μὴ πειρῶνται ὡς συνεχέστατα ποιεῖν ὅ, τι ἂν βούλωνται δύνασθαι καλῶς χρῆσθαι, καὶ περὶ ἑαυτὸν, ἀλλὰ πρὸ τοῖς ἀρίστοις δοκοῦσιν εἶναι, ταῦτα ποιοῦντες ἵνα μὴ ἀποθνήσκοντες ἐνέκα τοῦ μηδὲν ἄνθρ' τῶν ἐκείνων γνώμης ποιεῖν, ὡς ὃν ἂν ἄλλως ἀξιόλογοι γενόμενοι· τὸν δὲ βουλόμενον δίκαιον εἶναι γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν τὰ πολιτικὰ, νομίζουσί τινες ἄνθρ' πρακτικῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτόματοι ἱκανοὶ φύναι δύνασθαι ταῦτα ποιεῖν ἔσεσθαι. καίτοι γε οὐτῷ ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργαστότερα φαίνεται, ὅσῳ πολλῶν μὲν ταῦτα πραγματόμενων ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίγνονται. σπουδὴν δ' ὅπως μὴ ἐπιμελείσθαι δέον τοσούτους μὴ ἰκανοὺς οἱ τούτων ἐφιέμενοι ἢ οἱ ἐκείνων. κατέρχεσθε δ' ἐν ἀκούοντες Εὐθυδήμου τ' ὅτου λόγου, ἔλεγε Σωκράτης· ὡς δ' ἤσθετό μ' ἐγὼ ἐπιμύτερον σπουδάζοντα ὅτε σοῦ λέγοιτο, μὴ προθυμότερον ἀκούοντα, μόνος ἦλθε πρὸς δ' ἐμὲ ἐπιτήδειον· πάντα μοι ἐξομολογήσατο. ἐπεὶ δὲ ἐμαυτῷ ἔφη ἐπιτήδειος εἶναι ἐπιθυμεῖν ἀκούειν σοῦ, ἐκέλευσε με συνεῖναι αὐτῷ καὶ συνδιατρίβειν. καὶ ἐγὼ ἐπιτήδειος ἐνόμισα εἶναι ἐπιθυμεῖν ἀκούειν σοῦ, καὶ ἐκέλευσε με συνεῖναι αὐτῷ καὶ συνδιατρίβειν. καὶ ἐγὼ ἐπιτήδειος ἐνόμισα εἶναι

At Geometra bonus fieri cupis, vt Theodorus? Neid
quidem. At Astrologus fieri vis? Quũ hoc quoque
negasset: Num carminum recitator? ait. Nam te Ho-
meri versus habere dicunt. Minimè verò, inquit, ita
me Iupiter amet. Nam recitatores versuum equidem
scio accuratè quidem illos tenere versus ipsos, verùm
homines esse stolidos. Et Socrates: Nónne virtutem,
ait, illam mi Euthydeme expetis, per quam homines
ciuilium rerum & administrationis domesticæ periti
fiunt, & ad imperandum idonei, & vtiles quum ce-
teris hominibus, tũ sibimetipsis? Heic Euthydemus:
Vehementer, inquit, hac arte mihi, mi Socrates, opus
est. Ergo tu per Iouem, ait Socrates, virtutem pulcer-
rimam artem maximam expetis. Nam regum hæc
propria est, ac regia vocatur. Verùm an consideraſti,
ait, num is qui iustus non est, fieri possit in rebus huius
modi bonus? Maximè verò, inquit. Nec enim fieri po
test, vt absque iusticia quis bonus ciuis existat. Quid
igitur? ait, túne hoc vt esses perfecisti? Arbitror equi-
dẽmi Socrates, inquit, me nemine minus esse iustum.
Ergóne iustorum hominum opera quædam sunt, vti
fabrorum? Sunt, inquit. Num igitur perinde ac fabri
opera sua demonstrare possunt, sic & iusti sua pos-
sunt exponere? Egóne, subiecit Euthydemus, opera iu-
sticiæ possim exponere? Ita me Iupiter amet, etiam
iniusticiæ. Nam eiusmodi non pauca cottidie tum cer-
nere, tum audire est. Vis igitur, ait Socrates, heic qui-
dem D, istic verò A scribamus, ac deinde quodcum-
que nobis esse opus iusticiæ videbitur, id ad D collece-
mus: quod autem iniusticiæ ad A? Facito verò hæc,
ait, si quid horum requiri tibi videtur. Et Socrates
posteaquam hæc ita vti dixerat, scripsisset: Ergo, in-
quit, inter homines est mendacium? Est, ait Euthyde-
mus. Vtra in parte hoc collocabimus? Etiam hoc per-
spicuum est, inquit, nimirum ad iniusticiam. Num et
inter homines est fallere? Omnino, ait. Vtrubi verò id
collocabimus? Etiam hoc palam est, inquit, ad iniusti-
ciam esse referendum. Quid damno adficere? Eódem,
inquit. Quid in seruitutem redigere? Eódem. Ad iu-
sticiam verò, mi Euthydeme, nihil horum collocabi-
tur? Graue id fuerit, ait. Quid autem, si quis imper-
ator lectus iniustam & infestam vrbem in seruitu-
tem redigat, hunccine quid iniustè designare dice-
mus? Nequaquam, ait. At iustè agere dicemus? O-
mnino, inquit. Quid si decipiat eos, dum bellum aduer-
sus ipsos gerit? Hoc quoque iustum est, inquit. At si
furtim adimat, ac rapiat ipsorum res, non iustè aget?
Omnino, ait. Verùm ego primùm arbitrabar hæc te
quantum ad amicos attineat, solùmodo interrogare.
Quæcũq; igitur ad iniusticiã retuleramus, ea sunt o-
mnia ad iusticiã quoq; referẽda? Sic videtur, ait. Visne
igitur his ita positis iterũ definiamus, aduersus hostes quẽ
dẽ iustum esse facere quædam huiusmodi, verùm iniu-
stũ aduersus amicos, omninoq; erga hos quã simplicis-

ἀλλὰ μὴ γεωμέτρης ἀθύμει, ἔφη, γενέσθαι ἀγαθὸς, ὥσπερ ὁ Θεόδωρος; ἀδὲ γεωμέτρης, ἔφη. ἀλλὰ μὴ ἀστρολόγος, ἔφη, βούλῃ γενέσθαι; ὡς δὲ μὴ τοῦτο ἠρνεῖτο, ἀλλὰ μὴ ῥαψῳδός; ἔφη. καὶ γὰρ τὰ Ὁμήρου σε φασὶν ἔπη πάντα κεκτῆσθαι. μὰ δί' ὀκ ἔγωγ', ἔφη. τοὺς γάρ τοι ῥαψῳδοὺς οἶδα τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας, αὐτοὺς δὲ πάνυ ἠλιθίους ὄντας. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, ἆρ' οὐ πᾶν τοῦτο, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσθαι δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται καὶ οἰκονομικοὶ καὶ ἄρχειν ἱκανοί, ἢ ὠφέλιμοι εἶναι τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἢ ἑαυτοῖς; ἢ ὁ Εὐθύδημος, σφόδρα γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτης τῆς ἀρετῆς δέομαι. νὴ δία, ἔφη ὁ Σωκράτης, τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσθαι τέχνης. ἔστι γὰρ τῆ βασιλέως αὕτη, καὶ καλεῖται ἐκκλησιαστική. ἆρα, ἔφη, καταμανθάνεις ἃ οἶσθ' ἃ μὴ ἔστιν ἄνευ τοῦ δικαίου γενέσθαι; οἶμαί γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς φανῆναι δίκαιος. ἆρ' οὖν, ἔφη, τῶν δικαίων ἔστιν ἃ ὥσπερ τῶν τεκτόνων; ἔστι μέντοι, ἔφη. ἆρ' οὖν, ἔφη, ὥσπερ οἱ τέκτονες ἔχοντες τὰ ἑαυτῶν ἔργα ἐπιδεῖξαι, ὅταν οἱ δίκαιοι τὰ ἑαυτῶν ἔχοντες αὖ † διεξηγήσασθαι; μὴ οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, οὐ † δυνάμαι ἐγὼ τὰ τοῦ δικαίου ἔργα διεξηγήσασθαι; καὶ νὴ δί' ἔγωγε τὰ τῆς ἀδικίας· ἐπεὶ ὀκ ὀλίγα ἔστι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοιαῦτα ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν. βούλῃ οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, γράμμα ἐνταυθοῖ μὲν Δ, ἐνταυθοῖ δὲ Α· εἶτα ὅ, τι μὲν ἂν δοκῇ ἡμῖν τοῦ δικαιοσύνης ἔργον εἶναι, πρὸς τὸ Δ τιθῶμεν· ὅ, τι δ' ἂν τοῦ ἀδικίας, πρὸς τὸ Α; ἕπομαι· δοκεῖ, ἔφη, πρόσθεν ταῦτα, ποίᾳ ταῦτα. καὶ ὁ Σωκράτης γράψας ὥσπερ εἶπεν· ἀκούω, ἔφη, ἔστιν οἷς ἀνθρώποις ψεύδεσθαι· ἔστι μέντοι, ἔφη. ποτέρωσε οὖν, ἔφη, πρὸς τὸ ἀδικίας. ὀκοῦν, ἔφη, καὶ δι' ἀπατᾶσθαι ὅτι; καὶ μάλα, ἔφη. ἴσον οὖν ποτέρωσε θῶμεν; καὶ ἴσον δικαίως ὅτι, ἔφη, πρὸς τὸ ἀδικίαν. τί δὲ δ' κακουργεῖν; καὶ ἴσον, ἔφη. τί δ' αἰσθάνεσθαι; καὶ ἴσον. πρὸς δὲ δικαιοσύνῃ ἀδέλφ ἡμῖν ταῦτα κείσεται, ὦ Εὐθύδημε; δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ἔφη. τί δέ, ἐάν τις στρατηγὸς αἱρεθεὶς, ἄδικόν τε καὶ ἐλθρὸν πόλιν ὑφ' αὑτὸν ποιήσηται, φήσομεν ἴσον ἀδικεῖν· οὐ δῆτα, ἔφη. δίκαια δὲ ποιεῖν οὐ φήσομεν; καὶ μάλα. τί δ' ἂν ἀπατᾷ πολεμῶν αὐτοῖς; δίκαιον, ἔφη, μὴ ἴσον. ἐὰν δὲ κλέπτῃ τε μὴ ἁρπάζῃ τὰ τούτων, ἀδίκαια ποιήσει; καὶ μάλα, ἔφη. ἀλλ' ἐπὶ σε τὸ πρῶτον ὑπελάμβανον πρὸς τοὺς φίλους μόνους ταῦτ' ἐρωτᾶν. ἀκούω, ἔφη, ὅσα πρὸς τὴν ἀδικίαν ἐθήκαμεν, πάντα καὶ πρὸς τὴν δικαιοσύνην θετέον ἂν εἴη; ἔοικεν, ἔφη. βούλῃ οὖν, ἔφη, ταῦτα ὅτῳθάτερ διορισώμεθα πάλιν πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους δίκαιον εἶναι τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, πρὸς δὲ τοὺς φίλους, ἀδίκους· ἀλλὰ δεῖ πρός γε τούτοις ὡς ἁπλῶς σωφρονεῖν

cimos esse oportere? Volo, inquit Euthydemus. Quid igitur? subiecit Socrates, si quis imperator deiectis animis esse copias suas videat, & confecto mẽdacio dicat aduentare socios, atq; hoc mendacio militibus animi deiectionem adimat, quánam ex parte fraudem hãc collocabimus? Videtur mihi ad iusticiam, inquit, referenda. Quòd si quis autẽ filium suum indigentẽ pharmaco, idemq; respuentẽ deceperit ita, vt pharmacũ ei det loco cibi, eoq; vsus mẽdacio valetudini eum restituat: hæc item fraus vbi erit collocanda? Videtur, inquit, ea quoq; mihi eódem referẽda. Quid autẽ, si quis amicũ habeat, qui magno sit in mœrore, metuens ne sibi manus adferat, suffuretur aut eripiat vel gladiũ vel quid eiusmodi, vtro id quoq; loco ponendũ? Nimirum ad iusticiam, inquit. Ergo tu dicis, ait, non debere nos etiã ergo amicos in omnibus nosmet simplices exhibere. Non per louem, ait, immò quæ dixi retracto, si quidẽ licet. Atqui, subiecit Socrates, multo magis hoc licere debet, quã non rectè aliquid constituere. Ceterũ ex ijs qui amicos nocẽdi caussa decipiũt, (vt ne id qui dẽ non cõsideratum relinquamus) vter iniustior est, qui volẽs hoc, an qui inuitus facit? Ego verò, mi Socrates, nõ amplius eis fidẽ habeo, quæ respondeo. Nã quæ diximus antehàc omnia nũc aliter se habere mihi videtur, quàm ego tum putarẽ. Sed tamen dictũ sanè a me esto, iniustiorẽ esse qui volẽs fallat, illo qui nolens. Num verò tibi quod iustũ est disci posse, atq; etiã esse scientia quædã iusti videtur, quẽadmodum est litterarũ? Mihi quidem, ait. Vtrùm verò magis esse litteratũ iudicas, eúmne qui volens non rectè scribat & legat, an qui nolẽs? Qui volens scilicet. Nã poterit is, vbi volet, etiã rectè vtrumq; facere. Qui ergo volẽs nõ rectè scribit, litteratus scilicet erit, qui verò nolens, illiteratus? Cur nõ? Vtrùm verò is, qui volẽs mentitur ac decipit, quæ iusta sunt nouit, an qui nolens? Nimirum is, qui volens. Ergo litteratiorem illũ, qui litteras nouit, eo putas esse, qui has ignorat? Ita est. Et iustiorem qui iusta scit, eo qui nescit? * Videtur id ita esse. Atq; hæc ipsa nescio quî mihi dicere videor. Quid autem, si quis verum dicere velit, ac nunquam de ijsdem eadem dicat, sed de eadem via loquẽs modò quidem hanc versus orientem solem, modò versus occidentẽ dicat tendere, & rationes easdem reddens modò plures, modò pauciores exhibeat, de hoc homine quid tibi videtur? Patet, inquit, eum quæ scire se putabat, nescire. An autem nosti quosdam, qui seruiles homines appellantur? Noui equidem. Num ita vocantur ob scientiam, an propter insciti am? Haud dubiè propter insciti am. Ergóne propter ignorationem artis excusoriæ nomen hoc cõsequuntur? Minimè. An quòd ædificandi artem non teneant? Ne hac quidem de caussa. An quòd artẽ cerdonũ nesciant? Ob nihil horũ, immo verò ratione contraria se res habet. Nam maxima ex parte qui tenet artes huiusmodi, seruiles sunt. Ergo nomen

* lectio marginis.

σαζον εἶναι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος. τί οὖν; ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐὰν πῃ στρατηγὸς ὁρᾷ ἀθύμως ἔχον τὸ στράτευμα, ψευσάμενος φήσῃ συμμάχους πορεύεσθαι, καὶ ὃς δὲ τοῦτο πάνυ † τὰς ἀθυμίας τῶν στρατευμάτων, ὠφελήσει τὸν ἀπάντων τούτων ἥττους; δοκεῖ μοι, ἔφη, πρὸς τὸν δίκαιον σωίλειν. ἐὰν δέ τις ὑὸν ἑαυτοῦ δεόμενον φαρμακείας, ἵνα μὴ πορεύηται φάρμακον, ἐξαπατήσας, ὡς σπουδῇ δὲ φάρμακον δῶ, καὶ ὃς δὲ ψευσάμενος ὠφελήσει τὸν ὑγιᾶ ποιήσῃ, τούτου αὖ τί ἀπάντων ἥττους; δοκεῖ μοι, ἔφη, ἡ ταὐτὸν εἰς τὸ αὐτό. τί δὲ αὖ τις, οἰ ἀθυμίᾳ ὄντα φίλον, δείσας μὴ ἀπάγχηται ἑαυτὸν, κλέψῃ ἢ ἁρπάσῃ ἢ ξίφος ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ἆρ' οὐ ποτέρως ἂν δοκεῖ σοι ἥττων γενέσθαι; ἀμφοτέρως, ἔφη, ἡ ταὐτὸν γε· πρὸς τὸν δίκαιον σωίλειν. λέγεις, ἔφη, σὺ οὐδὲ πρὸς τοὺς φίλους ἅπαντα δεῖν ἀληθεύεσθαι. μὰ δί' οὐ δῆτα, ἔφη. ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ γε δεῖ μᾶλλον ἢ μὴ ὀρθῶς πλέειν. τὴν δὲ δὴ τοῖς φίλοις ἀπατῶντα τὴν ὠφελίαν βλάβην (ἵνα μηδὲ τοῦτο † παραλείπωμεν ἄσκεπτον) πότερον ἀδικοῦντός ἐστιν, ὁ ἑκών, ἢ ὁ ἄκων; ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνο μὲν ἔγωγε πεῖσαι οἷός τε εἶναι νομίζω. ἐπεὶ καὶ τὰ πρόσθεν πάντα νυνὶ ἄλλως ἔχειν δοκεῖ μοι ἢ ὡς ἐγὼ τότε ὡμην. ὅμως δὲ ἐρήσθω μοι ἀδικώτερον εἶναι τὸν ἑκόντα ψεύδεσθαι τοῦ ἄκοντος. δοκεῖ δέ σοι μανθάνοις καὶ ὠφελίμην τοῦ δικαίου εἶναι, ὥσπερ τὴν γραμματικήν; ἐμοί γε. πότερον οὖν γραμματικώτερον κέκληκας ὃς ἂν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφῃ καὶ ἀναγνῶσκῃ, ἢ ὃς ἂν ἄκων; ὃς ἂν ἑκών, ἔγωγε. δίκαιος οὖν, ὁπότε βούλοιο, καὶ ὀρθῶς αὐτὰ ποιεῖν. οὐκοῦν ὁ μὲν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφων, γραμματικὸς ἂν εἴη, ὁ δὲ ἄκων, ἀγράμματος; πῶς γὰρ οὔ; τὰ δίκαια δὲ πότερος ὁ ἑκὼν ψευδόμενος ἢ ἐξαπατῶν οἶδεν, ἢ ὁ ἄκων; δῆλον ὅτι ὁ ἑκών; δικοῦν γραμματικώτερος μὲν ἂν ὠφελιμώτερος γράφειν τὰ γράμματα τῶν μὴ ὠφελιμώτερος; φαίνομαι. δοκεῖ δέ μοι καὶ ταὐτὰ οὐκ ὀλίγ' ὅπως λέγειν. τί δὲ δή, ὃς ἂν βουλόμενος ταὐτὰ λέγειν, μηδέποτε τὰ αὐτὰ πρὸς τὴν αὐτὴν λέγῃ, ἀλλ' ὁδόν τε φαῦλον πρὸς αὐτὸν, ὅτε μὲν πρὸς ἑῴαν, ὅτε δὲ πρὸς ἑσπέραν φάσκῃ, καὶ λογισμὸν ἀφανιμώτατον ἂν αὐτὸν, ὅτε μὲν πολέω, τοτὲ δ' ἐλαύνω ἀφανίνῃ, τί σοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος; † ἄλλος νή δί' εἶναι, ὅτι ἄφετος εἰδέναι, ἀκ οἶδεν. οἶσθα δὲ πανσοφιστὰς καλουμένους; ἔγωγε. πότερόν σε δοκοῦσιν ἢ δί' ἀμαθίαν; δῆλον ὅτι δ' ἀμαθίαν. ἆρ' οὖν δὲ πρὸς τὸν χαλκεύσαντα ἀμαθίας τὸν ὀνόματον τοῦτον τυγχάνουσιν; οὐ δῆτα. ἀλλ' ἆρα διὰ τὸν τοῦ πεπαίνεσθαι; ὀδὲ δῆ. ταὐτόν. ἀλλὰ δῆ πρὸς τὸν σκυτοτόμον; οὐδὲ δί' οὗ τοῦτον, ἔφη, ἀλλὰ καὶ ζωγράφους· οἱ γὰρ πολεῖοι τὴν γε τὰ διαῦτα ὠφελιμώτατα ἀνθρωποποιοῦσιν εἰκόνας. ἆρ' οὖν τὴν

τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια μὴ ἐδότην δ' ὄνομα τὸ τ' ἐστίν; ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. ἀνοῶ δὴ πάντι τρόπῳ ἀμφισβητοῦντος φεύγειν ὅπως μὴ αὐθράποδα ὦμεν. δῆλα νὴ Δία δῆτα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πάνυ ὦμην φιλοσοφεῖν φιλοσοφίαν, δι' ἧς αὖ μάλιστα ᾠόμην παιδευθῆναι τὰ προσήκοντα αὐτῷ καλοκἀγαθίᾳ ὀρεγομένῳ· νυνὶ δὲ πῶς οἴει με ἀθύμως ἔχειν, ὁρῶντα ἐμαυτὸν ἀμφὶ μὲν τὰ προπεπονημένα δὲ καὶ ἐρωτώμενον ἀρκεῖναθαι δυνάμενον ὑπὲρ ὧν μάλιστα χρὴ εἰδέναι, ἄλλως δὲ ἐδὲν οὐδεμίαν ἔχοντα λῶν αὖ τοῦτο μεταβάλωμαι βελτίων γενοίμην, καὶ ὁ Σωκράτης, ἆπε μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, εἰς † δελφοὺς ἦδη ποτὲ ἀφίκου; καὶ δὶς νὴ δί', ἔφη. κατέμαθες οὖν πρὸς; ναὶ πού γε γεγραμμένον τι, γνῶθι σαυτόν; πάνυ γε. πότερον οὖν οὐδὲν σοι τοῦτο γράμματος ἐμέλησεν, ἢ προσέχεις τε τῇ ἐπιχειρησαι σαυτὸν διανοεῖσθαι ὅστις εἶνις; μὰ δί' οὐ δῆτα, ἔφη. καὶ γὰρ δὴ πάνυ τοῦτό γε ᾠμην ἐδέναι· σχολὴ γὰρ ἄν ἄλλο τι ἠδεσάν γε μανθάνειν ἐμαυτὸν ἐγίγνωσκον. ποτέρως δέ σοι δοκεῖ γιγνώσκειν ἑαυτὸν ὁ ταῦτα ποιῶν μόνον οἷός τε ὢν, ἢ ὅστις, ὥσπερ οἱ ἵπποις ὠνούμενοι, οὐ πρότερον οἴονται γιγνώσκειν ὅτου ἂν βούλονται γνῶναι, πρὶν ἂν διανοίξωνται ποτέρως δύπεινὴς ἵππος ἢ δυσπειθής, καὶ ποτέρως ταχὺς ἢ βραδύς, καὶ τἆλλα τὰ πρὸς τὴν τοῦ ἵππου χρείαν· διὰ τηδεία τε καὶ αἰνεσιτήδεα ὅπως ἔχει οὕτως ἑαυτὸν διανοιξάμενος ὁ ποιῶν ὅτι πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην χρείαν, ἐγνωκὼς τὴν αὐτοῦ δύναμιν; οὕτως ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ μὴ ἐδὼς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἀγνοεῖν ἑαυτόν. ἐκεῖνο δὲ οὐ φανερόν, ἔφη, ὅτι ᾗ μὲν ἡδέα ἑαυτοῖς πολλὰ ἀγαθὰ πάρεχουσιν οἱ αὐθρωποι, ᾗ δὲ τοὐναντίον ἑαυτῶν, πολλὰ κακά; οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτούς, τά τε ἑαυτῶν ἴσασι, καὶ διαγιγνώσκουσιν ἅτε δύνανται καὶ ἃ μή· καὶ ἃ μὲν ἐπίστανται, πράττοντες, εὐπορίζονταί τε ὧν δέονται, καὶ εὖ πράττουσιν· ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται ἀπεχόμενοι, ἁμαρτάνοντες γίγνονται, καὶ διαφεύγουσι τὰ κακὰ πράττειν. δοκεῖ δέ μοι καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὠφελίμους εἰδέναι, καὶ ᾗ μὲν τὴν ἄλλων χρείας τά τε ἀγαθὰ ποριζόντων, καὶ τὰ κακὰ φυλάττοντας. οἱ δὲ μὴ εἰδότες ἄλλα διεψευσμένοι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν, πρός τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς τἆλλα ἀνθρώπινα πράγματα ἁμοίως διάκεινται, καὶ οὔτε ὧν δέονται ἴσασιν, οὔτε ὅ, τι πράττουσιν, οὔτε οἷς χρῶνται, ἀλλὰ πάντων τούτων διαμαρτάνοντες, τήν τε ἀγαθῶν ἀποτυγχάνουσι, καὶ τοῖς κακοῖς περιπίπτουσι. καὶ οἱ μὲν εἰδότες ὅ, τι πράττουσιν, οὕτε ὃν δέονται ἴσασιν, ἐπιτυγχάνοντες ὧν πράττουσιν, εὐδοξοί τε καὶ τίμιοι γίγνονται, καὶ οἵτε ὁμοῖοι τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις χρῶνται, οἵτε ἀποτυγχάνοντες τῆν πράγματων ἐπιθυμεῖ· τοῦτος ὑπὸ ἀντῆ βελτίωσ, καὶ πείσασθαί τε ἑαυτῆ τοῦτον, καὶ τὰς ἐλπίδας τῆ ἀγαθῶν

nomen hoc ijs competit, qui quæ honesta & bona & iusta sunt ignorant? Ita mihi videtur, inquit. Contentis itaque viribus omni modo fugere oportet, ne mancipia simus. Ego verò mi Socrates, ait, omnino me illi philosophiæ vacare putabam, ita me Dij ament, per quam maximè futurum existimabam vt in ijs instituerer, quæ homini honesti virtutísque studioso conuenirent. Nunc quàm mœsto me esse putas animo, quum videam me per ea, quæ antehac laborando consequutus sum, ne respondere quidem de ijs posse, quæ in primis scienda sunt, ac via nulla restet, qua insistens euadam melior? Tum Socrates: Dic mihi mi Euthydeme, ait, Delphósne profectus aliquando es? Immo bis, inquit. An animaduertisti ad templum alicubi scriptum esse, Nosce teipsum? Sanè, inquit. Vtrum igitur id planè contemsisti, an aduertisti animum ac temet considerare conatus es, qui sis? Minimè, inquit. Nam prorsus id me putabam iam scire. Necenim facilè quid aliud scirem, si ne meipsum quidem nossem. Vtrum verò tibi videtur is semet nosse, qui nomen tantùm suum nouit, an qui instar equos ementium, qui non prius eum se nosse putant, quem nosse volunt, quàm animaduerterint vtrum sit tractabilis nécne: vtrum robustus, an debilis: vtrum celer, an tardus: itemque in ceteris, quæ vel conueniunt, vel non conueniunt equo, quinam adfectus sit: ita & ipse considerans semet qualis sit ad vsum humanum, vires suas nouit? Sanè mihi videtur is, ait, qui vires suas non nouerit, seipsum non nosse. An verò non perspicuum est, inquit, ex eo quòd se nouerint, maxima homines bona percipere, quum ex ignoratione sui mala plurima sentiant? Nam qui seipsos norunt, quæ sibi commoda sint sciunt, & quæ vel possint vel nequeant dignoscunt: præterea ijs agendis quæ sciunt, comparant sibi necessaria, felicésque sunt: ab alijs verò, quæ nesciunt abstinendo, non delinquunt, ac quò minus infelices sint, vitant. Itaque ceteros etiam homines explorare quum possint, aliorum vsu sibi bona comparant, & a malis sibi cauent. At qui vires suas ignorant, ad homines ceteros résque humanas alias eodem modo adfecti sunt, nec quibus ipsis opus sit norunt, nec quid agant, nec quibus vtantur: sed ab omnibus his aberrantes bonis frustrantur, & in mala incidunt. Præterea qui quum sciant quid faciant, consequuntur actionum suarum finem, magnam & gloriam & honorem adipiscuntur, vtunturque illis perlubenter qui similes eis sunt, & qui frustrantur instituto suo cupiunt hos pro se consilium inire, sibiq; præsse, spem denique suam in

De Delphica sententia, Nosce teipsum.

in eis collocant, ac propter hæc omnia maximè ipsos diligunt: at qui quæ agant nesciunt, & eligunt malè, posteaquam instituto suo frustrantur, non modò in hoc damno quodam ac pœna multatur, sed etiam infames & ridiculi fiunt, & spreti dedecoreq3 notati viuunt. Vides etiam ciuitates, quotquot ignorantes vires suas bellum aduersus potentiores gerunt, alias prorsus euerti, alias ex liberis in seruitutem redigi. Tum Euthydemus: Velim scias, inquit, mi Socrates, verbum hoc, Nosce teipsum, magni mihi faciendum videri. Verùm vnde cognoscendi sui sit faciundum initium, ob id scilicet in te coniecti sunt oculi mei, num mihi velis hoc exponere. Nosti tu omnino, inquit Socrates, qualia sint tum quæ bona, tum quæ mala sunt. Noui, ait. Age verò, mihi quoque illa exponito. Id quidem difficile non est, inquit Euthydemus. Primùm ipsum rectè valere bonum esse arbitror: morbo autem laborare, malum. Deinde quæ horum vtriusque caussæ sunt, potus, cibi, studia, si qua rectam ad valetudinem pertinent, bona sunt: quæ verò ad ægrotationem, mala. Ergo, inquit Socrates, tum rectè valere, tum ægrotare, quum quidem boni alicuius caussa sunt, bona fuerint scilicet: quum verò mali, mala. Quando autem, ait Euthydemus, rectè valere mali alicuius caussa esse possit, ægrotare verò boni? Tum, inquit, ita me Iupiter amet, quum qui militiæ turpis; vel nauigationis damnosæ, vel aliarum huiusmodi rerum participes facti sunt, propter robur pereunt: alij verò qui propter imbecillitatem absunt, incolumes euadunt. Verè dicis. Sed vides, inquit, etiam rerum vtilium quosdam ob robur participes fieri, quum alij ob imbecillitatem absint. Ergo hæc, ait, quum nonnumquam ex vsu sint, nonnumquam noceant: non magis bona, quàm mala sunt. Non, per Iouem, ait, secundum hanc quidem rationem. Sed tamen sapientia, mi Socrates, haud dubiè bonum est. Nam quale tandem negotium non melius efficiat, si quis sapiens sit, quàm si rudis? Quid verò, subiecit Socrates, non audisti Dædalum a Minoe captum seruitutem seruire coactum fuisse, tum patria tum libertate orbatum: quumque aufugere vnà cum filio conaretur, filium amisisse, ac ne ipsum quidem saluum elabi potuisse, sed ad barbaros delatum, rursus ibidem seruiisse? Dicuntur illa sanè, inquit. At Palamedis calamitates non audisti? Hunc enim prædicant omnes ob sapientiam Vlyssis inuidia periisse. Id etiam fertur, ait. Quot item alios existimas, inquit, ob sapientiam abreptos ad Persicum regem esse, atque istic seruire? Videatur mi Socrates, ait, felicitas bonum esse, de quo minimè dubitari possit. Nisi quis, inquit, mi Euthydeme, de dubijs eam bo-

Dædalus á Minoe captus.

ἀγαθῶν οἰ τούτοις ἔχουσι· καὶ ὅλῳ παντὶ τῷ πανταχοῦ μάλιστα τούτοις ἀγαπῶσιν. οἱ δὲ μὴ εἰδότες ἃ πιοῦσι, κακοῖς δὲ αἱρούμενοι, καὶ οἷς ἂν ἴδωσι χειρήσασθαι ἀρτυχαίνοντες, οὐ μόνον οἱ αὐτοῖς τούτοις ζημιοῦνται τε καὶ κολάζονται, ἀλλὰ καὶ ἀσθενοῦσι ἅμα τοῦτο, καὶ κατάγελασοι γίγνονται, καὶ καταφρονούμενοι καὶ ἀπαιτιζόμενοι ζῶσιν. ὁρᾷς δὲ καὶ τὴν πόλεως ὅτι ὅσαι ἐαυτὴν ἀγνοήσασι πῶς ἑαυτῆς δύναμιν κρείττοσι πολεμήσουσιν, αἱ μὲν αὐάστατοι γίγνονται, αἱ δὲ ἐλεύθεραι δοῦλαι. καὶ ὁ Εὐθύδημος· ὡς παγυ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, πολλοῦ ποιητέον εἶναι δ' ἑαυτὸν γιγνώσκειν, οὕτως ἴσθι· ὁπόθεν δὲ χρὴ ἀρξάσθαι ἐπισκοπεῖν ἑαυτόν, εἰπὲ πρός σε ἀβλέπω εἴ μοι ἐθελήσεις αὖ ὑπομνήσασθαι. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ὁποῖά ἐστι, σαυτὸς σου γιγνώσκεις. νὴ δί', ἔφη. εἰ γὰρ μηδὲ ταῦτα οἶδα, καὶ τὴν αὐθαδεστάτην φαυλότατος ἂν εἴην. ἴθι δή, ἔφη, καὶ ἐμοὶ ὑπομίμνησκε αὐτά. ἀλλ' οὐ χαλεπὸν τοῦτο, ἔφη. πρῶτον μὲν γὰρ † αὐτὸν ὑγιαίνειν ἀγαθὸν εἶναι νομίζω, τὸ δὲ νοσεῖν, κακόν. ἔπειτα τὰ αἴτια ἑκατέρου αὐτῶν καὶ ποτὰ καὶ βρωτὰ καὶ ἰδιπαθήματα, τὰ μὲν πρὸς δ' ὑγιαίνειν φέροντα, ἀγαθά, τὰ δὲ πρὸς δ' νοσεῖν, κακά. οὐκοῦν, ἔφη, καὶ δ' ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν ὅταν μὲν ἀγαθοῦ ἴνδς αἴτια γίγνηται, ἀγαθὰ ἂν εἴη· ὅταν δὲ κακοῦ, κακά. πότε δ' αὖ, ἔφη, δ' μὲν ὑγιαίνειν κακοῦ αἴτιον γένοιτο, δ' δὲ νοσεῖν, ἀγαθοῦ; ὅταν νὴ δί', ἔφη, στρατείας τε αἰσχρὰς καὶ ναυπλίας βλαβερὰς καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων οἱ μὲν δι' ἐφόδου μεταχόντες ἀπόλωνται, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀφελεῖς σωθῶσιν. ἀληθῆ λέγεις. ἀλλ' ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ τὴν ὠφελίμησον οἱ μὲν δι' εὐφόδου μετέχουσιν, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀφελεῖσθαι. ταῦτα οὖν, ἔφη, ποτὲ μὲν ὠφελοῦντα, ποτὲ δὲ βλάπτοντα, οὐ μᾶλλον ἀγαθὰ ἢ κακά ἐστιν. οὐδὲν μὰ δία φαίνεται, κατά γε τοῦτον † λόγον. ἀλλ' ἥ γε τρίτη. σοφία, ὦ Σώκρατες, ἀναμφισβητήτως ἀγαθόν ἐστιν. ποῖον γὰρ ἄν τις πρᾶγμα οὐ βέλτιον πράττοι σοφὸς ὢν ἢ ἀμαθής; τί δέ; δ' ν σκάλλον, ἔφη, οὐκ ἀκήκοας, ὅτι ληφθεὶς ὑπὸ Μίνω διὰ τὴν Σοφίαν, ἰδαγωγίζε ἐκείνῳ δουλεύῃν, καὶ τὸν πατέρα ἅμα καὶ τὸν ἐλευθερίαν ἐστερήθη, καὶ ἰδίᾳ χερῶν ἀφορισθάσκῃν μηδὲ τὸν υἱόν, τόν τε παῖδα ἀπώλεσε, καὶ αὐτὸς οὐκ ἠδυνήθη Σοφίαν, ἀλλ' ἀπενεχθεὶς εἰς ἴνδς βαρβάρους, πάλιν ἐκεῖ ἐδουλάβυε; λέγεται νὴ δί', ἔφη, ταῦτα. τὸν δὲ Παλαμήδους ὀκ ἀκήκοας πάθημα; σχεδὸν γὰρ δή πάντες ὑμνοῦσιν, ὡς διὰ σοφίαν φθονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἀπώλετο. λέγεται καὶ ταῦτα, ἔφη. ἄλλους δὲ πόσους οἴει διὰ Σοφίαν αἰχμαλώτους πρὸς βασιλέα γεγονέναι, καὶ ἐκεῖ δουλεύειν; κινδυνεύει, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀπ' αὐτό, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ὑπ' ἀμφιλόγων ἀγαθῶν*

bonis componat. Quid autem, subiecit ille, dubiũ esse possit inter illa, quæ ad felicitatem pertinẽt? Nihil, inquit, modò nõ addamus ei pulcritudinem formæ, vel robur, vel opes: vel gloriam, vel quid aliud eiusmodi. At verò per Iouẽ, ait, hæc addemus ei. Nam quî possit absq3 his beatus quis esse? Addamus sanè, respondit Socrates, illa ob quæ multa eaq3 grauia hominib. accidunt. Multi enim ob venustate formæ ab ijs, qui erga elegantes amore incitantur, violantur: multi propter robur suum maiora quædam aggressi opera, non exiguas in calamitates incidunt: multi propter opes emolliti delicijs, ac insidijs petiti pereunt: multi ob gloriam potentiamq3 in republica, magna sunt mala perpessi. Enimuerò, ait Euthydemus, si neq3 dum felicitatẽ ipsam prædico, rectè dico: fateor me ne id quidem, quod precibus petẽdum a Dijs sit, nosse. Fortasse tu hæc, subiecit Socrates, ne considerasti quidẽ propterea, quòd omnino scire te illa crederes. Quia verò te accingis, vt ciuitati quæ dominatui populari subiecta est, præsis: haud dubiè quid imperiũ populare sit, nosti. Omnino, ait. Ergóne putas scire te quid populi sit dominatus, quũ quid sit populus nescias? Minimè, inquit. Et quid putas esse populum? Equidem hoc nomine ciues pauperes accipio. Et pauperes igitur nosti? Cur nõ? Ergo etiam nosti diuites? Nihilo minus, quàm pauperes. Quales autem pauperes, & quales appellas diuites? Pauperes, inquit, arbitror esse, quibus nõ suppetit sumtus, quem facere necesse est: at quibus etiam plus, quàm satis sit, suppetit, eos appello diuites. Ergóne vmquam animaduertisti, nonnullis qui admodũ pauca possident, non solùm ea ipsa sufficere, sed de his etiam alia adquirere: quũ alijs etiam admodũ multa nõ sufficiant? Ita est per Iouem, ait Euthydemus. Nã rectè me mones. Etenim quosdam tyrannos etiã noui, qui ob inopiam perinde ac maximè egeni, alijs iniuriam inferre coguntur. Ergo si hæc, inquit Socrates, ita se habent: tyrannos ad populum, alios qui pauca possident, si quidem familiaris rei administrandæ periti fuerint, inter opulentos referemus. Etiam id fateri me, ait Euthydemus, imbecillitas mea cogit: adeoq3 ita cogito, optimũ ne fuerit me silere. Nã simpliciter metuo, ne nihil sciã. Itaq3 uehementi dolore correptus discessit, quũ quidẽ et cõtẽneret seipsum, et reapse mãcipiũ esse crederet. Ac multi quidẽ hoc modo tractati a Socrate nõ amplius eũ cõueniebãt, quos etiã stolidiores esse putabat: verùm Euthydemus nõ alia se ratiõe hominẽ alicuius pretij posse fieri arbitrabatur, quàm si cũ Socrate frequentissimè versaretur, neq3 amplius ab ipso abesse poterat, nisi quid rei necessariæ impediret. Quinetiam quædam ipsius instituta imitabatur. Itaq3 Socrates, qui eũ sic adfectũ esse animaduerteret, minimè ipsũ perturbabat, sed quãsimplicissimè et clã-

ἀγαθῶν ζωπυρεῖν. τί δ' αὖ, ἔφη, τὴν δύσμνημονικὸν ἀμφίλογον εἶναι; ὀρθῶς, ἔφη, εἴγε μὴ πρὸς ἅμαρτίαν αὐτῷ κάλλος, ἢ ἰσχύς, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ καί τι ἄλλο τοιοῦτον. ἀλλὰ νὴ δία πρὸς ἁμαρτίαν, ἔφη. πῶς δ' αὖ τις αὖθις τούτην δύσμνημονικὸν νὴ δί', ἔφη· πρὸς ἁμαρτίαν ἄρα ὀρᾷ ὧν πολλὰ καὶ χαλεπὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις. πολλοὶ μὲν γὰρ δι' κάλλος ἤδη τῇ ὕβρει τοῖς ὡραίοις παρακαιομένοι διαφθείρονται, πολλοὶ δὲ δι' τὴν ἰσχὺν μείζοσιν ἔργοις ὑπιχειροῦντες, οὐ μικροῖς κακοῖς πολλαπλάσοι, πολλοὶ δὲ διὰ τὸν πλοῦτον διαθρυπτόμενοί τε καὶ ὑπὸ ἡδονῶν δουλούμενοι ἀπόλωνται, πολλοὶ δὲ δόξαν καὶ πολιτικὴν δύναμιν, μεγάλα κακὰ τὰ πόλεσι, διὰ ταύτην ἔλαβον. ἀλλὰ μὴν, ἔφη, εἴγε μηδὲ δύσμνημονεῖν ἐπαινῶν ὀρθῶς λέγω, ὁμολογῶ μηδ' ὅ, τι πρὸς σὲ ἀκούσας εὖ ἔχεσθαι καὶ εἰδέναι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἴσως διὰ σοφόν τινα εἰδέναι. ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ὁποῖά ἐστι, σαυτὸς σου γιγνώσκεις. νὴ δί', ἔφη. εἰ γὰρ μηδὲ ταῦτα οἶδα, καὶ τὴν αὐθαδεστάτην φαυλότατος ἂν εἴην. ἐπεὶ δὲ πόλεως δημοκρατουμένης πρᾶγμα ἔχειν προστάναι, δῆλον ὅτι δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστιν. σαυτὸς σου, ἔφη. δοκεῖ οὖν σοι δυνατὸν εἶναι δημοκρατίαν εἰδέναι μὲν εἰδότα δῆμον; μὰ δί' οὐκ ἔγωγε. νὴ τί νομίζεις δῆμον εἶναι; οὐ πένητας τε πολίτας ἔγωγε. νὴ οὐ πένητας ἄρα οἶσθα; πῶς γὰρ δ'; ἆρ' οὖν καὶ οὐ πλουσίους οἶσθα; † ὁδὲ δὲ ἦττον ἢ τοὺς πένητας. ποίους δὲ πένητας καὶ ποίους πλουσίους καλεῖς; οὐ μὲν οἶμαι μὴ ἱκανὰ ἔχοντας εἰς ἃ δεῖ τελεῖν, πένητας, οὐ δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν, πλουσίους. καταμεμάθηκας οὖν ὅτι οἷοις μὲν πάνυ ὀλίγα ἔξεστιν οὐ μόνον ἀρκεῖ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ πολὺ ποιοῦσι περιττά· οἷοις δὲ πάνυ πολλὰ οὐχ ἱκανά ἐστι; καὶ νὴ δί', ἔφη ὁ Εὐθύδημος. ὀρθῶς γάρ με ἀναμιμνήσκεις. οἶδα γὰρ καὶ τυράννους ἐνίους οἳ δι' ἔνδειαν ὥσπερ οἱ ἀπορώτατοι ἀναγκάζονται ἀδικεῖν. ἦκον, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ γε ταῦτα οὕτως ἔχει, τὸν μὲν τυράννους εἰς τὸν δήμον ἀριθμῶ, τοὺς δὲ ὀλίγα κεκτημένους, ἐὰν οἰκονομικοὶ ὦσιν, εἰς τοὺς πλουσίους. νὴ ὁ Εὐθύδημος ἔφη, ἀναγκάζῃ με ταῦτα ὁμολογεῖν δηλονότι ἢ ἐμὲ φαυλότατον, νὴ φρονιπίζω μὲν ἥκιστα τῶν ἐμοὶ σιγᾷν· κινδυνεύω γὰρ ἀπόλωλος οὐδὲν εἰδέναι. καὶ πάνυ ἀθύμως ἔχων ἀπῆλθε, καταφρονήσας ἑαυτοῦ, νὴ ὁμίσας τῷ ὄντι ἀνθρωποδον εἶναι. πολλοὶ μὲν οὖν τὴν οὕτω διακειμένην ὑπὸ Σωκράτους οὐκέτι αὐτῷ προσῄεσαν, οὓς καὶ βλακωτέρους ἐνόμιζεν. ὁ δ' Εὐθύδημος ὑπέλαβεν οὐκ ἄν ἄλλως οἰηθῆναι λόγου γενέσθαι ἐμὲ ὅπ μάλιστα Σωκράτει συεῖναι· νὴ οὐκ ἀπελείπετο ἐπ' αὐτῷ, εἰ μή τι ἀναγκαῖον ἦν. ἐνίαι δ' καὶ ἐμιμεῖτο ὧν ἐκεῖνος ἐπετήδευεν. ὁ δ' ὡς ἔγνω αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, ἧκιστα μὲν διετάραττεν, ἀσθενέστατα δὲ καὶ σαφέστατα ὑφηγεῖτο ἃ τε ἀνόμιζεν εἰδέναι κράτιστον δ' ἂν, νὴ ὠπτησθείης † κράπτσκε εἶναι. δ' μὲν διακτικοὺς οὖν † δεκτικοὺς καὶ πρακτικοὺς καὶ μαχανικοὺς γίγνεσθαι τοὺς σωούτας οὐκ ἔστιν ὅτε λέγοι, ἀλλὰ πάντα ἐπιστήμονας ἀγαθοὺς εἶναι ἐνόμιζεν. ἐπεὶ δὲ ἐπιθυμοῦντα τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἑώρα, ἐπιμελῶς ἐπεσκόπει ὅτῳ τρόπῳ ἂν ἐπιθυμοῦντα τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἑώρα, ἐπιμελῶς ἐπεσκόπει ὅτῳ τρόπῳ ἂν

ſed prius exiſtimabat oportere ipſis moderationem indi. Nam qui hæc abſque modeſtia præſtare poſſent, eos iniuſtiores & ad nocendum magis inſtructos eſſe arbitrabatur. Primum autem enitebatur familiares ſuos tales efficere, qui erga Deos modeſtè ſe gererent. Et alij quidem alijs ipſius ad amicos ſermonibus quum intereſſent, eos expoſuerunt: ego verò aderam, quum ad Euthydemum huiuſmodi quædam

De prouidẽtia diuina.

diſſereret: Dic mihi mi Euthydeme, ait, cogitaréne tibi aliquando ſubijt, quàm diligenter Dij ea parauerint, quibus homines indigent? Minimè per Iouem, inquit Euthydemus. At noſti, ait, primùm nos lucis egere, quam Dij nobis ſuppeditant? Noui, inquit, atque id niſi habeamus, oculos ſanè quod attinet, cæcis eſſemus conſimiles. Nihilominus requietis cauſſa, qua egemus, noctem nobis largiuntur, longè commodiſſimum quieſcendi tempus. Hoc etiam, inquit, omnino gratiarum actionem meretur. Quia verò ſol lucidus eſt, ac nobis horas diei, aliaq; patefacit, nox autem propter tenebras eſt obſcurior: aſtra noctu exhibuerunt, quæ noctis horas nobis indicarent, quo fit vt multa tum, quæ neceſſe ſit, perficiamus. Ita eſt, inquit. Enimuerò luna non ſolùm noctis, ſed etiam menſis partes nobis patefacit. Omnino, ait. Quòd item nutrimento quum egeamus, e terra nobis illud producant, & ad hoc anni tempora conuenientia tribuant, quæ nobis non modò magna copia neceſſaria præparant, ſed ea quoque de quibus delectationem capimus? Etiã hæc, inquit, magnæ ſunt deorum erga homines benignitatis. Quòd item nobis aquam largiantur, rem adeò pretioſam, vt et producat & augeat vnà cum terra & cum anni temporibus omnia quæ nobis vſui ſunt, ſimulq; nos etiam alat, ac miſtum omnibus alimentis noſtris faciat, vt & confici ea facilius poſſint, & vſui noſtro magis ſint accommodata, & ſuauiora? Quodq; maxima nobis eam dem copia largiantur, quum illa plurimũ egeamus? Hoc quoq;, ait, prouidentiæ opus eſt. Quòd item ignem nobis dederint, qui nobis aduerſus frigus & aduerſus caliginem opem ferret, nósque omni in arte rebúſque ceteris, quas vtilitatis cauſſa moliuntur homines, adiuuaret? Nam vt ſummatim dicam, nihil homines quod operæpretium ſit, abſque igne rerum ad vitam vtilium parare poſſunt. Etiam hoc benignitatis eſt eximiæ. Quòd item ſol poſteaquàm in hyemem ſe cõuertit, accedendo partim grãdiora quædam facit, partim exſiccat, quorum ſcilicet tempus præterijt: ac poſteaquàm id perfecit, nõ accedit propius, ſed auertit ſeſe, cauens ne ſupra modũ nos calefaciendo lædat: deinde vbi recedens eò peruenit, vbi animaduertimus ipſi futurum, vt frigore congelaſceremus, ſi quidem abiret longius, ad eam cæli partem reuertitur, vbi nobis plurimum prodeſt?

Per

ἀλλὰ πρόσφορον τούτων ἕκαστα τοῖς ἀνθρώποις παρεσκεύασεν. ἐννοεῖς δὲ καὶ ὅτι αὖ τὸ σωφρονεῖν τοῦτο ἀδυναμίᾳ ἀδικοῦντας τὴν δυναμένων ἀδικοῦντων ἀκινδυνότερον εἶναι ποιεῖ. πρῶτον μὲν δὴ πολὺ θεοὺς ἐπιμελεστέρους σωφρονεῖν ποιεῖ τοὺς σωφρονοῦντας. ἄλλοι μὲν οὖν αὐτῷ πρὸς ἄλλους οὕτως ὁμιλοῦντι παρεγένοντο· ἐγὼ δέ, ὅτε πρὸς Εὐθύδημον τοιάδε διελέγετο, παρεγενόμην· ἐπεί μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη ποτέ σοι ἐπῆλθεν ἐνθυμηθῆναι ὡς ἀβουλήτως οἱ θεοὶ ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται κατεσκευάκασι; καὶ ὅς, μὰ Δί' ἔφη, οὐκ ἔμοιγε. ἀλλ' οἶδα ὦ γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ πῶς ἔχουσι; νὴ Δί', ἔφη, ὅγ' εἰ μὴ εἴχομεν, ὁμοίοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν, ἐνενόηκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεόμεθ' ὃ ἡμῖν νύκτα πρέχουσι κάλλιστον ἀναπαυτήριον. πάνυ δ', ἔφη, καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον. οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὢν πάσι τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν μὴ ταὐτὰ παύεται σαφηνίζων, ἡδὲ νὺξ, δι' ὃ σκοτεινὴ ἔστιν, ἅσα φεύγει ὄντα, ἄστρα ὡς τὴν νύκτ' ἀνέφηνεν, ἃ ἡμῖν τὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ἐμφανίζει, ἆρ' οὐ τοῦτο πολλὰ ὧν δεόμεθα πρόπολόν ἐστι ταῦτα, ἔφη. ἀλλὰ μὴν ἥ γε σελήνη ὡς μόνον τῆς νυκτὸς ἀλλὰ καὶ τὸν μῆνος τὰ μέρη φανερὰ ἡμῖν ποιεῖ. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. δι' ἃ δ', ἐπεὶ τροφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς αἱρεῖσθαι, καὶ ὥρας ἁρμοττούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἳ ἡμῖν οὐ μόνον ὧν δεόμεθα πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς διαφαινόμεθα; πάνυ, ἔφη, καὶ ταῦτα φιλάνθρωπα. δι' ὃ δὲ καὶ ὕδωρ ἡμῖν πρέχειν οὕτω πολλοῦ ἄξιον ὥστε † ὃ φυτεύθη τε καὶ ζωωθὲν τῇ γῇ, καὶ ταῖς ὥραις παύεται τὰ χρήσιμα ἡμῖν, σωτρέφθη δὲ καὶ αὐξθὲν ἡμᾶς, ὃ μυγνύμενον πᾶσι τοῖς τρέφουσιν ἡμᾶς, δύναται τροφοτόκα τε ὠφελιμώτερα ποιῆσαι καὶ ἥδιω ποιεῖν αὐτά· ὃ, ἐπειδὴ πολέμου δεόμεθα τούτου, ἀφανέστατον αἰεὶ πρέχειν ἡμῖν; καὶ τοῦτο, ἔφη, πρόνοιαν. δι' ὃ δὲ καὶ δι' ὧν ποιεῖται ἡμῖν ἐπίκουρον μὲν ψύχους, ἐπίκουρον δὲ ὀκτύπους, σωτηρίαν τε πάσης τέχνης καὶ παύεται ὅσα ὠφελεῖ; ἕνεκα αἴρεσθαι καταπαύζοντας; ὡς γὰρ σωφρονεῖν ἐπιτηδεύειν, οὐδὲν ἀξιόλογον αὖθ' πρὸς ἀνθρώπους τὸν πρὸς τὸν βίον χρησίμων κατασκευάζοντα. ὑπερβάλλῃ, ἔφη, καὶ τοῦτο φιλανθρωπίᾳ. δι' ὃ δ' ὁ ἥλιος, ἐπειδὰν οἱ χειμῶνι τραπῶσι, πρόσεισι τὰ μὲν ἀσφυώντα, τὰ δὲ ξηραίνοντα ὧν καιρὸς διελήλυθεν· καὶ ταῦτα ἆρα παραξάμενον μηκέτ' ἐγγυτέρω προσέρχεσθαι, δέος ἀκροτέρεσθαι, φυλαττόμενος μή τι ἡμᾶς μᾶλλον τοῦ δέοντος θερμαίνων βλάψῃ· καὶ ὅταν αὖ πάλιν ἀπιὼν χλίνῃ ἔνθα καὶ ἡμᾶς δῆλός ἐστιν ὅτι ἐὰ προσωτέρω ἄπεισιν, ὥστε πάγοσι θεοῦ τὸν ψύχρους, πάλιν αὖ τρέπεσθαι καὶ προσχωρεῖν, καὶ οὕτω ἅπτεσθαι καὶ ἀναζωπυρεῖσθαι ἔνθα ὧν μάλιστα ἡμᾶς ὠφελοίη

νὴ τὸν Δί', ἔφη, ἦ ταῦτα πάντα πάσιν ἔοικεν ἀνθρώπων ἕνεκα γεγονέναι. δι' ὃ δ' αὖ, ἐπειδὴ καὶ τόδε φανερόν ὅτι οὐκ ἂν ὑπενέγκοιμεν οὔτε δι' ἀχεῖμα οὔτε δι' ἀψῦχ', εἰ ἁθρόα πίπτοι γίγνοιτο, οὕτω μὲν κατὰ μικρὸν προπέμπει τὸν ἥλιον, οὕτω δὲ κατὰ μικρὸν ἀπέπεμψε ὥστε λανθάνειν ἡμᾶς εἰς ἐναντία τὰ ἰσχυρότατα καθιστάμενοι; ἐγὼ μέν, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη τοῦτο σκοπῶ, εἰ ἄρα τι θεῶν τοῖς θεοῖς ἔργον ἢ ἀνθρώπους διαπράττεται· ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐμποδίζομαι, ὅτι καὶ τἆλλα ζῷα τοῦτ' μετέχει. οὐ γὰρ καὶ τοῦτ', ἔφη ὁ Σωκράτης, φανερόν, ὅτι καὶ ταῦτα ἀνθρώπων ἕνεκα γίγνεταί τε καὶ αἀτρέφεται; τί γὰρ ἄλλο ζῶον αὐτῶν τε καὶ ὧν καὶ ἵππων καὶ βοῶν καὶ ὄνων καὶ τῶν ἄλλων ζώων τοσαῦτα ἀγαθὰ ἀφελοῦσ ὅσα ἄνθρωποι; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ πολλαχῇ τῶν φυτῶν. τρέφονται τοῖς καὶ χρηματίζονται οὐδὲν ἧττον ἀφ' τούτων ἢ ἀπ' ἐκείνων. πολὺ δὲ γλίσχ ἀνθρώπων ζῷς μὲν ἐκ τῆς γῆς φυομένοις εἰς τροφὴ οὐ χρῶνται, ἀφ' δὲ βοσκημάτων γάλακτι καὶ τυρῷ καὶ κρέασι τρεφόμενοι ζῶσιν. πάντες δὲ πασαγεύοντες καὶ † δαμάζοντες τὰ χρήσιμα τῶν ζώων, εἴς τε πόλεμον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ ξυμφόροις χρῶνται. ὁμογνωμονῶ σοι καὶ τοῦτ', ἔφη. ὁρᾷ γὰρ αὐτῶν καὶ τὰ πολὺ ἰσχυρότερα ἡμῶν, οὕτως ἀσφάλεια γιγνόμενα τοῖς ἀνθρώποις ὥστε χρῆσθαι αὐτοῖς ὅ, τι ἂν βούλωνται. δι' δ', ἐπειδὴ πολλὰ μὲν κακὰ καὶ ὠφέλιμα, ἀμφότερα δὲ ἀλλήλων ὄντα, προσθεῖναι τοῖς ἀνθρώποις αἰσθήσεις ἁρμοττούσας πρὸς ἕκαστα, δι' ὧν ἀφελούμεθα πάντ' τὰ ἀγαθά. δι' δὲ καὶ λογισμὸν ἡμῖν ἐμφῦσαι, ᾧ πρὸ ὧν αἰσθανόμεθα, λογιζόμενοί τε καὶ μνημονεύοντες κατὰ μικρὸν διανοούμεθ' ὅτι συμφέρ, καὶ πολλὰ μηχανώμεθα δι' ὧν τε ἀγαθῶν ἀφελούμεθα, καὶ τὰ κακὰ ἀλεξόμεθα. δι' δὲ καὶ ἑρμηνείαν δοῦναι, δι' ἧς πάντ' τὰ ἀγαθῶν μεταδιδόμεθά τε ἀλλήλοις διδάσκοντες, καὶ νομοθετοῦμεν, καὶ νόμους πιθέμεθα, καὶ πολιτευόμεθα. πάντα πάσιν ἔοικασιν, ὦ Σώκρατες, οἱ θεοὶ πολλῷ τῶν ἀνθρώπων ἐπιμέλφαν ποιεῖσθαι. δι' δὲ, καὶ εἰ ἀπιστεῖν τὰ συμφέροντα προνοεῖσθαι ὑπὲρ τὴν μελόντων, † παύτῃ αὐτοῦ ἡμῖν ξυνεργεῖν, ἀφ' μαντικῆς τοῖς πάντα νομιζομένοις φράζοντες τὰ ἀφελήσοντα, καὶ διδάσκοντες ἃ ἂν ἄριστα γίγνοιντο. σοὶ δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἔοικασιν ἐπιφθονώτερον ἢ τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι, εἴγε μηδὲ ἐπερωτῶμενοι πάντ' σοῦ προσημαίνουσί σοι ἅ τε χρὴ ποιεῖν καὶ ἃ μή. ὅτι δέ γε ἀληθῆ λέγω, καὶ σὺ γνώσῃ, ἂν μὴ ἀναμένῃς ἕως ἂν τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἱκανῶς σοι τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι σέβεσθαι καὶ τιμᾶν τοὺς θεούς. σὺ νόμ δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ὑπομφαίνουσιν. οἵ τε γὰρ ἄλλοι ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ διδόντες, δῆλον τοῦτ' εἰς δι' ἐμφανὲς ἰόντες διδάσκουσιν, καὶ ὁ τὸν ὅλον κόσμον συνταττων τε καὶ ξυνέχων, ὃ ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθά ἐστι, καὶ

γιγνομένους

ταῦτα. γράφεται καὶ, ταύτῃ

quiq3 vtentibus eo semper ipsum non attritum, et integrum, & senectutis expertem exhibet, atq3 etiam cogitatione celerius sumministrantem omnia sine vllo errore: is ergo maxima quæq3 facere cõspicitur, atque hæc gubernans nihilominus cerni non potest. Etiam consideres velim, quòd sol quum omnibus esse conspicuus videatur, nõ permittat hominibus vti se accuratè adspiciant: sed si quis impudenter eum spectare conetur, videndi facultatem amittat. Præterea Deorum quoq3 ministros conspici non posse reperies. Nam fulmen de loco quidem superiori demitti patet, & quòd omnia in quæ incidit vincat: non tamen vel quum accedit, vel quum ferit, vel quum recedit, cernitur. Nec venti videntur, quamquam eorum effecta nobis conspicua sint, & accedentes sentiamus. Quinetiam animus hominis, si quid rerum humanarum aliud, quiddam cum natura diuina cõmune habet. Patet enim hunc in nobis imperare, quamquam non cernatur. Quæ considerantem te nequaquã ea, quæ cerni nequeunt, contemnere decet: sed de ijs quæ accidunt, eorum potestate animaduersa, numẽ ipsum honore prosequi. Scio equidẽ, ait Euthydemus, ne minimum quidem me numen, mi Socrates, neglecturũ. Verùm id mihi molestũ est, quòd nemo mihi hominũ beneficia diuina meritis gratijs rependere videatur. Tibi verò mi Euthydeme, ait, molestũ hoc ne sit. Vides etenim Delphicũ Deum interrogatũ, quo pacto quis gratificari Dijs possit, respõdere: Ex ciuitatis instituto ac more. Est autem institutũ hoc vbiq3, vt pro facultatibus Dij sacrificijs placentur. Qui ergo possit quis pulcrius & religiosius Deos honore adficere, quàm si ita agat, vt ipsimet iubẽt? Sed tamẽ de facultatib. minimè aliquid remittere oportet. Nã quũ quis hoc facit, non se Deos honore prosequi declarat. Itaq3 nihil intermittentẽ adficere Deos honore oportet, & confidenter bona maxima sperare. Nam nemo prudẽs ab alijs maiora sperare potest, quàm ab ijs, qui plurimum prodesse possunt: nec alia ratione, quàm si eis placeat. Et quo pacto magis placere possit, quàm si maximè ipsis obtemperet? Hæc tum dicens, tum ipse faciens, & religiosiores & modestiores reddebat familiares suos. Ne de iusticia quidem sententiam animi sui occultabat, sed eam reipsa declarabat, quum priuatim ac publicè erga omnes ex legũ præscripto et vtiliter sese gereret, ac magistratib. in ijs, quæ lex mãdat, adeò tum domi tum militiæ paréret: vt supra ciues ceteros eum se rectè atque ordine gerere palam esset. Quinetiam quo tempore præses concionum factus est, non permisit plebi, vt præter leges sententiam ferret, sed legibus tanto impetui plebis aduersatus est, quem non puto vllum alium hominem toleraturum fuisse. Quum etiam Triginta uiri contra leges aliquid ei præcipiebant, non obtemperabat. Nam quũ edixissent, ad iuuenes ne dissereret, ac

καὶ ἀεὶ μὲν χωμῳδοῖς ἀτελεῖτε καὶ τ' ὑγιᾶ καὶ ὑγιᾶ
ἀγήραῳ πτέχων, δᾶῆον δὲ νοήματος ἀναμαρτήτως ὑπηρετῳῦτο, οὔτ' ὦ τὰ μέγιστα μ πράττην ὁρᾶται, τόδε δὲ οἰκονομῶν ἀόρατ' ὦ ἡμῖν ὄσιν. οἴνοφ δ' ὅτι καὶ ὁ πᾶσι φανερὸς δοκῶν εἶν ἥλιος, οὐκ ἰῶι τρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν, ἀλλ' ἐαύ τις αὐτὸν ἀναιδῶς ἐγχειρῆ θεᾶσθαι, τῶ ὄμμ ἀφαιρεῖται. καὶ θεῶν ὑπερέτας δὲ τὴν θεῶν βούλησιν ἀφανεῖς ὄντας κεραυνός τε γὰρ ὅτ μὲν αὖῳθεν ἀφίεται δῆλον, ἡ ὅτ οἷς αὖ ἐντύχῃ, ταύτην κρατεῖ· ὁρᾶται δ' οὔτ' ἰῶιῶν, οὔτε κατασκήψας, οὔτε ἀπιών. καὶ ἀνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ ὁρῶνται, ἃ δὲ ποιοῦσι, φανερὰ ἡμῖν ὄσι, καὶ πεσόντ' αὐτὴν αἰσθανόμεθα. ἀλλὰ μῶ καὶ ἀνθρώπου γε ψυχή, εἰ ἐστέ τ καὶ ἄλλο τὴν ἀνθρωπίνων τῶ θείου μετέχει. ὅτ μὲν γὰρ βασιλεύῃ οἰ ἡμῖν φανερὸν, ὁρᾶται δὲ οὐδ' αὐτή. ἃ χρὴ κατανοοῦντα μὴ κατα φρονεῖν τὴν ἀοράτην, ἀλλ' ἐκ τὴν γνωμῶν τῶ δυνάμιν αὐτὴν καταμανθάνοντα, τιμᾶν δ' δαιμόνιον. ἐγὼ μὲν, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὅτ μὲν οὐδὲ μικρὸν ἀμελήσω τῶ δαιμονίου, σαφῶς οἶδα· ἐκεῖνο δὲ ἀθυμῶ, ὅτ μοι δοκεῖ τὰς τὴν θεῶν βουλήσεις οὐδ' ἂν εἷς ποτε ἀνθρώπων ἀξίως χαρίσιν ἀμείβεσθαι. ἀλλὰ μὴ τῶτο ἀθύμει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε. ὁρᾷς γὰρ ὅτ ὁ τὴ Δελφοῖς θεὸς, ὅταν τις αὐ τὸν ἐπερωτᾷ πῶς ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται, Νόμῳ πόλεως. νόμῳ δὲ δήπου ποιοῦντα χρῆ ὅτι κατὰ δύναμιν ἱεροῖς θεοὺς ἁρέσκεσθαι. πῶς οὖν ἂν τις καλλίους καὶ ὁσιώτερος τιμῴη θεοὺς, ἢ ὡς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω ποιῶν; ἀλλὰ χρὴ τῆς μὲν δυνάμεως μηδὲν ὑφίεσθαι. ὅταν γὰρ τις τῶτο ποιῇ, φανερὸς δή που ὅτι τότε ὁ τιμῶν θεούς. χρὴ οὖν μηδὲν ἐλλείποντα κατὰ δύναμιν τιμᾶν τοὺς θεούς, θαῤῥεῖν τε καὶ ἐλπίζειν τὰ μέγιστα ἀγαθά. οὐ γὰρ πῶ ἄλλων γ' ἄν τις μείζω ἐλπίζων σωφρονοίη ἢ πὰ τὴν τὰ μέγιστα ὠφελεῖν δυναμένων, οὐδ' ἂν ἄλλος μᾶλλον ἢ εἰ τούτοις ἀρέσκοι. ἀρέσκοι δὲ πῶς ἂν μᾶλλον ἢ εἰ ὡς μάλιστα πείθοιτο αὐτοῖς; τοιοῦτα μέντοι λέγων τε καὶ αὐτὸς ποιῶν, δικαιοτέρους τε καὶ σωφρονεστέρους τοὺς ξυνόντας πεποίει καὶ ζῆν. ἀλλὰ μὴν καὶ πρὸς τὸ δικαίου γε οὐκ ἀπεκρύπτετο ὧν εἶχε γνώμων, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ † ἀπεδείκνυτο, ἰδίᾳ τε πᾶσι νομίμως τε καὶ ἐπιδάκνοντα
ὠφελίμως χρώμενος καὶ κοινῇ, ἀρχούσι τε ὡ οἱ νόμοι πρόσταττοιεν πειθόμεν καὶ κατὰ πόλιν καὶ ὡ τοῖς στρατείαις, οὕτως ὥστε διαφανῆ εἶναι πᾶσι τοὺς ἄλλους δικαιοτάτην. καὶ ὅτε οἱ τοὺς ἐκκλησίαις ἰδιώτης γιόμενος οὐκ ἐπέτρεπε τῷ δήμῳ πᾶ τοὺς νόμους ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ σωτοῖς νόμοις ἰῶν παύεσθαι τοιαύτη ὁρμῇ τῶ δήμου ἰῶ οὐκ ἂν οἶμαι ἄλλον οὐδένα ἀνθρώπων ἀνασχέσθαι. καὶ ὅτε οἱ τελευτῶντα πρὸς τάττοντο αὐτῷ πᾶ τοὺς νόμους π, οὐκ ἐπέιθετο. τοῖς τι νέοις ἀπαγορεύοντ' αὐτὴν μὴ διαλέγεσθαι, καὶ

καὶ προσαξάντ' αὐτὴν ἐκείνῳ τε καὶ ἄλλοις ποτ' τὴν πολιτὴν ἀγαγεῖν τινα ὡὶ θανάτῳ, μόνος οὐκ ἐπείθη δῆλ δ' πᾶ τοὺς νόμους αὐτῷ προστάττεσθαι. καὶ ὅτε τῶ Μελίτου γραφῆ ἔφυγε, τὴν ἄλλων εὐωθότην οὐ τοῖς δικασταῖς πρὸς χάριν τὰ τοῖς δικασταῖς διαλέγεσθαι καὶ κολακεύειν καὶ δεῖσθαι πᾶ τοὺς νόμους, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα πολλῶν πολλαχις ὄντ' τὴν δικαστῶν ἀφιεμένων, ἐκεῖν οὐδὲν ἠθέλησε τῷ ἑαυτοῦ δεῖ τοῖς δικασταῖς πᾶ τοὺς νόμους ποιῆσαι, ἀλλὰ ῥᾳδίως αὖ ἀφεθεὶς ὄντ' τὴν δικασῶν ἐκ καὶ μετείσας τ τούτην ἐποίησε, πολέλειπτο μᾶλλον τοῖς νόμοις ἐμμενῶν ἀφροντιστῶν, ἢ παρανομῶν ζῆν. καὶ ἔλεγε δὲ οὕτω καὶ πρὸς ἄλλους [μὲν * πολλάκις. οἶδα δέ ποτε αὐτ' ἐν μὴ πρὸς Ἱππίαν τὸν Ἠλεῖον πόλ τὸ δικαίου τοιάδε διαλεχθέντα. διὰ χρόνου γὰρ ἀφικόμενος ὁ Ἱππίας εἰθύμαζε πορεύετο τοῦ Σωκράτ ἐρέσθαι πρός τινας ὡς θαυμαστὸν εἴη, [δ' * εἰ μέν τις βούλοιτο σκυτέα διδάξασθαί τινα, ἢ τέκτονα, ἢ χαλκέα, ἢ ἱππέα, μὴ ἀφορᾶν ὅποι αὖ πέμψας τούτου τύχοι· (φασὶ δέ τινες καὶ ἵππον καὶ βοῶ τοῦ βουλομένῳ δικαίους ποιήσασθαι, πάντα μεστὰ εἶναι τὴν διδαξόντων) ἐὰν δέ τις βούληται ἢ αὐτὸς μαθεῖν δ' δίκαιον, ἢ ἰόν ἢ οἰκέτ' ἢ διδάξασθαι, μὴ εἶναι ὅποι αὖ ἐλθὼν τύχοι τούτου. καὶ ὁ μὲν Ἱππίας ἀκούσας ταῦτα, ὥσπερ ὑπωπτιακῶν αὐτόν· ἔπ γὰρ σὺ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ λέγῃς ἃ ἐγὼ πάλαι σοῦ ἤκουσα; καὶ ὁ Σωκράτης, ὃ δ' γε τούτου δῆθ' ὅτερον, ἔφη, ὦ Ἱππία, οὐ μόνον ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν αὐτὴν. οὐ δ' ἴσως, ἀλλ' δ' πολυμαθὴς εἶναι, περὶ τὴν αὐτὴν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ λέγῃς. ἀμέλῃ, ἔφη, περῶμαι καινόν τι λέγων ἀεί. πότερον, ἔφη, καὶ περὶ ὧν ἐπίστασαι; οἷ περὶ γραμμάτ', ἐάν τις ἔρηταί σε πόσα καὶ ποῖα Σωκράτης ὄσίν, ἄλλα μὲν πότερον, ἄλλα ὃ νῦν πειρᾷ λέγῃς; ἢ περὶ ἀριθμῶν τοῖς ἐρωτῶσιν εἰ τὰ δὶς πέντε δέκα ὄσίν, οὐ τὰ αὐτὰ νῦν ἃ καὶ πότερον ἀρκρίνῃ; περὶ μὲν τούτων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ σὺ καὶ ἐγὼ ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω· περὶ μέντοι τῶ δικαίου πάνυ οἶμαι νῦν ἔχειν εἰπεῖν πρὸς ἃ οὔτε σὺ οὔτ' ἄλλ' οὐδεὶς διώσειτ' ἂν εἰπεῖν. νὴ τὸν ἥραν, ἔφη, μέγα λέγῃς ἀγαθὸν εὑρηκέναι, εἰ παύσουσι μὲν οἱ δικασταὶ δίκας ψηφιζόμενοι, παύσονται δ' οἱ πολῖται περὶ τὴν δικαίων ἀπλέγοντές τε καὶ ἀντιδικοῦντες καὶ σασιάζοντες, παύσονται δ' αἱ πόλῃς διαφερόμεναι περὶ τῶ δικαίων καὶ πολεμοῦσι. ⊙ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν ἀφελφθείῃ σου πρὸ τ ἀκοῦσαί † τηλικοῦτον ἀγαθὸν εὑρηκότος. ἀλλά μά δί', ἔφη, ὃκ ἀκόσομ' εἰν γ' ἂν αὐτὸς ἀφφίνῃ ὅ, π νομίζῃς δ' δίκαιον εἶναι. ἀρκεῖ γὰρ ὅτι τὴν ὄψιν κατανγελᾶς, ἐρωτᾶν μὲν καὶ ἐλέγχων πάντας, αὐτὸς δ' οὐδενὶ θέλον ὑπέχειν λόγον, οὐδὲ γνώμῳ ἀφφαίνεσθαι πολὶ οὐδενός. τί δ', ὦ Ἱππία, ἔφη, οὐκ

ac mandassent tum ipsi, tum alijs quibusdam ciuibus, vt quemdam adducerent, qui morte multandus esset: solus non paruit propterea, quòd contra leges mandaretur. Quum itidem accusante Melito reus ageretur, quamquam alijs esset in more, apud tribunalia iudicum in gratiam multa dicere, adulari, obsecrare præter leges, quibus sanè artibus multi multoties a iudicibus absoluebantur: Socrates nihil horum vsu receptorũ apud tribunal præter leges facere voluit, sed tametsi facillimè absolui potuisset, si vel modicè quid horũ fecisset, perstare tamen in legibus maluit, ac mori, quàm præter leges aliqd designare ac viuere. Atque huiusmodi ad alios sæpenumero dixit, & memini eum aliquando etiam de iusticia disserere ad Hippiam Eleum in hanc sententiã: Nam quũ longo ex interuallo Athenas venisset Hippias, fortè Socrati adrat dicenti ad quosdã, mirum esse, quòd si quis coriarium aliquem, vel fabrũ, vel excusorem, vel equitẽ docendum locare velit, nõ desint loca, ad quæ ille abHippiæ ac Socratis colloquium.
legato possit hoc impetrare, (aiũt etiam aliqui, si equũ ac bouem quis rectè velit instituì, omnia plena ijs esse, qui hos docere velint) at si quis vel ipse iusticiã discere cupiat, vel filium domesticum úe doceri, non esse quò accedere possit vt hoc consequatur. Quæ quum audisset Hippias, tamquam irridens Socratem ait: Num adhuc tu, mi Socrates, illa ipsa dicis, quæ ego de te iam olim audiui? Et Socrates: Immo quod hoc etiam grauius est, inquit, mi Hippia, non solùm eadem semper dico: sed etiam de ijsdem. Tu verò fortasse, quòd doctrinæ magnã copiam habes, de ijsdem numquam eadem dicis. Sanè, ait, semper aliquid noui proferre conor. Num & de ijs, ait Socrates, quæ scis? verbi gratia, de litteris, si quis te roget, quot & quales sint litteræ Socratis, antehac alia itidémque nunc alia dicere conaris? vel de numeris si qui rogent, an bis quinque sint decem, non eadem nunc, quæ & prius, respondes? De his, ait, mi Socrates, perinde actu quoque semper eadem dico. Ceterùm de eo quod iustum est nunc me dicere posse omnino arbitror, ad quæ neque tu, neque quisquam alius respondere queat. Magnum, ait, ita me Iuno amet, bonum reperisse te refers, si quidem iudices diuersa statuere desinent, ac ciues de ijs quæ iusta sint disceptare, experiri iure, dissidere: denique ciuitates ipsæ discordes esse de ijs quæ æqua sint, belláque gerere desinent. Atque equidem quo pacto discedere abs te possim prius, quàm te qui tantum bonum inueneris audierim, non video. At ita me Iupiter amet, inquit, non audies prius, quàm ipse pronuntiaris, quid esse iustum statuas. Nam sufficit tibi alios irridere, interroganti & conuincenti omnes, quum ipse nemini rationem reddere velis, neque sententiam tuam vlla de re proferre. Quid verò mi Hippia? inquit,

an nescis me illa, quæ iusta putem, numquam non indicare? Et cuiusmodi ea, inquit, oratio tua est. At si non oratione, ait, saltem reipsa demonstro. Non tibi opus ipsum videtur fide dignius esse, quàm sit oratio? Et multo quidem magis, ait, ita me amet Iupiter. Multi enim quum iusta dicant, iniusta patrant: at qui iusta facit: iniustus esse nequit. Sensistine verò vmquã, me vel falsum testimoniũ perhibuisse, vel calumniatum quemquam, vel amicos aut rempublicam in dissensiones impulisse, vel quid aliud iniusti designasse? Minimè equidem, ait. Ab iniustis autem abstinere non iustum esse arbitraris? Patet, ait, mi Socrates, etiam nunc operam te dare, vt quo minus sentẽtiam de iusticia tua proferas, declines. Non enim ea dicis, quæ iusti faciunt, sed ea quæ non faciunt. Ego verò, ait Socrates, satis idoneum esse iusticiæ specimen arbitrabar, nolle quid iniustè designare. Quòd si hoc tibi non videtur, considerato an hoc tibi magis placeat. Nam equidem aio id quod legibus sit consentaneum, esse iustum. Tune, mi Socrates, quod legibus est consentaneum, idem cum iusto esse dicis? Dico equidem, ait. Non animaduerto quid legibus cõsentaneũ, quid iustum dicas. An ciuitatis leges nosti? Noui, ait. Et quas putas illas esse? Quæ nimirum, inquit, ciues de agendis vel nõ agendis composita conscripserunt. Ergo legibus consentaneus erit, ait, qui secũdum hæc sese gerit in republica: alienus autem a legibus, qui in ea delinquit. Omnino, inquit. Igitur etiam ille qui his obtemperat, iusta facit: iniusta verò, qui non obtemperat. Omnino. Ergo qui iusta facit, iustus: qui iniusta, iniustus est. At verò qui est a legibus alienus, iniustus est. Tum Hippias: Quo pacto quis, ait, mi Socrates, vel leges, vel obœdientiam in seruandis legibus rem magni faciendam putare posit, quum eas sæpenumero auctores ipsi improbatas mutent? Non enim bellum, inquit Socrates, sæpenumero ciuitates suscipiunt, ac rursus pacem faciunt? Omnino, ait. Ergóne quid aliud facere te putas, inquit, quum legibus obtemperantes vituperas propterea, quòd antiquari posint: ac si hostes compositè sese gerentes reprehendas propterea, quòd pax fieri possit? Num & illos, qui in bellis alacriter succurrunt patriæ, vituperas? Minimè equidem, ait. An verò Lycurgum Lacedæmonium, ait Socrates, non animaduertisti alia re nulla Spartam a rebus publicis ceteris diuersam reddidisse, quàm quòd in ea maximè perfecerit, vt legibus ciues pareant? An item nescis magistratus in rebus publicis optimos esse, qui maximè sunt auctores ciuibus, vt legibus obtemperent? Etiam ciuitas, in qua maximè legibus parent ciues, tum pace rectè constituta est, tum bello inexpugnabilis. Quinetiam concordia maximum rebus publicis bonum esse videtur, & vtplurimum in eis Senatus ac optimi quique ciues vti concordes sint hortantur,

οὐκ οἶσθ' ὅτι ὀρθὰ μὲν δίκαια ἐστίν, οὐδὲν δὲ ἀνόμοιόν τ' ἀρδηνύμυνος; καὶ ποῖος δή σοι, ἔφη, οὗτος ὁ λόγος ἐστίν; ἐὰν δὲ μὴ λόγῳ, ἔφη, ἀλλ' ἔργῳ τ' ἀρδηίκνυμαι, ἢ οὐ δοκεῖ σοι ἀξιοτεκμήριον τοῦτο τοῦ λόγου δ' ἔργον εἶναι; πολύ γε νὴ δί', ἔφη. δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ ἀδικα ποιοῦσι, δίκαια δὲ πράττων οὐδεὶς ἄδικος ἂν εἴη. οἶσθα οὖν πώποτέ μου ἢ ψευδομαρτυροῦντος, ἢ συκοφαντοῦντος, ἢ φίλους ἢ πόλιν εἰς τὰ ἐμβάλλοντος, ἢ ἄλλο τι ἄδικον πράττοντος; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. δ' δὲ τὴν ἀδίκων ἀπέχεσθαι δίκαιον ἡγῇ; δοκῶ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ νῦν σφαλερὰν ἐγχειρῶν δ' ἀρδείκνυσθαι γνώμην ὃ, τι νομίζῃς δ' δίκαιον. ὃ γὰρ ἃ πράττουσιν οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἃ μὴ πράττουσι, ταῦτα λέγῃς. ἀλλ' ὅμως ἔγωγ', ἔφη ὁ Σωκράτης, δ' μὴ δέλφ ἀδικεῖν, ἱκανόν δικαιοσύνης ἐπίδειγμα εἶναι. εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσκῃ. φημὶ γὰρ ἐγὼ δ' νόμιμον δίκαιον εἶναι. ἆρα δ' αὐτὸ λέγῃς ὦ Σώκρατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι; ἔγωγ' ἔφη. οὐ γὰρ αἰσθάνομαί σου ὁποῖον νόμιμον ἢ ποῖον δίκαιον λέγεις. νόμους δὲ πόλεως, ἔφη, μιγνώσκῃς; ἔγωγ', ἔφη. καὶ πίνας πύτους νομίζῃς; ἃ οἱ πολῖται, ἔφη, συνθέμενοι ἃ, τε δ' ἐ ποιεῖν καὶ ὧν ἀπέχεσθαι, ἐγράψαντο. ὀκῶν, ἔφη, νόμιμ μὲν ἂν εἴη ὁ κατὰ ταῦτα πολιτδυόμενος, ἄνομος δ' ὁ ταῦτα πλαβαίνων. πάνυ μὲν δῆ, ἔφη. ὀκῶν ἢ δίκαια μὲν πράττῃ ὁ τούτοις πειθόμενος, ἄδικα δ' ὁ τούτοις ἀπιθῶν; πάνυ μὲν δῆ. ὀκῶν ὁ μὲν τὰ δίκαια πράττων, δίκαιος· ὁ δὲ τὰ ἄδικα, ἄδικος; πῶς γὰρ ὄ; ὁ μὲν ἄρα νόμιμος, δίκαιος ὄσιν· ὁ δὲ ἄνομος, ἄδικος ὄσιν. ὁ δὲ ἄνομος, ἄδικος. καὶ ὁ Ιππίας, νόμους δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πῶς ἄν τις ἡγήσαιτο σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι, ἢ δ' πείθεσθαι αὐτοῖς, οἷς γε πολλάκις τ' αὐδὲ οἱ ἄνθρωποι ἀρδυκμάζοντες μετατίθενται; καὶ γὰρ πόλεμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, πολλάκις ἀραιμένη αἱ πόλεις, πάλιν εἰρήνην ποιοῦνται; ἦ μάλα, ἔφη. διάφορον δ' τι οἴῃ ποιεῖν, ἔφη, τοὺς νόμους πειθομένους φαυλίζων, ὅπ τ' κιγαλύουσιν αἱ οἱ νόμοι, ἢ ἐ τοὺς πολεμίους δύπακτ' ὄντας μέγιος, ὅπ γίνοιτ' ἂν εἰρήνη; ἢ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ταῖς παρεῖσι προθύμως βοηθοῦντας μέμφῃ; μὰ δί' ὄκ ἔγωγ', ἔφη. Λυκοῦργον δ' τ' λακεδαιμόνιον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καταμεμάθηκας, ὅπ οὐδὲν αἴ διάφορον τ' ἄλλων πόλεων πόλιν ἐποίησεν, εἰ μὴ δ' πείθεσθαι τοῖς νόμοις μάλιστα ὠφέλησε τὸ αὐτῇ; τὴν δὲ ἀρχόντων ἐν ταῖς πόλεσιν ὀκοῖδα ὅτι οἵ τινες αἴ τοὺς πολίτας αἰπιτάττοιεν τοῖς νόμοις πείθεσθαι, ὅτοι ἀρίστοί εἰσι; ἢ μάλιστα οἱ πολῖ τοῖς νόμοις πείθονται, ὦ εἰρήνη τε ἄριστα διαγει, καὶ ὦ πολέμῳ αἰνυπόστατος ὄσιν. ὀκοῦν μὲν καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι, © πολλάκις ὦ αὐταῖς αἵτε γεγέσθαι © οἱ ἄριστοι αἱρέσεις πραγκελεύον τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν, καὶ

ἐπιλελησμένους

ἐπιλέλησμαι

αὐτὴ

καταλύσιν

ὃ πανταχοῦ οὖ τῇ ἑλλάδι νόμῳ κεῖται τοῦτο πολίτας ὁμόνοιαν ὁμονοήσειν, καὶ πανταχοῦ ὁμόνοιαν τὸν ὅρκον τοῦτον. οἶμαι δ' ἐγὼ ταῦτα γίγνεσθαι οὐχ ὅπως τοὺς αὐτοὺς χορεύειν κρίνουσιν οἱ πολῖ, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς αὐλητὰς ἐπαινῶσιν, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς ποιητὰς αἱρεῖσθαι, οὐδὲ ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἥδωνται, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. τούτοις γοῦν τὴν πολιτῶν ἐμμένοντα αἱ πόλεις ἰσχυρότατα τε ἢ οὐδαμονέσταται γίγνονται· ἄνευ δὲ ὁμονοίας οὔτ' ἂν πόλις οὐ πολιτεύειν, οὔτε οἶκος οἰκεῖν. ἰδίᾳ δὲ πῶς μὲν ἂν τις ἥττων εἴη πόλεως ζημιοῖτο, πῶς δ' ἂν μᾶλλον τιμῷτο ἢ εἰ τοῖς νόμοις πείθοιτο; πῶς δ' ἂν ἧττον ἐν τοῖς δικασταῖοις ἥττῳτο; ἢ πῶς ἂν μᾶλλον νικῴη; τίνι δ' ἂν τις μᾶλλον πιστεύσειε παρακαταθέσθαι ἢ χρήματι ἢ υἱοῦς ἢ θυγατέρας; τίνα δ' ἂν ἡ πόλις ὅλη ἀξιοπιστότερον ἡγήσαιτο τῶ νομίμου; πρὸς τίνων δ' ἂν μᾶλλον τύχοιεν ἢ γονεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ οἰκέται, ἢ φίλοι, ἢ πολῖται, ἢ ξένοι; τίνι δ' ἂν μᾶλλον πολέμιοι πιστεύσειαν ἢ ἀνοχὰς ἢ σπονδὰς ἢ συνθήκας περὶ εἰρήνης; τίνι δ' ἂν μᾶλλον ἢ τῷ νομίμῳ σύμμαχοι ἐθέλοιεν γίγνεσθαι; τῷ δ' ἂν μᾶλλον οἱ σύμμαχοι πιστεύσειαν ἢ ἡγεμονίαν, ἢ φρουραρχίαν, ἢ πόλις; τίνα δ' ἂν τις δύναιτο πεῖσαι πολλοὶ χάριν κομίσασθαι μᾶλλον ἢ τὸν νόμιμον; ἢ τίνα μᾶλλον ἂν τις δύναιτο πεῖσαι ἢ τῷ οὐ χάριν ἀπολλύσθαι νομίζῃ; τῷ δ' ἂν τις βούλοιτο μᾶλλον φίλος εἶναι ἢ τῷ ἥττον ἐλευθέρῳ, ἢ τῷ τοιούτῳ; τῷ δ' ἂν τις ἥττον πολεμήσειεν ἢ ᾧ ἂν μάλιστα μὲν φίλος εἶναι βούλοιτο, ἥκιστα δ' ἐλεύθερος, καὶ ᾧ πλεῖστοι μὲν φίλοι καὶ σύμμαχοι βέλτιστοι εἶναι, ἐλάχιστοι δ' ἐλεύθεροι ἢ πολέμιοι; ἐγὼ μὲν δή, ὦ Ιππία, σ' αὖ δ' ἀδιδέκνυμι νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι· σὺ δ' εἰ τἀναντία γιγνώσκῃς, δίδασκε. καὶ ὁ Ιππίας, ἀλλὰ μά' ἔγωγε δία, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅ μοι δοκῶ τἀναντία γιγνώσκειν οἷς εἴρηκας πρὸ τοῦ δικαίου. ἀγράφους δέ τινας οἶσθα, ἔφη, ὦ Ιππία, νόμους; τοὺς γ' οὐ πάσι, ἔφη, χώρᾳ κεῖ ταυτὰ νομιζομένους. ἔχοις ἂν οὖν εἰπεῖν, ἔφη, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὺς ἔθεντο; καὶ πῶς ἄν; ἔφη· οἵγε ὅτε συνελθεῖν ἅπαντες ἂν δυνηθεῖεν, ὅτε ὁμόφωνοί εἰσι. τίνας οὖν, ἔφη, νομίζῃς τεθεικέναι τοὺς νόμους τούτους; ἐγὼ μέν, ἔφη, θεοὺς οἶμαι τοὺς νόμους τούτους τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι. καὶ γὰρ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις πρῶτον νομίζεται τοὺς θεοὺς σέβειν. ὀκοῦν καὶ γονέας τιμᾶν πάντα χοῦ νομίζεται; καὶ τοῦτο, ἔφη. ὀκοῦ καὶ μήτε γονέας ποιεῖ μίγνυσθαι, μήτε παῖδας γονεῦσιν; ὀκέτι μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὗτος θεοῦ νόμος εἶναι. τί δή; ἔφη. ὅτι αἰσθάνομαί τινας, ἔφη, παραβαίνοντας αὐτόν. ἦ γ' ὄλλα πολλά, ἔφη, παρανομοῦσιν· ἀλλ' ἓν δίκην γέ σοι δώσουσιν οἱ παραβαίνοντες τοῦτο τὸν τῆ θεῶν κειμένους νόμους, ὧν ὐδενὶ ζόπῳ δύνασθαι ἀνθρώπῳ διαφυγεῖν· ὥστε τοῦ ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους ἔνιοι παραβαίνοντες λήθουσί γ' δίκην διδόναι, οἱ μὲν, λανθ-

& vbiq; lex in Græcia sancita est, vt iurent ciues, velle se cõcordiam colere: quod etiam sacramentum vbiq; præstatur. Existimo aũt sic illud fieri, non vt de iisdem choris ciues iudicent, non vt tibicines eosdem laudent, non vt eosdem poetas deligant, non vt eisdẽ delectentur: sed vt legibus pareãt. Nam si ciues in his persistant, vrbes potentissimæ beatissimæq; fiunt. At sine cõcordia nec ciuitas rectè gubernari poterit, nec domus rectè administrari. Priuatim verò qui possit quis vel minus a republica multari, vel magis honorari, quàm si legibus obtemperet? quo pacto minus pro tribunalibus vinci possit? quo pacto magis vincere? cui quis potius fidem habeat, vt apud eum vel pecunias, vel filios, vel filias deponat? quem nam ciuitas vniuersa fide digniorem putare possit, quàm eum qui legibus se conformem præstet? A quibus vel parentes, vel propinqui, vel domestici, vel amici, vel ciues, vel hospites magis id impetrare possint, quod æquum est? Cui potius hostes vel indutias, vel fœdera, vel conuenta de pace credant? cum quo potius societatem coeant, quàm cum homine legum studioso? Cui potius socij vel imperatorium munus, vel præsidiorum præfecturam, vel ciuitates credant? A quo potius quis bene promerendo gratiam se meturum existimet, quàm a legum studioso? Aut de quo potius quis bene promereatur, quàm a quo se gratiam reportaturũ arbitretur? Cui quis vel magis amicus esse velit, vel minus hostis, quàm homini tali? Cui quis velit minus bellum facere, quàm cui esse cupiat amicissimus, ac minimè hostis, et cuius amicitiam societatemq; plurimi expetant, inimicitiã verò pauciss imi? Equidem, mi Hippia, demonstro idem esse quod legitimum sit, et quod iustum. Tu si cõtrariũ sentis, velim me doceas. Ego verò, subiecit Socrates, nõ videor ijs contraria sentire de iusto, quæ tu protulisti. An verò quosdam, mi Hippia, inquit, non scriptas leges esse nosti? Eas, ait, quæ vbiuis locorũ eodem modo obseruãtur. Háne dicere potes, ait, ab hominib. esse conditas? Quî posim? inquit, quũ homines vniuersi conuenire non possint, nec eodem sermone vtantur. Quósnam igitur, ait, leges has condidisse arbitraris? Equidẽ, ait, has leges hominibus a Dijs ferri existimo. Nam apud homines vniuersos hoc primum lege receptũ est, Deos esse colendos. An nõ & parẽtes vbiq; locorũ receptũ est honore prosequẽdos esse? Etiã hoc, ait. Non & illud, quòd neq; parẽtes cũ liberis, neque liberi cũ parentibus consuescere debeant? Illa mihi lex, ait, mi Socrates, non iam amplius esse Dei videtur. Quamobrẽ? inquit. Quòd animaduertã nõnullos hanc non obseruare. At enim, ait Socrates, etiam alia multa cõtra leges cõmittũt. Verùm qui leges diuinitus cõditas trãsgrediũtur, pœnas dãt, quas homo nulla ratione potest effugere, quẽadmodũ nõnulli latas ab hominib. leges trãsgredientes quo minus pœnas dent, vel

latendo, vel vim adferẽdo effugiunt. Et quam'nam, ait Hippias, pœnam effugere, mi Socrates, nõ possunt tum parentes, si cũ liberis, tum liberi si cum parentib. misceãtur? Maximam per Iouem, ait. Nam quid hominibus liberos procreantibus accidere maius possit, quàm si malè procreent? Quo verò pacto, inquit, malè procreant hi, quos nihil vetat bonos ipsos ex bonis liberos suscipere? Quia non tantùm, ait, bonos esse necesse est, qui ex se inuicem procreant, sed etiam corporibus vegetis. Nũ tibi semina illorum, qui ætate sunt vegeta, seminibus eorum esse similia videntur, qui ad ætatem vegetam necdũ accesserunt, vel iam prætergressi sunt eam? Nequaquam, ait, esse similia videntur. Vtra igitur sunt meliora? Perspicuum est, inquit, illorum meliora esse, qui sint ætate vegeta. Ergo illorum, qui hac ætate non sunt, corpora minimè probãtur. Ita videtur, inquit. Ergo sic procreandũ non est. Nequaquam, ait. Ergo hi dũ liberos procreãt, ita procreant vt minimè decebat. Mihi sic sanè videtur, ait. Quinam igitur alij malè gignunt, si non hi? Sentio tecum, inquit, hac etiam in parte. Quid autem? de bene nobis facientibus vicissim bene merendum esse an'nõ vbiuis gentium legib. consentaneũ est? Est, inquit. Et committitur etiam aduersus hoc. Quo fit, vt et illi qui in hoc delinquũt, pœnas dent, ab amicis bonis deserti, et coacti eos quærere, quib. odio sunt. An'nõ ij, qui benefaciunt illis, qui opera ipsorum vtũtur, amici boni sunt: at qui nõ vicissim de illis bene promerentur, ob ingratitudinem apud eos in odio sunt, propterea verò quòd eorum vsus maximè ipsis conducat, maximè illos quæritant? Ita me Iupiter amet, inquit, mi Socrates, hæc omnia esse ad Deos referenda videtur. Nam leges ipsas delinquentũ pœnas continere, id verò mihi cuiusdam esse præstantioris legislatoris uidetur, quàm vt in hominẽ cadat. Nũ igitur existimas, mi Hippia, Deos leges iustas condere, an verò a iustis aliena? Nequaquam aliena, inquit. Nã nõ facilè quis alius extra Deum iusta sancire potest. Ergo etiam Dijs, mi Hippia, placet idem & iustũ esse, & legitimũ. Huiusmodi quædam quũ & diceret, & faceret, reddebat illos qui cõueniebant ipsum, iustiores. Ceterùm quo pacto familiares suos magis ad agendũ idoneos efficiebat, iã dicam. Nã quum existimaret temperantiã esse bonũ quid ei, qui præclarum aliquid gesturus esset: primùm ipse ad familiares suos hominum omnium se maxime exercitatum esse declarabat. Deinde disserendo omnium maximè familiares suos ad temperantiam impellebat. Itaque semper & ipse meminerat illorum quæ ad virtutem conducerent, & familiares suos omnes commonefaciebat. Scio præterea ipsum aliquando ad Euthydemum etiam de continentia huiusmodi quædã disseruisse: Dic mihi mi Euthydeme, ait, nũ pulcram et amplam tum uiro tum reipub. possessionẽ esse putas libertatẽ? Maximã, inquit ille. Qui ergo a voluptatib. quæ corpore percipiũtur, uincitur, ac

λανθάνοντες, οἱ δὲ, βιαζόμενοι. Ὃ ποῖον, ἔφη, δίκην, ὦ Σώκρατες, ὃ δύναιντο ἂν φόβῳ γονέως τε παισὶ καὶ παῖδες γονεῦσι μιγνύμενοι; τὼ μέσην νὴ δί', ἔφη. τί γὰρ ἂν μεῖζον πάθοιεν αὖθρωποι τεκνοποιούμενοι τὴ κακῶς τεκνοποιεῖαζ; πῶς δῆ, ἔφη, κακῶς οὖτοι τεκνοποιοῦνται, ὅς γε οὐδὲν κωλύῃ ἀγαθοὺς αὐτοὺς ὄντας ἐζ ἀγαθῶν παιδοποιεῖαζ; ὅτι νὴ δί', ἔφη, ὃ μόνον ἀγαθοὺς δεῖ εἶναι ἐζ ἀμήχανον παιδοποιουμένους εἶναι, ἀλλὰ μὴ ἀκμάζοντας τοῖς σώμασιν. ἢ δοκεῖ σοι ὅμοια τὰ σπέρματα εἶναι τὰ τῶν ἀκμαζόντων τοῖς τῶ μήπω ἀκμαζόντων, ἢ τῶ παρηκμακότων; ἀλλὰ μὰ δί', ἔφη, ὅκ εἰκὸς ὅμοια εἶναι. πότερα οὖν, ἔφη, βελτίω; δῆλον ὅτι, ἔφη, τὰ τῶν ἀκμαζόντων. τὰ τῶν μὴ ἀκμαζόντων ἄρα οὐ σπουδαῖα, οὐκ εἰκὸς μὰ δί', ἔφη. οὐκοῦν οὕτω γε οὐ δεῖ παιδοποιεῖαζ, οὐ δῆτ', ἔφη. οὐκοῦν οἵγε παιδοποιούμενοι ὡς οὐ δεῖ παιδοποιοῦνται. ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. τίνες οὖν ἄλλοι, ἔφη, κακῶς ἂν παιδοποιοῖντο εἰ μὴ οὗτοι; ὁμογνωμονῶ σοι, ἔφη, καὶ τοῦτο. τί δέ; δεῖ ποιοῦντας αὐτοὺς ἐργάζεσθαι οὐ παντὸς νομιμόν ἐζι; νόμιμον, ἔφη. παραβαίνεται δὲ καὶ τοῦτο. οὐκοῦν ἢ οἱ τοῦτο παραβαίνοντες δίκην δίδόασι, φίλων μὲν ἀγαθῶν ἧττους γιγνόμενοι, δεῖ δὲ μισουμένους ἑαυτοὺς ἀναγκαζόμενοι διώκειν. ἢ οὐχ οἱ μὲν δεῖ ποιοῦντες δεῖ χρωμένους ἑαυτοῖς, ἀγαθοὺς φίλους ἐζίν, οἱ δὲ μὴ αὐτοὺς ἐργάζεσθαι ποιοῦντες δεῖ τοιούτους, δεῖ μὲν τὼ ἀκρατεῖαν μισοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς, δεῖ δ' ἥ μάλιστα λυσιτελεῖν δοκεῖ χρῆσθαι, δίκην διδόναι; νὴ τὸν δία, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἔοικε τοῖς τοῦτα ποιοῦσι. τὸ δὲ δεῖ νόμους αὐτοὺς δοκεῖ παραβαίνουσι τὰς τιμωρίας ἔλκειν, βελτίονος ἢ κατ' ἄνθρωπον νομοθέτου δοκεῖ μοι εἶναι. πότερον οὖν, ὦ Ἱππία, δεῖ δοκεῖ ἡγῇ τὰ δίκαια νομοθετεῖν, ἢ ἄλλα τῆ δικαίως; οὐκ ἄλλα μὰ δί', ἔφη. σχολῇ γὰρ ἂν ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθετήσειεν εἰ μὴ θεός. καὶ δοκεῖ θεοῖς ἄρα, ὦ Ἱππία, δ' αὐτὸ δίκαιόν τε καὶ νόμιμον εἶναι ἀρέσκῃ. διαφέρειν τε ἡ πράττων δικαιοτέρους ἐποίῃ δεῖ τολμιάζοντας. ὡς δὲ καὶ πρακτικωτέρους ἐποίῃ δεῖ ζωόντας ἑαυτῶ, νῦν αὖ δοῦ λέξω. νομίζων χρῆ ἐγκρατείαν ἀγαθὸν εἶναι τῷ μέλλοντι καλόν τι πράξειν, πρῶτόν μὲν αὐτὸς φανερὸς ἦν δοκῶν ἐγκρατέζατος εἶναι τῶν σωφρονεῖν ἀσκητικῶς αὐτὸν μᾶλλον πάντων ἀνθρώπων· ἔπειτα δὲ παρεκελεύετο πρωτεύειν πάντων μάλιστα δεῖ ζωόντας πρὸς ἐγκράτειαν. ἀεὶ μὲν οὖν καὶ περὶ τῆ πρὸς ἀρετὴν χρησίμων αὐτός τε διατελεῖ μεμνημένῳ, καὶ δεῖ συνόντας ποιεῖ σωφρονεζέρους. Οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Εὐθύδημον περὶ ἐγκρατείας διαλεχθέντα· ἐπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἆρα καλὸν καὶ μεγαλεῖον νομίζῃς εἶν ἡ αἱρεῖ καὶ κτῆμα ἐλευθερίας; οἷον τε γε μάλιστα, ἔφη. ὅστις δὲ ἄρχε τε δεῖ τῶ σώματος ἡδονῶν, καὶ

ἡ δεῖ ταύτας μὴ δύναται πρόσθεν τὰ βέλτιστα, νομίζῃς τὸν ἐλεύθερον εἶναι; ἥκιστα, ἔφη. ἴσως γὰρ ἐλεύθερον φαίνεταί σοι τὸ πρόσθεν τὰ βέλτιστα. εἶτα δ' ἔχειν δοῦ κωλύοντας τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, ἀνελεύθερον νομίζῃς; ἦκαν τά πασί γε, ἔφη. ἦκαν τά πασιν ἄρα σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς ἀνελεύθεροι εἶναι; νὴ τὸν δί', ἔφη, εἰκότως. πότερον δέ σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς κωλύεσθαι μόνον τὰ κάλλιστα πρόσθεν, ἢ καὶ ἀναγκάζεσθαι τὰ αἴσχιστα ποιεῖν; οὐδὲν ἧττον ἐμοιγ', ἔφη, δοκοῦσι ταῦτα ἀναγκάζεσθαι ἢ ἐκεῖνα κωλύεσθαι. ποίους δὲ πινάπότους ἡγῇ δοῦ τὰ μὲν ἄριστα κωλύοντας, τὰ δὲ κάκιστα ἀναγκάζοντας; ὡς δύναιτ' ἂν νὴ δί', ἔφη, κακίστους. δουλείαν δὲ ποίαν κακίστην νομίζῃς εἶναι; ἐγὼ μέν, ἔφη, πῶς πρὸ τοῖς κακίστοις δεπότας. τῶν κακίστην ἄρα δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσιν; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. σοφίαν δέ, ἦ μέγιστον ἀγαθόν, οὐ δοκεῖ σοι ἀπείργουσα τὴν αὐθρώπων ἡ ἀκρασία, εἰς τοὐναντίον αὐτὸν ἐμβάλλῃ; ἢ οὐ δοκεῖ σοι προσέχειν τε τοῖς ὠφελοῦσι καὶ καταμανθάνῃν αὐτὰ κωλύῃ, ἀφέλκουσα ὧδε τὰ ἡδέα, ὃ πολλάκις αἰσθανομένους τὴν ἀγαθῶν τε ὃ τὴν κακῶν ἐκπλῆξασα, ποιεῖν δ' χεῖρον αὐτὴ τῶ βελτίονος αἱρεῖσθαι; γίγνεται τοῦτ', ἔφη. σωφροσύνῃ δέ, ὦ Εὐθύδημε, τινὶ αὖ φαίνῃ ἧττον ἢ τῶν ἀκρατεῖ προσήκῃ; κὐτὰ γὰρ δή ἐσθ' τὰ ἐναντία, σωφροσύνης δ' ἀκρασίας ἔργα ἐζίν. ὁμολογῶ μὴ τοῦτ', ἔφη. λυτικώτερον τῶ δ' ὠφελιμελεῖζαι ὧν προσήκῃ οἴῃ πω κωλυτικώτερον ἀκρασίας εἶναι; οὐκοῦν ἐγῳγ', ἔφη. τὸ δ' αὐτὴ τὴν ὠφελωφύτην τὰ βλάπτοντα πρωαιρεῖσθαι ποιοῦντος, καὶ τούτην μὲν ὠφιμελεῖσθαι, ἐκείνων δὲ ἀμελεῖν πείθοντος, μὴ τοῖς σωφρονοῦσι τὰ ἐναντία ποιεῖν ἀναγκάζοντῳ, οἴῃ τι ἂν θρώπῳ κάκιον εἶναι; οὐδέν, ἔφη. οὐκοῦν τὼ ἐγκράτειαν τὴν ἐναντίων ἢ τὼ ἀκρασίαν εἰκὸς τοῖς ἀνθρώποις αἰτίαν εἶναι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν καὶ δ' τὴν ἐναντίων δ' αἴτιον εἰκὸς ἄριστον εἶναι; εἰκὸς γ', ἔφη. ἔοικεν ἄρ', ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄριστον ἀνθρώπῳ ἡ ἐγκράτεια εἶναι. εἰκότως γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες. ἐκεῖνο δὲ, ὦ Εὐθύδημε, ἦ ἡ πώποτε ἐνεθυμήθης; ποῖον; ἔφη. ὅτι ὦ ἡδέα, ἐφ' ἅπερ μόνα δοκεῖ ἡ ἀκρασία δοῦ ἀνθρώπους ἄγειν, αὐτὴ μὲν οὐ δύναται ἄγειν· ἡ δ' ἐγκράτεια φαίνῃν μάλιστα ἥδεσθαι ποιεῖ. πῶς; ἔφη. ὥσπερ ἡ μὲν ἀκρασία οὐκ ἐᾶσα μαρτυρεῖν οὔτε λιμόν, οὔτε δίψαν, οὔτε ἀφροδισίων ὠθυμίαν, οὔτε ἀγρυπνίαν, (δ' ὧν μόνων ἐζὶν ἡδέως μ φαγεῖν τε μὴ πιεῖν μὴ ἀφροδισιάσαι, ἡδέως δ' ἀναπαύσασθαί τε μὴ κοιμηθῆναι, © πολυμεέναντας μὴ ἀναστρωμένους ἕως ἂν ταῦτα ὡς ἔνι ἥδιστα χρόνῳ) κωλύῃ δῖς ἀναγκαιοδότοις τε μὴ ζωεχεσταῖς ἀξιολόγως ἥδεσθαι. ἡ δ' ἐγκράτεια μόνη ποιοῦσα καρτερεῖν τὰ ἐρημιώδη, μόνη © ἥδεσθαι ποιεῖ ἀξίως μνήμης ὠθ τοῖς ἐρημιώδεσι. πανσόλα facit ut quæ diximus toleremus, etiã sola voluptatem memoria dignã excitat in ijs, quæ recensuimus.

ac per eas quæ optima sunt facere nequit: eum'ne tu hominem esse liberum putas? Minimè, ait. Fortassis enim hoc tibi videtur esse ingenuum, facere nimirum optima. Ergo quosdam habere, qui vetent quo minus agas talia, putas esse alienum a libertate? Et meritò quidem, ita me Iupiter amet, inquit. Vtrùm verò videntur homines intemperantes tibi tantum impediri, quo minus longè pulcerrima perficiant, an etiam cogi ad designandum turpissima? Nihilo mihi minus, inquit, ad hæc cogi videntur, quàm in illis impediri. At quósnam illos esse putas heros, qui optima quidem impediunt, ad pessima verò cogunt? Longè pessimos, ait. Et quam'nam esse pessimam seruitutem arbitraris? Eam, ait, quæ apud heros pessimos seruiatur. Ergóne homines intemperantes seruitutem pessimam seruiunt? Ita mihi videtur, inquit. An'non etiam videtur tibi ab hominibus sapientiam, bonum longè maximum, arcere intemperantia, & in contrarium eos conijcere? Non videtur tibi prohibere, quò minus quis rebus ex vsu futuris animum attendat, eásque discat, dum pertrahit nos ad res voluptarias, ac sæpenumero bona maláque sentientes percellens, facit vt loco melioris id quod peius est eligamus? Fit hoc, inquit. Ceterùm temperantiam mi Euthydeme, cui minus conuenire dicemus, quàm incontinenti? Nam temperantiæ ac incontinentiæ opera sibimet aduersantur. Id etiam fateor, ait. An autem putas aliquid esse, quod magis nos impediat, quò minus studijs rerum honestarum dediti simus, quàm intemperantia? Minimè, inquit. An quid homini putas esse nocentius, quàm quod efficiat, ut noxia præferat vtilibus, ac illis quidem vt operam impẽdat, hæc verò negligere suadeat, deniq; cogat illis nos contraria facere, quæ solent homines temperantes? Nihil, ait. Ergo temperantiam consentaneum est illis contrariorum hominibus esse causſam, ad quæ intemperãtia nos impellit? Omnino, ait. Igitur etiam causſam hanc contrariorum consentaneum est optimam esse? Est sanè, inquit. Ergo videtur, mi Euthydeme, cõtinentia quiddam esse homini optimum. Et meritò quidem, inquit, mi Socrates. Illud quoque, mi Euthydeme, num tibi ad animum aliquando accidit? Quale id est, ait. Quòd ad ea quæ iucunda sunt, ad quæ quidem sola intemperantia nos perducere videtur, minimè nos illa possit deducere: sed cõtinẽtiã lõgè maximã voluptatis esse causſã. Quî hoc? inquit. Quẽadmodũ intẽperantia nõ ferens vt tolerẽtur fames, sitis, rei venereæ cupiditas, vigiliæ (per quæ tantũ suauiter comedere, bibere, venere exercere possumus, itẽq; suauiter quiescere ac dormire, exspectantes ac sustinentes donec illa quàm iucũdissimè fiant) impedit quò minus maximè necessarijs et continuis uoluptatibus egregiè fruamur: ita cõtinẽtia dum

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GENOVA

Omnino vera dicis, ait. Enimuerò impedit intemperantia, quo minus boni & egregij quid discatur, eísq; detur opera, per quæ corpus suum quis rectè gubernet, ac familiam rectè administret, et amicis patriáq; prosit, et hostes superet: de quibus non vtilitates modò, sed etiam voluptates maximæ oriuntur. Etenim temperantes hæc agendo fruuntur eis, at intemperantes nullius horum participes fiunt. Nã cui dicere possimus hæc minus cõuenire, quàm qui ea minimè faciat, detentus in quærẽdis voluptatibus maximè obuijs? Tum Euthydemus: Dicere mihi, ait, videris mi Socrates, omnino virtutẽ ad eum, qui a corporeis voluptatibus superetur, non pertinere. Nam quid interest, mi Euthydeme, inter hominem intemperantem, & rudissimam belluam? Nam qui non considerat optima, & omnino facere quærit ea, quæ iucundissima sunt, quid ille differt ab insipientissimis pecudibus? Soli temperantes res optimas considerare possunt, eáq; tum verbis tum reipsa secernere per genera, & bona quidem anteferre, a malis autem abstinere. Atq; hoc modo dicebat viros præstantissimos ac felicissimos effici, maximeq; ad discernẽdum res idoneos. Aiebat etiam διαλέγεσθαι ex eo dictum esse, quòd conuenientes communiter consultent, discernentes res secundum genera. Itaq; enitendum esse, vt quis ad hoc se quàm paratissimum reddat, eáq; rei maximè studeat. Nam ex eo fieri homines præstantissimos, & imperio dignissimos, & rerum discernendarum peritissimos. Ceterùm quo pacto familiares suos ratiocinandi peritos reddiderit, iam exponere conabor. Etenim putabat Socrates eos, qui quid essent res singulæ scirent, etiam posse alijs eas explicare: qui verò nescirent, eos non mirum esse aiebat falli, atq; alios etiam fallere. Quamobrem numquam suis cũ familiaribus considerare desinebat, quid res quælibet esset. Ac quo quidẽ pacto definiret omnia, operosum fuerit percensere: quamobrẽ quæ modum considerationis huius indicatura puto, dicam. Primùm de pietate hoc modo considerabat: Dic mihi, mi Euthydeme, quale quid esse putas pietatem? Et ille: Pulcerrimum haud dubiè, ait. Potes'ne igitur dicere, qualis sit homo pius? Is, ait, esse mihi videtur pius, qui Deos honore adficit. An autem licet eo modo Deos honore adficere, quo quis vult? Non: sed leges quædam sunt, secundum quas id faciundum est. Ergo qui legibus illis paret, scire possit quo pacto Dij sint adficiendi honore? Sic arbitror, ait. Ergo qui Deos honore scit adficere, non aliter id faciundum putat, quàm vti scit? Non aliter, inquit. An verò quis Deos aliter adficit honore, quàm vti putat adfici debere? Non arbitror. Ergo qui nouit ea, quæ Deos quod attinet, legib. cõsentanea sunt, is legitimè Deos honore adfecerit: Omnino, ait. Qui igitur legitimè ipsos honore adficit, is ita eos honorat, vt fieri oportet? Cur non?

ωαντάπασιν, ἔφη, ἀληθῆ λέγῃς. ἀλλὰ μὴν τὸ μανθάνειν τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἐπιμεληθῆναι τῆν τοιούτων πονός δ' ὧν αὖ τις καὶ δι' ἑαυτὸν σῶμα καλῶς διοικήσειε, καὶ δι' ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰκονομήσειε, καὶ φίλοις καὶ τῶλλ' ὠφέλιμος γένοιτο, καὶ ἐλθοῦσι κρατήσειεν, ἀφ' ὧν οὐ μόνον ὠφέλιμα ἀλλὰ καὶ ἡδυναὶ μέγισται γίγνονται. οἱ μὲν γὰρ ἐγκρατεῖς ἀφελοῦσι πράττοντες αὐτὰ, οἱ δ' ἀκρατεῖς οὐδενός μετέχουσι. Ὧν γὰρ αὖ ἧττον φίλεμαι τῆν τοιούτων προσήκειν ἢ ᾧ ἥκιστα ἔξεστι ταῦτα πράττειν, κατεχομένῳ ὧδί τῷ ωαυσάσθαι ωᾠδὶ τὰς ἐγγυτάτω ἡδονάς; καὶ ὁ Εὐθύδημος, δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, λέγειν ὡς αὐθδὶ ἥττονι τῆν διὰ τὸ σώματος ἡδυῶν πάμπαν ὀδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει. τί γὰρ διαφέρει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἀνθρωπῳ ἀκρατεῖ θηρίου τὸ ἀμαθεστάτου; ὅστις γε τὰ μὲν ἡδίστα μὴ σκοπεῖ, τὰ ἥδιστα δ' ἐκ ωαντὸς τρόπου ζητεῖ ωοιεῖν, τί αὖ διαφέροι τῆν ἀφρονεστάτην βοσκημάτων; ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατέσι μόνοις ἔξεστι σκοπεῖν τὰ κράτιστα τῶ πραγμάτων, καὶ λέγω καὶ ἔργῳ διαλέγονταί κατὰ γένη, τὰ μὲν ἀγαθὰ προαιρεῖσθαι, τῆν δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι. καὶ οὕτως ἔφη αὖτους τε εὐδαιμονεστάτους αὖσρας γίγνεσθαι, καὶ διαλέγεσθαι δυνατωτάτους. ἔφη δὲ καὶ τὸ διαλέγεσθαι ὀνομαζεσθῶαι ἐκ τῆ σωιόντας κοινῆ βουλεύεσθαι διαλέγοντας κ' γέιν τὰ πράγματα. δεῖν οὖν πειρᾶσθαι ὁπαλιστα πρὸς τῆτο ἑαυτὸν ἕτοιμον παρασκευάζειν, καὶ τύπον μάλιστα ὠδιμελεῖσθαι. ἐκ τούτου γὰρ γίνεσθαι αὖσρασι αὐτοῖς τε καὶ ἡγεμονικωτάτους καὶ διαλεκτικωτάτους. ὡς δὲ καὶ διαλεκτικωτέρους ἐποίῃ τοὺς ζωιόντας, πειράσομαι καὶ τοῦτο λέγειν. Σωκράτης γὰρ τοὺς μὲν εἰδότας τι ἑκάστοις εἶναι τῆν ὄντων, ὠόμιζε καὶ τοῖς ἄλλοις αὖ ἱκανοῦσθαι διδάσκειν· τοὺς δὲ μὴ εἰδότας οὐδὲν ἔφη θαυμαστὸν εἶναι αὐτούς τε σφάλλεσθαι, καὶ ἄλλους σφάλλειν. ὧν ἕνεκα σκοπῶν ζωὸ τοῖς ζωοῦσι τί ἕκαστος εἶναι τῆν ὄντων οὐδεπώποτε ἔλαγε. ωαντα μὲν οὖν ἢ διωρίζετο, ωολὺ ἔργον αὖ εἴη διεξελθεῖν· οὐ ὅσοις δὲ [καὶ] δι' τρόπον τῆς διδασκάλεως ἀπλώσειν οἶμαι, τοσαῦτα λέξω. πρῶτον δὲ περὶ εὐσεβείας ὧδέ πως ἐσκόπει· εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ποῖόν τι νομίζεις εὐσέβειαν εἶναι; καὶ μάλιστον νὴ δί', ἔφη. ἔχεις οὖν εἰπεῖν ὁποῖός τις ὁ εὐσεβὴς ἐστίν; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ τῶν θεῶν νόμων. ἔξεστι δὲ ὃν αὖ τις βούληται τρόπον τῶν θεῶν τιμᾶν; οὐκ· ἀλλὰ νόμοι εἰσὶ καθ' οὓς δεῖ τῶ ποιεῖν. ἐκοῦν ὁ τῶν νόμων τάττων ωοιῶν εἰδείη αὖ ὡς δεῖ τῶν θεῶν τιμᾶν; οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. ἆρ' οὖν ὁ εἰδὼς τῶν θεῶν τιμᾶν, οὐκ ἄλλως οἴεται δεῖν τῆτο ποιεῖν ἢ ὡς οἶδεν; οὐ γὰρ οὕτω, ἔφη. ἄλλως δέ πῃ θεοὺς τιμᾶ ἢ ὡς οἴεται δεῖν; ἐκ οἶμαι, ἔφη. ὁ αὖν τὰ ωᾠδὶ τῶν θεῶν νόμιμα εἰδὼς, νομίμως ἂν τῶν θεῶν ζωμόν. πάνυ μὲν. ἐκοῦν ὄντα νομίμως τιμῶν, ὡς δεῖ τιμᾶ; πῶς γὰρ οὔ;

Qui

ὁ δ' εὖ γε ὡς δεῖ τιμῶν, θεοσεβὴς ἐστί; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ὁ αὖν τὰ ωᾠδὶ τῶν θεῶν νόμιμα εἰδὼς, ὀρθῶς ἂν ἡμῖν θεοσεβὴς φαίσμεν εἶναι. ἐμοὶ γοῦν, ἔφη, δοκεῖ. ἀνθρώωοις τε αὖ ἆρα ἔξεστιν οὓς ἂν τις τρόπον βούληται χρῆσθαι; οὐκ· ἀλλὰ καὶ ωᾶσι τούτοις ὁ εἰδὼς ἃ ἐστὶ νόμιμα † καθὰ δεῖ πρὸς ἀλλήλους χρῆσθαι, νόμιμος ἂν εἴη. οὐκοῦν οἱ κ' ταῦτα χρώμενοι ἀλλήλοις, ὡς δεῖ χρῶνται; πῶς γὰρ οὔ; οὐκοῦν οἵγε ὡς δεῖ χρώμενοι, καλῶς χρῶνται; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν οἵγε τοῖς ἀνθρώωοις καλῶς χρώμενοι, καλῶς ωράττουσι τὰ ἀνθρώωεια πράγματα; εἰκός γ', ἔφη. οὐκοῦν οἱ τοῖς νόμοις πειθόμενοι, δίκαια οὗτοι ωοιοῦσι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. δίκαια δὲ οἶσθα, ἔφη, ὁωοῖα καλεῖται; ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν, ἔφη. οἱ ἄρα ωοιοῦντες ἃ οἱ νόμοι κελεύουσι, δίκαιά τε ωοιοῦσι καὶ ἃ δεῖ. πῶς γὰρ οὔ; οὐκοῦν οἵ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιοί εἰσιν; οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. οἴῃ οὖν πινὰς πεπεῖσθαι τοῖς νόμοις, μὴ ἐκδόντας ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. ἐκδόντας δὲ ἃ δεῖ ωοιεῖν, οἴῃ πινὰς οἵεσθ' δεῖν μὴ ωοιεῖν ταῦτα; οὐκ οἶομαι, ἔφη. οἴσθας δέ πινας ἄλλα ποιοῦντας ἢ ἃ οἴονται δεῖν; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. οἱ ἄρα τὰ ωᾠδὶ τῶν ἀνθρώωους νόμιμα ἐκδόντες, τὰ δίκαια οὗτοι ωοιοῦσιν; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἐκοῦν τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιοί εἰσι; πάνυ γε. οὐκοῦν οἵγε τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιοί εἰσι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἐκοῦν καὶ ἀγαθοί; ἀγαθοὶ μὲν οὖν, ἔφη. ἐκοῦν ὠφέλιμα ἀγαθὰ ἐστίν; ἔμοιγε δοκεῖ. ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώωῳ δίκαιον εἶναι τὰ ὄντα ωαντα ἐπίστασθαι; οὐδὲ μὰ δί' ἔμοιγε ωολλοστὸν μέρος αὐτῆν. ωαντα μὲν ἄρα σοφὸν οὐκ οἷόν τε ἄνθρωωον εἶναι. μὰ δί' οὐ δῆτα, ἔφη. ὁ ἄρα ἐπίστασθαι ἕκαστος, τοῦτο καὶ σοφός ἐστιν; ἔμοιγε δοκεῖ. ἆρ' οὖν, ὦ Εὐθύδημε, τὰ ωαγαθὸν οὕτω ζητητέον ἐστί; πῶς; ἔφη. δοκεῖ σοι δι' αὐτὸ ωᾶσιν ὠφέλιμον εἶναι; ἐκ ἔμοιγε. τί δ'; ἄλλῳ ὠφέλιμον οὐ δοκεῖ σοι οἱότι ἄλλῳ βλαβερὸν εἶναι; καὶ μάλα, ἔφη. ἄλλο δ' ἄν τι φαίης ἀγαθὸν εἶναι ἢ δι' ὠφέλιμον; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. δι' ἆρα ὠφέλιμον ἀγαθόν ἐστιν ὅτῳ ἂν ὠφέλιμον ᾖ; δοκεῖ μοι, ἔφη. δι' ὃ δὲ καλὸν ἔχοιμ' ἂν ωως ἄλλως εἰπεῖν, † ἢ, εἴ ἐστιν, ὀνομάζῃς καλὸν ἢ σῶμα ἢ σκεῦος, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦ ὁ οἶσθα ωρὸς ωαντα καλὸν ὄν; μὰ δί', ἐκ ἔγωγ', ἔφη. ἆρ' οὖν ωρὸς ὃ ἂν ἕκαστος χρήσιμος ᾖ, ωρὸς τοῦτο ἑκάσῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. καλὸν δὲ ωρὸς ἄλλο τί ἐστιν ἕκαστον ἢ ωρὸς ὃ ἑκάσῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; οὐδὲ ωρὸς οὐ ἄλλο, ἔφη.

† διαφέρειν ὀνομάζειν

Qui verò sic, vt oportet honorat: an pius est? Omnino, inquit. Ergo qui deos quod attinet, legitima scit: eum rectè pium definiuerimus. Ita mihi videtur, ait. An verò num licet hominibus sic vti, quemadmodum quis vult? Non, sed apud hos etiam qui legitima quæ sunt nouit, secundum quæ vti consuetudine mutua debemus, legitimus scilicet erit. Ergo qui hac condicione inter se versantur, illi hominibus vt decet vtuntur? Cur non? Num verò qui sic eis vtuntur, vt oportet, rectè vtuntur? Omnino, ait. Ergo qui rectè vtuntur hominibus, illi etiam res humanas rectè agunt? Ita verò cõsentaneum est, inquit. Num igitur qui legib. parent, iusta faciunt? Omnino, inquit. Scis autem qualiánam iusta dicantur? Quæ leges iubent, ait. Ergo qui faciunt a legibus præscripta, tum iusta faciunt, tum quæ fieri debent? Cur non? Num verò iusti sunt, qui iusta faciunt? Sic arbitror, inquit. Ergóne putas legibus aliquos parére, qui nesciant quæ leges iubeant? Non puto, ait. At qui sciant quid faciendum sit, eósne putas arbitrari, faciundum id nõ esse? Non puto: inquit. An quos nosti, qui alia faciant, quàm quæ fieri debere putant? Minimè, inquit. Ergo qui homines quod attinet, legitima sciunt, iusta faciunt? Omnino, ait. Qui igitur iusta faciunt, iusti sunt? Qui tamdem alij? ait. Ergo rectè definiemus, si eos esse iustos definiuerimus, qui sciunt quæ legitima sint hominum respectu? Sic mihi videtur, ait. Quid verò sapientiam esse dicere possimus? Responde mihi, vtrũ tibi sapientes in ijs, quæ norunt, sapientes esse: an qui sunt in ijs sapientes, quæ ignorant? Nimirum in illis sapientes sunt, quæ sciunt. Nam quî possit esse quis sapiens in illis, quæ nescit? Num igitur illi qui sapientes sunt, scientia sunt sapientes? Quánam alia re sapiens quis fuerit, si non scientia? Num verò putas aliud quid esse sapientiam, quàm quo homines sapientes sunt? Non puto. Ergóne scientia est sapientia? Ita mihi videtur, ait. Ergóne tibi videtur, hominem res omnes scire posse? Immo ne partem quidem rerum aliquantulam. Homo igitur in omnibus esse nequit sapiens? Nequit. Ergo in eo quis est sapiens, quod scit? Videtur, ait. Num & de bono, Euthydeme, sic quærendum erit? Quomodo? ait. Num idem tibi videtur omnibus esse vtile? Non. Quid? An quod vtile est alij, non tibi videtur esse nonnumquam alteri noxium? Omnino, ait. Num quid aliud esse potes dicere bonum, quàm quod sit vtile? Non possum, inquit. Ergo quod est vtile, bonum est illi, cui vtile fuerit? Ita videtur. An verò quod pulcrum est aliter appellare possimus, quàm vel pulcrum corpus, vel vas, vel aliud quid, quod scis esse ad omnia pulcrum? Non aliter, ita me Iupiter amet, inquit. Ergo ad quod vtile quidq; fuerit, ad id cuiq; pulcrum est eo vti? Omnino, ait. Nũ autẽ quid ad aliud pulcrũ est, quàm ad quod pulcrũ est vti illo? At nihil aliud, ait.

Ergo

Ergo quod est vtile, pulcrum est, ad quod vtile fuerit? Ita mihi videtur, inquit. An verò fortitudinem, mi Euthydeme, inter pulcra esse censes? Immo eam esse pulcerrimam arbitror. Ergo tu fortitudinem non ad minima vtilem esse statuis? Certè vtilē ad maxima existimo. Num igitur videtur tibi vtile esse ad periculosa ac terribilia, ea ipsa ignorare? Minimè, inquit. Ergo qui eiusmodi nō metuunt, propterea quòd nesciant quid sint, non sunt fortes? Non sunt, per Iouem, ait. Nam ceteroqui multi homines insani & timidi fortes essent. Quid autē illi, qui ne terribilia quidem metuunt? Multo minus, inquit. Qui ergo boni sunt ad terribilia & periculosa, hos fortes esse putas: qui verò mali, timidos? Omnino, inquit. An verò putas ad huiusmodi quosdā alios etiā bonos esse, quàm qui eis vti pulcrè possint? Non, ait, sed hos ipsos. Malos aūt, qui his malè vtantur? Et quos alios putem? inquit. Ergóne vtuntur singuli, vt oportere se arbitrātur? Qui aliter? inquit. Sciunt ne qui nō possunt rectè vti, quo pacto vtendum sit? Nequaquam. Igitur qui norunt vt sit vtendū, illi etiā possunt? Immo soli possunt, ait. Quid? si qui non aberrauerunt ab eorum vsu, num malè his vtuntur? Non arbitror, inquit. Ergo qui malè vtuntur, aberrant? Consentaneum est. Qui igitur et terribilibus et periculosis rectè uti sciūt, sunt fortes: at qui ab hoc aberrant, timidi sunt? Mihi quidē esse videntur, inquit. Ceterùm & regnum & tyrannidem vtrumq; aiebat esse quidem ille imperium, uerùm inter se differre statuebat. Nam regnum esse putabat in homines volentes secundum ciuitatum leges imperiū, at in homines nolētes illegitimū imperiū, quodq; ex arbitrio magistratus comparatū est, esse tyrannidē. Atq; vbi magistratus ex ijs constituuntur, qui legib. consentanea perficiunt, eam reipubl. formā existimabat illā esse, in qua optimates dominarētur: vbi ex censibus, locupletū imperiū: vbi ex vniuersis, dominatū plebis. Quòd si quis ipsi aliqua in re aduersaretur, qui nihil certi quod diceret haberet, ac sine demonstratione vel sapientiorē esse prædicaret illū, cuius ipse mentionē faceret, vel ciuilis administrationis peritiorē, vel fortiorem, vel quid aliud eiusmodi: hoc quodā modo orationem omnē ad rē propositā reducebat: Tune ciuē esse meliorē ais, quē prædicas, an quem ego? Aio, inquit ille. Quid ergo? An non id primùm considerabimus, quod boni ciuis sit officium? Faciamus id sanè. Ergo in opum administratione potior illius erit ratio, qui rempublicam opulentiorem reddit? Omnino, ait. At in bello, qui rempublicam hostium victricem efficit? Quî non? At in legatione, qui amicos ex hostibus efficit? Ita fuerit sanè. Ergo etiam in populi dominatu, qui seditiones compescuerit, & auctor concordiæ fuerit. Ita mihi videtur. Hoc modo quum sermo reduceretur, etiam illis ipsis qui contradicebant, veritas eluescebat.

Ceterùm

δ' χρήσιμον ἄρα καλόν ἐστι πρὸς ὃ ἂν ᾖ χρήσιμον; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. † ἀνδρείαν, ὦ Εὐθύδημε, ἄρα τὴν καλὴν νομίζῃς εἶναι; κάλλιστον μὲν οὖν ἔγωγ', ἔφη. χρήσιμον ἄρα οὐ πρὸς τὰ ἐλαχίστα νομίζῃς τιθὶ ἀνδρείαν; μὰ δί', ἔφη, πρὸς τὰ μέγιστα μὲν οὖν. ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι πρὸς τὰ δήλω τε καὶ ἀδηκίνδυνα χρήσιμον εἶναι δ' ἀγνοεῖν αὐτά; ἥκιστά γ', ἔφη. οἱ ἄρα μὴ φοβούμενοι τὰ τοιαῦτα, ἅτε δ' μὴ εἰδέναι τί ὄντα, οὐκ ἀνδρεῖοι εἰσίν; νὴ δί', ἔφη. πολλοὶ γὰρ ἂν οὕτω γε τῶν μαινομένων ⊙ τὰ δήλω ἀνδρεῖοι εἶεν. τί δὲ οἱ καὶ τὰ μὴ δήλα δεδοικότες; ἔπ γε νὴ δία ἤπου, ἔφη. ἆρ' οὖν οὗτοι μὲν ἀγαθοὺς πρὸς τὰ δήλα καὶ ἀδηκίνδυνα ὄντας, ἀνδρείους ἧγῃ εἶναι, τοὺς δὲ κακοὺς, δήλους; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἀγαθοὺς δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα νομίζῃς ἄλλους τινὰς ἢ τοὺς δυναμένους αὐτοῖς καλῶς χρῆσθαι; οὐκ, ἀλλὰ τούτους, ἔφη. κακοὺς δὲ ἆρα τοὺς οἵους ζώπυρος καλῶς χρῆσθαι; πάνυ γὰρ ἄλλους; ἔφη. ἆρ' οὖν ἔνιοι χρῶνται ὡς οἴονται δεῖν; πῶς γὰρ ἄλλως; ἔφη. ἆρα οὖν οἱ μὲν δυνάμενοι καλῶς χρῆσθαι, ἴσασιν ὡς δεῖ χρῆσθαι; οὐ δῆπου γε, ἔφη. οἱ εἰδότες ὡς δεῖ χρῆσθαι, οὗτοι καὶ δύνανται; μάλιστά γε, ἔφη. τί δὲ, οἱ μὴ δυνάμενοι κακῶς χρῶνται τοῖς τοιούτοις; οὐκ οἶμαι, ἔφη. οἱ ἄρα κακῶς χρώμενοι δυναμένοι καὶ ἁμαρτάνουσιν; εἰκός γε, ἔφη. οἱ μὲν ἄρα ἀνδρεῖοι τοῖς δήλοις τε καὶ ἀδηκινδύνοις καλῶς χρῆσθαι, ἀνδρεῖοί εἰσιν, οἱ δ' ἁμαρτάνοντες τούτου, δειλοί; ἔμοιγε δοκοῦσιν, ἔφη. Βασιλείαν δὲ ⊙ τυραννίδα ἀρχὰς μὲν ἀμφοτέρας ἤγετο εἶναι, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ᾠόμιζε. τῷ μὲν γὰρ ἑκόντων τε καὶ κατὰ νόμους τῶν πόλεων ἀρχὴν, Βασιλείαν ἤγετο· τῷ δὲ ἀκόντων τε καὶ μὴ κατὰ νόμους, ἀλλ' ὅπως ὁ ἄρχων βούλοιτο, τυραννίδα. καὶ ὅσων μὲν ἐν τοῖς τὰ νόμιμα ὠδιτελοῦσιν αἱ ἀρχαὶ καθίσταντο, τούτῳ τῷ πολιτείαν ἀριστοκρατίαν ᾠόμιζεν εἶναι· ὅσων δ' ἐκ τιμημάτων, τιμοκρατίαν· ὅσων δ' ἐκ πάντων, δημοκρατίαν. εἰ δέ τις αὐτῷ πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ πλέοιεν, μηδὲν ἔχων σαφὲς λέγειν, ἀλλ' αὖθις ἀφαιρέσεως, ἢ τι σοφώτερον φαίνεσθαι † ὂν αὐτὸς λέγοι, ἢ πολιτικώτερον ἢ ἀνδροδότερον, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ὠδὶ τῷ ὑποθέσιν ἐπαινῆσαι ἂν τοῦτον τὸν λόγον ὧδέ πως· φῄς σὺ ἀμείνω πολίτην εἶναι ὃν σὺ ἐπαινεῖς, ἢ ὃν ἐγώ; φημὶ γὰρ οἶμαι. τί οὖν οὐκ ἐκεῖνο πρῶτον † ἐπεσκεψάμεθα, τί ἔστιν ἔργον ἀγαθοῦ πολίτου; τοιῶμεν δή τι. δοκοῦσί μοι μάλιστα τὴν διοικήσει κράτιστοι εἶναι οἱ χρήμασιν αὔξουσι τὴν πόλιν τοιαύτην; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. σὺ δέ γε πολέμῳ, ὁκόθεν τὴν αὐτῶν πάλιν; πῶς δ' οὔ; ἦ δ' ὃς, καὶ περὶ ἀρχὴν ἄρα ὅς ἂν φίλους αὐτὴ πολεμίων παρασκευάζῃ; εἰκότως γε. δοκοῦ μή οἱ δημηγορεῖν ὁ σοφιστὴς τὰ σώματα, μὴ ὁμόνοιαν ἐμποιῶν; ἔμοιγε δοκεῖ. ὅτῳ δὴ τὸν λόγον ἐπαναγομένῳ, καὶ ὧδε αὖ πλέγεσθαι αὖθις φανερὸν ἐγίγνετο τἀληθές.

ὁπότε

δ' οὕτως ἔχει τοῦτο, ἆρ' οὐ καὶ τὸν λόγον διεξίοι, ᾧ τὸ μᾶλλον ὁμολογούμενον ἐπορεύετο, νομίζων τοῦτο μάλιστα ὧν ἐγὼ οἶδα, ὅτε λέγοι, σὺν ἀκούοντας ὁμολογοῦντας πρᾶξαι. ἔφη δή μοι Ὅμηρον ⊙ Ὀδυσσεῖ αἰνεῖν ὡς ἀσφαλῆ ῥήτορα ὄντα, ὡς ἱκανὸν αὐτὸν ὄντα ὀρθῶς τὸν δοκοῦντα τοῖς ἀνθρώποις ἄγειν τὸν λόγον. ὅπῃ μὲν οὖν ἀπλῶς πως ἑαυτῷ γνώμῃ ἀποφαίνεσθαι Σωκράτης πρὸς σὲ ὁμιλοῦντας αὐτῷ, δοκεῖ μοι σαφῶς ἐν τῷ εἰρημένῳ εἶναι· ὅτι δὲ μὴ αὐτάρκης σὺ τοῖς προσηκόντως πράξεσιν αὐτὸν εἶναι ἐπεμελεῖτο, νῦν ἔστω λέξω. ταύτην μὲν δὴ ὧν ἐγὼ οἶδα μάλιστα ἔμελεν αὐτῷ εἰδέναι ὅτε τῆς ἀνθρωπίνων ἐπιστήμων ἐν τῷ σωφρονεῖν αὐτῷ. ὧν δὲ προσήκειν ἀνδρὶ καλῷ κἀγαθῷ εἰδέναι, ὅ μὲν αὐτὸς εἰδείη, ταύτην προθυμούμενος ἐδίδασκεν· ὅτε δὲ αὐτὸς † ἀπήρτητο ἔπ, πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἦγεν αὐτούς. ἐδίδασκε δὲ καὶ μέχρι ὅτε δέοι ἔμπροσθεν εἶναι ἑκάστου πράγματος τὸν ὀρθῶς πεπαιδευμένον. αὐτίκα γεωμετρείαν μέχρι μὲν τότε ἔφη δεῖν μανθάνειν ἕως ἱκανός τις γένοιτο, ἐπεὶ δ' ἱκανός, γλῶ μέτρῳ ὀρθῶς ἢ πραλαβεῖν, ἢ πραδοῦναι, ἢ διανεῖμαι, ἢ ἔργον ἀφορείξασθαι. ὅτῳ δὲ τοῦτο ῥᾴδιον ἔστιν μαθεῖν ὥστε τὸν προσέχοντα τὸν νοῦν τῇ μετρήσει, ἅμα τιθὶ τε γιγνώσκειν ὅσης ἐδάφους, καὶ ὡς μετρεῖται ἐπισάμενον ἀπιέναι· τὸ δὲ μέχρι τῶν διωρυχέων διαγραμμάτων γεωμετρείαν μανθάνειν ἀποδοκιμάζειν. ὅ, τε μὲν γὰρ ὠφελοίη τοῦτο ἐπ ἔφη ὁρᾶν· (καίτοι ἐπ' ἐμοῦ γε αὐτῶν τῶν) ἔφη δὲ τοῦτο ἱκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίου κατατρίβειν, καὶ ἄλλως πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀφιστάναι. ἐκκλύειν δὲ καὶ † ἀστρολογίας ἐμπείρους γίγνεσθαι, καὶ τούτῳ μᾶλλον μέχρι τε νυκτὸς τὸ ὧραν καὶ μηνὸς καὶ ἐνιαυτὸν διαγιγνώσκειν, ἵνα τοῦτ' ἔχῃ τεκμηρίοις χρῆσθαι, τὰς ὥρας τῆς εἰρημένας διαγιγνώσκοντας. καὶ τοῦτο δὲ ῥᾴδιον εἶναι μαθεῖν πρός τε τὴν † νυκτοπορίαν καὶ κυβερνητὴν καὶ ἄλλως πολλῶν οἷς ὠφελεῖ τοῦτο εἰδέναι. τὸ δὲ μέχρι δύτου ἀστρονομίας μανθάνειν, μέχρι τοῦ καὶ τὰ μὴ σὺν τῇ αὐτῇ πλανώμενα ἀστέρας γνῶναι, καὶ τὰς ἀφορμὰς αὐτῶν ἀπὸ γῆς, καὶ τὰς πολιόδους, καὶ τὰς ἀπὸ αὐτῶν χειτόνων καταστέλλεσθαι, ἱκανῶς ἀπέτρεπεν. ὠφέλιμα μὲν γὰρ ἐδόκει οὐ δύτοις ἔφη ὁρᾶν· (καίτοι ἐδόκει δύτων γε αὐτῶν ἱκανὸς ὤν) ἔφη δὲ καὶ τοῦτο ἱκανὰ εἶναι καταβίβαν ἀνθρώπου βίου μὴ πολλῶν ⊙ ὠφελίμων ἀφικολύειν. ὅλως δὲ τῶν ὀρανίων ἢ ἕκαστα ὁ θεὸς μηχανᾶται, φροντιστὴν γίγνεσθαι ἀπέτρεπεν. οὔτε γὰρ εὑρεταὶ ἀνθρώποις αὐτὰ ὠφέλιμα εἶναι, οὔτε χαίρειν θεοῖς ἂν ἤγετο τὸν ζητοῦντα ἃ ἐκεῖνοι σαφῶς οὐκ ἐβουλήθησαν.

κινδυ-

Ceterùm quum ipse aliquid enarrabat, per ea progrediebatur, quæ maximè essent in confesso, quòd esse hāc orationis certitudinem arbitraretur. Itaq; quum aliquid dicebat, longè omnium maximè ex ijs, quos equidem noui, auditores suos vt aliquid faterentur, adducebat. Aiebat & Homerum id Vlyssi tribuisse, quòd esset orator certus propterea, quia per ea quæ homnibus viderentur, orationes suas deducere posset. Itaq; perspicuum esse de ijs, quæ diximus, arbitror, Socratem ad familiares suos sententiam suam simpliciter protulisse. Iam quòd etiam operam dederit, vt in agēdis ijs, quæ ipsis conuenirent, satis essent idonei, exponā. Etenim ipsi maximè omniū (quos equidem noui) erat curæ, vt sciret qua in re suorum familiariū quisq; peritus esset. Quæ verò bonū & egregiū virum scire conueniret, eorū nihil non quod esset ipsi cognitū, longè cupidissimè docebat. Sin esset aliqua in re minus ipse peritus, ad peritos eos deducebat. Præterea docebat, quousq; hominē rectè institutum cuiusq; rei peritum esse cōueniat. Primùm Geometriā eò vsq; discēdā aiebat, donec quis posset, si vsus ita ferat, terrā vel rectā metiēdi ratione accipere, vel tradere, vel distribuere, vel opus designare. Atq; hoc tā posse disci facilè, vt qui animū ad dimensionem aduertat, is & scire possit quanta sit ipsa terra, & cognita metiēdi ratione discedat. Verū in Geometria ad descriptiones vsq; intellectu difficiles discendo progredi, planè improbabat. Nec enim, quid ea res vsus haberēt, videre se dicebat: (at qui earum minimè rudis erat) posse verò aiebat eas omnem hominis vitam occupare, ac alias multas vtiles q; disciplinas impedire. Hortabatur etiam vt in astrorū doctrina se exercerent eò vsq;, dum & noctis, & mensis, & anni tempora cognoscere possent tum itineris ac nauigationis, tum excubiarum causſa, aliarumq; rerū, quæcumq; vel per noctē, vel in mense, vel in anno gerūtur, vt ad ea signis vti possent, quibus illorū, quæ cōmemorauimus, tempora dignoscerent. Atq; hæc aiebat disci facilè ab ijs posse, qui noctu feras venantur, & a nauium gubernatoribus, aliisq; multis, quibus vt hæc sciant curæ est. At verò in Astronomia discenda eò progredi, dum & illa cognoscantur, quæ in eodem non sunt ambitu, & errantia vagaq; sidera, & ipsorum a terra interualla, & circuitus, eorumque causſas inquirendo diu se macerare, id verò ne facerent vehementer dehortabatur. Nam ne in his quidem vllam se vtilitatem videre dicebat, quamquam eorum rudis non esset, atq; etiam addebat in his quoq; vitam hominis vniuersam conteri posse, multásque & vtiles res impediri. Denique in vniuersum dehortabatur, ne quis studium & operam in res cælestes impēderet, quo pacto scilicet Deus omnia moliatur. Nec enim illa posse ab hominibus inuestigari putabat, nec Dijs eum gratificari arbitrabatur, qui quæ illi manifesta esse noluisset, inquireret.

Hh Addo-

Addebat esse periculum, ne qui rebus his peruestigandis occuparetur, ad insaniam nihilo minus quàm Anaxagoras redigeretur, qui maximè fuisset elatus propterea, quòd Deorum machinas enarrasset. Nimirum ille dum ait ignem ac solem idem esse, ignorabat ab hominibus ignem cerni facilè posse, quum solem aduersum intueri non possint: quodq; illi qui a sole collustrantur, colore reddantur nigriores, quum id ab igne non fiat. Ignorabat etiam quòd nihil eorum quæ terra nascuntur, absque solis splendore possit augescere, quum omnia quæ ab igne calefiunt, corrumpantur. Idem quum solem esse lapidem ignitum diceret, etiam ignorabat lapidem qui sit in igne, neque lucere, neque diu perdurare: quum sol per omne tempus rebus omnibus splendidior maneat. Hortabatur etiam, vt numerandi rationem discerent, & in hac consimiliter monebat, vt ab inani occupatione sibi caucrent: atque adeò tum ipse hanc cò vsque peruestigabat, dum esset vtilis, tum vnà cum familiaribus disquirebat. Vehementer etiam hortabatur familiares suos, vt valetudinis curam haberent, ac partim a peritis quæ possent discerent, partim per omnem vitam ipsi sese obseruarent, quinam cibus, qui potus, qui labor eis conduceret, & quo pacto his vsi quamoptima valetudine fruerentur. Nam si quis ita sui rationem haberet, difficile aiebat esse, vt medicum quis inueniret, qui ad valetudinem conducentia magis ipso diiudicaret. Si quis maiora, quàm pro sapientia humana vellet adsequi, ei dabat hoc consilij, vt diuinationi operam daret. Etenim aiebat eum, qui sciret quibus indicijs Dij hominibus aliquid significent, numquam a consilio diuino destitui posse. Quòd si quis propterea, quòd quum diceret a numine sibi denuntiari quæ faciunda, quæ obmittenda essent, a iudicibus morte multatus sit, existimat ipsum mendacij conuictum in hac parte de numine fuisse: primùm velim cõsideret, Socratem tum eò ætatis prouectum fuisse, vt si non id tẽporis, certè non multo pòst vitam cum morte commutaturus fuerit: deinde quòd partem vitæ molestissimam, & qua in omnibus fit mentis quædam imminutio, reiecerit: ac illius loco demonstrata animi fortitudine gloriã consequutus sit, quum quidem causſam suam supra mortales ceteros longè verissimè, ac maximè ingenuè iustissimeq; dixisset, et condemnationẽ ad mortem mitissimè maximeq; viriliter tulisset. Est enim in confesso, neminẽ hominum vmquã, de quibus nos accepimus, mortẽ pertulisse præclarius. Etenim cogebatur a condemnatione dies adhuc XXX viuere, quòd in illũ mẽsem Delia inciderat, ac lex vetaret quẽquam publicè prius interfici, quàm Theorum cœtus ex Delo rediisset. Hoc toto tempore familiaribus ipsius vniuersis cõpertum fuit, nihil eum de viuendi ratione pristina immutasse.*

* De his Plutarch. in Camillo. Demetrio, alibi.

κινδυνεύσοι δ' αὖ ἔφη καὶ τῆ ἀφροσύνῃ ὁμοίως τοῦτο μεμνῆσθαι, ὃ δὴν ἦν ἢ Ἀναξαγόρας παρεφρόνησεν, ὁ μέγιστον φρονήσας ὧδε θεοὺς τὰς τῶν θεῶν μηχανὰς ἐξηγεῖσθαι. ἐκεῖνος γὰρ λέγων μὲν τὸν αὐτὸν εἶναι πῦρ τε καὶ ἥλιον, ἠγνόει ὡς θνητοὶ μὲν πῦρ οἱ ἄνθρωποι ῥᾳδίως καθοροῶσιν, εἰς δὲ τὸν ἥλιον ὑπὸ δυνάμεως οὐ βλέπειεν· καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ ἡλίου καταλαμπόμενοι τὰ χρώματα μελάντερα ἔχοιεν, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς οὔ. ἠγνόει δὲ ὅτι καὶ τὴν ἐκ τῆς γῆς φυομένων αὔξην μὲν ἥλιον αὐτῆς οὐδὲν δύναται κωλῦσαι, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς θερμαινόμενα πάντα ἀπόλλυται. φαύσκων δὲ τὸν ἥλιον λίθον διάπυρον εἶναι, καὶ δοῦλον ἠγνόει ὅτι λίθου μὲν οὐ πυρὶ ὢν οὔτε λάμπει, οὔτε πολὺ χρόνον αὐτέχει· ὁ δὲ ἥλιος τὸν αὐτὸν χρόνον τὸν αὐτὸν λαμπρότατος ὢν διαμένει. ἐκέλευε δὲ καὶ λογισμὸς μανθάνειν, καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὁμοίως οἷς ἄλλοις ἐκέλευε φυλάττεσθαι † τὸν μάταιον πραγματείαν, μέχρι δὲ τοῦ ἀφελίμοις πάντα καὶ αὐτὸς ξυνεποιεῖτο καὶ ξυνδιεξῄει τοῖς ξυνοῦσι. προέτρεπε δὲ σφόδρα καὶ ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι τοὺς σωιόντας, πῶς τε τὴν εἰσοῦσαν μανθάνοντας ὅσα οὐδὲ χιτὼν, μὴ ἑαυτοῦ ἕκαστον προσέχοντα σφῷ αὐτοῦ τὸν βίον τί βρῶμα ἢ τί ποτὸν ἢ ποῖος πόνος συμφέροι αὐτῷ, καὶ πῶς τούτοις χρώμενος ὑγιαίνοι τ' ἂν διαφερόντως καὶ ἑαυτῷ μάλιστα προσέχοντα ἑαυτὸν φρονεῖν ἐφη εἶναι δύρᾶν ἰατρὸν τὰ πρὸς ὑγίειαν συμφέροντα αὐτῷ μᾶλλον διαγιγνώσκοντα ἑαυτοῦ. εἰ δέ τις μᾶλλον ἢ κεῖνον πείθοι ἀνθρώπινα σοφίαν ὠφελεῖσθαι βούλοιτο, ξυνεβούλευε μαντικῆς ἐπιμελεῖσθαι. ὃν γὰρ οἱ θεοὶ φασὶ τοῖς ἀνθρώποις σημαίνειν, οἱ δ' ἐσθ' ὅτε ἑκόντων σημαίνουσιν, οἱ δ' ἐσθ' ὅτε ἐκόντων ἔφη γίγνεσθαι συμβουλῆς θεῶν. εἰ δέ τις, ὅπερ φάσκουσι καὶ αὐτῷ τῷ δαιμονίου ἑαυτῷ προσημαίνεσθαί τι δέοι καὶ ἃ μὴ δέοι ποιεῖν, ὑπὸ τῶν δικαστῶν κατεγνώσθη θανάτου, οἴεται αἰσθέσθαι ἐλέγχεσθαι πρὸς τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον, συνεσάτω πρότερον μὲν ὅτι οὕτως ἤδη τότε πρόῤῥω τῆς ἡλικίας ἦν, ὥσθ', εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον τελευτῆσαι βίας· ἔπειτα ὅτι βίαν μὲν ἀφθονώτατος τοῦ βίου, καὶ οἷς πάντες πρὸ διάνοιαν μειοῦνται, ἀπέλιπεν· αὐτὴ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς τὴν ῥώμην ὑπερφυᾶ κατέστησε, τήν τε δίκην παίειν ἀνθρώπων ἀλκιμωτάτην καὶ ἐλευθεριώτατα καὶ δικαιότατα ἐπῶν, μὴ πρὸ κατάγνωσιν τοῦ θανάτου πραότατα καὶ αἰσχρωδέστατα ἐνεγκών. ὁμολογεῖται γοῦν οὐδένα πω τῶν μνημονευομένων ἀνθρώπων καλλίον θάνατον ἐνεγκεῖν. ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μηδὲ πρὸ κείνου τεσσάκοντα ἡμέρας βιῶναι, δι' ὃ δίκαιον μὲν ἐκείνου τοῦ μηνὸς εἶναι, νόμον δὲ μηδένα ἐᾶν δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν ἕως ἂν ἡ θεωρὶς ἐκ Δήλου ἔπλευσε. καὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἅπασι τοῖς συνοῦσι φανερὸς ἐγένετο οὐδὲν ἧττον ἑαυτῷ διαβιοὺς ἢ πάλαι ἐμπροσθεν χρόνου.

καίτοι τὴν ἐμπροσθέν γε πάντων ἀνθρώπων μᾶλλον ἐθαύμαζετο ὧδε θυμοειδῶς τε καὶ δυσκόλως ζῶν, καὶ πῶς ἄν τις κάλλιον ἢ ἄμεινον ἀποθάνοι; ἢ ποῖος ἂν εἴη θάνατος κάλλιον ἢ οὗ ἂν κάλλιστός τις ἀφίκηται; τοῖος δ' ἂν γένοιτο θάνατος δυσδαιμονέστερος τοῦ καλλίστου; ἢ ποῖος θεὸς φιλέστερος τοῦ δυσδαιμονεστάτου; λέξω δὲ καὶ ἃ Ἑρμογένης τοῦ Ἱππονίκου ἤκουσα φράζει αὐτός. ἔφη γάρ, ἤδη Μελίτου γεγραμμένου αὐτὸν τῷ γεγραφῶ, αὐτὸς ἀκόντως αὐτοῦ πάντα μᾶλλον ἢ φράζει τὰ δίκαια διαλεγομένου, λέγειν αὐτῷ ὡς χρὴ σκοπεῖν ὅ, τι ἀπολογήσεται. τὸν δὲ δὴ μὲν πρῶτον ἐπεῖν, οὐχ ἱκανῶς οἱ δοκεῖν μελετᾶν διαβεβιωκέναι· ἐπεὶ δὲ αὖθις ἤρετο ὅπως, ἐπεὶς αὖθις ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν διαγεγένηται ἢ διασκοπῶν μὲν τά τε δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πράττων δὲ τὰ δίκαια, καὶ τὴν ἀδίκων ἀπεχόμενος· ὧ πρὸ νομίζοι καλλίστην μελέτην διαβεβιωκέναι. αὖθις δὲ πάλιν ἐρωτᾶν, οὐχ ὁρᾷς ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ ἀθλοῦντες δίκαιοι πολλοὺς μὲν ἤδη μηδὲν ἀδικοῦντας, λόγῳ ἀληθεύοντες ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἀπέλυσαν; ἀλλὰ νὴ τὴν δίκαν, φάναι αὐτὸν, ὦ Ἑρμόγενες, ἤδη μου ὧδ' ἔχοντος προσέχοντα τὸν νοῦν πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας, ὡσαντιώθη τὸ δαιμόνιον. καὶ αὖθις ἐπεῖν, θαυμαστὰ λέγεις. σὺ δέ, θαυμάζεις, φάναι, εἰ τῷ θεῷ δοκεῖ βέλτιον εἶναι ἐμὲ τελευτᾶν ἢ ζῆν βίον ἤδη; ἐκ οἷσθ' ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου ἐγὼ οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφέμενος ἂν οὔτε βέλτιον οὔθ' ἥδιον ἐμοῦ βεβιωκέναι; ἄρτια μὲν γὰρ οἶμαι ζῶν τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιμελούμενος τοῦ ὡσβελτίστους γίγνεσθαι, ἥδιστα δὲ τοῦτο μάλιστα αἰσθανομένους ὅτι βελτίους γίγνονται. ἃ ἐγὼ μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου ἐπαινόμενα ὑπ' ἐμαυτῷ συμβαίνοντα, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐμαυτοῦ γιγνώσκων. καὶ ὑπὸ μόνου ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι οὕτως ἔχοντες τοῦτ' ἐμοῦ διατελοῦσιν· ὃ γὰρ φιλεῖν ἐμέ, (ὦ γὰρ οἱ τοῦ ἄλλους φιλοῦντες οὕτως αὖ ἔχουσι πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους) ἀλλὰ διόπερ καὶ αὐτοὶ αὖ οἴονται ἐμοὶ συνόντες βέλτιστοι γίγνεσθαι. εἰ δὲ βιώσομαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖόν ἐστι τὰ τῆ γήρως ἐπιτελεῖσθαι, καὶ ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν ἧττον, καὶ ἀσθενεῖσθαι χείρων, καὶ δυσμαθέστερον καὶ ἐπιλησμονέστερον ἀφικνεῖσθαι, καὶ ὧν πότερον βελτίων ὢν, τούτων χείρων γίγνεσθαι. ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε μὴ αἰσθανομένῳ μοι ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος, αἰσθανομένῳ δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χείρων τε καὶ ἀνδρεστέρων ζῶ; ἀλλὰ μὴν εἴγε ἀδίκως ἀφθανοῦμαι, τοῖς μὲν ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτείνασιν αἰσχρὸν ἂν εἴη τοῦτο. εἰ γὰρ δὴ ἀδικεῖν αἰσχρόν ἐστι, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ δὴ ἀδίκως ὁπουοῦν ποιεῖν; ἐμοὶ δὲ τί αἰσχρὸν δὴ ἑτέρους μὴ δικάσασθαι ὧδε ἐμοῦ τὰ δίκαια μήτε γνῶναι, μήτε ποιῆσαι; ὁρᾷ

Atqui maximè hominibus admirationi fuerat supra ceteros, qui ante ipsum vixerant, quòd magna cum animi tranquillitate facilitateq; viueret. Quî possit aliquis pulcrius, quàm hoc modo mori? quæ mors esse possit pulcrior, quàm quæ ab aliquo pulcerrimè obitur? quæ mors possit esse felicior, quàm quæ pulcerrima sit? quæ Dijs acceptior, quàm felicissima? Comme morabo etiam illa, quæ ex Hermogene Hipponici F. de ipso accepi. Nam aiebat se, posteaquàm Melitus Socratem accusasset, atq; is quiduis potius, quàm quæ ad caussam pertinerent diceret, monuisse considerandũ ipsi esse, quidnam purgandi sui caussa proferre vellet. Ad ea primùm respõdisse Socratem: An non tibi videor in hac meditatione vitam omnem consumsisse? Illo verò quærente, Quo pacto? dixisse Socratem: Nihil aliud perpetuò se egisse, quàm quòd quæ iusta quæque iniusta essent, cõsiderasset: ac iusta quidem egisse, ab iniustis autẽ abstinuisse, quam sanè meditationem purgandi sui pulcerrimam duceret. Tum rursus Hermogenem subiecisse: Non autem vides, mi Socrates, Athenis iudices multos interfecisse qui nihil iniustè designassent, saltem offensos oratione, cõtráq; multos iniustè se gerentes absoluisse? At verò ita me Iupiter amet, respondisse Socratem, quum modò conarer, mi Hermogenes, meditari purgationẽ ad iudices, numen aduersatum est mihi. Tum dixisse Hermogenẽ: Mira sanè profers. Ad ea Socratem: Túne verò miraris, subiecisse, Deo videri potius esse, hoc me tempore viuendi finem facere? An nescis me ad hoc vsq; tempus nemini hominum concessisse, quòd vel melius vel iucundius me vixerit? Nam optimè quidem arbitror illos viuere, qui maximè dant operam, vt quamoptimi fiant: iucundissimè verò, qui maximè fieri se meliores animaduertãt. Quæ sanè hactenus euenisse mihi animaduerti, ac partim alios homines conueniendo, partim ad alios meipsum collatum quasi contemplando sic de me semper statui. Neq; tantum ego, sed amici etiam mei de me constanter ita iudicant: non illi quidem propterea quòd me ament, (nam & qui alios quoq; amant, eamdem de illis amicis suis opinionẽ conciperent) sed quòd ipsos se existimẽt ex mea cõsuetudine quamoptimos euasuros. Quòd si diutius viuã, fortasse necessarium erit ea peragere quæ in senectutẽ cadunt, & minus audire ac cernere, minus intelligentia valere, ineptiorem ad discendum euadere, magisq; obliuiosum, in ijs deniq; deteriorẽ, in quibus antehac præstiterim. Atqui si hæc quis non sentiat, non est cur optet viuere: sin quis sentiat, quî fieri potest vt nõ & peius & iniucundius viuat? Enimuerò si interficiar iniustè, turpitudo ea in auctores mortis meæ redundabit. Nam si esse iniurium turpe est, quomodo non turpe sit aliquid iniustè facere, quidcumq; tamdem fuerit? Quî verò mihi esse turpe possit, quòd alij de me iustè cognoscere nequeant, neq; se iustè erga me gerere?

Video verò superiorum temporum homines, qui vel iniustè se gesserunt, vel iniurias passi sunt, non eadem posteris opinionem de se reliquisse. Et studia hominũ, tametsi iam neci tradar, erga me futura scio non ista, quemadmodum erga interfectores meos. Nam testimonio mihi futuros scio, quòd nullum vmquã hominũ læserim, neq; deteriorẽ reddiderim, sed potius operam dederim vt familiares meos meliores efficerẽm. Huiusmodi tum ad Hermogenem a Socrate, tum ad alios dicta fuerunt. Ceterùm quotquot nouere Socratem, qualis fuerit, ex ijs qui virtutis cupidi sunt, etiam nunc eum perpetuo desiderio exoptant, vt qui ad virtutis studium vtilissimus fuerit. Mihi quidem, quum talis esset, qualem commemoraui, nimirum adeò religiosus, vt sine Deũm cõsilio nihil ageret: adeò iustus, vt nemini ne exigua quidem in re noceret, prodesset autem ijs maximè, qui ipso vterentur: adeò continẽs, vt numquam id quod iucundius esset, meliori antepo neret: adeò prudẽs, vt in melioribus ac peioribus dijudicandis non erraret, neq; alterius ad hoc opera egeret, sed ipse sibi ad cognitionem horum sufficeret, atq; etiam oratione proferre ac definire huiusmodi posset, ac ceteroquin etiam aliquem explorare, delinquentem arguere, ad virtutem ac honestatem hortari: eiusmodi vir esse visus est, qualis esse posśit optimus & felicissimus. Quòd si hoc alicui non probatur, velim comparatis aliorum ad hæc moribus, ita deinde iudicium faciat.

ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ πᾶν τὸν ὀξέως τὴν προγεγονότην αὐθρώπων οἷ ἂν τοῖς ὠδικημένοις ἀχθόμενοι καταλαμβάνω τὴν τε ἀδικήσαντ' αὐτὴν καὶ τὴν ἀδικηθεῖσαν. οἶδα δ' ὅτι καὶ ἐμοὶ ὠδιμελέως τοὐξόμαι ὑπ' αὐθρώπων, καὶ ἐὰν νῦν ἀφθαίνω, ἀχθόμενοι ἂν τοῖς ἐμὲ ἀπεκτεινασιν. οἶδα γὰρ ἀεὶ μαρτυρήσεταί μοι ὅτι ἐγὼ ἠδίκηκα μ' οὐδένα πώποτε αὐθρώπων, οὐδὲ κείρω ἐποίησα, βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην ἀεὶ ἐμοὶ σωόντας. τοιαῦτα μὲν πρὸς Ἑρμογένη τε διελέχθη, καὶ πρὸς τὸν ἄλλοισ. τὸν δὲ Σωκράτην γιγνωσκόντων οἵῳ ἦν, οἱ ἀρετῆς ἐρῶντες πάντες ἔτι καὶ νῦν ἀπαλγοῦσι παντῶν μάλιστα ποθοῦντες ἐκεῖνον, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ὠδινομέλεταν. ἐμοὶ μὲν δὴ τοιοῦτος ὢν οἷ' ἐγὼ διήγημαι, βίου σεσωκὼς μὲν ὅτως ὥστε μηδὲν ἂν θεῶν γνώμης πρᾶξαι, δίκαιος δὲ ὥστε βλαπτέλαι μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοῦ χρωμένους ἑαυτῷ, ἐγκρατὴς δὲ ὥστε μηδέ ποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον αὐτὶ τοῦ βελτίονος, φρόνιμος δὲ ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνοντα τὰ βελτίω καὶ τὰ χείρω, μηδὲ ἄλλου προσδεῖσθαι, ἀλλὰ αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων γνῶσιν· ἱκανὸς δὲ ἦ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἄλλον δοκιμάσαι τε καὶ ἀμφισβητοῦντα ἐξελέγξαι, καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετῶ καὶ καλοκαγαθίαν· ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι οἷος αὖ εἶναι ἄριστός γε ἀνὴρ καὶ εὐδαιμονέστατος. εἰ δέ τῳ μὴ αἱρέσκει ταῦτα, πλαβάλλων τὸ τ' ἄλλου ἦθος ἄλλως πρὸς ταῦτα, ὅτῳ κεμένῳ.

τὸν ἄλλᾳ οἰκῶν οἰκονομοῦντα, ὥσπερ ἢ οἰκοδομοῦντα, μισθοφορεῖν; νὴ δία· ἢ πολύ γε μᾶλλον, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, φέροιτ' ἄν, εἰ δικαίως οἶκον παραλαβὼν τελεῖν τε ὅσα δεῖ, καὶ προσόδους ποιῶν αὔξων τὸν οἶκον. οἶκος δὲ τί ἡμῖν ἐστίν; ἆρα ὅπερ οἰκία, ἢ ὅσα τις ἔξω τῆς οἰκίας ἐκέκτηται, πάντα τὰ οἴκου ταῦτα ἐστίν; ἔμοιγ' ἔδοξεν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ ἐν μιᾷ γε οἰκίᾳ πολλὰ εἶναι οἰκήματα· οὐκοῦν καὶ ἐλαφρὸς κέκτηταί τινας; νὴ δία, ἢ δ' ὅς, πολλούς γε οἰκήματα αὐτῆς φήσομεν εἶναι· οὐκοῦν ἐλαφρὸς γελοῖον μέντ' ἂν εἴη, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, εἰ ὁ οὖν ἐλαφρὸς αὔξων, προσέτι καὶ μισθὸν τούτου φέροι. ὅτι δ' ἡμῖν ἐδόκει οἶκος αὐλὸς εἶναι ὅπερ κτῆσις. νὴ δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὅ, τι γέ τις ἀγαθὸν κέκτηται· ἐμὰ δ' ἔγωγε οἶμαι, κτήματα εἶναι τοῦτο καλῶ. σὺ ἔοικας τὰ ἐνόντα ὠφέλιμα, κτήματα καλεῖν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη· τὰ δέ γε βλάπτοντα, ζημίαν ἔγωγε μᾶλλον νομίζω ἢ κτήματα. κἂν ἄρα γέ τις ἵππον πεπαμένος, μὴ ἐπίστασθαι αὐτῷ χρῆσθαι, ἀλλὰ καταπίπτων ἀπ' αὐτοῦ κακῶς λαμβάνῃ, ὁ κτήματα αὐτῷ ἔσται ὁ ἵππος; ἔγωγε, εἴπερ τὰ κτήματ' ἔστιν ἀγαθά. οὐδ' ἄρα γε ἡ γῆ ἀνθρώπῳ ἔστι κτήματα ὅστις οὕτως ἀγαπάζεται αὐτῶ ὥστε ζημιοῦσθαι ἀγαπάζόμενος. οὐδέ γε μήτοι κτήματά ἔστιν εἴπερ αὐτὴ τὸν τρέφασα, πένητα παρασκευάζ. ὁμοίως καὶ τὰ πόβατα ὡσαύτως, εἴτις μᾶλλον τὸ μὴ ἐπίστασθαι πεβάτοις χρῆσθαι ζημιοῖτο, οὐδὲ τὰ πεβατα, κτήματα ἂν εἴη αὖ; οὕτω ἔμοιγε δοκεῖ. σὺ ἄρα, ὡς ἔοικε, τὰ μὲν ὠφελοῦντα, κτήματα ἡγῇ, τὰ δὲ βλάπτοντα, οὐ κτήματα. οὕτως. ταυτὰ ἄρα ὄντα, τῷ μὲν ἐπισταμένῳ χρῆσθαι αὐτῶν κτήματά ἐστι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ, οὐ κτήματα. ὥσπέρ γε αὐλοὶ τῷ μὲν ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλεῖν, κτήματά ἐστι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ, οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἰ μὴ ἀποδοῖτό γε αὐτούς. τῷ τ' ἂν φαίνεται ἡμῖν, ἀποδισθμένοις μὲν οἱ αὐλοὶ κτήματα, μὴ ἀποδισθμένοις δέ, οὐκ κεκτημένοις, οὐ, τοῖς μὴ ἐπισταμένοις αὐτοῖς χρῆσθαι. καὶ ὁμολογουμένως γε, ὦ Σώκρατες, ὁ λόγος ἡμῖν χωρεῖ, ἐπείπερ εἴρηται τὰ ὠφελοῦντα, κτήματα εἶναι. μὴ πωλοῦμενοι μὲν δή, οὐ κτήματά ἐστιν οἱ αὐλοί· (ἐδὲν γὰρ χρήσιμοί εἰσι) πωλούμενοι δέ, κτήματα. πρὸς ταῦτα δ' ὁ Σωκράτης εἶπεν, ὦ ἐπίστασαί γε πωλεῖν. εἰ δὲ πωλοίη αὖ πρὸς ὅντινας ὡς μὴ ἐπίστανται χρῆσθαι, οὐδὲ πωλούμενοι εἰσὶ κτήματα, κατά γε τὸν σὸν λόγον. λέγειν ἔοικασ' ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐδὲ τὸ ἀργύριόν ἐστι κτήματα, εἰ μήτις ἐπίσαιτο κτᾶσθαι αὐτῷ. καὶ οὐ δὲ μοι δοκεῖς οὕτω σωμολογεῖν, ἀφ' ὧν τις ὠφελεῖσθαι δύναται, κτήματα εἶναι. εἰ γὰρ τις κτᾶσθαι τῷ ἀργυρίῳ, ὥστε πριάμενος δι' ἐπαίρασ, ἀφ' τούτῳ κάκιον μὲν σῶμα ἔχοι, κάκιον δὲ τὸν ψυχὴν, κάκιον δὲ τὸν οἶκον, πῶς

domum alterius administrando, perinde vt ædificando, pro mercede operam suam locare potest? Ita certè, ait Critobulus: adeoq; mercedem amplam accipere potest, si domum sibi traditam perficiendo necessaria rerum augere copia posśit. Et quid tibi videtur esse domus? num idem quod domicilium, an verò etiam illa omnia, quæ extra ædes suas quis posśidet, domus appellatione veniunt? Mihi sic videtur, ait Critobulus, omnia pertinere ad domum, etiamsi non sint in eadem ciuitate, in qua posśessor. An non etiam hostes aliqui habent? Et multos quidem nonnulli, ait, ita me Iupiter amet. Num igitur etiam hostes in bonis eorum esse dicemus? Ridiculum fuerit, inquit Critobulus, si quis hostes augendo præterea mercedem eo nomine accipiat. At nobis videbatur idem esse domum alicuius & posśessionem. Quidquid scilicet, ait Critobulus, boni quis posśidet. Nec enim ego malum quod est, facultates appello. Videris ea facultates appellare, quæ cuique sint vsui. Omnino, ait. Nam quæ nocent, magis esse detrimentum arbitror, quàm facultates. At si quis equum emens vti eo nesciat, sed ab eo delapsus damnum accipiat, non facultates ei sunt hic equus? Non, siquidem facultates esse bonum aliquid necesse est. Ergo nec solum quidem ei facultates sunt, qui suo cum detrimento solum colit. Itidem solum esse facultates nego, si quum debeat alere, vt esuriamus efficit. Idem de ouibus statuendum, si quis propterea quòd ouibus vti nesciat, damnum accipiat, ne oues quidem ei facultates esse. Mihi sanè non videntur esse, inquit. Ergo tu, quemadmodum videtur, ea quæ vtilitatem habent facultates esse ducis: quæ verò noceant, minimè. Sic est. Eadem igitur illi, qui vsum eorum teneat, facultates sunt: eumdem ignoranti, non sunt facultates. Quemadmodum tibiæ illi, qui canere tibijs egregiè posśit, facultates sunt: qui verò nesciat, nihilo magis quàm inutilia saxa, nisi eas vendiderit. Rursus scilicet videntur nobis tibiæ si quidem vendantur, facultates esse: si non vendantur, sed retineantur ab illis, qui vsum earum ignorant, minimè. Ac consentanea quidem ratione, mi Socrates, nostra progreditur oratio, quando dictum est ea, quæ vtilia sint, facultates esse. Nam si tibiæ non vendantur, non sunt facultates, quippe quæ nullam ad rem vtiles sint: venditæ verò, sunt facultates. Ad quæ Socrates: si quidem, ait, etiam vendere quis sciat. Si verò vendat ei, qui vti nequeat, ne venditæ quidem facultates sunt, vti tu ais. Videris dicere, mi Socrates, ne argentum quidem esse facultates, nisi quis vti eo posśit. Tu quoque mihi fateri videris, eas res facultates esse, de quibus vtilitatem quis capere posśit. Ergo si quis argento vtatur, vt, verbi gratia, scortum emat, propter quod minus bene adfecto sit corpore atque animo, & domus etiam peius administretur,

Hùc Galenus & alij Memorabilium ultimũ appellant.

XENOPHONTIS DE ADMINISTRATIONE DOMESTICA LIBER.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

AVDIVI etiam Socratẽ aliquando de administratione rei familiaris huiusmodi quædam disserentem. Dic mihi, mi Critobule, inquit, éstne rei familiaris administratio scientiæ alicuius nomen, vt medicina, vt excusoria, vt fabrica? Mihi quidem esse videtur, ait Critobulus. An etiam vt de his artibus singulis dicere possumus, quod sit opus cuiusq; sic etiam quod domesticæ administrationis opus sit indicare posśimus? Videtur, ait Critobulus, eius qui rationem administrandæ rei domesticæ bene teneat, opus esse, domum suam rectè colere. An non etiam alterius domum, inquit Socrates, si quis hanc ei cõmittat, & velit ipse, rectè colere perinde posśit vt suam? Nã qui artẽ fabrilem tenet, etiã alij posśit elaborare, quod sibi: ideq; de administrationis familiaris perito dici potest. Ita mihi mi Socrates, inquit, videtur. Ergóne quis artis huius peritus etiamsi facultates nullas habeat, do-

ΑΚΟΥΣΑΤ δ' ποτε καὶ περὶ οἰκονομίας τοιάδε διαλεγομένου ἐπέμοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ἆρά γε ἡ οἰκονομία ὠδισήμης τινὸς ὄνομά ἐστιν, ὥσπερ ἡ ἰατρικὴ ἢ ἡ χαλκευτικὴ, ἢ ἡ τεκτονικὴ; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. ἦ καὶ ὥσπερ τούτων ἕτ τεχνῶν ἔχοιμεν ἂν εἰπεῖν ὅ, τι ἔργον ἑκάστης, ὅτῳ καὶ τῆς οἰκονομίας δυναίμεθ' ἂν εἰπεῖν ὅ, τι ἔργον αὐτῆς ἐστι; δοκεῖ γὲν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἰκονόμου ἀγαθοῦ εἶναι οὗ οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. ἢ καὶ τὸν ἄλλου δὲ οἶκον, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ὠνῆτό τις αὐτῷ, ἢ καὶ μισθοῖτο, εἰ βούλοιθ', οὗ οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ; ὁ δὴ γὰρ τεκτονικὸν ὠδισάμενον, ὁμοίως ἂν καὶ ἄλλῳ δυναίμεθ' ἂν ἐργάζεσθαι ὅ, τι περ καὶ ἑαυτῷ, καὶ ὁ οἰκονομικὸς γ' ὡσαύτως. ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. ἔστιν ἄρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, πᾶν τέχνῳ ταὐτὸν ὠδισαμένῳ, καὶ εἰ μὴ αὐτὸς τύχοι χρήματα ἔχων, τὸν

domum alterius administrando, perinde vt ædificando, pro mercede operam suam locare potest? Ita certè, ait Critobulus: adeoq; mercedem amplam accipere potest, si domum sibi traditam perficiendo necessaria rerum augere copia posśit. Et quid tibi videtur esse domus? num idem quod domicilium, an verò etiam illa omnia, quæ extra ædes suas quis posśidet, domus appellatione veniunt? Mihi sic videtur, ait Critobulus, omnia pertinere ad domum, etiamsi non sint in eadem ciuitate, in qua posśessor. An non etiam hostes aliqui habent? Et multos quidem nonnulli, ait, ita me Iupiter amet. Num igitur etiam hostes in bonis eorum esse dicemus? Ridiculum fuerit, inquit Critobulus, si quis hostes augendo præterea mercedem eo nomine accipiat. At nobis videbatur idem esse domum alicuius & posśessionem. Quidquid scilicet, ait Critobulus, boni quis posśidet. Nec enim ego malum quod est, facultates appello. Videris ea facultates appellare, quæ cuique sint vsui. Omnino, ait. Nam quæ nocent, magis esse detrimentum arbitror, quàm facultates. At si quis equum emens vti eo nesciat, sed ab eo delapsus damnum accipiat, non facultates ei sunt hic equus? Non, siquidem facultates esse bonum aliquid necesse est. Ergo nec solum quidem ei facultates sunt, qui suo cum detrimento solum colit. Itidem solum esse facultates nego, si quum debeat alere, vt esuriamus efficit. Idem de ouibus statuendum, si quis propterea quòd ouibus vti nesciat, damnum accipiat, ne oues quidem ei facultates esse. Mihi sanè non videntur esse, inquit. Ergo tu, quemadmodum videtur, ea quæ vtilitatem habent facultates esse ducis: quæ verò noceant, minimè. Sic est. Eadem igitur illi, qui vsum eorum teneat, facultates sunt: eumdem ignoranti, non sunt facultates. Quemadmodum tibiæ illi, qui canere tibijs egregiè posśit, facultates sunt: qui verò nesciat, nihilo magis quàm inutilia saxa, nisi eas vendiderit. Rursus scilicet videntur nobis tibiæ si quidem vendantur, facultates esse: si non vendantur, sed retineantur ab illis, qui vsum earum ignorant, minimè. Ac consentanea quidem ratione, mi Socrates, nostra progreditur oratio, quando dictum est ea, quæ vtilia sint, facultates esse. Nam si tibiæ non vendantur, non sunt facultates, quippe quæ nullam ad rem vtiles sint: venditæ verò, sunt facultates. Ad quæ Socrates: si quidem, ait, etiam vendere quis sciat. Si verò vendat ei, qui vti nequeat, ne venditæ quidem facultates sunt, vti tu ais. Videris dicere, mi Socrates, ne argentum quidem esse facultates, nisi quis vti eo posśit. Tu quoque mihi fateri videris, eas res facultates esse, de quibus vtilitatem quis capere posśit. Ergo si quis argento vtatur, vt, verbi gratia, scortum emat, propter quod minus bene adfecto sit corpore atque animo, & domus etiam peius administretur,

quo pacto possit huic argentum esse usui? Nequaquã, nisi si & hyoscyamum, quem uocãt, inter facultates quis recenseat, quo qui uescuntur, apud sese non sunt. Argentum quidem certè, mi Critobule, nisi quis uti eo norit, adeò procul amoueatur, ut in bonis haberi non debeat. Quid uerò amicos esse dicemus, si quis sciat ita eis uti, ut fructum aliquem ex ipsis percipiat? Facultates certè, ait Critobulus, ac multo quidem magis quàm boues, si quidem utilitates maiores adferant, quàm boues. Ergo etiam hostes, tua quidem sententia, facultates sunt ei, qui capere fructum aliquem ex hostibus potest. Ita mihi quidem uidetur, inquit. Est igitur boni administratoris rei domesticæ, hostibus etiam uti scire, quo fructum ex ipsis capiat. Maximè uerò. Nam uides certè, mi Critobule, quot priuatorum hominum domus bello auctæ sint, quot a tyrannis. Sed enim hæc, mi Socrates, præclarè mihi dici uidentur, inquit Critobulus, uerùm illud quam speciem habet, quòd nonnullos uidemus scientia quidem illos ac facultatibus instructos, quibus faciendo quæstum augere domos possent, uerùm id eos facere nolle animaduertimus, ac propterea scientiæ sunt ipsis usui nulli? Num quid est aliud, quàm his scientias neque facultates esse, neque possessiones? An de seruis, mi Critobule, disserere instituis? Minimè uerò, ait, sed sunt nonnulli qui ualdè uidentur esse bono loco nati, quorum alios uideo bellicarum rerum, alios pacis artium peritos esse, quas tamen exercere nolint eam ipsam ob causam, mea quidem sententia, quòd dominos non habeant. Qui dominis carere possint, ait Socrates, quum felicitatem adipisci cupientes, eaque gerere, de quibus capere fructus aliquos possint, hoc in conatu a magistratibus impediantur? Et quinam illi sunt magistratus, ait Critobulus, qui quamquam non cernantur, eis tamen imperant? Immo, inquit Socrates, obscuri non sunt, sed conspici manifestò possunt. Ac improbissimos quidem esse, ne te quidem latet, siquidem ignauiam, & mollitiem animi, & negligentiam esse putas improbitatem. Sunt & aliæ fraudulentæ quædam heræ, quæ se pro uoluptatibus uendant, aleæ lusus, & inutiles hominum congressus, quæ temporis progressu manifestò deprædendunt etiam illi, qui decepti sunt, dolores esse implicatos undique uoluptatibus. Atque hæ potestatem in ipsos nactæ, ab operibus eos utilibus impediendo auocant. At enim alij, subiecit Socrates, ab his non impediuntur, quo minus quæstum faciant, sed ad eum faciundum excogitandósque prouentus uehementer incitati sunt. Nihilominus & rem familiarem atterunt, & rerum inopia conflictantur. Nimirum & illi serui sunt, ait Socrates, ac per profectò molestos heros habent alij luxuriam, alij libi-

πῶς αὖ ἔτι τὸ ἀργύριον αὐτῷ ὠφέλιμον εἴη; οὐδὲν ἄμουσ
μᾶλλον· † ἃ μὲν πόρ γε καὶ θὺ νοσκύαμον καλούμε-
νος χρήματα εἶναι φήσομεν, ὑφ' ὧν οἱ φαγόντες
ταῦτα * παραπλῆγες γίνονται. τὸ μὲν δὴ ἀργύ
ριον, εἰ μήτις ἐπίσταιτο αὐτῷ χρῆσθαι, ὅτῳ πόρ
ρω ἀπωθεῖσθαι, ὦ Κριτόβουλε, ὥστε μηδὲ χρήματα
εἶναι. οἱ δὲ φίλοι, ὧν τις ἐπίσταται αὐτοῖς χρῆ-
σθαι ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπ' αὐτῶν, τί φήσομεν
αὐτοὺς εἶναι; χρήματα νὴ δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, μὴ
πολύ γε μᾶλλον ἢ τοὺς βοῦς, ὧν ὠφελιμώτεροί
γε ὧσι τὴν βουλῆς. καὶ οἱ ἐχθροὶ ἆρα κατά γε
τὸν αὐτὸν λόγον, χρήματα ἂν εἶεν τῷ δυναμένῳ ἀπ'
αὐτῶν ἐχθρῶν ὠφελεῖσθαι. ἴσως γοῦν δοκεῖ. οἰ-
κονόμα ἄρα ἐστὶν ἀγαθὸς καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπίστα-
σθαι χρῆσθαι, ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπ' αὐτῶν ἐχθρῶν.
ἥκιστά γε. καὶ γὰρ δὴ ὁρᾷς, ἔφη, ὦ Κριτό-
βουλε, ὅσοι μὲν δὴ οἶκοι ἰδιωτῶν εἰσὶν κυβέρναι τυράννων.
ἀπ' ἀνθρώπων, ὅσοι δὲ ἀπὸ † τυραννίων. ἀλλὰ
μὴν * τὰ μὲν καλῶς ἔμοιγε δοκεῖ λέγεσθαι, ὦ
Σώκρατες, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· ἐκεῖνο δ' ἡμῖν
τί φαίνεται, ὁπόταν ὁρῶμέν τινας ὠφελίμους
μὲν ἔχοντας καὶ ἀφορμὰς ἀφ' ὧν δύνανται
ὀργαζόμενοι αὔξειν τοὺς οἴκους, ἀλαθανόμενα δὲ
αὐτοὺς ταῦτα μὴ θέλοντας ποιεῖν; καὶ ἆρ' ὅτῳ
ὁρῶμεν ἀνθρώπων ὠφελεῖς οὖσα αὐτοῖς τὰς ἰδίας
μας; ἄλλοτι ἢ τούτοις αὖ ὅτε αἱ ἰδιῶται χρή
ματά ἐσιν ὅτε κτήματα; πολὺ δούλοις μοι,
ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε διαλέγεσθαι; ὅμα δ', ἔφη, ὦν ἔρωγε· ἀλλὰ μὴ πάνυ
δύσκολόν γε οἷον ἔστ', ὃς ἐγὼ ὁρῶ
τοῦ μὲν καὶ πολεμικὰς, οὓς δὲ καὶ ἱερωνικὰς ἐ-
πισήμας ἔχοντας· τούτους δὲ ὧν ἐβέλοντας ἐρ-
γάζεσθαι, ὡς μὲν ἐγὼ οἶμαι, δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι
δεσπότας ὧν ἔχουσιν. καὶ πῶς αὖ, ἔφη ὁ Σωκρά-
της, δεσπότας ὧν ἔχουσιν, εἰ βούλοιντο βυσκο-
νεῖν, καὶ ποιεῖν βουλόμενοι ἀφ' ὧν ἔχουσιν ἀ-
γαθὰ, ἐπέχει κωλύον τοῦτο ποιεῖν τοῦτο τὴν
ἀρχόντων; καὶ πόνες δή, ἔφη, εἰσὶν ἔτοι, ὁ Κριτό-
βουλος, οἱ ἀφανεῖς ὄντες ἀρχουσιν αὐτῶν; ἀλλὰ
μὰ δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, ὧν ἀφανεῖς εἰσιν, ἀλλὰ
καὶ πάνυ φανεροί. καὶ ὅτι πονηρότατοί γε εἰσὶν
οὐδέ σε λανθάνουσιν, εἴπερ πονηρίαν γε νομί-
ζεις ἀρχὴν τ' εἶναι καὶ μαλακίαν ψυχῆς καὶ
ἀμέλειαν. καὶ ἄλλαι δ' εἰσὶν ἀπατηλαὶ πονη-
δεσποιναι πεποιήμεναι ἡδυταὶ εἶναι, κυβεῖαί
τε καὶ ἀνωφελεῖς ἀνθρώπων ὁμιλίαι, αἱ πο-
ιοῦντ' ἐν χρόνου καὶ αὐτοῖς οἷς ἐξαπατῶσιν ἀσὶν
καταφανεῖς γίγνονται ὅτι λύπαι ἄρα † ἦσαν
ἡδοναῖς ἀντιπεπλεγμέναι, αἳ δὴ κωλύουσιν
αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὠφελίμων ἔργων κρατοῦσαι.
ἀλλὰ καὶ ἄλλοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξαίρεσθαι
μὲν οὐ κωλύονται ἀπὸ τούτων, ἀλλὰ καὶ πάνυ
σφόδρα πρὸς τὸ ἐξαίρεσθαι. ἔχουσι καὶ μι-
χανᾶσθαι πεποιῆσθαι· ὅμως δὲ καὶ αὖ οἰκοι
κατατείβουσι, καὶ ἀμηχανίᾳ ξυνέχονται.
δοῦλοι γάρ εἰσι καὶ ἄκοι; ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ
πάνυ γε χαλεπῶν δεσποτῶν, οἱ μὲν λιχνῴων, οἱ δὲ
λαγνῳῶν,

λαγνειῶν, οἱ δὲ οἰνοφλυγιῶν, οἱ δὲ φιλοτιμιῶν τι-
νῶν μορῶν καὶ ἀπανηρῶν, ἃ ὅτῳ καλεπῶς ἀρ-
χῇ τῶν, αὐθρώπων ὧν αὐ ἰδιωτεύσιν, ὥσθ' ἕως
μὲν αὐ ὁρῶσιν ἠβῶντας αὐτοὺς καὶ θυμούμε-
νους δρᾶ
ζειν, αὐαγκάζουσι φέρειν ἃ αὐ αὐτοὶ δρᾶσαι τυγχάνωσιν,
καὶ τελεῖν εἰς τὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας· ἐπειδὰν
δὲ αὐτοὺς ἀδυνάτους αἴσθωνται ὄντας δρᾶ
ζειν διὰ τὸ γῆρας, ἀπολείπουσι τότε καὶ
γηράσκειν, ἄλλοις δ' αὖ πάρεσθαι δ' ἄλλοις χρῆ
σθαι. ἀλλὰ δεῖ, ὦ Κριτόβουλε, πρὸς ταῦτα ὄχ
ἥστινα διαμάχεσθαι τοῦτ' ἐλευθερίας ἢ πρὸς
δοῦλον (ὡς ἔοικεν) πειρωμένους κατα δουλοῦσθαι. τοῦ
λέμιοι μὲν οὖν ἤδη ὅταν καλοὶ κἀγαθοὶ ὄντες
καταδουλοῦσθαί τινας, πολλὰς δὴ βελτίους
ποιοῦσιν εἶναι † ἐφρονήσαντας, καὶ ῥᾴους
βιοτεύειν πολλοὺς χρόνους ἐποίησαν· αἱ δ'
ἕτεραι δέπουσιν αἰκιζόμεναι τὰ σώματα
τῶν αὐθρώπων καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τοῦ οἴκους
ὥστε λήγουσιν ἐς' ἂν αὖ ἄρξωσιν αὐτῶν. οὕτω
Κριτόβουλος ἐκ τούτων ὧδέπως εἶπεν· ἀλλὰ
τοῦτ' μὴ τὸν ἑτέρων ἀρκούντως πάνυ μοι δοκῶ
τὰ λεγόμενα ὑπὸ σοῦ ἀκηκοέναι· αὖθις δ' ἐ-
μαυτὸν ἐξετάζων δοκῶ μοι δυσίσκειν ὠφε-
λῶς τὴν τοιούτων ἐγκρατῆ ὄντα, ὥστ' εἴ μοι συμ-
βουλεύοις ὅ, τι αὖ ποιοῦντα αὔξοιμι τὸν οἶκον,
ἐκ αὖ μοι δοκῶ ὑπό γε τούτων ὧν σὺ δεποιῶν
καλῶς κωλύεσθαι· ἀλλὰ διαῤῥᾴδως συμβούλευε δ,
τι ἔχεις ἀγαθόν. ἢ κατέγνωκας ἡμῶν ὦ Σώ-
κρατες, ἵνα ὡς πλουτῶμεν, καὶ ὀφελῶ δοκῶμέν
σοι πεποιῆσθαι χρήματα; ἔγωγ', ἔφη ὁ
Σωκράτης, εἰ καὶ πολὺ ἐμοῦ λέγεις, ὀφέλοις μοι
δοκῶ πεποιῆσθαι χρήματα, ἀλλ' ἵνα ὡς
πλουτῶμεν· σὺ μέντοι γε ὦ Κριτόβουλε, πάνυ
μοι δοκεῖς πωπεῖσθαι, καὶ ναὶ μὰ δί', ἔστιν ὅτε καὶ
πάνυ οἰκτείρω σε ἐγώ. καὶ ὁ Κριτόβουλος γε-
λάσας εἶπε, καὶ πόσου ἂν πρὸς τὴν Δεῶν οἴῃ
ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὠνεῖσθαι τὰ σὰ κτήματα πω-
λοῦντα; πωθοῦ δὲ τὰ ἐμά; ἔγωμέν οἶμαι, ἔφη ὁ
Σωκράτης, εἰ ἀγαθὸς ὤνητὸν ἴδιωτύχοιμι, ὠνοῖμι
ἂν μοι σὺν τῇ οἰκίᾳ καὶ τὰ ὄντα [πάντα * πά-
νυ ἐλάτ̣ους πού τε μνᾶς· τὰ μὲν δὴ σὰ ἀκριβῶς
οἶδα ὅτι πολέου ἂν ὠνοῖ ἢ ἐμοὶ ἔστι πωλοῦντα πολλοσίου τό-
τε. κἄτα ὅτῳ ἐγνωκὼς, σὺ μὲν ἔχ ἥκιστ' ἂν πεοσ-
δέοιό χρημάτων, ἐμὲ δὲ οἰκτείροις ἐπὶ τῇ πενίᾳ;
τὰ μὲν γὰρ ἐμά, ἔφη, ἱκανά ἐστιν ἐμοὶ παρέχειν τὰ
ἐμοὶ ἀρκοῦντα· ἐς δὲ βίου σοὶ χρῆμα ἃ σὺ πολι-
βέβληκας, καὶ πλῦ σοῦ δέοιτο, οὐδ' ἂ τοὺς ὅσα
νῦν κέκτησαι προσγοῖτό σοι, οὐδ' ὡς ἂν ἱκα-
νὰ μοι δοκεῖ εἶναι σοι. πῶς δὴ τοῦτ'; ἔφη ὁ Κρι-
τόβουλος· ἀπεφαίνατο ὁ Σωκράτης, ὅτι πρῶ-
τον μὲν ὁρᾷ σοι αὐάγκας οὔσας θύειν πολ-
λά τε καὶ μεγάλα, ἢ ὅτε θεὸς ὅτε αὐθρώπους
οἶμαί σε αὖ αὐαγκάζειν· ἔπειτα ξένους πεσκικέ σοι
πολλοὺς δέχεσθαι, καὶ τότους μεγαλοπρεπῶς· ἔ-
πειτα δὲ πολίτας δεπνίζειν ἢ δῶ ποιεῖν, ἢ ἔρκιον
συμμάχων εἶναι. ἔτι δὲ καὶ τὴν πόλιν αἰσθάνομαι
τοῖς μὲν ἤδη σοι προστάτῃσιν μεγάλα τελεῖν,

ἱππο τρο-

libidines, alij temulentiam, alij ambitiones quasdam stultas & sumtuosas, quæ quidē adeò grauiter in eos homines, quos occupauerint, imperium exercent: ut quamdiu cernunt eos etiamnum adolescentes esse, quæstumq; facere posse, quidquid lucri fecerint ad se deferre cogant, ac suas in cupiditates impendere. Verùm posteaquàm animaduerterint eos propter senectutem nihil amplius comparare posse, relinquunt eos miserè senectutem exacturos, atq; alijs uti seruis instituunt. Oportet autem, mi Critobule, non minus de libertate aduersus hæc dimicare, quàm aduersus eos, qui armati nos in seruitutem redigere conantur. Etenim hostes uirtute præstantes quum in seruitutem aliquos redigunt, castigando multos meliores fieri cogunt, atque etiam efficiunt, ut facilius deinceps uiuant. At huiusmodi heræ corpora hominum, & animos, & rem familiarem fœdè perdere non desinunt, donec imperium in eos consequantur. Secundum hæc Critobulus huiusmodi quædam dicebat. Ego uerò de his satis audisse mihi uideor abs te dicta: atq; ipse meipsum explorans in huiusmodi rebus egregiè mihi uideor meimet esse compos. Itaque si consilium mihi dederis, quo pacto rem domesticam augere possim, nõ uideor mihi ab illis heris, uti tu appellas, impediri posse. Tu quidem confidenter impertire mihi consilium bonum, quodcumq; tamdem habes. An uerò satis esse nos, mi Socrates, ab opibus instructos putas, nec facultatibus alijs egere? Equidem, ait Socrates, si de me quoque loquaris, nullis indigere præterea me opibus puto, sed satis esse locupletem. Tu uerò, mi Critobule, ualdè mihi pauper esse uideris, atq; ita me Iupiter amet, nonnumquam ualde tui me miseret. Tum ridens Critobulus: Quæso te per Deos, inquit, quantum te de tuis facultatibus uenditis redemturum, quantum me existimas? Arbitror ego, ait Socrates, si emtor mihi bonus contingat, facilè me de facultatibus & ædibus meis minas quinque coacturum. De tuis uerò sat scio redemturum te centies plura. Itáne uerò, quum hoc scias, tibi nullis opibus esse opibus censes, mei autem ob paupertatem te miseret? Nimirum mea, inquit, abundè mihi suppeditare possunt ea, quæ mihi sufficiant: ad eam uerò speciem, qua tu indutus es, & tuam ad existimationem ne si triplo quidem plura tibi accederent ijs, quæ modò possides, satis tibi fore puto. Quî istuc? ait Critobulus. Et Socrates hoc declarans: Primùm, inquit, uideo tibi necessitatem impositam, ut multa & ampla sacrificia instituas: ceteroqui te nec Deos nec homines laturos. Deinde necesse est hospites multos domo tua excipias, eósque magnificè. Præterea ciues multi cœnis excipiendi tibi sunt, ac beneficijs demulcendi, nisi ab opitulatoribus destitui uelis. Animaduerto etiam a ciuitate nostra nunc quoque magnas impensas imperari tibi,

nimirum vt equos alas, vt choros exhibeas, vt exercitijs præsis, vt patrocinia suscipias: & bellū si oriatur, tantos illam sumtus imperaturam tibi scio triremium in præfecturis, tantaq; tributa, quātis tu non facilè subsistes. Quòd si quid nō ita gerere videberis, vti debebat geri: sat scio non minus Athenienses te multaturos, quàm si te in peculatu deprehendissent. Præterhæc video te hanc de temetipso cōcepisse opinionem, quòd dies sis, & negligenter in excogitādis cogendæ pecuniæ rationibus versari, & puerilibus negotijs esse occupatū, atq; si id tibi liceret. Quas ob causſas miseret me tui, ne quod insanabile malum accidat tibi, & magnam ad inopiā redigaris. Ac mihi quidem, etiāsi aliquid etiā deesset, scio (quod quidē nec tu ignoras) esse qui suppeditare possint tātū, vt nō multis sumministratis, abūdantia quadā victus mei rationem inundēt. Tui verò amici, quū rerū te copia superent, nihilo minus ad te respiciunt, quasi nonnihil vtilitatis abs te exspectātes. Tum Critobulus: Non possum, inquit, his aduersari, mi Socrates. Ceterùm tēpus est, vt mihi patronus fias, ne reapse miserabilis euadam. Quæ quum audisset Socrates: An' non mirū est, inquit, hoc te aduersus temetipsum cōmittere, mi Critobule, quòd quū paullo antè me diuitē memetipsum prædicātē irrideris, quasi qui nesciret quid sint diuitiæ, neq; prius desti teris, quā me cōuicisses et ad fatēdū adegisses, ne cētesimā quidē partē tuarū me facultatū possidere: nunc me patronū tibi expetas, vtq; dē operā horteris, ne verè pauper fias? Nimirum te video mi Socrates, inquit, vnum hoc opus intelligere, ad diuitias quod pertinet, quī rerū copiā efficere possis. Itaq; illū qui de exiguis aliquam copiā parare possit, spero de multis facillimè magnā effecturū abūdantiā. Nō autē tu meministi te modò in eo quē habuimus sermone, quū ne hisce dī quidē potestatē mihi cōcederes, dicere non equos illi facultates esse, qui vti eis nesciret, nec solū, nec oues, nec argentū, nec quidquā aliud, quo quis vti nesciret. Sūt autem fructus aliqui ex huiusmodi rebus. Et quo pacto mē putas horū aliquo vti scire, quū ab initio nihil eorū habuerim? Atenim videbatur nobis, etiāsi quis facultates nullas haberet, tamen esse in ipso administrationis domesticæ scientiam posse. Quid igitur obstat, quo minus tu quoq; hanc teneas? Hoc ipsum, ait, quod etiā impedire potest, quo minus tibia quis norit canere, si videlicet neq; tibias vmquam ipse habuerit, neq; alius ei concesserit suas, vt in eis artem disceret. Eadem in administratione domestica mea est ratio. Nam opes, quæ instrumenta sunt, numquam habui, quibus eam discerem: neq; quis alius sua mihi administranda tradidit, extra te vnum, qui tua tradere mihi vis. Eximuero qui primùm cithara canere discunt, etiam lyras ipsas corrumpunt. Atq; equidem si tua in domo rei familiaris administrationem discere instituerem, fortasse illam planè corrumperem. Ad ea Critobulus: Stu-

ἱπποτροφίαν τε καὶ ἀρρηκίαν, ἢ γυμνασίαρχίας, καὶ πρυτανείαν· ἢν δὲ δή ποτε πόλεμος γένηται, οἶδ' ὅτι καὶ τετραεραρχίαν μισθὸς ἢ εἰσφορὰς ὁσασοῦν τινας οἱ προσάξουσιν ὅσας σὺ ῥᾳδίως ἂν ποιήσῃς. ὅπου δ' αὖ οὐδὲ ὧδε ἔχεις τι τούτων πιεῖν, οἶδ' ὅπου σε πιμπρήσονται ἀθηναῖοι ὀδὲν ἧττον ἢ εἰ τὸ αὐτῶν λάβοιεν κλέπτοντα. πρὸς δὲ τούτοις ὁρῶ σε οἰόμενον πλουτεῖν, καὶ ἀμελῶς μὲν ἔχοντα πρὸς τὰ μηχανᾶσθαι χρήματα, παιδικοῖς δὲ πράγμασι προσέχοντα τὸν νοῦν, ὥσπερ ἡδόνας οἱ. ὧν ἕνεκα οἰκτείρω σε, μή τι ἀνήκεστον κακὸν πάθῃς, ἢ εἰς πολλὴν ἀφορίαν κατασῇς. ἢ ἐμοὶ μὲν, εἶπε καὶ προσδιαθέμενος, οἶδ' (ὃ, τι καὶ σὺ γινώσκῃς) ὡς εἰσὶν οἳ καὶ ἐπικούρησάν, ὥστε πολὺ μικρὰ ποιεῖντος, κατακλύσιον ἂν ἀφθονίαν πλὴν ἐμοὶ γίγνεται· οἱ δὲ σοὶ φίλοι πολὺ ἀφνεῖαν σὲ μᾶλλον ἔχοντες τῆς ἑαυτῶν κατασκευῆς ἢ σὺ τῆς σῆς, † ὅμως πρὰ σὲ ἀφελησόμενοι ἀφορῶσι, καὶ ὁ Κριτόβουλος εἶπεν, ἐγὼ τούτοις, ὦ Σώκρατες, ὀκνῶ τὸν ἔλεγχον ἀποδοῦναι· δοκεῖς γὰρ σαυτῷ ποιεῖν, ὅπ † ὀλίγον μὲν πρόσθεν, ὅτε ἐγὼ ἔφην πλουτεῖν, ἐγέλασας ἐπ' ἐμοὶ ὡς οὐδὲ ἑνὸς ὄντι ὅ, τι εἴη πλοῦτος, καὶ πρότερον οὐκ ἐπαύσω πρὶν ὑμολογῆσαί με καὶ ὁμολογεῖν ἐποίησας μηδὲ ἑκατοντῶν μέρος τῶν σῶν κεκτῆσθαι· νυνὶ δὲ κελεύεις με προστρόφους οὓς καὶ ἀδημονεῖν ἀναγκάζουσι καὶ ἀπορεῖν, ἵνα σοὶ πλουσιώτερος γένωμαι; ἆρ' οὖν ἀπ' † ὀλίγων ὀλίγον πλουσιώτατα ἐλπίζω ἀφ' ἑνὸς πολλῶν γ' αὖ πάνυ ῥᾳδίως πολλὼ πλουσίαν ποιῆσαι. ἄκουε μέντοι καὶ ἀρτίως οὗ λέγω, ὅτε δή σ' ἀναγκάζεις μοι ὑγιᾶ ἵππον ἐπαίνεσαι, λέγων ὅτι ὀρθῶς μὴ ἐπαινῶ ἵππους χαίρειν ὅτι εἰσὶ χρήματα οἱ ἵπποι, ὀδὲ ἡ γῆ, οὐδὲ τὰ πρόβατα, οὐδὲ ἀργύριον, οὐδὲ ὄλλο οὐδὲν ὅτῳ τις μὴ ἐπίσταιθ' χρῆσθαι. ἐστὶ μὲν οὖν αἱ πρόσοδοι ἀφ' τῶν τοιούτων· ἐμὲ δὲ πῶς τις τούτων οἴῃ ἂν ἐπιστῆσαι χρῆσθαι, ὦ πρὸ μὲν ἀρχῆς οὐδεὶς ἐώσωσ' ἐγγενέσθαι τούτων; ὀλλ' ἐδωκήμεν, καὶ εἰ μή τι χρήματά πις τύχοι ἔχων, ὅμως εἶναί τις ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν. τί οὖν κωλύῃ καί σε ἐπίστασθαι; ὅπόταν μὲν δία καὶ αὐλεῖν ἂν κωλύσφεν ἄνθρωπον ἐπίστασθαι, εἰ μήτε αὐτὸς πώποτε κτήσαιτο αὐλὸν, μήτε ἄλλος αὐτῷ πράξοι ἐν οἷς αὐτὸς μανθάνων. οὕτω δὴ καὶ ἐμοὶ ἔχ' πρὸς τ' οἰκονομίας. οὔτε γὰρ αὐτὸς ὄργανα χρήματα † ἐκεκτήμην ὥστε μανθάνων, οὔτε ἄλλῳ πώποτε μοι πρόεσθε τὰ ἑαυτῶν διοικεῖν, ὀλλ' ἢ σὺ νυνὶ ἐθέλεις πρέχειν. οἱ δὲ δήπου ὑπερῴοτοι μανθάνοντες κιθαρίζειν, καὶ τὰς λύρας λυμαίνονται· καὶ ἐγὼ δὴ εἰ οἰκῳ ὠνησάμην μανθάνειν οἰκονομεῖν, ἴσως ἂν κατελυμῄνατ' ἂν αὐτὸν οἰκέτας, πρὸς ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπε, πρόθυμος

ἐμοὶ ὡς παρὰ

ὀλίγῳ

κέκτημαι

πρόθυμός γε, ὦ Σώκρατες ἀφροῦγμοι πειρᾷ μηδὲν μὲ σωφελῆσαι εἰς τὸ ῥᾷον ὑποφέρειν τὰ ἐμοὶ ἀναγκαῖα πράγματα. ἐγὼ μὰ δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐκ ἔγωγε, ἀλλ' ὅσα ἔχω, καὶ ἄνυ προθύμως ἐξηγήσομαί σοι. οἶμαι δ' αὖ, ἢ ἐὰν σὲ πῦρ ἐλθόντος, σου, καὶ μὴ ὄντ' πῦ ἐμοὶ, εἰ ἄλλοσε ἠγοῖμην ὁπόθεν ἂν σοὶ εἴη λαβεῖν, οὐκ ἂν ἐμέμφου μοι. καὶ εἰ ὕδωρ πῦ ἐμοῦ αὐτοῦπι σοὶ αὐδὲν μὴ ἔχοντι, ἄλλοσε καὶ ἐὰν τοῦτο ἄγαγον, οἶδ' ὅτι οὐδ' ἂν τοῦτό μοι ἐμέμφου. καὶ εἰ βουλομένου μισθοῦ μαθεῖν σου πῦ ἐμοῦ, δέξαιμί σοι πολὺ δίφοτέρου ἐμοῦ πολὶ μισθοῦ, καί σοι χάριν εἰδότας εἰδόταν εἰ ἐθέλοις πῦ αὐτῶν μανθάνῃν, τί ἂν ἔτι μοι τοῦτο τοιοῦτο μέμφοιο; οὐδεὶς ἂν δικαίως γε, ὦ Σώκρατες. ἐπεὶ σύνιθι σοι δ' ἐξω, ὦ Κριτόβουλε, ὅσα νυνὶ λιπεῖς πῦ ἐμοῦ μανθάνῃν, πολὺ ἄλλοιο δίφοτέρου ἐμοῦ σοὶ τοῦτο. ὁμολογῶ δὲ μεμηχανῆσθαι μοί οἵπερ ἕνεκα ἐδιδασκόμην ὑπ' ἐκείνου σοὶ εἶσι πῦ οἳ τῇ πόλῃ. καταμαθὼν γάρ ποτε ἀρχὴν αὐτὴν ἐρῶντα τοῦ μὲν πάνυ ἀπόρου ὄντα, τοῦ δὲ πάνυ πλουσίους, ἀπορθαύμασα, καὶ ἐδόξέ μοι ἄξιον εἶναι ἰδιοσκόπησαι ὅ, τι εἴη τοῦτο. καὶ ὕστερον ἰδιοσκοπῶν ἐφάνη οἰκείως ταῦτα γιγνόμενα. τοῦ μὲν γὰρ εἰκῇ ταῦτα πρήττοντος, ζημίαι μάλιστα ἐώρων, τοῦ δὲ γνώμῃ † σωστικαμένῃ ὑπὸ μάλιστα ἐώρων, καὶ θάττον ἢ ῥᾷον καὶ κερδαλεώτερον κατέγνωσαν πρήττοντας. πῦ ὧν ἂν καὶ σὲ οἶμαι, εἰ βέλτιο, μαθόντα, εἴ σοι ὁ θεὸς μὴ ἐναντιοῖτο, πάνυ ἂν δίφοις χρήματα σὴν γενέσθαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κριτόβουλος ἔπε, νυνὶ γοῦν, ἔφη, ἐπώσε ἐκεῖ ἀφίημι ὦ Σώκρατες, πρὶν ἂν μοι ἃ ὑπέσχου σαυτὸν τῷ φίλῳ τοῦτῳ ἀφελεῖν ἀποδέξῃς. τί δ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ὦ Οἱ ἀφοδίφυνώ πῶς τοῦτ' ἔστι μὲν πολλὰ καὶ παντοῖα κεκτημένοις ἐπίστασθαι, καὶ τόθ' ὅταν δέωνται, μὴ ἔχοντας χρῆσθαι, μηδὲ εἰδότας εἰ σῶά ἔστιν αὐτοῖς, καὶ δίφ ταῦτα πολλὰ μὲν αὖ τοῦ αὐτῶν, μὲν ἀποδομένους, πολλὰ δὲ ἀνιῶντας τοῦ οἰκέτας· τοῦ δὲ, δέξαι πολέους ἀλλὰ καὶ μέονα ζύτῆν κεκτημένοις, ἐξηύρηται δὴ τις ἕτοιμα, ὅταν ὦ ἂν δέωνται, χρῆσθαι. ἀλλὰ τί δ' ἂν ζύτῆν ἔστιν, ὦ Σώκρατ' ἐ, ἀῖ πολις, ἢ ὅτι ζοῖς μὲν ὅσου ἔτυχεν ἐκάστου κατατέθειται, ζοῖς δὲ οὐ χώρα ἐκάστα τεταγμένα κεῖται; ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Σωκράτης. κἠ δ' οὐ χώρα γ' οἱ ἢ ἔτυχεν, ἀλλ' οὖθα προσήκει ἕκαστα ἀξιατέτακται. λέγῳ τι μοὶ δοκεῖς, ἔφη, καὶ ζῆτο, ὁ Κριτόβουλ' , τῆν οἰκονομικῶν. τί δ' ὦ ἐγώ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ἰῶ Οἱ ἀφοδίφυνώ πῶτοῖς μὲν οἰκίας ζοῦ μὲν ἀφοπολλοῦ ἀρχυείῳ ἀχρήστου οἰκοδομωῦται, ζοῦ δὲ ἀφοπολὺ ἐλαῶνος, πάντα ἐχόσας ὅσα δεῖ, ἢ δόξω ἔν τί Οἱ ζῆτο τῆν οἰκονομικῶν ἔργων ἐπιδφυνώω; καὶ πάνυ γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλ' . τί δ', ἰῶ φ τότε ἀκόλουθος μοὶ τοῦτό σοι ἐπιδφυνώ, ζοῦ μὲν πάνυ πολλὰ καὶ παντοῖα κεκτημένοις ἐπίστασθαι, καὶ τόθ' ὅταν δέωνται, μὴ ἔχοντας χρῆσθαι, μηδὲ εἰδότας εἰ σῶά ἔστιν αὐτοῖς, καὶ δίφ ταῦτα πολλὰ μὲν αὖ ζοῦ μὲν ἀνιωμένους, πολλὰ δὲ ἀνιῶντας ζοῦ οἰκέτας· ζοῦ δὲ, δέξαι πολέους ἀλλὰ καὶ μέονα ζύτῆν κεκτημένοις, ἐξηύρηται δὴ τις ἕτοιμα, ὅταν ὦ ἂν δέωνται, χρῆσθαι. ἀλλὰ τί δ' ἂν ζύτῆν ἔστιν, ὦ Σώκρατ' ἐ, ἀῖ πολις, ἢ ὅτι ζοῖς μὲν ὅσου ἔτυχεν ἐκάστου κατατέθειται, ζοῖς δὲ οὐ χώρα ἐκάστα τεταγμένα κεῖται; ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Σωκράτης. κἠ δ' οὐ χώρ γ' οἱ ἢ ἔτυχεν, ἀλλ' οὖθα προσήκει ἕκαστα ἀξιατέτακται. λέγῳ τι μοὶ δοκεῖς, ἔφη, καὶ ζῆτο, ὁ Κριτόβουλ' , τῆν οἰκονομικῶν. τί δ' ἰῶ Οἱ, ἔφη, καὶ οἰκέτας αὖ ἀδιφυνώω ἔνθα μὲν πάντας, ὡς ἐπεῖν, δεδεμένους, καὶ ζύτοισ' θαμινὰ ἀφροδισιάκοντας; ἔνθα δὲ λελυμένοις, καὶ

Studioſè mi Socrates, inquit, elabi velle videris, ne mihi quid adiumenti adferas, vt rerum necessariarum onera facilius feram. Minimè verò, ait Socrates, sed sanè lubens exponam tibi, quæ scio. Arbitror autem te, si ignis petendi causſa venires ad me, atq; illo equidem carerem: non reprehensurum, si aliò te ducerem, vnde petere posſes. Itidem si te aquam a me poscente, apud me illa non esſet, aliò te ad eam ducerem: sat scio ne id quidem te iniquo latūrum animo. Itidem Musicam discere a me volenti si longè me peritiores Musicæ commonstrarem, atque etiam tibi gratiam habituros, quòd ab eis hanc discere cuperes, quid esſet quod in hoc meo instituto posſes culpare? Nihil quidem meritò, mi Socrates. Quamobrem ego tibi, Critobule, ostendam alios eorum, quæ tu discere studioſè cupis ex me, lōgè peritiores. Fateor autem curæ mihi fuisſe, vt quinā rerū hac in ciuitate quarumcumq; peritiſſimi sint, cognoscerem. Nam quum aliquando animaduerterē ijſdem operibus faciundis alios quidē inopes admodū esſe, alios opulentos: fuit ea res mihi admirationi, adeoq; digna visa, de qua, quid esſet, diſpiceretur. Itaq; considerans ipse mecū reperi, per illa conuenienter fieri. Nam qui agerent ea temerè, suo cum damno factitare videbam: at qui cōtento animo curām adhiberent, eos tum celerius faciliúſque, tum maiori cum lucro sua facere animaduertebam. A quibus te quoq; arbitror, si velis, & si Deus non aduerſetur, discere posſe vt rei faciundæ peritiſſimus fias. Ea quū Critobulus audisſet: Nunc ego te mi Socrates, ait, nō missum faciā priùs, quàm mihi quod policitus es horum in amicorū præsentia demonstres. Quid ergo mi Critobule, subiecit Socrates, si demōſtrabo tibi primùm quoſdam ædes inutiles ingēti pecunia, quoſdā longè minori eiuſmodi domos exſtruere, quæ ab omnibus instructæ sint, a quibus esſe debēt: an' non videbor tibi vnū aliquod opus ex ijs, quæ ad domesticā administrationē pertinent, ostendere? Omnino, ait Critobulus. Quid autē si quod consequēs huius est deinceps cōmonstrem tibi? nimirū quoſdam qui supellectilem multā ac variam posſideāt, nec ea, quum opus est, vti posſe, neq; scire an omnia sint eis integra, eāsq; ob causſas magna moleſtia tum se, tum familiam adficere: quoſdam verò, qui non his ampliorem, sed tenuiorem etiam posſideant, ad vsum omnia parata habere, quum quibuſuis opus est. Quæ verò causſa sit alia, mi Socrates, niſi quòd illis quidem fortuitò proiecta singula, his ordine collocata iacent? Ita per Iouem est, ait Socrates. Immo ne fortuito quidem in loco, sed eo distributa singula sunt, quo sita esſe par erat. Videris mihi hoc quoque proferre, subiecit Critobulus, vnum ex ijs, ad rem domesticam quæ pertinent. Quid autem, si & famulos demonstrem tibi istic quidem vinctos, vt ita dicam, ac nihilominus frequenter aufugientes: heic verò solutos,

non

non tamen inuitè vel laborãtes, vel manẽtes, an non illud etiam opus consideratu dignum in administratione domestica tibi ostendere videbor? Maximè qui dem certè, ait Critobulus. Quid si diuersos cõsimili ratione colẽtes agrum, quorum alij se per agriculturã perditos dicant, & inopes sint: alij abundè præclare omnia necessaria ex eadem agricultura habeant? Ita est, inquit Critobulus. Nam fortassis impensas faciunt non in ea modò, in quæ fieri par est: sed etiam in alia, quæ tum ipsis tum domui damnum adferant. Sunt fortassè nonnulli tales, ait Socrates, verùm ego non de his loquor: sed de ijs, qui quum agriculturam exercere se fateantur, non tamen ne quidem in res necessarias sumtum facere possunt. Et quæ nam, inquit, eius rei fuerit caussa, mi Socrates? Deducam ego te, ait Socrates, ad hos quoq; tu eos contemplatus rem animaduertes. Profectò si quidem possim, inquit. Necesse est igitur periculum tui contemplando facias, an intelligere possis. Ceterùm memini ego te ad spectandos comœdiarum actores admodum aliquando mane surrexisse, ac longam viam confecisse, mihiq; auctorem fuisse, vt vnà tecum spectator esse non recusarem. Verùm ad rem quamdam huiusmodi numquã me es cohortatus. Ergone tibi, mi Socrates, ridiculus esse videor? Immo tibimet multo magis ridiculus. Quid autẽ si tibi quosdam commonstrem, qui ex re equestri ad rerũ necessariarum inopiam redacti sint, itemq; alios qui per eamdem rem equestrẽ magnam rerum copiã parauerint, atq; de hoc lucro mirificam voluptatẽ capiãt? Eos verò ipse quoq; video, et vtrosq; noui, quãquã nihilo sim magis eorum in numero, qui lucrũ faciũt. Nimirũ sic eos spectas, vt tragœdiarũ & comœdiarũ actores, non illos quidẽ mea sententia, vt poëta fias: sed vt videndo atq; audiẽdo nonnihil, voluptatẽ capias. Ac fortassis id quidem rectè. Nec enim poëta vis fieri. Ceterùm necessariò rẽ equestrẽ tractare quũ cogaris, nõ stultum te esse existimas, si non consideres, quo pacto ea in re minimè rudis sis, præsertim quũ eadẽ heic ad vsum cõmoda sint, & ad vendendum fructuosa? Pullos equorũ domare me iubes Socrates? Nihilo magis, ait, quàm emere quos a pueris ad colendũ agrum præpares. Sed quædã mihi tã equorũ, quàm hominũ ætates esse videtur, quæ statim vtiles sint, & in melius proficiãt. Possum etiã commõstrare quosdam, qui nuptas sibi vxores ita tractant, vt earũ adiumento rẽ familiarẽ augeãt: alios, vt damna maxima accipiãt. Hac etiã in parte, mi Socrates, viróne an vxori tribuenda culpa est? Si pecus, ait Socrates, malè adfectum sit, plerumq; pastorem accusamus: si equus lædat aliquem, plerumq; crimen in equitem confertur. Vxor a marito si rectè instituta malè se gerit, meritò culpam ipsa sustinet: at si vir ea, quæ honesta & laudabilia sunt, nõ docuerit illã, atq; ita horũ ignara vtatur, an non in virum meritò ea culpa conferri debeat? Omnino

καὶ ἐθέλοντός τε ἐργάζεσθαι καὶ πραμιῷ, οὐ τοῦτό σοι δόξω ἀξιοθήατον τῆ οἰκονομίας ἔργον ὑπιδφκνύναι; ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Κριτόβυλος, μὴ σφόδρα γε. ὧ δὲ μὴ πραπλησίως γεωργίας γεωργοῦντας, τοὺς μὲν ἀφθόνως εὐπορεῖσθαι φάσκοντας τοῦ γεωργίας, μὴ ἀφθονοῦντας, τοὺς δὲ, ἀφθόνως καὶ πανταχῆ πάντα ἔχοντας ὅσων δέονται ἀπὸ τῆς γεωργίας; ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Κριτόβυλος. ἴσως γὰρ αἰτιολόγητόν ἐστι καὶ ἐς ἃ δῆ μόνον, ἀλλὰ μὴ ἐς ἃ ζημίαν φέρει αὐτῷ μὴ τῷ οἴκῳ. εἰσὶ μὲν τινες ἴσως, ἔφη ὁ Σωκράτης, μὴ ζιτῶσι· ἀλλ' ἐγὼ οὐ τοῦτο λέγω, ἀλλ' οἱ δὲ ἐς τὰναγκαῖα ἔχουσι δαπανᾶν, γεωργεῖν φάσκοντες. καὶ τί αὖ ἐστι τοῦτο αἴτιον; ἔφη, ὦ Σώκρατες. ἐγώ σε ἄξω ὅπου ζώντων, ἔφη ὁ Σωκράτης· σὺ δὲ σκόπει ὅπως μὴ παραπεμφθήσῃ. νὴ δί', ἔφη, ὦ φίλε μοί γε. ἐκεῖ χὴ σκόπει σαυτῷ ἀφορμὰς εἰ γνώσῃ. νυνὶ δ' ἐγώ σοι ζωόσι ἀνδράσι μὲν κομφοῦσι σκαλῆναι καὶ πάνυ πρὸς αὐλισάμενον, καὶ πάνυ μακρὰν ὁδὸν βαδίζοντα, καὶ ἐμὲ αὐαπείνοντα πολλοῦ ζωθεῖσθαι. ἀνδρὶ δὲ τοιοῦτον σὲ θέλω με πώποτε ἔργον πρενέσθαι. ἐκεῖ γελοῖός σοι φαίνομαι εἶναι, ὦ Σώκρατες. σαυτῷ δὲ πολὺ νὴ δί', ἔφη, γελοιότερος. ὧ δὲ καὶ ἀφ' ἱππικῆς σοι ἐπιδφκνύω τοῦ μὴ ἐς ἀρετὴν τὴν ἀνθρωπίνην ἐλαυνόντας, τοῦ δὲ ἀφ' ἱππικὴν καὶ πάνυ σωφρονοῦντας, καὶ ἅμα ἀγαθομένους ἀνδρῶν; οὐκοῦν ἐκεῖνα μὲν καὶ ἐγὼ ὁρῶ, καὶ οἶδα ἑκατέρους, καὶ θέλεις τι μᾶλλον τὴν κερδαινόντων γίγνομαι. ἀφ' ὧν γὰρ αὐτοὺς † ὥσπερ ἵππους τραγῳδοὺς τε καὶ κωμῳδοὺς, οὐχ ὅπως ποιητὰς, οἶμαι, ἐγὼ, ἀλλ' ὅπως ἡθῆς ἰδώλα ἢ ἀκούσας. καὶ ταῦτα μὲν ἴσως οὕτως ὀρθῶς ἔχει· (οὐ γὰρ ποιητὴς βούλῃ γενέσθαι) ἱππικὴ δ' ἀναγκαζόμενον χρῆσθαι, οὐ μισθοῦ ἐὰν μὴ σκοπῇς ὅπως μὴ ἰδιώτης ἔσῃ ζύγου τε ἔργον, ὅλως τε καὶ τῶν αὐτὴν ὄντων ἀγαθῶν εἰς τε πὼ χρῆσιν, καὶ κοσμαλέων εἰς πόλεσιν ὄντων; πωλοδαμνεῖν με κελεύεις, ὦ Σώκρατες; οὐ μὰ δί' οὐδὲν ἧττον ἢ μᾶλλον ἢ καὶ γεωργοὺς ἐκ παιδίων ἀνούμενον καὶ τροφοὺς ἀλλ' ἐκ τοιούτων ἀνθρώπων, οἳ οὐδὲν τε χρήσιμοί εἰσι, καὶ ἥδιστα ἐπιδείκνυσιν. ἐγὼ δ' ἐθέλω καὶ γυναιξὶ ταῖς γαμεταῖς δοὺς μὲν οὕτω χρωμένοις ὥστε σωφρονοῦσι ἔχειν αὐτὰς εἰς τὸ ζωκυδεῖν τοῦ οἴκου, τοῦ δὲ † ἧττον πολεῖσθαι λυμαινομένας. καὶ ζῆτον πότερον χρὴ, ὦ Σώκρατες, θᾶσσον αὖσρα αἰπᾶσθαι ἢ πὼ γυναῖκα; πόβατον μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς ἰδιώτου· πολὺ δὲ ἧττον ἢ κακῶς ἔχει, ἢν νομέα αἰπώμεθα· μὴ ἵππου ὡς ἰδιώτου πολὺ ἧττον ἢ κακουργῇ, ἢν ἱππέα κεκτίζωμεν· τοῦ δὲ γυναικὸς, εἰ μὴ δίδασκομένη ὑπὸ τοῦ αὐσροῦ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, ἀνεπιστήμονι τέτοιος καὶ κακὰ καὶ ἀγαθὰ, ἀνεπιστήμονι τέτοιος χῶτο, ἆρ' οὐ δικαίως αὖ ὁ αὐτὴν πὼ αἰτίαν ἔχοις παύτως

Omnino mi Critobule, inquit, (fumus enim amici, quotquot heic adsumus) verum nobis dicito: Est ne aliquis alius, cui plus rerum seriarum committas, quàm vxori? Nemini, ait. Est ne verò quis, cum quo minus colloquare, quàm cum illa? Si minus, inquit, cum nemine: saltem cum non multis. An verò eam puellam admodum duxisti, aut saltem quæ quàm fieri potuit minimè multa tum vidisset, tum audiuisset? Maximè. Multo igitur magis mirum erit si quid dicendum faciundúmue sit sciat, quàm si peccet. Quibus autem bonas tu dicis vxores esse, mi Socrates, num illi eas sic instituerunt? Nihil vetat id a nobis considerari. Atque equidem tibi Aspasiam quoque commendabo, quæ multo peritius hæc omnia tibi ostendet. Existimo autem vxorem, quæ in domo bona sit socia, tantumdem habere momenti ad vtriusque vtilitatem, quantum vir habeat. Nam plerumq; viri opera facultates in domum veniunt, & maxima pars earum vxore promente consumitur. Quæ quidem si rectè fiant, amplificantur domus: sin autem, deminuuntur. Arbitror autem me posse tibi aliarum etiam artium opifices, qui singulas egregiè faciant, commonstrare, si quidem id desideres. Et Critobulus: Quid verò necesse sit, ait, mi Socrates, vniuersas ostendere? Nec enim facilè possunt parari qui artes omnes rectè exerceant, nec illarum quis peritus fieri potest. Saltem mihi velim ostendas tum quæ pulcerrimæ videantur, ac me decere maximè, si operam in eis ponam, tum eos qui has exerceant. Quinetiam ipse aliquid adiumenti, si potes, ad hoc mihi docendo adfer. Præclarè dicis, ait, mi Critobule. Nam quæ artes infimæ notæ sunt, & appellantur sordidæ, infames sunt & meritò in ciuitatibus non magni fiunt. Etenim corpora illorum qui vel eas exercent, vel curant, corrumpunt: dum sedere illos cogunt, & in vmbra viuere, totósque dies ad ignem esse. Iam si corpora effeminentur, etiam animi longè debiliores reddũtur. Eædem occupationes tantas habent vt amicis & reipublicæ dari opera non possit. Quo fit vt homines eiusmodi nec amicorum vsui commodi sint, nec tueri patriam possint. Etiam nonnullis in vrbibus, maximè quæ bellis occupantur, ne quidem licet cuiquam ciuium sordidas hasce artes exercere. Nobis verò, Socrates, quibus vtendum esse consulis? Ne nos pudeat, inquit, Persarum regem imitari. Nam illum aiunt, quòd agriculturam & bellicæ rei artem pulcerrimas & maximè necessarias existimet, vtramque maximo studio colere. Quibus auditis Critobulus: Túne verò, mi Socrates, inquit, Persarum regem inter alia agriculturæ operam aliquam dare credis? Si hoc modo, ait Socrates, rem considerauerimus, for-

πάντως δ', ἔφη, ὦ Κριτόβυλε (φίλοι γάρ ἐσμεν οἱ πρόντες) † ἀπαληθεῦσαι πρὸς ἡμᾶς. ἔστιν ὅτῳ ἄλλῳ τ' ὁπτιδαίων πλέω ὠπιτρέπεις ἢ τῇ γυναικί; οὐδενὶ, ἔφη. ἔστι δὲ ὅτῳ ἐλάσσονα διαλέγῃ ἢ τῇ γυναικί; ἀ δὲ μὴ, ὁ πολλοῖς γε, ἔφη. ἐγημας δὲ αὐτὼ παῖδα νέαν μάλιστα, ἢ μὴ ὡς οὐδὲν ἥδυναιτο ἐλάχιστα ἑωρακυῖαν μὴ ἀκηκοέναι μάλιστα. οὐκοῦν πολὺ θωμαστότερον εἴτι ὧν σὺ λέγεις ἢ πράττειν ἐπίσαιτο, ἢ εἰ ἐξαμαρτάνοι. οἷς ὁ οὐ λέγεις ἀγαθὰς εἶναι γυναῖκας, ὦ Σώκρατες, † εἰ αὐτοὶ παῖτας ἐπαίδευσαν; δοκεῖ † σοι τὸ ὠδιοκτεῖσθαι. συσκοπῶ δὲ σοι ἐγὼ καὶ Ἀσπασίαν, ἢ ἰδιοσκημονέστερος ἐμοῦ σοι παῦτα ταῦτα ἰδιδάξει. νομίζω δὲ γυναῖκα κοινωνὸν ἀγαθὼ οἴκου δόξαι, πάνυ αὐτὴ ἐξόπτορον εἶναι τοῦ αὐδεὶ ἰδίᾳ δ' ἀγαθοῦ. ἔχειν μὲν γὰρ εἰς τὼ οἰκίαν ἀφ' ὧν τὸν αὐδεὸς πτήσεων τὰ κτήματα ὡς ἰδιώτου, δαπανᾶται δ' ἐκ τῶν τ' γυναικὸς παιδευμάτων τὰ πολίτια· μὴ οὐ μὲν τάτων γιγνομένων αὔξονται οἱ οἶκοι, κακῶς δὲ τάτων παπομένων οἱ οἶκοι μειοῦνται. οἶμαι δέ σοι καὶ τῶν ἄλλων ἰδημιοῦργῶν τοῦ ἀξίως λόγου ἐνιαυσὸν ἐργαζομένους ἔχειν αὖ ἰδιδάξαι σοί τί τι προσδεῖσθαι νομίζῃς. ἀλλὰ πάσας μὲν τί σε δεῖ ἰδιδάσκειν, ὦ Σώκρατες; ἔφη ὁ Κριτόβυλος. ὅτι γὰρ κτήσασθαι πασῶν τῶν τεχνῶν ἐργάτας ῥάδιον οἵτινες δεῖ, οὔτε ἔμπροσθεν ἠγνόουν ἐγὼ καὶ αὐτῶν οἶδα τε· ἀλλ' αἱ δοκοῦσι μάλιστα τῶν ἰδιωτικῶν, καὶ ἐμοὶ † πρέπουσι αὖ μάλιστα ἰδιμελεῖσθαι, ταύτας μοι καὶ αὐτὸς ἰδιδάσκων, καὶ τοὺς πράττοντας αὐτάς. καὶ † αὐτὸς δ' ὅ, τι δύνασαι, σωαφέλει ἐς ταῦτα διδάσκων. ἀλλὰ καλῶς, ἔφη, λέγεις, ὦ Κριτόβυλε. καὶ γὰρ αἱ γε βαναυσικαὶ καλούμεναι καὶ ἐπίῤῥηνοί εἰσι, καὶ εἰκότως μέντοι πάνυ ἀδοξοῦνται πρὸς τῆν πόλεως. κατατυμαίνουσι γὰρ τὰ σώματα τῶν τε ἐργαζομένων καὶ τῶν ἐπιμελουμένων, ἀναγκάζουσι καθῆσθαι καὶ σκιατραφεῖσθαι, ἐνίοις δὲ καὶ πρὸς πῦρ ἡμερεύειν. τῶν δὲ σωμάτων ἀσθενουμένων καὶ αἱ ψυχαὶ πολὺ ἀῤῥωστοτέρως γίγνονται. καὶ ἀσχολίαν δὲ μάλιστα † ἔχουσι καὶ φίλων καὶ πόλεως σωπιμελεῖσθαι αἱ βαναυσικαὶ καλούμεναι. ὥστε οἱ κακοὶ ζοιοῦτοι δοκοῦσι † καὶ τοῖς καὶ φίλοις χρῆσθαι, μὴ ταῖς πατρίσιν ἀλεξητῆρες εἶναι. μὴ οὐ οἰκίας μὲν τῆν πόλεων, μάλιστα δὲ οὐ ταῖς οὐ πολεμίοις δοκοῦσιν εἶναι, οὐδ' ἔξεστι τῆν πολιτῆν οὐδενὶ βαναυσικὸς τέχνας ἐργάζεσθαι. ἡμῖν δὲ δὴ ποίοις συμβουλεύεις ὦ Σώκρατες χρῆσθαι; ἆρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, μὴ αἰσχυνθῶμεν τοὺς πρόσθεν βασιλέα μιμήσασθαι. ἐκεῖνοι γάρ φασιν οὐ ζοῖς καλλίστοις τε καὶ ἀναγκαιοτάτοις ἡγούμενοι εἶναι ἰδιμελεῖσθαι, γεωργίαν τε καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην, τοῦτ' ἀμφοτέρων ἰσχυρῶς ἰδιμελεῖσθαι· καὶ ὁ Κριτόβυλος ἀκούσας ταῦτα εἶπε· Θᾶσσον, ἔφη, πισβύς ὦ Σώκρατες, βασιλέα τ' πρόσθεν γεωργίας τὴ ζωιεσιμελεῖσθαι; δῆτ' αὖ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπισκοπῶμεν, ὦ Κριτό-

ἐκκαλύπτουσα

ἐγκύμονά τινα

πρίασθαι

αὐτὸς

ἔχουσι

κακοὶ

ἢ οἱ πλάττοντα μάσκας

fortaſsis intelligemus, Critobule, num inter alia etiam agriculturæ det operam. Etenim bellicarum rerum maximè ſtudioſum eſſe fatemur iccirco, quòd in omnibus nationibus, quæ tributum ei pendunt, conſtitutum ſit cuique prætori, quot equites, ſagittarij, funditores, ſcutati ali debeant, qui ad continendum in officio ſubiectos ipſius imperio ſufficiant, & ſi hoſtes inuadant ipſius regnum, tueri illud poſſint. Præter hos præſidiarios in vrbibus alit, ac cibaria dat præſidiarijs præfectis is, cui datum eſt hoc negotij: rex autem in annos ſingulos mercenarios alioſque luſtrat, quibus iniunctum eſt vt ſint in armis, omnéſque in vnum cogit, exceptis ijs qui arces cuſtodiunt, quo fit vt is conuentus appelletur. Qui vicini ſunt locis ijs, in quibus habitat, eos ipſe inſpicit: ad eos autem qui procul habitant, fidos quoſdam homines mittit, qui eos inſpiciant. Ac præfecti quidem præſidiorum, & tribuni & ſatrapæ, qui numerum conſtitutum habere ſe integrum palàm oſtendunt, militéſque bonis equis & armis inſtructos exhibent: ab rege honoribus augentur, & ingentibus donis collocupletantur. Quos verò prætores vel negligere præſidiorum præfectos, vel quæſtum ſuum facere compererit: eos grauiter punit, abrogatoq; ipſis imperio alios eorum loco rerum ſuarum curatores conſtituit. Atque hæc quia facit, haud dubiè nobis bellicis in rebus ſtudij aliquid ponere videtur. Præterea quantum regionis ſuæ peragrans ipſe inſpicit, in eo etiam omnia ipſe explorat: quantum verò ipſe non inſpicit, id miſsis fidis hominibus inſpicit. Et quos quidem prætores animaduertit egregiè habitatam terram exhibere, ſolumque cultum, & arboribus (pro cuiuſque ſoli natura) fructibúſque plenum: eis alium etiam agrum attribuit, & muneribus cohoneſtat, & locis in conſeſſu honoratis ornat. Quorum verò terram incultam eſſe videt, ac a paucis habitatam vel propter ipſorum inſperitatem, vel petulantiam, vel negligentiam: ijs multatis & magiſtratu deiectis, alios eorum loco prætores conſtituit. Hæc dum facit, an tibi minus curare videtur, vt terra colatur ab incolis, quàm vt a præſidijs rectè cuſtodiatur? Et ſunt ſanè prætores ad vtrumque conſtituti, non ijdem: quorum alij præſunt incolis & operas facientibus, deq; his vectigalia colligunt: alij præſidijs armatis præſunt. Ac ſi quidem præſidij præfectus regionem non ſatis defenderit, incolarum prætor & is qui operum faciundorum curam gerit, accuſat ipſum: quòd ob negligentiam cuſtodiæ exerceri opera non poſſint. Sin præfecto præſidij pacem operibus faciendis præſtante prætor regionem a paucis habitatam & incultam exhibeat: vicißim ille a præſidij præfecto accuſatur. Nam ferè illi qui terram malè colunt, neque præſidiarios alunt, neq;

ὦ Κριτόβουλε, ἴσως ἂν καταμάθοιμεν εἴ πῃ σοι μεμέληται. τῷ μὲν γὰρ πολεμικῶν ἔργων ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἱκανῶς ὠφιμελεῖσθαι, ὅπου γε ὁσοῦν καὶ ἐθνῶν δασμὸς λαμβάνεται, τέτακται τῷ ἀρχοντι ἑκάστῳ εἰς ὁπόσους δεῖ δίδοναι τροφὴν ἱππέας καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ γυμνῆτας, οἵτινες τῷ ὑπ' αὐτῷ ἀρχομένων ἱκανοὶ εἶεν καὶ τειχίζειν, καὶ ἢν πολέμιοι ἐπίωσιν, ἀμύνεσθαι τῇ χώρᾳ. χωρὶς δὲ τούτων, φύλακας οὓς ταῖς ἀκροπόλεσι τρέφει· καὶ τούτῳ μὲν τροφὴν οἷς φέρουσιν δίδωσιν ὁ ἄρχων ᾧπερ καὶ πρόσταττε· βασιλεὺς δὲ καὶ ἐνίοτε ἀνὰ χρόνον ἀξέτασιν ποιεῖται τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν ἄλλων οἷς ἐπιτέτακται, καὶ παύτας ἅμα ζωάγρει, σκοπῶν οὓς αὐτὸς ἀκροπολίζειν, ἔνθα δὴ ὁ σύλλογος καλεῖται. καὶ οὗτος μὲν ἀμφὶ τοῦτον οἰκεῖν αὐτὸς ἐφορᾷ, οὓς δὲ πρόσω ἀφικέσθαι, πέμπει πέμπτῃ ἡμέρᾳ σκοπεῖν. καὶ οἵ μὲν ἂν φαίνωνται τὴν φρουρὰν καὶ τὸν χιλίαρχον καὶ τὸν σατράπην ὃν ἀριθμὸν ἕκαστοι τεταγμένον ἐκτελεῖν ἔχοντες, ἢ τέτακται † δισκίους ἵππους τε καὶ ὅπλοις κατεσκευασμένους πρέχωσι, τούτους μὲν οὖν ἀρίστους καὶ τοὺς τιμᾶς αὐξῄ, καὶ δώροις μεγάλοις καταστίζει· ὅς δ' ἂν οὗροι τὴν ἀρχόντων ἢ καταμιλῶσι τοὺς τῷ φρουράρχων, ἢ κατακοδωνίσωσι, τούτους χαλεπῶς κολάζει, ἢ παύων τῆς ἀρχῆς, ἄλλους ὠφιμελησομένους καθίστησι. τῶν μὲν δὴ πολεμικῶν ἔργων ταῦτα ποιῶν δοκεῖ ἡμῖν ταὐταμφίλογος ὠφιμελεῖσθαι· ἔτι δὲ ὁπόσην μὲν τῆς χώρας διελαύνων ἐφορᾷ αὐτὸς, καὶ δοκιμάζει, ὁπόσην δὲ μὴ αὐτὸς ἐφορᾷ, πέμπων πέμπει καὶ σκοπεῖται. καὶ ὃς μὴ αἰσθάνηται τὴν ἀρχὴν τὴν συνοικουμένην γε πῶς χώραν πεφυκυῖαν, καὶ ὁπόσην ἕκαστον πῶς ἡ λῆ, καὶ πλήρη ἀνδρῶν τε ὄντα καὶ σπέρματος καὶ καρπῶν, τούτοις μὲν χώραν πῶς ἄλλῳ προσίθησι, καὶ δώροις κτᾶται, καὶ ἔσηται οἱ πάντες γεραίτατ· οἷς δ' ἂν ὁρᾷ ἀργὸν τε πῶς χέρσον οὖσαν καὶ ὀλιγάνθρωπον ἢ διὰ χαλεπότητα, ἢ δι' ὕβριν, ἢ δι' ἀμέλειαν, δύτους δὲ κολάζων καὶ παύων τῆς ἀρχῆς, ἀρχοντας ἄλλους καθίστησι. ταῦτα πιῶς δοκεῖ ἡμῖν † ὠφιμελεῖσθαι ὅπως ἡ χώρα ὡρύξεται ὑπὸ τῶν καθικνουμένων, ἢ ὅπως δῦ φυλαξεται ὑπὸ τῶν φρουρούντων; καὶ εἰσὶ δ' αὖ οἱ ἄρχοντες οὐχ οἱ αὐτοί, ἀλλ' οἱ μὲν ἄρχουσι τῶν καθοικουμένων τε καὶ τῶν ἐργατῶν, καὶ δασμοὺς ἐκ τούτων ἐκλέγουσιν· οἱ δ' ἄρχουσι τῶν ὡπλισμένων φρουρῶν. κἂν μὲν ὁ φρούραρχος μὴ † ἱκανὸς τὴν χώραν ἀρήγῃ, ὁ τῶν ἐνοικούντων ἄρχων καὶ τῶν ὁπλιτῶν ὠφιμελούμενος, κατηγορεῖ τοῦ φρουράρχου, ὅτι οὐ δύναται ὁμαλίζεσθαι διὰ τὴν ἀφυλαξίαν· ἢν δὲ παρέχοντος τοῦ φρουράρχου ἐρῄνην τοῖς ὁπλίταις ὁ ἄρχων ὀλιγάνθρωπόν τε παρέχηται καὶ ἀργὸν τὴν χώραν, τούτου αὖ κατηγορεῖ ὁ φρούραρχος. καὶ γὰρ ἡδέως τινὶ οἰκοῦσι τὴν χώραν ἐργαζόμενοι οὔτε τοὺς φρουροὺς τρέφουσιν, οὔτε

neque tributa poſſunt pendere. Vbi verò ſatrapa conſtitutus eſt, curam is horum vtriuſque habet. Secundum ea Critobulus: Quòd ſi hæc facit rex, inquit, nihilo mihi videtur minus agriculturæ, quàm bellicæ rei operum curam gerere. Præter hæc, ait Socrates, quaſcumque regiones incolit, et quocumq; ſe confert, ſtudioſè dat operam, vt horti ſint, quos paradiſos vocant, omnibus referti, quæcumque pulcra & bona enaſci de terra poſſunt. Atque in his ipſe magna ex parte verſatur, quum anni tempus id fieri non prohibet. Ergo ita me Iupiter amet, inquit Critobulus, curari neceſſe eſt, mi Socrates, iſtic vbi rex verſatur vt pulcerrimè inſtructi ſint paradiſi tum arboribus, tum alijs rebus e terra naſcentibus. Proditur etiam a nonnullis, mi Critobule, ait Socrates, quoties rex munera largiatur, primùm eos arceſsi ad ipſum, qui præclarè ſe in bello geſſerint, quòd multum arare nihil proſit, niſi ſint qui arantes defendant: deinde, qui regiones ſuas quamoptimas præſtant, & cultas reddunt. Etenim dicere regem, ne viuere quidem poſſe viros fortes, niſi ſint qui terram colant. Et Cyrum aiunt, maxima gloria regem, dixiſſe aliquando ad eos, qui ad accipienda munera vocati eſſent: meritò ſibi vtraque dona deberi. Nam ſe regionem optimè poſſe inſtruere, & quæ iam inſtructa ſint, defendere. Cyrus ergo mi Socrates, ſubiecit Critobulus, ſi hoc dixit, non minus gloriabatur eo, quòd regiones cultas efficere poſſet atque inſtruere: quàm quòd rei militaris peritus eſſet. Ac per Iouem, ſubiecit Socrates, ſi vixiſſet Cyrus, longè præſtantiſsimus in imperio futurus fuiſſe videtur. Eius rei quum alia fuerunt argumenta, tum illud etiam, quòd quum de regno manum cum fratre conſerturus proficiſceretur, nullus ab ipſo ad regem tranſiiſſe feratur: multis millibus hominum a rege ad ipſum deficientibus. Equidem magnum eſſe argumentũ virtutis in imperatore ſtatuo, ſi homines ei lubenter pareant, ac manere apud ipſum in periculis velint. Cyro autem, dum viueret, & in prælio amici aderant, & interfectus quum eſſet, omnes circum mortuum pugnantes cum ipſo occubuerunt, extra vnum Arieum, qui leuo in cornu collocatus fuerat. Atque hic Cyrus perhibetur Lyſandro, quum a ſocijs dona ferens ad eum veniſſet, inter alias beneuolentiæ ſignificationes (quemadmodum aliquando Lyſander ipſe cuidam hoſpiti ſuo Megaris narrauit) etiam hortum, qui Sardibus eſt, oſtendiſſe. Hũc Lyſander quum admiraretur ob arborum pulcritudinẽ, et quòd æqualiter eſſent omnia cõſita, quòd ordines arborum recti, quòd angulis accuratè factis ornata omnia, quòd odores multi ac ſuaues obambulãtes ipſos comitarentur, hæc

οὔτε τῶν δασμοὺς δύνανται ἀποδιδόναι· ὅπου δ' ἂν σατράπης κατασταθῇ, οὕτω ἀμφοτέρων τούτων ὠφιμελεῖται. ἐπὶ τούτῳ ὁ Κριτόβουλος εἶπεν, οὐκοῦν εἰ μὲν δὴ ταῦτα ποιεῖ βασιλεύς, ὦ Σώκρατες, οὐδέν ἔμοιγε δοκεῖ ἧττον τῶν γεωργικῶν ἔργων ὠφιμελεῖσθαι ἢ τῶν πολεμικῶν. ἔπι δὲ πρὸς τούτοις, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἵ ὁπόσους τε χώρους οἰκεῖ, καὶ εἰς ὁπόσους ὠφιγνέφεται, ὠφιμελεῖται τούτων, ὅπως κατοί τε ἔσονται, οἱ πράδεισοι καλούμενοι, παράδεισόν τε καλὸν καὶ ἀγαθῶν μεστοὶ ὁπόσα ἡ γῆ φύειν ἐδύνατο. καὶ οὐ τούτοις αὖτος ταπολεῖσα διατελεῖ ὅταν μὴ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἐμποδίζῃ. νὴ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἀνάγκη τοίνυν, ὦ Σώκρατες, ἔνθα γε διατελεῖ αὖτος, καὶ ὅπως † ὡς κάλλιστοι κατεσκευασμένοι ἔσονται οἱ πράδεισοι ὠφιμελεῖσθαι δέσποσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι [καλοῖς * ὅσα ἡ γῆ φύει. Φασὶ δέ τινες, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, καὶ ὅταν δῶρα διδῷ ὁ βασιλεύς, πρῶτον μὲν εὐκαλεῖν οὖν πολέμῳ ἀγαθοὺς γενομένους, ὅπ οὐδὲν ὄφελος πολλὰ ἀροῦν ἐὰν μὴ εἷς ἐῇ οἱ ἀρήξοντες. δεύτερον δέ, τοὺς κατασκευάζοντας τὰς χώρας [ἀρίστας * καὶ ὠφελίμους πεῖσαι· λέγονται δὲ καὶ Κῦρός ποτε (ὅσπερ εὐδοκιμώτατος δὴ βασιλεὺς γένηται) εἰπεῖν τοῖς ὠφὶ τὰ δῶρα κεκλημένοις, ὅτι αὖτος ἂν δικαίως τὰ ἀμφοτέρων δῶρα λαμβάνοι· κατασκευάζειν τε γὰρ ἄριστος εἶναι ἔφη χώραν, καὶ ἀρήγειν τοῖς κατεσκευασμένοις. Κῦρος μέντοι, ἔφη ὁ Κριτόβουλος ὦ Σώκρατες, καὶ † ἐπηγγέλλετο οὐδὲν ἧττον, εἰ ταῦτα ἔλεγεν, ὠφὶ τοὺς χώρας αὐξῆσαι τοὺς ποιεῖν καὶ κατασκευάζειν, ἢ ὠφὶ τοὺς † πολεμικοὺς εἶναι. καὶ ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, Κῦρός γε, εἰ ἐβίωσεν, ἀρίστου ἂν δοκεῖ ἄρχειν γενέσθαι. καὶ τούτου τεκμήρια ἄλλα τε πολλὰ πρέχηται, καὶ ὁ ὡτότε πρὸς τῆς βασιλείας τοῦ ἀδελφοῦ ἐπορεύετο μαχούμενος, πρὸ μὲν Κύρου οὐδεὶς λέγεται ἀνθομολῆσαι πρὸς βασιλέα, πρὸ δὲ τοῦ βασιλέως πολλοὶ μνείσθαι πρὸς Κῦρον. ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο ἡγοῦμαι μέγα τεκμήριον ἀρίστου ἀρετῆς εἶναι, ᾧ ἂν ἑκόντες πείθωνται, καὶ οὐ τοῖς δῴοις παραμένειν ἐθέλουσιν. ἐκείνῳ δὲ ἡ οἱ φίλοι ζῶντί τε συνεμαχοντο, καὶ ἀποθανόντι συναπέθανον πάντες πρὸ τοῦ νεκρὸν μαχόμενοι, πλήν γε Αἰσιαίου. Αἰσιαῖος δ' ἔτυχεν ὠφὶ τῷ δυωνύμῳ κέρατι τεταγμένος. ὅτος δίνυν ὁ Κῦρος λέγεται Λυσάνδρῳ, ὅτε ἦλθεν ἄγων αὐτῷ τὰ πρὸ τῶν συμμάχων δῶρα, ἄλλα τε φιλοφρονεῖσθαι, (ὡς αὐτὸς ἔφη ὁ Λύσανδρος ξενίῳ ποτέ τινι ὢν μεγάροις διηνυόμενος) καὶ δὴ καὶ σπάρδεσι πρὸ δόμου ὠφιδεικνύναι αὐτὸν ἔφη. ἐπεὶ δὲ ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὁ Λύσανδρος, ὡς καλὰ μὲν τὰ δένδρα εἴη, δι' ἴσου δὲ τὰ πεφυτευμένα, ὀρθοὶ δὲ οἱ στίχοι τῶν δένδρων, εὐρύχωρα δὲ πάντα καλῶς εἴη, ὀμοῦ δὲ πολλαὶ ἡδείαι συμπαρομαρτοῖεν αὐτοῖς πνοαὶ καὶ

hæc igitur quum admiraretur: Equidem, ait, admiror, horum omnium pulcritudinem, Cyre: multo tamen magis eum suspicio, qui singula tibi sic & dimensus est, & disposuit. Quæ vt Cyrus audisset, delectatum eis dixisse: Atqui omnia hæc, mi Lysander, ego dimensus sum ac disposui. Nonnulla sunt etiam quæ ipsemet conseui. Tum Lysander se Cyrum intuentem conspecta vestium ipsius pulcritudine, & odore percepto, torquium denique, armillarúmque animaduersa elegantia ceterique ornatus quem habebat, dixisse commemorabat: Quid ais, Cyre? Túne manibus tuis aliquid horum conseuisti? Respondisse verò Cyrum: Hoccine tibi admirationi est, mi Lysander? Mithren testor, numquam me quum rectè valeo cibum capere prius, quàm vel ex bellicis vel rusticæ rei exercitijs, vel alia quapiam studiosa contentione sudauerim. Atque his auditis Lysander ipse aiebat manum se Cyri comprehendisse, ac dixisse: Iure mihi beatus esse videris, Cyre, qui cum virtute coniunctam felicitatem habeas. Hæc tibi ego commemoro, Critobule, inquit Socrates, vt scias ne felicissimos quidem homines ab agricultura posse abstinere. Nam videtur eius studium simul & voluptatem quamdam habere, & rei familiaris amplificationem, & exercitationem corporum, vt ad ea perficienda robur habeant, quæ ingenuis hominibus conueniunt. Primùm enim terra fert se colentibus ea, quæ hominibus ad victum necessaria sunt: atque etiam illa fert, de quibus voluptatem capiunt. Deinde suppeditat omnia suauissimis cum odoribus & gratissima specie, quæcumque homines ad aras & simulacra, atque etiam seipsos ornãdos vsurpant. Præterea multa obsonia partim producit, partim nutrit, (etenim ars pastoricia cum agricultura coniuncta est) quo fit vt multa suppetant, quibus sacrificandis tum placare Deos, tum ipsimet vti possimus. Quiã copiosissimè bona suministret, non sinit ea cum mollitia capi, sed ad hyemis frigora & æstatis calores tolerandos consuefacit. Eadẽ illos, qui manibus suis laborant, exercendo magis robustos efficit: alios verò, qui cura sua colunt agrum, strenuos reddit, dũ mane ipsos excitat, ac pergere celeriter cogit. Etenim & rure, & in vrbe semper certo tempore quædam actiones sunt opportunissimæ. Deinde siue quis eques opem ciuitati suæ ferre velit, agricultura maximè alendo equo sufficit: siue pedes, vegetum corpus reddit. Etiã terra venationis ad studium nonnihil adiumenti præstat, quòd & per eam facilè canes ali possint, et feræ nutriri. Et quia canes quoq; cũ equis ex agricultura cõmodũ aliquod percipiunt, vicissim & ipsi rure prosunt: equus, dum mane portat rei rusticæ curatorẽ, ac serò redeũdi potestatẽ facit: canes aũt, dũ feras abigũt, ne fructib. pecudibúsue noceãt, ac solitudini securitatem præstant.

Inci-

καὶ ταῦτα θαυμάζων εἶπεν, ἀλλ' ἔγωγέ τοι, ὦ Κῦρε, πάντα μὲν [ταῦτα * θαυμάζω διὰ τὸ κάλλος, πολὺ δὲ μᾶλλον ἄγαμαι τὸ καταμετρῆσαί σοι καὶ ξυντάξαντι ἕκαστα τούτων. ἀκούσαντα δὲ ταῦτα τὸν Κῦρον ἡσθῆναί τε καὶ εἰπεῖν· ταῦτα τοίνυν, ὦ Λύσανδρε, ἐγὼ αὐτὰ ἐμεμέτρησα καὶ διέταξα· ἔστι δ' αὐτῶν, φάναι, ἃ καὶ ἐφύτευσα αὐτός. καὶ ὁ Λύσανδρος ἔφη, ἀφορᾷς εἰς αὐτόν, καὶ ἱματίων δ' ἁλμῷ ὧν εἶχε, καὶ τῆς ὁσμῆς † ἀληθόμενος, καὶ τῆς γραπτῆς καὶ τῆς φελλίου δ' ἁλμῷ, καὶ τῶ ἄλλου κόσμου οὗ εἶχεν, ἐπεῖν τί λέγῃς; φάναι, ὦ Κῦρε· ἢ γὰρ σὺ ταῖς ὡραις χρῇ σὸν τῆ ἐφύτευσας; καὶ δ' ὃν Κῦρον ἀποκρίνασθαι, θαυμάζῃς τοῦτο; ἔφη, ὦ Λύσανδρε, ὀμνυμί σοι τὸν μίθρην, ὅταν πρὸ ὑγιαίνω, μὴ πώποτε δύνασθαι πρὶν ἱδρῶσαι, ἢ τῶν πολεμικῶν τι ἢ τῶν γεωργικῶν ἔργον μελετῆσαι, ἢ ἀεί σ' ἐγὼ φιλοπονώμενος. καὶ αὖτος μέντοι ἔφη ὁ Λύσανδρος ἀκούσας ταῦτα, δεξιώσασθαί τε αὐτὸν & εἰπεῖν, δικαίως μοι δοκεῖς [ἔφη *, ὦ Κῦρε εὐδαίμων εἶναι· ἀγαθὸς γὰρ ὢν αὐτὸς εὐδαιμονεῖς. ταῦτα δέ, ὦ Κριτόβουλε, ἐγὼ διηγοῦμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅπως μὴ τῆς γεωργίας οὐδ' οἱ πάνυ μανιώδεις δύνανται ἀπέχεσθαι. ἔοικε γοῦν ἡ ἐπιμέλεια αὐτῆς εἶναι ἅμα τε ἡδυπάθειά τις καὶ οἴκου αὔξησις, καὶ σωματῶν ἄσκησις εἰς δ' δύνασθαι ὅτι μάλιστα ἐλευθέρως πρὸς ἅπαντα. πρῶτον μὲν γὰρ ἀφ' ὧν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ταῦτα ἡ γῆ φέρει ἀρξαμένοις· καὶ ἀφ' ὧν βίνων ἥδιστα βοσκοῦσι, † προσέπι φέρει· ἔπειτα δὲ ὅσα κοσμοῦσι βωμοὺς καὶ ἀγάλματα, καὶ οἷς αὐτοὶ κοσμοῦνται, καὶ ταῦτα μυρία ἡδίστων ὀσμῶν καὶ θαυμαστὴν πρέπει· ἔπειτα δὲ ὅσα πολλὰ τὰ μὲν φύει, τὰ δὲ τρέφει· (καὶ γὰρ ἡ προβατευτικὴ τέχνη συνῆπται τῆ γεωργίᾳ) ὥστε ἔλεγεν καὶ θεοῖς ἡδυφορεῖσθαι θύοντας, καὶ αὐτοῦ χαίρειν. πρέπουσα δ' ἀφθονώτατα τ' ἀγαθὰ, ὀκ ἐᾷ ταῦτα μυρία μαλακίας λαμβάνειν, ἀλλὰ ψύχη τε χειμῶνος καὶ θάλπη θέρους ἐθίζει καρτερεῖν· καὶ τοὺς μὲν αὐξουργοὺς μάλιστα τῶν χειρῶν γυμνάζουσα, ἰσχνοὺς αὐτοὺς ποεσίθησι, τοὺς δὲ τῆ ὠδημελέᾳ † γεωργοῦντας, αὐθείζεσθαι, προθύμους ἐγείρουσα, καὶ τορβύεσθαι σφοδρῶς ἀναγκάζουσα. καὶ γὰρ οὐ ῥᾳθ' χώρᾳ καὶ ὑπὸ τῶ ἄστρῳ ἀεὶ ὑπὸ ὥρα αἱ ὠδινα ιεώτατα πρέξεις εἰσίν. ἔπειτα ἵνα τε σωὶ ἵππῳ ἀρκέσῃ τὰς τῆ πόλει βούλεται, ὅτι ἵππου ἱκανωτάτη ἡ γεωργία ξυντρέφειν· ἵνα τε πεζῆ, σφοδρὸν δ' σῶμα παρέχει· θήρας τε ὠδιφιλοτιμοῦσθαι ξυμπαίρει † τῆ γῆ, καὶ κυσὶν δι' πέτεταν τροφῆς πρέπουσα, ὑγιῆ ἡ εἶα συμπαρέφουσα. ὠφελούμεθα δ' ἡμεῖς ἵππων καὶ κύνες ἀπὸ τ' γεωργίας, αὐταφελῶσι τὸν χῶρον, ὁ μ' ἵππος, πρῶί τε κομίζων τὸ κυδόμενον εἰς πὸν ὠδιμέλειαν, καὶ ὑπουσίαν πρέχων ὀψὲ ἀπίεναι· αἱ δὲ κύνες, τοί τε θηρία ἀπερύκουσαι ἀπὸ λύμης καρπῶν καὶ προβάτων, καὶ τῆ ἐρημίᾳ πὸν ἀσφάλειαν συμπαρέχουσαι.

προ-

καὶ ταῦτα θαυμάζων εἶπεν, ἀλλ' ἔγωγέ τοι, ὦ Κῦρε, πάντα μὲν [ταῦτα * θαυμάζω διὰ τὸ κάλλος, πολὺ δὲ μᾶλλον ἄγαμαι τὸ καταμετρῆσαί σοι καὶ ξυντάξαντι ἕκαστα τούτων. ἀκούσαντα δὲ ταῦτα τὸν Κῦρον ἡσθῆναί τε καὶ εἰπεῖν· ταῦτα τοίνυν, ὦ Λύσανδρε, ἐγὼ αὐτὰ ἐμεμέτρησα καὶ διέταξα· ἔστι δ' αὐτῶν, φάναι, ἃ καὶ ἐφύτευσα αὐτός. καὶ ὁ Λύσανδρος ἔφη, ἀφορᾷς εἰς αὐτόν, καὶ ἱματίων δ' ἁλμῷ ὧν εἶχε, καὶ τῆς ὁσμῆς † ἀληθόμενος, καὶ τῆς γραπτῆς καὶ τῆς φελλίου δ' ἁλμῷ, καὶ τῶ ἄλλου κόσμου οὗ εἶχεν, ἐπεῖν τί λέγῃς; φάναι, ὦ Κῦρε· ἢ γὰρ σὺ ταῖς ὡραις χρῇ σὸν τῆ ἐφύτευσας; καὶ δ' ὃν Κῦρον ἀποκρίνασθαι, θαυμάζῃς τοῦτο; ἔφη, ὦ Λύσανδρε, ὀμνυμί σοι τὸν μίθρην, ὅταν πρὸ ὑγιαίνω, μὴ πώποτε δύνασθαι πρὶν ἱδρῶσαι, ἢ τῶν πολεμικῶν τι ἢ τῶν γεωργικῶν ἔργον μελετῆσαι, ἢ ἀεί σ' ἐγὼ φιλοπονώμενος. καὶ αὖτος μέντοι ἔφη ὁ Λύσανδρος ἀκούσας ταῦτα, δεξιώσασθαί τε αὐτὸν & εἰπεῖν, δικαίως μοι δοκεῖς [ἔφη *, ὦ Κῦρε εὐδαίμων εἶναι· ἀγαθὸς γὰρ ὢν αὐτὸς εὐδαιμονεῖς. ταῦτα δέ, ὦ Κριτόβουλε, ἐγὼ διηγοῦμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅπως μὴ τῆς γεωργίας οὐδ' οἱ πάνυ μανιώδεις δύνανται ἀπέχεσθαι. ἔοικε γοῦν ἡ ἐπιμέλεια αὐτῆς εἶναι ἅμα τε ἡδυπάθειά τις καὶ οἴκου αὔξησις, καὶ σωματῶν ἄσκησις εἰς δ' δύνασθαι ὅτι μάλιστα ἐλευθέρως πρὸς ἅπαντα. πρῶτον μὲν γὰρ ἀφ' ὧν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ταῦτα ἡ γῆ φέρει ἀρξαμένοις· καὶ ἀφ' ὧν βίνων ἥδιστα βοσκοῦσι, † προσέπι φέρει· ἔπειτα δὲ ὅσα κοσμοῦσι βωμοὺς καὶ ἀγάλματα, καὶ οἷς αὐτοὶ κοσμοῦνται, καὶ ταῦτα μυρία ἡδίστων ὀσμῶν καὶ θαυμαστὴν πρέπει· ἔπειτα δὲ ὅσα πολλὰ τὰ μὲν φύει, τὰ δὲ τρέφει· (καὶ γὰρ ἡ προβατευτικὴ τέχνη συνῆπται τῆ γεωργίᾳ) ὥστε ἔλεγεν καὶ θεοῖς ἡδυφορεῖσθαι θύοντας, καὶ αὐτοῦ χαίρειν. πρέπουσα δ' ἀφθονώτατα τ' ἀγαθὰ, ὀκ ἐᾷ ταῦτα μυρία μαλακίας λαμβάνειν, ἀλλὰ ψύχη τε χειμῶνος καὶ θάλπη θέρους ἐθίζει καρτερεῖν· καὶ τοὺς μὲν αὐξουργοὺς μάλιστα τῶν χειρῶν γυμνάζουσα, ἰσχνοὺς αὐτοὺς ποεσίθησι, τοὺς δὲ τῆ ὠδημελέᾳ † γεωργοῦντας, αὐθείζεσθαι, προθύμους ἐγείρουσα, καὶ τορβύεσθαι σφοδρῶς ἀναγκάζουσα. καὶ γὰρ οὐ ῥᾳθ' χώρᾳ καὶ ὑπὸ τῶ ἄστρῳ ἀεὶ ὑπὸ ὥρα αἱ ὠδινα ιεώτατα πρέξεις εἰσίν. ἔπειτα ἵνα τε σωὶ ἵππῳ ἀρκέσῃ τὰς τῆ πόλει βούλεται, ὅτι ἵππου ἱκανωτάτη ἡ γεωργία ξυντρέφειν· ἵνα τε πεζῆ, σφοδρὸν δ' σῶμα παρέχει· θήρας τε ὠδιφιλοτιμοῦσθαι ξυμπαίρει † τῆ γῆ, καὶ κυσὶν δι' πέτεταν τροφῆς πρέπουσα, ὑγιῆ ἡ εἶα συμπαρέφουσα. ὠφελούμεθα δ' ἡμεῖς ἵππων καὶ κύνες ἀπὸ τ' γεωργίας, αὐταφελῶσι τὸν χῶρον, ὁ μ' ἵππος, πρῶί τε κομίζων τὸ κυδόμενον εἰς πὸν ὠδιμέλειαν, καὶ ὑπουσίαν πρέχων ὀψὲ ἀπίεναι· αἱ δὲ κύνες, τοί τε θηρία ἀπερύκουσαι ἀπὸ λύμης καρπῶν καὶ προβάτων, καὶ τῆ ἐρημίᾳ πὸν ἀσφάλειαν συμπαρέχουσαι.

προ-

προθυμίαν δέ τι καὶ εἰς δ' ἀρήγειν σωὶ ὅπλοις τῆ χώρᾳ καὶ ἡ γῆ σὸν γεωργοὺς οὐ ῥᾳ μέσῳ σὸν καρπὸν πρέφουσα ῥᾳ κρατοῦσι λαμβάνειν. καὶ σταμεῖλαι δὲ καὶ βαλεῖλαι καὶ πηδῆσαι πὸς ἱκανωτέρους τέχνη γεωργίας πρέχεται; πὸς δὲ τοῖς ἐργαζομένοις θλεῖν τέχνη αὐτὰ χαρίζεται; πὸς δὲ ἥδιον δ' ὑδιμελόμενον δέχεται, προτείνουσα προσόντι λαβεῖλαι ὅ, τι χρήζει; πὸς δὲ ξένους ἀφιλοφρονώτερον δέχεται; χειμάζει δὲ πυκνὰ ἀφιλόξενα καὶ θερμοῖς λουτροῖς † τοῦ πολὺ πλείων θύμαρσα οἰ χέρσῳ τῳ; σοῦ δ' ἥδιον θείοισι ὕδασί τε καὶ πνεύμασι καὶ σκιαῖς ἢ κατ' ἀγρόν; πὸς δὲ ἄλλη θεοῖς ἀπαρχὰς πρεπωδεστέρας πρέχει, ἢ ἑορτὰς πληρεστέρας ἀφιλοφρονήσ; πὸς δὲ οἰκέτας προσφιλεστέρα, ἢ γυναικὶ ἡδίων, ἢ τέκνοις σωφροτέρα, ἢ φίλοις εὐχαριστοτέρα; ἐμοὶ μὲν θαυμαστὸν δοκεῖ εἶναι εἴπς ἐλεύθερος ἄνθρωπος ἢ κτῆμά τι τούτου ἥδιον κέκτηται, ἢ ὑδιμέλειαν ἡδίω πινὰ τούτης εὕρηκεν ἢ ὠφελιμωτέραν εἰς δ' βίους. ἐπὶ δὲ ἡ γῆ † θέλουσα σὸν δικαιοσύνους κατὰ μικρὸν διδάσκει καὶ δικαιοσύνην διδάσκει· σὸν γὰρ ἄεισα θεραπεύοντας αὐτὴν πλεῖσα ἀγαθὰ αὐτὴ ποιεῖ. ἐὰν δ' ἄρα καὶ ἔσω πλήθους ποτὲ στρατιὰ τὴν ὄρξιν στερήσωσιν οἱ σὺν τῆ γεωργίᾳ αὐξηφόμενοι, καὶ σφοδρῶς καὶ αὐδεικῶς παιδευόμενοι, οὗτοι δὴ πλεονεκτοῦντες καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα (ὧν μὴ θεὸς ἀρκωλύῃ) δύνανται ἰόντες εἰς τὰς τὴν ἀρκωλυόντην λαμβάνειν ἀφ' ὧν θρέφονται. πολλάκις δ' οἱ σὺν πολέμῳ καὶ ἀσφαλέστερόν ὄξι ζῶ τοῖς ὅπλοις τὸν τροφὸν μαστάζειν ἢ σὺν τοῖς γεωργικοῖς ὀργάνοις. συμπαιδεύῃ δὲ καὶ εἰς δ' ἐπιτήδειος ἀνηβῆλοις ἡ γεωργία. ἐπί τε γὰρ σὸν † πολεμίους σὺν ἀνθρώποις δεῖ ἴέναι, τῆς τε γῆς ζῶ ἀνθρώποις ὄξιν ἡ ἐργασία. δ' ὃν οὖν μέλλοντα δ' γεωργήσειν δεῖ σὸν ἐργασήρα καὶ προθύμους παρακαλέζειν καὶ πείθειν δέλοντας· τὸν τε ὠδὶ πολεμίους ἄγοντα ταῦτα δεῖ μηχανᾶσθαι, ὡρῳύμενόν τε τοῖς πιοῦσιν ἃ δεῖ ποιεῖν σὸν ἀγαθὸς, καὶ κολάζοντα σὸν ἀτακτοῦντας. καὶ πρακελεύεσθαι δὲ πολλάκις δ' ἐν ἦμον δεῖ σοῖς ἐργάτας τὸν γεωργὸν ἢ τὸν στρατηγὸν σοῖς στρατιώτας· καὶ ἐλπίδων ὄ ἀγαθῶν δ' ἐν ἦμον οἱ δοῦλοι τ' ἐλευθέρων δέον ὄ, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ὅπως μὴ ἀμῆ δέλωσι. καλῶς ὄ κἀκεῖνο εἶπεν ὅς ἔφη πὸν γεωργίαν τὴν ἄλλων τεχνῶν μητέρα καὶ τροφὸν εἶν. οὗ μὴ δ' φορουμένης τῆς γεωργίας, ἐξέρωνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἅπασαι. ὅπου δ' ἂν ἀναγκασθῇ ἡ γῆ χερσοῦσθαι, ἀχροδοίνωται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι σχεδόν τι ὃ γῆ ὃ γῆ θαλατταν. ἀκούσας ὁ ταῦτα ὁ Κριτόβουλος ἔπεν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔμοιγε δ Σώκρατες καλῶς δοκεῖς λέγειν· † ὅπ ὄ τῆς γεωργικῆς τὰ πλεῖστα ὄσιν ἀνθρώπῳ ἀδιάφορα πεφυκόσου. καὶ γὰρ χάλαζαι, καὶ πάχναι οἰόταί, καὶ αὖ χμοί, καὶ ὄμβροι ἰσχύσιοι, καὶ ἐρυσίβαι, καὶ

*Incitat etiam terra nonnihil agricolas ad defendendũ armis agrum, quum fructus in medio propositos educet, qui victori cedant. Et quæ tamdem ars homines magis ad currendum, ad iaculandum, ad saltandum idoneos reddit, quàm agricultura? quæ ars se exercentibus vicissim plura largitur? quæ nam sui studiosum suauius excipit, porrigens accedẽti quod sumat ex animi arbitratu? quæ nam maiori cum rerũ copia hospites excipit? Vbinam facilius copioso igne calidiq; lauacris per hyemem vti licet, quàm ruri? Vbi quis aquarum, auræ, vmbrarumq; caussa iucũdius traducere possit æstatem, quàm ruri? Quæ nam ars alia primitias suppeditat Dijs rectius cõgenientes, vel festos dies abundãtiori cum copia rerũ exhibet? quæ nam familiæ gratior est, vxor: iucundior, liberis optatior, erga amicos benignior? Mihi quidem mirum videatur, posse hominem ingenuum vel possessionẽ aliquã acceptiorem hac ducere, vel studium aliquod hoc tũ iucundius, tum ad vitã vtilius reperire. Præterea tellus, quæ quidem * Dea est, iusticiam quoq; docet illos, qui animaduertere possunt. Nam studiosissimè se colentibus maximam bonorum copiam largitur. Quòd si quando ij, qui in agricultura versantur, & tum ad alacritatem tum fortitudinem condocefacti sunt, a magnis hostium copijs suis ab operis arceantur: possunt certè, (nisi Deus prohibeat) præsertim quum et animis et corporibus egregiè sint instructi, inuasis eorum finibus, a quibus quo minus operas suas faciant impediuntur, capere vnde se alant. Ac sæpe in bello etiam tutius est armis victum quærere, quàm instrumentis rusticis. Instituit etiã nos agricultura, vt mutuo nosmet iuuemus. Nã aduersus hostes cum hominum copijs pergendum est, & hominũ opera terra est colenda. Itaq; necesse est eum, qui rectè agriculturam exercere uelit, operas suas sic instruere, ut sint alacres, & ad parendum promtæ. Eadem moliatur oportet, qui copias aduersus hostes ducturus sit, vt eos qui faciunt quod viros fortes decet, muneribus ornet: ac nõ rectè atq; ordine munus suum obeuntes plectat. Etiã necesse est agricolam nõ minus interdum operas suas cohortãdo excitare, quàm imperatorem milites. Neque seruis minus spe bona, quàm ingenuis hominibus opus est: immo verò magis, vt manere velint. Præclarè & ille dixit, qui agriculturam aliarum artium matrem & nutricem esse perhibuit. Nam quum agricultura prospere succedit, etiam artes ceteræ omnes vigent: at vbi terra necessitate aliqua inculta manet, etiam ceteræ artes ferè terra marique extinguuntur. Quibus auditis Critobulus: Enimuerò, inquit, hæc mihi dicere præclarè videris, mi Socrates. Sed plurima sunt in agricultura, quæ prouideri ab homine non possunt. Nam nõnumquã grãdines, pruinæ, æstus, imbres immẽsi, rubigines,*

alia, præclarè cogitata & elaborata tollunt. Etiam ones interdum egregiè educatas morbus aliquis inuadens miserrimè perimit. Quæ quum audisset Socrates: Ego verò mi Critobule, ait, scire te arbitrabar, penes Deos nihilo minus potestatem rusticis in operibus summam esse, quàm in bellicis. Vides autem eos, qui re militari occupantur, ante bellicas actiones Deos placare, ac tum per sacrificia, tum auguria inquirere quid faciundum, quid obmittendum sit. Et in actionibus rei rusticæ minus tibi laborandum putas, vt Deos propitios reddas? Omnino scire debes, homines qui quidem sapiant, aridorum et siccorum fructuum, boum, equorum, ouium, omnium denique fortunarum suarum causſa Deos colere. Dicis tu præclarè mi Socrates, ait, qui me iubeas operam dare, vt opus omne non sine Dijs ordiar: quippe quorum in potestate sint tam ea, quæ pace, quàm quæ bello suscipiuntur. Itaque studebimus hæc ita facere. Tu verò nobis enitere istuc redeundo, vbi de administratione domestica dicere desiisti, quæ porrò sequuntur absoluere. Videor enim mihi, posteaquam audiui abs te dicta, magis perspicere quid vt commodè viuam faciundum sit. Quid igitur? ait Socrates, placetne vt redeamus ad illa, quæcumq; sic percurrimus, vt de ijs inter nos conueniret: quo si fieri posſit, ita deinde reliqua percurrere conemur, vt inter nos conueniat? Iucundum sanè est, inquit Critobulus, quemadmodũ solent ij, quibus pecuniæ cõmunes sunt, eas sine cõtrouersia percensere, sic etiam nos, qui sermones inter nos cõmunicamus, omnia percurrere, de quibus colloquimur, vt consentiamus. Visum est igitur nobis, inquit Socrates, administratio domestica nomẽ esse scientiæ, atq; hæc ipsa scientia definiebatur ea esse, qua domos augere homines posſint. Domus autem esse definiebatur idem, quod facultates vniuersæ. Facultates autem esse dicebamus id, quod cuiq; ad vitam sit vtile. Omnia uerò vtilia esse reperiebamus, quibuscumq; vti aliquis sciret. Ac scientias quidem vniuersas non posse disci videbatur nobis, & vnà cũ ciuitatibus illas artes improbandas esse, quæ sordidæ appellentur, quòd & corpora lædere videantur, et animos frangant. Eius rei argumentum fore clarissimum dicebamus, si hostibus agrum inuadentibus, agricolas quis & opifices diuersis locis collocatos, seorsum vtrosque interrogaret, vtrum esse defendenda ipsis regio videretur, an agro cedendum ac deinde custodiẽda mœnia. Nãea ratione futurum arbitrabamur, vt qui exercendo solo occuparentur, defendendum esse agrum decernerent: opifices autem, dimicandum non esse, sed prout ipsi instituuntur, desidendũ nullo neq; labore, neq; periculo adito. Cõprobauimus etiã, agriculturã uiro bono et honesto exercitationẽ et scientiã esse longè præstantissimã, qua homines necessariorũ sibi copiã parẽt. Atq;

καὶ ἄλλα πολλάκις τὰ καλῶς ἐγνωσμένα καὶ πεπραγμένα ἀφαιροῦνται· καὶ πόσα δ' οἴοτε κάλλιστα τεθαμμένα νόσῳ ἐλθοῦσα ἀφίκετο ἀπώλεσεν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης εἶπεν, ὀλλ' ὅμως ἔγωγέ σε, ὦ Κριτόβουλε, ἐδόκουν ὅτι οἱ θεοὶ οὐδὲν ἧττον ἐσι κύριοι τῶν ἐν τῇ γεωργίᾳ ἔργων ἢ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ. καὶ σὺ μὲν ἐν τῷ πολέμῳ δρᾷς, οἶμαι πρὸ τῶν πολεμικῶν πράξεων † ἱλαρισαμένους τοῖς ἱλαρισαμένους θεοῖς, καὶ ἐπορθρωτῶντας θυσίας καὶ οἰωνοῖς ὃ, τι τε χρὴ ποιεῖν καὶ ὃ, τι μή· σοὶ δὲ τῶν γεωργικῶν πράξεων ἧττον οἴει δεῖν σοὺς θεοὺς ἱλάσκεσθαι; οὐ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι οἱ σώφρονες καὶ ὑπὲρ ὑγρῶν καὶ ξηρῶν καρπῶν, καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ προβάτων, καὶ ὑπὲρ σωτηρίας γε δὴ τῶν κτημάτων σοὺς θεοὺς ἀρᾶσθαι οὐσιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, καλοῦντα πειρᾶσθαι ὡς τοῖς θεοῖς ἀρέσκεσθαι σαφῶς ἔχοντα, ὡς τῶν θεῶν νεύουσιν ὁπότερα οἰόμενοι ἧττον ἐξευικῶν ἢ τῶν πολεμικῶν ὁρᾶν. ταῦτα μὲν δὴ πειρασόμεθα οὕτω ποιεῖν. σὺ δ' ἡμῖν ἔνθεν λέγων πρὸς τῆς οἰκονομίας ἀπόλιπες, πειρῶ τὰ τούτων ἐκπεραίνειν· ὡς καὶ νῦν μοι δοκῶ, ἀκηκοὼς ὅσα εἶπες, μᾶλλόν πω ἤδη διορᾶν ἢ πρόσθεν ὅ, τι χρὴ ποιοῦντα βιοτεύειν. τί οὖν; ἔφη ὁ Σωκράτης, ἆρα εἰ πῶς τῶν μὲν ἐπανελθοιμεν ὅσα ἡμῖν ὁμολογοῦντες διελήλυθαμεν, ἵν', ὡ πως δυνώμεθα, πειρασθῶμεν οὕτω καὶ τὰ λοιπὰ διεξιέναι ξυνομολογοῦντες; ἥδυ γ' οὖν ἐσὶν * ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὥσπερ καὶ κοινωνῆσαι τῶν κοινωνίαν ἀναμιμνήσκοντας διελθεῖν, οὕτω καὶ λόγων κοινωνοῦντας διεξιέναι. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὠδὶ σκέμμα τινος ἔδοξεν ἡμῖν ὄνομα εἶναι ἡ οἰκονομία. ἣ δὲ ὠδὶ σκέμμα αὖ τὴν ἐφαίνετο ἢ οἴκους δύνασθαι αὔξειν ἀνθρώποις. οἶκος δ' ἡμῖν ἐφαίνετο ὅπερ κτῆσις ἡ σύμπασα. κτῆσιν δὲ τοῦτο ἔφαμεν εἶναι ὅ, τι ἐνάσῳ ὠφέλιμον εἴη εἰς τὸν βίον. ὠφέλιμα δὲ ἦν τὰ ὁτιοῦν ἐπίσταιτο χρῆσθαι. πάσας μὲν οὖν τὰς ὠδὶ σκέμμας οὔτε μαθεῖν οἷόν τε ἡμῖν ἐδόκει, σωφρονίζεσθαι τε ταῖς πόλεσι τὰς βαναυσικὰς καλουμένας τέχνας, ὅτι καὶ τὰ σώματα καταλυμαίνεσθαι δοκοῦσι, καὶ τὰς ψυχὰς καταγνύουσι. τεκμήριον δὲ σαφέστατον γένεσθαι αὖ τούτου ἔφαμεν, εἰ πολεμίων εἰς τὴν χώραν ἰόντων, διακαθίσας τὸν μὲν γεωργοὺς καὶ τοὺς τεχνίτας, χωρὶς ἑκατέρους ἐπερωτῶμεν πότερα δοκεῖ αἱρήσεσθαι τὴν χώραν, ἢ ὑφεμένους τῆς γῆς, τὰ τείχη διαφυλάττειν. οὕτω γοῦν αὖ τοὺς μὲν ἀμφὶ γῆν ἔχοντας φήσομεν ἂν ἀμφίζεσθαι αἱρήσεσθαι, τοὺς δὲ τεχνίτας, μὴ μαίνεσθαι, ἀλλ' (ὅπερ † πεπαίδευνται) καθῆσθαι μήτε πονοῦντας, μήτε κινδυνεύοντας. ἐδοκιμάσαμεν δὲ αὖ καὶ τὸ καλῶ τε κἀγαθῷ ἐργασίαν εἶναι καὶ ὠδὶ σκέμμα κρατίσην γεωργίαν, ἀφ' ἧς τὰ ὠδὶ τερπνὰ ἀνθρώποις ποιεῖσθαι. οὕτω

γὰρ ἡ ἐργασία μαθεῖν τε ῥᾴστη ἐδόκει εἶναι, καὶ ἥδιστα ἐργάζεσθαι, καὶ τὰ σώματα κάλλιστά τε καὶ ῥωμαλεώτατα παρέχεσθαι, καὶ τοῖς ψυχαῖς ἥκιστα ἀσχολίαν παρέχειν φίλων τε καὶ πόλεων ξυνεπιμελεῖσθαι· συμπροθυμῆσθαι δέ πεδόκουν ἡμῖν καὶ εἰς βʼ ἀλκίμους εἶναι ἡ γεωργία, ἔξω τῶν ἐρυμάτων τὰ ὠδὶ τιθέμενα φύουσα τε καὶ τρέφουσα ἐργαζομένους. Διὰ ταῦτα δὲ ἐδόκουν εὐδοκιμώτατα εἶναι πρὸς τὴν πόλεων αὖ τὴν ἡ βιοτεία, ὅτι καὶ πολίτας ἀρίστους καὶ δυνατωτάτους παρέχεσθαι δοκεῖ τοῖς κοινοῖς. καὶ ὁ Κριτόβουλος, ὅτι μὲν, ὦ Σώκρατες, καλλίστου τε καὶ ἥδιστον ἀνδρὸς γεωργίαν βίον ποιεῖσθαι, πάνυ μοι δοκῶ πεπεῖσθαι ἱκανῶς· ὅτι δὲ ἔφαθα καταμανθάνειν τὰ αὖπα τῶν τε οὕτω γεωργούντων ὥστε ἀπὸ τῆς γεωργίας εὐθύνως ἔχειν ὧν δέονται, καὶ τῶν οὕτως ἐργαζομένων ὡς μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς πλὴν γεωργίαν, καὶ ταῦτα μοι δοκῶ ἡδέως ἐνεδρᾶσαι ἀκοῦσαι σου, ὅπως ἃ μὲν ἀγαθά ἐσι ποιῶμεν, ἃ δὲ βλαβερά, μὴ ποιῶμεν. τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ἐθέλεις ἐπιδεῖξαί μοι ὡς ξυνομόσαντε ποτὲ αὐτὼ ὃν τρόπον τοῦτον ἐγὼ δʼ ὄνομα δικαίως ἔχειν ὁ καλεῖται καλός τε κἀγαθὸς ἀνήρ; πάνυ αὖ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, βουλοίμην αὖ οὕτως ἀκοῦσαι, ὡς καὶ ἔλεγε ἐμοῦ τοῦτου τοῦ ὀνόματος ἄξιος γενέσθαι. λέξω τοίνυν σοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς καὶ ἤλθον ἐπὶ τὴν σκέψιν αὐτῶν. ὁρῶ μὲν γὰρ ἀγαθοὺς τέκτονας, χαλκέας ἀγαθοὺς, ζωγράφους ἀγαθοὺς, ἀνδριαντοποιοὺς, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, πάνυ ὀλίγου μοι χρόνος ἐγένετο † ἱκανῶς προμελετᾶν τε καὶ σκοπεῖσθαι τὰ δεδοκιμασμένα καλὰ ἔργα αὐτοῖς εἶναι· ὅπως δὲ δὴ καὶ τοὺς ἔχοντας δʼ σμνὸν ὄνομα † τοῦτο δʼ καλόν τε κἀγαθὸν ἐπιστασθαί μοι τὸ τοιοῦτον ἐπιδείξειεν, ἐμηχανώμην ἐγὼ τοιόνδε τι. ἐπειδὴ ἐθεώμην τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τοῖς ἔργοις ἀξιοῦντας τοῦτο καλεῖσθαι, πάνυ μὲν ἡ ψυχὴ ἐπεθύμει αὐτὸν τινι συγγενέσθαι· πρῶτον μὲν ὅπῃ ποτὲ ἐκτὸς δʼ καλὸς τῷ ἀγαθῷ, † ὄντινα ἴδοιμι καλὸν, τούτῳ προσήειν, καὶ ἐπειρώμην καταμανθάνειν εἴπου ἴδοιμι προσηρτημένον τῷ καλῷ δʼ ἀγαθόν. ἀλλ' οὐκ ἄρα ἔχειν οὕτως· ἀλλ' οἵτινες ἐδόκουν καταμανθάνειν τὴν καλὴν τὰς μορφὰς πάνυ μοχθηροὺς ὄντας τὰς ψυχάς. ἔδοξεν οὖν μοι, ἀφιέμενον τῆς καλῆς ὄψεως, ἐπ' αὐτὴν τινα ἐλθεῖν τὴν καλουμένων καλῶν τε κἀγαθῶν. ἐπεὶ οὖν τὸν Ἰσχόμαχον ἤκουον πρὸς σωφροσύνην καὶ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, καὶ ξένων καὶ ἀστῶν, καλόν τε κἀγαθὸν ἐπονομαζόμενον, ἔδοξέ μοι τούτῳ πειραθῆναι συγγενέσθαι. ἰδὼν οὖν ποτε αὐτὸν οἴκοι τῇ τοῦ Διὸς τοῦ ἑλευθερίου στοᾷ καθήμενον, ἐπεί μοι ἔδοξε σχολάζειν, προσῆλθον αὐτῷ, καὶ παρακαθίζομαι ἔπειτα· τί ὦ Ἰσχόμαχε, οὐ μάλα εὐπαθῶς σχολάζειν κάθησαι; ἐπεὶ τὰ γε θαλῆτα ἢ πρᾴοντά τι ὁρῶ σε, ἢ οὐ πάνυ σχολάζοντα ἐν τῇ ἀγορᾷ. οὐδὲ αὖ γε νῦν, ἔφη

ἱκανῶς

τὸν καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν

ἄνυσιν ἰδ.

Atq; videbatur eadem disci facillimè posse, ac summa cum voluptate exerceri, et corpora longè pulcerrima robustissimaq; efficere, animis denique negotij nihil exhibere, vt minus cura sua tum amicos tum respublicas complectantur. Videbatur etiam agricultura nobis excitare animos ad fortitudinem, quòd extra munitiones ad victũ necessaria producat, iisq; alat homines se exercentes. Itaq; rationem hanc vitæ in vrbibus maximam mereri prædicationem, quippe quæ reipublicæ ciues præstantissimos maximeq; beneuolos suppeditare videatur. Tum Critobulus: Pulcerrimum esse mi Socrates, inquit, & optimum iucundissimumq; victum sibi ex agricultura parare: satis esse mihi persuasum arbitror. Ceterùm quod aiebas animaduertisse te, quæ causſæ sint, quamobrẽ alij sic agriculturam exerceant, vt ex ea percipiant abunde omnia quibus est ipsis opus, alij sic in ea laborẽt, vt nullo ipsis vsui sit: eas equidem lubenter auditurus ex te videor vtrasq;, vt quæ bona sunt faciamus, obmissis ijs, quæ cũ detrimento sunt coniuncta. Quid igitur, ait Socrates, mi Critobule, si tibi a principio narrem, quo pacto conuenerim aliquando virum quẽdã qui reapse mihi de illorũ esse numero videbatur, quibus meritò nomen illud tribuitur, quo quis vir bonus & honestus appellatur? Id equidẽ, ait Critobulus, vehementer audire velim, quippe qui & ipse dignus haberi eo nomine cupiam. Dicam igitur, inquit Socrates, quomodo ad hanc considerationẽ deuenerim. Nã ad bonorum fabrũm, bonorũ excusorũ, pictorũ bonorum, itemq; statuariorum, & huiusmodi aliorũ opera quæ præclara iudicentur, obeunda spectãdaq;, per mihi tẽporis exiguũ quiddã sufficiebat. Verùm vt cõsiderarem, quid nam agendo illi, qui nomen hoc boni & honesti viri sanè quàm graue obtinerent, hoc ipso digni iudicarentur: vehementer animus meus aliquẽ ipsorũ conuenire cupiebat. Ac primo quidẽ, quòd honesti nomen ad bonum adijceretur: quem cum honestaq; facie cernerem, eum adibam, ac dabam operam vt intelligerem, an'ne videre posſem alicubi bonum cum honesto coniunctum. Verumenimuero aliter se res habebat, quòd nonnullos videbar animaduertere forma quidem illos perquàm honesta præditos, verùm animis prauis. Itaque visum fuit, obmissa honesta vultus specie, quemdam eorũ accedere, qui honesti & boni appellarentur. Quapropter vbi accepissem Ischomachũ ab omnibus viris, mulieribus, exteris, ciuibus honestum ac bonum virum nominari: visum est operam mihi dandam, vt eum conuenirem. Quum igitur aliquã do conspexissem eum in Iouis liberalis porticu sedentem: quòd otiosum esse putarẽ, accessi, ac propter ipsum adsidens: Quid tu Ischomache, dixi, desides heic, qui nõ admodũ otiari cõsueuisti? Nã maxima ex parte vel agere te aliquid uideo, vel saltem otiosum in foro nõ versari. Ne nũc quidẽ,

Ischomachi cũ Socrate colloquiũ.

ſubiecit Iſchomachus, me conſpiceres, Socrates, niſi ex conuento quoſdam heic hoſpites præſtolarer. At quum nihil eiuſmodi agis, inquam ego, quæſo te per Deos, ꝟbinam tempus teris, et quid facis? Nam quærere de te quiddam omnino cupio, quid agas ſcilicet quòd ꝟir bonus & honeſtus appelleris: quando domi tempus non teris, neque corporis tui habitus talis apparet. Tum Iſchomachus ad ea ꝟerba, Quid agas, quòd ꝟir bonus & honeſtus appelleris, arridens, eiſq; (ꝟt mihi ꝟidebatur) delectatus: Equidem, ait, an me hoc nomine appellent aliqui, quum tecum de me colloquuntur, neſcio. Non enim certè quum in ius me ꝟocant de commutatione ꝟel præfecturæ triremium, ꝟel muneris choragi, quiſquam ꝟirum illũ bonum & honeſtum quærit: ſed perſpicuè me Iſchomachum nomine patris appellatũ arceſſunt. Tu quidem, mi Socrates, quod de me quærebas, domi ego tempus non admodum tero. Nam ad res domeſticas adminiſtrandas ꝟxor ipſa ſatis eſt idonea. Quin hoc quoq;, inquam ego, mi Iſchomache, perlubenter de te quærerem, num ꝟxorem ipſe talem inſtituendo effeceris, qualem eſſe oportet, an a patre matreq; acceperis peritam earum rerum adminiſtrandarum, ipſius ad officium quæ pertinent. Et quid mi Socrates, inquit, ſcire poterat quum eam ducerem, quæ necdum annos nata XV ad me ꝟenerit, ac ſuperiore tempore magna cura adſeruata ꝟixerit, ꝟt quãminimum cerneret, quamminimum audiret, quamminimum ſciſcitaretur? An non autem boni conſulendum tibi ꝟidetur, quòd ſaltem ꝟenerit perita conficiendi accepta lana ꝟeſtem, ac animaduerſa ratione penſi ancillis dandi? Nam quod moderationem gulæ attinet, hac in parte mi Socrates, præclarè admodum inſtituta ꝟenit: quæ quidem mihi diſciplina tum in ꝟiro, tũ femina ꝟidetur eſſe maxima. Ceteráne, inquã ego, mi Iſchomache, ꝟxorẽ tuã inſtituẽdo ipſe docuiſti, ut curandis ijs, quæ ad munus ipſius pertinẽt, ſufficiat? Nõ prius profecto, inquit Iſchomachus, quàm rẽ ſacrã feciſſem, & precatus eſſem, ꝟt quæ ꝟtriq; noſtrũm eſſent optima, tũ ipſe docerẽ, tũ ex me illa diſceret. Ergo, inquã ego, etiã ꝟxor rẽ ſacrã tecũ faciebat, et ꝟnà tecũ hæc precabatur? Omnino, ait Iſchomachus, et quidẽ multũ Dijs teſtib. promittẽs, fore ſe talẽ, qualẽ eſſe oporteret: nec obſcurũ erat, minimè in ijs quæ docere tur negligentẽ futurã. Quæſo te per Deos, inquã ego, mi Iſchomache, narrato mihi quid eã primùm docere ceperis. Nã iucũdius id mihi fuerit ex te narrante audire, quàm ſi ꝟel gymnicũ, ꝟel equeſtre mihi certamẽ lõgè pulcerrimũ narres. Et Iſchomachus reſpõdens: Quid ꝟerò? inquit, mi Socrates. Nã poſteaquàm manſueta iam & cicur fieret, ita ꝟt colloqueremur: hoc quodam, inquit, modo ipſam interrogabam: Dic mihi, mea ꝟxor, iam'ne animaduertiſti, qua tamdem de cauſſa tum ego te duxerim, tum tui parẽtes mihi te tradiderint? Non enim copiam nobis alterius nullam fuiſſe, qui cum cubaremus, te ipſam perſpicere ſcio.

ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ Σώκρατες, ἐάρχε· ἐμὲ μὲν ξένους πινὰς σωενδέμιλω ἀναμένοντας οὐδέν. ὅταν δ' ἐμὲ πρίτῃς τι τοιοῦτον, πρὸς τὴν θεὸν, ἔφην ἐγώ, σοῦ ἀφεστήξομαι, ἢ τί ποιεῖς; ἐγὼ γάρ τοι πάνυ βούλομαί σου πυθέσθαι τί ποτε πρίτῃ καλὸς κἀγαθὸς κέκλησαι, ἐπεὶ οὐκ οἴδον ἀφεστήξομαι, εἰ δὲ ἱκανὸν σοι ἡ ἔξις τοῦ σώματος κατεφαίνεται. ἢ ὁ Ἰσχόμαχος γελάσας ὑπὸ τῷ τί ποιῶν καλὸς κἀγαθὸς κέκλησαι, ἢ ἤδεις, ὥσπερ ἐμοί ἐδόξεν, εἶπεν, ἀλλ' ἐμοὶ ὅταν σοι ἀφαλέγωνται περὶ ἐμοῦ τινες, καλοῦσί με τοῦτο δ' ὄνομα, οὐκ οἶδα. οὐ γὰρ δὴ ὅταν γέ μεἰς αὐτόδοσιν καλῶνται τελεραρχίας ἢ χορηγίας, οὐδεἰς, ἔφη, ἐκτεῖνον καλόν τε κἀγαθὸν, ἀλλὰ σαφῶς, ἔφη, ὀνομάζοντες με Ἰσχόμαχον πατρόθεν προσκαλοῦ. ἐγὼ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅ με ἐπῆρε, τὸ πάνυ οὐδὲν ἀφαιρεῖσθαι. καὶ μὴν δή, ἔφη, τά γε εἰς τὴν οἰκίαν μου πάνυ καὶ αὐτὴν ἡ γυνὴ ἱκανή ἐστι διοικεῖν. ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἔφην ἔγωγε ὦ Ἰσχόμαχε, πάνυ αὖ ἡδέως σου πυθοίμην, πότερα αὐτὸς σὺ ἐπαίδδυσας τὴν γυναῖκα ὥστε εἶναι οἵαν δεῖ, ἢ ἐπεσκεμμένω ἔλαβες πρὸς τοῦ παζός τῆς μητρὸς διοικεῖν τὰ προσήκοντα αὐτῇ. τί δ' οὐ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἰδιοσαμένην αὐτὴν ἔλαβον, ἢ ἔτη μὲν οὔπω πεντεκαίδεκα γεγονυῖα ἦλθε πρὸς ἐμέ, χρόνον δ' ἔζη ἔτι πολλῆς ἐπιμελείας, ὅπως ὡσελάχιστα μὲν ὄψοιτο, ἐλάχιστα δ' ἀκούσοιτο, ἐλάχιστα δ' ἔροιτο; οὐ γὰρ ἀγαπητὸν σοι δοκεῖ εἶναι, εἰ μόνον ἦλθεν ἐπισταμένη, ἔεια πεπαλαιδευσα, ἱμάτιον ἀφιδέξαι, καὶ ὑφαντικῆς ὡς ἔργα τοιαῦτα ἀρεταπόναις δίδοται. ἐπεὶ τά γε ἀμφὶ λασέρα, ἔφη, πάνυ καλῶς, ὦ Σώκρατες, ἦλθε τεπαιδδυμένη. ὅτερ μέγιστον ἐμοιγε δοκεῖ παιδδυμα εἶναι μὴ αὐδεὶ μὴ γυναικί. τὰ δ' ἄλλα, ἔφη ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, αὐτὸς ἐπαίδδυσας τὴν γυναῖκα, ὥστε ἱκανὴν εἶναι ὧν προσήκ' ἐκείνην ἀγαθὴν εἶναι; ἢ μὰ δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὃ γέ μοι μάλιστα ἐμέλησεν, ὅπως ὅτι βελτίστη ἔσοιτο καὶ σωφρονεστάτη ἔμελλε γὰρ δὴ, ἔφη φαίνομαι, μὴ οἱ θεοί, ὦ γύναι, δοκῶσι μὲν ὅτι ἐπὶ πλεῖστον ἐμοὶ καὶ σοὶ κοινωνεῖν τῶν κτημάτων· ἐγὼ δὲ ἐπιστάμενος ὅτι οὐδὲν ἐμοὶ μᾶλλον ἢ σοὶ ἔστιν ἐκείνων, ἀλλὰ πάντα ἡμῖν κοινὰ ἐστιν, ἐμὲ μὲν ἔφην ἐπίστασθαι ὅτι οὐδὲν ἀδικοῦμαι ὑπὸ σοῦ, ἐὰν μὴ ἐγὼ κελεύω τι ποιεῖν ὃ μὴ ποιοῦσα τυγχάνεις· σὲ δὲ

dixisse se perhibebat, statim naturâ præparauit feminæ quidem, ad opera & curationes interiores: viri autem, ad opera & curationes externas. Nam viri corpus & animũ sic condidit, vt magis & frigora, et æstus, & itinera, et expeditiones militares tolerare posset, quo factum vt opera illi externa iniungeret. Mulieri verò quia minus ad hæc firmũ corpus a natura largitus esset, iccirco illi opera interiora, dixisse se aiebat, mandasse mihi Deus videtur. Et quia sciebat, quòd & a natura indidisset, & mandasset feminæ, vt ea recens natos liberos educaret: iccirco maiorem etiam amorem erga modò natos liberos ei, quàm viro tribuit. Quia item illata custodiendi curam mãdauit feminæ, iccirco Deus qui sciret animum timidum ad custodiam minimè deteriorem esse, maiorem etiã metus partem feminæ, quàm viro impertiuit. Quòd sciret opus esse defensione, si quis opera foris facientem lædat, rursus huic audaciæ plus tribuit. Quòd vtrosq; tum expendere tum recipere necesse sit, iccirco memoriam & industriã ambobus in medium posuit. Itaq; non facilè possis discernere, vtrùm femineũ an virile genus hac in parte excellat. Etiam Deus in medio posuit abstinẽtiam ab rebus ijs, a quibus abstinendum est, & potestatem eis fecit, vter foret melior, siue vir siue mulier, is vt huius boni partem maiorem consequeretur. Quia verò natura vtriusq; non esset ad hæc omnia rectè comparata, iccirco etiam alterius alter magis indiget, fitq; par hoc sibi ipsi vtilius, quum alterius in potestate sint ea, quibus alterum destituitur. Hæc, dicebam ad eam, quum sciamus, mea vxor, nimirum quæ vtriq; nostrum a Deo sint imperata: enixè operam dare debemus, vt vterque nostrum ea, quæ sui officij ratio postulat, quamrectissimè præstemus. Etiam lex, dixisse se aiebat, hæc approbans, marem ac feminam copulans: atque vti Deus liberũm societatis auctor est, ita lex domus societatem inter eos instituit. Præterea lex ea pulcra esse demonstrat, & naturæ Deus indidit, quæ præstare potest vterque rectius. Est enim feminæ pulcrius, intra ædes eam sese continere, quàm foris agere: viro autem turpius, intus manere, quàm res exteras curare. Quòd si quis aliud agit, quàm quod ipsius naturæ Deus indidit: fortassis occultum esse Deo non potest, ordinem ab ipso perturbari, adeoq; pœnas dat siue quis opera sibi conuenientia negligit, siue muliebria facit. Ac mihi quidem videtur, inquam, etiam apis illa, quæ cæterarum Dux est, sibi diuinitùs præscripta constanter elaborare. Quæ nam verò, ait hæc, apum illa dux opera tractat, illis actionibus consimilia, quæ mihi conueniunt? Quòd illa, inquam, in alueari manens otiosas esse apes non patitur: sed quas foris laborare oportet, eas ad opus emittit, ac quidquid attulerint singulæ, nouit et accipit, tãq; diu seruat, donec eo sit vtedũ.

φαίνει, οὗτος πεποιήκασιν ὁ θεός, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὴν μὲν τῆς γυναικὸς, ὦδι τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ὠδιμελήματα, τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς, ὦδι τὰ ἔξω ἔργα καὶ ὠδιμελήματα. ῥίγη μὲν γὰρ καὶ θάλπη μὴ ὁδοιποιίας μὴ στρατείας, τοῦ ἀνδρὸς δι' σῶμα μὴ τὴν ψυχὴν μᾶλλον δι' ὠάσαθαι καρτερεῖν † πεποίηκεν, ὥστε τὰ ἔξω ἐπέταξεν αὐτῷ ἔργα· τῇ δὲ γυναικὶ ἧττον δι' σῶμα ἔδωκε τὸν πρὸς τοῦτα φύσιν, τὰ οἴκοι ἔργα αὐτῇ, φάναι ἔφη, προσέταξέ μοι δοκεῖ ὁ θεός. ἐπεὶ δὲ ὅτι τῇ γυναικὶ καὶ ὠίεφυσε καὶ προσέταξε τὴν τῶν νεογνῶν τέκνων τροφὴν, καὶ τῷ στέργειν τὰ νεογνὰ βρέφη πολὺ αὐτῇ ἐποίησε μᾶλλον ἢ τῷ ἀνδρί. ἐπεὶ δὲ καὶ δι' φυλάττειν τὰ † εἰσενεχθέντα τῇ γυναικὶ προσέταξε, γιγνώσκων ὁ θεὸς ὅτι πρὸς δι' φυλάττειν οὐ κακίον δεῖ φοβερὸν εἶναι τὴν ψυχὴν, πολὺ μέρος καὶ τοῦ φόβου ἐποίησε τῇ γυναικὶ ἢ τῷ ἀνδρί. ἐπεὶ δὲ ὅτι καὶ αἰσθήσθαι δεήσει ἐάν τις ἀδικῇ τὸν τὰ ἔξω ἔργα ἐργάζοντα, τούτῳ αὖ πολὺ μέρος τοῦ θράσους ἐποίησε. ὅτι δ' ἀμφοτέρους δεῖ καὶ διδόναι καὶ λαμβάνειν, τὴν μνήμην καὶ τὴν ὠιμέλειαν ἐς δι' μέσου ἀμφοτέροις κατέθηκεν. ὥστε οὐκ ἄν ἔχοις διελεῖν πότερα δι' ἔθνος δι' ἦλυ ἢ δι' ἄῤῥεν τούτων πλεονεκτεῖ. καὶ δι' ἐγκρατὲς δ' εἶναι ὧν δεῖ, εἰς δι' μέσον ἀμφοτέροις κατέθηκε, καὶ ἐξουσίαν ἐπέτρεψεν ὁ θεὸς, ὁτέρῳ κἂν ᾖ βελτίων, εἰ δ' ὁ αὐτὸς, εἰ δ' ἡ γυνὴ, πλέον καὶ πολὺ φέρεσθαι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ. ὅτι δὲ δι' τὴν φύσιν μὴ πρὸς ἅπαντα τοῦτα ἀμφοτέρων ὁμοίως πεφυκέναι, ἀλλ' οὐδὲν ὁμοίως μᾶλλον ἀλλήλων, μὴ δι' ἐνίους ὠφελιμώτερον ἑαυτῷ γενέσθαι, ἃ ὁ ἕτερον ἐπιλείποι, ὁ ἕτερον δυνάμενον. ταῦτα ἔφλω, δεῖ ἡμᾶς, ὦ γύναι, εἰδότας, ἃ ἑκατέρῳ ἡμῶν προσέπαττεν [illegible] τοῦ θεοῦ, πειρᾶσθαι ὅπως ὡσβέλτιστα τὰ προσήκοντα ἑκατέρου ἡμῶν ἀλλαπτόμεθα. ἐπαινεῖν δὲ, ἔφη φαίην, μὴ νόμῳ ταῦτα συζυγοῦντας ἄνδρα καὶ γυναῖκα· κοινωνοὺς ὥσπερ τῶν τέκνων ὁ θεὸς ἐποίησεν, οὕτω καὶ ὁ νόμος τῆς οἰκίας * κοινωνοὺς καθίστησι. καὶ καλὰ δὲ εἶναι ὁ νόμος ἀποδείκνυσι, καὶ ὁ θεὸς ἔφυσεν ἑκάτερον μᾶλλον αὖ δύνασθαι. τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον μίμφ ἔνδον ἢ θυραυλεῖν, ἀνδρὶ δὲ αἰσχρὸν ἧττον ἔνδοθεν μίμφ ἢ τὴν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι. εἰ δέ τις τῷ ἃ ὁ θεὸς ἔφυσε ποιεῖ, ἴσως τι καὶ ἀτακτεῖν τοὺς θεοὺς οὐ λήθει, καὶ δίκην δίδωσιν ἀμελῶν τὴν ἔργον τὴν ἑαυτοῦ, ἢ πρόσωσαν τὰ τῆς γυναικὸς ἔργα. δοκεῖ δέ μοι, ἔφω, καὶ ἡ τῶν μελισσῶν ἡγεμὼν τοιαῦτα ἔργα ὑπὸ τοῦ θεοῦ προσεταγμένα ἐπιτετροφέναι. καὶ ποῖα δ', ἔφη, ἐκείνη ἔργα ἔχουσα ἡ τῶν μελισσῶν ἡγεμὼν ὑμνεῖται τοῖς ἔργοις οἷς ἐμὲ δεῖ πράττειν, ἔφω ἐγώ, ἐκείνη τὲ οἱ θεοὶ συμπαίνουσι οὐκ ἐᾷ ἀργοὺς τὰς μελίσσας εἶναι· δῆλα δὲ μὴ δεῖ ἔξω ἐργάζεσθαι, ἐκτέμπει ὠδὶ δρῶσα, καὶ ἃ αὖ αὐτὴν ἐκάστη εἰσφέρει, οἷδέ τε καὶ δέχεται, καὶ σώζει ταῖς τι ἔς' αὖ δέη χρῆσθαι· ἐπειδὰν

ἐπειδὰν δὲ ἡ ὥρα τοῦ χρῆσθαι ἥκῃ, διανέμειν δίκαιον ἐκάστῃ. μὴ ὦδι δοῖς ἔνδον δὲ ὑφαινομένοις κηρίοις ἐφέστηκεν, ὡς καλῶς καὶ ταχέως ὑφαίνηται, ὃ τοῦ γινομένου τόκου ὠδιμελεῖται ὡς ἐκτρέφηται· ἐπειδὰν δὲ ἐκτραφῇ, καὶ ἀξιόχρεοι οἱ νεανίσκοι γίνωνται, ἀφικνεῖται αὐτοῦ ὡσεὶ τὴν † ὠδιγόνων πυνθανόμενοι. ἢ καὶ ἐμὲ οἶω, ἔφη ἡ γυνὴ, δεήσει ταῦτα πρᾶξαι; δεήσει μέντοι σε, ἔφω ἐγώ, ἔνδον τε μένειν, μὴ οἷς ἂν ἔξω ἐργον ἢ ἔρχον οἴκοι, ζητοῦντας συνεκπέμπειν· οἷς δ' ἂν ἔργον αὖδον ἐργαστέον, τούτων σοι ὠδισατικτέον, καὶ τὰ τε ἀποφερόμενα ἐκδεκτέον. καὶ ἃ μὲν αὖ αὐτῶν δεῖ δαπανᾶν, σοὶ ζημιευτέον· ἃ δ' ἂν πωλητὰ ὄντα δέῃ, πωλοῦντα καὶ φυλακτέον, ὅπως μὴ ἡ ἐς ἓν οἰκίαν κειμένη δαπάνη ἐς πολλὰ δαπανᾶται. καὶ ὅταν ἔεια εἰσενεχθῇ σοι, ὠδιμελητέον ὅπως οἷς δεῖ ἱμάτια γίνηται. καὶ ὅγε ξηρὸς εἶτ' ὄπως καλῶς ἐστώδιμος γίνηται, ὠδιμελητέον. οἷ μέντοι τὴν σοὶ προσήκουσαν, ἔφην ἐγώ, ὠδιμελήματα ἴσως † ἀχαριστότερον δόξει εἶναι, ὅτι ὃς ἂν καμὴν τὴν οἰκετῶν, τούτων σοι ὠδιμελητέον ὅπως θεραπεύηται. νὴ δί', ἔφη ἡ γυνὴ, ὠδιχαριτώτατον μὴ οὖν, ὦ μέλλωτί γε οἱ καλῶς θεραπευθέντες χάριν εἰσεσθαι, & δύνουσι· ἢ πόθεν ἔσεσθαι. καὶ ἐγώ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἀγαθὲς αὐτῆς πλὴ ἀποκρίσιν εἶπον, ἆρά γε ὦ γύναι, ζῇς τοιαύτας πινὰς προνοίας καὶ τῆς σῆς τῷ σωμάτῳ ἡγεμόνος αἱ μέλισσαι οὕτω διατίθενται πρὸς αὐτὴν, ὥστε ὅταν ἐκείνη ἐκλίπῃ, ἀθεμίτως οἴεσθαι τὴν μελισσῶν ἀφροντιστέον εἶναι, ἀλλ' ἕπονται πᾶσαι; καὶ ἡ γυνὴ μοὶ ἀποκρίνατο, θαυμάζοιμ' ἄν, ἔφη, εἰ μὴ πρός σε μᾶλλον τείνῃ τὰ τῆς ἡγεμόνος ἔργα ἢ πρὸς ἐμέ. ἡ γὰρ ἐμὴ φυλακὴ τὴν οἴκου μὴ διανοεῖται γελοία πως ἂν, οἶμαι, φαίνοιτο, εἰ μή σὺ γε ὠδιμελοῖο ὅπως ἐξωθέν τι εἰσφέροιτο. γελοία δ' ἄν, ἔφω ἐγώ, ἡ ἐμὴ εἰσφορὰ φαίνοι τ' ἂν, εἰ μὴ εἴη ὅστις τὰ εἰσενεχθέντα σώζοι. οὐχ ὁρᾷς, ἔφω ἐγώ, οἱ ἐς τὸν τετρημένον πίθον αὐτλεῖν λεγόμενοι, ὡς οἰκ πείρονται ὅτι μάτην πονεῖν δοκῶσι; νὴ δί', ἔφη ἡ γυνή. καὶ γὰρ τλήμονές εἰσιν οἱ τὸ γε ποιοῦσιν. ἄλλαι δέ τοι, ἔφω ἐγώ, ἴδιαι ὠδιμέλεται, ὦ γύναι, ἡδεῖαί σοι γίγνονται, ὁπόταν αἰσθησόμενα τελεσίας λαβοῦσα, ὠδισήμονα ποιήσῃς, μὴ διαπλασίᾳ σοι ἀξία γένηται. καὶ ὁπόταν αἰσθησόμενα τελεσίας & διακονίας παραλαβοῦσα, ἐπίσημόν τε μὴ πλὴν μὴ διακονικὴν ποιησαμένη, σαυτοῦ ἀξίαν ἔχῃς· καὶ ὁπόταν σοῦ μὲν σώφρονάς τε καὶ ὠφελίμους τῷ σῷ οἴκῳ ὄντας σοὶ δοῦ πείθωσι, ἐὰν δέ τις πονηρὸς φαίνηται, ὀρθῶς σοι κολάζειν ἐξῇ. τὸ δὲ σαυτὴν ἥδιστον, ἐὰν βελτίων ἐμοῦ φαίνῃς, μὴ ἐμὲ σὸν θεράποντα ποιήσῃς, μὴ μὴ δέῃ σε φοβεῖσθαι μὴ προϊόσης τῆς ἡλικίας ἀπιμοτέρα σὺ τῷ οἴκῳ γένῃ, ἀλλὰ πίσυνος ὅτι πρεσβυτέρα γινομένῃ, ὅσῳ ἂν μὴ ἐμοὶ κοινωνὸς μὴ ποιῇ τὸ οἴκοι φυλαξομένων γένῃ, τοσούτῳ καὶ πιμωτέρα σὺ τῷ οἴκῳ ἔσῃ. τὰ

Id verò tempus vbi iam adest, iustam cuiq; partẽ tribuit. Præest etiam fauis, qui intus texuntur, vti præclarè celeriterq; texantur: et fœtus, qui nascitur, educandi curam habet. Is posteaquàm educatus est, iaq; operi faciundo idoneæ sunt apiculæ, coloniam ex eis deducit, adiunctâ ipsis quadam quasi nepotum duce. Nũ igitur me quoq;, ait vxor, hæc facere necesse erit? Erit, inquam ego, necesse domi vt maneas, ac emittere famulos, quibus foris est laborandũ: quibus aũt intus faciundum opus, eis præesse debes, & quæ inferũtur recipere. Præterea distribuendum erit tibi, quid quid eorum expendendũ est: quæq; superare debebũt, de ijs prudenter prospiciendum tibi erit, & cauendũ ne sumtus in annum reconditus vno mense absumatur. Quũ lanæ in domum illatæ fuerint, adhibẽda cura vt vestes illis parẽtur, quibus confici debent. Curãdum item, vt frumentum aridum idoneũ ad vescendum fiat. Vna, inquã, curatio ex ijs quæ tui sunt muneris, fortassis ingratior esse videbitur, quòd famulorum omnium cura tibi suscipienda erit, vt si quis ex ijs ægrotet, curetur. Illud verò, ait vxor, longè gratissimum fuerit, si quidem curati gratiam habituri sint, animóque erga me magis beneuolo futuri, quàm prius. Quã ipsius responsionẽ, aiebat Ischomachus, admiratus equidẽ: An non, inquam, mea vxor, propterea quòd apum illa dux in alueari sic earum commodis prospicit, illa est vicissim aliarũ apiũ erga hanc adfectio: vt alueum si deserat, nulla se abesse putet ab illa debere, sed omnes sequantur? Tum illa mihi respondens: Mihi verò mirum videatur, ait, non potius ad te ducis officium pertinere, quàm ad me. Nam mea rerum, quæ intus sunt, custodia & distributio, ridiculam speciem habuerit, nisi tu curam adhibeas, vt extrinsecus aliquid inferatur. Mea quoque, inquam ego, ridicula videbitur illatio, nisi sit qui illata seruet. Non vides, inquam, quo pacto illorum homines miserari cõsueuerint, qui pertusum in dolium aliquid haurire dicuntur, propterea quòd laborare frustra putentur? Video certè, ait vxor, ac sunt sanè miseri, si hoc faciunt. Sunt & aliæ, inquam ego, curationes proprie tuæ, mea vxor, futuræ non iniucundæ: vt quũm imperitam lanificij nactа, peritam efficies, atq; ea tibi deinde duplo pluris erit: quum imperitam condẽdi promendiq;, & ministrandi nacta, talem efficies, quæ & horum perita, et fida, et in ministrando promta quantiuis tibi sit pretij: quũ tibi modestos ac domui tuæ vtiles adficere beneficio licebit, ac si quis improbus esse videatur, punies. Quod deniq; omnium iucundissimum est, quum me esse melior videberis, méque famulum tuum effeceris, neque verendum tibi sit, vt ne ætate procedente minus in domo tibi honoris exhibeatur: sed persuasum habueris, te ætate prouectiori tanto maiore futuram in honore, quanto tum mihi consors, tum liberis custos domus melior exstiteris.

Nam

Nã honesta & bona nõ propter elegantiã formæ, sed uirtutẽ augescũt. Huiusmodi quædã me, mi Socrates, primum cũ ipsa colloquutũ esse, meminisse uideor. Tũ ego: An etiam intellexisti, inquam, nõnihil ex his eam cõmotam ad diligentiã? Verò, ita me Iupiter amet, inquit Ischomachus, atq; etiã memini quũ ualdè morderetur & erubesceret propterea, quòd me quiddã eorũ poscente, quæ illatà a me fuerant, dare id non posset. Quod ego quũ ei molestè accidisse uidissẽ: Ne sit hoc, inquã, animo tuo graue, mea mulier: quòd dare non potes id quod ego nũc fortè abs te posco. Nã hauddubiè paupertas est, non habere quo utaris, quũ quid desideras. Verum minus est in hac penuria molestiæ, quũ quid inueniri quærẽdo nõ potest, quàm si ab initio nõ quæras, non ignorans scilicet illud abesse. Enimuerò hæc ad te culpa nõ pertinet, sed ad me: qui nõ omnia tibi tradiderim designato singulis loco, quo ea collocari deberent, ut tu scires ubi ea reponenda, et
» unde rursus essent promẽda. Nihil est aũt, mea uxor,
» apud homines uel utilius, uel pulcrius ordine. Nam et chorus ex hominib. constat. Verùm ubi quisq; quod temerè uisum est facit, turbæ cuiusdã species se exhibet, ac spectatu nõnihil iniucundũ. At quũ omnia recte atq; ordine proferũt et agũt, eadẽ opera faciunt ut & spectatu & auditu digni esse uideãtur. Itidẽ exercitus, inquã, mea uxor, dũ recdũ in ordines digestus est, longè quiddã est turbulẽtissimũ, ac hostiũ quidẽ uictoriæ maximè expositũ, fœderatis aũt spectatu fœdissimũ, & ad usum minimè accõmodatũ: ubi simul sunt, asinus, grauis armaturæ pedes, lixa, ueles, eques, plaustrũ. Nã quo pacto progredi poterũt, si quidem hac in perturbatione mutuò sese impediẽt, pedetẽtim incedẽs, currentẽ: currẽs, stantẽ: plaustrũ, equitem: asinus, plaustrũ: lixa, grauis armaturæ peditem? Quòd si etiã dimicandũ sit, quomodo tali omniũ perturbatione dimicare possint? Nã qui necessariò ab inuadẽtib. terga dare coguntur, illi dũ fugiunt proterere milites armatos possũt. At instructa rectè acies quiddam est fœderatis spectatu pulcerrimũ, hostib. uerò grauissimũ. Nã cui fœderatorũ nõ uolupe sit multos grauis armaturæ pedites instructis ordinib. incedere? quis nõ admiretur equites, qui ordines inter equitandum obseruẽt? quis hostiũ metu nõ percellatur, si rectè dispositos grauis armaturæ pedites, equites, cetratos, sagittarios, funditores uiderit, eosdẽq; suos imperatores cõpositè sequẽtes? Immo etiamsi multa millia sint, tamẽ quamdiu sic incedunt, ut ordines seruent, pergunt omnes placidè non aliter, atq; singuli progrediuntur, succedentib. semper uacuũ in locũ illis, qui a tergo sunt. Etiã triremis hominib. onusta quã aliã ob caussam uel hostib. terrori est, uel amicis iucũda spectatu, nisi ob nauigationẽ celeres? Quãobrẽ molesti sibi mutuo nõ sunt uectores, nisi quòd ordine sedeant, ordine propendẽdo in remos incumbant, ordine se retro flectant, ordine tum ingrediantur, tũ egrediãtur?

τὰ γὰρ καλά τε κἀγαθά, ὦ Σώκρατες, ἔφην, οὐ μόνον τὰς ὡραιότητας, ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς ἀρετὰς [εἰς τὸν βίον τοῖς ἀνθρώποις * ἐπαύξεται. τοιαῦτα μὲν, ὦ Σώκρατες, δοκῶ μεμνῆσθαι αὐτῇ τὰ πρῶτα μαλακτέα. ἦ καὶ ἐπέγνως τί ὦ Ἰσχόμαχε, ἔφην ἐγώ, ἐν τούτῳ κεκινημένῃ αὐτὴν μᾶλλον πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ ἀληθείᾳ γε αὐτῷ οἶδα καὶ ὀρθεικάσαι σφόδρα, ὅτι τὴν εἰσενεχθεῖσαν τὴ αὐτάρκειαν ἐμοῦ οὐκ ἔχοι μοι δοῦναι. καὶ ἐγὼ μέντοι ἰδὼν ἀχθεσθεῖσάν αὐτῇ, εἶπον, μακρόν τι, ἔφην, ἀνύμνησας ὦ γύναι ὅτι οὐκ ἔχεις δοῦναι ὅ, τι σε αἰτῶ τυγχάνω. ἔστι μὲν γὰρ πενία αὕτη σαφής, ὅτι δεόμενόν τινος μὴ ἔχειν χρῆναι. ἀλυπωτέρα δὲ αὕτη ἢ ἐνθάδε, ὅτι μὴ δυνάσθαι ζητοῦντά τι λαβεῖν ἢ τὸ ἀρχὴν μηδὲ ζητεῖν, εἰδότα ὅτι οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ γὰρ, ἔφη ἐγώ, τοῦτ' οὐ σὺ αἰτία· ἀλλ' † ἐγὼ οὐ τάξας σοι πῆ ἕκαστα κεῖσθαι, ὅπως εἰδῇς ὅπου γε δεῖ πιόντα, μὴ ὁπόθεν λαμβάνῃν. ἔστι δ' ὧδέν οὕτως, ὦ γύναι, ὅτ' οὖν χρήσιμον ὅτε καλὸν ἀνθρώποις ὡς ἡ τάξις. καὶ γοῦν χορὸς ἐξ ἀνθρώπων συγκείμενός ἐστιν, ἀλλ' ὅταν μὲν ποιῶσιν ὅ, τι αὐτύχῃ ἕκαστος, ταραχή τις φαίνεται καὶ δεῖσθαι ἀτιμώτερος· ὅταν δὲ τεταγμένως ποιῶσι καὶ φθέγγωνται, ἅμα οἱ αὐτοὶ ἅτοι μὴ ἀξιοθέατοι δοκοῦσιν εἶναι μὴ ἀξιάκουστοι. μὴ σχολῇ γε, ἔφη ἐγώ, ὦ γύναι, ἀτακτοτάτου μίμησα, τάξαι χορὸν, μὴ τοῖς μὴ πολεμίοις δυσχερέστατον, ὅστις ὑμῖν φίλοις ἀκλεέστατον ὀφθῆναι μὴ ἀχρηστότατον, ὄνος ὁμοῦ, ὁπλίτης, σκηνοφόρος, ψιλός, ἵππος, ἅμαξα. πῶς δ' ἂν ταῦτα διακοσμήσειεν ἔχοντες οὕτως ἰδιωτικῶς ἀνήλυθοι, ὁ μὲν βαδίζων, ὃν τρέχοντα· ὁ δὲ τρέχων, ὃν ἑστηκότα· ἢ ὃ μὲν ἅμαξα, ὃν ἵππέα· ὁ δ' ὄνος, τὴν ἅμαξαν· ὁ δ' σκηνοφόρος, ὃν ὁπλίτην; εἰ δ' ὅτως ἔχοντες μαχέσαιντο; οἷς γὰρ αὐάγκη αὐτῇ τῇ ἰδιώτας φεύγειν, ὅτι ἡμιναοί εἰσι φεύγοντες καταπατεῖσθαι ὑπὸ ὅπλα ἔχοντας. τεταγμένη δὲ στρατιὰ καλλιστον μὲν ἰδεῖν ἐστὶ φίλοις, δυσχρηστότατον δὲ τοῖς πολεμίοις. τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν φίλος ἡδέως θεάσαιτο ὁπλίτας πολλοὺς ὁμοῦ τεταγμένους; τίς δ' ἂν καὶ θαυμάσειεν ἱππέας † τάξιν ἐλαύνοντας; τίς δ' ἂν οὐ πολέμιος φοβηθείη ἰδὼν διηνυσμένους ὁπλίτας, ἱππέας, πελτασὰς, ἐξότας, σφενδονήτας, μὴ ἐπὶ τοῖς ἄρχουσι τεταγμένως ἑπομένους; ἀλλὰ μὴ πορευομένων ἂν τάξει, κἂν πολλαὶ μυριάδες ὦσιν, ὁμοίως ὥσπερ εἷς ἕκαστος καθ' ἡσυχίαν πάντες πορεύονται. εἰς τὸ κενούμενον ἀεὶ ἕπεσθεν ἐπορεύοντο. καὶ τελέως δέοι ἂν στρατιὰν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τί ἄλλο φοβερόν ἐστι πολεμίοις, ἢ φίλοις ἀξιοθέατον, ἢ ὅπ ταχὺ πολῇ; ἀλλὰ τί δὲ ἄλλο ἄλυποι δύνηλοις εἰσὶν οἱ ἐμπολέοντες, ἢ διότι οὐ τάξει μὲν κάθηται, οὐ τάξει δὲ † προσπλέουσιν, οὐ τάξει δ' ἀναπίπτουσιν, οὐ τάξει δ' ἐμβαίνουσι καὶ ἐκβαίνουσιν; ἢ

προσπλέουσιν

Ordinis autem perturbatio quiddam mihi simile uidetur esse, ac si agricola eodem loco conijciat hordeũ, triticum, legumina. Deinde si uel offa, uel pane, uel obsonio sit opus, necesse sit eũ singula seligere pro eo, quod iam secreta sumere atq; usurpare debebat. Itaq; tu etiam, mea uxor, ut hoc modo te conturbari necesse non sit, studeas autem scire administrandi facultates nostras rationem, ac sine difficultate sumas id quo utendum sit, mihiq; si quid poposcero sic tradas, ut gratam mihi rem facias: inquiramus sanè locũ singulis conuenientem, eoq; re quauis posita moneamus ancillam, ut inde sumat, ac rursus ibidẽ collocet. Ita nimirum sciemus, quæ nobis integra sint, quæ amissa. Nam locus ipse quod abest requiret: quodq; curandũ erit, adspectus ipse arguet: deniq; quòd sciamus ubi quodq; sit, id ipsum singula nobis exhibebit, ut ad usum nihil desideraturi simus. Atq; equidẽ, mi Socrates, pulcerrimum aliquando longeq; accuratissimũ uasorum ordinẽ inspicere mihi uisus sum, quum spectandi caussa ingentem illã Punicã nauim ingressus essem. Nã uasa plurima separatim collocata exiguo in receptaculo cõtemplabar. Etenim naues multis ligneis instrumentis, aliisq; complexis in portũ deducitur, ac uicissim soluit: multorum adiumento, quæ suspensa uocant, impellitur: multis machinamentis aduersus hostiles naues armatur: multa etiã hominũ arma uehit: omnia uasa, quibus in domo utũtur homines, pro ijs uehit, qui unà uiuunt: deniq; præter hæc omnia referta est oneribus, quæ nauclerus quæstus caussa secũ uehit. Atq; hæc omnia, quæ dico, nõ multo ampliori loco sita erãt, quàm sit cõclaue decẽ lectulorũ mediocriter capax. Animaduerti aũt sic omnia fuisse cõdita, ut nihil alteri esset impedimẽto, neq; uestigatore egeret, nec imparatũ esset, nec solutu difficile, quo morã adferret, ubi aliquo subitò esset utendũ. Ministrum autem gubernatoris, quem proretã in naui uocant, ita cuiusq; loci gnarum reperi: ut uel absens dicere posset, ubi singula sita essent, & quàm essent multa, nõ minus atq; is qui litteras norit, quot in Socratis nomine litteræ sint dicere possit, & ubi singulæ sint collocatæ. Eũdem etiam uidi, ait Ischomachus, per otium omnia lustrantẽ, quib. utendũ in naui esset. Quumq; hanc eius inspectionẽ admiratus essem, quærebã quid ageret? Respondebat ille: Inspicio, mi hospes, si quid accidat, quo pacto sita sint omnia in naui, ac nũ quid absit, uel nõ rectè collocatũ sit. Nec enim ubi tẽpestatẽ Deus in mari excitat, spatij quidquã reliquũ est uel inquirẽdi, quocũq; tamdẽ opus sit, uel tradẽdi quod rectè collocatũ nõ sit. Nã minis terrere Deus & punire stolidos homines solet, ac si quidem illos, qui nihil perperã agunt, saltem non perdit, præclarè cũ eis agitur. Quòd si etiam rectissimè omnia administrantes seruat, magna Dijs habenda est gratia. Quamobrẽ apparatum ego quũ tã accuratũ inspexissem, dicebã uxori, admodũ in nobis stolidũ fore,

ἦν δ' ἀπείρια σμικρόν τι μοι δοκεῖ εἶναι οἷον πρὸς ἀγρονόμον ὁμοῦ ἐμβαλλοι κριθὰς καὶ πυροὺς καὶ ὄσπρια· κἄπειτα, ὁπότε δέοι ἢ μάζης, ἢ ἄρτου, ἢ ὄψου, ἢ μαγείρου, ἀπολέγειν δέοι αὐτῷ, αὐτὰ τὰ λαβόντα διακρινομένοις χρῆσθαι. καὶ σύ οἶμαι ὦ γύναι, τὴν μὲν ταραχὴν ταύτην μὴ δέοιτο, βέλτιον δ' ἀκριβῶς διοικεῖν τὰ ὄντα εἰδέναι, μὴ τὴν ὄντιν' οὖν τύχοντος λαμβάνουσα ὅτῳ ἂν δέῃ χρῆσθαι, ὃ ἐμοί, ἐάν τι αὐτῶ, οὐ χαλεπὸν διδόναι, χώραν τε δοκιμασώμεθα τῇ προσήκουσαν ἑκάστοις ἔχειν, καὶ οἱ ταύτῃ θέντες, διδάξωμεν τὸν διδόμενον λαμβάνειν τε οὗτον δεῖν, καὶ κατατιθέναι πάλιν εἰς ταὐτό· καὶ οὕτως εἰσόμεθα τά τε σῶα ὄντα, καὶ τὰ μή. ἡ γὰρ χώρα αὕτη δηλώσει καὶ δεόμενον θεραπείας ἐπιστήσει ἢ ὄψις, καὶ δι' ἐδέσθαι ὅσου ἕκαστόν ἐστιν, ταχὺ ἐγχειρεῖ, ὥστε μὴ ἀπορεῖν χρῆσθαι. καλλίστην δέ ποτε ὦ ἀκριβεστάτου ἔδοξα σκευῶν τάξιν ἰδεῖν, ὦ Σώκρατες, εἰσιὼν ἐπὶ δεῖπνον εἰς δι' μέγα πλοῖον δι' φοινικῶν. πλεῖστα γὰρ σκεύη οἱ μικροτάτῳ ἀγγείῳ ἀπολαμβάνεσθαι ἐθαύμαζον. ἀπὸ πολλῶν μὲν γὰρ δή που, ἔφη, ξυλίνων σκευῶν μὴ πλεκτὴν ὁρμίζεται ναῦς μὴ ἀνάγκη, ἀπὸ πολλῶν δὲ κεραμέων κατορυγμένων πλῆ, πολλοῖς δὲ μηχανήμασιν αὐτὰ πλεῖσται πρὸς τὰ πολέμια πλοῖα, πολλὰ δὲ ὅπλα ζῶσι αὐτοῖς συμπλεύσεται, ταῦτα δὲ σκεύη ὅσοις πάρεστι οἰκίαν χρῶνται ἄνθρωποι, τῇ συναπάσῃ ἐκάστῃ κομίζεται· ἐμοὶ δὲ πρὸ ταῦτα φορτίων ὅσα ναύκληρος κάρδους ἕνεκα ἄγεται. καὶ ὅσα λέγω, ἔφη, ταῦτα οὐκ οἶμαι πολλῷ πω μείζονι χώρᾳ ἐκεῖτο ἢ οἷ ἑκατὸν κλίναι σὺν συμμέτρῳ. μὴ ὅτῳ κατακείμενα ἕκαστα κατενόησα ὡς οὔτε ἄλληλα ἐμποδίζει, ὅτε μεσοῦντος δεῖται, οὔτε ἀσυσκεύαστά ἐστι, οὔτε δυσλύτως ἔχει, ὥστε ἀπατεῶνι πλεῖν ὅταν τῳ ταχὺ δέῃ χρῆσθαι. τὸν δὲ τοῦ κυβερνήτου διάκονον, ὃν πρῶρεύς τις νεὼς καλεῖται, οὕτως οὖρον ἐπισκήνιον τὸν χῶρον, ὡς μὴ ἀπὸ αὐ εἶεται ὅπου ἕκαστα κεῖται, καὶ ὁπόσα ἐστίν, οἷ δὲ ἥκιστ' ἂν ἢ ὁ γραμματεὺς ἐπίστοιτο ὁ τοῦ Σωκράτους καὶ ὁπόσα γράμματα, καὶ ὅσου ἕκαστον πέπραται. εἶδον δέ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἐξεταζόντα τὸν αὐτὸν οἷ τῇ σχολῇ πάντα ὁπόσοις ἄρα δεῖ οἷ τῷ πλοίῳ χρῆσθαι. θαυμάσας δέ, ἔφη, τὸν ἐπιστολέα αὐτὸν, ἠρόμην τί πάθοι. ὁ δ' εἶπεν, ὡδιοκοπῶ, ἔφη, ὦ ξένε, εἴπ συμβαίνοι γίγνεσθαι, πῶς κεῖται, ἔφη, τὰ οἷ τῇ νηΐ, ἢ εἴπ ἀφέσταται, ἢ εἰ δυσπραστότερος τὶ σύγκειται. οὐ γὰρ, ἔφη, ἐγχωρεῖ, ὅταν χειμάζῃ ὁ θεὸς οἷ τῇ θαλάσσῃ οὔτε μασθῶ ὅτου ἂν δέῃ, οὔτε δυσχερὲς ἔχον διδόναι. ἀπειλεῖ γὰρ ὁ θεὸς, μὴ κολάζῃ σὸν βλάκας. ἐὰν δ' μόνον μὴ ἀφελέσῃ σὸν μὴ ἁμαρτάνοντας, πάνυ ἀγαπητόν· ἐὰν δὲ καὶ πάνυ καλῶς ὑπηρετοῦντας σώζῃ, πολλὴ χάρις, ἔφη, τοῖς θεοῖς. ἐγὼ οὖν κατιδὼν ταῦτα τὴν ἀκρίβειαν τοῦ κατασκευῆς, ἔλεγον τῇ γυναικὶ ὅτι ἀνὴρ οὗτος ἡμῶν εἰς βλακικὸν, εἰ οἱ ἀν ὑμῖν

Ordi-

si isti in nauigijs,quæ exigua sunt,loca tamen inuenirent:magnis tempestatibus iactati nihilominus ordinem seruarent:ingenti metu perculsi nihilominus ea, quæ sumere necesse sit,reperirent: nos quum cellas habeamus in ædib. amplas,eaſq3 singillatim distinctas, & in ædium pauimento sitas,non singulis aptum & inuentu facilem locum inuenire, qui non magna sit inscitia? Dictum hactenus,quàm vtile sit ordine collocatam esse vasorum supellectilem,quamq3 sit facilè singulis inuenire locum,quo in ædibus reponantur. Quàm verò pulcra species est,calceamenta, qualiacunq3 sint,ordine collocata esse: pulcrum vestimẽta seorsum condita videre,qualiacũq3 sint:pulcrũ idẽ in stragulis,in vasis æreis,in ijs ad mẽsam quæ pertinẽt: pulcrũ etiã,id quod maximè ridiculum sit non homini graui,sed faceto,quòd ollas quoq3 cõcinnitatis quãdam habere speciem,si distinctè collocatæ sint,aiunt. Iam cetera quoq3 deinceps pulcriorẽ speciẽ exhibent, decenter reposita. Nã singula quidem quasi chorus vasorum esse videntur,atq3 etiã quod medio loco est interiectum,pulcrũ est remotis inde ceteris, quemadmodum chorus circularis nõ ipse tantũ pulcrũ spectaculum est,sed etiã id,quod in eius est medio,pulcrum purumq3 cernitur. Quòd si hæc vera narro, licet mea vxor,inquam,periculũ faciamus nullo cũ nostro neque detrimento,neq3 labore. Ne hoc quidẽ,inquam, molestũ animo nostro esse debet,mea vxor, quòd sit difficile reperire aliquẽ,qui loca cognoscere discat,& meminerit singula suo loco reponere. Scimus enim hac ciuitate decies millies amplius contineri,quàm apud nos:nihilominus quemcũq3 famulorum iusseris e foro quid emtum adferre,nemo dubitabit, sed quẽuis scire apparebit,quo ire debeat,atq3 vnde singula petere. Cuius rei nulla est alia causſa, inquam ego,quàm quòd certo sita loco sint. At si hominem quæras, qui quidẽ nõnumquã vicissim & ipse te quærat:sæpenumero citius re desperata desines, quàm ipsum inuenias. Atq3 eius etiam alia nulla causſa est,quàm quòd cõstitutũ non sit, vbi quẽq3 exspectare oporteat. Ac de ordine quidẽ vasorum ac vsu cũ ea me huiusmodi quædã colloquutum esse meminisse videor. Quid aũt vxor,inquã ego,mi Ischomache,nũ visa tibi est attẽdere ijs, quæ tu docere cupiebas? Quid aliud, quàm quòd policeretur diligẽtiã se adhibiturã,ac præ se ferret quasi maximã voluptatẽ caperet, vti quæ magna ex inopia insignem copiã rerũ inuenisſet? Etiã me obsecrabat, vti quãprimùm eo,quẽ explicasse, modo singula ordine disponerem. Et quî tamdem mi Ischomache,inquam ego, disposuisti? Quî aliter, quàm quòd initio ipsi ostendendum arbitrarer,quæ domus nostræ vis esset? Nec enim varijs ea picturis est ornata, mi Socrates: sed omnia conclauia tali consideratione sunt exstructa, vt quamcommodissima sint ijs receptacula, qui in eis victuri sint,adeoq3 ipsa sibi congruẽtia arcessebant. Nam penetralia loco sita munito, vestes stragulas maximi pretij vasaq3 sibi deposcebant.

εἰ οἱ μὲν οἰκίαι τοῖς πλοίοις μὴ μικροῖς οὖσι χώρας οὐκ εἰσικνοῦνται, μὴ σαλεύοντες ἁρμοῦ ὅμως σώζονται τῷ τάξιν, μὴ ὑποφοβούμενοι ὅμως οὐκ εἰσικνοῦνται δ' δέον λαμβάνειν· ἡμεῖς δ', καὶ διηρημένων ἑκάστοις οἰκήσεων τῇ οἰκίᾳ μεγάλων, καὶ βεβηκυίας τῆς οἰκίας ἐπὶ πλατείᾳ, ἐμὶ μὴ δυσκόλως καλῶ † δύσεργον χώραν ἑκάστοις αὐτήν, πῶς οὐκ ἂν πολλὴ ἡμῶν ἀκαιρία εἴη; ἢ μὴ ἀγαθὸν τεκτήνασθαι σκευῶν κατασκευὴν, μὴ ὡς ῥᾴδιον χώραν ἑκάστοις αὐτὴν εὑρεῖν, ἐν οἰκίᾳ δεῖναι ὡς ἑκάστοις συμφέρῃ, εἶεν δ' ὡς ἂν καλὸν φαίνηται, ἐπεὶ δὲν ὑποδήματα ἐφεξῆς κεῖται, κἂν ὁποῖα ᾖ, καλὸν ἂν ἱμάτια κυλινδούμενα ἰδεῖν, κἂν ὁπόσα ᾖ, καλὸν ἂν στρώματα, καλὸν ἂν χαλκία, καλὸν ἂν τὰ ἀμφὶ τραπέζας, καλὸν δὲ καὶ ὁ σανὶς αὐτὴν κατακλάσειεν ἂν μάλιστα οὐχ ὁ σεμνὸς, ἀλλ' ὁ κομψὸς, ὅπου καὶ χύτρας † φησὶν εὔρυθμον φαίνεσθαι εὐκρινῶς κειμένας. τὰ δ' ἄλλα ἤδη που ἀκηκόατε τούτου ἅπαντα καλλίω φαίνεται ἐν κόσμου κειμένα. χορὸς δ' σκευῶν ἕκαστα φαίνεται· καὶ δὴ μέσον δὴ τούτων καλὸν φαίνεται, ἐν ποσῶν ἑκάστου κειμένων· ὥσπερ κύκλιος χορὸς οὐ μόνον αὐτὸς καλὸν θέαμά ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον αὐτῶν καλὸν καὶ καθαρὸν φαίνεται. εἰ δ' ἀληθῆ ταῦτα λέγω, ἔξεστιν, ἔφη, ὦ γύναι, καὶ πεῖραν λαμβάνειν αὐτῆς, οὔ τί πω ζημιωθέντας, οὔτε πω πολλὰ ἀποβαλόντας· ἀλλὰ μὰ οὐδὲ τοῦτο δεῖ ἀθυμῆσαι, ὦ γύναι, ἔφη ἐγώ, ὡς χαλεπὸν εὑρεῖν νοῦν μαθησόμενόν τε τὰς χώρας, καὶ μεμνησόμενον καταχρῆσθαι. ἴσμεν γὰρ δήπου ὅτι μυεισπλωσίας ἡμῶν ἅπαντα ἔλκει ἡ πᾶσα πόλις· ἀλλ' ὅμως ὁπόσιον ἂν τὸν οἰκοῦντα κελεύσῃς πρεσβύτην τι σοὶ ᾖ ἀγορᾶς ὀνήσειν, οὐδεὶς ἀπορήσει, ἀλλὰ πᾶς εἰδὼς φανεῖται ὅστις χαλκὸν ἐλάττονα λαβεῖν ἕκαστα. οὑτοσὶ μέν τοι, ἔφη ἐγώ, ὅδε· ἄλλο δ' ἄττ' ὄντ' ἢ ὅπου χώρα κεῖται τεταγμένη. ἀνθρώπων δέ γε χρῄζειν, καὶ ταῦτα σφόδρα ἐνίοτε αὐτὰ χρῄζοντα, πολλάκις ἂν τις πρόσθεν εἰπεῖν εὑρεῖν ἀπείποι· καὶ ζητοῦντος οὗ οὐδὲν ἄλλο αἴτιόν ἐστιν ἢ ὅτι μὴ εἶναι τεταγμένον ὅπου ἕκαστον δεῖ ἀναμένειν. ταῦτα μὲν δὴ τάξεως σκευῶν καὶ χρήσεως τοιαῦτα αὐτῇ δοκεῖ μεμνῆσθαι. καὶ τί δὴ ἡ γυνὴ ἐδόκει σοι, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, πῶς τὴν ἐπακούσῃ, ὃν σὺ ἐπαύσαιο διδάσκων; τί δὲ εἰ μὴ ὑπῆρχεν αὐτῇ μνημονικὴ ψυχή, ἦ φανερὰ ἦν ἡδομένη ἀληθῆ ἀποκρινομένη; ἢ ἀμηχανίας δυσφορίαν τινὰ ἐνῆκεν; καὶ ἐδόκει μοι ὡς τάχιστα ἐπορεύεσθαι ἐλέγειν ὡς τάχιστα. καὶ πῶς δή, ἔφη ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, διέπεξας αὐτῇ; τί δὲ, εἰ μὴ τὰ οἰκίας τὴν διώκαμεν ἐδόκει μοι πρῶτον ἐπιδεῖξαι αὐτῇ; ἢ τὰ κοπίλιμασι κεκόσμηνται, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τὰ οἰκήματα ὡκοδόμηται πρὸς αὐτὸ τοῦτο ἐσκεμμένα ὅπως ἀγγεῖα ὡς συμφορώτατα ἔσται τοῖς μέλλουσιν οἰκήσειν αὐτοῖς ἔσεσθαι. ὥστε αὐτὰ ἐκάλει τὰ πρόσφορα εἶναι ἑκάστῳ. ὁ δὲ θάλαμος οὐ ὀχυρῷ ὤν, τὰ πολέσσ' ἄξια μὴ στρώματα καὶ σκεύη πρόκλῃ· τὰ

Quæ verò intra tecta maximè arida sunt,frumẽtum: quæ frigida, vinũ: quæ plena lucis, opera & vasa maximè lumen requirentia. Præterea demonstrabam ei loca hominũ vsui & habitationi destinata, eaq3 perpulcrè ornata, vt per æstatẽ essent frigida, per hyemẽ calida. Adeoq3 domũ vniuersam ei commonstrabam meridiẽ versus apertã: de quo obscurum esse non posset, hyeme illam sat habere solis, æstate vmbrarũ. Et gynæcei fores per balneum a virorum cõtubernio secretas ei ostẽdebã,ne vel foras aliquid efferretur, quod nõ debebat: vel famuli absq3 cõsensu nostro liberis operã darent. Nã qui probi sunt, posteaquàm liberos procrearũt,plerũq3 sunt beneuolẽtiores: peruersi verò cõiugio copulati ad malefaciẽdũ fiũt instructiores. Posteaquã hæc percurrissemus, inquit, ita deinde supellectilẽ per classes distinximus. Ordiebamur autẽ primũ a colligẽdis ijs, quibus ad rẽ sacrã vtimur. Secundũ id mũdũ muliebrẽ, qui festis diebus vsurparetur, distinguebamus: itẽq3 vestes viriles tã festorũ, quàm belli: stragula in gynæceo, stragula virorũ in cõtubernio: calceamẽta muliebria, calceamẽta virilia. Classis alia armorũ, alia instrumẽtorũ lanificij, alia necessariorũ ad cõficiẽdos panes, alia ad conficienda obsonia, alia ad lauationẽ, alia ad tabulas farinæ pinsendæ destinatas, alia ad mẽsas. Atq3 hæc omnia locis distinximus, tũ quibus semper vtẽdũ est, tũ quæ ad epulationes pertinẽt. Seorsum etiã ab alijs auferebamus, quæ mẽstruo spatio absumerẽtur, et seorsum quæ rationibus subductis in annum essent destinata collocabamus. Sic enim minus obscurũ est, qui futurus sit exitus. Posteaquam supellectilẽ vniuersam in classes secreuimus, ad conuenientia loca singula detulimus. Deinde vasa omnia, quibuscũq3 cottidie famuli vtũtur, (verbi gratia, quibus cibi conficiuntur, quibus obsonia, quæ ad lanificiũ pertinent, & si qua sunt eiusmodi) tradidimus ijs, qui vti his deberẽt, cõmonstrato loco vbi ea reponerent: simul imperauimus, vt ea nobis integra præstarent. Quibus autẽ ad festos dies, vel ad hospites excipiẽdos, vel ad negotia quædã rara vtimur, ea tradidimus pro mæ, locisq3 horũ indicatis, & annumeratis consignatisq3 singulis, iussimus vt quiduis horũ ei daret, cui dãdũ esset, & cuinã quid daret memoria cõplecteretur, & vbi quid reciperet, rursus vnde singula sumsisset, reponeret. Munus autem promæ mãdauimus alicui, posteaquã cõsiderassemus quæ nobis videretur & gulã quod attinet, maximè tẽperãs, & in vino, & somno, & virorũ cõsuetudine. Præterea quã plurimũ memoria valere iudicaremus, et prospiciẽdo ne ob negligẽtiã a nobis puniretur, et cõsiderãdo qua ratione gratũ aliquid nobis faceret, ac vicissim ipsa honore a nobis adficeretur. Eãdẽ vt beneuolo esset erga nos animo cõsuefaciebamus, cõmunicãdo cũ ea lætitiã nostrã, quoties læti essemus: ac vicissim, si quid accidisset triste, ad hoc illã quoq3 aduocãdo. Instituebamus itidem, vt cupida & alacris esset ad augẽdã rẽ nostrã familiarẽ,

σιτῶν τὰ δὲ ξηρὰ τῶν † στεγῶν, τὸν οἶνον· τὰ δὲ ψυχρὰ, τὸν οἶνον· τὰ δὲ φανὰ, ὅσα φάους δεόμενα ἔργα τέ καὶ σκεύη ἐστί. καὶ διατιθέμην δὲ ὧδε τοῖς ἀνθρώποις ἐπεδείκνυον αὐτῇ κεκαλλωπισμένα τὸν μὲν ἥλιον ἔχειν ψυχρά, τὸν δὲ χειμῶνα ἀλεξανά. καὶ σύμπασαν δὲ τὴν οἰκίαν ἐπεδείκνυον αὐτῇ, ὅτι πρὸς μεσημβρίαν αὐλατέπλατται, ὥστε δῆλον εἶναι ὅτι χειμῶνα μὲν δύσηλός ἐστι, τὸν δὲ θέρος εὔσκιον. ἔδειξα δὲ καὶ τὴν γυναικωνῖτιν αὐτῇ θύραν βαλανείῳ ὠκοδομῆσθαι ἀπὸ τοῦ ἀνδρωνίτιδος, ἵνα μήτε ἐκφέρηται οὐδὲν ὧν μὴ δεῖ μήτε τεκνοποιῶνται οἱ οἰκέται ἄνευ τῆς ἡμετέρας γνώμης. οἱ μὲν γὰρ χρηστοὶ παιδοποιησάμενοι, δύνεστροι ὡς ἰδιοτροπολύ· οἱ δὲ πονηροὶ συζυγόντες, δύπορώτεροι πρός τε κακουργείαν γίγνονται. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διήλθομεν, ἔφη, οὕτω δὴ ἤδη κατὰ φυλὰς διεκρίνομεν τὰ ἐπιτήδεια. ἠρχόμεθα δὲ πρῶτοι, ἔφη, ἀθροίζοντες οἷς ἀμφὶ θυσίας χρώμεθα. μετὰ ταῦτα κόσμου γυναικὸς ἐσθῆτας διηρεθμεν, ἐσθῆτα καὶ ἀνδρὸς πάλιν εἰς ἑορτὰς καὶ πολέμους, καὶ στρώματα αὖ γυναικωνίτιδι, στρώματα αὖ ἀνδρωνίτιδι, στρώματα γυναικεῖα, στρώματα αὐτουργικά. ὅπλων ἄλλη φυλὴ, ἄλλη παλαστρικῶν ἐργαλείων, ἄλλη σιδηρικῶν, ἄλλη ὑποποιϊκῶν, ἄλλη τῶν ἀμφὶ λιτρὸν, ἄλλη ἀμφὶ μάκτρας, ἄλλη ἀμφὶ τραπέζας. καὶ ταῦτα πάντα διεχωρίσαμεν οἷς τε ἀεὶ δεῖ χρῆσθαι, καὶ τὰ † δυνατικά. χωρὶς δὲ καὶ τὰ κτήματα ἀπανώμενα ἀφελόμενοι, δίχα δὲ καὶ τὰ εἰς οἰκονομίαν ἀπολελογισμένα κατέθεμεν. οὕτω δὴ ἥδιον λαμβάνῃ ὅπως πρὸς τὸ τέλος ἐκβήσεται. ἐπεὶ δὲ ἐχωρίσαμεν πάντα κατὰ φυλὰς τὰ ἐπιτήδεια, εἰς τὰς χώρας τὰς προσηκούσας ἕκαστα διηνέγκαμεν. μετὰ δὲ τοῦτο ὅσοις μοι τὴν σκευὴν καθημέρας χρῶνται οἱ οἰκέται, (δι' σιδηροποιϊκοῖς, ὑποποιϊκοῖς, παλαιουργικοῖς, καὶ ἔτι ἄλλο τοιοῦτο) ταῦτα μὲν αὐτοῖς τοῖς χρωμένοις δεήσαντες ὅπου δεῖ τιθέναι, πρεσώκαμεν, καὶ ἐπετάξαμεν σῶα πρέχειν· ὅσοις δ' εἰς ἑορτὰς ἢ ξενοδοχίας χρώμεθα, ἢ εἰς τὰς ἄλλ' χρόνῳ πράξεις, ταῦτα δὲ τῇ ταμίᾳ πρεσώκαμεν, καὶ δεήσαντες τὰς χώρας αὐτῶν, καὶ ἀπομισθώσαντες καὶ γεγραμμένοι ἕκαστα, ἐπομνύναι αὐτῇ διδόναι τούτων ὅτῳ δίοι ἕκαστον, καὶ μεμνῆσθαι ὅτῳ ἂν τι δίδῳ, καὶ ἀπολαμβάνουσαν κατατιθέναι πάλιν ὅθεν περ ἂν ἕκαστα λαμβάνῃ. τὴν δὲ ταμίαν ἐποιησάμεθα ἐκ τοιούτων· ἐπειδὴ ἐνομίζομεν τὴν ἐγκρατεστάτην μὴ γαστρὸς, καὶ οἴνου, μὴ ὕπνου, μὴ αἰσχρῶν συνουσίας· πρὸς τούτοις δ', ἢν δὲ μνημονικὴν μάλιστα ἐδόκει ἔχειν μὴ δὲ πονηρεῖν μή τι κακὸν λαθεῖν πρὸς ἡμῶν ἀμελοῦσα, μὴ σκοπεῖν ὅπως χαριζομένη τι ἡμῖν, ὑφ' ἡμῶν αὖ πλημμήσεται, ἐδίδασκομεν δ' αὐτὴν μὴ δύνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἡμᾶς, ὅτ' δύφραινοίμεθα, τὴν δύφροσύνην μεταδιδόντες, καὶ ἔτι λυπηρὸν εἶη, εἰς ταῦτα παρακαλοῦντες. καὶ δὲ πειρωμεθα δ' ὡς οἰκοις ἐπαιδαγωγοῦμεν αὐτὴν, ὡς γι-

Quæ verò intra tecta maximè arida sunt,frumẽtum: quæ frigida, vinũ: quæ plena lucis, opera & vasa maximè lumen requirentia. Præterea demonstrabam ei loca hominũ vsui & habitationi destinata, eaq3 perpulcrè ornata, vt per æstatẽ essent frigida, per hyemẽ calida. Adeoq3 domũ vniuersam ei commonstrabam meridiẽ versus apertã: de quo obscurum esse non posset, hyeme illam sat habere solis, æstate vmbrarũ. Et gynæcei fores per balneum a virorum cõtubernio secretas ei ostẽdebã,ne vel foras aliquid efferretur, quod nõ debebat: vel famuli absq3 cõsensu nostro liberis operã darent. Nã qui probi sunt, posteaquàm liberos procrearũt,plerũq3 sunt beneuolẽtiores: peruersi verò cõiugio copulati ad malefaciẽdũ fiũt instructiores. Posteaquã hæc percurrissemus, inquit, ita deinde supellectilẽ per classes distinximus. Ordiebamur autẽ primũ a colligẽdis ijs, quibus ad rẽ sacrã vtimur. Secundũ id mũdũ muliebrẽ, qui festis diebus vsurparetur, distinguebamus: itẽq3 vestes viriles tã festorũ, quàm belli: stragula in gynæceo, stragula virorũ in cõtubernio: calceamẽta muliebria, calceamẽta virilia. Classis alia armorũ, alia instrumẽtorũ lanificij, alia necessariorũ ad cõficiẽdos panes, alia ad conficienda obsonia, alia ad lauationẽ, alia ad tabulas farinæ pinsendæ destinatas, alia ad mẽsas. Atq3 hæc omnia locis distinximus, tũ quibus semper vtẽdũ est, tũ quæ ad epulationes pertinẽt. Seorsum etiã ab alijs auferebamus, quæ mẽstruo spatio absumerẽtur, et seorsum quæ rationibus subductis in annum essent destinata collocabamus. Sic enim minus obscurũ est, qui futurus sit exitus. Posteaquam supellectilẽ vniuersam in classes secreuimus, ad conuenientia loca singula detulimus. Deinde vasa omnia, quibuscũq3 cottidie famuli vtũtur, (verbi gratia, quibus cibi conficiuntur, quibus obsonia, quæ ad lanificiũ pertinent, & si qua sunt eiusmodi) tradidimus ijs, qui vti his deberẽt, cõmonstrato loco vbi ea reponerent: simul imperauimus, vt ea nobis integra præstarent. Quibus autẽ ad festos dies, vel ad hospites excipiẽdos, vel ad negotia quædã rara vtimur, ea tradidimus pro mæ, locisq3 horũ indicatis, & annumeratis consignatisq3 singulis, iussimus vt quiduis horũ ei daret, cui dãdũ esset, & cuinã quid daret memoria cõplecteretur, & vbi quid reciperet, rursus vnde singula sumsisset, reponeret. Munus autem promæ mãdauimus alicui, posteaquã cõsiderassemus quæ nobis videretur & gulã quod attinet, maximè tẽperãs, & in vino, & somno, & virorũ cõsuetudine. Præterea quã plurimũ memoria valere iudicaremus, et prospiciẽdo ne ob negligẽtiã a nobis puniretur, et cõsiderãdo qua ratione gratũ aliquid nobis faceret, ac vicissim ipsa honore a nobis adficeretur. Eãdẽ vt beneuolo esset erga nos animo cõsuefaciebamus, cõmunicãdo cũ ea lætitiã nostrã, quoties læti essemus: ac vicissim, si quid accidisset triste, ad hoc illã quoq3 aduocãdo. Instituebamus itidem, vt cupida & alacris esset ad augẽdã rẽ nostrã familiarẽ,

dū quæ illa esset non celaremus, nostraq3 fortunæ prosperæ participem faceremus. Etiā iusticiæ studiū excitabamus in ea, dum maiori iustos honore, quàm iniustos prosequeremur, eósq3 vitam agere tum opulētiorem, tum liberaliorem, quàm iniustos, declararemus. Atq3 huic tali locū hunc attribuebamus. Ceterū præter hæc omnia mi Socrates, ait, vxori meæ dixi, nullū esse horū omniū vsum, nisi studiosè daret operā ipsa, ordo vt hic in singulis maneret. Quinetiam docebā illam, in vrbibus præclarè cōstitutis non videri ciuibus satis esse, si leges egregiæ scribantur: sed deligi quoq3 custodes earum, qui omnes inspiciēdo legibus obtēperantes laudent, & aduersus eas delinquētes puniāt. Quāobrē, inquit, hortabar vt existimaret, vxorem domo præfectam esse quasi legum custodē: ac vbi visum ipsi sit, lustrare vasa debere, quemadmodū præsidij præfectus vigilum copias lustrat: eidem explorandum esse, num rectè habeant omnia, quemadmodū senatus equos et equites explorat: etiā laudari ac ornari ab ipsa debere dignos tāquā a regina, pro ea quidē copia quæ adsit, & probris inceßi ac puniri eos, quos par esset. Præterea docebā (inquit) eam, nō esse cur merito moleste ferret, si fortunas nostras quod attineret, plus ei laboris imponerem, quàm famulis. Ostendebā enim seruos heriliū facultatū eatenus participes esse, quatenus eas gestēt, aut curēt, aut custodiant: quūnemini cōcessus illarū sit vsus, nisi cui tribuat hoc is, cuius sunt in potestate. Heri autē omnia sunt, ac eiusdē est uti singulis pro lubitu suo. Qui ergo ex cōseruatis hisce facultatibus cōmodū maximū perciperet, et maximū ex dissipatis detrimētū: ei curā quoq3 de his maximā cōuenire declarabā. Quid autē, Ischomache? inquā ego, quū audisset hæc vxor tua, quo pacto tibi obtemperabat? Quid aliud, inquit, nisi quòd respōdit mihi, mi Socrates, non rectè me de ipsa iudicare, si dū eā docerē fortunarū nostrarū curā habēdā esse, molesta mē ipsi mādare putarē. Nā grauius lōgè futurū, dixisse illā aiebat, si præcipere suarū vt rerū esset negligens potius, quā vt bona propria studiosè curaret. Sic enim a natura cōparatū esse videtur, inquit, vt quēadmodū pudicæ modestæq3 mulieri suorū liberūm curam habere facilius est, quàm eos negligere: ita etiā feminæ modestæ curā suscipere fortunarū suarū, quæ quia propriæ sunt, exhilarant nos, iucundius esse arbitrer, quā easdē negligere. Quæ quū uxorē ei respōdisse, ait Socrates, audiuissem: Ita me Iuno amet, inquā, mi Ischomache, virilem vxoris tuæ animum esse demōstras. Etiam alia, subiecit Ischomachus, commemorare tibi de ea volo, magno ab animo profecta, quā mihi celeriter auditis quibusdam ex me, paruerit. Quæ nā? inquam ego, dic quæso. Nam mihi longè iucundius est viuæ mulieris virtutē cognoscere, quàm si mihi Zeuxis formosam feminam picturā expressam ostēdat. Secūdum illa Ischomachus: Quum igitur, inquit, aliquando eam conspexissem, mi Socrates, multū infracsse sibi cerussæ, vt

ὡς γιγνώσκῃν αὐτῷ ποιοῦντες, ἢ ἂν οὕτως ἀμείνω μεταδιδόντες· ἢ δικαιοσύνῃ δ' αὐτῇ συνεποίεμεν, πρωτίστους † πεῖθόντες σῶν δικαίως τὴν ἀδίκων, καὶ ὑμῖν δ' φιλοῦντες πλουσιώτερον καὶ ἐλευθεριώτερον βιοτεύοντας τὴν ἀδίκων. ἢ αὐτῷ ᾗ οἱ αὐτῇ τῇ χώρᾳ κατεπαύομεν· ὑμῖν δ' τούτοις πᾶσιν ἦσαν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἐκ ὀρθῶς γιγνώσκοιμι ἐ οἰοίμην χαλεπὸν ὑμῖν παῦσαι, διδάσκων ὅτι ὑμεμελῆσθαι δεῖ τὴν ὄντων. χαλεπώτερον γὰρ ἂν ἔφη φάναι, εἰ αὐτῇ ἐπέταττον ἀμελεῖν τὴν ἑαυτῆς, ἢ εἰ ὑμεμελεῖσθαι δέκοιμ τὴν οἰκείων ἀγαθῶν. πεφυκέναι γὰρ δοκεῖ, ἔφη, ὥσπερ καὶ τέκνων ῥᾷον τὸ ὑμεμελεῖσθαι τῇ σώφρονι τὴν ἑαυτῆς ἢ ἀμελεῖν, ὅτῳ καὶ τὴν κτημάτων ὅσα ἴδ. ὄντα δύφραίνῃ, ἥδ. ὀν δ' ὑμεμελεῖσθαι νομίζῃν ἔφη εἶν τῇ σώφρονι τὸ ἑαυτῆς ἢ ἀμελεῖν. ἢ ἐγὼ ἀκούσας, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀρκεῖναι γ' γυναῖκα αὐτῷ ταῦτα, εἶπον, νὴ Δ' ἦραν, ἔφην, ὦ Ισχόμαχε, αὐδ' ἐκήν γε ὑμῖν δφευδῆ δοκεῖν τὴν διάνοιαν τ' γυναικός. καὶ ὅλως δοίην, ἔφη ὁ Ισχόμαχος, θέλω σι σαφῶς μεγαλόφρονα αὐτῆς διηγήσασθαι, ἅμα ἅπασ' ἀκούσασα ταχὺ ἐπέλθετο. τὰ ποῖα; ἔφη ἐγώ, λέγε· ὡς ἐμοὶ πολὺ ἥδιον χώσης ἀρετῷ γυναικὸς καταμανθάνειν, ἢ εἰ Ζεῦξίς μοι καλῶ εἰκόνας γεγραφῇ γυναῖκα ἐπεδείκνυεν. οὐτοῦδεν δ' λέγῃ ὁ Ισχόμαχος. ἐγὼ δοίην, ἔφη, ἰδών ποτε αὐτῷ· ὦ Σώκρατες, ἐπιτετριμμένην πολλῷ μὲν ψιμυθίῳ, ὅπως

ὡς ἂν βέλτιστα ἕκαστα χήσθαι.

ὅπως λευκοτέρα ἐπὶ δοκοίη εἶναι ἢ ἐστίν, πολλῇ δὲ ἐγχρώσῃ, ὅπως ἐρυθροτέρα φαίνοιτο τ' ἀληθείας, ἐμβεβλημένα δ' ἔχουσαν ὑφηλά, ὅπως μείζων δοκοίη εἶναι ἢ ἐστὶν ἐπιφύκῃ, ἐπέμοι, ἔφην, ὦ γύναι, ποτέρως ἂν μᾶλλον ἐκείνας ἀξιοφίλητος εἶναι χρημάτων κοινωνός, εἰ σοι αὐτὰ τὰ ὄντα ἀποδεικνύοιμι, καὶ μήτε κομπάζοιμι ὡς πλείω τῶν ὄντων ἐστί μοι, μήτε ἀκριβοῖμι τὶ τῶν ὄντων μηδέν, ἢ εἰ ἐπφεύδομι σε ὑβαπατᾶν, λέγων τε ὡς πλείω τῶν ὄντων ἐστί μοι, ἐπιδείκνυς τε αὐτοῖς ἀργύριον κίβδηλον δηλοίη σε; ὁμοίως ἐξεύρῃσθ', καὶ πρφυείδας † ὑγιῆ φαίην ἀληθινὰς εἶναι; καὶ λαβὲν βύβλους, βύφημ, ἔφη· μὴ γένοιο σὺ τοιοῦτος. οὐ γὰρ ἂν ἐγώ γέ σε δικαίμην, εἰ τοιοῦτος εἴης, ἀσπάσασθαί σε ἐκ τ' ψυχῆς. οὐκοῦν, ἔφην ἐγώ, σωκελήλυθαμεν, ὦ γύναι, ὡς καὶ τῶν σωμάτων κοινωνήσοντες ἀλλήλοις; φασί γοῦν, ἔφη, οἱ ἄνθρωποι. ποτέρως οὖν οἴει, ἔφην ἐγώ, τὸ σῶμα τοῦ ἂν δοκοίην εἶναι ἀξιοφίλητος μᾶλλον κοινωνός, εἴ σοι δ' σῶμα περιφύλω πρέχων ἐμαυτὸ ὑμιλλόμενος ὅπως ὑγιαῖνον τε καὶ ἐῤῥωμένον ἔσαι, καὶ ᾗ ταῦτα τοῦ ὄντι δύ χρως οἱ ἔσομαι, ἢ εἴ σοι μίλτῳ ἀλφόμενος, καὶ τοὺς ὀφθαλμὺς ὑπαλφόμενος αὐσροφύλῳ, ὑμιδήκνυόμί τε ἐμαυτὸν, καὶ σωείλω ὑβαπατᾶν σε, καὶ πέπλους ὁρᾶς καὶ ἄπεδαι μίλτου αὐτὶ τοῦ ἐμαυτοῦ χρωτός; ἐγὼ μὲν, ἔφη ἐκείνη, οὔτ' ἂν μίλτῳ ἀπροίμην ἥδιον ἢ σοῦ, οὔτ' ἂν αὐσροφύλου χρῶμα ὁρόων ἥδιον ἢ τὸ σόν, οὔτ' ἂν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπαλημμένους ἥδιον ὁρῴην τοὺς

ἐγχόσης

ὑγιαίνοντας. καὶ ἐμὲ τοίνυν νόμιζε, εἶπεῖν ἔφη ὁ Ισχόμαχος, ὦ γύναι, μήτε φιλεῖν μήτε † ἐγχόσης χρώμασι ἥδεσθ μᾶλλον ἢ τῷ σῷ. δῆλ' ὥσπερ οἱ θεοὶ ἐποίησαν ἵππους μὲν ἵππους, βοῦς δὲ βοῦς ἥδιστα, πρόβατα δὲ πρόβατα, οὕτω καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνθρώπου σῶμα καθαρὸν οἴονται ἥδιστον εἶναι. αἱ δ' ἀπάται αὗται τοῦ μὲν ἔξω πως δύναιντ' ἂν ἀνεξελέγκτως ὑβαπατᾶν, σώοντας δὲ ἀεὶ ἀναγκάζειν ἀλίσκεσθαι, ἂν ὑδρῴσιν ὑβαπατᾶν ἀλλήλους. ἢ γὰρ ὑβ οὐκ ἀλίσκονται ὑβανιστάμενοι πρὶν πρασινυάσασθ, ἢ ὑπὸ ἱδρῶτος ἐλέγχονται, ἢ ὑπὸ δακρύων βασανίζονται, ἢ ὑπὸ λουτροῦ ἀληθινῶς κατωπτεύθησαν. τί οὖν πρὸς θεῶν, ἔφην ἐγώ, πρὸς ταῦτα ἀπεκείνατο; τί δέ, ἔφη, ἐμὲ μὲν τοιοῦτος μὲν οὐδὲν πώποτε ἐπεπραγματεύσατο, καθαρὰν δὲ καὶ πρεσβύτου ἐχούσαν ἐπειρᾶτο ἑαυτὴν ὑδρῳώσειν ἐπιδεικνυμένη; ἢ ἐμὲ μὲν τί ἐχοιμι συμβαλεῖν ὡς οὐ θεῶ ὄντι καλῇ φαίνοιτο, δικαίως μόνον δοκοίη. καὶ ἐγὼ μέντοι, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὑπεβαλόμην αὐτῇ μὴ δαλίσκεσθαι ἀεὶ καθ' ἡμέραν, ἀλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς πειρᾶσθαι δεικνύειν πρὸς μὲν τὰς ἴσας προσάξειν, ὅ, τι μὲν βέλτιον ἄλλον ἐπίσταιτο, ἐπιδιδάξαι, ὅ, τι δὲ χεῖρον, ἐπιμαθεῖν· ἐπισκέψασθαι δὲ καὶ σιτοποιόν, πρασῆναι

ὡς ἂν βέλτιστα ἕκαστα χήσθαι.

vt candidior etiam videretur, quàm esset: multum item rubricæ, vt quàm esset reapse, rubicundior appareret: atq3 etiam calceos haberet altos, vt procerior, quàm esset a natura, videretur: Dic mihi mea vxor, inquam, vtro modo me consortem facultatum amore digniorem iudicares, num si eas ipsas tibi demonstrarem, ac neq3 gloriarer ampliores mihi esse, quàm essent, neq3 quidquam celarem: an verò si fallere te conarer, narrando plura mihi bona esse, quàm essent, ac adulterinum argentum ostendendo, & monilia quibus materia subesset lignea, vestésque purpureas coloris euanidi veras esse prædicarem? Tum illa continuo sermonem meum excipiens: Bona verba quæso, inquit: ne tu mihi talis sis. Non enim te, si talis esses, ex animo complecti possem. Ergóne, inquam ego, mea vxor, sic conuenimus, vt inter nos etiam corporum esset communicatio? Sic homines aiunt, inquit. Vtro igitur modo, inquam ego, etiam corporis particeps viderer amore dignior, num si corpus meum conarer tibi studiosè curando sanum ac validum exhibere, ac propterea reipsa bono tibi colore præditus essem: an verò si oblitus minio, & oculis purpurissō sublitis tibi me ostentarem, atque ita tecum versarer, vt te deciperem, cutísque loco minium tibi spectandum & attrectandum præberem? Equidem, respondit illa, neque minium lubentius attrectarem, quàm te: neque purpurissi colorem lubentius, quàm tuum adspicerem: neque tuos oculos sublitos intuerer lubentius, quàm sanos. Itaque me etiam putato, dixisse se narrabat Ischomachus, mea vxor, neque cerussæ neque rubricæ colore magis quàm tuo me delectari. Sed quemadmodum Dij fecerunt, vt equis equi, bobus boues, oues ouibus gratissimæ sint: ita etiam homines purum hominis corpus esse iucundissimum putant. Atque hæ fraudes possint illæ quidem aliquo modo extraneos sic fallere, vt non conuincantur: verùm eos, qui vna versantur, si decipere se mutuo conentur, deprehendi necesse est. Nam vel quum de lecto surgunt, deprehenduntur antequàm ornentur, vel coarguuntur a sudore, vel per lacrymas explorantur, vel per lauationem prorsus oculis produntur. Quæso te per Deos, inquam ego, quid ad hæc respondit? Quid aliud dicam? ait, nisi quòd ex eo tempore nihil eiusmodi vmquam instituerit, sed puram ac decenter ornatam conata mihi sit semet exhibere? Quærebat etiam ex me, num quid ei dare consilij possem, vt reuera esset eximia specie, neque tantùm esse videretur. Itaque mi Socrates, inquit, hoc ei consilij dedi, ne perpetuo seruiliter sederet, sed cum Deūm ope enitere-tur herilem in modum ante telam adstando quidquid alijs rectius sciret docere: quod autem minus, addiscere: præterea cibariorum artificem inspicere:

promæ aliquid emetienti adsistere: circumeuntẽ spectare, num suo quæque loco sita sint. Hæc enim mihi videbatur simul & diligentia quædam esse, & obambulatio. Aiebam quoque bonum esse exercitium, subigere farinam & pinsere, vestes & stragula excutere ac componere. Atque hoc modo exercitam iucundius sumturam cibos dicebã, & valetudine commodiore vsuram, & reuera venusto cum colore appariturã. Etiam facies ipsa si purior sit, ac decentius amicta, in contentione cum ancilla nonnihil incitationis habet, præsertim si malit ea sponte gratificari, quàm coacta inseruire. Quæ verò mulieres perpetuo quadam cum grauitate desident, eæ faciunt vt non aliter de ipsis iudicetur, atque de illis ornatis, ac fraude vtentibus. Ac meam quidem vxorem mi Socrates, ait, scire debes ita nunc instructam viuere, quemadmodum ipsam ego docui, ac modo tibi commemoro. Tum ego: De vxoris quidem tuæ operibus, inquã, mi Ischomache, primo loco satis audisse mihi videor, ac vtrique vestrum laudabilia. Nunc tui muneris actiones mihi exponito, inquam, vt & tu commemorando ea, de quibus magnam es gloriam cõsequutus, voluptatem aliquam capias: & ego boni & honesti viri actionibus auditione cognitis & animaduersis, si quidem id potero, magnam tibi gratiam habeam. Ego verò mi Socrates, ita me Iupiter amet, inquit, perlubenter sum tibi commemoraturus, quæ numquam non ago, vt me corrigendo concinniorem efficias, si quid tibi non rectè agere videbor. At enim qui par sit, inquam, me illum corrigendo concinniorem reddere, qui iam vir bonus & honestus absolutè sit elaboratus, præsertim quum ego sim is, qui hominum opinione nugatorie garriat, et aëra metiatur, et (quod omnium maximè dementis esse crimen videtur) pauper appelletur. Atque equidem, mi Ischomache, appellationem hãc ignominiosam molestissimè ferrem, nisi nuper equo Niciæ illius aduenæ factus obuiam, multos ipsum spectatores sequi vidissem. Quumque quid complures de ipso dixissent, audiuissem: accedẽs equi curatorem, num magnas is equus facultates haberet, quærebam. Ille me intuitus, vt qui tale quid rogans satis sanus non essem: Quî facultates, ait, equus habere posit? Ita tum ego his auditis oculos attollere sum ausus propterea, quòd fas sit etiam pauperem equum bonum esse, si quidem animũ a natura bonum haberet. Quamobrem mihi, cui & ipsi fas sit esse viro bono, penitus exponito actiones tuas: vt si quid audiendo animaduertere possim, & ipse a die crastino incipiens imitari te coner. Etenim is dies percommodus est, inquam, ad ordiendam virtutem. Ludis tu quidem mi Socrates, ait Ischomachus: verum ego nihilo minus tibi narrare conabor, quibus institutis ac studijs enitar ego vitam hanc transigere. Nam quia videor animaduertisse, Deos hominibus absque rerum earum cognitione, quæ suscipiendæ sunt, & perficiẽdi eas studio, nõ fas esse voluisse, vt prosperitate fruerentur, ac prudentibus & studiosis partim concessisse felicitatem, partim non: iccirco equidem ordior a cultu diuino, atque efficere conor, vt mihi precanti fas sit & valetudinem bonam contingere, & corporis robur, & honorem in republicã, & beneuolentiam ab amicis, & honestam incolumitatem in bello, & opes honestè augescentes. Quibus ego auditis: Tibine hoc curæ est, inquam, Ischomache, vt opulentus fias, ac magnas facultates nactus, in earum curatione multum negotij habeas? Omnino, ait Ischomachus, ea mihi curæ sunt, de quibus rogas. Nam mihi iucundum esse videtur, mi Socrates, Deos magnificè colere, & amicis indigentibus prodesse, & vrbem hanc me quod attinet, opum ornamento non carere. Sunt illa sanè præclara, inquam, Ischomache, quæ commemoras, hominisque valde potentis. Quid ni enim? quum multi sint, qui sine aliorum ope ne viuere quidem possint, multi boni consulant si parare possint quantum ipsis sufficiat. At qui non modò domum suam administrare possunt, sed etiam nonnihil facere lucri, de quo & reipublicæ ornamentum accedat, & amici subleuentur: cur illi non & copiosi, & potentes existimari debeant? Enimuerò, inquam, plerique prædicare viros huiusmodi possumus: verùm tu mihi dicito, Ischomache, vnde cepisti, quo pacto valetudinem curas? quo pacto corporis robur? quo pacto licet tibi honestè etiam e bello incolumi euadere? Nam de ratione rei faciundæ mihi satis erit, inquam, vel deinceps aliquid audire. Hæc omnia, subiecit Ischomachus, semetipsa consequuntur, mi Socrates. Nam qui quo vescatur satis habet, is laborando cibos conficiens rectè mihi valetudinem suam posse conseruare videtur, & maius robur adquirere, ac si res bellicas exerceat, honestius incolumis euadere: denique consentaneum est rem familiarem huius magis augescere, si quidem rectè sua curet, ac non remissior ignauiorque fiat. Hactenus ego te adsequor, inquam, Ischomache, quòd hominem laborando cibos conficientem, & curam adhibentem, & exercentem se magis bona consequi dicis. Ceterùm quo labore vtaris, vt & valetudo commoda & robur corporis tibi cõtingat, quoq; pacto bellicis te in rebus exerceas, quo studio efficias vt copijs abundes, quibus tu amicis prodesse, tum robur aliquod huic ciuitati possis addere: hæc, inquã, perlubenter velim quærẽdo percipere. Ego verò mi Socrates, ait Ischomachus, surgere de lecto cõsueui, quo tempore adhuc domi reperturus sim aliquẽ, quẽ fortè me videre necesse sit. Ac si quid in vrbe sit agendum, id in hunc modum obambulans efficio. Sin rei necessariæ nihil sit, quod in vrbe geratur, equum puer ante me rus deducit, ego verò iter hoc, quo rus eo, loco ambulationis fortasse rectius vtor, mi Socrates, quàm si in * Xysto deambularem.

* Hac voce Cic. & Vitruuiutuntur, ea q; porticus significatur, in qua per hyemem athletæ se exercent.

πρᾶσιν αι δὲ καὶ ἀκριβεστέρα τῆ ταμίᾳ· πόλεμος δὲν δ' ὠδὶ σκοπῶμεν καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων· ἆρ' ἂν ἡμῖν δοκοῦμεν ἐπιμελῶς τὰ τοῦ πολέμου πράττειν, εἰ μὴ ἐμάθομεν ὅπλα τε ἐντιθέναι καὶ ἐξοπλίζεσθαι καὶ ἐν τάξει ἰέναι καὶ ἀκολουθεῖν καὶ ἐπιτάττειν καὶ ἀντιτάττεσθαι καὶ ἐπεξιέναι καὶ ἐπεξάγειν καὶ ἀναχωρεῖν καὶ ἐπεκδρομὰς ποιεῖσθαι καὶ ἐπεκφέρεσθαι καὶ ἐπεκπηδᾶν καὶ ἐπεκθεῖν καὶ ἐπεκτρέχειν καὶ ἐπεκκλίνειν καὶ ἐπεκκαμπτειν καὶ ἐπεκκάμπτεσθαι καὶ ἐπεκκλᾶν καὶ ἐπεκκλᾶσθαι καὶ ἐπεκκρούειν καὶ ἐπεκκρούε

Postea quam rus venio, siue qui mihi serunt, siue noua-
les instruunt, siue seminant, siue fructus importãt,
inspectis omnibus quo pacto fiant singula, corrigen-
do concinnius facio, si quid opere præsenti melius te-
neo. Secundum ea plerumq3 conscenso equo quamsi-
millimas ijs, in bello quæ necessariæ sunt, equitationes
instituo, neq3 transuersa, neq3 accliuia, neq3 fossas, neq3
aquarũ ductus vito. Atq3 interea, quantum eius fieri
potest, curam adhibeo, ne equum claudũ efficiã. His
peractis equũ puer volutatum domũ abducit, simul
secum ferens in vrbem, si quo nobis opus est. Ego ve-
rò nunc pedetentim incedens, nunc currens domũ vt
veni, strigile vtor. Deinde tantũ, mi Socrates, in pran-
dio sumo, vt eum diem neq3 vacuus, neq3 valde reple-
tus exigam. Ita me Iuno amet, inquam, facis hæcita
tu, Ischomache, vt omnino mihi placeant. Nam eo-
dem tẽpore vti apparatu, qui & valetudini & vi-
ribus conducat, itemq3 exercitationibus vti ad rem
militarem pertinentibus, & curatione opum: eorum
verò nihil est, quod non admirãdum mihi videatur.
Etenim te rectè hæc singula suscipere, satis magna de
te indicia præbes. Nam & cõmoda valetudine vten-
tem te plerumq3, robustumq3 Deũm beneficio vide-
mus: & inter peritissimos equestris artis, ac opulen-
tissimos recenseri te scimus. Hæc igitur, mi Socrates,
ait, quum agam: vehementer multorum calumnijs
exagitor. Tu verò fortasse dicturum me putabas,
quòd a multis vir bonus & honestus appelleris. At
hoc quoque, inquam, Ischomache, quærere volebam,
ecquid operæ studijq3 ponas in eo, vt si quando sit o-
pus, explicare dicendo tua, & vicissim ab alijs prola-
ta possis percipere. Tu verò, mi Socrates, inquit, non
id ipsum me perpetuò meditari putas? Purgandi qui-
dem rationem, dum nemini sum iniurius, atq3 etiam
meis pro viribus bene de multis mereor. Accusatio-
nes verò quorumdã vt instituã, nõ meditari tibi vi-
deor, quũ priuatim multos iniustos esse animaduertã,
& nonnullos etiã erga rempublicã, nemine interim
bene mereri volẽte? An autẽ mediteris hæc etiã ora-
tione exponere, velim mihi significes, Ischomache.
Equidem, ait, mi Socrates, in dicẽdo me exercere non
desino. Nã siue accusantẽ aliquem in familia, siue pur-
gantem se audiero, quidquid mẽtiatur redarguere co-
nor: vel de aliquo ad amicos queror, vel aliquẽ laudo,
vel necessarios quosdã recõcilio, dũ ostẽdere ipsis eni-
tor, potius eis conducere amici vt sint, quàm hostes.
Quũ imperatori adsumus, increpamus aliquem, vel
caussam alicuius defendimus, si præter meritũ culpa
in eũ cõfertur, vel inter nos mutuo accusationes insti-
tuimus, si cui honos immerito defertur. Sæpenumero
etiã cõsultãtes, quæ agere cupimus, laudamus: quæ no-
lumus agere, vituperamus. Iã verò, mi Socrates, etiã
sæpenumero distinctè factũ est de me iudiciũ, quid me
perpeti, quidue multæ nomine oporteret exsoluere.

ἐπιδημῶ δὲ ἐλθὼ εἰς ἀγρόν, ἰῶ τε μοι φυτεύοντες
τυγχανώσιν, ἰῶ τε νεοποιοῦντες, ἰῶ τε σπείροντες, ἰῶ τε καρπὸν προσκομιζόντων, ταῦτα ἀθρο-
σκοπῶν ὅπως ἕκαστα γίγνεται, μεταῤῥυθ-
μίζω ἐάν τι βέλτιον τοῦ παρόντος. μετὰ δὲ
ταῦτα ὡς τὰ πολλὰ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον, ἱπ-
πασάμενος ἱππασίαν ὡς αὐτὸν δυνάμει ὁμοιο-
τάτην τοῖς ἐν τῷ πολέμῳ ἀναγκαίοις ἱππα
σίαις, ὅτε δεήσειεν, ὅτε κατιόντας, ὅτε πρὸς φύγ-
ον, ὅτε ὀχετὸν ἅπερ χόμενον· ὡς μάλιστα δυνατὸν ταῦ-
τα ποιοῦντα, † ἐπιμελόμενος μὴ ἀκρχολοῦσι
σὺν ἵππον. ἐπειδὰν δὲ ταῦτα γένηται, ὁ παῖς ὑπ-
αλίσας σὺν ἵππον οἴκαδε ἀπάγῃ, ἅμα φέρων ἀ-
πὸ τοῦ χώρου ἐκεῖ τι δεόμενα, εἰς ἄστυ. ἐγὼ δὲ τὰ
μὲν βάδην, τὰ δὲ ἀκροθορμὸν οἰόμενος, ἀπεσλεγ-
ομάμην. εἶτα δὲ ἀριστῶ, ὦ Σώκρατες, ὅσα μή-
τε κενὸς μήτε ἄγαν πλήρης διημερεύσας. νὴ τὴν
Ἥραν, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ισχόμαχε, ἀρεσκόντως γέ
μοι ταῦτα ποιεῖς. πολὺ γὰρ σὺν θεῷ αὐτῷ χρόνῳ
† σωτεσκευασμένοις χρῆσθαι ἐς τε πρὸς τὴν
ὑγίειαν καὶ πρὸς τὴν ῥώμην παρασκευάσασθαι,
καὶ ἐς τὰ πολέμου ἀσκήσασθαι, καὶ πρὸς
τὸν πλοῦτον ἐπιμεληθῆναι. καὶ γὰρ ὅπου ὁρᾶσθαί τι
βούλῃ ἐπιμεληθῆναι, ἵνα μὴ τεκμήρια πρόχειρα ᾖ, ὑγιαί-
νοντά τε γῆ καὶ ἐῤῥωμένα ὡς ἐπιθεωτάτην σοὶ
θεοῖς σε ὁρᾶσθαι, καὶ εἰ θεοῖς ἱππικωτάτοις
τε καὶ πολεμιστικωτάτοις λεγόμενον σὲ ἐπισάσθαι.
ταῦτα δίκαιον ἐγὼ ποιῶν, ἔφη, ὦ Σώκρατες,
ἔτι πολλῶν φανήσεσθαι σύμφαντα μοι. σὺ δ' ἴσως
ὧδε με ἐρεῖν ὡς ὑπὸ πολλῶν καλὸς κἀγαθὸς
κέκλημαι. δικαίως καὶ μᾶλλον δέ γε, ἔφη, ὦ
Ισχόμαχε, δοκῶ ἐρέσθαι, εἶπερ μὴ τούτου ἐπιμέ-
λεσθαι ποιῇ ὅπως δικαίῃ λόγον διδόναι καὶ λαμ-
βάνῃς. ἀλλὰ τί ποτε δέη. οὐ γὰρ δοκῶ σοι, ἔφη, ὦ
Σώκρατες, αὐτὰ ταῦτα ἀμελετήτως μελετᾶν,
ἀκριβοῦσθαι μὲν ὅτι οὐ δέον ἀδικῶ, σὺ δὲ τοῦτο
ἀκριβοῦσθαι μὲν καὶ ἰδίᾳ πολλοὺς καὶ τὴν πόλιν κατὰ μικρὸν ὠφελοῦντα
ζημιοῦν, σὺ δὲ τῳ οὐδένα; δικαίως ἐρωτᾷς, ἔφη ἐγὼ, ὦ
Ισχόμαχε, δικαίως. ἀλλ' ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη ὁ Ισχό-
μαχος, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀπαγορεύσω. ὡς μέντοι δικαίως ταῦ-
τα ποιοῦντα, † ἐπιμελόμενος μὴ ἀκρχολοῦσι
σὺν ἵππον. ἐπειδὰν δὲ ταῦτα γένηται, ὁ παῖς ὑπ-
αλίσας σὺν ἵππον οἴκαδε ἀπάγῃ, ἅμα φέρων ἀ-
πὸ τοῦ χώρου ἐκεῖ τι δεόμενα, εἰς ἄστυ. ἐγὼ δὲ τὰ
μὲν βάδην, τὰ δὲ ἀκροθορμὸν οἰόμενος, ἀπεσλεγ-
ομάμην. εἶτα δὲ ἀριστῶ, ὦ Σώκρατες, ὅσα μή-
τε κενὸς μήτε ἄγαν πλήρης διημερεύσας. νὴ τὴν
Ἥραν, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ισχόμαχε, ἀρεσκόντως γέ
μοι ταῦτα ποιεῖς. πολὺ γὰρ σὺν θεῷ αὐτῷ χρόνῳ
† σωτεσκευασμένοις χρῆσθαι ἐς τε πρὸς τὴν
ὑγίειαν καὶ πρὸς τὴν ῥώμην παρασκευάσασθαι,
καὶ ἐς τὰ πολέμου ἀσκήσασθαι, καὶ πρὸς
τὸν πλοῦτον ἐπιμεληθῆναι. καὶ γὰρ ὅπου ὁρᾶσθαί τι
βούλῃ ἐπιμεληθῆναι, ἵνα μὴ τεκμήρια πρόχειρα ᾖ, ὑγιαί-
νοντά τε γῆ καὶ ἐῤῥωμένα ὡς ἐπιθεωτάτην σοὶ
θεοῖς σε ὁρᾶσθαι, καὶ εἰ θεοῖς ἱππικωτάτοις
τε καὶ πολεμιστικωτάτοις λεγόμενον σὲ ἐπισάσθαι.
ταῦτα δίκαιον ἐγὼ ποιῶν, ἔφη, ὦ Σώκρατες,
ἔτι πολλῶν φανήσεσθαι σύμφαντα μοι. σὺ δ' ἴσως
ὧδε με ἐρεῖν ὡς ὑπὸ πολλῶν καλὸς κἀγαθὸς
κέκλημαι. δικαίως καὶ μᾶλλον δέ γε, ἔφη, ὦ
Ισχόμαχε, δοκῶ ἐρέσθαι, εἶπερ μὴ τούτου ἐπιμέ-
λεσθαι ποιῇ ὅπως δικαίῃ λόγον διδόναι καὶ λαμ-
βάνῃς. ἀλλὰ τί ποτε δέη. οὐ γὰρ δοκῶ σοι, ἔφη, ὦ
Σώκρατες, αὐτὰ ταῦτα ἀμελετήτως μελετᾶν,

Equidem, ait, mi Socrates, in dicẽdo me exercere non desino. — ἐπιμελόμενος

Nã siue accusantẽ aliquem in familia, siue purgantem se audiero, quidquid mẽtiatur redarguere conor: — ἀκριβοῦσθαι

vel de aliquo ad amicos queror, vel aliquẽ laudo, vel necessarios quosdã recõcilio, dũ ostẽdere ipsis enitor, potius eis conducere amici vt sint, quàm hostes. — ἀκριβοῦσθαι

Quũ imperatori adsumus, increpamus aliquem, vel caussam alicuius defendimus, si præter meritũ culpa in eũ cõfertur, vel inter nos mutuo accusationes instituimus, si cui honos immerito defertur. Sæpenumero etiã cõsultãtes, quæ agere cupimus, laudamus: quæ nolumus agere, vituperamus. Iã verò, mi Socrates, etiã sæpenumero distinctè factũ est de me iudiciũ, quid me perpeti, quidue multæ nomine oporteret exsoluere.

ἔστω τοῦτο; ἔφη ἐγὼ, ὦ Ισχόμαχε· ἐμὲ γὰρ δὴ τοῦτο
ἐλάνθανεν. ἔστω τι γυναικὸς, ἔφη. καὶ πῶς δή,
ἔφην ἐγὼ, ἀληθίζῃ; ὅταν μὲν ἀληθῆ λέγῃ συμ-
φέρῃ, φαίνῃ ἡδέως· ὅταν δὲ ψεύδῃ, δῆλος ἦσθα
λόγον, ὦ Σώκρατες, ὃ μὰ τὸν ἐμὲ διὰ τὸ δύνασθαι
κρείττω ποιεῖν. καὶ ἐγὼ εἶπον ἴσως γε, ὦ Ισχόμα
χε, τὸ ψεῦδος τὸ δύνασθαι ἀληθὲς ποιεῖν. δῆλα ἦ,
ἔφην ἐγὼ, μή σε κατάκοπλόν ὦ Ισχόμαχε ἀποίσειν
ἤδη βουλόμενον; μὰ δί', ἔφη ὦ Σώκρατες. ἐπεὶ
δὴ καὶ αὖ ἀπέλθοιμι πρὶν πανταπασιν ἢ ἀγορὰ λυ
θῆναι· νὴ δί', ἔφην ἐγώ. φυλάττῃ γὰρ εὐρέως μὴ ἀκρβά
λῃς τῆ ἐπωνυμίαι τὸ ἀνὴρ καλὸς κἀγαθὸς κε-
κλῆσθαι. νυνὶ μὲν πολλῶν σοι ἴσως ὄντων ἐπιμελείας
δεομένων, ἐπεὶ σωιέδε τοῖς ξένοις † ἀναμένῃν αὐ-
τοὺς, ἵνα μὴ ψεύσῃ. ἀλλά τοι, ἔφη ὁ Ισχόμαχος, ὦ
Σώκρατες, ἀδ' ἐκεῖνά μοι ἀμελεῖται ἃ σὺ λέγῃς·
ἔχω γὰρ ἐπιτρόπους οἱ τοῖς ἀγροῖς. πότερα δὲ, ἐ-
γὼ ἔφην, ὦ Ισχόμαχε, ὅταν δεηθῆς ἐπιτρόπε, κα-
ταμαθὼν ἣν πρᾶ ἢ ἐπιτροπευτικὸς ἀνὴρ, ἔσθ' ὁ-
τῳ πρόχειρος ἐπιβῆναι· (ὥσπερ ὅταν τέκτονος δεηθῇς, κα-
ταμαθὼν οὗ οἶδ' ὅτι ὧν πρᾶ ἐπιτηδειότατος τέκτων, ἔσθ' ὁ
τῳ πρόχειρος βῆναι;) ἢ αὐτὸς παιδεύῃς σὺν ἐπιτρόπους;
αὐτὸς νὴ δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πρόσωμαι παιδεύ-
ων. μὴ μέντοι ὅσις μέλλῃ ἀρκέσειν, ὅταν ἐγὼ ἀπῶ, ἀπ'
ἐμοῦ ἐπιμελόμενος. τί οὖν μὴ δεῖ ἄλλο ἐπίστασθαι
ἢ ἅπερ ἐγὼ; ἢ ἅπερ γὰρ ἱκανός εἰμι τὴν ἐργον πρᾶ-
σαι τοιοῦτος, καὶ ἄλλος δήπου δυνάμενος ἐπίστασθαι
ἅπερ αὐτὸς ἐπίσταμαι. ἐκὼν εἶναι οὐδένα πρῶτον,
ἔφην ἐγὼ, δεήσῃ αὐτὸν ἔχειν σοι μὴ τοῖς σοῖς, ἐμὲ μέλ-
λοι ἀρκέσειν αὐτὸς σὲ πρῶτον. αὖθις γὰρ εὐνοίας τε ὄφε
λος καὶ ὁποιασινοσοῦν ἐπιτρόπε ἐπιμήνιος γί-
γνεται; ὀδέμα δί', ἔφη ὁ Ισχόμαχος, δῆλά τοι τὸ
δύνασθαι ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς ἐγὼ πρῶτον πειρῶμαι
παιδεύειν. καὶ πῶς, ἐγὼ ἔφην, πρὸς τὴν θεῶν εὔ-
νοιαν ἔχειν σοὶ καὶ τοῖς σοῖς δικάζῃς ὅντινα αὖ
βούλῃ; εὐεργετῆν γὰρ δί', ἔφη ὁ Ισχόμαχος, ὅταν τι
τὸν ἀγαθοῦ οἱ θεοὶ ἀφθονίαν διδῶσιν ἡμῖν. ἆρ'
οὖν λέγῃς, ἔφην ἐγὼ, ὅτι οἱ ἀφελοῦντες τὴν σῶν
ἀγαθῶν εὐνοϊκοί σοι γίγνονται, μὴ ἀγαθόν τι σε βό
λονται πρᾶξαι. ἆρ' ὄργανον, ὦ Σώκρατες,
εὐνοίας ἀρίστον ὀφῶ ὄν. ἰῶ δὲ δὴ εὔνους σοι γένηται,
ἔφη, ὦ Ισχόμαχε, ἢ τότε ἕνεκα ἱκανὸς ἔσαι ἐπι-
τροπεύειν; οὐχ ὁρᾷς ὅτι μὴ ἑαυτοῖς εὔνοι φαίνε
ὄντες, ὡς ἐπᾶν, αὖθρωποι, πολλοὶ αὐτῶν εἰσὶν
οἳ οὐκ ἐθέλουσιν ἐπιμελεῖσθαι ὅπως αὐτοῖς ἔσαι ταῦ
τα ἃ βέλονται εἶν σφίσι τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ ναὶ μὰ
δί', ἔφη ὁ Ισχόμαχος, ἐτὼ * τοιοῦτος ὅταν ἐπι-
τρόπος βέλωμαι καθίσαι, μὴ ἐπιμελεῖσθαι δι-
δάσκω. πῶς, ἔφην ἐγὼ, πρὸς τῶν θεῶν; δοκῶ δή
ἐτὼ φαίνεσθαι ὁ διδακτὸν ὤμην εἶν, ὁ ἐπιμε
λεῖν ποιῶν. ἀλλὰ γοῦν δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐφεξῆς
γε ὅτως οἷόν τε φαίνειν διδάξαι ἐπιμελεῖς εἶν.
ποιοῖς δή, ἐτὼ ἔφην, οἷόν τε; παίσαι μοι σαφῶς
τοῦτο διορισάμενον. πρῶτον μέν, ἔφη, ὦ Σώκρατες,
εὖν οἶνον ἀκρασίᾳς ὄκ αὖ δύνασθαι ἐπιμελεῖς ποιῆσαι.

Equidem, ait, mi Socrates, in dicẽdo me exercere non desino. — ἐπιμελόμενος

Nã siue accusantẽ aliquem in familia, siue purgantem se audiero, quidquid mẽtiatur redarguere conor: — ἀκριβοῦσθαι

vel de aliquo ad amicos queror, vel aliquẽ laudo, vel necessarios quosdã recõcilio, dũ ostẽdere ipsis enitor, potius eis conducere amici vt sint, quàm hostes. — ἀκριβοῦσθαι

Quũ imperatori adsumus, increpamus aliquem, vel caussam alicuius defendimus, si præter meritũ culpa in eũ cõfertur, vel inter nos mutuo accusationes instituimus, si cui honos immerito defertur. Sæpenumero etiã cõsultãtes, quæ agere cupimus, laudamus: quæ nolumus agere, vituperamus. Iã verò, mi Socrates, etiã sæpenumero distinctè factũ est de me iudiciũ, quid me perpeti, quidue multæ nomine oporteret exsoluere.

A quónam? inquam ego, mi Ischomache. Nam equidem hoc antehac ignorabam. Ab vxore, inquit. Et quónam pacto, inquã ego, caussam agis? Quum vera dicere cõducit, egregiè admodum: quum falsa, non possum, mi Socrates, caussam deteriorem, sic me Iupiter amet, meliorem facere. Fortassè nõ potes, inquam ego, falsum quod est, verũ facere. Verùm num te, Ischomache, detineo discedere volẽtem? Non profectò, mi Socrates, ait. Nam priùs, quàm concionis finis fuerit, discessurus non sum. Caues enim profectò, inquam, ne cognomentũ illud, quo vir bonus & honestus appellaris, amittas. Nã tametsi iam fortassè multa tibi necessario curanda sint, quia tamen ita conuenit inter vos, hospites illos operirus, ne mentiaris. Atqui mi Socrates, ait Ischomachus, nè illa quidem negligũtur, de quibus tu loqueris. Nam villicos in prædijs habeo. Vtrum verò, inquam, Ischomache, quũ villico tibi est opus, exploras an alicubi sit quispiam ad hanc procurationẽ idoneus, eumq3 das operam vt emas: (vt quũ fabro tibi est opus, sat scio sicubi peritum fabricæ noueris, eum te operam dare vti cõpares) an verò ipse villicos tuos instituis? Ego verò ipse, mi Socrates, ait, in hoc incumbo, vt eos instituam. Nam si quis talis esse debeat, vt me absente rẽ meã satis idoneè curet, quid eum scire aliud, quàm meipsum oporteat? Nam si sum ego satis ad hoc idoneus, vt præsim operis illis, etiam alium scilicet docere possum, quæ ipse teneo. Primùm igitur, inquam ego, necesse est benuolo sit erga te ac tuos animo, si quidem eius præsentia tuo loco sufficere debeat. Nam sine beneuolẽtia quisnã scientiæ procuratoriæ fuerit vsus, cuicuimodi tãdem illa sit? Nullus profectò, inquit Ischomachus. Verùm ego primũ sic eos conor instituere, vt erga me meósque beneuolo sint animo. At obsecro te, inquam, quo pacto quemcumq3 vis doces, vt beneuolentia te tuósq3 complectatur? Benefaciendo, ait, quoties boni alicuius copiã Dij nobis largiũtur. Ergo tu dicere vis, inquam, in eis qui bonis tuis fruantur, beneuolẽtiam erga te excitari, atque illos bene tibi facere velle. Esse enim, mi Socrates, instrumentum hac beneuolentiæ præstantissimũ video. At si quis beneuolentiam erga te cõcipiat, inquã, Ischomache, an propterea satis ad procurationem erit idoneus? An'non vides, quòd quum homines (vt ita dicam) vniuersi bene sibi velint, multi tamen sint, qui curam adhibere nolint, vt ea bona consequantur, quæ sibi cupiant euenire? Ego verò, inquit Ischomachus, quum tales procuratores constituere volo, etiam eos doceo curam adhibere. Quî hoc? quæso per Deos, inquam. Nam id ego planè sub doctrinam non cadere putabam, vt quis diligens efficiatur. Nec enim fieri potest, mi Socrates, ait, vt quis serie quadam omnes diligentes esse doceat. Quinam igitur, inquam ego, doceri possunt? Velim omnino mihi hos perspicuè indices. Primum, ait, mi Socrates, eos qui a vino sibi temperare nequeunt, diligentes efficere non potes.

Nam ebrietas obliuionem omnium, quæ agi oportebat, inducit. Num igitur, inquã ego, qui ab hoc se continere non possunt, soli diligentes esse nequeunt, an & alij quidam? Verò, per Iouem, ait Ischomachus, etiam illi qui somno moderari non possunt. Nam nec ipse dormiens facere quæ debebat, nec alios ad hoc posset impellere. Quid igitur? inquam ego, soli sunt hi, quibus hæc diligentia tradi non potest, an præterea quidam alij? Sanè mihi videntur, ait Ischomachus, etiam illi qui venereis rebus perditè sunt dediti, vt alius rei maiorem curam habeant, quàm illius, doceri non posse. Nam neque spes neque cura reperiri alia iucundior facilè potest, quàm sit amoris occupatio: nec inuenire supplicium grauius in procliui est, quàm si rerum expediundarum cura quis ab amoribus suis arceatur. Quamobrem quoscumque tales esse animaduerto, de ijs remissius ago, vt ne quidem coner ipsos procuratores constituere. Quid autem, inquam ego, si qui lucri faciũdi sunt cupidi, num & illi ad attentionem in rebus rusticis institui nequeunt? Non profectò, ait Ischomachus, nequeunt: immo facillimè ad hoc studium deduci possunt. Nam nihil aliud eis quod ostendas est, nisi fructuosam esse diligentiam. Ceteros autem, inquam ego, si & ijs in rebus sint continentes, in quibus hoc ab ipsis requiris, & quæstus mediocriter cupidi sint, quo tamdem pacto doces, vt pro arbitrio tuo sint diligentes? Per sanè simpliciter, ait, mi Socrates. Nam quum eos diligenter sua curare video, non solum collaudo ipsos, sed etiam vt ornem honore aliquo, do operam: sin negligentes esse, dicere ac facere conor id, quod eos mordeat. Age verò, inquam, Ischomache, nonnihil ab hac oratione de ijs, qui ad diligentiam instituuntur, deflectens, etiam illud mihi de instituendi ratione declarato: num fieri possit, vt quis ipse negligens alios efficere diligentes possit? Nequaquam, ait Ischomachus, nulloque modo magis, quàm si quis ipse musicæ imperitus, alios efficere musicos velit. Est enim difficile, doctore non rectè monstrante discere, vt præclarè aliquid efficias: itidem quum herus negligentiæ exemplum suppeditat, difficile est seruum diligentem fieri. Atque breuiter vt dicam, praui heri seruos numquam fuisse frugi animaduertisse video. Frugi autem domini seruos equidem pravos quosdam vidi, non tamen tales, qui suis heris detrimento non essent. At qui reddere quosdam velit ad attentionem idoneos, eum & inspicere opera necesse est, & in ea inquirere, & non illubenter auctori eorum, quæ præclarè perfecta sunt, gratiam referre, & non vereri merito illum supplicio adficere, qui negligens sit. Etiam illud mihi hominis barbari responsum præclarum videtur, quum rex equum nactus bonum, quem cuperet quamprimùm sagi-

Δι' γὰρ μεθύσῃ λήθω ἐμποιεῖ πάντων τῶν πρακτέων δεομένους. οἱ οὖν τότε ἀκρατεῖς μόνοι, ἐγὼ ἔφην, ἀδυνατοί εἰσιν ἀμελεῖς εἶναι, ἢ καὶ ἄλλοι τινές; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ οἱ ὑπνῶν· ὅτε γὰρ αὖ αὐτὸς δύναιτο καθεύδων τὰ δέοντα ποιεῖν, οὔτε ἄλλους παρέχεσθαι. τί οὖν, ἐγὼ ἔφην, ἕτοιμοί σοι μόνοι ἀδύνατοί ἡμῖν ἔσονται ταύτῃ τῇ ἀμελείᾳ διαλθεῖσθαι, ἢ καὶ ἄλλοι τινὲς πρὸς τούτοις; ἐμοιγέ τοι δοκοῦσιν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ οἱ τὴν ἀφροδισίοις δυσέρωτες, ἀδύνατοι εἶναι διαλθεῖσαι ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἀμελεῖσθαι ἢ τούτου. οὔτε γὰρ ἐλπίδα οὔτ' ἀμέλειαν ἡδίονα ῥᾴδιον δύρεῖν τ' τὴν παιδικῶν ἀμελείαν· οὐδὲ μὴν ὅταν πρέμη δ' πρακτέον, πυροφέαν χαλεπωτάτην δύπετές ὄσι τὸ ἀεὶ τὴν ἐρωμένων κωλύεσθαι. ἐφίεμαι οὖν, καὶ οὓς αὖ ὁ οὑτοσὶ γνῶ ὄντας, μηδ' ἀμελεῖς ἀμελεῖσθαι τὰς τούτων τινὰς καθιστάναι. τί δέ, ἔφην ἐγώ, οἵτινες αὖ ἐρωτικῶς ἔχοισι τῶ κρᾶτιστα, ἢ καὶ οὗτοι ἀδυνατοί εἰσιν εἰς ἀμέλειαν τὴν κατ' ἀγρὸν ὁρᾶσθαι παιδεύεσθαι; ἀ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, οὐδαμῶς γε, ἀλλὰ καὶ πάνυ εὐάγωγοί εἰσιν εἰς τὴν τούτων ἀμέλειαν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο δεῖ ἢ δεῖξαι μόνον αὐτοῖς ὅτι κρεῖττόν ἐστιν ἡ ἀμέλεια. τοῦ δ' ἄλλου, ἔφην ἐγώ, εἰ ἐγκρατεῖς τε εἰσὶν ὧν σὺ κελεύῃς, καὶ πρὸς τῷ φιλοκρήδεις εἶναι μετείσι ἔχουσιν, ὅπως ἐκ διδάσκῃς ὡς σὺ βούλῃ ἀμελεῖς γίγνεσθαι; ἁπλῶς, ἔφη, πάνυ, ὦ Σώκρατες. ὅταν μὲν γὰρ ἀμελοῦντα ἴδω, καὶ ἐπαινῶ καὶ τιμᾶς περιῶμαι αὐτούς· ὅταν δὲ ἀμελῶσι, λέγω τε περιῶμαι καὶ ποιεῖς ὁτιοῦν σπέρεται αὐτούς. ἴθι, ἐγὼ ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, καὶ τόδε μοι, παρατραπόμενος τὸν λόγον πρὸς τὴν παιδευομένων εἰς τὸ ἀμελεῖν, ἆρ' ἐστὶν ὅτου σπέρεται ἀμελοῦσι μᾶλλον ἢ τοῦ ἐπιστατεῖν; ἔστιν, ἔφη, καὶ πάνυ πολλοῦ. ἐπιστάτου γὰρ ἐπιστάτου ἀμελοῦσι μᾶλλον ἢ τοῦ ἱππικοῦ. καὶ πῶς δή, ἔφην ἐγώ, ἐπιστάτου ἀμελοῦσι μᾶλλον ἢ τοῦ ἱππικοῦ; ὅτι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπιστάτου μὲν ἀμελοῦντα ἰδόντες οὐδὲν πω πάνυ δεινὸν πάσχοντα ἀμελοῦσι καὶ αὐτοί· ἱππικοῦ δὲ ἀμελοῦντα ἰδόντες ἐξαπίνης ἀνατετραμμένον τὸν ἄνδρα ἢ κατακείμενον ἢ ἐκπεπτωκότα ἢ ἄλλο τι πάσχοντα δεινὸν ἐπιστάτου μὲν ἀμελοῦντα ἰδόντες ἐξαπίνης ἀνατετραμμένον τὸν ἄνδρα ἢ κατακείμενον ἢ ἐκπεπτωκότα ἢ ἄλλο τι πάσχοντα δεινὸν ἐπιστάτου μὲν ἀμελοῦντα ἰδόντες ἐξαπίνης ἀνατετραμμένον τὸν ἄνδρα ἢ κατακείμενον ἢ ἐκπεπτωκότα ἢ ἄλλο τι πάσχοντα δεινὸν ἐπιστάτου μὲν ἀμελοῦντα ἰδόντες ἐξαπίνης ἀνατετραμμένον τὸν ἄνδρα ἢ κατακείμενον ἢ ἐκπεπτωκότα ἢ ἄλλο τι πάσχοντα δεινὸν

saginari, quemdam in primis equestris rei peritum interrogaret: quidnam equum celerrimè pinguem efficeret. Fertur enim is respondisse, Oculus domini. Sic mihi videtur, Socrates, etiam alia domini oculus quã maximè pulcra & egregia efficere. Ceterum vbi, inquam ego, iam alicui vehementer inculcaueris, diligenter esse curanda quæ tu velis: num is idoneus ad procurationem erit? an & aliud quid præterea discendum erit ei, si quidem villicus esse satis aptus velit? Sanè verò, inquit Ischomachus. Nam restat vt et quid, & quando, & quo pacto sit agendum, intelligat. Nam absque hoc sit, quis villici vsus potior fuerit, quàm medici, qui haberet ille quidem ægrotantis alicuius curam; tam mane tum vesperi eum conuenien do, verũ quid ægrotus facere possit, quod ei conducat nesciat? Quòd si didicerit, inquã ego, quo pacto faciũda sint opera, nõ adhuc aliquid desiderabitur, an iam talis villicus tibi absolutus erit? Equidem arbitror, ait, discendam ei esse rationem imperãdi operarijs. Num igitur, inquã ego tu quoq; villicos instituis, vt ad imperandum sint idonei? Sanè id enitor facere, ait Ischomachus. Quæso te per Deos, inquã, quo pacto eos instituis in hoc, vt rationem regendi alios teneant? Sanè vulgariter, ait, mi Socrates, quo fit vt fortassis etiam hæc audiẽs risurus sis. Certè, inquam ego, minimè risu digna res est, Ischomache. Nam qui efficere quosdam potest idoneos ad imperandum hominibus, eum patet etiam herilem quamdam disciplinã posse tradere, quã qui teneat, possit itẽ tradere regiam. Quamobrem non irrisionẽ, sed magnã laudem mereri videris, qui hoc efficere possis. Cetera igitur animalia, mi Socrates, duabus hisce rebus parére discũt: partim quòd vbi obtemperare nolunt, puniãtur: partim quòd vbi alacriter obsequũtur, benignè cum eis agatur. Ita pulli equorum obœdire domitoribus suis ea re discũt, quòd quũ parent, suaue quid consequantur: contumaces autem molestias quasdam experiantur, donec domitoris voluntãti obsequantur. Etiam catellæ, quæ hominibus & intelligẽtia & lingua lõgè sunt inferiores, nihilominus & circumcursitare, & saltãdo se in caput deuoluere, & alia multa eodẽ hoc modo discunt. Nã vbi parẽr, aliquid eorũ quæ expetũt, cõsequuntur: vbi verò negligẽter sese gerũt, dant pœnas. Homines autẽ etiã oratione reddi obœdiẽtiores possunt, si quis demõstret ipsis expedire, vt parẽãt. Seruis ea quoq; disciplinã, quæ belluina videtur esse, valdè cõducit ad hoc, vt parére discant. Nã si gratificeris cupiditatibus gulæ ipsorũ, multũ apud eos effeceris. Naturæ autẽ ambitiosæ etiã laudẽ exacuũtur. Nã in nonnullis ingenijs non minor est fames laudis, quã in alijs cibi ac potus. Qui igitur eos docẽs, quos villicos volo cõstituere, ipse illa præsto, quibus effectũrũ me puto, vt homines magis obsequẽtes habeam: etiã hac ipsos in parte iuuo. Nã et vestes et calceamẽta, quæcũq; tribuẽda sunt operarijs,

τὴ ταχίστα παχυῶ ἵππον. δν δ' ἐπεῖν λέγεσθαι ὅπῃ ἐστότε ὀφθαλμός. ὅτῳ δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ τἆλλα μοι δοκεῖ δεστότου ὀφθαλμὸς τὰ καλά τε κἀγαθὰ μάλιστα ἀπεργάζεσθαι. ὅταν πρασιάς τινι, ἔφην ἐγώ, ὅτῳ καὶ πάνυ ἐκανῶς ὅπῃ δεῖ ὠρύχεσθαι ὧν αὖ σὺ βάλῃ; ἢ ἱκανὸς ἤδη ἔσται ὁ τοιοῦτος ὠρυχοπόδης, ἢ ἵν' καὶ ἄλλο πεσομαθητέον αὐτῷ ἔσαι, ἐμέλλῃ ἐπίτροπος ἱκανὸς ἔσεσθαι; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος. ἔτι μοί τοι λοιπὸν αὐτῷ ὅσι γνῶναι ὅ, τί τε ποιητέον, καὶ ὁπότε, καὶ ὅπως· εἰ δὲ μή, τί μᾶλλον ἐπιτρόπῳ αὖθι τούτων ὄφελος, ἢ ἰατροῦ ὃς ἐπιμελοῖτο μὴ κάμνοντός που; ποῖ τε ἰὼν μὴ ὠφελῇ, ὅ, τι δὲ συμφέρον τῷ κάμνοντι ποιεῖν εἴη, τοῦτο μὴ εἰδείη; ἐὰν δὲ μὴ καὶ τὰ ἔργα μάθῃ ὡς ἔστιν ὁρᾶσθαι, ἔτι τινός, ἔφην ἐγώ, πεσοδεήσει; ἢ ἀπεπτελεσμένος ἤδη οὗτος ἔσαι ἐπίτροπος; ἄρχε γε, ἔφην, σὺμοι δεῖν αὐτὸν μαθεῖν τὰ ῥηθησόμενα. ἢ οὖν, ἔφην ἐγώ, καὶ σὺ ἄρχειν ἱκανὸς εἶν παιδεύῃς τὸν ἐπίτροπος; πειρῶμαί γε δή, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος. καὶ πῶς δή, ἔφην ἐγώ, πρὸς τ' ἄρχειν, τὸ ἀρχικὸν εἶν ἀνθρώπων παιδεύῃς; φιλοσοφῶν, ἔφη, πάνυ, ὦ Σώκρατες· ὥστε ἴσως αὖ μὴ καταγέλαστος ἀκούσῃ. ἀμὴν δή ἄξιόν γ', ἔφην ἐγώ, τὸ πρᾶγμα καταγέλαστος ὁ Ἰσχόμαχος ἔσῃ μανθάνων ὅστις γάρ ἐσι ἀρχικὸς ἀνθρώπων δυνάμενος ποιεῖν, σφίλον ὅτι οὗτος μὴ δεσποτικὸς ἀνθρώπων δύναται ποιεῖν· ὅστις δὲ δεσποτικός, δυνατὸς ποιεῖν μὴ βασιλικός. ὥστε μὴ καταγέλαστός μοι δοκεῖ ἄξιον ἐν λῇ ἐπαίνου μεγάλου, ὃ ὅτῳ δυνάμενος ποιεῖν. ἀκήν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τἆλλα ζῶν ἐκ δυοῖν τούτοιν τὸ πείθεσθαι μάλιν δαίνουσιν, ἐκ τε τοῦ, ὅταν ἀπειθεῖν ἐπιχειρῶσι, κολάζεσθαι, μὴ ὀκ τοῦ, ὅταν προθύμως ὑπηρετῶσιν, ὧν πάσχειν. οἵτε γὰν πῶλοι καταμανθάνουσιν ὑπακούειν τοῖς πωλοδάμναις, τοῦ, ὅταν μὲν πείθωνται, τὴν ἡδονὴν τὴ αὐτοῖς γίγνεσθαι, ὅταν δὲ ἀπειθῶσιν, πράγματα ἔχωσι, ἕως ἂν ὑπηρετήσωσι τῷ γνώμῃ τοῦ· πολλὰ μανθάνει μὴ τὰ κυνίδια ὄντα, πολὺ δὲ ἀνθρώπων καὶ τὴ γνώμῃ μὴ τὴ πλείονα δεύτερα ὄντα, ὅμως μὴ δύνεται ἔχειν μὴ κυβισᾶν μὴ ἄλλα πολλὰ μανθάνειν τῷ αὐτῷ τρόπῳ. ὅταν μὲν γὰρ πέσῃ, λαμβάνει τὸ ὧν δεῖται· ὅταν δὲ ἀμελῇ, κολάζεται. ἀνθρώπους δ' ὅσι πιθανωτάτους ποιεῖν τῷ λόγῳ, ὧδε δείκνυσι ὡς συμφέρῃ αὐτοῖς πείθεσθαι τοῖς ἄλλοις ἢ δοκοῦσι σοφοὶ εἶναι, παύει ὅσιν ἐπαχθεῖς πρὸς τὸ πείθεσθαι διδάσκειν· (τῇ δ' χρεὶ αὐτὰ ὧδε τοῖς ὠθυμίαις προσχαριζόμενον πολὰ κινδύνοις πρὸ αὐτῶν) αἱ δὲ φιλότιμοι τὴν φύσεων μὴ τῷ ἐπαίνῳ προξύνουσαι. πειρῶσι δὲ τὸ ἐπαίνου ἔχειν ἥδιον εἶναι τὴν φύσεων ἢ ὄλλαι τὴν σίτων τε καὶ ποτῆν. ταῦτά τε οὖν ὅσα πρὸ αὐτοῦ ποιεῖ ὀλίγα πιθανωτέρους ἀνθρώπους ἔχειν διδάσκων οὓς ἂν ἐπιτρέψειν βούλωμαι καταστῆσαι, καὶ τάδε σύλλαμβάνω αὐτοῖς· ἱμάτιά τε γὰρ ὅσα δεῖ πρέχειν ἐμὲ τοῖς ὀργασῆρσι καὶ ὑποδήματα,

non omnia fieri æqualia curo, sed quædam deteriora, quædam meliora: vt melioribus rectius se gerentem ornem, & peiori dem deteriora. Videtur enim mihi, mi Socrates, inquit, omnino in bonis magnum quendam animi mœrorem oriri, quum opera per se fieri vident, ac nihilominus æqualia secum præmia consequi eos, qui quum opus est neque laborare neque adire pericula volunt. Quamobrem nequaquam meliores cum deterioribus præmijs æqualibus dignor, ac villicos meos laudo, quum eos optima distribuisse video in maximè dignos: sin quem vel per adulationes, vel alia quapiam inutili gratificatione video potiorem honorem consequutum: id equidem non negligo, sed obiurgo villicum, eumq; docere, mi Socrates, conor, fieri ea ne cum ipsius quidem commodo. Quum autem, inquam ego, villicus tibi satis, Ischomache, ad imperandum alijs idoneus factus est, vt iam illos obsequētes reddere possit: num illum iam perfectum tibi putas, an adhuc aliquid in eo desideratur, qui hæc quæ tu narrasti habet? Verò, inquit Ischomachus, nimirum herilibus a rebus vt abstineat, neque quidquam clepat. Nam si is, qui fructus habet in manibus, ausit eos sic interuertere, vt qui relinquuntur operibus rusticis non prosint: cui quæso fuerit vsui curatio huius in agricultura? Num igitur, inquam ego, hanc quoque iusticiam tu docendam suscipis? Omnino, ait Ischomachus. Neque tamen omnes ad parendum huic doctrinæ satis promtos inuenio. Quamobrem partim ex legibus Draconis, partim Solonis quædam adsumere conor, quibus efficiam, vt in iusticia famuli mei proficiant. Videntur enim mihi etiam hi viri multas leges de iusticia doctrinæ huius condidisse. Nam perscripserunt multandos esse qui furtum faciant, ac deprehensos esse vinciendos, morteq; adficiendos, qui ag grediantur. Quamobrem perspicuum est eos has leges sic perscripsisse, vt qui turpem illum quæstum vellent iniustis inutilem reddere. De his igitur quædam producens, atque alia de legibus regijs, famulos efficere iustos in ijs tractandis enitor, quæ in manibus habent. Nam illæ quidem leges tantum pœnas delinquentibus constituunt: at regiæ non iniustos tantum puniunt, sed iustis etiam emolumentum adferunt. Quo fit vt plerique iniusti, dum iustos locupletiores esse factos vident, præsertim quia lucri sunt cupidi, egregiè se contineant, ne quid iniustè faciant. Quos autem animaduerto beneficijs adfectos nihilominus iniusta moliri, illis vt insanabilis auariciæ hominibus vti deinceps desino. Rursum quos animaduertero non tantum elatis esse animis, quòd ob iusticiam meliori condicione sint, sed etiam laudari a me cupere: hos perinde vt ingenuos tracto, neque diuites tantum facio, sed etiam honore prosequor, vt viros bonos & honestos. Nam in hoc mihi, Socrates, differre

ὀχ ὁμοια παντα ποιῶ, ἀλλα τὰ μὲν χείρω, τὰ δὲ, βελτίω, ἵνα ᾖ ἐν κρείσσω τοῖς βελτίοσι τιμᾶν, τοὺς δὲ χείρους τὰ ἤπια διδόναι. πάνυ γάρ μοι, ἔφη, δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἀληυμία ἐγγίγνεσθαι τοῖς ἀγαθοῖς ὅταν ὁρῶσι τὰ μὲν ἔργα σὺν αὐτῇ κατα πραττόμενα, τὴν δὲ ὁμοίως τυγχάνοντας ἑαυτοῖς οὖν μήτε πονεῖν μήτε κινδυνεύειν ἐθέλοντας ὅταν δέη. αὐτός τε οἶμαι οὐδ' ὁποσιοῦν τὴν ἴσον ἀξιῶ σὲ ἀμείνους τοῖς κακίοσι τυγχάνειν, τούς τε ὠφελοῦντας ὅταν μὲν ἐθέλω ἀφελεῖσθαι κωλύοντας τοῖς κλέπτουσι ἀξίοις τὰ κερδη τισι, ἐπαινῶ· ὧν δὲ ἴδιόν τι κολακεύοντά τινα πρὸ τιμώμενον, ἢ καὶ ἄλλῃ τινὶ αὐτῷ φελεῖ χάριτι, οὐκ ἀμελῶ, ἀλλ' ἰδίᾳ παρακαλῶ, καὶ πειρῶμαι διδάσκειν, ὦ Σώκρατες, ὅπη δ' αὐτῷ σύμφορα ταῦτα ποιεῖ. ὅταν δὲ ὦ Ἰσχόμαχε, ἔφην ἐγώ, καὶ ἄρχειν ἤδη ἱκανός σοι γένηται, ὥστε ἀφθονίας πρέχεσθαι, ἢ ἀφ' ὧν τελεσιουργεῖν ἤδη τοῦτον ἤγη ἐπίτροπον, ἢ ἔτι τινὸς προσδεῖται ὁ ταῦτα ἔχων ἃ σὺ εἴρηκας; ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, τῷ τε ἀπέχεσθαι τὴν δεσποσύνην, καὶ μὴ κλέπτειν. εἰ γοῦν ὁ σὸς καρπὸς μεταχειριζόμενος τολμήσει ἀφανίζειν, ὥστε μὴ λείψειν λυσιτελοῦντας τοῖς ἔργοις, τί αὖ ὄφελος εἴη δ' ἂν σοὶ τότε ἰδίᾳ μελέτης γεωργεῖν; ἢ καὶ ταύτῃ οὖν, ἔφην ἐγώ, τὴν δικαιοσύνην οὐ δοκεῖς διδακτὸν εἶναι; καὶ πάνυ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος· οὐ μέντοι γε πάντας ἱκανοὺς ὁρίσκω ὑπακούοντας τ διδασκαλίας ταύτης. καί τοι τὰ μὲν, καὶ ἐκ τῶν δρακόντων νόμων, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν Σόλωνος πειρῶμαι, ἔφη, λαμβάνων, ἐμβιβάζειν εἰς τὴν δικαιοζώλω σὺν οἰκέτας. δοκῶσι γάρ μοι, ἔφη, καὶ οὗτοι οἱ ἄνδρες θεῖναι πολλὰς τὴν νόμους ὑπὲρ δικαιοσύνης τ διακύτης διδασκαλίας. γέγραπται γὰρ ζημιοῦσθαι ὑπὲρ τῶν κλέμματος, καὶ δεδέσθαι ἐν ὑς ἄλλῳ πονηρῷ, καὶ θανατοῦσθαι σὺν ἐγχειροῦντας. δῆλος οὖν, ἔφη, ὅτι ἔγραφον, αὐτὰ βουλόμενοι ἀλυσιτελῆ ποιῆσαι τοῖς ἀδίκοις τὴν † αἰσχροκερδίαν; ἐγὼ οὖν, ἔφη, καὶ τόνδε τὸν νόμον προφέρων ἔνια, καὶ ἄλλα τῶν βασιλικῶν νόμων προφερόμενος, πειρῶμαι δικαίου πρὸς τὰ διαχειριζόμενα ἀπεργάζεσθαι σὺν οἰκέτας. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οἱ νόμοι ζημίαν μόνον ἐσι τοῖς ἁμαρτάνουσιν, οἱ δὲ βασιλικοὶ νόμοι καὶ μισθὸν ζημιοῦσι σὺν ἀδικοῦντας, ἀλλὰ καὶ ὠφελοῦσι σὺν δικαίους. ὥστε ὁρῶντες πλουσιωτέρους γιγνομένους σὺν δικαίως τὴν ἀδίκων πολλοί, καὶ φιλοκερδεῖς ὄντες, σὺ μάλα ἐθιμένουσι ζῆν μὴ ἀδικεῖν. οὓς δ' ἂν αἰσθάνωμαι, ἔφη, ὅμως καὶ σὺ πάσχοντας, ἐπ ἀδικεῖν πειρομένους, τότε ὡς αὐτοκράτορα ποιοῦμαι. πλεονεκτοῦντας ὄντας ἤδη τ χρήσεως ἀφαιροῦμαι. ὃς δ' ἂν αὖ καταμάθω μὴ τῷ πλέον ἔχειν μόνον σπεύδοντα, ἀλλὰ καὶ ἴσων ὡς πλείστων τῷ δικαιοσύνῃ ἐπιμελούμενος δικαίως εἶναι, τούτοις ὥσπερ ἐλευθερίοις ἤδη χρῶμαι, ὑμῶν ὡς πλείστους τε μόνους πλεῖστα ποιῶν, ἀλλὰ καὶ ὑμῶν ὡς πλείστους τε καὶ ἀγαθούς. τοῦτο γάρ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, διαφέρειν

διαφέρειν ἀνὴρ φιλότιμος αὐδενὸς φιλοκερδοῦς τοῦ· ἐγὼ μὲν οὖν ἐπαινῶ καὶ τιμῶν οὐδ' ἐγὼ ἀφελήσω μὴ πονεῖν ὅταν δέῃ καὶ κινδυνεύειν, μὴ αἰσχρῶν κερδῶν ἀπέχεσθαι. ἀλλὰ μὴν τοι ἐπειδάν γε ἐμποιήσῃς τινὶ τὸ βούλεσθαι εἶναι τἀγαθά, ἐμποιήσῃς δὲ τῷ αὐτῷ τούτῳ ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ταῦτά σοι ἐπιτελῇ, ἔτι ἢ πρὸς τούτοις ἐπιστήμων κτήσῃ αὐτῷ ὃς ἂν ποιούμενα ἕκαστα τὴν ἐργασιν ὠφελιμώτερα γίγνοιτο, πρὸς δὲ τούτοις, ἀρχὴν ἵνα σοι αὐτὸν ποιήσῃς, ὡδὶ δὲ τούτοις πᾶσιν, ἤδη τε σοὶ τὰ ἐκ τῶν χρῆς ὡραῖα ἀφθονώτερα ὁπωσθῆσται, ὥσπερ σύ σοι τῷ, ὄκοτι ἐρήσομαι πρὸς τοῦτο εἴ τι πώς σοι δοκεῖ τοῦτο προσθεῖναι. πάνυ γοῦν μοι δοκεῖ ἤδη πολλὰ ἂν ἄξιον εἶναι ἐπίτροπον, οἷον τοιοῦτον. ἐκεῖνο μέντοι, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, μὴ ἀφλίπῃς, ὅμως ἀρχόταται ἐπισκοπούμενοι τὸ λόγου. ποῖον, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος. ἔλεξας σκῆπτ, ἔφην ἐγώ, ὅπως μέγιστος εἴη μαθεῖν ὅπως δεῖ ὑβρίζεσθαι ἔνιοτε· εἰ δὲ μή, οὐδὲ τ ἐπιμελήσῃ ἔφην ἄφελεῖν οὐδεὶς γίγνεται, ἐμή πῃ ἐπίσαιο ἃ δεῖ καὶ ὡς δεῖ ποιεῖν. οὐκοῦν δὴ ἔφην ὁ Ἰσχόμαχος, πῶς τέχνης μεμέληκε, ὦ Σώκρατες, αὐτὸν κελεύεις αὐτὴν διδάσκειν τ γεωργίας; αὐτὴ † γοῦν ἔφης, ἔφην ἐγώ, ἤδη ἱκανὸς ἂν ποιοῦσα σὲ αὐτὸν ἐπισταμένους αὐτὴν διδάσκειν τ γεωργίας, ἔφην ἐγώ, ἤδη ἱκανὸς ἂν ποιοῦσα σὲ αὐτὸν ἐπισταμένους αὐτὴν διδάσκειν τ γεωργίας; αὐτὴ † γοῦν ἔφης

ipsa me agriculturæ opera doceto. Enimuero mi Socrates, ait, non sic ad discendum agricultura difficilis est, vt artes ceteræ, quibus discendis propè consumi necesse est prius, quàm discipulus exercere opus possit, quòd ipsi alendo satis sit: sed partim operarios inspiciendo, partim audiendo tantum mox cognoueris, vt etiam alium, si velis, docere possis. Quinetiam arbitror, inquit, ne ipsum quidē te scire, quòd magnā eius partem iam teneas. Nam ceteri quidē artifices aliquo modo celāt ea, quæ sunt in arte cuiusuis opportunissima: verūm ex agricolis qui egregiè cōserit, maximā voluptatē capit si eū alius adspectet: itidē putabis de eo, qui semina præclarissimè spargit. Quòd si etiā roges de ijs, quæ sunt pulcerrimè elaborata, nihil te celabit, quo pacto singula fecerit. Adeò, mi Socrates, ait, etiā mores quod attinet, agricultura generosissimos efficere videtur illos, qui in ea versantur. Enimuerò, inquam ego, proœmiū ipsum præclarū est, neq; auditorē ab interrogando auertet. Tu verò propterea, quòd decorū sit discere, multo magis eam mihi enarrato. Nam tibi turpe non est, quæ facilia sunt, docere: sed mihi longè turpius, ea nescire, præsertim quum sint vtilia. Primùm igitur, ait, mi Socrates, demonstrare tibi volo, non esse difficile, quod in agricultura maximè varium esse prædicant, qui de illa plurimum verbis disserunt, quū eam exercendo non attingant. Aiunt enim illi, qui agrum rectè colere velit, primùm soli naturam esse debere cognitam. Ac rectè quidem, inquam ego, idipsum aiunt. Nam qui compertum nō habet, quid ferre solum possit: is etiam, mea sanè sententia, quæ semina spargenda, quid conserendū sit, scire nō poterit. Id verò, subiecit Ischomachus, vel alieno in solo licet cognoscere, quid ferre vel possit, vel non possit, si quis & fructus & arbores inspiciat. Posteaquàm verò quis hoc cognouit, non amplius cum Deo bellum expedit gerere. Non enim id quo indiget, seminando & conserendo, maiorem victus copiam consequetur: quàm quantam solum lubens proferet ac educabit. At si ob ignauiam possessorū vires suas declarare nequeat, sæpenumero ex loco vicino veriora de eius natura cognosci possunt, quàm si vicinū aliquem interroges. Quinetiam inculti si sit, nihilominus naturam suam indicat. Etenim quod producit etiā agrestes fructus pulcros, si colatur mites quoque fructus pulcros proferre poterit. Ac soli naturam hoc modo etiam ij, qui agriculturæ nō admodū periti sunt, discernere possunt. Enimuerò hac in parte, inquam, Ischomache, satis iam mihi confidere videor, vt metuēdum non sit, ne quòd soli naturam cognitā non habeam, abstinendum mihi sit ab agricultura. Nā recordor quid piscatores faciant, qui quū in mari occupentur, neq; consistant ad inspectionem, neq; lentè progrediantur, sed rura cursu prætereāt: nihilominus vbi fructus soli vidēt, haudquaquā pronūtiare de solo, quódnā bonum, quódue malum sit, dubitāt: sed hoc vituperant, illud laudāt. Adeoq; video illos eodem modo de bono solo pronūtiare, quo solent agriculturæ periti. Vide igitur, inquit mi Socrates, vis vt incipiam de agricultura tibi quædam in mentem reuocare? Nam futurum scio, ut quo pacto colēdus sit ager, indicaturus sim tibi, qui horum maximam partem sciat. Videor, inquam, primū hoc libēter scire cupere, mi Ischomache, (nam hominis est maximè sapientiæ studiosi) quo pacto, si ita lubeat, terram exercendo maximam hordei, maximam tritici copiam consequi possim. Ergóne nostri noualem præparari oportere ad sationem? Noui, inquā. Quid igitur, ait, si solum hyemis tempore incipiamus arare? At verò, inquā ego, tum non nisi lutum fuerit. Num igitur æstate tibi faciūdum id videtur? Durior, inquam erit terra, quàm vt moueri a iumentis possit. Fortaßis igitur, inquit, verno tempore fuerit hoc opus inchoandum. Nimirum consentaneum est, inquam, tum solum maximè motum diffundi. Immo etiam herbam ipsam aratro inuersam, mi Socrates, ait, tunc simi quidem aliquid solo suppeditare, sed nondum semen iaciendum esse, vt nascatur. Nam mea sanè sententia, puto id quoq; intelligi posse, quòd si bona futura sit noualis, necessariò pura a materia esse debeat, ac ad solem maximè tosta. Omnino, inquam, existimo debere ad hunc modum hæc sese habere. Túne verò putas, inquit, aliter fieri ea posse potiùs, quàm si quis sæpißime per æstatem terram inuertat? Equidem accuratè scio, inquit, nullo modo fieri, vt materia summo in solo appareat, & ab æstu exsiccetur, solum verò a sole torreatur: quàm si quis eā æstate media atq; etiam in meridie iumentis moueat. Quòd si homines fodiendo noualem faciāt, ait, an' nō perspicuum est eos quoq; solum a materia separare debere? Ac materiam quidē, inquam ego, proÿcere, vt in agri superficie aresçat: terram autem inuertere, vt pars eius cruda torreatur. De nouali, inquit, vides mi Socrates, vtriq; nostrum eadem videri. Videtur sanè, inquam ego. De sementis autem tempore, nū aliquid aliud statuis, ait, mi Socrates, quàm id eius esse tempus, quod superiorum ætatum homines experti, itidemque qui nunc viuunt vniuersi experiundo optimum esse animaduerterunt? Nam quum autumni tempus aduenerit, homines omnes ad Deum respiciunt, quando terra irrigata seminādi potestatem eis facturus sit. Et sunt certè, inquā ego, mi Ischomache, omnes in ea sententia homines, vt sua quidem cū uoluntate nequaquam arido in solo semen iaciant: nimirum quòd multis cum damnis conflictati essent, qui prius sementem fecerant, quàm iußi a Deo fuissent. Ergo in his, inquit Ischomachus, omnium hominum eadem est sententia. Nimirum quæ Deus docet, inquam ego, in ijs accidit vt consentiamus.

διδάσκει με αὐτὰ τὰ ἔργα τῆς γεωργίας. ἀλλὰ μὴν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὄχ ὥσπερ γε τὰς ἄλλας τέχνας καταπειρᾶσθαι δεῖ μανθάνοντας πρὸ τῆς ἀξίας τῆς τροφῆς ἐργάζεσθαι πολὺ διδασκόμενον, ὄχ οὕτω ⟨ἡ⟩ γεωργία δύσκολός ὅστι μαθεῖν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἰδὼν αὐτὸς ὁρᾷς ἐργαζομένους, τὰ δὲ ἀκούσας, οὓς οἷόν τε ἐπίστασθαι, ὥστε καὶ ἄλλον, εἰ βέλτιο, διδάσκειν. οἶμαι δ', ἔφη, πάνυ μὴ λελῆσθαι πολλὰ σεαυτὸν ὠφελήσαντα αὐτῆς. καὶ γὰρ δὴ οἱ μὲν ἄλλοι τεχνῖται ἀχρεῖόν πού τι πάντως ποιοῦσι πρὸς τὸ ὠφελιμώτατα ἧς ἕκαστος ἔχει τέχνης, τῷ δὲ γεωργῶν ὁ ἡμίλλισε μὲν φυτεύων, μάλιστ' ἂν ἥδοιτο εἴτις αὐτὸν ἐπαινοῖτο, ὁ δὲ ἐσπείρατο, ὡσαύτως· ὅ τι δὲ ἕρσοι τὴν καλῶς πεποιημένων, οὐδὲν ὅ, τι ἂν σε ἀχρεῖον ἔλαιτο ὅπως ἐποίησεν. οὕτω καὶ τὰ ἥδη, ὦ Σώκρατες, ἔφη, γλυκαιοτάτης τοῦ αὐτῆ σωίοντας ἡ γεωργία ἔοικε πρέχεσθαι. ἀλλὰ τὸ μὲν προοίμιον, ἔφην ἐγώ, καλόν, καὶ ὄχ δίκαιον ἀκούοντα ἀχαρίστεσθαι τῷ ἐρωτήματι· σὺ δὲ, ὅτι δοκεῖς ἥδη μαθεῖν, ἀπὸ τούτου πολὺ μοι μᾶλλον διέξιθι αὐτῶ. ὁ γάρ σοι αἰσχρὸν τὰ ῥᾴδια διδάσκειν ὅσιν, ἀλλ' ἐμοὶ πολὺ αἰσχιον μὴ ἐπίστασθαι, ἄλλως τε καὶ εἰ χρήσιμα ὄντα τυγχάνῃ. πρῶτος μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ⟨τοῦτο⟩ ὑμῖν βούλομαί σοι, ὡς οὐ χαλεπῶν ὅσιν ὁ λέγουσι ποικιλώτατον τῆς γεωργίας εἶναι οἱ λόγῳ μὲν ἀκριβέστατα αὐτὼ διεξιόντες, ἥκιστα δὲ ὀργαζόμενοι. φασὶ γὰρ δὴ μέλλοντα ὀρθῶς γεωργήσειν, τὼ φύσιν χρῆναι πρῶτον τῆς ἐδάφους. ὀρθῶς γε, ἔφην, ἐγὼ, ταῦτα λέγουσιν· ὁ γὰρ μὴ εἰδὼς ὅ, τι δύναται ἡ γῆ φέρειν, οὐδ' ὅ, τι σπείρεται, οἷόμαι, οὐδ' ὅ, τι φυτεύεται δῆ εἰδείη ἄν. ἀκούω, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ ὅλως τείας γῆς τοῦτό ὅσι γνῶναι ὅ, τι τε δύναται φέρειν, καὶ ὅ, τι μὴ δύναται, ὀφῶντα τοὺς καρπὼς καὶ τὰ δένδρα. ἐπίσασθαι μέντοι γ' ἄν τις, ὀκ' ἐπ συμφέρῃ θερμαχεῖν. οὐ γὰρ ἂν ὅτου δέοιτο αὐτὸς, τοῦτο σπείρειεν καὶ φυτεύων, μᾶλλον ἂν ἔχοι τὰ ὠφελήσαντα ἢ ὅ, τι ἡ γῆ ἥδοιτο. ὃ φύουσα καὶ τρέφουσα. ὧν δ' ἀρα δεῖ αὖ γνῶναι τὴν ἐχόντων αὐτῶ μὴ ἔχειν τῶ ἑαυτῆς δύναμιν ὠφελῆσαι, ἔστι καὶ πρὸ γέτου τοῦτο πολλάκις ἀληθέστερα πρὸ αὐτῆς γνῶναι ἢ πρὸ γέτονος ἀνθρώπου πυθέσθαι. καὶ χρήσεύουσα δὲ ὅμως ὠφελεῖ κνυσι τὴν αὐτῆς φύσιν· ἡ γὰρ τὰ ἄγρια καλὰ φύουσα, δύναται θεραπευομένη καὶ τὰ ἥμερα καλὰ ἐκφέρειν. φύσιν μὲν δὴ γῆς ὅτω μὴ οἱ μὲν πόνυ ἔμπροσθεν γεωργίας ὅμως δύαν' ἂν γνῶναι. ἀλλὰ ταῦτ μὲν, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, ἱκανῶς ἤδη μοι δοκῶ ἀκηκοέναι, ὡς οὐ δεῖ φοβούμενον μὴ ὃ γνῶ τὴς φύσιν, ἀπέχεσθαι γεωργίας. καὶ γὰρ δὴ, ἔφη, αὖ μέμνημαι ὅτι θαλαττουργοὶ ὄντες, μὴ ὅτε πλέοντες ὠθῶσιν, ὅθ' ἥκιστα βαδίζοντες, ἀλλὰ πρατέροντες ἅμα τοῦ ἀγεῖν, ὅταν ὀφῶσι τοῦ κυβερνήτου ἐν τῇ γῇ, ὅμως ἐκ ἀνοήτοις ἀκροφαίνεσθαι πρὸς τὴς γῆς ὁποία τε ἀγαθὴ ὅστ, καὶ ὁποία κακή· ἀλλὰ πλὴ μὲν λέγουσι, πλὴ δ' ἐπαινοῦσι. καὶ πάνυ τοίνυν τοῖς ἐμπείροις γεωργίας ὁρῶ αὐτὸν ταὐτὰ εἰσα κ' ταῦτα ἀκροφαινομένους περὶ τῆς ἀγαθῆς γῆς. πόθεν οὖν βούλῃ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀρξωμαί σε τῆς γεωργίας ⟨ὑπομιμνήσκειν⟩; οἶδα γὰρ ὅτι ὑπεσταμένῳ σοί πάνυ πολλὰ φρονῶ ὡς δεῖ γεωργεῖν. ἐκεῖνό μοι δοκῶ, ἔφη ἐγὼ ὦ Ἰσχόμαχε, πρῶτον αὖ ἡδέως μανθάνειν (φιλοσόφου γὰρ μάλιστά ὅστιν ἀνδρὸς) ὅπως αὖ ἐγὼ, εἰ βουλοίμην, γλῶ ἐργαζόμενος, πλείστας κριθὰς καὶ πλείστους πυροὺς λαμβάνοιμι. οὐκοῦν τῶτο μὲν οἶδα ὅτι ⟨δεῖ⟩ πρῶτον νέον δεῖ ὑπαργάζεσθαι; οἶδα γὰρ, ἔφην ἐγώ. εἰ δὲν ἀρχοίμεθα, ἔφη, ἀρνῶ πλὴ γλῶ χειμῶνος; ἀλλὰ πλὸς ἂν εἴη, ἐγὼ ἔφην. ἀλλὰ τῶ ἥρους σοι δοκεῖ σκληρά, ἔφη ἐγὼ, ἔσαι ἡ γῆ κινεῖν ⟨δεῖ⟩ βύγῃ. κινδυνῶδές ἔαρ⟨ε⟩, ἔφη, εἶναι τούτου τῶ ἔργου ἀρκτέον. εἰκὸς γὰρ, ἔφην ἐγὼ, ὅτι μάλιστα χεῖσθαι πλὴ γλῶ πλωικῶτα κινουμένην. καὶ πλὴ πόνυ γε αἰσχυνεφομένην, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πηνικαῦτα κ' πρῶτον μὲν τῇ γῇ ἥδη πρέπει, κρατὸν δ' οὕπω καταβαλεῖν ὥστε φύεσθαι. οἶμαι γὰρ δῆ καὶ τῶτό ὅστι γνώσκειν, ὅπ ἐμέλλῃ ἀγαθὴ ἡ νέος ἔσεσθαι, ὕλης τε δῆ καταφανὲς αὐτὴ εἶναι, καὶ ὅπλῃ ὁπηνίκα πρὸς τὸν ἥλιον. πάνυ γε, ἔφην ἐγὼ, καὶ ταῦτα οὕτως ἡγοῦμαι χρῆναι ἔχειν. ταῦτ' οἶμαι, ἔφη, σὺ ἄλλως πως νομίζῃς μᾶλλον ἂν γίγνεσθαι ἢ εἰ οἱ τῷ ἥρῳ ὁπόταν πλείστας μεταβάλλοι τὰς πλὴ γλῶ; οἶδα μὲν οἶμαι, ἔφην, ἀκριβῶς ὅπ ὀλίγοι ἂν μᾶλλον ἢ μὲν ὕλην ὠθοῖεν πολλάζοι ⟨δεῖ⟩ κυβερνήτου, ἢ γῆ ὁπόταν ⟨δεῖ⟩ τὸ ἥλιον, ἢ εἴπερ αὖ μέσῳ τῷ ἥρῳ καὶ μέσῃ τῇ ἡμέρᾳ κινοῖη ⟨δεῖ⟩ γῆ. εἰ δὲ αὖθρωποι σκοποῦντες πλὴ νέον ποιοῖεν, ἔφη, οὐκ ὄδ' ἥλον ὅπ καὶ τούτους δίκαι δεῖ ποιεῖν πλὴ γλῶ καὶ πλὴ ὕλῃ; καὶ πλὴ μέν γε ὕλῃ, ἔφην ἐγὼ, καταβαλλόμενον, ὡς αὐαίνηται ὠθὶ πολῆς, πλὴ δὲ γλῶ ⟨ἐ⟩φέν, ὡς ἡ ὠμὴ αὐτῆς ὁπηνίκ' ⟨πρὸ⟩ τῆς νεοῦ ὀρᾷς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς ἀμφοτέροις ἡμῖν αὖ ταυτὰ δοκεῖ. δοκεῖ γὰρ† οὕτω, ἔφην ἐγώ. πολύ γε μὲν δὴ σοί τ' ⟨πρὸ⟩ ὥρας ἄλλο π, ἔφη, ὦ Σώκρατες, γνῶσκειν ἢ πλὴ ὥραν ⟨πρὸ⟩ φέρειν, ἣς πάντες μὲν οἱ πρόσθεν αὖθρωποι πεῖραν λαβόντες, πάντες ⟨δ'⟩ οἱ νῦν λαμβάνοντες, ἐγνώκασι κρατίσην εἶν'; ἐπεὶ καὶ γὰρ ὁ μετοπωρεινὸς χρόνος ἔλθῃ, πάντες πε οἱ αὖθρωποι πρὸς τὸν θεὸν ἀποβλέπουσιν, ὁπότε βρέξας πλὴ γλῶ ἀφήσει αὐτὸν ⟨πρὸ⟩ φέρειν. ἐγνώκασι δέ γ', ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, καὶ βʼ μὴ οἷόν† ἐστ' ⟨πρὸ⟩ φέρειν ἐκόντες εἶν' πάντες αὖθρωποι, † δῆλον ὅπ πολλαῖς ζημίαις παλαίσαντες οἱ πρὶν κελθυθῆναι ⟨δεῖ⟩ τὸ θεοῦ ⟨πρὸ⟩ φέροντος. οὐκοῦν ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὁμογνωμονοῦμεν πάντες οἱ αὖθρωποι. ἆρ' ὁ θεὸς διδάσκῃ, ἔφην ἐγὼ, ὅτω γίγνεσθαι ὁμονοεῖν· δῆλα μὲν πᾶσι δοκεῖ βέλπον εἶναι σὺν τῷ χειμῶνι παχέα ἱμάτια φορεῖν, ⟨ὧ⟩ δυώντας καὶ

Verbi gratia, videtur omnibus melius esse, vt hyeme vestes crassiores, si quidem possint, homines gestēt.

Etiam tum ſtatuunt omnes ignem accendendum eſſe, ſi ligna ſuppetant. Verùm in hoc, ait Iſchomachus, valde diſſident multi, mi Socrates, num optima ſit ſementis præcox, an media, an ſerotina. Deus ipſe, inquam ego, non eodem ordine annos vertit, ſed hic præcoci ſementi commodiſſimus eſt, ille mediæ, alius ſerotinæ. Tu ergo, mi Socrates, ait, vtrum ducis vnã ex his ſementibus eligendam eſſe, ſiue quis multum, ſiue parum ſeminis iaciat: an facto a maximè præcoce initio, ſeminãdum vſq; ad maximè ſerotinam? Tum ego: Mihi verò videtur, inquã, Iſchomache, optimũ eſſe vt omnẽ ſemẽtẽ cum alijs vſurpemus. Nã longè melius eſſe arbitror, ſemper tantum frumenti accipere, quantum ſatis ſit: quàm aliquando admodum multum, aliquando ne tantum quidem, quantum ſufficiat. Ergo tu, ait, hac etiam in parte mecum eadem es in ſententia, mi Socrates, diſcipulus ſcilicet cum doctore, & quidem ante me quid tui eſſet iudicij pronuntians. Quid verò? inquam ego, num in ſemine iaciendo varia quædam ars ineſt? Omnino, mi Socrates, ait, hoc etiam conſideremus. Nam de manu quidem ſemen eſſe proijciendum, opinor te quoq; ſcire. Nimirum, inquam, hoc vidi. At proijcere alij æqualiter poſſunt, ait, alij non poſſunt. Hoc igitur, inquam ego, indiget exercitatione, perinde ac citharœdorum manus, vt inſeruire voluntati animi poſſit. Omnino, inquit. At ſi fuerit, ait, ſolum aliud tenuius, aliud denſius? Quid hoc, inquam, dicis? Num tenuius vocas quod eſt imbecillius, dẽſius autem, quod robuſtius? Hoc ipſum, inquit, dico. Atq; adeò te interrogo, num ſeminis tantumdem utriq; ſolo mandaturus ſis, vel vtri plus? Equidẽ arbitror, inquam, vino fortiori plus aquæ adfundendum eſſe: & homini robuſtiori plus oneris, ſi portandũ quid ſit, imponendum: ac ſi qui ſint alendi, mandaturus ſim vt plures alant ij, quibus facultates ſint maiores. At ſi ſolum imbecillum robuſtius fiat, inquam, num plus injiciendum ſit frugum, perinde ac in iumenta, doceto me. Tum ſublato riſu Iſchomachus: Ludis tu quidem, Socrates, ait. Verùm hoc ſcius velim, ſi facto aliquo in terram ſemine, deinceps vbi multum e cælo nutrimenti ſolum habuerit, herba de ſemine enata rurſus ſolum aratro inuerteris: futurum id ſolo pabuli loco, ac tamquam de ſtercore robur ei accedet. Quòd ſi autem ſolum ſinas de ſemine prorſus fruges producere, difficile eſt ſolo imbecillo multũ frugum tamdem producere. Sicut & imbecillæ ſui difficile eſt multos porcellos maiuſculos alere. An tu hoc dicis, inquam, Iſchomache, ſolo imbecilliori minus ſeminis mandandum eſſe? Ita profectò mi Socrates, inquit, túque adeò fateris hoc, qui dicis exiſtimare te omnibus imbecillioribus minus negotiorum mandandum eſſe. At ſarcula, inquam ego, quamobrem frugibus immittitis Iſchomache?

καὶ πῦρ κάειν ἅμα πᾶσι δοκεῖ, ὦ ξύλα ἔχωσιν. ἀλλ' οὐ τῷ δέ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, πολλοὶ ἤδη σῖτα φέρουσι, ὦ Σώκρατες, πρὶν τὴν αὐτὴν, πότερον ὁ πρόθυμος κράπτος, ἢ ὁ μέσος, ἢ ὁ ὀλιγοστάχυς. Ὁ δὲ θεὸς, ἔφην ἐγὼ, ὁ τὰ τοιαῦτα νέμων τὸ ἔτος ἄγει, ἀλλὰ δι' μὲν τῷ πρόθυμῳ καλλίστα, τὸ δὲ τῷ μέσῳ, τὸ δὲ τῷ ὀλιγοστάχυϊ. σὺ δὲ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πότερον ἡγῇ κρεῖττον εἶναι, εἰ τὸν αὐτὸν τῶν αὐτόθεν χρῷτο ἐκλεξάμενον, ἐάν τε πολὺ, ἐάν τε ὀλίγον αὐτὸν σπείρειν τις, ἢ ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ προθυμοτάτου μέχρι τοῦ ὀλιγοστάτου σπείροι; Ἐγὼ εἶπον, ἐμοὶ μέν, ὦ Ἰσχόμαχε, δοκεῖ κράπτον εἶναι πανὸς μετέχειν τοῦ σπόρου. πολὺ γὰρ νομίζω κρεῖττον εἶναι ἀεὶ ἀρκοῦντα σῖτον λαμβάνειν, ἢ ποτὲ μὲν πάνυ πολλὰ, ποτὲ δὲ μηδ' ἱκανόν. καὶ τοῦτο τοίνυν σύ γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁμογνωμονεῖς ἐμοὶ, ὁ μανθάνων τῷ διδάσκοντι, Ὃ ταῦτα πρόσθεν ἐμοῦ πῶς γνώμῳ ἀφρονόμενος. τί γάρ; ἔφη ἐγὼ, οὐ τῷ ῥίπτειν δ' σπέρμα ποικίλη τέχνη ἔνεστι; φαίνεται, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ καὶ τοῦτο. ὅτι μὲν γὰρ ἐκ τῆς χειρὸς δεῖ ῥίπτεσθαι δ' σπέρμα, © σύ γε οἶδα, ἔφη. καὶ γὰρ ἑώρακα, ἔφη ἐγώ. ῥίπτειν δέ γε, ἔφη, οἱ μὲν ὁμαλῶς δύνανται, οἱ δ' οὔ. ἀκοῦσαι τοῦτο μὲν, ἔφη ἐγὼ, ἤδη μελέτης δεῖται, ὥσπερ τοῖς κιθαριστοῦσι ἡ χεὶρ, ὅπως δύνηται ὑπηρετεῖν τῇ γνώμῃ. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἰὼ δέ γε ἴδω, ἔφη, ἡ γῆ ἡμῖν λεπτοτέρα, ἡ δὲ παχυτέρα. τί τοῦτο, ἐγὼ ἔφη, λέγεις; ἆρά γε τὴν μὲν λεπτοτέραν ὅπῃ ἀσθενεστέραν, τὴν δὲ παχυτέραν ὅπῃ ἰσχυροτέραν; τοῦτ', ἔφη, λέγω· καὶ ἐρωτῶ γέ σε πότερον ἴσον αὖ ἑκατέρᾳ τῇ γῇ σπέρμα διδόναι, ἢ πότερα αὖ πλέον. τῷ μὲν οἴνῳ, ἔφην ἐγὼ, νομίζω τῷ ἰσχυροτέρῳ πλεῖον ὕδωρ χεῖν· καὶ ἀνθρώπῳ τῷ ἰσχυροτέρῳ πλεῖον βάρος, ἐὰν δέῃ τι φέρειν, ἐπιτιθέναι· καὶ δεῖ τῇ σφεδαὶ πιαν, ὅτι δυνατωτέροις τρέφειν αὖ οἷς πλείους προστάξαιμι. εἰ δὲ ἡ ἀσθενὴς γῆ ἰσχυροτέρα, ἔφην ἐγὼ, γίγνεται, ὥστε πλείονα καρπὸν αὐτὴ ἐμβάλλειν, ὥσπερ τὰ ὑποζύγια, τοῦτο σύ με δίδασκε. καὶ ὁ Ἰσχόμαχος γελάσας ἔφη, ὅλως παίζεις μὲν σύ γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες· οὔ γε μέντοι ἴσθι, ἔφη, εἰ μὴ ἐμβαλὼν σπέρμα τὸ τῇ γῇ, ἔπειτα οἰ ὦ πολλὰ ἔλκει τροφὴν ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, χλόης γενομένης ἀπὸ τοῦ σπέρματος, κατασχέτης ἀνὸ πάλιν, † τοῦτο γίγνεται σίδος τῇ γῇ, καὶ ὥσπερ ὑπὸ κόπρου ἰοὺς αὐτῇ ἐγγίγνεται. ὦ μέντοι ἐκτρέφειν ἐᾷς τὴν γῆν δι' τέλους δ' σπέρμα εἰς καρπὸν, καλεπὸν τῇ ἀσθενεῖ γῇ ὃ τέλος πολὺ καρποῦ ἐκφέρειν. Ὅσοι δ' ἀσθενεῖ καλεπὸν πολλοὺς ἀσφοὺς χοίρους ἐκτρέφειν. λέγεις σὺ, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, τῇ ἀσθενεστέρᾳ γῇ μεῖον δεῖν δ' σπέρμα ἐμβαλεῖν; καὶ μὰ δι', ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ σύ γε ξυνομολογεῖς, λέγων ὅτι νομίζεις τοῖς ἀσθενεστέροις πᾶσι μεῖον προστάττειν πράγματα. οἷς δὲ δὴ σκληρὸς, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, τίνος ἕνεκα ἐμβάλλετε ὦ σῖτον; οἶδα

τὸ κόπρου γίγνεται

An

οἶδα δήπου, ἔφη, ὅτι οἱ ὦ χειμῶνι πολλὰ ὕδατα γίγνεται. τί γὰρ οὔκ; ἔφην ἐγώ. ὀκοῦν σῶμεν τὸν σῖτον καὶ καταλυφθῆναί τινα ὑπ' αὐτῆν, ἰλύος ὠθισθείσης, καὶ ψιλοῦσθαί τινας ῥίζας ὑπὸ ῥεύματος. καὶ ὕλη δὲ πολλάκις ὑπὸ τῶν ἰσάτων δήπου σωρεύομαι ὦ σῖτῳ, καὶ πνίγει σπυγμὸν αὐτῷ. πάντα, ἔφην ἐγὼ, εἰκὸς ταῦτα γίγνεσθαι. οὐκοῦν δοκεῖ σοι, ἔφη, σὺν τοῖς ἤδη ὠθισμένοις δ' ἀεὶ δεῖσθαι ὁ σῖτος; πάνυ μὲν οὖν, ἔφην ἐγώ. τῷ οὖν καπλυσθέντι πῶς οὐ ποιοῦντες δοκοῦσιν αὖ βοηθεῖν ὠθισμένῳ; ὠθισφίζοντες, ἔφην ἐγὼ, τὼ γλῶ. τί δέ, ἔφη, τῷ ἐψιλωμένῳ τὰς ῥίζας; αὖ πεποσαμισμένοι τὼ γλῶ αὖ, ἔφην ἐγώ. τί γάρ, ἔφη, ὦ ὕλη σωίγη σωεξομωσα τῷ σίτῳ, καὶ διαφθείρουσα τὸν σίτον τὼ τροφὼ, ὥσπερ οἱ κηφῆνες διαφθείρουσιν ἄχρηστοι ὄντες, τὴν μελιττῶν ἃ αὖ ἐκεῖναι ὀρθασάμεναι τροφὼ κατέθεντο; ἐκνοῦσθαι αὖ νὴ Δία τὼ τροφὼ, ἔφην ἐγὼ, δέοι τῆς ὕλης. ὥσπερ οὖν κηφῆνας ἐκ τῶν σμηνῶν ἀφαιρεῖν. οὐκοῦν, ἔφη, εἰκότως σοι δοκοῦμεν ἐμβελεῖν σὺν σκαλέοις; πάνυ γε. ἀτὰρ οἰσθημοῦμαι, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, οἷόν ἐστι δι' οὗ τὰς εἰκόνας ἐπάγεσθαι. πάνυ γὰρ σύ με ἐζωώγησας πρὸς τὴν ὕλην, οὐ κηφῆνας εἰπών, πολὺ μᾶλλον ἢ ὅτε περὶ αὐτῆς τῆς ὕλης ἔλεγες. ἀτὰρ οὖν, ἔφην ἐγὼ, ἐν βούλου ἄρα σκεῖζῃ εἰκός. δίδασκε οὖν εἴ τι ἔχεις με καὶ ἐς τοῦτο. ἰὼ μή γε φανῇς, ἔφη, καὶ εἰς τοῦτο ταυτὰ ἐμοὶ ὠθισάμενος. ὅτι μὲν οὖν τέμνειν τὸν σῖτον δεῖ οἶσθα. τί δ' οὐ μέλλω; ἔφην ἐγώ. † ποτέρα οὖν τέμνεις, ἔφη, σὰς ἔνθα πνεῖ ἄνεμος, ἢ αὖπη; σὺν αὐτῷ, ἔφην ἐγώ. χαλεπὸς γάρ, οἶμαι, καὶ βοῖς ὄμμασι καὶ ταῖς χερσὶ γίγνεται αὐτίον ἀχύρων καὶ ἀθερῶν θεύζειν. καὶ ἀκροτομίᾳ δ' αὖ, ἔφη, ἢ πρὸς γλῶ τέμνοις; ἰὼ μὲν βραχὺς ἢ ὁ καλαμος τὸ σῖτος, ἔγωγ' ἔφην καὶ τωθεν αὖ τέμνοιμι, ἵνα καὶ τὰ ἄχυρα μᾶλλον γίγνηται· ἐὰν δ' ὑψηλὸς ᾖ, νομίζω ὀρθῶς αὖ ποιεῖν μεθόμενον, ἵνα μήτε οἱ ἄλοῶντες μοχθῶσι πολὺν χρόνον, μήτε οἱ λικμῶντες, ὧν δεῖν πολὺ δέον. τότε οὖ τῇ γῇ λῴδιον ἢ ὄμμα μὴ καταλιπεῖν σὺν ᾧ φελεῖν αὖ τὼ γλῶ, μὴ ἐς κόπρου ἐμβληθέντ τὼ κόπρου συμβληθύμεν. ἑρᾷς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς ἁλίσκῃ ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ πολὺ θερισμὸν ἐσθίων; ἄτερ ἐγώ; κινδυνεύω, ἔφην ἐγὼ, καὶ βούλομαί γε σκεψασθαι εἰ καὶ ἄλοᾶν ἐπίσταμαι. ὀκοῦν, ἔφη, τοῦτο μὲν οἶσθα, ὅτι † τὸν ὑποζύγιον τὸν σῖτον. † τί δ' οὔκ; ἔφην ἐγώ. οἶσθα καὶ ὑποζύγιά τε πάντα καλούμενα ὁμοίως, βοῦς, ἡμιόνους, ἵππους. οὐκοῦν, ἔφη, ταῦτα μὲν ἤν γῆ τοσοῦτο μόνον ἐᾷ εἶναι, πατεῖν τὸν σῖτον ἑλκυσόμενα; τί δ' ἄλλο, ἔφην ἐγώ, ὑποζύγια εἰσὶν ἢ δι' ἄλλο τι ἢ ὅπως ὁ δι' ἀλοᾶν κέψουσι, © ὁμαλιῶται ὁ † ἄλοησος, τίνι ταῦτ' ἂν Σώκρατες, ἔφη, δῆλον ὅτι, ἔφην ἐγώ, οἷς ἐπαλώσαμεν. σφέφυκε γὰρ ὑπὸ τοῦ πόδας ὑποβάλλοντες τὰ ἄτερπα ἀεὶ, δηλονότι μάλιστα ὁμαλίζοιεν αὖ δ' ἀνόλ, καὶ

τὰ ὑποζύγια, ἵππον, ὄνον, βοῦν, οἶδα καὶ ἡμεῖς.

An ſcis, inquit, hyemis tempore magnam eſſe aquarum copiam? Cur non? inquam ego. Ponamus ergò fruges aliquas ab his tegi, infuſo limo, ac radices quaſdam nudari a fluxione. Nonnumquam & materia per aquas vnà cum frugibus erumpit, eaſq; ſuffocat. Hæc, inquam, omnia fieri conſentaneum eſt. An nõ igitur, ait, heic tibi fruges ope quadam egere videtur? Omnino, inquam. Quid autem agendo videntur tibi oppreſſus limo ſuccurrere poſſe? Si ſolum, inquam, leuius fecerint. Quid illis, quibus radices nudatæ ſunt? Terram vicißim aggerẽdo, inquam. Quid ſi materia cum frugibus enata eas ſuffocet, nutrimentumq; illis eripuerit, quemadmodum fuci prorſus inutiles diripiunt ea, quæ apes pro nutrimento ſibi elaborata reposuerunt? Excidi profectò, inquam ego, materiæ illius alimentum neceſſe eſt, quemadmodum fuci ex aluearibus eijciuntur. Ergóne tibi, inquam, ratione quadam conſentanea videmur ſarcula frugibus immittere? Omnino. Verùm equidem cum animo meo cogito, inquam, Iſchomache, quale quiddam ſit, aptè ſimilitudines applicare. Nam tu valde me ad iram aduerſus materiam commouiſti, poſteaquàm feciſti fucorum mentionem, multo certè magis quàm quum de ipſa materia diceres. Sed enim, inquam, ab hoc iã tempore fruges erunt demetendæ. Quamobrem ſi quid habes hac etiam in parte, doceto me. Niſi quidẽ, ait, appareat heic etiam eadem te ſcire, quæ mihi cognita ſunt. Fruges quidem reſecandas eſſe noſti. Quid' ni noſſem? inquam. Num igitur eas ita reſecas, vt ſtes vbi ventus ſpirat, inquit, an contra ventum? Non certè contra hunc, inquam. Nam & oculis et manibus moleſtia quædam exhibetur, ſi quis aduerſus paleas & ariſtas metat. Num item malis ſummos culmos præcidere, an prope terram? Si breuis, inquã, ſit culmus, equidem inferius abſcinderem, vt palearum maiorem copiã conſequerer: at ſi procerus, rectè me facturum arbitror, ſi eũ in medio reſecẽ, vt neq; tritu rantibus labor ſuperuacaneus addatur, neq; ventilãtibus. Quod itẽ in ſolo relictum eſt, arbitror exuſtum aliquam ſolo vtilitatem adferre: et in fimũ conjectũ, eum ipſum auctурum. Vides, inquit, mi Socrates, quo pacto tamquã ipſo in facinore deprehendaris, quippe qui etiam de meſſe ſcias eadem, quæ ego? Videor ſanè, inquam, & conſiderare lubet, num etiam triturandi rationem teneã. Scis igitur, ait, iumenta ad triturã vſurpari. Quid ni? inquam. Noſti etiam omnia pariter appellari iumenta, boues, mulos, equos. Atq; hæc exiſtimas nihil aliud ſcire, niſi inter agendũ frumẽta calcare? Quid enim aliud, inquã ego, ſcire poſſint iumẽta? Vt aũt cõminuatur id, quod cõminui debet, atq; tritura fiat æquabilis, cuinã mi Socrates, hoc tribuis? ait. Hauddubiè, inquã, trituratorib. Nã et inuertẽdo, et ſubijciẽdo pedib. ea, quæ necdũ trita ſũt, ſẽper ſcilicet id, quod horridũ eſt, egregiè exæquauerint,

remq, maturrimè confecerint. In his ergo, ait, nihil est quod tu minus, quàm ego, scias. Secundum hæc mi Ischomache, inquam ego, ventilãdo frumentum purgamus. Tu verò mihi dicito mi Socrates, ait Ischomachus, num scias futurum, vt si ab ea parte areæ incipias, qua ventus allabitur, palea per areã vniuersam spargantur? Nimirũ ita fieri necesse est, inquam ego. Ergo etiam est consentaneũ, ait, eas in frumẽtum incidere? Multum scilicet fuerit, inquam, paleas supra frumentum in partem areæ vacuam deferri. Quid si quis, ait, ventilandi faciat initium a loco qui auersus sit a vento? Perspicuum est, inquam, paleas mox in suo receptaculo fore. Verùm vbi iam purgaueris, ait, frumentum vsque ad areæ dimidium, num perges ita reliquas paleas euentilare frumento diffuso, an parte purgata retrò quamarctissimo loco congesta? Congesto, inquã, frumento purgato, vt paleæ vltra ipsum in partem areæ vacuam ferantur, ac non bis easdem euentilari paleas necesse sit. Profectò tu mi Socrates, ait, quo pacto frumentũ purgari quamprimum possit, vel alium docere queas. At equidem, inquam ego, ignorabam me scire, & quidem iamdudum. Quamobrem in mentẽ mihi venit, an etiã ignorem ipse, me & auri fundendi, & canendi tibia, & pingendi peritum esse. Nam hæc nemo me docuit, vti nec agri colendi rationẽ. Video autẽ homines ita ut agros colunt, etiam artes alias exercere. Iccirco, ait Ischomachus, iamdudum dicebam tibi hac etiam in parte agri colendi artem longè generosissimam esse, quòd ad discẽdum sit facillima. Age verò, inquam, noui, mi Ischomache. Nam quum mihi de facienda semente constaret, ignorabam ipse cognitum id mihi esse. Nũ igitur, inquam, ad artem agriculturæ pertinet etiã arborum consitio? Pertinet sanè, ait Ischomachus. Quì ergo, inquam ego, quæ ad sementem faciendã pertinent scio, quũ consitionis imperitus sim? Tu verò, inquit Ischomachus, non eius peritus es? Quo pacto? inquam, qui neq; cuiusmodi in solo consitio fieri debeat noui, neq; quam ad altitudinem infodi id quod conseritur, neq; ad quam latitudinem, neq; quanta longitudine in terrã demitti, neq; quo potissimum pacto collocari, vt frondescat. Age verò, inquit Ischomachus, discito quod nescis. Vidisse aũt scio te scrobes, quas plantis fodiunt. Sæpe quidem, inquam. Num igitur vidisti vmquam altiorem tribus pedibus? Non altiorem, vidi, inquam ego, pedibus duobus ac semisse. Quid autem? num quam vidisti aliquando, cuius latitudo tres pedes excederet? Immo non supra pedes duos, inquam. Age verò, inquit, etiam hoc mihi respõdeto, num quã vidisti scrobẽ, quæ * pedẽ vnum profunda non esset? Immo ne pedis quidem vnius & semissis, inquam ego. Nam plantæ inter pastinandũ effoderentur, si quidẽ vsq; adeò in summa soli superficie cõsertæ essent. Ergo tu hoc, mi Socrates, inquit, satis nosti: non effodi scrobes pedib. duob. ac semisse profundiores,

* Consule nostras annot.

καὶ πάχιστα αὐτοῖσιν. ταῦτα μὲν τοίνυν, ἔφη, ὅδ' ἐμοῦ λέπτ' γιγνώσκων. ὄκνῶ, ἔφω ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, ἐν τούτου δή κα θαρσοῦμι τὸν σῖτον λικμῶντες. καὶ λέξον γέ μοι ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἔοἶσθα ὅπ ἰὼ ἐν τῷ προσνέμουμέρους τῆς ἄλω ἀρχή, δι' ὅλης τῆς ἄλω οἴσεταί σοι τὰ ἄχυρα; αὐάγκη γὰρ, ἔφω ἐγώ. οὐκοῦν εἰκὸς καὶ ὠθισπίπτειν, ἔφη, αὐτὰ ὠθι τὸν σῖτον. πολὺ γάρ ἐστιν, ἔφω ἐγὼ, δ' ὑποδρεπεχθῶσι τὰ ἄχυρα ὑπὲρ τὸν σῖτον εἰς δ' κενὸν τῆς ἄλω. ἰὼ δέ τις, ἔφη, λικμᾷ ἐκ τοῦ ὑπιωέμου ἀρχόμενος, φίλος, ἔφω ἐγὼ, ὅπ δὖλος οὐ τῇ ἀχυροδόκῃ ἔσαι τὰ ἄχυρα. ἐπειδαὶ δὲ κα θαρῇς, ἔφη, τὸν σῖτον μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῆς ἄλω, πότερον δοῦλος οὕτω κεχυμένου τοῦ σίτου λικμήσεις τὰ ἄχυρα τὰ λοιπὰ, ἢ ἰὼν ὡς δ' κα θαρὸν πρὸς δ' πολὺν ὡς εἰς στενότατος; ἰὼν δή', ἔφω ἐγὼ, τὸν κα θαρὸν σῖτον, ἵν' ὑπερφέρηταί μοι τὰ ἄχυρα εἰς δ' κενὸν τῆς ἄλω, καὶ μὴ δὶς ταυτὰ ἄχυρα δεῖ λικμᾶν. σὺ μὲν δὴ ἄρα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, σῖτόν γε ὡς αὖ τάχιστα κα θαρὸς γένοιτο, κἂν ἄλλον δ ἰὼ διδάσκῃν. ταῦτα δίνυν, ἔφω ἐγὼ, ἐλελήθειν ἐμαυτὸν ὠθισάμενος. ἔστιν δῆ, ἔφω ἐγὼ, καὶ πάλαι. εἰνοῶ ἄρα εἰ λέλη θα καὶ χυνοχοεῖν καὶ αὐλεῖν καὶ ζωγραφεῖν ὠθισάμενος. ἐδίδαξε γὰρ οὕτω ταῦτά με οὐδείς, οὔτε γεωργεῖν· ἐρῶ δ', ὥσπερ ἐγωρχωλοῦντας, καὶ τὰς ἄλλας τέχνας ἐργαζομένους ἀνθρώπους. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἔλεγον ἐγώ σοι πάλαι ὅπ καὶ ταύτην εἶν γενναιοτάτην ἡ γεωργικὴ τέχνη, ὅπ καὶ ῥᾴστη ὅτι μαθεῖν. ἄγε δή, ἔφω ἐγὼ, οἶδα, Ἰσχόμαχε· τὰ μὲν δὴ ἀμφὶ σπόρου ὠθισάμενος, ἆρα ἐλελήθειν ἐμαυτὸν ὠθισάμενος. ἔστιν δῆ, ἔφω ἐγὼ, τῆς γεωργικῆς τέχνης καὶ ἡ τῶν δενδρῶν φυτείας ἔστι γὰρ οἶμ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος. πῶς ἂν οἶμ, ἔφω ἐγὼ, τὰ μὲν ἀμφὶ τὸν σπόρου ὠθισάμην, τὰ δ' ἀμφὶ τὼ φυτείας οὐκ ἐπίσαμαις οὐ γὰρ σὺ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἐπίσαμαι; πῶς; ἐγὼ ἔφω· ὅστις μήτ' ὢν ὁπόια τῇ γῇ δεῖ φυτεύμν οἶδα, μήτε ὁπόσον βάθος ὀρύττ' φυτὸν, μήτε ὁπόσον μῆκ' φυτὸν ἐμβαλεῖν, μήτε ὅπως ἂν οἱ τῇ γῇ κέμενον φυτὸν μαλλισ' ἂν βλασάνοι. ἴδη δή, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, μάνθανε ὅ, πι μὴ ἐπίσασαι. βοῦς μὲν γὼ οἵους ὀρύττουσι ζεῖς φυτοῖς, οἶδ' ὅτι ἑώρακας, ἔφη. ἦ πολλάκις, ἔγωγε ἔφην. ἤδη πού σ' αὐτὸ εἶδες βαθύτερον τετρόδ' ; εἶδε μά δί', ἔγωγ' ἔφω, πεν θαμιτρόδ'. τί δέ, δ' πλάτος ἤδη που τετρόδ' πλέον εἶδες; εἶδε μά δί', ἔφω ἐγὼ, διτρόδ'. ἴδη δή, ἔφη, ἦ τόδε ἀποκρίναί μοι, ἤδη που εἶδες τὸ βάθος ἐλάττονα διτροδιαίου; εἶδε μά δί', ἔφω ἐγώγε. μεμιτρόδ'. ἦ γὼ ἴδοιμ' ἂν οἷα ποιοῖτο ἂν σκαπτόμενα, ἔφω ἐγὼ, τὰ φυτὰ, εἰ λίαν γε οὕτως ἐπιτροπῆς πεφυτευμένα εἶν. ἐκεῖν τὸ μ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς οἶσθα, ὅπ ὅτε βαθύτερον τ πενθημιτρόδ' ὀρύττουσιν, ὅτε

πενθημιτρόδ'

πενθημιτρόδ' οὔτε βραχύτερον τ τεθημιτρόδ'. αὐάγκη γὰρ, ἔφω ἐγὼ, τοῦτο ὁρᾶσθαι, οὕτω κατα φανὲς ὄν. τί δ', ἔφη, ξηροτέραν ἢ ὑγροτέραν γῆν γιγνώσκεις ὁρῶν; ξηρὰ μὲν γοῦν μοι δοκεῖ, ἔφην ἐγὼ, εἶναι ἡ πρὸ τὴν λυκαβητὸν, καὶ ἡ ταύτῃ ὁμοία. ὑγρὰ δὲ, ἡ οἱ τῷ φλεγικῷ ἔλᾳ, καὶ ἡ ταύτῃ ὁμοία. πότερα οὖν, ἔφη, οἱ τῇ ξηρᾷ αὖ βαθὺν ὀρύσσοις βόθρον τῷ φυτῷ, ἢ οἱ τῇ ὑγρᾷ; οἱ τῇ ξηρᾷ νὴ δί', ἔφω ἐγώ. ἐπεὶ οἵ γε τῇ ὑγρᾷ ὀρύττωσι βαθὺν, ὕδωρ αὖ δείσκοις, καὶ οὐκ αὖ δύναιο ἔτι οἱ ὕδατι φυτεῦσαι. καλῶς μοι δοκεῖς, ἔφη, λέγειν. ἐκεῖ δ' ἐπειδὰν ὀρωρυγμένοι ὦσιν οἱ βόθροι, ὁπηνίκα δεῖ πιέναι ἐκάστοτε τὰ φυτὰ, ἆρα οἶσθ'. μάλιστα, ἔφω ἐγώ. σὺ οὖν βουλόμενος ὡς τάχιστα φῦναι αὐτὰ, πότερον κατα βαλὼν αὖ τ' γῆς τ' ἐργασμένης οἷ' ἂν βλαστὸν τῷ κλήματ' θῆττον χωρεῖν ἀπὸ τῆς μαλακῆς ἢ ἀπὸ τῆς ἀργοῦ εἰς δ' σκληρόν. δῆλον, ἔφω ἐγὼ, ὅπ ἀπὸ τῆς ἐργασμένης θᾶττον αὖ ἢ ἀπὸ τῆς ἀργοῦ βλαστάνοι. οὐκοῦν κατα βλητέα αὖ ἐν τῷ φυτῷ γῇ. τί δ' οὐ μέλλ'; ἔφω ἐγώ. πότερα δὲ ὅλον δ' κλῆμα ὀρθὸν πᾶς πρὸς τὸν οὐρανὸν βλέπον ἤγῃ μᾶλλον αὖ ῥιζοῦσθαι αὐτὸ, ἢ καὶ πλάγιόν τι ὑπὸ τῇ κατα βεβλημένῃ γῇ θείης αὖ, ὥστε κεῖσθαι ὥσπερ γάμμα ὕπτιον; οὕτω νὴ δία· πολέονες γὰρ αὖ οἱ ὀφθαλμοὶ κατὰ γῆς εἶεν· ἐν δὲ τῷ ὀφθαλμῶν καὶ αὖ ὁρῶ βλαστάνοντα τὰ φυτά. καὶ δῦ κατὰ τῆς γῆς οὖν ὀφθαλμοὺς ἡγοῦμαι δ' αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν. πολλῶν γὰρ φυομένων βλαστῶν τῆς γῆς, ταχὺ αὖ καὶ ἰσχυρὸν δ' φυτὸν ἡγοῦμαι βλαστάνειν. κατα ταυτὰ δίνυν, ἔφη, καὶ πολὺ δύτ' γιγνώσκων ἐμοὶ τυγχάνεις. ἐπαμήσασο δ' αὖ μόνον, ἔφη, τῷ γλῶ, ἢ δ' σάξεις αὖ δῦ μάλα ποῖ δ' φυτόν; σαπροιμ' αὖ, ἔφω, νὴ δί' ἐγώ. εἰ μὲν γὰρ μὴ σεσαγμένον εἶν, κατὸ μὲν τὸ ὕδατ' δῦ οἶδ' ὅπ πηλὸς ἂν γίγνοιτο ἡ ἄσακτ' γῆ, κατὸ δὲ τὸ ἥλιον ξηρὰ μέχρι βυθοῦ, ὥστε τὰ φυτὰ κίνδυν' ὑπὸ μὲν τὸ ὕδατ' σήπεσθαι μὲν δ' ὑγρότητα, αὐαίνεσθαι δὲ δι' ξηρότητα ἧκιστα χαυνότητα τῆς γῆς, θερμαινομένων τὴν ῥιζῶν. καὶ ποῖ ἀμπέλῳ ἆρα σύ γε, ἔφη, φυτείας, ὦ Σώκρατες, τὰ αὐτὰ ἐμοὶ πάντα γιγνώσκων τυγχάνῃς. ἦ καὶ συκῆ, ἔφην ἐγώ, οὕτω δὲ φυτεύῃς οἶμαι δ', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ πάλλα ἀκρόδρυα πάντα. τὴν γὰρ οἱ τῆς ἀμπέλου φυτείαν καλῶς ἐχόντ', τί ἂν ἀφθονιμάσαις εἰς τὰς ἄλλας φυτείας; ἐλαίαν δὲ πῶς, ἔφη ἐγὼ, φυτεύσομεν; ὦ Ἰσχόμαχε. ἀκριβῆ μου δοκεῖ τοῦτο, ἔφη, μάλιστα πάντ' ἐπίσαμενος. ὁρᾷς μὲν δὴ δ' ὅπ βαθύτερος ὀρύσσεται τῇ ἐλαίᾳ βόθρος. δοκεῖ γοῦν πρὸ τὰς ὁδοὺς μάλιστα ὀρύσσειν. ὁρᾷς δ' ὅπ πρέμνα πᾶσι τοῖς φυτευτηρίοις πρόσεστιν. ὁρᾷς δ', ἔφη, τὸ φυτὸν πλὴν ταῖς κεφαλαῖς πᾶσιν ὑδρικέμενον, ὁ πάντ' τὸ φυτὸν ἐστερεμνον τὸ αὖ ὡς ὁρῶ, ἔφην ἐγὼ, ἰοῦτα πάντα. ἦ ὁρᾷς δ' ἢ, ἔφη, τί

nec minus profundas pede vno çum semisse. Nimirum id, inquam ego, oculis conspici necesse est, quum adeò sit manifestum. Quid verò? ait, num intuendo terram sicciorem & humidiorem agnoscis? Siccum mihi videtur, inquam, esse solum propter Lycabettum, & si quod aliud huic est simile. Humidum verò, quod est in plaude Phalerica, & si quod illi simile est. Vtrum igitur sicco in solo profundam plantæ scrobem foderes, an in humido? Profectò in humido, inquam. Nam si in humido fodias scrobem altam, aquam inuenies, neque poteris amplius in aqua plantam conserere. Præclarè mihi dicere videris, ait. Ergo tu quum effossæ scrobes fuerint, quando vtræque plantæ collocandæ sint, iam vidisti. Maximè, inquam ego. Quum igitur eas quammaturrimè vis enasci, num germen surculi, subiectum solo culto, citius existimas per mollem terram penetrare, an per duriciem incultæ? Patet, inquam ego, citius id per cultum, quàm per incultum solum pullulare. Erit igitur, inquit, plantæ terra subijcienda. Quid ni? inquam. Vtrum verò si totum surculum rectum statuas, vt ad cælum spectet, magis eum radices acturum arbitraris, an verò si obliquum nonnihil sub terra subiecta deposueris, vt instar litteræ Gamma supinæ iaceat? Sic est, per Iouem, inquam. Nam plures hoc modo sub terra fuerint oculi, de quibus plantas sursum enasci video. Quamobrem existimo etiam oculos qui sub terra sunt, idem facere. Nam quum multa germina enascantur de terra, puto celeriter plantam pullulare. Quapropter tu de his etiam, ait, idem quod ego intelligis. Vtrum verò terram solùm aggesseris, an etiam bene circum plantam compresseris? Comprimerem, inquit. Nam nisi compressa sit, sat scio solum non compressum propter aquam instar luti futurum, ac per solem ad imum vsque siccum. Itaque periculum esset, ne plantæ ab aqua propter humoris copiam putrescerent: propter siccitatem verò, siue laxitatem terræ radicibus calefactis exarescerent. Itaque de vitium quoque, mi Socrates, consitione nihil non quod mihi cognitum sit, intelligis. Num & ficus, inquam, sic erit conserenda? Sic arbitror, ait Ischomachus, etiam arbores frugiferas omnes conserendas esse. Nam quæ in vitium consitione rectè conueniunt, cur in alijs consitionibus improbes? At oleam, inquam ego, quo pacto conseremus? Hac etiam in parte me tentas, ait, quum rectissimè rem intelligas. Nam vides sanè profundiorem oleæ scrobem fodi, quòd maxima ex parte ad vias fodiantur. Vides & in omnibus seminarijs esse stipites. Vides plantarum omnibus capitibus cœnum imponi, & partes in omnibus plantis summas esse tectas. Hæc omnia video, inquam. At quũ videas, ait,

quid eorum tibi cognitum non est? Num ignoras, mi Socrates, ait, quo pacto supra cœnum testa collocetur? Nihil profecto, inquam, Ischomache, illorum quæ commemorasti, ignoro. Sed rursus mecum ipse cogito, quamobrem quum tu me vniuersè interrogares, an conserendi rationem tenerem, id negauerim. Non enim videbar dicere posse, quo pacto consitio fiat. Verùm idè posteaquam singillatim interrogare me cepisti, respondeo tibi (quemadmodũ ais) ea quæ tu ipse scis, qui quidè insigniter agriculturæ peritus esse perhiberis. Num, inquã, Ischomache, interrogatio quædã est doctrina? Nam modo animaduerto, quo pacto de singulis ex me quæsieris. Etenim dũ me per nota ducis, atq; his consimilia cõmonstras, quæ me putabam ignorare: persuasus arbitror etiã illa me scire. An igitur, ait Ischomachus, si etiam de argẽto te interrogẽ, pulcrúmne sit nec ne: persuadere te posim, nosse te rationem explorandi bonos & adulterinos numos? Itidem de tibicinibus si te rogem, num persuadere possim, scire te rationem canendi tibijs? itemq; de pictoribus & alijs huiusmodi? Fortassis, inquam ego: quãdo tu me persuasisti peritũ me agri colẽdi esse, quamquam sciam hanc artem nullum vmquã me docuisse. Nihil horum est, inquit, mi Socrates. Immo iampridem dicebam tibi, tantã esse erga homines agriculturæ benignitatẽ, tamq; mitem hanc artẽ esse, vt et videntes & audientes statim peritos sui efficiat. Multa etiã ipsa docet, quo pacto quis ea pulcerrimè vti possit. Primùm vitis in arbores, si quidẽ aliquam arborem vicinam habeat, adscendens docet qua ratione efficere debeas, vt vitis consistat. Deinde pampinos explicans, quãdiu sunt eius vuæ adhuc teneræ, docet ea quæ tum temporis soli exposita sunt, vmbra quadam esse tegenda. Quũ aũt iam tempus est, vt vuæ a sole dulcescant, tum foliis decidẽtibus docet ipsa se nudari debere, ac fructum esse maturandũ. Ob fœcunditatem verò, quòd alias vuas maturas ostendat, alias adhuc crudiores ferat: decerpendũ semper esse docet, quod turgeat, quemadmodũ & ficus legi solent. Tum ego: Qui fit igitur, inquã, Ischomache, si quidem ad agriculturam quæ pertinent, tam ad discendum facilia sunt, atq; omnes ex æquo sciunt quid in ea faciundum sit, vt non etiam omnes pari ratione illam exerceãt: sed alij magna rerũ in abundantia copiosè viuant, alij ne quidem necessaria parare possint, atq; etiam ære sint alieno obruti? Id equidẽ exponam tibi, Socrates, ait Ischomachus. Nec enim vel agricolarũ scientia vel insc ientia facit, vt alijs copia quædã suppetat, alij premantur inopia. Neque tu facilè audiueris didi sermonem huiusmodi quemdam: Res familiaris pessum iuit, quòd seminator nõ æquabiliter semen in agrũ sparsit, neq; quòd rectè plantarũ ordines nõ instituit: neq; quòd quũ nesciret an solũ aliquod vites ferret, insterilis eas solo cõseuit: neq; quòd ignorauit aliquis bonum esse sementi, prius noualem exerceri: neq;

τί αὐτῆν ἐγνώσκῃς; ἢ δ' ὅς, πῶς αὖ σὺ τὸν πηλὸν οἶσθα ἐφ' ᾧ Σώκρατες, πῶς αὖ σὺ τὸν πηλὸν οἶσθα ἐφ' ᾧ κατ' ἀθήνας; μὰ τὸν δί', ἔφην ἐγώ, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὅπως ὦ Ἰσχόμαχε, ἀγνοῶ· ἀλλὰ πάλιν αὖ τοῦτο τί ποτε, ὅτι πάλιν ἥρου με συλλέξαι ἃ ἐπίσταμαι φυτεύειν, οὐκ ἔφην. οὐ γὰρ ἐδόκουν ἔχειν αὖ ἔμπειν οὐδὲν ἧττον φυτεύειν· ἐπεὶ δέ με κατ' οὖν ἕκαστον ἐπανερήσας ἠρώτας, ἀπεκρινόμην σοι, ὡς σὺ φῂς, ἅπερ σὺ γιγνώσκῃς, ὁ δ' ἀνὴρ λεγόμενος γεωργός. ἆρα, ἔφη, ὦ Ἰσχόμαχε, ἡ ἐρώτησις διδασκαλία ἐστίν; ἀρ' οὐ γὰρ δή, ἔφην ἐγώ, καταμανθάνω ἥ με ἐπηρώτησας ἕκαστα· ἄλλην γοῦν με δή ἐν ἐπίσταμαι, ὁμοίαν ἑαυτοῖς ἀνθρώπους ἃ οὐκ οἶόμενον ἐπίστασθαι, ἀναπειθὴς οἶμαι ὡς καὶ ταῦτα ἐπίσταμαι. ἦ δ' ὅν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ πόθεν ἀργυρίου ἐρωτῶν αὖ σε, πότερον καλὸν ἢ οὔ, διωαίμην ἂν σε πεῖσαι ὡς ἐπίσταμαι διαδοκιμάζειν τὰ καλὰ καὶ τὰ κίβδηλα ἀργύρια; ἦ πόθεν αὐλητὴν ἐρωτῶν μὴ διωαίμην ἂν πεῖσαι ὡς ἐπίσταμαι αὐλεῖν; ἦ πόθεν χορηγὸν ἢ τὴν ἄλλων τοιούτων; ἴσως ἄν, ἔφην ἐγώ. ἐπειδὴ καὶ γεωργεῖν αἰ ἐπείσας με ὡς ἐπιστήμονα εἶναι, καίπερ εἰδότα ὅτι οὐδὲς πώποτέ με ἐδίδαξε ταύτην τὴν τέχνην. οὐκ ἔστι ταῦτ', ἔφη, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ἐγὼ καὶ πάλαι σοι ἔλεγον ὅτι ἡ γεωργία οὕτω φιλάνθρωπός ἐστι καὶ πρᾶεῖα τέχνη ὥστε καὶ ὀργιζομένους καὶ ἀκηδοῦντας ἰδιώτας οὐδὺς ἐκύτης ποιεῖν. πολλὰ δ', ἔφη, καὶ αὐτὴ διδάσκει, ὡς αὖ καλλίστας αὐτῇ χρῷτο. αὐτίκα ἄμπελον αἰκαξαίνουσα μὲν ἀδῖ τὰ δένδρα, ὅταν ἔχῃ τι πλησίον δένδρον, διδάσκει ἰσάναι αὐτῷ· πλάττουσα δὲ τὰς οἴακας, ὅταν ἐπ' αὐτῇ ἀπαλοὶ οἱ βότρυες ὦσι, διδάσκει σκιάζειν τὰ ἡλιούμενα τούτῳ τῷ ὄρει· ὅταν δὲ καιρὸς ᾖ ἤδη τῷ ἡλίου ἅδῃ γλυκαίνεσθαι τὰς σταφυλὰς, φυλλορροοῦσα διδάσκει ἑαυτὴν ψιλοῦν, καὶ πεπαίνειν τὸν ὀπώραν. ἀλλὰ πολυφορίαν δὲ δὴ μὲν πέπονας διδάσκουσα βόλυς, δὴ δὲ ἔτι ὠμοτέρους φέρουσα, διδάσκει τηρεῖν ἑαυτὴν, ὥσπερ τὰ σῦκα σημαίνουσι δι' ὀρχηστικὰ ἀεί. οὕτω δὴ ταῦτα δή ἐγὼ ἔφασον, πῶς οἶσθ', ὦ Ἰσχόμαχε, εἰ οὕτω γε ῥᾴδιόν ἐστι μανθάνειν τὰ περὶ τὴν γεωργίαν, καὶ πάντες ὁμοίως ἴσασιν ἃ δεῖ ποιεῖν, ἔχει καὶ πάντες πράττουσιν ὁμοίως, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν ἀφθόνως τε ζῶσι, καὶ πολυτελῶς ἔχουσιν, οἱ δ' οὐδὲ τὰ αἰναγκαῖα διώνανται πορίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ προσοφείλουσιν; ἐγὼ δή σοι λέξω, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος. ἐπεὶ γὰρ ἡ ἰδιωτικὴν οὐδ' ἡ αἰκιστικὴν οὐδ' ἡ αἰκιστικὴν ἐστὶ γεωργὸν ἔστιν ἡ ποιοῦσα οὐ μὲν δύνασθαι, οὐ δὲ ἀπόρους εἶναι. οὐδ' ἂν ἀκούσας, ἔφη, λόγου οὕτω σμικροῦ τοσούτου, ὅτι διέφθαρται ὁ οἶκος διότι οὐκ ἐμαχὸς ὁ πατὴρ ἐστὶν ἐλεύθερος, οὐδ' ὅτι οὐκ ὀρθῶς οὐδ' ὀρθῶς ἐφύτευσεν, οὐδ' ὅτι ἀγνοήσας τὸν τῶν γῶν φέρουσαν ἀμπέλους, οὐ ἀφόρῳ ἐφύτευσεν, οὐδ' ὅτι ἠγνόησέ τις ὅτι ἀγαθὸν ἔστι τῷ πατρὶ νέον † προσερχάζεσθαι, πρωιγάβδα δὲ

οὐδ' ὅτι ἠγνόησέ τις ὡς ἀγαθὸν ἔστι τῇ γῇ κόπριον μιγνύναι· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλόν ἐστιν ἀκοῦσαι, αὐτὴν οὐ λαμβάνῃ σῖτον ἐκ τοῦ ἀγροῦ· οὐ γὰρ ὠφελεῖται ὡς κατὰ τοῦτο σπείρεται, ἵν' ὡς κάλλιστα γίγνηται. οὐδ' οἶνον ἔχει αὐτὴν· οὐ γὰρ ὠφελεῖται ὡς φυτεύσῃ ἀμπέλους, οὐδὲ αἰ οὕτω ὅπως φέρωσιν αὐτῷ. οὐδὲ ἔλαιον οὐδὲ σῦκα ἔχει αὐτήν· οὐ γὰρ ὠφελεῖται οὐδὲ τοιεῖ ὅπως ταῦτα ἔχῃ. τοιοῦτ', ἔφη, ἐστίν, ὦ Σώκρατες, ἃ ἀμφέροντες ἀνήλωσαν οἱ γεωργοί, ἀμφέροντες καὶ πράσουσι πολὺ μᾶλλον ἢ οἱ δοκοῦντες σοφόν τι εὑρηκέναι εἰς τὰ ἔργα. καὶ οἱ στρατηγοί ἐστιν οἷς τῶν στρατικῶν ἔργων οὐ γνώμη ἀμφέροντες ἀνήλωσαν, οἱ μὲν βελτίονες, οἱ δὲ χείρονές εἰσιν, ἀλλὰ σαφῶς ὠφελεῖ. ἃ γὰρ καὶ οἱ στρατηγοὶ γιγνώσκουσι πάντες καὶ τῶν ἰδιωτῶν οἱ πλῆθοι, ταῦτα οἱ μὲν ποιοῦσι τὴν ἀρχόντων, οἱ δ' οὔ. δῆ καὶ τόδε γιγνώσκουσιν ἅπαντες, ὅτι ἀμφὶ πολεμίους πορευομένους βέλτιόν ἐστι τεταγμένους πορεύεσθαι οὕτως ὡς ἂν ἥδιστα μάχοιντο, ἀδέοι. τὸ τοίνυν γιγνώσκοντες, οἱ μὲν ποιοῦσιν οὕτως, οἱ δ' οὐ ποιοῦσι. φυλακὰς ἅπαντες ἴσασιν ὅτι βέλτιόν ἐστι καθιστάναι καὶ ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς πρὸ τοῦ στρατοπέδου· ἀλλὰ καὶ τούτου οἱ μὲν ὠφελοῦνται ὡς ἔχῃ οὕτως, οἱ δ' οὐκ ὠφελοῦνται. ὅταν τε αὖ ἀμφὶ ξενοπόρων ἴωσιν, πάνυ χαλεπὸν εὑρεῖν ὅστις οὐ γιγνώσκει ὅτι προκαταλαμβάνειν τὰ ἐπίκαιρα κρεῖσσον ἢ μή· ἀλλὰ καὶ τόπου οἱ μὲν ὠφελοῦνται οὕτω ποιεῖν, οἱ δ' οὔ. ἀλλὰ καὶ κόπριον λέγουσι μὲν πάντες ὅτι ἄριστον εἰς γεωργίαν ἐστί, καὶ ὁρῶσι δὲ αὐτὸ μαλιστα γιγνομένῳ· ὅμως δὲ καὶ ἀκριβοῦντες ὡς γίγνεται, καὶ ῥᾴδιον ὂν πολλῷ ποιεῖν, οἱ μὲν καὶ πόπου ὠφελοῦνται ὅπως ἀθροίζηται, οἱ δὲ πάμελοῦσι. καί τοι ὕδωρ μὲν ὁ ἄνω θεὸς παρέχει, τὰ δὲ κοῖλα πάντα, τέλματα γίγνεται, ἡ γῆ δὲ ὕλην παντοίαν πέφυκεν, καθαίρει δὲ δὴ τῷ γλῶν τὸν μέλοντα ὠφελεῖν. ἃ δ' ἐν τοῖσδῶν αἱρεῖται, ταῦτα ἅπαξ ἐμβάλλοι εἰς ὕδωρ, ὁ χρόνος ἤδη αὐτὸν αὖ ποιοῖ οἷς ἡ γῆ ἥδεται. ποία μὲν γὰρ ὕλη, ποία δὲ γῆ οὐ ἴσασιν ἅπαξ σαίμῳ οὐ κόπρος γίγνεται; καὶ ὁπόσα δὲ δεῖ σκάπτειν ἡ γῆ ὑγροτέρα τε οὖσα πρὸς ὕδωρ ποιεῖν, ἢ ἁλμωδεστέρα πρὸς φυτείαν, καὶ ταῦτα γιγνώσκουσι μὲν πάντες, καὶ ὡς δι' ὕδατος ἰζάνεται τὰ φθορεῖς, καὶ ὡς ἡ ἅλμη κολάζεται μιγνυμένη πᾶσι τοῖς αὐάλμοις τε καὶ ὑγροῖς καὶ ξηροῖς· ἀλλὰ καὶ τούτῶν ὠφελοῦνται οἱ μὲν, οἱ δ' οὔ. εἰ δέ τις πάντα πάσιν ἀγνὼς εἴη τί δύναται φέρειν ἡ γῆ, καὶ μήτε ἰδεῖν ἔχοι καιρὸν μηδὲ φυτὸν αὐτῆς, μήτε ὅτου ἀκηκοῦσι τὴν ἀληθειαν πρὸς αὐτῆς ἔχοι, οὐ πολὺ μᾶλλον ῥᾴδιον γῆς πεῖραν λαμβάνῃ πάντα ἀνθρώπῳ ἢ ἵππου, πολὺ δὲ ῥᾷον γῆς ἢ ἀνθρώπου; οὐ γὰρ ὅστις ἔστιν ὅ, τι ὠδὶ ἀπάτη δέηνυσίν· ἀλλ' ἁπλῶς ἅτε δύναται καὶ ἃ μὴ, σαφῶς ἴσῃ τε καὶ ἀληθεύσῃ. δοκεῖ

neq; quòd ignorauit, bonum esse terræ fimum admiscere: sed multo magis audire est, Ille frumentum ex hoc fundo nullum accipit: Non enim curam adhibet, vt semen in eum spargatur, vel vt fimum habeat. Vinum is non habet: non enim curam adhibet in conserendis vitibus, & colendis quas habet, vt sint fertiles. Nec oleum nec ficus habet: non enim efficit cura studióque suo, vt habeat. Huiusmodi sunt, mi Socrates, in quibus agricolæ, quum inter se differãt, etiam diuersam fortunam experiuntur, idq; multo magis, quàm quòd sapienter ad opera quod pertineat, inuenisse nonnulli quid existimentur. Etiam imperatores interdum quibusdam in actionibus quum intelligentia non differant, nihilominus alij meliores, alij deteriores sunt: haud dubiè propter diligentiam. Nam quæ duces omnes norunt, & priuatorum pars maxima: ea duces alij faciunt, alij non faciunt. Verbi gratia, norunt omnes potius esse, vt qui per agrum hostium transeunt, instructis ordinibus iter faciant, quòd ita dimicaturi commodissimè sint, si vsus ferat: hoc igitur quum sciant, alij præstant, alij non, Norunt omnes optimum esse, diurnas & nocturnas excubias ante castra constitui: verùm id quoque vt fiat, alijs est curæ, alijs non est. Difficile sit aliquem reperire, qui quũ arcta loca transeunda sunt, non intelligat potius esse, præoccupari opportuna loca, quàm nõ: nihilominus hoc quoq; alij faciũt, alij non. Etiam fimum aiũt omnes ad agriculturam optimum quiddam esse, ac prouenire hunc sua sponte vident: tamen vt ut accuratè sciant quo pacto conficiatur, ac facilè copiam eius haberi posse, curam adhibent alij vt colligatur, alij negligunt. Atqui aquam Deus, qui supra nos est, suppeditat: & omnia caua palustria fiunt: & variam materiem solum ipsum præbet, quod quidem ab eo purgari debet, qui sementem est facturus. Quæ verò remouentur, de ijs in aquam coniectis tempus ipsum effecerit aliquid terregratum. Nam quæ materies, quæ terra non in aqua consistente fimus fit? Quam item curationem solum requirat siue humidius æquo ad sementẽ, siue ad consitionem salsius, norunt omnes. Item quo pacto fossis aqua educatur, & terra salsa corrigatur miscendo eam cum alijs non salsis, & humidis & siccis. Verum hæc quoque nonnulli diligentia sua complectuntur, alij non item. Quòd si quis omnino ignoret, quid ferre solum possit, ac neq; fructum ipsius aliquem, neque plantam inspiciendi copiam habeat, neq; sit ex quo uerum audire de eo possit: an nõ multo facilius est cuiuis homini facere soli periculum, quàm vel equi, vel hominis? Nec enim quidquam est, quod fallendi causſa ostentet: sed simpliciter quid vel possit vel non possit, declarat cum indicatione veritatis.

Videtur etiã mihi terra, ignauos & industrios egregiè explorare, quæ omnia ad cognoscẽdũ ac discendũ facilia exhibeat. Non enim vt in artibus ceteris vti excusatione inscitiæ licet ijs, qui eas non exercent, ita etiam heic fit: sed terram norunt omnes quum beneficium accipit, beneficium rependere. Quæ autẽ per agriculturã exercetur, ea insignis est ignaui animi accusatrix. Nam posse hominem absq; necessario victu viuere, nemo sibimet ipsi persuadet. At qui artem aliam nullam, quarem faciat, nouit: neq; agrum colere vult: is præ se fert, quòd vel furando, vel prædando, vel mendicando victum quærere cogitet, aut omnino rationis omnis est expers. Aiebat etiam multum in hoc, vt agricultura vel fructuosa sit, vel cum detrimento cõiuncta, situm esse, vt quiũ operarij sunt & quidem complures, alius curam adhibeat in hoc, vt operarij suo tempore opere faciundo occupentur, alius id non curet. Nam facilè vir vnus a decem alijs differt in hoc, vt suo tempore opus faciat, alius in hoc differt a ceteris, quòd ante tempus discedit. Permittere autẽ hominibus, vt totum diẽ in otio ac malè exigant, id verò facile totius operis dimidij discrimẽ habet, sicut & in itinerib. ad ducenta stadia nõnum quã homines a seinuicem stadijs centum distant ob celeritatem, quamquã & ambo sint iuuenes, et valetudine integra vtantur: quum scilicet vnus id agit, cuius causſa proficiscẽdi fecerat initium, alius animo est soluto, ac propter fontes, & sub vmbris quiescendo se recreat, omniaq; spectat, & auras teneras captat. Sic etiam ipsis in operibus perficiendis multum inter se differunt ij, qui agunt quod est ipsis mandatũ, & qui hoc non agunt, sed ne opus faciant prætextus quosdã inueniunt, concessa etiam otiandi facultate. Præclarè autem opus facere, vel negligenter facere tantũ inter se discriminis habent, quantum inter se differunt prorsus opus facere, vel prorsus otiosum esse. Vt quiũ pastinantes, qui purgare vites a materia vepribusq; debẽt, sic pastinant, vt & copiosior et pulcrior materia succrescat. Quo pacto non esse dixeris hoc otiosum? Quæ igitur familias detrimento adficiãt, multo magis hæc sunt, quàm illæ imperitiæ nimiæ. Nã quiũ sumtus integri ex re familiari procedũt, opera verò nõ perficiuntur ita, vt ex sumtu aliqua redeat vtilitas: mirũ uideri non debet, egestatẽ hinc pro abundãtia rerum oriri. Eũ verò quæstũ ex agricultura, qui diligentiã adhibere valentibus, & rectè atq; ordine agriculturã exercentib. est ad parandã rẽ efficacissimus, pater meus et ipse fecit, & me docuit. Nũquã enim permittebat, vt agrũ emerẽ cultũ: sed hortabatur vt eum, qui vel per negligentiã, vel possessorum inopiã incultus miniméque consitus esset, mercarer. Nam agros excultos magno parari pretio dicebat, & incrementum nullum habere. Qui autem incrementum nullum haberent, eos neque voluptates consimiles suppeditare ducebat. Nimirum quidquid vel posideretur vel educaretur, quod in melius proficeret, id

δοκεῖ δέμοι ἡ γῆ. ὃ τοῦ κακοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ ὃς, τῷ
οὖ γνωσκε μὴ οὐμαθὴ πᾶντα πᾶ ἔχειν, ἄφιστε ὀρε-
πάζῃν. οὐ γὰρ ὥσπερ τὰς ὄλλας τέχνας ὃις μὴ ἐρ-
γαζομένοις δῆλ πᾶφασίσασθαι ὅτι οὐκ ἐπίστανται,
γλῶ ὃ πᾶντες οἴδασιν ὅτι δεῖ πάχουσα δεῖ σκιᾶ.
ὀλλ' ἡ ὦ γεωργία δῆλ σαφὴς ψυχῆς κατήγορος
κακῆς. ὡς μὲν γὰρ αὖ δύναιτο ἀνθρωπος ζῆν ἀΐδυ
τὴν ἄνευ πηδείων, δῆλός ἐστι τοῦτο αὐτὸς αὑτὸν πείθᾳ· ὁ
δὲ μήτε ἄλλω τέχνῳ χρηματοποιὸν ὠνητόμενος,
μήτε γεωργεῖν ἐθέλων, φανερὸν ὅτι κλέπτων
ἢ ἁρπάζων ἢ πρεσευτὴν διανοεῖται βιοτεύειν, ἢ
πᾶντάπασιν ἀλήτης δῆλ. μέγα δὲ ὄλλο φέρῳ εἰς
τὸ λυσιτελεῖν γεωργίαν ἔφη καὶ μὴ λυσιτελεῖν,
ὅταν ὄνηται ἐργασηρίων καὶ πλεόνων, ὁ μὲν ἔχη ἐργασήρια
πᾶ ὠνημέλφαν εἰς τὼ ὥραν αὐτῷ· ὁ δὲ τῷ ἔργῳ οἱ
ἐργάται ὦσιν, ὁ ὃ μὴ ὠνημελῆ τότε. ῥᾳδίως δ'
αὖ ἐκ τοῦ δέκα ὄλλο φέρῃ τῷ ὁ ὥρα ἐργά-
ζεσθαι, ἢ ὄλλος γε αὖ ἐκ δέκα ὄλλο φέρῃ τῷ πρὸ τοῦ ὥρας
ἀπέναι. τὸ ὃ δὴ ἐᾶν ῥᾳδιεργεῖν δ' ὅλης τοῦ ἡμέρας
τὸν ἀνθρώπους, ῥᾳδίως δ' ἥμισυ διαφέρῃ τῷ ἔργα
πάντος. ὥσπερ καὶ ὁ ταῖς ὁδοιποσίαις παρὰ στά-
δια διακόσια ἔσιν ὅτε ζῶις ἑκατὸν σαράκοντα δρόμους
δρομέων ἀνθρωποι τῷ πάχει ἀμφότεροι, καὶ
νέοι ὄντες καὶ ὑγιαίνοντες ὅταν ὁ μὲν πρόιων ἐφ'
ὥπερ ὥρμηται βαδίζων, ὁ δὲ ἔρασται δύνῃ τῇ ψυχῇ,
μὴ πρὸ ὡρίως μὴ ὑποσκιᾶς αὐαπαύμενός τε
καὶ ἀναπνέων, μὴ αὔρας ἡδρύων μαλακᾶς. οὕτω δὲ
καὶ οἱ ζῶις ἔργοις φαλὺ δέφέρουσιν ἐς δ' αὐτῷ οἱ
πρόθυμοι ἐφ' ὥπερ τεταγμένοι εἰσι, καὶ οἱ μὴ
πρόθυμοι, δῆλ δυείσκοντες πρόφασεις τῷ μὴ
ἐργάζεσθαι, καὶ ἐ μᾶλλον ῥᾳδιουργεῖν. δ' δὲ δὴ
καὶ δ' καλῶς ἐργάζεσθαι ἢ κακῶς ὠδιμελᾶς,
τοῦτο δὴ τοσοῦτον δέφέρῳ ὅσον ἡ ὅλως ἐργάζε-
σθαι ἢ ὅλως ἀργὸν εἶναι· ὅταν σκαπάντην ἵνα ὕλης
καθαραὶ αἱ ἄμπελοι γένωνται, οὕτω σκά-
πτουσιν ὥστε πλέω καὶ καλλίω τὼ ὕλω γίγνε-
σθαι. πῶς οὕτως οὐκ ἀργὸν· αὖ φύσεως εἶναι; τὰ
οὖν ζωπετίζοντα τοὺς οἰκέτας πολὺ μᾶλλον ταῦ-
τά δῆλ ἢ αἱ λίαν ἀνεπισημεζώαι. δ' γὰρ τὰς μὴ
δαπάνας χρῆν σ' τελεῖς ὀπὶ τ' οἴκων, τὰ δὲ ἔρχα
μὴ τελεῖσθαι λυσιτελούντως πρὸς πλὼ δαπά-
νην, ταῦτα οὐκέπι δεῖ θαυμάζῃν ἐὰν αὐτὶ τῆς
πλουσίας ἔνδ φαν πᾶ ἔχηται. τοῖς γε μέντοι ὠδι-
μελεῖσθαι δυναμένοις μὴ ζωτι ταμένοις γεωρ-
γοῦσιν ἀντικατάπλω χημάπισις ἀπὸ γεωρ-
γίας καὶ αὐτοὺς ἐστιπάδυσε καὶ ἐμὲ ἐδίδαξεν ὁ
πατήρ. οὐδέποτε γὰρ ἐία χῶρον ὑβρεμομένον
ὠνεῖσθαι, ἀλλ' ὅστις ἢ δ' ἀμέλφαι ἢ δ' ἀδυνα-
μίαν τὴν κεκτημένων καὶ ἀργὸς καὶ ἀφύτευτος
εἴη, τοῦτον ὠνεῖσθαι πᾶμφ. σὺν μὴ δ' ὑβρεμένος
ἔφη καὶ πολλοῦ ἀργεῖον γίγνεσθαι, καὶ ἐπίδο-
σιν οὐκ ἔχειν· σὺν δὲ μὴ ἔχοντας ἐπίδοσιν, οὐ-
δ' ἡδονὰς ὁμοίας ὠνόμιζε πᾶ ἔχειν· ἀλλὰ πᾶν
κτῆμα καὶ ἄρεμμα δ' ὠδὶ δ' βέλπιον ἰόν,
τοῦτο

τοῦτο καὶ ὠφελέν μάλιστα ᾤετο. οὐδὲν οὕτω ἔχει πολλὰ ονα ἐπίδοσιν ἢ χῶρος ὑβ ἀργοῦ πάμφο-
ρος γινόμενος. οὖ γὰρ ἴαδι, ἔφη, ὦ Σώκρατες,
ὅτι πᾶ· ἀρχαίως τιμῆς πολλοὺς πολλαπλασίου
χώρους ἀξίους ἡμεῖς ἤδη ἐποιήσαμεν. καὶ τοῦ-
το, ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὕτω μὲν πολλοῦ ἄξιον
δ' ὠδύμημα, οὕτω δὲ καὶ μαθεῖν ῥᾴδιον, ὥστε
νωὶ ἀκούσας σὺ τοῦτο, ἐμοὶ ὁμοίως ὠδὶ πάμφο-
ρος ἄπει, καὶ ἄλλον διδάξεις ἐὰν βούλῃ. καὶ ὁ ἐμὸς ὁ
πατὴρ ὅτε ἔμαθε πᾶ ἄλλου τοῦτο, οὔτε μεμιῶν
οὔρει· ἀλλὰ δι' τὼ φιλογεωργίαν καὶ φιλοπο-
νίαν ὠδὶ θυμῆσθαι ἔφη τοιούτου χωρίου, ὅπως ἔ-
χοι ὅ, τι ποιοῖ ἅμα, καὶ ὠφελούμενος ἥδοιτο· ὠῶ
γὰρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, φύσει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
φιλογεωργότατον ἀθρωπίων ὁ ἐμὸς πατήρ. καὶ
ἐγὼ μέντοι ἀκούσας ταῦτο, ἠρόμην αὐτὸν, πότερα
δὲ, ὦ Ἰσχόμαχε, ὁπόσους ὑβρίσθη χώρους ὁ
πατὴρ σαυτὸς ἐκέκτητο, ἢ καὶ ἀπεδίδοτο εἰ πο-
λὺ ἀφύσειον ὄντα; καὶ ἀπεδίδοτο νὴ δί', ἔφη ὁ
Ἰσχόμαχος· ἀλλὰ ἄλλον τοι ὠνῆς· αὐτεωνεῖτο ἀρ-
γὸν, ὠῶ τὼ φιλεργίαν. λέγῃς, ἔφην ἐγώ, ὦ
Ἰσχόμαχε, τῷ ὄντι φύσει σὸν πατέρα φιλογεωρ-
γὸν εἶναι, οὐδὲν ἧσσον ἢ οἱ ἔμποροι φιλόσπδοί εἰσι.
καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ὠῶ δ' σφόδρα φιλεῖ σὸν
σῖτον, ὅπου ἂν ἀκούσωσι πολεῖσθαι εἶναι, ἐκεῖσε
πλέουσιν ἐπ' αὐτὸν, μὴ αἰγαῖον μὴ εὔξεινον μὴ σικε-
λικὸν πόντον περῶντες· ἔπειτα ὃ λαβόντες ὁπόσον
δύνανται πολεῖσθαι, ἄγουσιν αὐτὸν δῆ σ' θαλατ-
τῆς, καὶ ταῦτα ἐς σ' πλοῖον αὐθέμενοι ἐν ὥπερ
αὐτοὶ πλέουσι. καὶ ὅταν δεηθῶσιν ἀργυρίου, οὐκ
εἰκῇ αὐτὸν ὅτου αὖ τύχωσιν ἀπέβαλον· ἀλλ' ὅπερ
ἂν ἀκούσωσι τιμᾶσθαί τε μάλιστα ἐν σῖτον, καὶ
πλεῖστον αὐτὸν ποιοῦνται οἱ ἄνθρωποι, τού-
τοις αὐτὸν ἄγοντες πᾶ διδόασι. καὶ ὁ σὸς δὲ πα-
τὴρ οὕτω πως ἔοικε φιλογεωργὸς εἶναι. πρὸς
ταῦτα δὲ εἶπεν ὁ Ἰσχόμαχος, σὺ μὲν παίζῃς, ἔ-
φη, ὦ Σώκρατες· ἐγω δὲ καὶ φιλοικοδόμους νο-
μίζω δέν ἧττον οἵπερ ἂν ἀρδιδῶνται ὠοικο-
δομοῦντες τὰς οἰκίας, εἶτ' ἄλλας οἰκοδομοῦσι.
νὴ δία, ἐγὼ δέ γε σοι, ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ἐπο-
μόσας λέγω ἢ μὼ πιθύῃ σοι φύσει νομίζῃ φι-
λεῖν ταῦτα πάντας ἀφ' ὧν ἂν ὠφελεῖσθαι νομί-
ζωσιν. ἀτὰρ οἶνοῦ γε, ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ὡς δῦ τῇ
ὑπολήσει ὅλον τὸν λόγον βοηθοῦντα πᾶ ἔχεσθαι.
ὑπέθα γὰρ πὼ γεωργικὴν τέχνην πασῶν εἶν δύμα-
θεστάτω· καὶ νυῦ ἐγώ σε πάντ' ὧν ἤρηκας,
τοῦτο ἔχειν πάντα πάσιν ὑπὸ σοῦ αἰαπέ-
πεισμαι, νὴ δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἀλλὰ τόδε τοι,
ὦ Σώκρατες, δ' πάσης κενὸν τῶς πράξεσι, καὶ
γεωργικῆ, καὶ πολιτικῆ, καὶ οἰκονομικῆ, μὴ πο-
λεμικῆ, δ' ἀρχικὸν εἶναι, τοῦτο δὴ ξυωμολογῶ
σοι ἐγὼ πολὺ ῥᾳδιέρειν γνώμῃ τὸν ἑτέρους τὴν
ἐπορῶν· δ' μὴ σ' ῥᾳδιέρῃ, ἔφη, ὅταν πελαγίζωσι καὶ δέῃ
πράξεως ἡμεῖς πλὸς ἐλαύνοντας, οἱ μὴ τ' κελευ-
στῶν δυνάνται διαῦται λέγειν μὴ ποιεῖν ὥστε ἀκούειν
τὰς

id etiam plurimũ delectationis adferre putabat. Nihil autem maius incrementũ habet, quàm si fundus fertilissimus ex inculto fiat. Certè, mi Socrates, scire debes nos complures fundos effecisse tales, vt iã multipliciter antiquũ pretiũ superent. Atq; hoc inuentũ, Socrates, tanti est pretij, tamq; ad discendũ facile: vt quũ modò primum illud audieris, æquè tamẽ eius peritus, atq; ego, discedas: possisq; si velis, aliũ etiam docere. Meus quoq; pater neq; didicit illud ab alio, neq; sollicitè meditãdo reperit: sed propter studiũ agriculturæ ac laborum, quo flagrabat, talẽ se fundũ concupiuisse narrabat, vt simul & quod ageret, & de quo vtilitate percepta delectaretur, haberet. Erat enim a natura pater meus, mi Socrates, omnium Atheniensium agriculturæ (mea quidem sententa) studiosissimus. Quibus auditis equidem ex ipso quærebam: Vtrùm autem, inquam, Ischomache, pater tuus fundos omnes, quos excoluit, possedit ipse: an etiam vendebat eos, si magnum aliquod pretium reperiret? Vendebat certè, ait Ischomachus, verùm mox vicissim venditi loco aliũ emebat incultum, idq; propter studium faciundi operis, quod in ipso erat. Dicis tu, inquã ego, Ischomache, patrem tuũ reuera nihilo minus a natura studiosum agriculturæ fuisse, quàm mercatores frumenti sunt cupidi. Nam quia studiosissimi sunt frumenti, vbicumq; maximam eius esse copiã audierint, eò sese nauigijs conferũt, traiecto Aegæo, Euxino, Siculo mari. Posteaquàm tantam eius nacti sunt copiam, quantam possunt maximam: per mare aueliunt, & quidem illam in nauim collocatum, qua ipsimet vehuntur. Vbi pecunia ipsis opus est, non illud temerè quouis loco abijciũt: sed vbi maximũ eius esse pretium audierint, eò profecti hominibus id maximi facientibus venditum tradunt. Eodem modo pater tuus fuisse studiosus agriculturæ videtur. Ad quæ Ischomachus: Iocaris tu quidẽ, ait, Socrates. Verùm ego nihilo minus esse exstruẽdarum ædium studiosos arbitror, qui ædificijs absolutis ea vendunt, ac alia deinde ædificant. Immo per Iouem, inquam, iuratus dico tibi, mi Ischomache, omnino me tibi credere, qui existimes omnes ea diligere, de quibus aliquid se percepturos vtilitatis putãt. Verùm cogito, inquam, Ischomache, quàm egregiè totam orationem instituto argumento opitulantem exhibueris. Sumebas enim hoc argumentum: Artem agriculturæ ad discendum inter omnes alias esse facillimã. Iam verò de omnibus, quæ dixisti, ita se hoc habere prorsus abs te persuasus sum. Sic est, ait Ischomachus. De hoc aũt, mi Socrates, quod omnib. est actionib. cõmune, tũ agriculturæ, tũ administrationis ciuilis rationi, tũ domesticæ, tum bellicæ rei, nimirũ ut quis regẽdi peritus sit: adsentior equidẽ tibi, alios alijs iudicio multũ præstare. Sicut in triremi, quũ in alto diurnæ sunt nauigationes cõficiẽdæ, alij ex eorũ numero, qui hortãdo nautas excitãt eiusmodi quædã proferre ac facere possũt, vt hominũ ani-

animos exacuant ad sponte laborandum: alij tã sunt imperiti, vt duplo plus temporis in eadem nauigatione conficiunda consumant. Rursus illi cum sudore ac mutua prædicatione tam eius qui cohortatur, quàm qui obtemperant, de naui egrediuntur: hi sine sudore veniunt, ac non solum ipsi præfectum odere, sed etiam præfectus ipsos vicissim. Eodem modo etiã imperatores alij ab alijs differũt. Nam alij milites exhibent eiusmodi, qui neque laborem vllum suscipere, neq; periculum adire, neque dicto audientes esse, nisi quãtum necessitas vrgeat, velint, atq; etiam magnificè se efferant propterea, quòd duci suo aduersentur. Iidem exhibent quoq; nonnullos, qui si quid accidat rei turpis, adfici pudore nesciant. Contrà diuini, & boni, & periti rectores, quum vel hos ipsos, vel alios etiam sæpenumero accipiunt, talibus ipsis vtuntur, vt turpe quiddam designare verecundia prædediti nolint, ac rectius esse arbitrentur parére, atque etiam singuli obœdientia delectentur, & vniuersi quum labores suscipi necesse est, non illubenter eos suscipiant. Nimirum vt priuatis nonnumquam hominibus laboris studium innascitur, sic etiam toto in exercitu a bonis imperatoribus studium quoddam excitari solet, vt omnes & laborare, & ambitiosè conspici cupiant a rectore suo, dum præclarum aliquod facinus edunt. Ceterùm erga quoscumq; rectores hoc modo milites ipsos sequẽtes adfecti sunt: hi verò in potentes rectores euadunt, non illi quidem qui inter milites robustissimo sunt corpore præditi, & iaculandi sagittandiq; artem optimè tenent, ac optimum equum habent, vt tamquam præstantissimi equites ac cetrati ante alios discrimen adeant: sed qui hoc militum in animis efficere possunt, vt per ignem & quoduis periculum sequendum statuant. Hos certè meritò quis magnanimos dixerit, quos sequuntur multi eadem cum ipsis sentientes. Itidem par fuerit eum proficisci magna cum manu dicere, cuius voluntati multæ manus obsequi volunt. Ac magnus idem reapse vir est, qui res magnas consilio potius, quàm robore perficere potest. Sic etiam priuatis in actionibus, siue qui præest cũ imperio procurator fuerit, siue præses: si quidẽ præstare suos alacres & contentis virib. laborantes, & adsiduos potest: illi verò sunt, qui in bonis proficiunt, & abundantiam quamdam rerũ ingentem coparãt. Hero certè, mi Socrates, ipso in opere conspecto, qui & ignauum operarium maximo adficere malo possit, et alacrem honore maximo ornare: si quidem nihil ab operarijs insigne fiat, non possum equidẽ ipsum admirari. Quo verò conspecto moti fuerint, & quidam impetus operarios inuaserit, itemq; contentio mutua, & ambitio, quæ nemini nõ est optima: hunc equidem dixerim habere regium quoddam ingenium. Atque est hoc mea quidem sententia quouis in opere maximum, vbi aliquid per homines efficitur, etiam in agricultura. Non tamen hoc quod

τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ὡδὶ πῶς ἐθέλοντας ποιεῖν, οἱ ὅ τι ἂν ἀγνώμονές ἐσιν ὥστε πλεῖον ἢ ὀλίγα πλασίῳ χρόνῳ τὸν αὐτὸν αὐτοῖσι πλοῦτον ἢ οἱ Μ, ἰδόντες καὶ ἐπαινοῦντες ἀνάλωτοι ὦσι, τε καλοὺς καὶ οἱ πειθόμενοι ἐκ βαίνουσιν, οἱ ὃ ἀνίσχωπὶ ἥκιστα, μισοῦντες τὸν ὡδὶ τάπλω καὶ μισύμενοι. καὶ τῆν στρατηγὸν τοῦτο δὴ φέρουσιν, ἔφη, οἱ ἕτεροι τῶν ἑτέρων· οἱ μὲν γὰρ οὔτε πονεῖν ἐθέλοντας οὔτε κινδυνεύειν πρόεσθαι, πείθεσθαί τε οὐκ ἀξιοῦντας οὐδ' ἐθέλοντας, ὥστε καὶ μὴ ἀναγκάζειν, ἀλλὰ καὶ μεγαλωμένους ὡδὶ ζῆν σὺν πονεῖσθαι τῷ ἄρχοντι· οἱ ὃ αὖτοὶ ὅτοι οὐδ' αἰσχύνεσθαι ὡδὶ σαμένους πρόεσθαι, ὧν τι τῆν αἰσχρῶν συμβαίνειν. οἱ δ' αὖ ἀγαθοὶ καὶ ἀγαθοδὶ καὶ ὡδὶ κάμονες ἄρχοντες, τοὺς αὐτοὺς τούτους πολλάκις δὲ καὶ ἄλλους παλαμβάνοντες, αἰσχυνομένους τε ἔχουσιν αἰσχρόν τι ποιεῖν, καὶ πειθεσθαι οἰομένους βέλτιον εἶναι, καὶ ἀγαλλομένους τῷ πείθεσθαι ἕνα ἕκαστον, καὶ σύμπαντας, πονεῖν ὅταν δέηι, ἐκ ἀθύμως πονοῦντας. ἀλλ' ὥσπερ ἰδιώτας ἔστιν οἷς ἐγγίγνεται † φιλοτεχνία τὶς, οὕτω καὶ ὅλῳ τῷ στρατεύματι πολὺ τῆν ἀγαθῶν ἀρχόντων ἐγγίγνεται καὶ δι' φιλοτεχνεῖν δὲ φιλοτιμεῖσθαι ὀφθῆναι † καλόν τι ποιοῦντας πολὺ τῆς ἀρχοντος. πρὸς ὄντινα δ' αὖ ἄρχοντα ἀσκητέον ἐστὶν καὶ δι' τι ὸς καὶ ἀσφαλὴς κινδυνεύειν, ζεύτυς δὴ δικαίως αὖ τις καλοίη μεγαλογνώμονας, ᾧ αὖ † ταῦτα γιγνώσκοντες πολλοὶ ἕπωνται, καὶ μεγάλη χρεὶ ἐκότως οὕτω λέγοιτο πορεύεσθαι οὗ αὖ τῇ γνώμῃ πολλαὶ χεῖρες ὑπηρετεῖν ἐθέλωσι· καὶ μέγας τῷ ὄντι ὅτω αὖ ἡ ὃς αὖ μεγάλα δυνήται γνώμῃ ἀσκέαζ μᾶλλον ἢ ῥώμῃ. ὅτω ὃ καὶ οἷς ἰδίοις ἔργοις αὖ τε ἐπίτροπος ᾖ ὁ ἐφεστηκώς, αὖ τε καὶ ἐπιστάτης, ὃς αὖ δυνήται προθύμους μὴ σὺ τεταμένους πρέχεαζ εἰς δ' ἔργον καὶ ζωκρᾶς, οὔτι δὴ οἱ αὐτοντές ἐσιν ὡδὶ τἀγαθὰ, καὶ πολλῷ πλῶ πλουσίαν ποιοῦντες. τὸ δὲ δεῦτον † ὡδὶ φανέντ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὡδὶ δ' ἔργον, ὅστις δυνάται καὶ μέγιστα βλάπαι τὸν κακὸν τῆν ἐργατῆν, καὶ μέγιστα ὠφῆσαι τὸν πρόθυμον, ἐ μηδὲν ἐπίδηλον ποιήσουσιν οἱ ἐργάται, ἐγὼ μὲν αὐτὸν ὃν κ αὖ ἀγαίμιλω· ὀλὴ ὃν αὖ ἰδόντες κινηθῶσι, καὶ μᾶλ ἐκάσῳ ἐμπέσῃ τῆν ἐργατῆν καὶ φιλονεικία πρὸς ἀλλήλους καὶ φιλοτιμία κρατήσῃ οὖσα ἑκάσῳ, τοῦτον ἐγὼ φαίμι αὖ ἔχειν τι ἥδιον βασιλικῶ. καὶ ἔστ τὸ μέγιστον, ὡς ἐμοὶ δοκῆ, οὐ ποιητὴ ἔργῳ, ὅπου τ δι' ἀνθρώπων πράττεται, ἀ οὐ γεωργίᾳ δέ. οὐ μᾶλλόι μά δία τ' ὀγε ὅ, π

ἐπιμέλεια

καλλιόν τι

οὕτω

ἐπιφανέντ ὦ Σώκρ.

ὃ, πρὸς λέγῳ ἰδόντα μαθεῖν εἶναι, οὐδ' ἅπαξ ἀκούσαντα, ἀλλὰ καὶ παιδείας δεῖν φημι τοῦ ταῦτα μέλλοντι διαπράττεσθαι, καὶ φύσεως ἀγαθῆς ὑπάρξαι, καὶ (δι' μέγιστον δή) θείου γενέσθαι. οὐ γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ὅλον τοῦτο δι' ἀγαθὸν ἀνθρώπινον εἶναι, ἀλλὰ θεῖον, δι' ἐθέλοντῆν ἀρχειν σαφῶς. φάσδονται τοῖς ἀληθινῶς σωφρονοῦντι τετιλεσμένοις. δι' δὲ ἀκόντῆν τυραννεῖν διδάσιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅς αὖ ἥττωνται ἀξίους εἶναι βιοτεύειν, ὥσπερ ὁ Ταύταλος αὖ ἄδου λέγεται ἀεὶ χρόνου διατείβειν φοβούμενος μὴ δὶς ἀποθάνῃ.

quod dico, disci potest vel intuendo, vel audiendo semel: sed equidem aio etiam institutione illi opus esse, qui præstare id velit, atque vt indoles in eo bona sit: quod deniq; maximũ est, diuinus sit homo necesse est. Nam non omnino mihi videtur totum hoc bonũ humanum esse, nimirum vt quis nõ inuitis imperet, sed diuinum: quod quidem haud dubiè datur ijs, qui modestiæ quasi sacris initiati sunt. At inuitos tyrannide quadam premere, mea quidem sententia datur ijs, quos dignos esse Dij statuunt, vt sic vitam degant, quemadmodum apud inferos Tantalum perhibent æternùm agere, metuentem ne bis moriatur.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ.

ΑΛΛ' ἐμοὶ δοκεῖ τῆν καλῶν κἀγαθῶν αὐσρῶν ἔργα* ὃ μόνον τὰ μὴ σπουδῆς πρόσ-τόμενα, ἀξιομνημόνευτα εἶν, ἀλλὰ καὶ τὰ σὺ ταῖς παιδιαῖς. οἷς δὲ παρελυόμενος ταῦτα γνώσκω, δηλόσω βούλομαι. ὧν μὲ γὰρ πανηθηναίων τῆν μεγάλων ἱπποδρομία, Καλλίας δὲ ὁ Ἱππονίκου ἐρῶν ἐτύγχανεν Αὐτολύκου παιδὸς ὄντ· μὴ νενικηκότα αὐτὸν παγκράτιον ἦκεν ἄγων ὡδὶ τῶ ἀγῶν. ὡς δὲ ἡ ἱπποδρομία ἐλήλυθεν, ἔχων τὸν τε Αὐτόλυκον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶ ἀπῆ εἰς τῶ οἰ πειραιεῖ οἰκίαν· σωεστετο δὲ αὐτῷ καὶ Νικήρατ. ἰδὼν δὲ ὁμᾶ ὄντας Σωκράτῃ τε καὶ Κριτόβουλον καὶ Ἑρμογένῃ καὶ Ἀντισθένει καὶ Χαρμίδῃ, τοῖς μ ἀμφ' Αὐτόλυκον ἠγῆσθαί πινα ἔταξεν, αὐτὸς δὲ προσῆλθε τοῖς ἀμφὶ Σωκράτῃ, καὶ εἶσεν, εἰς καλόν γε ὑμῖν ζωτετύχηκα· ἐστᾶν γ' μέλλω Αὐτόλυκον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶ. οἶμαι οὖν πολὺ αἰ τῶ κατασκευῶ μοι λαμπροτέραν φανῆναι εἰ αὐσρασιν † ἐγκεκαθαρμένοις τὰς ψυχὰς, ὥσπερ ὑμῖν, ὁ αὐσρὼν κακοσμημένος εἰκ μᾶλλον ἢ εἰ στρατηγοῖς καὶ ἱππάρχοις καὶ πολιτάρχοις. ἦ ὃ Σωκράτης εἶπεν, ἀεὶ σὺ ὑδιοκώπῆς ἡμᾶς καταφρονῶν, ὅτι σὺ μὲν πρωταγόρα τε πολὺ ἀργύριον δέδωκας ὡδὶ σοφίᾳ, καὶ Γοργίᾳ Πρωδίκῳ, καὶ ἄλλοις πολλοῖς· ἡμᾶς δ' ὁρᾶς αὐτουργούς πινας τῆς φιλοσοφίας ὄντας. ἦ ὃ Καλλίας, καὶ πόθεν μέν γε, ἔφη, ἀπεκρυπτόμεθα ὑμᾶς ἔχων πολλὰ καὶ σοφὰ λέγῳ· νῦν δὲ ἐὰν πῦ ἐμοὶ ἦτε, ὡδὶ δείξω ὑμῖν ἐμαυτὸν πάνυ πολλῆς πονδῆς ἄξιον ὄντα. οἱ οὖν ἀμφὶ τὸν Σωκράτῃ πρόσω μ, ὥσπερ ἐκὸς ἦν, ἐπαινοῦντες τὰ κλῆσιν, ὃ ὑπέμενοῦτο ζωδιψπνήσειν· ὡς ὃ πάνυ ἀβόμενος φυγεῖν ἦν ἐὰ μὴ ἔμοιντο, ζωηκολούθησαν. ἔπειτα δὲ αὐτῷ οἱ μὲν γυμνασάμενοι ἢ χοισάμενοι. οἱ δὲ καὶ λουσάμενοι παρῆλθον. Αὐτόλυκ μὲν οὖν πρὸ τὸν πατέρα ἐκαθέζετο, οἱ δ' ἄλλοι, ὥσπερ ἐκὸς, κατεκλίθησαν. ΔΙΔΥΣ

XENOPHONTIS CONVIVIVM.

MIhi verò videtur ea, quæ a bonis honestísq; viris aguntur, nõ tantum seriò, sed etiam inter iocandum, memoratu esse digna. Quibus autẽ interfuerim, vt sic statuam: equidem indicare volo. Panathenæis magnis equitum habebãtur certamina cursu contendentiũ: & Callias Hipponici F. fortè tũ Autolycũ puerũ amabat, eumq; victorẽ quinquertij ad spectaculũ deducebat. Posteaquam certamina equestria peracta fuissent, Callias unà cum Autolyco eiusq; patre ad ædes suas, quas habebat in Piræo, pergebat. Comitabatur etiam ipsum Niceratus, quumq; Socratem, & Critobulum, et Hermogenem, et Antisthenem, & Charmidem vnà esse conspicaretur: iusso quodã Autolycum cũ suis deducere, accedit ad eos qui erant apud Socratem, & dixit: Peropportunè, inquit, in vos incidi. Sũ enim excepturus cõuiuio Autolycum eiusq; patrẽ. Quamobrẽ futurũ existimo, vt apparatus illustrior sit specie, si viris quib. animi purgati sint, quo in numero vos estis, ornatũ virorũ conclaue sit potius, quàm imperatoribus, & magistris equitum, et magistratuũ petitoribus. Ad ea Socrates: Semper tu nos contemnendo irrides, ait, quòd sapientiæ discendæ nomine ingentẽ Protagoræ pecuniã dederis, & Gorgiæ, & Prodico, & alijs multis: nos verò videas nostram etiam operam philosophiæ operam dare. Tum Callias: Equidem antehac, ait, occultabam multa eaq; sapientiæ plena, quæ proferre poteram. Verùm si iam apud me fueritis, demonstrabo vobis esse me quantiuis hominem pretij. Verùm Socrates & ipsius familiares, initio collaudata, ceu par erat, ipsius inuitatione, cœnaturos se cum eo non policebantur. Quum autem præ se ferret grauiter se laturum, si non sequerentur, comitati sunt eum. Deinde partim exercitati & vncti, partim etiam loti quum essent, ingressi sunt. Autolycus apud patrem adsidebat, alijs vt par erat accumbentibus.

Ac

Ac initio quidē, quū ſtatim quis animaduertiſſet, q̄d ageretur: elegātiam formæ a natura quiddam eſſe regium exiſtimaſſet, præſertim ſi quis hanc, vt tū Autolycus, cum verecūdia modeſtiaq̄ coniunctam haberet. Primùm enim quemadmodū quū noctu ſplēdor aliquis lucet, omnium is oculos in ſe conuertit: ita tum quoq̄ Autolyci forma oculos omniū ad ſeſe attraxit. Deinde illorum qui eum adſpiciebant, nemo non animo nōnihil cōmouebatur. Alij magis ſolito ſilebant, in alijs geſtus etiam aliquis nouus cernebatur. Ac videntur quidē omnes ſpectatu digni, qui ab aliquo deūm adflati detinētur: verùm qui ceteris a Dijs hoc patiuntur, præterquàm quòd adſpectu ſunt truculentiores, et in loquendo terribiliores: etiā vehemētiores eſſe apparent. At qui ab amore pudico adflati ſunt, ij tum oculos quod attinet amabiliores ſunt, & vocē mitiorem fingunt, & geſtus ad ſpeciē quamdā maximè liberalem conformant. Quæ quū id temporis præ amore Callias faceret, conſpicuus illis erat, qui eſſent huic Deo initiati. Atq̄ hi quidē cœnābāt taciti, quaſi mandatū hoc ipſis ab aliquo potiore fuiſſet. Philippus aūt ſannio, quū fores pulſaſſet, iuſſit ut is qui auditum quid vellet venerat, renuntiaret intrò, quinā eſſet, & quamobrē ad ipſos diuertere vellet. Addebat paratum ſe adeſſe cū omnib. neceſſarijs ad ſumendum cœnā alienā. Etiā puerum aiebat vehementer premi, tum quòd nihil ferret, tum quòd eſſet impranſus. Quibus auditis Callias: Turpe fuerit, ait, o viri, tectū ei denegare. Quamobrē ingrediatur ſanè. Simul ad Autolycum vultu conuerſo conſiderabat ſcilicet, cuiuſmodi hoc illi ſcomma eſſe videretur. Philippus autem quum ad conclaue viris adſignatum conſtitiſſet, ubi tum cœnabatur: Noſtis, ait, omnes, ſannionē eſſe me. Lubens autem venio, quòd magis eſſe ridiculum exiſtimarē, ad cœnā inuocatū accedere, quàm ſi inuitatus eſſem. Accumbito igitur, ait Callias. Nam quotquot heic adſunt, toti reb. ſerijs occupātur, ac riſu fortaſſis indigent. Inter cœnandum Philippus ſtatim ridiculi quiddā dicere conabatur, vt nimirū perageret ea, quorum cauſſa vocari plerumq̄ ad cœnas conſueuerat. Verùm vbi riſum non mouiſſet, moleſtè id ferre ſe non obſcurè indicabat, nec multo pòſt rurſum aliud quid rei ridiculæ proferre volebat. Quū aūt ne tū quidē ad id arriſiſſent, ipſe finē cœnandi faciens, atq̄ interim dum cœnarent ceteri, caput obnubēs, ita iacebat. Et Callias: Quid hoc rei eſt, Philippe? ait. Nū dolor aliquis te inuaſit? Tū ille ſuſpirans: Ingens profectò quidā, inquit, mi Callia. Nā quia riſus ex hominū cœtu amiſſus eſt, res meæ peſſum ſcilicet eunt. Nā antehac ea de cauſſa vocabar ad cœnas, vt quotquot adeſſēt, excitato per me riſu exhilararētur. Nūc verò quamobrem me quis inuitet? Nam equidē ſeria proferre non magis poſſum, quàm immortalis fieri: neq̄ vocabit me quiſpiā ſcilicet, vt viciſſim a me inuitetur, quòd

βούλοις μὴ οὕτω οἰνοῦσθαι τὰ γιγνόμενα, ἡγήσατ' ἂν φύσει βασιλικόν τι καλὸν εἶναι, ἄλλως καὶ ὧν μετ' αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης, καθάπερ Αὐτόλυκον τότε, κεκτῆταί τις αὐτό. πρῶτον μὲν γὰρ ὥσπερ ὅταν φέγγος πού νυκτὶ φανῇ, πάντ' ἂν προσέχεται τὰ ὄμματα, οὕτω καὶ τότε τὸ Αὐτολύκου βλ. κάλλος πᾶσ' ἂν εἶλκε τὰς ὄψεις πρὸς αὐτόν. ἔπειτα τὴν ὁρῶντ' οὐδὲν οὐκ ἔπαγέ τι τὴν ψυχὴν ὑπ' ἐκείνου. οἱ μὲν γε σιωπηρότεροι ἐγίγνοντο, οἱ δὲ καὶ ἐκμανὴς ἐζοντό πως. πάντες μὲν οὖν οἱ ἐκ θεῶν του κατεχόμενοι, ἀξιοθαυμαστοι δοκοῦσιν εἶναι· ἀλλ' οἱ μὲν ἧττον ἄλλων πρὸς βλ. χορεύτορόν τε ὁρᾶσθαι καὶ φοβερώτεροι φθέγγεσθαι καὶ σφοδρότεροι εἶναι †φέρονται· οἱδ' ἐκ τοῦ †σώφρονος ἔρωτος αὖ θεοῖ, τά τε ἄμματα φιλοφρονέστερος ἔχουσι, καὶ τὴν φωνὴν πραοτέραν ποιοῦνται, καὶ τὰ σχήματα εἰς βλ. ἐλθυθερώτατα ἄγουσιν. ἃ δὴ καὶ Καλλίας τότε ἀμφὶ βλ. ἔρωτα πάσχων, ἀξιοθέατος ἦν τοῖς τετελεσμένοις πάντως τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνοι μὲν οὖν σιωπῇ ἐδέχοντο, ὥσπερ †τὸ ἰδίοτατα χρεῖος αὐτοῖς ἐκ τοῦ κρείττονός τινος. Φίλιππος δ' ὁ γελωτοποιός, κρούσας τὴν θύραν, εἴτε τοῦ ὑπακούσαντος εἰσαγγείλαντος ὅστις τε εἴη, καὶ διότι κατάγαλ βούλοιτο, ζωνεσκευασμένος τε πᾶσαν ἔφη σκεύη τὰ ἰδιωτικά, ὥστε δεῖπνου τἀληθέστατα. καὶ ὃν παῖδα δὲ ἔφη πάνυ πιέζεσθαι, διά τε βλ. φέρθ μηδὲν, καὶ δεῖ βλ. ἀνάπαυσιν εἶναι. ὁ οὖν Καλλίας ἀκούσας ταῦτα, εἶπεν, ἀλλὰ μήτι, ὦ ἄνδρες, αἰσχρὸν τέγγος γε φθονῆσαι, εἰσίτω οὖν. καὶ ἅμα ἀπῆλθεν εἰς τὸν Αὐτόλυκον, δηλονότι ἰδησκοπῶν τί ἐκείνῳ δοξάζει βλ. σκῆμμα εἶναι. ὁ δὲ, σὰς ἰδοὺ ἀνδρῶνι οἶδα βλ. δεῖπνον ἐγώ, ἔφην, ὅπῃ μὴ γελωτοποιός ἐμι ἵστε πάντες, ἥκω δὲ πεινῶν μόνος, νομίσας γελοιότερον εἶναι βλ. ἄκλητος ἢ βλ. κεκλημένον ἐλθεῖν ἰδοὺ βλ. δεῖπνον. κατακλίνου τοίνυν, ἔφη ὁ Καλλίας, καὶ γὰρ οἱ παρόντες σπουδῆς μὲν, ὡς ὁρᾷς, μεστοί, γέλωτος δὲ ἴσως αὐδετέροι. δεῖπνοιτ' ἂν δὲ αὐτὴν ὁ φίλιππος γελοῖόν τι βύθυς ἐπιχειρῇ λέγειν, ἵνα δὴ ἰδιοτελοίη ὥσπερ ἕνεκα ἐκαλεῖτο ἑκάστοτε ἐς τὰ δεῖπνα. ὡς δ' ὀκ ἐκίνησε γέλωτα, τότε μὲν ἀχθεσθεὶς φανερὸς ἐγένετο. αὖθις δ' ὀλίγον ὕστερον ἄλλο τι γελοῖον ἐβούλετο λέγειν. ὡς δὲ οὐδὲ τότε ἐγέλασεν ἐπ' αὐτῷ, ὦ θεοῖ μεταξὺ παυσαμένου τοῦ δείπνου, συγκαλυψάμενος κατέκειτο. καὶ ὁ Καλλίας, τί τοῦτ', ἔφη, ὦ φίλιππε; δῆλ' ἢ ὀδυνᾷ σε ἔλαφε; καὶ ὃς ἀνασεναξας εἶπε, ναὶ μὰ δί', ἔφη, ὦ Καλλία, μεγάλη γε ἐπεὶ γὰρ γέλως ἰδ αὐθρώπων ἀπόλωλεν, ἐξέρρ τὰ ἐμὰ πράγματα. πρόσθεν μὲν γὰρ τότε ἐνεκα ἐκαλούμην ἰδοὺ τὰ δεῖπνα ἵνα βύφραίνοιντο οἱ συνόντες, δ' ἐμὲ γελῶντες· νυνὶ δ' τίνος ἕνεκα καλεῖ μέ τις; οὔτε γὰρ ἔγωγε σπουδάζω ἂν δυναίμην μᾶλλον ἢπερ ἀθάνατος γενέσθαι, οὔτε μοὶ ὡς αὐτοκλησόμενος καλεῖ μέ τις, ἐπεὶ*

ἐπεὶ παντὸς ἴσασιν ὅτι ἀρχὴ δὲ νομίζεται εἰς τὴν ἐμὴν οἰκίαν δεῖπνον εἰσφέρεσθαι. ἐν ἅμα λέγων ταῦτα ἀπεμύσσετό τε καὶ τῇ φωνῇ σαφῶς κλαίων ἐφαίνετο. πάντες μὲν οὖν παρεμυθοῦντό τε αὐτὸν, ὡς αὖθις γελασόμενοι, καὶ δεῖπνεῖν ἐκέλευον· Κειτόβουλος δὲ καὶ ὑβριστικώτερος ὡδὶ τοῦ οἰκτισμοῦ αὐτῷ. ὁ δ' ὡς ἤσθετο τῷ γέλωτι, ἀνεκαλύψατό τε καὶ τῇ ψυχῇ παρακελευσάμενος θαρρεῖν, ὅτι ἐσοῖτο συμβολαὶ, πάλιν ἐδείπνει. ὡς δ' ἀφηρέθησαν αἱ τράπεζαι, καὶ ἐσπείσαντο καὶ ἐπαιάνισαν, ἔρχεταί τις αὐτοῖς ὡδὶ κῶμος συρακόσιος ἀνθρωπος, ἔχων τε αὐλητρίδα ἀγαθὴν ὀρχηστρίδα τήν τε τὰ θαύματα δυναμένων ποιεῖν, καὶ παῖδα παγκάλου γε ὡραῖον, καὶ παγκάλως κιθαρίζοντα καὶ ὀρχούμενον. ταῦτα δὲ καὶ ἰδιωτικὺς ὡς οἰ θαύματα, ἀργύριον ἐλάμβανον. ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἡ αὐλητρὶς μὲν ἠύλησεν, ὁ δὲ παῖς ἐκιθάρισε, καὶ ἐδόκουν μάλα ἀμφότεροι ἱκανῶς διαφαίνειν, εἶεν ὦ Σωκράτης, νὴ δί' ὦ Καλλία τελέως ἡμᾶς ἐστᾶς. ὁ γὰρ μόνον δεῖπνον ἄμεμπτον παρέθηκας, ἀλλὰ καὶ θεάματα καὶ ἀκροάματα ἥδιστα παρέχῃς. καὶ ὃς ἔφη, τί οὖν ἐκ καὶ μύρον τις ἡμῖν ἐνέγκαι, ἵνα καὶ διαδίαι ἐστόμεθα; μηδαμῶς, ἔφη ὦ Σωκράτης. ὥσπερ γὰρ ἑτέρα ἄλλη μὲν γυναικὶ ἄλλη δὲ ἀνδρὶ ἡδεῖ, ἕτερα καὶ ὁσμὴ ἄλλη μὲν ἀνδρὶ ἄλλη δὲ γυναικὶ πρέπει. καὶ γὰρ ἀνδρὸς μὲν ἄπου ἕνεκα αὐτῷ οὐδεὶς μύρῳ χρίεται. εἰ μέντοι γυναῖκας (ἄλλως τε καὶ ὦ ὅταν νύμφας τύχωσιν οὖσαι, ὥσπερ ἡ Νικηράτου καὶ Κερβούλου) μύρου † μή τι καὶ προσδέονται. αὗται γὰρ τούτου ἥδιστα. ἐλαίου δὲ τοῦ ἐν γυμνασίοις ὁσμὴ καὶ παρεῦσα ἡδίων ἢ μύρου γυναιξί, καὶ ἀπεοῦσα ποθεινοτέρα. καὶ γὰρ δὴ μύρῳ μὲν ὁ ἀλιφόμενος καὶ δοῦλος καὶ ἐλεύθερος ὀδμὴν ἅπασ' ὁμοίαν ἔχει· αἱ δ' ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας μάθησις ὁσμὴ ἰδιότητα ἀνθρώπων τε πλοῦτον * δέονται, εἰ μέλλοιεν ἡδεῖαί τε καὶ ἐλευθέριοι ἔνεσθαι. καὶ ὁ Λύκων ἔφη, ἀκοῦ νέοι μὲν ἂν ἔμ ταῦτα, ἡμᾶς δὲ οὐ μηκέτι γυμναζομένους πιος ἔχῃς δεήσῃ καλοκἀγαθίας νὴ δί', ἔφη ὁ Σωκράτης. πόθεν αὖτις δῆτα τὸ χρίσμα λάβοι; ὁ μὰ δί', ἔφη, ὁ πρὸς τῶν μυροπωλῶν. ἀλλὰ πόθεν δή; ὁ μὲν Θεόγνις ἔφη,

Εὖ λῃῦν μή ν' ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι· ἢν δὲ κακοῖσι
† Συμμιγῇς, ἀπολεῖς καὶ † ἐόντα νόον.

ὁ δὲ

quòd norint omnes prorſus in more non eſſe, vt meas in ædes cœna inferatur. Atq̄ interim dum hæc diceret, nares emungebat, & voce fletum egregiè exprimebat. Quamobrem omnes hominem cōſolari, quaſi rurſum riſuri eſſent, atq̄ vti cœnaret hortari, Critobulo hac in commiſeratione cachinnum tollente. Ibi Philippus, qui riſum audiſſet, detecta facie ſuum ipſius animum cohortatus, vti confideret non defutura ſibi conuiuia, rurſus cœnabat. Menſis tamdem ſublatis, ac libationibus pæaneq̄ abſolutis: Syracuſanus quidam ad comeſationem accedit, qui ſecum & tibicinam egregiam, & ſaltatricem earum ex numero haberet, quæ mira quædam efficiunt, item q̄ formoſum admodū puerū, bellè admodū canentem citharæ & ſaltantem. Atq̄ hæc ille miraculi loco exhibendo, pecuniam adquirebat. Poſteaquam tibicina & puer cecinisſent, illa tibia, hic cithara, viderentur q̄ ſatis homines exhilaraſſe: Per Iouem, ait, mi Callia, abſoluto nos conuiuio excipis. Non enim tantū cœnam minime contemnendam nobis apposuiſti, ſed etiam ſpectacula et acroamata iucūdiſſima exhibes. Tū ille: Quid ergo? inquit, ſi quis unguentum nobis attulerit, vt etiā fragrantia odoris excipiamur? Nequaquam, ait Socrates. Nam vti veſtis alia viro, alia mulieri pulcra eſt: ſic alius odor virum, alius mulierem decet. Nemo certè virorum vnguento viri cauſſa ſeſe vngit. Mulieres verò, (præſertim ſi ſponſæ ſint, quemadmodum iam eſt filia Nicerati & Critobuli) ne ipſæ quidem vnguentum requirunt. Nam ipſæmet vnguentum redolent. At olei, quo in gymnaſijs vtimur, odor ſi quidē adſit, gratior eſt quàm vnguenti mulieribus, & magis ſi abſit expetitur. Etenim ſi quis vnguēto ſeſe perunxerit, ſiue ſeruus ſiue ingenuus ſit, mox quiuis eodem modo redolet. At qui ſunt ex liberalibus laboribus odores, primùm & exercitationes & longum tempus deſiderant, ſi quidem & ſuaues & liberales eſſe debeant. Tum Lyco: Hæc igitur ad iuuenes pertinent, ait. Nos autem, qui non amplius exercemur, quid redolere debemus? Virtutem certè ac probitatem, ait Socrates. Atque vnde quis illud vnguentum ſumſerit? Nequaquam, ait, ita me Iupiter amet, a ſeplaſiarijs. Vnde igitur quæſo? Theognis ſcilicet ait:

Tradent nempe boni bona, ſed ſi vixeris inter
Prauos, amittes quod tibi mentis adeſt.

Tum Lyco: Audis hæc, inquit, fili? Audit profectò, ait Socrates, & quidem vſurpat. Quapropter vbi victor fieri quinquertij volet, tecum re conſiderata, qui ipſi ad id ſtudij genus exercendum maximè idoneus videbitur, cum eo verſabitur. Atque heic varij multorum ſermones erant. Vnus inter alios aiebat, Vbinam hac in parte magiſtrum reperiet? Alius ne doceri quidē id poſſe, dicebat. Rurſus alius quiſpiam, ſi quid eſſet aliud, diſci quod poſſet, hoc certè poſſe.

BIBLIOTECA GRAECA

Socrates de vnguenti vſu diſſerit.

Tum Socrates: Quando cõtrouersum hoc est, inquit, in aliud tẽpus reijciamus. Nũc quæ proposita sunt, absoluamus. Nam uideo saltatricẽ hanc adstare, *& orbes quemdam ei adferre. Secũdum hæc tibia canebat illa altera, & adstans saltatrici quidam, orbes ei trãdebat ad duodecim. Quibus acceptis illa, simul & saltabat, & uibratos iactabat sursum, facilè coniiciẽs quã tam in altitudinem coniiciẽdi essent, ut eos concinnè posset excipere. Tum Socrates: Quũ ex alijs rebus, inquit, o uiri, tum ex ijs quæ puella hæc præstat, perspicuum est: ingeniũ muliebre nihilò deterius esse uirili, nisi quòd & consiliũ & robur quodam eas deficiat. Quapropter si cui uestrum uxor est, fidenter eam doceat quidquid tamdem sit, in quo illam peritã habere cupit. Hęic Antisthenes: Cur igitur, ait, qui ea sis in sentẽtia, Socrates, non tu quoq; Xanthippã instituis, quum uxorem habeas omnium, quæ sunt, & fuerũt, ut arbitror, & deinceps erũt, molestissimam? Quòd, inquit, eos etiam uideo, qui equestris rei peritissimi fieri uolunt, non illos sibi equos cõparare, qui lubentissimè pareant: sed ualdè animosos. Existimant enim se, si tales cohibere possint, facilè alios etiã equos tractaturos. Itaq; & ipse quum uti hominũ consuetudine cupiam, hãc mihi quæsiui, quum scirem futurum, ut si eam tolerare possem, facilè cũ uniuersis hominibus ceteris uersarer. Atq; hæc oratio sic tum proferri uisa est, ut minimè a scopo aberraret. Secundũ hæc illatus est circulus quidam gladijs erectis refertus. Atq; inter hos saltatrix ita saltabat, ut & in circulo & supra gladios delata extra circulũ in caput prouoluere-3 tur. Quapropter spectatores metuebãt ne quid accideret ei, quũ illa confidẽter ac tutò hæc faceret. Tũ Socrates appellato Antisthene: Non amplius cõtradicturos mihi spectatores arbitror, ait, quin fortitudo quoque sub doctrinã cadat: quando hæc, tametsi mulier sit, tã audacter in aduersos gladios pergit. Ad hæc Antisthenes: Ergo fuerit huic Syracusano, ait, optimũ, ut saltatrice sua ciuitati ostensa dicat se, si pecuniã ei largiatur Athenienses, effecturũ ut audeãt omnes Athenienses in aduersas hastas pergere? Tũ Philippus: Profecto, inquit, lubẽter equidem Pisandrum concionatorẽ spectare uelim discentem hanc rationẽ prouoluẽdi se inter gladios in caput: qui nunc propterea, quòd hastas aduersas intueri nequeat, ne quidẽ cĩr alijs militatũ ire uult. Deinde puer saltabat, ac Socrates: Videtis, inquit, quàm elegãs quidem hic puer sit, uerùm si gestus adhibeat, etiam elegãtior uideatur, quàm si quiescat. Tum Charmides: Videris, ait, mihi magistrum saltationis huius prædicare. Verò, inquit Socrates. Nam præterea quiddam aliud animaduerti, quòd uidelicet ipsa in saltatione nulla pars corporis otiosa fuerit: sed simul & collum, & crura, & manus exercerentur, quemadmodum saltare conuenit eum, qui corpus agilius habere uelit. Ac equidem, ait, per-

Quamobrẽ Socrates Xanthippam duxerit.

ὁ δὲ Σωκράτης ἔφη, ὅτι μὲν ἐπειδὴ ἀμφιλογόν ἐστιν, εἰσαῦθις ἀποθώμεθα· νυνὶ δὲ τὰ προκείμενα ἀποτελῶμεν. ὁρᾶτε γάρ ἐκείνην τὴν παῖδα ὡς ἐπιστημόνως ὀρχεῖται καὶ ὡς εὐσχήμονα ἐπεισήγαγεν, καὶ τροχὸς πινὰ αὐτῇ προσφέρουσα. ἐν τούτῳ δὴ πλήθει μὲν αὐτῇ ἑστῶτες δὲ πῆ τῇ ὀρχηστρίδι αὐλητρίδα τὸν τροχὸν μέχρι δώδεκα. ἡ δὲ, λαμβάνουσα ἅμα τε ὠρχεῖτο, καὶ αἰωρίζουσα † διανεμόμενος, συντεκ- Αστερίσκος μαιρομένη ὅσους εἶδε ῥίπτειν ὑψοῦ ὡς οἷόν τε μάλιστα δέχεσθαι αὐτούς. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· ὦ πολλοῖς μὲν, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοις δῆλος, καὶ οὐ οἷός δ' ἦν ταῦτα ποιεῖν, ὅτι ἡ γυναικεία φύσις βέλτιον χείρων τοῦ ἀνδρὸς ἅπαντα τυγχάνει, γνώμης δὲ καὶ ἰσχύος δεῖται. ὥστε εἴτις ὑμῶν γυναῖκα ἔχει, θαρρῶν διδασκέτω ὅ, τι βούλοιτ' ἂν αὐτὴν ὠφελιμωτέραν γενέσθαι. ἦ δ' Ἀντισθένης, πῶς οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτω γιγνώσκων, ἃ καὶ σὺ παιδεύεις Ξανθίππην, ἀλλὰ χρὴ γυναικὶ τὴν ἀρίστην, οἶμαι δὲ καὶ τὴν γελοιωτάτην ὅτι, ἔφη, ὁρᾶ καὶ σὺ ἐσομένην, χαλεπωτάτην; ὅτι, ἔφη, ὁρᾶ καὶ σὺ ἱππικοὺς βουλόμενος γενέσθαι, ἃ σὺ οὐ πφεύγεις ἀλλὰ σὺ θυμοῦ δεῖς ἵππους κτωμένος. νομίζεις γάρ, ὡς σὺ τοιούτους δυνατὸν κατέχειν, ῥᾳδίως σοῖς γε ἄλλοις ἵπποις χρήσεσθαι. κἀγὼ δὴ βουλόμενος αὐθρώποις χρῆσθαι καὶ ὁμιλεῖν, τοῦτο κέκτημαι, οὗ εἰδὼς ὅτι ἐὰν τούτῳ ὑπάοίσω, ῥᾳδίως γε τοῖς γε ἄλλοις ἁπασιν αὐθρώποις συνέσομαι. καὶ οὗτος μὲν δὴ ὁ λόγος ἐκ τοῦ σκοποῦ ἔδοξεν ἐρῆσθαι. μετὰ δὲ τοῦτο κύκλος εἰσηνέχθη πολέμιος ὁπλίτης ὀρχούμενος. εἰς οὗν ταῦτα ἡ ὀρχηστρὶς ἐκυβίστα τε καὶ ὑπερκυβίστα ὑπὲρ αὐτῶν. ὥστε οἱ μὲν θεώμενοι ἐφοβοῦντο μή τι πάθῃ, ἡ δὲ θαῤῥοῦσά τε καὶ ἀσφαλῶς ταῦτα διεπεραίνετο. καὶ ὁ Σωκράτης καλέσας τὸν Ἀντισθένη, εἶπεν, οὗτοι τί σε μᾶλλον ἀντιλέξειν ἔτι οἴονται ὡς οὐχὶ καὶ ἡ ἀνδρεία διδακτόν, ὁπότε αὕτη, καίπερ γυνὴ οὖσα, οὕτω θαρραλέως εἰς τὰ ξίφη ἵεται. καὶ ὁ Ἀντισθένης εἶπεν, ἆρ' οὖν καὶ σοὶ δοκεῖ σοὶ ἀναγκαιότερον κρατίστου ἀνδρὸς εἶναι τὴν πόλει τῶν ὀρχηστρίδων ἐπιτήδειον, ἐὰν διδῶσιν αὐτῷ ἀθηναίοις χίλια τάλαντα, ποιήσειν πάντας ἀθηναίους θαλαττίους ὁμόσε τοῖς λόγχαις ἰέναι; καὶ ὁ Φίλιππος, νὴ Δί', ἔφη, καὶ μᾶλλον ἂν ἡγοῖτο ἐμοὶ ἀνδρὸς αὐ θεώμενον πείθεσθαι τὸν δι' μηχέτι ἐθέλοντα μανθάνοντα κυβιστᾶν εἰς τὰς μαχαίρας, ὅτι τοῦ μὴ δύνασθαι λόγχας ἀπιβλέπειν, οὐδ' ἐσυστρατεύεσθαι ἐθέλει. ἐν τούτῳ ὁ παῖς ὀρχήσατο. καὶ ὁ Σωκράτης εἶπεν, εἶδετ', ἔφη, ὡς καλὸς παῖς ὢν, ὅμως σὺν τοῖς σχήμασιν ἔτι καλλίων φαίνεται ἢ ὅταν ἡσυχίαν ἔχῃ. καὶ ὁ Χαρμίδης εἶπεν, ἐπαινοῦσι ἔοικας τὸν ὀρχησόμενον καλόν. ναὶ μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης· ἦ γὰρ οὐκ ἂν δέοι τὸ προσενόησα, ὅτι ἀδὲν ἀργὸν τοῦ σώματος ἐν τῇ ὀρχήσει ὀφείλει, ἀλλ' ἅμα καὶ τραχήλου καὶ σκέλη καὶ χεῖρες ἐγυμνάζοντο, ὥσπερ χὴ ὀρχεῖαι δὴ μέλλοντα εὐφορώτερον τὸ σῶμα ἕξειν, καὶ ἐμοὶ, ἔφη, παῖ

per-

ναίν αὖ ἡδέως, ὦ συρακόσιε, μαθοιμι τὰ μήματα πρὸς σοῦ. καὶ ὅς, τί οὖν χρήσῃ αὐτοῖς; ἔφη. ὀρχήσομαι νὴ δία. οὐκοῦν δὴ ἐγέλασαν ἅπαντες. ἦ ὁ Σωκράτης μᾶλλα ἐσπουδακότι τῷ τρόπῳ, γελᾶτε, ἔφη, ἐπ' ἐμοί; πότερον ὡδὶ τοῦτο βέλομαι γυμναζόμενος μᾶλλον ὑγιαίνειν, ἢ εἰ ἥδιον ἐσθίοιμι καὶ καθεύδοιμι, ἢ εἰ τοιοῦτόν γυμνασίαν ὠθιοῦμαι, μὴ ὥσπερ οἱ δολιχοδρόμοι τὰ σκέλη μὲν παχύνονται, οὐ δὲ ὦμοι λεπτύνονται, μηδ' ὥσπερ οἱ πύκται οὐ μὲν ὦμοι παχύνονται, τὰ δὲ σκέλη λεπτύνονται, ἀλλὰ παντὶ διατείνειν τῷ σώματι, παῖ ἰσόῤῥοπος ποιεῖν; ἢ ἐπ' ἐκείνῳ γελᾶτε ὅτι ὁ δεινός με συγγυμνασιάρχησειν, οὐδ' οὐ ὄχλῳ, περισβύτῃ ὄντα, ἀποδύσασθαι, ἀλλ' ἀρκέσομαι οἴκοις ἐπάκλιν, ὥσπερ καὶ νῦν τῷ δεῖ παιδὶ ἤρκεσε τόδε τὸ οἴκημα οἰσθῶσαι. καὶ χαριέντως μὴ σέγε γυμνάσομαι, ὅταν δὲ ἄγαν καῦμα ᾖ, οὐ σκιᾷ. ἢ τόδε γελᾶτε, εἰ μείζω τῷ καιρῷ τὴν γαστέρα ἔχων, μετεωτέραν βέλομαι ποιῆσαι αὐτήν; ἢ οὐκ ἴστε ὅτι οἷόν τε ἔωθεν Χαρμίδης οὗτοσὶ κατέλαβέ με ὀρχούμενος; ναὶ μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Χαρμίδης· καὶ δή μέν γε πρῶτος ὑπεξελαλάγησα, καὶ ἔδοσα μὴ μείνειν· ἐπεὶ δέ σου ἤκουσα ὁμοίως οἷς νῦν λέγεις, καὶ αὖθις ἐλθὼν οἴκαδε ὠρχούμην μὴν οὖ, (οὐ γὰρ πώποτε τοῦτ' ἐμαθον) ἐχθρονόμουν δὲ ταῦτα γὰρ ἠπιστάμην. νὴ Δί', ἔφη ὁ Φίλιππος. καὶ γὰρ οὕτω ὅτω τὰ σκέλη τοῖς ὦμοις φαίνειν ἰσοφόρα ἔχειν ὥσπερ δοκεῖς ἐμοί, κἀγὼ ἐθέλοις ἀγοραναίοις ἀφισφῆς ὥσπερ αὖτους τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἀχήμιθ' αὖ γενέσθαι. καὶ ὁ Καλλίας εἶπεν, ὦ Σώκρατες, ἐμὲ μὲν παρακάλει ὅταν μέλλῃς μανθάνειν ὀρχεῖσθαι, ἵνα σοι αὐτισοιχῶ τε καὶ συμμανθάνω. ἄγε δή, ἔφη ὁ Φίλιππος, καὶ ἐμοὶ αὐλησάτω, ἵνα καὶ ἐγὼ ὀρχήσωμαι. ἐπήδη δ' αὐέση, δῆλος μιμούμενος τὸν τε τῶν παιδὸς καὶ τὸν τῆς παιδὸς ὄρχησιν. καὶ πρῶτον μὲν, ὅπ ἐπῄνεσεν ὡς ὁ παῖς σοὶ τοῖς ἀγῶσιν ἔτι καλλίων ἐφαίνετο, αὐτὰ πεδήξεις ὅ, τι κινοίη τὸ σῶμα τ' ἄπαν τῆ φύσεως γελοιότερον· ὅπ δ' ἡ παῖς εἰς τοὔπισθεν κυμπομένη προχὸς ἐμιμεῖτο, ἐκεῖνος ταῦτα εἰς τὸ ἔμπροσθεν ὠθικύπτων, μιμεῖσθαι προχοῦς ἐπῄδῃ. τέλος δ', ὅπ τὸν παῖδ' ἐπήνουν ὡς εὖ τῇ ὀρχήσει ἅπαν δ' σῶμα γυμναζοι, κελεύσας τὸν αὐλητρίδα θαττονα ῥυθμὸν ἐπάγειν, ἅμα παῦτα καὶ σκέλη καὶ χεῖρας καὶ κεφαλὴν. ἐπήδη δὲ ἀπῄει, κατακλινόμενος ἔφη, τεκμήριον, ὦ ἄνδρες, ὅπ καλῶς γυμνάζῃ καὶ τὰ ἐμὰ ὀρχήματα. ἔγωγ' οὖν δίκαιος εἰμι· καὶ ὁ παῖς ἐγχάτω μοι τὸν μεγάλην φιάλην. νὴ Δί', ἔφη ὁ Καλλίας, ἢ ἡμῖν γε, ἐπεὶ ἡμεῖς δίκαιοι μὲν ὄντες οἱ γελῶντες. ὁ δ' αὖ Σώκρατης ἔφη, ἀλλὰ πύθεσθε Μ, ὦ ἄνδρες, ἢ ἐμοὶ παῦν δοκεῖ· τῷ ὄντι ὁ οἶνος αἴρων τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας ὥσπερ ὁ μανδραγόρας δοκεῖ ἀνθρώπους, κομίζει, τὰς δ' φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα, ἐγείρει.

perlubẽter, mi Syracusane, gestus hos abs te discerẽ. Et ille: Cuinã igitur, ait, usui tibi fuerint? Saltabo scilicet. Tũ uerò sublatus ab omnibus risus. Et Socrates ultu admodũ ad seriã quamdã speciẽ cõposito: Meáne caussa ridetis? inquit. Nũ id propterea, quòd exercẽdo me efficere cupio, ut rectius ualeã, uel quòd maiori cũ uoluptate comedere ac dormire uelim, uel quòd hæc exercitia desidero, ut mihi non, quemadmodũ in stadio currẽtibus usuenit, crura cõpactiora fiãt, humeri tenuiores: nec pugilũ instar humeri crassescant, crura attenuẽtur: sed toto corpore laborãdo, uniuersum etiã eodẽ ut robore polleat, efficiã? An potius ea de caussa ridetis, quòd minimè futurũ sit necessariũ, ut quærã exercitationis sociũ, neq; ut in turba prouecta uir ætate me exuã: sed suffectura mihi sit domus septem lectulorum capax, quemadmodũ huic etiam puero satis hoc conclaue fuit, in quo sudaret? Tũ quòd per hyemem sub tecto me sim exerciturus, uicissim ubi magnus æstus fuerit, in umbra. An id potius ridetis, quòd quum ampliorem, quàm par sit, uentrem habeam, reddere hunc aliquãto minorẽ uelim? An nescitis Charmidem hunc nuper admodũ me saltãtem manè deprehendisse? Profectò sic est, ait Charmides. Ac initio quidẽ obstupui, ac ne insanires ueritus sum. Uerùm ubi te audiui consimilia dicere ijs, quæ nũc dicis: etiam ipse domũ ubi uenissem, non saltabã quidẽ, (nam id numquam didici) sed manibus gesticulabar, quod facere noram. Est ita profectò, inquit Philippus. Nã crura uideris tã æqualis habere cũ humeris molis, ut si apud annonæ præfectos inferiora ad superiora tãquã panes deponeres, sine multa euaderes. Tum Callias: Me uerò arcessito, ait mi Socrates, quũ saltãdi rationẽ uoles discere, ut tibi me opponã & unà discã. Age uerò, inquit Philippus, etiã mihi tibiã inflet, ut & ipse saltẽ. Quũq; surrexisset, hinc inde incedebat, ac pueri puellæq; saltationẽ imitabatur. Primũ uerò, quòd prædicassent puerũ, qui ex gestibus etiã pulcrior exstitisset: ipse cõtra quãcũq; corporis partẽ mouisset, hæc effecit ut magis uideretur ridicula, quàm esset a natura. Quòd autẽ puella flexo retro corpore rotas imitaretur, id ipse sic exhibebat, ut in anteriorẽ partẽ sese demittens rotas imitari conaretur. Tãdẽ quia puerũ laudabãt, qui inter saltãdũ corpus uniuersum exerceret: iussa fidicina celeriorẽ aliquẽ numerũ proferre, crura, manus, caput, omnia simul iactabat. Posteaquam defatigatus esset: Hoc argumẽto est, inquit, in lectulum procumbens, etiam meas saltationes egregiè corpus exercere, quòd sitiam. Infundat mihi puer magnam illam phialam. Et nobis quoque, subiecit Callias. Nam nos etiam sitimus, dum te ridemus. At Socrates: Enimuerò, ait, o uiri, etiam mihi uel maximè uidetur esse bibẽdum. Nam reuera uinum dum animos rigat, mœrores quidem perinde, ac mandragoras homines, sopit, et hilaritates perinde, ac oleũ flãmam,

excitat. Videtur autem mihi etiam virorum corporibus idem accidere, quod in terra nascentibus. Nam illa, quum a Deo nimio rigantur imbre, non possunt erigi, neq; per auras perflari. At quum illa tantum hauriunt, quantum eis gratum est: admodum erecta augescunt, ac florentia fructus ad productionem perueniunt. Sic nos quoq; si potum immodicum infundamus, mox & corpora nobis & animi vacillabunt, ac ne quidem respirare, nedum proferre quidquam poterimus. At si pueri paruis in poculis roratim & crebrò nobis infuderint (vt & ipse Gorgiæ verbis vtar) tum scilicet non coacti a vino temulenti fiemus, sed persuasi ad ludicra descendemus. Atq; hæc tum omnibus ita visa sunt. Hoc autem Philippus adiecit, debere pocillatores imitari strenuos aurigas in eo, vt pocula celeriusculè circumagerent: quod quidem a pocillatoribus est factum. Secundùm ea puer lyra ad tibiam accommodata & cithara vtebatur & canebat. Quod quum laudassent vniuersi, Charmides ait: Mihi verò videtur, o viri, quemadmodum de vino dixit Socrates, ita hæc formæ puerorum ac sonorum temperatura mœrores sopire, ac venerem excitare. Et Socrates rursum: Videntur hi quidem, ait, o viri, satis delectare nos posse: verùm sat scio nos existimare, quòd illis multo simus meliores. An'non igitur est turpe, nos quum vnà simus, non eniti vt nonnihil inuicem nosmet tum iuuemus, tum exhilaremus? Tum verò multi: Ergo tu nobis exponito, inquiunt, quósnam ad sermones adiectis animis id maximè facturi simus. Equidem, ait, lubentissimè frui Calliæ promisso velim. Aiebat enim, si cum ipso cœnaremus, ostentaturum se nobis sapientiam suam. Ostendam equidem, ait, si quidè vos quoq; vniuersi quidquid boni nostis singuli, in medium contuleritis. At nemo est qui aduersetur, inquit, quo minus indicaturus sit, quidnã quisq; maximi ducendũ scire se arbitretur. Ego igitur vobis dico, qua potissimũ re fretus sim. Nã arbitror posse me homines meliores reddere. Tum Antisthenes: Vtrum, inquit, artè aliquã sordidam docendo, an virtutem ac probitatem? ..... Probitas est iustitia. Est profectò, inquit Antisthenes, & quidè ea de qua minimè dubitari debeat. Nã fortitudo & sapientia nonnumquam tum amicis tum reipublicæ videntur esse noxiæ: verùm iustitia ne parte quidem minima cum iniustitia miscetur. Posteaquã igitur vnusquisq; nostrum dixerit, quid habeat rei vtilis, tum & ego dicere nõ grauabor, quánã illud arte efficiam. Tu verò, Nicerate, dicito nobis, quámnã ob scientiam elato sis animo. Pater meus, ait Niceratus, quum studiosè daret operã, vt in virũ bonũ euaderè, coëgit omnes Homeri me versus discere. Iamq; adeò possem totam Iliadem & Vlysseã de memoria promtam recitare. Verùm ignoras, inquit Antisthenes, etiam omnes versuum recitatores eosdem versus tenere? Qui

Huius loci meminit Cic. in Catone maiore.

ἐγείρ. δοκεῖ μήτοι μοι καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα ταυτὰ παθεῖν ἅπερ καὶ τὰ τῶν οὐρανίων φυομένων. ἡνίκα γὰρ ἐκεῖνα, ὅταν μὲν ὁ θεὸς αὐτὰ ἄγαν ἀθρόως ποτίζῃ, οὐ δύναται ἀρθῆναι, οὐδὲ ταῖς αὔραις διαπνεῖσθαι. ὅταν δ' ὀσῳ ἥδιστα ποσοῦτο πίνῃ, καὶ μάλα ἀρδόμενα τε αὔξεται, καὶ θάλλοντα ἀφικνεῖται εἰς τὸν καρποφορίαν. οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς ὦ μὴν ἀθρόον τὸ ποτὸν ἐγχεόμεθα, ταχὺ ἡμῖν καὶ τὰ σώματα ἡμῶν οὐ γιγνόμενα σφαλοῦται, καὶ οὐδὲ ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν τι δυνησόμεθα. ὦ δὲ ἡμῖν οἱ παῖδες μικραῖς κύλιξι συνεχὲς ὑδροφορήσουσιν, (ἵνα καὶ ἐγὼ σοφιστικοῖς ῥήμασιν εἴπω) οὕτως ὑποβιαζόμενοι ὑπὸ τοῦ οἴνου μεθύσας, ἀλλ' ἀναπεφθόμενοι πρὸς τὴν παιγνιωδέστερον ἀφικόμεθα. ἐδόκει μὲν δὴ ταῦτα πᾶσι· προσέθηκε δὲ ὁ Φίλιππος ὡς χρὴ τοὺς οἰνοχόους μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς ἁρματηλάτας, θᾶττον περιελαύνοντας τὰς κύλικας. οἱ μὲν δὴ οἰνοχόοι ὅτως ἐποίουν. ἐκ δὲ τούτου συνηρμοσμένην τὴν λύραν πρὸς τὸν αὐλὸν ἐκιθάρισεν ὁ παῖς, καὶ ᾖσεν. ἔνθα δὴ ἐπῄνεσαν μὲν ἅπαντες· ὁ δὲ Χαρμίδης καὶ εἶπεν, ἀλλ' ἐμοί μὲν δοκεῖ, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ Σωκράτης ἔφη τὸν οἶνον, οὕτω καὶ αὕτη ἡ κρᾶσις τὴν τε ψυχὴν καὶ τὴν φαθύγγους τὰς μὲν λύπας κοιμίζειν, τὼ δ' ἀφροδισίτω ἐγείρειν. ἐκ τούτου δὲ πάλιν εἶπεν ὁ Σωκράτης, οὗτοι μὲν δὴ ὦ ἄνδρες ἱκανοὶ τέρπειν ἡμᾶς φαίνονται· ἡμεῖς δὲ τούτων οἶδ' ὅτι πολὺ βελτίονες οἰόμεθα εἶναι· οὐκ αἰσχρὸν οὖν ἐστὶ μηδ' ὠδῇ χειρίσασθαι συνόντας ὠφελεῖν ἀλλήλους; εἰ δὲ ἡ ὠδὴ ἔστι πολλοῦ, σὺ τοίνυν ἡμῖν ὑφήγου ποίαν λόγου ἀπόμνημονεύειν μάλιστ' ἂν ταῦτα ποιοῖμεν. ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, ἥδιστ' ἂν ἀκροῴμην περὶ Καλλίου τὼ ὑπόκρισιν. ἔφη γὰρ δή ποτε, εἰ σωφροσύνην, ὦ Καλλία, ἐπιδείξῃ τὼ αὐτῆς σοφίαν. καὶ ὦ δεῖξον γε, ἔφη, ἐὰν δ' ὑμεῖς ἅπαντες εἰς μέσον φέρητε ὅ, τι ἕκαστος ἐπίσταται ἀγαθόν. ἀλλ' ὀδεῖς σοι, ἔφη, αὐτιλέγει δι μὴ ὁ λέξῃ ὅ, τι ἕκαστον ἡγεῖται ἄξιον ἐπίστασθαι. ἐγὼ μὲν δίννυ, ἔφη, λέγω ὑμῖν ἐφ' ᾧ μέγιστον φρονῶ. ἀνδρώπους γὰρ οἶμαι ἱκανοὺς εἶναι βελτίους ποιεῖν. ἦ δ' Αντισθένης ἔπε, πότερον τέχνῃ τινὰ βαναυσικὴν ἢ ἡγῇ καλοκαγαθίαν διδάσκων;.....ἢ καλοκαγαθίαν δοκεῖν ἢ δι καιοσύνη. νὴ δί', ἔφη ὁ Αὐλαθένης, ἦ γε ἀναμφιλογωτάτη. ἐπεὶ δι αἰσχρόεια μὴ ἡ σοφία ἐστὶν ὅτε βλαβερὰ ἡ φίλοις ἡ πόλει δοκεῖ εἶναι, ἡ δὲ δικαιοσύνη ἐδὲ καθ' ἓν συμμίγνυται τῇ ἀδικίᾳ. ἐπῄδ' ἂν δίννυ ἡμῶν ἕκαστος εἰπεῖν ὅ, τι ὠφέλιμον ἔχει, τότε κἀγὼ ὁ φθονήσω εἰπεῖν τὴν τέχνην δι ἧς δόξαν ἀποφαίζομαι. ἀλλὰ σὺ αὖ, ἔφη, λέγε ὦ Νικήρατε, ἐπὶ ποίᾳ ὠδῇσι μὴ μέγα φρονεῖς. ἡ δ' ὃς εἶπεν, ὁ πατὴρ ὁ ὠδημελόμενος ὅπως αὐτὸς ἀγαθὸς γενοίμην, ἠνάγκασέ με πάντα τὰ Ὁμήρου ἐπὶ μαθεῖν· καὶ νῦν δυναίμην ἂν ἰλιάδα ὅλην ⊕ ὀδύσσειαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. ἐκεῖνο δ', ἔφη ὁ Αὐτισθένης, λέληθέ σε ὅτι ἡ οἱ ῥαψῳδοὶ πάντες ἐπίστανται ταῦτα τὰ ἔπη; καὶ

αὐθρῶν σῶμα πόσια ταῦτα

ἀνδρεῖον

καὶ πῶς, ἄν, ἔφη, λελήθοι ἀκροώμενόν γε αὐτῶν ὀλίγας ἂν ἑκάστην ἡμέρας; οἷόν τί σοῦ ἔθος, ἔφη, ἦν, Διὸς ὠτέρου ῥαψῳδῶν; οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Νικήρατος. ἔκοιν ἔμοί γε δοκεῖ. δῆλον γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι τὰς ἐπῳδὰς ἐκ ἐπίσανται. σὺ δὲ Στησιμβρότῳ τε ἦ Ἀναξιμάνδρῳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς πολὺ δέδωκας ἀργύριον, ὥστε δέν σε τὸν πολλὰ ἀξίων λέληθε. τί γάρ σὺ, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ἐπί τινι μέγιστον φρονεῖς; ὠδῇ καλῷ, ἔφη. ἦ οὕτω καὶ σὺ ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἔξεις λέγειν ὅτι τοῦ σῶ καλῷ ἱκανὸς ἦ βελτίους ἡμᾶς ποιεῖν; ἐ δὲ μή, δῆλόν γε ὅτι φαῦλος φανοῦμαι. τί γάρ σὺ, ἔφασκε, ὠδῇ τίνι μέγα φρονεῖς, ὦ Αντίσθενες; ὠδῇ πλούτῳ, ἔφη. ὁ δὲ Ἑρμογένης αὐήρετο ἐπόσου ἔστιν αὐτοῦ ἀργύριον. ὁ δὲ ἀπώμοσε μηδὲ ὀβολόν. ἀλλὰ γῶ πολλήν, ἔφη, κέκτησαι; ἵνα ἂν, ἔφη, Αὐτολύκῳ τούτῳ ἵνα ἡ χρήσοιτο ἐγκονίσασθαι. ἀκτέον αὖ ἔστι καὶ σοί. τί γ' σύ, ἔφη, ὦ Χαρμίδη, ὠδῇ τινι μέγα φρονεῖς; ἐγὼ αὖ, ἔφη, ὠδῇ πενίᾳ μέγα φρονῶ. ἦ δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπ' ἀγαθῷ γε πράγματι. σύκοφάντῃ δῆ δή ἦκισα μὲν ἐπιφθονον, ἦκισα δὲ πολεμιόχητον, καὶ ἀφύλακτον ὂν σώζεται, καὶ ἀμελούμενον ἡδυτέρου γίγνεται. σὺ δὲ δή, ἔφη ὁ Καλλίας, ὠδῇ τίνι μέγα φρονεῖς ὦ Σώκρατες; ἦ δ', μάλα σφόδρα αὐαισθάνεσθαι τὸ πρόσωπον, ἐπιμαστροπεύειν, ἔφην. ἐπεὶ ὁ ἐγέλασεν ἐπ' αὐτῷ, ἡμεῖς μὲν γελᾶτε, ἔφη· ἐγὼ δὲ οἶδ' ὅτι ἦ πάνυ αὖ πολλὰ χρήματα λαμβάνοιμι ἐ βουλοίμην χρῆσθαι τῇ τέχνῃ. σύ γε μήν, δῆλον ἔφη ὁ Λύκων τὸν φίλιππον, ἐπὶ τοῦ γελοιοσύνῃ μέγα φρονεῖς; δικαιότερόν γ', ἔφη, οἶομαι ἦ Καλλιπίδης ὁ ὑποκριτὴς, ὃς ὑπερομνύεται ὅτι δύναται πολλὰς κλαίοντας καθίζειν. ἀκούω ἦ σύ, ἔφη ὁ Αντισθένης, λέξας ὦ Λύκων, ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖς· ἦ ποῦ ἂν δ', ἔφη ὁ Καλλίας, ἐμοῦ

Quid possim ignorare? ait, quũ propemodũ si ngulis eos diebus audiã. An igitur vllam nationẽ hominũ stultiorẽ nostri, quàm sint illi ipsi recitatores? Nõ profectò, inquit Niceratus, non ita mihi videtur. Perspicuũ est enim, ait Socrates, illos versuum sententias non intelligere. Tu autẽ Stesimbroto & Anaximãdro, & multis alijs non parũ argenti dedisti: quo fit, vt nihil eorũ, quæ magni sunt faciẽda, ignores. Quid tu verò Critobule, inquit, quámnã ob rem te plurimũ effers? Ob formæ elegantiã, ait. Num igitur & tu, inquit Socrates, dicere poteris, re pulcritudine tua posse nos meliores reddere? Ni possim id, perspicuum est vilem me hominem visum iri. Quid tu autẽ Antisthenes? ait, quam ob rem te effers Ob diuitias, inquit. Quem rursus Hermogenes interrogabat, an multũ haberet argenti. At iurciurãdo se ne obolum quidem habere negabat. Sed multum agri possides? inquit. Fortasse tantum, respondit, quantum huic Autolyco satis sit, de quo se puluere conspergat. Sed & tu audiendus es. Quare, Charmides, temet effers? Equidẽ, inquit, ob paupertatem me effero. Profecto, ait Socrates, iucundã quidẽ ac gratã ob rem: quæ minimè obnoxia est inuidiæ, minimè pugnas de se cõcitat, sine custodia seruari potest, neglecta deniq; vires adquirit. At tu Socrates, inquit Callias, quare fretus de te magnificè sentis? Ille vultu maximã ad grauitatẽ cõtracto: Lenocinio, respondit. Quũque risissent omnes: Vos quidẽ ridete, inquit, at ego scio me magnã accipere posse pecuniæ copiã, si hac arte velim vti. Et Lyco Philippum indicans: Tu quidem, ait, iccirco te effers, quòd risum potes excitare? Iustius, inquit, mea quidẽ sententia, quàm Callipides histrio, qui superbit mirificè propterea, quòd multis lacrymas excutere possit. An'non tu quoq;, mi Lyco, subiecit Antisthenes, indicabis quam ob caussam elato sis animo? An'non vobis omnibus notũ est, ait, ob filiũ hũc meũ efferri me? Atq; is ipse, subiecit aliquis, haud dubie propterea, quòd victoriã sit adeptus. Et Autolycus quũ erubuisset: Minimè profectò, inquit. Ibi cõiectis in eũ oculis omniũ, qui quidẽ delectati essent, quòd loquẽtẽ audiuissent, quidã ipsum interrogat: Quo igitur te iactas, Autolyce? Patre, inquit: simulq; ad patrẽ sese acclinabat. Quod vbi cõspexissent Callias: Scis, inquit, mi Lyco, omniũ te hominũ esse opulẽtissimũ? Id ego profectò, ait, ignoro. An igitur fugit te, quòd ne regis quidẽ opes cũ hoc cõmutares. Ipso in facinore deprehẽsus sum inquit, omniũ (vti quidẽ videtur) hominũ opulẽtissimus. Tu verò Hermogenes, ait Niceratus, quare potissimũ tibi places? Ob amicorũ, inquit, virtutẽ & potentiã, & quòd tales quiũ sint, nihilominus sua me cura cõplectantur. Tũ omnes eũ intueri, ac pleriq; interrogare, nũ & ipsis eos indicare vellet. Respõdebat is, nõ hoc uelle se ipsis inuidere. Secũdũ hæc Socrates: Restat igitur, ait, vt demõstret quilibet ea, quæ policitus est, maximi esse facienda. Audietis, ait Callias,

me primum. Nam interea dū vos audio, quid ius & æquum sit, ambigentes: homines efficio iustiores. Quī hoc, vir optime? ait Socrates. Dum pecuniam largior. Et surgens Antisthenes admodum acriter eum confutaturus interrogabat: Homines verò, Callia, vtrū tibi videntur in animis, an in crumena iusticiam habere? In animis, inquit. Et tu quum in crumenam argentum largiris, animos iustiores facis? Maximè. Quo pacto? Quòd quum sciant habere se, vnde necessaria parare sibi emendo possint, malefacere suo cū periculo nolint. Num tibi reddūt quod acceperūt? Non profectò. Quid autē pro pecunia? num gratias? Ne id quidem certè, inquit. Immo nonnulli etiam magis hostiliter adfecti erga me sunt, quàm id tēporis quum necdū quidquā accepissent. Mira quidem, ait Antisthenes, simul eum intuendo quasi coarguens, posse te illos reddere iustos erga ceteros, non autem erga teipsum. Et cur hoc mirum est? ait Callias. An' non & fabros, & ædium exstructores complures cernis, qui alijs quidē multis domos ædificant, sibi ædificare nō possunt, sed mercede conductas incolunt? Pátere te coargui, sophista. Profectò, inquit Socrates, patiatur sanè. Nam & vates feruntur certè alijs quidem futurum quod sit, denuntiare: sibi verò quod instet, nō prospicere. Atq; hic eius sermonis finis fuit. Secundum hæc Niceratus: Audite, inquit, me quoq;, de ijs quæ vos meliores effectura sunt, si mecum versabimini. Nostis enim certè Homerum illum sapientissimum ferè complexum esse poëmatis suis de omnibus rebus humanis. Quamobrē quisquis vestrū vel administrationis domesticæ, vel orandi ad populum, vel rei imperatoriæ peritus fieri vult, vel Achilli, Aiaci, Nestori, Vlyssi similis: me colat, qui hæc omnia cognita habeo. Num & regnandi, ait Antisthenes, scientiam habes? Nosti enim laudatum esse ab ipso Agamemnonem, quòd rex esset bonus, & bellator fortis. Etiam hoc profectò scio, inquit, quòd prope columnam quidem auriga conuertere se debeat:

Ipse sed inclinet lævam se versus, in ipso
Curru: & equum dextrū propellat voce, manuq;
Cædat, eiq; simul laxas permittat habenas.

Præterea quidda aliud noui, vóq; adeò periculū eius mox facere poteritis. Dixit enim Homerus, cepam esse potus condimentum. Quamobrē si cepam quis adferat, mox hanc vtilitatē percipietis, quòd estis bibituri maiori cū voluptate. Tum Charmides: Cupit, inquit, o viri, Niceratus ita redire domū, vt cepas redoleat, vt vxor ipsius credat nullā ne cogitasse quidē ipsum suauiari. Profectò, inquit, mi Socrates. Nā & aliā fortasis opinionē ridiculā posimus addere. Videtur enim cepa sic esse condimentū, vt nō cibū modò, sed potum quoq; suauiorē efficiat. Quid si hac etiam a cœna vescamur, ne quis nos ad Callia sic accessisse dicat, vt voluptariā vitam ageremus. Nequaquam, ait Socrates.

Homeri poemata.

Nam

ἐμὲ πρῶτον. ἐγὼ γὰρ οὐ τοῦ χρόνου φῶ ὑμῶν ἀκούειν ἀφροιώτων τί γε δίκαιον, οὐ τοῦτο διαιωτέρους τοὺς ἀνθρώπους ποιῶ. καὶ ὁ Σωκράτης, πῶς, ὦ λῶστε; ἔφη. δίδοὺς νὴ Δί' ἀργύριον. καὶ ὁ Ἀντισθένης ἐπανασὰς μᾶλλα ἐλεγκτικῶς αὖτον ἐπήρετο, οἱ δὲ ἄνθρωποι, ὦ Καλλία, πότερον οὐ ταῖς ψυχαῖς ἢ οὐ τῷ βαλαντίῳ τὸ δίκαιον σοι δοκοῦσιν ἔχειν; οὐ ταῖς ψυχαῖς, ἔφη. κἄπειτα σὺ εἰς τὸ βαλάντιον δίδοὺς ἀργύριον, τὰς ψυχὰς διαιωτέρας ποιεῖς; μᾶλιστα. πῶς; ὅτι ἴσως τὸ εὐδένει ὡς ἔστιν ὅτε περιάμενοι τὰ ὠφέλιμα ἔξουσιν, ὅτε ἐθέλουσι κακουργοῦντες κινδυνεύειν. ἢ καὶ σοί, ἔφη, ἀπροδίδοασιν ὅ, τι αὖ λάβωσι; μὰ τὸν Δί', ἔφη, τό γε μὴν δή. πῶς δὲ αὖτοὶ τῆς ἀργυρίας χαλεπῶς; ἔφη, μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ ἔσικε· δῆλοι γοῦν εἰσὶ μισοῦντες ἔνιοι ἢ ἐχθίονας ἔχουσιν ἢ πρὶν λαβεῖν. θαυμαστά γ', ἔφη ὁ Ἀντισθένης, ἅμα ἐσκόπει, ὡς ἐλέγχων αὖτον, εἰ μὲν πρὸς σοῦ ἄλλως δικαίως αὖ ποιεῖν αὐτοῦ, πρὸς δὲ σαυτὸν οὔ. ἦ τί πάσχει, ἔφη ὁ Καλλίας, θαυμαστόν; ἢ τέκτονας τε ἢ οἰκοδόμους πολλοὺς ὁρᾷς οἱ ἄλλοις μὲν πολλοῖς ποιοῦσιν οἰκίας, ἑαυτοῖς δὲ οὐ δύνανται ποιῆσαι, † ἀλλ' οὐ μισθῷ αὐτοὺς οἰκοῦσι; ἢ ἀνάγκη μέντοι ὦ Σοφιστὰ ἐλεγχόμενος. νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, αἰσχύνομαι μέντοι. ἐπεὶ οἱ μαντεῖς λέγουσί μοι πολλοῖς μὲν προαγορεύειν μέλλον, ἑαυτοῖς δὲ μὴ προορᾶν τὸ ἀμείνον. ὅτε μὲν δὴ ὁ λόγος οὗτος ἐλήλυθεν. ἐκ τότε δὲ ὁ Νικήρατος, ἀκούσεται αὖ, ἔφη, καὶ ἐμοῦ, ἃ ἔοικεν βελτίονες ἂν ἐμοὶ σώιητε. ἴστε γὰρ δήπου ὅτι ὁ Ὁμηρος ὁ Σοφώτατος πεποίηκε θεὸν πολλοὶ πανταχοῦ τὴν ἀνθρωπίνων. ὅστις αὖ οἷόν ἐμῶν βέλτιστ' ἢ οἰκονομικὸς ἢ δημηγορικὸς ἢ στρατηγικὸς γενέσθαι, ἢ ὅμοιος Ἀχιλεῖ, ἢ Αἴαντι, ἢ Νέστορι, ἢ Ὀδυσσεῖ, ἐμὲ θεραπεύετω. ἐγὼ γὰρ ταῦτα πάντα ἐπίσαμαι. ἦ γὰρ βασιλεύειν, ἔφη ὁ Ἀντισθένης, ἐπίσασαι; ὅτι οἶδα ἐπαινέσαντα αὖτὸν Ἀγαμέμνονα ὡς βασιλεύς τε εἶη ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής. καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ἔγωγε, ὅτι ἁρμα πλατοῦν τὸ ἐγγὺς μὲν τοῦ σκηνοῦσθαι,

Αὐτὸν δ' ἡνιοχεῦσαι ἐϋξέστῃ ἐπὶ δίφρῳ
Ἵππους ἐμμεμαῶτας, ἐπεὶ τό γε εἶδος ἄριστος
Κέκλεται ὁμοκλήσαντ', ἐξέμεν τε οἱ ἰθέα χερσί.

καὶ πρὸς τούτοις γε ἄλλο οἶδα, ἢ ὑμᾶς αὖτίκα μὰ Δί' ἐξέστι πειρᾶσθαι. εἶτα γάρ πού φησιν Ὅμηρος, ὧδε δὲ κρόμυον ποτῷ ἅδον. ἐὰν οὖν εὑρήκητε κρόμυον, αὐτίκα μᾶλλα δῆλοί γε ὠφελημένοι ἔσεσθε ἡδίον γοῦν ποιεῖσθε. ἢ ὁ Χαρμίδης εἶπεν, ὦ ἄνδρες, ὁ Νικήρατος κρομύων ὄζων ὥσπερ ἐμὲ νῦν οἰκάδε ἐλθεῖν, ἵν' ἡ γυνὴ αὖτοῦ πιθύμει διανοηθῶσι μηδένα αὖ φιλῆσαι αὐτόν. νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης. ἀλλ' ὡς δόξαν γελοίαις κίνδυνος ἡμῖν προσλαβεῖν. ὅλον μὲν γὰρ δή ἔτος ἔκειν εἶναι, ὡς κρομύοντός γε οὐ μόνος οὗτος ἀλλὰ καὶ πολὺν ἡδονὴν προσέμενα, ὅπως μὴ φήσουσι τινες ἡμᾶς πρὸς Καλλίαν ἐλθόντας ἡδυπαθεῖν. μηδαμῶς, ἔφη, ὦ Σώκρατες.

ἐς

εἰς μὲν δὴ μάχην ἑρμωμένῳ καλῶς ἔχει κρόμυον ἐσθιέιν, ὥσπερ ἔνιοι τοὺς ἀλεκτρυόνας σκέροδα σπείσαντες συμβάλλουσι. ἡμεῖς δὲ ἴσως βουλόμεθα ὅπως φιλήσομεν τινα μᾶλλον ἢ μαχεσόμεθα. καὶ ὅτε μὲν δὴ ὁ λόγος οὗτος ἐπαύσατο, ὁ δὲ Κριτόβουλος, ἀκοῦσαι οὖν ἐγὼ λέξω, ἔφη, εἰ δῶν ὧδί γε μέγα φρονῶ. λέγε, ἔφασκον. εἰ μὲν δοκῶ μὴ καλὸς εἶναι, ὡς οἴομαι, ὑμεῖς οὖ δικαίως ἀπάτης δίκην ὑπέχοιτε· οὐδενὸς γὰρ ὁρμίζονται ἀεὶ ὁμνύοντός γε καλόν με φατὲ εἶναι. κἀτὼ μοὶ τοι πιστεύω. καλὸς γὰρ καὶ ἀγαθὸς ὑμᾶς ἄνδρας νομίζω. εἰ δ' ἐμί τε δοκῶ ὄντι καλὸς, καὶ ὑμεῖς τὰ αὖτὰ πρὸς ἐμὲ πάσχετε οἷάπερ ἐγὼ πρὸς τὸν ἐμοὶ δοκοῦντα καλὸν εἶναι, ὄμνυμι παῖδας θεοὺς μὴ ἐλέσθαι οὖ τὼ βασιλέως ἀρχὼ αὖτὶ τοῦ καλὸς εἶναι. νυνὶ γὰρ ἐγὼ Κλεινίαν ἥδιον μὲν θεῶμαι ἢ τἄλλα πάντα τὰ οὖ ἀνθρώπους καλά· τυφλὸς δὲ τὴν ἄλλως ἀσπάσιμαι μᾶλλον αὖ δεξαίμην εἶναι ἢ κείνου ἑνὸς ὄντος· ἄχθομαί τε καὶ νυκτὶ καὶ ὕπνῳ, ὅτι ἐκεῖνον οὐχ ὁρῶ· ἡμέρᾳ δὲ καὶ ἡλίῳ τῷ μεγίστην χάριν οἶδα ὅτι μοι Κλεινίαν ἀναφαίνουσιν. ἆρ' ἴσως γε μὲν ἡμῖν ὑμῖς καλοῖς καὶ ὧδί ὑμῖς δὲ μέγα φρονεῖν, ὅπ ὑμῖν μὲν χρυσὸς πολὺς πολλοῦ δεῖ κτᾶσθαι τἀγαθὰ, καὶ τὸν αὖσφαῖον, κινδυνεύοντα, τὸν δέ γε σοφὸν, λέγοντα· ὁ δὲ καλὸς καὶ ἀσυχίαν ἔχων πάντ' αὖ διαπρέπει τοῦτο. ἔγωγ' οἶμαι, καὶ σφόδρα εἰδὼς ὅπ χρήματα ἥδιστον κτῆμα, ἥδιστον μὲν αὖ τὰ ὄντα Κλεινίᾳ διδοίην ἢ ἕτερα πᾶν ἄλλα λαμβάνοιμι, ἥδιον δ' αὖ δουλεύοιμι ἢ ἐλεύθερος εἶμι, εἴ μοι Κλεινίας ἀρχὼν ἐθέλοι. ἢ γὰρ πονοίμην αὖ ἔφασκον ἐκεῖνῳ ἢ ἀναπαυοίμην, καὶ κινδυνεύοιμ' αὖ πρὸς ἐκείνου ἥδιον ἢ ἀκινδυνοῦν. ὥστε εἰ σὺ ὦ Καλλία, μέγα φρονεῖς ὅπ δικαιοτόκου διώκειν ποιεῖς, ἐγὼ πρὸς τἀληθῆ ἀρετὴν δικαιότερός σου εἰμὶ ἄγειν ἀνθρώπους. ἀλλὰ γὰρ δ' ἐμπόδιόν τι ἡμᾶς οὖ καλοὺς ὄντας ἐρωτικοῖς, ἐλευθεριωτέρους μὲν αὖτοὺς ποιοῦμεν ἐς χρήματα, φιλοπονωτέρους δὲ καὶ φιλοκαλοτέρους αὖ ὄντας κινδύνοις, καὶ μᾶλλον αἰδημονεστέρους τε καὶ ἐγκρατεστέρους, οἵγε καὶ ὧν δέονται μάλιστα, ταῦτ' αἰσχύνονται. μαίνονται δὲ καὶ οἱ μὴ οὖ καλὸς στρατηγὸς αἱρούμενοι. ἐγὼ οἶμαι μᾶλλον Κλεινίου καὶ ἂν πυρὸς ἰοίμην· οἶδα δ' ὅτι καὶ ὑμεῖς μετ' ἐμοῦ. ὥστε μηκέτ' ἀπορεῖ ὦ Σώκρατες, † ἔτι βούλομαι καλὸν αὖθρώπους ὠφελεῖσθαι. ἀλλ' οὐδὲ μέντοι τοῦτό γε ἀπιστεῖν δ' οἶμαι, ὡς ταχὺ παρεκμάζον. ἐπεὶ ὥσπερ γε παῖς γίνεται καλὸς, ὅτω μέτριον, καὶ αὖ, ἢ πρεσβύτης. τεκμήριον δέ, † θαλλοφόρος τῇ Ἀθηνᾷ οὖν καλὸς γέροντας ἐκλέγονται, ὡς συμπροθυμότατον πάσῃ ἡλικίᾳ τὸ καλόν. εἰ δὲ δεῖ δ' ἔτι πρὸς ἐκόντιν ἄγειν πειθεσθαι ὧν τις δέοιτο, οὐ οἶδ' ὅτι ἢ νυνὶ πάντων αὖ ἐγὼ καὶ σιωπῶν πείσαιμι τὸν παῖδα τόνδε καὶ τὸν παῖδα φιλεῖν με ἢ σὺ ὦ Σώκρατες, εἰ καὶ πάνυ πολλὰ ἢ σοφὰ λέγοις.

τὸ

*Nam in pugnam pergenti ceparum vsus conuenit: quemadmodum quidam allio gallos pascunt, ac deinde committunt. Nobis autē hoc consilij potius est, vt osculaturi libentius aliquem simus, quàm prælio congressuri. Hic eius orationis finis fuit. Tum Critobulus: Ergo & ipse dicam, ait, quibus de caussis ob formæ elegantiam me efferam. Dic, aiunt. Atqui si formosus non ero, quemadmodum puto, merito vos fraudis pœnā sustinueritis. Nam semper iureiurando cōfirmatis formosum esse me, nemine id a vobis exigente. Ac fidem vobis equidē habeo, quos esse bonos & honestos viros arbitror. At si reuera formosus sum, ac vobis idem erga me accidit, quòd mihi erga illum, quem formosum esse puto: Deos omnes testor, nolle me regis imperium potius, quàm vt formosus sim. Nam Cliniā modò spectato lubētius, quàm cetera vniuersa, quæ inter homines pulcra sunt: & res alias omnes quod attinet, cæcus esse malim, quàm ipsius adspectu carere. Nocti etiam somnoq; succenseo, quòd ipsum non videam: diei verò ac soli gratiam habeo maximam, quòd Cliniam mihi spectandū exhibeāt. Aequū est etiam, vt nos formosi propter hæc quoq; elatis animis simus, quòd eum qui viribus polleat, laborādo adquirere bona necesse sit: & fortem, pericula subeūdo: & sapientē, docendo: at qui formosus est, etiamsi quiescat, omnia tamen potest perficere. Equidem tametsi sciam facultates esse rem iucundam, lubētius tamen ea quæ mea sunt, Cliniæ donarem, quàm alia ab altero acciperem: lubētius seruus, quā liber essem, si Cliniās imperare mihi velit. Nā facilius esset mihi Cliniæ laborare, quàm quietem capere: ac periculum eius nomine lubentius adirem, quàm expers periculi viuerem: denique si tu Callia, magnopere tē effers, quòd homines possis iustiores facere, multo me æquius est ad omnem virtutem homines perducere. Nam quia nos formosi quiddam amori deditis inspiramus, facimus vt pecuniam quod attinet, simus liberaliores: in periculis laborū honestiq; studiosiores: verecundiores etiam, ac modestiores: adeò vt etiam illa quibus maximè indigent, eloqui verentur. Insani sunt autem, qui non formosos imperatores eligunt. Equidem cum Clinia vel per ignem incederem, neque dubito vos idem mecum facturos. Quamobrem non est quòd dubites amplius, mi Socrates, an formæ in me elegantia bono alicui sit hominibus. Ne hac quidem in parte forma vituperanda est, quòd cito defloreſcat. Nam vt puer, ita & adolescentulus formosus est, & vir, & senex. Eius rei argumentum est, quòd Mineruæ * Thallophori delegantur ex senum numero formosissimi quique, quasi forma sit omni ætati comes. Quòd si iucundum est a volentibus impetrare, quibus quis indiget: sat scio, mi Socrates, me nunc quoq; citius vel tacentem huic puero puellæq; persuasurum, vt me osculetur, quàm tu possis, tametsi multa sapienter proferas.*

* Quasi diças, ramigeri.

*Quid hoc est? ait Socrates. Iactitas hæc tu, quasi etiam me sis formosior. Profecto, inquit Critobulus, ceteroqui omnium Silenorum satyricorum essem turpissimus. Erat autem Socrates his perquàm similis. Age verò, subiecit Socrates, memineris habendum esse iudicium de forma, vbi sermones hi, quos instituimus, circumierint. Ferat autem iudicium de nobis non Alexander ille Priami F. sed hi ipsi, quos tu osculandi tui cupidos esse putas. At Cliniæ, Socrates, iudiciũ non permiseris? Et ille: Non tu Cliniæ meminisse desines? At si eum non nominem, an propterea minus me putas ipsius meminisse? Num ignoras tam illustre me simulacrũ ipsius habere in animo, vt si vel fictor, vel pictor essem, nihilo minus ei similem exprimerem, si simulacrum, ac si ipsum intuerer. Eius sermonẽ excipiens Socrates: Quamobrem igitur, inquit, quum simulacrum ei tam simile habeas, mihi negotium facessis, eoq3 ducis vbi videas ipsum? Propterea, mi Socrates, ait, quòd vultus eius esse mihi voluptati potest: simulacri verò, vt delectationem nullam adfert, ita desiderium excitat. Tum Hermogenes: Ego verò, mi Socrates, inquit, ne tua quidem caussa Critobulum adeò præamore obstupefactum contemno. An tu existimas, inquit Socrates, eum ex quo mecum versatur, hoc pacto vmquam fuisse adfectum? Quando tamdem? Non vides huic quidem lanuginem propter aures serpere, Cliniæ verò succrescere iam retro? Itaque quum hoc pacto eumdem in ludum cum illo itaret, vehementer exarsit. Quibus animaduersis pater eum mihi tradidit, si qua re prodesse ipsi possem. Et habet sanè iam multo melius. Nam antehac quasi qui Gorgones spectant, saxeum in morem ipsum inspectabat, & quasi saxeus esset nusquam ab ipso discedebat. Nunc eum vidi etiam conniuentem. Atqui videtur mihi, o viri, quod quidem inter nos dictum esto, etiam deosculatus esse Cliniam: quo amore nullum incendium est grauius. Nam inexplebilis est, & spem dulcem suppeditat. Fortassis etiam, quia vnicum hoc opus, corporibus attingere se, appellationem communem habet cum eo, quo animi sese * diligunt, honestius est. Quamobrem equidem abstinendum esse aio formosorum ab osculis illi, qui pudicè vt viuere possit, expetit. Ad ea Charmides: Tu verò, mi Socrates, inquit, quamobrem nos amicos tuos adeò quibusdam quasi puerorum terriculamentis a formosis depellis, quum ego te ipsum viderim, ita me Apollo amet, quo tempore apud litteratorem eodem in libro vterque aliquid quærebatis, caput capiti, humerumque nudum nudo Critobuli humero admouisse? Et Socrates: Proh, inquit, hæc ipsa, quum velut a bellua quadam morsus essem, diutius quàm dies quinq3 fricuerunt humerum, & in corde quasi pruritum quemdam habere videbar. Verùm nunc tibi, Critobule, coram tot testibus denuntio, ne me prius attingas, quàm mentũ tibi perinde atq3 caput, pilis vestitum fuerit. Atq3 hi quidem in hunc modũ seria iocósq3 miscebant. Et Callias: Tuũ fuerit, inquit, dicere mi Charmides, quamobrẽ ob paupertatem elato sis animo. Est igitur in confesso, ait, potiorem esse fiduciam animi, quàm metum: potiorem libertatem, quàm seruitutẽ: potius esse coli, quàm colere: fidem a patria haberi alicui, quàm non haberi. Itaq3 quum hac in ciuitate opulentus equidem essem, primum verebar, ne quis parietibus ædium mearum perfossis & facultates adimeret mihi, & me quoq3 læderet. Deinde colebã calumniatores; quòd scirem ad perpetiendum aliquid mali magis esse me cõparatum, quàm vt ipsis ego detrimento essem. Nam semper aliquid mihi sumtuum qui expẽderẽtur, a republica imperabatur, & abire peregrè licebat nusquam. Nunc posteaquàm fortunis, quas extra fines nostros habebam, spoliatus sum: & de ijs quæ in hac regione sita sunt, fructum nullum percipio: & res familiaris est vendita: porrectus scilicet iucundè dormio, fidem auctoritatemq3 apud rempublicam nactus sum, aliorũ minas non experior, alijs ipse minitor, vt homo liber abeundi peregrè domiq3 manendi facultatem habeo, deniq3 opulenti iam & de honestiore loco mihi adsurgunt, & via cedunt. Nũc regi similis videor, qui tum haud dubiè seruus eram. Tunc temporis populo tributum ego pendebã, nunc respublica vectigal mihi pendit, ac me alit. Etiam cõuicijs me incessebãt quũ locuples essem, quòd Socratis consuetudine vterer: nunc posteaquàm ad paupertatẽ redactus sum, ea res neminem amplius est curæ. Præterea quũ multa possiderem, semper aliquid vel respublica, vel fortuna adimebat. Nunc nihil amitto, quippe qui nihil habeã, & semper aliquid accepturũ me spero. Ergo, inquit Callias, etiã optas tu numquã vt opulentus fias, ac si quod somniũ faustũ videres, auerrũcis rẽ sacrã faceres? Id equidem profectò nõ facerẽ, ait, sed valdè tamẽ alacriter omnẽ periculo cõtemto opperior, sicũde quid accepturũ me spero. Age verò, inquit Socrates, tu nobis Antisthenes dicito, quo pacto tam elato sis ob diuitias animo, quũ tã exiguæ sint facultates tuæ. Quòd arbitror, ait, o viri, nõ in ædibus sitas esse tũ opes tũ paupertatẽ hominibus: sed in animis. Multos enim priuatos homines esse video, qui quum facultates amplissimas possideãt, adeò tamẽ esse pauperes se arbitrãtur: vt quẽuis laborẽ, quoduis periculũ subeãt, vt plura cõparare possint. Fratres etiã noui, quibus quũ facultates æquales obtigerint, tamẽ alter eorũ quæ abũdè sufficiãt, et sumtũ etiã superẽt, habet: alteri nihil non deest. Animaduerto & reges quosdã esse, qui tãta opũ fame laborãt: vt lõgè grauiora cõmittãt, quã homines maximè inopes. Nã propter egestatẽ nonnulli furãtur, alij parietes perfodiũt, alij cõmittũt plagium. At reges quidã sunt, qui pecuniarum caussa familias totas euertunt, occidunt multos, sæpenumero totas etiam vrbes diripiũt.*

* Alludit ad significationes verbi φιλεῖν diuersas.

Ἀλ. ἔδει γάρ

προαγορεύω μὴ ἅπτεσθαί μου, πρὶν ἂν χλιδῶντος τῇ κεφαλῇ ὁμοίως κομήσῃς. καὶ ὅτοι μὲν δὴ ὅτως αὐαμιξ ἐσκωψάτην τε καὶ ἐσπούδασαν. ὁ δὲ Καλλίας, σὸν μέρος, ἔφη, λέγειν, ὦ Χαρμίδη, διότι ἐῶν πενίᾳ μέγα φρονεῖς. ἔκειν τόδε μοι, ἔφη, ὁμολογεῖται, κρεῖττον εἶναι θαῤῥεῖν ἢ φοβεῖσθαι, καὶ ἐλεύθερον εἶναι μᾶλλον ἢ δουλεύειν, καὶ ἀφεστάναι μᾶλλον ἢ ἀφεστᾶσθαι, καὶ πιστεύεσθαι ὑπό τ' πατρίδος μᾶλλον ἢ ἀπιστεῖσθαι. ἐγὼ οἶνυν οὐ τῇδε τῇ πόλει ὅτε μὲν πλούσιος ἦν, πρῶτον μὲν ἐφοβούμην μή τις μου τὴν οἰκίαν διορύξας ἢ τὰ χρήματα λάβοι, καὶ αὐτόν με κακὸν ἐργάσαιτο· ἔπειτα δὲ καὶ σὺν φάντας ἐθεραπεύομεν, εἰδὼς ὅτι παθεῖν μᾶλλον ἢ ποιῆσαί τινα ἐμοὶ ἦν ἢ ποιῆσαι ἐκείνους. καὶ γὰρ δὴ καὶ προστάτης ἦτο μοι ἀεί τις τοῦ παρ' ὑμῖν ὑπὸ τ' πόλεως· ἀφροδημῶσαι δὲ οὐδαμοῦ ἐξῆν. νυνὶ δ' ἐπειδὴ τὴν ὑπαρξίαν στέρομαι, καὶ τὰ ἔγγεια ἀπόλωλα, καὶ τὰ ἐν τ' οἰκίᾳ σπέρματα, ἡδέως μὲν καθεύδω ὀκτεπαρμιός, πιστὸς δὲ τῇ πόλει γεγένημαι, ὀκ ἔτι δὲ ἀπέλαμαι, ἀλλ' ἥδη ἀπειλῆ ὄλιος, ὡς ἐλευθέρῳ τε ἔξεστί μοι καὶ ἀφροδημεῖν καὶ ὠφελημεῖν· ὑπανίστανταί δέ μοι ἤδη καὶ βάκλον καὶ ὁδῶν ἐξίσαντοι οἱ πλούσιοι. καὶ ἐμὶ νυνὶ μὲν τυγχάνω ἐοικὼς, τότε δὲ σαφῶς ἤλιος ἦν· καὶ τότε μὲν ἐγὼ φόρους ἀπέφερον τῷ δήμῳ, νυνὶ δὲ ἡ πόλις τέλος φέρουσα τρέφει με. ἀλλὰ καὶ Σωκράτης, ὅτε μὲν πλούσιος ἦν, ἐλοιδόρουν με ὅτι σωλῶ· νυνὶ δ' ἐπεὶ πένης γεγένημαι, οὐκέτι οὐδὲ μέλει αὐτῷ. καὶ μὴν ὅτε μὲν γε πολλὰ εἶχον, ἀεί τι ἀπεβαλλον ἢ τῶν τ' πόλεως, ἢ τῶν τ' τύχης· νυνὶ δὲ ἀφβαλλω μὲν οὐδέν, (οὐδὲ γὰρ ἔχω) ἀεὶ δέ τι λήφεσθαι ἐλπίζω. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Καλλίας, καὶ θ' χημὶ δέ ποτε πλουτεῖν, καὶ ἐάν τι ὄναρ ἀγαθὸν ἴδῃς, τοῖς ἀρτροπαίοις θύοις; μὰ δία δῆτα μέντοι, ἔφη, ἐγὼ δ' οἶμαι, ἀλλὰ μάλα φιλοκινδύνως ἔχω μένω νῦν ποθέν τι ἐλπίζω λήψεσθαι. ἀλλ', ἄγε δή, ἔφη ὁ Σωκράτης, σὺ αὖ λέγε ἡμῖν ὦ Αντίσθενες, πῶς οὕτω βραχέα ἔχων μέγα φρονεῖς ὑπὲ πλούτου. ὅτι νομίζω, ὦ ἄνδρες, σὲν ἀνθρώπους ὀκ οἷ τε οἶκον πλέον πλουτεῖν ἢ πᾶν πενίαν ἔχειν, ἀλλ' ὦ ταῖς ψυχαῖς. ὁρῶ γὰρ πολλοὺς μὲ ἰδιώτας οἱ παῦν πολλὰ ἔχοντες χρήματα; ὅτω πένεσθ' ἡγοῦμ' ὦσε πάντα μὲν πόνον πάντα δὲ κίνδυνον ποιοῦνται ἐφ' ᾧ πλείονα κτήσον'. οἶδα δὲ καὶ ἀδελφὲς οἱ τὰ ἴσα λαχόντες, ὁ μὲν αὐτῆν τὰρκοῦντα ἔχει καὶ περιοδύοντα τὰ τ' δαπανήν, ὁ δὲ τῷ πάντος ὐδέπω· αἰσθάνομαι δὲ καὶ τυγχάνοις τινὰς οἱ ὅτως οὐ πφυῶσι χημάτων ὥσε ποιοῦσι πολὺ δφυότερα τῆν ἐρωτάτων· δ' ἐνδφαν μ' χ' δ' ἅπε οἱ μ' κλέπτουσιν, οἱ δ' ζ' χωρυχοῦσιν, οἱ δὲ ἀφραποδίζονται· τύραννοι δ' εἰσί τινες οἱ ὅλους μ' οἴκους ἀναιρεῦσιν, ἀθρόας δ' ἀκτεινύσιν, πολλάκις δὲ καὶ ὅλας πόλεις χημάτων ἕνεκα ἀνδραποδίζονται. τοῦτο

Antisthenes animi opes prædicat.

Hos igitur equidem non possum non vehementer miserari, quòd tam graui morbo laborent. Nam consimile quid ipsis accidere mihi videtur, atq; si quis multa possideat multaq; comedat, nunquam tamen saturetur. Ego verò tam multa scilicet habeo, vt vix ea possim ipse inuenire: nihilominus mihi superat aliquid, dum comedo donec eò perueniam, vt nõ esuriam: & bibo, donec non sitiam: & vestior ita, vt foris nihilo magis, quàm ditissimus hic Callias frigeam. Quum domi sum, admodum mihi calidæ videntur esse tunicæ parietes ipsi, & tecta crassorum palliorum instar. Stragula veste vsque adeò abundo, vt etiam excitari difficulter possim. Quòd si aliquando corpus venerea re indigeat, adeò mihi satisfacit quod adest: vt illæ ad quas accedo, mirificè me complectantur propterea, quòd eas alij conuenire nolint. Atq; hæc omnia mihi tam iucunda accidunt, vt dum ea facio singula, nulla perfrui voluptate maiori optem, pleraq; etiam minus mihi esse iucunda videatur, quàm expediat. Rem autem longè maximi pretij meis in opibus illis esse existimo, quòd si quis etiam mihi adimat ea, quæ nũc adsunt, nullum esse tam vile opus videam, quod mihi non satis alimenti suppeditet. Nam vbi voluptariam agere vitam voluẽro, non magni pretij quædam ex foro coẽmo, (nam ea nimis magno sumtu veneunt) sed ex animo promo. Adeoq; multo plus cõfert ad voluptatem, quum exspectato tempore, quo quid requiram, ita deinde sumo: quàm si magno pretio redemtis vtar. Quemadmodum nunc quoq; quum in hoc vinum Thasium inciderim, bibo illud sine siti. Enimuero par est credere multo etiam iustiores esse, qui vilitatem victus potius, quàm caritatem spectant. Nam quibus maximè præsentia satisfaciunt, ij minimè aliena concupiscunt. Est autẽ operæpretium considerare, quàm liberales efficiant homines huiusmodi diuitiæ. Nã Socrates hic, a quo has sum consequutus, neq; numero neq; põdere mihi eas suppeditabat: sed dabat mihi tantum, quantũ ferre poteram. Atq; equidẽ modò nemini meam nũc inuideo, sed abũdantiã amicis omnibus ostento, & participẽ facio quẽuis, qui quidẽ velit, diuitiarũ quas animo meo possideo. Quinetiam possessionẽ eã, quæ omniũ est iucundissima, videlicet otium nũquã me desiderare videtis: vt spectẽ adeò, quæ digna sunt cõtemplatu, & audiã auditu digna, & (quod equidẽ maximi facio) adesse Socrati totos dies in otio possim. Qui quidẽ & ipse non eos admiratur, qui plurimum auri numerãt: sed perpetuò cum ijs versatur, qui ipsi placent. Atq; hoc modo quũ loquutus is esset: Per Iunonẽ, ait Callias, quum alias ob caussas his cum opibus admirationi mihi es: tum quòd neq; respublica te serui loco habeat, aliquid scilicet imperans: neq; homines tibi succenseant, si nihil des mutuo. Tu verò mirari desine, ait Niceratus. Nã ego ipsum conueniã qui quidẽ sumam hoc ab eo mutuo, ne quare egeam: atq;

τάτους. Μ. οὕτω ἔπωγε νὴ Δία· νῦν οἰκτείρω γ' ἄχαρι χαλεπῆς νόσου. ὁμοία γάρ μοι δοκοῦσι πάσχειν ὥσπερ εἴ τις πολλὰ ἔχων νὴ πολλὰ ἐσθίοιτο μηδέποτε ἐμπίμπλαιτο. ἐγὼ δὲ ὅτω μὲν πολλὰ ἔχω ὡς μόλις αὐτὰ © ἐγὼ ἂν αὐτὸς διέλθοιμι, ὁμῶς δὲ πολλοῖσί μοι καὶ ἐσθίοντι ἄχρι τοῦ μὴ ἀφυῆν ἀφικέσθαι, καὶ πίνοντι μέχρι τοῦ μὴ διψῆν, καὶ ἀμφιέννυσθαι ὥστε ἔξω μὲν μηδὲν μᾶλλον Καλλίου ζώντου τοῦ πλουσιωτάτου ῥιγοῦν· ἐπὶ δόξης γε μὲν οἰ τῇ οἰκίᾳ χειμῶνι, πολὺ μὲν ἀλεφοὶ χιτῶνες οἱ ἐν αὐτῇ μοι δοκοῦσιν εἶναι, πολὺ δὲ παχεῖαι ἐφεστρίδες οἱ ὄροφοι. στρωμνὴ γε μὲν ὅτως ἀρκοῦσαν ἔχω ὥστ' ἔργον μέτεστι καὶ ἀνεγεῖραι. ὧν δέποτε καὶ ἀφροδισιάσαι τὸ σῶμά μου δεηθῇ, ὅτω μοι τὸ παρὸν ἀρκεῖ, ὥστε εἴς αὖ προσέλθω, ὑπερασπάζονταί με, ἀλλ' μηδένα ἄλλον αὐτὰς ἐθέλειν προσιέναι. καὶ πάντα δίνων ταῦτα ὅτως ἥδεά μοι δοκεῖ εἶναι, ὡς μᾶλλον μὲν ἥδεσθαι ποιοῦσιν ἕκαστα αὐτῶν ὅκ αὖ δύναίμην, ἧττον δὲ τούτων μοι δοκεῖ ἔνια αὐτῶν ἡδέα εἶναι τῷ συμφέροντι. πλέστου δ' ἄξιον κτῆμα οἰ ζῶν ἐμῷ πλούτῳ λογίζομαι εἶναι ἐκεῖνο, ὅπ ἔμου τις καὶ τὰ νῦν ὄντα πλείοιο, ἡδέως ὅτως ὁρῷ φυλλάδα ὀρύσσουσιν ὁπόσοι ὅκ ἀρκεσθῆναι αὖ προφὼ ἐμοὶ πέχοι. καὶ δὴ ὅταν ἡδυπαθῆσαι βουληθῶ, ὅκ ἐκ τ' ἀγορᾶς τὰ πίματα ὠνοῦμαι, (πολυτελῆ δὴ γίνεται) ἀλλ' ἐκ τ' ἰχθῦς ταμιεύομαι. καὶ πολὺ πλεῖον διαφέρει πρὸς ἡδονὴν ὅταν ἀναμένων τὸ ἐνθυμῆσαι προσφέρωμαι, ἢ ὅταν τινι τὴν πιόσιν χῶμαι· ὥσπερ νὴ νῶ δὲ δοκῶ ἀκούσαι οἴνῳ ἐντυχὼν, ὃ διψῶν πίνω αὐτός. ἀλλὰ μὲν καὶ πολὺ δικαιότερος γε εἰκὸς εἶναι οὗτ' ὑπέλφαν μᾶλλον ἢ πολυχρήματον σκοπεῖσθαι. οἷς δὴ μάλιστα τὰ πόντα ἀρκεῖ, ἥκιστα τὴν ἀλλοτρίαν ὀρέγονται. ἄξιον δ' οἴνοησαι ὡς νὴ ἐλευθερίου ὁ βίου τοῦτο πλοῦτος πέφυκεν. Σωκράτης τε δὴ ὅτω, πῦ δ' ἐγὼ ἔφην ἐκπαύω, οὔτ' ἀριθμῶ ὅτε σταθμῷ ἐπίσκεμμαι, ἀλλ' ὁπόσοις ἐδυνάμην φέρεσθαι, τοσοῦτόν μοι πρεσβύν. ἐγώ τε νυνὶ οὐδενὶ φθονῶ, ἀλλὰ πᾶσι βίς φίλοις καὶ ἰδιώτῃ νῦν ἀφθονίαν, καὶ μεταδίδωμι τοῦ βαλανείου τε οἰ τῇ ἐμῇ ψυχῇ πολύου. καὶ μὲν καὶ δ' ἀβρότατόν γε κτῆμα νῦν χαλῶ ἀεὶ ὀρᾶτέ μοι πεῖθεν, ὥστε καὶ θαύσασθαι τὰ ἀξιοθέατα, καὶ ἀκούειν τὰ ἀξιάκουστα, καὶ δ πλέστου ἐγὼ τιμῶμαι, Σωκράτει σχολάζων συνδιημερεύειν. καὶ ὅτω δὲ ὁ τοῦ πλείστου ἀριθμοῦτα χρυσίου θαυμάζῃ, ἀλλ' οἳ αὖ αὐτῷ ἀρέσκωσι, τούτοις συνὼν διατελεῖ. ὅτω μὲν οὕτω ὅτως ἔχων. ὁ δ' Καλλίας, νὴ τὸν Ἥφαιστον, ἔφη, τά τε ἄλλα ζηλῶ σε τῆ πλούτῳ, καὶ ὅπ ὅτε ἡ τοὺς ἰδιώτας οὕτω πάσσι ὡς δῆλα χῶνται, ὅτε οἱ αὖ θρωποι ἧττον μὴ σαυσίους ὀργίζονται. ἀλλὰ μὰ δί', ἔφη ὁ Νικήρατος, μὴ ζήλα· ἐγὼ γὰρ ἥξω πρὸς αὐτὸν δανιούμενος· καὶ μηδενὸς πεισθέντος, ὅτω

atq;

οὕτω καὶ δυμέλιος ἦεν Ὁμήρου ἀριθμῆν,

Ἑπτὰ ἀπύρους τρίποδας, δέκα δὲ χρυσοῖο τάλαντα,

Ἂι δώνας δὲ λέβητας ἐείκοσι, δώδεκα δ' ἵππους

*σταθμῷ καὶ ἀριθμῷ ὥσπερ πλέστου πλούτου ἐμοὶ μέλειν οὐ πάυομαι. ἴσ ὧν ἴσως καὶ φιλοχρηματώτερός τισι δοκῶ εἶναι. ἔνθα δὴ ἀναγέλασαν ἅπαντες, νομίζοντες τὰ ὄντα ἐρωτᾶσθαι αὐτόν. ἐν τούτῳ εἶπέ τις, σὸν ἔργον ὦ Ἑρμόγενες; λέγω τε τοὺς φίλους οἵτινές εἰσι, καὶ ἐπιδείκνυσθαι ὡς μέγα τε δύνανται, καὶ σοῦ ἐπιμέλονται, ἵνα δοκῇς δίκαιός ἐπ' αὐτοῖς μέγα φρονεῖν. οὐκοῦν ὡς μὲν καὶ Ἕλληνες καὶ βάρβαροι τοὺς θεοὺς ἡγοῦνται πάντα εἰδέναι τά τε ὄντα καὶ τὰ μέλλοντα, δῆλον. πᾶσι γοῦν αἱ πόλεις νῦ πάντα τὰ ἔθνη δι' μαντικῆς ἐπερωτῶσι τοὺς θεοὺς τί τε χρὴ καὶ τί ὰ χρὴ ποιεῖν. νῦ μὲν ὅπ νομίζομέν γε δύνασθαι αὐτοὺς νῦ δ' οὐ καὶ κακοὺς ποιεῖν, καὶ ζῆν σαφές. πάντες γὰρ εὐχόμεθα τοὺς θεοὺς τὰ μὲν φαῦλα ἀπερύκειν, τἀγαθὰ δὲ διδόναι. δῆλοι ζῶν οἱ πάντα μὲν εἰδότοι, πάντα δὲ δυνάμενοι θεοί, οὕτω μοι φίλοι εἰσὶν ὥστε δι' ὠφελεῖσθαί μ', οὔποτε λήσω αὐτοὺς οὔτε νυκτὸς οὔθ' ἡμέρας, οὔθ' ὅποι αὖ ὁρμῶμαι, οὔθ' ὅ, τι ἂν μέλλω πράττειν. ἀλλὰ δὲ τὸ προδύσθαι καὶ ὅ, τι ἑκάστου ἀφελήσεται, σημαίνουσί μοι, πέμποντες ἀγγέλους, φήμας, νῆ ἐνύπνια, καὶ οἰωνούς, ἅ τι δεῖ καὶ ἃ χρὴ ποιεῖν. οἷς ἐγὼ ὅταν μὴ πείθωμαι, δέ ποτέ μοι μεταμέλει· ἤδη δέ ποτε καὶ ἀπιστήσας ἐκολάσθη. καὶ ὁ Σωκράτης· εἶπεν, ἀλλὰ τούτων μὲν δέλος ἄπιστον. ἐκεῖνο μέντοι ἐγώγε ἂν ἔως αὖ πυθοίμην, πῶς αὐτοὺς θεραπεύων ὅτω φίλους ἔχῃς. καὶ μὰ νὸν δία, ἔφη ὁ Ἑρμογένης, καὶ μάλα εὐτελῶς. ἐπαινῶ τε γοῦν αὐτοὺς οὐδέλως δαπανῶντας, ὧν τε διδάσκει ἀεὶ αὖ πρέχομαι, οὐφημῶ τε ὅσα αὖ δυώμαι, καὶ ἐφ' οἷς αὖ αὐτοὺς μάρτυρας ποιῶμαι, ἑκὼν δέλος ψευδομαι. νὴ δί', ἔφη, ὁ Σωκράτης, ἐ ἄρα διοῦτ' ὢν φίλους αὐτοὺς ἔχεις, καὶ οἱ θεοί, ὡς ἔοικε, καλοκἀγαθίᾳ ἥδονται. ὅτω μὲν δὴ ὁ λόγ' ὅτως ἐσπουδάσθη, ἐπὶ δὲ εἰς δ' λν φίλιππος ἦκεν, ἠρώτων αὐτὸν τί ἐρῶν οἰ τῇ γελοποιίᾳ μέγα ἐφ' αὑτῇ φρονοίη. ὃ δ' ἄξιον, ἔφη, ὁπότε γε πάντες εἰδότες ὅπ γελοῖοί εἰμι, ὅταν μὲν τι ἀγαθὸν ἔχωσι, παρακαλῶσί με ὡδὶ παῦτα πρόθυμως· ὅταν δέ τι κακὸν λάβωσι, φθύγγονται ἀμέτερον, φοβούμενοι μὴ καὶ ἄκοντός γελάσωσι; καὶ ὁ Νικήρατος ἔφη, νὴ δία σὺ δίκαιά γε μέγα φρονεῖς. ἐμοὶ δὲ αὖ τὴν φίλον οἱ μὲν πλέοντός ἐν σοφῶν ἀφέρχονται, οἱ δ' αὖ κακοῦ λαβεῖν, γιγεκλογοῦσι τὸν συγγένειαν, © δέποτέ μ' ἀφελήσοντα. ἔοικ. σὺ δὲ δή, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ὦ Συρακόσιε, ὡδὶ τῷ μέγα φρονεῖς; ἢ δῆλον ὅτι ἐπὶ τῷ πλούτῳ. μὰ δί' δή, ἔφη, ὃ μὲν δή, ἀλλὰ μὴ δέδοικα πρὸς αὐτῷ ἰαχρῶς. αἰσθάνομαι γάρ τινας ὡδὶ βαλλομένους διαφθεῖραι αὐτούς.

atque institutus ab Homero, vt sic numerem,

Septenos tripodas, atq; auri dena talenta,
Bis senos & equos, bis denos atq; lebetas:

non desino põdere ac numero diuitias quamplurimas expetere. Quo fortasse fit, vt quibusdam auidior esse pecuniæ videar. Ibi tum risum tollebant omnes, qui eum id quòd res esset, dixisse arbitrarentur. Secundum hæc quidam: Tuum tam est, ait, de amicis dicere, Hermogenes, quinam illi sint, ac demonstrare magnam ipsorum esse potentiã, teq; illis esse curæ, vt mẽritò magnos spiritus gerere propter eos videaris. Perspicuum igitur ac notum est, tum Græcos tum barbaros existimare, Deos scire vniuersa, tum præsentia, tũ futura. Omnes certè tum ciuitates, tum nationes per diuinationem cõsulunt Deos, quid faciundum quid obmittendum sit. Etiam patet esse nos illa in sententia, quòd possint Dij nobis tum cõmodare, tum incommodare. Nam Deos precãtur vniuersi, vt mala quidem auertant, bona verò largiantur. Hi ergo Dij, qui omnia norunt, & possunt omnia, tam mihi sunt amici: vt quia sum ipsis curæ, numquam meæ res ipsos fugiant, neque noctu, neq; interdiu, neq; quò pergam, neq; quid suscepturus sim. Et quia prospiciunt quinam cuiusq; rei futurus sit euentus: missis nuntijs, rumoribus, somnijs, augurijs, quid faciundum, quid obmittendum sit mihi significãt. Eis me paruisse numquam pœnituit, & quia fidẽ aliquando ipsis non habui, pœnas dedi. Tum Socrates: Nihil horum, inquit, est incredibile: verùm hoc equidem percunctari lubẽs velim, qua ratione colas ipsos, vt tã amicos habeas. Ita me Iupiter amet, inquit Hermogenes, vili. Nã nullo sumtu facto eos laudo, & de ijs quæ dederunt vicissim præbeo, quantũq; possum pie loquor: & quibus in rebus eos testes cito, in ijs volẽs equidẽ nunquã mẽtior. Profectò, ait Socrates, si quũ talis sis amicos eos experiris: etiam Deos par est credere virtute ac probitate delectari. Atque hactenus in hunc modum seriò colloquebantur. Verùm vbi ad Philippum ventum esset, quærebant ex eo, quidnam perspexisset in ratione mouendi risus, quòd propterea se efferret. An non operæpretium est, ait, quòd quum omnes norint me risus esse concitatorem, si quid nacti sunt boni, perlubenter ad id me inuitant: at sin quid accidit mali, fugiunt ita vt ne quidem respiciant, veriti scilicet ne vel inuiti rideant? Merito tu, ait Niceratus, te effers. Nam mei amici, quibus res sunt prosperæ, longè me fugiunt: quibus verò detrimenti quid accidit, cognationem enumerant recensendo, nec vnquam a me absunt. Verum abeant illa. Tu verò, inquit Charmides, Syracusane, quare te effers? an non sat clarum est, efferri te animo propter filium hunc? Nequaquam, ait, immo propter ipsum magno sum in metu. Nam quosdam animaduerto ei insidiari, vt eum corrumpant.

Id Socrates quum audiuisset: Proh Hercules, inquit, quare tantopere se abs tuo filio læsos arbitrantur, vt eum interficere velint? At enim, ait, nequaquã eum interficere volunt, sed persuadere vt cum ipsis dormiat. Tu verò, quemadmodum videtur, id si fiat, existimas eum corruptũ iri? Omnino scilicet, ait. Ergo ne ipse quidem cum eo cubas? Verò, inquit, & quidem totas omnésque noctes. Ita me Iuno amet, ait Socrates, magna istæc felicitas tua est, quòd a natura tale corpus habeas, vt solus tecum cubantes non corrumpas. Quo fit, vt si non aliã ob rem, saltem propter hoc corpus æquũ sit magnopere te efferri. Ego verò non hanc ob caussam me effero, inquit. Propter quã igitur? Profectò stultos homines, ait. Nã illi propterea, quòd imagunculas meas, quæ fidiculis tentæ mouentur, spectẽt, me alũt. Nuper etiã, subiecit Philippus, id a Dijs precari te audiebã, vt vbicũq; esses, ibi fructũ quidẽ magnam copiã largirentur, sapientiæ verò sterilitatẽ. Sit ita sanè, inquit Callias. Tu verò, Socrates, quid profer re potes, quamobrẽ æquum censeas elato te esse animo propter artẽ, quam dixisti, adeò ignominiosam? Et Socrates: Primũ, inquit, velim inter nos cõueniat, quod lenonis sit officiũ. Tũ quod interrogauero, ad id respõdete prõtè: vt sciamus, de quibus inter nos conueniat. Num ita vobis etiã videtur? Maxime verò, inquiũt. Atq; vti semel dicebãt, Maximè verò: ita hoc ipsum in respõdendo deinceps retinebãt. Ergo vobis boni lenonis esse videtur, inquit, vt quẽ quámue perduxerit, eũ eámue gratos ijs efficiat, quibuscũ consuescunt? Maximè verò, aiunt. An' non igitur vnũ quiddã est, quod vt placeãt facit, nimirũ si & capillorũ et vestis habitus sit cõueniẽs? Maximè verò. Etiã intelligimus posse hominẽ ijsdẽ oculis tũ amicè, tũ hostiliter aliquos intueri? Maximè. Quid verò? an' nõ eadem voce licet tũ verecũdè, tũ audacter loqui? Maximè. Quid? an' nõ quidã sermones odia concitãt, alij ad amicitiã impellũt? Maximè. Ex his igitur quæcũq; ad placẽdũ cõducũt, ea bonus leno suos docere debet? Maximè. Nũ autẽ potior is fuerit, qui vni reddere gratos multos potest, an verò qui pluribus? Heic in duas partes diuũctis omnibus, alij patére dicebant, potiorem esse qui plurimis efficere multos gratos posset: alij subijciebant, Maximè. Socrates quum hac etiam in parte conuenire diceret: Quid si quis, inquit, vt toti ciuitati quidam placeant, efficere possit, an' non ille omnibus numeris bonus leno fuerit? Id quidem manifestum est, aiunt omnes. Ergo si quis eos, quibus ipse præsit, tales efficere studio suo possit, an' non optimo iure ob hanc artem elato sit animo, atq; etiam optimo iure mercedem debeat amplam accipere? Quum his etiã vniuersi adsensi essent: Talis scilicet, inquit, est mea quidem sententia hic Antisthenes. Tum ille: Mihine tribuis, inquit, artem hãc Socrates? Verò, ait. Nam te video etiam in huius pedisequa probè exercitũ esse. Quæ nã illa est?

Ars

ἦ ὁ Σωκράτης ἀκούσας, Ἡράκλες, ἔφη, τί τοῦτον νομίζοντες ἠδικῆσθαι ὑπὸ τοῦ σοῦ παιδός, ὥστε ἀποκτεῖναι αὐτὸν βούλεσθαι; ἀλλ' οὗτοι, ἔφη, ἀποκτεῖναι βούλονται, ἀλλὰ πεῖσαι αὐτὸν συγκαθεύδειν αὐτοῖς. σὺ δ', ὡς ἔοικας, εἰ ζῶν μείζοις, νομίζεις αὖ ἀφθαρεῖναι αὐτόν; ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ἀπαντά γε πάσῃ, οὐδ' αὖ ἐγώ, ἔφη, συγκαθεύδειν αὐτῷ; νὴ Δί' ὅλας γε καὶ πολλὰς τὰς νύκτας. νὴ τὸν Ἥραν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εὐτύχημα γάρ σου μέγα τὸν ἐν χερσὶ τοιοῦτον φυσᾶν ἔχοντα, ὥστε μόνον μὴ ἀφθερεῖσθαι τοὺς συγκαθεύδοντας. ὥστε σοί γε, εἰ μὴ ἐπ' ἄλλῳ, ἀλλ' ὦδί γε τῷ χρωτὶ ἄξιον μέγα φρονεῖν. δῆλα μὰ Δί', ἔφη, ἐκ ὧδί τοῦτο μέγα φρονῶ. δῆλα δὲ τῷ μιλῷ; ὦδί νὴ Δία τοῖς ἀφροσιν. οὗτοι γοῦν τὰ ἐμὰ νοσήματα ἀκούσαντα ἠκέ μιλῴοι τρέφουσί με, ταῦτα γάρ, ἔφη ὁ φίλιππος, ἦ πολλὰν ἐγώ σε ἤκουον οὐχομένου πρὸς τοὺς θεούς, ὅπως αὖ ἐξ, δώσουσι καρπὸν μὲν ἀφθονίαν, φρενῶν δὲ ἀφορείαν. εἶεν, ἔφη ὁ Καλλίας, σὺ δέ γ' ὦ Σώκρατες, τί ἔχεις εἰπεῖν ὡς ἄξιόν σοι ᾖ μέγα φρονεῖν ἐφ' ᾧ εἶπας οὕτως ἀδόξῳ ὄντι τέχνῃ; καὶ ὃς εἶπεν, ὁμολογησώμεθα πρῶτον τοῖς ᾖ †ἔργα τὸν μαστροπόν· καὶ ἐπὰν αὖ ἐρωτῶ, μὴ ὀκνεῖτε ἀποκρίνεσθαι· ἵνα εἰδῶμεν ὅτου αὖ σωμολογῆμεν. καὶ ὑμῖν οὕτω δοκεῖ; ἔφη. πάνυ μὲν οὖν, ἔφασαν. ὡς δ' ἅπαξ εἶπον Παῦμ μὲν οὖν, ἔδοξε πάντες ἐν τῷ λοιπῷ ἀπικρίνασθαι. ἐκεῖνο ἀγαθὸ μέν, ἔφη, ὑμῖν δοκεῖ μαστροπὸν ὄργον εἶναι, ὧν αὖ ἦ ὅλῃ αὖ μαστροπεύῃ, ἀρέσκοντα ἔργα ἀποδώσοντα οἷς αὖ σωσῇ; πάνυ μὲν οὖν, ἔφασαν. ὀκοῦν ἐν μέν τί ἐστιν εἰς τὸ ἀρέσκειν ἐκ τοῦ πρέπουσαν ἕξιν καὶ τειχῶν καὶ ἐσθῆτος; πάνυ μὲν οὖν, ἔφασαν. ὀκοῦν καὶ τόδε ἴσμεν ἄνθρωπον ὅτι ἀνθρώπῳ ἥδιστα ὁμιλοῖ, ἢ φιλικῶς ἢ ἐλευθερίως πρός τινας βλέπων; πάνυ μὲν οὖν. τί δέ, τῇ αὐτῇ φωνῇ ἥδιστα καὶ αἰδημόνως καὶ θαρραλέως φθέγγεσθαι; πάνυ μὲν οὖν. τί δέ, λόγοι ἐκ εἰσὶ μὲν τινὲς ἀπελαυνόμενοι, εἰσὶ δέ τινες οἳ πρὸς φιλίαν ἄγουσιν; πάνυ μὲν οὖν. ὀκοῦν τοῦτον ὁ ἀγαθὸς μαστροπὸς τὰ συμφέροντα εἰς τὸ ἀρέσκειν διδάσκοι ἄν; πάνυ μὲν οὖν. ἀμείνων δ' ἂν εἴη, ἔφη, ὁ ἐνὶ δυνάμενος ἢ πρὸς ὅσους καὶ πολλούς; οὕτω δὲ μάλιστα ἐσκέπτοντο, καὶ οἱ μὲν ἔφασαν, δῆλον ὅτι ὅσῳ πλείοσιν· οἱ δέ, πάνυ μὲν οὖν. ὁ δ' ἐπὼν ὅτι καὶ δοκεῖ ὁμολογεῖται, ἔφη, εἰ δέ τις καὶ ὅλῃ τῇ πόλει ἀρέσκοντας δύναιτο ἀποδώσειν, ἆρ' οὐκ οὗτος πάντελῶς ἂν ἥδιστ' ἀγαθὸς μαστροπὸς εἴη; σαφῶς γε νή Δία, πάντων ἔφασαν. ὀκοῦν εἴτις θοιτοιοῦτον δύναιτο ἀποδείκνυσθαι ὢν προσατοίη, δικαίως ἂν μέγα φρονοίη ὧδὶ τῇ τέχνῃ, καὶ δικαίως ἂν πολλὸν μισθὸν λαμβάνοι. ἐπεὶ δὲ καὶ ταῦτα πάντες συνωμολόγουν, οὕτω μήτοι, ἔφη, μοὶ δοκεῖ Ἀντισθένης εἶναι οὗτος. μὴ ὁ Ἀντισθένης, ἐμοί, ἔφη, πρᾴδίως ὦ Σώκρατες τὴν τέχνην; ναὶ μὰ Δί', ἔφη. ὁρῶ γάρ σε καὶ πάλαι ἀκούοντα τούτων πάνυ προθύμως. τίνα τοίνυν

ἔργα ἀγαθὰ μαστρ.

πάλαι

Ars perductorum, ait. Et grauiter id ferens Antisthenes: Ecquid, ait, tale me commisisse scis? Scio equidem, inquit, te Calliam hunc ad sapientem illum Prodicum perduxisse: quum illum ardentem amore philosophiæ cerneres, hunc verò pecunia indigentem. Scio item te perduxisse eumdem ad Hippiam Eleum, a quo etiam artem memoriæ didicit. Et ex eo quidem tempore magis amoribus esse deditus cepit, quòd quidquid viderit mali, eius numquam obliuiscatur. Nuper adeò quòd hospitem quoq; Heraclienſem apud me prædicãdo effecisses, vt ipsius ego cupidus essem, conciliasti eum mihi: quo quidẽ nomine tibi gratiam habeo. Nã mihi per esse bonus honestúsq; videtur. An' non item Aeschylum illũ Phliasium apud me prædicando, meq; apud ipsum, eã in nobis affectionem animi excitasti: vt nosmet amãtes mutuo quæreremus cursitãdo perinde atq; canes solẽt? Hæc quum ego te facere posse videam, bonũ esse perductorem arbitror. Nam qui agnoscere potest eos, qui sint ipsi futuri vtiles, ac potest efficere vt illi sese mutuo expetant: is mihi videtur & vrbes amicitia coniungere posse, & nuptias commodas conciliare, magniq; vir vt pretij sit tum apud ciuitates, tum amicos, tum socios, efficere. Et tu mihi, quasi qui nõ satis rectè audieris dixisse me, perductorem esse te bonum, succensuisti. Ego verò, subiecit ille, non iam amplius. Nam hæc si possim, nimirum animus meus diutijs constipatus erit. Atq; hoc pacto colloquiorũ ambitus absolutus fuit. Callias aũt: Sed tu Critobule, ait, in certamẽ aduersus Socratem de pulcritudine nõ descendis? Omnino, ait Socrates. Nam fortasse lenonem apud iudicẽ magna esse in existimatione videt. Nihilominus ego, subiecit Critobulus, nõ recuso. Doceto autẽ me, si quid habes sapientiæ, te pulcriorẽ esse quàm ego sim. Tantũ, ait, lucernam quis propius adferat. Primùm ad caussæ te inquisitionẽ prouoco. Tu mihi respondeto. At tu interrogato. Vtrum igitur pulcritudinem in homine tantũ existimas esse, an etiã aliqua in re alia? Profecto, ait, mea quidem sententia est etiã in equo, et boue, et multis reb. inanimis. Nã & scutũ esse pulcrũ scio, & gladium, & hastã. Et quî fieri potest, ait, hæc quæ sibi inuicem nulla sunt re similia, esse omnia pulcra? Si ad opera, quorũ caussa nos ea singula parauimus, bene fuerint elaborata, uel apta satis à natura illis vsibus, quib. seruiũt: & ipsa pulcra sunt, inquit Critobulus. Nosti ergo cui nobis vsui sit oculus? Et scilicet, ait, vt videamus. Hoc igitur pacto tuis pulcriores oculi mei fuerint. Quî sic? Nam tui tantũ directò adspiciunt, mei etiã transuersim propterea, quòd exterius promineant. Ergo tu cancrũ ais inter animalia cuncta præditum esse oculis optimis? Maximè verò, inquit. Nam habet oculos a natura egregiè ad

πρὸ πραπωγείαν, ἔφη ἦ ὅς μάλα ἀληθεῖς ἐπήρετο, ἦ τί μοι ζωίσεσθαι ὦ Σώκρατες τοιοῦτον ἐργασμένῳ; οἶδα μέν, ἔφη, σὲ Καλλίαν τουτονὶ πρὸς τὸν σοφὸν Πρόδικον ἐρωτικῶς διακείμενον, ὅτε ἐώρας τὸν μὲν φιλοσοφίας ἐρῶντα, ἐνδεᾶ δὲ χρημάτων ὄντα· οἶδα δέ σε καὶ Ἱππίᾳ τῷ Ἠλείῳ, πρὸ ὃ ὃς ὁ μνημονικὸν ἐμαθεν· ἀφ' ὃ δὴ ἦ ἐρωτικώτερος γεγένησαι, οἶμαι δ' ὅ, τι καὶ ἀκόσμου ἴδῃ, μηδέποτε ἐπιλανθάνεσθαι, ἐναγχος δή μου ἐπαινοῦντος πρὸς ἐμὲ ἐπαινῶν τὸν Ἡρακλεώτην ξένον, ἐπεί με ἐποίησας ὑπομνῆσαι αὐτόν, ζωιέσησάς μοι αὐτόν. μὴ χάειν μήτοι σοὶ ἔχω· πάνυ γὰ καλὸς κἀγαθὸς δοκεῖ μοι εἶναι. Ἀλλὰ μὴν ὁ γε φλιάσιον πρὸς ἐμὲ ἐπαινῶν, ἦ ἐμὲ πρὸς ἐκεῖνον, ὀχέτω διέφθικας ὥστε δῆ τοὺς σοὺς λόγους ἐρῶντες ἐκνυοδρομοῦμεν ἀλλήλους ζητοῦντες; ταῦτα δῆ ὃς ὧν δυνάμενόν σε πείθειν, ἀγαθὸν νομίζω πρᾶγμα εἶναι. ὁ δ' οἷός τε ὢν γιγνώσκειν τε τοῦ ὠφελίμους αὐτῷ, ἦ τούτους διώκοντος ὡσαύτως ἐκείνου ὧδὶ ἀλλήλων, ὅτος αὖ μοι δοκεῖ ἦ πόλῃ διώκαιος φίλας ποιεῖν, ἦ χάριτας ἐπιτηδείους ζωιῶν, ἦ πολλοῦ αὖ ἄξιος εἶναι ἦ πόλει ἦ φίλοις ἦ συμμάχοις κεκτῆσθαι. σὺ δέ μοι, ὡς κἀκεῖνος ἀκούσας ὅτι ἀγαθὸν σε ἔφην προαγωγὸν εἶναι, ὠρχήθης. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, ὃ νοῦ, ἐὰν ἦ παῖ πάντα διώωμαι, σεσιγηκότος δὴ πάντα πάσι πλέον τοῦ ἢ ψυχὴ ἔσομαι. ἦ αὖτη μὲν δὴ ἡ ὁδὸς ἐστὸν τὸν λόγον ἀπεπλεόθη. ὁ ὃ Καλλίας εἶπε, σὺ δ' ἦ ὦ Κριτόβουλε, εἰς ἐν τοῦτ' ἐλθὼν τὸ καλλος ἀμφὶ πρὸς Σωκράτη οὐκ ἀνιστασαι; νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης. ἴσως γὰρ ὑδύσκιμοῦντα τὸν μαστροπὸν πρὸς ὃς κρίτας ὁρᾷ. ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οὐκ ἀναδύομαι· ἀλλὰ δίδασκε εἴπ' ἔχεις σοφὸν, ὡς καλλίων εἰ ἐμοῦ. μόνον, ἔφη, ἵν λαμπρᾷ ἐγγὺς προσενεγκάτω. εἰς ἀνάκρισιν ἴσως σε, ἔφη, πρῶτον τ' δίκης καλοῦμαι. ἀλλ' ἀκρίνου. σὺ δέ γε ἐρώτα. πότερον δῆ σὺ ἀνθρώπῳ μόνον νομίζῃς τὸ καλὸν εἶναι, ἢ καὶ ἄλλῳ τινί; ἔγωγε μὲν ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ οὐ ἵππῳ, καὶ βοὶ δ' οὐ ἀψύχοις πολλοῖς οἶδα γὰν ἔγωγε καὶ ἀσπίδα καλὸν, καὶ ξίφος, καὶ δόρυ. καὶ πῶς, ἔφη, οἷόν τε ταῦτα μηδὲν ὅμοια ὄντα ἀλλήλοις, πάντα καλὰ εἶναι ὧν νὴ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ ἔργα ὧν ἕνεκα ἕκαστα κτώμεθα, δῆ ἐργασμόνα ᾖ, ἢ δῆ πεφυκότα πρὸς ἃ αὖ δεώμεθα, καὶ ταῦτ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καλά. οἶσθα δῆ, ἔφη, ὁ φθαλμῶν πρὸς ἕνεκα δεόμεθα; δῆλον, ἔφη, ὅπερ δῆ ὁρᾶν. ἔστω μὴν τοίνυν ἤδη ἐμοὶ ὀφθαλμοὶ καλλίονες αὖ τῶν ὄντων εἶναι. πῶς δῆ; ὅπερ οἱ μὲν γὰ κατορύττοντες μόνον ὁρῶσιν, οἱ δ' ἐμοὶ ὀφθαλμοὶ ὁρᾶν, ἐκ τοῦτο καλλίονα, ἔφη, δῆ· νὴ Δί', ἔφη, ἐὰν ἦ παῖ πάντα διώωμαι, σεσιγηκότος δὴ πάντα πάσι πλέον τοῦ ἢ ψυχὴ ἔσομαι. ἦ αὖτη μὲν δὴ ἡ ὁδὸς ἐστὸν τὸν λόγον ἀπεπλεόθη. ὁ δ'

Nam meatus nariumtui terrã versus spectant, mei verò sursum expansi sunt: quo fit, vt ab omni parte odores recipere possint. At quî potest nasus simus recto esse pulcrior? Quia nihil est, ait, quod obsepiat, sed permittit vt oculi mox quæ velint videãt. At nasus sublimior, quasi si faciat id per iniuriã, sepimẽto quodam oculos dijungit. Quod os autem attinet, ait Critobulus, equidẽ tibi cedo. Nam si mordendi caussa factum est, longè tu maius quid morsu auellere possis, quàm ego. At verò quia tibi labra sunt crassa, non meũ putas osculũ esse mollius? Videor, inquit, vti tu quidẽ prædicas, etiã asinis os habere turpius. Sed enim non existimas argumentũ illud esse satis magnũ, me pulcritudine te superare, quòd & Naides, quæ Diuæ sunt, Silenos pariant, qui mihi quàm tibi sunt similiores? Non possum, inquit Critobulus, amplius contradicere. Itaq; distribuantur sanè calculi, vt quamprimũ sciam, quid me vel perpeti vel multæ nomine exsoluere oporteat. Hoc tantũ velim, ait, vt clanculum eos ferant. Nã tuas et Antisthenis opes metuo, ne me copia sua opprimãt. Puella igitur & puer clanculum ferebãt. Interim Socrates perficiebat, vt lucerna Critobulo admoueretur, ne deciperẽtur iudices: atq; etiã vt victori non fasciæ, sed oscula corollarũ loco a iudicibus decernerentur. Posteaquam electi essent calculi, atq; omnes pro Critobulo facerent: Papæ, ait Socrates, argentum tuũ non videtur esse argento Calliæ simile, mi Critobule. Nam quod ille habet, iustiores reddit homines: tuũ verò, quemadmodũ alioqui argẽtum maxima ex parte, tum iudices tum disceptatores corrumpere potest. Secundum hæc alij Critobulũ hortabãtur, vt oscula, quæ victori cõstituta fuissent præmij loco, acciperet: alij vt persuaderet prius eũ, cuius essent in potestate: alij aliter iocabantur. Interim silebat Hermogenes. Quo nominatim Socrates compellato: Possisne dicere nobis, ait, Hermogenes, quid sit παροινία? Et ille: Si quæras quid sit, inquit, nihil mihi cõstat: quid aũt esse videatur, dicere fortè possim. Id placet, ait Socrates. Ego igitur esse iudico παροινίαν, in vino molestũ esse ijs, quibuscum verseris. Ergo scire debes, ait Socrates, te quoq; silẽdo nobis iam molestiam exhibere. Nũ id temporis etiã silendo, quũ vos loquimini? Non, sed quum ex interuallo desinimus. Te verò fugit, ne pilum quidẽ, nedum sermonẽ aliquẽ interea dum vos loquimini, interijci a quoquã posse? Tum Socrates: Possisne Callia, inquit, homini qui coarguitur succurrere? Possim equidẽ, ait. Nam quum tibia sonũ edit, prorsus silemus. Et Hermogenes: Vultisne igitur, ait, vt quẽadmodũ Nicostratus histrio ad tibiã tetrametra recitabat, ita et ipse dũ tibia sonat, uos biscũ colloquar? Sic facito quæso, mi Hermogenes, inquit Socrates. Arbitror enim perinde, vt cantus ad tibiam adhibitus iucundior est, ita etiam futurum vt sermones tui a sonis illis nonnihil suauiores reddantur: præsertim si gestum aliquem addas ad ea quæ dicuntur abs te, id quod hæc fidicina facit. Et Callias: Ergo

οἱ μὲν δὴ Συρακόσιοι ἐς μὲν ὄψιν ἐθεῶντο, οἱ δ' ἐμοὶ αὐλοὶ ἐπαύσαντο, ὥστε τὰς φωνὰς ἐνῆν ἀκούειν. Ἐπεὶ δὲ δὴ σιγὴν τῆς ῥινὸς πῶς τὸ ὀρθὸν κάλλιον ὅτι, ἔφη, οὐκ ἀπέφραττε, ἀλλ' οὐδὲν ἐᾷ τὰς ὄψεις ὁρᾶν ἃ αὐ βούλονται· ἡ δὲ ὑπηλὴ ῥὶς, ὥσπερ ἐπηρεάζουσα, ὀφθαλμοὺς τε εἶχε τὰ ὄμματα. τὸ γε μὴν στόμα τοῦτο, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἐφίεμαι. ἐγὼ γὰρ τὰ ἀκροδάκνυα ἵνεκα τοιοῦτόν φημι ποιεῖσθαι, μᾶλλον αὖ σὺ μᾶλλον ἢ ἐγὼ ἀκροδάκνοις. Ἀλλὰ δὲ δὴ παχέα ἔλκειν τὰ χείλη, οὐκ οἶδ' καὶ μαλακώτερόν σου ἕλκειν δοκῶ φίλημα; ἔοικα, ἔφη, ἐγώ, κἀγὼ δ' ἂν σὸν λόγον, καὶ τὴν ὄνον αἰγὸν δ' τόμα ἔλκειν. ἐκεῖνο δὲ ἐδέη τεκμήριον λαμβάνειν ὡς ἐγώ σου καλλίων εἰμί, ὅτι Σ Ναΐδες θεαὶ θεοῦ σειληνοὺς ἐμοὶ ὁμοιοτέρους τίκτουσιν ἢ σοί; καὶ ὁ Κριτόβουλος, ἀκέπ, ἔφη, ἔχω πρός σε αὖ πάλαι. ἀλλὰ θεραφερόντων, ἔφη, τὰς ψήφους, ἵνα ὡς τάχιστα εἰδῶ ὅ, τι με χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι μόνον, ἔφη, κρυφῇ φερόντων. δέδοικα μὴ τὸ σὸν μὴ Ἀντισθένους βλέττον, μή με καταδύσωσιν. ἢ μὲν δὴ παῖς μὴ ὁ παῖς κρύφα αἰνέφερον. ὁ δὲ Σωκράτης αὖ τούτῳ διέπαττε τόν τε λύχνον αὖ πρόσενεγκεῖν τῷ Κριτοβούλῳ, ὡς μὴ ἐξαπατηθείησαν οἱ κριταί, μὴ τῷ νικήσοντι μὴ ταινίας ἀλλὰ φιλήματα, ἀναδήματα πρὸ τῆ κριτῆ γένεσθ. ἐπεὶ δ' ἐξέτεσσαν αἱ ψῆφοι, μὴ ἐγένοντο πᾶσαι ὦ Κριβόβολε· παπαῖ, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐκ ὄμοιον ἔοικε δ' σὸν ἀργύριον, ὦ Κριτόβολε, τῷ Καλλίου ἔοικεν. τὸ μὲν δὴ τούτου δικαιότερους ποιεῖ, δ' σὸν, ὥσπερ τὸ βλέττον, ἐξαφθείρειν ἐοικόν ὅτι μὴ δικαστὰς μὴ κριτάς. ἐκ δ' τούτου οἱ μὲν τὰ νικητήρια φιλήματα ἀπελαμβάνον τὸν Κριτόβουλον ἐκέλευον, οἱ δ' τὸν κύριον πείθον, οἱ δ' μὴ ἄλλα ἔοικοπτον. ὁ δὲ Ἑρμογένης κἀνταῦθα ἐσιώπα. καὶ ὁ Σωκράτης ὀνομάσας αὐτὸν, ἔχεις αὖ ὃ Ἑρμόγενες εἰπεῖν ἡμῖν τί ὄντι ποιοῦσα; μὴ ὃς ἀπεκρίνατο, εἰ μὴ ὅ, τι ὄντι ἐρωτᾷς, ἐκ οἶδα· † ὃ μέντοι μοι δοκῶ, εἰ τοι μὴ ἀποκρίνωμαι ἐξορμᾶν ἂν. ἀλλὰ δοκεῖ τοῦτ', ἔφη. τὸ δίνιον πῦ οἶνον λυπεῖν δοῦ ζωόντας, τοῦτ' ἐγὼ κρίνω ποιεῖν. οἶσθ' οὖν, ἔφη, ὅτι καὶ σὺ νυῦ ἡμᾶς λυπεῖς σιωπῶν. ἢ καὶ ὅταν λέγητ'; ἔφη· οὔ· ἀλλ' ὅταν ἀλαλίπωμεν. ἢ οὖν λέλησαί σε ὅτι μεταξὺ τοῦ ὑμᾶς λέγειν, οὐδ' ἂν τεῖχα, μὴ ὅτι λόγον, ἂν τις παρέφθε; καὶ ὁ Σωκράτης, ὦ Καλλία, ἔχεις αὖ τι, ἔφη, αὖθις ἐλεγχομένῳ βοηθῆσαι; ἔγωγ', ἔφη. ὅταν γὰρ ὁ αὐλὸς φθέγγηται, πανταπάσι σιωπῶμεν. μὴ ὁ Ἑρμογένης, ἢ οὖν βέλεσθε, ἔφη, ὥσπερ Νικόστρατος ὁ ὑποκριτὴς τετράμετρα πρὸς τὸν αὐλὸν κατέλεγεν, οὕτω μὴ ᾄσω τὸν αὐλὸν ὑμῖν διαλέγεσθαι; μὴ ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν θεὸν, ἔφη, Ἑρμόγενες, ὅτω κρίν. οἶμαι γὰρ, ὥσπερ ἥδιον ἀκούειν πρὸς τὸν αὐλὸν, ὅτω ᾄσω τοὺς λόγους ἡδίω ἔσεσθαι αὖ τι ᾄσω τὸν φθόγγον· ἄλλως τε καὶ ἐμοσφαλοῖς, ὥσπερ οἱ αὐλητὲς, ὁ σὺ πρὸς τὰ λεγόμενα. καὶ ὁ Καλλίας ἔφη, ὅταν

τὸ μέντοι μοι

*Ergo quum Antisthenes hic, inquit, quemdam in cõuiuio coarguerit: quis erit concentus tibiarum? Ei qui coarguetur, ait Antisthenes, cõuenire arbitror exsibilationem. Huiusmodi colloquia quum haberentur, ac uideret eos Syracusanus illa quidem negligere quæ ipse exhiberet, mutuis autem sermonibus se oblectare, Socrati inuidens: Túne, ait, Socrates, ille ipse es, quẽ meditatorem vocant? An' non pulcrius hoc est, inquit, quàm si vocarer incogitans? Nisi sublimiũ meditator esse videreris. Num ergo quidquam nosti, ait Socrates, quod Dijs sit sublimius? Minimè verò te istis occupari aiunt, sed rebus maximè inutilibus. Ergo sic etiam, inquit, Dij mihi curæ sunt. Nam illi de *sublimi adiumento sunt, & de sublimi lucem suppeditant. Quòd si frigida profero, tu auctor es, qui negotium mihi facessis. Tu verò mitte ista, ac dicito mihi, quot pedes absit a me pulex. Nam hæc metiri te aiũt. Tum Antisthenes: Enimuero Philippe, ait, tu in coniectando acutus es: an' non videtur hic homo tibi similis illi esse, qui cõuicium facere velit? Profectò videtur, inquit, non mihi tantum, sed alijs etiam multis. Tu tamen, ait Socrates, nulli eum similem facito, ne et ipse conuicium facienti similis videare. Verum si honestis et optimis quibusq; similẽ eũ fecero, merito quis me laudanti potius, quàm conuicianti similem dixerit. At qui tu conuicianti es similis, si omnia quæ in ipso sunt, esse dicis meliora. Vis igitur magis peruersis eum comparem? Ne illis quidẽ. Nulli ergo? Nulli ne horũ quidem eũ similẽ dixeris. At qui nescio quo pacto faceã, digna hoc cõuiuio facturus sim. Facilius fuerit, tacere, ait, quàm nõ dicẽda proferre. Atq; hæc quidem orta inter pocula debacchatio sic est extincta. Post hæc alij coniectare iubebant, alij vetabant. Quumq; tumultus esset exortus, rursum loqui Socrates incipiebat. Num quia cũcti loqui cupimus, etiam vnà cecinerimus? Et quamprimùm id dixisset, carmen ordiebatur. Vbi cecinisset, illata est saltatrici rota ex carum genere, quibus vt untur figuli, in qua miranda quædam exhibitura erat. Tum Socrates: Periculum erit, mi Syracusane, inquit, ne quemadmodũ tu ais, sim meditator. Nũc enim considero, quo pacto puero huic tuo et huic puellæ optimè possit esse, ac nos spectãdo ipsos voluptatis plurimum capiamus: quod quidẽ sat scio te quoq; velle. Videtur ergo mihi, prouolutionem in caput quæ fit inter gladios, exhibitionẽ esse periculi a conuiuio alieni. Quod verò etiam in rota circumuoluta scribit ac lectitat, est illud quidem certè miraculum quoddam: verũ intelligere non possum quam etiam hæc voluptatem suppeditent. Nec item iucundius est formosos & elegantes spectare quum corpora torquent, & rotas imitantur, quàm quũ quiescũt. Etenim nõ admodũ rarũ est, in hæc admiratione digna incidere, si quis hoc desideret: sed licet statim admiremur ea quæ adsũt: quî tãdẽ lucerna,*

* Græcè, ἀπὸ νοῦ ὠφελίου. Alludit autem ad uocem, qua Syracusanus usus fuerat ἀνωφελίσματα.

ἔπαυον οὖν Ἀντισθένης δ' ἐλέγχῃ πινὰ οὐ τῷ συμποσίῳ, τί ἔσται δ' αὔλημα; καὶ ὁ Ἀντισθένης ἔπε, ᾧ μὲν ἐλεγχομένῳ οἶμαι αὖ, ἔφη, πρέπειν συεγκόσιος τὴν μὲν αὐτὸ ἰδιοβιωτὴν ἀμελοῦντας, ἀλλήλοις δὲ ἡδομένους, φθονοῦν ᾧ Σωκράτει ἔφην, ἆρα σὺ ὦ Σώκρατες, ὁ φροντιστὴς ὠνομασμένος; οὐκοῦν καλλιον, ἔφη, ἢ ἀφρόντιστος ἐκαλούμην. εἰ μὴ γε ἐδόκεις τὴν μετεώρων φροντιστὴς εἶναι. οἶδα οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, μετεωρότερόν τι τὴν δεῦρ; ἀλλ' οὐ μὰ δί', ἔφη, οὐ τοὺς τὴν σὲ λέγουσιν ἰδιμελεῖσθαι, ἀλλὰ τὴν ἀνωφελεστάτην. οὐκοῦν καὶ δοκοῦντας αὖ, ἔφη, θεῶν ἰδιμελοίμην. ἀνωθεν μὲν γὰρ ὄντες ἀφελοῦσιν, ἀνωθεν δὲ φῶς πρέχουσιν. εἰ δ' ψυχρὰ λέγω, σὺ αἴτιος, ἔφη, πολλὰ μοι πρέχων. ταῦτα μὲν, ἔφη, ἔα· ἀλλ' εἰπέ μοι πόσους ψύλλα τοσοῦτος ἐμοῦ ἀποσέχει. τοῦτα χαίρε φέσι γεωμετρεῖν. Σὺ ὁ Ἀντισθένης εἶπε, σὺ μὲν τι δῆλος ἐῶ φίλιππε, ἐνοήλησ. οὐ δοκεῖ σοι ὁ ἀνὴρ οὗτος λοιδορεῖσθαι βουλομένῳ ἐοικέναι; ναὶ μὰ δί', ἔφη, καὶ ἄλλοις γε πολλοῖς· ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Σωκράτης, σὺ κελεύσας μὴ ἔνοχλε, ἵνα μὴ καὶ σὺ λοιδορουμένῳ ἐοικῇς. ἀλλ' ἐπεὶ γέ τοι τοῖς πᾶσι καλοῖς καὶ τοῖς βελτίοσιν ἐνοχλῶ αὐτὸν, ἐπαυσωπεῖ μᾶλλον ἢ λοιδορουμένῳ δικαίως ἂν ἐνοχλοι μέ τις. καὶ νυῦ σύ γε λοιδορουμένῳ ἔοικας, εἰ πάντ' αὐτὸν βελτίονα φῂς εἶναι. ἀλλὰ βούλει πονηροτέροις ἐνοχλῶ αὐτόν; μηδὲ πονηροτέροις. ἀλλὰ μηδενί; μηδενὶ μηδὲ τούτων ἐνοχλε. ἀλλ' οὐ μέντοι γε σιωπῶν οἷός τ' ὅπως ἀνιαθῶ δεῖπνον ἐρχόσομαι. καὶ ῥᾳδίως γ' ἂν ἃ μὴ δεῖ λέγω, ἔφη, σιωπᾶς. αὕτη μὲν δὴ ἡ ποιονία οὕτω καταστέλλη. ἐκ τούτου δὲ τὴν ἄλλων οἱ μὲν ἐκέλευον ἐνοχλῶν. οἱ δ' ἐκώλυον. ὁρύττου ὃ ὄντ ὁ Σωκράτης αὖ πάλιν ἔτυπτεν, ἀρ' ἐπειδὴ πάντες ἰδιμελοῦμεν λέγω, νυῦ αὖ μάλιστα καὶ ἅμα ἀζώμεθα; καὶ δὴ ὃ τοῦτ' ἐπὼν ἦρχεν ᾠδῆς. ἐπεὶ δ' ἦσεν, εἰσεφέρετο τῇ ὀρχηστρίδι τροχὸς τὴν κεραμέων, ἐφ' οὗ ἐμελλε θαυμασιουργήσειν. ἐνθα δὴ εἶπεν ὁ Σωκράτης, ὦ συρακόσιε, κινδυνεύσω ἐγὼ, ὥσπερ σὺ λέγ, ὄντι φροντιστὴς εἶναι· νυῦ οὖν σκοπῶ ὅπως αὖ ὁ μὲν παῖς ὅδε ὁ σὸς καὶ ἡ παῖς ἥδε ὡς ῥᾷστα διάγειεν, ἡμεῖς δ' † αὖ μάλιστα δὺ φρονοίμεθα θεώμενοι αὐτὼς· ὅπῃ δὺ οἷσθ ὅπη καὶ σὺ βούλει. δοκεῖ οὖν μοι δ' μὲν εἰς μαχαίρας κυδιοῦν κινδύνου ἐπίδηλα εἶναι, ὅσυμασσίῳ σὺδὲν προσήκ. καὶ μὲν τό, τε ὠδὴ τοῦ τροχοῦ ἅμα πεδισιουμένου χοάφῃ τε καὶ ἀναγνώσκῃ, θαῦμα μὲν ἴσως τι ὄντιν, ἡδονὴν δὲ οὐδ' ἐν ταῦτα δύναμαι γ' ὦνὶ αὖ ναι † τί αὖ παρεῖχοι. οὐδὲ μὲν τόγε Δαρεί φοντας τὰ σώματα καὶ τροχοῖς μιμουμένους ἥδιον ἢ ἡσυχίαν ἔχοντας ὁρᾶν καλὸς καὶ ὡμίους θεωρεῖν. μὴ δ' δὲ πάνυ τι παιδιὸν τό γε θαυμασίοις οὐ τυχεῖν, εἴπερ τότε δεῖ. ἀλλ' ἔξεστιν αὖ πάλα τὰ πρόσθεν θαυμάζῃν, τί ποτε ὁ μὲν λύχνος, ὅτε

*Ergo quum Antisthenes hic, inquit, quemdam in cõuiuio coarguerit: quis erit concentus tibiarum? Ei qui coarguetur, ait Antisthenes, cõuenire arbitror exsibilationem. Huiusmodi colloquia quum haberentur, ac uideret eos Syracusanus illa quidem negligere quæ ipse exhiberet, mutuis autem sermonibus se oblectare, Socrati inuidens: Túne, ait, Socrates, ille ipse es, quẽ meditatorem vocant? An' non pulcrius hoc est, inquit, quàm si vocarer incogitans? Nisi sublimiũ meditator esse videreris. Num ergo quidquam nosti, ait Socrates, quod Dijs sit sublimius? Minimè verò te istis occupari aiunt, sed rebus maximè inutilibus. Ergo sic etiam, inquit, Dij mihi curæ sunt. Nam illi de *sublimi adiumento sunt, & de sublimi lucem suppeditant. Quòd si frigida profero, tu auctor es, qui negotium mihi facessis. Tu verò mitte ista, ac dicito mihi, quot pedes absit a me pulex. Nam hæc metiri te aiũt. Tum Antisthenes: Enimuero Philippe, ait, tu in coniectando acutus es: an' non videtur hic homo tibi similis illi esse, qui cõuicium facere velit? Profectò videtur, inquit, non mihi tantum, sed alijs etiam multis. Tu tamen, ait Socrates, nulli eum similem facito, ne et ipse conuicium facienti similis videare. Verum si honestis et optimis quibusq; similẽ eũ fecero, merito quis me laudanti potius, quàm conuicianti similem dixerit. At qui tu conuicianti es similis, si omnia quæ in ipso sunt, esse dicis meliora. Vis igitur magis peruersis eum comparem? Ne illis quidẽ. Nulli ergo? Nulli ne horũ quidem eũ similẽ dixeris. At qui nescio quo pacto faceã, digna hoc cõuiuio facturus sim. Facilius fuerit, tacere, ait, quàm nõ dicẽda proferre. Atq; hæc quidem orta inter pocula debacchatio sic est extincta. Post hæc alij coniectare iubebant, alij vetabant. Quumq; tumultus esset exortus, rursum loqui Socrates incipiebat. Num quia cũcti loqui cupimus, etiam vnà cecinerimus? Et quamprimùm id dixisset, carmen ordiebatur. Vbi cecinisset, illata est saltatrici rota ex carum genere, quibus vt untur figuli, in qua miranda quædam exhibitura erat. Tum Socrates: Periculum erit, mi Syracusane, inquit, ne quemadmodũ tu ais, sim meditator. Nũc enim considero, quo pacto puero huic tuo et huic puellæ optimè possit esse, ac nos spectãdo ipsos voluptatis plurimum capiamus: quod quidẽ sat scio te quoq; velle. Videtur ergo mihi, prouolutionem in caput quæ fit inter gladios, exhibitionẽ esse periculi a conuiuio alieni. Quod verò etiam in rota circumuoluta scribit ac lectitat, est illud quidem certè miraculum quoddam: verũ intelligere non possum quam etiam hæc voluptatem suppeditent. Nec item iucundius est formosos & elegantes spectare quum corpora torquent, & rotas imitantur, quàm quũ quiescũt. Etenim nõ admodũ rarũ est, in hæc admiratione digna incidere, si quis hoc desideret: sed licet statim admiremur ea quæ adsũt: quî tãdẽ lucerna,*

quòd flammam splendidam habeat, lumen suppeditet: quum ahenum & ipsum splendens, lucem id quidem non emittat, sed in se tamen alia apparentia exhibeat. Quo pacto oleum quum humidum sit, flammam augeat: quum aqua & ipsa humida ignem extinguat. Verùm ne hæc quidem eadem efficiunt, quæ vinum. At si ad tibiam ijs formis saltarent, quibus tũ Gratiæ, tum anni tempora, Nymphæq; pinguntur: multò id ipsis facilius futurum arbitrarer, ac longè cõmunium hoc fore hilarius ac gratius. Et Syracusanus ille: Sic me Iupiter amet, inquit, mi Socrates, præclarè dicis, & introducam ego spectacula, quæ delectationem vobis sint allatura. Quapropter Syracusanus egressus strepitum ingentem excitabat, & Socrates nouum orationis exordium instituebat. Profectò, viri, par est nos, quum magnus quidam Deus adsit, qui ætate Deos æternos æquat, forma maximè iuuenis est, amplitudine sua cuncta sustinet, animo hominibus æqualis est, nimirũ Amor, eius minimè oblui sci: præsertim quum omnes eius Dei sacris initiati simus. Nam equidem tempus aliquod commemorare non possum, quo non semper in amore fuerim aliquo occupatus: & Charmidem hunc scio multos ad sui amorẽ excitasse, ac nõnullos ipsum quoq; expetiisse. Critobulus certè, quũ adametur, iam & ipse alios amore complectitur. Quinetiam Niceratus, vt equidem accepi, vxorem amans vicissim ab ea diligitur. Quis autem nostrum nescit Hermogenem, virtutis ac probitatis amore, quidquid tamdem ea est, contabescere? Non videtis quàm seuera sint supercilia, oculi immoti, oratio moderata, vox lenis, mores hilares? quúmque Deos, qui maximè sunt venerandi nobis, amicos habeat: nos tamen, qui homines sumus, non contemnit. Tu verò, Antisthenes, solus amoris expers es? Immo te vehementer amo profectó. Tum iocando Socrates quasi delicias faciens: Ne in præsentia mihi, ait, molestus sis. Nam, vti vides, aliud ago. Et Antisthenes: Quàm tu, inquit, leno tui semper huiusmodi planè quædam facis, ac nõnumquam mecum non colloqueris per numẽ temet excusans, nõnumquã aliud quid captans. Tum Socrates: Quæso te per Deos, mi Antisthenes, ait, tantum ne concidas me, quamuis aliam molestiam abs te tum fero, tum laturus sum amicè. Enimuerò amorem tuũ equidem occulto, quũ non animi sit, sed pulcritudinis meæ. Quòd autem tu, Callia, Autolycum ames, ciuitas vniuersa nouit, ac, vt arbitror, etiam exteri plerique. Eius rei caussa est, quòd vterque vestrum parentes habeat claros, & ipsi quoque illustres sitis. Atque equidem indolem tuam semper amaui, sed multo nunc magis, quũ te illum amare video, qui non deliciis diffluit, neque præ mollitie languescit: sed omnibus & robur, & tolerãtiã, et fortitudinẽ, & tẽperantiã suã demonstrat. Huiusmodi verò homines expetere, argumentum

δὴ δ' λαμπρὸν φλόγα ἔχειν, φῶς παρέχει· δ' δὲ χαλκεῖον λαμπρὸν ὄν, φῶς μὲν οὐ ποιεῖ, οὐ αὐτῷ ἄλλα ἐμφαινόμενα παρέχει· ἡ πῶς τὸ μὲν ἔλαιον ὑγρὸν ὄν, αὔξει τὴν φλόγα· τὸ δ' ὕδωρ ὅτι ὑγρόν ἐστι, κατασβέννυσι δ' πῦρ. ἀλλὰ γὰρ καὶ ταῦτα μὲν οὐκ εἰς πάντων τοῦ οἴνου ἀπαντᾷ. εἰ δὲ ἐρχοῖντο πρὸς τὸν αὐλὸν ἡμᾶται οἱ οἷς χάριτές τε καὶ ὧραι καὶ νύμφαι χορεύουσαι, πολὺ ἂν οἶμαι αὐτούς γε ῥᾷον διάγειν, καὶ δ' συμπόσιον πολὺ ἀπραγεστότερον εἶναι. ὁ οὖν συρακόσιος, ἀλλὰ ναὶ μὰ τὸν δι', ἔφη, ὦ Σώκρατες, καλῶς τε λέγεις, καὶ ἐγὼ θεάσεσθαί τινα ἐφ' οἷς ὑμεῖς θύφρανθήσεσθε. ὁ μὲν δὴ συρακόσιος ἐξελθὼν ἐκωμῳδεῖτο, ὁ δὲ Σωκράτης πάλιν αὖ καινοῦ λόγου ἤρξατο. ἆρ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰκὸς ἡμᾶς, πάντος δαίμονος μειράλου, μὴ τῷ μὲν χρόνῳ ἰσήλικας τοῖς ἀφικνουμένοις θεοῖς, τῇ δὲ μορφῇ νεωτάτους, καὶ μεγέθει πάντα ἐπέχοντας, ψυχὴ δὲ αὐθρώπων ἰσουμένη, ἔρωτος, †μὴ αὖ ἀμνημονῆσαι, ἄλλως τε ἐπειδὴ πάντες ἐσμὲν τοῦ θεοῦ πίστου θιασῶται. ἐγώ τε γὰρ οὐκ ἔχω χρόνον ἐπεὶν οὗ ὧν οὐκ ἐρῶν τινός. ἀλλὰ τε καὶ Χαρμίδου μὲν δὲ οἶδα πολλὸς ἐρασὰς κτησάμενον, ἔστι δὲ ὅτε καὶ αὐτὸν ὑπ' ἐκείνου ἀντερασθῆναι. Κριτόβουλός γε μήν, ἔτι μὲν* ἐρώμενος ὤν, ἤδη δ' ἄλλων ὑπ' ἐραστῶν. ἀλλὰ μὴν ὁ Νικήρατος, ὡς ἐγὼ ἀκούω, ἐρῶν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἀντέρασται. Ἑρμογένη γε μὴν τίς ἡμῶν οὐκ οἶδεν ὡς ὤν, τι ποτ' ἐστὶν ἡ καλοκαγαθία, τῷ παύτης ἔρωτι κατατήκεται; οὐχ ὁρᾶτε ὡς ἀτυδεῖται μὲν αὐτοῦ αἱ ὀφρύες, ἀτρεμὲς δὲ τὸ ὄμμα, μέτεωροι δὲ οἱ λόγοι, πρᾶεία ἡ φωνή, ἱλαρὸν δὲ τὸ ἦθος; τοῖς δὲ σεμνοτάτοις θεοῖς φίλοις χρώμενος, οὐδεν ἡμᾶς τῶν αὐθρώπων ὑποροᾷ; σὺ δὲ μόνος ὦ Ἀντισθένες, δεινός ἐρᾶς; ναὶ μὰ τοὺς θεούς, εἶπεν ἐκεῖνος, μὴ σφόδρα γε σοῦ. καὶ ὁ Σωκράτης ἀδικώφας, ὡς δὴ θρυπτόμενος, εἶπε, μὴ νῦν μοι σὺ τῷ πρόσθεν ὄχλον πάρεχε. ὡς σὺ γὰρ ὁρᾷς, ἄλλα πράττω. καὶ ὁ Ἀντισθένης ἔλεξεν, ὡς σαφῶς μέντοι σὺ μαζοπωλεῖν σαυτὸν ἀεὶ τοιαῦτα ποιεῖς, τοτὲ μὲν δαιμόνιον προφασιζόμενον οὐ διαλέγῃ μοι, τοτὲ δ' ἄλλον τινὰ ἐπιμελούμενον. μὴ ὁ Σωκράτης ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Ἀντισθένες, μόνον μὴ συγκόψῃς με· τὸν δ' ἄλλην χαλεπότητα ἐγὼ σου καὶ φέρω ἀνέχομαι φιλικῶς. ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, δι' ὃν μὲν σὸν ἔρωτα κρύπτω μὲν, ἐπειδὴ καὶ ἔστιν οὐ ψυχῆς, ἀλλ' εὐμορφίας τῆς ἐμῆς. ὅτι γε μὲν σύ ὦ Καλλία ἐρᾷς Αὐτολύκου, πᾶσα μὲν ἡ πόλις οἶδε, πολλοὺς δ' οἶμαι καὶ τῶν ξένων. τούτου δ' αἴτιον δὲ πατέρων τε ὀνομαστῶν ἀμφοτέρους ὑμᾶς εἶναι, καὶ αὐτοὺς ἐπιφανεῖς. ἀεὶ μὲν οἶμαι ἔγωγε ἠγάμην τὴν σὴν φύσιν, νῦν δὲ μὴ πολὺ μᾶλλον, ἐπεὶ ὁρῶ σε ἐρῶντα οὐχ ἁβρότητι χλιδανομένου, ἀδὲ μαλακίᾳ θρυπτομένου, ἀλλὰ πᾶσιν ἐπιδεικνυμένου ῥώμῃ τε καὶ καρτερίᾳ καὶ ἀνδρείᾳ καὶ σωφροσύνῃ. δὲ δὲ ζηλοῦν τὴν ἐπιθυμεῖν τεκμήριόν ἐστι

μὴ ἀμνημονῆσαι

ἐστι γὰρ τῶν † ὄντι τῆς τοῦ ἐρωμένου φύσεως. ἐμοὶ μὲν οὖν μία ὄντι Ἀφροδίτη, ἥ δὴ ἐστὶ, οὐρανία τε καὶ πάνδημος, οὐκ οἶδα· (καὶ γὰρ Ζεὺς ὁ αὐτὸς δοκῶν εἶναι, πολλὰς ἐπωνυμίας ἔσχε) ὅτι γε μέντοι χωρὶς ἑκατέρᾳ βωμοί τε εἰσὶ καὶ ναοὶ καὶ θυσίαι, τῇ μὲν πανδήμῳ ῥᾳθυμοτέρᾳ θύεται, τῇ δὲ οὐρανίᾳ ἁγνότερα, οἶδα. εἰκάσαις δ' ἂν καὶ τοῦ ἔρωτας τὸν μὲν πάνδημον τὴν σωμάτων ἐπιτρέπειν, τὸν δ' οὐρανίαν, τῆς ψυχῆς τε καὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς καλοῦ ἔρχον. ὑφ' οὗ δὴ καὶ σὺ ὦ Καλλία κατέχεσθαί μοι δοκεῖς ἔρωτος. τεκμαίρομαι δὲ τῇ τοῦ ἐρωμένου καλοκαγαθίᾳ, ἣ ὅτι σὲ ὁρῶ τὸν πατέρα αὐτοῦ προλαμβάνοντα εἰς τὰς πρὸς τοῦτον ξυνουσίας. οὐδὲν γὰρ τούτου ἐστὶν ἀπόκρυφον πατρὸς τοῦ καλῶ τε καγαθοῦ ἐρασῇ. καὶ ὁ Ἑρμογένης εἶπε, νὴ τὸν Ἥραν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἄλλα τέ σου πολλὰ ἄγαμαι, καὶ ὅτι νῦν ἅμα χαριζόμενος Καλλίᾳ, καὶ παιδεύεις αὐτὸν οἷόν περ χρὴ εἶναι. νὴ δι', ἔφη. ὅπως δὲ καὶ ἔτι μᾶλλον βύφρανθήσεται, βούλομαι αὐτῷ μαρτυρῆσαι ὡς μὴ πολὺ κρείττων ἐστὶν ὁ τῆς ψυχῆς ἢ ὁ τοῦ σώματος ἔρως. ὅτι μὲν γὰρ δὴ αὖθις φιλίας ξυνουσία οὐδεμία ἀξιόλογος, πάντες ἴσμεν ἅμα. φιλεῖν γε μὲν τοὺς μὲν δὴ ἧττον ἀγαμένους ἀνάγκη ἰδίᾳ καὶ ἐπελθουσίᾳ καλεῖται· τὴν δὲ τοῦ σώματος ἐπιθυμοῦσιν τὴν πολλοὶ μὴ οἷοί τ' ὦσιν μένφονται, καὶ μισοῦσι τὸν ἐρώμενον· ἐπὶ δὲ καὶ ἀμφότεροι στέρξωσι, δι' μὲν τῆς ὥρας αἴθις ταχὺ δὴ που παρεκμάζει, ἀπελείπουτο δὲ τούτου ἀνάγκη καὶ τὴν φιλίαν ξυναπομαραίνεσθαι· ἡ δὲ ψυχὴ ὅσον πέρ ἂν χρόνον ἡ ἐπὶ δι' φρονιμώτερον, καὶ ἀξιεραστοτέρα γίγνεται. καὶ μὲν οἱ μὲν τῇ τῆς μορφῆς χρήσει ἔνεστί τις καὶ κόρῳ, ὥστε ἅπερ καὶ πρὸς τὰ σιτία ἀπομνημονεύω, ταῦτα ἀνάγκη καὶ πρὸς τὰ παιδικὰ πάσχειν· ἡ δὲ τῆς ψυχῆς φιλία, ἀπὸ δι' ἀγνῆ ἔναι, καὶ ἀκορεστοτέρα ἐστὶν, οὐ μέντοι (ὥς γ' ἂν τις οἰηθείη) ἀπὸ τούτου καὶ ἐπαφροδιτωτέρα. ἀλλὰ σαφῶς καὶ ἀρτελεῖται ἡ θυχὴ οὐ ἢ αὐτύμεθα τὸν θεὸν ἐπαφρόδιτα καὶ ἔπη καὶ ὄργια διδόναι. ὡς μὲν γὰρ ἄγαται τε καὶ φιλεῖ δι' ἐρώμενον, πάλλουσα μορφῆ τε ἐλθυθερίᾳ καὶ ἥβῃ, αἰδήμονί τε καὶ γενναίᾳ ψυχῇ, δὴ δὺς οὐ τοῖς ἥλιξιν ἡγεμονική τε ἅμα καὶ φιλόφρων οὖσα, οὐδεν ἀπιδεῖται λόγου· ὅτι δὲ εἰκὸς καὶ ἐκεῖνο τὸν παιδικῶν τὴν τοιούτην ἐρασὴν αὐτὴν φιλεῖσθαι, τοῦτο διάξω. πρῶτον μὲν γὰρ τίς μισεῖν δύναιτ' ἂν ὑφ' οὗ εἰδείη καλός τε καὶ ἀγαθὸς νομιζόμενος; ἔπειτα δὲ ὁρῶν αὐτὸν τὰ τοῦ παιδὸς καλὰ μᾶλλον ἢ τὰ ἑαυτοῦ ἡδέα ξυνδιάζοντα; πρὸς δὲ τούτοις πιθύν, μήτ' † ἂν ἀφελεῖ τι ποιοῖεν, μήτ' ἂν κακοῦσιν ἀμορφότερον γένηται, μεισθεῖεν ἂν τὴν φιλίαν; οἷς γε μὲν κοινὸν δὴ φιλεῖσθαι, πῶς οὐκ ἀνάγκη τούτους ἡδέως μὲν προσορᾶν ἀλλήλους, ξυνιέναι δὲ ἀλλήλοις, σωφρονεῖν μὲν ἀλλήλους, καὶ πρὸς τὰ σιτία ἁβρὰ ἐγκρατῶς δὲ διαλέγεσθαι, πιθύνειν δὲ καὶ πιθύεσθαι, καὶ πρόνοιαν μὲν ἀλλήλων, σωφρονεῖσθαι δ' ὑπ'

ἀν παραπειθοίατο,

est etiam ingenij eius, qui amat. Equidem num vna sit Venus, an duæ, Cælestis nimirum & Vulgaris, haud scio: (Iupiter enim, qui vnus esse videtur, cognomina multa habet) distinctas certè vtriq; dicatas esse aras, fana, sacrificia, Vulgari quidẽ neglectiora, Cælesti puriora, scio. Et conijcere licet etiam amores, corporum quidem a Vulgari illa immitti: animi verò, & amicitiæ, & præclararum actionum a Cælesti. Ac tu quidem, mi Callia, hoc ipso amore mihi videris esse captus. Argumento mihi est eius quem amas, virtus ac probitas, quodq; te video patrem eius ad congressus cum hoc tuos adiungere. Nam nihil horum bonus & honestus amator occultum patri esse vult. Et Hermogenes: Per Iunonem, inquit, mi Socrates, quum ob alia te multa admiror, tum quòd modò Calliæ simul rem gratam facis, & qualem ipsum esse oporteat, instituis. Profecto sic est, ait. Atque vt magis etiam delectetur, confirmare illi volo, multo præstantiorem esse animi, quàm corporis amorem. Nouimus enim omnes, absque amicitia consuetudinem nullam cuiusquam esse pretij. Amare autem eos, quorũ mores ac indolem admiramur, necessitudo quædam propria & voluntaria vocatur: at eorum, qui corpus appetunt, multi mores vituperant, & amasium odere. Quòd si maximè ament inuicem vterque se, formæ tamen flos celeriter ætate quasi marcessit: quo deficiente necesse est vnà etiam amicitiam marcescere. Animus autem quamdiu prudentia proficit, etiam fit amabilior. Atqui etiam in formæ vsu satietas quædam inest: quo fit vt quæ in ciborum vsu propter satietatem, ea in amoribus quoque accidant. At animi amicitia propterea quòd pura sit, etiam insatiabilior est, nec iccirco (ceu quis existimare posset) venustior est: sed planè votum illud perficitur, quo petimus vt Dea tum carmina tum actiones venustas largiatur. Nam & admirari & diligere amasiũ suum eam, quæ forma liberali, moribus, verecundo & generoso animo floret, ac statim inter æquales principe loco digna & perbenigna est, verbis non eget. Esse autem consentaneum amatorem huiusmodi rerum etiam suis amoribus gratum fore vicissim, id quoque docebo. Primùm enim quis odisse possit illum, à quo se bonum & honestum haberi sciat? deinde quem cernat pueri commoda magis, quàm voluptates suas curare? credat præterea, siue quid delinquatur, siue morbus vtrumque corripiat, amicitiam deminutam non iri? Quibus autem communis amor est, quo pacto non hos necesse est iucundè quidem sese adspicere, benuolè colloqui, fidem habere sibi mutuo, prospicere sibi inuicem, voluptatem simul capere ex præ-

Venus duplex.

præclaris actionibus, condolescere si quid aduersi accidat, perpetuò gaudere dum bona cum valetudine frui consuetudine mutua possunt, sin alteruter ægrotet, multo frequentius conuenire, de absentibus denique quàm præsentibus magis esse sollicitum, an non hæc omnia sunt amoris plena? Certè ob huiusmodi officia simul & amicitiæ studio tenentur, & ea perpetuo ad senectutem usque utuntur. At cum qui a corpore pendet, quamobrem diligat puer? Vtrum iccirco, quòd sibi tribuit ea, quæ concupiscit, puero aüt maximè probrosa? an quòd ab ijs, quæ facere studioseè cupit præter amores, maximè necessarios arcet? Atqui magis etiã odio dignus est, quòd non vim adferat, sed persuadeat. Nam qui vim adfert, prauum esse hominem sese declarat: qui verò persuadet, is illius qui persuadetur animum corrumpit. Iam verò & is, qui pecunia formam vendit, quî magis diligit ementem sese, quàm qui vendit in foro, & addicit se? Nõ enim certè, quòd formosus cum deformi, pulcer cum non pulcro, non amans cum amante versatur, iccirco eum diligit. Non puer ita, uti mulier, voluptatum rei venereæ cum viro particeps est: sed sobrius ipse temulentum ex venere spectat. Vnde non mirum est, si cõtemtus amatoris in ipso existit. Quòd si quis rem cõsideret, inueniet nihil rei grauis ex illorum amore, qui ob mores amantur, accidisse: quum multa eaq; nefaria de illa impudenti consuetudine euenerint. Iam & illiberalem esse consuetudinem illius, qui corpus magis, quàm animũ diligit, modò indicabo. Nam qui instituit aliquem, vt & dicere quæ necesse sit, & gerere possit: is merito perinde ac Chiro et Phœnix ab Achille adfici honore debet. At qui corpus concupiscit, merito mendici instar semper sequatur. Semper enim comitatur vel emendicans, vel requirens osculum, aut quam aliam tactionem. Quòd si dicacius quid profero, velim mirum vobis non videatur. Nam & vinum me impellit, et amor ille meus domesticus vt liberius aduersus amorem ipsi aduersarium loquar, me pungit. Videtur enim is mihi, qui formæ animum adijcit, similis illi esse, qui fundum mercede conducit. Nam ille vt melior reddatur, nihil pensi habet: sed vt ipse quamplurimum voluptatis ex eo percipiat. Qui verò amicitiam expetit, magis illi similis est, qui fundum proprium possidet. Etenim vndecumq; si quid potest colligens, amasium suũ meliorem efficit. Quinetiã ipsos amasios, qui sciunt elegãti forma præditos amatorib. imperare, consentaneum est in alijs prauè se gesturos. At qui animaduerterit non futurũ, vt nisi bonus & honestus sit, amicitiam retineat: eum par est maiori studio virtutem colere. Maximum autem bonũ illi contingit, qui ex amasio egregium amicum efficere vult, quòd & ipsum virtutem colere necesse sit. Nec enim fieri potest, vt si ipse nequiter se gerat, familia-

τοῖς καλοῖς πέφυκεν, σωφρονεῖσθαι δὲ ἰῶ π
σφάλμα ποιοῦσιν, τότε δ' οὐφραινομένους σχε
τελεῖν ὅταν ὑμαίνοντες σωῶσιν; ἰῶ δὲ κάμη ὁ
ποτεροσοῦ, πολὺ σωεχεστέραν τὴν σωουσίαν
ἔχειν, καὶ ἀσφαλεστέραν ἐπὶ μᾶλλον ἢ πρόνοιαν ὠφε
μελεῖσθαι, οὐ ταῦτα πάντα ἐπαφρόδιτα; διὸ
γε τοι τὰ τοιαῦτα ἔρχα, ἅμα ἐρῶντες τῆς φι
λίας καὶ χρώμενοι αὐτῇ ἐς χάριτας ἀναπελοῦ
σι. δ' ἐν δὲ ἐκ τοῦ σώματος κρεμάμενος ἀπὸ τί
αὐτῇ φιλήσειεν ἄν ὁ παῖς; πότερον ὅπ ἑαυτῷ μὴ
νεμῇ ὧν ὠφελοῦμεθ', ὡς δὲ παιδὶ τὰ ἐπιτηδειό
τατα; ἢ διότι ἀσφαλῆ πάσῃ πόρα τὴν παι
δικῶν, ἐργῳ μᾶλλον δὲ οἰκείους ἀφ' τούτων. ὃ
μὲν ὅπ γε οὐ βιάζεται, ἀλλὰ πείθῃ, ἀπὸ τοῦ
μᾶλλον μισητέον. ὁ μὲν γὰρ βιαζόμενος, ἑαυ
τὸν ὡσπερ ἀφδηκυῖ· ὁ δὲ πείθων, τὴν τῇ
ἀναπειθομένου ψυχὴν ἀφανίζει. ἀλλὰ μὴν
καὶ ὁ χημάτην γε ἀπεμπολῶν τὴν ὥραν, τί
μᾶλλον στέξῃ δ' πειάμενος ἢ ὁ ὠνούμενος
λῶν καὶ ἀφροδίσιος; οὐ μὴν ὅπ γε ὡραῖος
ἀόρφ, οὐδὲ ὅπ γε καλὸς οὐκέτι καλῷ, καὶ ἐ
ρῶν τι οὐκ ἐρῶν ἐμελέ, φιλήσει αὐτόν. οὐδὲ γὰ
ὁ παῖς τῷ αἰδεῖ ὥσπερ γυνὴ κινανεῖ τὴν ὠ τοῖς
ἀφροδισίοις δυφορουμένων, ἀλλὰ τἀφων μεθύοντα
ὑφ' τῆς ἀφροδίτης θᾶται. ἀφ' ὧν οὐδὲν θαυμαστὸν
εἰ καὶ δ' ὑπόφορᾶν ἐγγίγνεται αὐτῷ τὸ ἐραστοῦ.
καὶ σκῶπτος δ' ἄν τις δύροι ἐκ μὲν τὴν ἀφ' τῶ
πρόσωπος φιλουμένων οὐδὲν χαλεπὸν γελιμένον, ἐκ δὲ τῆς αἰσχύνης ὁμιλίας· πολλὰ ἤδη καὶ
αὐόσια πεπραγμένα. ὡς δὲ καὶ ἀνελεύθερος ἡ
σωουσία τῷ σῶμα μᾶλλον ἢ τῷ τὴν ψυχὴν ἀ
γαπῶντι, νῦν τοῦτο δηλώσω. ὁ μὲν γὰρ παι
δύων λέγω τὲ ἀ δεῖ καὶ πράττω, δικαίως ἄν
ὥσπερ Χείρων καὶ Φοίνιξ ὑπ' Αχιλλέως τιμῷτο,
ὁ δὲ τοῦ σώματος ὀρεγόμενος ἑκὼν ἂν ὥσπερ
πλωχὸς ὠθιέτωτο. ἀεὶ γάρ τοι περιθεῖν καὶ
περοδεύμενος ἢ φιλήματος ἢ ἄλλου τινὸς ἡ
λαφήματος πρακλουθεῖ. εἰ δὲ λαμυρώτερον
λέγω, μὴ θαυμάζετε. ὅ, τε γὰρ οἶος σω- θαυμάστε
παίῃ, καὶ ὁ ἀεὶ ζωοικὸς ἐμοὶ ἔρως κατείζῃ ἐς
τὸν αὐτόπλουν ἔρωτα αὐτῷ παῤῥησιάζεσθαι. ὃ
γὰρ δὴ δοκεῖ μοι ὁ μὲν ζῷ εἶδέ τὸν νοῦν προσέ
χων, μεμισθωμένῳ χῶρον ἐοικέναι. οὐ γὰρ ὅπως
πλεῖον ἄξει γένηται ὠφελεῖται, ἀλλ' ὅ
πως αὐτὸς ὁπιπλεῖσα ὡραία θ ικαρπώσηται. ὁ δὲ καρπώσηται
τῆς φιλίας ἐφιέμενος, μᾶλλον ἔοικε ζῷ τὸν οἰ
κεῖον ἀγρὸν κεκτημένῳ. πανταχόθεν γοῦν φέρουσ
ὅ, τι ἂν δύνηται, πλεῖον ἄξιον ποιεῖ τὸν ἐρώ
μενον. καὶ μὴν καὶ τὴν παιδικῶν ὅσα ἂν μὲν εἰ
δῇ ὅπ ὁ τοῦ εἴδους ἐπιθυμῶν ἀρξῇ τοῦ ἐρασθῆ, ἑκὼς
αὐτὸν πάλλα ῥᾳδιουργεῖν· ὃς δ' ἂν γιγνώσκῃ ὅπ
ἂν μὴ καλὸς κἀγαθὸς ᾖ, οὐ καθέξῃ πὼ φι
λίαν, τοῦτο προσῆκε μᾶλλον ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι. μέγιστος δ' ἀγαθὸς ζῷ ὀρεγο
μένῳ ἐκ παιδικῶν φίλος ἀγαθὸς ποιή
σασθαι. ὅπ ἀνάγκη καὶ αὐθ' ἑαυτοῦ ἀρε
τὴν. οὐ γὰρ οἷόν τε ὠφελῆ αὐθ' ἑαυτὸν ὠφελοῦντα,
ἀγαθὸν

ἀγαθὸν θ' ἑαυτὸν ἐργάζεσθαι, οὐδέ γε αὐτα
γωνίαν καὶ ἀκρασίαν περιχόμενον, ἐγκρατῆ
καὶ αἰδήμονα θ' ἑρώμενον ποιῆσαι. ὑμῖν θυμῶ
δέ σοι, ἔφη, ὦ Καλλία, καὶ μυθολογῆσαι ὡς οὐ
μόνον ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ θεοὶ καὶ ἥρωες τὴν τῆς
ψυχῆς φιλίαν πολὺ πλείον θ' ἢ τὴν τοῦ σώμα
τος χρῆσιν ποιοῦνται. Ζεύς τε γὰρ ὅσων μὲν
ἐνπτὴν οὐσῶν μορφῆς ἠράσθη, συγγενόμενος,
εἶτα αὐτὰς ἐνπτὰς εἶναι· ὅσων δὲ ψυχὰς ἀγα
θὰς εἶναι, ἀθανάτους τούτους ἐποίῃ· ὧν Ηρακλῆς
μὲν καὶ Διοσκοῦροι εἰσί, λέγονται δὲ καὶ ἄλλοι.
καὶ ἐγὼ δέ φημι καὶ Γανυμήδη οὐ σώματος
ἀλλὰ ψυχῆς ἕνεκα τοῦ Διὸς εἰς ὄλυμπον ἀνενε
χθῆναι. μάρτυρεῖ δὲ καὶ τοὔνομα αὐτῷ. ἔστι μὲν γὰ
† δήπου καὶ Ομήρῳ, Ομήρω
—γάνυται δέ τ' ἀκούων.
τοῦτο δὲ φράζῃ ὅπι ἥδεται δέ τ' ἀκούων. ἔστι δὲ καὶ
ἄλλοθί που,
—πυκινὰ φρεσὶ μήδεα εἰδώς.
τοῦτο δ' αὖ λέγῃ, ὅφρα φρεσὶ βαλλόμενα εἰδώς.
ᾗ οὖν σωφρονεστέρων τούτων ὀχ ἥδυσώματος ὀ
νομασθεὶς ὁ Γανυμήδης, ἀλλ' ἡδυγνώμων, οὗ θεοῖς
τετίμηται. ἀλλὰ μὴν, ὦ Νικήρατε, καὶ Αχιλ
λέως Ομήρῳ πεποίηται οὐχ ὡς παιδικῆς Πα
τρόκλῳ, ἀλλ' ὡς ἑταίρῳ ἀφθονότῃ ὀκπρεσβύ
τατα τιμωρῆσαι. καὶ Ορέστης δὲ καὶ Πυλάδης,
καὶ Θησεὺς καὶ Πειρίθους, καὶ ἄλλοι δὲ πολ
λοὶ τὴν ἡμιθέων οἱ ἄριστοι ὑμνοῦνται οὐ διὰ δ'
συνηθείαν, ἀλλὰ διὰ δ' ἀγαθὰ ἀλλήλους,
τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα κτώμενοι. τί
δέ; τὰ νῦν καλὰ ἔργα ὑ παῖ αὖ ὄψοι τὶς ἕνεκα
ἐπαίνου τοῦ ὠνεῖν μὴ κινδυνεύειν ἐθέλον
τὴν πατρόμενα μᾶλλον ἢ ὑπὸ τὴν ἐθιζομένων ἥ
δεσθαι αὐτ' εὐκλείας αἱρεῖσθαι; καί τοι Γοργίας
γε ὁ Αλκάδοντος τοῦ ποιητὴ ἐρασὴς, ἀκολου
μένῳ ὑ πὲρ τὴν ἀκρασίᾳ συγκυλινδουμένων,
ἐρασθῆναι ὡς καὶ σρατόμενα ἀλυμῷτατον ἂν γέ
νοιτ' ἐκ παιδικῶν τε μὴ ἐραστῶν. τούτους γ' ἂν ἔφη
αἰσθῆς μάλιστα αἰδεῖσθαι ἀλλήλους ἀκλέπειν·
θαυμαστὰ λέγων, εἴγε οἱ λόγου τὲ καὶ ἀφρονιστεῖν
καὶ σώφρωτεῖν πρὸς ἀλλήλους ἐπιζόμενοι,
οὗτοι μάλιστα αἰσχύνονται αἰσχρόν τι ποιεῖν. καὶ
μαρτύρια ἐπήγετο ὡς ταῦτα ἐγνωκότες ἔπην καὶ
θηβαῖοι καὶ ἠλεῖοι. † συγκαθύδοντες γοῦν αὐτοῖς
ὅμως πραπέπεσθ' ἔφη τὰ παιδικὰ εἰς τ' ἀγῶνα·
δῆλον τοῦτο τὸ σημεῖον λέγων ὅμοιον. ἐκείνοις μὲν γὰρ
ταῦτα νόμιμα, ἡμῖν δ' ἐπονείδιστα. δοκοῦσι δ' ἔ
νιοίγε οἱ μὲν πράτα πόμενοι ἀπιστοῦσιν εἰκέναι
μὴ χωρὶς γενόμενοι οἱ ἐρώμενοι οὐκ ἀρτελῆσαι
τὰ τῶν ἀγαθῶν αὐσρῶν ἔργα. λακεδαιμόνιοι
δὲ οἱ νομίζοντες, ἐαν καὶ ὀρεχθῇ τις σώματος μι
δενὸς ἄν ἐπὶ καλοῦ κἀγαθοῦ τ' τον τυχεῖν, οὕτω
τελέως τὸν ἐρωμένως ἀγαθὸς ἀπεργάζοντ', ὡς
μῦ ξένων, κἂν μὴ οἰ τῇ αὐτῇ πόλῃ τιλθῶσι, ᾧ ἐρα
στὴ ὁμοίως αἰδοῦνται τὸν πρόνοιας ἀκλέπειν.
ἥκιστ' ἂν ταμετsi nõ eadẽ in urbe cũ amatore collocẽtur in acie: nihilominus illos qui adsunt ipsis, deserere uereãtur.

familiarem suum bonum efficiat: neq; si intẽperantẽ & impudentem illi se exhibeat, amasium suum temperantem ac verecundum efficere potest. Libet autẽ tibi, mi Callia, de fabularum etiam enarratione indicare, non solùm homines, sed etiam Deos ac Heroes amorem animi pluris, quàm corporis vsum facere. Iupiter enim cum omnibus, quas mortales dilexit, congressus, mortales manere passus est: quorum verò animos admiratus esset, eos immortales faciebat. Eorum in numero sunt Hercules, Castor, Pollux, atque alij quidam commemorantur. Quinetiam mea sententia Ganymedes non corporis sed animi caussa in cælum a Ioue translatus est: cui quidem sententiæ nomen etiam suffragatur. Est enim alicubi apud Homerum,

Αὐτὰρ ἐγὼ Ομήρῳ
—adfectus suauiter audit.

In priori hemistichio est uox γάνυται: in altero μάθε, de quibus unum illud Ganymedis compositum est.

Dicit autem delectatum fuisse audiendo. Et alio in loco est:

—consilia occultat qui pectore multa.

Intelligit verò illum, qui animo consilia sapientiæ plena nouit. De quibus duobus verbis factum nomen est Ganymedis, non illius quidem, qui corpore suauis, sed animo, a Dijs honore adficitur. Achillem quoq; mi Nicerate, fecit Homerus Patroclum non vt amasium, sed socium gloriosissimè vlciscentem, posteaquã mortuus esset. Et Orestes ac Pylades, Theseus ac Perithous, alijq; cõplures ex semideis præstantissimi, nõ propterea quòd unà cubẽt, celebrantur: sed quòd alter alterũ admiretur, res præclarissimas maximásq; perfecisse. Quid autem? an non quæ iam præclara patrantur facinora, reperiet qui laudis gratia potius ab ijs fieri, qui & laborare et adire pericula volũt, quàm ab alijs qui voluptatem pro gloria eligere consueuerunt? Agathonis quidem poetæ amasius Pausanias, dum purgaret eos, qui intemperantiæ caussa vnà voluuntur, etiam exercitum ex amasiis & amatoribus fortissimum fieri posse dixit. Nam existimare se aiebat, hos in primis pudore præpediri, quo minus se mutuo deserant. Mirum certè quiddam esse, si ij qui reprehensionem neglegere seq; non reuereri consueuissent mutuo, maximè turpe quid facere vereãtur. Producebat et testimonia Thebanorum ac Eleorum, qui tale quid decreuissent. Quamquam enim vnà cubẽt, nihilominus amasios in prœlio eadem in acie collocari. Quod quidem signũ nihil habebat simile. Nã apud illos hæc cõsentanea sunt legibus, apud nos verò probro ducuntur. Ac mihi sanè qui eadem in acie collocantur, differe sibi videntur, ne videlicet si seorsum essent dispositi ab ipsis amasii, fortium virorum muneri non responderent. Lacedæmonij verò, qui existimant, eum qui corpus appetat, nihil amplius boni & præclari consequi, tam perfectè bonos viros ex amasiis efficiunt, vt inter exteros etiam

Non enim impudentiam, sed verecundiam esse Diuam quamdam volunt. Et videmur sanè omnes in ijs, de quibus loquimur, consentire: si hoc modo rem cõsideremus: Viro scilicet modo adamato puero quis potius vel fortunas suas & liberos crediderit, vel beneficium præstiterit. Atq; equidem sentio etiam illum, qui amasii sui corpore vtatur, lubentius hæc vniuersa crediturum ei, qui animo quoq; sit amabilis. Te certè mi Callia, Dijs gratias agere æquum est, mea sanè sententia, qui Autolyci amorem tibi indiderint. Nam hunc honoris esse cupidum reipsa patet, quippe qui vt per præconem quinquertij victor pronuntietur, labores multos, multósque dolores tolerat. Quòd si putaret se nõ solũ sibi ac patri ornamento esse posse, atque etiam propter virtutem amicos beneficijs adficere, ac patriam amplificare, tropæa de superatis hostibus statuentem, eáque de caussa conspicuum ac celebrem tum apud Græcos, tum barbaros: cur non existimes ipsum maximis aliquem prosequuturum honoribus, quem duceret in hoc adiutorem se præstantissimum habiturum? Quare si huic placere vis, considerandum erit tibi, quo pacto Themistocles idoneus ad Græciam liberandam factus sit: itemq; considerandum, quali Pericles instructus scientia visus sit patriæ consiliarius fuisse optimus: perspiciendum quo pacto philosophatus Solon, patriæ leges optimas tulerit: peruestigandum qualibus exercitijs vtentes Lacedæmonij præstantissimi duces esse videantur. Et diuertunt ad te semper præstantissimi quique hospites ex ipsis publici ciuitatis huius. Itaque scire debes rempublicam cito semet tibi traditurum, si velis. Nam adiumenta maxima ad eam rem habes. Patricius es, sacerdos es Deũm ex ijs qui sunt ab Erechtheo, qui cum Iaccho aduersus regem barbarum militarunt. Etiam in festo nunc augustissimus esse videris omnium maiorum, & corpus habes spectatu dignissimum, tolerandísq; laboribus idoneum. Quòd si vobis videor magis serio loqui, quàm in vino conueniat: mirum vobis ne videatur. Nam semper ego vnà cum republica dilexi eos, qui bona præditi essent indole, ac virtutis ambitioſè cupidi essent. Ceteri ergo de ijs, quæ dicta fuerant, disserebant. Autolycus autem Calliam adspiciebat, in quem vicissim Callias cõiectis oculis: Ergo tu, mi Socrates, lenocinio tuo me ciuitati conciliabis, ait, vt res ciuiles tractem, ac semper ei placeam. Profectò fiet hoc, inquit, si te non opinione, sed reipsa virtutis esse studiosum viderint. Nam falsa gloria celeriter ab experientia redarguitur: at vera strenuitas, nisi Deus impedimento sit, semper in actionibus splẽdidiorem gloriam suppeditat. Atque huius quidem colloquij finis hic fuit. Et Autolycus (poscebat enim tempus) ad deambulationem surgebat, & Lyco pater ipsius vnà cum ipso exibat, ac conuersus: Per Iunonem, inquit, mi Socrates, bonus & honestus mihi vir esse videris.

Θεὸν μὲν δὴ τὸν αἰδῶ νομίζουσι. δοκῶμεν δ' αὖ μοι πάντες ὁμολογοῦντες ἐνθάδε περὶ ὧν λέγομεν, εἰ ὧδε διοικοῖμεν, ὡς πρέπει παιδὶ φιλοθέῳ μᾶλλον αὖ τις πιστεύσειεν ἢ χρήμασι καὶ τέκνα καὶ χάριτας προσλαμβάνειν. ἐγὼ μὲν οἶμαι μὴ αὐτὸν τὸν θεὸν τῷ ἐρωμένῳ χαρίζεσθαι, μᾶλλον αὖ τοῦτα ἅπερ τὸν τυχὸν ἐρασμίῳ πιστεύσαι. Οἱ γε μὴν ὦ Καλλία, δοκεῖ μοι ἄξιον εἶναι καὶ θεοῖς χάριν εἰδέναι, ὅτι σοι Αὐτόλυκον ἔρωτα ἐνέβαλον. ὡς μὲν γε φιλότιμός ἐστιν οὗτος, ὃς τὸ κηρυχθῆναι ἕνεκα νίκης παγκράτιον, πολλοὺς μὲν πόνους πολλὰ δ' ἄλγη ἀνέχεται. εἰ δὲ οἷόν τε μὴ μόνον ἑαυτὸν καὶ τὸν πατέρα κοσμήσειν, ἀλλ' ἱκανὸς γενέσθαι δ' ἀμφοτέρους καὶ φίλους οὗ ποιεῖν καὶ τῶν πατρίδα αὔξειν, τρόπαια τῶν † πολεμίων ἱστάμενον, μὴ δὴ τοῦτα πολεμίων εἰβλεπτός τε μὴ ὀνόματος ἔσεσθαι μὴ οὐ ἕλλησι μὴ οὐ βαρβάροις, πῶς οὐκ οἶμαι αὐτὸν, ὑπὲρ ἡντινοῦν ἐς ταῦτα ζωφερὸν εἶναι κράτιστον, τὸν τοὺς μεγίστους ἀνθρώπους ἐπιμόχθους ἀεὶ ὄντας βουλεύεσθαι περὶ τούτων ἀρέσκειν μὲν Οἱ ποθὲ ἐδόκει Θεμιστοκλῆς ἱκανὸς ἐγένετο τὴν ἑλλάδα ἐλευθερῶσαι, σκεπτέον ἦν ποτὲ ἐστὶν Περικλῆς κράτιστος ἐσθλὴ τῇ πατρίδι σύμβουλος εἶναι, ἀθρητέον δὲ ἦν πῶς ποτε Σόλων φιλοσοφήσας, νόμους κράτιστους τῇ πόλει κατέθηκεν, ἐρευνητέον ἦν ὅ τι ποτε λακεδαιμόνιοι ἀσκοῦντες, κράτιστοι δοκοῦσιν ἡγεμόνες εἶναι· πρόσεστι δὲ καὶ κατὰ γε τοῦτο ἀεὶ παρεὰ σοὶ οἱ κράτιστοι αὐτῶν. ὡς μὲν οὖν σοι ἡ πόλις ταχὺ ἂν ὑπὸ τρέφοιν αὐτὸν, εἰ βούλοι, οὐ ῥᾴθυμον. τὰ μέγιστα γὰρ σοι ὑπάρχει. οὐ πατρίδος εἶ, ἱερεὺς θεῶν τῶν ἀπ' Ἐρεχθέως, οἳ καὶ ὑπὸ σὺν βάκχον ζῶν Ἰάκχῳ ἐσχάτην ὁδὸν ἐλθόντες· καὶ νῦν οἱ τῇ ἑορτῇ ἱεροποιεῖσθαι τῶν δοκεῖς εἶναι τῷ προγεγενημένων, καὶ σῶμα ἀξιοθεατότατον μὲν ἰδεῖν τῆς πόλεως ἔχεις, ἱκανὸν δὲ μόχθους ὑποφέρειν. εἰ δ' ὑμῖν δοκῶ σπουδαιολογήσεσθαι μᾶλλον ἢ πρὸς πότον πρέπει, μηδὲ τοῦτο θαυμάζετε. ἀγαθῶν γὰρ φύσει καὶ τῆς ἀρετῆς φιλοτίμως ἐφιεμένου ἀεί ποτε τῇ πόλει ξυνέρασθαι ὧν δύναται. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι σοφοὶ τὴν ῥηθεῖσαν διελέγοντο, ὁ δ' Αὐτόλυκος ἠρώτα Καλλίαν. μὴ ὁ Καλλίας ὑπερορῶν εἰς ἐκεῖνον εἶπεν, οὐκοῦν σύ με ὦ Σώκρατες μαχλοπούσεις πρὸς τὴν πόλιν, ὅπως πράττω τὰ πολιτικὰ καὶ ἀεὶ ἀρέσκω ὧν αὐτῇ. ναὶ μὰ δί', ἔφη, ὦ ὁρῶσί γέ σε μὴ τῷ δοκεῖν ὀλίγα ὠφελεῖν ὄντα ἀρετῆς ἀμελούμενον. ἢ μὲν γὰρ ψευδὴς δόξα ταχὺ ἐλέγχεται ὑπὸ τῆς πείρας· ἡ δ' ἀληθὴς εὐσταλαθία, ὦ μὴ θεὸς βλαπτῇ, ἀεὶ αὖ ταῖς πράξεσι λαμπροτέραν τὴν εὔκλειαν συμπρέχεται. οὕτω μὲν δὴ ὁ λόγος ἐτελεύτα ἔλαβεν. Αὐτόλυκος δὲ (ἤδη γὰρ ὥρα ὦ αὐτῷ) ἀναίστατο εἰς περίπατον· καὶ ὁ Λύκων ὁ πατὴρ ὑπεξῄει σὺν αὐτῷ ξυνεξιών, ἐπισχαφεὶς ἑστώς, νὴ τὴν ἥραν, ὦ Σώκρατες, καλός τε κἀγαθὸς δοκεῖς μοι ἀνὴρ εἶναι. ἐκ

ἐκ δὲ τούτου πρῶτον μὲν θρόνος τις ἔνδον κατετέθη, ἔπειτα δὴ ὁ συρακόσιος εἰσελθὼν εἶπεν· ὦ ἄνδρες, Ἀριάδνη εἴσεισιν εἰς θύρας ἐκ τε καὶ Διονύσου θάλαμον· μετὰ δὲ τοῦθ' ἥξει Διόνυσος ὡσπερεὶ πρὸς θεοῖς, καὶ εἴσεισι πρὸς αὐτὴν, ἔπειτα παίξουσαι πρὸς ἀλλήλους. ἐν τούτου πρῶτον μὲν ἡ Ἀριάδνη ὡς νύμφη κεκοσμημένη παρῆλθε, καὶ ἐκαθέζετο ὑπὸ τῷ θρόνου. οὕτω δὲ φιλομούσου τοῦ Διονύσου, κύκλῳ τὸ βακχεῖον ῥυθμὸς. οὐδὲ δὴ ἠκούσθη τὸν ὀρχηστοδιδάσκαλον. θύθυς μὲν γὰρ ἡ Ἀριάδνη ἀκούσασα, τοιοῦτό τι ἐποίησεν ὡς πᾶς ἂν ἔγνω ὅτι ἀσμένη ἤκουσε· καὶ ὑπολύπησε μὲν οὐ, οὐδὲ ἀνέστη, σιγὴ δ' ὧν μόλις ἠρεμοῦσα. ἐπεί γε μὴν κατεῖδεν αὐτὴν ὁ Διόνυσος, ὑπηχορθύσας ὥσπερ ἂν ἔτις φιλικώτατα, ἐκαθέζετο ὑπὸ τὴν γονάτων. καὶ περιλαβὼν ἐφίλησεν αὐτήν. ἡ δ' ἀσθυμίᾳ μὲν ἐφκει, ὅμως δὲ φιλικῶς αὖ περιελάμβανεν. οἱ δὲ συμπότται ὁρῶντες ἅμα μὲν ἐπρότουν, ἅμα δὲ ἐθόων κύθις. ὡς δὲ ὁ Διόνυσος ἀνίστατο σωαίρησε μετ' ἑαυτοῦ τὴν Ἀριάδνην, ἐκ τούτου δὴ φιλοῦντες τήν τε καὶ ἀσπαζομένων ἀλλήλους ἅπτεσθαι. οἱ δ', ὁρῶντες ὄντως καλὸν μὲν θ' ὁ Διόνυσον, ὡραία δὲ τὴν Ἀριάδνην, οὐ σκώπτοντας δὲ, ἀλλ' ἀληθινῶς τοῖς σώμασι φιλοῦντας, πάντες ἀνεπηρώμενοι ἐθέατο. καὶ γὰρ ἤκουον τὸν Διονύσου μὲν ἐπορωτῶντος αὐτὴν εἰ φιλεῖ αὐτὸν, ἡ δ' οὕτως ἐπομνυούσης, ὥστε μὴ μόνον τὸν Διόνυσον, ἀλλὰ μὴ δὲ παρόντας ἅπαντας † ἐπομόσαι ἂν ἢ μὴν θ' ταῦτα καὶ τὴν ταῦτα παίξοντας ὑπ' ἀλλήλων φιλεῖσθαι. ἐφκεσαν γὰρ οὐ δεδιδαγμένοις τὰ σχήματα, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτοῖς πράττειν ἃ πάλαι ἐπεθύμουν. τέλος δὲ οἱ συμπόται ἰδόντες ἐκθυμοτάτους τε ἀλλήλους καὶ ὡς εἰς θύλακον ἀπίοντας, οἱ μὲν ἄγαμοι γαμεῖν ἐπώμνυσαν, οἱ δὲ γεγαμηκότες, ἀναβεβηκότες ἐπὶ τῶν ἵππους, ἀπήλαυνον πρὸς τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὅπως τούτων τύχοιεν. Σωκράτης δὲ καὶ τῶν ἄλλων οἱ συμμείναντες, πρὸς Λύκωνα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Καλλίαν ἐπὶ τὰ οἰκήματα ἐπορεύοντο. αὕτη τε τότε συμποσίου κατάλυσις ἐγένετο.

Secundum hæc sella quædam intus est collocata primùm, deinde Syracusanus ingressus: Ariadna, ait, o viri, suum et Bacchi thalamũ ingreditur. Postea Bacchus aduenier, temulentior aliquãtulum apud Deos factus, ac ingredietur ad illam: deinde ludent inter se. Hinc iam Ariadna tamquam sponsa exornata ingressa est, ac in throno cõsedit. Ita etiam Baccho prodeunte tibia numerus Bacchicus canebatur. Tum omnes magistrum choreæ prædicare. Nã Ariadna cõtinuo quum hæc audisset, tale quid faciebat, vt quiuis animaduerteret, lubentem id eam audisse. Ac obuiam quidem illa nõ processit, nec adsurrexit: præsedebat tamen, quòd vix conquiesceret. Posteaquàm verò Bacchus eam vidisset, haud aliter saltans, ac fieri amicissimè posset, ad genua sedebat. Quúmque complexus illã fuisset, etiam oscultus est. Ea verò tametsi pudore quodam adfectæ similis esset, amicè tamen illum vicissim amplectebatur. Quod quum cõiuiæ cernerẽt, partim plausum excitabãt, partim rursus exclamabãt. Quũ aũt Bacchus surgens Ariadnã secum erexisset, oscultantum iam et complectentium sese gestus erat spectare. Illi quũ reuera pulcrũ Bacchum esse cernerent, & Ariadnam formosam, eósq; non per iocum, sed verè se admotis oribus oscolari, omnes quasi pennis sublati spectabant. Audiebant enim Bacchum interrogantem ipsam, num se amaret, atq; illam hoc ita confirmantem iureiurando: vt non modò Bacchus, sed omnes etiã, qui aderãt, iurassent, reuera mutuum esse inter puerum & puellã amorẽ. Erant enim consimiles ijs, qui gestus hos non docti essent, sed facere cuperent id, quod iamdudum expetiissent. Tamdem quum conuiuæ illos sese complexos cernerent, quasiq; ad cubile tendentes: quotquot vxores necdum duxerant, ducturos se iurabant: mariti verò cõscensis equis ad vxores suas abequitabant, ut ijs potirentur. Socrates cum illis, qui remanserant, ad Lyconem eiúsq; filium vnà cum Callia deambulaturi discedebant. Atq; hic eius conuiuij fuit exitus.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΙΕΡΩΝ, Ἢ ΤΥΡΑΝΝΙΚΟΣ.

Ιμωνίδης ὁ ποιητὴς ἀφίκετό ποτε πρὸς Ἱέρωνα τὸν τύραννον. σχολῆς δὲ γενομένης ἀμφοῖν, εἶπεν ὁ Σιμωνίδης, ἆρ' ἄν μοι ἐθελήσαις ὦ Ἱέρων διηγήσασθαι ἃ ἐνὸς ἰδιώτου γεγενημένου, ἡγεῖ τύραννον εἶναι; ἐκὼ

XENOPHONTIS
HIERO, SIVE TYRANNICVS.

Veniebat aliquãdo ad regem Hieronem poeta Simonides, quumq; otium obtigisset vtriq;, Simonides hoc modo loquutus est: Velléfne mihi exponere, mi Hiero, quæ consentaneum est rectius te scire, quàm me? Et cuiusmodi sunt illa, inquit Hiero, quæ rectius ego scilicet nouerim, quàm tu, qui vir es tam sapiens? Equidem, ait, scio te priuata fortuna vsum fuisse, ac nunc esse regem. Quae

Quapropter est consentaneũ te qui vtraq; sis expertus, rectius me scire, quo pacto vita tum regia, tũ priuata voluptates ac molestias humanas quod attinet, differant. Quid igitur? ait Hiero, non tu quoq; quũ hoc tempore sis adhuc homo priuatus, reuocare mihi possis in memoriam ea, quæ sunt in vita priuata? Nã eo modo equidẽ maximè futurum arbitror, vt quæ in utraq; discrimina sunt, indicare possim. Quamobrem in hunc modum Simonides dicere cepit: Animaduertisse mihi videor, Hiero, priuatos homines ijs rebus, quæ sub adspectum cadunt, vel cũ voluptate vel cũ molestia per oculos adfici: per aures ijs, quæ auribus percipiuntur: per nares, odoribus: per os cibo & potu: rebus veneris per ea, quæ omnibus nota sunt. Frigora verò, et calores, & dura, et mollia, et leuia, et grauia, toto corpore dijudicare mihi uidemur, atq; ita deinde vel delectationem vel molestiam ex eis percipere. Bonis autem ac malis nõnumquam per animum vel delectari, vel de ijsdem adfici molestia videmur: nõnumquã cõmuniter per animũ & corpus. Somno delectari nos, ipse me sensus docere videtur. Quo aũt pacto, et quo sõno, et quãdo, ea uerò magis, inqt, ignorare mihi videor. Nec fortasse mirũ putari debet, illa quæ vigilantib. nobis accidãt, euidentiores nobis sensus sui præbere, quam quæ per somnũ. Ad ea respõdebat Hiero: Ego sanè, mi Simonides, haud posim dicere, quo pacto rex aliud quid sentire possit, extra illa quæ tu commemorasti. Quo fit, vt hactenus quidem haud sciam, an quod inter regiam & priuatam vitam discrimen sit. Tum Simonides: At in his ipsis, ait, regiæ vitæ discrimẽ est. Nam multis partibus maiorem ex his singulis voluptatẽ percipit, & molestiarum minus habet. Et Hiero: Non ita res habet, ait, mi Simonides, sed scire debes, reges multo minus delectationis capere, quàm priuatos homines, qui quidẽ vitam mediocrem agunt, ac multo plures maioréſq; molestias sentire. Dicis tu quidem incredibilia, inquit Simonides. Nam si hæc esset harum rerum ratio, cur multi regnandi essent cupidi, & quidem ij qui homines videntur esse rerum maximè periti? Quî fieret, vt vniuersi tyrannos admirarentur? Quia vitam, inquit Hiero, vtramq; non experti de regia considetionem instituũt. Ego verò enitar te docere, me verum dicere, facto a visu initio. Nã meminisse videor, inde te quoq; exorsum esse. Primum enim, quum mecum ipse ratiocinando versor in ijs, quæ oculis cernuntur, deteriorem esse regum condicionem reperio. Sunt aliys atq; aliys in regionibus alia spectatu digna, ad quæ singula priuati homines accedũt, tã in vrbes, quas volũt, spectaculorũ caussa: quàm in comitia publica, in quib. res esse spectatu dignæ putãtur. Regesue verò spectaculis nõ admodũ occupãtur. Nã neq; tutũ est ipsis eò pergere, vbi nõ superiores illis futuri sunt, qui istic adsunt: neq; res ipsorum domi tã tuto sunt loco, vt

ἐικὸς οἶῶ, ἀμφοτέρων πεπειραμένον, καὶ εἰδέναι σε μᾶλλον ἐμοῦ πῆ ἄν φέρῃ ὁ τυραννικός τε καὶ ὁ ἰδιωτικὸς βίος ἐς εὐφροσύνας τε καὶ λύπας ἀνθρώποις. τί οὖν, ἔφη ὁ Ἱέρων, οὐχὶ καὶ σὺ, ἐπεὶ νῷ γε ἔπι ἰδιώτης εἶ, † ὑπεμνήσας με τὰ οἰ ζῷ ἰδιωτικῷ βίῳ; οὕτω γὰρ ἂν σοι δοκῶ μαλιστα ἐγὼ θυμᾶσθαι σπλεῶ τὰ ἄφθονα οὕτω καὶ ἀντιτέρω. οὕτω δὴ ὁ Σιμωνίδης εἶπε, ἐὰν μὲν δὴ ἰδιώτας ἔρῃς, ὦ Ἱέρων, σὺκῶ μοι καταμεμαθηκέναι ἄφθονα μὲν τὴν ὀφθαλμῶν ὁράμασιν ἡδομένους τε καὶ ἀχθομένους· ἄφθονα δὲ τὴν ὤτων, ἀκούσμασι· ὀδὴ δὲ τὴν ῥινῶν, ὀσμαῖς· ἄφθονα δ' ἐν τῷ σώματι, σίτοις τε καὶ ποτοῖς· τὰ δὲ ἀφροδίσια, δ' ὧν δὴ πάντες ἰῶμεθα. τὰ δὲ ψύχη καὶ θάλπη, καὶ σκληρὰ καὶ μαλακὰ, καὶ κοῦφα καὶ βαρέα, ὅλῳ ζῷ σώματί μοι δοκοῦμεν, ἔφη, κρίνοντες ἥδεσθαί τε καὶ λυπεῖσθαι ἐπ' αὐτοῖς· ἀγαθοῖς δὲ καὶ κακοῖς ἔστι μὲν ὅτε δ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς μοι δοκοῦμεν ἥδεσθαι, ὅτε δ' αὖ λυπεῖσθαι, ἔστι δ' ὅτε κοινῇ καὶ διά τε τῆς ψυχῆς καὶ ἄφθονα τῷ σώματι· ζῷ δ' ὕπνῳ ὅπ μὲν ἥδόμεθα, δοκῶ μοι αἰσθάνεσθαι· ὅπως δὲ, καὶ ᾧ πνι, καὶ ὁπόστε, ταῦτα μᾶλλόν πως, ἔφη, δοκῶ μοι ἀγνοεῖν. καὶ οὐδὲν ἴσως τοῦτο θαυμαστόν, εἰ τὰ οἰ ζῷ ἐγρηγορέναι σαφεστέρας ἡμῖν τὰς αἰσθήσεις πρέχεται ἢ τὰ οἰ ζῷ ὕπνῳ. πρὸς ταῦτα δὴ ὁ Ἱέρων ἀπεκρίνατο, ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, ἐξῶ πρὸ τῶν ὧν εἰρήκεις σύ γε, † οὐδ' ὅπως ἄν σοι δόξω τι ἀθοιτο πνῶ ἄλλου ὁ τύραννος ἔχοιμ' ἂν εἰπεῖν. ὥστε μέχρι γε δύτου σὺκ οἶδ' † εἴπνι ἄφθονα ὁ ἀτυραννικὸς βίος τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. καὶ ὁ Σιμωνίδης ἔφην, ἀλλ' οἰ τοῖς δε, ἔφη, ἄφθονα ζῷ φέρῃ· πολλαπλάσια μὲν δὴ ἐκ τοῦ πύτῃ δύφραίνεται, πολὺ δὲ μέῳ τὰ λυπηρὰ ἔχει. καὶ ὁ Ἱέρων ἔφην, σὺχ οὕτως ἔχει, ὦ Σιμωνίδη, ταῦτα· ἀλλ' δὺ ἴσθι ὅπ πολὺ μέῳ δύφραίνονται οἱ τύραννοι τῆν μετείως ἄφθονα γόντῆν ἰδιωτῆν, πολὺ δὲ πλέῳ καὶ μέζω λυποῦνται. ἄπτα λέγῃς, ἔφη, ὁ Σμωνίδης. εἰ γὰρ οὕτω ταῦτ' ἔχει, πῶς ἂν πολλοὶ μὲν ἐπιθύμῳν τυραννεῖν ἦ ταῦτα τῆ δοκῳοῦτῆν ἰκανωτάτην αἰσθάνεσθαι εἶναι; πῶς δ' πάντες ἐζήλων ἂν δὺ τυράννους ὅπ ναί μὰ τὸ δί', ἔφη ὁ Ἱέρων, ἄπερ ἴσθ' ἀμφοτέρων τὸ ἐγὼ σκοπῶ δὴ αὐτὸ. ἐγὼ δ' πρόσομέ σε διδάσκειν ὅπ ἀληθῆ λέγῃς, ἀρξάμενος ἀφ' τὸ ὄψεως· οἰ τοῦτ' ἔστιν ἃ σε δοκῶ μεμνῆσθαι λέγων. πρῶτον μὲν γὰρ οἰ δοῖς ἄφθονα τὰς ὄψεως θεάματα λογιζόμενος εὐειόκως μφονεκτῶντας δὺ πρόνους. ἄλλα μέν γε οἰ ἄλλη χέρα δοῖν ἀξιοθέατα· ἐὰν δὲ πύτῆν ἕκαστα οἱ μὲν ἰδιῶται ἔρχονται καὶ εἰς πόλῃς ἃς ἂν βούλωνται, θεαμάτων ἕνεκα, καὶ εἰς τὰς κοινὰς πανηγύρῃς, ἐν θα τὰ ἀξιοθέατα δοκεῖ εἶν ἀνθρώποις συναγείρεσθαι. οἱ δὲ τύραννοι ὀ μάλα ἀμφὶ θεωρίας ἔχουσιν. ὅτε γὰρ ἴέναι αὐτοῖς ἀσφαλὲς ὅπ μὴ κρέπονες τῆ πόνῆν μέλλουσιν ἔσεσθαι, ὅτε τὰ οἰκοι κέκτηνται ἐχυρὰ, ὥστε*

ὅστε ἄλλοις πᾶσι παντὸς μᾶλλον ἀσφαλὲς εἶναι. φοβερὸν γὰρ μὴ ἅμα τε στερηθῶσι τῆς ἀρχῆς, καὶ ἀδικώτατοι γένωνται τιμωρήσασθαι σφᾶς ἀδικήσαντας. εἰ τοίς οἶῶ αὖ ἴσως σὺ, ἀλλ' ἄρα ἐρχεται αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ οἴκοι μένουσι. ναὶ μὰ δία, ὦ Σιμωνίδη, ὀλίγα τε τῶν πολλῶν· καὶ ταῦτα διαῦτα ἄντα οὕτω τίμια πωλεῖ ζῷ τοῖς τυράννοις, ὥστε οἱ ἰδιῶται μύριοι καὶ ὅ, ποιῶ, ἀξιοῦσι πολλαπλασίοσια λαβόντες ὦ ὀλίγῳ χρόνῳ ἀπέναι παρὰ τὸ τυράννου ἢ ὅσα οἰ ταῦτ' ζῷ βίῳ πρὸ πάντῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κτῶνται. καὶ ὁ Σιμωνίδης εἶπεν, ἀλλ' ἐ τοῖς θαλάμοις μειονεκτεῖτε, διά γε τοι τῆς ἀκοῆς πλεονεκτεῖτε. ἐπεὶ τὸ μὲν ἡδίστου ἀκροάματ ἐπαίνου οὔπῃ ταυτί ζετε· ταῦτ γὰρ οἱ πρόντες ὑμῖν ταῦτα καὶ ὅσα ἐὰν λέγητε καὶ ᾄσητε, ἐπαινοῦσι. τὸ δ' αὖ χαλεπωτάτου ἀκροάματος, λοιδορίας, ἀπῆκοοί ἐστε. οὐδεὶς γὰρ ἐθέλῃ τυράννου κατ' ὀφθαλμοὺς κατηγορεῖν. καὶ ὁ Ἱέρων εἶπε, καὶ τί οἰᾷ, ἔφη, σὺ μὴ λέγοντας ἡμᾶς ὡς σαφῶς ὅπ οἱ σιωπῶντες οὗτοι † ταῦτ ἡμῶν νοῦσι τῷ τυράννῳ; ἢ σὺ ἐπαινοῦντας τί δοκεῖς δύφραίνῃ ὅταν ὑμᾶς ποιῆσθαι; καὶ ὁ Σιμωνίδης εἶπε, τὸ μὲν δὴ ναὶ μὰ τὸν δία ἐωγέ σοι Ἱέρων ταῦτ ζητῶ, σὺ δὲ ἐπαίνους πρὸ τῆν ἐλευθερωτάτῆν ἡδίστους εἶναι· ἀλλ' ὁρᾷς, ἐκεῖνό γε οὐκ ἂν ἔπι πείσαις ἀνθρώπους οὐδένα, ὡς οὐ δι' ὧν τρεφόμεθα οἱ ἄνθρωποι, πολὺ πλείω ὑμεῖς ὠφελεῖτε αὐτοῖς δύφραίνεσθε. καὶ οἶδά γ', ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, ὅπ τούτῳ κρίνουσιν οἱ πλεῖστοι ἥδιον ἡμᾶς καὶ πίνῳ καὶ ἐσθίειν τῆν ἰδιωτῆν, ὅπ δοκοῦσι καὶ αὐτοὶ ἥδιον ἂν δειπνῆσαι δ' ἡμῖν παρατεθέντων δεῖπνῶν ἢ δ' ἑαυτοῖς. δ' γὰρ τὰ ἐωθότα ὑπερβάλλοντα, τοῦτο πλέῳ τὰς ἡδονάς· διὸ ζῷ πάντες ἄνθρωποι ἡδέως προσδέχονται τὰς ἑορτὰς, πλὴν οἱ τύραννοι. ἔκπλεῳ γὰρ αὐτοῖς ἀεὶ προκαθαιρέμενοι, ὀδεμίαν σὺ ταῖς ἑορταῖς ἔχουσιν αἰ τραπέζαι αὐτῆν ἐπίδοσιν. ὥστε ταύτῃ πρῶτον τῇ δύφροσύνῃ τῆς ἐλπίδ μειονεκτοῦσι τῆν ἰδιωτῆν. ἔπειτα δ', ἔφη, ἐκεῖνο δὺ οἶδ' ὅπ καὶ σὺ ἔμπειρος εἶ, ὅπ ὅσῳ ἂν πλέῳ τῆς πλησθῆναι τὸ πολιτικὸν τῆν ἐπιθυμιῶν, τοσούτῳ θᾶσσον κόρος ἐμπίπτῃ τῆς ἐδωδῆς. ὥστε καὶ τῷ χρόνῳ τῆς † ἐδωδῆς μφονεκτεῖς πρὸς πόλεμος πολλὰ τῆν μετρίως διατρωμένων. ἀλλὰ ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Σιμωνίδης, ὅσον ἂν χρόνον ἡ ψυχὴ πθυμῆται, τοῦν πολὺ μᾶλλον ἥδονται οἱ τοῖς πολυτελεστέροις πρὸς σκευαῖς τρεφόμενοι τῆν τὰ δυτελέστερα πρὸς πόλεμος. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ἱέρων, ὦ Σιμωνίδη, δ' ἐμέῳ μάλιστα τοῦτον οἴῃ καὶ ἐρωτικώτατα τὰ ἔχειν τοῦ ἔργου τούτου; πάνυ μὲν οἶῶ, ἔφη. ἢ οἶῶ ὁρᾷς τι σοῦ τυράννους ἥδιον ἰοῦσι πλὴ ἑαυτῆν πρὸς κυβεύειν ἰόντας ἢ σοῦ ἰδιώτας ἰοῦσι πλὴ ἑαυτῆν; οὐ μὰ τὸν δί', ἔφη, οὐ μὲν οἶῶ, ἀλλὰ καὶ ἀγλυκέστερος, ὡς πολλοῖς αὖ δόξῃς. τί γοῦς; ἔφη

vt ijs aliorum fidei creditis peregrè proficisci possint. Nam metuendum est, ne simul & imperio spolientur, & vlciscendi eos, a quibus sunt læsi, facultatem amittant. Fortasse tu dixeris: At enim spectacula nihilominus eis veniunt, etiamsi domi maneant. Sanè quàm pauca, mi Simonides, de multis: atq; etiam quũ huiusmodi sint, tanti venduntur regibus: vt qui aliquid exhibent, quidquid tamdẽ id fuerit, multo maioribus præmijs acceptis a rege discedere velint, quàm per omnem vitã a ceteris hominib. vniuersis comparẽt. Et Simonides: Quòd si maximè spectacula quod attinet, deterior est vestra condicio: saltem plus voluptatis auribus percipitis. Nam quod vnũ est iucundissimum acroama, numquã laudes vobis desunt. Omnes enim familiares vestri omnia quæcũq; vel dicitis vel facitis, prædicant. Quod verò longè molestissimum auditu quiddã est, conuicia numquã auditis. Nemo enim regem in os accusare vult. Ad ea Hiero: Quid verò putas, inquit, voluptatis illos adferre, qui non maledicunt, quum notũ alicui est omnino, hos omnes qui tacent, mala de tyranno cogitare? Vel quid adferre delectationis putas illos laudatores, quum suspecti sint, ne fortè laudationes illas adsentãdi caussa instituant. Ad ea Simonides: Equidẽ ita me Iupiter amet, inquit, hoc tibi concedo, mi Hiero, laudes quæ ab hominibus maximè ingenuis proficiscantur, iucũdissimas esse. Sed uides numquã te persuasurũ ulli hominum, non multo magis vos ex ijs delectationis capere, per quæ homines alimur. Noui equidẽ, ait Hiero, de hoc statuere maximã hominũ partem, suauius nos & bibere & vesci, quàm priuatos: quòd et ipsis videatur esse iucũdius eam cœnam sumere, quæ nobis apponitur, quàm quæ ipsis. Etenim quod vsitata excedit, id voluptates suppeditat. Quæ quidẽ est caussa, quamobrem vniuersi homines magna cum voluptate festos dies opperiantur, extra solos reges. Nam illorum mensæ semper instructæ magna rerum copia, incrementum festis diebus nullũ habent. Quo fit, vt primùm spei voluptate a priuatis hominibus superentur. Deinde scio te quoq; expertum esse, fieri vt quãto quis plura apposuerit, quæ excedant ea, quæ satis fuissent, tanto citius satietas cibi nos capiat. Itaq; ipso etiã tempore minus voluptatis percipit is, qui apponit multa, quàm quisquam eorũ, qui modicè victitant. At profectò, inquit Simonides, quàm diu admittit cibum animus, tam diu maiorem voluptatem capiunt, qui sumtuoso apparatu nutriuntur, quàm qui viliora quædam apponunt. An' nõ igitur, mi Simonides, ait Hiero, putas eũ qui re aliqua delectatur, uehementissimè ac maximo amore eius rei teneri? Omnino, inquit. An ergo vides maiori reges cũ voluptate ad cibum ipsis apparatum accedere, quàm priuatos homines ad suum? Nequaquam certè, ait: immo etiam iniucundius, vt plerisq; videri possit. Quid? ait

ait Hiero, num multa illa magnaq; arte elaborata consideraſti, quæ regibus apponuntur, acria, mordacia, acerba, & quæ his germana ſunt? Maximè, ait Simonides, & quidem planè mihi videntur eſſe præter hominum naturam. Ergóne putas, inquit Hiero, hæc edulia quiddam eſſe aliud, quàm mollis & languentis præ delicijs animi cupiditates? Nam certò ſcio, neq; tu fortaſsis ignoras, eos qui iucundè veſcantur, iſtis artificioſis inuentis non indigere. At verò, ait Simonides, etiam ſumtuoſis illis odoribus, quibus vngimini, magis arbitror familiares veſtros frui, quàm vos ipſos. Quemadmodum odores ingratos non ſentit is, qui ederit: ſed illi potius, qui cum eo verſantur. Sic igitur, ait Hiero, qui varios ſemper cibos habet, nullos cum appetitione ſumit: at cui rarò quid obuenit, is verò eſt qui cum lætitia ſatiatur, quum quid ei obijcitur. Videntur, ait Simonides, tantum Venerei rei fruitiones in vobis regnandi cupiditates excitare. Nam hac in parte licet vobis, vt quodcunq; pulcerrimum videritis, cum eo conſueſcatis. Dixiſti tu modò quiddam, ait Hiero, in quo ſcire debes, nos a priuatis hominibus ſuperari. Primum enim coniugium, quod cũ maioribus contrahitur, nimirum et propter opes & potentiam longè pulcerrimũ eſſe videtur, & ei qui ducit vxorem, cum voluptate quamdam dignitatem ſuppeditare. Altero loco eſt id, quod inter æquales contrahitur. Quod autem ex vilioribus conſtat, planè ignominioſum & inutile putatur. Rex ergo, ſi exteram non duxerit, ex inferioribus uxorem ducat neceſſe eſt. Quo fit, vt non admodum id conſequatur, quo contentus ſit. At verò a magnificentiſsimè de ſe ſentientibus feminis coli, maximæ voluptati eſt: ab ijs autem, quæ ſeruæ noſtræ ſunt, ſi colamur, nõ admodum ſatisfit animo: ſin aũt, graues ea res iras ac moleſtias in nobis excitat. Iã puerorũ in amoribus etiam multo minus voluptatum rex percipit, quàm in ijs, quib. ſoboles procreatur. Scimus enim omnes congreſſus venereos cum amore coniunctos eximiam voluptatem adferre. Verũ amor in nullorum animis minus excitatur, quàm regis. Nõ enim amori iucundũ eſt illa expetere, quæ in promtu ſunt, ſed quæ ſperantur. Itaq; perinde atq; is, qui ſitim expertus non eſt, potu fruitur: ſic etiam is, qui amorem non eſt expertus, longè ſuauiſsimæ Veneris eſt expers. Huiuſmodi erant, quæ ab Hierone dicerẽtur, ad quæ riſu Simonides ſublato: Quid ais inquit, Hiero? Negas tu regũ in animis excitari amores erga pueros? Quî fit, quòd tu Dailochum, quem formoſiſsimum vocant, amas? Quia, mi Simonides, ait, profectò non id potiſsimum cõcupiſco, quod ab ipſo impetraturus facilè videor: ſed quod minimè regẽ perpetrare conuenit. Etenim Dailochum equidẽ amo propter ea, quæ fortaſſe cogit hominis natura petere a formoſis: ea verò, quæ conſequi cupio, ſicut a volente ac mutua cum

ἔφη ὁ Ἱέρων, τὰ πολλὰ ταῦτα μηχανήματα καταγινώσκεις ἃ πράττεται τοῖς τυραννοῦσι, ὀξέα, καὶ δριμέα, καὶ σφυρά, καὶ τὰ τούτων ἀδελφά; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Σιμωνίδης, καὶ πάνυ γέ μοι δοκοῦσι παρὰ φύσιν εἶναι ταῦτα ἀνθρώποις. ἄλλο τι οὖν οἴῃ, ἔφη ὁ Ἱέρων, ταῦτα τὰ ἐδέσματα εἶναι ἢ μαλακίας καὶ ἀσθενούσας ψυχῆς ἐπιθυμήματα. ἐπεὶ σὺ οἶσθ' ἐνίους ἥδεως ἐσθίοντας, καὶ σύ που οἶσθα, ὅτι οὐδὲν προσδέονται τούτων πρὸς σοφισμάτων. ἀλλὰ μήτοι, ἔφη ὁ Σιμωνίδης, τῶν τε πολυτελῶν ὁμῶν ταύτων μὴς χαίρετε, καὶ πολλοστολίζοντας οἶμαι μᾶλλον ἀχαλαύτους ἢ αὐτοὺς ὑμᾶς. ὥσπερ γε καὶ τῶν † ἀχαείστων ὀσμῶν οὐκ αὐτὸς ὁ βεβρωκὼς αἰσθάνεται, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ πολυτελίζοντες. οὕτω μήτοι, ἔφη ὁ Ἱέρων, καὶ τῶν σίτων ὁ μὲν ἔχων παντοδαπὰ ἀεί, οὐδεν μᾶλλον πόθου αὐτῶν λαμβάνει· ὁ δὲ σπανίσας τινός, οὗτός ἐστιν ὁ μᾶλλον χαίρων † ἐμπιμπλάμενος, ὅταν αὐτῷ προφανῇ τι. κινδυνεύουσιν, ἔφη ὁ Σιμωνίδης, αἱ τῶν ἀφροδισίων μόνον ὑμῖν ἀχαλάσεις τὰς τυραννικὰς τὰς ἐπιθυμίας παρέχειν. οἶμαι γοῦν τούτων ἔξεστιν ὑμῖν, ὅ, τι καὶ κάλλιστον ἴσθητε, τούτῳ συνεῖναι. νυνὶ μὲν, ἔφη ὁ Ἱέρων, εἰρήκασι σοφόν. σκόπει δ' ἴσως, μειονεκτοῦμεν τῶν ἰδιωτῶν. πρῶτον μὲν γὰρ γάμου ὁ μὲν ἐκ μειζόνων ἥκων καὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει κάλλιστος δοκεῖ εἶναι, ἢ † παρέχειν τινὰ τῷ γήμαντι φιλοτιμίαν μεθ' ἡδονῆς· δεύτερον δ' ὁ ἐκ τῶν ὁμοίων. ὁ δ' ἐκ τῶν φαυλοτέρων, πάνυ ἄτιμός τε καὶ ἄχαρις νομίζεται. τῷ τοίνυν τυράννῳ, † αὖ μὴ ξείλω γάμῃ, αἰσχύνη ἐκ μειόνων γαμεῖν. ὥστε δ' ἀγαπητὸν οὐ πάνυ αὐτῷ παγίνεται. πολὺ δὲ καὶ αἱ θεραπεῖαι αἱ ἀπὸ τῶν μέγιστον φρονουσῶν γυναικῶν διαφέρουσι μάλιστα, αἱ δ' ἔστω τῶν δούλων, προῦχει μὲν οὐδέν τι ἀγαπῶντα, ἐὰν δέ τι ἐλλείπωσι, δεινὰς ὀργὰς καὶ λύπας ἐμποιοῦσιν. αἱ δὲ τοῖς παιδικοῖς ἀφροδισίοις ἐπ' αὖ πολὺ μᾶλλον ἢ αἱ τοῖς τεκνοποιοῖς μειονεκτεῖ τῶν διαφορωμένων ὁ τύραννος. ὅπου γὰρ τὰ μετ' ἔρωτος ἀφροδίσια πολὺ διαφερόντως διαφαίνῃ, πάντες δήπου ἴσμεν ἀγαπῶμεν. ὁ δὲ ἔρως πολὺ αὖ ἐλεύθερος ἥκιστα τῷ τυράννῳ ἐγγίγνεσθαι. οὐ γοῦν τῶν ἑτοίμων ἥδε ἡ ἔρως ἐφίεται, ἀλλὰ τῶν ἐλπιζομένων. ὥσπερ δ' ἂν εἷς ἄπειρος ὢν δίψους τοῦ πιεῖν ἀχαλάσειε, ὅτῳ καὶ ὁ ἄπειρος ὢν ἔρωτος, ἄπειρός ἐστι τῶν ἡδίστων ἀφροδισίων. ὁ μὲν οὖν Ἱέρων οὕτως εἶπεν. ὁ δὲ Σιμωνίδης ἰδὼν γελάσας πῶς λέγεις; ἔφη, ὦ Ἱέρων. τυράννῳ οὐ φῂς παιδικῶν ἔρωτας ἐμφύεσθαι; πῶς μὲν δή, ἔφη, ἐρᾷς Δαϊλόχου τοῦ καλλίστου ἰδὼν καλουμένου; ὅτι μά τὸν δί', ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, οὐ τοῦ ἐπίμου πρὸ αὐτοῦ δεικνῶντος εἶναι τυχεῖν τούτου μάλιστα ἰδὼν θυμῶ, ἀλλὰ τοῦ ἥκιστα τυράννῳ προσήκοντος κατεργάσασθαι. ἐγὼ μὲν δὴ ἐρῶ μὲν Δαϊλόχου ὧνπερ ἴσως ἀναγκάζῃ φύσις ἀνθρώπους δέεσθαι πρὸς τὰ καλῶν· τούτων δὲ ὧν ἐρῶ τυχεῖν, μὴ μὲν φιλίας καὶ πρὸς βου-

βουλομένου παρὰ ἐκόντος ἰδιωτικῶς ἐθέλω μᾶλλον τυγχάνειν, βίᾳ δὲ λαμβάνειν πρὸ αὐτοῦ ἧττόν μοι δοκῶ ἐθυμεῖν ἢ ἐμαυτὸν κακόν τι ποιεῖν. πρὸς μὲν γὰρ πολεμίων ἀκόντων λαμβάνῃ, πάντων ἥδιστον ἔγωγε νομίζω εἶναι, πρὸς δὲ παιδικῶς βουλομένων ἥδιστα, οἶμαι, αἱ χάριτες εἰσίν. δύθυς γὰρ πρὸς τὸν ἀντιφιλοῦντος ἥδεσθαι μᾶλλον αἱ ἀντιβλέψεις, ἥδεσθαι δὲ αἱ ἐρωτήσεις, ἥδεσθαι δὲ αἱ ἀποκρίσεις, ἥδιστα δὴ καὶ ἐναφροδιτώτατα αἱ μάχαι τε καὶ ἔριδες. τὸ δὲ ἀκόντων παιδικῶς ἁρπαλαύειν, λεηλατεῖν, ἔφη, ἐμοιγε δοκεῖ ἐοικέναι μᾶλλον ἢ ἀφροδισίοις. καίτοι τοῦ μὲν λῃστὴ παρέχῃ τινὰς ὅμως ἡδονὰς τό, τε κέρδος, καὶ τὸ ἀνιᾶν τὸν ἐχθρόν· τὸ δέ, ᾧ αὖ ἐρᾷς τις, τοῦτο ἥδεσθαι ἀνιωμένῳ, καὶ φιλοῦντα μισεῖσθαι, καὶ ἄπειθες ἀλθομένῳ, πῶς ἂν ἔχοι τοῦτο ἡδὺ δυσχερὲς ἅπαν καὶ οἰκτρόν; καὶ γοῦν ἐν τῷ μὲν ἰδιώτῃ θύθυς τεκμήριόν ἐστιν, ὅταν ὁ ἐρώμενός τι σπουργῇ, ὅτι ὡς φιλῶν χαρίζεται, ὅτῳ δ' ἐδόκει ὅτι ἐδεήθη ἀνάγκης οὐδεμιᾶς ὑπηρετῆσαι. τοῦ δὲ τυράννου ἴσασι πιστεύσαι ὡς φιλεῖται. ἐπιθυμούμεθα γὰρ αὐτοῦ δι' φόβον ὑπηρετοῦντας, ὡς μάλιστα ἐπαναγκάζωσιν αὖ δι' ὠνῶν † ἐξαναγκάζουσιν αὐτοὺς τὰς † φιλεῖν τὴν σπουργίαν. καὶ οἶνων αἱ ἐπιβολαὶ ἐξ ἐδέσμων πολέμοις τοῖς τυραννίοις εἰσὶν ἢ ἐκ τῶν μάλιστα φιλείας αὐτοῦ προσποιησαμένων. πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Σιμωνίδης, ἀλλὰ ταῦτα μὲν πάνυ ἔμοιγε μικρὰ δοκεῖ εἶναι· σὺ λέγεις. πολλοὺς γάρ, ἔφη, ἐγωγε ὁρῶ τῶν δοκούντων αὐδρῶν εἶναι ἐκόντας μοιχευκτουμένους καὶ οἰνοφλυγίαν δὲ καὶ ὕπνον καὶ ἀφροδισίων γε ἀπεχομένους. δῆλον οὖν ἐκείνοις γε πολὺ διαφέρετε τῷ ἰδιωτῶν, ὅτι μεγάλα μὲν ἐνθυμεῖτε, ταχὺ δὲ καταβράζεσθε· πολεῖσι δὲ τὰ πολιτικὰ ἔχετε, κέκτησθε δὲ διαφέροντα μὲν ἀρετῇ ἵππους· διαφέροντα δὲ καὶ ὅπλα, ὑπερέχοντα δὲ κόσμου γυναιξί, μεγαλοπρεπεστάτας δ' οἰκίας, καὶ ταῦτα κατεσκευασμένας ταῖς πολείσιν ἀξίοις· ἔτι δὲ πολλῷ καὶ ἐνθυμίους θεράποντας ἀείσους κέκτησθε· ἱκανώτατοι δὲ ἐσὲ καθοσιοῦν μὲν ἐλθεῖν, ὀνῆσαι δὲ φίλους. πρὸς ταῦτα δὲ ὁ Ἱέρων ἔφη, ἀλλὰ τὸ μὲν πολῶδ τῶν ἀνθρώπων, ὦ Σιμωνίδη, ὑπατᾶσθαι τοῦ τυραννίδ· ἀδέν τι θαυμάζω· μάλα γὰρ ὄχλος μοι δοκεῖ δοξάζῃς ὁρᾶν καὶ δυσαμονάς τινας εἶναι καὶ ἀθλίους· ἃ δὲ τυραννὶς τὰ μὲν δοκοῦντα πολλῶ ἄξια κτήματα εἶναι, ἀνεπιγνώμονα θεᾶσθαι, φανερὰ πᾶσι πάρεστι· τὰ δὲ χαλεπὰ οὐ ταῖς ψυχαῖς τῶν τυράννων κεκλῆσθαι ἀποκεκρυμμένα, ἔνθα πῦρ καὶ ὁ δυσαμονεῖν καὶ ὁ † καμοδαιμονεῖν ἔνεστιν τοῖς ἀνθρώποις ἀπόκρυφον. τὸ μὲν δὴ τοῦ πολλοῦ τοῦτο λελῆσθαι, ὥσπερ εἶπον, θαυμάζω. τὸ δ' ἡμᾶς ταῦτ' ἀγνοεῖν, οἱ διὰ τί γνώμης δοκεῖτε θεᾶσθαι κάλλιον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ πολεῖσι τῶν πραγμάτων, δοκῶ μοι δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι. ἐγὼ δὲ πειρασμοῦ σαφῶς οἶδα, ὦ Σιμωνίδη, καὶ

cum amicitia mihi euenire vehementer deſiderò: ita vi ab eo ſumere minus mihi velle videor, quàm meipſum lædere. Nam hoſtibus inuitis aliquid eripere, iucundiſsimum equidem eſſe arbitror: & gratificationes quæ ab amaſijs volentibus contingũt, ſuauiſsimæ ſunt, mea quidem ſententia. Statim enim redamantis adſpectus mutuus gratus eſt, gratæ interrogationes, gratæ reſponſiones, gratiſsimæ ac in primis Venereæ pugnæ & contentiones. At amaſijs inuitis frui, quiddam prædationi ſimilius eſſe videtur, quàm rei venereæ. Immo prædoni voluptates quaſdam lucrũ ipſum ſuppeditat, & quod moleſtia hoſtem adficiat: verum voluptatem ex eo, quem quis amet, læſo percipere, atque amantem eſſe in odio, grauiterque ferentem attingere, quo pacto non moleſtum deplorandúmque malum ſit? Nam homini priuato mox argumento eſt, quum qui amatur officij quid præſtat, fieri hoc ab amante gratificandi ſtudio. Scit enim illum nulla neceſsitate cogente præſtare. Verum tyrannus numquam diligi ſe credere poteſt. Nouimus enim illos propterea, quòd ob metum obſequantur, quàm poſſunt maximè ſe ita gerere, vt amantium obſequia repræſentent. Itaque tyrannis inſidiæ ab alijs nullæ tam ſunt frequentes, quàm ab ijs qui maximè ſe amare ſimulant. Ad ea Simonides: Videntur, inquit, hæc quæ tu profers, admodum exigua eſſe. Nam multos equidem video viros hominum opinione egregios, qui ſua ſponte ſunt alijs inferiores quod cibos attinet, quod potum, quod obſonia, atque etiam Venereis a voluptatibus abſtinent. Verum in illis multum inter priuatos homines ac vos intereſt, quòd & magnas res excogitatis, & celeriter conficitis. Habetis & abundantem rerum copiam, equos inſigni virtute, arma pulcritudine eximia, mundum pro vxoribus egregium, ædes magnificentiſsimas, eáſque maximi pretij rebus inſtructas. Sunt item vobis famuli & numero & artium cognitione præſtantiſsimi. Poteſtas vobis eſt maxima tum lædendi hoſtes, tum commodandi amicis. Ad quæ Hiero: Enimuerò hominum vulgo, mi Simonides, a regnò perſtringi oculos, equidem non miror. Nam vulgus hominum valde mihi opinionibus duci videtur, quum & beatos quòſdam, & ærumnoſos eſſe videt. At regnum eas res, quæ maximi eſſe pretij videntur, explicatas palàm ſpectandas omnibus exhibet: quæ verò moleſta ſunt, ea regum in animis occultata tenet, in quibus & felicitas & infelicitas hominum ſita eſt. Quamobrem hæc multitudinem latêre non miror, vt dixi: ſed vobis quoque ignota eſſe, qui animi iudicio maxima ex parte res pulcrius contemplari videmini, quàm oculis: mihi quidem mirum eſt. Ego verò experiundo planè cognoui, mi Simonides,

actibi dico reges maximorum bonorũ minimè participes fieri, & grauissimorum malorum insignem habere copiam. Non longè abierimus. Si pax magnũ hominibus esse bonum videtur, quamminimũ eius participes sunt reges: si bellum ingẽs est malum, maxima eius pars ad reges pertinet. Primùm hominibus priuatis, si non ipsorum ciuitas bellum publicum suscipiat, quocumq; lubet, abire licet, nihil metuentibus ne quis eis vitam adimat. Tyranni verò omnes vbiq; tamquam per hostium fines proficiscuntur. Itaq; & ipsi necessariũ putant, vt armati sint, & armatos semper secum circumducãt. Deinde priuati homines etiam si hostilem in agrum militatum abeãt, nihilominus vbi domum redierunt, esse tutos sese arbitrãtur. At tyranni posteaquàm ad ciuitatem suam peruenerint, inter hostes plurimos esse se sciunt. Quòd si qui potentiores aduersus vrbem aliquam expeditionem suscipiãt, ac minus potentes fortè extra mœnia fuerint: esse quidẽ illi videntur in periculo, verũ posteaquàm intra munitionem sese receperint, omnes in tuto se esse credũt. Tyrannus autem ne tum quidem, quum domum ingressus fuerit, expers est periculi, omninoq; is hic maximè sibi cauendum arbitratur. Præterea priuati homines perfœdera & pacem belli molestia liberantur: tyrannis verò neque pax ab ijs, qui premuntur ipsorum imperio, conceditur: neque quisquam ipsorum confidenter fœderibus habere fidem ausit. Sunt item bella, quæ a ciuitatibus, & alia quæ a tyrannis aduersus illos, quos vi oppresserunt, geruntur. At ex his bellis quæcumq; grauia molestaq; redeunt ad eum, qui ciuitatum partes sequitur, ea cadunt etiam in tyrannũ. Nam vtroq; necesse est in armis esse, cauere sibi, adire pericula, & si quid calamitatis victis accidat, vtrique dolent. Atq; hactenus paria sunt vtrisque bella. Quæ verò illis iucunda accidunt, qui ciuitatum stant a partibus aduersus ciuitates, ea tyranni non habent. Etenim vrbes quum aduersarios pugna vincunt, dicifacilè non potest, quantum voluptatis ex eo percipiant, quòd in fugam hostes egerint, quantum in persequendo, quantum in occidendis hostibus. Quàm ipsum ob facinus exsultent, quàm insignem gloriam cõsequantur, quàm propterea gaudeant, quòd rempublicam amplificasse se existimant. Arrogat quisque sibi, quòd & consilij particeps fuerit, & plurimos interfecerit. Ac difficulter inuenias, vbi non etiam falsò quædam addant, quum plures se interemisse prædicant, quàm reipsa ceciderint. Adeò res ipsis esse præclara videtur; ciuitatem victoria potiri. Tyrannus autem quum vel propter suspiciones suas, vel quòd reuera quosdam aduersus se moliri quid deprehenderit, nonnullos interficit: totam se vrbem non amplificaturum nouit, & scit etiam paucioribus se imperaturum, neque potest esse hilaris, neque magnificè ob facinus ipsum sese effert. Immo quantum potest extenuat rem gestam,

καὶ λέγω σοι ὅτι οἱ τύραννοι τῶν μεγίστων ἀγαθῶν ἐλάχιστα μετέχουσι, τῶν δὲ μεγίστων κακῶν πλεῖστα κέκτηνται. αὐτίκα γάρ, εἰ μὲν ἐρᾷν δοκεῖ μέγα ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις εἶναι, τούτης ἐλάχιστον τοῖς τυράννοις μέτεστιν· εἰ δὲ πόλεμον μέγα κακόν, τοῦτο πλεῖστον μέρος οἱ τύραννοι μετέχουσιν. οὐθὺς γὰρ τοῖς μὲν ἰδιώταις, αἰ μὴ ἡ πόλις αὐτῶν κοινὸν πόλεμον πολεμῇ, ἔξεστιν ὅποι αὐ βούλωνται πορεύεσθαι, μηδὲν φοβουμένοις μή τις αὐτοὺς ἀποκτείνῃ· οἱ δὲ τύραννοι πάντες πανταχῇ ὡς διὰ πολεμίας πορεύονται. αὐτοί τε γοῦν ὡπλισμένοι οἴονται ἀναγκαῖον εἶναι διάγειν, μὴ ἄλλος ὁπλοφόρος ἀεὶ συμπορεύηται. ἔπειτα δὲ οἱ μὲν ἰδιῶται, ἐάν καὶ στρατεύωνταί πᾳ εἰς πολεμίαν, ἀλλ' οὖν ἐπὶ σφῶν γε ἔλθωσιν οἰκήσε, ἀσφάλειαν σφίσιν ἡγοῦνται εἶναι· οἱ δὲ τύραννοι ἐπὶ σφᾶς ἐὰν ἔλθωσιν, ὡς τὴν ἑαυτῶν πόλιν ἀφίκονται, τότε σφᾶς πλείστοις πολεμίοις ἴσασιν ὄντες· ἐὰν δὲ δὴ καὶ ἄλλοι στρατεύωσιν εἰς τὴν πόλιν κρείττονες, ἐὰν ἔξω τὸ τείχος ... οὗτοι οἱ ἡσσονες, οὐ κινδυνεύω δοκεῖν εἶναι· ἀλλ' ἐπειδάν γε ἔσω τοῦ ἐρύματος ἔλθωσιν, ὡς ἀσφαλείᾳ πάντες νομίζουσι καθεστάναι· ὁ δὲ τύραννος ὅταν ἐπὶ σφᾶς ἔξω τῆς οἰκίας πέλθῃ, οὐ κινδυνεύω ὄφελε, ἀλλ' ὡπλῶσθαι δὴ καὶ μάλιστα φυλακτέος οἴεται εἶναι. ἔπειτα τοῖς μὲν ἰδιώταις καὶ ἀσφαλὲς καὶ ἀνδρεῖον καὶ εὐπρεπὲς ἐστὶν ἑκόντας μάχεσθαι· τοῖς δὲ τυράννοις ὅτε ἑκόντες ποτὲ πρὸς τοὺς τυραννοδαμνίσαντας γένοιντο, ὅτε σπουδῇ οὐ πάνυ πιστεύσας ὁ τύραννος διαῤῥήξαι. καὶ πολέμου μὲν δή ἐστιν ὅς τε αἱ πόλεις πολεμοῦσι, καὶ ὃς οἱ τύραννοι πρὸς τοὺς βελτίους πολεμοῦσι. τούτων δὴ τὴν πολέμων ὅσα μὲν ἔχει χαλεπὰ † σὺν τοῖς πόλεσι, ταῦτα ὁ τύραννος ἔχει. καὶ γὰρ οὐ πολλοῖς δεῖ εἶναι ἀμφοτέρους, καὶ φυλάττεσθαι, καὶ κινδυνεύειν, καὶ, αἴ τι πάθωσι κακὸν ἡμῶν ἡττηθέντες, λυποῦνται ὧδε τούτοις ἐναντίοι. μέχρι μὲν δὴ τούτου ἴσοι † οἱ πολέμιοι. ἃ δ' ἔχουσιν ἡδέα οἱ συνόντες πόλεσι πρὸς τὰς πόλεις, ταῦτα οὐκέτι ἔχουσιν οἱ τύραννοι. αἱ μὲν γὰρ πόλεις δή πᾳ, ὅταν κρατήσωσι μάχης τῶν ἀνταγωνιστῶν, ἑράδιόν ἐστιν ἐπεῖναι ὅσον μὲν ἡδονὴν ἔχουσιν οὐ δεῖ πρέπεσθαι τοῦ πολεμίου, ὅσον δ' οὐ δεῖ διώκειν, ὅσον δ' οὐ δεῖ ἀποκτείνειν τοῦ πολεμίου· ὡς δὲ γαυροῦνται ὧδε τῷ ἔργῳ, ὡς δὲ ῥᾴδιον λαμπρὰν ἀναλαμβάνουσιν, ὡς δ' ὀφθαλμὸν δεῖ τὴν πόλιν νομίζοντες κτᾶσθαι· ἔνιοι δέ τε προσκρίεσθαι καὶ τὸ βιάζεσθαι μετεξενίκησαν, καὶ πολέσιν ἀπεικέναι· χαλεπὸν δὲ εὑρεῖν ὅπῃ ἔχει μὴ ὠμὸν δοκοῦν, πολέσι φόσκοντες ἀπεικάζειν ἢ ὅσοι αὖ δεῖ ὄντι ἀποδιδράσκειν. ὅτῳ καλόν τι αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι † τὸ πολιτικάζειν. ὁ δὲ τύραννος, ὅταν πόθεν μὴ αἰσθανόμενος τῷ ὄντι αὐτὸν ἀποκτεῖναι τινὰς ἀποκτείνῃ, οἶδεν ὅτι οὐκ † ἄξιά ὁλλω πλὴν πολλῶν, ἐπίσταταί τε ὅτι μόνων ἀρξάς, φιλοῦσί τε δυάμεθ' εἶναι, δέδε μεγαλαύνεται ἐν τῷ ὄρᾳ· ἀλλὰ μὴ μοῖ κατ' ὄσους αὖ δύνηται ὁ γεγενημένος,

τὸ πολίτην κτεν.

μέρος μέν. σπείσοις δέτε που πόλις πισ.

καὶ ἀφελογεῖται ἅμα πεπαίων, ὡς οὐκ ἀδίκως πεποίηκεν. ὅτως δὲ αὐτῷ δοκεῖ κρίνεσθαι τὰ ποιούμενα εἶναι. καὶ ὅταν ἀποθνήσκειν δεῖ ἐφοβήθη, δέδεν πολλῷ τότε διαῤῥεῖ, ἀλλὰ φυλαττέται ἔτι μᾶλλον ἢ πρόσθεν. καὶ πόλεμος μὲν δὴ οὐδεὶς ἔχων διατελεῖ ὁ τύραννος, δὲν ἐγὼ δηλῶ· φιλίας δ' αὖ κατασκάσαι ἃς κοινωνοῦσιν οἱ τύραννοι. πρῶτον μὲν, εἰ μέγα ἀγαθὸν αὐθρώποις ἡ φιλία, δῆλον ὑπονοεῖσθαι· ὃς γ' ἂν φιλῆται δήπου τινῶν, ἡδέως μὲν δῆλον οἱ φιλοῦντες πρόνοια ὀρῶσιν, ἡδέως δ' οὐ πείθοι; προθῦσι δὲ αὖ πᾳ ἀπὼν, ἥδιστα δὲ πάλιν προσιόντα δέχονται, σωκδονται δ' ὑπὸ τοῖς αὐτὰ ἀγαθοῖς, σωκπιπρᾶσι δὲ ἐάν πι σφαλλόμενον ὁρῶσιν. ἃ μὲν δὴ λέληθεν οὐδὲ τὰς πόλεις ὅτι ἡ φιλία μέγιστον ἀγαθὸν καὶ ἥδιστον ἀνθρώποις ἐστί· μόνους γοῦν οὐ μοιχὸς νομίζουσι πολλαὶ τῶν πόλεων † ὑποινὰ ἀποκτείναντας, δηλονότι ὡς τοῦτο ὂν λυμαντῆρας αὐτοὺς νομίζουσι τῶν γυναικῶν φιλίας πρὸς τοὺς ἄνδρας εἶναι. ἐπεὶ ὅταν γε ἀφροδισιάζωσι μετ' ἀλλήλων, οὐδὲν ἧττον τότε ἕνεκεν τιμῶσιν αὐτοὺς οἱ ἄνδρες, ἐάν πᾳ ἡ φιλία δοκῇ αὐτοῖς ἀκήρατος ὡς μάλιστα εἶναι, ὥστε νομίζω τοὺς ὄντι ἀγαθὰ κεῖνο ἐπὶ γε τὸ φιλεῖσθαι εἶναι, ὥστε νομίζω τοὺς ὄντι αὐτόματα ἀγαθὰ τοὺς φιλεμένους γίγνεσθαι καὶ πρὸ θεῶν καὶ πρὸ ἀνθρώπων. καὶ τότε οἶνος τῶν κτημάτων ὁ ἥδιστος μειονεκτοῦσιν οἱ τύραννοι τῶν μάλιστα. εἰ δὲ βάλοι σε Σιμωνίδη, εἰδέναι ὅτι ἀληθῆ λέγω, ὧδε ἐπίσκεψαι· βεβαιότατα μὲν γὰρ δήπου δοκοῦσι φιλίαι εἶναι γονεῦσι πρὸς παῖδας, καὶ παισὶ πρὸς γονεῖς, καὶ ἀδελφοῖς πρὸς ἀδελφούς, καὶ γυναικὶ πρὸς ἄνδρας, καὶ ἑταίροις πρὸς ἑταίρους. εἰ οἶνος ἐθέλοις καταγνῶναι, σύγκρισις μὲν οὖν ἰδιώτας τοὺς τοιούτους μάλιστα φιλουμένους οὐκ ἂν τυράννους πολλοὺς μὴ παῖδας ἑαυτῶν † ἀπεκτονότας, πολλοὺς δὲ τοὺς παίδων ἀφηρημένους, πολλοὺς δὲ ἀδελφοὺς οὐ τυραννίδι δηλητηρίους γεγενημένους, πολλοὺς δὲ καὶ τοὺς γυναικῶν τὴν ἑαυτῶν τυραννικὰς διεφθαρμένους, καὶ τοὺς ἑταίρων γε τὸν μάλιστα δοκοῦντα φίλτρον εἶναι. οἵτινες οὖν τοὺς τὴν φύσει πιφυκυῖαν μάλιστα φιλεῖσθαι καὶ νόμῳ ξυνηγμένων ὅτως μισοῦσιν, πῶς ὑπ' ἄλλου γέ τινος οἴεσθαι χρὴ αὐτὸν φιλεῖσθαι; ἀλλὰ μὴν καὶ πίστεως ὅσις ἐλαχίστου μετέχει, πῶς οὐχὶ μεγάλου ἀγαθοῦ μφονεκτεῖ; ποία μὴν γε ξυνουσία ἡδεῖα αὐθυ πίστεως τε πρὸς ἀλλήλους; ποία δ' αὖ αὐδεὶ καὶ γυναικὶ τρόπων ἄνευ πίστεως ὁμιλία; ποῖ δὲ θεραπαινὶς ἡδὺς ἀπισούμενος; καὶ τούτου τοίνυν τοῦ πίστεως πρός τινας ἔχειν, ἐλαχίστου † μέτεστι τυραννίδι· ὁπότε γε ὅτε † σιπόοις κρατοῖσι πιστεύων διάγῃ, ἀλλὰ καὶ τούτῃ πέλας ἀπέρχεσθαι θεοῖς, οὐ διακινδυνεύειν πρὸ τοῦ κελεύουσιν ἀρχεσθαι, μὴ τὸ ἀπιστεῖν μὴ καὶ ὧν τούτοις κακόν τι φαίνωσιν ἢ πίωσιν. ἀλλὰ

ὑποινὰ· καὶ, ὑπαινῶ

ἀπεκτονότας

Quinetiam patriæ suæ cuiq; reliquorum hominũ maximo sunt in pretio. Nam ciues mutuo sese quasi satellitio sine stipendio aduersus seruos tuentur, itemq; aduersus facinorosos, vt ne quis ciuium morte violenta e medio tollatur. Atq; hac in custodia ciuium eò sunt progressi, vt à multis lata lex sit, qua sancitur vt ne is quidem purus habeatur, qui cum homicida versetur. Quo fit, vt per suas patrias quisq; ciuium tutò viuat. At in tyrannis contraria ratio est. Tãtum enim abest, vt horũ mortem ciuitates vlciscantur: vt etiam magnis honoribus eum adficiant, qui tyrannum interfecerit. Tantũ item abest, vt a sacris eos arceant, quemadmodũ solẽt interfectores priuatorum hominum: vt etiã imagines tale quid designantium in tẽplis statuãt. Quòd si tu tyrannum existimas propterea, quòd fortunas, quàm priuati homines, ampliores habeat, etiam maiorem ex eis voluptatem percipere: ne id quidem ita se habere putato, mi Simonides, sed quemadmodũ athletæ non quum imperitos ac rudes superãt lætantur, verum vbi ab aduersarijs superantur, tum scilicet ingenti molestia adficiuntur: sic & tyrannus non quum plura possidere videtur, quàm priuati homines, gaudet: sed magnum ex eo dolorem percipit, si minus quàm tyranni ceteri habeat. Nam hos in opibus aduersarios suos esse statuit. Neq; citius tyranno quod concupiscit obtingit, quàm homini priuato. Homo enim priuatus vel domum, vel fundum, vel seruum appetit: tyrannus autem vel oppida, vel regionẽ amplam, vel portus, vel munitas arces: quæ quidem maiori cũ difficultate ac periculo adquiruntur, quàm quæ priuati homines concupiscũt. Quinetiam nõ tam paucos inter homines priuatos pauperes videbis, quã multos inter tyrannos. Nã numero nec ea quæ multa sunt, nec quæ sufficiant, existimãtur: sed ex vsu. Quo fit, vt quæ superant vltra id quod satis est, multa sint: quæ verò sunt infra id quod sufficit, pauca. Tyranno igitur multis partibus plura minus ad necessarios sumtus sufficiunt, quàm homini priuato. Nam priuatis licet præcidere sumtus cottidianos ex animi arbitratu: quod in tyranno locum non habet. Nam maximos sumtus eósq; summè necessarios in excubias vitæ faciũt, de quibus si quid decidatur, cum ipsorũ id exitio coniunctũ esse videtur. Deinde quicũq; habere iusta ratione possunt quantum requirunt, cur eos quis miseretur vt inopes? at qui ob egestatem malum ac turpe quid moliri, de quo viuant, cogũtur: cur non illos & miseros & pauperes esse merito quis existimet? At enim tyrãni plurimis rebus per iniuriã tũ fana tũ homines spoliare coguntur propterea, quòd ipsis ad sumtus necessarios semper alijs pecunijs opus sit. Perinde vt belli tempore vel copias alant, vel seipsos perdant necesse est. Exponam verò tibi, mi Simonides, etiã aliam quamdã tyrannorũ sanè grauem calamitatẽ. Etenim nõ minus norũt, quàm priuati homines, quinã egregij viri

ἀλλὰ μὴν καὶ αἱ ϖατρίδες ζῶσι μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἄλλοις αὖ θεράϖοις ϖολεῖσθαι ἄξιαι. ϖολῖται γὰρ ὁρῶσι φοβεροὺς μὲν ἀλλήλους αὖθις μιᾶ δὲ ὠφελίᾳ τοὺς δούλους, δορυφόροις δ' ὠφελίᾳ τοὺς κακούργους, ὑπὲρ τοῦ μηδένα τὴν ϖολιτῶν βιαίῳ θανάτῳ ἀϖροϖτώκειν. ὥστω γὰρ ϖρόρρω ϖροελήλυθασι φυλακῆς, ὥσε ϖεριϖίλωται ϖολλοὶ νόμον τοῦ μιαιφόνῳ μηδὲ ἐν ζωόντα καθαρεύειν. ὥσε καὶ τὰς ϖατρίδας ἀσφαλῶς ἔναι καὶ βιοτεύειν τὴν ϖολιτῶν. τοῖς δὲ τυραννίοις καὶ τοῦτο ἔμπαλιν † αἰτίᾳ κακῶν. αὐτὴ γὰρ τοῦ ϖιμφθῆναι αἱ ϖόλεις αὐτοῖς μεγάλως ϖεμῶσι σὺν ἀφορμὴ ἐκϖεϖτεικυῖα τυράννους. καὶ αὐτή γε τοῦ ἔργου ἐκ τὴν ἱερὼν, ὥσϖερ τοῦ τὴν ἰδιωτῶν φονέας, αὐτὴ τότε καὶ εἰκόνας οἱ τοῖς ἱεροῖς ἱσταῖσιν αἱ ϖόλεις τὴν ζωὴν τοῦτο ϖεϖοιήκασιν· ἐὰν δὲ σὺ οἴῃ ὡς ϖολέμῳ ἔχων τὴν ἰδιωτῶν κτήματα ὁ τύραννος, διὰ τοῦτο οὐ ϖολέμῳ ἀϖ' αὐτὴν βυφρώνεται, ἀδὲ τοῦτο ὅτας ἔχει, ὦ Σιμωνίδη, ἀλλ' ὥσϖερ οἱ ἀθληταὶ ἀχθόμενοι ἰδιωτῶν χείρονται κρείττους ὄντες, οὕτω καὶ ὁ τύραννος, ὅταν τὴν αὐταρκεστάτων ἥττους ᾖ, τότ' ἀνιᾶται· ὅταν δὲ τὴν ἀϖαιδεύτων ἐλάττω ἔχῃ, τότ' εὐφραίνεται. τούτοις δὴ αὐταρκεστὰς ἡγῆται αὐτῷ τοῦ τυράννου εἶναι. ὁδὲ γε † ἥδιστος γίγνεται τοῦ τυράννου ἰδιώτῃ ὢν ἰδιώτης οἰκίας ἢ ἀγροῦ ἢ οἰκέτου ἐπιθυμεῖ, ὁ δὲ τύραννος ἢ ϖόλεων, ἢ χώρας ϖολλῆς, ἢ λιμένων, ἢ ἀκροϖόλεων ἰσχυρῶν· ἃ δὴ ϖολὺ χαλεϖώτερα καὶ ἐπιϖονώτερα κατορθοῦσθαι τὴν ἰδιωτικῶς ἐπιθυμητήν. ἀλλὰ μὴν τοί καὶ ϖένητα ὄφελος ἔχ ὅτας ὀλίγους τὴν † ἰδιωτῶν ὡς ϖολλὰς τὴν τυράννων. οὐ γὰρ τοῦ ἀριθμῷ οὔτε τὰ ϖολλὰ κρίνεται ὅτε τὰ ἱκανά, ἀλλὰ ϖρὸς τὰς χρήσεις· ὥσε τὰ μὲν ὑϖερβάλλοντα τὰ ἱκανά, ϖολλά ἐσι, τὰ δὲ τὴν ἱκανῶν ἐλλείϖοντα, ὀλίγα. τῷ οὖν τυράννῳ τὰ ϖλεῖστα ϖολλοῦ ἄξια ἕκαστα ἱκανὰ ἔσιν εἰς τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα ϖᾶ τῷ ἰδιώτῃ. ζῆς μὲν γὰρ ἰδιώτας ἔξεσι τὰς δαπάνας σωτέμνεσθαι εἰς τὰ καθ' ἡμέρας ὅϖῃ βέλονται· ζῆς δὲ τυράννους οὐκ οἰόν τε ἐκεῖνα. αἱ γὰρ μέγισται αὐτοῖς δαϖάναι μὴ ἀναγκαιόταται εἰς τὰς τ' ψυχῆς φυλακὰς ἐσι· δ' δὲ † τοῦτον σωτέμνεσθαι ἔλεγος δοκεῖ εἶναι. ἔϖ- τοῦτων δὲ τὰ δὲ ὅσοι μὲν δώκαντα ἔχθ ἀϖὸ τοῦ δικαίου ὅσων δέονται, ϖῶς τούτους οἰκτείρῃ τις ὡς ϖένητας; ὅσοι δ' ἀναγκάζοντ δ' ἐνδέκαλα κακόν τι μὴ αἰσχρὸν μηχανώμενοι ζῆν, ϖῶς ὁ τούτους ἀδίκους ἄν τις μὴ ϖένητας δικαίως νομίζοιτο; τύραννοι δίνυν ἀναγκάζοντ οἱ ϖολῖται συλᾶν ἀδίκως μὴ ἱερὰ μὴ αἰθρώϖους, δ' τὸ εἰς τὰς ἀναγκαίας δαϖάνας ἀεὶ ϖροσδεῖαδ χρημάτων. ὥσϖερ γὰρ ϖολέμου ὄντ, ἀεὶ αἰ ἀναγκάζοντ στράτευμα μένφλας ἢ ἀϖρυγλένει. καλεϖὸν δ' ἐρῶ σοι μὴ ὄνλο ϖάθημα, ὦ Σιμωνίδη, τ τυράννων. γιγνώσκουσι μὲν γὰρ ὁδὲς ἥδιον τὴν ἰδιωτῶν ὧν κομίσων γα-

γαθῶν ἢ φόβους καὶ δικαίους· τούτους δ' αὖ ϖᾶ θαυμάζεσθαι, φοβοῦϖται ὧν μὲν αἰσχρείους, μή τι βουλεύσωσι δ' ἐλευθερίας ἕνεκεν· τῶν δὲ σοφούς, μή τι μηχανήσωνται· τῶν δὲ δικαίους, μὴ ἐϖιθυμήσῃ δ' ϖλῆθος ὦσ' αὐτὴν ϖροστατεῖσθ. ὅταν δὲ τῶν ζώντων δ' ὑϖ' φόβου ὑϖεξαίρωνται, τίνες ἄλλοι αὐτοῖς καταλείϖονται χαλεϖοί; ἀλλ' ἢ οἱ ἄδικοί τε καὶ ἀκρατεῖς καὶ αἰσχροκερδῶδες; οἱ μὲν ἄδικοι ϖισθύμενοι, διότι φοβοῦνται, ὥσϖερ οἱ τύραννοι, τὰς ϖόλεις, μή ϖοτε ἐλευθέρου γενόμεναι, ἐγκρατεῖς αὐτὴν γένωνται· οἱ δ' ἀκρατεῖς, ὅτ' ἂν τοῦ ἡδέος ἡττῶνται· οἱ δ' αἰσχροκερδῶδες, διότι ἐδ' αὐτοὶ ἀξιοῦσιν ἐλευθεροῦσθαι ἕτ'. χαλεϖὸν οὖν καὶ τοῦτο δ' ϖάθημα ἐμοιγε δοκεῖ εἶναι, τὸν μὴ ἡγεῖσθαι ἀγαθοὺς ἄνδρας, ἄλλοις δὲ χαίρειν ἀναγκάζεσθαι. ἔτι δὲ φιλόϖολιν μὲν αὖ ϖῶς καὶ τοὺς τύραννος εἶναι· αὖθις δ' τὸν ϖόλεως ὅτ' αὖ σώζεσθαι δύναιτο, ὅτ' δύναιτο ἀνθ'. ἢ δὲ τυρεννὶς ἀναγκάζῃ καὶ τοὺς ἑαυτῆς ϖατρίδας ἐχθαλεῖν. ὅτε γὰρ ἀλκίμους οὐ' δύνασθαι ϖοιεῖσθαι χαίρουσι τοὺς ϖολίτας ϖάσκουσι δ' ἀζόντες, ἀλλὰ δοῦλους δυνατωτέρους τῆς ϖολιτῶν ϖοιοῦντες ἥδονται μᾶλλον, καὶ τούτοις χάριτας δορυφόρους. ἀλλὰ μὴν δ' αὖ δύνηται γενομένων ἀφθονία τῆς ἀγαθῶν γίγνεσθαι, ἐδὲ τότε † συγχωρεῖ ὁ τύραννος. οὐδεὲς ὁ σχαρ- συγχαίρει δοῖ ϖαϖειστοῖς αὐτοῖς εἶναι χαίρειν. βούλομαι δέ σοι, ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, κἀκείνους τοὺς δύο φράσαι ὧν ἐγὼ χαίρω, ὅτ' ἐμαυτῷ, ἔτι ζῶν ἐλευθέρου ἐμοῦ· ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ ἥδομαι ϖολλάκις· μέχρι τοῦ ὑμᾶς τε καὶ θαλίαις καὶ χορεῖς ϖᾶσι φυχῶ συγκατομιγνύμενος, ϖολλάκις δὲ μέχρι νυκτὸς ὑϖνώσεως ἐμῆς τε καὶ τῶν ϖαρόντων· νῦν δὲ ἀϖεστέρημαι μὲν τῆς ἡδομένων ἐμοί, ἀλλὰ τοῦ δούλοισ αὖτ φίλοις ἔχειν τοὺς ἑταίρους· † ἀϖεστέρημαι δ' αὐτοὺς ἀϖεστέρημαι δ' αὐτοῖς τοῦ ἡδέως ἐκείνοις ὁμιλεῖν, ἀλλ' οὐ μηδεμίαν ὑϖορᾶν ὕϖοψιν ἐμοὶ ϖρ' αὐτῶν. μέσῳ δὲ καὶ ὕϖνου ὁμοίως αἰσθάνομαι. δ' δὲ φοβεῖσθαι μὲν ὄχλον, φοβεῖσθαι δ' ἐρημίαν, φοβεῖσθ δὲ ϖφυλακείαν, φοβεῖσθαι δ' καὶ αὐτοῦ τοῦ φυλάττοντας, καὶ μήτ' αἰϖόλους ἐθέλειν ἔχειν ϖοδὶ αὐτῷ, μήθ' ἀϖολουμένους ὑϖ' ἡδέως θεᾶσθ, ϖῶς ὃν ἀβάλειν ὅτι ϖεφύλαχε, ἔτι ζῆν οἷς μᾶλλον μὲν ἢ ϖολίταις ϖιστεύειν, ἢ ἀβάρεσι τε μᾶλλον ἢ ἕλλησιν, ἐθυμεῖσθ δὲ τοῦ μὲν ἐλευθέρους δοῦλος ἔχειν, τοῦ δὲ δούλους ἀναγκάζεσθ ϖοιεῖν ἐλευθέρους, ϖαίτοι σοί ταῦτα δοκεῖ φυλῆς ὑϖὸ φίβου καταϖεϖληγμένης τεκμήρια εἶναι; ὁ γέ τοι φοβῶν οὐ μόνους αὐτὸς οἴεται ταῖς φυλακαῖς λυπηρὸς εἶναι; ἀλλὰ καὶ ϖαῖδὴν τῶν ἡδέως συμϖαρακολουθούντων λυπεῖσθαι γίγνεται.

viri sint, & sapientes, & iusti: verùm eos quum admirari deberent, metuunt: fortes quidem, ne quid libertatis caussa audeant: sapientes, ne quid molianturiustos, ne plebs eos sibi præesse cupiat. Quum verò huiusmodi homines e medio propter metum sustulerint, quinam alij sunt ipsis reliqui, quorum scilicet vti opera possint, quàm iniusti, intemperantes, seruiles? Iniusti nimirum, quorum fidei oppida credantur, vt ne ad libertatem adspirent; ac ipsos suam in potestatem redigant, quippe quòd iniusti tyrannorum instar metuantur: intemperantes, ob præsentem potestatem: seruiles, quòd ne illi quidem liberi esse cupiant. Quapropter equidem arbitror hanc etiam calamitatem grauem esse, quòd alios quidem viros bonos esse ducant, alijs verò vti cogantur. Præterea necesse est etiam tyrannum ciuitatis suæ studiosum esse, quippe qui absque ciuitate neque saluus esse possit, neque beatus. At cogit eadem tyrannis quòsdam, vt patriam quoque suam reprehendant. Nec enim ciues suos fortes efficere, nec armis instruere gaudent: sed magis ipsis volupe est exterorum potentiã supra ciues amplificare, atq; his satellitum loco vtuntur. Quinetiam quum prouentus annonæ benignior omnium bonorum vbertatem adfert, ne tum quidẽ tyrannus communem cum ceteris voluptatem percipit. Existimãt enim suos in rerum inopia deiectioribus animis futuros. Volo autem tibi, mi Simonides, etiam illas voluptates exponere, quibuscum q; dum priuatus adhuc essem, vtebar: spoliatus eis, vti quidem animaduerto, posteaquàm regnum adeptus sum. Versabar cum æqualibus, quorum ego consuetudine delectabar, sicut & illi mea: versabar & mecũ solo, si quãdo quietem expeterem. Aderam sæpenumero conuiuijs eo vsque, dum omnium obliuiscerer, quæ hominum in vita molesta euenirent: sæpenumero dum cantilenis, hilaritatibus, choreis animum cõmiscerem: sæpenumero quàm diu tum mihi, tum ijs qui aderãt, collubitum fuisset. Nunc verò spoliatus ijs sum, quæ mihi iucunda erant, idq; propterea quòd amicorũ loco seruorum sodalitate vtar: sum item spoliatus dulci eorum consuetudine propterea, quòd nullam in eis amplius erga me beneuolentiam perspiciam. Ebrietatem ac somnum non aliter atq; insidias vito. Iam quòd hominum turbam metuam, quòd cõtra solitudinem, quòd custodum absentiã, quòd ipsos etiam custodes, quòd neque inermes ipsos circum me habere volo, neq; armatos lubẽter adspicio: quo pacto non res est ærũnosa? Præterea plus exteris habere fidei, quàm ciuibus: barbaris, quàm Græcis: cupere ingenuis hominibus ut seruis vti, contraq; cogi ad concedendã seruis libertatem: hæc omnia non tibi esse videtur indicia perculsi a terroribus animi? Neq; solum metus ipse in animis molestiam doloremq; creat, sed etiã existit voluptatum omnium quoddam exitium; dum me comitatur.

Quòd si tu quoq; Simonides, bellicas res expertus es, atq; aliquando aduersus hostilem phalangem in acie constitisti: quãtum id temporis cibi sumseris recordare, qualiq; somno sis vsus. Nimirum quales tum molestias experiebaris, tales tyranni experiũtur, atq; etiam grauiores. Nõ enim hostes solũ ex aduerso, sed omni ex parte videre se putant. Quæ quũ Simonides audiuisset: Videris, inquit, mihi quædam nimium quàm bene dicere. Bellum enim terribile quidem illud est, sed tamen nos quum militamus, Hiero, excubijs ante castra collocatis, securè tum cœnamus tum dormimus. Et Hiero: Ita est profecto, inquit. Nimirum leges ante illos ipsos excubant, quo fit vt & suo & vestro nomine in metu sint. At tyranni custodes habent stipendio conductos, perinde ac messores. Et requiritur sanè potissimum ab illis custodibus fides, verùm fidelem vnum multo difficilius inueneris, quàm multos admodum operarios, cuicuimodi tandem opus exerceant. Præsertim si custodes, quos diximus, pecuniæ caussa adsint, atq; liceat eis interfecto tyranno multo maiorem pecuniæ vim exiguo tempore consequi, quàm diu pro tyranno excubantes accipiant. Iam quòd felices nos prædicasti, vt qui amicos maximè beneficijs adficere possimus, & hostes facillimè nostram in potestatem redigere: ne id quidem ita comparatum est. Nam quo pacto existimare possis vnquam de amicis bene te promeriturum, si planè noris eum, qui accipit abs te plurima, lubentissimè tuo ex conspectu abire quam primum cupere? Quidquid enim abs tyranno quis accipit, eius nihil esse suũ arbitratur prius, quàm ex illius potestate euaserit. Et quo pacto dicere possis, tyrannis facultatem inprimis non deesse, redigendi hostes in potestatem ipsorum? quum certò sciant omnes illos se hostes habere, qui eorum imperio subiecti sunt. At illos omnes, neque occidere neque vinculis constringere possunt. Nam id si fieret, in quos tamdem tyranno imperium esset? Nimirum necesse est eum non ignorantem se illos hostes habere, simul & cauere sibi ab eis, & opera tamen ipsorum vti. Hoc quoque scire debes, mi Simonides, tyrannos etiam illos ciues, quos metuant, magna cum molestia viuos adspicere, neque cum minori occidere. Perinde atque equum, qui bonus quidem ille sit, metuatur autem ne quod immedicabile det malum, haud facilè quis ob virtutem interficit, grauatè tamen eo vtitur, dum cauet ne quo in periculo malum insanabile ipsi creet. Itidem res aliæ, quæcumque molestiam quamdam cum vtilitate coniunctam habent, tum possidentibus, tum abijcientibus eas dolorem adferunt. His ex ipso auditis Simonides: Magnum, inquit, esse quiddam honos videtur, Hiero, quem qui appetunt, laborem omnem subeunt, omne periculum sustinent. Vos quoque, ceu videtur, vtut tantum molestiarum tyrannis habeat,

εἰ δὲ μή σὺ πολεμικῶν ἔμπειρος εἶ ὦ Σιμωνίδη, καὶ ἤδη ποτὲ πολεμίᾳ φάλαγγι πλησίον αὐτὸς ἐτάξω, ἀναμνήσθητι ποῖον μέν τινα σῖτον ἔξεις ἐκεῖνος τῷ χρόνῳ, ποίους δέ τινα ὕπνους ἐκοιμῶ· οἷα μέντοι σοί τότ' ἦν τὰ λυπηρά, τοιαῦτ' ἔστι τὰ τῶν τυράννων, καὶ ἔτι δ' φόβητρα. οὐ γὰρ ἔξεστιν αὐτοῖς μόνον ἀλλὰ καὶ πάντοθεν πολεμίους ὁρᾶν νομίζουσιν οἱ τύραννοι. ταῦτα δ' ἀκούσας ὁ Σιμωνίδης, ὑπολαβὼν εἶπεν, ὑπέρευμοί σοι δοκεῖς † ἔνια λέγειν. ὁ γοῦν πόλεμος φοβερὸς μέν· ἀλλ' ὅμως, ὦ Ἱέρων, ἡμεῖς τε ὅταν ὦμεν ἐν στρατιᾷ, φύλακας προκαθιστάμενοι, θαῤῥαλέως δ' ἐπὶ τὸν καὶ ὕπνον † τυγχάνομεν. καὶ ὁ Ἱέρων ἔφη, ναὶ μά δία, ὦ Σιμωνίδη, αὐτὴν μὲν γὰρ προφυλαττήσουσιν οἱ νόμοι, ὥστε πόλιν ἑαυτὴν φοβοῦνται καὶ ὑπὲρ ὑμῶν· οἱ δὲ τύραννοι μισθοῦ φύλακας ἔχουσιν, ὥσπερ θεσσαλός· καὶ δεῖ μὲν ἥκιστα οὗτοι φύλακας μηδένα οὕτω πιθανὸν διώκαζ ὡς πιστὸν εἶναι· πιστὸν δὲ ἕνα πολὺ χαλεπώτερον θῆραν ἢ πάνυ πολλοὺς ὀργάτας ὁπόσου βούλοῦ λάβοις, ὅπλωσι καὶ ὁπόταν χρημάτων μὲν ἕνεκα πιστοὶ οἱ φυλάσσοντες, ἥδιον δ' αἱ ὑπὸ σὺ ὀλίγῳ χρόνῳ πολὺ πλείω λαβεῖν ἀρκτέον ἂν τύραννον ἢ ὅσα πολὺ χρόνῳ φυλάττοντες παρὰ τοῦ τυράννου λαμβάνουσιν. ὁ δ' ἐρήσεται ἡμᾶς ὡς οὖν μὲν φίλους μάλιστα οὐ ποιεῖσθε δυνάμεθα, οὓς δ' ἐλευθεροῦντες πάντων μάλιστα χειρούμεθα, οὐδὲ ταῦτ' ὄντως ἔχει. φίλους μὲν γὰρ πῶς ἂν νομίζοις ποτὲ οὓς ποιεῖς, ὅταν οὓς θέλῃς ὅπῃ ὁ τὰ πλεῖστα λαμβάνων παρὰ σοῦ, ἥδιστ' ἂν ἀφέλοιτο ἢ ὀφθαλμῶν ὧν χρῄζοιτο; ὃ, πρὶν ἄν τις λάβῃ παρὰ τοῦ τυράννου, οὐδεὶς οὐδὲν αὐτῶν νομίζει πλεῖον αὑτῷ ἔχειν τοῦ τὰ τῆς ἰδιωτείας χρήματα. ἐλευθεροῦντες δ' ἂν πῶς ἂν φαίης μάλιστα ὑμῖν τυράννοις ἄρχειν χειρουῦσθαι, ὅταν οὓς θέλωσιν ὅτι ἐλεύθεροί εἰσι παύητε οἱ τυραννούμενοι· τούτους δὲ μήτε κατακτείνας ἅπαντας μήτε δεσμοῦσας οἷόν τε· (ἢ τίνας χρὴ ἕπ αἱρεῖ;) ἀλλ' εἰδότα ὅτι ἐλεύθεροί εἰσι, τούτους ἅμα μὲν φυλάττεσθαί τε δεῖ, καὶ χαίρειν δ' αὐτοῖς ἀναγκάζεσθαι. οὐ δ' ἴσθι καὶ ὅσῳ ὦ Σιμωνίδη, ὅτι καὶ ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς δεδίασι, χαλεπῶς μὲν κἀκεῖνοι ζῶντας ὁρῶσι, χαλεπῶς δ' ἀποκτείνουσιν. ὥσπερ γὰρ καὶ ἵππῳ, εἰ ἀγαθὸς μὲν εἴη, φοβερὸς δὲ μὴ ἀνήκεστόν τι ποιήσῃ, χαλεπῶς μὲν ἂν τις αὐτὸν ἀποκτείναι, ἅτε πολὺ ἀρετῇ, χαλεπῶς δὲ ζῶντα χαίρει, βουλεύμενος μή τι ἀνήκεστον ἐν τοῖς κινδύνοις ἐργάσηται. καὶ τἆλλα γε κτήματα ὅσα χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δ' ἐστίν, ὁμοίως ἄπαντα λυπεῖ μὲν τοὺς κεκτημένους, λυπεῖ δὲ ἀπαλλαττομένους. ἐπεὶ δὲ ταῦτα αὐτῷ ἤκουσεν ὁ Σιμωνίδης, εἶπεν, ἔοικεν, ἔφη, ὦ Ἱέρων, μέγα τι εἶναι ἡ τιμή, ἧς ὀρεγόμενοι οἱ ἄνθρωποι πάντα μὲν πόνους ὑποδύονται, πάντα δὲ κίνδυνοι ὑπομένουσι. καὶ ὑμεῖς, ὡς ἔοικε, τοσαῦτα πράγματα ἔχοντες ὁπόσα λέγεις,

τυραννίδ', ὅμως προθύμως φέρεσθε εἰς αὐτήν, ὅπως τιμᾶσθε. καὶ † ὑπηρετοῦσι μὲν ὑμῖν πάντοθεν πάντα τὰ προσταττόμενα ἀπροφασίστως, † παρακελεύονται δὲ πάντες, ὑπαναστῶντ' ἀεὶ τῷ ἥκοντι, ὁδῶν τε † παραχωροῦσι, χαίρουσι δ' ἢ μὴ λόγοις ἢ ὄρχοις πάντες οἱ πρόσθεν ἀεὶ ὑμᾶς. διαῦτα γοῦν δὴ ποιοῦσι τοῖς τυράννοις οἱ ἀρχόμενοι καὶ ἄλλον ὅν τινα ἀεὶ τιμῶντες τυγχάνουσι. καὶ χαίρομαι δοκεῖ, ὦ Ἱέρων, τούτῳ διαφέρειν αὐτὴν τῶν ἄλλων ζώων, ᾧ τιμῆς ἐπιγίγνεσθαι. ἐπεὶ οἵτινές τε καὶ ποτοῖς καὶ ὕπνοις καὶ ἀφροδισίοις πάντα ὁμοίως ἥδεσθαι ἔοικε τὰ ζῶα· ἡ δὲ φιλοτιμία ἔστ' οὐ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ἐμφύεται, οὔτ' οὖ ἄπασιν ἀνθρώποις· οἷς δ' ἂν ἐμφυῇ τιμῆς τε καὶ ἐπαίνου ἔρως, ὅτοι εἰσὶν ἤδη οἱ πλεῖστον μὲν τῶν βοσκημάτων διαφέροντες, ἀνδρῶν δὲ καὶ οὐκέτι ἀνθρώποις μόνον νομιζόμενοι. ὥστε ἐμοὶ μὲν εἰκότως δοκεῖτε ταῦτα πάντα προθυμεῖσθαι ἃ φέρετε οἱ τυραννίδι, ἐπεὶ τοῦ τιμᾶσθε διαφέροντος τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. καὶ γὰρ οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἡδονὴ τῇ θείᾳ ἐγγυτέρω δοκεῖ εἶναι ἢ ἡ πρὸς τὰς τιμὰς εὐφροσύνη. πρὸς ταῦτα δὴ ἔστω ὁ Ἱέρων, ἀλλ', ὦ Σιμωνίδη, καὶ αἱ τιμαὶ τῶν τυράννων ὁμοίαι ἐμοὶ δοκοῦσιν εἶναι οἷά περ ἐγώ σοι τὰ ἀφροδίσια ὄντα κύτην ἀπέδειξα. οὔτε γοῦν αἱ μὴ ἀντιφιλοῦσαι σπουδαίως χαίρειν ἡμῖν δοκοῦσιν εἶναι, οὔτε τὰ ἀφροδίσια τὰ βίαια, ἥδιά φαίνετο. ὡσαύτως τοίνυν οὐδὲ αἱ σπουδαίως σπουδαὶ τῶν φοβουμένων τιμαί εἰσι. πῶς γὰρ ἄν φαίμην ἑκὼν βίᾳ ὑβριστομένου θάκων, ἀφ' ὧν ἡμᾶς δεῖ ἀδικοῦντας παραχωρεῖν, καὶ δωρεὰ γε διδύασιν οἱ πολλοὶ τούτοις ὧν μισοῦσι, καὶ ταῦτα ὅταν μάλιστα φοβῶνται μή τι κακὸν ὑπ' αὐτῶν πάθωσιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, οἶμαι, δουλείας ἂν γε ἐκὼν ἀνομίζοιθ', αἱ δὲ τιμαὶ ἑκοῦσαι δοκοῦσιν ἐκ τῶν ἀναντίων τούτοις γίγνεσθαι. ὅταν γὰρ οἱ ἄνθρωποι αὖσθε ἡγησάμενοι δύσεργετεῖν ἱκανὸς εἶναι, καὶ ἀπολαύσῃ αὐτῶν ἀγαθὸς νομίζοντες, ἔπειτα δῶρα ἀνά τόμα τε ἔχωσιν ἐπαινοῦντες, θεῶνταί τ' αὐτὸν ὡς οἰκεῖον ἕκαστος ἀγαθόν, ἐκόντες τε παραχωροῦσι, δύτῳ ὁδῶν, καὶ πάντων ὑπανιστῶνται, φιλοῦντές τε καὶ μὴ φοβούμενοι, καὶ στεφανῶσι κοινῆς ἀρετῆς καὶ εὐεργεσίας οὕνεκα, καὶ δωρεῖσθαι ἐθέλουσιν, οἱ αὐτοὶ ὅτοι ἐμοί γε δοκοῦσι τιμᾶς τε ὄντως ἀληθῶς οἱ αὐτοῖσι ὑποφέρειν, καὶ ὁ τούτων ἀξιούμενος τιμᾶσθαι δοκεῖ. καὶ ἔγωγε μὲν ὕτω τιμώμενον μακαρίζω· αἰσθανόμενον γὰρ αὐτὸν οὐκ εὐβουλεύτως, ἀλλὰ φρονοῦντα μή τι πάθῃ, ἧ ἀφόβως καὶ ἀπεπιφθόνως καὶ ἀκινδύνως καὶ εὐδαιμόνως τὸν βίον διαγόντα· ὁ δὲ τύραννος, ὡς ἐπὶ πᾶσιν αὐθρώποις κατακείμενος δὴ ἀδικίαις ἀφορμὴν ἔχων, ὅτῳ, ὦ Σιμωνίδη,

habeat, quantum commemoras: nihilominus præcipiti ad eam impetu ferimini, vt nimirum honorem adipiscamini, atque vt vobis omnes in omnibus, quæ mandatis, inseruiant vlla sine recusatione, omnes vndique spectent, de sellis adsurgant, de via cedant, omnes deniq; familiares vestri semper vobis tum verbis tum factis honorẽ deferant. Nam huiusmodi quidem certè quædam subditi tyrannis exhibent, atque etiam alij, quemcumq; honore adficiunt. Etenim videtur, Hiero, ceteris ab animantibus in hoc mihi differre, qui vir est, quòd honoris sit cupidus. Nam de cibis, potu, somno, re venerea, consentaneum est pari quodam modo animalia cuncta voluptatem percipere. Verum ambitio neque animantibus rationis expertibus a natura inest, neque cuiuis homini. Quibus autem honoris ac laudis innata est cupiditas, illi verò sunt, qui plurimum a pecudum natura differunt, ac viri planè, non homines solùm existimantur. Quo fit vt equidem arbitrer meritò vos omnia in tyrannide, quæ fertis, ferre: quando supra mortales ceteros vobis honos defertur. Nulla enim voluptas humana videtur ad diuinam accedere propius: quàm ea, quæ ex honoribus percipitur, delectatio. Ad hæc Hiero: Verùm, mi Simonides, ait, etiam tyrannorum honores illis mihi consimiles venereis congressibus esse videntur, cuiusmodi eos vti demonstrabam. Nam neq; officia profecta ab ijs, qui non redamarent, pro gratificationibus habenda nobis esse videbantur: neq; congressus venerei vi extorti, voluptatis vllã habere speciem. Eodem scilicet modo nec obsequia præstita abillis, qui nos metuũt, pro honoribus haberi debẽt. Nam qui dicere possimus eos, qui vi coacti de sellis adsurgunt, iccirco surgere, quòd homines iniustos honore cupiant adficere? vel eos qui superioribus de via cedunt, iccirco decedere, vt iniustos homines honore adficiant? Plerique certè etiam ijs, quos odere, munera largiuntur, idq; tum maximè, quum metuunt ne quid ipsis mali ab eis accidat. Verùm hæc mea quidem sententia seruilia putari meritò debent, quum honores ex ijs oriantur, quæ his sunt contraria: Nam quum hominum ea est opinio, vt existiment aliquem ad bene de ipsis promerendum satis esse idoneum, eiusq; se bonis fruituros arbitrantur: tum verò si eũ & prædicando in ore habeant, & vt bonum proprium singuli spectent, ac lubentibus animis ei de via cedant, de sellis adsurgant, cum beneuolentia, non metu virtutis ac beneficentiæ publicæ caussa corollis ornent, munera largiantur: videntur mihi & illi quotquot hæc obsequia præstant, reuera ipsum honore prosequi: pariterq; is, quem his dignantur, reuera honore adfici. Quinetiã illum, cui talis honos defertur, felicem prædicõ. Nam animaduerto insidias ei nullas fieri, sed alijs esse curæ, ne quid ipsi accidat: adeoq; hũc metus, inuidiæ, periculi experte beatum æuum agere,

neq3 noctu neq3 interdiu viuit, ac si propter iniusticiã damnatus ad mortem ab hominibus vniuersis foret. Posteaquàm hæc omnia Simonides audiuisset: Quî uerò fit, inquit, Hiero, quòd quũ tam mala res sit tyrannide potiri, idq3 tu animaduerteris, tanto malo temet non liberes? An neq3 tu neq3 quisquã alius vmquam sponte sua tyrannidẽ reliquit, posteaquam semel eam nactus esset? Quia enim, ait, mi Simonides, hac ipsa in parte miserrimũ quiddam est tyrannis. Nec enim ea quis liberari potest. Nam quî tamdẽ tyrannus quispiã tantũ opum habeat, quantũ satis sit ad persoluendum ijs quibus abstulit sua? quî compẽsare possit ijs vincula, quos vinculis constrinxit? quî tot animas occisas ijs restituat, quos sustulit? Nimirũ si vlli alij, mi Simonides, laqueo vitam vt finiat expedit: equidem reperio maximè tyrãni e re esse, vt id faciat. Nam illi soli neq3 retinere, neq3 deponere mala quæ sunt, expedit. Et Simonides hoc ipsius sermone excepto: Te verò, inquit, non æquo esse erga tyrannidẽ animo non miror, Hiero. Quippe dum amari ab hominibus cupis, hanc esse tibi impedimento arbitraris. At ego posse me docere arbitror, imperium minimè prohibere quominus quis diligatur: immo etiam in hoc vitam priuatã superare. Verùm hac in cõsideratione non ad hoc respiciendũ est, num is qui cũ imperio est, propterea quòd potentiam maiorẽ habeat, beneficia præstare maiora possit: sed si paria faciant, homo priuatus & rex, cogites velim vter paribus beneficijs plus sit initurus gratiæ. Ordiar autẽ minimis ab exẽplis. Primùm aliquẽ visum amanter tum princeps tũ priuatus aliquis allo quatur: vtrius compellationem magis illi, qui audiat, gratam fore arbitraris? Age verò, si ambo aliquẽ laudent, vtrius prædicationẽ existimas eò magis pertingere, vt voluptati sit? Facta re sacra honore aliquẽ vterq3 adficiat, ab vtro putas exhibitũ honorẽ maiorẽ mereri gratiã? Aduersa valetudine laborantẽ vterq3 similiter curet, an non clarissimè apparebit, profectas ab ijs qui plurimum possunt, curationes & officia maxima quoq3 lætitiã adferre? Donentur æqualia, an non heic etiam perspicuũ erit, profecta ab ijs, qui plurimum possunt, dimidia beneficia plus posse, quàm totam hominis priuati largitionem? Equidẽ puto etiam diuinitus fieri, vt hominẽ, qui cũ imperio & potestate sit, honor ac gratia quædam comitetur. Non tãtum enim hominẽ pulcriorẽ efficit imperiũ, sed eumdẽ cõtẽplamur ..... Vbi iã nactus est imperiũ, quàm quũ priuatus esset: atq3 etiã magis auemus cum illis colloqui, qui eximio supra ceteros in honore sunt, quàm cũ alijs, qui nobis sunt pares. Amasij quoq3 (quã in parte tu maximè tyrãnidẽ vituperabas) minimè senẽctutẽ eius qui cũ imperio est, molestè ferũt: neq3 vlla ratione id sibi turpe ducũt, cum quocumq3 tamdẽ ille cõuersetur. Nam ornamẽto est eis maximo, quòd apud illũ in honore sunt: itaq3 fit, vt quæ molestia sint obscurẽtur, pul-

οὖ ἴσθι, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν διάγῃ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα πάντα διήκουσεν ὁ Σιμωνίδης, καὶ πῶς, ἔφη, ὦ Ἱέρων, εἰ ὕτω πονηρόν ἐστι τὸ τυραννεῖν, καὶ σὺ οὐ ἔγνωκας, ὃν ἀφαλῶς ἔστι μεγάλα κακὸν οὔτε σὺ οὔτε ἄλλος μηδὲν ἀδεὴς πώποτε ἐκὼν εἶναι τυραννίδος ἀφεῖτο, ὅστις ἅπαξ † κτήσαιτο; ὅτι, ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, ταύτην ἀθλιώτατόν ἐστιν ἡ τυραννίς· οὐδὲ γὰρ ἀσφαλῶς ἔστιν. πῶς γὰρ ἄν τις ποτὲ ἥδεως εἰσέλθοι τύραννος ἢ χρήματα ἐκπίνων ὅσου ἀφέλετο, ἢ δεσμοὺς ἀπεσταλκὼς ὅσους δὴ ἐδέησεν, ἢ ὅσους κατέκτανε, πῶς ἂν ἱκανὰς ψυχὰς αὐτὶ ἁρπασθεισῶν ἀποδοίη ἀνθρωπείας; ἀλλ' ἴσως τῷ ἄλλῳ, ὦ Σιμωνίδη, λυσιτελεῖ ἀπαλλαγῆναι, ἔφη, ὅτι τυραννίδι ἔτι ἔχω οὐδὲν μᾶλλον ἔστιν αὐτῷ ὅτε ἔχων ὅτε καταλείψει τὰ κακά· λυσιτελεῖ. καὶ ὁ Σιμωνίδης ἆρα βέλτιον εἶπεν, ἐμὲ μὲν νῦν, ὦ Ἱέρων, ἀθύμως ἔχειν σε πρὸς τὴν τυραννίδα οὐ θαυμάζω, ἐπεὶ περ ἐθέλοντα φιλεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώπων, ἐμποδὼν σοι ζῶντι νομίζῃς αὐτὴν εἶναι. ἐγὼ μέντοι ἔχειν μοι δοκῶ διδάξαι σε ὡς τὸ ἀρχὴν οὐδὲν ἀφανιεῖ τῷ φιλεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ † πλεονεκτεῖν γε τῶν ἰδιωτείας. ἐὰν δοκοπονῶν τὸν αὐτὸν ἐθέλῃς ἔχειν; μήπω ἐκεῖνο σκοπῶμεν ἐφ' ᾧ μᾶλλον δύνασθαι ὁ ἄρχων καὶ χαρίζεσθαι πλείω δύναιτ' ἄν, ἀλλ' ἂν τὰ ὅμοια ποιῶσιν ὅ, τε ἰδιώτης καὶ ὁ τύραννος, οἱονόπερ πόρρω μείζω ἀφ' ἵππων ἱστᾶσι κτᾶται χάριν. ἀρξομαι δὲ σοὶ ἀφ' ἵππων μικροτάτων παραδείγματος. ἰδιῶται γάρ τοι πολλάκις προσφάτως τινὰ φιλικῶς ὅ, τε ἄρχων καὶ ὁ ἰδιώτης, σὺ τούτῳ πότερον πρόσθεν μᾶλλον δύνασθαι ἡγήσῃ ἀκούσαντα νομίζῃς; εἰκὸς δή, ἐπαινεσάντων ἀμφοτέρων δῆλον αὐτὸν, ἐν ποτέρου δοκεῖς ἐπαινοῦντος ἥδιον ἂν ἀκούειν μᾶλλον εἰς εὐφροσύνην; δύσις δὲ τιμησάτω ἑκάτερος, πότερον πλεῖον μείζονος ἂν χάριτος δοκεῖς τυγχάνειν; κάμνοντα θεραπεύσαντος ὁμοίως, οὐκοῦν δῆλον σαφὲς ὅτι αἱ ἀπὸ τοῦ δυνατωτάτου θεραπεῖαι καὶ χάριν ἐμποιοῦσι μείζονα; δῆλον δὴ τὰ ἴσα, οὐ καὶ σὺ ζῶν σαφὲς ὅτι αἱ ἀπὸ τοῦ δυνατωτάτου ἡμῖν φαίνοιτ' ἂν πλέον ἢ ὅλως τὸ παρὰ τοῦ ἰδιώτου εὐέρημα δύνανται; ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ καὶ ἐν θεοῖς τιμὴ καὶ χάρις συμπαραπέπεσθαι αἰεὶ τῷ ἄρχοντι. μὴ γὰρ ὅτι καλλίω ποιεῖ αὔρα, ἀλλὰ καὶ τὸν αὐτὸν δοκοῦσι θεώμενά τε..... ὅταν ἀρχὴν ἢ ὅταν ἰδιωτεύῃ· διαλεγόμενοί τε ἀγαλλόμεθα δοκοῦσι πρότερον τιμηθῆναι μᾶλλον ἢ οἷς ἐν τῷ ἴσῳ ἡμῖν ἔστι. καὶ μὴν παιδικά γε (σὺ οἷς δ' ἐγὼ καὶ οὐ μάλιστα κατεμέμφω τῷ τυραννίδι) ἥκιστα μὲν γὰρ ἀρχοντος δυσχεραίνει, ἥκιστα δ' αὖ αἰσθόμενος ἐπὶ ὃν αὐτὸς τυγχάνοι ὁρμῶν ἐὰν, ἐθέλοντα λοχίζεται. αὐτὸ γὰρ τὸ τετιμῆσθαι μάλιστα συνεπικοσμεῖ, ὥστε τὰ μὲν δυσχερῆ ἀφανίζεται, τὰ

πρὸς δὲ αὖ τυγχάνει

τὰ δὲ καλὰ λαμπρότερα αὐτὸν φαίνειν. ὁ τοίνυν μὲν ἐκ τῆς ἴσου ξυνουσιάσεως μᾶλλον χαρίτων ὑμῖν τυγχάνετε, πῶς ἂν; ἐπιεικέστερος γε ὑμῶν πολλαπλάσια μὲν ἂν περὶ πολλοῦ ὠφελεῖν † δυνήσοιτο, πολλαπλάσια δὲ δωρεῖσθαι ἔχοντες, ὑμᾶς καὶ πολὺ μᾶλλον φιλεῖσθαι τῶν ἰδιωτῶν προσήκει; καὶ ὁ Ἱέρων οὐδὲν ἔφη ἁμαρτάνειν, ὦ Σιμωνίδη, καὶ ἐγὼ ὧν ἕνεκα ἔφην, ὦ Σιμωνίδη, καὶ ἐξ ὧν ἀποτεθάνοιεν οἱ ἄνθρωποι ἡμᾶς, πολὺ πλείω τῶν ἰδιωτῶν ἀνάγκη ὄντα πράγματ' ἔχειν. πρακτέον μέν γε χρήματα, ἐὰν μέλλωμεν ἕξειν ἃ παρᾶν εἰς τὰ δέοντα· ἀναγκαστέον δὲ φυλάσσεσθαι ὅστε δέεται φυλακῆς· κωλυτέον δὲ οὓς ἀδίκους, κωλυτέον δὲ οὓς ὑβρίζεσθαι βουλομένους. καὶ ὅταν γε τὰ ἐξ ἴσου καιρὸς πρᾶσσῃ ἢ πεζῇ ἢ κατὰ θάλασσαν ἐξορμᾶσθαι, ἀνάγκη ἰδιωτρεπέως ἔχειν πρὸς ταῦτα. ἔτι δὲ μισθοφόρους μὲν ἀνάγκη τυραννοῦντι δὲ· τοῦτο δὲ βαρύτατον † φόρημα οὐδὲν ἔστι τοῖς πολίταις. ὁ γὰρ τυραννικὸς ἰσοτίμους, ἀλλὰ πλεονεξίας ἕνεκα νομίζουσι τοῦτο τρέφεσθαι. πρὸς ταῦτα δὴ πάλιν ἔφη ὁ Σιμωνίδης, ἀλλ' ὅπως μὲν ὁ κατὰ σὲ τὸν ἰδιωτεύοντα, ὦ Ἱέρων, οὐ λέγω, ἰδιωτεύειν μέντοι μοι δοκοῦσιν αἱ μὲν πάνυ πρὸς ἡδονὴν ἄγειν, αἱ δὲ πάνυ δοκεῖν χαρίεντες εἶναι. τὸ μὲν γὰρ διδάσκειν ἔστι βέλτιστα, καὶ τὸν κάλλιστα τῶν † ὀργαζομένων ἐπαινεῖν καὶ ἀμᾶσθαι, νῦν μὲν ἰδιωτεύειν ἄμεινον χαρίεντα δὲ τὸ αὐθαδῶς πως ἔχειν, μάστιγι λοιδορεῖσθαι τε καὶ ἀναγκάζεσθαι, καὶ ζημιοῦσθαι καὶ κολάζεσθαι, τῷ παιδὶ δὲ ἐναγκὲς δὴ ἀπειθεῖν μᾶλλον γίγνεσθαι. ἐγὼ οὖν, φημί, αὐδὲν ἄρχοντι δ' μᾶλλον ἀνάγκης δέομενον ὄλλοις προσήκειν ἐᾶν κωλύειν, δ' δὲ τὰ ἆθλα ἀφανίζειν, δὲ ἀπὸ τοῦ πονεῖν. ὡς δὲ ταῦτα καὶ ὧδ' ἔχει, μάρτυρα τὰ γυμνάσια. καὶ γὰρ ὅταν χορὸς ἡμῖν βουλώμεθα ἀποτίθεσθαι, ἆθλα μὲν ὁ ἄρχων προτίθησιν, ἀθροίζεται δὲ αὐτῷ προσέταττεν χορηγοῖς, καὶ ἄλλοις διδάσκειν, καὶ αὐλητὴν προσπαραλαμβάνειν ὃς αὐλήσεται. ἀκοῦσαι δὲ ἔστιν ἐνίοτε, τὰ δ' αὐτίτυπα, δὲ ἄλλως. τί οὖν κωλύει καὶ τἄλλα † τὰ κολουτικὰ ὕτω πορεύεσθαι; διέρχεται μὲν γὰρ ἅπασαι αἱ πόλεις αἱ μὲν κατὰ φυλάς, αἱ δὲ κατὰ μοίρας, αἱ δὲ κατὰ λόχους· καὶ ἄρχοντες ἐφ' ἑκάστῳ μέρει φαίνονται· ἐκεῖ δὲ καὶ τούτοις, ὥσπερ τοῖς χοροῖς, ἆθλα προτίθεται καὶ θύσαι ἀγαθὰς καὶ ταξίας καὶ ἱππικῆς καὶ ἀλκῆς τῶν πολέμῳ, καὶ δικαιοσύνης τῶν συμβολαίοις, εἰκὸς καὶ ταῦτα πάντα ἁβρὰ φιλονεικίαν ταύτας ἀσκεῖσθαι. καὶ ναὶ μὰ Δία ἐρῶντο ἂν τάχιστα ἕκαστοι δίκαιοι, πλῆθος ὠργισμένοι, καὶ χρήματα θᾶσσον εἰσφέροιεν ὁπότε τούτου καιρὸς εἴη, καὶ (τὸ παίζειν γε χαριεστάτη) ἥκιστα δὲ εἰ μυρίους δεῖ φιλονεικίας πρᾶττεσθαι) ἡ γεωργία αὐτὴ ἂν πολὺ ἐπιδοίη, εἴτις ἆθλα προτίθειτ' ἀγροῖς ἢ κατὰ κώμας τοῖς κάλλιστα πὼ γῆν ἐργαζομένοις· καὶ

pulcra verò splendidius eluceſcant. Enimuerò quum ex paribus officijs maiores vos ineatis gratias, & multo plura quàm nos præstando iuuare posſitis alios, atque etiã multo plura largiri: cur nõ magis vos amari consentaneum fuerit, quàm priuatos homines? Et excepto ipsius sermone Hiero: Quia, mi Simonides, inquit, necesse nos est multo etiã plura eiusmodi agere, quàm priuatos, ob quæ hominũ in odio sumus. Exigẽdæ pecuniæ, si quidem ad res necessarias habere sumtus volumus: cogẽdi quidam ad custodiendũ ea, quæ custodia indigent: puniendi iniusti, & impediẽdi qui vim inferre volunt. Quòd si celeritatem occasio temporis postulet, ad suscipiendam vel terra vel mari expeditionem, non ignauus res committenda est. Præterea mercenario militi opus est regi, in quo elationẽ animi ciues grauius ferunt, quàm quidquã aliud. Arbitrantur enim non hos quidem ali, vt cum tyrannis pari sint in honore: sed auariciæ causſa. Ad quæ rursus Simonides: Ego verò, mi Hiero, non nego harum omnium rerum curam suscipiendã esse: sed tamẽ videntur mihi curationes alia in odium adducere, aliæ magna cũ gratia coniunctæ esse. Nã docere quæ optima sunt, & pulcerrimè illa præstãtem prædicare atq3 in honore habere, ea verò curatio cum gratia quadã fit. At eum, qui non rectè aliquid agit, conuicijs incessere, cogere, multare, punire: hæc verò cum odio quodãmodo fieri necesse est. Quamobrem aio equidem id, quod necessitas requirit, debere illũ qui cum imperio est, alijs puniendũ mandare: præmia verò per seipsum largiri. Quod sanè rectè fieri, rerum euenta testantur. Nam quum choros decertare volumus, præmia quidem præfectus ipse proponit, congregandi autem ipsos munus choragis datur, itemque alijs docendi, & cogendi eos, qui non sãt rectè aliquid præstent. Ita statim heic quod cum gratia coniunctum est, per præfectum ipsum curatur: quæ verò dura sunt, per alios. Quid igitur impedimento sit, quo minus etiam res ciuiles ceteræ consimili ratione peragãtur? Diuisæ sunt enim vrbes vniuersæ partim in tribus, partim in classes, partim manipulos, ac singulis partibus præfecti quidam sunt. Quamobrem si quis his quoque tamquam choris præmia proponeret ob insignẽ armaturam, ob ordinis obseruationem, ob rem equestrem, ob fortitudinem militarem, ob iusticiam in commercijs: consentaneum esſet futurum vt etiam hæc omnia per contentionem acriter exercerentur. Ac ita me Iupiter amet, quò opus esſet, celerius impellerentur, si quidem honoris cupiditate ducerentur: itémque citius pecuniam conferrent, quando sic vsus postularet, & (quod quidem fructuosissimum est, quamquam per contentionem agi minimè consueuerit) ipsa agricultura magnum incrementum sumeret, si quis per agros, vel per vicos optimè terram excolentibus præmia constitueret, adeoq3

adeóque ciuibus, qui totis viribus in id incumberent, multa bona conficerentur. Nam & prouentus augescerent, & temperantia multo magis occupationum comes esset: ne dicam etiam facinora minus in ijs, qui opus faciunt, existere. Quòd si etiam mercatura reipubl. commodũ aliquod adfert, maior mercatorũ numerus excitabitur, si is qui plurimum negotiatur, adfectus honore fuerit. Quòd si futurum pateat, vt qui sine aliorum molestia prouentum aliquem reipublicæ excogitat, & ipse ornetur: ne illa quidem consideratio relinqueretur. Deniq; summatim vt dicam, si in omnibus perspicuum esset, nõ cariturũ honore, si quis boni alicuius auctor exsliterit: multos hoc etiam impelleret, vt studiosè boni aliquid inuestigarent. Iam si multis commoda reipubl. curæ sint, necesse est magis aliquid inueniri, & hominum studia excitari. Quòd si metuis, Hiero, ne propositis inter multos præmijs magni sumtus fiant: cogitato nullas esse merces vtiliores quàm quæ præmijs redimuntur. Vides in equestribus, & gymnicis, & scenicis certaminibus, quàm exiguis præmijs ingentes sumtus, multique labores & studia hominum eliciantur? Et Hiero: Præclarè tu quidem, inquit, illa mihi dicere videris, Simonides. Ceterùm de mercenario milite num proferre quid potes, vt videlicet propter ipsos minus in odio simus? an ais principem virum amicitia hominum conciliata satellitum opera nihil amplius egere? Immo, inquit Simonides, egebit certè. Nam scio perinde vt equis, ita & hominibus quibusdam accidere, vt quanto magis ipsis necessaria suppetant, tanto sint petulantiores. Hos igitur magis modestos reddet ortus a satellitibus metus: bonis autem egregiisque viris nulla re tantum mihi posse prodesse videris, quantum his ipsis mercenarijs militibus. Nam tui corporis custodes alis, & multi iamdudum heri suis a seruis vi sunt interemti. Quòd si primum hoc mercenario militi imperetur, vt succurrat omnibus tamquam si essent satellites omnium ciuium, si quid animaduerterint: (Et solet, vt scimus, existere facinorosi homines in ciuitatibus) et hos igitur si obseruare iubeantur, scient ciues hanc se vtilitatem ex eis percipere. Deinde ruri opus facientibus aciumentis quoque consentaneum est hos & fiduciam & securitatem præstare posse: idque perinde priuatim tuis, atque alijs, qui passim in regione degunt. Possunt etiam ciuibus præstare otium, per quod liceat ipsis res suas curare, si loca opportuna custodierint. Ad hostium præterea repentinas & occultas insidias vel præsentiendas, vel impediendas quinam paratiores fuerint, quàm illi, qui semper armati sunt, & in acie instructi? Etiam ipso in exercitu quid ciuibus est milite mercenario vtilius? Nam eos & ad laborandum pro alijs, & adeundum pericula, & excubandum promtissimos esse consentaneum est.

Et

© τοῖς ἐς ἅπαν τὴν πολιτὴν ἐξηρτυμένοις πρεπόμενοι πολλὰ ἂν ἀγαθὰ πραίνοιτο. καὶ γὰρ αἱ πόλεσθοι αὔξοιντ' ἄν, καὶ ἡ σωφροσύνη πολὺ μᾶλλον σὺν τῇ ἀσχολίᾳ συμπορεύοιτο· καὶ μὴν καὶ κερδαλεώτατον γε ἅπασι τοῖς οἰκήταις ἐμφύοιτο. εἰ δὲ καὶ ἐμπορείᾳ ὠφελεῖ τι πόλιν, τιμώμενον ἂν ὁ πλεῖστα τοῦτο ποιῶν καὶ ἐμπόρους ἂν πλείους ἀγείροι. εἰ δὲ φανερὸν γένοιτο ὅτι καὶ ὁ πόσοδόν τινα ἄλυσον ἱδρυείσαιτο τῇ πόλει τιμήσεται, δι' αὐτὴν ἡ σκέψις αἱρήσοιτο. ὡς δὲ ξωελθόντα εἰπεῖν, εἰ καὶ κεῖ παύτην ἐμφανὴς εἴη ὅπου ἀγαθόν τι ἐσηνεγμένος ὄκ ἀτίμητος ἔσται, πολλὰς ἂν ἡ δόξα ἱδρυμένας ὁρᾶν ποιεῖ τῶν σκεπτὸν ἀγαθόν. καὶ ὅταν γε πολλοῖς πολὺ τὸ ὠφελίμων μέλῃ, ἀνάγκη δυείσκεσθαί τε μᾶλλον καὶ ἀμελεῖν. εἰ δὲ φοβῇ ὦ Ἱέρων, μὴ οἱ πολλοῖς ἄθλων προτεθημένων πολλαὶ διαπαίαι γίγνωνται, ὁρᾷς ὅτι ὄκ ἔστιν ἐμπορεύματα λυσιτελέστερα ἢ ὅσα ἀνθρωποι ἆθλα ἔθεσαν. διὰ ἃς οἱ ἱππικοῖς καὶ γυμνικοῖς καὶ χορηγικοῖς ἀγῶσιν ὡς μικρὰ ἆθλα μεγάλα διαπονοῦσι καὶ πολλοὺς πόνους καὶ πολλὰς ἀδημελείας ἱδρῶτα αὐθρώπων; καὶ ὁ Ἱέρων ἔφασκεν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὦ Σιμωνίδη καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν· πόθεν δὲ τὴν μισθοφόρων ἕξεις π εἰπεῖν ὡς μὴ μισεῖσθαι δι' αὐτούς; ἢ λέγεις ὡς φιλίαν κτησάμενον ἄρχοντα δεῖ ἔτι δέεσθαι δορυφόρων; ναὶ μά δία, ἔφην ὁ Σιμωνίδης, δέεσθαι μὲν οὖν. οἶδα γοῦν ὅτι ὧσπερ οἱ ἵπποι, ὅτῳ καὶ οἱ αὐθρώποις τισὶν ἐγγένηται, ὅσῳ ἂν ἕκαστον τὰ δέοντα ἔχωσι, βοστῷ εὐβριστότερος εἶναι. ὧν μὲν οὖν τοιούτους μᾶλλον ἂν ὠφρονίζοι ὁ ἀρχὴν τὴν δορυφόρων φόβον· ὅτοις δὲ καλοῖς κἀγαθοῖς ἀπ' ἀνδενὸς ἂν μοι δοκῇς βοσκῦτα ὠφελήματα παρέχεσθαι ὅσα ἀπὸ τὴν μισθοφόρων. πρέπει μὲν γὰρ δήπου καὶ σὺ αὐτῷ σωτῷ φύλακα· ἥδη δὲ πολλοὶ καὶ ἀνεπόταν βίᾳ κτῶ τὴν ἀρχὴν ἀνέσκαιοι. ἐ οὖν ἔλα πρῶτον τὸτ' εἴη τὴν προστεταγμένων τοῖς μισθοφόροις, ὡς παύτην ὄντας δορυφόρους τὴν πολιτὴν βοηθεῖν παῖσιν, ἂν τι τοιοῦτον αἰσθάνωνται· γίγνονται δὲ νοῦ (ὡς πάντες ἴσμεν) πανοῦργοι οἱ πόλεσιν· ἐ οὖν καὶ τούτους φυλάττεσθαι ἔεν τεταγμένοι, καὶ τῷτ' ἂν εἰδεῖεν ὑπ' αὐτὴν ὠφελούμενοι. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοῖς οἰ τὴ χώρᾳ ἀροῦσι καὶ κτήνεσιν οὗτοι αὖ ἑκότας καὶ θάρσος καὶ ἀσφάλειαν δώσουσι μᾶλλον ἢ πρέχειν ὁμοίως μὲν τοῖς σοῖς ἰδίοις, ὁμοίως δὲ τοῖς ἀνὰ πᾶν χώρᾳν. ἱκανοί γε μὲν ἐσὶ καὶ σχολὴν πρέχειν τοῖς πολίταις τὴν τ ἰδίων ἀδημελεῖσθαι, τὰ ἐπικαίρα φυλάσσοντες. πρὸς δὲ τούτοις, ἢ πολεμίων ἐφόδους κρυφαίας καὶ ἀγχωμαλίας τίνες ἕτοιμότεροι ἢ προμαθέσθαι ἢ κωλύσαι τῷ ἀεὶ ὦ ὅπλοις τε ὄντων καὶ συντεταγμένων; ἀλλὰ μὴν καὶ ὦ τῇ στρατιᾷ ἢ ὅσῳ ὠφελιμώτερον πολίταις μισθοφόρων; τούτους γὰρ προσῶνεῖν καὶ προκινδυνεύειν καὶ προφυλάττειν εἰκὸς ἑτοιμοτάτους εἶναι.

τὰς

τὸ σκεπτὸν

ἰδιωτῶν

† τὰς ἀγχιτέρμονας πόλεις ὄκ ἀναγκη δ' οὖν ἀεὶ † αὐ ὅπλοις ὄντας, καὶ ἑρμίνης μᾶλλον ἂν ἀνδρικῶς ἐθέλειν ἀμύνειν; οἱ σωτεταγμένοι ἢ σῴζειν τὰ τῶν φίλων μάλιστα καὶ σφάλλειν τὰ τῶν πολεμίων δύνανται· αὖ. ὅταν γε μὲν γνῶσιν οἱ πολῖται ὅτι ὅδε καὶ ὧν μὲν ἂν δέῃ ποιῆσαι τὸν μηδὲν ἀδικοῦντα, τοῦ δὲ καταργεῖν βουλομένους κωλύσαι, βοηθῆσαι δὲ τοῖς ἀδικουμένοις, πονοῦσι δὲ καὶ πρόθυμον διδόντι τὴν πολιτὴν, πῶς ὄκ ἀναγκη καὶ ἀσπαζομένῃ εἰς τοῦτος ἥδιστα τρέφοιτο καὶ ἰδία ὠδὶ μέσοι τοῦτον φύλακας. χρὴ δὲ ὦ Ἱέρων, δι' ἀρχὴν τὴν ἰδίων κτημάτων ὀκνεῖν δαπανᾶν εἰς σκευὴν ἀγαθόν. καὶ γὰρ ἔμοι γε δοκεῖ τὰ εἰς πῶ πόλιν αἰσθόμενα μᾶλλον εἰς τὸ δέον τελεῖσθαι ἢ τὰ εἰς τὸ ἴδιον αὐδεὶ τυράννῳ. καθ' ἕν δ' ἕκαστον σκοπῶμεν. οἰκίαν πότερον ὑπερβαλλόντως δαπανήκαθαπερ πομπήν ἢ κόσμου ἕνεκα; ἢ πᾶσιν πῶ πόλιν τείχεσί τε καὶ νεωῖς καὶ παρασκευαῖς καὶ ἀγορᾶς καὶ λιμέσι καταστεγασμένην; πόλις δὲ πότερον τοῖς ὀλίγα τὰ πλοῦτα τοῖς αὐτὸς καταγεγημένῳ δυνάτερος ἂν φύγοι ἢ πολεμίοις ἢ τ πόλεως ὅλης βούλοι σοι ἄν; προσόδους δὲ πότερος ἂν δοκῇς πλείονας γίγνεσθαι εἰ τὰ σὰ † ἰδία μόνος ἐνθρᾳ ἔχοις, ἢ εἰ τὰ παίτην τῶν πολιτῶν μεμηχανημένῳ εἶναι ἂν θρᾳ; τὸ δὲ παίτην κάλλιστος καὶ μεγαλοπρεπέστατος νομιζόμενος εἶναι ὠδὶ τάδυνατε, ἁρματοτροφίας πότερος ἂν δοκῇς † μᾶλλον κοσμεῖν, εἰ αὐτὸς πλεῖστα τὴν ἑλλάδα ἅρματα τρέφοις τε καὶ πέμποις εἰς τὰς πανηγύρεις, ἢ εἰ ὁ τ πόλεως πλεῖστοι ἵπποτρόφοι εἶεν, πλεῖστοι δ' ἀγωνίζοιντος νικᾷν; † πότερα δοκεῖς κάλλιον εἶναι ἅρματ῾ αἱρετῇ, ἢ πόλεως ἧς προστατοῦσ' εὐδαιμονίας; ἐγὼ μὲν γὰρ δὲ προσήκειν φημὶ αὐδεὶ τυράννῳ πρὸς ἰδιώτας ἀγωνίζεσθαι. νικῶν μὲν γὰρ ὄκ ἂν θαυμάζοιο, δῆλα φθονοῖο, ὡς ἀπὸ πολλῶν οἴκων τὰς δαπάνας ποιούμενος· νικώμεν῾ δ' ἂν παίτην μᾶλλον καταγελῶο. δὴ ἐγώ σοι φημί, ὦ Ἱέρων, πρὸς δὴ πρὸς προστάτας πόλεων τὰς ἀγῶνα εἶναι, ὧν ἐὰν σὺ εὐδαιμονέστατον τὴν πόλιν ἧς προστατοῦσ πρέχοις, εὖ ἴσθι νικῶν ᾧ καλλίστῳ καὶ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἂν ἀνθρώποις ἀγωνίσματι. © πρῶτον μὲν οὖν καταεργασμένῳ ἂν εἴης ὑπὸ φιλεῖσθαι πρὸς τὴν ἀρχομένων· (ὃ δὴ σὺ ἰδιωτικῶς τυγχανῄς) ἔπειτα δὲ τῷ σὲ νικῶντι ὄκ ἂν εἰς ἕν ὁ ἀνακηρύττοιτο, ἀλλὰ παίτων ἂν ἀνθρώποι ὑμνοῖεν ἂν τὴν σὴν ἀρετήν. πολὺ βλεπτὸν δὲ ὦν, οὐχὶ πρὸς ἰδιωτῶν μόνον ἀλλὰ καὶ πρὸς πολλῶν πόλεων ἀγαπῷο ἄν, μὴ θαυμαστὸς ὄκ ἰδίᾳ μόνον ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ παρὰ πᾶσιν ἂν εἴης· καὶ ἰέναι μὲν ἂν σοι ἔνεκεν ἀσφαλείας, ἔστε βέλοιο, θεωρήσοντι πορεύεσθαι, ἰέναι δ' ἂν αὐτὸς μένοντι δῶρα πέμπειν. ἀεὶ γὰρ ἂν πρὰ σοὶ πανήγυρις εἴη τὴν βουλομένων ἐπιδημεῖν. τίς τι σοφὸς ἢ κωλὸς ἢ ἀγαθὸς ἔχοι, τῶν δὲ καὶ ἰδιωτεύοντ τὴν ὑπηρετεῖν.

πῶς

πότερα δοκεῖς κάλλιον εἶναι;

Et finitimas ciuitates an non propter eos, qui semper armati sunt necesse est etiam pacis maximè cupidas esse? Nam qui ad pugnam sunt instructi, maximè tum amicorum fortunas tueri, tum hostium pessundare possunt. Iam si ciues intelligant hos nihil iniustè agentibus non nocere, sed illos impedire, qui alios lædere volunt, iniuriam passis succurrere, pro ciuibus & sollicitos esse, & periculà obire: quî non eos necesse est lubentissimè sumtum in hos conferre? Alunt certè priuatim custodes rerum etiam minoris momenti. Necesse est etiam, mi Hiero, vt boni publici caussa de tuis quoque facultatibus sumtus facere non recuses. Nam equidem arbitror ea, quæ ciuitati impendantur, vtilius expendi: quàm quæ rex priuatim insumit. Consideremus sanè rem singillatim. Vtrum existimas domum immenso sumtu elegantissimè exstructam ornamento tibi maiori esse, quàm si vrbem vniuersam mœnibus, templis, columnis, foris, portubus instruas? Num si armis ipse planè formidabilibus ornatus sis, maiori hostibus terrori fueris: quàm si ciuitas vniuersa præclarè tibi sit armis instructa? Vtrum prouentus putas plures habiturum te, si tantum priuatim tua fiant, an si effeceris, vt ciues vniuersi rebus suis agedis intenti sint? Iam quod omnium præclarissimum & magnificentissimum studium esse putatur, vtrum putas te magis præclare currus instructurum, si vnus inter omnes Græcos maximam curruum copiam instituas, & ad celebritates Græciæ mittas: an verò si maxima ciuium pars equos alat, & plurimi decertent? Virum esse putas pulcrius vincere currus præstantia, an vrbis, cui præes, felicitate? Equidem ne conuenire quidem aio, vt rex cum priuatis hominibus congrediatur. Nam si viceris, non eris in admiratione, sed inuidia, vt qui multorum ex re familiari sumtus facias: at si vincaris, maximè omnium irrisioni eris expositus. Equidem tibi, mi Hiero, propositum esse certamen aduersus aliarum vrbium præsides aio, inter quos si tu ciuitatem, cui præes, felicissimam præstiteris: scito te pulcerrimo & magnificentissimo inter homines certaminis genere victorem futurum. Primùm effeceris, vt a subditis tuis diligaris, quod tu quidem expetis: deinde victoriam tuam non vnus publicè indicabit, sed virtutem tuam homines vniuersi prædicabunt. Suspicieris itidem ac diligeris non solum priuatis ab hominibus, sed multis etiam vrbibus. Non priuatim eris in admiratione, sed publicè apud omnes. Licebit tibi; si voles, securitatem quod attinet, spectatũ aliquò proficisci, licebit & heic manenti hoc ipsum facere. Semper enim esset apud te cœtus frequẽs eorũ, qui ostentare velint, si quid habent vel doctrinæ, vel virtutis, atque etiam inseruire tibi cupiet.

Quis

Quisquis aderit tibi, socius esse tibi volet, & qui aberunt, videre te cupient. Adeoq; non tantùm ab hominibus diligeris, sed etiam amaberis. Formosos autem non tentabis, sed tentari te ab ipsis patieris. Non erit, quod tibi metuas, sed potius alij ne quid accidat tibi, metuent. Parebunt tibi subditi, eósq; videbis sua spõte de te solicitos esse. Quòd si quid erit periculi, non opitulatores tantum, sed etiam propugnatores, eósque alacres cernes. Multis muneribus dignus iudicaberis, neque copia tibi deerit eius, cui bene tibi voleti vicissim illa impertias. Omnes ob commoda tua tecum gaudebunt, omnes pro bonis priuatim tuis tamquã propriis dimicabunt. Omnes quæ apud amicos erunt opes, thesauri tui erunt. Tu verò, mi Hiero, amicos audacter collocupletato, quippe qui temet sis ditaturus, & ciuitatem hanc amplificaturus, & tibimet ipsi potẽtiam adiunctũrus. Comparato reipublicæ belli socios: Patriam existimato domum tuam esse: ciues, socios: amicos, liberos tuos: liberos, nihil aliud, quàm tuum ipsius animum. Atq; hos omnes beneficijs superare contendito. Nam si amicos benefaciendo viceris, resistere tibi hostes minimè poterunt. Deniq; si hæc omnia præstiteris, scito planè quiddam te lõgè humanis in rebus præclarissimũ felicissimumq; consequuturum, vt tametsi beatus sis, inuidiam tamen non experiaris.

XENOPHONTIS
*PORI, SIVE DE VECTIGALIBVS LIBER.

* hoc est, rationes cõficiendæ pecuniæ.

SEMPER ego illa sum in sententia, vt quales sint præsides, tales et respublicas esse statuã. Quia verò nonnulli ex ijs, qui Athenieũsium reipublicæ præsunt, scire quidẽ illi quid iustũ esset non minus, quàm homines ceteri perhibebantur, verùm propter inopiã plebis cogi, vt nonnihil erga ciuitates iniusti sint: considerare mecũ ipse cepi, nũ qua ratione ciues suis ex finibus ali possent: quæ quidẽ ratio esset iustissima. Existimabam enim futurum, vt si id accideret, eadẽ opera cõsultum ipsis esset, atq; effectũ vt ne Græci ceteri malè de ipsis suspicarentur. Considerãti verò mihi ea quæ cogitarã, primùm visa est ipsa regio esse talis a natura, quæ maximã vectigaliũ vim suppeditare possit. Atq; vt intelligatur hoc uerè me dicere, primùm quæ Atticæ natura sit commemorabo. Anni ergo tempora heic admodum esse mitia, fructus ipsi qui proueniunt, testantur. Etenim multa, quæ alibi ne germinare quidem possent, heic fructus suos proferant. Atque vt solum ipsum, ita etiam mare quod regionẽ ambit, omnium rerum feraciss imũ est. Quinetiam quæcumq; bona Dij singulis anni tẽporibus suppeditãt, ea bona omnia heic & tẽpestiuè admodũ nasci incipiũt, &

πᾶς δὲ ὁ μὴ πρὸν σύμμαχος αὖ εἶναι, ὁ δὲ δὴ πόλις ὠφελημοίη ἂν ἰδίᾳ σε. ὥστε οὐ μόνον φίλοῖο ἄν, ἀλλὰ καὶ ἐρῷο ὑπ' ἀνθρώπων· καὶ οὐ καλοὺς δ' πειρᾶν ἀλλὰ πειρώμενος ὑπ' αὐτῶν ἀνέχεσθαι ἂν σε δέοι· φόβον δὲ ὅκ ἂν ἔχοις, ἀλλ' ἄλλοις πρέχοις, μήτι πάσῃς· ἐκόντας δὲ σοὶ πειθομένους ἔχοις ἄν, ἢ ἐθελοντὶ οὐ πονοῦντας θεῷο ἄν. εἰ δέ τις κίνδυνος εἴη, ὁ συμμάχου μόνον ἀλλὰ καὶ πομπίμους καὶ προθύμους ὁρῴης ἄν, πολλῶν μὲν δωρεῶν ἀξιούμενος, οὐκ ἀχρεῶλο δὲ ὅτῳ τὴν βύμλεῖ μεταδώοις, πάντας μὲν συγχαίροντας ἔχων ὧδε τοῖς ἀγαθοῖς, πάντας δὲ πρὸ τῆς σῶλο ἰδίων ὧσπερ τὴν ἰδίαν μαχομένους. ἀσφαλέστερός γε μὲν ἔχοις πάντας τοὺς πρὸ τοῖς φίλοις πλούτους. ἀλλὰ θαῤῥοῦλο ὦ Ἱέρωλο πλέτιζε μὲν οὖν φίλους· σωτὴρ γὰρ πλετιεῖς. αὔξοις δὲ τὴν πόλιν· σώτῃ γὰρ δυνάμιν πολιαλφεῖς· κτῇ δὲ αὐτῇ συμμάχους. νόμιζε δὲ τὴν μὲν πατρίδα οἶκον, οὓς δὲ πολίτας, ἑταίρους· οὓς δὲ φίλους, τέκνα σεαυτοῦ· οὓς δὲ παῖδας, ὅ, τι περ τὴν σὴν ψυχήν. καὶ οὗτος πάντας πειρῶ νικᾶν εὖ ποιῶν. ἐὰν γὰρ οὓς φίλους κρατῇς εὖ ποιῶλο, ἃ μή σοι δώσουσι αὐτέχθλο οἱ πολέμιοι. καὶ ταῦτα ποιῇς, οὐ ῥᾴδι πάντων τῶν οὐ ἀνθρώποις κάλλιστον καὶ μανθανειώτατον κτῆμα τ κεκτῆσθαι. εὖ- κτημένου. δαιμονῶν γὰρ ὁ φθονηθήσῃ.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΠΟΡΟΙ, Η ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΟΔΩΝ.

ΓΩ δοῦλο μὲν ἀεί ποτε νομίζω, ὁποῖοί τινες οἱ προστάται ὦσι, τοιούτους καὶ τὰς πολιτείας γίγνεσθαι· ἐπεὶ δὲ τὴν ἀθλιώτατον προεστηκότων ἐλέγον τό τινες ὡς γιγνώσκοιεν μὲν δ' δίκαιον οὐδενὸς ἧσσον τῆν ἄλλων ἀνθρώπων, διὰ δὲ πλῆ τῆ πλήθους πενίαν ἀναγκάζεσθαι ἔφησαν ἀδικώτεροι εἶναι πρὸς τὰς πόλις, ἐπὶ τούτῳ ἐπεχείρησα σκοπεῖν εἴ πῃ δυνοίμην' ἂν οἱ πολῖται δύνασθαι τρέφεσθαι ἐπ' ἐλευθερίᾳ, ὄλεθρον πρὸ μὴ δικαιοτάτου· νομίζων, εἰ δοῦλο γένοιτο, ἅμα τῇ τε πενίᾳ αὐτὴν ἐπιδικήσουσθαι ἄν, καὶ ἀνυπόπτους τοῖς ἕλλησιν εἶναι. σκοπῶν δέ μοι ἃ ἐπενοήσαμεν, δοῦλο μὲν ὄλεθρ αὐξοιμένο, ὅτι ἡ χώρα πέφυκεν οἵα πολέμους προσδοῦναι πλέχεσθαι. ὅπως δὲ γνωσθῇ ὅτι ἀληθὲς † δοῦλο πρῶτον λέγω, διεξέρχομαι πρῶ φύσιν τ ἀπάντων. ἐκοῦ- τὸτο λέγω, πρὸ τοῦ δικαίου. σῶ μὲν τὰς ὥρας οὐθάδε πρᾳοτάτας εἶναι καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα μάρτυρᾶ· ἃ γοῦν πολλαχοῦ οὐδὲ βλαστάνειν διώρισ' ἄν, οὗτος δὲ καρποφορεῖ. ὥσπερ ἢ γῆ ἔστω ἡ πρὸ τῆ χώραν θάλαττα παμφορωτάτη ἐσί. καὶ μὲν ὅσα πρὸ οἱ θεοὶ αἱ ταῖς ὥραις ἀγαθὰ πρέχουσι, καὶ ταῦτα πάντα οὗτωδε πρῳϊαίτατα μὲν ἄρχεται, ὀψιαίτα-

τα δὲ λήγει. ὃ μόνον ἢ κρατεῖ θεῖς ἐπ' ἀνθρώπων θαλάττοσί τι ἡμῖν ἀντιπράττουσιν, ἀλλὰ ἡμῖν αἰδία ἀγαθὰ ἔλεγεν ἡ χώρα. πέφυκε μὲν πρὸ λίθος οὐ αὐτῇ ἄφθονος, ᾧ τὰ καλοὶ μὲν ναοί, καλοὶ δὲ βωμοὶ γίγνονται, οὗ πρεπέστατα τοῖς θεοῖς ἀγάλματα· πολλοὶ δ' αὐτῆ καὶ ἕλληνες ἡμῖν βάρβαροι πρόσεισι· ἔστι δὲ γῆ ἡ καρποφόρος οὐ φέρει καρπόν, ὀρυττομένη δὲ πολλὰ πολλαπλάσιον τρέφει ἢ σῖτον ἔφερε. ἡμῖν μὲν ὑπάρχει ὅτι σαφῶς θεία μοῖρα. πολλῶν γοῦν πόλεων προικνουσῶν καὶ κρῆ γῆν καὶ κρῆ θάλατταν, ἐς οὐδεμίαν τούτων οὐδὲ μικρὰ φλέψ ἀργυρείτιδος διήκει. οὐκ αὖ ἀλόγως δέ τις οἰκειότης τῆς ἑλλάδος ὁ πάσης ὑπερκειμένης ἀμφὶ τὰ μέσα φιλεῖ τὴν πόλιν. ὅσῳ δὲ οἷον πύλης ἐλάττων ἀπέχουσιν αὐτῆς, τοσούτῳ χαλεπωτέρως ἢ ψύχεσιν ἢ θάλπεσιν αὐτυγχάνουσιν· ὁπόσῳ τ' αὖ δεῖ βαλλεῖσθαι ἀπ' ἐκάστης τῆς ἑλλάδος ἐπ' ἔκαται ἀφικόμενοι, πάντες οὕτω ὥσπερ κύκλῳ τόρνον τὰς ἀθλίας ἢ πραπλέουσιν ἢ πρεζεύονται. καὶ μὴν οὐ πολεμίους γε ἕδοι, ὅμορος, ὥσπερ νῆσος, πᾶσιν αἰρέμενος προσάγεταί τε ὧν δεῖται, ἢ ἀφαιρεῖται τ' ἃ βούλεται· ἀμφιθάλασσος χώρα ἐσί. καὶ κρῆ γῆν δὲ πολλὰ δέχεται ἐμπόρια· ἤπειρος γάρ ἐσι. ἐπὶ μὲν ταῖς μὴ πολίσεως πόλεσι βαρβάροι πρόσοικοῦντες πρόχειρα τὰ ἔξωσιν, ἀθλιώτατοί γ' ἂν εἶεν καὶ αὐταὶ πολιῆται ἔλαττον ἀπέχουσι τ βαρβάρων. τούτῳ μὲν δὴ ἀπάντων, ὥσπερ ἔφην, νομίζω αὐτῇ τῇ χώρᾳ αἰ πᾶσαι ἔδον. † ἃ δ' πρὸς θεῶν αὐτοφυέσιν ἀγαθοῖς πρόσοδον μὲν μετοίκων ὠδιμέλφα χρῆσι· κύτῃ δ' ἡ πρόσοδος τ καλλίστων ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, ἐπεὶ πρὸ αὐτῶν τρέφοντες καὶ πολλὰ ὠφελοῦντες τὰς πόλις, ὃ λαμβάνουσι μισθόν, ἀλλὰ μετοίκιον προσφέρουσιν· ὠδιμέλφα γε μὲν ἥδ' ἂν ἀρκεῖν μοι δοκεῖ, εἰ ἀφέλοιμεν μὲν ὅσα μηδὲν ὠφελοῦντα πῶ πόλιν ἀπιμίας δοκεῖ τοῖς μετοίκοις πρέχειν, ἀφέλοιμεν δὲ καὶ δ' συσκατοίκεσθαι ὁπλίτας μετοίκους τοῖς ἀστοῖς. μέγας μὲν γὰρ ὁ κίνδυνος ἅπᾶν, μέγα δὲ καὶ δ' ἀπὸ τῶν τέκνων καὶ τῶν οἰκιῶν ἀπέναι. ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ πόλις γ' ἂν ὠφελημένη εἰ οἱ πολῖται μετ' ἀλλήλων στρατεύοιντο μᾶλλον ἢ εἰ σωτάποντο αὐτοῖς, ὥσπερ νῦν, λυδοὶ καὶ φρύγες ὁ σύροι, καὶ ἄλλοι πανταχόθεν βάρβαροι· πολλοὶ δὴ τοιοῦτοι τ μετοίκων. πρὸς δὲ τῷ ἀγαθῷ τῷ τούτους ἐν τ σωτάπασι ἀφελῶ, καὶ κόσμος αὖ τῇ πόλει, εἰ δοκῶεν ἀθηναῖοι εἰς τὰς μάχας αὐτοῖς μᾶλλον πιστεύειν ἢ ἀλλοστάποις. μὴ μισθοδιδόντες δ' αὖ μοι δοκεῖμεν θεῖς μισθοῖσι· τ ἄλλων ὧν καλὸν μισθοδόναι, καὶ τὸ ἱππικὸν, δυνατέρους αὖ ποιεῖσθαι, μὴ ἅμα ἰσοτέρων αὖ μὴ μείζω τ πόλιν ἐπιδεικνύναι. εἶτα, ἐπειδὴ πολλὰ οἰκιῶν ἔρημά ἐσιν οἵδε τὴν τειχῶν· μὴ οἰκίσεσθαι καὶ ἡ πόλις διδοίη οἰκησόμενα μόνοις ἐγκτήσθαι οἷ αὖ αὐτούμενοι ἄξιοι δοκοῦσιν εἶναι, benevolo sint erga nos animo, ipsamque adeò ciuitatem munitiorem maioremque reddituros. Deinde quum magna pars vrbis intra muros ab ædificijs vacua sit, si domorum planicies & vrbs ipsa concederetur illis & ædificanda & inhabitanda, quicumque hoc poscentes digni esse viderentur;

& tardissimè deficiunt. Neque tantum præstat ijs, quæ in annos singulos & florent & senescunt: sed etiam habet hæc regio perpetua quædam bona. Nam lapis quidam in ea copiosè nascitur, ex quo fana pulcerrima, pulcerrimæ aræ, Diuûm maximè decora simulacra fiunt, quem complures & Græci et barbari desiderant. Præterea solum quoddam est, quod aratum non ferret fructum: at si fodiatur, multo plures alit quàm si frumenti ferax esset. Etenim diuino quodam munere hauddubie sub eo est argentum. Quúmque multæ sint vrbes tum terra tum mari finitimæ, ne quidem in vllam earum uel exigua argenti vena pertinet. Neque verò absque ratione fecerit, si quis existimet vrbem hanc Græciæ, immo verò totius terræ in medio sitam esse. Quanto scilicet longius absunt aliqui ab ea, tanto molestiora vel frigora vel æstus experiuntur. Quotquot item ab extremis Græciæ finibus ad alios itidem extremos pergere voluerint, omnes ij tamquam circuli tornũ Athenas vel præternauigant, vel prætereũt. Ac tametsi ex omni parte ab aquis non cingatur, nihilominus quouis vento quæ necessaria sunt adfert, & quæ vult exportat, quippe quæ a mari vtrimque ambiatur. Etiam terra mercatus multos habet, quippe quæ terræ sit continens. Præterea quum barbari plurimis vrbibus vicini negotia facessant, Athenienses vicinas illas habent ciuitates, quæ maximo a barbaris interuallo distant. Horum igitur omnium caussam, vt dixi, ipso in solo positam esse arbitror. Quòd si ad ea bona, quæ sua sponte regio ipsa profert, primùm accedat de incolis cura & diligentia, de pulcerrimis id mihi vectigalibus esse videretur. Nam quũ illi eos alant, multisq; modis rebus publicis cõmodent, stipendiũ nõ accipiunt, sed pretium quod incolæ numerãt, adferunt. Existimo autem curam eã suffecturam, si auferamus illa, quæcũq; nulli sunt reipub. vsui, ac potius incolis ignominiæ notã inurere videtur: itẽq; liberemus hoc eos, vt ne militatũ exire grauis armaturæ pedites incolæ cum ciuib. cogantur. Nã qui abest, magni est periculi, adeoq; ingens quiddã est, a liberis & familijs discedere. Quinetiã ciuitas ipsa cõmodũ aliquod perciperet, si ciues potius militatũ vnà irent, quàm si cũ incolis eadẽ in acie collocarentur, id quod nunc fit in Lydis, Phrygibus, Syris, alijs omnis generis barbaris. Sunt. n. huiusmodi cõplures incolæ. Ceterùm præterquã quòd vtile foret, hos extra acies quasi dimitti: etiã ornamento esset reipublicæ, si videretur Athenienses in præsidijs sibimet ipsis potius fidem habere, quàm exteris. Quòd si cum incolis communicemus præter alia, quæ cum ipsis communicari conuenit, etiam equitatum: arbitror effecturos nos, vt magis

multo plures ac meliores etiã has ob cauſſas arbitror expetituros vt Athenis habitent. Quòd ſi magiſtratum inſtituemus, qui vt pupillorum ſunt cuſtodes, ita & ipſe inquilinorum cuſtos dicatur, atq; illi maiore quodam in honore ſint, qui plures inquilinos adduxerint: hoc quoq; maiorem erga nos in animis inquilinorum beneuolentiam excitaret, & (vti quidem conſentaneum eſt) omnes quot quot carerẽt vrbibus, Athenis conſequi ius inquilinorum cuperent, et vectigalia amplificarent. Et verò vrbem hanc noſtram ad exercendam mercaturam tum iucũdiſſimam eſſe, tum maximè quæſtuoſam, nunc exponã. Primùm enim naues pulcerrimas, & ſtationes tutiſſimas habet, vbi tempeſtates quod attinet, iucundè ſubductis in portum nauibus requieſcere licet. Præterea mercatores plurimis in ciuitatibus viciſſim onerare nauem neceſſe eſt: (vtũtur enim illæ monetis, quæ alibi nullius ſunt vſus aut pretij) verùm Athenis maxima rerum eſt ad exportandum copia, quibus homines egent, ac ſi quidem onerare mercibus nauem viciſſim nolint, præclaras auehunt merces, quicumq; pecuniã auehunt. Nam vbiubi tandem illud vendiderint, vbique plus priori pretio recipiunt. Quòd ſi quis mercatus præfecto præmia proponat, ei ſcilicet qui æquiſſimè celerrimeq; dijudicet ea, de quibus controuertitur, vt non impediri neceſſe ſit illos, qui nauigijs diſcedere volunt: etiam has ob cauſſas longè plures & quidem libentius heic negotiarentur. Fuerit etiam tũ vtile tum pulcrũ, mercatores et naucleros honeſtiore loco in conſeſſibus ornari: atq; illos etiã ad hoſpitij neceſſitudinẽ inuitari, qui magni pretij nauibus mercibuſq; reipublicæ prodeſſe videbuntur. Hoc enim honore adfecti, non tam quæſtus, quàm honoris cauſſa redire ad amicos properarent. Enimuero quanto plures in vrbem admitterẽtur Athenáſq; venirent, tãto ſcilicet plus mercium importaretur, exportaretur, emitteretur, venderetur, mercedis ac tributi acciperetur. Atq; in has vectigalium amplificationes nulli omnino ſumtus requirerẽtur, præter decreta humanitatis plena, & ipſas curationes. Quotquot aũt alia vectigalia nobis accedere poſſe puto, ad ea nobis ſũtu opus fore animaduerto. Neq; tamẽ deſpero, quin ciues perlubenter ad ea collaturi ſint, quũ mecũ ipſe cogito, ciuitatẽ hãc multa id tẽporis cõtuliſſe, quũ Lyſiſtrato imperatore opẽ Arcadib. ferret: multa itẽ, duce Hegeſilao. Scio itẽ ſæpenumero triremes magno ſumtu emiſſas eſſe, quũ quidẽ eſſet obſcurũ vtrũ id profuturũ potius, quàm obſuturũ eſſet: minimè autem dubitaretur, numquam ipſos recepturos quæ cõtuliſſent, nec participes eorũ futuros. Neq; verò ciuitas adeò præclarum quid vlla ex re ſibi compararet, quàm ſi hanc in occaſionẽ aliquid expenderit. Nã qui decem minas contribueret, is ſingulos in dies ſeſquiquintum velut triobolum nauticum reciperet: qui verò quinq; minas, amplius ſeſquitertio. Plurimi aũt Athenienſes quotannis plura recepturi eſſent quàm contribuerent.

πολὺ ἂν οἶομαι μᾶλλον διὰ ταῦτα πλείους τὲ καὶ βελτίους ἀφίξεσθαι τῆς ἀθλιότητος οἰκήσεως, καὶ εἰ μετοικοφύλακάς γε, ὥσπερ ὀρφανοφύλακας, ἀρχὴν κατασταίημεν. καὶ τούτοις τιμή τις ἐπείη οἵπερ πλείους μετοίκους ἀγαγόντες φανεροὶ γένοιντο. καὶ τοῦτο οὐ χαλεπὸν μηχανήσασθαι. ἔστι γὰρ οὐδὲν ἀνθρώπινον ἀσφαλὲς ἀτεκμάρτως ἔχον. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς ἐμπόροις οὐ μικρὰν ἂν ἡδονὴν παρασκευάσαιμεν, εἰ τὰς πλείστας τῶν πόλεων αὐτοῦ καθημένους ἐξ ὧν ἂν βούλωνται αὐτοὺς ἀφορμᾶσθαι παρασκευάσαιμεν. ὧν ἕνεκα καὶ ἐμπορίου ἀγαθοῦ ἐνδεῖ τοῦτο ἐν τῷ παρόντι. ἐν ᾧ γὰρ ἂν καὶ πλεῖστοι ὦσι καὶ πλεῖστα ὠνούμενοι καὶ πωλοῦντες, ἐν τούτῳ καὶ ἐμπορίου ἀγαθοῦ ἐνδεῖ. ἐν ᾧ δ' ἂν μηδὲν τούτων ᾖ, ἐν τούτῳ ἀνάγκη καὶ ἐμπορίου ἀγαθοῦ ἐνδεῖν

consimilique ratione nec ferrarij: quiū item magna frumenti uimq; copia prouenit, iccirco agrorum culturæ sūt inutiles: adeo vt multi relicta soli cultione ad mercaturam, ad cauponariam, ad fœnora se conuertant. Nimirum argenti materies quanto copiosior extiterit, & argenti plus fuerit, tanto plures ad illud opus se conferre solent. Etenim supellectili familiæ necessaria comparata, non multum vltrà coemi solet: at argenti nemo adhuc tam multū habuit, vt nihil amplius requireret: sed siqui permultum nacti fuerint, id quod redundat defodiunt, quo quidem non minus delectantur quàm si eo vterentur. Quinetiam ciuitates quum secunda vtuntur fortuna, tū ciuibus maximè argento est opus. Viri enim in arma splendida & generosos equos, in ædes & substructiones magnificas pecuniam impendere volunt: mulieres verò ad cultum pretiosum, & mundum aureum animos adjciunt. Rursus quum ciuitates caritate annonæ laborant, aut bello ingruente, quia terra nullo cultu adhibito otiosa est, tum ad commeatum comparandum, tum ad auxiliares copias numos requirunt. Quòd si quis dixerit & aurum nihilo minus vtile esse quàm argentum, huic non magnopere repugnabo: illud tamen scio, quum aurum copiosum esse visum fuerit, vilius effici solere, argentum verò reddere pretiosius. Atque hæc iccirco à me explicata sunt vt fidenter quamplurimos homines in argenti fodinas mittamus, atque illic substruamus non dubitanter, quum neque argenti materies defectura sit, neque futurum sit vt argentum vllo vmquam tempore vilescat. Videtur autem mihi & ciuitas ipsa hæc ante me decreuisse: concedit enim idem ius quod ciuibus, peregrinis, qui in metallis opus facere voluerint. Vt autem etiam apertius de victu loquar, nunc exponam qua ratione instauratæ argentifodinæ ciuitati possint esse vtilissimæ. Nec ex ijs quæ dicturus sum, vllam quæro mei admirationem, quasi aliquid inuenerim difficile inuentu. Nam quæ dicturus sum, partim etiam nunc omnes videmus, partim verò præterita eadem ratione se habere, licet auditione cognoscere. Illud tamen dignum admiratione est, quòd ciuitas quum sentiat multos priuatos ex ea esse locupletatos, tales non imitetur. Iampridem enim de ijs quibus ea res curæ fuit, audiuimus, Niciam Nicerati filium in argentifodinis mille homines habuisse, quos Sosiæ Thraci locarit, qui obolum immunem pro singulis in die persolueret: numerum autem semper æqualiter exhibebat. Fuerunt & Hipponico sexcenta mancipia eodem isto modo elocata, quæ in die minam afferebant immunem: & Philemonidi trecentas seminas, & alijs vt cuique facultates suppetebant. Sed quid necesse est vetera cōmemorare? quum et hoc tempore multi sint homines in argenti fodinis ista ratione locati?

καὶ οἱ σιδηρεῖς γε ὡσαύτως· καὶ ὅταν γε πωλῶσ οὕτω καὶ οἶνον γίνηται, ἄξιον ὄντην τὴν καρπῶν, ἀλυσιτελεῖς αἱ χωρίαι γίγνονται· ὥστε πολλοὶ ἀφιέμενοι τοῦ τὴν γῆν ἐργάζεσθαι, ἐπ' ἐμπορείας ἢ καπηλείας καὶ δικαιοπραξίας τρέπονται. ἀργυρίου δὲ ὅσῳ ἂν πλείων φαίνηται, καὶ ἀργύριον πλεῖον γίγνηται, ζοσούτῳ πλείονες ὠνοῦνται ἐπὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἔρχονται. καὶ γὰρ δὴ ἔστιν ἃ μᾶλλον ἐπιθυμοῦσιν ἅπαντες κτήσασθαι τῆς οἰκίας, οὐ μάλα ἔστι πρόσωνοῦνται· ἀργύριον δὲ οὐδεὶς πω οὕτω πολὺ ἐκτήσατο ὥστε μὴ ἔτι πλέον θέσθαι· ἀλλ' ὑπὸ τῶν γίνηται παμπληθὲς, ἀπορώτατον καταφαίνονται ὄντες, οὐδὲν ἧττον ἥδονται ἢ χρώμενοι αὐτῷ. καὶ μὲν ὅταν γε δὴ πλήθωσιν αἱ πόλεις, ἐμπορεῖς οἱ ἀνθρωποι ἀργυρίου δέονται. οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες ἀμφὶ ἵππους τε καλοὺς καὶ ἵππους ἀγαθούς τε καὶ οἰκίας καὶ κατασκευὰς μεγαλοπρεπεῖς βούλονται δαπανᾶν, αἱ δὲ γυναῖκες ἐς ἐσθῆτα πολυτελῆ καὶ χρυσοῦ κόσμον τρέπονται. ὅταν τε αὖ νοσήσωσι πόλεις ἢ ἀφορίαις καρπῶν ἢ πολέμῳ, ἐπὶ τῷ πολὺ μᾶλλον ἀργοῦ τῆς γῆς γιγνομένης, τῷ ἐς ὠνητήρια καὶ ἐς ὠνικούς ἰσομισθοῦ δέονται. εἰ δέ τις φήσειε καὶ χρυσίου μηδὲν ἧσσον χρήσιμον εἶναι ἢ ἀργύριον, τοῦτο μὲν οὐκ ἂν πλέγω· ἐκεῖνο μέντοι οἶδα, ὅτι μὴ χρυσίου ὅταν πολὺ πλῆθος γίνηται, αὐτὸ μὲν ἀτιμότερον γίγνεται, τὸ δὲ ἀργύριον τιμιώτερον φαίνεται. ταῦτα μὲν οὖν ἐδήλωσα τούτου ἕνεκα ὅπως θαρσοῦντες μὲν ὅτι πολίτους αὐθρώπους ὠνεῖ τὰ ἀργυρεῖα ἀνωμεν, θαρσοῦντες δὲ καταασκευαζόμεθα οἷ αὐτοῖς, ὡς οὔτε ὠνητὴν φούσης ποτὲ ἀργυρίπους, οὔτε τὸ ἀργύριον ἀπίμου ποτὲ ἐσομένου. δοκεῖ δέ μοι καὶ ἡ πόλις ποτὲ εὖ ἐμοῦ ταῦτα ἐγνωκέναι· τὴ ἔλαι γοῦν ὠνεῖ ἰσοτελεῖα τῷ βουλομένῳ καὶ τῶν ξένων τὴν βουλομένων ἐργάζεσθαι οἷ τοῖς μετάλλοις. ἵνα δὲ σαφέστερον εἴπω τῆς προφάσεως, νῦν διηγήσομαι ὡς κατασκευασθέντα τὰ ἀργυρεῖα ὠφελιμώτατ' ἂν εἴη τῇ πόλει. ἐγὼ μὲν οὖν ἔγωγε ἀφ' ὧν μέλλω λέγειν, δέδεν πάξιῶ θαυμάζεσθαι ὡς δυσθύρετόν τι ὀζόμενός. τὰ μὲν γὰρ ὧν λέξω, καὶ νῦν ἔστι πάντες ὁρῶμεν, τὰ δὲ προιχόμενα πλαμάτην κεῖται οὐκ ἀκούομεν. τὸ μέντοι πόλεως παῦν ἄξιον θαυμάσαι, ὅτι αἰσθανομένη πολλοὶς πολυπλουτοῦντας ὀζ αὐτῆς ἰδιώτας, μὴ μιμεῖσθαι τούτους. πάλαι μὲν γὰρ ἴσμεν οἷς μεμέλησεν ἀκηκόαμεν ὅτι Νικίας ποτὲ ὁ Νικηράτου ἐκτήσατο οὐ ὀλίγοις ἀργυρείοις χιλίους ἀνθρώπους, οὓς ἐκείνος Σωσίᾳ τῷ Θρᾳκὶ ὠξημίωσεν, ἐφ' ᾧ ὀβολὸν μὲν ἀτελῆ ἑκάστου τῆς ἡμέρας ἀποδίδοναι· ὃν δ' ἀεὶ μισθὸν ἴσως ἀεὶ πρεῖχεν. ὠνεῖτο δὲ ὁ Ἱππονίκου ἑξακόσια ἀνδράποδα καθ' ὃν αὐτὸν τρόπον τοῦτον ἐκδεδομένα, ἃ προσέφερε μναῖα ἀτελῆ τῆς ἡμέρας φιλημονίδην ὀ πεντακόσια ἡμιμναῖα. ἄλλοις δέ γε, ὡς (ἐοικα) δυνάμεις ἑκάστοις ὑπῆρχεν. ἀτὰρ τί τὰ παλαιὰ δεῖ λέγειν; ἢ δὴ νῦν πολλοί εἰσιν οἱ τοῖς ἀργυρείοις ἀνθρώποι ὅτῳ ἐκδεδομένοι.

τῷ βουλομένῳ

τῶν πεπραμένων καὶ τῶν

Perfectis autem ijs quæ à me dicuntur, illud tantùm noui fiat, si vt priuati comparatis mancipijs vectigalia sibi instituêre perpetua, sic ciuitas publica coemat mancipia, donec vnusquisque Athenienſium terna poßidere videatur. An hæc autem quæ à me dicuntur, fieri poßint, secum de singulis cogitans qui volet iudicet. An non planè perſpicuum est rempublicam facilius posse quàm priuatos, pretium hominum comparare? Senatui quidem certè facile est vt voce præconis proclamari iubeat, vt qui volet, sua proferat mancipia, atque ita quæ oblata fuerint, pretio redimere. Posteaquam autem coemta fuerint, quid est cur quis minus velit à publico conducere quàm à priuato, quum ijſdem condicionibus obtenturus sit? Conducunt enim a republica lucos, templa, domos, ac ab eadem vectigalia redimunt. Atque vt emta tueri, seruaréque poßitis, reipublicæ licet prædes à conductoribus accipere, quemadmodum etiam ab ijs, qui vectigalia redimunt. Immo verò publicano facilius est fraudare, quàm ei qui mancipia conduxerit: pecuniam enim potest quis aliquo modo publicam furari & auertere, quū priuatam aliquam similem publicæ habeat. Quî autem fieri potest vt quis mancipia nota publica notata, quum multa & ei qui emerit, et ei qui eduxerit, conſtituta sit, furetur? Atque hactenus de eo, an ciuitas & comparare homines & retinere poſſe videatur. Si quis rursus cogitet, existentibus multis operarijs, exſtituros etiā multos qui mancipia pro mercede conducere velint: illud animaduertat & confidat fore, vt multi ex ijs qui opus faciendum locant, publicos homines conducant, præſertim quum multæ facultates sint: multi item ex ijs qui in opere consenescunt, multi præterea & alij tum Athenienſes, tū peregrini sint, qui corpore quidem opus facere neq; velint neq; poßint, sed quiū consilio res suas gerāt & curent, libēter necessaria suppeditabūt. Itaq; si primùm cogantur mille & ducenta mancipia, iam conijci potest, intra quinq; annos aut sex, ex ipso hoc vectigali non minus sex millibus rempublicam habituram. Iā ex hoc numero si obolum vnusquisq; in die immunē afferat, sexaginta talentorum vectigal in anno ciuitas auferet. Ex ijs autem si talenta viginti in alia mancipia impendantur, reliqua quadraginta, vt res postulabit, in alium aliquem vsum licebit transferre. Quumq; decem millia confecta erunt, iam centum talentorum vectigal existet. Verùm longè plus acceptura rempublicam, testes mihi esse possunt si qui sunt adhuc qui quantum vectigal seruorum ante res apud Deceleam gestas inuētum sit, meminerint. Illud quoque testimonio est, quòd quum innumerabiles omni tempore in argenti fodinis opera fecerint, nihil tamen ab illis hoc tempore differant quas maiores nostri descripſerunt. Et ea quidem quæ nunc fiunt omnia testantur, numquam plura mancipia illic esse posse quàm ipsa requirant opera,

πραγματευομένων γε μὴν ὧν λέγω, τοῦτ' αὖ μόνοις καινὸν γένοιτ', εἰ ὥσπερ οἱ ἰδιῶται κτησάμενοι ἀνδράποδα, πόσον δὲ ἀένναον κατασκευασμένοι εἰσὶν, οὕτω καὶ ἡ πόλις κτῆται τὰ δημόσια ἀνδράποδα, ἕως γίγνοιτο τεῖα ἐκάστῳ ἀλωπέκων. εἰ δ' ὀλιγα τὰ λεγόμενα, καθ' ἓν ἕκαστον αὐτῶν σκοπῶν ὁ βουλόμενος κρινέτω. ἐγὼ μὲν τιμῶ μὲν ἀνθρώπων οὐδένα ὅτι μᾶλλον ἂν δημόσιον ὠνοῖτο ἢ οἱ ἰδιῶται πρασκευάσασθαι· τῇ γε μὴν βουλῇ ῥᾴδιον μὴ κηρύξαι ἄγειν τὸν βουλόμενον ἀνδράποδα, ὃ τὰ προσαχθέντα πείσαι. ἐπειδὰν δ' ὠνηθῇ, τί ἂν ἧττον μισθοῖτό τις παρὰ τοῦ δημοσίου ἢ παρὰ τοῦ ἰδιώτου, ὃ τοῖς αὐτοῖς μέλλων ἐξαμισθοῦν γῆν μὴ τεμνῇ μὴ ἱερὰ καὶ οἰκίας, μὴ τέλη ὠνῆται παρὰ τῶν πόλεως. ὅπως γε μὴν τὰ ὠνηθέντα σώζηται, ᾧ δημοσίῳ ὄζει λαμβάνειν ἐγγύας παρὰ τῶν μισθωμένων ὥσπερ μὴ παρὰ τῶν ὀνουμένων τὰ τέλη. ἀλλὰ μὴν ὃ ἀδικῆσαί γε ῥᾴον, ᾧ τέλος πεπαμένῳ ἢ ᾧ αὐτοῦ ἀνδράποδα μεμισθωμένα. ἀργύριον μὲν γάρ πως καὶ φορᾶσαι αὖ τις τὸ δημόσιον ὀφειλόμενον, ὁμοίως τὸ ἰδίου ὄζος αὐτῷ· αὐτοῦ δὲ στεγανωμένα τῷ δημοσίῳ σημάντρῳ, μὴ προσκρούσῃς ζημίας ᾧ τι πωλοῦντι μὴ τῷ ὀφείλοντι, πῶς ἂν τις ταῦτα κλέψαι; ἐκὰν μέχρι μὲν τότε δυνατὸν φυλάττειν τῇ πόλει εἶναί τε αὐθρώπους ὃ κτήσασθαι μὴ φυλάξαι. εἰ δ' αὖ τις τοῦτ' ἀθυμεῖ, ὡς ἐπειδὰν πολλοὶ ἐργάται γένωνται, πολλοὶ φανοῦνται ὃ οἱ μισθωσόμενοι, ἐκεῖνο καταννοήσας θαῤῥείτω, ὅτι πολλοὶ μὲν τὴν κατασκευαζομένων προσμισθώσουσι δῶν δημοσίων· πολλὰ γὰρ ὄζει τὰ ὑπάρχοντα, πολλοὶ δ' εἰσὶ μὴ αὐτοῖς οἷ τοῖς ἔργοις χρήσασθαι, πολλοὶ ὄ μὴ ἄλλοι ἀθλιώτατοί τε μὴ ξένοι οἳ τῷ σώματι μὲν ὅτε βάλοιντ' ἂν ὅτε δύναιντ' ἂν ἐργάζεσθαι, τῇ δὲ γνώμῃ ὠδιμελέστατοι ἥδεως ἂν τὰ ὠδὶ τηδὶ ποεῖσθαι. ἰὼ γε μὴν τοῖ δ' πρῶτον οὐσῶν δραχμῶν μὴ χιλίων ἀνδράποδα, ἐκὼς ἤδη ἀπ' ὠνῆς τῆς πρόσθου οἱ ἔτεσι τέτταρσι ἢ ἓξ μὴ μεῖον αὐτῇ ἑξακισχιλίων γενέσθαι. ἀπό γε μὴν τούτου τοῦ ἀριθμοῦ ἰὼ ὀβολὸν ἕκαστος ἀτελῆ τῆς ἡμέρας φέρῃ, ἡ μὲν πρόσθου ἐξήκοντα τάλαντα τῷ ὠνητοῦ. ἀπὸ δὲ τούτων ἰὼ εἰς ἄλλα ἀνδράποδα πάσεται εἴκοσι, ᾗς τεσσαρακοντα ἤδη ἐξέσται τῇ πόλῃ χρῆσθαι εἰς ἄλλ' ὅ, τι ἂν δέῃ. ὅταν δὲ γε μύρια ἀνασπληρωθῇ, ἑκατὸν τάλαντα ἡ πρόσοδος ἔσται. ὅπόσα δὲ δέξεται πολλαπλάσια τούτων, μαρτυρήσειεν αὖ μοι εἴπερ ἔστι θεὸς ἢν μεμνημένων ὅθεν ἡ τέλος ἔλαβε τὴν ἀνδραποδώδων πρὸ τῆς ὠνδεκελέας. μαρτυρᾷ δ' ἡ κἀκεῖνο ὅτι ἐργασμένων ἀνθρώπων ὠνεῖτο τοῖς ἀργυρείοις τῷ πάντι χρόνῳ ἀνασειμήν, νῦν οὐδὲν ἧσσον φέρει τὰ ἀργυρεῖα, ἢ ἃ οἱ πρόγονοι ἡμῶν ὄντα ἐμνημόνευον αὐτά. καὶ τὰ νῦν δὲ γιγνόμενα πάντα μαρτυρεῖ ὅτι οὐκ ἂν ποτε πλέω ἀνθρώπους ἐκεῖ γένοιθ' ἢ ὅσων οὐ τὰ ἔργα δέῃται.

οὔτε

quũ præsertim neq; profunditatis fundũ, neq; cuniculos vllos fossores inueniãt. Atqui hoc tempore nihilo magis est innouandũ aliquid, quàm prius: neq; tamen quisquã certò se scire possit dicere, vtrũ in cæsis partibus, an in non cæsis, argenti materia copiosior sit. Cur igitur dicat aliquis, nõ nũc etiã, sicut antea, multi noua loca quærũt? Quia pauperiores sunt, qui in metallis versantur, quũ recens opus mox rursum instaurandum sit, & magnũ est nouos cuniculos ducẽti periculum. Nã qui inuenerit materiã operi cõmodam, copiosus & diues efficitur: qui aũt minus inuenerit, ea omnia quæ impenderit perdit. Itaq; in istud periculi huius ætatis homines nõ ita multũ cupiunt venire. Mihi tamẽ habere videor quod dẽ consiliũ super hoc quoq; negotio, quomodo nouos cuniculos instituendi ratio tutissima esse possit. Athenis enim decẽ sunt tribus, quarũ cuiq; si ciuitas parẽ mancipiorũ numerum daret, ipsæ aũt cõiunctis fortunis nouos cuniculos instituerent, hoc pacto, si aliqua inueniret, omnib. indicaret vtilitatẽ: sin duæ, aut tres, aut quatuor, aut etiã pars tribuum dimidia inueniret, profectò ex illis operibus maiores capercntur vtilitates: nã vniuersas falli nulla rerũ præteritarũ coniectura verisimile videri possit. Possent etiã priuati eadẽ ratione coniuncti et consociati, tutius periculũ adire. Neq; verò metuendum est ne respub. ita cõstituta in priuatorum currat offensionẽ, aut contrà priuati in reipub. Sed vt armorum ac belli socij, quò plures coniuncti fuerint, hoc se mutuò firmiores reddunt: sic in argentifodinis quanto plures erunt qui faciant opera, tanto plus bonorũ et reperient & reportabunt. Explicaui igitur qua ratione constituta republ. Athenien sibus omnib. de publico necessaria ad victũ suppeditari posse arbitrer. Quòd si qui sunt qui existiment ad hæc cõficiẽda permultos sumtus esse necessarios, nec vmquã satis magnam pecuniam conferri posse, ne sic quidem animum despondere debent. Non enim res ita habet vt aut simul omnia fieri, aut ex ipsis nullam vtilitatem capi necesse sit, sed simul vt quæq; primùm ædificata fuerint vel ædes, vel naues, vel emta mancipia, ea ipsa vtilitatem præbebũt. Quinetiam vtilius erit hæc particulatim quàm simul omnia fieri. Nam si subito ædificemus multi, maiori cum sumtu & peius absoluemus, quàm si res particulatim fiat. Mancipiorum autem per magnum quærentes numerum, & deteriora et carius emere cogemur. Sin verò pro ratione facultatũ rẽ cõficiemus, quæ erũt rectè instituta rursus imitari licebit: sin aũt quid peccatum fuerit, ab eo abstinebimus. Præterea verò si omnia simul fierẽt, omnia simul à nobis suppeditari opus esset. At si alia perficiãtur, alia differãtur, superius iã cõfectũ vectigal, quæ erũt necessaria suppeditabit. Illud fortasse videri possit valde metuẽdũ, ne, si ciuitas nimiũ multa comparârit mancipia, nimium multis opera ipsa compleantur: sed hoc metu liberati erimus si non plures quàm

οὔτε γὰρ βάθους πέρας οὔτε ὑπόνομόν οἱ ὀρύσσοντες δύσκολον εὑρίσκουσι. καὶ μὴν καὶ τοσοῦτόν γε οὐδὲν ἔξεστι νῦν ἢ πρόσθεν. οὐδ' ἐπειδὴ αὖ ἔλαθεν ἐνίους οὐδὲ εἷς πώποτε ὢν τοῖς κατατετμημένοις πλέθροις ἀργυρεῖτις ἢ οὐ δῆλα ἀτμήτοις ἐστί. τί δῆτα (φαίη ἄν τις) οὐ καὶ νῦν, ὥσπερ ἔμπροσθεν, πολλοὶ καινοτομοῦσιν; ὅτι πενέστεροί μέν εἰσιν οἱ περὶ τὰ μέταλλα· νεωστὶ γὰρ πάλιν κατασκευάζονται· κίνδυνόν δὲ μέγαν τῷ καινοτομοῦντι. ὁ μὲν γὰρ βυθὸν ἀγαθὸν ἐργασάμενος πλούσιος γίγνεται, ὁ δὲ μὴ βυθόν, πάντα ἀπολλύσιν ὅσα ἂν δαπανήσῃ. εἰς τοῦτον οὖν τὸν κίνδυνον οὐ μάλα πως ἐθέλουσιν οἱ νῦν ἰέναι. ἐγὼ μέντοι ἔλεγον μοι δοκῶ καὶ πρὸ τούτου συμβουλεῦσαι, ὡς ἂν ἀσφαλέστατα καινοτομοῖτο. ἐστὶ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἀθηναίων δήμῳ φυλαὶ δέκα· εἰ δ' ἡ πόλις δοίη ἑκάστῃ αὐτῶν ἴσα ἀποφαίνεσθαι, αἱ δὲ κεινωσάμεναι πῃ τύχῃ καινοτομοῖεν, ὅτως ἄν, εἰ μία εὕροι, πάσαις ἂν λυσιτελὲς ἀκροδεξάμεναι· εἰ δὲ δύο ἢ τρεῖς ἢ τέτταρες ἢ αἱ ἥμισυ εὕροιεν, τὸ δηλονότι λυσιτελέστερα ἂν τὰ ἔργα ταῦτα γίγνοιτο. τό γε μὴν πάσας ἀκροτυχεῖν δεδιέναι τὴν πλεονεξίαν εἰκός. οἷόν τε δῆτα μή ἰδιώτας σωτηρίαν μὴ κινεμβίους πῃ τύχῃ ἀσφαλέστερον καταστῆσαι. μηδὲν μέντοι τοῦτο φοβεῖσθαι ὡς ἢ τὸ δημόσιον ὅτῳ καταστήσαιτο πλουτήσει δῆτα ἰδιώτας, ἢ οἱ ἰδιῶται τὸ δημόσιον. ἀλλ' ὥσπερ σύμμαχοι ἐσθ' ὅτε ἂν πλείους σωθεῖεν ἰσχυροτέρους ἀλλήλους ποιοῦσιν, ὅτῳ μὴ οἷς ἀργυρείοις ὅσῳ πλέον ἂν πλείους ἐργάζωνται, τοσῷ πλεῖον τἀγαθὰ εὑρήσουσί τε μὴ φορήσωσι. μὴ ἐμοὶ μὲν δὴ ἔρρηται ὡς ἂν ἡγοῦμαι κατασκευαζόμενα εἰσιὼν τὸν πόλεως ἱκανὰ ἂν πᾶσιν ἀπέλθοιμι οἷς ξυνεβούλευσα. εἰ δέ τινες, λογιζόμενοι παμπόλλης ἂν δεῖν ἀφορμῆς εἰς ταῦτα πάντα, ὀκνοῦσι μὴ ἱκανὰ ἂν ποτε χρήματα εἰσενεχθῆναι, μηδ' ὅτως ἀθυμωμεν. ὅτως ἔχει ὡς ἀναγκαῖα ἅμα πάντα ταῦτα γίγνεσθαι, ἢ μηδὲν ὄφελος αὐτῶν εἶναι· ὅπου δὲ ἂν ἢ οἰκοδομηθῇ, ἢ ναυπηγηθῇ, ἢ αἱ ὁραὶ ποδὶ ὠνηθῶσι, οὐδὲν τούτων ἀφέλεια ἔσται. ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ δέ γε συμφορωτέρου ἢ μέρος ἢ τὸ ἅμα πάντα πεφάνθαι. οἰκοδομουμένων τε γὰρ ἀγορά, πολυτελέστερον ἂν καὶ τὸ κέρμιον ἢ κατ' μέρος ἀποτελοῖεν· αὐόρακα δὲ πάμπολλα ἐπιτηδεῖα κτώμενοι ἂν ἢ χείρω ἢ πιμότερα ὠνοῖσθαι. κατὰ γε μὴν δύναμιν πραττόντων, τὰ μὴ καλῶς γνωσθέντα μὴ αὖθις αὖ μεταμανθάνειν οἰόμεθα· εἰ δέ τι ἀμβλυτέρειν, ἀτεχθοίμεθα ἂν αὖ αὖτ. ἐπὶ δὲ πάντ' ἅμα γιγνομένων ἡμᾶς ἂν ἅπαντα δέοι ἐμπορίζεσθαι· εἰ δὲ τὰ μὲν πραίνοιτο, τὰ δὲ μέλλοι, ἢ ὑπάρξασα προσόδους ἰδιωτῶν δυσκαταλυτοὺς αὖ. ὃ δὲ ἴσως φοβερώτατον δοκεῖ πᾶσιν εἶναι, μή, εἰ ἔχειν πολλὰ κτήσοιτο ἡ πόλις αὐόρακα, ὑπόργεμα θῆ αὐτὰ ὀρύγματα. καὶ πόνου τοῦ φόβου ἀπαλλαγέντες ἑκάστῃ ἐμοὶ δοκοῦσιν ἂν τὰ ἀνθρώπους ἢ ὅσους αὐτὰ τὰ ἔργα προσοιτοῖν κατ' ἐνιαυτὸν, ἐμβάλοιμι. οὕτως ἐμοιγε δοκεῖ ἥπερ ῥᾷστον ταύτη καὶ ἄριστον εἶναι ταῦτα πράττειν. εἰ δ' αὖ ἀρ' ἂς οὐ νῦν πολέμῳ γεγενημένας εἰσφορὰς νομίζετ' ἂν μηδ' ὁποῦν δύνασθαι εἰσενεγκεῖν, ὑμεῖς δ' ὅσα μὴν πρὸ τῆς εἰρήνης χρήματα † εἰσήκετε τὰ τέλη, ἀρὰ τοσοῦτόν καὶ δι' ὀλίγου ἔτος διοικεῖτε τὴν πόλιν, ὅσα δ' ἂν ἐφυλείσκη ἀρὰ δι' εἰρήνην τὰ εἶναι καὶ ἀρὰ δι' ἀσεπτοῦσθαι μετοίκους καὶ ἐμπόρους, καὶ ἀρὰ δι' πλήθουν ξυναγειρομένων ἀνθρώπων πλεῖα εἰσάγεσθαι καὶ ἐξάγεσθαι, καὶ δῆτ' δι' λιμένι καὶ τὰς ἀγορὰς αὐξάνεσθ, ταῦτα λαμβάνοντες † καταισκυνώσθαι ὡς ἂν πλεῖστοι πρόσοδοι γίγνοιντο. εἰ δέ τινες αὖ φοβοῦνται μὴ ματαία αὖ χρύσιτο αὕτη ἡ κατασκευὴ εἰ πόλεμος ἐγερθείη, οἰνοσκάτω ὅτι τούτων γιγνομένων πολὺ φοβερώτερος ὁ πόλεμος τοῖς ἀδικοῦσιν ἢ τῇ πόλει. τί γὰρ δὴ ἐς πόλεμον κτῆμα χρησιμώτερον ἀνθρώπων; πολλὰς μὲν γὰρ ναῦς πληροῦν ἱκανοὶ ἂν † εἶεν οἱ δημόσια, πολλοὶ δ' ἂν καὶ περὶ δημόσια δύναιντ' ἂν βαρεῖς εἶναι τοῖς πολεμίοις εἴπερ αὐτῶν θεραπεύοι. λογίζομαι δ' ἔγωγε καὶ πολέμου γιγνομένου οἷόντ' εἶναι μὴ ἐκλείπεσθαι τὰ ἀργυρεῖα. ἔστι μὲν γὰρ δήπου πρὸς τὰ μέταλλα οὐ τῇ πρὸς μεσημβρίαν θαλάττῃ τεῖχος· οὐ διαφύσῳ, ἔστι δ' οὐ τῇ πρὸς ἄρκτου τεῖχος· οὐ δοκῶ, ἀπέχει δὲ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων ἀμφὶ τὰ ἑξήκοντα στάδια. εἰ οὖν καὶ οὐ μέσῳ τούτῳ γένοιτο ὑμῖν ὑμιλοτάτῳ βάσις τεῖχος ἔρυμα, σωθήσεται αὖ τὰ ἔργα εἰς ὃ ἵξ ἀπαύστην τὴν τειχῶν, καὶ εἴπ αἰσθάνοιθ πολεμικὴς, βραχὺ ἂν εἴη ἐνθάσῳ εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἀφιγνεῖσθαι. εἰ δὲ καὶ ἔλθοιεν πλείους πολέμιοι, δηλονότι εἰ μὲν σῖτον ἢ οἶνον ἢ πρόσατα ἔξω δύσοιεν, ἀφέλοιντ' ἂν ταῦτα· ἀργυρείτης δ' ἂν κρατήσαντες τί ἂν μᾶλλον ἢ λίνδοις ἔχοιεν χρῆσθαι; πῶς δὲ καὶ ὁρμήσειαν ποτε πολέμιοι πρὸς τὰ μέταλλα; ἀπέχει μὲν γὰρ δήπου τῆν ἀργυρείας ἐγγύτατα πόλις μέγιστα πολὺ πλείων τῆν πεντακοσίων σταδίων· ἀπέχει δὲ ἢ μᾶλλ ταῦτα πλησιαίτατα νῆσοι πολὺ πλείον τῆν ἑξακοσίων. ὧν οὖν φορβίωνται αὐτόθεν πόθεν ἂν τὰ ἀργυρεῖα, πρίναι αὐτὸν δέησει τὴν πόλιν· κἂν μὲν ὦσιν ὀλίγοι, εἰκὸς αὐτὸν ἀπόλλυσθαι καὶ ὑπὸ ἱππέων καὶ ὑπὸ πεζῶν. πολλῇ γε μὴν δεωάμει πορβίεσθαι ἐξερημοῦντας τὰ ἑαυτῆν χαλεπόν. πολὺ γὰρ ἐγγύτερον αὖ εἴη ταῖς πόλεσιν αὐτὴν δι' τὴν ἀθηναίων ἄσυ ἢ αὐτοὶ οἱ πρὸς τοῖς μετάλλοις ὄντες. εἰ δ' μὴ ἔλθοιεν, πῶς ἂν μὴ δυνώμενοι μήδ' μὲ ἔρδοντες τὰ ἐπιτήδεια πιστεύεσθαί γε μὴν μέρ' μ' κίνδυνος μὴ πολὺ τ' μεπόντῆν μὴ πολὺ ὢν ἀρπάζοιντο, πάντες δ' ἀεὶ μεπόντες πολιορκοῖντ' ἂν μᾶλλον ἢ πολιορκοῖεν. οὐ τοίνυν μόνοις ἢ ἀπὸ τῆν αὐόρακα πόρων ἐσφορὰ τῶν σὺν ζοφῶ τῇ πόλῃ αὖξοι ἂν, ἀλλὰ

quàm ipsa requirunt opera, in singulos annos mittemus. Ita mihi quidem videtur his in rebus eam sequi rationem optimũ esse, quæ est facillima. Quòd si rursus propter tributa hoc bello exacta existimatis ne tantulum quidem contribui posse: Vos verò quantum pecuniæ ante pacem pensitabatur ex vectigalibus, tantum in gubernatione reipublicæ impendite in proximum annum: quæ verò supra illam summam pensitabuntur, tum quia pax est, tum quia inquilini & mercatores obsequijs demulcebuntur, & multis commeantibus plurima & importabuntur & exportabuntur, et ad portum mercatus erunt frequentiores, hæc recipientes vt quammaxima sint vectigalia efficere debetis. At si quis est qui vereatur, ne, si bellum ingruat, hoc sit inane institutum: is cogitare debebit, rebus nostris ita constitutis, bellum fore formidolosius hostibus ipsis qui inferent; quàm nostræ ciuitati. Quid enim ad belli vsum hominum multitudine vtilius? multas enim naues impleri de publico, multi pedites infestare poterunt hostes, si quis eos obsequio retinere velit. Equidem existimo belli etiam tempore fieri posse vt argentifodinæ non deserantur, præsertim quum haud procul a metallis sitis ad mare quod meridiẽ versus extenditur, vna sit munitio in Anaphausto, altera verò in Thorico versus mare aquilonale: quæ loca alter ab altero stadia circiter sexaginta distant. Si igitur inter hæc duo tertium aliquod propugnaculum in editissimo saltus loco excitetur, in vnum locum ex vniuersis munitionibus operas conuenire licebit, ac si quid hostile senserint, citò in tutum secedere. Sin plurimi hostes venerint, si frumentum, aut vinum, aut pecudes inuenerint extra munitiones, ea nimirum secum auferent. At si argenteis metallis potiti fuerint, quid aliud habituri sunt quo vtantur, nisi saxa? Sed quo tamdẽ modo in metalla hostes irruptionem facere possint? abest enim à metallis vt minimum vrbs Megara multo amplius quingentis stadijs, absunt etiam vt minimum Thebæ multo amplius sexcentis. Itaque si illinc alicunde ad argenti fodinas venerint, vt ipsam vrbem prætereant necesse est: quòd si pauci fuerint, ab equitibus & circumstantibus peditibus concidentur. Vt verò desertis suis, cum magnis copijs è suis finibus exeant, non facile est, propterea quòd Athenæ ipsæ propiores essent oppidis istorum, quàm ipsi illi, quamdiu quidem in metallis hærerent. Quòd si omnino venirent, quî possent illic durare, commeatu & cibarijs carentes? Frumentari autem periculum habet, siquidem pars id faciat, tum de ijs qui inuadũt, tum de ijs de quibus certamen suscipiunt: sin vniuersi semper vadant, magis obsideri possint quàm obsidere. Nec verò solùm quod ex mancipijs exigitur tributũ, annonã augebit,

verumetiam ea hominum multitudo quæ in metallis versatur, & mercatus qui illic institutus fuerit, ædificia publica circum argenti fodinas, fornaces item & cætera omnia, auctiora reddent vectigalia. Erit enim hæc ciuitas admodum populosa, si isto pacto fuerit instituta: nec fundi minoris erunt istic dominis suis, quàm qui sunt ad vrbem. Itaq; si quæ dixi, facta fuerint, non solùm pecuniæ abundantiorem, verumetiam & parentiorem legum, & moderatiorem, & bellicosiorem ciuitatem nostram fore confirmo. Siquidem præfecti gymnasiorum maiorem adhibebunt diligentiam & curam, si stipendium acceperint maius, quàm qui in gymnasiis ad lampades præsunt: similiterq; præsidiarij & cetrati, & quibus incumbit obire regionem, hæc omnia, si in suo quisque officio demensum acceperit, accuratius diligentiúsq; curabunt. Quòd si perspicuum est fore vt summa pace fruamur si cuncta hæc vectigalia percepturi ex ciuitate simus, an non æquum est vt pacis custodes creentur: quum præsertim talis magistratus ciuitatem multo gratiorem & frequentiorem, vt omnes in eam undiq; confluere velint, effecturus esse videatur? Siqui autem sunt qui nostram ciuitatem, si pace fruatur, imbecilliorẽ, ignobiliorémque in Græcia atque minus celebrem fore arbitrentur: ij, mea quidem sententia, non ritè perpendunt. Hæ enim dicuntur beatissimæ respublicæ quæ plurimo tempore in pace vixerunt. Athenæ autem omnium ciuitatum maximè videntur in pace augeri posse. Quis est enim omnium qui hanc vrbem, si quieta fuerit, non desideret? Atque, vt à nauicularijs & mercatoribus ordiamur, an non qui frumento, vino, eóque suaui, oleo, pecudibus abundant, item qui & consilio & re, sua possunt augere? Iam verò opifices, sophistæ, philosophi, poetæ, quíque istorum opera tractant, itémque sacrorum publicorúmque spectatu & auditu dignorum cupidi, præterea siqui multa citò uẽdere aut emere velint, ubi facilius quod cupiunt assequentur quàm Athenis? Quòd si contra hæc nihil dicitur, sed nonnulli principatum ciuitati recuperare dum cupiunt, bello magis quàm pace id effici posse arbitrantur: recordari debẽt primùm Medicum bellum, vtrum tamdem violentia, an nostra erga Græcos beneficentia maris principatum, & Græciæ quæsturam adepti simus. Iam verò quum crudeliter nimium videretur ciuitas imperare, imperióque esset spoliata, nónne tum quoque quum ab iniurijs abstinuimus, vltro ab insulanis classi maritimæ iterum præpositi sumus? Quid? an non & Thebani beneficijs nostris prouocati imperij summam Athenienſibus concesſerunt? Præterea La-

δὲ λιαθέντες ὑφ' ἡμῶν, ἀλλ' οὖ πάρεστι ἐπέξελθεῖν ἀθλιώτατοι πρὸς τὴν ἡγεμονίας δίκας ὅπως ἐβούλοντο. νῦν δέ γε δὴ τῇ ἐλλάδι παρακλῶ παρασπεῖσαί μοι δοκεῖ τῇ πόλει ὥστε μὴ αὖθις πόνων μὴ αὖθις κινδύνων μὴ αὖθις ἀπάνης ἀνάκτα εἶναι τῶν ἑλλήνων. ἔστι δὲ πεῖραν λαβεῖν τοῦ μάλιστα τοὺς πολεμίους πρὸς ἀνθρώπους πόλις, ἐστὶ δ' σωαλλάξαι ἕτοιμοι αὐτοῖς σασιάζουσιν, ἐὰν ὅπως τὸ σὸν δὲ ἱροῖς ἱερὸν αὐτόνομον, ὥσπερ πρόσθεν, γένοιτο, φανεροὶ ἔσεσθε ἐπιμελούμενοι, μὴ συμπολεμοῦντες, ἀλλὰ πρεσβεύοντες αὖθις πρὸς ἑλλάδα. ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἂν οἶμαι θαυμαστὸν εἶναι εἰ καὶ πάντας τοὺς ἕλληνας ὁμογνώμονάς τε καὶ ξυνόρκους καὶ συμμάχους λαβοιτε ἐπ' ἐκείνους, οἵτινες ἐκλιπόντες φωκέων δ' ἱερὸν καταλαμβάνειν ἐπειρῶντο. εἰ δὲ καὶ ὅπως αὖθις πάλιν γλυκὺ καὶ θάλατταν ἐρυθρὰν ἔσται φανεροὶ ἔσεσθε ἐπιμελούμενοι, ἐγὼ μὲν οἶμαι πάντας ἂν ὑμᾶς μᾶλλον τοὺς ἐκείνων παῖδας ἀθήνας μᾶλλον σώζεσθαι. εἰ δέ τις αὖ ἐς χρήματα κερδαλεώτερον νομίζει εἶναι τῇ πόλει πόλεμον ἢ εἰρήνην, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα πῶς ἂν ἄμφω ταῦτα κρείττων ἢ ἔτι τὰ προγεγενημένα ἐπ' ἀνασκευῇ τῇ πόλει πῶς ἀπεδείκνυ. δύνασαι γὰρ τό, τε παλαιὸν οὐ εἰρήνη μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα ἐς τὴν πόλιν αἰεὶ ἐφέρετο, οὐ πολέμῳ δ' ταῦτα πάντα καταδαπανηθέντα· γνώσεται δὲ ὧδε σκοπῶν οὐ τῷ νῦν χρόνῳ λέγω μὲν δὴ πόλεμον καὶ τὴν προσόδων πολλὰς ἐκλειπόσας, καὶ τὰς εἰσελθούσας ἐς παντοδαπὰ πολλὰ καταδαπανηθείσας· ἐπεὶ ἢ εἰρήνη καὶ θάλαττα γεγένηται, αὐξημένας τε προσόδους, καὶ ταύτας ὀλίγον ἐλάττους πολίτας χρῆναι ὁ, τι βέλτιστον. εἰ δέ τις με ἐπερωτᾷ, εἰ μὴ αὖ τις ἀδικεῖν τὴν πόλιν, λέγεις ὡς χρὴ καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν; ὅτι οὐ φαίην. ἀλλὰ μᾶλλον λέγω ὅτι πολὺ θᾶττον αὖ τιμωροίμεθα αὐτὸν εἰ μηδένα πρόχειρον ἀδικοῦντα. οὐδένα γὰρ αὖ ἔξεστιν σύμμαχον. ἀλλ' εἴ γε μὴν τὴν ἐρημίαν ἀδύνατον μὴν μηδὲν δεῖ μηδὲ χαλεπὸν, πειρωμένων ὑμῶν αὐτὴν προσφιλέστεροι μὲν τοῖς ἕλλησι γενησόμεθα, ἀσφαλέστεροι δ' οἰκήσομεν, δυκλεέστεροι δὲ ἐσόμεθα, καὶ ὁ μὲν δῆμος τροφῆς εὐπορήσει, οἱ δὲ πολέσποι τῆς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνης ἀπαλλαγήσονται, πολιτικὰς δὲ πολλῆς γεωμήνης μεγαλοπρεπέστερον μὲν ἑορτὰς ἄξομεν, ἱερὰ δ' ὑμῖν καλὰ θύσομεν, τείχη δὲ νεώρια ἀνορθώσομεν, ἱερεῖσι δ' ἡμῖν καὶ ἀρχαῖς καὶ ἱππεῦσι τὰ πάτρια ἀποδώσομεν· πῶς οὐκ ἄξιον ὑπάρχειν τούτοις ἐγχειρεῖν, ἵνα ἐπ' ἐμοῦ ἐπίδωμεν τὴν πόλιν μετ' ἀσφαλείας εὐδαιμονοῦσαν; εἰ γε μὲν ταῦτα δόξει ὑμῖν πράττειν, συμβουλεύσαιμ' ἂν ἐγὼ πέμψαντας καὶ εἰς δωδώνην καὶ εἰς δελφοὺς ἐπερέσθαι τοὺς θεοὺς εἰ λῷον καὶ ἄμεινον εἴη αὐτῇ τῇ πόλει οὕτω κατασκευαζομένῃ, καὶ αὐτίκα © εἰς δὴν ἔπειτα χρόνον, εἰ δὲ ταῦτα ζωαινοῖεν, τότ'

Lacedæmonij non vi adacti à nobis, sed beneficijs affecti, Athenienſibus quod vellent de imperio vt cõstituerent, permiſerunt. Nunc verò propter Græciæ perturbationẽ illud ciuitati nostræ accidisse videtur, vt nullo negotio, sine periculo, sine sumtu, Græcos sibi rursus adiungere possit. Ciuitates enim quæ inter se bella gerunt, niti licet vt reconciliemus: licet etiam, siqui in illis dissideant, in gratiam vt redeant efficere. Si declarueritis vobis esse curæ, vt Delphi suis legibus, sicut antea, vtantur: idque efficiatis non vnà cũ ceteris bellum gerendo, sed per Græcas ciuitates legationes dimittendo, nihil erit mirum si omnes Græcos concordes, confœderatos, sociósq; recipietis aduersus illos, qui Delphicum templum à Phocenſibus desertum occupare conabantur. Quòd si etiam declaraueritis dare vos operam vt terra marique omnia pacificẽtur, equidem existimo cunctos votis expetituros, vt Athenæ, secundum patriam suam, maximè saluæ sint. Quòd si rursus quisquam est qui existimet, bellũ quàm pacẽ esse reipublicæ nostræ magis fructuosum ad rem, pecuniámque augendam: non video qua ratione hæc melius iudicari possint quàm siquis res antè gestas consideret, earúmque euentus qui fuerint nostræ ciuitati, secum reputet. Reperiet enim quondam in pace permultum pecuniæ in vrbem inuectũ, quæ omnis pecunia bello consumta est. Intelliget etiã, si considerare volet, hoc quoque tempore bello multa vectigalia defecisse, & ea quæ superabant, in res admodum varias exhausta esse: at iam pacato mari eadem & aucta esse, & ijs vti licere ciuibus suo arbitratu. Quòd si quis me roget an etiam siquis in ciuitatem iniurius fuerit, censeam cum eo pacem colendam: equidem illud nolim, sed hoc affirmo, nos hostes facilius ulciſci posse, si nostra ciuitas iniuriosum habuerit neminem: illi enim nullos habebunt armoriũ belliq; socios. Enimuerò si nihil est eorum quæ à me dicta sunt quod nõ fieri possit, & quidem facilè, quibúsq; factis gratiores futuri sumus Græcis, vrbẽ tutius incolemus, celebrius erit nomen nostrum, populus omnibus rebus ad victum necessarijs abundabit, locupletes impensis bellicis liberabuntur, quumq; futura sit maior omniũ rerũ copia, magnificẽtius etiam quàm nunc festos dies celebrabimus, & templa instaurabimus, itémque muros & naualia reficiemus, sacerdotibus, magistratibus & equitibus quæ præberi solebant more institutóque patrio, restituemus: quid est quamobrem quamprimum hæc non aggrediamur, vt etiam nobis viuentibus rempublicam tutam & beatã videamus? Quòd si à vobis hæc decreta fuerint, illud cõsilium dare, vt Dodonã Delphósq; legati mittantur, qui à dijs oracula petant, sit' ne hæc reipublicæ constitutio & nunc & in posterum huic ciuitati fausta & felix futura. Si annuerint, cen-

censerem rursus interrogandos quibus dijs conciliatis hæc pulcerrimè & optimè simus effecturi. Quoscumque autem designarint deos, ijs vt primùm litemus æquũ est, deinde rem ipsam aggrediamur. Quæ enim dei voluntate suscipiuntur, ea par est semper reipublicæ rectius feliciúsq; cedere.

XENOPHONTIS DE RE EQVESTRI LIBER,

IOACHIMO CAMERARIO interprete.

QVia, quum ita acciderit longo vt tempore in re equestri versaremur, aliquem vsum nos illius habere existimamus, visum est, adolescentibus amicis nostris rationem exponere, quã sequutos, illos in optimos equites euasuros esse arbitramur. Extant quidem Simonis quoque de re equestri scripta, à quo etiam æneus equus Athenis in Eleusinio positus est, & in basi cælata opera & facta ipsius. Cuius cum sententia quòd quibusdam in rebus nostrã forte conuenire animaduertissemus, non ideo omittere neque inducere hac in parte scripturam voluimus, ac potius eo studiosius persequuti sumus, quòd speraremus maiorem fidem inuentura ea esse, quæ tradidisset similiter & ille rei equestris peritus habitus. Siqua uerò hic prætermisit, nos explicare conabimur. Ac primùm ostendemus quid contra venditorum impostura sit obseruandam. Nam equi nondum domiti corpus modò diligenter explorandum est, quod animi haud satis claras significationes dare soleat equus qui nondũ cõscenditur. Sed in corpore prima erit pedũ consideratio. Vt enim, quanuis bene superiorib. sui partib. ædificata domus, si nõ subiecta sint conuenientia fundamẽta, nulli vsui fuerit, ita & bellator equus nulli vsui fuerit, si maximè omnib. alijs dotibus, cum malis tamẽ pedibus, abundet: talis enim nullis suis dotib. vti possit. In explorandis igitur pedibus, primùm vngula cõsideranda. Spissa enim ad pedũ bonitatẽ longè differt à tenui. Deinde cognoscendũ utrũ ungulæ sint arduæ, an tã priores partes quàm posteriores depressæ siue humiles. Nã arduæ suprà, altius à solo testudinẽ, quàm vocant, elatã habẽt: at depressæ sic gradiuntur, pedis vt molliores & duriores partes æquabiliter fulciãt incessum: vt fit in hominibus quoq; quorũ crura distorta sunt, qui valgi vocãtur. Rectè etiã Simon scripsit, sonitu deprehendi pedũ bonitatẽ. nõ secus enim ardua vngula quàm cymbalum resonat. Ac nos hinc orsi, nũc deinde ad reliquas partes superiores corporis ueniamus. Ossa quæ sunt supra vngulam infra talos, qua parte vt in caninis pedib. callus subest, (κυνήποδας dixere) neq; erunt procera, vt caprarum: quum enim succussatione equitẽ affligũt, tũ ipsa facilè crura huiusmodi inflammantur. Neq;

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΠΕΡΙ ΙΠΠΙΚΗΣ.

ΓΕΙΔΗ, ἀλλὰ δι συμβαίνει ἡμῖν πολλὰ χρόνον ἱππεύειν, οἰόμεθα ἐμπειροι ἱππικῆς γεγενῆσθαι, βουλόμεθα καὶ τοῖς νεωτέροις τῶν φίλων δηλῶσαι ἢ αὐ νομίζομεν αὐτοῖ ὀρθὰ τὰ ἱππικὰ προσφέρεσθαι. σωέχεμεν οὖν καὶ Σίμωνι τῷ ἱππικῆς, ὃς καὶ δι ν κῦ τὸ ἐλθυσίνιον ἀθλήσιν ἵππον χαλκοῦν ἀνέθηκε, καὶ οὐ γὰρ βάθρῳ τὰ ἑαυτοῦ ἔργα ὑζετύπωσεν. ἡμεῖς γε μὴν τοῖς σωετύχομεν ταῦτα γνόντες ἐκείνῳ οὐκ ἐβαλείφομεν ὀνόματι τὴν ἡμετέρων, ἀλλὰ πολὺ ἥδιον παραδώσομεν καὶ τοῖς φίλοις, νομίζοντες † ἀξιοπιστότροι εἶν ὅτι κἀκεῖνῳ κῦ ταῦτα ἡμῖν ἔγνω, ἱππικὸς ὤν· καὶ ὅσα δὴ πρέλιπεν, ἡμεῖς πειρασόμεθα δηλῶσαι. πρῶτον δὲ χρὴ φράσαι ὡς ἂν τις ἥκιστα ὑβαπατῷτο ὑπ ἱππωνείας. τῶ μὲν ποινικὶ ἔπ ἀδαμάντου πώλου δηλωτέον δι σῶμα δεῖ δοκιμάζειν. τῆς γὰρ ψυχῆς οὐ πάνυ σαφῆ τεκμήρια πρέχεται ὁ μήπω ἀναβαινόμενος. τῶ γε μὴν σώματῳ πρῶτον φυλὴ χρῶναι τοῦ φύσας σκοπεῖν. ὥσπερ γ οἰκίας ἀδὲν ὄφελῳ ἂν εἴη εἰ τὰ ἄνω πάνυ καλὰ ἔχοι, μὴ ὑποκειμένων οἵων δεῖ θεμελίων, οὕτω καὶ ἵππῳ πολεμιστηρίου οὐδὲν ἂν ὄφελος εἴη, εἰ τἆλλα πάντα ἀγαθὰ ἔχοι, κακόπους δ' εἴη. οὐδεὶ γὰρ ἂν δύναιτο τὴν ἀγαθῶν χρῆσθαι. πόσας δ' ἄν τις δοκιμάζοι, πρῶτον μὲν τὰς ὄνυχας σκοπῶν. οἱ γὰρ παχεῖς πολὺ τῶν λεπτῶν ἀσφερουσιν εἰς εὐπωδίαν. ἔπειτα οὐδὲ τοῦτο δεῖ λανθάνῳ, πότερον αἱ ὁπλαί εἰσιν ὑψηλαὶ ἢ ταπειναί, καὶ ἔμπροσθεν, καὶ ὄπισθεν, ἢ χαμηλαί. αἱ μὲν γ ὑψηλαὶ ὀξέως ἀρὲ τ σκαπέδου ἔχουσι τὸν χηλίδονα καλαμῖνον, αἱ δὲ ταπειναὶ ὁμοίως βαίνουσι τῷ τε ἰσχυροτάτῳ καὶ τῷ μαλακωτάτῳ τ ποδός, ὥσπερ οἱ βλαισοὶ τ ἀνθρώπων. τῷ δὲ φόφῳ δι φησι Σίμων δηλους εἶν τὸν εὐπωδας, καλῶς λέγων. ὥσπερ γὰρ κύμβαλον φοφεῖ πρὸς τῷ σκαπέδῳ ἢ κοίλη ὁπλή. ἐπεὶ δὲ ἠρξάμεθα σὺ τοῦ λέγειν, ταύτῃ καὶ ἀναβησόμεθα πρὸς δ' ἄλλο σῶμα. δεῖ δὲ τοῦτον καὶ τὸ αὐχενιαίτερον μὲν τῶν ὀπλῶν καταστερον δὲ τῶν κυνηπόδων ὀρθόν, μήτε ἄγαν ὀρθὸν εἶναι ὥσπερ αἰγός· αὐτὰ τοιαῦτα γὰρ ὄντα κόπτῃ τε τὸν αὐχένα τῶν, καὶ πρανέστερα ποιεῖται μᾶλλον τὰ ζεύγια τὰ ὀχήματα. οὐδὲ

Neque verò depressa: sic enim de lubi isti & exulcerari calli solent, seu per glebas siue per lapides agatur equus. Crurum ossa sint spissa: hæc enim sunt corporis totius stabilimenta: sed spissitudo non erit venarum neque carnium. nam hoc pacto quum per aspera agitur equus, impleri hæc sanguine necesse est, & existere nodos, inflarique crura, & cutem rescindi, qua laxata sæpe commissuræ discedunt, & equus claudicat. Genua si pullus lubrico flexu moueat ingrediens, coniecturam ex hoc facere possis, in equitatione crura similiter lubricum motum habitura esse. Lubricitas enim inflectendis genibus, & procedente tempore maior, & merito fit maximi. Nam in hac minus & offendit equus & laborat, quàm in rigiditate. Femur sub armis si crassum sit, habet, vt in virili corpore, non solùm robur, sed etiam venustatem. Pectus autem amplum, idoneum est & ad formam & ad robur & ad longiores gressus, vbi non implicentur crura. Iam de pectore non oriatur cervix tanquam hirci prona, sed eminens pertineat ad verticem vt gallinacei, curuetur autem inflexu. At caput osseum sit, cum paruis maxillis: ita collum fuerit ante equitem, oculi autem spectabunt ante pedes. Atque huiusmodi equus minimè violentus in summa animositate esse poterit. Violentiam enim vsurpant equi non inflectentes collum & caput, sed extendentes. Considerandum & hoc, vtrum buccæ sint teneræ an asperæ, an verò inæquales. Nam imparitas harum facit plerunque duri & contumacis vt oris equi reddantur. Extantes oculi, vigilantiores putandi quàm profundi: horum etiam prospectus longius penetrauerit. Nares patulæ multo quàm connuentes, & apertiores meatus habent animæ, & faciunt videri equum terribiliorem. Nam & irascens equus equo, & inter agitandum ferociens, diducere vehementius nares consueuit. Ipse vertex si fuerit grandior, aures verò minutæ, magis ita caput equinum videbitur. Spina dorsi supra armos paulo elatior, præbet opportunius sedile equiti, & armi ac reliquum corpus firmius compinguntur, si illa duplex fuerit: tum etiam & eques residebit mollius, & forma delectabilior erit. Latera demissiora supraque aluum turgidiuscula, & residendi melius, & maioris roboris, & melioris de pastu succi cõmoditatẽ ferè habent. Lumbi quò erunt latiores & minus prolixi, hoc facilius attollet priores pedes equus & posterioribus subsequetur: illa etiã illa esse minima videbũtur, quæ vastitate sua partim deformãt, par-

ἐδὲ μὴν ἄγαν ταπεινὰ τὰ ὀσᾶ δεῖ εἶναι· ψιλοῖντο γὰρ ἂν καὶ ἑλκοῖντο οἱ κυνήποδες ἐὰτ ἐν βώλοις ἐὰτ ἐν λίθοις ἐλαύνοιτο ὁ ἵππος. τὴν γε μὴν κνημῶν τὰ ὀσᾶ παχέα χρὴ εἶναι· τοῦτα γὰρ ὅδι σπειγγιε τῶ σώματος. οὐ μέντοι φλεμί γε οὐδὲ σαρξὶ παχείᾳ. ἐὰ δὲ μή, ὅταν ἐν σκληροῖς ἐλαύνηται, ἀνάγκη αἵματος πρόσους τοῦτα πληροῦσθαι καὶ † χείρους γίγνεσθαι, καὶ παχύνεσθαι μὲν τὰ σκέλη, ἀφίστασθαι δὲ δ' δέρμα. χαλῶντος δὲ δύτου, πολλάκις καὶ ἡ πρόνη ἀφῆσαι χωλὸν ἀποέδειξε δν ἵππους. τά γε μὲν γόνατα ἰῶ βαδίζοντα ὁ πῶλος ὑγρῶς καμπῇ, ἐνιαίοις αὖ καὶ ἱππεύοντα ὑγρὰ ἕξειν τὰ σκέλη. πάντες γὰρ προϊόντος τοῦ χρόνου ὑγροτέρως καμπτουσιν ἐν τοῖς γόνασι. τὰ ὑγρὰ δικαίως εὐδοκιμεῖ. ἀπλαιότερον δὲ ἢ ἀληπώτερον † ἵππου τὸ σκληρῶν σκελῶν παρέχει. μᾶλλόν γε μὴν οἱ ὑπὸ τοῖς ὠμοπλάταις ἰῶ παχεῖς ὦσιν, ἰσχνότεροί τε καὶ εὐπρεπέστεροι, ὥσπερ αἰδοῖοι, φαίνονται. καὶ μὲν στέρνα πλατύτερα ὄντα, καὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς ἰσχνὰ καὶ πρὸς δ' μὴ ἐπαλλάξ δηλαδὴ δι τοῦ τὰ σκέλη φέρεσθαι, εὐφυέστερα. ἀπὸ γε μὲν τοῦ στέρνου ὁ μὲν αὐχὴν αὐτῷ μὴ ὥσπερ κάπρου πρόπετὴς πεφύκοι, δηλ', ὥσπερ ἀλεκτρυόνος, ὀρθὸς πρὸς τὸν κόρυφὴν ἥκοι, λαμπρὸς δὲ εἴη τὰ κατὰ τὸν συγκαμπὴν. ἡ δὲ κεφαλὴ ὀπόσης οὖσα μικρᾶς σιαγόνα ἔχοι. οὕτως ὁ μὲν τράχηλος πρὸ τοῦ αὐαβάτου ἂν εἴη, δ' ὄμμα πρὸ τῶν προσῶν ὁρῶν. καὶ βιάζεσθαι δὲ ἥκιστ' ἂν δύναιτ' ὁ τοιοῦτος χῆμα ἔχων, καὶ εἰ πάνυ θυμοειδὴς εἴη. οὐ γὰρ ἐγκάμπτοντες δηλ' ἐκτείνοντες τὸν τράχηλον καὶ τῶν κεφαλῶν βιάζεσθαι οἱ ἵπποι ἂν χειροῦσι. σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ εἰ ἀμφότεραι μαλακαὶ αἱ γνάθοι, ἢ σκληραὶ, ἢ ἕτεραι. ἑτερόγναθοι γὰρ ὡς τὰ πολλὰ οἱ μὴ ὁμοίας τὰς γνάθους ἔχοντες γίγνονται. καὶ μὲν δ' ὑβόφθαλμος εἶναι ἐπικινδυνος μᾶλλον φαίνεται τῶ κοίλοφθάλμου, καὶ ἔτι πλεῖον δ' ἂν ὁ τοιοῦτος ὁρῶν. καὶ μυκτῆρες γε οἱ ἀναπεπταμένοι τὴν συμπεπωκότην ὑπνώτροι τε ἅμα εἰσὶ καὶ ὀργότεροι δ' ἵπποις ἀφδηκνύουσι. καὶ γὰρ ὅταν ὀργίζηται ἵππῳ ἵππος, ἢ οἱ ἱππασίᾳ θυμῶται, θᾶσσόν μᾶλλον τοῦ μυκτῆρας. καὶ μὲν κορυφὴ μὲν μείζων, ὅταδὲ μικρότερα ἱππωδεστέραν τὴν κεφαλὴν ἀποφαίνῃ. ἡ δ' αὖ ὑψηλὴ ἀνδρωμία ὄψ τε ἀναβάτῃ ἀσφαλεστέραν τὴν ὄψιν καὶ τοῖς ὤμοις καὶ τῷ σώματι ποιεῖ εὐπρεπεστέραν τὴν πόσφυσιν παρέχεται ἢ δι ταπεινὴ τῆς ἀσφαλοῦς μὴ ἐγκαθῆσθαι μαλακωτέρα, καὶ ἰδεῖν ἡδίονα. καὶ πλευρᾶς δὲ ἡ μεσαιτέρα καὶ πρὸς τὴν γαστέρα ὀγκωδεστέρα ἅμα εὐεσοτέρου τε καὶ ἰσχνοτέρους ἀχιλοτέρου καὶ † εὐχιλοτέρους ὡς ἐπὶ πολὺ δ' ἵππους παρέχεται. ὀσφῦς γε μὲν ὅσῳ ἂν πλατυτέρα καὶ βραχυτέρα ᾖ, τοσούτῳ ῥᾴονος μὲν ὁ ἵππος τὰ πρόσθεν ἄγεται, ῥᾴον δὲ τὰ ὄπισθεν πρόσαγεται. καὶ ὁ κινδύνος δὲ οὕτω μικρότατος φαίνεται, ὥσπερ μέγας ὢν μέρος μέν τι καὶ αἰχμῆς,

μέρος

partim etiam debilitant & grauant equos. Coxas esse & latas & carnosas oportet, vt consentaneæ sint cum pectore & lateribus. Soliditas membrorum omnium: ea verò quum ad cursum celeriorem, tũ acriorem equum reddit. Femina quidem sub cauda, si latioris interualli linea distinxerit, hoc pacto, quia crura posteriora spatiosius attrahentur, ideo & successio ac equitatio erit terribilior & firmior, et quàm aliter essent, meliora omnia. Hoc de homine potest intelligi. nam sublaturi aliquid de terra, in eo diuaricatis, non compressis cruribus anniituntur. Testiculi equini grandes esse non debent: sed in pullo hoc notari non potest. De posteriorum pedum talis seu tibijs, déque ijs quos κνημοσφυρας vocari diximus, & de vngulis, eadem quæ de prioribus pedibus tradita sunt, perhibemus. Nunc scribam quid sequutus in æstimanda magnitudine futura, minimè decipiaris. Nam pullus cuius à primo statim ortu altiores tibiæ fuerint, is maximus futurus est. Omnium enim quadrupedum tibiæ processu temporis minimè crescunt altitudine: secundum has verò consentiente magnitudine corpus reliquum augetur. Atq; hæc in pullis eligendis qui obseruare voluerint, eos adepturos puto optimis pedibus & robore ac carne bona, tũ verò pulcritudine et magnitudine præditos equos. Sin augescẽtes aliqui mutati fuerint, nos tamẽ audacter in electionib. ea quæ præcepimus sequemur: multo enim certè plures laudabiles de turpibus, quàm de huiusmodi turpes extiterunt. Nunc deinceps de educendis pullis præcipiendum duximus. Ac in vrbibus quidem equestris ordo constitui solet eorum qui & satis opulenti sint et in reipublicæ parte nequaquam postrema versentur. Longè autem satius, cùm adolescenti corporis & virium suarum & equitationum curam gerere, aut perito iam equitandi sese exercere, quàm occupari in pullis domandis: tum senioribus familiam, amicos, rempublicam in pace & bello complecti studio & respectu suo, quàm educendis pullis incumbere. Quare ille equester, vt mea fert de pullis educendis ratio, tradet pullum suum domitori, sic tamen vt, nõ secus ac si filium magistro erudiendum traderet, conscribat, quo modo instructum reddi velit. Hinc enim quasi indicem accipiet domitor eorum quibus pullum, si mercedem auferre voluerit, instituendum esse sibi sciat. Prouidebitur autem vt accipiat domitor pullum mansuetum, & manuum patientem, atque amantem hominum, quæ pleraque domi a curatoribus illorum efficiuntur, qui norint quum famem atque sitim, tum irascentiam pulli ad silentia & solitudines relegare, contrà verò cibum & potum & depulsiones offensarum per homines procurare. His enim custoditis non solùm diligi à pullis homines, sed

μέρος δέ τι καὶ ἀσθενέστερον καὶ δυσφορώτερον αὐτὸν τὸν ἵππον ποιεῖται. τά γε μὴν ἰσχία πλατέα εἶναι μὲν χρὴ καὶ διαστεγνά, ἵνα ἀκόλουθα ᾖ ταῖς πλευραῖς καὶ τοῖς σέργνις· ὧν δὲ πάντα τετρᾶ ᾖ, κυνοφόρα αὖ τὰ πρὸς τὸν δόρμον εἴη, καὶ ὀξύτερον μᾶλλον αὖ τὸν ἵππον παρέξοιτο. μακρούς γε μὴν δεῖ ὑπὸ τῇ οὐρᾷ ὧν ἅμα πλατέα τῇ γραμμῇ διωρισμένους ἔχειν, οὕτω καὶ τὸ ὄπισθεν σκέλος ᾗ μᾶλλον ἕψεσθαι. τοῦτο δὲ ποιῶν ἅμα μορφοτέραν τε καὶ ἰσχυροτέραν ἕξεις πρὸς ὑπόβασίν τε καὶ ἵππασίαν, καὶ ἅπαντα βελτίω ἔσται ἑαυτῷ. τεκμήριον δ' αὖ καὶ ἀπ' ἀνθρώπων. ὅταν γάρ τι ἀφ' ἧς γῆς ἀράσθαι βούλωνται, διαβαίνοντες πάντες μᾶλλον ἢ συμβιβάντες ὠθίζειν αἴρεσθαι. τοὺς γε μὴν ὄρχεις δεῖ μὴ μεγάλους εἶναι τοῦ ἵππου ἕνεκεν· ὃ οὐκ ἔστι πώλου κατιδεῖν. ὀδὲ γε μὴν κάτωθεν ἀσφαλῶν ᾖ κυημῶν καὶ κνημοσφόδων καὶ ὁπλῶν τὰ αὐτὰ λέγομεν ἅπερ περὶ τὴν ἐμπροσθεν. χρὴ δὲ βάθος καὶ ὀξὺ ἓν ἂν αὖ περὶ μεγέθους ἤκιστα ἀρτυγχάνοι τις. ὅτου γὰρ ἂν ὦσιν αἱ κνῆμαι βύθιος γιγνομένου ὑπηλότατοι, οὗτος μέγιστος γίγνεται. πεῖόντος γὰρ τοῦ χρόνου ταύτην τὴν τετραπόδων μέτρησιν εἰς μέγεθος οὐ μᾶλλον αὔξονται, πρὸς δὲ ταύτας ὡς ἂν συμμέτρως ἔχῃ (ὡσαύτως δ' ἄλλο σῶμα. εἰ δὲ μὴ πώλου οὕτω δοκιμάζοντες μᾶλις' ἂν ἡμῖν δοκοῦσι τυγχάνειν βύθους καὶ ἰσχυροῦ καὶ διαρκοῦς καὶ βυθμοῦ καὶ διμεγέθους. εἰ δέ τινες αὐξανόμενοι μεταβάλλουσιν, ὁμοίως οὕτω διαῤῥοῦσιν δοκιμάζειν. πολλῷ γὰρ πλείονες διχάσαι ἰδεῖν ἀγαθῶν ἢ ἐκ τοιούτων αἱ ἀγαθοὶ γίγνονται. ὅπως μὲν δεῖ πωλοῦφ δοκεῖ ἡμῖν μεχρὶ τούτου εἶναι. πάπονται μὲν γὰρ δὴ οἱ ταῖς πόλεσιν ἱππεύοντες οἱ ζῶν χαίρουσι τε ἥκιστα καὶ τῆς πόλεως οὐκ ἐλαχίστου μετέχοντες. πολὺ δὲ κρεῖττον τῷ πωλοδάμνην εἶναι, ᾧ μὲν νέῳ οὔσῃ τε ὠφελεῖσθαι τὰ ἐκ τοῦ καὶ ἵππικῆς, ἢ ὠφελεῖσθαι ἤδη ἱππάζεσθαι μελετᾷν, ᾧ τε πρεσβυτέρῳ τε οἴκου καὶ τῆς φίλων καὶ τῆς πολιτικῶν καὶ τῶν πολεμικῶν μᾶλλον ἢ ἀμφὶ πώλους ἀμελείας. ὁ μὲν δὴ ὥσπερ ἐγὼ μνώσκων πόλεως, δηλονότι ἐκδώσει τὸν πῶλον. χρὴ μέντοι, ὥσπερ τὸν παῖδα ὅταν ὠδὶ τέχνην ἐκδῷ, συγγραφάμενον δέησει ἐπιστάμενον ἀσφαλῶς. οὕτως ἐκδιδόναι. ταῦτα γὰρ ὑποδείγματα ἔσται ᾧ πωλοδάμνῃ ὧν δεῖ ἐπιμεληθῆναι εἰ μέλλει τὸν μισθὸν ἀρκλήψεσθαι. ὅπως μέντοι πρᾶός τε καὶ χειρήθης καὶ φιλάνθρωπος ὁ πῶλος ἐκδίδοται τῷ πωλοδάμνῃ ἐπιμελητέον. διὰ γὰρ τοιοῦτον οἶκοι τε τὰ σῶματα καὶ ἅμα τῷ ἵππῳ κόμου ἀρετὰ ἐπῆται· διὰ μὲν πεινῆν καὶ διψῆν καὶ μὴ ὀργίζεσθαι πρακτικωτέρᾳ, μετ' ἠρεμίας γίγνεσθαι τῷ πώλῳ, τὸ δὲ φυγεῖν καὶ πεῖν καὶ τὴν λυπούσαν ἀπαλλάττεσθαι, δι' αὐθρώπων. τούτων δὴ γιγνομένων ἀναγκαῖον μὴ μόνον φιλεῖσθαι ἀλλὰ

ἀλλὰ καὶ πρεπέσθαι ὑπὸ πώλων αὐθρώπους. καὶ ἅπτεσθαι δὲ χρὴ ὧν ἁπαλαφωμένων ὁ ἵππος μάλιστα ἥδεται· ταῦτα δ' ἐστὶ τά τε λασιώτατα, καὶ οἷς αὐτὸς ἥκιστα δύναται ὁ ἵππος, ὥστε τι λυπεῖν αὐτόν, ὡδὶ κουρεῖν. πρόσθε μὲν τῷ ἵππῳ καὶ δι' ὀλίγου, καὶ παντάπασι μὲν ὄψεσι, παντάπασι δὲ φόβοις πολλοῖς. τούτων δὲ ὁπόσα αὖ ὁ πῶλος φοβεῖται, ἀναλεπαίνοντα δεῖ ἀνὰ πρατύνοντα διδάσκειν ὅτι ἀ δηνατὰ ἐστί. καὶ πρῶτα μὲν πολεῖσι ἀρκεῖν μοι δοκεῖ τοῦ ἰδιώτου ἐπεὶ τοσαῦτα πεπόηκε. ὅταν γε μὴν ἱππαζόμενον ὠνῆταί τις; πρόσθεν μάθημα χρὴ λαμβάνειν αὐτὸν τίς ἡλικία. ὁ μὲν μηκέτ' ἔχων γνώμονας ὅτ' ἐλάπιστον διαφαίνῃ, ὅτε ὁμοίως διαπάλακτος γίγνεται. ὁπόταν δὲ ἡ νεότης σαφὴς, δεῖ αὖ μὴ λαθεῖν πῶς μὲν εἰς τὸ στόμα δέχεται τὸν χαλινόν, πῶς δὲ πρὸς τὰ ὦτα πῶς κορυφίκιον. ταῦτα δ' ἥκιστ' αὖ λανθάνοι εἰ ὁρῶντος μὲν τοῦ ὠνουμένου ἐμβάλλοιο ὁ χαλινὸς, ὁρῶντος δ' ὑφαιροῖτο. ἕπεται δὲ προσέχειν δεῖ δὴ νεῦ πῶς ὧδὶ τὸν νῶτον δέχεται τὸν ἀναβάτην. πολλοὶ γὰρ ἵπποι χαλεπῶς προίενται ἃ πρόσθεν ἀνάγκαθ' ἥσονται. σκεπτέον δὲ καὶ τόδε, εἰ τ' ἀναβαθεὶς ἐθέλῃ ἀφ' ἵππων ἀφίεσθαι, ἢ εἰ παρεσκευάσται ἵππου μὴ ἐπιφέρει πρὸς τάττεσθαι. ἐστὶ δὲ οἳ δῆλα καὶ μάλα ἀγωγὰ καὶ πρὸς τὰς οἰκάδε ἀφόδους φύγουσιν ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως. τὰς γε μὴν ἑτεροκλάδους μὴ μὴ καὶ ἡ πεδὴ κολουμένη ἱππασίαν, πολὺ δὲ μᾶλλον καὶ ὁ μεταβάλλεσθαι πρὸς ἱππασίαν. πολλοὶ γὰρ ὀκνηρεῦσιν ἐκφέρειν μὲν ἅμα συμβαίνει ἄδικον γνάθου καὶ πρὸς οἴκους ἐκφορά. δεῖ γε μὴν ἐδέναι καὶ ἐὰν ἀφεθεὶς ἐς τάχος ἀναλαμβάνεται οἷ βραχεῖ, καὶ ἐὰν ἀκροσφέφεσθαι ἐθέλῃ. ἀγαθὸν δὲ μὴ ἄπειρον εἶναι ἐὰν καὶ πλήγῃ ἐλθόντες ἐθέλῃ ὁμοίως πείθεσθαι. ἄχθεσθαι μὲν γοῦν δήπου καὶ οἰκέτης καὶ στράτευμα ἀπειθές· ἴσως δὲ ἀπειθὴς ὁ μόνος ἄχθεται, ἀλλὰ πολλαχοῦ καὶ ὅσα πρὸς πρόσθεν ἀφαπέπεται. ἐπεὶ δὲ πολεμιστήριος ἵππος ὑπεδέξεσθαι ὠνεῖσθαι, λαπτέος πεῖραν ἁπάντων ὅσων πρὸς καὶ ὁ πόλεμος πεῖραν λαμβάνῃ. ἔστι δὲ ταῦτα, πάφρονος ἀφαπιδᾶν, τειχία ὑπερβαίνειν, ἐπ' ὄχθους αὐτοῖσιν, ἀπ' ὄχθων καταλλεσθαι, καὶ πρὸς ἄνωντις δὲ καὶ κατ' πρωνῆς καὶ πολαγιαι ἐλαύνοντα πεῖραν λαμβάνειν. πάντα γὰρ ταῦτα χρὴ πῶ ψυχῶ, ἐὰν κραταιά, χρὴ δ' σῶμα, ἐὰν ὑγιές, βασανίζειν. ἐὰν μέντοι τ' μὴ καλῶς παίνῃ ταῦτα ποιοῦντα ἀρεσκόμενον. πολλοὶ γὰρ δὴ τὸ μὴ δυνάσθαι, ἀλλὰ δὴ τὸ ἀπρόθυμοι εἶναι τοῦτον ἐλλείπουσι. μαλθακοὺς δὲ χρὴ ἐκπονοῦντας καὶ μαλακοὺς ἀπαλλάττειν καλῶς αὐτοῦτα πάντα ποιοῦντα. εἰ δ' ὅλως ὑγιεῖς καὶ μὴ κακοὶ εἶεν, τὰς γε μέντοι ὑποπίας φυλακτέον. οἱ γοῦν ὑπόφοβοι βλαπτοῦσι μὲν τοὺς πολεμίους

sed requiri etiam necesse est. Contrectandæ etiam eæ partes corporis, quas maximè tãgi equus gaudet. Hæ sunt densissimæ pilis, & à quibus molesta depellere ipse nequit. Iubeatur & curator pullum quum traducere per turbam, tum varias ad species & voces admouere. Ex his siquid fortè illum perculerit, ostendere oportebit placando, non sæuiendo, terribile non esse. De pullorum igitur institutione hactenus præcipere imperitioribus satis futurum statui. Posthæc subijciemus ea, quæ tenere debeat, siquis equum iam vectorem parare cogitat, ne circumueniatur à vẽditore. Ac primùm ætas ignoranda non est. Cui enim dẽs qui ætatem notat (Græci γνώμονα vocant) excidit, neque delectat spe, neque reuendibilis est. Sed perspecta ætate, tum videbimus & lupos quo pacto ore, & verticale lorum quo pacto ad aures admittat. Hæc minimè erunt obscura, si coram emtore & applicatum frænum & detractum fuerit. Mox animaduertendum quo pacto suscipiat dorso conscensorem: multi enim equi refutant ea quæ laborem sibi allatura esse intelligunt. Obseruabitur & hoc, vtrum cum equite nõ recusset ab alijs equis digredi: aut si forte propè adsint, an ad hos sese efferre soleat. Reperiuntur etiam qui de mala educatione ex equitationibus recurrunt ad domesticos secessus. Duri quidem oris equos prodit non solùm equitatio illa quasi catenata, quæ πέδη dicitur, sed euidentius etiam mutata subitò equitatio. Nam plerique nolunt excurrere, nisi ita flexus eueniat vt improbior maxilla domum, & ad reditum conuertatur. Neque fugere nos par fuerit, an etiam instigatus ad celeritatem equus citò sustineri, & libenter reuerti soleat. Prodest etiam hoc scire, vtrum extimulatus etiam obtemperet equus. Nam inutilis profectò & famulus & exercitus immorigerus: at equus immorigerus non est inutilis tantummodo, sed sæpenumero proditoris vicem obtinet. Quoniam verò proposuimus bellatoris equi comparationem, faciendum periculum omnium quæ in bello objici consueuere, quæ sunt, fossam transilire, superare vallum, in collem erumpere, de colle desilire. Tentabimus & in cliuos sursum, & per decliuia, & in obliquum agitare equum: ex his enim omnibus deprehenditur & animi fortitudo, & corporis sanitas. Non tamen, siquis forte in his minus placeat, ideo repudiari debebit: multi enim quia inexercitati sint, non quia parum valeant, in illis deficiunt: quos siquis instituat, & assuefaciat atque exerceat, iam & ipsi hæc præstiterint, si quidem sani & non ignaui fuerint. Suspecti igitur prætereantur: qui enim formidolosi sunt, non sinunt a se

a se malum dari hostibus, quinetiam equitem sæpe frustrati in maximas difficultates conijciunt. Sæuitiam etiam equi nouisse debemus, siqua illius vel erga homines, vel alios equos, itemque num implacabilis sit: omnia enim hæc dominis aduersantur. De trectationes autem frænationum & conscensionum, & siqua alia renuat equus, multo melius comperiet, qui post defatigationem iterum illa experiri voluerit, quæ ante equitationem fecerat. Sanè qui post exhaustum laborem non recusant laborare, certum argumentum hi dant præclari animi. Atque, vt dicam breuiter, equus cum bonis pedibus, mansuetus, satisque velox, qui elaborare & posit, neque nolit, in primis quidem morigerus, is scilicet & minimè noxius & maximæ salutis auctor in bello equiti futurus est. Verùm quibus aut propter ignauiam crebra agitatione, aut propter animositatem blandimentis multis atque cura opus est, hi primùm equitis manibus assiduum negotium faciunt, deinde in periculis animum perturbant. Quum verò probatum equum emerit aliquis, domumque deduxerit, eo loci stabulum ædificatum habere expedit vt quamfrequentissime ob oculos domini equus versetur. Ipsius equi veluti conclaue ita construi optimum, vt non magis pabulum de præsepi quàm cibus domini de penu furtò subduci posit. Qui quidem in hoc negligens est, is seipsum (vt ego opinor) negligit: manifestum enim est, in periculis equum corpus domini accipere tamquam depositum. Neque ille locus ideo solùm communiendus est, ne furtò pabulum diminuatur, sed quia etiam, si forte effundatur ab equo, ita cognoscitur. Quod vbi fuerit deprehensum, intelligi potest vel curatione indigere corpus propter humoris abundantiam, aut defessa membra quiete, vel surrepere crithiasin, aut alium quempiam morbum. Sunt autem initio omnia similiter in equo, vt in homine, sanabiliora, quàm quum induruere, & per errorem neglecta sunt. Sed quemadmodum in equis, valetudinis caussa, cibi & exercitiorum diligens habenda est ratio, ita & pedes confirmandi sunt. Stabula quidem humida & læuia, etiam præclaras vngulas corrumpunt. Illa igitur defluxum habebunt ne humida sint: læuitas autem emendabitur defossis coniunctim lapidibus, quorum magnitudo sit vngulis par. Nam inter stlandum quoque talia stabula pedes equorum consolidant. Post hæc curator equum educet vbi destringat. Resoluetur autem de præsæpi post matutinum pabulum equus, vt sit vespertinum illi iucundius. Exteriore quidem parte sui stabulum ita rectissimè se habebit, & pedes equi ampliabit, si rotunda saxa palmari magnitudine, pondere libræ, quàm multa quatuor aut quinque plaustra vehere possint, effusè deiiciantur, & ferro includatur, ne à se discedant. Ac super hæc inductus equus quasi in lapidosa via singulis

ἀφ' ἑαυτῆν ὀκιεῖσι, ἢν δὲ αὐαβαλτην ἐσφιλέν τε πολλάκις μὴ ἐς τὰ χαλεπώτατα ὀχέβαλον. δεῖ δὲ καὶ ἔτινα χαλεπώτητα ἔχει ὁ ἵππος καταμανθάνειν, εἴτε πρὸς ἵππους, εἴτε πρὸς ἀνθρώπους, καὶ εἰ † δυσγαργαλίς γε εἴη. ταῦτα γὰρ ταῦτα χαλεπὰ τοῖς κεκτημένοις γίγνεται. τὰς δέ γε τῆν χαλινώσεων καὶ αὐαβάσεων ἀφκολύσεις καὶ τἆλλα ὀνόματα πολὺ αἰ ἔτι μᾶλλον κατα μαθεῖν τις εἰ πεπονικὼς ἤδη τὸν ἵππον πάλιν πειρῶτο ποιεῖν ταῦτα ὅσα πρὸ τοῦ ἀρξαμένῳ ἱππεύειν. ὅσοι δ' αὖ πεπονικότες ἐκλέγοιεν πάλιν πόνους παραμένειν, ἵνα νεμήσεια τῆ ἔχοντι ταῦτα † κρεῖσσον. ὡς δὲ συνελόντι εἰπεῖν, ὅστις οὖ πους μὴν ἔπη, πρᾷον δὲ, ἀρκοῦντως δὲ ποδώκης, ἐθέλοι δὲ καὶ διώκειν πόνους παραφέρειν, πείθοιτο δὲ μάλιστα, ὅτῳ αὖ εἰκότως ἀλυπότατός τ' εἴη καὶ σωτηριώτατος τοῖς ἀμβάτῃ αὖ τοῖς πολεμικοῖς. οἱ δὲ ἦ ἀπὸ ἐλαχείαν ἐλάσεως πολλῆς δεόμενοι, ἢ, ὅτῳ τὸ ὑπόδυμοι εἶναι, πολλῆς ἀωπείας τε καὶ πλαγιατείας, ἀφολίας μὲν τοῖς χρῶσι τῶν αὐαβάτου παρέχουσιν, ἀθυμίαν δ' αὖ τοῖς κινδυνεύουσι. ὅταν γε μὲν ἀγαθὲς ἵππον ὠρίνται τις, μὴ οἴκοθε ἀναγάγηται, κἀλὸν μὲν αὖ τοιοῦτῳ τὸν οἰκίας πολυσταθμὸν εἶναι ὅπου πολυφάκις ὁ δεσπότης ἅψεται τοῦ ἵππου, ἀγαθὸν δ' ὅτῳ κατεσκεύασται τὸν ἱππῶνα ὥστε μηδὲν μᾶλλον οἷόν τ' εἶναι τὸν τῶ ἵππῳ σῖτον κλαπῆναι ἢ τὸν φάτνης ἢ τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ ταμιείου. ὁδὲ τότε ἀμελῶν ἐμοὶ μὲν ἑαυτῶ δοκεῖ ἀμελεῖν. δῆλον γὰρ ὅτι οὐ τοῖς κινδυνεύουσι τὸ αὐτῶ σῶμα τῷ ἵππῳ ὁ δεσπότης παρακατατίθεται. ἔστι δὲ οὐ μόνον τῶ μὴ κλέπτεσθαι ἕνεκα σῖτον ἀγαθὸς ὁ ἐχυρὸς ἵππων, ἀλλ' ὅτι καὶ ὅταν μὴ ἐκκομίζῃ τὸν σῖτον ὁ ἵππος φανερὸν γίγνεται. τότε δ' ἂν τις αἰσθάνοιτο γιγνώσκοι, ὅτι ἢ τὸ σῶμα ὑπερεμοῦ δεῖται θεραπείας, ἢ κόπῳ οὐόντῳ δέηται ἀναπαύσεως, ἢ κριθίαιος ἢ ἄλλη τις ἀρρωστία γίγνεται. ἔστι δ' ὥσπερ ἀνθρώπῳ ὅτῳ καὶ ἵππῳ ἀρχόμενα ταῦτα βιαιότερα ἢ ἐφθὸν ἂν οἰκείῳ ῥωθῆ τε καὶ ὑγιασθῆ τὰ νοσήματα. ὥσπερ δὲ τῷ ἵππῳ σίτου τε καὶ γυμνασίων ὠφελητέον, ὥσπερ αὖ τὸ σῶμα ἰσχύῃ, ὅτῳ καὶ οὖ ποδὸς ἀσκητέον· τὰ μὲν δίννας ὑγρά τε καὶ λεῖα τῶ σαθμῶν λυμαίνεται μὴ τοῖς δύφυέσιν ὁμαλοῖς· τὰ δὲ, ὡς μὴ ὑγρὰ εἶεν, ἀῤῥῦσα· ὡς ὑμὴ λεῖα, λίθους ἔχοντα καθειρωγμένους πρὸς ἀλλήλους, πραϋλησίους ὁμαλοῖς τὸ μέγεθος. τὰ γὰρ ζυγὸν τοῦτο σαθμὰ μὴ ἀφεσκυότων ἅμα στερεοῖ οὖν πέδας. ἔπειτά γε μὲν τῷ ἱπποκόμῳ ὑγιαίνειν μὴ βίᾳ ἵππου ὅπως φύξῃ, μεταδετέον δὲ μᾶλλον ἀεὶ τοῦ φάτνης, ἵν' ἥδιον ὠδὶ τὸ δεῖπνον ἴῃ. ὡς δ' ἂν αὖ ὃ ἔξω σαθμὸς βέλτιστος εἴη. ὃν τοῦτο καθεύδοντι, εἰ λίθων στρογγύλων ἀμφιτόμων ὅσον μαλίστων ἁμάξας τέτταρας μὴ πωτε χύδην καταβάλλοι πεζιλώσας σιδήρῳ, ὡς αὖ μὴ σκιδνύοιντ. ὠδὶ δὲ τούτων ἕκαστος, ὥσπερ αὖ ὁδῷ λιθοδῃ ἀεὶ μέρος

μέρος τῆ ἡμέρας πορεύοιτο. αὐάγκη δὲ καὶ μαχόμενον καὶ μυωπιζόμενον κεχῆσθαι ταῖς ὁπλαῖς καθάπερ ὅταν βαδίζῃ. καὶ τοὺς χαλίβδινας δὲ τῆν ὁπλῶν οἱ ὅτω κεκτημένοι λίθοι τερεσσοῦσιν. ὡς δὲ πολὺ τῆν ὁπλῶν, ὅπως κατερεῖ ἔσονται, ὅτως μὴ πολὺ τῆν σαρκῶν, ὅπως μαλακαὶ ἔσαι, ὧν μελετᾶσθαι δεῖ. τὰ δ' αὖ τὰ αὐθρώπου τε σάρκα μὴ ἵππου σῶμα ἀπαλύνει. ἵππικὸς δὲ αὖ δοκεῖ εἶναι καὶ τὸν ἱπποκόμον ποιεῖσθαι οἷον πολυθύρᾳ ἃ δεῖ πολὺ τὸν ἵππου πρόσθεν. πρῶτον μὲν οὖν τὸ ὠδιφατυισίας φορβίας ἐπίσασθαι αὐτὸν δεῖ, μή ποτε τὸ ἅμμα ποιεῖσθαι οἷον πολὺ ἡ κεφαλὴ ἀφυπνία. πολλάκις γὰρ κινοῦντος ὁ ἵππος ὠδὶ τῇ φαυτνῃ πρὸ κεφαλοῦ, ἐὰν μὴ ἀσινὴς ἡ φορβιὰ ᾖ τοῖς ὦσι ἔσαι, πολλάκις αὖ ἕλκη ποιοῖη. ἑλκεσθῶσι γε μὲν τούτῃν αὐάγκη τὸν ἵππον καὶ πολὺ τὸ χαλινοῦσθαι καὶ πολὺ τὸ φιλεῖσθαι δυσκολοπόρους εἶναι. ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ τεταχθαι τοῦ ἱπποκόμῳ καθ' ἡμέραν πρὸ τοῦ ἵππου τὸ σκεύασμα τῆ ἵππῳ ἐνφέρῃ ἐς ἓν χωρίον. δεῖ δὲ ποιοῦντα αὐτὸν τ' αὖ ῥᾷστα ἀπαλλαττῆσι, καὶ ἅμα ἂν ἵππου ὠφελοίη. εἰδέναι δὲ χρὴ τὸν ἱπποκόμον καὶ τὸν κακὸν πολιτικὸν εἶναι τοῦ ἵππῳ, μὴ ὅταν ὠδὶ φίλῃξιν ὁ ὅταν ὠδὶ κυλίσηται ὀβάγῃ. καὶ ἀεὶ δὲ ὅπου αὖ ἀχαλίνωτον ἄγῃ, κημοῦ δεῖ. ὁ γὰρ κημὸς ἀναπνεῖν μὲν ὃ κωλύῃ, σάκνῃ δὲ ὃν ἐᾷ, καὶ ὁ ἐπιβαλλόμενος † πολυκέμῳ μᾶλλον ὀβαιρεῖ τῆν ἵππων. μὴ μὲν δεσμὸς ὃν ἵππον αὖθεν τὸν κεφαλῆς δεῖ. ἅπαντα γὰρ ὁπόσα αὖ δυσκολῆ πολὺ τὸ πρόσωπον ὁ ἵππος, ἐκνεύῃ πέφυκεν αὖω. ἐκνεύων γε μὲν ὅτῳ δεδεμένος χαλᾷ μᾶλλον ἢ ἀφιεῖς τὰ δεσμά. ἐπῇσαν δὲ ἡνίχ, ἄρχεσθαι μὲν ἀπὸ τοῦ κεφαλῆς καὶ τοῦ χαίτης· μὴ γὰρ καθαρῶν τῆν ἄνω ὀντῆν μάταιον τὰ κάτω καθαίρειν. ἔπειτα δὲ τῇ μὲν δ' ὅλῳ σώματι πᾶσι τοῖς τοῦ καθάρσεως ὀργανοις ἀνιστάντα δεῖ πῶς τείχα σωθεῖεν πῶς κόνιν τῇ φύσιν τοῦ τειχός, τῆν δ' οὖ τῇ ξυλίνῃ τειχῶν ἄλλῳ μὴ ὀργανῳ δεινὶ δεῖ ἅπτεσθαι, ταῖς δὲ χορδαῖς τείβειν καὶ ἀπαλύνειν ἥπερ φύσει κέκλινται. ἥκιστα γὰρ αὖ βλάπτοι πῶς ἔσαι τὸν ἵππων. ὕδατι δὲ καταπλύνειν πῶς κεφαλῆς χρή. ὁσῴδης γοῦν ἔσαι, εἰ σιδήρῳ ἢ ξύλῳ καθαίροιτο, λυποῖ αἰ ἂν ἵππων. καὶ τὸ προκόμιον δὲ χρὴ ῥαίνειν. καὶ γὰρ αὖται βύμηκες ἔσαι αἱ τείχες ὀρᾶν μὲν οὐ κωλύσοι δ' ἂν ἵππους, ἀκροβολοῦσι δὲ ἀπὸ τῆν ὀφθαλμῶν τὰ λυποῦντα. καὶ † δοκεῖ δὲ οἴεσθαι χρὴ δεδοικέναι ταύτας τὰς τείχας ἵππῳ αὖ τῆν μεγάλην ὥτων ἃ ὄνοι τε καὶ ἡμίονοι ἔδοσαν ἀλεξητήρια πρὸ τῆν ὀμμάτων. καὶ οὐρᾶς δὲ καὶ χαίτῃ πολυόν χρὴ, ἐπεὶ πολὺ αὖ ξῆν δεῖ τὰς τείχας τὰς μὲν οὖ τῇ ὀρᾷ, ὅπως ὠδὶ πολεῖσιν ὀβαινόμενον ἀκροβολῆται ὁ ἵππος τὰ λυποῦντα· τὰς δὲ οὖ τοῦ γαχήλῃ, ὅπως τῷ ἀμβάτῃ ὡς ἀφθονώτατή τ' ἀντίληψις ᾖ. δέδοται δὲ πρὸ θεῶν καὶ ἀλλαίας ἕνεκα ἵππῳ χαίτῃ καὶ προκόμοί τε καὶ οὐραί.

singulis diebus aliquantisper gradiatur. Nam siue destringatur, seu à muscis pungatur, vti vngulis illum non secus quàm si vadat necesse est. Etiam testudinem pedis hoc modo effusi lapides solidant. Sicuti verò firmitatis vngularum, ita & teneritatis oris ratio habenda est. Eædem autem res & hominis carnem & equorum ora molliunt. Mihi etiam hoc videtur equestris viri esse officium, docere curatorem, quomodo equum tractari oporteat: Primùm igitur debebit scire, numquam esse lori eius, quo ad præsepe alligatur equus, astringendum nodum, ea parte capitis in quam verticale frœni applicatur. Quum enim crebrò ad præsepe caput equus moueat, nisi fuerit circa aures verticale innoxium, sæpenumero vlceris caussa existit: his igitur exulceratis, & destrictioni & frænationi equus refragabitur. Vtile etiam imperari curatori vt quotidie stercus equinum & stramenta in vnum locum exportet: hoc enim facto & ipse minus laborabit, & equo consulet. Sciet etiam curator accommodare equo capistrum, quoties vel ad destrictionem, vel ad volutabrum educere volet. Denique quocumque sine fræno ducendus erit, capistrum induetur. Nam hoc respirationem non impedit, & morsibus tamen obstat, atque subitas inuasiones equorum coercet. Alligari equum à capite supernè rectum est: quicquid enim os illius offendit, declinare solet elato capite equus. Id quum facit ita alligatus, magis laxantur quàm dirumpuntur vincula. In destrigendo ordiemur à capite & iuba: nam frustra inferiora nitemur repurgare, si superiora immunda fuerint. Atque ita deinceps per totum corpus, cunctis iis quæ ad repurgandos equos comparata sunt, vtemur, ad pilos erigendos & expellendum puluerem secundum pilorum situm. Sed curator spinæ pilos ne quo attingito, nisi manu, qua illos premat & mulceat sequens situm eorum quo enati sunt: sic enim quasi sedili in equo minimè nocuerit. Caput aqua eluito. nam quum osseum sit, si ferro aut ligno perstringat, molestiam equo obiecerit. Iubam verticalem & ipsam humectare debebit. prolixitas enim horum pilorum non prohibet aspicere equum, ac repellit ea ab oculis quæ molestiam equis afferent. Deos quoque immortales verisimile fit hos pilos esse equis largitos longarum aurium loco, quas ad defensionem oculorum contulere asinis & mulis. Deinde incrementa caudæ & colli pilis procurabuntur, quo longius pertingere cauda; & molesta sibi repellere; quóque plenius adminiculum conscensor habere posit. Contulere autem dij venustatis quoque gratia equis colli & ver-

verticis iubas, itémque caudam: cuius hoc est argumentum, quòd gregales equæ non facilè sustinent congressum asinorum dum coma adest. Itaque omnes ij quibus asinos his admouere cura est: comam equarum detondent. Crura lauari nobis non placet: nam quum nullam habeat vtilitatem, damnosa interim est vngulis quotidiana humectatio. Minus etiam sæpe inferius aluum repurgari oportet, quòd & in primis hoc sit molestum equo, & quo fuerit illa pars mundior, eo plura quæ molestiam exhibeant equo ipsa colligat. Præterea quamuis in hoc elabores, vix eduxeris equum, & mox similis est ijs futurus quos repurgauerit nemo: quapropter hæc omittentur. Crura autem manibus destringi satis fuerit. Hoc demonstrabimus, quemadmodum cum minimo aliquis discrimine suo, & equi præcipuo commodo, facturus esse videatur. nam siquis detergere velit tali situ, vt oculos habeat versos in eam partem, in quam spectat equus, in periculo versabitur ne in faciem sibi equi cum genu tum vngula incutiatur: sin contrà equum propter crus externus iuxta scapulam procumbens defricauerit, neque ipse affligi, & sic cauum pedis, id est, testudinem vngula explicata, repurgare poterit. Atque similiter & posteriora crura repurgantor. Hoc meminerit equi curator, & hæc & alia quibus opus factis, nequaquam ita fieri debere, vt vel contra faciem, vel contra caudam equi accedatur: ideo quòd equus, si vim facere conetur, vtraque illarum partium sui hominis vires vincit: ad latera verò adiens maximè & sibi cauerit, & equum prolixè tractare poterit. Quum produci equum oportebit, sic duci illum vt sequatur, hac de caussa improbatur nobis, quòd hoc pacto ductor sibi minimè prospicere, equus autem omnia patrare possit, quæ voluerit. Neque ita placet duci vt longo loro alligatum sibi illum succedere ductor assuefaciat, propterea quòd equus in vtrumcumque latus obuertere queat improbitatem suam, & conuertere se aduersus ductorem suum. Iam plures si vnà ducantur hoc modo equi, quomodo abstineant mutuis iniurijs? A latere verò duci assuefactus equus, neque homines, neque alios equos facilè læserit, & rectissimè præparatus fuerit ad conscendendum, si quando hoc celeriter fieri oportuerit. Vt autem rectè etiam infrænetur equus, accedito curator primùm ad læuum latus illius, deinde habenas ob caput in summis armis deponat, verticale autem attollens in dextra teneat, ac lupos sinistra admoueat: quos si equus admiserit, applicanda scilicet erunt fræni lora. Sin equus os non aperiat, tenens frænum propinquum dentibus, maximum digitum sinistræ manus inserito maxillis, quo

τεκμήριον δὲ· αἱ μὲν ἀγελαῖαι τῶν ἵππων ὀχ ὁμοίως κομῶσιν, ὃν οὗτος ὦν τῇ ὀχείᾳ ἕως ἂν νομῶσιν. ὃ σῆμα καὶ ἀφροκέρωσι πρὸς τὸ ὀχείαν τὰς ἵππους ἄφαντον ποιοῦσιν οἱ ὀνοβατοῦντες. τὸ γε μὴν τὰ σκελῶν καταλύσιν ἀφαιρεῖσθαι. ὠφελεῖ μὲν οὐδέν, βλαπτεῖ δὲ τὰς ὁπλὰς ἡ καθ' ἑκάστην ἡμέραν βρέξις. καὶ τὸ κατὰ γαστέρα δ' ἄγαν καθαίρεσις μᾶλλον χρή. αὕτη γὰρ λυπεῖ μᾶλλον τὸν ἵππον, ὅσῳ δ' ἂν καθαρώτερα ταῦτα γένηται, βοηθεῖ πλέονα τὰ λυποῦντα ἀπορίζειν κατὰ τὸ γαστέρα. ἵν' δὲ μὴ παύσωμεν λέγοντες τὰς ταῦτα, οὐ φθονεῖ τε ὑγιαίνοντος ὁ ἵππος, καὶ οὐθὲν ὅμοιός ἐστι ζῶσι ἀνακαθάρτοις. ταῦτα μὲν οὖν ἐᾶν χρὴ ἀρκεῖ δ' ἡμῖν τὰ σκελῶν φῆσις αὐτοῖς τοῖς χερσὶ γιγνομένη. δηλοῦμεν δὲ μὴ ξέοντες, ὡς ἂν ἀβλαβέστατα μέν τις ἐκυτῷ, τῷ δ' ἵππῳ ὠφελιμώτατα ᾖ. ἵν' μὲν οὖν εἰς τὸ αὐτὸ βλέπων τῷ ἵππῳ καθαίρῃ, κίνδυνον μὴ τῷ γόνατι μὴ τῇ ὁπλῇ ἐς πρόσωπον πληγῶσαι. ἵν' δὲ αὐτία τοῦ ἵππου ὁρῶν μὴ ἔξω τῶν σκελῶν, ὅταν καθαίρῃ, κίνδυνον ὁμοπλάτιον καθίζων ἀφεῖναι, ὅτῳ πάντα μὴ αὖ ὀδεῖν, δίωκτο δ' ἂν μὴ πλὴν χειλιδόνα τῷ ἵππῳ θερμοτάτην αἰσθάνεσθαι τὸν ὁπλῖ. ὡς δ' αὕτως μὴ τὰ ὄπισθεν σκέλη καθαίρετω. εἰδέναι δὲ χρὴ δὴν πολὺ τὸν ἵππον ὅτι μὴ ταῦτα μὴ τἄλλα πάντα ὅσα πράττεται δεῖ, ὡς ἥκιστα χρὴ τὸ πόδα τε μὴ ὀρᾶν ποιήσαντα προσιέναι. ἵν' δὲ ἵππι χειρὶ ἀδικεῖν κατ' ἀμφότερα ταῦτα, κρείττων ὁ ἵππων αὐθρώπου· ἐν πλαγίῳ δ' ἂν τις προσιὼν, ἀβλαβέστατα μὲν ἑαυτῷ, πλεῖστα δ' ἂν ὠφελοῖτο ὑπὸ τοῦ ἵππου. ἐπὶ δὲ ταῦτα αὖ λέγομεν. ξέεσι μὲν χρὴ τῷ ἵππῳ κατ' ὀποτέραν βέλτιον τὰ πλαγίων καθαίρειν, ἔξεστι δ' ἀναστρεφόμενον αὐτὸν γίγνεσθαι τῷ ἄγοντι. ἀθρόοι δὴ ἵπποι πῶς ἂν ποτε ἀνήλωσαν διώκοντες ἀπέχεσθαι ὅτως ἀγόμενοι; ἐκ πλαγίου δ' ἵππος ἐναντιούμενος πράγεται, ἥκιστα μὲν ἂν μὴ ἵππος μὴ ἀνθρώπους διώκειν ἂν καθαίρειν, καίπερ ἀσκευασμένος τῷ ἀναβάτῃ εἶναι καὶ εἰπόντε ὦ τάχ' ἀναβῆναι δεκόμενον. ἵνα δὲ ὁ ἵππος μὴ δι' ἀχαλινὸν ὀρθῶς ἐμβάλῃ, πρῶτον μὲν προσίτω κατὰ τὰ ἀριστερὰ τῶν ἵππων, ἔπειτα τὰς μὲν ἡνίας πολὺ χαλάσας πρὸς τῷ κεφαλῷ, καταθέτω ὠδὶ τῇ ἀκρωμίᾳ· τῷ δὲ κορυφαίαν τῇ δεξιᾷ αἰρέτω, τὸ δὲ στόμιον τῇ ἀριστερᾷ προσφερέτω. καὶ μὲν δὴ καὶ, φιλονόητον ποιεῖσθαι δεῖ δι' ἀχαλινὸν τὸν μέγαν δακτύλιον τῶν ἀριστερᾶς χειρὸς εἰς τὸν γναθμὸν τῷ ἵππῳ ποιῆσαι.

quo facto plerique ὸs pandunt. Sed si ne sic quidem frænum receperit equus, tum labrum ille vrgeat ante dẽrem qui caninus appellatur: ac paucissimi, quum hoc fit, non admittunt frænum. Præcipiatur & hoc curatori, primùm, ne vmquam habeas attrahat equum, ita enim durum os redditur. Deinde vt à buccis conueniente spatio distet frænum: nam quum illas premit, callum solet obducere, ita sensus retunditur. Quum autem longius dependet vsque ad summum os, potestas tum fit equo, si frænum momorderit, minus parendi domino. In his acrem esse curatorem non minus quàm vlla in alia re elaborare conuenit. Tantum enim momenti in hoc est situm, libenter vt equus frænum admittat, vt siquis omnino reijciat, is nulli vsui esse censendus sit. Quòd si curator non solùm quum ad laborem equus, sed etiam quum ad pabulum ducetur, & de agitatione domum reducetur, frænum illi inducrit, nimirum iam vltro appetet statim vbi hoc offerri sibi viderit. Bonum & hoc, tenere curatorem imponendi in equum sessoris Persicum morem, vt quum ipse dominus in morbo & senecta habeat à quo in equum facile imponatur, tum alteri, cui gratificari voluerit, copiam illius facere possit. Ne autem iracundè tractetur equus, vtilissima est doctrina atque institutio in re equestri. Nam ira nihil prouidet: itaque ea designat plerumque quorum pœnitentia necessariò est comes. Equus siquid forte suspicatus accedere aliquopiam nollet, demonstrandum illi quòd ea quæ aduersetur, fugienda non sint: hoc quidem planè equo animoso. Sin erit timidior, contrectabimus id quod ei horribile apparet, & leniter eodem ipsum addecemus. Qui verò verberibus adigunt, plus timoris incutiunt equis. nam quia tum malè mulctantur, huius etiam ea quæ suspicione suà refugiunt, causssam esse arbitrantur. Postquam curator ad sessorem adduxerit equum, ita illum scire summittere vt facilis sit conscensio, haud reprehendimus: ipsi tamen equiti hoc agendum esse censemus, etiam equo se non præbente, vt possit conscendere. Sæpe enim alienus equus obijcitur, & idem minister sæpenumero diuersis inseruit. Vbi verò equum conscendendum acceperit eques, nunc deinceps perscribemus quid facere ille debeat, vt maximè tam sibi quàm equo in re equestri consulat. Primùm de fræni parte inferiore, seu etiam de annulo bullá ve huius religatum * lorum ductorium aptè sinistra manu prehendet, ea laxitate vt neque si insurgens, pilisq; auribus vicinis inhærens, neque si de hasta saltu conscensurus est, conuellat equum. Dextra capiet habenas depositas in summis armis vnà cum iuba, ne scilicet vllo pacto conuellat habenis os equi. Postquam se alleuarit ad conscensionem, tum

* ρυταγωγὸν uno uerbo Græcis est.

igitur sinistra quidem librato corpus, dextra verò intensa subleuet ipse sese. Huiusmodi conscensio etiam à tergo omnem deformitatis aspectum excluserit. Conscendet autem crure incuruato, neque genu dorso equi impinget, sed in latus dextrum tibiam trajiciet. Vbi verò iam circumactum pedem applicuerit, tum deinde & natibus resideat super equo. Quòd si forte eques sinistra manu ducet equum quum gestet dextra hastam, equidem censeo vtile esse vsum ille sibi vt paret etiam à dextro latere conscendendi. Neque vlla alia ad hoc scientia opus quàm quæ dextra paulo antè exequebatur, ea vt sinistrà agat: & contrà quæ sinistra, vt tum dextra. Hæc ideò laudatur à nobis conscendendi ratio quòd simul ac conscenderit eques, paratus mox est ad omnia, si quod forte ingruat subitum certamen hostibus irruentibus. Verum vbi iá resederit siue super nudo equo, seu etiam in ephippio, non laudatur quasi curulis quædam sessio, sed vt cruribus diuaricatis maximè rectitudo custodiatur: sic enim & feminibus firmius adhæserit equo, ac erectus validius & coniecerit iaculum, & ictum, si res poscat, intulerit ab equo. Hoc etiam studendum, tibiæ vnà cum pedibus vt remissæ sub genibus dependeant: in rigiditate enim si crus aliquopiam impegerit, nõ absfuturum sit periculum ne frangatur: fluxa verò tibia facilè cesserit offendentibus, neque femur tamen demutauerit. Curabit & hoc eques, vt truncus quoque, id est, ea corporis pars, quæ est supra coxas, quasi ad fluxum quemdam agilitatis compósita sit: hoc enim modo & efficacior fuerit, & minus, si quis detrahere aut impellere conetur, subsultarit. Quum iam resederit, vt tum consistat placidè equus institutus esse debet, dum attrahat eques, si quid forte oportet, & habenas coæquet, et hastam adaptet. Tum deinde brachium læuum lateri adponito, qui habitus equitis est elegantissimus, & robur manui addit. Habenæ laudantur æquales, non fragiles, neque labricæ, neque crassæ: etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi vt queat. Signo dato vt equus progrediatur: fiat hoc initio pedetentim, ita minimè turbabitur. Habenæ, si flexibilior fuerit equus, attolluntor manibus paulo altius: sin caput protendet, premuntor: sic enim forma reddetur venustissima. Post hæc si suo proprio gressu perget, absque minima molestia corpus quasi lentescet, & equus libentissimè ad cursuram conuertetur atque incitabitur. Hìc quum opinio sit à læua parte initium facere pulcrius esse, ita hinc potissimùm incipietur, si gressum post conscensionem dextrum mouente equo, tunc signum detur ad cursuram: ita enim ille sublaturus læuum, ab eo principium fecerit cursus: quúmque ad sinistram conuertetur, sic etiam flexuram incipiet. Fit enim vt equus, si conuertatur in dextram, dex-

τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἀνιμάτω δ' σῶμα, πλὴν δὲ δεξιᾶ ἐκτεινόν (ὡς εὐπαρέτω ἔσεσθαι), ὅτῳ μὴ ἀναβαίνων δόξει ὅσιόν τι αἰσχρὸν ἰδεῖν· συγκεκαμμένῳ δὲ τῷ σκέλει, καὶ μήτε δι' γόνυ ὠθεῖ πλὴν ῥάχιν τοῦ ἵππου πιθέτω, δλλ' ὑπερβασάτω ὠθεῖ τὰς δεξιὰς πλευρὰς πλὴν κνήμην. ὁταν δὲ εὐσεισάμενος τὸν πόδα, τότε καὶ τὸ λοιπὸν καταθέτω ὠθεῖ δι' ἵππου. ὧν δὲ τύχῃ ὁ ἱππεὺς τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἄρτων δι' ἵππου, τῇ δ' δεξιᾷ δι' δόρυ ἔχων, ἀγαθὸν μὲν ἡμῖν δοκεῖ εἶναι δι' ὃ ἐκ τοῦ δεξιῶν μελετᾶσθαι αὐτὰ πάντα. μαθεῖν δ' ὀφείλει δεῖ ἄλλο ἢ ἃ μὲν τότε ζῶς δεξιοῖς τῷ σώματι ἐποίει, ζῶς ἀριστεροῖς ποιεῖν· ἃ δὲ τότε ζῶς ἀριστεροῖς, ζῶς δεξιοῖς. τότε δ' ἕνεκα καὶ πάντων ἐπαινέσομεν πλὴν αἰάβασιν, ὅτι ἅμα τε αἰαβεβηκὼς αὖ εἴη καὶ κατεσκευασμένῳ πάντα, εἴπερ δέοι ἰθαίφνης πρὸς πολεμίους ἀπωτέρω ἐλαύνειν. ἐπεὶ δ' αὖ γε μὴν καθίζηται ἐάν τε ὠθεῖ φίλος, ἐάν τε ὠθεῖ τῷ ἐφιππίῳ, ὃ πλὴν ὥσπερ ὠθεῖ τῷ δι' ἀρχῆς ἔσῳαν ἐπαινέσομεν, δλλὰ πλὴν ὥσπερ ὀρθῶς ἂν διαβεβηκὼς εἴη ζῶν σκελοῖν. ζῶν τε γὰρ μηροῖν ὅτως ἂν ἕδρα ἧσται μᾶλλον τοῦ ἵππου. καὶ ὀρθὸς ὤν, ἐρέμνως ἑστηκὼς ἂν δύναιτο καὶ ἀκοντίζοι καὶ παταξαι ἀπὸ τοῦ ἵππου, εἰ δέοι. χρὴ δὲ καὶ χαλαζᾶν ἀπὸ τοῦ γόνατος ἀφεῖσθαι πλὴν κνήμης σῳ ζῶν ποδί. σκληρὸν μὲν γὰρ ἔχων δ' σκέλος ἐπροσκόψειέ τῳ, προσπεκλασμένῳ δ' αὖ εἴη· ὑγρὸν δὲ δοὰ ἡ κνήμη, ἔστι καὶ προσπίπτοι αὐτῇ, ὑπείκοι αὖ, καὶ τὸ μηρὸν δὲ ἐν μετακινοίη. δεῖ δ' τὸ ἱππία μὴ τὸ αὖωθεν τὸ ἑαυτοῦ ἰσχίον σῶμα ὡς ὑγρότατον ἐθίζειν εἶναι. οὕτω γὰρ αὖ ποιεῖν ἔτι μᾶλλον δύναιτο, καὶ, εἴ ἕλκοι τις αὐτὸν ἢ ὠθοίη, ἧττον αὖ σφάλλοιτο. ἐπειδὰν γε μὴν καθίζηται, πρῶτον μὲν ἀρεμὲν δεῖ διδάσκειν τὸν ἵππον, ἕως αὖ καὶ ἵππος ἵστηται ὧδι στέντα, καὶ ὧδίας ἰσάσηται, καὶ δόρυ λαβεῖν ἕως αὖ εὐφορώτατον εἴη. ἔπειτα δὲ ἐχέτω τὸν ἀριστερὸν βραχίονα πρὸς ταῖς πλευραῖς. ὅτῳ γὰρ εὐσαλέστατος τε ὁ ἵππεὺς ἔσται, καὶ ἡ χεὶρ ἐγκρατεστάτη. ἥνιάς γε μὴν ἐπαινέσομεν ὁμοίας ἴσας τε εἶσι καὶ μὴ ἀσθενεῖς μηδὲ ὀἰσθήσαι, μηδὲ παχείας· ἵππα καὶ τὸ δόρυ, ὅταν δέῃ, ὁ ἐχέσθαι ἡ χεὶρ εὐώπιον. ὅταν δὲ προέλθειν σημαίνῃ τῷ ἵππῳ, βάδ' ἴω μὲν ἀρχέσθω ὅτι ὡς ἀταραχώτατον. ὧδε ὀχείτω δὲ, ὧδε μὲν † κεφαλοφορώτερος ἡ ὁ ἵππος, αὐωτρόπω τοῖς χεῖ κυφαγωγίσιν· ὧδε δὲ μᾶλλον αἰάκεκυφὼς, κατωτρόπα. ὅτῳ γε αὖ μάλιστα κοσμοίη δ' σῶμα. μεθὲ δὲ ταῦτα τὸν αὐτοφυῆ διαστροχάζοντα, διαχαλάσθ' αὖ ἀλυσσώτατα δ' σῶμα, ὡς ἐς τὸ ὧδε ἀβδοφορεῖν ἥδιστ' αὖ ἀφικνοῖτο. ἐπειδὴ πρὸ μὴ ἀπὸ τῆν ἀριστερῶν ἄρχεσθ' εὐδοκιμώτερον, ὧδ' αὖ μάλιστα ἀπὸ τούτων ἀρξοιτο, εἰ διαστροχάζοι· ὃ μὲν ὀσφυτεαναβαίνοι τῷ δεξιῷ, τότε ὁμαλοίνοι τῷ ἵππῳ τῷ ὧδε ἀβδοφορεῖν. τὸ δ' ἀριστερὸν μέλλον αἴρεσθαι ἐν τούτῳ ἂν ἀρξαῖτο μὴ ὁπότε ὧδε τὰ εὐώνυμα ἀναρρέφοι, τότε μὴ τὸν ἱππικὸν χορεὸς ἂν ἀρχοῖτο. μὴ δ' πέφυκεν ὁ ἵππος ἐς δ', τὰ δεξιὰ ῥεφόμενος, ζῶς

ζῶς δεξιοῖς ἀφηγεῖσθαι· ἐς εὐώνυμα δέ, ζῶς ἀριστεροῖς. ἱππασίαν δ' ἐπαινέσομεν πλὴν ἐπὶ δλον καλλίλιν· ἐπ' ἀμφοτέρας δὲ τὰς γνάθους στρέφεσθαι ἐθίζειν. καὶ τὸ μεταβάλλεσθαι δὲ πλὴν ἱππασίαν ἀγαθὸν, ἵνα ἀμφότεραι αἱ γνάθοι καθ' ἑκάτερον τῆς ἱππασίας ἰσάζωνται. ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ πλὴν ἑτερομήκη πέδιλον μᾶλλον τὸν κυκλοτερῆ. ἥδιον μὲν γὰρ ὅτως αἰαστρέφοιτο ὁ ἵππος, ἥδη δὲ πλήρης ὢν τοῦ οὐθέος, καὶ τό, τε ὀρθοστροφεῖν καὶ δ' ἀκρακάμπτειν ἅμα μελετῶν αὖ. δεῖ δὲ καὶ συλλαμβάνειν αὖ ταῖς στροφαῖς. οὐ γὰρ ῥᾴδιον τῷ ἵππῳ οὐ δ' ἀσφαλὲς αὖ τῷ ταχεῖ ὄντα κάμπτεσθαι αὖ μικρῷ, δλλωστε καὶ ἀπὸ κρημνοῦ ἢ ὀλισθηροῦ ἢ τοῦ χωρίου. ὅταν γε μὴν συλλαμβάνειν, ὡς ἥκιστα μὲν χρὴ δι' ἵππου πλαγιοῦσθαι τῷ χαλινῷ, ὡς ἥκιστα δ' αὐτὸν πλαγιοῦσθαι. εἰ δὲ μή, οὐ χρὴ εὐδένα ὅτι μικρὰ πρόφασις ἀρκέσει κεῖσθαι καὶ αὐτὸν καὶ τὸν ἵππον. ἐπειδὰν γε μὴν ἐκ τῆς στροφῆς εὖ δ' οὐθὺ βλέπῃ ὁ ἵππος, αὖ τότῳ πρὸς τὸ θᾶττον αὖ δι' ἵππου. δῆλον δ' ὅτι μὴ αὖ ζῶς πολεμίοις αἱ στροφαί εἰσιν † ἢ τῷ διώκειν ἢ τ' ἀπεχωρᾶν ἕνεκα· ἀγαθὸν δὲ καὶ στροφέα ταχυώτην μελέτην. ὅταν δὲ ἱκανῶς ἥδη δοκῇ τὸ γυμνάσιον ζῶν ἵππῳ ἔχειν, ἀγαθὸν μὴ διαπαύσαντα ἐρεμῆσαι ἰθαίφνης ἐς δ' τάχιστον· καὶ ἀρ' ἵππων μὲν τοιμὲν πρὸς ἵππον, μὴ ἐν τῷ ταχέως αὖ ὡς ἐγγυτάτω ἡγεμίζειν, καὶ ἐν τῷ ἐστάναι δὲ στρέφοντα δεῖ πάλιν ἐρεμᾶν. πρόδηλον δὲ ὅτι ἔσαι ποτὲ ὅτε ἑκατέρου τούτων δέησεν. ὅταν γε μὲν καταβαίνῃ ἥδη καιρὸς ἦ, μήτε οὐ ἵπποις ποτὲ καταβαίνειν, μήτε πρὸς σύσασιν αὐθρώπων, μήτε ἔξω τῆς ἱππασίας, δλλ' ὅπερ μὴ ζωνεῖν αἰαγκάζειν ζὸ ἵππος, οὐ ταῦθα μὴ τῆς ῥᾳστώνης τυγχανέτω. ἐπειδὴ πρὸ ὀσῖν ὅσον τ' ἐχεῖν δέησεν τὸν ἵππον καὶ πλανᾶν καὶ ὄρθια μὴ πλαγία, ἔστι δ' ὅπερ μὴ ἐμπηδᾶν, ἔνθα δὲ καὶ καθίλλεσθαι. μὴ ταῦτα πάντα διδάσκειν τε δεῖ ζῶ μελετᾶν μὴ αὖ δι' ἵππου. ὅτῳ δ' αὖ σωτῆροί τε εἶεν δλλήλοις, μὴ χρησιμώτεροι αὖ δοκοῖεν εἶναι. εἰ δέ τις διλογεῖν ἡμᾶς οἴεται ὅτι πολὺ τὴν αὐτὴν λέγομεν νῦν τε καὶ πρόσθεν, ἃ διλογία ταῦτά ὀστίν. ὅτε μὲν γὰρ ἐωνεῖτο, ὡφελᾶσθαι ἐπελθόμενος εἰ δύναιτο ὁ ἵππος· ταῦτα ποιεῖν· νῦν δὲ διδάσκειν φαμὲν χρῆναι δι' ἑαυτοῦ, καὶ γεάφομεν ὡς δεῖ διδάσκειν. δι' ἃ μὲν γὰρ πάντα πασιν ἄπειρον τὸν σχοπὴν λαβόντα δεῖ τοῦ ἀγωγέως καταβεβλημένου προσβαλοῦσι αὖτον πλὴν τάφρον· ἔπειτα δ' ὑπερθεῖν δεῖ ζῶ ἀγωγεῖ ὡς διαλλήσων. ὧδε δὲ μὴ ἐθέλῃ, ἔχοντις μάστιγα ἢ ῥάβδον ἐμβαλέτω ὡς ἰσχυρότατα· καὶ ὅτως ὑπεραλεῖται οὐ δι' μέτρον, δλλὰ πολὺ πλεῖον τοῦ καιροῦ· καὶ δι' λοιπὸν ἐδὲν δέησεν πάλιν, δλλ' ὧδε μόνον ἴδῃ ὅπως θοί τινα ἐπελθόντα, ἐλεῖν. ἐπειδὰν δὲ ὅτῳ διαπεδᾶν ἐθισθῇ, μὴ αὖ βεβηκὼς ἐπαγέτω δ' μὲν πρῶτον μικρᾶς, ἔπειτα δὲ καὶ μείζους. ὅταν δὲ μέλλῃ πεδᾶν, παυσά-

dextris etiam partibus procedat: in sinistram verò læuis. Agitationem autem in primis probamus eam quæ πέδη appellatur, quoniam ambas buccas ad conuersionem assuefacit. Est & hoc bonum, agitationem ipsam mutare, vt equi buccæ in vtrisque exæquentur. Nos etiam extensiorem illam catenam agitationis, gyratæ præferimus: nam in hac libentius & conuerti se equus saturiam procursionis, & simul ad directum cursum, simul ad flexus assuefieri patietur. Sed in flexibus attrahendi equi sunt: neque enim facile est, neque periculo caret, equum concitatum statim circumagere, præsertim loco salebroso aut lubrico. Quum autem attraxerit quantum fieri potest breuissimè, eques non tam se quàm equum fræno obliquabit: sin aliter fecerit, sciat leuissima de causa fieri posse vt vnà cum equo corruat. Verùm vbi iam post flexum directè prospiciet equus, ibi ad celeritatem instigãdus erit. Nam obscurum non est, in prælijs quoque flexus vsurpari, cùm insequendi hostem, tum se recipiendi gratia: quare expedit ad celeritatem post flexum assuefacere equos. Iam verò posteaquam satis est se exercitij videbitur, profuerit tum & post quietem repente incitare equum, cùm aduersum ab alijs equis, tum ad illos conuersum: itémque de celeritate statim reprimere, necnon consistere eum pati, & mox flectere ac incitare: non enim dubium quin veturum tempus sit quo ambobus illis opus fuerit. Quum descendendum erit, cauebitur ne hoc fiat vel inter equos vel in hominum cœtu, vel extra agitationis spacia: sed quo in loco defatigari cogitur, eo scilicet in loco & requies equo contingat. Quoniam autem accidit vt interdum equo currendum sit per loca decliuia, & montana atque denexa, alicubi etiam transilire, alicunde exilire, aliquò desilire equum vt oporteat, ideo ad illa prorsus omnia cùm se eques, tùm equum instituet ac assuefaciet: hoc enim pacto alter alteri & saluti & vsui fuerit. Quòd si quis eadem iterum commemorare nos arbitratur, qui antè dicta repetamus, si is intelligat nõ esse in his, vt ita appellẽ, biloquium: supra enim in emptione præcepimus de periculo faciendo, vtrum hæc facere equus sciret: nũc dicimus quòd suum quisque equum illa docere debeat; & quæ in eo ipso sequenda sint perscribimus. Qui igitur nactus est equum omnino imperitum saltuum, is vacuum illum, præhenso loro ductorio, transgressus fossam prior attrahito ad saltum. Quòd si ille renitatur, à tergo aliquis flagrum aut virgam summis viribus incutiat, ita transiliet non solùm illud spatium, sed lõgius etiam quàm debuisset, & in posterum non expectabit verbera, sed vbi senserit modò ponè accedere aliquem, statim saliet. Quum vacuum assueferis, ita etiam agitabis conscensum, primùm quidem trans minores fossas, mox etiam latiores. In conatu autem saliendi

subdes calcaria, itidemq; & quum subsilirè & quum desilire volueris calcaria subdito: toto enim corpore in omnibus his annitens equus faciet illa ita magis vt cùm ipse tum eques in tuto sint quàm si posteriore parte sui quasi deficeret, vel in transiliendo, vel in erumpendo, vel in desiliendo. Ad decliuia primùm leniori in solo equos assuefieri conuenit. Ita tandem assuefacti, libentius per decliuia quàm recto cursu ferentur. Nam quod quidam verentur, ne si per decliuia incitentur equi, armos rumpant, neminem debet terrere, qui cognouerit & Persas & Vniuersos Odrysas cursu per decliuia certantes, nihilominus habere sanos equos quàm Græcos. Neque omittemus [perscribere] quem se ad hæc omnia sessor præbere debeat. Ad primum enim ille equi impetum proclinator: ita minimè equus tergiuersabitur, aut eques succutietur, statimq; reprimens equum, resupinator, ita minimè ipse iactabitur. In traiectu fossæ, & cliui ascensu, non fuerit inconsuetum iubam tenere, ne simul & loco & fræno grauetur equus: sin per decliue agetur, & resupinator eques, & equum sustineto fræno, ne præceps vterque deorsum feratur. Præterea danda opera vt alijs atque alijs in locis, itémque modò longæ, modò breues equitationes fiant. minus enim hæc odiosa equis sunt, quàm si semper ijsdem locis & eodem modo agerentur. Sed quia & diuersa per loca equitem incitato cursu ruentem, continere equum, & ex equo armis commodè vti posse decet, sicubi idonea regio & ferarum copia fuerit, non reprehenditur exercitatio venationum. Sed vbi hæc desiderantur, vtile exercitium & hoc, si duo equites ex conuento inter se per diuersa loca fugiant ac persequantur, ita vt fugiens auersam hastam teneat, persequens verò rotundatis iaculis & similis modi hasta instet: & de spatio, quod iaculo satis, iaculum in illum conijciat: déque eo quod hastæ satis sit, hasta feriat. In conflictibus prodest attractum aduersarium derepente protrudere: hæc enim ratio prosternendi. Sed & hoc rectè fit, equum contra attrahentem insligare: hoc enim pacto is quem alius diripere conatur, illum citius deiecerit quàm ipse deciderit. Iam si accidat vt collatis castris cum hostibus, alteri alteros quidem vsque ad hostium stationes insequantur, refugiant autem inde vsque ad suas: hîc scire atque meminisse proderit, quum hostes fugiant, & inter suos aliquis insequatur, tum vt conuerso equo præcipitem in cursum in primis suorum vrgeat hostes, & laudari & periculo carere. Vbi verò ad ipsos ventum fuerit, ibi vt in potestate equum habeat: nam hoc pacto, id

πιεσαι τω αὐχένι τῷ μύωπι. ὥσαύτως δὲ καὶ ἀναπηδᾶν καὶ διαπηδᾶν διδάσκων παύσατο τῷ μύωπι. ἀθρόα γὰρ ὅλῳ σώματι ταῦτα ποιῶν, καὶ ἑαυτῷ ὁ ἵππος καὶ τῷ ἀναβάτῃ ἀσφαλέστερος ποιήσει μᾶλλον ἢ αὖ ἔξω ἐπῇ τὰ ὄπισθεν ἢ ἐμπηδῶν, ἢ ἀπορέων, ἢ καθαλλόμενος. ἐὰν γε μὴν τὸ κατάντες πρῶτον χρὴ οὐ μάλα κατὰ χωρίον διδάσκειν· καὶ τελευτᾷ, ἐπειδὰν δοκῇ ἐθισθῆναι, πολὺ ἥδιον τὸ πρανὲς τοῦ ὀρθίου διαμεῖναι. ἃ δὴ φοβοῦνταί τινες μὴ ἀπορρήγνυνται ὧν ὦμοι κατὰ τὰ πρανῆ ἐλαυνόμενοι, διαῤῥήγνυσθαι μαθόντος ὅτι σῴζεται ὁ ὀρθούμενος ἀπαντες τὰ κατάντη ἀμείνω μένει, ἐδέη ἧττον τῶν ἑλκόντων ὑγιεῖς τοὺς ἵππους ἔχουσι. πῶς δὲ καὶ οὐ δεῖ ὅπως δεῖ ἀναβαίνειν ὑπηρετεῖν δεῖ πρὸς ἕκαστα τούτων. χρὴ δὴ ὀρωῦντος μὲν ὑπαίφνης ἵππου πρόσθεν (ἧττον γὰρ ἂν καὶ ὑποδύοι ὁ ἵππος, καὶ ἀναβαίνοι δεῖ ἀναβαίνειν) ὡς μικρῷ δὲ ἀναλαμβανομένου, ἀναστήτω· ἧττον γὰρ ἂν αὖ κάθοιτο. πάφρον δὲ διαλαμβάνειν, ὡς μὴ ὁ ἵππος τε χωρίῳ ἅμα καὶ τῷ χαλινῷ βαρυήται. ἐς γε μὴν τὸ πρανὲς, καὶ ἑαυτὸν ὑπάστεον, καὶ τὸ ἵππου αὖ τιλητίον τῷ χαλινῷ, ὡς μὴ προπετῶς ἐς τὸ κάταντες μήτε αὐτὸς μήτε ὁ ἵππος φέρηται. ὀρθὸς δ' ἔχειν καὶ τὸ ἄλλοτε μὲν ὡς ἄλλοις τόποις, ἄλλοτε δὲ μακρὰς, ἄλλοτε δὲ βραχείας τὰς ἱππασίας ποιεῖσθαι. ἀμείνω γὰρ καὶ ταῦτα τῷ ἵππῳ τὸ ἀεὶ ὡσαύτως τόποις καὶ ὁμοίως τὰς ἱππασίας ποιεῖσθαι. ἐπεὶ ὅ γε δεῖ ὡς παιδίοις τὰ χωρία τὸν ἵππον αἰὰ κράτος ἐλαύνοντα ἔποχον ἔχειν, μὴ ἀρὰ τὸ ἵππου οἷς ὅσοις καλῶς διώκαζ χρῆναζ, ὅπου μὲν δεῖ χωρία ὑπὸ τῆς ἵππου ἀσφάλεια, ἀμεμπτὸν ἡ σὺν ἡσυχίᾳ μελέτη τοῦ ἱππικοῦ· ὅσου δὲ τούτων μὴ ὑπάρχει, ἀγαθὴ ἄσκησις καὶ ὧν δύο ἵππων σωτηρία, ὁ μὲν φθάνων ὑπὸ τὸν ἵππου τὰ ὄπισθεν χωρία, καὶ τὸ δίωκον εἰς τοὐναντίον μεταβαλόμενος· ὑπὸ δὲ διώκει, ἐσφαιρωμένα τε ἔχων ἀκόντια καὶ δίκην ὡσαύτως ἐπαγματευόμενος. καὶ ὅπου μὲν αὖ ἐς ἀκόντιον ἀφικνῆται, ἀκοντίζη τὸν φθάνοντα τοῖς σφαιρωτοῖς· ὅσον δ' αὖ ἐς δίκτυον πλησίον, παίειν τὸν ἁλισκόμενον. ἀναλαβὼν δὲ, κἂν ποτε συμπέσωσιν, ἑλκύσαντος ἐφ' ἑαυτὸν ἐν τῷ πολέμιον, ὑπαίφνης ἀπῶσαι· ῥᾷστον γὰρ καταβλητικόν. ὀρθῶς δὲ ἔχειν καὶ τὸ ἑλκόμενον ἐπιλαύνειν τὸν ἵππον. ῥᾷστον γὰρ ποιῶν ὁ ἑλκόμενον καταβάλοι αὖ μᾶλλον ἂν ἕλκοντα ἢ καταπέσοι. ὧν δέ ποτε καὶ σφαδάσειέν τι αὐτῶν ἀηθιζόμενα αὐθιπτοῦσιν ἀλλήλοις, μὴ διώκωσι μέχρι τοῦ πολεμίας φάλαγγος ἐὰν ἀναντίας, φεύγοντι ὑπὸ μέχρι τοῦ φιλίας, ἀγαθὸν μὴ αὐτοῦσι ἐπίσασθαι ὅτι ἐὰς μὲν αὖ πρὸς ἐὸν φίλους τὸν ἥ, κελεύει καὶ ἀσφαλὲς τὸ εὖ πρόσθοις ὑπὸ ἐπὶ ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντα ἔποχον ἔχειν. ὅτω γε αὖ, ὡς*

id quod res docet maximis damnis hostes quisq; suos affecerit, ipse ab illis quum minimè lædi possit. Ac dij quidem hoc concessere hominibus, alios vt doceant oratione, quo facto opus sit: at equũ oratione quidem instruxerit nemo: sin quum ille sese ex animi tui sententia gesserit, vicissim ei gratificere, in detrectantem verò imperium animaduertas, facilè didicerit facere quæ debeat, ea facere ad arbitrium tuum. Atque hoc quidè dicitur paucis verbis, sed tota in re equestri præstari oportet. Nam & fræna libentius admittet is cui post frænationem bene aliquid feceris: & transiliet et exultabit, inque alijs omnibus obsequetur, si postquã fecerit imperata, sperabit requietem. Atq; hactenus quidem ea exposuimus quibus obseruatis non facilè decipiatur neque pulli neque equi emptor. Itémque in vsu non corrumpatur equus: tum si producendus ille sit, ita vt producatur ne desit quicquam, quo in bello opus equiti esse videatur. Nunc verò tempus (vt opinor) fuerit demonstrare, si cui forte oblatus sit ferocior aut ignauior iusto equus, quo pacto vtroque recte vti queat. Primùm igitur sciendum ferociam in equo similem esse iracundiæ hominũ. Vt igitur non irritantur facilè quibus nihil neque dicitur neq; fit quo offendantur: ita & ferociorem equum minimè commouerit is qui non læserit. Quapropter statim in conscendendo prouidendum ne conscensor molestus sit equo. Quum autem in equo cõsessum fuerit, acquiescendum plusculum temporis quàm alioquin fieri solet, atque ita agendus equus quam blandissimo imperio: ac mox lentissimis à gradibus initio facto, ad celeritatem adigetur: inter quæ vix sentiet ille incitationem. Imperio autem repetino equus ferocior, itidem vt homo, perturbatur animo, siue quid tum aspexit subitò, seu audiuit, seu etiam patitur. Quare hoc non ignorabimus, repentina omnia in equis perturbationes efficere. Verùm si incitatum ad celeritatem continere ferociorem in cursu volueris, non attrahes de repente, sed placidè adduces frænum, vt inuites, non cogas ad consistendum. Placantur etiam equi longioribus spatijs magis quàm si crebrò conuertantur: atque lenta diu mites & placidos præstant, neque ferociam equorum suscitant. Quòd si quis sperat, si diu & celeriter agitet equum, defatigatum fore mansuetiorem, diuersum sentit atque accidere consueuit. Nam hæc inter feroces magis violentiam vsurpare, inque ira, quemadmodum homines iracundi, sæpe & se & sessorem indignis modis tractare solet. Proinde ad celeritatem summam equos feroces non facilè incitabimus. Nequaquam autem adigemus ad alios equos: nam ferme improbissimi quique ferocissimi sunt. His aptiores frani quoque læues quàm asperi: siquando tamen asperos indiderimus, laxan-

ὡς τὸ εἰκὸς, μᾶλλον δυνήσεσθε βλάπτειν τοὺς ἐναντίους μὴ βλαπτεσθαι ὑπ' αὐτῶν. ἀνθρώποις μὲν οὖν ἀνθρωπίνοις θεοὶ ἔδοσαν λόγῳ διδάσκεσθαι ἃ δεῖ ποιεῖν· ἵππους δὲ ἐπιλανόητι λόγῳ μὲν οὐδεὶς ἂν διδάξειε· ἴσως δὲ, ὅταν μὲν ποιῇ ὡς ἂν βούλῃ, αὐτὶ χαρείσῃ αὐτῷ, ὅταν δὲ ἀπειθῇ, κολάζῃς, οὕτω μᾶλλον μαθὸν τὸ δέον ὑπηρετεῖν. καὶ ἔστι μὲν δοῦναι οὐ βραχεῖ ἐπειθῆσαι, ἔστι δὲ ὅλης δὲ τῆς ἱππικῆς παρακολουθεῖν. καὶ γὰρ χαλινοῦς μᾶλλον ἂν λαμβάνοι ἡδέως, ὁπόταν δέξοιτο, ἀγαλλόμενός τι αὐτῷ ἀχθαίνῃ, καὶ ὀχηθῆναι δὲ φῇ δ' ἂν, καὶ ὑβρίζοιτο, καὶ τἆλλα ὡσαύτως ὑπηρεσίαν ἂν, εἰ προσδοκῷεν, ὁπόταν τὰ σημαινόμενα πράξῃ, ῥᾳστώνην τινά. καὶ τὰ μὲν δὴ ἡδέα μέλλοντα ταῦτα δόξειν ὡς ἂν ἥκιστα μὲν ὑβαπατῶτο καὶ πῶλον καὶ ἵππους ὠνέμενοι, ἥκιστα δ' ἂν διαφθείρα χρῷντο, μάλιστα δ' ἂν ἵππους εὖ ἀκροδρομίας δέοι ἔχοντα ὧν ἵππους δεῖται εἰς πολεμίους. καιρὸς δ' ἴσως γένοιτο καὶ, εἴποτε συμβαίνοι δυμοειδεστέρῳ ἵππῳ τῷ καιρῷ χρῆσθαι ἢ βλακωδεστέρῳ, ὡς ἂν ὀρθότατα ἑκατέρῳ χρῷτο. πρῶτον τοίνυν χρὴ δόξαι γνῶναι, ὅτι ὀξὺ θυμοῦ ἵππῳ ὅπερ ὀργὴ ἀνθρώπῳ. ὥσπερ οὖν καὶ ἀνθρωπον ἥκιστ' ἂν ὀργίζοι τὸν ὁμιλοῦντα λέγων κακὸν μηδὲν μήτε ποιῶν; οὕτω καὶ ἵππος θυμοδῆ ὁ μὴ αἰτίως ἥκιστ' ἂν ὀργίζοιτο. θὲς δὴ μὲν οὖν χρὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ὑπομένεσθαι ὡς ἂν ἥκιστ' ἀναβαίνων λυποῖ· ἐπειδὰν δ' ἀναβῇ, μετρίως τι πρὸς χρόνον, ἢ ἐν ὑπὸ τυχόντι ὅτῳ οὕτω πρόκινεῖν αὐτὸν ὡς πρωτότατος σημείοις· ἐπὶ τὰ δ' ἐπὶ τῷ βραχυτάτῳ ἀρχόμενον ὅτως ἂν εἰς δὲ ἀδήλους προάγῃ, ὡς ἂν μάλιστα λανθάνοι αὐτὸν ὁ ἵππος. ἐς δὲ ταχὺ ἀφικνούμενος, ὅ, τι δ' ἂν ἐξαίφνης σημήνῃ, θυμοδῆ ἡ ἵππον ὥσπερ ἄνθρωπον ταράττῃ τὰ ὀχπάναια καὶ ὁρέματα καὶ ἀκούσματα καὶ παθήματα. εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι ἐς ἵππῳ τὰ ὀχπάναια τάραχον ὀχθεροῖ. ὧν δὲ καὶ εἰς τὸ ἀδήλους ὁρμώμενον καὶ τῷ ῥοῦ παραλαμβάνῃς βούλῃ τὸν θυμοδῆ, ὁ δεῖ ὀχπαπίναια ἥκιστα, ἀλλ' ἡρεμαίως προσάγεσθαι ὡς χαλινῷ πραΰνοντα, οὐ βιαζόμενος ἠρεμεῖν. καὶ αἱ τε μακραὶ ἐλάσεις μᾶλλον ἢ αἱ συνεχεῖς ἀκροφοβοῦσι πραΰνουσι τοὺς ἵππους, καὶ αἱ ἡσυχαῖαι μᾶλλον ποιοῦσι καθεζομένους καὶ προκύπτουσι, καὶ δὴ καὶ ἀνεγείρουσι τὸν θυμοδῆ. εἰδέ τις οἴεται, ὧν ταχὺ καὶ πολλὰ ἐλαύνεται, ἀπαθεῖς ποιήσας τὸν ἵππον προαύξας, τἀναντία γνώσεται τοῦ γνωμοῦνος. οὐ γὰρ τοῖς τοιούτοις ὁ θυμοδῆς καὶ ἄγλαι βίᾳ μάλιστα ὀχθεῖ, καὶ σὺν τῇ ὀργῇ, ὥσπερ ἂν ἄνθρωπος ὀργίλος, πολλάκις καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἀναβάταις πολλὰ ἀνήκεσα ἐποίησεν. ὀθνείαν δὲ χρὴ ἵππον θυμοδῆ μὴ τῷ εἰς τὸ τάχιστα ὁρμᾶν, τῷ δὲ δὴ καὶ ῥαβδίζειν ἵππῳ καὶ παντὶ παίειν ἀπέχεσθαι. ἥδιστοι γὰρ οἱ φιλονεικότατοι μὴ θυμοδῆς ταῖς ἵππων γίγνονται, καὶ χαλινοὶ δὲ οἱ λεῖοι ὀθνείοις ἥδιστοι τὴν ταχέως, ἐὰν δὲ καὶ τραχὺς ἐμβληθῇ,*

laxando vt læues videatur efficiemus. Prodest etiam vt sessor assuefaciat sese ad talem in equo porissimùm feroce collocationem, qua & ipse minimè cõmoueatur, & nulla ferè alia parte equum contingat, quàm vbi sessionis firmæ causa contingi illum necesse fuerit. Neque hoc ignorandum, præcipi τῷ ποππυσμῷ, id est, quum labris compressis acutior quidam sonus oris editur, equos mitigari: κλωγμῷ verò, qui sonitus fuerit palati & gutturis, incitari. At siquis imitiò equo offerat gratiora cum clogmo, contraria autem cum poppysmo, citò ille didicerit poppysmo iam incitari, mitigari verò clogmo. Atq; similiter inter clamores actubas cauendũ ne equo formido aliqua nostra appareat, néue illi hoc tempore turbulẽtum aliquid obiciatur: sed quantum fieri poterit, quietem tum cõciliare equo studebimus, & si admittat, matutina aut vespertina pabula præbebimus. Hoc autem consilium præclarissimum fuerit, nequis sibi equum ferocem ad bellũ parare velit. Verùm de ignauis tãtùm scripsisse satis fuerit, in his omnia contraria exercenda, quàm de ferocibus dicta sint. Iam siquando lubeat idoneo bellis equo vti ad agitationem magnificã & speciosam, omnino ab eo quod plerique faciunt in opinione præclaræ equitationis, abstinendum, os vt frænis laceremus, itémq; calcaria vt subdamus, & incutiamus scuticas. Nam ita diuersa omnia accident ab ijs quæ expetuntur, quũ & figuram quamdã arduam equi habenis arreptis efficieres, qui debuerat prospicere, eum occæcãt & calcaribus atq; flagris equum territant, vt non sine periculo perturbetur. Hæc autem sunt quæ faciũt hi equi quibus agitatio molesta est maximè, atq; in turpitudine quidẽ, non cum honestate. Sed equus si didicerit agitari frænis laxioribus, & ceruicẽ attollere, eãdemq; a capite recuruare, ita facilè præstabit ex quibus ipse potissimùm delectatur & sibi placet. Hæc autem esse quæ diximus, vel hoc argumẽto intelligi poterit, quòd equus quoties festinat ad alios equos, sed ad equas in primis, tum & attollit ceruicẽ quamaltissime, & caput maximè proclinat truci cum specie, tum crurum mollitudinem fert sublimem, & caudam sursum intẽdit. Qui igitur ad talem formam composuerit equũ, qualem ipse effingit quoties pulcerrimus uideri cupit, is hoc cõsequetur vt & de agitatione voluptatem equus capiat, & magnificus atque terribilis ac spectabilis sit. Quæ quidẽ qua ratione obtineri posse credamus, nũc deinceps conabimur exponere. Primùm igitur non pauciora frena duobus parabimus, quorum vnum læuius orbes habeat grandiores, alterum eosdem cùm graues, tum depressos. Echini autẽ, id est clausuræ, erunt acutiores, vt quum istud prehenderit, offensus equus asperitate, mox dimittat: quũ autem læuius illi inditum fuerit, tum gaudẽs huius quidem læuitate; alia nihilominus ad quæ asperiore fræno instructus fuerat, subl æui quoque exequatur. Sin læuitate contemta in hoc penitus incumbere volet,

τῇ χαλαρότητι λαθὼν αὐτὸν ἀφομοιοῖ. ἀγαθὸν δὲ ἐνίοτε αὐτὸν καὶ † ἀ ἀρεμεῖν μάλιστα ὧδί ὑμοιοῦσ ἵππους, ἢ † ὡς ἥκιστα δήλῳ τινὶ ἄπεσθαι ἢ οἷς τὸ καθεύδειν ἀσφαλὲς ἕνεκα ἀπόμεθα. εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι διδαγμά ὅσι καὶ ὧδ ποππυσμῷ μὲν ἀραύεσθαι, κλωσμῷ δὲ ἐγείρεσθαι. καὶ ἔπος ἡδὺ ἀρχῆς ὧδί μὲν κλωσμῷ τὰ πρόσω, ὧδί δὲ ποππυσμῷ τὰ χαλεπὰ προσφέροι, μαθοι ἂν ὁ ἵππος ποππυσμῷ μὲν ἐγείρεσθαι, κλωσμῷ δὲ πραύνεσθαι. οὕτως οἷῶ δεῖ καὶ πρὸς κραυγὴν μὴ πρὸς σάλπιγγα μᾶλ' αὖ φαίνεσθαι πρόσιέναι τινὶ θορυβώδη μηδὲ προσφέρεσθαι, ἀλλ' ὡς δι' ἀσυκοῦς καὶ ἀπατώσης οἷ ὧδ τοιούτῳ, καὶ ἁρίστ καὶ δῆπουθεν, ἐὰν συγχωρῶσιν, προσφέρεσθαι. κάλλιστον δὲ συμβούλευμα δ' ἄγαν ὑμοιοῦσ ἵππους μὴ κτᾶσθαι εἰς πολέμους. βλακί γε μὴν ἵππῳ ἀρκεῖσ μοι δοκεῖ χρῆσθαι πάντα τἀναντία ποιεῖν ὅσα ὧδ ὑμοιοῦσθαι χρὴ συμβουλεύομεν. ὧδ δέ τις ποτὲ βουληθῇ χρῆσθαι ὧδ χρησίμῳ εἰς πόλεμον ἵππῳ μεγαλοπρεπεστέρῳ τε καὶ πολυβλεπτοτέρῳ ἱππάζεσθαι, τὸ μὲν ἔλαφρ τὸ σῶμα τῷ χαλινῷ καὶ μυωπίζεσθαι τε καὶ μαστιγοῦσθ δ' ὑπ ἵππους (ἃ οἱ πολλοὶ ποιοῦσ τὸν λαμπρωΐζεσθαι οἴονται) ἀπέχεσθαι δεῖ. ταῦτα γὰρ τἀναντία οὗτοί γε ποιοῦσιν ὧν βούλονται. τί γε γὰρ σῶμα τὸ ἵππου ἕλκουσθ ἄνω, ἀντὶ τ προσφέρεσ, ἐντυφλόσι δὲ ὧδ ἵππους, καὶ μυωπίζουσθ μὴ παύουσθ ἐκπλήττουσιν, ὥστε ταράττεσθαι καὶ κινδυνεύεσθαι. ταῦτα δ' ἔστιν ἵππου † ὀργαπῆ μάλιστα ἀχθομένων ἵππασία, καὶ αὐχὰ καὶ ὁ κελὰ ποιοῦσθαι. ἐὰν δέ τις διάξῃ τὸν ἵππον οὐ χαλαρῷ μὲν τῷ χαλινῷ ἱππεύῃ, ἀνῶ δὲ δ' αὐχένα διαιρῇ, ἀγὰ δὲ τ' κεφαλὴν κυρτοῦσθαι, ὅτως αὖ ἀπρόσκλοιθο πιεῖν τ' ἵππον οἷος πρ καὶ αὐτὸς ἥδεται τε μὴ ἀχάλινο. τεκμήριον δὲ ὅτι τούτοις ἥδεται· ὅταν γὰρ αὖθις ἔλθῃ πρ' ἵππους, μάλιστα δὲ ὅταν παρὰ θηλείας, τότε αἴρῃ τε δ' αὐχένα αὐτατάτω, καὶ κυρτοῖ μάλιστα τὴν κεφαλὴν γοργόμενο· μὴ τὰ μὲν σκέλη ὑπομετεωρίζῃ, τὴν δὲ ὀρρὼ αὖ ἀνάτεινῃ. ὅταν οὕτω τις αὐτὸν ἐς ταῦτα προάγῃ ἅπερ αὐτὸς ἁμαξοπρεπεῖται ὅταν μάλιστα κελλωπίζῃ; ὅτας ἡδόμενόν τε τῇ ἱππασίᾳ καὶ μεγαλοπρεπῆ μὴ γοργὸν μὴ πολύβλεπτον ἀφφαίνῃ ὅλ ἵππον. ὡς οὕτω ἡγούμεθα ταῦτ' αὖ ἀπρόσκλοθ εἶναι, νυνὶ αὖ πειρασόμεθα διηγεῖσθαι. πρῶτον μὲν τοίνυν χρὴ ἐσθῆτ ὑποδῆσαι χαλινοῖν κεκτῆσθαι. τὴν δὲ ἔξω ὁ μὲν λεῖος, ὃν τραχὺς δύμεγέθης ἔχων, ὁ δ' ἕτερο ὃν μὲν τραχύς, καὶ βαρὺς τ παρφυὲς, ὃν δ' ἐλαφρὸς, ὀξεῖσ· ἵνα ἑκάτερον μὲν τῶν λαβῇ, ἀμφοτέροις δὲ ὁμοίως χρῆσθαι, ὃν δ' ἑτέρῳ ὃν μὲν τραχεῖ παυσθῇ, ταῦτα καὶ ὧδ τῷ λεῖο ποιῇ. ὧδ δ' ἂν κατασκευάσαι τ' ἀρίστ ἅμιλλαν ἀπρεπέσθαι ὧδ αὐτῷ,

τότε

τότε ἐνέκα τοῦ τραχεῖς μεγάλας τῷ λείῳ προσίθεμεν, ἵνα χαλεπὸν ἀναγκάζομεν ὑπ' αὐτὸν ἀφεῖν τὸ στόμιον, οἱόντε δὲ καὶ θᾶττον πανθάνειν ποιεῖν, καὶ κατειλοῦσι καὶ κατατείνοντα. ὁπόσοι δ' ἂν ὧδι χαλινοί, πάντ ὑγροὶ ἔσωθεν. τὸν μὲν γὰρ σκληρὸν ὅπη ἂν ὁ ἵππ λάβῃ, ὅλον ἔχ πρὸς ταῖς γνάθοις· (ὥσπ καὶ ὀβέλισκον ὁ τοῦθεν ἂν τις λάβῃ; ὅλον αἴρ) ὁ δ' ἕτ ὥσπ ἢ ἄλυσις ποιεῖ. ὁ χαλὰ ἂν ἐχῇ τὶς αὐτὸ, τὸ μόνον ἄκαμπτον μᾶλ, τὸ δὲ ἄλλο † ἀπέρατα ἀπέρατα. δ' φοῦ γον οὐ τῷ στόματι ἀεὶ θηρεύων, ἀφίησιν ἀεὶ τὴν γνάθον τὸ στόμιον. τότε ἕνεκα οἱ μέσον ὂν τὸν ἀξόνων δακτύλιοι κρεμάμενοι, ὅπως τότε διώκων τῇ τε γλώσσῃ καὶ ὀδοῦσιν, ἀμελῇ τοῦ ἀναλαμβάνειν πρὸς τὰς γνάθους τὸν χαλινόν. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ τί τὸ ὑγρὸν τοῦ χαλινοῦ καὶ τί τὸ σκληρόν, σκόπει· ὑγρὸν μὲν γάρ ὅταν οἱ ἄξονες διῃρημένας καὶ λείας ἔχωσι τὰς συμβολάς, † ὥσπ ῥᾳδίως κάμπτεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ὁπόσα περιπέπλεκται ὧδε οὐ ἄξονας, ὧδ εὐρύστομα ᾖ, καὶ μὴ σύμφυκνα, ὑγρότροπ ὅσι. ὧδ δὲ χαλεπῶς ἕκαστα τοῦ χαλινοῦ διέρχεται καὶ σωθῇ, τοῦτ' ἔσι σκληρὸν εἶναι. ὁποῖος δ' ἂν τις ᾖ τούτῳ, τάδε γε πάντα ταῦτα ποιητέον, ὧδ πρ γε βούλεται ἀπρόσκλοθαι τὸν ἵππον οἷόν πρ ἔρηται. ἀνακρουστέον μὲν τὸ στόμα τοῦ ἵππ οὔτε ἄγαν χαλεπῶς, ὥστε ἐκνεύειν, ὅτε ἄγαν ἠύχως, ὡς μὴ αἰσθάνεσθαι. ἐπειδὰν δὲ ἀνακρούσωμεν αἴρῃ τὸν αὐχένα, δοτέον οὖν ὀλίγ ὀλίγον. καὶ τἆλλα δὲ δεῖ, ὥσπ ὁ πανούργα λέγουσες, ὧ ὃ ἂν κελεύῃς ὑπηρετεῖν, καὶ ἐᾶσθαι τῷ ἵππῳ. καὶ ὅταν δ' ᾖ ἥδιστα ἡδόμενον ὀλίγ ἵππους τε ὑπαλαυχενίᾳ καὶ τῇ χαλαρότητι, ὧ τότ ὁ δεῖ χαλεπὸν προσφέρειν ὡς πονεῖν ἀναγκάζοντα, ἀλλὰ πανθόλως ὡς παύσασθαι βλέπομενον. ὅτω δὴ μάλιστα θαρρῶν πρόσιθι ἐς τὸ ταχέως ἱππάσασθαι. ὡς δὲ καὶ τοῦ ταχὺ θεῖν ἵππος ἥδεται τεκμήριον. ἐκφυγὼν δή ὁδεὶς βάδην πορεύεται, ἀλλὰ θεῖ. τότ γὰρ πέφυκεν ἥδεσθαι, ὧδ μήτις κωλύῃ τοῦ καιρῷ θεῖν ἀναγκάζῃ ὑπερβάλλον δὲ τὸν καιρὸν † ὁδὲ τὸ πανταχοῦ ἥδιον ὅτε ἵππῳ ὅτε αὖ ἀνθρώπῳ. ὅταν γε μὴν εἰς δ' ἱππάζεσθαι μηδὲ τοῦ κυδροῦ ἀφιγμένος ᾖ, εἰθισμένο † μὲν δή που ἡμῖν, ὧδ αὖ τῇ πρώτῃ ἱππασίᾳ ἐν τῷ προφῶν εἰς τὸ θᾶττον ὁρμᾶσθαι. ὧδ δὲ πις ἔσται μὲν μεμαθηκότ αὐτὸ ἅμα αὐτιλαμβάνεταί τε τοῦ χαλινοῦ, καὶ σημεῖόν τῶν ὁρμητείων τι τότε, ἐπὸ μὲν τοῦ χαλινοῦ πειθόμενος, ἐπὸ δὲ τοῦ ὁρμᾶν σημανθεῖσα ἐγείρεται· ἡ πρόκλησις μὲν τὰ στέρνα, αἴρῃ δὲ αὖ τὸ τράχηλον καὶ σκέλη ὀργιζόμενος, ὁ μὲν τοι ὑγρὸς γε. ὁ δὲ μᾶλλον ὅταν λυπῶν; ὑγρῶς ὅτι σκληρεύειν ἵππου χρῶντ. ὧδι δέ τις ὅτως αὖ ἐζωπυρημένῳ αὐτῷ δῷ τ' χαλινόν, αὖ τοῦθ' ὑφ' ἡδονῆς τῷ δεῖ τὸν χαλαρότητα τοῦ στομίου λελύσθαι νομίζῃ, κἀρῶ μὴ τῷ ἡνίατ', ὑγροῖς δὲ ὄντ σκληροῖν γαυ ειόμενο φέρει,

παντ

cogent scilicet illum hanc ob causſam subiecti grandiores orbes, os pandere, atque ita admittere lupos. Poterit autem asperius frænum variari cum implicatione quadam, tùm extensione. Cæterùm cuiuscumque modi fuerint frænа, sunto mollia omnia. Nam rigidum, quauis parte sui prehensum, retinet equus totum inter maxillas, perinde ac veru vbilibet prehendas totum sustuleris. Alterum verò non aliter quàm catena, ea parte tantummodo qua tenetur, non flectitur. Aliæ pendent, quas elabentes dum captat equus, lupos interea amittit de maxillis. Hanc ob causſam & inseruntur medijs axibus annuli, vt hos lingua atque dentibus prensans, omittat correptionem intra maxillas fræni. Perscribemus autem & quæ frænа mollia, & quæ rigida sint, siquis hoc forte ignoret. Molle enim est quum axes commissuras habent læues atque latas, vt facilè flecti possint. Itémque omnia quæ axibus accommodantur quum sunt amplæ & minus densa, molliùs frænum existimandum. In quo verò omnes particulæ fræni grauiter discurrunt, atque collidũtur, illud frænum rigidum erit. Sed qualecumque cõtigerit frænum cum hoc, cuncta ea quæ subijcientur, præstabit is qui voluerit formam equi efficere eam quam supra diximus. Os igitur equi concutiendum, neque ita vehementer equus vt refugiat, neque ita placidè vt non persentiscat. Atque iam post concussionem vbi equus ceruicem attollet, statim fræno indulgendum, itémque alia oportebit: id quod monere non cessamus, dum scitè obsecundarit, vicissim illi gratificari. Quúmque animaduersum fuerit delectari equum elatione ceruicis & habenarum laxitate, tum cauebitur nequid illo tempore huic molestiæ obiciatur, quasi ad laborem equum adigere velimus, sed blandimentis tum equum demerebimur vt speret requietem: ita enim magis promto animo ad celeritatem agitationis deueniet. Iam verò celeritate etiam gaudere equos, satis argumenti est, quòd liberatus pedetentim nullus abit, sed aufugit: hæc enim certè est voluptas equorum, nisi forte ad cursurã importunius fuerint incitati. Vnde quidem opportunitas abest, id quodcunque est, iucundum esse nequit tam homini quàm equo. Sed quum inter agitãdum equus exultabit, scilicet edoctius iam priore agitatione fuit de flexibus ad celeritatem incitari: quod quum facere sciuerit, siquis tum illum adductis habenis retineat, & signum aliquod det concitationum, coercitus hic frænis, imperio concitationis commouetur & pectus effert, & iratus protollit crura altius, non mollia tamen hæc: quippe in offensis iam non magis mollibus cruribus vtuntur equi. Sic igitur exardescente equo si frænis indulgeas, ibi prægaudio, quòd in laxitate se fræno liberatum putet, exultabundo habitu, mollibúsque cruribus elatè sese inferet,

planè

planè repræsentans pulcritudinem quâ componere se equi solent festinantes ad alios equos. Quique hoc cernunt, talem equum appellant liberalem, & voluntarium, & equitatorem, & ferocem & superbum, simulq; & iucundum & terribilem aspectu. Atque hæc quidẽ, ijs qui talia forte ambierint, hactenus nos perscripsisse satis esto. De equis autem ad pompam idoneis, quiq; sese erigere, & præclari videri soleant, siquis tales requirit, is sciat non cuiusuis equi hæc esse opera, sed eorum qui sint animis ingentibus, & validis corporibus præditi. Quod autem nonnulli arbitrantur, cum mollitudine crurum coniunctam esse erigendi facultatem, id verum non est: sed lũbi (lumbos nunc appello non quà caudam versus, sed quà infra latera & coxas ad ilia tendunt) quibus sunt molles & succincti atque robusti, poterunt spatiosè prioribus cruribus subijcere posteriora. Hoc quum acciderit, tum siquis fræno concutiat os equi, fit vt posteriores in talos ille reflectatur atque subsidat: erigat autem superiores corporis partes, sic aspicientibus contrà aluus & inguen vt appareat. Ibi igitur frænis indulgendum, vti equus, quod pulcerrimum est in hoc genere, faciat libens, itaque hoc spectatoribus facere videatur. Ad hæc etiam aliqui eruditunt equos, quorum hi, virga talos pulsant, illi baculo iubent præter currere qui coxas verberet. Nobis verè hæc videtur institutio optima, si (id quod semper dicimus) non omittatur vnquam, equo vt quies contingat, postquam volũtati agitatoris obtemperauerit. Quicquid enim necessitate facit equus, (quemadmodum & Simon ait) neque scit facere, neque decet, non magis profectò quàm si histrio ad actionem flagris atque stimulis incitetur. Nam multo plura turpiter quàm laudabiliter designauerit inter hæctam equus quàm homo. Proinde compositum vndique equum ad venustatem & splendorem maximum, signis quibusdam ad ostentationes excitabimus. Quod si post equitationem & copiosum sudorem necnon quum se scitè erexit, statim sessore ac frænis releuetur equus, non dubitandum quin sua voluntate postea ad erectiones peruenturus sit. Super huiusmodi iam quidem agitationi idoneis equis residentes, & dij pinguntur, & heroes: hominésque in vsu horum decente magnifici videntur. Vsque adeò verò equus qui sese erigit, vel pulcra, vel admirabilis, vel etiam expetenda res est vt omnium oculos spectantium in se conuersos teneat, tam iuuenum quàm seniorum. Nemo quippe est qui vel discedat, vel defatigetur omni illo spectaculo præclaræ ostentationis. Verumenimuerò si forte contingat vt talis equi domino, aut turmæ, aut agmen ducendum sit, non par fuerit hoc eum studere, solus vt ipse clarus, sed potius vt vniuersi sequentes conspicui sint. Si igitur præcesserit eo habitu qui talium equo-

παντὰ πᾶσιν ἐκμιμούμενος ὁλος πρὸς ἵππους καὶ λωποπορνίον. καὶ οἱ θεώμενοι δ' ἵππον τοιοῦτον, ἀγεκάλεσαν ἐλευθέριόν τε καὶ ἐλευθερικὸν καὶ ἱππαστὴν καὶ νυμφοδόκον καὶ σοβαρὸν, καὶ ἅμα ἡδύ τε καὶ ἅμα φοβερὸν ἰδεῖν. καὶ ταῦτα μὲν δὴ, ἵνα τέτην τις ὠνῆται νυμφίος, μέχρι τέτου ἡμῖν γεγράφθω. ἵνα δὲ τις ἄρα βουληθῇ καὶ πομπικῷ καὶ μετεώρῳ καὶ λαμπρῷ ἵππῳ χρήσασθαι, ὑμάλα μὲν τὰ τοιαῦτα ἐν πασὶν ἵππου γίγνεται, δηλα δὲ ὑπάρξαι αὐτῷ καὶ πλὴν ψυχὴν μεγαλόφρονα καὶ δι' σῶμα ἄρρωτον. οὐ μέντοι ὅγε οἶονταί τινες δεῖν τὰ σκέλη ὑφεῖ ἔχοντα καὶ σῶμα αἴρειν διωρύσσεσθαι, ἔχ οὕτως ἔχει, δηλα μᾶλλον ὅς ἂν πλὴν ὀσφῦν ὑγρὰν τε καὶ ῥαχεῖαν καὶ ἰσχνὰν ἔχῃ, (καὶ οὐ πλὴν κατ' ὀρθὰν λέγομεν, δηλ' ἢ σφυκὴν μεταξὺ τέν τε πλάτρων καὶ τὴν ἰσχίων κατὰ τὸν κενεῶνα) οὗτος διωρύσσεται πόῤῥω πάντων τὰ ὀπίσθια σκέλη· πάντα τὰ ἐμπρόσθια. ἵνα οὖν τις ὑποπτέντος αὐτῷ ἀνακρούσῃ χαλινῷ, ὀκλάζῃ μὲν τὰ ὀπίσθια οἱ ὃς ἀσφαλάοις, αἴρηται δὲ τὸ πρόσθεν σῶμα, ὥστε ὃς ὑψηλοτάτας φαίνεσθαι πλὴ γαστέρα καὶ τὰ αἰδοῖα. δεῖ δὲ μὴ ὅταν ταῦτα ποιῇ, διδόναι αὐτῷ τὸν χαλινὸν, ὅπως τὰ κάλλιστα ἵππου ἐκφάντε ποιῇ καὶ δοκῇ ὃς ὁρῶσιν. εἰσὶ μέντοι οἳ καὶ ταῦτα διδάσκουσιν, οἱ μὲν ῥάβδῳ πρὸ τῶν ἀσφαλάων κρούοντες, οἱ δὲ καὶ βακτηρίᾳ παρατρέχοντί τινα κελεύοντες πρὸ τὰς μηριαίας παίειν. ἡμεῖς γε μέντοι τὸ κράτιστον τῆν διδασκαλιῶν νομίζομεν, ὥσπερ ἀεὶ λέγομεν, ἵνα οἱ παντὶ πρέπηται τὸ, οἷ ὧ αὖ ποιήσῃ τῷ αἰαβάτῃ κὲ γνώμην, τυγχάνῃ ῥᾳσώνης πρ' αὐτῷ. ἃ μὲν γὰρ ὁ ἵππος αὐαγκάζομεν ποιεῖ (ὥσπερ καὶ Σίμων λέγει) οὔτ' ἐπίσταται, οὔτε κηλά ὅσιν, οὐδὲν μᾶλλον ἢ εἴ τις ὀρχηστὴν † μασιτῶν καὶ κευτρίζων. πολὺ γὰρ αὖ πλείω ἀκηκοὼς ἢ κηλὰ ποιοίη ὁ θοιαῦτα πάσχων καὶ ἵππος ὢν αἴρεσθαι. δηλα δεῖ ἀπὸ σημείων ἔχοντα ταῦτα τὰ κάλλιστα ἡ λαμπρότατα ὠνῆσθαι δείκνυσι. ἵνα δὲ μὴ ὅταν μὲν ἵππαζηται, μέχρι πολλοῦ ἱδρῶτος ἐλαύνῃ, ὅταν δὲ καλῶς μετεωρίζῃ ἑαυτόν, ταχύ τε καταβαίνῃ καὶ ἀπεχαλινῶται, δεῖ χρὴ εὐθέως ὅπισθεν εἶσιν εἰς τὸ μετεωρίζειν ἑαυτὸν ὠθεῖ τὴν διάνοιαν. ἤδη δὲ ἱππαζομένων ἵππων καὶ θεοὶ ἥρωες γεγράφαται, καὶ ἄνδρες οἱ καλῶς χρώμενοι αὐτοῖς μεγαλοπρεπεῖς φαίνονται. ὅτω δὴ μὴ ἔστιν ὁ μετεωρίζων ἑαυτὸν ἵππος σφόδρα ἢ καλὸν ἢ θαυμαστὸν ἢ ἀγαθὸν, ὡς πάντων τ' ὁρώντων καὶ νέων μὴ χορταστῶν τὰ ὄμματα κατέχειν· ὃς δὲ γοῦν ὅτε ἀπαλείπῃ αὐτὸν, ὅτε ἀπαχορεύῃ θεώμενος, ἕως ἂν πρὸ ὠνῆσθαι νύκτα πὼ λαμπρότητα. ἵνα γε μὴν ποτὲ συμβῇ τινὶ τῶν ἵππον κεκτημένων ἢ φυλαρχῆσαι ἢ ἱππαρχῆσαι, ὃ δεῖ αὐτὸν ὃς τάχιστα σώζειν ὅπως αὐτὸς μόνος λαμπρὸς ἔσται, ὑλὰ πολὺ μᾶλλον ὅπως ὅλων τὸ ἑπόμενον ἀξιοθέατον φανεῖται. ἵνα μὲν οὖν ἤρξατο, ὡς μάλιστα ἐπαινέσει τοὺς τοιούτους ἵππους*

equorum in primis prædicatur, aliquis erigens in soliditate corpus altissimè ac creberrimè, minimũq; progrediens, alij equi sequentur pedetentim, id quod aspectu præclarum esse nequit. Sin ductor equum excitatum agitarit, neque celerrimè neque segnissimè, atque ita vt sequentes equi reddantur ex hoc animosi ac truces maximè, & in labore minimè turpi forma appareant, tum verò & fremitus & spiritus equorum consequetur, atque non ipse modò, sed vniuersus comitatus conspicuus erit. Quicunque sanè feliciter emerit equum, sicque illum eduxerit sufferre laborẽ vt valeat, sique vtatur hoc rectè cùm in bellicis exercitationibus, tum in ostentanda equitatione, tum verò & in prælijs certaminum, quid obsecro huic obstiterit quominus reddat pretiosiorem equum quàm ad se peruenit, & quin probatos equos possideat, ac ipse equitationis gloriam obtineat, nisi diuina vis prohibuerit? Libet etiam perscribere quibus armis instructum esse oporteat eum qui in equo periculum adire voluerit. Primùm igitur moneo vt talis induatur thorax siue lorica, quæ corpori accommodata sit: nam conuenientem quidem, totum corpus gestat: nimis verò laxum, humeri soli sustinent. Iam angustior, vinculum est, non armatura. Quia verò ceruix vitalium partium & ipsa est, ideo censemus de ipso thorace educendum ad hanc comparatum tegmen. hoc enim & equitem exornare, &, si debito modo fabricatum sit, illius totam faciem, si videatur, vsque ad nasum includere poterit. Galeam maximè laudamus Bœotij operis; huiusmodi enim & quicquid extra thoracem de corpore eminet, rectissimè protexerit, nec impedierit prospectum. Ipse thorax ita esto elaboratus ne vel sessioni vel reclinationi obstet. Adinguen & verenda, circúmque hæc, pinnæ applicentur tot & tales quæ illas partes obtegant. Verùm quum siniſtra quoque manu afflicta, inutilis eques reddatur, ideo ad hanc munien dam repertam armaturam probamus, quam vocãt Manum: ea enim quum humerum quoque obducit, & lacertum ac cubitum ipsósque digitos, quibus habenæ tenentur, tum extenditur et comprimitur, tum verò partem sub alis thorace minus defensam ipsa protegit. Dextram necesse est attolli, siue iaculum conijcere, siue plagam inferre eques voluerit. Ab hac igitur remouebitur quicquid in thorace impedire illam posset, & huius loco in nexibus applicatiles erunt pinnæ, quæ intensa cum manu quasi excurrant, reductáque cum illa rursum iungantur. Lacerto veluti ocrea quædam vt apponatur satius fuerit quàm de armatura vt religetur. Quam partem sublata dextra nudat, eam iuxta thoracem munire studebimus aut loreo aut æreo integumento: sin aliter, maximè vitalem partem neglexerimus.

ἵππους δὲ ἂν αὐχενιάτατον αἰρόμενος καὶ πυκνότατα δ' σῶμα βραχύτατον πεποιῶν, ἡλιθιότητι βάδην ἕωσιν' αὖ οἱ ἄλλοι ἵπποι αὐτῷ. ἐκ δὲ τούτης τῆς ὄψεως τί αὖ καὶ λαμπρὸν γένοιτ' ἄν; ἵνα δὲ ὀρεγέρας δ' ἵππος ἥκιστα μήτε ὠθῇ ἄγαν τὰ χεῖ μήτε ὠθῇ ἄγαν βράδῃ, ὡς δ' εὐθυμότατοι ἵπποι καὶ ῥᾳστότατοι καὶ πονεῖν εὐχερέστατοι γίγνονται, ἐαν ἦτε αὐτοῖς, οὕτως ἀθρόον μὲν ὁ τύπος, ἀθρόοις δὲ δ' φύσιγμα καὶ δ' φύσημα τῆν ἵππων συμπαρέσυρτο. ὥστε οὐ μόνος αὐτὸς δηλα καὶ πάντες ὅσοι συμπαρεσκόμενοι, ἀξιοθέατοι αὖ φαίνοιντο. ἵνα γε μέντοι τὶς καλῶς ἱππωνήσῃ, τρέφῃ δὲ ὡς πόνους δυνάσθαι φέρειν, ὀρθὸς δὲ χῆται καὶ ἐν τοῖς πρὸς πόλεμον μελετήμασι, καὶ ἐν ταῖς πρὸς ἐπίδειξιν ἱππασίαις, καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶνίσμασι, τί ἔτ' ἐπισοδὸν τούτῳ μὴ οὐχὶ πλείονός τε ἄξιους ἵππους πωεῖν ἢ οἷς αὖ πρόσθεν ἐλαμβάνῃ, καὶ δυσθυμίους μὲν ἵππους ἔχειν, δυσθυμεῖν δὲ αὐτὸν ἐν τῇ ἱππικῇ, ἵνα μή τι σκαμόνιον κωλύῃ; βούλεσθε δὲ βουλόμεθα καὶ ὡς δεῖ ὡπλίσθαι δ' μέλλοντα ἐφ' ἵππου κινδυνεύσειν. πρῶτον μὲν τοίνυν φαμὲν χρῆναι τὸν θώρακα πρὸς δ' σῶμα πεποιῆσθαι, τὸν μὲν καλῶς ἁρμόζοντα ἐκεῖνον φέρειν δ' σῶμα, δ' δὲ ἄγαν χαλαρὸν οἱ ὦμοι μόνοι φέρουσιν. ὅγε μὲν λίαν στενὸς, δεσμὸς οὐχ ὅπλου ἐστίν. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ αὐχὴν ὅδι τῆν κεφαλῆν, φαμὲν χρῆναι καὶ ζώτῳ ᾧ αὐτῆ τῷ θώρακι ὁμοίῳ τῷ αὐχένι σέλασμα πεποιῆσθαι. τῆτο γὰρ ἅμα κόσμου τε πέξει, καὶ ἵν δ' δεῖ ἐργασμένον ᾖ, δέξεται ὅταν βούληται, τῷ αἰαβάτῃ δ' πρόσωπον μέχρι τῆς ῥινός. κρανῷ γε μὲν κρέπτον εἶναι νομίζομεν δ' βοιωπουργές. τῷ γὰρ αὖ σεμάζῃ μάλιστα πάντα τὰ ὑπερέχοντα τῷ θώρακι, ἐρᾳδίως δὲ οὐ κωλύῃ. ὁ δ' αὖ θώραξ ὅτως ἁρμόσθω ὡς μὴ κωλύῃ μήτε κατίζειν μήτ' ὀρθὸν ἵστασθαι. δ' δὲ τοδὲ δ' ἧτρον καὶ τὰ αἰδοῖα καὶ τὰ κύκλῳ, αἱ πτέρυγες τοιαῦται καὶ τοσαῦται ἔστωσαν ὥστε σέζειν τὰ μέλη. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀριστερὰ χεὶρ ἤν τι πάθῃ, ἵνα τυλύῃ ὀνίαν ἵππεια, καὶ ταύτην ἐπαινοῦμεν δ' δύρημάτιον ὅλον, τῷ χεῖρα καλυμμάτιον. τὸν τε γὰρ ὦμον σκεπάζῃ, καὶ δ' βραχίονα, καὶ δ' πῆχυ, καὶ δ' ἐχόμενον τῶν ὠτίων, καὶ ἐκτείνεται δὲ καὶ συγκάμπτεται. πρὸς δὲ πύτοις, καὶ δ' ἀγκῶνα πεποιῆσθαι. τῷ θώρακι ἀπὸ τῆ μασχάλη κολύπτῃ. τῷ γε μὲν δεξιὸν ἐπαίρειν δεῖ ὥστε ἀκοντίσαι ὥστε παταξαι βουληθῆ. τὸ δὲ θώρακος δ' κολύον ταύτῃ ἀφαιρετέον, αὐτὰ δὲ πύτου πτέρυγες ὦσιν αἱ ὑπὸ μυγλύμοις πεφυκυῖαι. ὅταν μὲν διαίρηται, ὁμοίως ἀναπτύσσωνται· ὅταν δὲ κατάγηται, ἐπικλείωνται. τῷ γε μὲν βραχίονι τὸ ὥσπερ κνημὶς πεπαθημένον, ἀρκεῖν ἐλάττον ἡμῖν δοκεῖ εἶναι ἢ ἐπὶ θατέρῳ ὅπλῳ. τό γε μὲν ἐλαύνομενον αἰρομένης τ' δεξιᾶς, σεσαλεύον ἐγγὺς τ' θώρακος ἢ μοχθῷ ἢ χαλκίῳ, εἰ ἓν μή, οἵ ὦ ἐπικαιροτάτῳ ἀφύλακτον ἔσται. ἐπεὶ πρ*

Quandoquidem verò læso equo & eques in summo discrimine versetur, muniendus est equus frontali & pectorali & lateralibus: hæc etenim simul & ascensori pro femoralibus erunt. In primis verò ilia equi communientur: horum enim & lethalia maximè vulnera, & ipsa tenerrima sunt. Poterunt autem cum ephippio muniri, quod ea parte sui qua equo insternitur, ita consutū esse debebit vt et firmius eques resideat, nec ipsius equi veluti sedile vitietur. Aliorum quidem membrorum tā equi quàm equitis hæc armatura fuerit. At tibiæ ac pedes propendebunt scilicet infra femoralia: communiri autem & ipsi ambo poterunt, si calcei fuerint facti de corio, quod soleis aptum habetur. Ita enim simul armatæ tibiæ, simul calceati pedes erunt. Atq; hæc arma equestria sunt, quibus à corpore, dijs propitijs, propulsari vis omnis posse videatur. Sed ad hæc hostib. infe-

* quod genus est gladij ad cælum cæsim inferendos idonei.

rendā, nostra sententia, melior erit machæra quàm ensis, quòd de sublimi uiolentior sit plaga *κοπίδος, *quàm ensis. Camacinæ* * *hastas loco, quæ & fragiles & graues, probatur nobis si gestetur corneæ, quæ vibratiles magis sunt: nam alteram harum conijcere simul peritus poterit, vtique reliqua tam sursum quàm latera versus, atq; etiam prorsus: simul hæ sunt hastarum robustiores atque expeditiores. Iaculum autem ejici longissimo spatio optimum putamus: ita enim cum auertere, tum mutare telū tempus magis permittet. Breuiter quidem & hoc perscribemus, quæ iaculandi ratio præstantissima videatur. Si enim protensis sinistris partibus, et reductis dextris de femore insurgens, paulum anteriore parte arrectam cuspidē emiserit eques, hoc pacto longissimo spatio iaculum feretur, ictu cum vehementissimo atq; etiam certissimo,*

* hoc est hastæ genitricæ.

* id est quasi signum Græcis est σκοπός.

si cuspis, semper id spectet * *quò contenditur. Atque hæc tradita à nobis præcepta, & ista doctrina præscripta, demonstratusq; usus esto equiti priuato. Quæ autem tenere atq; exequi ductorem conueniat, alio libro expositum est.*

XENOPHONTIS DE MAGISTRI EQVITVM OFFICIO LIBER, IOANNE RIBITTO interprete.

PRimum precādū est à dijs, faciēdis sacrificijs, vt illud tibi largiantur, ea vt sentias, loquaris et agas, quæ gratissima ipsis sint: tibi autem, amicis, ac reipublicæ minimè molesta, summeq; gloriosa ac vtilia. Placatis verò dijs curandum tibi est vt equites producas & recenseas, tum vt numerus legitimus expleatur, tum nequid de equitatus superioris numero detrahatur. Quòd si non producti fuerint equites, semper pauciores erūt, quòd alios senio defatigari, alios etiā deficere necesse sit. Ac expleto quidē equitatu, dili-

gentia adhibenda est vt equi qui labores perferre possint, alantur. qui enim laboribus succumbunt, hi neque equitem ferre, neq; effugere omnino possunt. Danda est etiam opera vt commodos & faciles habeas equos, quòd contumaces hostibus magis quàm nostris sunt auxilio. Calcitrosi item & sternaces qui sunt, quum consensi fuerint, ab vsu belli remouendi, quum præsertim tales sæpe nobis plus calamitatis quàm ipsi hostes inferant. Curandi verò pedes sunt, vt per loca etiam aspera ingredi possint, quum illud notum sit, equos incitatos inutiles esse vbicunque cū dolore ingredi coguntur. Equis igitur sicuti decet cōstitutis, rursus equites exercendi sunt, ac primùm, vt in equos insilire possint: multi enim iam hac ratione salutem consequuti sunt. Deinde illud curandum, vt in omni genere locorum vehere equitem possint: etenim hostes aliàs in alijs consistunt locis. Quumq; iam satis exercitati fuerint, rursus videndum est vt ex equis scientissimè iaculari possint, & alia exequi, quæ peritos equites scire decet. Pòst armandi sunt tū equites tum equi, vt quamminimū ipsi vulnerentur, hostes aūt quammaximis afficere possint incommodis. Postea efficiendum est vt milites dicto sint audiētes, quum præsertim sine his neq; equi boni, neq; equites exercitati, neq; arma concinna, quicquam prodesse possint. Atq; his quidem vniuersis magister equitum præsse debere videtur, vt pulcre cuncta componātur. Quoniam aūt nostra ciuitas difficile esse iudicauit vt hæc vniuersa vnus quum esset magister equitum exequeretur, delectos ei tribunos adiutores addendos putauit: Senatui autem mandauit vt vnà cum illis equitatus curam susciperet, illud mihi videtur vtile esse, vt tribunos sic tractes & præpares vt tecum quæ sint equitatui honesta & decentia conquirant: in Senatu autem cōmodos habeas oratores, qui equites oratione perterrefaciāt, (quia territi meliores euadent) & Senatum, si quid importune succēserit, mitigent. Atq; hæc quidē eorum quæ tibi curanda sunt, cōmentaria sunto. Quemadmodū autem singula quamoptime perficiantur, id iam dicere aggrediar. Equites igitur ex lege conficiendi sunt qui re & corporis viribus plurimū possint: quos vel in iudiciū vocabis, vel oratione persuadendo commouebis. Equidem illos in iudicium adducendos arbitror, quos, si non adduxeris, quæstus causa id fecisse videri possis: minus enim potentes statim se verterint persuasi, si prius potentissimos coegeris. Iam verò mihi videris iuuenes ad cupiditatem equitandi dicēdo, & equitatus splendorem commemorando, allicere posse, eósque in quorum sunt potestate, minus resistentes efficere, si hac apud illos vtaris oratione, fore vt cogantur equos alere, si non sub te, at sub alio, propter eas quæ ipsis suppetunt facultates. Quòd si sub te conscenderint, dices te abducturum pueros illorum à magni pretij & insanis equorum emptionibus;

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΙΠΠΑΡΧΙΚΟΣ.

ΡΩΝ μὲν θύοντα χρὴ αἰτεῖσθαι θεοὺς ταῦτα διδόναι ὃ νοεῖν τε λέγειν καὶ πράττειν ἀφ' ὧν θεοῖς μὲν κεχαρισμενώτατα ἀρχὰς ἂν, σαυτῷ καὶ φίλοις καὶ τῇ πόλει προσφιλέστατα καὶ βουλεύεσθαι καὶ πολυωφελέστατα. θεῶν δ' ἵλεων ὄντων ἥδιστον μέν σοι ἱππέας, καὶ ὅπως ἀναπληρῶται ὁ κατὰ νόμον ἀριθμός, καὶ ὅπως ὁ ὃν ἱππικὸν μὴ μειῶται. εἰ δὲ μὴ προσαναβήσονται ἱππεῖς, μείονες ἀεὶ ἔσονται. ἀνάγκη γὰρ τὸν μὲν γήρᾳ ἀπαγορεύειν, τὸν δὲ ἄλλως ἐκλείπειν. πληρουμένου γε μὴν τοῦ ἱππικοῦ, ὧδε ἐπὶ πᾶν ἰὼν τὸ πρᾶγμα, οἶ ἵπποι, οἱ παντὶ κινδύνῳ τὸν ἀναβάτην γίγνεσθαι, ὅπλίζειν δεῖ τὸν ἵππον προμετωπιδίῳ καὶ προστερνιδίῳ καὶ παραλουριδίοις. ταῦτα γὰρ ἅμα καὶ περὶ ἀναβάτην παμπληδία γίγνεται. πάντων δὲ μάλιστα τὸν ἵππον δεῖ κινεῖσθαι δεῖ σκεπάζειν· καυσιμώτατον γάρ ἐστι, καὶ ἀφυρότατον ὅλον. δύναται δὲ σὺν τῷ ἐφιππείῳ αὐτὸν σκεπάσαι. χρὴ δὲ καὶ τὸν ἵππον ἵππον ἐφάπτεσθαι ὡς ἀσφαλέστερόν τε τὸν ἱππέα καθῆσθαι, καὶ τὸν ἵππον μᾶλλον ἕπεσθαι. καὶ τὰ μὲν ἄλλα τοῦ ἵππου οὕτω καὶ ὁ ἵππος καὶ ὁ ἱππεύς· ὡπλισμένοι ἂν εἶεν. κνήμαι δὲ καὶ πόδες ὑπερέχοιεν μὲν ἂν ἐκάτερα τὸν παμπληδίων, ὁπλισθείη δὲ καὶ ταῦτα, εἰ ἐμβάται γένοιντο σκύτους ὀρθοῦ οἷα περ αἱ κρηπῖδες ποιοῦνται. οὕτω γὰρ ἂν ἅμα ὅλον τε κνήμαις καὶ ποσὶν ἔσοιτο σῶμα· ἂν εἴη. ὡς μὲν δὴ καὶ βλάπτεσθαι, θεῶν ἵλεων ὄντων, ταῦτα ὅπλα ὡς ἧττον ἂν παντὸς βλάπτοιτο, μάχαιραν μὲν μᾶλλον ἢ ξίφος ἐπαινοῦμεν. ἐφ' ὑφ' ἡλοῦ γὰρ ὄντι τῷ ἱππεῖ κοπίδος μᾶλλον ἢ μαχαιρίου, ἐπειδὴ μὴ ἀσθενὲς μὴ δυσφερές ἐστι, τὰ πλαγιαίτατα δύπαλτα μᾶλλον ἐπαινοῦμεν. μὴν ἀφεῖναί γε ἕτερον δυνατὸν τῷ ὑπισταμένῳ καὶ τῷ λαμβάνοντι οἷόν τε χρῆσθαι μὴ ἐς τὸ αὐτὸν καὶ ἐς τὰ πλάγια μὴ ἐς τοὔμπροσθεν, μὴ ἅμα ἰσχυρότερόν τε τῇ δεξιᾷ μὴ εὐφορώτερα ἐστίν. ἀκόντισμα γε μὴν τὸ μακρότατον ἐπαινοῦμεν. μὴ δ' ἀσχολίαν μὴ μεταλαβεῖν παλτὸν ἕτω μᾶλλον ὁ χρόνος ἐγχωρεῖ. χρήσιμον δ' οἶμαι βραχεῖ μὴ ὡς οὐ τις πράττοι ἀκοντιζοι. ὧν δὲ πρὸς ἁλλόμενος μὲν τὰ ἀριστερά, ἐπαναλαβὼν δὲ τὰ δεξιά, ὑζανισάμενος δ' ἐπὶ τὸν μηρὸν μηρὸν ἐπαιωρούμενον τῇ λόγχῃ ἀφῇ, οὕτω σφοδρότατόν τε καὶ μακρότατον οἴσει δ' ὁ ἀκόντιον, βύσοχόν τε μὴν τοι, ἐὰν κῦ τὸ σκοπὸν ἀφιεμένη ἀεὶ ὁρᾷ ἡ λόγχη. μὴ ταῦτα μὲν δὴ διώτη μὴ ὑπομνήματα μὴ μαθήματα μὴ μελετήματα γεγράφθω ἡμῖν· ἃ δ' ἱππάρχῳ προσῆκεν εἰδέναι τε καὶ πρᾶσσειν, οἰ ἐτέρῳ λόγῳ δεδήλωται.

ἐπιμελητέον μὲν ὅπως τρέφονται οἱ ἵπποι ὡς ἂν δύωνται πόνους ὑποφέρειν. οἱ γὰρ ἥττους τῶν πόνων οὔτε αἱρεῖν οὔτε ἀφεύγειν δύανται ἂν. ἐπιμελητέον δ' ὅπως δύ' χρήσει ὦσιν. οἱ γὰρ ἂν ἀπειθεῖς, τοῖς πολεμίοις μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις συμμαχοῦσι, καὶ οἱ λακπίζοντες δὲ ἀναβεβαμμένοι ἵπποι ἐκ ποδῶν ποιητέοι. οἱ γοῦν τοιοῦτοι πολλαχοῦ πολέμου καιρὸν ἤδη οἱ πολέμιοι ποιοῦσιν. δεῖ δὲ καὶ τὴν ποδῶν ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως δύνανται καὶ οἱ τραχεῖαν χώραν ἱππεύειν, εἰδύτας ὅπῃ ὅπου ἂν ἀλῷσιν ἐλαυνόμενοι, οὐ ταῦτα οὐ χαλεποὶ ἐσιν. τὴν γε μὴν ἵππων ὑπερέχοντα οἷον δεῖ, ὃν ἱππέας καὶ ἀσκητέον πρῶτον μὲν ὅπως ἐπὶ ὃν ἵππους ἀναπηδᾶν δύωνται· πολλοῖς γὴδη ἡ σωτηρία πρὸς τοῦτο ἐλήλυθε· δεύτερον δὲ, ὅπως οἱ παντοίοις χωρίοις ἱππάζεσθαι δυνήσονται. οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι ἄλλοτε οἱ ἄλλοις τόποις γίγνονται. ὅταν δὲ ἤδη ἐ ποῦ δοκῇ, δεῖ καὶ σκοπεῖσθαι ὅπως ἀκινητοῦσί τι ὡς τάχιστα ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ πάλιν δυνήσονται πιεῖν ἃ δεῖ τὸν ἱππικόν. μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ ἵππους καὶ ἱππέας, ὡς αὐτοὶ μὲν ἥκιστα προσκινοῦντ' αὖ, βλάπτειν δὲ τοὺς πολεμίους μάλιστα δύνωνται αὖ. ἐπὶ τούτου πρασκευαστέον ὅπως δύπειθεῖς οἱ ἀνδρες ὦσιν. ἀνὴρ γὰρ ὑπὸ ἵππων ἁλισκόμενος, ἔτε ἱππέων ἐπόμενος, ἔτε τῶν κατὰ χώραν ὄφελος ἐδέν. προστατύσω δ' ἂν τούτων πάντων, ὅπως κατὰ χώραν γίγνηται, ἔτ' ἵππαρχον ἐκὸς ὄν. ἐπεὶ ὑπὸ τῆς πόλεως, χαλεπὸν ἡγησαμένη τοῦτο πάντα τὸν ἵππαρχον μόνον ὄντα ἀποδραμεῖσθαι, προσαιρεῖται μὲν αὐτῷ σωφρονιστὰς φυλάρχους, προστάττει δὲ τῇ βουλῇ συνεπιμελεῖσθαι τοῦ ἱππικοῦ, ἀγαθὸν μισθὸν ἔχειν· ὧν μὲν φυλάρχους πρασκευάζειν συνεπιθυμοῦσι τὸν κάλων τοῦ ἱππικοῦ. ὧν δὲ τῇ βουλῇ ἔχειν ῥήτορας ὑπὲρ τῶν ἱππέων, ὅπως λέγοντες φοβῶσί τε τοὺς ἱππέας, (βελτίονες γὰρ εἶεν φοβούμενοι) καὶ παραπροτρύνουσί τε τοὺς τῶν βουλῇ συνεπιμελεῖσθαι τοῦ ἱππικοῦ, ἀγαθόν μισθὸν ἔχειν· οὗ

curaturamq3 vt quamprimum periti euadãt equites. Atq3 is qui hæc dicat, ea etiam præstare & efficere conetur. Senatus si prædicat, qui equum habeat qui sequi non posßit, eum coactum iri ad duplam equitationem, & eius equum repudiatum iri, illud effecturus esse videtur vt equi melius alantur, & in posterum diligentius curentur. Illud quoque vtile est, vt voce præconis significetur, equos ferociores repudiatum iri: hæ enim minæ & ad tales vendendum magis incitabunt, & ad emendum moderatius. Vtile est etiam vt qui in decursione equestri calcitrant, repudiatum iri prædicetur, quum præsertim qui tales sunt, nunquam in acie instrui & consistere posßint: sed siquò in hostes irruptio facienda est, postremos omnium sequi necesse est: itaque propter equi vitium inutilis quoque reddetur eques. Quemadmodum autem fiant pedes equorum robustißimi, si quis habet faciliorem & promptiorem exercitationem, eam sequatur: sin minus, illud vsu doctus faciendum suadeo, vt coniectis confusè ex via lapidibus plus minus vnius libræ, hîc collocetur equus interim dum fricatur à præsepi solutus: ingredi enim per lapides illos equus non desistet neq3 quum detergetur, neq3 quum calcaribus additis incitabitur. Qui autem periculum fecerit, ijs quæ à me dicuntur fidem habebit, equique pedes rotundos effectos animaduertet. Quum autem equi tales fuerint quales maximè requirimus, iam quemadmodum præstantißimi fiant equites, nobis est explicandum. Ac iuuenes quidem vt in equos assilire discant persuadendi sunt: si verò magistrum qui eos instituat adhibueris, iure optimo laudem consequere. Maiores autem natu si Persarum more assueferis vt alij alios vicißim in equos imponant, hos quoq3 multum iuueris. Vt autem in omni locorum genere periti & idonei sint equites, crebrò educere, nullo imminente bello, fortaßse molestum sit: sed reprehensa equitum negligentia vt se exerceant, & in agrum aliquò excurrant, celeri vtentes incitatione per omne locorum genus consulere debebis. hoc enim æquè vtile est ac si educas, non tamen æquè molestum. Nec verò intempestiuum est vt equites admoneantur, ciuitatem nostram equitatus nomine sumtus magnos, talentorum circiter quadraginta, in annos singulos tolerare, ne tum equitatum requirat quum bellum ingruerit, sed in procinctu habeat, & parato vtatur. Hæc enim si secum reputabunt, illud accidet, vt magis ac magis in re & disciplina equestri sese exerceant, vt, si bellum excitatum fuerit, pro patria, pro gloria, & deniq3 pro salute vti liceat non inexercitatis. Etiã illud vtile est, vt equitibus præsignifices te tandem & per omne locorũ genus ducturũ. Ac in exercitationib. decursionũ militarium in alium atq3 alium locũ educere nõ inutile est,

ὡς μὴ μελήσῃ δὲ ὡς αὖ ταχὺ ἵππους γίγνοιτο. λέγοντα δὲ οὕτω καὶ ποιεῖν ταῦτα πειρατέον. πῶς γε μὴν ὄντας ἵππους ἡ βουλὴ αὖ μοι δοκεῖ, προφασιοῦσα ὡς δι' λοιπὸν δέησει δισχιλίας ἱππάζεσθαι, ὡς τὸ μὴ δωρωμένων ἵππων ἀκλεᾶ ἔχειν ἀποδοκιμάσει, ὥστε τεῖναι αὖ τὴν φθόνον τὸ ὠδιμελεῖσθαι μᾶλλον τὴν ἵππων. καὶ οὖν βιαίους δ' ἵππους ἀγαθὸν μοι δοκεῖ εἶναι προέρρηθαι ὅπ ἀχρεῖα ἀποδοκιμασθήσονται. οὕτω γὰρ ἡ ἀπειλὴ ποιεῖν αὖ οὖν τοιούτους μᾶλλον προθυμήσεται, καὶ ἵππωνεῖν σωφρονέστερον. ἀγαθὸν δὲ καὶ οὖν τοῖς ἱππασίοις λακτίζοντας ἵππους προέρρηθαι ὅπ ἀχρεῖα ἀποδοκιμασθήσονται. οὐδὲ γὰρ σωτήριον οὖν διότους δυνατόν, ἀλλ' ἀνάγκη, κἂν ποι ὠδὶ πολεμίους δέῃ ἐλαύνειν, ὑστάτους αὖ αὐτοὺς ἕπεσθαι. ὥστε ἀλλὰ τὸν τῆ ἵππου κακουργίαν ἄχρηστος καὶ ὁ ἵππους κεκτῆσθαι. ὡς δ' αὖ καὶ οἱ πόδες εἶεν τῆν ἵππων κρύπτοι, εἰ μὲν τις ἐλθεῖ ῥᾴω καὶ δυτελεστέρων ἄσκησιν, ἐκεῖνο ἔστω· εἰ δὲ μή, ἐγὼ φημι χρῆναι, πέραν ἔχων, χύδην καταβεβλῆσθαι λίθους τῆν ἐν τῆς ὁδοῦ, ὅσον μναιαίους, καὶ πολλοὺς καὶ μέσους, οὕτως ὀν ἵππον καὶ μᾶλλον οἴσεσθαι ὅταν ἀγὴ τῆς φοίτησις ἀγχοῦ. βαδίζων τε αὖ τοῖς λίθοις οὐ ποτε ἵππον παύσει ὃ οὐδ' ὅταν μᾶλλον, οὐθ' ὅταν μυωπίζηται. ὁ δὲ πειρασθείς, ταῦτα ἄλλα ἃ λέγω πεισθήσει, καὶ σφόγγυλους οὖν ποδὰς τῆ ἵππου ὄψεται. ὁπότε γε μὴν οἱ ἵππαι εἰσὶν οἷους δεῖ, ὡς αὖ αὐτοὶ οἱ ἱππεῖς ἀρίστοι γίγνοιντο, τῆτο διηγήσομαι. Βι μὲν τοίνυν οὖν νέους αὐτῆν αὐαπαδᾶν ὠδὶ οὖν ἵππους, πέλθιμον αὖ αὐτοὺς μανθάνειν. Βν διαλέξαντα δὲ πᾶσαν, ἐπαίνου δικαίως αὖ τυγχάνοις. πῶς γε μὴν πρεσβυτέρους τὸ περσικὸν τρόπον ἀναβαίνεσθαι ὑπ' ἀλλήλων προσεθίσας, καὶ πύτους ἀφελήσοις αὖ. ὅπως γε μὴν οἱ πανῦ δακτὶς χωρίοις ἔσονται οἱ ἱππεῖς δυνήσονται εἶναι, Βι μὲν πυκνὰ ὑβάλῃ μὴ πολέμου ὄντῳ, ἴσως ὀχληρόν· συγκαλίσαντα δὲ χὴ οὖν ἱππέας συμβουλεῦσαι αὐτοῖς μελετᾶν, καὶ ὅταν εἰς χάραν ἐλαύνωσι, καὶ ὅταν ἄλλοσέ που, ἐνβιβάζοντας τῆν ὁδῶν, καὶ ταχὺ ἐλαύνοντας οἰ τόποις παντοδαποῖς. τῆτο γὰρ ὠφελεῖ μὲν σαφαλησίως τῆ ὑβάλῃ, ὄχλον δ' οὐχ ἧσσον πρέχει. ὠδιπτήσθον δὲ ἐστιμμιόκλῆς ὅτι καὶ ἡ πόλις αἰεί ποτε σπανιδα εἰς Βι ἱππικὸν ἐγγὺς τεθαράκηντα τάλαντα τῆ οἰκείου τοῦ, ὡς, ἢν πολεμῶ μάχωμαι, μὴ ζητεῖν δέῃ ἱππικὸν, ἀλλ' ὑπ ἑτοίμων ἔχῃ πεσκευασμένῳ χρᾶσθ. πῶτα δ' οἰκείους εἰκὸς ἡ οὖν ἱππέας μᾶλλον ἀσκεῖν τ' ἱππικὴν, ὅπως, ἢν πόλεμῶ ἐγείρηται, μὴ ἀμελετήτους ὄντας ἀγωνίζεσθαι δέῃ πρὸς τε τῆς πόλεως καὶ πρὸς οὐκλείας ἡ πρὸς τῆς ψυχῆς. ἀγαθὸν † ἡ τῆτο προθεπεῖν τοῖς ἱππεῦσιν ὅπ ὑβάξεις ποτὲ ἡ σὺ αὖ πρὸς τῆς ἀνθιππασίας καλὸν ὑβάσῃ ἄλλοτε εἰς ὀλίγους τόπους. καὶ

καὶ γὰρ ἵπποις καὶ τοῖς ἵπποις βέλτιους. ἀγωνιζῆ γε μὴν ἀρὲ τῆν ἵππων ὥσ' αὖ πολεῖσοι μοι δυκεῖσι μελετᾶν, εἰ τῆτ' αὖ προέπτοις τοῖς φυλάρχοις, ὅπ αὐσὸν δέησει ἡγουμένους οὖν τῆ φυλῆς ἀκοντίσας ἐλαύνῃν ὠδὶ ἀκόντιον. φιλοπονῆτο γὰρ αὖ ἢ εἰκὸς ὡσπολέτους ἕκασ ἀρρωδεῖξαι ἀκοντίσας τῆ πόλῃ. ἀλλὰ μὴν τῆ καλῶς γε ὁπλιομαχῆσαι οὖν ἱππέας οἱ φύλαρχοι αὖ μοι δοκεῖσι μέγιστον συλλαμβάνῃν, εἰ πειθοίντο ὅπ πολὺ δεῖ πρὸ τῆς πόλεως βῦβδρότεροις τῆ τῆς φυλῆς λαμπρότητι κεκοσμῆσθαι ἢ μόνοι τῆ ἑαυτοῦ σολῆ. ἐνίοις δὲ μὴ δυσπίστους εἶναι αὐσὸν τὰ τοιαῦτα, οἵ γε φυλαρχεῖν ἐπεθύμησαν δόξης καὶ τιμῆς ὀρεγόμενοι. δυνατοὶ δ' ἐσὶ καὶ τὰ ὦ θεῖ νόμῳ ὁπλίζεσθαι, καὶ αὖθι τῆ αὐτοῦ δαπανᾶν θεῖ μισθῷ ἐπαναγκάζοντες κατὰ τὸν νόμον ὁπλίζεσθαι. εἰς γε μὴν Βι δύπειθεῖς εἶναι σὸν ἀρχομένους, μέγα μὲν καὶ τῷ λόγῳ διδάσκῃν ὅσα ἀγαθὰ ἔνι ὦ θεῖ πειθαρχεῖν, μέγα δὲ τῷ ὄργῳ κατὰ τὸν νόμον, πλεονεκτεῖν μὲν ποιεῖν σὸν δυτάκτους, μειονεκτεῖν δὲ ὦ πάσι σὸν ἀτακτοῦντας. ἰσηροτάτη δέμοι δοκεῖ εἶναι πρόρμησις τῆν φυλάρχων εἰς Βι φιλοτιμεῖσθαι αὖσὸν καλῶς πρεσκυασμένους ἕκαστον τῆς φυλῆς ἡγεῖσθαι, εἰ τοὺς ἀμφὶ σε προδρόμους κατμήσας μὲν ὅπλοις ὡς κάλλισα, ἀκοντιζῆ δὲ μελετᾶς ὑβαναγκάσας ὡς μάλισα, εἰσηγοῖο δὲ αὐτοῖς ὠδὶ Βι ἀκόντιον, αὐτὸς δὲ δῦ μάλα μεμελετηκώς. εἰ δὲ καὶ ἆθλα τις δύναιτο προπιθέναι ταῖς φυλαῖς πάντῆν ὁπόσα ἀγαθὰ νομίζουσιν ἀσκεῖσθαι ὦ ταῖς θέαις ὑπὸ τῶ ἱππικῶ, τῆτο πάντας οἶμαι ἀθηναίους γε μάλισα προτρέπειν ἐς φιλοφιλίαν. θῆλον δὲ τῆτο καὶ ὦ τοῖς χοροῖς, ὡς μικρῶν ἆθλων ἕνεκα πολλοὶ μὲν πόνοι μεγάλαι δ' ἀπάναι τέλουσῖται. ὃς μὲν τοι κρίτας βιοῦσους δεῖ δυσίσῃν πῆ οἷς νικῶντες μάλισ' αὖ ἀγάλλοιντο. ὧ δὲ δῆ σοι ταῦτα πάντα ὑβρισμένοι ὦσιν οἱ ἱππεῖς, δεῖ δῆπου καὶ τάξιν τινὰ ἐπίσασθαι αὐτοὺς, ὑβ' ἧς κάλλισα μὲν θεοῖς πρέπῃ πέμφουσι, καὶ κάλλισα δὲ ἱππάσονται, αἴσα δὲ μαχοῦνται, ὧ δέα, ῥᾷσα δὲ καὶ ἀπαράκοπα ὁδοὺς πορεύσονται, καὶ ἀσφάλειας πράσουσιν. ἢ δοίην χρώμενοι τάξῃ δυκεῖσιν αὖ μοι ταῦτα κάλλισα ἀγαπᾶσθαι, ταύτῃ νυῦ ἤδῃ πειράσομαι δηλοῦν. οὐκοῦν ἔσω μὲν τῆς πόλεως ὑπάρχουσι διημμένοι φυλαί. τούτῆν δὲ ἐγὼ φημι χρῆναι πρῶτον μὲν δεικνύναι τοὺς στὼ τῆ τῆν φυλάρχων ἑκάστου γνώμη καταπείθοι ἐπ τῆν ἀκμαζόντῆν τε καὶ φιλοτιμοτάτῆν κοῖόν τι ποιεῖν καὶ ἀκύφ. ἔπειτ' οὖν τοὺς μὴ πρεσάτους δεῖ εἶναι μηδὲ ἐθέλοντας ἐς θ' ὁμῶς τοὺς καθιέναι ἐπ τὸ προθυτάτῆν τε καὶ φρονιμοτάτῆν ἐλέσθαι, οἵπνες τελθυταῖοι τὸ δεκάδων ἔσονται· εἰ δὲ δεῖ καὶ ἀπειλῆσαι, οὕτω καὶ σίδηρος μάλισα ἁλατέμνῃ σίδηρον ὅταν τό, τε ἠνόμενον, † τὸ μέσης ἐρρωμένον ᾖ, ὃ δὲ ἐπελαυνόμενος ἀπα-

& ipsis equis longè vtilißimum, iaculari ex equis. Sic rursus quamplurimi videntur mihi militaturi esse si tribunis præsignificabis futurum esse necesse vt suæ tribus iaculatores ad iaculationem educant: pro se enim quisq3 quamplurimos reipublicæ iaculatores exhibere contendet. Quin etiam vt honestè, armati sint equites, tribuni ipsi videntur plurimum adiumenti afferre posse. Itaq3 in eam opinionem adducendi sunt vt in conspectu totius ciuitatis tribus splẽdore ornari multo glorioßius esse ducãt, quàm si solum suo ipsorũ vestitu conspicerentur induti. Credibile aũt est non difficulter crediturosꝫ hæc ita habere eos quidẽ qui gloriæ & honoris cupiditate impulsi cõcupierint tribunatum. Possunt etiã ex legis præscriptione se armare, ita vt nullum de suo stipendio sumtum faciẽtes, cogant etiam alios ex eodẽ legis præscripto armari. Porro autem vt dicto sint audientes equites, vtile est quæ in rectè parendo commoda insint, oratione explicare. Re ipsa etiam vt lex præscribit declarãdum est, vt qui se compositè & obœdienter gerunt, augeãtur, et meliore sint condicione: qui autem non paruerint, dejiciantur, deterioreq3 sint condicione in rebus omnib. Vehementißima illa mihi videtur esse tribunorum ad honoris cupiditatem incitatio, vt ex ijs qui bene sunt instituti & præparati, dux suæ quisq3 tribui præficiatur. Ac præcursores qui tibi adstant armis decorabis quamornatißimis: vtq3 quam diligentißimè iaculando se exerceant coges, eosq3 optimè exercitatos ad iaculationem ipse educes. Quòd si quis præmia proponere posßit eorum omnium quæ honestè solent ab equitatu in spectaculis exerceri, hoc ipso omnes Athenienses ad contentionem & exercitationis laborem incitatum iri crediderim. Perspicuum est enim hoc in choris, quammulti labores multiq3 sumtus suscipiuntur præmiorum causa exiguorum. Tales autem quærendi sunt certaminum iudices, vt victores maxima afficiant lætitia & gloria. Iam igitur equites, si in his omnibus probè exercitati fuerint, ordinem profectò quẽdam scire necesse est: ac deinceps magnificè sacrorum pompas dijs exhibebunt, ac scientißimè vehentur equis: fortißimeq3, si erit opus, prœliabũtur: facillimeq3 & sine vlla perturbatione progredientes ordinem in via tenebunt: ac, si quod flumen fuerit traijciendum, traijcient. Quo autem ordine vtentes hæc optimè effici posßint, deinceps explanare tẽtabo. Quũ igitur tribus sint in nostra ciuitate distinctæ, earum decuriones primum existimo quosq3 ex tribunorum sententia, ex iuuenibus & ætate vigentibus & rerum honestarum cupidis creari oportere, eosq3 in prima acie collocari. Pòst parem his maximorum natu & prudentißimorũ numerũ eligere cõuenit, qui sint in decurijs nouißimi. Si enim licet comparare, sic ferrũ maximè secat ferrũ, si & illud quod primũ est, & hoc quod est in medio positũ, robustũ fuerit, & quod

impellit fuerit idoneum. Eos autem qui sunt inter primos & postremos, posteaquàm decuriones epistatas delegerint qui proximè à tergo sequantur, alijq; idem fecerint, verisimile est singulis singulos epistatas fidelissimos fore. Ducem verò omni ex parte perfectum maximeq; idoneum constituere debemus. Idoneus autẽ si erit, siue irruptio facienda est in hostes, hortatu eos qui sunt in prima acie animabit: siue contrà retrocedendum esse tempus postulabit, prudenter ducens facilius arbitror tribules suos conseruabit. Decuriones verò si pares fuerint, plures exhibebunt partes æquales distinguendas quàm si essent impares. Atque hæc instruendæ aciei ratio mihi probatur & placet, propter eas quas explicaturus sum causas. Ac primùm, quòd omnes qui in prima stant acie, principes sunt, & magistratu funguntur. Omnes autem quum magistratum gerunt, magis se decere putant vt aliquid honestè gerant quàm si priuati forent. Deinde, si quid agendum sit, mandatum quod datur non priuatis, sed magistratibus, efficacius esse consueuit. Atque illis in hunc modum instructis, vt magister equitum tribunis stationem in qua cuique sequendum sit, prædicet & assignabit: sic tribuni decurionib. quemadmodum cuique sit proficiscendum, mandabunt. Nam his ita præmonstratis multo melior conseruabitur ordo quàm in theatro, vbi qui exeunt temerè & sine ordine, sibi alij alijs molestias exhibent. Et cupidius solent pugnare primi, siquid à fronte ingruat, quòd sciant eam stationem esse suam. Itemq; nouissimi, siquid à tergo inferatur, quòd ordinem deserere turpe esse non ignorent. Inordinati autem seipsi impediunt & perturbant, tum in angustijs vijs, tum in fluminum traiectionibus: & aduersus hostes nemo se sua sponte ac sine ductore instruit ad prœliandum. Atq; hæc quidem sunt quæ meditata & exercitata habere decet equites, si modò velint nihil detrectantes & prætexentes imperatori adiutores esse. Iam illa curare debet equitum magister, primùm vt pro equitatu dijs litet, deinde vt pompas in festis spectatu dignas exhibeat: præterea alia quæ ciuibus edẽda sunt, ea quammagnificentissima efficiat & præstet: tũ quæ in Academia, tum quæ in Lycio, tum quæ Phaleris, tum quæ in curriculo edi consueuerũt. Atq; hæc sint altera commentaria. Quemadmodum autem singula ornatissimè perficiãtur, ea iã deinceps explicabo. Ac põpas quidem & dijs & spectatorib. fore gratissimas arbitror, si ab ijs initio ducto, quorum tẽpla & simulacra sunt in foro, à Mercurij statuis in orbem circum forum perequitabũt & tẽpla, deos venerãtes: ac præterea si Liberalibus chori qui cũ alijs dijs, tũ illis duodecim tripudiẽt, exhibebũtur. Rursus postquã ad statuas Mercurij obequitarint, illud mihi spectatu iucũdũ videtur, vt tributim ad celerẽ decursionẽ laxẽt equis habenas Eleusiniũ vsq;. Ne illud quidẽ prætermittẽdum existimo, vt hastas ita teneant ne aliæ alijs incumbãt,

sed

ἱκανόν. τοὺς γε μὴν ἐν μέσῳ τῶν πρώτων καὶ τῶν τελευταίων, ἐπεὶ οἱ διδάσκαλοι ἐπίστατας ἔλειπον, καὶ οἱ ἄλλοι ἐφέποιντο, οὕτως εἰκὸς ἐκάστῳ πιστότατον ἂν εἶναι. ἂν μέντοι ἀφιγούμενον ἐκ παντὸς τρόπου δεῖ ἱκανὸν αὖθις καθιστάναι. ἀγαθὸς δ' ὤν, ἔτι ποτὲ δέοι ἂν πολεμίους ἐλαύνειν, ἐγκελεύων ῥώμῃ αὖ ἐμβάλλοι τοῖς ἔμπροσθεν· ἔτ' αὖ καὶ ἀφεῖναι καιρὸς συμβαίνοι, φρονίμως ἀφιγούμενος μᾶλλον αὖ, ὡς δ' εἰκὸς, σώζοι τοὺς φυλέτας. οἱ μέντοι δεκάδαρχοι αἱρεθέντες, πλείω ἴσα μέρη παρέχειν αὖ διαιρεῖν ἢ εἰ πολῖται εἶεν. αὕτη δέ μοι ἡ τάξις ἀρέσκει δή· τὰ δὲ ὅπου πρῶτον μὲν οἱ πρωτοστάται πάντες ἄρχοντες γίγνονται. οἱ δ' αὖ ἐπὶ οὐρῶν ὅταν ἄρχωσι, μᾶλλόν πως οἴονται ἑαυτοῖς προσήκειν ἢ καλὸν ποιεῖν ἢ ὅταν ἰδιῶται ὦσιν. ἔπειτα δὲ καὶ ὅταν παγκάκιον τι ᾖ, δι' παραγγέλλειν μὴ ἰδιώτας, ἀλλὰ ἄρχοντας, πολὺ αὐτικώτερον. τεταγμένων γε μὴν οὕτως, χὴ ὥσπερ καὶ τοῖς φυλάρχοις προαγορεύσεται ἢ χώρᾳ ἕπου τῷ ἱππάρχου οὗ ἂν ἑκάστῳ ἐλατέον, οὕτω καὶ τοῖς δεκάρχοις παραγγέλλεται ἕπου τῷ φυλάρχῳ ὅπως περσυτέον ἑκάστῳ. οὕτω γὰρ προειρημένων πολὺ εὐτακτότερος ἂν ἕποιτο ἕκαστος ἢ εἰ, ὥσπερ ἐν θεάτρου, ὡς ἂν τύχωσιν ἀπόντες λυπῶσιν ἀλλήλους. καὶ μαχέσθαι δὲ μᾶλλον ἐθέλουσιν οἵτε πρῶτοι, ἵν' εἰδῶσιν ὅπῃ αὐτοῖς ἡ χώρα αὐτῶν· καὶ οἱ τελευταῖοι, ἵν' ὅπισθεν † ἀφικνῆται, φόβῳ ἀδικεῖσθαι μὴ πάμπολοι ὄπισθεν λιπεῖν τὴν τάξιν. ἄπακτοι δ' ὄντες ἀλλήλους μὲν παράξουσι καὶ οὐ τεναῖς ὁδοῖς καὶ οὐ διαβάσεσι, τοῖς δὲ πολεμίοις ἐδεῖς ἐκὼν αὐτὸν παθεῖν μάχεσθαι. καὶ ταῦτα μὲν δὴ πάντα ὑπάρχειν δεῖ ὅτε τοῖς ἱππεῦσιν, ἐμέλουσιν ἀποφαίνεσθαι ἕτοιμοι σωτῆρες τοῖς ἱππεῦσιν ἔσεσθαι σωτῆρες ἡγεμόνες. τὰ δ' ἂν γε μὴν αὐτῷ ἤδη μέλῃ δεῖ τοῦ ἱππάρχου, πρῶτον μὲν ὅπως καλλιερήσῃ θεοῖς ὑπὲρ τοῦ ἱππικοῦ· ἔπειτα, ὅπως τὰς πομπὰς οὐ ταῖς ἑορταῖς ἀξιοθεάτους ποιήσῃ· ἔπι δὲ, καὶ τἆλλα ὅσα ἐπιδεικνύσθαι δεῖ τῇ πόλει, ὅπως ἡ δυνατὸν κάλλιστα ἐπιδείξῃ, τάδ' οὐ δεκάδαρχία, καὶ τὰ οὐ λυκείῳ, καὶ τὰ Φαληροῖ, καὶ τὰ οὐ τοῦ ἱππόδρομῳ. καὶ ταῦτα μὲν ἄλλα ὑπομνήματα· ὡς δὲ τούτων ἕκαστα κάλλιστα αὖ πράττοιτο, νῦν αὐτὰ λέξω. τὰς μὲν οὖν πομπὰς οἶμαι αὖ καὶ θεοῖς καὶ εὐσεβεστάτας καὶ τοῖς θεαταῖς εἶναι, ἐὰν ὧσιν ἱεραὶ καὶ ἀγάλματα οὗ τῇ ἀγορᾷ ὄντα, ταῦτα, ἀρξάμενοι ἀφ' ἑστίας ἑρμοῦ, κύκλῳ πρὸς τὰ ἀγορᾶς καὶ τὰ ἱερὰ πορευόμενοι πομπεύοντες τοὺς θεούς. καὶ οὐ τοῖς διονυσίοις δὲ οἱ χοροὶ προσπαχαρίζονται, ἄλλοις τε θεοῖς καὶ θεοῖς καὶ τοῖς δώδεκα χορεύοντες· ἐπειδὰν δὲ πάλιν πρὸς τοῖς ἑρμοῖς γένωνται πορευόμενοι, οὐ τοῦδεν καλὸν μοι δοκεῖ εἶν κύκλους φυλὰς εἰς τάχος αὐτίκα τοὺς ἵππους μέχρι τοῦ ἐλευσινίου. οὐδὲ δύρατα μὲν παραλήψω, ὡς ἥκιστα αὖ ἀλλήλοις ἐπαλλάττοιτο·

δεῖ

δεῖ γὰρ μεταξὺ τῶν ὤτοιν τοῦ ἵππου ἕκαστον ἔχειν, ἐμέλλοι φοβερά τε καὶ δύκρινῆ ἔσεσθαι, καὶ ἅμα πολλὰ φυλάττεσθαι. ἐπειδὰν δὲ τῆς εἰς τάχος διελάσεως λήξωσι, πολὺ ἄλλο ἤδη καλὸν χρῆμα εἰς τὰ ἱερά, ἅπερ καὶ πρόσθεν, διελαύνῃ· καὶ ὅτως ὅσα ὀρθὸν ἤδη οἱ ἵππῳ † ἀναβεβαμβάκῃ πάντα ὑπόδηλα γίγνεται καὶ ἔστι καὶ ἵππος καὶ τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὅτι μὲν τοῦτα οὐκ εἰθισμένοι ποιεῖν οἱ ἵππεῖς εἰσιν οἶδα· γιγνώσκω δὲ ὅτι ἀγαθὰ καὶ καλὰ καὶ ἵππος καὶ θεαταῖς ἥδεα ἔσται. ἀθάνατοι δὲ οἱ ἄλλα ἀχρήματα τοῦ ἱππέως κακαινουργήσοντες, ἐπειδὴ οἱ ἵππαρχοι ἱκανοὶ ἐγένοντο πεῖσαι ἀκούειν ἤθελον. ὅταν γε μὴν πρὸ τοῦ ἀκοντισμοῦ διελαύνωσιν οἱ λυκεῖῳ, καλὸν ἐκατὸν ἅς τὰς πέντε φυλὰς ἰδεῖ τοῦ μετώπου ἐλαύνειν ὥσπερ εἰς μάχην, ἡγουμένου τοῦ ἱππάρχου καὶ τῶν φυλάρχων οἱ πρώτη τάξει ἀφ' ἧς πολιορκήσεται τοῦ δρόμου ὁ πολύς. ἐπειδὰν δὲ ὑπερβάλλωσι δι' κεφαλαίου τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἕκτῳ, χρήσιμον αὖ οἰόμην φυλάττειν καὶ ἐκατὸν ὁπόσους μέτεστιν εἰς δι' κάτωντες διωκομένους ταχὺ ἐλαύνειν ἰδιδείξαις ὅτι ἱππέας. οὐ μέντοι ἀγνοῶ ὅπῃ πῃ μὴ πεῖσαι διωκόμενοι ταχὺ ἐλαύνειν, πάνυ αὖ ἡδέως ἐπιδείξαιντο· ἰὼ δὲ ἐμέλετω τοι ὧσιν, ὁρᾶν χρὴ ὅπως μὴ οἱ πολέμιοι αὐτὸν τοῦ ὁρᾶν αὐαγκάσουσιν. οὐ γὰρ μὴν ταῖς δοκιμασίαις ἡ μὲν τάξις εἴρηται μεθ' ἧς αὖ κάλλιστα ἱππαζοίατο· ἰὼ δ' ὁ ἡγούμενος, ἵνα πρὸ ἔχῃ διωκόμενον ἵππον, οὐ τῷ ἔξωθεν ἀεὶ ταχὺ ἐλᾷ, καὶ οἱ ἰὼ αὖτῷ ἔξωθεν γιγνόμενοι πάλιν αὖ ταχὺ ἐλῶσιν. ὥστε ἡ μὲν βουλὴ ἀεὶ δ' ταχὺ ἐλαυνόμενον θεάσεται, οἱ δὲ ἵπποι οὐκ ἀπεροῦσιν, οὐ μέσῃ αὐαπαυόμενοι. ὅταν γε μὴν οὐ τοῦ ἱππαγωγοῦ ἡ ἐπίδοξις ᾖ, καλὸν μὲν οὕτω πρόβλητα τάξασθαι ὡς ἂν ὑδὶ μετόπου ἐμπολιόντες ἵππων δ' ἵππόδρομον ἐλάσειαν οὗ ἂν τοῦ μέσου αὐθρώπους, καλὸν δ' ἐπεὶ αἱ φυλαὶ οὗ τῇ αὐθιππασίᾳ φθάνουσί τε ἀλλήλους καὶ διώκουσι ταχέως, ὅταν οἱ ἵππαρχοι ἤδη τοῖς πέντε φυλαῖς, ἑκατέρας διελαύνῃ τὰς φυλὰς δι' ἀλλήλων. τοῦτης γὰρ τῆς ἴσης τό, τε αὖ πιμετώπους προσελαύνῃ ἀλλήλοις χρεών, τό, τε διελάσαντας ἂν ἵππους πάλιν σῆναι ἀλλήλοις σημεῖον. καὶ δ' ἀφ' σάλπιγγος αὖ τὸ δεύτερον θάττον ἐπελαύνῃ καλόν. σώντας δὲ ἤδη δ' τέτου αὖ ἀφ' τῆς σάλπιγγος χὴ τάχιστα ἀλλήλοις ἐπελαύνας, καὶ διελάσαντας εἰς κατάλυσιν ἤδη ἐπὶ φάλαγγος ἅπαντας καταστάντας, ὥσπερ εἰώθατε, πρὸς τὸν βουλὸν προσελαύνῃ, ταῦτα μοι δοκεῖ πολεμικώτερά τε φαίνεσθαι αὖ καὶ καινότερα. δ' δὲ βραδύτερον μὲν τῇ φυλαρχῶν ἐλαύνῃ, τῷ δ' αὖτ' ῥόῳ ἐκείνοις ἱππεύῃ, ἐκ ἄξιον ἱππικῆς. ὅταν γε μὴν οὗ ᾧ ἐπιπρόσθῃ οὗ ἀκροδημίᾳ ἱππεύῃ δέῃ, ἔχω τάδε παραινέσαι· εἰς μὲν δ' μὴ ἀφικνοῦσθαί ποτε τὴν ἵππου,

ὑπὸ ἵππος

sed suam quisque hastam inter aures equi gestet, si terribiles & ordinatas, ac in speciem multas videri velit hastas. Postquam celeris decursionis finem fecerint, honestum est & aliam rursus decursionem composito gradu & tardo instaurare, ac in templa eadem via qua paulò antè decurrerant, reuerti: videndumq; est vt quæ sunt in equo sessorem vehere assueto, & dijs & hominibus omnia ostententur. Scio nostros equites istis non esse assuefactos: ea tamen vtilia & honesta esse iudico, & spectatoribus non iniucunda. Audio etiam & alia quædam certamina recèns equites instituisse, postquam magistri equitum quicquid liberet persuadere potuerant. Verum quum priusquam iaculentur, in Lycio decurrant, iucundum est spectatu vtrasque quinque tribus quasi ad prœlium in fronte decurrere, ductore magistro equitum & Tribunis, eo ordine seruato vt curriculi latitudo compleatur: quumq; caput ex aduersa fronte positi theatri superauerint, decorum arbitror visum iri si aliquot equites per locum leniter decliuem celeriter posse decurrere ostentes: nec dubito, si credant se posse celeriter decurrere, quin id sint facturi perlibenter. Sin autem inexercitati fuerint, videndum ne ab hostibus istud ipsum facere cogantur. Ac in probatione quidem qui sit ad pulcerrimè equitandum ordo seruandus, explicatum est hactenus. Sed si fortem equum habebit imperator, extra ordinem semper obequitabit, semperq; celeritate equitandi vtetur. Idem planè facturi sunt qui cum illo fuerint: itaque Senatus semper celerem decursionem spectabit, nec equi per vices quiescendo fatigabuntur. Quum tamen in curriculo exercitatio erit, tum vtile est sic primum instrui vt in fronte completo equis curriculo, in eos qui erunt in medio, infesto cursu ferantur. Illud etiam iucundum est spectaculum, quum in contraria equitatione & decursione tribus aliæ alias fugiunt, & celeriter persequuntur: quumq; magistri equitum quinque tribus ducunt, vtrasque tribuum partes transire & perrumpere alteras. In hoc enim spectaculo illud terribile est, quum ij qui ex aduersa fronte stant, alij in alios faciunt incursiones: & maiestatis plenum, quum per medium curriculũ perrumpunt, & rursus ex aduerso alij alijs resistunt, et ad tubæ cantum quũ celeriter iterũ decurrũt. Id verò spectatu iucũdũ est. quũq; cõstiterint, iam rursus tertiũ ad tubæ signũ summa celeritate infesto cursu alij in alios inuehi debetis, ac quũ perruperitis vsq; ad eũ finẽ dũ fessi sitis, iã phalãge instructa vniuersi, quẽadmodũ cõsueuistis, in curiã decurretis. Hæc mihi quidẽ & bellicosiora, & nouitate ipsa iucũdiora fore videtur. Tardius aũt quàm tribuni decurrãt decurrere, et eodẽ cũ illis modo equitare, id equitũ præfectura videtur indignũ. Quũ aũt in Academiæ circo equitandũ erit, ne excutiatur ab equis,

Vt supinantes sese & reflectentes cursum ineant, admonitos velim. Ne autem ipsi cadant equi, in flexu frænum attrahendum est: in recto autem cursu laxis habenis semper celeriter decurrendum: isto enim pacto tutam et iucundam rem spectabit Senatus. Illud semper curare debebit magister equitum, in itinerib. ne vel equi vel equites fatigentur. Non fatigabuntur autem equi si sessores aliquando descendant, & nonnullam itinerum partem pedibus conficiant: quæ ratio mediocritatis, ipsos quoq; equites defatigari non sinet: nam mediocritatem sequẽs nunquam erraueris. Vtriusq; autẽ modus est (quod facile singuli iudicare poterunt) qui citra fatigationem consistit. Quũ autẽ per huiusmodi loca progredieris vbi metuẽdum sit ne in hostes incidas, tum vicissim & per partes exercitũ reficiendum curabis. nimis enim periculosum foret si hostes accederẽt vbi omnes ab equis descẽdissent. Ac si per angustas vias agmen ducendũ erit, tum imperio per manus tradito, in cornu ducere oportebit: sin aũt in latas vias incideris, rursus edicto occulto frõs cuiusque tribus erit dilatanda. Quòd si in planicie ventum erit, in phalangẽ singulæ tribus erũt instruẽdæ. hoc enim vel exercitationis causa vtile est: iucundiúsq; est, confectis itineribus, progrediendi rationem equitum ordinibus variare. Ac quum extra viam in locis difficilibus ducetur agmẽ, perutile est tum in hostico, tũ in pacato, vt ante signa euehãtur cohorris cuiusq; ministri aliquot: qui si in locos trãsitu difficiles inciderint, ad transitu faciles accedent, equitibúsq; qua progredi possint, ne vniuersi fallantur ordines indicabunt: sin in periculis versetur equitatus, prudẽtis est hipparchi vt antecursoribus alij antecursores res hostium inspecturi viam præeãt, hostésq; anteuertant. Vtile est etiã tum ad impetum faciendum, tum ad vitandum, tum verò ad expectandum in traiectionibus, ne in extremo agmine ducem persequẽtes, equi consídant. Atq; hæc quidem omnes ferè norunt, sed non ita multi adhibita diligentia perferre volunt. Est equitum præfecti, in pace dare operam vt & pacatorum & hostiũ loca regionésq; non ignoret: sin autem ipse imperitus fuerit, alios saltem locorũ peritissimos singulorũ adhibere debebit: multum enim interest inter ducẽ locorũ peritum et imperitum. Ac, qui insidias hostib. struit, si gnarus viarum sit, multis partibus vincit ignarum. Videndum etiam est antequam bellum ingruat, vt speculatores paratos & exercitatos habeat, tũ ex ciuitatib. quæ vtrisq; sint amicæ, tũ ex mercatorib. Semper enim ciuitates, qui aliquid ad se importãt, eos tanquã sibi benevolos excipiunt humaniter. Falsi itẽ trãsfugæ interdum magnas præbent vtilitates. Nec eousq; fidendum exploratoribus vt vigiliæ & præsidia negligantur, sed semper ita nos paratos esse oportebit, ac si hostes venturos esse nuntiatũ esset. Nã tametsi sunt fideles exploratores, tamẽ in tẽpore renũtiare perdifficile est, quum præsertim multa soleãt in bellis impedimẽta interuenire. Hostes aũt minus sentiẽt quũ educetur equitatus, si istud clãdestino potius fiat imperio, quàm

ὑπίοις ἀναστεπτωκότας ἐλαύνῃν· εἰς ὃ δὲ μὴ πίπτῃ ζεύγη ἵππων, ὑπολαμβάνῃν αὐτοῖς ἀναγκοφαῖς. τὰ μὲν τοι ὀρθὰ ταχὺ ἐλαύνῃν χρή· οὕτω δ' ἀσφαλέστατα καὶ δι' ἡλίου θεάσεται ἡ βουλή. οὗ γὰρ μὲν ταῖς πορείαις ἀεὶ δεῖ τὸν ἵππαρχον προνοεῖν ὅπως ἀναπαύῃ μὲν τὴν ἵππων τὰς ἕδρας, ἀναπαύῃ δ' ἐνίους ἱππέας τῶν βαδίζειν, μέτειον μὲν ὀχεῖσθαι, μέτειον δὲ πεζοπορεῖσθαι. τῶν δ' μεμίσθου † προνοῶν ὀκ ἂν ἁμαρτάνοις. αὐτὸς γὰρ μέτεστιν ἑκάστου τῶν μὴ λαθεῖν ὑπερφρονοῦντας. ὅταν μὲν τοι ἀδήλου ὄντος εἰ πολεμίοις ὑπόδυξη, πορεύῃ σὺν μέρει τῶν φυλάκων ἀναπαύων. χαλεπὸν δὲ εἰ πᾶσι κατεβεβήκοσι πλησιάσειαν οἱ πολέμιοι. καὶ ἐν μὲν τοῖς σενῶν ὁδοῖς ἐλαύνῃς ἀρὰ πραγέλασος εἰς κώρας ἡγητέον· ἐν δὲ πλατείαις ὑπιτυγχάνῃς ὁδοῖς, ἀρὰ πραγγέλασος ἀῶν πλατυντέον τὴν φυλῆς ἑκάστης τὸ μέτωπον. ὅταν γε μὲν εἰς πεδίον ἀφικνῆσθε, ἵνα φάλαγγος πάσας τὰς φυλάς. ἀγαθὸν δὲ καὶ μελέτης ἕνεκα ταῦτα ποιεῖν, καὶ τὸ ἥδιον, διαπερώντας ὁδοὺς, ποικίλλοντας ἱππικαῖς τάξεσι τὰς πορείας. ὅταν μὲν τοι ἔξω τῆς ὁδοῦ δὲ δυσχωρειῶν ἐλαύνητε, μάλα χρήσιμον καὶ σὺ πολεμίᾳ καὶ σὺ φιλίᾳ πρὸ ἐλαύνῃν τῆς φυλῆς ἑκάστης τὴν ὑπερεῖν οἵπνες, ἵνα ἀπόροις νάπαις σὺν τυγχανώσιν, πειρώντες ἵνα τὰ δύπορα δηλώσουσι τοῖς ἱππεῦσιν ἡ χρὴ πῶ ἐλασίαν ποιεῖσθαι, ὡς μὴ ὅλαι αἱ τάξεις πλανῶνται. ἵνα δ' ἐπικινδύνως ἐλαύνητέ σν, φρονίμων ἱππαρέχου τὸ πρόσθεν ὄντος πρόσθος διεξυνωμιδίας προηγεῖσθαι πολεμίων, χρήσιμον καὶ πρὸς τὸ ἐπισθεῖσθαι καὶ πρὸς τὸ φυλάξασθαι. καὶ τὸ αὐαμιδὸν ἵνα διὰ τοῦς διαβάσεσιν, ὡς μὴ κατακόπωσι ζεύγη ἵππων οἱ τελευταῖοι τὴν ἡγεμόνα διώκοντες. ἴσασι δὲ ταῦτα πάντες, καρτερεῖν δ' ἀδημελόμενοι οὐ θέλει ἐθέλοσι. προσάκης δ' ἱππάρχῳ ἐπὶ αἰρεθέντι † ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἐμπείρως ἕξῃ τῆς τε πολεμίας καὶ τῆς φιλίας χώρας. ἵνα δ' αὖ αὐτὸς ἀπείρως ἔχῃ, τί ἄλλων γε δεῖ ἵνα ἐπισημονεστάτους ἑκάστων τόπων παραλαμβάνῃν. πάνυ γε διαφέρῃ ὁ ἡγούμενος ἑδοὺς τὰς ὁδοὺς τῶν μὴ εἰδότος, καὶ ὑπερουλιῶν δὲ πολεμίοις ὁ εἰδὼς ἵνα τόπος τῶν μὴ εἰδότος πολὺ διαφέρῃ. καὶ κατασκόπων δεῖν, πλὴν πόλεμον ἔσῃ, δεῖ μεμελετηκέναι ὅπως ἔσονται καὶ ἐν πόλεων ἀμφοτέροις φιλίων καὶ ὑπ ἐμπόρων. πᾶσι γὰρ αἱ πόλεις ἵνα εἰσάγοντας τι ἀεὶ ὡς ὑμενεῖς δέχον ται. καὶ φιλοσαυτόμολοι δ' ἔστιν ὅτε χρήσιμον. ἀμὴν τοι ἵνα γε κατασκόπων δεῖ ποτὶ πισθύοντα φυλακῆς ἀμελεῖν, ἀλλ' ἀεὶ οὕτως κατασκοπᾶσθαι χρὴ ὥσπερ ἐν τῷ ἤξοντες εἰσαγγελλόμενοι ὦσιν οἱ πολέμιοι. ἡ δ' ἐν τῷ πάνυ πιστοὶ ὦσιν οἱ κατάσκοποι, χαλεπὸν οὐ καιρῷ ἀπαγγέλῃν· πολλά γ' οὐ πολέμῳ τὰ ἐμπόδια συμπίπτῃ. τῶν γε μὲν ἰσχυροτάτων τῶν ἱππικῶν ἥκιστα ἵππων οὐ φιλέμιοι αἰσθάνοιντο, εἰ ἀρὰ πραγέλασος γίγνοιτο μᾶλλον ἢ εἰ

ἐπιμελῶσθαι

ἥξοντες

κήρυκος ἢ ἀρὰ πολεμοφῆς. ἀγαθὸν οὕτω δὲ δι' πρὸς δι' ἀρὰ παραγγέλασος ἰσχάγῃν, δι' δεκαδάρχους καθιστάναι, καὶ τοῖς τε δεκαδάρχοις πεμπαδάρχους, ἵν' ὡς ἐλαχίστοις ἑκάστος πραγγέλλῃ· μὴ δι' μέτωπον δὲ ὅπως μυνύοιεν αὖ τῆς τάξεως ἀταρακτος, οἱ πεμπαδάρχοι πράγοντες, ὁπότε καιρὸς ἔῃ. ὅταν γε μὲν πολεμίους φυλάττῃν δέῃ, ὑπὸ μὲν ἀεὶ ἐπαινῶ τὰς κρυπτὰς σκοπὰς τε καὶ φυλακάς. οὕτω γὰρ ἅμα μὲν τοῖς φίλοις φυλακαὶ γίγνονται, ἅμα δὲ τοῖς πολεμίοις οἰέσθαι κατασκυάζονται. καὶ αὖ τοι μὲν δυσεπιούλυτοί τε ἰσιν ἀφανεῖς ὄντες, τοῖς δὲ πολεμίοις φοβερώτεροι. δι' γὰρ εἰδέναι μὲν ὅπου εἰσὶ που φυλακαὶ, ὅπου δ' εἰσὶ καὶ ὁπόσαι, μὴ εἰδέναι, τοῦτο διαφέρειν μὲν κομίζῃ δὲν πολεμίους, ἀναπείθῃ δ' ἀναγκάζῃ πάντα τὰ χρεῖα. οἱ δὲ φανεραὶ φυλακαὶ σφίλας ἔχουσι καὶ τὰ δῃλα καὶ τὰ δύσαρεστ. ἔπι δὲ τοῖς μὲν κρυπτὰς ἔχοντι φυλακὰς ὀλίγοις ἔμπεσθε τὴν κρυπτῶν φυλαττόντα πειρᾶσθαι δὲν πολεμίους εἰς οἴεσθαι ὑπάγῃν. ἀναγκαῖον δὲ καὶ ὅπισθεν τὴν κρυπτῶν ἄλλοις φανερῶς ἔστιν ὅτε φυλαττῆν. καὶ τοῦτο γὰρ ὀχυρατατικὸν τὴν πολεμίων ὁμοίως τοῖς πόσθεν εἰρημένοις. ἀλλὰ μὲν φρονίμου γε ἄρχοντ καὶ τὸ μέσοτε κινδυνοδύῃ ἑκόντα, πλὴν ὅσου αὖ πόδηλον ἦ ὅτι πλέον ἕξῃ τὴν πολεμίων. δι' δὲ ὑπερεῖν τὰ ἥδιστα τοῖς πολεμίοις πόσθοσία τὴν ξυμμάχων δικαίως αὖ μᾶλλον ἢ αὐσρία κρίνοιτο. σῶφρον δὲ δι' ἑκάστοις ὁρμᾶν ὅπου αὖ ἀσθενῆ τὰ τὴν πολεμίων ᾖ, καὶν πόσω ὄντα τυγχάνῃ. δι' γὰρ σφόδρα πονῆσαι ἀκινδυνώτερόν ἢ πρὸς τὸν κρείττους ἀγωνίζεσθαι. πλὴν δέ τοι ἐς μέσον φιλίων τειχῶν εἰσίωσιν οἱ πολέμιοι, καὶν πολὺ κρείττους ὄντες, καλὸν μὲν αὖ τοῦδεν ὑδὶ χειρεῖν ὁπωτέρωθι αὖ λειπθῆς πρῶν· καλὸν δὲ καὶ ἅμα ἀμφοτερώθεν. ὅταν γὰρ οἱ ἕτεροι ἀποχωρῶσιν, οἱ δὲ σὺν τῷ ὑδὶ πάτρα ἐλαύνοντες ταράττοιεν μὲν αὖ τοὺς πολεμίους, σώζοιεν δ' αὖ τοὺς φιλίους. καὶ δι' μὲν διὰ κατασκόπων πειρᾶσθαι εἰδέναι τὰ τὴν πολεμίων, πάλαι εἰρηται ὡς ἀγαθὸν ὄζιν. ἐγὼ δ' πάντ τὴν ἄριστον νομίζω εἶναι, δι' αὐτὸν πειρᾶσθαι, διὰ πρόθεν διὰ ἀσφαλὲς θεώμενον τοὺς πολεμίους ἀθρεῖν διὰ τι ἁμαρτάνωσι. καὶ δι' μὲν κλαπῆναι δυνατὸν πέμπειν χρὴ τοὺς ὑδὶ πλείστους κλέφοντας, δι' δ' ἁρπασθῆναι ἐγχωροῦν, ἱφιέναι τοὺς ἁρπάσοντας. διὰ δὲ τοι πορευομένων ποῖ τὴν πολεμίων ἀπῆ τὰ ταί τι ἀσθενέστερον τῆς αὐτ δυνάμεως, ἢ θαῤῥοῦν ἀσφαλεστέρως, οὐδὲ ταῦτα χρὴ λανθάνῃν, ἀεὶ μέν τοι ἰσχυροτέρῳ δι' ἀσθενέστερον θηρᾶν. δυνατὸν δ' πᾶσθε ἔχοντι τὸν νοῦν ταῦτα καταμανθάνῃν· ἐπεὶ καὶ βραχυγνωμονέστερα αὐθρώπου θεία, οἵ τε ἵπποι δύανται δ' ἀφύλακτον ἦ, ἀφαρπάζοντες εἰς δι' ἀσφαλὲς ἀποχωρεῖν πρὶν ληφθῆναι· καὶ οἱ λύκοι δὲ τὰ τε ἐρημούμενα φυλακῆς ἀγροῦσι, ἢ τὰ οὐ τοῖς δυσοράτοις κλέπτουσι· καὶν μεταθέων γέ τις ἐπιγίγνηται κύων, διὰ μὲν ἥττων ᾖ, τούτῳ ὑδὶ πίθεται· διὰ

quàm vel per præconem vel per præscriptionẽ. Atq; vt hac imperãdi ratione educatur equitatus, vtile erit curiones constitui, & cum decurionibus quinquiones vt quampaucissimis enuntient singuli: & vt frontem efficiant longiorem sine tumultu & confusione ipsi quinquiones, qui ab latitudine in longitudinem ordines porro agant, occasione id postulante. Quod si causendũ erit et metuendũ, præsidiũ adhibendũ est. Equidẽ clandestinas explorationes & præsidia semper laudo: fit enim isto modo vt simul et amicis nostris præsidiũ imponatur, simul & hostibus insidiæ cõparẽtur: atq; nostri, quũ sint occulti, minus sint insidijs opportuni, & hostib. ipsis magis formidolosi. Nã alicubi esse præsidia scire, sed vbi & quàm numerosa sint nescire, idipsum hostes nõ sinit cõsidere, et omnia loca suspecta habere cogit. Præsidia autẽ nõ occulta, apertè aut timiditatẽ aut audaciã arguũt. Licebit etiã in occulto collocatis insidijs, paucos ante insidias præmittere, qui hostes tẽtent, et in insidias alliciãt & attrahãt. Illud etiã ad captãdos hostes valet, vt post occultas insidias alij nõ occultè vigilias interdũ agere videãtur: hoc enim ipsum æquè fallit hostes ac illa quæ prius commemorauí. Verum illud est prudentis imperatoris vt periculis nunquam se vltro offerat, nisi quũ satis exploratum habebit se fore superiorẽ, & aliquid hostibus detracturum: nam subseruire voluptatibus hostiũ id magis sociorũ proditio iudicari debet quàm fortitudo. Prudentis etiam est in eam partem hostium impetum facere quæ sit infirmissima, etiã si fuerit remotissima. Sin hostes aliquousq; intra munitiones pacatorum & amicorum ingressi fuerint, quanuis sint multo præstantiores, vtile erit illinc maximè inuadere hostes, vnde illi minimè sperabant. Nec verò inutile fuerit simul vtriq;, quum enim alteri retrocedũt, qui deinde subsequentes in alteram partem impetum facient, & hostes peturbabunt, & suos conseruabũt. Ac prodesse quidem per speculatores hostium res & statum cognoscere, iamdudũ opinio inualuit. Ego verò illud omnino optimum arbitror esse vt idem tentemus sicũde ex tuto res hostium spectari & cõsiderari, ac, si quid illi peccarint, cognosci possit. Quòd si quid surripi potest, mittendi qui ad surripiendum sint apti: eósq;, vbi rapere conceditur, qui rapiãt erũt mittendi. Quòd si dum aliquò proficiscuntur hostes, aliquid propter imbecillitatem virium relictum ab eis sit, aut ali qui confidentia freti dispalati fuerint, ne hæc quidẽ ignorare debemus: robustiori etenim id quod imbecillius est semper insidiatur. Facilè verò hæc intelligere potest qui modò animaduerterit: nã et animãtia quæ minus quã homines cõsilio et intelligẽtia valẽt, vt mihi, possunt, si quid nõ custoditũ fuerit, et rapere, et quũ rapuerint, in tutũ aliquẽ locũ secedere, priusquã deprehendãtur. Similiter lupi quæ custode carẽt prædãtur, et vel ea quæ sunt in occultis locis rapiũt: ac si quis accurrat canis, si inferior videatur, lupus in eũ impetũ facit:

sin superior, pecude quancunq; tandē tulerit, interfecta recedit. At certè si præsidiū custodiamq; cōtemserint, ita se ipsi instruunt vt alij custodes depellāt, alij pecudes rapiant, sicq; sibi illi necessaria parant. Quū igitur animantia & feræ tam prudenter posſint ista prædari, quid est quādobrē credamus hominē non posse videri sapientiorem ijsipsis animalib'. quæ arte humana capiuntur? Illud verò scire debet equestris disciplinæ studiosus, è quāto spatio eques peditē assequatur, item ex quàm longinquo spatio tardi à celeribus distantes equi eos effugere posſint. Est etiam illud equestris disciplinæ, vt loca cognoscantur vbi à peditibus facilè superentur equites, et contrà ab equitibus facilè pedites vincātur. Oportet etiam vt talis sit artifex qui, quum multi fuerint equites, in speciē paucos ostentare posſit: contraq; si pauci fuerint, multi esse videantur: item vt præsens quū sit, abesse, & absens adesse videatur. Nec verò solùm hostes sciet fallere, sed etiā equites quib. præsit fallens præter expectationē in hostes impetū faciet. Illud quoque est artis non vulgaris, quū se hostibus imparem & infirmiorem sentiet, vt à prælio abstineant terrorem inferre: quum verò fortiorē exercitū se habere putabit, fiduciā illis ingenerare, vt manus conserant. sic enim ipse in calamitates et offensiones minimè incides, & hostes imparatos maximè & errantes opprimes. Sed ne quæ fieri non posſunt, præcipere videar, quemadmodum fieri posſint quæ ex illis videantur difficillima, hinc scribere incipiam. Itaq; vt non fallatur qui persequi aut retrocedere aggreditur, id præstat exercitatio & virtus equi. Quo autem modo peritiam & vsum habeat? si in decursionibus amicis & belli simulacris animum aduertat, quæ ipsæ fiunt tum persequendo, tum refugiendo. Quum autem tum efficere voles vt multi equites esse videantur, vnum illud primum ponatur, si liceat, vt procul ab hostibus fallacia comparetur: nam tutius est procul, & aptius ad fallendum. Deinde autem illud intelligendum est, equos confertos, in speciem multos videri propter animantis magnitudinem, dispersos autem facilè numerari posse. Prætereà maior videbitur quàm sit equitatus, si inter equites equisones interijciantur, maximè si hastas aut aliquid hastis simile tenebunt: atq; id siue stantem equitatum siue incedentem ostentes. ordinis enim speciem ista ratione & maiorem & densiorē videri necesse est. Sin verò multos paucorum speciē gerere videri volemus, si talia erunt loca vt equitatū occultare posſint, nimirum alijs in aperto loco, alijs in occulto collocatis, equites furtim habere et occultè poteris. At si totus locus erit apertus & patens, illud faciendum est vt decuriæ ordine incedētes inter se disiūctæ interiecto interuallo progrediantur, ac cuiusq; decuriæ equites qui in cōspectu hostiū fuerint, erectas teneāt hastas: alij autē humi abiectas, nec cōspicuas, ac ita vt ab illis videri nequeāt. Porrò aūt falsis insidijs, auxilijs falsis falsisq; rumorib. terrere hostes licebit. Tum

λῶ δὲ κρείττων, ἀσφαλέστερος ὁ, τι αὖ ἔχῃ ἀσχωρεῖ. ὅταν δ' ἐ γε φυλακῆς κατα φρονήσωσι, λύκοι τάξαντες ἑαυτὴν οὖν μὴν ἀπελαύνῃ τὴν φυλακὴν, οὐδ' ἀρπάζῃ, ὅτῳ τὰ ἰδιωτικὰ μέλοντα. ἀνειόν γε μὴν δυναμένων τὰ βοικῦτα φρονίμως λαμβάνεσθαι, πῶς ἂν ἀνθρωπόν γε ὄντα ἐκὲς σοφώτερον ζῴων φαίνεσθαι ἃ μὴ αὐτὰ τέχνῃ ὑπ' ἀνθρώπου ἁλίσκεται; κἀκεῖνό γε μὴν εἰδέναι ἱππικοῦ ἀνδρὸς, ἐν τόσου αὖ ἵππῳ τρέχον ἕλοι, ἢ ὡς ὁπόσου βραδεῖς αὖ ἵπποι ταχεῖς ἀφύγοιεν. ἱππικὸν δὲ καὶ χωρία γιγνώσκειν ἄν. δεῖ περὶ κρείττους ἱππέων, καὶ ἂν δεῖ τρέχων κρείττονας ἱππεῖς. χρὴ δὲ μηχανητικὸν εἶν καὶ τὸν πολλοὺς μὲν φαίνεσθαι οὖν ὀλίγους ἱππέας, πάλιν δ' ὀλίγους οὖν πολλούς· καὶ τὸν δυνεῖν πρόσω μὲν ἀπεῖναι, ἀπόντα δὲ πρεῖναι. © τὸν μὴ τὰ τῶν πολεμίων μόνον κλέπτειν ἐπίστασθαι, ἀλλὰ μὴ οὖν ἑαυτὸν ἱππέας ἅμα κλέπτοντα ὀξὺ ἀποσοβητὸν ὂς πολεμίοις ἰδιωτεύεσθαι. ἀγαθὸν δὲ μηχάνημα μὴ δυνάσθαι, ὅταν μὲ τὰ ἑαυτοῦ ἀσθενῶς ἔχῃ, φόβου παρασκευάζῃ ὡς πολεμίοις, ὡς μὴ ἰδιωτεύωνται· ὅταν δ' ἐρρωμένα, θάρσος αὐ ὂς ἐμποιεῖν, ὡς ἐχειρώσιν. ὅτῳ πὲ αὖ μὴ αὖ ἥκιστα κακῶς παθεῖν οὖν ὂ πολεμίους μάλιστ' αὖ ἁμαρτάνοντες λαμβάνοις. ὅπως δὲ μὴ προσέχῃ δυκῶ ἀδυνατα, μὴ γελάσῃ ὡς αὖ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα αὐτὴν χαλεπὰ πορεῖν. δυνατὸν μὲν τοίνυν μὴ σφάλλεσθαι ἐγχειροῦντα διώκειν ἀσχωρεῖν, ἐμπειρία ὡς ἱππων δυνάμεως. πῶς δ' αὖ ἐμπείρως ἔχοις ἐὰ προσέχοι τὸν νοῦν οἷς ταῖς μετὰ φιλίας αὐτῶν πασίαις οἷα ἀσφαλέστατα ἐν τῇ διώξεων τι μὴ φυγῇν; ὅταν μέντοι βούλῃ οὖν ἱππέας πολλὸς φαίνεσθαι, οὐ μὴ πρόσω ὑπαρχέτω, ὥσπερ ἐγχειρεῖν, μὴ ἐγγὺς τῶν πολεμίων ἐγχειρεῖν ὡς πατᾶν. μὴ τ' ἀσφαλέστερον τὸ πρόσω μὴ ἀπαντᾶν πιὼ τόρον. ἔπειτα δὲ χὴ εἰδέναι ὅτι ἀθρόοι μὲν ἵπποι πολλοὶ φαίνονται, διᾶ δ' μέγεθος τῶν ζώου· διαπεσεῖν ὁμῶνται δ' διαείθμοι γίνονται. ἔτι δ' αὖ πλέον στὶ τὸ ἱππικὸν τῶν ὅ. ὃς φαίνοιθ' ἐὰ οὖν ἱππικούμενος εἰς οὖν ἱππέας οἰκείας, μᾶλιστα μὲν δρᾶτα, εἰ δὲ μὴ, ὅμοια δρᾶσιν ἔχοντας. ὧν τε ἕκητὸς ὢν δυνάμενος δ' ἱππικὸν, ὧν τε πεῖσης. ἀναγκαῖον γὰρ τὸν ὄγκου τῆς τάξεως οὕτω μέζω τε μὴ πυκνότερον φαίνεσθαι. ὧν δ' αὖ οὖν πολλοὺς ὀλίγους δυκεῖν εἶν, ὧν μὲν σι χωρία ὑπάρχῃ οἷα συγκρύπτειν, δηλονότι τοὺς μὲν ὑπὸ τῷ φανερῷ ἔχων, οὖν δ' ἐς τὸ ἄδηλον ἀκρύπτων, κλέπτοις αὖ οὖν ἱππέας· ὧν δὲ ἀνῶν καταφανὲς ἢ δ' χωρίον, δεκάδας χὴ στοιχούσας ποιήσαντα ἀμφιλαφπύτας πράττειν· καὶ οὖν μὲν πρὸ τῶν πολεμίων ἱππέας ἑκάστης δεκάδος ὁρᾶν τὰ δόρατα ἔχειν· οὖν δ' ἄλλους, ταπεινὰ ὧν μὴ τ ὑπόφανῆ. φοβεῖν γε μὲν οὖν πολεμίους καὶ ψυδεγέσρας οἷόν τε καὶ ψυδοδοξοσκίας © ψυδαγγελίας ποιοῦντα. θαρσοῦσι

θαρσοῦσι δὲ μάλιστα πολέμιοι ὅταν τοῖς ἀναντίοις πράγματα καὶ ἀσχολίας πανθάνωσι. ταύτην δὲ γεγραμμένων μηχανᾶσθαι αὐτὸν χὴ πρὸς τὸν ἀεὶ ἀπατᾶν. ὄντως χὴ δεῖν καρδαλεώτερον αὖ πολέμῳ ἀπάτης ὁπότε γε καὶ οἱ παῖδες ὅταν παίζωσι, ποσὶ ἃ δύνανται ἀπατᾶν πειρῶντες, ὥστε ὀλίγους γ' ἔχοντας, πολλοὺς δοκεῖν ἔχειν· καὶ πολλοὶ πειρέχοντες, ὀλίγους φαίνεσθαι ἔχειν· πῶς ἂν ἀνδρες γε τῷ ὑβριπατᾶν προσέχοντες τὸν νοῦν δύνανται ἂν βοικῦτα μηχανᾶσθαι; μὴ ὀνυμάμενος δ' αὖ τὰ αὖ τοῖς πολλοῖς πλεονεκτήματα, θύροι αὖ τις τὰ πλεῖστα μὴ μέγιστα ζῳὰ ἀπάτης γεγενημένα. ὧν ἕνεκα ἢ ἂν ἐγχειρητίον ἄρχειν, ἢ τ' τὸ ζῳὸ τῇ ἄλλῃ πρασκευῇ καὶ πρὰ δεῶν αἰτητέον δύνασθαι ποιεῖν, μὴ αὐτὸ μηχανητέον. οἷς δὲ θάλαττα πόσεσιν, ἀπατηπὸν καὶ δ' πολοῖα πρασκευαζόμενον πεζῇ τε πρᾶξαι, καὶ δ' πεζῇ προσποιούμενον ἀδικοῦσθαι, ἢ θαλάτταν ἀδικεῖσθαι. ἱππαρχικὸν δὲ καὶ δ' διάσκειν πὸν πόλιν ὡς ἀσθενές δ' πεζῶν ἔχειν πλῆθος, πρὸς δ' ἁμ' ἵπποις πεζὸς ἐλέγειν. ἱππαρχικὸν ὂ μὴ τὸ λαβόντα πεζὸς αὐτοῖς χρῆσθαι. ἔστ ὂ πεζὸς ὁ μόνον οὐ τούτοις ὀλίγα δ' ὄπισθεν ἵππων ἀφικρύπτασθαι. πολὺ γὰρ μείζων ὁ ἱππεὺς τὸν πεζός. ταῦτα ὂ πάντα ἐγὼ καὶ ὅσα πρὸς τούτοις τὶς μηχανήσεται, εἰ βία ἢ τέχνῃ αἱρεῖν οὖν ἀναντίους βουλόμενος, σὺν θεῷ πράττειν συμβουλεύω, ἵνα © τ τύχω σωσπουνῆ, θεῶν ἵλεων ὄντων. ἔστ δ' ὅτε πάνυ ἀπατᾶν μὴ τὸ λίαν φυλακτικὸν πρὸ ποιήσασθαι ἔν μὴ μαθημὸς φιλοκίνδυνον. τὸ γὰρ οὖν πολεμίους πολλάκις πρᾴκειν ἀφυλακτοῦντας μᾶλλον ἁμαρτάνειν. ὧν δ' ἅπαξ δόξῃ τὶς φιλοκίνδυνος ἔν, ἔξεστ μὴ ἡσυχάν ἐᾶσθαι, πρὸ ποιούμενον ὂ πρᾴξαι τὶ, πάλαι τα δοῖς πολεμίοις παρέχειν. ὅλως γὰρ οὐδὲν αὖ τις δύναιτο πολλοῦ δεῖ βούλεται, εἰ μὴ ὀξὺ ὢν γε πλάτοιο πεπεισμένα ἐν ὡς πίθεσθαι τῇ τοῦ χειροτέχνου γνώμῃ. οὐδὲ ν ἂν ὀξὺ ἀνορθῶν, εἰ μὴ σὺν θεῷ, οὕτω πεπεισμένοι ἔσονται ὡς ῥᾳδίως τε ἕξειν πρὸς τὸ αἴρεσθαι, μὴ φρονιμώτερον σφῶν αὖτὸν ἡγήσον ὂ πολὺ τῶ πρὸς τοῦ πολεμίους ἀγῶνων. οὐνοϊκῶς μ' ὃν ἔχειν μὴ ὅτι τῶνδε ἐκὼς οὖν ἀρχομένους, ὅταν φιλοφρόνως τε ἔχῃ πρὸς αὐτοὺς, μὴ προνοῶν φαίνῃ ὂ ἅπως τὸ σῖτον ἕξουσι, μὴ ὅπως ἀσφαλῶς μ' ἀχωρήσουσι, πεφυλαγμένως ὂ ἀναπαύσον ὂ. οἷ ὂ ταῖς φρουραῖς καὶ καὶ χλοῦ καὶ σκιῶν καὶ ὕδατος καὶ φυλακῶν καὶ τῆν ἄλλων ἐπιτηδείων φαινερὸν εἶναι ἐπιμελόμενον, καὶ προνοοῦντά γε καὶ ἀγρυπνοῦντα ἕνεκα τῆν ἀρχομένων καὶ ὅταν γε πλέον ἔχῃ τί, δ' μεταδοῦναι κερδαλέον τῷ προεστηκότι. ἥκιστα δ' αὖ κατα φρονοῖεν ἀρχόντος, ὡς μὲν ζωελόντι ἐπεῖν, ἐ ὁπόσα ἐκείνοις πανοίη, αὐτὸς ταῦτα βέλτιον ἐκείνων

Tum autem maximè fiduciam sumunt hostes quum res aduersariorum laborare audiunt et impeditas esse. His autem ita descriptis, equitū præfectus conabitur vt in præsens semper fallat hostes. nā profectò fallendi arte nihil vtilius est in bello. Quum enim vel pueri in suis lusibus quæ posſunt ad fallendum prætendant, vt quum paucos habeant, multos habere videantur, & contrà quum multos prætendant, paucos videantur habere: cur tamdem viri si in fraudibus & fallacijs studium ponant, non posſint ista eadem machinari? Nam si victorias quæ bellis obtinentur consideremus, plurimas & maximas arte et fallacijs partas esse reperiemus. Quas ob res aut ab initio magistratus appetendus non est, aut à dijs petendum vt huic officio satisfaciamus omni apparatu instructi, ac ipsi etiam, quantum in nobis est, moliamur. Quibus autem mare est aptum ad insidias struendas, hi naues paratas habebunt, sed rem prælio terrestri gerent, ac simulantes se terra insidiari velle, prælio nauali hostes aggredientur. Nec verò illud alienum est ab equestri disciplina, vt magister equitum ciuitatem doceat, imbellem esse equitatum nullo peditatu comitatum. Est etiam præfecti equitum, pedites sibi adiungere, eisque vti posse. Licet etiam pedites non solùm inter equites, sed etiam post equitatum occultare, quum præsertim pedite longè maior sit eques. Atque hæc omnia ego, & quæcunque prætereà quis machinabitur vel vi vel arte capere hostes volens, Deo fauente facere consulo, vt fortunam etiam collaudet, dijs propitijs. Interdum verò & illud ad fallendum valet, si simularit se diligenter cauere, minimeq; se periculis obiecerit: hoc enim sæpe hostes inuitat, & efficit vt incautiores peccent. Quòd si vel semel quis periculorum cōtemtor visus fuerit, licet ei vel in otio, si modò aliquid se facturum simulet, molestias hostibus exhibere. Verùm nullus quicquam fingere posſit quale vult, nisi eorū quæ finguntur adhibita sit præparatio talis vt artificis voluntati obtemperetur. Neque enim ex militibus vlli sic parati erunt vt præfectum suum amore prosequantur & seipsis prudentiorem ipsum existiment in certaminibus & prælijs quæ cum hostibus cōmittuntur, nisi id Deo volente contingat. Ac eorum quibus præsit, sibi hisce rebus beneuolentiam, vt opinor, conciliabit præfectus equitum si humaniter cum illis agere, illisq; prospicere & consulere videatur vt frumento abundent, & in tutum aliquem locū facilem receptū habeant, positis et collocatis vigilijs, vt reficiantur, et quieti se tradant. In præsidijs autem dare debet operā præfectus vt necessariarū rerum, vt pabuli, vt tabernaculorū, vt aquæ, vt excubiarum curā gerere videatur: prouidere item, & ad eorum vtilitatem quibus præsit vigilare, ac, si re quapiam abundabit, impertire honestū est. Atq; vt summatim dicam, minimè contēnetur præfectus si, quæ alios facere velit, ipse eadē melius quàm

quàm illi facere videatur. Initium igitur capiet à conscensu equi, ac omnia quæ ad disciplinã equestrẽ pertinent, meditata habere debet præfectus, vt videant ipsum principem sedentẽ in equo posse & fossas trãsilire, et munitiones superare, et ex locis difficilibus euadere, et scienter iaculari: singula enim hæc aliquid proficiũt vt magister equitũ ne contemnatur. Quòd si etiam intellexerint, eum & scire & posse efficere vt hostes vincantur: ad hæc si illud animo conceperint, eum neq; temere, neq; contra deorum voluntatem, neq; repugnantibus auspicijs, in hostes proficisci & bellum mouere: hæc omnia milites duci parentiores dictoq; magis audientes reddũt. Ac principẽ quidem omnem decet maximè prudentia: Athenienses aũt equitum præfectus cæteris debet antecellere tum cultu deorum, tum scientia rei militaris: cui quidem sunt finitimi aduersarij, & equites multitudine suppares, & grauis armaturæ milites permulti: ac, si conetur in hostilem agrum irruptionem facere, sine cæteris ciuibus aduersus vtrosq; istos cum solis equitib. periculis se obiecturus est. At si hostes in agrũ Atticũ impetum fecerint, non aliter venturi sunt quàm cum alijs equitibus sibi coniunctis, & præterea cum grauis armaturæ militibus tam numerosis, vt vniuersos Athenienses ipsorum impetum sustinere nõ posse putent. Atqui aduersus tam multos hostes si modò ciuitas vniuersa copias eduxerit, vt regioni Atticæ succurrat, spes optima est: nam & equites meliores erũt, Deo iuuante, siquis eorum talem curam gerat, qualẽ decet: & grauis armaturæ milites non erunt inferiores, aut pauciores, nec corporibus deterioribus, & animis honorum appetentioribus, si modò recta exercitatione fuerint instituti. Nec verò Athenienses minorem causam de maioribus gloriãdi quàm Bœoti habent. Sin ciuitas ad nauales copias se conuertat, eiq; satis sit hostem mœnibus prohibere: vt quum Lacedæmonij cum vniuersis Græcis irruptionem fecerunt: equites aũt dignos censeat qui quæ sunt extra munitiones omnia tueãtur, soliq; illi periculis se offerant contra hostes, tum demum pro socijs fortissimis primum dij sunt optandi, deinde hipparchum decet virum esse perfectum, & vsum militarem habere: magna enim opus est prudentia aduersus eos qui longè numero vincunt, & audacia, si occasio inciderit hanc requirens. Debet etiam (vt mea quidem fert opinio) idoneus esse ad perferendos labores. Nam aduersus talẽ exercitũ periculum adiens, cui ne tota quidem ciuitas possit resistere, profectò patietur quicquid illi à superioribus impositum fuerit, nihil autẽ in illos statuere possit. Quòd si ea quæ sunt extra munitiones tuebitur, ideo numero effici potest qui & hostes obseruare, & in tutum, quoties res postulabit, se recipere tempestiuissimè possit. Possunt etiam nihilo minus prouidere pauci quàm multi, ac custodire, rebúsq; amicorũ receptũ dare non intempestiuè, qui neq; sibi neq; equis fidũt. optimus enim est custos metus.

ἐκείνων φαίνοιο προιῶν. αἱρῃσόμενον δὴ δεῖ ἀρχὴ τὸ ἀναβαίνειν ἐπὶ τοὺς ἵππους, πάντα τὰ οἰ ἱππικὴ μελετᾶν, ὅπως ὁρῶσι τὸν ἄρχοντα διαπαίσαντα ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ τὰ φρέατα ἀσφαλῶς πηδᾶν, καὶ τείχη ὑπερακρίζειν, καὶ ἀπ' ὄχθων καταίρειν, καὶ ἀκοντίζειν ἱκανῶς. πάντα γὰρ ταῦτα προκόπτει εἰς δύναμιν καὶ φρονεῖσθαι. ἐπὶ δὲ καὶ πεύσεσθαι γνῶσιν ἐπὶ σάμενόν τε καὶ διαπέμποντα πανταχοῦ ὡς αὐτὸν πλέον ἔχοιεν τῶν πολεμίων. πρὸς δὲ τούτοις καὶν ἐκεῖνο λάβωσιν εἰς τὸ γνώμῃ ὡς οὔτ' αὖ ἐκὴν οὔτ' αὖθις θεῶν οὔτε πρὸς τὰ ἱερὰ ἡγήσατ' αὖ ἐπὶ πολεμίους παίοντα ταῦτα πειθαναγκέστερους ἕψεσθαι τοῦ ἀρχομένους ποιεῖ. πάντη μὲν δὴ προσήκει ἀρχοντι φρονίμῳ εἶναι· πολὺ μέντοι τῷ ἀσφαλεστάτῳ ἱππάρχου ἅμα φέρειν δεῖ μὴ τῷ θεοὺς θεραπεύειν, μὴ τῷ πολεμικὸν εἶναι, ᾧ γε ὑπάρχουσι μὲν ὅμοροι αὐτῷ παλοι ἵπποι τε πολλοὶ καὶ πολῖται πολλοί. κἂν μὲν εἰς τὴν πολεμίαν ἐμβάλλῃ ἐπὶ χειρὶ αὐτὸν τῆς ἄλλης πόλεως, πρὸς ἀμφοτέρους πίονσι μόνοις αὐτὸς ἵππου σι κινδυνεύσει. ἐὰν δ' οἱ πολέμιοι εἰς τὴν ἀβλακίαν χώραν ἐμβάλλωσι, πρῶτον μὲν ὅπλα αὐ ἄλλος ἐλθὼν ἐμὲ δώσει τε ἵπποις πρὸς οἷς ἑαυτὸν, ὦ πρὸς τούτοις, ἐπιλίτας ὁπόσους αὐ οἴωνται πάντας ἀφικνεῖσθαι μὴ ἱκανὸς εἶναι μάχεσθαι. πρὸς οἷσι δοσύζους πολεμίους ἐὰν μὲν ἡ πόλις πᾶσα ἐπεξίῃ αἰρήσουσι τὴν χώραν, ἐλπίδες καλαί· ἵππῃς τε γὰρ σὺν θεῷ ἀμείνους, ἐὰν πις αὐτὴν ἐπιμελῆται ὡς δεῖ, ὁπλῖταί τε ἀμείνους ἔσονται, μὴ τὰ σώματα τοῖνυν ἀχείρωτα ἔχοντες, ὦ τὰς ψυχὰς ἀληθεστάτους, ἐὰν δὲ θεῶν μὴ μὲν ἐπί γε τοῖς προγόνοις ἀμεῖον ἀφικοῖσθε ἢ βοιωτοὶ φρονοῦσιν. ἐὰν δὲ ἡ μὲν πόλις τρέπηται ἐπὶ τὰ νεώτερα, μὴ αἰρῇ αὐτῇ τὰ τείχη διασώζειν, (ὥσπερ μή ὁπότε λακεδαιμόνιοι ἐὰν ἅπασι τοῖς ἕλλησιν οἰέσθαλον) οὐδ' ἱππέας ἀξιώσειε τοὺ τε τοὺς τοῦ τείχους διασώζειν, μὴ αὐτοὶ μόνοι διακινδυνεύειν πρὸς πάντας οὐκ οἰκοπίους, οἷ ταῦτα δὴ ἐγὼ μὴ, οἶμαι, πρῶτον συμμάχων ἰσχυρῶν δεῖ, ἐπείπερ ἢ καὶ ἐν ὑπῆρξεν πεποιημένον αὐτοῖς ἐστίν. μὴ δ' φρονήσεως δεῖ πολλῆς πρὸς οὐ πολὺ πολέμου, μὴ τόλμης, ὁπότε καιρὸς παρακέκλευκε δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μὴ πονεῖν αὐτὸν ἱκανὸν εἶναι. πρὸς μὲν δὴ τὸν στρατόπεδον διακινδυνεύων, ᾧ μηδ' ὅλη ἡ πόλις θέλοι αὐτὸν παθεῖν, ἐπιθυμοῦ παλοῦ αὖ, εἰ ἡρέθης βάλοιτο, φοιεῖν ὃ δὲν αὖ ἱκανὸς εἶναι. εἰ δὲ φυλάττῃ μὲν τὰ ἔξω τείχος ὅσους ὅλοι σκοπεύειν τε οὐ πολεμίους ἱκανοὶ ἔσονται, μὴ αὐκαχωρεῖν εἰς τὰ ἀσφαλὲς τὰ δεόμενα ὡς ἐκ πολέσου. ἱκανοὶ δὲ μὴ πρόσοδον ἥπου οἱ ὀλίγοι τῶν πολλῶν, καὶ φυλαττῆσθαι πάνυ καὶ αὐαγωσίζεσθαι τὰ φίλια οὐκ αὐκαιρότερον οἱ μήτε αὐδὲς μήτε δὲς ἵπποις πιστεύοντες. ὁπότ φόβος δένος δοκεῖ συμφύλαξ εἶναι τοῦ

Qui igitur ex his custodes effecerit, fortassis rectè consulat. Ex ijs autem qui custodiæ adhibiti non fuerint, siquis exercitum se habere putabit, exiguus ipsi videbitur: integro enim & perfecto destitutus exercitu, apertè se in periculum coiecturus est. at si quasi latronibus vti velit, satis magnam ad id efficiendum manum, vt verisimile est, habebit. Debet etiam (vt mihi quidem uidetur) equitum magister paratos semper milites habere, quasi aliquid faciat, & in occulto se tenere, vt siquid exercitus hostilis peccet, obseruare possit. Solent enim milites, quanto plures fuerint, tanto plura peccare & errare: aut enim ad necessaria quærenda studio disperguntur milites, aut dũ progrediuntur, inordinata sunt omnia alijs præcedentibus, alijs à tergo diutius quàm conuenit subsistentibus. Atq; huiusmodi delicta impune non sunt prætermittẽda: sin secus, tota regio complebitur exercitu militum. Illud summè prouidendum est, vt siquid facere anteoccuparit, in tutum prius se recipiat quàm aliquod superueniat maius auxilium. Sæpe autem quum progreditur exercitus, accidit vt in eius generis vias incidat vbi non plus possint plurimi quàm pauciss imi. Quum autẽ hostes traducunt flumina, si diligenter obserues, & cautè sequaris, id consequi possis vt cum quantolibet hostium numero confligas. Est etiam aliquotics vtile adoriri & castrametantes, prandentes, cœnantes, cubitu surgẽtes, quòd in his omnibus milites arma ponere soleant, pedites quidem ad breue tẽpus, equites ad lõgius spatium. Exploratoribus quidem & primis excubitoribus continenter insidiæ struendæ sunt, quũ & pauci esse soleãt, et aliquoties à munitionibus procul abesse. Quũ verò hæc hostes diligẽter custodiunt, vtile est, Deo placato & approbante, clã in hosticum proficisci: sed summa adhibita diligentia, vt qui vbicũq; & in qua regionis parte primi excubias agũt, cognoscas. Nulla est enim tam gloriosa præda atq; excubiarũ & vigiliarum, si deprehensæ teneãtur. Et sanè opportuni sunt fallacijs custodes: persequuntur enim minima quæq;, quòd id sibi imperatũ esse arbitrãtur. Cõsiderare tamẽ debemus quò possimus receptũ habere, ne sit è regione eorũ qui nobis succurrere debebũt. Porro qui fortissimũ exercitũ tutò & sine calamitate sua maleficio aliquo afficere possunt, eos necesse est sic excellere vt exercitati in rebus bellicis, hostes autẽ cũ his cõparati, idiotæ omninoq; imperiti esse videantur. Primũ autem illud adesse debet vt prædaturi sint exercitati in trãsuectionibus & decursionibus, quò labores possint perferre milit.ires: nã harũ rerũ imperiti seu equi seu milites, iure optimo quasi mulieres cũ viris decertare videbũtur. At instituti & assuefacti trãsiliẽdis fossis, et munitionibus superãdis, locis præruptis scãdẽdis, quiq; ex altis & præruptis se demittere et librare assuefacti sunt, et per decliuia celeriter vectari, hi verò tãto præstãt inexercitatis & horũ imperitis quãtũ aëria & pẽnigera animãtia terrestribus. Rursus autẽ qui pedibus sunt exercitatis, tantũ eis antecellunt qui sunt ad asperitates viarum inexercitati,

ἀπολέσαντα

τοῦτο

ἐκ τ τάφρου

ἐὰν ἄτυ καλὴ

οὐδὲν, ἀ πρ.

Sſ quan-

quantum claudis integri. Ac locorum periti tantum in progressione & regressione præstãt imperitis, quantum cæcis, qui aspectu vtuntur commodè. Ne illud quidem equestris disciplinæ peritũ fugere debet, equos bene habitos, non autem saginatos ad suffocationem vsq; laboribus sustinendis vtilissimos esse. Et quoniã fræna & ephippia è loro suspẽsa vtilia sunt, magistrò equitum curandum est vt illis nũquam careat, quum præsertim parua impensa eos qui illis careant, vtiles & ad prœlium habiles efficere possit. Siquis autem est qui multum inesse negotij existimet si ista ratione ars equestris sit exercenda, is cogitare debebit, qui ad gymnicos ludos exercẽtur, eos multo pluribus & molestioribus vrgeri molestijs quàm qui summa diligẽtia equestrem exercent disciplinã. Illi enim se plurimum cum sudore ad gymnasticen exercent, in equestri autem exercitatione plurima sunt plena voluptatis. Nã si quis optaret volucer fieri, nullum est ex humanis operibus quod volatui magis quàm equitatus simile esse videatur. Iam verò potiri victoria in bello, gloriosius est multo quàm in pugilatu, quòd istius gloriæ respub. particeps fieri soleat. Adeo verò sæpe in belli victoria diȷ ciuitates etiam ipsas beatitate coronant, vt haud sciam an quicquã aliud vtilius sit quàm rei militaris disciplinam artémque exerceri. Etiam cogitare debemus, piratas laboribus exercitatos, posse vel à multo superioribus & præstantioribus victũ sibi parare. Conuenit & iis qui in terra sua ipsi percipiũt, sed cibarijs carent, prædari. aut enim opus faciẽdum, aut ab elaboratis & opere confectis alimenta sumẽda: aliter verò nõ facile est neq; vitã ducere, neq; pacẽ habere. Illud etiã meminisse debet, vt numquã in eos impetũ faciẽdũ putet quos superiores enasuros arbitretur: maximè si erit à tergo locus equis trãsitu difficilis, quũ nõ sit idẽ erratũ fugientis & persequẽtis. Iã verò illud monẽdũ puto vt illud quoq; caueatur: sunt enim quidã qui quũ in eos impetũ facturi sint quibus se superiores fore putãt omnino, parua manu inuadũt, vt sæpe illis acciderint quæ ipsi in alios se illaturos confidebant: quũ verò in eos quibus se certò sciunt inferiores esse quicquid copiarũ habuerint educũt. Ego verò cõtrà omnino fieri oportere arbitror: ac cum te victoria potiturũ existimabis, copijs quas habeas parcere nõ debes: (nã multis partibus vicisse, neminẽ vnquã pœnituit:) quũ verò cũ multo superioribus cõgrediendum est, et præsentias, etiã si omnia quæ possis, feceris, tamẽ fugiendũ esse, in his melius esse paucos quã omnes educi iudico: strenuissimis tamẽ tũ uiris, tũ equis ad id exequẽdũ delectis: qđ, nisi tales erũt, et inuadere et retrocedere tutius poterũt. Quòd si in fortiorẽ et superiorẽ exercitũ omnes copias eduxerit Hipparchus, et retrocedere voluerit, qui in tardissimis equis sederint, ut capiãtur necesse est: alij quòd equitãdi arte careant, de equis cadẽt, alij propter locorũ angustias intercipiẽtur.

ὅσον πρὸς ὑγιείας χωλοῦν· καὶ οἷς τὴν τόπων ἐμπειροι πρὸς οὓς ἀπείρως ἔσονται οἱ ταῖς προσελάσεσι καὶ ἀφορμήσεσι διαφέροιεν ἂν ὄζου πρὸ οἱ ὁρῶντος τὴν τυφλῶν. καὶ τόδε δὲ χρὴ εἰδέναι ὅτι οἱ δυσχάμπτοι ἵπποι, μὴ ἐκπεπονημένοι δὲ ὥστε ἀφορμᾶσθαι σὺν τοῖς πόνοις οὐ πρόσκυβασμένοι εἰσί. χρὴ δὲ, ἐπεὶ πρὸς καλινοὶ καὶ ἐφίππια ὑφ' ἡμῶν τὴν ἡσυχίαν ὄσι χρήσιμα, μή ποτε ἧττον ἵππαρχοις τοῦτ' ἐρημοῖ εἶναι. μικρᾷ γὰρ δαπάνῃ οὐκ ἀφορῶντας χρήσιμος ἂν παρέχοιτο. εἰ δέ τις νομίζοι πολλὰ ἔχειν πράγματα εἰ ὅτῳ δεήσει ἀσκεῖν πλὴν ἱππικῆ, σὺν μνησθήτω ὅτι οἷς τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας ἀσκοῦσι πολὺ πλείω πράγματα καὶ χαλεπώτερα ἔχουσιν ἢ οἱ πλὴν ἱππικῆ τὰ μάλιστα μελετῶντες, καὶ γε τὴν μὲν γυμνικὴν ἀσκημάτην τὰ πολλὰ ζῷα ἰδίᾳ ἐκπονοῦντ', τοὺς δὲ ἱππικῆς τὰ πλεῖστα μοχθοῦσιν ἡδονῆς. ὅπερ χρὴ δύνασθ' ἂν τις πηνὸς γελᾶσθαι, ὃς ἔστιν ὅτε μᾶλλον τὴν ἀνθρωπίνην ὁρῶν ἔοικεν αὐτῷ, καὶ μὲν τό γε πολέμῳ νικᾶν πολλῷ δυσδεέστερόν ἢ συμμῖξαι· μετέχει μὲν γάρ τι καὶ ἡ πόλις τούτης τοῦ δύξης· ὡς ἐπὶ τὰ πολλὰ ὧδι τῇ τοῦ πολέμου νίκῃ, καὶ δύσκαμος νίκη οἱ θεοὶ τοῖς πόλεσι στεφανοῦσιν. ὥσ' οὐκ οἶδ' ἔγωγε πῶς προσήκῃ ὀλλ' ἄπαν μᾶλλον ἀσκεῖσθαι ἢ τὰ πολεμικά. οἰνοῦσι δὲ χρὴ ὅπως καὶ οἱ τοὺς θάλαττας λήσονται, ὀλίγα δ' ἀνοῦσι ἠσκηκέναι· διώκαντα ζῶν καὶ ἀφ' τὴν πολὺ κρείττονων. προσήκῃ γε μὲν καὶ τῷ γεωμετροῦσι τὰ ἑαυτῶν, ἀλλὰ τοῖς στερισκομένοις τῆς τροφῆς λιμίζεσθαι. ἢ γὰρ ἀγωστέον, ἢ ἀφ' τὴν ἐργασομένων θρεπτέον. ὅλως δ' ἁ ῥᾴδιον ἔστε βιοτεῦσθ' ἔστε ἐρίωνος τυχεῖν. μεμνῆσθαι δὲ καὶκεῖνο χρὴ, μήποτε ὧδι τοῦ κρείττους ἐλαύνῃς ὅπισθεν ἵπποις δυσβάβαστοισμένοις. ὁ γὰρ ὅμοιον φθύγοντι καὶ διώκοντι σφαλλῶδες. ἐπὶ δὲ βάλλεσθαι ζῶσιν ἐστὶ καὶ τόδε φυλάττεσθαι. εἰσὶ γάρ ἵνες οἵ ὅταν μὲν ἴωσιν ὧδι τέτρες ὧν αὐ οἴονται κρείττης εἶναι, ἐπὰν τάχιστα ἀσθενεῖ διωκόμῃ ἔρχονται· (ὥστε πολλάκις ἐπαύσαντο ἃ ᾤοι δ' ποιήσειν) ὅταν δ' ὧδι τέτρες ὧν αὐ σαφῶς ὧδι ὧσιν ἵππες ὄντοι, πᾶσαν ὅσην αὖ ἔχωσι δύναμιν ἄγουσιν. ἐγὼ δέ φημι χλῶν τἀναντία τούτῃ ποιεῖν, ὅταν μὴ κρατήσειν οἰόμενοι ἄγωμεν φεύγειν τὴ δυνάμεως ὅσην αὖ ἔχῃ· ὁ γὰρ πολὺ νικᾶν οὐδενὶ πώποτε μεταμέλλεται πλέον· ὅταν δὲ δίς πολὺ κρείττοσιν ὧδι χειρῇ, μὴ προγνώσκῃ ὅπως ποιήσωνται ὅ, τι αὖ δύνωνται, φυκτέον δοκεῖ, εἰς τὰ διαῦ τὰ φημι πολὺ κρείττους εἶναι ὀλίγοις ἢ πολλοῖς πρόσαγε· οὐ μόνοι ἀπειλεγμένοις μὴ ἵπποις καὶ αὐτοῖς οὐ κρατίσεις. διὸ χρὴ ὄντοι καὶ πρῶτον αὖ τι μὴ ἐπιχειρῶν ἀσφαλέστερον αὖ δύναιντο. ὅταν δὲ πρὸς οὓς κρείττης πάντας προσαγαγὼν ἀφορμᾶν βάλῃ, αὐάγκη οὖ μὲν ἐπὶ τὴν βραδυτάτην ἵππων ἁλίσκεσθαι, οὐ δὲ καὶ δι' ἀφιππείας πίπτοις, οὐ δὲ καὶ ὑφ' ὑποχείριον ἀφαλαμβάνεσθαι.

(καὶ

non

(καὶ πολὺ τόπον χαλεπὸν διᾶξαι δι' αὖ ἴις δύναιτο) ἐπὸ γε μὲν τῶ πλήθης καὶ συμπίπτοιεν αὖ, καὶ ἐμποδίζοντοι πολλὰ αὖ ἀλλήλοις κακὰ ἐργοῖεν. οἱ δ' ἀγαθοὶ ἵπποι καὶ ἵππῆς δύνατοὶ καὶ ὑφ' αὐτὴν ἀσφάλειαν, ἄλλως τε αὖ καὶ μηχανᾶται ἵις τοῖς διώκουσι φόβοις ἀφ' τὴν πολυπλῶν ἱππέων. σύμφορος δ' ἐς τοῦτο καὶ αἱ ψόφοι. χρήσιμος δὲ κἀκεῖνο, δ' εἰσκηδὲς πόθεν αὖ οἱ φίλοι ὑφ' ἀσφαλὲς ὧδι φανῶσι θορυβούμενοι ἔρασυτῆρες σὺν διώκοντας πέμποιεν. ἀλλὰ μὲν μὴ τό γε πλῆθος ὡς πόνοις μὴ τάχει οἱ ὀλίγοι τὴν πολλῶν πολὺ μᾶλλον ἢ οἱ πολλοὶ τὴν ὀλίγων πρὸς μάχην εἶναι· καὶ ἃ λέγω ὡς ὀρθῶ δ' ὀλίγοι εἶναι καὶ πονεῖν μᾶλλον δυνήσονται, καὶ θαῤῥῆς ἔσονται· ὀλλ' ὅτι ῥᾷον δύναιτο ὀλίγας ἢ πολλὰς σὺν καὶ τὴν ἵππων ὠφελεῖν μᾶλλον ὡς δεῖ, καὶ αὖσὺν φρονίμως μελετήσουσα πλὴν ἱππικῆ. ὧ δέ ποτε συμβαίνῃ ἀγωνίζεσθαι πρὸς πάμπολλοις ἱππέας, ἐγὼ μὲν οἶμαι ὃκ αὖ χείρους εἶναι ἔτις δυὸ τάξης ὃκ τὴ φυλῆς πολιῆτιδος, καὶ τὴ μὲν ὁ φύλαρχος ἡγοῖτο, τὴ δὲ ὀλλης ὅσις ἀρίς ὀρθὴ δοκεῖν εἶναι. ὅτ' δὲ τέως μὲν ἔποιτο κατ' ἐρανὴ τὴ μὲσὴ τῆ φυλάρχε πόρεως· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦδη εἶεν οἱ αὐτίπαλοι, ἀφ' πλαγίας πελαύνοι ὧδι σὺν πολεμίοις. ὅτω γὰρ οἶμαι καὶ ὃκ πλήκτικωτέρους οἷς ἐλθοῖς αὖ εἶναι καὶ δυσμαχωτέρους. ἐὰ δὲ πρὸς ἓχοεν ἑκάτεροι, καὶ ὅτοι ἀφικνεῖσθαι· ὅπως ἂν τὴν ἱππέων, ὑφ' πίνης δὲ πλαφαινόμενοι καὶ ὁμόσε ἰόντες, δοκεῖσιν αὖ μοι πλὴν νίκην πολὺ μᾶλλον καταδραμεῖσθαι. ὁρῶ γὰρ τὰ πλάδρα ἢ, μᾶλλον δὲ φραίνοντα σὺν ἀνθρώπους· ὧ δὲ δῆλα, μᾶλλον ὃκ πλήποντα, πῶτα δὲ γνοίη αὖ τις μάλιστα, ὀθυμέμενοι ὡς οἵ τε αὐέρωις ἐμπίπτοντοῦ ὃκ πλήποντα, καὶ ἐὰν πολὺ πλείους ὦσι· καὶ ὅταν πολέμιοι ὀλλήλοις αὐτ. κάθωνται, ὡς πολὺ πᾶς πρότους ἡμέρως φοβερώτατα ἐχουσιν. ὀλλὰ δὴ μὲν ἀφ' τάξει τῶν τα ὁ χαλεπὸς· ὁ δ' δύρᾶς σὺν φοιμίως καὶ πιστῶς καὶ προθύμως ἡ δύψύχως πλεῦσῆς ὧδι σὺν πολεμίους, ὅσον ἥδη ἀγαθὸ ἱππαρχε. δεῖ γε καὶ λέγειν αὐτὸ· ἵνα μὲν εἶναι ἡ ποιεῖν διαῦτα ἀφ' ὧν οἱ ἀρχόμενοι γνώσονται ἀγαθὸν εἶναι τό, τε πείθεσθαι ἡ ὁ ἕπεσθαι, ἡ τὸ ὁμόσε ἐλαύνειν ὅσις πολεμίοις καὶ ὧδι θυμήσεσι τὸ καλόν πι ἀκηδῆν, ἡ σὺν ἀσώσονται ἃ αὖ γνῶσιν ἐγκωμιαστέον. ἐὰν δέ ποτε αὖ ἢ φαλάγγων ἀνπτεταγμένων, ἢ χωρίων ἑκατόροις ὑπάρχοντῆν οἱ τοῦ μέσῳ, ὅσις ἵππόδυσιν αὐλαστροφαί τε ἡ διώξῆς καὶ ἀφορμήσεις γίγνωνται, ἐὰ θασι μὴ ὡς τὰ πολλὰ ἐκ τῆν διστὴν † ὁρμᾶν μὴ ἐκ τ' αὐλαστροφῶν βραδέως ἀμφότεροι, δ' δ' οἱ μέσῳ τάχιστα ἐλαύνῃ. ὧ δέ τις ὅτω προδείξας, ἔπειτα δ' ἐκ τῆν αὐλαστροφῶν ταχέως τε διώκῃ καὶ ταχέως ἀφορμᾷ τ' αὖ μάλιστα σὺν πολεμίους διώκοιτο, καὶ (ὡς τὸ εἰκὸς) ἀσφαλέστατ' αὖ διάγοι, ταχὺ μὲν διώκων οἱ ὦ αὖ ἐγγὺς

ἡμᾶσθαι

non enim facile est ex animi voto satis locorum reperire: præ multitudine autem & concident, & inuicem impedientes alij alios lædent multis modis. At generosi equi equitésq; possunt ex illis aufugere, præsertim siquis persequentibus moliatur terrorem inferre equitum simulatorum multitudine. Prosunt hîc etiam simulatæ insidiæ. Vtile & illud inuenire vnde amici & socij ex tuto & munito se proferentes, efficiant vt qui nostros insequuntur, tardiores reddantur. Quinetiam illud perspicuum est, facilius à paucis multos, quàm à multis paucos tum laboribus, tum celeritatibus superatũ iri. Nec illud dico quia pauci sint, ideo posse tum magis laborare, tum celeriores esse: sed quia facilius est inuenire paucos quàm multos qui & equos ut decet curent, & se in arte equestri prudenter gerant. Sin interdum contingat vt cum equitibus cominus decertandum sit, equidem arbitror optimum fore si ex vna tribu constituantur ordines duo, quorum alteri præsit tribunus, alteri verò vt quisque ei muneri visus fuerit aptissimus: qui quidem interea à tergo eius agminis, cui præsit tribunus, sequetur. Quũ verò hostes appropinquarint, ex imperio occulto irruet in illos: sic enim arbitror nostros hostibus visum iri & terribiliores & debellatu difficiliores. Quòd si pedites vtrique habuerint, híque qui post equites occultati fuerint, si de improuiso se se ostẽdant, & simul adoriantur, videtur facilè victoriam obtinere posse. Video enim homines rebus inexpectatis, si bonæ & iucundæ fuerint, vehementius delectari: sin malæ & incommodæ, multo magis perterreri. Hæc autem cognoscere licebit ei qui secum reputarit quàm obstupescant & perterreantur qui in insidias incidũt, etiamsi numero insidiatores longè vincant: & quum hostes sibi ex aduerso considerint, quanto magis à primo alij alijs terrori sint. Sed hæc describere non est admodum difficile: inuenire autem qui prudenter, fideliter, alacriter & animosè in hostes irruptionem faciant, hoc demum est optimi equitum præfecti officium. Oportet enim eum dicendi facultate valere, ac ea agere ex quibus ij quibus præsit, intelligant sibiipsis vtile esse, & parẽre, & comitari, & simul in hostes impetum facere, concupiscántque aliquid honestum audire, quæque cognorint, ea vt patienter perferre possint. Siquando autem vel phalangibus instructis, vel agris inter vtrosque equites intermissis, equitibus potestas sit vt leuibus prœlijs inter se confligant, tum persequentes, tum se receptui dantes solent plurimùm in tali rerum statu tardè incitari vtrimque, locum autem medium celerrimè decurrere. Siquis autem, quum sic præmonstrarit, & facturum significarit, postea tamen celeriter persequatur, simúlque in tutum se recipiat leui prœlio facto, maxima hostibus inferet detrimenta: & vt opinor, istud tutissimè consequetur, quum celeritate persequẽs, interea dum

prope suorum munitionem fuerit: ac eadem vtens celeritate dum hostium munitionem vitat. Quòd si fieri posset vt clam cuiusque agminis strenuissimi viri & equi quatuor vel quinque relinquerentur, cupidissimè in hostes reuertentes irruerent. Hæc autem vel rarò legere satis est, faciendum autem semper vt se illi occasio obtulerit: & consideratis ijs quæ sunt ante oculos, in vtili elaborandum. Nam mandare literis quæ facienda sunt omnia, non magis facile est quàm omnia futura scire. Omnium autem præceptorum illud mihi quidem videtur præclarissimum, vt quæ noris vtilia esse, ea cures etiam conficienda. Quæ autem recta indicantur, neque in agricultura, neque in arte nauicularia, neque in magistratu gerendo fructum afferunt vllum, nisi quis vt ea perficiantur curet. Existimo autem hæc dijs iuuãtibus, & totum equitatum citius expletum iri ad mille equites, multóque ciuibus fore facilius, si ex peregrinis ducentos ad equum rescribant, equitésque conficiant. Videntur enim illi aduncti & fideliorem equitatum omnem effecturi, & laudis virtutis bellicæ inter se cupidiorem. Ac apud Lacedæmonios quidem equitatum tum demum celebrari cepisse scio quum peregrinos equites adiunxissent: & in alijs ciuitatibus vbique peregrinos video probari, magnámque laudem consequi: necessitas enim maximam affert alacritatem. Ad coemendos equos pecunias suppeditatum iri arbitror ab ijs qui magnopere ab equitando abstinent: quando & ij quibus equitandi munus conuenit & assignatur, pecuniam solent pendere vt eo munere liberentur. A diuitibus quidem illis, sed corpore imbecillis, suppeditabuntur: à pupillis etiam, opinor, qui potentes habent familias. Exstituros præterea puto incolas qui in ordinẽ equestrem cooptari expetant. Video enim & aliarum rerum magnarum & honestarum, quas impertiunt illis ciues, cupidè nonnullos curationem administrare solere, imperatáque facere. Peditatus verò cum equis coniunctus videtur multa efficere posse, si ex ijs constituatur qui hostibus maximè sint infensi. Atque hæc omnia dijs approbantibus fieri debebunt. Quòd si quis miratur sæpe à me illud scriptum esse, Fauente Deo agendum: is sciat, si in periculis sæpe versabitur, sé minus hoc miraturum: ac si secum reputabit, hostes tempore belli sibi alios alijs insidias ponere, rarò autem vbi lateant & abstrusæ sint, sciri posse. Atqui in istis nemo sic consilio valet vt quomodo consulendum sit sciat, exceptis dijs, qui omnia sciunt, & præsignificant tum hostijs, tum augurijs, tum rumoribus, tum somnijs. Credibile est autem, deos hac in re magis consulturos ijs qui non solùm quum ipsi egent, oracula petunt, vt quid sit faciendum sciant, sed etiam rebus prosperis eos venerantur & colunt.

ἐγγὺς ἢ τῶν ἑαυτῶν ἰσχυροῦ, ταχὺ δὲ ἀφικνεῖσθαι ἀφ' ὧν οἱ πολέμιοι ἰσχυροῦσι. εἰ δέ καὶ λαθεῖν δύναιτο ἀφ' ὧν τάξεως ἑκάστης καταλιπὼν ἢ τέτταρας ἢ πέντε τῶν κρατίστων ἵππους τε καὶ ἀνδρῶν, πολὺ ἂν προσέχοιεν εἰς σ' ἐπαναστρεφομένοις τοῖς πολεμίοις ἐμπίπτων. ταῦτα δ' ἀναγιγνώσκων μὲν καὶ ὀλιγάκις ἀφικοῖ, ποιεῖν δὲ τὸ πρᾶγμα τυγχάνον αὐτῷ ἀεὶ δεῖ, καὶ πρὸς τὸ προσάμενον ὁκπονῶντα, τὸ συμφέρον ἐκπονεῖν. χρῆσθαι δὲ πάντα ὅσα δεῖ ποιεῖν ἀδύνατον μᾶλλον οἷόν τε ὄντα ἢ τὰ μέλοντα πάντα εἰδέναι. παντὸς δὲ τῶν ὑπομνημάτων ἔμοιγε δοκεῖ κράτιστον εἶναι τὸ, ὅστις αὖ γνῷ ἀγαθὰ εἶναι, ἐπιμελεῖσθαι ὡς αὖ πλεῖστα. ὀρθῶς δὲ γνωσόμενα ἀφ' ἱερᾶ κρατεῖν ὅτε οὐ γεωργία, οὔτε οὐ ναυκληρία, ὅτε οὐ ἀρχή, ἵν' μὴ τις ἐπιμελῆται ὡς αὖ τοῦτα προαιροῦνται. φημὶ δ' ἐγὼ ταῦτα ζῶντ' τοῖς θεοῖς καὶ τὸ παῦ ἱππικὸν ὧδ' αὖ πολὺ θᾶσσον ἐκπληρωθῶναι εἰς ὀλίγας ἵππους, καὶ πολὺ ῥᾶον τοῖς πολίταις εἰς διακοσίους ἱππεῖς ξένους καταστῆσαι. δοκοῦσι γοῦν αὖ μοι οὗτοι προσηκόμενοι, καὶ εὐπειστότερον αὖ παῦ δ' ἱππικὸν ποιῆσαι καὶ φιλοτιμότερον πρὸς ἀλλήλους πρὸς ἀνδραγαθίας. οἶδα δ' ἐγὼ καὶ λακεδαιμονίοις ἱππικὸν ἀρξάμενον εὐδοκιμεῖν ἐπεὶ ξένους ἱππέας προσελαβον. καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις δὲ πολλοὶ θαυμαστὰ τὰ ξωϊκὰ ὁρῶ εὐδοκιμοῦντα. ἢ χρὴ χρέα μεγάλων προθυμίαν συμβάλλεται. ἐς δὲ τιμὴν τὴν ἵππων νομίζω αὖ αὐτοῖς χρήματα ὑπάρξαι καὶ πᾶ τὴν στρόφησα ἀπεχομένων μὴ ἱππεύσας, ὅπ καὶ οἷς † καθίστησι τὸ ἱππικὸν, ἐλθεῖν τελεῖν ἀργύριον ὡς μὴ ἱππεύσῃ, † παραπλησίως γε, ἀδυνάτων δὲ τοῖς σώμασιν, οἰόμην δὲ καὶ πᾶ ὀφαῶν τὴν δυναστῶν οἴκοις ἐχόντων. νομίζω δὲ καὶ μετοίκων φιλοτιμεῖσθαι αὖ τινας εἰς ἱππικὴν καθισταμένους. ὁρῶ γοῦν καὶ τὴν ἄλλων ὁπόσων αὖ καλῶν ὄντων μεταδιδῶσιν αὐτοῖς οἱ πολῖται, φιλοτίμως ἐθέλοντας τὸ προσαγαγεῖν. ἀλλὰ πάντα δοκεῖ δ' αὖ μοι καὶ πλέον σωτοῖς ἵπποις ὠφελιμώτατον εἶναι εἰ συναθέοι ἐξ ἀνθρώπους τὴν σωματοπάτην τοῖς πολεμίοις. ταῦτα δ' πάντα θεῶν σωτελούντων χρύσοιτ' αὖ. εἰδέ τις τοῦτο θαυμάζῃ ὅτι πολλάκις γέγραπται τὸ Σωὶ θεῷ πρᾶτ' ἦν, δοῦ ἴσω ὅτι ἰὼ πολλοῖς κινδυνεύσαντες τοῦτο θαυμάσεται· καὶ ἰὼ γε πάντων ὅτε ὅταν πόλεμ ᾖ, ὠδὶ βουλεύσει μὲν ἀλλήλοις οἱ ἀντίοι, ὀλιγάκις δὲ ἴσασι πῶς ἔχει τὰ ὠφελούμενα. τὰ οὖν τοιαῦτα δ' ὕτω συμβαλοῦσι τὸ οἷόν τε δύρεῖν πλεῖ θεῶν. δοῖ δὲ πάντα ἴσασι, καὶ προσημαίνουσιν ᾧ αὖ ἐθέλῃσι, ⓒ οἷ ἱεροῖς καὶ οἰωνοῖς καὶ φήμαις καὶ ὀνείρασιν. εἰκὸς δὲ μᾶλλον ἐθέλειν αὐτοῦ συμβαλοῦν τούτοις οἱ ἂν μὴ μόνον ὅταν δέωνται ἐπερωτῶσι τί χρὴ ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ οἳ ταῖς δυτυχίαις θεραπεύωσιν ὅ, τι ἂν δύνωνται τοῦ θεοῦ.

ΤΕΛΟΣ.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ.

XENOPHONTIS DE VENATIONE LIBER,

IO. LEVVENKLAIO INTERP.

Ὁ μὲν δὴ θήρημα θεῶν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος, ἄγραι δὲ κύνες· ἔδοσαν δὲ καὶ ἐτίμησαν δ' τούτῳ Χείρωνα, ὅτι δικαιότατα. ὁ δ', λαβὼν ἐχαίρη τῷ δώρῳ, καὶ ἐχαῖρε· καὶ ἐγένοντο αὐτῷ μαθηταὶ κυνηγετῶν τε καὶ ἑτέρων καλῶν, Κέφαλος, Ἀσκληπιός, Μελανίων, Νέστωρ, Ἀμφιάραος, Πηλεύς, Τελαμών, Μελέαγρος, Θησεύς, Ἱππόλυτος, Παλαμήδης, Ὀδυσσεύς, Μενεσθεύς, Διομήδης, Κάστωρ, Πολυδεύκης, Μαχάων, Ποδαλείριος, Ἀντίλοχος, Αἰνείας, Ἀχιλλεύς· ὧν ἕκ' χρόνου ἕκαστος ὑπὸ θεῶν ἐτιμήθη. θαυμαζέτω δὲ μηδεὶς ὅτι οἱ πολλοὶ αὐτῷ ἀρέσκοντες θεοῖς ὅμως ἐτελεύτησεν, (τοῦτο μὲν οὐκ ἦν φύσις, ἀλλ' οἱ ἔπαινοι αὐτῷ μεγάλοι ἐγένοντο) μηδὲ ὅτι οὐ μὴ αἱ αὐταὶ ἡλικίαι. ὁ μὲν Χείρωνος βίος πᾶσιν ἱκέρκει. Ζεὺς μὲν γὰρ Χείρων ἀδελφοί, πατὴρ μὲν τῷ αὐτῷ, μήτηρ δὲ ὁ μὲν Ῥέα· ὁ δ', ναὶ θεὸς νύμφης. ὥστε ἐγεγόνει μὲν πότερος τούτων, ἐτελεύτησε δ' ὕστερον, ἢ ὡς Ἀχιλλέι ἐπαίδευσεν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀθιμελείᾳ τῇ ἐπὶ τοῖς κυσὶν μὴ κυνηγετῶν μὴ τῇ ἄλλης παιδείας πολὺ διενεγκόντες, τὰ κατὰ τὸν τῷ ἀρετῷ ἐθαυμάσθησαν. Κέφαλος μὲν δὴ υἱὸν θεᾶς ἦρ παῖδα· Ἀσκληπιὸς δὲ μείζονων ἔτυχεν, ἀθανάτου μὲν τεθνεῶτος, νοσούντως δὲ ἰᾶσθαι. διὸ καὶ τὸν θεὸν ὢν, πρὸ ἀνθρώπων ἀθάνατον κλέος ἔχει. Μελανίων δὲ ὑπερέβαλε τὸν φιλοπονίαν ὥστε ὧν αὐτῷ αὐτεράσαι ἐγένοντο οἱ τότε ἄριστοι τὸ τότε μεγίστων γάμων, μόνος ἔτυχεν Ἀταλάντης. Νέστορος δὲ προθυμηθῆναι ἡ ἀρετὴ τῶν ἑλλήνων τοὺς ἀκμαίους, ὥστε † ἐδόκουν αὖ λέγεσθαι. Ἀμφιάραος δὲ ὅτε ἐς θήβας ἐστράτευσε, πολεῖσιν κτησάμενος ἔπαινον, ἔτυχε πρὸ θεῶν ἀεὶ ζῶν τιμᾶσθαι. Πηλεὺς δ' ἐπιθυμίαν πρέπε καὶ θεοῖς δοῦναί τε θέπιν αὐτῷ, καὶ γὰμον πρὸ Χείρωνι ὑμῆναι. Τελαμὼν δὲ τοσοῦτ' ἐγένετο ὥστε ἐκ μὲν πόλεως τῆς μείζους, ἵν' αὐτὸς † ἐβούλετο, γῆμαι Περίβοιαν τὴν Ἀλκάθου· ὅτε δὲ ὁ πρῶτ' ἑλλήνων ἐδίδου τὰ ἀριστεῖα Ἡρακλῆς ὁ Διός, ἑλὼν τροίαν, Ἡσιόνην αὐτῷ ἔδωκεν· Μελέαγρος δὲ τὰς μὲν πόλεις ἃς ἐλαβε φανεραί, πατρὸς δ' ὢν γέρα ἰδίᾳ ἐνόμιζεν θεοῦ, ἔχ αὐτῷ αἰτίαις, ἐδυσύχησε. Θησεὺς δὲ πόλεμ μὲν τῆς ἑλλάδ' ἐλευθέρους πάσης μόνος ἀπώλεσε, πόλ δ' αὖτε πατρίδα πολλῷ μείζω ποιήσας ἔπ καὶ νυῦ θαυμάζεται. Ἱππόλυτος δὲ τὸν μὲν τῆς Ἀρτέμιδος ἐπᾶτο καὶ οὐ λόγοις σωφρονεῖν, † ἀλλ' ἔργοις· σωφρονεῖν δὲ καὶ ὁσιότητι μακαριστὸς ἐτελεύτησε. Παλαμήδης δὲ ἕως μὲν ἦν, πολὺ τὴν ἐφ' ἑαυτοῦ ὑπερέσχε σοφίαν· ἀφθονίαν δὲ ἀδίκως, τοσοῦτον δὲ ἐσφάλη ὅσον ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασιν ἐτιμωρήθη.

Venationes & canes, inuentum sunt Deûm, Apollinis ac Dianæ: qui quidem Chironem eo donatũ ob iusticiam ornarunt. Is hoc munere accepto magna cum lætitia, vtebatur: ac discipulos tum in venationibus, tum alijs præclaris rebus habebat Cephalum, Asclepium, Melanionem, Nestorem, Amphiaraum, Peleum, Telamonem, Meleagrum, Theseum, Hippolytum, Palamedem, Vlyssem, Menestheum, Diomedem, Castorem, Pollucem, Machaonem, Podalirium, Antilochum, AEneam, Achillem: quorũ quisq3 suo tempore à Dijs est ornatus. Neq3 verò miretur quispiam, eorum pleroscq3, tametsi Dijs accepti essent, nihilominus vitæ finem fecisse, (nam id naturæ tribuendum: laudes quidem certè ipsorum magnæ extiterunt) nec quòd eædem omnium ætates nõ fuerint. Nam Chironis vita hominum omnium vitæ par est. Iupiter enim ac Chiron fratres fuere, nati quidem illi eodẽ ex patre: verùm is matre Rhea, hic nympha Naide. Quo factum, vt Chiron hos omnes ætate præcederet, ac posteaquàm Achillem instituisset moreretur. Fuerunt autem hi ob virtutem magna hominum in admiratione, quum diligẽtia, quam in canib. venationib. alijsq3 disciplinis adhibebant, longè cæteris præstarent. Cephalus certè à Diua raptus est. Asclepius maiora quædam consequutus est, vt mortuos sciIicet suscitaret, & morbis laborãtes sanaret. Atq3 has ob res & Deus est, & apud homines gloriã nominis æternã obtinet. Melanio tãtùm industria laborisq3 tolerãtia præstabat, vt præclarissimũ id tẽporis Atalantæ coniugiũ ipsi obtigerit, in cuius petitione præstãtissimos huius sæculi quosq3 riuales habebat. Nestoris aũt virtus iã ante Græcorũ aures peruagata est: itaq3 scietib. eã cõmemoraturus essẽ. Amphiaraus expeditione aduersus Thebas suscepta maximã laudẽ adeptus, æternitatẽ & vitæ & honoris à Dijs est cõsequutus. Peleus in ipsis etiã Dijs cupiditatẽ excitauit, vt Thetidẽ ei coniugẽ darẽt, ac nuptias ipsius apud Chironẽ celebrarẽt. Tantus vir fuit Telamo, vt Peribœã Alcathoi F. quã expetebat, ex vrbe maxima vxorẽ duceret: quũq3 Græcorũ princeps Hercules Iouis F. Troia capta virtutis quædã præmia largiretur, Hesionen ei daret. Quos Meleager honores adeptus sit, notum est: quòd verò in calamitatẽ inciderit, id nõ ipsius culpa factum est, sed patris, qui Diuæ in senecta fuerat oblitus. Theseus hostes vniuersæ Græciæ solus interemit, patriaq3 sua non parum amplificata etiam num est hominum in admiratione. Hippolytus apud Dianam erat in honore, ac cum ea familiariter colloquebatur: tãdem ob modestiam pietatemq3 felix habitus, viuẽdi finẽ fecit. Palamedes dũ vixit, lõgè sapiẽtia suæ ætatis homines excelluit: quũq3 iniustè fuisset interẽptus,

Chironis discipuli.

Cephalus. Asclepius.

Melanio.

Nestor.

Amphiaraus.

Peleus.

Telamo.

Meleager.

Hippolytus

Palamedes.

sic eius mortem vlti sunt Dij, vt alius inter homines neminis. Occisus est autem non ab illis, quos nonnulli arbitrantur. Non enim erit hic propè præstãtissimus, ille similis bonis: sed homines nequam facinus hoc de-

Menestheus *signarunt. Menestheus ex venãtionũ studio tantùm industria præstitit, vt principes Græcorum cæteri fa-*

Vlysses & Diomedes. *terentur eo se inferiores esse bellicis in rebus, extra vnum Nestorem: qui quidem nõ excellere Menestheũ dicitur, sed cum eo certare. Vlysses ac Diomedes sin-*

Castor & Pollux. *gulis in actionibus illustres exstiterunt, et ad summã vt Troia caperetur effecerunt. Castor & Pollux propter existimationem, quam ex ijs operibus editis in*

Machaon & Podalirius. *Græcia sunt consequuti, quæ à Chirone didicerãt, immortales facti sunt. Machaon & Podalirius ijsdem in rebus omnibus instituti, homines & in artibus, &*

Antilochus. *in dicendo, & in bellis egregij exstiterũt. Antilochus pro patre morti sese obijciens, tantum gloriæ cõsequutus est: vt solus apud Græcos amans patris appelletur.*

Aeneas. *Æneas paternis maternisq; Dijs vnà cum patre cõseruatis, pietatis gloriam tulit: eoq; factum, vt etiam hostes illi soli inter omnes, quibus Troia capta potiti fuerant, hoc concesserint, vt suis rebus non spoliaretur.*

Achilles. *Achilles hac educatus in institutione, tam præclara magnaq; monumenta sui excitauit, vt nec dicendo nec audiendo de ipso quisquam satietur. Atq; hi ex eo studio, quo sunt apud Chironem exerciti, tales in viros euaserũt: qui quidem etiamnum ab optimo quoq; diliguntur, ignauis interim ipsis per inuidiã obtrectantibus. In Græcia quidem certè si cui vel ciuitati, vel regi calamitas accidisset, ab ea per hos liberabantur: sin vniuersæ Græciæ vel contentio vel bellum aduersus barbaros vniuersos esset, per hos ipsos Græci victoria potiebantur: quo factum, vt per eos Græcia inuicta exstiterit. Quapropter iuuenes equidẽ moneo, vt neq; venationes neq; disciplinas alias contemnãt. Nã ex ijs egregiè ad bellũ aliásq; res apti fiũt, de quib. hoc consequi hominẽ necesse est, vt præclarè tum animo cõsideret omnia, tũ dicat, tũ gerat. Ac primũ quidẽ ad studiũ hoc venationũ accedere debet is,*

Qua ratione quis venator fieri debeat. *qui iam è pueris excedit, deinde ad cæteras quoq; disciplinas se cõferat: sic tamẽ vt facultatum ratio habeatur, nũ quis ad vsum suũ satis magnas habeat. Sin aũt, saltẽ alacritatẽ animi adferat, ac nihil eorũ obmittat, quæ præstare potest. Quot autẽ quibúsq; rebus instructus ad hæc debeat accedere dicã, ac præterea cuiusq; scientiã, vt his præcognitis ita deinde opus ipsum aggrediatur. Neq; verò vulgaria qs hæc exiguiq; momẽti ducat: quũ absq; ijs res ipsa peragi nequeat. Necesse est eũ, qui retiũ studio teneatur, voce Græcũ esse, ætate annorũ plus minus viginti, forma corporis agilẽ et robustũ, animo satis parato, vt & corpore & animo superatis laboribus ipso ex opere delectationem capiat. Retia de Phasiano vel Carthaginiensi lino tenui facta esse debent, itẽq; casses ad vias passim collocatæ, & maiorum ferarũ plagæ. Constent autẽ retia de filis nouẽ, &*

τοσαύτης ἐτύχε τιμωρίας ὑπὸ θεῶν ὅσης οὐδεὶς ὀλίγος ἀνθρώπων. ἐτελεύτησε δὲ οὐχ ὑφ' ὧν οἴονταί τινες. οὐ γὰρ αὖ ὧδ' ὁ μὲν ἀρίστου τ' ἄνδρος, ὁ δὲ ὁμοίου ἀγαθοῖς· κακοὶ δὲ ἔπραξαν δ' ἔργον. Μενεσθεὺς δὲ ἐκ τῆς ὑπομελέτης τῆς ἐκ τῶν κυνηγεσίων τοσοῦτον ὑπερέβαλε φιλοπονίᾳ ὥστε ὁμολογεῖν οὐ τὴν ἑλλάδα πρῶτους, ὑστέρους εἶναι, τὰς δὲ πόλεμον, ἐκεῖνον, πλὴν Νέστορος. καὶ ὅτος οὐ προέχειν λέγεται, ἀλλὰ ἐρίζειν. Ὀδυσσεὺς γ' ὁ Διομήδης λαμπροὶ μὲν καὶ ἑκάτερον ἐν ἑκάστοις, τὸ δὲ ὅλον αἴτιοι πρόκειν ἀλῶναι. Κάστωρ δὲ καὶ Πολυδεύκης, ὅσοι ἐπεδείξαντο οὐ τῇ ἐλλάδι τῶν παρὰ Χείρωνος, ᾗ τὸ ἀξίωμα δ' ἐν βίῳ τὸν ἀθάνατοί εἰσι. Μαχάων δὲ καὶ Ποδαλείριος παιδευθέντες τὰ αὐτὰ πάντα, ἐγένοντο καὶ τέχνας καὶ λόγους καὶ πολέμους ἀγαθοί. Ἀντίλοχος δὲ τῷ πατρὸς ὑπερασπισάμενον, τοσοῦτος ἔτυχεν εὐκλείας ὥστε μόνος φίλος πάτερ παρὰ τοῖς ἕλλησιν αἰανεγορεύεται. Αἰνείας γ' σώσας μὲν τοὺς πατρόους καὶ μητρόους θεούς, σώσας δὲ ἡ αὐτὸν τὸν πατέρα, δέξαν εὐσεβείας ἴσχηνέγκατο, ὥστε ἡ οἱ πολέμιοι μόνῳ ἐκείνῳ ὧν ἐκράτησαν οὐ τροίᾳ, ἔσωσαν μὴ συλήσαι. Ἀχιλλεὺς δ' οὐ ταύτῃ τῇ παιδείᾳ τραφείς, οὕτω καλὰ καὶ μεγάλα μνημεῖα πεποίηκεν ὥστε οὔτε λέγων οὔτε ἀκούων τοὺς ἐκείνου ἔργους ἀπαγορεύῃ. οὗτοι δὲ τοιοῦτοι ἐγένοντο ἐκ τῆς ὑπομελέτης τῆς παρὰ Χείρωνος. † ὧν οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἔτι καὶ νῦν ἐρῶσιν, οἱ δὲ ἧττον κακοὶ φθονοῦσιν. ὡς' ὡ μὲν τῇ ἑλλάδι, εἴ τῳ συμφοραὶ ἐγίγνοιο ἢ πολλῇ ἢ βασιλεῖ, ἐλύονθ' † αὐτούς· εἰ δὲ πρὸς τοὺς βαρβάρους πάντας πάσῃ τῇ ἑλλάδι νείκος ἢ πόλεμος, δῆ τούτους οἱ ἕλληνες ἐκράτουν, ὥστε αὐίκαντον πλὴ ἑλλάδι πρέχειν. ἐγὼ μὲν οὖν παινῶ τοῖς νέοις μὴ καταφρονεῖν κυνηγεσιῶν, μηδὲ τῆς ἄλλης παιδείας. ἐκ τούτων γὰρ γίγνονται τὰ εἰς τ' πόλεμον ἀγαθοί, εἴς τε τὰ ἄλλα ἐξ ὧν αἰάγκη καλῶς νοεῖν καὶ λέγειν καὶ πράττειν. πρῶτον μὲν οὖν χὴ ἑλκεῖν τὸ βιβλίον καὶ δεύτερον τὴν κυνηγεσιῶν ἀρχὴν ἤδη ἐκ παιδὸς ἀλλάττονται πλὴ ἡλικίαν, εἶτα δὲ καὶ τὰ ἄλλα παιδεύματα· ὧν μὲν ἔχοντα, σπέφανόν πλὴ οὐσίαν ᾧ μὲν ἔστιν ἴσως μὴ ἀξίως τῆς αὐτῆ ὠφελείας· ᾧ δὲ μή ἔστιν, δὴ οὖν πλή γε προθυμίαν πρεχέσθω, μηδὲν ἐλλείπων τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως. ὅσα δὲ ἡ οἷα δεῖ παρεσκευάσθαι μέλλοντα ἐλθεῖν ἐπ' αὐτὸ, φρεσὶν καὶ αὐτά, καὶ πλὴ ὠδισημίαν ἑκάστου, ἵνα πρεισθὶς ἐγχειρῇ τῷ ἔργῳ. καὶ μηδὲις αὐτὰ φαῦλα νομισάτω εἶναι· αὐθυ γὰρ δὴ τούτων οὐκ ἂν ἕν πρᾶξις. χὴ δ' ἐτῷ μὲν ἀρχόμενον ὠδισθυμοῦσι τῷ ἔργου, καὶ πλὴ φανλὼ ἕλλησα· πλὴ δὲ ἡλικίαν, πολὺ ἔτη εἴκοσι· ᾧ δὲ εἴδος, ἐλαφρὸν, ἰσχυρὸν, ψυχλὸ ἴσχνον, ἵνα ᾖ πόνων τύχοις κρατῇ χαίρῃ ᾧ ἔργῳ. τὰς δ' ἀρᾶνας φασιανὸν ἢ καρχηδονίᾳ λεπτὸν λίνου, μὴ τὰ αὐόδια μὴ τὰ δίκτυα. ἔστωσαν δ' αἱ μὲν ἀρᾶναι σπιναλίνοι, ᾧ

et magnitudinẽ habeãt spithamarũ quinq;, laquei palmos duos æquẽt. Circucurrẽtes plagarũ funiculi enodes relinquãtur, vt moueri facilè possint. Casses ad itinera collocatæ filorũ sint duodecim, quæ quidẽ ad orgyarũ duarũ, vel quatuor, vel quinq; spatiũ extẽdantur: maiorũ autẽ ferarum plagæ ad orgyas decẽ, viginti, triginta. Quòd si maiora fuerint, tractari non facilè poterũt. Vtraq; nodos habeãt triginta, laqueorũq; par sit interuallũ, vt in retibus. In limbis eæ casses, quæ in

vijs collocãtur, mãmas quas vocant habeãt: maiorũ ferarum plagæ, annulos: peristrophi sint de funiculis tortis. Furculæ retium longitudine palmos decẽ æquẽt, nonnullæ minores sint. Ex ijs quæ inæquales sunt, in locis ex altera parte decliuibus æquales ad altitudines tollantur: æquales autem in planis locis vsurpentur. Atq; hæ quidẽ in summo læues sint, & circũflecti facilè debent. Furculæ cassiũ ad vias collocatarũ duplo sint maiores. Plagarũ deniq; furculæ, quib. feræ grãdiores capiũtur, magnitudine spithamas quinq; æquent, & furcillas exiguas habeant, neque profundè incisas. Omnes tamẽ validæ sint, atq; ita vt crassitudo longitudini respõdeat. Furculis ad retia vel multis vel paucis vti licet. Paucis, quum vehemẽter, dũ cõsistunt, extẽduntur: pluribus, quũ remissius. Adsint etiã, vbicũq; retia plagæq; fuerint, culeus vitulinus, et falces, vt cæsa materia sepiri loca quædã, prout vsus postulat, possint. Canum genera duo sunt. Aliæ Castoriæ, aliæ vulpinæ. Castoris inditũ hoc cognomẽtũ, quòd Castor ex venãdi labore voluptatẽ capiẽs, eas potissimũ apud se seruauerit: vulpinis, quòd ex canib. & vulpeculis natæ sint, quippe quòd earum natura tẽporis diuturnitate tamdem planè commiscẽtur. Hæ & deteriores, & plures sunt, exiguæ, nasis aduncis, oculis cæsiis, luscioſæ, deformes, strigosæ, debiles, pilis rarioribus, procerè, proportione corporis non concinna, nõ animosæ, non sagaces, malis pedibus. Ac exiguæ quidem ob paruitatem sæpenumerò in venationibus operã perdũt: quibus nasus adũcus est, ore minus valẽt, ac propterea leporẽ retinere nequeũt: luscioſæ ac cæsiæ deteriores habent oculos: deformes visu turpes sunt: strigosæ difficulter à venationibus desistunt: debiles, ac pilos quæ rariores habent, labores tolerare nequeunt: quibus altiora nec satis concinna corpora sunt, grauiter incedũt: nõ animosæ opera relinquũt, ex sole sub vmbras se recipiũt, humi procũbunt: quæ sagaces non sunt, vix ac rarò leporẽ sentiũt: quib. pedes mali sunt, etiamsi sint animosæ, labores tamẽ perferre nequeũt, adeoq; pedum ob dolorem deficiunt. Indaginis per eosdem canes modi cõplures sunt. Nã nonnullæ quiũ vestigia deprehenderũt, nullo de se indicio dato pergũt, vt non animaduertatur inuestigationi esse intentas. Aliæ monẽt solas aures, cauda non mota. Alijs aures immotæ manẽt, extrema tãtũ cauda nõnihil quassata. Aliæ cõtrahunt aures, ac vultu demisso p vestigiũ,

Canum genera duo.

Vitia vulpinarum canum.

δ' δὲ μέλανος πεντεκαίδεκα, δικτύοις δὲ ἐξ ὧν βρόχους. ὑφαίνεσθαι δὲ τοὺς πολυσπόρους ἀραμματόπους, ἵνα δύτροχοι ὦσι. τὰ δὲ αὐόδια †διαδεκάλινα, διήργα, τὸ μὲν μέγεθος, τὰ μὲν αὐόδια, διώρυγα, τριώρυγα, πενταώρυγα, τὰ δ' δίκτυα, †δεκώρυγα, εἰκοσώρυγα, τεσσαρακοντώρυγα. ἐὰν δὲ ᾖ μέλλῃ, δυσμεταχείριστα ἔσται. ἀμφότερα δ' τετραχθάμματα, καὶ τῶν βρόχων δ' διάστημα ἴσον τοῖς ἄρκυσιν. οἱ δὲ τοῖς † ἀκαρνανίοις τὰ μὲν αὐόδια ἐχέτω μαστοὺς, τὰ δὲ δίκτυα, δακτυλίους· τοὺς δὲ πολυστρόφους ἀπὸ στροφέως. αἱ δὲ φαλίδες μὲν τῶν ἀρκύων δ' μήκους δέκα παλαιστῶν ἔστωσαν δ' ἡ ἐλάττους. αἱ μ' αὖσοι αὖτ' οὐ δοῖς ἑτεροκλινέσι τ' χωρίων ἴσα τὰ ὕφη ἰθμίρωσιν, οὐ δὲ δοῖς ὁμαλέσιν αἱ ἴσαι. αὖται δ' ὑπολίωσαι, τὰ ἄκρα ἡ αὖται λεῖαι· τ' δ' αὐόδίων, διαλάσιαι· αἱ δ' τ' δικτύων, δ' μὲν μέγεθος πεντεκαίδεκαμον, δίμιρα ἔχοσι μίμρα, τὰ δ' τμήματα μὴ βαθέα. δύπαγεῖς δὲ πᾶσαι, καὶ μὴ ἀσύμμετροι τὰ πάχη πρὸς τὰ μήκη. δεῖ δ' †φαλίδων· ἡ‿ς τοὺς δίκτυα πολλῶν καὶ ὀλίγων. ἐλαφροτέρους μὲν, αἱ σφόδρα τείνηται οὐ τῇ σάσει· πλείονι δ', αἱ ἧσυχῇ. ἔστω δὲ καὶ οὐ ὅτῳ ἔσονται αἱ ἄρκυες καὶ τὰ δίκτυα οὐ ἑκατέροις, κυνοῦσος, μόχθος, τὰ σφέπανα· ἵνα ἧ τῆς ὕλης τέμνονται φράττῃς τὰ δεόμενα. τὰ δὲ χεῖν τῶν κυνῶν ἔστι στατά· αἱ μὲν, κατόσιαι, αἱ δὲ, ἀλωπεκίδες. ἔχουσι δ' αἱ μὲν κατόσιαι πὼ ἐπωνυμίαν τούτῳ ὅτι Κάτωθ' ἡ θεὶς ὁ ἔργῳ, μάλιστα αὐτὰς διεφύλαξεν· αἱ δ' ἀλωπεκίδες, διότι ἐκ κυνῶν τε καὶ ἀλωπέκων ἐγένοντο· οὗ πολλῷ δὲ χρόνῳ συγκέκραται αὐτῶν ἡ φύσις. χείρους δὲ ὁ πολέους αἱ διαιδὲ, μικραὶ, γρυπαὶ, χαροπαὶ, μυωπαὶ, αἰχραὶ, σκληραὶ, ἀσθενεῖς, ψιλαὶ, ὑψηλαὶ, ἀσύμμετροι, ἄψυχοι, ἄδηνες, οὐκ εὔρωστοι. αἱ μ' δὴ μικραὶ πολλακις ἐκ τῶν κυνηγεσιῶν ἀφεστρόηνται τῆς ἐργασίας, διὰ μικρόν· αἱ δὲ γρυπαὶ, ἄτομοι, καὶ διὰ τοῦτο οὐ κατέχουσι τὸν λαγών. μυωπαὶ δὲ καὶ χαροπαὶ χείρω τὰ ὄμματα ἔχουσιν, ἄμυοφοι δὲ καὶ αἰχραὶ ὁρᾶσθαι· αἱ δὲ σκληραὶ τὰ εἴδη χαλεπῶς ἀπὸ τῶν κυνηγεσιῶν ἀπαλλάττουσι· πονεῖν δὲ ἀδύνατοι αἱ ἀσθενεῖς καὶ αἱ ψιλαί· καὶ ὑψηλαὶ καὶ ἀσύμμετροι ἀσαύτακτα ἔχουσι τὰ σώματα βαρέως διαφοιτῶσιν· αἱ ἄψυχοι δ' λείπουσι τὰ ἔργα, καὶ ἀφίσανται πὸν ἥλιον ὑπὸ τὰς σκιάς, καὶ κατακλίνονται· αἱ δὲ ἄδηνοι μόλις καὶ ὀλιγάκις αἰσθάνονται τοῦ λαγῶ· αἱ δὲ ἀσθενεῖς οὐδ' ἐὰν ὦσιν εὔψυχοι, τοὺς πόνους δύνανται αἱρέχεσθαι, δὴ ἀπαγορεύσι διὰ τὸν ἄλγος τ' ποδῶν. ἐσὶ δ' ὁ τῆς ἰχνεύσεως πολλοὶ τρόποι ἐκ τῶν αὐτ' κυνῶν. αἱ μ' ἐπειδὴν λάβωσι τὰ ἴχνη, πορεύονται ἀσήμφος, ὥστε μὴ γνώσκεσθαι ὅτι ἰχνεύουσιν. αἱ δὲ τὰ ὦτα μόνον σημαίνουσι, τ' δ' ὁρᾶν ἥσυχῇ ἔχουσιν. αἱ δ' τὰ ὦτα μ' ἀνίημι ἔχουσιν, ἄκρα δ' τῇ ὁρᾶ σείουσιν. δλλαι δ' συνάγουσι τὰ ὦτα, μὴ ἐποκυθρωπάσωσι δὲ τ' ἴχνος,

caudaq3 reducta & inter crura condita, discurrunt. Multæ nihil horum faciunt, sed insano more vestigia circumlatrantes obeunt, quum in ea inciderint ac temerè signa conculcant. Sunt quæ ambagibus multis atq3 erroribus vtentes, quum vestigia ipsa peruertãt, leporẽ derelinquũt: & quoties ad vestigia accurrunt, coniecturam faciunt: sed vbi leporem vident, trepidant: nec inuadunt priusquam illum moueri conspexerint. Quæ verò indagando & transcurrendo aliorum canum inuenta præoccupant, hæ frequenter respicientes, sibi ipsæ non credunt. Audaces verò sunt, quæ peritas venationis socias progredi non sinunt, sed cum strepitu eas repellunt. Aliæ vestigijs falsis inhærent, & quidquid nactæ fuerint magnifica cum ostentatione procurrunt, suæ sibi fraudis conscię. Quædam hoc idem faciunt insciæ. Nullius pretij sunt, quæ nusquam à tramite declinant, vestigia recta ignorantes. At quæcunque canes vestigia cubilium ignorant, cursu verò impressa celeriter percurrunt, non sunt germanæ. Rursum pars ab initio vehementes in persequendo præ mollicie deinde remittunt: pars in cursu sequuntur alias, ac deinde aberrant. Quædam in vias stultè incidunt aberrantq3, & reuocantes haud quaquam facilè exaudiunt. Multæ ferarum odio, pleræq3 hominum desiderio, persequutione obmissa recurrunt. Nonnullæ ex vestigijs latratu abducere tentant, pro veris falsa simulantes. Sunt quæ hoc non faciunt, sed inter currendum si cum clamorem audierint, ad hunc relicto opere temerè feruntur. Et aliæ quidem ex nulla certa coniectura currũt: pleræq3 verò aliquid esse putantes, nulla simulatione: sunt tamen quæ simulent. Aliæ currendo inuidè inter se certant, ita vt semper simul ferantur. His igitur vitijs quorum plurima naturaliter habent, quædam etiam quòd insciè ductentur, inutiles euadunt. Et hæ quidem canes, studiosos etiam venationis homines deterrere possunt. Quales autem eiusdem generis esse oporteat & formas quod attinet, & alia eiusmodi, dicam. Primùm igitur magnas esse oportet, leuia deinde habere capita, sima, neruosa, inferiori frontis parte fibrosa: elatos oculos, nigros, fulgidos, magnas frontes ac latas: discrimina profunda: breues aures ac tenues, posteriore parte glabras: ceruices longas: molles ac teretes: pectora lata, non macilenta: scapulas ab humeris parum distantes: anteriora crura, breuia, recta, teretia, solida: lacertos rectos: laterum costas non admodum longas, sed in obliquum tendentes: lumbos carnosos, & qui inter longos breuésque medij sint: ilia nec mollia valde, nec dura, inter magna & parua: coxas rotundas, posterius carnosas, superius verò non colligatas, interàs, λαγόνας μεταξὺ μεγάλων μικρῶν ἰσχία στρογγύλα, ὄπισθεν σαρκώδη, ἄνωθεν δὲ μὴ σωμδεδεμένα, οὐδὲ

χάσκοντα πρὸς οὐρὰν καὶ φράξασι βραχυτέραις οὔσι. πολλαὶ δὲ τούτων μὲν οὐδὲν ποιοῦσι, μανικῶς δὲ περιφορέονται ὑλακτοῦσι πρὸς τὰ ἴχνη, ὅτε ἐσπίπτουσιν ἐς αὐτὰ, ἀφρόνως καταπατοῦσι τὰς αἰσθήσεις. εἰσὶ δ' αἱ κύκλοις πολλοῖς χρώμεναι καὶ πολλοῖς, ἀπολαμβάνουσι ἐν τῷ πόδην τὰ ἴχνη παλαίουσι τὸν λαγών. ὁσάκις δ' ὑπερέχουσι τὰ ἴχνη, ἐκφεύγουσι· προορώμεναι δὲ τὸν λαγὸν τρέμουσι, καὶ οὐκ ἐπέχουσι πρὶν ἰδεῖν ἀπολιποῦσαν. ὅταν δὲ τὰ τῶν ἄλλων κυνῶν διώγματα οὐ ταῖς ἰχνεύσεσι καὶ μεταδρομαῖς πεποίθουσι θαμινὰ † σκοπεῖν σκοπεῖσιν ἑαυταῖς ἀπίστως ἔχουσι. θρασεῖαι δ' αἱ οὐκ ἐῶσι τῶν ζωτέρων τὰς σφᾶς εἰς βʹ † πόδην πρὶν ἐ- πρόσθιν ἴσαν νέναι, ἀλλ' αὐείρουσι λορυβοῦσαι. αἱ δὲ, ἀσπαζόμεναι τὰ ἡδύσμα, καὶ ὑπολαμπρυνόμεναι ἐφ' ὅτῳ αὖ τύχωσι πεφάγουσι ζωσθῆναι ἑαυταῖς ὅπι ἐξαπατῶσιν. αἱ δ', οὐκ εἰδῆναι, βʹ αὖθ' ποιοῦσι ταύτας. φυλαι δὲ αἱ οὐκ ἀπαλλαττόμεναι ἐν τῷ τεμμῶν, τὰ ὀρθὰ οὐ γιγνώσκουσι. ὅσαι δὲ τῶν κυνῶν τὰ ἴχνη τὰ μὲν δύναια ἀγνοοῦσι, τὰ δὲ δρομαῖα ταχὺ ἐξαπατέχουσιν, οὐκ εἰσὶ γνῶσαι. διώκουσι δὲ αἱ μὲν ἀρχόμεναι σφόδρα, ἐξὸ δὲ μαλακίαν ἀνιᾶσιν· αἱ δὲ ζωθέουσιν, ἕως ἂν ἁμαρτάνουσιν. ἕτεραι δὲ αὐοήτως ἐμπίπτουσι εἰς τὰς ὁδοὺς ἁμαρτάνουσι, βʹ ἀνήκουστοι πολὺ ἔχουσι. πολλαὶ δὲ τὰ διώγματα ἀφιᾶσι ἐπανιέχοντα ἐξὸ βʹ μισόθηρον, πολλαὶ δὲ ἐξὸ βʹ φιλαύθρωποι. αἱ δ' ἐν τῷ ἰχνῶν † κελαγῆσαι, ἐξαπατῶν κελαγῆσαι περῶνται, ἀληθῆ τὰ ἡδύσμ' πιούμεναι. εἰσὶ δ' αἱ τῶδ μὲν οὐ ποιοῦσι, μεταξὺ δὲ θέουσι, αὖ ζωσθεν ἀκούσωσι κραυγῆς, καταλέπουσι τὰ αὐτῶν ἔργα, ἀπαθυμήτας ἐκεῖ τῶτο φέρονται. μεταθέουσι γὰρ αἱ μὲν ἀσυφῶς, αἱ δὲ πολὺ πολλαμβάνουσι, δοξαζουσι δὲ ἕτεραι. αἱ δὲ περιλασμένως, φθονερῶς δὲ ἄλλαι ἐκκινοῦσι πρὸ βʹ ἴχνος ἐξὸ τέλους συμπαραφερόμεναι. τὰ μὲν οὖν πολέσια τούτων φύσει ἔχουσι, τὰ δὲ ἠγμέναι ἀνεπισήμως, δύσχρηστοί εἰσιν. αἱ τοιαῦται μὲν οὖν κύνες ἀχρεῖόν φαν ἂν τὸν ἐνθυμουμένοις κυνηγεσίων. οἷαι δὲ δεῖ εἶναι τὸ αὐτὸ χρῶς καὶ τὰ ἄλλα, φράσω. πρῶτον μὲν οὖν χρὴ εἶναι μεγάλας, ἔπειτα ἐχούσας τὰς κεφαλὰς ἐλαφρὰς, σιμὰς, ἀρτρώδης, ἐνώδη τὰ κάτωθεν τῶν μετώπων, ὄμματα μετέωρα, μέλανα, λαμπρὰ, μέτωπα μεγάλα καὶ πλατέα, τὰς διακρίσεις βαθείας, ὦτα μικρὰ, λεπτὰ, φλὰ ὄπισθεν, τραχήλους μακροὺς, ὑγροὺς, εὐφερεῖς, στέρνα πλατέα, μὴ ἄσαρκα ἀπὸ τῶν ὤμων, τὰς ὠμοπλάτας διεστώσας μικρόν· σκέλη τὰ πρόσθια, μικρὰ, ὀρθὰ, στρογγύλα, σφυρά· οὐ γωνίας ὀρθὰς, πλαγίας μὴ ἐπίπαν βαθείας, ἀλλ' εἰς τὸ πλάγιον πεκύσας, ὀστοῦ σαρκώδη, τὰ μεγάλα μεταξὺ μακρῶν βραχέων, μήτε ὑγρὸς λίαν μήτε σκληρὸς λίαν μήτε σκλη-

ὑπόδοθεν δὲ πρόσκαλμα, τὰ κάτωθεν τῶν κοιλιῶν λαγαρὰ, καὶ αὐτῶν τοῦ κοιλιῶνος· ὀρθὰς μακρὰς, ὀρθὰς, λιγυρὰς, μηριαίας, μὴ σκληράς· εὐσαρκίαν μαλακὴν, πολυφερῆ· οὐσαχῆ· σκέλη πολὺ μείζω τὰ ὄπισθεν τῶν ἐμπροσθεν, ἐπίρικνα καὶ † πόδικνά· πόδας πολυφερεῖς. καὶ ἐὰν ὦσιν οἱ τοιοῦτοι αἰκινύδεῖς, ἕξουσι ἰσχυρὰ, τὰ εἰδη ἐλαφρὰ, σύμμετροι, πρόδρομοι, καὶ ἀρχὴ τῶν προσώπων φαιδροὶ καὶ οὐτομοι. ἰχνεύσουσι δ' ἐν τῷ τεμμῶν ταχὺ ἀπαλλαττόμενοι, ζητήσουσι τὰς κεφαλὰς ὑπὸ γῆν λεχρίας, ἐμμιμήσονται μὲν πρὸς τὰ ἴχνη, ὑπὸ κατα βάλλουσι δὲ τὰ ὦτα, τὰ μὲν ὄμματα πανυ ταχὺ κινοῦντῶν, τοὺς δὲ ῥύγχεσι διαζέουσι κύκλους πολλοὺς πρὸς τὰς πλευρὰς περίτουσι ὁμοῦ ἐξὸ τῶν ἴχνους ἅπασι· ὅταν δὲ πρὸς αὐτὸν ὦσι σὺν λαγῷ, δῆλοι ποιήσουσι τῷ κυνηγέτῃ θᾶττον φοιτῆσαι μᾶλλον, γνωρίζουσι ἀρχὴ τῶν θυμοῦ, ἀρχὴ τῆς κεφαλῆς, ἀρχὴ τῶν ὀμμάτων, ἀπὸ τῆς μεταλλαξέως τῶν σημάτων, καὶ ἀρχὴ τῶν ἀναβλεμμάτων καὶ † ἐμβλεμμάτων τῶν ἐμβλεμμάτων ἐπὶ τῶν ὕλων, καὶ αὐασχεμμάτων ἐπὶ τοῖς ὠσὶ τοῖς ὠσὶν ἐπὶ τοῖς ἀναβλεμμάτων καὶ ἐμβλεμμάτων

hyeme, per totum diem: autumno, quauis diei parte, excepta meridie: vere, intra vesperam. Hæc enim opportuna sunt. Ceterum leporis vestigia procul hyeme se porrigunt, quia longæ sunt noctes: parum autem æstate, ob rationem noctis contrariam. Nec verò hyeme olent diluculo, quum pruina fuerit, aut gelu. Pruina enim calore in se contrahens sibi includit: gelu autem densat. Quæ quum acciderint, ob mollitiem narium canes sentire non possunt, priusquam sol diffusue procedens ea soluat: tunc & canes olfaciunt, & ipsa dum enaporant vestigia redolent. Delet etiam ea delapsus vos multus. Imbres item qui interuallis longioribus cadunt, eductis terræ odoribus faciunt, vt difficulter oleant vestigia, donec terra exsiccetur. Sed australis etiam tempestas deteriora facit: nam humectas diffundit: septemtrionalis verò, si durauerit, cõtrahit & seruat. At verò pluuia & guttæ diluunt & inundant. Luna etiam halitum calore suo extenuat, præcipuè quum plenilunium fuerit. Et vestigia tũc quidem rarissima sunt: nam exsultantes ad lunam lepores inter se colludunt, & procul se iactando magnis interuallis vestigia distinguunt. Eadem perturbatissima fiunt quum ea vulpes antea pertransierint. Ver propter anni temperiem, valde clara præbet vestigia: nisi quòd terra sicubi floret, canibus nocet, dum in vnum confundit florum odores: æstate verò exilia sunt & incertiora. Nam terra feruens abolet quidquid halitus & caloris habent. Est enim is tenuis: & canes tũc minus olfaciunt, quia resoluta sunt earum corpora. Verùm autumno pura sunt. Quæcumque enim terra producit, eorum quæ domestica, reposita iam sunt, & agrestia ætate labefactata, vt fructuum odores, quibus occupentur vestigia, nihil obsint. Et hyeme, & æstate, & autumno recta sunt vt plurimum vestigia, vere autem confusa. Nam fera hæc coit quum aliàs semper, tum hoc tempore maximè, vt propterea simul errantes hoc necessariò faciant. Olent autem vestigia cubilium diutius, quàm cursu impressa: in illis enim immoratur lepus, hæc celerrimè præterit. Itaque illis refercitur humus, his leuiter imbuitur. Siluosa autem loca redolent magis quàm nuda. Siquidem modò percurrens lepus, modò procumbens, multa contingit. Procumbit autem ad ea quæ terra gignit, vel ipsius superficies habet, sub omnibus, super ipsis, in ipsis: propius, longius: nunc diu, nunc parum, nunc mediocriter, & in mare nonnumquam ad id quod potest exsiliens: in aquam etiam, siquid exstans innatúmue fuerit. Itaque qui in cubili moratur, id plurimùm facit, si frigus fuerit, in locis clementioribus: sin æstus, in vmbrosis: si ver & autumnus, in apricis. At verò qui currere solent, non ita: nam à canibus territi & attoniti fiunt. Sic autem procumbit, vt femina sub

χμωνῳ δὲ, δι' ἡμέρας· μετοπώρᾳ δ', ἔξω μεσημβρίας· οὐδὲ δ' ἑωθεράς, ἀλλ' ἑσπέρας. ταῦτα γὰρ μέτρια. τὰ δὲ ἴχνη τῶν λαγῶν μὲν χμῶνος μακρὰ ἀεί, διὰ τὸ μῆκος τῶν νυκτῶν· τῷ δὲ θέρει, βραχέα, διὰ τὸ ἀναπίπτειν. χειμῶνος μὲν οὖν πρῴ ἐκ ὄρθρου αὖ τῶν ὅταν πάχνη ᾖ ἢ πάγετός. ἡ μὲν γὰρ πάχνη τῇ αὐτῆς ἰχνύι αὐτιποιοῦσα τὸ θερμὸν ἔχει οὐ αὐτῇ, ὁ δὲ παγετὸς, ὑπὸ πήξας. καὶ αἱ κύνες μαλακιῶσι τὰς ῥῖνας οὐ δυώσαντα αἰσθάνεσθαι ὅταν ᾖ διαυτῦ, πρὶν ἂν ὁ ἥλιος διαλύσῃ αὐτὰ ἢ πρὶ ἴσσα ἡ ἡμέρα. τότε δὲ καὶ αἱ κύνες ὀσφραίνονται, καὶ αὐτὰ ἐπαναφερόμενα ὄζει. ἀφανίζει δὲ καὶ ἡ πολλὴ δρόσος καταφέρουσα αὐτά, καὶ οἱ ὄμβροι οἱ χαμαίθριοι διὰ χρόνου, ὁσμὰς ἀγνῶτας τῆς γῆς, ποιοῦσι δύσοσμους ἕως ἂν φυλθῇ. χέρσος δὲ καὶ τὰ νότια ποιεῖ. ὑγραίνοντα γὰρ διαχεῖ. τὰ δὲ βόρεια ἐὰν ᾖ † ἄλυπα, ξυίσησι καὶ σώζει. οἱ δὲ ὑετοὶ καταἄλυπα
κλύζουσι © αἱ ψεκάδες, καὶ ἡ σελλώη ἀμαυροῖ τῷ θερμῷ, μᾶλλον δὲ ὅταν ᾖ πάνυ σέλλωσ, ἢ μανότατα τότε. χαίρουσι γὰρ τῷ φέγγει, ἐπαναξέρι πᾶσι τῶν μακρὰ διαιρεῖσθαι αὐτιποιοῦντα τῶν. παραχώδη δ', ὅταν ἀλφῶσκῶν περιέλθωσι, χίνει. ὁ δὲ ἔαρ κιναμώμου τῇ ὄζει καλῶς πῖ ἔχει τὰ ἴχνη λαμπρὰ, πλὴν εἴπ ἡ χὴ ἀνθοῦσα βλάπτῃ τὰς κύνας, εἰς ὃ αὐτὸ συμμιγνύουσα τὴν αἴσθησιν τὰς ὀσμάς. λεπτὰ δὲ καὶ ἀσαφῆ τῷ θέρει. διάπνους γὰρ οὖσα ἡ χὴ ἀφανίζει ὁ θερμὸς οὐκ ἔχουσιν· ἔστι γὰρ λεπτός. καὶ αἱ κύνες ἧττον ὀσφραίνονται τότε, διὸ ὁ ἑλελίζαι τὰ σώματα. τῷ δὲ μεσοπώρᾳ καθαρά. ὅσα γὰρ ἡ γῆ φέρει, τὰ μὲν ἥμερα συνακμάσαι, τὰ δὲ ἄγρια χέρα διαλέλυται. ὥστε οὐ πάλυσσοῦσι τὴν καρπῶν αἱ ὀσμαὶ ἐς ταῦτα φερόμεναι. ἔστι δὲ τῷ χμῶνι καὶ τῷ θέρει καὶ τῷ μεσοπώρᾳ τὰ ἴχνη ὀρθὰ ὧδι δ' πολύ, τῷ δ' ἧρι συμπεπλεγμένα. ὁ γὰρ θηρίον σωδυάζεται μὲν ἀεὶ, μάλιστα δὲ τούτῳ τῷ ὥρᾳ. ὥστε δῆ ἐξ ἀνάγκης μετ' ἀλλήλων πλανώμενοι διαῦτα ποιοῦσιν. ὄζει δὲ τὴν ἰχνῶν ὧδι πλέω χρόνου τὴν ὑναίων ἢ τῶν ὁμοίων. τὰ μὲν ὑναῖα ὁ λαγὼς ποφθέγεται, τὰ δὲ ὁμοῖα ταχύ. ἡ χὴ δὲ τὴν μὲν πυκνοῦσαι, τὴν δὲ διαπεπλατυκε. οἱ δὲ τοῖς ὑλώδεσι μᾶλλον ἢ οἱ τοῖς ψιλοῖς ὄζει. διατρέχων γὰρ καὶ ἀναπηδῶν ἄπεισι πολλῶν. καταπαύων δ' ἐς ἃ ἡ χὴ φύει ἢ ἔχει ἐφ' ἑαυτῆς, ὑπὸ ποιητί, ἐπ' αὐτὴν, οἱ αὐτοῖς, παρ' αὐτὰ, ἄποθεν, πολὺ μικρόν, μεταξὺ τούτων. ὅτε δὲ ἡ οἱ τὴ θαλάττῃ διαῤῥῆπῶσι ὧδι ὁ διωκόμενος © οἱ ὕδατι, ἐὰν πῃ ὑπερέχοις ἢ ἐμπεφυκὸς ἐν τούτῳ. ὃ μὲν οὖν δύναται ποιούμενος δύ· ἰὼ, ὧδι δ' πολύ, ὅταν μέλας ᾖ ἡ ψύχη, οἱ δύσιφοῖς· ὅταν δὲ καύματα, οἱ † θαλισκίοις. δι' δὲ ἔαρ ποδυσκίοις καὶ δ' φθινόπωρος, οἱ πρωϊνίοις. οἱ δὲ δρομαῖοι ἔχ ὅτω, δῆ δ' ὑπὸ τὴν κυνῶν ἐκπλήσσοι γίνεσθαι. κατακλίνεται δ' ὑποθεὶς τὰ ὑπὸ κῶλια ὑπὸ

ὑπὸ τὰς λαγόνας, τὰ δ' ἔμπροσθεν σκέλη τὰ πλέω σα σωθεὶς καὶ ἐκτείνας, ἐπ' ἄκρους δὲ τοὺς πόδας τὼ γόνω καταθείς, τὰ δὲ ὦτα ὧδι πετάσας ὧδι τὰς ὠμοπλάτας· εἶτα δὲ ὑποστέγει τὸ ὑγρόν, ἔλκει δὲ καὶ τὼ τείχα στεγανῶ· πυκνὴ γὰρ καὶ μαλακή. καὶ ὅταν μὲν ἐγρηγορῇ, καταμύει τὰ βλέφαρα· ὅταν δὲ καθεύδῃ, τὰ μὲν βλέφαρα ἀναπέπταται ἀκίνητα, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ ἀτρέμας ἔχουσι. τοὺς δὲ μυκτῆρας, ὅταν δύδῃ, κινεῖ πυκνά· ὅταν δὲ μὴ, ἥσυχος. ὅταν δὲ ἡ χὴ βρύῃ, μᾶλλον τὰ ἔργα ἢ τὰ ὄρη ἔχουσιν. ὑποτρέμει δὲ ταχὺ καὶ ἀνθυπόμενον· ἐὰν μή τι φοβῆται τὸ γυναῖος ἐλύηται. παχὺν δὲ ἔστω ὑποκινεῖ. πολύγονον δ' ὄν ὅτι ὅτως ὥστε τὰ μὲν τέτοκε, τὰ δὲ πκτῇ, τὰ δὲ κύῃ. τὴν δὲ μικρῶν λαγίων ὄζει μᾶλλον ἢ τὴν μεγάλων. ἔτι γὰρ ὑγρομελῆ ὄντα ὧδιούρεται ὅλα ὧδι τὸ γῆς. τὰ μὲν οὖν λίαν νεογνὰ οἱ Φιλοκυνηγέται ἀφιᾶσι τῇ θεῷ. οἱ δὲ ἤδη ἔτειοι τάχιστα θέσι τὸν πρῶτον δρόμον, ὃν δ' ὄλλος ὑκέτι· εἰσὶ γὰρ ἐλαφροὶ, ἀδύνατοι δέ. † λαμβάνει δὲ τῷ λαγῷ τὰ ἴχνη ὑπάλλοντα τὰς κύνας ἐκ τὴν ἕρζην ἀνωθεν· † ὄζοι δὲ μὴ ἔρχονται αὐτὴν εἰς τὰ ὀρίσιμα, οὐ λιμῶνας, τὰς ὑπάς, τὰ ῥεῖθρα, οὐ λίθους, τὰ ὑλώδη· καὶ ἐὰν ποκινῇ, μὴ ἀναβοᾶν, ἵνα μὴ αἱ κύνες ἐκφερόμενοι μιγνόμεναι χαλεπῶς τὰ ἴχνη γνωρίζωσιν. ὑπεισκυμνοι δὲ ὑπ' αὐτὴν ᾖ διώκόμενοι ἔστιν ὅτε διαβαίνουσι τὰ ῥόμματα, ᾖ ποκαμπτουσι, καὶ καταδύονται εἰς φάραγγας, καὶ εἰσφλῶσι. πεφόβληται γὰρ οὐ μόνον τὰς κύνας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀετόν. ὑποβαλόντο γὰρ τὰ σιμὰ καὶ φιλά, ἀναρπάζονται ἕως ἂν δοιεν ἕτειοι· τὸν δὲ μείζους ὧδιτρέχουσαι αἱ κύνες ἀφαιροῦνται. ποδωκέστατοι μὲν οὖν εἰσὶν οἱ ὄρφοι, οἱ πεδινοὶ δὲ ἥττονες, βραδύτατοι δὲ οἱ ἔλφοι. οἱ δ' ὧδι παντας τὸν τόπους πλανῶνται, χαλεποὶ πρὸς τὸν δρόμους. τὰ γὰρ σώματα ἴσασι· ἴσασι μάλιστα μὲν τὰ αὐτά, ἢ τὰ ὁμαλά· τὰ δὲ αὐτόμοια, ἀνομοίως· τὰ δὲ καταπτὴ ἥκιστα. διώκόμενοι δὲ εἰσὶ καταδηλοι μάλιστα μὲν διὰ γῆς κεκινημένης, ἐὰν ἐγχωσις ἔνιοι ἐρύθημα, καὶ διὰ καλάμης, δῆ πλὼ αὐτοῦ γάνῃ· καταδηλοι δὲ καὶ οἱ διὰ τειμοῖς καὶ οἱ ταῖς ὁδοῖς, ἐὰν ὦσις ἰσόπεδοι. τὸ γὰρ φανὸν τὸ οἱ αὐτοῖς οἷον αὐπλάμπει. ἄδηλοι δὲ ὅταν τὸν λίθους, τὰ ὄρη, τὰ φέλια, τὰ δασέα ἀπέχωσιν, δῆ πλὼ ἡμόχροιαν. πολαμβάνουσι δὲ τὰς κύνας ἐφίστανται, καὶ αὐακαθίζουσι ἐπαίρουσιν αὐτὸν, καὶ ἐπακούσασι εἴπτ πλησίον κλαγγὴ ἢ λόφῳ τὴν κυνῶν καὶ ὅθεν αὖ ἀκούσειν, ἀποτρέπονται· ὅτε δὲ καὶ ὃν ἀκούσαντο, ἀλλὰ διέξαντο ἢ πεπαυότο ὑπ' αὐτὴν, πῖ ἀ τὰ αὐτὰ, διὰ τὴν αὐτὴν, ἐπαλλάττουσι ἄλματα, ἐμποιοῦντες ἴχνεσιν ἴχνη, ἀπέχουσι. ᾗ εἰσὶ μακροδρομοῦντες ἢ οἱ ἐκ τὴν φιλῶν δύεισκόμενοι, διὰ δ' καταφανο, βραχυσδρομοῦσι δὲ οἱ ἐκ τὴν ἀσείων· ἐμπνοὴν γὰρ τὸ σκληρόν.

sub ilijs collocet, cruribus anterioribus vt plurimum compositis & exporrectis, mento extremis pedibus imposito, auribus supra scapulas expansis. Deinde partes etiam molliores tegit. Habet & pilos impenetrabiles, quippe qui densi sint ac molles. Quum vigilat, nonnihil occludit palpebras: quum dormit, palpebras nullo cum motu apertas habet, oculisque quiescentibus nares per somnum frequenter mouet, id quod minus facit vigilans. Quum terra pullulat, culta magis, quàm montes eum retinent. Vbique inuestigari se patitur, nisi si noctu ingens eum metus inuaserit. Id quum accidit ipsi, loco se mouet. Tam fœcundum est animal, vt partim recens pepererit, partim pariat, partim vterum gerat. Parui lepusculi magis subolent, quàm magni. Nam quum membra eorum adhuc mollia sint, tota quasi tractim terram stringunt. Quicumque recens editi sunt admodum, eos venationum studiosi Dianæ dimittunt. Anniculi cursum primum celerrimè conficiunt, reliquos non item. Sunt enim agiles quidem illi, sed imbecilles. Vestigia leporis captanda sunt ita, vt ex locis cultis sursum canes subducas, præsertim si lepores fuerint, qui ad loca culta non veniunt, in prata, in saltus, fluenta, saxa, loca siluosa. Quòd si loco se mouerit, clamandum non erit, ne canes attonitæ vestigia difficulter agnoscant. Inuenta a canibus eos persequentibus, nonnumquam flumina tranant, & cursum flectunt, & in hiatus conualles-que se abdunt ac tegunt. Non enim canes tantum metuunt, sed etiam aquilas, a quibus vbi deuexa nudáque loca superarunt, rapiuntur dum adhuc anniculi sunt. Maiores a canibus impetu facto auferuntur. Velocissimi sunt montani, campestres minus, palustres autem longè tardissimi. At qui locis omnibus oberrant, molesti sunt in cursu. Norunt enim itinera compendiaria, & maximè currunt per accliuia, vel plana: si quæ sunt loca inæqualia, & hæc inæqualiter percurrunt. Per decliuia minimè feruntur. In persequendo maximè conspiciuntur, quum per agrum subactum currunt, si quidem rubor quidam eis adsit: itémque per stipulas, quòd ex aduerso resplendeant. Sunt etiam in tramitibus ac vijs conspicui, si illæ planæ fuerint. Nam quod in eis lucidum est, resplendet. Conspici nequeunt, quum ad saxa, montes, loca lapidosa, siluis densa secedunt, idque coloris ob similitudinem. Si canes anteuertant, subsistunt sèque humi collocatos erigunt, & num alicubi latratus strepitúsue canum in propinquo sit, auribus captant: eo percepto, sese auertunt. Interdum tametsi nihil audierint, opinione tamẽ ac persuasione sua propter eadem & per eadem loca alternatis saltibus, & in vestigia vestigijs alijs impressis, ita deinde discedunt. Cursu longissima spatia conficiunt, qui nudis in locis reperiuntur, quòd ea satis lucis habeant: breuissima, qui in siluosis, quòd tenebræ sint eis impedimento.

Sunt etiam duo ipsorũ genera. Nam alij magni sunt, nigris notis variè distincti, qui & albedinem in fronte magnã habent. Alij minores, subflaui, exigua cum albedine. Cauda illis vndique varia est, his albedine insignis longiore spatio. Oculi illis subcæsij, his subglauci. Quam circa summas aures nigredinem habent, ea magna est in illis, in his exigua. Minores maximè in insulis tum desertis tũ habitatis & excultis reperiuntur, atque adeò plures sunt in ijs, quàm in terra continente. Nam nec in plerisque vulpes sunt, quæ tum lepores tum fœtus eorum interficiunt: nec aquilæ, quæ magis vastis in montibus degunt, quàm exiguis. Et sunt in insulis plerumque montes minores. Venatores etiam rarò in desertas insulas veniunt, & in ijs quæ etiam incoluntur, pauci sunt homines, neque venationis admodum studiosi. Quòd si quæ sint insulæ sacræ, in eas ne canibus quidem aditus patet. Quo fit, vt quum pauci venando capiuntur, & plures semper gignãtur, necessariò magna sit eorum copia. Multæ autem causſæ sunt, quamobrem lepores acutum non cernant. Nam oculos exstantes habent, & palpebras exiguas, quæ radios obtegere nequeunt. Quibus rebus videndi vis imbecilla redditur, quippe quæ dissipetur. Præterea quum hoc animal somno plerumque deditum sit, parum ex eo ad visum adiumenti habet. Ipsa pedum velocitas ad obtusionem facultatis cernentis non parum confert. Nam celeriter ad singula prius distorquet oculos, quàm quid sit animaduertat. Etiam canum persequentium metus inter alia prouidentiam omnem eis adimunt. Quæ causſæ sunt, vt imprudens allapsus ad multa, etiam in retia corruat. Quòd si recta via fugeret, non frequenter hæc illi acciderent. Nunc quia complectitur atq; amat ea loca, quibus in locis & ortus & educatus est, capitur: quũ ceteroqui ob celeritatem canum in potestatem insistentũ ipsius vestigijs rarò perueniat. Quòd si qui capiantur, id casu potius quodam fit, quàm natura corporis leporini. Nihil est enim rerũ in natura lepori magnitudine par, quod cursu eum æquet. Eiusmodi scilicet ex partibus corpus eius compositum est. Caput leue habet, idemq; paruum, deorsum spectans, anteriori parte arctum: collum exile, rotundũ, non durum, satis longum: scapulas rectas, superiori parte non connexas: crura sub ipsis leuia, solida: pectus haudquaquam angustum: costas leues, proportionis aptæ: lumbos teretes, cauos, carnosos: ilia humida, satisq; inania: coxas rotundas, vndiq; plenas, parte superiori a seinuicẽ distãtes, vt oportebat: femora oblõga, crassa, extrinsecus tẽsa, interius nõ põderosa: suræ exiguæ, torosæ: pedes anteriores extremè humidos, arctos, rectos: posteriores solidos, latos, omnes nihil quod asperum sit metuẽtes: crura posteriora prioribus lõgè maiora, nõnihil extrorsum incuruata: pilos breues ac leues. Quapropter fieri non potest, quin quod ex huiusmodi partibus cõpositum est,

Omnia mẽbra leporis ad celeritatem esse cõparata.

δύο δὲ καὶ τὰ χρῶτά ἐστιν αὐτῷ. οἱ μὲν γὰρ μεγάλοι ἐπίπυρροι, καὶ ἐν λευκὸν τὸ οὐραῖον μετόπισθεν μέγα ἔχουσιν· οἱ δ' ἐλάττους, ἐπίξανθοι, μικρὸν τὸ λευκὸν ἔχοντες. πρὸς δὲ ἀκρᾳ οἱ μὲν κύκλῳ πολιὰ οἰκίλοις, οἱ δὲ πράσινοις. καὶ τὰ ὄμματα οἱ μὲν κυανοχαροῦσι, οἱ δ' ὑπόλαυκοι, καὶ τὰ μέλανα τὰ πρὸς τὰ ὦτα ἄκρα οἱ μὲν ἐν πολύ, οἱ δὲ ἐν μικρόν. ἔχουσι δὲ αὐτὴν αἱ πολλαὶ τῶν νήσων τῶν ἐλάττους αἵτ' ἔρημοι καὶ οἰκούμεναι. ὅ δὲ πλῆθος πλείους οἱ αὐτοῦς ἢ οἱ τοῖς ἠπείροις. ὀλίγα εἰσὶν οὔτ' ἀλώπεκας οἱ τοῖς πολλοῖς αὐτῶν, αἵτινες καὶ αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα ἐσθίουσι ἁρπαζοῦσαι, οὔτε ἀετοί. τὰ μεγάλα γὰρ ὄρη ἔχουσι μᾶλλον ἢ τὰ μικρά· ἐλάττω δ' ἐν πολὺ τὰ ἐν τοῖς νήσοις. κυνηγέται δὲ εἰς μὲν τὰς ἐρήμους ὀλιγάκις ἀφικνοῦνται, οἱ δὲ τοῖς οἰκουμέναις ὀλίγοι ὄντες καὶ οὐ φιλόθηροι οἱ πολλοί. εἰς δὲ τὰς ἱερὰς τῶν νήσων οὐδὲ ἁλιβιβάζῃ οἰόντε κύνας. ὅταν οὖν τήν τε ὑπαρχοῦσαν ὀλίγος ἐκθηξῶνται καὶ τὴν ἐν μυρίοις, ἀνάγκη ἀφθόνους εἶναι. βλέπει γὰρ ὀξὺ ἁλὼ πολλά· τά τε γὰρ ὄμματα ἔχει ἔξω, καὶ τὰ βλέφαρα ἐλλείποντα, καὶ οὐκ ἔχοντα προβολὰς τοῖς αὐγαῖς. ἡ ὄψις οὖν ἁλὼ ταῦτα ἀμαυρά, ἐσκεδασμένη. ἅμα δὲ τούτοις, ἢν οὐ ὕπνῳ ὂν τὰ πολλὰ τὸ θηρίον οὐκ ὠφελῆται πρὸς τὸ ἔρχειν. καὶ ἡ ποδωκία πρὸς τὸ ἀμβλυωπεῖν αὐτῷ πολὺ συμβάλλεται. ταχὺ γὰρ ἐκαστον παραφέρει πῶς ὥστε μὴ νοῆσαι ὅ,τι ἐστί. καὶ οἱ φόβοι τῶν κυνῶν, ὅταν διώκωνται, ἐπόμενοι μετὰ τούτων, συνεξαιροῦνται τὸ πρόνοιαν. ὥστε διὰ ταῦτα πρόσπτωσιν λαμβάνει πρὸς πολλὰ καὶ εἰς τὰς ἄρκυς ἐμπίπτων. εἰ δ' ἔφυγεν ὀρθίοις, ὀλιγάκις ἂν ἔπαθε τοῦτο. νῦν δὲ πολυβάλμων καὶ ἀγαπᾷ τὸν τόπους ἐν οἷς ἐγένετο καὶ ἐτράφη, ἁλίσκεται, κατὰ τόδαφος δὲ οὐ πολλάκις διὰ τὴν κυνῶν ἁλὼ τάχος κρατεῖται· ὅσοι δὲ ἁλίσκονται, πρὸ φύσιν τοῦ σώματος, τύχῃ δὲ χρώμενοι. οὐδὲν γὰρ τὴν ὀπτὴν ἰσομέγεθες οὕτω ὁμοίον ἐστὶ † πρὸς ἐρημόδρομον. σύγκειται γὰρ ἐκ διούτην τὸ σῶμα· ἐχει γὰρ κεφαλὴν κοίφην, μικράν, † κατωφερῆ, στενὸν ἐκ τοῦ πρόσθεν, τραχήλου λεπτὸν, πολυφερῆ, οὐ σκληρὸν, μηκος ἱκανόν, ὠμοπλάτας ὀρθάς, ἀξιοδέτους ἄνωθεν, σκέλη τὰ ἐπ' αὐτὴν ἐλαφρὰ, σύγκολα, σθένος δὲ βραχύτονον, πλευρὰς ἐλαφρὰς, συμμέτρους, ὀσφῦν πολυφερῆ, κοίλην, σαρκώδη, λαγόνας ὑγρὰς, λαπάρας ἱκανὰς, ἰσχία στρογγύλα, πλήρη κύκλῳ, ἄνωθεν δὲ ὡς χρὴ διεστῶτα, μηροὺς μακρούς, εὐπαχεῖς, ἔξωθεν μὴ ὑπερτεταμένους, ἔνδοθεν ὑπὸ σαρκώδεις, κνήμην μικρὰ, σφυρὰ, πόδας τοῦ προσθίου ἄκρους ὑγροὺς, στενοὺς, ὀρθούς, τοῦ δὲ ὄπισθεν στερεοὺς, πλατεῖς, φάντασμα δὲ οὐδενὸς τραχέως φερομένου, σκέλη τὰ ὄπισθεν μείζω πολὺ τῶν ἐμπροσθίων, ὡς ἐγκλιμίνα μικρὸν ἔξω, λίχωμα βραχύ, κέφον. ἔστιν δὲ ἀδυνάτου μὴ ἐκ εἶν, ἐκ βραχὺν στυμφοσμένον,

ἰσχυρὸν, ὑγρὸν, ὑπερέλαφρον. τεκμήριον δὲ ὡς ἐλαφρόν ἐστιν, ὅταν ἀπορήμα ἁλῶσι πορεύηται, πηδᾷ (βαδίζοντα δὲ οὐδεὶς ἑώρακεν, οὐδ' ὄφεται) πιθεὶς εἰς τὸ ἐπικήφια τὴν ἐμπροσθεν πόδων τὸν ὄπισθεν μὴ ἔξω, μὴ θεῖ ὅτως. σῆλον δὲ τούτου δ' ὦ χροῖ. ἐρεῖ γὰρ ἐκ ὀλίγου πηδήσαι ἔχει πρὸς δρόμον. ἐπιθυμοῦντα γὰρ ἰσχνὸν τὸ σῶμα, ἁλὼ πῶς βραχύτητα, ἀλλὰ θεῖ ὡς ἐκ πόρρω δοκοῦν ποιεῖ. καὶ ὅταν ἁλίσκηται κατὰ τὴν κυνῶν, κατὰ βάλλον γὰρ καὶ πρὸς βάλλων δ' ἕτερον δεῖ πολύγιον, ἀποστρέφει αὖ λυπῆται ἀπερῥόμενον. ἅμα δὲ εἰς ὀκτὸν κατορθοῖ φεται ταχὺ, οὐ μικρῷ πολὺ καταλυπῶν τὸν ὠθιφερόμενον. ὅτω δὲ ἐπίχαρι ὅτι τὸ θηρίον ὥστε ὀδεὶς ὅσις ἂν αὖ ἰδὼν ἐχινθύμενον, θύσκεσθαι, μεταθέμενον, ἁλίσκεσθαι, ὠθιλάθοιτ' αὖ εἴτου ἐρῶν. οἱ δὲ τοῖς ἔργοις κυνηγετοῦσι ἃ ἀπέχεσθαι ὧν ὧδε φέρουσι, καὶ τὰ νέματα καὶ τὰ ῥέθρα ἐᾷν. δ' χρὴ ἅπασθαι τούτων αἰσχρὸν καὶ κακόν, καὶ ἵνα μὴ τοῦ νόμου ἐναντίοι ὦσιν οἱ ἰδόντες. καὶ ὅταν αὐλαγία ἐμπίπτῃ, αὐλαλύειν χρὴ τὰ πρὸ κυνηγέσιον πάντα. κυνῶν δὲ κόσμος· θέραια, ἱμάντες, † σελμονίαι. ἔστω δὴ τὰ μὲν θέρια, μαλακὰ, πλάτια, ἵνα μὴ θρύπτῃ τὰς τρίχας τὴν κυνῶν, οἱ δὲ ἱμάντες ἔχοντες ἀγκύλας τῇ χειρὶ, ὄλλο δὲ μηδέν. ὁ γὰρ καλῶς τηρῶσι τὰς κύνας οἱ οὐδὲ αὐτὴν εἰργασμένοι τὰ θέρια. αἱ δὲ † σελμονίαι πλατεῖς ἔστω ἱμάντας, ἵνα μὴ τείβωσι τὰς λαγόνας αὐτῆν· ἐγκατεῤῥάμμοιαι δ' ἐγκεντείσθω, ἵνα τὰ χρῶτα φυλάπωσι. ἀγάγῃ δὲ αὐτὰς ὁ χρὴ ὠθὶ τὰ κυνηγέσια ὅταν μὴ τὰς προσφορήματα δέχωνται ἥδεως, (τεκμήριον δ' ὅτι ὅταν ἐῤῥῶνται) μηδὲ ὅταν αἴθεμῷ πνεῦ μέγας. ἁλῤῥαπάζῃ γὰρ τὰ ἴχνη, καὶ ὁ διώκοντας ὀσφραίνεσθαι, ὁδὲ αἱ ἄρκυς ἑστάναι ὁδὲ τὰ δίκτυα ὅταν δὲ τούτων μηδέτερον κωλύῃ, ἄγειν ἁλὼ τείτης τ' ἡμέρης. τὰς δὲ ἀλωπέκας μὴ ἐνδίζῃ τὰς κύνας διώκειν. ἁλῳφοβοῦσι γὰρ μείσει, καὶ οὐ τῷ δέοντι ὄποτε πάρεισιν. εἰς δὲ τὰ κυνηγέσια μεταβάλλοντα ἄγειν, ἵνα ὦσιν ἐμπειροι τῶν κυνηγεσίων, αὖθι δὲ τ' χώρας. ὑγιένται δὲ πρῶϊ, ἵνα τ' ἰχνεύσεως μὴ ἀρτερῶνται· ὡς οἱ ὀψιζόμενοι ἀφαιροῦνται τὰς μὲν κύνας τοῦ θέρους ἧττον λαγὼ, αὐτὸν δὲ τ' ὠφελείας. οὐ γὰρ ἐμφύεται τοῦ ἴχνος ἡ φύσις, λεπτὴ οὖσα, πάσαν ὥρην. πῶς δὲ πολὺ ὁ ἀρκύων ὑγίτω ἔχων ὠθὶ ἡμέρας, μὴ ἔχοντα βαρύ. τὰς δὲ ἄρκυς ἱστάτω ἀμφιδρόμους, τραχείας, σιμὰς, λαγαρὰς, σκοτεινὰς, ῥᾳδὰς, χαραδρώδεις, χθαμαλὰς, ἀεννάους· εἰς τοῦτο γὰρ μάλιστα φεύγῃ. ὅσα δὲ ἄλλα εἰς ἄνθρωπον εἰπεῖν. τούτων ὁ πρόδρος, διάδρος, καταφανεῖς, λεπτὰς, εἰς ὄρθρον, μὴ μὴ πρόϊ· ἵνα ἐαὶ ἢ πλησίον τὸ ἀρκυστάσιον τῶν χρησιμῶν, μὴ φοβῆται ἀκόων ὁμοῦ τὸν τόφον· ἐαὶ δὲ ἢ ἀπὸ διήλφας πολὺ, ἢ πόλις κωλύῃ πρόϊ καθαρὰς ποιεῖσθαι τὰς ἀρκυστασίας. ἵνα δ' αὐτὴν μηδὲν αὐτέχηται, πυγνύῃ δεῖ τὰς καλίδας ὑπίας, ὅπως αἱ ἐπαγόμεναι ἔχωσι δ' αὐτόνοιας.

validum sit, molle, vehemẽter agile. Agilem autem esse indicio est, quòd otiosè etiam deambulando salit, (gradientem nec vidit quisquam, nec videbit) ita vt vltra extráque priores pedes præmittat posteriores, itáque currat. Caudam habet ad currendũ incommodam: Neque enim propter breuitatem idonea est quæ corpus regat, sed hoc vtraque facit aure, & quũ in eo est vt capiatur à canibus, alterã aurem deducit, ac dimittit obliquam in eam partem innitens, qua laborat. Itaque celeriter se flectit, exiguo temporis spatio longè canes irruentes post se relinquens. Adeo autem gratũ est animal, vt nemò sit qui, si eum videat dum vestigatur, dum inuenitur, dum currit, dum capitur, cuiusuis oblectationis non obliuiscatur. At inter venandũ in locis cultis, venator fructibus abstineat, riuos & fluenta prætereat: hæc enim tangere ut turpe est & indecorũ, ita legem venatoriam violãt qui id fecerint. Quòd si inauspicata venatio fuerit, vniuersa venatio intermittẽda est. Iam verò canum ornatus sunt collaria, lora, fasciæ. Collaria quidẽm ollia sint & lata, ne pilos canum conterant. Lora manibus ansas habeant, præterea nihil. neque enim bene seruant canes qui collaria ex ipsis contexunt. Fasciæ lora habeant latiora, ne canum ilia terant. Clauatæ sint etiam intus aculeis, vt suum genus conseruent. Ipsas verò canes venatum educere non conuenit, si obiectum cibum alacriter non sumserint, (id enim eas non bene valere significat) nec si ventus ingens flauerit. nam vestigia rapit, nec canes odorari, nec sagenas retiaue stare permittit. Quòd si horum neutrum impediat, tertio quoque die educito. Nec vulpes persequi assuescant canes: id enim non parum eos corrumpit, & quum oportet numquam præsto adsunt. In diuersos saltus educito, vt & canes venandi, & ipse regionis peritus euadas. Exeundum est autem diluculo, ne vestigia pereant. Nam serius venantes duplici damno adficiuntur, vt neque canes leporem inueniant, neque ipsi fructum capiant. Non enim manet natura vestigij, quæ singulis horis euanescit. Vestem custos retium leuem indutus venatum exeat: retibus loca claudat aspera, decliuia, caua, obscura, fluuios, torrentium alueos, aquásque perennes. Hæc enim illis præcipua sunt refugia. Omnia dicere infinitum esset: accessus, transitus, manifestos, obscuros. Id orto iam sole faciat, non diluculo, ne si prope indaginem statuenda sint retia, strepitum simul audiens lepus exterreatur. Quòd si procul statuantur, nihil magnopere prohibet in aurora exire, & erigendis retibus loca præparare. Ne quid autem eis obstet, furculæ infigendæ sunt supinæ, vt plagæ adductæ satis tentæ sint.

In

In summis illis laqueos æquales indito, paritérque fulcito, attollens in medio concauitatem plagæ. Ad circumcurrentem plagæ funiculum oblongum lapidem magnúmque suspendito, ne rete, quum leporem tenuerit, reluctetur. Longa autem altáque plagarum series sit, ne forte lepus transiliat. Sed inter inuestigandum ne intermittito: est enim Venatoris gnaui, quoquo modo celeriter feram capere. Retia in planitie tendat: casses autem in vias conijciat, & tramitum locis opportunis funiculos circumcurrentes ad humum religans, limbos contrahens, inter oras retis furculas figens, funiculos in summo tensiles superponat: & interualla retium obsepiat. Denique circumiens vndique obseruet: quòd si indago inclinauerit, vel rete erigatur. Leporem verò, dum agitatur, ad sagenas rectà antrorsum currere sinat, ipse cum clamore sequatur, donec irretiatur: tum verò canum iram, non eas comprehendens, sed leniens refrænet: & Venatori clamando significet aut captum esse, aut hac vel illac transcurrisse, aut non videre se, vel non vidisse. Venator autem cum neglecta tenuique veste & calceo venatum exeat, manu fustem gestans. Retium verò custos sequatur: sed cum silentio saltum adeat, ne lepus, si fortè propius fuerit, audita voce se summoueat. Casses & retia (vt dictum est) statuat, religatis ad siluam canibus, vnoquoque seorsum, vt facilè solui possint. Posthæc autem custos retium suam stationem seruet: Venator assumtis canibus ad saltus indaginem subeat, votóque Apollini, & Venatrici Dianæ facto, se Venationis partem eis oblaturum, vnam ex canibus soluat quæ vestigandi peritissima sit: si hyems fuerit, oriente sole: si æstas, ante diem: alijs autem anni temporibus inter diluculum & ortum solis. Vbi vestigium leporum qui discesserunt, rectum deprehenderit canis, soluat & alteram. Et dum vestigium transigitur, haud multum moratus, singulatim dimittat & alias: & ipse sequatur non admodum vrgens, vnamquamque nominatim appellans: nec id nimium, ne ante tempus irritentur. Hæ verò præ gaudio & ardore procedunt, vestigia, vt sunt, duplicia, triplicia euoluentes, hac illac progredientes, per implicata variè, ex ijsdem in eadem, rotunda, recta, densa, rara, curua, nota, ignota, prætercurrentes se inuicem, caudis celeriter vibratis, inclinatis auribus, oculis coruscantes. Vbi verò ad leporem accesserint, venatori significabunt: (nam toto cum caudis corpore micant, hostiliter inuadunt, certatim prætereunt, studioſe concurrunt, repente vel coeunt, vel diuellũtur,

ὡδὶ δ' ἄκρας ἴσας τοῦ βρόχου ὡδιβαλέτω καὶ ὁμοίως αὐτερῳδέτω ἐπαίρων εἰς μέσον θ' ὡς κεκεύφαλον. εἰς δὲ τὸν τοῦδε ῥόμον ἀναπέτω λίθον μικρὸν καὶ μέγαν, ἵνα ἡ ἄρκυς, ὅταν ἔχῃ τὸν λαγών, μὴ ἀντιτείνῃ. σχιζέτω δὲ μακρά, ὑλώλα, ὅπως αὖ μὴ ὑπερπηδᾷ. οὗ δὲ ταῖς ἰχνύαις μὴ ὑπερεμβάλλεαδ. ἔσι γὰρ θηρατικὸν μὲν, φιλόπονος δέ, ὃ ὅτι ταχὺς τρόπῳ ἐλᾶς ταχύ. τὰ δὲ δίκτυα τεινέτω οἷ ἀωέδοις, ἐμβαλέτω δὲ τὰ ὠόδια εἰς τὰς ὁδὸς, καὶ ὅτι τὴν τεμμῶν εἰς τὰ συμφέροντα καθάπαξ τοῦ πολεμόμενος ὡδὶ τὸν γλῶ, τὰ ἀνῳολεύια σωάτων, πτυγῶν τὰς καλίδας μεταξὺ τὴν σαρδονίων, ὡδὶ ἄκρας ὡδιβάλλωσ τοῦ ὡδιῤῥόμους, καὶ πάδεμα συμφερῳ̃πον. φυλαπέτω δὲ ὅτι πολιῶν. ἐὰν δὲ ὅτι κλίνῃ τοῖχος, † ἡ ἄκνης αἰσάτω. διωκόμενος δὲ τὸν λαγὼ εἰς τὰς ἄρκυς, εἰς δ' πεόαθεν πεοϊέαθω, καὶ ὡδὶ θέων μὲν ὅτι βοᾷ τω ἐμπεπῳκότος ᾖ, τὸν ὀργιλὸν τὴν κυνῶν παυέτω, μὴ ἀπόμειος, ἀλλὰ πραμυθούμενος· καὶ δηλούτω τῷ κυνηγέτῃ ὅτι ἑάλωκεν ἀναβοήσας, ἢ ὅτι πεαδεδρόμηκε πρὸ τάδε, ἢ τάδε, ἢ ὅτι οὐχ ἑώρακεν, ἢ οὐ κατεῖδε. τὸν δὲ κυνηγέτην ἔχοντα ὑγιέναι ἠμελημένως ἐλαφρὰν ἐσθῆτα ὡδὶ δ' κυνηγέσιον, καὶ ὑποδέσιος, οἵ τε πὶ χρεὶ ῥόπαλον· τὸν δὲ ἀριςύορον ἑπεσθαι· πρὸς δὲ δ' κυνηγέσιον εἶγε πεοσιέναι, ἵνα μὴ ὁ λαγὼς, ἐὰν σου ἢ πλησίον, ἔπακοὴν ἀκούσας τ' φωνῆς. δηλοῦντα δ' ἐκ τ' ὕλης τὰς κύνας ἑκάσης χωρὶς, ὅπως αὖ βύλυτοι ὦσι, ξυνισάναι τὰς ἀρκυς καὶ τὰ δίκτυα, ὡς ἔρηται. μιᾷ δὲ ῥοπῇ σ' μὲν ἀρκύορον εἶναι οἳ φυλακῇ, αὐτὸν δὲ τὰς κύας λαβόντα ἰέναι πρὸς τὸν ὑπαγωγὸν τοῦ κυνηγέσιον. καὶ ὀυξάμενος τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ Ἀρτέμιδι τῇ ἀγροτέρᾳ μεταδώσων τῆς θήρας, λύσει μίαν κύνα, ἥτις αὖ ἢ σοφωτάτη ἰχνεύειν· ἐὰν μὲν ἢ χθιζὸν, ἅμ' ἡλίῳ αἰέχοντι· ἐὰν δὲ θές, πρὸ ἡμέρας· τὰς δ' ἄλλας ὥρας, μεταξὺ τούτου. ἐπειδὰν δὲ ἡ κύων λάβῃ σ' ἴχνος ὀρθιον ἐν τῇ ἀπιλλαττμένας, πάλιν καὶ ἐπ' ἄλλας· περαινομένου δὲ τοῦ ἴχνους, μὴ λιπόντα μὴ πολὺ καὶ τὰς ἄλλας ἀφιέναι κατὰ μίαν, καὶ ἕως θαι μὴ ἐγκέφαλος, ὀνομαστὶ ἑκάσης πρὸς αγορεύοντα· μὴ πολλά, ἵνα μὴ πεοξώωνται πρὸ τοῦ καιρῦ. αἰδ' ἄπο χαρᾶς καὶ μένες πεοϊᾶσιν, † ὑχθοῦσι τὰ ἴχνη, ὡς πέφυκε, διπλᾶ, τριπλᾶ, † πεοφορούμεναι παρὰ τὰ αὐτὰ, ὡδὶ τὴν αὐτὴν, ἐσπλαγμένα, πολιφερῆ, ὄρθια, πυκνὰ, καμπύλα, μανά, γνώριμα, ἄγνωσα, ἑαυτὰς παραβέουσαι, ταχὺ ταῖς ὀραῖς διασείουσι, καὶ ὡδικλίνουσαι τὰ ὦτα, καὶ ἀσράπουσι τοῖς ὄμμασιν. ἐπιδὰν δὲ πολὺ πὸς λαγὼ ὦσι, δῆλοι πούσουσι τῷ κυνηγέτῃ, σὺν ταῖς οὐραῖς τὰ σώματα ὅλα ξυνεπικραδαίνουσι, πολεμικῶς ἐπιφερόμεναι, φιλονείκως παραβέουσαι, ξυντρέχουσαι φιλοπόνως, ξυνισάμεναι ταχὺ, διϊσάμεναι, πάλιν*

πάλιν ὡδιφερόμεναι· τελευτῶσι δὲ ἀφίενται πρὸς τὸν δύλιν τ' λαγὼ, καὶ ὡδισπαμοῦται ἐπ' αὐτὸς. ὁ δ' ὑβαίφνης ἀναίξας, ἐφ' αὐτὸς ὑλαγμὸς ποιήσει τὴν κυνῶν καὶ κλαγγὴν φεύγων. ἐμβοώντ' δὲ αὐτῷ διωκομένῳ, ἰῶ κύνες, ἰῶ † κιμὸς, σαφῶς γε ὦ κύνες, καλῶς γε ὦ κύνες. καὶ κυνοδρομεῖν πολιελίξαντα ὃ ἀμαπέχεται πολὺ πὸν χεῖρα, καὶ ὃ ῥόπαλον ἀναλαβόντα κ' βλας λατῶ, καὶ μὴ ὑπαντᾷν. ἄπορος γάρ. ὁ δὲ ὑπαχωρῶν, ταχὺ ἐπιλείπων τὸν ὄλιν, πάλιν πολιβάλλ, ὅθεν δύσεσθ' ὡδὶ τὸ πολύ. ἀναβοᾷν δὲ κοινὸν μὴ αὐτῷ παῖς, αὐτῷ παῖς, παῖ δή, παῖ δή. ὁ ὄ, ἐάν τε ἑαλωκὼς ᾖ, ἐάν τε μή, δηλότω· ἢ ἐὰν μὲν ἑαλωκὼς ᾖ αὐ τῷ πρώτῳ ῥόμῳ, ἀναπαλεσάμενος τὰς κύνας ζητεῖν ὄλλον· ἐὰν δὲ μή, κυνοδρομεῖν ὡς τάχισα, καὶ μὴ ἀφιέναι, ὀλλ' ἐκπρᾶλς φιλοπόνως. ἢ ἐὰν πάλιν ἀπαντῶσι, διώκουσα αὐτὸ ἀναβοᾷν, οὗγε, οὗγε ὦ κύνες, ἔπεσθε ὦ κύνες. ἐὰν ὃ πολὺ πεοφλιφθῶσι, ἢ μὴ οἷός τ' ᾖ κυνοδρομῶν ὡδιγίνεσθαι αὐτοῖς, ἀλλὰ διημαρτηκὼς ᾖ τὴν δρόμων, ἢ καὶ πλησίον που φοιτῶσας, ἢ ὡδιβοήσας, ἢ ἐκομίας τὴν ἰχνῶν μὴ δυνῆται ἰδεῖν, πως θαίνεσθαι πραθέοντα ἅμα, ὅτῳ αὖ πεοσπελάζῃ ἀναβοῶντα, ἢ κατεῖδες ὦ τὰς κύνας· ἐπειδὰν δὲ πύθηται ἤδη, ἐὰν μὲν οἳ τῷ ἴχνῃ ὦσι, πεοσάντα ἐγκελεύῃς, ξωμα μεταβάλλοντα ἑκάσης τῆς κυνός, ὃ ποσεχὴ οἷόν τ' αὖ ᾖ τὸν τόνος τ' φωνῆς ποιούμενον, ὀξὺ, βαρὺ, μικρὸν, μέγα. πρὸς δὲ τοῖς ὄλλοις κελεύσμασιν ἐὰν ὦσιν οἳ ὀρθαί μεταδρομαί, ὡδικελεύῃν τόδε, οὗ κύνες, οὗ κύνες. ἐὰν δὲ μὴ πρὸς αὐτοῖς ὦσι τοῖς ἴχνεσι, ὀλλ' ὑπερβάλλωσι, καλεῖς αὐτὰς, οὐ πάλιν, οὐ πάλιν ὦ κύνες. ἐπειδὰν δὲ πρόσωσι τοῖς ἴχνεσι, σπειράλλς αὐτὰς, κύκλους πολλὰς πυκνοὺς ποιούμενος. ὅπου δ' ἂν ᾖ αὐτοῖς ἀμαυρὸν τὸ ἴχνος, σημεῖον ἀθαι τοῦτο ἑαυτῷ, καὶ ἀεὶ τότε ξωφερὴς μέχρις αὖ σαφῶς γνωείσωσιν ἐγκελεύοντα καὶ θωπεύοντα. αἳ δ' ἐπειδὰν λαμπρὰ ᾖ τὰ ἴχνη ὡδιῤῥιπτεῖσθαι, πεαπηδῶσαι, κοινωνοῦσαι, ξυλαμβάνεσθαι, † ἀσημαίνομεναι, ὅρους τιθέμεναι ἑαυτὰς γνωείμως ταχὺ μεταθύσουσι. ὅταν δὲ ἕτω ὡδὶ τὸ ἴχνος πυκνῶς διάπῃσι, κατέχοντα μὴ κυνοδρομεῖν, ἵνα μὴ ξυλο φιλοτιμίασ' ὑπερβάλλωσι τὰ ἴχνη, ἐπιφδὰν ὃ πολὺ πὸς λαγὼ ὦσι, μὴ δεῖν ὡδιδακνύωνται σαφῶς τῷ κυνηγέτῃ, πεοσέχοντ' ὅπως αὖ μὴ ξυνιῇ εἰς τὸ πρόσθεν πεφοβημένος τὰς κύνας. αἳ ὃ διαῤῥιπτεῖσθαι τὰς ὀραῖς, καὶ ἑαυτὰς ἐμπίπτουσι, μὴ πολλὰ ὑπερπηδῶσι, μὴ ἐπαναίρωσι τὰς κεφαλὰς, † ἐπακλαγγάνουσι, † ἐσαναίρουσι, ὑπερπηδῶσι, εἰσβλέπουσι εἰς τὸν κυνηγέτην, ὡδιγνώειζουσι ἀληθῆ εἶναι ἅδ' ἃ ταῦτα ὑφ' αὑτῆν, ἀνασήσουσι τὸν λαγὸν, μὴ ὡδιᾶσι κακλαγγᾶι. ἐὰν δ' ἐς τὰς ἄρκυς ἐμπίπτῃ, ἢ ἔξω ἢ οἰκὸς παρενεθῇ καθ' οὗ ἕκαστος τόπους, ὁ ἀρκύορθ' ἐκθορυβείτω. μὴ ἐὰν μὲν ᾖ ἑαλωκὼς, ἑτέρου ὡδιζήτειν· ἐὰν δ'*

ac rursus inuadunt:) postremò ad leporis cubile perueniunt, & in ipsum incurrunt. Ille subitò exsiliens, canum in se latratum & clamorem fugiendo conuertet. Ipsi verò inter persequendum clament, Io canes, Io segnes, Bene canes, Probè canes. Et Venator cum canibus currat, veste quam gerit obuoluta manu, nec fuste relicta, ita vt sequatur leporem, non obuius eat. Hoc enim difficultatem affert. Lepus enim se ab oculis proripiens, loca vnde excitus fuerat, vt plurimum repetit. Ad retium autem custodem sic exclamet, Puer hà, puer ô, puer. Hic verò significet captus sit necne: &, si primo cursu captus fuerit, reuocatis canibus alium quærat: sin minus, quàm celerrimè potest cum canibus currat, nec desistat, sed studioſè omnia percurrat. Quòd si rursus persequentes leporem canes occurrerint, clamet, Euge, euge o canes, instate canes. Quòd si longius processerint, vt eas currendo subsequi non possit, sed ab ipso cursu deerrauerit, aut eas propius tendentes, aut etiam clamantes, aut vestigijs incumbentes videre non possit, inter currendum, cuicumque appropinquauerit, cum clamore interroget, Vidistin' ohe canes? Vbi iam cognouerit, tum verò, si in vestigio fuerint, astans hortetur omnes, modò has, modò illas nomine compellet, sonum nominis cuiusque quàm poterit multipliciter varians, in acutum, grauem: paruum, magnum: & præter alias hortationes, si cursus in monte fuerit, sic etiam hortetur, Bellè canes, bellè ô canes. Sin autem ad ipsa non fuerint vestigia, sed excesserint, tunc eas in hunc modum reuocet: Non rursus, non rursus, heus canes. Sed postquam vestigijs adstiterint, circumducat eas, orbes multos crebrósque faciens. Et vbicumque obscura ipsis vestigia fuerint, signum statuat indaginem sibi: & ab hoc eas hortando, blandiendo congreget, donec manifestè cognouerint. Illæ verò, simulac certa erunt vestigia, iactando sese, insiliendo, gestiendo, suspicando, significando, fines sibi notos statuendo, citò transcurrent. Sed dum illæ ita per vestigium crebrò dissiliunt, venator se reprimens cum canibus minimè currat, ne studio certandi vestigia prætereant. At quum iuxta leporem fuerint, idque venatori planè significauerint, obseruet ne metu canũ ille anterius promoueatur. Illæ verò dum caudam crispant, dum in se recidunt, dum multa transiliunt, & latrantes insurgunt, dum circumsiliunt, dum venatorem spectant, & hæc iam vera esse demonstrant, leporem vltro excitabunt, & latrantes inuadent. Sed siue in retia præcipitet, siue exterius siue interius prætereat, ad vnumquodque horum custos retium proclamet: &, si captus fuerit, alius inquiratur:

ſin minus, ijſdem vt antè hortationibus recurratur. Sed quum iam ſerum diei fuerit, canibus propemodum currendo defatigatis, tunc leporem venator curſu exanimatum exquirat, nihil relinquens eorum quæ terra gignit, vel ipſius ſuperficies habet: ſed crebrò eadem relegat, ne prætereatur. Procumbit enim paullisper lepus, nec ſurgit præ labore & metu. Secum autem ducat canes & hortetur, ſoletur, ſiqua eſt hominis ſtudioſa, multum: ſi contumax, parum: ſi mediocris, mediocriter: donec ipſum vel perſequendo occiderit, vel in retia impulerit. Poſt hæc autem ſagenis retibúſque ſublatis, canes auertat, & è ſaltu digrediatur. Quòd ſi meridies æſtiuus fuerit, immoretur quieti, ne canes in itinere pedibus vrantur. Hyeme ſubleuatas laboribus ad fœturam admittat, vt quiete recreatæ verno tempore indolem generoſam conſequantur. Nam hoc anni tempus ad canum incrementa maximè conuenit. Sunt autem dies quatuordecim, quibus hac neceſsitate vrgentur. Mittat autem ad ſtrenuos canes quo tempore ceſſant, vt celerius concipiant. Nec verò quum ventrem geſtant, in ſaltus adſiduò, ſed cum interміſſione, ducat, ne tolerantiam laboris amittant. Fœtæ ſunt ſexaginta dies. Catulos, quum nati fuerint, ſub genitrice relinquat, nec alienæ cani ſubijciat. Miniſteria enim aliena nihil ad augeſcendum proſunt: matrum verò & lac & halitus bonus eſt, & complexus grati. Quum iam errant catuli, lac ad annum vſque præbeat, & ea quibus omnem ætatem victuri ſunt, præterea nihil. Graues enim repletiones catulorum crura peruertunt, morbos corporibus ingenerant, interiora improba reddunt. Ceterùm breuia ipſis nomina imponantur, & vocatu facilia. Sunt autem eiuſmodi, Pſyche, Thymus, Porpax, Styrax, Lonche, Lochos, Phrura, Phylax, Taxis, Xiphon, Phonex, Phlegon, Alce, Teuchon, Hyleus, Medas, Porthon, Sperchon, Orge, Bremon, Hybris, Thallon, Rhome, Antheus, Hebe, Getheus, Chara, Leuſon, Augo, Polys, Bia, Stichon, Spude, Bryas, OEneas, Sterros, Crauge, Cænon, Tyrbas, Sthenon, AEther, AEtis, AEchme, Noes, Gnome, Stibon, Horme. Iam verò catulos ducat in ſaltus, feminas menſium octo: mares decem. Nec ad cubilium veſtigia ſoluat, ſed laxatos longis retinens loris veſtigantes ſubſequatur, & canes indagantes ſequi ſinat. Sed quum inuentus fuerit lepus, ſi pulcrè compoſito ad curſum corpore fuerint, non continuò dimittat: ſed vbi præcurrendo lepus è conſpectu eius abierit, tum catulos emittat: nam ſi cominus ſpecie pulcras & ad curſum animoſas ſoluerit, nondum

ἐὰν δὲ μή, μεταθεῖν χρώμενον οἷς αὐτοῖς ἐγκελεύμασιν. ἐπειδὰν δὲ μεταθέωσι αἱ κύνες ἤδη ὑποκοποι ὦσι, καὶ ἢ ὀφὲ ἤδη οἷς ἡμέρας, τότε δεῖ τὸν κυνηγέτην τὸν λαγὼ ἀπειρηκότα ζητεῖν, μὴ παλείσουσα μηδὲν ὧν ἡ γῆ αἰσθάνεται ἢ ἔχει ἐφ' ἑαυτῆς, τὰς αὐλαγροφὰς ἐπισκοπῶν κυνικὰς, ὅπως ἂν μὴ παλιφθῇ, (κατακλίνεται γὰρ οὐ μικρῷ τὸ θηρίον, καὶ ὑπὸ πόνου καὶ φόβου) τὰς κύνας ἐπαγόμενος, ἐγκελεύοντα, πραυνθέμενον τὸν φιλάνθρωπον, ἐπαινῶν· τὸν αὐθάδη, ὀλίγα· τὸν μέσον, μέτρια· ἕως ἂν ἢ ἀφεκτέον κύνα κατὰ πόδας, ἢ ἐς τὰς ἄρκυς ἐμβάλῃ. μετὰ δὲ ταῦτα αὐλεῶντα τὰς ἄρκυς καὶ τὰ δίκτυα, † αὐατείψαντα τὰς κύνας, ἀπιέναι ἐν τῷ κυνηγεσίῳ, ὡθημείναντα, ἐὰν ἢ δεινὴ μεσημβρία, ὅπως ἂν τὴν κυνῶν οἱ πόδες μὴ καίωνται ὑπὸ τῆς πρέας. σκυλακεύειν δὲ αὐτὰς ἐπανιέντα τὴν ἡσυχίαν τοῦ χειμῶνος, ἵνα ἔχωσι τὸν ἡσυχαῖον πρὸς δ' ἔαρ ἐπάγωνται τὸν φύσιν γενναίους. ἡ γὰρ ὥρα πρὸς τὰς κυήσεις τὴν κυνῶν κράτιστη αὕτη. εἰσὶ δὲ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέραι αὗται αἷς ἡ ἀνάγκη αὕτη ἔχει. ἄγειν δὲ κατασοφιζομένους, ἵνα ἧττον ἐγκύμονες γίνωνται, πρὸς κύνας ἀγαθάς· ἐπειδὰν δὲ ὦσιν ἐπίφοροι, μὴ ὑπάγειν ὑπὸ κυνηγέτου οὐδενὸς, ἀλλὰ διαλείπειν, ἵνα μὴ φιλοπονίαν διαφθείρωσι. κύησις ὑπέκουθ' ἡμέρας ἑπτά· ἐὰν δὲ χίονες τὰ σκυλάκια, ὑπὸ τῇ τεκούσῃ ἐᾶν, καὶ μὴ ὑποβάλλειν ὑφ' ἑτέρας κύνα. αἱ γὰρ θεραπεῦσαι αἱ ἀλλότριαι ὀκ ἐσὶν αὐξιμοι. δεῖ δὲ τὴν μητέρα καὶ δ' γάλα ἀγαθὸν καὶ δ' ὠνοῦμα, καὶ αἱ πυελβολαὶ φίλαι. ἐπειδὰν δὲ ἤδη πλανᾶται τὰ σκυλάκια, δεῖσθαι γάλα μέχρι οὗ ἰκυτῷ, καὶ οἷς μέλλει ἅπαντα χρόνος βιώσεσθαι· ἄλλο δὲ μηδέν. αἱ γὰρ βαρεῖαι πλησμοναὶ τὴν σκυλακίων διαφθείρουσι σκέλη σώμασι, νόσους ἐμποιοῦσι, καὶ τὰ οὐδὲν ἀδίκημα γίνεται. τὰ δ' ὀνόματ' αὐτοῖς τίθεσθαι βραχέα, ἵνα εὐανάκλητα ᾖ. εἶναι δὲ χρὴ τοιάδε, ψυχή, θυμὸς, πόρπαξ, σύριγξ, λόγχη, λόχος, φρουρὰ, φύλαξ, παῖς, ξίφος, φόνος, φλέγων, ἀλκὴ, τεύχων, ὕλεὺς, μάδασος, τόρθων, σοφὸς, ὀργὴ, βρέμων, ὕβρις, θάλλος, ῥώμη, αὐθεὶς, ὕβρα, γηθεὺς, χαρὰ, λεύσσων, αὐγὴ, τολὶς, βία, σίχων, τροδὴ, βρύασα, οἰνὰς, τερπὸς, κραυγὴ, καίνων, τύρβας, σθένων, αἰθὼν, ἀκὶς, αἰχμὴ, νόης, γνώμη, σίβων, ὁρμὴ. ἄγειν δὲ τὰς σκύλακας ὑπὸ τὴν κυνηγέσιον, τὰς μὲν θηλείας, ὀκταμήνους· τοὺς δὲ ἄῤῥενας, δεκαμήνους. πρὸς δὲ τὰ ἴχνη τὰ βύναια μὴ λύειν, ὅτι ἔχοντα ἐφημέρους μακροῖς ἰμᾶσιν, ἀκολουθεῖν ταῖς κυσὶν ἰχνεύουσιν, ἐῶντα αὐτὰς διατρέχειν τὰ ἴχνη. ἢν ἐπιφανῶ ὁ λαγὼς ὑπεξιὼν, ἐὰν μὲν καλαὶ ὦσι πρὸς τὸ δρόμον τὰ † εἶδη, μὴ αἰνίσσεσθαι βύσις· ἐπειδὰν δὲ πολλάκις ὁ λαγὼς τῷ δρόμῳ, ὥστε μὴ ἐφορᾶν ἔτι αὐτὸν, τὰς σκύλακας ἴσχειν, ἐὰν γὰρ ὁμόθεν καὶ τὸ εἶδος οὕτως καὶ βύτυχες πρὸς τὸν δρόμον ὑπολύσῃ,

ὅρασθαι δὲ λαγὸν, οὐ πεπόμφθαι ἐπιγνώσεται, οὔπω ἔχουσι ζωσεσῶται τὰ σώματα. Διαφυλάττειν δὲ δεῖ τοῦτο τὸν κυνηγέτην. ἐὰν δὲ αἰρήσουσι ὦσι πρὸς τὸν δρόμον, ὡδεὶν κωλύειν. οὐδὲν γὰρ ἂν ἀφέλοιτο οὕτω τὸ ἐλεῖν, οὐ πείσονται τοῦτο. τὰ δὲ δρόμαια, ἕως ἂν ἔλθωσι † τῷ ἴχνει μεταθεῖν ἐᾶν. ἀλισκομένου δὲ τὸν λαγὸν δίδόναι αὐταῖς ἀναῤῥηγνύναι. ἐπειδὰν δὲ μηκέτι θέλωσι πεδομένων ταῖς ἄρκυσιν, ἀλλ' ἀφορμὰς ἀννύωνται, ἀναλαμβάνειν ἕως ἂν ἐπιθῶσιν θυρεόκην πεδοθέσθαι τὸν λαγών· μὴ ὦ κόμῳ ἀεὶ τοῦτο ζητοῦσι, τελοῦτῶσι γίγνωνται ἔκκυνοι, σωνηρὸν μάθημα. πρὸς δὲ ταῖς ἄρκυσι δίδόναι τὰ στία αὐταῖς ἕως ἂν ἐκαίωσιν, ὅταν ἀναιρῶνται, ἵν', ἐὰν πλανηθῶσιν οἱ τῷ κυνηγεσίῳ δ' ἀπειρίαν, πρὸς τοῦτο ἐπανιοῦσα σώζωνται. ἀφεθήσονται δὲ τούτου ὅταν ἤδη τῷ θηρίῳ ἔχωσι πολεμίως. ὠθημέλαν δ' ποιήσονται τούτου μᾶλλον ἢ ἐκείνου φροντίζειν. χρὴ δὲ καὶ ἐς τὰ πολλὰ δίδόναι τὰ ὠθητήδεια ταῖς κυσὶν αὐτόν. ὅταν μὲν γὰρ οἰδεῖς ὦσι, πύτου ἐν αἴτιον ὀκλίσασιν· ὅταν ὠθημοῦσθαι λαλῶσι, δ' ν δίδόντα στέργουσιν. ἰχνεύειν δὲ δεῖ λαγὸς ὅταν νίφῃ ὁ θεὸς, ὥστε ἀφανίσθαι τὸν γλῶ· εἰδ' ἐνέσαι μελαγχείμαι, δυσζήτητον ἔσαι. ἔστι δ', ὅταν μὲν ὠθινίφῃ, καὶ ἢ βορέειον, τὰ ἴχνη ἔξω πολὺ χρόνου σήλα· οὐ γὰρ ταχὺ σωτήκεται. ἐὰν δ' ἐνότος τε ᾖ καὶ ἥλιος ὠθημαίνῃ, ὀλίγον χρόνον. ταχὺ γὰρ διαχεῖται. ὅταν δ' ὠθινίφῃ σωεχῶς, οὐδὲν δεῖ. ὠθηκαλύπτῃ γάρ. οὐδὲ ἂν πνοὺμα ᾖ μέγα· συμφορεῖ γὰρ τὸν χόνα ἀφανίζειν. κύνας μὲν οὖν οὐδὲν δεῖ ἔχοντας ὀχεύειν ὠθὲ τὸν θήραν τοῦτον. ἢ γὰρ χὼν καίει τὴν κυνῶν τοὺς ῥῖνας, οὐ πόδας, τὸν ὀσμὸν τοῦ λαγὼ ἀφανίζει, οὐδ' ὑπερπαγές. λαβόντα δὲ τὰ δίκτυα, μετ' ἄλλου ἐλθόντα πρὸς τὰ ὄρη παριέναι ἀπὸ τῆν ἕρσην, καὶ ἐπειδὰν λάβῃ τὰ ἴχνη, προβύεσθαι κατὰ τοῦτα. ἐὰν δ' ἐπιλλαγμονάᾳ, ἐκ τῆν αὐτῆν πάλιν ἐς δ' αὐτὸ ἥκοντα, κύκλους ποιούμενον, ἐκπεδιέναι τὰ πιαῦτα ζητοῦντα ὁποῖα ἔξοσι. πολλὰ δὲ πλανᾶται ὁ λαγὸς ἀφορούμενος ὅπου κατακλιθῇ, ἅμα δὲ καὶ εἴθισται τεχνάζειν τῇ βαδίσει, ὅθ' διώκεσθαι ἀεὶ ἀπὸ τῆν τοιούτῆν. ἐπειδὰν φανῇ δ' ἴχνος πεοιέναι ἐς δ' πόδοθεν. ἔξοθ δὲ ἢ πρὸς σύσκιον τόπον, ἢ πρὸς ἀπόκρημνος. τὰ γὰρ πνεύματα ὑπερφορεῖ πολὺ χόνα ὑπὲρ τῆν τοιούτῆν. παραλείπεται οὖν οὐ πάσιμα πολλά. ζητεῖ δὲ τοῦτο. ἐπειδὰν δὲ τὰ ἴχνη πρὸς τοιαῦτα φέρῃ, μὴ προσιέναι ἐγγὺς, ἵνα μὴ κινῇ, ἀλλὰ κύκλῳ ἐκπεριέναι. ἐλπὶς γὰρ αὐτὸν εἶναι. δῆλον δ' ἔσαι· τὰ μὲν ἴχνη ἀπὸ τῆν διόδον πάσαν περάσει. ἐπειδὰν δὲ ᾖ σαφὲς ὅτι αὐτοῦ ἔστιν, ἐᾷν· μένῃ γάρ. ἕτερον δὲ ζητεῖν πλὴν τὰ ἴχνη ἄῤῥηλα γενέσθαι τῆς ὥρας, ὑποθυμούμενον ὅπως ἂν μὴ ἑτέρους διώκῃ, ἔσαι ἢ λεπομένη ἱκανὴ πόδισήσασθαι. ἥκοντος δὲ τούτου, πολιτεύεσθαι αὐτῆν ἐκάστῳ τὰ δίκτυα τὸν

nondum firmatis corporibus, ad leporem conſpectum nitentes rumpuntur. Hoc igitur venatori cauendum eſt. At ſi fuerint ad currendum non probè inſtructa corporis ſpecie, nihil eas emitti prohibet. Non enim hoc illis accidet, quum ab initio parum ſpeiſit, futurum vt leporem capiant. Sed ad curſoria veſtigia tranſcurrere eas ſinat, quoad ea inuenerint. Leporem captum ipſis lacerandum tradat. Quum iam ad retia ſubſiſtere noluerint, ſed palantes auerſæ fuerint, recolligat eas donec leporem accurrentes inuenire conſueuerint: ne ſi inſcitè & nullo ordine ſemper inquirant, vagæ deniq; fiant, & negligentes veſtigiorum: quæ peſſima conſuetudo eſt. Cibaria illis obijciat ad retia, dum iuuenes ſunt, & inde capiant: vt ſi propter imperitiam in ſaltu deerrauerint, ad locum redeuntes ſeruentur. Hoc verò tum non amplius factu opus erit quum iam ferâ hoſtiliter oderint, & hanc magis appetent quàm illa. Porro neceſſaria canibus danda ſunt plerumq; ab ipſo venatore. Nam quum inopiam non patiuntur, auctorem eius non agnoſcunt: at quum cibum appetentes accipiunt, diligunt eum, qui dat. Veſtigent autem leporem quum nix ita ceciderit vt terram operiat: nam ſi loca aliqua niue vacua fuerint quaſiq; nigricantia, difficilis erit inueſtigatio. At quum ningit, ſi boreas ſpirarit, veſtigia diu manifeſta eminent. neq; enim citò liquuntur. Sin & auſter flauerit, & ſol ſuperfulſerit, breui apparent: nam ſtatim dilabuntur. Quum verò nix continuò cadit, prorſus inutilis eſt veſtigatio: nam veſtigia tegit. Sicut etiam quum ventus acriter incumbit: niuem enim conuoluens incerta facit veſtigia. Ad huiuſmodi igitur venationem cum canibus exeundum non eſt: (ſiquidem nix canum nares adurit & pedes, leporis odorem gelu nimio tollit:) ſed ſumtis retibus venator, cum alio veniens ab agris ad montes ſe conferat, & quum veſtigia deprehenderit, per ea incedat. Quæ ſi varia fuerint, ex eiſdem eódem rediens factis orbibus pergat, quónam exeant inquirens. Multum enim lepus oberrat, incertus vbi procumbat: & ſimul inceſſu perplexo fallere didicit, quia ſemper talibus veſtigijs agitatur. Vbi verò veſtigium apparuerit, procedat vltrà. Ducet autem ad locum vel opacum, vel abruptum, quòd inde venti niuem tranſmittant: quo fit vt opportuna cubilibus loca multa prætermittat, et eiuſmodi quærat. Huc igitur quum veſtigia duxerint, nō accedat propius, ne promoueatur lepus, ſed in orbē ambiat: nam ibi eſſe ſperatur. Argumento eſt, quòd inde veſtigia nuſquam penetrabunt. Sed quum ibi eſſe certum fuerit, illum relinquat: (manebit enim) & alium quærat antequā veſtigia deleantur, ratione temporis habēs, vt ſi etiā alios inuenerit, reliquū diei ad circūueniēdū ſufficiat. Quod vbi acciderit, retia vnicuiq; eorū circūtendat,

non aliter quàm in locis nigricantibus, ita vt vbicumque fuerit includatur. Retibus autem iam erectis accedens excitet. Quòd si elapsus fuerit è retibus, per vestigia sequatur: ille ad alia eiusmodi loca perueniet, nisi in ipsa niue comprimens se occultarit. Obseruans igitur, vbicumque fuerit, circumuenire debet: quòd si non exspectet, cursu insistere: nam & sine retibus capietur, quia profunda niue lassatur, & extremis pedibus, vbi villosus est, moles niuis haud modica adhæret. Porro aduersus hinnulos & ceruos canes Indicas esse oportet. Sunt enim validæ, magnæ, veloces, nec pusillanimes: & quum tales sint, ad laborem sufficiunt. Tenellos igitur hinnulos verno tempore venetur. tunc enim nascuntur. Sed primum lucos ingressus, contempletur in quibus cerui plurimi versentur: & ad locum in quo fuerint, venator cum canibus & iaculis ante lucem veniens, canes è sylua procul religet, ne, si

Hinnulorum venatio.

ceruam viderint, latratus emittant. Ipse verò de specula prospiciat, & ceruas simul cum luce hinnulos ad locum ducere videbit, in quo suum quæque repositura est. Sed quum recubuerint, & lac præbuerint, intentæ ne ab vllo videantur, suum quæque in oppositam stationem abiens seruabit. Hæc vbi viderit, canes soluat: ipse verò sumtis iaculis, ad primum hinnulum procedat, locorum memor vbi iacentem vidit, ne quo errore decipiatur. Nam longè aliter se habent loca vbi cominus adeuntur, quàm procul esse visa sunt. Et quum eum viderit, accedat propius. ille immotus manebit, veluti in terram depressus, & se tolli sinet valde clamans, nisi quum fuerit imbre perfusus: tunc enim haudquaquam manebit: siquidem humor in ipso concrescens præ frigore eum fugere cogit. Capietur autem à canibus cum labore insequentibus. Captum custodi retium tradat. Clamabit ille, ceruа partim videns, partim audiens, tenentem inuadet, vt ipsum eripiat. Interea verò canes hortetur venator, & iaculis vtatur. Hunc vbi obtinuerit, ad alios tendat, in quos simili venatione vtetur. Et iuuenes quidem hinnuli hoc modo capientur. At verò iam grandiusculi difficilius. nam cum matribus aliisque ceruis pascuntur, & in medium eorum quum agitantur fugiunt: nonnumquam etiam ante, rarò post. Et pro illis pugnantes ceruæ canes proterunt. Itaque non facilè capi possunt, nisi quis accedens, subitò perturbatas dissipet, ut ex ipsis quispiam vnus destituatur: quod vbi per vim factum fuerit, primo cursu canes superãtur.

Nam

ὃν αὐτὸν πρόσθεν ὄντα ἢ τοῖς μελαγχίμοις, ἀναλαμβάνοντα αὐτὸς πρὸς ὅτῳ αὖ ᾖ· καὶ ἐπειδὰν ἐσηκότα ᾖ, προσελθόντα κινεῖν· ἐὰν δὲ ἐκκυλισθῇ ἐκ τῆς δικτύου, μεταδιώκειν κατὰ τὰ ἴχνη. ὁ δὲ ἀφίξεται πρὸς ἕτερα διαῦτα χωρία, ἐὰν μὴ ἄρα αὖ αὐτῇ τῇ χιόνι πέσῃ ἑαυτόν. σκεψάμενον οὖν δεῖ ὅσον αὖ ᾖ, πρὶν ἵστασθαι. ἐὰν δὲ μὴ ξυμβάλλῃ, μεταδιώκειν· ἀλώσεται γὰρ καὶ αὖθις τῆς δικτύου. ταχὺ γὰρ ἀπαγορεύει, διὰ βάθος τῆς χιόνος, καὶ διὰ τὸ κάτωθεν τῆς ποδῶν λασίων ὄντων, πρόσεχεσθαι αὐτῷ ὄγκον πολύ. ὧδε δὲ σὺν νεβροὺς καὶ τὰς ἐλαφους κύνας εἶναι ἰσχνάς. ἐσὶ γὰρ ἰσχναὶ, μεγάλαι, ποδώκεις, οὐκ ἄψυχοι. ἔχουσι δὲ ταῦτα, ἐκ τοῦ γίγνονται πονεῖν. σὺν μὲν δὴ νεογνοὺς τῆς νεβρῶν δεῖ ἄγειν θηρᾶν. ταύτῃ γὰρ πλεῖστον ἄρκυν γίγνονται. κατασκέψασθαι δὲ πρότερον προελθόντα εἰς τὰς τῶν ὀρεγάδας οὗ ἐσὶν ἔλαφοι πολλοῖσι. ὅπου δ' ἂν ὦσι, ἔχοντα δὲν κυναγωγὰς τὰς κύνας καὶ ἀκόντια, πρὸ ἡμέρας ἐλθόντα ἐς ἣν τόπον τοῦτον, τὰς μὲν κύνας δῆσαι ἀπόθεν ἐκ τῆς ὕλης, ὅπως μὴ, αὖ ἴδωσι τὰς ἐλάφους, ὑλακτῶσιν· αὐτὸν δὲ σκοπεῖσθαι. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἄφετον ἀγούσας δεῖ νεβροὺς πρὸς ἣν τόσον οὗ ἂν μέλλῃ ἐκφύσειν ὀνὰς ἑαυτῆς δύνασθαι. κατακλίνασαι δὲ καὶ γάλα δοῦσαι καὶ διασκεδάσαι μὴ ὁρᾶσθαι ὑπό τινος, φυλάσσει δὲν αὐτῆς ἐκφύσιν, ἀπελθοῦσα εἰς δὲ αὐτοπώρας. ἰδόντα δὲ ταῦτα τὰς μὲν κύνας λῦσαι, αὐτὸν δὲ λαβόντα ἀκόντια περιέναι ὧδε δὲν νεβρὸν δὲν πρῶτον, ὅσον εἶδεν δυνασθέντα τὴν πόαν, ὠδυμένον ὅπως μὴ διαμαρτήσεται. πολλοὶ γὰρ ἀλλοιοῦνται τῇ ὀξυηκοΐᾳ πρὸς ὁτιοῦν, ἢ † οἱ πόδες ὅσοι πέρᾳ ῥᾳθὲν ἔδοξαν εἶναι. ἐπειδὰν δὲ ἴδῃ αὐτὸν, προσιέναι ἐγγύς. ὁ δ' ἔξαίφνης ἀτρέμα, πίσας ὡς ὧδε γλῶ, καὶ ἐάσει αὐελέσθαι, ἐὰν μὴ ἐφυσμένον ᾖ, βοῶν μέγα. τούτου δὲ γενομένου οὐ μενεῖ, ταχὺ γὰρ δ' ὑγρὸν ὁ ἕλκει αὖ ἑαυτῷ, πολὺ τὸ ψυχροῦ ξυνισάμενον, ὥσιε ἀπεχωρεῖν αὐτόν. ἁλώσεται δὲ πολὺ τὴν κυνῶν ξὺν τόνῳ διωκόμενος. λαβόντα δὲ θύειν θεοῖς ἀρκυόρῳ. ὁ δὲ βοήσεται. ἢ δ' ἔλαφος τὰ μὲν ἰδοῦσα, τὰ δ' ἀκούσασα, ὧδισφραμένη θεοῖ ἔρχηται αὐτὸν, ζητοῦσα ἀφελέσθαι. αὖ δὲ τύτῳ θεοῖ καιρῷ ἐγκελεύῃ ταῖς κυσὶ, μὴ χαῖδαι τοῖς ἀκοντίοις. κρατήσοντα δὲ τούτου πορεύεσθαι καὶ ὧδε ἐπ' ἄλλους, καὶ θεοῖ αὖ θεοῖ ἕδῃ πρὸς τοῦ αὐτοῦ χαῖδαι τῆς ἡμέρας. καὶ οἱ μὲν νέοι τὴν νεβρῶν οὕτως ἁλίσκονται· οἱ δὲ ἤδη μεγάλοι χαλεπῶς. νέμονται γὰρ μετὰ τῶν μητέρων μὴ ἑτέρων ἐλάφων. καὶ ἀχωροῦσιν ὅταν διώκωνται, οἱ μέσοι, ὁτὲ δὲ πρόσθεν, οἱ δὲ θεοῖ ὄπιθεν, ὀλιγάκις. αἱ δὲ ἔλαφοι τὰς κύνας, ὑπὲρ αὐτῶν ἀμυνόμενοι, κατὰ πόδας ἰοῦσιν· ὥσ' οὐκ ἐθέλουσι ἐὰν μὴ πρόσω ἐξ τῆς δύνῃς διασκεδάσῃ αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσθ' ἑνωθῆναι πρὸς αὐτήν. βιαζομένους δὲ τοῦτο, ἢν μὲν πρῶτον δρόμον κινῶσι, ἀφαλίσκουσι· ἢν τε

Nam & trepidum illum facit absentia ceruarum, & hinnulorum id ætatis celeritas summa est. Secundo autem tertióue cursu statim capietur. Corpora enim illorum, quum adhuc tenera sint, labori sufficere non possunt. Quinetiam tendiculæ ceruis ponuntur, in montibus, circa prata, secus fluenta, prope recessus montanos, in biuijs, in agris, quocumque adierint. Tendiculas autem oportet e smilace contextas esse, delibratas, ne pu-

De tendiculis quibus capiuntur cerui.

trescant: & coronam ipsam tendiculæ planè in gyrum flexam esse, & instructam clauis ferreis ligneisque alternatim, qui ad laqueum religati sint. Sunt autem illi maiores, hi minores: lignei enim pedi cedere debent, ferrei eumdem premere. Laqueus autem funiculi illius, qui coronæ circumponi debet, esparto materia haudquaquam facilè putrescenti nectatur, sicut & ipse funiculus, ita vt validus sit vterque. Porro lignum quod funiculo alligabitur, quernum, aut ilignum esto, longitudine trium spithamarum, crassitudine vnius palmi cum suo cortice. Tendiculas verò ponat aperta scrobe ad quinque palmos in orbem, desuper coronis tendicularum æqualem, inferius subinde angustiorem: similiter funiculo & ligno scrobem aperiat quanta vtrique conueniat. Hæc vbi fecerit, interius in scrobem demittat tendiculam æquabili situ: laqueum verò funiculi circumponat coronæ. Et quum funiculum quoque lignúmque in suo vtrumque loco posuerit, coliculos atractylidis transuersos superponat coronæ, non prominentes, & eos minutis folijs sternat quæ tunc anni tempus habebit. Postea verò terra eis superinijciatur e superficie scrobium effossa, & super eam solida terra procul inde sumta, vt ceruæ quammaxime occultus sit locus. Quod supererit terræ asportetur longè à tendicula: quia si recenter motæ ceruа odorem senserit, (id quod subitò facit) auertetur. Venator cum canibus ceruas montanas in aurora potissimùm: quamquam & in reliquo diei, quæ culta loca pererrant, diluculo: nam in montibus non noctu solùm capiuntur, sed interdiu quoque propter solitudinem. In agris autem nocte: nam in die homines metuunt. Vbi verò tendiculam resupinatam inuenerit, solutis canibus persequatur ligni tracti vestigium, quocunque ferat, obseruans. Erit enim hoc vt plurimum non incertum: quippe moti lapides, & in agris tractus ligni apparebunt. Quòd si per aspera loca feratur, raptus de ligno cortex rupibus hærebit, & ideo persequi facilius erit. Quòd si pede vinctus fuerit anteriore, citò capietur:

nam

κατὰ γὰρ ἀπουσίαν τῆν ἐλάφων ποιεῖ αὐτὸν πείφοβον, τό, τε τάχος οὐδενὶ εἰκὸς ὅσῃ τῆν ταλικύτῃν νεβρῶν. δευτέρῳ δὲ καὶ τείτῳ δρόμῳ ταχὺ ἁλίσκονται. τὰ γὰρ σώματα αὐτῆν, ἅτε δ' ἔτι νεαρὰ ἐόντα, ὑπὸ πόνῳ οὐ δύανται αὐτέχειν. ἴστανται δὲ καὶ ποδογράσθαι ταῖς ἐλάφοις οἱ τοῖς ὄρεσι, ποδὶ σὺν λημῶσιν καὶ τὰ ῥεῖθρα καὶ τὰς νάπας, οἱ ταῖς διόδοις καὶ τοῖς ὀρύγοις, πρὸς ὅ, τι αὖ πέσοιεν. χρὴ δὲ εἶναι τὰς ποδογράσας σμίλακι πεπλεγμένας, μὴ πολυφλοίσους, ἵνα μὴ σκίπωνται, τὰς δὲ στεφάνας δύκυκλους ἐχούσας, καὶ σὺν ἥλοις σιδηροῦς τε καὶ ξυλίνους ἐγκαταπεπλεγμένους οἷ ἐσὶ πολυκαμπῆ. μέζους δὲ σὺν σιδηροῦς, ὅπως αὖ οἱ μὲν ξύλινοι ὑπείκωσι ποδὶ πολλοί, οἱ δὲ πίεζωσι. δεῖν δὲ βρόχον τῆς σειρῆς δὲν ὠδὶ τῷ στεφάνῳ ὠδιτεθησόμενον, πεπλεγμένον πάντου, καὶ αὖ τῷ σειρίδα. ἔσι γὰρ ἀσκηπότατον τόδε. ὁ δὲ βρόχος αὖ τόδε ἔστω σιφρὸς καὶ ἡ σειρὶς. δεῖ δὲ ξύλον δὲ ὀξυπόμενον ἔστω μὲν ὄρυος ἢ πλείνου, μέγεθος τειῶν παλαιστιαῖον, πολύφλοιον, πάχος παλαισῆς. ἱσάναι δὲ τὰς ποδογράσας διελόντα τῆς γῆς βάθος πέντε παλαιστιαῖον, πολυφερὲς δὲ τόδε καὶ αὖθις ἴσον ταῖς στεφάναις τῆν ποδογράσων, εἰς δὲ δὲ κάτω ἀμφιβόμενον τενόντεπ. διελεῖν δὲ καὶ τῇ σειρίδι καὶ ποδὶ ξύλῳ τῆς γῆς ὅσον ἴζεσθαι ἀμφοῖν. πεποίησαντα δὲ ταῦτα, ὠδὶ μὲν δὲ βάθος τῆς ποδογράσης ὠδιδεῖναι κατωτέρω ἰσοπεδον, ποδὶ δὲ τῷ στεφάνῳ, δὲν βρόχον τῆς σειρίδ, καὶ αὖ τῷ καὶ δὲ ξύλον κρύπτοντα εἰς τῷ χῶραν τῷ ἑκατέρου, τῇ στεφάνῃ ὠδιδεῖναι ἀκμάσας ἀτρακτυλίδ μὴ ὑπερτεινούσας ἐς δὲ ξέω· ἐπὶ δὲ τούτῃν πέταλα λεπτὰ ὧν αὖ ἡ ὥρα ᾖ· μᾶλα δὲ τόδε τῆς γῆς ὠδιεαλεῖν ἐπ' αὐτὰ πόδα μὲν τῷ ὠδὶ πολῆς ὀλιγωτέρῳ ἐπὶ τῆν ὀρυγμαλτῆν, αὖωθεν δὲ ταῦτα γῆς τερεᾶς τῆς ἄποθεν, ἵνα ᾖ τῇ ἐλάφῳ ὁτιμάλιστα ἄδηλος ἡ στάσις. τῷ τε ποδιοῦσιν τῆς γῆς ἀφέρεσθαι πόῤῥω ἀπὸ τῆς ποδογράσης. ἐὰν γὰρ ὀσφραίνηται νεωστὶ κεκινημένης, δυσωπεῖται· ταχὺ δὲ ποιεῖ τόδε. ὠδιοκοπεῖν δὲ ἔχοντα τὰς κύνας, τὰς μὲ οἱ τοῖς ὄρεσιν ἐσώσας μάλιστα μὲν ἕωθεν, (χρὴ δὲ καὶ τῆς ἄλλης ἡμέρας) οἱ δὲ τοῖς ἔρχοις πρωΐ. οἱ μὲν γὰρ τοῖς ὄρεσιν οὐ μόνον τῆς νυκτὸς ἁλίσκονται, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡμέραν, ἅτε πολὺ ἐρημίαν· οἱ δὲ τοῖς ἔρχοις, τῆς νυκτὸς, ἅτε δ' μεθ' ἡμέραν πολυφοβεῖσθαι σὺν ἀνθρώπους. ἐπεισὰν δὲ εὕρῃ αὐεσταμμένῳ πολὺ ποδογράσθῳ, μεταδείσας ὠδιλύσαντα τὰς κύνας, καὶ ὠδικελεύσαντα κατὰ δὲν ὁλκὸν τῆ ξύλου, σκοπούμενον ὅπου αὖ φέρηται. ἔσαι δὲ οὐκ ἀδήλως ὠδὶ τὸ πολύ. οἵ τε γὰρ λίθοι ἔσονται κεκινημένοι, τά τ' ὠδισύρματα τῆ ξύλου καταφανῆ οἷ τοῖς ἔρχοις. ἐὰν δὲ τραχέας τόπους ἅπτηται, αἱ πέτραι ἕξουσι τὸν φλοιὸν τῆ ξύλου ἀφηρπασμένον, καὶ ἢ τῆ τόπους αἰὲ μεταδρομαὶ ἔσονται. ἐὰν μὲν οὖν τῆ πόδιον πόδος ἁλῷ, ταχὺ ληφθήσεται.

nam lignum inter currendum, corpus totum & ora flagellat: sin posteriore, lignum quod trahitur, vniuersum corpus impediet. Plerunque etiam in bicornes ramos tractum incidit, & nisi funiculum abruperit, illic deprehenditur. Sed si mas fuerit, siue ita captus, siue labore victus, non est cominus adeundum: nam cornibus ferit & pedibus: itaque iaculis eminus vtendum. Capiuntur verò etiam sine tendiculis quum quis eas æstate persequitur. Nam valde cursu exanimantur, vt stantes iaculis confodiantur. In mare etiam & alias aquas captos se metuentes coniiciunt: nonnumquam deficiente spiritu concidunt. At in apros canes cõparet Indicas, Cretenses, Locrenses, Lacænas: sagenas, iacula, venabula, tendiculas. Primùm igitur canes hoc ex genere esse oportet minimè vulgares, vt paratæ sint cum fera pugnare. Sagenas autem eodem lino quo ad leporum venationem vtendum diximus, necti oportet: filis quinque & quadraginta, & chordulis tribus. Vnaquæque autem chordula sit è filis quindecim. Longitudo à fastigio, nodorum decem. Laqueorum autem altitudo cubiti minoris. Funiculi circumcurrentes retibus dimidio sint crassiores, & in fastigijs annulos habeant laqueis suppositos, extremáque earum per annulos exeant. Sufficient verò quindecim. Iacula varia sint quæ spicula habeant satis lata & leuigata, hastiliáque valida. Venabula verò primùm habeant spicula quinûm palmorum, in medio autem vbi spiculum hastili adnectitur, aures sint æratæ, & hastilia cornea crassitudine hastæ. Tendiculæ quales ceruorum sunto. Sed venationis comites adsint: fera enim vix à multis etiam capi potest. Quomodo autem singulis iam dictorum vti conueniat, ostendam. Primùm igitur quum ad locum venerint vbi aprum esse coniiciunt, canum grege adducto, soluenda est vna ex Lacænis, quam reliquæ vinctæ sequantur. Quum autem vestigia deprehenderit, ea sequi oportet, deinceps quò tenor duxerit. Sed & ipsis venatoribus multa argumenta prodent aprum: vt in mollibus locis, vestigia: in siluosis, ramorum fragmenta: vbi arbores fuerint, dentium vulnera. Canis verò vt plurimum ad siluosa indagando perueniet, quòd in his locis fera plerumque recumbat. Nam hyeme calidiora sunt, æstate frigidiora. Quum ad cubile peruenerit, latrat, ille autem plerumque surgere non solet. Sumant igitur canem, & ipsam cum alijs omnino procul à cubili religent, & sagenas ad diuortia tendant, laqueis in bicornes arborum furculas iniectis.

De aprorum venatione.

ὡ γὰρ τῷ δόμῳ πᾶν δ' σῶμα τύπτῃ καὶ δι' πᾶσ-
σωπον· ἐὰν δὲ τῆ ὄπισθεν, ἀφελκόμενον δ' ξύλον
ἐμπεσὸν ὅλῳ ὅσῃ ζωῇ σώματι. οἵοτι δὲ καὶ εἰς
διωρύσας τῆς ὕλης ἐμπίπτῃ φερόμενος. καὶ ἐὰν
μὴ ἀκριβῶς τὸ σκέλος, καταλαμβάνεται αὐ-
τῆ. χρὴ δ', ἐὰν οὕτως ἅλῃ, ἢ προϊέμενον
πόνῳ, ἐὰν μὴ ἢ ἄρρωστος, μὴ προσίεναι ἐγγύς· τοῖς
γὰρ κέρασι παίει καὶ τοῖς ποσίν. ἄποθεν οὕτω
ἀκοντιζέτω. ἁλίσκονται δὲ καὶ αὖθι ποδοσφαλ-
θεὶς διωκόμενοι ὅταν ἢ ὥρα θερείνη. ἀπαγο-
ρεύουσι γὰρ σφόδρα, ὥστε ἐσῶσαι ἀκοντίζοντας.
ῥίπτουσι δὲ καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, ἐὰν κατέ-
χωνται, καὶ ἐς τὰ ὕδατα ἀκρορύμενοι· ὑπὸ δὲ
δύσπνοιαν πίπτουσι. πρὸς δὲ τὸν ὦ τὸν
ἄγριον κυκτᾶσθαι κύνας ἰνδικὰς, ὑρκανικὰς,
λευκὰς, λακαίνας· ἀρκύς, ἀκόντια, πε-
δόλια, ποδοσφαλῆς. πρῶτον μὲν οὖν χρὴ εἶν
τὰς κύνας ἐκ τούτου τοῦ γένους, μὴ τὰς ἰδιοτυ-
χούσας, ἵνα ἕτοιμοι ὦσι πολεμεῖν τοῖς θηρίοις.
αἱ δὲ ἀρκυς λίνεαι μὲν τὴν αὐτὴν ὥνπερ αἱ τὴν
λαγωῶν. πέντε καὶ τεσσαρακοντα λίνοι ἐκ
τευῶν τόνων, ἕκαστος δὲ τόνος ἐκ πεντεκαίδεκα
λίνων, ἀρὴ δὲ τῆ κεφαλαίου δ' μέγεθος δεκαμ-
ματοι, δ' δὲ βαθος τὴν βρόχων πυγόνος, οἱ
δὲ πολίοδομοι, ἡμιόλιοι τῆ τὴν ἀρκύων πά-
χους. ἐπ' ἄκροις δὲ δακτυλίους ἐκτέτασθαι, ὑ-
φειλῶσθαι δ' ἔσω τοῦ βρόχους, δ' δὲ ἄκρον
αὐτὴν ἐκπεράτω ἔξω διὰ τὴν δακτυλίων·
† ἑκατὸν δὲ πεντεκαίδεκα. τὰ δὲ ἀκόντια ἔσω inarei
παντοδαπὰ ἔχοντα τὰς λόγχας βύσματος ὃ
ξυηρὰς, ῥάβδους δὲ σιφράς. τὰ δὲ πεδόβολα,
πρῶτον μὲν λόγχας ἔχοντα δ' μὲν μέγεθος
πεντεπαλαίστους, κατὰ δὲ μέσον τὸν κανλὸν
κυρτοῦντας ἀρκαχαλκυμμένους, σιφροὺς, καὶ
τὰς ῥωθωνας πρανέας δρεπανοπαχεῖς· αἱ δὲ πο-
δοσχοινεαι, ὁμοίως ταῖς τὴν ἐλαφον. συγκυ-
νηγέται δ' ἔστωσαν· δι' γὰρ θηρίον μόλις καὶ ὑ-
πὸ πολλῶν ἁλίσκεται. ὅπως δὲ δεῖ τούτην ἐ-
παίειν χρῆσθαι πρὸς θήραν, διδάξω. πρῶτον μὲν
οὖν χρὴ ἐλθόντας οὗ αὖ οἰωνται εἶναι, ὑπά-
γειν τὸ κυνηγέσιον, λύσαντας μίαν τὴν κυνῶν
τὴν λακαινῶν, τὰς δ' ἄλλας ἔχοντας δεδεμένας
συμπολιτεύεσθαι τῆ κυνί. ἐπειδὰν δὲ λάβῃ αὐτοῦ
τὰ ἴχνη, ἕπεσθαι ἔξης τῆ ἰχνεύσει ἡσυχιμελῆ ἀ-
κολουθίαν· ἔσται δὲ καὶ τοῖς κυνηγέταις πολ-
λὰ σήλα αὐτοῦ, οὐ μὲν τοῖς μαλακοῖς τὴν χω-
λεὸν τὰ ἴχνη· οὐ δὲ τοῖς λασίοις, τῆς ὕλης
κλάσματα· ὅπου δ' ἂν δένδρα ᾖ, πολλαὶ τὴν
ὀδόντην. ἡ δὲ κύων ὑδεῖ τὸ πολὺ ἀφίξεται πό-
που ὑλώδη ἰχνεύουσα· κατακλίνεται γὰρ τὰ
θηρίον ὡς ὑδεῖ τὸ πολὺ ἐς πιαῦτα. τοῦ μὲν
γὰρ χειμῶνος ὄζειν ἀλεινά, τοῦ δὲ θέρους ψυ-
χεινά. ἐπειδὰν δ' ἀφίκηται ἐπὶ τὸν δύνιν, ὑ-
λακτεῖ. ὁ δ' οὐκ ἀνίσταται ὡς τὰ πολλά. λα-
βόντας οὖν τὸν κύνα, καὶ τὸν πῶλον μετὰ τὴν ἄλλων ἄπωθεν ἀφ' τῆς δύνης πολύ, καὶ εἰς ὀξὺ ὄρ-
μους ἐμβάλλεσθαι τὰς ἄρκυς, ὑπιβάλλοντα ὀξὺ βρόχους ἐπὶ ἀκρακαλισβύματος τῆς ὕλης διωρύ-
τῆς

τῆς δὲ ἄρκυος αὐτῆς μακρὸν προϊέντα κόλ-
πον ποιεῖν αὐτειόσας· ὄπισθεν ἐκατέρωθεν ὑ-
ρισάντα κλῶνας, ὅπως αὖ εἰς τὸν κόλπον
μὲν τὴν βρόχων αἱ αὐχεναὶ τοῦ φέγγους ὡς μά-
λιστα ὠέχωσιν· ἵνα προσθέοντι ὡς φανώτα-
τον ᾖ τὸ ἔνω, καὶ τὸν πολίοδομον ὑπάπτῃ ἀκρ
ὀξυδόρου ὁμροῦ, καὶ μὴ ὀκ ῥάδιον. ζωέχονται
γὰρ αὖ τοῖς ψιλοῖς αἱ ῥαχίαι. ὑπὲρ δὲ ἑκάστης ἐμ-
φερέσθω τῆ ὕλη καὶ τὰ δύσορμα, ἵνα εἰς τὰς ἄρ-
κυς ποιῆται τὸν δρόμον, καὶ μὴ ὑβαλλαττ-
τὴν. ἐπεισθὲν δὲ σῶσιν, ἑλθόντας πρὸς τὰς
κύνας, λῦσαι ἁπάσας, καὶ λαβόντας τὰ ἀ-
κόντια καὶ τὰ πεδόβολα περιέναι. ἐγκελεύε-
σθω δὲ ταῖς κυσὶν ἕνα τὸν ἐμπειρόταθον, τὸν δ' ἄλ-
λους ἕπεσθαι κοσμίως, ἀφελόντας ἀπ'
ἀλλήλων πολὺ ὅπως αὖ ᾖ κυσὶ ἱκανὴ ὁδοποι-
μή. ἐὰν γὰρ ἐσυχωρῶν ἐμπέσῃ εἰς πυκνοὺς κύ-
κλωσιν πολυλυῶσι· ὃ γὰρ αὖ προσπέσῃ, εἰς τοῦτον
τὸν ὀργὸν κατέδει. ἐπεισθὲν δ' αἱ κύνες ἐγγὺς
ὦσι τῆς δύνης, † ἐπίασι· θορυβούμενος δ' ὑβανα- ἐπείσωσι
σήσεται, καὶ ἅπερ αὖ τὴν κυνῶν προσφέρηται
αὐτῷ, πρὸς τὸ πρόσωπον, ἀναῤῥίψει, θεὸν δ'
ἐμπεσεῖται. ἐὰν δὲ μὴ, μεταθεῖν ἀνάγκη. καὶ
ἐὰν μὲν ᾖ δ' χωρίον καταφερὲς ὃ ᾧ αὖ ἔχῃ
αὐτὸν ἡ ἄρκυς, ταχὺ ὑβανασήσεται· ἐὰν δὲ
ἄπεδον, δύσις ἐσήξεται πολὺ αὐτὸν ἔχων. αὖ
τούτῳ δὲ τῷ καιρῷ αἱ μὲν κύνες προσκείσονται,
αὐτὸν δὲ χρὴ φυλαττομένους αὖ ἀκοντίζειν,
καὶ λίθοις βάλλειν, σφενδονῶντας ὄπισθεν
καὶ πολὺ ἄποθεν, ἕως αὖ καταπαύσῃ προσ-
θὼν αὐτὸν τῆς ἄρκυος τὸν πολίοδομον. ἔπει-
ὅσις αὖ ᾖ τὴν παρόντων ἐμπειρότατος καὶ ἐγ-
ρηγορέστατος, προσελθόντα ἐκ τοῦ πρόσθεν
τοῦ προβάλλειν παίειν. ἐὰν δὲ μὴ βούληται ἀ-
κοντιζόμενος καὶ βαλλόμενος καταπαῦσαι τὸν
πολίοδομον, ἀνὴρ ἐπανιὼν ἔχῃ πρὸς ἓν προσιόν-
τα πολιοδομοῦ ποιούμενος, ἀναγκη, ὅταν
οὕτως ἔχῃ, λαβόντα τὸ προβόλιον προσιέναι,
ἔχεσθαι δ' αὐτοῦ τῇ μὲν χειρὶ τῇ ἀριστερᾷ πρό-
σθεν, τῇ δ' ἑτέρᾳ ὄπισθεν. κατορθοῖ γὰρ ἡ μὲν
ἀριστερὰ αὐτοῦ, ἡ δὲ δεξιὰ ἐπεμβαλλέτω. ἔμπροσθεν
δὲ ὁ πους ὁ μὲν ἀριστερὸς † ἀπείσθω τῇ χειρὶ τῇ ὁ- ἐπείσθω
μονύμῳ· ὁ δὲ δεξιὸς, τῇ ἑτέρᾳ. πεσόντα δὲ
προβάλλεσθαι τὸ προβόλιον μὴ πολλῷ μείζω
σλαβάντα ἢ ἔμπαλιν ὠθιζρέφοντα τὰς πλευ-
ρὰς τὰς διὰ ὀνύμους, ἐπὶ τὸν χέρα τὸν διὰ ὀνύμου,
εἶτα εὐθλέποντα εἰς τὸ ἄμμα τοῦ θηρίου, οἰδη-
μούμενος τὸν κίνησιν τὸν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς
τῆς ἐκείνου. προσφόρλας δὲ τὸ προβόλιον φυ-
λαττόμενον μὴ ἐκπρούσῃ ἐπὶ τὴν χειρῶν τῇ κε-
φαλῇ ἐκινδύνας. ἢ γὰρ ῥύμη τῆς ἐκπρούσεως ἔ-
πεται. πεσόντα δὲ τοῦδε πίπτειν δεῖ ἐπὶ τοῦμα, ἐκ
ἔχοντα μὲν οὕτως † ἔχοντα προσπέσῃ, διὰ τὸν σιμότη- ἔχων
τα τὴν ὀδόντην· ὁ σῶμα οὐ δύναται ὑποδαλεῖν· ἐὰν ᾖ μετιόντα, ἀναγκη πολυλυῶσι. πειρᾶτ μὲν δὴ μεῖζω
εἰζῆν· ἐὰν ᾖ μὴ δύνηται, ἀμφιβὰς πατεῖ, ἀπαλλαγὴ ᾖ δ' οὐτὴν μία ὀδὸν μόνη, ὅταν αὐ τῇ αὐχένα τοῦτ' ἔχῃ,

Ipsius autem sagenæ longo producto sinu sustentacula intrinsecus faciat, suppositis vtrimque ramis: & in sinum per laqueos splendor lucis prorsus insistat, vt accurrenti apro pars interior perquàm lucidissima sit. Funiculum circumcurrentem ab arbore valida religet, non spina, quales nudis in locis inueniuntur: & singulas plagas arborum ramis claudant. Ea etiam, quæ facilè adiri non possunt loca, vt in retia cursum nusquam declinans intendat. Quum retia tetenderint, ad canes redeant, omnésque soluant, & iaculis venabulísque sumtis procedant. Sed canes aliquis hortetur qui peritissimus sit. Reliqui ordine sequantur, magnis interuallis alius ab alio distantes, vt feræ transitus latè satis pateat. Nam si excedens in confertos inciderit, periculum est vt saucientur: nimirum in quemcumque irruerit, in hunc sæuire solet. Canes autem quum iam cubili propius fuerint, impetum faciunt: ille perturbatus exsurgit, & quæcumque canis in faciem se illi opposuerit, eam reijciet. Incidet autem cursu: sin minus, cursu persequendus erit. Et si decliuis fuerit locus in quo sagena eum detinet, statim exsurget: si planus, statim stabit ibidem inhærens. Tum verò incumbent canes: ipsos autem venatores oportet cautè in eum tela conijcere, & circumstantes procul à tergo lapides mittere: donec commotus circumcurrentem funiculum intenderit. Tum eorum qui adsunt peritissimus validissimúsque, venabulo progressus à fronte percutiat. Quòd si petitus ictúsque telis ac lapidibus funiculum illum circumcurrentem intendere noluerit, sed in accedentem conuersus occursando institerit: necesse est sumto venabulo accedere, & manibus in id procumbere, læua anteriore, dextra posteriore. Nam telum sinistra dirigit, dextra vrget. Pedes autem manus sequantur, læuus cognominem, dexter dexteram: & accedens venabulum obijciat, non multum diuaricatis cruribus, ac toto latere læuo ad manum læuam conuerso. Interea autem feræ frontem inspiciat, capitis illius motum obseruans, & venabulum infligat cautè, ne capitis inclinati ictu, id ei de manibus excutiat aper, eóque elisо impetuosus in venatorem pergat. Id si cui contigerit, pronus in ora cadat oportet, & subiectum sibi cespitem comprehendat. Nam si fera in aliquem ita comparatum irruerit, præ incuruitate dentium corpus adipisci non potest: quòd si steterit, sauciari necesse est. Itaque illud attollere tentat: quod si nequiuerit, obambulans proterit. Huius autem rei liberatio vna tantùm superest, quum in hac angustia deprehensus fuerit, tum

tum ex comitibus aliquis cum venabulo accedens, suem irritet, immissuro similis. Immittere autem non oportet, ne iacentem quis attingat. Hocille vbi animaduerterit, obmisso eo quem premebat, contra irritantem præ ira & furore conuertetur. Interim ille celeriter exsiliat, memor cum venabulo exsurgendum esse. Nam nisi illud tenuerit, salus ei honesta non est: tum rursus inuadat, sicut antea, ferrúmque inter scapulas, vbi vulneratus est, dirigat, & obnixus acriter venabulo incumbat. Ille furens procedit, & nisi aures spiculi prohiberent, per hastile se trudens ad eum veniret, qui venabulum tenet. Adeo autem magna vis eius est, vt ipsi etiam ea insint quæ nemo putaret: quippe eius recenter occisi dentes adeo feruent vt impositi pili in se contrahantur. Nam viuenti, si quando irritetur, igne scunt. Quod nisi ita esset, summos canum villos, quum corpus ipsum non assequuntur, non inurerent. Et mas quidem tanto maiorique etiam labore capitur. At feminam, si ea inciderit in retia, venator accurrens feriat, obseruans ne impulsus cadat: quod si contigerit, proteratur necesse est, ac mordeatur. Non est igitur sponte cadendum: sed siquis huc peruenerit inuitus, ei non aliter surgendum est quàm qui sub masculo ceciderit: exsurgens autem, venabulo percutiat oportet, quoad eam occiderit. Porro capiuntur hoc etiam modo. Retia illis ad saltuum transitus ponuntur in nemoribus, ad valles, loca aspera: insultus verò fiunt in lucos, in paludes, in aquas. Is cui datum est hoc negotij, retia cum venabulo seruat: alij canes adducunt optima quæque loca scrutantes: & quum primum inuenta fuerit, agitatur. Quòd si in casses inciderit, retium custos accedat sumto venabulo, & vtatur quemadmodum diximus: sin minus, cursu intercipiendus est. Capitur etiam dum medio æstu premitur canibus. nam licet viribus præstet, præ nimio tamen anhelitu exanimatur. Pereunt autem multæ in eiusmodi venatione canes: quinetiam venatores ipsi periclitantur. Sed vbi cursu fatigatum venabulo petere coguntur, siue in aqua, siue in rupis secessu præcipiti fuerit, siue è loco fruticibus denso exire noluerit: (nam nec retia illum, nec aliud quidquam prohibet cominus cum appropinquante congredi) nihilominus quum huc redacta erit, adeundum est, vt magnitudo animi, cuius gratia hanc laboris voluptatem delegerunt, declaretur. Vtendum est autem venabulo, & gestu obiectúque corporis, vt dictum est. Nam hoc modo siquid etiam aduersi contingat, non id propterea quòd rectè agat venator, contigerit. Ponuntur verò ipsis tenticulæ in ijsdem locis, sicut & ceruis. Obseruationes eædem sunt, & cursus, & aditus, & vsus venabuli.

προσελθόντα ἐγγὺς τὴν συγκυνηγετὴν ἕνα ἐξελθόντα προβόλιον, ἐρεθίζῃ ὡς ἀφήσοντα. ἀφιέναι δὲ οὐ χρή, μὴ τύχῃ τῷ πεπτωκότι. ὅταν δὲ ἴδῃ τοῦτο καταλιπὼν ὃν αὐτὸς εἶχεν ὑπ' αὐτῷ, ὡδὶ τὸν ἐρεθίζοντα ὑπ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ ὠθιζέτω. ὃν δὲ προβόλιον μεμνῆσθαι ἔδοντα αὐτίσασθαι. οὐ γὰρ καλὴ ἡ σωτηρία ἄλλως ἢ κρατήσαντι. προσφέρῃ δὲ πάλιν ὃν αὐτὸν τρόπον καὶ προδεῖναι αὐτὸς τῆς ὠμοπλάτης † ἐσφαγμένῃ, καὶ αὐτοβοήσαντα ἔχειν ἰέναι. ἐρρωμένως. ὁ δ' ἔνδον τῷ μένους πρόσει, καὶ εἰ μὴ κωλύοιεν οἱ κυνόδοντες τὸ λόγχης, ἀφίκοιτ' ἂν ὁρμὴ τῆς βολῆς πρωθοῦν αὐτὸν πρὸς τὸν θ' προβόλιον ἔδοντα. οὕτω δὲ πολλὴ ἡ δυνάμις ὑπ' αὐτῷ ὥστε καὶ ἃ οὐκ ἂν οἴοιτό τις πρόσεσιν αὐτῷ. τιθυεῶτο γὰρ δένδρα, ἐάν τις ἐπὶ τὸν ὀδόντα ἐπιθῇ τείχας, σωτηρέχουσιν· οὕτως ἐσὶ θερμοί. ζῶντι δὲ διάπυροι, ὅταν ἐρεθίζηται. οὐ γὰρ ἂν τὴν κυνῶν, ἁμαρτάνων τῇ πληγῇ τὸ σώματος, ἄκρα τὰ τειχώματα πολεμήσα. ὁ μὲν οὖν ἀζήρω τοσαῦτα καὶ ἐπὶ πλέω πλάγματα πταίσων ἁλίσκεται. ἐὰν δὲ ἡλίσα ἢ ἐμπεσοῦσα, ἀδιάθεον τα πυίῳ, φυλαπόμενον μὴ ὠσθεὶς πέσῃ. παθόντα δὲ τοῦτο πατεῖσθαι ἀνάγκη καὶ δάκνεσθαι. ἑκόντα οὖν οὐ χρὴ ὑποπίπτειν· ἐὰν δὲ ἄκων ἔληθ' εἰς τοῦτο, διαναστάσεις γίγνονται αἱ αὐτοὶ ὥσπερ τοῦ ἀρχοντος. ὑπαναστάντα δὲ δεῖ πυίῳ τοῦ προβολίῳ, ἕως ἂν ἀποκτείνῃ. ἁλίσκονται δὲ καὶ ὧδε· ἵσανται μὲν αὐτοῖς αἱ ἄρκυς ἐπὶ τὰς διαβάσεις τῶν ναπῶν εἰς οὓς ὁρυμούς, τὰ ἄγκη τὰ τραχέα, ἐσβολαὶ δ' εἰς τὰς ὀργάδας, καὶ ἕλη, καὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ τεταγμένος, ἔχων θ' προβόλιον φυλάπει τὰς ἄρκυς. οἱ δὲ τὰς κύνας ἐπάγουσι, σκοπούντες τόπους ζητοῦντες σκαλλίστους. ἐπεισάγει δ' ὑρεθῇ, διώκεται. ἐὰν οὖν εἰς πλὴν ἄρκυν ἐμπίπτῃ, τὸν ἀρκύωρον ἀναλαβόντα θ' προβόλιον προσίεναι, καὶ χρῆσθαι ὡς εἴρηκα· ἐὰν δὲ μὴ ἐμπέσῃ, μεταθεῖν. ἁλίσκεται δὲ καὶ ὅταν ἢ πνίγῃ, διωκόμενος ὑπὸ τῶν κυνῶν. θ' γὰρ ἀηδέστατον καὶ πρὸς ὑπερβάλλον διωάμει, ἀπαγορεύῃ ὑπεραθμον γιγνόμενον. ἀποθνήσκουσι δὲ κύνες πολλαὶ σὺν τῇ τοιαύτῃ θήρᾳ, καὶ αὐτοὶ οἱ κυνηγέται κινδυνεύουσιν. ὅταν δ' οἱ ταῖς μεταδρομαῖς ἀπειρηκότα ἀναγκάζωνται προσίεναι τὰ προβόλια, ἢ οἱ ὕδατα ὄντα, ἢ ἀφεσῶσι πρὸς ἀκρημνῳ, ἢ ἐκ διαβάσεως μὴ θέλοντα ὑπιέναι (ὃ δὴ κωλύῃ αὐτὸν ὅτε ἄρκυς οὔτε ἄλλο ὁθὲν φέρεσθαι ὁμόσε τῷ πλησιάζοντι) ὅμως μέντοι προσιτέον ὅταν ἔχῃ οὕτως, καὶ ὠθιζέκτεον πλὴν ὑπὸ ψυχίαν δ' ἧν ἕλθοι ἐκ τοιούτων τῶν ὠθισμάτων τουτων. χρηστέον δὲ τῷ προβολίῳ καὶ ταῖς προβολαῖς τοῦ σώματος ὡς εἴρηται. εἰ γάρ τι μὴ πάσχοι, ὃκ ἂν διαμάρτοι † ὀρθῶς ποιεῖν πάσχοι. ἵστανται δ' αἱ προβολαὶ ἀνθρώπου αὐτοῖς ὥσπερ τοῖς ἐλάφοις, οἱ δὲ τοῖς αὐτοῖς τόποις, ἢν ἐποκέψεις αἱ αὐταὶ, καὶ μεταθέμενοι, ἢν αἱ πρόσθοι, καὶ αἱ χρῆσαι τῷ προβολίου. τὰ

τὰ δὲ νεογνὰ αὐτῶν ὅταν ἁλίσκηται, χαλεπῶς. τοῦτο πάσχει. οὔτε γὰρ μανοῦνται ἕως ἂν μακρὰ ᾖ· οὔτ' ἂν αἱ κύνες δύρωσιν, ἢ πεύσηται, ταχὺ εἰς τὰ ὕλαι ἀφανίζεται. ἕπονταί τε ἐπὶ θ' πολὺ ὧν ἂν ὦσιν ἄμφω χαλεποὶ ὄντες τότε, καὶ μᾶλλον μαχόμενοι ὑπὲρ ἐκείνων ἢ ὑπὲρ αὑτῶν. λέοντες δὲ, παρδάλφ, λύγκες, πάνθηρες, ἄρκτοι, καὶ τἆλλα ὅσα ὁσὶ τοιαῦτα θηρία, ἁλίσκεται οὐ ξείναις χώραις, πρὸς τὸ παγγαιοις ὄρθ', καὶ θ' ὑπὲρ θ' ὑπὲρ τῆς μακεδονίας, τὰ δ' οὐ τῷ ἀλύμπῳ τῷ μυσίῳ, καὶ οὐ πινδῷ, τὰ δ' οὐ τῇ νύσῃ τῇ ὑπὲρ τῆς συρίας, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὄρεσιν ὅσα οἶα τ' ὁσὶ τρέφειν τοιαῦτα. ἁλίσκεται δὲ τὰ μὲν οὖ τοῖς ὄρεσι φαρμάκῳ διὰ δυσχωρείαν ἀκονιτικῷ. παραβάλλουσι δὲ τοῦτο οἱ θηρώμενοι, συμμιγνύντες ἐς θ' αὐτὸ ὅτῳ ἂν ἕκαστος χαίρῃ τῶν τὰ ὕδατα, καὶ πρός ὁ, τι ἂν ἄλλο πρόσῃ. τὰ δὲ αὐτῶν καταβαίνοντα ἐς θ' πεδίον τῆς νυκτὸς, ἀφυλαθέντα, μετὰ ἵππων καὶ ὅπλων ἁλίσκεται, ἐς κίνδυνον καθιστάντα τὸν αἱρεσιώτας. ἔστ δ' οἷς αὐτῶν καὶ ὀρύγματα ποιοῦσι πολυφορῆ, μεγάλα, βαθεῖαν οὐ μέσῳ λείποντα τὸν κίονα τῆς γῆς. τοῦτ δὲ ζεύξαντες εἰς νύκτα ἐπέθεσαν σκῆπτρα αἶγα, καὶ ἔφραξαν κύκλῳ θ' ὄρυγμα ὕλῃ, ὥστε μὴ πολυορᾶν, ἔσοδον οὐ λείποντες. τὰ δὲ, ἀκούοντα τῆς φωνῆς οὐ τῇ νυκτὶ, κύκλῳ θ' φραγμὸν πολυθέουσι, καὶ ἐπειδὰν μὴ δύσῃ δρόμῃ ὑποπηδῶ, καὶ ἁλίσκεται. πολὺ μὲν αὐτῶν τὴν πλάξεων τὴν οὐ τοῖς κυνηγεσίοις εἴρηται· ὠφελήσονται δ' οἱ ἰδιωτεύοντες ζεύξαντες τοῦτο τὸ ὄργανον πολλά. ὑγιάσει τε γὰρ τοῖς σώμασι παρασκευάσουσι, καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν μᾶλλον, μεράσῃ δὲ ἧττον. τὰ δὲ πρὸς θ' πόλεμον μάλιστα παιδεύῃ. πρῶτον μὲν τὰ ὅπλα ὅταν ἔχοντες πορεύωνται ὁδοὺς χαλεπὰς, οὐκ ἀπροῦσιν. αἰσθάνονται γὰρ τῶν πόνους, διὰ θ' ἐθισθαι μηδὲν πύτ' αἴρειν τὰ ἀηδέα. ἔπειτα δυνατίζεσθαί τε σκληρῶς δυνατοὶ ἔσονται, καὶ φύλακες εἶναι ἀγαθοὶ τῶν ἰδιωτεύοντων. οἱ δὲ τοὺς προσόδους τοὺς πρὸς τῶν πολεμίους ἅμα οἷοί τε ἔσονται ἐπιέναι, καὶ τὰ παραγγέλματα ποιεῖν, διὰ θ' οὕτω καὶ αὐτοὶ αἱρεῖν τὰς ἄγρας. τεταγμένοι δ' οὐ διὰ πρόσθεν, οὐ λείψουσι τὰς τάξεις, διὰ θ' ἡσυχῆ δύνασθαι. οὐ φυγῇ δὲ τῶν πολεμίων ὀρθῶς καὶ ἀσφαλῶς διώξονται τῶν ὑπεναντίων οὐ παντὶ χωρίῳ, διὰ σωθῆναι. δυσυχίᾳ δ' ἐ οἰκεῖον στρατοπέδου, οὐ χωρίοις ὑλώδεσι καὶ ἀσκιρήμνοις ἢ ἄλλοις χαλεποῖς οἷοί τ' ἔσονται καὶ αὐτοὶ σώζεσθαι μὴ αἰσχρῶς, καὶ ἑτέρους σώζειν. ἢ γὰρ σωτηρία τοῦ ἔργου πολλὰ ὑγιάσει τε γὰρ τοῖς σώμασι παρασκευάσουσι, καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν μᾶλλον, ἡδέα

hinc rem aduersus hostes bene geri, studiũ hoc iuuenũ instituerunt. Nam quum ab initio frugum penuria laborarent, venatores tamen non prohibere sanxerunt, quia uidelicet nil eorum venantur quæ de terra gignuntur: quinetiam intra multa eos stadia non pernoctare, ne huius artis periti homines suis ipsos prædis priuarent. Videbant enim hanc vnam eorum voluptatem iunioribus bona multa comparare, quum temperantes eos faciat & iustos, quòd procul à dolo & fraude erudiantur, et res bellicas per hanc sibi succedere intelligebant: quæ siquid aliud honestum exercere velint, nihil impediat, sicut prauæ aliæ voluptates quæ discendæ non sunt. Hinc igitur boni milites, boni imperatores euadunt. Quorum enim labores ex animis & corporibus turpitudinem et contumeliam expellunt, contrà verò cupiditatem virtutis in eis augent, ij optimi sunt: quippe qui nec patriæ iniuriam inferri, nec regionem suam adfligi sinerent. Dicunt verò nonnulli venationib. delectari non oportere, ne res familiaris negligatur, nescientes qui de republ. & amicis bene merentur, eos omnes rei familiaris diligentiores esse. Quòd si studiosi venationis ita se comparant, vt patriæ in maximis reb. vtilissimi sint, hi certè nec priuata neglexerint. Nam sua cuiusque vnà cũ repub. seruantur et pereunt. Itaq; priuatas res suas & aliorũ pariter, tales viri conseruant. Sed eorũ multi qui hæc sine ratione dicũt, præ inuidia suo ipsorum vitio perire, quàm aliorum virtute seruari mallent. Nam voluptates pleræq; prauæ sunt, quibus victi peiora vt dicant vel faciant inducuntur: deinde ex inanibus dictis odia sibi comparant: ex improbis facinoribus morbos, damna, mortes: nec sibi solùm, sed liberis quoque & amicis. Hi sensu malorum suorum destituti, voluptates prius etiam quàm ceteri sentiunt: quibus hominibus salutem reipublicæ quis cõmittat? Verùm ab eiusmodi malis nemo non abhorrebit, ijs delectatus ad quæ nos hortamur. Honesta enim educatio docet vti legibus, dicere de rebus iustis & audire. Quo fit vt qui numquam ad aliquod negotium laborando niti et instituti recusant, ij & sibiipsis doctrinam laboriosaq; studia vindicent, & suarum rerumpub. salutem: qui verò non in labore doceri, sed in voluptatibus importunis degere volunt, hi natura pessimi sunt: quippe qui nec legibus, nec rectè dictis obœdiant. Nam quia laborem fugiunt, qualem virum bonum esse oporteat non inueniunt. Itaque nec religiosi esse possunt, nec sapientes: & quia indoctis vtuntur, doctis plurimùm conuitiantur. Per hos igitur nihil bene cedit, per meliores verò commoda omnia hominibus inueniuntur. Meliores aũt sunt qui laborẽ amplectuntur: quod

ἡμῶν ὅπ ὠφθῦλες βὖτύχημω πρὸς τὸν πολεμίους, ὠδιμελφως τὴν νέων ἐποιήσωντο. σωνίζοντός γὰρ κερπῶν βʼ ὀβαρχὴς ὠόμων ὅμως τὸν κυνηγέτας μὴ κωλύφν, ᾧβὰ βʼ μηδὲς τὴν ὠδὶ τῇ γῇ φυομένως ἀγρεύφν. πρὸς δὲ τὸ μὴ νυκτερεύφς ὠὸς πολλῶν σαδίων· ἵνα μὴ ἀφαιρεῖντο τὰς ἡμέρας αὐτῆν οἱ ἔχοντες ταύτην τὴν τέχνην. ἐώρως γὰρ ὅπ τὴν νεωτέρως ἡ ἡδονὴ μόνη αὕτη πολεῖσα ἀγαθὰ παρασκευάζει. σώφρονάς τε γὰρ ποιεῖ καὶ δικαίους, ᾧβὰ βʼ οὐ τῇ ἀληθείᾳ παιδεύεσθαι. τί τε τὸν πολέμου ᾧβὰ τὴν τοιούτην εὐτυχοῦντες καὶ σωνηδύ, τήν τε ἄλλως ἐπὶ βούλονται ὠδὶ τηδεύφς καλῶν, οὐδενὸς ἀφεστηκὼ, ὥσπερ ἕτεραι καὶ ἡδοναὶ, ἃς οὐ χὴ μανθάνφς. ὁκ τὴν τοιούτην οὖν σραπῶτά τε ἀγαθοὶ καὶ σρατηγεὶ γίγνονται. ὧν γὰρ οἱ πόνοι τὰ μὲν αἰσχρὰ καὶ ὑβρεσινὰ ὁκ τῆς ψυχῆς καὶ τὸ σώματος ἀφαιροῦνται, ὠδιθυμίαν δʼ ἀρετῆς σωνύξηκεν, οὗτοι ἀρίστοι. οὐ γὰρ ἂν ποθεῖσθαι οὔτε τὴν πόλιν τὴν ἑαυτῶν ἀδικουμένην, οὔτε τὴν χώραν πάσχουσαν κακῶς. λέγουσι δέ τινες ὡς οὐ χὴ ἐρᾶν κυνηγεσιῶν, ἵνα μὴ τὴν οἰκείων ἀμελῶσιν. οὐκ εἰδότες ὅτι οἱ τὰς πόλεις μὴ τοὺς φίλους δὺ ποιοῦσες, πάντες τὴν οἰκείων ὠδιμελέσερόι εἰσιν. εἰ οὖν οἱ φιλοκυνηγέται σαρασκευάζουσιν αὑτὸν τῇ πατρίδι χρησίμους εἶναι εἰς τὰ μέγισα, οὐ δʼ αὖ τὰ ἴδια πεόοιντο. ζῶν γὰρ τῇ πολλῷ καὶ σώζεται μὴ ἀπόλυται τὰ οἰκεῖα ἑκάσου. ὥσε πρὸς τοῖς αὐτὴν καὶ τὰ τὴν ἄλλων ἰδιωτὴν οἱ ζωοῦντι σώζουσι. πολλοὶ δὲ ἀφ φθόνου ἀλόμενοι τὴν παῦτα λεγόντὴν αἱροῦνται. ᾧβὰ τὸν αὐτὴν κακίαν ἀφλέσθαι μᾶλλος ἢ ἑτόρως ἀρετῆ σώζεσθαι. αἱ γὰρ ἡδοναὶ αἱ πολλαὶ καὶ κακαὶ, ὧν ἡπῳώμεθα οἱ ἢ λέγφ ἢ πράτφν ἐπαίρονται τὰ χείρω, εἶτα ὁκ μὲν τὴν ματαίων λόγων ἔχεσθαι αἰσχυνῶται, ὁκ δὲ τὴν κακῶν ἔργων νόσους ζημίας καὶ θανάτους καὶ αὐτῆν καὶ παίδων καὶ φίλως, ἀναισθήτως μὲν τὴν κακῶν ἔχοντες, τὴν δὲ ἡδονῶν πλέος τὴν ἄλλων αἰσθανόμενοι οἷς τίς ἂν χρήσαιτο εἰς τόλεως σωτηρίαν; τύτὴν μέντοι τὴν κακῶν οὐδεὶς ὅσις οὐκ ἀφέξεται, ἐραστὴς ὢν ἐγὼ σαραινῶ. παίδευσις γὰρ καλὴ διδάσκει χρῆσθαι νόμοις, καὶ λέγφ τοὺς τὴν δικαίων καὶ ἀνόμων. οἱ μὲν δὴ τ πάσχοντες αὐτὸν ὠδὶ βʼ ἀεί π μοχθεῖν τε καὶ διδάσκεσθαι, αὐτοῖς μὲν μαθήσεις καὶ μελέτας ὠδὶ πόνους ἔχουσι, σωτηρίαν δὲ ταῖς αὐτὴν τόλεσιν· οἱ δὲ μὴ θέλοντες ᾧβὰ βʼ ἐπίπονον διδάσκεσθαι, ἀλλὰ οἳ ἡδυεῖς ἀκαίρους διαγωγὰς, φύσει οὔτι κάκιστοι. οὔτε γὰρ νόμοις οὔτε λόγοις ἀγαθοῖς πειθόντες. οὐ γὰρ δύσκολοί εἰσι, ᾧβὰ βʼ μὴ πονεῖν. δεῖ χὴ τὸν ἀγαθὸν εἶναι. ὥστε οὔτε θεοσεβεῖς δυνάντες εἶναι, οὔτε σοφοί. ᾧβ δὲ ἀπαιδεύτως χρώμενοι, πολλὰ ὠδιπμῶσι τοῖς πεπαιδευμένοις. ᾧβὰ μὲν οὖν τούτως οὐδὲν ἂν καλῶς ἔχοι· ᾧβὰ δὲ τῶν ἀμεινόνως ἅπασιν αἱ ὠφέλιαι τοῖς ἀνθρώποις ὄρωνται. ἀμείνους οὖν οἱ θέλοντες πονεῖν. καὶ

καὶ τοῦτο ὠδηδέχθαι μεγάλῳ παραδείγματι. τὴν γὰρ παλαιοτόρων οἱ παρὰ Χείρωνι, ὧν ἐπεμνήσθην, νέοι ὄντες ἀρξάμενοι ἀφ' τὴν κυνηγεσιῶν, πολλὰ καὶ καλὰ ἔμαθον· ἀφ' ὧν ἐγένετο αὐτοῖς μεγάλη ἀρετή, δʼ ἣν καὶ νῦν θαυμάζονται ὑπ' ὅτι μὲν ἐρῶσι θαύτες ὄντες ἥλως. ὅτι δὲ ᾧβὰ πόνως ὅσι τυχεῖν αὐτῆς, οἱ πολλοὶ ἀφίσανται. τὸ μὲν γὰρ καθορᾶσθαι αὐτῷ ἄδηλος· οἱ δὲ πόνοι οἷ αὐτῇ φαίνονται φανεροί. ἴσως μὲν οὖν εἰ ἦν βʼ σῶμα αὐτοῖς δῆλος, ἦσον ἂν ἠμέλουν οἱ ἀνδρωσοι ἀρετῆς, εἰδότες ὅτι ὥσπερ αὐτοῖς ἐκείνη ἐμφανής ὄσα, ὅτω καὶ αὐτὸ ὑπ' ἐκείνης ὁρῶνται. ὅταν μὲν γάρ τις ὁρᾶται ᾧβὸ τὸν ἐρωμένως, ἅπας ἑαυτῷ ὅτι βελτίως, καὶ ὅτε λέγφ οὔτε ποιεῖ αἰσχρὰ οὐδὲ κακῶ, ἵνα μὴ ὀφθῇ ὑπ' ἐκείνως. ᾧβὸ δὲ τῆς ἀρετῆς οὐκ οἰόμενοι ὠδιοκοπεῖσθαι, πολλὰ κακῶ καὶ αἰσχρὰ ἐναντίον ποιῶσιν, ὅπως τὸ ἐκείνοι οὐχ ὁρῶσιν· ἡ δὲ σωντροφῦ πάρεσι, ᾧβὰ τὸ εἶναι ἀθανάτον, καὶ τιμᾶ τὸν πολὺ αὐτὸν ἀγαθὸς, τὸν δὲ κακοὺς ἀτιμάζῃ. ἐ οὖν ἐδόκει ἦσον ὅπ θεᾶται αὐτόν, ἔσετο αὖ ὠδὶ τὸν πόνους, καὶ τὰς παιδεύσεις αἷς ἁλίσκεται μόλις, ἡ καθορᾶλοιντο αὖ αὐτῷ. θαυμάζω δὲ τὴν Θρισῶν καλουμένων, ὅτι φασὶ μὲν ἐπ' ἀρετὴν ἄγειν οἱ πολλοὶ τὸν νέος, ἄγονοι δʼ ὠδὶ τοιῶντίοις. οὔτε γὰρ αὖ αἰσχρὰ σου ἑωράκαμεν ὄντιν' οἱ νῦν σοφισαὶ ἀγαθὸν ἐποίησαν, οὔτε γράμματα πρέχοντα ἀφ' ὧν χὴ ἀγαθὸς γίγνεσθαι· ἀλλὰ πολὺ μὲν τὴν ματαίων πολλὰ αὐτοῖς γέγραπται, ἀφ' ὧν ᾧβ' οἱ νέοι αἱ μὲν † ἡδοναὶ καὶ ἡδοναὶ, ἀρετὴν δʼ ὁκ οἶι. ᾧβατείβφ δʼ ἄλλως πρέχει ᾧβ' ἐλπίσαί τι ἀφ' αὐτὴν μαθήσεσθαι μάτην, καὶ ἐπόρως κωλύφ χρήσιμων, καὶ διδάσκφ κακά. μέμφομαι οὖν αὐτοῖς τὰ μὲν μεγάλα μειζόνως· πολὺ δὲ ὧν γράφουσιν ὅτι τὰ μὲν ῥήματα αὐτοῖς ἐζήτηται, γνῶμαι δὲ ὀρθῶς ἔχουσι, αἷς ἂν παιδεύοιντο οἱ νεώτροι ἐπ' ἀρετῆ, δʼ δαμοῦ. ἐγὼ δὲ ἰδιώτης μὲν ἐμι· οἶδα δὲ ὅτι κράτιστον μὲν ὄσι πρὸς τ' αὐτῆς φύσεως ἐν ἀγαθὸς διδάσκεσθαι· δʼὐτερος δὲ, πρὸς τὴν ἀληθῶς ἀγαθὸν π ὠδιτεμιώως μᾶλλος ἢ ᾧβὸ τὴν ᾧβατατᾶς τέχιν ἐχόντων. ἴσως οὖν ᾧβὶς μὲν ὀνόμασιν σὺσοφισμένος λέγω· (ᾧβὲ γὰρ ζητῶ ᾧβὸς) ὧν δὲ δέονται εἰς ἀρετὴν οἱ καλῶς πεπαιδευμένοι· ὀρθῶς ἐγνωσμένα ζητῶ λέγφ. ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ αὖ παιδεύσαν, γνῶμαι δὲ, ἐ καλῶς ἔχοιεν. φέρουσι δὲ καὶ ὄλιγοι πολλοὶ τῶν νῦν Σοφισὰς, καὶ ὃ σὺ φιλοσόφως, ὅπως ᾧβὶς ὀνόμασι Σοφίζονται, καὶ ὁκ ἐν ᾧβὶς νοήμασιν. σὺ λανθανέ δέ με ὅτι καλῶς καὶ ἐξῆς γεγράφθαι. ῥᾴδιον μ' ἔσαι αὖθις ταχὺ μὴ ὀρθῶς μεμφαθαι. καίτοι γέγραπταί γε ὅτως ἵνα ὀρθῶς ἔχῃ, καὶ μὴ σοφισικὸς ᾖ, ἀλλὰ σοφὸς καὶ ἀγαθούς. ὃ χὴ δοκεῖν αὐτὸ βούλομαι μᾶλλον ἢ εἶν χρήσιμα, ἵνα αἰεξέλεγκτα ᾖ ἐς ἀεί. οἱ Σοφισαὶ δʼ ἐπὶ τῷ ᾧβαπατᾶν λέγουσι ἡ γεγράφασιν, ἐπὶ

quod ita esse magno probatur exemplo. Nam veteres illi apud Chironem, quorum mentionem feci, facto a venationibus initio, multa & honesta didicerunt: ex quibus magna illis virtus accessit, propter quam nunc quoque sunt in admiratione. Atque hãc quidem omnes planè amant, sed quia per labores comparatur, multi quasi resiliunt. namque adipiscendi spes dubia est, in adipiscendo labores manifesti sunt. Quòd si virtus, quasi corpus, perspici posset, homines eam minus fortasse negligerent: quia sicut à se illam, ita se ab illa videri intelligerent. Quilibet enim quum ab amato videtur, seipso melior existit. Nam nec turpia nec indecora dicit aut faciens ab illo videatur. Nunc verò probra multa & flagitia palam admittunt, quòd se à virtute videri non putent: quippe quum eam ipsi minimè perspiciant. Illa verò vbique adest: nam immortalis est: & vt quisque erga se fuerit, honore bonos, ignominia malos afficit. Quòd si ab ea se conspici nossent, labores atque doctrinam, quibus illa quamuis ægrè capitur, adirent, & ipsam adquirerent. Miror autem eos qui sophistæ vocantur, quòd se iuuenes ad virtutem prouehere dicant eorum multi, quos ab ea prorsus auertunt. Nam hominem nusquam vidimus quem nostri temporis sophistæ bonum fecerint, qui ne libros quidem tradunt ex quibus bonos euadere oportet. Sed ab his multa de inanibus rebus conscripta sunt, in quibus iuuenes virtutem non reperient, sed voluptates inanes. Atque in his quidem tempus iucundè terunt qui fructum aliquem ex ijs se capere posse sperarunt, impediuntur autem ad alia vtiliora, & interim mala condiscunt. Vitia igitur eorum maiora magis vitupero: scripta verò, quòd verba quidem illis exquisita sunt, rectas autem sententias quibus iuniores ad virtutem instituerentur, negligant. Equidem vulgaris homo sum, scio tamen optimum esse ab ipsa natura, id quod bonum est, perdiscere: proximum, ab ijs potius qui verè boni alicuius scientiam tenent, quàm ab alijs qui fallendi artem profitentur. Itaque verbis forsitan non eleganter, (nam hæc non affecto) sed recta cupio dicere præcepta, quibus ad virtutem vtor, educati iuuenes vtantur. Neque enim verba, sed sententiæ, si honestæ fuerint, vitam instituunt. Vituperant autem & alij multi sophistas istos nostri sæculi, non philosophos, quòd in nominibus callidi, in rebus ipsis nulli sint. Interim non me latet pulcrum esse ordine scribi: erítque eis facile, tum citò, tum non rectè quæ scripsi reprehendere: sed tamen ita scripta sunt vt honesta sint, nec sophisticos, sed bonos & sapientes faciant. Neque enim hæc ipsa videri malo quàm esse vtilia, vt numquam reprehendi possint. Sophistæ verò ad fallendum dicunt & scribunt,

Contra sophistas.

vt

vt lucrum faciant, & nihil cuiquam prosunt. Nam ex his nec fuit, nec est sapiens vllus: sed habet quisque satis vt sophista vocetur, quod apud sanæ mentis homines dedecus est. Moneo igitur sophistarum præcepta vitanda esse, philosophorum verò sententias non aspernandas. Nam sophistæ aucupantur eos qui diuites sunt, & iuuenes: philosophi omnibus communes sunt & amici: fortunas autem hominum vt non obseruant, ita neque contemnunt. Nec verò probaueris illos qui lucrum temere sequuntur, siue publicum, siue priuatum, consideras optimos quidem ex illis propter ea quæ bene faciunt, sed assiduis laboribus, inclarescere: malos verò, & malè se habere, & suis vitijs innotescere: qui quum & priuatorum res, & reipub. sibi vindicent, ad communem salutem minus adiumenti adferunt quàm priuati, & corporibus ad bellum ignauis & indecoris sunt, quum laborem tolerare nequeant. At venatores & corpora & bona sua ciuibus bene comparata in medium exponunt. Et hi quidem feras inuadunt, illi amicos. Inuadendis autem alteri amicis, alteri feris, illi dedecus, hi laudem apud omnes comparant. Nam si feras debellarint venatores, quæ hostilia sunt vincunt: sin minus, laudantur tamen: primùm, quia ciuitatis totius inimicos adoriũtur: deinde, quòd nec hominis damno, nec lucri cupiditate grassãtur. Postremò ex hoc ipso conatu ad multa meliores & sapiẽtiores euadunt. Id quam ob rem, docebimus. Nam venatores nisi laboribus, & cogitationibus, & studijs multis præstarent, prædas nullas caperent: quippe quorum hostes pro vita dimicantes, & in suo ipsorum domicilio, magni roboris sint. Itaque venator incassum laboraret, nisi feras industria vehementiore ac prudentia multa superaret. Illi ergo quũ in vrbe meliori esse supra ceteros condicione velint, meditantur vincere amicos: venatores autem, cõmunes inimicos. Et hos quidẽ hæc exercitatio præstantiores facit aduersus alios hostes, illos multo deteriores: & sua vtrisque venatio, his cum modestia, illis cum turpi audacia constat. Flagitium & quæstum hi contemnere possunt, illi non possunt: vocem hi grata emittunt, illi turpem. Quòd ad rem diuinam attinet, nihil illos ab impietate deterret: at hi religiosissimi sunt. Fama enim antiquitus obtinet, hoc opere faciendo, deos etiam lætari, lætari spectando. Quo fit vt iuuenes horum memores quæ ego admoneo, si ea faciunt, dei cultores sint & pij, quum hæc à deorum aliquo spectari arbitrentur: ijdémque boni in parentes, in patriam, in amicos, in ciues omnes. Non autem viri solùm studiosi venationis probi fuere, verumetiam feminæ, quibus Diana hæc largita est, vt Atalanta, Procris, & si qua præterea fuit.

ὡδὶ τῷ ἑαυτῆν κέρδη, καὶ ὀδένα ὀδὲν ὠφελεῖ σιν. ὀδὲ γὰ Ὀφὸς αὐτῆν ἐγλύετο ὀδεὶς, ὀδ' ἔστιν, ἀλλὰ καὶ αὐρικῆ ἑκάστῳ σοφισὴς κλητῆναι· ὅ ὅσιν ὄνδρ' πράγε † ὐφρονέστι, τὰ μὲν οἷα τῆν σοφιστῶν πραγγέλματα πραινῶ φυλαὴεαβ, τοῖς δὲ τῆν φιλοσόφων ὐνυμήματα μὴ ἀτιμάζλς. οἱ μὲν γὰ σοφισταὶ πλησίος Ⓒ νέος θηρῶντου, οἱ δὲ φιλόσοφοι πᾶσι κοινοὶ καὶ φίλοι· τύχας δὲ αἰρεῶν ὅτε τιμῶσιν, ὅτε ἀτιμάζεσι. μὴ ζηλῶ δὲ μηδ' ἐῦ ὠδὶ τὸς πλεονεξίας ἐκῆ ἰόντας μηδ' ὠδὶ τὸς ἰδίους μήτ' ὠδὶ τὸς δημοσίας, ὐνυμηθέντα ὅτι οἱ μὲν ἄριστοι αὐτῆν γιγνόσκονται μὲν ὠδὶ τὰ βελτίω, ἐπίστανοί τ' εἶσιν· οἱ δὲ κακοὶ παγχροί τε κακῶς, καὶ γιγνόσκονται ὠδὶ τὰ χέρω. τὰς τε γὰ τῆν ἰδιωτῆν ὐσίας ἀφικρέμενοι καὶ τὰς τ' πόλεως, εἰς τὸς κοινὸς Ⓒ τησείας αὐαφελεστεροί εἰσι τῆν ἰδιωτῆν. τά τε σώματα πρὸς ἅν πόλεμον κράτιστα μὴ αἴρισα ἔχσι, πονεῖν ὐ δυνάμενοι. οἱ ϑ κακηγόρ εἰς τὸ κοινὸν ὁῖς πολίτας μὴ τὰ σώματα μὴ τὰ κτήματα καλῶς ἔχοντα πρέχσιν. ἔρχονται δὲ οἱ μὲν ὠδὶ τὰ θεῖα· οἱ δ', ὠδὶ ὁῦς φίλους ἰόντας, δύσκλιαν ἔχσι πρὰ πᾶσιν· οἱ δὲ κυνηγέται, ὠδὶ τὰ θεῖα ἰόντας, εὔκλειαν. ἐλόντας μὲν γὰ, πολέμια νικῶσι, μὴ ἐλόντας δὲ, πῶτον μὲν ὅτι πάσης τ' πόλεως ἐθέρους ὠδὶχέρσιν, ἔπαινος ἔρχον· ἔπειτα ὅτι ὅτ' ἐπ' αἰδὸς βλάβη ὅτε φιλοκοδρέα ὀρχονται. ἔπειτα ἰῆ αὐτῆ τῆ ὠδὶχρήματ Ⓒ βελτίες γίγνονται πρὸς πολλὰ Ⓒ Ὀφώτεροι, ἢ ϑ διάξομεν. ἐὰν γὰ μὴ πόνοις καὶ ὐνυμίαισι ὐ ὠδιμελέαις πολλᾶς ὑπερβάλλωντου, ὀκ αὖ ἔλοιεν ἄγρας. τὰ γὰ αὐτὰ πάλα αὐτῆν ὑπὸρ τ' ψυχᾶς ἀτιμιζόμενα, καὶ αὖ τῇ αὐτῆν οἰκήσει, οἷ ἰᾳ ὐ πολλᾷ ὄσιν. ὥστε τῷ κυνηγέτη μᾶλλω οἱ πόνοι γίγνονται, ἐὰν μὴ μέζονι φιλοπονίᾳ καὶ πολλᾷ σωέσει κρατήσῃ αὐτῆν. οἱ μὲν οὖν κῦ πόλις βελόμενοι πλεονεκτεῖν, μελετῶσι νικᾶν φίλους· οἱ δὲ κυνηγέται, κοινὸς ἐλθ ὀς. καὶ τοῦ μὲν ἡ μελέτη αὕτη ποιεῖ πρὸς οὓς ἄλλος πολεμίως ἀμένους, οὗ ὀ, πολὺ χέρος. Ⓒ ὁῖς μὲν ἡ ἄλκα μᾶλ Ⓒφροσύνης, ὁῖς δὲ μᾶλ αἰσχρ θρασος. κακονοθέας δὲ καὶ αἰσχροκρδέας οἱ μὲν δύωαν Ⓓ καταφρονεῖν, οἱ δ' ϑ δύωαν Ⓓ. φωνὼ δὲ οἱ μὲν δύεπῆ ἴσιον, οἱ δ' αἰσχρά. πρὸς δὲ τὰ θεῖα τοῖς μὲν ὀδὲν ἐμποδὼν ἀσεβεῖν, οἱ δ', δύσεβέσατοι. λόγοι γοῦ παλαιοὶ κατέχουσιν ὡς μὴ θεοὶ τότῳ τῷ ἔργῳ χαίρσι μὴ πρέποντος μὴ ὁρῶντος· ὥστε ὑπάρχειν οἱ θυμεμένους τότῃ, θεοφιλεῖς τ' εἶναι μὴ † δύσεβεῖς ἐς οὓς νέους, οὓς ποιοῦντας ἃ ἐγὼ πᾶνῶ, οἰομένους ὠφελεῖσθ' τὸ θρᾶσ τοῦτο. ἕτοι δ' ἂν εἶεν μὴ ὀκιδύσιν ἀγαθοὶ, καὶ πάσῃ τῇ ἑαυτῆν πόλῃ, Ⓒ ἑνὶ ἑκάστῳ τ πολιτῆν μὴ φίλτον. ὁ μόνον δὲ ὅσοι αἴσρυθ' κυνηγετῶν ἠράσθησαν, ἐχλόνου ἀγαθοὶ, ἀλλὰ Ⓒ αἱ γυναῖκες αἷς ἔδοκεν ἡ θεὸς ταῦτα Ἀρτεμις, Ἀταλαύτη, καὶ Πρόκρις, μὴ ἔτις ἄλλη.

ΕΚ

ΕΚ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ πρὸς Αἰσχίνην ὠδισολῆς.

DE XENOPHONTIS AD Aeschinem epistola.

Stob. Serm. de dijs, & Euseb. Euang. præpa. li. 14. p. 434. 435.

Συντυχόν μοι Ἑρμογένης τά τε ἄλλα διεξὴλ μὴ ὠδὲ σὲ ϑ πυϑομένῳ ὠπινα ἔχοις φιλοσοφίας ὠδιμέλεαν, ἀτεκρίνατο, τὰ ὠ αὐτὰ Σωκρτει. ἐγὼ ϑ καὶ ἥνικα ἀϑλώκοι διέτεμβες, τ' γνώμης σε ἠγάσθ' λω· ὥσπρ ϑν ἡξάμλω σε ϑαυμάζων, ὅτω καὶ νῦ, πρ' ὀντιτιῶ τῆν σοφίας ἀσταταμλίως, τεθυμάκα ϑ ἀμετάκλαστός σε τ' γνώμης. μέγιστος γὰ, ὡς ἐγ ὦμαι, τεκμήριον ἀρετῆς, ἀλόντ Ⓒ τὰ τοιόσδε ἐκεῖνα, εἴπρ ϑνατὸς καλῆς ὂν Σωκράτες ἡγοῦτο βίον. ὅτι μὲν γὰ τὰ ϑεῖα ὑπὸρ ἡμᾶς, ϑαυτὶ σὺλλα. ἀ πόχρη δὲ † ϑεῷ κρατίστοις τ δυνάμεως αὐτοῦ σέβλας· οἷσι δὲ ἐοῖσι, στε ῥᾴδιον ἐστὶν, ὅτε ζητεῖν ἀμεινόν. ἐδὲ γὰρ ἐστὶ τῆν φύσιν ἢ πρᾶξιν † ὀδλος ὀδ' ἀδέαι, οἷς ὀδὲν πλέον ὑπηρεσίας προσήκ. [καὶ ϑ μέγιστον, ὅσῳ χρὴ ἄγαϑαι ταὐτῳὰ πινα ζᾳ ϑανυμλίως, ὁσῷ δ' ἐτ' ὀδὲις ἐν πολλῶς ἀκαίρων καὶ κνῶλς γλιχομλίοις ἄλϑος φίεφ.* ὥστε γὰ ὦ Αἰσχίνη Σωκράτες ἀκήκοέ τις ἐρκνίων πέρι λέγοντος, ἢ ἐρομμὰς εἰς ἐπανόρϑωσιν πραιεωῦτ Ⓒ μανθάνλς; μουσικὴν μὲν γοῦν ὁμεν αὐτὸν μέχρι ὥτων ζωιέντα. διετέλφ ϑ ἐκάστοτε αὐτοῖς λέγων πῆκλλος, καὶ πᾶ ἀϑία τε καὶ δικαιοσύη, καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί. αἰερώπινα † γὰ αὐτὰ ἀγαϑὰ ἐκάλφ, τὰ δ' ἄλλα ἢ † ἀδύατος ἀνϑρώποις ἀλῆναι ἔφασκεν, ἢ μύϑως εἶναι συγγενῆ μετ' ὀφρῦ Ⓒ φιζῶν [παύγια* διεξιόντ Ⓒ. καὶ ὀκ ἔλεγε ταῦτα, † ἐχὰ δὲ ἐπεπᾶτε. [ρεφ ϑ τὰ πεπαϑότα εἰδὸτ Ⓒι, καίπρ ὀκ ἀκδὲς ἐσόμενον, χρόνου ἔχφ, ἀνέρεα φά τε ἄλλοϑι.* παυσάσϑωσαν οὖν ἐλεγχόμενοι, ἢ πρὸς δ' εἰκὸς ἴτωσαν, οἷς ὁ Σωκράτης ὀκ † ἤρεσκεν, ᾧ ζῶντι μὲν ὁ ϑεὸς Ⓒφίκαν ἐμάρτύρησεν, οἱ ϑ κτείναντος τ' μετανοίας ἀφικάφικρσιας ὀχ οὗρον. τὸ δὲ καλὸν ἆρα, † αἰγύπτι ἠράσθησαν, καὶ τ' Πυθαγόρα τρατώδους σοφίαν, ὧν ϑ πδιπὸλς καὶ μὴ μόνμος ὠδὶ † Σωκράτ Ⓒ ἠλεγξεν ἔρως τυραννίδ Ⓒ, καὶ αὐτὴ διαίτης λιτῆς, σικελιῶτις γαστρὸς ἀμέτρ Ⓒ τράπεζα.

ὃν ἤλεα δὲ πρεσβύτην.

τὸ πρέπτον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ

λέγειν ἀλλήναι πλέον ὑπηρ.

γοῦν ἀδιάνατα

ὑγιεσκεν

αἰγύπτι γὰρ ἠράσθησαν.

Σωκρατες

ΕΚ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ πρὸς Κρίτωνα ὠδισολῆς.

EX EPISTOLA XENOphontis ad Critonem.

Strob. Serm. ἀποίοις τινὰς χρὴ εἶναι τὸς παῖδας περὶ ἀρετήν.

Ἔγνωϑι, Σωκράτλω πρὸς ἡμᾶς πολλάκις εἰπόντα, ὅτι οἱ τῆν ὑέων ἵνα πολλὰ λῶ μὲν ἔχσιν ὐσίαν φρονπίζοντός, ἵνα δὲ καλὸ καγαϑοὶ γένωνται ἀμελῶντός, ἴδον πατὼν ϑασι τοῖς ἱππότροφοσι, καὶ τὰ μὲν πολεμικὰ ὐ διδάκασι, τροφλὼ δὲ πανπόλλυ πέρ ἐρμένους. ὅτω γ' πιτόδοις μὲν τοῖς ἵπποις χρῶντου, ἀπείροις δὲ ὧν χρή. εἶναι γὰρ ἵππ αρετὴν, ὃ πλὼ δύναμίαν, πλὼ ϑ κῦ πόλεμος δύτολμίαν ἢ ἐμπφέρκν. τὰ αὐτὰ δ' ἂν ἐγαϑτός φν καὶ

cor-

corpulentia sed audacia peritiáque in bello sitam esse. Eodem modo peccare illos qui filijs multos agros comparant, ipsosmet verò negligunt. Possessiones enim magni pretij æstimationem habebunt, ipsi autem viles erunt: quum contrà oporteret custodientem re possessa pretiosiorem esse. Itaque siquis filium suum magni pretij hominem effecerit, quamuis paucas opes ei relinquat, multa tamen largitus est. Animus enim facit vt res multæ aut paucæ appareant: quippe bono, quidquid possidet, moderatum est: rudi autem & inepto, exiguum. Tu verò non plura quàm necessitas postulat largiris tuis filijs, quæ quidem rectè instituti vt necessaria, sic satis esse sibi copiosa existimabunt: imperitis autem præsentem quidem corporis molestiam remittunt, futuri verò temporis exspectationem metu plenam nihil imminuunt.

EX EPISTOLA XENOphontis ad Sotiram.

MIHI autem mors ipsa neque turpis, nec honesta esse videtur. Terminus autem vitæ non omnibus idem est, quum firmitas aut imbecillitas virium à prima natiuitate dissimilis inæqualem annorum ætatem efficiat. Caussa verò aliquando turpis, aliquando honesta & decora mortem promouet.

EX EADEM EPISTOLA.

NON decet tanto luctu prosequi mortem, quum scias principium humanæ vitæ ortum, finem autem mortē existimandā esse. Mortuus enim est, quod cuiuis etiam inuito contingit: bene autem mori, hominis voluntarij & vt conuenit instituti opus est. Beatus igitur Gryllus est, & quicumque non longissimam, sed virtuti coniunctam vitam eligit: etsi breue tempus ætatis Deus ei concesserit.

EX EPISTOLA XENOPHONtis ad Lamproclem, quam alij Xenophani adscribunt.

PRIMVM Socratis admirabilem doctrinam approbare debes, qui diuitias ex vsu metiri iubebat. Non enim immensas possessiones diuitias vocabat, sed tantum quantum requiritur ad vsum decentem. Monebat autem ne iudicio falleremur. Illos enim quos diximus, reuera diuites, reliquos, pauperes appellabat: & incurabili paupertate ipsos laborare dicebat, nempe animi morbo, non possessionis.

FINIS.

ΕΚ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ πρὸς Λαμπροκλέα ὧν ἐπολλῶς, ὧ πρὸ οἱ ἄλλοι τῷ Ξενοφανεῖ αὐτιθέασι.

ΠΡῶτον γὰρ αὖ δέξαιο Σωκράτους ὑπὲρ φυβῦ δίδαγμα, ὠλβότολς μετρεῖν χρήσ. ὃ γοῦ ἔφη Σωκράτης εἶναι τὼ ὑπάρμετρον κτῆσιν, ὠλβότου, ὃ δ' ὅσοις προσῆκ χρῆσθ· ἐπέτα δ' τότ' μὲν ὀλιγοῦ τὴν ἰσχύν· τῷ δ' ὄντι τότους κεκλῆσθ οὐ πόρους· οὓς δ' ἄλλους πένητας ἀποκάλει, μὴ ἀνίατον αὐτοῦ ἔφασκε πενίαν πάσχειν· ψυχῆς γὰρ εἶναι δ' ἀρρῶστημα, ὃ κτήσεως.

Stob. Serm. περὶ σωφροσύνης.

ΤΕΛΟΣ.

IN

ΕΚ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ πρὸς Σώτιρα ὠδιτολῆς.

ΕΜοὶ δ' δοκεῖ, ὦ Σώτιρα, ὅτε ὁ θάνατος αἰσχρὸν, ὅτε πρεπτὸν εἶναι. ὅρος δὲ ζωῆς, ὃν ἔχεις παρ' ἑαυτῆν, ἀνισοειθμον ἐστὶν φέρων δ' μὴ ὅμοιον τὸ γενέσεως τῇ ἰσχύϊ ἡ ἀῤῥωστία. τὸ δ' πότε φασιν τότε μὲ αἰσχρὸν ἔσχεν, ἐφέλκεται θάνατον. ὅσῳ δ' κρεῖττον μὴ πεπώθη.

Stob. Serm. σύγκρισις ζωῆς καὶ θανάτ.

ΕΚ ΤΟ ΑΥΤΗΣ ὠδιτολῆς.

ΑΛΛ' ὅτε ὠδὶ θανάτῳ προσήκ ζοῦτος ποιεῖσθ· δύσκολον, ὠδὶ σαμβάλλω ὅτι δὲ αὖθρωπίνης χρὴ νομίζειν ἀρχὼ μὴ γένεσιν, τέλος δ' θάνατον. ἀτοπόθανε δ', ὅπερ αὖ μὴ ὁ μὲ θέλων ἔπαθε· δ' δ' κρείσσος, ἐκόντ τε ἔχον, μὴ ἃ χρὴ παθόντ, μακρῷ δὲ σπουδῇ τὴν ψυχὴν, καὶ ὅστις, ὃ δ' μίκιστον ἐλόμενος τὸν βίον· δ' δ' μᾶλλ' ἀρετὰς, μὴ εἰ βραχὼ οἱ ἔδωκεν αἰῶνα ὁ θεός.

Stob. Serm. παραγγελτικά.

ΕΚ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ πρὸς Λαμπροκλέα ὠδιτολῆς, ὧ πρὸ οἱ ἄλλοι τῷ Ξενοφανεῖ αὐτιθέασι.

ΠΡῶτον γὰρ αὖ δέξαιο Σωκράτους ὑπὲρ φυβῦ δίδαγμα, ὠλβότολς μετρεῖν χρήσ. ὃ γοῦ ἔφη Σωκράτης εἶναι τὼ ὑπάρμετρον κτῆσιν, ὠλβότου, ὃ δ' ὅσοις προσῆκ χρῆσθ· ἐπέτα δ' τότ' μὲν ὀλιγοῦ τὴν ἰσχύν· τῷ δ' ὄντι τότους κεκλῆσθ οὐ πόρους· οὓς δ' ἄλλους πένητας ἀποκάλει, μὴ ἀνίατον αὐτοῦ ἔφασκε πενίαν πάσχειν· ψυχῆς γὰρ εἶναι δ' ἀρρῶστημα, ὃ κτήσεως.

Stob. Serm. περὶ σωφροσύνης.

ΤΕΛΟΣ.

IN

IN XENOPHONTEM
INTERPRETIS ANNOTATIONES

Et primùm in librum de institutione Cyri I.

ANTE omnia monitum te uolo, Lector, sæpè me lectionē marginum sequutum esse in conuersione, quoties eā meliorem esse duceré illa, quę in textu (ut uocant) reperiretur. Præterea ne nimium hæ Annotationes excrescerent, nolui meam interpretationē eorum locorum, quæ à prioribus interpretibus corrupta fuisse uel H. Stephanus notauerat, uel ipse animaduerti, prolixius declarare aut tueri. Meam in ijs uertendis fidem homines studiosos facilè deprehensuros confido.

Pagina 1. uersu 16. Aristides in libello περὶ ἀφελοῦς λόγου, citans hæc uerba, non legit πολὺν ὁποσονοῦν χρόνον ἄρχοντες διαγένωνται: sed obmissa uoce, χρόνον, hoc modo: πολὺν ὁποσονοῦν ἄρχοντες διαγένωνται, quod sanè mihi uehementer probatur. Sunt etiam, qui pro διαγένωνται reponant διαγένοντο.

5.24. Verti locum ita, uti scriptum in omnibus exemplaribus uidebam. Verùm esse uocabulum hoc ὑπισχύτατοι corruptū arbitror, & pro eo reponendum ὑπισχύστατοι, sicut & in extremo Agesilao scribitur ὑπαραπαισχύστατος. Id si homines docti probabunt, sic erit mutanda uersio, ut legatur: Quacumq; in tribu quamplurimi fuerint summa peritia, fortitudine, obœdientia.

6. 15. Pro ὃς δ' ἂν σὺ τοῖς ἑφήβοις, Philelphus legit οἱ δ' ὦ, quod equidem probo. Nam idem infra quoq; uidebis occurrere, pag. 59. uersu 42.

7. 8. Græci libri habent ὅσων, pro quo Philelphus ὅσου legit, quippe qui uerterit, quantum.

8. 5. In Græcis exemplaribus est, ὅτι μὲ τὴν μητέρα τιμᾶς, pro quo Philelphus legit τὸν πατέρα.

9.20. Philelphus legit τοσαύτας, quum in libris editis habeamus τοιαύτας.

16.38. Non dubium est rectius Philelphum pro ἐπεὶ τάττε νῦν, legisse ἐπειτα τάττε νῦν. Nam id uocabulum sæpius ita mutilatum deinceps etiam occurret. Et memini sæpe manu exaratis in libris tales occurrere mutilationes, ubi præsertim ultima præcedentis dictionis syllaba, & prima sequentis erant consimiles, ut heic uides, & in Cæsario nostro exemplum illustre est, ubi διηνεκεῖθεν legitur in manuscripto exēplari, quod apud me est, pro quo nō dubitabo substituere διηνεκεῖ ἐνεῖθεν ἅμματι ἐρυθραίνεται, quum typis euulgādum dabo, quod spero propediem confore. Et infra in lib. VII. ἐπλων. p. 498. 10. ubi antea legebatur προσεπεωρήκεσαν οἱ πελλωεῖς τὴν τῶν λακεδαιμονίων συμμαχίαν, nos eadē caussa moti reposuimus οἱ πελλωεῖς εἰς τὴν λακ. συμμαχ.

15. 6. Pro ὅποτε οἰόμενος placuit mihi ex coniectura doctissimi uiri, G. Canteri nostri restitue-

re ἰόμενος. Nam alterum illud heic locum habere nequit.

Ibid. 32 Philelphus pro ἱππέων τε καὶ ἀνδρῶν legit ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν, rectius ut opinor.

24. 46. Annotauit hoc loco Brodæus aliam lectionem sanè non incommodam, uti mihi uisa est: πλεῖστα γὰρ ἔθνη στρατιὰ, καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὁρμωμένη, καὶ οἷς ἂν λάθῃ διαφιλέστατα χρωμένη.

27. 45. Notam adieci, qua significare uolui, quiddam deesse. Arbitror autem hic Xenophontem scripsisse: ὃς ἐδίδασκεν αὐτοὺς παῖδας τέλη τε διαιωσύνην, ὥσπερ καὶ σὺ κελεύεις, καὶ δεδιέναι, καὶ μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψευδιδέναι. &c.

28. 7. Habēt omnes libri, ἐγένετο δ' ἐν τούτῳ φρέτρα, pro qua uoce ultima restituenda est alia, nimirum ῥύτρα. Quid ea significet, ostēdet tibi Xenophon ipse pag. 305. 19. & Plutarchus in Lycurgi uita.

ANNOTATIONES IN LIBRVM *de institutione Cyri II.*

32. 17. Legitur in exemplaribus editis prius, ὀλίγους νομίσεις πεποιῶν εἶναι, prorsus nullo cum uestigio negantis uoculæ οὐκ, quam editio H. Stephani ante ὀλίγους habet. Eamdem Philelphus interpretationi suæ inseruit, nisi fortè corrupti libri sint, ac pro Non, scripserit ipse Num: quod quidē mihi consentaneum uero uidetur. Nam ea sententia plana est. Miratur enim Cyaxares Cyrum ad Medorum Armeniorumq; copias, non etiam Persicas adijcere. Itaque subijcit interrogando: Quid ergo Cyre? tu'ne tam exiguas arbitraris esse copias Persarum eas, quas ipse te aiebas adducere, ut illæ nostrarum numerum non adaugeāt?

35. 13. Quod heic uocabulū est πεμπαδαρχῶν, & infrà πεμπάδος, arbitror esse uitiosa. Nā Aeolica sunt, ut Hesychij lexicon testatur. Pollux uerò πεντάδας & πενταδαρχους uocat. Nec est uero simile Xenophontem quidquam Aeolicum usurpare uoluisse. Δεκαρχους simpliciter corruptū arbitror. Licet enim & δέκαρχοι & δωδέκαρχοι apud Hesychium quoq; reperiatur: tamen editioni huius fidem habendam non puto, partim quòd ubique corruptissimè sit editus, partim quòd ijsdem locis & δωδεκάδαρχοι & δωδέκαρχοι, itemq; δεκάδαρχοι & δέκαρχοι scribatur. Immò etiā δεκαδάρχας exponit τῶν δεκάδων ἡγεμόνας, quod multo magis corruptum esse quiuis perspicere potest.

Ib. 23. Pro ἐὰν φαίνωνται ὑπισχύτατοι adiectū uides ad marginem ὑπεσθένατοι, sicut nō multo ante loquutus est Xenophon noster ἑαυτὸν παρέχειν ὑπεσθῆ τοῖς ἄρχουσι. Quòd si longius ὑπεσθένατοι tibi recedere uidetur ab ὑπισχύτατοι, licet σὺν πασχύτατοι legas, ut in librū primū notaui ad pag. 15. uers. 14.

36. 6. Simplicissimum puto, si pro πρέξας legatur πρᾶξαι. Nam hoc modo nō fuerit ingrata re-

petitio uocis κράτους, quam H.Stephanus heic reponendam censuit, quum haud scio an nō quiddam insuaue habeat: & mutari ἔ τι in ἔ τινος nō erit necesse. Præterea mecum facere Philelphus uidetur, qui uertit: Agere eum si quid oporteret.

Ib.21. In contextum hæc uerba, καὶ ἁπαξάπασι ὅλῳ hactenus obmissa recepi: partim quod hactenus à Xenophonte hic ordo sit obseruatus, partim quòd ea Philelphus etiam suis in libris Græcis reperta fit interpretatus.

40.43. In his uerbis ὅτε δίκαιον, κἄδικον συνεξεταζόμενον, omnes interpretes δίκαιον referūt ad ἅρμα, & uertunt, Neq; currus celer est, si tardis utatur equis, neq; iustus (scilicet currus) si iuncti sint iniusti. Ego deesse uocabulum ante δίκαιον quum non dubitarē, notā apposui, qua hoc ipsum indicaretur. Quid est enim δίκαιον ἅρμα: quid ἄδικος ἵππος: qs est hoc modo loquutus umquā? Quòdnam uerò uocabulum desit, statuere necdū possum. Putaui aliquādo τράτευμα restitui posse, quēadmodum alibi ἀληθινὸν τράτευμα Xenophon dixit, sed diligenter intuenti locum, similia uidentur heic tria usurpata a Xenophonte: primum a curru, alterum a ····· quod ignoramus, tertium a familia. Putabat Canterus noster posse restitui ὅτε συνδέσιμον δίκαιον, qđ ipsum quoq; nec recipere possum, nec reijcere, quāquam sciam ter omnino alias usurpatam esse nostro a Xenophonte συνωρίς uocem.

44.29. Pro ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν, ut hactenus legebatur, restitui ἐπὶ τὸ ἄριστον, sensu manifesto. Nam nulla heic fit uel læuę uel dextræ mētio, sed paulo post δεξιᾶ: & more poētarum hæ uoces, ἄριστον ac δεῖπνον sæpe inter se confunduntur, ut ex Hesychio, Athenęo, Eustathio potest intelligi, ad quos te remitto. Præterea dicendum fuerat non ἐπ' ἀριστερὸν, sed ἐπ' ἀριστερά; scilicet μέρη, sicut ἐπὶ δεξιὰ, ἐπὶ θάτερα.

Ib.39. Placet tum H.Stephano, tum Brodęo pro ἰόντων reponere ἰέναι, quod quidem etiam est rationi consentaneum. Verùm H.Stephanus addit post ἰέναι legēdum, τάττων ἐσῆγε τὸν πρῶτον λόχον. Quid si multo commodius, & non maiori mutatione facta legamus, παραγγέλας δύο εἰς ἴναι ἰέναι, ὅπως ἐσῆγε, & cetera. Certè idem uocabulum paullo ante corruptū fuisse uterq; testatur, Philelphi etiam uersione consentiente, in his uerbis: ὄντες δὲ οἱ πεμπάδαρχοι, pro ὅτω δὴ οἱ πεντάδαρχοι.

45.5. Pro λοχαγῶν lego λοχῶν, in quo mecum etiam Philelphus facit.

48.1. Puto me rectè indicasse uerborum Xenophontis sententiam, quum ait ἀδίκῳ τι ὑβρισμένῳ. Notum est poetis etiam dici uestes illusas.

ANNOTATIONES IN LIBRVM *de institutione Cyri III.*

53.11. Quum locum hunc, ὅτε πρόδην ἐφθασας ἡμᾶς, diligenter intuerer, non potui non animaduertere, uocem πρόδην heic γνησίως nō poni. Nam elegāter græcè dicitur, ἐφθασας ἐλθὼν, πρὶν τοῦτον τὸν λιθοκαυσίαν ἀφικέσθαι. Quamobrem inspecta Philelphi uersione, deprahendi multo rectius perscriptum in libris ipsius fuisse, ὅτε πρόσθεν ἐφθασας ἐλθὼν. Nam is uertit, à loco longè distanti. Nimirum auget celeritatem facti, quòd Cyrus & procul dissitis e locis, & magnis cū copijs aduenierit, prius Armeniū oppressisset, quàm ille coegisset suos.

54.39. Veriorem lectionē ad marginē adieci.

55.38. Ante uocē τούτων, puto uel ὑπὲρ uel αὐτῶν deesse, sicut paullo post uersu 48. ante αὐτῶν deest præpositio ὑπὲρ etiam adsentiēte nobis H.Steph.

56.16. Hunc locum ita esse impeditū fateor, ut de eo me nequiuerim extricare. Sum tamē in conuersione Philelphum sequutus. Si cui placet coniectura H.Stephani, licet ea per me utatur.

66.34. Posteriorem duco marginis lectionem, a nobis adiectam.

67.48. Pro ἐγγεγράφθαι lego cum alijs ἐγγιγνέσθαι, nā paullo post ait idem noster Xenophon: ὡς καὶ ἐγγένηται αὐτοῖς.

ANNOTATIONES IN LIBRVM *de institutione Cyri IV.*

71.38. Pro ἐσόντας, quod reiectū ad marginem uides, reposuimus ἐφ' ἵππων νέοντας, sicuti uetustis in codicibus legitur. Atq; hoc uerbum ποιητικώτερον usurpatum a Xenophōte, mirabitur nemo, qui eius lectioni familiariter adsueuit. Reperitur Vlyssęi libro, qui Ξ inscribitur: ὁ δὲ νέονται ἐπὶ σφᾶς τρέχα. Item ὀπίσθε νέεσθαι, Iliad. II.

73.4. Pro ὅτι rectè me substituisse ὅτε arbitror.

Ib.19. Pro τοὺς σκιρίτας, quod constanter habent omnes codices, aliud uel inuenit in suis libris Philelphus, uel cōfinxit. Facit enim τῶν ἑλώτων mentionem. At hi prorsus serui erant, ut & de VI Athenæi, & III pollucis, deq; Platone, Thucydide, ceteris intelligere licet. Hyrcaniorum uerò condicionem nequaquam eiusmodi fuisse, satis apparet. Itaq; cum Sciritis hos Xenophon cōfert. Eos Scirum incoluisse, Arcadum coloniam, epitome Stephani prodidit. Et quia singularis ipsorum uirtus erat, adsciti a Lacedæmonijs sunt ad bellorum societatē, qui semper σκιρίτην λόχον habuerunt τὸν πρωτοπλατείαντα, quemadmodū Hesychius ait, addēs diserte, λόχον illum fuisse πρωτοπλινθίαν. Eorumdem infrà quoq; mentionem in V. græcarum historiarum Xenophon facit.

Ib.24. Usus est, meo quidem iudicio, ποιητικώτερον hoc loco uocis εἰπεῖν significatiōe. Nam poetæ, quemadmodū Pollux scripsit in libri III cap IIX. capiunt eam αὐτὶ τῶν ἀπλῶν, pro domesticis, non tantū scilicet pro seruis. Et Xenophon ipse subijcit nationes Asiaticas secum illos in expeditionē sumere, μεθ' ἁμῶν οἰκήσει, hoc est familiam. Non autem soli serui οἰκήσει μεθ' ἡμῶν. Eadem uox hoc modo etiam in IIII ἀναβάσεως bis usurpata est, ac posteriore loco οἰκετῶν numero etiam filius familias censetur. Item in VI ἀνάβ.

77.8. Annotarat H. Stephanus pro σωφρονέστατα legisse Philelphū χολωτάτα, qui uertisset, Lētē admodum incedebat. Ego quia uidebā σωφρονέστατα quidē legi non posse, χολωτάτα uerò lōgius ab altera illa uoce recedere: putaui quā minima facta mutatione posse reponi ἀσωτονέστατα.

Ib.18. Notā apposui hoc loco, qua significaretur aliquid desiderari, quēadmodū cuiusdiligenter

ligēter hæc cōsideranti licet animaduertere. Fuerint autem illa, quæ desunt, huiusmodi fortasse quædā: οἱ μὲν δὴ ἵπποις περιέλαυνον τὸ στρατόπεδον, τὰς ἵππους ἐλάσαι, &c. hoc est, Equites ergo castra cingebāt obequitando, & cum strictis, &c.

Ib.28. Equidē existimo posse multo rectius hæc legi, si uno in uerbo, & in distinguēdo leuis immutatio fiat, modo quodā huiusmodi: καὶ τοίνυν γνοὺς ὅτι τούτοις εἰκὸς μάλιστα πάντων οὐ τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατειλῆφθαι αὖ ἦν, διὰ τὸ ἀμφὶ συνουσίαν ἔχειν, ἐπέστελλε δὴ παρεῖναι, &c. Quòd si quis ita legere malit, καὶ τοίνυν ὡς ἐγνω, ὅτι, &c. nimirum eadem erit ratio, siquidem etiam post ἔχειν tollatur τελεία στιγμὴ, & uel cum commate uel colo commutetur.

86.24. Rectius legemus, πρὶν ὡς ἡμᾶς ἐλθεῖν, quàm ἡμᾶς ἐλθεῖν, sicut paullo ante ὡς ἐμέ.

ANNOTATIONES IN LIBRVM *de institutione Cyri V.*

95.29. Pro οἱ τινες αὐτῶν legendum αὐτῷ, ut ad marginem notaui.

Ib.38. Notam apposui, qua indicaretur deesse nonnihil. Potest autē suppleri locus hoc quodam modo: πάντας ἐξῆγεν, ἄλλους μὲν φέροντας οἶνον ἢ ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαίνοντας, &c.

98.37. Quod heic legitur, καὶ ἐκεῖνο ἐταῖρον ὄντα, equidem alienum esse Xenophontis ab elegantia puto. Quare uidendum an non ἐκεῖνο corruptum sit ex duabus uocibus *in vno*.

99.34. Lego pro ἀνατρέψαι, ἀναθρέψαι τὸ φρόνημα. Paullo autem ante Philelphus legisse pro χαμαίτων uidetur χαμαιτῶν, quod nusquam ullis in exemplaribus reperi.

108.37. Pro πινόμενος H.Stephanus restituendum putat ποινυνόμενος. Ego minori cum mutatione ποινόμενος repono. Nam id uerbum sæpe Xenophontē usurpare constat, sicut & ἀνακοινοῦσθαι paullo post. Item Plato dixit, ποινοῦμαι σοῖς σε. Et Euripides: λέχους σοι ποινωμούλιον.

114.47. Adieci lectionem multo meliorem ad libri marginem.

ANNOTATIONES IN LIBRVM *de institutione Cyri VI.*

131.2. Haud dubie deest hoc loco, οἱ μὲν, sicut & supra quodam in loco indicatum fuit.

132.31. Pro ἀλλ' ὅντος αὖ ἑλέσθαι longè malim ἀλλ' ἄλλου. Nequaquam scire poterint. &c.

ANNOTATIONES IN LIB. VII.

144.12. Post ἕξουσι arbitror deesse φέροντες.

Ib.33. Pro ἔγνω lego ἔγνων, contra omnium librorum auctoritatem, & Philelphi etiam. Sequitur enim πέμπω, posteaquam agnoui, mitto. &c.

151.40. Omnino aliquid deesse, de uerbis hisce, quæ sequuntur, ὀλίγῳ μὲν ἄν θαυμαστόν, colligo. Quæ autem illa sint, diuinare non lubet.

154.28. Reprehendit Philelphum H.Stephanus, qui non rectè uerbum ἐξελιάσω uerterit. Ego uerò multo rectius legisse Philelphum arbitror, quàm uel Budæus uel H.Stephanus existimarit, nimirum ἐλεξιάσω, quod uidebunt facilè, qui diligenter locum inspicient.

156.16. Pro μενύσωσι legit Philelphus ἀνύσωσι. uertit enim, perficerēt. Videtur hoc cum oratione sequente pulcerrimè conuenire.

ANNOTATIONES IN LIB. VIII.

161.20. Sic legitur in libris editis omnibus, ἐπεδείκνυεν ἑαυτὸν ἐπόνδυτα οὐ τούτῳ τῷ χρόνῳ. ἐπεὶ δὲ σύδαιμονίστερον ἦν, καὶ τότε πρῶτον. Heic primum H. Stephanus & Brodæus alia relinquunt, solum σύδαιμονίστερον mutant in σύδαιμονίστερος. Rectè id quidem, sed elegātius lectum iri locum arbitror, si στιγμὴ τελεία post χρόνῳ tollatur, & in eius locum substituatur comma, mutato ἐπεὶ δὲ in ἐπειδὴ uocem unam, quo in genere frequenter antiquis in libris peccari animaduerti. Hoc igitur pacto locus integer legetur: τὰ περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐπεδείκνυεν ἑαυτὸν ἐπόνδυτα οὐ τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐπειδὴ σύδαιμονίστερος ἦν· καὶ τότε, &c.

169.12. Pro κελεύσας δὲ τοὺς ἱππέας, restitue πάσας δὲ τάσδε τοὺς ἱππέας. Nā ea uox paullo post sequitur. Atq; ut hoc etiam addam, πάσας Hesychius interpretatur ἀφιππάσητε καὶ πιλωτά, quòd iccirco adijcio, quia per πάσης intelligi amictus non debent, quemadmodum Philelphus interpretatur.

Ib.37. An διηρῶτις cum διηρῶσι, quod sequitur, eiusdem sit originis: dispiciendum arbitror.

Ib.44. Multò commodior est ad marginem a me notata lectio πολλῷ γὰρ ὄντα, quàm altera.

170.17. Hactenus in omnibus editionibus legebatur ῥᾴδιόν τοις distinctè. Verùm uel ex Philelphi uersione colligi debuerat, legendum esse ῥᾳδιωτοῖς: quod quid sit, licet apud Pollucem, Hesychium, ceteros quæras.

189.39. Pro διηκόσμουν legi debere διηκοσμένας cur dubitem, causſæ nihil est.

ANNOTATIONES IN LIBRVM *de expeditione Cyri I.*

207.9. Hunc locum rectè me interpretatum non esse fateor. Nam uerti πυθόμενος, interrogatus, sicut & Romulus. Verùm iam diligentius intuenti aliud uisum. Nam πυνθάνεσθαι numquam παθητικῶς usurpatum memini. Itaque huic loco ex collatione illius, qui est pagina 281.36. opem fero, & legendum θυόμενος pro πυθόμενος aio. Sic autem latinè legendum erit in uersione nostra. Quòd Cyro die ante eum diem undecimo, consultis prius extis dixisset, &c.

Ibid.45. Notaui quiddam deesse, quia Romulus addit, In principijs. Et reipsa deesse quid non dubito, nimirū fuisse Cyrū in medio, quod arbitror alicubi uel a Plutarcho uel Xenophonte nostro traditum. Non enim locus succurrit.

209.27. Sic locum hunc distingue· ὅλε τοῖς ὧν τῷ τεταγμένοις ἐμαχέσθην, ἐπεὶ παμπληθὴς ὡς εἰς μάλωσιν ἐνθαδὶ ἦλθ'. Etiam latinam interpretationem sic corrige. Quum nemo aduersus ipsum pugnaret, nec aduersus eos, quos a fronte habebat: ipse tamquam circumdaturus aciē, sese inflectebat. Heic metuens Cyrus, &c.

213.47. Adieci stellulam ad marginem, qua significarem hæc uerba ἐπὶ πέντε esse corrupta. Nam existimo legi debere ἐπὶ παλτῷ, & quæ sequuntur nimirum ἐπὶ ξύλα, tamquam scholion esse exterenda. Suprà quidem certè initio libri de

Institutione Cyri VII sit eiusdē signi mentio, ubi tamen neq; ἐπὶ πέλτης, neq; ἐπὶ ξύλα scriptum est, sed ἐπὶ λόφατος, quod cum πελτῷ idem ferè est.

214.9. Rectius arbitror legi πρόσελληλακεύαι, quā προσελληλακεύαι.

ANNOTATIONES IN LIBRVM de Cyri expeditione II.

219.2. Equidē fateri cogor, nescire me quid sit, qd de asino in exercitū misso dicitur. Itaq; si cōiecturis uti licet, malim legere, ὃς ἀμ τὸν ἀφιέντα φόβον εἰς τὰ ὄπλα κατεμήνυσεν: hoc est, qui indicarit a quo fuerit immissus in exercitum metus.

229.14. Lego ἀπροφασίστως ἐίναι, nō ἂν μὴ ἀπροφασίστως, quemadmodū habēt aliæ editiones, uel μὴ ἀπροφασίστως, ut exēplar H. Stephani, & Florētinū.

ANNOTATIONES IN LIBRVM de Cyri expeditione III.

231.24. Existimo deesse φυγόντα. Nam ita Romulus etiā uertit, & sensus loci postulat. Poterāt interficere hostes in acie, uerū post pugnā ppter equitum penuriam persequi neminem poterāt.

242.3. Quid γολάδες sint, ingenuè me fateor ignorare, ideoq; uocem græcam retinui. Apparet autem armaturæ quoddam genus intelligi.

Ib.37. πλίνθος uerti significatione peruulgata, quamquā non ignorarē, quid in columnis πλίνθος sit, de quo Victruuium consulat in III, qui uolet.

Ib.49. Retinui uocē Græcā, lapide cōchyliato, ppter certas causſas. Factā autē hanc arbitror παρὰ τὸ, κογχυλίας. Et est is λίθος σκληρὸς, ἔχων σὺ ἐαυτῷ κογχυλίου τύπους. De quo patet, minus rectè uertisse Romulū, qui hoc modo reddidit: Murus crepidi nenitebatur lapidea, excisis in muricū modū lapidibus. Pollux quidem certè in VII κογχυλίαν Aristophanis, & κογχυλιάτιδα Xenophōtis uoces, cepisse pro eodem uidetur, & quidem addit hanc esse ἰδέαν λίθου.

ANNOTATIONES IN LIBRVM de expeditione Cyri IIII.

250. uers. ultimo in latina interpretatione spatiū punctis notatū reliqui, q Greca corrupta sint. Quæ uerò Græco sunt in textu pūcta, me nescientе inferserunt operæ typographicæ.

252.2. Legit pro αὖθις Romulus σὺθὺς, qui uertit sine ulla cunctatione.

260.38. Deest in quibusdā libris πρίθινος, quod quidē apud alios πριθινὸς scribitur, idq; malim equidē imitari. Romulus addidit plenissimi: qua de causſa nescio. Ceterū hoc nomine Polybium quoq; ζυθὸν appellasse, testis est Athenęus primo.

262.49. ὅσοι ἐγὲ τῶν ὁμοίων. Quid sint ὅμοιοι, hoc est, similes: uideor ex libro nostri Xenophontis de republ. Lacedæmoniorum intelligere: nimirū qui legibus & institutis Lycurgi a primis annis instituti, ita deinde ad rempubl. accedunt.

263.4. Existimo legendum πλέποντές τι τῷ ὄρυι, sicut paullo ante loquutus est, & nō multo post, πλέωμέν τι τῷ ὄρυι.

Ib.29. Legitur in nostris libris ὀρταῖος, apud Romulum Teius. Ergo reperit in suis ὁ τήϊος. Nonnulla exemplaria habent ὁ τάϊος.

264.7. Quo referatur ἀπότομος haud scio, nisi si ad χαρίον quod præcesſit referre uelis. At tum legendum erit ἀπότομον.

265.31. Pro ὤχοντο δὲ σὺ τοῖς ὀχυρώσι, legendum uidetur ἔἰχοντο. Longius enim recedit a ſimilitudine prioris uerbi ἐλοχῶντο, quod H. Stephanus reponendum ex ingenio putat. Sic autem loquutos esse Græcos, non est cur prolixius ostendam.

266.7. Pro ἔθεον ἱερόμον non dubitarim reponere ἔθεον ἱερόμῳ.

268.5. Si lectionē marginis sequaris, hæc erit scētia: Hostes quū cursu ferri eosin se uiderēt, partim uersus dextrū, partim sinistrū lat⁹ se sciderūt.

Ib.38. Sequutus sum lectionem marginis, q altera mihi manca uideretur.

369.2. Heic quoq; marginis lectio potior est altera.

ANNOTATIONES IN LIBRVM de expeditione Cyri V.

Ib.32. Malo καὶ ἄλλος ταυτὰ, quàm καὶ ἄλλως ταῦτα, utraq; uoce corrupta.

270.30. Pro βιλεύεσθαι non dubitanter reposui βόλεσθαι.

271.4. Pro ὑπιοῦν legisse Romulus uidetur, ἐκ τῶν ὑπιόντων.

273.3. Malā sequutus lectionē librorū deprauatorū Romulus, uertit: Qui quidē eo irruperūt. ὡς δ' αὐτοὶ σωέπιπτον. Multo rectius H. Steph. reposuit ὡς δ' αὖτῳ σωέπιπτεν, sensu quē expressimus.

274.18. Sequutus sum lectionē, quā duobus in exemplaribus inueni, nimirū εἰσιοῦσι, quēadmodum & Romulum legisse dubiū non est. Florentina editio εἰσιοῦσιν habet, quam nonnulli sequuntur. Id mihi duriusculū uidetur, præsertim q inter κατοικοῦντες ὕδωρ σὺ σκιδντι, & ὑπὸ λακεδαιμονίων ἐσιοῦσιν copula nulla sit interiecta.

Ib.30. Retinui τοῖς σκηνῶσιν, lectionē uidelicet usitatā, ut ut nōnihil latere hoc loco uideatur uitij. Nonnullis placet pro σκηνῶσιν legere σκιλωτοῖς quod nec reijcere, nec probare libet, quū in exēplaribus fide dignis nec dū ita scriptū repererim.

275.5. Malim τορεύσοντα.

Ib.34. Puto factā quamdā traiectionē uocū, ut hoc modo legatur: ἔχησαν ἀνὰ ἑπαχὸν μάλιστα ὥσπερ οἱ χοροὶ. Nā qd H. S. in margine adnotauit, uix puto de libris fide dignis promtū fuisse. Nā quis ita loquutū Xenophontē elegantissimū scriptorē credat? positis scilicet eodē loco uocibus idē significantib. ὥσπερ & οἷον: ἔχησαν ὥσπερ ἀνὰ ἑκατὸν μάλιστα οἷον χοροὶ · sed hæc aliorum iudicijs permitto.

276.5. προσίοντων pro πατόντων legendū apparet ex Romuli etiā uersione, qui accedēdi uerbo in sua interpretatione est usus.

277.12. κάρυα nō interpretor heic iuglādes, ut alij, sed castaneas. Est enim uox hæc latē significationis. Hoc aūt loco intelligenda est περὶ καρύων σὺβοινῶν, quæ & σινωπικὰ uocantur, & sunt καρύνια, quemadmodū ait Mnesitheus Atheniēsis σὺ τῷ περὶ ἰδεσμῶν. Itē paullo post fit coctarū mentio. Denique Polluxin primo respiciēs ad hūc locū: κάρυα, inquit, τὰ σὺν ἐχοντα διαφυήν. εἰν δ' αὖ ταῦτα τὰ λεπτοκάρυα, ἃ μᾶλλον τὰ καρύνια ὀνομαζόμενα. φησὶ γὰρ περὶ αὐτῶν ξενοφῶν, παῖδας ἐσθετσυμένους καρύοις ἑφθοῖς. Quibus in uerbis obiter nota codicū Pollucis mendam in uoce διαφυλὴ, quam nos commutauimus in διαφυλὺ, quæ idem ualet quod χάσμα, interstitium uel fissura. Id quod addere libuit, quum aliter eam quoq; Romulus interpretetur.

Ib.39. μετ' ἄλλων ἰοντες, lego μετ' ἄλλων ὄντες, sicut bis paullo antè, ἐνίοτε ὄχλῳ ὄντες, & μόνοι τέλειοι ὄντες. Ne que me quidquam, quod Romuli codices idem uitium habuerint, mouet.

279.30. Sequor in conuersione lectionē marginis. Nā quod in ipso textu legitur, φίλον ποιεῖσθαι πορυλαμ, ἢ τὸν παφλαγόνα, haud dubiè corruptū est. Articulus enim heic profectò Atticorū more usurpatur, & certū quēdā hominē notat. Nullius aūt præter Corylā mēdo facta est ante hac, ad quem referri possit. Itaq; uel marginis est seruanda lectio, & existimandū πορύλαν irrepsisse in contextū, quū esset scholiō, quo significaretur per Paphlagonem intelligi Corylam, sicut & paullo post fit in altera oratione Hecatonymi: uel legendum, καὶ τοὺς παφλαγόνας, ut supra. Sed enim longè commodior est marginis lectio.

281.5. Legitur & in Henrici, & in Florentina, & alijs editionib. εἰ μοὶ ἄνδρες εἰ ἤρξαντο περέαν, ἢν. καὶ ἐτι. Ego uerò quū inuenerim etiā libros sententiā meā cōprobantes, nō dubito particulā εἰ tanquam superuacaneam tollere. Qui od enim Henricus uerti debere hāc in ὅτε uel ὅτος putat, apud me parum auctoritatis meretur.

Ib.51. πλοῖα ἢμ μ πάρεσι lego, extrita particula ᾗ, quod attentius si quis antecedētia cōsideret, libēter approbabit. Nō dissimile est, quod paullo post H. Stephanus notat, obmittendam particulam γὰρ, in ὁμᾶ μοὶ γὰρ ὄντες. Atq; adeo sæpe uluuenit, ut hæ uoces abundent.

286.11. Pro ἔτ' ἀνελέσθαι πόλεμον libēter aliorū codicū auctoritatē sequor, qui habent ἔτ' ἂν ἐλέσθαι πόλ. Nam ἐλέσθαι ὅπλα ἐλέσθαι πόλεμον legere memini sicut ἐλέσθαι τὰς πράξις apud Xenoph. nostrū pro suscipere uel capessere: non aūt uel ἀναιρεῖσθαι πόλεμον, uel ἀνελέσθαι. Hæc causſa fuit, cur hanc lectionem ad marginem libri adiecerim.

287.8. τῶν γαυλειτικῶν χρημάτων τὸ μέωμα. Quęnā heic sit Gaulitica pecunia, uix puto quemquā facilè indicaturū. Nam absurdū est, opinor, dicere nomen hoc factū ab insulæ γαῦλος appellatione, quā Stephanus propter Carthaginē sitā esse tradit. Ego ut meā sententiā pace aliorū aperiā, existimo pro γαυλειτικῶν legendū γαυλικῶν χρημάτων. Est aūt Gaulus uel Festo auctore, qui uocē hāc in Plauto repererat, nauigij rotūdioris genus. Paret hoc nō solū e Callimachi uersu, νυπτερίδες Σιβύνιός με πατάγαγεν ἐνθάδε γαῦλος: sed etiā de Hesychij uerbis, qui ut Callimachus γαῦλον Σιβύνιον dixerat, γαῦλος (ait) τὰ φοινικικὰ πλοῖα καλοῦντα. Sic enim lego, mutata uoce φοινικικὰ in φοινικικός. Idem Hesychius addit hoc, qd propriè ad nostrū hunc locū emendādū pertinet, dici γαυλικὰ χρήματα, τὰ ἀπὸ τῶν πλοίων. Præterea uoce hac usus est Homerus Od. IX. γαύλοί τε σταφίδες τε. De quo iā nemini obscurū arbitror esse, quo pacto & emendādus, & intelligendus heic sit Xenophō, cuius uerba tantū nō interpretari Hesychius uidetur. Nimirū ante dixerat, nauiculas fuisse captas, deq; his coactas pecunias.

Ib.9. Ante uerbū αἰρεθεὶς notas posui, qua significarent, deesse aliquid. Iā si quis ex me quæret, quid nā illud esse arbitrer, remittā illū ad uerba, quæ paullo ante habuimus, ἄρχοντας αἱρουμένων ὑμῶν, ἐγώ τινι ἐμποδὼν εἰμι: De quib. patere arbitror, hoc etiam loco sit legendum: ἄρχων αἱρεθείς. Ne dicam id dicēdi genus, ἄρχοντα αἱρεῖσθαι usurpatum etiam esse a Xenophonte quum alibi, tum in primo νόμου παιδείας.

ANNOTATIONES IN LIB. VI. de Cyri expeditione.

290.15 Lego ἐπὶ δὲ τούτῳ ἐπιόντες οἱ μαντινεῖς, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἀρκάδων ἀνιστάντες ἐξοπλισάμενοι ὡς ἐδύναντο κάλλιστον.

292.10. Non dubito, particulā negantē obmissam hoc loco esse, γελοῖον ἔἰη, εἰ ὄντως ἔχει, ὡς ὀργίζονται λακεδαιμόνιοι. Eā si suo loco reponas, cōstabit sensus uerborum perpulcrè, ὡς οὐκ ὀργίζονται λακεδ: Si solis Lacedæmonijs est imperandum, ridiculum esset, non tum etiam ipsos irasci, quum nonnullis ut unà prandeant conuenientibus, magisterium Lacedæmonio non defertur.

293.17 Pro ἀμφοῖν γὰρ ταῦτα ἀλόπα, lego ταυτὰ: in quibus uocabulis sæpius usuuenit, ut alterum alterius locū occuparet, id quod etiā suprà est a nobis indicatum.

296.11. Pro κατὰ τὰ μαπρά, legi, κατὰ τὰ ἄπρα. Nam paullo ante Xenophō nōnullos expeditos (quos heic πελταγὰς uocat) εἰς τὰ ἄπρα dimittit. Ne dicam intelligere homines doctos, qualis illa sit Romuli uersio, qui hæc uerba, ἐπιπλεύσαντες οἱ πελτασταὶ, κατὰ τὰ μαπρά, reddidit: Eos sequentes peltati in longum directis ordinibus.

299.1. Post καταλιπόντες notā posuimus, qua significare uoluimus accusatiui alicuius absentiā. Nonnulla tamen exemplaria uidi, in quibus perscriptū esset, καταλιπόντες τὰ σκέυη. Quę sanè uox eo mihi quoq; uidetur quasi rursum mittenda in possessionē, unde deiecta fuit, quod hac ipsa pagina Xenophō eamdem usurpauit. Nam ut heic ait καταλιπόντες τὰ σκέυη: ita istic ἀναλαβόντες τὰ σκέυη. Iudicium penes homines doctos esto.

Ib.30. οἱ μέχρι τριάκοντα ἐτῶν παῖδες. Sic legitur in una Henrici editione. Ceteri codices omnes habent πενταίκοντα, quibus cū cōsentit etiā Romuli uersio. Atq; hoc equidem prætulerim. Intelligit enim milites omnes Xenophōtē sequutos, exceptis emeritis. Nec unquā legi missionē impetrari a trigesimo anno, sed potius a quinquagesimo.

301.50. καὶ τοὺς πελταγὰς ἑπατέρωθεν ποιησάμενος, ἐπερέυνα ὁ ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Si ita legas, uideri potest aliquid deesse. Nā qūi tādem hęc duo coniūgi rectè possunt, ὑφηγεῖτο & ποιησάμενος? Romulus certè uerba nostri scriptoris nō est sequutus, quum ita uerteret. Peltati in duas alas diuisi rectà in hostes uadebāt. Ego nō planè nullā rationem animaduertisse uideor hūc locū emaculādi. Nam ita legī debere aio, καὶ ἅμα ὑφηγεῖτο φάλαγγος, καὶ τοὺς πελταγὰς ἑπατέρωθεν ποιησάμενος, ἐπορέυετο ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Id hoc modo arbitror interpretandū: simul Xeno-

phō phalāgi prærat,&cetratis utrinq; dispositis, in hostem pergebat. Ita locus rectè habebit. Nam ne id quidē optimè Romulus, ὑφηγεῖτο φάλαγγος, in acie se frontē cōtulit. Etenim uerbū hoc cū genitiuo significationem aliā habet, ut quū Galenus ait, τὸν μελωνλα ὑφηγεῖσθαι τῶν γυμνασίων Intelligit enim illum, qui gymnasijs sit præfuturus.

304.41. Hoc sequi nos lectionem marginis necesse est, ut legamus nō ὧν ἄνδρες, sed ὦ πλεκτάνης. Nā ὅτι dicendū non erat, si plures appellasset, sed ὅτιεδε. Monere de hoc lectorem, propterea uolui, qđ hoc loco etiā Romulus sit allucinatus, qui ὅτι pro persona tertia cepit, hoc est, p ὅτιετκι. Vertit enim, Etsi Cleander me iniuriā intulisse putat: quū hęc sit sententia, si rectè legas: Etsi, Cleander, me quid iniustè designantem abductum fuisse putas.

ANNOTATIONES IN LIB. VII.
de Cyri expeditione.

308.25. Leue quoddā σφάλμα γραφικὸν hærebat hoc loco, q; tñ in omnes editiones irrepserat. Nā pro ἐπὶ τὸ πέρας ἑκατέροις παρασκευασαμένοις, legendū erat ἐπὶ τὸ πέρας ἑκάτερον. Sic & Romulus legit.

310.23. εἰς νόμους τῶν θρακῶν προσελθόντες, lego προσελθόντες. Nā προσελθὼν εἰς ἀγοράν, εἰς νόμους, rectè dicitur: nō προσελθὼν εἰς ἀγοράν. Illud enim uerbū cū dandi casu construitur, ut προσελθὼν τοῖς λογισταῖς. Demost.

313.16. Pro παρὰ μυδίονῳ legendum παρ' Ἀμαδόκῳ. Sic enim infrà scribitur in ἑλληνικοῖς.

315.8. In omnib. libris editis antehac legitur, σύθης δὲ Σούθης εἶπεν, ὅτι συμφρασύσοιντο αὐτῷ. Ea uerò uerba absurdā sententiā habent. Quid enim? an Seuthes sibimet narrabat, scitum hoc ab exercitu fuisse? Vidit hoc Romulus, eaq; de caussa uidetur nōnihil immutasse uerba. Sic enim interpretatur: Tunc Seuthes sibi illos dixit in belli expeditionibus socios fore. Quòd si hoc Græcè dicas, sic ὄπινόν efferes: σὺθὺς ἦ Σούθης ἔπειν, ὅτι συμφρασύσοιντο αὐτοῖς. Enimuerò ut breuiter dicam, quid mea in cōuersione sequutus sim, tantum pro Σούθης lego Σουθῆ: atq; hęc uerba Xenophōti tribuo. Ita iā plānissima est uerborū sententia. Mox Seuthæ narrat Xenophon, uelle milites ipsi hoc in bello adesse.

316.50. Sequor lectionem marginis. Eā sic cōstruo, ut articulus id quod in scholis subiectum uocāt, demōstret. εἴτε γὰρ πολέμιοι ἡμῖν, καὶ οἱ φίλοι ἡμῖν, ὁρᾶσ. h.e. Et ij qui hoc tempore nobis hostes sunt, & q sunt amici, utriq; Thraces sunt. Itaq; posset fieri, ut uel amicos noctu castra nostra ingressos putaremus hostes esse: uel hostes pro amicis duceremus, quum utrique sint Thraces. Romulus quid uerterit, nō intelligo. Sunt eius hæc uerba: Quod sanè de fide illorum nihil se dubitare dicerent, quanta uerò Thracibus habenda esset, nondùm se scire. Ea sunt profectò (quod dicitur) κατοσοδιὰ νύκτα.

328.24. H. S. sequutus Florentinā editionem hunc locū ita legit, ἤκουῶν τοῦτο μὲν πρῶτον τὸ πιστεύεσθαί σε καὶ τὴν βασιλείαν σοὶ κατεργασαμένῳ τούτων τῶν χρημάτων ὑπὸ σοῦ πιπράσκεται. Atq; hæc uerba sic interpretatur, emendata uersione Romuli: Primum itaq; fides à te his ipsis etiā quibus regnū parasti, pecunijs uenditur. At quę sunt istæ pecuniæ, quibus regnū Seuthes parauerit? nónne Xenophon paullo ante Seuthen ait in magna pecuniæ inopia tantū ea re parasse regnū & militum animos excitasse, quod uerax fore crederetur? Ego (quod pace Henrici dixerim) existimo propius ad Xenophōtis mentē Romulū accessisse, si solā interrogationis notā tollas, quā Romulus addidit. Nā ut explicem quid sentiā, legendū aliter arbitror, quā in Florētina & ipsius editione legatur. Nimirū hoc modo: ἤκουῶν τοῦτο μὲν πρῶτον, τὸ πιστεύεσθαί σε, τὸ καὶ τὴν βασιλείαν σοὶ κατεργασαμένῳ, τούτων τῶν χρημάτων ὑπὸ σοῦ πιπράσκεται. Horū uerborū hic sensus est. Ergo primum hominis fide digni existimatio, quę quidem etiā regnū tibi adquisiuit, abs te hac pecunia (quā scilicet militibus debitā tibi semas) uenditur. Vides, lector, optimè cū superioribus hęc cohærere. Negabat Xenophō, Seuthen quidquā militibus numerasse, & nihilominus illos se ipsi adiunxisse. Cur illud? quia creditum esset, fore ut quæ promisisset re ipsa præstaret. Hanc igitur existimationem hominū de ipso primum eum amissurū ait, si pecuniā militi promissam retineat.

ANNOTATIONES IN LIBRVM
historiarum Græcarum I.

337.34. ὃ λινδυντα καὶ ἡμέραν. Retinui lectionem usitatam. Cęterum in Steph. epitome περὶ πόλεως scribitur χείμεραν, & ab Himera tamquam diuerso oppido dilt inguitur. Citat etiam hunc ipsum locum Ξενοφῶν ἑλληνικῶν πρώτῳ. Στρατεύοντες ἐπὶ Σιμελίαν δισμυριάσι στρατιᾶς, αἱροῦσιν σὺν τρισὶ μυρίοις δίνεω πόλεις ἑλληνίδας, Σελινοῦντα τε καὶ χέμεραν.

338.33. Ἀλλ βὴ εἰς λάμψακον, Bilibaldus uidetur κάτ βη legisse. Vertit enim: descendit lampsacum exercitus. Verum hoc & cum omnium librorum fide, & cum ratione pugnat. Non enim Sesto Lāpsacum descenditur, sed traijcitur: quippe quòd Lampsacus in Abydeno litore sita sit.

340.32. Perluadere mihi non possum hanc lectionem genuinam esse. καὶ ἂς ἡγεμονηρίδας ἔχειν ἐπὶ θράκης, ἐπιβάτας ὢν Μινδάρου. Nam qui potuit Hegesandrides simul & ἐπιβάτης esse, & dux? Nam initio certè primi huius libri narratur, eius ductu Athenienses fusisse uictos. Quamobrem ut quid ipse sentiam, breuiter significem: existimo legendum ἐπιστάτης τῶν Μινδάρου. id est, Mindari militum præfectus. Numquam enim memini legere ἐπιβάτας cùm imperio nauibus præfuisse. Iam hæc uox in hac significatione persæpe ab Xenophonte usurpata est, sicut & ἐπιστατεῖν quum alibi, tum initio n.p. est præesse. Dixi quod ipse sentiam, libenter sententiam meam mutaturus si rationes potiores audiam. Nihil tamen sine codicum ueterum auctoritate immutare uolui.

342.9. Non dubito in his uerbis, λέγοντες ὅτι οἱ μὲν, ὡς πράτιστος ἔη τῶν πολιτῶν, & cetera, post quę longo ex interuallo sequuntur, οἱ δὲ ὅτι τῶν παρόντων. &c. in his ergo uerbis abs quouis perspici posse uel ita legendum esse, λέγοντες οἱμὲν, ὅτι πρᾶτιστος ἔη, expuncta particula ὡς, quod equidem malim: uel λέγοντες οἱ μὲν, ὡς πράτιστος ἔη. Posset alterutrum necessariò Græci sermonis elegantia.

Ibid.24. Prorsus nequit hæc lectio stare, quā Stepha-

phani, Florentina, ceteræ editiones sequuntur: οὐκ ἔφασαν τῶν ὅσων περ αὐτὸς ὄντων καινῶν δεῖσθαι πραγμάτων. Id quum nonnulli animaduertissent, legere maluerunt, τῶν οἱοσπερ αὐτὸς ὄντας. Verum id longius a pristinæ lectionis litteris recedit. Viderint igitur homines eruditi, an non multo cōmodius sanari locus hic possit, si hoc pacto legamus. οὐκ ἔφασαν τὸν αὐτὸν ὅσπερ αὐτὸς ὄντα, καινῶν δεῖσθαι πραγμάτων. Arbitror enim primum ex τὸν factum ab imperito librario fuisse τῶν, quod propter litterarum illarum cognationem fieri procliue fuit. Postea mutatas fuisse uoces sequentes, ut huic numero & casu responderent, præsertim quum eiusdem & casus & numeri plura nomina sequerentur, καινῶν & πραγμάτων.

345.44. Triplex est huius loci lectio. Prima eorum, qui rectè legi existimant in hunc modum. ὑμεῖς δὲ πρὸς ἃ ἐγώ τε φιλοτιμοῦμαι, καὶ ἡ πόλις ἡμῶν, αἰτιᾶσθε. Hanc tuare non posse H. Stephanus ostendit, ad cuius te annotationes remitto. Altera est & Florentinæ editionis, & eius quem dixi, Stephani: ὑμεῖς δὲ πρὸς ἃ ἐγώ τε φιλοτιμοῦμαι, καὶ ἡ πόλις ἡμῶν αἰτιᾶσθε (ἴσως γὰρ αὐτὰ ὥσπερ καὶ ἐγὼ) ξυμβουλεύω τὰ ἄριστα ὑμῖν δοκοῦντα εἶναι περὶ τοῦ ἐμὲ σὺν ἅπλῃ μένειν, ἢ οἴκαδε ἀπιέναι, ἐρωτῶντας τὰ καθεστῶτα σὺν ἅπλῃ. Quamcumque harum malis, tamen aliquid deerit. Priorem si retineas, & ὑμεῖς in ὑμᾶς mutes, ac ἐρῶντας in ἐρῶντα, uerbumque unum addas, talis erit sententia. ὑμᾶς δὲ πρὸς ἃ ἐγὼ τε φιλοτιμοῦμαι, καὶ ἡ πόλις ἡμῶν αἰτιᾶσθε (ἴσως γὰρ αὐτὰ ὥσπερ καὶ ἐγὼ) ξυμβουλεύω (λέγειν) τὰ ἄριστα ὑμῖν δοκοῦντα εἶναι, περὶ τοῦ ἐμὲ σὺν ἅπλῃ μένειν, ἢ οἴκαδε ἀπιέναι, ἐρῶντα τὰ καθεστῶτα σὺν ἅπλῃ. Hanc sententiam uerborum nos in conuersione nostra sequi certo consilio uoluimus. Sin altera tibi probabitur, nihil est quod addas præter idem uerbum λέγειν, uel εἰπεῖν, uel simile, idque in hunc modum. ὑμᾶς δὲ πρὸς ἃ ἐγώτε φιλοτιμοῦμαι, καὶ ἡ πόλις ἡμῶν αἰτιᾶσθε ταῦτα (ἴσως γὰρ αὐτὰ ὥσπερ καὶ ἐγὼ) ξυμβουλεύω λέγειν τὰ ἄριστα ὑμῖν δοκοῦντα εἶναι περὶ τοῦ ἐμὲ σὺν ἅπλῃ μένειν, ἢ οἴκαδε ἀπιέναι, ἐρῶντας τὰ καθεστῶτα σὺν ἅπλῃ. Hoc est, Vos autem hortor, ut in medium proferatis ea, quæ maximè uobis ex usu uidentur, & quæ tum ipsi mirificè cupio, tum patria postulat, (sunt autem illa perinde uobis nota, ac mihi) manendúmne mihi sit hoc, an domum nauigandum: quum qui rerum hoc status sit, coràm uideatis. Hæc habui quæ hoc loco annotarem: neque quidquam uel sine meliorum codicum, uel eruditorum hominum auctoritate mutare in editiōe nostra uolui.

347.16. πυρρήματα παραλαβών, lego παραβαλών. Hoc ut facerem, mouit me locus pag. 355.39. ubi nonnullis in exemplaribus παραβλήματα παραλαβών, sicut & hoc uitiosè legitur in melioribus autem codicibus παραβαλὼν uel παραβάλων.

Ibid.16. Pro ὄντως αὖ ἔχομεν, lego ὄντας αὖ ἔχομεν. Sic enim huius loci sententia postulat: neq; desunt exempla, in quibus ἀνέχειν idem est quod ἐπέχειν. Etiam Hesychius exposuit ἀνέχειν, ἀνεσιν ἔχειν. Facit mecum & H. Stephanus.

351.13. Pro καὶ τοὺς ἀδικοῦντας ἐδίοτας πολάσεσθε, sequutus meliores codices lego, ἐδίοτες.

Ibid.36. Eorumdem auctoritate pro αἰσχρὸν μοι ἔσῃ, reposui: αἰσχρὸν γάρ μοι.

Ibid.34. Pro διπρυμοῦσθαι τῆς ἡμέρας τριῶν ἡμερῶν, lego τριῶν μερῶν. Atq; hoc fieri planè necesse est. Nam qui ceteroqui nominibus sequētibus hæc uerba τριῶν ἡμερῶν respōdebūt? Nō enim dici poterit ἑνὸς μὲν ἡμέρας: ἐτέ, ἑτέρου δὲ, οἱ ᾧ, de quo potest intelligi omnino restituēdū locū ita ut diximus.

Ibid.39. Annotaui coniectūram meam ad marginem. Sunt enim planè contraria; οἱ αἰτιοὶ ἐλευθερωθέντες, καὶ ὃν ἀδικοῦντες ἀπολοῦνται. Quamobrem putaui commodissimè ἀδικοῦντες mutari in ἀδίκως posse: quod si fiat, facillimū est loci sententiam complecti.

Ibid.51. Latere putat hoc loco H. Stephanus graue quoddam, ut ipse uocat hulcus. Ego pace quum ipsius, tum aliorum eruditorum hominum, existimaui unius particulæ adiectione sanari hoc hulcus posse, idque ad hunc modum. πρὸς δ' ἔτι καὶ περὶ θανάτου εἰς αὐθρώπους ἡμαρτηκότες. Sūt autem multa in Xenophonte propè ἀνεπόλυθα. Quamquam heic si ἔσεσθε subintelligas, ut ἡμαρτηκότες ἔσεσθε, uel reperias uerbum ἀναμνήσθητε ἡμαρτηκότες, colligi sensus non incommodus poterit. Iam quod genus hoc loquendi attinet, paullo ante habuimus: ἡμαρτηκότες εἰς θεὸς τε καὶ ὑμεῖς αὐτούς. Enimuero penes doctos homines tā de hac quā alijs coniecturis nostris iudicium esto.

ANNOTATIONES IN LIB. II.
historiarum Græcarum.

354.18. Lego ἡμᾶς ὄντας τῆς Δαρείου ἀδελφῆς, non Δαρειαῖς. Nā aliter hūc appellari quàm Dariū nusquā legere memini. Idē mendū seq. 24. uersū etiā corrigo, ἔλεγον πρὸς Δαρεῖον, nō Δαρειαῖον. Intelligitur enim Darius Cyri P. Atq; hæc de arcessito Cyro historia etiā in libri ἀναβ. à initio cōmemoratur.

Ibid.21. Legendum arbitror, ἢ ἦ κέρη ἐστὶ μακροτερὸν τὸ χωρίς. Nā μακρότερον ἢ χωρὶς quo pacto possit tolerari, non uideo.

357.7. Post παρανομεῖν Bilibaldus inferserat uerba quæ Plutarchus non e Xenophonte, sed Theophrasto se profitetur exscripsisse. Quamobrem ea nullis in exēplaribus Xenophōteis inuēta, uisum est tamquā aliena & spuria obmittere.

366.50. In omnibus editis antehac libris legitur ἀμυφράκτοις. Verùm ego Pollucis, Hesychij, Suidæ, interpretis Aristophanis, aliorū sequutus auctoritatem, scribendum ἀζυφάκτοις non dubito.

369.1. Pro ἐτάχθησαν μεύτοι ἐπ' αὐτοὺς πελτοφόροι τε καὶ ψιλοὶ, &c. lego ἐπ' αὐτοῖς. Facit mecum & Bilibaldus, qui uertit: succedebant his.

Ibid.17. Sequitur lectionem Florētini codicis H. Stephanus, extra quā q; pro ὅτε πο ἐ subsitituit ὅ, τί ποτε, uitgula scilcet interposita, quam tamen in Annotationibus tollendam esse censet, ac rectè quidem. Ceterum alijs in libris locus hic ita legitur: οἱ ἦ θεοὶ ἀδίοτες ὅτι ποτέ, &c. nimirum

addita uoce ἐλθόντε, quæ in editione Florétina desideratur. Iidē nō ἐχ ὄντως κἀληθῶς habēt, (quod in Florentino codice repertum Hericus in textu quidē ipso retinuit, uerū in annotationibus quasi ex ingenio correxit) sed planissimè ἐνὲχ ὅπως κἀληθῶς. Id quod adijcere propterea uolui, ut ostē derem alicubi etiam Germanicas editiones non sine fructu me consuluisse.

Ib. 29. Ridet hoc loco H. Steph. perquàm salsè cuiusdam diuinationē acutā (ut ipse appellat) & ingeniosam: q̄ p ἀξιξόμεθα. q̄d est in editiōe Florétina, legedū ceuerit ἀξιμαχησόμεθα. Nō nego rectius facturū fuisse, si sequutus editione Aldina esset: sed quis in Germanū hominē lepidā illā diuinationē confert, nescio quī fit, ut insolentius aliquanto mihi in nationis nostræ homines inuehi uideatur, quos ipse tam quā ex alto despiciēs, τὸν ἐγκέφαλον οὐ ταῖς πλέυραις ἀλλὰ πεπαχυσμένον φορεῖν ait, ac uerbōes hypocausticas cōficere. Numquā molestè tuli uituperari ab ipso plerosque typographos Germanos: quòd reipsa cōstet, nonnullos nō nisi sui lucri ratiōe habita libros mēdis prope infinitis fœdè deformatos cudisse acrecudisse. Verum enim uerò transiri ad alios etiā non satis æquū esse arbitror. Quod si lepidū illū diuinatorē exagitare uolebat, non ad Germanū aliquē tantum respicere debebat. Sunt enim cōplures aliarū etiā nationū homines, qui in restituēdis locis auctorū deprauatis laborarūt, non omnes eadē uel industria, uel felicitate ingenij. Certè hoc ipsum ἀξιομαχόμεθα (quod p ἐξιξόμεθα ineptè substituitu) profectū ab homine Gallo fuit, Brodęo nimirū Turonēse: quē tñ ego tantū abest ut insectari propterea uelim: ut etiā uerè lubēterq; fatear, multa fuisse ab ipso præclarè nō uno in auctore restituta. Nimirū aliquando bonus dormitat Homerus. Hericus ipse multis in locis Florētinā editionē tantū, alijs non consultis, sequutus est: ubi nos rectius alios legisse animaduertimus, idque perspicere de his annotationibus nostris lector sparsim poterit. Sed de his plus satis.

ANNOTATIONES IN LIB. III.

Græcarum historiarum.

375. 5. Sequor lectionē a me notatā in margine libri. Eamdē & Bilibaldus suis in libris reperat, uti de cōuersione ipsius colligi potest. Cerùm Florentinā si sequaris, quā & H. Stephanus sequutus est, hæc erit sententia: Omnes enim urbes audiebant, hominē Lacedęmoniū imperare.

379. 39. Locū hunc non rectè interpretatus est Bilibaldus, neq; quidquā mutauit editio Stephani, quod ex collatione uersionis nostræ cum ueteri facilè Græcarū literarū studiosi deprehēdēt. Vnū est quod moneā, me sequutū esse lectionē, in qua editi libri omnes consentiūt, una particula dēta, nimirū παθεργομένοις σὺ τῷ παυρώμαλι ὡς αὐλεγόμενα ὄντα, non ὡς, σὺ αὖ λεγόμενα. Plane autem ab hac lectione interpretis ueteris conuersio discrepat. Sunt enim hęc ipsius uerba: Quos tāquam incauea in uallo deprehensos circūdederant. Itaq; suspicari licet, eum αὐλεγόμενα mutasse in μανδρούμενα, quod equidē probare nō possum, nisi mihi libri manu exarati fidē faciant, ita rectè legi. Nec ignoro Brodæum etiā ex ingenio sic locū hūc correxisse, ut uel οὐ αὐθρωπίσκους uel μανδρούμενα legendū censuerit: sed eum sæpius animaduerti conie cturas suas ad uerba interpretum accōmodasse.

381. 12. Pro Ἀταρνέα notaui ad marginē libri legendum esse Ἀτάρνα. Sic enim Stephanus περὶ πόλεων. Certè Ἀταρνέα si uertas, dices Atarnensem. Idem supra quoq; in extremo VII. ἀναβάσεως libro notatum a nobis fuit.

Ib. 43. Quin his in uerbis, ἄλλως τε γὰρ ὑπεφθόνει τῇ στρατιᾷ τῷ τισσαφέρνει, aliqd uitij lateat, dubiū apud me quidē non est. Primū φθονῶ cū patrio & dādi casu construi planè cōstat. Plut. Cæl. ὃ κάτω, φθονῶ σοι τὸ θανάτου. Nam quū alicubi etiā accusandi casum admittit, tū uerò uidetur aliā significationē habere, uidelicet succensendi. Deinde pro στρατιᾷ substituendū uidetur στρατηγίας uocabulū. Præcesserit enim Tissaphernē στρατηγὸν τῶν παίτων designatū fuisse. Quare fuerit fortassis hæc germana lectio: ὑπεφθόνει τῆς στρατηγίας τῷ τισσαφέρνει. Quam quia de manuscriptis libris probare non potui, nihil immutare uolui.

383. 1. Locū hunc ab interprete Bilibaldo rectè uersum nō fuisse, reipsa intelliget, qui eamdē historiā ab Thucydide l bro ξυγγραφῆς ἡ descriptā leget. Ex eodem Thucydidis loco potent colligi, quamobrē in margine notarim pro παραδόντες legendum παραδόντος, quod uitium habent libri omnes, qui sunt ante hac editi.

Ib. 34. Quamobrē heic pro ἐχόμενοι δὲ Πεταλίας, scripserim ἐχόμενοι δ' ἐπὶ Παταλίας: non Stephani tantū, qui scripsit περὶ πόλεων, auctoritate factū est: sed ipsius etiam Xenophontis, qui paullo post, ἐπὶ oppidum hoc ἐπὶ πάλιν appellat.

Ibid. 42. Quin p. ὃ ἐγένε ο αὐτὴ ἡ στρατιὰ ὥσπερ ἐπειστ σμὸς τῇ π λ π νησφ legi debeat αὐτὴ ἡ στρατιὰ τὰ esse manifestū arbitror, ut indicatione pli xiore non egeat In eodē uocabulo etiā supra cōmilitum ab librarijs scriptorib. fuisse monuimus.

384. 53. Corrupta huius loci lectio est haud dubiē in editione Florent. quā H. S. sequutus est. Ego quam ad marginem notaui, quodā in libro repertam minimè reijciendam censui.

385. 2. Qui non animaduertit hunc locum esse mendis deformatum, is uel solam interpretis conuersionem cum Xenophontis uerbis conferat. Inuenier neq; Latina quædam cum Græcis conuenire, & utraq; correctione egere. Nam primùm ridiculum est, ὡς μάλα σοι ψευδομένῳ κατεμήνυσεν, interpretari: Quòd te adulterinum esse indicauit. Deinde pro ἐξελάσας σεισμῷ, quod & manuscripti & editi libri habent, substituitur ab interprete σεισμὸν. Tertiò non dubium est contra Græci sermonis consuetudinem heic poni ὁπότε δ' αὖ, quòd homines elegante doctrina præditos uidere non dubito. Quartò, pugnat cum ipsius Agesilai uerbis, quod leg tur heic ἔφυσε, uel ut alij codices habent, ἔφυσε: reddente hoc ipsum interprete per hæc uerba, post ultimum Agidis cum matre congressum. Nam quī uerè negare poterat Agesilaus, esse Leotychidem Agidis filium: sī cōgressum

gressum esse cum matre huius Agidē ipse fatebatur? De his omnibus difficultatibus ut nos expediamus, indicabo Lectori rationes meas, quibus opem ferri tam deprauato loco posse existimem. Primùm in Agesilao Plutarchi legimus, Agesilaum in hac aduersus Leotychidam cōtentione Neptunum quoq; testem adulterinorum Leotychidę natalium citasse, qui Agidem terræmotu cubiculo eiecisset. ἔφη πὰὶ τὸν ποσειδῶνα καταμαρτυρεῖν τοῦ λεωτυχίδη τὴν νοθείαν, ἐκβαλόντα σεισμῷ τοῦ θαλάμου τὸν Ἀγιν. Hæc uerba cum Xenophonteis conferens, animaduertere uideor, esse de hoc ipso loco descripta: sicut & alia multa de his libris sumta Plutarchus parallelis suis inseruit. Itaq; Plutarchi ope Xenophōtea restituamus, & p ἀλλ' ὁπότε ἴδ' ἂν ὡς μάλα σοι ψευδομένῳ παρεμήνυσεν ἡ, legamus: ἀλλ' ὁποσειδῶν &c. Deinde pro ἐφ' οὗ γάρτοι ἔφυσε substituamus ἔφυγε. Hoc modo fiet ut locū integrum sic rectè lecturi simus. ὅτι οὔντινα παλαίς πατέρα, οὐκ ἔφυ σε εἶναι ἑαυτοῦ. Ἀλλ' ἡ πολὺ μάλλον ἐκείνου εἰδυῖα μήτηρ καὶ νῦν ἔτι φησίν. Ἀλλ' ὁ Ποσειδῶν ὡς μάλα σοι ψευδομένῳ παρεμήνυσεν, ἐκ τοῦ θαλάμου ἐξελάσας σεισμῷ ἐς τὸ φανερὸν τὸν σὸν πατέρα. σωσεμαρτύρησε ταῦτ' αὐτῷ καὶ ὁ ἀληθέστατος λεγόμενος χθόνος εἶναι. ἀφ' οὗ γάρ τοι ἔφυγε, καὶ ἐφάνη οὐ τῷ θαλάμῳ, ἀλλὰ τῷ μανῖ ἐγένε. Vides quot Agesilaus testes aduersus Leotychidam producat. Primum Agidem, qui filium esse negauerat. Secundò, matrem ipsam Leotychidæ. Tertiò Neptunum, qui terræmotu Agidem e cubiculo expulerit. Nam terræmotus ad auctorem Neptunum referri solitos fuisse, uel de εὐρυσίχθονος epithetis & εὐρυσιγαίου intelligitur. Quartò, tempus ipsum. Etenim posteaquam e cubiculo fugerat Agis, totos decem menses abstinuerat ab uxore, atq; interea Leotychides natus fuerat. Has ego rationes sequutus, locū hūc ita sum interpretatus, ut est a me Plutarchi ope emaculatus. Nihil tamē immutare græcis in uerbis uolui, sine codicum manu scriptorū, & doctorū hominū suffragatione.

387. 22. Pro ἐπαγγελαμένου τοῦ Ἀγησιλάου τὴν στρατιὰν, lego τὴν στρατείαν. Non enim exercitū, (quem potius ab suis ipse poscebat) sed operam in expeditione suam policebatur.

Ibid. 38. Inclusit geminis hisce notis ( ) uocula m ὅτι Steph. Non enim ad ea quæ sequuntur, ulla ratione quadrat. Ego tamen corruptam potius, quàm otiosam arbitror. Nimirum pro τὸ substitutū esse ὅτι. Nam quū præcedat, τίνος δεόμενος ἤκοι: rectè subijcitur, τοῦ εἶναι τὰς πόλεις αὐτονόμους, &c.

388. 14. Miror hoc loco sequutū esse H. Stephanum editionem Florentinam, quæ habet: ὅτι μοὶ σοὶ ἔμενε καὶ τὸν ἀγησίλαον ταῦτα, ἐδίλωσεν ὕστερον. Nam quid tamdem est illud ἔμενε? Quod autem nos substituimus ἐλύπει, id exemplarium etiam editorum auctoritate ac consensu moti fecimus: ne dicam id sententiam ipsam huius loci necessariò poscere.

Ibid. 38. Pro καὶ τὰ περὶ αὐτῶν χρήματα, lego περὶ αὐτόν.

Ibid. 51. Editionē Florentinā sequutus H. Stephanus legit, ὡς πολλὴν χάριν αὐτῷ ἴσχειν. Ego codices alios imitari malui, & p ἴσχειν, substituere ἴσχει.

389. 20. Sequutus & uerborum sententiam & prisci interpretis auctoritatem, lego προϊόντες αὐτοῦ οἱ ἵππεῖς, non προϊόντος. Sic enim reperisse ipsum suis in libris, de cōuersione colligere licet.

Ibid. 47. Omnino locus hic mendo non caret. Nam quī tamdem quilibet opulentiorum equitatum dare poterat? Quin & diuersa in editis libris est scriptura. Nam quum omnes habeant, ὅστις παρέχοιτο ἱππικὸν, Henricus Stephanus uerbum illud ita diuisit, ut scriberet παρέχοι τὸ ἱππικὸν: credo quod existimaret παρέχειν tantum hac significatione dici, non παρέχεσθαι. At uerò Xenophon noster multis in locis, itemque ceteri scriptores Græci eodem utrumque significatu cepere. Quamobrem ut quo pacto mēdum hoc tollendum censuerim, aperiam: Plutarchi Agesilaū maxima ex parte de libris hisce descriptum, cum Xenophonte contuli. Eius uerba sunt: τοῖς εὐπόροις προεῖπε, παρασχεῖν ἕκαστον ἵππον αὐθ' ἑαυτοῦ. Itaque ut quamminima mutatio fieret in uerbis Xenophonteis, sic legendum existimaui: ὅστις παρέχοιτο ἵππον καὶ ὅπλα. Credo te candide lector mihi libenter in hoc adsensurum.

291. 40. Fidenter heic notam inserui, qua significarem uerbum πελεύων αὐτὸν desiderari. Adeoque hoc Plutarchi auctoritate feci. Nam is magna ex parte libros hos, (ut dixi) diuinum in parallelorum opus suum transcripsit. Eius sunt uerba. συντάλλω δέχεται παρὰ τῶν οἴκοι τελῶν, πελεύσαν αὐτὸν αἴρειν καὶ τοῦ ναυλωτοῦ. Neminem esse arbitror, qui Plutarchianis in uerbis quasi latere Xenophontea non animaduertat.

ANNOTATIONES IN LIB. IIII.

396. 29. Pro ὄτους reposui κώπας, idemq; deinceps ubique feci. Nam hoc nomen in Agesilao Xenophontis nostri, atque etiam Plutarchiano sic constanter scribi animaduertimus. Ceterùm paullo post aliter etiam numerum expressum in Agesilao nostri uideo: διακοσίους μὲν ἱππέας, inquit, τετρακισχιλίους δὲ πελτοφόρους ἔχων, qui numerus duplo maior est eo, qui heic ponitur. Ego tamen iccirco hunc locū carere uitio arbitror, quòd cum Plutarchi uerbis consentiat.

398. 43. Pro ἀπολήψεως (quæ uox in edita exēplaria uniuersa irrepsit) lego ἀπολείψεως. Nam altera illa deducta παρὰ τὸ ἀπολαμβάνειν contraria loci huius est sententiæ: quippe quę potius retentionē receptionēue, quàm defertionē significet.

400. 24. Omninò sic legendum erit, ut est a me notatum ad marginem: ὥσπερ ἐγκρίνειν εἰς τὸ γάλλων. Nam sic & Demosthenes, εἰς τὴν γερουσίαν ἐγκριθῆναι, & Plutarchus Lycurgo, ἐγκριθεὶς εἰς τοὺς τριακοσίους, dixerunt.

402. 14. Lego προῆσαν διὰ τοῦ πεδίου, non προσῆσαν. Nam uerbum idem mox repetitur, ἐπεὶ δὲ προῆντες οἱ λακεδαιμόνιοι.

403. 1. Reliqui locum hunc ita, ut est, in editione Stephani, nota tamen adiecta, quæ uerbū quoddā deesse significaret. Quòd si Florentinam & quasdam alias editiones sequamur, integer locus erit. Sic enim illæ habēt: οἱ ἱππεῖς ἀθλιώτατοι, ἵνα μὴ διασπασθεῖεν (p quo Stephanus διεσπασθήσαν substituit)

tuit) ἐπιπολάσαν, καίπερ, &c.

Ib. 33. Verba quæ ad marginẽ adieci, quamquam sint ab H. St. obmissa: Bilibaldus tamẽ expressit, & tum in Florẽtinis, tum alijs codicibus reperiuntur.

404. 24. Sequutus & Bilibaldi, & Philelphi auctoritatẽ, qui Agesilaũ Xenophontis est interpretatus, nõ πλαγίως ἔχοντες τοὺς ἵππους lego: sed τοὺς ἱππεῖς, per quos Agesilai nimirum equites intelliguntur. Sic autem utrumq; suis in libris reperisse, de interpretatione existimare licet.

Ib. 37. Magna est scripturæ diuersitas. Nam Bilibaldus ὄρια legit, hoc est, fines. Philelphus in Agesilao montes uertit, quę sunt Græcis ὄρη. Etiá ὄργια reperi. Deniq; apud Aristidẽ περὶ ἀφελοῦς λόγου in extremo legitur ὄρεια. Citat enim hunc locum. Equidem ὄρια retinendum existimaui, quẽadmodum & heic & in Agesilao scriptum reperi.

406. 38. Valde mihi suspectum est hoc loco πολέας, quod Bilibaldus pro nomine proprio singularis numeri cepit. Equidem uel aliter scribendum hoc nomen, si proprium sit, uel τῶν παραστατῶν πολλοὶ legendum arbitrarer: quod tamen sine auctoritate uetustorum codicum nequaquá admittendum censeo. Vicinius esset πολεῖς, quod Homerus & alij pro πολλοὶ usurparunt: sed usque adeò poeticè loquutum fuisse Xenophontem, affirmare non audeo.

409. 11. Exemplaria quædam ἂν ὑποδρᾶν habent, quod haud dubiè mendosum est. Vt autem ὑπόδρᾶν retineamus, particula tamen negans esse superuacanea uideri potest: qua demta uerborũ hæc esset sententia, dubitasse scilicet Lacedemonios, quem potissimũ occiderent. Nam fieri consueuit, ut in magna copia difficilis sit electio.

Ib. 22. Pro νεωσύκων scripsi νεωσύκων, ab omnibus quidẽ in hoc exẽplaribus dissentiẽs: sed Harpocrationis, Hesychij, aliorũ auctoritate fœtus.

410. 41. Planè his in uerbis, καὶ τὸ μὲν πολιτικὸν ἐλυάδε ἀπῆγαγε, particula μὲν tolleda est, quam extra libros ab H. Stephano editos exemplaria prę terea nulla habent. Cererùm ut obiter hoc etiam studiosorum in gratiam addá, de hoc Xenophõtis loco emẽdari uerba Plutarchi in Agesilao debent. Sunt autem hæc, quæ intelligo: αὐτὸς μὲν ἥρα κατὰ γλῶ τὰ μακρὰ τείχη τοῖς δὲ ναυσὶν, ὁ τελευτίας. Ea si cum Xenophonteis conferas, (& descripta esse de hoc loco minimè dubito) animaduertes scribẽdum τὰς δὲ ναῦς ὁ τελευτίας. Sic enim paullo ante Xenophon noster: ὁ μὲν κατὰ γλῶ τὰ τείχη τῶν πολεμίων, ὁ δ' ἦκε κατὰ θάλατταν τὰς ναῦς καὶ τὰ νεώρια ἔρημα. Nimirum dum ab una parte muros Agesilaus inuaderet, interim ab altera Teleutias frater in portum classe uectus Corinthiorum naues cepit. Cetẽrum dissimulare nolui, scripsisse Stephanũ uel (uti magis consentaneũ est & Xylãder noster uir clar. probat) Hermolaũ Byzantium, qui cõmentariũ Stephani breuẽ in epitomen redegit, Piræũ esse λιμένα τῆς Κορινθίας. Iccirco nõ abs re uideri potest, scribendum heic esse περὶ τὸν λιμένα, pro περὶ τὸν λίμνην, p. 412. 1.

413. 15. Neminem nõ uidere arbitror, deesse hoc loco uerbũ οἰόμενοι, uel aliud ei simile, ut integra sit sententia: οἰόμενοι μηδενὰ αὖ ἐπιχεῖσθαι σφίσιν. Idem & Bilibaldus addidit, haud scio an suis in libris repertum.

415. 29. Quædam heic uerba traiecta esse suspicor, hoc quodam modo collocanda: τῶν μὲν τοῦ Ἀπαρνέων πολλοὶ πελτασταὶ ἤλπον βάλλοντες καὶ σφενδονῶντες, καὶ πρὸς τῷ ὄρει σκιλλ. &c.

417. 2. In omnibus libris editis legitur ὑπέφερον τοὺς μύνας. Id nonnulli sic interpretantur, ut mẽses intelligi dicant, quibus mensibus fas non fuerit copias educere. Hoc ut probent, auctoritate Thucydidei Scholiastæ utuntur. Ego uerò Xenophõtem nostrum uocem usurpasse Homericam arbitror, (quod esse ipsi familiare iamdudum apparuit) scripsisseq; adeò, τότε ὑπέφερ ν τὰς μύνας. Est enim apud Homerum hæc uox in libro Vlyssææ XXI, ubi Telemachum poeta sic loquentẽ fecit: ἀλλ' ἄγε μὴ μύνῃσι παρέλπετε. Ea uerba uidetur interpretari uoluisse Hesychius, quum inquit: Μύνησι, προφάσεσι. ἐπιγινώσκειν δὲ τοῦ ν, ἀπὸ τοῦ μύειν τὰ ὄμματα τοὺς προφασιζομένους. Ait μύνας significare prætextus, & tergiuersationes, factamq; uocem a uerbo μύειν, quod ij nictent oculis, qui prætextus quærunt. Nec multo aliter Didymus poetá interpretatur, cuius uerba mutilata corruptaq; libet hoc loco emẽdare. Nam quum in editis libris legatur, μύνησι.) προφάσεσι· · · · · μύσαντα τὰ ὄμματα σπέπεσθαι.) τὸ δὲ δρᾶν· τοῦτο γὰρ λαμὲν προφασίζονται, ἵνα ἐπιμένωσιν: ego sic restitui locum arbitror posse commodè, μύνησι) προφάσεσι, παρὰ τὸ μύσαντας τὰ ὄμματα σπέπεσθαι τί χρὴ δρᾶν. τοῦτο γὰρ λαμὲν &c. Longè tamen magis Eustathij placet enarratio, qui ubi eodem Vlyssęę libro uocabulum ἐπιχεῖλαι interpretatur προφάσεις, addit: ἐπεὶ περ οἱ προφασιζόμενοι ἐπέχεσιν, ὅ ἐστι μέλλουσιν, ἐννοήσαντες τί ἂν ἔπαθεν. ὅθεν διὰ τοῦτο ἐπιμένωσι, καὶ μόνλιν τλιὰ τειχῶν ἐπιχεσίαν μετ' ὀλίγα ἐρεῖ σὺ τῷ ἀλλ' ἄγε, μὴ μύνησι παρέλπετε, ἤγουν προφάσεσιν. ἵνα δὲ μόνη, ὅτι νεῖ τις μονὴ. ἐπὶ γὰρ τοῦ μονὴ, γίνεται ἀολιπῶς μόνη, καλὰ τε συνῳδὴ βαρεῖαν τόνον, καὶ προπλὶν τᾶσ, ὁμοίως τῷ ὄνυμα, ἀσύτερα ἀσσύτεροι. μονῆς γάρ τινος χρεία τοῖς προφασιζομένοις καὶ ἐπιχρσιμὴ τοι πέχσιν. Nimirum uult ἐπιχεῖλαι dici ab ἐπέχω, & significare prętextũ quẽdá, idq; propter ea, q, qui tergiuersantur, sese contineãt, & cogitabundi exspectent, quid sit dicendũ. Quæ causa est, inquit, quam obrem poeta non multo post loco uocis ἐπιχεσίας aliam usurparit, uidelicet μόνλιν, quæ quamdam quasi moram significat, facta Æolico more de μονὴ, accẽtu graui mutato, & ρ paruo subsitutа litera ν, quod itidẽ fit in ὄνομα & ἀσύτερος, ρ quibus Æoles dicũt ὄννυμα & ἀσσύτερος. Nimirum mora quadam ijs est opus, qui tergiuersantur, & adsensum inhibent. Ita igitur & Xenophontis hoc loco uerba sunt intelligenda, ut ὑποφέρειν τὰς μύνας sit uel obtendere causas, nimirum belli differendi gratia, uel uti prætextu, uel morę causas nectere, quemadmodum poeta loquitur. Eustathius certè Alcæũ etiá uerbo μύνεσθαι usum esse in significatiõe tergiuersandi scripsit. Et libro sequente 429. 54. nostri Xenophõtis uerba itidẽ sic corrigo, ut pro μυνῶν scribam μυνῶν, quum ait: γινώσκουσιν ὅτι ἡ τῶν μυνῶν ὑποφορὰ ἀδελφὴ ἐστι σφᾶς ὠφελήσει

λήσει. Idem facio in eiusdem libri pag. 442. 19, διὰ τὸ μηδὲν ἔτι ὠφελῆν αὐτοὺς τῶν μυνῶν τλιὸ ὑποφορᾶν, quo etiam loco τῶν μιλιῶν uulgo legitur.

417. 5. Pro ἐπέρετο αὖτὸν Ἀπόλλω scribendũ arbitror ἐπέρετ' αὖ τὸν Ἀπόλλω, diuisa dictione, quemadmodum ad marginem notaui. Sic & interpretem legisse, colligi de uerbis ipsius potest.

419. 28. Quo pacto rectè scribatur oppidi nomen, cuius heic fit mentio, notaui ad marginem. Feci autem ex Eustathij auctoritate, qui extremo in cõmentario ad librum Vlyssææ III tradit, φερὰς per literá e oppidum esse Thessaliæ, φυρὰς autem per u esse in Laconica, non procul à Messenia & Elide, quod quidem etiam de Homeri uerbis, itemq; Stephani περὶ πόλεων, (quanquam de hoc obscuriusculè) intelligi potest.

420. 25. Et heic & sequentibus paginis ubiq; scripsi Τειρίβαζος, non Τιρίβαζος, partim quòd suprà perpetuo sic appelletur, partim quòd eamdẽ scripturam Plutarchiani codices habeant.

Ib. 46. H. Stephanus hoc loco exemplaris Florentini lectionem sequutus est. καὶ γὰρ ὁ δὲ βασιλέα φρατεύεσθαι δυνατὸν ὄντε ἀβιδηνόσιος ὄντε ὑμῖν. Ego uerò prorsus affirmo deesse, si ita legas, præpositionẽ ἐπὶ, ante βασιλέα: idq; uel ex ipsa loci sententia colligi potest.

421. 44. Notam adieci, qua indicarem uerbum aliquod deesse, uel ἀπίθανον uel aliud simile.

422. 26. His in uerbis, ἔπλευσεν εἰς Κνίδον, ὁ δὲ ἐνδίμος ὅπισθε. ὁ δ' ἦ τελευτίας ἐπλεῖ ἐς τλιὺ ῥόδον, omnino quiddá est, quod non satis elegantiæ Xenophõteæ respondet, quum tam breui interuallo ἦ particula repetitur, ὁ δὲ ἐνδίμος, ὁ δὲ τελευτίας. Nihil tamen sine codicum manuscriptorum auctoritate quidquam mutaui.

423. 3. Pro τὰς ὑπὸ τῇ θρᾴκῃ ἀνήσας πόλεις, lego ἀνήσας, quamquam non ignorem eum, qui Bilibaldi uersionem emendauit in editione H. Stephani, ἀνήσας retulisse ad προσέχειν τὸν νῦν, sanequã duriter & longo exinteruallo. Minimè uerò mouere phrasis hæc quemquam debet. Nam non multo ante eadem usus est Xenophon, quum ait, καὶ σὺ τῇ ἀσίᾳ, ἢ ἐξ ἀχῆς βασιλέως ἐστὶ, καὶ τῆμος, ὁ μεγάλη πόλις, καὶ αἰγιεῖς, καὶ ἄλλα γε χαρία οἰκεῖν δύνανται. hoc est, rempub. suam administrare possunt. Nec alienum est ab hoc loquendi genere, quod Plato ac ceteri dicere consueuerunt, οἰκ πόλεσι καλῶς οἰκήσας.

424. 10. Omnino hæc uerba corrupta sunt, παρεσπάτο τινας τῇ φαρναβάζῳ, καὶ ἐπιστρατοπεδεύσας ταῖς πόλεσιν, ἐπὶ τλιὺ ἄβυδον αὐτεπεξράτευε. Nam qui fieri poterat, ut Anaxibius uicissim Abydo armâ inferret, quum Abydum ipse teneret? Vidit hoc prior interpres, itaq; locum pro deplorato relinquens diuersum quiddam finxit. Nam pro uerbis hisce omnibus, καὶ ἐπιστρατοπεδεύσας ταῖς πόλεσιν, ἐπὶ τλιὺ Ἄβυδον αὐτεπεξράτευε: tantum hæc latina in conuersione posuit. Ex Abydo procedens. Sed hoc ἀλλ' πρὸς ἑπός. Nam id græcè diceretur, ἀπὸ τῆς Ἄβυδου, non ἐπὶ τλιὺ Ἄβυδον. Quòd si maximè ἀπὸ τῆς Ἄβυδου legas, qui tamen uerbum αὐτεπεξράτευε ad ea congruet? Vt igitur tecum, lector, communicem, quam ipse lectionem sequutus locum hunc conuerterim: pauca rem omnem accipe. Non magna mutatione facta sic legendum putaui: παρεσπάτο τινας τῇ φαρναβάζῳ, καὶ ἐπιστρατοπεδεύσας αὐτοῖς πέλεσιν ἐπὶ τλιὺ Ἄβυδον, αὐτεπεξράτευε. Eorum uerborum sententiã in conuersione nostra expressam habes, quam quidem huic loco quadrare, non est cur dubitem.

Ib. 33. Pro ἀπελθόντων substitui ἐπελθὼν, liben ter in hoc Brodæi auctoritatem sequutus.

Ib. 38. Pro τῆς ἄνω lego τλιὺ ἄνω: idq; propterea quod statim sequitur πλιὺ ἐπὶ προποντίδος. Nam Præconesus respectu Sesti erat ἄνω, nimirum in Propontide sita.

IN GRAECARVM HISTORIARVM lib. V. Annotationes.

425. 46. Pro ἀφιγμένους legitur in editis ab H. Stephano & alijs libris ἀμφιγμένους.

428. 13. H. Steph. Florentinam sequutus editionem προσοιμιζόμενος retinuit, quum legendum sit προσομοιζόμενος.

Ib. 27. Omnes editiones habent κατὰ δίνην ἐν ἕα φρογγύλων πλοίων: pro quo neminem hactenus φρογγύλον πλοῖον substituisse, mirari subit.

430. 31. Post ἐπισπεύσοντας deesse αὐτὺς arbitror, ut sit sententia: Qui eos ad properandum excitarent.

Ib. 52. Omnino in his uerbis, οὕτως ἐμπαλὺ τὸν ὕστερον πόλεμον τῆς καθαιρέσεως τῶν ἀθηναίων τεχῶν αὖτῳ πρῶτῃ εἰρλίνη ἐγένετο: in uerbis igitur his articul' ἡ post οὕτως collocatus ferri nõ potest. Nam quis ita loqueretur, οὕτως ἡ αὖτη εἰρλίνη ἐγένετο? Quamobrem non dubito rectè legi pro οὕτως ἥ, coniunctim & ultima litera mutata in cognatam, ὑντιοῖ, quod iccirco magis Xenophonteum existimari debet, quia Atticum est.

433. 53. Pro ἰσχυρὰς reposui ἰσχυρᾶς, sequutus in hoc non modò rationem sententiæ uerborũ, sed etiam librorum quorumdam auctoritatem.

434. 31. Pro στρατιὰν ποιεῖν, restitui στρατέαν. Sic enim Græci loquuntur, Isocrates ad Philippum Macedonẽ: πῶς οὐ χρὴ θαρρεῖν ποιούμενον τλιὺ στρατέαν ταύτλιν; Idem uocabulum non multo post quoq; corruptum emendaui, ubi τλιὺ στρατιὰν ἐπλεύσαν non στρατιὰν scribendum est.

Ib. 33. Locum hũc satis obscurum cum uerbis sequentibus contuli pa. 437. 9. quæ & planè cum his consentiunt, & satis ea perspicuè declarant. Sunt autem hæc: τλιὺ δ' ἐς τοὺς μυρίους ξύνταξιν αὐτοῖτε ἅπαντες συνξέπεμπον, καὶ ἐς τὰς συμμαχίδας πόλεις συντάξαι λείπεσθαι, κελσύοντες ἀκολυθεῖν. Atq; hoc loco (nam id etiam addi necesse est) ut rectè articulus ad ξύνταξιν adijcitur, quo διαζευκτικῶς significaretur eam ξύνταξιν intelligi, cuius esset antea facta mẽtio: ita contrà in his uerbis ἑλόμενοι πέμπειν ἐς τοὺς μυρίους ξύνταγμα ἐς ἑκάστλιν πόλιν, articulus ferri non potest, quem tamen H. Stephanus adiecit. Scripsit enim, πέμπειν τὸ ἐς τοὺς μυρίους σύνταγμα, in quo quidem a reliquis editionibus dissentit.

435. 14. Vti deinceps ubique Xenophonteis in libris λεοντιάδης reperitur, ita Plutarchiani perpetuò λεωτιάδης habent.

Ib.24. Pro *καὶ τοίνυν μὲν* scripsisse Xenophontem arbitror *καίτοι νῦν μὲν*. Sequitur enim aliud futurum, si status iste rerum mutaretur.

436.9. Non lego *εἰργμένον ἤδοντο οἱ ἐν τῇ καδμείᾳ*, sed extrita uoce *οἱ*, *εἰργμένον ἐν τῇ καδμείᾳ*. Nam *ἤδοντο* non ad illos pertinet, qui erant in arce: sed ad eos quos statim subijcit ab Androclidæ Ismeniæq; partibus stetisse.

437.24. Strabo, Stephanus, Plutarchus nũc *ἐλίμναν* nunc *ἐλιμίαν* uocant, quæ Ptolemæo dicitur *ἕλυμα*. Nomen ipsum oppidi est infra Apolloniam siti.

439.4. Omninò heic ante *τῷ καιρῷ* uel *ἔξω* uel *πέρα*, uel quid aliud deest, id quod indicare notis adiectis uolebam.

Ib.9. Pro *τεταραγμούσι τῇ φάλαγγι* lego *τεταραγμούν*, sequutus etiam interpretis priotis lectionem, qui turbatam phalangem uertit.

Ib.32. Arbitror non *μετ' αὐτοῦ δὲ*, *ὥσπερ Ἀγησιλάῳ ἐς τὴν Ἀσίαν*, legendum esse, sed *ὥσπερ Ἀγησιλάου*: facilè quouis animaduertẽte, repetendã esse prępositionem, *ὥσπερ μετ' Ἀγησιλάου*.

Ib.35. Trophimos Xenophõ quos uocet hoc loco, equidem nescire me fateor, libẽter ab alijs hoc percepturus, qui rem melius intelligunt.

Ib.44. Rursus heic nobis illud occurrit, quòd sæpenumero antehac deprauatum fuisse significauimus, *χρήματα ἐς τὴν στρατιὰν ἔδοσαν*, pro *ἐς τὴν στρατείαν*: quemadmodum & interpres legit. Non enim uertit, in exercitum, sed in usum belli.

440.31. Malo cũ alijs legere *ἐνέβαλέ τε ἐς τὴν χώραν, καὶ ταχὺ*, &c. quàm cum H. Stephano ad *τε* etiam *καὶ* adijcere.

441.1. Arbitror elegantius legi posse, *καὶ τοῦνομα ἢ προσβαλὼν εἶλε καταπράττει*. Sæpè autem animaduerti hactenus huiusmodi uocum in antiquis scriptoribus traiectiones, à librariorum oscitantia profectas.

443.44. Legendum existimo, *ἐπεμψαν δὲ ἱππέας οἱ κατελθόντες παρὸς τοῖς ὁρίοις ἀθλωσίων ἐπὶ τοὺς ἄνω τῶν στρατηγῶν*. Nam inter ceteros duces Athenensium fuisse duos, qui Thebanos exsules in recuperanda patria iuuerint: paullo post Xenophon narrat, addens etiam propterea multatos fuisse. Quæ deinde sequuntur, omnino mutila sunt, quemadmodum quiuis animaduertere potest, & H. Stephanus monuit.

444.48. Habent libri omnes editi, *τὴν διὰ Κράσιος*, quum legendum sit *Κρέουσιος*. Erat enim Creusis oppidum Bœotiæ, uersus Megarensium ditionẽ situm, auctore Stephano, cuius etiam supra Xenophon noster in *Ἑλληνικοῖς* meminit.

445.23. Sola H. Stephani editio habet *εἰ μηδένες ἄλλοι οἱ αὐτοὶ πολεμήσειν* quum legendum sit *ἢ αὐτοί*.

446.49. Sequutus sum lectionem usitatam. Interpres autem non *ὑστέρου*, sed *τῇ ὑστεραίᾳ* legisse uidetur. Vertit enim, postridie.

447.8. Pro *ταῦτα ποιησόμεν Ἀγησιλάῳ*, lego *ταυτὰ* sicut & interpretem legisse, uerba ipsius declarant. Præterea notã interrogationis adieci. Nam *ὃν ἄρα* uim interrogandi habet. Atq; id eò luben tius feci, quòd hoc modo si legas, cũ Plutarchianis Xenophontea consentiant. Scripsit enim Plutarchus Etymoclem hunc amicum Agesilai mentem eius indicasse. Si ergo amicus erat, non conueniebat eum à regis sententia dissidere.

Ib.35. H. Stephanus Florentinam editionem sequutus legit *ὅτι ἐδόκει αὖ, ὅ τῇ πόλει δοκοίη*, *αὐτεπεῖν* quum multò rectius alijs in libris editis legatur *αὐτείπασεν*, quod nobis sequẽdum arbitrabamur.

46. Pro *ἕως στρατιὰ ἔλθη* notaui ad marginẽ legẽdum esse *στρατεία*, id quod fieri necessarium est. Quod autem sequitur statim *στρατιᾶς ὅσης ἔξω*, minimè mutandum arbitror, quamquam non ignorem Bilibaldum hoc etiam loco *στρατείας* legisse.

448.49. Locus hic tantum non pro deplorato relictus est ab H. Stephano, & ceteris. Nam quid tandem significaret *πρὸς τὴν ποιήσασθαι*, uoce alia nulla addita? Ego mutatiõe perexigua facta restitui eum commodè posse existimaui, si *ἐκπρὸς τὴν* fieret *προπὴν ποιήσασθαι*, quod iam dicendi genus Thucydidi, Herodoto, Plutarcho, ceteris usitatiss. est. Neq; nouum putari debet, *π* & *τ* literas inter se commutatas esse: itemq; pro una *ω* litera duas *στ* irrepsisse. Nam in tali literarum similitudine plurimùm librarios scriptores impegisse, res ipsa docet, & norunt ij, qui libros aliquando manu exaratos diligenter tractarunt.

449.25. Rursus alios codices potius, quàm Florentinos ac Stephani sequor, & *ταυτὰ γιγνώσκων*, non *ταῦτα* lego.

Ib.49 Verbum *ἐπισιμώσας* interpres uertit ita, ut haud dubiè legisse aliter uideatur. Nam *ἐπισιμᾶν* pro signũ dare, nusquam memini legere. Quę caussa fuit, cur nõnulli scriberẽt *ἐπισημώσας*, quod originem ab *ἐπισημοῶ* ducere debebat, uerbo scilicet minimè græco. Brodæus in *ἐπισημάσας* commutauit, quòd esset ab *ἐπισημάω*, uerbo ne illo quidem græco. nam ab *ἐπισημαίνω* quidem certè deduci hoc non potest. Ego breuiter ut indicem, Lector, quid sentiã: arbitror scripsisse Xenophõtem *ἀποσιμώσας*, quo uerbo & Thucydides usus est ad naues translato, significatione auertendi in altum, quemadmodum ex Pausania notauit Eustathius. Hesychius *μεταβάλλειν* interpretatur, ideoq; uerti: Auersa acie ad urbem pergebat. Ita nimirum intelligendũ esse locum hunc, Xenophon ipse mox declarat. Nam quod heic ait, *ἀποσιμώσας*: id paulo post dixit *ἀπαγαγὼν ἀπὸ τῶν πολεμίων*. Iudicium penes doctos homines esto.

450.16. Notã apposui, qua significarẽ aliquid deesse. Nam sequi necessariò quiddam debet, quod de usu particulæ *τέ* animaduerti potest: nisi si qs fortè dicat, eã hoc loco superuacaneã esse.

451.29. Heic etiam pro *ἐπὶ Κράσιος* substituimus *ἐπὶ Κρεύσιος*, de caussis quas paullo antè commemorabamus.

Ib.43. Vel sequi nos hoc loco necesse est aliarum editionum, præter Florentinam & H. Stephani lectionem ad marginem à nobis annotatam: uel deinde pro *ἀ δυνατὸν ἔσοιτο* legendum *ἀ δυνατὸν ἴσεσθαι*. Vtram lector eruditus malit, ipsius iudicio permitto.

452.15. Haud

452. 15. Haud scio, an nõn rectius lecturi simus *σὺν ἀλυσίᾳ*, quàm *σὺν αἰλυσίᾳ*. Stephani quidem certè Epitome *ἀλύσειαν* Acarnaniæ oppidum fecit, nisi quis eam quoq; corruptam putat.

459.21. Mallem *ἐπεὶ σημῆναι ἐν* quàm *σημῆναι*, ut ad Iphicratem referatur.

460.44. Notat Epitome Stephani in uoce *Θυρέα*, esse Acarnaniæ oppidum *Θυρίου*, quod perscribatur, & ab eo fieri *Θυριεὺς*: quæ sanè caussa me permouit, ut heic etiam *Θυριεῦσι* pro *Θυρεῦσι* restituerem.

463.23. Post *πειράσθαι* notat H. Stephanus deesse uerbum *βούλοιτο*, quod sanè ita esse statuo, ac in conuersione sequutus sum.

Ibid.27. Primùm heic abundare mihi videtur *δὲ* particula in his verbis: *ἐνθυλλοῦ ὅτι δὲ τῶν συμμάχων τινὲς ὀυκ ἀρέσκε πράττεσιν ὑμῖν*, *ἢ ὑμῖν ἀρέσκει*. Dein de suspecta mihi est *ἢ* particula ante *ὑμῖν* colloca ta nõ satis aptè. Quòd si libri manuscripti adsentirẽtur, arbitrarer ita legi posse: *ἐνθυλλοῦ ὅτι τῶν συμμάχων τινὲς ὀυκ ἀρέσκε πράττεσιν ὑμῖν, ὀυδ' ὑμῖν ἀρέσκει*. Nihil tamẽ sine illorũ auctoritate mutare volui.

Ibid.48. Pro *ἀποτύχοσι* suis in libris vetus interpres reperit *ἐπιτύχοσι*, quod eo magis probo, quia verbum hoc *ἐπιτυχεῖν* respondere videtur illi alteri *νικᾶν*, quo in exemplo de athletis priore Xenophon noster vsus est.

466.39. Qui sint *οἱ πρὸς δημοσίαν*, facilius indicari potest, quàm ostendi quæ vox subintelligatur. Nam Xenophon in libro de Lacedæmoniorum Republ. mentionem horum faciẽs: sunt (inquit) illi, quicunq; eodem cum similibus contubernio utuntur, ut uates, medici, tibicines, prẽfecti exercitus, & qui suapte sponte militãt. Hæc tamen verba quum diligenter considero, præsertim quòd ait *ὅσοι σύσσιτοί τῶν ὁμοίων*: in eam venio sententiam, vt existimem subaudiri *συσσιτίῳ*, quod quidem A. Turnebum quoq; statuisse, virum in literis cum paucis omnino conferendum, monuit nos doctissimus vir G. Canterus meus, in libro nouarum lectionum II. Vnum addo, videri mihi *δημοσίαν συσσιτίῳ* aliam esse ab ea, in qua rex cum polemarchis versabatur, adeoq; proximã à regia, destinatam ijs, quicumq; belli tempore publico aliquo munere fungerentur. Potest hoc ex illo, quem dixi, Xenophontis libro colligi: ac si quidem id obseruetur, locum nõ habebit Canteri nostri obiectio de cœnaculo publico, quo rex domi vtebatur.

Ibidem pro *οἱ μὲν ἵπποι* lego cum interprete veteri *ἱππεῖς*. Vertit enim is non equos, sed equites.

474.38. Non potest hoc loco rectè legi *σὺν αὐλοῖς δόμενοι*, quum verbum illud ne Græcum quidem sit. Quamobrẽ arbitror equidem vel *συσσιδόμενοι*, vel aliud simile substituendũ. Bilibaldũ certè aliter legisse vel ex eo patet, q. enumerãdi verbo id, quod suis in codicibus repererat, expressérit.

476.2. Pro *ἐς γαυλόχῳ* non dubito restituendum *γαιάοχῳ*. Nam Neptuni cognomento *γαιάοχος* meminit Pausanias, & notum est idem epitheton ex Homero poetisq; cæteris.

14. In his verbis *καὶ τὸ μὲν μὴ πρὸς τὴν πόλιν προσβαλεῖν ἂν ἔτι αὐτοὺς, ἢ δι' τι ἐδόκει θαρραλεώτερον ἔναι*, arbitror expungendam esse negantem particulam post *μὲν* collocatam: vt ea sit sententia, quam nos expressimus.

477.45. Malè omnibus in libris hactenus editis legitur, *ἐάν ποτε δυνατοὶ γένωνται*, quum legendum sit *ἐάν ποτ' ἀδύνατοι*. Nam propterea quid nobis cõparamus, vt amissis aliquando viribus aliquid nobis restet præsidij.

ANNOTATONES IN LIBRVM *historiarum Græcarum* VII.

482.23. Haud scio quid hoc loco sibi velit verbum *ἐδέετο*, neq; qua ratione cum cæteris cohæreat. Fortasse legendum *ἐπιτο*, quod tametsi sequutus sim in cõuersione, recipere tamen in contextum sine auctoritate certa nolui.

485.29. Pro *τῆς τε νίκης τὸ μέγεθος* legendũ erit *τῆσδε*, vnica dictiõe: vel desit aliquid necesse est.

487.33. Malo sequi aliorum librorum auctoritatem, qui *διατηροῦντων αὐτὸ* habent, quàm Florentinæ & H. Stephani editionis. Nam refertur *αὐτὸ* ad Epaminondam.

489.28. Pro *οὐ δὲ τούτῳ* legó *οὐ δὴ τούτῳ*.

490.2. Puto legendum *οἱ μὲν τοὺς ἐπὶ τὸ τέλος*, sicut paullo post etiã loquitur, *οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ταχῶν*.

493.39. Interpretẽ legisse suspicor *τί δ' ἔσται ἡ πόλις*, non *τί δ' ἔσεται*: q. sanè mihi quoq; arrisit.

504.9. Arbitror rectius legi *μηδὲν πλέον μαχέσθαι τῶν ὀλίγων πολλοὶ ὄντες*: quàm *μηδὲν πλείονες*, id quod etiam acutum lectorẽ cernere nõ dubito.

506.2. Omnibus in editis hactenus libris *ἐπὶ καίρου* legitur, quomodo Bilibaldus etiã vertit, nimirũ opportunè. Verũ scribendũ est *ἐπὶ λιέρου*.

Ibid.45. Verbum *συννενοημότες* prorsus huic loco non quadrat. Ego vt aliqua esset sententia, sic verti quasi *συννενημυπότες* scriptũ fuisset. Quod tamen Græcum in contextum recipere non ausus fui, sine libri manu scripti auctoritate.

ANNOTATIONES IN *Agesilaum*.

518.24. Pro *ἀναφεῖς* non dubito legendum *χαφεῖς*, sicut etiam in margine notaui. Nam vt heic coniunguntur *συντεῖς καὶ χαφεῖς*: ita supra in *Ἑλλησποίοις* scripsit *οἱ συντοῦμοι καὶ οἱ ζωχάφοι*, quod postremum nullam adfinitatem cum *ἀναφεῖς* habet.

Ibid.51. Suprà in *ἑλλιπὲς* legitur rectius *σὺν ὑς ἐς τὸν σαφῆ*. quæ præpositio mihi quidem obmitti non posse videtur.

519.1. Pro *ἐσπερμούνς καθ' ἁρπαγὴν* legimus in *ἑλλιὺ ἐσπαρμούνς*, quod est omnino melius.

10. Rectius heic legitur, *ἓν δὲ τῶν ὁπλιτῶν*, quã in *ἑλλιπὲς ἓν δὲ τῶν ἱππέων*. Rursus heic malè, *ἐπέλσυσε τινὰς ἀφ' ἵππης ὀϊῆν*, &c. rectius istic, *ἐπέλσυσε τὸς δέπα ἀφ' ἵππης*.

49. Lego *πολλοῖς ἀγαθοῖς* extrita particula *καὶ*, quod quidem etiam suprà occurrit.

520.4. Omnino rectius legit interpres vetus *σὺν τῷ ἐφορεύῳ*, quàm si vel *φορεῖ* scribas, vt H. Stephanus fecit, vel *φορέῳ*, vt alij. Nãhoc nomine significari curiã Ephororũ (quos heic per *τὸς πάντε* notauit Xenophon) patet ex Plutarcho & alijs.

521.16. Scribo *τότ' ἄλλο στράτευμα*, nó *τὸ δ' ἄλλο*,

quod etiam suprà nobis occurrit.

25. Aristides in libello *περὶ ἀφελοῦς λόγου*, *ἅπαντα μὲν καλὰ, ἅπαντα δὲ φοινικᾶ* legit, non *φοινικᾶ*, eiusque dicendi generis rationem indicat.

31. Rursum lego *πολλὰ ἀγαθά*, non *πολλὰ κἀγαθά*.

522.54. Quod heic legitur *κατὰ τὰ γονᾶ* rectius esse arbitror, quã quod suprà in *ἅπλων. κατὰ τέγεαν*. Non multo pòst, pro *ὑακίνθινα* lego *ὑακίνθια*.

523.8. Negat H. Stephanus se locũ hũc potuisse corrigere, uerum si Germanicas editiones cõsuluisset, scriptum reperisset nõ *τοῖς λοιμνθίοις ἐγίγνοντο*, sed *συνεγίγνοντο*.

27. H. Stephanus legit *ἕως τοὺς λακεδαιμονίους φυγόντας λοιμνθίων*, &c. quasdam editiones sequutus: quum legendum sit *τοὺς διὰ λακαδαιμονίους φυγόντας*.

524.24. Rectius in alijs exemplaribus legitur *ἐν Ἀσσῳ* (de qua ciuitate Stephani epitomẽ cõsule) quam in H. Stephani editione *ἐν νάσῳ*.

37. Non cohærẽt hæc, *μαύσωλος ἀπέπεμψαν αὐτὸν οἰκαδε, πρόποτε λὸν τὸν μεγαλοπρεπῆ*. Quamobrẽ videndũ, sit'ne legendũ *ἀπέπεμψεν αὐτὸν οἰκαδε, πρὸ πολλοῦ δὲ μεγαλοπρεπῆ*: an verò aliud mẽdũ lateat.

528.26. Hęc uerba, *ὥσπερ αὖ σωφρονέστατον ἢ σωφρονεστάτη, σωφρονεστάτη σωφρονέστατον*, Aristides sic collocasse Xenophontẽ tradit, *ὥσπερ αὖ ἢ σωφρονεστάτη σωφρονέστατον*, eiusq; rei rationẽ adfert in libello *περὶ ἀφελοῦς λόγου*.

533.39. Locus hic quum mutilus sit Græcis in libris, ita cõuersus à me est, uti verba Græca ferè sonant. Ceterum ut hoc addam, legisse mihi Philelphus videtur, *ἐκεῖνος γοῦν ὃν ἀπεῖπε μεγάλων διὰ μικρῶν ἐφιέμενος ἀρετῶν, ἕως τὸ σῶμα φέρειν ἠδύνατο τῶν τῆς ψυχῆς αὐτῇ ῥωμῶν*.

ANNOTATIONES IN LACEDÆMONIORUM REMPUBL.

537.9. Quum Philelphi Versionem cõsidero, legisse is mihi uidetur non *πλείστους μὲν πόνους αὐτοῖς ὑπέβαλε*, sed *πλείστοις μὲν πόνοις αὐτοὺς ὑπέβαλε*. Nõ tamen nescius sum, defendi etiã alterũ illud posse.

541.42. In his uerbis, *ὅτι ὅπως οἱ βουλόμενοι ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἀρετῆς, οὐχ ἱκανοί εἰσι τὰς πατρίδας αὔξειν*, vel negatiua particula ante *βουλόμενοι* deest, (quod ferè mihi persuadeo, & sensus efficitur non ineptus, quem in conuersione expressi, respondentem verbis Græcis huiusmodi, *ὅτι οὐ βουλόμενοι ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἀρετῆς*, &c.) vel aliud mendum lateat, necesse est.

542.20. Pro *τὰς στρατιὰς* lego *τὰς στρατείας*, in quo etiam interpretem Philelphum mecum facere ipsius conuersio satis indicat.

545.20. Pro *ἄρχονται* legit Philelphus *ἔρχονται*: uerùm non satis bene.

ANNOTATIONES IN ATHENIENSIUM REMPUBL.

547.29. Videtur Castalio reperisse ante *ἐνίοις τῶν αὐθρώπων*, uerbum *ἐνεστι*: quẽ sanè nos sequuti sumus, quamquam accuratius inspecto loco putaremus potius aliud quid desiderari.

550.23. Potius Castalionis lectionem probo, quàm emendationem H. Stephani. Videtur autẽ Castalio sic legisse, *ὃ μὲν αὖ ἢ πρότερον, ἔξεστιν ἀποβῆναι· ὃ δὲ ὕστερον, τούτοις τῆς γῆς ἄλλα παραπλοῦσαι*. Ego tamen indicare malui locum esse mutilum, quàm sine codicum manu scriptorum auctoritate aliquid in contextum recipere.

35. Pro *ἠθροῖσθαι* non dubito legendum *ἠθροίσθη*.

551.44. Hæc uerba *ἢν δὲ μὴ ἐμμένωσι τοῖς συνθήκαις, ἢ ὑφ' ὅτῳ ἀδικεῖν ὀνόματα ἀπὸ τῶν ὀλίγων οἳ συνέθεντο*, sunt omnino corrupta, sententiã tamẽ expressi eorũ, quæ ab Xenophõte scripta fuisse suspicior.

553.1. Pro *διαπράττεσθαι*, quod omnibus est in exemplaribus, restituo *διαπράττεσθαι*.

ANNOTATIONES IN PRIMVM memorabilium librum.

569.5. Puto verba hæc esse traiecta, & *τὸ σῶμα* esse collocandum ante *ἑαυτοῦ*: & quæ sequũtur, *ὃ πάντων μάλιστα φιλεῖ*, esse includendum parẽthesis notis.

570.42. Lego non *οἵνοις*, sed *οἵνοι σὺν οἰνῶσι*, de quo dicendi genere supra nostris in Annotationibus quædam indicauimus.

574.13. Lego *δι' ἀφροσύνην τινὰ οἵαν σὺ τάχιστος ἔχειν*, nimirum particulã *ὡς* ante *οἵαν*, ejecta tanquã suppositicia, uel saltem commutata in *ὅτως*.

IN LIB. MEMORABILIVM II.

581.20. Pro *ἀλλ' ἵνα τις μοι δοκῇ μέσην τούτων ὁδὸν*, quemadmodum in editis libris omnibus legitur, non dubito restituere, *ἀλλ' ἑναί τις μοι δοκεῖ μέσην τούτων ὁδός*.

591.33. Hæc verba, *καὶ ἀποδῶται τῷ σύροντος* non est dubium esse corrupta, sicut & H. Stephanus notauit. Quum autem ille sibi placere non dicat, ut pro ijs restituatur, *ἀποδῶται τῷ σύροντι*, quod ad Bessarionis versionem aliquo modo cõueniret: cogitare cœpi, an non propius ad lectionem priorem accederet, *ἀποδῶται τῷ σύροντος*, id quod ad pretium referretur. Certè quum aliud non occurreret hoc ipsum bona cum lectoris uenia sequi in conuersione volui.

IN LIB. MEMORABILIVM III.

605.40. Sequutus sum Bessarionem in conuersione. Videtur autem is legisse, *τί δὲ, τὸ προστάττειν ἑπάστοις ἐπιτήδεια πράττειν*: quæ sanè lectio nó potest non cęteris, meo iudicio, anteferri.

606.22. Bessario ante *χρῆσθαι* uidetur in suis libris reperisse *αὐθρώποις*, quod quum animaduerterem tantum nõ necessariò requiri: notas adieci, quæ deesse aliquid indicarent.

612. 35. Lectionem Florentinam sequutus est H. Stephanus, quum aliarum editionum multo sit cõmodior, hoc modo: *καὶ σέγε διδάξω, ἔφη, ἔραμαι, ὅτι ὅτε τὸς φρονιμωτάτους αἰδόμενος, ὅτε τὸς ἰσχυροτάτους φοβούμενος, οὐ τοῖς ἀφρονεστάτοις τε καὶ ἀσθενεστάτοις αἰσχυνῆ λέγειν*. Ac H. quidem Stephanus loci sententiã minimè mihi videtur adsequutus, tametsi Bessarionis versionem emendare conatus sit. Nec probare possum eiusdem correctionem, qua locum hunc emendare voluit.

615.18. Arbitror ita scripsisse Xenophontem, vt notaui ad marginem libri, adeoq; Bessario idem sequutus est.

622.11. Ineptissimè hoc loco tum Bessario tũ Brodæus et alij proprium nomen ex *ἀπόμενος* finxerunt. Meam interpretationem doctos viros probaturos confido.

IN LIB. MEMORABILIVM IV.

625.8. Pro *ὅτε πράττειν οἴεται*, lego *σὺτε πράττειν*: idque sequor etiam in versione.

632.30. Notaui ad marginem pro *φυτσύειν* etiã legi *φύειν*, idq; rectius puto, quàm illud alterum.

IN LIB. DE ADMINISTR. DOmestica.

Esse hunc vltimum Memorabilium librum vel ex eo colligi potest, quòd sit *ἀνέφαλος*. Est enim omnino initium eius tale, quale secundi, tertij, quarti memorabilium.

652.17. Ioachimus Camerarius V.C. non dubitanter legẽdum ait: *νῦν δ' ἐγώ σοι συνοίσομαι ἐπὶ μὲν λαμπρῶν θεάν λιὰ πάνυ πρῳΐ ἀνιστάμενος, καὶ πάνυ μακρὰν ὁδὸν βαδίξοντι, καὶ ἐμὲ ἀναπείθοντι*, &c.

654.29. Legit Camerarius, *ἐφορᾷς αὐτὸς, αὐτὸς καὶ δοκιμάξει*: quod omnino probandum videtur.

657.27. Equidẽ hæc verba, *διώκοντας ἰόντες εἰς τὰς τῶν ἀποπωλούντων λαμβάνειν*, minimè corrupta esse iudico: adeoq; *ἀποπωλούντων* vel in *ἀποφερισπόντων*, vel aliud quiddam non mutandum: quod pace Ioachimi, viri haud dubiè in omni doctrina liberali principis, dicere mihi liceat. Nam vt ante Xenophon dixerat *τῶν ὄργων στρέφεσθαι*, ita nũc ait *τῶν ὄργων ἀποπωλύειν*. Quod autem ad *εἰς τὰς*, non additur vocabulum *χώρας*: familiare Xenophonti nostro est. Quamquam etiam in primo *αὐξήσεως* plena est oratio, *οὐ τῇ φιλίᾳ χώρᾳ*: quod quidem ipsum iccirco libuit annotare, quia negat Aristides simplici orationis generi (cuius ipse quasi typum quemdã de Xenophonte nostro exprimere voluit) conuenire, vt ad *διὰ τῆς φιλίας* addatur *χώρας*.

Ibid. 36. pro *ταῦτα δεῖ μηχανᾶσθαι*, lego *ταυτὰ*.

660.38. H. Stephani & Florentini libri habent *συνσύχετο αὐτῷ ταῦτα*: pro quo legunt alij *αὐτὰ ταῦτα*.

661. 47. Pro *καὶ τοῦ ὀργασομένου τὰ τῶν γεγνῶν ὄργανα δεόμενά ἐστι*, Videtur legendum *ἀ τῶν γεγνῶν*, &c.

662.39. Hęc verba, *καὶ ὁ θεὸς ἔφυσεν ἐπάτορον μᾶλλον δεῖν λιώσασθαι*, sunt omnino corrupta. Sententiã ego sequutus sum eam, quę consentanea toti loco videtur.

664.29. Sequitur H. Stephanus lectionem librorum editorũ Florentiæ, haud dubiè vitiosam. Quis enim ex his verbis sensus elici possit? *πῶς γὰρ ἂν πορσυθείησαν ἔχοντες ὅτως ἐπικώλυσιν ἀλλήλους*. Mihi potius placent heic editiones cæteræ, quæ hoc modo locum expressum habẽt: *πῶς γὰρ ἂν πορσυθείσαν, ἐὰν ἔχοντες ὅτως ἐπικωλύσωσιν ἀλλήλους*. Atque hæc verba sum interpretatus.

Ibid. 47. Legendũ cum Ioachimo, *δεῖ οἱ ὕπιθεν*.

665.5. Probo lectionem Ioachimi, *ὦ γιώαι, ἵνα τἄμον*.

681.54. Pro *τὸ λεινὸν* haud dubie legendum erit *τὸ λεόμενον*, sicut & paulo antè loquutus est, *ὅπως τὸ λεόμενον λόψουσι*.

682.16. Neque *πρὸς τὸν πόλιν*, neq; *πρὸς τὸν πόλιν* probare possum. Ioachimi verò coniecturam de *πρὸς τοὔμπαλιν* cur non probem, caussa nulla est.

Ibid. 48. H. Stephanus solus legit *ἐλάττονα διαπαλαίειν*, contra omnia exemplaria cętera, quæ *διαλύειν* habent: & (nisi fallor) etiam contra sententiam auctoris.

616.42. Pro *καὶ συντεταγμένοις* lego *συντεταγμένως γεωργοῦσιν*.

689.6. Lego quam minima facta mutatione, *τὸ ἐθελοντῶν εὐχεῖν. σαφῶς δὲ δίδοται τοῖς ἀληθ.* &c. Certè *φ* littera similitudinem habet cum *γ* aliquam. H. Stephanus nimis multa mutare videtur.

IN CONVIVIVM.

689. 18. Apud Aristidem post *αὐδρῶν* omittitur vocabulum *ὄργα*: neq; dubium est superuacaneũ esse. Cur enim retineatur, quũ sequatur *τὰ πραττόμενα*? Hęc caussa fuit, quamobrem illud notis hisce [*] inclusserim. Plutarchus certè in Agesilao locum hunc citans, & ad Xenophontea quasi alludens, eaq; detorquens aliò, subijcit: *ἔστε δὲ ἠπάτηκεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἄξιον καταγνῶναι, καὶ θεᾶσθαι τῶν ἀγαθῶν ἃ πρὸς τὰς τύχας πράττουσι*. Non dicit *τῶν ἀγαθῶν ἔργα*, sed *τῶν ἀγαθῶν ἃ πράττουσι*: sicut Xenophon *τὰ μετὰ σπουδῆς πραττόμενα*.

Ibid. 37. Idem Aristides legit non *ἐνηνεμωθαρμένοις τὰς ψυχὰς*, sed *ἐνηνεμωθαρμένοις*.

690.14. Pro *φέρονται* habet Aristides *φαίνονται*, qđ longè aptius est.

691.31. Legit idẽ non, *γυμνῆτες μόνον τί καὶ προσδέονται*: sed *μόνον μὲν ὑ προσδέονται*. Quam lectionem germanam esse, Verba etiam sequentia declarãt. *αὗται γὰρ τούτου ἕξουσι*. Non egent vnguento. nam ipsæ per se vnguentum redolent.

Ibid. 49. Videtur pro *ἐβούλετο* legendum *βούλοιτο*.

Ibid. vers. vlt. Lego *μαθητὸν*, sicut præcessit *διδαντόν*.

695.10. Non legi debet hoc loco, *ἦ οὐ καὶ σὺ ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἔξεις λέγειν*: quemadmodum & Florentini & ab H. Stephano editi libri habẽt: sed potius vt alij, *ἦ οὐ καὶ σὺ, ὁ Σωκράτης ἔφη, ἔξεις*, &c.

696.39. Locus hic sumptus est ex libro Iliadis, qui *ψ* inscribitur. Cæterùm variata est scriptura nonnihil, atq; inter alia notandum in libris Homericis reperiri *ἐὺ πλέκτῳ σὺν δίφρῳ*, pro quo heic scriptum est, *ἐὺξέστῳ ἐπὶ δίφρου*.

Ibid. 48. Occurrit heic quiddam cõtrarium illi, quod paullo ante notabamus. Legendum enim: *Νὴ δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες*. H. autem Stephanus cũ Florẽtinis legit, *Νὴ δί', ἔφη ὁ Σωκράτης*. Iidem quum paullo post habent: *μὰ δία μῶς, ἔφη, ὦ σώκρατες*, legendum contrà: *μὰ δία μῶς ἔφη ὁ Σωκράτης*.

702.40. Pro *ἀρίστους ποιεῖν* repono *ἀρίστους*. Loquitur enim *περὶ τοῦ ἀρέσκειν*.

IN HIERONEM.

716.19. Omnino deest verbum aliquod. Esse autem illud *τυγχάνωσιν*, vt H. Stephanus notat, facilè mihi persuadeo:

Ibid. 32. H. Stephanus, quum legendum ait, *ὅσα μὲν ἔχουσι χαλεπὰ οἱ συνόντες πόλεσι*, pro *ὅσα μὲν ἔχει χαλεπὰ σὺν ταῖς πόλεσι*, dicit ille quidem aliquid: sed facilius restitui locum arbitror posse, si tantũ articulus addatur, hoc modo: *ὅσα μὲν ἔχει χαλεπὰ ὁ σὺν ταῖς πόλεσι*.

716. 36. Pro *οἱ πολέμιοι* lego *οἱ πόλεμοι*, sicut & Erasmus legit.

Ibid. 49. pro *τὸ πολὺ νικᾶν*, restituendũ *τὸ πόλιν*.

Ibid. 52. Pro ὃν ἄξει ὅλην τὴν πόλιν lego cum Cantero noſtro ὃν ἄξια.

722.47. Adſentior H. Stephano, qui deeſſe putat μᾶλλον, ſicut idem proximo verſu ſequitur.

724.52. Pro σὺ τῇ στρατιᾷ legit Eraſmus στρατείᾳ.

IN LIB. DE VECTIGAL.

733.20. Pro ἕκον σὺ δημοσιᾷ lego ἕκον δημοσίᾳ.

IN LIB. DE VENATIONE.

771.32. Quidam libri habẽt καὶ ἐυποδες, καὶ ἐυχειρες, καὶ ἐυτειχες. Atq; ita legendũ, etiam verba ſequentia declarant.

774.2. Pro ἐπίσφρηοι lego ἐπίσφρηγοι.

Ibid. 49. Lego ἐπιτεταμενους pro ἐπιτετραμμένους, idq; refero ad μηρους. Nõnullis in libris reperi, ἑξωθεν μὲν ἐπιτεταμένης. Quæ lectio non aſpernanda videtur, & intelligenda verba de muſculis leporinis.

775.18. Pro οἱ ἰδόντες lege οἱ δρᾶντες.

Ibid. 38. αὐτὸς δὲ lego, pro αὐτοὶ δέ.

Atq; heic finem harum Annotationum facere viſum eſt. Nã pleraq; alijs in locis deprauata, lector à nobis ad margines notata reperiet: cui placere ſtudium laboremq; noſtrum, hac præſertim ætate noſtra ſuſceptum, opto. Quòd ſi viſum ita fuerit æterno Deo, fortaſſe Xenophontem noſtrũ aliquando maiore iudicio perpoliemus. Vale Lector, ac Vigilijs noſtris fruere.

INDICATIO LOCORVM ALIquot emendatorum ab H. Stephano, quorum in marginibus conuerſionis noſtræ paſſim mentio fit.

32.35. Pro εἰ σὺ ἑλίων ἐχοιμι, legit H. Stephanus cum Budæo εἰ οἰσύλων ἐχοιμι, hoc eſt, ſi vimina vel ſalices haberem, de quibus ſcilicet crates fiebant, ut eſt apud Lucianum, qui γέρρα quædam οἰσύϊνα vocat, & ſcuta quoq;, ſicut eſt apud Thucydidem.

301.25. Vertimus ita, ut H. Stephanus rectè cenſuit legẽdum, hoc videlicet modo: πῶς μὲν γὰρ ὁ δυσδιάβατον τὸ χωρίον, εἰ μὴ νικήσομεν τοὺς ἱππέας; πῶς δ' ἂ διεληλύθαμεν ὄρη, (ſcilicet ὄ δυσδιάβατα) ὧν πολλὰ καὶ τοσάδε ἐφίπουται:

316.40. Reſtituit ex Euſtathio συγκατεδάσατο, quod eſt à συγκαταδάζομαι, id eſt, συμμερίζω. nã καταδάζω ſeu δάζομαι eſt μερίζω.

345.33. Poſt ὁ γινωσκόντων deeſſe putat καὶ ὡς, uel potius καὶ ὅτι, ut ſit, καὶ ὅτι νενδιωσόμενον.

361.46. Putat Henricus poſt τριχιλίους deeſſe uel καταλέξασθαι uel quid ſimile quod ſanè cõſentaneum verò videtur.

392.18. Pro νομίζοντές τε putat legendum σὺμμίζοντε.

427.21. Deeſſe putat infinitiuum πέσθεσθαι, vel alium, qui cum ἄδελον iungatur.

Quæ autem cetero qui præclarè ſuis in Annotationibus præter hæc idem H. Stephanus emendauit ac reſtituit, paſſim nos ad Græci contextus margines adiecimus.

ERRATA INTER EXCVDENDVM COMMISSA
lector ſic emendabit.

Pag. 28. verſ. 20. pro Vterẽtur lege, vtãtur. 29.5. lege, plurimũ in rationibus, quibus. 43.9. lege, mihi factu videbatur. 42.47. lege, conſimilia nunc inſtitueris. 64.43. lege, noctu equos ſoluere. 71.34. lege, ignauiſſimi pugnare nobiſcum velint? Heic quidam: Cur igitur non quam celerrimè, inquit, eos perſequimur, quum tanta, &c. 72.21. lege, ipſi eoſdem ſeruandi. 80.43. lege, Nimirum non idem eſt. 84.26. pro hac illuceſcente, lege, die illuceſcente. Ibid. 51. lege, habeto, quæ te deducat. Poſt. 91.33. lege, regis Abradatæ vxor. 93.46. lege, ſcio vos non pecunijs. 97.35. lege, plura quàm alij putarent. 104.17. lege, ad læuam quadrati agminis ſui. 111.42. lege, militibus oportet, neq;. Ibid. 54. lege, & vt explicati. 112.1. lege, quidem illi noſtram. 116.37. lege, reprehendendi me hoc quidem tempore facito. 142.3. lege, qui vndique dimicabant. 152.18. lege, Gobryas ad Cyrũ quũ acceſſ. 161.48. lege, homines, ſi verecundi ſint, quàm ſi inuerecundi. 168. 43. pro ſanguinei, lege, caryccini coloris. 186.20. lege, magis metuat lædere, ſi fratrẽ. 189.39. lege, Vbi ſpecimẽ edẽdo gloriã cõſequi. 191.20. dele ἱππέων. 214.26. dele ἱππέων. 218.1. lege, itinere: eadem ne. ib. 13. pro quatridui, lege, tridui. 219.52. lege, faciebat, quarũ ipſe partẽ. 220.53. pro proſequutus, lege. perſequutus. 237.11. Pro dederent, lege, delerent. 241.7. pro peditũ, lege, peditatũ. 281.8. pro vt tanta, lege, ut ſi tanta. 274.49. prodeſectoribus, lege, deſertoribus. 344.43. pro ceperunt, lege, cepit. 348.35. pro vicerũt, lege, vicit. ib. 52. lege, quũ vectoribus edixiſſet, vt taciti. 389.34. lege, feriebant haſtas. 393.51. pro ſupererat, lege, ſuperat. 396.52. pro, potentia præditum: lege, prædito. 480.28. lege, vicina ſunt, caq. vniuerſa. 482.27. lege, erat, ac de ſtratis. 483.44. lege, auxiliaribus. 485.40. lege, ſuperiores cuadere. 490.50. lege, oppidani contrà, vſq;. 491.17. lege, circumcurſitarent. 503.37. lege, ſi quare opus eſſet, eam. 504.26. lege, videtur, à numine conceſſæ. 573.17. lege, in pangendis Epicis carminibus. 636.31. lege, iniuſtus eſt. Cur non? Igitur qui legibus conſentanea facit, eſt iuſtus. At verò qui eſt à legibus, &c. Ibidem in Græco lege, ὁ μὲν ἄρα νόμιμος, δίκαιος ἦν. ὁ δ' ἄνομος ἄδικος. καὶ ὁ πλέων, &c. 662.35. lege, approbat, marẽ. 696.29. lege, poematis ſuis omnes res humanas. 709.19. in græco pro ψυχικὰ lege ψυχικὴ, 710.14. pro putaret, lege, putat. Ibid. 15. pro atq; etiam, lege, Verumetiã. 715.18. lege, hoc tanquam ab amante. 767.22. pro hominum omnium, lege, horum omnium. Ibid. 12 & 31. pro Aſcleprios, lege, Aeſculapius. 787.40. lege, forſitan non eleganter vtor, (nam hæc non adfecto) ſed recta cupio dicere præcepta, quibus ad virtutem educati, &c.

INDEX

Index in Xenoph.

INDEX HISTORIARVM ALIARVM'QVE RERVM MEMORABILIum, quæ in hiſce Xenophontis libris extant.

A

Abradatas Suſorum rex. pag. 91. verſ. 32
abradatas immiſſo in Aegyptios curru interfectus. 140,47
abradatas mortuus lugetur, eiq; honorificè parentatur 146,28
abradatæ curruum artificium 124,16
abradatæ vxor Panthea: vide, Panthea.
Abrocomas Cyri hoſtis 198,45
abſinthio refertiſſimi quidam Arabiæ campi 201,39
Abydeni orationi Dercyllidæ acquieſcunt 418,47
abydeni Lacedæmonios eijcere recuſant iubente Pharnabazo 419,12
abydenorum ager à Pharnabazo vaſtatur 419,16
Abydus vrbs è regione Seſti, ſpatio tantum octo ſtadiorũ ab ea diſtans 418,52
abydum in Lacedæmoniorum amicitia continet Dercyllidas 418,23
Acarnanes Athenienſibus auxiliantur 402,43
acarnanes Athenienſibus iuncti Achæos inuadunt 414,37
acarnanes pacem cum Achæis, ſocietatem cum Lacedæmonijs pepigere 416,42
acarnanes Achæis amicos efficit Ageſilaus 523,21
acarnanes ab Achæis vincuntur 523,15
acarnanes Ageſilao ſocij 523,21
acarnanum cum Ageſilao pugna 415,40
achæi Ageſilai opera Acarnanes vincunt 523,15
Achæi ab Acarnanibus, Athenienſibus, & Bœotijs obſidentur 414,37
achæorum legatorum cum Lacedæmonijs expoſtulatio 414,42
achæis Acarnanes, Aetoli, Argiui amici facti 523,21
achaici Pythiæ montes 521,7
Achilles Chironis diſcipulus 767,16
Acrorij 384,26.402,23.
actio in ingratum vbi detur 4,5
Actis nomen canis 778,41
Acumenus medicus 622,13
adeps delphinorum olei loco 277,9
Adimantus Leucorophidæ filius 343,2
adimantus apud hoſtes gratiam inuenit 357,1
Admonitio nulla fortes viros reddit, ſed exercitatio 67,35
Adoleſcentes, quorum opera magiſtratus Perſarum vtitur 4,34
adoleſcentum principes apud Perſas qui 3,36
adoleſcentum domi manentium exercitia 5,19
adoleſcentibus ad quæ vtatur magiſtratus Perſarum 5,28
adoleſcentibus maxima animorũ elatio ingenita 537,6
cum adoleſcentibus colloqui interdicitur Socrati 566,31
adoleſcentia quando incipiat Perſis 4,29
adoleſcentia, maximã curam requirit 4,33
adoleſcentia quando finiatur 5,32
adoleſcentiæ legitima obire 6,14
adoratur ab omnibus Cyrus 170,8
Aduenæ Athenis interficiuntur 362,13
Adulari nulli hominum ſtipendij cauſa, res dulciſſima 427,51
adulteri amicitiæ vxorũ erga maritos corruptores ſunt 717,18
adulteri pœna 580,19
adulteri cur interficiantur deprehenſi 56,17
adulteros occidendi impunitas 717,17
adulterinum argentum 669,10
¶ æchme nomen canis 778,41
Aedium cum phalange comparatio 133,15
Actæ filius 283,36
Aeginetæ muro cinguntur 425,38
Aegos flumen 355,31
ægrotis medicamina præbet Cyrus 167,47
de ægrotis cura in bello habenda 128,38
ægrotorum cura 279,20
ægyptij à Cyro ſubacti 2,24
ægyptij Cyro ſe dedunt 142,24
ægyptij duos reges creant 525,3
ægyptiorum exercitus quomodo inſtructus 132,25
ægyptiorum cum Perſis conflictus 141,4
ægyptiorum fortitudo in pugna 141,1
ægyptiorum rex à ſuis deſeritur 525,1
ægyptum Cyrus ſubiugat 183,44
Aelyzia vrbs 452,18
æneas Stymphalius Arcadum imperator 492,46
æneas Stymphalius tyrannidem Euphronis euertit 492,46
æneas Stymphalius, dum hoſtem vult cõſeruare, per eum perditur 265,16
æneas Chironis diſcipulus 767,16
æneas paternis maternisq; dijs vna cum patre conſeruatis, pietatis gloriam tulit 768,19
Aeneſias ephorus Laced. 360,34
Aenianenſes 193,39
Aenianenſium ſaltatio 289,50
Aequalitas apud Perſas 10,32
æreorum vaſorum copia 249,2
Aeſchines vnus ex triginta in oligarchia Athen. 359,52
æſchylus Phliaſius 703,14
ætas puerilis: vide, Puerilis ætas.
ætas quæ maximam curam requirat 4,33
ætati cuiq; apud Perſas ſui principes præfecti 3,32
ætates hominis quatuor 3,23
ætatum initia & fines apud Perſas:
Pueritiæ ab ipſa natiuitate ad annũ XVI uel XVII 4,27
Pubertatis, vel adoleſcentiæ, ab anno pueritiæ poſtremo, in X annos proximos 4,30 & 5,33
Virilis, à XXVI vel XXVII vſq; ad LI, aut LII 5,35
Senectutis ab anno LI aut LII vſq; ad finem vitæ 5,48
æther nomen canis 778,41
Actoli Achæis amici 523,21
ætoli Ageſilao ſocij 523,21
Actolia, olim erat Calydon 414,34
ætolos Achæis ſocios efficit Ageſilaus 523,21
¶ Agamemnon Dianæ ſacrificauit 486,2
agamemnon populorum paſtor cur dictus ab Homero 602,44
agamemnonis exemplo in Aulidæ ſacrificat Ageſilaus 387,27
agas ſecundum quod potes 571,21
agaſias Stymphalius 234,17
agaſiæ liberum dictum 304,14
Agathrius 420,9
Agathonis poetæ amator Pauſanias 709,34
Ageſilaus Archidani F. 515,36
ageſilaus priùs, quàm imperio potiretur, dignus regno habitus 515,32
ageſilaus præfertur Leotychidæ in regni contentione 515,37
ageſilaus regnum iuuenis conſequutus eſt 515,46
ageſilaus copias parat in Perſas 515,51
ageſilaus quantis copijs receperit traiectionem in Aſiam 515,51
ageſilaus copijs acceptis in Aſiam traijcit 516,12
Ageſilaus quare in Aſia cum rege Perſarum potius, quàm in Græcia belligerari maluerit 516&7
ageſilaus Ionibus, Aeolenſibus, Helleſpontijs, Epheſum mittere ſecum militaturos iubet 516,48
ageſilaus ab equitatu parũ inſtructus 516,51
ageſilaus Phrygiam petit 517,5
ageſilaus Phrygiæ oppida occupat 517,6
ageſilaus in Phrygia magnam pecuniarum vim capit. 517,8
ageſilaus ſuos vt locupletarit 517,12
ageſilaus equitatum, & quomodo, comparat 517,52
ageſilaus equitatum ſuum quomodo inſtituerit 518,7
ageſilaus Epheſum copias vniuerſas cogit 518,9

Index in Xenoph.

Agesilaus Persas nudos vendit: & quare 518,32
agesilaus Cariam inuadit 518,46
agesilaus Sardes exercitum ducit 519,25
agesilaus decumam Delphici Dei C talentis auget 519,38
agesilaus dux Græcorum & multorum barbarorum 519,48
agesilaus, maxima euertendi imperij Asiatici concepta spe, patriæ se reuocanti auscultat 519,50 &c.
agesilaus in medio fortunæ cursu in patriã reuocatur 520,3
agesilaus qua via in patriam rediens, iter fecerit, & quanta celeritate 520,25
agesilaus copias vt ducere solitus sit 520,34
agesilaus ad Boeotorum fines perficiscitur 521,9
agesilaus laudatur fortitudinis nomine 522,9
agesilaus Piræum capit. 522,12
agesilaus victoria potitur à Thebanis 522,20
agesilaus vulneratur 522,21
agesilaus vulneratus ad phalangem defertur 522,21
agesilaus osculum à Megabate oblatum respuit 527,12
agesilaus numinis memor, etiam accepto vulnere, liberè hostes, quò velint, à Fano recedere permittit 522,25
agesilaus domi maluit legitimè imperare, ac imperium legitimum pati: quum in Asia omnium esse maximus 522,46
agesilaus domum discedit à pugna Coronẽsi 522,46
agesilaus expeditionem cõtra Argiuos suscipit 522,49
agesilaus Poeanem vnà cum alijs Apollini absoluit 523,3
agesilaus Piræum copias ducit 523,4
agesilaus cum Achæis Acarnanes adoritur & vincit 523,15
agesilaus domum recedit Peloponnesi portis patefactis & Piræo Corinthiorum capto 523,15
agesilaus auctor, ne Lacedæmoniorum aduersarijs pax concedatur, nisi Corinthij & Thebas vt eos exules reducerẽt coegisset, qui ob Lacedæmonios in exilium electi fuerant 523,22
agesilaus aduersus Thebas expeditionẽ quare susceperit 523,33
agesilaus Thebas iterum petit 523,37
agesilaus Boeotiæ partes populatur 523,39
agesilaus prælio ad Leuctra commisso vt se gesserit 524,7
agesilaus legationes obiuit: &, quas iam senex 524,23
agesilaus & ab amicis & ab inimicis pecunias accipiebat 524,35
agesilaus Aegyptum petit LXXX annos natus 524,40
agesilaus à rege Aegyptiorũ deceptus 524,51
agesilaus Aegyptiorum regem alterum victum prælio capit, alterum in regno cõfirmat 525,11
agesilaus Aegypto excedens in patriam renauigat 525,14
agesilaus in Caria rerum venalium forum parari denuntiat 516,47
agesilaus dona à Tithrausta oblata respuit 526,31
agesilaus otij impatiens, laboris amans 527,1
agesilaus Megabaten Spithridatæ F. amat 527,6
agesilaus iter vt facere sit solitus 528,23
agesilaus aduersus Tissaphernem expeditionem suscipit 387,26
agesilaus rex claudus 385,12
agesilaus detrectat bellum 444,18
agesilaus mortem Agesipolis ægre tulit 441,11
agesilaus iratus à Mantinẽnsibus discedit 471,20
agesilaus Acarnanum pecora & mancipia prædatur 415,26
agesilaus epistolã à rege sibi missam ne accipere quidem voluit 530,4
agesilaus noluit statuam sibi erigi 532,53
agesilai genus & patria 515,12
agesilai generis nobilitas quanta 515,12
agesilai laus à Maioribus, seu familia, & patria 515,12
Rebus gestis extra patriam ead. 43 in patria 520,24 in Aegypto 524,40
Virtutibus 525,21
Iis, quæ mortem sunt consecuta 531,54
Præclarè dictis & virtutibus, additis rursus aliquibus mortem cõsequutis 532,16
agesilai familia inter alias patriæ suæ ornatissima 515,19
agesilai res gestæ in Asia 516,517,518,519 & 520
agesilai prudentia in consultando contra hostes 516,8
agesilai & Tissaphernis mutuum sacramẽtum super indutijs 526,17
agesilai in indutijs seruandis hosti periuro constantia 516,27
agesilai magnanimitas 516,41
agesilai strategema contra Tissaphernem 517,3
agesilai laus ab imperatorio munere 517,9
agesilai amicitiam multi quare expetierint 517,26
agesilai humanitas erga captiuos 406,11. 517,33
agesilai cum Persis conflictus 519,10
ad Agesilaum plurimæ nationes deficiunt 519,45
agesilai auctoritas in componendis dissidijs 520,9
agesilai res gestæ feliciter in patria 520, 521,522,523.
agesilai discessum ex Asia quãtopere doluerint Græci in Asia degentes 520,17
agesilai studium in succurrendo patriæ 520,29
agesilaum Thessaliam ingressum quinam populi insecuti sint 520,30
agesilai & Thessalorum conflictus 520,40
agesilai laudes quædam 521,17
agesilai tropæum inter Nartheciũ et Prantem 521,3
agesilai exercitus instructissimus 521,24
agesilai conflictus cum Thebanis 521,46
agesilai tropæum iuxta Coroneam 522,4
agesilai strategema in Piræo capiẽdo 523,8
agesilai tropæum de Acarnanibus 523,20
agesilai aduersus Phliuntẽ expeditio. 523,28
agesilai fortunæ mutatio 523,42
agesilai res gestæ infeliciter domi neutiquã ipsius ductu euenêre 523,42
agesilai amici & hospites Tegeæ interempti 523,45
agesilai hostes 523,46
agesilai prudens cõsilium in educendis, aut non educendis ciuibus 524,8
agesilai prudentia in altero Aegyptiorum rege iuuando 525,5
agesilai religiosa pietas 525,23
agesilai & Pharnabazi colloquium 525,43
agesilai iusticia in re pecuniaria 525,53 &c.
agesilai liberalitas erga matris suæ propinquos 526,28
agesilai temperantia 526,35 &c.
agesilai continentia in Venereis 527,3
agesilai fortitudo 527,39
agesilai tropæa quæ putanda 527,50
agesilai sapientia 528,3
agesilai erga Græciam vniuersam amor 529,8
agesilai morum amabilitas 529,42
agesilai animi magnificentia in spernendis Persarum regis litteris priuatim ad se missis 529,54 &c.
agesilai & Teleutiæ felicitas 410,35
agesilai frugalitas 530,27
agesilai domus 530,29
agesilai supellex domestica 530,32
agesilai ad Persarum regem comparatio 530,42
agesilai cũ Persarũ rege antitheſis 530,42
agesilai virtutum synopsis 532,14
agesilai sententiosa dicta 532,17 &c.
agesilai nomina varia à diuersis ipsi data 533,32
agesilai monumenta 533,52
agesilai sepultura 533,52
agesilaus etiam post mortem patriæ vtilis 539,42

agesilao Spithridates se suaq; committit 525,31
agesilao Acarnanes, Aetoli, Argiui socij redditi 523,21
cum agesilao militat Cotys 525,35
agesilaum vena malleoli abruptã morti tradidit 451,7
agesilaus Phrygiam populatur 396,19
agesilaus portionem duplicem in conuiuijs datam, cum amicis communicabat 526,39
agesilaus Reipublicæ gracia nihil vnquam recusauit, sed ad omnia paratum se præbuit 524,14
agesilaus cum fratre Leotychide de regno disceptat 384,47
agesilaus Piræum copias ducit 411,7
agesilaus quo nomine gloriari sit solitus 531,52
agesilaus creatur rex 385.18
Agesipolis tutor Aristodemus 401,32
agesipolis deorum iussu indutias argiuorũ soluit 417,12
agesipolis instaurat bellum Olynthiacum 439,32
agesipolis febre laborat 441,7
agesipolis moritur ibid.
Agesistratus 360,37
Agis dux 383,22
agis à Neptuno cubiculo ab vxore expulsus 385,4
agis repellitur 337,3
agis exercitum dimittit 384,17
agidis facultates Agesilao, ciuitatis iudicio, addictæ 526,27
agidis mors 384,44
agidis sepultura ibid.
agide mortuo, contendunt de regno Agesilaus & Leotychidas 515,35
Aglaitadas ordinum ductor 38,19
Agmen instruitur instar literæ gamma 137,12
agmen quadratum cur minus commodum hostr sequente 243,41
agri neglecti emendi 686,49
Agricola otiosus inutilis 24,51
agricolis pax datur in bello 109,41
agricola bonus gaudet opus suum ab omnibus cerni 678,11
agricultura aliarum artium parens ac nutrix 657,3
agricultura gratias refert 656,27
agriculturæ doctrina 656,40
agriculturæ incommoda & quomodo hæc auertenda 656,50
Agrigentini fame domantur 345,4
agrigentum vrbs ad deditionem fame compulsa ibid.
¶ Alce nomen canis 778,36
Alcetas Lacedæmonius 450,38
alcibiades Socratis auditor 563,29
alcibiades, Trasibulus & Conõ eliguntur duces 341,47
alcibiades Mindarum superat, classemque eius diripit 335,11
alcibiades captus à Tissapherne, noctu aufugit 334,17
alcibiades elapsus Clazomenas noctu venit 334,23
alcibiades summo applausu excipitur ab athenienſib. 342,49
alcibiades à quibus corruptus 565,13
alcibiadis cum Pericle congressus 567,26
Alcimenes 408,1
aleæ templum 475,27
aleæ lusores ad inopiam rediguntur 463,53.
Alexander imperauit Thessalis interfecto à se Polyphrone 470,6
alexandri Iasonis F. tyrannis 470,11
alexandri Iasonis F. mors 470,12
Alexippidas ephorus 360,41
alimenta Spartanorum 538,19
Alphæi fauces 459,46
Alten præterfluens Cladaus amnis, in Alphæum delabitur 500,20
Alypetus quidam Polemarchus 450,5
¶ Amant omnes seipsos 673,44
amari quantum bonum 717,24
amari à subditis quomodo princeps posit 26,25
amicus pro amico interdum præstat quæ ipsemet pro se non præstiterit 591,2
amicus verus in amici calamitate constans est 418,32
amicus verus ac bonus omnium possessionũ præstantissima 597,19
amicus nec vi, nec fraude comparatur 592,35
amicus bonus quomodo examinandus 591,39
amicus maximum bonum 590,25
amicum nolentem efficere difficile 592,38
amicus vice est manuum, oculorum, auriũ, pedum 590,54
amici qui sub nomine fallit, turpissimus 323,50
amici diuites thesauri loco nobis sunt 166,54
amici qui maximè complectendi 532,30
amici inter opes connumerandi 648,6
amicis fucurrere, pulcherrimum est 20,29
amicis, quam facultatibus spoliari, grauius detrimentum 532,50
amicorum possessionem egregiam ornamẽtum censuit Cyrus 211,51
amicorum copia, sceptrum est regum 185, 49
amicorum Cyri copia 212,27
amicorum æstimationes 591,21
amicorum natura studiosus Pheraulas 173,32
amicos conciliandi ratio 593,8
amicos vtiles qui inutiles sunt acquirere nõ possunt 593,16
amicitia simulata, aut dissimulata, in bello quid posit 101,10
amicitiæ vera descriptio 717,9
amicitiæ firmissimæ quæ 717,29
ad amicitiam qui nam apti non sint 594,22
partim ad amicitiam naturaliter homines propendent, partim ad inimicitiam 593,43
amigdalini liquaminis vsus pro oleo 257,33
amor honestus à turpi quantum differat 707,48
amor animorum longe præstantior quam corporum, & est insatiabilis 707,19
amor apum in suum ducem vehemens 94,24
amor res est spontanea, seu vltronea 92 28
amor sophista iniustus 123,2
amor quæ facere cogat 92,44
amorem illicitum metus et lex inhibere posſunt 92,32
ad amorem inducendum sunt qui valere putent quædam veneficia 592,42
in amorem sui pellexisse ciuitatem incantacionibus quibusdam fertur Pericles 593,2
ab amore pudico qui afflati sunt, oculis amabilioribus ac voce mitiori vtuntur 690,5
ab amore dij quoq; superati esse feruntur 122,24
ab amore multa passi homines, etiam prudentissimi 122,25
qui amore rerum venerearum tenentur, rebus curandis præficiendi non sunt 674,10
amores puerorum Lycurgus nõ permisit, quales in alijs multis ciuitatib. leges permittunt 536,39
Amphiaraus Chironis discipulus 767,12
amphiaraus expeditione aduersus Thebas suscepta, maximam laudem adeptus 767,39
Amphidoli populi 383,37 402,28
amphoræ ne importarentur in symposia, olim apud Persas lege cautum erat 189,16
amussis quid 531,47
amyclæ 530,34
amyclæi popu 412,53
amyntas Macedonum rex 437,22
¶ Anaphastus, locus Atticæ 733,25
anaxagoras Solem esse lapidem ignitum dixit 644,12
anaxagoræ insania 644,2
anaxibius nauarchus 290,43

Index

anaxibius Abydum missus 424,10
anaxibij perfidia 306,37
anaxibius dolo milites circumuenire conatur 307,4.
anaxibius Græcos Byzantij vendi iubet 309,51
anaxibius in ineunda Pharnabazi gracia elusus 310,50
anaxibius solum se hostibus obijcit pro suorum salute 425,9
Anaxicrates proditor 340,37
Anaxilaus proditor 340,37
Anaximander 695,6
Andramias Medus 104,11
Andrij ab Athenienſib. in fugam vertuntur 343,6
Andromachus Eleenſium præfectus mortem ſibi conſcit 498,19
Anetius vnus è triginta tyrannis 359,51
anima hominis naturæ diuinæ participat 634,16
animalia omnia ad pugnandum naturâ armata 42,46
animalia pro hominbus gignũtur et creantur 633,11
animæ immortalitas 136,44
animæ effigies non eſt imitabilis 616,2
animam neq; præſentẽ neq; abſentem cerni 186,53
animus homini à Deo immiſſus 574,47
animus bonus & malus 123,3
Animi magnitudine vt vtendum 533,22
animi robur in fortib. viris ſenectutis expertes eſſe,& ſi corpus ſeneſcat 533,37
animi diuinitas maximè in ſomno apparet 186,54
animi morbi ſæpe à corporis mala valetudine oriuntur 621,46
animoſa Xenophontis oratio 301,1
animum parare vt ſit à pecunijs, voluptatibus,metu inexpugnabilis, pulcherrimum 530,39
Anippus captus mortem ſibi præ mæſtitia conſciuit 460,38
Annibal Siciliam aggreditur 337,23
Annonæ penuria Siculi ciuitatẽ relinquũt 369,38
Annum non vno ſemper ordine circumuoluit Deus 680,4
Antalcidas legatus 420,26
Antheus nomen canis 778,38
Anthraciorum mons 521,2
Antileonis Thurij oratio 269,15
Antilochus Chironis diſcipulus 767,16
antilochus pro patre morti ſeſe obijciens, ſolus apud Græcos patris amans appellatur 768,16
Antiochus Pancratiaſtes legatus ab Arcadibus miſſus ad regem Perſarũ 485,44
Antiphon voluit auditores Socratis ab illo abducere 576,37
antiphontis de Socrate iudicium 577,53
Antiſthenes legatus. 330,7
antiſthenes imperator belli electus 605,2
Anytus propter ſeruile filij exercitium etiã mortuus infamis fuit 559,4
ad anytum Socratis de filio verba 558,38
apaturia feſta qualia 350,8
apes frugalitatis exemplum ſunt 662,51
apum œconomia 662,52
apum duci Cyrus comparatur 94,20
Apollo victo Marſyæ in tibiarum certamine cutem detrahit 193,53
apollo ſine munerib.nũ dat reſpõſa 144,37
apollinis lucus 475,24
apollinis templum 464,40
apollini Xenophon ſacrificat 331,17
Apollodorus Socratem conſolari nititur 558,31
apollonides 233,47
Apollophanes Cyzicenus cum Ageſilao agit de pace cum Pharnabazo ineunda 398,47
aprorum venatio 782,13
aprorum magna vis & impetus 783,15
aquæ in Aeſculapij templo calidæ 622,25
aquæ quomodo aſſuefieri debeant milites
aquila, auis fauſtiſſima 299,51 (128,25
aquila dextera magnum eſt augurium 291,27
aquila dextra apparens,dux itineris 31,10
aquila aurea in longa haſta extenſa,ſignum Cyri 137,2
aquila ſignum regis Artaxerxis 213,47
Arabes Cyro vi ſubditi 2,17
arabiæ deſcriptio 201,35
arabum rex ab Aſſyrio rege victus 18,13
Arycus ephorus 360,41
Aracus legatus 380,6
aracus nauarchus 354,12
arandi tempus 679,17
Araſambas cum copijs pedeſtribus latus læuum obtinet 136,53
Araſpas Medus Cyro à puero ſodalis 91,27
araſpas Pantheam deperit. 122,7
araſpas proficiſcitur ad hoſtes ex conſilio Cyri 123,30
araſpas explorator 131,47
araſpas ab hoſtibus reuertitur 131,46
araſpæ incontinentia 122,7
Aratus Laced.legatus 476,26
arax fluuius 201,30
Arbacas Mediæ præfectus 333,14
ab arbitrio noſtro omnia pendere qui exiſtimant, inſanos aſſerit eſſe Socrates 560,32
arbores Ageſilaus incidit 412,40
Arcadum pugna felix 475,14
arcadum tolerantia 484,13
arcadum ſacrilegium 500,52
arcadum victoria contra Lacedæmonios 499,11
Archagoras ex manibus hoſtium elapſus 252,26
Archedemus cauſarum actor 599,51
archedemus pauper ſed prudens 599,50
Archeſtratus in vincula coniectus, quod diceret pacem cum Lacedæmonijs ineundam 358,33
Archidamus Ageſilai F. eligitur in belli ducem 467,31
archidamus vulneratur 499,12
archidami illuſtris victoria 485,23
archidamo prodigia ſecunda eueniunt 485,16
Archytas ephorus 354,27
ardoꝛ militum Cyri in conflictu 69,10
Areſtas vnus è triginta tyrannis 359,50
Arexio Arcas aruſpex 298,21
argentum neſcientib. vti inter opes non eſt numerandum 647,49
argentum patrium metiri medimno,quid 383,53
argenti nemo vnquam ſatis habuit 730,9
argenti ſummã militibus captiuis pro liberatione conſtituit Iphicrates 460,33
Argentifodinæ Athenis 729,25
Argeus & Charopus cum CCCC ciuibus in exilium eijciuntur 497,46
arginuſæ ante Leſbum ſitæ in Maleæ conſpectu 347,52
Argiui Achæis amici 523,21
argiui Heliconem fuga ſe recipiunt 522,1
argiui Ageſilao ſocij 523,21
argiuorum imperio Corinthus ſubdita 522,49
argiuos Achæis amicos efficit Ageſilaus 523,21
contra argiuos bellum mouet agaſilaus 522,51
ariadna 711,2
Ariæus Cyri præfectus 207,41
ariæus à Græcis per regios alienatur 221, 51
ariæi de profectione conſilium 218,6
ariæi fuga 212,37
ariæi perfidia 655,42
Aribæus Cappadocum rex 31,46
aribæi copiæ 31,47
ariopagus ex probis conſiſtit 608,46
Ariſtarchus in locum Cleandri conſtitutus 310,40
ariſtarchus Græcos CCCC Byſantij vendidit 310,47
ariſtarchi aduerſa fortuna 596,43
Ariſtippus Theſſalus Cyri hoſpes 192,34
ariſtippi ſermocinatio cum Socrate 613,16
Ariſto athenienſis,legatus 281,16
ariſto proditor 340,37
Ariſtocrates dux 343,2
Ariſtodemus Herculis F. 530,31
ariſtodemus Ageſipolis tutor 401,32
ariſtodemus paruus 573,10
Ariſtogenes dux 344,35
Ariſtoteles vnus è triginta tyrãnis 359,53
Ariſtus Arcas edacidate inſignis 316,2

Arith-

in Xenoph.

arithmeticam diſcendam eſſe 644,16
arma Chaldæorum 57,46
arma à Cyro fabricata,ad huc ſuperſunt 142,38
arma cremata 149,14
arma Athenienſibus à tyrannis auferuntur 362,6
armati è caſtris exire Aſſyrij & Arabes nõ audent 77,19
Armenij per venationis ſimulationem à Cyro inuaduntur 48,12
armenij regis oratio ad Cyrum 58,46
armenij Cyri virtutes prædicant 56,25
armenij regis vxor & liberi à Cyro capiũtur 50,36
armenij Medis ſubijciuntur 50,24
armeniorum fuga 50,26
armeniorum regis copiæ quantæ 55,21
armeniorum regis theſaurus quantus 55,23
armenta quibuſuis infeſtiora quam ijs qui imperium in ipſa vſurpant,& emolumẽta ex ijs capiunt 1,39
armenta fructus ab ſe editos paſtoribus ex animi arbitratu vtendos permittunt 1,34
armentorum imperium eſſe penes paſtores 1,27 (1,30
armentorum obedientia erga ſuos paſtores
Arnapes vnus ex ijs qui miſſi ſunt à Pharnabazo vt ab Alcibiade fidẽ acciperent 340,3
arrogantiæ vindex Deus 296,5
ars vnica ſatis eſt cuiq; ad alendũ 164,50
artes bonorum fontes 144,15
vt artes neglectæ minoris prætij fiunt,ita tẽ perantia quum quis eam remittit,vertitur in prauitatem 156,43
artes infimæ,ſordidæ appellantur 653,32
artibus multis vtens raro, pulchre quid facit 164,48
Artabatas Cappadociæ ſatrapa 181,54
Artabazus præfectus Cyri 104,9
artabazi oratio ad Cyrum 115,52
artabazi oratio irridetur 154,37
artacamas magnæ Phrygiæ Satrapa 181,54
artagerſas 133,47
artageſes dux 206,27
artamas Phrygiæ princeps 31,43
artamæ magnæ Phrygiæ principis copiæ 31,44
artapatas fideliſſimus Cyri ſceptrifer 205,13
artapatæ erga Cyrum amor 209,55
Artaxerxes Cyri caſtra diripit 212,45
artaxerxes pacem conſtituit inter Lacedæmonios & Athenienſes 430,10
artaxerxis literæ de pace 430,6
artaxerxi fratri Cyrus inſidiatur 191,39
artimas Lydiæ præfectus 333,11
artuchas præfectus 104,13
¶ Aſclepius 767,12
aſclepius mortuos ſuſcitauit, ægrotos ſanauit 767,31
aſea ciuitas 472,20
aſiadatas præfectus 133,48
aſiæ nationes ſingulas ſuis vtentes moribus legibúſq; reperit Cyrus 2,14
Aſiatici Græci:vide,Græci Aſiatici
aſiatici omnia pretioſiſſima in bellum ſecũ ducunt 73,26,79,18
aſiatici Cyro mortuo mores patrios deſerunt 188,42
aſiatici omnes ad impietatem & iniuſtitiam verſi 188,38
aſiaticis ſpuere et mucum facere lege inhibitum 189,2
aſiaticorum deliciæ 189,49
aſidates Perſa 331,45
aſine vrbs Laconica 484,9
aſini Canthelij 150,39
aſini ſilueſtres plurimi in Armenia 48,27
aſini quadrupedũ inuerecundiſsimi 287,23
aſpaſia mulier 653,13
aſpaſia Cyri concubina capitur 212,47
aſpendus vrbs 423,43
aſſum obſidione liberat Ageſilaus 527,27
Aſſyrij Cyro vi ſubditi 2,17
aſſyrius rex aduerſus Medos et Perſas bellũ ciet 18,18
aſſyri regis reſponſum Gobriæ 100,43
aſſyrij & ipſorũ ſocij noctu fugiunt 71,17
aſſyrij regis in Lydiam fuga 121,5
aſſyriorum regis Filius è Medorũ ſolo prædam abigere conatur 14,40
aſſyriorum rex Gobryæ F.transfodit 89,53
aſſyriorum pacta cum Cyro 109,40
aſſyriorum rex Caduſios cædit 108,8
aſſyriorum quantus exercitus 32,4
aſtrologiam quatenus diſcere ſuadebat Socrates 643,31
aſtronomia quo vſq; diſcenda 643,40
Aſtyages Medorum rex 2,47
aſtiages Cyrũ ſplendida cæna excepit 7,25
aſtyages Cyro pulchram ſtolam induit 7,13
aſtyages quæ Cyro promittit ſi apud ſe manere velit 9,32
aſtyages Cyrum ad patrem cum omnis generis rerum apparatu remittit 16,47
aſtyages moritur 18,9
aſtyagi mortuo ſuccedit Cyaxares 18,10
Aſtyochus quo aſtipulãte Hermocrates Tiſſaphernem accuſauit 336,37
Aſtyria Diana 400,30
¶ Atalanta venationis ſtudioſa 788,50
atarnum oppidum 331,41
Athenæ in medio Græciæ et totius terræ ſitæ 627,14
athenis duces accuſantur & in carcerẽ cõijciuntur 346,31 (5
athenis decreto ſenatus duces ſex occiſi 353,
athenis Triginta viri electi 359,46
Athenienſes Lacedæmonios nauali prælio vincunt 348,34
athenienſes contra tyrannos bellum gerunt 371,2
athenienſes Thebanis ſe adiunguntˢ 394,33
athenienſes Piræum muniunt 419,47
athenienſes rurſus maris obtinent imperiũ 427,21
athenienſes nauib.ſpoliãt Teleutias 428,52
athenienſes magnis difficultatibus impulſi pacem deſiderant 429.45
athenienſes ſe ad bellum alacriter parant 447,31
athenienſes Lacedæmonijs auxilium ferũt 479,3
athenienſes de ferendo Lacedæmonijs auxilio conſultant 476,48.479,1
athenienſes mari,Lacedæmonij terra præſtant 481,22
athenienſes Corcyrenſibus auxilium mittũt 457,24
athenienſes muros reſtauraut 420,5
athenienſes bellum cum Agide gerũt 336,52
athenienſes obſeſſi neq; inducias neq; pacẽ impetrare potuerunt 358,26
athenienſes fame domantur 358,47
athenienſes bello fracti, pacem cum Lacedæmonijs ineunt 456,25
athenienſes Corcyrenſibus ſuccurrendũ decernunt 457,23
athenienſium reſpub. quomodo inſtituta 546,39
athenienſium clades duce Conone 347,1
atheniẽſiũ crudele factũ in captiuos 356,48
athenienſium cum Theſſalis collatio in claſſis apparatu 454,32
athenienſiũ clades ex cõtemtu hoſtis 356,15
athenienſium infortunium 358,6
athenienſibus ademptum imperiũ 520,14
athenienſibus decem præfecti conſtituuntur 360,20
atramytum vrbs 331,40
Atticæ terræ natura 726,47
¶ Audacia quãtũ ignauiæ præſtet 441,26
Augo nomen canis 778,39
augurium aquilæ leporem percutientis,belli proſperum euentum indicat 48,18
augurium Xenophonti oblatum 291,25
auium ſylueſtriũ genera aliquot in Arabia 201,51
aulonitæ,populi 386,14
aurea platanus regis Perſarum 486,41
auri vis quid poſſit 392,10 (32
auriculæ ſolo tactu præ rigore auulſæ 318,
auriſodinæ in Pangæo 433,41
aurium vſus 573,32
aurum ex Cremaſte campo effoditur 424, 51
autobiſaces à Cyro interficitur 354,16
autocles Strombichides legatus 461,28
autocles induſtrius rhetor 462,16
autolycus à Callia adamatus 689,24
Autophradates Aſſum obſidione liberat Ageſilaum veritus 524,27
autophradates fugam petit 524,27

Index

B

Babylon obsidetur à Cyro 149,29
babylon capta 151,50
babylonis regia inuaditur 152,4
babylonem peruenit Cyrus 200,31
babylonij Cyro vi subditi 2,19
babylonij omnes iussu Cyri arma deferunt 152,29
babyloniorum confinia deuast̃tur 100,8
babyloniorum rex occiditur à Gadata & Gobrya 152,8
bacchanalia festum Athenis 553,6
ad bacchicos numeros tibia c̃mere 711,8
Bactriani Cyro subditi 20,2
Barbari iussu Agesilai nudi venditi 390, 22
barbari contra cõsuetudinem taciti in prælium prodeunt 208,19
barbari terrentur à Græcis 195,6
barbarorum arma arcus & fundæ 253,14
barbarorum res adfliguntur 519,43
¶ Beati qui 533,7
beatum nullum dicebat Agesilaus nisi postquam diem obijsset 533,7
beatum eum existimabat Agesilaus qui nominis celebritatem toto vitæ cursu semper assecutus esset 532,6
Belesis præfectus Syriæ & Assyriæ 333,14
belesis Syriæ prætoris regia 200,24
bellum an vtilius sit ad rem augendam, quã pax 735,20
bellum inferens quid scire debeat 610,40
bellum occultè adornat Cyrus 192,33
bellum inter Lacedæmonios & Eleos 383, 21
bellum formidabilis res 720,9
belli fortuna inconstans 395,6
belli acies quomodo instruenda 755,46
bello denuntiato, ex eo fraude vti, ius & fas esse 517,10
bellicarum rerũ verissima meditatio est venatio 4,46
bellicosi viri descriptio 229,10
bendidium 368,50
benefacere velle, optimum beneuolentiæ instrumentum 673,39
benefactori libenter seruiunt, qui gratis beneficium acceperunt 526,20
beneficentia fidos homines fieri, non vi 186,1
beneficia à potentissimis præstita, magnam afferunt voluptatem 722,30
beneficiorum, non iniuriarum meminisse oportet 289,10
beneficijs vincere bene merentem 100,25
beneficium gratissimum hominibus, ciborũ potuumq; collatio 164,11
beneficiorum, non iniuriarum, memorem esse, generosi est animi 477,39
benemerentes officijs vincendi sunt 100,21
beneuolum esse, maleuolo non facile est 164,6
bestiæ quæ in venatione feriendæ 4,53
bestiæ quæ in venatione cauendæ 4,54
¶ Bia nomen canis 778,39
Bithyni Græcos cædunt 299,21
bithynorum præfectus Pharnabazus 333, 18
Bizantium obsident Athenienses 340,16
¶ Bœotarchi agesilaum à sacrificio faciendo prohibent 387,29
bœotiam populatur agesilaus 523,34
bœotorum socij 520,31
bœotorum socij aduersus Lacedæmonios 521,10
ad Bœotorum fines perueniens agesilaus, quos in acie aduersus se stantes repererit 521,10
boiscus Thessalus pugil 288,52
bonus vir quis 531,42
bonus princeps, videns lex, 161,16
bona spe omnia referta esse consentaneum est, vbi homines Deos colunt 390,19
bona à Deo collata quomodo & inter quos partienda 381,1
bona & honesta omnia comparari exercitatione possunt 565,1
boni regis officium, subditos quamplurimis beneficijs adficere 528,41
boni ciuis officium 642,45
bono quicquid posidet moderatum est: rudi & inepto exiguum 790,9
bonos malis amicos esse impossibile est 593, 20
bonum esse, ad honores via optima 578, 42
bonorum prauorumq; consuetudo quid agat 564,26
boreæ vis 258,34
boum imperium est penes bubulcos 1,26
¶ Brasidas ephorus 360,36
bremon nomen canis 778,37
bruta in quo ab hominibus differant 721, 10
brutorum industria in sui defensione 42, 46
bryas nomen canis 778,40
¶ Bubulcis in boues imperium est 1,26
Budini Cyro subditi 2,21

C

Cadmea arx 435,40
Cadusius Cariæ satrapa 182,1
cadusius Persa in Cariam cum exercitu missus 147,35
caduſij gens robusta 98,22
caduſij ab assyrijs cæduntur 108,8
cælestiũ rerum perscrutatio à Socrate prohibetur 643,50
cænabant Medi & Tigranes mutatis vestibus 83,16
Cænæ vrbs opulenta 224,34
cænon nomen canis 778,40
caici campi 331,42
calami sitim restinguentes 260,42
calami Carduchorum meri saporem habent 260,44
calami odorati sylua 201,37
calamitates iubentur tacitè ferre Spartanæ mulieres 467,17
Callias Hipponici F. 461,27
callias Hipponici F. athenienſium peditum dux 413,16
callias ingentem pecuniam sapientiæ discẽdæ causa, Protagoræ dedit 689,40
callias pro pace apud Lacedæmonios orator 461,37
calliæ Daduchi oratio 461,37
callibius dux 471,29
callicratides homo minime aulicus 345, 53
callicratides Lysandro succedit 345,12
callicratidis oratio 345,37
callimachus Arcas, legatus 281,15
callimedon Athen. legatus 420,32
callipides histrio 695,31
callisthenes Athenienſium legatus 420, 31
callistrati oratio ad Lacedæmonios 462, 51
callistratum oratorem sibi adiungit Iphicrates 461,12
callixenus omnibus exosus, fame perit 353, 14
calpes portus descriptio 296,53
calumnia nullum opus caret 599,20
camacinæ hastæ 752,20
camacina 360,9
Cambyses Persarum rex 2,43
cambyses Cyri pater 2,43
cambyses Persidarum è gente 2,44
cambysis oratio ad Persarum seniores & ad Cyrum filium 180,18
cambyses quas ponit leges seruat 180,53
camelorum magna vis capta ab Agesilao 391,18
camelos equi metuunt 140,13
¶ Canathrum 530,34
canes magnanimæ, sagaces, duripedes, nitidæ, 771,28
canes bene eruditæ, optimæ ac perutiles venationibus 624,36
canes excisæ ad custodiam & venationẽ nihilo deteriores 155,35
canes quomodo adhortandæ 777,4
canis capita, locus Thebanorum 444,42. 523,35
canis venatici forma 770,39
canum genera & species 769,27
canum ornamenta 775,19
canum procreatio 778,20
canum Vulpinarum descriptio 769,32
canum nomina 778,34
canum curam demandauit eis Cyrus qui essent reddituri ei animalia ad vsum suum quàm optima 159, 47
¶ Cappadoces Cyro vi subditi 2,18

in Xenoph.

Capreæ in Arabia 201,43
captiui cuiusdam constantia 250,26
captiuorum & militum magnus numerus propter frigus perit 259,18
erga Captiuos singularis humanitas 517, 33
Caranus quid significat 341,16
carbatini calcei 259,30
Carcasius amnis, alias Caicus 332,40
Carduchi populi 333,15
carduchi græcis bellum inferunt 249,19
carduchi in montes cum liberis fugiunt 248,55
carduchos carmina quædam cõcinere prælium ineuntes 255,57
carduchus carruchijs mulieres vehentibus præfectus 133,38
cares Cyro vi subditi 2,19
inter Cares seditio oritur 147,30
in Caria Tissaphernis regia 381,29
caria equitatui incommoda 516,52
carpæa saltatio 281,51
carthaginenſi limo fieri retia debent 768, 53
carya vrbs 484,42
caryos vi captos iugulat Archidamus 484, 42
Casses 768,54
castoli campi 191,33
castor discipulus Chironis 767,15
castor & Pollux immortales facti sunt 768, 11
castoriæ canes 769,27
castoriæ canes vnde dictæ 769,28
castra Assyriorum loco fossa munito, metata 64,53
castra describuntur ab Assyrijs 71,16
castramet andum quomodo censuerit Lycurgus 543,32
castra Pharnabazi capiuntur 398,22
castris metandis quis locus eligendus 24, 26
Catuli quomodo alendi 778,24
Cauc, villæ nomen 398,8
Cauillis appetitur Cyrus puer. 13,30
causas orare omnes apud Athenienſes 547,6
Caystri campi 31,53. 194,23
¶ Cebes Socratis auditor 568,21
Cebrena, oppidum 377,9
celænæ à Xerxe exstructæ 194,4
celænæ vrbs Phrygiæ et Cyri regia 193,47
celeritas Agesilai in itinere conficiendo 520,28
celeritate potiùs quam vi, pleraque officia præstantur 468,12
celtæ & hispani mittuntur in subsidium Lacedæmonijs 483,4
Cenchreæ via 410,51
centurio industrius cum ordine toto à Cyro inuitatus 43,45
Cepæ potus condimentum dixit Homerus 696,43
cephalenia 459,48
cephalus Chironis discipulus 767,11
cephalus à Diua raptus 767,30
cephisodorus centurio 252,7
cephisodoti oratio 481,43
cephissus 521,37
Ceramicus sinus 355,5
ceramonis ſerui 597,1
ceramus vrbs 194,20
Cerasunthij terga vertẽtes in mare se abijciunt 286,4
cerasus vrbs 273,48
cerealia mulieres in Cadmia celebrasse Thebis 435,40
certa quæ non sunt, imperator militib. non promittet 25,20
Certamina Cyrus instituit 34,42
certamina ea non adeunda, vbi aut cuncta capienda, aut cuncta sunt nobis amittenda, dicebat Callistratus 463,54
in certaminibus coronatur, tam qui sine puluere, quam qui pugnando vincunt 528,1
Certonium oppidum 331,41
ceruorum venatio 780,10
¶ Chabrias Atheniẽsiũ præfectus 444,33
chærecrates Socratis auditor 568,21
Chæreleus vnus è triginta tyrannis 359,51
chærephon Socratis auditor 568,20
Chærides Ephorus 360,39
Chæron tribunus militum 372,37
chalcedonenſes obsidentur 339,11
chaldæi populi 333,16
chaldæi obedientes Cyro 143,34
Chaldæi pacem petunt 59,11
chaldæi prædones 57,5
chaldæorum natio bellicosa 57,46
chaldæorum arma 253,41
chalonis pisces sacrosancti Syris 200,19
chalos amnis 200,15
chalybes populi 333,16
chalybes qua ratione victum sibi comparẽt 277,44
chalybum arma 265,27
chara nomen canis 778,39
Chares dux 492,18
Charicles vnus è triginta tyrannis 359,51
charicles cum Socrate colloquium 566,32
charmande vrbs 202,48
charmides Glauconis F. 612,6
Charmides Glauconis F. vnus ex decem in Piræo præfectis 370,13
charminus Lacedæmonius 325,32
Charon quidam Thebis 442,54
charopi, Thrasonidæ, Argei factio apud Elidem 497,36
cherisophus Lacedæmonius 199,13
cherisophus dux græci exercitus 292,27
cherisophus præfectum percutit 261,47
cherisopho imperium abrogatur 293,48
cherisophi oratio in reb. afflictis 235,46
cherisophi obitus 298,10
cherſus amnis 199,17
Chilon 499,14
chilonis vxor Archidami soror 499,15
chiro & Phœnix ab Achille honore adfecti 708,32
chiron à dijs venationem edoctus 767,7
chiron frater Iouis, ex patre, non ex matre 767,23
chironis discipuli 767,12
Chium occupare volunt milites 35,32
Chophus portus 372,21
Chremon vnus ex triginta tyrannis 359,49
chrysantas Lyciæ & Ioniæ satrapa 182,1
chrysantas prudens, parendi & imperandi peritus 70,42
chrysantæ oratio 42,6
chrysantæ prudentia 42,8
chrysopolis, vrbs 306,15
¶ à Cibariorum vsu abstinendum vt voluptuosius comedamus 622,14
cibariorum penuria exercitus Clearchi sustentat 215,16
cibi ac potus continẽtiam pueris Persis præscribi 4,18
ex Cibo mellis reddi insanum 268,19
Ciborũ apparatus Medicus num pulchrior Persico 7,28
cibum Babylonios habere ad viginti annos in vrbe 150,46
cilices Cyro subditi 2,20
ciliciæ fertilitas 195,43
cilissa regina 195,10
Cinadō insidiator 385,32
cinado proditor punitur 386,50
ciribi ex pane faciendo quæstus 597,25
Cissidas præfectus 484,47
Citharistria musicæ studioso datur à Cyro 91,16
cittus mons 785,9
ciues vt improbi non fiant, anteuertendum 3,14
ciues Thessalorum dissidentes reconciliãtur ab Agesilao 450,26
ciues Atheniensium tunicâ non spoliati 370,14 (360,19
ciues vetores in Samo restituti à Lysandro
ciuis boni officium 642,45
ciuis nullus loco hostis habendus 529,1
ciuem bonum fieri sine iustitia impossile 627,17
ciuitas quomodo ab hostib. ditetur 610,37
ciuitas nulla absq; concordia rectè gubernari potest 637,8
ciuitates cur in peius prolabantur 607,54
ciuitati benefacere à quo incipiẽdũ 610,16
in ciuitatib. vnde prauitas & ignauia oriatur 608,31
Cium Mysiæ oppidum 341,33
¶ Cladaus, amnis 500,19
clades ad Leuctra 523,44
clades Lacedæmoniorũ apud Lechæũ 412, 14

Index

clamor militum præ gaudio 265,53
classem reparat Pharnabazus 335,48
classem instruunt Athenienses 347,38
in classe bis imperare, apud Lacedæmonios lege vetitum 354,13
Cleander Xenophonti consulit 307,18
cleandri humanitas 310,45
Cleanor Orchomenius dux 227,45
cleanor Arcas malle se mori dicit quàm arma tradere 215,39
Clearatus cẽturio accusatur perfidiæ 285,7
Clearchus Ramphij filius 337,13
clearchus dux fit Græcorum 218,37
clearchus cum Tissapherne de rupto fœdere expostulat 224,47
clearchus Lacedæmonius domo eiectus 192,25
clearchus Lacedæmonius exul ad Cyrũ venit 194,6
clearchi diligentia & industria 220,3
clearchi prudentia 208,36
clearchi stratagema 197,17
clearchi oratio ad milites tumultuãtes 196, 37,197,25
clearchi ad regem excusatio 221,7
clearchi interitus 227,51
Eius laus 228,27 (42
Clementia Cyri erga hostem fugiẽtem 370,
clementia Cyri erga victos 58,24
Cleocritus Mystarum præco 370,17
Cleombrotus cũ Thebanis confligit 465,56
cleõbrotus à Thebanis superatur 466,44
cleombrotus iuxta Platæas exercitum ducit 444,34
cleombrotum copias educere iubent Lacedæmonij 451,13
Cleonæ 504,43
Cleonymus Sphodriæ F. 446,5
cleonymus interficitur 466,42
cleonymus Spartanus interficitur 250,2
cleonymum Sphodriæ F. deperit Archidamus 446,8
Cleosthenes Ephorus 360,40
Cleostratus legatus 340,11
Cletorienses 447,41
Cligenis legati oratio ad Lacedæmonios pro Græcis 433,8
Clinomachus Ephorus 360,38
Clitelis Corinthij oratio 477,9
Clito statuarius 617,24
Clitones cum Socrate colloquium 617,25
¶ Cnidũ fugiunt Pisandri milites 404,54
¶ Co insula 343,14
cocylitæ populi 377,7
Coelossæ fauces 417,50
Cœna à Seuthe Græcis exhibita 315,13
cœnam faciebãt milites Cyri cũ luce 64,26
cœnant in Academia milites Athenienses 479,5.
cœti populi 333,16
cognosce teipsum 629,16
Colchi populi 333,16
colchi Græcis in armis occurrunt 267,15
collaria canum 775,20
colloquia praua sobrijs etiam pueris prohibentur 564,25
colossæ 193,39
colonæ 377,2
comã nutrire Lycurgus Lacedæmonijs permisit 542,34
comis appositijs vtuntur Medi 6,53
commeatus Græci in castra comportant 302,50
comedere semel in die olim lege cautum apud Persas 189,8
comitatem moribus non dicterijs assequi studebat Agesilaus 533,21
conciliare volentes longè præstantius, quã inuitos. 453,51
concilium paruum apud Lacedæmonios 386,9
concordiæ vtilitas 636,52
conflictus acris habiti descriptio 522,31
conflictus Græcorum et Persarum in Caria 519,10
conflictus Lacedæmoniorũ duce Agesilao, & Bœotorum ad Coroneam 521,36
conflictus Agesilai & Thessalorũ 520,40
conflictu apud Corinthum quot perierint 529,13
congeries præceptorum rei imperatoriæ 23,34
coniuratio Lacedæmone prodita 385,50
Conon dux Athenienſium 344,32
conon obsidetur terra & mari 347,7
conon à Callicratide classe obsessus 347,3
conon cum nauibus suis aufugit 356,30
conon in vincula conijcitur 421,10
cononis prudens consilium Pharnabazo datum 418,12
consilium sacrum 280,16
constantia Socratis contra triginta tyrannos 634,52 (20
consultatio Clearchi in re dubia 218,2.217,
continentia quid 639,40
continentia quomodo exercenda 162,7
continentia Cyri 18,2.96,11
continentia perfrui voluptatibus facit 639,46
continentiæ laus 576,20
continẽtiam cibi & potus docebantur pueri Persarum 4,15
contumelia in viæ ducem 261,47
conuersatio bonorum, virtutis exercitium 564,26
conuiuarum ordo apud Cyrum 174,9
conuiuia militum Græcorum lætissima 260,53
in conuiuijs Socrates à nimia saturitate facillime cauebat 571,43
copias ferre diu non posse regionem vastatam 517,28
Corcyra 452,3
Corcyrensium terram Mnasippus ferro ac igni vastat 456,49
Corinthus Argiuorum imperio subdita 522,49
corinthij in piræo iumenta custodiunt 523,4
corinthi capitellum columnæ sponte cecidit 407,32
corinthij ab Athenienſibus deficiunt 495, 42
corinthiorum quorumdam nefarium facinus 407,7
corinthum in pristinam libertatem restituere volunt Pasimelus & Alcimenes 408,1
iuxta corinthum quot perierint in conflictu 529,13
Corollarum redimitio in honorem Dei 522,41
coronas milites Agesilai, Dianæ offerunt 390,16
coronari in Dei honorem suos iubet Agesilaus 406,16
coronea 274,12
coroneæ campus 405,30
ad coroneam pugnæ magnitudo 521,34
ad coroneam prœlium Thebanorũ et Lacedæmoniorum 521,36
ad coroneam campus ibid.
corpus suum cur terræ reddi voluerit Cyrus 187,30
corpus à mente gubernator 575,23
corporis habitudo ornatus, non vestis 539,50
à corporis mala valitudine multa incommoda oboriuntur 621,46
corporis habitudo bona an magis ad sanitatem conferat quam mala 621,23
corporis ornatum allicere homines ad reuerentiam exhibendam existimabat Cyrus 163,13
corpora, inertia corrumpit 156,44
corrumpit ciuitates pecunia Timocrates 392,13
Corsote vrbs 202,1
Corylas Paphlagonibus imperat 289,31
Cotyorenses Græcis hospitalia munera mittunt 279,46
cotyorum ciuitas 278,2
Cotys Paphlagonum princeps 525,35
cotys Paphlagonum præfectus, cum Agesilao militat ibid
cotys veritus Agesilaum Sestum obsidione liberat 524,29
cotys Sestum obsidens Agesilaum metuens ab ea discessit ibid.
¶ Cranonij 520,31
cranonij Agesilaum sequuntur ibid.
cranonij populi cum ceteris confœderatis, Agesilai nouissimum agmen premunt 404,5
Crates prægrandes Chaldæorum arma 253,41

crate-

in Xenoph.

cratesippidas dux 336,49
Crauge nomen canis 778,40
credentes fallere, impium 532,44
Cretenses canes 782,14
crimine carere neminem mortalium 463,1
crithiasis, equorum morbus 740,34
Critias auditor Socratis 563,29
critias vnus è triginta tyrannis 359,49
critias & Alcibiades deprauati 565,5
critias calumniatur Socratem 566,10
crito Socratis auditor 568,20
crocinus Thessalus victor certamine Olympico 359,39
Crœsus Lydorum rex 18,19.76,50
crœsus Assyriorum imperator constituitur 125,46
crœsus Sardes fugit 142,52
crœsus Cyrum salutat 143,40
crœsus quando seipsum ignorabat, aduersa passus 145,22
crœsus consulit Apollinem 144,47
crœsi filiorum calamitas 144,45
crœsi exercitus 31,41
crœsi fuga 76,51
crommyona vrbs 409,30
cromnus vrbs 498,29
crudele Græcorum factum 242,30
crudele Seuthis factum 318,48 (20
crudele factũ Tissapherniis in legatos 227,
crudele Cyri facinus in filios fororis Xerxis 354,16
crudelitas regis Assyrij in quendam iuuenẽ 98,41
crudelitas Lysimachi in ciues quosdã Athenienses 371,27
cruenta Thebanorum & Lacedæmoniorũ clades 524,6
crura equi an lauanda 742,5
¶ Ctesias medicus 209,45
¶ Culta regio maximi pretij possessio est 82,11
cuma ciuitas 142,32
cunctationes rebus præclaris nocent 62,30
cupiditas nimia habẽdi sæpe noxia 463,12
cupiditatibus sese inferiores præstant homunciones nequam 92,53.93,11
cupido pharetratus cur dictus 572,37
cura ad quem maximè pertineat 668,31
currus falcati à Cyro confecti 125,33
currus cum quatuor temonibus fecit Abradatas 124,16
curruum bellicorum structura 121,39
cursus equestris 171,13
custodes Cyri 155,48
custos optimus, metus 762,54
¶ Cyaxares regnum Medorũ accipit mortuo Astyage 18,10
cyaxares aduersus hostem sese munit 18,30
cyaxares cum Cyro conqueritur de conditione sua 113,19
cyaxares redit in gratiam cum Cyro 116,45
cyaxares filiam Cyro despondet 179,46
cyaxares lachrymatur 113,5
cyaxares Cyro osculum denegat 113,4
cyaxares ad Cyrum proficiscitur 112,44
cyaxares de bello consultat 118,41
cyaxaris consilium 47,35
cyaxaris temulentia 83,38
cydnus amnis 195,53
cydo proditor 340,36
cyllene vrbs 384,24
cynisca Agesilai soror 531,23
cynisca iumẽta currui iungẽda aluit 531,23
cynisca sorori iumenta alere persuasit Agesilaus 531,23
cynicus 307,35
Cynos-cephalæ, i. canis capita, locus 523,35
cyprij à Cyro subacti 2,24
cyratades Thebanus iactator 309,31
cytheria vrbs 419,35
Cyrus Persa 1,47
cyri imperij amplitudo 2,13
cyrus imperio potitus amplissimo, subditis vsus est obsequentib. 1,47 & 53
cyri educatio 2,53
cyri gubernandi ratio 2,25
cyrus imperandi peritus 1,46
cyri parentes 2,43
cyri indoles 2,47
cyrus Medis Hyrcanijsq; lubentibus imperauit 2,16
cyri præstantia 2,4
cyrus puer erga suos officiosissimus 9,22
cyrus erga Parentes pius 6,49
cyrus intelligit Astyagem matris suæ patrẽ esse 6,47
cyrus adhuc puer, iudex à suo magistro cõstituitur 10,9
cyri pueri mores & studia 6,37
cyri pueri astutia in Sacam 8,33
cyri in omnes humanitas 10,48
cyrus ad Cyaxarem venit 31,18
cyri sedulitas in ægrotantem auum 11,4
cyri pueritia 6,39
Cyri pueri diligentiain capiẽdis auib. 29,9
cyri de splendore Medorum iudicium 7,8
cyrus inculpatur ab æqualibus 13,30
cyri studium in venando 11,53
cyri adolescentis mores & studia 11,26
cyrus Aprum interficit 12,37
cyrus arma induit 15,3
cyri cum Cyaxare colloquium de pecunia conficiunda 46,33
cyrus captiuos sine pretio reddit 55,49
cyri in captiuos clementia 82,28
cyrus nationes quas hæreditario iure acceperit: quasue in potestatem suam redegerit 2,13
cyri prima concio ad milites 19,6
cyri audacia in pugna 16,27
cyrus ad Armenium nuntium mittit 49,40
cyrus Armenijs bellum infert 49,50
cyri diligẽtia in examinãdis transfugis 67, 24
cyrus Assyrio duellum offert 100,37
cyrus Assyrios in fugam vertit 69,21
cyrus spolia Assyriorum diuidi iubet 87,8
cyrus octouiuges currus facit 124,28
cyrus in flumine turres facit 150,35
cyrus flumen Babylonis meabile facit 151,6
cyrus suos in ebrios Babylonios immittit 151,47
cyrus militiæ officia & ordinem diligenter excogitat 160,23
cyri corporis custodes 155,48
cyrus vt tutò viuat in suis cultum deorũ expetit 161,36
cyri authoritas 165,26
cyri è regia prodeuntis pompa 168,21
cyrus chaldæos vincit 58,10
cyrus ab Indis pecunias postulare instituit 60,40
cyri responsum legato Indorum 46,10
cyrus in Aegyptios bellum gerit 141,26
cyrus equo excutitur 141,31
cyri pulcerrima dicta & facta 7,34,8,52
cyri in epulando mos 164,18
cyrus beneficus, & vir bonus appellatus 61,40
cyri reditus in Persas 178,1
cyrus cur ad cœnam suos duces vocasse feratur 36,18
cyri militum epulandi mos 97,20
cyri oratio ad amicos 117,31
cyrus dando magis lætabatur, quam possidendo 177,24
cyrus Cadusios solatur 108,32
cyri vestitus 169,54
cyrus ad patrem ab auo reuertitur 17,51
cyri milites nunquam accedebant ad prandium aut cœnam, nisi sudassent 36,3
cyri solicitudo erga vulneratos 108,17
cyrus probos viros, tanquam seipsum, amat 43,22
cyrus vxorem ducit 181,5
cyri concio de liberalitate 177,28
cyri colloquium cum militibus 36,41
cyrus imperium dilatat 183,45
cyrus pretiosiora ex donis dijs curat eligẽda 145,54
cyri animus erga postulata militum 91,19
cyri visio nocturna 184,19
cyrus filijs ac amicis mortem suam prædicit 184,49
cyri oratio ante obitum suum ad filios & principes 1-4,48
cyrus Cambysem filium in regnum substituit 185,32
cyri cura de sepultura 187,30
cyro mortuo filij de regno disceptãt 188,13
Quæ sequuntur, de Cyro iuniore dicuntur.
cyri laudes 655,23
cyrus in fratrẽ exercitũ cõgregat 192,50
cyrus à fratre comprehensus, matris deprecatione liberatur 191,40
cyri educatio, mores & vita 209,7

Index in Xenoph.

Cyrus vrſum conficit 209.26
Cyrus cum exercitu Euphratẽ trãſit 201,22
Cyri paternum regnum quantum 205,53
Cyri in defectores clementia 200.2
Ad Cyrum deficiunt ciuitates 192,6
Cyri cum Artaxerxe conflictus & interitus 209,47
Cyrus Artaxerxem vulnerat 209,47
Cyri fides 210,36
Cyrus cum claſſe Lacedæmonijs auxilium ferè 343,21 (656,1
Ciri cũ Lyſandro de agricultura colloquiũ
Cyri oratio ad principes de Orõte 204,34
Cyrus vt corpus ſuum quotidie exercuerit
Cyrus qualis erga ſuos 210,36 (656,15
Cyri animi ſollicitudo 194,37,197,16
Cyri ad ſuos oratio 205,27
Cyri mors 209,53
Cyro caput & manus abſciſſa 212,39

D

Daduchus nomen Cereris ſacerdotũ 461,37
Dædalus à Minoe captus propter ſapientiam 630,40
Dæmonium Socratis 645,25
Dailochus ab Hierone adamatus 714,48
Daipharnes 170,48
Damatas præfectus 104,14
Dana, vrbs 195,26
Daradax, fluuius 200,22
Darij filij 191,27
Daſcylium, vrbs 397,40
Dãtamas præfectus 170.24
Daucus impedimentorũ Cyri præſes 133,34
¶ Decuma Delphico Deo cõſecratur Talentis amplior 519,39
Decimæ dijs datæ 274,6
Decimam Deo offert Agis 384,42
Decimam ex Ponto rerum vehendarum vẽdunt Athenienſes 423,50
Delatores maiori odio digni, quàm fures 532,48
Delia ſacra quæ 644,50
Delphici Dei decuma: vide Decuma Delphici Dei
Delphinium, vrbs 344,27
Delphionis audax animus 441,26
Delta Thraciæ 309,36
Demaratus Lacon 375,16
Demarchus Pidoci filius 336,22
Demeas Colytæus Chlamidũ confector. 597,
Democrates Teminites 257,49 (26
Democratia: vide, Populi dominatus
Demoſtratus Ariſtophõtis legatus 461,28
Demoteles præco 485,26
Demotion 495,33
Dens caninus 743,3
Dentium vſus 573,47
Deras oppidum 483,29
Dercyllidas Siſyphus 375,36
Dercyllidas Abydenos in officio continet 418,22
Dercyllidas colligit exercitum 418,51
Dercyllidæ cũ Tiſſapherne colloquiũ 382,31
Dercyllides victoriã Ageſilao nuntiat 403, 42
Derdas princeps Elimeæ 437,24 (13
Dernes Phœniciæ et Arabiæ præfectus 333,
Deſperatis à nemine reſiſti poteſt 504,14
Deus arrogantiæ vindex 296,5
Deus vtriq; naturam ad ſuum officium idoneam dedit 662,38
Deus paruos ſæpe extollit, potentes deprimit 468,24
Deus Socrati ſapientiæ teſtimonium exhibuit 789,37 (10
Deus Lacedæmonijs victoriã cõceſſit 409,
Deus vel vno die fortes eos efficere poteſt, quos homines ne lõgo qdẽ tẽpore 500,49
In dei honorem coronarũ redimitio 522,41
Dei quæ voluntate ſuſcipiuntur, ea meliores habent euentus 736,5
Deum nullũ fuiſſe à Cyro neglectũ 64,10
Extra deum non facile quis alius iuſta fancire poteſt 638,37
Deũ qui colũt, illi impij aut nefarij nihil qdquam admittent 187,11 (665,50
Deum in ſtolidos & incautos animaduertere
Deo nihil ignotũ eſſe voluit Socrates 562,4
Sine deo nihil agere nos poſſe 670,54
Deorum miniſtri inuiſibiles 634,10
In deorũ omnia eſſe poteſtate, dixit Clearchus 225,15
Nihil niſi deorũ impetrata pace fieri poteſt 658,16
Deorũ bella nulla poſſe celeritate aut latebris euitari, dicebat Clearchus 225,11
Deorum auxilia etiam in hoſtico ſolo imploranda 532,17
Deos qui potiſſimum exorent 21,13
Deos ſibi hoſtes reddunt periuri 516,43
Deos etiam in rebus ſecundis eſſe inuocãdos, dicebat Cyrus 21,15
Deos conſulit in re dubia Xenophõ 291,20
Deos hominum curam habere 562,1 (43
Deos periurio infeſtos reddi hominibus 516,
Deos quiſquis colit, is bona ſpe eſt refertus 390,17
Deos inſtãtia & futura ſcire 30,38.701,14
¶ Dij orandi vt fructus conſeruent 658,12
Dij euentũ belli extis Cyro pollicẽtur 65,42
Dij ante omnia colendi 671,13
Dij illis quibus ſunt propitij, omnia prædicunt 30,40
Dij legislatores ſunt 637,42 (24
Dij cælo etiã ſereno tẽpeſtatẽ concitãt 369,
Dij quos curent in periculis 237,3
Dij factis religioſis æquè, ac ſacrificijs caſtis delectantur 532,23 (442,26
Dij ſceleſta facta minimè impunita relinquũt
Dijs dona gratiarum ſunt ſoluenda 70,18
Dijs ſupplices, etſi hoſtes, minimè ab aris auellendos 532,19
Dijs proximus, paucißimis egens 577,49
À dijs quid orandum 571,3
À dijs neſas qui petunt, non minus repulſam patiuntur, quam qui ab hominibus legibus illicita petũt 21,44
À Dijs non eſſe petenda ea ad quæ apti non ſumus, dicit Cambyſes Cyri pater 21,37
À dijs immortalib. initium regni fecit Cyrus
De dijs diſputatio Socratis 632,10 (19,2
¶ Dexippi malitia inſignis 303,11
Dexippus proditor lapidib. petitur 303,18
¶ διαλέγεσθαι vnde dictum 640,23
Dianæ templum eiuſdemq; ſacra 274,47
Dianæ Aſtyriæ templum 400,30
Dianæ Munychiæ templum 368,50
Dianæ templum ſacratiſſimum apud Leucophryn 382,39
Dianæ votum factum ab Atheniẽſib. 237,17
Dicterijs non venandam vrbanitatem 533,21
Perdifficile reperire qui ſubſiſtere velint, quum ſuorũ nonnullos terga dare conſpiciunt 506,24
Difficilius, vt ſua quis ſeruet quam aliena rapiat 526,5
Diffidentes fallere ſapiẽtiæ tribuendũ: at credentes impium ducendum 532,43
Diligentia tam in re ruſtica quàm cæteris quantum poſſit 686,45
Dimænetus præfectus 427,53
Dino polemarchus interfectus 466,40
Diocles vnus è triginta tyrannis 359,50
Diomedes Chironis diſcipulus 767,15
Diomedes ac Vlyſſes vt Troia caperetur effecerunt 768,9
Diomedõ dux electus ab Atheniẽſib. 344,32
Dion Athenienſium legatus 420,31
Dionyſius Hermocratis F. tyrannidem Syracuſis arripit 359,34
Dionyſius Syracuſanus à Carthaginienſibus ſuperatur 360,7
Dionyſi in Aphyte templũ 441,3
Diopithes vates 385,9
Dioſcuri qui nam 709,10
Diphridas dux 421,54
Diſceſſũ Ageſilai dolẽt Aſiani Græci 520,17
Diſciplinæ militaris exemplum 37,36
Diſciplinæ militaris in inſtruenda acie quis dici poſſit peritus 179,31
Diſſidia inter duces Athenienſes 356,6
Diſſidium apud Elidem 497,35
Ditare amicos, eſt ſeipſum ditare, dixit Simonides 726,14
Ditiſſimi equis alendis deliguntur 517,53
Diuinam Prouidentiam negãtes, inſanos vocabat Socrates 560,33
Diuinam rem faciunt Græci antequam certamen incant 268,1
Dum Diuinis rebus ſtudet, feliciorem reddi ſe exiſtimat Cyrus 161,20
Diuinatione velle explorare quæ in hominis ſunt facultate, inſaniam eſſe dicit Socrates 560,34
Diuitem in perpetua ſolicitudine eſſe dicit Pheraulas 171,39
Diuites qui 631,29
Diuites pleriq; minus ſibi ſufficientia habẽt quam pauperes 631,31
Diuitias hominum in animo non in domibus dicit eſſe Antiſthenes 699,42 (38
Diuitias ex vſu metiri, iußit Socrates 790,
Diuitijs ad quid vtendum 671,13
¶ dolio perforato haurire, quid 663,58
Dolopes populi 193,39.453,44
Dominandi cupidus, quomodo nutriendus, & inſtituendus 579,49 (54
Domini difficiles atq; verè moleſti, qui 648,
Domus quid 647,5
Domus Babyloniorum quomodo extructæ, & qua materia 151,31
Domus ſubterrancæ, pecorum aut aliarum rerum deducendarum cauſa 260,33
Domus ad meridianũ plagã ſpectans 667,7
Domus priuatæ cum publica cõparatio 611, 28 (614,6
Domorũ edificatores, quid ſpectare debeant
Domum non tantum detrimenti acciperc, ſi, quum egeat famulis, non habeat, quàm ſi ab iniuſtis famulis perturbetur 40,51
Dona Seuthi oblata 316,13 & deinde.
Dona regi dant, priſca lege, q habẽt 316,20
Dona hoſpitalia ad exercitũ mittunt Cotyoritani 279,46
Doriæus præfectus 333,39
Dorotheus legatus 340,10
¶ Dracon Pellinæus præfectus 381,28
Dracontides vnus è trigĩta tyrãnis 359,53
Dracontius Sparta exul 268,46
Dracontius Spartanus ludorum gymnicorũ præfectus 268,48
Drilarũ cum Xenophonte pugna 272,20
¶ Dux fortis, & magnanimus 688,34
Inter Ducem locorum peritum & imperitum, magnum diſcrimen 758,42
Duces ab Athenienſibus electi 341,46
Duces Athenis iniuſte damnantur, & interficiuntur 353,4
Duces regionũ quas Græci peragrarũt 333,11
Duces in colloqũ vocati, interfecti 372,45
Duces optimi condẽnantur Athenis 350,17

E

Ebozelmius interpres Seuthis 325,54
Ebrietas Medorum 83,34
Ebrietas quid 674,1
Ebrietas, vt ingluuies, vitanda 526,37
Ebrietatem & repletionẽ Cyrus à ſuis vult alienam eſſe 78,19
Ebrietatis vitiũ in Aſiaticis notatũ 189,20
¶ Ecdicus dux 421,53
¶ Educatio puerorum Perſicorum 3,36
¶ Eion vrbs 344,28
¶ Eleenſes tropæum erigunt. 497,34
Elegans & humaniſſima indoles 14,20
Elei cũ Lacedæmonijs fœdus ineũt 384,39
Ab Eleis deficiunt Læpreatæ 383,34
Eleorum cædes 497,12
Eleuſine 504,42
In Eleuſinem recipiunt ſe triginta tyranni 368,8
Ἐλευθέριον Iouis porticus 659,49
Eliſarne 332,35
¶ Embas præfectus 104,12
Emungi, apud Perſas turpe 6,30
¶ Encomium Epaminondæ 503,30
Enodias ſerierũ ductor vulneratus 320,3
¶ Epaminõdas bello adoritur Achaiã 487,
Epaminondæ exercitus 503,15 (12
Epaminondas Spartam ingreditur 504,11
Epaminũdas deliberat de imperio nõ relinquendo 505,27
Epariti qui 498,49
Eperatus Ephorus 360,40
Epeũ vrbẽ Elei ſibi relinqui petũt 384,26
Epheſus belli officina 518,22
Ephorum prudentia in opprimenda coniuratione 386,31
Ephororũ poteſtas apud Spartiatas 540,30
Epibatæ ſignificatio 336,11
Epigenis cum Socrate colloquium 621,3
Epiſthenes Amphipolitanus 261,43
Epiſthenes Megapolitanus dux 213,27
Epiſthenis Olynthij factum quoddã memorabile 318,50
Epiſtola Cyri ad Cyaxarem 85,53
Epitalion, vrbs 384,16
Epulatio publica Lacedæmone à Lycurgo inſtituta 538,16
De Epulis plus voluptatis capiunt priuati quam tyranni 713,44
Epyanaxa Syenneſis Cilicum regis vxor ad Cyrum accedit 194,30
¶ Equeſtris victoria 16,24
Equeſtris ordo in vrbibus ex quibus conſtituendus 738,31
Equeſtris viri officiũ in equo curando 740,
Equeſtris curſus 171,13 (46
Equus æneus in Eleuſinio Athenis poſitus 736,21
Equus liberalis & voluntarius 750,3
Equus immorigerus & inutilis, & proditoris vicem obtinens 739,35
Equus bellator vt fiat 739,37
Equus vector vt fiat 739,10
Equus Solis victima apud Armenios 261,31
Equi rariſſimi apud Perſas 7,22
Equi Camelos fugiunt 140,13
Equi contumelioſi exciſi, à morſu & contumelia ceſſant 155,30
Equi toti Soli cremantur 171,8
Equi ligatis pedib. ab Aſſyrijs in præſcpio noctu ſeruantur 245,7
Equi ad pompam idonei 450,7
Equi ſi ab incunte ætate domentur, optimi, ſi indomiti maneãt, peßimi euadũt 624,
Equi caput 737,22 (33
Equi oculi 737,23 & 31
Equi buccæ 737,28
Equi nares 737,3
Equi collum 737,23
Equi cernix 737,20
Equi pectus 737,17
Equi latera 737,43
Equi genua 737,9
Equi femur 737,15
Equi teſticuli 738,12
Equi lumbi 737,46
Equi oſſa crurum 737,3
Equi coxæ 738,1
Equi ilia 737,48
Equi maxillæ 737,23
Equi ſpina dorſi ſupra armos 737,40
Equi vertex 737,37
Equi membrorum omnium ſoliditas 738,3
Equi quinam ad bellum apti 753,1
Equi ne fatigẽtur quomodo cauendũ 758,7
Equi ne cadant, quomodo cauendum 758,2
Equi ſtrenui nares quales 737,33
Equi noxij 753,2
Equi ſiſtendi modus 744,28
Equi ad laborem qui ſint apti 764,4
Equi calcitroſi 753,6
Equi ſternaces 753,6
Equi bene habiti, nõ ſaginati ad ſuffocationem, ad laborem vtiliſſimi 764,4
Equi violentiam vt exerceant 737,26
In equi Vngula quæ conſideranda 736,42
Equi oſſa ſupra vngulam infra talos 736,52
Equi nondum domiti corpus explorandum 736,31
Equi quib. artib. meliores efficiãtur 603,30
Equi dens ætatem indicans, quẽ Græci γνώμονα vocant 739,13
Equum manifeſtare hominibus multa 81,33
Equum infrænandi ratio 742,45
Equorum cura 757,31
Equorũ pedes quomodo rotũdi fiãt 754,25
Equorũ pedes quomodo robuſti fiant 754, 17
Equorum pedes propter niues ſacculis obligantur 261,37
Equos alere ditiſſimi iubentur 517,53
Equis alendis ditiſſimi deliguntur 517,53
Equis ante quàm ſudârint, non dandus cibus 36,11
In equis repentina omnia perturbationes efficiunt 747,35
Equini pulli magnitudo vt æſtimãda 738,18
Equinũ ſtercus cottidie exportandũ 741,17
Equitatus Lacedæmoniorum qualis Cleombroto imperante 466,13
Ad equitatũ alendum à quibus pecunia exigenda 766,26
Equitatus vt ab Ageſilao inſtitutus 518,7
Equites ſibi comparat Ageſilaus 389,46
Equites quales eſſe debeant 751,42
Equites quæ debeant meditata & exercitata habere 756,35
Equites quibus artibus meliores efficiendi 603,54
Equites hoſtibus impares, terrorem illis in-

Index in Xenoph.

ferre debent 760,21
equites pauci quomodo plures appareant, & contra 760,15
equitum usus 79,47
equitum instructio 754,28
equitum ordo in prælio 755,39
equitum præsidem an oporteat artem dicẽdi habere 604,22
¶ Erasinides dux 344,33
erasistratus vnus è triginta tyrannis 359,53
eratosthenes vnus è triginta tyrãnis 359,51
errata aliquando vtilitatem afferunt 463,2
¶ Esculenta regum præstantius elaborantur, sicut et artes in magnis vrbib. excellentius elaborari solent 164,41
esurienti pane vel maza vesci dulce 5,17
¶ Eteonicus præfectus 307,28
eteonicus in arcem fugit 308,9
eteonicus vna cum Lacedæmonijs Thassopellitur 336,45
eteonici prudentia in opprimenda suorum coniuratione 353,33
eteonici consilium in tumultu militũ 353,34
etymocles Laced. legatus 476,26
¶ Euagoras rex Cypri bellum gerit aduersus Persas 422,30
euagoras Elienſis curru vicit 337,27
euarchippus Ephorus 337,29
eubotas cyrenæus in stadio vicit 337,28
euclides Phliasius vates, Xenophonti fit obuius 331,9
euclides vnus è triginta tyrannis 359,49
euctemon Athenis præses 337,30
euctresij 485,2
eudamidas dux 434,52
eudicus ephorus 360,42
eudius Spartæ ephorus 360,43
eurum euenta homini incertissima 291,16
eumaches vnus è triginta tyrannis 359,53
eunomus dux in pyratas 426,15
εὐναχεῖσθαι vnde dictum 623,51
euphratas machinationũ Cyri præses 133,31
euphrates amnis 200,28
euphron Lacedæmonius dux 487,45
euphron obtruncatur 493,28
euphronis flagitia 494,7
europæ gẽtes aliquot sui iuris, tempore Xenophontis 2,12
eurylochus Lusiensis 325,41
eurylochi Lusiensis Arcadis oratio 325,42
eurylochus Lusiensis arcas 252,44
eurymedon fluuius 423,43
euryptolemus legatus 340,10
euryptolemus Pisianactis filius Alcibiadi occurrit 342,41
eurysthenes dux 375,15
eutea vrbs 472,30
euthydemus à Socrate reprehensus 625,36
euxenus harmostes 401,3
¶ Exarchus ephorus 360,37
exercitatio fortiores reddit 577,21
exercitatione omnia honesta consequi homines 565,1
exercitus Cyri 19,1 (22,20
exercitus vbi commeatu caret, breui perit
exercitus ingentis descriptio Cyri iunioris & fratris 206,18
exercitus Cyro cum imperio traditur 18,41
exercitus Cyri obedientia 69,10
exercitus Cyri iunioris direptio 215,11
exercitus Lacedæmoniorum contra Athenienses 402,21
exercitus Athenienſium cõtra Lacedæmonios instructus 402,32
exercitus pulchrè dispositus inexpugnabilis videtur 664,39
exercitus quomodo ductandus per loca periculosa aut difficilia 758,18 (518,10
exercitui præmia proposita ab Agesilao in exercitu Xenophõtis dissidium propter duces 310,25
exercitum quo ordine ducat Cyrus 104,
exercitũ Agesilaus reducit ab Asia 401,29
expeditum Cyri præclarũq; consiliũ 15,23
exploratores Gadatæ decepti 106,39
exploratoris officium 758,45
exploratorib. quantũ fidendum 758,50
explorationes clandestinæ 759,9
exules ijdem reducti in patriam per Lacedæmonios 432,29
exules Phliasiorũ iure suo fraudati 439,48
exulum Phliasiorum bona diuendita, ex publico persoluuntur 432,53

F

Fabros machinarum comparat Cyrus 120,39
facilius aliena rapere q̃ sua seruare 526,5
facilius tacere, quam non dicenda proferre 705,30 (45
facinorosam vitã decet esse in obscuro 530,
facultates sunt ea, quæ vtilia 647,42
facultatibus vt vtendum 533,2 (41
fallaces dominæ simulatæ voluptates 648,
fallendi ars in bello vtilissima 761,4
aduersus famem & frigus nemo militare potest 119,53
fame pereunt multi Athenis 318,14
fame vrbẽ amplam facilè expugnari 150,19
præ fame concidentes milites 259,2
fames Corcyræ ingens 457,12
familijs in priuatis multos seruis etiam paucis vsos inobedientibus 1,21
fasciæ canum 775,23 (12,13
¶ Feræ quæ caucndæ in venatione, quæ nõ ferentariorũ ordo 190,40
ferociam in equo similẽ esse iracundiæ hominum 747,46
festum ebrietatis & intemperantiæ apud Babylonios celebratũ 151,1
festis diebus quemquam interficere, etiã dignũ, apud Corinthios prohibitũ 407,9
in festis diebus iudicia exercere nefas Athenis 553,32
¶ Fidem in felicitate seruare, nihil arduum esse dicebat Dercyllidas 418,30
fides in animis ac manibus 74,43
cum Fidem seruantibus omnes fidenter fœdus ineunt 516,32
fiducia animi potior quàm metus 699,6
fiducia negligentes, timor autem circumspectos reddit homines 607,9
fiducia negligentiam, inertiã, & inobedientiam parit 607,9
Filia Gobryæ pulcherrima 95,55
filiorum erga parentes ingratitudo mulctatur Athenis 587,35
¶ Flagiferi 169,33
flumen Mantinæorum intersecat Agesipolis 438,46
flumen Babylonis meabile fit 155,6
Flumina per vrbes non deriuanda 432,29
¶ Fœno & stipula coronati milites Cherisophi 261,18
Fœdus inter Athenienses & Lacedæmonios ictum 464,6.482,15
fœdus inter Græcos & Teribazum sanctum 256,52 (217,51
fœdus percutitur inter Græcos & Ariæum
fœdus Cyri cum Hyrcanijs 73,53 (7
fœderis sanciendi mos apud Macronas 267,
fortunate agentes semper intuitu digni censentur 412,6 (3,16
Forum apud Persas, cognomento Liberum
fossis se circumdant Assyrij 64,35
fœderis percutiendi mos priscis 217,51
fœdera inter Chaldæos & Armenios icta 60,4
forma non vituperanda quòd cito defloreſcat 697,45
forma elegãs natura, regium quiddã 690,2
in formæ vsu quandam inesse satietatẽ 707,
formidolosi qui 642,13 (30
fortes qui 642,12
fortes viri etsi pro dignitate laudari nõ possunt, nihilo minus tamẽ eos æquũ est laudes cõsequi, vel virtute sua minores 515,9
fortium apud Cyrum præmia 211,16
fortitudo Agesilai 527,39
Fortitudo consilio potius, quàm periculis, ostendenda 533,14
fortitudinem natura an doctrina assequamur 614,27
fortuna secunda nihil est quod maiorẽ præbeat voluptatẽ hominibus, vt dicit Cyaxares 72,2
fortuna non abutendum 72,10
fortuna vt vtendũ in utramq; partẽ 532,24
¶ fræna duo habere debet eques 748,47
fræna quæ mollia, quæ rigida 749,15
frænum aureum Syenneſi pro donario mittit Cyrus 596,24
in Fratrem mortuum Artaxerxis crudelitas 212,37
fratrum quanta sit coniunctio 186,9
Fraude vti ius ac fas esse, bello denuntiato
frigus ingens 318,30 (517,19
frigore multi confecti 259,18
fruges quomodo purgandæ 681,3
pro frugibus Deo etiã sacrificandũ 658,12
¶ Fuga Olynthiorum 437,53
fuga Byzantiorum 308,3
fugæ descriptio 76,40
in fugam Thessalos vertit Agesilaus 520,54
in fugam Barbaros Græci vertunt 209,15
fugientium Athenis propter tyrannos magnus numerus 367,21
fugiunt milites Agesilai 398,5
fulgura ex æthere intonant secunda Archidamo 485,15
fulgura & tonitrua dextera Cyro 20,45
fulmen in exercitũ Agesipolis decidit 417,47
fulmina & venti Dei ministri 634,10
fundi emendi quales 686,49
furiosi q:i 615,20
furiosi metuenda non metuunt & contrà nõ metuenda metuunt 561,11
furta non deprehensa permissa Lacedæmonijs 535,5
furta ciborum à Lycurgo concessa 535,53
ad furta publicæ pecuniæ Athenienses eruditi esse feruntur 263,7
in furto deprehensi Lacedæmone loris cæduntur 536,17
futura homines nesciunt 560,22

G

Gabæus dux 31,51
gadatas 101,12
gadatas lachrymatur, quòd spado sit 110,10
gadatæ sermo ad Cyrum 110,1
gadatas cum matre & amicis Cyro se cõiungit 111,9
gadatas in maximũ periculũ venit 106,47
gadatas domum redit 103,12
galeæ Paphlagonicæ 272,47
gaulites Cyri amicus 205,47
gauliticam pecuniam qui suppilarant, damnati 287,7
gambrion vrbs 375,22
ganymedes propter animum in cœlũ translatus 709,12
ganymedis nomen quid significet 709,14
gaudio et tristitiæ lachrymæ cõmunes 485,
gauriũ Andriorũ regio 343,4 (32
¶ Gella vrbs 360,8
generosa alacritas 14,9
generosa indoles Cyri 15,34
geometria quatenus discenda 643,20
geometriæ vsus 643,20
geranor polemarchus ab Arcadibus interfectus 484,10
gergethe 377,39
getheus nomen canis 778,38
¶ Glauco Aristonis filius à Socrate reprehensus 609,51
glauco ambiens imperium 609,47
gloria virtutis comes 541,1
gloriæ desiderio magis quàm uitæ tenebatur Phœbidas 435,33
gloriari vbi honeste licet 531,52
glus Tami filius 214,49
¶ Gnesippus Athenienſis 316,20
gnome nomen canis 778,42
γνωμων dens, equi ætatẽ indicans 739,10
¶ Gobryæ Assyrij oratio ad Cyrum 89,20
gobryas filij necem Cyro narrat 89,53
gobryas filij necem vlcisci postulat 90,17
gongylus præfectus 375,20 (23
gongylo ciuitates ab Artaxerxe datæ 375,
Gorgio præfectus 375,19
à Gorgopa infestantur Athenienses 426,13
¶ Græciæ ciuitatibus libertas restituta à Lacedæmonijs 430,36
græci Asiatici à Cyro subacti 2,23
græci barbaros terrent 195,6
græci contra Barbaros victores 209,17
græci secundò regem vincunt 213,47
græci de morte Cyri cognoscunt 214,50
græci arma tradere iubentur 227,53
græci barbaros vincunt 251,38
græci à bello reuersi dijs gratias referũt, ac sacrificant 268,33
græci Byzantij portas effringunt 307,50
græci nares, & aures propter vim frigoris amittunt 318,31
græci Xenophontẽ ducẽ sequuntur 314,22
græci ad Seuthem sese conferunt 314,24
græci à victis Persis ingentem prædam auferunt 391,15
græci legatum ad Persarum regem mittunt 485,48
græci Persas in fugam vertunt 519,18
græci honore adfecti ab ijs à quibus petulãter fuerant ante tractati 519,32
græci Asiatici Agesilai discessum ex Asia quantopere doluerint 520,17
græci Persarum castris potiuntur 519,20
græci Asiatici spõte cum Agesilao profecti sunt ad ferendum suppetias Lacedæmoni 520,21
græci nominis vrbes, minimè in seruitutem redigendas esse, sed castigandas, dicebat Agesilaus 529,20
græci quomodo liberos instituant 535,12
græcorum ducum in Xenophontem fides 321,20
græcorum duces dolo circumuenti trucidãtur 227,23
græcorũ desperatio cæsis eorũ ducib. 231,31
græcorum qui salui ex Asia redierunt, numerus 273,49 (283,15
græcorum consultatio de reditu in patriam
græcorum victoria 302,12
græcorum vendi passus est neminem Callicratidas 346,39
græcorum victoria contra Persas 391,11
græcorum res corroborantur 519,44
non græcorũ modò sed multorũ barbarorũ dux factus Agesilaus 519,48
græcis reditus ad suos conceditur 221,27
aduersus Græcos copias cogit rex Persarum 515,48
grandines in deorum potestate 657,53
graciæ referendæ nõ tantùm, sed etiam maiores, si quis plus posset 526,10
Grauitas vnde concilietur 530,48
Gryllus non longißimam, sed virtuti coniũctam vitam elegit 790,31
Gylis polemarchus 522,41
Gymnias vrbs 265,43
Gymnicos ludos celebrant Græci 268,49
Gynæceum 667,9

H

Habenæ quæ laudentur 744,41
Haliartus, vrbs 594,53
haliei, populi 402,25.488,49
halisarnia, vrbs 375,15
halijs fluuius 280,44
harmene Vicus 290,36
harpasus fluuius 265,35 (756,55
hastam equites quomodo gestare debeant
hastis binis in venatione quare vtãtur Persæ
¶ Hebe nomen canis 778,38 (4,42
hecatonymi versutia 280,11
hecatonymi Sinopenſium legati, viri dicendi laude clari, oratio 278,22
hegesandrides nauali prælio Athenienses vicit 333,38
hegesilaus dux 728,45
helicon 521,38
helixus dux Megarensium 340,21
helos ciuitas 476,15
helotæ qui 385, in margi.
hellamodicas 545,22
Hellas Gongyli mater Xenophontem hospitio excipit 331,43
Heraclea vrbs 280,51
Heracleenses hospitalia munera Græcis mittunt 292,50
heracleenſium muros diſijcit Iason 469,5
heraclidas Maronites 316,26
heraclidas Maronenſis munera Seuthæ impetrat 315,17
heraclidas Xenophontem inſimulat apud Seuthen 321,2
heraclidis perfidia in Xenophontem 321,2
heracl. fuga ob surreptas pecunias 325,54
heracã vrbẽ Elei sibi relinqui petũt 384,27
heræi se cum Lacedæmonijs ad bellum coniungunt 472,25 (292,48
hercules quo loco ad inferos descenderit
herculis F. Aristodemus 530,31
herculis deliberatio de instituenda vita 583,13
in Herculis templo quum nulla inuenta essent arma, quod signum inde collegerint Thebani 465,41 (8
herculi duci sacrificiũ facit Xenophõ 294,
cũ hercule Virtutis & voluptatis colloquiũ
herippidas dux 521,48 (583,29
herippides constituitur iudex 401,27
hermionenſes, populi 402,24
hermo, Callicratidæ gubernator 348,26

hermocratis laudes 336,27
hermocrates ducum Syracusanorũ calamitatem deplorat 336,3
hermogenes Athen. legatus 420,31
hermogenes Socratis amicus & familiaris 554,36 (601,5
hermogenes à Diodore pecunia conductus
herodes quidam Syracusanus 386,54
hesiodi sententia à Socrate explicata 583,4
¶ Hieramenes mortem filiorum Dariæ dolet 354,23
hierax classis præfectus 425,45
hieron vnus è triginta tyrannis 359,49
hieronis Siciliæ tyranni cum Simonide colloquium 711,46
Hieronymus Eleus 234,27
hieronymus sericũ ductor vulneratus 320,
himera vrbs 337,25 (3
himnulorum ceruorumq; venatio 780,10
hippagretæ 537,38
hippagreta quis 386, in marg.
hipparchus quomodo beneuolentiam militum sibi conciliet 761,45 (38
hipparcho locorũ cognitio necessaria 758,
hipparchi munia, et qualem eum esse oporteat, vide per totum libellũ, qui Hipparchicus inscribitur 752,
hippeus Samius, dux 348,13
hippiæ disputatio cum Socrate de iustitia
hippocentauri 81,18 (635,14
hippocrates Mindari legatus 335,34
hippocrates, Lacedæmoniorum præfectus, occiditur in pugna 339,32
hippodamium forum 368,48
hippodromus 518,16 (48
hippolochus vnus è triginta tyrannis 359,
hippolytus Chironis discipulus 767,14
hippolytus apud Dianã magno erat in honore 767,52 (54
hippomachus vnus è triginta tyrannis 359,
hispani in subsidium Lacedæmonijs mittuntur 483,5
¶ Homerus carminum pactor 573,17
homerus quare Vlyssem certum oratorẽ esse dixerit 643,6
cum Homicida qui commercium habet, ne legibus quidem purus 718,6
homicidæ è templo eijciuntur 718,13
homo priuatus: vide, Priuatus homo.
homo homini præstat 687,52
homo animalium omnium optimus & gratissimus 173,35
homo ex animalib. solus erectus est 574,31
hominis ætates quatuor 3,23
hominis intemperantis & rudissimæ belluæ comparatio 640,14
homini optimum studium esse bene agendi dicit Socrates 616,25
hominem nemo habere volet, qui laborare omnino renuat, sumptuoso autem apparatu delectetur 582,6
homines nullis infestiores, quàm quos regnum in se molitos senserunt 1,41
homines modesti nihil iniusti vel impij destignant: verum improbi quum flagitiosa quidem agant, nihilominus clam ea esse cupiunt 493,33
homines rebus inexpectatis bonis, vehemẽtius delectantur, malis rursus perterrentur 765,28
homines fidi natura non nascuntur 185,51
homines quòd errent vt homines, nihil mirandum 108,33 (687,40
homines quæ sibi vsui arbitrantur, amant
inter homines maxima odia existere ingratitudinis causa 4,2
Hominum omnis ætatis erga Cyrum studia 16,52.94,31
hominum omnis generis commerciũ habẽdum: bonorum aũt opera vtendũ 532,36
hominibus imperare esse difficilimum 1,8
hominibus imperare, an sit ex ijs quæ fieri queunt, vel non queunt. 1 & 2
homotimi 18,43
homotimi apud Persas, hoc est, dignitate pares 31,23
homotimorum arma 32,39
Honesta & bona non sine labore dij hominibus præstant 584,8
honestæ vitæ lux ipsa maius ornamentũ cõciliat 530,46
honestus uir & bonus 660,6
honor præclara res 720,51
honor labores imperatori leuiores efficit
honoris ueri origo 721,41 (26,44
honoris appetens Cyrus puer 10,54
honoris nomine homines quemuis laborem subeunt 720,52
honoris appetentia hominem à brutis disiungit 721,15
honore maximo excipitur Cyrus in Armenia 61,20 (578,42
ad honores acquirendos via commodissima
honoribus qui digni 568,50
honoribus affici, alij aliam ob causam cupiunt 594,19
honorib. hostes afficiũt Lacedæmonij 489,
horme nomen canis 778,42 (1
horti, quos paradisos vocant 655,7
hortos fructuum feracissimos, Belesis Syriæ prætoris, Cyrus vastat 200,28
hospitalia munera Græci accipiunt a Trapezuntijs 268,32
Sinopensibus 290,38
ab Heracleensibus 292,50
hospitalitatis munera ad Cyrum Armenius mittit 56,38
hostes sæpe prosunt ad vitam meliorem ijs, quos in seruitutem redegerunt 649,13
hostes quomodo aggrediendi 28,27
hostes quando maxime adoriendi 763,28
hostiũ quantæ copiæ fuerint, exponit Araspas 132,20
hostiũ quantæ copiæ, explorandum 31,36
hostium cõtemptum robur quoddam in animis ad pugnandum excitare 518,30
hostibus formidinem, amicis fiduciam, atq; robur addebat Agesilaus 528,30
ab hostibus manubiæ potiùs, quàm dona, capiendæ 526,34
hostias Agesilao ab ara deturbant Bœotarchi 387,29
hostias ad flumen vates cædit 254,13
¶ Humana sapientia nihilo magis nouit quod sibi vtilissimum sit deligere, quàm siquis de eo quod sibi agendum sit, sortẽ ducat 30,34
humanitas Cyri 174,38
humanitate Cyrus suorum amorem est assecutus 164,2
humanitate inexpugnabilia etiã aliquando in potestatem nostram redigi 517,48
¶ ad Hyacinthia & Pæanẽ accedunt Amyclæi, siue militant, siue alia de causa peregrinantur 412,52
hyacinthiorum solemne festum 523,2
hyampolitarũ suburbia cœpit Iason 469,2
hybris nomen canis 778,38
hyleus nomen canis 778,36
hymnus ante pugnã à militib. Cyri cantatus
hyoscyami efficacia 648,2 (68,45
hypatodorus 449,41
hyrcanij ab Assyrijs ad Cyrũ deficiũt 73,33
hyrcanij lubentes Cyro parent 2,16
hyrcanij Assyrijs finitimi 73,15
hyrcanijs vtuntur Assyrij, vt Sciritis Lacedæmonij 73,19
Hyrcaniorum ad Cyrum legatio 73,12
Hystaspæ viri Persæ sermo ad Cyrũ 78,52
Hystaspæ egregium dictum de amico defendendo I 118,29

Iactabũdos Agesilaus despiciebat 533,23
Iactabundos de se polliceri fortitudinem 529,53
iaculandi ratio præstantissima 752,28
iason Thessaliæ dux constituitur 455,54
iasonis prudentia singularis 468,16
iasonis Thessali celeritas 468,4
iasonis potentia quomodo creuerit 469,10
iasonium littus 292,42
¶ Iconium vrbs Phrygiæ extrema 195,18
¶ Ignem intra ollas ferri curat Agesilaus per montes 411,29
ignis cum formosæ mulieris amore comparatio 92,25
ignis ante castra accensus 459,28
ignis vsus 632,39
¶ Ilarchus ephorus 360,39
ilienses in Aeolide 377,6
Illyricus nationes alias sibi non subijcit, cõtentus, si suæ gentis imperiũ retineat 2,10
¶ Imago arcti amoris inter cõiuges 135,13
imbecilles natura, exercitatione fortiores fiunt 577,20
imperãdi rationẽ scire, opus pulchrũ 21,49
imperare hominibus: vide, Hominibus imperare

imperator Medicæ expeditionis à senioribus deligitur Cyrus 18,41
imperator caloris & frigoris sit patiens 26,36
imperator sit iustissimus 27,12
imperator sit legum obseruantissimus 27,12
imperator hostẽ ipso formidolosior militi esse debet 229,13
imperator tolerantia, non mollitie, priuatis hominibus præstabit 526,48
imperator prudens periculis nunquam se vltro offerat 759,23
imperator exercitum potiùs, quàm seipsum ditabit 526,32
imperatoris munus 601,54
imperatoris cum patrefamilias comparatio 605,36
imperatoris ornamentum, quicquid miles pulchri & boni habet 62,6
imperatori bonos labores leuiores efficit 26,44 (603,7
imperatori quid propositum esse debeat
imperatori ad res gerendas quæ necessaria 23,34
imperatoria ars quibus constet 23,52
imperitia ac peruersitas cum beneuolentia coniuncta, plus prodest, quam virtus & sapientia cum malcuolentia coniuncta 547,41
Impostor quis 579,17
impudentia, dux ad tum pissima quæq; 4,9
impudentia ingratitudinis comes 4,9
impunita haud relinquunt impia hominum facta, Dij 442,26
impunitas nulla improbis apud Cyrũ 211,4
improbitas voluptatibus allicitur 40,27
improbitatis appellatione continetur etiam segnities, mollities animi, & incuria 648,39
¶ Incautos Deus plectit 665,50
incontinentes pessimam seruitutem seruiũt 639,15
Indi Cyro subditi 2,20
indi cum Cyro societatem ineunt 124,48
indorum regis legati ad Cyaxarem veniunt 45,25 (44
indorũ rex pecunias ad Cyrum mittit 124,
indicæ Canes 780,11
indiciũ animi verè regij in Cyro 9,50
indicium animi ab inuidia alieni 14,2
indolis acerrimæ natura rem pulcherrimã adamat 527,7
industria in equestribus exercitijs 11,36
indutiæ inter Lacedæmonios & Thebanos 522,45
ingenia acuta quæ 624,19
ingeniosum responsum 10,40
ingenium muliebre nihilo deterius virili
ingenuus in Cyro pudor 13,25 (692,11
ingrati erga Deos & homines negligentes
ingrati odio digni 532,31 (4,7
ingrati sunt qui gratiam non referũt 585,41
ingratum in hominem apud Persas actionẽ dari 4,2
ingratitudo Seuthi obijcitur oratione Xenoph. 328,12
ingratitudinis comes impudentia 4,9
ingratitudinis causa maxima inter homines odia existere 4,2
ingratitudinẽ grauissime puniũt Persæ 4,6
ingratitudinem præcedit impudentia 4,9
initia actionum præclariorum Cyri 14,23
iniuriam propulsare, iustissimum est 20,27
iniustus quis 636,31
insania quid 615,21
insaniæ & insciti æ discrimen 568,38
insaniam sapientiæ cõtrariam, ponebat Socrates 615,14
inscij debent à scientibus discere 568,40
insidiæ Gadatæ struuntur 106,21 (25
insidiæ Græcis à bello redeũtib. factæ 223,
insidiæ Agesilao structæ extis indicantur 385,22
ex Insidijs surgens Iphicrates Anaxibium cum exercitu fundit 424,48
in Insidijs collocatus Chabrias stragẽ ingẽtem edit 427,13
inuidia quid 615,29
inuidia vnde initium sumat 157,3
inuidia in Xenophontem 281,34.321,3
¶ Iouis multa sunt cognomenta 707,3
Ioui patrio sacrificat Cyrus 64,9
¶ Iphicrates cum classe Timotheo successor ab Athenicnsibus mittitur 457,36
Iphicrates Syracusanorum naues subigit 460,32 (459,10
iphicrates quomodo milites suos exercuerit
iphicratis victoria 425,10
¶ Irâ commoti domesticos plectere non debent 439,21 (743,27
Ira cohibẽda, ne ad pœnitentiam procedat
ira nihil prouidet 743,26
iracundus aliquantum fuit Clearchus, alioqui strenuus & fortis imperator 229,12
iris fluuius 280,43
¶ Isanor ephorus 360,36
Ischolaus dux 474,43
ischolaus interfectus 475,18
ischomachus honestius vir 660,6
Isias ephorus 360,41
Ismenias proditionis accusatus, morte pœnas luit 437,2
Issus Ciliciæ ciuitas 199,5
Isthmi spatium centum & triginta stadiorũ 380,53
isthmia ab Argiuis celebrata 410,47
¶ Itabelius dux 332,19
¶ Iuba verticalis equi humectanda 741,41
Iudicandum esse secundum leges 10,26
à iudice sententia semper secundum legem ferenda 10,26
in Iunonis templum fugientem quemdã obtruncant Phliasij 489,34 (25
iupiter placabilis: Græcè sive μειλίχιος 331,
iupiter seruator & dux, tessaram militũ Cyri 137,50
iureiurando singulis mensibus se astringunt Ephori 546,23
iusiurandum suum non seruat Tissaphernes 387,54
iusiurandum hosti præstitum seruat Agesilaus 516,28 (25
Iusiurandum regis Lacedæmonij quale 546
iustus quis 628
iustus Socrates 577,53
iusti officium 533,4
iusto homini satis esse ab alienis abstinere, censebat Agesilaus 533,4
iuueni regnum commissum 515,46
iuuenilis ambitio 12,49
iuuenilis temeritas 15,50

K

Κλωγμῷ incitantur equi 748,8
¶ κονίδες quid 4, in margi.
κονίδος gladij genus 752,19
¶ κυνάμυδες 736,53 & 738,14

L

Labor ad quid conducat 36,9
laborare, esse ærumnosissimum ignauj arbitrantur 156,37
laborem nimium improbat Socrates 562,33
labores bonis viris obsonium 157,29
lacænæ canes 782,14
Lacedæmon: vide, Sparta
lacedæmon vrbs Græciæ perillustris 515,20
lacedæmon caret mœnibus 524,8
lacedæmonij ad furandum à pueris adsuefacti 262,54
lacedæmonij Athenas occupant 338,43
lacedæmonij ab Athenienſib. nauali prælio superantur 348,34
lacedæmonij ne Athenæ euertantur, intercedunt 358,43
lacedæmonij à Thebanis fusi 395,18
lacedæmonij antè quam prælium incant, Dianæ capellam immolant 403,14
lacedæmonij ab Olynthijs in fugam versi 49,14
lacedæmonij ab Olynthijs deuicti 439,18
lacedæmonij instaurant bellum contra Olynthios 439,28
lacedæmonij libertati aliarum vrbium obstabant 462,22
lacedæmonij cum Athenienſibus pacem faciunt 464,6
lacedæmonij terra, Athenienſes mari superiores 481,22
lacedæmonij Agesilaum præferunt Leotychidæ in contentione regni 515,37
à Lacedæmonijs virginum vim passarum monumentum 465,35
Lacedæmoniorum erga Eleos odij causæ 382,54 &c.
lacedæmoniorum res fluuijs comparantur 401,38
lacedæmoniorũ & sociorũ copiæ aduersũ

Athenienſes inſtructæ: itidem Athenienſium & ſociorum aduerſus eos collectus exercitus 402,21
lacedæmoniorum & Athenienſium ac ſociorũ vtriuſq; partis pugna 403,12 &c.
lacedæmoniorum ſociorum clades 403,19
lacedæmoniorum de Athenienſibus victoria 403,20
lacedæmoniorum de Thebanis victoria 406,26
lacedæmoniorum fuga 439, 14,499,10
lacedæmoniorum clades 439,27.499,15
lacedæmoniorum legati ab Athenienſibus auxilium petunt 476,28
lacedæmoniorum cùm regum tum ſubditorũ in imperando & parendo mutua moderatio 515,25
lacedæmoniorum regnum diutiſſimè incõuulſum quaſiq; perpetuum duraſſe 515, 29
lacedæmoniorum firmum imperium 515,30
lacedæmoniorum & Thebanorum ad Coroneam prœlium 521,36
lacedæmoniorum aduerſarij 523,51
lacedæmoniorum bellum aduerſus Corinthios 529,13
lacedæmoniorum reſpub. 534,vſq; 546
de lacedæmoniorum rcpub. & legib. 538, & deinceps
lacedæmoniorum rex quomodo copias educat 544,26
lacedæmoniorũ reliqua geſta vide in libris De rebus geſtis Græcorum 335
Lacones ſeditione ex Thaſſo expelluntur 335,44
laconica epiſtola 335,36
lachrymæ communes gaudio & triſtitiæ 485,32
Lamprocles filius Socratis natu maximus & Socratis ad eum ſermo 585,36
Lampſacena clades 355,22
Lampſacum Lyſander capit 355,24
lapidibus pene obruitur Clearchus à militibus 196,30
lapidis genus pulcherrimum prouenieus in Attica 727,3
Lariſſa ad Pigretem amnen, vrbs magna, ſed deſerta, quã olim Medi tenuerunt 242,38
Lariſſam, quæ Agyptia vocatur, Thimbron obſidet 375,26
Lariſæi 520,31
lariſſæi Ageſilaum ſequuntur 520,3
lariſſæi Ageſilaum à tergo adoriuntur 404,4
Lariſſæos ac alios Theſſalos Lycophron Pheræus prœlio vicit 360,3
Laſio vrbs 384,26,497,9
Laſionenſes 402,23
Laudari ab hominibus ingenuis, iucundiſſimum 713,25
Laudatio poſt mortem, encomium 531,54
Laudis cupidum, neceſſe eſt, lubens omnes labores, omneq; periculum ſubire 20, 15
laus militum Cyri 68,48
¶ Lechæum 408,5
lecti molles apud Perſas 190,2
lecti argenteis pedibus 258,27
ledrinenſes funditores 402,28
legati Lacedæmoniorum honorificè à Seuthe excepti 322,10
legati tres, lapidibus obruuntur 285,37
legati Athenienſium ſuſpenſi tenentur diu à Pharnabazo 341,24
legati Athenienſium à Cyro repelluntur 343,49
legati ab Athenienſibus Lacedæmoně mittuntur 358,22
legatos Athenienſium reijcit Agis Lacedæmonem 358,26
legati Thebanorum ab Ageſilao remittuntur 412,43
legati Lacedæmoniorum Athenis capiuntur, ſed re cognita dimittuntur 445,41
legati Athenienſium ad regem Perſarum 485,46
legatos Bœotiorum detinet apud ſe Ageſilaus 412,33
Lenonem cur ſe appellari dicat Socrates 702, 22
Lenonis officium 702,23
Leo ephorus 360,39
Leomithris factum 188,34
Leontes dux ab Athenienſibus electus cum alijs decem 344,34
leontiades Polemarchus 425,12
leontiadis ad Phœbidam ſermo de Thebis occupandis 435,18
leontiadis mors 443,29
leone facilius aquæ potum ferre 20,13
leonum, Pardorum, lyncum, vrſorum venatio 787,7
Leotychidas Agidis F. 515,36
leotychidæ certamen de imperio cum Ageſilao 515,35
leotychidas poſtponitur Ageſilao in contentione regni 515,37
Lepreates ab Eleis deficiunt 383,34
Leprini populi 383,37
Lepus ab aquila corripitur 48,17
lepus fugit lucem 29,16
lepus quomodo procumbat 772,44
leporis fœcunditas 772,13
lepus apertis palpebris dormit, clauſis vigilat 772,5
lepores ad lunam exultant 772,20
leporum venatio 29,17
leporibus cur hebes viſus 774,20
leporis deſcriptio eiuſq; duo genera 774,1
lepores qui tardißimi, qui velociſſimi 773, 31
Leucophrye Mæandri oppidum 421,25
ad leuctra clades 323,44
leuſon nomen canis 778,39
lex quid 567,33
lex ſcripta 637,37
lex quæ perpetua apud omnes homines fuit 637,37
legis vidētis inſtar, eſt hominib. bonus princeps 161,16
leges Perſicæ: vide, Perſicæ leges
leges appellantur, quæcunq; tyrannus præſcribit dum dominatur 567,46
legum violatio 567,48
leges daturus, prius Apollinem conſulit 540,44
leges pleraſq; præcipuè duo docere: imperare & imperium pati 25,32
contra leges interfecti Græci 357,6
legum princeps cura quæ eße debeat 3,1
legibus parendum 637,6
legibus quod conſentaneum, iuſtum eſſe dicebat Socrates 636,19
¶ Liber non eſt qui voluptatibus eſt addictus 648,52
liberalis animus Cyri 61,31
liberalis officium 533,5
liberalis ingenij prima indicia 13,1
libcralem decere ſua ad vtilitatem hominum conferre, cenſebat Ageſilaus 533,5
liberi, fori Perſici, deſcriptio 2,17
liberi, fori Perſici, diſtributio in partes quatuor, quarum quæq; certæ ætati hominis deſtinata 3,22
liberum, fori cognomentum apud Perſas 3,17
liberis patres exempla ſeipſos præbere debent 158,18
liberorum procreatio 534,30
liberos educandi quam plerorumq; mos corruptus 3,4
libertatis inſtrumẽta à dijs demonſtrata hominibus 157,19
libidines in pueros prohibitæ à Lycurgo 536,43
Lichas 383,3
Lichæ hoſpitalitas 570,17
lingua hominis quid à lingua brutorum differat 574,39
lingua index ſenſuum 573,36
vbi lini maxima copia eſt, ibi regio plana, & lignis caret 551,12 (26
¶ Loca caſtris metandis apta deligẽda 24,
Lochos nomen canis 778,35
Locrenſes canes 782,14 (48
Locus, vbi Hercules ad inferos deſcẽdit 292
Lonche nomen canis 778,38
loricis lineis muniuntur Chalybes 265,27
Lotophagi patriæ obliti 238,45
¶ Luci amœniſſimi deſcriptio 274,45
luctandi ratio 269,2
Luctus Athenis ob cladem 357,4
luctus Laconum ob acceptam cladem 412, 45
Ludi publici apud Perſas 6,11
Lunæ quanta vtilitas 632,23
Luſtratio exercitus 287,5
Lux noctu Cyri exercitum agmenq; affulſit 75,5
¶ Lycabettus Atticus mons 683,5
Lycaones 238,30
Lycarius ephorus 360,40
Lycius Syracuſanus ſpeculatum miſſus 213, 53
Lycius Athenienſis, magiſter equitum 244,4
Lyco pater Autolyci 691,37
Lycomedes Mantinenſis 483,36
Lycomedes exitiũ vitæ feliciſſimum beatiſſimumq; fortitus eſt 495,27
Lycophron Pheræus Lariſſæos & Theſſalos, qui ſibi reſiſtere conabantur, prœlio deuicit 360,3
Lycurgus quidam proditor 340,37
Lycurgus Spartanorum legislator 534,13
Lycurgi leges ab aliarum ciuitatum legibus diuerſæ & contrariæ 534,16
Lycurgus amatores à puerorum corpore abſtinere voluit 536,43
lycurgus ſodalitia publica puerorum inſtituit, vel contubernia Græcæ συσσιτια 538,24
lycurgus quæ cõmunia inter ſuos eße voluerit, 539,10
lycurgus Spartiatas, qui liberi eſſent pecuniæ acquiſitioni vacare, prohibuit 539,40
lycurgus quos honores ſenibus propoſuerit 541,32
lycurgus qualem diſciplinã militarem inſtituerit 542,20
lycurgus quo tempore vixerit 542,13
lycurgum ſummè ſapientẽ exſtitiſſe 534,13
lycurgum deúmne an hominem appellet, dubitat Apollo 556,27
Lycus fluuius 292,54
Lydi Cyro vi ſubditi 2,18
Lydiæ opulentia 127,40
Lyſander nauarchus creatur 343,13
lyſander in ducem eligitur 354,6
lyſander de inprouiſo Athenienſium claſſem diripit 356,19
lyſander Athenas obſidet 358,50
lyſander Lacedæmonem redit ſpolijs onuſtus 360,23
lyſander ab Ageſilao recedit 388,38
lyſander Spithridatem ad defectionem inducit 388,40
lyſander Cyro dona à ſocijs attulit 655,43
lyſandri aſtutia 343,38
lyſander moritur 395,11

M

Macedoniam peragrat Ageſilaus 320,30
Machæra gladij genus 752,18
Machaon Chironis diſcipulus 467,15
Machaon & Podalirius in bellis egregij exſtiterunt 768,14
Machinæ à Cyro factæ 121,17
Machinarum fabri 120,39
Maciſti ab Eleis deficiunt 383,35
Maciſtum vrbem Elei ſibi relinqui petunt 384,27
Macrones populi 333,16
macrones Græcos infeſtant 266,37
macronum in fœdere ſanciendo mos 267,7
Madatas Perſarũ equitũ præfectus 104, 23
Madytum ad reliquam ſuam claſſem reuertuntur Athenienſes 333,49
Mæander amnis 193,33
Mæandri planicies 516,54. & 518,45
Mæſades per Odryſiorum ſeditionẽ bello pulſus 313,16
Magade canere 316,45
Magi conſtituuntur à Cyro 161,21
magi iuſſu Cyri ex vrbe bello capta ſpoliorum primitias dijs eligunt 252,32
magi Cyro præcipiunt cui Deo ſacrificet 155,1
Magiſter bona & mala docens 27,43
magiſter iniquus, Amor 123,2
magiſtratus, incolarum cuſtos 727,30
magiſtratuum errata magni ſunt momenti 532,52
magiſtratuum per ſuffragia electio 563,7
magiſtratibus parere docentur pueri apud Perſas 4,15
Maius detrimẽtum, amicis quàm facultatibus, ſpoliari 532,50
malorum conuerſatio, virtutis exitium 564,27
Mancipia verè dicebat eſſa Socrates, qui quid iuſtum, quid æquum eſſet ignorarent 561,41
Mandana Aſtyagis Medorum regis F. 2,46
mandana Cyri mater 2,46
mandana ad patrem iter facit Cyrum filiũ ſecum adducens 6,45
mandana in Perſiam redit Cyro filio apud patrem relicto 10,47
mandata Cyri ad ſatrapas 182,11
Mania Zenis vxor 376,7
mania à Pharnabazo ſatrapiam impetrat 376,19
mania cum Pharnabazo militat aduerſus Myſos & Piſidas 376,33
mania cum filio à Midia genero impiè occiditur 376,38 (15
Mantinea in quatuor partes diſperſa 432,
Mantinei muros vrbis ſuæ diruere coguntur 432,5
mantinei ab Orchomenijs fuſi 472,19
mantinei auxilium petunt ab Arcadiæ ciuitatibus 502,10
mantineis bellum infert Ageſipolis 431,13
Mantinenſes rurſus mœnibus circumdare ciuitatem incipiunt 471,9
Mantitheus 334,22
Manus intra manicam continere 354,19
manus admouentem implorare diuinam opem oportet 21,30
manus, armatura 51,39
Maraci & Dolopes 453,44
Maragdi Arabis copiæ 31,48
Marganea oppidum 497,28
Marganenſes Agidi in fidẽ venerunt 383,35
Marſyæ in tybiarum certamine victo, cutẽ detrahit Apollo 193,53
Marſyas flumen vnde ſic dictum 194,2
Maryandenorum in finibus ſita Heraclea 292,45
Maſca fluuius 201,56
mater Paryſatis alterum ex filijs magis amat 191,46
matribus cupiditas fœtus nutriendi innata 574,3
matrimonium quod cuiq; conueniat deligendum 176,8
de matrimonio 660,53
Matronæ officium 661,26
Mauſolus 524,32
mauſolus mari Seſtum & Aſſum obſidens, Ageſilai perſuaſione, domum cum claſſe abijt 524,32
mauſolus pecunijs in vſum Lacedæmonis collatis, Ageſilaum in patriam remittit 524,37
Maxima pars hominum eos viros bonos eſſe ſtatuit, qui bene ſunt de ipſis promeriti 495,4
maximum virtutis argumentũ virorũ proborum conſuetudine gaudere 789,10
¶ Mechanicarum artiũ vituperatio 653,32
Medas nomen canis 778,37
Medi lubentes Cyro parent 2,16
medi Cyaxari dant muncra 116,53
medi à Perſis imperio ſpoliati 242,40
medi quum à Dario defeciſſent, rurſus ſubacti ſunt 339,3
mediæ murus quantus 222,50
medica cœna multo ſplẽdidior Perſica 7,33
Medicam ſtolam cur geſtaret Cyrus 163,2
medici octo deligũtur in exercitu 244,40
medici grauius laborantes vrunt & ſecant 288,33
medicos optimos ad ſe accerſit Cyrus 167, 41
Medorũ regi Aſtyagi mortuo ſuccedit Cyaxares F. 18,10
medorum Heroas terræ incolas & patronos implorat Cyrus 64,2
medorum mollicies 189,53
medorum corporis cultus 6,54
Medocus Odryſſorum rex 315,18
Medoſades nuntius Seuthis 306,45
medoſades conqueritur de iniuria Græcorum 326,23
Megabates Spithridatæ F. 527,7
megabates ab Ageſilao adamatur 527,7
Megabates Ageſilaum oſculari aggrediens, repellitur 527,11

Index

Megabyzus Dianæ ædituus 274,11
megadimi Cyro subditi 2,21
megalopolitani 503,12
Megaphernes Persa interficitur 195,26
megara vrbs 733,38
megaris Lysandri hospes 655,47
megazybus Arabiæ satrapas 181,54
meiere publicè, apud Persas turpe 6,31
melandeptæ 313,14
melanio Chironis discipulus 767,12
melanioni Atlantæ coniugium obtigit 767, 35
melanippis dithyrambus 573,18
Melanippus Rhodius saluus è manibus Iphicratis euadit 460,29
Melanopus Licanthi F. legatus 461,29
Meleager Chironis discipulus 767,13
meleager patris culpa in calamitatem incidit 767,48
Melienses se Athenien sibus ad bellum coniungunt 402,43
Melinophagi Thraces 321,30
Meliores debent esse qui imperant, ijs, quibus imperant 157,10
melitus Socratis accusator 635,4
Mello Thebanus 442,40
melobius vnus è triginta tyrannis 359,48
melum nauigat Pharnabazus 419,28
memoria facile corrumpitur nisi excolatur 564,35
memoriam Cyri milites mirantur 104,54
menascus Lacedæmonius 401,27
mendacium odiosum apud Persas 51,20
mendacio nulli interrogationi est opus 175, 39
in mendacio deprehendi, impedimento est ad veniam consequendam 51,23
mendax non alium laudat, sed seipsum vituperat 527,38
Menestheus Chironis discipulus 767,14
menestheo Græcorũ principes excepto Nestore, sese inferiores bellicis rebus esse fatentur 768,5
Menon Thespiensis 450,29
menon Thessalus 193,37
menonis oratio ad milites 200,46
menonis Thessali mores & studia 230,7
menonis dira mors 238,47
mensa frugalis apud Spartanos 538,16
mercatoribus castra sequentibus lex à Cyro imponitur 129,35
mercatura qualis Athenis 728,10
meretricum mores 619,7
merx præmijs empta, qualis 724,18
Mespilæ ciuitas 242,49
messis quomodo terẽda & purgãda 681,28
Methymna 423,31
methymna capta & direpta 346,35
methymnæus portus 338,25
metropolis vrbs, qua Mosynœcorũ imperij quasi arx continebatur 275,51
metus omnium grauissimũ suppliciũ 53,36
metus homines valde deiectos reddit 53,38
metus quid efficiat 99,27
metus in exercitu Cyri, oratione eius pulsus 126,26
metus & trepidatio in exercitu Græcorum 253,50
metus, optimus custos 762,54
¶ Midæ fons, quem Midas phrygum rex vino miscuisse fertur quum Silenum ad se pellexit 194,37
in mideis tumulis castra locat Archidamus 484,44
midias Maniã Zenis vxorẽ suffocat 376,38
midias Maniæ filium interficit 376,45
midiæ omnis potestas abrogatur 379,42
Milesia Cyri pallaca nuda aufugit 212,47
milesij à Tissapherne necantur 192,11
milesij cur ad Cyrum non defecerint 210, 45
milesij interfecti à quibusdam Atticis 337, 41
miletum vrbs, 192,8
militaris ordo in exercitu Cyri 160,24
militaris rei apud Lacedæmonios disciplina 542,20
militem quare pulsarit, Xenophon indicat 287,35
milites exercendi 24,41
milites ignaui fucis comparantur 40,35
milites ad res gerendas excitandi verbis & rebus 46,43
milites boni dum neglectui habentur, minus alacres redduntur 117,17
milites mali dum neglectui habentur, promptiores ad contumeliam redduntur 117, 18
milites Græci aduersus regem proficisci nolunt 197,13
milites Græci culceis pro ratibus, ad transmittendum vtuntur 202,54
milites non mittentibus ciuitatibus, multa imposita 434,40
milites laudantur à Dercyllida, quòd nullũ iniuria affecerint 380,10
ad milites alacres reddendos nihil satius quam spem injicere 25,13
inter milites duos, controuersia & tumultus 203,4
militum bellicosorum laus 20,4
militum exercitia ante pugnam 34,25
militibus se exercituris præmia proponuntur 518,10
militum obedientia requiritur 753,23
militi priuato quid facere conueniat 34, 47
cum militibus mercenarijs insolentiùs agit Mnasippus 457,54
miltocythes Thrax transfuga 217,34
mindarus dux 333,50
mineruæ βαλλάφορος 697,48
minio fucatur color 669,23
ministri qui deligendi 54,26
ministros Castrenses quo loco Cyrus habuerit 36,26
miserrimos cur dicat Græcos, Callicratidas 346,1
missolaidas ephorus 360,41
Mithræus filius Dariæ sororis Xerxis 354,17
Mithres nomen Solis apud Persas 154,28
per Mithren iurat Cyrus 656,14
mithridates Lycaoniæ & Cappadociæ præfectus 333,12
mithridates à Græcis turpiter victus 242, 24
¶ Mnasippus dux classis Lacedæmoniæ 456,38
Mnesilochus vnus è triginta tyrannis 359, 49
Mnesithides vnus è triginta tyrannis 359, 54
¶ Modesti turpia fugiunt etiam in obscuro 162,7
molas asinarias cædunt incolæ Corsotæ vrbis 202,8
mollicies Medorum 189,53
mollicies reddit hominem imbecillum 582, 43
montani populi 319,17
monumenta qualia elaboranda 532,54
monumentum spadonum 147,25
ad monumẽtũ suum, Persas omnes et socios vult Cyrus inuitari 187,44
mores alicuius etiam de rebus gestis existimari posse 515,44
moribus, non dicterijs, adsequendam vrbanitatem 533,21
mori est naturæ 767,19
moriendi timor omnibus 574,4
morientes futura prænoscunt, apud Homerum 558,45
mors Cyro in somnis prædicitur 184,20
mors honesta, turpi vitæ præferenda 540, 51
mors ipsa nec turpis, nec honesta est 790, 19
morti nihil somno similius 186,54
morte hostis non exultandum 441,11
mortem nullus æquiore animo, quàm Socrates tulit 644,47
mortem non decet luctu prosequi 790, 26
post mortem laudari, non lamentatio est, sed encomium 531,54
mortuo Abradatæ immolauit Cyrus 146,53
mortuos sepelire permittit Cyrus Babylonijs 152,25
Mos persicus, cum osculo cognatis valedicere 17,16
Μόσυνοι domus è ligno extructæ apud eos qui Mosynœci dicuntur 277,54
mosynœci populi 333,16
mosynœci omnium maxime barbari 277, 31

in Xenoph.

Mosynœci intra suas ligneas domus cremati 277,3
Mosynœcorum regio 275,2
Mosynœcorum armatura & vestitus 275, 40
Mosynœcorũ terga & pectora flore anthemij picta 277,27
¶ Mucum nec emittere nec spuere suos voluit Cyrus 163,10
Mulier sapiens quæ 668,40
mulier fucata 669,36
mulieris pudicus animus 122,2
mulieris naturam ad curas et operas domesticas Deus idoneam fecit 662,1
mulieris ornatus ad festos dies comparatus 667,17
mulieres se et paruulos pueros de saxo præcipitant 265,7
mulierum in Assyriorum castris eiulatus 69,38
mundus qui à sophistis vocatur 561,1
mungi apud Persas turpe. vide Spuere
munera Cyrus abiens donat æqualib. 17,4
munera dantur à militibus Cyaxari 117,4
munera militibus proponuntur 389,54
munera regia respuit Antiochus legatus 486,31
munerum largitione Cyrus excelluit 166,7
munychia 368,50
muri Athenien sium ad tibiarum cãtum diruti 359,31
muro ligneo cingit Alcibiades Chalcedonẽ 339,21
muros restaurant Athenienses 410,24
muros athenarum instaurat Cono 420,2
in Musicis & rebus bellicis noua inuenta sunt in pretio 28,50
mutatio quæ fit paullatim, à natura ferri potest 128,28
Mutus filius Crœsi 144,45
¶ Myriandrus maritima Phænicum ciuitas celebris 199,41
Myrina & Grynium vrbes 375,22
Mysco Menecratis filius 336,22
Mysi 238,27
Mysus saltator 290,6

N

Nares solo tactu præ rigore auulsæ 318,32
Narium vsus 573,32
Narthecium 521,4
Nasturtium Persarum pueris pro obsonio datur 4,24
Naualis pugna inter Lysandrum et Antiochum, ab Alcibiade classi præfectum 344,15.
naualis Athenien sium acies 348,8
naualis pugna Athenien sium cum Lacedæmonijs 451,38
Nauigandum cum pijs potius, quam cũ impijs 161,33
Naupactus, vrbs 416,32
Nauplia, vrbs 417,44
Nauscydæ è faciẽda farina quæstus 597,21
¶ Neandrenses in Aeolide 377,6
necessitas optima magistra 43,28
negligentia hominibus quantum noceat 608,5
Nemea 417,9
Neodamodas 434,53
Neon Asinæus 274,5
Neptuni templum noctu conflagrauit 411, 34
neptuno pæana canunt Lacedæmonij, 417 28
neptunus terram succussit 417,18
Nestor discipulus Chironis 767,12
nestoris virtus omnium Græcorũ aures peruagata 767,37
¶ Nicarchus Arcas accepto vulnere in vẽtre, intestina manibus in castra reportauit 227,30
Nicias Nicerati F. in argentifodinis mille homines habuit 730,45
niciæ peregrini equus 670,37
Nicolochus 426,27
Nicomachides ambit imperium 604,51
nicomachides apud Socratem conqueritur de imperio sibi non delato 604,52
Nicophebus Athenien sis præfectus in Cytherijs relictus 419,39
Nicostratus pulcher interfectus 367,53
Nites solutæ, fontis cuiusdã halitu 259,37
Ex niuis perpetuo aspectu oculos quidam amittunt 259,23
¶ Noes nomen canis 778,41
Notium Attica classis nauigat 337,42
Noualis parandi ratio 679,33
¶ Nulla ciuitas Græcorum, vtrumq; habet linum & lignũ, exceptis Athenis, 551,11
Nulla pars corporis in saltatione otiosa 692,51
nulla re indigere, diuinum esse censet Socrates 577,48
nuptias ante adultam ætatem fieri noluit Lycurgus 534,45
Nutrimentum principium est omnium 579,42
¶ Nysa mons 785,11

O

Obedientes quomodo reddendi milites 25,36
obedientia tam in vrbe quam in exercitu ummum bonum 540,26
obediẽtiam principi præstare quale bonũ 158,38
ad obedientiam vt subditi potissimum perducantur 528,46
obediunt facile homines eis, quos præstantissimos putant 604,6
obsoniorum noua artificia conquirunt Persæ 190,7
¶ Oculus domini pinguefacit celerrimè equum 675,3
oculus diuinus omnia intuetur 575,28
eos qui Oculi & aures regis vocantur, quâ ratione adeptus sit Cyrus 165,34
oculorum vsus 573,31
oculos suppingere coloribus, cõsuetudo est Medorum 6,52
Ocyllus Lacedæmoniorũ legatus 476,26
¶ Odia maxima inter homines ingratitudinis causa existere 4,2
Odrisij patrio more suis parentant, & multo vino epoto equorum certamen peragunt 380,1
Odrysiorum Thracum custodes interficiũt Bithyni 579,52
¶ Oeconomi boni officium 646,46
oeconomi boni est rem magni pretij paruo emere 600,53
oeconomia quid sit 658,32
oeconomia an scientiæ nomen sit 646,40
oeconomia vicina politicæ 605,36
Oeneas nomen canis 778,40
Oenoa 411,41
Oenoam castellum muris cinctum cepit Agesilaus 411,41
¶ Olea quomodo seratur 683,46
Olontheus legatus 476,27
Olurum Pellenen sium vrbem capiunt Arcades 498,15
Olygarchia quomodo Athenis instituta 359,43
Olympia 274,36
Olympus Mysius 785,10
Olynthij vna cum Menone Thessalo ad Cyrum veniunt 193,38
Olynthij fame laborantes pro pace legatos mittunt Lacedæmonem 441,35
Olynthiorum bellum 437,48
olynthiorum victoria insignis 438,50
olynthijs pax datur certis condicionibus 442,11
¶ Onagri Arabici equos facillimè cursu superant 201,40
oncum montem occupat Iphicrates 479, 29
Onomacles vnus è triginta tyrannis 359,52
onomacles ephorus 360,38
Onomantius ephorus 360,40
¶ Opes quæ officiunt, damna sunt non opes
Opis ciuitas 224,15 (647,20
Opsophagus 623,16
optimi equitum præfecti officium 765,36
opus perarduum, recte imperare 22,1
nullum opus in quo non accusentur homines 599,20
¶ Oraculum Crœso datum 144,49
Oratio Archidami breuis ad pugnam milites inflammans 485,10
oratio Chrysantæ 42,6.80,52.127,26.
oratio Cleanoris Orchomenij ad milites 236,9

oratio Clearchi ad milites 196,37
oratio Clearchi ad Tissaphernem 225,1
oratio Cligenis Acanthij 433,8
oratio Clitelis 477,9
oratio Critiæ 362,30
oratio Cyaxaris ad Cyrum 63,45
oratio Cyaxaris 65,11,71,52
orationes, siue Conciones Cyri 33,1, 39. 41,35. 57,21. 62,10. 65,40. 70,15. 75,45. 78,1. 79,36. 81,4. 85,7. 93,45. 103,16. 117,31. 126,33.
orationem dederũt Dijs hominibus, qua alter alterum doceat 747,2
oratio Hieronymi Elei ad milites 234,34
oratio inconstantium hominum futilis & inanis habetur 328,10
oratio regis Assyrij suos milites adhorantis 66,43
oratio Pharnabazi ad Agesilaum & alios Lacedæmonios 399,7
oratio Pheraulæ 42,27
oratio Proclis Phliasij ad Athenienses 480,16
oratio Polydamantis ad Lacedæmonios 453,6
oratio Thebanorum ad Athenienses 393,15
oratio Thebanorum ad Sicyonẽses 493,31
oratio Xenophontis qua se purgat 322,51
Ordo quem seruauit Cyrus in ducendo suo exercitu 103,54,106,9
ordo quem Cyrus seruari voluit à suis quũ castra metarentur, & quum castra mouerent 178,9
ordo suppellectilis domus 666,11
ordo copiarum regiarum 208,5
ordinis constantia rebus salutem, perturbatio pernicièm adfert in bello 235,4
ordinis quanta vtilitas 664,38
ordine pulcherrimo collocata nauigij instrumenta 665,21
ordine, nihil apud homines vtilius vel pulchrius 664,19
ordine carens exercitus qualis, & cõtra bene ordinatus 664,25
Orge nomen canis 778,37
Orontes Persa Cyro insidias struit 203,48
orontis epistola ad Artaxerxem deprehensa 204,13
orontis mors 205,7
oropus vrbs 495,9
¶ Os equi concutiendum 749,24
Osculari cognatos abeuntes, mos est Persarum 17,16
osculari aduenientem pro more apud Persas 113,3
osculari more receptum apud Persas, quos in honore habent 527,9
osculum Cyri reijcit Cyaxares 113,4
osculum quantopere resspuerit Agesilaus 527,20
osculo nullum incendium ad amorem grauius 698,36
osculo magna vis inest 572,25
ab osculis formosorum cauẽdum ei, qui pudicè & continenter volet viuere 608, 42
ostentatores, id est ἀλαζόνες, qui dicantur 38,26
¶ Otides Arabicæ 201,55
otium quid 615,40
otium est opprobrium 569,28
otiosi qui censeantur 615,44
Otys Paphlagonum rex 396,30
¶ Ozolæ Locrenses 402,43

P

Pactolus Amnis 126,11. 518,52
Pæana canit ante pugnam Cyrus 140,1
Pædonomus 535,25
Pagos incendit Tissaphernes 246,34
Pagyas Perses 207,25
Palægambrion 375,20
Palamedes consimili mortis genere cum Socrate perijt 558,11
palamedes Chironis discipulus 767,14
palamedes sapientia suæ ætatis homines excelluit 767,54
palamedes propter sapientiã inuidia Vlissis interemptus 630,46
Palantini, Megalopolitani, Tegeatæ, Arcadiæ populi 503,12
Palladis templum in Phocea fulmine ictum 339,4
palladis templum Athenis conflagrauit 345,8
palladi sacrum facit Dercyllidas 377,53
palmarum fructus 220,21
palmis fundatas turres ædificat Cyrus 150, 35
palpebræ cur oculis additæ 573,39
Pamphilus dux 425,38
Panathenæa festum Athenis 553,6
Pangæum, in quo aurifodinæ 434,7
pangæus mons 785,9
Pantacles ephorus 360,42
Panthea, Abradatæ vxor, custoditur ab Araspa 91,33
panthea pudicissima mulier 122,9
panthea virum armat, & pugnaturum ad fortitudinem hortatur 134,30
panthea luctus ob maritum interfectum 146,28
panthea seipsam interficit 147,14
Paphlagones 52535
paphlagones Cyro subditi 2,20
paphlagoniæ situs 280,23
paphlagonibus cum imperio præest Corylas 289,31
Paradisi, horti omnibus referti 655,7
Parapita Pharnabazi vxor 400,13
parentes fletibus filios temperantes reddũt 38,51
qui in parentes sunt ingrati ab Athenienſibus in iudicium compelluntur 587,33
parentum cura de liberis 586,15
parentum duriora verba æquo animo ferẽda 586,40
pariani 315,17
parium 310,49
παραινία quid 704,37
parolus nomen nauis publicæ Athenienſiũ 356,26
Parrhasij pictoris cum Socrate de pictura colloquium 616,41
Parthenius fluuius 280,47
Parysatis vxor Darij, Artaxerxis & Cyri mater 191,25
Parysatidis vici in Media, quos Tissaphernes Græcis populabundos præbuit 224,26
Pasias Arcas interficitur 250,2
Pasimachus occumbit 408,48
Pasinteli & Alcimenis conspiratio 408,1
Pasion Megarensis 199,45
Pasippidas exul 336,47
Pasippides legatus 340,12
Pastores in animalia, quibus præsunt, habere imperium 1,27
pastoris boni, & imperatoris boni similia opera 166,16
Patesiades ephorus 360,39
patria sua cuiq; charissima 718,1
contra patriam pugnare non licet 336,12
Patrisfamiliâs cum imperatore comparatio 605,36
Patroclis Phliasij oratio 477,23
pauciſsimis egens, dijs proximus 577,49
pauper diuite securior 172,36
pauperes qui 631,27
pauperes ac populum Athenis plus posse, quam nobiles ac diuites 546,50
paupertas minimè obnoxia inuidiæ 695, 22
paupertas in animis non in domibus 699, 42
Pausanias rex in Athenienſes exercitum ducit 372,15
pausanias Agathonis poëtæ amator, exercitum fortissimum ex amatoribus confici posse, dicebat 709,34
pausanias accusatus ab ephoris, damnatur 396,8
pausaniæ exilium 396,9
pausaniæ mors 396,10
pax stabilis inter Armenios, & Chaldæos 59,48
Pacis condiciones inter Dercyllidam et Tissaphernem 382,45
¶ Pecunia res est iucundissima 697
pecunia corrupti 494,30
pecuniæ in terram non fodiendæ 61,32
pecuniam Spartani contemnunt 540,8
pecuniam Socrates accipere noluit à suis discipulis 577,4
pecuniarum vsus 167,9
pecunias Indi Cyro mittunt 124,44
pecu-

pecunijs nec publicis nec sacris parcit Euphron 488,17
pecunijs quomodo vteretur Agesilaus 525, 52
à pecunijs sacris abstinendum 501,1
πέδη, equitatio qualis 739,27
pedibus nudis Socrates incedebat 576,46
pedites inter equites occultandi 761,25
pedum digiti gelu obstupescunt 259,23
peleus Chironis discipulus 767,13
peleus in Dijs etiam cupiditatẽ excitauit, vt Thetidem ei coniugem darent 767,42
pella vrbium Macedoniæ maxima 433,21
pelopidas Thebanus 485,43
peloponnesi portæ patefactæ 523,1
peltæ oppidum 194,15
pergamum oppidum Lydiæ 331,42
peribœam Alcathoi filiam vxorẽ duxit Telamo 767,44
Pericles dux 344,13
pericles incãtationibus quibusdam ciuitatẽ ad amorem sui pellexisse dicitur 593,2
pericles à Socrate instruitur 606,25
pericles optimus patriæ consiliarius 710,
perinthij 311,8 (24
perinthus 311,3
periurio Deos infestos reddi peierantibus 516,43
periurorum fides suspecta 516,30
periurus Tissaphernes tandẽ capite obtruncatur 391,24
Persæ singulis ætatibus sua munia præscribunt 3,43
persæ ingratitudinem puniunt 4,6
persæ venationi quare publicè operam dent 4,43
persæ multo magis erga deos artificibus vtendũ putãt, quã circa res alias 169,44
Persæ nudo capite præliantur 207,45
persæ nudi venduntur 518,32
persæ albi 518,33
persæ numquam exuere se consueti 518,34
persæ pingues 518,35
persæ nullis laboribus exerciti 518,35
persæ vehiculis semper vtuntur 518,36
persæ in fugam versi à Græcis 519,18
persæ vt alij alios vicissim in equos imponant 754,33
persarum forum, cognomento Liberũ 3,16
persarum ingenuorum ætatis cuiusq; principes præfecti 3,32
persarum natio in duodecim tribus distributa 3,33
persarum pueri ad magistrorum ædes itant ut iustitiã discant, non aliter ac apud alios litteras discunt 3,47
persarum pueri quibus de crimininbus in ius se mutuò vocent 3,51
persarum Pueri olim apud matres non vescebantur 4,22
Persarum puerilis ætatis exercitia quæ:
I. Iustitiam addiscere 3,47
II. Temperantiam 4,12
III. Obœdientiã erga magistratum 4,15
IIII. Continentiã cibi & potus 4,18
V. Sagittandi iaculandiq; vsus 4,26
Persarum puerilis ætas quamdiu exercitijs suis occupetur 4,27
persarum rex multoties in mense venatum exit 4,37
persarum puberes venaturi vt se arment 4, 40
persarũ rex ducis officio in venatione, perinde ac belli tempore, vtitur 4,44
persarum respublica 6,15
persarum regio, montosa 7,20
persarum in regione equi rarissimi quare 7,23
persarum cœna longè à Medica differt 7,32
persarum consuetudo osculandi cognatos 17,16
persarum cœnæ frugalitas 97,15
persarum inter epulas modestia 97,25
persarũ exercitus quomodo ordinatus 103, 54
persarum regis vexillum, aquila aurea extensa in longa hasta, etiã ætate Xenoph. 137,3
persarũ reges quantũ à maiorib. suis degenerauerint 189,31
persarũ rex copias magnas, cùm nauales, tũ terrestres aduersus Græcos cogit 515,48
persarum & Græcorum Agesilao duce cõflictus 519,10
persarum regis literæ ad Agesilaum 530,1
persarũ rex agriculturæ & rei bellicæ studiosus 653,47
persarum regis diligentia in administrandis quæ ad bellum pertinent 654,2
ad Persas reuersus Cyrus 17,51
persis osculari familiare quos in honore habent 527,9
persis, dum manent domi, vestitus vilis, & victus tenuis 7,3
perseus origo Persidarum 2,45
persica saltatio 175,32
persicarum legum laus 3,1
persicarum legum & aliarum rerumpub. legum collatio 3,2
persici regis cũ Agesilao cõparatio 530,41
persici regis voluptatib. conquerendis quãtum studium impendatur 531,1
persidarũ gens vnde nomẽ suũ sortita 2,45
¶ Phædondes Socratis discipulus 568,21
phædrias vnus è triginta tyrannis 359,50
phalangia vbi tantum homines ore apprehenderint, doloribus eos cõficiũt 572,27
phalericus lacus 683,7
phalinus legatus Tissaphernis. 215,26
pharax hospes Agesilai 411,53
pharax legatus Lacedæmon. 476,26
pharnabazus prælio superatus fugit 338, 44
pharnabazus fœdè vastat Lacedæmoniorũ regionem 419,19
pharnabazi perfidia 306,32
pharnabazi prudens consilium 306,33
pharnabazi ingratitudo erga Anaxibium 310,50
pharnabazi luxus Persicus 398,52
pharnabazi oratio ad Agesilaum 399,7
pharnabazi F. ex Parapita, munera dat Agesilao 400,16
pharnabazi F. à fratre regno pellitur 400, 21
pharnabazi victoria 418,5
pharnabazi cũ Agesilao colloquiũ 525,42
pharnuchus 133,48
pharnuchus Phrygiæ propter Hellespõtem & Acolidem satrapa 182,3
pharos flumen 199,1
pharsalij 520,32
pharsalij Bœotiorum confœderati 404,5
pharsalij Agesilaum sequuntur 520,32
pharsalijs pax reddita 456,2
pharsalus 453,17
phasianum linum 768,52
phasis flumen 262,3
phasiani 262,7
pheras delatus Pharnabazus, eam regionẽ deuastat, ferro & igni populando 419,29
pheraulas Cyri beneficentia, ex paupere dines redditus 172,30
pheraulæ Persæ oratio 42,25
pheraulæ liberalitas in Sacam 172,11
phidon vnus è triginta tyrannis 359,52
philesius quod è pecunia, de nauigijs coacta viginti minas suppilasset, dãnatus 287,7
philesius Achæus in locum Menonis suffectus 235,44
philippus scurra 690,21
philiscus Abydenus Lacedæmonios & Thebanos Delphos conuocat de pace facienda 484,25
philitium 446,25
philocles, qui Andrios & Corinthios præcipitaucrat, iugulatur 357,5
philocrates Ephialti F. à Teleutia capitur 422,29
philodices legatus Athenienſium 340,10
phlegon nomen canis 778,36
phliasiorum fides 488,37
phliasiorum exules in gratiã redeũt 432,51
phliasiorum vrbs dolo capitur 489,25
phliasiorum exules ob Lacedæmoniorum amicitiam pulsi patria, ab Agesilao restituti 523,27
phliasijs à Lacedæmonijs illatũ bellũ 440, 16
aduersus Phliũtẽ expeditio Agesilai 523,28
phliuntem cum exercitu ingreditur Iphicrates 409,39
phliuntiorum agros populatur Iphicrates 409,40
phlius oppugnatur 489,30
phœbidas interficitur 449,4

Index

Phœnices Cyro vi subditi 2,19
ad Phœnicuntem capit portum Pharnabazus, Cythera delatus 419,36
Phœnix & Chiro ab Achille honore adfecti
Pholoe 274,38 (708,32
phonex nomen canis 778,36
phrura nomen canis 778,35
phryges vtriq; Cyro vi subditi 2,18
phrygũ rex in manus Gyſtaſpæ venit 148, 41
phrygiam inuadit Ageſilaus 517,5
Phthiæ Achaici montes 521,7
phylam caſtellum occupat Thraſibulus 367,24
phylax nomen canis 778,35
phyllidæ aſtutum factum 443,34
¶ Pictor inſignis Parrhaſius 616,41
pictorum induſtria 616,44
Pietas Cyri in Deos 20,31
Pigres interpres 195,4
pigres & Glus in comitatu Cyri iunioris 201,25
Pindus mons 785,11
pirei mœnia triginta tyranni demoliuntur 360,44
piræum ſe muniturum promittit Conon 419,47
piræũ nocte occupat Thraſybulus 367,24
piſander claſſi præfectus 391,51
piſander interfectus in prælio nauali 404, 54
piſander concionator 692,41
piſces Chalonis amnis ſacroſanctos habent Syri 200,19
Piſcis, locus 459,46
piſon vnus è triginta tyrannis 359,51
piſtiæ armorum fabri & Socratis ſermo 617,47
pityas ephorus 360,38
ſub pitia Ephoro Athenis antiquum templum Mineruæ conflagrauit 345,8
Pius eſt qui deos veneratur 640,42
¶ Plethrum 193,34
pliſtolas ephorus 360,38
plynteria feſtum Athenis celebratum 342,2
¶ Poculis corneis vtuntur Græci 289,40
poculis corneis Thraces vtuntur 312,30
poculorum multitudine Perſæ gloriantur 190,13
podalirius Chironis diſcipulus 767,15
podalirius & Machaon in bellis egregij exſtiterunt 768,14
podanemus 440,17
Pœna legum negligentium 5,52
pœna eorum qui in Athenienſes iniurij fuerint 351,23
polemarchi Thebanorũ occidũtur 443,20
pollis nauarchus 451,32
pollux Chironis diſcipulus 767,15
pollux & Caſtor immortales facti ſunt 768, 11
polus nauarchus 310,41
polyænidas interficitur 499,14
polyarchus vnus è triginta tyrãnis 359,48
polybiades legatos de pace petenda Lacedæmonẽ mittere Olynthios cogit 442,7
polycharmus Pharſalius, equitum magiſter, occiditur dimicans 520,53
polycletus ſtatuarius 573,19
polydamas cum octo ciuibus interficitur à Polyphrone 470,4
polydamantis Pharſalij ad Lacedæmonios oratio 453,6
polydamãti Pharſalio aream ſuam committunt Pharſalij 452,45
polydorus frater Iaſonis à Polyphrone fratre interfectus 469,54
polymachus Pharſalius præfectus interficitur 404,28
polynicus Thimbronis legatus 321,51
polys nomen canis 778,39
polytropus præfectus interficitur 472,49
ϖεπνσμῷ equi mitigantur 748,6
populi dominatus à quibus ſublati 1,9
porpax nomen canis 778,34
porthon nomen canis 778,37
poſſeſſiones ſiue opes quæ ſint 647,18
potamis Gnoſiæ filius dux 336,22
potidæa potiuntur Athenienſes 433,41
¶ Prantes 521,4
inter Prantem & Nartherium trophæam ſtatuit Ageſilaus 521,3
præcones coronatos pro more indutias offerẽtes ad Ageſipolim mittũt Argiui 417,11
præda nulla tam gloriosa quàm excubiarũ & vigiliarum, ſi deprehenſæ tencantur 763,36
prædæ hoſtiles 759,42
ad Prædam ſeſe qui confert, non miles bonus eſt, ſed calo 76,21
præfecti boni quæ ſit virtus 603,11
quales præfecti, tales etiã qui ſub ipſis ſunt 188,40
præmia militibus proponuntur ſe exercituris 518,10
prætores Thebanorum, Iſmenias & Leontiades 435,12
praxites Lacedæmoniorũ præfectus 408,2
princeps, conſilio & laboribus ſubeundis, ſubditos debet anteire 22,16
princeps bonus à bono patre nihil differt 158,31
princeps bonus, videẽs lex hominib. 161,16
principem nequaquam conuenit ſuis ſubditis deteriorem eſſe 157,46
principẽ decet maxime, prudentia 762,13
principi obediendum 159,1
principi pulchrius, exercitũ quam ſeipſum locupletare 526,32
principi pulchrius, prædam ab hoſte quam dona, eniti capere 526,34
principium humanæ vitæ ortus, finis autẽ mors exiſtimanda 790,27
principũ liberi quomodo inſtituãtur apud Perſas 209,18
priene Mæandri oppidum 421,25
prienenſes in Ionia 382,16
priuatorum hominum errata miti animo ferenda 532,51
procœnus Corinthius, dux 420,15
probi liberis procreatis beneuolentiores, peruerſi vero coniugio copulati ad malefaciendum fiunt inſtructiores 667,12
procles Teuthraniæ prætor 214,47
procles Græcis opem fert 332,35
procles Phliaſius 480,15
proclis Phliaſij oratio 480,16
procreandi cupiditatem hominibus ingenerauit Deus 574,2
procris venationis ſtudioſa 788,51
procruſtes 581,44
prodici opus de Hercule 583,5
prœlium: vide, Conflictus
prœlium ad Coroneam 521,36
ad prolem procreandam ætas firma, & valida requiritur 638,15
Promæ officium 667,44
promothealia feſtum Athenis 553,7
pronubæ quæ ad nuptias conciliandas aptæ 595,50
Proreta quis 665,36
prothous 464,38
protomachus dux 344,34
Proxenus Thebanus 215,39
proxenus Bœotius dux 192,44
proxenus Bœotius vna cum reliquis ducib. Græcorum cæſus 227,21
proxeni mores & ſtudia 229,42
proxeni & Callibij factio 471,29
proxenus interficitur 471,40
prudentia Cyri ſingularis 99,9
prudentia Clearchi 208,36
¶ Pſyche nomen canis 778,34
¶ Pubertas quando incipiat Perſis 4,29
pubertatis ætatem potiſſimum curam ſtudiumq; ſingulare requirere 4,33
Pudicæ mulieris & viri amantis præclara vox 56,34
pudicitia & continentia Ageſilai 527,3
pudorem eſſe Diuam, non Impudentiã, credunt Lacedæmonij 710,1
puellarum inſtitutio à Lycurgo tradita, ab alijs diuerſa 534,20
pueritiam ad quotum annũ extendant Perſæ 4,27
pueris quæ præcepta tradenda ſint 28,8
puerorũ principes apud Perſas qui 3,35
puerorum certamen Lacedæmone 467,11
puerorum Spartanorum inſtitutio 535,30
pueros docent Græci, in lucta accipere 27, 54
pueros Lycurgus ſecus quàm alij Græci inſtitui voluit 535,20
pugna: vide, Conflictus.
pugna, cui parem Xenophon ait ſuam ætatem non vidiſſe 405,27. 521,34

pugna

in Xenoph.

pugna ad Lunæ ſplendorem facta 426,46
pugnandi rationem naturam primum oſtẽdiſſe 42,41
pulchritudo an in ſolo homine 703,37
pulli quomodo educendi 738,30
¶ Pygelam oppugnat Thraſylus 337,36
pylus vrbs egregia 497,48
pyramidis lapideæ magnitudo 242,44
pyramus fluuius 199,3
pyrrhicha genus ſaltationis 290,26
pyrrholochus Argiuus 340,12
pythagoras Lacedæmonius nauarchus 199, 9
ad Pythia celebrãda magnus victimarũ numerus à Theſſaliæ ciuitatibus præparatur 469,19
pythij regis Lacedæmoniorum cõtubernales 546,16
pythodorus præſes Athenis 359,41

Q

Quadrupedum omniũ tibiæ, proceſſu temporis minimè creſcunt altitudine 738,20
quæſtus cupiditas diligentes reddit 674,26
quincurionis officium 34,52

R

Rambacas Medus equitum præfectus 104,26
à Rapina ſuos dehortatur Cyrus 76,20
rathonices 171,54
ratiocinatio cuiuſdam adoleſcentis acuta 223,33
¶ Regia Cyri 193,43
regia virtus quæ 655,25
regia Pharnabazi 397,41
regio vaſtata adq; ſolitudinem redacta diu copias non poteſt ferre 517,28
regiorum caſtrorum amplitudo 206,44
regna multa, multæ curæ 113,42
regni & tyrannidis diſcrimen 642,27
regno ignauia minimè, ſed ſtrenuitas cõuenit 532,53
regnum meditantibus homines eſſe infeſtiſſimos 1,41
regnum claudum 385,12
regnum iuueni commiſſum 515,46
regula 531,47
religioſum ac fidei ſeruantẽ eſſe, quum in vniuerſis tũ in imperatore, res præclariſſima 525,49
in Rebus ſecundis inſoleſcere, & in aduerſis conſternari, eiuſdem eſt viri 54,7
de rebus geſtis etiam mores exiſtimari poſſe 515,44
rerum bellicarum exercitia 25,2
de rerum ſumma non temere periclitandum 468,18
reſpublicæ beatiſſimæ, quæ in pace plurimo tempore vixerint 734,27
reſpublicæ mutatæ 520,13
in republica Athenienſi improbi meliori cõditione ſunt quam probi 546,43
de repub. Lacedæmoniorum, item de repub. Athenienſium lege libros Xenoph. de illis ſcriptos 534.546
rerumpublicarum formæ aliquot 1,8
rerumpublicarũ mutationes mortiferæ 363,
retium forma & materia 768,54 (40
rex Perſarum: vide, Perſarum rex.
rex bonus: vide, bonus Rex.
rex quis vocandus ſit 615,49
rex quare eligatur 603,4
rex à Græcis ſibi metuit 219,10
rex Laced. iturus in prælium, quo ritu ſacrificet 544.27
rex Laced. quid ex publico accipiat 546,7
reges Lacedæmoniorum vnà habitãt, quum domi ſunt 441,12
reges Laced. mortui quibus honoribus afficiantur 546,32
reges maximorum bonorum minimè participes fieri, grauiſſimorum autem malorũ inſignem habere copiam 716,1
regis obedientia erga leges, etiam ſubditos ad obedientiam inuitari 528,46
regis boni exemplum in Cyro 161,20
regi apud Lacedæmonios portio in conuiuijs duplicabatur: &, quare 526,42
regi Lacedæmoniorum in excrcitu honor aſſignatus à Lycurgo 544,15
regum multi oculi & aures 165,41
¶ Rhatines dux vnà cũ Spithridate à Pharnabazo venit 300,24
Rhium tranſgreſſus Ageſilaus, domum reuertitur 416,32
rhodij electi Lacedæmoniẽ veniunt 421,46
ad rhœteũ naues ſubducit Dorieus 333,45
rhome nomen canis 778,38
roparas Babylonis præfectus 333,14

S

Sabaris Armenij regis filius natu minor 50,17
ſacæ Cyro ſubditi 2,20
ſacas pincerna 8,7
ſacrã rẽ facit pro trãſitu Ageſilaus 472,27
ſacrificandi mos apud Perſas 184,25
ſacrificat Dijs Cyrus 48,6. 63,54
ſacrificat Cyrus ante ſuum obitum 184,26
ſine Sacrificijs & augurijs nullum diſcrimẽ adeundum 30,18
ſacrilegi qui 532,20
ſagittariorum pugna 243,18
ſalmydeſſus 321,30
ſaltant ad tibiam Thraces armati 289,42
ſaltatio Aenianenſium & Magnetum in armis, Carpæa dicta 289,51
ſaltatio pirrhicha 290,26
ſaltatio Perſica 290,13
ſaltationum varia genera 289,41
ſaltatricis miraculum quoddam 692,6
ſaltatricula mima 290,24
ſamiorum crudelitas in ſuos 357,5
ſamolas Achæus legatus 281,16
ſamolas Achæus præfectus 300,41
ſapiens quis dicatur 641,31
ſapientia quæ vera ſit 641,36
ſapientia Ageſilai 528,3
ſapientia re potiùs, quàm verbis, exercenda 533,16
ſapientia quibus obfuit 630,40
ſapientum dictis fiunt homines virtutis ditiores, at auro argentoq; nihilo fiunt meliores 626,11
ſardes vrbem quæcunq; circumſunt, vaſtat Ageſilaus 519,26
ſardes obſidet Cyrus 143,2
ſardianorũ vrbem cum Cræſo capit Cyrus 143,10
ſardianus locus 518,47
ſatyrus per Midam captus 194,39
¶ Scelerum congeries quædam 3,8
ſciluntem migrat Xenoph. exul 274,22
ſciritæ, ſoli ante regem incedunt quũ hoſtis nullus comparet 544,49
ſciritarum ius in militia 543, 41
ſciro 581,44
ſcitum exercitus de belli cũ Seuthe ſocietate 315,9
ſcolus, oppidum 449,37. 523,39
ſcotuſæi 720,32
ſcrobis fodiendæ ratio ad ſationem vitiũ & olearum 682,54
ſcutum habẽtem ſtare, Lacedæmone honeſtis viris ignominioſum 375,49
ſcuta cratitia ne cui vſui ſint Græci conciderunt 263,52
ſcytala quid 386, in marg.
ſcythæ nationes alias ſibi nõ ſubijcit, cõtentus ſi ſuæ gentis inperium retineat 2,7
ſcytharum copiæ ampliſſimæ 2,7
ſcythinorum campi 265,37
¶ Secundæ res tẽperanter ferendæ 175,43
ſecundæ res à paucioribus pulchre feruntur quàm aduerſæ 175,44
ſecundis rebus Deus maximè implorandus 21,14
ſecundis in rebus Ageſilaus continẽs, in aduerſis fiduciæ plenus erat 533,20
ſecuritas Perſarũ imperio quomodo parata à Cyro 163,30
ſeditio apud Thebanos 435,11
ſeditio inter principes Græcorum exorta, Cyri aduentu ſopitur 202,31
ſeditio militum Byzantij orta 308,5
ſeditionibus laborant Tegeatæ 472,11
ſelinuntem & Himeram duce Annibale capiunt Carthaginenſes 337,25
ſellaſia Laconica 358,23
ſellenus fluuius 274,24
ſelymbriam vrbem capit Alcibiades 339,50
ſenes apud Lacedæmonios cauſarum capitalium iudices 541,33
ſenectus apud Lacedæmonios honoratior, quam iuuentutis robur 541,34
ad ſenectutẽ omnes moleſtiæ confluũt 555,31
ſenio bonorum virorum quomodo Lycur-

Index

gus prospexerit 541,36
Seniores qui præficiantur pueris apud Persas 3,35
Seniores honore afficiendi 185,25
Seniorum præfecti apud Persas qui 3, 41
Seniorum exemplum pueri Persarum imitantur 4,17
Seniorum officiũ quod sit apud Persas 5,49
Seniorum ordo ex quibus constet apud Persas 6,23
Sepeliri in Attica proditores lege prohibẽtur 351,33
Sepulchra parentum qui non ornãt, expelluntur à magistratu apud Athenienses 587,39
Sepulturæ dantur interfectis 109,14
ad sepulturam dat Archidamus hostiũ corpora 504,29
Serendi tempus & modus 679,43
Serui libertate donati 88,51
Serui Persici 163,21
Seruis alij paucis, alij pluribus vsi sunt inobedientibus, in priuatis familijs 1,21
Seruitus misera & inhonesta quæ 648,53
Seruorum & inquilinorum Athenis maxima petulantia 548,2
Seruos manumissos Cyrus arma portare iubet 88,54
Seruos intra mœnia recipere nolunt Corcyrenses 457,50
Sesaminum liquamen 257,31
Sestus oppidum è regione Abydi, spatio tantum VIII. stadiorũ ab ea distans 418,52
Sestus optimè munitum oppidum 418,52
Sestus vrbs Ariobarzanis 524,29
Sestus & Abydus Lacedæmonios eijcere recusant, iubente Pharnabazo 419,15
Sestus liberatur ab obdsidione Cotys, metu Agesilai 524,29
Sestum & Abydũ à maris nauigatione prohibet Conon 419,15
Seuthes rex Thraciæ 306,44
Seuthes ad Xenophontem Medosadem nuntium mittit 306,45
Seuthes filiã promittit Xenophonti 313,42
Seuthes Xenophonti succenset 321,4
Seuthes Xenophontis consilio paret 330, 20
Seuthes dat Xenophonti talentum argenti 330,37
¶ Sicyonensium tumultus 483,27.489,39
Sicyonensium clades 483,29.489,45
Sicyonius portus ab Arcadibus captus 495, 12
Sidon Phœniciæ. 525,2
Siduntem capit praxitas 409,29
Silanus Macestius 319,47
Silani vatis perfidia 281,29
Silanum Ambrociotã ter mille Daricis donat Cyrus 207,6
ad Silanum Ambrociotã vatem totam cogitationem Xenophon refert 281,27
Simmias Socratis discipulus 568,21
Simonidis poëtæ cum Hierone tyranno colloquium 711,46
Simonis de re equestri libri 736,20
Sinistra manus magis insidijs subiecta est, quam dextera 174,10
Sinnis hospitibus iniurius 581,44
Sinopenses 290,37
Sirenes incantarunt Vlyssem 592,46
Sitace vrbs 223,8
Sitalca cantus 289,47
Sitienti vel aquam bibere dulce 5,28
¶ Smicretes dux Arcadicus 294,44
¶ Sociosmeliori conditione esse quam hostes maluit Agesilaus 528,13
Soclides Spartanus interfectus 498,22
Socrates Achæus Cyri hospes 192,48
Socrates Sophronisci filius plebi non vult assentire 350,47
Socrates moriturus vestem mutare noluit 558
Socrates moriturus futura prædixit Anyti filio 558,47
Socrates condemnatus risisse fertur 557,42
Socrates diuina sorte magis quam humana perijt 559,8
Socrates quibus in rebus diuinatione opus esse dicebat 560,44
Socrates rerum naturalium et celestium disputationes reprehendebat 561,2
Socrates falsò creditus iuuentutem corrumpere 562,14
Socrates à vitijs multos reuocauit 562,23
Socrates mercedem à discipulis non exigebat 562,41
Socrates nihil vtilitatis esse dicebat, si beneuoli sint amici, nisi possint prodesse 568, 48
Socrates qualis erga Deos 570,38
Socratis frugalitas & continentia 571,35
Socrates semper in publico erat 560,46
Socrates à simulatione auditores suos abduxit 578,40
Socrates Charmidem ad magistratus capessendos hortatur 612,6
Socrates mortẽ æquo animo tulit 644,47
Socrates per totam vitã nihil quam quæ iusta & iniusta essent considerauit 645,16
Socrates nulli vnquã iniuriã intulit 646,6
Socrates cur misereatur Critobuli viri ditissimi 649,31
Socrates facultates suas minis quinq; æstimabat 649,35
Socrates quia sua sibi sufficerent, Critobulo homine ditissimo se ditiorem affirmat 649,41
Socrates quamobrem Xantippen duxerit 692,23
Socratis accusatio 559,28
Socratis temperantia 562,18
Socratis frugalis victus 562,18
Socratis in cultu corporis modestia 562,30
Socratis responsũ ad Critiam & Charicles 566,32
Socratis auditores 568,20
Socratis & Xenophontis colloquium 572,5
Socratis disputatio de sapientia 576,
Socratis cum Aristippo de voluptate disputatio 579,37
Socratis colloquiũ de gubernatione ciuitatis 580,52
Socratis cum Chærephonte & Chærecrate germanis, de fraterna amicitia, sermo 587,52
Socratis cum Aristarcho sermo 596,39
Socratis constans animus 635,8
Socratis virtutes 646,14
Socrati dæmonium restitit quum defensionẽ meditaretur 55 5,54
Socrati triginta dies etiam post condemnationem concessi 644,49
Sol Agesilao bicornis instar Lunæ visus 404,40
Sol per omne tempus reb. omnib. splẽdidior manet 644,15
Solis victima equus 171,8
Solis cursus & recursus 632,45
Solis splendorem nemo ferre potest 634,7
Solem quo nomine Persæ appellent 154,28
Solem si quis impudenter aspiciat, cũ videndi facultatem amittere 634,3
Solem esse lapidem ignitum, dixit Anaxagoras 644,12
Somnium Cyri 184,19
Somnium faustum Xenophontis 254,7
Somno nihil morti simile 186,54
Somno quomodo vtendum 526,44
Sophænetus Stymphalius Cyri iunioris hospes 192,47
Sophænetus Arcas dux 194,10
Sophænetus, quòd dux declaratus munus recusarit, mulctatus 287,9
Sophistarum infectatio 787,21
Sophocles vnus è triginta tyrannis 359,51
Sophocles tragicus 573,19
Sosias Syracusanus dux 194,9
Sostratides ephorus 360,37
Soteridæ Sicyonij in Xenophontem audacia 246,17
¶ Spadones Pantheæ seipsos interficiunt 147,20
Spadonum natura 155,16
Sparta vrbs clarissima & potentissima in Græcia 534,8 & 9
Sparta vrbs minimè populosa 534,6
Sparta qua re differt ab alijs ciuitatib. 636, 44
Spartam fere capit Epaminondas 503,52
Spartani coniuratos opprimunt 386,10
Spartanis Lycurgus leges tulit 534,13
Spartanorum leges Pythio oraculo compro batæ 540,47
Sperchon nomen canis 778,37
Spes militcs alacres facit 25,13

Spes

in Xenoph.

Spes fruendi amoris iucundissima 674,12
Spe optima vbi cuncta plena 518,26
Sphagæ in Laconia 459,44
Sphodriæ persuadent Thebani vt Atheniẽses adoriatur 445,24
Sphodrias capitis reus fit 445,51
Sphodrias vnà cũ filio interficitur 466,40
Spithridates Persa 396,43
Spithridates Persa seipsum cũ vxore, liberis, facultatibus in manus Agesilai tradidit
Spithridatæ F. Megabates 527,7 (525,30
Spude nomen canis 778,39
Spuere & emũgi apud Persas turpe 6,30
Spurij Spartanorum ad bellũ Agesipolim sequuntur 439,36
¶ Stabuli conficiendi ratio 740,23
Stages Persa septem Athenien sib. interfectis, vnum viuum capit 337,47
Stagnum aquæ perennis maius stadij amplitudinæ potabilis & calidæ 382,40
Stalcæ, Hippiæ et Stratolæ factio apud Elidem 77,38
Stasippus cũ suis in templo Dianæ captus, interficitur 472,10
Stasippus 467,33
Statuarius animi affectus per corporis effigiem exprimit 617,44
Sterros nomen canis 778,40
Stesicles, dux ab Athenien sibus mittitur 457,24
Stisimbrotus 695,6
Sthenon nomen canis 778,41
Stibon nomen canis 778,42
Stichon nomen canis 778,39
Stirpium satio an ad agriculturam pertineat 682,38 (45,27
Stola pulcherrima mittitur Cyro à Cyaxare
Stolæ Medicæ commoditas 163,2
Stolam Medicam Cyrus gestauit, & à suis gestari voluit 162,53
Strategema ab Agesilao editum 411,20
Strategema militare 251,3
Strategema Græcorum 273,22
Stratocles Cretensis præfectus 253,21
Stratolæ, Stalcæ & Hippiæ factio 497,38
Stratolas interficitur 500,40
Strenuitas regno conuenit 532,53
Strenuos fuisse non sufficit, sed in strenuitatis studio perseuerandum est 156,41
Strigiles aureæ præmia victoribus, ludis Lupercalibus 194,17
Struthas ad maritimas regiones mittitur à rege Persarũ 421,17
Struthas Athenien sibus amicus, Lacedæmonijs infensus 421,18
Struthæ victoria 421,35 (12,7
Studium venandi, Cyri adhuc adolescentis
Studiũ bene agendi, homini optimũ 616,25
Stultũ esse absq; doctrina tũ vtiles cũ noxias res discernere, aiebat Socrates 625,3
Styrax nomen canis 778,35
¶ Subditi propriũ est parere, principis aũt iubere 615,53
Subditos beneficijs adficere, regis boni officium 528,41
in Sucs quomodo Circen vertisse homines, putet Socrates 571,49 (636,52
Summum bonũ in rebus publicis, concordia
Superciliorum vsus 573,43
Susa ciuitas 247,43
Susia mulier speciosissima 90,49
Susorum rex Abradatas 91,32
¶ Syennesis Cilicum rex 194,30
Syennesis Cilicum regis regia 195,51
Syennesis Ciliciæ præfectus etiam vocatur 333,13
Syracusanarũ quatuor nauiũ captiuos Thrasylus Athenas deportari iubet 338,30
Syracusani ab Antandris ob quod beneficiũ ciuitate sint donati 335,51
Syracusani duces domi exilio dãnãtur à populo 336,1
Syracusani captiui qui in Piræo in lapidicinas coniecti fuerant, perfossa petra nocte aufugiunt 338,34
Syracusani Carthaginienses vincunt 360,12
Syracusarum tyrannus Dionysius Hermocratis F. ibid.
Syri Cyro vi subditi 2,17
Syria frumentis, pecudibus, & palmis feracibus abundat 127,39
Syriæ ac Ciliciæ portæ 199,30
Syriæ prætor Belesis 200,24

T

Tabernacula Cyrus singulis centurionibus construit 35,25 (238,53
tabernacula Græci incendũt iter ingressuri
tabernaculũ Teribazi capitur 258,27
Tamos Aegyptius dux 195,38
Tanagra vrbs 449,41
tanagræus ager 449,41
Tanaoxares Cyri filius natu minor, Medorũ, Armeniorum & Caduforũ satrapa constituitur à patre 185,34
Taochi populi 262,6
taochi oppugnantur à Græcis 263,45
taochi lapides in Græcos deuoluũt 264,16
tarsus magna et opulẽta vrbs Ciliciæ 195,39
Taxis nomen canis 778,35
¶ Teches mons sacer 265,53
tegeatæ 501,40 (fugiũt 472,10
tegeatarũ circiter octingenta Lacedæmonẽ
telamo Chironis discipulus 767,13
telamo Peribœam Alcathoi F. vxorem duxit 767,44
teleboas amnis 256,42
teleutias Lacedæmoniorũ dux 410,35
teleutiã Lacedæmonij Ecdico in auxiliũ cũ classe mittunt 422,21
teleutias portũ Athenien sium capit 428,11
teleutias Athenienses nauib. spoliat 428,52
teleutias domum reuertitur 425,46
teleutiæ oratio ad milites 427,28
teleutiæ cum Olynthijs pugna 438,52
teleutiæ mors 439,11
temeritas iuuenilis 12,20
temnus Asiæ ciuitas, sui iuris, & regi nõ parens 419,4
temperantiæ & incontinentiæ opera contraria 639,26 (4,12
temperantiam pueri apud Persas docentur
templum Dianæ, eiusq; sacra 274,47
templum Dianæ Ephesiæ, Xenophõ erigit 274,28
templum Palladis in Phocæa fulmine ictum conflagrauit 319,4
in Templũ qui confugerant, violare noluit Agesilaus 406,11
temulenti facilè officij obliuiscũtur 674,1
tendiculæ ceruis quomodo ponendæ 781,5
Terebinthino liquamine pro oleo vtuntur Græci 257,33
teres priscus Odrysarum princeps 320,36
Teribazus regis Persarũ præfectus 420,23
teribazus Phasianorum & Hesperitorum præfectus 333,15
teribazus cum Græcis fœdus init, 356,52
teribazus à Græcis superatur 258,9
teribazus pacem diuulgat liberis ciuitatib. 430,14
teribazi perfidia erga Græcos 421,7
ad Teribazum legatos mittunt de pace Lacedæmonij 420,27
terminus vitæ non omnibus idem 790,20
terra habitata, pretiosissima possessio 22,11
terra Attica nullum fructum fert, si seratur 727,7
terra hominib. carens, caret & bonis 82,13
terræ regiones, seu plagæ, præcipuæ 2,35
terræ ingenium oportet cognoscere cũ qui rectè agrum culturus est 678,26
terræ ingenium facilius homini est experiri, quàm equi vel hominis 685,39
terræmotum quale signum sibi esse putauerit Agesipolis 417,23
teuchon nomen canis 778,36
Teuthrania, vrbs 333,36,375,15
¶ Θαλλόφοροι Minervæ 697,48
thallon nomen canis 778,38
θάλλειν, incalescere 4, in marg.
Thambradas præfectus Sacarum peditatus 104,14 (44
Thamneria Mediæ Caduſijs proxima 354,
Thapsacus vrbs 200,30
Thargelia festum Athenis 553,6
Thasium vinum 700,30 (44
Thassus insula à Lacedæmonijs deficit 336,
Thasus vrbs bellis, seditionib. & fame miserè adflicta 341,43
Theagenes Locrensis ferierũ ductor vulnethebæ 733,39 (ratus 320,4
Thebana arx retenta à Lacedæmonijs contra fœdus 442,29
aduersus Thebas quare expeditionem Agesilaus susceperit 523,33
Thebas Agesilaus iterum petit 523,37

thebani pacis condiciones respuunt 430,20
thebani frumenti inopia laborant 450,34
thebani victoria vti nesciunt 506,35
thebani ab Agesilao vincuntur 522,20
thebanorũ oratio apud Athenienses 393,15
thebanorum timor 395,20
thebanorum crudele factum 444,10
thebanorum in Sphodria præfecto pecunijs deliminendo dolus 445,24
thebanorum & Lacedæmoniorum ad Coroneam pugna 521,36 &c.
in thebanos expeditionem, suscipere renuit Agesilaus 444,18
Themistoclis artes, quibus effecit vt à Ciuitate diligeretur 593,5
themistogenis historia 374,36
Theodorus geometra 627,1
theodota mulier formosissima 618,37
Theogenes legatus 340,10
theogenes vnus è triginta tyrannis 359,52
Theopõpus Milesius pirata à Lysandro missus victoriã Lacedæmoniẽ nũtiat 356,39
Theramenes ad Lysandrũ mittitur 358,41
theramenes tyrannis restitit 361,23
theramenes vnus è triginta tyrãnis 361,38
theramenes falsò accusatus 362,49
theramenes cicutæ potu iniustè necatur 367,7
theramenes sibi obiecta diluit 394,13
therimachus Lacon interficitur 423,36
thermodon flumen 280,39
Thersander, tibicen egregius 421,31
thersander interfectus 421,38
thesauri Cyri sunt eius amici, quos diuites reddidit 166,54
Theseus Chironis discipulus 767,13
theseus vniuersæ Græciæ hostes solus interemit 767,51 (41
ad Thespias exercitũ ducit Agesilaus 444,
thessalia latissimè patet 453,19
thessaliam Agesilaus intrat 520,30
thessali Agesilai exercitus extremos adorti, quò minùs in itinere pergant, prohibent 520,37
thessali in fugam versi ab Agesilao 520,54
thessalorum pugna cum Agesilao 404, 10.520,40
thessalorum fuga 404,30
Thimbro mittitur aduersus Struthã 421,22
thimbro damnatus exulat 375,40
thimbro interficitur 421,38
thimbronem præfectum Græcis Asiaticis in auxilium mittunt Lacedæmonij 374,51
Thisbæ vrbs Bœotiæ 465,4
thoracẽ aureũ Pãthea marito cõficit 124,18
thoraces qui congruunt, minus premunt, quam qui non congruunt etiamsi sint æquali pondere 618,17
thorax concinnus quis 618,9
thoricum muniunt Athenienses 337,31
in thorico erat vna Athenien sium munitio 733,25
thraces sine regibus degunt 434,3
thraces à Clearcho vincuntur 228,41
thraces armati ad tibiam saltant 289,42
thraces corneis poculis vtuntur 312,30
thraces vulpinis pellibus capita ad imas vsque aures velant 318,33
thracius locus ad aciem struendã longè pulcherrimus 308,27
thranipsis Mœsades imperauit 313,15
thrasybulus triginta tyrannorum præsidiũ capit. 367,48
thrasybulus Athenas recuperat 370,12
thrasybulus sponte se morti obijcit pro ciuium salute 370,4
thrasybulus noctu à suis in tabernaculo obtruncatur 423,46
thrasybuli oratio ad milites 369,8
thrasybuli res gestæ 422,53
thrasydæum Cyllenes præfectũ factio Xeniæ vult interficere 383,51
thrasylus dux electus 344,34
thrasylus Agin fugat 337,3
thrasylus Ephesum aggreditur irrito conatu 338,2
thrasylus à Tissapherne vincitur 338,13
thraustum, ciuitas montana 497,25
Thrax nationes aliàs sibi non subijcit, contentus si suæ gẽtis imperiũ retineat 2,10
thrax quidam Seuthæ dat equum album dono 316,14
Thyamiam muniunt Sicyonij 488,29
thymbrium vrbs celebris 194,37
thymochares dux Athenien sium 333,34
thymus nomen canis 778,34
thyni se dedunt Seuthi 320,22
thyriesibus bellũ infert Iphicrates 460,45
¶ Tibareni populi 333,17
tibareni dona Græcis offerunt 227,49
Tigranes maximus natu Armenij regis filius 51,5
tigranes Cyri conuenator 51,6
tigranes patris causam agit 52,10
tigranes cum vxore capitur 422,6
tigranis oratio ad Cyrum 94,41
tigris fluuius 223,6
Timagoras ab Athenien sibus necatus quòd collegæ contuberniũ recusasset 486,25
timasion Dardanensis in locum Clearchi suffectus 235,21
timesitheus Trapezuntius Xenophõtis interpres 275,10
timesithei ad Mosynœcos legatio 275,9
Timolai Corinthij oratio 401,37
timotheus ab Athenien sibus Thebanis in auxilium missus 451,53
timotheus dux reuocatur 457,36
Tisamenus vates comprehenditur Lacedæmone 386,45
Tissaphernes Cyrum apud fratrem criminatur 191,38
tissaphernes Græcis comeatum præcludit 246,40
tissaphernes & Pharnabazus exercitus suos coniungunt in Græcos 381,45
tissaphernes iusiurandum violat Agesilao præstitum 516,23
tissaphernes Agesilao bellũ denũtiat 516,35
tissaphernes peditatum suum in Cariam, equitatum autem in Mæandri planiciem transportat 516,54 & 518,44
tissaphernes ab Agesilao iterum dolo circumueniri metuit 518,41
tissaphernis responsum ad orationẽ Clearchi 226,3
tissaphernis astu Græcorum duces oppressi 227,52
tissaphernis segnities incusatur 343,19
tissaphernis oratio 220,37
tissaphernis cum Pharnabazo consultatio 381,42
tissaphernis timiditas 382,22 (382,31
tissaphernis cum Dercyllida colloquium
tissaphernis & Agesilai indutiæ 516,17
tissapherni caput præciditur 519,43
tissapherni Tithraustes sufficitur 519,42
Tithraustes caput Tissapherni præcidit 391,24.519,42
tithraustes Tissapherni sufficitur 519,42
¶ Tlemonides clypeatorũ præfectus 438, 43
¶ Tolerantia potius quam mollitiæ priuatis hominibus præstare, decet imperatorem 526,48
tolmides Eleus præco 218,54
Tonitrua & fulgura dextra Cyro 20,45
Toron vrbs vi capitur 441,1
¶ Transfugæ à Mnasippo flagris cæditur 457,48
Trapezuntij Græcis hospitalia munera donant 268,33
trapezuntij in sociorum agros nolunt Græcos deducere 271,7
Tres turres, locus 427,5
tribrachus tribunus militũ moritur 372,38
tricranum castellũ muniũt Argiui 488,27
trierarchos viginti Corcyræ eligit Iphicrates 460,19
Triobulum Aegimæum 434,37
triphyllij 402,22 Eorũ oppida 384,24
triptolemus Cereris ac Proserpinæ arcana sacra Herculi Castori & Polluci primò ostendit 462,6
triptolemus Cereris frugem primò in Peloponneso seminandam tradidit 462,8
Tripyrgia, Locus 427,5
triremes speculatoriæ 355,51
triremis instructio 664,50
troianæ quadrigæ 125,38
trophimi 439,39
¶ Tumultus in exercitu Xenophõtis 283,
tumultus in concione ortus 477,21 (43
turpe habere exercitum, & necessaria tamen comparare non posse 23,15
¶ Tyndaridarum domus 476,7

tyranni triginta Athenis 359,46
tyrãni & priuati vitæ, comparatio 712,29
tyranni pacis expertes sunt 716,4
tyranni prædari coguntur 718,48
à tyrannide cur nõ sit tutũ discedere 722,7
in tyrannide plus habere quàm omnes, decorum existimatur 10,40
tyrannis triginta imperiũ abrogatur 371,1
tyrannis omnia minus suauia quam priuatis 712,34
tyrannis omnia suspecta 720,6
tyrannis honores cuiusmodi exhibeantur 721,3
tyrannorum metus 712,51
tyrannorum cpulæ 714,2
tyrannorum amor nullus 714,39
tyrannorum coniugia 714,29
tyrannorum diffidentia etiam erga proximos 717,47
tyrannorum occisoribus statutas olim imagines in templo 718,13
tyrannorum plerorumq; egestas 718,33
tyrannorum honores extorti 721,30
Tyrbas nomen canis 778,40
tyriæum, vrbs frequens 194,43

V

Valetudo bona quomodo acquiratur 24,33
valetudo conseruatur iusto labore se exercendo 671,32
valetudinis magnam habere curam, Socrates suadebat suis 644,21
valgi qui 736,48
vaticinijs vsus est Socrates 559,40
¶ Vectigalia pulcherrima quæ 728,30
venandi ratio optima 775,26
venatio, meditatio verissima rerum bellicarum 4,46
venatio Cyri 12,10
venatio quorum animalium periculosa sit, quorum minus 12,15 (ta 162,19
venatio ad bellicam exercitationẽ cõparata
venatio & canes, deorum inuentũ, 767,5
venationis studium apud Persas 4,47
venationis labores 4,48
venationis cum bello collatio ibid.
venationis studium cõmendatur 768,34
venationi Persæ quare publicè operã dent 4,43
ad venationẽ exeuntiũ Persarũ victus 5,14
Qua ratione quis venator fieri debeat 768,39 (sentur 768,26
venatores heroes Chironis discipuli recen-
in venatore quæ ætas et quale corpus requiratur 768,39
venereæ rei amore detenti, inutiles ad gerẽdam aliarum rerum curam 674,10
venereis de rebus. verba admodum illuenib. non sunt facienda 28,17
venti ac fulmina deorum ministri 634,10
venti sunt inuisibiles 634,14
vento sacrificant Græci 258,34
venus duplex 707,2
verecundia Cyri 11,54
veritatis studiosorum petitionem tantum valere quantum uim aliorum 328,12
Vespas irritare, periculosum 401,47
vespæ quomodo suffocentur ibid.
vestitus Cyri & eius familiarium 163,1
vetulæ pectus, locus quidam 449,44
¶ Victores duplex bonũ cõsequũtur 67,4
victores coronis decorandi 352,51
penes victores sunt ea quæ ceperint 156,30
victoria præclaras res omnes parit 34,9
victoria præbet voluptatem 70,53
victoria Cyri 16,14.59,23
victoria nullum est maius lucrum 76,23
victoriale epulum celebrat Cyrus 173,53
villici institutio 673,28
vincere volentes terga & reliqua quæ armis carent, per fugam aduersarijs opponere, stultum esse dicit Assyrius 66,53
vinum & acetum ex palmulis 220,21
vinum in gypsatis lacubus conditũ 252,47
ex vini potu in aquæ potum repentina mutatio periculosa 128,19
vini quoddã genus apud Mosynœcos, quod merum præ nimia austritate acidum videbatur, dilutum autem, saporis erat suauissimi 277,12
vini aut omnino expertes sunt puellæ Spartanæ, aut quã tenuissimo vtũtur 534, 23
vino miscuit fontem Midas 194,38
vino calefacti milites ad certamen incitantur 465,49
vinolentiæ deditis cura vllius rei demandã da non est 674,1
violentia quid 567,47
violentum quid 10,25
vir bonus: vide, bonus vir
vir cur muliere robustior 662,4
viri fortes: vide. Fortes viri (5,32
viri perfectæ ætatis quando cuaserint Persæ
viris qui apud Persas præficiantur 3,38
viro & mulieri diuersam naturam ad diuersa munia obeunda dedit Deus 662,1
virorum qui præficiantur adolescentibus apud Persas 3,37
virorum quorundam oratio tantum valet, quantum aliorum vis 328,12
virtus in arduo, vitiũ est in procliui 582,52
virtus omneis studio ac disciplina augeri potest 596,27
virtus omnis est sapientia 615,3
virtus regalis quæ 627,14
virtutis nullius vlla est vtilitas sine sapientia 52,37
virtutis præmia proponebat Cyrus 167,53
virtutis comes, gloria 541,1
virtutis magnum argumentũ in imperatore, si homines ei lubentur pareãt 655,37
virtutis magistrum ab alijs pecuniã exigere reprehendebat Socrates 562,48
virtutis ad Herculem oratio, eum ad se allicẽtis, & à voluptate dehortãtis 583,55
virtuti dij sudorem præposuerunt 582,50
virtutem Agesilaus non tolerantiam sed voluptatem existimabat 533,12
virtutem gloria maxime sequitur 541,1
virtute in longiorem ætatem quam vitio peruenitur 540,54
virtute nihil fructuosius 139,4
virtutes Agesilai 525,21
vita inhonorata, est molestissima 43,16
vitæ ostium 533,46
vitæ turpi, mors honesta præferenda 540, 51 (27
vitæ priuitæ cum regia brcuis collatio 719,
vitæ priuatæ cum regia comparatio in ijs quæ pertinent ad voluptates molestásue percipiendas sensibus, scilicet
Visu, 712,43
Auditu, 713,12 Gustu, 713,27
Venere, 714,17 item in ijs, quæ vocantur bona malaue externa: 714,31
pax & bellum 716,3.
Amicitia, inimicitiæ 617,6
Patria 718,1 Diuitiæ, paupertas 718,15
Familiaritas & consuetudo proborum & improborum 718,52
Ciuitatis suæ fruitio 719,15
Annonæ benignior prouentus 719,22
Priuatæ vitæ commoda 719,27
Excubiæ & præsidia 720,7
Facultas amicos beneficio prosequendi, et hostes in potestatẽ nostram redigendi
Honos 720,50 (720,22
vitia Vulpinarum canum 769,32
aduersus vitia pro libertate pugnandũ est 649,11
vitijs addicti quam duram seruitutem seruiant 649,2
vitis qua in re operam agricolæ poscat, claris indicijs docet 684,29 (52
vitiũ est in procliui, vt virtus in arduo 582,
viuendi præcepta qui dat honore dignus est 708,30
viuere optimè qui dici debeant 645,31
¶ Vlysses qualem se suis exhibeat 569,42
vlyssis sociorũ in sues conuersio 571,49
vlysses cur in suem non mutatus 571,53
vlysses quare certus orator ab Homero dictus 643,6
vlysses Chironis discipulus 767,14
vlysses ac Diomedes vt Troia caperetur effecerunt 768,9
¶ Voluptates persuadẽt animæ ea, quæ sibi ipsis & corpori grata sint agere 565,
voluptates simulatæ 648,42 (3
voluptates heræ, corpus animum, & rem familiarem perdunt 649,16
ad voluptates incontinentia ducit 639,11
de voluptate sermocinatio Socratis cũ Aristippo 579,37
voluptati post Cyri tempora Persæ indulserunt 189,53

voluptatibus, vt armato hosti, resistendũ, ne nos in seruitutem redigant 649,10
¶ Vrbanitas vt adsequenda 533,21
vrbium diuisiones variæ 723,40
¶ ex Vtribus pons fieri, quo pacto queat 247,16
¶ Vulcanalia festum Athenis 553,7
Vulcanus Deus opitulator est Persis 151,30
vulgi impetui fortissime obstitit Socrates in suo tribunatu 634,49
Vulpinæ canes 768,27
vulpinæ canes vnde dictæ 769,30
Vulpium pellibus Thraces capita ad imas vsq; aures velant 318,33
¶ Vxor quæ cuiq; conueniat, iocose disseritur 176,7
vxor domo præfecta quasi legum custos 668,14
vxor ex potentioribus aut saltem ex paribus ducenda est 714,22
vxor à viro non bene instituta si peccet, crimen in eum reijciendum est: sin bene instituta peccet, culpam ipsa sustinere debet 652,51
vxoris officium 652,15
vxoris optimam institutionem (sicut et viri) Ischomachus esse censet, ventri posse moderari 660,34
vxoris officium cum officio ducis apum cõparatur 661,30
vxorem suam dicit Crœsus beatã fuisse, quæ omnium voluptatum cum illo particeps esset, at molestias omnes & curas illi soli relinqueret 145,39
vxorem ij tantum qui sunt adultæ ætatis ducunt apud Lacedæmonios 534,45
vxorem ad virum ingredientem, vel ab eo egredientem conspici, turpe apud Lacedæmonios 534,38
vxorem sedulam & honestam senectus cõtemptiorem non reddit 663,52
vxorem suam quomodo Ischomachus instituerit 660,52
vxorem domi manere, & domestica negocia, virum autem externa curare decet 662,39
ad vxorem ducendam incitamenta 711,34
in vxore Tigranis pudicitiæ exẽplũ 56,34
in vxore Abradatæ Panthea summũ pudicitiæ & amoris coniugalis exẽplũ 92,6
vxores alijs adiumẽtum in re familiari, alijs contra detrimentum afferunt 652,44

X

Xanthicles Achæus dux in Socratis demortui locũ sufficitur in Græcorum exercitu 235,42
Xanthicles, quod è pecunia de nauigijs coacta viginti minas supillasset, damnatus 287,7
¶ Xenias Parrhasias dux cohortis Cyri iunioris 191,36
Xenias Arcas 199,45
Xenophontis ad Phalinum oratio 215,53
xenophon Sardibus primum Cyrum conuenit 232,4
xenophon in demortui Proxeni locum sufficitur 235,47
xenophon Deos per sacra consulit, an exercitum ad Scuthen ducere permittant 311,40
xenophon ad Scuthen Thraciæ regẽ proficiscitur 312,2
xenophon Cleandrum Byzantij præfectũ accedit 307,8
xenophon ad Scuthen venit, ab eo accersitus 312,29
xenophon cum Scuthe pacisci tur pro suo exercitu 313,45 (316,27
xenophon quid Scuthi muneris loco offerat
xenophon accusatus se purgat 322,51
xenophõ de Scuthe cõqueritur, quod perfidè cum Græcis agat, eos mercede fraudans 323,17
xenophon Ioui regi sacrificat, quem ex Delphico oraculo in primis sequutus fuerat 326,9
xenophon Apollini sacrificat 331,17
xenophon Ioui placabili sacrificare iubetur 331,28
xenophon antequam ad Cyrum proficiscatur, de profectione sua ad Socratem refert, eiusq; deinde hortatu de eadẽ, Apollinem consulit 231,44
xenophon Deos per sacra consulit de copijs educendis 332,44
xenophon non solùm magnarum ciuitatũ egregia facinora celebranda existimat, quod alij faciunt Historici: sed & multò magis quæ à paruis memorabilia geruntur 488,33
xenophon à Cyro (cui eum Proxenus cõmendauerat) liberaliter est inuitatus 232,7 (232,20
xenophontis somnium eiusq; interpretatio
xenophontis ad Proxeni milites oratio 232, 47.236,52
xenophontis somniũ spem salutis ostentans 254,10
xenophontis ad Mosynœcorum magistratum, oratio 275,14
xenophontis ad ingratos milites, oratio 288,2
xenophontis oratio qua imperium sibi oblatum recusat 292,20
xenophontis oratio qua concitatos suorũ militum animos & tumultum exortum sedat 303,38.308,31.322,51
xenophontis et Anaxibij discordia 306,41
xenophontis & Scuthis colloquium 312,32
xenophontis vnà cum Seuthe aduersus eius hostes expeditiones 317,6
xenophontis paupertas 331,13
xenophontis exercitum Thimbro accipit 333,7
xenophonti oblatum augurium, & eius interpretatio 291,25
xenophonti summa potestas imperatoria in Græcorum exercitu ab ipsis offertur, sed eo recusante ad Cherisophũ defertur, 292, 27
xenophonti, populi Athenien sis suffragio, exilij pœna constituta 331,5
xenophonti ne viaticum quidem suppetit, nisi equum & sarcinas vendat 331,14
xenophonti equus restituitur, inopia venditus 331,34
xenophonti bonus vir quis sit 531,42
xenophontem vocat Phalinus adolescentẽ, & Philosophum esse suspicatur ex eius oratione 216,7
xenophontẽ & Cherisophũ deserunt Achiui & Arcades qui eos antea sequuti fuerant 293,44
xenophontem iubet Cherisophus arbitratu suo omnia administrare 294,5
xenophontem Scuthes queritur nimis militum esse studiosum 322,14
cum xenophonte perpetua fuit Bœotio Thoraci de principatu contentio 282, 20
xenophonte auctore in scelera tos animaduertitur 286,50
¶ Xiphon nomen canis 778,36
¶ Xystus locus qualis 671,54 in marg.

Z

Zates amnis Mediæ 240,43
¶ Zeæ copia apud Mosynœcos 277,8
Zelarchus annonæ præfectus 285,54
Zeuxippus ephorus 360,38
Zeuxis pictor 573,20
¶ Zoster, locus in Attica 426,42

FINIS.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA